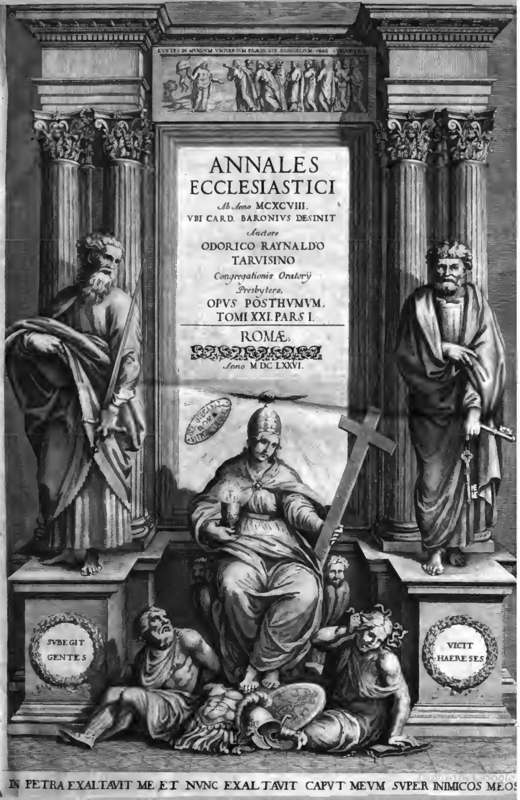
BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE ROMA
8/11
30 M
8

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

ANNALES
ECCLESIASTICI
Ab Anno MCXCVIII.
VBI CARD. BARONIVS DESINIT
Auctore
ODORICO RAYNALDO
TARVISINO
Congregationis Oratorij
Presbytero,
OPVS POSTHVMVM,
TOMI XXI. PARS I.
ROMÆ,
Anno M DC LXXVI.
SVBEGIT
GENTES
VICIT
HAERESES
IN PETRA EXALTAVIT ME ET NVNC EXALTAVIT CAPVT MEVM SVPER INIMICOS MEOS

PIO LECTORI.

ECcleſiaſticam Hiſtoriam, quam hortatu D. Philippi Nerij, Congregationis Oratorij in Vallicella de Vrbe Fundatoris, Eminentiſſimus Cardinalis Baronius ſumma cum laude, nec minori Catholicæ veritatis emolumento conſcribendam ſuſcepit, atque ad XIII. vſque ſeculum fœliciſſimè protraxit, proſecutus eſt venerandæ memoriȩ Odericus Raynaldus Taruiſinus eiuſdem Congregationis Presbyter, eamque in plura volumina diſtribuit. Quorum duo poſtrema, quia nondum vltimam manum receperant,neque ad vmbilicum perducta fuerant, Vallicellana Congregatio, ne præclariſſimum opus in ſinu ſuo natum, atque educatum in alienam familiam commigraret, vnanimi voto cuidam affectæ iam ætatis de ſuo gremio Sacerdoti recenſenda, atque abſoluenda mandauit. Verùm, candidiſſime Lector, cùm iſte pluris vitæ, morumque puritatem, quàm expoliti Latini ſermonis elegantiam faceret; cùmque in digerenda materia ineruditi Scholiaſtri vteretur miniſterio; ſerò aduertit, opus iam abſolutum, typiſque iam conſignatum innumeris penè errorum ſcatere ſȩditatibus: ex quo per integrum decennium communi luce abſtinuit. Et ſanè conſilium fuerat perpetuis illud tenebrarum damnare carceribus, ni, propter rerum in eo contentarum vbertatem, ea ſententia præualuiſſet, vt qualecunque tamen ad explenda ſtudioſorum deſideria in publicum denique caſtigatum prodiret. Dum verò non minùs à grammaticis, quàm hiſtoricis erratis diligentiſſimè repurgatur, tàm magna, & frequentia hiſce voluminibus irrepſiſſe menda compertum eſt, vt ſatius viſum fuerit illa potiùs in paginis inemendata relinquere, quàm corrigere; nè ſcilicet ingens foliorum moles eorum animos perterrefaceret, quorum ſumptibus præſens Opus iterum erat excudendum. Ignoſce igitur, & boni conſule, humaniſſime Lector: & ſi crebrò in vulgares aliquas, minuſque proprias dicendi formulas incidas, vtere facilitate tua; cùm præſertim idem Auctor plures epiſtolas, & inſtructiones Italico ſermone conſcriptas, à Romanis Archiuis erutas, totidem ferè verbis in Latinum vertere, necnon Acta Conſiſtorialia, vt erant ſimplici ſtylo, memoriæ demandata, in medium fideliſſimè producere contentus fuerit. Præcipua tamen errata in fine Libri cenſoria tibi pagina indicabit.

APPROBATIO

CVM iuſſu Reuerendiſſimi P. F. Dominici Mariæ Puteobonelli Sacri Palatij Apoſtolici Magiſtri Partem Primam Tomi XXI. Annalium Eccleſiaſticorum, quam Odoricus Raynaldus præmoriens ineditam reliquerat, perlegerim; nihil in ea, quod recto Fidei dogmati, vel Chriſtianis moribus aduerſetur, animaduerti. Ideò, quamuis vberiorem Auctoris vitam, & curam exegiſſet, typis tamen mandari poſſe cenſeo. Datum ex Ædibus Vallicellanis die 19. Decembris An. 1685.

Leander Colloredus Cong. Orat. Presb. manu propria.

EGO Carolus Valeſius mandato Reuerendiſſimi P. F. Dominici Mariæ Puteobonelli, Sacri Palatij Apoſtolici Magiſtri, Primam, & Secundam Partem Tomi XXI. Annalium Eccleſiaſticorum attentè, accuratèque perlegi, quam Reuerendus quondam Pater Odericus Raynaldus Presbyter Congregationis Oratorij oppreſſus morte typis excudendam tradere non potuerat, ac in ea nihil ſacris Fidei dogmatibus contrarium, nihil bonis moribus aduerſum reperi, immo plurima ad confutandas Hæreſes, ad Fidem orthodoxam aſſerendam, ad Chriſtianos mores perpoliendos, pietatemque promouendam, eximiè ſcripta commendaui, ideòque typis ad publicam vtilitatem mandari poſſe iudico. Datum Romæ ex meis ædibus die 22. Decemb. An. 1685.

Carolus Valeſius in Romana Sapientia Lector ordinarius.

EGO infraſcriptus iuſſu R. P. F. Dominici Mariæ Puteobonelli Sac. Ap. Palatij Magiſtri attentè peruolui Partem Secundam Tomi XXI. Annalium Eccleſiaſticorum R. P. Oderici Raynaldi, atque in ea nil reperi contra Fidem, ac bonos mores: Quin etiam plura ad ſacram eruditionem perutilia, quibus noſtræ Religionis dogmata præcipuè contra Nouatores huius temporis refelluntur. Romæ die 24. Septembris 1686.

Franciſcus Marcheſius Presbyter Cong. Oratorij manu propria.

Imprimatur.

Si videbitur Reuerendiſſimo Patri Magiſtro
Sac. Palatij Apoſtolici

I. de Angelis Archiep. Vrbinas Vicesger.

Imprimatur.

Fr. Dominicus Maria Puteobonellus Sac. Pal. Apoſt. Magiſter.

ANNALES ECCLESIASTICI.

IESV CHRISTI

Anno 1534.

PAVLI III. Anno 1. | CAROLI V. IMPERATORIS. Anno 16.

IAM dudum ſtatueramus Annalibus Eccleſiaſticis vſque ad integrum Clementis Septimi Pontificatum abſolutis nos tandem debilitatos laboribus, ac ſenio confectos quieti committere; verum contrarijs validiſque rationibus incitati noſtram cogimur mutare ſententiam, atque extremos fugientis vitę ſpiritus Diuinæ Gloriæ conſecrare; prouectoque Annalium Eccleſiaſticorum operi, alacri mente, & ſacro pietatis ſenſu delibutos, pro tuenda Sacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ dignitate, diſcutiendiſque Hæreticorum erroribus incumbere. Reſumpto itaque ſtylo Hiſtoriam proſequamur, eorum præſertim, quorum auctoritate primordia, progreſſus, & quoque terminum Acta Tridentini Concilij habuerunt, cæteraque pariter, quæ ad Eccleſiam quoquo modo pertinent, & per annos circiter triginta euenerunt memoratu digna, publica reddamus. Igitur vigeſimum primum Eccleſiaſticorum Annalium tomum à Pauli III. Pontificis creatione exordiamur. *lib. 32.*

Electio Cardinalis Alexandri Farneſij in ſummũ Põtificẽ, ſub nomine Pauli III.

1 Peractis in funere nouendialibus ſacris, (ita Paulus Iouius) Cardinales triginta quinq; Conclaue ſunt ingreſſi, nam plerique è Prouincijs in Vrbem ad Comitia conuolarant. Eminebat inter omnes in toga candida Alexander Farneſius Senatus Princeps, quem per quadraginta annos Senatorem, atque omnes ætatis honore ſuperantem Roma Patria, præclaræ Maiorum imagines, eximia, atque inueterata virtus, & præcellentes literæ magnopere commendabant; adeò vt Clemens, quùm toties repreſſo, & rurſus erumpente morbo omnem vitæ ſpem conſtanter abieciſſet, eum ſibi ſucceſſorem teſtamento ſcriptum affirmaret, ſi Pontificatus hæreditatem pateretur. Propterea Hippolytum Medicem etiam atque etiam fuerat adhortatus, vt vnum omnium Farneſium collatis Amicorum ſtudijs attollendum, ornandumq; ſuſciperet, quando nemo, in adminiſtranda Republica, & tuenda dignitate Sacroſanctæ Maieſtatis, potior eſſe videretur. Subinde aſſeuerans eius ſummi beneficij memoriam, vti in homine prænobili ſanguine progenito, nequaquam eſſe perituram. Itaque Medices, & ſua ſponte, & ſuorum omnium hortatu, & amicorum Cardinalium propenſione adductus, cum Ioanne Lotharingo, quem propter morum ſimilitudinem vehementer adamabat, adapertis ſenſibus arctè coniungitur. Hi duo longè nobiliſſimi totius Ordinis, cum ſupra viginti Senatores in ſuffragium adducerent, Pontificatum vti vellent, & dare, & eripere poterant. Igitur vix paucis communicato conſilio ad Farneſium pergunt, cumque poſt primos Comitiorum æſtus pacato animo in cella expectantem, aduoluti pedibus, Pontificem ſalutant. Conſequuntur ſtatim amici Cardinales, idem faciunt dubij; nec ipſi demum competitores, & aduerſarij diu cunctantur, quin accedant, atque eum veluti ſubita tacti religione protinus adorent. Nulla vnquam Comitia à multis ſæculis maiore ſimplicitate, concordia, religione inita, peractaque ſunt & infra Paucis horis, & Ciuem optimum & virtutis opinione lectiſſimum, vti optarat, potius quàm ſperarat, Populus Romanus Pontificem accepit; & eò quidem vberiore lætitia, & gratulatione, quòd ipſum cæleſte munus Deus immortalis ad compeſcendam latronum, & ſicariorum audaciam,

Digitized by Google

quæ in Prouincijs, & in Vrbe per Interregnum eruperat, mira protſus ac inuſitata celeritate cumulaſſet. Non enim ſyngraphis ſuffragiorum obſiguatis, & de more in ſacram vrnam coniectis, ſed publico conſenſu, & præclara voce totius Senatus Pontifex eſt renunciatus, coronatuſque demum triplici Thiara deſumpto Pauli III. nomine. Huc vſque Iouius.

Manuſcripti Arch. Vatic. tom. 11. Diar. 2. p. pag. 351. Acta Conſiſt. Vuilelmi Encheuord Card. & alia acta.

2 Confirmant hæc Diaria Archiui Vaticani, acta Conſiſtotialia Vuillelmi Encheuordij Cardinalis, quæ addunt, anno à partu Virginis millesimo quingenteſimo trigeſimo quarto, Indictione ſeprima, XI. Octobris Cardinales ingreſſos Conclaue, & ſequenti Die XII. creatum eſſe Pontificem prima hora noctis, ac die tertia Nouembris à Cardinale Cybo corona redimitum.

Paulus renuntiatus Pontifex, mox nihil habuit antiquius, quàm vt ea, quæ ad morum diſciplinam promouendam, & ad hæreſes comprimendas ſpectabant, alacri ſtudio proſequeretur. Quod Cardinalium ſenatui die XVII. Octobris expoſuiſſe Paulus Gualterius Aretinus in Diario narrat.

Primam poſt electionē ſuā habuit Paulus cōgregationē generalem, & de Cōcilij indictione, & reformatione verba fecit.

,, Die Sabbati XVII. Octob. MDXXIV.
,, Sanctiſſimus D.N. Paulus III. in prima Con-
,, gregatione poſt aſſumptionem in Summum
,, Pontificem commemorauit conſuetudinem
,, conuocandi Reuerendiſſimos DD. poſt co-
,, mitia & electionem, & gratias egit diuinæ
,, bonitati, ſacroque Senatui; deinde de ſtatu
,, Reipublicæ Chriſtianæ abunde diſſeruit, ma-
,, ximeque Concilij indictionem neceſſariam
,, eſſe indicauit. Sacras Cæremonias, & ſacros
,, Ritus quàmprimum poſſet, ſe facturum decla-
,, rauit, vitæ ac morum honeſtatem Reueren-
,, diſſimis Dominis etiam atque etiam lauda-
,, uit, pacem demum cum ſtudio, & conſilio à
,, Sanctitate Sua quærendam eſſe omnibus pro-
,, nuntiauit. Reuerendiſſimi omnia, quæ San-
,, ctitas Sua dixerat, laudauerunt.

Tres Cardin. elegit, vt de reformatione morū tractarent.

3 Ad perducenda in opus ea pia conſilia, inſtaurandamque diſciplinam Eccleſiaſticam, moreſquè ſanctiores excolendos, præfecti fuere tres Cardinales, Senenſis, S. Seuerini, & de Cæſijs; nec non ad celebrandi Concilij œcumenici inſtruendum apparatum exciri Romam præſules doctrina, & morum puritate inſignes, inter quos Hieronymus Aleander Foroiulienſis Archiepiſcopus Brundusinus apud Venetos Internuntius his literis accerſitus.

Archiepiſcopo Brundusino Nuntio Venetorum.

pag. 92.

Quamuis integritas, fides, ac virtus fraternitatis tuæ pari rerum experientia, ac multiplici doctrina coniunctæ iſtic, & in omnibus locis nobis vſui, & ornamento eſſe poſſint, cùm tamen, Deo adiutore, ad indictionem, celebrationemque generalis Concilij pro ſanandis, Chriſtianitatis vulneribus efficaciter deueniendamus; atque in ea re plurimum nobis tua fraternitas ob eius ſingularem Conciliorum antiquorum, & Sacrarum Scripturarum notitiam adiumento eſſe poſſit, ob hanc cauſam, vt præſentes tua virtute, quam plurimum facimus, fruamur, te hortamur, tibique iniungimus, vt noſtro hoc deſiderio dilecto filio nobili Viro Andreæ Gritti Duci Venetiarum ſignificato, licentiaque abeundi ſumpta, quamprimum poteris ad nos venire matures. *Datum Romæ XXIII. Nouembris MDXXXIV. anno I.*

De indicēdo Concilio cogitat.

Iuſſus Brunduſinus Archiep. ad curiam Proficiſci.

Paruit Pontifici Brunduſinus Archiepiſcopus, quem ob eximia virtutum ornamenta in Cardinalium Senatum adlectum viſuri ſumus.

4 Propulſandis quoque Tunetanis prædonibus, qui maritimas excurſiones agebant ad Romana littora, eaque infeſta reddiderant, data eſt à nouo Pontifice opera; vtque ad ſua tuenda in Africam procul eos abigeret, Carolum Cæſarem incitauit, vt florentiſſimam claſſem ad expugnandum Tunetum, & Africę portus occupandos admoueret; pro qua inſtruenda Eccleſiaſticorum vectigalium decumas in Regnis illi ſubditis addixit, à quo tamen onere Cardinales, & Equites Rhodij excepti fuere.

Decimas imponit pro Imperatore cōtra Turcas.

5 Pontificias etiam curas intendit Paulus ad diſſentientes Regum voluntates conciliandas, veteraque odia, quæ tot mala pepererant, extinguenda. Tum maxime ad Principes Hungaricos, alioſque finitimos mutuo fœdere coniungendos aduerſus Turcas, qui, tuendi Ioannis Regis ſpecie, Hungariam in Turcici Imperij prouinciam redigere annitebantur. De quibus pijs ſtudijs Simonem Epiſcopum Zagabrienſem certiorem his literis fecit.

Pontificiæ curæ pro Hungaria à periculis vindicanda.

Venerabili Fratri Simoni Zagabrienſi.

Paul. III. Lib. 1. Bre. an. 1534. pag. 170.

Venerabilis Frater Salutem. Ad Summi Apoſtolatus apicem, nuper Dei benignitate aſſumpti nullo magis obſequio, aut labore noſtro tantæ Dei bonitati gratos nos reddere poſſe exiſtimamus, quam ſi omnis noſtra ad quietem, & pacem inter Chriſtianos Principes conſtituendam conuertatur intentio, ab iſta præſertim parte, quæ immaniſſimis Turcis vicinitate, & periculo propinqua, ab illis & in præteritum deuaſtata eſt, & in futurum ob proximas Hungariæ nouitates maioribus periculis obnoxia fore timetur, &c. *Dat. Romæ V. Decembris MDXXXIV. anno I.*

Sur. in comment.

6 Cum Solimanus Præfecti ſui cædem (vt in ſuperiori tomo inſinuatum eſt) vindicaturus crederetur, eaque occaſione in Hungariam Turcicos exercitus ad eam proterendam, extinguendamque Religionem conuerſurus crederetur, Pontifex Ferdinandum, & Ioannem Reges æmulos, omneſque Hungariæ proceres mutuo fœdere coniungere ad Turcarum propulſandos impetus anniſus eſt, miſſo Internuntio, quem primum cum Cardinale Tridentino, qui maxima apud Ferdinandum florebat authoritate, agere; deindè Budam ad Ioannis Regis proceres ſe conſerre iuſſit, de quo extant ad memoratum Cardinalem Tridentinum literæ.

Cardinali Tridentino.

Paul. III. lib. breu. ann. 1. p. 174.

Dilecte Fili noſter. Poſt tuum à nobis diſceſſum, vt primum à ſolitis Coronationis, & alijs noui Pontificatus cæremonijs expliciti ſumus, ſtatim in illam curam tranquillandę Chriſtianitatis, de qua ſæpè tecum communicaſſe meminimus, cum ex officio, tum ex deſiderio noſtris redijmus, atque id noſtrum conſilium etiam caſu adiutum eſt, vt maturaremus, Aloyſij Gritti cæde, & Hungariæ motibus, in illa parte auditis, quæ ſanè ſi quando ante alias nunc maximè concordiam, compoſitionemque vtriuſque partis expoſcunt, vt communibus armis (ſic quoquè vix ſuffecturi) communi hoſti obſiſtatur, qui ſanè nouam iniuriam pro ſua inſolentia, & feritate non laturus formidatur: itaquè elegimus dilectum Filium Hieronymū Rorarium noſtrum, tuumq;

Aloyſius Grittus Turcicæ Tyrānidis ſatelles cæſus in Hūgaria.

Hūgaros cōtra Turcas cōiūgere iuſſus Card. Tridentinus.

per

per quem id ptimum apud te, deinde Budæ apnd alios curaremus. Nunc non opus nobis eſt oratione ad te impellendum, cuius probitas, & præſtantiſſima Virtus nobis nota eſt, vt apud tuum Regem noſtrum in Chriſto Filium chariſſimũ nos coadiuues, ad tam ſanctum & dictæ Maieſtati vtile opus perficiendum &c. *Datũ Romæ VI. Decemb. MDXXXIV. Anno. 1.*

Surius in comm.

7 Non potuere Regum diſſidia componi, nec Solimanus, vt credebatur, in Hungaros exercitus ſuos effudit; cum Perſico bello diſtractus eſſet, atque ab Ibrahimo ſummo Regiæ Turcicæ procuratore, Chriſtani nominis amico, à Chriſtianis opprimendis reuocaretur.

In Hungariã irrepſit hęreſis Lutherana, & de remedio agitur.

Irrepſiſſe vero in Hungariam Lutheranam hæreſim, atque eo iufelicius auctam, quod Ioannes Rex Ferdinandi æmulus à Clemente Pontifice ob Turcas in illud Regnum excitos anathemate defixus eſſet; nec hæreſis reprimi poſſet, niſi Ioannes Rex Eccleſiæ conciliaretur, quod ex actis Conſiſtotialibus conſtat.

Acta Conſiſt. Sign. n. 133. p. 280.

,, XIII. Iulij MDXXXIV. Lectæ literæ Fra-
,, tris Franciſci de Frangepan ex Buda, qui à
,, Sanctiſſimo D. contra hæreſim Lutherano-
,, rum, quæ in Hungariam acriter irrepſerat,
,, miſſus, aliquod remedium maturè petebat,
,, cui petitioni obſtare videbatur, quia Wai-
,, uoda, qui illi Regno præerat, iam à ſua
,, Sanctitate excommunicatus fuerat; ad eum
,, enim Nuntium mittere non è Sedis Apo-
,, ſtolicæ auctoritate eſſe cenſebat, neque aliter
,, prouideri poſſe dubitabat, quia Waiuoda
,, adhuc abſolutionem cenſurarum non petie-
,, rat, neque abſolui vllo modo aliter poterat;
,, Auditis Reuerendiſſimorum DD. ſententijs
,, Sanctitas ſua negotium in futurum Conſi-
,, ſtorium diſtulit. Hæſiſſe in pertinacia Ioannem Regem, nec curaſſe anathematis vinculis ſolui, referunt Auctores, cuius impietatis exemplum in ſubditos transfuſum eſt.

Acta Conſiſt. m. ſ. Car. Spad. ſign. n. 133. pag. 282. Paul III. lib. breu. an. 1. p. 455.

8 Gratulati ſunt nouo Pontifici de partis Pontificatus honoribus Reges, eumque amantiſſimis verborum officijs, atque obſequij ſignificatione ſunt proſequuti, inter quos Ioannes Luſitaniæ Rex Oratorem eo nomine decreuit, cui proximo ineunte anno hæc reſpondit Paulus, optimamque voluntatem reſtituendæ Eccleſiaſticæ diſciplinæ, religioniſque aſſerendæ ſignificauit.

Regi Portugalliæ.

Actæ Luſitano Regi de eximijs officijs delatis gratię.

Chariſſime fili, & ex tuis amantiſſimis literis, & ex ſermone cum dilecto Filio Philippo Lapio, quem ad nos miſiſti, tum Oratorum apud nos tuorum, vndique amorem, humanitatem, pietatem Serenitatis tuæ collegimus, non enim contentus prioribus Oratoribus tuis, proprio Nuntio officium gratulationis exequi voluiſti, adiecta etiam grauitate literarum, pijſque pollicitis, & oblationibus tuis, quæ quò fuerunt plura, & à clariſſimo Rege profecta, eo nobis acciderunt iucundiora. Proinde, vt debemus, maximas tuæ Serenitati gratias, & viciſſim paterno ſemper affectu, & grata voluntate reſponſuri. Merita tamen noſtra, à te propter amorem vberiùs cumulata, omnemque hanc amplificationem noſtræ dignitatis, ad Dei clementiam referimus, qui ſua inenarrabili benignitate dignos hoc onere nos fecit potius, quàm inuenerit. Eius proinde miſericordiam deprecamur, vt ſicut nobis onus imponere dignatus eſt, ita in ferendo onere non deſit, tuamque Serenitatem in commune bonum pie animatam nobis diutiſſimè conſeruare, ac proſperare, cæteroſque Chriſtianos Principes in idem animare, concordeſque efficere dignetur, qua, ſicut pientiſſimè optas, fidei Catholicæ veterem puritatem, & perturbatis Chriſtianitatis partibus quietem, & tranquillitatem noſtro labore, & cura, Principumque vnanimi conſenſu, reſtituere poſſimus: ſed de his per D. Philippum, & Oratores tuos nobis relatis, ſcribene ipſi pleniùs, cui omnes fœlicitatem in terris, & perennem vitam in Cælis à Deo omnipotente ſemper imploramus. *Datum Romæ &c. Die XXV. Ianuarij MDXXXV. Anno. 1.*

Gallia gratulatur de noui Pontific. elect.

9 Gallia quoque tanti Pontificis electione plurimum gauiſa eſt, vt tradit Sadoletus tunc Epiſcopus Carpentoractenſis, omnium ſententia vir celeberrimus, cuius Epiſtolæ ad Paulum Pontificem tunc conſcriptæ fragmentum hic referre conſonum viſum eſt. [Cum hoc
,, gratulor, eum illud maximi facio, quod ſi-
,, ne ambitione vlla, ſine mora, contradicen-
,, te nemine, omnium ſuffragijs ſtatim annun-
,, ciata eſt, vt renunciatio iudicium fuerit di-
,, gnitatis, ipſa vero celeritas renunciandi a-
,, pertè oſtenderit tantam, tàmque eximiam
,, virtutem, quanta in te ſemper fuit, ad tan-
,, tos motus rerum, quibus iactatur Reſpu-
,, blica, ſedandos, & ad ſalutarem portum
,, conſilijs ſapientibus dirigendos, quàm
,, primum, & quam maximè neceſſariam eſſe.
,, Itaque & nomen, & virtus, & dignitas tua,
,, tanta nunc apud omnes in opinione eſt,
,, ita tua ad Summum Pontificatum electio ab
,, omnibus eſt accepta, vt non hominum
,, conſilijs, ſed diuinitus facta eſſe videatur.
,, Atque hæc quidem, & Populi huius, in
,, quo verſor, & omnium Galliæ Procerum,
,, ac Principum eſt ſententia. Audio enim
,, multorum voces, & video vultus. Vt enim,
,, quiſque huc habet iter, ita ferè congreditur,
,, & colloquitur mecum. Non equidem poſ-
,, ſum tantum quantum res eſt, perſcribere:
,, Sed hoc certe ſcribo, quod intelligo, & ſen-
,, tio, nunquam animos hominum lætiores,
,, nunquam prædicationes magis honorificas,
,, nec crebriores laudes de vllo Romano Pon-
,, tifice extitiſſe, vt iam non Sanctitati tuæ me
,, gratulari, ſed Chriſtiano nomini vniuerſo
,, magis conueniat.]

16. pag. 149.

Scotiæ Regi gratias egit.

10 Iacobo quoque Regi Scotiæ actæ gratiæ
,, de eximio illius ſtudio. De gratulatione
,, (inquit) ità tibi gratias agimus, vt viciſſim
,, nobis, & Vniuerſali Eccleſiæ de tali, ac tam
,, Catholico Rege gratulemur, tuam Maieſta-
,, tem hortantes, vt ſicut hactenus fecit, Re-
,, gnum ſuum ab hæreſibus integrum conſer-
,, uare ſtudeat.

Reginald. Polus 347.

Trahebat Scotiam in extremi exitij diſcrimen Anglia, quæ Scotorum Hæreticorum clientelam corripiebat, eoſque audacia, & armis fulciebat. Mirum autem fuit eos, qui Henricum flagitijs contaminatiſſimum pro Eccleſiæ capite ſuſceperant, iactare auſos ſe à Romano Pontifice defeciſſe propter eius tyrannidem, ac ſcelera, quorum impias artes Reginaldus Polus poſteà Cardinalis, luculento commentario confutauit, ex quo pauca hæc delibamus, vt in omnium oculis collocemus, quàm iniquè Angli à communione Romanæ Eccleſiæ nulla iuſta cauſa prouocati diſceſſerint.

Polus pro Pontifice cõtra Anglus apologiã edidit.

,, Sed quid tandem aſſerunt? nempè Papam
,, aiunt moribus corruptis eſſe, eoque non eſſe
,, Vicarium Dei? num corruptioribus, quàm
,, aliqui Reges ſunt? num quàm hic ipſe, ad
,, quem dignitatem Pontificiam transferunt?
,, quid huius vita? cuiuſmodi tandem eſt?
,, Sancta credo, & omnis culpæ expers, in
,, qua, ſi ipſi credamus, (vt nihil aliud dica-
,, mus) abominabilis inceſtus, labes Annæ vi-
,, ginti annis inſedit; ſed num in ipſo aditu
,, nonæ poteſtatis, cum ſanctiſſimos Viros,
,, tam crudeliter occidit, tunc ſe ſanctum
,, oſtendit? num vt vel omnium, qui peſſimi
,, fuiſſe memorantur, Pontificum facta in me-
,, dium adducantur, aliquid in ijs tam nefa-
,, riè factum reperietur? Sed quid? ſi Ponti-
,, fex bonus ſit, an hæc ſatis eſt cauſa cur eum
,, veneremur? an non potius nullam nos ho-
,, minis probitatem, ſed Chriſti perſonam in
834. ,, Pontifice venerari ſolemus? ſi nemo Chri-
,, ſtianus dicere poteſt, vllius hominis pro-
,, bitatem, & non vnius Chriſti perſonam af-
,, fici honore, quid mea tantum refert bo-
,, nuſne, an malus homo ſit, in quo Chriſti
,, modò perſona honoretur? Si Chriſti imago
,, veneranda eſt, refert ne verum in auro, an
,, in ligno expreſſa aſpiciatur? num tu ex auro,
,, aut ebore factam honorabis, è ligno quam-
,, uis vili, aut etiam putrido effectam contu-
,, melia afficies, aut minus honorabis? Quid
,, ad me Pontificum prauitas pertinet, quam
,, ſcio nihil officere, niſi velim, non poſſe,
,, cùm omnis eorum poteſtas ſit ad ædificatio-
,, nem, ad animæ alterius detrimentum nulla
,, ſit? quid ſi non modò non obeſt (verè Chri-
,, ſtianis) vnius hominis Pontificis *prauitas*,
,, ſed prodeſt etiam, *cùm magis* Chriſti glo-
,, riam illuſtret? quid enim quæſo magnum,
,, ac præcipuum à nobis fieret, ſi bonum Pon-
,, tificem honore afficeremus? quaſi verò non
,, ipſi etiam Ethnici facerent. Cum autem ne
,, vitijs quidem humanis deterreri videmur,
,, quò minus Chriſti imaginem veneremur in
,, eo, qui pro Chriſti Tribunali ſedens, Eccle-
,, ſiæ vnitatem, & concordiam retinet, hic vi-
,, delicet nos verè Chriſtianos oſtendimus,
,, hoc modo Chriſti gloria maximè illuſtra-
,, tur.

11 Nefandiſſimus quoque impoſtor, atque
apoſtatarum princeps Martinus Lutherus Pon-
tificem grauibus contumelijs lacerare non de-
ſtitit. In lucem enim edidit hac ferè tempe-
ſtate, Satanico furore concitus, peſtilentiſſimum
librum de Angulari (vt ipſe vocat) Miſſa, con-
ſecrationeque Sacerdotum. Vbi inter alia
(teſte Surio) [Papam vocat regem glirium:
,, Epiſcopos fures Dei, ſacrilegos, Sacerdotes
,, angulares, damnatos, fatuos, Miſſam vocat
,, abominationem, tremendum altaris Sacrifi-
,, cium, ſtercus, lutum, quod ipſe Lucifer dice-
,, re vix auderet. Ibi quoque per Dei verbum
,, iactitat Indulgentias abolitas, Purgatorium
,, extinctum, peregrinationes ſuppreſſas, mul-
,, taſque alias Papiſtarum idololatrias, & Dei
,, Mammonæ cultus proſtratos.] Quoniam
verò ipſemet in hoc libro ſeſe turpiſſimè pro-
dit, atque ſe cum Dæmone, quem aliquoties
ſibi noctu apparuiſſe, ibidem fatetur; in diſpu-
tationem ingreſſum de Miſſa, & de quibuſdam
alijs, tandemque ab eo victum, ac ſuperatum
rationibus illius ceſſiſſe. Hinc optimè præfatus

Lutherus contra Eccleſiaſt. ritus, ac Papam declamat.

In comm. hoc anno.

,, Surius ita argumentatur. [Vt iam nemo
,, tam ſtupidus ac plumbeus ſit, quin vel digi-
,, tis tangere poſſit huius infauſti hominis do-
,, ctrinam non Chriſti, vt ſolet iactare, ſed
,, diaboli eſſe.] Et ſanè tàm horrendæ in ſa-
croſanctæ Miſſæ Sacrificium, ac cæteras Eccle-
ſiæ inſtitutiones, necnon in Chriſtiani ouilis
ſupremum Paſtorem, ac reliquos Eccleſiæ Re-
ctores blaſphemiæ, non niſi ab inferis prodire
poterant. Quis enim tàm perditus homo, ſoli-
us proprij ſpiritus, ingenijque ductu, tàm impia
ipſiſque Apoſtolicis traditionibus contraria
dogmata proferre, abſque vllo conſcientiæ flu-
ctu, auſus vmquam fuiſſet? Quem equidem
paſſum fuiſſe ipſummet Lutherum, dum de
abroganda priuata Miſſa illum conſcriberet li-
,, brum, ita teſtatur Ioannes Eckius [Lutherus
,, ait ſæpè ſibi palpitaſſe cor tremulum, & re-
,, prehendens obieciſſe. Tu ſolus ſapis? Totne
,, errauerunt vniuerſi? Tanta ſæcula ignoraue-
,, runt? Quid ſi tu erres, & tot tecum in erro-
,, rem trahas damnandos æternaliter?] Atta-
men veritatis iſtius voci, quæ, vt loquitur B.
Auguſtinus, *numquam tacet, ſed vociferatur ex
corde*, à conſcientiæ ſtimulis tunc exagitatus
ſanæ mentis aures præbere iniquiſſimus ille
Apoſtata detrectauit: ac permittente Deo ſuo-
met ore faſſus eſt, quod non ſine ingenti animi
trepidatione, ſeu temeritate, Eccleſiaſticis tradi-
tionibus per tot ſæcula fidelium omnium acce-
ptatione comprobatis liceat reluctari. Cæte-
rum impia hæc Lutheri dicta contra Miſſæ ſa-
crificium, alioſque Eccleſiæ ritus inferiùs à no-
bis refellentur.

Interim ſatis hic ſit cum Cardinale Hoſio ani-
maduertere, ac deplorare hominis impietatem.
,, [Non iam ille (ſcilicet Lutherus) ſcribendis
,, libris quid eſſet, aut quid non eſſet cum pie-
,, tate, cum veritate coniunctum, ſed quid in-
,, commodare Papatui maximè poſſet, ſpe-
,, ctandum eſſe putauit: vt quidquid ſcriberet,
,, quidquid diceret, quidquid faceret, omnia
,, in odium & deſpectum Papæ, Concilio-
,, rum, & Epiſcoporum faceret. Fatetur
,, hoc adeò ipſe in quadam epiſtola ad Argen-
,, tinenſes, ad quos in hæc verba ſcripſit:
,, *Hoc diffiteri (inquit) nec poſſum, nec volo.
,, quod ſi Carolſtadius aut alius quiſpiam ante
,, quinquennium perſuadere mihi potuiſſet, in ſa-
,, cramento præter panem & vinum eſſe nihil, ille
,, magno beneficio me ſibi deuinxiſſet: grauibus
,, enim curis anxius in hac excutienda materia
,, multum deſudabam, omnibus neruis extenſis me
,, extricare & expedire conatus ſum, cùm probè
,, perſpiciebam, hac re Papatui valdè me incom-
,, modare poſſe*. Nonne hic (pergit Hoſius)
,, apertè confitetur ipſe peregrina ſua doctrina
,, populo inculcanda, non hoc ſpectaſſe, vt
,, Chriſti gloriam propagaret, vtque veritatem
,, illius pateſaceret, ſed vt odio erga Papam
,, excœcatus, eodem illius odio cæteros in-
,, flammaret? Tanta autem fuit mens illius
,, infuſcata maleuolentia, Chriſtum vt præ-
,, ſentem in Euchariſtia libenter fuerit nega-
,, turus, dummodo per hanc occaſionem in-
,, commodare Papatui potuiſſet.

l. p. de hæreſ. noſt. temp.

Circa finem huius anni paſtorum Euangeli-
corum conciliabulum Conſtantiæ habitum fuiſ-
ſe narrat Surius, cuius conuentus promotor
fuit Bucerus: in quo rurſùm actum fuit de pace
cum Luthero in Euchariſtiæ negotio ſtatuenda:
vc-

In comm. Hæreticorũ Conuẽtus Conſtantiæ habitus.

Digitized by Google

verùm cum *non ſit pax impijs* iuxta Diuini oraculi monitum, inter dogmaricos Sectarios concordia conſtitui minimè potuit.

In India Epiſcopi cõſtituũtur. *Acta Conſiſt. 18. Decēb. 1534.*

13 At dum io Europa plures hæreticorum fraodibus deficerent ab Eccleſia, fides Chriſti in America latius propagata eſt, plurimique hoc anno à Clemente VII. & à Paulo III. conſtituti ſunt Epiſcopi. [Ad ſupplicationem Imperatoris die decima Iaooarij (vt referunt acta Conſiſtorialia) oppido Sanctæ Marthæ in Prouincia Sancti Matthæi in partibus Indiarum in ciuitatem erecto Alphonſus de Thobes: & Caſtellæ aureæ, in partibus quoque Indiarum Thomas Berlangha Ordiois S. Dominici: nec oon loco de Guattimalla Fraociſcus Marochious in Sacra Theologia Doctor à Pontifice delegati ſunt Antiſtites.]

Diarium Petri Gualtery Aretin. tom. 21. Paul. III. lib. 1. breu. an. 1. 1534. p. 218.

14. Labente anno die decima octaua Decembris, Paulus auxit Cardinalium Senatum duobus Nepotibus Alexandro nempe Farneſio, & Guidone Sfottia ex Comitibus Sanctæ Floræ, qui cum in Bononienſi Academia ruoc literis operam darenr, impoſitæ à Paulo ſunt partes Ioanni Mariæ Sypontiuo Archiepiſcopo Æmiliæ Præſidi, vt ſacramento adactis ſolemni ritu Bononiæ ijs Cardinalitia inſignia conferret, illius verò ſacramenti formula his verbis concepta erat.

Sacraméti formula à nouis Cardin. nuncupata.

15. Nos Alexander de Farneſio, & Guido Aſcanius ex Comitibus Sanctæ Floræ Cardinales promittimus, & iuramus, quod ab hac hora in antea fideles, & obedieotes erimus D. Petro, Sanctæque Romanæ Eccleſiæ, & Domioo noſtro D. Paulo PP. III. eiuſque Succeſſoribus canonicè intrantibus; non erimus in conſilio, aut conſenſu, vel facto, vt vitam perdant, aut membrum, ceù capiantur mala captione, aut io eos violentæ manus quomodolibet ingerantur, vel iniuriæ aliquæ inferantur, quouis quæſito colore: Conſilium verò, quod nobis credituri ſunt per ſe aut literas, ad eorum damnum nemini reuelabimus; Papatum Romanum, & Regalia S. Petri adiutores erimus ad retinendum, & defendendum, ſaluo ordine noſtro, contra omnem hominem, Legatum Apoſtolicæ Sedis in eundo, & redeundo honorificè tractabimus, & in ſuis neceſſitatibus adiuuabimus. Iura, honores, priuilegia, & auctoritatem Romanæ Eccleſiæ, Domini ooſtri Papæ, & Succeſſorum prædictorum cooſeruare, defendere, augere, & promouere curabimus, nec erimus in conſilio, vel facto, ſeu tractatu, in quibus contra Dominum noſtrum, vel eaodem Eccleſiam aliqua ſiniſtra, vel præiudicialia perſonarum, iuris honoris, ſtatus, & poteſtatis eorum machioentur: & ſi talia à quibuſcumque tractari, vel procurari nouerimus, impediemus pro poſſe, & quanto citiùs poterimus, ſignificabimus eidem Domino noſtro, vel alteri, per quem poſſit ad ipſius notitiam peruenire. Regulas SS. Patrum, decreta, ordines, ſeù definitiones, reſeruationes, prouiſiones, & mandata Apoſtolica totis viribus obſeruabimus, & faciemus ab alijs obſeruari. Hæreticos, Schiſmaticos, & rebelles eidem Domino noſtro, vel Succeſſoribus prædictis pro poſſe perſequemur, & impugnabimus. Poſſeſſioocs verò ad menſam noſtram pertinentes non vendemus, neque donabimus, neque impignorabimus, neque de oouo infeudabimus, vel aliquo modo alienabimus inconſulto Romano Pontifice, etiam cum conſenſu Capituli noſtri; & ſi ad alieoationem aliquam deuenerimus, ex nunc prout ex tunc pœnas in quadam Apoſtolica, ſuper hoc edita Conſtitutiooe cootentas, volumus iocurrere ipſo facto. Sic nos Deus adiuuet, & hæc ſancta Dei Euangelia.

IESV CHRISTI

Anno 1535.

PAVLI III. Anno 2. CAROLI V. ROMAN. IMP. Anno 17.

Vide Sadolet. lib. 9. p. 337. de Conc. & Tuneto p. 346. & 445.

1 ANno Chriſti milleſimo quingeoteſimo trigeſimo quinto, indictione octaua, paſſa eſt grauiſſimam cladem catholica religio io Anglia, cum Henricus ira in Romanam Eccleſiam, à qua anathematis telũ ei comminatum erat, efferatus, verſuſq; in ſæuiſſimũ perſecutorem Fidei, cuius defenſorem antea maxima cum laode egerat, catholicæ pietatis veſtigia omoia è Regno ſuo euellere, omneſque in æternum exitium trahere ſecum præcipites, diſſentientes verò excarnificatos ſupplicijs è viuis tollere niteretur. Noo defuere furenti ſatellites impietatis in Eccleſiaſtico & Equeſtri ordine, qui præſentis vitæ commodis irretiti, ſuoeſta eius conſilia promouerent, inter quos eminebant flagitio Cromuelus, & Leius Metropolitani Sacri Ordinis proditores, quos Gardinerus, & Samſo, & alij iuniores Præſules, caducarum rerum amore illuſi, ſequebantur. In Procerum verò conſeſſu præerant auctoritate Carolus Brandonus, Suffolciæ Dux, qui Regis ſororem matrimonio iunctam habebat, & Thomas Houuardus Norfolciæ Dux, qui Nobilium turbam, quam Henricus hæreſi Lutherana deprauatam noua dignitate auxerat, ad ſuos nutus flectebant; quorum opera ſuffultus, doliſque inſtructus, io Comitijs extremo ſuperiore anno habitis, impius Rex excuſſo Romani Pontificis iugo contra Symboli articulum *In vnam Sanctam Catholicam, & Apoſtolicam Eccleſiam*, ſe Anglicanæ, & Hibernicæ Eccleſiarum caput Apoſtaticum dixit, atque in Diuinis à Romano Pontifice iura peti vetuit, finxitque ſe Diuina, & humana auctoritate pleoiſſima ad omnes hæreſes, corruptelas, erroreſque emendandos, tradendamque incorruptæ Fidei puritatem pollere; ſanxitque, vt illi propterea omnium Sacerdotiorum vacantium iotegra vectigalia primi anni, quo quis Sacerdotium adeptus eſſet, ac omnium Eccleſiaſticarum dignitatum Decimæ perſolueteutur: ferali etiam odio in Papam accenſus, Papæ oomen ex omnibus libris abradi intentato capitali ſupplicio iuſſit, cui impio edicto mox paritum refert Sanderus.

Sander. lib. 1. de Schiſ. Angl.

Henricus ſe caput Ecc. Anglicanæ declarat.

Papæ nomen à libris, & alijs locis aboleri iuſſit Hēricus.

,, 2 Per Calendaria (inquit) per Iudices,
,, per Scripta, per totum Ius Canooicum, per
,, Scholaſticos Doctores Papæ vocabulum li-
,, turis vndique obducebatur, imò in fronte
,, operum D. Cypriani, Ambroſij, Hierony-
,, mi, Auguſtioi, Leoois, Gregorij, Proſpe-
,, ri, & aliorum Eccleſiæ luminum ſinguli
,, ſcribere coacti ſunt. Si quid in eis operibus
,, ineſſet, quod Pontificis Romani Primatum
,, tueretur, aut confirmaret, ſe illi verbo, ſen-

ten-

,, tentiæ, rationi, iam nunc renuntiare, nec
,, tauri criminis reos vnquam eſſe velle, vt
,, quibuſuis Patribus, aut Doctoribus in ea re
,, aſſentiant, (& infrà) In Litanijs præterea,
,, precibuſque, quæ tùm priuatim, tùm publicè
,, in omnibus Oratorijs, Eccleſijs, Monaſte-
,, rijs, alijſue in locis recitabantur, loco pe-
,, titionis illius, quæ pro Domno Apoſtolico,
,, à Chriſti fidelibus per vniuerſum Orbem fieri
,, ſolet, Henricum hæc impia verba apponi,
,, imprimique præcepit [*Ab Epiſcopi Roma-*
,, *ni tyrannide. & deteſtandis enormitatibus*
,, *libera nos Domine*.] Ita impletum eſt Iu-
dæ proditoris & ſequacium oraculum Dauidi-
cum, [*Et fiat oratio eius in peccatum*.] Ad ir-
retiendos vero magis tantæ impietatis laqueis
ſimplices Populos pellexit præmiorum illece-
bra inſtabiles nonnullorum eruditorum ani-
mas, vt concionibus, ac libris editis con-
iunctam cum Regia auctoritatem eccleſiaſti-
cam ab eo vſurpatam tuerentur; alios etiam
imperijs in ſcelus impulit, [qua Regis vo-
,, ce (ſubdit Sanderus) excitati ſunt ad con-
,, cionandum plurimi, ad ſcribendum etiam
,, nonnulli, quorum aliqui id ſponte facie-
,, bant, quod hęreſi fauerent, cuiuſmodi erant,
,, Samplonus, Foxus, Moriſonus, ceterique,
,, alij verò coactè ne Regem offenderent, vt
,, Gardinerus Wintonienſis, & Tonſtallus Du-
,, nelmenſis Epiſcopi.

Reginaldus Polus libros ſcribit contra Henrici affectatũ Primatum Eccleſiæ Anglicanæ.

Florebat tùm doctrinę, ac ſapientiæ fama Re-
ginaldus Polus, Regis ipſius alumnus & conſan-
guineus, qui tunc Patauij literario otio indul-
gebat. Illum Henricus, tranſmiſſis comitiorum
actis, quibus illi ficititius Anglicanæ Eccleſiæ
Primatus fuerat aſſertus, ſolicitauit, vt ſcriptis
eundem primatum confirmaret: at ille Deum
homini prætulit; & cum in egregios viros car-
nificinam exerceri in Anglia audiret, quatuor
libros de Vnione Eccleſiaſtica doctiſſimè ſcri-
pſit, quibus & primatum adulterinum confuta-
uit, admiſſa ſcelera coarguit, viamque pœniten-
tiæ ad ea delenda commonſtrauit. Excanduit
ad hæc Henricus Rex aſſentatorum lenocinijs
mendacibus aſſuetus, ac Reginaldum Polum
patriæ proditorem, reumque læſæ Maieſtatis
pronuntiauit, varijs inſidijs eius vitam appetijt;
fratremque & auunculum necauit, omnemque
eius familiam pietatis illius odio afflixit, ac

Reginaldũ Polũ, eiuſque familiam perſequitur Hẽricus, & penè extinxit.

penè extinxit: cùm verò flagitijs ſuis omnium
bonorum odia in ſe accendiſſe, ac plura millia
in Religionis Catholicæ conſtantia perſtare,
qui curuare genu ante nouum Baal detrectarent,
animaduerteret, eos exquiſitis afficere ſuppli-
cijs conſtituit, ne impia immanitate Iuliano
Apoſtatæ cederet.

3 Eminebant tunc in Anglia ſanctitatis ſtu-
dijs tres Ordines Religioſi, Carthuſianorum,
Sanctæ Birgittæ, & D. Franciſci, quos populi
ob eximiam pietatis exiſtimationem ſuſpicie-
bant; in hos itaque peruerſo iudiciorum genere
primos furoris impetus effudit, ac tertio kal.

In viros Religioſos ſæuit Henricus, & maximè in Carthuſianos.

Maij tres priores Carthuſiani, Ioannes Hogtho-
nus Londinenſis, Robertus Laurentius Beualen-
ſis, Auguſtinus Vbſterus Exhamenſis ad impio-
rum ſubſellia adducti ſunt, vt morte afficeren-
,, tur. [Proponebantur eis (inquit Sanderus)
,, noua Comitiorum decreta, & iubebantur
,, iureiurando affirmare, Regem Eccleſiæ eſſe
,, ſupremum Caput. Cum illi nonulla excipe-
,, rent, & legis diuinæ mentionem facerent;
,, Nullam (inquit Cromuelus) exceptionem
,, admittam, ſiue lex Diuina permittat, ſiue
,, non, vos integrè plenè & cathegoricè
,, hæc affirmabitis. Tum illi: At Eccleſia Ca-
,, tholica iſtud hactenus (quod ſcimus) non
,, docuit. Non curo Eccleſiam, reſpondit Cro-
,, muelus: Vultis conſentire, an non? Non
,, audemus, inquiunt illi, nè dum placere Re-
,, gi volumus, Deum non offendamus. Quo
,, audito, res duodecim Viris commiſſa eſt, ſe-
,, cundum Regni conſuetudinem, vt iudicium
,, ferrent. Illi vero cum nihil quidquam mor-
,, te dignum inuenirent, nec tamen eos abſol-
,, uere propter iram Regis auderent: tempus
,, extrahebant, quouſque Cromuelus Regis
,, nomine mortem ipſis certiſſimam denuntia-
,, ret, niſi ſtatim illos condemnarent, quod
,, die poſtero fecerunt; atquè ad hanc iudicij
,, formam reliqui deinceps omnes, qui hac de
,, cauſa in quæſtionem venerunt, condemna-
,, bantur. Sententia autem accepta educeban-
,, tur ad patibulum eodem habitu, quo in Mo-
,, naſterijs vtebantur.] Cum Prior Londinenſis

Cõſtanter perferunt mortẽ Carthuſiani, potiusquã impio Regi obedire

ceruicem carnifici præbiturus eſſet, à Regio
Senatore ſolicitatus eſt, addita vitæ & libertatis
ſponſione, vt Regio decreto conſentiret. [At
,, ille (inquit) palàm teſtatur, ſe ſolo Dei ti-
,, more, non vlla in Regem ſuum rebellione
,, adactum, id facere neque poſſe, neque velle,
,, imo malle pati omnia, quàm vel latum vn-
,, guem à decretis Catholicæ Eccleſiæ deflecte-
,, re. Porrò, inquit, orate pro me, & miſereat
,, vos fratrum meorum, quorum Prior imme-
,, ritus ſui; his dictis, breui ſpatio impetrato,
,, legit ſex primos verſus Pſalm. XXX.] Hanc
impiam, & immanem lanienam in eum, & ſo-
cios exercitam ita plangit Reginaldus Polus.

Reginaldus Polus lib. 3. 290.

,, 4 Vidiſſes Viros ſanctitate præditos, quo-
,, rum non capita ſolum præciderentur, ſed
,, membra corporis miſerabilem in modum
,, diſſecarentur, & diuerſis vrbis partibus ad
,, ſpectaculum proponerentur, vt hic caput, il-
,, lic corporis alia pars alio loco ſpectarentur,
,, quibus, vix (pro beneficio quidem) impe-
,, trari potuit, vt vno præciſo membro de vita
,, decederent, aut quod natura etiam miſerri-
,, mis conceſſit, vt vna tantum morte defunge-
,, rentur. Sed quale hoc eſt, quod dico? potuit
,, ne vlla crudelitas inueniri, quæ vltra vnam

Plãgit Reginaldus Polus, & crudelitatem in catholicos Anglos deſcribit.

,, mortem in cruciatu corporis progrederetur;
,, ſi natura finem miſeriæ vnicam mortem præ-
,, ſcripſit? qui non potuit, & tamen tentauit,
,, quanta tandem eius crudelitas eſt? atqui res
,, ſic ſe habet. Cum alij alio genere mortis ple-
,, ctantur, fures laqueo, grauioribus criminibus
,, condemnati igne, ferro alij pereant: Sancti
,, hi Viri, quorum ſumma criminis erat, quod
,, fidem, quam Chriſto & Eccleſiæ dediſſent,
,, prodere recuſarent, ita ſunt per hæc omnia
,, cruciatuum genera deinceps pertracti, ac di-
,, uexati, vt ante moriendi finem non fecerint,
,, quam tertia mors quaſi cumulus allata vitam
,, ipſis eripuerit. Primum enim laqueo ſpiri-
,, tus præcludebatur, ſed hactenùs dumtaxat,
,, vt mortis acerbitatem, ac cruciatum, non ex-
,, tremam illam & lethalem vim ſentirent, vt
,, potiùs quaſi in amplexum mortis traditi,
,, cum morte ipſa luctari, quàm mori conſpice-
,, rentur; qua in luctatione ſimul, ac deficere eos
,, carnifex animaduertit, ſtatim vt erat ſcilicet
,, à Iudicibus clementiſſimis viris imperatum,
hac

,, hac morte liberati, & à cruce in terram de-
,, miſſi, ad aliud mortis genus multo crudelius,
,, & acerbius trahebantur. Arrepto enim gla-
,, dio carnifex pectus, ac præcordia aperiebat,
,, atque hic ſæuior iam erat cum morte con-
,, greſſus, cum ipſi viſceribus patefactis, vt ſibi
,, ea euelli, & in ignem, qui erat in conſpectu,
,, conijci viderent, vt cum intimis ſenſibus acer-
,, biſſimos quoſque dolores, cruciatuſque per-
,, cepiſſent, tùm hoc etiam grato oculorum
,, aſpectu fruerentur, vt ſe quoque aſpicerent
,, morientes, dùm partes ſui cremari cernerent.
,, (Et infra) Sed quid erat tandem, de quo il-
,, lo in iudicio tales viri arceſſebantur? crimen-
,, ne aliquod erat obiectum? locus defenſioni
,, dabatur? ita ſanè, ſed omnia, vt apud Sata-
,, nam Iudicem in medio illius Eccleſiæ, (cuius
,, caput eſt) iura reddentem, ita gerebantur.
,, Crimen erat, quod homines Deo conſecrati
,, contra animi ſui ſententiam, eamque vetuſtiſ-
,, ſima primùm, & perpetua Eccleſiæ Chriſti
,, conſuetudine acceptã, deindè ſanctiſſimorũ,
,, & doctiſſimorum hominum ſcriptis confir-
,, matam, confiteri nollent, Eccleſiam ſine Ca-
,, pite eſſe, Regis autem perſonam duplex ca-
,, put, vel potiùs Eccleſiam plura (quàm ipſa
,, hydra fingatur) capita habere, Regem bici-
,, pitem eſſe, vno tantùm capite à Cerbero,
,, qui triceps fingatur, vinci. (Ac multis inter-
,, iectis) Quaſi hoc ſatis non eſſet, vt om-
,, nibus in rebus ſe Chriſti hoſtes eſſe, & cum
,, Chriſto bellum gerere teſtarentur, tamquam
,, ſi prælio aliquo cum Dei exercitu commiſſo
,, ſuperiores fuiſſent, & aliquot de illis profli-
,, gatis copijs captiuos haberent, quos in
,, triumphum ducere ad hoſtis contumeliam, ac
,, ludibrium vellent, ita ſanctiſſimos hoſce vi-
,, ros ipſis illis veſtibus induros, quibus Chri-
,, ſtum habere Imperatorem, & Chriſto merere
,, ſtatim agnoſcerentur, ad ſupplicium perdu-
,, xerunt: quod enim maius eſſe ſignum pote-
,, rat Chriſti militum, quàm illud veſtimenti
,, genus, quo vtebantur?

5 Lapſis tribus hebdomadis, non contentus
ea carnificina Henricus, nouum Carthuſiano-
rum ſanguinem ſitijt, vt cum ſua Herodiade
Nicolaus Sanderus lib. 1. lætiora conuiuia celebraret. Præfecerat ille Car-
thuſienſi Monaſterio viros impios, qui reliquos
Carthuſianos. ad Regia imperia flecterent, iu-
nioreſque etiam ad ſæculi voluptates reuocarent.
Sed cùm illi in conſtantia tuendæ fidei perſta-
rent, in crimen vocati ſunt aliqui, quod pia do-
ctrina confirmabant alios, ex quibus tres probi-
tate ſpectatiſſimos nece affectos narrat Sanderus.
128. ,, [Ad decimum quartum diem Kal. Iulias alij
,, tres Carthuſiani Sacerdotes Vurfridus Midel-
,, morus, Guillelmus Exmeus, & Sebaſtianus
Alij tres Carthuſiani crudeli nece afficiuntur. ,, Nudegatus, cùm prius per dies quartuode-
,, cim continuos, erecti ſtare coacti eſſent, inie-
,, ctis ad collum, ad brachia, ad crura, circulis
,, ferreis, ita vt ob nullam omnino cauſam loco
,, vmquam dimouerentur, illuſtre fidei teſtimo-
,, nium dederunt; vimineis enim cratibus inie-
,, cti, & per plateas Londinenſes vſque ad vlti-
,, mum ſupplicij locum pertracti, poſtquam
,, laqueo ad breue tempus ſuſpenſi fuiſſent, mox
,, viui demittebantur. Tùm autem carnifex pu-
,, dendis præciſis, & flammæ traditis, pectus,
,, & præcordia gladio aperuit, viſceraque euul-
,, ſa in propoſitum ignem coniecit; demùm
,, capite abſciſſo, reliquum corpus in quatuor
,, partes diſſecuit, illaſque partes elixas varijs
,, in locis à populo ſpectandas ſuſpendit.
,, Cum Ioanne autem Roceſtrio, & Iacobo Va-
,, luero (ipſis quoque Carthuſianis) tam gra-
,, tioſè diſpenſatum eſt, vt ſimplici ſuſpendio
,, in Ciuitate Eboracenſi v. Idus Maij in cœlum
,, commigrarent.] Tam immane facinus per-
pendens Reginaldus Polus Henricum his com- *Reginal. lib. 3.*
pellat verbis. [Quid quæſo ab illis Monachis
,, factum erat, qui ſponté propter Chriſtum ſe
,, in loca ſola, & inacceſſa, quaſi in perpetuos 369.
,, carceres abdiderant? quid, inquam, commiſ-
,, ſum ab his erat, cur illinc abreptos, non vna
,, morte, ſed pluribus diſcruciati iuberes? quid
,, illud tandem cauſæ fuit? nihil ſanè, niſi quod
,, concepta ſemel in animo impietas te in vno
,, impiè facto conſiſtere paſſa non eſt, illic quie-
,, ſcere non ſinit, ſed vt ſcelere ſcelus cumula-
,, res, ſtimulauit.]

6 Auxit beatum hunc interfectorum Car-
thuſianorum numerum Reginaldus Brigittenſis
Monachus ex Abbatia montis Sion, Theologus
inſignis, literis Græcis, & Hebraicis exculti ſſi-
mus, & ſacra eloquentia florentiſſimus, [qui, vt *Sander lib. 1.*
,, ſæpè antea populum diſertiſſimis concio-
,, nibus, ſic tum exemplo, & patientia ſua eru-
,, diuit. Is vbi ſe condemnatum ad mortem
,, audiuit, nec quidquam loqui permiſſum, niſi
,, vt conſentiat, vel non conſentiat comitiorum
,, decreto: Hoc eſt (inquit) verè iudicium mun- *Alius inſignis Monachus, & alter Parochus.*
,, di; nec aliud loquutus. Rogauit Iudices, vt
,, tridui ſpatium ei concederent, quo ſe ad mor-
,, tem pararet, cui cùm illi non annuerent, ſed
,, dicerent, illud eſſe poſitum in ſola Regis vo-
,, luntate, attamen credo, inquit, videre bona
,, Domini in terra viuentium. Idem ad ſup-
,, plicium productus populum hortabatur,
,, vt pro Rege preces aſſiduas ad Deum fun-
,, derent, nè qui Salomonem initio Regni ſui
,, ſapientia, & pietate repræſentauerat, vnà
,, cum illo in fine vitæ per mulieres ſeductus
,, degeneraret.

De eiuſdem conſtantia & pietate hæc ſcripſit *Reginal. Polus l. 3. p. 359.*
Reginaldus Polus, qui amicitia illi coniunctiſ-
,, ſimus fuerat [Ad huius ſanctitatis pariter &
,, doctrinæ laudem in omne tempus confirman-
,, dam, & ad cumulum pietatis in Chriſtum, &
,, in te, ò Patria, charitatis, oſtendendum nihil
,, deeſſe videbatur, niſi vt cum alijs heroibus,
,, tuo tam neceſſario tempore veritatis teſtimo-
,, nium legationi ſanguine ſuo daret. Dedit &
,, inter primos, dedit, tanta quidem animi con-
,, ſtantia, vt, quod mihi retulit, qui ſe ei ſpe-
,, ctaculo interfuiſſe, & omnia quæ agerentur
,, ardentiſſimè obſeruaſſe diceret; cùm in illum
,, feralem laqueum caput inſereret, torquem
,, potiùs Regni inſigne, quam ſupplicij inſtru-
,, mentũ induere videretur; tanta erat in vultu
,, alacritas. O beatum virum, & dignum, cui
,, tu Patria plurimum credas.

His adiunctus fuit pius Parochus Fidei Ca-
tholicæ ſtudio ardentiſſimus Ioannes Hailus, ad
fundendum ſanguinem pro ſuis ouibus boni pa-
ſtoris inſtar paratiſſimus, qui omnes extra ciui-
tatem Londinenſem quinto Nonas Maij excar-
nificati ſunt. Occiſi porro Prioris Londinenſis
membra ianuæ Monaſterij Carthuſiani affigi
iuſſit Henricus, vt viros Religioſos à religionis
ſtudio deterreret, ac duos impietatis ſuæ ſequa-
ces præfecit Cœnobio, qui iuniores Monachos,
vel minis, vel blanditijs corrumperent; ſed om-
nes

Digitized by Google

nes temporariæ vitæ illecebris æternitatem fœlicem prætulerunt, vt dicetur inferiùs.

Diar. Petri Pauli Gualter. Areten. to. VI. par. 2.

Paulus Cardinales creauit, inter quos Ioan. Fischeriũ Epiſcopũ Roffenſẽ, in carcere detẽtum.

7 Cum funeſtam hanc carnificinam in pios viros exerceri ab Henrico accepiſſet Paulus III. Pontifex, grauiſſimo dolore confectus eſt, & Ioannis Fischerj Epiſcopi Roffenſis probitate, & doctrina clariſſimi, qui in carcere religionis cauſa detinebatur, liberandi ſtudio, enixè ipſum Franciſco I. Gallorum Regi commendauit, atque etiam in Cardinalium Senatum cooptauit vnà cum alijs, quorum nomina recenſet *b* Petrus Paulus Gualterius Aretinus his verbis.

,, XXI. Maij Papa creauit Cardinales, Nico-
,, laum Archiepiſcopum Capuanum, Iacobum
,, Simonettam Auditorem Rotæ, Ghinuccium
,, Auditorem Cameræ Apoſtolicæ, Ioannem
,, Bellaium Epiſcopum Pariſienſem, Ioannem
,, Epiſcopum Roffenſem, detentum in carcere à
,, Rege Angliæ, Gaſparem Contarenum Vene-
,, tum, Marinum Prothonotariũ Caracciolum.

Quibus, conſonant, quæ in Actis Conſiſtorialibus referuntur. Cum autem Franciſcus Galliæ Rex pro eo liberando oratorum opera omni contentione ſuam auctoritatem adhiberet, Henricus ad eum trucidandum rabie accenſus eſt, ac Iudicum iniquorum opera interrogari iuſſit, num ipſe Cardinalitios honores prenſaſſet, vel

Pro liberatione Roffenſis Franciſcus Galliæ Rex laborat, ſed fruſtra. *Sander l. 1. p. 135.*

,, de ijs ipſi deferendis aliquid reſciuiſſet? [Re-
,, ſpondit (vir pijſſimus) ſe nunquam eum ho-
,, norem, vel alium quemcumque in reliqua vita
,, appetijſſe, multoque minus hanc dignitatem
,, in decrepita ætate, in vinculis, ac in ipſis
,, mortis foribus expectaſſe; ita erat homo ab
,, omni ambitione, ac rerum humanarum
,, admiratione alienus.] Pertulerat carceris

ſquallorem & incommoda menſibus quindecim, cùm tamen virium imbecillitate ſumma laboraret, quod Reginaldus Polus tribuit miraculo, ſcilicet præter ordinem naturæ viribus au-

Reginaldus Polus lib. 3. de vnione Eccleſ. 402.

Deus Roffenſi vitã prorogat.

,, ctum. [Ego certè cum iſthinc ante trien-
,, nium diſcederem, ne ſi exquiſitiſſima qui-
,, dem cura in tuenda valetudine domi ſuæ vte-
,, retur afflictam in eo naturam animaduertens,
,, ad vnum annum poſſe vitam extendere iudi-
,, cabam, atque hoc etiam poſtea accepi cùm
,, Londinum accerſitus eſſet, vt in carcerem con-
,, deretur, in itinere ad aliquod tempus, ob vi-
,, rium imbecillitatem defeciſſe; nunc vero
,, hunc conſtat totos quindecim menſes in illo
,, tetri carceris ſquallore vitam retinere potuiſ-
,, ſe? quis tandem non agnoſcit manum Dei
,, ſupra naturam, qui eius vitam ad tuum ſum-
,, mum dedecus magis illuſtrandum produxit,
,, vt tuo gladio non fato ſuo vir ſanctiſſimus
,, periret? & vt adhuc facinus illud tuum ma-
,, iori iniquitate cumularetur, permiſit, vt in
,, numerum Cardinalium tum in carcere etiam
,, agens referretur; vt cùm eum poſtea necaſſ-
,, ſes, intelligerent omnes, te non ſolum opti-
,, mum Epiſcopum, in quem nullam haberes
,, animaduertendi cauſam, ſed Cardinalem
,, etiam, in quem tibi iuris nihil eſſet, vnà cum
,, præcipuis Religionis noſtræ profeſſoribus
,, occidiſſe.] Nec mirùm diuina virtute tot

Venenum Roffẽſi ab Anna Bolena porrectum, ei non nocuit.

mala ab infirmo ferri potuiſſe, cum etiam antea porrectum ab Anna Bolena venenum diuina virtute ſuperaſſe dicatur. Sacræ verò purpuræ honores ideò illi delati viſi ſunt, vt eos proprio ſanguine purpuratos conſeruaret.

Sander. lib. 1. 133.

Deſcribit illius conſtantiam & fortitudinem animi in ſerenda morte Sanderus his verbis.

,, Ad Decimum Kal. Iulias Ioannes Fiſcherus
,, Epiſcopus Roffenſis, quo nihil, aut doctius,
,, aut ſanctius Anglia protulit, penè iam de- 133.
,, crepitæ ætatis ad iudicium primo, deinde,
,, quòd Henrici Primatum Eccleſiaſticum
,, nollet confiteri, ad mortem producitur, qui
,, ſimul ac ſcenam, in qua glorioſum certamen
,, conſummaturus erat, è longe conſpexiſſet,
,, abiecto, quo ſenex nixus eſt baculo, eia, in-
,, quit, pedes, officium facite, parum itineris
,, iam reſtat. Conſtitutus autem in loco mar-
,, tyrij, ſubleuatis in Cælum oculis, Te Deum,
,, inquit, laudamus, te Dominum confitemur;
,, quem hymnum vbi totum abſoluiſſet, ceruí-
,, ces ſecuri ſubiecit, animam Deo reddidit,
,, iuſtitiæ coronam accepit. Caput haſtili aſ-
,, fixum, & in ponte Londinenſi omnium ocu-
,, lis expoſitum, quò diutiùs ibi ſuſpenſum
,, manebat, eò magis floruiſſe, ac venerabilius
,, factum eſſe dicitur, ob quam cauſam loco
,, amotum traditur.]

Roffenſis forti animo mortẽ ſuſtinet.

Hic conſentanea tradit Coclæus [Non modo, inquit, non contabuiſſe,
,, verum etiam multo venerabilius eſſe
,, factum ferebatur, vbique is rumor percre-
,, buit, mox amotum eſt loco.]

Io. Coclæus in actis, & ſcript. Luth. hoc Anno.

De huius florentiſſimis virtutibus omnes conſentiunt, quem inter Scriptores Eccleſiaſticos principem locum hoc tempore tenuiſſe, eius ſcripta aduerſus Lutherum, & Oecolampadium teſtantur, quibus nunquam hæretici reſpondere potuerunt: de quo ſic Reginaldus Polus.

Reginald. Polus 3. de vnione Eccleſ.

,, [Quem alium habes, inquit, Anglia, aut 338.
,, multis ſæculis habuiſti, quem doctrina, &
,, in illo Epiſcopi munere fungendo cura, ac
,, ſedulitate cum Roffenſi comparares? de quo
,, ita gloriari potes, vt ne apud exteras qui-
,, dem nationes, ſi omnes Chriſtiani nominis
,, prouinciæ hoc noſtro ſæculo perluſtrarentur,
,, poſſet facile reperire, qui ita omnes
,, Epiſcopi partes ac numeros impleret. Con-
,, ſule, ſi fortè de hoc dubitas, mercatores
,, tuos, qui ad multas, & longinquas prouin-
,, cias nauigarunt; conſule Oratores tuos, qui
,, exteras nationes adierunt, & dicant tibi,
,, audiuerintne de vllo tali Epiſcopo, qui eam
,, gregis ſui curam haberet, vt nunquam ab
,, eius cuſtodia diſcederet, qui verbo eum, &
,, vitæ exemplo ſemper paſceret, & facultati-
,, bus iuuaret, in cuius vitam nihil vnquam,
,, ne temere quidem obiectum eſſet, in quo
,, ſemper egregia quædam laus eminuiſſet, cùm
,, ſanctitatis, & doctrinæ, tùm in patriam
,, pietatis, cuius quidem præter alia multa,
,, hoc etiam præclarum ſane teſtimonium ha-
,, bes, quòd cùm omnium ordinum, atque
,, ætatum, præcipue verò iuuentutis Anglicæ
,, ſummam curam, & ſolicitudinem ſemper
,, habuiſſet, illud etiam effecit ſtudio ſuo, &
,, gratia, qua apud ſanctiſſimam fœminam
,, Regis auiam (ea erat Margareta, cui Fiſche-
,, rus à confeſſionibus erat) plurimum vale-
,, bat, vt duo celeberrima Gymnaſia extrue-
,, rentur, in quibus ſtudio adoleſcentes poſſent
,, literis, & moribus rectis inſtitui, vt iure o-
,, ptimo pater haberetur omnium, qui virtuti,
,, & literis operam darent; cum illis cura, ſo-
,, licitudine, opera, omnia parentis officia
,, ſemper præſtaret; idem verò celebratiſſimæ
,, Academiæ Cantabrigenſis tutor fuit, Can-
,, cellarium enim elegerunt, quo in munere
,, omnium illic Philoſophantium cura conti-
netur.]

Eximias virtutes Roffenſis Reginaldus Polus, & alij teſtatas reliquerunt.

Sander. lib. 2.

Digitized by Google

,, netur.] Dediſſe etiam operam, vt duæ ſcholę Theologię altera Cantabrigiæ, altera Oxonij inſtituerentur, ac præterea illius cura, & ſolicitudine in Academijs linguarum Profeſſores peritiſſimos adſcitos fuiſſe refert Sanderus. Cæterum à terrenarum rerum amore adeò diuulſum fuiſſe, vt cum tenuiora eſſent vectigalia Roffenſis Eccleſiæ, oblatum à Rege opulentiorem Epiſcopatum reſpuerit, dictitans, nolle priorem Sponſam cum ditiore commutare; [adijciens

6. lib. 26.

,, ſe perbeatum futurum, ſi de hoc ſaltem mi-
,, nuto concredito grege, deque non adeò in-
,, de magnis acceptis emolumentis in die Do-
,, mini rectè reſpondere poſſit, cùm, & de be-
,, ne curatis animis, & de rectè expenſis pecu-
,, nijs, tunc reddenda ſit ratio exactior quàm
,, mortales fore putent, aut curent.] Rexerat Roffenſem Eccleſiam triginta tribus annis in continuis vigilijs, laboribus, ieiunijs, eleemoſynis, omnibuſque Epiſcopo dignis operibus, ac tantæ charitatis explicarat exempla, vt recurrentibus celebriorum ieiuniorum diebus, ac ſingulis ferè ſextis ferijs, ipſe non ſolum carceres, & publica xenodochia viſitaret, ſed omnium in ciuitate pauperum, ægrotorum, ac quouis modo afflictorum priuatas ædes luſtraret, ac conſilio iuuaret, verbis conſolatorijs recrearet, pecunia etiam, ſi opus foret, leuaret.

Vt paupe rē retineret Eccleſiam Roffēſis, oblatam pinguiorem reſpuit.

Non prætermittendum etiam viſum eſt, magnum hunc Præſulem corpus cilicijs, flagelliſque macerare ſolitum, & quo die Tyranni imperio à forenſi ſatellitio captus eſt, auidos pecuniæ adminiſtros omnes illius arculas diligentiſſimè excuſſiſſe: ſed omnes illius nummos pauperum manibus cœlo conditos ſuſpexiſſe; tandemque incidiſſe in ciſtam laminis ferreis loricatam, varijſque ſeris, & peſſulis munitam, hanc mox latentium gemmarum, & auri ſpe incenſos perfregiſſe; ſed ibi tantum cilicium, horrens flagellum, ac cætera voluntariæ pro Chriſto macerationis inſtrumenta reperiſſe, ac nonnullos nummulos, quos pauperibus poſt diuerberatam carnem erogare conſueuerat. Quo die ad mortem ductus eſt: factus de ea re certior Thomas Morus, Regij olim Scrinij Magiſter, ac ſummus Iuſtitiæ Præfectus, quo munere ſponte ſe abdicarat, cum iniquos Regis motus continere nō poſſet, ac pietatis catholicę defenſę odio in carcerem conditus eſſet, ſumma mortis cupiditate exarſit; metuens tamen ne tanta gloria excideret, ad Deum conuerſus in

Audita Roffenſis morte, quid dixerat Thomas Morus,

,, has pias voces erupit: [Confiteor tibi Do-
,, mine, quòd tantam gloriam non ſum meri-
,, tus; non ſum ego iuſtus, & ſanctus, ſicut
,, Roffenſis tuus, quem de vniuerſo Regno iſto,
,, tibi ſecundùm cor tuum elegiſti; ſed tamen ſi
,, fieri poteſt, particeps Domine fiam calicis tui.]

10 Cum Pontifex Paulus indignam Cardinalis Roffenſis cædem, Mori vincula, lanienam in Carthuſianos, & alios probitate præſtantiſſimos ab Henrico imperatam accepiſſet, ex perſequutione Eccleſiæ Anglicanæ, hæreſeoſque graſſatione grauiſſimum dolorem traxit, ac de impij facinoris atrocitate ità in literis ad Regem Scotiæ ſcripſit: ,, [a In hac re Henricus ſimilem ſe eſſe vo-

Afflictus Pōtifex ob perſecutionem Anglicam in Catholicos.

,, luit, tum ſui, qui multos alios ſimili ex cau-
,, ſa necauit, tum Henrici Secundi progenitoris
,, ſui, cuius odio, & perſecutione B. Martyr
,, Thomas Epiſcopus Cantuarienſis occubuit;
,, nec tamen hic Henricus illius impietatem re-
,, tulit, verum etiam longè ſuperauit; Ille enim
,, vnum, hic multo plures; ille vnius, & parti-
,, cularis, hic vniuerſalis Eccleſiæ iura tuentem;
,, ille Archiepiſcopum, hic etiam Epiſcopum,
,, S. R. E. Cardinalem neci tradidit; ille illum
,, exilio extruſit, iſte hunc diuriſſimo carcere
,, macerauit; ille percuſſores immiſit, iſte carni-
,, fices; ille violenta tantum morte, iſte etiam
,, turpi ſupplicio ſanctum Domini affecit; ille
,, denique purgare ſe Alexandro III. conatus,
,, culpam in alios reiecit, pœnitentiam ſibi à
,, Romano Pontifice impoſitam humilitèr ſuſ-
,, cepit, hic obſtinatiſſimo animo factum ſcele-
,, ratum tuetur, non ſolum non ductus pœniten-
,, tia, verùm peruicax, & rebellis, hoſtiſque
,, factus, non quia vnquam læſus à Romana
,, Eccleſia, à qua etiam titulo Defenſoris fidei
,, decoratus eſt, quem ipſe titulum ingratiſſimè
,, ad offenſionem fidei retorſit, eamque multipli-
,, citer læſit, atque acerrimè &c.]

a Paul. III. libr. breu. an. I. pag. 329. Regi Scotiæ ſcribit.

11. Paulus etiam decreuit legibus agere, ad deturbandum regno Tyrannum, Catholicoſque Reges in eum concitandos, itaque Carolum V. Imperatorem, qui Clementem VII. importunis hortatibus ad ſententiam contra Henricum, & in fauorem Catharinæ ferendam, vrſerat, maximaque ab Henrico affectus erat iniuria, ſollicitauit, vt confecto Africano bello, victricia arma contra Anglum conuerteret, eique ſubiectas literas ſcripſit.

Cæſari.

Chariſſime in Chriſto fili noſter ſalutem &c. Etſi in tanta rerum mole, quantam nunc Maieſtas tua pro Dei Omnipotentis honore, & totius Chriſtianitatis ſalute ſuſtinet, nollemus quidquam ei ſignificare, quod ſceleris atrocitate pium, & tantis implicitum curis animum Maieſtatis tuæ perturbaret. Tamen cogit nos Henrici Angliæ Regis inaudita impietas, & efferata crudelitas, vt indignam necem bonæ memoriæ Ioannis Epiſcopi, & Cardinalis Roffenſis, nuper iuſſu Henrici perpetratam, quamuis aliunde tuæ Maieſtati ſignificandam, nos quoque ipſi noſtris literis ſignificemus, & ad executionem neceſſariæ iuſtitiæ, qua contra eum vti intendimus, opem tuæ Maieſtatis, cæterorumque Chriſtianorum Principum imploremus. Etenim, cum ipſe Henricus ſeparata à ſe impiè atque iniuſtè chariſſima in Chriſto filia noſtra Catharina Angliæ Regina matertera tua, cum qua matrimonium, mediante Sedis Apoſtolicæ diſpenſatione, contraxerat, & per viginti ampliùs annos continuauerat, prolemque ex ea ſuſceperat (viuente ipſa Catharina) Annam adulteram propria auctoritate duxiſſet, & ad velandum ſuum facinus, matrimonij cum ipſa Catharina validitatem, & Apoſtolicæ Sedis poteſtatem negaſſet, Eccleſiamque Anglicanam, & Regnum illud Apoſtolicæ Sedis tributarium ab eiuſdem Sedis obedientia ſubtraxiſſet, ſeque in hæreticorum numerum multipliciter retuliſſet, multaque alia indigna, & impia, quæ ſuo tempore diſtinctiùs referentur, commiſiſſet: cùm hæc idem Ioannes Epiſcopus (vt erat ſumma probitate, & doctrina vir) vehementer improbaret, ſcriptiſque veritatem, & poteſtatem Eccleſiæ aſſereret, ab ipſo Henrico in carcerem coniectus, ac ferè biennio maceratus eſt: cum verò nos in proxima, quam habuimus creatione Cardinalium, ipſum Roffenſem moti ſanctitate, & doctrina hominis, in Cardinalium numerum retuliſſemus, rati eum honorem, in quo illud etiam Regnum ornabamus, ad ſalutem, non autem ad perniciem optimi Præſulis valiturum, cum illa

Paul. III. libro breu. an. I. p. 569.
Sollicitatus Cæſar ad vlciſcendam Card. Roffenſis cædem.

Expoſita Henrici ſcelera.

Digitized by Google

dignitas ſemper habita fuerit ſacroſancta, ecce ſubitò idem Henricus (quod non ſine maximo dolore referimus) ipſum Roffenſem ſanctitate conſpicuum, doctrina celebrem, ætate venerabilem, illius Regni, ac totius vbique Cleri decus, & ornamentum, vltimo ſupplicio per carnificem more noxiorum, ac ſontium publicè affici fecit: multos quoque alios Clericos, & Religioſos eandem ob cauſam partim ſupplicio affecit, partim affecturus pro certo habetur, inter quos Thomam Morum, non quidem Clericum, ſed Laicum, doctrina tamen literarum ſacrarum excellentem, & veritatem aſſerere auſum, connumerant: ex quibus, & alijs, quæ hoc toto triennio accumulauit, ſceleribus, vt eius dedecora breuiter recenſeamus, hæreticus, ſchiſmaticus, adulter notorius, homicida, ſacrilegus, rebellis, læſor maieſtatis, multorumque aliorum criminum reus effectus eſt, ac ſe ipſo illo Regno, & Regia dignitate priuauit; ita vt ſola declaratio priuationis aduerſus eum ſuperſit, quæ tamen ob notorietatem præmiſſorum neceſſaria non eſſet, ad quam vnà cum venerabilibus Fratribus noſtris S. R. E. Cardinalibus omninò procedere intendimus. Quamobrem, Fili chariſſime, ad te, qui aduocatus Sanctæ Romanæ Eccleſiæ, ſummuſque Chriſtianorum Regum es, contrariaſque Henrici vitijs virtutes ad ornamentum Cæſareæ, & Regiæ ſublimitatis aggregaſti, noſtro, & Sanctæ Apoſtolicæ Sedis nomine confugimus, tuam operam, patrocinium, fauorem implorantes, vt quod iuſtitia mediante contra Henricum decernemus, tui brachij auxilio exequi, noſtraſque, & Eccleſiæ publicas, quibus grauiùs, quàm tuis proprijs offenſum te fuiſſe non ambigimus, iniurias vlciſci velis, nec permittas iuſtitiam, religionem, pietatem tuam indignè conculcari. Sed cum hæc ipſa copioſiùs, & particulariùs Nuntius apud te noſter explicaturus tuę Maieſtati ſit, ad eius ſermonem nos referimus; tantùm Deum Omnipotentem ſuppliciter orabimus, vt Maieſtati tuæ pro eius ſancta fide, & honore, vniuerſalique omnium Chriſtianorum ſalute, nunc in Africa dimicanti optatos ſucceſſus concedat ad commune bonum totius Chriſtianitatis, & perpetuam gloriam nominis tui. *Datum Romæ apud S. Marcum XXVI. Iulij MDXXXV. Anno I.*

Impia eiuſdem tyrannis in catholicis trucidandis.

Rogatus Cæſar, vt Pontificia decreta operi mandanda aduerſus Henricum ſuſcipiat.

Bleſ.

12. Eodem argumento ſcriptis literis Ferdinandum Romanorum, Hungariæ, Bohemiæque Regem hortatus eſt, vt aduerſus Henricum, vnà cum Germaniæ Principibus conſurgeret, Eccleſiæque, & familiæ ſuæ iniurias vindicaret. Poloniæ etiam Regem, qui pro aſſerendo fidei catholicæ ſplendore, eximiam virtutem explicuerat, excitauit, vt cauſam Eccleſiæ pro repetenda iuſtitia Polonicis armis fulciret: [Tu (inquit) ,, cum Principibus cæteris, quorum opem pa- ,, riter aduocauimus, executioni iuſtitiæ faueas, ,, ſicut ſperamus, te pro optimo Principis offi- ,, cio, defenſioniſque ſanctæ Eccleſiæ, & aſſer- ,, tione Catholicæ fidei, pro qua tot, & tanta ,, geſſiſti, eſſe facturum.]

Paulus III. lib. 1. breu. pag. 382.

p. 329.

Certior pariter factus eſt Luſitaniæ Rex de ingentibus Henrici flagitijs, rogatuſque à Pontifice, ne Eccleſię tot iniurijs affectę, & periclitanti in Anglia fidei deeſſet.

13. Poterant faciliùs Henricum redigere ad officium Galliæ, & Scotiæ Reges, & quidem Scotus, (cui grauiſſima ex Angliæ Regis impietate, hæreſeoſque in Anglia graſſatione impendebant diſcrimina) ad plectendam Henrici vęſaniam inclinabat. Franciſcus verò Gallorum Rex, qui ob geſta cum Carolo V. bella, Henrico fœdere coniunctiſſimus fuerat, atque hactenus concordiæ illum inter, & Eccleſiam interpretem egerat, haud facilè ab eius coniunctione propter cauſas politicas diſceſſurus videbatur, licet Henrici impietatem execraretur, atque ab eo ad defectionem à Romana Eccleſia ſæpiùs ſolicitatus, à Chriſtianiſſimi Regis officio nunquam deflectere conſtituiſſet, propoſitaque ab Henrico terrena commoda ſpreuiſſet. Illi igitur Pontifex indigniſſimam Cardinalis Roffenſis cædem expoſuit, tot præſtantium virorum pro fide Catholica lanienam, Religionis catholicæ in Anglia imminens excidium, hæreſeos auctum incendium, impiam Henrici impudentiam, qui illum ab Eccleſiæ gremio diuellere pertentarat, tantas Eccleſiæ iniurias nouis ſemper cumulatas biennij totius fluxu: demumque rogauit, vt Prædeceſſorum Galliæ Regum, qui ſemper laboranti Eccleſiæ ſuccurrere conſueuerant, exemplo, ad iuſtitiam ab Henrico repetendam, cum de ea re poſtularetur, conſurgeret. Statuit enim pro munere pontificio promulgare Henricum Regio iure ob hæreſim, & ſchiſma, & alia flagitia immaniſſima excidiſſe: vti ſequentes oſtendunt Pontificię literæ, ad eum hoc anno tranſmiſſæ.

Regi Chriſtianiſſimo.

Chariſſime in Chriſto Fili noſter ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Cum expectaremus in dies audire liberationem bonæ memoriæ Ioannis Cardinalis Roffenſis, quod illam, & Maieſtati tuæ inſtantiſſimè commendaueramus, & à tua excellenti probitate, ac cum Henrico Angliæ Rege auctoritate nobis promiſeramus; ecce ſubito atroci nuntio perculſi ſumus, dictum Cardinalem vltimo ſupplicio ab ipſo Henrico, à quo diu in vinculis habitus erat, fuiſſe affectum. Nec dubitamus, quin tua Maieſtas, quæ pro ſua, maiorumque ſuorum inclyta pietate, & charitate, opem pro liberatione dicti Cardinalis alacrem, vt confidimus (licet irritam) præſtitit, tantam ſceleris atrocitatem doleret, & grauiſſimè tulerit; cum interceſſio tua non ſolum liberationem non obtinuerit, ſed etiam mortem dicti Cardinalis maturaſſe videatur. Nos verò, Fili, & hæc Sancta Sedes quid primum in tanto vniuerſalis Eccleſiæ vulnere deplorabimus? innocentiamne, & ſanctitatem illius viri, an celebrem, & toto orbe diffuſam pro fide catholica doctrinam? an Epiſcopalem, & Cardineam ſimul dignitatem eodem gladij ictu violatam? an genus, & cauſam mortis? genus quidem ipſum crudele, & noxijs, ac ſceleratis debitum, ſanctiſſimo viro inflictum? omnia hæc quidem nobis maximè deflenda, ſed cauſa mortis grauiùs deploranda eſt. Siquidem pro Deo, pro Catholica Religione, pro iuſtitia, pro veritate vir ſanctiſſimus occubuit; cùm non ſolùm vnius tantùm, & particularis iura, vt olim Thomas Archiepiſcopus Cantuarienſis, ſed vniuerſalis Eccleſiæ tueretur. Itaque Henricus in hoc impietatis genere ſuos Maiores non ſolum retulit, verùm etiam ex cauſæ grauitate, & perſonæ dignitate ſuperauit; atque ad tot, & tanta ſuæ animæ vulnera, hoc poſtremum, & atrociſſimum adiecit: quandoquidem non contentus, cenſurarum à Clemente VII. Prædeceſſore noſtro in eum inflictarum contemptu, biennaliq; in ijs inſordeſcentia, non tamen adulterio notorio, & ſcandalum in tota Eccleſia publicè generante, non tot Clericorum, & Religioſorum ſacrilega cæde, non hæ-

Paul. III. l. bre. an. 1. p. 610.

Ioannes Roffenſis Card. vltimo ſupplicio affectus.

Rei indignitas Gallo Regi propoſita.

Digitized by Google

Infanda Henrici Regis flagitia.

hæreſi, ac ſchiſmate, aulſioneque ſui Regni ab vniuerſali Eccleſia, non ſubtractione eiuſdem Regni ab obedientia Romanæ Eccleſiæ, cui illud tributarium eſt; nouiſſimè hunc Sanctiſſimum Præſulem à Nobis ob doctrinam, & ſanctitatem in Cardinalium numerum relatum, pertentato prius illius animo, an ſe retexere, & veritati contradicere vellet; demùm conſtantem, & in pio propoſito vſque ad vltimum perſiſtentem per carnificis miniſterium, & turpe genus mortis publicè necari iuſſit, nece etiam citiùs accelerata, & libentiùs inflicta, quod cum à nobis Cardinalem factum audiuerat, crimen læſæ Maieſtatis præter multa alia crimina multiplicitèr committendo, pœnas in tales à iure inflictas, præſertim priuationis, ipſo facto incurrendo. Nec verò dubitauit quædam alia adijcere his, quæ commemorauimus, non leuiora; non enim ignoramus, quod ille nuper in proximo Caleſij conuentu cum tuis tentauerit, illa quidem ad vniuerſalem tendentia perniciem, ac prorſus indigna, quæ à te optimo, & pientiſſimo Rege peterentur, cuius inclytam pietatem Henricus teterrimis conſilijs, fœdare tunc non erubuit! Quibus à te merito repulſis, ſicut egregiam tuam pietatem, ita peſſimam illius voluntatem deprehendimus. Itaque cum ſicut Maieſtati tuæ notiſſimum eſt, hoc toto triennio, & vltrà hæc Sancta Sedes, tuæ quidem in primis reſpectu Maieſtatis, tum deinde ſpe reſipiſcentiæ ipſius Henrici, tot, & tanta ab eo patientiſſimè tolerauerit, nihilque ſe profeciſſe videat, aut profecturam ampliùs ſperet, cùm veteres perferendo nouas ſemper iniurias cumulauerit, iamque Dei penè voce, omniſque iuris, omniumque hominum clamore ad vindictam excitetur; nos maximo quidem cum dolore animi noſtri, ſed tamen extrema neceſſitate compulſi, ad ea remedia cum venerabilibus Fratribus noſtris Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus, id ipſum nobis vnanimiter ſuadentibus, venire decreuimus, quæ ius commune, tàm diuinum, quàm humanum nobis iniungit; vt ſcilicet eundem Henricum, qui priùs per rebellionem, per hæreſim, & ſchiſma, aliaque enormiſſima crimina, nouiſſimè autem per indignam cædem S. R. E. Cardinalis, & tot aliorum Clericorum, & Religioſorum Regno ſe, ac Regia dignitate priuauit, priuatum declaremus. Quamobrem pro certo habentes, hæc tuæ Maieſtati, vt Chriſtianiſſimo Principi, & Henrico diſſimillimo, vehementer diſplicuiſſe, ac diſplicere, nec dubitantes, quin maiorem Dei, & Eccleſiæ, tuique officij rationem, quam ipſius Henrici non iam Regis, ſed Regium nomen prorsùs dedecorantis, tuaque coniunctione indigni, habiturus ſis. Ad te ſuum chariſſimum in Chriſto filium Sancta Romana Eccleſia confugit, ſolita ſemper ad tuos Prædeceſſores in oppreſſionibus ſuis confugere; tuamque pietatem, beneuolentiam, amorem ſtudioſè implorat, ac rogat, vt hanc noſtri officij neceſſitatem non ſolùm æquanimiter ferre velis, verùm memor, quid tui maiores pro Sancta Romana Eccleſia olim egerint, quantiſque exercitibus iniurias eius vlti ſint; iuſtitiam, cum tempus erit, eumque à nobis requireris contra dictum Henricum exequaris, ſicut in tua bonitate ſperamus. Sed cum hæc ſcribi fecerimus Venerabili Fratri Epiſcopo Fauentino Nuntio apud te noſtro, vt ea tuæ Maieſtati particulariùs referret, & explicaret, ad eius ſermonem nos referentes, Sanctæ Sedis Apoſtolicæ dignitatem, & diuini honoris conſeruationem, quæ maximè in hoc facto vertitur, tuæ Maieſtati enixè commendamus. *Datum Romæ apud Sanctum Marcum ſub Annulo Piſcatoris die XXVI. Iulij MDXXXV. Pontificatus noſtri Anno I.*

In Caleſienſi colloquio tẽtauit Gallum ab Eccleſiæ obſequio abducere.

Eccleſiæ in tollẽrãdo Henrico illuſa benignitas.

Deliberat Paulus declarare Henricum iure Regio priuatum.

Sollicitatus Gallus vt Eccleſię iniurias vindicet.

14 Non modo in Colloquio prędicto, vt vidimus in Pontificijs literis, verùm etiam Oratorum opera Franciſcum Regem ab Henrico pertentatum, vt ipſius exemplo, Pontificis obſequio, ſe ſubduceret, teſtatur Reginaldus Polus Henricum
,, Regem his verbis obiurgans. [Eum per Ora-
,, tores ſolicitare inſtitiſti, vt ad diſſoluendam
,, Eccleſiæ concordiam tecum conſpiraret. Sed
,, qui poterat, niſi plurimùm à ſeſe diſſentire vel-
,, let, nec ſolùm à ſeipſo, & ſua perpetua conſue-
,, tudine, ſed à veteri omnium Galliæ Regum
,, præclariſſimo ſanè, & glorioſiſſimo inſtituto?
,, ij enim quaſi has præcipuas partes in Republi-
,, ca Chriſtiana diuinitùs ſibi datas haberent, vt
,, Eccleſiæ Capitis ius defendendo vniuerſæ Ec-
,, cleſiæ corpori maximè conſulerent; ita ſemper
,, in Pontificis Romani auctoritate defendenda
,, maximè in Eccleſia inter reliquos Principes
,, enituerat; vt meritò non ſolum hæreditarium
,, cognomen Chriſtianiſſimi quiſque eorum, ſed
,, ab ſe partum obtineret. Cum igitur ab eo
,, nunc contendis, vt tecum Romani Pontificis
,, auctoritatem oppugnet, quid aliud petis, niſi
,, vt tibi ſua præcipua, Maiorumque ſuorum or-
,, namenta condonet, vt ipſe à ſe deſciſcat, &
,, quod Maiores eius elogium pepererunt, ipſe
,, autem ſanctiſſimè adhuc conſeruauit, nunc
,, denique in gratiam tuam perdat, ac deſerat?
,, quales tandem hæ ſunt preces? qualem ani-
,, mum indicant? amicumne, an hoſtilem? at
,, certè minus hoſtilem in ipſum animum præ te
,, ferebas, cum armatus de iure Franciæ Regni
,, contendebas, cum Regis nomen illi eripere,
,, ac tibi aſſerere conabaris, quàm nunc facis,
,, dum inſtas, vt pulcherrimum nomen, quod
,, iam in cœlo ſcriptum eſt, ipſe per ſummum
,, dedecus iam amittat: nec enim certè par iac-
,, tura eſſet, Regis Franciæ nomine per vim
,, ſpoliari, & Chriſtianiſſimi per turpiſſimam
,, culpam amittere; illo enim nomine Regni
,, tantummodo terreſtris, hoc autem cœleſtis,
,, & ſempiterni hæres ſignificatur, atque hoc
,, quandiù defendet, Deus ipſi in altero tuendo
,, nunquam deerit. (*Et paulò infra,*) Sed ſi ni-
,, hil aliud, nonne tibi omnem ſpem aliquid ab
,, eo impetrandi contrà Eccleſiæ conſuetudinem
,, præcidere debebat vox illa ipſius Regis Fran-
,, ciſci, qua nulla vnquam maiori plauſu à Chri-
,, ſtiano populo eſt excepta, cum hoc tuis Ora-
,, toribus, qui ad res in Eccleſia nouandas ami-
,, citiæ iure opem eius, & auxilium implora-
,, bant, reſpondit, alijs omnibus in rebus ſe tibi
,, amici, & fratris officium præſtaturum, in ijs,
,, quæ contra Religionem fierent, obſequi, nec
,, velle, nec poſſe; deniquè vſquè ad aras con-
,, ſtantiſſimum ſe tibi amicum fore. O vocem
,, dignam eo, qui non ſolum nomine, ac titu-
,, lo, ſed re ipſa Chriſtianiſſimus erat, vt ſi
,, Maiores eius nunquam anteà habuiſſent,
,, nunc certè optimo iure decerni illi, ac tri-
,, bui deberet. Qua enim re alia magis, quàm
,, tali reſponſo animum verè Chriſtianiſſimum
,, declarare potuiſſet? quam tenui ergo ad eum
,, ſpe rogo acceſſiſti? quàm bona ſpe quiſquis
,, alius ad eundem accederet, qui vt Ponti-
,, ficis partes defenderet, poſtulatum veni-
,, ret?]

Reginaldus Polus lib. 3. de vnione Eccl. p. 375.

Henricus Franciſcũ Galliæ Regẽ hortatur, vt à Pontifice deficiat.

15 Ruebat intereà in grauiora flagitia Henri-
cus, ac in Thomam Morum, de cuius vinculis
conqueſtum Pontificem apud Cæſarem, & Reges
audiuimus, immanitatis virus recentiſſimè effu-
derat. Præfuerat dicundo iuri, & obſignandis
Regijs literis vir ille doctrina ſingularis, & pieta-
te, ac ingenio florentiſſimus, ac olim Regi cha-
riſſimus, dum Henricus cum Romana Eccleſia
ſenſit: abierat verò ſponte munere, ne Henrici
impietati ſeruiret, ac diutino carcere maceratus,
capitali ſupplicio affectus fuerat; cuius conſtan-
tiam, vt ad impietatem deflecteret, terrenumque
Regem cœleſti præferret, acerbiſſimè tentatam

Conſtantia Thomæ Mori in fide catholica ſeruanda. & inſigne reſponſum vxori datum.
a Sander. l. 1. 138.

,, memorat Sanderus his verbis: a [Putabant il-
,, lum filij huius ſæculi mortem timere, & ideò
,, vt Regi obediret adduci poſſe. Venerunt ad
,, eum hac de cauſa multi Principes viri; ſed
,, cum nihil proficerent, ad poſtremum vxori
,, Aloyſiæ mandatum eſt negotium, vt viro ſua-
,, deret, ne ipſam, ne liberos, ne patriam, & vi-
,, tam, qua diù adhuc frui poſſet, pro derelictis
,, haberet. Cum ergò vxor Mori hæc apud eum
,, occineret; & quamdiù Aloyſia mea (inquit
,, Morus) potero hac vita frui? Tum illa, totis
,, viginti annis. Cui vir: ſi Deus voluerit. Vis
,, ergò (ait Morus) vt æternitatem viginti an-
,, nis commutem? Næ tu imperita es mercatrix
,, mea vxor; nam ſi annorum viginti millia di-
,, ceres, aliquid tu quidem diceres, ſed tamen
,, ad æternitatem quid eſſent? Itaque cum Mo-
,, rus de ſententia dimoueri non poſſet, ablati
,, ſunt ei omnes libri tanquam inſtrumenta, quæ
,, illum ab amore ſæculi abductum, & æternæ
,, vitæ deſiderio inflammabant: atramentum
,, quoque, & calamos abſtulerunt, ne cum vllo
,, in poſterùm literarum haberet commercia:
,, tunc ille feneſtris cubiculi perpetuò clauſis, ni-
,, hil aliud, quam Deo, & ſanctis meditationibus
,, vacabat. Porrò cum carceris cuſtos ab eo quæ-
,, reret quid ità in tenebris ſederet? Quid (in-
,, quit) facerem? nonne ſublatis mercibus clau-
,, denda eſt officina? Merces ſuas dixit libros ſuos:
,, ac verè quidem officinam aperuit Morus, in
,, qua propoſuit omnia ſua venalia, vt pretij lo-
,, co Cœlum acciperet: ſcripſit in carcere duos
,, elegantiſſimos libros, vnum idiomate Angli-
,, cano, quem inſcripſit, De ſolatio in tribula-
,, tione; alterum Latinè, De paſſione Chriſti]
perficere illum non potuit, quod ei manicæ inie-
ctæ fuiſſent, libertaſque ſcribendi adempta, cùm
ad eum textum perueniſſet: *Et iniecerunt manum in Ieſum*: perductus verò in iudicium meditato
conſilio, ità reſpondit, vt neque fidem negaret,
neque mortis periculo temerè ſe offerret, ad illud
enim vnum caput totius accuſationis, quo argue-
batur, ab eo non approbari nouum conſilij regij
,, decretum: [Ita reſpondit, vt diceret eam le-

Reginaldus Polus.

,, gem, qualiſcumque eſſet, poſtea eſſe latam,
309. ,, quam ipſe perpetui carceris, in quo reliquum
,, vitæ degeret, pœna, & fortunarum omnium
,, proſcriptione affectus eſſet: itaque ſiue illa
,, iuſta, ſiue iniuſta lex eſſet, nihil eam ad ſe
,, pertinere, qui & occidiſſe ciuiliter, vt iure
,, dicunt, videretur.] Ea ille moderatione
vſus eſt, ne paratiſſimis ad nefas animis oc-
caſionem ſæuiendi daret; licet enim ſubeun-
dæ mortis cupidiſſimus eſſet, tamen cum ſci-
ret, illud Dei donum eſſe, dubitabat, vt ſæ-
piùs dictitabat, num Deus ea illum ſingulari
gratia ornaturus eſſet. Poſtremò accuſatus eſt,
quod ſcriptis è carcere literis Roffenſem ad

conſtantiam contra comitiorum decretum ani-
maſſet; ideòque ab impijs decretoria mortis
ſententia lata eſt, ac tum ſententiam ſuam pa-
tefecit de ea lege, qua Rex Eccleſiæ caput fue-
rat conſtitutus: [ne enim Anglia imprudens, & 320.
,, ignara (inquit Reginaldus) peſtiferæ con-
,, tra ſeipſum legi ſuffragaretur, ità locutus eſt,
,, vt cum legibus eam diuinis, & humanis om-
,, nibus pugnare diceret, magiſque pernicioſam
,, ijs, qui ipſi aſſentirentur fore denuntiaret,
,, quam ſibi fuiſſet, qui quia diſſenſiſſe arguere-
,, tur, capitali ſententia affectus eſſet.] Addi-
dit ſe toto ſeptennio diligentiſſimè incubuiſſe ad *Sanderus.*
indagandam originem auctoritatis Pontificiæ,
de qua motæ erant controuerſiæ, ac deprebendiſſe
poteſtatem Romani Pontificis, quam ipſi temerè
,, abrogarant: [non modo legitimam, lauda-
,, bilem, & neceſſariam, verùm etiam diuini iu-
,, ris, & præſcriptionis eſſe. Hæc mea (inquit)
,, eſt ſententia, hæc fides, in qua per Dei gratiam
,, moriar. Ad hæc exclamarunt Iudices, illum
,, proditorem, & perduellem eſſe, quorum Præ-
,, ſes ità eum compellauit. Ergòne tu vir me-
,, lior, aut ſapientior haberi vis, quàm omnes
,, ſimul Epiſcopi, Abbates, reliquique Eccleſia-
,, ſtici, quàm tota nobilitas, quàm cuncti Sena-
,, tores, quam Concilium integrum, quàm vni-
,, uerſum denique Regnum? Ad quæ Morus,
,, Illuſtriſſime Cancellari, pro vno Epiſcopo,
,, quem vos veſtræ opinionis habetis, mihi fa-
,, cilè ſunt centum, ijque ex illorum numero,
,, qui inter Diuos ſunt relati, & pro veſtra nobi-
,, litate habeo nobiliorem conſenſum Marty-
,, rum, & Confeſſorum; pro vnico veſtro Con-
,, cilio, quod quale extiterit, Deus optimè no-
,, uit, habeo omnia Concilia generalia, annis
,, ab hinc mille celebrata: & pro hoc vno exiguo
,, Regno veſtro, habeo pro me Galliam, Hiſpa-
,, niam, Italiam, cæteraque ſpatioſiſſima Chri-
,, ſtiani Orbis Imperia. His auditis non exiſti-
,, marunt è re fore vt plura huiuſmodi audiente
,, populo loqueretur.]

16 His addit Reginaldus Polus, illum veluti
agnum ad occiſionem exemplo Chriſti ducen-
dum ſe obtuliſſe; oraſſe Deum pro illis, qui iniu-
ſtiſſimæ illius mortis erant auctores, vt in melius
mentem mutarent, quo ex hoc contentionis, &
diſſenſionis loco ad æternæ tranquillitatis, & fœ-
licitatis loca, ad quæ pergebat, peruenire poſ-
ſent. Reductus in carcerem vſque ad diem necis,
orationi, rerumque diuinarum contemplationi
ſe totum dedit, & quia atramentum, & calamos
abſtulerant aduerſarij, chartam ſuffuratus, in ea
carbone hæc verba ad filiam Margaritam exara-
,, uit: [Summo deſiderio cras moriendi, &
,, Deum meum videndi teneor; eſt enim octaua *Sander.*
,, Principis Apoſtolorum Petri, & profeſtum
,, Sanctiſſimi Thomæ Martyris (ideſt tranſlatio,
,, quæ 7. die Iulij celebratur, vt habetur in Mar-
,, tyrologio Sanctorum Angliæ.) Hic dies, ſi 145.
,, ità viſum ſit Chriſto, mihi apprimè commo-
,, dus eſſet; id dixit quia pro Primatus S. Petri
,, confeſſione erat oppetenda mors, & D. Tho-
,, mæ nomine, & patrocinio peculiari in vita
,, ſemper ſit vſus.

Perductus eſt pridiè nonas Iulias ad locum
ſupplicij armata lictorum circumdatus manu,
quam perrumpens Margarita Mori filia, generoſi-
ſſima mulier tali patre digniſſima, in parentis
complexum accurrit: cumque dolor vocem præ-
cluſiſſet, lachrymis, quibus ſinum oppleuit, ani-

mi

Digitized by Google

mi affectum oſtendit, tàm arctè parentem com-
plexa, vt vix ab eo aliquamdiù diuelli poſſet.
Surius in comm. At ille præſenti animo, ac ſereno vultu, filiam,
,, ſingultus compeſcere, iuſſit. [Sic (inquit)
,, viſum eſt Deo, & tu iampridem conſcia es ar-
,, canorum pectoris mei] Vix progreſſus erat
duodecim paſſus, cum illa tormenta animi, &
cruciatus non ferens, iterum rediјt eodem im-
petu, pietate in parentem percita, nec vi maiore
ægrè abſtrahi potuit.

,, At Morus (pergit Reginaldus nihil de oris
,, conſtantia remittens, filiæ reſpondit, ſe quæ-
,, cumque pateretur, Dei tamen voluntate pati;
,, illam arcana pectoris ſui noſſe, quo magis
,, gratulari deberet, quod dignus à Deo habitus
,, eſſet, qui pietatis, religioniſque cauſa patere-
,, tur: proinde ſuam ipſa pietatem ad Dei vo-
,, luntatem accommodaret, & maximo toleran-
,, tiæ bono in patris caſu vteretur. Præciſum
,, eſt illi ſeptimo Iulij caput, quod longa coctio-
,, ne maceratum impiorum iuſſu, vt citiùs diſ-
,, flueret, ne quod in capite Cardinalis Roffenſis
,, acciderat, huic ſimile contingeret, & populus
,, ea religione turbaretur.]

17 Data ab eo, & alijs documenta proprio
exarata ſanguine Anglis, vt in Religione Catho-
328. lica conſtantiſſimi perſtarent, contra furentem
perſequutionis tempeſtatem admonet Reginaldus
,, Polus his verbis: [Quid putas Anglia? an ta-
,, les viros, quos Deo chariſſimos fuiſſe ipſo-
,, rum ſanctiſſimè acta vita, eum morte conſen-
,, tiens oſtendit, fruſtrà apud te eſſe mortuos?
,, erras profectò, ſi ita putas, & non ſolùm Dei
,, prouidentiam, & in ſuos curam ignoras, ſed
,, etiam tuam maximam vtilitatem, honorem,
,, lętitiam ignoras, quæ omnia in horum morte
,, Deus tibi contulit, & ego, vt agnoſcas, &
,, amplectatis, admonere cupio. (Et infrà.)
,, Certo certius eſt vnam tantum viam eſſe ad fœ-
,, licitatem ſine errore conſequendam, ſi nos
,, diuinæ voluntati obedientes perſtemus; a qua
,, nullo corporis cruciatu propoſito, nullo
,, quamtumuis ſæuo mortis genere intentato di-
,, ſcedere debet, qui fœlicitatem quærit: quæ
,, omnia vnico aſpectu miſericordiæ Dei, in illo
,, libro vitæ Auctor ipſe ſalutis, & fœlicitatis
,, noſtræ è cruce pendens manifeſtauit: ſic pla-
,, cuit Dei miſericordiæ ſuam voluntatem nobis
,, exponere; in ſanguine Filij ſui voluntatem
,, ſuam nobis ſcripſit, in eo omnes noſtræ leges
,, exarantur, in eo voluntas Dei declaratur, &
,, certiſſima ad fœlicitatem via patet, atque hunc
,, eundem modum declarandi nobis voluntatem
,, ſuam eadem miſericordia poſt Chriſti Dei, &
,, hominis mortem, per aſſumptionem ad glo-
,, riam in reliquis ipſius membris eſt perſequu-
,, ta; Sanctis, inquam, Apoſtolis, & Diſcipulis
,, Chriſti, qui omnes Chriſti membra fuerunt,
,, in quorum ſanguine à Chriſti vulneribus de-
,, fluente, ſcripta ſunt quæcumque Chriſti do-
,, ctrinam continent. Hi viui libri fuerunt, in
,, quibus docti, & indocti, ſapientes, omne
,, denique hominum genus legere poſſit, quæ eſ-
,, ſet voluntas Dei, quæ vita ad fœlicitatem;
,, in his primordia Religionis noſtræ ſunt,
,, per hos Eccleſia plus nouit de voluntate
,, Dei, quàm per vllos manuſcriptos libros
,, cognoſci poſſit; quæ enim in charta ſcri-
,, pta ſunt, etſi ab eodem Spiritu ſunt dictata,
,, Spiritu enim Dei, haud dubiè, quæ habemus
,, Euangeliſtarum, & Apoſtolorum monumenta
,, in nouo Teſtamento, ſunt ſcripta: tamen, vt
,, archetypus maiorem ſemper auctoritatem ha-
,, bet reliquis omnibus, qui inde deſcripti ſunt
,, libris; ſic qui ſanguine Martyrum perſcripti
,, ſunt libri, alijs omnibus præferendi ſunt. Hi
,, enim archetypi libri fuerunt, in quibus ſolus
,, Dei digitus apparet. In reliquis, quos habe-
,, mus atramento in charta ſcriptos, manus ho-
,, minum apparet: quæ etſi manum Dei ſequens
,, errare non poteſt, tamen minus habet dignita-
,, tis, pluribus autem caſibus eſt ſubiecta; depra-
,, uari enim peruerſa ratione, & interpretatione
,, hominum poſſunt, atque in plures formas fin-
,, gi, cùm illi, qui ſanguine Martyrum ſcribun-
,, tur, adulterari non poſſint. Et hi quidem
,, ſemper in Eccleſiæ Chartophylacio incorrupti
,, aſſeruantur, per quos Eccleſia rerum diuina-
,, rum cognitione maximè creuit: poſt ſequuti
,, ſunt alij quoque plures modi, quibus opti-
,, mus Deus nobis voluntatem ſuam aſſiduè de-
,, clararet.]

18 Dum ita in pios viros Henricus Rex fure-
ret, Paulus III. Pontifex, cum iam Cæſarem,
Regeſque Catholicos conſilij ſui feciſſet certiores,
ad frangendam Henrici proteruiam, vel ad eum
Eccleſiaſticæ ſeueritatis terrore ad ſaniorem men-
tem reuocandum, ex accepto à Chriſto in Eccle-
ſiam vniuerſalem ſupremo Imperio, Henricum,
ſubiecta ſententia perculit, quæ iuſtum illi timo-
rem incutere poterat, vt a populo Anglico deſtitu-
tus, principum fœderatorum armis è Regio ſo-
lio deturbaretur.

Ad futuram rei memoriam, &c.

Cum ſuperioribus diebus nobis relatum fuiſſet, *Surius Ex tom. in Bull. conſtitut. 7.*
quod Henricus Angliæ Rex, licet tempore Pon- Pauli ſententia in Henricum Regem Angliæ.
tificatus fœlicis recordationis Leonis Papæ X.
Prædeceſſoris Noſtri, diuerſorum Hæreticorum
errores ſæpè ab Apoſtolica Sede, & Sacris Conci-
lijs præteritis temporibus damnatos, & nouiſſi-
mè noſtra ætate per perditionis alumnum Luthe-
rum ſuſcitatos, & innouatos zelo Catholicæ Fi-
dei, & ergà dictam Sedem deuotionis feruore in-
ductus, non minùs doctè, quam piè per quendam
librum per eum deſuper compoſitum, & eidem
Leoni Prædeceſſori, vt eum examinaret, & appro-
baret, oblatum, confutaſſet, ob quod ab eodem
Leone Prædeceſſore, vltra dicti libri cum magna
ipſius Henrici Regis laude, & commendatione,
approbationem, tituli Defenſoris Fidei reporta-
uit, à recta fide, nunc ab Apoſtolico tramite deui-
ans, ac propriæ ſalutis famæ, & honoris immemor;
poſtquam chariſſima in Chriſto filia noſtra Ca-
tharina Angliæ Regina, ex Illuſtriſſima progenie
coniuge, cum qua publicè in facie Eccleſiæ ma-
trimonium contraxerat, & per plures annos con-
tinuauerat, ac ex qua dicto conſtante matrimo-
nio prolem pluries ſuſceperat (nulla legitima
ſubſiſtente cauſa, & contra Eccleſiæ prohibitio-
nem) dimiſſa, cum quadam Anna Bolena mulie-
re Anglica, (dicta Catharina adhuc viuente,) de
facto matrimonium contraxerat, ad deteriora
proſiliens, quaſdam leges, ſeù generales Conſti-
tutiones edere non erubuit; per quas, ſubditos
ſuos ad quoſdam hæreticos, & ſchiſmaticos ar-
ticulos tenendos, inter quos, & hoc erat, quod
Romanus Pontifex Caput Eccleſiæ, & Chriſti Vi-
carius non erat, & quod ipſe in Anglica Eccleſia
ſupremum caput exiſtebat, ſub grauibus etiam
mortis pœnis cogebat: & his non contentus, Dia-
bolo ſacrilegij crimen ſuadente, quamplures Præ-
latos, etiam Epiſcopos, aliaſque perſonas Eccle-

ſiaſti-

Digitized by Google

ſiaſticas, etiam Regulares, necnon & ſæculares ſibi vt hæretico, & ſchiſmatico adhærere, ac articulos prædictos Sanctorum Patrum Decretis, & ſacrorum Coociliorum ſtatutis, immò etiam ipſi Euangelicæ veritati contrarios, tamquam tales aliàs damnatos, approbare; & ſequi nolentes, & intrepidè recuſantes, capi, & carceribus mancipari. Hiſque ſimiliter non contentus mala malis accumulando bonæ memoriæ Ioannem tit. S. Vitalis presbyterum Cardinalem Roffenſem, quem ob fidei cõſtantiam, & vitæ ſanctimoniam, ad Cardinalatus dignitatem promoueramus, cùm dictis hæreſibus, & erroribus conſentire nollet, ſupplicio tradi, & decollari mandauerat, & fecerat, excommunicationis, & anathematis, aliaſque grauiſſimas ſententias, cenſuras, & pœnas in literis, ac conſtitutionibus recolendæ memoriæ Honorij III. Bonifacij VIII. Romanorum Pontificum Prædeceſſorum noſtrorum deſuper editis contentas, & alias tales à iure latas damnabiliter incurrendo, ac Regno Angliæ, & dominijs, quæ tenebat, necnon Regalis faſtigij celſitudine, ac præfati tituli prærogatiua, & honore ſe indignum reddendo. Nos licet ex eo, quod, prout non ignorabamus, idem Henricus Rex in certis cenſuris Eccleſiaſticis, quibus à piæ memoriæ Clemente Papa VII. etiam Prædeceſſore noſtro, poſtquam humaniſſimis literis, & paternis exhortationibus, multiſque Nuntijs, & medijs primò, & poſtremò etiam iudicialiter, vt præfatam Annam à ſe dimitteret, & ad prædictæ Catharinæ ſuæ veræ coniugis conſortium rediret, fruſtrà monitus fuerat, innodatus extiterat (Pharaonis duritiam imitando) per longum tempus in clauium contemptum inſorduerat, & inſordeſcebat, quod vt ad cor rediret, vix ſperare poſſe videremus: ob paternam tamen charitatem, qua in minoribus conſtituti, donec in obedientia, & reuerentia Sedis prædictę permanſit, eum proſequuti fueramus; vtque clariùs videre poſſemus, an clamor, qui ad nos delatus fuerat, (quem certè etiam ipſius Henrici Regis reſpectu falſum eſſe deſiderabamus) verus eſſet, ſtatuimus, ab vlteriori contrà ipſum Henricum Regem proceſſu ad tempus abſtinendo, huius rei veritatem diligentiùs indagare. Cum autem debitis diligentijs deſuper factis clamorem ad nos, vt præfertur, delatum verum eſſe; ſimulque (quod dolenter referimus) dictum Henricum Regem, ità in profundum malorum deſcendiſſe, vt de eius reſipiſcentia nulla penitùs videatur ſpes haberi poſſe, reperimus: nos attendentes veteri lege crimine adulterij notatum lapidari mandatum, ac auctores Schiſmatis hiatu terræ abſorptos, eorumque ſequaces cœleſti igne conſumptos, Elymamque Magum vijs Domini reſiſtentem per Apoſtolum æterna cœcitate damnatum fuiſſe; volenteſque ne in diſtricto examine, ipſius Henrici Regis, & Subditorum ſuorum, quos ſecum in perditionem trahere videmus, animarum ratio à nobis expoſcatur, quantum nobis ex alto conceditur, prouidere contra Henricum Regem, eiuſque complices fautores adhęrentes, & ſequaces, & in præmiſſis quomodolibet culpabiles, contra quos, ex eo quod exceſſus, & delicta prædicta adeò manifeſta ſunt, & notoria, vt nulla poſſint tergiuerſatione cęlari, abſque vlteriori mora ad executionem procedere poſſemus, benigniùs agendo decreuimus infraſcripto modo procedere.

Habita, itaque ſuper his cum Venerabilibus Fratribus noſtris S.R.E. Cardinalibus deliberatione matura, & de illorum conſilio, & aſſenſu præfatum Henricum Regem, eiuſque complices, & fautores, adhærentes, conſultores, & ſequaces ac quoſcumque alios in præmiſſis, ſeù eorum aliquo quoquomodo culpabiles, tàm Laicos, quàm Clericos, etiam Regulares, cuiuſcumque dignitatis, ſtatus, gradus, ordinis, conditionis, præeminentiæ, & excellentiæ exiſtant (quorum nomina, & cognomina, ac ſi præſentibus infererentur, pro ſufficienter expreſſis haberi volumus) per viſcera miſericordiæ Dei noſtri, hortamur, & requirimus in Domino, quatenùs Henricus Rex à prædictis erroribus prorsùs abſtineat; & Conſtitutiones, ſeù leges prædictas, ſicut de facto eas fecit, reuocet, caſſet, & annullet; & à coactione Subditorum ſuorum ad eas ſeruandas, necnon carceratione, captura, & punitione illorum, qui ipſis conſtitutionibus, ſeù legibus adhærere, aut eas ſeruare noluerint, & ab alijs erroribus prædictis penitùs, & omninò abſtineat; & ſi quos pręmiſſorum occaſione habeat, relaxet: complices verò, fautores, adhærentes, conſultores, & ſequaces dicti Henrici Regis in præmiſſis, & circa ea ipſi Henrico Regi, ſuper his de cætero non aſſiſtant, nec adhæreant, vel faueant, nec ei conſilium, auxilium, vel fauorem deſuper præſtent. Alias ſi Henricus Rex, ac fautores, &c. Pontifex pluribus pergit ſuam declarare ſententiam, quorum ſumma (vt breuitati conſulamus) hæc eſt. Anathematis primùm pœna eos percellit, ſi mandata hæc Apoſtolica contempſerint, tum etiam Henrico, Regni, & Principatuum mulctam intentat, tum illi, ac impij Decreti adminiſtris diem ad ſubſellia Apoſtolica fluxu bimeſtri dicit, vt de improbè geſtis veniam flagitent, ac decretoriam iudiciariam ſententiam excipiant: ſi verò Henricus imperia hæc ſpreuerit, nec Oratoris opera comparuerit in iudicio, pronuntiat Regio omni iure, ac dominatu exauctoratum, eiuſque partium ſtudioſos omnibus bonis proſcriptos, atque anathematis, & damnationis æternæ mucrone perculſos; tum à Sacrorum vſu, & communione arceri præcipit, prolemque Henrici ex Anna ſuſceptam, ſuſcipiendamque omni honoris, & dignitatis gradu, & iure excidiſſe promulgat: Henrici præterea clientibus, ac Subditis, Magiſtratibus Arcium, Vrbium, Prouinciarumque Præfectis, Sacerdotaliſque ordinis viris prohibet, ne Henricum, vt Regem, vel Dominum colant, eoſque omni ſacramenti illi præſtiti religione exſoluit: Henricum præterea, eiuſque partibus implicitos, eorumque poſteros infamia inuſtos pronuntiat, & cuiuſuis muneris gerendi iure alienos, fideles etiam propoſita anathematis pœna ab omni cum ijs fœdere, conſuetudine, & mercium commutatione, deterret: Præſules, & Eccleſiaſticos ex Anglia iubet recedere, relictis tantùm Presbyteris, qui baptiſmum recenter natis, & pœnitentiæ ſacramentum morituris, & alia, quæ iuſti ſacrorum interdicti tempore permittuntur, conferant. Si verò Henricus Rex, ac ſocij his ſpretis pœnis in pertinacia obduruerint, Angliæ Principibus, Ducibus, Comitibus, Pręfectis, & quauis dignitate Laica, vel Eccleſiaſtica conſpicuis iuſſit ad Henricum Regem pellendum in arma conſurgere; tum hæc addidit. Præterea ad dictum Henricum Regem, faciliùs ad ſanitatem, & prædictæ Sedis obedientiam reducendum omnes, & ſingulos Chriſtianos Principes, quacumque etiam Imperiali, & Regali dignitate fulgentes, per viſcera miſericordiæ Dei noſtri,

(cuius

(cuius cauſa agitur) hortamur, & in Domino requirimus; eis nihilominùs, qui Imperatores, & Rege inferiores fuerint, quos propter excellentiam dignitatis à cenſuris excipimus, ſub excommunicationis pœna mandantes, ne Henrico Regi, eiuſque complicibus &c. (*& infrà*) conſilium, auxilium, vel fauorem quomodolibet præſtent, contraria his inita fœdera reſcindit, conuellit pactiones, externos etiam Principes obſtringit, vt terra, marique Henricum, ac impietatis participes laceſſant bello, atque ad eiurandam hæreſim cogant, atque eorum bona, pecunias creditas, merceſque interuertant: tùm imperia dat vniuerſis Archiepiſcopis, Epiſcopis, & inferioris ordinis Prælatis, vt Henricum Regem, ſceleriſque conſcios, anathemate defixos ſolemni ritu accenſis facibus, campaniſque pulſatis, promulgent, ac ne Henricum, & ſectatores eius hæc lateant, hoc edictum in Baſilica D. Petri foribus, atque in Belgio nonnullorum Templorum valuis affigi imperat. *Datum Romæ apud* ☞ *S. Marcum anno Incar. Dom. MDXXXV. 3. Kal. Nouem. Pontificatus Noſtri anno I.*

Paulus conſt. 8.

De prouocanda in opus ſententia actum eſt, ac de Cæſare, & Gallorum, Scotorumque Regibus in Henricum mutuo armorum fœdere coniungendis, ſed Gallorum Rex (ob accepta damna) non obſcuris odijs à Carolo diffidebat. Tùm nonnullæ in Anglia conuerſiones rerum obtigere, vt ſpes Henrici ad officium molliori ratione redigendi affulſerint, atque ab armis in Henricum
,, temperatum ſit. [Factum eſt (inquit Sande-
,, rus) vt Pontifex partìm ſua ſponte, partìm
,, multorum Principum rogatu ab exequenda
,, hac ſua ſententia, ad nonnullos annos ſe cohi-
,, buerit, plurimaque paternæ charitatis, ac be-
,, neuolentiæ officia in Henricum exercuerit,
,, licèt fruſtrà.] Maximis autem difficultatibus hanc rem implicitam fuiſſe, docent Acta Conſiſtorialia.

Sander. lib. 1.

19 Ob Henrici Angliæ Regis ab Eccleſia defectionem Lutherum altiores ſumpſiſſe ſpiritus memorat Coclæus; ac de hæreſeos amplificatione triumphaſſe, quaſi de propagato Euangelio: cumque Albertus Cardinalis Moguntinus, quem Paulus datis XVIII. April. literis hortatus eſt, vt ſanctam Fidem Catholicam, & Apoſtolicam auctoritatem in Principatu ſuo, & vbicumque poſſet, tueretur, Hallenſes ditionis ſuæ clientes Lutherana impietate infectos mulctaſſet exilio, vt eos ad ſaniorem mentem reuocaret, vel ne alios in perniciem traherent (temperante tamen ſeueritatem clementia) omnes res ſuas & poſſeſſiones diuendere, & pretio comparare permiſiſſet: mox Lutherus Germanicarum ſeditionum auctor, & concionator, edito libro idiomate Theutonico, Hallenſes & Magdeburgenſes in arma commouere conatus eſt, ad pellendum, trucidandumque Moguntinum Archiepiſcopum, fingens ipſum agnitam perſequi veritatem, cuius impudentiam refregit Ioannes Coclæus, demonſtrauitque Moguntinum Cardinalem non modo patria Lutheranos clientes, verùm bonis, & vita proſcribere
,, potuiſſe [iuxtà dictamen (inquit) Legum Im-
,, perialium, in codice de hæreticis, quando-
,, quidem Lutherus publicè pro hæretico noto-
,, rio condemnatus, ac declaratus eſt ab vtra-
,, que poteſtate, Papa, & Imperatore. Multò
,, igitur magis timere debet Cardinalis, quod
,, nimirùm mitis, ac clemens fuerit ergà eiuſ-
,, modi obſtinatos hæreticos, quàm quod nimis
,, durè, aut tyrannicè aduerſus eos ſe geſſerit,
,, ſicut mendaciter ei imputat Lutherus.] Auſus etiam eſt idem impoſtor teterrimus calumnijs proſcindere Principes, & Ordines Imperij Catholicos, eoſque traducere, vt ſeditioſos, & rebelles Cæſari, atque ſures Dei; vt qui neque Deo, neque veræ Eccleſiæ Chriſti, neque Cæſari, aut vlli Poteſtati obedire dignentur: cuius blateronis impia verba ipſi optimè congruebant, ac Lutheranis, cùm à Pontifice, ac Cæſare decretoria ſententia damnati, eorum imperia reſpuerint, nec ſeditionum concitandarum impietatiſque latiùs propagandæ finem facerent. Cęterùm ex Hallenſibus ciuis honeſtiſſimus nomine Caſpar Quarhamier eximio edito Commentariolo euangelij Lutherani inſaniam in luce, & omnium oculis collocauit: ex Lutheri enim libris pugnantes in vno tantùm articulo, ſcilicet de communione Euchariſtiæ, ſub vna, aut ſub vtraque ſpecie, triginta ſex Lutheri ſententias, ac longo ſchemate tabulam pro-
,, duxit Germanica lingua, [vt parietibus do-
,, morum affixæ, turpitudinem, & inconſtantiam
,, Lutheri omnibus ad oculum palàm oſtende-
,, rent, quas in Latinum conuertit Coclæus.

Coclæus in act. Luth. hoc anno. Surius in cōment. Paulus III. lib. 1. breu. pag. 156.

Lutherus ſuis ſcriptis cōmouet populum cōtra Archiepiſcopū Moguntinū.

Surius in comm. hoc anno.

Triginta ſex pugnantes inter ſe ſententiæ de ſolo Euchariſtiæ Sacramento in ſcriptis Lutheri reperiuntur.

Porrò Lutherani cum maximo ſe beneficio affectos à Caſpare agnoſcere debuiſſent, à quo docerentur, ne ab inconſtantiſſimo tenebrione ſe deludi ſinerent, in eum ita efferati, poſtea captum in Smalcaldico bello, exquiſitis diſcruciauere ſupplicijs. Ferunt enim illum ad virilia ſune alligatum in puteum demiſiſſe: ſed cum à fide catholica (Diuina vtique munitus gratia) deflectere abnueret, rurſum extraxiſſe; vnde meritò exclamat
,, Surius. [Erant ſanè Lutheri Symmiſtæ, &
,, quantum velint ſui Lutheri euangelium lau-
,, dibus euehant; veniet, veniet ille dies, quan-
,, do eos vehementer pœnitebit, ſed ſero tàm in-
,, conſtantem doctrinam non toto pectore eſſe e-
,, xecratos, nec habebunt, quod in ſui excuſatio-
,, nem adferant, quando ea inconſtantia vel ſo-
,, la abundantiſſimè docere poterit, Lutheri
,, euangelium non alium, quàm ipſum menda-
,, cij parentem Sathanam habuiſſe authorem,
,, vt iam ſæpiùs dictum eſt.]

Surius in comment. 270.

Prorupit autem eò Lutheranorum inſolentia, vt iniquam immunitatem petierint, ne coram Imperatorio Senatu de Monaſterijs, Templiſque direptis, expilatiſque Cleri bonis in ius vocarentur.

20 Edidit hoc anno Argentorati, referente Guilielmo Roſſto cum alijs Ioannes Caluinus, inter hæreſiarchas deterrimus, inſtitutiones Fidei caluiniſticæ, non autem Chriſtianas, vt ipſe titulo præfixit. Conſtat enim caput Fidei Chriſtianæ, Chriſtum eſſe Deum, dicente Apoſtolo. *Ex quorum Patribus eſt Chriſtus, qui eſt Deus benedictus in ſæcula*: & D. Ioannes in principio Euangelij, *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Verbum caro factum eſt*: Et rursùs Chriſtus dixerit Iudæis; *Ego ſum principium*, & iterum cœco nato, luce iam colluſtrato, *Credis in Filium Dei*. Hic autem peſtifer impoſtor diuinitatem Chriſti dedita opera preſſit ſilentio, nec Deum nitidè fateri in ſuis inſtitutionibus dignatus eſt; immò illius diſcipuli ab eo exculti in Polonia inflatis buccis Arrianiſmum prædicarunt. Cum verò ſibi apud impios claritatem nominis flagitio pepererit, nonnulla de eius natalibus, & adoleſcentia hic exponenda viſa ſunt.

Guillel. Roſſeus in opuſc.

Caluiniſticæ Sectæ inſtitutiones editæ.

21 Natus eſt Caluinus Nouioduni in Picardia

Digitized by Google

Qui fuerint Caluini natales.

dia Galliæ prouincia (vt refert Maſſonus) ſexto idus Iulij anno milleſimo quingenteſimo nono, patre Girardo Chauuino Notario, matre Anna Franca Cameracenſi caupone genita, ambobus Catholicis: adoleſcens inſtructus in fide Catholica, ingenioque præditus, animum ad literas applicuit; expolituſque grammaticæ, & philoſophiæ ſtudijs, ad iuriſprudentiæ ſtudium ſe contulit, vſus primùm Magiſtro de Lilla. Aureliani deinde Bituricas profectus magnum illum Alciatum leges explicantem audiuit: Cumque Margareta Regina Nauarræ eademque Biturigum Duciſſa in illam academiam Melchiorem Wolmarium Germanum Lutherana infectum lue exciuiſſet, impius ille cum miratus eſſet in Caluino diſcipulo acumen ingenij, memoriæ tenacitatem, intellectus acrimoniam, in dicendo facundiam, nec non appetentiam gloriæ, ad inficiendam hæreſi Galliam falſis dogmatibus illum imbuit; perſuaſitque, vt abiecto iuriſprudentię ſtudio, Theologiæ ſtudijs incumberet; non veteris illius Theologię ſeneſcentis & ingloriæ, ſed recenter à Luthero inuentæ, quæ per omnium nobilium ora cum tanta laude volitabat, in qua ingentem gloriam, & maximas opes ſibi compararet. His ſtimulis incitatus, & græcas literas didicit à Vuolmario, & deindè à Rolino (Roberto, ait Maſſonus) conſanguineo ſuo hebraicas, à quo etiam plura hæreſeos venena hauſit. Patre amiſſo, qui duo Sacerdotia illi conferri curauerat, Nouiodunum reuerſus illa vendidit, ac dein Pariſios ſe contulit, vt Theologos audiret, non ad ſequendam eorum doctrinam, ſed vt ad eam confutandam ſe exerceret; cumque Romanæ, ac Catholicæ religionis cæremonias, rituſque damnaret, atque inter eius charras non pauca ſcripta deprehenſa eſſent, quæ non modo hæreſeos ſuſpicionem, ſed apertum etiam crimen continerent; atque ideò parum ſe tutum Pariſijs arbitraretur, Engoliſmam ſe contulit. Non defuere qui ſcripſerint, immò publica fama circumferebatur in Gallia, Caluinum deteſtabilis flagitij, propter quod lapſo cæleſti incendio perijt Sodoma, à primario Borcurtenſis Collegij Sodali fuiſſe accuſatum; atque ad puerorum querelas contumaciæ damnatum. Maſſonus verò ait hæreſeos cauſa fugam corripuiſſe. *Quæ ſola (inquit) abeundi in exilium cauſa fuit, cum a quæſtore, & Iudice puerorum è Collegio Ioannis Monachi Cardinalis in academia Pariſienſi perquireretur, & per feneſtram pannis lineis metu inſtante ſeſe demiſiſſet, ſicque periculo ſeipſum exemit.*

Corrumpitur à Magiſtro Lutherano.

Vendit parta Sacerdotia.

Praui eius mores.

Fugit inquiſitus.

22 Profectus Engoliſmam hominis Catholici laruam induit, & quas interiùs condebat hæreſes, ſimulata veritatis inquiſitione, afflare incautis nitebatur; à quo Tillius diuite ac nobili familia ſatus, diſcendarum litterarum græcarum ſpecie (vulgò enim Græculus dicebatur) inter alios circumuentus eſt; vt primum Geneuam comite Caluino, deinde in Germaniam ſe contulerit, at ille à fratre Ioanne, Senatus Pariſienſis protonotario, mox in Galliam reuocatus, agnitos errores euomuit, ac poſtea Archidiaconatum adeptus, Hæreticos ſtrenuè inſectatus eſt. Caluinus verò hæſit in Germania, atque hæreſeos anteſignanis familiaritate, & amicitia ſe coniunxit, deinde Galliam reuerſus Pictauium conceſſit; contractaque cum illius Academiæ Doctoribus ſocietate, nonnullis hæreticam labem alliuit. Sed mox eodem anno è Gallia ſe proripuit, cùm Franciſcus Gallorum Rex edicta acerba in hæreticos fulminaret: efferata enim adeò erat hæreticorum Sacramentariorum inſolentia, vt aduerſus ſacroſanctum Miſſæ Sacrificium, & antiquos Chriſtianorum ritus infames Libellos in Regio Palatio, multiſque alijs publicis locis affigere non perhorruerint. *Hinc* (inquit Belcarius) *Regio edicto cautum eſt, vt eius ſectæ conuicti viui comburerentur. Idcirco menſe Ianuario ſequentis anni Rex Lutetiam acceſſit, & ſolemni ſupplicatione in duodecimam Kal. Februarij denuntiata, cui ipſe cum vxore & liberis interfuit.* Ioannes Bellaius Epiſcopus Pariſienſis ſacroſanctam Euchariſtiam geſtabat ſub vmbella, quam ferebant Delphinus, Aurelianenſis, & Engoliſmenſis Duces Regij filij, & Dux Vindocinenſis, primus Regiæ familiæ Princeps; nec non plura Sanctorum Lipſana à linteatis Sacerdotibus circumferebantur; Rex verò ipſe ardentem facem nudo capite, vultuque demiſſo cum Regina ſequebatur, omniumque Ordinum ingenti pompa, ab Eccleſia Sancti Germani ad Beatiſſimæ Virginis Templum circumducta: tum Rex grauiſſima ſanctiſſimaque oratione habita teſtatus eſt, ſe in omnes hæreſeos reos animaduerſurum, atque in proprios liberos, ſi hæreticam lucem ſuſciperent, ſeueritatem diſtricturum, ac proprium ſibi brachium amputaturum, ſi tantum flagitium admitteret.

Diſſemiuat hæreſim Engoliſmæ.

Et Pictauij.

Belcar. l. 22. cap. 19.

Hæreticorum impietas.

24 Eodem die ſumptum eſt acerbiſſimum ſupplicium de ſex reis, qui ſparſis libellis contra adorandum Euchariſtiæ Sacramentum blaſphema diuulgarant: alligati enim ſunt ingenti rotæ, qua circumacta in ſubiecto incendio vſtulabantur, iterumque in ſublime efferebantur, ac poſtea depreſſi iterum cremabantur, donec reſti abſciſſa in ardentem rogum ruebant præcipites, atque flammis abſumebantur. Comprehenſi deinde alij impietatis eiuſdem rei, à quibus crudeles exactæ pœnæ. Terruit ea ſeueritas non modò in Gallia quotquot hæreſi erant infecti; ſed etiam in Germania hæreticos Principes, qui grauiſſimè de ea ſeueritate conqueſti ſunt literis ad Franciſcum Regem datis, quibus reſponſum eſt, iure exercitam in eos iudiciorum ſeueritatem, cum nouarum rerum ſtudio ſeditiones in Regno concitare molirentur, redactaque in cineres prauorum conſilia.

Coercita à Franciſco Rege.

23 Defuit porrò animus Caluino, vt eale martyrium pro ſua ſecta aſſerenda pati vellet; tectus verò Germanorum hæreticorum patrocinio, inſtitutiones ſuas, de quibus antea mentio facta eſt, ex amplificatis Oecolampadij ſcriptis, & ex Melanctonis communibus locis, & Hipperij Sarcatij, & aliorum impiorum quiſquilijs conſarcinatas dicare auſus eſt Franciſco Gallorum Regi, vt ſpecioſo eo titulo impium volumen, & Gallos ad illud legendum incitaret, vt narrat Florimundus Raymundus *a*. Qua verò ſcelerata mente id faceret, emblemate appicto ſignificauit, expreſſo nimirùm gladio flammeo, adiectis hiſce verbis: *Non veni pacem mittere, ſed gladium*: non in ſenſu intento à Chriſto de gladio Spiritus ad præſcindendam concupiſcentiam, ac tollenda ſcelera; ſed in ſenſu inſtincto à Sathana, quem Galliæ tot incendijs, tot cædibus, tot bellis ciuilibus funeſtatæ illuſtrarunt. Addit memoratus Florimundus Raymundus, Franciſcum Regem aliquando pertentatum à Margareta Sorore Regina Nauarræ Lutheranorum fraudibus impijs irretita, vt Melanctonem hæreſeos Lutheranæ propagatorem in Galliam accerſeret, ac penè deceptum fuiſſe: quo agnito à Cardinale Turnonenſi

Nefanda Caluini conſilia.

a Florim. Raimund. lib. 7. c. 9.

Digitized by Google

nenſi ſapientiſſimo, admonitus eſt, vt à conſortio hæreticorum præcaueret, allata D. Irenæi auctoritate, cuius codices ſecum attulerat: Margareta verò Regina Franciſci ſtudijs ab impietate abducta atque in fide Catholica confirmata eſt.

In Inſtitut. Caluini errores. 24. Prędicta itaque inſtitutio à Caluino edita nefandis referta erat blaſphemijs, in qua Gualterius viginti numerat errores, quorum pręcipui ſunt. Deum potiſſimè genus humanum creaſſe ad perpetuam damnationem, & interitum, Diabolum iubente, & volente Deo in cordibus humanis mentiri. Nullum fore diſcrimen inter peccatum mortale, & veniale, ſed omne peccatum eſſe mortale. Neceſſarium eſſe coniugium ijs, qui poſt Diuini præſidij inuocationem efferueſcentis adhuc incontinentię ſtimulos compeſcere non valent: quare docebat hoc quoq; tẽpore gratię vigere adhuc pręceptum vniuerſale, quod omnes ad contrahendas nuptias obſtringit, & conſequenter Vota omnia tàm priuata quàm monaſtica damnauit, ea nihil omninò prodeſſe affirmans. Hominem iuſtum ſcire ſe eſſe in gratia, certumque eſſe ſuæ iuſtificationis, eo quod fides per quam iuſtificatur homo, cuilibet poſſit eſſe certa. Chriſtum in Cruce penitus deſperaſſe. Miſſam à Chriſto non eſſe inſtitutam, neque eſſe ſacrificium, & quod magis blaſphemum eſt, neque opus bonum eſſe, ac propterea eam prorſus abolendam. Sacroſanctæ Euchariſtiæ Chriſti Corpus realiter non adeſſe. Romanam Eccleſiam euertendam. Omnium denique peccatorum, ſcelerumque in vniuerſo commiſſorum Deum eſſe auctorem; ideoque hominibus, vt mala operentur, malas cogitationes in cordibus illorum inſpirare &c. Hinc infert Guglielmus Roſſæus.

b Caluiniſt. c. contr. Libert. c. 13. Ex hoc vniuerſali principio, quod Deus ſit auctor peccati ad vitam hominum deformandam, duas regulas eliciunt *b* Caluini diſcipuli, prima
,, eſt: [Cùm omnia opera ſint opera Dei, licet,
,, hominibus (velut laxis habenis) quidquid
,, in mentem venerit, agere, non ſolum, quia
,, ſumus extra periculum peccandi, ſed etiam
,, quia deſiderium aliquod cohibere, eſt impedi-
Regulæ Caluini peſſimæ ,, re Deum; ita ſcortationes, & rapinæ Deo pro-
,, babuntur, cuius ſunt opera; ita non eſt curan-
,, dum, vt rapta reſtituantur, quia non eſt con-
,, ueniens, vt Deus corrigatur,] Hæc regula,
quale ſit in vita humana chaos, qualis lerna flagitiorum, quis non proſpicit? & tamen quam
,, directè fluat ex priore illo principio de Deo
,, ſcelera volente, & efficiente, quis adeò hebes
,, eſt, & ſtupidus, vt non intelligat] & infra.

idem c. 15. pag. 296. Secundam regulam, quamquam perparum ab hac differentem, tamen quia Caluinus eam diſtinctè pandit, nec ego grauabor illius verbis de-
,, ſcribere. [Altera regula eſt, ne quis vllius rei
,, conſcientia moueatur, nec hoc ſolum (inquit
,, ille) ex ſuperiùs poſitis conſequitur, ſed id ip-
,, ſum illi confitentur, atque adeò id præcipuè
,, ſibi proponunt; vt ſopiant conſcientias, quo
,, omni ſollicitudine vacui homines, perpetrent
,, quidquid ſe offerat, quidquid appetierint.]
Ex his, & alijs regulis ad vitam humanam inſtruendam, vel deſtruendam potiùs, patet quanta ſit Caluini, & aliorum in hoc euangelio diſſemi-
pag. 286. nando fraus, hypocriſis, atque impietas. Et alibi pergit idem Roſſæus. [His duobus de Deo
,, peccati auctore, & hominem libero arbitrio
,, ſpoliatum ad peccatum neceſſariò impellente
,, conceſſis, ſimul non vnus, aut alter, ſed om-
,, nes Chriſtianæ Religionis articuli ruunt, to-
,, tum Chriſtianorum Symbolum falſum eſt, &
,, mendax, quicquid Chriſtus, quicquid Apo-
,, ſtoli, quicquid Patriarchæ, & Prophetæ, &
,, Doctores à condito mundo ad noſtram vſque
,, ætatem docuerunt, omnia ſunt ſtulta, inepta,
,, barbara, & vnà cum auctoribus ſuis æterno
,, ſilentio ſepelienda. Quo ad humanam autem
,, vitam, & res publicas, omnia ſunt ſurſum de-
,, orſum iactanda, & legibus contra flagitia, libi-
,, dines, ſtupra, latrocinia, blaſphemias abro-
,, gatis, flagitia liberè ſuſcipienda, ad libidi-
,, nem explendam effrœnato impetu ruendum,
,, in ſtuprando, latrocinando, blaſphemando,
,, excuſſo pudore, & metu ſiuè hominis, ſiuè
,, Dei, effusè noctes, dieſque verſandum, & vo-
,, lutandum, & de iſtis tamquam præclaris fa-
,, cinoribus gloriandum. Hæc, & huiuſmodi,
,, quæ cogitare horret animus, & explicare re-
,, formidat, non ſolum abſque metu ſupplicij,
,, verùm etiam expectatione præmij agenda
,, ſunt &c. Chriſtus enim, cur impij damnentur,
,, cauſam reddit, quia charitatis opera non fece-
,, runt. At Caluinus, & hominum damnatio-
,, nis, & Angelorum defectionis vnicam vult eſ-
,, ſe cauſam Dei voluntatem, quæ rerum eſt om-
,, nium certa, & ineuitabilis neceſſitas. Chriſtus
,, eos idcircò iuſtè damnatos pronunciat, quia
,, libera voluntate in ea ſe peccata dederunt, quæ
,, ipſe ſua lege ſub æternæ mortis comminatio-
,, ne prohibuerat. At Caluinus ideò iniuſtè dam-
,, natos concludit, quia non ſua, ſed Dei volun-
,, tate, non ſua libertate, ſed impoſita eis à Deo
,, neceſſitate ad peccatum impellebantur, cuius
,, imperio non poterant reluctari, & qui eos in
,, ſui obſequium cogebat. An verò quis audiuit
,, vllum inter mortales iudicium tàm iniuſtum?
,, vllum aliquando tribunal adeò tyrannicum?

25. Eodem anno menſe Auguſti Geneuæ plebs ab hæreticis concionatoribus faſcinata, & nouę doctrinę lue contaminata in ſeditionem verſa eſt, ac veteris Religionis reliquias conuulſit, erexitque ſedem Sathanę, prophanauit Templa, Aras excidit, ſacras Imagines diſcerpſit; Petrum Balmam Epiſcopum, & Clerum. qui veluti canes muti non valuerant latrare contra animarum lupos, tamquam canes vrbe pepulit, Monaſteria diſſipauit. Tanti flagitij auctore pręcipuo perditiſſimo impoſtore Guillelmo Farello Delphinate Vapincenſi, qui cum Meldis impietatis reus agnitus eſſet, metu ſupplicij in Germaniam ad Lutherum perfugerat, ac deinde in Geneuenſem Vrbem irrepſerat, acceptaſque à Deo egregias naturæ dotes in obſequium Sathanæ, & inſtrumenta ſcelerum conuerterat: ſtentorea enim voce pręditus, & in dicendo vehemens, cum concionabatur, vel diſputabat, detonare, & fulminare videbatur: in Zuinglianiſmo tuendo conſtantiſſimus, ac in Spiritum Sanctũ blaſphemus, quẽ cum Paulo Samoſateno creatum dixit: Elceſaitarum etiam hęreſim inſtaurans docuit; Fidem ob periculorum terrorem diſſimulari poſſe, modò idololatrię interior actus non committeretur. *Floram. Raym.* *Petrus Balma Geneuen. Epiſc. pulſus cum Clero.*

Huic ſe adiunxerat comitem Petrus Viretus Orbenſis Heluetius, Zuingliana quoque peſte inquinatus. Poſt non multum tempus in eamdem Vrbem receptus Caluinus, ex qua priùs fuerat expulſus, vt ſuo loco videbimus, eam regio penè imperio moderatus, Caluiniſmi ibi Metropolim conſtituit: ſtulta verò plebs Geneuenſis auerſa à ſalutis via, atque in infernalem abyſſum poſthac ruitura, effectaque præda Sathanę, trium-

Digitized by Google

phauit gaudio, quaſi iam puritatem euangelicę lucis aſpicere cœpiſſet; ac turpiſſimę defectionis ſuæ monumentum publicum ſtatuit, affixa ante prætorium ærea tabula, his verbis inſculpta, fœdataque in Pontificem calumnijs. [Cùm anno

Geneua à Fide deficit, & Calumniſimi Metropolis efficitur.

,, Domini MDXXXV. profligata Romani An-
,, tichriſti Tyrannide, abrogatis eius ſuperſtitio-
,, nibus, Sacroſancta Chriſti Religio bellè in
,, ſuam puritatem, Eccleſia in meliorem ordi-
,, nem ſingulari Dei beneficio repoſita, & ſimul
,, pulſis, fugatiſque hoſtibus, vrbs ipſa in ſuam
,, libertatem, non ſine inſigni miraculo reſtituta
,, fuerit, Senatus Populuſq; Geneuenſis, monu-
,, mentū hoc perpetuę memorię cauſa fieri, atque
,, hìc erigi curauit, quo ſuam erga Deum
,, gratitudinem ad poſteros teſtatam faceret.]

Quis in tanta hæreticorum vęſana impudentia, impudentiſſimaque impietate non exclamet cum

Cap. 5. v. 20.

,, Iſaia. [Væ, qui diciris malum bonum, & bo-
,, num malum, ponentes amarum in dulce, &
,, dulce in amarum: Væ, qui ſapientes eſtis in
,, oculis veſtris, & coram vobiſmetipſis pruden-
tes.]

Appellarunt infœliciſſimi Geneuenſes Romanum Pontificem, Petri Succeſſorem, eumdemque Chriſti Vicarium, à quo ſcilicet Euangelij incorruptam puritatem hauſerant, Antichriſtum: hæręſiarcham verò nequiſſimum, qui ipſos hæreſeos tenebris immerſerat, pro Apoſtolo habuerunt. Cùm verò vnà cum religione Ducis Sabaudię iugum excuſſiſſent, à Sabaudo pro recuperando Geneuæ imperio obſidione preſſi ſunt, ſed excitis in auxilium Heluetijs hæreticis Sabaudica caſtra remouerunt: imò Heluetij hęretici ſecundis rebus, viriumque magnitudine inflati, Sabaudię Ducem politici commodi illecebra delinire, atq; in hæreſim impellere pertentarunt, quem Pontifex ſubiectis literis ad conſtantiam in Fide Catholica hortatus eſt.

Duci Sabaudiæ.

Paulus III. lib. breu. an. 1. pag. 505. Sabaudi Ducis in Fide conſtãtia laudata.

Dilecte Fili Salutem. Valde moleſtum Nobis fuit intelligere, quod in proxima diæta, & colloquio Tunoni, inter Nobilitatem tuam ex vna, & Heluetios ex altera parte habita, nihil concluſum fuerit, nec quoad intereſſe proprium Nobilitatis tuę, nec quoad publicum Catholicæ Religionis; laudauimuſque Nobilitatis tuæ pietatem, quod oblata tibi per illos, ſi ad eorum impietatem accedere voluiſſes (prout te dignum erat) conſtantiſſimè refutaſti. Itaque nos, qui & Sanctę Fidei cauſam, & tua priuata commoda, pari propè amore proſequimur, & curamus; ita tuæ Nobilitati reſpondemus, videri Nobis conſilium ſalutare, vt quoad intereſſe tuum proprium, ſolita prudentia vtaris tolerando pręſentia, & de tempore tranſeundo in tempus, donec Deus ſuæ iuſtæ cauſæ fauendo, opportunè prouiderit, & tempora commodiora conceſſerit. Quod autem attinet ad cauſam Fidei, cùm tua Nobilitas animam ſuam omnibus alijs pręponere debeat, nullo pacto concluſioni eorumdem Bernenſium aſſentiri vnquam debebit; cùm ex hoc, & iram Dei omnipotentis in ſe incitaret, & ſuam inclytam, totoque Orbe celebrem familiam infamaret, quæ ex pientiſſimis, & catholicis geſtis pręteritis, tantam ſibi gloriam, & verę pietatis decus acquiſiuit; quod, Fili, non debes, tuo tempore, amittere, cùm præſertim ſicut ſcribis, ſperari remedium poſſit ex vniuerſali Concilio, quod tua Nobilitas ſperare, & confidere poteſt nobis curantibus citò effectum eſſe habiturum. Siquidem Nos Deo teſte ad ipſum Concilium citò habendum, tamquam ad rem maximè hoc tempore ob cauſam Fidei neceſſariam, & opportunam omnem noſtram operam interponimus, & interpoſituri ſumus; quamobrem, cum in arduis virtus ſpectetur, hortamur maximè Nobilitatem tuam in Domino, vt prudentia, & dexteritate tua perſpecta in cæteris, in hoc vtaris, Dei miſericordiæ confidens, qui numquam pios, & iuſtos deſerit: ſperamus enim præterea, ac futurum credimus, vt & pij, & iuſti homines (occurrente neceſſitate) tuę Nobilitati non deſint, ſicut hæc pleniùs ex tui Agentis, quo cum ſumus diffuſiùs colloquuti, literis intelliges. *Datum Romæ IV. Februaris MDXXXV.*

Monitus vt impia Bernenſiũ petita repellat.

De celebrando Concilio fit certior.

27. Grauiora ab hæreticis Heluetijs damna inflicta ſunt Duci Sabaudię; nam & ditionis partem illi eripuere, ac Lauſanam (pulſo Epiſcopo) hęreſi contaminarunt, quare hoc territus nuncio Pontifex Heluetios Catholicos ad concordiam cum Hęreticis, quos antea ab ijs fractos maximis pręlijs vidimus, ſalua Fide Catholica ſeruandam ſolicitauit, vt poſita ferocia, ad Eccleſiæ gremium reuocaret quemadmodum ſequentes indicant literę.

Paulus III. lib. breu. an. 1. 1535. pag. 369.

Dilectis Filijs Sculretis Antianis, & Conſulibus VII. Cantonum Heluetiorum Catholicorum, Lucernenſium, Vranienſium, Suitenſium, Vndernaldenſium, Zughenſium, Friburgenſium, & Solodorenſium, Eccleſiaſticæ libertatis Defenſoribus.

Decreti ab Heluetijs catholicis ad Paulum Oratores.

Dilecti Filij, Vidimus literas veſtras, ſimulque à dilectis filijs Amando de Nideroffen, & Ambroſio Puntner intelleximus veſtram in Sanctam Sedem Apoſtolicę deuotionis ſynceritatem, & in Fide catholica conſtantiam, quamplurimùm in Domino commendamus, & acceptam habemus, hortantes vos paterna charitate, & affectu, vt pro antiqua pietate veſtra conſtanter in eiſdem deuotione, ac Fide perſeueretis. Nos enim viciſſim (ſicut bonum Patrem, ac Paſtorem decet) quacumque in re cum Deo poterimus, Prędeceſſorum Noſtrorum erga Vos amorem, & charitatem conſeruabimus, qui Fidem, & Fortitudinem veſtram amplexati vos Eccleſiaſticæ Libertatis Defenſores, inſigni Titulo, pro veſtris benemeritis decorarunt; ac ſi quid periculi vobis pro tuenda catholica Fide imminere intellexerimus, illud pro noſtro Paſtorali officio propulſare, Voſque ſemper, vt bonos, & amantes filios coadiuuare ſtudebimus. Sed vos ab armis contra alios Heluetios abſtinere, quantum ſalua ipſa catholica Fide fieri poſſit: hortamur in Domino, vt ex pace veſtra commodiùs Chriſtianæ tranquillitati conſulatur, & alij in Sancta Religione nunc à vobis diſſentientes per armorum deſuetudinem paulatim (auctore Domino) miteſcant, & in vnum veræ Religionis conſenſum vobiſcum reuertantur, quod Deus omnipotens nobis miſericorditer concedat, vt illud robuſtum Heluetię Nationis corpus, quod olim vnanimiter noſtros Prędeceſſores, & Sanctam Sedem Apoſtolicam coluit, ad eundem verę Religionis, & Sedis Apoſtolicę cultum reſtitutum videamus. *Datum Romæ XXI. Ianuarij MDXXXV. anno I.*

Moniti Heluetij, vt ſalua Fide Catholica pacē cum Hæreticis colant.

Cęterùm, vt faciliùs Hęreticorum impietatem propulſare poſſent, Paulus Clementis exemplo, illis ſtipendia pro mille ſclopetarijs ſtatuit.

lib. 1. pag. 360.

28 Nec defuerunt, qui Lutheranam hęreſim diffundere in Italiam niterentur, ex quibus Sigiſmundus Germanus Venetam ditionem inficere mo-

Lutherani in Italiam irrepunt.

Digitized by Google

Hæretici apud Venetos deprehenſi.

moliebatur, quem Venetorum Dux (non ignarus hęreſim peſtem eſſe Principatuum) comprehendi iuſſit in agro Vicentino, eumque ad Vicarium Epiſcopi Vicentini tranſmiſit, cui Paulus de pio ſtudio grates egit.

Duci Venetorum.

Paul. III. lib. breu. anno 1. pag. 258. Dux Venetorũ in Hæreticis puniendis laudatus.

Dilecte Fili. Intelleximus nuper iniquitatis filium Sigiſmundum Germanum, qui hæreſim Lutheranam in diœceſi Vicentina diſſeminabat, mandato Nobilitatis tuæ ad Vicarium Epiſcopi Vicentini iu ſpiritualibus generalem, pro iuſtitia puniendum fuiſſe tranſmiſſum, quod ſicut pietati inclytę tuæ Nobilitatis conſentaueum, ita Nobis gratiſſimum fuit; teque Fili ex animo hortamur, vt ſi quo in alio idem acciderit faciendum, eandem tuam pietatem oſtendas. Erit enim res digna te, & iſto inclyto Dominio, & Nobis poſt Deum omnipotentem ſemper accepta, & grata. *Datum Romæ apud Sanctum Marcum XII. Iunij MDXXXV. anno I.*

Bloſ.

b eod. lib. pag. 458.

Diſtrinxit verò ſeueritatem ita in Hæreticus Pontifex, *b* vt tamen ad saniorem mentem reuerſos clementia complecteretur. Itaque cum Auguſtinus Maynardus Ordinis Heremitarum S. Auguſtini in Aſtenſi Ciuitate nonnullas propoſitiones veneno Lutherano infectas promulgaſſet, eaſque (facti pœnitens) molliore, & pia interpretatione leniret, clementer in gratiam admiſit, & infamię maculam, quam contraxerat, abſterſit. Ita etiam licet Eraſmus Luthero in conflanda hęreſi fauiſſet, multoſque errores ſuis ſcriptis inſperſiſſet, quia tamen iam annis prouectior reſipuiſſe videbatur, atque in hęreticus, à quibus multa paſſus eſt, pro tuenda Sedis Apoſtolicæ auctoritate, ſcriberet, à Paulo pingui ſacerdotio, & honorarijs hiſce literis ornatus eſt. *a* [Memores

a Paul. III. lib. breu. an. 1. pag. 363. Eraſmus ob ſcripta contra hæreticos laudatus à Paulo.

„ probitatis & innocentię tuę, & in vario diſci-
„ plinarum genere eminentię, nec minus merito-
„ rum erga Apoſtolicam Sedem, cùm aduerſus
„ deſertores Fidei ſumma vi pugnaſti, prępoſitu-
„ ram Dauentrienſem Traiectenſis diœceſis per
„ obitum bonę memorię Ioannis Viuchel vacan-
„ tem, quę 600. florenorum reditum tribuere di-
„ citur, tibi gratè contulimus, vt aliquod iam
„ pręmium tuę virtutis agnoſcas &c.] *Datum Romæ apud Sanctum Marcum Die Prima Auguſti MDXXXV. anno I.*

Rurſus Elaiarius Miodanus Auguſtinianus Prouincialis, qui Lutherana impietate inquinatas opiniones temerè ſuſtinuerat, nimirum, [homi-
„ nem non habere liberum arbitrium anteceden-
„ ter, tum peccatorem ſola Fide iuſtificari,] vocatuſque in ius coram Senatu Aquenſi prouocarat ad Pontificem, licet de impietate dictorum conſtaret, & iuſtè ſeueritatem iudiciariam commeruiſſet: quia tamen eaſdem concluſiones ad ſenſum catholicum reduxit, à Pontifice benignè abſolutus eſt.

Benigne recipit Paulus hæreſim deponentes. Paul. l. breu. an. 1. pag. 282.

19. In Polonia florebat hoc tempore res catholica. Sigiſmundi enim Regis, & Pręſulum vigilantia, Lutheranis obſeptus erat aditus, ne impietatis ſuę virus Catholicis afflarent, de quo pio ſtudio Paulus Petro Epiſcopo Cracouienſi Viceçancellario grates egit.

Paul. III. lib. breu. an. 1. pag. 247.

Deo gratias agimus, quod talem Regem talibus decoratum Pręlatis noſtro ęuo conceſſerit, & vt diutiſſimè concedat, oramus, illis enim ſaluis, & incolumibus nullam vnquam vicinarum hęreſum contagionem in iſtud Regnum peruaſuram eſſe confidimus: quocirca te frater venerabilis omni ſtudio hortamur (etſi laudatione tua pietas

eget, non hortatione) vt ſolitum tuę vigilantiæ ſtudium ad conſeruationem Catholicæ Fidei in iſto Regno adhibeas, & ſicut laudem maximam, huc vſque adeptus es, ita pari fine pientiſſima cœpta concludas &c. *X. Aprilis MDXXXV. anno I.*

Tuendæ in Polonia Fidei ſtudium cõmendatũ.

Bloſ.

Eluſit poſtea eorum diligentiam Lutheranorum improbitas, licet enim in Poloniam irrepere, ac virus diffundere non poſſent, tamen nobilis iuuentus, vel ſtudiorum, vel luſtrandarum Regionum cauſa iu Germaniam profecta, ab impijs hæreſeos laqueis irretita eſt, vt ſuo loco lugebimus. Interea cum ad abrumpendos hæreſeos progreſſus, & errorum offuſas mentibus tenebras diſcutiendas nullum præſtantius œcumenica Synodo remedium ab omnibus viris pijs exiſtimaretur, Paulus ab ipſo penè Pontificatus exordio in eam curam, cogitationemque totus incubuit, vt ſolemnes Epiſcoporum cœtus ex omnibus Chriſtiani Imperij Regnis congregaret.

Paul. lib. breu. pag. 541.

Extant hoc argumento inſignes Pontificis literæ ad Carolum V. Imperatorem Italico ſermone conſcriptæ, quas in Latinum verſas ob rei grauitatem ſubijcimus.

Paul. III. epiſt. ad Cardin. extant m. ſ. Frãc. Cardin. Barb. ſig. n. 2677. pag. 1. ex Ital:

Chariſſimo in Chriſto Filio Noſtro Carolo Romanorum Imperatori.

De Concilio per literas cũ Imperat. Paulus.

Chariſſime in Chriſto Fili Noſter, Salutem, & Apoſtolicam benedictionem. Intelleximus ex literis Maieſtatis Veſtræ, & ex ijs quæ retulit Orator Maius, & ex ijs de quibus à Legato certiores facti ſumus, Maieſtatem Tuam, & Septemuiros, ac Principes, qui benè de Fide Catholica ſentiunt, in eam concurrere ſententiam, neceſſarium eſſe, vt pro euellendis erroribus, qui nationem Germanicam infecere, Concilium poſtulatum congregetur, addita lege, vt hæretici ſuos abijciant errores, ritu Catholico vitam inſtituant, atque ad Fidem & obſequium Sanctæ Matris Eccleſiæ reuertantur. Qua propoſitione in conſilium adducta cum Cardinalibus deputatis in cauſis Fidei, omnes in hanc ſententiam inflammato ſtudio coiuimus, obſecundandum poſtulatis, & conuocandum Concilium, nauandamque omnem operam ad exſcindendas hęreſes: id enim ad promouendum cultum Diuinum, ac ſalutem Chriſtianæ Reipublicę pertiuere. Verum multi ex ijs, licèt eum finem ſummoperè expetant, nonnihil ambigunt conuocationem Concilij non eſſe certum ac conſentaneum medium ad finem aſſequendum; videri enim rem magni exempli & grauiſſimi ponderis in Eccleſia Dei aſſentiri, vt quæ iam alijs temporibus à Concilijs deciſa fuere, ac diuturno annorum fluxu ab omnibus Chriſtianis obſeruata, iu diſceptationem adducantur; ſuſceptum enim olim eum morem fuiſſe, vt Sedes Apoſtolica hęreticis Concilium concedat, quando eorum opiniones (licet erroneę, ac ritui vniuerſalis Eccleſię aduerſę) nondum tamen repudiatę, vel damnatæ forent; iam verò in dubium, controuerſiamque vocari ea, quę à Concilijs antea ſancita ſunt, videri rem peſſimi exempli, ac publici offendiculi, contrariamque dignitati Sedis Apoſtolicę; nec ſperant pro tollendis erroribus futuram maiorem Concilij celebrandi auctoritatem præteritorum Conciliorum auctoritate, quæ à tot doctiſſimis, ſanctiſſimiſque Patribus celebrata fuerunt; nec ſibi perſuadere poſſunt, vt hęretici laudabilis alicuius finis gratia Concilium poſcant; quin potiùs inueterato hęreticorum more peſtiferum aliquod conſilium moliantur, ex quo maior rerum per-

Digitized by Google

turbatio, ac diſſenſio oboriatur. Ac eo magis in ea opinione confirmantur Cardinales memorati, quod modò idoneum celebrandi Concilij tempus affulſiſſe non videatur, non tantùm ob bella ciuilia, quæ inter Chriſtianos formidantur, de quibus magna conſilij maturitate Maieſtas Veſtra diſſeruit, verùm etiam ob imminentia belli Turcici diſcrimina: non enim barbari illius, minę, & maximi apparatus ad inuadendum omni virium conatu proximo anno Chriſtianum Imperium latent Maieſtatem Veſtram, in qua temporis difficultate Concilium rectè haberi non poſſet: atque maturè expendendum eſt, quanta clades accipi poſſet ſi dum habendo Concilio nauatur opera, nouum bellum ab hoſtibus Fidei conflaretur; vel enim ad res Concilij promouendas neceſſarij pro tuenda re Chriſtiana apparatus intermittendi eſſent, (quod maxime exitiale foret) vel eorum inſtruendorum cauſa Concilium imperfectum dimittendum eſſet, quod quidem difficilius facto, quàm dicto: nam ſoluto Concilio diſſentiente natione Germanica, facile aliquod conflari ſchiſma poſſet, aut graue offendiculum in Dei Eccleſia: vt verò vniuerſę nationi fiat ſatis, nec Maieſtas Veſtra, nec Nos polliceri poſſumus; id enim præter rationem demonſtrat experientia difficultatum, quas Maieſtas Veſtra patitur, vt in rebus iuſtiſſimis minimam illius nationis partem ad æquum flectat. Quæ difficultates aſperiore tempore ab hęreticis augerentur, atque improbi ex neceſſitate captarent occaſionem obtinendę alicuius rei exitialis Fidei Catholicæ: ad quam corroborandam nullum eſt remedium authoritate maius, vel ſanctius, vel vtilius conuocato Concilio, quod cum debitis cauſa, medijs, modo, ac tempore celebratur: vt è contra nulla res maiori plena eſt periculo, nulla parit grauiora mala, quàm cum debitæ circumſtantiæ non concurrunt, aut improuiſum quid illius ordinem confundit. Quæ rationes ſimul allatæ à prędictis Cardinalibus, dubium & ancipitem animum Noſtrum ſuſpendere potuiſſent; ſi non plus authoritas Maieſtatis Veſtræ apud me potuiſſet, quam cum religionis ſtudio ardentem, verè catholicam, Sedique Apoſtolicæ addictiſſimam, & prudentia ſingulari præditam, & in circumſpiciendo acerrimam ſcimus; perpenderimuſque pręſentem verſari in ea prouincia, pro qua ſananda, hoc remedium propoſitum eſt facilius, quæ neceſſaria ſint animo penetrare poſſe, quàm qui longo locorum interuallo diſſiti ſunt, certiſſimè perſuaſum habemus, ipſam nec quid poſtulaturam, propoſituramue, quod non ad vtilitatem, ſalutem, & commodum vniuerſę Chriſtianę Reipublicæ conferat. Atque ideo ipſam obſecro, vt rectè expendat, quę ad finem memoratum conſequendum conducant.

Certiorem itaque facimus Maieſtatem Veſtram, Nos æqui bonique accipere, vt eo caſu, quo iudicet magni referre, & neceſſarium eſſe, offerat, ac ſpondeat conuocationem Concilij, additis ijs legibus, quas Maieſtas Veſtra ſcripſit; vt abiectis erroribus, mox ad Catholicæ vitę inſtituta, ac Sanctæ Matris Eccleſię obſequium reuertantur, ac ritus, & doctrinam illius colant, donec ſecus, vel alia ratione à Concilio decretum fuerit, cuius ſententię in omnibus, ac per omnia ſe ſubijciant. Quibus non admiſſis legibus, illuſtre & conſpicuum eſt, non ſine maximo offendiculo, ac peſſimo exemplo Concilium conceſſum iri. Atque in hoc rerum cardine neceſſarium eſt, vt Maieſtas Veſtra accuratiſſimè animaduertat, vt hæ leges præmittantur, vt certiſſimè teneamus hæreticos, obtenta conuocatione Concilij ad priſtinos errores non redituros: maximum enim ſecùs conflaretur offendiculum, ac pateret omnibus promoto vlterius Concilio, nec errores emendatum iri, quos emendatos cupit, ac fructus tantùm peſtiferos, & venenatos indè pullulaturos, quibus Maieſtatem Veſtram conſulturam exploratum habemus; ac mox atque certiores effecti fuerimus, has leges ab ijs admiſſas, & ad exitum perductas, indicemus Concilium in id tempus, quod opportunum indicatum fuerit: ac Maieſtas Veſtra exploratum habebit, id breuiore, quantum potuerit, interuallo futurum: de quo ac ijs, de quibus in hoc argumento Bononię diſſeruimus, prout ampliſſimè cognouit intima mentis Noſtræ conſilia ad publicam ſalutem ſpectantia, nil ambigat, nullius fore à Nobis dilationis moras interijciendas. Qua in re plura dicere ſuperſedemus; quia in omnibus, quę publicam rem, vel priuatum noſtrum commodem tangunt, maximè in Maieſtate Veſtra, quæ nunquam mihi defutura eſt, non minùs, quàm in nobis ipſis confidimus: pariter perſuaſum habemus, Maieſtatem Veſtram certiſſimè tenere, nos ſemper cum ipſa ſumma libertate, ac puriſſimo ſinceræ voluntatis nitore agere. Ac quia articulos ab ijs hæreticis propoſitos inſpeximus, cenſemus neceſſarium, vt Maieſtas veſtra illos admoneat, vt eos contrahant ad ea capita, in quibus ipſis maior controuerſiarum cauſa ineſſe videatur; vt longitudo, quę in infinitum abiret, declinetur, atque incommoda de non retractandis rebus iam conſtitutis in alijs Concilijs, temperentur.

Tempus etiam, ac locus, in quo celebrandum erit Concilium, definientur; circà quę libentiſſimè audiremus ſententiam Maieſtatis Veſtræ: quod enim ad nos ſpectat, nec proprij commodi gratia, nec alterius priuati reſpectus, noſtra pluris refert hic, quàm ille locus, maximè cum Maieſtas Veſtra illi interfutura ſit: quantum verò noſtrę menti modò occurrit, cum maximè ſit neceſſarium, vt concilium in nullo alio, quàm in Italico ſolo celebretur, crederemus, vt Roma placere omnibus deberet; tum ob maximam opportunitatem ad ſuſtentandam maximam hominum multitudinem, quę confluxura eſt; tum quia, cum hoc Concilium non cogatur ob Schiſma, quod ſcindat Eccleſiam Dei, nec ad diſſentientes Principes inter ſe conciliandos, ex quo ſuſpectorum locorum controuerſia oriri poſſit: ſed ad Chriſtianam Rēpublicam ab hæreſibus expurgandam, expeditionemque aduerſus infideles decernendam, conſentaneum videtur, vt congregetur in ea Vrbe, quę in omnes Chriſtianos imperium obtinet: in qua etiam pręteritis ſæculis multa Concilia celebrata fuere: in quam ſententiam etiam nos inclinat ea cogitatio, quod, ſi poſt tantas calamitates, quas Vrbs perpeſſa eſt, diuturna curiæ abſentia adiungeretur, ad extremam ruinam, ac miſeriam redigeretur. Si verò grata, & accepta Roma non eſſet, nec perſuaderi poſſet, vt veluti non tuta non reſpueretur, non deſunt alię Italicæ Vrbes ampliſſimæ, vt nouit probè Veſtra Maieſtas, Bononia, Placentia, Mantua, ex quibus, quę aptior fuerit viſa, ſeligetur.

Circà abuſus, legati reſponſum expectamus; ſuperioribus enim diebus ad eum ſcribi iuſſimus,

vt moneret, in quibus diſciplinę reſtitutio expetatur; acceptoque eius reſponſo, ea dabitur opera, vt cognoſcant omnes Pontificiæ mentis, & conſilij eſſe, vt praua emendentur, atque in omnibus, quantum fieri potuerit, amantiſſimis, ac prudentiſſimis Maieſtatis Veſtrę monitis mos geratur, quam ne tędio vlteriùs afficiamus, nos referimus ad ea, de quibus hoc argumento ſcripſimus ad legatum, & cum Maio Oratore colloquuti ſumus. Deum intereà precabimur, vt pia omnia eius deſideria compleat. *Datum Romæ vltima Iulij MDXXXV.*

Ex epiſtola Verg. apud Pallauicinum hiſt. Conc. Trid. tom. 1. lib. 3. cap. 18.

31 Paulus, vt de rebus Germanicis certior redderetur, Petrum Paulum Vergerium Iuſtinopolitanum Epiſcopum, qui iam inde à Clemente VII. ſuo Prędeceſſore apud Romanorũ Regem Nuncij fungebatut officio, ad ſe accerſiuit, à quo accepit exulceratorum vnicum remedium animorum eſſe, diſpoſitam, ac inflexibilem declarare voluntatem, vt Concilium haberetur; & abſque mora difficultatibus omnibus ſuperatis, illud quoquo modo congregaretur. Igitur Pontifex, Vergerium non ignarum animorum, quibus cùm tractandum erat, ac tanquam futuri Concilij Auctorem, in Germaniam remiſit; eique Breuia, apud Catholicos, Proteſtanteſque Principes conceſſit. Iuſſit eidem, vt locum ad celebrandum Concilium tantummodò decerneret, cum hoc vnum in ſuſpenſo ſtare non poſſet; reliqua verò opportuniori tempore pertractaret. Propoſuit itaque Mantuam, ſed contradicente Germania, Cęſarem auerſum habuit (Nouas ſiquidem hæretici prætendebant difficultates ad ſacrum illum conuentum impediendum.) Quæ autem in iſta legatione fuerint mandata Vergerio, ipſemet quadam epiſtolę particula hoc eodem anno 1535. miſſę Pontificis à ſecretis Ambroſio Ricalcato declarauit. [Beatiſſimus Pater (ſic ſcribit) in Germaniam de congregando Concilio duplici cauſa Legatum me miſit: primùm ne vlla, per quam nationale Concilium (ſicut tentabatur) Dięta haberetur; deindè, vt generale Concilium re ipſa celebraretur.] Altera quoque ſub 29. die Auguſti eiuſdem anni epiſtolę particula: [Non me præterit (inquit) Pauli Optimi, & verè Sancti Pontificis voluntas; me non, vt formidoloſas commotiones tantummodò explorarem, ſed potiùs, vt eorum animos ad Concilium ſincerè, & realiter celebrandum diſponerem, remiſiſſe.] Itaque Pontifex has ſubſequentes literas Germanicis Principibus afferendas Vergerio dedit,

Vergeriũ Paulus pro Concilio in Germaniã mittit.

Regi Romanorum.

Paul. III. lib. breu. ann. 1. pag. 541.

32 Chariſſime, &c. Cum Nuntium ad Maieſtatem Tuam mittere ſtatuiſſemus, non ſolum pro ſeruando more, verùm maximè pro eo ſtudio, ac deſiderio, quod nobis commune cum Maieſtate Tua eſt, per vniuerſalis Concilij remedium iſtam inclytam Nationem in tranquillum ſtatum reducendi, & in veterem Sanctæ Fidei conſenſum reſtituendi, & alijs incendijs Chriſtianæ Religionis, vt meritò timeri poteſt, imminentibus, occurrendi; ſtatim, vt vidimus literas Tuę Serenitatis, Dilecti filij Petri Pauli Vergerij apud te Nuntij, Religionis, probitatis, & dexteritatis notitiam habentis, fleximus ad eum totam ſuper hoc cogitationem, & deliberationem noſtram; vt eum quem tibi probatum, & acceptum videbamus, ac pręterea de illis rebus iam eſſet inſtructus, cunctis in hoc anteferremus eum: itaque cum Dei nomine ad Serenitatem tuam noſtrum, & huius Sanctę Sedis Nuntium mittimus apud te noſtra, & dictę Sedis cuncta, quę acciderint negotia, ſed pręcipuè, & maximè dicti vniuerſalis Concilij celebrationem, quod prę cęteris omnibus nobis cordi ineſt, continuè acturum, & curaturum: ſuper quo cum ipſum Petrum Paulum plenè de omnibus ad te, & ad dilectos filios nobiles viros Electores, ac Principes, & circulos Germanię cum noſtris literis, & mandatis mittamus inſtructum, ad eius explicationem nos referentes, tantùm Serenitatem tuam hortabimur, vt eum ſolito amore, atque honore excipere, fidemque eius verbis indubiam continuè pręſtare, ac ſolitum ardorem tuę nunquam ſatis laudatæ pietatis in Catholica fide tuenda, & reſtituenda continuare velis; ſicut non dubitamus te pro tua conſuetudine, officio, & gloria eſſe facturum. *Datum Romæ X. Febr. MDXXXV. Anno I.*

DeLutheranis ad Eccleſiæ obſequiũ reuocandis actum.

Miſſus ad Regem Roman. & Principes Internuntius acturus de celebrando Concilio.

33 Eodem exemplo paucis immutatis tranſmiſſę ſunt encyclicę literę ad Principes Electores, tùm ad ſingularum Regionum, quibus Imperium diſtinctum, eſt moderatores. Exceptus eſt à Ferdinando Rege, magno honore, & gratulatione Nuntius Pontificius, vt Ioannes Eckius ſignificauit Paulo, illique, vt erat doctrina excultiſſimus, & in confutanda hæreſi exercitatiſſimus, operam ſuam detulit in Concilio celebrando; cui Paulus deindè grates egit; ac de ſinceritate animi, quo ſine vllo ſimulationis fuco Concilium celebrare conſtituerat, certiorem reddidit.

Vergerius ad Ducem Saxoniæ miſſus.

34 Adijt Petrus Paulus Vergerius Federicum Ducem Saxoniæ, cui ſuſceptam à Pontifice ſententiam de indicendo Concilio, (in quam Carolus Quintus Imperator, & Ferdinandus Rex concurrebant) Mantuamque ad id celebrandum deſignatam expoſuit; cui reſpondit Saxoniæ Dux, ſe de ea re cum Socijs Smalcaldici fœderis deliberaturum: quàm impiè, & præfractè verò ab hæreticis, qui Smalcaldiæ ad conferenda mutua conſilia pro factione Lutherana confirmanda conuenerant, reſponſum ſit, narrat Surius his verbis:

Surius in comm. hoc anno.

„ Decembris die XXVI. ex conuentu Smalcaldi-
„ co reſponderunt Proteſtantes inter cætera ſibi
„ Mantuam non placere; neque perpeſſuros ip-
„ ſos, vt in Concilio Pontifex ſua authoritate
„ vtatur, quod ille ſit ipſorum aduerſarius, qui
„ dogmata ipſorum damnarit. Itaque eum Iudi-
„ cem eſſe non poſſe; ſed ex voluntate Cæſaris,
„ Regum, & Principum deligendos idoneos vi-
„ ros, qui iuxtà verbum Dei, cauſam cogno-
„ ſcant, atque definiant. Idoneos autem viros
„ vocant, haud dubiè, Lutherum, Melanchtho-
„ nem, Bucerum, Pomeranum, & id genus
„ alios Apoſtatas Monachos, quos certum erat
„ hæreſeos nomine damnatos eſſe, & vel ma-
„ ximè reorum perſonam ſuſtinere, atque ideò
„ nulla ratione poſſe ſententiam pronuntiare.
„ Atque ità Proteſtantes Concilium quidem
„ vehementer optare, & expetere dixerunt; ſed
„ à ſuis concionatoribus malè perſuaſi, tale
„ Concilium petierunt, quale nulla vnquam
„ ætas verum, & legitimum eſſe putarit.

Reſponſum Proteſtantium propoſitioni Concilij.

„ 35 Mox adijcit. Cum verò verbum Dei
„ aliter Lutherus, aliter Zuinglius, aliter Ana-
„ baptiſtæ, aliter Svvenckfeldius, aliter Seruetus
„ exponant; quis vnquam ſanæ mentis ex ſola
„ Dei verbi litera (non adhibita Catholicæ Ec-
„ cleſiæ interpretatione) aliquid certi ſtatui
„ poſſe credat? Ita his tergiuerſationibus nouo-

rum

Digitized by Google

,, rum Euangeliſtarum, ſiue dogmatiſtatum, id
,, apud Proteſtantes Magiſtratus effectum eſt, vt
,, Concilium nullum admittere velint, cui Pon-
,, tifex ab omni antiquitate recepto more præſi-
,, deat. (Et mox.) Sed abſit, Eccleſia Dei
,, aliunt habendorum Conciliorum modum à
,, Sectarijs accipiat, quàm ipſi traditum eſt ab
,, Apoſtolis, & Apoſtolorum Succeſſoribus.

M. Lutheri temeraria reſponſio de Concilio indicendo.

36 Maiore etiam impudentia reſpondit Martinus Lutherus hæreſiarcha, cùm à Paulo Vergerio Nuntio Pontificio, qui per Saxoniam iter habens Wittembergam acceſſerat, atque à præfecto arcis honorificè exceptus fuerat, excitus eſſet in arcem, poſtulatuſque, vt ad indictum Concilium accederet, hæc Sathanico faſtu, re-

à Vlemberg in vit. Luth. cap. 38.

,, ſpondiſſe fertur. [Quod etſi Concilium coga-
,, tur, tamen futurum, vt in eo de rebus qui-
,, buſdam externis, ijſque non magni momenti,
,, puta de cucullis Monachorum, de Sacerdo-
,, tum raſura, de cibo, de potu deliberetur; de
,, fide verò, de pœnitentia, de inſtificatione,
,, alijſque de rebus neceſſarijs, quomodo creden-
,, tes, vinculo charitatis, in vno ſpiritu coniun-
,, gantur, nihil quicquam tractatum iri: quibus
,, de rebus ipſe cum ſuis per Spiritum Sanctum
,, iam edocti ſint, ad certitudinem vſque eo
,, fieri, vt ipſi Concilio non indigeant eorum,
,, quorum, vel nulla, vel dubia ſit, & incerta
,, fides: interim pergant, ſi velint, indicantque
,, Concilium; venturum ſe, volente Deo, tametſi
,, rogum, aut ignem ſibi paratum nouerit.]

Opinabatur ille impius actum iri de ſancienda monaſtica diſciplina in Concilio, atque adeò de cucullis per ironiam actum iri dixit, pariter de ſeruandis ieiunijs, quæ à Chriſto & Apoſtolis commendata helluo ille Epicureus deriſit, aſſerendo actum iri de cibo & potu: dum verò negauit de fide, de pœnitentia, de iuſtificatione in Concilio actum iri, conuictus eſt non afflari Spiritu Sancto, ſed ſpiritu mendacij & erroris. Interrogatus iterum Lutherus ab eodem Nuntio, an ipſe, vel eius ſequaces ſacerdotalem Ordinem conferrent, non perhorruit id fateri, ac Pomeranum Epiſcopali munere fungi, eo quod Pontifex Lutheranos ab Ordinibus Sacris arceret: tradit etiam Vlembergius illum contumelias horridas in Pontificem, & Epiſcopos euomuiſſe, vt eos vulpes & ſerpentes appellaret, Deumque temneret dicentem, *Principem populi tui non maledices*.

Act. 23. verſ. 5.

37 Dum Religionis diſſidia œcumenici Concilij opera componere Pontifex meditatur, in eam quoque curam incubuit, vt labefactatam humana inconſtantia, ac imbecillitate diſciplinam Eccleſiaſticam priſtino ſplendori reſtitueret: pluraque ab eo cum Cardinalibus collata fuiſſe conſilia indicant Acta Conſiſtorialia, quæ addunt Pontificem præcipuè adhortatum fuiſſe Cardinales, vt tunc magis vitæ honeſtati ſtuderent, quæ cæteris viuendi normam exhiberet. Decreta quædam ad hanc reformationem ſpectantia per manus Cardinalium tranſmitti voluit; vt exinde an Bulla inſtituenda eſſet, nec nè, decernerent. Eximium Pontificis in hac re promouenda ſtudium Contarenus in vita Cardinalis Poli ità cõmendat.

,, [vt medicam lapſę diſciplinę manum admoue-
,, ret, & conuiciandi occaſionem hereticis præci-
,, deret Paulus, eligere ex omni eruditorum ho-
,, minum cenſu, doctrina, longoque rerum vſu,
,, viros longè conſultiſſimos ſtatuit; qui ad re-
,, formandæ Eccleſiæ prouinciã neruos omnes,
,, ac ſtudia intenderent. Accerſiti igitur Ro-
,, mam è Gallia Iacobus Sadoletus Epiſcopus
,, Carpentoractenſis, Verona Ioannes Matthæus
,, Gibertus, Eugubio Federicus Fregoſius Ar-
,, chiepiſcopus Salernitanus, Venetijs Grego-
,, rius Corteſius è Congregatione Caſſinenſi S.
,, Georgij in Alga Abbas, Reginaldus Polus, &
,, Ioannes Petrus Caraffa Epiſcopus Theatinus.
,, Sex equidem viri, quibus neſcias planè, an
,, alij ea tempeſtate in omni laudum genere prę-
,, ſtantiores extiterint.] At Reginaldum Polum, & Ioannem Petrum Caraffam anno ſequenti ad Vrbem à Pontifice vocatos, literæ ad eoſdem directæ oſtendunt.

Herman. è Kerſenbroch m. s. Alex. VII pag. 355.

38 Hoc Anno Ioannes è Bokelſon Pſeudochriſtus, & Anabaptiſtarum Rex, eò prorupit dementiæ, vt omnia, quę Sacræ Scripturæ de Chriſto magnificè referunt, ea in carnalem ſenſum detorta ſibi attribueret; & quæ de Regno illius cœleſti prædixere, ea de Regno ſuo intelligenda fingeret; ac Vniuerſum Orbem ſubacturum, & inter ſequaces diuiſurum, gloriaretur; quæ facturum Antichriſtum ſacræ literæ teſtantur. Pellicere & in ſuas partes anniſus eſt Philippum Lantgrauium Sacrorum, & Religionis hoſtem, vt potè hæreſi contaminatiſſimum, vt obſidionem Monaſterij ſolueret, ad quem haſce litteras impias, atque inanes dedit, quibus Regni vſurpati cauſas deſcripſit.

Literæ teſtantur.

Io. è Bokelſon Anabaptiſtarũ Rex Sacras literas de ſuo Regno prophetare aſſeruit.

Leue Lips, hoc eſt chare Philippe, (hoc enim erat nomen Lantgrauio,) tu ſine dubio nouiſti; quod Chriſtus, & Prophetæ dixerint, ne apicem quidem Propheticarum ſcripturarum fruſtrà poſitum fuiſſe. Petrus in Actis Apoſtolorum inquit, quod in tempore reſtitutionis, quæ cœpit poſtquam per claritatẽ Euangelij Babylonica captiuitas manifeſtata eſt, omnia, quę locutus eſt Deus, per os Prophetarũ implebuntur. Reuolue eorum ſcripta, & diligenter ſcrutare, quod de captiuitate Babylonica, & conſummatione huius Mundi ſcribant, ſimiliter, quid Parabolæ Chriſti, Apoſtolorũ ſcripta, & Apocalypſes teſtentur: quid Babylonicis pro ſua malitia retribuetur, & è diuerſo, ad quod Regnum, quamue gloriam populus Dei ex omnibus terræ finibus congregandis exaltabitur. De hoc tempore, quo id futurum ſit, minores Prophetæ potiſſimum agunt: ſi hæc accuratiùs tecum expenderis, & Scripturas rectè, vt Paulus Timotheum docet, ſequeris, & intellectum à Deo earum conſequutus fueris, facilè, & ſine magno negotio intelliges, an propria auctoritate Regem deſignauerimus, an à Deo prædeſtinatum habeamus.

Quibus addidit Libellum quemdam in Vrbe Monaſterienſi impreſſum (planè impium, & ſatanicum) cui titulus De reſtitutione; vndè Lantgrauius Anabaptiſtarum furias cognouit: quem Librum, ſicut & pleroſque alios Monaſterij per illud tempus editos, præſtat omninò ſupprimere, quàm miſeram, & incautam plebeculam eorum editione circumuenire, & in æternam damnationem pręcipitare: quomodo autem Monaſterienſes obſeſſi omnia reſtituerint, teſtantur omnium Templorum profanationes, teſtantur omnes boni cines in exilium pulſi, teſtantur diuina, & humana prorsùs euerſa. Deus autem Anabaptiſtarum reſtitutionem euertat.

Anabaptiſtarum deliramenta, & fraudes.

39 Non ità obcœcari ſe ſinit Lantgrauius, quin videret, malè ſcripturam diſtorqueri ab Anabaptiſtis; omniaque diuina, & humana euerti, itaque ab ijs diſſentienti obiecit Bokelſon, verè il-

lum

lum Monaſteria euertiſſe, opprimere Epiſcopos voluiſſe, Ducem Wittembergenſem (renitente Cæſare) in poſſeſſionem induxiſſe. Promulgauit viginti octo leges, & inter alias Sacerdotibus, & Monachis bellum indixit; tum hanc inſeruit Le-
,, none perditiſſimo digniſſimam. [Nulla (vir-
,, ginitatis ſpecie, cùm virgo non ſit) fratrem
,, defraudabit, alioqui ſeriò punietur.] (Ad-
,, ditum eſt) Edita ſunt hæc à Deo, & Ioanne
,, Iuſto Rege noui Templi Altiſſimi, ſanctiſſi-
,, moque Dei miniſtro Anno ætatis ſuæ 26. Re-
,, gni verò primo, ſecundo die primi menſis poſt
,, Natiuitatem Ieſu Chriſti Filij Dei MDXXXV.]
Edidit, & plura vaticinia, id eſt ſomnia impia, ac fidem nouam doceri iuſſit: Non illam, inquit, quæ vulgò legitur [Credo in Deum Patrem] ſed fidem de nouo Regno, de matrimonio pluriũ vxorum, &c. & ita Dæmon, qui per Lutherum articulum [In vnam ſanctam] oppugnarat, in Anabaptiſtis integrum Symbolum abrogare conatus eſt: mentitus etiam eſt Vrbem liberatum iri obſidione, cum (fame ingraueſcente) parentes in rabiem efferati filios deuorarunt. Plures verò motus ab Anabaptiſtis externis concitati ſunt, ac mox repreſſi: animaduerſum gladio in factioſos, qui trium Epiſcopatuũ ruſticos in ſuos Principes concitabant, patefactæ etiam Anabaptiſtarum Dauentrenſium inſidiæ; omnia enim armorum genera in varias ædes congeſſerant, vt trucidatis conciuibus, Vrbis tyrannidem inuaderent, deindè ad Monaſterium liberandum prouolarent, cuius coniurationis auctores trucidati ſunt; multumque ad edomandos rebelles profuit Henricus Graſſius pſeudoapoſtolus, qui agnito errore, in pſeudochriſtum ſuum coniurauit: dimiſſus enim ab Epiſcopo Monaſterienſi e vinculis, quibus conſtrictus erat, ac noctu extra vallum poſitus ad Monaſterij portas ſtrepſit, ac perſuaſit aſtutè ſe ab Angelo fuiſſe liberatum, atque vnicum ex omnibus pſeudoapoſtolis ſuperſtitem manſiſſe: itaque magna gratulatione exceptus à Tyranno, iuſſus eſt Prophetam in Vrbe agere, atque in intima arcana admiſſus eſt; deindè verò emiſſus ex Vrbe cum literis, vt Batauos Anabaptiſtas ad ferendam obſeſſis opem incitaret, omnia conſilia aperuit Epiſcopo: itaque Weſaliam profectus, cum arma varij generis in ædes comportata eſſent ad Vrbis tyrannidem corripiendam, Dux Iuliacenſis de re factus certior, aliquot equitum turmis ſuccinctus, coniuratos intercepit quinto Aprilis die huius anni, ac eorum coryphæis ceruices abſcidit; reliquam verò multitudinem ingentem gratia donauit ea lege, vt publica pœnitentia expiati in gremium Eccleſiæ Catholicæ redirent. Magni quoque tumultus 11. Maij ab Anabaptiſtis Amſtelodami concitati, cumque forum, Vrbiſque prætorium inuaſiſſent, ab alijs ciuibus exturbati, atque ex ijs viginti quinque ceruicibus abſciſſis, temeritatis pœnas dederunt, nec ad Monaſterienſem obſidionem ſoluendam contrahere exercitum potuerunt.

Anabaptiſtæ victi, obſidionẽ Monaſterienſem ſoluere non potuerunt.

40 Interea arctiſſima obſidione cinctum Monaſterium Ludouicus Epiſcopus premebat, omneſque aditus obſepſerat, ne vlli commeatus inferri in Vrbem, vel copiæ ſubſidiariæ permeare poſſent, iamque miſeri Ciues ieiuniorum Eccleſiæ irriſores, mures, & glires habebant in delitijs, & pellibus coctis, & contuſis famem pellere nitebantur, dum ipſorum Tyrannus, qui communis omnium bonorum vſus illecebra faſcinatos in ſectam pellexerat, vnà cum præcipuis adminiſtris rerum omnium affluentia ad luxum potiretur, tantaque immanitate ſubditos tractaret, vt deditionis verba à perituris fame inter ſuſpiria laxata, tamquam læſæ Maieſtatis crimina plecterentur: extrema morientium inedia calamitatem miſerata vna ex Reginis cæteris dixerat, ſibi videri tantam cladem Deo gratam non eſſe, quod vbi reſciuit adulterinæ Syonis Rex, in foro, præſentibus Reginis, illi caput præcidit (carnificis functus officio) moxque è carnifice in hiſtrionem verſus cœpit vibrare corpus in ludicros ſaltus, eoſque frangere ad delicias, vocem flectere in cantus, cum Reginis ſuis choreas ducere, grates Deo Patri agere de exercito tàm eximio iuſtitiæ facinore, cuius amentiam antichriſtica plebs fame ſquallida imitata eſt: nec deditionis verba pro redimenda vita cum Epiſcopo ſuo nuncupare potuit, creauerat enim duodecim Duces, qui ità plebem Regijs verſabant imperijs, vt ſe commouere non poſſet.

Hermann. è Kerſenbroch m. ſ. Alex. VII. Ioannes Coclæus. Surius in comm. Meſhouius.

Monaſterium Anabaptiſtarũ Regia arctiſſimè cingitur obſidione

Sed tandem fabulæ finis impoſitus. Miſerat Pſeudochriſtus inter alios Pſeudoapoſtolos Henricum Graſſium, qui captus ab Epiſcopo Warendorpiæ, cùm vaticinia ſibi dara eluſa perpendiſſet, ſeipſum accuſarat amentiæ, prodendique proditoris conſilium inijt, ſignificauitque euectam fame plebem, quæ vix arma tenere poſſet, acceptaſque hoſtium copias tanquam fœderatas in Vrbem induxit per portulam; mox conſerto cum vigilibus prælio, reliquo exercitui portas patefecit: commiſſa ſunt cum pertinaciſſimis hominibus atrocia prælia, maximè in foro, quod cadaueribus conſtratum fuit, ſupplicibus arma abijcientibus venia indulta eſt. Bernardus Rotmannus Sacerdos impietatis ſignifer, & Sacrorum hoſtis, vt redimeret cita morte merita corporis ſupplicia, neglecta animæ ſalute, in confertiſſimos hoſtium globos incurrit, confoſſuſque ab ijs occubuit: Rex verò, & eius Senatores Cniperdollingus, & Crechtingus capti, aliquot menſibus vitæ reſeruati ſunt, vt animarum ſaluti conſulerent; ſed licet errores, ac flagitia admiſſa in Principem agnoſcerent, defectionem tamen impiam à fide non planxerunt: immò Pſeudochriſtus ille errores de Anabaptiſmo, & pernegata Verbi incarnatione exuere detrectauit, meritoque tandem ſupplicio affecti, & forcipibus candentibus per horam excarnificati, demùm mucrone in pectus adacto confoſſi, eorumque corpora in caueis ferreis illigata in ſummo turris editiſſimæ faſtigio
,, ſuſpenſa, de quibus hæc addit Surius. [Re
,, vera quiddam Gothicum, vel Cimbricum, aut
,, Wandalicum iam meditabantur, niſi Dei
,, prouidentia, quæ nunquam deeſt rebus huma-
,, nis, tam furioſa conſilia retardaſſet, & impios
,, conatus perfregiſſet. At nec ſic tamen ea hæ-
,, reſis extincta eſt, immò hodiè multis in locis
,, magno numero id genus hominum verſatur;
,, impunè quidem, ſed non ſine magno eorum,
,, apud quos degunt, periculo.]

Capto Monaſterio Regnũ Anabaptiſtarum delετur, cum ſuo Rege.

41 Expertum eſt hoc anno Amſtelodamum, quàm infeliciter à Sathana deluderentur Anabaptiſtæ, cùm ab eo arrepti turpiſſima, atque ab omni ratione, & humanitatis ſenſu abhorrentia patrarent, nec in ipſa ſuppliciorum acerbitate ad agnoſcendum errorem ſe colligerent. Quæ à Lamberto Hortenſio ſubiectis verbis deſcribuntur.

Lambertus Hortenſius in hiſt. Anabapt.

,, Tertio idus Februarias MDXXXV. memota-
,, bile quiddam Anabaptiſtæ Amſtelodami deſi-
,, gnarunt. In vico Salinario Ioannes Sibertus
habi-

Lambert. Hortenſ. hiſt. Anab. pag. 59.

Digitized by Google

,, habitabat pannicida; Aberat is per eos dies
,, procul à domo in Orientalibus Vrbibus, vbi
,, negotiabatur. Huc ſepteni viri, & quinque
,, fœminæ conuenerant, inter quos vnus, qui
,, (Theodorito Sartori nomen erat) ſe Prophe-
,, tam dixerat. Manè paulò poſt tertiam horam
,, in ſecretiori ædium parte pronum ſe in terram
,, ad orandum Propheta in conſpectu omnium
,, porrexit. Dum orat, tantus omnibus horror
,, inceſſit, vt locus ipſis moueri, & omnia tre-
,, mere viderentur. Poſtquam precandi finem
,, fecit, Deum (inquit cuidam) in Maieſtate
,, ſua vidi, & cum eo ſum collocutus; raptus
,, fui in Cælum, indè traductus ad Inferos om-
,, nia luſtraui; adeſt magnus extremi Iudicij
,, dies, & tu in omne æuum maledictus es, di-
,, gnus, qui ad inferos deſcendas, in abyſſum
,, barathri demergeris. Tunc Miniſter ille: Pa-
,, ter, qui Cœlos inhabitas, mei miſerere, mihi
,, ſis propitius. Tum Propheta: Pater tui mi-
,, ſertus eſt, & in filium iam recepit, atque ad-
,, miſſa tibi omnia tua condonauit. Paulò poſt
,, eodem rursùm conuenere, & ex quinque fœ-
,, minis aliquot, relictis in thoro maritis, huc
,, ſe iterum contulerunt, quatuor horis docendo
,, & precando abſumptis, Propheta galeam
,, capiti detractam, & thoracem ferreum exu-
,, tum, enſem, & alia bellica inſtrumenta excuſ-
,, ſa, in ignem congeſſit. His ſpoliatus, totus
,, ſtetit nudus, vt non eſſet, quo ea, quæ ab ocu-
,, lis hominum ſunt remouenda, & natura regi,
,, haberique occulta voluit, conderentur. Man-
,, dat ſub hoc imperioſè ſex cæteris, vt ſuo exem-
,, plo ſe totos exuant. Paruerunt iuſſui. Inde,
,, & fœminæ virorum exemplum ſecutæ, adeò
,, omnem veſtitum poſuerunt, vt non eſſet funi-
,, culus reliquus, quo capitis comas ſubſtringe-
,, rent, nulla naturali verecundia ductæ, (ſic
,, enim cenſuerat Propheta vniuerſum id, quod
,, è terra natum, factumque in ignem conijci
,, oportere, holocauſtum Deo id futurum arbi-
,, tratus) grauis, duruſque fœtor veſtium igne
,, correptarum totam iam domum, ita oppleue-
,, rat, vt mulier domus hoſpita, quæ harum
,, rerum ignara omninò erat, eo experrecta le-
,, cto exiliret, focos exploratura, & quod in-
,, cendium vſquam eſſet. In tabulatum ſurſum
,, progreſſa, nudos vndecim promiſcuos ibi oſ-
,, fendit. Cui illicò pro imperio mandat, vt &
,, ipſa ad præſcriptum ſe oſtenderet. Obtempe-
,, rauit nulla mora, veſtes in focum ſuper acer-
,, uum aliarum cumulauit. Ità nudatis duode-
,, cim nondum liquebat, quid rerum incepta-
,, rent. Ibi omnibus imperat Propheta, vt cur-
,, rendo, clamandoque ſe imitarentur. Mox in
,, publicum domo egreſſi horribili clamore, per
,, Vrbem ſursùm deorsùm dimidiatam perua-
,, gantur. Clamor conſentiens omnium hic
,, erat. Væ væ væ; diuina vindicta, diuina vin-
,, dicta, diuina vindicta.

Afflatos à Spiritu Sancto ſe ſimulant Anabaptiſtæ, & multos decipiunt.

,, 42. Nunquam in vita Mortalium mugitus
,, horridior fuit auditus, nec exiſtimabant hor-
,, ribiliorem vllo æuo exaudiri poſſe. Ciues ar-
,, mati in publicum proſiliunt, & forum inua-
,, dunt rati ab hoſtibus Vrbem captam fuiſſe,
,, capti omnes in vincula ducuntur extrà vnam
,, mulierem, hæc, quò fuerit dilapſa, inter nul-
,, los conſtare video. In Curia, dum nudi ſedent
,, nulla verecundia tacti, veſtitum oblatum re-
,, iecerunt, tegi pertinaciter recuſantes, ſe nu-
,, dam veritatem eſſe dictitarunt. Incendij dome-
,, ſtici iam dirus fœtor ad vicinos peruenerat, &
,, fores ità clauſę erant, vt eas refringere non va-
,, luerint; ſera ad poſtremum bombarda diſcuſ-
,, ſa, offendunt incendium ſtramentis paſtum,
,, veſtibus, armis, duabus lancibus carnium ple-
,, nis ſuperimpoſitis oppreſſum fuiſſe. Coguntur
,, ſagittariorum ſodalitia in forum, vt adſint in
,, armis, explorantur multorum ædes, nonnulli
,, capiuntur. (Et infrà.) Quinto Kal. Maij ſe-
,, ptem viri, quos nudos diſcurriſſe retulimus,
,, percutiuntur. Horum varius in ſupplicio ex-
,, tremo clamor fuit. Hic, Laudate ſemper Do-
,, minum, Ille, Vindica ſanguinem tuorum.
,, Alius, Aperite oculos. Quartus, Væ. Pridiè
,, nonas Martias eiuſdem gentis alij nouem per-
,, cutiuntur, & tot cædibus per totam Hollan-
,, diam plebs pertinax, & obſtinata nondum e-
,, uicta magis, magiſque erroribus indurucrunt.]
Lapſis paucis menſibus ſecunda Maij ab Anabaptiſtis motus ingentes concitati, cum forum, Vrbiſque pręторium innaſiſſent. Verum peſtiferæ illius ſectæ defenſores compreſſi mox ſunt.

Anabaptiſtæ morte mulctantur, & obſtinati in errore decedunt.

43. Dum ita Dæmon nouarum hæreſeon monſtra pareret ad dilacerandam Eccleſiam, non minùs ad eam opprimendam Turcicum faſtum, atque potentiam efferabat. Complexus vaſta cupiditate totius Orbis Imperium Solimannus, exercitum ad debellandos Perſas in expeditionem Duce Ibrahimo Baſſa eduxerat; maritimum verò apparatum ad ſubijciendam ſibi Africam Præfecto Hariadeno Algerij, Rege immiſerat, à quo ſuperiore anno poſt deuaſtata Italię littora, ſpecie fallaci inducendi Roſcettis, qui ſe fiduciarium Turcici Imperij profeſſus erat, in poſſeſſionem Tunetani Regni, Tunetum inuaſerat, depulſo Muleaſſe Rege, conſurgenteſque in arma Tunetanos, Roſcettis deſidia, cum ſe ſpe ſua deceptos indignarentur, compreſſerat, redegeratque in Turcicam ſeruitutem, tribus Tunetanorum millibus cæſis in pręlio, & alijs ad triplum vulneratis: compoſitis verò Tunetanis rebus, & creatis Magiſtratibus, ac Numidarum Principibus, largitione, & muneribus conciliatis, proferre latiùs victorias, atque ex Africa, Siciliam, Italiamque inuadere meditabatur, cuius periculi magnitudine, & precibus Muleaſſis Regis Tunetani, permotus Carolus V. anteuertere Hariadeni molimina, atque in ipſa Africa illum opprimere, reſtituereque Tunetano Regno Muleaſſem conſtituit. Cumque expeditionis Africanæ, generoſa conſilia cum Pontifice contuliſſet, Paulus ea magnis extulit laudibus, atque in ſumptus inſtruendæ claſſis Sacerdotalium vectigalium decimas ex ipſius Regnis colligendas attribuit; tum auro Pontificio nouem triremes in portu Genuēſi comparauit, quibus tres alias, quæ iam inſtructæ in portu Centumcellarum erant, coniunxit, quibus Virginium Vrſinum, nauandæ operæ cupidum, præfecit, adiuncto Paulo Iuſtiniano Veneto, nauali peritia inſigni, cuius conſilio vteretur; tum Rhodiorum Equitum Principi dedit imperia, vt claſſem omnibus rebus exornatam, munitamque Cæſareæ claſſi coniungeret.

Paul. Iouius lib. 34.

Paul. III. lib. breu. ann. 1. p. 581.

Paulus Iouius lib. 33. pag. 532.

Sur. in comment. hoc anno.

Bizarr. hiſt. Gen. Hiſt. Turc. in Solimano.

Panuin. in Paulo III.

Paulus III. auxilia præſtat Carolo cōtra Hariadenum.

Paul. Iou. lib. 34. p. 175.

Appellati ſunt etiam Veneti, vt ſacro fœderi in Turcas accederent, ſed illi perſeuerandum in Solimanni amicitia rati ex fœdere, quod ante triginta annos cum Baiazethe eius Auo percuſſerant, neutri parti ferenda auxilia cenſuerunt.

44 At Pontifex à ſuſceptis conſilijs minimè deſtitit: præcipuum cum acceptæ à Perſis Turcicę cladis fama vulgaretur: quod in actis Conſi-

Paulus Iouius vbi ſupra.

Digitized by Google

ſtorialibus refertur. Nam octoginta triremibus, & centũ vigiuti nauibus partim ex Calabria, partim ex Luſitania miſſis, claſſem inſtruxit; ſacraque peracta ſupplicatione in Baſilica Lateranenſi, ad Ciuitatem veterem acceſſit, vbi claſſem ſigno Crucis muniuit.

45 Quin etiam eniſus eſt pellicere in ſocietatem belli pro augenda re Chriſtiana contra Turcas Franciſcum Galliæ Regem, ſolicitauitque, vt Chriſtianiſſimi Regis titulum auguſtum factis ornaret, maximè cùm Solimannus in Syria, Armenia, ac Perſide magnas clades accepiſſet: non prætermittendam præclaram occaſionem rei benè gerendæ, contundendæque Turcicæ tyrannidis, cum Turcæ nulli occaſioni nominis Chriſtiani opprimendi deeſſe conſueuerint.

46 Adhibiti ſunt hac de cauſa plures Internuntij à Pontifice, vt mutuo fœdere Franciſcus Rex, ac Cæſar in Turcas coniungerentur. Verùm ad ea conſilia nonnullis de cauſis flecti non potuit Rex; quamuis Pontifex eidem Sacerdotiorum Regni ſui decimas permiſiſſet, ea lege, vt viginti triremes Maſſilienſes, ad tuendas Hetruſci maris, & Ditionis Pontificiæ oras inſtructas teneret: atque duas alias decimas pro claſſico apparatu contra Barbaroſſam nonnullis conditionibus conceſſiſſet: videlicet, vt vel nummaria ſtipendia perſolueret militi, vel ſubſidiarias triremes inſtructas ſub pontificiarum triremium præfecti, aut Legati Apoſtolici ſignis teneret.

47 Quod ad inſignes clades acceptas à Solimanno in Armenia, & Perſide attinet, referunt Hiſtorici, Solimannum ſuperiori æſtate potitum Tauriſio, & Sultania cum Thammaſus Perſidis Rex, Albanorum, Hiberorumque auxiliarem equitatum leuioris armaturæ præſtolaturus ſe in montes ſubduxiſſet, vt ij cataphractos Perſas antecederent, feſſoſque itinere Turcas, & commeatibus indigentes, aduerſaque valetudine in alieno ſolo tentatos aggrederentur, locaſſe caſtra ampliſſima in planitie, quam Nyphates montes præcingunt, quorum iuga altiſſimis niuibus obſita vigent: excitata verò ante æquinoctium vernum tempeſtate ſæuiſſima, qualem nunquam exortam Perſæ meminerant, impulſam noctu à conglobatis ventis niuium molem, ſtrauiſſe Turcica caſtra euerſis tabernaculis, tùm ex effuſa imbrium vi, fluminiſque eluuione iumenta, & ante alia magnum Camelorum numerum, Militumque maximè ægrorum, ingentem multitudinem perijſſe; magnumque diſcrimen Solimannum ex diſiectis circum procellæ vi tentorijs adijſſe, tùm inuectam ex concretis glacie niuibus repentinam hyemem, extinctoſque ignes, qui intempeſtę noctis horrorem mulcebant, adeò vt territi Turcę extremam internecionem (ſi incurriſſent Perſę) expectarent: eo aduerſo caſu, Magorum diro carmine, vt putabant, concitato, attonitus Solimannus, affectuſque incommodis ſiniſtrorſum, in Aſſyriam abſque mora caſtra mouit ad Babylonem, Caliphę ſuperſtitionis Mahumeticæ Principis ſedem, atque olim Semiramidis Regiam occupandam, cum Prouinciæ Præfectus, rebus omnibus imparatus eſſet, atque Babyloniorum odijs ob tyrannidem in eos exercitam, arderet.

Surius in comm. hiſt. hoc anno Fran. Belcar. lib. 21.

Solimanni in Perſide, & Armenia clades.

48. Dùm eo bello diſtrictus eſſet Solimannus in Oriente extremo, præclara arriſit occaſio Cęſari conficiendæ expeditionis Africanæ, quæ tanto apparatu inſtructa fuit, vt claſſis ex ſeptingentis fermè nauibus ex Hiſpaniæ, Belgij, Italiæque & Siciliæ Portubus eductis conflata ſit; in quibus erant duę & octoginta roſtratę triremes, ſupra ſexaginta onerariæ naues è Belgico Oceano adductæ, vigintiquinque etiam aliæ maioris aluei Indicis nauigationibus aſſuetę, quę Ludouicum, Luſitaniæ Regis fratrem adduxerant; & quadriremis vna prętoria, quę Cęſarem veheret, ea nitebat laqueari aurato, & cælata, pictaque introrsùs puppe, contectaque vmbraculo ex auro, purpuraque intertexto, cuius remiges, ſerica tunica induti, & epibatæ cultu plurimum exornato ſplendebant: præerat maritimæ rei Andreas Auria Ligur, ad quem Pontifex gladium ſolemnibus cæremonijs conſecratum, vaginę cælatura, capuloque gemmis ornato conſpicuum dono miſerat, vt eo aduerſus Chriſtianæ Religionis hoſtes pugnaret. Indictas à Pontifice ſolemnes ſupplicationes pro huius expeditionis fœlici ſucceſſu referunt Acta Conſiſtorialia.

Paulus Iouius l. 34.

585.

Ingens claſſis Caroli V. pro expeditione Africana.

Acta Conſiſtor. m. s. Card. Spadæ ſig. nu. 133. pag. 100.

49 Traiecit ea claſſe in Africam Cæſar; atque Hariadeno Barbaroſſæ extremum terrorem offudit: dum verò Vticę portum ingrederetur, periculum incurrit; nam quadriremis prætoria in vado ſabuloſo hęſit; tùm Auria dimidiam vectorum, & remigum partem in aduerſam ſpondam declinare iuſſit, leuataque pondere quadriremis, impulſaque dextero remigio tumulum arenæ ſuperauit. Non leuiter ex eo commotus eſt Cæſar, memorauitque Philippum patrem ſimile vitæ diſcrimen adijſſe; cùm in Oceano Britannico, tempeſtate actus in arenę cumulos periturus incidiſſet, niſi ingentis fluctus beneficio elata nauis, vltrà extantem ſabuli tumulum, magno miraculo tranſportata fuiſſet. At Vtica mox diſcedens circumacto Carthaginis promontorio applicuit ad Gulettam Arcem Stagni, quod ad Tunetum protenditur, faucibus imminentem. Cùm in ſcaphas deſilijſſent Milites, Sclopetorum ſtrepitu perturbati hoſtes, qui littora obſeruabant, nullo contracto certamine in fugam ſeſe effuderunt; defixiſque caſtris, poſt nonnulla tumultuaria prælia, Arx tormentis bellicis diuerberata eſt, tàm immani fragore, vt ferueret mare, ac turris cum antemurali diſrupta ſit, diſiecta propugnacula, & defenſoribus nudata: tùm præeunte cucullato Sacerdote, præferenteque Chriſti Seruatoris imaginem, ad Militum accendendos animos, Milites admotis ſcalis aſſilierunt in Arcem contempto vitæ diſcrimine; Turcaſque, quibus Sinas imperabat, non ſine ſtrage, in fugam compulerunt: plures in ſtagnum ſe coniecere, qui globis confixi, paludem cadaueribus conſtrauerunt. Noſtri tormentis hoſtium, & tota claſſe ſubducta, quæ trecentis, & ſeptuaginta nauibus conſtabat, potiri ſunt, cæſa hoſtium tria millia, noſtrorum quinquaginta vix deſiderati, vt Cæſareus Orator ſignificauit Pontifici: quo appulſu fœlici audito, Pontifex ſolemnes alias ſupplicationes Chriſtiano Clero, populoque indixit pro flagitanda à Numine victoria, Cæſaremque datis ad eum literis ad ſtrenuè rem gerendam excitauit.

In Africam Imperator traiecit claſſe, & Gulettam appulit.

50 Primos impetus imprimendos in Guletanam Arcem cenſuit Cæſar, eaque, auxiliante Deo, capta eſt. Nam Auria (vt ſcribit Iouius) ſuo vſus munere, à mari oppugnandi Gulettam vti vocant, negotium ſuſcepit; ita totius claſſis diuiſis ordinibus, vt roſtratæ naues ſibi per vices tripartitę ſuccederent, diſploſiſque tormentis, cedendo, ſequentibus locum darent: maiores verò, onerariæque naues idoneis in locis, ad anchoras conſtitutæ, ex caſtellis, prorarum,

Fab. Vigil

Lib. 34.

Gulettæ Arx fortiſſima expugnatur à Cęſare.

Digitized by Google

rum, & puppium, & ab excelſis ſummi mali carcheſijs iugiter operam nauarent; terra autem tribus in locis tripartita, pariter ſingula munera, diuiſis inter ſe per Nationes copijs, Vaſtius partiebatur, vt ſingulę acies ex æquo attributi laboris onus, & ſperatę laudis fructum ſentirent. Nunquam ab vlla hominum memoria, poſtquam tormenta ad excidium humani generis reperta ſunt, vel acriori vi, vel maiori apparatu, exactiori diligentia, munitus vſquam locus, & oppugnatus. Tanto enim crepitu, adeòque horribili reboatu fragor, ingentis terręmotus inſtar eſt editus, vt non quaſi moueri, & grauiſſimè concuti, verùm tota paſſim terra hiſcere, & iamiam mortales abſorbere videretur. Mare autē, quod tranquillitatem pacati æquoris oſtenderat, modo, & fluctus ſuos concitare in orbes, remotaque etiam pelagi ſpatia repentè excitata, flauenti ſpuma conturbari, latèque feruere ſpectaretur; & cœlum ſuperfuſa tot excitatis ignibus fumea caligine omnium oculis eſſet ereptum. Ab aurora ad meridiem maioribus colubrinis nunquam eſt ceſſatum. Itaque turris cum adiecto ſuo antemurali terebrata, vndique, & penitùs diffracta, ſic concidit, vt tormenta ſuis appoſita feneſtellis, horumque libratores corruentium parietum, & proſciſſæ teſtudinis ruina contegeret; munitioneſque circùm omnes nudatæ propugnaculis latè paſſim perfoſſæ, atque diſiectæ, non omninò difficilem noſtris aſcenſum præberent. His ad accendendos animos cucullatus Sacerdos, Crucifixi Chriſti Seruatoris ligneam imaginem præferebat.

51 Nec mora, cohortes, quibus ſingulis ſenę ſcalę erant attributę, eo ordine, vt tùm hoſtilem munitionem inuaderent, quùm ſignum tubarum cantu eſſet datum, noſtrorumque tormenta ceſſaſſent, cohortante, iubenteque Cæſare pręcurrerunt. Neque diù Barbari quamquam in ſubeuntes tela omnis generis, naualique artificio, miſſilem ignem tenaci flamma, armis adhætentem conijcerent, vim noſtrorum, tanquam terrefacti, magnaque introrsùs obruti clade ſuſtinere potuerunt, ſed occupatam à ſcandentibus munitionem, amiſſa ſpe defenſionis, deſerere, præcipiteſque ſe in fugam date conati ſunt. Sinas ipſe cum Ducibus ponte ligneo ſe eiecit in aduerſam continentem, lęuoque littore, intento curſu Tunetum profugit, quo itinere multo maxima pars ſuorum ſeſe proripiebat. Alij cęſi, pulſique in ſtagnum detrudebantur, quos enatare conantes, & dexteri littoris appetentes marginem Hiſpani Equites, & ſclopetarij periti venatoria conſuetudine, paſſim opprimebant, tanta conſectandi voluptate, vt tota palus Barbarorum cadaueribus conſtrata videretur. Noſtri, paucis amiſſis, omni tormentorum apparatu, totaque iam pridem ſupradicta, (vt diximus,) hoſtium claſſe ſunt potiti, quo nihil iucundius Cęſari, Hariadeno verò acerbius, accidere poterat. Huc vſque de hac re Iouius.

52 Tam fœlici exitu capta, quam vocant, Guletta, communita eſt Arx Cæſaris iuſſu, atque ad Tunetum promota ſigna, varijſque eruptionibus prælia tumultuaria nonulla facta, in quibus Cæſar non modo intrepidi Ducis, ſed etiam pugnaciſſimi militis munera explicuit; moleſtum pugnę genus edebant Barbari, cum magno impetu primò procurrerent, deinde, cum premerentur, terga darent, mox cōuerſis ſignis in noſtros irruerent: his de cauſis nonnulli graues, & togati viri conſulebant, bello finem imponendum Guletta capta, & occupata, hoſtili claſſe Europæ littoribus prędonum metu liberatis, cum profluuijs ventris mortiferis milites laborarent, & Numidarum Reguli veteres Muleaſſis inimici ad Barbaroſſam confluerent; ſed eos Cęſar anguſtioris eſſe animi increpuit, atque ad Tunetum expugnandum animos obfirmauit, ad quod præclariſſimum conſilium Pontifex, hiſce literis hortabatur.

Imperatori.

Chariſſime, &c. Hodiè Dilectus filius nobilis vir Comes de Sifluente, Orator apud nos tuus nuntiauit nobis nuntium, diu ſperatum, atque exoptatum captæ à te Gulettæ, vnà cum artellarijs trecentis, & ſeptuaginta nauibus, ita quidem, ſine magno detrimento tuorum, vt tribus millibus hoſtium interfectis, vix quinquaginta tuorum deſideraueris; illud quoque adijciens, quod fuit dignum tua ſingulari virtute, & prudentia te poſtero die, ne quid perterritis hoſtibus laxamenti dares, ad Tunetum ipſum expugnandum cum toto exercitu contendiſſe. Agimus igitur Deo Omnipotenti maximas gratias, quamquam propèdiem maiores nos acturos confidimus: ſiquidem ex his initijs poſtrema nobis pollicemur, vt ipſo Tuneto, & copijs hoſtilibus actutum potiaris; quæ omnia, nos quidem Dei certiſſima opera agnoſcimus per miniſterium tuæ virtutis, ac pietatis, atque in ſpem certam adducimur, breui fore, vt illius miſericordia tuis inclytis geſtis, tandem feſſa tot malis Chriſtianitas conquieſcat, fideſque Catholica, & Chriſtianum Imperium, te duce, & intùs purgetur, & foris longè propagetur, quodque nobis Diuina bonitas, vt te Cæſare, & incolumi diutiſſimè perfruamur, concedere dignetur. Nos quidem, fili chariſſime, ita perfuſi ſumus gaudio, vt amplitudinem noſtræ lætitiæ verbis noſtris non aſſequamur, maxima enim ſollicitudine liberati, ſecuritateque vallati per te ſumus; cum iſte hoſtis, à quo multo tunc minore, aſſiduas clades perpeſſi fuimus, niſi fractus à te nunc fuiſſet, ferri vltrà non potuiſſet, tanta ſua claſſe, atque exercitu incolumi, Tunetique Regno, ad veteres ſuas vites adiecto: itaque nos, qui nuper pro ſalute, & fœlicitate Tuæ Maieſtatis, & tui exercitus publicè in omnibus Eccleſijs, Deum ſuppliciter orari fecimus, quod & continuè facturi ſumus; nunc pro hac Dei benignitate, & victoria Tuę Serenitati conceſſa gratias diuinæ Maieſtati publicè in omnibus Eccleſijs agi mandauimus; vt eodem tempore perſonent in Diuinis Templis, & actiones gratiarum pro præteritis conceſſis, & preces pro futuris victorijs concedendis. Verùm nos propèdiem lætiores de Te expectantes nuntios, interim Tuæ Maieſtatis virtuti, ſapientiæ, & fœlicitati intimo affectu, ac paterna charitate gratulamur; Deumque ſupplices deprecamur, vt Tuę Serenitati incolumitatem corporis, à qua ſalus totius Chriſtianitatis hoc tempore dependet, vlterioremque, ac plenum huius ſanctæ expeditionis ſucceſſum largiatur, quod hoc tempore, iam perfectum eſſe confidimus, ſicut hæc pleniùs noſter apud te Nuntius exequetur. *Datum Romæ apud Sanctum Marcum XXVIII. Iulij MDXXXV. Anno I.*

Paulus III. lib. breu. anno 1. pag. 290.

Gratulatur Cęſari Pont. de capta Tunetani Regni maritimo Imperio.

Concepta inde ſpes debellandæ Africæ.

Indictæ fidelibus publicæ gratiarum actiones.

Fauſta omnia illi comprecatur.

53 Defixis ad Tunetum Caſtris, commiſſoque cum Barbaris prælio, illi in fugam compulſi ſunt, quorum numerus ad centum millia aſcendiſſe ferebatur; perculſuſque metu Barbaroſſa,

con-

conſilium inijt occidendi mancipia Chriſtiana, ac circumpoſito, incenſoque puluere tormentario, quotquot in ergaſtulis erant, ad vnum concremandi: cuius atrocis periculi rumor, cùm per totam Arcem vſque ad ergaſtula permeaſſet, duo Liberti, Tyrãni immanitatem execrati; atque ad Chriſti ſacra, quæ inuiti eiurauerant, redire meditati, patefacto carceris aditu, Chriſtiana mancipia vocarunt ad libertatem, ac inſtrumenta ad rumpendas catenas præbuerunt; atque ita ſex millia Chriſtianorum exutis compedibus, catenis, ſaxiſque armati, obuios Turcas obruerunt, occuparunt Arcem, refractoque Armamentario, arma corripuerunt, datoque ab Arcis culmine ſigno, & vexillo (quod Sarmentinæ cohorti paulò ante ereptum fuerat) explicato, Cæſareum exercitum in auxilium exciuerunt aduersùs Barbaroſſam, recuperandæ Arci, vi, precibuſque, & ingentibus promiſſis intentum; qui mox concrematis rebus omnibus, cum ſeptem millibus Turcarum, Hipponam, quam nunc Bonam vocant, militari ordine contendit, vt conſcenſis triremibus, quas in ſtatione tutiſſima, nimirùm in ſtagno iuxtà Vrbem reliquerat, meliores caſus mari, quàm terra experiretur. Tunetani ad excipiendum Muleaſſem Regem, qui ad Caſtra Cæſaris ante peruenerat, paratos ſe exhibuerunt; rogaruntque Cæſarem, vt Milites ab Vrbis ingreſſu contineret, ac Muleaſſes pro ſuis ciuibus deprecator adſtitit; ſed cum de perſoluendo Militi iuſto ſtipendio à Tunetanis conſilia non expedirentur, à ſeruis, qui ſe in libertatem vindicauerant, Arcis porta Cæſareis aperta eſt; ac Milites agminatim in Vrbem irruentes, ad prædam diſcurrerunt Hiſpani maximè, Italique; nam Germani inſitam animi feritatem ſequuti omnis ſexus, & ætatis turbam trucidarunt, donec obteſtante Muleaſſe à Cæſare ſęuitiæ modus impoſitus eſt. Dum Muleaſſi in Regnum reſtituendo, & Arci communiendæ datur opera, non ea, qua par erat, celeritate, ad perſequendum Barbaroſſam, opprimendumque decurſum eſt: ille enim promptiſſimis ſuorum viribus, triremes quatuordecim demerſas in ſtagno, è profluentis fluminis vado eduxit, inſtruxitque omnibus armamentis, in margine ſtagni munitionem erexit, impoſitis tormentis bellicis ad diuerberandam Chriſtianam claſſem, ſi egreſſum impedire moliretur: idque conſilij Cæſar, & Auria inierant; ſed miſſæ ſunt tantum quatuordecim roſtratæ triremes Duce Adamo Genuenſi, non ita rei naualis perito, qui Biſertam prętereuectus cum Hipponę appropinquaret, Barbaroſſam claſſem eduxiſſe in mare, & munitionem tormentis inſtruxiſſe didicit; quare perturbatus, cum hoſte feritate, & peritia militari, & numero pollente congredi non auſus, obuerſis proris ad maiorem claſſis partem accerſendam velis, remiſque contendit, cùm Barbaroſſa infrequentiæ, imbecillitatiſque noſtrorum ignarus ab inſequendis noſtris abſtitit. Algeriumque enauigauit, atque ita illius intercipiendi occaſio amiſſa eſt. Porrò Auria poſt Barbaroſſæ diſceſſum Hipponam cepit, euertitque. Cæſar Muleaſſem Tunetano regno reſtituit, duodecim Falconum, & ſex Equorum vectigali imperato, & vt pro Guletano mille militum præſidio ſtipendia perſolueret; dein ſumpta conſilia de Vrbe Africa (quæ Leptis antiquis fuit) in Sinu Adrumentino ſita, expugnanda; ſed aduerſę tempeſtates claſſem, ne in eum Sinum inferretur, prohibuerunt. Itaque in Siciliam curſum intendit Cæſar.

Barbaroſſa fugit Hipponã relicto Tuneto.

Tunetum expugnatur.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA

54 **De florentiſſima hac victoria**, expugnatoque Tuneto certiores factos à Pontifice Cardinales deuexo Auguſto memorant Acta Conſiſtorialia: *a* in quo ſacro Senatu recitata fuere fœdera pacta à Cæſare cum Tunetano Rege. Præcipua eius capita hæc fuere, *b* vt Muleaſſes omnes Chriſtianos, qui in Regno Tunetano vincti tunc detinerentur, aut pro ſeruis haberentur, liberos dimitteret, ac viatico, vt ad ſuos redirent, donaret: fas eſſet Chriſtianis in Regno Tunetano ſedes ponere, exercere negotia, ſuæ Religionis ritus celebrare, Templa, Monachorum Cœnobia extruere, nullos Chriſtianis ſacris initiatos, & deinde ad Mahometanum ritum deficientes, ex Prouincijs Cęſari obnoxijs transfugientes in ſuas Ciuitates, aut aliam Regni partem admitterent, ſed potiùs pellerent: vt omnes Regni Tunetani Vrbes, Arceſque, quas adhuc Barbaroſſa ſua tyrannide premebat (vt Aphrodiſium, Hippo, Cirtha ab antiquis dicta, nunc Biſerta communiter appellata, nonnullæque aliæ) in ius, ac poteſtatem Cæſaris, Hiſpanorumque Regnum mox concederent, atque barbaro eriperentur, ac Muleaſſes omni iure in eas parto cederet. Guletta quoque, cum agro adiacente ad duo milliaria, vna cum aquaria Turri Cęſareæ ditionis eſſet; Muleaſſes Regnum Cæſareę beneficentiæ acceptum referret, atque in perpetuam clientelæ memoriam, ſex Equos Mauros perniciosiſſimos, atque duodecim Falcones octaua kal. Auguſti offerret: ſi pacta infringeret, regni iactura mulctaretur. His adiectum eſt, vt ſi Africę Oppidum, quæ Leptis olim fuit, vel armis, vel alio modo è Turcarum manibus auelli contingeret, Hiſpano Imperio adiungeretur. Pontifex verò audita fama Cæſarei aduentus, ad eum Legatos Oſtienſem ſiue Senenſem Epiſcopum, & Cęſarinum Diaconum Cardinales direxit. Ingreſſus erat iam triumphali pompa Neapolim Cæſar VII. Kalend. Decembris, terreſtri itinere ad eam profectus, quem Legati Apoſtolici Pontificio nomine de confecta expeditione Tunetana gratulaturi conuenerunt.

a Acta Cõſiſtor. m. ſ. Card. Spad Sig. n. 133. pag. 291.

b Franc. Belcar. lib. 21.

Intereà Auria Cæſareæ claſſis Pręfectus aduerſus Barbaroſſam, qui Magonem minoris Baleatis Oppidum ceperat, incurrit, cuius aduentu territus fugam corripuit barbarus, & Conſtantinopolim appulit. Auria verò Cirtham aggreſſus deiecto Turcico præſidio, eam cepit, ac Muleaſſis filio tradidit.

55 Dum hæc in Africa gerebantur, Solimannus in Oriente proferre latiùs Imperij Turcici terminos nitebatur, vt Perſico bello liber, ac ſolutus, vires omnes in Occidentem conuerteret; ſed cum conceptæ ſpes fefellerunt, capta Babylone victoq; Calypha, qui à cunctis Mahometanis Regibus percolitur, Aſsyrij Regni inſignia ſuſcepit, magnaque propenſione Aſsyriæ, Meſopotamiæque Vrbes illi deditionem fecere, vſque ad Euphratis in Perſicum Sinum erumpentis oſtia. Sed deindè cum in Perſidem ſigna mouiſſet, adiunctis Ægypti, & Syriæ auxilijs, Tauriſiumque eſſet reuerſus, eamque populatus, Tammaſus è Coraxanorum montibus iuſtis comparatis copijs, erupit, cumque à Luſitanis in Perſico Sinu inſtructus tormentis bellicis, aduersùs Solimanuum exercitum eduxiſſet, fugam concitatis itineribus Solimannus inijt, quem cum conſequi non poſſet, cum equitatu cataphracto, Delimenthem Caramanum cum expeditis, & delectis equitibus immiſit, qui ad Bethlim Oppidum in finibus

Per-

Google

Perſidis, ac Meſopotamię in Turcas noctu irru-
Paulus Iouius l. 33. 563. Solimannus à Perſis magna clade proſtratus.
,, pit, coſque internecione deleuit. [Ferunt (in-
,, quit Iouius) nuſquam Turcis maius incom-
,, modum, vel cruentiſſima acie fuiſſe illatum:
,, quandoquidem amiſſis tormentis atque tento-
,, rijs, omnibusque ſpoliatis caſtrenſibus vaſis,
,, & impedimentis, ſupra dimidiam partem
,, equorum amiſerint. Incidit ea clades Turcis
,, ad tertium Idus Octobris, qui dies ingenti
,, Perſarum omnium lætitia celebratus eſt.]
Aberat tùm è caſtris Solimannus, cùm fuga concitatiore Amidam Meſopotamiæ cum parte exercitus perueniſſet; totque aduerſis incommodis attritus eſt, vt è quingentis millibus, quæ Euphraten traiecerant, octogiuta millia ſalua Conſtantinopolim non attigerint: ob eam cladem verò ita concuſſus eſt animo, vt omnem Perſici belli cogitationem abiecerit, atque in Ibrahymum illius auctorem iras conuerterit. De florentiſſima hac Perſarum contra Solimannū victoria certior factus à Venetis Pontifex, Carolo V. Imperatori eam ſignificauit; hortatuſq; eſt, vt ad eximia contra Turcas cœpta nouis triumphis cumulāda, Chriſtique nomen amplificandum conſurgeret:

Imperatori

Paul III. breu. ann. 2. p. 587. Sophiani Turcas proterūt.

Chariſſime &c. Cum Dei Maximi (viam Maieſtati Tuæ ad ſancta tua deſideria exequenda aperientis) beneficio perfidi Turcæ à Sophianis magna clade nuper affecti, & hoc detrimento ad ſuperioris anni iacturas adiecto maximè fracti, & debilitati fuerint, ſicut ex Oratore Veneto, & recentibus literis Conſtantinopoli allatis nobis, & vt credimus, Tuæ quoque Serenitati ſignificatum eſt, uos Diuinæ miſericordiæ gratias debitas agentes, & Tuæ Maieſtati de cœleſti fauore gratulantes, tantam occaſionem à nobis in te (etſi minimè eges) hortando, non ommittendam, nec tantam rem vltra differendam duximus; itaque de pia hac cauſa per pium, & probatum hominem dilectum filium Miniſtrum Generalem Ordinis Minorum de Obſeruantia, Tuæ Maieſtati deditiſſimum, agenda, eumque ad, Tuam Maieſtatem mittendum, ei mandauimus; vt de hoc, & nonnullis alijs cum Maieſtate Tua Noſtro nomine colloqueretur. Hortamur illam in Deo Domino, vt eiuſdem Miniſtri verbis fidem plenam, & indubiam habeas, Vniuerſi Chriſtiani Orbis ſaluti & ſecuritati, quę nunc maximè vertitur, Tuęque perenni gloriæ conſulere velis, ſicut inclyta Tua pietas, & ſapientia, & proximè in Africa geſta Nobis, & omnibus pollicētur Te eſſe facturū. *Datum Romæ XVIII. Decemb. 1535. Anno II.*

Blos.

Peruenerat tunc Meſſana Neapolim Cęſar, Romanumque iter ad ineundum cum Pontifice colloquium cogitabat, quem Paulus ad reintegrandum fœdus aduersùs Turcas, reſtituendamque Chriſti cultui Africam hortabatur; in illiuſque gloriæ ſocietatem vocauit Luſitaniæ Regem, quem etiam de inſigni clade illata Solimanno à Thammaſo Perſidis Rege, quem tormentis bellicis currulibus contra Turcas munierat Luſitanus, ne eo genere armorum Perſa Turcis inferior foret, certiorem reddidit.

Paul. lib. breu. pag. 595.

Regi Portugalliæ.

56 Chariſſime in Chriſto Fili Noſter Salutem. Hodie dilectus filius Henricus de Meneſes Orator tuus, redditis Nobis tuæ Serenitatis literis, fidem eius verbis facientibus, mandata tuæ Serenitatis, ſolita fide, & prudentia Nobis expoſuit; ſuper quibus, Nos ea illi reſpondimus, quę ex literis tua Serenitas diffuſiùs intelliget. Cum verò paulò ante ex Oratore Veneto lętiſſimum nuntium accepiſſemus, magnæ cladis per Sophianos die VIII. Octobris præteriti Turcis inflictæ, ex qua ipſi Turcæ maximo detrimento, & iactura ſunt affecti, nos eidem Henrico cuncta libentiſſimè communicauimus ad Maieſtatem tuam perſcribenda, vt & ipſa quoque aliunde forſitan hoc auditura Nobis etiam ſcribentibus, hoc gaudio frueretur; cùm præſertim ipſa vt intelligimus, non expers fuerit huius Sophianorum victoriæ, quos ſubminiſtratione tormentorum bellicorum adiuuerit. Nos quidem Deo Altiſſimo gratias egimus, & continuè agimus, tantum, ac tàm manifeſtum eius beneficium agnoſcentes; non ſolùm quòd proximæ Africanæ expeditionis fœliciſſimum exitum Nobis, ac Sereniſſimo Cæſari, tuæque Serenitati conceſſerit, verùm etiam quòd ad futuras victorias, ac ſucceſſus viam manifeſtiſſimè oſtendat, & quaſi vexillum propoſuiſſe ſuis fidelibus videatur, ad hunc communem hoſtem ex toto delendum, quem & ſuperioris anni calamitatibus, & his recentibus detrimentis infirmum, ac debilem reddiderit. Itaque nos, quibus, licet imparibus, primæ partes hortandorum, vrgendorumque in hoc Principum ex Paſtorali Officio ſunt attributæ, cùm tantam occaſionem neque Noſtra, neque Patrum Noſtrorum memoria Nobis à Deo tributam videamus, omni ſumus ſtudio, & feruore incenſi ad illam capeſſendam, arripiendamque pro Noſtris viribus, & ſuadendam Principibus cęteris, ipſique Cęſari in primis, quem Neapoli iam conſtitutum, propèdiem in hanc almam Vrbem venturum expectamus. Quamobrem te, chariſſime fili, omni Noſtri cordis affectu hortamur, & per communem religionem adſtringimus, vt & ipſe pro Tua conſuetudine, & gloria in hanc ſanctam expeditionem incumbere, tantamque occaſionem elabi non ſinas, & ipſi Cęſari, quo cum affinitate, & amore iunctus es, idem tua auctoritate, & gratia perſuadere velis, vt omnibus alijs priuatis rationibus, & humanis affectibus poſthabitis id ſuſcipere, atque exequi non differat. Sicut proxima eius in Africa geſta Nobis, & cæteris firmiter pollicentur, eum eſſe facturum. Sed cum hoc pleniùs, & particulariùs cum eodem Oratore tuo ſimus proſequuti, & tuam pietatem ſemper in hoc verſatam, ſtimulis non egere certò ſciamus, ad literas eiuſdem tui Oratoris Nos referentes, tuæ Serenitati omnem fœlicitatem optamus. *Datum Romæ, &c. XVII. Decembris MDXXXV. anno II.*

De Turcis à Sophianis profligatis.

Et ſecundis in Africa rebus.

Fit certior Luſitanus Cæſarem Neapoli Romam in colloquiū venturū.

Incitatus ad iungēda cum eo arma aduerſus Afros.

Blos.

57 Explicare, atque in exitum perducere non potuit pia conſilia Pontifex, cum in ciuile bellum vetera inter Gallorum Regem, Cęſaremque odia exarſerint. Deceſſerat per autumnum è viuis Franciſcus Sfortia Dux Inſubriæ nullis relictis liberis, quod nuntiatum Cęſari, cum Neapolim peteret, illumq; principatum iure ad ſe deuolutum retinere in animum induxerat, tùm ob vectigalium, quibus abundat, opulentam amplitudinem, tùm, vt è Germania in Italiam liberi aditus pro retinenda alia ditione paterent: at Gallorum Rex hæreditaria vetera iura a Valentina Vicecomite, tùm à Maximiliani Cæſaris conceſſione, publicis tabulis, acceptoque munere honorario confirmata obtendens ſpondebat Cæſari, ſi peritis annueret, egregiam operam militarem illi aduersùs Turcas nauaturum. Veneti ad tuendam Italiæ libertatem expoſcebant, vt alicui Regulo conferretur, ne de finibus cum Cęſare, vel Gallo contendere

Corius. Paul. Iou. lib. 34. Bellaius Franciſcus Sfortia Inſubriæ Dux abſq; liberis moritur: & Imperator eius Ducatum ſibi retinere cogitauit.

ali-

aliquando cogerentur. Ar Cęſar adduci non potuit, vt ampliſſimi Principatus poſſeſſiooe cederet; ne Galliæ Reges eo poriti ad Neapolitanum Regnum ſpem adijcerent. Cùm itaque Franciſcus auerſam à Gallico nomine Cęſaris voluntatem ooſſet, Carolum Sabandiæ Ducem, qui Cæſareis partibus ſtudebat, à quo etiam Aſtam obtlouerat, poſtulauir, vt Nicæain Proninciæ Vrbem, recepta pecunia, ob quam oppignerata fuerar, reſtitueret, ex Cæſarei ſanctioris Senatus conſilio *a* detrectantem bello adortus eſt, vt Sabaudia ſubacta iter ſibi ad Italicam expeditionem paoderet: inde conflatum eſt atrox bellum, de quo proximo anno dicendum erit. Quo flagrante, Hęretici impunè oppreſſere Carholicos, viruſque ad perdeodas animas effuderuut.

a Paul. Iou. vbi ſupra.

Ex Regiſtro Vatic.

58 Diſſidijs ortis in Ciuitate Peruſiæ Paulus Tertius ad eos ſedandos miſit Paulum Capiſuccum Epiſcopnm Neocaſtreoſem, ſuumque in Vrbe Vicarium, ſequentibus literis datis.

Venerabili Fratri Paulo Capiſucco Epiſcopo Neocaſtrenſi in alma Vrbe in ſpiritualibus Vicario, & Prælato Domeſtico, ac Peruſin. & Vmbriæ Gubernatori, & Vicelegato Noſtro.

Paulum Capiſuccum Epiſcopum Neocaſtr. ad ſeditiones Peruſij exortas ſedandas Pontifex mittit.

Venerabilis Frater, Salutem. Cùm ſuperioribus diebus Venerabilis Frater Cæſar Epiſcopus Comeñ Referendarius, & Prælarus Domeſticus Noſter, quem Peruſiæ, & Vmbriæ Gubernatorem, & Vicelegatum Noſtrum deputauimus, ob certas nouitates Peruſię exortas à dicta Ciuitate ſe abſentauerit; & Nos propterea alicui alteri Romaoo ciui inſigni dictam Ciuitatem committere cogiraremus, tu in primis Nobis occurriſti; cuius prudentiam, doctrinam, dexteritatem, & in agendis experientiam magna cum ooſtra ſatisfactione, Sedis Apoſtolicæ honore, ac laude ſæpiùs experti ſumus. Itaque ſperantes, immò confidentes, ac pro certo habentes, te in hac quoque Prouincia ſimilem futurum tui, & Noſtræ expectationi plenè reſpooſurum: Te quem etiam dilectus filius Noſter Hippolitus S. Laurentij in Damaſo Diacoous Cardinalis de Medicis nuncupatus S. R. E. Viceeancellarius, ac dictæ Ciuitatis Peruſiæ, & Prouiociæ Vmbriæ Legatus, ſuum Vicelegatum (ſicut accepimus) inibi per ſuas literas depurauit: Nos pariter earumdem Ciuitatis, & Prouinciæ Vicelegatom, & Gubernatorem, cum omnibus, & ſingulis honoribus, oneribuſque, præemineotijs, facultatibus, iuriſdictionibus, ſalarijs, emolumentis ſolitis, & conſueris, ac quibuſuis alijs aote te Vicelegatis inibi, & Gubernaroribus per quoſuis Romanos Pootifices Prædeceſſores Noſtros, ac dictarum Ciuitatis, & Prouinciæ Legatos pro tempore exiſtentes conceſſis, auctoritate Apoſtolica tenore præſentium ad Noſtrum beneplacitum cooſtituimus, & deputamus; maodantes dilectis filijs Prioribus Artium, & tàm Ciuitatis, eiuſque Comitatus, & Diſtrictus, quàm Prouinciæ prædictarum Communitatibus, Populis, Officialibus, & particularibus perſonis; vt Te in Vicelegatum, & Gubernatorem Ciuitatis, & Prouinciæ earumdem honorificè ſuſcipientes obedientiam, & reuerentiam ſoliras, & debiras tibi exhibeant; & toto Magiſtratus tui tempore continuent, ac Theſaurario Peruſiæ, & ſeu alijs, ad quos ſpectat, vt de ſalarijs, & emolumentis debitis congruo tempore tibi reſpondeant; contrarijs oon obſtantibus quibuſcumque. *Datum &c.*

59 Inter hæc diuina pietas nouos nominis ſui cultores delegit, atque ex altiſſimis idololatriæ tenebris ad Eoangelij lumen barbaros eduxit: propagata eſt enim latiſſimè in Congitano Regno, & finitimis Principatibus Chriſtiana Religio fungente Apoſtoli munere Alphonſo Rege, cui Pontifex de amplificato magnificentiſſimè Chriſti cultu his literis gratulatus eſt.

Paul. III. lib. breu. anno 1. pag. 163.

Chariſſimo in Chriſto filio Noſtro Alphonſo Congi Regi Illuſtri.

Propagata ab Alphonſo Rege in Congi Regno Religio.

Chariſſime &c. Summa cum incunditate animi Noſtri intelleximus, quod tua Serenitas inclyta pietate vrens, & boni non ſolùm Regis, ſed etiam Paſtoris officium exequens, iſtos populos, tàm ſuos, quàm circumuicinos ad fidem Chriſtianam cootinuis adhortationibus, prædicationibuſque impellit, propagationemque Sanctę Noſtræ Religionis io iſtis locis inceſſanter procurat, hortando, monendò, & alios Reges infideles, vbi opus fuerit, cogendo. Benedicat te fili Deus omnipotens, & tali religione flagrantem pari proſperirate, & fœlicitate tueatur; vtque infinita bonitas tale pietatis exemplum noſtris temporibus conceſſit, ita te cum tuis natis diutiſſimè conſeruet. Te verò fili chariſſime, & ſi non ex neceſſitate, tamen ex charitate io Chriſto Domino hortamur; vt in cœpta probitate perſiſtas, eoſdem tuos natos in eandem pietatis viam dirigas, tuarumq; virtutum, haud minùs, quàm Regoi hæredes relinquas, ſicut te ſacere, & facturum eſſe non dubiramus. Nos verò ergà Te, & illos (quamuis maiora, & ęterna præmia à Deo reporraturi ſitis) tamen eam Noſtram, & huius Sanctæ Sedis benigoitatem ſemper præſtabimus; vt nolla in parte veſtris pijs deſiderijs ſimus vnquam defuturi, ſicut re ipſa, concedēte Domino, & aduenientibus occaſionibus, cognoſcetis. *Datum Romæ V. Maij MDXXXV. anno II.*

Additi illi à Paulo pij ſtimuli.

In America Religio Chriſtiana in dies latiùs propagata eſſloreſcebat: cōſtitutus eſt ea de cauſa hoc anno Antequerenſis Epiſcopatus, vt narrant Acta Conſiſtorialia. *a* Quare ad ſupplicationem Imperatoris Ioannes Lopez in Theologia Licentiatus Oppido Antequeræ in Prouincia de Guaxaca in partibus Indiarum in Ciuitatem erectæ, deſtinatus fuit Epiſcopus à Pontifice XIV. Iunij huius anni: cui Epiſcopatui Cæſar annuos ducentos aureos ex vectigalibus, & redditibus Regijs ex illa Pronincia extractis attribuit.

Bloſ.

a m. ſ. Card. Spad. lib. 133. pag. 291.

IESV CHRISTI

Anno 1536.

PAVLI III. Anno 3. CAROLI V. ROMAN. IMP. Anno 18.

1 AFfulſere eximiæ ſpes reſtituendæ priſtino ſplendori, & amplitudini Chriſtianæ Reipublicæ anno Seroatoris trigeſimo ſexto ſupra milleſimum quingeuteſimum, indictione nona. Indicto enim Concilio œcumenico ſopienda in eo de religione diſſidia, rebellantibus in Henricum Anglis, illum ad ſaniorem mentem reuerſurum, Tutca à Perſis victo latiùs in Africa, vel in Græcia prętetiras victorias proferendas pij omnes anxijs votis colligebant, ſed eæ ſpes nefanda infauſtaqne Cæſaris, & Gallorum Regis diſſenſione extinctæ eoanuerunt, nec Pauli ſtudia ad eos Reges nouis in dies offenſionibus exacerbatos inter ſe conciliandos, excutiendaque è pectoribus odia valuerunt; cùm enim ex Caroli V. in Vrbem aduentu demulcendus à Pontifice illius animus crederetur, & conſilia de inſtaurando maiori apparatu Turcico bello promouenda viderentur,

prętet expectationem grauiora diſſidia eruperunt.

a *Petrus Paulus Gualter. Aret. tom. 11 pag. 2. diar. m. ſ. Vat. Bibl.*

b *Blaſ Ceſenas tom. 11. pag. 164.*

Peruenerat Neapolim ſuperiore *a* anno labente vigeſima quinta Nouembris ex Africana expeditione Carolus V. ad quem Pontifex vigeſima nona eiuſdem menſis *b* duos Cardinales Legatos Senenſem, & Cęſarinum decreuerat, qui de illius fęlici ſoſpitate, partiſque victorijs gratularentur, exactaque in ea Vrbe hyeme (adulto vere) Romam venit, cui venienti in limite ditionis Eccleſiaſticæ duo alij Legati Cardinales de Tranis Portuenſis, & de Sancto Seuerino obuij affuere ad Terracinam, officijſque humaniſſimis eum ſunt proſequuti; vt referunt Acta Conſiſtorialia.

c *Petrus Paulus Gualter. Aretin. in diar. m. ſ. tom. 11. part. 2. Vat. Bibl.*

d *Blaſ. Ceſena tom. 11. pag. 164. Io. Franc. Firmanus in diario.*

Excipitur publicè à Pontifice Carolus V

Meritis ornatus officijs ſociatuſque ab ijſdem Cardinalibus Cęſar, ingreſſus eſt Vrbem *c* quinta die Aprilis, ſtipatus pręſidio ſeptingentorum cataphtactorum equitum, & veterana legione Hiſpanorum, exceptuſque triumphali pompa ab omnibus Sacerdotum, ciuiumque ordinibus obuiam effuſis, & ante portam S. Sebaſtiani Reuerendiſſimus Capiſuccus Epiſcopus Neocaſtrenſis, & Sanctitatis ſuæ Vicarius obtulit Crucem oſculandam Imperatori, qui equo inſidens reuerenter illam oſculatus fuit (cùm antea idem Epiſcopus Capiſuccus miſſus fuiſſet obuiam eidem Imperatori, ſimul cum Sipontino, Senenſi, & Columna) deductuſq; ad Pontificis in Solio ſedentis, Cardinaliumque corona cincti conſpectum, illum Chriſtiano more piè veneratus eſt; vt *d* Ioannes Blaſius Cæſenas Sacrorum Rituum Magiſter his
,, verbis deſcribit. [Imperator viſo Pontifice
,, prima vice genuflexus, fecit ei reuerentiam; ſe-
,, cunda vice fecit idem ante gradum Solij; &
,, tertia ante Sedem, vbi oſculatus fuit pedem
,, Suę Sanctitatis, quem Papa oſtendit aliquan-
,, tiſper velle retrahere, deinde oſculatus fuit ma-
,, num Suæ Sanctitatis, & benigniſſimè receptus
,, ad oſculum oris, & Papa in eo actu aliquan-
,, tiſper ſurrexit, eumque amplexatus fuit, ha-
,, bueruntque verba gratulatoria inter ſe.]

e *Petrus Paulus Gualter. in diar. m. ſ.*

f *Bellarius lib. 5. Franc. Belcar. lib. 21. n. 21. Pallauic. hiſt. Conc. Trid. l. 3. c. 10. n. 1. Bellaius lib. 5.*

De pace inter Cæſarem, & Gallię Regem agitur.

2 Perfectis mutuæ lætitiæ ſignificationibus, & amoris officijs, collocatus eſt Cæſar in ea Vaticanæ Aulæ parte, quæ laquearibus aureis & podio marmoreo deſpectat Vrbem *e* VI. Aprilis Cæſar cum Pontifice ſeptem ferè horarum colloquium habuit tùm de ſuis priuatim, & communibus rebus. VII. April. de redintegranda inter Franciſcum I. Gallorum Regem, & Carolum V. Cæſarem pace actum eſt, vt mutuo fœdere coniunctis ijs Regibus extingui hæreſes, viſque Turcica comprimi poſſent; propterea que Oratores Gallorum Regis in conſpectum Pontificis adducti, vt refert Bellaius his verbis. *f* [Mariſconen-
,, ſis Epiſcopus Regis apud Papam, & Velius
,, apud Cæſarem Oratores ad Papam intromit-
,, tuntur, loquendi poteſtate facta docent Re-
,, gem ad hoc vſque tempus pacis componendæ
,, rationem quæſijſſe; quod cum ſperaret, ipſius
,, Papæ auctoritate, & arbitrio tandem conſtitu-
,, tum iri; hanc vnam videri rationem ſupereſſe,
,, vt ſuſpiciones, & omnes diffidendi vtrinque
,, occaſiones tollantur, & plena inter eos fides
,, concilietur; proinde rogare ſe, vt operam
,, ſuam tantæ rei dicare vellet, maximè vt Me-
,, diolanenſis Ducatus Aurelianenſi (is erat
,, Henricus Secundus natus Franciſci Regis fi-
,, lius) traderetur.]

3 Diſſidiorum omnium inter Cæſarem, & Franciſcum I. quæ rem Chriſtianam in grauiſſimum exitium perduxere fons fluxerat ex Mediolanenſi principatu à Cęſare in Franciſcū Mariam Sfortiam collato, qui cùm iam è viuis (nullo relicto hærede) migraſſet, inſtauranda pax videbatur, ſi is Principatus fiduciario iure in vnum è Franciſci filijs transferretur: & verbis quidē conueniſſe dicebatur Cæſar cum Velio Gallorum Regis Oratore, adeò vt Velius Pontifici aſſerere non ſit veritus, ad eam rem Cæſaris eſſe ſummam voluntatem, vt qui cum eo diù hac de re egiſſet: At Cæſar abhorrebat ab ea re vehementer, eamque mentem (ſi quam habuerat) grauibus de cauſis exuerat, quod nimirùm Aurelianenſis dotali iure ad Hetruriæ & Vrbini Principatus aſpirare aliquando poſſet, auctuſque potentia Italicas res turbare valeret; tum qui proximè abeſſet à capeſſenda Gallica Corona, eoque caſu (qui poſtea accidit) Principatum Mediolanenſem cum Gallijs coniuncturus videretur: quare ad eam concordiam deflexit, vt polliceretur ſe fiduciarium Imperij Principatum Mediolanenſem in tertium natu Franciſci filium tranſlaturum, in eaque ſententia conſtantiſſimè hæſit, quam fœderis optimam rationem magno rei Chriſtianæ damno, rerumq; etiam Gallicarum detrimento, Franciſcus reſpuit; demùm octauo poſt anno admiſit, vt ſuo loco dicetur, cum immenſas clades Chriſtiano Imperio ex iniquis cum Turca & Lutheranis fœderibus peperiſſet. Conceperat etiam Cæſar graues iras in Gallorum Regem; quod, immiſſo cum exercitu Philippo Sciabotto, Sabaudiæ Ducē maxima Principatus Tranſalpini, & Ciſalpini parte exuiſſet.

Mediolanenſis Ducatus diſcordiarū cauſa inter Cæſarem. & Regem Galliæ.

Franciſcus Belcar. lib. 21. n. 20.

Pontifex Paulus decreuit celebrare Conciliū:

4 VIII. Aprilis die Pontifex, habito Cardinalium Senatu, Concilium Oecumenicum congregandum decreuit, ad delendas hæreſes, quæ latè graſſabantur, imminentiaque alia mala euertenda; de quibus Acta Conſiſtorialia hæc tradunt.
,, [VIII. Aprilis MDXXXVI. fuit Congregatio
,, Cardinalium, in qua Sanctiſſimus Dominus
,, Noſter retulit de Concilio faciendo; quo ab
,, omnibus approbato, fuere deputati Reueren-
,, diſſimus Dominus Epiſcopus Oſtienſis Cardi-
,, nalis Senenſis, & Reuerendiſſimus de Ghinu-
,, cijs, Reuerendiſſimus Simoneta, & Reueren-
,, diſſimus Contarenus Presbyteri Cardinales;
,, item Reuerendiſſimus de Cæſijs, & Reueren-
,, diſſimus Cæſarinus Diaconi: dum Cæſar ade-
,, rat, vocatis Archiepiſcopo Brunduſino, Epi-
,, ſcopo Rhegienſi, & Domino Petro Paulo
,, Vergerio.]

Surius in comment.

Romæ Carolus V. pietatis ſingularis ſigna dedit.

Dum Romæ moratur Cæſar, egregia pietatis Chriſtianæ exempla dedit feria V. Sanctioris Hebdomadæ, vt refert Surius his verbis. [In
,, Cœna Domini lauit pedes duodecim paupe-
,, rum, ſingulari pietatis affectu, & non mediocri
,, admiratione eorum, qui huic ſpectaculo inter-
,, erant, lotos verò egregijs donatos muneri-
,, bus, nempè omni argenteo abaco menſę illato, à
ſe dimiſit.] Deinde affulgente die Reſurrectionis Dominicæ Pontifici ſacra ſolemni ritu operanti affuit, vt memorat Diariorum Scriptor. [Die
,, (inquit) XVI. Aprilis Pontifex celebrauit in
,, Sancto Petro, & interfuit ibi Cæſar indutus
,, Imperiali Pluuiali, & Imperiali Corona co-
,, ronatus. quam geſtabat D. Aſcanius Colum-
,, na; D. Petrus Aloyſius Farneſius geſtauit Mun-
,, dum; Marchio Brandeburgenſis Sceptrum;
,, & magnus Scutifer enſem nudum; Marchio
,, autem Piſchariæ, & Princeps Biſſignani fue-
,, runt aſſiſtentes; & Epiſcopus Brixinenſis inſer-
,, uiuit in Diuinis magna cum ſolemnitate, &
,, pompa celebratis.]

5 Feria ſecunda Paſchatis, quæ incidit eo anno

Digitized by Google

M.s. Car. Spad. ſign. num. 99. pag. 43. Diar. tom. 10. pag. 471. Paul. Iou. lib. 35. Bellaius lib. 5. Fräciſcus Belcar. lib. 21. n. 22. & ſeq. ms. Car. Spad.

Cæſaris preces, vt diploma pro congregando Concilio quàm citiſſimè expediatur

no in decimum ſeptimum Aprilis, Cęſar in Aulæ Vaticanę Camera (cui Apparatuum nomen eſt) Pontificem expectauit, quem venientem piè veneratus eſt, coactaque Cardinalium à ſiniſtris Corona, & congregatis Oratoribus Regum, ac Principum, cęteriſque vtriuſque Aulę Pontificię, ac Cæſareę Magnatibus, ſtans aperto capite, primùm Pontifici, & Sacro Cardinalium Senatui grates egit, quod promptè, atque ſublata omni mora Concilium congregandum decreuiſſet in Cardinalium Senatu, atque infimis precibus ſupplex contendit, vt de ea re quamprimùm diploma ederetur, atque Concilij indictio mox promulgaretur, atque alia ad congregandum celebrandumque Concilium neceſſaria celeritate ſumma inſtruerentur, non modò ad Lutheranam hæreſim extinguendam, prauaſque alias ſectas exſcindendas, ſed etiam ad lites diſſenſioneſque, quę inter varios Principes Chriſtianos, maximeque inter ipſum Cæſarem, & Franciſcum Regem intercesſere hactenùs, componendas; quæ niſi quantociùs extinguantur, ac dirimantur, totius Chriſtianę Religionis ruinam, euerſionemque trahant: qua in re cùm nullam hactenus ipſe Cæſar culpam ſuſceperit, vel nunquam ſuſcepturus ſit, modò decreuiſſe addidit coram Deo, coram Pontificia Sanctitate, coram Sacro Cardinalium Collegio, coram Oratoribus Principum, omnibuſq; alijs congregatis in eo loco, quem pro centro totius Chriſtianę Reipublicę ęſtimabat, cauſę ſuę ęquitatem exponere, atq; omnem culpæ labem à ſe remouere, vt publicè in luce, atque omnium oculis Cęſarea iuſtitia integritaſque collocetur.

De poſtulato à Paulo Pontifice Concilio œcumenico, ſæpiùs poſtea Carolus V. in Comitijs Imperialibus meminit, dum geſtorum ſuorum Apologiam texuit, atque culpam non congregati maturè Concilij, vel non abſoluti in Pontificum negligentiam deriuauit: ſed qui modò Concilium, vt celebraretur citiſſimè, vrgebat, celebrandi illius poteſtatem omnem ſuſtulit; dum controuerſiarum cum Gallo Rege componendarum diſcuſſa, diſturbataque ratione, infœlici ductus conſilio, nimiumque ſecundis rebus elatus, in eumdem acerrimum bellum excitauit: non enim Concilium celebrari poterat, niſi in mutuam concordiam cum Gallo Rege deſcenderet, quæ ſubſequuta eius oratione violata eſt, ſpeſque omnis illius redintegrandæ extincta; ita vt à verbis, ad immenſas populorum cædes ventum ſit.

6 Prolixam Apologiam texuit Cæſar coram Pontifice; ac re altiùs repetita ſubiecit, ſe à primæuo ætatis flore, conſanguinitatis iura erga Franciſcum Regē coluiſſe, omnique eum amoris & beneuolentiæ ſignificatione complexum eſſe; adeóque cum ætate creuiſſe illum amorem; vt adultus cùm nimiùm Franciſci Regis commodis ſtuderet, Maximilianum Imperatorem, & Ferdinandum Regem Catholicum, paternum maternumque auos in ſe exaſperarit: Franciſcum verò Gallię Regem pari amore, paribuſque officijs non reſpondiſſe; ſed inuidia & odio percitum ad Auſtriacam familiam deprimendam ſtudia arteſque conuertiſſe, omneſque amicitiæ & concordię leges violaſſe. Cùmque ipſe Hiſpaniarum Regnis eſſet potitus, pacta anteà cum Ferdinando auo fœdera fregiſſe, factaque in Regnum Nauarrę excurſione, fontem Arabicum, & alia plura Hiſpanię oppida inuaſiſſe. Sublato è viuis Maximiliano Imperatore, in eo Interregno cùm Franciſcus Rex Imperium Germaniæ exambiret, miſſo Oratore, rogatum, vt ſi Principum Germaniæ ſtudijs & amicitijs non ita ſuffultus eſſet, vt potiri Imperio non poſſet, ad Carolum Auſtriacum prouehendum ad Imperium operam conuerteret: ampliſſimis quidem verborum officijs id pollicitum, Franciſcum, ſed deiectum ſpe, omnem operam arteſque adhibuiſſe, ne ipſe Carolus ad Germaniæ Imperium eueheretur. Se verò parto Imperio ſignificaſſe Franciſco Regi, ex auctiore dignitatis apice nihil inſito in eum amori detraxiſſe. At Franciſcum Regem ſibi mouiſſe bellum, Ducem Gueldriæ, & plures alios Proceres Germanos in ſuas partes pellexiſſe, ciuiles tumultus in Hiſpania concitaſſe: adeò vt ad frangendos illius impetus Carolus ſancito cum Leone X. fœdere Gallos Mediolanenſi Principatu depulerit, Parma Placentiaque Sedi Apoſtolicæ reſtitutis, ac Franciſco Maria Sfortia in Mediolanenſis Principatus poſſeſſionem inducto. Tunc Franciſcum Regem noua molitum, ac ſuadere Carolo voluiſſe, vt totius Italiæ Imperium occuparet, modò Inſubriam Gallis permitteret: deiectum verò ſpe concepta, irrupiſſe cum exercitu in Mediolanenſem Principatum, Ducemque Albaniæ in Regnum Neapolitanum immiſiſſe; ſed ea bella compreſſa, victo captoque Rege Franciſco in prælio Ticinenſi, atque in Hiſpaniam abducto: reſtitutum verò libertati ea Lege vt Burgundiæ Ducatu cederet, atque ad confirmandum fœdus Cæſarea ſorore in coniugem data, mox promiſſis defuiſſe; vtque Angliæ Regem à Cæſaris amicitia diuelleret, ſuaſiſſe illi, vt materteram Cęſaris repudiaret: ex quo innumera mala, euerſa in Anglia Chriſtiana Religione, redundarunt; abrupto etiam pacto fœdere, omnes Chriſtianos Principes, atque etiam ipſum Franciſcum Mediolani Ducem aduerſus Cæſareum nomen, contempta filiorum obſidum, quos in Cęſarea poteſtate reliquerat, ſalute, concitaſſe; ex quo facinore maximę calamitates emerſere, tantæque victoriæ à Cæſarianis partæ fuerunt. Se demùm in Italiam veniſſe, atque à Clemente VII. Imperiali corona redimitum pro republica Chriſtiana pacanda, libertate Italica aſſerenda, Principatum Mediolanenſem Franciſco Sfortię tradidiſſe, & Franciſco Regi filios obſides æquis Legibus reſtituiſſe; ac pro retundenda tyrannide Turcarum, qui maximam expeditionem aduerſus Auſtriam inſtruxerant, in Germaniam traduxiſſe exercitum, ac Turcarum Imperatorem in fugam cum magno Turcicarum rerum damno compuliſſe. Reuerſum in Italiam è Germania, traieciſſe in Hiſpaniam, vt aduerſus Turcas terreſtres, maritimoſque apparatus adornaret; mox tamen Franciſcum Regem ad Maſſilienſe colloquium Clementem pellexiſſe, vt cum eo de euertenda Cæſarea potentia conſilia conferret; cùmque Barbaroſſa inuadendæ Italiæ inhiaret, ſi Regno Tunetano potiretur, illum diuina ope propulſaſſe, ac Tunetanum Regiæ dignitati reſtituiſſe. Intereà Franciſcum Regem arcana conſilia cum Turcarum Imperatore aduerſus Cæſarem contuliſſe, Germanoſque ad defectionem ſollicitaſſe. Quibus peroratis Cæſar conuerſa oratione ad Pontificem & Cardinales conteſtatus eſt, æquo animo pati non poſſe, quo tempore ipſe expeditionem aduerſus Chriſtianæ fidei hoſtes adornabat, Franciſcum Regem intuliſſe bellum Duci Sabaudiæ ſororio Cæſareo, & Regis ipſius auunculo, Pedemontanamque Prouinciam inſtructo exercitu inuaſiſſe; ex qua in Mediolanenſem Principatum

tum

tum facilè irrumpere poſſit; reiectiſque inanibus excuſationum à Rege ſubornatarum fucis, decreuiſſe Sabaudię Ducem Cęſarea vi priſtinis iuribus aſſerere; negante verò id Franciſco Rege, crudele inde bellum accendendum, in quo plurimus ſanguis chriſtianus fundendus ſit, vt etiam victor debilitatis viribus victo ſimilis futurus ſit; atque impar ad tuendam contra Turcarum impetus rempublicam Chriſtianam: videri itaque magis publicę ſaluti cõducere ſingulari certamine tantas lites dirimere, quàm tot populos in exitium trahere: licet enim Franciſcus Regia, & Carolus Imperiali dignitate fulgeant, non tamen humano faſtigio eſſe auguſtiores, vt ita minore damno grauiora damna auertantur: cęterùm pacem ſibi futuram acceptiorem, ſi Franciſcus Ducem Sabaudiæ priſtinæ ditioni reſtituat, paceque reſtituta ſe Mediolanenſem Principatum, non ſecundo-genito Franciſci filio, ne Florentiæ & Vrbini Principatus vxorio iure affectaret, ſed tertio-genito traditurum: ac ſi Gallus, vel alij Principes à fœdere deſciuerint, expetijt Imperator, vt ij pœnis in Chriſtianæ Religionis euerſores conſtitutis deſigantur; pacem enim à ſe ardentiſſimis & continentibus votis efflagitari, vt arma in Turcas verterentur. Præfigi itaque à præſenti die vigeſimum decretorium diem, vt eo labente temporis fluxu Franciſcus Rex pacis conſilia amplecteretur; quo elapſo profeſſus eſt, à ſe expeditionem aduersùs Galliæ Regem omnium malorum impendentium futurum auctorem, ac reum, qui pacem poſceret, eamque admittere nollet, ſuſceptum iri.

7 Hæc fuere ſumma capita Cęſareę orationis Hiſpano idiomate habitę, atque in Italicum ſermonem verſæ à viro, qui eam ex ore Caroli Imperatoris exceperat, eamque literis eodem die tradidit; de quibus etiam Paulus Iouius, Guilielmus Bellaius, Franciſcus Belcarius agunt; ſed verba Cæſaris immutaſſe, aſperaſſeque magis Gallum videntur. Cùm ita vnius horę ac dimidiæ fluxu perorаſſet Cęſar, ſubiecit Paulus Pontifex, maximum ſe traxiſſe dolorem ex diſſidijs Cęſaris, Regiſque Gallorum, pro quibus inter ſe conciliandis ſtudia ſemper collocarit, collocaturuſq; ſit, vt arma ex eorum manibus à Chriſtianorum cæde remoueantur, & quotidie Numen continentibus precibus à ſe orari; porrò Cæſari de optima amplectendæ pacis voluntate, intimiſque arcanis animi ſenſibus liberè expanſis grates egit, vtque in ea optima mente conſtanter perſtaret, rogauit, ſeque obtulit pro Paſtorali munere, & communis Parentis officio, ad pacem inter eos flagrantiſſimo ſtudio conſtabiliendam: verùm ſingulare illud certamen, quod propoſuerat, minimè approbauit: ſi enim alter, aut vt ſępe fit, vterque morti occumberet; duabus firmiſſimis Reipublicæ Chriſtianæ columnis proſtratis totam molem ſimul collabi neceſſe eſſet: ac propterea addidit, ſe illius, qui ad honeſtas, & æquas pacis leges ſe accommodaret, partes amplexurum, vſurumque poteſtate Eccleſiaſtica aduersùs eum, qui iniquè pacem reſpueret: pro Concilio verò celebrando, nullam operam à ſe prætermiſſum iri.

Ms. Card. Spad. vbi ſup. tom. 99. 57. Blaſius Cæſenas.

Reſpõſum Pontificis ad Apologiam Cæſaris.

8 His dictis Epiſcopus Matiſconenſis Galliæ Regis apud Pontificem Orator, permittente Pontifice, in medium progreſſus, dixit Cęſareæ Maieſtati, quod ad pacem ſpectaret compertum eſſe, ſemper Regem Galliæ ad eam fuiſſe propenſiſſimum, quod verò ad alia, quæ tangerent eumdem Regẽ, cùm linguam Hiſpanam non calleret, expetere ea meliùs à Cæſarea Maieſtate ediſcere, vt perſcriberet Regi, atque obiecta dilueret. Cui ſubiecit Cæſarea Maieſtas, eam à ſe habitam orationem, vt Pontificiæ Sanctitati, Orbique geſtorum à ſe redderet rationem, cauſæque ſuæ exponeret æquitatem, vt de ea, deque diſſidijs inter ſe, ac Regem exortis rectam, & conſentaneam vniuerſi proferrent ſententiam, nec propterea reddendam eidem Regi horum rationem, qui ſi de his certior fieri cuperet, facilè ab Oratore Regio in Aula Cęſarea agente, Hiſpanę linguę perito, omnia excepturum, quo Oratore vocato, ambobus Italico ſermone hæc verba repetiuit. Compendio dixi, controuerſias inter me, ac Regem veſtrum dirimi non poſſe, niſi vel cruentiſſimo bello, quod extremam perniciem Reipublicę Chriſtianæ afferret, aut ſingulari vtrorumque certamine, gladio & pugione conſerendo, & hoc minus malum futurum, ſi alter ipſorum occumberet, quàm ſi Chriſtianorum ſanguis tàm profusè ſpargatur: aut confecta ſalutari pace, quę non (vt alias) fallax & inuoluta eſſet, hanc verò publico Orbis Chriſtiani bono vertendam, ideòq; viginti dierum flexu certiorem fieri velle de capta à Gallo Rege optione, vel belli vel pacis, ſe reliqua ad ipſorum Regem ſcripturum, conſenſurumque vt typis mandentur, vt in luce, & omnium oculis (quod maximè optat) collocentur.

Cæſar. quomodo dirimẽdæ eſſent cõtentiones inter ſe, & Regem Galliæ declarat.

His abſolutis Pontifex, & Cæſar ad Sacrum ſolemne (erat enim ſecunda feria Paſchatis) perrexere, quo peracto, inquit memoratus Scriptor, delecti fuere duo Cardinales à Sua Sanctitate Iporegienſis, & Caracciolus, qui Cæſarem abeuntem per Eccleſiaſticę ditionis terras ſociarent.

9 Intereà Pontifex, quem ſummæ vrebant curæ, vt pacem inter Cæſarem, Regemque Galliæ conficeret, veritus, ne Galliæ Rex, perlato ad ſe Cæſaris ſermone, in iras adeò aſperandus eſſet, vt aures penitùs ad omnem optatę concordiæ tractatum obſtrueret; vt omnes occaſionum, quæ pacem diſturbare poſſent, fibras tolleret, opinatuſque Gallum Regem ſuſpicaturum conuentiſſe priùs cum Pontifice Cæſarem ad ea proferenda, accerſito Regio Oratore affirmauit, vt refert Bellaius [Sibi omnia iſta præter ſpem accidiſſe, „ cui Cæſar nunquam anteà verbum fecerit, „ alioquin ſe nunquam paſſurum fuiſſe, vt hæc „ loqueretur. Verùm quando quæ facta ſunt, „ culpari potiùs quàm emendari poſſunt, ro- „ gare ſe illos, vt paci quantum poſſent, conſu- „ lant: quas vellent hiſce de rebus ad Regem li- „ teras dare, tanta prudentia ac dexteritate tem- „ perent, vt ea prætermittant, quę prætermitti „ citra perfidiæ notam poſſint, & quibus illum „ potiùs exulceratum iri intelligerent. (Et mox) „ Quod verò poteſtate Eccleſiaſtica vſurum de- „ nuntiauerat in eum, qui ęquitati non acquie- „ ſceret, id ſe ad exhortandi, & monendi ratio- „ nem referre, quemadmodum ſui eſſe muneris „ intelligebat. Legati gratias illi multis verbis „ agunt, hoc ſic habeat, rogant, Regem non „ eum eſſe, qui ęquitatem vllam refugiat, tandem „ ſignificant, ſe magnoperè cupere, vt ex Cęſa- „ re ipſo audiant (idque Papa pręſente) quo „ ſenſu quędam ſuę orationis capita velit accipi, „ ſic quàm maximè poterit fieri, vt congrua le- „ nitate omnia ad Regem perſcribantur.]

Pauli III. animaduerſio, ne inter ſe & Regẽ Galliæ diffidentia oriretur.

Bellaius lib. 5.

Eodem die, qui fuit decimus octauus Aprilis, cùm Cęſar diſceſſurus ex Vrbe, ac petiturus Senas ſalutatum veniſſet Pontificem, vocati ſunt Galli Oratores, qui à Cęſare ſupplices flagitarunt, vt declarare dignaretur, an heſterna Ora-

M. ſ. Bibliothecæ Car. Spad. t. 98. p. 80.

tione

Cæſar ſua declarauit verba, quibus ad ſingulare certamẽ Galliæ Regẽ prouocauerat.

tione intelligeret prouocatum ad certamen ſingulare Regem Galliæ, vel non prouocatum? Quibus Cæſarea Maieſtas, præſente Pontifice reſpondit, ſe non adeò honoris Pontifici debiti immemorem fuiſſe, vt coram Sua Sanctitate prouocationis verba facere: ſed dixiſſe, iterumque repetere, longe ſatius fore, vt gladio, pugioneque inſtructi, ambo in pugnã deſcenderent, quam ſi publicum bellum, cum extremo Reipublicæ exitio, Turcicæque tyrannidis incremento, gerant: Pontificique omnia heſteroa die dicta confirmauit. Iuſſitque Oratoribus, vt ſcriberent Regi, quo de illius voluntate, atque optione, aut pacis, aut belli certior fieret: quibus conſentiunt ea, quæ à Blaſio Cæſenate Rituum Magiſtro, tunc præſente referuntur.

,, 10 Die Martis 18. Aprilis, & tertia Paſcha-
,, tis per mediam horam Imperator cum Papa in
,, camera ſecretiore colloquutus eſt; indè excun-
,, tes in anticameram, vocari fecerunt omnes
,, Cardinales, Prælatos, Principes, Oratores, &
,, alios ſimiles Proceres, coram quibus idem
,, Imperator ea omnia, quæ heri querelando
,, propoſuerat, replicando, & modificando ſer-
,, mones præteritos, quod non animo iniurandi,
,, neque offendendi Regem Fraocorum, ſed vt
,, manifeſtaretur eius intentio, pro fide, & Chri-
,, ſtiana Republica, & (ſi quæ mala, inde ſeque-
,, rentur) non poſſet indè calumniari, & incul-
,, pari: & minus prouocandi illum ad pugnam,
,, vel duellum, quod non ea intentione dixerat,
,, ſed quod melius exiſtimat duos ſimul mori,
,, vel perire, quam tota Chriſtianitas pereat: &
,, deſtructis ad inuicem exercitibus Chriſtiano-
,, rum, impetus Turcarum conualeſceret.] Conuerſo ad alia ſermone, inquit Bellaius, Ora-
,, tor Regius, ſubdidit. [Cæſarem pollicitum
,, eſſe Ducatum Mediolanenſem, Duci Aurelia-
,, no (is erat ſecundus genitus Regius) Reſpon-
,, dit Cæſar, quod Rex eo tempore conditionem
,, non accepiſſet, quod etiam copias in Italiam
,, traduxerit, quod innumera damna Sabaudo
,, attuliſſet, quod ſi Rex Duci Engoliſmenſi (erat
,, is tertius genitus Regis) hunc Ducatum tradi
,, vellet, ſe ab eo non alienum fore, ijs pactis,
,, & conditionibus, quas iam tuliſſet, partim
,, quas adijceret, cum res conficienda eſſet, ne-
,, ptemque vxorem illi traditum iri. Tum con-
,, uerſus ad Papam, an non bellum eſt (inquit)
,, quod Galliæ Rex mihi orãdus eſt, vt Ducatum
,, Mediolaoenſem vni ex ſuis liberis, tradi aſſen-
,, tiatur?

Bellaius libro 15.

Dimiſſis Gallis Oratoribus, Cæſar ſumma comitate vltimum vale dixit Pontifici, à quo ſacræ prece luſtratus XVIII. April. hora decima nona, maximiſque muneribus in Pontificios nepotes effuſis, quæ ad triginta ſex millium nummorum vectigal annuum aſcenderunt, conſcendit equum, atque à Cardinalibus vltrà dimidium milliare extra Vrbem equeſtri pompa deductus eſt, cum Romæ tredecim dies moratus eſſet. Ex quibus emendes hiſtoricos, qui quatriduo tantum Romæ hæſiſſe memorant, quos etiam in nonullis hallucinatos ex relatis à nobis conſtat. Emenſus verò reliquum ditionis Pontificiæ, iter ab Iporegienſi, & Caracciolo Cardinalibus conſociatus, Senas peruenit.

11 Ciues verò Senenſes erectis triumphalibus arcubus magnificentiſſimè exceperunt: quas in Vrbe conuentus à Lotharingo Cardinale propoſitas Franciſci nomine pacis leges repudiauit:

à Senenſibus ad Florentinos prouectum Alexander gener illum tam mirificè percoluit, vt veterem Romanorum magnificentiam æquaſſe cenſeretur; quem Cæſar monuit, vt ſuæ ſalutis ſollicitus eſſet, inſidias enim regnanti in Ciuitate armis ſubacta eſſe pertimeſcendas. Inde Lucam, Aſtamque profectus ad inuadendum Galliam exercitum inſtruxit. Immiſerat aduerſus Carolum Sabaudiæ Ducem, Franciſcus Rex ob non reſtitutam Nicenam Prouinciæ Vrbem, Philippum Sciabotum rei maritimæ Præfectum, ingentibus ſuccinctum copijs, qui præcipiti victoria, non modo Tranſalpinam Regionem ſubegerat, verum etiam (pronis ad victorẽ populis) in Subalpina Regione Taurinum, Foſſanum, Penarolum, & Cherium inuaſerat, ac latiùs victoriam protuliſſet, niſi Ioannes Lotharingiæ Cardinalis ad Cæſarem, cum ampliſſimis mandatis pacis Interpres miſſus procurrentis victoriæ curſum inhibuiſſet, iuſſiſſetque citrà Duriam amnem ſubſiſtere, ne Cæſaris animum magis exacerbaret. Ita Gallus, rei gerendæ occaſioni defuit, nec ad concordiam Cæſaris animum, eo officio flexit: Cardinalis enim Lotharingus cum Senis Cæſarem de pace poſtulaſſet, ab eo repulſus ad Pontificem ſe contulerat. Conuerſæ verò paulò poſt res fuere, nam Antonius Læua, Mediolano educto exercitu, progreſſus Gallorum abrupit, Vercellas in officio continuit, Foſſanum expugnauit, Salaſſorum Regulum ad defectionem à Gallo pellectum Cæſari adiunxit, ſuaſitque illi, vt in Prouinciam ſuperatis Alpibus irrumperet, ac ſimul Mariæ ſorori daret Imperia, vt è Belgio in Galliam Belgarum exercitum effunderet, vt diuerſo bello Galli perturbarentur, inanibus verò vaticinijs præfidebat Læua, Carolum Galliæ Regnum, cæteris Regnis adiecturum, nonnulloſque Maſſilienſes ciues promiſſis, & auro ſubornarat, vt Vrbem Cæſari proderent, ſed ij mutata fide promiſſis defuere.

Senas ingreditur Imperator triumphaliter exceptus, poſt ea Florentiam petit.

Iouius lib. 35.

Bellaius lib. 5.

Franciſc. Perron, in Franc. Paulus Iouius lib. 34.

Fräciſcus Galliæ Rex Ducatũ Sabaudiæ inuadit.

Paulus Iouius lib. 35

12 Dum feruerent bellica conſilia, Pontifex, qui ex eo bello maximum rei Chriſtianæ excidium impendere præuidebat, ac Religionis in Africa amplificandæ ſpes diſſipari, maximum inde dolorem traxit, & à Cardinale Lotharingo cõuentus multa cum eo de pacis conſilijs expediendis diſſeruit, ac literis Franciſcum Regem ad communem pacem, conſectandaſque publicas rei Chriſtianæ vtilitates hortatus eſt; cùm aduerſus fidei hoſtes communia arma inferri poſſent, & propria manu hæc verba addidit.

Paulus III pro pace inter Cæſarem, & Franciſcũ Regem laborat.

Regi Chriſtianiſſimo.

,, Rogamus ex animo, & Paterno affectu Ma-
,, ieſtatem Tuam Chriſtianiſſimam, ne tam pul-
,, chram occaſionem (hęc verba addita manu
,, Papæ) tempore conſeruandæ, & augendæ
,, Chriſtianitatis, non deſerat, & ſeipſam vin-
,, cat, & ſuperet, quod ſolempi ſtudio, facilè con-
,, ſequi poterit ad laudem Dei, & perpetuam
,, Tuæ Maieſtatis, & Succeſſorum tuorum glo-
,, riam, in quo nos tantopere tibi deuinxeris, vt
,, re ipſa intelligas, rem nobis gratiſſimam feciſ-
,, ſe.] *Datum Romæ II. Maij MDXXXVI. Anno II.*

Verba addita manu Papæ:

Monitus Gallus Rex, vt pro engẽda Chriſtiana re ſeipſum vincat.

13 Audita conteſtationis Cæſareæ, & accuſationis ſerie Franciſcus Rex ad ſibi obiecta capita diluenda, literas ad Pontificem, & Cardinales miſit, quibus nitidè expoſuit, Cæſareum non Diuini honoris tuendi, aut Religionis aſſerendæ ſtudio, vel cura vlla affici, vt qui arma aduerſus hæreticos graſſantes in Imperio non expediuerit, ſed Gallici nominis opprimendi ardore maximo flagrare,

Franciſcus Galliæ Rex, vt obiecta ſibi à Cæſare diluat Pontifici, & Cardinalibus ſcribit.

F grare,

Digitized by Google

grare, cuius literas coram Pontifice, & Cardinalibus lectas, refert Blaſius Cæſenas his verbis.

Blaſius Ceſen. in Diario tom. 11 p. 172. Vat. tab. Apolog. ext. Iul. Ext. etiam apud Guill. Bellaium lib. 5. Apud Ferron. in Franc. 1.

,, XXIII. Maij die Aſcenſionis, Orator Regis ,, Franciç legit coram Papa, & Cardinalibus li- ,, teras Regis Galliæ reſponſiuas proteſtationi, ,, quæ continebant multas iuſtificationes. Prçcipua hæc erant illius capita. Sabaudum iure laceſſitum, bello cum iuri non ſtaret: ac ſi illius tuendi cauſa, Cçſar arma ſumere debuit, multò magis aduerſus Geneuenſes hçreticos, qui Geneuam, & alia loca illi eripuere ea vertere debuiſſe; ſed hçc ab ipſo Rege audire prçſtabit.

Beatiſsime Pater, voſque ampliſſimi Cardinales, & clariſſimi Legati, ea omnibus nota patientia, qua mihi factas iniurias huc vſque tuli, hæreditaria mea, & meorum filiorum bona tot iam annos me ferente per alios occupata; interdictum, ne quid mei, (quod in re, aut poſſeſſione, Cçſaris eſſet) attingerent, copiarum mearum à Vercellis de medio quaſi deſponſç ac iam deſtinatç victoriç a curſu reuocatio, & ſtatiuis in caſtris, (ne quid tumultus excitaretur) collocatio, conſtituendç pacis ampliſſima, & libera facultas Cardinali Lotharingio permiſſa, vſusfructus (de quo memini) ceſſio ſatis declarant, pacemne, an bello recuperare noſtra maluerim. Neque verò Sanctitati tuç nimium hoc loco videri debet, ſi quod ſentio liberius profiteor. Nam ſi occupator alieni quiritari audet, interim ac dolere, ego quid facere debeam, qui tam ampla patrimonia videam mihi, ac liberis meis per iniuriam auferri, & noſtra cum ignominia retineri. Quod verò ad Sabaudiç Ducem pertinet non video, qua ille ſe tueri, aut defendere ratione poſſit; à quo toties expoſtulatum ſit, à quo toties flagitatum, vt decidere iudicio mecum vellet de eis rebus, & quas à Maioribus ſuis nullo iure occupatas, meo damno poſſidebat, & quas hęreditario iure pertinere ad felicis memoriç matrem meam ambigere non poterat: quç ipſa quidem mater mea, (dum viueret) ſçpe ad eum certos viros repetitum ſua, miſerit cum mandatis, (vt ſororem decebat) humaniſſimis: ego quoque ab ipſius morte viros meç cauſç peritiſſimos, quique vel diſceptatoribus ijs, qui ſunt illi à conſilio, eandem in iudicium deducerent, legauerim, neque quidquam in legationibus tandiu profecerimus, neceſſariò mihi ad arma veniendum fuit. Qua in re nihil à me peccatū eſt in ea fœdera, quç cum Cçſare mihi intercedunt, quibus, etſi prohibeor, vt ne cū vllo Italiç Principe aduerſus illum conſilia communicem, non video, qua ratione iſtud bellum Allobrogicum, ad ſe ſpectare Cçſar arbitretur, vel ad eam cauſam vllo modo pertinere, cùm interim exercitus meus, (vbi nunc dicebam) nihil earum rerum, prorſus attigerit, quas intellectum ſit ab eo, quo iure, quane iniuria poſſideri, itaque, vt ne id faceret, diligenter omnibus à me fuerit interdictum. Neque cum ſi fœdere Samarobrinenſi, Sabaudiç Ducis mentio inter Cçſaris fœderatos iniecta eſt; continuò tamen earum rerum, quas is, ad me pertinentes, occuparet, ius in eum translatum eſſe intelligo, cum nec eo in fœdere nomen eius, vt nobiſcum tranſigentis adſcriptum ſit, nec vox de rebus meis, quç ab illo tenebantur, vlla eo in conuentu emiſſa. Itaque fœderis eius tabulç me ceſſiſſe iure meo, nulla coarguere ratione poſſunt. At qui ego, & antea ſperaui ſemper, & nunc etiam ſpero fore, vt Carolus pro neceſſitudine, affinitateque noſtra, meam potius iure, ac legibus nitentem, quam iniquam Sabaudienſis cauſam ſibi eſse ſuſcipiendam ducat. Quamquam hoc ego (tamen video, id quod ſatis mirari non poſſum) cçterorum factum, qui & ipſi armis in Sabaudienſis bona inuaſerint à Cçſare non reprehendi, dumtaxat reprehendi meum, qui cum illo ſim maximis vinculis, & propinquitatis, & neceſſitudinis coniunctus, neque vendicare quidquam, in quo perperſpicuum ius, & clariùs ipſa luce non habeam, voluerim, neque niſi ritè repetitis rebus arma caperem. Atque adeò, Beatiſſime Pater, paratus ſum Sanctitati Tuæ, ſi hoc ità libuerit, rationes omnes meas ex tabulis authenticis comprobare, vt quæcumque dixerim, nihil omninò diſcrepare à vero intelligas. Quod ſi ille animum induxerit mea mihi reddere; viciſſim ego, ſi quid mei prætereà occuparunt, non grauabor illi reſtituere. Iam quod Cæſar inquit, ſi de pacis inter nos retinendæ conditionis conuenire non poſſit è re, atque commodo fore Chriſtianæ Reipublicæ noſtras vt controuerſias ſingulari certamine dirimamus: Ego cum hactenus (ſi quis vitæ meæ ſplendori notam vllam allicere tentauerit) abundè mihi ſatisfeciſſe videar: Et cum hæc duelli commemoratio, voluntatis tantum declaratio, non etiam prouocatio eſſe videatur, aut decoris, atque honeſtatis noſtræ oppugnatio, ego inquam breuiores eſſe noſtros enſes, quàm vt tanto interuallo diſiuncti congrediamur exiſtimo. Quod ſi nos propius occaſio aliqua ſiſteret, (id quod mihi credibile eſt futurū) ſi res ad arma redierit, atque ſi tum Cçſar eandem retineat, quam nunc ſe habere oſtendit decertandi mecum voluntatem, meque tum ipſe ad certamen prouocare velit, non recuſo: quin ſi exiſtimationis meæ defenſioni deſuero, prob[i] me, atque graues viri inter profligatæ famæ homines repudient, id quod mihi tamen multò acerbius futurum eſſet, quam cum illo certare armis formidoloſius. Quod ſubindè declarauit, neque à ſe quidquam accuſandi, aut ſugillandi mei cauſa dictum, neque dicta ſua vellet à quoquam ita accipi, quaſi ſpe pacis omni ſublata, iam claſſicum veluti cecinerit: ego verò non minimam ex ea re voluptatem cepiſſe profiteor. Hçc ſunt porrò, Beatiſſime Pater, ampliſſimi Cardinales, & clariſſimi Legati, quæ apud vos commemorare volui non accuſatoriè, aut lædendi cuiuſpiam animā, ſed purgandi mei cauſa, vt omnes intelligant, quam ego in publicæ pacis ſtudia, & commoda Reipublicæ propenſa ſim voluntate, perſpiciantque omnes, ad arma cum Cçſare deueniendi culpam, ſicut à me adhuc abfuiſſe, ita ſemper abfuturam, id quod omnes, ſine vlla dubitatione iudicaturos ſpero, & confido quicumque ſecum accurate reputauerint, ad quas ego me continuandæ pacis ſtudio dimiſerim conditiones.

Gebenn.

14 Collegiſſe vniuerſos, qui Cæſarem aduerſus Gallorum Regem perorantem audiuerant nō ſpectaſſe illum ad pacis, ſed ad belli conſilia, atque malorum imminentium inuidiam in Gallum detorquere, meditatum cenſuiſſe narrat veteris MS. Author, qui Cardinalis quiſpiam eruditiſſimus fuiſſe videtur. Pontificiæ verò curæ ad eum placandum collocatæ irritæ euadebant: debellandæ enim Galliæ ſpe vmbratili lactabatur Carolus V. nec recogitabat Turcam à Gallo in eum concitatum iri, nec tantis hoſtibus ſuperiorem futurum, adeò magnitudine virium efferebatur, nam prçter Germanos, qui ad viginti quinque millia, ſub eius ſignis confluxerant, Hiſpanos veteranos Milites, Italos, Nepolitanos, Burgundos, Belgas, diſtinctis aciebus militariter inſtructos trahebat, inter quæ Pontifex redintegrandæ inter

MS. Card. Spad. ſig. p. 266.

Paul. Iou. lib. 35.

Pacis tractatū ſperauit Cæſar potiendi Gallia.

Digitized by Google

ter diſſentientes Reges concordiæ cupidus Cardinales Legaros ad eos decreuit, vt narrant Acta
Acta Cõſiſt. m.ſ.ſign.n. 133. pag. 302.
,, Conſiſtorialia. [Romę Feria VI. II. Iunij, fuit
,, Conſiſtorium, in quo Sanctiſſimus Dominus
,, Noſter, ſtatuit decernendos eſſe aliquos Legatos, ſcilicet vnum ad Carolum Quintum Imperatorem, alium ad Franciſcum Regem Chriſtianiſſimum, alium ad Ferdinandum Regem
Paulus decernit Legatos pro pace inter Cæſarem, & Regem Galliæ.
,, Romanorum; qui omni diligentia curarent, vt
,, depoſitis armis, quę iam ipſi Reges, contra ſe
,, ſumpſerunt, pax Reipublicę Chriſtianę, iam
,, pridem ob Turcarum potentiam, neceſſaria
,, componerentur.] Deſignati illi fuere in alio Senatu habito IX. Iunij, quorum nomina recen-
,, ent eadem Acta. [IX. Iunij S.D.N. decreuit,
ibid. 17.
,, Legatos tres, videlicet, ad Regem Romano-
,, rum, & Vvayuodam Reuerendiſſimum Car-
,, dinale S.Crucis, ad Regem Chriſtianiſſimum
Petr. Paul. Gualter. in Diar.
,, Cardinalem Triuultium, ad Cęſaream Maieſta-
,, tem Reuerendiſſimum Cardinalem Caraccio-
Ang. Maſſarell. in Diar. Conc. Trid. m.s. Arch. Vat.
,, lum, cum facultatibus, vt in eorum Breuibus,
,, & Diplomatibus continetur.] De Legatis hiſce Apoſtolicis decretis, Pontifex eoſdem Reges certiores fecit, quo argumento extant ſubiectæ literę ad Francorum Regem, qui ad Cęſarea arma à
Ferron. in Franc. 1.
Gallia propulſanda, Turcas in Cæſarem vocabat, quem rogabat, vt pacis ſtudio publicam rem Chriſtianam priuatæ rei, vel priuatis ſtudijs anteferret.

Regi Chriſtianiſſimo.

Paul. III. lib. breu. an. 2. pag. 547.

15 Chariſſime, &c. Etſi vt Tuæ Serenitati notum eſt per Nuntios, & literas frequentiſſime, ac nouiſſime per Dilectum filium noſtrum Cardinalem Lotharingiæ, ad Te reuerſum, officij noſtri partes interpoſuimus cum Maieſtate Tua & Sereniſſimo Cæſare ad concordiam inter vos conciliandam, armaque contra Turcas conuertenda, libenterque ipſi perſonaliter hanc ob cauſam ad vos venturi fuerimus, ſi qua ſpes obtinendæ rei nobis affulſiſſet: tamen ne quid intentatum omitteremus, quod, vel ad officium, vel ad amorem erga Te noſtrũ pertineret; habita ſæpius cum Venerabilibus Fratribus noſtris, ſuper hoc deliberatione, recentiores, digniores que homines Sanctæ Sedis Legatos ad Tuã, & Sereniſſimi Cęſaris Maieſtates mittendos decreuimus. (Et infra.) Quamobrem, fili noſter chariſſime, non ſint lachrymis, Tuam Maieſtatem per communem Dominum Ieſum obſecramus, (quod & cum ipſo Cęſare fecimus,) vt periculis miſeræ Chriſtianitatis animaduerſis, publicaque ſalute, quæ Tibi, ac Tuis Prædeceſſoribus, ſemper chariſſima fuit, perpenſa ad concordiam Te facilem dare, multaque Deo condonare velis, quæ alioqui humanis denegarentur affectibus, hoc nihil Tibi glorioſiùs, nihil vniuerſis Chriſtifidelibus ſalutariùs præſtari à Te hoc tempore poteſt, &c. *Datum Romæ &c. XIV. Iunij MDXXXVI. Anno II.*

Decretus ad Gallũ Car. Leg. pro redintegranda pace cum Cæſare.

Rogatus Rex, vt rẽ Chriſtianam propriæ rei anteferat.

Bloſ.

Moniti etiam ſunt, Cardinales Lotharingus, Turnonius, & Bellaius, qui multa apud Regem auctoritate pollebant, vt Cardinalem Triuultium
Paul. lib. 2. p. 328.
,, Legatum pro pace cõficienda iuuarent. [Cum
,, noſtrum (inquit in diſtinctis ad ſingulos lite-
,, ris) deſiderium ſuadendæ concordię, inter Sere-
,, niſſimum Cæſarem, & Chriſtianiſsimum Re-
,, gem tuæ circumſpectioni, præcipuè notum eo
,, ardentiùs ſit, quo periculum nunc maius in-
,, gruit, niſi arma ad mutuam Chriſtianorum
,, perniciem ſuſcepta in Chriſti hoſtes conuer-
,, tantur.
Id p. 339.
Cęſarem pariter conſignatis eidem literis man-

dentibus lachrymis, vigilantiſsimus Paſtor, obteſtatus eſt, vt arma Galliæ inferenda in Turcas conuerteret, lites æquitate dirimeret, condonaret Chriſto iniurias, quarum vltionem humanus affectus expetebat: ac de Cardinale Triuultio Le-
Paul. lib. breu. an. 2. p. 339.
,, gato alijs literis hęc addidit. [Etſi hodiè mit-
,, tentes ad Maieſtatem Tuam communiter Le-
,, gatos noſtros Triuultium, & Caracciolum
,, S.R.E. Cardinales, communia illis mandata,
,, communeſque literas dedimus ad Maieſtatem
,, Tuam perferenda, tamen cum ipſe Triuultius,
,, poſtquam ad Maieſtatem Tuam, id munus per-
,, egerit, ad Regem Chriſtianiſsimum ob ean-
,, dem cauſam ſit progreſſurus, non alienum pu-
,, tauimus has quoque ſeorſum ei dare ad Maie-
,, ſtatem Tuam literas, quamuis enim ipſe gen-
,, tilitio ſtudio Regem Chriſtianiſsimum colat,
,, atque ab ipſo Rege ob ſingularem fidem, &
,, virtutem ampliſsimè ſit ornatus; tamen & bo-
,, num virum, & grauem Senatorem, rectique &
,, æqui ſemper cultorem habitum eſſe teſtamur,
,, nec minus ob id electum fuiſſe à nobis, quia
,, communis vtilitatis ſtudioſus ſemper fuit, &c.]
Hoſce Cardinales contuliſſe ſe ad Cæſarem, atque Triuultium etiam pertentaſſe Cæſaris animum (remotis arbitris,) num Mediolanenſem Principatum, tertiogenito Franciſci Regis fiduciario iure traditurus eſſet, ſi Franciſcus Rex Sabaudo ditionem captam reſtitueret, nec ad id flectere eum potuiſſe, licet Romæ, coram Pontifice, & Cardinalibus eam pacis legem propoſuiſſet, narrat Guillelmus Bellaius, cuius verba repetenda viſa ſunt.

,, 16 Saulianum veniunt Cardinales Triuul-
,, tius, & Carpius * à Papa hic ad Cæſarem, ille
,, ad Regem miſſi, qui illis Concilium denuntia-
** Caracciolus.*
,, rent, quod Mantuæ ſeptimo, & vigeſimo Maij
,, die anni proximi indicebant, qui annus erat
,, M D X X X V I I. qui etiam de pace inter eos
Guill. Bellaius lib. 8.
,, ineunda agerent. Magno illi ſplendore, & ap-
,, paratu excipiuntur, atque in multorum Prin-
,, cipum, & aliorum magnæ authoritatis corona
138.
,, audiuntur. Cæſar, quod ad Concilium attine-
,, ret, aſſentitur, ſeque interfuturum recipit, neque
,, alia, quam Diuina vi ſe impeditum iri, confir-
,, mat. De pace ſcire eos, quid Romæ teſtificatus
,, eſſet, ſe bellum, ſi ſemel illuc venire compelle-
,, retur (neque enim niſi inuitum valde ſuſcipere
,, contuliſſe) tam acriter geſturum, vt nulla vn-
,, quam ratione quæcumque extaret, niſi perfe-
,, ctis, quæ cogitabat, à re ſuſcepta deduceretur,
,, à qua quidem ſententia, ſe deceſſurum omninò
,, negat, niſi Rex in primis Sabaudum planè in
,, Dominatum integrum reſtitueret, damnaque
,, illata farciret, quibus confectis ſi Nuntios po-
,, ſteà de pace mitteret, tum ſe ſibi conſilium ca-
,, pturum, & quod res poſcere videretur, reſpon-
,, ſurum.
,, Cardinalis Triuultius, qui in Galliam ad Re-
,, gem progredi iubebatur, non abs re facturum
,, ſe exiſtimauit, ſi remotis arbitris Cæſarem
,, conueniret. Tametſi enim oratione paulò ar-
,, rogantiore, palam vſus fuerat, priuato tamen
,, colloquio longe leniorem præbiturum illum
,, arbitratur, & ad quaſdam pacis conditiones
,, magis procliuem futurum. Dicendi poteſtate
,, facta, inter cætera rogat, ſi Rex de redintegran-
,, do Sabaudo conditionem acciperet, aut certè
,, quæ bello occupata erant, apud ſequeſtrum de-
,, poni aſſentiretur, num gratum ipſi eſſet, vt Re-
,, gi nuntiaret, Ducatum Mediolanenſem Aure-

Digitized by Google

,, liano datum iri. Cæſar negat placere. Tum
,, Cardinalis obnixe illum rogare cępit, ne quid-
,, quid poſteà accidiſſet controuerſiæ, quod fa-
,, cere conſtituerat, commutaret, ſed in eo perſe-
,, ueraret, quod Romæ in celeberrimo, & gra-
,, niſſimo cœtu Papę, Collegij Cardinalium, &
,, coram tot exterarum gentium Oratoribus
,, pollicitus fuerat. Negat ſe Cæſar, quod con-
,, ſtituerat, mutare velle, vt qui nunquam in ani-
,, mo habuiſſet, hunc Ducatū tradere, conſilium
,, duntaxat fuiſse Regem blandis verbis delini-
,, re, & omni ratione efficere, vt arma depone-
,, ret, dum ipſe exercitum compararet par pari
,, illi referens, qui Sabaudum verbis lactauerat,
,, ſimul etiam adortus ſpoliauerat. Nullū aliud
,, reſponſum Cardinalis elicere potuit. Itaque
,, venia accepta Alpibus ſuperatis ad Regē pro-
,, ficiſcitur, Collegam Cęſar aliquot dies apud ſe
,, habuit, deinde Mediolanum miſit, illicque
,, præeſse iuſſit.

17 Accepta à Pontifice poteſtate, Cardinalem Caracciolum Mediolanenſem Præfecturam ſuſcepiſse, oſtendunt literæ Guidiccini Epiſcopi, Internuncij Pontificis apud Cęſarem XIII. Auguſti exaratæ. *Extant in m.s. Card. Spad. ſig. n. 99 pag. 291.* Suſpecta verò ſunt alicuius Hiſtorici verba, dum ait ſaſsum Cęſarem ſe dolo propoſuiſse pacis legem coram Pontifice, & Cardinalibus, atque errare putandus eſt, non aliter, quam Carpum, (nondum Cardinalem) pro Caracciolo miſsum dixit, maximè, cum in eandem pacis legem octauo poſt anno, cum Gallo Rege Cęſar conuenerit. *Ciacc. in vita Pauli III.* Potius itaque opinandum eſt, Cæſarem ſolutum ſe religione promiſsi exiſtimaſse, cum tempore conſtituto conditionem oblatam, Gallus non admiſiſset: fuiſse auerſum verò à pace, quia ex virium amplitudine, ſpe, & cupiditate ab aſsentatoribus correptus, Galliæ occupandæ inhiaret, ducique ſe ſincere ambitioſis conſilijs Antonij Leuæ, de quo hæc refert Paulus Iouius,
,, [Antonius ex prouentu victoriarū ſua-
,, rum, vſque adeò Gallicæ militiæ elatus, con-
,, temptor euaſerat, vt ex vaticinatione quorum- *Paulus Iouius lib. 35*
,, dam futura prędicentium Carolum Gallię Re-
,, gem euaſurum, & ſe voti compotem, apud Pa-
,, riſios in ipſa victoria fato conceſsurum profi-
,, teretur.

Refracta eſt contrario exitu ea militaris iactantia, ac Cæſar contemptis monitis Pontificijs, irrupit in Galliam itineribus varijs, ſed præcipuè per maritimas Alpes, perque Tendanos Prouinciæ exercitum florentiſſimum infudit, *Cæſar in Galliam irrupit.* cuius primo impetu Antipolis vltrà Varum flumen capta non ſine ſtrage, direptaque eſt, nec terra modo, ſed etiam mari Galliam inuaſit, ſubſequuta enim eſt à Saouę portu claſsis Duce Andręa Auria, quę multas Italicarum copiarum cohortes, quibus Ferdinandus Sanſeuerinus Salernitanus Princeps imperabat, ſubuexit, Gratia hoſtium multitudine territa, ſine vulnere iugum ſubijt. Forum Iulium etiam deditionem fecit, ac tum ad abrumpendos Cęſaris progreſsus, Franciſcus Rex lugubre, ſed neceſsarium conſiliū ſumpſit euaſtandę Prouincię corrumpendorum commeatuū cauſa, ne hoſtis ijs ſuſtentatus interiores Regni Regiones penetraret; nec ſine clade id Cęſarianis contigit; iniectus enim ignis Syluis, facileque pineta corripiens cōtinente flamma ingentem calonum mercatorum, ac mulierum ſequentium caſtra exuſsit, ſtultique adulatores canebant Cęſari pręlucentes flammas victoriam portendere; ac licet initio in Pagis, affatim commeatus fuerint reperti, tamen poſtea cum vlteriore regione ij, à Gallis corrupti, exuſtiq; fuiſsent, inedia cœpit laborare exercitus. Auria porrò claſse in Tolonę Portū inuectus, metu tormentorum pręſidiarios ad turrem dedendam adegit, Cęſareus etiam equitatus, commiſso primum ancipiti, deinde ſecundo cum Gallis ad Brugnolam certamine, miſeram Vrbem effusè diripuit. Vaſtius in Arelatenſem agrum excurſione facta, pleroſque ciues, nil hoſtile metuentes, intercepit, necnon Cęſar ad Maſsilię conſpectum copiarum partem promouit exploraturus, an tumultus ab ijs, qui occultè ipſius rebus ſtudebant, excitaretur; ſed cum inani ſpe pauiſſet diu cupiditatis famem, caſtra ad Aquas Sextias defixit, & qui Gallias victorijs ſe peragraturum ex ſomnio aſſentatorum exiſtimauerat, vlterius progredi non potuit, cum Franciſcus Rex, fortiſſimo ſuccinctus exercitu Auenionem acceſſiſſet (adducto, ſecum Annæo Memorantio, Equitum Magiſtro, bellicæ artis gloria florentiſſimo) expectaretque in dies viginti Heluetiorum millia auxiliaria. Nam licet Heluetij Cęſari polliciti eſſent, ſe in nullam partem inclinaturos, tamen vbi Cæſarem in Gallias irrupiſſe acceperunt, veriti ne ſubacta Gallia ſeruitutem ſubire cogerentur, fœderumque cum Gallis olim initorum memores, ac ſtipendiorum illecebra pellecti, ad defendendam Galliam procurrerunt. Interea aſperiora omnia acciderunt Cæſari, nam à Tolonę Portu, ob itineris intercapedinem commeatus ægerrime Caſtris Cæſareis inferri potuerunt, cum è ſaltibus incognitis aſſilirent in viatores, ac præſidiarios interficerent; *Martinus Bellaius.* inde fames in caſtris Cæſareis, & diſsenterica lues ex fugacium fructuum, vuarumque immaturarum eſu ingraueſcere cœpit, adeò vt Germanorum corpora paſſim ſternerentur. Cumq; aduerſi exercitus proximo interuallo diſtarent, immaniſque cædes expectaretur in dies, Pontifex cœpta concordiæ conſilia maiori ſtudio, & contentione vrſit, de quibus hæc ad Cæſarem ſcripſit.

Imperatori.

18 Chariſſime. Etſi ſæpiſſimè, ac multis animi noſtri ſignificationibus oſtendimus deſiderium, quo maximè tenebamur, prout tenemur conficiendi pacem inter Maieſtatem Tuam, & Regem Chriſtianiſſimum, ſolicitat nos nihilominùs officium noſtrum, necnon pietas, & charitas noſtra erga vniuerſam Chriſtianitatem, cuius tranquillitas ex hac potiſſimum pace pendere videtur; quamobrem, ne huic rei in aliquo, (quod ſe nobis offerat) deſuiſſe videamur, præcipuè in abſentia Dilecti filij noſtri Cardinalis Caraccioli, quem Legatum, ſuper hoc noſtrum ad Tuam Maieſtatem deſtinaueramus, mittimus ad Tuam Maieſtatem Dilectum filium Ambroſium Recalcatum Prothonotarium Apoſtolicum, Secretarium noſtrum intimum, &c. *Datum Romæ apud Sanctum Marcum XXVI. Auguſti MDXXXVI. Anno II.*

lib. 8: Paulus III. lib. breu. an. 2. pag. 430. Ext. etiam in m.s. Cardin. Spad. ſig. n. 269. p. 295.

Præmiſsi Cardinalibus Legatis Internuntij.

Internuntium etiam alium ad Franciſcum Regem, concordiæ interpretem miſit: cæterum Franciſcus Rex, paulò ante grauiſsimum doloris vulnus acceperat, ex Franciſci Delphini Regni hæredis obitu, cum menſe Auguſto ex ludo pilæ æſtuans, epota intemperanter aqua frigida pleuritidem concepiſſet, vt diarij Author refert. *Frãciſcus Galliæ Delphinus moritur.* Dum porrò Cæſar ad aquas Sextias hæreret, triſti Nuntio perculſus eſt, Genuam in diſcrimen adductam, cùm Galliæ Rex, Guidonis Rangoni opera, propè Mirandulam exercitum confeciſſet, ad quem Fregoſij, & Genuæ exules confluxerant, re- *Petrus Paulus Gualter. Aretin.*

rum-

Digitized by Google

rumque nouarum ſtudioſos non parum erexerant, quo audito Andreas Auria ſubſidiarias copias triremibus deuehendas celerrime ſubmiſit, quibus confirmati Genuenſes, hoſtem admotis ſcalis in mœnia ſubeuntem propulſarunt, indè Guido Cariuiuianum Oppidum prouectus deditione recepit, ac Taurino, alijſque Arcibus præſidiarios ſubmiſit: extracta porrò in plures menſes aquarum Sextiarum obſidione, Maſsiliaque frustra tentata, & morbis Cæſareum exercitum depaſcentibus Antonius Læua infælicis belli Auctor fractus diuturnis artuum doloribus, atque ira, mœroteque ex aduerſis rebus confectus, in caſtris intra dies paucisſimos interijt.

Antonius Læua moritur mœſtitia concepta, de infælici exitu belli Gallici.

19 Extincto belli ſuaſore, ſtudia bellica refrixere, & ſpe victoriæ deiecti Duces Cæſarei, ad receptum inclinarunt, nec Cæſar res ſuas vniuerſi certaminis aleæ committendas cenſuit; Annæus pariter Memorantius Gallici exercitus Dux, qui ad Cabillonem Caſtra erexerat, eaque munitionibus diſpoſitis in coronam tormentis bellicis vallarat, propendebat ad pacis conſilia, ne ex ancipiti prçlio Gallia in diſcrimen conijceretur, de quo factus certior Pontifex, de optimis conſilijs grates egit, expoſuitque quantum diſcrimen à Turca, ſi Chriſtianorum vires vniuerſo certamine eliderentur, impenderet.

Paul. III. lib. bren. an. 2. pag. 642.

Magiſtro Franciæ.

Dilecte fili ſalutem &c. Ex compluribus Dilecti filij Cardinalis Triuultij Legati, ac Venerabilis Fratris, Epiſcopi Fauentini Nuntij, iſtic noſtrorum literis, nouiſſimeque ex Dilecti filij Latini Iuuenalis Secretarij Noſtri, nuper ad nos reuerſi, verbis intelleximus, quo ſtudio tua Nobilitas, & quam pijs officijs continuè animata, & vſa fuerit in pace, & concordia ſuadenda. Qua ex re, fili Dilecte, etſi eramus antea ſingulari ergà te amore incenſi, ob tua in Sedem Apoſtolicam, quam ſemper coluiſti, egregia merita, tamen tantum lætati fuimus, tantumque ad priorem in te beneuolentiam adiecimus, quantum tua pietas, ac rei tā neceſſariæ, & ſalutaris vtilitas poſtulat, cum enim hoc duorum Principum tantorum bello vniuerſæ Chriſtianitatis vires abſumptū iri, nemo ambigat, nemo etiam non videt illis acciſis, ac debilitatis, communem hoſtem Turcā in commune noſtrum exitium primo quoque tempore irrupturum; cuius periculi certa indicia nobis, idem hoſtis nunc præbet, cùm tantam claſſem, tantumque apparatum naualem, in proximum ver moliri dicitur. Ergo nos, qui prudentiam tuæ Nobilitatis antea audiueramus in bello, nunc pietatem audientes in ſuaſionibus pacis, agimus Deo gratias, quod apud Chriſtianiſſimum Regem, talem virum tali gratia, & auctoritate pollentem, nobis hoc tempore conceſſerit, qui pro bonitate velit, & pro auctoritate poſsit nobiſcum in commune bonum, quod ab vna tantum concordia dependet conſulere: ſed & poſt Deum, etiam tibi agimus fili gratias, qui tali animo es, te enim adiutore ſperamus reddi compotes huius voti, quod nobis à natura inſitum, à Paſtorali officio iniunctum, minę, nūc & apparatus communium hoſtium Turcarum, quas tuæ Nobilitati non ignotas eſſe confidimus, augent, & exacuunt, &c. ***Dat. Romæ apud Sanctum Petrum &c. XIV. Octobris Anno MDXXXVI. Anno II.***

Pontifex de conſilijs pacis Memorātio gratias egit.

20 Submiſsi à Pontifice Cardinalis Triuultius, Rodulphus Pius Carpenſis, Epiſcopus Fauentinus, paulò poſt Cardinalis; impetrarunt facilè pijs precibus, ne ſummo Reipublicæ Chriſtianæ incommodo, armis concurreretur, quamquam tollere ſimultates, & ſuſcepti belli controuerſias diſſoluere non potuerunt; cuius rei cauſæ

Paulus Iouius lib. 35

Quare à Legatis firmata nō merit.

,, hæ afferuntur à Franciſco Belcario. [Neque
,, Cæſar prior de pace loqui, neque Franciſcus
,, voluit, ille quod ſe à fortuna, non noſtrorum
,, induſtria, aut fortitudine vinci agnoſcebat,
,, Franciſcus, quod illius exercitum ſeminie-
,, ctum putabat, itaque ambæ Legationes irri-
,, tæ fuerunt, niſi quod Paulum Pontificem
,, ſuo officio non defuiſſe declararunt;] è Legatis Caracciolus, permittente Pontifice, Legationem ſuam apud Cæſarem à pace abhorrentem commutarat cum Mediolanenſi præfectura, vt diximus, Triuultius verò è Gallia reuerſus iv. Nouembris Legationis ſuæ rationem, ac ſeriem Pontifici retulit. His addit memoratus Belcarius in Caſtris Cæſaris famem, vehementer in dies auctam, adeò vt panis aliquot diebus deſideratus ſit. Cùm verò in eo bello Venuſinus Comitatus Pontificiæ ditionis in ſummo diſcrimine verſaretur, atque ab Annæo Memorantio ab hoſtili graſſatione fuiſſet vindicatus, Pontifex illi grates his literis egit.

Franc. Belcar lib. 21. lib. 57.

Acta Conſiſtor. ſign. 133.

Caſtra Cæſaris fame laborant.

Magiſtro Franciæ.

Paul. III. lib. bren. an. 2. pag. 611.

Dilecte fili ſalutem, &c. De tua optima erga nos, Statumque, & res huius Sanctę Sedis, ac noſtras, mente, ac voluntate certiores quotidiè ſumus redditi, ſic enim retulit nobis, idque ſæpiùs Venerabilis Frater Iacobus Sadoletus Epiſcopus Carpentoratenſis nobilitatis tuæ ſtudioſiſſimus, quem nos modo ipſius meritis, & virtutibus adducti, in ſacrum ordinem Venerabilium Fratrum noſtrorum S.R.E. Cardinalium retulimus, te in hoc proximo bello, quo regiones iſtæ Prouinciæ Galliæ, populique in illis noſtri, & Status Eccleſiaſticus in maximo metu, ac periculo, conſtitutus fuit, tantum ſtudium adhibuiſſe, tantaque vigilantia eſſe vſum, quo res iſtic noſtræ conſeruarentur, ac quoad fieri poſſet, à detrimentis belli, & licentia militari prohiberentur, vt nihil fieri potuerit, nec amantius erga nos, nec tuo iſti animo, & præſtantiſſimæ virtutis conuenientius; certè enim primarias Vrbes ditionis iſtic noſtræ Aueniouem, & Carpentoratum tua auctoritate, & diligentia nouimus fuiſſe conſeruatas, quæ vt nobis gratiſſima à Nobilitate tua accidant, noſque quotidiè magis te amare, ac magnifacere teneamur, etſi tu tuæ virtutis potiſſimum prçmium ipſam habeas virtutem, gratiamque eam, & laudem, quam apud Deum, atque homines, rectè ſemper agendo tibi comparas, quæ vna quidem merces laborum, & vigiliarum noſtrarum ſempiterna eſt: tamen nos quoque, Nobilitati tuæ, tanto animi ſtudio, tantaque charitate reddimur affecti, vt nequaquam ſatis dignas gratias iſti animo, & amori tuo erga nos agere poſſe videamur: ſed agimus eas tamen, & pro noſtra, ac huius Sanctæ Sedis facultate, & auctoritate, quantum cum Deo licitum erit, occaſioque tulerit, etiam referre ſumus parati, ita noſtra prompta, erga te, ſtatum, honorem, & commodum tuum voluntate, vt in omnibus rebus ſis cogniturus, ad Paternum noſtrum erga Nobilitatem tuam animum, ſingularemque beneuolentiam, nihil iam addi vlterius poſſe: quod ſupereſt, etſi ea te, apud te non eget commendatione, tamen vt teneamus officium noſtrum, cauſam Chriſti & fidei in iſto Regno, quæ à te ſemper fortiſſime defenſa à chariſſimo in Chriſto filio noſtro Franciſco Rege verè Chriſtianiſſimo inuicta retenta eſt, populoſque iſtic

noſtros,

Digitized by Google

noſtros, eorumque pacem, & incolumitatem Nobilitati tuæ, vehementer commendatam eſſe cupimus. *Datum Romæ XXIX. Decembris MDXXXVII. Anno II.*

Hiſdinum captum.

Pulſis Prouinciæ finibus, & Peronæ obſidione Cæſarianis Franciſcus Rex ad rependendas hoſti clades exercitum in Belgium induxit, ac quinquageſimo obſidionis die Hiſdinum munitiſſimam Vrbem expugnauit, tum in Inſubriam irrumpere proximo anno meditatus (Chriſtiani nominis, animæque ſalutis oblitus) impio fœdere cum Solimanno percuſſo, illum proximo anno ad Regnum Neapolitanum inuadendum pellexit, ac Barbaroſſa hoc Anno in Minoricam inuectus, capta Magonis portus Arce Oppidanos in ſeruitutem abduxit, petijtque Conſtantinopolim ad vires aduerſus Chriſtianos inſtaurandas: ex grauiore enim bello, inter Cæſarem, & Franciſcum Regem accenſo, exultantes Turcæ ad inuadendum, ſummo conatu Chriſtianum Imperium procurrerunt, quibus propulſandis vigilantiſſimus Pontifex intentus vniuerſos Chriſtianos cohortatus eſt, vt Chriſtiana conſtantia Turcica molimina retunderent, atque inter alios Cliſſę in Dalmatia munitiſſimæ Arcis, cui occupandæ inhiabant Turcæ, præfectum, populumque Pontificij ſubſidij certiſſima ſpe ad Turcicas graſſationes reprimendas confirmauit.

Paulus Iouius libr. 35

Francus Galliæ Rex cum Solimanno contra Cæſarem Fœdus inijt.

Paulus III hortatur Chriſtifideles ad vires Turcicas reprimendas.

Dilectis filijs, Locumtenenti, & hominibus Cliſsij.

Paul. III. lib. breu. an. 2. pag. 594.

Intelleximus, quanto in periculo conſtituti ſitis ob ea, quæ Turcæ aduerſus vos continuè moliuntur, & quā in penuria pulueris, & frumenti reperiamini, quantaque ſit veſtra in vobis, & iſta Arce tuendis fortitudo, & in Deum, ac Sanctam Religionem pietas, & feruor: laudamus vos filij in Domino, veſtramque virtutem, & pietatem plurimum commendamus, hortamurque (licet non neceſſario) vt in hac tolerantia conſtanter perſeueretis, nos enim numquam vos deſeremus, ſicut hactenus non deſeruimus, &c. *Datum Romæ apud S. Petrū XXI. Octob. MDXXXVI. Anno II.*

Ornauit verba operibus Pontifex, ac præter ſubmiſſa tormentarij pulueris, & frumenti ſubſidia pro toleranda obſidione Turcica, Venetos ad eos defendendos obſtrinxit, de quibus Ferdinandum Regem, ſub cuius clientela erant, fecit certiorem.

Regi Romanorum.

16 pag. 534.

Chariſſime, &c. Quam curam, & ſolicitudinem de Tuis Oppido, & hominibus Cliſſiæ, hactenus ſuſceperimus, quodue ſubſidium, nuper ad eos miſerimus, & officium quoque auctoritatis noſtræ pro eis, apud Venetos interpoſuerimus, arbitramur Maieſtatem Tuam ex Oratore noſtro, quem ad Te ſuper hoc miſimus, & ex literis Agentis apud nos tui plenius intellexiſſe, &c. *Datum Romæ XII. Decembris MDXXXVI. Anno III.*

23 Infeſtantibus etiam ſuperiore anno Poloniam Turcis Pontifex hoc ineunte anno, Regem Poloniæ ad Turcas contundendos ſolicitarat, illumque de parta à Cæſare de Turcis in Africa victoria, deque ingenti clade Turcarum à Sophianis in Syria accepta fecerat certiorem, deque conficienda in communem hoſtem generali expeditione ſpes Polono iniecerat.

Regi Poloniæ.

Paul. III. lib. breu. an. 2 p. 48.

Chariſſime. Gratiſſimas recepimus ſuperioribus diebus complures literas tuas. In illis enim omnibus manifeſtè repræſentata nobis eſt, ſemper nobis perſpecta, erga nos beneuolentia, & in hanc Sanctam Sedem, deuotio tua, quibus nos, vt decet grato animo, & paterna, ac peculiari dilectione reſpondemus, & ſemper reſpondebimus. (Et infrà:) Sed etſi, fili chariſſime, tua pietas hortatione non eget, tibique iuſtè compatimur, quod tali ætate, cui requies potius debeatur, in tam remotis, & aſperis locis bellum reſumere ſtudio Catholicæ fidei decreueris; tamen te hortamur, vt in veteri tua gloria, & pietate perſiſtas, cum pro tuorum Regni, & Dominiorum, fidelium conſeruatione, tum zelo eiuſdem Catholicæ fidei, cui ad extremum deeſſe non debes, eo etiam magis, quo clarè perſpicimus, aſpirare Dei fauorem, ſuis Fidelibus conceſſa hinc Sereniſſimo Cæſari Africana victoria, inde perfidis Turcis magna clade in Syria, recenter afflictis, ſicut certis, nuper ex Cōſtantinopoli ſignificatum eſt: ex quibus firmam ſpem in Domini miſericordia reponimus, breui fore vt Chriſtianis Principibus ad concordiam redactis, cui nos rei inceſſanter incūbimus, & incumbemus Sancta Coſtantinopolitana expeditio, communiter ſuſcipiatur, &c. *Datum Romæ apud S. Petrum die XI. Ianuarij MDXXXVI. Anno II.*

Pia Regis Poloniæ ſtudia gerendi in Turcas belli.

Addici ſtimuli, vt in tuendæ fidei conſtantia perſtet.

pag. 49. in lit. Cardin. S. 4. ait per Sophi inſlictam cladē.

De Turcis in Syria à Sophis, in Africa à Cæſare victis ſit certior. *Bloſ.*

24 Præclara illa conuertendorum in Turcas Chriſtianorum armorum conſilia funeſtis Cæſaris, Regiſque Gallorum diſſidijs extincta ſunt, quibus etiam præclariſſima euertendi Anglorum Tyranni, reſtituendæque ampliſſimo, Regno Religionis Catholicæ occaſio interciſa. Quam enim honeſtiùs ad famam, ad Dei gloriam magnificentius, Cæſar arma in Anglum, quam in Gallum conuertiſſet, Chriſtique, & Materteræ iniurias, excutientibus Tyranni iugum pluribus populis vindicare potuiſſet. De conuerſionibus verò rerum Angliæ dicturi ordine, primum à Catharinæ Angliæ Reginæ morte, quam à Cæſare in ipſius declamatiuncula, aduerſus Gallorum Regem, coram Pontifice, & Cardinalibus habita deploratam, audiuimus, modo agemus. Traxit illa diu acerbiſſimam vitam ex impijs Henrici Regis facinoribus, tum etiam Annæ Bolenæ pellicis artibus variè afflicta, in primis verò, cruciata illa fuit ex inhumana ſæuitia, quam Regij Adminiſtri in venerabilem Senem Ioannem Foreſtum Ordinis Sācti Franciſci, qui Sacras Reginæ exhomologeſes excipere conſueuerat, exercuerunt: plurimos iam vir Sanctus cruciatus, & horridum biennij fluxu inter latrones carcerem perpeſſus, ad martyrij palmā pro defenſo Regio coniugio, & fidei Catholicæ veritate conſtantiſſime ſeruata incorrupta, anhelabat, cùm Regina, pias haſce literas ad eum ſcripſit.

Sander. de Schiſ. lib. I

Io: Foreſtus Franciſcanus Cōfeſſarius Catharinæ Reginæ cum latronibus detinetur in carcere.

„ Mi Venerande Pater, qui dubijs aliorum caſibus adeſſe conſueuiſti, ignorare non potes, „ quid tibi nunc conueniat ad certamen pro „ Chriſti cauſa vocato. Si paucas has, breueſque „ tormentorum pœnas, quæ tibi directæ ſunt, „ pertuleris, æternam, (vt ſcis) mercedem es recepturus, quam, qui propter vllam vitæ huius „ præſentis tribulationē amittere voluerit eum, „ ego omni ratione deſtitutum arbitrarer. Sed „ ò te fœlicem patrem meum, cui Deus dedit, vt „ præ multis ipſe mortalibus hoc cognoſcas, & „ vt ſanctiſſimæ vitæ, ac laborum tuorum curſum, haud aliter, quam his pro Chriſto vinculis, tormentis, ac crudeliſſima morte conſummares; Et ò me miſeram filiam tuam, quæ „ hoc tempore mœroris, & ſolitudinis meę tali „ monitore, ac tam adamato in viſceribus Chriſti Patre, ſum priuanda. Atque ſanè, ſi liceat

Extant apud eundem.

Regina Catherina eum literis conſolatur.

mihi

,, mihi in hac re, quid ardentiſsimè cupiam tuæ
,, charitati (cui arcana cordis, ac conſcientiæ
,, meæ omnia hactenus, vt debui ſemper reue-
,, laui) libetè confiteri: fateor me ſummo tecum
,, vel ante moriendi deſiderio flagrare, (atque id
,, quidem modo Diuinæ voluntati, cui omnia
,, vota, vitamque meum lubens, ſemper ſubijcio)
,, non repugnaret, maximis quibuſque tormen-
,, tis compararem: ita mihi non libet, hoc infœ-
,, lici mundo gaudere, ijs ſublatis, quibus di-
,, gnus non eſt Mundus, &c.

Reſpondit Reginæ Catherinæ, in hanc ſenten-
,, tiam Conſeſſor Christi. [Te vehementer ro-
,, go, vt continuis precibus inſtantem agonem,
,, & certamen meum ſubleues. quod ſi feceris,
,, (ſicut certè facies) nec de conſtantia mea ve-
,, lim dubites, nec de grauibus mihi deſignatis
,, pœnis ſis ſollicita; non enim decet, hos canos
,, meos iſtis terriculamentis puerorum in cauſa
,, Dei moueri, nec virum, qui ſexaginta quatuor
,, annis iam vixit, mortem turpiter effugere, nec
,, Religioſum quadraginta tribus annis in habi-
,, tu Sancti Franciſci diſcentem, & docentem
,, terrena contemnere, non amare, ſed omni co-
,, natu aſpirare ad cœleſtia, &c.

Moritur Catherina Regina non ſine ſuſpicione veneni

25 At viſum eſt aliter Diuinæ Pronidentiæ, nam Ioannis Foreſti martyrium ad biennium extractum eſt, Regina verò non ſine ſuſpicione veneni ad octauā Idus Februarij, ætatis anno quinquageſimo, ac trigeſimo tertio, quo in Angliam venerate, vita exceſsit, cùm prius Henricum Regem hiſce literis amantiſsimi officij præmo-
,, nuiſset. [Domine mi Rex, & coniux dilectiſsi-
,, me, aduentante iam mortis meæ hora, amor,
,, quo te proſequor, facit, vt admoneam te pau-
,, cis, æternæ ſalutis animæ tuę, quam vniuerſis
,, huius Mundi bonis, ac rebus mortalibus an-
,, teſerre debes, neglecta etiam tui corporis cu-
,, ra, propter quam, & me in calamitates mul-
,, tas, & teipſum in plures ſolicitudines conie-
,, ciſti: ſed ego tibi ex animo omnia condono;
,, precorque vt eadem condonet tibi Deus, quod
,, reliquum eſt, comendo tibi Mariam, commu-
,, nem noſtram filiam, vt patris officium in il-
,, lam præſtes.] Pertulit illa aduerſa omnia
ſumma animi conſtantia, ac ſecundas res, & aduerſas experta, hanc ſententiam de ijs proferebat:
,, Fortunam ſe non aſperrimam, nec leuiſsi-
,, mam, ſi daretur optio, electuram; cùm vtra-
,, que ſuas tentationes, ac pericula habeat, ſed
,, mediam potius, ac temperatam; ſi tamen alter-
,, utra eligenda eſſet, malle ſe triſtiſsimam,
,, quam blandiſsimam, infelicibus enim rarò
,, deeſſe cōſolationē, fortunatiſsimis ferè ſemper
,, mentem.] Adſcripſit illa infelices matrimonij
ſui ſucceſſus, tum peccatis ſuis, tum grauiſsimo ſceleri ab Henrico VII. ſocero Rege admiſſo, vt qui ante nuptias Catharinæ, cum Arthuro ad Regni ſucceſsionem aſſerendā, innocentiſsimum iuuenem Eduardum Plantagenetam Ducis, Clarentiæ filium, & Eduardi Regis IV. ex fratre nepotem, matriſque Reginaldi Poli poſtca Cardinalis fratrem, necari iuſſerit, quod confirmat etiam memoratus Reginaldus Polus, qui ſic loquitur.

Reginald. lib. 3.

,, O ſi nunc Rex Pater tuus reuiuiſceret, & me
,, videret ſororis filium eius, quem ipſe, etſi om-
,, nium innocentiſsimum, vt omnes norunt, ta-
,, men, quod nimium propinquus videbatur, Re-
,, gio nomini, ex quo poſtea impedimenta (178.)
,, ſucceſsioni ſuæ exoriri poſſent, tollendum è
,, vita curauit; ſi ille inquam reuiuiſceret, & me
,, videret natum ex ea domo, vnde ipſe impedi-
,, menta verebatur, poſteritatem ſuam defendere,
,, quam tu filius oppugnares? Quale hoc illi mō-
,, ſtrum videretur? quam nunc apertè cognoſce-
,, ret humanam prudentiam, parum ipſam per
,, ſe valere ad omnia impedimenta tollenda per-
,, petuandæ ſucceſsionis? Nulla enim certè res
,, illum ad cædē Auunculi mei impulit, qui om-
,, nium conſenſu, tota vita innocentiſsimus, ha-
,, bitus erat, & vt Scriptura ſolet dicere, [tāquam
,, infans vnius anni,] niſi, quod cum ille Regis
,, Edoardi fratris filius eſſet, & ſolus in illa ſtir-
,, pe mas relictus, proſpiciebat, quam facilè eius
,, cauſa nouæ de iure Regni ſeditiones contrà
,, ſuam domum exiſtere poſſent, quemadmodum
,, quidem aliquas ipſe, dum viueret, expertus
,, erat, cum populus amoris mei Auunculi cau-
,, ſa ſemel, atque iterum in armis fuiſſet, & ſæpè
,, tumultuari ſoleret. Hoc ergo ſublato exiſtima-
,, bat poſſe ſe, & ſuos hæredes ſecurè agere, ac ſi-
,, ne vllo metu regnare, impedimenta omnia eſ-
,, ſe ſublata, perinde quaſi in Regnorum ſucceſ-
,, ſione nullas partes Dei prouidentia obtineret,
,, prudentia humana omnia faceret.

26 Extincta Catharina Regina, triumphauit gaudio æmula pellex Anna Bolena, cui cum nonnulli de aſſerta Regia dignitate gratularentur, in
,, rabiem efferata reſpondit. [Doleo non qui-
,, dem, quod ſit mortua, ſed quod tam honeſto
,, mortis genere obierit.] At vindex Numen nequiſsimæ adulteræ ſupplicium, quod illa inſonti Reginæ optauerat, quinto poſt menſe intulit. Pepererat Anna percuſſa anathemate, informē carnis molem pro experito, adeò filio, Annæque faſtidio affectus Henricus Ianæ Semeriæ Regiæ famulæ Amoribus ſeruiebat. Cumque prolis maſculæ ſuſcipiendæ eſſet cupidiſsimus, Anna ad prolem illi adulterinam ſupponendam, artes conuertit; ac primum (ſummo dedecore Henrici, qui illam perditiſsimè amauerat) ſe proſtituit Georgio Boleno Fratri, vt Regni Anglici ſceptra moderaturus ex vtraque parte Bolenorum ſanguine proſeminatus eſſet, cumque fraus non ſuccederet, etiam ſe alijs amaſijs, ac demum Marco Muſices Magiſtro turpiter addixit maximo contemptu Henrici, qui pro hoc ſcorto impuriſsimo, Reginam, Famam, Eccleſiam, Animam, Chriſtumque contempſerat. Auxit hęc probra, quod Anna Bolena Henrici ſpuria exiſtimaretur, idque à pueris Pariſienſibus cantillaretur, atque etiam in angiportibus, valuis, & plateis affixum Epigramma hoc proſtaret.

Anna Bolena pro inceſtuoſo, & alijs adulterijs cum adulteris pœna capitis punitur.

Iuno Iouis ſoror, atque vxor; verum Anna Bolena
Et ſpuria Henrici filia, & vxor erat.

Demum iniquus meretricis ſpurciſsimæ amor, in iuſta odia verſus eſt, atque illam Henricus (vna cum amaſijs) in vincula coniecit, vt iuſta ſupplicia de ijs ſumerentur, quo accepto Paulus Pontifex concepta de Henrico meliori ſpe, hæc ad Ioannem Regem Luſitaniæ ſcripſit.

Regi Portugalliæ.

Accidit enim, nuper fili chariſsime, quod Diuino iudicio factum, nemo dubitare poſsit, quodque quamuis Tuæ Maieſtati aliunde ſignificandum, non putauimus à nobis prętermittendum eſſe, vt ſicut aſperitatem aliarum literarum noſtrarum, ſuper eodem accepiſti, ita nunc lętiores acciperes; Rex enim Angliæ Henricus, qui propter Annam adulteram, tanta ſe immanitate, impietate, & ſacrilegijs fœdauerat, nunc illam, cum

Anna adultera ab Henrico coniecta in carcere

ſuis

Digitized by Google

ſuis in carcerem conieċit, quæ res initium reſipiſcentiæ eius fore ſperatur, tamquam cauſa morbi abſciſſa, & malis conſilijs repudiatis ad gremium & obedientiam S. R. E. redituri; quod nos lætanter accipientes pari lætitia à tua Serenitate, ac Principibus cæteris accipiendum exiſtimamus, non tam nouiſſima huius Regis demerita, quam vetera merita recordantes, egregium enim & pientiſſimum Principem antea ſe præſtitit, ſicut tua Serenitas meminiſſe poteſt, cum in hæreticis ſtylo, tum in Schiſmaticis bello perſequendis, fideque, & deuotione ſingulari Romanis Pontificibus, & Apoſtolicæ Sedi ſemper exhibẽda. Vtinam igitur Paſtor Cęleſtis hãc ouem tam nobilem ad ouile pietatis reducat, & eum finem videamus diuinæ iuſtitiæ, ac benignitatis, quem hæc initia nobis pollicentur, &c. *Datum Romæ &c. XXVI. Maij MDXXXVI. Anno II.*

Boſſ. Iam illam Henricus decretoria Iudicum ſententia damnatam adulterij, & inceſtus crimine. XIV. kal. Iunij ſecuri percuti iuſſerat, ac triduo poſt eius adulteri Georgius Bolenus eius frater, Henricus Noreſius, Guillelmus Bruertonus, Franciſcus Veſtonus, & Marcus Smetonus Muſicus ſupplicio publicè non tam ſuo ſanguine Henrici opprobria exterſere, quam expreſſere: Thomas verò Bolenus, qui Annæ pater cenſebatur, ferendæ in eam ſententiæ intereſſe coactus eſt, atque ex dolore confectus obijt.

Sander. vbi ſup. Petrus Paulus, Gualter. Aret. in diario: Franciſcus Belcar. lib. 21. n. 62.

27 Sublata ita Anna Bolena, cuius cauſa peſſumdata in Anglia fuerat Religio, excitataque in Sanctos Dei perſecutio, ſperabant pij omnes Henricum ad ſaniorem mentem reuerſurum: ſed cupiditates indomitæ illum in flagitia impulere, atque à Deo auerterunt; licet enim effuſos in Annam Bolenam meretriculam amores damnaret, pœniteretque ipſum Mariam filiam Catharinæ Regina ſuſceptam Regni hæreditate excluſiſſe, ac multa impie geſſiſſe, faſtu tamen impio elatus, acceptos ſupremi Anglicanæ Eccleſię capitis apices abijcere, ac demiſsè ad Vicarij Chriſti obſequium redire aſpernatus eſt: ſectam potius nouã Mahometis exemplo condere meditatus, vt in eius geſtis narrat ſubiectis verbis Sauderus. *a*

a Sander. lib. 1. de Schiſm. Anglic.

,, [Ad ſextum Idus Iunias tum comitia pu-
,, blica, quam Synodum Epiſcopalem indixit,
,, in quibus poſteaquam non parum ſibi diſpli-
,, cere ſignificaſſet, quæ tam ſtudioſè antea Bo-
,, lena filia in Mariæ Principis detrimentum
,, facta fuiſſent, eaque iam irrita eſſe velle; in
,, vtroque Concilio diſceptari, conſultarique
,, iuſſit, quænam fides, quænam etiam forma
,, religionis ac Diuini cultus, deinceps in An-
,, glia teneri deberet, nam hactenus confuſa om-
,, nia, ac perturbata videbantur, & Anna do-
,, minante rerum omnium licentia ſubingreſſa
,, vniuerſa miſcuerat, nec quid quiſque affirma-
,, ret, crederet, aut faceret certum, aut conſti-
,, tutum habebatur. Primo tamen loco, ne Rex
,, Pontificem timere videretur, aut ad Sedis obe-
,, dientiam redire velle, præcepit ne quiſquam
,, de Primatu ſuo in hac conſultatione verbum
,, faceret: quem vt magis etiam nunc exerceret,
,, conſtituit Thomam Cromuelum ſupremum
,, ſuum Vicarium Generalem in cauſis Eccle-
,, ſiaſticis, ac Spiritualibus, eique ſigillum
,, quoddam peculiare aſſignauit ad cauſas eiuſ-
,, modi expediendas. Præſidere etiam illum vo-
,, luit Epiſcopis omnibus in Synodo, ac Prælа-
,, torum conuentu, quod & ſæpè fecit cum &

De qua noua cõdenda religione in Anglia Henricus conſilium petit.

,, Laicus tantùm eſſet, & omnis bonæ eruditio-
,, nis expers. Septembri deinde menſe ſequente,
,, auctoritate ſuæ Vicariæ Canones quoſdam
,, Eccleſiaſticos, quos Iniunctiones vocabat ſi-
,, gillo Vicariatus ſui munitos Archiepiſcopis,
,, Epiſcopis, Abbatibus, reliquoque Clero Crom-
,, uelus præſcripſit, in quibus præter cætera
,, iubebantur Parochi ſub grauiſſimis pœnis,
,, vt Orationem Dominicam cum Salutatione
,, Angelica, Symbolum item Fidei, & decem De-
,, calogi præcepta, aliaque eiuſmodi Anglicè in
,, poſterum in Eccleſijs docerent.
,, His ita conſtitutis, de alijs deinde rebus, fi-
,, deique articulis in vtroque Conſilio diſcepta-
,, ri cœpit: & poſt longam difficilemque alter-
,, cationem tandem libellus quidam editus eſt
,, auctoritate publica, qui vulgò, Sex articulo-
,, rum liber, appellatur, cum hac inſcriptione:
,, Articuli per Regiæ Maieſtatis Serenitatem cõ-
,, ſtituti. Horum primus transſubſtantiationem
,, in Euchariſtiæ Sacramẽto credendam eſſe iu-
,, bebat: Secundus vnam ſpeciem Sacramenti
,, Euchariſtiæ ad ſalutem ſufficere: Tertius cœ-
,, libatum Sacerdotum omnino retinendum:
,, Quartus votorum caſtitatis, & viduitatis non
,, temere factorum neceſſariam eſſe perſolutio-
,, nem: Quintus non modo Miſſarum celebra-
,, tionem iuri Diuino conſentaneam, verum &
,, Miſſas priuatas fieri bonum & neceſſarium
,, eſſe: Sextus denique auricularem confeſſionẽ
,, in Eccleſia neceſſario conſeruandam eſſe aſſe-
,, rebat. Qui ſecus doceret aut crederet, poſt
,, duodecimum diem Iunij proximè ſequentis, in
,, illum tanquam hæreticum ſupplicia grauiſſi-
,, ma exercenda eſſe Regis Serenitas cum vtriuſ-
,, que Senatorij ordinis, & plebis in comitijs
,, adunatæ conſenſu decreuit.

28 Non hæc valuere ad arcendas Lutheri Zuinglijque hæreſes, cùm Anglia à ſuo Capite vero, ſcilicet Chriſti Vicario, diuulſa eſſet, nec palmes, qui in vite non manſerat fructum facere potuit, non enim vt Sãctus Cyprianus *a* aſſerit, aliunde oriuntur hæreſes, quam quod vni in Eccleſia Sacerdoti, & Iudici vice Chriſti non obtemperetur. Adde etiam ipſos decreti authores, Regem nimirum, Cromuelium eius Vicarium, Thomam Cramnerum Archiepiſcopum, & alios Proceres, vtriuſque ordinis occultè hæreſi contaminatos fuiſſe: adeò vt Henricus viſus ſit, præ ſe flocci Deum feciſſe, & Religionem nonquam tenere, ſed quam ad continendos in Regio obſequio populos aptiorem cenſeret, propoſuiſſe. De illius enim incõſtantia, factorum cum dictis pugna, & diſſenſione, hæc ſubijcie Sanderus: [Henricus cùm hæc ipſa in Lutheranos

a S. Cyprian. lib. 1. ep. 5.

,, ac Zuinglianos tam ſeuere decerneret, hæretica
,, multa tenebat, eaque cum Lutheranis, & Zuin-
,, glianis communia, verum etiam cum his ipſis
,, ſuis articulis è diametro pugnantia; primum
,, enim, vt omittamus Primatum Petri, ac vitæ
,, Monaſticæ inſtitutum, quæ vtraque cum hæ-
,, reticis contra Eccleſiæ Catholicæ doctrinam
,, impugnabat, in ipſis Sacramentis immutabat
,, omnia pro ſua libidine; nam primò affirma-
,, bat cum Catholicis ſeptem eſſe Eccleſiæ Sa-
,, cramenta, ſed cum Lutheranis dicebat, tria
,, eſſe tantum à Chriſto inſtituta, Baptiſmum,
,, Euchariſtiam, & Pœnitentiam: cætera qua-
,, tuor, vt minoris momenti minuſque neceſſa-
,, ria, ab Eccleſia eſſe poſtea adiuncta. Deinde
,, in Sacrificio Altaris, & in ipſo Canone multa

Deliramẽta Henrici VIII. in conſtituẽda noua religione in Anglia.

pet-

Digitized by Google

,, peruertebat; nam expungebat vbique Ponti-
,, ficis nomen, & ſuum loco eius ſupponebat:
,, omnes etiam orationes in Miſſa pro Summo
,, Paſtore prohibebat. In Sacramento autem
,, Pœnitentiæ, etſi Confeſſionem neceſſariam
,, eſſe diceret; tamen à Chriſto inſtitutam eſſe
,, negabat; ſatisfactionis nomen omninò abo-
,, lebat. Orare quidem pro Defunctis iubebat,
,, Purgatorij tamen nomen nullo modo permit-
,, tebat. Ordinis Sacramentum fatebatur, ſed
,, in eo tractando, & tradendo infinita permi-
,, ſcebat, imò nouam formam ordinandi Epiſ-
,, copos ipſe præſcripſit. Sacerdotes à coniu-
,, gio prohibebat, Monachis tamen multis, qui
,, Sacerdotes non eſſent, vxores permittebat.
,, Votorum caſtitatis, & viduitatis neceſſariam
,, eſſe perſolutionem volebat, cùm ipſe nihilo-
,, minus omnes, qui viginti quatuor annis mi-
,, nores eſſent à Monaſterijs exire, & ad ſæculū
,, reuerti cogeret, grandæuos etiam quoſcunq;
,, permitteret. Poſtremò, vt plura huius gene-
,, ris non percurram, cùm ipſe in Sancta, San-
,, ctoſque omnes, & in eorum memoriam bene-
,, uolus, ac deuotus videri vellet, interea tamen
,, Eccleſiarum ornamenta, Sanctorum Reliquias
,, ac donaria, & quidquid erat pretioſum expi-
,, labat, & in ſuum fiſcum redigebat: vt vel
,, nullam planè Religionem, aut Fidem coluiſſe
,, eum reuera exiſtimes, vel vt alterum quem-
,, dam Mahometem, profanum quoddam Al-
,, choranum ex diuerſarum opinionum, ac Re-
,, ligionum aſſuturis ingenio proprio voluiſſe
,, conſtituere. Atque is quidem Religionis ſta-
,, tus in Anglia tunc fuit, tum à Catholica fide,
,, tum à Proteſtantium dogmatibus alieniſſi-
,, mus, nec quidquam aliud reuera ab Henrici
,, adulatoribus colebatur, quàm Regis volun-
,, tas atque libido.]

29 Quod ad rapinas ex Eccleſijs, & Monaſterijs ab eo congeſtas attinet, Turcarum tyranno, qui à Chriſtianorum Templorum Sacra ſuppellectile in Turcico Imperio manus continet, longè nequior euaſit Henricus. Præfecerat ille ſuperiori anno luſtrandis Monaſterijs Leam quemdam Iuriſconſultum impium, cuius ſtudium in eo verſabatur, vt Monachos in apoſtaſiam impelleret, Virgineſque ſacras ad ſtupra ſollicitaret. Euerſis enim Monaſterijs eorum opes ad Regium fiſcum auertere moliebatur. Cùmque is fallaci reſtituendæ religioſæ diſciplinæ ſpecie in Religioſorum crimine inquiſiſſet, iuris prætextu grauiſſimum crimen ab Henrico patratum eſt.

Sander. lib. 1.

Monaſteria euertit & ſpoliat Henricus VIII.

,, [Pridie nonas Februarij (inquit Sanderus)
,, criminibus Religioſorum partim detectis, par-
,, tim confictis, obtinuit in publicis Regni co-
,, mitijs, vt minora quæque Monaſteria, quorum
,, annui cenſus nonniſi ad ſeptingentos ferè au-
,, reos æſtimabantur, libidini ſuæ dederētur. Ini-
,, tium fecit à minoribus tamquam Reipublicæ
,, minus neceſſarijs, & in quibus (vt aiebat) pro-
,, pter exiguum Religioſorum numerum, diſci-
,, plina minus commodè obſeruari poterat: re
,, autem vera, vt minori cum inuidia, ac diffi-
,, cultate ad maiora deinde tranſiret: & vt Ab-
,, bates Cœnobiorum opulentiorum, quorum
,, ſuffragia in comitijs nonnihil poterant, eo
,, ſegnius voluntati eius obſtarent, quo minus
,, periculi rebus ſuis imminere exiſtimarent.
,, Oppreſſit hoc primo impetu Henricus Mo-
,, naſteria trecenta ſeptuaginta ſex, ex quorum
,, ſpolijs ceſſerunt in fiſcum Regium annui cen-
,, ſus ad centum plus minus, & viginti millia
,, aureorum: in ſuppellectili verò, boniſque mo-
,, bilibus ad quadringenta ferè millia, præter
,, ea quæ Miniſtri Regis ſibi quiſque rapuerant,
,, Religioſorum autem vtriuſque ſexus pluſquā
,, decem millia ad ſæculum redierunt, ex quo
,, conijci poteſt, quid triennio poſt acciderit,
,, cùm vniuerſa ſimul Monaſteria totius Regni
,, euertit.

30 Dum expilaret Monaſteria Henricus, ſimplici populo, ne pro Diuina cauſa tuenda arma corriperet, ſuadebat illum vectigalium acerbiore onere à Rege leuatum iri. Sed ſacris opibus mox in flagitiorum adminiſtros & luxum, ac lenocinia effuſis, grauiori egeſtate tyrannus preſſus eſt; ita vt populos imperatis vectigalibus intolerandis magis attriuerit, nonnullaſque Prouincias ad arma compulerit, de quibus hæc memorat

Sander. lib. 1. Franciſcus Belcar. lib. 21. n. 62.

Ab Henrico VIII. populi rebellant propter grauia tributa.

,, Sanderus. [Lincolnienſis primùm Prouincia,
,, dein Northumbria, Cumbria Dunelmenſis,
,, & Eboracenſis agri arma ſumpſere: adeò vt
,, quinquaginta virorum millia, & amplius in
,, aciem prodirent. Horum inſignia erant, quin-
,, que vulnera Seruatoris, Calix cum hoſtia, &
,, nomen Ieſu in medio expreſſum, quibus rebus
,, demonſtrabant, ſe ob conſeruandam Fidem
,, Chriſti bellum gerere.] Non erat impreſſa

omnium pectoribus ea religio & pietas, quæ in vexillis erat expreſſa, vt docuere rerum exitus. Cæterū de eo populari motu meminit Diarij Va-
,, ticani Auctor. [Hoc menſe Octobris (inquit)
,, nuntiatum eſt Romæ de rebellione populo-
,, rum à Rege Angliæ.] Quo audito Paulus III. ſpem concepit ferream tyranni mentem molliri tandem his aduerſis poſſe. Franciſcum Regem Gallorum rogauit, ne auxilia illi aduerſus Anglicanum populum, qui pietatis aſſeruandæ ſtudio, arma aduerſus Henricum corripuiſſe præſeferebant, ſubmitteret.

Petr. Paul. Gualter. hoc anno.

Sperat Paulus III. ob rebellionem Henricum VIII. ad mentem rediturū.

Regi Chriſtianiſſimo.

Chariſſime &c. Cùm nuper eodem ferè tempore audiuiſſemus hunc chariſſimum in Chriſto filium noſtrum Iacobum Scotorum Regem illuſtrem apud Maieſtatem tuam conſtitutum, habere cum ea tractatum iungendæ ſecum affinitatis, inde autem in Anglia populares illius Regni iuſto Dei iudicio, & tanta impietate ſui Regis motos iuiſſe ad arma, vt ſanctam Eccleſiam, & Fidem Catholicam ab illo Rege peſſumdatas & conculcatas aſſererent; varijs animi noſtri affectibus vtrumque nuntium accepimus: nam Regis Angliæ licet omni noſtra miſeratione indigni, ſicut antea ſceleribus, ita nunc periculis ex Paſtorali charitate doluimus, eumque maluiſſemus ſeipsū potiùs corrigere, aut pijs monitis tuæ Maieſtatis toties cum illo interpoſitis, cedere, quàm Diuinā vltionem expectare. Ipſum verò Regem Scotorū, qui in tanta impij Regis vicinitate, & contagione, quique ab illo ſæpiùs ſollicitatus, integrum ſe & omne ſuum Regnum ab illius perfidia conſeruaſſet, cum Maieſtate tua, quæ idem in ſuis Regnis pientiſſimè feciſſet, & faceret ſanguine copulari, admodum læti audiuimus, quandoquidem copulatio illius optimi Regis cum Maieſtate tua re, & nomine Chriſtianiſſima, illum licet, & ſe pientiſſimum cum ſuo Regno fideli in conſtantia veræ pietatis confirmatura, & roboratura, quod eſt nobis pro honore Dei Omnipotentis maximè optandum; putauimus, itaque ad noſtrum pertinere officium non magis ipſius Scotorum Regis amore, cui alioqui Eccleſiam

Paulus III. lib. breu. anno 2. pag. 640.

tam pie colenti omnem fœlicitatem tantique Regis protectionem optare deberemus, quàm Diuini honoris (cui deeſſe non poſſumus) cauſa, vt hæc ſcribamus ad te, teque, ſi id iam concluſeris, collaudamus in Domino, ſin autem nondum peregeris, hortamur ad peragendum. Nihil enim hoc magis optare, & conari debemus hoc tempore, quàm vt pij Reges in fidei vnitate conſpirantes, etiam ſanguinis copula inter ſe coniungantur: itaque, quantum noſtra apud Maieſtatem tuam valet authoritas, hanc affinitatem tanquam in Dei ſeruitium redundaturam ex Paſtorali perſona Maieſtati tuæ ſuademus, & ſi eam tibi placuerit ad effectum deducere, admodum gratum, ob cauſas prædictas recipiemus. Illud omninò per viſcera miſericordiæ Domini Noſtri Ieſu Chriſti à Maieſtate tua petimus, & omni ſtudio contendimus, ne in his Angliæ motibus, quos Dei nutu ortos eſſe, non eſt dubitandum. Tu Rex pientiſſimus illum Regem (impijſſimum aduerſus pietatem aſſerentes, & Eccleſiam vindicantes) contra tuam, & Maiorum tuorum conſuctudinem iuuandum exiſtimes: nihil enim eſſet indignius te, ac tua præſtanti pietate; quòd cùm Prædeceſſores tui, ac tu ipſe tot, & tanta pro fide Catholica & Sede Apoſtolica egeritis, nunc te in Anglia non modò eas non tueri, ſed etiam tuentibus obſiſtere, præſertim cùm idem Angliæ Rex excommunicatus, & omnis fidelium participationis exors factus ſit, ſicur tuæ Maieſtati notum eſſe non dubitamus &c. *Datum Romæ &c. VII. Nouemb. MDXXXVI. anno III.*

Scriptis eodem argumento literis Pontifex Bellaium Cardinalem Pariſienſem auctoritate apud Regem florentem, monuit, vt illum à ferendis Henrico tyranno auxilijs deterreret, & affinitatem inter Franciſcum Galliæ, ac Iacobum Scotiæ Reges promoueret.

Cardinali Pariſienſi.

Paul. III. lib. breu. an. 2. pag. 291.

Dilecte fili Noſter ſalutem &c. Duo iſthinc perlata ad Nos ſunt hoc tempore, quorum in altero miſericordiam, in altero iudicium Dei omnipotentis agnoſcimus, miſericordiam Dei exiſtimauimus, audientes tractari affinitatem inter chariſſimos in Chriſto filios noſtros Chriſtianiſſimum, & Scotorum Reges, quos in Sanctæ Fidei cultu, & Dei honore vnanimiter conſpirantes hoc etiam vinculo alligari, ipſumque Regem Scotorum à Vicini Regis toties in ſuam perfidiã trahere conati contagione prorſus liberari optabile nobis eſt. Dei verò iudicium in eo apparuit, quod idem Deus tot ſceleribus Regis Angliæ permotus, populos illius nunc ſuſcitauit ad Eccleſiam, & Fidem Catholicam in illo Regno peſſumdatas, & conculcatas vindicandas &c. *Datũ Romæ apud Sanctum Petrum die VII. Nouembris MDXXXVI. anno III.*

Suadet ne Gallus impiũ Regem iuuet & cũ Scoto affinitatẽ promoueat.

31 Terruit Henricum ea populorum defectio, ſed cùm eorum pars maxima non vero pietatis ſtudio duceretur, ſed pro tuendis opibus ſuis, & commodis, conſurrexiſſet in arma, atque Religionis laruam prætexeret, Chriſti cauſam deſertura mox atque priuatis rationibus conſulere poſſet, facilè Henricus arma ex eorum manibus in prælij procinctu extorſit, fallacibuſque promiſſis illuſos domum dimiſit, poſtea in eorum Duces carnificinam opportuno tempore exerciturus, quę nitidè narrat Sanderus *a* his verbis.

a Sander. lib. 1. de Anglic. ſchiſm.

,, [Cùm Duces Norfolciæ ac Suffolciæ, alijque
,, Regis Miniſtri ſe oppoſuiſſent, in ipſo die
,, prælij obtentum eſt, vt ad colloquium vtrin-
,, que veniretur, in quo Henricus (quod malè ſi-
,, bi timeret) Catholicis populis ſanctiſſimè
,, promiſit, ſe omnia illa, de quibus querebantur,
,, emendaturum, nec eum tumultum cuiquam
,, detrimento poſteà futurum. Quæ omnia cum
,, non edicto ſolum, ſed & publicis tabulis con-
,, firmaſſet; tamen per ſpeciem noui tumultus,
,, non quidem ab iiſdem Optimatibus, verùm
,, ab alijs nonnullis Nobilibus, eiſdem tamen
,, cauſis poſtea concitatis, etiam illi, quos Rex
,, antea ſecuros fecerat, vltimum ſupplicium
,, coacti ſunt] exquiſitiſſimis ſupplicijs fuiſſe confectos, & ab Eccleſiaſticis incitatos, refert Belcarius.

Henricus ſeditionẽ extinguit.

Deſuit huic præclariſſimæ occaſioni, & vltionis ab Henrico repetendæ, & Religionis in Regno ampliſſimo inſtaurandę Cęſar; dum eum furor aduerſus Gallum conceptus, & Galliæ occupandę cupido impulit, vt poſtea cum ipſo Henrico fœdus impium confecerit (contempto Sacramento, quo ſe deuinxerat Romanę Eccleſię numquam cum illo fœdus aliquod initurum ni prius Eccleſię conciliatus eſſet) dum verò Chriſti cauſa ab Hiſpano, & Gallo contemnitur, aucta eſt adeò viribus hęreſis in Anglia, vt poſtea in vtriuſque ditiones maximę ex Anglia calamitates inuectę fuerint.

Fr. Belcar. lib. 21. nu. 62.

32 Henricus verò ad omne malum pronus, non contentus ſubditos ſibi populos hęreſi & ſchiſmate infeciſſe, etiam ſtudia nefaria cõuertit, vt Scotiam in impietatis ſuę ſocietatem pelliceret: itaque Iacobum Regem impijs fraudibus illaqueare, vel incautum opprimere meditatus, ad Eboracenſe colloquium exquiſitis blanditijs illũ ſollicitauit, à quo illum Pontifex miſſo ad eum Internuntio abducere eniſus eſt, rogauitque, vt eumdem, antequam adiret colloquium, pręſtolaretur.

Scotiæ Regem ſollicitat Henricus, vt ſecum in ſchiſmam ab Eccleſia Romana adducat.

Chariſſimo in Chriſto filio Noſtro Iacobo Scotorum Regi Illuſtri.

Paulus III. lib. breu. anno 2. pag. 355.

Chariſſime &c. Cum nonnullis non ſolùm Maieſtatem tuam, ſed totam Chriſtianam Rempublicam concernentibus importantiſſimis negotijs proprium Nuntium Noſtrum ad te mittere decreuerimus, iſque iam ad iter ſe accinxerit, & nuper ad Noſtram notitiam deuenerit, eamdem Maieſtatem tuam cum Rege Anglię in eius Regno de proximo ad colloquium deuenturam. Nos arbitrantes expedire, vt ea quę dictus Nuntius ad te delaturus eſt, ante tuum ex tuo Regno diſceſſum tibi nota ſint, pręfatam Maieſtatem tuam hortandam duximus, & in Domino requirẽdum, vt dictum Nuntium (breui Deo dante futurum in tuo Regno) expectare velis, quod quidem tum ob tuum, tum ob publicam cauſam Nobis erit gratiſſimum. *Datum Romæ apud S. Marcum XXII. Iun. MDXXXVI. anno II.*

Morem geſſit Pontifici Scotię Rex, ſocietatemque cum Henrico reſpuit, vt refert Dauid *b* Camerarius de Henrico ita loquutus. [Specie ami-
,, citię, & quaſi quę ad commune bonum face-
,, rent, communicare vellet, Eboracum inuitauit
,, ad colloquium Iacobum. Reuera tamen, vt eũ
,, in ſuam defectionem pertraheret, ſed Legatos
,, re infecta remiſit Iacobus cum hoc reſponſo:
,, Se nullatenus cum hęretico, & fidei deſerto-
,, re communicare velle, qua libertate offenſus
,, Henricus, bellum Iacobo denuntiat.]

b Dauid Camer. de Scot. fortitud. lib. 4. c. 2.

Addixerat ſe Iacobus Rex Gallorum Regis amicitię, cùmque Cæſaris in Galliam irruptionem audiſſet, comparato exercitu in illius ſubſi-

a Fr. Belcar. lib. 22. n. 61.

dium

Digitized by Google

Iacobus Rex Scotiæ amicitia, & cõſanguinitate Regi Galliæ Franciſco coniunctus.

dium prouolare decreuit; coëgerat enim ſedecim, tam equitum, quàm peditum millia ex ſuis Scotis, bis verò tempeſtate repulſus, tandem Dieppam appulit; at de Cæſaris diſceſſu admonitus, Scotis ſuis remanere iuſſis, curſoribus equis ad Saphorini Oppidum, Lugduno propinquum, Gallo Regi occurrit, cuius Magdalenam filiam poſtea Lutetiæ in matrimonium accepit, re aliquantulum dilata, ne Henricum Angliæ Regem in ſe aſperaret. Lutetiam verò Iacobum Scotiæ Regẽ, ſolemni pompa ingreſſum eſſe Pariſios, pridie Kal. Ianuarij refert Belcarius, atq; de his hactenus. Nunc de indictione Concilij, cuius anteà mentio nõ ſemel illata eſt, oratio pertexẽda venit.

Idem n. 23.

33 Flagrarat iam diu pio ardore Pontifex celebrandi Concilij, ſuperioreque anno illud congregandum erat pollicitus ad extinguendas hæreſes, reſtituendamque priſtinam Chriſtianæ diſciplinæ ſanctitatem. Iamque hoc ipſo anno præſente Imperatore cogendum ſanxerat, rogatuſque decima ſeptima Aprilis, vt diplomate Põtificio indictionem promulgaret (adhibita maturitate) rem in opus perduxit, vt ex Actis Conſiſto-

Acta Conſiſt. ſign. n. 133. p. 34.

,, rialibus patet. [Romæ (inquiunt) Feria VI.
,, II. Iunij fuit Conſiſtorium, in quo fuit lecta, &
,, approbata Bulla Sacri Concilij faciendi, vt in
,, ea continetur.] Ad grauiora verò pericula, ac diſſidia auertenda, ſi Pontificem aperto Concilio obire contingeret, in alio Senatu hęc decreta ſunt.
,, [Die Lunæ XXIX. Maij MDXXXVI. Sua San-
,, ctitate referente decretum fuit, quòd ſi San-
,, ctitas Sua tempore Concilij, (quod Deus auer-
,, tat) moreretur, electio Pontificis ſpectet ad
,, Cardinales tantum, & non ad Concilium.] His decretis paucis poſt diebus de promulganda Concilij indictione, & conſtituendo die actum eſt, vt narrant eadem Acta.

Cardinalium Collegio, & non Concilio electio pertinet Pontificis Summi.

Acta Conſiſtor. ms. Card. Spada ſig. nu. 133. pag. p. 38.

,, Romæ Feria VI. 11. Iunij fuit Conſiſto-
,, rium, Sanctiſſimus Dominus Noſter pro ex-
,, tirpatione hæreſum, & errorum, & correptio-
,, ne morum Chriſtiani Populi, & vniuerſali
,, pace inter fideles componenda, indixit œcu-
,, menicum, ſeu vniuerſale, & generale Conci-
,, lium in Ciuitate Mantuæ, inchoandum die
,, XXIII. menſis Maij MDXXXVII.] Decretum in Senatu editum, biduo poſt inter Sacra ſolemni pompa promulgatum eſt, vt refert Petrus Gual-
,, terius Aretinus. [Die IV. Iunij (inquit) fuit
,, publicatum Concilium Romæ, dum celebra-
,, rentur Diuina in S. Petro.] Indictum illud vrgente Carolo Imperatore, refert Surius, at ſpontè ſua potiùs incitatum Pontificem feciſſe oſtendimus, nam Carolus V. licet illud enixè poſtularit, ducta tamen in Galliam expeditione, retardauit, non enim celebrari poterat, ardente inter ipſum, & Gallorum Regem cruentiſſimo bello: quæ verò cauſæ Pontificem ad hanc indictionem Concilij, quod bella ciuilia diu diſturbarunt, impulerint, nitidè eas recenſet Angelus Maſſarellus in Diario Concilij Tridentini.

Concliũ Oecumenicum indicitur.

Petrus Gualt. Aret. in Diar. m. s. Arch. Vat.

Surius in comm.

Carolus V. Concilium poſtulabat ore, non corde.

M. S. Arch. Vat. inſcriptum Diarium Conc. Trid. Authore Angelo Maſſarelio Conc. Secretario p. 1.

,, 34 Sanctiſſimus Dominus Noſter Paulus
,, Diuina prouidentia PP. III. cùm primum Pon-
,, tifex maximus declaratus fuit, cernens Chri-
,, ſtianam Rempublicam multis iam annis, hinc
,, inteſtinis fidelium odijs, & bellis diſſidenti-
,, bus maximè Principibus ijs inter ſe, quibus
,, ſumma penè rerum omnis à Deo permiſſa eſt,
,, valde attritam: illinc Infidelium continuis per-
,, ſequutionibus, hæreditario fidei noſtræ hoſte
,, Turca Hungariam vexante, contraq; Italiam,
,, Auſtriam, cęteraſque Chriſtiani nominis di-
,, tiones, terra, marique, bellum aggredi medi-
,, tante, grauiter afflictam, innumeris denique
,, hæreſum, errorumque vepribus in miſera (ne
,, dicam alijs Orbis Prouincijs) Germania la-
,, ceratam, & iam penè diuulſam, tantiſque ma-
,, lis aliqua opportuna remedia, ſuo paſtorali
,, officio adhibere cupiens, plurimis, varijſque
,, vijs per Sanctitatem ſuam examinatis nullam
,, aliam aptiorem iudicauit, aut meliorem ea,
,, quàm Maiores ſui Sanctiſs. Pontifices, atque
,, ipſa quidem vniuerſalis Eccleſia in huiuſmodi
,, caſibus, experta eſt, ſaluberrimam (generalis
,, videlicet Concilij) celebrationem, quod ſan-
,, ctiſſimum opus à Sanctitate Sua, etiam tum
,, cùm in minoribus eſſet, magno ſtudio, enixe-
,, que deſideratum, eò magis ſuo ineunte Ponti-
,, ficatu ab eodem efflagitatum eſt, cùm inuictiſ-
,, ſimus Dominus Carolus V. Romanorum Im-
,, perator, ſemper Auguſtus, ac Hiſpaniarum
,, Rex, qui pro ſua in Deum pietate, ac erga Re-
,, ligionem noſtram affectu, magnoque reſtituẽ-
,, dæ Eccleſiæ Catholicæ vnionis ſtudio, proque
,, ſanctæ fidei noſtræ, & tam eius proprio, quàm
,, Sereniſſimi Domini Ferdinandi Romanorum,
,, Hungarię, ac Bohemię Regis, fratris ſui, ac Do-
,, minorum Electorum, Sacrique Romani Impe-
,, rij, Germanicæ Nationis, Ordinum nomine
,, pro huiuſmodi œcumenici Concilij celebra-
,, tione, tùm apud Suam Sanctitatem, tùm etiam
,, fælicis recordationis Clementem PP. VII.
,, Prędeceſſorem ſuum, ſæpenumero, & maximo-
,, pere inſtiterit, necnon Franciſcus, Francorum
,, Rex Chriſtianiſſimus, datis ad Suam Sanctita-
,, tem, & eundem Clementem, Sacrumque Car-
,, dinalium Senatum hac de re literis, nonnun-
,, quam idem repetijſſet. Quapropter Sanctitas
,, Sua in tanta hæreſum, diſſenſionum, bellorum-
,, que tempeſtate, tantiſque excitatis fluctibus
,, hac ſola Concilij generalis celebratione Ec-
,, cleſiam Dei ad priſtinum nitorem reduci,
,, Chriſtianique Populi mores corrigi, vniuer-
,, ſalique inter fideles pace facta, contrà impijſ-
,, ſimum Turcarum Tyrannum generalem expe-
,, ditionem aliquando fieri poſſe ſperabat; itaq;
,, ad Dei Omnipotentis laudem, Chriſtianæ Re-
,, ligionis incrementum, hæreſumque extirpa-
,, tionem, morum reformationem, Eccleſiæque
,, Dei vnionẽ, & pacem, Oecumenicũ Concilium
,, Mantuæ ad X. Kal. Iunij MDXXXVII. in-
,, choandum indixit, (edita Bulla, quæ incipit)
,, Ad Dominici gregis curam, & regimen Diui-
,, na diſponente prouidentia, aſſumpti, &c. *Sub data Romæ IV. nonas Iunij MDXXXVI. Pontificatus ſui Anno II.*

Quibus de cauſis Paulus III Conciliũ indixit.

35 Conceptum ſuis verbis illud Diploma ex M. S. Archiuij Vaticani ſubijcimus.

Paulus &c. Ad futuram rei memoriam.

Ad Dominici gregis curam, & regimen, Diuina diſponente prouidentia, aſſumpti, nihil magis ex animo deſideramus, & ab Omnipotenti Deo precati ſumus, quàm vt Eccleſiam ſuam nobis commiſſam, & tot hæreſum, & errorum vepribus iampridem in ea ſuborti, Spiritus Sancti operante gratia, noſtroque ſtudio repurgatam, eiuſque moribus in melius reformatis, debito nitori, & ſinceritati reſtitutam in ſanctitate, & iuſtitia gratum Deo obſequium præſtare videamus: ſed & illa nihilominus cura nos tangit, cùm conſideramus, atque adeò oculis ipſis cernimus Chriſtianam Rempublicam inteſtinis fidelium odijs, & infidelium vi, ac dolo afflictam, in dies magis

diſſipari, atque diminui. Quibus opportuna remedia adhibere pro paſtorali cura cupientes, cùm multis, varijſque vijs per nos diligenter examinatis, nullam aliam iudicauerimus meliorem, ac promptiorem ea, quam maiores noſtri ſanctiſſimi viri, adeoque vniuerſalis ipſa Eccleſia in huiuſmodi caſibus experta eſt, ſaluberrimam, generalis videlicet Concilij celebrationem. Idcirò eorum ſanctis veſtigijs inſiſtentes, Sacroſanctum Oecumenicum, ſeù vniuerſale Concilium, (quod etiam, cùm in minoribus eſſemus, à nobis maximè deſideratum) ineunte ſtatim Pontificatu noſtro celebrare omninò ſtatuimus, & de hac noſtra conſtanti voluntate, non ſolùm palam loquuti ſumus, ſed & chariſſimos in Chriſto filios noſtros, Carolum Romanorum Imperatorem, & alios Chriſtianos Reges, & Principes per literas, & Nuntios noſtros certiores fecimus: & nunc Auctore Domino indicere, & exinde in loco, & tempore per nos inferius declarando celebrare, ac denum ad optatum finem perducere, omninò decernimus. Et ſperantes, & cum Dei auxilio nobis promittentes, per hoc tam ſanctum, & tam ſalutare remedium, non ſolùm omnes hæreſes, & errores ex agro Domini extirpandos, & Chriſtiani populi mores corrigendos, ſed & vniuerſalem inter fideles pacem componendam: & facta ſub vexillo ſalutiferæ Crucis, contra infideles generali expeditione, Regna, & terras noſtras ab illis occupatas recuperandas, captiuoſque innumerabiles liberandos, & infideles ipſos, ad ſanctam Religionem noſtram, fauente Domino, conuertendos; & ſic ab vniuerſo Orbe in vnum, idemque ouile Domini coaleſcente in vera fide, ſpe, & charitate ſobriè, & iuſtè, & piè viuatur, & indè ab Omnipotenti Deo corona iuſtitiæ expectetur.

Hoc igitur perpetuum, & conſtans animi noſtri ſuper vniuerſalis Concilij celebratione propoſitum, & ſententiam, ad Dei laudem, & gloriam, Eccleſiæque ſuæ ſalutem, decus, & incrementum exequi aggredientes; In nomine Sanctæ, & Indiuiduæ Trinitatis, Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, auctoritate Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum eius, qua in terris fungimur, de Venerabilium Fratrum noſtrorum S.R.E. Cardinalium conſilio, & aſſenſu Oecumenicum, ſeù vniuerſale, ac generale Concilium in Ciuitate Mantuana loco tuto, commodo, fertili, & domorum, ac bonarum habitationum copia prædito, anno Domini MDXXXVII. die XXIII. menſis Maij, quæ erit feria quarta poſt ſacratiſſimum feſtum Pentecoſtes, inchoandum, & vt ſequitur, continuandum, & auctore Domino, finiendum, nuntiamus, conuocamus, ſtatuimus, indicimus, & ordinamus, vniuerſis, & ſingulis Venerabilibus Fratribus noſtris, Patriarchis, Archiepiſcopis, Epiſcopis, & Dilectis filijs Abbatibus, & cæteris Eccleſiarum, & Monaſteriorum Prælatis, vbique Terrarum conſtitutis, in virtute præſtiti iuramenti, ac ſanctæ obedientiæ, & ſub pœnis de iure, vel conſuetudine, aut aliàs contra eos, qui ad generale Conciliũ non accedunt, ſtatutis, mandantes, quatenus perſonaliter, prædictos verò Imperatorem, Reges, Principes, Duces, Marchiones, & alios, qui de iure, vel conſuetudine in vniuerſali Concilio, intereſſe debent, per viſcera charitatis Domini Noſtri Ieſu Chriſti inuitantes, & exhortantes, quatenus pro pace, ſalute, & augmento Eccleſię Dei, & ipſi perſonaliter (quod mallemus) vel, ſi perſonaliter non poſſunt, per ſolemnes Oratores ſuos, congruo tempore huic Sacro Concilio; in dicta Ciuitate Mantuæ, vt præfertur, celebrando, debeant intereſſe: Qui tamen, ſi conſiderent, quàm Nobis iucunda, Chriſtianæ verò Reipublicæ maximè neceſſaria futura ſit eorum in dicto Concilio, paſtoralis præſentia, non dubitamus, quin tum alij ſupradicti Reges, & Principes, tum Carolus Imperator, tum Franciſcus Francorum Rex Chriſtianiſſimus, ſint illi perſonaliter interfuturi: Siquidem Carolus pro ſanctæ fidei noſtræ, zelo, & amore, tam ſuo, quàm Sereniſſimi Ferdinandi Romanorum Regis fratris ſui, ac Electorum, cæterorumque Sacri Romani Imperij Ordinum nomine, pro vniuerſalis Concilij celebratione apud fælicis recordationis Clementem Papam VII. Prædeceſſorem noſtrum ſæpenumero, & maximopere inſtitit; & cum varijs rerum perturbationibus, & bellis, ac alijs legitimis de cauſis, & præſertim præfati Clementis ſuperueniente obitu, tam ſancti operis, & optimi animi, quem ad hoc idem Prædeceſſor habebat, impeditus eſſet effectus, nobis ob hanc noſtram promptam, vltroque ſibi, & omnibus ſupradictis ab initio, vſque noſtri Pontificatus, vt prædictum eſt, à nobis ſignificatam, & oblatam ſuper dicto Concilio, per nos indicendo, & celebrando deliberationem, & proximè in prædictorum Fratrum noſtrorum S. R. E. Cardinalium generali Congregatione decretam, & declaratam concluſionem; qua decuit filiali reuerentia eodem nomine maximas gratias egit. A Franciſco verò Rege præfato, qui etiam ad eundem Clementem, & ſacrum ipſorum Cardinalium Collegium plenas pietatis, ac religionis, hac de re, literas ſcripſerat, quale à Principe verè Chriſtianiſſimo ſperabamus conſenſum, & conforme bonæ noſtræ voluntati ſuper huiuſmodi Concilij negotio reſponſũ accepimus.

Et nihilominus eoſdem Imperatorem, Reges, Principes, & alios ſupradictos, ſimiliter rogamus, & hortamur, vt omni adhibita opera, & ſtudio efficiant, & omnes, & ſingulæ perſonæ in eorum Regnis, & Dominijs exiſtentes, quæ de iure, vel conſuetudine generalibus Concilijs intereſſe debent, ad Concilium huiuſmodi, ceſſante legitimo impedimento, de quo legitimè docere teneantur, perſonaliter, alias per idoneos Nuntios, Procuratores, vel Oratores legitima mandata habentes, Concilio prædicto intereſſe, & vſque ad ipſius concluſionem, & abſolutionem in dicta Ciuitate Mantuæ morari debeant, & ſic congregata multitudine Chriſtianorum copioſa, ea, quæ ad Dei laudem, Eccleſiæ in moribus reformationem, & exaltationem; hæreſum verò omnimodam extinctionem, fideliumque prædictorum concordiam, & ſalutem, ac generalem contra infideles expeditionem pertinent, in eodem Concilio, Deo Auctore, & Adiutore, ſalubriter ordinentur &c. [Adiecta ſunt nonnulla de eiuſdem diplomatis promulgatione, & affixione.] Nulli ergò &c. *Datum Romæ apud Sanctum Petrum Anno Incarnationis Dominicæ MDXXXVI. IV. Men. Iunij, Pontificatus Noſtri Anno Secundo.*

† Ego Paulus Catholicæ Eccleſiæ Epiſcopus ſubſcripſi.

Ego Ioannes Epiſcopus Oſtienſis, Card. Senenſis ſubſcripſi.

Ego Io: Dominicus, Epiſcopus Portuenſis, Cardin. Tranenſis ſubſcripſi.

Ego Bonifacius Epiſcopus Sabinenſis, Card. Iporegienſis, manu propria ſubſcripſi.

Ego Laurentius Epiſcopus Præneſtinus, Cardin.

Cam-

Digitized by Google

Campegius, manu propria ſubſcripſi.
Ego Antonius Presbyter Card. de S. Seuerino, manu propria ſubſcripſi.
Ego Auguſtinus Card. Peruſinus, Sanctiſſimi Domini Noſtri Papæ Camerarius, ſubſcripſi.
Ego Vincentius Caraſa, Card. Neapolitanus, manu propria ſubſcripſi.
Ego Andreas Card. Parmerius, manu propria ſubſcripſi.
Ego Franciſcus Card. S. Crucis, manu propria ſubſcripſi.
Ego Franciſcus Card. Cornelius, manu propria ſubſcripſi.
Ego Nicolaus Card. Capuanus, manu propria ſubſcripſi.
Ego Hieronymus Card. de Ghinuccis, manu propria ſubſcripſi.
Ego Iacobus Car. Simoneta, manu propria ſubſcripſi.
Ego Gaſpar Card. Contarenus, manu propria ſubſcripſi.
Paulus Sancti Euſtachij Diacon. Cardinal. . . . . . ſubſcripſi.
Alexander S. Mariæ in via lata Cardin. Cæſarinus ſubſcripſi.
Ioannes Cardin. de Saluiatis, manu propria ſubſcripſi.
Nicolaus Cardin. Rodulphus, manu propria ſubſcripſi.
Ego Auguſtinus S. Adriani Diac. Card. Triuultius, manu propria ſubſcripſi.
Ego Hercules S. Mariæ Nouæ, Diac. Card. . . . . . manu propria ſubſcripſi.
Ego Matthæus S. Theodori Diac. Card. de Gaddis, ſubſcripſi.
Ego Hieronymus Cardin. Grimaldus, ſubſcripſi.
Ego Alexander Card. de Farneſio Vice-cancellarius ſubſcripſi.
Ego Guido Aſcanius Sfortia, Card. S. Floræ, manu propria ſubſcripſi.
Ego Martinus S. Mariæ in Aquiro Diac. Cardin. Caracciolus ſubſcripſi.

Bloſius.

16. pag. 46 & 47.

Adiectæ ſunt publicæ tabulæ de eo diplomate, ritè promulgato.

36 Accepta Indictionis Concilij Oecumenici fama, Ioannes Faber Epiſcopus Viennenſis, fortiſſimus fidei Catholicæ, aduerſus Lutherum, & alios Hæreticos, Athleta, cuius in ſuperiore Annalium Tomo frequens mentio facta eſt, vt erat ſacra eruditione excultiſſimus, prudentiaque ornatiſſimus, Commentarium edidit, in quo præſentium temporum calamitates, ac ſtatum expoſuit, & quæ pro celebrando, cum fructu Concilio, apparanda neceſſario, viderentur deſcripſit, quem libellum, Madrutij Tridentini Cardinalis opera ad Paulum Pontificem tranſmiſit, grates de pijs, & ſalubribus monitis egit, ſtimuloſque addidit, vt eximijs cœptis inſiſteret.

Ioanni Fabri Epiſcopo Viennenſi:

a Paul. III. lib. breu. an. 2. pag. 496.

Gratum Nobis, & tua pietate, & doctrina dignum feciſti, quod indicto per nos generali Concilio, conſilium, & rationem quandam eius celebrandi nobis explicaſti, & ad nos mittendi per Dilectum filium noſtrum Cardinalem Tridentinum curaſti, in quo eruditionem, prudentiam, & pietatem, tuas priſtinas nobis, & Prædeceſſoribus noſtris multis in rebus ſpectatas facilè recognouimus. Itaque non futuri immemores ſanctorum laborum tuorum te hortamur, vt ſi qua alia ad hoc negotium ſpectantia ſe obtulerint, eodem, quo cœpiſti ſtudio colligas, & nobis mittere cures, ſemper enim hoc à te gratiſſimum recepimus. Cùm autem in præparatorijs ipſis quędam ſint, quæ conferenda tecum diligentiùs, & clariùs dilucidanda nobis videantur, huius negotij peragendi curam ei Nuntio demandauimus, quem propediem ad Sereniſſimum iſtum Regem Romanorum noſtrum in Chriſto filium chariſſimum miſſuri ſumus, &c. *Datum Romæ X. Septemb. MDXXXVI. Anno II.*

Laudatum à Paulo III.

Commēdati pij eius labores, contra hæreticos.

Præparatoria futuri vniuerſalis, nuper indicti Concilij per S. D. N. Paulum huius nominis PP. III.

Authore Ioanne Fabro, Epiſcopo Viennenſi ex Oeniponte IV. die menſis Iulij Anno à nato Ieſu MDXXXVI.

Tom. 13. de Concil. m.s. Archiu. Vatic. ſig. nu. 3200. p. pag. 244. m.s. Franc. Card. Barber. ſig. 2677. pag. 29. Alibi. Act. XIV. XV:

37 I. Poſtquam S. D. N. & Reuerendiſſimorum Cardinalium Collegium, generale Synodum, matura conſideratione decreuerunt certis de cauſis, quæ in eiuſdem Concilij publicatione continentur: quo ſanè, nihil vniuerſę Chriſtianitati potuit accidere præſtabilius, conducibiliuſque: vt non ſolùm hæreſes, & errores, quæ multis iam annis in Germania præualuerunt, verùm etiam, quod ſatis conſtat, in alias Nationes, ac Regna, Galliam ſcilicet, Angliam, Daniam, & Scotiam, & vtinam non in Poloniam, & in Vngariam, cum maximo innumerabilium animarum detrimento, ac irrecuperabili damnatione irruperant, vnico medio Concilij ſopiri, ac eradicari poſſent.

II. Niſi enim multiplices eiuſmodi errores, ac hæreſes per Concilium deponantur, maxima inde totius Chriſtianitatis pernicies ſequetur, adeò vt tandem, niſi Deus ſingulari quadam ſua gratia auertat, ab hac illibata Eccleſiæ Latinę religione, atque ab obedientia Sedis Apoſtolicæ defictam multæ Nationes.

III. Quamobrem neceſſarium erit, ne huiuſmodi Concilium negligatur, ac omittatur, ſed omni diligentia, ac cura procedere, vt ne diutius differatur, curetur.

IV. Præſens autem Concilium, non ea ratione, ac modo, quo cætera priorum temporum, peragi poteſt: nam aliquando Concilium, ſaltem vnius, aut duorum articulorum, vel punctorum cauſa celebratum fuit, quemadmodum de primo ſcribitur, quòd habitum eſt temporibus Apoſtolorum Ieroſolymis, tantum propter Circumciſionem. Ad hæc trecenti ac decem & octo Patres in Nicæa Bithyniæ, de Vſia, ſaltem ac Homouſio conuenerunt, ac potiſſimum ſuper ea re concluſerunt, & indè Symbolum Nicæni Concilij principium habet, & deinde de eadem re, ac materia in magno illi Ariminenſi Concilio tractatum fuit. In Chalcedonenſi autem Concilio error Neſtorij ſaltem ab Epiſcopis damnatus fuit, aſſerentis Beatam Mariam Virginem eſſe Theotocon. In altero verò Nicęno Concilio inſania Iconomachorum fuit oppreſſa, & itidem Francfordiæ ſub Carolo Magno contra Felicianum actum eſt.

In illo autem Concilio, quod hodiè imminet, omnes fermè omnium hæreticorum hæreſes, quas Epiphanius, Philaſter, Auguſtinus, ac alij in Hæreticorum Catalogis proſequuti ſunt, diſcutiendæ proponentur: nam ſæpè (proh dolor!) in his Germaniæ locis, vbi Lutheriſmus præualuit, in eadem domo, ac familia, vbi vix deni ſunt homines, ſingulos ſuas habere de fide opiniones, nouaſque hæreſes reperias.

V. Præcipuè verò conſiderandum eſt, ne iterum contingat, quòd in Conſtanienſi, ac Baſileenſi

lcenſi Concilijs accidiſſe conſtat, vt ſeptem, vel quatuordecim annis Concilium extendatur, ac interim longè deteriores hæreſes, diſſenſiones, ac ſchiſmata oboriantur, ac renaſcantur.

VI. Quamobrem neceſſarium eſt, vt S.D.N. & Collegium Cardinalium operam det, quibus modis eiuſmodi negotia, & præcipuè ſeſſiones, ac in illis, tam graues diſcutiendæ materiæ ordinentur: quod ità, vt ſequitur, commodè fieri poteſt, niſi mea me fallit opinio.

VII. Primò ſciendum eſt, & benè conſiderandum, quod Martinus Lutherus, Oecolampadius, Caroloſtadius, & ſequaces, multos conſcripſerunt, ac ediderunt libros, adeò vt his plauſtrum probè onerari poſſit; in quibus hinc indè ſparſæ ſunt innumeræ hæreſes, & errores, quibuſque frequenter multi vtuntur in multis Regionibus. Vt autem eiuſmodi hæreſes, ac errores faciliùs cognoſci poſſint, atque per Concilium damnari, proindè erit quoque neceſſarium, vt Sua Sanctitas cuiuslibet eiuſmodi hæretici librorum, (quod cõmodè fieri poteſt) concordia exemplaria ſex, vel ſeptem curari, & comparari ordinet, itaut, ſi ex illis aliquæ hereſes per decretum Concilij damnandæ fuerint, vt cuilibet Nationi exemplar, originale ad cognoſcendum, ac diſcutiendum præbeatur, & exigente neceſſitate præberi, & oſtendi poſſit.

VIII. Ad hæc neceſſarium erit, vt ſi per decretum eiuſmodi errores damnati fuerint, ſtatim executioni demandentur: quod per ignem fieri debet, ac poteſt. Nam ſi quemadmodum Apoſtolorum Acta ex Epheſinis, qui curioſa ſectati fuerunt, contulere libros, & combuſſerunt eos coram omnibus, quomodo non etiam igni tradentur hi libri, qui tot, ac tam abominabiles hæreſes, errores, & ſeditioſas, cruentaſque tragedias, immò omnia mala in ſe habent? Neceſſe eſt itaque aduerſariorum libros omnes abolere ſemper.

IX. Niſi enim hoc fiat, communis populus ſemper proceſſu temporis eiuſmodi libros retinebit, quemadmodum vidimus, & experti fuimus ſub hoc Lutheriſmo in libris Vvicleffi, Ioannis Hus, Ioannis de Veſalia, & ſimilium hæreticorum: vbi omnes crediderant eorum libros intercidiſſe, ac perditos fuiſſe. Lutherus tamen, ac alij illos nacti ex Praga, & alijs locis, eos inuulgarunt, ac typis excudi fecerunt; ex qua re, & euulgatione, dici non poteſt, quanta fuerint mala orta; nam in hos libros, cùm incidiſſet Lutherus, illicò ferocior factus eſt, & prius damnatas hæreſes ab Inferis reſuſcitauit ferè omnes.

X. Prædicti autem Lutheri, & Lutheranorum hæreticorum libri commodè ad ædificationem Chriſti fidelium non poterunt damnari, niſi errores, ac hæreſes inde extrahantur, atque quaſi in vnam maſſam colligantur, & notentur, ac ita Patribus offerantur: alioquin aduerſarij dicturi eſſent rem fuiſſe præcipitanter, ac ſummariè diſcuſſam, neque illos plenè auditos, neque eorum libros ex ordine reuiſos.

XI. Cùm autem ſæpedictorum librorum numeroſa ſit multitudo, ſi eorum lectio, primùm, cùm Mantuam ventum eſſet, fieret, ac deſtinaretur; profectò id multis annis legi, ac ponderari non poſſet: nam tot, ac tot, ac tanta ſunt illic ponderanda, vt ſæpè vnus Lutheri liber hominem, etiam non mediocriter doctum; ad aliquot menſes certò intertenebit: & ſi hac via res cœpta non fuerit, nihil certius erit, quàm quòd Concilium hac vna re intertenebitur, ac impedietur ad multa tempora. Nam omninò reſcire neceſsè erit quid damnandum, quid denique reprobandum fuerit, niſi inauditum auctorem, & incognitam rem velit damnare Concilium: quod ne vtique facere poteſt, neque debebit.

XII. Proindè neceſſe eſt, vt Sua Sanctitas confeſtim, & ſine mora aliquot Catholicos Doctores in Germania ordinet, qui eiuſmodi hæreticos libros euoluant, & errores inde extrahant, colligant, ac oboliſcis, & aſteriſcis notent, ex quolibet libro, ſcilicet in hunc modum. Liber Martini editus ſub hoc titulo, anno N. in hac pagina continetur hic error per hæc verba. Eiuſmodi hæreſibus, & erroribus ſeorſim, ac bono, & claro ordine ſegregatis, & in vnum redactis iam vtile, ac neceſſe erit huiuſmodi extracta prius Suæ Sanctitati, & ad Concilium deputatis Cardinalibus, ſeù tot Cardinalium Sacro Collegio exhibere.

XIII. Quòd ſi negotium, ità tractabitur, fiet, vt abſque omni mora omnia bono, & deliberato ordine procedant; neque alibi, id eſt Mantuæ, oportebit bonas horas, & forſan annos perdere per prædictum modum, ac viam ſimul, & Author, & liber, & hæreſis damnatur. Exempli gratia, Lutherus negat ſeptem Sacramenta; nam non ſolùm liber ille iudicandus eſt, aut extractum indè ſumptum, ſed ſunt illi ſua verba oſtendenda. Quo facto decretum immediatè ſequi poteſt, & debet, eum quidem errare, & peccare grauiter quiſque negare audeat ſeptem Sacramenta.

XIV. Præterea Lutherus affirmat omnia ex abſoluta neceſſitate euenire: id quod in Concilio Conſtantienſi damnatum eſt. Negat quoque rurſus liberum arbitrium; negat & multa alia, quæ tamen verè catholica ſunt. Ea quidem omnia ex libris editis explicari, & emulgere, ac trahere oportet: quibus habitis, in promptu erit, & ad manum, quod determinetur, decernat, aut dijudicet Summus Pontifex in conſeſſu Patrum. Simili modo erit procedendum in omnibus alijs articulis perperam, & falsò à Luthero ſcriptis, & prædicatis.

XV. Caroloſtadius, Oecolampadius, Zuinglius, ac alij eiuſdem farinæ, ac fœcis homines negant veritatem, & præſentiam Corporis, & Sanguinis Chriſti in Sacramento Euchariſtiæ, quæ hæreſis multas Ciuitates, immo etiam territoria, nonnullis Principibus, & Ciuitatibus ſubiecta, latiſſimè peruagata eſt, & infecit. Si igitur hæc ſata eradicanda eſt, nullo alio modo fieri poteſt, quàm vt ex eorum libris excerpatur, quod damnabile eſt.

XVI. Ad hæc pernicioſiſſima eſt ſecta Anabaptiſtarum non multo diſſimilis Donatiſtarum erroribus, qui in Africam ſub D. Aurelio Auguſtino irrepſerat. Habet hæc ſecta omnium impijſſima, & ſeditioſiſſima pluſquam viginti, aut triginta hæreſes, & niſi ex ipſorum libris eorum opiniones, & fundamenta cognoſcantur, facilè hæc ſecta non poterit euelli: propterea primo etiam loco neceſſarium erit, eorum libros habere, in quibus reſpuunt Baptiſma paruulorum, & multa id genus alia.

XVII. Eſt itaque expeditiſſima via illa, vt Sua Sanctitas cum eiuſmodi excerptis veniat ad Concilium inſtructa, & parata eo modo, quo dixi, ne cùm Mantuam ventum fuerit, primùm quærendum ſit, quid agendum, quaque de cauſa Conuentus ille à tã longinquis Nationibus Orbis Chriſtiani fiat. Primò itaque libri, de quibus dixi, ſunt

requi-

requirendi, cum magna etiam difficultate, ſine vlla temporis conſumptione, & mora.

XVIII. Præterea, quia Angelus Sathanæ, ita pulchrè ſeſe in Angelum lucis transfigurauit, formidandum eſt vehementer, quòd multi ex alijs Nationibus, ſi totos libros Hæreticorum in Concilio legerint, vt non modò non illos impugnarēt, verùm potius inde Lutherani, ac Hæretici redderentur: nam in his reperies nonniſi mellita, & (vt eſt in Iſaia,) placentia quæque; totus enim ad hoc intendit Lutherus, vt reijciat, ac damnet bona opera; conſuat, (vt eſt in Ezechiel,) puluillos ſub omni cubito manus, & faciat ceruicalia ſub capita vniuerſæ ætatis, ad capiendas animas: proindè tutum non erit omnibus omnium Hæreticorum libros, ſed tantùm conſtantiſſimis, & probatiſſimis Viris communicare. Alioqui, ſi inciderit quiſpiam, vel ſciolus, qui prurientes aures habet, facilè illicietur, vt malo adhæreat. Proindè ad lucrandum tempus, & animas multorum Chriſtifidelium, ſaltem propoſitiones intolerables pugnantes, & quæ prima facie quibuſuis bonis abominabiles, & explodendæ videbuntur, ſunt excerpendæ, ac extrahendæ; quibus oblatis, & ſimul originali, ad verificationis reuiſionem procedendum.

XIX. Ad hoc Concilium opus eſt, vt Sua Sanctitas, ac Domini deputati, pro exordio, proceſſu, ac ordine, eiuſmodi Hæreticorum exemplaria parata, & in promptu habeant vnà cum ſuis extractis.

XX. Cùm igitur libri illi, neque Romæ, neque alibi vſquam in Italia facilè reperiantur, forſan illi libri apud aliquot Catholicos coëmpti reperientur: neceſſarium erit, vt Sua Sanctitas, ac Domini deputati per Nuntium Apoſtolicum, prędictos libros comparari, ac conuehi primo quoque tempore curent.

XXI. Qui autem, qualeſque libri illi ſint, & qui ſint illorum Auctores, tituli, ac inſcripriones, ſi petitum fuerit, non grauabor ea commonſtrare, & in Indicem redigere aliquem.

XXII. Et cùm ſit valdè neceſſarium, vt extracta, & excerpta ſtatim colligantur, Sua Sanctitas, & Domini deputati ordinent ad hoc doctos, & Catholicos aliquos, illiſque committant, vt nulla mora interpoſita eiuſmodi errorum, ac hæreſium extracta comportent, vt deindè Sanctitati Suæ, quantocyùs offerant, ſeù mittant.

XXIII. Per hunc modum Sua Sanctitas ſatis inſtructa poterit, antequam Roma diſcedat cum Sancto illo cœtu Cardinalium, & cum Doctoribus, quos Italia habet, deliberare; & ita parata venire ad Concilium: alioqui facilè fieret, vt diceret olim Sua Beatitudo, non putabam.

XXIV. Vbi autem illi libri requirendi, ac inueniendi ſint, & quinam ad eiuſmodi extracta conficienda ſubordinandi ſint, ſi Sua Sanctitas ex me petat, libenter, & humiliter indicabo, & modum oſtendam, quo pacto hæc omnia rectè, & commodè fieri, confici, & aptari poſſint: nam niſi res ita tractetur, & hoc modo inſtituta fuerit, nullo pacto ſperandus eſt fœlix optabilis exitus, niſi Spiritus Sanctus inauditum aliquod miraculum velit edere.

XXV. Erit etiam valdè vtile, & commodum, vt iuxtà Cancellariam Suæ Sanctitatis ſit quidam Catholicus ex Germania, & qui eodem modo procedat, vt quotieſcumque interrogetur, vel de libro, vel articulo aliquo, vt ille ſit paratus ad omnia expeditè reſpondere, immo etiam, qui æquè vt Cancellaria Apoſtolica regiſtraturam teneat, & qui, quod neceſſitas poſtulat, de omnibus actis, ac agendis poſſit, & rationem, & relationem dare de omnibus, ſiuè hoc petierit Sanctiſſimus Dominus Noſter, ſiuè Concilium, ſiuè quicumque alius Princeps.

XXVI. Et quamquam aliquot Viri docti, pauciſſimi tamen, in viginti illis annis, quibus Lutheriſmus irrepſit, contra nouas illas hæreſes libros ſcripſerunt, ac inuulgarunt, non inutile fuerit, meo iudicio, eiuſmodi Catholicorum editos libros Suæ Sanctitati, vel ab illa deputatis, aut etiam, quantum fieri poteſt, doctis per Italiam exhibendos, & legendos præbere. Ex qua re duo ſequentur emolumenta, quorum alterū eſt, vt cognoſcatur, in quo ſitus ſit Lutheraniſmus; alterum vt in quolibet puncto ſolida Scriptura noſcatur. Hoc etiam efficiet, vt Epiſcopi, ac alij docti Patres, qui ad Concilium venturi ſunt, non tunc primùm, cùm eo ventum fuerit, Scripturas hinc inde diſquirere, ac diſputare cogantur. Nam ex hiſce libris ad manum habebunt, quid ad quamlibet hæreſim, ac errorem reſpondendum ſit.

XXVII. Ad hæc cùm Lutherani Scholaſticam Theologiam penitùs contemnant, ac reijciant; ac loco artis Sophiſticæ habeant, periculum eſt, ne Frater aliquis, aut Religioſus, aut alius in aliqua ſeſſione Sophiſticum aliquod argumentum, quod in Scriptura parum ſit fundatum, proferat, ex quo ſequetur, vt Lutherani ea pro ſuo more deridant, & per conſequens è ſimili facto Concilium deſpectui habeatur. Exempla ſunt odioſa: aliàs hoc longius deducere poſſem. Vt igitur illi videant, ſingularem eſſe modum Lutheranā hæreſim conuellendi, omni cura efficiendum cenſeo, vt vndiq; libri comparentur eorū, qui contra Lutherum, ac Lutheranos ſolidè ſcripſerunt. Ex his poterunt ij, qui ad Concilium venturi ſunt Patres, nonnihil iuuari, ac per Dei gratiam doctis meliora in mentem venient argumenta; nam Scholaſticæ Theologiæ apud Lutheranos pauca, aut ferè nulla eſt auctoritas. Reſtat itaque, vt oporteat, eos, qui impugnare voluerint, Biblicos eſſe, ac in Biblicis ſcripturis benè armatos.

XXVIII. Per hunc modum, ac viam ſpero Lutheranorum errores benè vinci, ac confundi poſſe, ſi ita doctè, ac ordinatè, quemadmodum in Concilijs fieri debet, illis obuietur: fiet enim proculdubio, vt ipſimet ſuis confoſſi telis, ſpontè, ac vltrò à multis ſeſe abdicent hæreſibus, & erroribus, victi enim verbo Dei, & Scriptura ſolida, ſpes bona eſt, vt multa impiè, ac irreligioſè dicta, ac ſcripta reuocent, recantent, ac retractent, ac reuocari non ſint negaturi.

XXIX. Quòd ſi voluntaria eiuſmodi fieret reuocatio, ac retractatio, proculdubio magna apud communem populum, non ſolùm in Germania, verùm etiam in alijs Nationibus excitaretur inde obedientia. Quamobrem etiam neceſſarium erit, vt Sua Sanctitas, vbi Mantuam deueniatur, aliquot excellentes doctrina, ac moribus Viros deligat, qui cum Lutheranis primum ad partem agant, ac modeſtè illos doceant, ac Scriptura conuincant, & ſummo ſtudio laborent, ac ad id toti intendant, vt illos omnes, aut ex aliqua parte lucrari poſſint, ac valeant.

XXX. Proindè mihi non ſit dubium, ſi hac via, ac ratione procedatur, cùm aliqui eorum opinione ſibi ſint contrarij, ac repugnantes, multique ex illis vltrò in viam reuocari ſint (ſuis erroribus retractatis,) res in optimū ſtatum poſ-

ſit deduci: ſi enim ad reuocandum perduci potuerint, iſte modus proculdubio optimus, & vtiliſſimus erit, atque adeò dignus, vt per hunc illis gremium Eccleſiæ denuò aperiendum, & minimè recludendum eſſe putem, ac iudicem. Fiet autem, ſi modeſtè, ſi cum ſuauitate ſermonis, & tandem per Scripturas (quantumcumque fieri poterit, Biblicas) cum eis tractatum fuerit, vt expertus præmoneo. Quod proculdubio, ſi ſophiſticis argumentis, cum ineptis, ac indoctis hominibus cauſa, vel inſtituta, vel tentata fuerit, nihil inde boni ſequetur.

XXXI. Vt autem libri, tam Catholicorum, quàm Hæreticorum ſuo, & cum bono tempore comparentur, ac ordinentur, Sua Sanctitas ſingulares, ac deputatas quaſdam perſonas ad hoc ſubordinare poſſet; quibus tamen ſcribendum erit ſuper hac re, & mandandum vt quantocyus, & ſumma cum diligentia tales libros emant, ac Romam mittant.

XXXII. Præterea valdè erit neceſſarium, vt quibus extrahendorum, & colligendorum errorum, & hæreſum datum eſt negotium, in quo argumenti genere complures, iam ſunt editi libri, priùs ſecum conueniant, ac concordent: ne aliquis errorem, ac hæreſim eſſe ſcribat, quæ minimè ſit: proinde vt inter ſe conferant, & conueniant, neceſſe erit.

XXXIII. Prædicta autem extracta non debent ſpinosè, ac nimis ſubtiliter colligi, ne aduerſarij inde anſam cauillandi arripiant, cum (proh dolor!) tot tantæque apertæ, & Sole meridiano clariores repetiantur hæreſes, vt in illis intolerabilibus, ac manifeſtis colligendis omnis cura ſit adhibenda: ſi enim vnum eiuſmodi opuſculum multis ſcatens erroribus, conuictum, ac damnatum erit: minore negotio, *alij libri* non ita venenati, confundentur, minuſque inde orientur cauillationes. Ea propter non minutula quæque, ſed maiora, & quæ damnabiliora ſunt, ſecerni, & extrahi debent: qualia ſunt, quæ Lutherus, ac alij cum prioribus, & damnatis Hæreticis ſentiunt.

XXXIV. Sic etiam fieri poſſet, vt Sua Sanctitas apud extrahentes hoc impetraret, vt cuilibet extracto errori ſubijcerent breui rationem, cur illa, vel iſta hæreſis damnanda eſſet, ac reprobanda videretur: & hoc renera præclarè factum eſſet, & negotium totius Concilij mirabiliter, & iter, & fœliciſſimè promoueret: nam aliqui inter tot hęreſes, & errores, qui prima facie, ſæpè & rationi, & Scripturæ conſoni eſſe videntur, & apparent, ſi quis non fuerit acerrimi, ac planè Chriſtiani iudicij, facilè ex Catholico fieret, & redderetur Hæreticus. In ſumma, ſi non priùs aptentur extracta, quàm ad Concilium ventum fuerit, non modò fruſtra diſputando multi abſumentur dies, ſed in annos pertraheretur Concilium.

XXXV. Eſſet etiam planè ridiculum, cùm Sua Sanctitas ſit Caput, & Vertex Eccleſiæ, ac Domini de cœtu Cardinalium Concilij cardines, ſi ignorarent, neque notas haberent, propter quas Oecumenicum eſſet celebrandum Concilium. Et licet aliqua forſan ex Bulla Leonis, aut aliunde poſſent eſſe cognita: tamen quia hæc noua ſecta hoc commune habet, vt de die in diem in peius creuerit, & inſtar gangrena ſerpſerit, & quotidiè latius ſerpat; propterea vix credo, Sanctitati Suæ difficultates omnes notas eſſe. Abſurdum itaque foret, hæc præcipua Summum ignorare Pontificem.

XXXVI. Ad hæc longè eſſet abſurdius futurum, ſi in colloquijs, vt fit, propoſitorum, ac dictorum rationem non poſſent adduci. Et iam vbi Lutherani viderint nationē Italicam, ac alias, eſſe Verbo Dei, & ſolidis Scripturis armatas, & benè munitas, longè faciliùs ſeſe doceri, ac à male concepta opinione ſeſe auelli patientur.

XXXVII. Cum primis etiam eſt, & neceſſariò curandum, vt Biblia Veteris, ac Noui Teſtamenti reformetur ex cauſis ſequentibus, nam per ignorantiam linguarum, & impijſſimam inſitiam, multæ intolerabiles irrepſerunt mendæ. Exempli gratia in Euangelio Matthæi legi debet: *Linum fumigans*, adiecta per ignorantiam litera g. legitur: *Lignum*, hodie tamen ille error valdè eſt vulgaris. Ad hæc paſſim legitur: *Sic volo eum manere*; cùm in Græcis exemplaribus legatur ἐὰν θέλω αὐτὸν μένειν. Quod eſt: *Si eum volo manere*. Et eiuſmodi multi ſunt errores. Proinde mihi videtur, vt Sua Sanctitas ea prius inſpici, & emaculari curet. Ad quam rem valdè commodus, & appoſitus erit Pagninus ille Lucenſis, ac alij complures in Italia, & Roma, Latinè, Græcè, & Hebraicè doctiſſimi viri: ſed & hoc præparare interea oportet.

XXXVIII. Præterea Sua Sanctitas, & deputati Cardinales ignorare non debent, quod Lutherus, ac Zuinglius Nouum, & Vetus Teſtamentum in linguam Germanicam verterunt, ac illud pluſquam in tribus millibus locis peruerterunt, depranarunt, ac adulterarunt: ex ea autem verſione, & translatione in linguam Germanicam orti ſunt innumeri errores, ac hæreſes in legendo, ſcribendo, ac prædicando. Cùm autem eiuſmodi translatio in manibus hominum verſetur, nulla mora erit interponenda, ſed omni cura, ac diligentia, inſiſtendum, & elaborandum eſt, vt per Germanos aliquos huius linguæ peritos ex his malè translatis ſaltem intolerabiliores, & maiores extrahantur, ac colligantur errores. Quod ſi cum iudicio, & quadam grauitate factum fuerit, fortè fiet, vt Hæretici ſuos agnoſcant errores: quod mihi non ſit dubium, niſi ſint lapides. Ad hoc verò efficiendum ſoli homines Germani Gręcè, & Hebraicè docti, vtpote lingua experti, ſunt deputandi. Et ille articulus eſt valdè vtilis, & obſeruatione digniſſimus. Deprauatio enim Bibliarum plurimum in cauſa eſt, quod tanti, ac tam immanes, neque prius auditi oborti ſint errores, ac hæreſes.

XXXIX. Illa autem duo requiſita, non tantùm ptimum, cùm ad Concilium ventum erit, ſunt diſcutienda (forſan enim vix aliquot annis experiri poſſent) ſed ſtatim ſunt committenda Viris, vt dixi, doctis, ac linguarum expertis, vt è veſtigio rem aggrediantur: ita enim veniemus ad Concilium cum expedita armatura Dei parati ad perficiendum negotium feliciter, & citò.

XL. Huc accedit, quòd Lutherus in his libris, quos iam aliquot annis effudit, ſibiipſi, ac conſequenter eius quoque diſcipuli, ac ſequaces ſint contrarij: proindè rectè laudabiliter, immo vtiliter factura eſt Sanctitas Sua, ſi doctis, ac Catholicis hoc quoque committat, vt eiuſmodi antilogiarum, ac contradictionum colligerent extracta: nam ſi deprehenſus fuerit Lutherus ſibiipſi contrarius, ac contradicens, ad quod ſexcenties inueniri dabitur, profectò ſuis libris nemo fidere poteſt: nam ad inuitationem Apoſtoli, Scriptura diuinitùs inſpirata, ſi tradita fuerit, non oportet, vt ſit, eſt & non, ſed eſt, eſt.

XLI. Non

Digitized by Google

XLI. Non minus etiam vtile, ac neceſſarium erit, vt ſua Sanctitas curaret fieri excerpta errorum ab Eccleſia prius in vniuerſalibus, vel particularibus Concilijs damnatorum; qui tamen, proh dolor! prępualeſcente Lutheriſmo denuò ab inferis ſunt à Lutheranis reuocati & approbati.

XLII. Ad hæc præſtaret, vt nouæ etiam Lutheranorum, ac aliorum Hæreticorum hæreſes ſeorſim colligantur, ac ordinentur: nam etſi Lutherus prodire fecerit multas, aliquas tamen, antea non auditas, etiam in vulgus ſpargere non dubitauit: quale eſt illud, quod in ſermone de diuite, & Lazaro docuit, ab Aſcenſione Chriſti in Cœlum, neminem veniſſe in Cęlum, neque venturum illuc vſque ad extremum Iudicij diem.

XLIII. Et quamquam multæ ſunt grauiſſimæ hæreſes, cum primis tamen Sua Sanctitas conſiderare debet, ea, quæ ſpectant ad officium Miſſæ, ac Sacramentum Euchariſtiæ. Præcipuè autem Lutherus nocentiſſimam hæreſim contra Miſſam excogitauit, quæ in cauſa fuit, vt multa Templa, ac Monaſteria diruerentur, & in multis locis, Ciuitatibus, ac Regionibus nulla amplius Catholica celebretur Miſſa; ab hoc enim puncto aduerſarij haud facilè ſeſe patientur vel auelli, vel abduci, non attenta auctoritate Danielis, Malachiæ, & aliarum Scripturarum, ſolummodo propter Canonem Miſſæ, Sacramentum, & Sacrificium. Hic neceſſarium eſt, deputatos præſidentes eſſe benè deliberatos, & fundatos, quia hic hæret maximus ſcopus orthodoxæ Religionis.

XLIV. Et quamquam non dubitem, quin Sua Sanctitas, & Domini Cardinales, ac Epiſcopi ſatis ſine in his rebus verſati, ac docti, nihilominus tamen, cùm hæreſis contra Sacrificium Miſſæ prioribus ſæculis, non tam temerè, & pertinaciter, quemadmodum temporibus noſtris, diſſeminata ſit, neque oblatio Miſſæ à quoquam hæretico fortiter impugnata vnquam fuerit, ac pauci Doctores ea de re ſcripſerint, propterea non infrugiferum eſſe puto, vt Sua Sanctitas meos & aliorum in hoc argumento libros ad Suam Sanctitatem transferri curet; nam in hoc puncto multum erit laboris, ac diligentiæ ponendum, alioqui apud Zuinglianos, numquam reſtituetur in ſuo ordine Miſſæ Sacrificium.

XLV. Porrò cum Lutherus acerrimè Primatum S. Petri, ac Romanæ Eccleſiæ impugnauerit, ac damnauerit; quod etiam nuper Rex Angliæ ſequutus eſt, curandum erit, vt huic articulo à Lutheranis propoſito, fortiter, & ſolidis Scripturis, ac argumentis obuictur, ac reſpondeatur.

XLVI. Cùm autem ego ante quindecim annos contra Lutherum pro Primatu Petri ſcripſerim, ac illud opus prius Romæ, deinde quater in Germania excuſum, ad hæc Dominus Doctor Ecbeyus in eodem argumenti genere ſit cum laude, ac dignitate verſatus; eiuſmodi tamen libri omnes diuenditi, ac neſcio quo pacto euanuerint, proinde valdè vtile & profuturum, & ex aliqua parte neceſſarium eſſe duco, vt eiuſmodi libri de Primatu Petri & Romanæ Eccleſiæ recudantur, ac denuò typis mandentur, vt ſi aduerſarij in hoc puncto vellent plus iuſto eſſe moleſtiores, id quod maximè formidandum eſt, iam Patres, qui Mantuæ congregati fuerint, poſſent ex ibi collectis videre, quid eſſet de Primatu Petri, & Romanæ Eccleſiæ ſentiendum: nam in hoc opere reſpōdeo Lutheri argumentis, & obiectionibus omnibus.

XLVII. Ad Primatum autem Petri, ac Romanæ Eccleſiæ duo librorum genera in primis conducent, ac vtilia erunt: quę neceſſariò ſunt Suę Sanctitati, ac DD. Cardinalibus comparanda: primò acta Conciliorum, quę nuper Baſileæ & Colonię ſunt impreſſa, in quibus videre erit, quo pacto ſemper in antiquis Concilijs negotia fuerint diſcuſſa, & pręcipuè pręſidente Romano Pontifice. Quamobrem Sua Sanctitas omni modo curare dignetur, neque negligat, vt eiuſmodi actorum Conciliorum exemplaria quinquaginta, ſexaginta, aut etiam centum comportari, & ad ſe deferri ordinet: illis enim habitis, licebit videre, in prioribus Concilijs non ſediſſe, neque vocem dediſſe Sectores, Sartores, Cœmentarios, & huius generis homines; id quod maximè fieri, & obſeruari volunt aduerſarij ferè omnes. Secundò, in multis S. Benedicti Monaſterijs habentur veterum Conciliorum originalia ante aliquot centenos annos in membrana exarata & ſcripta, quę Sua Sanctitas omninò per Ordinarios, aut Abbates accerſiri, & aſportari iubeat, ac committat: nam per huiuſmodi antiqua, ac veneranda volumina aduerſarij facilè confundentur. Vbi autem, ac in quibus Monaſterijs ac locis Germaniæ huiuſmodi libri repertantur, ego ſi de hac re interrogatus fuero, me oſtenſurum offero, ac polliceor, ac per huiuſmodi media multa nullo negotio perficientur.

XLVIII. Periculum etiam eſt, ne aliquot difficultates emergant propter ſeſſiones, ac præcedentias; quapropter vtile eſſet, vt Sua Sanctitas ex actis antiquorum Conciliorum peti iuberet, quo pacto olim ſeſſiones habitæ fuiſſent, & vt hęc in quendam quaſi Iudicem colligantur per Dominos Deputatos, ne inanes propter ſeſſiones rixæ oboriantur, & ne fortè in vnum atque alterum annum ſolius pręcedentię cauſa protrahatur Concilium. Ad quod etiam valdè vtile, & commodum erit, ſi Sua Sanctitas acta Concilij Florentini, Piſani, & vltimi Lateranenſis depromi curauerit. Ad hæc ſcire debet Sua Sanctitas Baſileę eſſe duo volumina in pergameno exarata, in quibus omnia eius Concilij acta copioſiſſimè, etiam nulla ſcheda pręter miſſa, continentur. Ita etiam Conſtantię reperiuntur ſimiles libri, in quibus nihil omiſſum eſt, quod ad ſeſſiones, ac alia huius generis pertinere videtur. Quæ omnia Sua Sanctitas per Sereniſſimum Romanorum, ac Vngariæ, & Bohemię Regē Dn̄m meū Clementiſſimum Ferdinandum ad Concilium ordinari poſſunt, quòd ſi, vel propter præcedentiam, aut alijs ex cauſis, controuerſia mota fuerit, mox ex his tantæ auctoritatis libris emergentes difficultates etiam cum maieſtate decidi, & reſolui poterunt, multum enim iuuabit, & pręſtabit retroactis Concilijs ſic, & ſic ſediſſe, & egiſſe.

XLIX. Nam, etſi acta Conciliorum Conſtātienſis ac Baſileenſis ſint typis excuſa, nihilominus non ſunt niſi quędam Summaria. Illa quæ Baſileę ſunt, in duobus iuſtę magnitudinis voluminibus ſunt integra acta.

L. Debet etiam Sua Sanctitas ſcire, quòd iam inde à viginti annis multi præſtantiſſimi, & antiquiſſimi Auctores, & eorumdem libri per Typographos ſunt in lucem editi, quos proculdubio aduerſarij, ſi ad Concilium venerint, ſecum portabunt. Proinde curandum eſt, cùm hi libri forſan Romæ ante hac non fuerint viſi, vt eorum aliquot exemplaria per Dominos Deputatos, quantum fieri poteſt comparari, ac conuehi Sua

Sanctitas pręcipiat, ac ordinet, ne cùm fortè aduerſarij in colloquijs, ac diſputationibus illos allegauerint, eorum copia in continenti fieri, & haberi non poſſit: & forſan aliunde etiam, cum riſu, eiuſmodi Auctores oporteret ab aduerſarijs emendicare. Quj autem & quales ſint ij Auctores comparandi, ac Romam conuehendi, ac ordinandi ſint, proprio, ac ſingulari continebitur Catalogo, ſi ita placuerit Suæ Sanctitati.

LI. Pręterea Sua Sanctitas ante omnia, & præcipuè conſiderare debet, quod Oecolampadius, Capito, ac alij, multos libros ex Chryſoſtomo, Theophylacto, ac alijs, de Gręco in Latinum converterunt, & vbicumque locum aliquem ſuis hęreſibus aduerſari deprehenderunt, illum prætergreſſi ſunt, ac non translatum reliquerunt multiſque in locis adulterarunt. Proinde neceſſarium erit, vt Sua Sanctitas aliquot Italicę Nationis Gręcè, & Latinè eruditos viros, interim dum ad Concilium venitur, ſubordinet, ac deputet, qui eiuſmodi illorum translationem, oblatis Gręcis exemplaribus, emendent, ac eorum errores detegant, breuiter notatis erroribus quo loco, & quàm hallucinati ſint, veluti in quaſdam annotationes redigant: nam optimi quique Auctores per eiuſmodi perfidos Interpretes ſunt corrupti, ac deprauati. Exempli gratia, Chryſoſtomus paucis paginis complexus eſt capita Bibliæ: hunc libellum Oecolampadius vertit, ſed ita peruertit, vt pluſquam in centum locis mendę intolerabiles reperiantur.

LII. Opus autem ſanè eſt hoc facere, cùm ſupradicti Interpretes, neſcio quam exiſtimationem, ac ſummam eruditionis, ac linguarum cognitionis opinionem apud multos in Germania ſibi comparauerint. Rurſus autem, ſi eorum inſcitia, aut maleuolentia, per doctos viros detegetur in Concilio, fiet, vt eorumdem exiſtimatio penitùs apud omnes obſcuretur. Hoc autem antea Romæ, vel alibi fieri debebit, ac neceſſe erit, ne cùm ad Concilium ventum fuerit, ſolum huius rei gratia ad longa tempora ſit inhærendum grauioribus pro Chriſtiana Republica negotijs exiſtentibus.

LIII. Summa etiam erit neceſſitas, vt Sua Sanctitas proprios librorum excuſores Mantuæ habeat, qui ſolum Suę Sanctitati deſeruiant. Adiecta etiam pœna, ne quiſquam aliquid excudat, non ſolùm prædicto in loco, verùm etiam alijs in Regionibus earum rerum, quę in Concilio tractata fuerint: alioqui aduerſarij ſuis editionibus magnas parient confuſiones, ac fortè tumultus, eritque adeò poſtremus error peior priore. Expertus dico, ſcio enim, quid in aliquot Germaniæ Principum Dietis, ac conuentibus acciderit, vbi Lutherani mox, non tantùm quę dicta, ſed & ferè quę non dicta, dumtaxat cogitata fuerunt, imprimi fecerunt.

LIV. Scit rurſus Sua Sanctitas, & Domini Deputati, quod contra Sedem Apoſtolicam centum grauamina Germanicę Nationis ſunt edita inuulgata. Et cùm in hoc futuro Concilio plures abuſiones, maculę, rugę, & nęui, quibus magna ex parte facies Eccleſię defœdata, & commaculata apparet, delendi, ac quaſi ſpongia abſtergendi ſint, alioqui abuſionibus non ſublatis è medio, nulla pax, nulla denique vnanimitas erit. His autem in vnoquoque ſtatu reformatis, fiet ſine dubio, vt is Chriſtus, qui in nauicula Petri ventis, & mari ſęuientibus, dormire videtur, ſurget, imperabit ventis, & mari, & fiet magna tranquillitas in Eccleſia Dei. Ego autem ſi dignus ac idoneus ad conſulendum eſſe poſſem, ex puro corde Suę Sanctitati hoc conſilium darem, certè, meo iudicio, abuſiones Romanę Curię (magnum enim eſt diſcrimen inter Curiam Romanam, & Romanam Eccleſiam) prius per Suam Sanctitatem eſſent moderandę, non enim committere debet Sua Sanctitas, vt quilibet aduerſarius garrulus, & impudens ſibi eiuſmodi abuſionum tollendarũ vendicet cenſuram, ac auctoritatem. Proinde hęc omnia ſunt ante Conciliũ per Summum Pontificem deliberanda, & facienda: poterit enim nunc Sua Sanctitas illa centum grauamina Nationis Germanicę in manus ſumere, ac illa per ſe ſua ſponte moderari, ac mitigare, & quę occurrerint abuſiones tollere ſine inueſtigatorio: ſunt enim eiuſmodi, vt mitigationem patiantur, & ſunt certa moderamina in promptu, quibus Sua Sanctitas ſeſe grauatam conqueri iure vix poterit. Eſt enim longe latius, multoque conſultius Sacroſanctę Sedi Romanę, & Cathedrę Petri, vltrò in abuſionibus, quę irrepſerunt, cedere, quàm tandem cadere.

LV. Si igitur Sua Sanctitas Domum ſuam, ac Curiam, ac eius abuſiones ita reformauerit, magnam apud omnes Nationes conſequetur laudem, ac auctoritatem, eritque magna ſpes, vt etiam tota Germania, immò tota Eccleſia, poſſit in tranquillum, ac orthodoxum priorem ſtatũ redigi, eritque magnum documentum voluntatis ac modeſtię Suę Sanctitatis, non ſolum apud Hęreticos, verùm etiam Orthodoxos: ita enim fiet, vt facies Eccleſię tot cicatricibus deformata poſſit ad ſuum decus reformari.

LVI. Alioqui aduerſarij ſemper, & vſque ad raucedinem præſidenti Summo Pontifici clamabunt: *Medice, cura te ipſum; qui alium doces, te ipſum non doces? qui in lege gloriaris, per præuaricationem legis Deum inhonoras. Et quare aſſumis Teſtamentum meum per os tuum? Tu verò odiſti diſciplinam, & proieciſti ſermones meos retrorſum.* Hęc ſumma neceſſitate adductus dico bono zelo, ac animo. Ita me Deus amet; hac ſola ratione perſuaſus, vt per omnia cultus Dei, & Apoſtolicę Sedis ſeruetur, vt mala in futurum emerſura vitari, & in tempore pręcaueri poſſint.

LVII. Demũ maximè & ante omnia conſiderandũ eſt, quòd in publicatione Cõcilij nullus ſaluus conductus continetur: aduerſarij autem nullo pacto poterunt adduci, vt veniant, niſi expreſſo ſaluo conductu, qui etiam à Sacratiſſima Cęſarea Maieſtate debet edi, & publicari. Proinde curandum eſt, vt etiam ſaluus conductus confeſtim abſque omni mora publicetur, alioqui Lutherani noua inibunt conſilia, & inter ſeſe conſuſurrabunt in eorum conuenticulis, neque ad Conciliũ proficiſcentur: Proinde neceſſarium erit, quemadmodum dixi, in primo quoque tempore articulus ille enodetur, ac publicetur: nam, ſi negligatur is ſaluus conductus, proculdubio hęc prima & pręcipua erit illis anſa, ne minus veniant etiam centies ad Concilium vocati.

LVIII. Quid autem in prædicto ſaluo conductu narrari debeat, & quid omitti, Sacra Cæſarea Maieſtas maturè conſiderabit: Etſi ego quoque interrogatus de hac re fuero, pro tenuitate intellectus mei, quæcunq; potero, humiliter, & pro mea in Deum, & orthodoxam religionem debita obſeruantia, indicabo.

LIX. Quamquam etiam in die Pentecoſtes Concilium Romæ ſit denuntiatum, & publicatum

Digitized by Google

tum, nihilominus tamen neceſſarium videtur, vt Archiepiſcopis ſingulatim in Germania demandetur, vt ſuos Suffraganeos conuocent, & ſecum deliberent, quos ad Concilium mittere, & ordinare velint: & deinceps opus eſt etiam, vt Suffraganei ſuum Clerum conuocent, & cum illis cōcludant, qui ad Concilium vel de Prælatis, aut Doctoribus mittendi ſunt, & qui non. Et cùm ſit poſſibile, non tot Epiſcopos conuenturos ad Concilium, quot in primitiua Eccleſia conuenire conſueuerunt, & conuenerunt in Chalcedonenſi, Epheſino, vel alibi: ſed ſaltem eorum Nuntios, & vtinam doctos, affuturos, æquum ac neceſſarium eſſet, vt Prælati inter ſeſe contribuerent, quo maior Doctorum, & Catholicorum numerus cōgregetur in Concilio: & niſi hac via & ordine procedatur, paucos credo propter tenuitatem rei familiaris poſſe ad Concilium ex Germania venire. Propterea illis quoque, qui venturi ſunt demandandum eſt, vt habitu honeſto Presbyterali, & cum quadam grauitate, morum, & vitæ, veniant. Hoc autem commodè per Nuntium Apoſtolicum in partibus Germaniæ, & circumiacentibus Regnis, atque locis poteſt expediri, qui Nuntius poteſt etiam Archiepiſcopis, Epiſcopis, ac alijs præſcribere, ac mandare, ac ab illis rurſus reſponſum, & relationem accipere, vt Sua Sanctitas maturè ſcire poſſit, qui, quot, quales, & à quibus Regionibus ſint venturi, qui ad Concilium vocati ſunt. Et hac cogitatione rectè abſoluta, & in effectum deducta videbunt, & ſcient non modò aduerſarij, ſed & optimi quique Catholici rem Concilij, Sanctiſſimo Domino Noſtro cordi eſſe.

LX. Rurſus verò, cùm plerumque doctiſſimi quique, & qui commodiſſimè in hunc vſum deputari poſſent, ſint omnium pauperrimi, neque poſſint ſeſe per anguſtiam rei familiaris, & quod ſit illis domi curta ſupellex, ad Concilium præparare, eſſet valdè commodum, vt Sua Sanctitas, cum alioqui, & antequam etiam in ſummum hoc dignitatis faſtigium eligeretur, ſemper doctorum & bonorum fuerit patronus & mœcenas, eiuſmodi doctis ac Catholicis aliquod ſubſidium, aut viaticum ordinaret: nam hi, qui tam fortiter in hanc horam Lutheriſmo reſtiterunt, omnes pauperrimi, & quouis codro pauperiores ſunt: ſine illis autem, & eorum præſentia parum proficerent alij. Quare de patrimonio Crucifixi, aut Petri, apprimè neceſſarium erit, vt huiuſmodi doctis de viatico, & victu prouideatur: qua in in re Sanctiſſimus Dominus Noſter proculdubio pro innata ſua bonitate, & in doctos liberalitate difficultatem non faciet; ſed hac parte gloriam ſibi immortalem cùm apud Deum, tùm apud homines pariet: ad hæc eorum Ordinarijs ſcriberet, & mandaret, vt ipſis quoque doctis de neceſſarijs ad ſanctum hoc opus prouideretur; res enim tam ardua non poterit facilè abſque illis expediri.

LXI. Qui autem contra Lutherum ac alios Hæreticos ſcripſerint, ac prædicauerint expeditè palam eſt, & breuiſſima ſcheda poterit oſtendi. Vt igitur eorum opera Sanctitas Sua vti poſſit, efficiendum erit, vt ſubſidio Suæ Sanctitatis ad Concilium venire poſſint, nam opus erit, vt libros ſecum deferant, in quibus non mediocres ſumptus conſiſtunt.

LXII. Quamquam etiam in Regno Bohemiæ etiam noſtri multi boni, ac orthodoxi ſint Chriſtiani Eccleſiæ Romanæ cum obedientia ſubiecti, nihilominus tamen irruperunt interim, & à tempore Baſileenſis Concilij aliquot Hæretici, ſcilicet Piccardi, qui malè ſe in Sacramentis, ac Miſſæ officio gerunt. Sunt & illic Lutherani; ſunt & Calixtini, qui ſub vtraque ſpecie communicant. At vt verum fatear, hi ſunt Lutheranis, & Zuinglianis tolerabiliores, quia in paucis à Chriſtiana Eccleſia diſſentiunt. Alioqui contra Lutheranos propter Eccleſiaſtica Sacramenta acerrimè pugnant, & bona ſpes eſt, ſi humaniter, ac debitè cum illis tractatum fuerit, facilè ad Eccleſiam reduci poſſunt. Eſſet igitur bonum, quòd Sua Sanctitas, & Sacra Romanorum Regia Maieſtas rem illam procurarent, quibus medijs, ac modis, Bohemi quoque ſuos Nuntios in Concilio haberent: vt ita aſſiſtente gratia Spiritus Sancti, hoc quoque inclytum Bohemiæ Regnum iterum gremio Eccleſiæ reſtitueretur, ac ad vnitatem fidei reduceretur: nam niſi illi vocarentur, poſſet multum inde incommodi ac diſcordiæ oriri: at è contra cùm bona ſint illic iudicia, quod Bohemi ſuis abuſionibus de Euchariſtia, quæ paruulis datur, & nonnullis alijs rebus, cederent.

LXIII. Ad materiam autem ſub vtraque ſpecie, opus eſt, benè fundatos eſſe eos, qui hac de re vel cum Bohemis, vel etiam cum Lutheranis conferre velint. At quibus Scripturis & modis obuiandum ſit, facilè reperietur in actis Concilij Baſileenſis & Conſtantienſis, ex Ioanne Gerſone, ac alijs, qui hæc deſcripſerunt.

LXIV. Qui autem ſint illi docti ac Catholici apud Germanos, qui ad hunc vſū deputari poſſint, & quid vnicuique oneris imponi poſſit, ſi hoc Suæ Sanctitati placere videro; offero me libenter, & cum debita obedientia fideliter ad vtilitatem, & vnitatem orthodoxæ fidei cum longè maioribus demonſtraturum: nihil enim tam graue poterit iniungi mihi, quod non ſim pro tenuitate mearum virium libens facturus.

LXV. Et hæc mea indicatio, & quaſi præmonitio eſt meo iudicio non minus neceſſaria, quàm fructuoſa ac vtilis: nam niſi hoc modo in præparatorijs procedatur, periculum eſt, ne futurum Concilium in multos annos protrahatur, & forſitan (quod Deus Optimus Maximus auertat) rebus non vſque adeò fęliciter expeditis, diſſoluatur, & nihil egregium, & neceſſarium expediatur; atque ita nouiſſimus error ſit futurus peior priori. Si autem, vt ſupra oſtendi, omnia ita præordinabuntur, & præparentur, ſpes eſt maxima, vno anno poſſe totam Concilij rationem explicari, & expediri; alioqui ſi illotis, vt aiunt manibus, & quaſi cœcutientes, ac imparati Mantuam venerimus, nonniſi rerum omnium confuſionem, & turbationem videbimus.

LXVI. Quod autem attinebit ad expeditionem contra infideles, ac alios articulos; non me impedio ac immitto: nam cùm in Spiritu Sancto fiat Concilij congregatio, par eſt, vt hæc grauiter, & conſultè concludatur: Prius tamen opus eſt vnitatem in domo & Eccleſia Dei firmare, & ſarcire: quod non fiet, niſi vna Fides, & vnum Baptiſma conſeruetur, ac prædicetur in tota Eccleſia Catholica, & mihi dubium non fuerit quin his, qui habitare facit vnanimes in domo, pacem reddat, vt cantemus cum cytharœde illo Regio: *Ecce quam bonum, & quam iucundum habitare fratres in vnum.*

LXVII.Upereſſent inſuper nonnulla alia forte non vſque adeò contemnenda, vel negligenda: quod verò non poſſint calamo tutò & ſe-

Digitized by Google

curè credi omnia, ſed potius quædam in aurem dicenda ſint, confidenter proin in præſentiarum explanare rem latius abſtinui, fortè Deus dabit, vt in alio tempore poſſint aperiri, & declarari ſat commodè reliqua.

LXVIII. Ad præſens, & quaſi pro colophone adijciendum puto, quòd, ſi non maturetur Concilium, erit ſine dubio tanta defectio, & diſceſſio ab Eccleſia, *vnde* (iuxta verbum Cypriani) ***omnium Eccleſiarum orta eſt vnitas***, vt facilè in multis ſæculis hæc ruina nequeat reparari, neque reſtitui poterit: nam erunt in diuerſis locis conciliabula & conuenticula multa, quale & hoc fuit maximè de menſe Maij præterito, quod inter Lutheranos, & Zuinglianos habitum eſt Francfordiæ, & Yſſenachi; cuius præſtigioſam concluſionem adijcere placuit, vt videat Sua Beatitudo, adhuc eſſe vnum Deum, qui ſuo ſpiritu non ſinit etiam inter ſe in re tam manifeſta conſentire, & conuenire hæreticos; cùm tamen tota Eccleſia Catholica per totum Orbem terrarum diffuſa, circa verba Sacramenti non modò vacillet, ſed vnanimis, & tota concors eſt. Zuingliani verò ſciſſi ſunt in nouem ſectas ſuper his breuibus, & apertiſſimis verbis Chriſti; ***Hoc eſt Corpus meum***.

LXIX. Ad officium itaque Summi, & Principis Paſtorum Papæ quidem pertinebit, vt oues ſuo ouili, ſuæ denique curæ crediras, cùm viderit errare in montibus, in colle excelſo, in deſerto ad imitationem pij Paſtoris non modò reducere, ſed & ſuis humeris ad gregem ſanctum Domini portare: *& erit illi Dominus profectò merces magna nimis*.

LXX. Neque hoc prætereundum duco, quòd hoc durante Lutheriſmo per proximè viginti actos annos, antiquæ, & veræ Religionis Viri, & mulieres pij mortui ſunt magna ex parte, vt interim in maioribus Ciuitatibus apud Germanos nulla, vel modica plantatio Catholicorum ſubſequuta eſt; immo quid ſit vera Religio, interea qui nati ſunt, prorſus ignorant. Sunt & inter Doctores Theologiæ quam pauci in tam lata ac magna natione Germanica, qui fortiter huic Lutheranæ factioni reſiſtant, aut reſiſtere norint, atque didicerint: ita vt verè iam in hæc inciderimus tempora, vbi iuxta prophetiam Saluatoris noſtri, ***Charitas refrigeſcit, & præualuit iniquitas***.

LXXI. Idcircò modis omnibus feſtinandum eſt, ac erit, ne diutius differatur hoc tandem & fęliciter inſtitutum Concilium: alioqui & reliquiæ Catholicorum paruulæ poſtremo non ſupererunt; &, quod timendum eſt, ſeducentur etiam (ſi fieri poteſt) electi: quinimmo, ſi non in bono tempore S.D.N. tanto malo hoc vno Concilij & medio, & remedio occurrat, & manum præbeat, reddentur multi non modo irreligioſi, ſed planè impij ac athei, id eſt ſine Deo homines; neque poſthac facilè erit modus aliquis, huic & tam grauiter inflicto vulneri Eccleſiæ ſalutem dare. Et proinde atque talis res erit, quaſi cum Ethnicis, & ſine Deo hominibus tentes celebrare Concilium. Quare ne naufragium in fide & religione periculoſius accidat, feſtinandum & diligenter inuigilandum erit, quo ſaltem rebus his bonum, & ſalubrè detur principium: Nam quæ inepto, & malo, ſunt inchoata principio, vix ad optatum, & fęlicem poterunt perduci finem. Non dubitem autem, ſi Sua Sanctitas inſpirata Spiritu Dei, vt ſanctè & fęliciter cœpit, omnes animi ſui cogitatus ad id adiecerit quòd priſtino candori, & integritati reſtituatur Eccleſia, & potiſſimum quòd aboleantur hæreſes, & abuſiones tollantur è medio, ſi quæ, vt reuera multæ, irrepſerunt, deprehenſæ fuerint, videbit hanc defectionem & turbationem, quæ nunc in foribus eſt, & proh dolor! præualuit, cum maxima tranquillitate & ſedari, ac finire; id quod largiri ac donare dignetur is, per quem, ex quo, & in quo ſunt omnia. Ipſi honor, & gloria in ſæcula ſęculorum. Amen.

LXXII. Hæc nulla alia ratione indicare, & de his prædictis præmonere volui, niſi quod zelus domus Dei comedit, & vrget me, & vt ſaltem in hoc gazophylacium futuri Concilij etiam duo verè minuta cum paupercula in Euangelio vidua conſerrem, & cum illa Moabitide muliere ſpicas colligerem poſt terga metenſium: ſcio enim eſſe multos, qui meliora dabunt. At forſan ea quæ dixi, ſi non ſint apprimè neceſſaria, forſitan tamen non erunt inutilia.

38 Ad ſingula verò capita quæ à *Ioanne Fabro* in ſuperiore libello propoſita fuerant, ſubiecta verborum formula iuſſu Pontificio reſponſum eſt. *Tom. 13. de Concil. m. s. Arch. Vatic. ſign. n. 3200. p. 286.*

Hæc reſponderi iuſſit Sanctiſſimus D. N. ad Reuerendi Patris Domini Epiſcopi Viennæ ſuper futuro Concilio præparatoria.

In primis Sanctiſſimus Dominus Noſter in Vniuerſum commendat plurimùm ſtudium, & pietatem prædicti Domini Epiſcopi, eumque (ſicut hactenus fecit) vt ſtrenuè pro Eccleſia Dei pugnare perſeueret, maximopere hortatur.

Nunc capitulatim iuxta numeros in margine notatos reſpondendum eſt, prout locus aliquis maiore attentione dignus fuerit.

I.II.III.IV.V.VI. Hoc optimè nouit Sanctitas Sua, & propterea vniuerſale Concilium, tam alacriter indixit, & ſummo ſtudio celebrare, & auctore Domino ad fęlicem finem ducere enitetur.

VII. Dominus Nuntius communicato conſilio cum prædicto Epiſcopo procurabit quamprimum mitti hunc Indicem librorum tam Hæreticorum, quàm Catholicorum, qui contra eos ſcripſerunt, & ſignificabit pretium, cœtera Sanctitas Sua libenter exequenda curabit.

VIII.IX. Hoc in Concilio diſcutietur, & decidetur, & debitæ executioni demandabitur cum Dei auxilio.

X. vſque ad XX. Sanctitas Sua optat, & hortatur dictum Dominum Epiſcopum Viennenſem, vt vnà cum Doctore *Eckio*, *Coclæo*, *Nauſea*, & alijs, quos ipſi idoneos iudicauerint, id laboris aſſumant, & communicato conſilio cum Dño Nuntio Apoſtolico, ea maturè fiant, quæ neceſſaria videbuntur, & de ijs, quæ fient, in diem Dominus Nuntius ad Sanctitatem Suam ſcribat, ab ea debitum reſponſum quamprimum recepturus vnà cum remedijs opportunis.

XX. fiat vt in VII.

XXI. Rem gratam Sanctitati Suæ faciet Dominus Epiſcopus Viennenſis.

XXII. Aptiſſimi videntur ad hanc rem ij, qui in reſponſione ad X. & deinceps articulos ſunt nominati.

XXIII. Iam ad hoc aliquos Sanctitas Sua peritos Italos vocauit, vocaturus & ex alijs Nationibus doctos, loco, & tempore.

XXIV. Et hoc erit Sanctitati Suæ gratiſſimũ.

XXV. Sunt aliqui hic Itali ſatis benè inſtructi;

Digitized by Google

ctì ſed ſi tempore Concilij aliquis erit in Germania, qui in hac re excellat, illi non abſque debito præmio hoc onus iniungetur.

XXVI. vt ſupra n. VII.

XXVII. XXVIII. Hoc optimè iam animaduertit Sanctitas Sua, & remedium quotidie præparat.

XXIX. XXX. Placet & hoc Sanctitati Suæ, & optat, vt fiat auxilio Dei.

XXXI. vt in VII.

XXXII. Et de hoc Dominus Nuntius referet, & reſcribet.

XXXIII. Hoc remittit Sanctitas Sua dexteritati, & prudentiæ eorum, quos in X. ſupra nominauit, & vt hic ſimiliter fiat negotium, dabit quibuſdam doctis Epiſcopis, & alijs doctis Viris, quos apud ſe habet.

XXXIV. Hoc gratiſſimum erit Sanctitati Suę, vt aliquis eorum faciat, qui in X. ſupra ſunt nominati; quis autem potiſſimum id humeris aſſumat, optat Sanctitas Sua, vt capta cum Domino Nuntio inter eos concluſione, ab eo certior quam primùm fiat.

XXXV. Expectat Sanctitas Sua libentiſſimè à Domino Nuntio Epiſcopo Viennę, vel à Domino Eckio.

XXXVI. *Non deerit Propheta in Iſraël*: nec tamen ceſſat Sanctitas Sua hortari, tam ſupra in X. nominatos, quàm alios Germanos Catholicos, vt ad hoc instructi in Concilio compareant; ſicut Sanctitas Sua de eis ſperat, atque adeò pro comperto habet.

XXXVII. Sunt aliqui huiuſmodi libri ſatis caſtigatè excuſi, & in Italia, & in Gallia, ſed & adhuc maiorem curam Sanctitas Sua adhibebit.

XXXVIII. XXXIX. Hoc quia non niſi à linguæ Germanicæ excellenter peritis fieri poteſt, Dominus Nuntius cõſilio prædicti Domini Epiſcopi Viennæ, & in hac re ſtatuat, & ſcribat.

XL. Multum ſatisfaciunt Sanctitati Suæ, *Antilutherana*, quæ Dominus Epiſcopus Viennæ compoſuit, nec non & ea, quæ notauit Dominus Eckius, ac etiam Domini Coclęi *Lutherus Septiceps*. Quod ſi adhuc, vel ipſi, vel aliquis alius alia addere vult, non poteſt, nonniſi curæ pretium eſſe: & vt id fiat, Domino Nuntio in mandatis dedit.

XLI. Iam factum eſt ab aliquibus hic doctis viris, optatque Sanctitas Sua, vt in Germania itidem fiat.

XLII. Supranominati in X. ad hoc aptiſſimi ſunt.

XLIII. XLIV. Et hoc optimè nouit, & dolet Sanctitas Sua, deditque Domino Nuntio negotium, vt in VII.

XLV. Multi egregiè ſcripſerunt in hac re; ſed neque alij deerunt, qui pleraque alia, nondum edita, ad Concilium adferent ad hoc propoſitum mirum in modum facientia.

XLVI. Sanctitas Sua laudat plurimum vtriuſque ſcripta, deditque in mandatis Domino Nuntio, vt procuret, & ſcribat.

XLVII. Verſantur huiuſmodi libri hic in manibus ferè omnium: ſed & alij quamplurimi Conciliorum libri ampliſſimi tam Græcè, quàm Latinè compoſiti, & vetuſtiſſima manuſcripta non deſunt, vſque adeò, vt non ſint Catholici inermes ad Concilium acceſſuri.

XLVIII. Ad hoc Sanctitas Sua eſt intenta, quantum ex antiquis Concilijs elici potuit: quantum verò ad Conſtantienſe, & Baſileenſe attinet; non poſſunt niſi conducere ad hoc eorum acta, modo ne aliquid in illis, prȩſertim in Baſileenſi, detegatur magis adhuc præiudiciale auctoritati Summi Pontificis, *in cuius dignitate* (vt inquit Hieronymus) *Eccleſiæ ſalus pendet*; quod quamuis de quolibet Epiſcopo dicat in ſua cuiuſque Eccleſia, tamen hoc multò melius accommodari poteſt ad Summum Pontificem, qui eſt Epiſcopus Epiſcoporum, & in quo recumbit vniuerſalis Eccleſiæ curà. Eapropter benè compenſanda ſunt commoda, & incommoda, quæ è duorum illorum ſupradictorum Conciliorum integra lectione, & in publicum productione proficiſcerentur, & communicata rȩ cum Sanctitate Sua, quod vtilius videbitur eligetur. [Porrò Baſileenſe Concilium poſt translationem fuiſſe conuenticulum Schiſmaticorum, & Synagogam Sathanæ à nobis ſuo loco demonſtratum eſt, quamuis nonnulli imperitiſſimi nominis, ea acta Concilij œcumenici titulo exornent.]

XLIX. Sanctitas Sua dixit Nuntio, quid agendum.

L. vt in VII. Optat autem à Domino Viennæ Epiſcopo Catalogum habere, quem offert, vt ſciat potiſſimum, qui in Italiam non ſint allati.

LI. LII. Dabit Sua Sanctitas negotium hoc peritis in Linguarum exterarum cognitione viris alijs, præſertim, quia Pagninus obijt, ſed eo peritiores in lingua Græca viuunt ad laudem Dei.

LIII. Et hoc fiet fauente Domino.

LIV. LV. LVI. Hanc ob cauſam Sanctitas Sua aliquos & doctrina, & ſanctitate vitæ inſignes Prælatos ad ſe vocauit.

LVII. LVIII. Fuerat facta mentio in Bullæ typo pro terris ſubditis Papæ, quatenus ſe extẽdit eius temporalis iuriſdictio: verùm quia hoc nihil ad Germanos, & pro ijs, qui per terras Eccleſiæ ſunt tranſituri, non erit opus: idcircò fuit è Bulla Concilij ſublata mentio ſalui conductus, & reſeruatum hoc Cæſareæ Maieſtati, quæ in bello occupata, non potuit huic rei vacare. Cęterum datum eſt negotium Domino Nuntio, vt de hac re cum Sereniſſimo Romanorum Rege loquatur, & hoc itidem tractabitur hic cum Oratoribus Cæſaris: neque dubium eſt, quin ſua Maieſtas id libentiſſimè faciat, cùm tantopere Concilium deſiderauerit.

LIX. LX. Factum iam eſt de more priſco; reliqua verò, quæ Dominus Epiſcopus Viennæ in hoc capitulo commemorat, poterunt ipſi Epiſcopi inter ſe ſtatuere, dummodo circa conditionem perſonarum, quæ Synodo intereſſe debent, à ſemita ſanctorum Conciliorum non decrrent. De hoc etiam Dominus Nuntius plura referet, qui cùm ad Sanctiſſimum Dominum Noſtrum reſcripſerit de ijs, quæ in X. notata ſunt, Sanctitas Sua non deerit honori, commodo, & dignitati Eccleſiæ Dei ſibi commiſſæ.

LXI. De hoc ſcribat Dominus Nuntius ex conſilio Domini Epiſcopi Viennæ, & Sanctitas Sua non deerit.

LXII. Dedit Sanctitas Sua in mandatis Domino Nuntio, vt cum Regia Maieſtate tractet.

LXIII. Non deerunt ad hoc, & alij docti, & Catholici Viri tam Itali, quàm Tranſalpini, præter eos Germanos, quos Sanctiſſimus Dominus Noſter intellexit eſſe in hac re egregiè paratos.

LXIV. LXV. Libenter Sanctitas Sua intelliget conſilium Domini Epiſcopi.

LXVI. Pro prima parte Concilium diſponet

aucto-

auctore Domino. Pro ſecunda Sanctitas Sua quotidiè præcatur Deum, & non malè ſperat.

LXVII. Dicat audacter quæ vult Domino Nuntio, & ipſe ſcribet cautè & tutò ad Sanctitatem Suam.

LXVIII. LXIX. LXX. LXXI. Sanctitas Sua ſicuti liberè, & lubenter indixit Concilium, quod etiam ſtatim ineunte Pontificatu ſignificauerat; ita nihil ad hoc tam ſanctum opus peragendum ſibi facier reliqui: & niſi Orbis ardeat bellis, aut alius (quod abominatur) ſiniſter euentus pluſquam legitimè impediat, Sanctitas Sua quaſi pro comperto habet rem, & fauſtè & fęliciter perficiendam. Et hanc ob cauſam conciliare Principum Chriſtianorum animos ſumma ope hactenus nixa eſt, & ſemper in hoc perſeuerabit.

LXXII. Agnoſcit Sanctitas Sua iam multis exemplis optimam mentem, ſtudium, & præclara opera Domini Epiſcopi Viennæ, cuius Sanctitas Sua loco, & tempore nequaquam immemor erit.

39 Accepto eo reſponſo *Ioannes Faber* Vienenſis Epiſcopus, vt flagrantiſſimo ſtudio amplificationem fidei Catholicæ proſeqnebatur, excindendæque, ac reprimendæ hæreſi pijſſimo ardore incumbebat, ſcriptis ad Ioannem Moronum Epiſcopum Mutinenſem Pontificium in Germania Interuuntium, expoſuit extremā celebrandi quantocyus Concilij neceſſitatem: quaſue Vrbes, quos Principatus, quæ Regna inuaſiſſet hęreſis, eiuſque progreſſus modos, fraudeſque Hęreticorum ob oculos propoſuit: necnon quæ ad confirmandam Religionem Catholicam conducerent in luce collocauit.

Ms. Franc. Card. Barberini ſign. 2677. pag. 46. Io. Faber Ep. Vien. *Reuerendiſſimo in Chriſto Patri, ac Domino D. Ioanni Epiſcopo Mutinenſi, Sanctiſſimi D. N. Pauli huius nominis Papæ III. ac Sacroſanctæ Sedis Apoſtolicæ cum poteſtate Legati de Latere Nuntio, Domino ſuo per omnia obſeruando.*

Reuerendiſſime in Chriſto Pater ac Domine. Quamquam in primis præparatorijs nonnihil attigerim quam neceſſarium ſit vniuerſale celebrare Concilium: tamen vt Sanctiſſimus D. N. alioquin ſpontè ad hoc diuiniſſimum opus feſtinans promptior, & ad hoc inclinatior reddatur, putaui, vt is, qui ſedet in altiſſima Sede, veluti ſpeculator aliquis, & ſupremus Vicarius Chriſti, conuertat oculos ſuos, & circumſpiciat vniuerſum Orbem Chriſtianum. Quod ſi Sua Sanctitas pientiſſimos oculos ſuos conuerterit ad Germaniam, illic inueniet inclytam hanc Nationem vndequaque infinitis propè hęreſibus & erroribus, ne dicam impietatibus, plenam, ac refertam. Inueniet ſcilicet non ſolùm à via Catholicæ Eccleſiæ ſimplices & rudes, ſed & potentiſſimos Principes, & multos, qui doctiſſimi volunt haberi, defeciſſe. Neque ſatis eſt Laicos deprehendere, ſed & à via veritatis aberrare Eccleſiaſticos: & vtinam inter illos non eſſent Epiſcopi, & Archiepiſcopi. Moriuntur quotidiè boni, & qui perſtiterunt huc vſque in fide & religione Catholica, ſed interim ſuccreſcunt, & quaſi in teneris educantur, qui venenum hoc peſtiferum hauriūt tùm à parentibus domi, tùm à prædicatoribus in Eccleſijs. Contingit enim, vt quotidiè res illa more andrabuli creſcat in peius; & ferè eſt, quemadmodum in Paulo legitur, quod *quorumdam ſermo ſerpit*, vt cancri, aut ſi malueris, vt gangręna.

Præualuerat hoc malum in paruo Germaniæ angulo, & in Aquilone, vnde venit omne malum, locus obſcurus erat Vvittēberga, & ſine nomine. Illic autem cùm erigerentur, quaſi ſub Ieroboam duo aurei vituli in Dan, & in Bethel, id eſt Luthero, & Caroloſtadio, cœpta eſt negligi Ieruſalē, cœpitque populus dicere Catholicis, & antiquis Prędicatoribus: *Nolite nobis videre viſiones has: Nolite dicere, hæc dicit Dominus: Prædicate nobis placentia.* Factum eſt inde, vt tota Saxonia, quę ſub Electore eſt, à Sede Romana defecerit, & Haſſia, ac magna Vveſtphalię pars: defecit Ducatus Vvittenbergenſis, Princeps denique de Luneburg, ac alij permulti, & Principes, & Comites mordicus has hęreſes fouent, ac ſuſtinent. Nolo hic commemorare, quot, quanti Principes, etiam magni, nutent, vacillent, & altero pede claudicare incipiant. Et formidandum eſt, vt aliquis inter Germanos Catilina inſurgat, & totum Statum Eccleſiaſticum hianti ore deuoret, deglutiat, & perdat.

Sunt pręcipuè Germanię Ciuitates huic, & tanto malo ferè omnes addictę, vt iureiurando ſeſe obſtrinxerint; Inter has ſunt Argentina, Vlma, Franckfordia, Conſtantia, Lindauia, Eſſelingen, vtinam non Auguſta Vindelicia, Nuremberga, & alię Ciuitates quamplurimę, quę omnium ſunt potentiſſimę. Iam (quod periculoſius eſt) ferè omnes corrupti ſunt, & abominabiles facti. *non eſt qui faciat bonum, non eſt vſque ad vnum*, nam, etſi Sereniſſimus Romanorum, Hungarię, Bohemięque Rex Ferdinandus, Princeps, & Dominus meus Clementiſſimus, in hanc horam ſuis edictis, mandatis, & ordinationibus (quantus quantus eſt) conſtantiſſimè defenderit, quidquid vſpiam fuit, quod ad Religionē pertineret orthodoxā: nihilominus tamen vulpes & vulpeculas hęreticorum, ſtrophas, nugas, nęnias, tendiculas, & conuenticula prohibere, & præcauere non potuit: quia in Hungaria ſunt loca plurima, in quibus Lutheraniſmus arridet, & maximè placet. De Morauia & Sileſia certiſſimū eſt, vt Anabaptiſtis, Piccardis, Lutheranis, & Zuinglianis non careant. Bohemiæ Regnum, proh dolor! in multas, & diuerſiſſimas ſectas ſciſſum eſt.

Redeo ad Aquilonem. Quid aliud Regnum Suediæ, quid aliud Regnum Norvvegiæ, quàm ipſiſſimus Lutheraniſmus, & Zuinglianiſmus? Quàm inconſtantes autem in fide, & religione ſint, aut fuerint, etiam contra edicta, & ſeueriſſimas executiones Sacratiſſimæ Cæſareę Maieſtatis inferiores Germani, nonnullæ ſeditiones, & multæ rebelliones docuerunt. Quod ſi quis Regnum Angliæ ſpectet; ecce quam inſperata mutatio facta, vt illic ex defenſore Chriſtianę fidei, qualis, me pręſente, & meis temporibus, declaratus eſt, Rex factus ter maximus apoſtata Fidei. Ad Meridiem ſpectantes ex Germania. Ecce populus Heluetiorum, alioquin potentiſſimus, & numeroſiſſimus, Zuinglianę & Oecolampadicæ ſectæ ferè totus, demptis quibuſdam Cantonibus admodum paucis, ſeductus eſt. Quod ſi illi pro more ſuo veteri eruperint, quemadmodum anno præterito irruerunt in Ducem Sabaudiæ, peruertent, & euertent quidquid vſpiam in finitimis Catholicorum eſt veſtigiorum. De Gallia quid dicam? Dedit illa nobis plures Apoſtatas, & Hęreticos, quàm peperit etiam ipſa Germania, inde natum erat hoc monſtrum Lamperti, inde venit nobis magnus Hęreticus Arianus, qui contra Trinitatem iuſtę magnitudinis librum ſcripſit. At hęc notoria ſunt Sanctiſſimo Domino Noſtro

quam

quàm vt multis enumerare neceſſe ſit. Faxit Deus vt in Italia non ſint, qui muſſitent, & dicant Lutheraniſmum rem eſſe ſanctam, & valdè religioſam.

Huic & tanto malo, principio obſtandum erat: quòd ſi ſerò nimis medicina parabitur, nihil certiùs expectare oportet, quàm ruina Chriſtianitatis. Huius vulneris vnicum emplaſtrum, vnum malagma, vnaque reſina, eſt vniuerſale Concilium; in hoc conuocentur Hæretici: mitigabuntur feroces animi, reintegrabitur Eccleſia; præſeruabuntur à vaſtatione Templa, Monaſteria, & Sacræ Ædes: erigentur capita iuſtorum, & Catholicorum; tollentur zizaniæ, ſumat confidenter pro ſe Sanctiſs. D. N., quod Chriſtus, cuius Vicarium agit, in terris, docuit, & prædicauit; [*Aperuit enim ille os ſuum in parabolis*; & inter cætera docuit, *Simile eſſe Regnum Cœlorum homini, qui ſeminauit bonum ſemen in agro ſuo: cùm autem dormirent homines, venit inimicus eius, & ſuperſeminauit zizania in medio tritici, & abijt*.] (Vt mox:) Ecce quam aptè iſte ſermo cadit in hæc tempora; num oporteat, vel celebrare, vel differre Concilium, meo iudicio, nihil in toto Euangelio eſt, quod expreſſius dirigat Pontificis maximi animum, quam parobola hæc de ſemine, & zizanijs. Ante Lutherum creditus eſt vnus Deus, erat omnium vna Fides, in omnibus Regnis, & per omnes Prouincias erat vnum Baptiſma, erant lætæ ſegetes, copioſaque meſſis: ſeminatum erat bonum ſemen in toto Orbe, ſed dormientibus nonnullis, ad quos vigiliæ pertinebant, ſuperuenit ille inimicus, diabolicus Lutherus, ſuperſeminauit zizania, ſupercreuerunt, & ſupra modum multiplicata ſunt. Reſtat ergò vt colligantur, & alligentur in faſciculos ad comburendum. (id eſt vt damnentur anathemate in Concilio.)

Matth. 13.

Iam fortè repetet Reuerenda Dominatio Veſtra, diſſidia Chriſtianorum Principum in cauſa eſſe, & fortè ne minus poſſit celebrari Concilium. Reſpondeo ad hoc, oportere celebrari Concilium, vt reintegrentur, & vt reconcilientur Principes: cuius exemplum eſt, primum, quòd Ieroſolymis celebratum extat Concilium. Numquam, vel difficillimè ſeditio, quæ propter Circumciſionem in Antiochia facta, vel ſedari, vel compeſci potuit, niſi Paulus, & Barnabas accepiſſent à Concilio Apoſtolorum, & Seniorum, qui Ieroſolymis erant decretum. Patres itaque, ſi Mantuæ in Spiritu Sancto congregati fuerint, id faciant, id tentent, ac aggrediantur: quod Patres inter diſſidentes Reges, & Principes multos in Baſileenſi, & Conſtantienſi Concilijs, feciſſe leguntur, & ſtudeant componere lites.

Ad difficultatem autem, quæ de Turcis, & Barbaroſſa proponitur, itidem reſpondeo, non eſſe modum magis idoneum, quàm per Concilium tractari, vt Pontifex, Cæſar Romanorum, Hungariæ, Bohemiæque Rex, deinde Galliæ, Portugalliæ, alijque Reges, ſemel inter ſe conueniant, ac confirment, vt de cætero iunctis animis, manibus, armis, viribus, tam aqua, quàm terra aggrediantur, hoſtes aduerſarios Crucis, & nominis Chriſti, & ſupprimant ſpurcam, fœdam, & turpem Machumeti ſectam. Nec eſt, quod Sanctiſs. D. N. à celebratione Concilij mouere, aut abſterrere debeat, quòd Lutherani venturi non ſint. Faciat Sua Sanctitas quemadmodum in Iſaia legitur, & exclamet dicens: [*Omnes ſitientes venite ad aquas*,] expandat tota die manus cum Chriſto. (Et infra.) Neque tantopere curandum eſt, etiamſi perſonæ Prædicantium, & ſeductorum præſentes non fuerint, ſatis ſit Sanctiſſimo D. N. & nobis Catholicis omnibus habere libros illorum, ſcire hæreſes, & non ignorare errores, ac malefacta illorum, quæ ſi condemnata fuerint vnanimi conſenſu Patrum, adhuc Dominus Deus *ſeruabit ſeptem millia virorum, qui non curuauerunt genua ſua ante Baal*, & cedet ſine dubio illorum abſentia his ipſis in maximam confuſionem, ignominiam, & ruinam: creſcet autem ſupra modum auctoritas, & reputatio Sanctiſſimi D. N. & Cathedræ Diui Simonis Petri, ac Romanæ Eccleſiæ. (Et paulò poſt:) Quod ſi non celebretur, & maturè, Concilium iam indictum, deſperata res erit reliquorum Catholicorum, quorum (proh dolor!) reliquiæ paucæ ſunt: ſubmurmurabunt perpetuò Lutherani, ficta, & figmenta eſſe, quæ de Concilio publicauit, & intimauit Apoſtolica Sedes; dicent, Pontificem metuere ſibi ob malam cauſam: Et ecce, quid fiet, velint nolint, optimi quique pertrahentur in nationale Concilium, de quo toties in Comitijs Imperialibus ſermo eſt habitus, & concluſio facta. Subſequentur, & Prouinciales Synodi, excutient ceruices ab obedientia Sedis Romanæ: (nam id totum aduerſarij cogitant,) & diruentur Eccleſiæ, & Monaſteria, prohibebuntur omnes, ne Romam eant, ne quam obedientiam poſt hac, & de cætero faciant. Hæc tam certa ſunt, & formidanda, vt nihil certius, vel cogitari, vel dici poſſit. Et videat Sua Sanctitas ab exemplo Regni Bohemiæ, illic enim ſemel extincto Archiepiſcopo Pragenſi, & dirutis Monaſterijs per Thaboritas, & Ziſcam, nulli Oratores, nulli (etiam, vtcumque Catholici Reges) potuerunt obedientiam Romanæ Sedi debitam ex toto recuperare, aut reſtituere. Vtile itaq; fuerit iratos, & incenſos Germanorum animos placare, & inſolentes gladio verbi Dei, & auctoritate Eccleſiæ conuincere. (*Et infra.*)

Omninò conſultum erit, immo conſultiſſimum, vt quantocyus Sanctiſſimus Dominus Noſter ſcribat catholicis Doctoribus, & vnicuique ſingulariter, vt excerpta, ſeu extracta hæreſum, ſeu errorum comportent; Erunt autē diſtribuendi labores hoc modo, vt ſcribatur Doctori Ioāni Eckio quatenus triplicē ſubeat laborem: Primò, vt comportet Lutheri, Zuinglij, Oecolampadij, & eorum ſequacium hæreſes, errores, diſſidentias, & contradictiones, notetque, in quo libro, ſub quo titulo, vel capite, & quibus verbis, vnaquæque hæreſis ſcripta ſit, quodque adijciat breui compendio, quare putet, & ſentiat hunc, vel illam hæreſim reprobandam eſſe; & quod lucidè declaret, num ſit, vel antiqua, vel noua hæreſis, & vbi, atque in quo Concilio damnata. Secundò, vt lapſus, & errores, quos Hæretici in vertendo, & peruertendo, vtrumque Teſtamentum admiſerunt, in vnum, & breue compendium colligat. Tertiò, vt ſuos, & aliorum Catholicorum, etiam Lutheranorum libros comportet, & ſecum in Italiam tempore Concilij ferat.

Doctori Federico Nauſea injungendum eſſe puto, vt Dominationi Veſtræ Reuerendæ offerre non grauetur ea, quæ centum grauaminibus Nationis Germanicæ, contra Sedem Apoſtolicam conceperit, tradat, & quæ contra Sacramentarios, & Anabaptiſtas, & ſeditioſos Apoſtatas faciant, è Scripturis colligat, & in vnum comportet.

Doctor Ioannes Coclæus decem & octo libros nondum editos habet, in quibus ex ordine deſcri-

deſcribit totam Lutheri, & Lutheranorum tragœdiam quaſi Annales. Hos libros conducibiles eſſe puto, vt habeat S.D.N. & hi, qui ad Concilium deputati ſunt: nam valdè conducet ex illis videre tot Sectas, ſciſſuras, & rebelliones, & ſeditiones omnes ex hoc vno malo ortas, & pullulatas. Sanctiſſimus D.N. in principio Concilij deteſtari debebit huiuſmodi inauditas cruentas tragœdias: nam ex hoc vno Euangelio Lutheri deprauato perierunt ruſticorum pluſquam centum millia anno MDXXV. Num hoc ſit verè prædicare, & illuſtrare Euangelium, dicet Pontifex, optimi quiq; cogitent, & iudicent, quando omninò ſoli hi ſpecioſi pedes euangelizantium ſunt, qui pacē euangelizant, & bonum annuntiant. Scripſit & idem Cochlæus Philippicas contra Philippum Melancthonem: ſcripſit & quædam alia, quæ ſi habita fuerint, multum proderunt. Illi iniungendum eſt, vt ipſe colligat hæreſes, & errores præcipuos. Scripſit tres alios libros, nondum editos, contra diuerſas hæreſes Lutheri: cui puto iniungendum, vt & hos libros edi, & publicari faciat: ſed & in hoc genere feliciſſimus eſt, vt contradictiones in vnum colligat. Propterea illi iniungendum eſſe puto, vt cogitet, & laboret in vnum exportare. vbi, & quomodo diſſideat à ſe Lutherus. Secundò, in quibus, & quantis diſſideat Lutherus à ſuis Lutheranis, hoc eſt à Caroloſtadio, Zuinglio, & Oecolampadio, Anabaptiſtis, & huius farinæ hominibus. Tertiò, vt in vnum colligat, quomodo, & vbi Lutherani, qui iurarunt in verba Lutheri, inter ſe diſcrepent.

Sed & hoc attendere debet Sanctiſſimus Dominus Noſter, quòd quam primum tunica illa inconſutilis Chriſti apud Germanos ſciſſuram habere cœpit, non modò Principes, & Ciuitates, ſed & paſſim viliſſima Oppida cœperunt nouam religionis formam, & normam formare conſtituerunt. Itaque ſuper Baptiſmo, Miſſa, de cœremonijs, ac de rebus huiuſmodi multis, & quaſi iureiurando firmarunt ſeſe hæc in perpetuum ſeruare velle: ſed infidelium, & impoſtorum eſt mos, vt nunquam ſibi ex æquo conſtent, vt omni vento doctrinæ agitentur, neque ſint, aut permanere poſſint ſtabiles: propterea mox, & pauco poſt tempore mutauerunt ſtatuta, conſtitutiones, & ordinationes. Et ridenda res eſt, quòd Lutherani non ſolùm in vna Prouincia, ſed & in vna Ciuitate, in vna domo, immo in vna menſa nunquam conueniant.

Vt itaque S. D. N. & cętus Concilij ſacer videre, & expendere poſſint, quo ſpiritu ſchiſmatis, & vertiginis agitati ſint Lutherani, conducibile erit, vt doctor Eckius, & Doctor Cochlæus diuerſas diuerſarum Prouinciarum, & Ciuitatum ordinationes, normamque antiquæ religionis nouatricem in manus ſumant, & extra hanc, vbi, quibus in locis, quàm variè, & quàm contradictoriè ordinationes in ſe, à ſe, & inter ſe diſcrepent. Hoc habito, lucrabimur populū communem, vt ſint intellecturi omnes, Lutherum, & Lutheranos non habere Spiritum Dei, cuius proprium hoc eſt, vt per omnia ſibi conueniat, & ſibi ſimilis ſit. Et hic videbunt omnes tale monſtrum, vt etiam Poëtæ priorum ſæculorum nunquam tale finxerint: & pulchrum erit, Regnum Diaboli tot habere capita, tot habere monſtra. Et reuera miranda res eſt, quòd ij, qui nec vnius ſententiæ, vel opinionis ſunt, adhuc nouis fœderibus, & colligationibus in rebus, & negotijs, contra Deum, & Cæſarem velint eſſe iuncti. Oportebit itaque hoc modo diſſoluere colligationes, & faſciculos impietatis: Ad hæc excerpenda meliores non erunt, quàm Doctor Eckius, & Cochlæus.

Pro Sacrificio Miſſæ, (ibi enim cardo rerum vertitur,) & pro veritate Sacramenti valebit Nauſea, Eckius, Cochlæus, Vicelius, Doctor Meſingerus Ordinis Prædicatorum, & hic fortiter pugnandum erit.

Tranſmiſit eodem tempore Ioannes Eckius ſtrenuiſſimus fidei Catholicæ pugil ad Pontificem libros, quos ad diſcutiendas offuſas Germaniç Lutheranæ hæreſeos tenebras ſcripſerat, quem Paulus amantiſſimo hoc reſponſo cohoneſtauit.

Dilecto filio Ioanni Eckio, familiari Noſtro.

Dilecte fili, Literas, ac libros tuos Nobis ſuperioribus Menſibus oblatos recepimus. (*& infrà.*) Nos, fili, te valdè diligimus, optimeque de nobis meritum iudicamus, proindè omnem occaſionem cupidè amplexuri ſumus, qua erga te, & omnes iſthic tui ſimiles nos memores, gratoſque reddamus. *Datum Romæ, &c. XXVI. Iunij MDXXXVI.* Bloſ.

Ad Vrbē vocat Epiſcopos magni nominis pro Concilio Paulus III

40 Aduocauit ad ſe Paulus III. Pontifex Prçſules virtute claros, vt illi auxilio eſſent in tam graui negotio celebrationis Oecumenici Concilij, vt ſubiectæ literæ ad Io: Petrum Caraffam Archiepiſcopum Theatinum, & Reginaldum Polum oſtendunt.

Ioanni Petro Caraffæ Epiſcopo Theatino.

Mantuæ Conciliū indictum.

Venerabilis Frater. Credimus eſſe perlatum ad Fraternitatem Tuam, Nos de Venerabilium Fratrum noſtrorum S.R.E. Cardinalium conſilio, & aſſenſu Sacrum Oecumenicum, vniuerſale, & generale Concilium Mantuæ celebrandum, & in die XXIII. Maij proximè futuri inchoandum indixiſſe. Quod tibi, & ſimilibus tui Prælatis, pietate, ac doctrina ſingulari præſtantibus, & honorem Dei, nitoremque Sanctæ Eccleſiæ zelantibus, non dubitamus pergratum, & iucundum accidiſſe, Nobis verò non minus accidit gratum habere Fraternitatem Tuam inter cæteros Eccleſiarum Prælatos inſignes, qui hoc tempore Deo, & Nobis piam, & fructuoſam operam præſtare poſſint ad ſinceritatem fidei, & puritatem Eccleſiæ reſtituendam, cunctaque interim ſalutariter, & piè dirigenda, & ordinanda. Quamobrem eandem Fraternitatem Tuam hortamur, eique mandamus, vt mitigatis his æſtiuis caloribus, & cum ſuo alioqui commodo ad Nos veniat, vt eius conſilio, pietate, & doctrina in cunctis præparandis, & diſponendis, ſicut cupimus, vti poſſimus. *Datum Romæ apud S. Marcum die XXIII. Iulij MDXXXVI. Anno II.* Bloſ.

Euocauit pariter ad ſe Reginaldum Polum Regia Anglorum ſtirpe proſeminatum, qui pro aſſerenda orthodoxa religione, cōtra Nouatorum fabulas eruditiſſimos Commentarios ediderat, ad quem ſic literæ exaratæ fuere.

Dilecto filio Reginal.o Polo nobili Anglico.

Dilecte fili ſalutem, &c. Quoniam generale Concilium ad Reipublicæ Chriſtianæ beneficium nuper indiximus, & in animo nobis eſt, ex omni fidelium Natione doctos congregare, qui in tam laudabili opere nobis aſſiſtant: te, de cuius nobilitate, doctrina, ac probitate, ſinceraque in religionem, & Dei Eccleſiam mente, cùm ex ipſis operibus tuis, tum fide dignorum teſtimonio plura accepimus, pro Natione Anglica deputandum cenſuimus, & benemeritum, in quem hoc conferatur iudicij arbitrati ſumus vtere. Igitur hac honoris prærogatiua, & benemerendi de catholica fide occaſio-

Paul. III. lib. breu. an. 2. pag. 353.

Digitized by Google

caſione, &c. *Datum apud S. Marcum XIX. Iulij MDXXXVI. Anno II.*

De accerſendis ad ſe viris doctrina, & pietate ſpectatiſſimis, qui Concilio intereſſe poſſent, deliberaſſe Pontificem in Cardinalium Senatu, necnon de Internuntijs in varia Regna mittendis pro Indictione Concilij Regibus, Principibuſque, atque Epiſcopis denuntianda, referunt Acta Conſi-
,, ſtorialia his verbis. [XXI. Iulij fuit Conſiſto-
,, rium, Sanctiſſimus Dominus Noſter decreuit
,, intimare Concilium per vltimos Nuntios, de-
,, creuit quoque congregare optimos viros, qui
,, intereſſe poſſent Concilio faciendo.]

Acta Conſiſt. ms. Cardin. Spada Sig. 133. p. 302.

41 Decreta hæc in opus prouocata oſtendunt plures literæ, atque in primis datæ ad Sigiſmundum Regem Poloniæ, cui indictum Concilium, his de cauſis expoſuit Paulus. Pro deleudis hæreſibus, morum vitijs tollendis, conciliandis Principum diſſidijs, vt generalis expeditio in Turcas conficeretur. Singulari verò pietate, cum fortitudine coniuncta excelluit Paulus, vt qui non modo Poloniam à Turcarum tyrannide, ſed etiam ab Hæreticorum ingreſſu, & graſſatione vindicarit, cui etiam ſignificauit, miſſum Internuntium, vt Præſules Polonos ad Concilium vocaret.

Sigiſmundo Regi Poloniæ.

Paul. III. lib. bren. an. 2. pag. 481.

Cum ipſa celebratio Concilij ad hoc intendatur à Nobis, vt hæreſes tollantur, diſſenſiones componantur, Eccleſia in moribus reformetur, fiatque demum generalis expeditio aduerſus perfidiſſimos Turcas, cui iuſtius hanc celebrationem Concilij ſignificabimus, quam tibi, qui ſemper fortiſſimus Chriſti Athleta, pia arma aduerſus impios exercuiſti, & omnes hæreſes à tuo Regno, & Dominijs (quamquam vicinas, & validas) ita propulſaſti, vt nemo hæreticus te ſciente in tua ditione diem vnum viuere potuerit, pro quo tibi Deus Omnipotens præter hoc terreſtre, quo frueris, etiam cœleſte Regnum nunquam deſiturum adijciet, itaque pro certo habemus, te optimum, ac pientiſſimum Principem ipſam celebrationem Concilij tanquam ſingulare præſentibus turbationibus remedium lætanter, & piè accepturam eſſe: mittimus ad te (dedita opera) dilectum filium Pamphilum à Straſoldo Sedis Apoſtolicæ Prothonotarium, & intimum Camerarium, ac Nuntium Noſtrum præſentium latorem, vt Maieſtati Tuæ hoc ſanctum, & ſalutare opus particulariter ſignificet, deindeque cum Metropolitanis, & Epiſcopis tuorum Regni, & Dominiorum idem agat, & exequatur, &c. *Datum Romæ apud Sanctum Petrum X. Septembris MDXXXVI. Anno II.*

Ob quas cauſas celebrandũ ſit Concilium.

Poloni Regis ſollicitudo in excludendis Regno Hæreticis commendata à Põtifice.

Miſſus in Poloniam Internuntius pro Concilij promouenda cauſa.

Blaſ.

42 Daniæ etiam Regem, qui Lutheranæ hæreſi ſe addixerat, de indicto à ſe Concilio Pontifex certiorem fecit, vt in eo incorruptæ veritatis puritatem hauriret, maleque ſuſceptos errores abijceret, rogauitque, vt ſi ad illud accedere non poſſet, Regni ſui Præſules ad id venire permitteret.

Regi Daciæ.

Paul. III lib. bren. p. 517.

Chariſſime, &c. Licet, quemadmodum Serenitati Tuæ iam innotuiſſe arbitramur, Oecumenicum vniuerſale, & generale Concilium de Venerabilium Fratrum noſtrorum Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalium conſilio, & aſſenſu indixerimus, & publicauerimus in Ciuitate Mantuæ celebrandum, & in die XXIII. Maij proximè futuri inchoandum; ipſamque indictionem, & publicationem Romæ factam ſufficere ſciamus; tamen cùm illa non contenti, per omnia Chriſtianitatis Regna, & Prouincias, & præſertim per totam Germaniã prædicari ter faceremus, id ipſum etiã particulari Tuæ Maieſtati, ac Prælatis tui Regni ſignificandum, & exempla Bullarum ipſius Indictionis mittenda duximus, quibus certiorẽ, & pleniorem rei notitiam Tua Maieſtas, vnà cum ipſis Prælatis habere poſſit; hortamur igitur Serenitatem Tuam in Domino, vt tu ipſe pro tua bonitate, (quod mallemus) aut ſaltem per ſolemnes Oratores tuos congruo tempore eidem Concilio in dicta Ciuitate Mantuæ intereſſe, vtque Prælati tui Regni, perſonaliter interſint efficere velis iuxta ipſius Bullæ indictionis continentiam, ſicut pro certo habemus Tuam Serenitatem pro boni Principis officio eſſe facturam. *Datum Romæ apud Sanctum Petrum die X. Septembris MDXXXVI. Anno II.*

Conceptæ ſunt eadem verborum forma literæ ad Sueciæ Regem, vt ad celebrandum Concilium pari conſenſu conſpiraret. Paternis monitis Pontificis non aſſenſere Lutherani Reges, ac Principes, ſed ab improbis Impoſtoribus ſubornari ſe paſſi ſunt, vt indictum Mantuæ
,, Concilium reijcerent. [Is locus (inquit
,, Surius) non placuit Germaniæ Proteſtanti-
,, bus, allegabant multa pericula, quæ tamen
,, longè iuſtius alleganti Pontifici, nempè ſi in
,, Germania, vt Hæretici contendebant, indice-
,, retur, cedere nolebant, incitati à verſutis
,, concionatoribus, qui Pontificem in ſummum
,, odium, & contemptum adducere non ceſſabant.] Habiti ſunt proximo anno menſe Februario Smalcaldiæ conuentus ea de cauſa à Lutheranis, qui infecta re ſoluti fuere.

Simile Regi Sueciæ. *Regeſt. poſt eand. epiſt.*

Surius in comm.

43 Sed hæc nitidius illuſtranda videntur ex alijs inſignibus documentis. Cũ per Germaniam Concilij Indictio opera maximè Ioannis Moroni, Epiſcopi Mutinenſis Internuntij latè promulgata eſſet, Lutherani primùm expauere, illud, poſtulante Cæſare, fuiſſe indictum à Pontifice; nam ſi Cæſarea mens Cæſareis verbis conſentiret, religionis cauſa ſibi bellum à Cæſare inferendum putarunt, cùm decretis Conciliorum obtemperare nollent: quare graui terrore concepto ſpectabant ad arma. At Cæſar veritus, ne Gallo fortè ſe coniungerent, illos literis VII. Iulij ſcriptis confirmauit, ne falſis rumoribus crederent, ipſis religionis cauſa bellum illatum iri, atque adeò tuti pacem colerent; quibus acceptis recreari è metu, atque in perfidia magis confirmati, menſe Septembri literis queſti ſunt apud Cæſarem; publicata fuiſſe programmata de Concilio indicto, quod ſibi ſuſpectum dixere, vtpotè celebrandum ab Epiſcopis, qui contrarias ipſis partes fouerent, atque adeò huiuſmodi Iudices ſibi infenſos. Eo etiam progreſſa eſt eorum impietas, quòd cùm plures eorum hæreſes à veteribus Concilijs damnatæ ſint, aſpernari, concilia Oecumenica non perhorruerint, eoque inſolentia elati ſunt, vt profiterentur Concilia vetere inſtituto à principio naſcentis Eccleſiæ celebrata ab Epiſcopis, non eſſe Chriſtiana, & libera, ſi quod verò ab Hæreticis congregetur, hoc futurum Chriſtianum, & liberum; nec aduerterunt, quòd ſi ſubditi, qui à ſuo Principe defecere, ſtare Principis decretis teneantur, multò magis, qui nouarunt in Dei Eccleſia, Eccleſiæ, quæ ex Apoſtolo columna eſt, & firmamentum veritatis, decretis debere obtemperare: & quaſi fidei controuerſiæ ſimiles eſſent aliarum litium nugis, inter Catholicos, & Lutheranos quoſdam infideles neutri parti addictos Iudices eſſe à Cæſare expetierunt, ac ne quis falſa nos ipſis affinge-

Lutherani timent indictum Conciliũ.

Ext. apud Dolgaſt. tom. 1. pag. 179.

Io: Fridd. & alijs Princ. *Ext. apud Goldaſt. tom. 1. pag. 179.*

7. Iul. Sibiliæ, ne credant falſis rumoribus, ſe religionis cauſa iis bella illatura pacta ſeruent.

fingere putet, eorumdem hæretica deliramenta repetemus.

,, Licet, & multorum relationibus, & item ex
,, quibuſdam chartis excuſis typis in Germania
,, accipimus, quod flagitante Maieſtate Veſtra,
,, Paulus Pontifex III. Conciliũ generale Man-
,, tuam indix erit, noſque ex ijs intelligere non
,, poſſumus, qua ratione pro dirimendis ſummis
,, in Religione Chriſtiana controuerſijs id Con-
,, cilium videri poſſit liberum, & Chriſtianum,
,, & non magis ſuſpectum, & paritate, quam
,, multa priora Concilia Pontificum extiterunt.
,, Tamen hanc habemus ſpem de Cæſarea Maie-
,, ſtate Veſtra, vt Imperatore Chriſtianiſſimo,
,, quòd eam cogitationem, & rationem ſuſci-
,, piet, vt illa controuerſia religionis ad veram,
,, & ſtabilem concordiam Diuino verbo conſen-
,, taneam redigatur, neque ſuſpectis, aut partiali-
,, bus hominibus maximarum iſtarum cauſa-
,, rum iudicium permittatur. Nam nos quidem
,, nihil magis publicæ concordiæ profuturum
,, arbitramur, quàm ſi generale Chriſtianum, &
,, liberum Concilium, cuius Veſtræ Cæſareæ
,, Maieſtatis pacificatio, & item multa Maieſta-
,, tis Veſtræ, & Imperij decreta mentionem fa-
,, ciunt, in Germania inſtituatur, cuiuſque cele-
,, brandæ ſpe, nos iam anteà voluntatem, & ſen-
,, tentiam noſtram Veſtræ Cæſareę Maieſtati de-
,, clarauimus, præſertim in illo reſponſo, quod
,, ante triennium Maieſtatis Veſtræ Oratori, qui
,, vnà cũ Clementis Pontificis Septimi Nuntio
,, quoſdam noſtrum conuenit, dedimus, & ad Ve-
,, ſtram Cæſaream Maieſtatem, haud dubiè per-
,, latum fuit. Ac ſaxit Deus Optimus Maximus,
,, vt ſolum honor, & gloria nominis ipſius quæ-
,, ratur, & illuſtretur, & ſaluti Eccleſiæ Chri-
,, ſtianæ conſulatur, quemadmodum nos fore
,, ſperamus, &c. *Data nona die Menſis Septem-*
,, *bris Anno Domini MDXXXVI.* Veſtræ Cæſa-
,, reæ Maieſtatis fideles, & ſubditi Princeps Ele-
,, ctor Saxonię, & alij Principes, ac Status Impe-
,, rij, in cauſa Religionis coniuncti.

Fulminandum erat armis. *Ext. apud Goldaſt. 180.*

44 Quæ porrò pax à Lutheranis obſeruata ſit, ipſi exponunt, nempè, vt Catholicos Religionis odio impunè poſſent opprimere, nec ipſi ob euerſa Sacra, & oppreſſos Catholicos in ius vocari poſſent.

Vt clarè intelligi poſſit, nos aliud nihil quamquod honeſtum, & æquum eſſet, pro tranquillitate communi expoſuiſſe, (& infrà) duobus Electoribus Moguntino, & Palatino, Norimbergæ, & præterea ipſi Cęſareę, & Regię Maieſtati ſæpius per literas, & corã ſignificauimus, quòd nos negotia illa, propter quæ à ſacrificulis, hypocritis in iudicium Cameræ Imperialis pertracti ſumus, verè ſentiamus eſſe cauſas Religionis, cùm ex Religione oriantur, neque poſſe vlla legitima, aut iuſta ratione diſcuti, niſi prius controuerſia Religionis, (vt quęſtio præiudicialis) per generale liberum, & ChriſtianumConcilium definiatur: & vt hæc rectius, ac clarius intelligantur, ſubijciemus quædam exempla. Vocantur quidam noſtrorum coniunctorum in ius hac de cauſa, quod impiam, ac Dei verbo aduerſantem Miſſam Pontificiam (ita loquuntur Sathanæ infęliciſſima mancipia,) ac cæremonias in ſuis Territorijs abrogari curauerint. Ibi noſtri pro ſui defenſione opponunt, quòd talis Miſſa pugnet cum vera Religione, ſitque plena impietatis, & idolatriæ, vt ex literis clarè oſtendi poteſt, eaque de cauſa ſe iuſtè hanc aboleuiſſe adſerunt. (Quis non lugeat in tantam impietatem prolapſos? De ea impunè gloriari potuiſſe mox ſubdunt.) Hic arrogat ſibi Camera Imperialis iudicij cognitionem. Obijciunt noſtri contra iſtorum vſurpatam iuriſdictionem; hanc eſſe cauſam Religionis, ac comprehenſam in pace Norimbergæ promiſſa, & conſtituta, cuius cognitio vſque ad generale liberum, ac Chriſtianum Concilium ſuſpenſa ſit hæc diſceptatio partium, an iſta ſit cauſa Religionis, necne, & non poteſt in Camerę Imperialis iudicio (etiamſi illud æquius, & minus partialiter ſe gereret) diſcuti, niſi prius articulus pręiudicialis videlicet, an Miſſa Papiſtica ſit impia, necne, definiatur. Nam abſque eo non poteſt ſtatui, an negotium illud abrogationis Miſſę Papiſticę ad Religionem pertineat, vel non pertineat.

Impiæ Lutheranorum opiniones.

Item aliud, ſi Monaſterium aliquod intra noſtrum, vel noſtrorum coniunctorum ditionem, aut Territorium ſitum ſit, in quo perſonę quædam eius ordinis, ſiue profeſſionis eruditę verbo Dei, (ita vocant verbi Diuini corruptores Apoſtatę) id vitę genus, vt puta, plenum ſcandalis, & pugnans cum ſincera Euangelij doctrina (ita Sathanę adminiſtri calumniantur) relinquant, aut ſaltem inter ſeſe alijs cęrimonijs ſacris literis conſentaneis, (vt impudenter ſcilicet mentiuntur) vtuntur, cęterę verò perſonę nolint veritati cedere, ſed in ſuis priſtinis erroribus idolatria, ac impietate pertinaciter perdurare, & interim tamen redditibus, ac bonis Monaſterij, pro ſua libidine frui, & abuti. Hic nos, & noſtri, vt ſcandalum, idolatria, & diſcordia Religionis in ditionibus noſtris prohibeantur, non immerito partes noſtras interponimus, quemadmodum etiam illi ipſi, qui doctrinam Papiſticam amplectentur, diuerſas ſuorum in Religione opiniones, & cultus non ferunt. Accidit vt vnus, aut plures iſtorum pertinacium, & indoctorum Monachorum, ac Hypocritarum, qui odio ſincerioris doctrinę Euangelicę à nobis aufugerunt, ſpem concipiant ad ſuam priſtinam ſaginã, & idolatriam redeundi, ac propterea litem mouent adſerentes ſuum vitę inſtitutum pium, & ſacris literis conſentaneum eſſe. Iam ſumit ſibi cognitionem Camerę Imperialis iudicium, cui nos nullo modo ſtare poſſemus. Nam de ea pręcipuè quęſtione agitur, an illud ipſum Monaſticum vitę genus, doctrina, ac profeſſio verę pietati conformis ſit, quod iſti confirmant, noſtri verò ſacrarum literarum teſtimonijs, & auctoritate freti, pernegant.

44 Lugenda prorſus eſt horum Nouatorum, ſtulta cæcitas, qui vbi Catholicã fidem tot Diuinis miraculis ſatam, tot Martyrum vulneribus confirmatam, tot Sanctorum Patrum doctrina illuſtratam, tot Oecumenicorum Conciliorum decretis conſtabilitam, tot Doctorum teſtimonijs, tot ſęculorum fluxu, tot gentium conſenſu comprobatam, appellauerint fidem Papiſticam. Sathanica verò ſua deliramenta improba, ac diſtorta, Sacræ Scripturæ interpretatione fucata, doctrinam Euangelicam impudentiſſimè vocitauerint, dixerintque tenebras lucem, & lucem tenebras veterum impoſtorum more, ſeq; iactarint Euangelicos, tum de Eccleſia Romana, aduerſus quam portæ, id eſt poteſtates inferorũ non ſunt præualiturę, glorioſiſſimè triumphaſſe opinentur. In horum numero eſt Paulus ille Suauis mendaciorum inſuauiſſimus concinnator, qui detrahendi de Pontifice, & Concilio, libidine percitus, inter alias calumnias, quibus hiſtoriam Concilij Tridentini fœdauit, impudenter finxit adactum Pontificem,

vt

vt Concilium indiceret, vehementer lætatum, vt
quo tēpore Italia arderet bello (occupatis à Gal-
lo Rege, Sabaudia, ac Pedemontio,) ea occaſio-
ne Concilium armatis cingeret, cuſtodiæ, & pro-
tectionis aduerſus hoſtiles inſultus ſpecie: quan-
tum verò hæc maligna commenta à vero aberra-
rint, nitidè ex publicis documentis, atque ex Car-
dinalis Sadoleti, ad Cardinalem Saluiatum lite-
ris proximo anno afferendis illuſtrabitur, ex qui-
bus conſtat Pontificem pati noluiſſe, vt præſidia-
rij Milites in ea Vrbe tenerentur, in qua Conciliū,
celebrandū eſſet, ne vis aliqua Patribus illata vide-
retur; atq; adeò Conciliū Mantuæ non fuiſſe con-
gregatum, cùm illius Princeps Vrbem militari
præſidio muniendam contenderet, ſumptuſque
militares ea de cauſa à Pontifice poſtularet, Pon-
tifex verò libertatem Concilij conſtantiſſimè aſſe-
reret, at dimiſſo mendaci tenebrione, reliqua Pau-
li geſta ex Actis Conſiſtorialibus proſequamur.

Acta Cōſiſt. ſig. n. 133.

45 Narrant illa, liberos Italiæ populos huius
anni principio, miſſis Oratoribus, demiſſa obſe-
,, quia Pontifici detuliſſe. [X. Ianuarij Oratores
,, Senenſium, præſtiterunt obedientiam Sanctiſ-
,, ſimo Domino Noſtro, longa oratione, quam
,, habuit D. Hieronymus Bandinus. Vltima
,, Ianuarij Oratores Reipublicæ Venetæ præſti-
,, terunt obedientiam, longa oratione habita à
,, D. Nicolao Tiepolo Doctore.]

Bullar. in Paul. III. conſt. 11. Bonerius in hiſter. Capuc tom. 1. Veder.

Hoc eodem Anno religioſa Capuccinorum Fa-
milia, quæ vberrimos pietatis fructus Eccleſiæ at-
tulit nouo decreto Pontificio à Paulo III. confir-
mata eſt. Prætermittendum ſilentio hoc loco
non eſt viſum, Pontificem vindicandi ab hæreſi
Italiam ſacro ſtudio accenſum, dediſſe imperia
Morono Epiſcopo Mutinenſi, vt in Nouatores
animaduerterer, qui Mediolani impuras veterum
Hæreticorum Sectas diſſeminare moliebantur.

Venerabili Fratri Ioanni, Epiſcopo Mutinenſi, Mediolani ad præſens commoranti, & Dilecto filio Thomæ Mariæ de Beccadellis Prouinciali vtriuſque Lombardiæ Ordinis Prædicatorum.

Paul. III. lib. breu. an. 2. pag. 349. Is erat Moronus.

Venerabilis Frater, & perdilecte fili. Peruenit
ad aures noſtras, quòd nuper Mediolani in tam
pia, & inſigni Ciuitate nonnullæ conuenticulæ
quorumdam Nobilium vtriuſque ſexus inuentæ
ſunt, quandam Sectam, quondam fratris Bapti-
ſtæ de Crema, nuncupatam tenentes, & actualiter
obſeruantes, in qua multæ hæreſes ab Eccleſia
damnatæ, præſertim Beghinarum, & Pauperum de
Lugduno nuncupatæ, continentur. Itaq; volentes
hanc prauitatē à Sathana ſeminatā, quamprimum
extingui, antequam pullulet, aut roboretur, vobis,
de quorum doctrina, pietate, ac prudentia ple-
nam in Domino fiduciam obtinemus, Apoſtolica
auctoritate mandamus, vt coniunctim, prædican-
tes ſuper huiuſmodi Secta conuenticulis, & hæ-
reſibus, diligenter inquirere, & repertos culpabi-
les punire curetis, prout de iure fuerit faciendum,
&c. *Datum Romæ apud Sanctum Marcum die XXVI. Iunij MDXXXVI. Anno II.*

Bloſ. ☞

Io. Cocl.

46 Porrò in Germania Hæretici, cum ob pu-
gnantes inter ſe de fide ſententias, populorum
odia contraherent, ac Concilium à Pontifice in-
dictum, à quo damnandi erant, accepiſſent, vt in-
ter ſe de dogmatibus fidei conſentirent, Syno-
dum Vvittembergæ in Lutheri ædibus, quas
depulſis Auguſtinianis latrocinio hoc Anno in-
uaſerat, habuerunt; de qua hæc refert Coclæus.
,, Cum hactenùs propter diuturnam contentio-
,, nem, quæ erat inter Lutheranos, & Zuinglia-
,, nos malè audirent Concionatores vtriuſque
,, partis, cœperunt rurſus inter ſe de concordia
,, agere, ſicut antea fecerant Marpurgi, quando
,, Zuinglius viuebat. Miſſi ſunt itaque ex Ciui-
,, tatibus Imperij Zuinglianorum, vtporè ex Ar-
,, gentina Capito, & Bucerus; ex Auguſta Boni-
,, facius, & Muſculus; ex Vlma Frechus, &c.
,, Vvittembergam ad Lutheranos, vt cum eis
,, concordarent. Egerunt autem præcipuè de
,, Baptiſmo, de Euchariſtia, & de Pœnitentia;
,, & poſt multas exprobrationes, & querelas in-
,, uicem dictas, conſcripſerunt formulam con-
,, cordiæ, ſed inefficacem; quia propter aliorum
,, abſentiam, & ſine ſuorum Magiſtratuum con-
,, ſenſu concludere non audebant. In reditu igi-
,, tur ſuo ſcripſerunt Acta illius tractatus, dum
,, Franckfordiæ ſubſiſterent, ſed ea in lucem
,, edere timuerunt.] In eo ſacrilego Apoſtata-
rum conuentu, Bucerus Apoſtata omni conten-
tione inuolutam, ac fallacem concordiæ ratio-
nem comminiſci, atque obtrudere niſus eſt: ſed
illius artes irritas concidiſſe memorat quoque
,, ac narrat Surius. [Mirabiliter laborauit ver-
,, ſipellis Bucerus, vt qualiſcumque poſſet in
,, ſpeciem conflari concordia: ſed quibus non
,, aderat Spiritus Chriſti, qui vnius Catholicæ
,, Eccleſiæ, & Doctor, & Moderator eſt, à qua ſe
,, ſeparant Sectarij omnes; non mirum eſt, cer-
,, tam inter illos concordiam iniri non potuiſſe.
,, Atque vtinam ſoli Concionatores, inter ſe
,, mutuis arſiſſent diſſidijs, & non etiam miſer-
,, rimam plebem in tam varias, eaſque pugnan-
,, tiſſimas opiniones, & ſectas diſtraxiſſent.
,, Nullis Buceri quantumuis verſutis declama-
,, tionibus, & machinationibus, Heluetij Zuin-
,, gliani eò permoueri potuerunt, vt Lutheri
,, ſententiæ, aut Bucetanis figmentis ſubſcribe-
,, rent. Nitebatur enim Bucerus illis perſuadere,
,, nullam in rebus ipſis, ſed tantū in verbis ineſ-
,, ſe diſcordiam, quaſi non è diametro pugnent
,, inter ſe. Chriſtus eſt ſubſtantialiter præſens in
,, Euchariſtia, & Chriſtus non eſt illic præſens
,, ſubſtantialiter. Ita inanes fuere Bucerani co-
,, natus, qui vir, vt ante dixi, non magnopere cu-
,, raſſe videtur, vtrum huic an illi ſententiæ ac-
,, cederet, licet miram præſeferret in verbis, &
,, ſcriptis, religionem, qua re permultis impo-
,, ſuit, qui hominis vafritiem non aduerterunt.]

Lutherani & Zuingliani conueniunt, vt inter ſe concordiā meāt, ſed fruſtra

Surius in comm.

Zuingliani etiam plura alia conuenticula A-
rouię, & Baſileæ, & Tiguri, ac demum apud Ber-
nates coëgerunt, quorum poſtremum dixere deri-
diculè generalem Synodum, cum in ea fermè tre-
centi Parochi maxima ex parte Apoſtatę excu-
cullati confluxiſſent: ac ſtultorum homuncionum
Synagogæ Sathanicę, magis quam ſacroſanctis
Concilijs infęlices Hęretici crediderunt.

Surius in comm.

47 Cęterum eodem anno Eraſmus Rotero-
damus Baſileę extinctus eſt, qui poſtremis vitę an-
nis hęreſim, (cui antea nimium fauerat) damna-
uit, ſcriptiſque oppugnauit, adeò vt, qui antea
impijs libellis vitā monaſticam exagitarat, Car-
thuſianum quemdam defectionem à pio inſtituto
meditantem, his monitis] in priore vitę mona-
ſticę conſilio confirmare niſus ſit, ſeque ad vitę
monaſticę felicitatem anhelaſſe teſtatus fuerit.
,, [Vereor, (inquiebat,) ne imponant tibi quo-
,, rundam pręſtigię, qui iactant hodiè ſplendidis
,, verbis libertatem Euangelicam. Crede mihi, ſi
,, rem propius noſſes, minus te tęderet iſtius vi-
,, tę. Video genus hominum exoriri, à quo meus
,, animus vehementer abhorret. Neminem video
,, meliorem, deteriores omnes quotquot ego ſa-

Diarium Petri Pauli Gualterij Aretini p. 329. Surius hoc anno.

Digitized by Google

Eraſmus Roterodamus moritur Catholicus.

,, nè noutrim, vt vehementer doleam, me quondam in libris meis prędicaſſe libertatem ſpiritus.(Et poſt pauca.) Quęnam hæc eſt libertas? vbi non licet dicere Preces,nō licet ſacrificare, non licet ieiunare, non licet abſtinere à carnibus? cogita quid talibus poſſit eſſe miſerius etiã in hoc ſæculo. (Et rurſum)Emoriar,ſi vel tantillum roboris haberet hoc corpuſculum, vt ſaltem viuere poſſet, nì malim iſthic tecum agere, quàm in palatio Cæſaris eſſe primus Epiſcopus. Proindè mi Chariſſime in Domino, & per veterem, immò perpetuam amicitiam noſtram, & per Chriſtum, oro, obſecro, obteſtor, vt iſtud tædium penitus excutias ex animo, nec aurem præbeas exitialibus hominum fabulis, qui nihil opitulaturi ſuut tibi, ſed irriſuri potius, vbi te in foueam pellexerint, &c.

Sæpius admonitus Eraſmus fuerat, tum à Pio Carpenſi Principe, tum à Thoma Moro, vt malè ſcripta retractaret, emendaretque,alioquin ea ab Eccleſia reiectum iri; nec falſi vates illi extitere, cùm enim excuſaret ſe,ipſa ab impijs fuiſſe deprauata, iuſta deindè cenſura caſtigata fueruut.

Fides propagatur in Indijs Orientalibus,& Occidentalibus.

Sur. in comm.

Hiſt. Per.

48 Deficientibus in Europa à vera religione pluribus populis, quos ſcelerum licentia corruperat, ieiuniorumque, & Sacræ Exhomologeſeos acerbitas abalienarat, plures in America barbari à Dæmonis cultu, & humana ſagina ad catholicam fidem opera Euangelicorum præconum ſe contulerunt;hoc enim proprium eſt Hęreticorum ſectarum, vt corrumpant Chriſtianos, qui à Sathana reguntur, veræ autem Eccleſiæ, quæ regitur à Chriſto, & Gentiles ad Dei cognitionem perducat. Aucto itaque fidelium in Peruuia numero, ad preces Cæſaris conditus eſt Epiſcopatus in Vrbe, cui Cuzco nomen eſt, cuius primus Epiſcopus creatus eſt Vincentius Valuerda Ordinis Prædicatorum, vt narrant Acta Conſiſtorialia. [III. Decembris referente Reuerendiſſimo Cardinale Mantuano, Sanctiſſimus Dominus noſter erexit ad ſupplicationem Cæſaris Eccleſiam Sanctæ Mariæ Oppidi del Peru in India in Cathedralem Eccleſiam, cum aſſignatione dotis duceneorum ducatorum auri, quæ ex Prouincia dicta percipi poſſit. Cui Eccleſiæ ſic erectæ prouidit ad nominationem eiuſdem Cæſaris de perſona Vincentij de Valuerda Ordinis Fratrum Prædicatorum, & conceſſit, quod Epiſcopus poſſit erigere in ea Eccleſia Dignitates, Canonicatus, & Præbendas, cum reſeruatione ad Eccleſiam quidem iuris patronatus pro ſua Maieſtate, & Succeſſoribus ſuis.

Oſor. Maffeus hiſt. Ind.

Sur. in comm. 292.

In India quoque Orientali propagata eſt Chriſtiana Religio prolato latiùs Luſitano Imperio: *Cæleſte enim Regnum*, (vt ait Iſidorus) *interdum proficit per terrenum*, expugnata verò eſt hoc Anno à Luſitanis ſub auſpicijs Ioannis Regis, Regia Vrbs Cambaiæ, in qua munitiſſima Arx......

Acta Conſiſt. Petr. Paul. Gualt. Aretin.tom.I. Diar.part. 2.m.s. Archiu. Vat.

Cardinalium creatio.

49 Auctum eſt extremo anni Cardinalium Collegium, in quod cooptati ſunt, doctrina, pietateque, ac rerum, peritia nonnulli ſpectatiſſimi viri, quorum nomina Petrus Paulus Gualterius Aretinus percenſet his verbis. [XXII. Decembris fuit Conſiſtorium, Sanctiſſimus Dominus Noſter cooptauit in ordinem S.R.E. Cardinalium Ioannem Petrum Caraffam Epiſcopum Theatinum (is Pontificatum poſteà tenuit accepto Pauli IV. nomine) Ioannem Mariam de Monte Epiſcopum Sypontinum.] (Hic fuit primus Concilij Tridentini Præſes, ac Paulo III. in Pontificatu ſucceſſit indito ſibi Iulij III. nomine.) Ennium Epiſcopum Verulanum Arcis Sancti Angeli Præfectum;Iacobum Sadoletum Epiſcopum Carpentoracenſem, Chriſtophorum Iacobatium Epiſcopum Caſſanenſem Sanctitatis Suæ Datarium, Epiſcopum Matiſconenſem, Pium Epiſcopum Fauentinum in Presbyteros. In Diaconos verò Reginaldum Polum Britannum Prothonotarium Apoſtolicum, & Ludouicum Borgiam Alexandri VI. nepotem. Prætereà duos,alterum voluntate Imperatoris accipiendum, alterum à Sanctitate ſua publicandum, quos ambos acceptis ſuffragijs reſeruauit in pectore. (Subdit Gualterius in Diario.) *Item Archiepiſcopus Salernitanus licet Cardinalatus fuerit ei liberaliter oblatus, tamen conſtanter renuit pileum, quod mirum eſt.*] Proximo ineunte anno donati ſunt memorati Cardinales varijs Eccleſiarum titulis, quos enumerat Actorum Conſiſtorialium Scriptor, quem fuiſſe Cardinalem ſæpiùs verba ipſius docent. [XV. Ianuarij MDXXXVII. S.D.N. aſſignauit titulos, videlicet Cardinali Theatino tit. S. Pancratij, Cardinali de Monte tit. S. Vitalis, Cardinali Verulano tit. S.Angeli per reſignationẽ meam, Cardinali Sadoleto tit.S.Calliſti, Cardinali Iacobatio titul. S. Anaſtaſiæ, Cardinali Carpenſi tit. S. Potentianæ, Cardinali Matiſconenſi tit.S.Matthæi,Cardinali Anglo tit.SS. Nerei, & Achillei, Cardinali Borgię tit. Sancti Nicolai.

Cardinales reſeruantur in pectore.

Acta Conſiſtor.

IESV CHRISTI

Anno 1537.

PAVLI III. Anno 4. CAROLI V. ROMAN. IMP. Anno 19.

1 ANno à Virgineo partu milleſimo quingenteſimo trigeſimo ſeptimo Indictione decima, cum indicti Concilij Mantuani tempus appeteret, atque in dies illius celebrandi impedimenta, difficultateſq; (ob ciuile inter Cæſarem, Regemque Gallorum bellum) ingraueſcerent,itineraque armato milite obſeſſa eſſent, atque ex eorum diſſidio inſoleſcens Turca ſubijciendæ Italiæ, euertendoque Chriſtiano Imperio inhiaret; Paulus Pontifex, licet ſæpius inter diſſentientes Reges fœdus conciliare niſus eſſet, eiuſque pios labores inueterata odiorum pertinacia eluſiſſet, iterum tamen ſacris monitis eorum iras emolliuit, ac in primis Carolum V., qui toties congregari Concilium flagitarat, eoque indicto perperam ad Galliam inuadendam, ſuperiore anno arma conuerterat, præmonuit, ex bello, quod in Ciſalpina Gallia gerebatur, Concilium, ex quo publica ſalus pendebat, diſcuſſum iri, nec Turcas ampliſſimę Chriſtiani nominis opprimendi occaſioni defuturos.

Imperatori.

Paul. III. lib. breu. an. 3. pag. 7.

Chariſſime, &c. Dum quo in ſtatu res miſerę Chriſtianitatis hodiè ſint, futurę que propemodum formidentur, reputamus, vnicumque his remedium in concluſione pacis inter te, & Chriſtianiſſimum Regem fore videmus, (& ſi cum rubore, & dolore noſtro fruſtra, id tam ſæpè tentauimus,) tamen obliti pudoris, memores officij, idem cum Tua Maieſtate, quod & cum ipſo Rege

Chriſtia-

Chriſtianiſſimo facimus, repetere, noſtraſque preces renouare nunc voluimus. Inſtat enim, fili chariſſime, ſeu adeſt potius vernum tempus, in quo cùm vniuerſale Concilium ad ſanandas hæreſes, Eccleſiam reformandam, & aſſeruandam, cæteraque ſalutaria, & neceſſaria prouidenda, per nos indictum, inchoari oporteret, nos veremur ne, & arma veſtra in Ciſalpina Gallia loco ipſius Concilij finitima, acriùs inualeſcant, Conciliumque perturbent, inde autem ne apparatus Turcarum maritimi, quos nemo ignorat, contra nos eſſe factos, in nos erumpant, noſque bello inteſtino occupati, occaſionem illis demus, & facultatem nominis Chriſtiani, prorsùs delendi. Hac cura, & anxietate ſolliciti, ne noſtrum officium vlla in parte laboris ſolertiæ, ac vigilantiæ noſtræ intermittamus, ſed abundemus, operatione, qua poſſumus, non contenti noſtris apud te Nuntijs recentiorem hominem à nobis ſuper hoc, ad Maieſtatem tuam duximus deſtinandum.

Paulus Carolo V. ſcribit, vt pacem cũ Gallo ineat.

Elegimus autem Venerabilem Fratrem Marium Epiſcopum Reatinum Prælatum Noſtrum domeſticum, nobiſque dilectum, & probatum, cuius opera in multis rebus noſtris vſi ſumus; eum itaque ad Maieſtatem Tuam, Nuntium Noſtrum, & huius Sanctæ Sedis pro hac pacis tractatione mittentes, te per communem Dominum Ieſum, cuius ſancta religio agitur, ſaluſque populorum eius fidelium in ſummo diſcrimine verſatur, obteſtamur, & rogamus, vt perturbationibus, & affectibus tuis, Deo ipſi, cui tantum debes, Eccleſiæ cuius Aduocatus, & Chriſtiano populo, cuius Imperator ſummus es, condonatis, aut in aliud tempus dilatis, pace inita, communi ſaluti conſulere velis, ad hoc te preces noſtræ, & lacrymæ tuum optimi Imperatoris officium, ſanctaque ſemper mens tua te impellunt, &c. *Datum Romæ XV. Februarij MDXXXVII. Anno III.*

2 Miſſo etiam ad Franciſcum Regem Internuntio illi propoſuit immanes à Solimanno Turcarum tyranno apparatus bellicos inſtrui ad debellandam Italiam, nec flagrante inter eum Cæſaremque inteſtino bello Concilium celebrari poſſe, in quo hæreſis extingui, diſciplina Eccleſiaſtica reſtitui, expeditio in communem hoſtem decerni debebat, perque Chriſtiana ſacra cum fl͡ens, lugenſque obteſtatus eſt, vt publicæ ſaluti conſuleret.

Regi Chriſtianiſſimo.

Chariſſime in Chriſto fili noſter ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Quamuis hoc ſæpius cum Maieſtate Tua egimus, vt cum Sereniſſimo Cæſare pacem inire velles, à qua Concilij generalis celebratio, hæreſum extinctio, Eccleſiæ reformatio, Turcarum repulſio, demumque vniuerſalis Chriſtianorum ſalus, & tranquillitas hoc tempore dependent; tamen admonente nos veris aduentu, in quo nemo dubitat Turcarum tantos apparatus in miſeram Italiam erupturos, idem officium per nos toties fruſtrà tentatum, repetere vobiſcum ſtatuimus. Itaque elegimus Dilectum filium Cæſarem de Nobilibus nobilem Lucanum, Almæque Vrbis noſtræ nuper Senatorem, virum prudentia, & doctrina inſignem, multiſque pro ſua Patria Legationibus etiam apud Maieſtatem Tuam functum, quem ſicut alios ad Cæſarem, miſimus ad te Nuntium, & Oratorem noſtrum mitteremus, qui cum de noſtro hoc flagrantiſſimo deſiderio veniat plenè ad Maieſtatem Tuam inſtructus, noſtraſque preces, & lacrymas in hoc Maieſtati Tuæ ſit oblaturus, hortamur, & per

Paul. III. lib. breu. an. 3 p. 95.

Pro pace cum Cæſare ſtabilienda Paulus III. Regi Galliæ ſcribit.

communem Dominum Ieſum Maieſtatem Tuam rogamus, vt tuis offenſionibus Deo, & Chriſtiano populo condonatis, aut in aliud tempus dilatis, conſulere publicæ ſaluti in præſentia velis, ſicut tui Maiores, quorum nemini in quauis laude cedis, ſæpè ante te fecerunt, quod Tuæ Maieſtati honorificum, & glorioſum, Deoque Omnipotenti in conſeruato eius populo maximè gratum, & acceptum, eſt futurum, ſicut idem Cæſar hæc plenius Tuæ Maieſtati explicabit, cui illa fidem præſtare velis indubiam. *Datum Romæ apud Sanctum Petrum ſub Annulo Piſcatoris die XV. Februarij MDXXXVII. Anno III.*

3 Non hæc latebant Franciſcum Regem, qui nimium indulgens concepto in Carolum V. furori, miſſo Ioanne Foreſtio fœderis interprete, Solimannum concitabat ad Neapolitanum Regnum inuadendum, dum ipſe in Inſubriam irrumperet. Sed Belgarum in Galliam irruptio illum ab eo Concilio retardauit: ad hæc verò auertenda mala incumbens toto pectore Pontifex, indictum Concilium promouere nitebatur, cuius auctoritate coniuncta Reges ad officium flecti poſſe ſperabat. Delegerat ſuperiore anno ea de cauſa Mantuam, quam Cæſar inter alias celebrando Concilio idoneas deſignarat, nec aptior Ciuitas pro congregandis totius Imperij Chriſtiani Conuentibus videbatur, vt ex hoc diſcurſu eſſioreſcit.

Paul. Iou. lib. 37.

Franciſcus Galliæ Rex Solimannum ſollicitat, vt Regnum Neapolitanũ aggrediatur.

,, In Germania nullus ferè Catholicus putat
,, locum idoneum futurum, tum ob potentiam
,, Proteſtantium, tum quoniam eò aliæ Natio-
,, nes non conuenirent: item periculum eſſet nè
,, Natio Germanica ob diſſidia, quæ in ea gli-
,, ſcunt, ad arma deueniret ob diuerſa ſtudia
,, partium; Pontifex etiam, qui cupit intereſſe
,, Concilio ob ſenectutem, & Cœlum frigidum
,, non poſſet ire in Germaniam, niſi exponeret
,, ſe certo vitæ diſcrimini. His adde, quòd
,, cùm in receſſu Ratisbonenſi omnia remiſſa
,, fuerint ad Concilium generale celebrandum
,, in Germania, videri poſſet, Concilium potiùs
,, celebrari eius receſſus auctoritate, quàm au-
,, ctoritate Pontificis. In Gallia locus com-
,, modus minimè poteſt inueniri, quoniam eò
,, Germani nunquam concederent, quorum præ-
,, cipua ratio eſt habenda. De Hiſpania ne co-
,, gitandum quidem. Relinquitur Italia: occur-
,, runt, (præter Dominium Venetorum, de quo
,, nihil ſperandum ob res Turcicas,) Mediola-
,, num, Ferraria, Bononia, Mantua. Mediola-
,, num quoniam eſt ſub ditione Imperatoris im-
,, mediatè, fortaſſe Galli ægrè adduci poſſent.
,, Ferraria, & Bononia longiùs diſtant à Ger-
,, mania, & immediatè ſunt ſub ditione Ponti-
,, ficis, idcircò ægrius eo conferrent ſe multi
,, Germanorum. Relinquitur Mantua, quæ pro-
,, pinqua eſt Germaniæ. Eſt Ciuitas Imperia-
,, lis, non tamen immediatè ſubiecta Imperato-
,, ri, agrum habet fertiliſſimum, habitationes do-
,, morum, & cætera ferè omnia accommoda.

Tom. 3. de Concil. m. s. Arch. Vat. ſig. n. 3200. p. 290.

Cur Mantua electa pro Concilio.

(vt an. 1552.

4 Medio itaque Februario Paulus ſollicitauit Ducem Mantuæ ſubiectis literis, vt quæ neceſſaria erant pro excipiendis Præſulibus Mantuam conuenturis, commeatuque ſuppeditando appararet.

Duci Mantuæ.

Dilecte fili ſalutem. Superiore anno, ſicut tuæ nobilitati notum eſſe non ambigimus, ad tollendas hæreſes, mores reformandos, diſcordias componendas, armaque Chriſtianorum in communem hoſtem conuertenda generale Concilium

Duci Mantuæ ſcribit Paulus vt paret, quæ ſunt Concilio neceſſaria

Paul. III. lib. breu. an. 3 p. 60.

in

In hunc annum indiximus cùmq; de loco, in quo celebrandum eſſet, deliberaremus, flexit ſtatim cogitatio noſtra ad tuam Ciuitatem Mantuę, quã non ſolum aptam, & commodam tanto conuentui futuram videbamus, verùm etiam ex noſtra erga te, tuumque fratrem Cardinalem Mantuanum beneuolentia florentiorem, ac celebriorem ex hoc hominum concurſu reddi, voſque ac veſtram illuſtrem familiam ex hac celebrati Concilij memoria amplius illuſtrari cupiebamus. Ea etiam nos ratio, ac ſpes, impulit, in tui animi magnitudine collocata, te pro tuo honore ac gloria effecturum, vt loci ſecuritas, hoſpitiorum commoditas, annonæ vbertas, ipſis conuenientibus præſtetur, ac dicta Ciuitas tantis decorata hoſpitibus opportunam ſe omnium vſui præbeat, quæ cæteris poſthabitis vna electa eſt, ad quam omnes conuenireut. Nunc igitur fili, appropinquante iam celebrationis tempore, cuius initium XXIII. Maij proximè venturi futurum eſt, etſi certa fiducia tenemur, te pro tui ratione honoris, etiam Nobis nihil ſcribentibus, fuiſſe omnia diligenter prouiſurum, tamen tuam prudentiam, & ſolertiam excitãdam his noſtris literis duximus, te ſtudiosè hortantes, vt ex nunc omni cura, & ſtudio præparare cures, & ſatages cuncta, quæ ad noſtram, fratrumque noſtrorum Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalium, cæterorumque Prælatorum, totque, ac tantorum, vel Principum, vel Oratorum, denique omnium ad ipſum Concilium venturorum, tutam, & commodam receptionem pertincant. Sed, vt diximus, tua prudẽtia non monenda nobis, verum hortanda tantum eſt. Expectabimus itaque firmiter id, quod tua virtus nobis pollicetur, nos, & alios omnia in dicto tempore per prouidentiam diligentiæ tuæ præparata, ac diſpoſita reperturos, duranteque ipſo Concilio continuè habituros eſſe. Sicut hoc etiam ipſi Cardinali fratri tuo, vt ad Te Noſtro nomine vberius ſcriberet, iniunximus. *Datum*

☞ *Romæ apud Sanctum Petrum die XV. Februarij MDXXXVII. anno III.*

Paulus III. lib. breu. anno 3. pag. 144.

Proximo menſe Pontificiæ beneuolentiæ in eumdem Ducem explicandæ ergo, dono ad eum transmiſit roſam auream ſacra luſtratam prece, muneriſque myſterium his verbis expreſſit.

Duci Mantuæ, &c.

☞ Cùm Nos prædeceſſorum Noſtrorum exemplum ſequuti, Roſam ex auro in quarta Dominica pręſentis Quadrageſimæ ſolitis cęrimonijs benedixiſſemus, volentes animo, quem potiſſimè eo munere ornaremus, neminem habuimus, quem tibi, vel in amore, vel in iudicio Noſtro anteferremus [& infra] Eo hilari, atque odorato flore gaudium vtriuſque Ieruſalem triumphantis ſcilicet, ac militantis Eccleſiæ repræſentatur, per quam Chriſtus Dominus omnibus fidelibus manifeſtatur, qui flos ſpecioſiſſimus eſt, & corona Sanctorum omnium &c. *Datum Romæ XXI.*

☞ *Martij MDXXXVII. anno III.*

Roſam auream Duci Mãtuano Paulus III. mittit.

5 Dum celebrandi propediem Concilij Mantuani fama iucrebreſceret, Lutherus, & eius ſequaces Concilij auctoritatem fœdiſſimis mendacijs, calumnijſque obterere non deſtiterunt; de quorum nequitia, & impietate hæc narrat *Io. Co-*
,, *chlæus. a* [Lutherus, & complices eius va-
,, rijs machinationibus, & ſcriptis Concilij au-
,, ctoritatem impugnare cęperunt. Etenim Vit-
,, tembergæ euulgarunt triginta propoſitio-
,, nes contra Concilium publicè diſputandas,
,, inter quas duodecima ſic habet: Ideò Conci-
,, lium, aut Epiſcopi errare poſſunt æquè bene
,, ac alij homines. Et ſequens ita ait: Si autem
,, non errat, hoc fit à caſu, aut ex merito alicu-
,, ius Sancti, ac boni Viri, qui inter eos eſt, aut
,, etiã generalis Eccleſiæ &c. His autem trigin-
,, ta propoſitionibus oppoſuit Cochlęus trigin-
,, ta teſtimonia ex Scripturis, ex Legibus, &
,, Canonibus, & Sanctis Patribus pro Conci-
,, liorum auctoritate, quibus & ſeptuaginta
,, propoſitiones adiunxit eandem confirman-
,, tes.

a Cochlæus hoc anno. *Lutherani Concilium calumnijs proſequũtur.*

Paulus *a* iam præterito anno multos Nuntios Principibus miſerat, vt certiores illos de Concilij intimatione redderet, auxiliumque, & fauorem pro re tam ſancta, & optata poſceret. Regi Romanorum, & præcipuè alijs Germaniæ Principibus Petrus Veſtrius Epiſcopus Aquenſis deſtinatus fuit. Io: Morono Mutinenſi Epiſcopo Nuntio apud Regem Romanorum reſidenti mandatũ etiam fuit, intimationem Concilij promulgare, & maximè Pannoniæ Epiſcopis; In Poloniam Panfilus Straſoldus iam Raguſæus Epiſcopus acceſſit. Ad Iacobum Scotiæ Regem Frater Dionyſius Laurerius Beneuentanus Seruorum Mariæ Præpoſitus Generalis, vir bonitate, & doctrina inſignis, miſſus fuit; In Luſitaniam Hieronymum Capoferrum Recinetenſem demandarunt; Ioannes Poggius Collector Apoſtolicus in Regnis Hiſpaniarum de hoc Concilio illa Regna, & alia Imperatori ſubiecta certa reddidit; Rodulphus Pius Epiſcopus Fauentinus Nuntius apud Chriſtianiſſimum ibi Conciliũ indixit, & per minores Miniſtros Epiſcopis Italiæ idem Concilium intimatũ fuit, & omnes inſtructionibus proprijs fuerunt muniti; Morono verò ſatis longam inſtructionem dederunt, & maximopere, quia Ioanni Vaiuodæ Vngariæ Domini Concilium indicere debebat, qui tunc excommunicationis vinculo innodatus erat, Turcis fœdere coniunctus, & cum Rege Romanorum diffidebat, Epiſcopiſque illius Regni Sedes occupantibus auctoritate ipſius Vaiuodæ. Et quamuis inſtructio valdè prolixa ſit, viſum eſt tamen optimum, Annalibus inſerere, quia & pia eſt, & admonitiones cootinet ſingulares, & ita loquitur.

a Pallauic. hiſt. Concil. to. 1. lib. 4. c. 1. n. 1.

Pro Concilij celebratione Paulus III. multos Nuncios mittit.

Inſtructio pro cauſa Fidei. & Concilij data D. Epiſcopo Mutinæ S. D. N. Pauli Papæ III. ad Sereniſs. Romanorum Regem Nuntio deſtinato, die XXIV. Octobris MDXXXVI.

,, 6 Quià Regnum Vngarię fuit ſemper va-
,, lidum propugnaculum, & veluti antemurale
,, Chriſtianitatis; ideò iudicauit Sanctiſſimus
,, D. N. non eſſe prędictum Regnum ob diſcor-
,, diam Principum, ſuper temporalibus rebus
,, ortam, à Sanctitate Sua in ſpiritualibus deſe-
,, rendum, ſed eius Pręlatos quantumlibet aliàs
,, cõtumaces, eſſe, quemadmodum & cœteri, ad
,, vniuerſale Concilium vocandos, ne dictum
,, Regnum, & ob commercia, & ob confœdera-
,, riones, quas proximis annis cum infidelibus
,, habuit, & nunc, ſi ob vllam Sanctitatis Suę ne-
,, gligentiam, vel contemptum, in vniuerſali Sy-
,, nodo eius Pręlati non comparerent, cum eui-
,, denti detrimento fidei in defectione ab obe-
,, dientia, & vnione S.R.E. nimis diu inſorde-
,, ſceret. Ea propter Sanctitas Sua ad Archiepiſ-
,, copos eius Regni literas in forma Breuis ſcri-
,, bit (ſuppreſſo tamen Epiſcoporum proprio
,, nomine) & vnà copias authenticas Bullę Con-
,, cilij tam ad Epiſcopos, quàm ad Suffraganeos,
& Ab-

Inſtructio Morono data pro ſua Nuntiatura.

& Abbates in eorum Prouincijs conſiſtentes mittit, per eos pręſentibus Suffraganeis, & Abbatibus diſtribuendas. Quę Breuia vnà cum prędictis copijs, Dominus Nuntius curabit quantò maturius poterit, ad prędictos Archiepiſcopos mittere, etſi videbitur, etiam ad eos ſcribere, vt prędictas copias per omnes Suffraganeos, & Abbates ſuarum Prouinciarum, distribuantur, vt ad omnium notitiam, quorum intereſt, in eo Regno prędicta Concilij intimatio, & publicatio perueniat.

Ne autem hoc mirum videatur Sereniſſimo Romanorum Regi, declarabit Dominus Nuntius Maieſtati Suæ, Sanctiſs. D.N. pro honore Dei, ſalute vniuerſalis Eccleſiæ, ac Concilij celebrandi maiore perfectione hoc feciſſe. Vnde Maieſtas ſua (cuius, vt potè Germaniæ Regis, hoc Concilium potiſſimum intereſt) etiam maius commodum conſequitur, & præſertim quia Sanctitas Sua non nominando prædictos Archiepiſcopos, nequaquam propterea eos confirmat, aut recognoſcit, vel admittit: quinimò etiam ſi eorum nomen exprimeretur, nihil propterea magis, quàm antea illis accederet; non enim Summus Pontifex, aliquem titulum alicui in ſuperſcriptionibus tribuendo, eum talem facit, qualem in titulo nominauit, niſi ille aliunde ſit talis, ſicut etiam in ſacris Canonibus cautum eſt: tanto igitur minus non exprimendo eorum nomen. Quare Sua Sanctitas non ad illos contumaces, ſed ad illorum Eccleſias, vel legitimos dictarum Eccleſiarum Prælatos. Si qui ſunt, vel eſſe deberent, ſcribere videtur; ſi igitur vigore huius vocationis ad Concilium accedent antequam in gratiam Sedis Apoſtolicæ redierint, petetur illic ab eis, [*Amice, quomodo huc intraſti non habens veſtem nuptialem?*] nec prius habebunt votum, aut aliàs admittentur, quàm Sanctæ Matri Eccleſiæ fuerint reconciliati: ſin autem Concilium aliquo legitimo impedimento retardaretur, & illi ex hac inſcriptione putarent ſe eſſe à Sede Apoſtolica confirmatos, tunc Sanctitas Sua declarabit mentem ſuam, & contra eos per debita iuris remedia, ſicuti antea procedet. Hæ ſunt rationes, & argumenta, quibus D. Nuntius erga Sereniſſimum Regem vti poterit, ſi quam difficultatem Maieſtas ſua in hoc facere videretur, neque eſt opus, vt dictus D. Nuntius aliàs hanc inſtructionem Maieſtati Suæ, vel alijs oſtendat, præſertim niſi neceſſitas cogat, ſed rationibus ſupradictis ex ea depromptis viua voce vtatur.

Sed nec Bohemiæ Regnum ita perditè infeſtum eſt, vt de eius reductione, & ſalute ſit omninò deſperandum, cuius Hæretici cùm in multo paucioribus à nobis diſſentiant, quàm Lutherani, aut Zuingliani, & ijs peiores Anabaptiſtæ, aut alia quæcunque portenta Hæreticorum Germaniæ, ſic etiam optima ſpes eſt ſi benignè, & humanè vocentur ad Concilium, dato illis ſufficienti ſaluo conductu fore, vt aliquibus bonis perſuaſionibus in Concilio inducti cum reliqua Catholica Eccleſia coaleſcat. Igitur D. Nuntius communicato conſilio cum Sereniſſimo Romanorum Rege, & Reuerendiſſimo Domino Cardinali Tridentino, procuret, vt medio, & auctoritate Suæ Maieſtatis aliquot authenticæ copiæ Bullæ ad D. Erneſtum Præpoſitum Pragenſem nobilem, & Catholicum virum mittat, detque in mandatis per ſuas literas D. Nuntius prædicto D. Erneſto, vel alij, quem idoneum Maieſtas ſua indicabit, vt prædictas Bullæ copias, quo meliori modo iudicauerit, per vniuerſum Bohemiæ Regnum, & præſertim per eos, qui ſe pro Prælatis gerunt, diſtribuat, & vnà addat, tutiſſimum ſaluum conductum illis eſſe dandum, non ſolum à Sacroſancta Synodo, ſed etiam interuentu Cæſareæ, & Regiæ Maieſtatis.

Prætetea, quia ſaluus conductus eſt maximè neceſſarius ad perfectam celebrationem vniuerſalis Concilij, ſicut etiam D. Epiſcopus Viennen. prudenter in ſuis Præparatorijs adnotauit, & antea Sanctiſſimus D. N. iam tum ab initio, cum Bulla Concilij formabatur animaduerterat, licet ex cauſis in reſponſione Suæ Sanctitatis ad Præparatoria prædicta expreſſis, hæc res fuerit ad Cæſaream Maieſtatē remiſſa. Idcircò D. Nuntius habito prius colloquio de hac re cum Reuerēdiſſimo Domino Cardinale Tridentino, & D. Viennæ Epiſcopo, tractet cum Regia Maieſtate, vt dictum ſaluum conductum pro Terris Imperio ſubditis, ac etiam ſuis Patrimonialibus in optima forma expediat, & ſi putaret, id non ſatis eſſe ob Lutheranorum Principum cauillationes, & ſubterfugia, procuret, vt Imperator in forma debita prædictum ſaluum conductum relaxet. Quod ſi adhuc vellent Lutherani tergiuerſari, ſignificare poterit Dominus Nuntius eis, cùm primum Tridentū peruenerint, ad locum Ciuitati Mantuæ duorum tantum dierū itinere vicinum, priuſquam vlterius progrediantur, à Sacra etiam Synodo ſalui conductus patentes literas habituros.

7 Neque illud eſt omittendum, cum Illuſtriſſimus Mantuæ Dux Sacri Romani Imperij ſit Vaſſallus, vt tollatur omnis cauſa, etiam alijs Nationibus illuc hac de cauſa accedere recuſandi, oportere Cæſaream Maieſtatem, liberare ad tempus prædictum ab homagio, & iuramento ſibi præſtito, ita vt tam ipſe, quàm Ciuitas Mantuæ, donec in ea Concilium vniuerſale huiuſmodi commorari contigerit, omninò liberè remaneant, & vnuſquiſque illuc ire, ibi commorari, & inde redire pro ſuo arbitratu liberè, & tutò poſſit: & huiuſce temporariæ liberationis in publicis literis ſalui conductus Cæſareæ Maieſtatis facienda mentio erit, prout Maieſtas Sua cum ſuo Germaniæ Conſilio optimè ſciet diſponere. Id autem quantò maturiùs fieri poterit eſt expediendum, tempus enim propè eſt, & Lutheranis, ac etiam alijs omnibus obtrectandi eſt occaſio.

Quo verò ad locum Concilij, ſi fortè Princeps aliquis quicquam contradiceret, aut obloqueretur, reſpondebit D. Nuntius, Sanctiſſimum D. N. non ſolùm ex ſua, & Reuerendiſſimorum Cardinalium prudentia (habita omnium Nationum, & præſertim Germaniæ, ratione) hunc locum prę cęteris elegiſſe, verùm etiam communicato conſilio prius per literas cum Cæſarea, & Regia Maieſtate, ac alijs Principibus Germaniæ (quorum maximè id Concilium intereſt) inueniſſe eos cum Sanctitate Sua conformes, & poſtremò pręſente in Vrbe Imperatore Sanctitatem Suam ſuper indictione, & celebratione Concilij ita

decre-

,, decreuiſſe. Quare Maieſtas ſua non ſolùm
,, contenta fuit, ſed etiam Sanctiſſimo Domino
,, Noſtro maximas gratias egit; ſi quis verò ad-
,, huc contradicere,& altercari hac de re pergat,
,, reſpondeat,hanc materiam eſſe cum Sanctitate
,, Sua, & Cæſarea, ac Regia Maieſtate, reliquiſ-
,, que Germaniæ Principibus, qui huiuſmodi
,, loci electione contenti fuere,diſcutiendam.
,, De omnibus autem ſupradictis D. Nuntius
,, ad Sanctiſſimum D. N. ſcribat, ſicuti & de
,, omnibus alijs quotidiè occurrentibus, tam
,, apud Regiam Maieſtatem, quàm in vniuerſa
,, Germania, præſertim de quibus indicauerit
,, Sanctitatem ſuam meritò certiorem eſſe fa-
,, ciendam. *Sigillum ſub Annulo Piſcatoris.*
Bloſius.

,, 8 Poſt inſtructionem datam D. Epiſcopo
,, Mutinæ,Nuntio apud Sereniſſimum Romano-
,, rum Regem Apoſtolico deſtinato, hæc viden-
,, tur animaduertenda, quæ ipſe penes ſe in ar-
,, canis habeat. Quamuis enim Sanctiſs. D. N.
,, in eius ingenio, & prudentia plurimum ac-
,, quieſcat, vt meritò de eo dicere poſſit, *mitte*
,, *ſapientem, & nihil ei dicas*, quia tamen in
,, omni negotio prius eſt ſpei rudimentum, quã
,, rei experimentum, & D. Nuntius ad has res
,, pertractandas nouus accedit, ea propter San-
,, ctitas Sua voluit eum etiam de ijs, quæ ſe-
,, quuntur, commoneſacere.
,, Quum propter duriſſimam horum tempo-
,, rum conditionem, omnia vbique ſunt, ſolito,
,, & æquo,cariora,& hac in parte longè deteriùs
,, tractentur Catholici, & hi præſertim, qui
,, Sedis Apoſtolicæ nomine in Germania hac
,, tempeſtate agunt; idcircò D. Nuntius omnia
,, iſta prudenter perpendens, ita Sedis Apoſtoli-
,, cæ onera, & ſuas ipſius vires in expendendo
,, metiatur, vt ne graue aliquod alienum æs
,, contrahat, aut aliquid perpetret per ſe, vel
,, per ſuos; vnde non ſolùm in ſe, ſed & in Se-
,, dem Apoſtolicam (maius quàm eſt) odiũ con-
,, citet; quod nonnullis vel proximo tempore
,, accidit.
,, Apud Caupones publicos, ſi non omninò
,, multum liberalis, ſaltem non auari nomen
,, poſt ſe relinquat.
,, Cum hoſpitibus verò, quos Regiam Aulam
,, in ſequendo Epidemici, ſeu forarij Regis ei
,, aſſignauerint, præter modeſtiam, quam hoſpi-
,, talia requirunt iura, eo ſemper temperamen-
,, to, & prudentia vtatur, vt neque facultates
,, ſuas temerè profundat, nec hoſpitij penſione
,, nimis parcè, vel fortaſsè etiam nequaquam
,, ſoluta diſcedat. Id quod ab aliquibus Nuntijs
,, aliàs factum,poſtea ſcitum,animos eorum po-
,, pulorum in nos irritauit, & Nuntijs Apoſto-
,, licis, qui ſequuti ſunt,multorum incommodo-
,, rum cauſa fuit.
,, Ne ſpernat illorum populorũ Vrbes,domos,
,, munera, quæ ei in aliquibus Ciuitatibus pu-
,, blico nomine offerentur, ſimiliter & cibaria,
,, vina, habitus, & varios mores, ſed omnia
,, cùm charitate admittat, & ſi quid diſplicet,
,, ab eo potius abſtinendo errorem non probare
,, videatur, quàm acriter increpando, vel ob-
,, loquendo; non abſq; aliquo damno ſuo offen-
,, diculum illorum animis exhibeat.
,, Habitu vtatur, quo in Romana Curia Epiſ-
,, copi conſueuerunt, & in acceſſu ad Regem,
,, aut ad aliquos magnos Principes, ac in ſo-
,, lemnibus Sacris, & publicis actibus, & con-
,, uentibus indictis, etiam Rocheto induatur;
,, euitet autem,in inceſſu faſtum, in victu, & ve-
,, ſtitu luxum, & vbique ac in omni re intem-
,, peramentum, ita tamen vt ne in ſordidi, aut
,, omninò abiecti notam incurrat; Vnde pręcla-
,, rè dicit Diuus Hieronymus: *Nec affectata*
,, *ſordes, nec exquiſita munditia conueniunt homi-*
,, *ni Chriſtiano.*
,, Iam verò in vultu, & colloquijs omnem ti-
,, morem, aut cauſæ noſtræ diffidentiam diſſi-
,, mulet,præſeferat autẽ erga omnes permixtam
,, quadam temperata hilaritate grauitatem, ne
,, alterutrum excedens alteri officiat, nimia
,, enim grauitas odium, nimia hilaritas con-
,, temptum pareret,cùm apud omnes, tùm apud
,, illas Nationes, apud quas, ſi vnquam aliàs,
,, nunc maximè oportet vti prudentia, & dexte-
,, ritate.
,, 9 Facultatibus, & indultis à Sanctiſſimo
,, D. N. ſibi conceſſis prudenter, & modeſtè
,, vtatur, & ne nimis auidus, & rapax exiſti-
,, metur, interdum aliquid remittat de ſumma
,, ſibi debita, nonnunquam totum elargiatur,
,, ſiuè in gratiam Principum, ſiuè etiam grati-
,, ficaturus pauperibus, aut doctis viris, his
,, pręcipuè, qui Eccleſiam Dei ſtrenuè propu-
,, gnant, eiuſmodi ſunt D. Epiſcopus Viennen.
,, D. Eckins, Cochęlus, Nanſea, Georgius Vec-
,, chius, Ioannes Haner, Leonardus Marſtaller,
,, Nicolaus Appel, & alij, quorum ab ijs noti-
,, tiam capiet,neque obliuiſcatur nominis Ioan-
,, nis Burchardi Ordinis Prędicatorum; qui etſi
,, nihil librorum ediderit contra Lutheranos,
,, magno tamen vitæ periculo ab initio, vſque
,, ad huius tumultus tẽpora pro defenſione Ec-
,, cleſię laborauit,etſi forte acciderit,vt D. Ludo-
,, uicus Ber Doctor Theologus Perſien, qui pro
,, cauſa fidei à Baſilea exul Friburgi Briſgouiæ
,, habitat,ad fauorem dicti Nuntij recurreret,ha-
,, beat eum commendatum tum propter ſanam,
,, & excellentem hominis doctrinam, & morum
,, probitatem, tum quia ſua grauitate, & aucto-
,, ritate optimam operam nauare poterit in
,, cauſa fidei.
,, Caueat ne moueat riſum, & ſtomachum id
,, quod ſuper alijs quibuſdam Nuntijs accidiſſe
,, vidi; publicato autem & affixo Templorũ val-
,, uis facultatum ſuarum exemplo (quas abſque
,, aliqua publicatione facilè in ædibus ipſius
,, Nuntij inuenient, qui eis indigebunt) quam-
,, quam plerique ſunt, qui deridendi cauſa fin-
,, gunt huiuſmodi facultatibus indigere, vt ha-
,, bita earum notitia certius, & acrius de nobis
,, obloquantur, faciat eleemoſynas, quotidie
,, interſit Sacris vel domi, vel foris, interdum
,, ipſemet celebret, Tẽpla frequentet, & viſi-
,, tet, præſertim feſtis, & ſolemnibus diebus;
,, omnia tamen hæc ſincerè,& ſimpliciter faciat,
,, ne in hypocriſis ſuſpitionẽ incurrat; ieiunia,&
,, à carnibus abſtinentiã, prout Romana Eccle-
,, ſia inſtituit, aut Cattholicus vſus illarum par-
,, tium obtinuit, quantum natura patitur, &
,, ipſe, & eius familia obſeruet, aut vbi neceſſi-
,, tas cogit, cautiſſimè frangat, ſed aliquo pio
,, opere hunc defectum recompenſare cogno-
,, ſcatur.
,, 10 Caueat item Dominus Nuntius,
,, & ſui, aliquas ingredi diſputationes ſuper ar-
,, ticulis Fidei, aut materia Lutherana; quod ſi
,, ab alijs de huiuſmodi rebus, aut etiam præ-
,, tenſis Germaniæ grauaminibus huiuſmodi
quæ-

Digitized by Google

,, qnęſtiones mouerentur, pancis verbis pruden-
,, ter reſpondeat. Iam tempus propè eſſe, in quo
,, de omnibus ijs in Concilio vniuerſali diſcu-
,, tiatur, & decidatur. Quantum verò ad obiecta
,, nobis grauamina attinet, cùm pleraque eorum
,, ſint, aut manifeſtè falſa, aut inania, & etiam
,, à Summis Pontificibus iam caſtigata, poterit
,, facilè pro ſua prudentia ea refellere, & dilue-
,, re: ita tamen, vt ne ad contentiones, & rixas
,, deueniat: quamuis enim cauſa noſtra iuſtiſſi-
,, ma ſit, experimento tamen didicimus, huic rei
,, plurimum obfuiſſe in hac materia (& præſer-
,, tim apud Germanos) *quæſtiones, pugnaſque*
,, *verborum, vtpotè è quibus* (vt inquit Apo-
,, ſtolus) *inuidiæ, contentiones, blaſphemiæ oriun-*
,, *tur*: qui & alibi, *noli* (inquit) *verbis contende-*
,, *re, ad nihil vtile eſt, niſi ad ſubuerſionem audien-*
,, *tium*. Ea propter magno loquendi, & tacendi
,, temperamento vtatur; ita tamen, vt ad ſilen-
,, tij potiùs partem inclinet; ſic enim facilè ob-
,, ſtruet ora malignantium; vſque adeò vt, ex
,, prudentia ipſum de ijs rebus tacere ſint iudi-
,, caturi, & non quia cauſæ noſtræ aliquo pacto
,, diffidat, aut ad ea, quæ obijcientur, neſciat
,, reſpondere.

,, Hoc ſi in omni re, & actione ſua Dominus
,, Nuntius, vnà cum ſuis, perpetuò meminerit,
,, & iuxta Diui Apoſtoli Iacobi verba; *Velox ſit*
,, *ad audiendum, & tardus ad loquendum*, præ-
,, ſertim apud eas Nationes, nequaquam ab alijs
,, in ſermone capietur: & quo animo erga San-
,, ctiſſimum D. N. & hanc Sanctam Sedem illi
,, populi ſint affecti, & quid de nobis dicant,
,, aut in nos adſtruant, facilè cognoſcet. De
,, quibus omnibus Sanctitatem Suam per fidos
,, Nuntios cautè reddet certiorem.

,, Superfluum eſt Nuntium de ijs, quę ſequun-
,, tur commonefacere, de cuius prudentia, &
,, morum probitate Sanctiſſimus D. N. eſt op-
,, timè gnarus; tamen & id aduertendum eſt,
,, ſaltem propter eius familiares, quos alioqui
,, Sanctiſſimus D. N. confidit fore honeſtos, &
,, probos, vt in ſermone, & factis bonum de ſe
,, illis Nationibus exemplum præbeant. Alter-
,, nis compotationibus pro more illius Natio-
,, nis, inter ſe non certent, hilari quidem vultu
,, acceptare ſe fingant inuitationem, ſed in re-
,, ſpondendo modum non excedant, ne id fortè
,, malum illis accidat, quod de quodam nobili
,, Saxone Camerario ſecreto Leonis X. fel. recor-
,, dationis refertur, qui ab eo ad Lutheranā cauſā
,, componendā in Saxoniā miſſus, id tantum fru-
,, ctus reportauit, quòd ſæpè perturbatus vino,
,, ea effutire de Pontifice, & Romana Curia à Sa-
,, xonibus inducebatur, non modò quæ facta
,, erant, ſed quæ ipſi è malo in nos mentis affe-
,, ctu imaginabantur, & optabant; & ea omnia
,, ſcriptis excipientes, poſtea in Conuentu Vor-
,, matienſi nobis publicè coram tota Germania
,, exprobrabant.

,, Sed omnibus his malis, & inconuenientibus
,, Dominus Nuntius facilè obuiam ibit exemplo
,, bonorum morum ſuorum, ſolitaque ſua pru-
,, dentia, & dexteritate, quam ſi præſtabit in
,, hac tàm ardua fidei cauſa, ſicuti Sanctiſſimus
,, D. N. de ea ſperat, præter meritum apud
,, Deum, & apud homines honorem, quæ ſpe-
,, rare habet, poterit etiam iure merito de San-
,, ctitatis Suæ gratitudine, & benignitate ſibi
,, maiores honores, ac maiora præmia polli-
,, ceri.

11 Adijcitur Catalogus Principum, quos
Internuntius conuenturus eſt, additis nonnullis
,, elogijs (& infra) [D. Nuntius ita humanè
,, habet tractare Catholicos, vt cùm Hæreticos
,, maximè ſuſpectos habere debeat, non tamen ſit
,, aſper, aut inimicitiam vllam contra eos pręſe-
,, ferat. Quinimmò, ſi fieri poteſt, quadam
,, vultus iucunditate, & bonis verbis præſertim
,, abſque Catholicorum ſcandalo omnes lucri-
,, faciat. Caueat tamen ab eorum diſputationi-
,, bus, & dolis, ſed tali temperamento vtatur,
,, vt vel eos, ſi fieri poteſt, ad gremium Eccleſiæ
,, Catholicæ reducat, vel ſaltem in nos non aſ-
,, peret.] Adiectus eſt Præſulum Germanorum
index, atque aliorum Principum, quos ad Con-
cilium vocaturus eſt.

12 Data etiam fuere imperia Veſtrio Aquen-
ſi Epiſcopo, vt inferioris Germaniæ Pręſulibus,
non tamen Reginæ Mariæ viduæ Ludouici Regis
Hungariæ vita functi, ac Cæſaris ſorori, earum
Prouinciarum nomine Cęſareo moderatrici, indi-
ctionem Concilij denuntiaret; cùm illud iam Cę-
ſari totius Belgij ſupremo Principi denuntiatum
fuiſſet; Mariam verò ardentiore ſtudio exoraret,
vt memoratos Præſules ad profectionem ornandā
ineundamq; vrgeret. At quia Aquenſis Epiſcopus
varios Principes aditurus erat, quorū alij fidei Ca-
tholicę ſtuderent, ab ea diſſiderent alij, varia ver-
borum formula conceptas literas, ac mandata ac-
cepit: atque vt in primis ad flectendos ad officium
Principes Electores Saxonię omnia cōſilia cōferret
cum Georgio Duce Saxoniæ, qui flagrantiſſimo
pietatis ſtudio Catholicam Religionem tuebatur
(verùm vtinam diù ſuperſtes fuiſſet: paulò enim
poſtea magno Orthodoxorum luctu deceſſit)
Hic penes ſe duos inſignes Theologos, Iulium
Flugium Cardinalis Scombergi conſanguineum,
& Ioannem Cochlæum, acerrimum Lutheri ho-
ſtem, propugnatoremque Religionis Orthodoxę
detinebat, ex cuius Principis prudenti aſſenſu
omnia conficere deberet. Acturus verò cum Mar-
chione Brandeburgenſi Electore, prius adire
eiuſdem Principis patruum Cardinalem Mogun-
tinum, atque ex eius conſilio nutuque pendere
iuſſus eſt.

Aquenſi Nuntio data inſtructio.

His mandatis inſtructus Internuntius, ineunte
autumno iter ingreſſus, maxima lætitiæ ſignifica-
tione Viennę exceptus eſt à Ferdinando Rege Ro-
manorum, atque ab omnibus Principibus Catho-
licis, tùm ſuperioris, tùm inferioris Germaniæ;
qui Pontificium aſſerendæ Catholicæ fidei ardo-
rem ſummis laudibus extulerunt, atque omni
obſequiorum genere pia eius conſilia promouere
ſpoponderunt. Inter quos Moguntinus Cardi-
nalis, cùm Internuntium humaniſſimè accepiſſet,
hoc conſilium ſuggeſſit: comparandum bellicum
apparatum ad frangendam armis Lutheranorum
peruicaciam, ac fruſtrà in Concilio decreta ſan-
cienda, niſi ad illa in opus prouocanda priùs
conſultum eſſet, de quibus omnibus, ingraue-
ſcente Lutherana hæreſi Aquenſis Pontificem his
literis certiorem fecit.

Nuntius Pontificis gratanter in Germania receptus.

Sanctiſſimo in Chriſto Patri.

13 Beatiſſime Pater poſt humillima pedum
ſacrorum oſcula. Fui cum Reuerendiſſimo, ac
Illuſtriſſimo Cardinali Moguntino, cui intimato
Concilio, ea eidem ſignificaui, quæ mihi fuere
data in mandatis à Beatitudine Veſtra. Qui, vt
honorabile membrum S. R. E. decuit, reuerenter
omnia accepit, & ſeſe adfuturum Concilio pol-
licitus eſt, vt ex copia recognitionis copioſius
co-

Epiſcopi Aquen. lit. ad Paulum III. Ext. in m. ſ. Card. Spadæ ſig. 136. pag. 242. & in alio m. ſ. ſign. num. 128. p. 87.

cognoſcet. Dixit mihi inter cętera, quòd iſtud Concilium eſt tàm neceſſarium, quàm neceſſarijſſimum, ſi Eccleſiæ vniuerſali, & Reipublicæ Chriſtianæ conſultum iri velimus: nam iſti Euangelici (vt ſeſe honeſtiori vocabulo nominari volunt) quotidiè magis, magiſque creſcunt, & varijs artibus, aliquando blanditijs, aliquando minis inducunt vulgus, quod facilè ſeduci poteſt, ad eorum ſectam; & quod peius eſt, minantur aliquando etiam vi, & armis velle agere contra veros Chriſtianos, qui ipſis non adhęrent, & omnem occaſionem quærunt, qua id facere poſſint. Nunc orta eſt quædam differentia inter præfatum Reuerendiſſimum D. Cardinalem, & Ducem Saxoniæ Electorem (qui Princeps, & caput Lutheranorum eſt) ſuper iuriſdictione, in cuius quaſi poſſeſſione ab immemorabili tempore ipſe Cardinalis, & ſui Prędeceſſores (vti intelligo) ſemper fuerunt oppidi Badenſis, quod ratione Eccleſiæ Magdeburgenſis ſpectat ad Dominationem ſuam Reuerendiſſimam. Quæ controuerſia niſi concordetur in dieta Zictenſi, vbi plurimi Principes ea de re conueniunt, timeo, quod erit initium belli inter Catholicos, & Lutheranos (quod Deus auertat) nam ſub dubio pugnandum eſſet, cùm Lutherani, vt vera ſcribam, videantur cum eorum confœderatis potentiſſimi, vt ex liſta confœderatorum videre Beatitudo Veſtra poterit, Monuit me idem Reuerendiſſimus D. Cardinalis, vt Beatitudini Veſtræ ſcriberem, quòd aliquando cogitare dignaretur, qualiter executio fieri poterit eorum, quæ decernentur in Concilio: nam parum eſſet, latam eſſe ſententiam, niſi mandaretur executioni, & fortaſſis eſſet ignem igni addere; & idem eueniret quod cum Bohemis, qui tametſi alias condemnati per Concilium, tamen permaneant in eadem hæreſi: quod, quantum ego conijcere, & intelligere potui, etiam facturi ſunt Lutherani: nam aperto ore dicunt ſeſe nolle obedire futuro Concilio, ſed armis velle reſiſtere: vellent enim Concilium hìc in Germania, vbi (vt arbitror) cuperent Martinum præeſſe. Quare, Beatiſſime Pater, neceſſarium videbitur, mea quidem ſententia, habere executionem paratam, antequam decreta Concilij publicentur.

14 Non deerant viri Principes, qui ingentium malorum ex nouata, euerſaque religione emergentium pertæſi, in ſententiam celebrandi Concilij, reſtituendęq; Fidei Orthodoxę propenderent, inter quos Georgium Marchionem Brandeburgenſem benè comparatum inuenit Aquenſis Epiſcopus, ac Norimbergenſem Senatum. Sed ij obſtringere ſe noluere decernendi fœderis Smalcaldici expectatione ſuſpenſi: obduruere verò maximè Princeps Elector Saxoniæ, & Lantgrauius Haſſiæ in ſuſceptæ hæreſeos defendendæ pertinacia; hortatu verò Cardinalis Moguntini Aquenſis Epiſcopus Smalcaldiam ſe contulit, maximè cùm Heldus pro Cæſarei ſcrinij magiſtro vices gerens, quem Vicecancellarium vocant, ad Smalcaldenſes conuentus pergeret, vt Principes factionis Lutheranæ nomine Cæſareo ad dirimendas in Synodo œcumenica omnes controuerſias religionis hortaretur. Confluxere verò ad eos cœtus pręcipui nouę impietatis ſigniferi, Lutherus hæreſiarcha, Melancton, Pomeranus, Bucerus, Vrbanus Regis, & alia minoris nominis monſtra, vt ſubornatos ab ipſis Principes, & Sathanæ laqueis irretitos in flagitio Lutheranæ hæreſeos confirmarent: adeóque profecere impiæ eorum artes, vt, cùm Epiſcopus Aquenſis literas

Pontificias Saxonię Principi porrexiſſet, ille adeò à Sathana faſcinatus fuit, vt ne quidem monita ſalutis ſuæ audire voluerit; ſuſceptoque cum ſuis Senatoribus conſilio reſponſum dari iuſſerit, ſe grauioribus Smalcaldenſium comitiorum negotijs diſtineri. Lãtgrauius verò adeò in ſcelere ſuſcepto ſe obfirmatum oſtendit, vt ne quidem Pontificium Internuntium in ſuum conſpectum admittere dignatus ſit, prætexens inanes negotiorum cauſas; cùm tamen ad inuiſendum hæreſiarcham Lutherũ, infame organum Sathanæ atq; mancipium ſe conferre non erubeſceret, nec perhorreſceret. Tàm turpe facinus Sleidanus tanquam laude dignũ his verbis commendat. [Aquenſem in Germaniam *Lib. 11. Sur. in comment. hoc anno.*
,, miſit (ſcilicet Paulus Pontifex) vt nouus vi-
,, delicet Legatus aliquid impetraret; ſed & eſt
,, illuſus in opere, neque magna fuit eius habita
,, ratio, & certo die, cùm Lantgrauij collo-
,, quium expetiuiſſet, ille non ſibi vacare dixit,
,, & eodem ferè momento Lutherum inuiſit,
,, grauiter ex calculo tunc ibi decumbentem,
,, quod quidem ex ſuo diuerſorio Legatus videre
,, poterat.] Pertimuit nimirùm impius ille Lutheranorum conuentus Imperatorẽ magis, quàm Pontificem vices Chriſti in terris gerentem: nam Heldum Cæſaris Oratorem audire non detrectauit. Is verò maximo pietatis ardore, impios hortatus eſt, vt religionis controuerſias ad Concilium Oecumenicum communi animorum conſenſione referrent componendas, pro diuina amplificanda gloria, & publica pace in Germania aſſerenda; contenditque ab ijs vehementiore ſtudio, vt nitidè in ea re Cæſari reſponderent, adhibuit etiam auctoritatem, vt Pontificium Internuntium perorantem audirent, illique reſponſum darent, de quo accepto hæc Pontifici reſcripſit Aquenſis Epiſcopus.

,, Reperi hìc Oratorem Cæſareæ Maieſtatis
,, Doctorem Matthiam Held, qui etiam à ſua
,, Maieſtate inter cętera negotia habuit in man-
,, datis (vt mihi dixit) vt apertè intelligeret,
,, an vellent venire ad Concilium, quem deti-
,, nuerunt per ſexdecim dies, antequam abſolu-
,, tum reſponſum dederint, finaliter poſt multas
,, allegationes hinc inde factas, reſponderunt
,, nolle venire ad Concilium Mantuanum, quod
,, idem etiam mihi hodie antè prandium reſpon-
,, ſum dederunt, vt latiùs poterit videre Beati-
,, tudo Veſtra, ex copia reſponſionis eorum in
,, ſcriptis mihi data: opportunè accidit, quod re-
,, pererim hic præfatum Oratorem, nam ſtre-
,, nuè ſe geſſit, & liberè cum ipſis de omnibus
,, loquutus fuit, quod mihi non licuiſſet; tùm e-
,, tiam cognouerunt mentem, & voluntatem
,, Cæſareæ Maieſtatis concurrere in ijs, quæ ad
,, Concilij vniuerſalis conuocationem pertine-
,, bant. Sanctitas Veſtra cætera, quæ hìc geſta
,, ſunt, à Reuerendo Prothonotario percipiet.
,, Hinc proficiſcar ad Illuſtriſſimum Principem
,, Electorem Marchionem Brandeburgenſem bo-
,, num Catholicum, & Ducem Saxoniæ Geor-
,, gium Chriſtianiſſimum Principem: quos for-
,, taſſis cogam conuenire in dieta Zictenſi. Il-
,, linc, quàm diligentiſſimè potero, proſequar
,, alios præfatos Principes inuiſere. Non eſt fa-
,, cilè dictu, Beatiſſime Pater, quàm difficile
,, ſit negotium habere cum iſtis Principibus, &
,, præſertim Lutheranis, qui certè ſunt aſtutiſſi-
,, mi, & nihil boni penſitant. Quæ Auguſten-
,, ſes fecerint, & innouarint, non obſtantibus
,, promiſſionibus, quas Cęſareę Maieſtati fece-
runt

,, ſunt, credo Beatitudinem Veſtram intellexiſ-
,, ſe; quę non repetam. (*Et mox*) Me ſemper
,, bonæ gratiæ Beatitudinis Veſtrę, quàm humil-
,, limè poſſum, commendo, Deum Optimum
,, Maximum rogando, vt eandem Reipublicæ
,, Chriſtianę ad Neſtoreos annos conſeruet. *Ex Smalcaldia II. Martij MDXXXVII. Beatitudinis Veſtræ humillimus Capellanus P. Veſtrius Epiſcopus Aquenſis, & Nuntius.*

15 Reſponſum ab hæreticis conuentus Smalcaldici datum primùm Heldo Oratori Cæſareo, ac poſtea Pontificio Nuntio indigniſſimum fuit in quo impietatis, odiorum, & calumniarum virus, & peſtilentiſſima hæreſeon venena effuderunt: prouocatique ſumma benignitate à Pontifice, vt animæ ſuæ ſaluti conſulturi potiùs crederent Oecumenico Concilio repræſentanti Eccleſiam vniuerſalem, quę ex Apoſtolo eſt columna, ac firmamentum veritatis, quàm Luthero, qui doctrinam ſuam proprijs ſcriptis à Sathana hauſiſſe profeſſus eſt, in reprobum ſenſum efferati teterrimas calumnias in Pontificem, & Epiſcopos, atque vniuerſam Eccleſiam confinxerunt. Ac primùm decretum fuiſſe in Norimbergenſibus comitijs, vt Concilium in Germania celebraretur, oppoſuere. Quod tamen à vero plurimùm aberat: nam Nuntius Chiericatus in prima Norimbergenſi Dieta non decretum, ſed conſilium congregandi Concilium approbauit: huiuſmodi enim decreta, maximè in rebus religionis, Pontifici legem imponere nequaquam poſſe perſpicuum eſt. Decretum verò ſecundum Dietæ Norimbergenſis, quo ſancitum fuit, exorandum eſſe Pontificem, vt quamprimùm liberum Concilium in Germania coadunaret, Cæſar ipſe irritum eſſe declarauit. Et in decreto Auguſtanæ Dietæ firmatum fuerat, vt Concilium peteretur, *abſque loci aſſignatione*, & conditione *liberum*.

Subdidere Lutherani [Ideò liberum ac Chri-
,, ſtianum Concilium appellari, vt tale intelli-
,, geretur, in quo ex verbo Dei corrigerentur
,, errores, & abuſus in capitibus ac membris,
,, qui in Eccleſia excreuerunt; nec anteferreretur
,, verbo Dei auctoritas Pontificis, aut traditio-
,, num humanarum.] Atqui in primis Ioannes Cochlęus, cui fraudulenta Nouatorum illorum machinamenta optimè nota erant, nec liberum fore in Germania Concilium diſertis verbis pro-
,, fitetur. [At illi efflagitant (inquiens) vt in
,, Germania celebretur, vbi Patres forent cap-
,, tiui; vt niſi decernerent ea, quæ Lutheranis
,, placeant, mox armis nobilium, & Lutheranæ
,, plebis obijcerentur interficiendi.] Præterea illa in Concilio libertatis voce abutebantur; quia non futurum liberum Concilium, in quo Pontificis Legati iuxtà morem præſiderent, temerario ſanè auſu dictitabant: ipſis enim licere contendebant, quoſcumque ſuæ impiæ factionis aſſeclas, quamuis laicos, pro libitu in Synodum admittere, neminemque ipſis præſidentem, impiaque dogmata refellentem ei intereſſe optabant.

Hoſius cap. 28. 16 Ad calumnias verò de erroribus, & impijs abuſibus affictas ab Hæreticis Pontifici, & parti Catholicæ, ità reſpondet Hoſius,, [Cùm
,, ipſi (nimirum Lutherani) in Eccleſia non
,, ſint, illud omni ope contendunt, & elabo-
,, rant, vt ne vlla ſit Eccleſia: cùm enim niſi vna
,, ſit, vlla eſſe non poſſit, vna autem eſſe neque-
,, at, niſi ex vno pendeat, qui præſit omnibus,
,, ad vnum hunc expugnandum ſuas omnes ma-
,, chinas conuertunt; quod ideò per membra
,, ſua facit Sathanas, ſicut à Cypriano ſcriptum *Cyprianus lib. 1. ep. 3.*
,, eſt, ideò præpoſitum Eccleſiæ ſua infeſtatione
,, perſequitur, vt gubernatore ſublato atrocius
,, atque violentius circa Eccleſiæ naufragia graſ-
,, ſetur: itaque Sathaniſtarum non eſt maius
,, aliud ſtudium, quàm vt Chriſti Vicarium, quē
,, Petri ſucceſſorem eſſe vident, cuius mini-
,, ſterio fieri perſpiciunt, vt in Eccleſia ſpiritus
,, vnitas in vinculo pacis retineatur, eius autho-
,, ritati detrahentes, exoſum & inuiſum red-
,, dant omnibus [& nonnullis interiectis oſtendit Hoſius, quatuor prima Concilia, quæ haud aliter quàm quatuor Euangelia ab omnibus recipiuntur, & quæ deinde ſequuta ſunt, Pontificis Romani auctoritate celebrata; atque etiam ipſos hæreſiarchas initio Romani Pontificis ſententiæ ſuas hæreſes ſubieciſſe; licet deinde ab eo defecerint, quos imitatus eſt Lutherus, ſcriptis hiſce verbis ad Leonem X. *Beatiſſime Papa proſtratum me pedibus tuæ Beatitudinis offero, cum omnibus, quæ ſum, & habeo: Viuifica me, occide, voca, reuoca; approba, reproba, vt placuerit. Vocem tuam vocem Chriſti in te præſidentis, & loquentis agnoſcam.* Verùm ſi interroges, qui ſint errores illi, atque abuſus tàm impij, qui ſpecioſam Eccleſiæ faciem perditorum Proteſtantium iſtorum teſtimonio deturparunt? Sacramenta, ac præcipuè venerandum Miſſæ ſacrificium, ſacrum Imaginum cultum, Indulgentias, omneſque alios ſacros ritus, reſpondent. Hæc autem non modò non aduerſantur verbo Dei, Sanctis Concilijs, ac Patribus, quinimmò deſumpta ſunt ex Scripturis, Traditionibus, quas tam vetus, quàm nouum Teſtamentum approbat.

17 Auſi etiam ſunt traditiones Eccleſiæ appellare impias: cùm Scripturæ Sacræ auctoritas a traditionis Eccleſiaſticæ auctoritate pendeat: atque etiam doctrina Apoſtolorum non tantùm ſcripto, ſed etiam traditione conſtet, de qua Apoſtolus in ſecunda ad Theſſalonicenſes ſcribit: *State & tenete traditiones, quas didiciſtis, ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolam noſtram.* Et 1. ad Corinthios: *Laudo vos fratres, quod per omnia mei memores eſtis, & ſicut tradidi vobis, præcepta mea tenetis:* quare Irenæus lib. 3. cap. 4. docet de multis rebus, quæ literis mandata non ſunt, edoctam ab Apoſtolis veterem Eccleſiam fuiſſe, quæ ſucceſſores Apoſtolorum Epiſcopi ſibi per manus ab illis tradita, ſuis viciſſim ipſi ſucceſſoribus, Eccleſiæque tradiderunt: confirmat hæc Auguſtinus in epiſt. 118. cap. 6. Hilarius in lib. ad Conſtantinum Auguſtum, Athanaſius in libr. de decretis Nicænæ Synodi contra Euſebium, Chryſoſtomus in homilia 3. in Epiſt. ad Philippenſes, cuius ſunt hæc verba: *Credimus, non quia ſcriptum eſt, ſed quia ſic ab Apoſtolis, legitima Epiſcoporum & Sacerdotum ſucceſſione, nobis traditum eſt.*

Queſti etiam ſunt, Pontificem in Bulla hæreticos eos appellaſſe, antequam à Synodo eorumdē dogmatum ratio dignoſceretur, [Sed etiam (inquiunt)
,, ante ipſum Concilium pronuntiat de noſtra
,, doctrina, & damnat confeſſionem & doctrinam
,, noſtram traditam in Apoſtolicis ſcripturis.] Hoc autem ex Bulla prædicta nullatenus inferre poterant, quia de nuper natis hæreſibus in genere Pontifex tantummodo verba facit, quibus eo Concilio ſuccurrendum erat: cùm ea tempeſtate non ſolùm Lutherani, ſed Zuingliani, Anabaptiſtæ, & iam ex Inferni latebris Caluiniſtæ erupiſſent, qui omnes inter ſe haud minùs, quàm cum Catholicis diffidebant. At Lutherani Smal-

cal-

caldenſes, praua ipſorum conſcientia conuicti, damnabilem fore doctrinam, quam ipſi tuebantur, ex Pontificis literis interpretabantur, cum à Gallis potiſſimùm, atque à Dieta Wormatienſi, & Auguſtana exploſa, & à Leone X. poſt accuratam Virorum doctorum examinationem reiecta fuiſſet. Porrò, quod doctrina ſit Apoſtolica, Sathanicus, & alienus Scripturæ ſenſus à veritate abhorret: nam Scriptura etiam Sathanas abuſus eſt, cùm tentaret Chriſtum de præcipitio, dum aiebat: *Scriptum eſt*, vt aiunt Lutherani, *Scriptum eſt*, ſed in ſenſu hæretico; ac D. Petrus prædixit de epiſtolis D. Pauli deprauandis ab hæreticis, *ſicut & cæteras Scripturas ad ſuam ipſorum perditionem deprauant*, & addidit, falli eos, qui putant Scripturę verba in humanæ phantaſiæ figmentũ diſtorta, eſſe Scripturam Sacram, ſed Spiritus Sancti reuelationem, quæ in Concilio ritè congregato inſinuari conſueuit. *Non enim* (inquit) *voluntate humana allata eſt aliquando prophetia, ſed Spiritu Sancto inſpirante locuti ſunt ſancti Dei homines*: & vt Cardinalis Hoſius Epiſcopus Warmienſis Lutheranos

Ep. 2. cap. 3. 16.

Confeſ. Cat. Cap. 3.

„ confutans ait. [Suus quemque priuatus ſpi-
„ ritus fallere poteſt, cùm ſcriptum ſit, *Væ Pro-*
„ *phetis inſipientibus, qui ſequuntur ſpiritum*
„ *ſuum, & nihil vident*: Eccleſiæ autem ſpiri-
„ tus nunquam fallere poteſt,] & paulò poſt
„ [de intelligentia hæreſis eſt, non de Scriptura.]

Senſus (inquit Hilarius) *non ſermo ſit crimen*. Quod autem Spiritus Sanctus non aſſideat priuatis hominibus in Scripturarum explanatione, intelligentiaque, ſed Eccleſiæ, ac potiſſimùm Pontifici ſupremo eiuſdem Capiti, atque Epiſcopis in Synodo collectis, ceu membris capiti adhærentibus, ab Orthodoxis inficiari minimè poteſt, iuxtà promiſſionem à Chriſto Eccleſiæ factam, *Alium Paraclitum dabit vobis, vt maneat vobiſcum in æternum ſpiritum veritatis*. Quod præcipuè in œcumenica Synodo Pontificis iuſſu collecta adimpletur, admonente Cœleſtino Papa: *Spiritus Sancti teſtatur præſentiam congregatio Sacerdotũ*. Quare & Chriſtianum, & liberum vtique erat Concilium Mantuæ modò indictum; vbi enim *Spiritus Domini, ibi libertas*.

Joann. c. 14. 16.

2. Cor. 3. 17.

18 Grauiſſimam aliam querelam, quam mens eorum impietatis tenebris immerſa, iuſtam putabat, ſubiunxere aduersùs Pontificem Concilium cogere meditantem. [Quamquam (inquiunt) Papa pręcipuus aduerſarius eſt, tamen vult eſſe Iudex, & retinere auctoritatem condemnandi contrariam partem.] An non nequiores Iudæis Lutheranos iſtos dixeris? nam cum diuina lege vetere ſancitum eſſet, vt ſi circa cæremonias, & Sacra exorta eſſet aliqua controuerſia, ſtaretur ſententiæ Pontificis, at iſti in pertinacia obfirmati, licèt præſtantior ſit Pontificatus dignitas in lege Euangelica, quàm in Moſaica, inanibus argutijs Pontificis iudicium in controuerſijs ab ipſis motis reſpuere non erubeſcunt.

Recolere debuiſſent præclarum illud S. Cypriani monitum: *Vnus in Eccleſia ad tempus Sacerdos, & ad tempus Iudex vice Chriſti non cogitatur, cui ſi ſecundum magiſteria diuina obtemperaret fraternitas vniuerſa, nemo aduersùm Sacerdotum collegium quidquam moueret*: atque illud D. Maximi ad Thalaſſium, *Eccleſia Romana nullis omninò, propter Pontificatus prouectionem, ſcriptis, aut ſynodicarum editionibus chartarum ſubiecta, ſicut etiam in his omnes ex æquo ei ſecundùm ius Sacerdotale ſubiecti conſiſtunt*. Quin etiam non de propria, priuataque ſui ipſius, ſed de Fidei, Eccleſiæque cauſa acturus erat Pontifex in Concilio. Cùm itaque ipſe ſit cuſtos traditionis Eccleſiæ, quæ nec fallere, nec falli poteſt, ſupremi Iudicis munus in quoſcunque traditionum Eccleſiaſticarum euerſores exercere iure merito poterat. Quod autem in propria cauſa ſe ipſum iudicare poſſit, conſtat ex cap. *Cùm veniſſent de iudicijs* &c. *Cùm ſuper priuilegijs Sedis Apoſtolicæ cauſa verſetur, nolumus per alios de ipſis iudicari*. Immò huiuſmodi priuilegium ſupremis etiam ſæculi Principibus traditum eſt; Iudices ſiquidem & partes in ſuis ipſorum cauſis nemine reluctante agnoſcuntur; cur ergo ſummo Eccleſiæ Hierarchæ hoc ipſum Lutherani temerè denegare contendebant? Nonne tot hæreſes prioribus ætatibus damnatæ ſunt in Concilijs, quibus ipſimet Pontifices, vel per ſuos Legatos præfuere; nec obiectum vnquam eſt, Pontificem non potuiſſe partis & Iudicis munera obire, cùm natura, & ratio Principatus hanc gerat prærogatiuam, vt aduersùs rebelles partis, & Iudicis officium exerceat? Quis itaque ius iſtud à Chriſto collatum Petro, atque per mille, & quingentos annos ab eius Succeſſoribus in fidei cauſis decidendis aſſiduè ſeruatum, ab ijs tandem auferre poterit, ac audebit? Lutherus fortè cum ſuis ſectatoribus? Verùm qua auctoritate? Illa dumtaxàt, quæ ex officina Sathanæ prodijt, quæ nouam turrim Babel ad Cælum Eccleſiæ expugnandum per iſtos Nouatores, qui Iudicis, & partis munera ſibi ipſis temerario auſu arrogabant, attollere moliebatur? Verùm portæ Inferi non præualebunt aduersùs Eccleſiam ſupra firmiſſimam petram, ideſt ſupra Petrum ædificatam, quamuis per tot ſæcula à ventis, turbinibus, ac fluuijs plurimùm concuſſa fuerit.

Ep. 25.

Ad Thalaſſium.

Addidere aliud ſophiſma Satanicum Smalcaldenſes Lutherani, non modò Pontificem præſidere in Concilio non poſſe, cùm ipſi eum idololatriæ, & hæreſeos reum eſſe aſſerant, verùm etiam nec ipſos Epiſcopos ferre poſſe in Concilio ſententiam; quòd Pontificijs obſequijs nuncupato ſacramento ſint obſtricti. Attamen certum eſt, eoſdem Præſules orthodoxam Pontificis fidem, ſupremamque in Eccleſia auctoritatem à Chriſto Petro, ſucceſſoribusq; traditam, non autem prauos ipſorum mores, falſaque dogmata (ſi, quæ eſſent) in Concilio defenſuros. His addendum, non omnes Præſules in Concilio collectos, Pontificiæ ſententiæ per Legatos declaratæ ſtatim acquieſcere; verùm data libera eis loquendi facultate, difficultates proponendi, ac cauſæ diſcuſſionem accuratiùs per Patrum ſuffragia exagitandi, ſolutis hinc inde argumentis, tandem eos vnanimi ferè conſenſu decreta inſtituere conſueuiſſe.

Denique plures alias calumnias, horrendaſque blaſphemias in Pontificem, ac Epiſcopos coaceruare non erubuerunt, quibus ſingillatim reſpondere haud opus eſt: nam ad tam efferatas, ſacrilegaſque perditorum hominum locutiones, obiectaque refellenda eſſe ſatis eſt dicere, *Loquela tua manifeſtum te facit*; ſcilicet eos ex Patre Diabolo eſſe. Quod ſanè gratis non aſſeritur. Narrat enim Vlembergius Lutherũ in eo conuentu iſchuria laboraſſe; cùmque ſe moriturum timeret, non flexiſſe mentem ad reſipiſcentiam, ſed rabie efferatum, condito teſtamento, hæreſeos ſuæ concionatoribus odium in Papam pro legato reliquiſſe: illud verè erat euangelium iuxtà Lutherum acceptum à Sathana, qui in conuenticulis Magorum & Sagarum, odium inimicorum, & vindictam imperat; cùm è contra Chriſtus

Matth. 26. 73.

In vita Luth.

inimi-

inimicos diligi in ſuo Enangelio inſſerit.

19 Hic tamen prætermittendum non eſt, quod cùm in hoc conuentu Matthias Heldus Orator Cæſareus XV. Februarij Proteſtantes hortatus eſſet, vt Eccleſiaſticis, & Monachis erepra vectigalia, ac iuria reſtituerent, eos in ſcelere obfirmatos flectere ad æqnitatem non potnit: immò ſi qua vis pro repetendis iuribus ſacris inferretur, fœderatis, arma pro ijs tuendis ſe coniunctutos profeſſi ſunt: tùm Cæſarem rogarunt, vt ad impiam Lutheri ſectam, quam veram doctrinam appellabant, amplectendam omnibus libertatem permitteret. Cùm verò Heretici in opprimendis Carbolicis eſſent coniunctiſſimi, legumque vocem audire reſpuerent, cùm rapta Eccleſiaſticis, & Monachis reſtituere iuberentur (auctoribus Catolo, & Ferdinando) ſancitum eſt fœdus inter Catholicos Principes, & otthodoxæ fidei profeſſores ab impetu, & tyrannide hæteticorum vindicandos. Principum enim, & Ciuitatum noua in dies acceſſione confirmati hæretici aduerſùs Imperialem Maieſtatem conſurrecturi videbantur. Appellatum autem eſt hoc fœdus ſanctum, quod ſi in ipſo Lutheranæ hæreſis exotdio, vel ante aliquot annos percuſſum fuiſſet, non adeò latè virus ſuum impietas effudiſſet.

Mantuam ad Concilium accedere ſtatuit à Paulus.

20 At Pontifex ſpretis Lutheranotum calumnijs, & maledictis, ſuſceptæ celebrandi Mantuæ Concilij voluntati inſtitit, decreuitque vnà cum Cardinalium Senatu Mantuam ſe conferre. Quod ſignificauit ſubiectis literis Cardinali Rodulpho Pio Carpenſi, iuſſitque, vt Mantuam ex Aula Gallica proficiſceretur.

Cardinali Carpn.

Paul. III. lib. breu. anno 3. pag. 162.

Dilecte fili, &c. Licet prudentiæ, probitatis, & ſingularis fidei tuæ vſum, quem hactenùs apud iſtum Chriſtianiſſimum Regem, noſtrum in Chriſto filium chatiſſimum, magna cum noſtra ſatisfactione, & tua laude cepimus, deinceps capere, tuaque opera iſtic vti libenter vellemus; quia tamen propèdiem Mantuam ad genetale Concilium proficiſci inteudimus, eoque omnes Cardinales, & Epiſcopos pro ſuo officio conuenire cupimus, tuamque inter cæteros doctrinam, & pietatem ibi plurimum oppottunam nobis fore ſpetamus: tibi propterea iniungimus, vt licentia ad nos redeundi ab eodem Chriſtianiſſimo Rege priùs petita, cum tuo deinde commodo in Italiam te recipias, & ad nos, vbicumque fuerimus, venire matures, ventutus nobis pro tua virtute, tuiſque erga Nos meritis valdè gratus, & acceptus. *Datum Romæ III. Aprilis MDXXXVII. Anno III.*

Dux Mantuæ petēs militare præſidium Concilio impedimenta ponit.

21 Dum ita Pontifex, Cardinales, Archiepiſcopi, & Epiſcopi ad inchoandum Mantuæ Concilium Oecumenicum die Pentecoſtes proximè recurſuro, frem ente Sathana, & ringente hæreſi accincti eſſent, inopinus caſus omnia repentè confudit; nam Ducem Mantuæ innaſit ſuſpicio, ne fortè à Cæſare, vel ob vatiarum gentium concurſum, conflata aliqua coniuratione, Mantuano Principatu depelleretur; ideoque à Pontifice ſtipendia flagitauit, quibus præſidiarias copias ſuſtentaret, negauitque ſe Mantuam, niſi munitam milite ſe conceſſurum, prætexuitque ſe Pontificiæ tutelæ cauſa maximè eas expetere. Quo argumento extant literæ Ducis Mantuæ Italicæ ad Herculem Cardinalem Mantuanum fratrem optimum, quibus ſignificat, neceſſarium fore, vt prouideatur ſaluti, & tutelæ Sanctiſſimi, & aliorum Dominorum; tùm, vt commeatus tutò inferantur, & viæ à latronibus ſint liberæ, & vt ſi quæ turbæ in Prouincia oriantur, mox ad eas ſedandas mittantur cohortes. Pro Vrbe etiam à vi exterorum vindicanda, & tumultibus oriundis compeſcendis præſidio opus. Obſtrictum verò maximè ſe ſentire ob locatam in eo fiduciam, qua Sanctiſſimus ſe ipſius fidei velit credere.

22 Ex alio etiam capite, cùm Principes Germani & Galli acceſſuri ſint, cum pluribus militibus eoſdem comitantibus, & ex diuerſis Nationibus tot ſint confluxuri, pacato animo eſſe ſe non poſſe ſubiecit, niſi militari præſidio fuerit ſuccinctus, maximè, cùm Mantuani bello non ſint aſſueti, ſed paci: neque nobilibus ciuibus onus iſtud ſe imponere velle, vt in continuo prælio verſentur: denique arcem parùm munitam eſſe ad ſuimet defenſionem, ac propterea Pontificiæ voluntati ſeſe aſſentiri nullatenus poſſe. Cæterùm ſe nunquam ab honeſto, opportnno, ac neceſſario diſceſſurum. Ad id antem, quod obijcitur, hæc à veteri more Conſtanriæ obſeruato abhortere, reſponderi, variata eſſe tempora, quæ nunc turbidiſſima ſunt, ſeque imparem rautorum Principum potentiæ, Mantuani non Rempublicam eſſe, ſed in vna ſua anima conſtare: denique Paulo maximo ſe honore affectum ex munere Roſæ Aureæ ad ſe tranſmiſſo 24. Martij 1537. concludit.

Acta Conſiſt. m. s. Card. Spad. ſig. n 133. pag. 312.

23 De his certior factus Pontifex ab ipſo Friderico Duce Mantuæ, indoluit, peti ab eo præſidiarias copias, cùm ex armatorum præſentia Concilij libertas infringenda videretur, maximaque ab aduerſarijs Pontifici inuidia conflanda eſſet: conſuluit itaque in eo caſu ancipiti Viros prudentia, rerumque gerendarum peritia florentiſſimos, quorum vnus hoc conſilium ſuggeſſit, nempè cùm Lutherani in Conuentu Smalcaldenſi Concilium Mantuæ indictum omninò reſpuerint, atque ſpem omnem reuocandi eos ab errore ſuſcepto abſciderint, conuertenda eſſe omnia ſtudia ad Oecumenicum Concilium pro confirmandis in fide Catholica Orthodoxis conuocandum: inauditis enim legibus à Lutheranis Concilium peti, & quodcumque vetere inſtituto ſanctiſſimè celebratum ab ijs recuſari, Cæſarem verò ac Regem Chriſtianiſſimum, cæteroſque Principes ſollicitandos, vt Præſules, atque Oratores ad Concilium legarent.

Lib. Breu. pag. 257. 26.

Concilium prorogat Paulus ad kal. Nouemb.

24 Diſcuſſa re diligentiſſimè, ac ſumma maturitate conſilij librata, viſum eſt Paulo Pontifici, cùm fruſtra Ducem Mantuæ Pontificiorum hoſtium proponentem inſidias, & coniurationes formidantem a petitis præſidijs abducere conatus eſſet, Concilium protogandum eſſe ad Kal. Nouembris proximas, eamque prorogationem in publico Senatu XX. Aprilis habito promulgauit, vt referunt Acta Conſiſtorialia, ac Petrus Paulus Aretinus Diatij Romani auctor, & Angelus Maſſarellus, qui in Concilio Tridentino à ſecretis fuit: pro qua re ſequentem edidit Bullam.

Ang. Maſſarell. in Diar.

Paulus &c. Ad futuram rei memoriam.

Prorogatio ad kal. Nouemb.

25 Superiore anno, deſiderantes malis, & calamitatibus, quibus Chriſtiana multipliciter laborat Eccleſia, pro officio noſtro ſuccurrere, veſtigijs Maiorum noſtrorum, qui ſalutare remedium in ſimilibus cauſis vniuerſalis Concilij celebrationem experti fuerunt, inhærendo, de Venerabilium Fratrum noſtrorum S.R.E. Cardinalium conſilio, & aſſenſu, Oecumenicum, ſeu Vniuerſale Concilium in Ciuitate Mantuæ præſenti anno die XXIII. menſis Maij proximè futuri inchoandum indiximus, vniuerſis, & ſingulis Venerabilibus

bilibus Fratribus noſtris Patriarchis, Archiepiſcopis, Epiſcopis, & dilectis filijs Abbatibus, & cæteris Eccleſiarum, & Monaſteriorum Prælatis, vbique Terrarum conſtitutis mandantes, quatenus perſonaliter, Chriſtianos verò Principes, & alios, qui de iure, aut conſuetudine in huiuſmodi Concilio intereſſe debent, exhortantes, vt pro pace, ſalute, & augmento Eccleſiæ Dei, & ipſi perſonaliter (ſi poſſent) ſin minus, per ſolemnes Oratores ſuos congruo tempore dicto ſacro Concilio in Ciuitate Mantuæ, vt præfertur, celebrando deberent intereſſe, prout in alijs noſtris literis, quas tùm Romæ in locis ſolitis, tum per literas, & Nuntios noſtros ad hoc deſtinatos in omnibus Chriſtianitatis partibus publicari fecimus, pleniùs continetur.

26 Cùm autem dicti Concilij inchoandi têpore appropinqnante, dilectum filium nobilem virum Fridericum Ducem Mantuæ, quem promptiſſimum in hoc futurum ſperabamus, vt Ciuitatem prædictam in hoſpitijs, victualija, & alijs rebus neceſſarijs pararet, & diſponeret, requiſiuiſſemus, ipſe Dux, nobis ſuper hoc reſpondens, non paruam huic negotio intulit difficultatem, aſſerens militare præſidium, & pro eo nutriendo ſtipendium pro noſtra, & aliorum ad Concilium venientium, ſuæque Ciuitatis (vt dicebat) ſecuritate ſibi neceſſarium eſſe: quam quidem obiectam tàm ſancto operi difficultatem, licet difficillimum, & ferè impoſſibile nobis fuiſſet hoc tempore, quo præter alias noſtras, & Apoſtolicæ Sedis, longè ſolito grauiores impenſas, nunc, cùm perfidiſſimus Fidei noſtræ hoſtis vniuerſum Chriſtianum Imperium occupare molitur, etiam littora, & Vrbes Status noſtri ab vtroque Italiæ mari defendere cogimur, pecunias aliò diuertere; tamen omninò ſuperare conati fuiſſemus, niſi rem incongruam, & mali exempli iudicaſſemus, armatum Concilium celebrare. Eidem itaque Duci ſtatim reſcripſimus, ad tàm ſanctum opus peragendum nec nobis, nec alijs illic conuenturis aliquid timendum eſſe, minimèque æquum fore ibi arma conſpici, vbi libera omnium ſuffragia eſſe deberent; ideoque nil aliud eſſe id petere, quod petebat, quàm Ciuitatem prædictam manifeſtè denegare.

27 Cùm autem nos multis etiã alijs rationibus ſuſpicionem huiuſmodi ab eius animo tollere conati fuerimus, idque non ſemel tantùm, ſed pluriès fruſtra contenderimus, coacti fuimus de loci mutatione & (vt id maturiùs facere poſſimus) de Concilij celebratione ad aliqnod tempus prorogãda cogitare: quod quidem, tùm ex eo, quòd rem tàm ſalutarem, & tàm Chriſtianitati neceſſariam accelerare potiùs, quàm differre voluiſſemus: tùm etiam quòd verebamur (prout veremur) aliquos ex conuenturis, noſtræ indictioni confiſos, iter aggredi cœpiſſe, & cum ſuo incommodo, & noſtra moleſtia, vel progreſſuros vndè iam excluſi ſunt, vel tanto itinere fruſtrà ſuſcepto in ſuam patriam redituros, certè moleſtiſſimum nobis fuit: quando autem aliena non noſtra culpa ad hoc deuentum eſt, æquiore animo id ferimus. Vt igitur quàm citius eam, quæ ex inopinato huius rei euentu in ipſorum conuenturorum mentibus forſan oriri poſſet, perturbationem tollamus, & eorum incommodis, vt fieri poteſt, occurramus, de præfatorum Cardinalium conſilio, & aſſenſu tempus celebrandi Concilij huiuſmodi ad kal. Nouemb. proximè futuri prorogandum duximus, prout prorogamus, alterius non minùs commodi, & idonei loci electionem interim per nos faciendam, ad eorum, ad qnos ſpectat, notitiam, quàm citius fieri, poterit deducturi. Nulli ergo &c. *Datum Romæ apud S. Petrum anno Incarnationis Dominicæ MDXXXVII. XII. Kal. Maij Pontificatus Noſtri anno III.*

28 De prorogato Concilio, prorogationiſq; cauſa, vtque nullus adhuc locus deſignatus eſſet, ſcripſit has literas Iacobus Sadoletus Cardinalis ad Ioannem Saluiatum Cardinalem.

Iacob. Sadoletus ad Ioann. Saluiat. Card. ep. lib. 10. 421.

,, [Ita prorogatum eſt Concilij tempus, vt cer-
,, tus locus nullus ad conueniendum conſtitutus
,, ſit. Id accidit ex ea cauſa, quòd Dux Mantuæ
,, concurſum tot aduenarum in Vrbem ſuam
,, reformidans, hoc (vt ſcribit ipſe) turbulento,
,, & ſuſpicioſiſſimo tempore, Mantuam ſe con-
,, uentui ſine firmo militum prȩſidio commiſſu-
,, rum negauit. De hoc præſidio actum bis in
,, Senatu, omniumque ſententijs decretum, nul-
,, lum omninò militare præſidium eſſe dandum,
,, ne Lutherani, qui nos ſuſpectos ſibi eſſe non
,, ſimulant, ſi intra arma & præſidia noſtra ven-
,, turi eſſent, verè atque ob rem id facere vide-
,, rentur. Eius igitur loci ſpe adempta alius ni-
,, mirum conſtituendus locus, quod fieri com-
,, modè inconſultis Chriſtianis Principibus non
,, poterat. Porrò cùm adeſſet iam Concilij dies,
,, neque ad eam diem de voluntate Principum
,, conſtare nobis poſſet, viſum eſt neceſſariò
,, Concilium eſſe prorogandum. In hanc ſen-
,, tentiam deſcendere ferè omnes. Vna dumta-
,, xat Campani ſententia, & mea, prorogatio-
,, nem diſſuaſit; cum videretur nobis plus multò
,, vtilitatis in Concilio habendo, quàm detri-
,, menti in loci mutatione exiſtere: eligebamus
,, autem ego Placentiam, Campanus Bononiam,
,, ille commodiorem nobis locum ſequutus, ego
,, Germanis opportuniorem: ita enim Placentia
,, Cæſarianis eſt propinqua, qui armis atque
,, exercitu in præſentia valent, vt abſtergere om-
,, nem metum eò aduenientibus Lutheranis poſ-
,, ſit; etſi illi quidem diſertè conuentu Smalcaldȩ
,, habito negauerunt ſe venturos. (Et infra)
,, Sed nobis fruſtra diſſuadentibus decreta nihilo-
,, minus eſt prorogatio.

29 Nondum deſignari potuerat Concilij locus, quia de eo Pontifex cum Cȩſare, ac Regibus prius conuenire decreuerat. *a* Tertia verò die à promulgata Concilij prorogatione ſignificauit Paulus Carolo V. Imperatori cauſas totius rei geſtȩ; vtque repetitis literis Fridericum Ducem Mantuæ hortatus eſſet, vt conceptum metum poneret, nec illum à priore ſententia dimouere potuiſſet.

a Acta Conſiſtor. m. s. Car. Spad. ſig. n. 135. pag. 417.

Imperatori.

Paul. III. lib. breu. anno 3. pag. 257. & 301.

Chariſſime &c. Non dubitamus, quin ſicut tua Maieſtas pari ſemper nobiſcum ſtudio celebrationem generalis Concilij deſiderauit, ita nunc non minori, quàm nos moleſtia acceptura ſit omne impedimentum, quod dicto Concilio afferatur; præſertim ab his, à quibus minimè debuiſſet. Dux enim Mantuæ (id quod tuæ Maieſtati abundè iam innotuiſſe credimus) qui, cùm eſſemus eum per literas nuper hortati, vt appropinquante Concilij inchoandi tempore Ciuitatem ordinatam, & præparatam hoſpitijs, & victualija haberet, ad tantos hoſpites excipiendos, noſque cum noſtra Curia iam ad iter accingeremur, ecce ſubito (qnod nunquam antea ſignificarat) ſubſidium militare, & pro eo ſtipendio à nobis petijt ad noſtram maximè (vt dicebat) ſecuritatem, cùmque Nos, non tàm pecuniæ parcentes

(cui

Digitized by Google

(cui tamen parcere cogimur) cùm præter alias impenſas noſtras, & Apoſtolicæ Sedi ſolito grauiores tantum exercitum contra Turcas in vtroq; Italiæ mari tutando tecum alere cogamur, quam malum exemplum habendi armatum Concilium vitantes, ſtatim ipſi Duci reſcripſiſſemus, nihil nos timere, & cæteros etiam omnes ſitu loci, ac diligentia ipſius Ducis ſatis tutos eſſe poſſe. Ipſe ſecundò reſcripſit, non tantùm uobis, verùm etiam ſibi, & ſuæ Ciuitati metuere: propterea que ſe, & illam Ciuitatem tot Nationibus ſimul conuenturis ſine opportuno præſidio committere non audere. Replicauimus ei tertiò, rem quam peteret, non ſolùm fore ſuſpicioſam multis, ſed etiam actioni tàm piæ eſſe incongruam, cùm ad concordiam homines non armati, ſed pacati, ferèque omnes Eccleſiaſtici, conueniant, nec æquum eſſe, arma ibi conſpici, vbi libera omnium ſuffragia eſſe debeant; neminemque eſſe auſurum, perturbare ipſum Concilium, quod ex omni Chriſtianitatis corpore congregatum eſſet, cùm præſertim te perſonaliter illi interfuturum ſperaremus. His rationibus cum eum acquieturum putaremus, præſertim cùm non ignoraret illam Ciuitatem, vt alijs non incommodam, ita maximè Germanis commodam, &, quia tui Imperialis feudi eſt, etiam fidam, te maximè laudante, a uobis fuiſſe electam, nihil tamen proficere tot ſuaſionibus, ac toties iteratis potuimus; nam tertiò ſuum hominem cum eiſdem mandatis de præſidio, & ſtipendio ad nos miſit: qua rei nouitate, Fili chariſſime, & tanta obſtinatione ipſius Ducis ita perturbati fuimus, vt nulla perturbatione grauiùs affici hoc tempore potuerimus: cùm enim iam in procinctu nos, & noſtra omnia haberemus, propediemque nulla ætatis noſtræ, vel alia ratione habita, nos ad iter daturi eſſemus, hoc inopinato caſu in maximam anxietatem coniecti ſumus: non ſolùm quòd rem tàm ſalutarem quamprimùm aggredi cupiebamus, verùm etiam quòd verebamur multos ex Prælatis conuenturos noſtræ indictioni confiſos, iter ingredi cœpiſſe, & magno cum ſuo incommodo, & noſtro pudore, vel progreſſuros, vnde excluſi iam ſunt, vel tanto itinere fruſtrà ſuſcepto in ſuam patriam redituros. In hac igitur ſollicitudine politi, vt quàm citius incommodis conuenturorum Prælatorum occurreremus, die Veneris proxima in Conſiſtorio noſtro ſecreto, id quod neceſſitas ipſa nobis præſcribebat, de Venerabilium fratrum noſtrorum S.R.E. Cardinalium conſilio, & aſſenſu locum mutandum eſſe decreuimus, cùm Mantuæ non reciperemur ſine armato præſidio, & cum præſidio, ſine malo exemplo, & ſuſpicionis materia, recipi non poſſemus. Conuocatis ſtatim ad ipſum Conſiſtorium tuis, ac cæterorum Principum Oratoribus, ipſiſque aſtantibus, de eorundem fratrum noſtrorum conſilio, tempus incboandi Concilij ad Kal. Nouembris proximis prorogauimus, vt interea de alio loco per nos eligendo deliberare, & de electo tempeſtiuè ſignificare omnibus poſſemus, ipſamque loci mutandi deliberationem, & temporis prorogationem tuis, & aliorum Principum, & Potentatuum Oratoribus, quos ad Conſiſtorium vocari feceramus, ſtatim ſignificauimus, eoſque hortati ſumus, vt tui hæc Tuæ Maieſtati, & alij ſuis Principibus noſtro nomine perſcriberent. Licet igitur credamus, eoſdem tuos ſuo officio cum tua Maieſtate iam functos eſſe, attamen noſtris etiam literis tuæ Maieſtati innoteſcere voluimus, cui ſicut nunc de tempore prorogato, ita de alio loco, quem elegerimus, qua quidem in electione omnem, quæ haberi debeat, & poſſit, rationem habere conabimur, propediem ſignificabimus, & literis etiam ſub plumbo noſtris ad omnium notitiam deducemus. *Datum Romæ XXIII. April. MDXXXVII. anno III.*

Hier. Card. Ghinuccius.
Iacobus Card. Symoneta.

30 Conceptę ſunt eadem verborum formula literę ad Ferdinandum Regem Romanorum, ijs tantum additis, quibus ait Mantuam Ferdinando ipſo, & Cęſare maximè laudantibus delectam fuiſſe, quod etiam Cardinali Tridentino ſignificauit.

31 Cęſar è Nobilibus Internuntius in Gallia literis exaratis X. Iunij ſignificauit, Regem Chriſtianiſſimum de loco Concilij poſtulatum, reſpondiſſe, Lutheranos flagitare à Cęſare Concilium non in Italia, ſed in Germania, aut Baſileę, aut Conſtantię, aut Lugduni in Gallia celebrandum, nec in Italiam venturos: cùmque Concilij finis ſit Lutheranorum conciliatio cum Romana Eccleſia, errorumque exciſio, ijs abſentibus finem non obtentum iri: nec Regem Angliæ, vel Daniæ eò acceſſuros, nec pariter ſibi ardente bello cum Cæſare patere acceſſum ad Concilium in Italia, ſi in ditione Veneta, aut Eccleſiaſtica celebretur: non enim decere, vt ſyngrapham liberi commeatus acciperent à Cæſare, per cuius terras ingrediendum eſſet; pacatiora itaque videri expectanda tempora: commendare ſe Pontificis ſtudium, mentemque celebrandi Concilij, atque illud omninò neceſſarium pro excindendis erroribus, ſed perturbationem temporum illi congregando obſiſtere.

M. ſ. Car. Spad. ſig. n. 136. ibid. pag. 245.

[stamp]

32 Obtulerat *a* Franciſcus Gallorum Rex Cęſari (Vellij Oratoris opera) ſe arma cum illo ad Lutheranos obterendos, Turcaſque contundendos coniuncturum, amicitiamque arctiſſimis affinitatibus adſtricturum, ſi Ducatum Mediolanenſem, ipſi ereptum à Cæſare, transfunderet in Henricum filium Ducem Aureliæ: & cùm verbis fallacibus ſe illuſum putaret, Turcam in Cęſarem concitarat ad vallandam Italiam. Cùm itaque Pontifex, Cæſare, & Gallo implicitis ciuili bello Concilium vocari non poſſe doleret, ad Diuinam iram placandam conuerſus, ſolemnes ſupplicationes, Iulio ineunte, indixit.

a Belcar. l. 21. n. 16. 17. 18. 10.

33 Inter has difficultates, dum Pontifex explorat, quæ loca celebrando Concilio forent idonea, ac penè omnes Italiæ Vrbes varijs partium ſtudijs, ac ſuſpicionibus laborarent, Venetos, qui nec Cæſareæ, nec Gallicæ factioni ſe addixerant, rogauit, vt è multis ampliſſimis Vrbibus, quas ſua ditione tenebant, aliquam pro futuro Concilio celebrando commodarent; eaque re gratiam ſingularem, tùm à Sede Apoſtolica, tùm ab vniuerſa Chriſtiana Republica inituros, vt ſubiectę oſtendunt literæ ad eos tranſmiſſæ.

Venetos rogat Paulus, vt Vrbem ſuæ ditionis pro Concilio celebrando concedât.

Dilectis filijs Nobili viro Duci, & Domino Venetorum.

Dilecti filij ſalutem. Appropinquante Concilij vniuerſalis celebratione, quam à die XXIII. Maij pręteriti in Kalendas Nouembris futuri (aliena culpa coacti) prorogauimus, anxij eramus de electione loci, in quo ad ipſum Concilium venturi, tùm libenter, tum ſecurè, ac ſine ſuſpicione conuenire poſſent; eòque magis etiam angebamur, quod ob Chriſtianorum Principum diſcordias vix angulus in tota Italia, in qua dictum Concilium celebrandum erat, à nobis eligi poterat, quem

Paulus III. lib. breu. anno 3. pag. 383.

par-

partium ſemina aliqnibus ſuſpectum non facerent; verùm in hac anxietate poſiti conſolabamur nos ipſos, quod ſicut celebrandi Concilij deſiderio tenebamur, ita Deus Omnipotens vos hoc tempore à factionibns intactos conſeruauerat, vt eſſent in ipſa Italia, qni pro ſua auctoritate poſſent, & propria pietate vellent, in Concilio conuenturos in locis ſnis excipere, ſicut à vobis pro veſtra religione, ac pietate factum iri non ambigimus. Cùm igitur vos ſoli in Italia neutrarum partium ſitis, qui magnas, & opulentas Ciuitates ad id opportunas habeatis, & quos hac eximia gloria dignos exiſtimemus, vt dictum Concilium in locis veſtris celebretur, vos ex animo hortamur, & quanto poſſumus ſtudio requirimus, & charitate vrgemus, vt nos in tàm pio opere coadiuuantes, aliquam ex veſtris Ciuitatibus pro hac Concilij celebratione nobis, at non nobis ſolùm, ſed vniuerſæ etiam Chriſtianitati accommodare velitis. Scriberemus plura, niſi veſtra pietas ſpem nobis rei impetrandę, & paucis quidem impetrandę faceret. Expectabimus ac magno cum deſiderio à vobis reſponſum huic noſtrę ſpei conueniens, hoc tantùm addentes, vt non parui faciatis Deo in hoc gratificati, nobis, & toti Chriſtiano Orbi complacere, veſtrumque inclytum Dominium hac laude, & gloria decorare, prout dicet etiam Nuntius apud vos noſter, cui fidem ſolitam habebitis. *Datum Romæ apud Sanctū Marcum XXIX. Auguſti MDXXXVII. Anno III.*

Veneti pro Concilio Vicētiam concedunt.

34 Geſſere morem votis Pontificijs Veneti, ac Vicentiam pro cogenda in ea Synodo œcumenica conceſſere. Petiti etiam in bello *a* Turcico, fœdus cum Pontifice, ac Imperatore aduerſus Solymannū ſanxere. Cùm verò temporis anguſtię non ferrent, vt Kal. Nouembris inchoaretur Vicentię Conciliū, tùm vt Præſules commodè ad iter ſe compararent poſſent, diem Concilij Pontifex ad proximas Kal. Maij protraxit; tùm ad grates Senatui Veneto reddendas, mittere ad eum Lipomanum Veronenſem, & Hugonē Regienſem Epiſcopos *b* decreuit: de qua re ad Veronenſem extant hæ literæ exaratæ.

a Pet. Paulus Gualterius to. II. diar. part. 2.

b id. ib.

Epiſcopo Veronenſi.

Cùm duos ex noſtris Prælatis Venetias ad habendas noſtro nomine illi Senatui gratias de oblata nobis pro celebratione vniuerſalis Synodi Vicentia, & ad ipſam celebrationem neceſſaria præparanda miſſuri eſſemus, tu nobis opportunus occurriſti, qui huius celeberrimi, & ſanctiſſimi ædificij fundamenta iaceres, vt nunquam pro Religione, & Catholica fide non deſatigareris, quamobrem elegimus Venerabilem fratrem Hugonem Epiſcopum Regienſem probum, integrum, ac doctum virum, nobiſque gratum, ac acceptum, ac te, quos ad id munus obeundum deſtinaremus &c. *Datum Romæ XIX. Decembr. MDXXXVII. Anno IV.*

Cardinalis Salisburgenſis Synodū congregauit, vbi multa abſurda decreta fuere, & Paulus eū reprehendit.

35 Dum tanta ſtudiorum contentione celebrando in Italia Concilio Oecumenico Pontifex incumberet, Lutherani ad deſugiendum illud vrgebant, vt à Germanica natione tantùm in Germania cogeretur: nec paucos imprudentes Catholicos in eam ſententiam pellexerunt; adeò vt graue immineret diſcrimen, ne à perſidis ſimplices illaquearentur. Intempeſtiuo igitur eo tempore habita eſt Synodus ampliſſima à Cardinale Saliſburgenſi, in quam nonnulli admiſſi fuere, qui vetere Synodorum inſtituto excludendi erant, ac nonnulla etiam impiè, ac proteruè in ea propoſita, quæ à Concilijs œcumenicis damnata fuerant; de quibus factus certior Pontifex, Cardinalem Saliſburgenſem paternis monitis inſtruxit, ne poſthàc talia auderet, ex quibus hæreticis creſceret animus, ac diffundendę hæreſeos occaſio præberi poſſet.

Cardinali Salisburgenſi.

Paul. III. lib. breu. anno 3. pag. 587.

Venerabilis frater Noſter Salutem. Intelleximus celebratam eſſe nuper à te Prouincialem Synodum in tua Prouincia Salisburgenſi, & quod nobis officium, & dignitas tua ſuadet, credere voluimus, te nonniſi bono animo, ac voluntate id feciſſe, vt ſcilicet venire poſſes cum tuis ad generale Concilium proximè celebrandum de tractandis in eo inſtructior: ſed tamen perpendentibus Nobis præſentem rerum ſtatū in Germania, præſertimq; flagitationem nationalis Concilij, à non paucis ipſius Nationis ad quinquaginta factam, vt generale Concilium euitent, parum viſa eſt ea congregatio tàm largę Prouincię à te habita, aut veteri tuę prudentię, aut qualitati præſentium turbationum conueniſſe: omnis enim iſthic congregatio hoc tempore periculoſa eſt, multoque magis ea, quæ & materijs propoſitis, & perſonis admiſſis, ius, & terminos Prouincialium Synodorum excedat, ſicut hæc à te habita exceſſiſſe dicitur; ita vt ſpeciem quandam nationalis Synodi referre viſa ſit, & ad nationalem quodammodo tendere. Relatum enim eſt Nobis (quod vix credere potuimus) multa fuiſſe in eadem Synodo coram te propoſita à fide erronea, & à generalibus Concilijs antea reprobata, admiſſaſque etiam perſonas, quæ nec iure, nec conſuetudine admitti debeant: quæ res nobis grauem, tùm admirationem, tùm moleſtiam attulit, quod cum circumſpectio tua omni tempore, atque omni in actione prudentiam prętulerit ſingularem, in hac tanti momenti re, nec nos antea conſuluerit, & ita labi potuerit, vt coram te talia pertractari, & tales admitti permiſerit; nec cogitarit, quantum ab hoc exemplo mali oriri, & malis anſę præberi poſſit: quid enim dicent hi, qui in Germania Catholici non ſunt, cùm audient coram S.R.E. Cardinale, in quo tanta auctoritas, & dignitas ſit, admiſſos eſſe, qui non debeant? ac liberè, impunè actum fuiſſe de his, quæ ab Eccleſia non ſemel damnata ſunt? certè animi improborum erigentur, & impiorum obſtupeſcent. Quamobrem hæc ſcribenda ad te duximus, non quidem, vt te improbitate lapſum dicamus, quid enim nobis tua pietate exploratius? ſed vt moneamus, & vt cautior ſis in poſterum, & des operam, cureſque efficaciter, vt ea quæ in dicta Synodo perperam tractata ſunt, vltrà non ſerpant, & mundos non inficiant: ea enim ſunt tempora, & hi habitus animorum iſthic (ſicut non ignoras) vt omnes anſæ vel occaſiones eis adimendæ ſint, non autem præbendæ; ne qui ſuo propoſito mali ſunt, noſtra etiam auctoritate foueantur. *Datum Romæ apud Sanctum Marcum V. Auguſti MDXXXVII. Anno III.*

Paul. III. l. breu. an. 3. p. 294.

Io. Faber. Epiſcopus Viennenſis pro cōciliandis hæreticis Bohemis laborat.

36 Commendari verò à Paulo Pontifice meruit Ioannes Faber Epiſcopus Viennenſis, indefeſſus orthodoxæ fidei Athleta, qui apud Ferdinandum Regem Bohemię, Hungarięq; maxima florebat auctoritate; ac pro Bohemis hęreticis in concordiam cum Catholicis adducendis operam nauabat, quem, vt cœpta perficeret, Pontifex hortatus eſt.

Epiſcopo Viennenſi.

Venerabilis frater, Salutem. Nihil aliud expectauimus vnquam à te, niſi vt ſemper eſſes qui fuiſti, noſque in noſtro officio, graui illo quidem, at his temporibus grauiori, ſublenares. Scribit

enim

Digitized by Google

enim nobis Nuntius noſter, Fraternitatem Tuam, cum qua de Conuentu pro Bohemis ſuper his, quę Religionem noſtram concernunt, diſſidentibus Hęreticis cum Catholicis concordandis iſtic celebrando, plura colloquia habuit, operam ſuam in eo obtuliſſe, & illum directuram, ac adiuturam fore, qua quidem in re etſi tuæ dignitati non dees, ob id tamen lætamur, quòd quotidiè ob noua tua erga nos merita, gratias tibi affetre debeamus, proindè petimus à Te Frater Venerabilis, vt iſtum Regem huius tàm piæ actionis Auctorem, qui tua monita ſemper plurimi fecit, in faciendo tàm pio opere inflammes, & communi cauſæ, Deoq; in primis, cui omnia debes, pro tua virili non deſis, ſicut in te ſperamus, quam verò id nobis gratum à te futurum ſit, dicet tibi idem Nuntius noſter, cui fidem habebis. *Datum Romæ XVII. Maij MDXXXVII. Anno III.*

37 Cum habiti eſſent hoc anno Smalcaldię Lutheranorum conuentus, vt mutuo fœdere arma coniungerent aduerſus Cæſarem, ſi ille Monachos, & Sacerdotes paſſim ab Hæreticis expilatos, ſpoliatoſque, qui apud Cæſarea ſubſellia legum iura implorabant, tueodos, priſtiniſque iuribus reſtituendos ſuſciperet, eo confluxere præcipui Hæreſiarchæ Lutherus, Melancthon, Buccerus, Oſiander, & alij perditiſsimi prædones animarum, qui licet placitis inter ſe diſſentirent, mutuis amicitiæ ſignis externis ſe coluere, cum omnes Sathanam communem patrem, ac ducem haberent, de quorum concionibus inter ſe pugnan-

Contra Cæſarem bellum mouere meditantur Lutherani.

Surius in comm. hoc anno.

,, tibus, tunc habitis hæc memorat Surius. [Lu-
,, therus iuſtificationis ſuæ fundamentum eſſe
,, voluit relationem, quæ eſt minimum entitatis,
,, hoc eſt nihilum, vt ipſius habet diſputatio ty-
,, pis excuſa: Oſiander verò protsus è diame-
,, tro cum illo pugnans, fundamenti loco poſuit
,, ipſam Diuinam Eſſentiam, quæ eſt ſimul om-
,, nia: vult enim eadem iuſtitia, qua Deus eſ-
,, ſentialiter iuſtus eſt, nos quoque iuſtos eſſe
,, oportere; Lutherus autem non reuera, ſed tan-
,, tùm imputatiuè coram Deo iuſtos nos haberi.
,, (Et mox.) Et licet hæc inter ſe maximè ſint
,, diuerſa, tamen Principibus, & reliquis Ordini-
,, bus illis, verſuti homines niſi ſunt purum
,, Euangelium, & ipſiſſimum Dei verbum
,, prædicare, nec animaduertebant, quibus do-
,, lis, & fraudibus ab iſtis Euangeliſtis circum-
,, ſcriberentur. Interim mirè execrabantur Pon-
,, tificem, & Doctores Catholicos tanquam An-
,, tichriſti (ſic enim vocant Pontificem) admi-
,, niſtros, & ſatellites, & non videbant, qui iſtud
,, ipſis perſuadebant, reuera ipſiſsimos Antichri-
,, ſti præcurſores, & pręnuntios eſſe. Sed quid hoc
,, magnopere mirandum in Principibus, cùm
,, etiam pleriſque doctiſſimis viris ſatis inter-
,, dum negotij faceſſant importuni, & verſipel-
,, les homines, dum omnia vbique rimantur, &
,, excutiunt, & ſi quid vſpiam occurrat, quod
,, vel in ſpeciem pro ipſis facere videatur, id
,, mirè exaggerent, id mirificè iactitent adeò vt
,, ſæpè non pudeat ipſos impudentiſſima vani-
,, tare ad ſuum ſenſum detorquere, quæ tamen
,, ſciunt nihil pro ipſis facere, ſcilicet vt indo-
,, ctis, & imperitis aliquid dixiſſe videantur.
,, Has fraudes ſi perſentiſcere potuiſſent Princi-
,, pes, puto equidem ſuis dentibus inſidos homi-
,, nes diſcerpſiſſent potiùs, quàm vlla in re ſibi
,, ſequendos ſtatuiſſent.

Lutherani in ſententijs nō conueniunt.

38 Eodem fermè tempore Henricus Angliæ Rex neſaria ſcripta edidit aduerſus Pontificis auctoritatem, neque ad indictum ab eo Concilium Oratores miſſurum promulgauit, tum diræ acerbitatis virus in Chriſti Vicarium effudit, quem Surius rectè monet, eo maiori obſeruantia proſequendũ, percolendumq;, quo atrociùs oppugnatur ab ijs, qui Lutheri, potiùs quàm Chriſti Euangelium ſequi maluut; propterea omnes Hæreticos de tyrannide Romanorum Pontificum quærelas fundere, cùm extinctam vellent eam ſummam auctoritatem, qua omnes hæreſes oppreſſæ ſunt. Redigendi quidem Henrici ad officium præclara affulſerat occaſio, cùm populi eius tyrannide feſſi, impietatemque execrati, in ipſum fortiſſimum exercitum conflaſſent, ad quos in fidei Orthodoxæ conſtantia confirmandos Paulus Pontifex Reginaldum Cardinalem Polum Legatum in Angliam decreuit VII. Februarij die, vt referunt Acta Conſiſtorialia.

Surius in comm.

Angli contra Henricum VIII. rebellant.

,, Romæ die Mercur. 7. Februar. MDXXXVII.
,, fuit Conſiſtorium, in quo Sanctiſſimus crea-
,, uit Legatum de Latere Reuerendiſſimum D.
,, Rainaldum Polum SS. Nereij, & Achillei Dia-
,, conum Cardinalem Anglum, cum facultate,
,, prout in literis, & eum deſtinauit ad res An-
,, gliæ componendas.

Reginaldus Polus Legatus in Angliā deſtinatur *Acta Conſiſt. m. s. Car. Spad. ſig. n. 133. p. 310.*

De miſſo Legato certiores fecit Paulus Epiſcopos Anglos, ac Proceres Catholicos, eoſque hortatus eſt, vt illi opem, operamque ſuam commendarent.

Dilectiſſimi filij Angliæ Populi, qui ſemper nobilis portio Chriſtianitatis in cultu veræ fidei, & præcipua S. R. E. obedientia fuerunt, quique his paucis annis non volentes, ſed vt exitus declarauit (coacti) à fide, & obedientia prædictis deſciuerunt, nuper pœnitentiam ſacto, & ſuam voluntatem pariter oſtenderunt armis pro ſancta religione, & veteri eius obſeruantia ſumptis, quorum nos, ſicut aberratione dolueramus, ita reuerſione maximè lætati, non cunctandum nobis exiſtimauimus in eis benignè recipiendis. (Et infrà,)

Paul. III. lib. 3. breu. p. 341.

Hortamur igitur Fraternitates, Nobilitates, & deuotiones veſtras in Domino, & omnium ſtudio charitatis requirimus, vt eundem Cardinalem Legatum pro veſtra in Deum, & hanc Sanctam Sedem reuerentia, proque ipſius Card. Legati eximia Nobilitate, ſingulari doctrina, excellentiq; probitate, honorificè ſuſcipiētes. (Et infrà) In exequendis mandatis noſtris, quæ à pietate profecta ad Dei laudem, & publicam vtilitatem diriguntur, opem, operam, conſilium, & auxilium veſtrum benignè præſtare velitis, &c.

39 Dedit etiam ampliſſima Legato mandata, vt cùm per Galliam iter haberet, concordiam inter Gallorum Regem, ac Cæſarem, inter quos cruentum bellum gerebatur, promoueret, qua in Turcam verti arma, Conciliumq; ad extinguendā hæreſim cogi poſſent, de quibus ad Regem Scotiæ, qui Magdalenam Galliæ Regis filiam ſibi thoro iunxerat, ſubiectas literas dedit, rogauitq; vt pro reſtituenda Angliæ pietate Legatum iuuaret, ac Franciſcum Regem ad tuendam Religionis cauſam incitaret:

Regi Scotiæ.

Chariſſime &c. Cùm dilecti filij Angliæ Populi, qui Deo obedire magis quàm hominibus, & in vero fidei cultu tot ſæculis ab vniuerſali Eccleſia, & cũcta Chriſtianitate obſeruato, manere cupiunt, noſtram ſollicitudinem, & curam meritò prouocent, cùm noſtro, & omnium bonorum fauore digni ſint; mittimus eo Dilectum filium Reginaldum Polum S.R.E. Cardinalem ex ipſa An-

Paul. III. lib. breu. an. 3. pag. 117.

Digitized by Google

Anglia ſummo genere, ſicut te ſcire credimus, ortum, omnique laude præſtantem, qui noſter, & Apoſtolicæ Sedis Legatus in propinquo agens omnia curet, atque agat, quæ ad eorum pietatem confouendam, retinendam, tranquillandamque pertineant; in tranſitu autem eius per Galliam voluimus eum adire Maieſtatem Chriſtianiſſimi Regis Soceri tui, eique cùm ſalutem Populorum eorumdem commendare, tùm etiam pacem cum Cæſarea Maieſtate ſuadere, vt generale Concilium celebrari, hæreſes tolli, Eccleſia reformari, Turcæ Nobis iamiam imminentes repelli, multaque ad commune totius Chriſtianitatis bonum pertinentia conſtitui poſſint. Quòd autem in his omnibus, præcipuèque in iuuandis illis Populis, tibi propinquis, magnam poſt eumdem Chriſtianiſſimum Regem in Tua Maieſtate ſpem collocamus, quippè quam egregia pietate animatam, omneque commercium, cum aberrantibus à vera fide ſemper auerſatum nouimus, ipſi Cardinali Legato mandauimus, vt Maieſtate Tua priùs noſtro nomine officioſè, ac paternè ſalutata, cuncta noſtra conſilia cum ea communicaret, quæ nihil aliud reſpiciunt, quàm vt ſpecialiter eorumdem Populorum ſaluti, & quieti, generali verò omnium Chriſtianorum ſecuritati conſulamus, quæ nobis cum Maieſtate Tua vt cum præſtantiſsimo Rege, & omnibus Chriſtianis Principibus communis eſt. Itaque quod idem Cardinalis Legatus cum Tua Maieſtate noſtro nomine vberiùs acturus eſt, nos etiam à te cum præſentibus omni ſtudio, & amore per Ieſum Dominum petimus, vt Nobis, & Romanæ Eccleſiæ in pietate dictorum Populorum fouenda, ac retinenda auxilio eſſe, Deique cauſam iuuare tu in primis velis, cui occaſio id faciendi propinquior, & commodior, voluntas autem Deo obſequendi eadem eſt, quæ noſtra: & vt cumulum obſequij tui apud Deum Omnipotentem magis augeas, velis etiam idipſum, ac præptereà ſanctiſſimam pacem, à qua omnis ſalus Chriſtianorum hoc tempore dependet, nobiſcum apud eumdem tuum Socerum curare, qua actione nullam Deo acceptiorem hoc tempore præſtare potes. Sed cùm hæc pleniùs, & particulariùs idem Cardinalis Legatus Tuæ Maieſtati ſit explicaturus, ad eius ſermonem nos referentes, eum à Tua Maieſtate honorificè, atque humanè ſuſcipi, cum fide audiri, Tuamque Maieſtatem à Deo Omnipotente omni fœlicitate cumulari optamus. *Dat. Romæ XV. Februar. MDXXXVII. Anno III.*

40 Maximam in Scoto Rege ſpem collocabat Pontifex, cùm ex Scotia facilè Catholicos Anglos ſubſidiarijs copijs fulcire poſſet, ad quem myſtica munera, quibus Eccleſiæ defenſores ornari conſueuerunt, ſacra prece Natalitio Domini die luſtrata tranſmiſit.

Regi Scotorum.

Paul. III. lib. brev. an. 3. p. 14.

Chariſſime, &c, Conſueuerunt Romani Pontifices in Sacratiſſima Natiuitatis Domini Noſtri Ieſu Chriſti nocte quotannis enſem cum pileo; ſolemni cæremonia benedicere, & alicui Chriſtianorum Principum dono mittere, quem hoc ſacro munere ornent, & ſpirituali virtute aduerſus ſanctæ Eccleſiæ, & Catholicæ fidei hoſtes muniant, quod ſi quando antea, fili chariſſime, nunc maximè, cùm tot hæreſes ſanctam Eccleſiam lacerant, perneceſſarium eſt; cùm verò nos exemplum noſtrorum Prædeceſſorum ſequuti, ipſum enſem cum pileo in proxima Natalis Dominici nocte benedixiſſemus, & ad quem potiſſimum mitteremus eos animo volueremus, Tua in primis Maieſtas nobis occurrit, quæ digniſſima eo munere nobis videretur: id enim ætati, & virtuti congruit tuæ, tùm religioni animi tui debitum eſt, & hoc tempore aptiſſimum, cùm (multum gaudentibus nobis) Chriſtianiſſimi Regis pietati tua pietas etiam affinitate coniuncta eſt, & vicini tibi Regis impietas diuina vltione concutitur. Ad te igitur, quem Catholicum Principem, & huius Sanctæ Sedis deuotiſſimum filium habemus, hunc enſem cum pileo, per dilectum filium Ioannem Antonium Comitem de Campegio Camerarium noſtrum præſentium latorem mittimus, Deum ſuppliciter deprecantes, vt tibi, qui tuum Regnũ venenis vicinarum hæreſum, quamuis ſæpiùs ſollicitatus, numquam inquinari paſſus es, fœlicitatem concedat, dextram enſe firmet, caputque tuum hoc pileo vi Spiritus Sancti per Columbam figurati protegat ad tutelam Sanctæ Eccleſiæ, & Catholicæ fidei aduerſus eos, in quos Dei iuſtitia, atque iudicium, nunc præparantur. Tu igitur pro tua pietate hoc munus noſtrum Chriſtiano affectu, & deuota veneratione ſuſcipies, nec tam muneris qualitatem, quàm myſterium, & vim ſpiritualem eius perpendes, ob quæ maximi quique Principes, ſemper ſe hoc munere à Sede Apoſtolica valdè honeſtatos putauerunt, ſicuti & te pro noſtra in te beneuolentia, tuaque in nos obſeruantia, nunc exiſtimaturum ſperamus; vt autem ipſum debita cum cæremonia, ſicut à nobis benedictum eſt, etiam Tuæ Serenitati tradatur, mandamus Venerabili Fratri Archiepiſcopo Glaſguenſi, vel cuiuis alteri Catholico Antiſtiti per te eligendo, vt ſolemni Miſſa in aliqua Eccleſia per te pariter eligenda, ab eo in tua præſentia celebrata, poſt eius ſolemnia dictum enſem cum pileo Tuæ Maieſtati, & ex parte noſtra aſſignet. *Datum Romæ XIX. Ianuarij MDXXXVII. Anno III.*

41 Solicitatus pariter eſt Franciſcus Galliæ Rex, vt Religionis, Chriſtique cauſam ſuis commodis anteferret, pacemque adeò neceſſariam cum Cæſare conficeret, ex qua Turca comprimi, hæreſis extingui, Concilium celebrari, Anglia ad Eccleſiæ obſequium reuocari poſſent, ac Polum Cardinalem hiſce literis commendauit.

Regi Chriſtianiſſimo.

Paul. III. lib. brev. ann. 3 pag. 118.

Chariſſime. Etſi officium ſuadendæ inter te, & Sereniſſimum Cæſarem pacis toties fruſtrà tentauimus, tamen, vt illud nunc nouis Legatis, & Nuntijs cum Maieſtate Tua repetamus facit maximè appropinquatio verni temporis, in quo multa veremur, ne accidant, ne veſtra arma intus, Turcarum foris, Chriſtianitatem conficiant, neuè celebratio generalis Concilij, eodem tempore inchoanda, per hæc impediatur, hæreſeſque interim confirmentur, & alia Eccleſiæ vulnera incurata putreſcant. Cùm igitur reputaremus hæc, & ex Apoſtoli ſententia opportunè, importunèque inſtandum in tanta præſertim periculi magnitudine, & propinquitate, nec vnquam à munere nobis iniuncto ceſſandum nobis eſſe videremur, iterare, ac renouare ſuaſiones noſtras cum Tua Maieſtate voluimus, ſpe in Deo primùm Omnipotente, quòd nobis, id quod poſſumus ſedulò agẽtibus ſua miſericordia non deerit, deindè in Maieſtatis Tuæ, pietate, animique magnitudine collocata, quòd ipſa, re & nomine Chriſtianiſſima, ſalutem publicam ſuis priuatis affectibus, & rationibus anteponet, ſicut ea dignum eſt; his itaque curis meritò anxij, cùm mitteremus Dilectum filium Reginaldum Polum S.R.E. Cardinalem

Digitized by Google

lem Angliæ nuncupatum Legatum Noſtrum, & Apoſtolicæ Sedis ad confirmandam illorum Angliæ popolorum pietatem, qui in veræ, & Catholicæ Fidei cultu manere cupiunt, proptereàque iuuandi à oobis, & omnibus Boois ſunt, eum voluimus ad Maieſtatem Tuam primùm peruenire, vt & benignum Tuæ Maieſtatis fauorem illis populis, imò ipſi Deo, ſanctæque Religioni, & Eccleſiæ noſtro nomine peteret, & noſtras ſimul preces, & lacrymas, ſuper pace ineunda, Concilio celebrando, hæreſibus extirpandis, Chriſtianis defendẽdis, quæ omnia ad Chriſtianiſſimnm Regem pertinent, Maieſtati Tuæ offerret. Te igitur fili per conmunem Dominum Ieſum, cuius ſancta Religio agitur, cuiuſue Populus ſacro Baptiſmate eius perfuſus in ſummum diſcrimeo adductus eſt, rogamus, & obteſtamur, vt te, & fauorabilem ad iuuandos veræ Religionis zelatores, & placabilem ad conſilia pacis præbere velis, à qua hoc tempote cętera bona dependent. Sed cùm hæc ipſa pleniùs, & particulariùs idem noſter Legatus Tuæ Maieſtati ſit explicaturus, erit ſolitæ ergà omnes nos humanitatis tuæ ipſum Cardinalem Legatum eximia pietate, doctrina, nobilitate præſtantem, atque ob id nuper à nobis in Cardinalium numerum relatum, valdèque dilectum, & probatum, benignè ſuſcipere, eiuſque verbis in his, & alijs tibi noſtro nomine referendis fidem haud aliam ſemper habere, quam ſi nos ipſi tecum præſentes colloqueremur. *Datum Romæ XV. Februarij MDXXXVII. Anno III.*

42 Fauebant etiam eidem cauſæ Carolus Imperator, & Ferdinandus Romanorum, Bohemięque, & Hungariæ Rex, necnon Maria Regina Belgij Moderatrix, vt de Henrico, qui eorũ Amicam indigniſſimis iniurijs, Scorti impuriſſimi amoribus faſcinatus, affecerat, vltio repeteretur, atque adeò Pontifex Mariam Reginam orauit, vt Legatum officijs Regijs complecteretur.

Reginæ Mariæ Gubernatrici Flandriæ.

Paul. III. lib. bren. an. 3. pag. 116.

Chariſſima, &c. Vt Populis Angliæ, quo fauore poſſumus, non deſimus, cauſamque Religionis Catholicæ dignitatis Apoſtolicæ, veritatiſque & iuſtitiæ non ſolùm hic ſcriptis, ſed iſtic etiam opere iunemus, & vt poſt Deum Omnipotentem Sereniſſimis Cæſari, & Regi Romanoruoı tuis Fratribus, Tuæque Maieſtati gratum faciamus, mittimus iſtuc Dilectum filium, & Legatum noſtrum Reginaldum Polum Card. Anglię nuncupatum, cum ampliſſimis mandatis, & facultatibus, ſicut ex eo Tua Maieſtas, & ex literis, etiam Cæſarei apud nos Oratoris diffuſiùs intelliget Et nunc filia in Chriſto chariſſima, nihil opus eſſe credimus te hortari, vt Legatum ipſum pro tali præſertim cauſa, quæ honorem fratrum tuorum, ac tuum nobiſcum ità coniunctum habet, venientem honorificè, & benignè ſuſcipias, iuueſque efficaciter omni tua ope, & auxilio eum, quod etiam ſine tali cauſa te facturam in fauorem fidei, & iuſtitię ex optimę Reginæ officio ſperaremus, & iuſtiſſimè coofidamus, accedente hac communi ratione iuris, & dignitatis, te omni ſtudio eſſe exequuturam. Cùm itaque nos omnia egerimus, & agamus, iuſtitia quidem primùm, & noſtro paſtorali officio, verùm deinde etiam noſtri honoris cauſa adducti, reliqua eſſe debent poſita in veſtra opera, exequutione, atque auxilio, vt Deo primùm in ſalute tot animarum, receptioneque talis populi ad Eccleſiæ gremium, deindè iuſtitię, & communi veſtrę, noſtræque dignitati piam operam dedicetis, &c. *Datum Romæ XV. Februarij MDXXXVII. Anno III.*

Paul. III. lib. bren. p. 375. Cardinali Leodien.

Inſtructus eſt Legatus Cardinalis à Pontifice ingenti auri vi, tùm vt ſumptus itineris toleraret, tùm etiam vt Catholicis ſtipendia ſuppeditaret, cùmque maiore copia auri in re grauiſſima egere poſſet, cum Cardinale Leodienſi egit, vt quam vim auri depoſceret, eam ipſi ſubminiſtraret, quam ſine vllo damno eſſet ex Pontificio Ærario recepturus.

Paulus Polo Legato pecuniam largitur ad belli proſecutionẽ contra Henricũ VIII.

Licet autem nos eidem Cardinali Legato (ſcilicet Polo) de pecunia ad eius vſum, & pro hac expeditione neceſſaria abundè prouiderimus, quia tamen ad illos Populos confouendos (nempè Anglos) & conficiendam rem, ob diuturnitatem temporis, & locorum diſtantiam accidere poſſet, vt maiori etiam pecunia indigeret, petimus à te, vt ſi eo caſu ab eodem Cardinale requireris, ei illam pecuniæ ſummam ſubminiſtres, quam à te petierit, nos enim hic tuo Procuratori Benedicto Gentili Scriptori Apoſtolico, vel cui ordinaueris, cum bona fide quamprimùm reſtitui facieoius, noſque ad id & bona omnia noſtra, Sediſque & Camerę Apoſtolicæ vbique exiſtentia præſentia, & futura obligamus, idque tibi in verbo, & fide Romani Pootificis pollicemur, &c. *Datum Romæ XV. Februarij MDXXXVII. Anno III.*

43 Tot Regum ſtudijs ſuffultus, ac Populorum ad Orthodoxę Religionis colendæ libertatem aſpirantium conuerſione animatus Legatus ſperabat priſtino ſplendori Catholicæ rei dignitatem reſtituere, Regemque ad rectum ſalutis tramitem reuocare. Cùm pia Pontificis conſilia contrarij rerum exitus confuderuot, vt nar-

Sander. libr. 1. de Schiſm. Angl.

Spes Pauli III. rediturum eſſe Henricum VIII. ad Eccleſiam euanuerunt.

,, rat Sanderus. Venit (inquit) Lutetiam ampliſ-
,, ſimis mandatis, & facultatibus inſtructus,
,, quem viri nonnulli præſtantes (honoris cauſa)
,, comitabantur, & in ijs Ioannes Matthæus Ve-
,, ronenſis Epiſcopus ſingulari rerum vſu, & pru-
,, dentia præditus, ibi, & à Ciuitate ipſa, Regis
,, iuſſu, & à cunctis Eccleſiaſtici Ordinis homi-
,, nibus honorificentiſſimè eſt exceptus. Quod
,, cùm Henricus audiuiſſet, miſit in Galliam ci-
,, tato curſu Franciſcum Brianum, qui omnibus
,, modis à Rege contenderet, vt in ſuam pote-
,, ſtatem Polum traderet: ni faceret, actum eſſe
,, de amicitia. Rex, officio, & Religione prohi-
,, bitus, quod fidem Papæ de Poli incolumitate
,, dederat, Anglum autem infenſum habere no-
,, lens, cuius opera eo tempore ei erat vtilis, ex-
,, ardeſcente inter ipſum, & Cæſarem bello, Po-
,, lo ſuo nomine denuntiandum curauit, vt po-
,, ſtridiè abiret, ſi ſalnus eſſe vellet.] Extimauit
nimirum Franciſcus Rex, ne, ſi Polo faueret, Henricus Anglus ira ob ſuſceptam Eccleſiæ cauſam efferatus, Cæſari ad ſubijciendam Galliam ſe coniungeret, nec inanis erat is metus, cùm Cæſar, qui importunis poſtulatis Clementem ad ferendam in Henricum ſententiam adegerat, poſteà Henrico ad Galliam obruendam ſe coniunxit, vt
,, viſuri ſumus. Pergit Sanderus. [Inexpectato
,, rei Nuntio perculſi omnes, cùm quid conſilij
,, caperent, non haberent, Polus, ne longiori mo-
,, ra maiores difficultates incurreret poſtera lu-
,, ce Deum piè precatus, illiuſque patrocinio ſe
,, totum committens, quam potuit breuiſſimo
,, itinere Cameracum, quod eſt Cameracenſis
,, Epiſcopi ditionis Oppidum in ipſis Galliæ,
,, Belgijque finibus poſitum, contendit, quo ta-

,, men non ſine ſummo vitæ diſcrimine peruenit,
,, eò quod vniuerſum illud iter non ſolùm Cæſa-
,, rianorum, Gallorumque Militum, verùm
,, etiam Anglorum, qui Gallis adhærebant, ex-
,, curſionibus perpetuis infeſtaretur, quo pericu-
,, lo territis Poli comitibus, ac famulis, cùm
,, Crucem, quæ Legatis Apoſtolicis anteferri ſo-
,, let, geſtari ampliùs nemo auderet, Polus ipſe
,, inuicto animo Inſigne illud Saluatoris in ma-
,, nus aſſumpſit, magnaque conſtantia erectum
,, geſtauit, quouſque famuli, verecundia perfuſi,
,, illud ipſum ex eius manibus repeterent.

Polus ipſe intrepidus ſuæ Legationis crucẽ gerit.

44 Concuſſerat omnes eius comites eò maior terror, quòd in Anglia mutata erat rerum facies, ex quo Romæ illi Legatio fuerat demandata; nam cùm maximæ res ab exiguis temporum momentis pendeant, tardior eius profectio fuit, cũ Anglorũ exercitus, qui pro tuenda fide Catholica in arma proſilierat, Henrici fraude fuiſſet diſſolutus, ex quo ampliſſimis verbis in publicas tabulas redactis erat pollicitus, ſe omnia, de quibus ij quærebantur, emendaturum, ſed mox inſigni periurio præcipuos illius exercitus Duces calumnijs circumuentos perdere cœperat, vt refert idem

Henricus Catholicos decipit.

,, Sanderus. Menſibus (inquit) Martio, Maio,
,, & Iunio capite plexi ſunt Barones duo, Dar-
,, ſius, & Huſſius: Equites verò aurati, alijque
,, Nobiles multi, Robertus Conteſtabilis, Tho-
,, mas Percius, Franciſcus Bigottus, Stephanus
,, Hameltonus, Thomas Gilbius, Nicolaus
,, Muſgrauius, Gulielmus Lomleius, Nicolaus
,, Tempeſtius, & Ioannes Bulmarus ſimul cum
,, vxore lectiſſima fœmina; Abbates ſex, Fonta-
,, nenſis, Geruienſis, Riuerius, Barlinghenſis,
,, Saulienſis, Vuhalienſis, & Prior Birlingtonus,
,, quique omnium Caput extiterat Robertus Aſ-
,, chius; quinque etiam Sacerdotes Lincolnien-
,, ſes, & ſeptem Laici;] Accidit eodem tempore, Henrici filium nothum ex Elizabetha Blunta Richmundiæ, & Somerſeti Ducem, quem maximè diligebat, extinctum fuiſſe, vt Catholicorum mors præſenti vltione vindicata videretur, necdum tanto cruore ſceleratè fuſo, ſatiata eius rabies viſa eſt, ſitiens enim Reginaldi Cardinalis Poli ſanguinem, ex inſidijs illum perimere conatus eſt, ac quinquaginta millium aureorum premium illius interfectoribus conſtituit; at Diuina Prouidentia Polum Legatum Cameraci periclitantem texit: Euerardus enim à Marchia Cardinalis, idemque Epiſcopus Leodienſis ad ſe eum Leodium exciuit, venientem ſummo honore, ac beneuolentia complexus eſt, cùm Henricus Senatum Belgicum miſſo Oratore ſollicitabat, vt eum traderet, pollicebaturque ſe à Gallicis partibus ad Cæſareas defecturum, necnon quatuor militum millia ſuo ſumptu aduerſus Gallos ſuſtentaturum, atque ſtipendia actutum in decem menſes depoſiturum.

Polum vt occidatur curat Hẽricus, & occiſori quinquaginta millia aureorum promiſit.

,, [Quod cùm Euerardus Polo renuntiaſſet, mi-
,, ratus Regis amentiam, dixit, iam dudum ſe
,, vitæ huius tædio affectum mortem cupiuiſſe,
,, corporiſque depoſitionem: & proinde cùm
,, Henricus tanto ſtudio, & incommodo ſuo il-
,, lud ipſum efficere conetur, nil aliud facere,
,, quàm ſi quis dormitum ire cupienti veſtem
,, ipſam velit detrahere: ſe tamen ſua in poteſta-
,, te non eſſe, ſed Pontificis.] Edoctus de conuerſione rerum in Anglia, & periculis, in quibus Legatus verſabatur, Pontifex, Polum ad ſe mox reuocauit, atque Euerardo, qui illum humaniſſimè hoſpitio exceperat, texeratque aduerſus inſidiatores, vniuerſi Belgij Legationem demandauit, extant eo argumento ad Cardinalem Polum literæ ſubiectis verbis conceptæ.

Paulus reuocat Romam Cardinalem Polum.

Cardinali Polo.

Dilecte fili noſter. Ad dolorem, quem capimus ob non ſequutos eos, ad quos te miſeramus pios effectus, illud accedit, quod circumſpectionem tuã fruſtrà tot laboribus, & periculis obiecimus: verùm ſicut illuminat conſcientia rectè actorum, & laudanda etiam ſine effectu pia voluntas, ita hoc tua pietas, & virtus nobis innuit, quod publica tantùm cauſa dolens, nihil priuatis periculis commotus es, ſicut tuę, ac Venerabilis Fratris Epiſcopi Veronenſis literæ nobis teſtantur; quo etiam animo nos hìc fili ſumus, vt debemus, Deoque gratias agentes, omnia eius iudicio, & voluntati permittimus, itaque cùm te, & periculis eximere, atque tua opera, & conſilio apud nos vti cupiamus, multaque ſint hoc difficili tempore, in quibus tua prudentia plurimum nobis ſit opportuna, te hortamur, tibique iniungimus, vt receptis præſentibus, cùm primò commodè poteris, ad nos redeas, venturus nobis gratiſſimus. *Datum Romæ vltima Iunij MDXXXVII. Anno III.*

Paul. III. lib. brev. an. 3. pag. 384.

Quo verò per Germaniam incolumis redire poſſet, Pontifex Regem Romanorum exorauit, vt Leodio reuerſum ſua auctoritate ab inſidijs, & vi hoſtium vindicaret.

Regi Romanorum.

Reuocamus ad Nos Dilectum filium Reginaldum Card. Polum Legatum noſtrum, Leodij, ſicut Tua Maieſtas ſcit, nunc commorantem, ne is diutiùs in illis locis, ſine fructu aliquo, & cum ſuæ ſalutis, quæ inimicorum inſidijs continuè appetita eſt, periculo verſetur; cùmque nos, vt debemus, anxij valdè, & ſolliciti ſimus, nequid eidem Cardinali in Germania noceatur, Maieſtatem Tuam rogamus, vt pro communi honore ad Venerabilem Fratrem Archiepiſcopum Colonienſem, ad quem nos etiam ſcribimus, omneſque alios, quorum per loca idem Cardinalis tranſiturus eſt, ſcribere, & mittere velis, efficacemq; cum illis operam dare, vt idem Cardinalis ſecurè per Germaniam ad nos redire poſſit, &c. *Datum Romæ apud S. Marcum XXI. Iulij MDXXXVII. Anno III.*

Paul. III. lib. brev. an. 3. pag. 479.

Peruenit Romam ſaluus Cardinalis Polus, atque in Senatu habito XIX. Octobr. Legationis ſuæ ſucceſſum expoſuit, vt narrant Acta Conſiſtorialia, cui Pontifex militarem cuſtodiam contrà Regias inſidias attribuit. At Henricus furens in matrem Poli, neptem Eduardi IV. olim Regis ex Gregorio Duce Clarentię, poſteà carnificinam exercuit, vt ſuo loco dicetur, addimus modo hoc anno menſe Octobri, Henricum ex Iana Semera, quàm tertijs nuptijs duxerat, Eduardũ filiũ concitatæ in Catholicos perſequutionis futurũ propagatorẽ ſuſcepiſſe; is verò naſcens, matri mortẽ attulit: nam cùm ob difficultatem partus Medici ſignificaſſent Henrico, an ſaluum vellet filium, an matrem, cum ille maſculæ prolis habendæ eſſet cupidiſſimus, nec aliæ vxores illi eſſent defuturæ, ſaluti filij matris damno conſuli iuſſit, itaque cùm parturienti medica arte vterus nimium laxatus fuiſſet, illa dolorum ſæuitia extincta eſt.

Acta Conſiſt. m. s. Car. Spad. ſig. o. 133. pag. 322.

45 Adducta eſt hoc anno in graue diſcrimen Polonia, cùm nonnulli impij in ea hæreſeos ſemina ſpargerent, ſed Poloni Præſules coacta Piortkouiæ Synodo communi conſenſu, ſanctiſſima

con-

Digitized by Google

ꝯſtantia impijs reſtiterunt, ac Poloniæ Rex grauioribus Edictis Nouarores compreſſit, cui etiam ab hoſtibus apperito Pontifex nummarium ſubſidium tranſmiſit, vt ſubiectæ literæ oſtendunt.

Venerabilibus Fratribus, Epiſcopis, ac Dilectis filijs Abbatibus, & Capitulis Eccleſiarum Regni Poloniæ.

Paul. III. lib. breu. an. 3. p. 531.

In Poloniam Hæretici inuadunt, ab Epiſcopis reprimuntur.

Venerabiles fratres, & Dilecti filij ſalutem, &c. Literæ veſtræ Piortkouiæ datæ cùm maximam nobis moleſtiam attulerint, multò ſanè maiorem attuliſſent, niſi hoc ſemen à Sathana iactum per ſapientiam iſtius Optimi Regis extinctum iam eſſe conſideremus, niuè eædem veſtræ literæ nobis confirmaſſent, vos, vtcumque futurum eſſet, nunquam tamẽ ab officio, & dignitate veſtra diſceſſuros eſſe. Qua veſtra pietate, ac ea cura, & protectione, quam vobis debemus, necnon periculo dicti Regis, ac iſtius Regni adducti, licet nos in multo maiore eſſemus, non defuimus eidem Regi de præſenti ſubſidio (quantumcumque ex periculis, & neceſſitatibus noſtris, quibus ob Turcã iam in Italia conſtitutum, maximè premimur) quod cõuellere potuimus prouidere. Sicut igitur firmiter confidimus Maieſtatẽ d. Regis pro ſua inclyta in Eccleſiam probitate curaturam eſſe, ne talia vlteriùs audiantur, ita vos Venerabiles Fratres, & dilecti filij hortamur, vt veſtri officij, ac iuriſiurandi memores, ac pro veſtra prudentia perpendentes, quid vobis in poſterum hæc principia afferre poſſint, virtutem, & conſtantiam veſtram in tuendis Eccleſiæ iuribus, & libertate Eccleſiaſtica conſeruanda ſemper exhibeatis, ſicut vos eſſe facturos promiſiſtis, & nos ſperamus. *Datum Romæ apud Sanctum Marcum die XVIII. Auguſti MDXXXVII. Anno III.*

46 Quoad Turcicam irruptionem attinet, ob nefanda Caroli V. & Franciſci Gallorum Regis diffidia, ac bella, Chriſtianum Imperium in maximum diſcrimen adductum eſt, cùm, illis in mutua viſcera vertentibus arma, ac parum, vel nihil proficientibus in bellicis ſuis conſilijs, Solymannus Turcarum Imperator prædæ Chriſtianorum inhians, ſimul Neapolitanos, Dalmatas, Venetos, Hungaros inuaſerit. Ineunte quidem anno reformidans illius tyrannidem Cliſſij Arcis munitiſſimæ Regulus, ſed tenuiorum opum, Pontificis, ac Ferdinandi Regis auxilia implorauit, nec illi defuit Pontifex, vt docent hæ literæ.

Paulus Clypſiæ Regulo auxilia mittit, vt ſe à Turcis defendat.

Communitati Cliſsij.

Paul. III. lib. breu. an. 3 p. 68.

Dilecti filij ſalutem, &c. Vidimus literas veſtras libenter, & earum latorem Presbyterum Andream gratè accepimus, quoniam ex ijs conſtantia veſtra, & fortitudo, atque optimus ad repugnandum animus nobis clarè innotuit, nè dubitate filij, atque optimo animo eſtote, nos enim nullatenus vobis defuturi ſumus auxilio. Anconæ eſt, & iam apud vos eſſet, ſi per hyemem, & maris turbines licuiſſet; ſperamus tamen propediem iſthìc futurum, & fortè antequam hic veſter Nuntius ad vos reuertatur, ita ſiquidem omni conatu, atque adhortatione inſtamus, vt primo quoque tempore nauem ſoluant, interea filij viriliter in Domino agite, & omnia dura, omnes anguſtias ſuſtinete, vt nefariæ gentis iugum effugiatis, Chriſtus quippè Deus noſter tutabitur gregem ſuum, & nos, quod profuturum vobis eſſe viderimus, nihil omittemus. *Datum Romæ die XX. Februarij MDXXXVII. Anno III.*

Petrus Paulus Gualte. in Diario. Romanæ hiſt. ſui temp. lib. 36.

47 Proximo menſe acceptam ad Cliſſam inſignem cladem refert Petrus Paulus Gualterius

„ Aretinus, [Die (inquit) XI. Martij conflictus
„ apud Cliſſiam inter Chriſtianos, & Turcas,
„ Chriſtianis in fugam verſis,] erat autem Cliſſa Oppidum ſupra Salonam Vrbem clariſſimam, natura, & arte præmunitum, maximèque ad arcendas Barbarorum incurſiones opportunum, ac iam diutius Croſiccius Toparcha inſultantium Turcarum vim ſuſtinuerat, fueratque à Paulo Pontifice conſcriptis Anconæ cohortibus, tormẽtorumque idoneo apparatu inſtructus, parique ſtudio Ferdinandus Romanorum, Hungariæque Rex duo millia Germanorum auxiliaria Duce Nicolao Turriano ſubmiſerat. At Turcæ, vt arctiùs Cliſſam premerent, duas muniriones excitarant, quas Croſiccius, antequam perficerentur, diruendas cenſuit, dumque in eo opere diſtrictus eſſet, Amuratus Turca ab Illyrici Præfecto miſſus, tanto impetu in noſtros imparatos irrupit, vt Germanos, Italoſque terga vertere coegerit, Croſicciumque Regulum fugientem interceperit, obtruncaritq., cuius capite Cliſſanis oſtentato tanto illi terrore perculſi ſunt, vt deſperatis rebus vacuum Oppidum victori reliquerint, prout Spalatenſes etiam qui ad expugnandũ Caſtellum Malcuicinum copias eduxerant propè Salonam, Veneto Præfecto tormenta in Turcas dirigere detrectante, ne fœdus infringere videretur, quod iam Turcæ violarant: cumulata eſt ea iactura alio graui incommodo, cùm Amurates Nadinam Arcem in Iaderenſi agro (corrupto auro cuſtode) occupaſſet, ex quo multæ deindè in Venetos excurſiones factæ, quamquam ex alio Veneti Duce Camillo Vrſino paria damna in Dalmatia Turcis rependerunt Oſtronizza, & Obroario expugnatis, ac deletis. Cæterùm Veneti euoluto poſt ſæculo Cliſſam noſtro æuo receperunt.

Clypſia expugnatur à Turcis.

Turca Illyricum maximis cladibus vexat.

48 Cùm verò Solymannus maximos terra, mariq; apparatus bellicos inſtrueret, de ijs certior factus Pontifex Piceni Legato dedit imperia, vt muniendis Portubus operam daret, copiaſque ad ſuſtinendas incurſiones expeditas teneret.

Legato Marchiæ, ſeù eius Vice-legato.

Paul. III. lib. breu. an. 3. p. 62.

Cùm (inquit) immaniſſimus, idemque potentiſſimus Turcarum Tyrannus, multis iam menſibus, nihil aliud egerit, atque agat, quàm aduerſus nos numeroſiſſimam claſſem, validiſſimum exercitum, mari, terraque inſtruere, apparatuſq; eius maritimi, ità Italiæ, & præcipuè iſti noſtræ Prouinciæ ſint proximi, vt paucarum horarum velificatione littoribus noſtris claſſem exponere poſſint, propterèaque apparatum noſtræ defenſionis multò priùs requiſiuiſſent, quam primum requirerent, nos tamen, qui noſtros populos præteritis afflictos calamitatibus reſpirare, & recreari noſtris temporibus maximè cupimus, id facere, hucuſque diſtulimus, vicit poſtremò charitatem noſtram grauitas appropinquantis periculi. *Datum Romæ IV. Martij MDXXXVII. Anno III.*

Decretos hac de cauſa, cum ampliſſimis mandatis tres Cardinales ad neceſſaria pro hoſte propulſando comparanda, referunt Acta Conſiſtorialia.

Acta Conſiſt. m. s. Car. Spad ſig. n. 133. p. 131.

„ Romæ apud Sanctum Marcum XXIII. Iulij
„ MDXXXVII. Deputauit tres Reuerendiſs.
„ Cardinales, videlicet Capita Ordinum ſuper
„ rebus Turcarum, vt ea quæ parare opus erat
„ ad propulſandum bellum, quod infertur Ita-
„ liæ, & Chriſtiano nomini ab ipſis Turcis, pro-
„ uideant, & curent deferenda toti Collegio.

Defixit etiam omnes curas, vt ad propulſandos Turci-

Digitized by Google

Paulus laborat, vt pacem inter Imperatorem, & Regem Galliæ conciliet.

Turcicos impetus, Cæſarem, Gallorumque Regem mutuo fœdere coniungeret, miſitque ad Cæſarem Marium Epiſcopum Reatinum, vt Chriſtianæ Reipublicæ pericula illi exponeret, de quo hæc ad Couoſium Cæſareum Senatorem arcanorum conſiliorum participem ſcripſit.

Couos.

Paul. III. lib. breu. an. 3. p. 99.

Moti Chriſtianitatis periculis, quæ tibi, & omnibus nota ſunt, & populo Chriſtiano maximè imminere cernuntur, etſi hoc idem toties fruſtrà egimus, tamen vt ad extremum partes noſtri muneris exequamur, mittimus ad Cæſaream Maieſtatem Venerabilem Fratrem Marium Epiſcopum Reatinum. (Et inſrà.) Vides res miſeræ Chriſtianitatis in ſummo nunc verſari diſcrimine, quam bellum inteſtinum excedit intus, externum Turcarum oppugnabit foris, hiſque illud etiam malum accedet, quod per hæc Concilij vniuerſalis celebratio res tàm opportuna, & ſalutaris perturbabitur, omnibus autem his cladibus vna pacis conciliatio medebitur, &c. *Datum Romæ die XV. Februarij MDXXXVII. Anno III.*

16. pa. 261

Exaratis eodem die literis ad Gallici Regij Scriuij Magiſtrum eum rogauit, vt Franciſco Regi pacem ſuaderet, ne Italiam Turcarum furori, vaſtitatique obijceret. [Veremur (inquit) ne „ hoc verè maximi apparatus Turcarum in mi- „ ſeram Italiam (quod nemini dubium eſt) ir- „ rupturi, ſi eam bello inteſtino quaſsatam inue- „ nerint, facilè ad extremam ruinam deducant.

Martin. Bellaius comment. lib. 8. Iouius lib.

49 Inter armorum fragores non ſunt auditæ Pontificiæ preces, atque in Belgio, vtrinque exercitus ad mutuas Populorum cædes excurrerunt, Hiſdinum à Gallo Rege extremo Martio expugnatum eſt, verùm Belgæ magno terrore, furoreque in Galliam irruperunt, ac Fanum Sancti Pauli ceperunt impetu, ac ciuium horrida ſtrages ad quatuor millia facta, Montrolium etiam (cum Ciues metu aufugiſſent) ijs vacuum relictum. At dum ea parte crudeliter, & impiè Chriſtianus ſanguis funditur, Solymannus ducentis Turcarum millibus, conſcriptis comparataque validiſſima claſſe Italiam ſibi ſubijcere meditabatur, cuius periculi magnitudine afflictus Pontifex medio Iunio monuit Cæſarem, vt ab imminenti diſcrimine pacta cum Gallo Rege concordia vindicaret, mitteretque ad Sedem Apoſtolicam Oratorem cum ampliſſimis mandatis ad Pontificis ſententiam in ſuis controuerſijs admittendam.

Solymannus Italiã inuadere cogitat.

Paulus III pericula timens Cæſari pro pace ſcribit.

Imperatori.

Paul. III. lib. breu. an. 3. pag. 318.

Chariſſime, quod ſemper timuimus, & futurum denuntiauimus, vt vnà cum Chriſtianiſſimo Rege diſſenſio in perniciem totius Chriſtianitatis eſſet redundatura, id maximo cum dolore noſtro videmus hodiè ita propinquum eſſe, vt ferè in foribus hoſtem habeamus: non enim dubitamus Maieſtatem Tuam audiuiſſe, quod ad nos hìc, & ad tuos in Regno Neapolitano, vt propinquiores, crebris Nuntijs in dies affertur, Turcarum claſſem, quam ſcis eſſe numeroſiſſimam, contra Apuliæ littora ſtare in anchoris paratam, atque inſtructam, vtinamque eo tempore, quo Maieſtas Tua has literas leget, non etiam vela dediſſe, & in Italiam deſcendiſſe audiamus, quid enim illam prohibet, aut quid potiùs non incitat ad veniendum? cùm Tua, & eiuſdem Chriſtianiſſimi Regis arma, quæ illam auertere poſſent, in mutuum acuantur, exitium, aditum communi illi Dei, & Chriſtianitatis hoſti amplum præbeant. Nos igitur, qui horum metu ne acciderent ſemper anxij fuimus, nunc aduenientibus his dolorẽ animo maximum capimus, non tàm quod primi ferè hanc cladem ob propinquitatem paſſuri videmur, quàm quòd noſtra auctoritas, quæ ex Deo tota eſt, noſtræque preces, & literis, & Nuntijs quampluribus toties apud vos interpoſitæ, nullum hactenùs locum inuenerunt veſtris diſcordijs componendis, cùmque Prædeceſſores noſtri maiora ſæpè odia Regum Chriſtianorum ſolo nutu extinxerint, nos ſoli, qui neminem veſtrum læſimus, indigni ſimus, qui à vobis in re tam neceſſaria, & ſalutari audiamur. Sed etſi toties repulſi à vobis ſumus, non tamen ceſſabit ad extremum vſque ſpiritum vox noſtra, clamabimus cum Propheta quoad licebit, nec vltrà vnquam in nobis huius cõmunis exitij culpa reſidebit. Quamobrẽ, fili chariſſime, quemadmodum, & cum ipſo Rege, Chriſtianiſſimo alijs noſtris literis facimus, & quem id ipſum facturum ſperamus, te per verum Dominum Ieſum denuò rogamus, eiuſque auctoritate nobis in Beato Petro tradita vrgemus, velis ſtatim aliquem ex tuis, cum omni celeritate ad nos mittere de tuis cum eodem Rege Chriſtianiſſimo diſcordijs plenè inſtructum, & cum pleno mandato ad acceptandum id quod communis parentis officio, beneuolentia inter vos componere annitemur, vt eiſdem veſtris diſſenſionibus, vel compoſitis, vel in aliud tempus dilatis, in præſentia grauiſſimo huic periculo occurrere, illudque à ceruicibus miſeræ Chriſtianitatis vobiſcum propulſare poſſimus, quemadmodum hæc diffuſius ſuis, & particulariùs Nuntius Noſter Tuæ Maieſtati explicabit, cui ſolitam fidem habere velit. *Datum Romæ apud S. Marcum XVI. Iunij M DXXXVII. Anno III.*

Conceptis eodem argumento literis Pontifex Gallorum Regem vrſit, vt Oratorem pro componendis cum Cæſare controuerſijs, mitteret.

Regi Chriſtianiſsimo.

Paul. III. lib. breu. an. 3. pag. 319.

Chariſſime, &c. In hoc grauiſſimo periculo, quod nunc Italiam, & poſt illam vniuerſę Chriſtianitati à Turcis imminet, illud præter communis exitij metum nos maximè angit, quod Sereniſſimus Cæſar, & Maieſtas Tua, quorum inſignis eſt pietas, & in quibus tanquam in ſupremis Chriſtianorum Principum luminibus omnis ſpes Chriſtianitatis nititur, armis diffidentes, occaſionem eiſdem Turcis præbuerunt ad Chriſtianitatem inuadendam; quid enim aliud dicamus, quàm quod eſt veriſſimum, & omnibus manifeſtum, illos non tàm ſuis viribus, quàm noſtris diſcordijs fretos, Italiam nunc occupare ſtatuiſſe, quandoquidem vobis concordibus nunquã tentare auderent, acceditque ad dolorem noſtrum, quod licet ſæpè Romani Pontifices Prædeceſſores noſtri maiora etiam Regum Chriſtianorum diſſidia ſolo nutu compoſuerint, etiam nullo tunc à Turcis metu cogente, nos tamen, qui neminem veſtrum læſimus, tot literis, & Nuntijs tàm ſæpè vobiſcum repetitis, & in tanto Chriſtianitatis diſcrimine nihil proficere ad veſtram concordiam potuimus; ſumus igitur in maximo dolore, perindè ac periculi grauitas poſtulat, nec tam ex eo angimur, quòd primi ferè omnium nos cum noſtro Statu Eccleſiaſtico hanc cladem ſubituri videmur, quam quod noſtra auctoritas, quæ ex Deo eſt, apud ipſum Cæſarem, & Maieſtatem tuam re, & nomine Chriſtianiſſimam pro Chriſtianitatis ſalute hactenùs valere nõ potuit. Quamuis autem in hoc pio opere, tàm ſæpè repulſi, & fruſtrà defatigati, non tamen ceſſandum nobis exiſtimamus, quin idem ſæpiùs repetamus, & cum Pro-

pheta

Digitized by Google

pheta clamemus,noſtrum officium ad extremum, vſque ſpirirum,Deo, & Chriſtianitati præſtemus, itaque quod cum ipſo Cæſare alijs noſtris literis nuper egimus, cum Maieſtate Tua nunc agimus, illam per communem Dominum Ieſum rogantes, eiuſque auctoritate nobis in B. Petro tradita vrgentes, & cum lacrymis adſtringẽtes,vt offenſionibus tuis Deo condonatis, vel in aliud tempus dilatis, commnni Chriſtianitatis, præcipuèque Italię, & Statui S.R.E.,quam tui Maiores ſemper defenderunt,conſulere velit, & mittat inſtructum mandatis, vt cum Cæſare de omnibus controuerſijs componat, aliquemuè ex tuis intimis iſtinc recentiorem cum neceſſaria celeritate ad nos mittere de tuis cum ipſo Cæſare differentijs plenè inſtructum, & cum pleno mandato ad acquieſcendum ei, quod nos communis parentis officio, & beneuolentia inter Vos componere annitemur, &c. *Datum Romæ apud Sanctum Marcum die XVII. Iunij MDXXXVII. Anno III.*

Paul. Iouius hiſt. ſui temp. lib. 36.

Franciſcus Rex Galliæ Solymannũ ad inuadendam Italiam inuitat.

50 Incitarat Franciſcus Gallorum Rex Ioannis Foreſtij Legati opera Solymannum ad inuadendum Regnum Neapolitanum, dum ipſe in Inſubriam irruperet, ſuaſeratque, Cæſarem non ijs valere præſidijs, vt vtrique reſiſtere poſſet (occæcarat nimirum illum ſuror impius, vt non aduerteret impendentem Diuinam vltionem, quæ eius ſtirpem penitùs extinxit, Galliamque poſteà innumeris malis oppreſſit). Cęterum eius conſilia ſperato exitu caruere, quippè Belgarum armis, ità exercitatus eſt, vt in Inſubriam expeditionem condicto tempore educere non potuerit, eoque cunctante Solymannus in Regnum Neapolitanum traijcere non auſus eſt, tantus verò terror vniuerſis erat offuſus ex Turcico belli apparatu,vt Italiæ ſalus ex vnica Cæſaris,Gallique Regis concordia pendere crederetur, ad quam iterum, iterumque medio Iulio Paulus Cæſarem flectere pertentauit.

Paulus III pro pace iterum Cæſari ſcribit.

Imperatori, &c.

Paul. III. lib. breu. an. 3. pag. 394. pag 456. repetitur ſub 15. Iul.

Hoc tempore, fili chariſſime, nihil habemus vrgentiùs, quod cum Maieſtate Tua agamus, quàm quòd ſalus communis, & commune officium nobis imponit, quodque iam ſępiùs cum Maieſtate Tua,recenterque cum proximis noſtris literis egimus, vt quoniam Turcæ tanto apparatu terreſtri, & maritimo nos inuaſuri propediem ſunt,velis pro vniuerſæ Chriſtianitatis ſalute animum deflectere, vel ad pacem, vel ad concordiam aliquam, qua media imminens omnibus periculum propulſare poſſimus, de quo quidem periculo, & quo in ſtatu res miſeræ Italiæ nunc ſitæ ſint, etſi tui perſcribent ad te idem, tamen Ioannes Poggius certus, & recens Auctor, Tuæ Maieſtati particulariùs referet; tota quidem Italia, præcipuèque nia, ac noſtræ ditiones in ancipiti diſcrimine verſantur, vnicumque remedium in concordia inter Te, & Regem Chriſtianiſſimum, & agnoſcunt, & implorant, quapropter Maieſtatem Tuam per eum, cuius nomen profitemur, Chriſtum Dominum cum lacrymis rogamus, vt priuatis tuis rationibus, vel affectibus eidem Domino condonatis,vel in aliud tempus dilatis concordiam ſalutarem, & neceſſariam inire, atque ad nos, qui communis parentis officium,& affectum ſemper geſſimus, & geremus, aliquem ex tuis intimis, cum plenis ad ineundam concordiam mandatis mittere velis; &c. *Datum Romæ apud Sanctum Marcum ſub Annulo Piſcatoris die XV. Iulij MDXXXVII. Anno III.*

51 Confectas, affecto iam anno, inter eos Principes inducias Pontificio ſtudio inferius viſuri ſumus, nunc geſta à Turcis cum Chriſtianis prælia recenſeamus. Accenſum ad bellum in Chriſtianos Solymannum, atque à Perſico bello auerſum ferunt, cùm ipſi perſuaſum eſſet, nefas eſſe inſectari bello Perſarum gentem, Mahometis cultui addictam, fingebantque Sacerdotes Mahometani, illum apud Sultaniam ſæuos ventorum turbines,niueſque ab irato Mahomete pertuliſſe,glorioſiſſimaſque palmas ab eo de profligatis Chri-
,, ſtianis more Maiorum colligendas. [His per-
,, ſuaſionibus (inquit Iouius) adductus Soly-
,, mannus terra,marique vno tempore Italiæ ar-
,, ma inferre conſtituit, tanta celeritate expediti
,, conſilij parata claſſe, & terreſtribus copijs è
,, Thracia ſiniſtrorum per Theſſaliam proficiſci
,, iuſſit, vt penè prius improuiſus in Epirum
,, peruenerit, & cum ducentis armatorum mil-
,, libus circà Macedoniæ oram ad Aulonem
,, conſtiterit, quàm profectus à noſtris credere-
,, tur.] Habebat verò in exercitu Ioannem Foreſtium Galli Regis Oratorẽ,& Troilum Pignatellum Neapolitanum exulem, qui illum de ratione in Italia belli docebant,ſed Gallus Orator, qui defectionis ad Turcas Interpres Neapolitanis futurus erat,læthali morbo in Apolloniæ Portu oppreſſus, ad Tribunal Chriſti abreptus eſt,præmiſſa verò pars claſſis, extremis Iulij diebus Brunduſium, Hydruntumque inſignes Vrbes egregijs præſidijs permunitas, prætergreſſa, in Caſtrenſes vertit impetus,quorum Regulus Mercurinus Cattinaria militiæ non aſſuetus,atque ad reſiſtendum imparatus,necnon blandis Troili verbis delinitus, deditionis verba nuncupauit ea pactione, vt Barbari ab omni maleficio temperarent, ſed ij mox Oppidum diripuere, captiuoſque lectiſſimos ad claſſem deduxere, atque excurſionibus ſubitis Salentinum tractum euaſtarunt: extremæ cladis terror iam Regnum Neapolitanum concuſſerat, ſi Solymannus cum exercitu toto traiecisſet; iſque Italiam ex Apolloniæ Portu proſpectabat, ſi cœpta proſpera ſuccederent,in eam irrupturus: cùm Diuinum Numen tantam peſtem ab Italia auertit inexpectato caſu; nam Alexander Contarenus Trierarchus, priuatis de cauſis infenſus Turcis, cùm Turcicis triremibus occurriſſet,nec Turcę illum debita honoris ſignificatione proſequerẽtur, roſtra direxit in Turcas incitatis remigibus, hoſtileſque duas triremes perſoratas demerſit, tùm etiã, cùm Ianusbeius Solymanni Legatus Corcyram adueheretur duabus triremibus,nec arroganter militarem ſalutationem Trierarchis Venetis præſtaret, illi in Turcicas triremes facto impetu Turcas in Acroceraunium littus ſe cijcere coegerunt, qui poſteà à latronibus Acroceraunijs capti fuere, quas triremes deſertas Andreas Auria Cæſarianæ Claſſis Præfectus, quòd grauiter eliſæ eſſent, incendit, tùm minoris aluei nauium claſſem Mauræam commeatu onuſtam intercepit, tùm ſulcando ſollicitè maria, Portuſq; explorando, duodecim Turcarum triremes acerrimo prælio cæpit, demerſitue; vehebantur his Prætoriani ordinis Ianizzeri, & lectiſſimi Equites, quos Spaches appellant, qui pugnando occumbere, quàm ſe dedere maluerunt: inſigni hac clade affectus ab Auria Solymannus, geminataque iniuria laceſſitus à Venetis, Barbaruſſam cum octoginta triremibus aduerſus Auriam nauigare iuſſit; cùmque omnia in Neapolitano Regno ſuis aſperiora in dies fieri audiret, Vrbes maritimas

Solymannus cõtra Italiam arma mouet, & reijcitur.

Iouius hiſt. ſui temp. lib. 36.

Petr. Paulus Aretin.

auge-

augeri præſidijs, equeſtres copias, qnas in Salentinum agrum tranſmiſerat à Prouinciæ Præfecto fortitèr impugnari, atque in excurſionibus interimi, tùm Petrum Toletanum Proregem, Neapoli egreſſum cum validiſſimo exercitu ad prælium comparari: Regem verò Galliæ, nec tranſiſſe Alpes, necdum ad inuadendam ex aduerſa parte Italiam copias inſtruxiſſe, è Procerum ſententia, Neapolitanæ traiectionis, ſpe difficilioris, conſilia abiecit, Claſſemque reuocauit ex Italia, de quo Auria Pontificem mox certiorē fecit literis ſuis, quæ in Cardinalium Senatu lectæ fuere, vt narrant Acta Conſiſtorialia.

Acta Cōſiſt. N. 1. Card. Spad. ſig. n. 133. pag. 3246.

„ Romæ VII. Septembris MDXXXVII. „ literæ Illuſtris Principis Andreæ Auriæ lectæ „ ſunt ad Oratorem Imperatoris de diſceſſu „ exercitus Turcarum ex Italia, quam ingenti „ Claſſe inuaſerat.

Solymannus contra Venetos arma mouet.

52 A Neapolitano Regno auertit arma in Venetos Turca. Quo tempore Pontifex ſumpta (ex rixa inter Venetos, & Turcas enata) occaſione, Venetum Ducem, miſſo Internuntio, ſollicitauit, vt pro Chriſtiana re defendenda cum Cæſare arma in Turcas coniungere vellet.

Duci Venetorum.

Paul. III. lib. breu. an. 3. pag. 517.

Dilecte fili, cùm metus communis à Turcis imminens, Nos valdè anxios, & ſollicitos pro publica ſalute habuerit, multò plùs nunc habet, poſtquam de traiectione hoſtium in Apuliam, & occupato Caſtro, cæteriſque inter vos, & illos ſubſequutis audiuimus, itaque ſtatim mittendum duximus Dilectum filium Fabium Mignanellum noſtræ Aulæ Lateranenſis Aduocatum, præſentium exhibitorem, Virum Nobis ſua virtute, ac ſua, & ſuorum continua nobiſcum familiaritate valdè gratum, ſuper nonnullis ad communem ſalutem ſpectantibus, quæ Tuæ Nobilitati ex parte noſtra referet. Hortamur igitur Nobilitatem Tuam in Domino, vt pro ſua, tùm pietate, tùm prudentia præſentem rerum ſtatum, & occaſionem perpendens, vniuerſalis periculi, in quo etiam ſuum includitur, defenſionem pro Chriſti nomine, totiuſque Chriſtianitatis, præſertimque Italiæ communis Patriæ ſuſcipere, ipſumque Fabium, & cum fide audire, & votiuè expeditum ad nos remittere velit, prout ab ea ſperamus. *Datum Romæ apud Sanctum Marcum V. Auguſti MDXXXVII. Anno III.*

Solymannus cum Venetis pacem tractare renuit.

53 Tentarunt quidem Veneti cunctis humanitatis officijs illatum Turcis à Trierarchis iniuriam expiare, ac diſciplinam naualem primùm à Turcis violatam demonſtrarunt, ſed mulcere Solymannum non potuere, cùm odia in eis, vt imbecilliores effundere ſtatuiſſet, quòd Auriam Portu recepiſſent. Porrò Auria, dum illum inſectaretur Barbaroſſa, in Meſſanę Portum ſe receperat, quem acceptis militum ſupplementis duodecima

Pet. Paul. Gualterius in diar.

Auguſti iterum in Græciam, cum triginta ſex triremibus vela intendiſſe narrat Diarij Romani Auctor, additque decimaoctaua Auguſti die Turcas ex Apulia verſus Appolloniam diſceſſiſſe: reuocati nimirum fuerant à Solymanno ad Corcyræ expeditionem aduerſum Venetos, quibus capitalis odij clades denuntiabat. Liberata verò à Turcico terrore Italia, Pontifex Numini grates egit, ac Cæſari de verſis in irritum Solymanni conatibus gratulatus, illum hortatus eſt, vt veteres cum Gallo ſimultates abijceret, pacemque pro redintegranda re Chriſtiana, cum eo componeret, vt Turcarum retundi tyrannis, hæreſeoſque impietas comprimi poſſent.

Cæſari.

Paul. III. lib. breu. an. 3. pag. 491.

Chariſſime in Chriſto fili noſter ſalutem, &c. Poſtquam Dei prouidentia effectum eſt, vt iterum impijſſimus Turcarum Tyrannus, Regna Tua, ac Fratris, ad Pannoniam olim, nunc ad Apuliam irrito conatu inuaſerit: ac tot ſimul Claſſes, tanti terrores, tot minæ, tot belli apparatus, diſpendioſi, & graues, nobis, Deo protegente, innoxij in vanum ceciderint, Serenitati Tuæ, & Vniuerſis Chriſtianis, ac Nobis ipſis gratulamur hanc victoriam, & incredibili ex ea gaudio affecti ſumus; nunc verò, fili noſter chariſſime, primùm Diuinæ Bonitati gratiæ ſunt agendæ, eaque ſolemnibus votis, ſacriſque propitianda eſt, quæ tortuoſum colubrum excidia noſtra meditantem à ceruicibus noſtris auertit, atq; vt ſciremus hoc diuinitùs factum non expectata contraria vlla vi, ſpontè à tanto furore, & rabie in fugam eſt verſus. Deindè id agendum, & cogitandum omni ope, & ſtudio annitendum eſt, ne (vt Apoſtolus ait) in vacuum gratiam Dei recipiamus, ſed grati tanto muneri, ac benignitati, quo nobis viam oſtendit, quo ducit ſequamur, ac ne quid tale in poſterum euenire queat cauentes tutelæ, ac victorię ipſius perpetuę fundamentum, concordiam tandiù exulantem reſtituamus, in quo Maieſtatem Tuam, per viſcera miſericordię Dei rogamus, & obteſtamur, vt omni affectus, compendijque ratione poſthabita (vt pium Principem decet) quidquid irarum eſt, quidquid diſſidij etiam, aliquid propriæ vtilitatis, & priuati commodi, iniurias, lites, odia, ſimultatee, & Chriſtiani pietati, & fidelium, ſimul omnium vtilitati condonet, receptura pro terrenis cœleſtia, pro fragilibus ſolida, pro caducis æterna, ac cùm primum licebit iter in Italiam paret, cùm vt defenſioni rerum ſuarum, ac totius ſimul Italiæ, & Chriſtianę Reipublicę, ſi quid communis hoſtis poſt hac audere perrexerit, pręſens incumbat, & maiora acceptis incommoda inimicis rependat, tùm vt ad huiuſmodi ineundam concordiam habiliorem nobis ex proximo pręſtet afflatum, tùm verò, vt vniuerſali Concilio ad hęreticorum extirpationem, & fidelium ſtabilimentum proximè celebrando, operam ſimul nauet, & operam ſimul, & pręſentiam ſuam opportunè exhibeat, quo iuſtiùs, glorioſiùs, ſalubriùs, Diuinitati acceptiùs opus fieri vix poteſt. Non dubitamus fœlici aduentu tuo, & Mahometanorum audaciam, & hęreſum venena, & omnia fideles vexantia contuſum iri, pacem, concordiam, quietem in foribus fore, atque eò rem denique exitus deſideratos habituram, vt qui diſcordię ſpe immaniter graſſati ſunt, noſtrique ita opprimendi audaciam cęperant, (licet Tigridis in morem in littore nuper ſęuierit irrita feritas) concordia, vt ſperamus, Principum conciliata, non modo fortunis noſtris imminere deſiſtant, ac perniciei Dominici gregis vltrà non inhient, ſed ſuis etiam rebus timere cogantur, ac forſitan proprijs ſedibus eijciantur, itaut tam diuturno nefarię tyrannidis ſtatui tandem finis fiat iuſto Dei iudicio, & fidelium virtute: quod Omnipotens ipſe, & Miſericors pro ſolita pietate concedat, qui fideles ſuos caſtigat interdum, ſed morti non tradit. *Datum Romæ apud Sanctum Marcum VII. Septembris MDXXXVII. Anno III.*

54 Medio Septembri Pontifex ad Venetos contrà Turcarum tyrannidem confirmandos ſacrum fœdus cum Cęſare, & Venetis aduerſus communem hoſtem pepigit, quo repreſſo Concilium

cilium

cilium quantocyus celebrare ad comprimendas hæreſes magis magiſque in dies debacchantes meditabatur. Quare de conſenſu Cardinalium edidit Bullam, qua Concilium ipſum ad Kalendas Maij proximè futuras prorogauit.

Paulus, &c. Ad futuram rei memoriam.

56 Benedictus Deus, & Pater Domini Noſtri Ieſu Chriſti &c. qui ſecundùm multitudinem miſerationum ſuarum iugum, quod ceruicibus Chriſtianorum perfidiſſimus Turcarum Tyrannus imponere moliebatur, ſola virtute mirabilium ſuorum confregit, atque diſſipauit: vndè nos cum vniuerſa Dei Eccleſia meritas ipſi gratias agimus, quòd tantam nobiſcum miſericordiam fecit, vt ſine timore de manu inimicorum liberati, in ſanctitate, & iuſtitia ſeruiamus illi; quodq; de vniuerſali inter Chriſtianos pace, tanto ſtudio à nobis hactenùs procurata, melius iam ſperare, & ſacroſanctum Oecumenicum Concilium, quod anno proximè præterito indiximus, tranquillato, nunc omnium animo, & frequentiore Chriſtianorum conuentu poterimus celebrare.

Sanè ſuperioribus menſibus, cùm appropinquante tunc termino, prædictum vniuerſale Concilium celebrandi Ciuitas Mantuana, quam ad id in ea celebrandum elegeramus, nobis (nihil tale expectantibus) impedita fuiſſet, tempus celebrationis huiuſmodi ad Kal. Nouembris proximè futuri, vt interim de alio loco cogitare poſſemus, prorogauimus, hancque prorogationem Chriſtianis Principibus, & Prælatis notam fecimus. Cùm autem de loco prædicto ad hunc maximè opportuno aſſiduè cogitaremus, interim ſupradictus impijſſimus Turcarum Tyrannus ingentiſſimis, ſi vnquam anteà, copijs, terra, marique comparatis, velut Chriſtianum Orbem deuoraturus, iam Italiæ partem, igne, ferroque denaſtare cœpit, magno, & manifeſto vniuerſæ Chriſtianæ Reipublicæ periculo; niſi repentè miſericors Deus nobis affuiſſet, qui ſancti nominis ſui hoſtes, non humanis auxilijs, ſed mirabili dexteræ ſuæ potentia, è finibus Chriſtianorum ità auertit, vt non diſcedere, ſed fugere potiùs nullis perſequentibus, viderentur.

Nos verò, licet durante periculo ſupradicto, eſſemus pro parte noſtra circa remedia, contra tantam tunc imminentem calamitatem procuranda, & pacem inter Chriſtianos Principes conciliandam, eorumque animos contra communem fidei hoſtem excitandos, continuò intenti, non tamen propterea deſtitimus, etiam de loco ipſo celebrationi huiuſmodi accommodo eſſe ſoliciti, ſed requiſita non ſemel per literas, & Nuntios noſtros Chriſtianorum Principum opinione, ſi quid haberent, quod ſuper loco prædicto ad nos referendum exiſtimarent, vndè in certam, & determinatam eius electionem deuenire poſſemus, cùm ab eis nihil certi, aut quod inter ſe ſuper hoc conuenirent, acciperemus, & tempus maiore in dies Eccleſiæ detrimento præterflueret, nequaquam etiam hac in parte officio noſtro deeſſe voluimus: ſed omnibus diligenter perpenſis, cognoſcentes nullum vſquam alium locum huic celebrationi magis idoneum, quàm in Dominio Venetorum haberi poſſe, cum prædictis Venetis paternè tunc egimus, vt aliquam è ſuis Ciuitatibus huic tàm ſancto operi peragendo nobis accommodarent. Qui tametſi iam tùm ab initio Turcici motus, quando à nobis de hoc ſunt requiſiti, vicinorum periculis, deindè etiam ſuis ipſorum non parùm impediti eſſent, cùm Turcarum Tyrannus Corcyram ipſorum ditionis Inſulam, vnum è præcipuis Chriſtiani Orbis propugnaculis, validiſſima obſidione infeſtaret, tamen pro veteri ſua in Deum pietate, ergà vniuerſam Chriſtianam Rempublicam amore, ſuam Ciuitatem Vicentiæ, aëris ſalubritate, vbertate ſoli, ſitus, & locorum amœnitate, alijſque ad id requiſitis commoditatibus præſtantem, & nemini iure ſuſpectam, ad dicti Concilij celebrationem nobis benignè, & libenter conceſſerunt. Verùm cùm, impedimentis obſiſtentibus ſupradictis, vix poſt conceſſionem huiuſmodi nobis ſignificatam, tantum temporis, vt pręfertur, anteà prorogati ſupereſſet, vt de hac loci accõmodatione Principes, & Prælatos ad huiuſmodi Concilium conuenturos poſſemus reddere certiores, nedum ipſi intra terminum Kal. Nouembris antea præſtitutum ad Ciuitatem ipſam Vicentiæ ſe conferre valerent, celebrationem huiuſmodi in aliud magis opportunum tempus differre coacti ſumus. Re itaque cum Venerabilibus Fratribus noſtris Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus maturè diſcuſſa, & examinata, habita etiam iam ingruentis hyemis ratione, initium celebrationis huiuſmodi ad vernum tempus multò mitius, & Kal. Maij proximè futuri anno Domini MDXXXVIII. de eorumdem Fratrum noſtrorum conſilio prorogauimus, prout per præſentes prorogamus, hortantes, vt, iuxtà formam, & tenorem literarum indictionis Concilij prædicti aliàs per nos factæ, & in Domino requirentes omnes, & ſingulos Chriſtianos Principes, & Prælatos, circa terminum Kal. Maij ſuprascriptum ad antedictam Ciuitatem Vicentiæ ſe conferant: in qua ad Dei laudem, & gloriam, Eccleſiæque ſanctæ ſuæ pacem, ſalutem, & incrementum, hanc ſanctam vniuerſalem Synodum, fauente Domino, dicta die inchoare, & ſucceſſiuè ad optatum finem perducere omninò decreuimus; Nulli ergò, &c. *Datum Romæ apud Sanctum Petrum Anno Incarnationis Dominicæ MDXXXVII. VIII. Idus Octobris Pontificatus Noſtri anno III.*

57 Cęſarem deinde, vt pręſentia ſua Concilium cohoneſtaret, vel Oratores ad illud mitteret, ſuis literis ſolicitauit, alioſque Reges per Internuntios certiores fecit; quare Ferdinandus Romanorum Rex ſe interfuturum Concilio, ſi gerendarum in Regnis ſuis grauiſſimarum rerum moles permitteret, vel Oratores ampliſſimis inſtructos mandatis, Præſuleſque Regnorum ſuorum ad illud miſſurum, Pontifici ſubiectis iſtis literis pollicitus eſt.

Sanctiſſimo.

Beatiſſime, &c. Reddidit nobis Sanctitatis Veſtræ breues literas ſuus apud Nos Nuntius Reuerendiſſimus Epiſcopus Mutinenſis, ſincerè Nobis dilectus, in quibus tùm cauſas commemorat prorogati hactenùs vniuerſalis Concilij, & eius celebrationem in Kal. Maij proximè futuri de Reuerendiſſimorum S.R.E. Cardinalium conſilio diſtulerit, tùm verò nos impensè hortatur, vt quia ſibi ab Illuſtri Duce, Senatuque Venetorum Vicentia Ciuitas ad celebrandam Synodum ob loci ſitum; hoſpitiorumque commoditatem, annonę copiam, ſalubremque aëris temperiem, omnibus conuenturis apta, idoneaque conceſſa eſſet, ad eandem Synodum, cùm dies ceſſerit, vel nos ipſi, ſi poſſimus, proficiſcamur, vel Oratores noſtros Regnorumque noſtrorum Prælatos eiuſdem Synodi celebrationi intereſſe curemus. Equi-

Ext. in To. 13. de Cõc. m. s. Arch. Vat. ſig. n. 3200. p. 291. Ferdinãdi Reg. Romanorum literæ.

dem facere non poſſumus, quin Beatitudinis Veſtræ tàm paternam curam de Chriſti Religione, ſanctaque fide noſtra ſuſceptam meritis laudibus proſequamur; quippè quem omnes cogitationes, omnia ſtudia, omnes denique conatus ſuos ad Catholicæ fidei defenſionem, ac Chriſtianæ Religionis incrementum deſtinaſſe videamus. Qua de re, etſi nunquam dubitauimus, magnam tamen lætitiam accepimus, Sanctitati Veſtrę ſummę curæ eſſe, vt perturbatis Chriſtianitatis rebus, afflictæque Religioni per Concilij celebrationem exoptatum remedium afferat. Nam quod ad nos attinet, ſuperuacaneum arbitramur noſtrum in eo negotio animum toties Beatitudini Veſtræ oſtenſum, & declaratum identidem teſtari: etenim quemadmodum ſemper ſtudio habuimus, vt pietatem noſtram, quam Deo, eiuſque Sanctę Eccleſię debemus, ne quiſquam iure deſiderare, aut reprehendere poſſet, ita ſanè in Concilij illius ſacroſancti negotio, id quod partium, & officij noſtri erit, haud negligemus pręſtare; ſic planè, vt omnes homines intelligant nos in ijs, quę verè Catholicum Principem, atque Regem decent, quantò maximam poſſumus curam, atque operam libenter ſoluere.

Ferdinandus Romanorum Rex Paul. III. commendat pro ſtudio Concilij celebrandi.

Quamobrem cùm id Sanctitati Veſtrę de nobis perſuaſiſſimum eſſe debeat, eamque pariter de Sacrę Cęſareę, & Catholicę Regię Maieſtatis animo ad hanc rem propenſo, quęque optima polliceri ſibi poſſe non ignoremus, Beatitudini Veſtrę reſpondendum duximus, nos ſcilicet pro eo, vtque conuenit, dictę Synodo pręſentia noſtra interesse cupere, atque velle, ſi vllo modo rerum noſtrarum ſtatus, & conditio permiſerit, vel ſi fieri non queat, ſedulò tamen curaturos fore, vt Oratores noſtri omninò nomine noſtro interueniant, & ex omnibus Regnis, Prouincijſque noſtris, quamplurimi Pręlati Eccleſiaſtici Ordinis ad eãdem celebrandam accedant. Quod reliqui eſt precamur à Deo Optimo Maximo, vt Sanctitatis Veſtrę pios cogitatus, atque ſtudia ad nominis ſui gloriam, ſanctęque eius Eccleſię defenſionem proſperet, atque augeat, cui nos reuerenter commendamus. *Datum in Oppido noſtro Crempſis XV. Decembris MDXXXVII.*

58 Affulſit per hos dies ſpes concordiæ inter Carolum V. & Franciſcum, nam medio Auguſto induciæ trimeſtres inter Gallos, & Belgas percuſſæ fuerant, vt refert Diarij auctor: quod confirmat Martinus Bellaius, additque eodem tempore ſuppetias à Gallo Rege Taurinenſibus obſeſſis ab exercitu Cæſareo ſubmiſſas fuiſſe: medio verò Octobri Gallorum Regem fortiſſimo ſuccinctum exercitu Alpes tranſcendiſſe; ex cuius irruptione cùm noui motus in Italia formidarentur ob varia partium ſtudia, Pontifex, qui concordię interpretem, & communem parentem agere decreuerat, clientibus Romanę Eccleſię edixit, propoſita bonorum proſcriptione, ne quis alterius Principis aduersùs alterum ſtipendia acciperet.

Martinus Bellaius comment. lib. 8.

Paul. III. ſub grauiſſimis pœnis prohibuit, ne ſui ſubditi alienis Principibus in militia deſeruiant.

Vniuerſis, & ſingulis ſubditis noſtris mediatè, vel immediatè ſubiectis, etiam Baronibus, Domicellis ac feudatarijs pręſertim Prouinciæ noſtræ Ciſpadanæ, Salutem &c.

Paul. III. lib. breu. an. 3. pag. 659.

Intelligentes augeri in dies ardorem belli, hinc à Cęſarianis, inde à Chriſtianiſſimi Regis militibus, & exercitibus in locis Pedemontanis Prouincię noſtrę Ciſpadanæ proximis; nos, qui officium noſtrum inſequendo, ſemper neutrarum partium fuimus, pacem ac concordiam inter ipſos Principes totis noſtris viribus procurauimus, prout continuò procurare non deſinimus; ne quid noſtræ profeſſioni huiuſmodi contrarium à noſtris ſubditis emanet, ſaltem quòd non debitè vigilauerimus, nobis imputari poſſit, opportunè prouidere volentes, vobis omnibus & ſingulis in virtute ſanctæ Obedientiæ, & ſub indignationis noſtræ, necnon rebellionis, ac confiſcationis omnium bonorum (*& infrà*) incurrendis pœnis præcipimus, ne aliquos aut Capitaneos, aut milites alicuius ex dictis partibus (*& infra*) aut pro his vel illis arma capere audeatis &c. *Vltima Octobris MDXXXVII. anno III.*

59 Operam conciliandis tùm hiſce Principibus dabant Maria Hungariæ Regis vidua, atque Eleonora Regina Galliæ Sorores, & Margareta Regina Nauarrę Franciſci Regis ſoror ampliſſimis ab vtroque Rege fultę mandatis, atque inducias pepigere, cùm Franciſcus Rex Inſubrię immineret, de quibus hęc Martinus Bellaius narrat.

Martinus Bellaius comment. lib. 8. Petr. Paulus Gualt. in diar.

,, [Die Nouembris XXVIII. anni MDXXXVII.
,, Carmaniolę, vbi Rex erat, inducię publican-
,, tur, necnon Aſtę apud Vaſtium, quę ad ſecun-
,, dum, & vigeſimum Februarij inſequentis diem
,, conſtarent. Triduo poſt Vaſtius Carmaniolam
,, Regem ſalutatum venit, à quo ſumma huma-
,, nitate excipitur; & quoniam in ipſo induciarum
,, rum pacto conuenerat, vt vtrinque delecti Leu-
,, catæ coirent, vt de integra & firma pace inter
,, potentiſſimos Principes conſtituenda inter ſe
,, agerent, Rex ob eam cauſam in Galliam redi-
,, re decreuit] proximo à promulgatis inducijs die dimiſſæ ſunt vtrinque copiæ. Reuerſus verò Lugdunum Gallorum Rex, Ioannem Cardinalem Lotharingum, & Monmorantium Ducem Leucatam miſit, vt de pace cum Cæſarianis agerent. Pontifex verò optatiſſimæ illius pacis inter eos Principes adſtringendæ cupidus, pro ea promouenda Legatos decreuit, vt ea confecta, bellum ſacrum in Turcas geri, ac Concilium œcumenicum iam indictum celebrari poſſent; ad Galliæ verò Regem proficiſci iuſſus eſt Rodulphus Pius Carpenſis tituli S. Priſcæ Cardinalis, de quo ſubiectæ extant literę.

Pro pace Legatos mittit Paulus.

Regi Chriſtianiſſimo.

Paul III. lib. breu. 3. pag. 736.

Chariſſime &c. Magna nuper lætitia affecti ex nuntio induciarum inter te, & chariſſimum in Chriſto filium Noſtrum Carolum Romanorum Imperatorem, ſemper Auguſtum, affinem tuum factarum, ſpeque inde ſubſequuturę pacis, & egimus Deo Omnipotenti maximas gratias, quòd tantum beneficium vniuerſæ Chriſtianitati pręſtiterit, & Maieſtatem tuam in Domino ſummè collaudauimus, quòd ad pacem tandem pium animum deflexerit, qua in re nos pręter communem ſalutem (quę ab hac concordia certiſſimè dependet) illud quoque noſtram auget lętitiam, quod quemadmodum Paſtorali Noſtro Officio conueniebat, per Legatos, Nuntios, & literas, pluribuſque cum ea officijs id ita curauimus, vt nunquam ab ea cogitatione, & actione deſtiterimus, ſicut Maieſtas tua non ignorat. Nunc quoque eadem cupiditate anxij, & ſi optatiſſimæ pacis deſiderio flagrantes, vt ea ſubſequuta, ſancta expeditio, te etiam, vt ſperamus, coadiuuante, ſuſcipi, & generale Concilium per nos indictum meliùs celebrari poſſit; veterem etiam morem ſequuti Apoſtolicę Sedis, quæ & curandis, & ſuo interuentu roborandis Principum concordijs adeſſe conſueuit, non contenti noſtro apud te Nuntio, de Venerabilium fratrum noſtrorum S. R. E. Cardi-

di-

dinalium conſilio, dilectum filium noſtrum Rodulphum tit. S. Priſcæ Presbyterum Cardinalem de Carpis nuncupatum, noſtrum, & Apoſtolicæ Sedis de Latere Legatum ad Maieſtatem tuam mittimus, quod etiam cum dicto Carolo Imperatore, ad quem etiam alium Cardinalem Legatum mittimus, pariter agimus, tuę Maieſtati de hac tanta ſua gloria, & bonitate gratuletur, & eam noſtris verbis, ac precibus ad pacem ipſam concludendam hortetur, tùm ſi qua in re tua Maieſtas, ac præcipuè in roboratione ipſius pacis interuentum Sedis Apoſtolicæ more Maiorum deſiderauerit, habeat pręſentem Legati noſtri operam. Oramus igitur Deum Omnipotentem, vt nos, & Chriſtianitatem vniuerſam, medio bonitatis tuæ, compotem huius fœliciſſimi voti reddere, tuamque Maieſtatem ſoſpitem ad Chriſti fidelium tutelam, & Chriſtianæ Reipublicę propagationem quàm diutiſſimè conſeruare dignetur: ſed cùm hæc omnia pleniùs idem Cardinalis Legatus Tuæ Maieſtati explicaturus ſit, nos conſultò in his breuiores, ſolum Maieſtatem tuam hortabimur, vt eundem Cardinalem Legatum virum (vt noſti) doctrina, & virtute conſpicuum, tuæque Maieſtati deditum, benignè ſuſcipere, eiuſque verbis fidem haud minorem pręſtare velit, quam ſi nos ipſi pręſentes colloqueremur, quod recipiemus à Maieſtate tua gratiſſimum. *Datum Romæ à II. Decembr. MDXXXVII. Anno IV.*

60 Miſſus pariter eſt Chriſtophorus Iacobatius ad Cęſarem, quem Pontifex hortatus eſt, vt pro communibus pijs conſilijs ad exitum perducendis animum ad pacem flecteret.

Imperatori.

Paulus III. lib. breu. an. 3. pag. 505.

Magna nuper lætitia affecti ex nuntio induciarum inter te & chariſſimum in Chriſto filium noſtrum Franciſcum Francorum Regem Chriſtianiſſimum, affinem tuum, factarum, ſpeque inde ſubſequuturæ pacis (*vt inf. à*) vt ea ſubſequuta, ſanctam expeditionem aduerſus Turcas, ad quam nos tecum colligauimus, tecum ſumamus, & generale Concilium per nos indictum proſequamur (Repetitis nonnullis, vt in literis ad Galliæ Regem datis ſubditur), de Venerabilium fratrum noſtrorum S. R. E. Cardinalium conſilio, & aſſenſu, dilectum Filium noſtrum Chriſtophorum tituli S. Euſtachij S. R. E. Presbyterum Cardinalem de Iacobatijs nuncupatum, noſtrum, & Apoſtolicæ Sedis de Latere Legatum ad Maieſtatem tuam mittimus &c. *Dat. XXII. Decēb. MDXXXVII. Anno II.*

61 Quod autem ad Turcicam expeditionē attinet, illata eſt à Solymanno Corcyræ tàm funeſta vaſtitas, vt ſupra ſexdecim Corcyreorum millia omnis ætatis, & ſexus capta in ſeruitutem adduxerit, Vicos omnes, & Pagos, & Oppidula incenderit; tamen Angelocaſtrum, & Corcyream Vrbem, (cui duo Patritij Veneti Aloyſius Ripa, & Simon Leonius præerant) maximis moliminibus obſeſſam, capere non potuit. Extractę itaque obſidionis tędio, cùm ipſi renuntiatum eſſet, eam Arcem, opere, & milite permunitam, videri inexpugnabilem, ac veritus, ne Veneta & Cęſarea claſſes coniunctę in ipſum irruerent, Conſtantinopolim reuerti conſtituit. Cùm vtrobique & Corcyræ, & in Saltntinis ambitioſa & iniqua conſilia fracta doleret: id tamen iuſtitiæ ſpecimen præbuit, vt Caſtrenſes, qui deditione facta abrepti in ſeruitutem inſigni perfidia fuerant, diligenter perquiſitos, & nauigijs impoſitos, reduci in patriam iuſſerit, auctoreſque maleficij ſupplicio affici; humanitatis enim illecebra Chriſtianos ad defectionem pellicere cupiebat. De hac Solymanni expeditione diſſoluta hæc memorat Diarij Vaticani Auctor. [XXIII. Septembris habitæ ſunt ſupplicationes in S. Petro, & relatum Turcas diſceſſiſſe à Corcyra.] Cęterum Solymannus reuerſus Conſtantinopolim dedit mandata Caſſano Baſſæ, vt Nauplio, & Epidauro Veneti Imperij Vrbibus exceptis reliquis in Peloponeſo bellum inferret, Præfectiſque Illyrici imperauit, vt Veneti nominis Oppida finitimo bello vexarent. Barbaroſſa etiam aduerſa tempeſtate actus, cum Buthrotum appuliſſet, eductis copijs, Oppidum adortus diripuit, atque deleuit, Veneti vero Scardonam in Dalmatia Vrbem Turcici Imperij captam funditus euerterunt, ad Obroatium tamen cęſi profligatique ſunt.

Paulus Iouius hiſt. ſui temp. lib. 36.

Solymannus ſæuo bello Venetos vexat.

Petr. Pau. Guali. in diario.

Paulus Iouius vbi ſuprà.

62 At longè grauior clades Ferdinandi Regis exercitui in Hungaria a Turcia illata eſt, de qua antequam agamus, præmittendum viſum eſt, Pontificem Hungariæ ex Turcico iugo liberandæ cupiditate ardentem ſtudia omnia defixiſſe, vt inter Ferdinandum, ac Ioannem Reges pacem componeret; illiuſque interpretem adhibuiſſe Sigiſmundum Regem Poloniæ, quem ſummis precibus rogauit, vt Chriſtianam Rempublicam tanto beneficio afficeret:

Regi Poloniæ.

Paulus III. lib. breu. an. 1. 1535. pag. 286.

Pro pace inter Ferdinādum, & Regem Hungariæ Ioannem Paulus III. Regē Poloniæ interponit.

Chariſſime &c. Inter cęteras curas, quas nobis præſentium temporum calamitas, & noſtri ratio officij imponit, illa in primis affixa nobis hæret, vt diſſidia Principum Chriſtianorum communis exitij cauſam præbentia conemur tollere, & conuertere ad pacem, à qua ſalus communia dependet, ac nos quidem in his nobis propinquioribus Regionibus inter Sereniſſimos, Cæſarem, & Francorum Regem, non ceſſauimus hactenus, neque ceſſamus quotidiana inſtantia id curare, cuius laboris noſtri effectum vtinam aliquando à Deo Omnipotente mereamur. Nos certè nihil, quod ad nos pertineat, vnquam prætermittemus, iſtinc autem, Fili chariſſime, vbi Rex Romanorum, & Ioannes Wayuoda de Regno Hungariæ diſſident, qua diſſentione via communi hoſti Turcæ ad noſtrum exitium patefacta eſt, non habemus quemquam Principum, in quo magis niti debeant ſpes noſtræ, quàm in te, quem ob ſingularem pietatem, & in rem Chriſtianam ſtudium, ſcimus velle, & ob auctoritatem cum vtroque illorum ſperamus poſſe id perficere, quod cupimus; eò ſiquidem magis, quòd hanc ipſam rem optaſti ſemper, & alias ſtudioſè curaſti; ita vt nihil officij, & ardoris tui in eo omiſeris; ſed etſi tunc Sathanæ artibus effectum eſt, vt illud ſanctum opus à te inchoatum impediretur, non tamen debes, optime, & pientiſſime Rex, in eorum præſertim te amantium, & ſanguine, vel beneuolentia tibi coniunctorum reconciliatione, & in communi ſalute conſtituenda, quæ ab hac concordia maximè dependet, atque in Religione noſtra, vt ſemper es ſolitus, defendenda defatigari, imò ſemper putare tibi glorioſum, pro Diuino honore, & publica ſalute laborare, etiamſi tua ſalutaria, & pia monita non audiantur. Tuam igitur Maieſtatem de veteri in hac re nauata opera maximè collaudantes, Deumque illi retributorem, & orantes, & futurum confidentes, hortamur, & per ipſum communem Dominum rogamus, velis eandem piam actionem te digniſſimam reſumere, & in eiſdem Principibus ad concordiam reducendis, in quo ſcimus Tuæ Maieſtati, pro ſingulari

Digitized by Google

eius prudentia, modos, & vias ſuadendi, & id efficiendi non defuturas. Nos quidem rantùm in ſapientia, & probitate tuę Serenitatis reponimus, & auctoritari eius apud vtrumque eorum tribuimus, vt vel tua, vel nullius alterius opera, hoc maximum beneficium Chriſtianirari poſſe præſtari confidamus, in quo rogamus Deum Omnipotentem, vt Maieſtatem tuam proſperare dignetur ad gloriam ſanctiſſimi nominis ſui, omniumque eius fidelium ſecuritatem, ac tuæ Maieſtatis in cœlis præmium, & in terris perpetuam celebrationem. *Datum Romæ die XXII. Maij MDXXXVII. Anno III.*

Acta Conſiſtor. m. ſ. Car. Spad. ſig. n. 133. pag. 317.

63 Florebat pietatis laude Rex Poloniæ, atque ſingulari in Sedem Apoſtolicam obſeruantia, hæreſeſque à Regni ſui finibus ſtrenuè arcebat, quem hoc anno Oraroris ampliſſimi opera, vetere inſtituto, rituque ſolemni, Regia obſequia addixiſſe Ponrifici in publico Cardinalium Senatu referune Acta Conſiſtorialla. At Turca in eum Tartaros concitauit, vt domeſtico implicitus bello periclitanti Hungariæ ſubſidiarias copias ſubmittere non poſſet, ad quos depellendos, cùm exercitum inſtrueret, Ponrifex decem millium aureorum munus contulit.

64 Ex duorum Regum, qui Hungariam ferro flammaque partiebantur, diſſidio, inſoleſcentes Turcæ Hungaros contrarijs ſtudijs diſciſſos continuis cladibus atterebant, de quibus conquerenti Epiſcopo Zagrabienſi Pontifex præſentem Chriſtianæ rei ſtatum miſerum expoſuit; additque quanto ſtudio eos Reges, necnon Gallum, ac Cęſarem conciliare inter ſe niteretur, vt omnium arma in Turcas verterentur.

Venerabili Fratri Simoni Epiſcopo Zagrabienſi.

Paul. III. libro breu. anno 3. pag. 300.

Venerabilis frater, Salutem. Ex tuis ad Venerabilem fratrem noſtrum Laurentium Epiſcopum Præneſtinum Card. Campegium literis, magno cum dolore cognouimus iſtius Regionis clades, & tantam tuorum Oppidorum, ac prouentuum diminutionem; quæ etſi audita ante à nobis, nunc particulariùs cognita, moleſtiam nobis renouarunt, eò etiam magis, quòd ira Domini adhuc vigente, fruſtra in remedijs adhibendis laboramus: nam nec noſtræ preces à Chriſtianis Principibus audiuntur, & à Concilio celebrsndo per Ducem loci, in quo illud indixeramus, excluſi fuimus, coactique & mutare locum, & tempus prorogare. Acceſſit etiam nouus metus à Turca, qui claſſem numeroſiſſimam contra Italiam habet inſtructam, noſque cum populis noſtris, & ipſa Italia in maximo periculo verſamur, & in componendis præſidijs noſtras vires omnes abſumimus; quamobrem Venerabilis frarer iu communi calamitate & mœrore, communis ſit conſolatio, fixa in Deo Patre miſericordiarum, eumque iugiter deprecemur, vt leuiore, quàm meruimus, pœna contentus, pacem ſuis [illegible]elibus largiatur, nec tamen intereà, quantum fieri poterit, à nobis ceſſabimus repetere, & continuare ſuaſiones concordiæ, hinc inter Sereniſſimos Cæſarem, & Francorum Regem, iſtinc inter Regem Romanorum, & Ioannem Wayuodam, qua in re etiam nunc quotidiana inſtanria laboramus; quo in opere, ſi Deus noſtris actionibus fauere dignabitur, non diffidimus fore, vt damna, & clades, quas paſſi ſumus in eos, qui nobis intulerunt, conuertantur, tandemque miſeræ Chriſtianitati reddatur à Domino optata tranquillitas. *Datum Romæ XIX. Maij MDXXXVII. Anno III.*

65 Continuis Turcarum, qui è præſidijs in Chriſtianorum damna erumpebant, excurſionibus laceſſitus Ferdinandus Rex, fallacium induciarum ſpecie deludi ſe à Turcis amplius non ferendum cenſuit; nam Mahometes, qui Solymanni nomine Tauruno præerat, multo aſtu, validiſque armis ſupra triginta Caſtella Regiæ ditionis in ſuā poteſtatem redacta, Boſnenſi præfecturæ adiecerat, inter quæ vnum, cui Exechij nomen inditum erat, Templo, & Monaſterio profanatis, inſtar Arcis fortiſſimæ permunierat; atque ex ea in Chriſtiani Imperij terras excurrens, rapinis omnia fœdabat. Ad hunc edomandum, Ferdinandus exercitum florentiſſimum ex Bohemis, Hungaris, Germanis, Italiſque eximio bellico apparatu inſtructum conflauit, eò maiori alacritate, quod inducijs inter Cęſarem, Gallumque confectis, noua præſidia ſibi à fratre ſubmittenda ſperabat: poriturúſque Exechio, Taurunum expugnare moliebatur; ſed conceptæ rei benè gerendæ ſpes contrario euentu eluſæ conciderunt, etenim Simon Zagrabienſis Epiſcopus, qui commeatuum affluentiam in caſtris erat pollicitus, tardiùs, & malè eos ſubminiſtrabat, deſidia curatorum rei frumentariæ, itinerumque difficultate. Cùmque ad Exechium extremo Autumno promota eſſent caſtra, in primo hoſtium concurſu, Paulus Bachitius Hungarus, militari laude conſpicuus, globo ictus interfectus eſt, cuius Ducis mors maximum terrorem noſtris incuſſit, vt ſame afflicti, ad receſſum ſpectarint. Cùmque noſtros vrgerent Turcæ Cazaianeri Ducis ignauia, effuſa fuga exercitus Chriſtiani conſequuta eſt, cùm nulla certa ad pugnam conſilia explicarent Duces; adeò vt in perturbatos irruentes Turcę, maximam ſtragem Chriſtianorum ediderint, ac ſpolia ampliſſima retulerint. Ea clades inter alias funeſtiſſimas illatas Chriſtiano nomini luctuoſiſſima exiſtimata eſt, tùm quia lectiſſimus equitum, peditumque flos (Ducis culpa) non virtute deletus interijt, tùm ob gentium, quæ eo luctu funeſtatę ſunt, varietatem, tùm ob bellici inſtrumenti, ac tormentorum iacturam, tùm quia in cęteris prælijs victoria Turcis ipſis multo cruore ſemper conſtiterat, in hoc verò vnus tantum cædendi labor fuit. Porrò Cazzianer caſtrorum, ſignorumque deſertor, proditionis accuſatus, cùm in carcerem eſſet coniectus, ex eo profugit, defectionemque ad Turcas meditatus, cùm Sdrinium ad ſcelus pellicere pertentaret, ab eo Religionis nomen, Regemque offendere verito, obtruncatus eſt. Nondum illius cladis fama ad Pontificem peruenerat, cùm pro redintegranda inter Ioannem, & Ferdinandum Reges concordia, vt Hungari mutuo conſtricti fœdere in Turcas vires coniungerent, Internuntium ſuum inſtruxit hiſce ampliſſimis mandatis.

Paul. Iou. lib. 36. Surius in comment. Martin. Bellaius comment lib. 8.

Ferdinandi Regis exercitum Turcæ delent.

Epiſcopo Mutinenſi Nuntio Hungariæ.

Paul. III. lib. breu. anno 4. pag. 699.

Venerabilis frater, Salutem. Nouit tua fraternitas inter cęteros, quanto ſemper ſtudio pacem, ac concordiam inter Chriſtianos Principes conciliare ſategerimus, & quæ noſtræ actiones ab initio vſque Pontificatus Noſtri in ſedandis diſcordijs fuerint, in quo non omiſimus Regnum etiam iſtud Hungariæ, quod ſemper Chriſtianitatis antemurale aduerſus Turcas habitum eſt, ab inteſtinis diſſidijs tranquillare, nunc verò, ſi vnquam antea in id incubuimus, nobis maximè incumbendum eſſe hoc tempore exiſtimantibus, non ab re viſum eſt, noſtram iſthic auctoritatem denuò ad pacandum ipſum Regnum interponere. Quamobrem volumus, ac tibi iniungimus, vt pacem

Digitized by Google

cem hanc, & concordiam, his, apud quos opus eſt, noſtra ex parte, ac noſtro nomine ſuadere, noſtramque & huius Sanctæ Sedis auctoritatem in eo interponere, ipſamque pacem concludere, omni ſtudio, & conatu procures, ſuper quo pleniſſimam tibi (de cuius fide, & prudentia plurimum confidimus) facultatem concedimus. Hortantes, ac rogantes in Deo Domino, omnes & ſingulos præſertim, Reges, Duces, Marchiones, ac Barones, cæteroſque Dominos temporales, & omnes, quibus ea ſuper hoc ex parte noſtra referes, plenam & indubiam fidem habentes, monita noſtra pro Dei ſeruitio, & Reipublicæ Chriſtianæ quiete, & ſecuritate ſuſcipere, & piæ intentioni noſtræ ſatisfacere velint. *Datum Romæ XXII. Nouembris MDXXXVII. Anno IV.*

Adductum Ioannem ad concordiam proximo anno viſuri ſumus, paucis verò poſt annis extinctum eſſe, relicto puero, cuius tuendi ſpecie Hungariam maxima ex parte ſuæ ſeruituti Turcæ ſubiecerunt.

Chriſtiernus Rex Daniæ hæreſim Lutheranam diffundit.

Hoc pariter anno Chriſtiernus eius nominis III. Rex Daniæ, poſt expugnatas Regni ciuitates, ei hæreſim amplectenti, ſubijci detrectantes, inauguratus primus omnium ab hæretico prædicante Ioanne Bugenhagio Pomerano, quem Lutherus ad ipſum direxerat, abdicata prorſus omni Religione Catholica, atque Lutheraniſmo in eius locum intruſo, cunctos Regni Epiſcopos, qui eidem, pro orthodoxa fide tuenda, ſtrenuè ſeſe oppoſuerant, in carcerem detruſit: & tanquam rebellionis, aliorumque criminum reos ſubdolè conuictos, Senatus conſilio, in remotum perpetuumque amandauit exilium; ac redditus, prædiaque Eccleſiarum in Regium fiſcum redegit: ita tamen, vt collegijs Canonicorum conſeruatis Sacerdotia, ac Canonicatus ipſemet Rex aulicia ſuo arbitratu conferret. Pro ſeptem autem Epiſcopis, qui tùm Chriſtiano Daniæ populo præerant, totidem Lutherani ab ipſo Bugenhagio, Summi Pontificatus ibi exercendi munus ſibi temerè arrogante, ſuffecti fuere. Quæ autem exhinc mala fuerint oborta in Noruegia, quam ſibi Chriſtiernus ſubegit, Ioannes Magnus Vpſalenſis Archiepiſcopus, ac Sedis Apoſtolicæ Legatus, qui pro ſuo exercendo munere plurimùm laborauit, nec non eius frater, ſucceſſorque Olaus in vitis Pontificum Vpſalenſium pleniùs deſcripſere.

Metrop. Vpſal.

66 Contigit hoc anno ineunte ſeptima Ianuarij funeſtiſſima cædes Alexandri Medices Ducis Florentiæ, patrata à Laurentio Medice ipſius conſanguineo viro leuioris ac maligni ingenij, qui antea quatuor ſtatuarum marmorearum Romæ in arcu triumphali Conſtantini magni arte expolitiſſima ſculptarum capita præſecta, nocte intempeſta Florentiam aufugiens pertulerat.

In Comm. hoc anno.

,, [Debebat (ſic de eo inquit Laurentius Surius)
,, ille Princeps fidem ſeruare coniugi, debebat
,, vereri tremenda Dei iudicia, qui non reſpicit
,, perſonam Principum, ſed indiſcriminatim ple-
,, tumque ſeueriſſimè in hominum flagitia ani-
,, maduertit; quod quia non fecit in id genus
,, horrendæ mortis incidit, vt ſuo ſummo malo
,, doceat ſapere mortales, ne ipſis ſimilia eue-
,, niant: nam vt ſint permulti qui diù impunè
,, vitam viuunt impuram & ſceleratam; tamen
,, etiam innumeri inopinatis caſibus in ipſis ſce-
,, leribus opprimuntur & ruunt præcipites in
,, ſulphureas gehennæ æſtuantis carnificinas
,, nunquam inde emerſuri.] Patrati ſceleris conſcientia ardens Laurentius Medices non vocauit ad libertatem Florentinos, ſed eadem ipſa nocte inſtar Caini fugiens Florentia ſe proripuit Bononiam; nec tutum ſe in Chriſtiano Imperio opinatus, perfugit ad Turcas: cùmque Solimannus intellecto facinore illum execraretur, metu perciтus Venetias ſe contulit, atque à duobus Volaterranis militibus, qui Alexandri Ducis extincti memoriam colebant, contrucidatus eſt. Porrò Alexandri Medices mors tribus diebus celata eſt à Proceribus Florentinis, ne qua ſeditio oriretur: atque præteritorum bellorum pertæſi, ne in ſe iras Cæſaris aſperarent, conſentientibus votis, Coſmum Medicem octodecim annorum iuuenem, magna Cardinalis è Cybo ſolertia, Principem delegerunt, qui ingenti virtute, & laude Principatum adminiſtrauit.

67 Claudimus hunc annum fœliciſſimo Hieronymi Æmiliani Patritij Veneti Clericorum Regularium Congregationis Somaſchæ Inſtitutoris obitu, cuius præclara geſta plurimis approbata miraculis Auguſtinus Turtura conſcripſit: Inter quæ admirabilis ille odor ab eius oſſibus promanans præcipuè memoratu dignus eſt; cuius præclarus teſtis extitit Diuus Carolus Borromæus; cùm aliquando in templum ingreſſus in ipſo limine ob ſuauiſſimum odorem in tantam raptus eſt admirationem, vt adſtantibus dixerit, ibi alicuius inſignis ſancti corpus requieſcere; mox petijt ſancti Viri ſepulchrum ſibi oſtendi, ad quod perductus, iuſſit inde accipi aliquot illius corporis oſſa, quæ manu ſua ſacri thuris honore venerari voluit ſummo pietatis ſenſu delibutus.

IESV CHRISTI

Anno 1538.

PAVLI III. Anno 5. CAROLI V. ROMAN. IMP. Anno 20.

1 ANno Chriſti milleſimo quingenteſimo octauo, Indictione vndecima, Pauli Pontificis monitis, ac iuſſu plures in Germania Antiſtites varias collegerunt Synodos; vt ſerpentis hæreſeos virus in tantam animarum perniciem vbique ſe latè diffundens eorum ſolertia reprimeretur; ac ipſi ad œcumenicum Concilium validioribus fulti rationibus ac argumentis quantocius accederent. Primùm Proteſtantium conatibus maximè ſemper obſtitit Albertus è domo Brandeburgica Princeps Cardinalis Archiepiſcopus Moguntinus, cuius pręclara geſta, acerrimumque in Lutherum, eiuſque praua dogmata ſtudium, in præcedenti Annalium noſtrorum Tomo fuſiùs recenſuimus. Deinde Oſnaburgenſis, Monaſterienſis, Traiectenſis, Mindenſis Epiſcopi hoc pariter anno Diœceſanas coëgerunt Synodos, vt tanto vitiorum hęreſumque morbo ſuccurrerent. Hoc idem pertentauit Erardus Cardinalis, Epiſcopus Leodienſis, Sedis Apoſtolicæ à latere Legatus, indicta ad diem octauam Ianuarij Cleri conuocatione; verùm, reluctante Clero inferioris Ordinis, & relicto Leodio Louanium tranſmigrante, vbi multa contra conatus pij Pręſulis pro reſtituenda diſciplina Eccleſiaſtica deſudantis molitus eſt, ità eius labor irritus euaſit; maximè quòd paulò poſt præmatura morte affectus eſt. In cuius laudē hæc ſcribit Surius, Sleida-

Plures Synodi in Germania contra hæreticos collectæ.

,, num coarguens, [Circa hæc tempora mot-

,, tuus

Digitized by Google

Surius in comment. hoc anno

Erardus Card. Leod. Epiſc. obijt, qui Miſſarum ſuffragia adhuc viuens ſibi fieri iuſſit.

,, tuus eſt Erardus Cardinalis, & Epiſcopus
,, Leodienſis, qui multos Lutheranę ſectę ad-
,, dictos malè acceperat; quod Sleidanum malè
,, habet, ideoque ſcribit, illum ſibi ſepulchrum,
,, & exequias anniuerſarias longè ante obitum
,, fieri curauiſſe, non tàm pietatis, quàm oſten-
,, tationis cauſa, quòd eſſet gloriæ cupidiſſi-
,, mus. Ità Sleidanus magna fiducia profert ſen-
,, tentiam etiam in arcana pectorum conſilia,
,, quæ ſolus Deus nouit. Sed hoc licet Euange-
,, lium Lutheri complectentibus, verùm Chriſti
,, ſectatoribus non licet. Certè Miſſæ ſacrifi-
,, cium, & viuis, & vita functis prodeſſe, tàm
,, eſt certum ex ſanctiſſimorum Patrum irrefra-
,, gabilibus teſtimonijs, vt meritò pudere debeat
,, omnes, qui id negare audent.]

Nec deſtitere ipſimet Proteſtantes ſua conuenticula, ad conſtabilienda praua ipſorum dogmata peragere. Brunſuuici primùm in Saxonia menſe Maio huius anni, ac deinde Iuliò ſequenti Iſenaci in Thuringia conuenerunt; vt quæ in fœdere Smalcaldico, ad extirpandam Catholicam fidem, atque ad opprimendos Eccleſiaſticos, eorumdemque bona, decreta fuerant, totis viribus executioni mandarent.

Laingæus in vit. Cal. Florem. Remund. lib. 7. cap. 7.

Caluini audacia ac pertinacia in abolẽdis Geneuæ Eccleſiæ ritibus.

2 Ad Caluinum modò paululum deflectamus, cuius potiſſimùm ſtudio factum eſt, vt Geneuæ populus diem Paſchæ abſque vlla communione, vti fidelibus mos eſt, pertranſierit. Hic vbi Geneuæ ad miniſtri munus admiſſus fuit, Farello adhærens (vt ſuprà vidimus) Cauraldum, aliosque ſui ſceleris conſilijque participes, blandis partim verbis, auri partim montibus promiſſis facilè in ſuam impiam ſententiam pellexit. Inter alia Apoſtolicam Catholicãque Eccleſiam execratus, diem Dominicum in diem Veneris permutari, atque in eo ab omnibus corporis operibus abſtinendum eſſe docuit. Præterea, id quam vocant heretici cœnam, in pane fermentato, non autem in azymo iuxtà communem Eccleſiæ Romanę conſuetudinem fieri dictitabat. At conatibus eius (vt à Floremundo Remundo refertur) Magiſtratus vrbanus, & Syndici ſeſe oppoſuerunt, nihil antiquius habentes, quàm cum vicinis ſuis, ac confœderatis, & præſertim cum Bernenſibus eamdem religionem, maximèque in cœna adminiſtranda formam retinere. Verùm Caluinus natura ferox nemini omninò cedere voluit; hoc ad ſui augendam exiſtimationem pertinere arbitratus, ſi à nemine quidquam ſibi præſcribi pateretur: immò audaciſſimè priuatim ac publicè, nec à conuicijs aliquando ſe abſtinens ſuam conſtabilire ſententiam conatus eſt: quamuis à Theodoro Beza mendaciſſimo eius aſſentatore vir placidiſſimo ornatus ingenio prædicetur. Quem tamen meritò ſic irridens Laingæus.

,, [Nam miniſtri (inquit) nihil fecerunt ver-
,, ba, & preces tanti viri, & tamen nihilominus,
,, ſi Theodoro Bezę credimus, hic Caluinus eſt
,, vir leniſſimo, ſuauiſſimo ingenio, imò po-
,, tius diuiniſſimo natus. Ecce iſtos miſerrimos
,, hæreticos quam impudenter mentiuntur. Hęc
,, bella, & venuſta videntur eſſe argumenta vr-
,, gentia, & efficacia, quibus Beza vult ſuum
,, patrem, & amicum Caluinum, æqualem Diuo
,, Paulo, qui de ſe ipſo ſcribit, *Quis ſcandali-*
,, *zatur, & ego non vror?* Sed quis niſi expers
,, omnis rationis facilè; videt, quàm hic miſer-
,, rimus hæreticus ſit diſſimilis noſtro diuino ter
,, maximo Paulo. Caluinus videbat totam Vr-
,, bem turbari propter mutationem cęremonia-
,, rum, quam fieri volebat, & periculum, quod
,, inde accidere poſſet inter nobiles Bernenſes,
,, & Geneuenſes; & tamen nihilominùs pertinax
,, & implacabilis nebulo ſuæ damnoſæ & perni-
,, cioſę inhærebat ſententiæ.] Quare quemdam magiſtrum, cui à Senatu concionandi, cœnamque adminiſtrandi munus commiſſum fuerat, maledictis, iniurijſque innumeris onerauit, ac anathemate percutere, Deique iram, æternamque damnationem ei minitari ſatanico concitus furore auſus eſt; adeò vt miſer ille minis exterritus clanculum ſe ſubduxerit. Sic itaque non ſine grauiſſima offenſione Paſcharis feſtum abſque Paſchali celebritate, ac Communione hoc anno Geneuæ abijt: ac propterea Caluinus cum ſocijs vnanimi Procerum illorum conſenſu ab Vrbe, eiuſque ditione abſque mora recedere coactus fuit. Argentoratum igitur conceſſit, à Bucero amicè ac humaniter exceptus; vbi ſuas vterque opiniones cum Lutheri delirijs permiſcendo, rurſùs nouam Religionis formam commenti ſunt. Quamuis autem Bucerus non in omnibus cum ipſo teneret, liberam tamen ei, quæ vellet, dicendi, docendiquè poteſtatem permittebat. Inſtituta etiam hoc anno Argentorari ſchola iuuentutis, auctore potiſſimùm Ioanne Sturmio Iuriſconſulto, & primario Senatore: cùmque hæreſis cauſa plures è regno Galliæ, & Belgij Prouincijs fugientes, in eam Vrbem ſe recepiſſent, Senatus Argentinenſis Templum illis conceſſit, vt Synagogam conſtituerent; cuius curam Caluinus tunc ſuſcepit adminiſtrandam. Qui etiam viduam cuiuſdam Anabaptiſtæ Idelettam Buriam matrimonio ſibi iunxit, ne à Bucero, qui abiecto cucullo iuuenculam ſibi adſciuerat, eaque mortua, duas deinde, vnam poſt alteram, ſuperinduxit, diſcreparet. Quorum incontinentiam ſic execratur

,, Floremundus. [Videmus iſtos Reformatores
,, ad nullam aliam rem tanta cupiditate, atque
,, ardore conuolaſſe, quã ad inceſtas huiuſmodi
,, nuptias: quæ ſanè Reformatio longè diſcre-
,, pat ab ea, quam S. Ioannes virginitate ſua
,, inſtituit, & conſilio ſuo approbauit.]

Fœdus initum contra Turcas à Principibus Chriſtianis, & apparatus ad bellũ.

3 Inſtauratum eſt etiam hoc anno ſolemne armorum ſœdus inter Pontificem, Carolum Imperatorem, Ferdinandum Romanorum, Bohemiæ, Hungariæque Regem, ac Venetos ad frangendos impetus Solymanni Turcarum Imperatoris, qui ex noſtris diſſenſionibus inſoleſcens Italiæ inhiabat; ac tantos terra, marique apparatus bellicos inſtruebat, vt fama increbreſceret, Claſſem quingentarum triremium ab eo adornari: proptereaque ſumpta ſunt conſilia de tanta Claſſe imponenda mari, quanta numquam antea apparata fuiſſet; nempè ducentarum triremium, & centum nauium maioris aluei, non comprehenſis eo numero, ijs quas Luſitaniæ Rex, ac Melitenſes Equites coniuncturi forent. Ferdinandus verò Romanorum Rex ſe obſtrinxit ad educenda è Germania in Turcas quinquaginta peditum millia, equitum verò quatuor millia & quingentos. Tum Pontifex etiam ſibi id munus aſciuit, vt omnem operam ad alios Chriſtianos Reges ad ſacram hanc ſocialem pro tuenda Chriſti fide, euertendaque Turcica tyrannide expeditionem pelliciendos collocaret, de quo fœdere Petrus Paulus Gualterius Aretinus in ſuis Diarijs ità tradit.

,, Octaua Februarij lecta ſunt in Conſiſtorio ca-
,, pitula fœderis inter Papam, Cæſarem, & Ve-
,, netos contra Turcam.] Deſcripta ſunt ea à Blaſio Cæſenate Magiſtro Ceremoniarum ſubiectis verbis.

4. 1538.

Digitized by Google

Diar. Blaſ. de Caſena pag. 576. Capitula fœderis Pauli III. cũ Cæſare, & alijs Principibus Chriſtianis contra Turcas,

4 1538. 8. Febr. Hæc ſunt capitula fœderis & ligæ per Sanctiſſ. in Chriſto Patrem & D. N. D. Paulum Diuina Prouidentia PP. III, ac Sereniſſimum, & Potentiſſimum Principem D. Carolum V. Romanorum Imperatorem ſemper Auguſtum, Hiſpaniarum, & vtriuſque Siciliæ Regem Catholicum, tam ſuo, quàm Sereniſſimi etiam Regis Romanorum eius fratris nomine, nec non Illuſtriſſimum Ducem, Senatum, & Dominium Venetorum contrà Turcas initorum. Ad obſeruantiam huius confœderationis conuenerunt, & capitula fecerunt, quòd S. D. N. ſuo & Sanctæ Sedis Apoſtolicæ cum conſilio Reuerendiſſimorum S. R. E. Cardinalium offert, & promittit dare, ſoluere, & contribuere in hac ſancta expeditione, tàm defenſiua, quàm offenſiua contra Turcas, ſextam partem totius impenſæ, quæ fie tàm mari, quàm terræ quomodocumque. Illuſtris autem Marchio de Aguilar Cæſareus Orator in nomine Sereniſſimi Cęſaris, vt ſuprà, promittit, & offert, quòd Cęſarea Maieſtas contribuet tres ſextas partes, ideſt medietatem totius impenſæ.

Item D. Marcus Antonius Contarenus nomine Illuſtriſſimi Venetorum Dominij promittit, & offert, quòd Dominium Venetorum contribuet duas ſextas partes, videlicet tertiam partem totius impenſæ.

Quæ expeditio debeat fieri præſenti anno cum triremibus ducentis, & nauibus centum, peditibus quinquaginta millibus, Alemannis equitibus quatuor mille & quingentis, adiuncta idonea quantitate tormentorum cum ſuis munitionibus, & alijs rebus neceſſarijs, & durante hac ſancta confęderatione debeat continuari expeditio contrà Turcas, & id in futurum cum viribus ſupradictis ad conſeruationem communium Statuum, & offenſionem hoſtium prædictorum.

Item, quòd S. D. N. debeat armare triremes triginta ſex, quarum corpora, quatenus Sanctitas Sua vſque ad dictum numerum non habeat, dentur Sanctitati Suæ ad dictum numerum à prædicto Dominio Venetorum.

Item, quòd Cęſarea Maieſtas debet habere in Claſſe triremes octuaginta duas, & alias totidem Dominium Venetorum, quæ faciunt omnes, cum ſupradictis triginta ſex, numerum triremium ducentarum: declarando, quòd impenſa, quam faciet Dominium Venetum præfatum, vltrà triremes ſexaginta ſeptem, quæ facerent ſuam tertiam partem vſque ad numerum, quem armabit in commodum ſuæ Maieſtatis, ſuppleatur, & reficiatur ipſi Dominio in nauibus, quas armabit Sua Maieſtas, prout æquum eſt, & conuenit.

Item, quòd dictæ centum naues armentur per Cęſaream Maieſtatem vltra illas, quæ poſſent ſperari à Sereniſſimo Rege Portugalliæ, in quibus centum nauibus impenſa, quam Maieſtas ſua faciet, excedens ſuam medietatem, reficiatur illi à S. D. N. & Dominio prædicto pro rata portione impenſæ, quæ ad quemlibet ipſorum pertinet, & pro nauibus armatis & galionibus, quos prędictum Dominium habebit, impenſa ipſis admittatur pro portione debita, prout æquum eſt, & conuenit.

Item, quòd pedites quinquaginta mille eius qualitatis, quæ ſupradicta eſt, conducantur à confœderatis eo numero per eorum quemlibet, quem requirit portio impenſæ cuiuslibet ipſorum, ad quam rationem etiam ſimili modo conducantur equites quatuor mille & quingenti, & quantitas tormentorum cum ſuis munitionibus neceſſarijs.

Item, quòd Principibus, & Potentatibus Italiæ aſſignetur portio illa impenſę, quæ videbitur S.D.N. quę portio veniet in commune beneficium hoc fœdus contrahentium, & Religin Rhodiorum debeat concurrere ad hanc ſanctam expeditionem omnibus ſuis viribus,

Item, quòd comprehendatur Sereniſſimus Rex Romanorum, pro quo dictus Marchio nomine Cęſareę Maieſtatis de rato promittit, obligando ſuam Regiam Maieſtatem, quòd habebit exercitum validum in partibus Hungariæ contra Turcas, in quem exercitum contrahentes prædicti non habeant quidquam impendere; & è conuerſo ſua Regia Maieſtas nihil habebit impendere in eas vires, cum quibus fiet expeditio ab iſtis partibus, prout æquum eſt, & conuenit.

Item, quòd S. D. N. paternis exhortationibus debeat requirere Sereniſſimos Reges Poloniæ, & Pruſſiæ, & cęteros fideles Chriſtianos, qui auxilio eſſe poſſunt huic ſanctę expeditioni, vt totis eorum viribus communi Chriſtianorum ſaluti, & ſanctæ huic expeditioni ſint auxilio.

Item, quòd reſeruetur locus honoratiſſimus Regi Chriſtianiſſimo, tamquam vni ex principalibus, qui ſi intrauerit in hoc fędus, portio illa impenſę, quę pertinebit ad ſuam Chriſtianiſſimam Maieſtatem, ſit in augumentum virium expeditionis vltra illas vires, quę promptę eſſe debent vigore præſentium capitulorum, & eodem modo reſeruetur locus honoratiſſimus cæteris Regibus, & Principibus Chriſtianis.

Item, quòd confœderati ſupradicti teneantur & obligati ſint quilibet eorum parata habere vires ſuas per menſem Martium proximum, aut celeriùs ſi fieri poterit.

Item, quòd Capitanei generales expeditionis ſint, Illuſtris Dux Vrbini Terræ, & Illuſtris D. Andreas Doria Princeps Malphitanus Mari.

Item, quòd victualia, quę quotidiè conſumuntur, ſi ea defecerint in aliquo loco aliquibus ex confœderatis, poſſint capi ex terris, & locis illorum, ad quos fuerint, honeſto tamen pretio, & quòd teneantur extractiones apertæ ad beneficium expeditionis, præſertim cùm debeat quilibet confœderatorum facere ſtatim prouiſionem victualium, quàm maiorem poterit.

Item, quòd differentiæ, & controuerſiæ omnes, quæ poſſent oriri quacumque de cauſa in hac expeditione, arbitrio S. D. N. decidantur. Oremus igitur Deum Omnipotentem, vt Sanctitas Sua, cum Maieſtatibus, & Illuſtriſſimis Duce, & Dominio prædictis, in tàm ſancta, & ſalutari expeditione proſperare, & optatus ſucceſſus populo Chriſtiano concedere dignetur, quod & futurum in eiuſdem Dei benignitate, & cauſæ pietate confidere debemus. His addit Angelus Maſſarellus Pontificis ſolertiam commendans.

Diarium Cõc. Trid. Auctore Ang. Maſſar. Secret. m. s. Arch. Vatic. pag. 6.

,, [Nec propterea fœderis inter Cęſarem, &
,, Venetos initi executionem prætermiſit, die
,, enim VIII. Februarij in eodem Senatu dictæ
,, confœderationis capitula confirmauit, quæ
,, tamen IV. Idus eiuſdem menſis, Sacris in Baſi-
,, lica Principis Apoſtolorum peractis, iterum
,, repetita, & publicata fuerunt, nec non Domi-
,, nus Marcus Grimanus Patriarcha Aquilegien-
,, ſis Claſſis Pontificię Pręfectus deſignatus fuit,
,, qui die III. Martij ex Vrbe recedens Corcy-
,, ram versùs cum triremibus Pontificijs iter
,, arripuit.]

5 His conſentiunt, quæ Pontifex ad Poloniæ Regem ſcripſit, à quo ſummis precibus contendit,

dit,

Digitized by Google

dit, vt vires ſuas cum Ferdinando Rege coniungeret aduerſus Turcas, qui Calabriæ littora, Corcyramque, & plurimas Ægei maris Inſulas vaſtauerant, ac ingentes Chriſtianorum multitudines in ſeruitutem abduxerant, cum eximiæ occaſiones repetendæ de ijs vindictæ deeſſent.

Regi Poloniæ.

Paul. III. lib. breu. anno 4. pag. 85. Poloniæ Regē hortatur Paulus, vt ſuas vires coniungat cū Ferdinando aduerſus Turcas.

Chariſſime &c. Credimus Serenitatem tuam non ignorare, quemadmodum communis hoſtis Turca ſuperiore anno in Italiam Claſſe numeroſiſſima tranſgreſſus, Calabriæ littora miſerabiliter vaſtauerit, ac diripuerit, indeque Corcyram, & plurimas Ægei atque Ionij maris Inſulas Chriſtianas latè depopulatus, multa Chriſtianorum millia in ſeruitutem abduxerit, partem eorum remo adhibuerit, Claſſemque ita auxerit, & continuè augeat, vt quingentas triremes hoc Vere inſtructas habiturus, terraque, & mari bellum atrociſſimum contra Italiam geſturus, haud dubiè ſit; quo metu, ac totius Chriſtianitatis periculo impulſi, Nos, ac Cęſarea Maieſtas, cum Republica Veneta, huic etiam periculo propinquiores, fœdus, quod proximo Autumno aduerſus eundem Turcam iniueramus, his proximis diebus confirmauimus. Numerum peditum quinquaginta millia, equitum quatuor millia, & quingentos, triremes ducentas, naues centum cum tormentis bellicis, & alijs neceſſarijs in bellum deſcripſimus (ratis huius impenſæ partibus cuique noſtrum diſtributis.) Nos prætereà ipſi, quibus primas huius officij partes Paſtoralis perſona imponit, omnes Chriſtianos Principes ad hoc bellum accendendi curam Nobis ſumpſimus; iamque Sereniſſimos Romanorum Regem à ſua parte bellum geſturum fœderi incluſimus, & Regem Portugalliæ cum numero nauium non contemnendo affuturum ſperamus; nec diffidimus etiam Regem Chriſtianiſſimum, pro ſua, & maiorum ſuorum pietate, & gloria, conuerſurum pia arma ad tutelam communis ſalutis, & Religionis. Quam ob cauſam (pręter eam generalis Concilij celebrandi) nos propediem iter arrepturi ſumus, vt ſi fieri poſſit, colloquium cum eodem Rege, & Cæſarea Maieſtate habeamus, & boni aliquid (adiutore Domino) conficiamus. Tuæ verò Serenitatis etiam ſpecialis mentio in capitulis fœderis eſt habita, proptereà quod neminem Chriſtianorum Regum habemus, cui tua pietas in bellis aduersùs infideles, & ſchiſmaticos gerendis cedat, aut in hoc genere laudis exercitatior ſit, vel glorioſior. Licet igitur non ignoremus, Te Tartarico bello occupatum hoc tempore eſſe, tamen Maieſtatem tuam in Chriſto Ieſu, cuius ſancta Religio, & fidelis populus in diſcrimen maximum adductus eſt, hortamur, rogamus, & adſtringimus, vt omni humana ratione (ſicut & Veneti pientiſſimè fecerunt) Diuino honori poſthabita, tam pio fœderi te quoque adſcribens, opem, & contributionem aliquam, quę te digna, & tibi viſa ſit, ad communem Chriſtianitatis defenſionem deſtinare, vnà cum ipſo Rege Romanorum affine tuo in partem huius ſanctiſſimi belli coire velis, quòd cum pietatis tuæ cauſa facturus ſis, etiam nonnihil redundare poterit ad tuorum Regnorum ſecuritatem. Fallitur enim, Fili chariſſime, ſi quis ſe ab hoc periculo remotum, & longinquum putat, cum viſceribus, & quaſi corde Chriſtianitatis concuſſis, extrema tuta eſſe non poſſint. Nos autem, ac noſtri confœderati ità magnas & graues impenſas in tantum exercitum, & claſſem ſubituti, ita ex prę-terito exhauſti ſumus, vt non publicis, non priuatis facultatibus, aut noſtris, aut noſtrorum populorum, nedum Clericorum, & Religioſorum pepercerimus, ſed piorum omnium auxilio egeamus, & à te, pientiſſimo Rege, in tàm pia cauſa expectemus. Quòd ſi tempus aduenerit, ſicut ex Dei miſericordia ſperandum eſt, vt hac expeditione fœliciter peracta, tuæ Maieſtati cum fœderatis noſtris viciſſim opitulari poſſimus, non deerit Maieſtati tuæ voluntas, ac potiùs deſiderium noſtrum, tùm à nobis ipſis id faciendi, tùm eoſdem fœderatos inducendi, vt de optimo, ac benemerito de Chriſtiana Republica Rege, communibus opibus, ac ſtudijs benemereantur, quemadmodum hæc pleniùs & particulariùs dilectus filius noſter Cardinalis SS. Quatuor Protector apud Nos tuus Tuæ Maieſtati perſcribet. *Datum Romæ apud S. Petrum die XXIX. Februarij MDXXXVIII. Anno IV.*

Maritimæ claſſis cōtra Turcas paratę ſupremū Imperium Andreæ Auriæ cōfertur.

6 Non inſtructę quidem fuere ducentę triremes, & naues centum, ſed tanta tamen Claſſis conflata eſt, vt ad ducentas partim triremes partim naues aſcenderit, cuius ſupremum imperium Andreæ de Auria maritimæ rei peritia florentiſſimo delatum, de qua dignitate illi Pontifex gratulatus eſt, addiditque, vt ipſe, qua apud Cæſarem polleret gratia, illum ad colloquium cum Pontifice, & Gallo Rege hortaretur, ac Nepotem cum eximio triremium numero ad ferenda Venetis ſubſidia contra Turcas, qui Inſulæ Cretæ inſidiabantur, ſubmitteret.

Non ſuſtinuiſſe Andream in hoc bello expectationem, ac ſpem virtutis, quam de ſe concitarat, imò aliorum Ducum, qui ad hoſtem delendum promptiſſimi erant, ardorem extinxiſſe, ac fœdus violaſſe viſuri ſumus.

Pontificię Claſſi cōtra Turcas præeſt Patriarcha Aquilegienſis.

Petrus Paulus Gualter. Areton. in Diar. Vat. Blaſius Cęſenas.

7 Inter hos eminebat Ferdinandus Gonzaga Prorex Siciliæ, de quo inferiùs. Pręerat verò Venetæ Claſſi Vincentius Capellius. Pontificiæ verò Claſſi præfectus eſt Grimanus Patriarcha Aquilegienſis, vt cum Venetis coniunctiſſimis conſilijs ſentiret; cui à Pontifice decima Februarij vexillum Romanæ Eccleſię, ſacra prece ſolemni ritu luſtratum, fuiſſe traditum, ſcribit Petrus Paulus Gualterius Aretinus in Diario, confirmatque Blaſius Cæſenas: cùmque ex fœdere triginta ſex triremes ſumptu Eccleſiaſtico inſtruendæ, ſuſtentandæque eſſent, Pontifex Sacerdotibus in nonnullis Prouincijs decimas indixit, de quibus hęc menſe præcedenti Paulus ad Luſitaniæ Regem ſcripſerat.

Paulus III. cum Imperatore, & Rege Gallię Niciam conuenire decreuit, vt pax inter illos firmaretur.

Petrus Paulus Gualter. in Diario. Martinus Bellatus comment. lib. 8.

8 Vt hęc ſacra expeditio fœliciùs confici poſſet, atque etiam augeri, Francorum Rege illi adiuncto, cuius exemplum alij etiam Reges ſequuturi viderentur, Pontifex, licèt ætate affecta, ad confinia Italiæ proficiſci conſtituit, ad colloquium cum Cęſare, & Franciſco Rege celebrandum, in quo vetera eorum diſſidia extinguere, eorumque arma, Chriſtiano ſanguine madentia, in Turcas conuertere ſperabat; ad quos ad id comparandos, Senatu habito decimo nono die Decembris ſuperioris anni, duos Cardinales, Iacobatium ad Cæſarem, Carpium ad Regem Legatos decreuiſſe vidimus. Habiti quidem fuere Leucatę conuentus inter Cęſaris, Regiſque Oratores pro conficienda pace, ſed poſt diuturnam moram, diſceptationemque nil effici potuerant, atque ad extremum inducias in ſemeſtre tempus à vigeſima ſecunda Februarij protogarant; itaque antequam eę effluerent, Pontifex vtrumque Principem ad colloquium, pro re Chriſtiana à præ-

ſenti

Digitized by Google

ſenti exitio vindicanda, pellicere ſtatuit. Cùmq; Niciam Prouinciȩ vtrique accommodam delegiſſet, Carolum Ducem Sabaudiæ rogauit, vt Niciam, eiuſque Arcem, pro celebrando eo Conuentu, Pontificiæ poteſtati ad tollendas iniquas ſuſpiciones permitteret.

Duci Sabaudiæ.

☞ *Paul. III. lib. breu. anno 4. pag. 86.*

Dilecte fili &c. Nobiſcum, qui hoc tempore ad fulcienda miſeræ Chriſtianitatis pericula toti incumbimus, piè conſentias, ſicut te dignum eſt. Cùm enim initio Pontificatus Noſtri ipſam Chriſtianitatem acceperimus tot concuſſam calamitatibus, intus hȩreſibus, & noſtrorum Principum diſcordijs eam atterentibus, foris autem maximis Turcarum apparatibus ei imminentibus, nos vnicum remedium à concordia eorumdem Principum dependere videntes, eaqne per tot Legatos, ac Nuntios, & literas noſtras fruſtrà tentata, omnem eius perficiendæ ſpem in congreſſu, & colloquio noſtro cum eiſdem Principibus collocauimus: locum autem ipſius colloquij (omnibus perpenſis) in Ciuitate tua Niciæ elegimns, tùm quia nobis, & vtrique partium commoda eſt; ita vt alia reperiri non poſſit commodior, tùm ob alios etiam reſpectus, qui conſideratione in hoc digni ſunt. Quapropter Nobilitatem tuam omni ſtudio rogamus, vt nobis hoc iter longinqunm pro tebus vninerſæ Chriſtianitatis publicis, in quibus tuæ priuatȩ noſtra quoque procuratione includentur, ſuſcepturis, ipſam Ciuitatem, etiam cum Arce, ob anguſtiam ipſius Ciuitatis, accommodare, & in poteſtatem noſtram (vt omnis prorsùs ſuſpicio tollatur) pro hoc breui tempore tradi facere, nobiſque ſuper hoc quamprimùm reſcribere velis. Nos enim hac ſpe freti, iter propediem verſus ipſam Ciuitatem Niciæ, ne quid temporis, vel occaſionis omittamus, arripiemus. *Datum Romæ vltima Februarij MDXXXVIII. Anno IV.*

Alex. Car. Farneſ. in Act. Conſiſt.

Tres Legati pro Concilio Vicentiæ inchoando eliguntur.

9 Graui tùm dolore Sabaudus afficiebatut ex morte Catharinæ Coniugis Luſitanæ affinis Cȩſaris, ex cuius conſilijs cùm totum Cȩſari ſe addixiſſet, à Nepote Franciſco Rege Principatus parte maxima fuerat ſpoliatus, quam cùm pacis inter Cȩſarem, Regemque, beneficio recuperare ſperaret, Pontificijs votis morem geſſit: itaque rei Chriſtianȩ reſtituendȩ cupidiſſimus Paulus Cardinalium Senatum coëgit vigeſima Martij, in quo Vincentium Cardinalem Neapolitanum declarauit Legatum in Vrbe, In ſuo ab ea receſſu: ac Cardinales Campegium Epiſcopum Sabinenſem, Simonetam Presbyterum, & Brunduſinum nuper ad purpuram aſſumptum creauit Legatos, vt inchoando Vicentiæ Concilio præſiderent.

Angel. Maſſarel. in Diario Con. Trid. ms. Arch. Vat. p. 8.

Paulus III. Roma diſcedit Niciam verſus.

Suſceptam hanc à Paulo profectionem, tùm vt Reges inter ſe conciliaret, tùm vt Concilium, eorum ope fretus, celebrare poſſet, commemorat Angelus Maſſarellus.

,, Quoniam (inqnit) ad Concilij celebratio-
,, nem, Chriſtianorum Principum pace, & vnio-
,, ne maximè opus eſt, paxque ipſa licet diù, &
,, toties efflagitata ſequuta adhuc non fuerat:
,, ipſemet Pontifex, poſt multorum hactenus
,, fruſtrà miſſionem Legatorum, literarum,
,, Nuntiorumque, ſæpè dictas Cæſaream, &
,, Chriſtianiſſimam Maieſtates perſonaliter adi-
,, re decreuit, dieque XXIII. eiuſdem Menſis ex
,, Vrbe diſcedens, Niciam verſus iter agreſ-
,, ſus eſt.

10 Cùm verò Ciues Lucenſes de Pontificis itinere certum recepiſſent nuntium, ſtatim per duos Oratores ad pedes ſuæ Sanctitatis prouoluti magnis, & humillimis precibus poſtularunt, vt eos ſolueret à vinculo Interdicti Eccleſiaſtici, quo irretiti detinebantur, qnia Clerum iniuſtis tributis, non requiſito Apoſtolico beneplacito, vexauerant; & inſuper, vt eorum Ciuitatem ſua præſentia illuſtrare dignaretur. Benignè Pontifex petitis annuit. Quarè VII. die Aprilis maxima, & ſolemni pompa, Pontificijs indutus veſtibus ingreſſus in Vrbem, vbi vſque ad diem VIII. eiuſdem Menſis (breui quidem tempore, peroptans quàmprimum Niciam peruenire) moram traxit. Hinc primò Parmam, deinde Placentiam venit, vbi ſubſtitit per aliquot dies; nam XXV. eiuſdem menſis, habito Senatu Cardinalium de prorogando Concilio, quod Vicentiæ indictum erat, promulgaſſe decretum, narrant Acta Conſiſtorialia.

Hiſt. Lucenſis manuſc. Tuccy.

Paulus III. Lucenſes ab interdicto abſoluit, & ad eos accedit inuitatus.

Acta Conſiſt. m. ſ. Card. S. ad. ſig. n. 133. pag. 341.

Concilij prorogatio.

,, [Placētiȩ die Iouis XXV. April. MDXXXVIII.
,, fuit Conſiſtorium Cardinalium, licèt S. D. N.
,, ideò tres ſuos, & Apoſtol. Sedis Legatos ad
,, Concilium præmiſerit, videlicet Reuerendiſſi-
,, mos Cardinales Campegium, Simonetam,
,, & Brunduſinum, quòd ſe in conciliandis Chri-
,, ſtianis Principibus occupatum videbat, in
,, die Kal. Maij proximè futura, quo tempore
,, Oecumenicum vniuerſale Concilium per San-
,, ctitatem Suam indictum inchoari debebat in
,, Ciuitate Vicentiæ ad id deputata, perſonali-
,, ter eſſe non poſſe. Tamen cùm neminem ex
,, ijs, qui ad dictum Concilium conuenturi ſunt,
,, ad ipſam Ciuitatem Vicentiæ, adhuc perue-
,, niſſe intelligeret, & non ſine eorum præſentia
,, Concilium ipſum inchoandum foret, hæſita-
,, ret, ab ipſo Concilio in præſentia inchoando
,, de Fratrum conſilio ſuperſedendum eſſe decre-
,, uit, diemque ipſam Kal. Maij diſtulit in aliam
,, diem per Sanctitatem Suam declarandam, de-
,, cernens, quòd ante declarationem huiuſmo-
,, di, etiamſi poſt dictam diem Kal. Maij fieri
,, contigerit, ipſum Concilium nullo modo
,, cœptum, nec apertum ſit, nec eſſe cenſeatur,
,, nec per aduentum dictæ diei Kal. Maij incipi-
,, at, aut aperiatur. Non obſtantibus, &c.]

At de his paulò inferiùs. Proximo die ex ea Vrbe Paulus ſollicitauit Alphonſum Cardinalem Luſitanum, vt pro re Chriſtiana prouehenda ad Curiam accederet.

Alphonſo tit. SS. Io. & Pauli Cardinali Portugalliæ nuncupato, &c.

Paul. III. libr. breu. 3. p. 161.

Vides tu ipſe Fili noſter, Nos non ætati noſtrȩ, non viarum difficultatibus, non laboribus, aut periculis vllis peperciſſe, vt afflictam Chriſtianitatem, per Chriſtianorum Principum concordiam, & Concilij celebrationem, quantum in nobis eſt, conſolemur, & ad illos nos ipſos proficiſci, & interim tres ad hanc Legatos miſiſſe, quamobrem non debes, & tu in his publicis vigilijs obdormire, &c. *XXIV. April. MDXXXVIII. Anno IV.*

Dum ageret Placentiæ Pontifex, antequam Genuenſium ditionem ingrederetur, Genuenſes miſſis quatuor Oratoribus, nempè Conrado Rinaldo Iureconſulto, Iacobo Grimaldo, Iacobo de Auria, Hectore de Fliſco, habita per Conradum Riualdum prudenti, elegantique oratione, pia obſequia illi in Cardinalium Senatu addixere. Interea Cardinales Legati ad Cæſarem, & Gallorum Regem decreti redierunt, atque in Se-

natu legationis ſuæ geſta expoſuere, vt eadem Acta referunt.

Acta Cõſiſt. vbi ſupra.

Ineunte Maio Placentia digreſſus Paulus: dum Alexandriæ VI. Maij verſaretur, cùm Veneti decretum, quo ducenta ducatorum millia ſubſidiaria pro ſuſtentandis Turcici belli ſumptibus imperarant, abrogaſſent, Pontifex, qui libertatem Eccleſiaſticam eo decreto violatam queſtus erat, vt Venetis aſperrimo implicitis bello ſuccurreret, decimas Clero Veneto impoſuit ad centum octuaginta ducatorum millia conficienda, quæ in belli Turcici ſumptus conuerterentur, à Pontificio Internuntio exigeuda. Alexandria Saonam ſe contulit Pontifex, ac decimaſeptima Maij cum octodecim triremibus Cęſaris Niciam applicuit, & hoſpitatus eſt in Eccleſia Sancti Franciſci Fratrum Minorum.

Lib. breu. diuerſ. ſig. nu. 2903. pag. 67.

Paulus III. Niciam applicuit.

11 Promiſerat quidem Pontifici Dux Sabaudiæ, illum Niciæ arce exceptum iri; ſed aduerſis deinde ſuſpicionibus ſuffuſus, ne à Cęſaris, vel Gallis arx illa munitiſſima interciperetur, promiſſis non ſtetit; vt narrat Nicolaus Theupulus, vnus ex Oratoribus à Republica Veneta miſſis, vt Pontificem comitarentur, atque ineundo congreſſui pro pace redintegranda intereſſent, in relatione poſt reditum in patriam facta. Commendat verò maximè Pauli III. pium ardorem pro inſtauranda publica pace inter Cæſarem, Regemque Gallorum; vt eorum arma, tùm in hæreticos, tùm in Turcas conuerteret, magnamque ſui in eo vrgendo opere admirationem concitaſſe, vt nullis parceret laboribus, non ætatis ſenio affectæ, non itineris difficultatibus, non corporis incommodis, non ſumptibus profundendis, non animi moleſtijs, non vitæ periculis. At ſubijcit ardentiori potiùs, quàm maturo conſilio ſuſceptum ab eo fuiſſe opus hoc difficillimum, ſola ſpe concepta ex relatione Legatorum Cardinalium, nimirùm Iacobatij ad Cęſarem, & Carpenſis ad Franciſcum Regem.

Theupulus in narratione Italica.

Agente Niciæ Pontifice Gallorum Rex ſolicitatus ab eo nuntiorum concitatiſſimis equis excurrentium opera, vigeſima prima Maij Villamnouam peruenit, miſſiſque Oratoribus tarditatem acceſſus ob aduerſam valetudinem excuſauit. Prius verò acceſſerat Cęſar decima octaua Maij triremibus inuectus, atque a Cardinalibus exceptus; Pontificem itaque Chriſtiano more veneratus, cum eo colloquium integra hora inijt, relictiſque cum Pontifice præcipuis adminiſtris ſanctioris ſui conſilij, Villam-francam redijt, atque die vigeſima prima Maij ad radices montis à Villafranca ad Niciam porrecti, defixis in amœno prato tentorijs, ab hora vigeſima prima ad vigeſimam tertiam Cęſar cum Pontifice ſermones contulit.

Paul. Iouius. Belcarius comment. l. 8.

12 Interea Dux Sabaudiæ pretioſiſſimum paſſi Chriſti monumentum, ſcilicet ſacram Syndonem afferri Niciam iuſſerat, vt Pontifici, Cęſari, & Regibus, & Cardinalibus oſtenderetur. Duobus interiectis diebus Galliæ Rex filijs ſuis ſtipatus Pontificem adijt, atque in publico Cardinalium Senatu obſequium illi detulit, vt narrat Diarij Auctor.

MS. Arch. Vat. to. 11.

Rex Gallię Pontifici obedientiam præſtat.

Paul. Iouius hiſt. ſui temp. lib. 37.

,, [Die ſecunda Iunij Rex Franciæ venit in
,, S. Laurentium ad locum paratum pro collo-
,, quio inter eum, & Papam, diſtantem à Ni-
,, cia per vnum milliare. Comitati ſunt Regem,
,, Cardinalis Ghinuccius, & Cardinalis Conta-
,, renus. Cum Rege fuerunt Rex Nauarræ, Del-
,, phinus, Dux Aurelianenſis, & Coneſtabilis,
,, Rex oſculatus eſt pedes Papæ, & dedit ei obe-
,, dientiam. Poſtea fuerunt ſimul Papa, & Rex
,, vſque ad occaſum Solis.] Pertentauit Paulus, vt ipſi Reges, ſe præſente, hortanteque in mutuum complexum, & colloquium adducerentur, ſed nunquam id ab ipſis eblandiri potuit, itaque vtriuſque Regis præcipuos adminiſtros Regiorum arcanorum participes in colloquium de pace adduxit. Non deſtitiſſe tamen Pontificem, quamuis pacis ſpes cecidiſſet, ab ipſius tractatu, oſtendunt Acta Conſiſtorialia, quæ aſſerunt, Paulum deputaſſe pro hac re tres Cardinales, videlicet Reuerendiſſimum Oſtienſem, Ghinuccium, & Cæſarinum, qui ituri eſſent nomine Collegij legati ad Imperatorem, & ad Regem Chriſtianiſſimum, vt ipſę Pontificis literæ proximo die ad Garſiam tit. S. Suſannæ Presbyterum Cardinalem
,, datæ indicant. [Nos profectò in rebus ardu-
,, is, & totius Chriſtiani nominis ſalutem ſpe-
,, ctantibus tractandis, concludendiſque toti in-
,, cumbimus, nihilque omninò omittimus, quod
,, pacem Principibus, & reditum in gratiam
,, priſtinam, Chriſtianaque in communes hoſtes
,, arma transferre ſuadeat, huic operi diu no-
,, ctuque inuigilamus, &c. *Datum in Domo San-*
,, *cti Franciſci extra muros Nicienſes VI. Iunij*
,, *MDXXXVII. Anno IV.*]

Detegit Paulus Iouius cauſam, cur Reges parum pio, & ſubagreſti conſilio in mutuum colloquium arbitro Pontifice deſcendere detrectarint.
,, [Mutua (inquit) ambitione correpti, cùm
,, hic parta armis, poſſeſſaque retinenda omni-
,, nò, defendendaque ſtatueret, ille verò Gal-
,, liam Ciſalpinam, quam nuper non obſcuro
,, iure poſſediſſet, pro dignitate ſui nominis
,, repetendam arbitraretur, nullo concordiæ
,, arbitro ſibi opus eſſe exiſtimabant, quod
,, vtrique aliud detrahendum concordię cauſa
indicaret.

Paul. Iouius l. 37.

13 Expetebatur ea pax continentibus omnium piorum votis, ad quam Cardinales vtrumque Regem hortabantur, è quibus Iacobus Sadoletus, quid cum ijs egiſſet, datis ad Georgium Ducem Saxoniæ literis, ita expoſuit.

Iac. Sadolet. lib. 11. epiſt. ad Georg. Ducē Saxoniæ 441.

,, Niciam veni, vt potui (*& infrà*) egi priuato
,, officio, vt cum vtroque Principum colloque-
,, rer, deque eiſdem rebus, cùm illis agerem,
,, ſuaderemque, vt ciuilibus extinctis diſcordijs
,, Chriſtiano nomini, ob eorum diſſenſiones præ-
,, cipuè laboranti, & ab hoſtibus Turcicis in ex-
,, tremum penè iam diſcrimen adducto, coniun-
,, ctis animis ferrent opem, hoſteſque compri-
,, merent. Relinquerent hanc tanti nominis,
,, tantæque glorię hæreditatem liberis ſuis, quæ
,, quidem hæreditas, neque ijs, qui illam reli-
,, quiſſent, neque ijs, qui accepiſſent, vnquam
,, eſſet interitura; nam cætera, opes, diuitias,
,, honores, imperia, omnia fluxa, & caduca
,, exiſtere, neque quemquam ea ſcire, quandiù
,, ſibi, aut ſuis manſura ſint: hoc pietatis erga
,, Deum ſpecimen, hoc officium verè Chriſtiano-
,, rum Principum, ſine vlla controuerſia fore
,, ſempiternum. In his ſermonibus, cùm vter-
,, que Princeps aptè admodum mihi, atque hu-
,, manè reſponderet, perſpexi optimum animum
,, Chriſtianiſſimi Regis, Cæſaris autem virtu-
,, tem, & animi magnitudinem vehementer pro-
,, baui.

,, Die octaua Iunij (inquit Auctor Diarij) Re-
,, gina Franciæ, & Delphina, & Regina Nauar-
,, ræ & filię Regię, cum plurimis alijs venerunt
,, ad

Petr. Paulus Gualt. diar. t. 11.

Digitized by Google

Paul.Iou. lib.37.

,, ad oſculandum pedes Sanctiſſimi Domini No-
,, ſtri in primis veſperis.] Addit die duodecima ſpem pacis reuixiſſe, teſtaturque Paulus Iouius, famam fuiſſe, Cęſarem Mediolanenſis Principatus poſſeſſionem Aureliæ Duci Franciſci filio iure fiduciario collaturū, vt parta pace Gallorum armis & opibus aduerſus Turcas vteretur.

Martin. Bellaius lib. 10.

Decennales induciæ inter Cæſarem, & Gallum ſtatutæ ſunt.

Miſcuit noua colloquia Pontifex cum Gallo Rege die decima tertia, ac decims quinta Reginam Nauarræ Franciſci ſororem prandio excepit, cùmque de pacis ratione conſtare non poſſet, decennales Inducias inter Cæſarem, Gallorumque Regem conciliauit, vt refert Auctor Diarij.
,, [Die (inquit) decimaoctaua Iunij factę ſunt
,, Inducię decennales inter Cęſarem, & Gallum.]
Confirmat id Iacobus Sadoletus in literis ad Georgium Ducem Saxoniæ, ac Martinus Bella-
,, ius, cuius poſtremi hæc ſunt verba. [Tan-
,, dem cùm nulla ratio pacis ineundæ poſſet in-
,, ueniri, Inducias decennales proponere cœpit
,, (Summus Pontifex) ſperans fore, vt tanto
,, ſpatio, quę penitùs animis inſediſſe videban-
,, tur, euelli poſſent: itá inducias in decem an-
,, nos paciſcuntur, & mox ambo ſe ſeruaturos
,, iureiurando Papa ſequeſtro confirmant, do-
,, mum quiſque reuertitur.]

Iacobus Sadoletus lib. 11. Comment. lib. 8.

14 Adhibitam à Paulo Pontifice ſummam diligentiam pro componenda pace inter Cęſarem, & Regem, ac nullas paſtoralis officij partes prętermiſiſſe refert memoratus Theupulus Orator Venetus, qui non modo pręſens interfuit, ſed etiam Regiorum arcanorum fuit particeps: ſed contrarias obfirmataſque diſſentientium eorumdem Principum voluntates flecti non potuiſſe refert, ac non obſcura etiam multæ diffidentię ſigna fuiſſe, quoniam Rex Galliæ Niciam nunquam accedere voluit, ac propterea Pontifex loco quatuor milliaribus diſſito cum illo colloquia tenuit. Interceſſere etiam grauiſſimæ difficultates circa capita pacis iam ante inter eos Matriti, & Cameraci confectæ. Subdit idem Theupulus ſe à Pontifice, & Cæſare factum certiorem, magna actum contentione, vt Gallorum Rex armorum fœdus cum ipſo contra Turcas, & Lutheranus percuteret, Concilium Oecumenicum etiam promoueret, atque ab amicitia & ſocietate Regis Angliæ diſcederet, quo fœdere inito certis legibus ſe Mediolanenſem Ducatum fiducisrio iure ſecundo Franciſci filio Duci Aurelianenſi traditurum pollicebatur.

Difficultates pacē impedientes.

15 Circa eas Leges grauiores ortæ diſſenſiones: nam Gallus flagitabat, vt actutum fiduciaria ea collatio fieret à Cæſare, ac ſe mox illo fœdere obſtricturum. At Cæſar expetebat, vt Galliæ Rex mox vrbes arceſque Sabaudiæ Duci ereptas reſtitueret; ac lapſo triennio Mediolanenſem Principatum Duci Aurelianenſi cum Cæſarea nepte ſecundogenita Ferdinandi Regis Romanorum matrimonio coniuncto collaturum pollicebatur: quę omnia ipſemet Theupulus Venetus Orator in patrio Senatu ſeſe à Rege accepiſſe profeſſus eſt.

Cōditiones pacis à Cæſare propoſitæ.

16 Prętermittendum non eſt, quod Paulus Iouius tradit nempè Cæſarem Pontificis amicitiam pręnſaſſe, eamque affinitate aſtrinxiſſe, collata in matrimonium Margarita Auſtriaca filia vidua Octauio Pontificis Nepoti adoleſcenti, cui antea Nouariam dono contulerat, eiuſque coniugium expetenti Coſmo Florentiæ Principi repulſam obieciſſe, ne ſi Induciæ infringerentur, Pontifex in Gallorum partes inclinaret, ex cuius acceſſione Cæſareæ vires debilitandæ forent.

17 Narrat Paulus Gualterius Pontificem die vigeſima Maij Nicia diſceſſiſſe, quem Cæſar comitatus eſt vſque Genuam, ac die vigeſima quarta Iulij Romam fœliciter appuliſſe, magnoque Senatus Populique Romani plauſu exceptum fuiſſe. Mox lætitiam auxerant Nuntiorum Apoſtolicorum apud Imperatorem, & Regem Gallorum epiſtolę, quibus ipſos Reges colloquutos ſimul fuiſſe, & amanter ſe mutuò amplexos in portu ad Aquas Marianas in Prouincia referebatur. De hoc colloquio ait Martinus Bellaius. [Poſtquam
,, Auenionem perueniſſet (ſcilicet Franciſcus
,, Rex) à Cæſare nuntium accepit, cupere ſe am-
,, pliùs cum eo colloqui, ſi ad foſſas Marianas
,, proficiſci non recuſaret, ſe libenter eò ventu-
,, rum. Paret Rex, & Cæſar cum eo in conti-
,, nente prandium ſumit, cum maxima beneuo-
,, lentiæ, & amicitiæ ſignificatione, poſteà
,, Rex Cæſaris triremem ingreditur, ibi de re-
,, bus maximis colloquuntur, quos inter ſe ſer-
,, mones habuerint, neſcio, vnum illud ſcio,
,, nihil re ipſa perſpectum fuiſſe, quod collo-
,, quium illud in commune bonum aliquid at-
,, tulerit.]

Cæſar, & Rex Galliæ ſimul colloquūtur.

18 Viſum eſt Cæſarem ijs officijs delinire Franciſcum Regem voluiſſe, cùm Cæſareæ copię ex Africa in Siciliam tranſlatę, defraudatæ meritis ſtipendijs, rebellaſſent, & pariter in Inſubria tumultus, ob graſſationes effuſas in Inſubres concitarent, adeò vt nil propiùs abeſſet, quàm vt Inſubres correptis armis conſcinderent Hiſpanos, vt Mediolanenſis Orator Cæſari expoſuit, ni militarem licentiam caſtigaret. Cæterum ille Principum congreſſus, effuſis amoris ſignificationibus ornatiſſimus, ſpes pacis ingentes omnibus attulit, adeò vt Cardinalis Sadoletus Georgio Duci Saxoniæ ſcripſerit, eorum Principum colloquia, non ſolùm optatę pacis ſigna & indicia, ſed etiam certiſſima pignora haberi: qua de re renerſus Romam Pontifex ſolemnes ſupplicationes quatuor diebus habendas indixit, vt Deus mutuam animorum coniunctionem inter Principes
,, conſeruaret. [Eò quod (inquit Blaſius Cæſe-
,, nas) iam ad inuicem ſe coniunxerant vt Fra-
,, tres, in bona vnione, cuius rei Auctor Pon-
,, tifex fuerat.] Extant verò Pauli literæ ad Margaretam Reginam Nauarræ, Franciſci Regis ſororem, quę literis refertis omnibus obſeruantię, & ſtudij ſignis, obſequia Pontifici deuouerat, quibus hortatur, vt ſancitam inter Franciſcum, & Cæſarem concordiam alere niteretur.

Paul. Iouius l.57.

Iac Card. Sadolet. lib. 9.

Blaſius Cęſenas tom. 11. Vat.

Reginæ Nauarræ.

19 Chariſſima, &c. Summè gratum à Tua Serenitate recipimus, & gratias quoque ei agimus, quod hanc fiduciam & ſpem ſuarum rerum, quas noſtras eſſe ducimus, in nobis collocet, ſicuti certè poteſt, & ſemper poterit meritò collocare: Sumus ſiquidem Tuæ Serenitati paterna, & ſingulari charitate affecti, non ſolùm, vt Reginę, & tanti Regis ſorori, verùm etiam, vt omni virtute inſigni, & conſpicuæ, quodque in proximo congreſſu noſtro cum Cæſare, & Fratre tuo Rege Chriſtianiſſimo, in te vniuerſalis boni curam, ſtudiumq; pietatis perſpeximus, vt nihil à nobis, & hac ſancta Sede, quam tantoperè veneraris, & colis, non tibi debitum eſſe cognoſcamus; proindè cùm ex ea reconciliatione animorum, quę Dei

Paul.III. lib. breu. anno 4. pag. 390.

mu-

Digitized by Google

munere tunc ſequuta eſt, tantum vniuerſę Chriſtianitati commodum, & beneficium ſit collatum, quantum pro tua ſapientia perſpicis. Te in Chriſto filia, omni noſtri cordis affectu hortamur, vt ipſum Chriſtianiſſimum Fratrem tuum, & ſua bonitate, & tuis pijs conſilijs in his concordiæ, & pacis ſtudijs conſeruare, & augere ſatagas, quę immortalem ei laudem, cum communi omnium Chriſtianorum ſalute pepererunt, &c. *Datū Romæ apud S. Marcum VII. Auguſti MDXXXVIII. Anno IV.*

20 Nec modò redintegrata eſt inter Cęſarem, & Gallorum Regem ſequeſtra pax, ſed etiam compoſita fuere vetera inter Ferdinandum Bohemię, Ioannemque Hungarię Reges diſſidia: quare meliorum rerum ſpe recreatus Pontifex, Hieronymum Aleandrum Cardinalem in Hungariam proficiſci iuſſit, vt pactionum inter Ferdinandum, & Ioannem Hungarię Reges initarum fœdera, Apoſtolica auctoritate confirmaret, tùm ob præterita bella collapſam diſciplinam Eccleſiaſticam in priſtinum decus, dignitatemque vindicaret, vt ſubiectæ teſtantur literę.

Dilecto filio Hieronymo tit. Sancti Chryſogoni Preſbytero Cardinali Brunduſino nuncupato ad Regnum Hungariæ noſtro, & Apoſtolicæ Sedis de Latere Legato, &c.

Paul III. l.breu.an. 4. p. 369. Hieronymum Cardinalem Aleandrū in Hungariam mittit, vt pacē auctoritate Apoſtolica cōfirmet.

Cùm in principio Pontificatus Noſtri Chriſtianos Principes inter ſe diſſidentes, & ob id Chriſtianitatem armis, & bellis oppreſſam, & penè vaſtatam videremus, noſtri muneris eſſe iudicauimus, pro illorum concordia ad ea remedia recurrere, ad quæ Prædeceſſores Noſtri confugere conſueuerunt. Denique in primis publicis votis, ac rogationibus precati ſumus, vt pro ſua pietate pacem fidelibus ſuis noſtro tempore reſtituere dignaretur, & deindè ad ipſos Principes conuerſi, eos, per literas, Nuntios, & Legatos pluriès hortati ſumus, vt odia deponerent, animos ad inuicem conciliarent, ſubditos ſuos, & quaſſatam Italiam, aliquando per concordiam conſolarentur: quod cùm difficilius ſuccederet, illud facere non omiſimus, vt poſthabita ætatis noſtræ iam decrepitæ ratione, poſtpoſitis terreſtrium, & maritimorum itinerum incommodis, chariſſimos in Chriſto filios noſtros, Carolum Romanorum Imperatorem ſemper Auguſtum, & Franciſcum Francorum Regem Chriſtianiſſimum Nicię conueniremus, pacemque eis ſuaderemus, quam etſi in totum concludere non potuimus, illud tamen Dei clemētia, & Sancti Spiritus gratia nos coadiuuantibus effecimus, vt ab ipſis Carolo Imperatore, & Francorum Rege per Inducias decennales ab armis ceſſatum ſit, non intermiſſo pacis tractatu, pro quo vterque eorum particulares ad nos Nuntios breui miſſurus eſt. Vt autem eiuſdem Dei miſericordia vberior, & plenior nobis appareret, eodem ferè tempore in Regno Hungariæ, in quo diutiſſimè certatum fuerat, odijs, ac diſcordijs depoſitis, ad pacem, & concordiam deuentum eſt. Nos verò duplici hac lætitia affecti, gratias Deo Omnipotenti, pro duplici hoc munere agere non deſinimus, & quoniam ipſi paci noſtram, ac Sanctæ Sedis Apoſtolicæ auctoritatem, pro eius roboratione interponere per nos ipſos non poſſumus, ſicut vellemus, id per aliquem alium omninò exequi decernimus. Quamobrem Prædeceſſorum noſtrorum etiam in hoc morem ſequuti, circumſpectionem tuam, ſingulari doctrina, præcipuaque probitate, & integritate inſignem, noſtrum, & eiuſdem Sedis ad ipſum Regnum Hungarię Legatum de latere de Venerabiliū Fratrum Noſtrorum S.R.E. Cardinalium conſilio creantes, & deputantes, teque eò deſtinantes, tibi noſtram, & dictæ Sedis auctoritatem in dicta pace interponendi, & tàm in ipſo Regno, quàm in alijs locis, ad quæ deueneris, ſeù per quæ tranſieris, alia omnia, ſtatum Eccleſiaſticum, ob publicas calamitates turbatum, concernentia, cęteraque faciendi, & exequendi, quæ ad præmiſſa neceſſaria fuerint, ſeù quomodolibet opportuna, plenam facultatem, & auctoritatem concedimus per pręſentes. Age igitur fili noſter dilecte, cum Dei, & noſtra benedictione, tuiſque inſtitutis, noſtręque de te expectationi reſpondeas, ſicut in Dei gratia, & tua bonitate ſperamus. *Datum Lucæ die IV. Iulij MDXXXVIII. Anno IV.*

21 Cùm porrò Ioannes Hungariæ Rex, miſſis ad Pontificem literis, Hungariam à Turcis cinctam periculis, vt illi pericliranti opitularetur, commendaſſet, ſignificaſſetque Turcas Hungariæ proculcandæ, ſibique ſubijciendæ inhiare, vt euerſo eo Regno, Chriſtiani Imperij propugnaculo, iter ſibi ad Italiam expugnandam (more veterum gentium barbararum) ſibi ſternerent: Paulus Ioanni Regi de pace confecta gratulatus, eumdem certiorem fecit de miſſo à ſe Hieronymo Cardinale pro eadem confirmanda, ac reſtituendo in Hungaria Religionis ſplendore, preceſque addidit, vt pietati aſſerendę, retundendęque Turcicæ tyrannidi ſtuderet; ſpemque iniecit, poſt hàc eum tutò, & fœliciter Regno potiturum, tantoſque bellicos apparatus inſtrui aduerſum barbaros, vt qui terrebant antea, modo timere diſcerent.

Chariſſimo in Chriſto filio noſtro Ioanni Hungariæ Regi Illuſtri.

Paul. II. lib. brev. pag. 42

Chariſſime. Venerabilis Frater Noſter Epiſcopus Agrienſis, & Tuæ Maieſtatis ad Sereniſſimum Cæſarem miſſus ex Padua, in itinere literas tuas fidem ſibi facientes ad nos miſit, mandataque Tuæ Serenitatis ea fuiſſe nobis ſcripſit, vt ipſe præſens ſi non longè à recto ſuo itinere nos conuenire poſſet, nomine Suæ Serenitatis nos adiret, officioſèque veneraretur, nobiſque deindè iſtius Regni ſalutem ſtudioſè commendaret, tùm ob multa millia animarum, quę in eo ſunt, tùm ob periculum vniuerſę Chriſtianę Reipublicę imminens: ſiquidem Hungariam ad inuadendam Italiam maximè opportunam eſſe, ac ſemper fuiſſe, ſicut multarum olim barbararum Nationum irruptiones teſtantur, neque nunc Turcarum tyrannum aliam ob cauſam id ipſum moliri, quam vt per Hungariam commodiùs Italiam occupet, ac diripiat, ſicut hæc pleniùs à Dilecto filio Franciſco Marſupino etiam accepimus. Gratias igitur agimus Tuę Serenitati, & pro viſitatione noſtra suo Oratori iniuncta, & pro monitione, excitationeque noſtri officij, quod circa animarum ſalutem, & publicam omnium Chriſtifidelium curam pręcipuè verſatur. Tùm verò Deo Omnipotenti agimus longè maximas, & immortales gratias, quòd eius benignitate, pacem inter te, & Sereniſſimum Regem Romanorum, vidimus conſtitutam, qua iſtud Regnum (diſcordia afflictum) recreatum iri confidimus. Tuam etiam Maieſtatem iuſtiſſimis laudibus proſequimur in Domino, quòd illa prudenter, & piè, tùm ſui, tùm aliorum Chriſtifidelium Regnorum ſaluti proſpexerit, paceque inita, ſuæ, cęterorumque ſecuritati conſuluerit. Nos quidem, fili, exuberamus gaudio, &

lęti-

lætitia exultationi, pro tot, & tantis ſimul beneficijs à Diuina clementia nobis conceſſis, vt indè Cæſare, & Chriſtianiſſimo, hinc te, & Romanorum Regibus, ex tanta diſſenſione ad concordiam verſis, metum in ſpem, mœrorem in gaudium verterimus, ac non modò, iam non timeamus metum, verùm etiam de ſalute ſecuri noſtrum in ipſos hoſtes translatum, iam eſſe confidamus: in quo quidem perficiendo, nihil noſtris laboribus, aut facultatibus, aut periculis parſuri ſumus, ſanguinem etiam noſtrum libenter profuſuri, vt tàm cæterorum Chriſtifidelium Regnorum, tùm præcipui tui, quod in ſpeciali protectione Apoſtolicæ Sedis, & antemurale totius Chriſtianitatis, præcipuèque Italiæ, ſicut Tua Maieſtas veriſſimè commemorat, ſemper fuit, ſecuritatem noſtro tempore ſtabiliamus. Itaque cùm perueniſſet nuper ad Nos lætiſſimus de veſtra concordia Nuntius, ſtatim Dilecto filio noſtro Hieronymo Aleandro Tit. S. Chryſogoni Presbytero Cardinali, quē antea ad partes vobis vicinas pro alijs etiam negotijs Rempublicam Chriſtianam, fidemque Catholicam concernentibus, Legatum noſtrum mittere decreuimus, iniunximus, vt etiam ad vos veniret, & noſtro, ac huius Sanctæ Sedis nomine, vobis gratularetur, & in ipſa concordia ad illius maius robur, ac perpetuitatem, Apoſtolicam auctoritatem de Prædeceſſorum noſtrorum more interponendi, aliaque faciendi, quæ ad ipſius Regni ſalutem, ac veſtram, & veſtrorum conſolationem pertinerent, ei conceſſimus facultatem, ſicut ex eo, quem propediem ad vos peruenturum, ſperamus, Tua Maieſtas vberiùs intelliget, quam confidere in Domino, & in futurum optimè ſperare volumus: his enim duabus conſtitutis concordijs, fœdereque antea per nos cum Cæſare, ac Venetis inito Dei miſericordia, ſuos fideles benignè reſpexiſſe videtur, vt à Turca, deinceps ſit ſecuritas, Tuaque Maieſtas in ſuo Regno tutò, ac fœliciter degere, Sanctam Religionem ſolito feruore percolere, ac Deo Omnipotenti gratias aſſiduas quietè agere poſsit: ad quod, atque ad obſeruantiam perpetuam huius ſanctiſsimæ pacis, cultumq; ſolitum Apoſtolicæ Sedis, nomine licèt non neceſſario, tamen ex abundantia charitatis noſtræ, Maieſtatem Tuam plurimùm hortamur, eique omnem proſperitatem exoptamus. *Datum Romæ apud Sanctum Marcum VIII. Auguſti MDXXXVIII. anno IV.*

22 Dum Viterbio verſaretur Pontifex, relatum illi eſt, Turcas bello maritimo vexare Venetos, atq; ad Cretam inuadendam Claſſem miſiſſe; nec ſęua Barbarorum conſilia latuerant Venetos, qui prętet cęteros Legatos ad Pontificem, Cæſaremque Nicienſi colloquio diſtrictos, miſerunt Nicolaum Tiepolum, & Marcum Antonium Cornelium, qui poſtularent, vt Claſsis Cæſarea, Pontificiaque, quantocyùs apparatæ ad nauigandum eſſent, ne rei gerendæ tempus inane efflueret: atque inter Pontificem, Cæſarem, ac Venetos Oratores conuentum erat, vt Andrea Auria in reuehendo in Hiſpaniam Cæſare impedito, Ferdinandus Gonzaga Prorex Sicilię ſupremum in expeditione Imperium haberet, quem Pontifex monuit, vt Claſſem, quam inſtructam habebat, Venetę coniungeret, ad Turcas Creta propulſandos; talibus datis epiſtolis.

Turcicum bellū contra Turcas Paulus Iouius hiſt. ſui temp. lib. 37.

Ferdinando de Gonzaga Pro-Regi Siciliæ.

Paul. III. lib. breu. an. 4. pag. 327.

Dilecte fili Nobilis Vir ſalutem, &c. Cùm chariſsimus in Chriſto filius noſter Carolus Imperator, Andrea Auria Duce, ac triremibus eius (ad expeditionem contra Turcas deſtinatis) ob ſuum in Hiſpaniam reditum indigeret, ne res interea Chriſtiana detrimentum pateretur, Niciæ priùs, deindè Genuæ, inter nos, & Maieſtatem eius, Dominiumque Venetorum conuenit, vt totius expeditionis onus Nobilitatis Tuæ humeris imponeretur, atque vti in Inſula opportuniſsimè, & quaſi in rem præſentem propitiſsimus eras, collecta vndique Nauium, & triremium Claſſe, quotquot in Regno Neapolitano, aut Sicilia, aut alibi Cæſareæ ditionis forent, Claſſi noſtræ, & Venetorū, te ſine mora adiungeres, quod noſtris, & Maieſtatis ſuæ literis tibi illicò ſignificatum eſt. Poſt autem illius diſceſſum in Hiſpaniam, & noſtram verſus Vrbem regreſsionem, recentibus Nuntijs nobis allatum eſt, Turcas, opportunitate temporis vſos, Cretæ imminere, ex quo magis nobis, & pro amore, quo nos ſemper eximio proſecutus es, & pro rei neceſsitate, quæ moram non admittit, viſum eſt denuò ardentiore ſtudio inſtare, vt collecta quanta maximè potes Nauium, triremiumque multitudine, Claſsi noſtræ, & Venetorum, te coniungere properes, quo tantum periculum noſtris ceruicibus depellatur, & ſi quid illuſtrioris operis perfici interea non poterit, quod ſummè cuperemus, ſaltem res integra in ſequentem annum ſeruetur, quo, Deo fauente, expeditio, vt ſperamus, omnibus numeris ſuis conſtabit. Tuæ prudentiæ, & fortitudinis, in præſentia erit, vt ad paratum gloriæ locum omni conatu nitaris, & opinione, ac ſpei de te conceptę, non deſis. *Datum Viterbij XVIII. Iulij* 1538. *Anno IV.*

23 Narrat Paulus Iouius Barbaroſſam Turcicę Claſsis Præfectum, cum centum, ac triginta triremibus Helleſponto, & Gallipoli peonectum, primos impetus impreſsiſſe ad Canæam, quę olim Cydonia dicta eſt; ſed Grittum Patritium, qui Vrbi præerat, & maioribus, minoribuſque tormentis magnam Turcarum ſtragem feciſſe, facta eruptione, ad canendum receſſum Barbaroſſam adegiſſe, itaut multos, qui ad prædandum excurrerant, deſeruerit, qui à Cretenſibus interfecti ſunt. Inde ad Rethimū Vrbem nobilem verſus eſt belli Turcici furor; ſed Rethimenſes appropinquantes Turcicas triremes maioribus tormentis concuſsas, magno illato damno, auerterunt. Mox Barbaroſsa Candiam, Cytheam olim dictam, quæ toti Inſulę nomen dedit, procedens, eamque contemplatus, quòd munitiſsimam omnium putaret, eam adoriri non eſt auſus. Cùmque ab exploratoribus didiciſſet, Chriſtianam Claſſem milite, tormentiſque ornatiſsimam, Cretę opem allaturam, Creticis littoribus abſceſsit, atque is Cretenſis belli fœlix exitus fuit. Vt verò poſtea Chriſtiani (ob diſsidia) rem malè geſſerint, dicetur inferiùs.

Lib. 37.

Barbaroſſa Creta repellitur.

24 Refloreſcere Chriſtiana res, ex mutuo tantorum Regum fœdere, ac noua lux oboriri viſa eſt, adeò vt Paulus pijſsimis hortatibus Cæſarem inflammare niſus ſit, vt ad Conſtantinopolim expugnandam, expeditionem florentiſsimam duceret, cui ſe comitem adiuncturum obtulit, operamque ad ſubſidia, tùm nummaria, tùm bellica illi comparanda collocaturum ſpopondit.

Paulus Cæſarem hortatur, vt Conſtantinopolim inuadat, & auxilia promiſit.

Imperatori.

Paul. III. lib. breu. anno 4. p. 549.

Chariſsime, etſi nobis cum Maieſtate Tua laudatione, potiùs quàm adhortatione opus eſſe videmus, ad te in ſanctiſsimam expeditionem contra Turcas accedendum, propterea quòd in dies, cum magna noſtra lætitia audimus, te in hoc omnes

Digitized by Google

nes cogitationes, actioneſque tuas conſumere, cominus agere, omniaque præparare, quæ ad tanti molem belli pertineant, tamen pro noſtro officio, quod eſt nobis, principaliter in hac re promouenda à Deo iniunctum, ſponte currentem pietatem, & virtutem tuam in his noſtris incitandam duximus, ne quid in tanta re, tantum celeritatis requirente, etiam ſuperuacui officij noſtri prætermittamus. Vides enim, fili chariſſime, ac pro tua ſapientia facilè proſpicis, quem in locum res Chriſtiana deducta ſit, vel ſummi periculi, ſi cunctatiores fuerimus, vel ſalutis victoriæ, ſi in apparando ſtudium, & in exequendo celeritatem adhibeamus: nunquam quidem maior temporis opportunitas, reique benè gerendæ facultas oblata eſt. Ac ſi velimus Dei Omnipotentis beneficia commemorare, quæ nobis hoc tempore indulgentiſſimus Pater exhibet, ſuperuacuam rem agamus, cuiuis enim facilè apparent, nemoq; non videt Diuinam bonitatem bis manifeſtis ſignis, quaſi vocibus, ad hoc bellum nos excitare. Primùm quidem Nobis Maieſtatem Tuam ea virtute, ſapientia, ac pietate Principem, eaque Regnorum opulentia, & fortiſſimorum militum copia, Cæſarem dedit, qui pietate velles, & potentia poſſes Rempublicam Chriſtianam à metu ſæuiſſimorum hoſtium liberare: cuius pia mens ad hoc bellum, tàm peranimata, inſtructaque fuit. Deindè verò, vt nihil nos à ſanctiſſimi huius belli ſuſceptione remorari poſſet, pacem, & concordiam, hinc inter Sereniſſimos Ferdinandum Romanorum Regem Fratrem Tuum de Chriſtiana Republica optimè meritum, & Ioannem Hungariæ Regem, hinc inter te, & omni laude dignum Chriſtianiſſimum Regem Affinem tuum conciliauit: in quo Nobis magno Dei beneficio affecti videmur, ipſique Deo gratias maximas agimus, quòd eam reconciliationem tua, cum Rege Chriſtianiſſimo, quæ Vniuerſæ Chriſtianitati maximè opportuna, ac ſalutaris fuit, veſtra quidem, vtriuſque pietate, ſed nonnulla etiam noſtra opera, & labore perfecta eſt, quem nos quidem Regem Chriſtianiſſimum, vt optimum, & præſtantiſſimum Principem pro ſua, Maiorumque ſuorum conſuetudine, & gloria, tunc ſanctiſſimo bello non defuturũ ſperamus. Accedit his etiam Nobilium Venetorum, multum terra, plurimum mari, potentium, pia nobiſcum, & cum Tua Maieſtate antea inita, & nuper renouata confœderatio: quæ omnia, cùm Diuini fauoris certiſſima ſint indicia, opportunitatemque rei gerendæ præbeant maximam hoſtis: etiam non minorem nobis imponit neceſſitatem. Is enim noſtro nomini infenſiſſimus, noſtrorumq; Maiorum diſcordijs potentiſſimus factus, non contentus tot Regnis, tantaque Orbis parte, Chriſtiano ſimul Imperio, & Religioni ademptis, tuæ permaximè Maieſtati, quam, & odit, & reformidat, infeſtus Viennam tui Fratris bis inuaſit, Claſſe in Africam miſſa Tunetem bis occupauit, vt ex ea quaſi Arce Italiam, atque Hiſpaniam teneret obſeſſas. Vtrinque autem, cùm perſonaliter illuc aduolaſſes, tua virtute repulſus. Aucta poſtea in immenſum Claſſe, ſuperiore anno Regni Neapolitani littora diripuit: nec aliud, nunc cogitat, quàm quomodo reliquam cunctam Chriſtianitatem, ac præſertim tua, noſtraque & confœderatorum Venetorum occupet, & abſorbeat: eoque deducta res eſt, vt vel vincendum nobis, vel pereundum, aut ſæuiſſimo hoſti ſeruiendũ ſit. Licèt igitur, noſter fili chariſſime, maxima præſtiteris, ac præſtes, maiora tamen à te expectantur: illa enim priora ad nihilũ reciderent, niſi, quæ reſtant adijcias, hoſtis ſiquidem irritatus, potiùs quàm fractus, acrior poſtea conſurgere poſſet in noſtram perniciem. Itaque non hortamur modo Maieſtatem Tuam, ſed etiam oramus, vt ſicut facere eam audimus, omni ſtudio, omniq; inſtantia rem vrgeat, ac ſe in hanc ſanctiſſimam expeditionem, primo Vere ineundam, accingat, nullumque temporis punctum à præparatione, inſtructioneque eius vacuam elabi ſinat. Et quoniam de honore Dei Omnipotentis, de vniuerſali periculo, de communi ſalute, agitur, cui, ad Dei maximum honorem tutandum, vel ſi vitam profundere oporteat, deeſſe non debemus, velis ſicut antea in Germaniam, deindeque in Africam, ità nunc haud minore in re, immò etiam maiore, ad caput hoſtium ipſe proficiſci, vt tua præſentia, & tuis animos augeat, & hoſtibus minuat. Nec nos quidem, fili, quamquam admodum ſenes, & viribus inualidi, pium hunc laborem refugimus, vt noſtræ etiam perſonæ miniſterio, nedum contributione pecuniæ, communi proſimus. Quòd ſi vitam quoque Deo reddere in tàm pio opere nobis liceat, ad fœlicitatem reputabimus. Tolle igitur nobiſcũ ſanctę Crucis vexillum, in quo Conſtantinus Prędeceſſor tuus vicit, vindica honorem Dei Omnipotentis fœdatum, Ius Romani Imperij concerptum: ſicut etiam nuper in Africa, ità nunc in Europa tot millia Chriſtianorum, qui hoſti ſæuiſſimo indigna, ac miſera ſeruiunt ſeruitute exime, deniq; ſecuritatem Chriſtianitatis, quam hoſtis tamdiù impunè vexauit, pro tuo officio, virtute, ac dignitate, conſtitue. Nos quidẽ ipſi quantum vndique præſtare poterimus, vel officio noſtro in adhortando, vel auxilio in contribuendo, tibi non deerimus; pactã ex fœdere pecuniam in promptu habituri ſumus: hincque ad prædictos, & alios Reges, indè ad Principes Germanię, & iſtuc quoque ad Prælatos tui Regni, quos tua opera conuocatos audimus, literas dedimus, vt omnes communem cauſam, communi contributione coadiuuare velint, ſicut eos pro officio, & pietate ſua eſſe facturos ſperamus. *Datum Romæ XV. Octobris MDXXXVIII. Anno IV.*

25 Extant eæ in Libro Breuium, quibus Hiſpano Clero ſignificat ſuſceptum in Turcas bellum ad ſeruitutem impiorum auertendam, tuendamque Religionem, ac longè ſatius eſſe, partem opum in communem opem conferre, quàm inſoleſcenti hoſti omnia reſeruare, maximè cùm in ea cauſa ad fundendum etiam ſanguinem debeant eſſe paratiſſimi.

Decumas Hiſpano Clero imponit Paulus pro bello Turcico.

Venerabilibus Fratribus Archiepiſcopis, & Epiſcopis ac dilectis filijs Capitulis Eccleſiarum Regnorum Hiſpaniæ.

In eo nunc, ſicut noſtis, omnes ſimul Laici, Eccleſiaſticique periculo verſamur, quod à perfidis Turcis, in noſtram perniciem armatis, imminet; propter quod nos, cum Cæſarea Maieſtate, ac Venetis ſanctiſſimam contra eos expeditionem ſuſcepimus, vt niſi ad commune incendium reſtinguendum communi ope accurratur, communiter omnibus ſit pereundum, multoque magis expediat partem aliquam ob ſalutem conferre, quàm cum certo exitio cuncta amittere, id verò cùm conueniat omnibus ad prudentiam, Eccleſiaſticis etiam conuenit ad pietatem, vt ſcilicet ſanctam Religionem, communemque Populorum nobis commiſſorum ſalutem, in tempore neceſſario, non ſolùm parte facultatum, quas pia illorum liberalitate conſequuti ſumus, verùm etiam

Paul. III. lib. brev. an. 4. p. 495.

pro-

Digitized by Google

proprio(ſi neceſſe fuerit) ſanguine tueamur. Quã-obrem Fratres Venerabiles, & dilecti filij, cùm in communi periculo, & veſtrum quilibet includatur, noſque ipſi, licet Eccleſiaſticæ facultates, ob calamitates proximorum temporum, valdè imminutas acceperimus, graui tamen contributione nos onerauimus, vt non ſolùm noſtra, noſtrorumque Subditorum, ſed omnium, vbique Chriſtianorum defendantur. Vos quoque decet, noſtro exemplo, coadiuuare ſanctiſſimam hanc expeditionem. Nullo enim tempore, nullaq; in re magis pium Deo obſequium præſtare poteritis, breuique tempore, ſicut in eiuſdem Dei miſericordia ſperandum eſt, hoſtibus victis, ſalutem quietam, & ſecuritatem vobis perpetuam acquieueritis. Itaque cùm Cæſaream Maieſtatem literis noſtris adhortemur ad expeditionem accelerandam, & eo perſonaliter, prout rei magnitudo poſtulat, proficiſcendum, vos hortamur in Deo Domino, vt nobiſcum, & cum dicta Maieſtate, quæ Regnis, vxore, ac liberis ſuis relictis, tot impenſas, labores, & pericula pro publica ſalute ſubitura eſt, cõmune totius Chriſtianitatis, & totius quoque Regni hoſtem pia contributione propulſetis, &c. *Datum Romæ XV. Octobris MDXXXVIII. Anno IV.*

Pontifex, vt à Deo pro Chriſtifidelibus opem ,, impetraret hæc ſtatuit: [XVII. Octobris ,, MDXXXVIII. fuit Conſiſtorium, S.D.N. decreuit ſupplicationem in terris confœderatorum, cum Indulgentia Plenaria pro orantibus ,, contra Infideles, propter bellum, quod cum ,, Turcis hoc anno, Terra, Marique geritur.

26 Quid porrò à ſociali Claſſe geſtum ſit hoc anno, pudet referre. Propulſato fœliciter (vt diximus) Cretę Inſula Barbaroſſa, Andreas Auria, Præfectus Claſſis Cæſareæ, poſtquam reuexiſſet in Hiſpaniam Cæſarem, collectis paſſim militibus, ſuperato Meſſanæ freto, ad Corcyram Inſulam curſum intendit, & cum Vincentio Capellio Venetæ Claſſis Præfecto, Autumno appetente ſe coniunxit. Grimanus verò Patriarcha Aquilegienſis, qui Pontificiæ Claſſi pręerat, Præueſam Oppidum in Actiaco Promontorio ſitũ, adortus, à Turcis ex Ætolia accitis, repulſus eſt, nonnullis in receſſu interfectis, nõ tamen pertæſus audacis conſilij, cùm anguſtias Ambracij Sinus exploraſſet, & hoſtium Claſſem in toto Sinu ſtantem in anchoris perſpexiſſet. Florentiſſima porrò erat Claſſis Chriſtiana, in qua ſeptuaginta duæ naues onerariæ erant, ac centum & triginta quatuor triremes, præter alias naues Claſſem comitantes, adeò vt numero, & viribus ſuperaret Turcicam: ad quam opprimendã ſumpta ſunt bellica conſilia, ſed ea in ancipites, contrariaſque ſententias diſtracta ſunt, vt ſine vllo impedimento Barbaroſſa Claſſem centum, & quinquaginta nauigiorum ex anguſtijs Ambracij Sinus in apertum Pelagus eduxerit. Deſuit etiam tùm pugnandi occaſioni Andreas Auria, licet vincendi præclara ſpes affulgeret, atque à Vincentio Capellio, & à Patriarcha ad pugnam vrgeretur, ductiſque mari varijs gyris, ex naualis peritiæ inani oſtentatione, demùm turpem fugam, ridente Barbaro capeſſiuit, cùm hoſtis, ſeptem, qua naues, qua triremes noſtras, ſibi propinquiores, cępiſſet, incendiſſetue. Porrò Barbaroſſa fugientes noſtros ad Corcyram inſequutus, eos ad pugnam prouocare inſolentiſſimè eſt auſus, Auria tamen, frementibus cæteris Ducibus, nec ferentibus ad tantum dedecus abijci Chriſtianam virtutem, Portu ſe continuit. Cùmque (pudore victus) pugnæ tandem aſſentiretur, tandin prolata eſt conſultatio, vt Barbaroſſa parta contentus gloria in Ambracium Sinum ſe receperit. Vertit tùm Chriſtiana Claſsis impetus ſuos in Caſtrum nouum Turcicæ ditionis in Rizonico Sinu, quod prima impreſsione expugnatum eſt, magnaque multitudo in ſeruitutem abducta. Cùm verò id Oppidum ex fœderis legibus deberetur Venetis, tamen Auria veteranas cohortes Hiſpanas præſidiarias ad quatuor millia Oppido impoſuit, quod ægerrimè tulit Venetus Senatus, vt damnare ſacrum fœdus cęperit.

Paulus Iouius lib.37

Infelix exitus Chriſtianæ Claſsis contrà Turcas paratæ.

Caſtrum nouum à Chriſtianis expugnatur.

27 Nauplium, & Epidaurum in Pelopponeſo, quæ Venetæ erant ditionis, obſideri, acerrimèque oppugnari iuſsit, at Barbaroſſa, ob fugatam Chriſtianam Claſſem, animis elatior, ad Neapolitanam expeditionem vires conuertit, vt Caſtrenſibus præſidiarijs opem ferret, ſed Diuina virtus eum deleuit, atque à Regno Neapolitano auertit exitium: pars enim eius Claſsis Africo, & Auſtro iactata illiſa eſt ſcopulis Acroceraunijs, de quo hæc Petrus Paulus Gualterius in Diario refert. ,, [XXIV. Nouembris nuntiatum eſt Romæ, perijſſe naufragio vndecim triremes Claſsis Turcarum propè Valonam, & poſtea res confirmata eſt.] Maiorem numerum alij recenſent, vt apparebat ex armamentis, & naufragij fragmentis, quæ toto ferè Dalmatico littore natantia, atque eiecta videbantur: ea clade debilitatum, perturbatumque Barbaroſſam, eductis Claſsibus perſequendum Capellius alijs Ducibus ſuadebat, cum quo Ferdinandus Gonzaga ſentiebat, ſed reſtitit Auria cauſatus, ſibi in Italiam redeundum eſſe, ac continuò ventis vela expandit, Capellio in eum, vt in Veneti nominis veterem hoſtem, contumelioſam rationem effundente, vt qui exploratæ victorię defuiſſet, & Chriſtiani nominis gloriam inertia importuna dehoneſtaſſet. Cùmque aduerſi rumores de eo ſpargerentur, ferunt, Auriam eos contempſiſſe, cùm omnia reuocaret ad commodum Cęſaris, qui Turcico bello implicitos Venetos, atque à prępotente hoſte viribus, & opibus exhauriendos, terreſtris Imperij Vrbibus ſpoliare poſſet.

Pars Claſſis Barbaroſſæ naufragio perijt.

Paulus Iouius lib.37.

M.S. Vat. Tom. 11.

Surius in comment.

28 Nec feliciùs ſucceſſere Turcarum res terra, quàm mari; cùm enim terreſtris eorum exercitus in Valachiam, & Moldauiam irrupiſſet, Valachi fœdus armorum cum Rege Polonię percuſſere, cùmque ob ingruentis aduerſę tempeſtatis incommoda, reditum pararet è Moldauia, à Valachis, & Moldauis irruentibus ex parte conciſus eſt, extremaque eius agmina deleta, quorum cladem Rex Polonię, qui cum Valachis pacem ſanxerat, Pontifici ſignificauit, & lectæ fuerunt in Conſiſtorio ſub die VII. Octobris MDXXXVIII. eius literę, quę annunciabant talem pacem. Et in Conſiſtorio XXV. Octobris eiuſdem anni Sanctiſſimus retulit diſceſſum exercitus Turcarum ex Moldauia.

Alex. Farn. in Act. Cõſiſt.

a Act. Cõſiſt. m.s. Card. Spad. ſig. n. 133. p. 351.

29 Eodem anno Solymannus Turcarum Imperator, cùm primùm Badurij Cambaiæ Regis Nuntijs, deinde eo cæſo, à Mamudio Rege ad Luſitanos Dienſi Arce pellendos, Mogoremque ſibi infeſtiſſimum bello laceſſendum prouocaret, dę Luſitanis ex India depellendis, atque Orientis Regnis ad ſuum Imperium adiungendis conſilia; conatuſq; omnes adhibuit; Claſſem ad Suezium maris rubri Portum inſtruxit opera Abrahemi purpurati florentiſſimam, in qua maiores naues erant ſexaginta quatuor, quarum pleræque remis agebantur, ad quas etiam Cambaicæ ſeptem, & Malabaricæ tres acceſſere, huic præfectus eſt Solyman-

Ioannes Petr. Maffeius hiſt. Indic. libr. 11.

Solymannus cogitat expellere ex India Luſitanos.

lymannus Ægypti Præſes bello exercitatiſſimus. Is Adenũ profectus, quingentos milites ægritudinem ſimulantes, ac in Vrbem à validis militibus tranſuectos, in Vrbem Rege hoſpitium comiter præſtante, induxit, in quorum lectulis arma ſub veſte contecta fuere: dein in naues Regem venire iuſſit: periculoſa imperia reſpuentem, ficti illi ægroti, accincti armis, ad Claſſem inuitum perduxere: quem Solymannus, ob liberiores voces, ex prætoriæ nauis antenna, ſuſpendit, Vrbeque direpta, præſidiũ illi impoſuit. Ex eo Portu, vt ab Imperatore iuſſus erat, Goam curſum intendit, ad eam Turcico Imperio ſubijciendam. Verùm in itinere mutato conſilio, Dium flexit, ac cum Sofare viro Principe, de Cambaiæ Regno occupando conſilia contulit, Diumque obſidione cinxit. Eius conſilia ſuſpecta Rex Proceresque Cambaiæ habuere, commeatumque, eius caſtris, magno Luſitanorum commodo, inferri vetuere. Porrò ille grauiores impetus in Rumæum Caſtellum, cui præerat Paticcus, impreſſit, adeò, vt magna murorum parte diruta, cùm obſiſti amplius nõ poſſet, Luſitani præſidiarij (ſaluis, præter arma, rebus, & corporibus) deditionem fecerint. Res autem mira tum accidit, nam cùm ſignifer Turca Vexillum Chriſti Domini quod in ſummis mœnibus de more defixum erat, deieciſſet, eiuſq; loco illud impuri Mahometis erexiſſet, Ioannes Petreius, pio ardore accenſus, ſocios ad vindicandum contumeliam inuitauit, quem ſex ſunt ſequuti. Ille, ſe victum dedititiumque ſequutus, euulſo Mahometis ſigno, Chriſti Signum reſtituit. Mox accurrere victores, minaſque talia auſuris intentarunt, nil valuere minæ, nam vix digreſſi erant, cùm Petreius, & ſocij pio ſtudio perciti, afflicta Mahometis effigie, Crucis Signum extulere: eos id Diuino impulſu egiſſe euentus edocuit, nam cùm perciti rabie Turcæ obtruncaſſent Chriſtianæ dignitatis aſſertores, atque in mare deieciſſent, hæc
,, ſubſequuta refert Maffeius: [Hinc mira viſu
,, dictuque res, militum Chriſti cadauera, Diuino
,, ſcilicet nutu, ne honore ſepulchri carerẽt, obli-
,, quo Euripo, contra vim æſtus rapidiſſimi,
,, ſponte ad ipſam Luſitanæ Arcis portam eua-
,, ſere. Haud obſcuro ſanè documento, cùm
,, tanta ſit corporum diuinitùs habita ratio in
,, terris, quàm glorioſa fuerint eorum animis
,, in Cœlo præmia perſoluta.] Rumæo autem Caſtello potiti Turcæ, vires omnes in Dienſem Arcem, terra marique effudere: ſed Turcicos conatus conſtantia Luſitana fregit: aſperrima omnium poſtrema dimicatio fuit triplici acie ſtructa, barbaris in mœnia aſſidentibus, in qua tormentorum librandorum Magiſter exhauſtis pilis ferreis, dentem ſibi ex ira excuſſit, excuſſumque, ac inditum tormento in hoſtem contorſit. Demũ duobus menſibus in obſidione conſumptis, Solymannus tribus ſuorum millibus amiſſis, commeatuũ difficultate fatigatus, ac Nonij Proregis Indiæ aduentu territus, Dienſi Vrbe incenſa, noctu tanta trepidatione copias in naues recepit, vt quingentos ſaucios, magnamque tormentorum partem reliquerit, & qui Indiæ Regna ſubacturus venerat, in Arabiam trepidus aufugit. Feſto omnium Sanctorum die, parta ea victoria eſt, atq; Luſitani Inſulam totam ſine certamine recepere; quorum nominis gloria per Aſiam, Africam, & Europam celebrata eſt, ac Præfecti Syluerię effigiem Franciſcus Galliæ Rex inter præſtantiſſimorum virorum Icones repoſuit.

30 Opus fuit Pontifici arma ſumere in Guidobaldum de Ruuere. Defixus enim ille fuerat *a* cenſuris Eccleſiaſticis ob Camerinum, Piſaurum, ac nonnulla alia loca Eccleſiaſticæ ditionis occupata, à quibus ſimul cum Franciſco Maria Vrbini Duce Patre ſuo ſolutus fuerat, cùm ad ſacram militiam aduerſus Turcas eſſet profectus. At voti reus priora abiecerat conſilia, quare in eum Paulus arma conuertit; curaque huius belli commiſſa fuit Cardinali de Sancto Angelo, ſic ſe habent Acta Conſiſtorialia. *b*

a Pet. Paul. Gualter. Blaſius Caſ. Diar. to. 1. Vat. to. 11.

,, [Romæ die XXIX. Nouẽb. MDXXXVIII.
,, fuit Conſiſtorium, S.D.N. deputauit Legatum
,, de Latere ſuum, ac Sedis Apoſtolicæ Reue-
,, rendiſſimum D. Ennium Cardinalem Sancti
,, Angeli ad bellum Camertinum, & Vrbina-
,, tem, contra Guidobaldum de Ruuere inobe-
,, dientem, & contumacem.] At breui ſedatum hoc bellum concordia proximo anno viſuri ſumus. Nunc de Concilio Vicentiæ indicto agendum eſt.

b m. 3. Card. Spad. to. 133. p. 346

31 Non defuiſſe Paulum Pontificem muneri ſuo pro celebrando Concilio, ſed calamitatem temporum illi obfuiſſe memorat Petrus Paulus Gualterius. Quod demonſtrant etiam ipſa acta Conſiſtorialia ſcripta ab Alexandro Cardinali
,, Farneſio. *c* [VIII. Ianuarij MDXXXVIII.
,, fuit Conſiſtorium, Sanctiſſimus deputauit,
,, pro rebus ad Concilium pertinentibus, nouẽ
,, Cardinales: videlicet, ex ordine Epiſcoporũ
,, Reuerendiſſimos DD. Hoſtienſem, & Sabi-
,, nenſem; ex ordine Presbyterorum Reueren-
,, diſſimos DD. Ghinuccium, Simonettam,
,, Contarenum, Theatinum, & Sadoletum; ex
,, ordine Diaconorum, Reuerendiſſimos DD.
,, Cęſarinum, & Polum; Et in Conſiſtorio XII.
,, Ianuarij lectæ fuerunt literæ Regis Roma-
,, norum de rebus Concilij.] Et maxima animi contentione ad illud celebrandum incubuiſſe, licèt omnia ſuis votis aduerſarentur, refert Iacobus Sadoletus Cardinalis in literis ad Fridericum Nauſeam eximium in Germania Concionatorem, propugnatoremq; Fidei Catholicæ.
,, [De Concilio quod queritur, Pontifex ſtat in
,, ſententia, & quamquam permulta ſunt, quæ
,, nos hic retineant, in primiſque diſcordiæ no-
,, ſtrorum Principum, atque eius periculi ſuſpi-
,, cio, quòd à Turcis grauiter impendat, quod-
,, que omnia itinera omnibus penè in locis in-
,, feſta ſunt, vt qui conueniant ad Concilij diõ
,, futuri non ſint, præter admodum paucos, ſi-
,, cut & vobis Germanis patere, ac perſpicuum
,, eſſe non dubitamus. tamen & de profectione.
,, Pontifex loquitur, & iam ad iter aliqua para-
,, re incipit, noſque ſumus moniti, vt expediti
,, ad tempus eſſe debeamus. Itaque puto fore,
,, vt exacto tempore ieiunij hinc proficiſcamur.] Addidit, de exitu rerum timendum magis, quàm ſperandum videri hac de cauſa: [Etenim partim
,, mores hominum, partim etiam maiorum opi-
,, niones, ita corruptæ ſunt, vt medicinam nul-
,, lam ſalutarem inueniam, præſertim exaſpera-
,, tis animis, & aduerſus verum contumacibus.
,, VIII. Kal. Martij MDXXXVIII.]

c Acta Conſiſt. vbi ſup.

Iacobus Sadoletus lib. 10.

Studia Pauli pro Cõcilij celebratione.

De iiſdem Pontificijs ſtudijs pro celebrando Concilio, hæc narrat Angelus Maſſarellus.
,, [Ad Concilij celebrationem Sanctitas Sua
,, omne ſtudium conuertens. Die XIII. kalend.
,, Aprilis tres de latere Legatos, Reuerendiſſi-
,, mos videlicet Laurentium Epiſcopum Sabi-
,, nenſem Campegium, Iacobum tit. S. Apolli-
,, naris Simonettã, ac Hieronymum tit. S. Chry-
ſogoni

Angel. Maſſarell. in Act. Conc. Trid. m. 3. Arch. Vat. ſig. n. 3188 pag. 51.

Digitized by Google

m.s. Card. Pij ſig. ſa. 64. p.333.

,, ſogoni Brunduſinum S.R.E. Cardinales Vin-
,, centiam Concilij præſidentes deſtinauit, con-
,, ceſſa eis facultate ea omnia faciendi, quæ in
,, huiuſmodi negotio quomodolibet neceſſaria,
,, & opportuna iudicarint, datis ſuper his lite-
,, ris Romæ XX. Martij MDXXXVIII. ab In-
,, carnatione, Pontificatus Sui anno IV. infra-
,, ſcripti tenoris.

Pro celebrando Vicentiæ Cõcil. decreti Legati 20. Martij 1538.

32 *Paulus &c. Venerabili fratri Laurentio Epiſcopo Sabinenſi, & dilectis filijs Iacobo S. Apollinaris, & Hieronymo S. Chryſogoni tit. Presbyteris Cardinalibus Noſtris, & Apoſtolicæ Sedis Legatis, ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem.*

Ad prudentis patrisfamilias officium ſpectat, ea, quæ legitima cauſa obſiſtente, perſe ipſum efficere non poteſt, præſertim quando talia ſunt, quæ moram non patiuntur, vtque per alios idoneos fiant, diligenter curare. Cùm itaque nos duobus ferè ab hinc annis, ſperantes Chriſtianã Rempublicam, quæ inteſtinis fidelium odijs, & bellis, ac infidelium perſequutionibus grauiter afflicta, & debilitata erat, in priſtinam reſtitui dignitatem, pacemque inter Chriſtianos Principes inter ſe diſſidentes reintegrari, & fieri contra infideles generalem expeditionem, atque per eos occupata à nobis recuperari, ac vineam Domini, quam aper de ſylua depopulatus eſt, eiectis inde vulpeculis, quæ eam demoliri ſatagunt, ad debitam redigi culturam, ſacrum œcumenicum, & vniuerſale Concilium (certo tunc declarato tempore) celebrandum de Venerabilium fratrum noſtrorum S. R. Eccleſiæ Cardinalium indixerimus Mantuam, & deinde dicto tempore ex iuſtiſſimis cauſis prorogato, immutato conſilio Vicentiam, tamquam locum idoneum, & opportunum ad ipſum Concilium celebrandum, Ciuitates elegerimus, & deputauerimus, prout in diuerſis noſtris literis continetur. Et interim conſiderantes, fruſtra præmiſſa ſperari poſſe, videlicet Chriſtianis Principibus, vt præfertur, inter ſe diſſidentibus, & mutuis offenſionibus ſe inuicem perturbantibus, pacem inter eos, præſertimque inter chariſsimos in Chriſto filios noſtros Carolum Romanorum Imperatorem ſemper Auguſtum, & Franciſcum Francorum Regẽ Chriſtianiſsimum, à quibus totius ferè Chriſtianitatis ſtatus pendet, ſummo deſiderio procurare non ceſſauimus, licèt fruſtra hactenus per literas, Nuntios, & Apoſtolicæ Sedis Legatos non ſemel miſſos tentauimus; & conſtitutum celebrandi Concilij huiuſmodi tempus inſtet, dieſque inchoandi eùm propè adſit. Nos, qui nihil aliud, dies, nocteſque cogitamus, quàm ea omnia facere, per quæ præmiſſa ad effectum perduci poſsint, decreuimus tandem, nulla ætatis noſtræ (iam valdè ingraueſcentis) ratione, ad Ciuitatem Niciæ, ad quam, vt præfertur, Imperator, & Rex conciliandæ inter ſe concordiæ ſpe nobiſcum conuenient, ſummo ſtudio procurauimus perſonaliter nos conferre; ſperantes, ita Deum cauſæ ſuæ adfuturum; vt & vires nobis ſubminiſtret, quibus longi huius itineris, & laboris pericula ſuperemus, & quam tantopere optauimus, & procurauimus, inter præfatos Principes pacem, à qua vniuerſalem etiam Chriſtianitatis vnionem ſperamus, Diuino aſpirante auxilio, conſequamur.

Ne autem ſanctum celebrandi Concilij initium impediatur, quod fortè nobis contingeret, ſi nobis circa iter prædictum impeditis, & propterea perſonaliter eò accedere non valentibus, nullus noſtro illuc nomine mitteretur, vos doctrina, probitate, prudentia, & rerum experientia claros, & probatos eum plena, & libera, ac omnimoda Legatorum de latere poteſtate, ac ſpeciali, & expreſſo mandato, cum ratihabitionis, & alijs clauſulis in ſimilibus apponi ſolitis, de ſimili fratrũ noſtrorũ eorumdẽ conſilio, auctoritate noſtra, præſentium tenore conſtituimus, & deputamus; Voſque ad dictam Ciuitatem Vicentinam pro generali Concilio celebrando, vt præfertur, electam, & deputatam, tanquam pacis Angelos deſtinamus; vobiſque, aut vni ex vobis, nomine, & auctoritate noſtris ipſi Concilio præſidendi, & in illo pro veſtra pietate, & ſapientia, omnia proponendi, ordinandi, & de ipſius Concilij conſilio decernendi, & ſtatuendi, quæ in præmiſsis, & circa ea neceſſaria eſſe, ſeù opportuna, & alia ad honorem, & laudem Dei pertinere noueritis, etiamſi magis ſpeciale mandatum exigant, plenam, & liberam auctoritate prædicta, tenore præſentium, concedimus poteſtatem, & facultatem &c. *Datum Romæ apud S. Petrum anno Incarnationis Dominicæ MDXXXVIII. XIII. Kal. April. Pontificatus Noſtri anno IV.*

M. Card. Creſcentius. *F. Vigil.*

His addit Angelus Maſſarellus [Antequam
,, autem dicti Legati Vicentiam perueniſſent,
,, cùm nullus Prælatus ibi comparuiſſet, Ponti-
,, fex, ne Concilium fruſtra, & abſque dignitate
,, inchoaretur, mandauit ipſis Legatis Vicentiã
,, deſtinatis, ne illud kalendis Maij, ſicut de-
,, cretum fuerat, aperirent, ſcriptis ad eos literis
,, in forma Breuis, tenoris infraſcripti.

33 *Venerabili fratri Laurentio Epiſcopo Sabinenſi Campegio, & dilectis filijs Iacobo tit. Sancti Apollinaris Simonetta, & Hieronymo tit. S Chryſogoni Brunduſino, Presbyteris Cardinalibus nuncupatis in Ciuitate Vicentia Noſtris, & Apoſtolicæ Sedis Legatis.*

Venerabilis frater, & dilecti filij noſtri, ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Licet Nos cùm in conciliandis inter ſe Chriſtianis Principibus occupati, in die Kal. Maij proximè futuro tempore, quo œcumenicum vniuerſale Conciliũ per nos indictum inchoari debeat in Ciuitate Vicentiæ ad id deputata, perſonaliter eſſe non poſſe videremus, vos noſtros, & ſanctæ Sedis Apoſtolicæ Legatos deputauerimus; tamen cùm neminem ex ijs, qui ad dictum Concilium conuenturi ſunt, ad ipſam Ciuitatem Vicentiæ adhuc perueniſſe intelligeremus, & an ſine eorũ præſentia Concilium ipſum inchoandum eſſe hæſitaremus, habita ſuper hoc cum Venerabilibus fratribus noſtris S.R.E. Cardinalibus deliberatione matura, ab ipſo Concilio in præſentia inchoando de ipſorum Cardinalium conſilio ſuperſedendum eſſe decreuimus: quamobrem volumus & vobis iniungimus, vt donec aliud à nobis ordinatum fuerit, ab ipſius Concilij inchoatione ſuperſedeatis, contrarijs non obſtantibus quibuſcumque. *Datum Placentiæ ſub Annulo Piſcatoris die XXV. Aprilis MDXXXVIII. Pontificatus Noſtri Anno IV.*

Paucos Præſules Vicentiam conueniſſe referunt plures Anthores, confirmatque eorum dicta Pius IV. in diplomate indictionis Concilij Tridentini, de quo factus certior Paulus III, exiguas, & tenues ſpes affore, vt ſolemnes Epiſcoporum cœtus cogi poſſent, antequam Kalendæ Maij appeterent, diem inchoandæ Synodi extraxit ad incertam diem ab ipſo deſignandam, de quo hæc

Digitized by Google

hæc memorat Angelus Maſſarellus, qui etiam Pontificium Diploma ſubijcit.

Ang. Maſſarell. in act. Conc. Trid. m. s. Vatic. ſig. n. 3189 pag. 536.

,, 34 [Pontifex (inquit) reſeruat ſibi de-
,, clarationem diei, quo Concilium poſt Kal.
,, Maij aperiri debeat.

Paulus &c. Ad futuram rei memoriam.

Differtur dies inchoationis Cõcilij ad arbitrium Pontificis

Romanus Pontifex, ſupra gregem Dominicum Paſtor Diuina conſtitutus diſpoſitione, ad ea ſuæ vigilantiæ curam adhibere conſueuit, per quæ ſcandalis, & diſſidijs, quæ inter ipſius gregis oues, præſertim ex varijs interpretationibus oriri poſſent, obuietur. Hodie ſiquidem, cùm ad notitiam noſtram deueniſſet, quòd nullus ex ijs, qui ad Concilium conuenturi ſunt ad Ciuitatem Vicentiæ pro celebrando Concilio, in die kalendarum Maij proximè præteriti inchoando deputatam, peruenerit, habita ſuper hoc cum Venerabilibus fratribus noſtris S. R. E. Cardinalibus deliberatione matura, ab ipſo Cõcilio in præſentia inchoando, de ipſorum fratrum conſilio ſuperſedendum eſſe decreuimus, dilectis filijs noſtris, & ſanctæ Sedis Apoſtolicæ Legatis ad dictam Ciuitatem occaſione dicti Concilij deſtinatis iniungentes, vt donec aliud à nobis ordinatum fuiſſet, ab ipſius Concilij inchoatione ſuperſederent, prout in noſtris in forma Breuis literis deſuper confectis pleniùs continetur. Cupientes autem ante omnia occaſionem dubitationis aut difficultatis, quæ circa inchoationem, aut apertionem dicti Concilij, aut aliàs circa ipſum Concilium, modo aliquo, oriri poſſet, tollere, & amputare, de eorundem fratrum conſilio, & aſſenſu, ſtatuimus & ordinamus, non ſolùm dictum Concilium, etiam poſtquam dicta dies kalendarum Maij venerit, inchoandum, aut aperiendum non eſſe, verùm etiam generaliter diem ipſius Concilij inchoandi in aliam diem, per nos de dictorum fratrum conſilio declarandam, differendum fore, prout differimus. Declarantes, quòd ante declarationem huiuſmodi per nos, vt præfertur, faciendam, etiamſi eam poſt diem dictam kal. Maij fieri contigerit, ipſum Concilium nullo modo cœptum, nec apertum ſit, nec eſſe cenſeatur, nec per aduentum dictæ diei kal. Maij incipiat, aut aperiatur, aut incipi, ſeu aperiri valeret; immo dies ipſa inchoandi, aut aperiendi Concilij ante declarationem prædictam, nullo modo cadat, aut veniat, nec venire, aut veniſſe quoquo modo dici poſſit, aut debeat, neque ab omnibus, quauis auctoritate fungentibus, ſublata eis quauis alia iudicandi, ac interpretandi facultate, & auctoritate, iudicari, & interpretari debere decernimus; non obſtantibus indictionis, & prorogationum dicti Concilij literis, in quibuſuis conſtitutionibus Apoſtolicis, ceteriſque contrarijs quibuſcumque. Nulli ergo &c. *Datum Placentiæ anno Incarnationis Dominicæ MDXXXVIII. VII. Kal. Maij Pontificatus Noſtri anno IV,*

M. Card. Creſcentius. Bloſius electus Fulginatenſis.

35 Viſum eſt Pontifici, conſulendos eſſe Cæſarem, & Franciſcum Regem Francorum de celebrando Concilio, vt mutua animorum conſenſione ad Præſules ad illud è ſuis Regnis mittendos conſpirarent. Eos verò prorogandum cenſuiſſe Concilium ob Turcici belli apparatum narrat Iacobus Sadoletus Cardinalis in literis *a* ad Ioannem Cochlæum datis, nullam verò retardãdi illius datam à Pontifice occaſionem ſcribit *b* Angelus Maſſarellus his verbis. [Qui quidem Le-
,, gati, & Præſidentes applicuerunt Vicentiam
,, kal. Maij, quæ dies conſtituta fuerat ad ipſum
,, Concilium inchoandum; ingreſſique ſunt Ci-
,, uitatem ſolemni Legatorum de latere more.]

a Iac. Sadolet. lib. 11.

b Ang. Maſſar. vbi ſup.

Cùm deeſſet Præſulum numerus idoneus ad inchoandam Synodum, Legati gerendis rebus ſuperſedere, deque tertia prorogatione actum eſt.

Ea maximè de cauſa, quòd Carolus V. Imperator, & Franciſcus I. Gallorum Rex in ſua Regna reuerſuri flagitarent à Paulo Pontifice, vt Præſulibus Regnorum ſuorum moram aliquam veniendi ad Concilium indulgeret, quòd in Senatu Cardinalium decretum Genuæ narrant acta *a* Conſiſtorialia.

a Alex. Farneſ. Card. in act. Conſiſtorial. m. s. Card. Spad. ſig. n. 133. pag. 350.

,, [Genuæ XXVIII. Iunij MDXXXVIII. præ-
,, ſenti, fuit congregatio Cardinalium, & in ea
,, S. D. N. precibus Sereniſſimi Imperatoris, &
,, Chriſtianiſſimi Regis, aſſerentium, ſe deſide-
,, rare reuerti ad Regna, & Dominia eorum, à
,, quibus per plures menſes abfuerant, darique
,, aliquam dilationem Prælatis ſuorum Regno-
,, rum, & Dominiorum ad veniendum ad Con-
,, cilium, præmiſſis attentis, & quod etiam per
,, literas Legatorum ſuorum exiſtentium in Ci-
,, uitate Vicentiæ certior factus eſt, quòd nemo
,, ex conuenturis ad Concilium adhuc illuc per-
,, uenerit, præuia declaratione mentis ſuæ,
,, quòd per hoc non intendit præiudicare, aut
,, aliquo modo derogare literis in Ciuitate Pla-
,, centina ſub plumbo VII. kal. Maij proximè
,, præteriti ſuper materia Concilij emanatis, &
,, contentis in eis, conuenturos huiuſmodi vſque
,, ad feſtum Paſchatis Reſurrectionis D. N. Ieſu
,, Chriſti proximè futuri voluit expectari, man-
,, dans dictis Legatis, vt quibuſcumque alijs
,, quacumque dignitate &c. ne interim circa ce-
,, lebrationem Concilij huiuſmodi procedant,
,, aut ſe circa id intromittant, volenſque, quòd
,, ſuper voluntate, mandato, & declaratione ſuis
,, huiuſmodi, binæ, vel plures etiam ſuper ſingu-
,, lis literæ expediri poſſint.] Referuntur eadẽ ab Angelo Maſſarello in Diario Concilij Tridentini.

Tertia prorogatio Concilij, & eius cauſæ.

Tertia prorogatio Concilij. Acta Conc. Trid. Auct. Ang. Maſſ. m. s. Arch. Vatic. ſig. n. 3188. pag. 54. & in alio m. s. Vatic. inſcripto Diar. Concil. Trid. p. 9. m. s. Card. Py ſig. tom. 64. p. 334. b Ext. in Actis Ang. Maſſarelli pag. 55.

,, [Cæterùm cùm Legati Apoſtolici præfati
,, per nonnullos menſes expectando, Vicentiæ
,, permanſiſſent, & id Pontifici literis notum
,, feciſſent; & eodem tempore Sereniſſimus Im-
,, perator, & Chriſtianiſſimus Rex, necnon
,, Ferdinandus Rex Romanorum Prælatos Re-
,, gnorum ſuorum ad ipſum Concilium venien-
,, dum per aliquod tempus expectari, & vt aliam
,, habendi Concilij, rurſus tempori prorogatio-
,, nem decerneret, à Sua Sanctitate petijſſent,
,, Pontifex, ne tantorum Principum voluntati
,, deeſſet, Concilij celebrationem huiuſmodi vſ-
,, que ad feſtum Paſchatis Reſurrectionis Do-
,, mini Noſtri Ieſu Chriſti anno MDXXXIX.
,, differendam declarauit, ipſiſque Legatis, &
,, omnibus alijs, ſi qui iam Vicentiæ conueniſ-
,, ſent, ne interim circa dictam celebrationem
,, ſe intromitterent, mandauit, publicata Bulla
,, tenoris infraſcripti.] *b*

Ad futuram rei memoriam.

Vniuerſi populi Chriſtiani curam, licet Nobis immeritis, Diuinitùs conceſſam, ſuſtinẽtes in terris, officij Noſtri partes eſſe putamus, vt ſi quid idem populus ob temporum conditiones facere omiſerit, quod ad pietatem erga Deum pertineat, per nos, vt id commodè exequi valeat opportune prouidentes, præcipuè Principum votis, & precibus nos ad id impellentibus. At cùm ſtatum

Chri-

Digitized by Google

Chriſtianitatis, hinc diuerſis hæreſibus turbatum, inde diſſidentibus inter ſe Chriſtianis Principibus, Turcarum minis, ac violentiæ expoſitum viderimus, œcumenicum vniuerſale, ac generale Concilium Mantuæ primò, & deinde (Mantua nobis denegata) in Ciuitate Vicentiæ indiximus, ſpem certam in ipſo Deo reponentes, poſſe nos per illud ipſas hæreſes extinguere, & facilè Turcarum impetus retundere. Præteritis autem menſibus, cùm tempus ipſius Concilij celebrationis inſtaret, noſque propterea quòd ad Ciuitatem Niciæ proficiſcebamur, vt pacem, & concordiam inter Chariſſimos in Chriſto filios noſtros Carolum Romanorum Imperatorem ſemper Auguſtum, & Francorum Regem Chriſtianiſſimum, toties per literas, Nuntios, & Legatos noſtros fruſtra tentatam, per nos ipſos, ſi qua via fieri poſſet, conciliaremus, ipſi Concilio perſonaliter intereſſe ſtatuto tempore nequiremus, tres Legatos noſtros, & Apoſtolicæ Sedis, videlicet Venerabilem fratrem Laurentium Epiſcopum Sabinenſem, & dilectos filios Iacobum S. Apollinaris, ac Hieronymum S. Chryſogoni Presbyteros S. R. E. Cardinales Vicentiam miſimus, noſque ad Ciuitatem Niciæ profecti, ibi vtriuſque Principis colloquium, quod antea magna cum inſtantia procurraueramus, habuimus, & à Dei miſericordia tandem impetrauimus, vt ſi non plenam pacem, in quam omnes neruos noſtrarũ actionum, tùm intendimus, & reconciliationem animorum, Induciaſque decennales ante noſtrum inde diſceſſum viderimus conſtitutas.

Cùm autem antea, & nuperrimè noſtri Legati ad nos ſcripſerint, neminem ex conuenturis Vicentiam ad Concilium veniſſe, & vterque Princeps, facta per nos in ipſo colloquio de celebratione Concilij mentione, ſua quiſque Regna, à quibus diù abfuerat, reuiſere cupiens ipſos conuenturos, quorum magna pars cum ipſis Principibus erat, ad propria, ad tempus aliquod, redire cupiebat, ad veniendum ad ipſum Concilium expectari; idemque chariſſimus quoque in Chriſto filius noſter Ferdinandus Romanorum, atque Hungariæ, & Bohemiæ Rex Illuſtris, pro Prælatis Regnorum ſuorum per ſuas literas petierit. Nos conſiderantes præſentem ſtatum Chriſtianitatis generali omnium Nationum, ac frequentia perſonarum conuenturarum ad Concilium, ſi vnquam antea, in præſenti indigere; exiſtimanteſque cœteros conuenturos, vt ipſius colloquij finem viderent, aduentum ſuum ad dictam Ciuitatem Vicẽtiæ diſtuliſſe (magno Dei beneficio) iactis inter ipſos Principes pacis fundamentis, illamque interim pleniſſimè confectum iri, ſicque Concilium ipſum feliciùs ac ſanctiùs celebrari, & optatos fructus inde colligi poſſe, ſperantes, ipſos conuenturos ad veniendum ad ipſum Concilium, vſque ad feſtum Paſcharis Reſurrectionis Domini Noſtri Ieſu Chriſti proximè venturi, expectandos duximus, & expectari volumus, ipſis Legatis, omnibuſque, & ſingulis alijs quacumque dignitate fulgentibus, ad quos quomodolibet ſpectare poſſit, ne interim circa ipſam celebrationem procedant, aut modo aliquo ſe intromittant, in virtute ſanctæ obedientiæ mandantes. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam noſtræ voluntatis, & mandati infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem &c. *Datum Genuæ anno Incarnationis Dñi MDXXXVIII. IV. Kal. Iulij Pontificatus Noſtri anno IV.*

Confirmant id de prorogato ad proximi anni ſacrum Reſurrectionis Domini diem Concilio literæ Pauli ad Internuntium in Gallia agentem, quibus encyclicas eo argumento ſcriptas literas promulgare atque ad Præſules tranſmittere iuſſus eſt.

Paul. III. lib. breu. an. 4. pag. 401.

Nuntio Franciæ.

Literæ encyclicæ de prorogatione Cõcilij ad diẽ Reſurrectionis Dominicæ.

Venerabilis frater, ſalutem &c. Quod nuper Niciæ cum conſilio, & voluntate Sereniſſimi Cęſaris, & iſtius Chriſtianiſſimi Regis concluſimus, noſque facturos eis polliciti ſumus, vt Pręlatos ſuorum, & aliorum Regnorum, qui ad Concilium per nos Vicentię indictum intra terminum vltimo prorogatum venire ob qualitates temporum non potuerant, ad aliud commodum tempus expectaremus, id quàm primùm Genuæ fuimus, cum Dei nomine, & de Venerabilium fratrum noſtrorum S. R. E. Cardinalium conſilio elegimus, tempus expectationis in feſtum Reſurrectionis Dominicæ proximè futurum diſtulimus, literaſque Apoſtolicas id continentes expediri, & Vicentiæ primùm publicari, indeque ad Regna Chriſtiana tranſmitti iuſſimus, vt omnibus conuenturis innoteſcant. Tuæ quoque fraternitati exemplum authenticum ipſarum literarum mittentes, tibi mandamus, vt ipſi Regi Chriſtianiſſimo, rem per nos ita, vt conſtitueramus, factam eſſe ſignifices, & deinde iſtic publices, quòd vt facilius facere poſſis, tibi alia complura exempla litterarum earumdem iſtic imprimi faciendi poteſtatem concedimus, eiſque ſic impreſſis, ac ſigillo tuo, & tui Secretarij ſubſcriptione munitis, plenam fidem præſtari debere decernimus. *Datum Velitris XXVII. Augu. MDXXXVIII. anno IV.*

36 Extortã porrò temporũ calamitatibus, ac neceſſitate eam prorogationem ſcripſit Iacobus Cardinalis Sadoletus ad Georgium Ducem Sa-
,, xoniæ his verbis. a [Cùm tui deſiderij euen- *a lib. 11 ep.*
,, tum iam bona ex parte videamur nacti, duo-
,, bus Principibus amicitia iunctis, bello tetro,
,, atque exitioſo per inducias dilato, aut (quod
,, ego malim) penitùs ſublata, ſpe pacis iniecta
,; quàm auidiſſimè cuncti, & ardentiſſimè expe-
,, ctamus, reliqua eſt cura, & cogitatio con-
,, uentus publici, qui in Vrbe Vicentia loco op-
,, portuno, & libero, omnes, qui Chriſtiana
,, Religione cenſentur, eſt indictus: poſt aliquas
,, temporum prorogationes, quas neceſſitate
,, fuiſſe expreſſas, qui ſine cupiditate iudicant,
,, poſſunt facilè cognoſcere. Eo in conuentu, ſi
,, concurſus fuerit is, qui ad rem tantam requi-
,, ritur, non diffido fore, quin ad iniuſtam cu-
,, iuſque potentiam, ſed ad bonum commune
,, Concilia conferantur. Præſertim ſi Tu, & qui
,, virtutum, ac religionis tuæ imitatores ſunt,
,, Concilio intereſſe ſtuduerint. (Et paulò poſt)
,, Non igitur quero, quo pacto in Concilio me
,, geram, ſed quemadmodum erga aduerſarios
,, Lutheranos mihi agendum ſit, qui primùm
,, dubito interfuturi ſint Concilio, nec ne; Quã-
,, quam ſi pax vobis diuino beneficio donata
,, fuerit, Imperatore Carolo ſoluto à bellicis
,, curis, facilè (vt arbitror) cogi poterunt, vt
,, interſint.]

Pauli perſpicui labores, & vigilantiſſima cura pro celeri Concilij celebratione, talem vim non habuerunt, vt ſubtrahere eum poſſent à morſibus viperinorum dentium Soauij: qui calumnioſè in ſua ſatyrica mẽdaciorum cõaceruatione, ita audacter dixit. [Quando Imperator, & Chriſtianiſſimus Rex, Paulo obſecundare noluerunt;

con-

conſentiendo,vt ſuorum Regnorum Præſules Vi-
centiam peterent, cum tanta animi quiete nega-
tionem audiuit, vt omnes benè in dubium verte-
rent, an affirmatiuam, vel ſuæ petitionis negari-
uam exoptaret.] Sic Soauius carpens (vt ſoiet)
Paulum quaſi à Concilio abhorrentem. Sed quàm
manifeſtè calumnietur, luce clariùs oſtendit Car-
dinalis Sadoletus, qui tunc temporis ſequebatur
Pontificem, & præſens fuit, quando iſti duo
Principes Concilij dilationem perierunt; & ita
loquitur in *a* epiſtola ad Ioannem Cochlęum;

[*a* lib. 12. ep.] ,, [Hæc certè poſtrema eius prorogatio, rogan-
,, tibus, & contendentibus ambobus Principi-
[*b* ibid.] ,, bus facta eſt.] Et de eadẽ re in alia *b* epiſtola,
ſic cum Epiſcopo Vpſalenſi loquitur. [Et Pon-
,, tifex Maximus (quod ego ſcire tunc potui)
,, ad omittendum Concilium, non ſua ſponte,
,, ſed duorum ſummorum Principum conſilio,
,, fuir adductus, qui, & negabant, tempus ido-
,, neum eſſe rantæ agendæ rei, quæ, & tranquil-
,, liorem Chriſtianæ Reipublicæ ſtatum, & otiũ
,, à Turcis, ac Fidei hoſtibus requirar.] Ita
Sadoletus. Dilationis Concilij cauſas, ſequenti
anno videbimus. Modò ex ipſis cauſis pro præ-
ſenti dilatione ab ipſo Imperatore adductis, ſci-
licet non tuta pax, & non quieta tempora, clarè
patet, vt in antecedentibus annis, diximus Cle-
mentem VII. optimo conſilio nunquam acquie-
uiſſe conuocationi Concilij, quamuis Imperator
maximo affectu coadunari peteret, quia ſumma
prudentia tunc temporis cognoſcebat, quod nũc
Imperaror ipſe faretur, temporum tranquillita-
tem maximam, quæ tunc deſiderabatur, talem
coadunationem Concilij requirere. Modò ad hi-
ſtoriam redeamus.

37 Perturbati Concilij Vicentiæ indicti
fama vulgata, Lutherus, vt Lutheranos maligno
odio in Eccleſiam excitaret, abalienaretque ab
adeundo Concilio, vel ab eius decretis ſuſcipien-
dis, deterrimum librum edidit, in quo articulos
impietate contaminatiſſimos, cum Auguſtana
Proteſtantium confeſſione pugnantes, atque in-
fames, partimque à Magiſtro Cacodæmone, vt
ipſemet antea promulgarat, acceptos, deſcripſit,
quos à ſuis Concilio proponi volebat: hos verò
eruditè confutauit Ioannes Cochlæus, atque in-
conſtantiam Lutheranæ doctrinæ in luce collo-
[Cochlæus in act. & ſcri. pt. Lutheri hoc anno.] cauit, vt ipſe in ſuis Commentarijs enarrat his
,, verbis. [Cùm, inquit, Concilium generale
,, eſſet indictum Vicentiæ celebrandum, Luthe-
,, rus Theuthonicè euulgauit articulos, quos à
,, ſuis vellet Concilio ſuo nomine proponi. Cõ-
[Cochlæus Lutheri articulos de Concilio confutauit.] ,, tra quos Cochlęus pro honore, & ſalute Ger-
,, manicæ Nationis reſpondens, rogauit, ne
,, articuli vſque adeò abſurdi, & impij propo-
,, nantur Concilio, eò quòd pudori, ac riſui
,, forent apud reliquas Nationes. Nam plerique
,, ex ijs articulis ſunt confeſſioni Lutheranorum,
,, quæ Auguſtæ fuerat Cæſari, & toti Imperio ex-
,, hibita, contrarij: ver. grat. In confeſſione
,, aiunt, falsò accuſantur Eccleſiæ noſtræ, quòd
,, Miſſam aboleant, retinetur enim Miſſa apud
,, nos, & ſumma reuerentia celebratur. At ſe-
,, cundus Lutheri articulus, quem Concilio pro-
,, poni velit, ſic habet: Oportet Miſſam in Papa-
,, tu, maximam, & horrendiſſimam eſſe abomi-
,, nationem, eò quòd directè, & violenter pu-
,, gnat contra hunc principalem articulum. So-
,, la fides in Chriſtum nos iuſtificat. Ait autem
,, Cochlæus, grauiorem inde fore ruborem pro-
,, ponentium in Concilio, quia ſecundus funda-
,, tur ſuper primum, qui multipliciter de falſo
[Surius in comment. hoc anno.] ,, conuictus, & in nulla ſcriptura fundatus eſt.]
De hac Lutheranorum leuitate, fideique inconſtã-
tia, hęc grauiter Surius commemorat. *a* [Etſi
,, turpiſſimum eſt in Religionis negotio diuerſa,
,, & quod hodie affirmas, cras negare, hodie
,, aſſerere, quod heri negabas, tamen hoc
,, apud Lutherum, & eius pręclaram ſobolem
,, non valdè turpe putatur, imò verò frequens,
,, & ſolemne eſt, vt eorum ſcripta teſtantur.]

Porrò de Cochlęi in Lutherum libro, deque Hę-
[Iac. Sadol. lib. 11. Io. Cocl.] reſiarchę impudentia, hęc eidem Cochlęo Iacobus
Sadoletus Cardinalis ſcripſit.

,, [Librum tuum in illas veſanas Lutheri declamationes legi ſumma cum voluptate, vehementerque probaui. Arbitror poſſe me affirmare, rarò adhuc vidiſſe quidquam in eo genere editum, quod diſtinctiùs mihi, & accommodatiùs ſcriptum videretur: atq; ex ea quidem doctrina, quam ego maximè probo, non ſpinoſa, & cauilloſa, ſed plana atque illuſtris, è puris ſacrarum literarum fontibus deprompta: quamobrem miror, illum hominem impuriſſimum, ita ferreum os ad contentionem ſtudia afferre, vt eum neque vitæ, neque impietatis ſuæ pœniteat. Sed illum vlciſcetur improbitas ſua. Ego quodam alio in Opere, quod nunc cudo, habeoque in manibus, nonnulla inſector Lutherana dogmata, quæ maximè ad reuellendam Chriſti Religionem intenta ſunt.] Additque idem Sadoletus in eadem epiſtola. [Decet (inquit) iſtorum [Iac. Sadol. lib. 11. Io. Cocl.] (nempè Lutheranorum) inſolentiam non exaſperare conuitijs, quo in genere maximè exultant ipſi, ſed manſuetudine retundere, quod proprium officium Chriſtiani hominis eſt. De Concilio ſpem non amiſi, benè enim ſentio de Pontifice Maximo. Hæc certè poſtrema eius prorogatio rogantibus, & contendentibus ambobus Principibus facta eſt: maioribus curis diſtricti mihi videntur, præſertim tanto conflato aduerſus Turcas bello.

38 Actum eſt de cõcordia inter Lutheranos, & Catholicos, interprete Ioachimo Marchione Brandeburgenſi, qui licet, à paternis exemplis, atque à fide Catholica, ad carnis licentiam Lutheranam deſciuiſſet, in Cæſaris tamen fide perſtiterat, nec Smalcaldico fœdere ſe irretierat: tùm Ferdinandus Rex Romanorum ſignificarat Pontifici concordiam cum Principibus Lutheranis promoueri poſſe, ſi Virum peritia rerum gerendarum inſignem, in Germaniam mitteret. Itaque ad id munus delectus eſt Hieronymus Aleander Cardinalis, multiplici ſcientia, linguarum cognitione ornatiſſimus, longoque etiam cum Germanis, atque hæreticis, vſu exercitus, inſtructus eſt ampliſſimis mandatis Legatus, vt Germanos ad priſtinam de fide cum Romana Eccleſia conſenſionem reuocaret, vt ſubiectum Diploma docet. [Agitur de cõcordia cum Lutheranis.]

Dilecto filio Hieronymo tit. S. Chryſogoni Presbytero Cardinali Brunduſino nuncupato ad partes Germaniæ, Noſtro & Apoſtolicæ Sedis de latere Legato, Salutem &c. [Paul. III. lib. breu. anno 4. p. 395.]

Chriſtiani Orbis, & fidelium omnium cuſtodiam, & curam, ab vnigenito Dei Filio Saluatore Noſtro, Nobis diuinitùs commiſſam, licèt non æquis meritis habentes in terris, ad officium noſtrum pertinere exiſtimamus, diuiſam ipſius Eccleſiam ad vnionem, & vnum corpus reducere, cùm præſertim pijs Principibus Chriſtianis nos
coa-

Digitized by Google

coadiuuātibus faciliùs id ſucceſſurum ſperemus. Inſuper ex literis venerabilis fratris Ioānis Epiſcopi Mutinenſis, apud chariſſimum in Chriſto filium noſtrum Ferdinandum Romanorum, & Hungariæ, & Bohemiæ Regem Illuſtrem, Nuntij noſtri, intelleximus, ipſum Regem eius eſſe ſententiæ, vt illi Germani, qui à S. R. E. corpore ſe ſubtraxerunt, ad ipſius Eccleſiæ vnionem aliqua ratione reducantur, petijſſeque ad hoc aliquem probum, & idoneum virum per nos mitti, ipſius enim vnionis concluſionem haud difficilem futuram retulit eidem Regi dilectus filius Nobilis vir Ioachimus Marchio Brandeburgenſis Sacri Romani Imperij Elector, qui, ſicut accepimus, in eorumdem Germanorum reductione, ac pace, & concordia ineunda ſe libenter interpoſuit, veſtigijs bonę memoriæ Ioachimi genitoris ſui inhærendo, qui ſimilium bonorum, & ſanctorum operum ſtudioſiſſimus ſemper fuit, & claræ memorię Fridericum olim Marchionem Brandeburgenſem gentilem ſuum in hoc imitando, qui in Bohemis ad vnionem ipſius Romanæ Eccleſiæ, à qua etiam ſe ſubtraxerant, reducendis, egregiam, & laudabilem operam nauauit. Nos verò, qui ſimul ipſorum Germanorum ſalutem exoptamus, ſimulque ſperamus ex eorum vnione maiora auxilia ab vniuerſa Germania contra Turcas Chriſtianitatem inuadere parantes haberi poſſe, eiuſdem Regis iudicium prudentiſſimum, ac ſapientiſſimum iudicantes, ſicut ſemper fecimus, ab eius voto non diſſentimus, præſertim chariſſimo in Chriſto filio noſtro Carolo Romanorum Imperatore ſemper Auguſto, cum quo de hoc in Ciuitate Ianuæ egimus, in eandem ſententiam veniente: quamobrem cùm circumſpectionem tuā pro nonnullis alijs negotijs, vniuerſam Chriſtianitatem concernentibus, ad partes Germaniæ mitteremus, tibi curam hanc demandare voluimus. De tua itaque doctrina, prudentia, probitate, religione, ac veteri in ſimilibus experientia confiſi, tibi noſtro, & eiuſdem Sedis nomine ipſorum Germanorum vnionem his medijs, quæ à religione Chriſtiana, & orthodoxa fide non diſcrepent, procurandi facultatem concedimus per præſentes. *Datum Lucæ anno Incarnationis Dominicæ MDXXXVIII. IV. Non. Iul. anno IV.*

39 Demandata eidem Legato Prouincia eſt, vt cùm ad Regnum Bohemiæ eſſet acceſſurus, Huſſitarum, Piccardorum, Calixtinorumque reliquias, ab Eccleſiæ coniunctione diuulſas, Ferdinandi Regis auctoritate ſuffultus, adiutuſque, ad gremium Romanæ Eccleſiæ traduceret.

Paul. III. lib. breu. ann. 4. pag. 396.

Paulus &c. Dilecto Hieronymo tit. S. Chryſogoni Presbytero Cardinali Brundufino nuncupato ad Regnum Hungariæ, noſtro, & Apoſtolicæ Sedis Legato, Salutem &c.

Admonet nos exemplum Euangelici Paſtoris, qui relictis nonaginta nouem ouibus, ad exquirendam vnam deperditam properauit, vt oues ab ouili Apoſtolico deuiantes ad orthodoxa paſcua omni ſtudio, ac ſolicitudine reducere ſatagamus, Cùm itaque nos hodie te ad Regnum Hungariæ pro interponenda noſtra, & Apoſtolicæ Sedis auctoritate in pace, quæ in dicto Regno ſuperioribus diebus facta eſt, à nonnullis alijs peragendis, noſtrum, & eiuſdem Sedis Legatum de latere deſtinauerimus, tuque in tuo ad dictum Regnum itinere, Regno Bohemiæ propinquaturus ſis; nos cupientes, vt ea pars dicti Regni Bohemiæ, quæ humani generis hoſte, zizaniæ ſatore procurante, ab vnione S.R.E. per plures annos ſe ſubtraxit, ad ipſius Eccleſiæ gremium noſtris temporibus reuertatur, maximam ſpem huius noſtri deſiderij conſequendi in tua doctrina, probitate, religione, ac dexteritate repoſuimus; & hāc curam demandare tibi decreuimus: quamobrem tibi committimus, vt prouinciam hanc alacri animo ſuſcipiens, hoc negotium, quod maximè nobis curæ eſt, ad effectum perducere procures, quod quidem interueniente, præcipuè chariſſimi in Chriſto filij noſtri Ferdinandi Hungariæ ad dicti Regni Bohemiæ Regis Illuſtris, auctoritate, quam nobis pro te certà pollicemur, tibi ſucceſſurum eſſe non dubitamus. *Datum Lucæ die IV. Iul. MDXXXVIII. anno IV.*

Surius in comment.

40 Quæ verò à Ioachimo Marchione Brandeburgico geſta ſunt pro reſtituenda Germaniæ priſtina concordia, refert Surius, illum à Ioanne Hungarię Rege præmonitum, quod Solymannus in Germaniam expeditionem meditaretur; illumque impendens diſcrimen ſignificaſſe Saxoniæ Duci, eumque rogaſſe, vt certam ineundæ concordiæ rationem perſcriberet; ſe enim acturum cum Ferdinando Rege, vt Cęſarem ad eam proclinaret. Rem Saxo cum Haſſię Lantgrauio contulit, deinum ad ęquas concordię leges flecti non potuere, nec ad veritatis lucem, merſi errorum caligine oculos attollere dignati ſunt: immo in peruicacia obfirmati, negarunt aduerſus Turcam Cęſari ſe coniuncturos, niſi Cęſareus Senatus, ipſos in ius cauſa religionis vocare inhiberetur, bonorumque Eccleſiaſticorum direptionem ipſis impunè permitteret. Subornati nimirum fuere Lutherani Proceres à nequiſſimis Con-
,, cionatoribus, [qui Principibus ſuis (inquit
,, Surius) ſub verbi Dei ſpecioſo titulo multa
,, perſuaſere, quę à verbo Dei penitus abhor-
,, rerent.]

Saxoniæ Dux, & Lantgrauius concordiam reſpuere.

Nulla itaque re geſta, Cardinalem Brunduſinum proximo anno è Germania reuerſum, narrat Angelus Maſſarellus in Diario.

Ang. Maſſarellus in Diar. m. s. Arch. Vat. p. 96.

,, Cùm Ferdinandus Romanorum Rex Suæ
,, Sanctitati ſignificaſſet, ſibi videri non adeò dif-
,, ficilè inter Catholicos, & Proteſtantes con-
,, cordiæ tractationem futuram, ſi Sanctitas Sua
,, in Germaniam aliquem probatæ exiſtimatio-
,, nis, & vitæ, ſacrarumque literarum peritia
,, præſtantem Virum tranſmitteret: Sanctitas Sua
,, Reuerendiſſimum Dominum Cardinalem
,, Brunduſinum de Latere Legatum, tùm ad
,, ipſam Germaniæ Prouinciam, tùm Regiā Ro-
,, manorum Maieſtatem deſtinauit, vt ſi qua
,, media forent, quibus aliquis amicabilis con-
,, cordiæ tractatus haberi poſſet, exquirerent,
,, qui Cardinalis ex Vicentia, vbi adhuc Conci-
,, lij Legatus agebat, XIII. Auguſti 1538. rece-
,, dens, Germaniam verſus iter aggreſſus eſt, qua
,, in Prouincia per annum, & vltrà immoratus,
,, cùm nihil certi, aut Reipublicæ Chriſtianæ
,, vtile fieri potuiſſet, Romam, quam XV. De-
,, cembr. MDXXXIX. intrauit, à Sua Sanctitate
,, accerſitus eſt.

41 Hoc anno Vuittembergenſes Lutherani, inter ſe grauiter diſſenſere, nam cùm Ioannes Iſlebius ex primis Lutheri deliris dogmatibus deliram quoque concluſionem rectè duceret, fideles ad bona opera Diuinæ legis non obſtringi, atque effrænatam iuuentutem ad ſectam, quæ Antinomorum dicta eſt, Lutherus in Proteū verſus, eum

Diſſident inter ſe Lutherani

damnauit, atque ad Palinodiam adegit, licet eodem ſe, cum eo telo confoderet, de quo hæc Ioannes Cochlæus memorat.

Cochlæus in Actis, & ſcriptis Luth.

,, Vvittembergæ multa fuit contentio con-
,, trà quoſdam Lutheranos, qui legem operum
,, reijciebant, ſicut anteà docuerat ipſemet Lu-
,, therus. Multis igitur diſputationibus aduer-
,, ſus eos contendit, quas probroſè Antinomos
,, vocabant. Cochlęus autem vt oſtenderet ipſum
,, magis reprehenſibilem, quàm illos: aduerſus
,, quintam eius diſputationem, quæ ſeptuagin-
,, ta propoſitiones cōtinebat, edidit CLIII. pro-
,, poſitiones, quarum initium ſic habet. Conſi-
,, derate quęſo Lutherani quicumque docti eſtis,
,, atque diſerti, qualis ſit noui Euangelij Archi-
,, tectus, Dux, & Princeps veſter Lutherus, qui
,, reprehenſionis, contentioniſque inceſſabili
,, ſtudio, paciſque, & vnitatis odio perpetuo ni-
,, hil penſi habet, quòd ſibiipſi ſit contrarius,
,, dummodò alijs quacumque occaſione con-
,, tradicere queat.] Miratur iure Surius ſtoliditatem hominum, qui garrulo illi veteratori crediderint, cùm vnam, atque eandem rem modo

Surius in Comment.

,, aſſereret, modò confutaret. [Nec quidquam
,, (inquit) tàm abſurdum ab illo fieri potuit,
,, quod non putarent homines, perperam ab eo
,, inſtituti purum purum eſſe Euangelion.] Obſeruat idem Auctor, inter Lutheranos Parœcias inuaſiſſe plures, qui Sacerdotio non erant initiati, ex quo id dignum accidit, vt qui Sanguinis Dominici ſub ſpeciebus vini hauriendi cupiditate à ritu catholico deſciuerant, nudum panem, & vinum pro Chriſti Corpore mirè illuſi caperent.
,, [Nullis (inquit) initiati Sacris parœcias ad-
,, miniſtrandas ſuſcipere non dubitarunt, qua in
,, re obſeruandum eſt arcanum Dei iudicium,
,, quod illi, qui contra Eccleſiæ ſanctionem Cali-
,, cem ſibi vſurpare voluerunt, Catholicoſque
,, Sacrificos criminabantur, quòd ipſis alteram
,, ſpeciem malignè ſuffurati eſſent, tales accepere
,, Paſtores, qui cùm nullam haberent conficien-
,, dæ Euchariſtię poteſtatem, ac nihilominùs Sa-
,, cramenta ipſis porrigerent, non aliud ſanè,
,, quàm merum panem, & vinum præberent,
,, vtraque illis ſpecie penitùs ſubtracta, & ſic
,, quidem par fuit puniri obſtreperos, & refra-
,, ctarios, qui deſertoribus, ac ſeditioſis Mona-
,, chis potiuſquam totius Eccleſiæ iudicio ob-
,, temperare voluerunt.

42 Hoc tempore Caluinus Hæreſiarcha flagitio cœpit nomen vnà cum ſecta latè diffundere. Hìc licet cum Zuinglio præſentiam Corporis, & Sanguinis Chriſti negauerit, finxit tamen, horum energiam in Sacramento ſuo fictitio contineri, de cuius inanibus deliramentis hæc ſcribit Surius.

Surius in Comment.

Caluinus, nec cum Luthero, nec cum Zuinglio conuenit in dogmate Sacratiſſimæ Euchariſtiæ.

,, Quia mendacium nunquam diu conſtare ſibi
,, poteſt, mira quadam verſutia, ita ſuum de Eu-
,, chariſtia dogma vaniſſimum tractat, vt neque
,, Lutheranis penitùs accedat, neque Zuinglia-
,, nis, ſed vtriſque quibuſdam præſtigijs illudat,
,, dum ait Carnem Chriſti naturalem, & eſſe, &
,, non eſſe in Euchariſtia, quorum illud Luthe-
,, rani, illud verò Zuingliani docent, ad extre-
,, mum tamen in Zuinglij partes propenſior eſt,
,, dum affirmat in Cœna Domini per fidem
,, excipi efficaciam quandam, & vim de Carne
,, Chriſti in cœlo ſita defluentem; ſed nihilo-
,, minus de re tanta (quod neceſſe eſt à vero
,, aberranti accidere) ferè ſemper pugnantia
,, loquitur, quam ob cauſam Lutherani eum
,, præſtigiatorem, & ſophiſtam vocant, quibus
,, ſic reſpondet, impoſtorem eum & eſſe, &
,, agere, verba illius facilè declarent.

Hunc errorem horrendis alijs blaſphemijs cu-
,, mulauit infeliciſſimus homuncio. [Vt, Quòd
,, ſcelera, & flagitia omnia Deus in homine ope-
,, retur. Quòd lex, & voluntas Dei ſæpè inter ſe
,, contrariæ ſint. Quòd Diabolus iubente, & vo-
,, lente Deo mentiatur in cordibus hominum, &
,, multa alia non verbis, ſed flammis tartareis
,, vindicanda.] Subdit Auctor, inſigni prodigio, ipſius doctrinam damnatam à Diuino Numine, cùm ille eam mendacio confirmare affectaret, & verbo viuum, ac ſanum hominem occidiſſe, cùm ad vitam eum reuocaſſe inſtar Pauli vi-
,, deri exambiret. [Perſuaſit (inquit Surius) mi-
,, ſero cuidam, vt ſe pateretur tanquam mor-
,, tuum in Templum deportari: fecit ille, conſen-
,, tiente etiam eius coniuge. Porrò Caluini con-
,, ſilium erat, vt hominem coram populo iube-
,, ret redire ad ſuperos, ſeu reuiuiſcere, homine-
,, que mox ſeſe erigente, tam inaudito miraculo
,, certam omninò, & ſacroſanctã in Orbe terra-
,, rum doctrinam inuexiſſe videretur. Sed, ò Dei
,, clementiam! quæ perfidioſi hominis aſtum
,, incredibilem noluit latere mortales, vt ſic ma-
,, turè ab eius cōſortio ſe remouerent. Miſer ille,
,, qui in Templum illatus fuit viuus, mortuus in-
,, dè elatus eſt. Cùm enim Caluinus propius
,, acceſſiſſet, & ſi ſua doctrina vera eſſet, cùm iu-
,, beret, reſumpto ſpiritu ſurgere, vt homo calli-
,, dus laqueo, quem alijs tetenderat, ipſe ſtran-
,, gularetur, & omnes intelligerent falſiſſima eſ-
,, ſe, quæ miſeris pro verbo Dei venditaret. Nihil
,, prorsùs ſe commouit homo, quippè omni hu-
,, ius lucis vſura repente priuatus. Porrò coniux
,, illius ea re comperta, eiulatu, & clamore animi
,, omnia replere cępit ob opinatũ dolorem. Sed
,, Caluinus eã egregijs pollicitationibus delini-
,, uit, ne rem latiùs propulſaret.] Ex his improbitatem, & hypocriſim eorũ, qui omnibus fraudibus, fallacijſq; ſacroſanctam Romanę Eccleſiæ auctoritatem, fidemq; ab Apoſtolis acceptã conuellere aggreſſi ſunt, cernere libet; hìc verò impoſtor ſectæ ſuę homines religionis reformatæ dixit, forma planè Diabolica reformatę, & concinnatæ. Irrepſit ea peſtis in Galliam, quã poſteà cædibus, incendijſq, deformauit, nec Venuſinus Comitatus illius contagij immunis extitit, ad quem ab hac lue vindicandum Iacobus Sadoletus Cardinalis eximiam operam nauauit, vt ipſe teſtatur his literis.

Sadolet. lib. 12.

Alex. Farneſ. 475.

,, Cùm me in hæc loca ex Nicia eſſem rece-
,, pturus, vt curam, & vigilantiam adhiberem,
,, quod ad hoſce populos in recta religione con-
,, tinēdos pertinet; quòd audiebatur Lutheranos
,, in hiſce regionibus valdè increbreſcere, quod
,, ego idem quoque multorum literis cognoue-
,, ram. Itaque hàc poſtquam veni, quid ege-
,, rim, & Carpentorati, & Auenione quomodo
,, inſidias omnes eiuſmodi rerum, ſuſpicioneſ-
,, que compreſſerim, quam nunc omnia com-
,, poſita ſint, & ſedata, malo eum (nempè Ponti-
,, ficem) ex literis aliorum cognoſcere, quàm
,, ex meis. Certè eam, & voluntatem, & obedien-
,, tiam, quam illius Sanctitati debeo, perpetuam
,, præſtabo, &c.] *Carpentorati IV. Kal. Octob. MDXXXVIII.*

43 Hoc anno Auguſtinus Taruiſinus Concionator Ord. Auguſtiniani, cum Lutheranæ impietatis argutijs, conciones ſuas fœdaſſet, delatus eſſet, atq; Senenſem Populũ in Religione orthodo-

Auguſtinus Taruiſinus ſuas propoſitiones ab hæretica purgat ſuſpicione.

xa conſtantem valdè offendiſſet, in ius vocatus, propoſitiones ſuas ſaniore ſenſu molliuit, ac clementer à Pontifice habitus, apud Senenſes, adhibita ſubiecta interpretatione, purgare ſe iuſſus eſt in publica concione.

Formula prædicationis data Magiſtro Auguſtino Taruiſino Ordinis Eremitarum S. Auguſtini.

☞ *Paul. III. lib. breu. an. 4. pag. 90.*

Sanctitas Sua iudicans iuſtum fore, vt vndè Populus ille (nempè Senenſis) ſcandalum paſſus eſt in perniciem, indè erigatur in ſalutem, voluit, & tibi mãdauit, vt in dicta Ciuitate Senarum in publica prædicatione, eam doctrinam, quam nobis explicaſti, & te tenere dixiſti, ità clarè, & diſtinctè dicas (prout infrà.)

I. Deus miſit Filium ſuum in Mundum, vt per ſuam paſſionem, & mortem, homines ſaluos faceret, non tamen paſſio Chriſti omnes ſaluos fecit, ſed quoſdam ſic, quoſdam non, propter ipſorum culpam, & hoc eſt, quod Theologi dicuut, Chriſtus ſatisſecit pro omnibus ſufficienter, non rameu pro omnibus efficieuter.

II. Prædeſtinario à D. Paulo toties prædicata neminem cogir ad operandum benè, nec ad ſalutem æternam, ſed quicumque obſeruant mandata Dei, & rectè operantur, ſpontè, & liberè, (cum auxilio tamen diuinæ gratiæ) benè operantur, & ſic perſeuerantes vſque ad mortem, vitam conſequuntur æternam, & omnes tales, ſic facientes Deus inſallibiliter videt, cognoſcit, & diligit.

III. Multi Sancti, quando erant in hac vita fecerunt aliqua mala opera, ſicut Dauid, qui commiſit adulterium, & homicidium, & talia opera eranr vitia, & peccata, & Deo diſplicebant, & ſi in talibus perſeueraſſent, vel in articulo mortis in peccato mortali inuenti fuiſſenr, Deus non dediſſet eis vitam æternam, ſed damnaſſet eos in Infernum.

IV. Deus aliquos homines punit, & damnat ad Infernum, non quia ſimpliciter ſic vult, ſed propter illorum peccata, quæ non coacti, ſed liberè perpetrarunt, & in quibus obſtinato animo perſeuerant vſque ad mortem, vel in tali articulo in peccato mortali inuenti ſunt, à quibus peccatis ſi conuerſi fuiſſent, non illos damnaſſet.

V. Multi, nunc exiſtentes in Inferno, dum eſſent in iſta vita fuerunt aliquando in gratia Dei, & fecerunt aliqua opera bona, & grata Deo, & meritoria vitæ æternæ, in quibus ſi perſeueraſſent eam conſequuti fuiſſent, ſed quia non coactè, ſed liberè talia bona opera teliquerunt, & ad crimina conuerſi ſunt, perierunt.

VI. Omnes ritè baptizati purgantur à peccato originali, ac reconciliantur Deo, ex quibus tamen aliqui damnantur, quia non perſeuerant in gratia, ſed liberè conuertuntur ad peccata, in quibns perſeuerant, vſque ad mortem, vel in eius articulo inuenti ſunt.

VII. Cùm Sancti dicunt liberum arbitrium poſt peccatum Adæ in nobis claudicare, non intelligunt, quòd non poſſumus eligere, & refutare quæcumque volumus: ſumus enim liberi ad volendum, & nolendum, ad eligendum, & refutandum, ſed per talem claudicationem intelligunt pronitatem, qua inclinamur magis ad malum quàm ad bonum, & ideò oportet multum aduertere, ne talem ſequamnt inclinationem: ſimiliter intelligunt, quòd non habemus merum imperium ſuper appetitum ſenſitiuum; multi enim motus partis ſenſitiuæ inſurgunt contra noſtrum velle, ſicut dicit Paulus: [Inuen.o aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, &c.]

VIII. Communis opinio Theologorum eſt, quòd pueri decedentes ſine baptiſmate, tantùm priuantur vita beata, & nullam aliam patiuntur pœnam; aliqui tamen tenent ex verbis Beati Auguſtini, inter quos præcipuè eſt Gregorius de Arimino, quòd etiam cruciantur igne Inferni, nec ab Eccleſia aliqua iſtarum eſt determinata; ideò abſque peccato hæreſis poteſt hæc ſecunda opinio probabiliter teneri, vtpotè, quæ veritati Catholicæ non repugnat: conſultiùs tamen eſſet maiorem partem ſequi.

Hieronymus Archiepiſcopus Brunduſinus manu propria ſubſcripſi.

Frat. Thomas Badia Mag. Sac. Palatij manu propria ſubſcripſi.

44 In Anglia Henricus Rex in grauiora prolabens flagitia à Cromuelo ſcelerum adminiſtro incitatus, hoc anno triginta ſex Franciſcanos morte affecit, vt narrat Nicolaus Sanderus.

Sander. libr. 1. de Schiſm.

Triginta ſex Franciſcani ab Henrico VIII. Angliæ neci traduntur

,, Tenebantur (inquit) in cuſtodijs ab aliquot
,, iam annis Religioſi multi Ordinis S. Franci-
,, ſci de Obſeruantia, quorum vitam eo vſque
,, produxerat Thomæ Vrislæi fauor, qui Regi
,, erat à conſilijs; nunc autem cùm eorum nul-
,, lus adduci poſſet, vt voluntati Regiæ ſubſcri-
,, beret, nec dubitaretur, quin eorum exemplo
,, nonnulli alij conſtantiores fierent: propoſitum
,, fuit Regi, vt aliquid tandem de eis ſtatueret,
,, ille quamquam omnes perdere cuperet, veritus
,, infamiam, quòd eſſent multi, aliquid tamen
,, Vrislæi gratiæ tribuere volens, ex eis, qui re-
,, manſerunt (nam in carcere nonnulli ſuum
,, diem obierant) delegit quoſdam ad varia ſup-
,, plicia, ex quibus Antonium Brorbeum vene-
,, randum Sacerdotem, tàm Græcè, quàm He-
,, braicè excellenter doctum ad decimumſextum
,, Kal. Auguſti ſuniculo, quo cingebatur ſtran-
,, gulandum curauit: Thomam verò Belchia-
,, mum Virum etiam doctiſſimum, licet adhuc
,, iuuenem, fame enecauit in carcere Londinenſi,
,, qui Noueporta dicitur, tertio nonas Auguſti.
,, Reuerendus autem Pater Thomas Cortus, ge-
,, neris etiam nobilitate conſpicuus, ſqualiore
,, carceris extinctus eſt ſexto Kal. Auguſti. Tri-
,, ginta verò, & duo alij eiuſdem Ordinis Reli-
,, gioſi bini, & bini emittebantur ferreis catenis
,, inuicem colligati, vt in alijs Regni carceribus
,, minori populi querela, & murmuratione mo-
,, rerentur, atque hæc erat illa gratia, quam
,, Henricus de Franciſcanis amico ſuo Vrislæo
,, faciebar.
,, Inſignem autem Chriſti Confeſſorem Ioan-
,, nem Foreſtium einſdem inſtituti Monachum,
,, cuius antea non ſemel meminimus, voluerunt
,, Rex, & Cromuelus maioribus in Cœlum cru-
,, ciatibus emittere, eò quòd, & Reginæ Catha-
,, rinæ dilectus fuiſſet, & reliquis confidentiùs
,, reſtitiſſe Regis Primatui dicebatur; vndè ad
,, decimum Kal. Iunias in Campum Fabrum
,, Loudini eductus, ad fureas duas duabus cathe-
,, nis ad brachia colligatis attollebatur, ſuppo-
,, ſitoue lento ad pedes igne, miſerabili ſpecta-
,, culo, ad mortem vſque, crudeliſſimè torreba-
,, tur. In cuius etiam inſigniorem contume-
,, liam, Imaginem quandam, ſeù Statuã ligneam
,, magnæ molis ex Vvalia allatam, eò quòd ni-
,, mio populi concurſu celebrari dicebatur, vnà

Digitized by Google

,, cum illo comburendam curarunt. (Et infrà.)
,, Ac ne in illos tantùm, qui in terris agerent
,, ius habere Rex Henricus videretur, nonnihil
,, etiam in cœlites audendum putauit. Itaque
,, cùm videret Cromuelus Imagines quaſdam
,, Sanctorum, itemque monumenta Martyrum
,, in honore apud plebem Chriſtianam eſſe, plu-
,, rimaque donaria quotidiè offerri, Henrico
,, Auctor fuit, vt omnes Angliæ Sanctorum Ima-
,, gines celebriores, ad quas præcipua erat ho-
,, minum frequentia, atque deuotio, quaſque
,, Deus velut diu piſcinam Bethſaidæ, quæ
,, ab Angelo Dei commota, eum qui prior in
,, illam deſcendiſſet, à quacumque infirmitate
,, ſanabat, præcipuis quibuſdam miraculis po-
,, pulo ſuo commendauerat, vnà cum memorijs
,, Martyrum auro, & argento refertis, è medio
,, tollerentur, atque hoc artificio, dum ſe Idola
,, abominari fingerent, manifeſtum ſacrilegium
,, perpetrabant.(Et paulò poſt). Erant autem in
,, vniuerſa Anglia tres Martyrum Anglorum
,, præcipuę, maximęque celebrationis, ac ve-
,, nerationis memoriæ; Prima Sancti Albani, qui
,, primùm (quod ſcitur) in illa Inſula ſub Dio-
,, cletiano Imperatore anno Domini treceteſi-
,, mo ſanguinem pro Chriſtianæ fidei confeſ-
,, ſione effudit, adeò vt meritò Anglorum Pro-
,, tomartyr appelletur. Secunda, erat Edmundi
,, Regis, qui propter eandem fidem à Paganis
,, extinctus fuit anno Chriſti octingenteſimo
,, ſeptuageſimo primo. Tertia, D. Thomæ Ar-
,, chiepiſcopi Cantuarienſis fuit, qui pro iuſti-
,, tia, & Eccleſiaſticæ libertatis defenſione plu-
,, rima paſſus ſub Henrico Rege ſecundo, mar-
,, tyrij palmam aſſequutus eſt anno à partu Vir-
,, ginis milleſimo centeſimo ſeptuageſimo pri-
,, mo. Horum trium Martyrum (præter cæ-
,, teros) inſignia erant monumenta catholici po-
,, puli, & pijſſimorum Principum liberalitate,
,, tùm inſtituta, tùm aucta, & ornata, plurimiſ-
,, que donarijs pretioſiſſimis cumulata, quæ
,, omnia Hēricus inuaſit, ac diripuit, ac indigni-
,, tate polluit, vt vir quidam doctus, ac pius, qui
,, ſacrilegio interfuerat, his verbis de eo quæra-
,, tur. O ſi in vitam redijſſet huius impij Ty-
,, ranni pius parens Henricus VII. qui tot, &
,, tantis monumentis Eccleſiam Angliæ decora-
,, uit, vidiſſetque à filio, quem ille tanta cura
,, educandum curauerat, ea omnia diruta, quæ
,, non ſolùm ipſe eius Pater, verùm etiam om-
,, nes ante eum Chriſtiani Angliæ Principes
,, Deo dedicaſſent, maledixiſſet (ſcio) horæ, in
,, qua illum genuerat, & diei, quo in lucem
,, prodijt, tàm infauſtum, pijſſimæ Familiæ,
,, monſtrum!]

45 Subdit Auctor. Etſi Henricus aduerſum omnes Sanctos bellum ſuſcepiſſet, tamen capitaliore odio Diuum Thomam inſectatu, quod is, pro defenſa Eccleſiæ dignitate, ac libertate martyrij palmam retuliſſet, ac tantis honoribus cultus eſſet, vt maximis opibus illius monumentum auro, argento, gemmiſque radiaret, impietate, iraque, & auaritia æſtuans, viginti ſex plauſtra Boū, vt Regius Quæſtor faſſus eſt, auro argento, & ſacra veſte, inde raptis, onerata auexit, vt ex alijs Templis, & Sacellis theſauros ingentes corraſiſſe credatur. Quod verò Gentilitium, & Turcicum furorem ſuperat, erecta impietatis, vel Atheiſmi ſcena, Sanctum innumeris à Deo miraculis illuſtratum in iudicium vocauit, damnauitque. Quare impius Tyrannus iuſta ſententia damnari meruit à Pontifice, qui ſeruato iudiciorum ordine, primùm rem nefandiſſimam, atque inauditam in Cardinalium Senatu expoſuit, vt referunt Acta Conſiſtorialia.

Henricus Diuum Thomam Cantuarienſem ſacrilegè in iudiciū vocat.

,, Romæ die XXV. Octobris MDXXXVIII.
,, fuit Conſiſtorium. S.D.N. ſignificauit nouam
,, ſæuitiam, & impietatem Regis Angli, qui
,, corpus Beati Thomæ Cantuarienſis comburi
,, iuſſerat, & cineres ſpargi, & dari vento, expi-
,, lata Arca, & vaſis aureis, & lapidibus pretioſis,
,, quorum magnus numerus in ea Arca inerat.
,, Quapropter Sanctitas Sua deputauit Reueren-
,, diſſimos DD. Cardinales Campegium, Ghi-
,, nuccium, Contarenum, & Sancti Sixti, qui de
,, his rebus, inter ſe conſultarent, & Suæ Sancti-
,, tati referrent.] Re diligenter diſcuſſa, viſum eſt medio Decembri hanc decretoriam ſententiam in eum ferendam, in qua poſt recenſita impia illius geſta, iudiciariumque ordinem ſeruatum, hæc ſubduntur.

Angl. 181. Acta Cōſiſt. M. 2. Card. Spad. ſig. n. 350.

46 Dùm ad dictarum literarum executionem deueniendum eſſe ſtatuiſſemus, cùm nobis per nonnullos Principes, & alias inſignes perſonas perſuaderetur, vt ab executione huiuſmodi per aliquantū tempus ſuperſederemus, ſpe nobis data, quod interim ipſe Henricus Rex ad cor rediret, & reſipiſceret, Nos qui vt hominum natura fert, facilè credebamus, quod deſiderabamus, dictam executionem ſuſpendimus: ſperantes, vt nobis ſpes data erat, ex ipſa ſuſpenſione correctionem, & reſipiſcentiam, non autem pertinaciam, & obſtinationem, ac maiorem delirationem, vt rei effectus edocuit, peruenturam. Cùm itaque reſipiſcentia, & correctio huiuſmodi, non ſolùm poſtea ſequuta non ſit, ſed ipſe Henricus Rex quotidiè magis ſe in ſua feritate, ac temeritate confirmans, in noua etiam ſcelera proruperit, quippè, qui non contentus viuorum Prælatorum, & Sacerdotum crudeliſſima trucidatione, etiam in mortuos, & eos quidem, quos in Sanctorum numerum relatos vniuerſalis Eccleſia, pluribus ſæculis venerata eſt, feritatem exercere non expauit. Diui enim Thomæ Cantuarienſis Archiepiſcopi, cuius oſſa, quæ in dicto Regno Angliæ potiſſimùm ob innumera ab Omnipotenti Deo illic perpetrata miracula in Ciuitate Cantuarienſi ſeruabantur, poſtquam ipſum Diuum Thomam, ad maiorem Religionis contemptum, in iudicium vocari, & tanquam contumacem damnari, ac proditorem declarari, fecerat exhumari, & comburi, ac cineres in ventum ſpargi iuſſit, omnem planè cunctarum gentium crudelitatem ſuperans, cùm ne in bello quidem hoſtes victores ſæuire in mortuorum cadauera ſoliti ſint. Ad hæc omnia ex diuerſorum Regum, etiam Anglorum, & aliorum Principum liberalitate donaria ipſi Arcæ appenſa, quæ multa, & maximi pretij erant, ſibi vſurpauit, nec putans ex hoc ſatis iniuriæ Religioni intuliſſe, Monaſterium Diuo illi Auguſtino, à quo Chriſtianam fidem Angli acceperunt, in dicta Ciuitate dicatum, omnibus theſauris, qui etiam multi, & magni erant, ſpoliauit, & ſicut ſe in belluam tranſmutauit, ita etiam belluas, quaſi ſocias ſuas, honorare voluit, feras videlicet in dicto Monaſterio (expulſis Monachis) intromittendo, genus quidem ſceleris non modò Chriſtifidelibus, ſed etiam Turcis inauditum, & abominandum.

Paul. III. in Bullar. conſt. 8.

Paulus Henricū iterum damnat.

Cùm itaque iſte morbus à nullo, quantumuis peritiſſimo Medico alia cura ſanari poſſit, quàm putridi membri abſciſſione, nec valeret cura huiuſmodi abſque eo quod nos apud Deum hanc

causam

Digitized by Google

cauſam noſtram efficiamus, vlteriùs recordati, ad dictarum literarum, quas ad hoc, vt Henricus Rex, einſque complices, fautores, adhærentes, conſultores, & ſequaces, etiam ſuper exceſſibus, per eum nouiſſimè, vt præfertur, perpetratis, intrà terminum eis, quoad alia per alias noſtras literas prædictas reſpectiuè præfixas ſe excuſare, alias pœnas ipſis literis contentas incurrant, extendimus, & ampliamns publicationem, & deindè, Deo duce, ad executionem procedere omninò ſtatuimus, &c. *Datum Romæ apud Sanctum Petrum Anno Incarnationis Dominicæ MDXXXVIII. XVI. Kalend. Ianuarij Pontificatus noſtri Anno IV.*

47 Celebrata eſt hoc anno trina Cardinalium creatio, de prima hæc referunt Acta Conſiſtorialia.

Acta Conſiſt. p. 345.

,, XIII. Martij MDXXXVIII. fuit Conſiſtorium, in quo S.D.N. creauit in S.R.E. Cardinales Reuerendiſſimum D. Archiepiſcopum Brunduſinum, & Nicolaum Caietanum Prothonotarium Apoſtolicum.] Eadem repetuntur à Blaſio Cæſenate Rituum Sacrorum Magiſtro.

Blaſius Ceſen, tom. 10

Aleandri virtutes inſignes commendarat apud Paulum, Iacobus Sadoletus extremo ſuperiori anni his literis.

Hieronymus Aleãder laudatur à Sadoleto.

,, Incredibile eſt Pater Sancte, quantùm dolorem acceperim, quòd ſummus, & doctiſſimus vir Hieronymus Aleander Brunduſinus Archiepiſcopus ab eo honore exciderit, ad quem ego vocatus ſũ. (Et mox) Multa enim collecta ſunt in eo homine magna, atque præſtantia, quæ in cæteris fingenda vix inſunt, eaque omnia, maximè & huic tempori, & huic cauſę neceſſaria. Linguarum ſumma cognitio, Conciliorum, rerumque, quæ ad eam rationem pertineant, omnique memoria, ſcientiaque admirabilis, vſus, & conſuetudo, cum exteris Nationibus, ac cum Germanica Natione præſertim, in qua diu, & acriter, addo etiam fœliciter, negotia Catholicæ fidei tractauit.

Blaſius Ceſenas in Diar.

Ob eximiam peritiam in rebus gerendis ex Nicienſi itinere illi demandatam Legationem in Hungaria, Bohemia, atque Germania vidimus.

Petr. Paul. Gualt. in diar.

Promotus eſt ſecunda creatione XIX. Octobris Petrus Compoſtellanus Archiepiſcopus ad Cardinalitiam dignitatem, & Titulo Presbyterali inſignitus, atque id datum gratiæ, & precibus Margaretæ Auſtriacæ, cui regendæ præerat, docet Petrus Paulus Gualtetius.

Demum XXII. Decembris auctus eſt Cardinalium Senatus ex variarum gentium Præſulibus præſtantiſſimis, quorum nomina ità recenſentur in Actis Conſiſtorialibus.

Alex. Card. Farneſ. in Act. Cõſiſt. ſig. n. 133. p. 360.

,, Romæ die XX. Decembr. fuit Conſiſtorium Secretum S.D.N. abſoluit Reuerendos Ioannem de Toledo Ordinis Prædicatorum Epiſcopum Burgenſem, & Petrum de Manriquez Epiſcopum Cordubenſem, ac Robertum de Lenoncourt Epiſcopum Catalaunenſem, necnon Dauidem N. Scotum Epiſcopum Mirapicenſem à vinculo, quo illis Eccleſijs tenebantur, & eos aſſumpſit ad honorem Cardinalatus. Prætereà Sanctitas Sua reſeruauit in pectore Cardinalem Italum ad inſtantiam Chriſtianiſſimi Regis, & alterum ad inſtantiam Venetorum.] Quinam verò hi fuerint, deſcribunt Acta ſequentis anni XXIV. Martij anni ſequentis in Conſiſtorio. [Pronuntiauit

Blaſius Ceſenas in Diar.

Acta Cõſiſt. p. 361.

,, Petrum Bembum Ciuem Venetum, & Ordinis Sancti Ioannis Hieroſolymitani, virum doctrina, & eloquentia noſtræ ætatis facilè Principem in S. R. E. Cardinalem.] Alter fuit Hyppolitus Ferrarienſis, de quo in Actis Conſiſtorialibus ad XXVII. Octobr. anni ſequentis. [S.D.N. recepit ad pedes, manus, & oſculum Reuerendiſſimum D. Hippolytum Cardinalem Ferrarienſem, deditque ei pileum rubeum in ſignum Cardinalatus cum ſolitis cæremonijs.]

Hoc anno etiam Octanius Farneſius promotus fuit ad Præfecturam Vrbis, vt Acta narrant Conſiſtorialia ſub nomine Alex. Card. Farneſij conſcripta, & ſic dicunt: [Penultima Octobris fuit Conſiſtorium ſecretum. S.D.N. deputauit, & conſtituit Præfectum Almæ Vrbis Illuſtriſſimum D. Octauium Farneſium Fratrem meum germanum in quintodecimo, vel circa anno conſtitutum, cum diſpenſatione ſuper ætate, quod officium vacauit per obitum Franciſci Mariæ de Ruuere.]

Acta Conſiſtor. n. 1. Card. Spad ſig. n. 133. p. 356.

Octauius Farneſius Vrbis Præfectus creatur.

Non prætermittimus Paulum extremo anni exciuiſſe ad ſe Alphonſum Cardinalem Regię Luſitanæ Principem, vt eius conſilio in rebus arduis vteretur.

Cardinali Portugalliæ, &c.

Paul. III. lib. brem. an. 4. pag. 625.

Omninò, fili noſter, moleſtiſſima eſt nobis hæc cunctatio rua, dedecetque te, & florentem annis, corpore validum, non eſſe hoc tempore nobiſcũ, nec fuiſſe nuper Niciæ in illo congreſſu Summorum Principum, cùm tot ſenes, & valetudinarij S.R.E. Cardinales, nos, & ipſos annis granes eo ſequuti eſſent, nullique labori, aut periculo ſuo pepercíſſent, tuæ verò præſentiæ neceſſitas etſi tunc magna, nunc non minor eſt: expeditio contra Turcas vrgenda, extirpandæ hæreſes, reformandi mores, Conciliũ vniuerſale celebrandum, multaque ad illius præparationem neceſſaria, ac ſalutaria præmittenda, quæ nobis ex conſilio Fratrum noſtrorum agenda ſunt, ab his autem tantis, & tàm arduis conſultationibus, te abeſſe, qui tanta auctoritate, & gratia ex tuo genere, tantaque virtute ex tua natura præditus es, iudecorum tibi, & nobis, fili, eſt, tibi etiam propè impium, nobis te toties vocantibus non obtemperare, cùm, & Cardinalatus, & aliarũ tantarum dignitatum ratione nobis omninò obedire tenearis, &c. *Datum Romæ XXI. Decembr. MDXXXVIII. Anno V.*

Extremo anni Florentiæ funeſtiſſimus caſus obtigit, quo docentur Chriſtiani, quanto periculo nimia Librorum Gentilium lectio vſurpetur à nonnullis, qui contemptis Chriſti, Sanctorumq; exemplis, Ethnicorũ exempla ſibi imitanda proponunt, ac inanis eloquentiæ gentilitiæ philtro inſeſcati, improuidè latentia venena ſorbent, hæc enim Petrus Paulus Gualterius narrat in Diario. [Die XX. Decembris nuntiatum eſt Romæ Philippum Strozzium (is à Coſmo Duce captus tenebatur) ſeipſum iugulaſſe, & reliquiſſe ſcriptum, ſe ſciuiſſe mori, vbi viuere neſciuiſſet, & paulò ante mortem legiſſe vitam Catonis ex Plutarcho.]

IESV

Digitized by Google

IESV CHRISTI

Anno 1539.

PAVLI III. Anno 6. CAROLI V. ROMAN. IMP. Anno 21.

Sequentes narrationes ex literis Cardin. Alex. Farneſ. excerpta ſunt, & ex alijs ſcriptis apud Palauic. tom. 1. lib. 4. c. 9. 180.

Lutheranorum audacia, & timor ab illis.

Surius in Comment.

1 ANnum à partu Virginis trigeſimum nonum ſupra milleſimum quingenteſimum, indictione duodecima, lacrymis veri doloris repletum videbimus propter auctam in Germania, maximo cum detrimento Catholicæ Religionis, hæreticam luem, ex Lutheranorum Principum ſuperba audacia, cùm ſicut ipſis placebat, moderari omnia vellent. Quinimmo timor non modicus inuaſit, ne in apertum bellum contra Cæſarem, Catholicoſque omnes prorumperent, & timendi occaſio ex fœdere Catholico proceſſit. Opera namque indefeſſi Matthæi Helt Religionis Catholicæ zelantiſſimi Propugnatoris fœdus initum fuerat inter Cæſarem, Regem Ferdinandum eius fratrem, duos Duces Bauariæ, Georgium Ducem Saxoniæ, aliosque Catholicos Germaniæ Proceres, vt ſeditioſæ Smalcaldicæ Lutheranorum coniunctioni ſe opponerent, cui fœderi Pontifex ſe etiam adiunxit, vt ſubiectæ literæ ad Duces Bauariæ, qui eundem Pontificem de Lutheranorum maligna mente certiorem fecerant, oſtendunt.

Dilectis filijs Nobilibus viris Vuillelmo, & Ludouico Bauariæ Ducibus.

Paulus III. lib. breu. anno 5. pag. 189.

Paulus fœderi catholico ſe adiungit.

Dilecti filij ſalutem. Eximia, & ſingularis Nobilitatum Veſtrarum pietas, omni commendatione, & laude, apud nos, & omnes digna eſt, quòd illa, pro tuenda Fide Catholica nulli, neque labori, neque impenſæ parcendum vmquam duxerint, ſicut, & ſæpè aliàs, & nunc maximè fecerunt, cùm ad nos dilectum filium Georgiũ Srokamer, familiarem ſuum, virum prudentem miſerunt, ac de Lutheranorum moribus exoriri, iſtic incipientibus, nos edocuerunt, quæ veſtra vigilantia (meritò) nobis fuit ſummè accepta, & grata, hæc eſt enim cura omnium, maximè noſtro pectori infixa, noſque ram premit, quàm debet, itaut quamnis bello Turcico toti intenti, atque occupati ſimus, grauiſſimiſque impenſis propè obruamur, non tamen ſimus iſtam quoque partem, quantum vſque præſtare poterimus, vnquam negaturi: ſed omnes rationes, & neceſſitates noſtras ſuperaturi: quamobrem, & hæc ſtatim Cæſareæ Maieſtati ſignificauimus, ſimuſque eam ad hoc nobiſcum ſuſcipiendum, adhortati, & iſtuc ad dilectum filium Cardinalem Brunduſinum Legatum noſtrum ſcripſimus, vt ſuper his cum Sereniſſimo Rege Romanorum, & Nobilitatibus Veſtris agar quàm diligentiſſimè, vt in commune conſuli, & opportunè prouideri poſſit. Nos quidem, vel noſtra ſponte, atque officio adducti, vel veſtra probitate, ac ſtudio incitati, omninò decreuimus, quantum quidè nobis licuerit, huic rei non deeſſe, omneſque in eo difficultates noſtras peruincere, ſicut hæc etiam pleniùs ex literis dicti Georgij, quocum ſimus diffuſiùs collocuti, Nobilitates Veſtræ intelligent. *Datum Romæ XIX. Ianuarij MDXXXIX. Anno V.*

De concordia cũ Lutheranis agitur

2 Dum igitur de hoc firmando fœdere agebatur, aliquæ literæ Ducis Henrici de Brunſuich Catholici fœderis Principis, in manibus Lantgrauij Haſſiæ, qui ex præcipuis Smalcaldicæ confœderationis vnus erat, peruenerunt, quas cùm legiſſet, ſuſpicari cæpit, ne armorum impetus aduerſus Lutheranos verteretur. Qua de re irritatus, & à communi Proteſtanrium diſcrimine, & ab illata ſibi contumelia, qua epiſtolæ illæ eum penè dementem declarabant, omni ſtudio elaborauit, vt ſoeij conuentus Smalcaldici, ad agendum de tanto periculo Francfordiam conuenirent. Hoc interim ſpatio Pontifex, Imperator, cæterique Catholici Principes, rectè conſiderantes, plenam difficultatibus, periculiſque rem eſſe Lutheranorum depreſſionem armis pertentare, eò quòd Proteſtantes adeò aucti eſſent, qui ni ſuperarent, pares ſaltem Catholicis numero eſſent; idcircò de concordia agendum cum Proteſtantibus ſatiùs eſſe decreuerunt. Præſertim, quod iam Pontifex Marchionis Brandeburgenſis rogatu, vt anno ſuperioti diximus, Cardinalem Aleandrum ſuum à Latere Legatum, in Germaniam miſerat, vt de concordia inter Catholicos, & Lutheranos ageret; & inſuper quia multi Lutherani Concionatores, maximèque duo quaſi aliorũ Coryphei Philippus Melancthõ, ſcilicet & Martinus Bucerus concordiam cum Catholicis oprare videbantur. Sed Io: Cochlæus, cui verſutia iſtorum verſipellium benè cognita erat, fraudem, vt magis incautos deciperent, & non pacem tale iſtorum deſiderium iudicabat, de qua re ita Gaſparo Contareno Cardinali ſcripſit.

Reuerendiſſimo Domino, Illuſtriſs. Principi Contareno S.R.E. Cardinali Tit. Sanctæ Mariæ in Aquirio Domino ſuo colendiſſimo.

Io. Cochlæus. t. 5. Arch. Vat. ſign. n. 3224. à fine.

Reuerendiſſime Domine, clariſſime, ac nobiliſſime Princeps. Philippus Melancthon ſimulat quidem in pleriſque ſcriptis ſuis deſiderium pacis, & concordiæ, vbi autem ſerio de pace cum ipſo agitur, nihil eſt eo intractabiliùs, nihil vafriùs, nihil proteruiùs. (Et paulò poſt.) Dolet mihi, ſpargi nunc famam, quòd Papa miſerit ad eum, neſcio quem Italum, qui ei promittat quingentos quorannis ducatos, vt in Italiam ſe recipiat, immò ex Vrbe ſcriptum eſſe audio, ſi non ſit ſatis promittere quingentos, vt promittant mille. (Et infrà.) Nollem ab eo illudi falſis blanditijs Papam, & Cardinales. Scio enim neminem hoſtilius contrà eos viginti iam annis egiſſe, neque adhuc video vllum beneuolentiæ, erga vos ſignum, nec credo, cum vllis pollicitationibus à Vittemberga, aut à falſa doctrina diſtractum iri, & ſi vellet ipſe, non permitteret ipſi Princeps Elector Saxonius, in cuius terra degit, cum, & fide data obſtrinxit eum, ne diſcedat. Sed nec Bucero vllam puto habendam eſſe fidem, quamuis blandè ſcribat, aut pacem offerat, Apoſtata enim eſt, nunc Zuinglij, nunc Lutheri partium, qui modò Auguſtæ, modò Argentorati, modò in alijs Imperij magnis Ciuitatibus plebes aduerſum Papam, & contra Clerum in odium concitat; ſemper vagus, verſipellis, & malignus, qui nuper à Lantgrauio Haſſiæ Lipſiam miſſus eſt, in tractatu multa contra ſectæ dogmata largitus eſt, quæ poſtea ſcripto comprehendit, noſtriſque tradidit, paulò tamen poſt aliud tranſmiſit ſcriptum, quo nihil ſæniùs, aut maligniùs hactenùs in omnem Clerum vnquam prodijt. Non eſt igitur credendum fraudulentis huiuſmodi hominum blanditijs, & ſimulationibus. *Miſſæ X. Kalend. Martij M D X X X I X. Deuotus Sacellanus Io: Cochlæus.*

Simulati, & verſipelles Lutherani Theologi fingunt pacem optare.

Attamen ſperantes maximum ex concordia bonum oriturum, cùm Francfordiæ Proteſtantes conueniſſent, illuc ſuos Legatos, vt cum Proteſtantibus de concordia agerent, miſerunt Impe-

rator

Proteſtantes Francfordiæ cõueniūt, & ibi de concordia agitur.

rator Io:Veſſalium Archiepiſcopum Lundunenſem, Ferdinandus verò cum ſumma poteſtate, Electores Palatinum, & Brandeburgenſem, qui omnes ad conuentum, cum ſequenti Inſtructione acceſſerunt.

Summarium Inſtructionis Regis Romanorum data Oratoribus ſuis deſtinatis ad Dietam Lutheranorum Francfordieñ, vnà cum Archiepiſcopo Lundoneñ Oratore Cæſareo.

N. S Card. Spad. tom. 15. p. 398.

,, 3 Oratores miſſi ad Dietam Francfordieñ die
,, 5. Februarij 1539. Viennæ, fuerunt tres, Ar-
,, chiepiſcopus Lundeñ pro Cæſarea Maieſtate,
,, & Melchior à Lambeg, & Doctor Iacobus
,, Francfurter pro Maieſtate Regis Romanorum
,, habuerunt in mandatis, vt cùm primùm
,, Francfordiam veniſſent, redderent Illuſtriſſi-
,, mis DD. Ludouico Palatino Rheni, ac Ioachi-
,, mo Marchioni Brãdeburgẽſi Electoribus Prin-
,, cipibus literas credentiales Suæ Maieſtatis.
,, Deindè narrent, Legationem eorum ideò à
,, ſuis Regibns decretam, quod ſuperioribus
,, Menſibus ipſe Elector Brandeburgenſis, dum
,, Rex Romanorum Budiſſinæ Luſatiæ eſſet, red-
,, diderit Maieſtatem ſuam per literas certiorẽ,
,, ſe valdè cupere cauſam litigioſæ Religionis,
,, inter Cæſaream Maieſtatem, & Proteſtantes
,, (ſic enim Lutheranos appellant) concorda-
,, tam eſſe. Maieſtatem Suam, tùm in ſe recepiſ-
,, ſe dare operam apud Cæſarem Fratrem, vt id
,, tanquam Religioni Chriſtianæ vtiliſſimum,
,, executioni mandaretur. Itaque perſtitiſſe,
,, quod promiſerat, eos verò Palatinum, &
,, Brandeburgenſem fuiſſe ſubditis, vt ſciunt
,, mediatores.
,, His tanquam per procemium dictis, narra-
,, rent à principio, quòd anno 1532. tranſactum
,, fuiſſet Norimbergæ inter Cæſaream Maie-
,, ſtatem, & Lutheranos, ne ſcilicet aliquid inno-
,, uaretur in cauſa fidei, vſque ad futurum Con-
,, cilinm, quæ Induciæ etiam Ratisbonæ, ac de-
,, mùm Cadani confirmatæ, & renouatæ fue-
,, runt, quamobrem expoſtularent, eas Inducias
,, non fuiſſe à Lutheranis obſeruatas, ſed contra
,, multis modis violatas, nam cæremoniæ vete-
,, res abrogatæ; Clerus bonis ſuis ſpoliatus, &
,, multa alia ab ipſis Lutheranis, contra fas, &
,, ius commiſſa fuerunt.
,, Cùmque ipſi Lutherani in iudicium Came-
,, ræ Imperialis ab ipſis ſpoliatis vocarentur, &
,, condemnarentur ad reſtitutionem bonorum
,, occupatorum, ſemper contumaces fuiſſe, cau-
,, ſantes huiuſmodi ſpolia pertinere ad cauſam
,, fidei, de qua cognitio in Norimbergenſi Die-
,, ta reiecta eſſet ad futurum Concilium, quam
,, quidem rem, quoniam iure tueri non poſſent,
,, deſciuiſſe à Camera Imperiali, & libellos etiam
,, in eam edidiſſe, non ſine læſione Cæſareæ Ma-
,, ieſtatis, & Regiæ. Quod etſi meritò Maieſtatẽ
,, Suã impellere potuiſſet ad expoſcendas pœnas
,, pro tali iniuria, tamen ea cauſa toleraſſe, quo
,, ſemper ab omni motu, & ſeditione in Imperio
,, Maieſtas Sua aliena fuiſſet; ſed vereri tandem,
,, niſi deinceps dicto audientes fuerint, irreſupe-
,, rabiles exitus Lutheranis ipſis imminere. Ad
,, hæc adduceretur metus Turcarum, qui iam
,, ſibi viam aperuerunt, ad inuadendam Germa-
,, niam, proindè niſi maturè rebus Germaniæ
,, cõſulatur, omnia in maximo periculo eſſe, qua-
,, ſi neceſſarium foret, tollere diſcordias, quæ
,, defenſionem Germaniæ impediunt: cui rei
,, Maieſtatem Cæſaream egregium principium
,, dediſſe in faciendo ligam, & confœderatio-
,, nem contra Turcas.
,, Ad concordiam autem faciendam nulla via
,, breuior videtur, quàm ſi exceſſus commiſſi re-
,, ciderentur, & abuſus tollerentur; prætereà de-
,, bent orare prædictos Palatinum, & Brande-
,, burgenſem, vt quoad poſsint, Lutheranos à
,, malo propoſito ſuo demoueant, ac repellant,
,, vel ſi id non poſſit impetrari, efficiant ſaltem,
,, ne eorum veneno alios inficiant, immò volen-
,, tes ad ſe accedere, excludantur, ex debito obli-
,, gationis Norimbergenſis, quam concordiam
,, ad ſanum intellectum reducere debent: id ſi
,, fiat, ſe non deſperare, quin poſteà in Arti-
,, culis Religionis facilior concordia ſequatur,
,, vbi iſta opportunè præcederent.
,, 4 Quòd ſi Proteſtantes contenderent perma-
,, nere in ſua excuſatione, & aſſerant, nihil
,, contra concordata tentaſſe, ſed omnia obſer-
,, uaſſe, tunc Oratores prædicti, debent ad con-
,, futandam hanc exceptionem, producere de-
,, clarationem ad inſtantiam ipſorummet Pro-
,, teſtantium emanatam, vt appareat executio-
,, nem eorum nullo fundamento niti, & in ſum-
,, ma id obſeruandum eſſe, quod in hoc negotio
,, omnia in eo dirigantur, & noua hæc concor-
,, dia, nihil noui afferat, ſed per eam prio-
,, ra concordata corroborentur, illæſæque ma-
,, neant.
,, Si itaque ſperent negotium hoc modo com-
,, poni poſſe, debent ante concluſionem Dietæ
,, petere auxiliũ contra Turcas, demonſtrando,
,, ob expugnatam, nuper Moldauiam, quanto
,, in periculo res Germaniæ verſentur: nam ma-
,, nifeſtum eſſe ex fide dignorum relationibus,
,, Turcam id animi habere, vt primo Vere in
,, Hungariam, vel in alias Prouincias finitimas
,, impetum faciat, & hac de cauſa ſe nunc An-
,, drinopoli continere, & magnum annonæ ap-
,, paratum facere.
,, Quarè nullum tempus dandum eſſe, ne pro-
,, pter anguſtiam temporis Comitia Imperialia
,, indicenda, cùm iſta temporis conſumatio de-
,, ſtructionem Germaniæ pariat, ſed potiùs ſta-
,, tim ſubſidium pro petitione vniuſcuiuſque,
,, quemadmodum in Comitijs Ratisbonæ con-
,, cluſum fuit, cum effectu parandum.
,, Prætereà oſtendant Comitia Imperialia ſi
,, cogerentur, damnoſa fore, ante initam con-
,, cordiam litigioſæ Religionis.
,, Si verò Lutherani noluerint prædictam
,, concordiam inire, ſed petierint, negotium ſo-
,, piri ſecundùm articulos ab Electore Brande-
,, burgenſi tranſmiſſos, tunc Oratores replicent,
,, tales, vel ſimiles articulos, neque à Cæſarea,
,, neq; à Regia Maieſtatibus acceptandos, ſed ap-
,, probandos eſſe, nam in eis conſentiendo, vide-
,, rentur facere contra decreta orthodoxæ Eccle-
,, ſiæ, quod facere nolunt, quapropter debent
,, adhortari ipſos Electores, vt ità dirigant Lu-
,, theranos, vt à tàm enormibus articulis abſti-
,, neant, & iuſtis medijs, & Chriſtianis articulis
,, contenti maneant.
,, Si verò poſt omnem adhibitam diligentiam
,, ſtatus rerum ad priorem concordiam non poſ-
,, ſit reduci, quod tamen Sua Maieſtas non po-
,, teſt credere, tunc Oratores curabunt, ſaltem
,, in hanc formam concordiam ipſam redigere,
,, ſcilicet; Quòd omnes Iuris proceſſus Religio-
,, nem concernentes, qui in iudicio Cameræ Im-
,, perialis pendent, ad vnum annum proximè fu-
turum

Digitized by Google

„ turum ſuſpendantur, ità tamen, quod è conuerſo ipſi Proteſtantes, etiam in omnibus cauſis, nullis exceptis, pacificè ſuperſedeant.

„ Quòd Eccleſiaſtici amplius bonis ſuis, non ſpolientur.

„ Quòd cæremoniæ Eccleſiæ, perindè, atque nunc ſunt, inuiolatè ſeruentur.

„ Quòd Lutherani neminem ad ligam eorum prouocent.

„ Quòd ſi quis vltrò, immò eorum ſocietatem ambiret, non recipiatur, ſed omnia in eo ſtatu, quo nunc ſunt, perſeuerent.

„ Quòd ſi huius anni tempus breuius videatur, proponatur annus cum dimidio, ac demum concedantur anni duo integri, dummodo interim neceſſarium auxilium contra Turcas non ſuſpendatur ad futura Imperialia Comitia, ſed illud nunc paretur, & deducatur.

„ Poſtremò Oratores caueant, à minimo iota huius Inſtructionis recedere, nec in aliquod conſentire, quod Cæſarea, & Regia Maieſtas non poſſint coram Deo, & hominibus defendere.

„ Quòd ſi huiuſmodi concordia vniri non poſſit, Oratores, debeant tantiſper prorogare, donec Cæſarea Maieſtas de his omnibus certior reddatur, & ab eo reſponſum habeant; ita tamen, quòd interim nihil innouetur, ſed præſens pacis ſtatus illæſus maneat.] Hucuſque Inſtructio.

5 De concordia in conuentu actum fuit, & tandem ex multis tractationibus, ſequens valdè pernicioſum decretum Religioni Catholicæ prodijt in lucem.

Extant in ms. Franciſci Card. Barb. tom. 3678. p. 20

„ Dei gratia Nos Ludouicus Palatinus apud Rhenum, Dux Bauariæ; & nos Dei gratia Ioachimus Marchio Brandeburgenſis, Pomeraniæ, Caſſuborum, Vandalorum, in Sileſia Croſnæ Dux, Burggrauius Norimbergenſis, Princeps in Rugeñ, Sac. Romani Imperij Archidapifer, & Archicamerarius, ambo Electores.

Receſſus Francfordienſis conuentus pernicioſus Catholicis.

„ Fatemur, & præſentibus notum palàm facimus, quoniam ex Norimbergenſibus Inducijs anno MDXXXII. inſtitutis, & erectis, diſſenſio quædam accidit, & Sacratiſſimus, Inuictiſſimuſque Princeps, & Dom. Dom. Carolus Romanorum Imperator, ſemper Auguſtus, Germaniæ, Hiſpaniæ, vtriuſque Siciliæ, Hieruſalem, Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ Rex, Archidux Auſtriæ, Dux Burgundiæ, Brabantiæ Comes, in Habſpurg, Flandriæ, & Tyrolis, Dominus noſter clementiſſimus ex ſpeciali Imperiali miti animo, & bonitate, ad amicam, ſubditamque interceſſionem Romanorum Regiæ Maieſtatis Domini noſtri gratioſi, & noſtrum iam nominatorum Electorum, tanquam mediatorem, atque ex ſingulari propenſione, grauiſſimorum ſollicitudinis, & curarū plenorum temporum, & extremæ neceſſitatis, ac periculorum Sacro Imperio Germanicæ Nationis, vniuerſæque Chriſtianitati imminentium, vt tandem noxia Religionis Chriſtianæ controuerſia, & diſcordia in vniuerſum tollatur, & in Chriſtianam concordiam, & vnitatem componatur, pericoloſaque inter Sacri Imperij Ordines diffidentia, & diſſimulatio exterminetur, amor, pax, quies, vnitaſque plantetur, crudeliſſimo Chriſtiani nominis hoſti Turcæ, eo perſeuerantiùs, fortiùs, magiſque ſeriò reſiſtatur, atque ità, vel ſemel vtraque, & conſcientia, & infelix Chriſtianus ſanguis, in quem Tyrannicus ille hoſtis longo tempore, ſine vlla vtili, & frugifera reſiſtentia immaniſſimè ſæuijt, liberentur, ſeruentur, & protegantur. Et præcipuè, vt ad Chriſtianum, amicumque de Religionis negotijs colloquium, eò commodiùs perueniri poſſit, conſenſit, & admiſit, vt hæc Dieta in hunc locum indiceretur, & per nos ad decentia, & tollerabilia media, ac via tractaretur. Inſuper propter eandem cauſam Reuerendum D. Io: Electum Archiepiſcopum Lundenſem, Poſtulatū Conſtantienſem, Epiſcopum Rocchildenſem Cæſareæ Suæ Maieſtatis ad Germaniam Oratorem generalem, cum plenaria poteſtate miſit, & Romanorum Regia Maieſtas ſubſcriptos Regiæ Suæ Maieſtatis ordinatos, & conſtitutos, & Commiſſarios quoque deſtinauit, adeò quod nos per diligentem noſtram, & ſeriam tractationem negotium deciderimus, concluſerimus, & in receſſu redegerimus, eo quod ſequitur modo.

„ 6 Principio Romanorum Imperator, vt eiuſmodi inter ordines diffidentia è medio tolli, & extingui, & vt ad præfatum Chriſtianiſſimū colloquium eò commodiùs perueniri poſſit, tùm etiam ex Imperiali clementia, & benignitate, eis, qui Auguſtenſis ſunt confeſſionis, eiuſdem Religionis, nunc confœderati pacē, & inducias ad menſes quindecim à data præſentium incipienda prima Maij proximè futura, vult concedere, & per literas aſſicurate, ita quòd præfatos Auguſtenſis confeſſionis, eiuſdemque Religionis confœderatos harum tempore induciarum, nemo propter Religionem armis inuadere, violenter opprimere, debellare, aut aliqua qualicumque inſidioſa practica contra eos vti audeat. (Et infrà.) Item, omnes contra Proteſtantes in his iam dictis cauſis incepti Proceſſus per Imperialem Maieſtatem ex ſpeciali gratia, & propter bonum pacis, & Imperialis Cameræ, & alijs iudicijs, pari ratione contra Mindenſes Bannum Imperiale, & præſentium, & Norimbergenſium induciarum tempore, cum effectu ſuſpendi, & in cauſis conſimilibus contra eos procedi minimè debet. Et ſi prætereà aliquis, qui Auguſtenſis ſit confeſſionis, & eiuſdem Religionis, nunc confœderatus præſentium, atq; etiam Norimbergenſium induciarum tempore ob præfatas cauſas iudicialibus Proceſſibus vlterius peteretur, & grauaretur, proceſſus tales, clauſula decreti irritantis in Norimbergenſis Imperialis pacis aſſicuratione incorporatæ, tenore nunc, vt tunc, & tunc, vt nunc caſſati, & annullati ſint, & per Cæſaream Maieſtatem ad partium grauatarum petitionem ſpecialiter caſſentur, & annihilentur.

„ Prætereà contra eos, qui Auguſtenſis ſunt confeſſionis, eiuſdemque Religionis nunc confœderati coniunctione diuiſim præfatarum induciarum, & pacis Norimbergenſis, vt ſupradictum eſt, tempore, exceptio inhabilitatis ratione religionis eorum, & fidei, quod in iudicio ſubſiſtere, aut iure agere, aut reſpondere non poſſint, in iure contra eos non practicetur, nec admittatur, ſed eis ſine huiuſmodi exceptionis reſpectu iura adminiſtrentur, & admittantur.

„ Contrà ſæpedicti, qui Auguſtenſis ſunt confeſſionis, eiuſdemque Religionis ſunt confœde-

,, fœderati, harum tempore induciatum, propter
,, Religionem, neminem, cuiuſcumque ſtatus,
,, aut conditionis fuerit, armis inuadere, vi op-
,, primere, debellare, aut qualicumque doloſa
,, practica circumuenire audeant, neque etiam
,, harum Induciarum, & quindecim menſium
,, tempore, quemqnam à nouo in ſuam confœ-
,, derationem pelliciant, innitent, aut recipiant,
,, ita tamen, quòd etiam harum Induciarum
,, tempore, propter Auguſtenſem confeſſionem,
,, & eiuſdem Religionem, nemo oppugnetur,
,, aut grauetur, & ipſa Cæſarea Maieſtas ex ſpe-
,, ciali gratia, & propter bonum pacis, apud
,, partem alteram cauere vult, vt quoque harum
,, Induciarum tempore nemo in eorum confœ-
,, derationem recipiatur.

,, 7 Præfati, qui Auguſtenſis ſunt confeſſio-
,, nis, & eiuſdem nunc Religionis confœderati,
,, tempore Induciarum quindecim menſium, Ec-
,, cleſiaſticos vbicumque habitauerint, ſinè in
,, Prouincijs ſuis, ſinè extrà, redditibus, cenſi-
,, bus, immobilibus bonis, quæ hactenùs poſſe-
,, derunt, & adhuc poſſident, minimè ſpoliare,
,, & priuare præſumarur.

,, Tertiò, cùm ſperandum non ſit, vt conſtans,
,, & firma pax, conſcientiarum quies, charitas,
,, amicitia, & recta, veraque in Imperio confi-
,, dentia conſequi poſſit, niſi in Religione, tan-
,, quam cauſa principali, bona Chriſtiana, con-
,, ſtans concordia fiat, præfatus Imperatoris
,, Orator conſenſit, vt Romanorum Cæſarea
,, Maieſtas Dietam fore prima Auguſti proxi-
,, mè ventura, Norimbergæ celebrandam indi-
,, cat; ibi Ordines Romanę Eccleſię adhęrentes,
,, & Status Auguſtenſis confeſſionis, cum eiuſ-
,, dem Religionis, nunc confœderatis, vtrinque
,, per ſeipſos, aut ſi magis placet, per ſuos Ora-
,, tores comparere debent. Sic tamen, vt miſſi
,, ab vtraque parte, boni, tractabiles, docti, ſa-
,, pientes, Deum timentes, pacis, & honeſtatis
,, amatores ſint Viri, non cerebroſi, non conten-
,, tioſi, non duri, & ceruicoſi, atque etiam, à
,, quibus mittitur Ordinibus, ſua ſecum affe-
,, rant teſtimonia. Hi ſtatus, aut eorum Orato-
,, res de numero perſonarum doctorum Theolo-
,, gorum, & grauium, ſapientiumque laicorum,
,, pro iam dicta conditione, de duplici concor-
,, dabunt ordine, ſine exceptione, videlicet ma-
,, iori, & minori, quos fidei cauſa, primùm
,, quidem per maiorem electorum Virorum or-
,, dinem, poſt per minorem proponatur, de ea
,, Chriſtianè, pacificè, & benignè vltrò citròque
,, conferatur, & ad Chriſtianam concordiam
,, elaboretur, & poſt id, de quo tractatum, &
,, definitum eſt, omnibus Statibus, & Ordinibus
,, comparentibus indicetur.

,, Et quamuis nos prædicti Principes Electo-
,, res, tanquam mediatores ad cauſæ vtilitatem,
,, ex noſtris perſonis, & in Imperatoris eſſet
,, arbitrio, ad Pontificiæ Sanctitati ſignifican-
,, dum, ſi fortè eandem Dietam Sua Sanctitas
,, per ſuos Nuntios inuiſere velit, tamen hi, qui
,, Auguſtenſis ſunt confeſſionis, & eiuſdem Re-
,, ligionis confœderati, ex cauſa, quòd Papam
,, pro Chriſtianæ Religionis Capite non tene-
,, ant, neque agnoſcant, & proindè proteſta-
,, tioni eorum priùs factæ aduerſetur, conſentire
,, noluerunt, vt in hanc concordiam vocaretur,
,, putant etiam ſuperuacaneum eſſe, ipſum ſuos
,, Oratores, in prædicta Congregatione, & col-
,, loquio, vt præfertur, habere, (Nonnullis alijs
,, interiectis ſubditur.) Extrà has Inducias om-
,, nes Anabaptiſtæ, & aliæ impiæ, non Chriſtia-
,, næ ſectę, & factiones, quę Auguſtenſis con-
,, feſſionis, & confœderarorum doctrinæ conſen-
,, tanea non docent, neque ſub Romana fuerint
,, Eccleſia, excludantur. Hæc namque à noſtra
,, parte non tolerantur.

,, 8 Auguſtenſis confeſſionis Ordines, eiuſ-
,, demque Religionis confœderati ad auxilium
,, contra Turcam pertinentes debent, & vo-
,, lunt vnà cum alijs Ordinibus in ea re ſe para-
,, re, & firmare. Porrò ſex Electores, & alij
,, Principes pręcipui, & Ordines Imperij Roma-
,, ni, Cæſareęque Maieſtatis nomine conſcriban-
,, tur, & inducantur, vt Oratores ſuos, & Con-
,, ſiliarios, cum plenaria poteſtate proxima Do-
,, minica *Exaudi* Wormatiam ordinent, quò qui
,, ſunt Auguſtenſis confeſſionis, & eiuſdem Re-
,, ligionis confœderati, ſuos Oratores quoque
,, mittent, exhibituros contra Turcas auxilium,
,, vt de eo quemadmodum, & antea in Dieta
,, Ratisbonenſi propoſitum eſt, & promiſſum,
,, vlteriùs ad id præſtandum, & perficiendum
,, conſultari, & concludi poſſit, & quicquid per
,, Electores Principes, & Generales Imperij Or-
,, dines, per potiorem, ſinè maiorem partem
,, in hac re bonum, ac neceſſarium viſum, & con-
,, cluſum fuerit, id ab eis, qui Auguſtenſis ſunt
,, confeſſionis, eiuſdemque Religionis confœde-
,, rati, vnà cum alijs Imperij Ordinibus ample-
,, ctatur, & obſeruetur. (Et nonuullis interie-
ctis, additur.)

,, Proindè nos mediatores Cęſareę Maieſtatis
,, Oratori conſuluimus, ipſumque eo induxi-
,, mus, vt propter pacem, & auxilium contra
,, Turcas, per id non impediretur, conſenſerit,
,, quòd hic Receſſus ad Imperatorem mittatur,
,, vt poſſit ſuper eo Sua Maieſtas deliberare, &
,, quod clementiſſimę ſuæ voluntati, ac animo
,, placuerit, concludere. (Poſt nonnulla alia in
,, calce decreti, hæc adiecta ſunt) Atque in ve-
,, ritatis robur, nos Romanorum Cęſareę, &
,, Regiæ Maieſtatum, Orator, & Commiſſarius,
,, & nos ambo Electores, nempè Palatinus, &
,, Brandeburgenſis mediatores, & nos Io: Fede-
,, ricus Dux Saxoniæ, quòd his Regiæ Maieſta-
,, tis Romanorum Regis titulo non conſenſeri-
,, mus, ſed circa Cadanenſem, & Viennenſem
,, concordiam permanere volumus. Et nos Phi-
,, lippus Lantgrauius Haſſiæ Comes in Catze-
,, nellenbogen, & poſtea nos Conſul, & Magi-
,, ſtratus Ciuitatis Francfordiæ ſigilla noſtra his
,, appendi fecimus. *Datum, & actum Franc-
fordiæ ad Mœnum. Sabbato XIX. Aprilis à Natiui-
tate Chriſti Domini Noſtri MDXXXIX.*

Huiuſmodi concordia, ſic firmata, Catholicis omnibus, non modò propter Religionis detrimentum, verùm etiam propter politica Imperatoris, & Regis Romanorum damna, maximoperè diſplicuit. Archiepiſcopus verò Lundenſis propriæ conſcientiæ, pro præſtito conſenſu, ſtimulis agitatus, vt ſuam cauſam defenderet, ſtatim Pontifici literas dedit, & veloci curſu Hiſpaniam ad Imperatorem petijt, ſperans, ſe poſſe ijs ſuadere, huiuſmodi concordiam neceſſariam fuiſſe, & vtilem etiam ſummoperè futuram. Sed Cardinalis Aleander Legatus Pontificis, quem præ cęteris hoc concordię decretum offenderat, & Ferdinando voce, & Pontifici opera ſui à ſecretis familiaris Romam ad hoc miſſi, perſuaſit, omne adhibendum eſſe ſtudium, vt Imperatori tale decre-

Litera Aleandri apud Palauic. tom. 1. lib. 4. c. 8. nu. 11.

Agitur de reſcindendo decreto cōcordiæ cōuentus Francofordienſis.

decretum non eſſe ab eo approbandum, demonſtrarent. Qua de re, cùm Ioannem Riccium Montepolitianum in Hiſpaniam Paulus decreuiſſet tranſmittere, vt ab Imperatore extrahendi ex Sicilia frumenti, quo caritatis tempore ſuis populis ſubueniret, facultatem obtineret: dedit etiam illi in mandatis, agendi cum Cęſare, de hac iniqua concordia reſcindenda; eique ſequentem tradidit inſtructionem.

M.S. Franciſci Card. Barberini to. n. 267.

9 Cum eo nefario decreto Francfordienſi niterentur Lutherani Germanos omninò ab obſequio Sedis Apoſtolicæ diuellere, Pontifex, Internuntij opera, Cęſarem monuit, vt illud decretum Cæſarea auctoritate reſcinderet: conceptum enim id fuiſſe contra mentem Cæſaris, ac contra mandata Oratori data, nec confirmari poſſe, niſi Cęſar à fide, & obſequio Sedis Apoſtolicæ, cuius ſe primogenitum appellat, deficere videretur; nec ſine etiam maximo damno Cameræ Imperialis iudicia diſſolui: malè obſtringi Cęſarem, ne quindecim menſium fluxu ius ſuum in Gueldriam contra Ducem Iuliacenſem perſequi poſſet. Saxoniæ Electorem apertè Regis Romanorum creationem oppugnare, nec Religionis tantùm cauſa, ſed alijs de cauſis Cęſareę prudentię non incognitis permoueri: non enim Cęſarem latere, vt Fratri Regi, Viennę illuſerit, cùm poſt promiſſum pro illius creatione conſenſum, acceptis iuribus beneficiarijs à Rege, re infecta diſceſſerit. Verti etiam maximo damno rei Catholicæ, quòd nullus Catholico fœderi accedere poſſit, ſequeſtræ illius pacis flexu, cùm multi acceſſuri illi forent, ex quorum coniunctione Lutheranorum vires debilitandæ erant. Principes omnes Catholicos decretum illud Francfordienſe damnare, nec à Cæſare confirmandum opinari, ita vt à magno Principe Germano hæc concepta verba ſcripta ſint. [Nihil vmquam nebuloſius eſſe actum, quàm quod actum eſt per Lundenſem, & Regios Commiſſarios in illa Dieta.]

Quà perniciosum fuerit Religioni Catholicę decretum Francfordienſe.

10 Queſtus porrò eſt grauiſſimè apud Cæſarem de Lundenſi Archiepiſcopo ob Sacramenti, quo ſe obſtrinxerat Pontifici, Religionem violatam; acceptorumque à Sede Apoſtolica beneficiorum immemorem extitiſſe, necnon contra Cęſarea mandata iniquis Lutheranorum poſtulatis, cum maximo Sedis Apoſtolicæ dignitatis damno, nec minore Cęſareę Maieſtatis iniuria aſſenſiſſe: certiſſimè conſtare venalem Lundenſis animum à Lutheranis corruptum fuiſſe, ab Auguſtenſibus duo millia aureorum ſupra quingentos accepiſſe, promiſſaque illi annua quatuor millia aureorum à Rege Danię Lutherano ex vectigalibus Lundenſis Archiepiſcopatus; illum in rebus Hungaricis perfidè ſe geſſiſſe, ac nefaria meditatum, callere fraudibus, & dolis, ſeque in Hiſpaniam non vocatum contuliſſe, vt mendacijs Cęſaream Maieſtatem ſubornaret: egregiè enim in caput ſuum mentitum, cùm finxit adactum neceſſitate, ſe pactæ cum Lutheranis concordię aſſenſiſſe, quòd tunc duodecim millia peditum in auxilium Lutheranorum arma ſumpſiſſent, collectas enim tantùm fuiſſe copias ad quatuor, vel quinque millia, quę non Lutheranis, ſed Henrico Duci Wittembergenſi ſtudebant, quibus territi Lutherani impulere Lundenſem, vt Henricum Ducem Witrembergenſem Cæſareo nomine deterreret, ne cogeret nouum exercitum, dum de pace cum Lutheranis colloquia conſerret. Cùm verò idem Lundenſis perſuadere niteretur Cęſareę Maieſtati, vt Lutheranos in ſuſceptis erroribus toleraret, ac propterea ſponderet Germaniam vniuerſam ad ipſius nutum flectendam, circumagendamque, monuit Cęſarem Pontifex Lundenſem à vero admodum aberrare.

Archiepiſcopus Lundenſis pecunia à Lutheranis corrũpitur.

11 In primis omninò alienum eſſe à Cęſareę Maieſtatis dignitate, talia ipſi referri, cùm ipſa ſit firmiſſima Catholicorum columna, fidei Chriſtianæ, & Sacroſanctę Eccleſię propugnaculum, cùm ſemper Religionem, & publicę rei Chriſtianę commoda priuato commodo prętulerit: non deeſſe alias rationes iuſtas, & honeſtas, quibus Germania pacari poſſit: non defutura Cęſari Pontificia auxilia pro Hęreticis frangendis; ac cœcis ipſis manifeſtum eſſe decretum Francfordienſe mandari operi non poſſe, niſi vniuerſa Germania ad Lutheraniſmum deficeret, quod ſanè contingere facilè poterat. Cęſaream auctoritatem defecturam, cum Lutherana ſecta omne Rectorum iugum excutiat, & libertatem vnam prædicet: parum videre Lundenſem, qui perdita Religione, aut diſcrepantre inducta, Imperium ſeruari poſſe arbitretur: triſte eius rei exemplum eſſe Imperium Orientale, quod vbi à vera Religione, & obſequio Romani Pontificis, & Sanctę Sedis Apoſtolicę deſciuit, acciſis paulatim viribus cecidit in ſeruitutem Turcarum, qui eo occupato ſingulis annis tyrannidis ſuæ terminos proferunt; parum notas videri Lundenſi Lutheranorum fraudes, qui ſempee maligno, & improbiſſimo animo egerint cum Cæſarea Maieſtate, ac diſſidiorum de Religione componendorum ſpecie, Religionem delere ſemper moliti ſint.

12 Triſtia eſſe illius rei exempla, Dietam Spirenſem anno huius ſæculi XXVI. Norimbergenſem anno XXXII. Cadanenſem anno XXXIV. quando Dux Vldericus Wittembergenſem Ducatum recuperauit, conſtititque eos motus à Lantgrauio, ſocijſque Lutheranis concitatos fuiſſe, non Religionis cauſa, ſed vt ille Ducatus Regi Romanorum adimeretur: eius rei etiam exemplum eſſe colloquium Viennenſe, quando Electoe Saxoniæ acceptis regalibus, electioni Regis Romanorum celebratæ aſſentiri noluit, id etiam conſtare ex poſtrema execranda Dieta Francfordienſi, in qua plura capita non ſpectantia ad Religionem ius Cæſareum lædunt. Non deerant eo argumento plures aliæ rationes, quas ſilentio premi ſignificauit Pontifex, quòd de optima Cęſaris voluntate præſideret. His expoſitis de reſcindendo decreto Francfordienſi, cùm Cæſarea Maieſtas, atque alij Principes Chriſtiani optimè agnoſcerent, ob difficultates temporum, celebrari tunc non poſſe Concilium œcumenicum, quod iamdiù indixit Pontifex, ab eodem conſultum eſt Cæſari, vt de Comitijs Imperialibus celebrandis cogitaret, ad eos motus compeſcendos, diſturbandumque Nationale Concilium, in quo innumeri errores Cæſareorum Adminiſtrorum culpa admitti poſſent, nec minora damna in Cæſaream, & Regiam Maieſtatem ex huiuſmodi Concilio redundarent, cùm ex eo manifeſta Schiſmata, tàm in ſacro, quàm in prophano ſtatu emerſura eſſent.

Dietæ Germanicæ ſemper Religioni Catholicæ obfuerunt.

13 Conſuluit etiam, vt indicendo Conuentui Ordinum Imperij Cæſar intereſſet, ac ſi non poſſet, eos conſtitueret Procuratores, vt admiſſi (eo abſente) errores non patrarentur: interea omni ſtudio, & contentione Catholicorum fœdus augere, atque ad ſe nonnullos ex aduerſarijs pellicere niteretur; mitteret etiam aurum milita-

re,

te, vt fœderatis adderet animos, fluctuanteſque ad ſe pertraheret. Certiorem etiam reddidit Cæſarem, à ſe Internuntium decretum iri ad Principes Catholicos, ad eos in ſacro fœdere confirmandos, qui etiam aurum ſubſidiarium ſpondeat, pendatque, ſi bello decernendum ſit, pro tuenda Religione, aſſerendaque Sedis Apoſtolicæ, Cæſareæque Maieſtatis auctoritate. Optimum etiam fore, Hiſpanas copias, vel Italicas ſpecie belli Turcici mittere in Germaniam, caſque in ditione Regis Romanorum ſuſtentare, vt ingruente neceſſitate in hoſtem ſint comparatæ, accinctæque. Videri etiam propalanda in Germania, quæ Rex Angliæ tecenter pro emendandis ſuis erroribus geſſerit, vtque illius ad veram Religionem reuocandi ſpes affulgeat, cùmque maledicta ſecta Lutherana in Poloniam irrepere affectet, Oratoris opera Poloniæ Regem hortetur, vt tantum malum arceat: mitti quoque ea de cauſa Internuntium, qui filio Poloniæ Regis luſtratum ſacra Pontificia prece enſem deferat, præſtarique etiam in ea re poſſe optima officia à Romanorum Rege.

Maria Regina Cæſaris ſoror Lutheranis fauet.

54 Significauit etiam Pontifex Cæſari, ſe ea Religione, qua de gerendo optimè Pontificatu Deo obſtrictus ſit, permotum paternè queri de Maria Regina Cæſaris Sorore, quæ clandeſtinè factioni Lutheranæ faueat, eamque efferat; ſubmiſſiſque hominibus, cauſam Catholicorum deprimat, atque optimè ab Adminiſtris Cæſareis conſtituta impediat. Certiſſimè conſtare Pontifici, ipſam, quo tempore Smalcaldiæ initum eſt Lutheranorum fœdus, Oratorem in eo conuentu tenuiſſe; cùmque Adminiſtri Cæſarei Catholicorum Principum fœdus promonerent, atque Electores Rheni conſtituiſſent, illi nomina ſua adſcribere, Reginam Mariam, accepta ea fama, Treuerenſi Archiepiſcopo literas dediſſe, quibus vetuit id fœdus amplecti, à quo Cæſaris voluntas abhorreret, atque ita id ſanctum opus diſcuſſum, eademque ſtropha alios Electores ab eo fœdere reuocaſſe: quæ Mariæ Reginæ literæ ab Archiepiſcopo Treuerenſi miſſæ fuere ad eum Cæſareum Adminiſtrum, qui eam ſubſcriptionem vrgebat, de quibus Cæſar ipſe certior fieri potuerit. Significatum etiam eſt Cæſari, eamdem Reginam, quo tempore Galliæ Rex mittebat ad Regem Romanorum Oratorem Epiſcopum Laſcuerenſem, vt cum Regia Maieſtate, & Legato Apoſtolico de Religionis aſſerendæ rationibus conſilia conferret, ſcripſiſſe Abbati Vincentio Cæſareo apud Gallum Regem Oratori, ne Epiſcopum Laſcuerenſem ſine nouis Cæſareæ Maieſtatis mandatis proficiſci ſineret. Quibus cauſis permotus Pontifex cùm in animum inducere non poſſet Reginam Mariam à tot Catholicis Principibus trahentem originem, cum Cæſare, Regeque Romanorum accerrimis Eccleſiæ Catholicæ, ac fidei propugnatoribus educatam, in ea crimina ſponte ſua labi potuiſſe, ſed potiùs ab improbis Adminiſtris ad conſilia improbiſſima inclinatam, impulſamque, propterea Cæſarem hortatus eſt, vt ſalutis animæ procurandæ, honoriſque Cæſarei tuendi ergò, ſedulam operam ad præfocanda in ſuo fomite grauiſſima ea mala nauaret: interea omni ſtudio Pontificem incubiturum, vt Electores Principes fœderi Catholico ſe coniungant, vireſque omnes ad conflanda auxilia adhibiturum.

Ex Ital.

15 Hæc vbi Cæſar ab Internuntio Pontificio accepit, ac ſimul deferri pro aſſerendo Religionis ſplendore auxiliaria arma, atque vltimum Francfordienſe decretum perpendiſſet, Pontificia circa id monita ſummę prudentię laude commendauit; & quia Pontifex referebat ad Cęſarem, quid in ea re conſilij ſuſcipiendum eſſet, ac temporis vrgebat neceſſitas, nec id decretum ratum habendum, nec prolixiores circa illud nectendas moras, reſpondit Cæſar Pontifici, ſe decretum Francfordienſe iuſta lance libraſſe, comperiſſeque contra dignitatem, auctoritatemque Sedis Apoſtolicæ conflatum, atque adeò ratum non habuiſſe, nec quidquam circa id decretum, ſine aſſenſu Pontificio actum: porrò animaduertendum, ne aberrantes à Fide Catholica efferantur in extremam deſperationem, ex denegata illius fœderis confirmatione, atque in extrema flagitia prorumpant, temporumque difficultate, acerbitateque, ac Turcici belli terrore, & diſcrimine in rem ſuam vtantur, & inſoleſcant, ſeque etiam ex arcano fœdere Regi Angliæ coniungant, eorumque gratia fulti terrorem incutiant nonnullis, qui in Fidei Catholicæ conſtantia hactenus perſtiterunt.

M.S. Frãciſci Barberini ſig. n. 2678. pag. 33. Ex Ital.

16 Quod ad Comitia Ordinum Imperij celebranda in cauſa Religionis attineret, poſt conuentum Ratisbonenſem fuiſſe animaduerſum, rem eſſe periculi plenam alia indicere Comitia, perpenſa maximè ſanctione Ordinum Imperij, ſine Cæſareæ Maieſtatis aſſenſu edita, nimirùm, vt Papa Clemens de conuocando Concilio rogaretur, quo non conuocato, Cæſar Imperiali auctoritate illud certo temporis flexu conuocaret, ac ſi huic muneri is deeſſet, vt ipſi Ordines Concilium Nationale cogerent, pro componendis Religionis diſſidijs, pacandaque Germania, alijſque circa Diuina conſtituendis. Ex eo verò tempore res ſemper in peiorem ſtatum prolapſas, ac Lutheranos magnam Germanorum partem in ſuam opinionem pellexiſſe: atque adeò apud omnes conſpicuum, & exploratum exiſtimatum eſſe, ſi noui Ordinum conuentus fierent, non compoſitis priùs fidei, ac Religionis diſſidijs, decreta ex ijs eruptura Fidei Catholicæ aduerſantia, exitialiaque Sedis Apoſtolicæ auctoritati; ac licèt Cæſar certi quid de ſe ſtatuere non poſſit, antequam cognouerit, qui ſequuturi ſint rerum exitus poſt expugnatum Caſtrum nouum, quæue ſint Turcarum conſilia; tamen æqua lance libratum eſſe ac iudicatum, non debere Cæſaream Maieſtatem conuentui omnium Ordinum Imperij intereſſe, ne quid ipſa præſente contra auctoritatem Pontificis, Sediſque Apoſtolicæ decernatur: tunc enim non futurum in Cæſaris poteſtate, vt huic malo remedium adhiberet, ac niſi Cæſar eum Sedis Apoſtolicæ reſpectum ob oculos propoſitum haberet, Cæſareæ Maieſtatis, Regiſque Romanorum commodis verſum iri, vt Comitijs intereſſent, in quibus Imperatoriam Regiamque auctoritatem confirmaturi eſſent.

Cæſar nouum conuentum, nouumq; colloquiũ in Germania proponit.

17 Interim viſum eſt Cæſareæ Maieſtati, ſi Pontificia Sanctitas rem approbaret, indicere alium conuentum in Germania, reformandi decreti Francfordienſis gratia; eaque occaſione, eoque tempore Viros ſapientes, ac pacis cupidos pro Religionis diſſidijs componendis in colloquium vocare, cui Pontificij Internuntij, Cæſariſque, & Regis Romanorum, aliorumque Principum Catholicorum Germanorum Oratores cum aberrantium Principum Oratoribus intereſſent, ad quod etiam Rex Chriſtianiſſimus nomine Regio virum inſignem mitteret, vti ſe

miſſurum poſtremis literis ad Cæſarem datis ſpoponderat.

Præterea cùm . . . . optimè ad hæc, & alia pro fide aſſerenda, & pro hæreſum extinctione propenſa ſit, huic operi ſummopere conferre, vt ipſa Catholico fœderi defendendi ſui cauſa, inito inter Cæſarem, Regem Romanorum, ac Principes Catholicos adhæreat (rem enim ipſius Sanctitate dignam, atque exemplum alijs egregium præbituram, maximè cùm fœdus illud non ſit offenſionis cauſa; exinde enim Catholicorum animi confirmandi, aberranteſque faciliùs ab errore reuocandi ſint) proptereaque apud Germanos Trapezitas vim auri inſignem deponat ad minus quinquaginta aureorum millia, cùm Cæſar nomine ſuo centum quinquaginta millia aureorum in ſtipendia militum in eo ſociali bello numerarit; ac quia tempus rati habendi decreti Francfordienſis in menſem Octobris proximè futuri deſiturum erat, ne res in apertum bellum cum aberrantibus erumperet, ſcripſit Regi Romanorum, vt nouum conuentum indicat.

18 Verùm huiuſmodi concordia parum profuit, nam non ſolùm, vti ſperabatur, hæreſis Lutherana coërcita non fuit, ſed magis in dies velut cancer vbique ſerpebat, ſicuti Ioannes Cochlæus Cardinali Gaſparo Contareno nunciauit. *a* [Ri-

a Io. Cochl. ext. in ms. Vat. ſig. n. 3224. propè mediū

Lutherana hæreſis ſemper creſcit.

,, dicula enim ſunt, quæ iſti homines attentant,
,, nihilo ſeriùs tamen per ea demetunt, ac rapi-
,, unt totum tractum Aquilonis, non modò Sa-
,, xoniam vniuerſam, cum ora tota maris Bal-
,, tici, ſed & ampla Daniæ, Sueciæque, & Nor-
,, uegiæ Regna, in quibus innumeros ordinauit
,, Sacerdotes tales Pomeranus nouus ille Epi-
,, ſcopus Wittembergenſis, & nunc ex terris no-
,, ſtris ad eum, atque Lutherum viritim accur-
,, runt ſartores, ſutoreſque depauperati, & no-
,, uarum rerum cupidi, qui tales Sacerdotes fieri
,, cupiunt. (Et paulò poſt:) Procraſtinatur de
,, anno in annum generale Concilium, interim
,, verò ſecta hæc ita creſcit, & inualeſcit, vt to-
,, tam occupet Terram. Kal. Iulij MDXXXIX.]

Et Cochlæum non aberraſſe luce clarius patuit, cùm hoc anno, poſt mortem maximopere lugendam Georgij Ducis Saxoniæ verè Catholici, tota illa Prouincia Lutherum receperit. Qui, cùm viueret, in omnibus locis, quæ in Luſatia, Miſnia, Saxonia obtinebat, incorruptam Catholicæ fidei puritatem aſſeruerat, cuius mortem planxit Iacobus Sadoletus Cardinalis literis *a* ad Ioannem Cochlæum datis.

a Sadolet. lib. 11. epiſt.

,, Tanto dolore ſum affectus, vt moderari mi-
,, hi ipſi non queam; quid enim eſt, quod me
,, amantiſſimum talium Virorum, & rei Chri-
,, ſtianæ publicæ, maiori dolore conficere po-
,, tuerit, quàm tanti Principis mors, quæ, vt
,, ipſi forſitan matura, rei quidem publicæ ex-
,, titit peracerba, mihi verò tantum mœroris,
,, tantumque luctus attulit, vt penè mihi ſolus
,, in hac calamitoſa conditione temporum vide-
,, ar eſſe relictus, qui cùm die, noctuque de Re-
,, publica cogitans, in hoc curas conſumerem
,, omnes meas, vt aliquando reconciliata Ec-
,, cleſiæ vnitate, in pace, & otio debitum cul-
,, tum Deo tribueremus, maximam cuius rei
,, ſpem in illo ſapientiſſimo Principe repoſitam
,, habebam, quo nunc ſublato, quid eſt, quod
,, ſperare ampliùs, aut quod noſtris conatibus,
,, & conſilijs confidere debeamus? Quamquam
,, ſolet Deus, cùm ad deſperationem penè res
,, ipſa nos deduxerit, ſubitas interdum ſpes, &
,, improuiſa auxilia fidelibus ſuis oſtendere: ete-
,, nim video pericula, quæ impendent, tuque
,, ſatis planè omnia perſcribis. Datum Carpen-
,, ctorati VII. Idus Iulij MDXXXIX.]

Sublatum illum veneno vnà cum filio, qui paulò ante præcipiti morte obierat, grauiſſima ſuſpicio fuit, eiuſque flagitij Lutheranos auctores fuiſſe indicant literæ Ioannis Cochlæi *b* ad Gaſparem Cardinalem Contarenum datæ.

,, Dolorem nobis auget fermè in immenſum
,, horrenda de toxico ſuſpicio, per quam Popu-
,, lus Dreſdenſis vehementer furebat in Medi-
,, cum, quando inopinata morte præripiebatur
,, filius, ſuppreſſus autem Patris auctoritate ali-
,, quantiſper popularis fremitus, nunc ex patris
,, ipſius obitu vehementer recrudeſcit, atque
,, inualeſcit ſuſpicio, ſuſpicantibus pluribus
,, ambos Principes noſtros veneno perijſſe, mo-
,, uentur autem ad ſuſpicandum ex accelerato
,, vtriuſque obitu. (*nonnullis de pietate eius*
,, *interiectis addit*) Paſtor Dreſdenſis, cele-
,, brata coram eo Miſſa, Communionem ſa-
,, cram, & extremam Vnctionem ei impertijt,
,, cum dixiſſet Orationem Dominicam, Saluta-
,, tionem Angelicam, & Symbolum Apoſtolo-
,, rum, atque crebro gratias Deo agens, di-
,, xiſſet: Benedictus Dominus Deus in om-
,, nibus operibus ſuis, expirauit XX. Aprilis
,, MDXXXIX.]

b Io. Cochl. in lit. ad Card. Contar. 1539. ext. in ms. Arch. Vat. ſig. num. 3224. poſt. med.

Georgius vnà cum filio veneno extinctus.

19 Nullos itaque Georgius *c* Dux Saxoniæ reliquit liberos, atque vt Henricum fratrem, eiuſque filios Mauritium, & Auguſtum ad Religionem Catholicam reuocaret, hæredes ſcripſit ea lege, ne formam Religionis immutarent, niſi parerent, Ditiones ſuas in Cæſarem, ac Ferdinandum transfudit, donec vel frater, vel eius liberi, vel ex ea familia proximior conditionem impleret.

c Franc. Belcar. lib. 22. n. 33.

At dum miſſi Oratores ad Henricum Ducem ſe conferunt, vt ei legem eam proponerent, Dux Georgius diſceſſit è viuis, atque Henricus Dux continuò Ditionem omnem occupauit, eamque Lutherana hæreſi infecit, Lutherumque Wittemberga impiorum Concionatorum turma ſuccinctum, Lipſiam accerſiuit; ac delira Hæretici mendacia pro Euangelio ſuis clientibus obtruſit. Abolitus tunc eſt pius mos in Miſnæ Vrbis Eccleſia principe, diuinarum laudum nocturnis, diurniſque horis, ſine vlla intermiſſione celebrandarum ab ijs, qui raro eximiæ in Deum pietatis exemplo, ſtatis horis, in eo ſacro concinendi munere ſibi inuicem ſuccedebant, cœleſtes Angelorum ſine interrupto labore Deum laudantium choros imitaturi. Ita antiquæ Religionis facies in ijs locis mutata, ac deformata eſt. His ſubij-

Henricus recipit Ducatum Georgij poſt eius mortem.

Io. Cochl. hoc anno.

Sur. in commem.

,, cit Surius. [Hæc faciebant Principes perſuaſi
,, à Luthero, alioqui præ infira Germaniæ Prin-
,, cipibus ſpectata generoſitate, numquam talia
,, facilè attentaturi, quanquam in eiuſmodi gra-
,, uiſſimis rebus, nihil priuata auctoritate, ſed
,, totius Chriſtiani Orbis conſenſu, omnia cum
,, ſumma deliberatione & exacta maturitate
,, tranſigi oportebat. Non enim ſatis erat Lu-
,, therum dicere hæc, & pleraque alia rectè, &
,, ex verbi Dei præſcripto fieri, cùm Hæretico-
,, rum omnium ea perpetua fuerit conſuetudo,
,, vt quæuis abſurda, & impia in Orbem com-
,, menta inueherent, ea tamen verbo Dei con-
,, ſentanea, & ex verbo Dei profecta aſſererent;
,, ſed oportebat Chriſtiani Orbis ſuſtinere ſen-

,, ten-

Digitized by Google

,, tentiam . Id quidem generoſos Principes , &
,, reliquos Germaniæ Magiſtratus magis decuiſ-
,, ſet.]

20 Pontifex verò cùm ingraueſcetutis hæreſeos graſſationes plurimùm lugeret , aſſerendæ fidei ardore æſtuans animum applicuit , vt Catholicos , & præcipuè Principes à familiari Hæreticorum couſuetudine abſtraheret , quare cùm Hieronymum Rorarium Nuntium ad Regem Poloniæ Sigiſmundum ſeniorem deſtinaſſet , illi dedit in mandatis , vt Regi perſuaderet , eijcere è domo Regia impios impoſtores , ne filio ſuo hæreſis venenum propinarent . Quod ex ſequenti inſtructione , quam Pontifex Rorario dedit , innoteſcit .

Paul. III. lib. breu. anno 5. pag. 346.

Inſtructio de his , quæ dilectus filius Hieronymus Rorarius Camer. & Nuntius Noſter agere debet , Noſtro , & Apoſt. Sedis nomine apud Chariſſimum in Chriſto filium Sigiſmundum Poloniæ Regem .

Gratulabitur Maieſtati Suæ idem Nuntius Noſter de matrimonio inito inter chariſſimos in Chriſto filios noſtros Ioanoem Hungariæ Regem, & Eliſabeth filiam ſuam , ooſque illis omnem fœlicitatem optare .

Referet inde prout ſuprà ad Romanorum Regem paucis quibuſdam mutatis .

Declarabit inſuper nos ægerrimè tuliſſe intelligere , quoſdam eſſe non Dei filios apud ſummæ ſpei adoleſcentem filium ſuum , qui bonam , puramque mentem eius labeſactare nituntur , & in pernicioſiſſimas hæreſes inducere , quæ miſeræ illi Germaniæ exitio fuere , & egregio documento eſſe poſſunt , quàm aptæ ſint ad quodcumque etiam firmiſſimum Regnum ſubuertendum , nos certo certius habere Maieſtatem ſuam latere hæc , nec enim huiuſmodi homines auſuros talia perferre ad aures illas , quæ ſemper bonis pijſque operibus patuere , & his , quæ in Omnipotentis Dei cultum , & Sanctæ Suæ Sedis Apoſtolicæ dignitatem redundant : non temerè Maieſtati Suæ longam vitam elargiri miſericordem Deum , nempè , vt poſſit , dulciſſimi filij ſui vitam inſtituere , & iuuenilem ætatem , quæ ad malum citiùs , quàm ad bonum lubrica eſſe ſolet , diuinis præceptis , veluti quibuſdam frænis cohibere , & paternam ſemitam ingredi docere . Hoc , vt tantò alacriùs facere poſſit , noſtramque erga ſe paternam charitatem agnoſcat , & adoleſcens ad benè de Chriſtiana Religione , & Sanctæ Sedis Apoſtolicę dignitate promerendum animetur , prout ipſe Pater fecit , facitque , mittere nos pileum , & enſem in ſacratiſſima Natalis Domini nocte benedictos &c.

21 De Sacro , ac myſtico hoc munere ad Sigiſmundum iuniorem tranſmiſſo extant Pontificis ad eum literæ , quibus hortatus eſt , vt Regnum Poloniæ ab hęreſeos lue vindicaret , nec à circumiectis finitimis Hæreticis contaminari fineret , tùm amantiſſimis verbis dilectionem paternam , qua illum complecteretur , explicuit ; diuinum illi patrocinium comprecatus eſt , tùm in defendenda Eccleſiæ dignitate , tùm in bello aduerſus barbaros , alioſque fidei hoſtes gerendo , ſolemni denique ritu enſem , & pileum luſtratos ſacra prece in Natalitio Domini à Gneſnenſi Archiepiſcopo illi inter ſacra myſteria tradendos ſignificauit .

Sigiſmundo Secundo Poloniæ Regi Illuſtri .

Chariſſime &c. Conſueuerunt Romani Pontifices in ſacratiſſima Natiuitatis Domini Noſtri Ieſu Chriſti nocte , quotannis enſem cum pileo ſolemni cęremonia benedicere , & alicui Chriſtianorum Principum dono mittere , quem & hoc ſacro munerę ornene , & ſpirituali virtute aduerſus Sanctæ Eccleſiæ , & Catholicæ fidei hoſtes muniant , quòd ſi quando anteà , Fili chariſſime , nunc maximè , cum & Turcæ contra nos bellum gerunt , & hæreſes Sanctam Eccleſiam lacerant , pernecesſarium eſt , cùm verò nos exemplum noſtrorum Pręcedeceſſorum ſequuti ipſum enſem cum pileo in proxima Natalis Dominici nocte ſolemniter benedixiſſemus , & ad quem potiſſimum mitteremus eos , animo volueremus , Tua in primis Maieſtas Nobis occurrit , quæ digniſſima eo munere nobis videretur ; id enim cùm ætati , & virtuti congruit tuæ , tuique clariſſimi genitoris , tùm etiam vtriuſque veſtrum præſtantiſſimæ Religioni , & in Deum , & Sanctam Eccleſiam deuotioni aptiſſimum eſt . Ad te igitur , quem Catholicum Principem , & huius Sanctæ Sedis deuotiſſimum filium habemus , & peculiari charitate , atque affectu proſequimur , hunc eoſem cum pileo per dilectum filium Hieronymum Rorarium Nuntium noſtrum præſentium latorem mittimus , Deum ſuppliciter deprecantes , vt tibi , qui vnà cum pręſtantiſſimo Rege Patre tuo veſtrum Regnum venenis hęreſum vicinarum numquam inquinari paſſus es , omnem fœlicitatem concedat , dexteram eius firmet , caputque tuum hoc pileo , vi Spiritus Sancti per columbam figurati , protegat ad tutelam Sanctæ Eccleſię , & Catholicę Fidei , aduersùs tùm communes noſtrę Religionis , tùm particulares Catholicæ fidei hoſtes , tuamque Iuuentam , indole maximæ virtutis ſplendentem , veſtigijſque paternæ fortitudinis gradientem , ad ſummum gloriæ , & laudis culmen perducat . Tu igitur pro tua pietate hoc munus noſtrum Chriſtiano affectu , & deuota veneratione ſuſcipies , nec tàm muneris qualitatem , quàm myſterium , & vim ſpiritualem eius perpendes , ob quæ maximi quique Principes , ſemper ſe hoc munere valdè à Sede Apoſtolica honeſtatos putauerunt , ſicut & Te pro noſtra in Te beneuolentia , tuaque pietate exiſtimaturum ſperamus . Vt autem donum ipſum debita cum cęremonia , ſicut a nobis benedictum eſt , Tuę Serenitati tradatur , mandamus Venerabili fratri Archiepiſcopo Gneſnenſi , vel cuius alteri Catholico Antiſtiti per te eligendo , vt ſolemni Miſſa in aliqua Eccleſia per te pariter eligenda , ab eo in tua pręſentia celebrata , poſt eius ſolemnia dictum enſem cum pileo Tuę Maieſtati ex parte noſtra aſſignet &c. *Datum Romæ apud S. Petrum XXIX. Iuny MDXXXIX. Anno V.*

Paulus III. lib. breu. anno 5. pag. 180. Roſam auream Paulus III. Sigiſmundo filio Sigiſmundi Regis Poloniæ mittit.

Blof.

Conſeruatam hactenus in Polonia incorruptā fidei puritatem , ſcripſit Ioannes Cochlęus proximè ineunte anno ad Epiſcopum Veronenſem ; at Brandeburgenſem Ditionem ad Lutheraniſ-
,, mum hoc anno deſciuiſſe . [In Regno Po-
,, lonię omnia adhuc ſeruantur, quę ſunt Catho-
,, licę Religionis . Cęterum Marchio Brande-
,, burgenſis Elector , nuper inſtinctu Philippi
,, Melanchonis, Luthericam fecit ordinationem
,, in Terris ſuis , vocatis ad eam Dietam Pro-
,, uincialem tribus Epiſcopis , è quibus vnus
,, Brandeburgenſis conſenſiſſe dicitur , & Miſſam
,, Theutonicè celebraſſe , in qua ſub vtraque
,, ſpecie communicauerat Principem , & Auli-
,, cos eius . Audio & Vicelium , qui apud ip-
,, ſum Berlini eſt , ad eam rem cooperari , non-
,, dum tamen certum habeo , quid faciat .]

Io. Cochl. ad Epiſ. Veronenſem ext. in m. s. Arch. Vat. ſig. 3224. circa fin.

22 Interim Pontifex cùm in Eccleſia priſti-

num

Digitized by Google

num Sanctitatis nitorem reſtituere, ac Romanę Curię corruptelas, quę temporum prauitate inoleuerant, delere percuperet, iam ſuperiore anno, doctrina & probitate conſpicuos Viros huic operi præfecerat, à quibus ex arcano conſilium pijſſimis refertum ſententijs Paulo datum fuerat. Quod cùm apud Lutheranos peruulgatum fuiſſet, mox Lutherus hoſtis ſanctitatis, morum corruptor, & diſciplinæ oſor, nefarium libellum edidit, quo contendebat ſtultè, & impiè ea ſanctioris diſciplinę instituta cum ſuo figmento impio pugnare, cùm ipſe eo ſtatuiſſet fide ſola iuſtitiam comparari, aduerſante contra Apoſtolo: *Non auditores verbi, ſed factores Legis iuſtificabuntur*. Aduersùs Lutherum autem, & Sturmium, qui non adeò procaci impudentia calamum ſtrinxerat, ſcripſit Ioannes Cochlæus, vt ipſe narrat.

Cochlæus in Actis & ſcriptis Lutheri.

,, Euulgatum fuerat egregium quoddam conſi-
,, lium de reformanda Eccleſia, & emendandis
,, Romanæ Curiæ abuſibus à ſeptem doctiſſimis,
,, ac integerrimis Viris, ipſi Pontifici in ſecreto
,, datum, nempè à Cardinale Contareno, Car-
,, dinale Theatino, Cardinale Sadoleto, Cardi-
,, nale Polo Anglico, Archiepiſcopis Salernita-
,, no, & Brunduſino, Epiſcopo Veronenſi, Ab-
,, bate S. Georgij Veneto, & à Fratre Thoma
,, Magiſtro Sacri Palatij. Hi igitur circa finem
,, ſui conſilij ita ſubiunxerunt: Hæc ſunt, Bea-
,, tiſſime Pater, quæ pro tenuitate ingenij no-
,, ſtri colligenda eſſe duximus, & quæ nobis
,, corrigenda viderentur. Tu verò pro tua bo-
,, nitate, & ſapientia moderabere: nos certè,
,, ſi non rei magnitudini, quæ noſtras vires lon-
,, gè ſuperat, conſcientiæ noſtræ ſatisfecimus,
,, non ſine maxima ſpe, vt ſub te Principe videa-
,, mus Eccleſiam Dei purgatam, formoſam
,, vt columbam, ſibi concordem in vnum cor-
,, pus, conſentientem cum æterna tui nominis
,, memoria. Sumpſiſti tibi nomen Pauli, imita-
,, beris, ſperamus, charitatem Pauli, electus fuit
,, ille, vt vas, quò deferret nomen Chriſti per
,, Gentes, te verò ſperamus electum, vt nomen
,, Chriſti iam oblitum à Gentibus, & nobis
,, Clericis reſtituas in cordibus, & in operibus,
,, noſtras ægritudines ſanes, oues Chriſti in
,, vnum ouile reducas, amoueaſque à nobis iram
,, Dei, & vltionem eam, quam meremur, iam
,, paratam, iam ceruicibus noſtris imminen-
,, tem.]

Contra hoc pium, ac ſalutare optimorum Virorum conſilium duo prodierunt libelli, vnus à Ioanne Sturmio editus Latino ſermone, alter in Germanicum idioma translatus à Luthero, appoſitiſque in margine annotationibus impijs contaminatus: Sturmius verò Rhetoricam Argentinæ profitebatur, ad quem & ſcripſit Cochlæus breuem libellum, qui inſcriptus eſt, Æquitatis diſcuſſio ſuper conſilio delectorum Cardinalium &c. in quo inter cætera ſic ait ad Sturmium:

,, Attamen nihil dubito epiſtolam tuam longè
,, ęquiori animo à doctis, & grauibus Viris legi
,, quàm Theutonicam aduerſus Viros illos Lu-
,, theri interpretationem. Tu enim à conuitijs
,, nonnihil temperas: Lutherus autem non ve-
,, retur, tantos Viros, quorum eruditionem, vi-
,, tæque integritatem (quam & tu fateris) nouit,
,, ac laudat vniuerſa Italia, dicere perditos, ac
,, deploratos nebulones. Tu Latinè ſcribis, vt
,, queant intelligere, quid reprobes, & quid re-
,, prehendas, atque quid ampliùs ab eis deſide-
,, res: Lutherus autem Theutonicè ad rudes
,, Germaniæ plebes, illos nequiter traducit, ſi-
,, cut fecit olim aduersùs Ezechiam Regem im-
,, probus Rapſaces. Tu eos in quibuſdam laudas,
,, ac probas: Lutherus abſque diſcrimine cun-
,, cta refutat, etiamſi tam manifeſtè bona ſunt,
,, quæ illi dicunt, vt à nemine niſi ab impijs, &
,, inſanis, ſenſuque communi carentibus, repre-
,, hendi queant: ipſe per calumniam in contra-
,, rium retorquet ſenſum, tamquam fictè, ac
,, doloſè, aut per ironiam mentiſque peruerſi-
,, tatem dicta ſint. Tu hortaris illos ad cœpta
,, perficienda, ille verò dira eis imprecatur pro
,, eiuſmodi pacis, & reformationis conſilio. Tu
,, Synodum generalem non omninò renuis, aut
,, reſpuis, ille compluribus libellis, varijſque
,, figmentis, & picturis, atque Theutonicis
,, rhythmis omnem Synodum œcumenicam ca-
,, lumniatur, ac recuſat. Tu ſpem aliquam ad
,, concordiam nobis relinquis, ille iampridem
,, nobis minatur bellum perpetuum, vt nec vi-
,, uus, nec mortuus, vllam nobis pacem, aut
,, quietem ſit permiſſurus &c.

Quamquam autem Lutheri impietas adeò conſpicua eſſet, tamen Sectarij immenſis eum laudibus efferre, & conferre cum B. Paulo Apoſtolo non perhorruerunt, atque Eliam illum appellarunt, quorum impudentiam refregit Caluinus Hæreſiarcha, qui in immanem draconem excreſcens, Luthero inferior videri nolebat: ac verè obiecit Lutheranis Scripturam ab ijs turpiter, ac pudendum in modum corruptam, vt D. Ioannis Baptiſtæ ſpolijs Lutherum exornarent: quamuis enim non negarent in Ioanne Baptiſta factum, quod de venturo Elia prędixerat Malachias, volebant tamen de Luthero intelligi hoc vaticinium, quòd ſit Elias ille, per quem reſtituenda fuerint omnia; atque hiſce mendacijs populos faſcinarunt, quibus quadrat illud Eſaiæ: *Væ, qui dicitis bonum malum, & malum bonum*. Quàm præclarè enim omnia ab eo reſtituta ſint, corruptæ Scripturæ, ſcelerum omnium inducta licentia, conflatæ hæreſes, euerſa Templa, belliſque ciuilibus fœdata Germania, teſtantur.

Surius in comm. hoc anno.

23 Hoc anno prima die Maij Iſabella Imperatoris vxor è mortali vita deceſſit, cuius pulchritudinem, cùm in horribilem, fœtidamque deformitatem a morte non poſt multos dies conuerſam conſideraſſet Franciſcus Borgia Dux Gandiæ, decreuit alij Domino, qui corruptioni non ſubiaceret, totis viribus deſeruire, quare poſt mortem ſuæ vxoris, relicto ſæculo, in naſcente Orbi, maximo ſpirituali bono Religione Soc. Ieſu, ei adſcribi voluit, ibique cùm ad perfectionis culmen perueniſſet, meruit, poſt nonaginta & nouem, à ſua morte, annos, inter Sanctos referri a Clemente X. Summo Pontifice, anno à Natiuitate Domini MDCLXXI. Defuncta igitur Imperatrice, Paulus Pontifex Cardinalem Alexandrum Farneſium Nepotem ſuum Legatum à latere Imperatori deſtinauit, vt conſolatorijs verbis eius dolorem deliniret, biſque ampliſſimis mandatis eum inſtruxit.

Franciſci Borgiæ conuerſio & canonizatio.

Primum, vt de pace cum Rege Galliæ ageret, pro qua firmanda Ducatum Mediolanenſem Regi Galliæ tradere neceſſe erat; quare dum Pontifex Cæſarem, vt eo decederet, hortabatur, publico magis bono, quàm temporalis ſtatus Eccleſiæ ſecuritati, propter Vrbes Parmæ, & Placentiæ, atque ſuæ Domus vtilitati prouidebat: Octauius enim Nepos, cùm gener eſſet Imperatoris, huiuſ-

modi

modi Mediolanenſis Ducatus ceſſionem minimè approbaſſet: ideòque duo ad maiorem pacis conſtabiliendæ firmitatem matrimonia Imperatori proponebat, videlicet, vt Duci Aurelianenſi Regis Galliæ filio propriam traderet filiam, ipſeque in coniugem filiam Franciſci Regis duceret: at Imperator pacis tractatui, non autem matrimonijs benignas porrexit aures.

24 Secundò, Legato demandatum fuit, vt de re Anglica ageret, ſcilicet, vt Imperatorem ſeduló excitaret, vt vnà cum Galliæ Rege Oratores ad Henricum Angliæ Regem mitteret; ei conteſtando, ni pareret Eccleſiæ, ab eo ſe abalienaturos, ac aduerſus ipſum arma ſimul ſuſcepturos. Cæſar ſe excuſauit potiſſimùm, quia cùm Lutherani in Germania plures ſint, ac inopes, ad primum belli rumorem contra Angliam, turmatim illùc, vbi Henricus pecunia abundabat, & militibus egebat, aduolaturos: iamque quatuor mille pedites Germani in oris Oceani morarentur ad ſuppetias Anglo adminiſtrandas: Ideò Cæſaris ſententia fuit, vt Lutherani priùs deprimerentur, in quorum ſubſidium Henricus in pace viuens, nec quadrantem commodabit. Legatus autem ijs rationibus non acquieſcens, aſſerebat Sedis Apoſtolicæ dignitatem requirere, vt ſaltem Oratores, qui conteſtarentur contra Anglos, decernerentur. Imperator autem, expectandum eſſe, quid Cardinalis Polus (qui poſtquam cum Cæſare collocutus fuerat, iter ſuum in Galliam direxerat, & Carpentorati morabatur, timens Regis Angliæ inſidias) cum Galliæ Rege egerit, reſpondit.

Tertium negotium de Concilio erat; de quo nihil certi Legatus diſcedens à Pontifice in mandatis habuit, ſed quid in primo Conſiſtorio à Cardinalibus decerneretur, antequam ad Cæſarem perueniret, Pontifex ſe ſignificaturum promiſit.

Paulus opta Cócíliũ conuocare. M.S. Car. Bernard. Spada to. 13 pag. 340.

25 Pontifex Concilium cogere maximè percupiens nouos elegit Legatos, vt illud quamocyus aperirent; ſcilicet Cardinales Preneſtinum de Campegio, Simonettam, & Brunduſinum, cum facultatibus in literis latiùs expreſſis, vti aſſerunt Petrus Paulus Gualterius in Diario, confirmatque Angelus Maſſarellus qui addit, Pontificem die 21. Maij extraxiſſe Concilium ad tempus incertum ex cauſis in literis latiùs exponendis, quas ſubiicimus.

Cauſæ, propter quas S.D.N. ad præſens prorogat celebrationem Concilij.

M.S. Franciſci Card. Barberini ſig. 2677. pag. 9. Poſt indictionem Vicentini Concilij.

26 In primis quia Sereniſſimus Imperator & Chriſtianiſſimus Rex Franciæ, ob conuentum tàm primum, quàm ſecundum, diù abfuerunt à locis eorum ſolitæ reſidentię, & vnus ex eis venit extra Regna ſua, alius de vno extremo venit ad aliud extremum Regnorum ſuorum. Volunt ad dicta loca eorum reſidentiæ redire, ne eorum Regna, & Dominia, ex eorum abſentia vlterius patiantur, & ipſi deſiderent perſonaliter intereſſe Concilio, & ſtatus temporum requirit, vt ipſi, vel ſaltem vnus eorum ſit præſens in Concilio; ad hoc, vt ipſum Concilium fructum, qui ſperatur, & neceſſarius eſt, pariat.

Item, cùm cœptus ſit tractatus pacis, & in fœdere nunc inter iſtos duos Principes inito ſit concluſum, quod ipſe tractatus continuetur, & adhuc vterque Princeps Miniſtros ad S.D.N. mittat, adeò quòd ſpes veriſimiliter haberi poſſit, quòd breui pax hęc concludetur: videtur expediens, quòd reſeruetur celebratio Concilij in tempus concluſionis dictæ pacis, quia tunc erit plena reconciliatio, non ſolùm inter dictos duos Principes, ſed etiam inter alios diffidentes, cùm omnes ferè ab iſtis duobus pendere videantur, & ſi Concilium celebretur facta vera reconciliatione, multò plus boni poterit inde ſperari, cùm ſine reconcilatione non ſit amor, & ſine amore nulla charitas, & ſine charitate, vt Apoſtolus teſtatur, nihil boni.

Item, cùm inter Chriſtianas Nationes, Germanica vna ex principalibus habeatur, & ſit, & in ipſa diuerſę ſint inter Magnates, & Eccleſiaſticos diſcordiæ, adeò quòd ipſis ſtantibus, cùm quiſq; propria domo relicta, magis rebus ſuis timeat, nulla videatur haberi poſſe ſpes, quòd ad ipſum Concilium veniant; expedit celebrationem Concilij differri adhuc, vt interim poſſint dictæ diſcordiæ ſedari, & facta inter eos reconciliatione, & vnione, ac animo in tranquillitate poſito, poſſit eorum aduentus ad Concilium ſperari, & quòd ad hunc finem expediat Concilium prorogari, ſentit Cæſarea Maieſtas, & Sereniſſimus Rex Romanorum, qui etiam aſſerunt, ſe inter ipſos Magnates reconciliationem, & vnionem ſperare, quod non eſt credendum ab eis ſine fundamento fieri, tùm ob eorum prudentiam, tùm ob experientiam rerum Germanicarum.

Item, cùm dubitetur, quòd Turcarum tyrannus cum validiſſimo exercitu ſit afflictam Hungariam aggreſſurus, vt eam in totum ſuæ tyrannidi ſubijciat, quo facto ſatis videri poteſt, quod cum euidenti periculo totum Chriſtianitatis reſiduum remaneret: & cùm ad reſiſtendum infidelium furori videatur decens eſſe (prout etiam ſeruatur) quòd perſonę Eccleſiaſticę interueniant, illæ præſertim, quæ ſtatum Epiſcopalem habent, prout multi Prælati tàm in Germania, quàm in Hungaria habent, & ſi eodem tempore neceſſe eſſet, illos Prælatos vacare Concilio, & defenſioni aduerſus infideles, cogerentur alterum dimittere, ideò videtur expedire, vt tutior pars eligatur. Eſt autem tutius, quòd celebratio Concilij, quę tanto tempore dilata eſt, etiam ad aliquod modicum tempus differatur; quàm quòd vacando Concilio permittatur Turcarum tyrannus fieri dominus Regionum Chriſtianarum. Tunc enim fruſtra celebraretur Concilium. Et certè nulli dubium eſt, quòd imminente Germaniæ, & Hungariæ periculo, quod nunc imminet, nullus ex illis Prælatis inde diſcederet, vt ad Concilium veniret, & ſic omnes iſti deficerent in Concilio, quòd ſi vmquam generale, ſeù vniuerſale fiat, expedit, vt nunc ſit generaliſſimum, & vniuerſaliſſimum.

Item, licèt S.D.N. iam ſunt duo menſes, miſerit tres Cardinales Legatos Vicentiam, cauſa celebrandi Concilij, nullus tamen adhuc ibi ad hunc finem comparuit, nec auditur, neque videtur aliquod ſignum, quòd de proximo aliquis ſit illùc venturus. Quare non ſolùm videtur expedire, ſed neceſſarium eſſe, quòd fiat huiuſmodi prorogatio. Nullus Vicentiæ cóparet.

Scribit Angelus Maſſarellus earum literarum exemplum tranſmiſſum fuiſſe ad Imperatorem, atque ad Reges, & Principes X. Iunij, ad quas Ferdinandus Rex, qui eandem prorogationem etiam expetiuerat, ſubiectis verbis reddito reſponſo, Pontificium illud decretum commendauit.

Ang. Maſſarell. vbi ſup. tom. 13. de Concilio m. s. Arch. Vat. ſig. n. 320. pag. 204.

Beatiſſime, &c. Redditæ ſunt nobis Beatitudinis Veſtræ literæ à Reuerendo ſincerè nobis dilecto Ioanne Epiſcopo Mutinenſi, illius, & Sanctæ Sedis Apoſtolicæ Nuntio ad nos remiſſo: Ferdinandi Regis Romanorũ literæ.

ex

ex quibus Concilij celebrationem Sanctitati Veſtræ in magis idoneum tempus ſuſpenſam eſſe intelleximus; id quod noſtro quidē iudicio à ſe tùm ſapienter, tùm prudenter factum fuiſſe videtur, ob pręſentis nimirùm temporis ſtatum, rerumque publicarum conditionem. Neque dubium nobis eſt, quin eadem Beatitudo Veſtra conſilium ſuum deinceps quoque, cum Sacrę Cęſareæ, & Catholicę Regię Maieſtatis voluntate coniungat, ita vt quamprimùm expediens fuerit, Concilij inchoandi, celebrandique curam non ſit abiectura. Commendamus nos pro ea, qua decet, obſeruantia, Sanctitati Veſtræ obſequenter humiliterque. *Datum Viennæ XVIII. Iulij MDXXXIX.*

27 Interim vigilantiſſimus Pontifex magnum, & ſæuum bellum Turcicum illis diebus Chriſtianitati toti imminere pręuidens, vt eam ab impiorum armis defenderet, totas vires collocauit, qua de re Sigiſmundo Regi Poloniæ reſcribens, eum vehementer hortatur, vt toto conatu Turcicis armis ſe opponat.

Sigiſmundo Regi Poloniæ.

Paul. III. lib. breu. an. 5. pag. 42.

Chariſſime &c. Literas Serenitatis Tuæ recepimus, in quibus pio affectu Nobis gratularis de concordia per Nos inter Cæſaream, & Chriſtianiſſimam Maieſtates conciliata, Noſque ob eam rem multis, atque humaniſſimis verbis laudas, quòd officium exequuti noſtrę perſonę conueniens, grauibuſque periculis eo facto Chriſtianitatem vniuerſam liberauerimus, quæ tuæ Serenitatis erga Deum, & Rempublicam Chriſtianam pietas te digniſſima, nobiſque gratiſſima fuit, vt debuit. Noſtræ verò laudes a te ob amorem largiùs congeſtæ, ſi humanos reſpicimus affectus, gratæ nobis admodum eſſe poſſunt, tamquam à clariſſimo, & laudatiſſimo Principe profectæ, gratiaſque pro illis Tuæ Serenitati agimus, ſed eſi hæc omnis, fili chariſſime, laus, & gratulatio ad Deum Omnipotentem referenda, qui ſicut antea noſtris prouocatus offenſis, eorum Principum corda tam indurari permiſerat, mox inenarrabili ſua clementia, repentinoque ſui Numinis inſtinctu duritiem eorum Principum molliuit, animos flexit, ſuiſque fidelibus in tempore opportuno ſubuenit, ne attriti inter ſe diutius, mox præda hoſti potentiſſimo fierent, qui ſanè iamdudum mutuo noſtrorum concurſu gaudens, ira in occaſionem noſtri exitij intentus, inſtructuſque eſt, vt ei nullo pacto obſiſti potuiſſet, niſi hoc ſubito Dei beneficio arma, atque iræ à noſtris depoſita fuiſſent. Non igitur nobis Domine non nobis, ſed nomini tuo da gloriam, Tuum hoc munus fuit, tua benignitas, nihil enim antea nos, neque literis, neque Nuntijs, neque Legatis noſtris proficere vnquam potuimus, donec ſplendor tuæ miſericordiæ ſubitus erupit. Tibi igitur gratias agimus, quas poſſumus, neque enim poſſumus, quantas debemus, eo etiam iuſtius, quòd nos, licèt indignos, & meritis impares, huius tui Cœleſtis beneficij operatores, & miniſtros eſſe voluiſti. Laudamus igitur, fili chariſſime, pro hoc munere largitorem ipſius muneris Deum, ac Dominum noſtrum, agamus ei gratias pro tanta eius clementia, oremuſque ſuppliciter, vt hoc eius beneficium, ſicut præſtitit maximum, ita velit eſſe perpetuum, quo Chriſtianorum ſalus, ac ſecuritas ſtabiliri, & certiùs confirmari poſſit, non ſolùm hoſtili foris metu, verùm etiam hæreſibus domi ſublatis. Ad quorum etiam medelam, & belli Turcici proſecutionem; ad quod nos hortaris, agnoſcimus pietatem tuam, quod verò opem, & operam tuam in id offers, etiam gratias agimus, rogamuſque, vt nobiſcum vnà, qui, Deo teſte, in hoc omni cura incumbimus, hanc te digniſſimam actionem ſuſcipias, neque enim dubitamus, quin tua, tamque pręſtantiſſimi Regis auctoritas, virtus ac fœlicitas, Nobis maximo adiumento in his eſſe poſſit, &c. *Datum Romæ III. Februarij MDXXXIX. Anno V.*

28 Dum his indefeſſo ſtudio incumberet Pontifex, excepit nuntium ex Hungaria à Ioanne Rege, Turcas, initæ inter ipſum, ac Ferdinandum concordiæ odio, vires ad Hungariam occupandam conflare, atque ex eo Regno, ſi Turcicæ ſubijceretur ſeruituti, tyrannidem ad reliqua Chriſtiani Imperij Regna inuadenda prolaturos, qua noua accepta fama permotus, Hieronymum Rorarium ad Ferdinandum Romanorum, Bohemiæ, Hungariæque Regem miſit pro neceſſario bellico apparatu ad Turcas retundendos inſtruendo.

Ferdinando Romanorum Regi.

Paul. III. lib. breu. anno 5. pag. 281.

Chariſſime &c. Fuit apud nos Ioannes Statileus electus Tranſyluanienſis, qui Regis ſui nomine expoſuit nobis quantum, & quàm certum periculum illi ſuæ parti Regni Hungarię immineat, niſi ei maturè prouideatur: Nos autem ſcientes, non poſſe partem illam Hungariæ incendi vt non eadem flamma pars tua, & reliqua Regna ardeant, & ſi contingat (quod Deus auertat) Regnum illud in impias Turcarum manus incidere, patentem portam recludi ad reliqua Chriſtianitatis Regna inuadenda: idcircò celeriùs, quàm opinabantur, mittere decreuimus ad Te primùm, & deindè ad chariſſimum in Chriſto filium noſtrum Sigiſmundum Poloniæ Regem, ipſumque Ioannem Regem Hungariæ, dilectum filium Hieronymum Rorarium Camerarium, & Nuntium noſtrum, quem Maieſtati Tuæ deuotiſſimum eſſe nouimus. Is multa Tecum ſuper hac re noſtro nomine aget, mentem noſtram explicabit, Tuam requiret, & de cui occaſioni illi opitulandi deſimus, conſilio, auxilioque Tuo ſingula aget, quę in rem facere videbuntur, huic Maieſtas Tua plenariam in omnibus fidem adhibebit, ſibique perſuadebit, ſalutem, decus, incrementum ſuum, ſuorumque Liberorum non ſibi magis quàm nobis curæ eſſe. *Datum Romæ apud S. Petrum XXIX. Iunij MDXXXIX. anno V.*

29 Inſtructus eſt Pontificius Internuntius ad hæc promouenda ampliſſimis mandatis, iuſſuſque eſt ſignificare Ferdinando Regi, ſe continentibus precibus vrſiſſe Franciſcum Gallię Regem, vt pacem firmiſſimam cum Cæſare conſtabiliret, armaque in Turcas verteret, eaque etiam de cauſa deſignatum Epiſcopum Tranſyluaniæ proficiſci ad eum iuſſiſſe, vt eum ad capeſſendam Turcicam expeditionem inflammaret, atque Alexandrum Farneſium Cardinalem ad Cæſarem Legatum decretum, tùm cauſas, ob quas Internuntius in Hungariam ac Poloniam decretus eſſet, expoſuit, denique certior fieri flagitauit, quis copiarum numerus ex Germania, ex Bohemia, ex Polonia, atque ex Hungaria aduersùs Turcas educi poſſet.

Inſtructio de his, quæ dilectus filius Hieronymus Rorarius Camerarius Noſter agere debet, Noſtro, & Sedis Apoſtolicæ nomine, apud Sereniſſimum in Chriſto filium Noſtrum Ferdinandum Romanorum Regem.

Paul. III. libro breu. anno 5. pag. 347.

Poſt ſalutationem Noſtram &c. Referet paternam Noſtram erga Maieſtatem Suam charitatem

Digitized by Google

tem, & quàm grata mente accepimus, Maieſtatem ſuam depoſitis & armis, & omni odio, pace conueniſſe cum Ioanne Rege, quando ex eorum diſſidio nil niſi Reipublicę Chriſtianę pernicioſum expectari poterat: hoc nos prçuidentes miſiſſe ab initio ſtatim Pontificatus Noſtri eundem Hieronymum Nuntium, qui noſtra auctoritate, atque conſilio, ſemina diſcordiarum euelleret, ſopiret ſimultates, animoſq; paterno amore iunctos, ad concordiam, & veram pacem reduceret, qui ſi tunc auditi, & paterna monita noſtra, quibus debebant auribus, excepta fuiſſent, ceſſaſſent clades, & vulnera vtriuque illata, nec Chriſtianæ fidei perpetuus hoſtis tyrannus, eos in nos ſpiritus concepiſſet. Cæterùm, quoniam præterita, vt infecta ſint, corrigi nequeunt, hortabitur nomine noſtro, vt quod Maieſtate Sua in primis dignum eſt, & facturam minimè diffidimus, initam ſemel pacem, & concordiam inuiolatam ſeruet, & in hoc fugiat illorum conſilium, quos aut ſperatum lucrum, aut priuata odia agitant. Non poterat Maieſtas Sua ſe meliorem conſultorem adhibere, prudentia, probitate, virtute ſua duce, & comite, cuncta fœliciter auſpicabitur, & fœliciùs perficiet: neque hoc loco tacebit, quantum concordia inter omnes Chriſtianos Principes, hoc potiſſimùm tempore, ſit neceſſaria quod niſi omni cura prouideatur, quomodo rebus Chriſtianis ſuccurrendum ſit, breui eſt timendum, ne imminentibus hinc Turcis perpetuis noſtræ fidei hoſtibus, & hinc Hæreticis, plùs etiam, quàm nunc putemus, premamur: hoc iampridem nos animo reputantes, & prçuidentes, longum illud & difficile iter Niciam vſq; ſuſcepiſſe, parnam, aut nullam ingraueſcentis ętatis noſtræ rationem habentes, dummodò ſaluti Chriſtianitatis conſuleremus, duorumque maximorum, & potentiſſimorum Principum, Imperatoris ſcilicet, & Francorum Regis animos, qui plùs nimio accenſi feruebant, molliremus; itaque cum Dei auxilio decem annorum inducias inter eos pepigiſſe, quę pacis initia & fundamenta forent, & nunc non ceſſare, vt ad perfectionem ſolidæ, & veræ pacis perueniatur, ad quam quidem pacis perfectionem, cùm ab Epiſcopo Tranſyluano, qui præteritis menſibus à Rege ſuo ad nos miſſus fuit, valdè hortaremur, tamquam ad rem multis de cauſis Reipublicæ Chriſtianæ vtiliſſimam, impuliſſe etiam ipſum Tranſyluanum, iter cum omni feſtinatione illuc arripere, quo præterquam quod Hungariæ neceſſitates, & quibus premiatur periculis, exponeret, & induceret eos ad veram pacem, & ad ſanctam, atque neceſſariam expeditionem in Turcas capeſſendam; neque hoc contentos, allato ad nos nuntio de obitu chariſſimæ in Chriſto filiæ olim noſtræ Imperatricis, cupientes Cæſareæ Maieſtati relinquere teſtatum, pro eo ac debueramus, ægrè caſum illum tuliſſe, non ſatis nobis ſatisfacere viſi, ſi per conſuetos Nuntios tantùm Maieſtatem Suam conſolaremur, niſi dilectum filium noſtrum, ac ſecundùm carnem nepotem Alexandrum S. R. E. Vicecancellarium mitteremus, qui inter cętera huic rei omni ſtudio incumberet: qua in re cùm tot labores noſtros ſperemus non incaſſum caſuros, hortabitur tamen magis idem Camerarius noſter Maieſtatem Suam, vt pacem cum Ioanne Rege initam ratam, ac ſanctam habeat: rationes verò quibus id maximè perſuadere poteſt, quod à nobis longo ſermone intellexerit, memorię, & prudentiæ ſuæ fidentes non repetemus, quamuis multæ ſint & efficaciſſimæ. Demùm exponet Maieſtati Suæ cauſam protectionis ſuæ in Hungariam, & Poloniam, quam à nobis habuit in mandatis. In Poloniam quidem, vt pileum, & enſem in ſacratiſſima Natalis Domini Noſtri nocte benedictos, quo munere clariſſimi Reges, ob aliquod inſigne erga Sedis Apoſtolicæ meritum decorari ſolent, Sigiſmundo iuniori Regi genero ſuo donet; vt tantò alacriùs Eccleſię defenſionem meminerit ſe ſuſcipere debere, & noſtram paternam charitatem agnoſcat. In Hungariam verò, vt literas Apoſtolicas de prouiſione Epiſcopatuum Epiſcopis ipſis conſignet, exigatque ab eis, quod pro huiuſmodi expeditionibus iure debetur, quæ pecunia exponi debet pro muniendis his locis contra Turcas, quæ opportuniora videbuntur. (Et paulò infrà.) Itemque declarabit idem Camerarius noſter Maieſtati Suæ, nos cùm à Tranſyluano perquireremus de generali expeditione ſumenda, & modum, & numerum, & qualitatem gentium percunctaremur, quibus opus eſſet, & quid Maieſtas Sua, quid Poloniæ Rex, qui huic incendio proxima, atque iuncta Regna habent, collaturi eſſent, reſpondiſſe nullum ad id mandatum habere, itaque cupere nos ab ipſis intelligere modum expeditionis generalis futuræ, numerum, & qualitatem gentium, & quantum ipſi pro ſua, ſuorumque Regnorum, & reliquæ Chriſtianitatis ſalute conferre velint, vt cæteri Chriſtiani Principes tanto faciliùs, & alacriùs inducantur &c.

30 De his omnibus certiorem etiam fecit Paulus Ioannem Hungariæ Regem, cui ad propulſandum Turcam ſtudio, & opera non defuturum eſt pollicitus, tùm optimas ſpes illi iniecit ob concordiam, quam Cęſar, & Francorum Rex pepigerant, denique ob Chriſtiani nominis dignitatem iuſta à Deo præmia collecturum perſuaſit.

Ioanni Hungariæ Regi.

Chariſſime, &c. Orator tuus dilectus filius Ioannes Statileus electus Tranſyluanienſis ob ſingularem prudentiam, probitatem, rerum experientiam, maximè nobis gratus, induxit nos vnà cum dilectis filijs noſtris Ghinuccio Cardinale Sancti Angeli, & Alexandro Farneſio S. R. E. Vice-cancellario noſtro, ſecundùm carnem nepote tui ſtudioſiſſimis, vt quod antea in animo conceperamus, citiùs abſolueremus, dilectum filium Hieronymum Rorarium Camerarium, ac Nuntium noſtrum ad chariſſimos in Chriſto filios noſtros Ferdinandum Romanorum, Sigiſmundum Poloniæ Reges, & ad te mittendi communi conſilio, auxilioque Regni tui incolumitati conſulturi, prout etiam nunc iuxtà vires, non deſinimus, quod vt certiùs contingat, non ceſſamus chariſſimos in Chriſto filios noſtros Carolum Imperatorem, & Francorum Regem Chriſtianiſſimum hortari, monereque aſſiduis Nuntijs. Quam rem, & antea præſentia noſtra feceramus longo itineri, & labori intolerabili ingraueſcentem ætatem noſtram ſubijcientes, ſperantesque propediem agniturum te, non vanam operam noſtram cecidiſſe. Audire potuiſti Nos, cùm adhuc in minoribus eſſemus, nomini, dignitatique tuæ non defuiſſe: recordari potes, cùm primùm diuino Numine ad hunc Apoſtolatus apicem aſciti ſumus, ad te priuſquàm vllum alium Chriſtianum Principem eundem Rorarium Nuntium noſtrum direxiſſe. Confide nos nullo tempore, quantùm nobis licuerit, tibi defuturos, quia pro Re-

Paul. III. lib. breu. an. 5. pag. 182.

gni tui ſalute perſonam etiam noſtram, ſi ea vſui eſſe videbitur, alacres offeremus. (Et infrà.) Hortamur te, vt adhibeas illi fidem, talem te erga Religionem Chriſtianam, noſque, & Sedem Apoſtolicam prçſtes, qualem hactenùs prçſtitiſti, confidaſque miſericordem, & iuſtum Deum cumulatè tibi, ſeminique tuo omnia relaturum. *Datum Romæ apud Sanctum Petrum XIX. Iunij MDXXXIX. Anno V.*

Fœdus Chriſtianorum cont. a Turcas diſſoluitur.

Paulus Iouius l. 37.

31 Inceptum erat anno ſuperiore à confœderatis Chriſtianis bellum contra Turcas; ſed pudet dicere, quàm malè à Chriſtianis id geſtum ſit; diſſolutum enim eſt ſacrum fœdus, quod ſuperiore anno, tanto animorum ardore ſancitum fuerat; Veneti enim, cùm Andreas Grittus Dux extremum diem vigeſima octaua Decembris obijſſet, indignati quòd Auria, violato fœdere ſuperiore anno, hoſtis delendi ſpreuiſſet occaſionem, Solymannum de pace poſtulauerunt: Andreas verò Auria, qui Veneta, & Pontificia Claſſibus coniunctis pugnam detrectarat ſuperiore anno, multò minus cum ſola Claſſe Cæſarea irrumpere in hoſtes auſus eſt, cùm numero longarum Nauium impar eſſet, mariſque liberam poſſeſſionem hoſti concedere cogeretur; hinc Solymannus ad Caſtrum nouum recuperandum, terreſtres, ac maritimos exercitus conflauit. Præfecitque terreſtri exercitui triginta millibus equitum, peditumque Vlamanem, maritimo verò Barbaroſſam, qui florentiſſima Claſſe nonaginta triremium, biremium triginta, ac trium Mahonum inuectus Caſtri noui incolas inuaſit, qui licèt initio Turcarum ſtragem non modicam edidiſſent, tamen hoſtes varijs impreſſionibus factis, Turrim primùm occuparunt, & mœnium partem proſtrauerunt, perque ruinas irrupere, adeò vt Hiſpani in medio foro, ad extremum militaris virtutis edendum exemplum, ſe conglomerarint; triſtique caſu obuenit, vt imbre decidente, puluis ſulphureus flammam non conciperet, catapultas diſplodere non poſſent, ſagittiſque configerentur, atque ità ad vnum omnes interfecti ſunt, licèt aliqui labore feſſi, abiectis armis, pacem, precariamque vitam flagitarent: perculſi ea clade, qui in Arce inferiore verſabantur, cùm omnis ſubſidij ſpes adempta eſſet, deditionis verba nuncuparunt, ſalutemque pacti à Barbaroſſa, circiter numero octingenti in fidem recepti ſunt, ac Byzantium aſportati, excepto Macinio Mongaia, qui cùm ob virtutis militaris famam à Barbaroſſa ſollicitaretur impenſiùs, vt ad impietatem Mahumeticam deficeret, illeque conſtantiſſimè fidem profiteretur, ceruice abſciſſa, dignam cœlo vitam expleuit. Ea verò inflatus victoria Barbaroſſa, Rizzanum Oppidum adortus, Venetos præſidiarios ſolo terrore expugnauit, inde cùm Cattaro Vrbi inhiaret, à Matthæo Bembo Præfecto, effuſa globorum procella, repulſus eſt, nec poſtea quidquam in Venetos tentauit, cùm Induciæ inter eos, ac Turcam promulgatæ eſſent. Contigit Caſtri noui clades ad ſeptimum Idus Auguſti (inquit Iouius) de qua Petrus Paulus Gualtetius in Diario memorat. [Decimo ſeptimo ,, Auguſti nuntiatum eſt Romæ, Turcas die ſe- ,, ptima huius expugnaſſe Caſtrum nouum occi- ,, ſo præſidio, quod ibi à Cæſare tenebatur.] Ad ſarciendam cladem, vel grauiores auertendas, cogendis nummatijs ſubſidijs dedit operam Pontifex, atque hæc Cardinali Toletano imperauit.

Barbaroſſa Caſtrum nouum recuperat.

Petr. Pau. Gualt. Aret.

Cardinali Toletano.

Paulus III. lib. breu. an. 5. pag. 182.

Dilecte fili noſter, vt opitulemur Sereniſſimo Cæſari Hiſpaniarum Regi Catholico, qui licet exhauſtus proximis contra Turcas bellis, nunc cum Claſſe, & multis armatorum millibus in eos miſſis furoriq; eorum, Italiam, & Hiſpaniam inuadere cupientium, acriùs ſe oppoſuit, grauiſſimaſque tàm pro Eccleſiaſticis, quàm pro cçteris tuendis impenſas ſuſtinet, maioreſque vires, & copias in annum ſequentem pro communi ſalute fortiùs tuenda, paraturus eſt, impoſuimus, eiuſque Maieſtati conceſſimus duas quartas fructuum Eccleſiaſticorum Hiſpaniæ pro præſenti, & futuro annis. (Et infrà.) Nullum enim tempus, fili noſter dilecte magis opportunum, vel neceſſarium offerri poterit cunctis Eccleſiaſticis, quàm hoc, in quo vel communi, vel propriç ſaluti defendendç opes Eccleſiaſticæ ad pia opera deſtinatæ profundi debeant, vt illas retinere ſaluas ab hoſtibus poſſimus, &c. *Datum Romæ apud Sanctum Marcum XIX. Auguſti MDXXXIX. Anno V.*

Data fuere eadem imperia Cardinali Burgenſi, atque Cordubenſi, & Hiſpalenſi Archiepiſcopis. Ex Luſitania pariter præſidia Pontifex comparaturus pro ſuſtinenda belli Turcici mole, Cardinali Vlyſſippouenſi ſcripſit.

Cardinali Vlyſſipouenſi.

Paulus III. lib. breu. an. 5. pag. 339.

Quo in periculo vniuerſa Chriſtianitas, & prçcipuè Italia noſtra verſetur, hoſtibus Turcis validiſſima cum Claſſe illi imminentibus, & quàm neceſſarijs de cauſis Decimas, cùm in ipſa Italia, atque Hiſpania, tùm in iſto etiam Portugalliæ Regno impoſuerimus, non attinet, tuæ prudentiæ commemorare. (Et infrà) Caſtronouo, quod præſidio Sereniſſimi Cæſaris tenebatur, nunc expugnato, neminem Cardinalium voluimus, nec ipſos etiam Nepotes noſtros à tàm neceſſaria contributione eſſe immunes, &c. *Datum Anconæ I. Octobr. MDXXXIX. Anno V.*

Martin. Bellaius comment. lib. 8. Surius comment. hoc anno. Guicciar. in Commentar. Paulus Iouius l. 29 Franciſcus Belcarius lib. 22. n. 33.

32 Dum ſubſidia vndique Cæſar pro ſuſtinendis Turcici belli ſumptibus comparat, ac Populos acerbioribus indictis vectigalibus atterit, Gandauenſes in eum rebellionem mouent, ac reliquas Belgij Vrbes pellicere ad defectionem pertentant, prætuliſſe tùm fidem commodo Gallorum Regem memorat Martinus Bellaius. ,, [Gandauenſes tributis obteriti cædunt Magi- ,, ſtratus Cæſarianos, Regiæ fidei, ac poteſtati ſe ,, permiſſuros ſignificant, maximas alias Vrbes ,, coniurationis futuras participes pollicentur. ,, Rex conditionem repudiat ſacramenti me- ,, mor, monetque Cæſarem, Belgium ſpectare ,, ad defectionem.] His difficultatibus implicitus Cæſar, cùm præſentia ſua tantùm motos tumultus poſſet compeſcere, anceps conſilium inijt, vt ſe Gallorum Regis fidei, & integritati committeret, ac tùm fama increbuit eos pacem inter ſe ſanxiſſe, adeò vt Petrus Paulus Gualterius hæc referat in Diario. [Die XXIV. No- ,, uembris Cardinalis Farneſius creatus fuit Le- ,, gatus ad Cæſarem, & Regem Franciæ, vt no- ,, mine Domini noſtri gratularetur eis de pace ,, inter eos facta, & hortaretur eos ad agendum ,, ea, quæ pacem ſequerentur, & de Concilio.] Confirmaſſe Cæſarem, ſe Gallo Regi, vel alteri ex Liberis Ducatum Mediolanenſem traditurum, refert Martinus Bellaius, atque magnificentiſſimè exceptum, deductumque à Regis Liberis addit, quod confirmat Surius, ac de illius pietate hæc ,, memorat. [Eo ipſo tempore deprehenſus eſt ,, à Legatis ſororis eius Mariæ, quæ Belgio

Diar. Vat. m. s. Bibl. tom. 11. Blaſius Ceſen. in Diario.

Cardinalis Farneſius Legatus ad Cæſarem, & Regem Galliæ.

Martinus Bellaius comment. lib. 8.

,, prç-

Digitized by Google

,, præerat, iſque non ſemel per noctem duabus,
,, aut tribus horis, vtroque flexo poplite in cu-
,, biculo, nigris vndequaque pannis tecto, ora-
,, re. Porrò ea precandi ratione eum quotidiè
,, vſum fuiſſe conſtat. Orabat mane duabus
,, plus minus horis, totidem nocte vel veſperi,
,, inde poſtquam ſe induiſſet, accedebat etiam
,, mane ad auſcultandum Sacrum.] De eadem Cardinalis Farneſij Legatione Angelus Maſſarellus etiam hæc tradit.

Angelus Maſſarell. in Diario Con. Trid. m. ſ. Arch. Vat. p. 11.

,, Non prætermiſit Sanctitas Sua omnem ope-
,, ram, & laborem, vt interim pax Reipublicæ
,, Chriſtianæ redderetur, itaque cùm Cæſar Bel-
,, gis ad defectionem ab eo incitatis, defectio-
,, nis huiuſmodi comprimendæ gratia per Gal-
,, liam amiciſſimè, & cum Gallorum Rege ma-
,, gno beneuolentiæ, concordiæque indicio tran-
,, ſiens, in Belgas profectus fuiſſet, Sanctitas Sua
,, vt dictarum Maieſtatum animos maioris affe-
,, ctionis vinculo paterno affectu reconciliaret,
,, atque propterea Concilium commodiùs cele-
,, brari poſſet, Reuerendiſſimum Dominum Ale-
,, xandrum Sancti Laurentij in Damaſo Diaco-
,, num Cardinalem Vicecancellarium ſuum ſe-
,, cundùm carnem nepotem ad ſæpè fatos Cæſa-
,, rem, & Chriſtianiſſimum Regem Legatum
,, VIII. Kal. Decembr. MDXXXIX. conſtituit,
,, qui XXIV. Nouembris ex Vrbe diſcedens iter
,, Galliam verſus arripuit.] Addit Blaſius Cæſenas, miſſum Legatum, vt cùm ex redintegratæ amicitię legibus Cæſar Franciſci Regis filiam vxorem ducturus diceretur, in tanta lætitia, Regumque coniunctione, nomine Pontificis, & Sacri Senatus, vtrique gratularetur.

Blaſius Cæſenas Mag. Cærem.

Cæſar per Galliam tranſiens Belgium petit.

Porrò Imperator Galliam fermè totam emenſus, à Franciſco Rege obuiam progreſſo, in Oppido, cui Lochiæ nomen eſt, ſalutatus, cum eo conſilia de rebus grauiſſimis contulit die duodecima Decembris, de quibus hæc refert Martinus
,, Bellains. [Suadet Regi, vt Venetos, miſſis
,, Oratoribus à meditato fœdere Turcico, ob
,, crebra, & grauia accepta damna, ad id incli-
,, natos, reuocet, ac terra, & mari ſumma con-
,, iunctione in Turcam expeditionem ſuſcipe-
,, rent.] At de ea legatione, deque Cęſaris profectione in Belgium proximo anno agemus.

Petr. Paulus Gualt. Aret. in Diario Martin. Bellaius comment. lib. 8.

33 Sed cùm hæreſes in dies vbique incrementum ſumerent, & finitimas Prouincias peruaſuræ clàm ſerperent, ad eas reprimendas Pontifex Iacobo Cardinali Sadoleto Cenſoris fidei munus demandauit, vt Auenionem, & Comitatum Veneſinum ab ea peſte vindicaret.

Cardinali Sadoleto.

Paul. III. lib. breu. 5. pag. 217.

Dilecte fili noſter. Graui animi noſtri perturbatione venena Lutheranæ hęreſis in noſtris Ciuitate Auenionis, & Comitatu Venaiſino in dies diſſeminari audiuimus, ſatoreſque eorum eò confidentiùs agere, quòd ætatem, inualitudinemque Legati noſtri forſan credant minus aptam, ac deſpiciant, quamobrem cupientes ea ſemina, antequam conualeſcant, extingui, habenteſque opportunam in iſtis locis tuæ circumſpectionis præſentiam, quę etiam ſuam Eccleſiam, & Diœceſim Carpentoratenſem in dicto Comitatu ſitam, pro ſuo officio, ac pietate ab his labibus tueri debet, & celebribus ſuis ſcriptis Religionem Catholicam, aduerſus huiuſmodi hæreſes, non ſemel defendit: eidem tuæ circumſpectioni, de cuius virtute, prudentia, ſingularique pietate, & doctrina, plenam in Domino fiduciam obtinemus, hanc curam, dictas hæreſes in Ciuitate Auenionenſi, & Comitatu Venaiſino prædictis, extinguendi, & ab illis totam noſtram ditionem purgandi, auctoritate Apoſtolica, tenore præſentium demandamus, dantes tibi pleniſſimam poteſtatem, & facultatem, per te, vel alium, ſeù alios, omnes dictam hęreſim ſeminantes, eiſque conſilium, auxilium, vel fauorem quomodolibet præſtantes, inquirendi, repertos culpabiles puniendi, ſeù puniri faciendi, &c. *Datũ Romæ V. Iunij MDXXXIX. Anno V.*

Non defuit officio Iacobus Cardinalis, atque auctoritate ſua, & doctrina, Nouatorum inſolentiam coërcuit, clementia tamen magis, quàm vi ingenia vinci ratus, eam primùm explicuit, quam ſeueritatem adhiberet, deque ſuis pijs ſtudijs, & laboribus hæc ad Alexandrum Cardinalem Farneſium reſcripſit.

Iacob. Sadol. l. 12.

34 Multa quotidiè ex me commoda, atque adiumenta his Populis proueniunt, quòd diurnis, nocturniſque meis cogitationibus hoc conſequar, vt & pace, & concordia eos contineam, & propulſem hinc impios, qui veritatem Catholicæ Religionis conantur euertere, quorum niſi ego huc veniſſem, magna iam copia in his locis exiſteret: nunc meis vigilijs, atque curis fit, vt illi non modò ad nos, ſed ne ad vicinos quidem noſtros ſe audeant conferre. Contingit enim peropportunè, vt cùm apud Populos etiam remotiores fides mihi non parua ſit, tùm verò Senatoria conſilia, quæ Gallicanis præſunt Prouincijs, vt Aquenſe, vt Tholoſanum, vt Gratianopolitanum, meo non minimùm teſtimonio moueantur. Itaque cùm his paucis diebus Diploma ad me Pontificium eſſet allatum, quo datur mihi in Lutheranos inquirendi, atque animaduertendi poteſtas, accepi equidem illud venerabundus, & gratulans, gratiaſque de eo Summo Pontifici egi. Sed quod ad vſum illius poteſtatis pertinet, equidem ſi neceſſe erit vtar, dabo operam tamen ne ſit neceſſe. Nam quibus ego armis libentiùs vtor, ea, vt leniora ſunt ad opinionem, atque ad aſpectum, ità ad conuincendos improborum animos longè ſunt validiora, cùm non terror ab illis, neque ſupplicium, ſed veritas ipſa, ſed & Chriſtiana in primis manſuetudo confeſſionem erroris corde magis quàm ore prolatam exprimit. *Datum Carpentorati IV. Kal. Auguſti MDXXXIX.*

Haud impari ſtudio Sadoletus compeſcendæ Iudęorum audaciæ incubuit: qua de re extat præclara eiuſdem ad Cardinalem Farneſium hoc anno conſcripta epiſtola, cuius ſaltem partem, vt in Annalibus Eccleſiaſticis inſeratur, dignam
,, duximus. Poſt plura. [Agam fortiter, vtar-
,, què libertate, quam tribuit mihi Deus: neque
,, eum Principem, cui omnia debeo, cuius exi-
,, miam laudem virtutis, probitatis, ſapientiæ
,, vllis hominum ſermonibus infringi, aut immi-
,, nui iniquiſſimo animo patior, falſis aſſenta-
,, tionibus in errorem inducam, ſed dicam aper-
,, tè, vt ſe res habet. Qui poteſt videri amore
,, Religionis in ſuis Prouincijs Lutheranos perſe-
,, qui, qui in eiſdem Prouincijs tantoperè ſuſti-
,, net Iudæos? Nulli enim vnquam vllo à Pon-
,, tifice Chriſtiani tot gratijs, priuilegijs, conceſ-
,, ſionibus donati ſunt, quot per hoſce annos
,, honoribus, prærogatiuis, beneficijs, non aucti
,, ſolùm, ſed armati ſunt Iudæi. Ac cæteris qui-
,, dem fidelibus, & optimè meritis, noua iuris
,, beneficia, ad propulſandam, ſi qua illata ſit,
,, iniuriam conceduntur; Iudęis ſolum ad infe-
,, rendam. Quamquam non eſt iſta Pontificis

Digitized by Google

,, optimi culpa, ſed eorum qui ad ſuum ex Iu-
,, dæis quæſtum Pontificis nomine abutuntur,
,, de quibus honeſtius eſt vos exiſtimare, quàm
,, me ſcribere. Iudęi quidem opibus referti ſau-
,, toribus inſolentes, inter has plebes, tamquam
,, inter pecudes lupi graſſantur. *(Et infrà)*: Et
,, in his nuper duo, quæ maximè valentia ſunt
,, ad auertendos Chriſtianos, ſcilicet nutu ibi,
,, quod volunt, conſequuntur, nec eſt quicquam
,, iam ſanctius, & ad reconciliandam Eccleſia-
,, ſticam dignitatem, quæ propè omnis iam
,, pridem amiſſa eſt, vtilius quàm fouere Iudę-
,, os: quibus (quod omnibus ſæculis inauditum
,, eſt) licitum ſit, ſolis tanta frui apud Magi-
,, ſtratus auctoritate, & gratia, vt ad impetran-
,, dum omnia, quæ poſcunt, eorum accuſatio
,, audiatur ſine reo, cauſa cognoſcatur ſine te-
,, ſte, ſententia feratur ſine iudicio. Et hæc vos
,, tandem quomodo ab his trans Alpes natio-
,, nibus accipi exiſtimatis, quarum in oculis,
,, & in conſpectu poſita ſunt? Quæ nationes ca-
,, rent omnes hac Iudęorum peſte, nec abomi-
,, nantur peius quicquam, quàm Iudæorum
,, nomen, quos rantopere vident iſtic in delicijs
,, eſſe. In tantane defectione animorum omnium
,, iam à nobis gentium (planè enim dico om-
,, nium, quod ego ita eſſe intelligo: vos haud ita
,, ſentitis, propterea quod auribus veſtris vulgò
,, homines blandiuntur) in tantane inquam de-
,, fectione omnium, & propè execratione au-
,, ctoritatis Eccleſiaſticæ, magno Reipublicæ
,, præſidio futurum putatis, ſi ſic alueritis, ſi ſic
,, extuleritis Iudæos? Fideles autem, & paupe-
,, res populos veſtros ſic lacerari ab illis, & di-
,, ripi neglexeritis? Porrò in hæc loca, quod tu
,, tranſiens noſſe potuiſti, Prouinciæ maximè
,, concurrunt Italia, Hiſpania, Gallia, atque
,, Anglia: è quibus, qui hàc iter faciunt homi-
,, nes, conſcios eos eſſe huiuſmodi querelarum,
,, caſque domum ad ſuos referre, ſanè exiſti-
,, mationi veſtræ, & communi ſaluti non ex-
,, pedit, &c.

Surius in comment. bo. anno

35 Hoc anno Henricus Angliæ Rex ſcriptum nefarium edidit aduersùs Pontificem, qui Concilium Vicentiæ tùm indixerat, ex qua contumelia Pontifici illata exultarunt Lutherani; verùm quantùm ab ijs alienus eſſet Henricus demonſtratum eſt, nam cùm Lutheranæ ſectæ Magiſtri ſeditiones (quales ſpirat Lutheranum dogma) excitarent in Anglia, Henricus ad eas compeſcendas in publicis Ordinum Comitijs, veterem Religionis formam ſeruandam ſanxit in propoſitis ſex Quæſtionibus, de quibus publica Acta hæc habent.

,, Tandem poſt longam ſuper his articulis de-
,, liberationem, poſt conſultationes plurimas,
,, poſt argumenta inſtituta, vltrò, citròque con-
,, nexa, omnium, tàm Regiæ Maieſtatis, quàm
,, vtriuſque Senatorij Ordinis, & Plebis in hunc
,, Senatum coactæ, ſummo conſenſu fuit, & eſt
,, reſolutum, deciſum, ac ſtatutum eo modo, ac
,, forma, qui ſequitur. In primis in beatiſſimo
,, Altaris Sacramento per virtutem, & efficaciam
,, potentiſſimi verbi Chriſti, ſimul atque illud
,, Sacerdos ore locutus fuerit ſub forma panis,
,, & vini naturale Corpus, & Sanguinem Domi-
,, nicum conceptum ex Maria Virgine realiter
,, adeſſe, & poſt conſecrationem, nullam panis,
,, aut vini, aut aliam, quàm Chriſti Dei, & ho-
,, minis remanere ſubſtantiam.

Henricus VIII. contra Lutheri Sectam leges edit.

,, Secundò, Communicare ſub vtraque ſpecie
,, non eſt omnibus hominibus iure diuino ne-
,, ceſſe ad ſalutem, credendumque eſt, & non
,, dubitandum, quoniam in carne ſub ſpecie pa-
,, nis ſit verus Sanguis, & cum Sanguine ſub ſpe-
,, cie vini ſit Diuina Caro, tam diuiſim, quam
,, coniunctim.
,, Tertiò, Sacerdotes, poſtquam initiati ſunt
,, Iure Diuino non poſſunt vxores ducere.
,, Quartò, Vota caſtitatis, ſiuè viduitatis à
,, viro fœminaue non temerè facta, Iure Diuino
,, ſunt obſeruanda.
,, Quintò, Miſſas priuatas in hac Regis Angli-
,, cana Eccleſia, ac Congregatione admitti, ac
,, celebrari, ſimul & bonum, & neceſſarium
,, eſt, per quas probi Chriſtiani, quorum vita
,, reſpondet, pariter & bona, & diuina ſolatia,
,, & beneficia indè recipiunt, Miſſaſque celebra-
,, ri Iuri Diuino quadrat.
,, Sextò, Expedit, neceſſeque eſt auricularem
,, confeſſionem retineri in Eccleſia Dei. Quo-
,, circà Regiæ Maieſtatis auctoritate, ac ſum-
,, mo, vtriuſque Ordinis Senatorij, plebiſque
,, in hunc Senatum coactæ conſenſu, in hunc mo-
,, dum, qui ſequitur, latum eſt Senatuſconſul-
,, tum. Qui vel in hoc Regno Angliæ, vel alio
,, quouis Regiæ Maieſtatis dominio poſt duo-
,, decimum diem Iunij, qui proximè ſequetur,
,, verbo, ſcripto, prælo, fictitijs characteribus,
,, aut alio quouis modo publicè concionantur,
,, docent, dicunt, affirmant, declarant, diſpu-
,, tant, aut ratiocinantur ſecus quàm iam di-
,, ctum eſt, in illos tanquam hæreticos, grauiſſi-
,, ma conſtituit Rex ſupplicia, aut etiam in eos,
,, qui conſilio, aut re, tales iuuerint.

36 In Hibernia, cùm Georgius Archiepiſcopus Armachanus defeciſſet ad Hæreticos, Pontificia ſententia exauctoratus eſt, atque in eius locum Robertus Vvancop doctrina, & pietate celeberrimus ſuffectus eſt, vt tradit Alexander Farneſius in Actis Conſiſtorialibus.

Nauatam à Roberto in confutandis hæreticis inſignem operam inferiùs viſuri ſumus. Pluribus verò à Religione Catholica deficientibus in Europa, plures in America Barbari ad eam ſe conferebant: referunt enim Acta Conſiſtorialia, hoc anno in Ciuitate Regali nouum Epiſcopatum fuiſſe inſtitutum, ità vt ſacra iura peteret ab Archiepiſcopo Hiſpalenſi.

37 Auctus eſt exeunte anno Sacer Senatus nouo Cardinalium ſupplemento, inter quos adlectus eſt Marcellus Ceruinus Neocaſtrenſis Epiſcopus, magnarum virtutum laude florentiſſimus, ad quem extant ſubiectæ Pauli literæ,

Dilecto filio noſtro Marcello, S. R. E. Presbytero Cardinali Neocaſtrenſi.

Paul. III Lib. breu. anno 12. pag. 289.

Dilecte fili noſter. Si labori præmium, fidei gratitudo, honor virtuti debetur, tu in labore, & cura negotiorum noſtrorum indefeſſus, in fide probatus, in virtute conſpicuus, ita te dignum omni noſtra benignitate reddidiſti, vt parum nobis videretur, ſi te in liberalitate, in opibus, niſi in benificentia, in honoribus proſequeremur, nam nec tu ſola virtute contentus, nobiſcum fuiſti, ſed merita erga nos, & Apoſtolicam Sedem adieciſti: conueniebat igitur, vt cùm dignitas Cardinalatus, ſeù virtuti, ſeù meritis tribui ſoleret, tibi potiſſimè tribueretur, qui ſimul vtroque eorum inſignis es; itaque, vt & grato Principi te operam locaſſe ſcires, & in futurum cum dignitate etiam merita augeres, hodiè te inter cæteros Cardinales à nobis creatos adnumerauimus,

Marcellus Ceruinus Cardinalis creatur.

Digitized by Google

mus, mittimuſque ad dilectum filium Alexandrum Cardinalem de Farneſio S. R. E. Vice-cancellarium Legatum, & Nepotem noſtrum birretum rubeum de more à Nobis benedictum, qui illud pari lætitia, qua ipſi miſimus, tibi aſſignet. *Datum Romæ XIX. Decembris M D X X X I X. Anno VI.*

Alex. Farneſ. Card. in Actis Conſiſt. m.s. Card. Spad. ſig. 133. pag. 377. Agebat Internuntium Marcellus vnà cum Alexandro Farneſio, qui (vt diximus) ad Carolum Cæſarem, & ad Gallorum Regem Legatione fungebatur. Porrò Marcellus è Cardinalitio gradu poſteà ad Pontificalem prouectus eſt, in quo Marcelli II. nomen retinuit: deſcribitur ea Cardinalium promotio ſubiectis verbis in Actis Conſiſtorialibus.

,, 38 XIX. Decembris MDXXXIX. fuit Con-
,, ſiſtorium. S D. N. de conſenſu, & conſilio
,, RR. DD. meorum S. R. E. Cardinalium, &
,, auctoritate Dei Omnipotentis, BB. Apoſto-
,, lorum Petri, & Pauli, & ſua creauit, & aſ-
,, ſumpſit in S. R. E. Cardinales Reuerendiſs.
,, DD. Federicum Fregoſium Epiſcopum Saler-
,, nitanum, Petrum Epiſcopum Gebennenſem,
,, ac Antonium Aurelianenſem, ac Vbertum de
,, Gambara Terdonenſem, Aſcanium Ariminen-
,, ſem, ac Paulum Pariſium Nuſcanum, necnon
,, Marcellum Ceruinum Neocaſtenſem, & Bar-
,, tholomæum Guidiccionum Aprutinum, Epi-
,, ſcopos, Magiſtrum Dionyſium Generalem
,, Ordinis Seruorum, Henricum Borgiã electum
,, Squillacenſem, Iacobum Sabellum Protho-
,, notarium Apoſtolicum, & demùm Sua Sancti-
,, tas reſeruauit vnum in pectore, pro quo Re-
,, uerendiſſimorum DD. Cardinalium vota
,, ſumpſit.

Acta Conſiſt. pag. 378. ,, Proximo anno ad XXVIII. Ianuarij aſſigna-
,, uit Titulos, videlicet Reuerendiſſimo Vberto
,, de Gambara Sancti Sylueſtri, Aſcanio Sanctæ
,, Potentianæ, Paulo Pariſio Sanctæ Balbinæ,
,, Bartholomæo Guidicciono Sancti Cæſarij in
,, Palatio, Dionyſio S. Marcelli, & donauit eis
,, annulos de more.

Eadem tradunt Petrus Gualterius Aretinus, ac Blaſius Cæſenas Rituum Magiſter, qui addit: Henrico Borgiæ Ducis Gandiæ filio datum Tit. Sancti Nicolai inter Imagines, ſed illum in ipſo iuuentæ flore Viterbij obijſſe. Et Fregoſium Cardinalem ad Vrbem vocatum, vt ſubiectæ indicant literæ.

Dilecto filio Noſtro Frederico Fregoſio S. R. E. Presbytero Cardinali Salernitano nuncupato &c.

Paul. III. lib. breu. pag. 550. Hodiè in Conſiſtorio noſtro ſecreto magna quidem noſtra voluptate, ſed non minore Venerabilium Fratrum noſtrorum S.R.E. Cardinalium ſtudio, tuarumque virtutum frequenti commemoratione, te eiuſdem S. R. E. Presbyterum Cardinalem in Dei nomine creauimus, quemadmodum aliorum complurium literis tibi perſcriptum iri non ambigimus: multorum enim beneuolentiam tibi, ac literis, cæteriſque tuis laudibus comparaſti: quamobrem, fili noſter, te hortamur, vt à Deo, ac nobis in participationem ſollicitudinis, ac curarum præſentium vocatus, non dubites, quamprimùm venire ad nos, qui, quo indicio te elegimus, eadem beneuolentia complectemur, vt nobis, & S. R. E. cuius inclytum membrum iam es, opera, aſſiduitate, conſilioque tuo aſſiſtas, noſtræque ſpei reſpondeas, &c. *Datum Romæ XIX. Decembr. MDXXXIX. Anno VI.*

Florebat hoc tempore Granatæ ſanctitatis, & eloquentiæ Apoſtolicæ nomine, ac per totam ferè Hiſpaniam celebrabatur Ioannes Auila Sacerdos clericus, probatiſſimus virtutis magiſter, ac ſcriptor egregius, à Diuo Ignatio de Loiola, à Sancta Thereſia, alijſque inſignioribus illius ætatis Viris mirum in modum excultus: hic, cum præfatæ Iſabellæ Imperatricis cadauer Granatam perductum fuiſſet, vbi tunc Regia ſacra Ædes magnificentiſſimè constructa, ad condendas Regum exuuias deſtinata erat, funebrem de ea habuit concionem. Ab huius itaque Apoſtolici præconis de Mundi fallacia, ac vanitate mirificè tunc diſſerentis ſermone non modicum animo ſuccenſus Franciſcus Dux Gandiæ, plura cum Ioanne colloquia habuit, quibus concepta perfectioris vitæ ſemina, eo dirigente, ad optatam ſegetem perducerentur. Accidit quoque, quod ad hunc præclariſſimum Verbi Dei concionatorem, ſacra glorioſi Martyris Sebaſtiani recurrente feſtiuitate, in Eremitorio eidem Martyri dedicato, quod è Regione Alhambræ Vrbis Granatenſis arce ſitum eſt, prædicantem auditurus acceſſit Ioannes de Deo: cuius ardentiſſimis ſermonibus, ac validiſſimis argumentis adeò compunctus eſt, vt finita oratione in lacrymas ſolutus, ac ſolo ſtratus, pectus tundere, voces diuinæ miſericordię imploratrices emittere, capillos, barbamque euellere cæperit: mox manu in libros prophanos iniecta, vnguibus, dentibuſque omnes dilacerauit; pioſque verò, vtileſque cuicunque petenti, ac imagines ſacras, & quidquid habebat librariæ ſuppellectilis gratis elargitus eſt. Ita breui factum eſt, vt exſpoliatus omninò, nuduſque appareret, nihil præter induſium, & femoralia retinens. Ad Magiſtrum Auilam deindè deductus, totius vitæ curſum compendio ei explicuit, ſuaſque culpas cum ingenti lacrymarum imbre aperuit: enixè eum rogans, vt ipſum in ſuam clientelam reciperet. Cuius ſalutaribus monitis in Chriſtianæ Religioſęque vitę caſtris adeò profecit, vt Ordinis de Hoſpitalitate Inſtitutor deindè effectus, charitatis, patientię, cęterarumque virtutum, prophetiæ quoque, ac miraculorum gloria clarus, totam ferè Hiſpaniam in ſui admirationem breui pertraxerit: de quo alias recurret nobis dicendi locus.

Claudimus hunc annum, fauſto, ac fortunato Societatis Ieſu natalitio. Nàm cum Sanctus eiuſdem fundator Ignatius vnà cum Socijs per duos ferè annos in nonnullis Romæ Templis Diuino verbo ad omne Chriſtiani officij munus populum inflammaſſent, ac plebe pueriſque vicatim Chriſtianæ legis pręcepta inſtillaſſent, pauperum quoque neceſſitatibus quacunque poſſent ope, auxilioque, de aliena magis quàm de ſua egeſtate ſoliciti, prouidè paternèque ſuccurriſſent, ſaluberrimam illam naſcentis Eccleſiæ conſuetudinem, crebræ ſcilicet peccatorum confeſſionis, & fractionis panis longo ſæculorum flexu interruptam reuocaſſent; ac plura pia opera, quæ vel ad puellarum miſerandarumque Virginum pudicitiam tuendam, vel ad fæminarum à flagitioſo vitę genere redeuntium pœnitentiam ritè exercendam, vel ad cathecumenorum, atque à Iudæis, vel à Saracenis conuerſorum fidem conſeruandam pertinebat, Deo propitio inchoaſſent: necnon a varijs locis, prouincijſque remotioribus magis in dies poſtularentur, vt literis, ac pietate, formandis moribus, ac ingenijs acuendis vbique proximorum commodis deſeruirent, hoc anno

cum

cum Sodalibus de condenda egit perpetua Societate; & vt erat communi ipſorum conſenſione decretum, inſtituti formulam in quædam capita breuiter digeſtam Pontifici Maximo Apoſtolica auctoritate firmandam, nactus opportunitatem Tiburtini receſſus, quò ſe Pontifex è negotiorum turba receperat per Cardinalem Contarenum eidem addictiſſimum ſuppliciter obtulit: quam Paulus iuſſam à Sacri Palatij Magiſtro Thoma Badia prius cognoſci, ab eoque approbatam, vt ipſemet vidit, ac diligenter expendit, *Spiritus Dei* (inquit) *eſt hic*, Ignatij, ſociorumque pia ſtudia pluribus commendauit; ſubiecitque ſe iam animo præſagire, Societatem hanc tùm inſtitutam, afflictis Eccleſiæ rebus non leui præſidio, ac ornamento fore. Quod Summi Sacerdotis Chriſtique Vicarij teſtimonium optimè completum fuiſſe tandem vniuerſa profitetur Eccleſia; cùm in recurrente anniuerſaria Sancti Ignatij feſtiuitate iuxtà præſcriptam à Sede Apoſtolica in ſacris de eo lectionibus formam, in tanti viri, Societatiſque eius commendationem ità decantet. *Vt conſtans fuerit omnium ſenſus, etiam Pontificio confirmatus oraculo, Deum ſicut alios alijs temporibus Sanctos Viros; ita Luthero eiuſdemque temporis hæreticis Ignatium, & inſtitutam ab eo Societatem obieciſſe.*

IESV CHRISTI

Anno 1540.

PAVLI III. Anno 7. CAROLI V. ROMAN. IMP. Anno 22.

1 ANno à Virginis partu milleſimo quingenteſimo quadrageſimo, indictione decimatertia agitata ſunt plura colloquia à Catholicis cum Lutheranis ardentiſſimo ſtudio Cæſaris, qui beneuolentia demulcere feroces eorum animos, atque ad officium pellicere nitebatur; ſed ea irrito exitu diſſoluta ſunt; cùm Lutherani ſuperbia elati priſtinos errores abijcere detrectarent, immò fidei lumine orbati proternè noua errorum figmenta conflarent; de quibus accuratiùs agetur inferiùs; nunc quod ab Alexandro Cardinale decreto exeunte anno ſuperiore ad Cæſarem & Franciſcum Galliæ Regem Legato, vt inter eos expetitam continentibus omnium fidelium votis pacem conciliaret, geſtum ſit expendamus. Peruenit Lutetiam Cardinalis Legatus pridiè quàm Cæſar Lutetiam ingrederetur; nec de pace ſancienda ſermonem inferre potuit, niſi Cæſar in Belgium ſe contuliſſet; nam ſubtili arte tranſegerat cum Gallo, vt de pace in Gallia non ageretur.

Paulus Iouius lib. 29.

,, [Ne ſi alienæ poteſtatis factus (inquit Paulus
,, Iouius) in ſolo nuper hoſtili minus liberè mi-
,, nuſque vtiliter de pace tranſigeret, totius in-
,, ſtitutæ liberalitatis ſuæ gratiam deſloraret,
,, quando ea demum apud omnes opinio foret,
,, quæ facile tolli non poſſet, vt ipſe nequaquam
,, ex animo & ſatis generosè, ſed ignobili metu
,, & cœco pudore circumſcriptus ad iniquas pa-
,, cis conditiones deſcendiſſe crederetur.] Ita Cæſar Gallorum animis in vlteriores ſpes traductis magnificentiſſimè habitus à Franciſco Rege, Regijſque liberis ſtipatus ſeptima Ianuarij in Belgium ſe recepit: poſt cuius diſceſſum Cardinalis Farneſius Legatus Pontificia mandata, preceſque expoſuit Franciſco Regi de firmiſſima pace inter ipſum, ac Cæſarem ſancienda, de auxilijs ad retundendam Turcicam tyrannidem conferendis, de Henrico Angliæ Rege, ac Lutheranis ad Eccleſiæ coniunctionem, & obſequium reuocandis, cui Gallorum Rex nitidè reſpondit, ſe aperto & ſincero animo Imperatori ſignificaſſe, pactas induciarum leges ſanctiſſima Religione culturum: fœdus verò armorum cum Angliæ Rege & Lutheranis percuſſum integris rebus ſuis nondum reſcindi poſſe, niſi grauiora pericula in ſe conuerteret, priùs enim pacem arctiſſimam inter ipſum Cæſaremque adſtringendam, qua confirmata res Chriſtiana ciuilibus afflicta bellis refloreſceret, tyranniſque Turcica retunderetur. Addidit ſibi gratiſſimum fore, vt Legatus ipſe ad Imperatorem ſe conferret, & cum eo de pacis legibus, ac de coniugio inter filium Regium & Cæſaris neptem conciliando contrahendoque ageret. Adijt etiam Cardinalis Legatus Monmorantium Magiſtrum equitum, arcanorum omnium Regiorum conſiliorum participem; rogauitque, vt pro mandatis Pontificis conficiendis reſtituendaque priſtinæ dignitati Chriſtiana re ſtudia ſua coniungeret; cui Magiſter equitum tùm Cardinali reſponſum cum Regia ſententia conſentiens reddidit; conſuluitque, vt ambo Cæſarem in Belgium abeuntem ſequerentur, tùm maximis laudibus Pontificium pium ardorem pro inſtauranda pace amplificandaque re Chriſtiana, ex quo ingentium rerum ſpes maximè efflореſcebant, commendauit.

2 Suſpenſæ tunc erant omnium mentes maxima pacis expectatione, cùm Cæſar Mediolanenſem Principatum vni ex Franciſci filijs ſe reſtituturum ſpopondiſſet, vt Martinus Bellaius aſſerit, & Gallicis armis aduerſus Lutheranos, & Turcas vſurus crederetur. Sed cùm Belgium attigiſſet, Gallorum Regis ſpes eluſit, ac primùm cùm de concordia conditiones perſcribendæ forent, moras extraxit, integrumque tractandæ pacis negotium in Ferdinandi Regis aduentum reiecit; nihil enim dum Cæſar in Gallia fuerat, egerat de pace, ſed vt inſtructus erat artibus, finxerat, minus vtiliter, minuſque liberè de pace tractaturum ſe, dum in aliena ditione eſſet, totiuſque inſtitutæ liberalitatis ſuæ gratiam defloraturum, quando ea omnes imbueret opinio, non generosè liberalitatem explicuiſſe, ſed ignobili metu ad iniquas conditiones deſcendiſſe: ità Gallorum ſpes illuſa. Bellaius nullo firmo fundamento, vt ſimulatum promiſſorem Cæſarem accuſat, demonſtratque abſque ratione ſpem dediſſe concedendi Gallo Regi Mediolanenſem Ducatum, vt ſecutum tranſitum per Galliam obtineret; nam Rex nec verbum Legato Farneſio de tali ſpe protulit, immo, ſicuti paulò ſuperiùs diximus, contentus erat, vt conditiones Induciarum ſeruarentur, & quando cum Cardinali Ceruino (qui, vt poſtea dicemus, ad Imperatorem Legatus proficiſcebatur) de pace egit, nec minimo verbo queſtus eſt de promiſſione Ducatus Mediolanenſis à Cæſare facta, & non obſeruata, ſed ſolummodò, vt ſuo loco videbimus, dixit: Imperatorem ſibi Belgium obtuliſſe, dummodò omnibus, quæ in Italia poſſidebat, & omnibus, quorum ſpem poſſidendi habebat, ſe abdicaret, ſeque oblatam permutationem reſpuiſſe, contentum in conditionibus Induciarum permanere.

Pallau. hiſt. Conc. Trid. tom. 1. lib. 4. cap. 11. num. 6.

3 Coactis igitur à Cæſare Belgarum, Germanorumque copijs, in Gandauenſes, qui ob imperata noua vectigalia ſeditionem mouerant (vti

Gandauenſes ad obedientiam Cæſaris redeunt.

ſu-

Digitized by Google

ſuprà meminimus) procurrit: iſ verò cùm pacem ab eo cum Gallo Rege occultis legibus confectam, vt fama percrebuerat, putarent, nec vlla expectarent ſubſidia, ſupplices veniam erroris petiere, portaſque venienti aperuere: at is coniurationis Principes captos in foro gladio percuti iuſſit, populo ignouit, libertates, ac iura creandorum Magiſtratuum abrogauit, pecunia ad Arcem extruendam mulctauit. Terruit ea res liberas Germaniæ Ciuitates, Cæſareaque fœlicitas pariter Henricum Angliæ Regem adeò perterrefecit, vt Cæſarem ſibi conciliare niteretur.

Paul. Iouius l. 39.

Peperit etiam is aduentus Cæſaris maximos in animis Germanorum motus, nam Catholici ex eo exultarunt, tanquam illius præpotentibus armis ex tyrannide Hæreticorum eſſent vindicandi: Hæretici verò tanquam ſcelerum ſuorum vltorem formidarunt: at prudentiſſimi, rerumque gerendarum vſu ſpectabiles cenſuerunt nil præclari hoc ſecundo aduentu a Carolo V. geſtum iri, magis quàm primo, cùm nollet frangere armis Hæreticos, ſed ad concordiam, nunquam coituram, pellicere pertinaciſſimos, de quo extat in M.S. Vaticani tabularij hæc grauiſſima oratio tunc habita.

M.S. Arc. Vat. ſig. ib. T. pag. 127.

,, 4 Quid is faciet, poſtquam ex Hiſpanijs exacto decennio in Germaniam redijt, alijs in terrorem, alijs in ſolatium.

,, Auguſtæ nihil egit, quod quidem ad Religionis pacem attinet. Bruxellæ, quæ reliqua ſpes?

,, Nam ſicut expectauit omnis Eccleſiaſticorum turba innumeris gemitibus, vt Cæſar adueniret, ità nunc, quando aduenit, expectatur à pleriſque, vt ſublatis tam diutinis, tamque odioſis, atque non ferendis Germaniæ diſſidijs concordiam, ac vnanimitatem inter nos Chriſto Duce ſtatuat.

,, Tria igitur omninò proſpicio, quorum vnum faciat Cæſar neceſſe eſt, aut enim curabit, vt in vnum corpus vltrò redeant contrariæ partes, aut vt Lutherana pars, ſi contumaciter æquis conditionibus reluctetur, ordinariæ poteſtate reprimatur.

,, Aut vt ſuperbia illa, ſi coërceri non queat, morbo ſuo relinquatur, & reformentur Eccleſiæ à Sectis nondum occupatę.

,, Excutiam hæc tria, quando ita libet, & neceſſarium eſſe video.

,, Partes contrariæ inter ſe acerbioribus diſſident odijs, quam vt ſpes vlla ſit, concordiam ſtabilem fore, nam neutra pars in ea dogmata, in has obſeruationes, moreſque ex animo conſentiet, cuiuſmodi nunc annis fermè viginti vehementi ſtudio damnauit.

,, Quòd ſi coaleſcent, vnaque rurſus efficietur Eccleſia, quo nihil vnquam optatius; dixeris ſummam diuini Spiritus operationem interceſſiſſe, & maius eſſe miraculum, quàm ſi quiſpiam ex mortuis noſtra hac tempeſtate ſuſcitaretur.

,, De ſecundo idem metus ſubit, etenim ſi armis quantumlibet iuſtis impetantur Lutheriſtæ, quid futurum aliud niſi lamentabile Germaniæ totius exitium.

,, Accedit fœderis ſchiſmatici firmitudo, quam frangere difficillimum fuerit, niſi fortè ſua ſtratagemata norint Cæſariani: neque enim Euangelio prohibendo, ſed nefarijs auſibus coërcendis Cæſar poteſtatem excellentiorem habet. Exerit, non opprimit Religio, ſed illata vis à ceruicibus noſtris depelli debet. Catholici varijs modis anguſtantur in Germania: hi tot malis liberari cupiunt. Equidem ipſe nullius vnquam belli (iuſti etiam) ſuaſor fui, ſed ineundæ concordię, quemadmodum hactenus, author ſemper fuero.

,, Tertium verò certiùs futurum, vtpotè præualeſcente rerum difficultate, nullum fore, neque tentatæ concordię locum, neque ancipitis belli fructum.

,, Eapropter oportebit Monarchas, vel nolentes pati, vt ſecta ſuo libitu, quemadmodum cœpit, tot Germaniæ Prouincijs imperiter, atque captiuis, & miſeris Eccleſijs dominetur.

5 Et quidem Germaniæ morbus talis erat, vt remedijs validis indigeret, vt videre eſt conſiderata miſera Germani Cleri conditione, cùm Hæretici diripiendarum opum Eccleſiaſticarum auaritia furentes, Sacerdotum opes inuaderent, iiſque hęreſeos præcones eſſe locupletarentur, vt queritur Ioannes Cochlæus in literis ad Gaſparem Cardinalem Contarenum his verbis.

Io. Cochl. ad Card. Contar. ext. in m. s. Arch. Vat ſign. n. 3224. in fine.

,, Noſtri in Germania Eccleſiaſtici Prælati, an ignauia, an deſperatione langueant, ſuorum vbique patientes cenſuum accitionem, ac decrementum: Lutherani verò nullis parcere ſatagunt curis, laboribuſque, & ſumptibus: excogitant varias rationes, & ordinationes, quibus ſtabiliant ſectam ſuam. Ordinant Superintendentes nouos, ſcilicet Epiſcopos, quibus dant poteſtatem ordinandi Presbyteros, & Diaconos, vnicuique in ſuo diſtrictu: in Scholis verò diligentiſſimè inſtruunt pueros, & ſuæ doctrinæ commendatione, & Papiſtarum odio, ac deteſtatione: atque vt animoſi fiant ad prædicandum populis, exercent eos quibuſdam ex poſtilla Lutheri declamationibus. Suarum prætereà Eccleſiarum miniſtris largiùs amplificant ſtipendia, quemadmodum & Scholarum Rectoribus ex abolitione Miſſarum priuatarum. Audio equidem in hac ampla, & egregia Ciuitate Vratiſlauienſi, quæ iam vltrà XV. annos perpetuò lutherizat, ſupra quingenta Beneficia ſimplicia, quæ Altari vacant, aboleuiſſe Senatum, & in communem ciſtam omnes fructus, & reditus illorum conuertiſſe, vnde Scholis ſuis, Eccleſiarumque miniſtris largiùs, quàm antea, tribuant ſtipendia. Hoc tamen à me ſcriptum nollem reſcire Senatum. Itidem fit Magdeburgi, Hamburgi, & per totam ferè Germaniam, vbicumque inualuit hæreſis iſta, vt mihi ſanè difficillimum videatur è pectoribus hominum eradicare hanc luem, quam in teneris annis imbibunt in Scholis, & in publicis Concionibus, atque etiam domi ex librorum lectionibus: Deo tamen omnia poſſibilia ſunt, &c.] *Ex Vratiſlania Feria III. poſt Dominicam Lætare MDXL.*

Lutherani ſpoliāt Germanū Clerum.

Depingit triſtem eandem Germanicæ Eccleſiæ faciem accuratiſſimè Ioannes Eckius in literis ad eundem Cardinalem, illique pro reſtituenda collapſa diſciplina Eccleſiaſtica optima conſilia ſuggeſſit.

Illuſtriſſimo Cardinali Gaſparo Contareno.

6 Reuerendiſſime Pater. Lugubrem Eccleſiarum Germaniæ ſtatum amplitudini tuæ depingam, vt qui præ alijs Eccleſiæ reformationem animo habeas, & Sanctiſſimum D.N. efficaciùs moneas, & Collegas ad fidem faciendam excites:

uam

Io. Eckius ad Gaſp. Card. Co tar. ext. in m. s. Arch. Vat. ſign. n. 3224. poſt medium.

nam cor lapideum mouere poſſet (quid ſi Chriſtianum) tot animarum, pro quibus Chriſti Sanguis fuſus eſt, iactura, ac æterna damnatio, tot Eccleſiarum deuaſtatio, tot Monaſteriorum deſolatio, ceſſatio cultus Diuini, Sacramentorum profanatio, pro quibus oculos erigimus in Dan, & Bethel, omni ſpurcitia, impietate, ac blaſphemia Sacra contaminantes: Diuis Cœlitibus in cœlo veneratio ſubtrahitur, miſeris animabus ſuffragia in Purgatorio non dantur, ceſſant Sacra Miſſarum, Beneficia extinguuntur, Ædes, Cenſus, Agri, Poſſeſſiones Eccleſiarum, ac Monaſteriorum à profanis Laicis, & auara Nobilitate diripiuntur, Theſaurus, Clenodia, Calices conflantur, Reliquiæ proijciuntur, Ornatus pretioſus auro, & gemmis diſtinctus diſſipatur, Altaria ſubuertuntur, Imagines Crucifixi, Mariæ, & Sanctorum deturpantur, conſpuuntur, & confringuntur. Prælati, ac omnis Ordo Eccleſiaſticus, ſpecialiter Papa in primis, cum Cardinalibus, ac Epiſcopis infamatur; ac peiùs audit, quàm vel Pilatus, vel Antiochus, vel Turcarum Emir, aut Tartarorum Cham. Parùm eſt ſi Papa Antichriſtus, ſi Cardinales capita Beſtiæ, Epiſcopi ſerui Draconis, Roma olim omnibus Chriſtianis venerabilis, Meretrix Babylonica, Monachi Corui, & Lupi, Sacerdotes Lemures dicantur: atrociora in dies meditantur, famam ſeruientium Deo proſcindunt crudeliter ineptiſſimis cantilenis, infamibus libellis, inhoneſtiſſimis picturis, rhythmis infandiſſimis: pro Euangelio proferuntur hæreſes, errores, ſeductiones, ac blaſphemiæ, vt nec via, nec verbo, nec exemplo, neque habitu, neque deuotione vllus Chriſtianus animus appareat. Cœlibatus Cleri in perpetuum Meretricium, Monialium virginitas in proſtibula, Monachorum vota in ſcurrilitatem, ieiunia in luxum turpem, abſtinentia in voracitatem, ſine pudore, ſine conſcientia vertuntur. Dies deficit ad hæc mala explicanda. Crede mihi Reuerendiſſime Pater, adhuc peiora, & magis neſanda perpetrantur.

Et quia ab initio hæreſibus non eſt itum obuiam, cancer iſte latiſſimè ſerpit (Scintilla parua Lutherus) quia non fuit mox extincta ea ſcintilla, totam Germaniam incendio ſuo deprædata eſt. Dùm Eckius in arenam Lipſiæ, contra Beſtias Lutherum, & Caroloſtadium diſputaturus deſcenderet præuia Summi Pontificis licentia, tunc tempus erat hoc Monſtrum conficiendi, & Hydram illam comburendi. Verùm Romæ fortè contemnebaris hunc Fraticellum; ſed Germani cum magno fauore auſcultarunt ei ob plauſibile argumentum, quod ab initio tractabat, nundinationis ſcilicet Indulgentiarum, & abuſus Curiæ Romanæ, quos nemo non abominabatur. Quanto plauſu excipiebatur diſtinctio ſua, quod Curiam Romanam, non Eccleſiam Romanam proteſtabatur ſe improbare.

Imprudentes Archiepiſcopi, & Epiſcopi, ad hæc ridebant, tacitè ſperantes ſe liberandos à grauaminibus Curiæ Romanæ, & diris exactionibus in confirmationibus, collationibus pallij, priuilegiorum violationibus, iniquis intruſionibus, enormibus diſpenſationibus, ac ſimilibus. Ad pauca aſpicientes hanc totam tempeſtatem arbitrabantur lapſuram in Romam, animos in ſpem libertatis erigebant, neſcientes hoc eſſe initium dolorum, ac ſeruitutis. Fratres (id eſt Monachi) huic malo non ſe obiecerunt, quòd, vel Frater Fratrem non læderet, vel quòd recenti facto Capnionis abſterriti Sedem Apoſtolicam ſenſerunt inclementiorem, quæ per eos acta non ſolùm non defenſabat, ſed ludibrio, & riſui expoſuerat. Hoc idem videtur tres celebriores in Theologia Academias Pariſienſem, Louanienſem, ac Colonienſem retraxiſſe, vt seriò ſe contra hæreſes accingerent ad lectulum Salomonis defendendum: nam illorum ſententias (ſemper apud Sedem Apoſtolicam maximi habitas) flocciſecit, vnde verſifices turpiſſimis libellis famam illorum Theologorum proſciderunt. Scholæ aliæ quoque tacuerunt, docti enim Viri videbant ſe negligi, nullis honorari beneficijs, vel dignitatibus; & ſi quando à Romanenſibus Curtiſanis moleſtabantur (vt Viri docti) aliquando maluerunt cedere, quàm ſe litibus Romæ inuoluere, vti Vinphelingio optimo Theologo, & Doctori Zinzelio Prædeceſſori meo contigit, & mihi in hunc diem euenit. Solus ergò fui congreſſus cum Beſtijs iſtis, donec ſocius mihi accurreret Hieronymus Emſer Vir optimus, & doctiſſimus; nam Prælati, & Canonici, & qui pinguia habebant Beneficia à Sede Apoſtolica, plùs muti erant (ſicut hodiè ſunt) quàm piſces: immò maius aliquando fuit mihi periculum ab illis, quòd partes Lutheri fouebant, & me perſequebantur; vndè Libellus prodijt ſub Titulo indoctorum Canonicorum in Eckium, vbi Lutherum Paulo fermè æquabant cum puritate Euangelij, & donis Spiritus, Eckium autem indoctum, Sophiſtam, Pontificis adulatorem calumniabantur.

Luther deindè, vt populares ineſcaret, prodijt cum viuendi licentia, ieiunia libera dixit, & carnibus veſci diebus prohibitis indulſit, confeſſionem ſuſtulit. Iam laici ei manus dabant, & in naſſam eius peruenerunt: quo audacior factus, in Monaſteria irruit, & abolenda cenſuit, vota nullius momenti aſſeruit; fretus autem Monachorum, & Monialium ſalacitate, etiam Sacerdotibus vxores permiſit: quibus Sectam ſuam adeò auxit, vt multa millia in errorem traxerit. Cum Miſſa gradatim in abyſſum deſcendit; nam primùm Communionem ſub vtraque ſpecie ſuadebat, deinde Euangelium, & Epiſtolam Theutonicè legebat in Miſſa, & negato Purgatorio, ſuſtulit primos, ſeptimos, trigeſimos, & anniuerſarios: eò deindè prolapſus, vt negaret Miſſam eſſe Sacrificium, & poſteà in vniuerſum abegit priuatas Miſſas; ſufficere autem vni loco vnicam Miſſam docuit. Zuingliani his ſucceſſibus elati Miſſam penitùs ſuſtulerunt. Ita factum eſt, vt Laici, extinctis Miſſis priuatis, inutilem cenſuerint Cleri, ac Monachorum multitudinem, eiſque Sacra interdixerunt, Matutinas horas canonicas, ac cæremonias omnes: ſpoliarunt ipſos priuilegijs, & immunitatibus Eccleſiaſticis, ſubiecerunt omnem Clerum Magiſtratui profano, aut loco expulerunt: quo factum eſt, vt in exilium pulſus ſit, aut ſeruitute Laica premeretur, & vel nouam Religionem Lutheri acceptare, vel mutos ſedere à Diuinis laudibus otioſos, & vacuos.

7 Vt verò magis condoleas Eccleſiæ Germaniæ, ac altiùs ingemiſcas, quàm latè ſerpſerit hoc malum, breuibus exponam, & à capite Germaniæ incipiam. Griſones Curienſes, exceptis Valeſijs, omnes infecti ſunt. Ex Heluetijs, Zuingliani ſunt, Bernates, Thuricenſes, Baſileenſes, Schafhuſiani, Glarenſes, Apocellenſes, Gallenſes, & alia Oppida libera cum his fermè triginta: ſoli Lucernenſes, Vrienſes, Suitij, Vndewaldenſes,

Digitized by Google

ſes, Zugij, Friburgenſes, & Solodurenſes, puſillus Grex, in antiqua Religioue perdurant. In Sueuia Prælati adhuc perſeuerant, & Nobiles liberi; pauciſſimi ex illis hæreſim ſequuntur: ſed Ciuitates fermè omnea apoſtatarunt, Auguſta, Vlma, Nordlinga, Meminga, Kempten, Eiſten, Bibracum, Lindau, Conſtantia, Eſſelinga, Reutlinga, Hallia Sueuorum, Hailbruna, ad hæc totus Ducatus Wittembergicus, vbi fuerunt tredecim ditiſſima Monaſteria Virorum, ſeptem Eccleſiæ Collegiatę, plura quàm bis mille beneficia curata, & ſimplicia, taceo Monaſteria Fratrum, & Monialium.

In Franconia porrò Marchionatus Brandeburgenſis Georgij, cum tot Oppidis, Monaſterijs, Eccleſijs Collegiatis, ac Parochijs in vniuerſum hæreſim ſequitur, cum aliquibus Comitatibus: Nurembergam item, Wiſſemburgum, Wingenium cum pluribus alijs Oppidulis adhærentibus. Thuringiam, Miſniam, & Saxoniam omnes perdidimus, poſt Catholici Ducis Georgij obitum. Marchia antiqua, & noua abierunt peſſum, poſteaquam Marchio Elector, cum Fratre poſt obitum patris optimi Principis, hoc anno in ſectas ſe contulerunt, vbi tot Epiſcopatus, Monaſteria, Eccleſiæ Cathedrales, Oppida innumera, terra latiſſima, & populoſiſſima. Abijt tota Haſſia, totus Ducatus Luneburgenſis, Ducatus Brunſuicenſis pro maiori parte, ſimiliter & Ducatus Mechelburgenſis cum tota Holſaria, Stromaria, Pomerania, Pruſſia: item vtraque Dania, Suecia, Norwegia ampliſſima Regna: ſoli Henricus, & Ericho Duces Brunſuicenſes, & Albertus Dux Mechelburgenſis exul in tàm vaſtia Regionibus ſunt io obedientia Sedis Apoſtolicæ. Prætereo maximas ibi Ciuitates Imperiales, Lubecum, Brunſuicum, Magdeburgum, Bremam, Goſlatiam, Milhauſen, Frankenhauſen, Gorlicium, cum pluribus alijs.

Ad Rhenum reuertamue, ſub Heluetijs occurrit Argentoratum cum alijs Oppidis, Veiſſemburgo, Landaro, Wormatia, quæ pro maiori parte perijt, Francfordia famoſiſſimum Emporium, Marchia Badenſis corruit pro magna parte, nam & Sacerdotibus vxores permiſit, Monachis exeundi facultatem; maior pars cæremoniarum adempta, vtriuſque ſpeciei communio cõceſſa, delectus ciborum neglectus, ac ſub Duce Friderico paularim res labuntur. Magna ſpes erat, reuerſum ex Hiſpaoijs puniturum Ciues Lutheranos, qui in eius abſentia duos Prædicatores Lutheranos inſtituerant Laicos Ambergæ, & communionem ſeruabant ſub vtraque ſpecie. At ille oihil ſecit, niſi quòd remouit Laicos Prædicatores, & eis Communionem ſub vtraque ſpecie permiſit; ſed à Sacerdote Lutherano adminiſtratur.

Sub Rege omnia ſunt ſalua, licèt plures habeat clandeſtinos Lutheranos ex Baronibus, & Nobilibus Auſtriæ. Sleſia pro maiori parte eſt infecta, & præcipuè Wratiſlauia: Illuſtriſſimi Principes noſtri Bauariæ Duces Willelmus, & Ludouicus nullam hæreſim tolerant, vt nè mutire verbum quiſpiam ſuper eo audeat, tanta ſeueritate puniunt à Religione deuiantes. Habent Monaſteria opulenta ſeptuaginta tria, Eccleſias Collegiatas ſeptem, Oppida triginta quinque, Caſtella ſeptuaginta duo, Arces nobiles, Villas innumeras. Ex Ducibus Palatinis, Bauariæ Elector, & alij ſunt boni; tamen excedentes non ità puniunt, excepto Ioanne Duce io Hundſrucb, cum filio Duce Friderico, qui eſt optimus: alioquin vltrà Rhenum ſunt boni.

Habes, Reuerendiſſime Pater, quàm longè latèque graſſata ſit lues, & omni anno nouos ſibi conciliat confœderatos, & auctior viribus intumeſcit.

8 Quàm ergò difficilè ſit illos omnes reducere ad ouile Chriſti, pro tua prudentia, & eruditione facilè intelliges, ſolet enim hęreſi coniuncta eſſe pertinax obſtinatio, & obſtinata pertinacia. Deindè Principes, & Superiores, qui alios ſeduxerunt, verecundabuntur non modò, quia alios in tantos errores impulerunt, ſed quòd debent haberi, & reputari rei, ob tot ſacrilegia, blaſphemias, & impietates. Porrò difficile eſt aſſueta relinquere, difficilius ad diſſueta redire. Si in decem, quindecim, aut viginti annos non ſunt confeſſi, non vſi cęteris cęremonijs, non ieiunarunt, obſorduerunt in excommunicatione, quis dabit, vt ex corde redeant? Inſuper quot ab infantia ſunt in his erroribus nutriti, & educati, & ità obſorduerunt, vt neſciant fidem noſtram, ſolas hęreſes per omnem vitam crediderunt, nec ſciant aliud, egent nouo Catechiſmo. Prætereà, quàm difficile erit, Sacerdotes ſeparare ab vxoribus, Monachos, & Moniales reſumere habitum, repetere Monaſterium. Et poſtremò omnium difficillimum reſtituere Eccleſijs, & Monaſterijs, ac Beneficijs ablata. Ipſorum aliqua ſunt iam ſæpiùs vendita, aut aliter alienata; Eccleſiæ, & Monaſteria, Cœmeteria in vſum profanum alienata, hic mille orientur difficultates.

Etſi omninò redire ſponte voluerint, & non potentia ſeculari obſtinatè errorem defendere, vbi habebimus Monachos, vt ad priorem ſtatum reducantur Monaſteria? Vbi accipiemus Sacerdotes pro Parochis, & Curatis? (*Et infrà.*) Quantum laboris erit reformare Eccleſias Cathedrales, potiſſimum vbi ſoli Nobiles canonicantur? nam vbi ſunt viginti quatuor, triginta, aut quadraginta Canonici, vix quinque ex eis, aut ſex ſunt Sacerdotes. Scio Eccleſiam Cathedralem, in qua ſunt quinquaginta quatuor Canonici, & ex omnibus ſolùm tres ſunt Sacerdotes, cùm optima, & pinguiſſima habeant beneficia: & (quod cum dolore dico) quot ſunt in omnibus Cathedralibus, quorum aliqui nunquam orant, alij raro horas Canonicas recitant, Theologiæ nullus ſtudet? (*Et paulò poſt*) Noui ante paucos dies Eccleſiam, vbi neque Epiſcopus, neque Præpoſitus, neque Decanus fuerunt Sacerdotes. (*Et poſt nonnulla*)

Multa ſunt generalia ſtudia in Germania, Baſileenſe, Friburgenſe, Tubingenſe, Ingolſtadienſe, Viennenſe, Heidelbergenſe, Moguntinum, Treuirenſe, Ertfurdenſe, Lipſenſe, Wittembergenſe, Francfordienſe ad Oderam, Colonienſe, & Louanienſe, ex quibus Baſileenſe, Tubingenſe, Ertfurdenſe, Lipſenſe, Vittembergenſe, & Francfordienſe ſunt in manibus Hęreticorum; & tamen promouent Doctores in ſingulis facultatibus. Idipſum attentare dicitur Heſſus in ſtudio Marcpurgenſi, quod ipſe propria auctoritate inſtituit: & ad hæc ſtudia Lutherana confluit maior turba Scholarium. Monui in literis pridiè ſcriptis, vt his priuilegia demerentur, vt promoti deinceps non haberentur pro promotis, ſed ad eundem gradum recipiendum eſſent inhabiles; & quòd Beneficiari actu eſſent beneficijs priuati, & ad recipiendum beneficia eſſent inhabiles, etiam toto anno ſequenti, quo illud ſtudium exierint, cum ſimili-

milibus, & optimis clauſulis hoc debuiſſet factum eſſe ante viginri annos. Papa Leo, cùm ſecunda vice me vocaſſet ad Vrbem, pollicebatur ſe omninò id facturum, ſola enim Wittemberga erat tunc in facto; ſed repente mors hunc intrà Menſem abſtulit, &c. [Conſului Legato, inſtituenda Collegia, in quibus iuuentus ad Ordines Sacros alliceretur, eruditione, pietateq; inſtructa.] Vale, & ſalue Purpurati Senatus decus, & ornamentũ. *Eichſtet XIII. Martij quadrageſimo ſupra ſeſquimilleſimum.*

Et hæc dicta ſint de infœlici Statu Germaniæ, ſequamur modò Hiſtoriæ ordinem.

Surius in comment.

9 Dum Gandaui ageret Cæſar, Proteſtantium Oratores ad eum acceſſere, ac vt ſe purgarent, turbarum culpam in Catholicos deriuarunt, impudentiſſimoque mendacio addidere, Deum hoc tempore Euangelij luce Germaniam colluſtraſſe, quaſi antehàc Germania, cum abiecta barbarie, euerſiſque Idolis Chriſtum coluit, Euangelium non didiciſſet, ſed iam illud ab Apoſtatis, flagitijs omnibus contaminatiſſimis acceperit, his addit Surius alia iniqua eorum poſtulata.

Lutheranorum Oratores iniqua poſtulant à Cæſare.

,, ta. [Vrgebant Legati illi, vt Cameræ Iudicibus
,, non liceret pro illis ferre ſententiam, qui ſe
,, quererentur rebus, & facultatibus ſuis ſub E-
,, uangelij prætextu priuari, quales quærimo-
,, niæ à Clero Catholico, & Monaſticæ vitæ cul-
,, toribus, tùm non rarò ad Cameræ iudicium
,, deferebantur. Dicebant Catholici ſe rebus ſuis
,, iniuria ſpoliari: aſſerebant contrà Euangelici
,, iure id fieri, quòd falſam colerent doctrinam,
,, &c. In hac autem Controuerſia non licebat
,, Catholicis ad ſupremum Imperij iudicium
,, prouocare, ſed oportebat eam ferre ſenten-
,, tiam, quam Apoſtatæ, & inceſtis polluti nu-
,, ptijs Monachi ſuis Magiſtratibus perſuaſiſſent
,, veram eſſe, & prorſùs Euangelicam. Hoc mi-
,, ſerum erat, & calamitoſum, & tamen ſic ha-
,, bebat pura doctrina noui Euangelij. Cæſar co-
,, gebatur ob temporum iniquitatem, pleraque
,, diſſimulare.] Edoctus verò experientia,

quanta mala peperiſſet negligentia in laxandis Nouatoribus licentiæ frænis, nè idem in Belgio contingeret, quod acciderat in Germania aſſerendæ Fidei Catholicæ ſtudio, nè Belgæ ex impiorum librorum, qui circumferebantur, lectione, prauis erroribus irretirentur, atque ab orthodoxa Religione deficientes, libertatiſque illecebra prolectati, ſeditiones concitarent, grauiſſimo hoc Edicto omnes, qui Lutheri, & aliorum Hæreſiarcharum peſtiferos libros diuenderent, aut retinerent, capitali ſupplicio affici iuſſit.

Cochlæus in act. & ſcriptis Lutheri hoc anno.

10 Nos maturo, ac benè deliberato conſilio, atque etiam cum conſilio, & conſenſu charæ Sororis noſtræ Reginæ Douagieræ Hungariæ, & Bohemiæ, &c. Regentis, & Gubernantis in Terris noſtris, & ſimiliter cum ſupremo conſilio noſtro, & ſententia ordinamus, & ſtatuimus, pro Edicto, & perpetua lege, vt ſequitur: Primùm, vt nemo cuiuſcumque ſtatus, aut conditionis fuerit, poſt hæc debeat apud ſe habere, vendere, portare, dare, legere, prædicare, docere, tolerare, defendere, impertiri, aut diſputare, ſiuè occultè, ſiuè manifeſtè, de doctrina, de ſcriptis, & libris, quos fecerunt, aut facere poterunt, Martinus Lutherus, Ioannes Wicleph, Ioannes Hus, Marſilius de Padua, Oecolampadius, Vlricus Zuinglius, Philippus Melancthon, Franciſcus Lamperti, Ioannes Pomeranus, Otto Brunfelſius, Iuſtus Ionas, Ioannes Purpuri, & Gorcianus, aut alij auctores de eorum ſecta, ſimiliter & omnes aliæ ſectæ ab Eccleſia reprobatæ. Neque etiam doctrinas ab eorum adhærentibus, fautoribus, & fœderatis, neque etiam noua Teſtamenta impreſſa, apud Adrianum de Bergis, Chriſtophorum de Remunda, Ioannem Zell. Phraſes Scripturæ diuinæ, interpretationem nominum Chaldæorum, Epitomen Topographicam Vadiani, Paralipomena rerum memorabilium, Hiſtoriam de Germanorum origine, Eobani Heſſi opera, Dominicas precationes Griphij, Methodum in præcipuos Scripturæ Diuinæ locos, Eraſmi Sarcerij Cathechiſmum, &c. Et ſi quis huiuſmodi libros apud ſe habeat, vt confeſtim comburat, ſub pœnis (ſiquis comperiatur, contra vlla ſupraſcripta puncta feciſſe) declarandis, & exequendis, nempè viros gladio feriendos, mulieres viuas defodiendas, ſi modò errores ſuos tolerare aut defendere deſierint; ſi autem in erroribus, & hæreſibus perſeuerare velint, igne ad mortem adigendi ſunt, & omnis eorum ſubſtantia fiſco noſtro applicanda eſt.

Cæſar in Belgio prohibet libros Hæreticorũ.

In Comm. hoc anno

De hoc Cæſareo edicto præfatus Surius diſſerens ita ſubdit [Hoc verò & ſi plerique permoleſtè
,, ferunt, putantque omnibus eiuſmodi librorum
,, lectionem permitti debere, tamen conſultiſ-
,, ſimè fit: nec eſt in Eccleſia nouum, ſed etiam
,, longè ante mille annos tempore Nicenæ illius
,, ſanctiſſimæ Synodi: non modò enim ipſa Sy-
,, nodus Arrij, & Sectatorum eius libros comburi
,, iuſſit, verùm etiam Conſtantinus Imperator
,, Chriſtianiſſimus capitis ſententiam tulit in eos
,, omnes, qui eos occultaſſent libros, & non ſta-
,, tim combuſſiſſent. Pauci ſunt eo iudicio præ-
,, diti, vt poſſint verum à falſo ſecernere, & multi
,, quidem hoc iudicium ſibi tribuunt, & legunt
,, indiſcriminatim ſcripta quorumcunque, ſed ca-
,, pti verſutiſſimorum hominum blandiloquen-
,, tia, dant pœnas confidentiæ & temeritatis ſuæ.
,, Certè de Apoſtolis, & eorum diſcipulis Ire-
,, næus ſanctiſſimus, & Apoſtolorum ætati pro-
,, ximus Scriptor libro tertio contra hæreſes
,, teſtatur, eos ne verba quidem commutaſſe
,, cum quopiam eorum, qui veritatem adulte-
,, rant, atque deprauant. Nec dubium quin illi
,, Magiſtratus non rectè conſulant ſubditis ſuis,
,, qui in ſuis ditionibus, & vrbibus permittunt
,, palam proſtare damnatos codices, & ſcripta
,, hæretica. Nàm nulla ferè alia re tàm multi
,, capiuntur, & pereunt apud Catholicos quàm
,, quod eiuſmodi pernicioſos libros facilè ſibi
,, comparare poſſunt, diſſimulante interim Ma-
,, giſtratu, in quem illorum perditio, vt veren-
,, dum eſt, redundabit. Hoc obiter admonere
,, viſum fuit, vt pius lector nouerit, non ſolùm
,, non reprehendendos, ſed etiam præcipuo ſtu-
,, dio, & amore complectendos Pontifices, Im-
,, peratores, Reges, Principes, & Magiſtratus
,, omnes, qui è totis ſuis ditionibus damnatos
,, libros proſcribunt, eorumque lectione ſubditis
,, omnibus interdicunt: perinde vt ſuis liberis
,, parentes illi, qui modis omnibus cauent, nè
,, quid ab illis toxici, aut exitialis cibi potuſue
,, ſumatur.] Vtinam tàm ſalubre præfati Au-

ctoris monitum in omnium Chriſtianorum Principum animis fixum hac noſtra etiam ætate maneret; adeò vt diuino exciti ardore inſurgerent aduersùs eos, qui huiuſmodi librorum, vel hæretica prauitate, vel erronea nimis periculoſaque doctrina aſperſorum proſcriptionem, Apoſtolicæ Sedis etiam diplomate ſignatam, cum magno Chriſtianorum ſcandalo irrident, paruipendunt, iniuſtèque editam verbis, ſcriptis, ac factis impiè

pro-

Digitized by Google

proclamant. Ad obſtruenda ora iſtorum hominum loquentium iniqua, ſufficiat Gallicanorum Antiſtitum Concilij Turonenſis ſecundi anno Chriſti 567. celebrati præclara confeſſio. *Quis Sacerdotum contra decreta talia, quæ à Sede Apoſtolica proceſſerunt, agere præſumat? Et quorum auctorum valere poſſit prædicatio, niſi quos Sedes Apoſtolica ſemper aut intromiſit, aut apocryphos fecit, & patres noſtri hoc ſemper cuſtodierunt, quod eorum præcipit auctoritas.* Franciſcus quoque Rex Galliæ Kalendis Iunij huius anni ſeueriſſimum promulgauit edictum aduersùs propagatores hæreſeos Lutheri, ſociorumque eius, quod extat inter Conſtitutiones Regias datum apud Fontembliaudi, ſeù Bellę aquæ. Quin etiam Lutheri dogmata Angliæ inuiſa plurimùm fuiſſe ſubijcit Surius

Labbè to. 5. Concil. can. 20.

In comm. hoc anno.

,, [Sub hoc tempus Legati Proteſtantium ex
,, Anglia redierunt, ac narrauerunt ſtatum Re-
,, ligionis in Anglia; & quemadmodum Rex ip-
,, ſe Henricus in ſamiliari colloquio dixiſſet,
,, Proteſtantium Theologos de pręcipuis quibuſ-
,, dam controuerſis rebus non rectè ſentire. Nàm
,, etſi Rex ille propter diuortium à Pontifice,
,, qui illud probare noluit, abalienatus erat, ta-
,, men Lutheri dogmata pleraque prorsùs è ſuo
,, Regno profligauit.] Quamuis autem à Cęſare, á Galliæ, & Angliæ Regibus atque ab alijs Principibus neſanda Lutheri doctrina damnaretur, attamen in pluribus Germaniæ partibus, à quibus mirum in modum ille colebatur, peſtiferum virus in maximam animarum perniciem latiſſimè diffundebatur. Cuius potiſſima cauſa ea erat, quod eius impia dogmata laxioris viuendi formæ habenas cuilibet præberent; quod pręcipuè Cardinalis Hoſius animaduertit, Eraſmi Roterdami teſtimonium in medium proferens, ita de Lutheri aſſeclis diſſerentis [Cir-
,, cumſpice mihi ſodalitatem iſtam Euangelicam
,, quot habet adulteros, quot temulétos, quot de-
,, coctores, quot alijs vitijs infames? &c. Per hoc
,, quod ipſi vocant, Euangelium, non corrigi ſeri-
,, bit homines, vt potius videantur deteriores;
,, nec fieri vt peccare deſinant, ſed vt peccent im-
,, punitiùs.] Nunc ad Hiſtoriam reuertamur.

De pace inter Cæſarem, & Regem Galliæ agitur.

11 Eluſit Cęſarei Edicti ſeueritatem improborum audacia, grauiſſimoſque propterea bellicos tumultus in Belgio, & Hollandia poſteà concitatos viſuri ſumus. Cùm verò Cæſar colloquia cum Fratre Ferdinando Rege pro explicandis in rebus arduis conſilijs peregiſſet, pro ſancienda cum Gallo Rege pace, delectos ab eo pro conficiendis legibus Oratores Ioannem Lotharingium, & Annæum Memorantium euocauit, propoſuitque conditiones amplas quidem, & anguſtas, Galliſque, & Reipublicæ Chriſtianæ profuturas, ſed à Franciſci Regis mente, ac ſtudijs penitùs alienas. In primis aſciturum ſibi in generum Carolum Franciſci filium, atque eum ex iure Auguſtæ Maieſtatis, & dotali nomine Belgarum Regem effecturum (quo nil aptius Franciſco Regi contingere poſſe videbatur, quàm, vt alterum è duobus Liberis Galliæ Regem deſignatum, alterum nouo Belgici Regni florentiſſimo diademate inſignitum, eſſet habiturus, qui fraterna quidem ope, coniunctiſque animis duo Regna opulentiſſima tueri, ac Lutheranorum contumaciam facilè frangere poſſent, bellaque inter Belgas, & Gallos oriri ſolita pręfocarent.) Mediolanenſem verò Principatum, ardentiſſimis votis expetitum tradere noluit, nè Italicum Imperium in diſcrimen adduceret, ſibique ex Hiſpania per Liguriam in

Paul. Iouius l. 39.

Germaniam iter obſtrueret: has pacis leges, quæ à Gallis maximè experendæ fuiſſent, Franciſcus, opinione ſua deceptus, ſpreuit, quas poſt grauiſſima geſta bella admiſiſſe viſuri ſumus, vetereſque inter vtrumque Principem ſuſpiciones, ac diſſenſiones recruduerunt.

15 Quamuis Cardinalis Farneſius Legatus redintegratam hanc pacis actionem ex ſparſa ſolum in vulgus ſama cognouiſſet, ex flagrantiſſimo tamen ſtudio conficiendi data à Paulo Pontifice imperia, perducendæq; ad optatum finem concordię, quam pij omnes enixè expetebant, confirmatamq; opinabantur, magna illius promouendæ conſtabiliendæque incenſus cupiditate, Nuntio Pontificio adhibito interprete rei veritatem ex Cęſaris ore elicere pertentauit. At Nuntio ſciſcitanti reſpondit Cęſar, Se in nullo vnquam negotio maioribus difficultatibus implicitum fuiſſe, vel anxio magis animo fluctuare poſſe, quàm in hoc pacis cũ Franciſco Galliarum Rege negotio. Quo reſponſo ad Legatum perlato, maximum ille dolorem inde traxit, cùm gloriam ſanciendæ firmiſſimæ pacis, de qua plures illi erant gratulati, ereptam perſpiceret; vehemenſque ſuſpicio, ſed inanis illius animum inuaſit, ne Cæſar ſub vana ſpecie tractandæ pacis diutiùs apud ſe illum detineret; atque Galliæ Rex opinaretur, eum longiores moras trahere apud Cæſarem, vt coniungendæ paci incumberet, indeque ſpe pacis illius in bellico apparatu ad propulſandum Cæſarem inſtruendo ſegnior euaderet; ſiniſtramque de Legato tanquam ſibi infenſo ſuſpicionem conciperet: decreuit itaque redeundi ex aula Cæſarea veniam poſtulare à Pontifice, eamque obtinuit: cumque Nuntius Pontificius, qui apud Cæſarem agebat, ſignificaſſet, Legatum de reditu ad Romanam curiam conſilium ſuſcepiſſe, Cęſar laudauit illud ob imminentes feruidos appetentis æſtatis calores, tùm quia pax niſi longo dierum fluxu confici, ac firmari poſſet, cum exigeret neceſſitas, vt prius, Ferdinandus Rex frater in Germaniam ſe conferret pro Religionis diſſenſionibus pacandis, ac quadam concordiæ forma cum Lutheranis componenda; qua ſancita in Belgium reuerſurus eſſet; quæ confici vix poſſent niſi duorum menſium interuallo: ingratum & acerbum accidit hoc reſponſum Legato, vt ſine confecta pace diſcedere cogeretur. Sed grauiorem dolorem attulit Pontifici, qui eam maxima contentione adſtringere nitebatur, vt Chriſtianorum Principum vires aduersùs Turcicam tyrannidem coniungeret; ac pro excindenda funditùs hæreſi Concilium œcumenicum celebraret; propterea enim grauiore ſenio affectus multis ſe itinerum laboribus attriuerat, ac nullis ſumptibus in mittendis Nuntijs, & Legatis Cardinalibus pepercerat, vt ex literis ad Regem Poloniæ, qui ſacram in Turcas expeditionem confici optabat, redditis patebit.

Regi Poloniæ.

13 Chariſſime. Venit ad Nos, cum literis, & mandatis Serenitatis Tuæ Venerabilis Frater Ioannes Wilamnoski Epiſcopus Camenecenſis Orator Tuus, ac nomine Serenitatis Tuæ, coram Nobis in Sacro noſtro Conſiſtorio expoſuit pia deſideria, atque exhortationes tuas, vt ad ſuccurrendum rebus Chriſtianitatis laborantibus, vniuerſale Concilium celebrare, & expeditionem aduersùs Turcas aggredi velimus: quibus intellectis, Nos vnà cum Venerabilibus Fratribus Noſtris Sanctæ Romanę Eccleſię Cardinalibus, præſtantiſſimam animi tui pietatem

Paulus III. lib. breu. anno 6. pag. 167.

ſemper Nobis agnitam, & in luce totius Chriſtianitatis poſitam abundè recognouimus: nam, & puritatem Catholicę Religionis, quam reſtitui cupis in tuis Regno, & Dominijs, ſemper conſeruaſti, & ex bellis pro Chriſtiana, & Catholica Fide geſtis, nomen in Terris, præmium in Cœlis immortale tibi peperiſti. Nos verò, fili chariſſime, eo gratiorem tuam legationem, exhortationemque habuimus, quò ea, quæ ſuades, nos etiam noſtro officio adducti, & voluntate incenſi, ſemper non modò optauimus, & procurauimus, verùm etiam ex parte inchoauimus, & quantum in nobis fuit, præſtitimus: nam & Concilium indiximus, ſicut ſcis, & quia, nec illud celebrari, nec expeditio contra Turcas ſuſcipi, ſine Chriſtianorum Principum concordia poterat, ſicut Tua Serenitas pro ſua prudentia non ignorat, non contenti literis, Nuntijs, ac Legatis ſæpiùs ad hoc fruſtrà miſſis, Nos ipſi nulla ſenectutis noſtræ, vel laboris, aut periculi ratione habita, Niciam pro reconciliandis eorum animis nauigauimus, eiuſque (quantacunque poſteà ſequuta eſt redintegrati inter illos amoris ſignificatio) Nos certè poſt Deum omnipotentem authores fuimus: ſuperiore quoque anno eandem ob cauſam nepotem noſtrum Cardinalem de Farneſio Legatum in Hiſpaniam miſimus, hodièque in Flandria habemus, vtinam ſortituri euentum, quem omnes cupimus. Bellum verò in Turcas ab hinc triennio, quibus cùm potuimus ſuſcepimus, & gerere cœpimus, nec in nobis, aut de hoc, aut de Concilio celebrando vlla vnquam mora futura eſt, niſi à cæteris deſtituamur, ſine quorum ope, & aſſenſu Nos ſoli fruſtrà laboraremus. Deus igitur Omnipotens illuminare dignetur ipſos Chriſtianos Principes ad eam, quam nobiſcum Tua Serenitas optat, veram, ac plenam concordiam, ſine qua nihil boni ſperari poteſt. Tuam verò Serenitatem omni noſtri cordis affectu, & commendatione proſequimur in Domino, omnique laude digniſſimam iudicamus, quòd, ſe cùm omni tempore, tùm hoc quoque, Catholicum, & pientiſſimum Principem præſtiterit, illam in eodem Domino, non tàm ex neceſſitate ſua, quam ex beneuolentia noſtra exhortantes, vt in hoc ſancto propoſito, vtriuſque rei promouendæ, perſeuerate, & quantum in ſe eſt, ope, conſilio, auctoritateque ſua, nobis adeſſe velit, ſicut eam eſſe facturam, & ſperamus, & confidimus, &c. *Datum Romæ XXIII. Aprilis MDXL. Anno VI.*

14 Dum Cardinalis Farneſius geſta legatione apud Cæſarem in Belgio, repetendæ Romæ facultatem à Pontifice expectaret, inopina res vehementer illius animum perculit; Granuellanus Cæſareo nomine illi ſignificauit, indicendum neceſſariò Spiræ vigeſima tertia Maij conuentum Ordinum Imperij; atque trium ab eo die hebdomadarum fluxu à Principibus Catholicis, & Lutheranis ex vtraque parte æquali numero viros doctrina inſignes deligendos, qui coram Pontificio Adminiſtro de Religionis diſſenſionum cauſis miſcerent colloquia, atque in aliquam concordię formam conuenirent. Indecorum maximè Legato viſum eſt, Cæſarem adeò voluntatibus Principum Lutheranorum ſeruire, vt noua Sathanæ ſynagoga pari ſe honore cum Eccleſia Catholica conferret; cùm pertinaciſſimi apoſtatæ atque in impietate obfirmati ex huiuſmodi colloquijs inanis gloriolæ auram aucupari, viruſque latiùs effundere meditarentur; ideoque reſpondit Legatus Granuellano, Pontificem ab huiuſmodi colloquijs abhorrere animo, cùm ex ijs grauiora ſemper mala emerſiſſent, impiaque dogmata apud nouatum rerum cupidos ventilarentur, nec pio, & ſyncero conſilio, ſed ſceleratiſſimo colloquium efflagitarent; proptereaque ſibi data à Pontifice imperia, vt colloquia huiuſmodi diſturbaret, cum Religionis cauſa in totius Eccleſiæ Præſulum cœtu œcumenico diſcuti deberet: attamen à Cardinalis Cernini & duorum Internuntiorum reſponſo ſe non receſſurum pollicitus eſt. Tum Ceruinus ſubdidit Granuellano, an Cæſar, & Ferdinandus Rex conſilium de ineundo colloquio poſcerent? an verò quod iam de colloquio celebrando ſanxerant, ſibi renuntiarent? eo poſtulato anxius, & implicitus Granuellanus, cùm non occurreret animo, quid certi & explorati reſponderet, aliò ſermonem conuertit, ac perſuadere niſus eſt, huiuſmodi colloquium neceſſarium, nec à Pontificia voluntate alienum, modò Norimbergenſis cœtus decretum, quo ſancitum erat, ne Pontificij Adminiſtri huiuſmodi colloquijs intereſſent, reſcinderetur. At fruſtra Granuellanus contendebat, extremam habendi colloquij neceſſitatem incumbere; cùm luce clarius demonſtratum eſſet à Ceruino, Ratisbonenſem conuentum non colloquium paucorum Catholicorum Lutheranorumque, ſed Concilium œcumenicum poſtulaſſe, quod ipſe Legatus Pontificio nomine ſanctiſſimè ſpondebat celebratum iri. Verùm Pontificis, Legatique pia ſtudia Cæſar, ne Lutheranos exaſperaret, tunc promouere contempſit: Iam enim pro Concilio œcumenico infidum & inutile colloquium promiſerat: adeò vt nec Legato ſignificandæ rei Pontifici per tabellarium concitatiſſimis equis Romam procurſurum temporis mora indulgeretur: cùm iam Legato Pontificis mentem notam eſſe reſpondiſſet. Ceruinus tamen adhuc conſtantiſſimè vrgebat captum fuiſſe à Cæſare ac Ferdinando Rege inopinatum illud conſilium, colloquij videlicet de rebus fidei ineundi cum Lutheranis, contra Pontificis mentem, à qua ipſe Granuellanus abhorruerat, ſenſeratque, id colloquium grauiora pericula trahere, ac damna rei Catholicæ illaturum; ideoquè Legatum nullo modo a Pontifice antea inſtructum fuiſſe, quo pacto in re tàm graui ſeſe gerere debuiſſet. Sed cùm nihil Ceruinus his rationibus proficeret, Cardinalis Legatus ira paululum efferueſcens receſſit, ſed Ceruini Pontificij Internuntij opera altera die ſcriptum edidit, tranſmiſitque ad Cæſarem, quo illud colloquium pro conciliandis Religionis diſſidijs indictum, grauiſſimis adductis argumentis abrumpendum demonſtrauit.

15 XXI. Aprilis MDXL. Heri cùm Reuerendiſſimus D. Legatus audiuiſſet Illuſtrem D. de Granuella nomine Cæſareæ Maieſtatis, & Sereniſſimi Romanorum Regis proponentem, Maieſtatibus ſuis videri vtile, & neceſſarium ad tollenda diſſidia Religionis in Natione Germanica, quæ iam ſatis ſuperque Chriſtianam pietatem labefactarunt, & quotidiè magis labefactant; necnon ad prouidendum rebus contra Turcam, (quod exploratum ſit Turcam hoc anno Hungariam valido apparatu petiturum) conuentum Catholicorum Principum ad feſtum Trinitatis Spiræ haberi, in quo primùm tractaretur de augendo fœdere Catholicorum, ac de nonnullis rebus Religionis, quæ fortè poſſent concedi Statibus Proteſtantibus; quæ tamen non eſſent de eſſen-

M.S. Fra[n]ciſci Car[d]. Barberin[i] ſig. 2677. pag. 74.
Sententia Reuerendiſſ. Legati ſuper conuentu habendo Spiræ.

Digitized by Google

ſentialibus catholicæ noſtræ fidei; & illis ſemel conſtitutis inter Catholicos Principes deindè alius conuentus cum nonnullis Principibus Proteſtantium poſt tres ſequentes hebdomadas fieret, in quo de concordia Germaniæ in fide, & de auxilio contra Turcas tractaretur, adhibitis etiam ad hunc conuentum Oratoribus Chriſtianiſſimi Regis, &c. Cùmque idem Illuſtris Dominus de Granuella ſuper hoc peteret ſententiam Reuerendiſſimæ Dominationis ſuæ; licet nonnulla tunc dicta fuiſſent, tamen quia concluſum eſt, vt Reuerendiſſima Dominatio ſua cogitaret, ac proponeret Maieſtatibus ſuis, qua ratione videretur ſibi poſſe, ſaluis rebus Religionis, prouideri periculis Turcicis, ita ſententiam, quo decet pudore, profert.

Debent ante omnia prædictæ Maieſtates, pro comperto habere, Sanctiſſimum Dominum Noſtrum veram pacem, & vnitatem Germaniæ optare; quæ tamen pax & vnitas non diuidat eam ab Eccleſia, & conſtituat perpetuum bellum cum Deo. Nihil etiam magis optat Sanctitas Sua quàm ſæuientis Turcæ atrociſſimi, & potentiſſimi hoſtis conatus poſſe communibus Chriſtianorum votis, ac viribus propulſari, & comprimi. Verumtamen quod ad præſentem materiam conuentus Proteſtantium, & Catholicorum ſpectat, immò de Religione, & pace Germaniæ tractandum eſt; hæc putat animaduertenda. Cæſarea, & Regia Maieſtates pro ſua prudentia meminiſſe debent de Religione ſæpiùs tractatum fuiſſe cum Proteſtantibus, ſed præſertim Auguſtæ, vbi cùm diù diſputatum fuiſſet præſentibus omnibus Statibus Imperij à multis viris doctiſſimis, nihil tamen propter tortuoſos receſſus aduerſariorum potuit concludi. Tandem præſentarunt ipſi Cæſareæ Maieſtati Confeſſionem ſuam Auguſtenſem, quæ quidem Confeſſio, licet in multis ſit reprehendenda, nihilominùs nullo modo fuit ab eis obſeruata; quinimò in multis articulis contrarium fecerunt ac faciunt. Multos etiam alios articulos in illa Confeſſione præteritos habent diſſentientes à fide Catholica, qui etiam, quando opus erit, oſtendi poterunt. Itaque ſi cum eis tractandum erit de Religione, cùm ſint tamquam anguillæ lubrici, nihil omninò certi in manibus Catholicorum haberi poterit.

Sed & ſuperiori anno cùm Regia Romanorum Maieſtas pro ſua pietate optaſſet, ac ſperaſſet (ſuadente Marchione Brandeburgenſi Electore) aliquam viam concordiæ poſſe inueniri, cœpti ſunt Francfordiæ tractatus partium, verùm in primo limine iterum aduerſarij in lapidem impegerunt, oſtendentes, quàm alienum animum habeant à concordia; quippè qui excuſſo ſemel iugo obedientiæ, non reformatum Summum Pontificem, ſed nullum, nec remotos abuſus aliquos à Sede Apoſtolica, ſed Sedem ipſam deſtructam velint. Ex quo principio quæ poteſt concordia ſperari, cùm omnimodam perniciem inprimis Sedis Apoſtolicæ, & eius partis quærant, deinde (hac deſtructa) totius Ordinis Eccleſiaſtici perturbationem? Quòd ſi anno ſuperiori id fecerunt in viridi, quid nunc facient in arido, cùm videant pacem cum Rege Gallorum nondum concluſam, & Turcam iam Hungariæ imminentem? opportunitate enim temporum erunt inſolentiſſimi, neque patientur à ſuis ſententijs, quibus pertinaciter hærent, dimoueri; cùm præſertim maxima ſit diuerſitas inter partes, non vnius, aut alterius (vt falsò aſſeritur) articuli, ſed multorum, & pluſquam quinquaginta articulorum. Addendum eſt etiam, quod neſcitur, cum quibus ſit tractanda concordia, cùm non omnes eadem ſentiant. Lutherani hoc volunt, illud petunt Zuingliani, vt reliquas Sectas omittamus.

16 Verùm demus, adhuc concordiam poſſe fieri, & Proteſtantes etiam ad obedientiam Sedis Apoſtolicæ adduci, id nullo modo fieri poteſt, niſi multa Proteſtantibus permitterentur, quæ etiam eſſent prohibita de iure poſitiuo, veluti Communio ſub vtraque ſpecie, & connubia Sacerdotum, & ſimilia: non debent tamen ſine publica auctoritate, & conſenſu in Eccleſia innouari. Et ſi fortè opponeretur, quòd confirmatio eorum, quæ ipſis permitterentur ratione pacis & concordiæ, ſiuè à Sede Apoſtolica, ſiuè a Concilio poſtea peti poſſit, certum eſt tamen, quòd is conſenſus non expectaretur, ſed ſtatim in eum vſum repentè ſibi gratiſſimum venirent. Quo facto Germania iam vnita inter ſe, & receptis ritibus, qui ſibi placerent, nullam curam ampliùs gereret de Concilio: ex quo ſequeretur diuiſio corporis, & vnitatis Eccleſiæ, cùm hi vſus & mutationes, neque in Hiſpania, neque in Gallijs, neque in Italia, neque in reliquis Prouincijs Chriſtianitatis eſſent receptæ. Quòd ſi etiam poſteà generale Concilium has mutationes non approbaret, immò contrarium ſtatueret, quæ ſpes eſſet reducendæ ampliùs Germaniæ in ſuis opinionibus iam pridem confirmatæ.

Præthereà periculum eſt, ne Proteſtantes multa de ſua opinione concedant, modò id vnum a Catholicis obtineant, vt vnà omnes à Sede Apoſtolica deficiant, cùm id ſolum maximè cupiant, & in votis habeant. Quòd ſi euenerit (vt eſt valdè timendum) tunc non eſſet in poteſtate Maieſtatum Suarum prouidere. Quemadmodum accidit de Concilio indicendo in Dieta Ratisbonenſi; de qua re conſtitutionem Status Imperij ſine auctoritate Cæſareæ Maieſtatis fecerunt, ſicut Sua Maieſtas aliàs Sanctiſſimo Domino Noſtro ſignificauit, quare vt alia omittamus, ex his paucis poſſent Cæſarea, & Regia Maieſtates cognoſcere, quid ſperandum ſit ex amicis huiuſmodi tractatibus, & colloquijs cum eis habendis.

17 Quod autem ad pacem Germaniæ ſpectat, non ſine animi dolore ac pudore proferri poſſunt, quę ſubijciuntur.

Fuit Vormatię primùm de pace tractatum, & concluſum, deinde factę fuerunt Norimbergenſes Induciæ inter vtrumque Statum, Proteſtantium ſcilicet, & Catholicorum, addito etiam Cæſareo Ratisbonenſi mandato: vbi tot emanarunt mandata Maieſtatum Suarum ſub pœna Prouincialis pacis, & banni Imperialis, tamen poſſunt videre Maieſtates Suæ, vbi tot conuenerint Principes ſubſcripti & iurati, vbi tot emanarunt mandata Maieſtatum Suarum, additis grauiſſimis pœnis; nihil tamen obſeruatum fuiſſe, quinimmò ſpretis omnibus, Inducię illę ſępiùs fuerunt violatę, & partes Proteſtantium nouis confœderationibus contra pacta adauctæ, acceſſione nonnullorum Principum, ſicut Regis Daniæ, Ducis Wittembergenſis, & aliarum etiam nonnullarum Ciuitatvm, mutatione facta Religionis in diuerſis locis, & Prouincijs contra pacem, & iuſiurandum.

Ex quibus, ne longiores ſimus, facilè conijci poteſt, quæ ſpes futuræ pacis ſit habenda. Durante enim pace, tùm libris, tùm minis, tùm practicis, aliquot quotidiè ſeducunt ex omni hominum genere, cùm facile ſit, vbi Religio refrixerit,

Digitized by Google

xerit, euocare homines è dinina vita ad molliorem, è continenti ad voluptuoſam, ex obedientia ad libertatem, neque ſeducunt homines ſolùm, ſed Eccleſias diripiunt, Epiſcopos eijciunt, Religionem profanant, atque id impuuè; immò in tantum progreſſi ſunt, vt integerrimum, & reuerendiſſimum Imperialis Cameræ Iudicinm diuellere conentur, vt eo diuulſo, & auctoritas Cęſareę Maieſtatis in Imperio concidat, & ipſi impunè in omnium bona, ac vitam graſſari poſſint. Nulla igitur ſpes firmæ, & diuturnæ pacis ex amicis tractatibus haberi poteſt, niſi eam pacem velimus, quæ & omnem dignitatem Sedis Apoſtolicæ in primis opprimat, & Catholicam Religionem conculcet, ac omnem Eccleſiaſticum ordinem confundat, & deſtruat.

Hæc omnia, Reuerendiſſimus D. Legatus non iguorat, Cæſareæ, & Regię Maieſtatibus eſſe mauifeſta, ac multò plura in hanc ſententiam, quæ hic colligi breuitatis ſtudium non permittit. Reſtat nunc tractandum, qua via, & ratione prouidendum ſit periculo Turcico, ſaluis rebus Religionis.

18 Periculo Turcico prouideretur, ſi ab vtriſque, Catholicis ſcilicet, & Proteſtantibus, auxilium Maieſtatibus Suis tribueretur: ſed dubitatur id non poſſe impetrari, niſi priùs inter eos de Religione conuenerit. Igitur, cùm publica res Religionis in vniuerſali Concilio, non autem in Dietis particularibus tractanda ſit, cùmque Catholici ſemper optarint Concilium, vt patet per Ratisbonenſem Receſſum, & per capitula ligæ Catholicæ, proponit Reuerendiſſimus Legatus Maieſtatibus Suis, vt velint hoc Concilium œcumenicum ſtatim proſequi, & celebrari: hoc enim modo, ſatisfactis Catholicis, non poterunt auxilium denegare, & res Religionis remittentur Concilio, vt decet. Et quantum ad Proteſtantes, incutietur ipſis ex hoc Concilio maximus terror, & videntes rem ſeriò tractari, timebunt rebus ſuis, & ſic erunt tractabiliores, & magis obedientes Maieſtatibus Suis, vt qui iam ſentient ſibi eſſe reſipiſcendum, & redeundum ad cor, & fortè venient & ipſi, & mittent ad Concilium, præſertim ſi cognouerint Maieſtates Suas nolle ampliùs pati hęreſes in Germania, ſed velle, vt in ipſo Concilio, hoc eſt Regia via, vniantur. Eſt etiam rationi conſentaneum, cùm res fidei, & Religionis pertineant ad omnes Chriſtianorum Prouincias, vt omnium votis componantur, ex quorum conſilio & auctoritate, ſi quid aut in Religione mutandum, vel corrigendum, immuretur, & corrigatur (nam reſpicere oportet non ſolùm ad Germaniam, verùm etiam ad Hiſpanias, Galliam, Italiam, & reliquas Chriſtianorum Prouincias) neque credendum eſt, quòd, ſi quid ob quietem Germaniæ noui in Religione fiat ſine ſcitu, & permiſſione aliarum Prouinciarum, id poſſe carere aut magna calumnia & ſcandalo, aut perniciosiſſimo exemplo. Prætereà ſi quid priuatim in Germania conſtitueretur, quod ab alijs Prouincijs non probaretur, eſſet magnum monſtrum in corpore Chriſti, quia Eccleſiæ membra non cohærerent, & vnitas non ſeruaretur.

19 Fuit etiam mos antiquus, & ab Apoſtolis traditus ad hæc vſque tempora conſeruatus, vt in controuerſijs fidei Concilium ſemper adhiberetur, quo ſequeſtro, ac medio controuerſiæ omnes firmarentur, & pax reſtitueretur; neque erit difficile hoc Concilium celebrare, quod omnes pij homines continuis precibus, & votis à Deo, & a Summo Pontifice efflagitant, vt inter alios fecit paulò ante Rex Poloniæ per proprium Legatum, imprimiſque ipſi confœderati fœderis, ſiue ligæ Catholicæ: inter quos, vt ſuprà dictum eſt, in vno articulo conſtitutum eſt, & iuratum, vt velint totis viribus ſuis procurare Concilium, quod in dieta Ratisbonenſi, vt ſuprà dictum eſt, ſine auctoritate Cæſareæ Maieſtatis fuit concluſum.

Tempus etiam eſt opportunum: nam dum Cæſarea Maieſtas, & Chriſtianiſſimus Rex Gallorum ſunt in hoc tractatu pacis, cuius ſperari poteſt, Deo dante, finis optimus; cùmque tanta inter Maieſtates Suas facta eſt coniunctio animorum, & tot ſigna beneuolentiæ omnibus oſtenſa, omnium Prouinciarum ſuarum Prælati, tutò, & commodè conuenire poterunt. Accedit inſuper ſecuritas conſcientiarum in primis Cæſareæ, & Regiæ Maieſtatum, deindè etiam reliquorum Principum Catholicorum, qui in priuatis tractatibus aliquid vel approbare, vel permittere poſſent, vel fortè ipſis inuitis decerneretur, quod eſſet in magnam Dei offenſam, & animarum perniciem, vt ſuprà dictum eſt. Quòd ſi ad Concilium reiectum erit, Maieſtates Suæ, & reliqui omnes vacabunt omni culpa.

Nec omittendum eſt, Concilium futurum vtiliſſimum Maieſtatibus Suis, quia durante eo, omiſſis tractatibus Religionis, & ad Concilium reiectis, interim quę ſibi vtilia, & neceſſaria erunt, commodè pertractabunt.

20 Conuocato igitur, vt dictum eſt, Concilio, & excluſis omnibus priuatis tractatibus Religionis, Maieſtates Suæ poterunt, quos ſibi videbitur, & Catholicos congregare, & cum eis tractare de augendo fœdere Catholico, quod fœdus quantò erit magis validum, & potens, tantò erit vtilius: nam eo aucto, & corroborato, vel Proteſtantes patientur ſe adduci ad Concilium, ac eius determinationi ſe (vt debent) ſubijcient; vel ſi erunt obſtinati, illo ipſomet fœdere poterunt Maieſtates Suæ vti, ad eos corrigendos, & ad ſaniorem mentem reducendos poſt Concilij decretum. Atque hæc quidem dicta ſint, quantum ad Religionem attinet.

Quantum verò ad imminens periculum Turcæ, Reuerendiſſimus D. Legatus in primis, vt ſępiùs ex mandato Sanctitatis Suæ fecit, non ceſſat hoc Cæſareæ Maieſtati cum omni affectu repetere, vt pax primùm cum Chriſtianiſſimo Rege Gallorum concludatur; ab iſta enim pace pendet ſalus Reipublicæ Chriſtianæ; nam ſi illa non concluderetur (quod Deus auertat, & quod tamen non ſperatur) dubium eſt, an concordes vires totius Chriſtianitatis poſſint viribus potentiſſimi illius hoſtis reſiſtere, cùm domi non adeò plena eſſet ſecuritas. Sed huius pacis vtilitatem multifariam ideò nunc explicare minus eſt neceſſarium, quòd ſæpius de ea actum ſit cum Cæſarea Maieſtate.

21 Poterunt etiam Maieſtates Suæ, reiectis (vt dictum eſt) tractatibus Religionis ad Concilium, interim cum Principibus Catholicis de auxilio contra Turcam ſtabilire ſine vlla mora: tùm etiam ſtabilito Catholicorum fœdere, acceptato per Maieſtates Suas Concilio, & acciſa Proteſtantium ſpe de Religione peruertenda, & bonis Eccleſiaſticis diripiendis, Maieſtates Suæ, & reliqui Germaniæ Principes ſuadere poſſent Proteſtantibus, vt ad Concilium venirent nulla omiſſa ratione,

tione,

Digitized by Google

tione, vel cautione honeſta, quæ illos adducere poſſet, non eſſet neque à ratione alienum, neque difficile, vt ſuprà dictum eſt, aliquid etiam auxilij ab ipſis contra Turcam obtinere.

Si autem Maieſtates Suæ abſque mala concordia Religionis nihil contra Turcam obtinere poſſent; videndum eſt, quod ſie maius detrimentum, & quid cedat in maiorem Dei offenſionem, An ipſius Dei verum Cultum, ac Religionem deſtrui (quod fieret, quando Germania in malo per concordiam conueniret) an ipſius Germaniæ auxilio contra Turcam deſtitui? Non enim facilè diſcerni poteſt (vt Chriſtianè loquamur) qui ſine inimiciores Chriſti, Proteſtantes, an Turcæ? quia hi captiuant, & occidunt corpus, illi captiuas ducunt animas, & in perditionem trahunt: non cogunt hi Religionem mutare, illi ſub ſpecie boni corrumpunt Religionem, ac deſtruunt.

His igitur omnibus diligenter perpenſis poterunt Maieſtates Suæ rectiùs deliberare quid, & quomodo agendum. Reuerendiſſimus D. Legatus eſt huius ſententiæ, vt Concilium ante omnia conuocetur, & celebretur hoc anno, vt in conuentibus Germaniæ nihil de Religione tractetur, vt fœdus Catholicorum augeatur, & corroboretur; vt eo fœdere aucto, Proteſtantes omnibus modis ad Concilium alliciantur: interim verò concludatur pax cum Rege Gallorum, & colligantur auxilia ex omnibus partibus contra Turcam.

Illud etiam in fine non omittendum eſt, quòd antequam tractatus amicabiles perficiantur, & auxilium Imperij ſtabiliatur, elapſum erit tempus occurrendi hoc anno Turcæ, & pro anno ſequenti negotium auxilij ferendi poterit meliùs tractari in communi loco, Concilij votis contra communem inimicum. In his tamen prędictus D. Legatus remittit ſe ſingulari prudentiæ Sereniſſimarum Maieſtatum Suarum, quibus omnia fideliter optat contingere. Subditur in eodem M. S. quodnam a Cæſare reſponſum Legato redditū ſit.

M. S. Frãciſci Card. Barberini to. 2637. pag. 22.

Reſpõſio ad ſcriptũ Legati.

,, 22 Imperator breuiter ſic reſpondit. [Et
,, quoad Concilium, à ſe expetitum, procuratum-
,, que, vt modo quo conuenit celebrari poſſit,
,, perſpicuum eſt; non cogi poſſe niſi Principes
,, Chriſtiani conſentiant, & ſuos ad id Oratores
,, mittant, Germanos illud extra Germaniam
,, non poſtulare, nec opere Concilij periculis à
,, Turca imminentibus occurſum iri. Quoad
,, pacem ſpectaret, ſignificauit, eam à ſe apertè,
,, & procurari, promouerique apud Regem
,, Chriſtianiſſimum, ſe honeſto contentum fu-
,, turum, nec illi conſectandæ defuturum, nec
,, iam defuiſſe.] Quamuis hæc publico ſcripto reſpondiſſet Imperator, attamen ob ſcriptum illud Ceruini, quod per manus aliorum, & præcipuè in Romana Curia commorantium, transmittendum audierat, animo paululum perturbatus eſt, quare deinceps graues quidem oppoſitiones in eo Legati ſcripto contineri, ac potiſſimùm debuiſſe prius de his colloquijs Pontificem certiorem fieri, quàm illa indicerentur, faſſus eſt; nihilominus à cœptis reſilire noluit, ſed calamitate temporum, atque anguſtia ſe vrgeri ſubiecit, vt ſex dierum fluxu conuentum Spirenſem indiceret, in quo tamen Pontificiæ dignitati, atque auctoritati debitus honos deferendus eſſet; prætexuitque à Principibus Imperij maximo ambitu rogatum, vt ad tollenda bella ciuilia, quibus plurimus ſanguis fundendus eſſet, colloquium de ſopiendis Religionis controuerſijs placidè, & amanter iniretur: Transmiſſæ verò ad Principes Imperij Cæſareæ literæ his verbis conceptæ fuerunt.

Epiſt. Farneſ. apud Pallauic. to. 1. lib. 4. cap. 10. n. 16.

Literæ Imperiales, & Cæſareæ Maieſtatis ad Proteſtantes,

Cæſaris literæ ad Proteſtãtes pro conuentu Spirenſi.

23 Altogeniti, Illuſtres, Amici Electores, & Principes. Nos hic amicè, & fraternè cum amabili, & dilecto fratre noſtro Romanorum Rege de pluribus moleſtiſque negotijs, quæ hoc tempore in Sacro Romano Imperio Germanicæ Nationis reperiuntur, & præ oculis ſunt, præſertim quæ de litigioſis Religionis Chriſtianæ cauſis res ipſa flagitabat, locuti ſumus, & cum dilectione ſua concluſimus, quod in his nos benignè atque liberè ad quietem, & ſalutem Germaniæ cum Dei Optimi Maximi ope, & auxilio agere velimus, & quantum ad nos attinet, nihil omiſimus cogitandum, quod ad pacis, atque concordiæ harum controuerſiarum profectum vtile, & neceſſarium viſum, & futurum ſit, ſicut hanc noſtram egregiam propenſamque animi voluntatem à principio, ad hoc vſque tempus veſtræ dilectiones inprimis, deindè omnes homines re ipſa ita eſſe experti ſunt, nam pro viribus ſemper facultatibuſque noſtris in Sacro Romano Imperio bella, ſeditiones, ſanguinis effuſiones prohibere, & ne fierent, opem ferre, & auxiliari libenter voluimus, qua in re, vt ſperamus, quantum præſtari potuit, debuitque, præſtitimus nulla diligentia induſtriaque omiſſa atque neglecta. Hoc verò paterno, & beneuolo animi affectu in vos operati ſumus, modò is apud veſtras dilectiones, & in Religione confęderatos talis eſſe exiſtimetur, neque in contrariam partem eum accipiant, atque eo abutantur, & modò dilectiones veſtræ adhuc ſint in ea opinione, quemadmodum ſæpiùs obtulerunt, quòd ad perpetuam pacem, quietemque amplectendam animati ſint, cùm obtulerint ſe oſtendere, & declarare velle, in Religionis cauſa per ſe non ſtare, quò minus concordia, atque coniunctio Eccleſiæ fiat, vnde quamuis iam multis ante annis amici tractatus, & labores noſtri vehementiſſimi ſuſcepti, ob diſſidium de Religione excitatum, nihil ad pacem profecerit, ſed in peius quotidiè labi viſa res ſit, vnde alia ex alia difficultas ſubnata fuerit, ita vt niſi huic malo ſtatim celerrimèque occurramus, timendum ſit futuram Imperialium Statuum diſſipationem, & ſeditiones, bellaque exoritura. Tamen pro inſita naturalique noſtra clementia, & bonitate, deeſſe noluimus, quin veſtris dilectionibus, & ſuis confœderatis ſocijs, ad hoc ſemel appoſitum, accommodatumque locum, veluti noſtram, & Imperij Ciuitatem Spiram, aut ſi ea ob peſtis morbum non eſſet tuta, vicinam aliquam Vrbem, per amabilem, & dilectum fratrem noſtrum Romanorum Regem eligendam, deſignauimus, vbi ad ſextam Iunij menſis diem proximè futuram conuentus debeat celebrari, permittique vobis omnibus, vt omni dilectione, diligentia, & maturitate ibidem tractetis, vt graue hoc diſcordiarum onus, quo tota iam Germania periclitatura per diuinæ gratiæ prouiſionem omni æqua iuſtaque ratione, & via deijciatur, ſperantes, veſtras dilectiones, cum ſuis ſocijs, & amicis, talem noſtram benignam, atque beneuolam voluntatem maiori cum fructu, quàm hactenus factum ſit, ad animum reuocaturos, & ita cauſas iſtas Religionis trutinaturos, facturoſque omnia, vt nos, & dilectus frater noſter Romanorum Rex, alijque obedientes Status, quorum etiam partem conuenire voluimus, vt omnes denique & ſinguli vtriuſque

ſexus

ſexus homines, cogitare, & proſpicere poſſint, quòd veſtrum plures ad pacem, quietemque potiùs, quàm ad bella, ſeditionemque inclinati ſunt.

24 Quapropter his noſtris literis Dilectionibus veſtris, ſuiſque ſocijs, & amicis Dietam conuentum ad eam diem & locum indicimus, deindè petimus beneuolè, ſerioque mandamus, vt ad præſcriptum tempus ibi perſonaliter adeſſe debeant, neque vllis ab hoc negotio remoueantur impedimentis, niſi Diuina eis poteſtas obſtiterit, & legitimè corporis morbi accedere prohibuerint, quòd ſi accideret, tamen fideles aliquos ſuos Conſiliarios, & Oratores ad pacem, quietem, atque concordiam inclinatos, & ad cognitionem dictarum cauſarum idoneos mittat cum omni integra facultate, abſque vlla exceptione concludendi, præcipuèque cum perfecta, & abſoluta informatione, & inſtructione animi, mentiſque dilectionum veſtrarum, qui quidnam ipſi facere cupiant, liberè exponant, non ſecus ac ſi illi perſonaliter intereſſent, quæ etiam omnia ſuis confœderatis omnibus, dilectionem veſtram ſignificare volumus, non ſine vlla dilatione, vt etiam ipſi ad id officium peragendum ſtatim mittant, nam & frater noſter dilectus Romanorum Rex, noſtro nomine, & ſua etiam cauſa, diuino fauente auxilio, ad decretum præfixumque tempus ad hunc locum perueniet, & perſonaliter comparebit, qui veſtris dilectionibus, & ſuis confœderatis vtriuſque noſtrum nomine, animum, mentem, in præfatis cauſis declarabit, vnà ad petitiones veſtrorum Legatorum apud nos hic factas plenè reſpondebit: qua in re veſtræ dilectiones cum ſuis confœderatis, vt ſperamus, pro patriæ ſuæ bono ita debent ſe paratos & obedientes præſtare, vt ipſa diſſidia, atque incommoda, quæ oriri (ſi ſecus fieret) poſſent, finiantur tandem, & componantur, vt deindè alij Imperij defectus reſtaurari, & commodiùs curari poſſint. Atque vt veſtræ dilectiones, & ſui ſocij ad eundem conuentum ſtatim, & abſque metu veniant, volumus per præſentes literas noſtras ſaluum conductum, cautionemque dare, quòd nullo modo, neque accedentes, neque recedentes ad Patrios vſque lares, violentiam patiantur, & de Norimbergenſibus Inducijs, ſicut promulgatæ fuerunt, omninò confidere debebunt, quia contra eas nihil, neque nos agere volumus, neque ab alijs fieri permittemus, adiecto tantùm hoc pacto, vt dilectiones veſtræ pacificè, atque tranquillè ſe habeant, ad violentiæ inferendæ occaſionem neminem prouocent, quemadmodum de veſtris dilectionibus, & ſuis adhærentibus minimè dubitamus, & benignè beneuolèque recognoſcere volumus. *Datum Gandaui II. die April. anno MDXL.* Adduntur hęc in veteri manuſcripto.

M. S. Franciſci Car. Barberini ſig. 1677.

25 Talia Cæſar ſcripſit, quamuis ante paucos dies audierit ſequens conſilium.

,, [I. Doctor Matthias diſſeruit Gandauij cum
,, Cæſarea Maieſtate de componendis Germa-
,, niæ rebus: cùmque demonſtraſſet aberrantes,
,, ſpecie Religionis, opes Eccleſiaſticas inuade-
,, re: addidit, neceſſarium eſſe, vt omnes pareant
,, iudicio Cameræ, ſiuè foro Imperiali. II. Ne
,, vi & bello res agatur, ſed ad eam referatur.
,, III. Vt qui vim adhibuerit, à fœdere Catho-
,, lico plectatur. IV. Vt Religionis controuer-
,, ſiæ tractentur, vel à Concilio generali, aut
,, nationali, cui adſint Internuntij, vel Admi-
,, niſtri Pontificij. V. Vt articuli à veteribus
,, Concilijs deciſi in controuerſiam non addu-
,, cantur: aberrantium tamen contraria dubia
,, ſoluantur. Ni priùs iuſtitia firmetur, & con-
,, ſtabiliatur, omnes alios conuentus diſceptan-
,, tium de Religione irritos futuros, ac tumul-
,, tuum plenos; fœdus verò Catholicum maxi-
,, mè corroborandum: quo corroborato, vt re-
,, nitentes caſtigari poſſint, controuerſias arti-
,, culorum fidei facilè conſopitum iri.
,, Porrò neceſſariam reformationem abuſuum
,, Curiæ Romanæ; tollatur Beneficiorum plu-
,, ralitas, Epiſcopi, & Parochi cogantur ad re-
,, ſidentiam, & reliqua, quæ Sanctiſſimus Do-
,, minus tractat, perficiantur: pace verò cum
,, Gallo Rege compoſita, hæc fęliciùs ſucceſ-
,, ſura.

Ex Ital.

26 Accepta redeundi poteſtate Cardinalis Legatus, exeunte Aprili ex Aula Cæſarea diſceſſit, nec ſine fructu geſta eſt ab eo legatio; nam ſtudium maximum collocauit, vt inter Catholicos Principes contra Lutheranos Eccleſiaſticarum opum raptores firmiſſimum fœdus inſtauraretur, vt Maſſarellus in Diario refert. Porrò digreſſus Farneſius è Germania inferiore, cùm iter per Galliam ageret, adijt Franciſcum Regem, ſignificauitque ſe omni quidem ſtudio incubuiſſe, vt pacis ſanciendæ conſilia promoueret: ſed cùm longiores moras rei magnitudo traheret, non diutius permanendum in Belgio cenſuiſſe, præter enim conceptas ſpes, conſtituendę inter Gallorum Regem, ac Cæſarem pacis conſilia ob difficultates temporum neceſſariò differri. Pios etiam ſtimulos addidit Regi, vt aduersùs hæreticos aſperiora edicta promulgaret, ne Gallia ea peſte infecta ciuilibus bellis arderet. Admiſit Rex pia illius monita atque ſaluberrima pro Religione Catholica aſſerenda propulſandiſque impiorum clam ſua venena diffundentium conaribus tulit, habitumque benignè, & peramanter Cardinalem Farneſium, ex Aula Gallica dimiſit.

Iam Pontifex à Marchione de Aghilar Cæſareo in Aula Pontificia Oratore audierat indictum Spiræ Conuentum, tùm ex literis Cardinalis Farneſij acceperat celebrandum eſſe inter Catholicos Doctores, ac Lutheranos colloquium, prudentiaque inſignes viros iudicaſſe, vt in Cæſaris, aut Ferdinandi Aula aliquis Legatus Cardinalis verſaretur, ne quid aduersùs Sedis Apoſtolicæ dignitatem Lutheranorum dolo decerneretur: demandataque propterea à Pontifice eſt Cardinali Ceruino, qui in Vrbem cum Cardinale Farneſio erat rediturus, Legatio ad Cæſarem & Ferdinandum Regem, vt docent Acta Conſiſtorialia. *M.S.Con. Spadæ n. 133. pag. 382.*

,, [XII. Maij fuit Conſiſtorium, S. D. N. crea-
,, uit ſuum, & S. R. E. Legatum à latere Reue-
,, rendiſſimum Ceruinum Cardinalem Neoca-
,, ſtrenſem ad Cæſaream Maieſtatem & Sereniſ-
,, ſimum Romanorum Regem, ac Dietam, qua-
,, tenus opus eſſet, cum facultatibus in literis
,, exprimendis.] Pontifex verò ſequentem Epiſtolam de hac re Imperatori ſcripſit.

Cæſari.

27 Chariſſime, &c. Dilectus filius Alexander Cardinalis de Farneſio S. R. E. Vicecamerarius, Nepos, & Legatus apud te noſter ſuis literis, & tuus etiam apud nos Orator tuis verbis, nobis proximè ſignificarunt, decreuiſſe Maieſtatem tuam in hac ſua in Germania præſentia, vnà cum Sereniſſimo fratre ſuo Rege Romanorum omni quidem ſtudio, & celeritate adhibita, tranquillare *Paul. III lib. brev. ann. 6. pag. 29[illegible]*

illas

illas Germaniæ res, tanto iam tempore ob diſſenſionem fidei Catholicæ fluctuantes, pacem per hæc illis Eccleſijs, ac rectè ſentientibus populis procurare. Nos proinde tuo nomine requirentes, ac ſummopere ſuadentes, vt cùm in feſto Sanctiſſimæ Trinitatis proximè futuro inchoari hæ Maieſtatum Veſtrarum actiones debeant, nos pro noſtro officio, & Catholicæ fidei cauſa, Legatum iſtuc noſtrum aliquem ex S. R. E. Cardinalibus mittere vellemus; quibus intellectis, & ad Venerabiles fratres noſtros S. R. E. Cardinales de more per nos delatis, & ſi nobiſcum omnes, tùm magnitudine rei, quanta grauiorem hoc tempore cuncta Chriſtianitatis non habet, tùm anguſtia temporis perturbabantur, vt nec agenda conſulere, nec ipſum Legatum, qui in tempore illuc peruenire poſſet, hinc expedire poſſemus, tamen inclytam pietatem, ac bonitatem Maieſtatum Veſtrarum reputantes, & in illis poſt Deum omnes ſpes noſtras reponentes, Legatum iſtuc mittendum decreuimus. Sed cùm nulla ratio initi poſſet pro ſumma breuitate temporis, vt hinc à nobis ipſum Legatum expedire poſſemus, commodum nobis, eiſdemque fratribus noſtris, ac potiùs neceſſarium viſum eſt, vt dilectum filium noſtrum Marcellum Cardinalem Neocaſtrenſem, quem apud Nepotem & Legatum de Farneſio habebamus, & ad nos iam vocaueramus, ex itinere ad Maieſtatem Tuam remittere, tamquam etiam de his ipſis Maieſtatis Tuæ deliberationibus non parum inſtructum. Eum itaque ex itinere, quo ad nos habebat regredi, ad Maieſtatem Tuam cum Dei nomine Legatum noſtrum, & huius Sanctæ Sedis mittimus, qui Noſtra, & dictæ Sedis negotia, præſertim fidem Catholicam concernentia cum eadem Maieſtate Tua (ad cuius auctoritatem omnia, quæ in Germania apud Sereniſſimum tuum fratrem agentur, referenda non dubitamus) agat, & curet, & ſi è re viſum fuerit, etiam ad eundem Sereniſſimum fratrem tuum pro eadem Religionis cauſa progrediatur. Hortamur igitur eandem Maieſtatem Tuam in Domino, vt ipſum Marcellum Cardinalem Legatum virtute, prudentia, & probitate præditum, atque ex his nobis intimè gratum, & probatum ſolita humanitate, ac benignitate excipere, & cum fide ſemper audire, ac Catholicam Eccleſiam, quæ, ſi vnquam antea te Aduocatum, ac Primogenitum ſuum hoc tempore reſpicit, tua ope ac bonitate complecti velis, ſicut te facturum ſperamus, & idem Legatus hoc copioſiùs explicabit. *Datum Romæ XII. Maij MDXL. Anno VI.*

28 Demandatæ ſibi legationis munere perfuncturus Marcellus Ceruinus Cardinalis, cùm iter carpſiſſet per Galliam, Franciſcum Gallorum Regem ſalutauit, quem Rex omni humanitatis & officiorum genere complexus eſt. Contulere illi inter ſe longos ſermones de pace ſancienda inter ipſum Regem, & Carolum V. Imperatorem, ſed immenſæ obſtabant difficultates, cùm Franciſcus Rex maxima obtinendi Principatus Mediolanenſis cupidine arderet, adeò vt Cardinali Ceruino ſignificarit, nolle ſe Mediolanenſis Ducatus iure hæreditario abdicare, nec quidem palmo terræ ceſſurum, quam in Italia poſſidebat (quibus verbis Pedemontanam ditionem & Marchionatum Salutiarum connotabat) etiamſi Cęſar ampliſſimum totius Belgij Principatum in eum ac poſteros transfundere vellet. At Cæſaris animus ab hoc longè abhorrebat, cùm partum armis Principatum Mediolanenſem retinere vellet, ad aſſerendum ſibi reliquarum Italicarum ditionum Imperium. Addidit verò Franciſcus Rex ſe induciarum pactarum cum Cæſare Leges religioſè culturum, ſeque in illius amicitia conſtanter ac peramanter permanſurum. Aperuit ſubinde Legatus Regi cauſas, quæ permonerant Pontificem ad decernendam eam legationem ad Imperatorem, cùm ob agitanda inter Catholicos, & Lutheranos de controuerſijs Religionis colloquia, Religio in diſcrimen ab impijs in perfidia obfirmatis adduceretur; Regiamque Maieſtatem precibus vrſit, vt Religionis cauſam defendendam ſuſciperet: cui Rex ſubdidit, damnari à ſe eos conuentus, & colloquia cum Hæreticis, qui debeant cogi ad officium, non audiri; cùm non conuerti, ſed ſimplices ſubornare, ac laqueis ſuis irretire meditentur. Ornauit Franciſcus Rex verba operibus ac mandata dedit Franciſco Oliuario Regio Oratori in Germanicis conuentibus, vt Catholicæ Religionis cauſam, dignitatemque ſummo ſtudio aſſereret: expleuit ille iuſſa, à quo flagrantem pietate orationem pro defendenda auita fide contra impoſtorum perfidiam ad Germanici Imperij Ordines habitam viſuri ſumus.

Diſcedens è Gallia Cardinalis Ceruinus Legatus ad Imperatorem in Belgio agentem ſe contulit: intereaque Pontifex Principes Eccleſiaſticos Germaniæ, qui pium ardorem in defendenda Religione Catholica, euertendiſque hæreticorum nefarijs conſilijs explicuerunt, hortatus eſt vt ad Spirenſes conuentus ſe conferrent, fideique Catholicæ dignitatem ab impiorum væſanis conatibus vindicarent, quo argumento datæ ſunt hæ literæ ad Cardinalem Moguntinum.

Dilecto filio Noſtro Alberto tit. S. Petri ad vincula S. R. E. Cardinali Moguntino Sacri Romani Imperij Electori.

Dilecte fili Noſter Salutem. Non accidit nobis hactenus ita frequenter ad circumſpectionem tuam ſcribere, cauſamque ſanctæ fidei, & Apoſtolicæ auctoritatis tibi commendare; propterea quòd pietas tua nullis vnquam noſtris ſtimulis eguit, ſemperque læti audiuimus, ac perſpeximus, te in ea cura talem fuiſſe, tantumque ſtudij, & ſeruoris tui poſuiſſe, quantum triplex tua dignitas Cardinalis, Electoris, & Primatis requirebat, quod à te, fili Noſter dilecte, in hoc maximè Spirenſi conuentu firmiter expectamus. Etenim ſi cæteri Catholici Principes Catholicam Religionem tueri communi officio debent, quantò magis circumſpectio tua, quæ tot ſimul vinculis Apoſtolicæ, Eccleſiaſticæ, mundanæque dignitatis ad id adſtringitur; quamobrem ita ages in hoc Spirenſi conuentu, vt vbicumque vſus veniet, quemadmodum tua multiplex dignitas poſtulat, quantumque Nos, & S. R. E. Cardinales confratres tui expectamus, hoc tempore, quo ſanè nullum vnquam tibi offeretur commodius tuæ virtutis oſtendendæ, tuoque officio, honori, ac dignitati ſatisfaciendi; ſed nos, vt diximus, adhortationem tecum neceſſariam nunquam duximus, laudationem potiùs paramus, quòd te, qualem cupimus, præſtiteris; ſuper quibus latiùs alloquetur circumſpectionem tuam Venerabilis frater Ioannes Epiſcopus Mutinenſis Nuntius Noſter, cui fidem pręſtabis indubiam. *Datū Romæ XIV. Maij MDXL. Anno VI.*

Paul. III. libro breu. anno 6. pag. 325.

Digitized by Google

29 Eminebant inter alios Principes defendendæ pietatis orthodoxæ gloria conſpicuos Bauariæ Duces, quos Pontifex literis excitauit, vt rùm in conuentu Spirenſi, tùm in alijs ſolemnibus Ordinum cœtibus, pro reſtituenda Germaniæ Religione, excindenda hæreſi, aſſerendaque auctoritate Apoſtolica pia ſtudia collocarent.

Ducibus Bauariæ.

Paul. III. lib. breu. an. 6. pag. 327.

Dilecti filij, Nobiles Viri, Salutem &c. Cùm audiſſemus de Spirenſi conuentu, has literas Noſtras libenter, atque in primis ad Nobilitates veſtras dedimus, quas in auctoritate, potentia, & pietate eximias, in amore autem Noſtro præcipuas, atque intimas habebamus. Si quis enim noſtrorum Prædeceſſorum veſtras Nobilitates aut dilexit, aut magni fecit pro veſtris maximis in Deum, & Apoſtolicam Sedem meritis, ij certè nos ſumus, qui nulli eorum cedamus, cùm etiam veſtra officia non minùs illorum, quàm noſtris præſtita temporibus ad noſtram obligationem, remunerationemque pertineant. Vtinam aliquando cum Catholica fide, noſtra quoque iſtic reſtituatur auctoritas, vt quàm piè Nobilitates veſtræ ſenſerint, quàm fortiter ſe geſſerint, quàm in commune ſuis conſilijs, atque geſtis profuerint, cum plena gratiæ relatione eis oſtendere poſſimus: ſumus tamen interim, ac ſemper erimus ſtudio, ac deſiderio incenſi erga omnem veſtram, veſtræque Nobiliſſimæ Familiæ dignitatem, nihilque vnquam ſe nobis offeret tam difficile, atque arduum, quod ad veſtrum commodum, aut honorem pertineat, modò per Deum id nobis liceat, quod non libenter alacriterque faciamus: quo magis filij vos hortamur, etſi beneuolentia magis adducti, quam neceſſariò id facimus, vt in ſolita laude conſtantiæ, & pietatis veſtræ perſeueretis, & quod in omnibus conuentibus, domi, foriſque cum immortali veſtra gloria ſemper feciſtis, etiam in hoc Spirenſi conuentu, & vbique vſus veniet, fidem Catholicam, Deique & Sanctæ eius Eccleſiæ honorem commendatum habeatis, veſtraque auctoritate, virtute, & gratia tueamini; Nos enim, qui veſtra vetera in Nos officia grato animo, & iucunda memoria conſeruamus, & ſi nihil ad noſtram huius Sanctæ Sedis erga vos beneuolentiam addi videtur poſſe, tamen, quem ex his, quæ inſtant veſtris beneficijs cumulũ adiecturi ſimus, dicet eis Venerabilis frater Ioannes Epiſcopus Mutinenſis Nuntius Noſter, cuius verbis Nobilitates veſtræ fidem pręſtabunt indubiam. *Datum Romæ XIV. May MDXL. Anno VI.*

30 Celeberrimos etiam doctrinæ ſama Epiſcopos Paulus ad hunc conuentum proficiſci iuſſit, atque inter hos Ioannem Fabrum Epiſcopum Viennenſem rerum geſtarum cõtra hęreticos gloria florentem, ad quem multis laudum ornamentis decoræ extant hæ literæ.

Ioanni Epiſcopo Viennenſi.

Paul. III. lib. breu. anno 6. pag. 326.

Venerabilis frater. Et ſi amor erga te Noſter magnis tuis meritis, & laboribus conciliatus, noſtrumque de tua ſingulari virtute iudicium augeri nunquam poſſe, nobis antea videbatur; Literæ tamen dilecti filij Alexandri Cardinalis de Farneſio Nepotis, ac Legati noſtri, ac Venerabilis etiam fratris Ioannis Epiſcopi Mutinenſis Nuntij Noſtri maximum cumulum ad noſtram erga te beneuolentiam addiderunt: nam de tuis in nos officijs recentibus, pijs, & ſalutaribus, tàm in præparatorijs huius Spirenſis conuentus, quàm in aſſidua propugnatione Sanctæ fidei contra eius aduerſarios exhibitis abundè teſtati, mirificam tuam pietatem nobis expreſſerunt, quæ, etſi erat antea nobis exploratiſſima, tamen confirmari à te eam in dies, & augeri lætiſſimè audiuimus. Sumus igitur erga te omni voluntate propenſi, ac ſtudio incenſi, tuaque officia, ac merita memori (vt decet) animo conſeruamus parati in quaque occaſione, quæ Nos gratos efficere poſſit, oſtendere omnibus, te Nobis eſſe gratiſſimum, & quamuis tuę pietati, quæ tota in Deum intenditur, Cœleſtia à Deo præmia reſeruentur, interim tamen noſtra quoque non deerit tibi gratitudo, quam tu vndique dictis, ſcriptis, omni tuo labore, & ſtudio continuè elicis, ſed hæc idem Deus gubernabit. Nos te interea ex beneuolentia noſtra potiùs, quàm tua neceſſitate hortabimur, vt cœptis inſiſtas, & ſi quando pietatis, prudentiæ, ac doctrinæ tuæ neruos intendiſti, in hoc maximè Spirenſi conuentu admiraris, & efficias, vt ſanctiſſimi labores tui fœlicem exitum ſortiantur, quod à te ita expectamus, vt pro certo, & explorato habemus, &c. *Datum Romæ XIV. May MDXL. Anno VI*

31 Conſignatæ ſunt eadem temporis nota literæ ad Herbipolenſem Epiſcopum conſpicuum doctrina, atque defendendæ fidei Catholicæ conſtantia illuſtrem, quem monuit, vt omni ſtudio ac diligentia incumberet, ne quid in conuentu indicto, & colloquijs cum Lutheranis habendis quippiam à Religione Catholica diſſonum, vel auctoritati Apoſtolicæ aduerſum decerneretur.

Epiſcopo Herbipolenſi.

Paul. I[...] lib. bre[...] anno 6. pag. 32[...]

Venerabilis frater, in hac noſtri animi moleſtia, quam ex iacturis tot iſtic animarum, ac læſione diuini honoris meritò capimus, non parum nos conſolatur tua fraternitas, quæ ſingulari prædita virtute, integritate, prudentia, in veteri ſua conſtantia tuendæ Catholicæ Religionis, & communis dignitatis perſeuerauit, & continuè perſeuerat, quam ob rem audientes de conuentu Spirenſi, mandauimus venerabili fratri Ioanni Epiſcopo Mutinenſi Nuntio noſtro, vt fraternitatem tuam ſalutaret à nobis, & quædam ei ex parte noſtra ad communem ſanctæ fidei cauſam facientia referret. Hortamur igitur fraternitatem tuam ex animo, & ſi potiùs ex abundantia amoris noſtri, quam ex tua neceſſitate id nos facere agnoſcimus, vt in curſu laudis tam trito perſiſtens, & extremum hunc vitæ laudabiliter geſtæ actum ſigillo glorioſo obſignans, & concludens in id piè elaboret, & contendat omni ſua auctoritate, & ſtudio, ne quid in his tractatibus, aut Catholicæ Religioni, aut Apoſtolicę Sedi detrimenti fiat &c. *Datum Romæ XIV. May MDXL. Anno VI.*

Paul. II[...] lib. bre[...] anno 6. pag. 32[...]

Inſignes quoque fidei pugiles Ioannem Eckium, & Ioannem Cochlæum, hortatus eſt Pontifex, vt in curſu ſolito laudis, ac pietatis perſtarent, ac vbicumque occaſio ferret, ad aſſerendam fidei incorruptæ puritatem, piam operam ſtrenuè nauarent. Non defuerunt illi ſuo muneri, ac veteres palmas de Lutheranis partas recentioribus cumularunt.

32 Io. Cochlæus refert hunc conuentum Spira Haganoam tranſlatum fuiſſe, quòd peſtis in deſignata priùs Vrbe ſæuiret. Ad illum igitur Pontifex Moronum Nuntium deſtinauit qui eximia prudentia & rerum gerendarum peritia erat

præ-

Digitized by Google

Io. Cochl. in Actis & ſcript. Lutheri hoc anno.

prædítus, ac tum apud Ferdinandum Romanorum Regem Internuntium Pontificium agebat, ad quem tranſmiſſa eſt ſubiecta inſtructionis formula.

Litera Card. Ceruini apud Pallauic. tom. 1. lib. 4. cap. 11. num. 4.

Si contrà Sedis Apoſtolicæ reuerentiam aliquid decernatur (quod coram Ferdinando Romanorum Rege tàm pio Principe non eſt credendum) ſtatim Nuntius indè diſcedat, & ſuam in aliqua propinquarum Vrbium ſedem figat, & quod de die in diem accidit, Legato Ceruino nunciet.

Reſpõſio data à Põtifice Nũtio Moroño pro Dieta Haganoenſi.

Fugiat de Religione diſputationes, quæ ſi inter Catholicos, & Lutheranos oriantur, vt noſtri benè inſtructi ad iſtas accedant, curet, euentuſque omnes diligenter exquirat, ſed nihil ſua firmet auctoritate.

De temperamentis ſi aliqua proponantur, per tabellarium Pontificem moneat, nihilque ſtatuat ſine ipſius conſilio.

Oſtendat, Pontificem libenti animo paratum eſſe, dummodò requiratur, Legatum mittere, quando certus ſit, eum debito honore in Dieta excipiendum eſſe. Porrò Cęſar eiuſque Adminiſtri in Haganoenſibus comitijs Ceruini Legati præſentiam expetebant, ſed ille eorum votis non aſſenſit, vt morem gereret Pontifici; quamuis ea comitia Imperialia ſine alicuius Legati Apoſtolici præſentia non comprobaret. Premenda verò ſilentio non ſunt monita à viro doctrina inſigni ac ſapientia clariſſimo data, cum Spirenſes conuentus agendi forent, antequam Haganoam transferrentur, circa Lutheranorum ac Zuinglianorum inter ſe diſſentientium controuerſias. Nec non Anabaptiſtarum, aliorumque Nouatorum, qui nullam certam colebant fidem, maximoſque conſcientiarum æſtus patiebantur.

Memorandarum rerum pro futur? conuentu Spirenſi breue Compendium anno MDXL. Menſe Maio.

M. S. Franciſci Card. Barberini ſig. 1678. pag. 88. & 89.

34 Ad Spirenſem conuentum primò omnium neceſſarium erit, ex quo Lutherani cum Zuinglianis, licèt hucuſque reciprocis fœderibus, & colligationibus, & forſan in gerendis rebus temporalibus conuenerint, tamen de veritate Euchariſtiæ, & præſentia Chriſti in Sacramento Altaris hucuſque nunquam conuenire potuerunt, & illa hæreſis trahit poſt ſe (tanquam cauda Draconis) varias, & multiplices diſſenſiones. Oportet itaque vt ſciatur priùs, an conuenerint, non ſophiſticè, quemadmodum hucuſque per viginti annos egerunt, ſed verè, ac ſolidè in hac præcipua & maxima Euchariſtiæ materia.

Pari modo, ex quo Lutherani non ſunt Iconoclaſtæ, ſeù Imaginum confractores, ſed Imaginem Domini Noſtri Ieſu Chriſti Crucifixi, Beatæ Virginis Mariæ, Apoſtolorum, & Sanctorum omnium illęſas, & intactas eſſe permiſerunt: Zuingliani verò dixerunt, Idololatras eſſe omnes quotquot Imagines, vel in Eccleſijs, vel in domibus, vel in triuijs, aut compitis haberent. In his itaque duobus articulis, hoc eſt in Euchariſtia, & Iconibus, ſeù Imaginibus vertitur cardo diuerſitatis inter Lutheranos & Zuinglianos. Neceſſe eſt itaque intelligere, an à ſuo errore Zuingliani decedere velint, nec-ne. Videntur Lutherani propiùs accedere ad veritatem pœnitentię, & maximè Sacerdotalis Confeſſionis, & quarumdam aliarum rerum, vtporè de adminiſtratione Sacramentorum, cęremonijs, & alijs rebus. Vt itaque aliquid certi, & firmi ſtatuatur, oportet, declaratio fiat, vt conſtituatur vnanimitas. Sed vehementiſſimè timendum eſt, quòd Zuinglianorum Prędicatores non poſſent reducere Populum, & quemadmodum ex multis apparet, & à multis locis auditur, quòd Populus clamat ſe malle in totum redire ad Eccleſiam Catholicam, quàm à ſuis Prędicatoribus, hodiè vnum, cras aliud audire, proptèrea hęc occaſio non erit negligenda, ſi per vnum, aut alterum modum, & maximè per medias perſonas vna Ciuitas poſt aliam reduci, & reuocari poſſet, quemadmodum de Norimbergenſi, & quibuſdam alijs Ciuitatibus bona ſpes eſt. Sunt enim Æraria ipſorum exhauſta, & incipiunt faſtidire ſuos ſuperbos, & inexplebiles Prædicatores; & qui non longè ſunt à Comitatu Tirolenſi, timent ſibi. Communitates quoquè maximè grauantur toties, & ferè quotidiè contribuere Lutheranis, ac Principibus, Capitaneis, Oratoribus, Nuntijs, & maximè Prædicatoribus, quos cum vxoribus, & pueris coguntur alere maximis impenſis. Ità vt ſæpè ſuſtentari in vna Ciuitate faciliùs potuerint olim decem Sacerdotes, quam hodiè vnus illorum Prædicator. (*Et paulò poſt.*)

Inter tractandum, antequam inchœtur tractatus, oportet reuidere Edictum Vormatiæ, Bullam Leonis Papæ, Receſſus Imperiales, & maximè vltimum Receſſum Dietæ Auguſtanæ. (*Et infrà.*)

Prouidendum eſt, & ſummopere cauendum, antequam de coniugio Sacerdotum, Monachatu, votis Monaſticis, & ſimilibus rebus tractatus fiat, vt intelligatur, & reſciatur ab aduerſarijs, cùm ipſi damnent Anabaptiſtas, & quoſdam alios Hæreticos, quidnam ſtatuere velint de multis alijs erroribus, partim expreſſis à Prædicatoribus, partim in publicum editis; nam etſi Lutherus, Philippus, & alij retractauerint aliquos, & proprios errores, non tamen omnes; nihilominus liberè Libelli, & tractatus tenentur, & ſunt in manibus hominum cum maximo ſcandalo & interitu multarum animarum. Iſta tamen omnia bono modo, ac pacificè dinumerare oportet, vtporè quomodo Lutherus diſſideret à ſe, Lutherani non conuenirent inter ſe: nec ſatis eſſet illis non conuenire cum Catholicis, ſed etiam, quòd propriè illorum diuerſæ opiniones in cæremonijs, & Eccleſiaſticis ritibus nullam concordiam haberent. Apud illos quoque nihil certum, nihil firmum, nihil ſtabile eſſet, quemadmodum vnitatem requirit Eccleſia ab Oriente in Occidentem, à Meridie in Septentrionem. Circa Sacramentum, & veritatem Sacramenti Euchariſtiæ, atque Communionem ſub vtraque ſpecie, oportet valdè cautè agere, ne contingat, quod accidit in Bohemia, & maximè formidandum eſt, vt quemadmodum ex permiſſa Communione ſub vtraque per Bohemiam orti ſunt, & ſuccreuerunt Piccardi, ita & contingat per Germaniam, & hic inculcare oportet quomodo iuxta teſtimonium eorum, qui fuerunt in primitiua Eccleſia, poſt Reſurrectionem Chriſti primus vſus fuerit ſub vna ſpecie, &c.

Tranſlato Spira Haganoam conuentui præfuit Ferdinandus Rex Romanorum, cùm Carolus V. alijs negotijs implicitus teneretur, ſecumque duxerat Ioannem Fabrum Epiſcopum Viennenſem, qui de Lutheranis ad priorem cum Romana Eccleſia coniunctionem ſollicitan-

dis hoc conſilium dedit, vt exponeretur ijs, Germaniam fide Catholica ſuſcepta, diuitijs, amplitudine Imperij, gloria, ciuili concordia, Vrbium conditarum numero, bonorumque omnium affluentia effloruiſſe, cùm antea inculta ſyluis, ſolitudinibuſque horreret; ex quo verò hæreſis eam infeciſſet, diſcordias, bellaque, & omne malorum genus in ea pullulaſſe, ob ortas varias Sectas, nec Lutheranos inter ſe vnquam concordiam conſtituere poſſe, licèt eam in diuerſis ſuis comitijs pertentauerint, ex quo pateat Rituum Sacrorum, ac Sacramentorum immutationem à Deo profectam non eſſe: nil itaque tutius eſſe, quàm ſi ad fidem Catholicam reuertantur; ſi quæ verò temporum vitio irrepſere corruptelæ, eas vetere more, atque inſtituto à Concilio Oecumenico caſtigandas, morumque nitorem reſtituendum, in quo etiam de retundenda Turcica Tyrannide agi poſſit. Conſuluit etiam proponendum ſecundo loco Lutheranis, iniquè oppreſſum fuiſſe Eccleſiaſticum Ordinem, atque opulenta Monaſteria iniuſtè inuaſa, Iurique conſonum, vt reſtituantur, dandamque operam ab Abbatibus, vt Gymnaſia pro erudienda iuuentute aperiantur, in Auguſtana confeſſione Lutheriſtas Prædicatores ſilentio preſſiſſe turpiores ſuas hæreſes, atque ab ea longè diſceſſiſſe; monuit etiam cauendum, ne quid Religionis Catholicæ dignitati contrarium nouaretur.

☞ *Principum tractatus primæ Propoſitionis ad Lutheranos videtur in duobus debere, & poſſe comprehendi punctis.*
Authore Ioanne Fabro Epiſcopo Viennenſi. Ex Haganoa anno MDXL. Menſe Maio.

Ext. in mſ. Fran. Car. Barb. ſig. num. 2678. p. 36.
Quid agẽdum in conuentu Haganoico cum Lutheranis, ex Io. Fabro Epiſcopo Viennẽſi.

34 Primò, quòd bonis perſuaſionibus inducantur, vt redeant ad vnitatem Eccleſiæ, reiectis & repudiatis à ſe varijs, & inter ſe pugnantibus doctrinis.

Secundò, quòd per Sacram Regiam Hungariæ, ac Bohemiæ Maieſtatem, tanquam pacis amatorem, promittatur in cauſa reſipiſcentiæ gratia Sacræ Cæſareæ Maieſtatis, in ijs, quæ violenter, & contra pacem publicam egerunt circà Monaſteria, Eccleſias, & Prælatos.

Primus Punctus poſſet ex illis fundamentis proponi, quòd Lutherani memores eſſe poſſint, quomodo Germani, & qui Romano ſubiecti fuerunt Imperio à tantis ſæculis, ſemper cum alijs Regnis, & Prouincijs totius Chriſtianitatis, vnam Fidem, vnam Religionem, eadem Sacramenta, eoſdem Ritus communi quaſi deuotione tenuerint, & inclyta Germaniæ Natio in cultu, & veneratione Dei ferè omnes alias Nationes ſuperauerit, & præcelluerit, ex qua vnanimi Religione, & in Deum deuotione, ex locis deſertis fertiliſſima terra facta, & Vrbes, ac Ciuitates ædificatæ, & extructæ, & ampliatæ ſunt, & (quod omnium eſt maximum) ex hac Germanica charitate, non ſolùm pax communis ſeruata eſt, ſed etiam cæteri hoſtes Germaniam inuadere auſi non ſunt, non ignorantes, quòd Germani ſua vnitate, & vnanimitate ita coniuncti eſſent, vt vniuſcuiuſque alterius iniuria videretur eſſe quaſi propria: quàm pulchra, & quàm ſancta, nunquam ſatis laudata fuerit hæc amicitia, concordia item & vnitas, qui pacis, vnitatis, & fraternitatis obſeruator eſt, cogitare poteſt.

35 Cùm verò annis ſuperioribus per diuerſos Prędicatores, Doctores, & Magiſtros, antiqua Religio immutata in multis, & varijs, & maximè circa Sacramenta, & nonnulla dogmata diuerſarum Hęreſum & Sectarum locum habere cœperunt, proh dolor! immutata ſunt hominum corda, & hic populus, qui antehàc vnanimis erat, diuiſus eſt, & qui priùs animo valdè deuoto ſuis Poteſtatibus obedierunt, feroces, rebelles, durę ceruicis, & vſque adeò inobedientes ſunt, vt etiam non ſolùm in multis locis, ſed & ferè per totam Germaniam ſeditiones, & tumultus ſuborti fuerunt, populus quoque ille, qui per totum annum certum orandi, & viuendi ritum, & ordinem habere, & obſeruare conſueuerat, varijs, & peregrinis doctrinis, ritibus, & cęrimonijs ita diſtractus eſt, vt multis in locis, neque veteris, neque nouiter inſtitutæ Religionis ratio habeatur; & vtinam non ſint quam plures, qui planè impij, & ſine Deo viuant. Quæ, & qualia, quàm abſurda nonnulli ſcripſerunt, res ipſa teſtatur, ſine dubio ſi Principes, & Magiſtratus aliquando cognouiſſent, vel hodiè noſcerent, quàm damnabilia ſcripſiſſent, & prædicaſſent, atque forſan hodiè docent eorum Concionatores, dudum repulſam paſſi eſſent.

36 Nemo negare poſſet, quòd non ſolùm ipſi diſſentiant à Catholicis, ſeù potiùs ab Eccleſia Catholica, & ab ijs, ſine dubio, qui per Spiritum Sanctum Scripturas Dei Sacras interpretati ſunt, ſed etiam, quòd ipſi in magnis, & præcipuis Fidei Articulis non conſentiant, neque concordent, etiamſi concordiam inire ſæpè, & in multis Dietis tentauerint. Quæ res certo eſt argumento, quòd noua illa Sacramentorum, & Rituum Eccleſiaſticorum immutatio à Deo eſſe non poteſt.

Exiſtentibus itaque his turbinibus nihil eſſe ſecurius, nihil denique diuinius poteſt, quàm redire ad Eccleſiam Catholicam, & interim tàm grauiter, & ſępè pugnantia, atque diffidentia dimittere dogmata, nam omninò Chriſtifidelis ab Eccleſia Catholica diffidere non poteſt, neque debet, quòd ſi quędam differentię, vel etiam dubia ſuperſint, & (quod maximè neceſſarium eſt) ſi quę reformatio tàm in capitibus, quàm in membris fienda eſt, ſiuè etiam è medio tollendi abuſus, quòd hoc fiat eo ordine, & inſtituto, quo ſemper vſi fuerunt omnes Maiores, & Prædeceſſores Noſtri. Quotiès enim aliqua differentia ſuborta eſt in rebus Fidei, Religionis, Rituum Eccleſiaſticorum, ſiuè etiam morum, ſemper ad generale Concilium volebant recurrere; non ſolùm Ipſi, ſed etiam diuerſorum temporum Imperatores, Reges, & Principes, ita vt etiam hoc emplaſtro, vel hac medicina diuina Concilij vſi ſint Apoſtoli, & poſt hos, omnes Apoſtolici Viri; præſertim, cùm antea aliquoties in Dietis Imperialibus concluſum ſit, vt celebretur vniuerſale Concilium, à quibuſdam autem hucuſque fuerit impeditum, quòd illud neceſſarium remedium pro bono totius Chriſtianitatis quæratur, & adhibeatur. In quo quidem Concilio poſſet tractari, & concludi vnanimiter, quomodo tota Chriſtianitas ſeſe à Turcis tueri poſſet. Hęc, & ijs ſimilia, & fortè multò prudentiora viderentur prima Propoſitione proponenda, cum omni mente pacifica, & meliori modeſtia.

37 Iam verò, quod ad ſecundum Punctum pertinet, apparet quòd ea, quæ ſequuntur, proponi

poni

Digitized by Google

poni poſſint, nempè quòd ignorare non poſſint Proteſtantes, quomodo multa Monaſteria, tàm Virorum, quàm Mulierum, prętereà Cathedrales Eccleſię, & alia Beneficia Eccleſiaſtica à pijs Chriſtifidelibus, & ſępè Romanis Imperatoribus, Regibus, & Principibus fundata fuerint, & eorumdem pro tempore Imperator, Protector, & Aduocatus fuerit ſemper, & hodiè ſit. Cùm verò perſonas ibi ſub Monaſtica Regula viuentes eiecerint, & Bona Monaſteriorum vnà cum Clenodijs Eccleſiarum ſibi appropriarint, & venditarint, ipſi tanquam prudentes iudicare poſſint, factum hoc valdè præſumptuoſum eſſe: & cùm variæ, & multæ partes per eoſdem læſæ iuſtitiam implorent in eo iudicio, quod omnibus per totum Romanum Imperium commune eſt, & eſſe debet, quod ad illorum inſtantiam communis iuſtitia debeat eis denegari, non iuſtum eſt: cùm omninò nihil pretioſius, nihil præſtantius per Imperium habeat Sacra Cæſarea Maieſtas, quàm hoc vnicum iudicium pro præſenti pace, & iuſtitia intertenenda. Cùm autem non modò graue, ſed fortè intolerabile ſit, diutiùs impedire iuſtitiam, proptereà cogitent ipſi, & deliberent de modo reſtitutionis, & conueniendi.

Poſt hæc poſſet tractari, quomodo Monaſteria, & eorumdem Bona reſtituerentur ſuis Ordinibus, & Prælatis, & Clenodijs ablatis, & interea ceſſis fructibus, quia vix obtineri poterit (vt illa reſtituantur) quod oporteret hic conniuere, & habere patientiam; ſed quòd ipſi vellent abolere omnem Monaſticam vitam, & omnem Monachatum, & ſub prætextu Scholarum, nihil reſtituere, hoc impium eſſet. Illud autem laudabile foret, quòd ſinguli Abbates, & Prælati Monaſteriorum iterum inſtaurarent Scholas, in quibus honeſtè viuere poſſent.

38 Et quoniam in Dieta Auguſtenſi ex Proteſtantibus nemo fuit auſus aperire quàm abſurda, quàm impia, & à Chriſtiana Religione aliena, propriæ quoque, & oblatæ confeſſioni contraria Lutherani Prædicatores prædicarint, ſcripſerint, & in vulgus ſparſerint (timebant enim omnes Proteſtantes irritari, & commoueri poſſe) Principes, & Magiſtratus, Lutherani & Zuingliani, eorumque ſequaces, perſuadere ſibi cœperunt, ſuos Prędicatores ab omni ineptia, & iniquitate immunes, & liberos eſſe. Cùm verò Sole meridiano clarius ſit, Lutheranos Prędicatores, non ſolùm contra Catholicam Eccleſiam ſcripſiſſe, & docuiſſe pluſquàm ducentas hęreſes, abominationes, & errores (taceo de ijs, quę innouarunt, & immutarunt in Religione circa Sacramenta, Ritus, & Cęremonias Eccleſiaſticas) & veriſimile eſt, ſi Principes reſcirent illas contrarietates, & peregrinas doctrinas, etiam propriæ confeſſioni contrarias, & inter ſe pugnantes, nunquam poſthàc illorum prędicationibus fidem tantam darent, & haberent; eapropter non inutile fore videtur, quòd iſta eis meliori modo objiciantur, non vt Sacra Regia Maieſtas, vel Electores, aut alij Principes hoc faciant, ſed hoc onus, & hanc faciendi prouinciã ſinerent facere per Theologos Catholicos, ad quos rectè, & verè pertinet huiuſmodi commemoratio, & hoc modo videntur ſemper proceſſiſſe Lutherani, qui quidquid dicunt, quidquid proponunt, ſemper in doctos illorum reijciunt; ſimili paſſu videtur etiam bono, modeſto, ac pacifico modo faciendum, nam ſunt pleraque vſque adeò abſurda, vt etiam nemo mediocriter Chriſtianus probàre poſſit In hac actione cautè, & diligenter perſpicienda ſunt; quæ in Edicto Imperiali Vormatienſi, Dietis Nurembergènſibus, Spirenſi, Auguſtana, & Ratiſbonenſi reformatione pro rebus fidei, ac veteris Religionis ſancita, & decreta ſunt, ne quid temerè in præiudicium Eccleſię, & ſalutis animarum fiat, & permittatur. *Hactenus Io. Faber.*

39 XII. Iunij Ferdinandus Rex Haganoę Catholicorum Principum cœtus coëgit, ac ijs propoſuit lapſo prętèrito decennio, Cæſarem Auguſtę non potuiſſe Lutheranos ab hęreſi ad coniunctionem Eccleſiæ reuocare ob Turcicæ irruptionis terrorem, coactumque fuiſſe cum ijs Inducias paciſci, at eas atrociter à Lutheranis violatas, pluresque fœderis Catholici ab ijs ſubornatos, inque eorum partes pellectos, tùm ab ijſdem Eccleſiaſtica bona direpta, atque occupata; quoties verò iudicio poſtulati fuerint ab iniquè oppreſſis apud Cæſarei Senatus Iudices, toties petulanter iudicium contempſiſſe, libelliſque nefarijs facinus tutatos. Cùmque nullum maius malum in Imperio oriri potuerit ipſo Religionis diſſidio, ſuperiore anno in Francofurtenſi conuentu, pertentatum Palatini Comitis, & Marchionis Brandeburgenſis opera, an Religionis diſſidium conciliari poſſet, cùm ex iuſtitiæ adminiſtratione diſturbata Imperij Status conuelleretur, proptereàque ex Hiſpania in Belgium iter feciſſe, ſeque ab eo vocatum eſſe, vt tot malis conſuleretur. Conuerſa itaque conſilia ad ſedandum Religionis diſſidium, vt ità ad obſequium reuocentur, proptereàque cœtus Catholicorum Principum prius indictos, vt de agendis cum Proteſtantibus decernatur, ineanturque rationes ad eos in concordiam alliciendos, & Schiſma delendum: rem itaque in eo ſitam, vt vel ſtabili ſequeſtra pace ſancita à Concilio Oecumenico extinguatur hæreſis, aut armis excindatur. Conſulti ſunt Principes, quis idoneus apparatus inſtrui poſſet pro aſſerenda Religione, tuenda pace, Imperijque Maieſtate, ac iuribus defendendis, ne Catholici ſpe auxilij deſtituti ad Lutheranos deſciſcant, longè quidem potiùs optandam eſſe concordiam, cùm Turca immineat Germaniæ, atque adeò ad illius rationes explorandas hortatus eſt, vti ex ſequenti longa Oratione conſtat.

Die XII. Iunij MDXL. Haganoæ in inferiore Alſatia Propoſitio facta per Sereniſſimum Romanorum Regem Catholicis Statibus omnibus Imperij.

40 Romanorum Regia Maieſtas, nihil dubitat Electores, & Principes, qui ad hanc Dietam venerunt, & Conſiliarios, & Oratores miſſos à Statibus Imperij abſentibus, non ignorare in noſtra antiqua, & diù obſeruata Catholica Fide, & Religione, inter Status Sacri Romani Imperij multis iam annis Controuerſias, & Schiſmata exorta eſſe, ex quo Cęſarea Maieſtas, iam ante decennium ex innata ſua Chriſtiana mente, idque exigente officio Imperiali decreuerit ex Hiſpanijs ad Germaniam ſe conferre. Et primò in Comitijs Auguſtæ habitis cum Sua Regia Maieſtate, & Electoribus, Principibus, & alijs Sacri Romani Imperij Statibus, adhibuerit omnem diligentiam cum Proteſtantibus ad tollendas, & complanandas huiuſmodi diſcordias, vt fieret Chriſtiana vnitas, & conformitas, illud autem apud Proteſtantes nullum habuiſſe locum, nec vlla honeſta, aut tolerabilia media ad reducendos eos ab errore idonea accepta fuiſſe. Eo igitur tempore Receſſum factum eſſe, quem Electores, & Prin-

☞ *M. S. Franciſci Car. Barb. ſig. 2679. pag. 39.*

Propoſitio facta à Ferdinando in cõuentu Haganoę.

Digitized by Google

Principes, Conſiliarioſque, & Oratores non ignorare ſciat.

Verùm non attento illo Auguſtenſi Cæſareo Receſſu, & Dieta, multos, qui nunc ſunt Proteſtantes, qui in eodem Imperij conuentu Cæſaream deliberationem ſpontè acceptauerant, & ſigillis obſeruare promiſerant, ſegregauiſſe ſe à Cęſarea Maieſtate, & ab alijs obedientibus Imperij Statibus, alios Proteſtantes, qui & hunc Receſſum Auguſtenſem acceptauerant, pręter promiſſionem ſuam ſibi eos adiunxiſſe in fœdere ſuo, & recepiſſe.

Poſt tractatum autem Auguſtenſem, Cæſaream Maieſtatem, iterum iiſdem incumbentem in Dieta Ratisbonæ celebrata, omnem adhibuiſſe operam, & diligentiam, ſicut omnibus manifeſtum eſt, vt Chriſtiana rursùs vnitas, & concordia ſequeretur, omneſque errores, vt par erat, amouerentur. Verùm ne illic quidem quidquam agere potuiſſe cum Proteſtantibus, durante enim eo tractatu communem hoſtem Turcam violenta incurſione contra Germaniam irruiſſe, ex quo Cęſaream Maieſtatem pro totius Chriſtianitatis, & pręcipuè Nationis Germanicæ conſeruatione coactam fuiſſe Inducias agere cum Proteſtantibus in cauſis Religionis controuerſiam attingentibus, quæ Induciæ, quomodo, & qua temporum conditione, imminente Turca, & qua vtilitate factæ ſint, & quis fructus ex eis prouenerit, Electores, & Principes, pręcipuè autem Moguntinum, & Palatinum earum Auctores, nihil penitùs ignorare.

Veruntamen cùm Cęſarea Maieſtas huiuſmodi Inducias per Maieſtatis Suę edicta, & proclamata diuulgatas, ac corroboratas ſperaret omninò obſeruari, ac executioni demandari debere, Proteſtantes tamen eas neglectas, & contemptas multis modis violaſſe, & non ſolùm (vt dictum eſt) multos ex Statibus, qui in confœderatione Auguſtenſi comprehenduntur, ad ſe traxiſſe, verùm etiam Eccleſiaſticorum bona, in ſuis, & in alienis ditionibus ſita, multis in locis violentas manus iniecisse, multas prætereà inhoneſtas mutationes, ac nouitates contra Inducias introduxiſſe.

Quòd ſi ob hæc, & alia eiuſmodi contrà ius, & æquitatem facta ad Iudicium Imperialis Cameræ, quod eſt eorum ordinarium & ſupremum Forum, accuſati & citati fuerint, ac iure medio contra eos proceſſum ſit, non ſolùm contumaciter, & temerè citationem, & proceſſum Iudicij Camerarij contempſiſſe, verùm etiam ipſos Iudices, Aſſeſſores, ob id Libellis publicis, ac famoſis petulanter, & iniurioſè prouocaſſe, ſubſannaſſe, ac ſpreuiſſe. Quæ omnia in contumeliam,& detrimentum auctoritatis prædictæ Cęſarię Maieſtatis, ac Sacri Romani Imperij ſupremi Iudicij, vti omnibus publicum, & manifeſtum eſt, prouenisse.

41 Et licèt hæc omnia, vtrique Imperiali, & Regiæ Maieſtati grauiſſima fuerint, ſententiam tamen, ac animum Suarum Maieſtatum, (vtpotè quæ ſemper optarint, nullum malum in Sacro Romano Imperio, ex huiuſmodi diſcordia Religionis, atque ex inobedientia, quę ob eam ſubſequuta eſt, exoriri poſſe) eſſe, & ſemper fuiſſe, vt per pacificos tractatus Chriſtiana vnio fieret, vt ante omnia noſtra vera Religio, ſicut à Prædeceſſoribus noſtris laudabiliter obſeruata fuit, coleretur, vtque pax, & vnio in Sacro Imperio plantaretur, quam ob cauſam ſuperiore anno Maieſtates Suas per duos Electores, Comitem ſcilicet Palatinum, & Marchionem Brandeburgenſem in conuentu Francfordię habito, iterum tentaſſe, ſi ad tolerabilia media, & vias veniri potuiſſet, ſed quid tractatus ille profeciſſet, cùm ad arbitrium Cęſareę Maieſtatis, & ratificationem factus fuiſſet, vtriuſque Electorem, & alios etiam ſcire; quem tractatum, cùm Cęſarea Maieſtas multis rationabilibus cauſis ratum habere non poſſet, Maieſtas Sua ex optima ſua voluntate, & recta ſententia, quæ in omnibus actionibus ſuis hactenùs cognita fuit, conſideraſſe, quòd ſi huiuſmodi mores, & ſchiſmata, & ex ijs prænarrati contemptus, & inobedientiæ diutiùs tolerarentur, ea non concorditer, vel aliàs ad complanationem, & normam redigerentur, certò certiùs id breui omnibus Statibus Sacri Romani Imperij, ac toti denique Chriſtianitati magnum detrimentum, & perniciem allaturum.

Ad quod euitandum, Cæſaream Maieſtatem permotam, præſentem tractatum, tanquam de re grauiſſima in manus ſumpſiſſe, & propterea ex Hiſpaniæ Regnis ad hæreditarias Prouincias ſuas inferioris Germaniæ, non modica cum difficultate, & incommodo, Imperio propinquiùs veniſſe, & Romanorum Regiam Maieſtatem ad ſe vocaſſe, vt imminentibus malis rectiùs prouideri poſſet.

42 Cùm autem, vtraque Maieſtas ante oculos poſuiſſent omnia, quæ hoc tempore nociua, ac periculoſa eſſent in Sacro Imperio, & accuratè ea conſideraſſent, Maieſtates Suas inueniſſe, inter alia pericula, hanc cauſam, ac diſſidium Religionis Sacro Romano Imperio in primis valdè nociuum, ac detrimentoſum eſſe, ideò expedire, & fructuoſum fore exiſtimaſſe, præcipua capita, tùm Eccleſiaſtica, tùm Sæcularia, inter Electores, & Principes Romani Imperij conuocare, & eorum prudens conſilium, & rectam ſententiam ſuper his intelligere, qua via ſcilicet, & quibus modis omnes reuocati tractatus iterùm in manus ſumi, ac tractari poſſint, & tandem diuturnus hic error, & quaſi inextricabilis ad tolerabilia, & Chriſtiana media amicè, & tranquillè reduci, Proteſtantes ad Chriſtianam vnitatem, & debitam obedientiam trahi, & omnes aliæ offenſiones, vel violenter, & de facto actiones prohiberi, & impediri poſſint, vt ità demùm ad expeditionem aliorum Sacri Imperij negotiorum per generalem conuentum, vel alio modo perueniri poſſit. Cæſaream igitur Maieſtatem ob hæc præſentem conuentum Statibus, qui ſunt adhuc antiquę Religionis ad Dominicam Trinitatis indixiſſe; Proteſtantes autem poſt quatuordecim dies conuocaſſe, vt ante aduentum eorum, ſuper difficili hoc, & magni momenti tractatu, maturè conſuli poſſit, vt ad aduentum eorum in tractatibus vtiliùs prouideatur. Maieſtatem etiam Cæſaream in animo habuiſſe ad hunc conuentum (nam in eo omnium ſalus poſita eſſe videtur) in propria perſona venire, ſi ob alia magna, & difficillima negotia licuiſſet, quapropter cùm id non potuerit, Regiæ Maieſtati perſuaſiſſe, vt hanc cauſam communi nomine ſuſciperet, ex quo Maieſtatem Suam Regiam nulla habita ratione diuturnæ abſentiæ ſuæ è Regnis ſuis, nec plurimorum negotiorum ad Prouincias ſuas reuerti cogeretur, huc ſe contuliſſe ea pietate, & mente, vt ea omnia ageret, ac fideliter procuraret, quæ vtriſque Maieſtatibus commiſſo officio conueniant, ac deceant, in quo Suam Maieſtatem, nullam temporis,

impen-

impenſatum, laborum, diligentiæ, ac moleſtiæ, rationem eſſe habituram ſpecialem, ac ſine dubio præſentes Electores, ac Principes, necnon Oratores, & Conſiliarios abſentium omnia ea curaturos, quę Chriſtiano nomini, ac Germanicę Nationi, ac ipſis pręcipuè futura ſunt ad vtilitatem, ſalutem, & commodum, in primis autem Deo Omnipotenti honorifica, ac ad eius laudem & gloriam augendam.

43 Vt autem Electores, & Principes, & eorum Conſiliarij, & Oratores Cæſareæ Maieſtatis propoſitum plenè intelligerent, & ſuper hoc conſilium ſuum, & ſententiam ſtabilire poſſent, Suam Maieſtatem Regiam exhibere omnibus illic præſentibus harum copiam, quibus Cæſarea Maieſtas Proteſtantes ad hunc tractatum conuocauit, & eis indicit amico, & benigno animo, mentem ſuam & voluntatem eſſe, illa omnia agere in hac cauſa hoc loco poſita, & promouere, & conſeruare, quę vtilia & neceſſaria erunt ad conſeruationem noſtræ Catholicæ Religionis, ac tandem velle quęrere omnia media, ſicut Imperatorem decet, vt ad pacem, & conformitatem Chriſtianam diſſidium hoc redeat, & ſchiſma, & error per æquas pacificas vias, & media, auferri poſſit.

Simili etiam mente, & animo præditam eſſe Maieſtatem Suam, & eaſdem Maieſtates in hoc tractatu eoſdem reperiendos fore, qui hactenùs in alijs negotijs reperti fuerunt gratioſi, videlicet Imperialis, & liberalis animi, quòd Cęſaream Maieſtatem ſibi iniunxiſſe dixit, vt omnibus pręſentibus Electoribus, & Principibus, abſentium verò Oratoribus nomine ſuo ſignificaret, ſicut iam fecit; quocirca tàm ſuo, quàm Cæſareæ Maieſtatis nomine Electores, & Principes, & eorum Conſiliarios, & Oratores amicè, & benignè monebat, petens & magnitudinem, & periculum huius cauſę intimo corde, ac profundiſſimè recipere velint, & conſiderare, quanta pernicies communi Chriſtianitati, & in primis Germanię, non ſolùm in rebus temporalibus, ſed etiam in perditionem animarum ex ea proueniunt. Quapropter Suæ Maieſtati indicare velint conſilium, & ſententiam ſuam, quomodo, & qua via hæc cauſa iterum in manus ſumeretur, præſertim iuxtà tractatum Auguſtæ habitum in his Articulis, in quibus tunc conuenerunt, & quomodo cum Proteſtantibus ad tolerabilia, & honeſta, & Chriſtiana media deueniretur, vt reducerentur ad Chriſtianam vnitatem, & concordiam, & ad obedientiam Cæſareæ Maieſtati, & Sacro Romano Imperio debitam; ac indè perpetua pax, quies, & vnio ſequeretur.

44 Cùm verò error iſte, & ſchiſma (proh dolor!) tàm latè ſerpat, vt neceſſarium ſit, aut (vt ſupra dictum eſt) per Chriſtianum tractatum, firmas Inducias, & ordinarium Concilium ad concordiam reduci, aut de facto auferri, & vi extirpari, vtpotè ſi Proteſtantes ſpreta omni opera omnium, & diligentia, ad æquam conformitatem, & ad æquos tractatus durè nimis perſiſterent (quod quidem vtriuſque Maieſtati intelligere moleſtiſſimum eſſet) eos Principes Electores præſentes, & abſentium Oratores conſiderare velle, qua ratione defenſio neceſſaria pro conſeruatione pacis, & iuris in Sacro Imperio ſuſcipi poſſit, vt omnes ſecuri à quotidianis vexationibus, & iniurijs Proteſtantium præterito tempore illatis, & quę quotidiè inferuntur, permaneant, ac qui ſunt veteris Religionis ſuum ius, & bona retinere poſſint, ne ſpes, & fiducia Religionis noſtræ, quæ hactenùs laborauit, concideret, per hoc eis occaſio daretur eodem modo, quo Proteſtantes, deſciſcendi, & rebellandi.

Quam quidem defenſionem Cæſarea Maieſtas præuideri, & præparari vellet, cùm inſpiciat, quàm magna, & quàm nociua mala in hoc Imperio ex hoc oriri poſſint, cùm præſertim communis Chriſtiani nominis hoſtis Turca magnam aduersùs nos expeditionem paret, & vt ex omnibus locis exploratores affirmant, velit Germanicam Nationem bello aggredi, ad quod periculum pręcauendum Cęſarea Maieſtas eò magis neceſſarium conſiderauit, quibuſcumque vijs, & rationibus fieri poſſet, ad amicam concordiam hoc ſchiſma promoueri. Turcę enim potentiſſimi hoſtis intentionem, & auiditatem non vnum Regnum, atque Nationem attingere, & ſi bellum in Imperio gereretur, eum hoſtem per diſſidia Statuum Imperij, validiorem, & audaciorem fore, itaut longè diſtantibus, & remotis propinquior fieri poſſet: quod quidem ſine dubio malum præcaueretur, per communem Chriſtianam concordiam, ex qua multiplices vtilitates Romano Imperio, & eius Statibus ad exiſtimationem, & ſalutem manare poſſet. Ad illa igitur omnia Cæſaream Maieſtatem, vt dictum eſt, in animo habere totis viribus omne auxilium, & operam ſuam conferre, nihilque omiſſurum in eis, quod nomini, & dignitati, & altitudini Imperialis gradus decens fuerit.

Idem etiam facturam Regiam Maieſtatem, ſicuti Regem Chriſtianum decet, nulla habita ratione corporis, & facultatum ſuarum.

45 Lapſo triduo reſponderunt, poſt nonnulla verborum officia, Ferdinando Regi Romanorum Principes Germaniæ Catholici, concordiam, ſublatis Religionis diſſidijs cum aduerſarijs Proteſtantibus expetendam, modò cum diuina gloria coniuncta ſit, atque ex ea Imperij publica pax conciliétur, poſtularuntque, vt Rex modum huius beneuoli colloquij, & per quos ineundum eſſet, nitidè panderet.

Extant in m.s. Frãciſci Card. Barb. ſig. 2687. p. 43.

Reſponſio Catholicorum facta Regiæ Maieſtati die XV. Iunij MDXL.

Reſponſio Catholicorum Principũ in conuẽtu Haganoæ.

Gratioſæ Romanæ Regiæ Maieſtatis Cæſareæ Domini Noſtri gratioſiſſimi ore tenùs, ac in ſcriptis propoſitæ nomine, & pro parte Romanæ Cæſareæ Maieſtatis Domini Noſtri omnium gratioſiſſimi in exordio præſentis indictæ Dietæ Electoribus Principibus, qui in propria perſona comparuere, ac abſentium Oratoribus, & Conſiliarijs, pręſentem Controuerſiam Sanctę Noſtrę Religionis, quæ per aliquot annos in Germanica Natione fuit, concernentia exhibita, cum enarratione omnium tractationum per Cæſaream Maieſtatem, hucuſque propter iſtam cauſam gratioſè, beneuolè, ac amicè factarum, & quid ex illis ſecuturum ſit, etiam cum declaratione, quàm gratioſo affectu Cęſarea Maieſtas ad dictam cauſam inclinata, & affecta ſit; atque quàm gratioſè quoque tùm Cæſarea, tùm Regia Maieſtas in ſæpè dicta cauſa ſeſe offerat, prout id à Regia Maieſtate pluribus verbis ore tenùs, & in ſcriptis deductum, propoſitum, ac pręlectum eſt, quę omnia in omni humilitate Electores, Principes, atq; abſentium Oratores auſcultauerunt, atq; intellexerunt: quique Electores, Principes, atque abſentium Oratores ſeſe optimè recordari humillimè fatebantur, gratioſæ illius ac fidelis inclinationis, quàm Romana Cęſarea Maieſtas, à principio regimen Imperij ſuſcepit, ad Sacrum Romanum

Ger-

Digitized by Google

Germanicæ Nationis Imperium ſempet habuerit, ac quàm gratioſo ſtudio, & diligentia adhoc vt antehàc ſpe in peractis Imperialibus Dictis in propria perſona non abſque parua ſuorum hæreditariorum Regnorum, ac Prouinciarum damno, tùm grauibus impenſis, curis, & laboribus, multis modis ſtuduerit, & conſequenter per amicas, & conuenientes tractationes quorumdam Electorum, ſæpiùs quàm ſemel omnem impenderit operam in iſtiuſmodi controuerſia, quemadmodum ante illam hucuſque in Chriſtiana Religione fuit, & eſt, per apta media, & vias, ad veram, & certam concordiam redigendi, vel eò rem deducere, per quod quies, pax, & vera vnitas in Sacro Germanicę Nationis Imperio ſuſtentari poſſit; ita quòd à Sacra Cęſarea Maieſtate nihil hucuſque deſideratum ſit, quod ad Suam Cæſaream Maieſtatem, tanquam primum Chriſtianorum, ac clementem Cęſarem requiratur. Quę omnia etiam Sacra Regia Maieſtas ſuo quoq; tempore fideliter pręter cętera negotia, quę Romano Imperio quotidiè incumbunt, pręuenit; vndè etiam apertè conſequutum eſt, quòd hactenùs quies, & pax in Sacro Romano Imperio conſequutæ ſunt, quem gratioſum, Cæſareum, ac fidelem affectum ergà Sacrum Romanum Imperium à Sua Cæſarea Maieſtate exhibitum, quamquam multiſariam gratioſam adhibitam diligentiam, ſtudium, ac curam, necnon à Sua Maieſtate conceſſas tractationes propter hanc cauſam factas, tàm gratioſas, & clementes Regiæ Maieſtati promotiones; atque petitiones Cæſareæ, ac Regiæ Maieſtatum benignas, oblationes, Electores Principes, ac abſentium Oratores, nomine, & pro parte ſuorum Dominorum in ſumma humilitate cognoſcunt, atque Sacræ Cæſareæ Maieſtati tanquam Domino ſuo gratioſiſſimo, ac ſubſequenter Sacræ Regiæ Maieſtati maximam, & humillimam gratiam pro prædictia habent, ac agunt ergà præmemoratam Cæſaream Maieſtatem in omni debita obedientia, ac ergà Regiam Maieſtatem humiliter promerendam, ad quamque grariam agendam dicti Electores, Principes, ac eorum, qui abſunt Oratores, & Conſiliarij eò magis ſeſe obligatos agnoſcunt, quod ij ex ſupradictis propoſitionibus clarè intellexerunt, Cæſaream Maieſtatem antehac præſtitam diligentiam, & operam adhuc præſtare inclinatam eſſe, ac nihil omiſſuram, quo huiuſmodi grauis diſcordia, ac in noſtra Religione diſſenſio, per Chriſtiana aliqua media, atq; vias inter Sacram Suam Cæſaream Maieſtatem, ac Proteſtantes Status tolli, aut ſopiri poſſit; qua ſublata, quies, pax, & vnitas foueri, alijſq; neceſſarijs, quæ Imperium attingunt, vel illi incumbunt, ſuccurrere poſſint: prout, & quemadmodum Sacra Cęſarea Maieſtas ex alto Cęſareo intellectu, Chriſtianoque affectu iſtiuſmodi benignam concordiam pro aptiſſima, ac vtiliſſima ad promouendam Sacri Imperij omnem vtilitatem via, & modo clementer reputauit, atque iudicauit. Quam Suæ Cæſareæ Maieſtatis fidelem Chriſtianam, ac neceſſariam meditationem, Nos Electores Principes, ac abſentium Oratores, & Conſiliarij nequaquam meliorem reddere noſcimus, ſed cùm ſentimus ſimul cum Sua Maieſtate, quòd illa Sacro Romano Imperio nihil laudabilius, nihil omnibus Statibus vtilius, quod ad vniuerſorum vtilitatem rendat, eſſe poſſit, quàm quòd diſcordias Religionis cauſa, inter Cæſaream Maieſtatem, ac Status Proteſtantes per apta, ęqua, ac Chriſtiana remedia, & media amicè ad veram, & perfectam concordiam reducere, quo quies, quo pax ſuſtentetur, aliaque Sacri Romani Imperij neceſſaria negotia ſuſcipiantur, atq; promoueantur, eo, ac tali modo, & via, quemadmodum in Sacro Imperio, laudabili vſu deductum, & in euentum, quòd vocati Electores, & Principes coniuncti, & diuiſi, vel quòd ex illis Cęſareę Maieſtati ad hanc amicam, & benignam tractationem, quam Compromiſſarij, vel Compoſitores idonei, & apti eſſe potuerunt; in hoc Electores Principes, item abſentium Oratores, & Conſiliarij in locum ſuorum Dominorum ſeſe in omni humiliatione offerunt, ita quod in Cęſareę, ac Regię Maieſtatum mandato, & petitione, quantum ad fidelem ſuam operam, & laborem attinet, nihil pętermittatur, ideò quòd ſciant, Suam Cæſaream Maieſtatem peculiarem in hoc complacentiam habere, ſperant quoq; id confidenter à Deo Optimo Maximo, modò in primis honos, & gloria eius quęratur, ac vera pax Sacri Imperij, ex qua omne bonum emanat, promoueatur, Omnipotentem Deum, ad huiuſmodi propoſitionem Diuina gratia clementer, ac abundanter aſpiraturum, quo eiuſmodi diſcordia ad Chriſtianam concordiam, & vnitatem reducatur.

46 Et poſteaquam Cæſarea Maieſtas de omnibus pręteritis benignis tractationibus per Compromiſſarios, in illis, quæ neceſſaria ſunt, ſatis ſit informatus, præcipuè in quo Statuum tractatio, vnioque tempore quieuerit, ac permanſerit, omninò Electores, Principes, ac abſentium Oratores iſtius ſunt ſpei, atque confidentiæ, Cæſaream Maieſtatem præmemoratam, cum Regia Maieſtate ſufficienter interloquutam deliberaſſe, ac in illa media, & vias concluſiſſe, quę ad pręallegatam diſcordiam amouendam, cum fructu, & commodo amplecti poſſint.

Et vt Electores, Principes, ac abſentium Oratores fidelem ſuam opinionem, mentem, & deliberationem Regię Maieſtati eo confidentius, liberiùs, ac maiori cum fructu aperire poſſint, & proponere id quod ad maiorem negotij promotionem eſſet idoneum, atque ad hanc cauſam proficuum æſtimauerint, gratioſam mentem, atque propoſitum Cęſareę Maieſtatis in hoc negotio cognitam habere poſſint; & ideò humiliter petunt, quòd ſi Cęſarea, ac Regia Maieſtas in aliquod medium, aut viam concluſerint, aut ſecum deliberauerint, nempè quomodo, quando, & per quos Compromiſſarios talis amica tractatio ſuſcipi debeat, ac tractari, vt Regia Maieſtas eiuſmodi Electoribus, Principibus, ac abſentium Oratoribus (modò Suę Maieſtati hoc non ſit graue) aperire gratioſè dignetur: nam humiliter ſeſe offerunt ad eiuſmodi initum colloquium deliberare, ac concludere velle, atque Regię Maieſtati in locum Cæſareæ Maieſtatis fideles ſuas tractationes, ac mentem ad honorem, & vtilitatem Cæſareę, & Regię Maieſtatum, necnon Sacri Imperij in omni obedientia referre, nihilque intermittere, quod illos, ſeù Sacri Imperij membra facere oportet, quod Electores, Principes, & abſentium Oratores Regię Maieſtati ad ſua ore tenùs, ac in ſcriptis prolata propoſita hoc tempore, quin humilitare, qua decet reſponderent, omittere non potuerunt, vlteriùs Regię Maieſtatis Suę gratioſum animum, ac mentem humiliter expectantes.

47 Proximo die expoſitus eſt concordię pertractandæ modus: in primis decreti quatuor Principes ex vnaquaque parte futuri concordiæ interpretes, qui colloquio pręeſſent, vt deligerentur

tur

tur Viri docti, & pacis amantes, qui in eo colloquio inter ſe controuerſias conferrent; vt ea quę agitata ab his forent, vim decreti non haberent, ſed ad Cęſaream mitterentur, quę deindè in alio conuentu à Cęſare indicendo, cui ipſe interſit, & ad quem vocentur Legati Romani Pontificis, referantur, vt Religionis controuerſiæ omnes in Oecumenico Concilio, poſtea dirimantur, interea ſpoliati Eccleſiaſtici, & Monachi ſuis reſtituantur Eccleſijs, atque Induciæ, maiore, quàm antea Religione, obſeruentur. Quæ in ſcriptis tradita ſunt Proteſtantium Oratoribus.

Scriptura exhibita Oratoribus Principum Proteſtantium die XVI. Iulij MDXL. nomine Regiæ Maieſtatis, & quatuor Mediatorum deputatorum.

MS. Franciſci Card. Barberini ſig. n. 2678 pag 80. Scriptura exhibita Proteſtantibus in conuentu Haganoæ

Quamquam Romanorum Regia Maieſtas Dominus Noſter clementiſſimus, hunc præſentem conuentum ad id clementiſſimè inſtituerit, necnon Sacræ Cæſareæ Maieſtatis propoſitum, voluntas, & intentio ad eum finem tetenderit, vt in hoc loco principium ad Chriſtianam concordiam diſſidentis Religionis fieret, & in præſentia Electorum, & Principum eò efficaciùs, & fructuoſiùs tractentur, Regia tamen Maieſtas Sua vnà cum deputatis Electoribus, & Principibus conſiderat, quòd ex multifarijs incidentibus, & vrgentibus cauſis, & impedimentis, & præcipuè cùm Proteſtantes, Elector, & Principes perſonaliter non comparuerint pro hac vice, ad fructuoſam tractationem, & Chriſtianam concordiam, commodè hoc in loco procedi non poſſit.

Quapropter ne hic inſignis conuentus multorum Electorum, & Principum, atque etiam abſentium Oratorum, & Conſiliariorum, ſine fructu aliquo, & effectu diſſoluatur; quinimmò vt cauſa, quæ Chriſtianum principium ſortita eſt, ex eo etiam conſequenter Chriſtianam promotionem ſortiatur, ex quo pax, quies, & vnitas in Sacro Imperio Germanicæ Nationis conſeruetur, Regia Maieſtas Sua ſimul cum prædictis deputatis Electoribus, & Principibus, tanquam cum his, qui controuerſiam Religionis iuxtà Cæſareæ Maieſtatis deſiderium Chriſtianis vijs, & medijs propoſita optarent, cauſam in eo terminarunt, vt alia Dieta, & locus quemadmodum nunc, liberaretur, ſine tamen præiudicio Auguſtenſis tractatus, & concluſionis, ad amicum, non tamen concluſiuũ tractatum, & colloquium proponi, & euulgari poſſet, ad quod colloquium præſentium Electorum, & Principum, & etiam abſentium pariter, & Proteſtantium Statuum aliquæ doctæ intelligentes, & pacificæ perſonę in pari numero (quæ nihilominùs hic deputandæ erant) deputentur cum eo mandato, vt ibi Proteſtantium confeſſionem in manus ſumant, & ſuper omnem, & quemlibet punctum, ſigillatim, amicè, & Chriſtianè, & ad Sacram Scripturam conformiter, attamen ſine concluſione, colloquantur, & omnem poſſibilem operam nauent, vt omnes Articuli, de quibus eſt controuerſum, ad Chriſtianam vnitatem, concordiam, & verum intellectum deducantur.

Item, vt quatuor illi deputati Electores, & Principes, perſonaliter (in caſu autem iuſtæ neceſſitatis) per ſuos inſignes, & ad hunc tractatum idoneos Conſiliarios, in prædicto amico tractatu, & colloquio tanquam mediatores maneant, & aſſiſtant.

Item, vt liberum ſit Pontificiæ Sanctitati, ac Cæſareæ Maieſtati ad eorum voluntatem, & beneplacitum, ſi velint, ſuos Conſiliarios, & doctos ad huiuſmodi tractatum, & colloquium ordinare, & præſentes habere.

Item, quòd omnes Oratores, Conſiliarij, Theologi, miſſi, & familiares, qui ad futuram Dietam deputabuntur, aut mittentur, Romanorum, Cæſareæ Maieſtatis, & Sacri Imperij, liberam, & firmam ſecuritatem, & ſaluum conductum habeant ad Dietam, in Dieta, & ab Dieta, & loco vſque ad ſuam Patriam, habitationem, & huius pleni ſalui conductus ſecuritate tutò vti poſſint.

Item, quidquid in illa Dieta ex vtraque parte pro cōſtanti Chriſtiana compoſitione diſſidentis Religionis, tractatum, compoſitum, & deliberatũ fuerit, de eo mox Cæſaream Maieſtatem, quatuor Electores Principes, tanquam mediatores, certiorem reddant.

Item, interim Sua Cæſarea Maieſtas ab Electoribus Principibus obedienter rogetur, vt generalem Dietam Imperialem, quàm celerrimè indicat, atque illi in Germania perſonaliter interſit, in qua pariter Maieſtatis Suæ, atque etiam Pontificię Sanctitatis Legatis, atque omnibus Statibus Imperij prædicti, amici tractatus, & colloquij relatio fiat, & vlterius cauſæ controuerſiarum Religionis, per viam alicuius legitimi Concilij, aut alterius Chriſtianę confirmationis, ad decentem concluſionem, & concordiam perducantur. Inſuper in alijs Sacri Romani Imperij Germanicæ Nationis grauibus, & ponderoſis occurrentijs neceſſarij tractatus habeantur.

Item, cùm nonnulli ex Statibus, & alij conquerantur, quòd Proteſtantes ipſos de facto ſpoliauerint, & ad determinationem iuris in ſuo grauamine, & petitionem venire non poſſint, conſideratur vlteriùs a Maieſtate Regia, & à deputatis Electoribus, & Principibus, vt ſpoliatis ad bona Eccleſiaſtica ſibi erepta, vſque ad futuram Chriſtianam concordiam, vel ad aliam ordinariam determinationem controuerſiæ Religionis iure reſtituantur, aut ſecundùm ordinarij iuris diſpoſitionem permittatur Imperij iuriſdictio, & ordinatio, ne quis conqueri poſſit, quòd concluſionem ſui grauaminis, ac petitionis legitimum ius conſequi nequeat.

Item, vt vſque ad concordiam, aut etiam legitimam ordinationem diſſidentis Religionis in Sacro Romano Imperio, quies, pax, & vnitas effectualiter conſeruetur, atque introducta diſſidentia inter Status amoueatur, Regia Maieſtas vnà cum deputatis Electoribus, & Principibus, ſummè neceſſarium exiſtimat, aliquas rurſus conſtantes, & pacificas Inducias ſtatui, quæ Induciæ magis integrè, & inuiolabiliter, quàm fortè hactenùs factum eſt, ſeruentur, & manuteneantur, atque in aliquot menſes vltrà finem communis Imperialis Dietæ extendantur, & in eis præcipuè exprimatur, quòd pertineant tantummodo ad eos, qui ante Norimbergenſes Inducias Auguſtanæ confeſſioni adhæſerunt, ita vt Proteſtantes nullius eorum, qui poſteà eorum Religionem acceperunt, neque in iure, neque extra ius, patrocinium, & protectionem ſuſcipiant, neque eorum quemque, qui in Auguſtenſi receſſu obnoxij, & comprehenſi ſunt, ad ſe trahant, vel recipiant, ſed ab omni iniuria, & vi prorſùs abſtineant, neminemque præter ius, & æquitatem grauent.

48 Interfuit huic Haganoenſi conuentui Franciſci Francorum Regis Orator, qui ad Cæſareas preces miſſus fuerat, ac luculenta oratione propoſuit XVI. Iulij non adducenda eſſe in controuerſiam fidei Catholicæ dogmata, quæ tot Mar-

tyrum ſanguine, Sanctorum Patrum teſtimonijs, ac Miraculis innumeris à Deo confirmata eſſent, ſed ſi aliquæ corruptelæ vitio temporum irrepſiſſent, Gallorum Regem adhibiturum operam ſuam apud Pontificem, vt eæ emendentur, diſciplinæque Chriſtianæ ſplendor refloreſcat.

Gallici Oratoris Sententia ex eius Oratione ad Status Imperij habita.

M.S. Franciſco Card. Barberino ſig. 2678. pag. 46. Oratio Oratoris Gallici in Dieta Haganoenſi.

Chriſtianiſſimus Rex, cùm intellexiſſet diem ad ſedandas Germaniæ controuerſias Spiræ fuiſſe indictam, moxq; iuſtis de cauſis hic, vt omnia ad pacem, & tranquillitatem deducerentur, memor primogenituræ nominis ſui, ſtatuit nos ſuo nomine intereſſe. Acceſſit ad hoc hortatio Imperatoris Caroli (quem honoris cauſa nominamus) perpetuo fœdere, & amicitia Chriſtianiſſimo Regi coniuncti, qui, vt aliquem ſuo nomine deputaret, efflagitauit. Rex itaque Chriſtianiſſimus nos huic ſui vice tranſmittendum ſtatuit; in primiſque vobis pariter omnibus ſalutem, & fœlicitatem ex animo precatur.

Cæterùm, quod ad negotium cum his, quos Proteſtantes vocant, attinet; Regi Chriſtianiſſimo nullo pacto conſultum videtur, vt in controuerſiam per Germanos trahi debeat id, quod multis iam anteactis ſæculis veterum probatiſſima dogmata, ſequentibus ſignis, ac Miraculis, in hunc vſque diem nobis tradiderunt, cùm veteres, doctrina, probitate, ac auctoritate, nos longè anteceſſerint. At ſi qui adſunt, quos abuſus vocant, quorum nonnullos inter noſtri Ordinis homines eſſe inficias, non imus, in hoc, vt Chriſtianiſſimus Rex egregiam ſuam, & debitam voluntatem demonſtret, pollicetur omnem operam, & ſtudium eò collaturum, vt in primis Summum Pontificem, vti fidelis, exoret, ſuadeat, & hortetur, vt primo quoque tempore abuſus tollatur, in meliuſque emendanda reformentur: nec veretur, quin Sua Sanctitas ad hoc facilem ſeſe præbeat, hocque medio arbitratur Chriſtianam Religionem inconcuſſam fore, quæ vt Chriſti tunica vnita eſſe debet: ſimulque Rex Chriſtianiſſimus pollicetur, Germaniæ vnitatem omni diligentia, & opera procuraturum, ad hoc enim multis de cauſis tenetur. Primogenitura namque Chriſtianiſſimi nominis ſui hortatur ſimul, & origo, quam ex Germanis non ſine animi hilaritate deduxiſſe gaudet. Religionem itaque per manus ſibi à parentibus traditam, conſeruandam, & veſtrum omnium emolumentum, & decorem promouendum debens, & lubens, pollicetur.

Io. Cochl. in actis, & ſcrip. Luth. hoc anno.

49 Cùm de exponendis capitibus colloquij inter Catholicos, & Lutheranos ageretur, Ferdinandus Rex partes dedit Ioanni Cochlæo, quem ad hunc conuentum Vvratislauia exciuerat, vt ex Actis colloquij Auguſtani, quæ ipſe decennio ante ſcripſerat, & quæ ab Hieronymo Veho Scrinij Magiſtro Badenſi tradita fuerat Regiæ Maieſtati, compendium breue colligeret, atque de viginti octo Articulis confeſſionis Auguſtanæ, animi ſui ſententiam, nitidè explicaret, quidnam cum optima conſcientia, Religione, & ſalua fide pacis redintegrandæ gratia poſſet, aut deberet admitti. Nec defuit ſuo muneri Ioannes Cochlæus,
,, vt ipſemet narrat. [Is, inquit, per omnes Ar-
,, ticulos ſingillatim, quid conceſſum, & quid
,, reprehenſum, aut negatum fuerit, commemo-
,, rans, quàm breuiſſimè potuit, affirmauit, ſe id
,, religioſè, cum ſumma fide feciſſe, ſicut coram
,, Deo intendat confiteri, & in extrema mortis
,, hora, & in nouiſſimo die. In fine tamen adie-
,, cit, complures alios eſſe contra Catholicam
,, fidem, Lutheri, complicumque eius Articulos,
,, qui in confeſſione illa omiſſi, in aliorum
,, ſcriptis euulgati ſint, ſine quorum diſcuſſio-
,, ne, & conciliatione, firma pax, aut concordia
,, conſtitui non poterit.] Conceptum verò erat ſubiectis verbis illud Ioannis Cochlæi ſcriptum, quò fides Auguſtana excuſſa eſt.

Conſilium Domini Ioannis Cochlæi ſuper XXVIII. Articulis Auguſtenſibus, Regi Romanorum exhibitum die XVII. Iunij MDXL. Haganoæ.

M.S. Franciſco Card. Barberino ſo. 2631. p. 22. Reſponſio ad Articulos Auguſtanæ confeſſionis, Io. Cochlæi.

Sereniſſime, & Potentiſſime Rex, Princeps, ac Domine Clementiſſime, poſteaquam Regia Maieſtas Veſtra clementer ſingulari fiducia iniunxit, ac mandauit mihi ſub conſcientia mea, quemadmodum, & apud Deum, & apud Maieſtatem Veſtram confidam ſuſtinere, ac defendere, indicare, quodnam in XXVIII. Articulis Proteſtantium Principum, ac Statuum confeſſionis; quàm Auguſtæ in Comitijs Imperialibus Cæſareæ Maieſtati omnium clementiſſimo Domino meo, ante annos decem exhibuerunt, non à Catholica Eccleſia tolerandum, aut acceptandum, ſi quo modo in ijſce Articulis per amicum tractatum cum eis concordari queat, quo Germanica Natio rursùs ad pacem, & vnitatem in fide, & vera Religione reducatur.

Super eiuſmodi igitur Chriſtianũ mandatum Regiæ Maieſtatis Veſtræ, ſententiam meam, quàm breuiſſimè fieri poterit, obedienter indicabo, humillima cum prece, vt Regia Maieſtas Veſtra non ſecùs accipiat, quàm ex intimo corde, abſque omni affectione humana, ſummo cum deſiderio pacis, & vnitatis, quemadmodum corã Deo Omnipotente, tùm in extrema mortis hora, & in nouiſſimo Iudicij die confiteri intendo, à me factum eſſe.

De Summa Trinitate. ART. I.

In hoc Articulo, nihil mihi diſplicet ex eorum confeſſione.

De Peccato Originali. ART. II.

Hic concordauimus cum ipſis Auguſtæ in delectu: cui ſententiæ adhuc ſto, & acquieſco.

De duobus naturis in Chriſto. ART. III.

In hoc Articulo itidem, cum eis per omnia concordes ſumus.

De Iuſtitia Fidei. ART. IV.

Auguſtæ in delectu ſuper hoc quarto Articulo concordauimus, nempè vt non doceatur, quòd ſola fides iuſtificat; ſed quòd omittatur hæc vocula: ***Sola***; quemadmodum, & Cæſarea Maieſtas vnà cum alijs Principibus, & Statibus in receſſu Imperiali indicarunt, atque mandarunt: parit enim ſcandala in populo, & negligentes circa bona opera reddit homines. Cùm igitur in Scripturis nuſquam dicatur: ***Sola fides iuſtificat***; ſed contradicat manifeſtè ſua in Epiſtola Sanctus Iacobus, & populus per hoc ad bona opera indeuotus, ac piger redditus ſit (ſicut manifeſtum eſt) foret vtique, & commodiùs ad pacem, & magis ædificatorium, ad piam vitæ conſeruationem, hanc ſcandaloſam de ſola fide contentionem omittere; quemadmodum, & Sanctus Iacobus, Auguſtinus, Cyprianus, alijque Sancti fecerunt, & euaſerunt. Auguſtin. de fide, & operibus. Cyprian. in ſerm. de lapſis: & docere populum, vt non ſola fide, ſed etiam contritione, & dolore cordis, oriſque confeſſione, & operis ſatisfactione peccata remouere, *Iac. 2.*

Deum

Deum placare, & iuſtitiam adipiſci ſtudeat, atque deinceps à peccaris caueat, & non ſuperbiat, aut temerè confidat de ſola fide.

De miniſterio verbi, & Sacramentorum.
ART. V.

De hoc quoque Articulo concordia in delectu facta eſt, quæ permanere, & rata haberi poteſt.

De bonis Operibus. ART. VI.

Pſal. 61. Math. 16. Apoc. 2. De hoc quoque concordatum eſt iuxta tenorem concordiæ circa quartum Articulum: eſt vtique magis ædificatiuum coram populo docere, quòd Deus bonis operibus det præmium, & reddat vnicuique ſecundùm opera eius, ſicut *Luther in captiu. Babylon.* Scriptura multifariam atteſtatur, quàm clamare, quòd ſola fides valeat coram Deo, opera Deus non curat, quia clamor iſte ſcandaloſus eſt, & falſus, & manifeſtè contra Scripturam, Iacobi II.

De Eccleſia. ART. VII.

De hoc quoque concordatum eſt in delectu: & proculdubio commodiùs eſt ad pacem, & veritati conformiùs docere, ac tenere, quòd ſit vnica, vera, Catholica Eccleſia per totum Orbem terrarum dilara, quemadmodum Dauid, Paulus, Auguſtinus, alijque Sancti dicunt: ***In omnem terram exiuit ſonus eorum***, quàm quod nunc contendunt aliqui, quòd ſola pars Lutheri ſit vera, generalis, & Catholica Eccleſia: nuſquam enim Luthero, ſicut Petro, dictum eſt: ***Paſce oues meas***; & pars Lutheri nondum eſt triginta annorum; Eccleſia verò ſtetit, iam MD. annis, & permanebit vſque ad conſumationem ſæculi Matth. XXVIII. & Io: XIV. Æquiùs eſt igitur, vt pars Lutheri reconciliet, & coniungat ſe vniuerſali Eccleſiæ, quàm vt tota, & vniuerſalis Eccleſia ad partem Lutheri accedat.

De malis Miniſtris Eccleſiæ. ART. VIII.

De hoc quoque concordatum eſt. Errauerunt, itaque Donatiſtæ, Vvicleuiſtæ, & alij, qui dixerunt, quòd Sacerdos peccato mortali obnoxius non poſſit Eccleſiæ miniſterium aliquod facere, aut Sacramentum vllum adminiſtrare: quam ſanè opinionem Lutherani quoque nunc prætendunt, ac vrgent dicentes, quòd Papiſtæ nullum Dei cultum ritè peragunt, ſed meram abominationem; & idololatriam faciunt in Eccleſia. Hoc autem ad nullam deſeruit pacem, nec eſt conſonum veritati.

De Baptiſmo. ART. IX.

Hìc quoque concordatum eſt, cum eis aduerſus Anabaptiſtas; ac bonum eſſet, & æquum, vt Lutherani hìc iterum conformarent ſe nobis in antiquitùs vſitata Baptiſmi forma, cum Oleo, Chriſmate, Sale, Exorciſmo, alijſque Ritibus, & Cæremonijs, quæ ſemper à temporibus, vſque Apoſtolorum (vti Sanctus Dionyſius teſtatur) obſeruata fuerunt; hoc ſanè melius foret, quàm quod abſque omni Scriptura, contemptim, & in deſpectum Catholicæ Eccleſiæ, antiquos, & laudabiles ritus reijciant, & aboleant: atque per hoc in ſchiſma minimè neceſſarium ſe dedant, & gratias Spiritus Sancti in Baptiſmo præpediant.

De Sacramento Euchariſtiæ. ART. X.

De hoc quoque Articulo concordatum eſt cum eis contra Zuinglianos, & Anabaptiſtas, nempè quòd realiter eſt ibi verum Corpus, & verus Sanguis Chriſti, non ſolùm ſignum, aut figura. Hìc autem vehementer neceſſarium eſſet,

tùm ad pacem, tùm ad ſalutem animarum, vt Proteſtantes concordarent nobiſcum de tranſubſtantiatione panis, & vini, atque etiam de cultu, & veneratione huius Sacramenti, tanquam eius, in quo ſubſtantialiter adeſt verus Deus, Creator, & Redemptor Noſter iuxtà antiquam, & laudabilem Catholicę Eccleſiæ conſuetudinem. Pręptereà vt hoc Sacramenro charitatis, & vnitatis non abuterentur ad diſcordiam, & ſuperuacuam contentionem, qua incipiunt diſputare quandiù maneat Corpus Chriſti in Hoſtijs. vt vocant conſecratis; vndè in grauem incidunt errorem, quo conſecratam Hoſtiam, quæ vel in Monſtrantia circumfertur, vel in Ciborio pro Infirmis reſernatur, Idolum vocant, & vinum conſecratum, quod eis poſt Communionem remanet in Calice, effundunt in terram velut aquam.

De Confeſſione. ART. XI.

De hoc Articulo non fuit tunc concordatum: poſteà verò protulerunt Proteſtantes in delectu ſententiam ſuam in ſcriptis ſub tribus ſanè punctis. Primò, quòd omitti non debeat confeſſio, propter conſolatoriam abſolutionem. Deindè, quod ex ea diſcamus ſublimem, & ſalutarem poteſtatem clauium. Tertiò, quòd bonum ſit populum aſſuefacere ad confeſſionem, in qua ſua accuſet peccata, quantum poſſibile eſt, vt conſcientia per abſolutionem conſoletur. Quòd ſi hæc tria puncta ſeriò acceptarunt, ac profitentur, non foret difficilè in his cum eis concordare. Maxima enim eorum querela eſt, quòd omnia peccata ſua confitteri debeant Sacerdoti, quòd impoſſibile eſſe dicunt. Nos autem neminem ad impoſſibilia cogimus quemadmodum ipſi nobis imputant; ſed petimus dumtaxat, vt vnuſquiſque omnia peccata ſua, quorum ſibi conſcius eſt, confiteatur, vt nullum ex humano pudore ſcienter reticeat, vt eò melius ſciat Confeſſor peccarori conſulere; quiſquis enim non integram facit Confeſſionem ſcienter, facit eam fraudnlenter. Contra hoc ait Scriptura Hierem. LXVIII. ***Maledictus, qui opus Domini facit fraudulenter***: quicumque autem verè pœnitet, ac dolet de peccatis ſuis, is ait cum Dauide, Pſalm. XXXVII. ***Quoniam iniquitatem meam annuntiabo, & cogitabo pro peccato meo.***

De Pœnitentia. ART. XII.

De hoc qnoque articulo concordatum eſt in delectu de tribus partibus Pœnitentiæ, niſi quod ipſi alijs vtuntur verbis; Nos autem vocamus tres partes Pœnitentiæ, Contririonem, Confeſſionem, & Satisfactionem iuxta antiquum vſum Sanctorum Patrum Cypriani, Ambroſij, Auguſtini, &c. Ipſi verò nolunt hanc vocem, [Satisfactio,] licet ea vſi fuerint non ſolū Sancti Patres, verùm etiam Sacra Concilia, & quidem antiquiſſima. Quòd ſi proterui hìc eſſe nolint, poterit de hoc quoque concordia fieri: Chriſtus enim non ob id pro peccatis noſtris ſatisfecit, vt nos pro eis nihil ſatisfaceremus; ſed dedit nobis exemplum, vt ſequamur ipſum, tollentes Crucem noſtram, Matth. XVI. & agentes pœnitentiam, Matth. XI. Luc. XIII. alioqui potuiſſet Corinthius ille peccator contra Paulum dicere: Noli mihi vllam iniungere pœnitentiam, quia Chriſtus pro me abundè ſatisfecit. Et contra hoc eſt Paulus in II. Cor. VII. & Rom. VI. vbi ait: ***Sicut exhibuiſtis membra veſtra ſeruire immunditiæ, & iniquitati ad iniquitatem; ita exhibete ea ſeruire iuſtitiæ in ſanctificatione***. Summa, non eſt contra Euange-

lium pœnitentiam agere pro peccatis, licèt pro eis ſatisfecerit Chriſtus; nam ipſemet ſtriò mandauit pœnitentiam agere in principio medioque, & fiue Euangelij, Matth. IV. Luc. XIII. & XXIV. Meliùs itaque fiet, & ad concordiam conducibiliùs, vt Sãctorum Patrum, antiquorumque Conciliorum vſum relinquamus inuiolatum, quàm vt de hoc ſcandaloſè clametur; *Chriſtus ſatisfecit; nihil eſt cum ſatisfactione noſtra*; quia populus fit per hoc indeuotus, & piger ad bona opera.

De vſu Sacramentorum. *ART. XIII.*

De hoc quoque concordatum fuit in delectu & foret vtique melius antiquam retinere doctrinam ſuper hoc, nempè Sacramenta nouæ Legis multò efficaciora eſſe Sacramentis veteris Legis, nec eſſe illa tantummodo ſigna diuinæ voluntatis erga nos, ſicut nunc aliqui dicunt, verùm efficientia, vaſa, & inſtrumenta, per quæ gratiam Dei conſequimur; quapropter iniquè docetur, ea non dare, aut afferre gratiam ijs, qui benè vtuntur eis, & per ſe ipſos obicem non ponunt, tamquam fides ſola cuncta faciat. Eſſet præterea ad pacem conducibiliùs, ſi Sacramentorum numerus ſeptenarius integer eſſe ſineretur, quàm ſcandaloſè dicere tantùm duo, aut tria eſſe Sacramenta: talis enim haud neceſſaria nouitas, nihil ædificationis in populis affert ſecum, quemadmodum experimur quotidie.

De ordinatione Miniſtrorum. *ART. XIV.*

Articulus iſte in verbis quidem ſuis reprehendendus non eſt, in ſenſu autem aduerſatur nobis. Nec debet in Eccleſia publicè docere, aut Sacramenta adminiſtrare, niſi ritè vocatus. Hæc ſanè verba bona ſunt, & recta: Proteſtantium verò ſenſus, & vſus non eſt rectus, ordinariam enim vocationem eripiunt Epiſcopis, & dant eam Laicis. Eligunt præterea Apoſtatas quoſdam Monachos, quibus prætenſam tribuunt poteſtatem ordinandi Presbyteros, & Diaconos. Hoc autem totum præſumptuoſa, & friuola nouitas eſt contra vſum Chriſti, & Apoſtolorum eius, qui non Laicis, ſed Epiſcopis huiuſmodi ordinationem, atque vocationem commiſerunt. Quare longè magis proficuum ad pacē foret relinquere Epiſcopis antiquitùs inſtitutam, & vſitatam poteſtatem, quæ & in Scripturis bonum habet fundamentum; quamquam Principes, & Magiſtratus Ciuitatum, vocationem abſque ſcitu, & voluntate ſuorum Epiſcoporum, qui non gratis, aut fruſtra vocantur, locorum Ordinarij arrogant ſibiipſis, ac friuolè præſumunt Paſtores, & Concionatores ſecundùm libitum ſuum, & inſtituere, & deſtituere, dantque vanam, & nullam quibuſdam poteſtatem Apoſtatis, qui nunquam ſunt legitimè in Epiſcopos ordinati, ordinandi Presbyteros, & Diaconos; id quod antea in Eccleſia Catholica nunquam eſt auditum. Cùm igitur iactitent, ſe nihil noui dicere, aut incipere, meritò debent à tali deſiſtere nouitate, & aliorum deinceps officium minimè vſurpare.

De Cæremonijs, & *Ritibus Eccleſiæ*.
ART. XV.

Hoc in articulo vellemus eis citò conſentire, ſi ex fundamento Scripturæ demonſtrarent, noſtras Cæremonias, & antiquos Eccleſiæ Ritus contra Euangelium eſſe, ſicut dicunt. At adhuc non demonſtrarunt, quòd laudabilis, & antiquus vſus conſecrandi, aut benedicendi, Salem, Aquam, Vinum, Herbas, Placentas, quæ ipſi contemptim pro mero habent ludibrio, ſit contra Euangeliū: quandoquidem in eo nuſquam eſt prohibitus, & bonum habet fundamentum in Paulo 1. Tim. 4. quòd ſanctificetur per verbum, & orationem. Similiter non eſt contra Euangelium ſeruare Proceſſiones: in Eccleſia ſanctificatis veſtibus, Calicibus, alijſque vaſis, & ornatibus circa Miſſam, & Diuina Officia vti, accendere luminaria, thure fumigare. Idcircò eſſet ad pacem & vnitatem multò cōmodiùs Ritus, & Cęremonias, quarum magna pars, etiam Apoſtolorum temporibus, in vſu fuit, ſicut Diuus teſtatur Dionyſius, inuiolatas relinquere, & eas vbicumque abolitæ ſunt, rurſus inſtaurare, quàm temerè irridere, ac friuolè abolere. Dant enim populo bonas occaſiones ad deuotionem cordis, ad timorem, & honorem Dei, quemadmodum docet experientia: per hæc tamen nolim inutiles, & ſuperſtitioſas Cęremonias defendiſſe; ſed deſidero multò potiùs, vt vbicumque reperiantur confeſtim amoueantur.

De Poteſtate ſæculari. *ART. XVI.*

Hic quoque cum ipſis concordes ſumus contra errores Anabaptiſtarum, & aliorum, qui putant nullam debere inter nos Chriſtianos eſſe poteſtatem ſæcularem, quemadmodum & Lutherus ipſe in quibuſdam ſcriptis ſuis ſentit. Hæc ſunt verba eius in libello de Poteſtate Sæculari. *Inter Chriſtianos nec debet, nec poteſt eſſe, ſed vnuſquiſque alteri æqualiter ſubiectus eſt. Sicut Paulus ait Rom.* 12. *Vnuſquiſque alterum habeat pro ſuo Superiore*. Item, *Inter Chriſtianos gladius eſſe non poteſt, idcircò non potes eo inter & ſuper Chriſtianos vti*. Ex his, & id genus alijs Lutheri dictis veriſimile eſt, & ruſticorum ſeditionem, tumultum, & Anabaptiſtarum errorem ortum habere. Si igitur ſtabilis debeat erigi pax, & concordia, ſummè neceſſarium erit, vt huiuſmodi tàm ſcandaloſi libri Lutheri tollantur.

De extremo Iudicio. *ART. XVII.*

De hoc quoque articulo concordatum fuit in delectu. Interim verò permultæ opiniones fatuæ pſeudoprophetarum in Saxonia, præſertim circū Vvittembergam de nouiſſimo die, ſunt in lucem prolatæ, quæ ſanè populum vſque adeo territum, dubiumque, ac ſtupidum reddebant, vt plerique agricolarum, neque agros colere, neque ſeminare voluerint, tamquam nouiſſimus dies præ foribus iam eſſet, ac certiſſimè hoc vel illo die, hac vel illa hora venturus eſſet. Huic fatuitati cauſam præbuerunt nouæ ſectæ & Suermerorum veſaniæ, cùm vnicuique licere, ac liberum eſſe permittatur aduerſus antiquam Eccleſiam noui aliquid in medium proferre: tametſi clariſſimè in Scriptura Matth. XXIV. & Act. I. teſtetur Chriſtus ipſe tempus illud neminem certò ſcire, quod Pater in poteſtate ſua ſibi reſeruauit.

De libero arbitrio. *ART. XVIII.*

De hoc quoque concordatum eſt in delectu. At hic quoque neceſſarium foret, vt erronei, & ſcandaloſi libri illorum Concionatorum, præſertim Lutheri, & Philippi Melancthonis, contra liberum arbitrium euulgati reuocarentur ab eis, & abolerentur, in quibus ſanè vehementi contentione docuerunt, hominem non habere liberum arbitrium, ſed Deum operari in nobis, & bonum, & malum, ipſumque eſſe cauſam efficientem peccati in homine; ac omnia fieri ex abſoluta neceſſitate, vt aliter fieri nequeant, quoniam homo nullam habeat arbitrij voluntatis ſuæ libertatem; nec ſit in ipſo facere & non facere, ſed in Deo, qui vniuerſa in homine operetur

ſiuè

ſiuè bona ſint, ſiuè mala; vndè adhuc multi homines errant, ac dicunt, ſic vult me habere Deus, ſic, & ſie oportet me facere, aliter fieri non potrſt.

De cauſa peccati. *ART. XIX.*

Et hic per omnia coueordatum. At in concontrarium iacent nobis in via ad ſcandalizandam iuuentutem, priores annotatores Philippi Melauĉthonis in Pauli ad Rom. Epiſt. in quibus ſanè permultæ ſunt propoſitiones huic articulo contraria. Exempli gratia, cùm ait certum eſſe, quòd omnia à Deo fiant, ſiuè bona ſint, ſiuè mala. Item, quòd Deus non ſolùm permittat creaturis, vt operentur, ſed quia ipſemet propriè omnia operetur in eis; & ſicut S. Pauli vocatio, eſt proprium opus Dei, ita & adulterium Dauidis, immò, & proditio Iudæ Iſcariotis fuerit propriũ opus Dei. Quomodo autem debet ſtabilis conſtitui, aut ſeruari in fide pax, & concordia, vbi eiuſmodi ſcripra, & dogmata in populo; præſertim in iuuenture, quæ Philippo adhæret, manent, & non reuocantur, nec abolentur?

De Fide, & bonis operibus. *ART. XX.*

De hoc arriculo excitata eſt ſcandaloſa, ſuperuacanea, ac diuturna contentio in populo per Lutherum, quæ tam facilè tolli poſſet, ſi antiquam ſententia noſtra non pateretur calumniam, nec malè intelligeretur, ac interpretaretur: etenim non dicimus nos, opera ſine fide placere Deo, aut ex ſeipſis mereri abſque charitate, & gratia, remiſſionem peccatorum, Cœlum aut vitam æternam; ſed dicimus, quòd neque ſola fides, neque ſola opera ſimul Deo placeant, nobiſque ad vitã meritoria ſint, ſi per charitatem fiant. Sic Paulus air Gal. V. Promiſit enim Deus eiuſmodi operibus mercedem reddere. Matth. X. XIX. XXIV. & XXV. Luc. XIX. quòd & Paulus teſtatur II. Cor. IX. & I. Timoth. VI. Nemo profectò negare poteſt Deum eſſe iuſtum Pſal. X. Si ergo mala opera punit ſempiterno ſupplicio, exigit vtique eius iuſtitia, vt bona opera remuneret ſempiterno gaudio, quemadmodum verba Chriſti clarè & apertè conteſtantur. Matth. XXV. & Io: V. Adde, quòd immenſa bonitas, & miſericordia ſecundùm ſeipſam, magis propenſa eſt ad remunerandum bonum, quàm ad puniendum malum; Scriptum eſt enim Iac. II. *Miſericordia ſuperexaltat iudicium*; Quapropter benè poſſent ſcandaloſa contra merita bonorum operum ſcripta, & dogmata, ac prædicationes Concionatorum tolli, ac aboleri; eiuſmodi enim criminationes fiunt, multò magis contra Dei gratiam, quæ eſt præcipua cauſa bonorum operum, & eorum meriti potiùs, quàm ipſa ſecundùm ſe opera: Immò Deus ipſe per hoc blaſphematur, ipſe enim in nobis operatur non ſolùm bona opera, ſed etiam bonam voluntatem, ſicut ait Apoſt. II. Cor. III. & Phil. XII. & Propheta Oſea XV. Idcircò non eſt, vt nos multum gloriemur, aut præſumamus ſuperbè de bonis operibus noſtris; nos enim ea non ex nobiſmetipſis, ſed ex Deo habemus. Sic Paulus docet I. Cor. IV. & Rom. II. atque facilè poſſet tolli iſta de operibus contentio, ſi nos rectè intelligere vellent aduerſarij, & multò ſanè meliùs foret, vt nos ex vtraque parte ſtuderemus in charitate Chriſti, & vnitate fidei, multa opera bona facere hic ſuper terram, & velut theſaurum hic comparare, quem poſteà in Cœlis certiſſimè inueniremus, ſicut docet nos Chriſtus Matth. VI. & Apoſt. XIV. Mercedem verò bonorum relinquamus indubitatæ promiſſioni, & miſericordiæ Domini Dei commiſſam, quam multis hac de re diſputare verbis, & per hæc bona opera omittere, & negligere, velut infructuoſas arbores coram Deo inueniri.

De interceſſione, & inuocatione Sanctorum. *ART. XXI.*

De hoc quoque articulo tractatum eſt in delectu, ſed non planè concordatum. Admiſerunt quidem nobis, quòd omnes Angeli, & Sancti in Cœlo coram Deo pro nobis intercedunt, & quòd memorias, & feſta eorum, in quibus Deum rogamus, vt Sanctorum interceſſio nobis ſit proficua, benè obſeruare poſſumus; ſed nolunt Sanctos inuocare, quando id Scriptura non iubet. Dicebant tamen, ſe nemini prohibere ne inuocet, neque enim hoc Scriptura vlli prohibuit. At in facto longè aliud apud eos cõſuetum inuenimus, quandoquidem non ſolùm inuocationem, ſed etiam Imagines, & memorias, & feſta Sanctorum abiecerunt, & nos eam ob rem idolatras vocauerunt: quoniam verò ea temeritas & nouitas multum ſcandali in populo, & irriſionis apud ſciolos ſemidoctos, vti manifeſtum eſt, excitauit, multò meliùs foret huiuſmodi contentionem, velut ſuperuacaneam, ſcandaloſam, ac nocuam obijcere, & vnumquemque noſtrum ſequi Sanctorum ſalubrem doctrinam, piamque, & ſanctã conuerſationem, vt & nos, per eorum veſtigia gradientes, æternam coronam aſſequi valeamus. Non eſt enim aliquis propterea idolatra, ſi quem Sanctorum in Cœlo veneratur & inuocat. Scriptura namque Sanctos non vocat Idola, ſed filios Dei, fratres, & cohæredes Chriſti, immò & Deos, non quidem natura, ſed gratia, & participatione æternæ beatitudinis, Pſal. XXXI. quos Pater ipſe Cœleſtis honorat Io: XII. & eorum ſanctitatem multis declarat miraculis. Quoniam igitur hæreſis Vigilantij ante mille, & centum annos, & à D. Hieronymo multis Scripturæ teſtimonijs confutata, & ab Eccleſia Catholica reiecta, & damnata fuerit, meritò deberent Proteſtantes, à tam antiquo errore ſe abſtinere, & cum vniuerſali potiùs Eccleſia Sanctos vnanimiter venerari, & inuocare.

De vſu vtriuſque ſpeciei Euchariſtiæ. *ART. XXII.*

Circa hunc articulum non eſt plenè concordatum in delectu ex hac ſanè ratione, cùm pacis amore vellemus eis vtriuſque ſpeciei vſum relinquere, petitum eſt ab eis, vt id fieret confeſſione præuia, quod ipſi acceptarunt, vt Prædicatores eorum dicerent populo, non eſſe iniuſtum, aut peccatum ſub vna ſpecie communicare, nec præceptũ eſſe Laicis ſub vtraque ſpecie communicare: eſſe præterea ſub qualibet ſpecie totum Chriſtum Deum & hominem ſubſtantialiter. Et ſi quis inter eos ſub vna ſpecie communicare vellet, vt ei non denegaretur. Denique vt ſpecies vini nunquam porrigeretur niſi ſub Miſſa, & non portarent eam per plateas ad infirmos. Ad hæc reſponderunt illi poſt longam diſputationem, ac declarationem, ſe non damnare eos, qui vel olim, vel etiam nunc ſub vna ſpecie communicauerint, nec reputare hoc eis in peccatum; ſed nolle ſe, vt ipſorum Prædicatores id populo prædicent. Hinc itaque apparet magis proteruiam quamdam, quàm neceſſitatem eſſe, propter hunc articulum ſe à Catholica ſeparare Eccleſia: quandoquidem ipſimet in delectu confeſſi ſunt, non eſſe peccatum ſub vna ſpecie communicare. Iudicet ergo vnuſquiſque ſecundùm conſcientiam ſuam, an non ſit

mul-

multò meliùs, & ſalubriùs extra Miſſam ſub vna ſpecie communicare in vnitate Eccleſiæ ſecũdum longam, ac generaliter in pleriſque Concilijs approbatam conſuetudinem, quàm ſub vtraque ſpecie in ſchiſmate, & ſeparatione ab vniuerſali Eccleſia contra antiquitùs obſeruatam conſuetudinem Eccleſiæ in rebellione, contra vtramque Poteſtatem, cum horrendo dedecore, & abuſu Venerabiliſſimi Sacramenti, quòd Sacratiſſimũ Charitatis, & Vnitatis ſigoum eſſe debet, ſicut Paulus docet I. Cor. X. & XI. ab ipſis autem peſſimo abuſu vſurpatur in ſignum diſſidij, & ſchiſmatis; atque ità non aliter, quàm ad iudicium, & æternam damnationem ſumi poteſt extra Eccleſiæ communionem, & Catholicam voitatem. Attamen ſi vnus iſte articulus pacem, & vnitatem impediturus eſſet, mallem eos in hoc relinqui cũ diſpenſatione proprio arbitrio pro ſubditis ſuis. Sub hoc ſanè moderamine, vt vſum vnius ſpeciei, quem Catholica tenet Eccleſia, noo damnent, ne contra eam prædicare aut ſcribere ſuis permittant vſque ad iudicium, & ſeutentiam Concilij geoeralis.

De coniugio Sacerdotum. ART. XXIII.

De hoc articulo non eſt concordatum in delectu. Habene illi quidem grauem aduerſus nos obiectionem, quòd tot Presbyteri cum impudicis (proh dolor!) mulieribus ſe coinquinant, & caſtitatem non ſeruant. Atramen non debet propterea ſtatus cœlibatus, & conſtitutæ caſtitatis damnari, aut aboleri. Nemo enim ad eiuſinodi ſtatum ſuſcipiendum compellitur, aut cogitur, ſed vnuſquiſque libera voluotate in eum ſe dedit, ac immittit, ſicut alius Matrimonij ſtatum ſuſcipit. Iam ſcimus omnes, non licere vxorato coniugium ſuum relinquere, & in alium ſtatum ſe conferre; ſic & Eccleſiaſtico Presbytero, aut Monacho non debet licere, ſtatum continentiæ relinquere, & Matrimonium inire: ſicut enim maritus vouet vxori, ita Eccleſiaſticus vouet Domino Deo. Si ergo ſtatus coniugij non tollitur propterea quod multa in eo peccata, & diuerſi generis mala, & adulteria à malis perpetrantur, quia multi inueniuntur probi, qui Matrimonium ſuũ iuſtè obſeruant; ſic neque ſtatus Presbyterij, cœlibatus, & continentiæ tolli debet propter malos, qui ſtatum ſuum per incontinentiam tranſgrediuntur ac defœdant, quia inueniuutur adhuc multi (Deo ſit laus) probi Sacerdotes, Monachique, ac Moniales, qui ſtatum ſuum illicito concubinatu non commaculant. Quoniam verò apud nos Germanos admodum frequens eſt, (proh dolor!) ſcandaloſus Presbyterorum in ſeculo concubinatus, præſertim apud Plebanos in Pagis, qui communiter cum ancillis rem domeſticam gubernare neceſſitate quadam coguntur, vbi ſtramen, ve dicitur, igni propinquum eſt, ibi leui caſu accendi poteſt. Libenter ab alijs audire velim, atque etiam ſimul cum alijs pro mea ſimplicitate in commune conſultare, quanam ratione huiuſmodi mala, & ſcandala queant auerti; res profectò magni eſt momenti, & magna, ac matura indiget deliberatione: nam tàm dedecoroſa licentia, carnaliſque libertas, quæ nunc à multis apoſtaticis Presbyteris, Monachiſque, ac Monialibus leuiſſimè, ac impudentiſſimè in prætenſo eorum Matrimonio attentatur, & comperitur, antea numquam audita, aut comperta fuit: quapropter indiget articulus iſte graui, & matura conſultatione. Ego autem, velut omniũ minimus, agnoſco me longè imparem ad iudicandum de hac re. Sunt quidem in delectu nonnulla propoſita media; ſed vxoratis Apoſtatis, non ſunt viſa tolerabilia; idcircò indigeret articulus iſte tractatu ſpeciali, qui hìc nimis longus foret.

De Miſſa. ART. XXIV.

Hoc in articulo benè concordare poſſunt, ſi nos audire, ac rectè intelligere vellent, & Apoſtatarum proteruia tàm magna, & ferox non eſſet: eorum enim cauſæ contra Miſſæ Sacrificium nimis leues ſunt, è quibus hæ duæ ſunt præcipuæ. Prima, quòd Paulus ait Hebr. X. Chriſtus ſemel oblatus. Secunda, quia multi Presbyteri propter nummos Miſſas celebrant. Ad primam cauſam reſponſum eſt in delectu, Chriſtum tripliciter oblatum eſſe. Primò, typicè, & figuraliter in Agno Paſchali. Deindè corporaliter per cruciatum in Cruce velut hoſtiam cruentam. Tertiò, ſpiritualiter, in myſterio honorificè, & ſine omni cruciatu, & ſanguinis effuſione in gratiam, & memoriam corporalis, & cruentæ illius victimæ, quæ in Cruce pro nobis oblata fuit, quemadmodum Chriſtus ipſe, & poſt eum Paulus Apoſtolus eius claris verbis nobis præceperunt, vt hoc faciamus in ipſius commemorationem, annunciantes mortem eius donec veniat. Et benè Miſſæ oblationem vocamus Sacrificium myſteriale, & repræſentatiuum, victimamque incruentam. Contra quam ſanè nullam poſſunt Proteſtantes iuſtã, aut rationabilem cauſam prætendere, aut proferre. Cùmque in delectu interrogarentur, cur nam omittunt in Miſſa Sacrum Canonem, reddebant de hoc rationes tres, ſed leues, pueriles, ac friuolas. Primò, quia in peccatum mortale reputamus Canonem omiſiſſe. Secundò, quia Canon plerumque oblationis, & ſacrificij mentionem facit. Tertiò, quia in Canone Sanctos inuocamus. Ad has eorum rationes breuiter reſponſum eſt, quamuis reuera graue ſit peccatum mortale omittere Canonem in Miſſa, de hoc tamen Canon ipſe nihil dicit, quod autẽ de Sacrificio loquitur, hoc de myſtica oblatione, quàm nos myſteriale repræſentatiuum, ſeù rememoratiuum, & incruentum vocamus, Sacrificium intelligitur. Ad tertiam denique dictum eſt, licet iniquum non ſit inuocare Sanctos, non inuocantur tamen in Canone. Nullam igitur iuſtam habent aduerſus Canonem rationem, ſed mera eſt proteruia, atq; temeritas, quòd Canonem omittunt, & eijciunt. Quòd autem auaritia apud nonnullos Presbyteros huic ſe immiſcet Sacrificio, abuſus eſt, & propter eum non debet Miſſa, bonum, & ſanctum opus aboleri, quemadmodum non aboletur Matrimonium, licet plerique propter diuitias vxorem ducant. Quoniam igitur Laici aliqui probroſè, ac odioſè dicunt Miſſarios Sacerdotes vendere Dominum Deum noſtrum vno groſſo, aut barzio, eſſeque proinde ipſos peiores Iuda, qui Chriſtum Dominum non vno, ſed triginta groſſis vendiderit; hæc profectò grauis eſt iniuria, inuidioſaque calumnia aduerſus pauperes Sacerdotes, quibus Paulus claris verbis permittit, vt de Altari viuant, qui Altari deſeruiunt I. Cor. IX. & Chriſtus ipſe ait, quòd dignus ſit operarius cibo & mercede ſua. Quapropter non ſunt abolendæ Altarium confeſſiones, & Miſſæ priuatæ, quia non eſt iniquum eos de Altari viuere, qui Altari ſeruiunt. Fiunt præterea multa hinc inde in Monaſterijs, & in Canonicorum Collegijs Miſſæ priuatæ ex mera deuotionis pietate, non propter munera, aut pecunias vllas. Idcircò non ipſæ

Miſſæ

Digitized by Google

Miſſæ, ſed dumtaxat abuſus aboleri debent.

De Confeſſione. *ART. XXV.*

De hoc articulo dictum eſt ſupra, & ſuper hoc vno præcipuè conſiſtit contentio. An teneatur homo omnia confiteri peccata, de quibus ipſe ſibi conſcius eſt, & nullum ſcienter obticere in confeſſione. Ad hoc reſponſum eſt Auguſtæ in publica confutatione aduerſus illorum confeſſionem ex D. Hieronymo in hæc verba: *Si quem Serpens Diabolus occultè momorderit, & nullo conſcio impietatis veneno infecerit, ſi tacuerit, qui percuſſus eſt, & non egerit pœnitentiam, nec vulnus ſuum fratri & Magiſtro voluerit confiteri, quod ignorat Magiſter, qui linguam habet ad curandum, ei facilè prodeſſe non poterit: ſi enim erubeſcat ægrotus vulnus Medico confiteri, quod ignorat medicina non curat.*

De diſcrimine ciborum. *ART. XXVI.*

Cùm peterent noſtri in delectu, vt Proteſtantes velint ſe vniuerſali conformare Eccleſiæ in diſcrimine, & ciborum, & temporum, in ieiunijs, & feſtis diebus, in Proceſſionibus, & in alijs Eccleſiæ çeremonijs, & conſuetudinibus, illi reſpōſum ſuum in ſcriptis obtulerunt in hanc ſanè ſententiam. Primùm, quòd vniuerſales Eccleſiæ çeremonias libenter nobiſcum velint, pacis, & vnitatis gratia conformiter obſeruare, dummodò ex eis non fiat, vel grauamen conſcientiarum, vel neceſſarius Dei cultus. Secundò, quòd nolint publicè admittere eſum carnium in ſextis ferijs, & Sabbatis. Item, in ieiunijs quatuor temporum, & in vigilijs Natiuitatis Chriſti, Pentecoſtes. Verum quadrageſimale ieiunium dicebant nimis longum eſſe, ideò diuidi debere. Tertiò, quòd etiā communia feſta obſeruare velint, quibus populus permaneret in conſuetudine audiendi verbum Dei. Quartò, quòd conſuetas çantationes, lectioneſque, & diuina officia in diebus feſtis celebrare velint. Quintò, quòd etiam conſuetas Proceſſiones, & Litanias in diebus Rogationum, vt vocantur, velint obſeruare, vt per eas populus ad cultum Dei adhortaretur. Quòd ſi ſeriò ità ſentirent circa hæc quæque puncta bona, nimirum foret, hæc ad vnitatem præparatio ad inueniendа media, quibus ſe nobiſcum & cum vniuerſali Eccleſia planè conformarent.

De Votis Monaſticis. *ART. XXVII.*

De hoc articulo admodum grauiter, & copioſè per multas Scripturas, & per exempla Sanctorum Patrum in publica confutatione reſponſum eſt, ſed etiam in delectu ſunt de hoc egregia quædam puncta in ſcriptis propoſita cum petitione hac, vt ab illis acceptarentur. Ad quæ illi reſponderunt, quòd Monachis, & Monialibus quotquot adhuc manent apud eos, in Monaſterijs ſuis liberum eſſe debere vſque ad futurum Concilium ſiuè manere, ſiuè exire. Secundò, quòd eiuſmodi perſonæ monaſticæ non debeant impediri, aut inquietari in ſua conuerſatione, & in ſuis veſtibus & çeremonijs. Tertiò, quòd eas velint ab omni vi, & violentia, quantum poſſibile ſit, tueri ac protegere. Quomodo autem hæc interim ab eis obſeruata ſint, publicè manifeſtum eſt: vnde vereor, illos magis attendere ad bona temporalia, quàm ad Fidem, & Religionem eiuſmodi perſonarum. Nos autem præterire, ac tranſuolare non poſſumus, ſed tenemur vota manutenere; quandoquidem verbum Dei tot in locis Scripturæ, quemadmodum Cæſarea indicat confutatio, tàm ſeuerè præcipit, vt vota Deo promiſſa reddantur, & obſeruentur. Nam & ipſimet Proteſtantes in Apologia ſua dicunt, licita vota ſeruari debere, ſicut præterea quòd nemo debet alios bonis ſuis ſpoliare, & exuere: Sciunt enim, quod peccatum non dimittitur, niſi ablatum reſtituatur. Sciunt denique verbum Dei, quod ſcriptum habetur: Leuit. XXVII. quidquid Domino Deo ſemel dedicatum eſt, in alios vſus conuerti non debet, ſed Deo ſanctum iugiter permaneat. Quòd ſi auaritia & impius mammo eos non obſeſſos, & omninò excœcatos tenet, eſſet cum ipſis de hoc quoque articulo ſuper tolerabilibus medijs tractandum.

De Poteſtate Epiſcopali. *ART. XXVIII.*

Epiſcoporum poteſtas, & iuriſdictio efficaciter in confutatione ex ſacris literis demonſtrata, ſed & ipſorum confeſſio affirmat, quòd vtraque poteſtas Eccleſiaſtica, & ſæcularis debeat propter mandatum Dei religioſè obſeruari, ac honore affici tamquam ſumma Dei beneficentia in terris. Præterea in delectu propoſuerunt hac de re ſcriptum quoddam Proteſtantes, in quo ſic ſtatuebant. Primò, vt Epiſcoporum regimen, & poteſtas manuteneri debeat; nolint tamen per hoc Epiſcoporum abuſus, & negligentias iuſtificaſſe. Secundò, quòd velint procurare, vt Epiſcopis debita exhibeatur obedientia, atque vt ipſorum Paſtores ordinarijs Epiſcopis præſententur; vt Epiſcopi eorum exceſſus corripere valeant. Tertiò, vt Eccleſiaſtica iuriſdictio in Eccleſiaſticis cauſis non impediatur. Quartò, vt Epiſcoporum excommunicatio in cauſis Eccleſiaſticæ iuriſdictionis non impediatur, ſi ſecundùm dictamen Sacræ Scripturæ exerceatur. Quomodo autem hæc omnia intermedio tempore obſeruauerint, in luce eſt palam omnibus. Si autem ſeriò ita ſentirent, ſicut verba ſupradicta ſonant, ſperandum ſanè foret, vt ſuper hoc quoque articulo poſſint pax & concordia per licita media comparari, ac erigi.

CONCLVSIO.

Hæc eſt, Sereniſſime, ac Potentiſſime Rex, Clementiſſime Domine, ſimplex mea deliberatio ſuper XXVIII. Articulis Proteſtantium confeſſionis in hanc breuem redacta ſummam, quam equidem Regiæ Maieſtatis Veſtræ ſublimiſſimo intellectui, & iudicio protſùs, & per omnia ſubiectam eſſe volo, & reſeruatam. Nolo præterea ignorare Maieſtatem Veſtram, quòd adhuc alij ſunt permulti Articuli, aduerſus Catholicę Eccleſiæ doctrinam, & ordinationem per Lutherum, alioſque id genus ſuæ ſectæ Concionatores, publicis ſcriptis in populos longè lateque in Sacro Romano Imperio euulgati, & in lucem editi, qui in ipſorum confeſſione neque contenti, neque commemorati ſunt, ſine quorum ſana determinatione, & conformatione nulla ſtabilis pax, & Chriſtiana vnitas poterit concludi, aut erigi. Vbi igitur Regia Maieſtas Veſtra volet, poterit videre, ſcire, haud grauarim aliquos eorum, & quidem bono in numero indicabo: ſine hoc enim veram, & perfectam vnitatem concludere non poterimus.

Excellentiſſimæ Regiæ Maieſtatis Veſtræ.

Deuotiſſimus Sacellanus

Ioannes Cochlæus Canonicus Vratiſlauienſis.

50 Cùm in colloquium deſcenſum eſſet, nulla concordiæ ratio explicari potuit, cùm Bucerus, Brentius, & Oſiander, qui velut Simię Maieſtatis Pontificiæ, ſe Seruos Seruorum Chriſti inſcribebant, in hæreſi, & ſchiſmate eſſent pertinaciſſimi, prędamnatoſque Auguſtæ errores, tan-

Belcar. lib. 22. n. 43.

tanquam canes reuerſi ad vomitum aſſererent.
,, [Lutherani (inquit Ioannes Cochlæus) in
,, publicis tractatibus nolebant ratam habere
,, conciliationem eorum Articulorum, qui Au-
,, guſtæ in Septenorum colloquio concordati
,, fuerant.] Excuſabant ſe (inquit Franciſcus
,, Belcarius) [Proteſtantes nihil Auguſtę cer-
,, tò pronuntiatum.] Ex quorum aſſertione conſtabat, nihil certi, apud eos haberi, cùm nouam ſemper fidem cudere, & recudere vellent. Cùm itaque poſt longam diſputationem, nihil cum ipſis conſtitui poſſet, maximè propter Saxonis, & Lantgrauij abſentiam, quæ duæ Proteſtantium columnæ erant, ab eorum enim placitis Nouatores pendebant, Ferdinandus, poſtridiè Idus Iulij, conuentum de conciliandis dogmatibus controuerſis Vvormatiam tranſtulit ad diem VI. Kalend. Nouembr. ita tamen, vt nihil de Auguſtano Imperij decreto decederet, & Romano Pontifici ius ſuum integrum relinquatur, ſi Legatos mittere Vvormatiã velit. Intereà donec lis de Religione decidatur, Sacerdotes priſtinis iuribus, ac bonis reſtituantur, Induciarumque beneficio tantùm potiantur, qui ante Norimbergenſem conuentum in Proteſtantium ſocietatem adlecti erant. At Proteſtantes Ferdinãdi decreto non aſſenſere, ac Senatui Spirenſi parere, vel rapta bona Eccleſiaſticis reſtituere recuſarunt, ac profeſſi ſunt ſe Romano Pontifici, ſi Legatos Vvormatiã mittat, ſolitos Pontificij Primatus honores non delatu-
,, ros, [iam Franciſcum Regem (addit Belca-
,, rius) cum Cæſare hand conuenturum intelle-
,, xerant; idcircò ſe contumaciores præbebãt.]
Ob infelices hos Haganoenſis conuentus exitus Ioannes Eckius Gaſpari Contareno, quem iam ante ad eum conuentum decretum vidimus, ſed eius profectionem ob iuſtas cauſas retardatam, gratulatus eſt, quod Haganoam non veniſſet: futilia omnia eſſe colloquia cum Lutheranis, Conciliorum, & Sanctorum Patrum authoritatem ab ijs obtineri, ratione vinci nolle: Scripturaſque in alienos ſenſus ab ijs diſtorqueri, efferari magis Comitiorum Imperij decretis, cùm Imperator legum vim additis armis non exerceat in pertinaces, qui nouis maleficijs, ac direptionibus in dies vires ſuas augeant.

Ioan. Cochlæus in Actis, & ſcriptis Lutheri.

Franc. Belcarius lib. 23. n. 44.

Cõuẽtus Haganoẽſis ſine fructu, obſtinatione Lutheranorum diſſoluitur. Ferdinandus conuentum Vvormatiam tranſtulit.

Reuerendiſſimo Domino Illuſtriſſimo Principi Domino Gaſparo Contareno S. R. E. Cardinali in Aquiro.

Nulla ſpes fuit rei benè gerendæ in Comitijs Haganoæ ob Cęſaris abſentiam, vnde pauci Principes ſe eò contulerunt, & in primis Epiſcopi noſtri, vltra quam dici poteſt, ſupinam habent negligentiam in Religionis cauſa; nam ex noſtro angulo defuerunt Brixinẽſis, Conſtantienſis, Curienſis, Paſſauienſis, Friſingenſis, Ratisbonenſis, Baſileenſis, Herbipolenſis, Bambergenſis, Eiſtetenſis Epiſcopi; ſolus Auguſtenſis interfuit, qui non ex toto candidus eſt Eraſmicis ſcriptis nonnihil infectus. (Et paulò poſt) Abſtulerunt nobis Comitia illos duos magnos viros Archiepiſcopũ Treuerenſem magnum zelatorem Religionis, qui non modo Oppida, & Terras Præſulatus ſui, ſed & totam Diœceſim ſeruauit puram & incolumem à peſte Lutherana, & Zuingliana. Alter ibi mortuus fuit Ericho Dux Brunſuicenſis, qui tredecim prælijs campeſtribus interfuit ſemper victor. Boni moriuntur, tyranni autẽ & hæretici triumphant, & in huiuſmodi actis Comitialibus efficiuntur efferati magis, & obſtinatiores, cùm nullam prorſus videant executionem.

Io. Eck. in lit. ad Gaſp. Card. Contaren. Legatum. ext. in m. s. Arch. Vat. ſign. n. 3224. poſt mediũ.

Similis infelix exitus formidandus eſt Vvormatiæ, ſi habuerit progreſſum. Satis diſputatum eſt: nolunt vinci rationibus, nolunt premi Conciliorum, aut Sanctorum Patrum authoritate. Eccleſiæ conſuetudinem, ac vſum floccipendunt. Scripturas eis obiectas lacerant, & torquent; ideò fruſtra teritur tempus, & nouis libellis hæreticiſſimis edendis occaſio datur.

In noſtratum Chronicis reperio Federicum, huius familiæ Marchionem Brandeburgenſem, Principem per omnia Catholicum, indixiſſe conuentum Bohemis, & Catholicis doctis Norimbergam, vt ſuper articulis controuerſis diſputarent, ſperans, ſe rem gratam facere Sedi Apoſtolicę. At Domnus Apoſtolicus re intellecta indignatus ſub cenſuris & pœnis diſputationem prohibuit: quantò minùs has procaces obduratorum diſputationes admiſiſſet ſuper certiſſimis Religionis noſtræ articulis toties ab antiquiſſimis Sacroſanctis Concilijs deciſis, & determinatis! Ego cum S. Paulo dico: ***Vtinam abſcindantur, qui vos conturbant.***

Cùm ergo toties experti ſint Romani Pontifices, oculis ſuis viderit Cæſar, nil profuiſſe colloquia illa cum ſectis habita, ſed ſemper obfirmata pertinacia, deteriores abierint, nec ſeruauerint fidem Cæſari, ſcilicet, ne quidquam ampliùs nouarent, ne aliquem Principem, Comitem, vel Ciuitatem in Sectam, & Societatem reciperent, nè aliquod Monaſterium, Epiſcopum, vel quamcumque Eccleſiam ſuis iuribus deſtituerent, aut in poſſeſſionibus turbarent, cum ſimilibus, quæ omnia, Punicam fidem ſequuti, lacerarunt, nec Deum reueriti, nec homines timentes, perfidè fregerunt: & ſi quando Epiſcopi vel Abbates illos in ius vocant Cameræ Imperialis, mox Saxo, Heſſus, & impiorum cohors ſæuit, minatur, excipit, & ex ſpolijs agrorum, reddituum, ædificiorum, villarũ, arium, faciunt cauſam fidei. Itaque huic nodo durior quærendus eſt cuneus, vel Sacri Concilij generalis adhibenda eſt authoritas, quod ſaluberrimum fuit hæreſibus extirpandis XXVI. Auguſti MDXL.

52 Saluberrimũ erat Ioannis Eckij conſiliũ, vt Principibus mutuo fœdere coniunctis œcumenici Concilij authoritate pertinacia hæreticorum frangeretur, ſed Pontifici Cæſar diſſeuſit, vt narrat Angelus Maſſarellus: [Ceterùm cùm ille
,, modus curandæ in conuentibus, tractandæque
,, concordiæ ad maiores potiùs concitandas
,, diſſenſiones aptus videretur, iterum genera-
,, le Concilium, tanquam vnicum in fidei ſe-
,, dandis diſcordijs antidotum, Sanctitas Sua
,, Cæſareæ Maieſtati per Reuerendiſſimos Do-
,, minos Marcellum Legatum, & Ioannem Mo-
,, ronum Nuntium ſupradictos obtulit. At Cæ-
,, ſar Proteſtantibus Concilij celebrationi mi-
,, nimè aſſentientibus, denuò tractandæ in Im-
,, perialibus conuentibus concordiæ modum
,, aggreſſus eſt, Vvormatienſeque colloquium ad
,, XXVIII. diem Octobris MDXL. antequam
,, Haganoenſis conuentus diſſolueretur V. vide-
,, delicet Kalend. Auguſti habendum indixit,
,, in quo colloquio tùm Catholicorum, tùm
,, Proteſtantium deputati aliquot amicè, non
,, tamen concluſiuè, articulos Religionis inter
,, ſe conferentes, aliquod pacis medium perſcru-
,, tarentur, ad quam ſanè colloquutionem, etiam
,, Sanctitas Sua Reuerendiſſimum Dominum
,, Thomam Epiſcopum Feltrenſem Nuntium
,, Apoſtolicum, vnà cum aliquibus doctis viris
dire-

a Diar. Concil. Triden. auctore Ang. Maſſarello ſecr. m. s. Arch. Vat. p. 126 & aliud m. s. ſig. n. 3190. pag. 207.

Digitized by Google

,, direxit . Et quoniam in dicto Vvormatienſi ,, conuentu nihil à colloquutoribus concludendum fuerat, omnia ad Imperialem Ratisbonenſem Dietam, quam ad VI. diem Ianuarij ,, MDXLI. celebrandum Cęſar indixerat, remiſſa ,, ſunt.] Et idem confirmatur in Actis Conſiſtorialibus. [Prima Octobris MDXL. Sanctiſſimus Dominus Noſter creauit Suum, & Sedis ,, Apoſtolicæ Nuntium Reuerend. Dominum ,, Thomam Epiſcopum Feltrenſem cum quibuſdam alijs probis Viris in Breui Sanctitatis Suę ,, nominãdis ad Dietam ſiuè colloquium Vvormatienſe intuitu Cæſareæ Maieſtatis, vt interſit rebus tractandis, & diſcutiendis.]

Alex. Farn. in act. Conſiſtorial. m. s. Card. Spad. ſig. n. 133. p. 387

M. S. Frãc. Card. Barb. ſig. 2678. p. 126.

53 Infœliciſſima erat horum temporum conditio, adeò vt exiguæ ſpes eſſent Hæreticorum ad tramitem ſalutis reuocandorum, maxima autem imminerent pericula ne dolis ſolitis plures Catholicos irretirent, ad impietatem in his colloquijs pellicerent; quare Ioannes Faber Epiſcopus Viennenſis, in propugnanda fide Catholica acerrimus, hæc monita dedit.

Monita ſuper futuro conuentu Vvormatienſi in cauſa Fidei, & Religionis, authore Epiſcopo Viennenſi.

Monita Io. Fabri conuentu Vvormatienſi.

Cum Lutheri, & Lutheranorum etiam ipſorũ, & Zuinglianorum, neque ſcripta, neque prædicationes, multò minùs Eccleſiaſtici ritus, adminiſtratio Sacramentorum, inſtitutiones, reformationes viſitationes inter ſe conueniant, neceſſariũ & vtile erit, vt ad manum hæc ſint Legatis, Oratoribus, & Nuntijs Pontificijs, Cæſareis, & Regijs, quibus pars aduerſa inter ſe diffidens, diſſentiens, & ferè in nullo conueniens, vincatur, & melioribus reducatur modis, & vijs, ſi enim vnquam oportuit, Eſaiæ Prophetiã compleri, vt qui ſtat ſuper montem Sion annuntiet ſcelera eorũ, & peccata, nunc opus erit. Priùs nec Auguſtæ, nec Ratisbonæ, nec Haganoæ Pontificij Paſtores auſi fuerunt abominationes, hæreſes, & impietates, nec verbo quidem, commemorare aduerſarijs, ſed fuerunt veluti canes muti, iuxtà Prophetam latrare non valentes,

Quis autem dubitaret, ſi aduerſæ partis Principes, & doctores, intellexerint, quæ tanta abominatione contra Deum, imò contra omnem Religionem à ſuis Pſeudoprophetis, quos illi ſuos doctos, & Doctores vocant, ſcripta fuiſſent, nunquam ſuſtinuiſſe, eos in deſtructionem Eccleſiæ Catholicæ tanta moliri? Propterea de omni conuentu redierunt quaſi victores, quia nemo quidquam aduerſus eos loqui auſus. Quòd ſi in illo colloquio hæc occultata fuerint, quis alius exitus erit, niſi vt reliqua pars Chriſti fidelium dilabatur, & corruat. Nam Lutherani ſuorum ſeductorum verba putant aurea eſſe, & præterea quòd reliqui Principes adhuc neſcientes, quantam impietatem intulerit Lutheriſmus, putarunt cauſam eorum non eſſe iniuſtam, ſed ſanctam, & piam, & ſic tandem præualebit defectio, & à fide diſceſſio, ſed ad hæc oportet, Legatos, Nuntios, Oratores, & illorum adiunctos, armatos eſſe, & inſtructos exemplaribus aduerſariorum, ita vt in publico, & ſecreto conſeſſu, in congregationibus, etiam ſeorſim, & in occulto, poſſint originalia ipſorum aduerſariorum exemplaria cõtinuis hiſce viginti ſex annis in publicum, & per totum Orbem diffuſa, edita, & ſparſa, oſtendere, & in promptu habere. Hæc res, hoc factum, & hæc inſtructa armatura terrebit aduerſarios, & eorum adhęrẽtes omnes, ſuper omnia enim vincit veritas.

Creuit, & tantum præualuit Lutheriſmus, quòd nulla, vel modica ratio habita eſt doctorum hominum, & qui fortes, & conſtantes erant, pro magna parte mortui ſunt, & pauciſſimi ſuperſtites manſerunt, qui poſſint, & audeant reſiſtere, & qui contradicere immo præualere poſſent, vix habent panem, minùs vndè impenſas Impreſſoribus numerent, propterea de die in diẽ deficit vna poſt aliã, & ſpoliantur Eccleſiæ, exulant Prælati, Grex, & Ouile Chriſti Paſtorem non habet, ſed hæc omnia nihil, vel parum efficient, niſi reformatio morum, & abuſuum fiat &c.

54 Pontifex huius colloquij curam Feltrenſi Epiſcopo commiſit; qui in iſtis agendis negotijs magna fruebatur experientia, eò quòd ſemper Cardinali Campegio fratri ſuo in varijs ſimilibus Legationibus ſemper adhęſiſſet; nam exiſtimatum fuit duobus potiſſimum de cauſis, vt Nuntius nomine Pontificis huiuſmodi colloquio aſſiſteret. Primò quia Ferdinandus ardenter concordiam optabat, ſperans Regnum Romanorum, quod aliquis Principum in controuerſiam redigebat, hoc medio in ſe firmare, poſſeque Hungariam ab Ottomanicis armis defendere; quare ſi Pontifex non miſiſſet Nuntium, exiſtimaturus de facili eſſet, concordiam illi non placere, & Auſtriaci, eorumq; adhærentes ſibi ſuaſiſſent, Pontificem tanto bono illius adeò Catholicæ domus Nationis Germaniæ, totiuſque Chriſtianitatis impedimẽto fuiſſe. Secunda, quia cũ Lutherani, in Dieta Haganoenſi totis viribus ſe oppoſuiſſẽt, ne in illo congreſſu Pontificis Miniſtri adeſſent, tamen decretum fuit, vt Imperator eos inuitaret, qua de cauſa Lutherani cum proteſtatione declararunt, ob hoc Pontificem, vt Caput Eccleſiæ nõ cognoſcere. Quare niſi Nuntius adfuiſſet, forſan percrebuiſſet opinio, in hac contentione Lutheranos viciſſe. Igitur non Cardinalem Legatum, ſed Nuntium, cùm talem petijſſet Imperator, Pontifex elegit, cui ſequentem tradidit inſtructionem.

Qua de cauſa Nũtium miſit Pontifex ad conuẽtum Vvormatienſẽ.

Inſtructio data Epiſcopo Feltrenſi in Germaniam ituro nomine Pauli Papæ Tertij.

M. S. Card. Bernardini Spada to. 154. p. 945.

Inſtructio data Feltrenſi Epiſcopo pro conuentu Vvormatienſi.

Cùm & pluribus literis, Legati, & Nuntij Noſtri apud Cæſaream Maieſtatem, & alterius item Nuntij apud Sereniſſimum Ferdinandum Romanorum Regem nomine agentium, eſſet nobis ſignificatum, fuiſſe in conuentu nuper Haganoæ celebrato, decretum, vt vndecim docti, & prudentes Viri Germani pro parte Catholicorum illius Nationis, & totidem pro parte eorum, qui ſe Proteſtantes appellant, ad quod dum inter ſe colloquium die 28. huius menſis Vvormatiæ habendum conuenientes parati, & abſque vllis contentionibus, aut diſputationibus, ac etiam earum, quę illic tractabuntur, deciſiones aliquas, honeſta via, rationeque excogitent, per quas ad compoſitionem diſſidij, quod in Religionis cauſis dudum apud Germanos ortum in dies creſcit, Auctore Domino, poſtea deuenire poſſit; optareque prędictos Imperatorem, & Regem, atque adeò nobis filiali reuerentia ſupplicare, vt aliquem Prælatum ad ſupradictam Ciuitatem Vvormatiæ mitteremus, qui vnà cum ſuis Oratoribus, quos illuc miſſuri ſunt, cauſam orthodoxæ fidei pro viribus procurent, & Catholicorum deputatos conſilio, & doctrina dirigant, Proteſtantes verò, ſi qua fieri poſſit in rectam viam reducere nitantur.

Nos licèt ex eo, quòd iſtos ſuper Religione tra-

ctatus aliqua auctoritate noſtra, & huius Sanctæ Sedis Apoſtolicę factos, non ſolùm non probare, verùm etiam damnare, & quoad fieri poſſet, prohibere deberemus.

Tamen exemplo Domini (cuius vices, licèt immeriti, in terra gerimus) quantum per ipſius gratiam poſſumus imitari cupientes, ſicut ille ob ſalutem humani generis, è ſupremo Cœli ſolio, in infimam terram deſcendere, & immenſitatem Diuinitatis ſuæ, modicæ humanæ carnis imbecillitatẽ non contemptui habere, & tandem acerbiſſimam mortem pati dignatus eſt; ita nos officij noſtri eſſe duximus, non ſolùm exteriorem gloriam, verùm etiam vitam ipſam propriam, ſaluti ouium nobis creditarum omninò poſthabere.

Hanc ob cauſam, & præſertim precibus prædictorum Imperatoris, & Regis incitati, aliquem noſtro nomine ad prædictam Ciuitatem mittere deliberauimus. Te Venerabilem fratrem Thomam Feltrenſem Epiſcopum ob tuam egregiam doctrinam, vitæ integritatem, & in rebus tam Aulicis, quàm Germanicis, experientiam, pręcęteris idoneum iudicauimus, quem ad tam ſanctum, ac laudabile opus tractandum mitteremus,

Verùm quia materia ipſa, de qua agitur, admodum ardua, & difficilis ſit, & plùs vident oculi, quàm oculus, & ſicut Sapiens non ſemel dicit, erit ſalus, vbi multa conſilia ſunt, accedit ad id, quod prædictis Imperatore, & Rege, qui, & ipſi cum ſuis Oratoribus ad prędictum colloquium, aliquos diuerſarum diſciplinarum, & præſertim Sacræ Theologiæ Profeſſores ſe miſſuros ſignificarunt, vt idem nos faceremus commoniti, & rogati ſumus, vnde noſtri, vnà cum ſuis coniuncti, multò meliùs negotium fidei promouere poſſint; idcircò, & nos tibi nonnullos pios, probos, & in varijs ſcientijs, & linguis peritos Viros ad hoc iter, & adeò pium negotium, cum Dei auxilio capeſſendum, adiunximus, quorum tu conſilijs, & ipſi te Duce, & huius negotij Moderatore, mandata noſtra, quæ ſequuntur, fideliter, & diligenter pro viribus exequi ſtudeatis.

Vt omnem ſpem, & fiduciam veſtram ponatis in ſincero corde.

Reſponſionem Proteſtantium datam Comitibus de Manderſcheyd, & nouæ Aquilæ.

Articulos eorundem datos Cęſareę Maieſtati Gandauij hoc anno 1540. menſe Martio.

Denique conuentus Haganoę hoc eodem anno habiti, receſſum 28. Iulij concluſum.

E quibus omnibus vnà cum his, quæ Epiſcopus Mutinenſis Nuncius noſter, qui & ipſe ex mandato noſtro Vvormatiam hac de cauſa ſe cõferet, vobiſcum communicabit, amplam, & facilem eorum, quæ in huiuſmodi negotio tractare habent, doctrinam, & inſtructionem capietis.

Omittimus hic eos libros, quibus ad reddendam rationem eius, quam profitemini fidem, & ad reductionem errantium, in teſtimonium requiſitæ iam per eos doctrinæ, vobis opus eſſe optimè noſtis.

Quia tempus breue eſt, & neceſſe eſt, quantò citius fieri poteſt, habita tamen bonæ valetudinis conſeruandę ratione, iter veſtrum peragatur.

Cùm igitur perceperimus, duo itinera eſſe Vvormatiam eundi, alterum per Mediolanum, & Suitenſes, & Baſileam, vnde Sedo flumine, breui, & cõmodiſſimè Vvormatiam eundo deſcenditur multò breuiùs, & per quod non tam diù per terras ſuſpectas ſit immorandum. Alterum per Tridentum, & longiùs, & pluribus ſuſpectis locis, non tamen, vt per Suitenſes, quoad montes ita aſperum, & quoad populos adeò infenſos interſectum. Per vtrum eatis vobis eſt benè conſiderandum, & per quod elegeritis cautè ambulandum. Non enim dubitamus, multos in hac Vrbe eſſe Germanos, quid vobis, de credita vobis Prouincia ſcripturi ſint in Germaniam, aut forſan ſcripſerint. Propterea ab ijs, qui vtriuſque itineris periti ſunt, tùm hic, tùm Senis, & Florentię & Bononię, per quas Ciuitates omninò vobis tranſeundum ſit, informationem capiatis, & modum, cui adſit ſaluus conductus, quo poſſitis cum Dei adiutorio iter veſtrum tutè peragere.

Et ſi fortè ad iter per Suitenſes faciendum ſaluusconductus deeſſet, per Tridentum, & Sereniſſimi Romanorum Regis terras eundum eſſet. Tridenti autem capto conſilio à Venerabili fratre noſtro Epiſcopo eius Ciuitatis, vel ſi fortè ipſe abeſſet, à dilecto filio nobili viro N. Caſtellano prędictę Ciuitatis pro Romanorum Rege Pręfecto, quos ambo, vt in rebus gerendis prudentes, ita etiam in fide maximè Catholicos, & huic Sanctę Sedi optimè affectos eſſe plurimùm gaudemus, & volumus, vt eis optimum noſtri animi hac de cauſa in ipſos affectum ſignificetis. Iter veſtrum quod illinc etiam duplex ſcinditur, proſequi poteritis, & ſi Oenipontem prędicti Romanorũ Regis peculiarem Regiam, magis conſulerent, illic à Regio Senatu ſaluiconductus diplomata, vnà cum ductore itineris, id quod facilè, & libenter Legatis, & Nuncijs noſtris id petentibus pro bonitate illius Principis ſemper concedi, conſueuit. Licèt autem intelligamus Cęſaream Maieſtatem, publicaſſe iam edictum ſaluiconductus omnibus ad colloquium Vvormatienſe acceſſuris profuturum, tamen non poſſumus vos, non monere, vt omne ſtudium adhibeatis, quo tutum ad locum vobis decretum perueniatis, in quo pręter ſaluosconductus procurandos, etiam proderit particularem ſupraintendentem, & tacitè, & abſque vlla oſtentatione iter veſtrum facietis; in hoc autem articulo propterea multum ſumus immorati, quia non parum Reipublicæ intereſt, ne quid ſiniſtri in via (quod Deus auertat) patiamini.

Cùm Vvormatiam, auxiliante Deo, incolumes perueneritis, nihil vobis antiquius ſit, quàm vt ſignificato aduentu illuc Domino Epiſcopo Mutinenſi conſilia veſtra, & commiſſionem vobis datam cum illo liberè communicetis, deinde vnà ſecum colloquium procuretis Oratorum Cęſareę, & Regię Maieſtatum, eorumque Doctorum, qui cum illis eò acceſſerunt, & in primis Venerabilis fratris Epiſcopi Attrebaten. & dilecti filij Alberti Pighij, quos & ipſos vobiſcum illi conuentui intereſſe volumus, è quibus ſtatum Religionis, & Colloquij, Deputatorum, ſi iam inceptum fuerit, intelligetis, conſilium inter vos ineatis, quando, & quomodo vobiſcum Dei nomine, aliquid negotiari inchoandum ſit.

Sed illud pręcipuè memineritis, vt vos (pręſertim in principio) magis audiendi, & quę ab alijs dicuntur obſeruandi, quàm veſtra conſilia aperiendi ſtudeatis. Audiens enim Sapiens ſapientior erit, vt inquit Salomon, & iuxtà Diui Iacobi pręceptum: Sit omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum, & tardus ad iram; de quo quamuis vos commonere ſuper-

ſluum

Digitized by Google

ſiuum ſit, non ab re tamen fortaſſe fuerit, indicaſſe.

Nullus tamen per ſe, vel cum Catholicorum, vel cum aduerſariorum Deputatis, aut alijs quibuſcumque, quicquid tractare audeat, niſi re tecum, & cum cæteris, quos tecum hac de cauſa mitrimus, communicata.

Quòd ſi quis veſtrum fortè aliquid foris intellexerit eorum, quę ad rem facere videbuntur, ad eoſdem quamprimùm referat, & ad te inprimis, quem huius negotiationis Gubernatorem conſtituimus, cœteros verò conſiliarios adiunximus.

Et quoniam ad aures noſtras peruenit, à nonnullis etiam fide dignis, ſubdubitatum eſſe ex aliquibus indicijs, facilè fieri poſſe, vt aliqui ex his, quos Catholici ſuo nomine deputarunt, partim non ſanè recto pede in fide procedant, partim non in hanc Sedem animo ſint affecti, ea propter omnem adhibebitis curam, vt ſi qui ſint tales, vt quinam illi ſint, intelligatis, id, quod Epiſcopo Mutinenſi in iſtis Regionibus diù verſato facilè percipere erit.

Ab illorum autem non ſincerorum colloquio, & conſuetudine, ſicut omninò abſtinere non adeò conſultum eſſet, ne cum detrimento cauſæ publicæ, & ipſi (ſi qui erunt tales) & ij, à quibus deputati fuerint, irritentur, ita parciùs, & cautiùs cum illis negotiari vos oportebit, & quando vnà cum alijs verè Catholicis ad vos ibunt, generalibus verbis, & cauſa fidei minimè præiudicialibus tunc vtendum eſt.

Item, vobis obſeruandum erit ab alijs omnibus, ſeu palàm, ſiue clàm non benè ſentientibus cuiuſcumque ſint ſtatus, aut conditionis, quibus neceſſariò eſſet aliquid vobis tractandum.

At cum Deputatis verè Catholicis, quoties vel per ſe vos viſent, vel à vobis pro loco, & tempore inuitati fuerint, omnia, quæ agenda erunt, liberiùs, & apertiùs conferetis, non ſolùm doctrina, & conſilio, ſi opus fuerit, eos iuuabitis; ſed etiam ad piè, & prudenter, & pacatè cum aduerſariorum Deputatis tractandum negotium Religionis, inſtetatis, & quodammodo dirigatis, commonendo eos, vt à rixis, & contentionibus abſtineant, & zelo fidei pacis, ac charitatis omnia pertractentur.

Si verò fortè contingeret, vt Deputati Proteſtantium, vel ſpontè, vel ab aliquibus alijs honeſtis perſonis inducti, vel alia quauis bona occaſione oblata colloquium veſtrum quærerent, eos benignè, & amicè excipiatis, & cum eis loquendo, & negotiando, non minùs prudentia, humanitate, pietate, & dexteritate, quas in vobis nouimus eſſe ſitas, quàm doctrina vtemini, ſignificantes eis, nos eſſe maximè promptos vnitatem fidei in omnibus quidem ouibus nobis commiſſis, ſed præcipuè illius inclytæ Nationis procurare, ad quod aſſequendum nos boni Parētis omne officium impleturos dicetis, modò illi ſe obedientes filios exhibeant.

Commemorabitis etiam dextro quodam modo, quot, quantaque damna paſſa ſit Eccleſia Dei, & præſertim Germanica Natio ex iſtis in Religione diſſidijs, quantoque maioea pericula immineant, non ex inteſtinis, verùm etiam infidelium bellis, quæ omnia non difficulter tollerentur, ſi velint ad Eccleſiam redire.

Quòd ſi aliqua in Eccleſia reformare, aut concedi petent, ea certa, & clara, ſcriptiſque commendata vobis exhibeant, ad nos quamprimùm tranſmittenda, quæ ſi talia erunt, vt ſaluo Dei honore, & conſcientia noſtra, concedi poſſint, & vos iſtic eis bona ſpe fauebitis ad ſequendum ea, quæ petunt, & nos re ipſa oſtendemus, eſſe benignos, & pacis, charitatiſque maximè cupidos.

Si verò ijdem Proteſtantium Deputati pertinaces in ſuis opinionibus perſeuerēt, aut vos verbis, & modis ſubaſperis tractarent, vos tamen à veſtra ſolita loquendi, & agendi modeſtia nequaquam recedatis, quinimmò tam apud ipſos, quàm alios quoſcumque vbique iuxta animi noſtri deſiderium, charitatem, vnitatem, & pacem ſemper profitemini, ſed in hoc neceſſe, eo vtamini temperamento, vt tam Proteſtantium Deputati, quàm alij quicumque cognoſcant, non ex deiectione animi, aut quòd cauſæ noſtræ diffidatis, ſed ex benignitate naturæ veſtrę, & Apoſtolica doctrina, quæ contentiones ab Eccleſia Dei eliminat, modeſtiam, & bonitatem veſtram procedere.

Non deſperamus autem, ſi res ad iſtos terminos mutui inter vos, & Proteſtantium colloquij, & alicuius honeſti tractatus reducatur, & vos cū modeſtia, humanitate, prudentia, & charitate, ſicut confidimus, agetis huiuſmodi tractatus, quin iſtud in Religione diſſidium, ad aliquam bonam & certam viam dirigi poſſit, inde mox vnitas, & pax Eccleſiæ loco, & tempore, & debitis modis perficienda, auctore, & fautore Domino, ſubſequatur, quòd ſi Deus nondum concedere nobis dignabitur, Nos tamen, & datæ vobis eo commiſſionis, & vos ſuſcepti laboris nequaquam pęnitere debebit, cùm actiones noſtras pro officio, & ratione, implorato Numine, dirigere, illarum verò ſucceſſum à Domino expectare debeamus.

Et hæc propriè ſunt, quorum in genere, & veluti quadam formula vos commonefaciendos, exiſtimauimus, cœtera, quæ non pauca pro mutabilitate rerum, de nouo emergere, facilè poſſunt, ea tam ex his regulis per nos datis, quàm ex prudentia veſtra gubernanda, & quod dicitur conſilium in arena capiendum vobis relinquimus.

Quæ verò ad merita huius cauſæ, & articulos controuerſos attinet, non eſt, quòd vos inſtruamus, cùm incertum ſit, quibus potiſſimùm tunc inſiſtere aduerſarij velint, & conſummata doctrina veſtra vlterius inſtructione non indiget.

Illud tamen in hac re certiùs explicandum vobis iam nunc duximus, quòd cùm Lutherani multa errata falſo impugnent Sedi Apoſtolicæ, cōtra quæ poſteà ſcribentes, in ea facilè, & erronea retellentes, ſic aures populi captant, & animas eorum inficiunt; idcircò maximè profuturum putamus, cauſæ veræ fidei, ſi vel cum Proteſtantium Deputatis loquentes, vel etiam cum alijs hominibus, qui vbique hac fraude ſunt ſeducti, detegeretis, & redargueretis hos malos dolos, obſeruate tamen ſemper, quas vobis toties inculcauimus modeſtiæ, & prudentiæ regulas, vt ne propterea ad contentiones, & rixas deueniatis, cùm vos, non ad diſputandum, aut altercandum, aut aliquid, & quod in eo colloquio tractaretur probandum, decidendum, aut concordandum illuc mittamus, ſed pro ſatisfactione officij noſtri, & ad Cæſareæ Maieſtatis, Sereniſſimi Romanorum Regis preces, ad aſſiſtendum, & conſulendum Deputatis Catholicorum, ad ſuadendum aduerſarijs, reductionem, & pacem; ſin minùs ad explorandum, & intelligendum eo-

Digitized by Google

rum conſilia, & quo tandem tendere videantur, perſcrutando, in quo non ſolùm ſumma diligentia, ſed & maxima prudentia, & cautela vobis vtendum erit, ne fortè decretum propoſitum noſtrum maiorem concitet perturbationem.

Etſi aliqua vobis ſpes, & via pacis, & reductionis illorum illuceſceret, de ea, & omnibus alijs, quę illic dicentur, fient, aut contingent notatu digna, ad nos per literas quamprimum reſcratis, congruum, & opportunum vobis quàm celerrimè accepturi reſponſum.

In ſumma autem, ita pro virili veſtra, cum Dei auxilio agere ſtudeatis, vt ſi fidei, & huius Sanctę Sedis cauſa ex noſtra negotiatione melius promoueri non poſſit, ſaltem non ad deteriorem, quàm in quo nunc eſt ſtatu, veſtra culpa, de quo tamen nequaquam timemus, perducatur.

Poteritis autem ſępè, & copioſè ſcribendo facilè nos de omnibus certiorē reddere per tabellarios, qui vigeſimo quoquo die, vltrò citròq; in Flandriam, & illinc Romam, commeantes per Spiram, Vvormatię admodum vicinam, tranſire conſuenere, ſed & vbi res poſtularet, eo iam propriū Curſorem ad nos illinc expedire poteritis.

Dominus Noſter Ieſus Chriſtus conſilia, & actiones noſtras gubernet, & vos incolumes illùc ducere, & cum laborum veſtrorum optatis fructibus, ad nos reducere, & Eccleſiam ſuam pacare, & amplificare dignetur, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſęcula ſęculorum. Amen. *Datum Romæ apud Sanctum Marcum ſub Annulo Piſcatoris die XI. Octobris MDXL. Pontificatus Noſtri Anno VII.* Scripſit etiam eidem Feltrenſi Epiſcopo Pontifex ſequentem Epiſtolam.

Venerabili Fratri Thomæ Epiſcopo Feltrenſi Nuntio Noſtro.

Paul. III. lib. breu. an. 6. pag 406.

Venerabilis Frater. Cùm nuper à Cæſarea Maieſtate Nobis ſignificatum fuerit, conuenturos eſſe propediem Vvormatiæ aliquot hinc à Catholicis Germaniæ, inde à Proteſtantes ſe vocantibus eiuſdem Nationis deputatos, qui amicabili colloquio inter ſe abſque vllis contentionibus, vel diſceptationibus habito, ſuper diſſidio Religionis, quo dicta Natio iam per aliquot annos laborat, aliqua media, & rationes (citrà tamen vllam deciſionem) excogitent, per quæ poſteà ad reconciliationem, & vnitatem fidei inter eos deueniri poſſit: fuimuſque proptereà ab eadem Maieſtate requiſiti, vt quemadmodum Cæſarea Maieſtas, & Sereniſſimus etiam eius Frater Ferdinandus Rex Romanorum, eo miſſuri ſunt, ita nos etiam aliquem Prælatum noſtro nomine, & ſecum aliquot doctos, & probos Viros ad hunc laudabilem finem illuc mittere vellemus, quò etiam dicta Maieſtas, & Sereniſſimus Rex Oratores miſſuri ſunt. Nos, qui nihil magis hoc tempore concupiſcimus, quam Sanctæ Eccleſiæ vbique vnitatem, & vt illa fortiſſima, & inclyta Natio, quæ ſemper antemurale totius Chriſtianitatis eſt habita, ad vnanimem in fide conſenſum, & tranquillitatem reducatur, à dicta etiam Maieſtate requiſiti, & ad tàm pium opus coadiuuandum, te, cuius doctrinam, ac prudentiam habemus perſpectas, & vnà tecum aliquot alios probos, & doctos Viros ad dictam Ciuitatem Vvormatiæ deſtinantes, tibi mandamus, vt vnà cum mittendis ab eiſdem Cæſare, & Rege Romanorum, omnem detis operam noſtro nomine, nihilque agere, & curare prætermittatis, vt dicta reconciliatio, & ad fidei vnitatem reductio ſequi poſſit, cuius noſtri deſiderij, ac tuæ operæ effectum Deus Omnipotens nobis concedere dignetur. *Datum Romæ apud Sanctum Marcum die I. Octobr. MDXL. Anno VI.*

56 Adiunxit illi Pontifex eruditione excultiſſimos Theologos, atque inter eos Albertum Pighium auctoritatis Apoſtolicæ aduerſus Nouatores acerrimum defenſorem, quem ſubiectis literis ad tuendam Eccleſiæ cauſam incitauit.

Alberto Pighio.

Paul. III. lib. breu. an. 6. p. 405

Cùm ad colloquium Vvormatiæ proximè habendum, vnum ex Prælatis noſtris à Cæſarea Maieſtate requiſiti, miſſuri eſſemus, eique adiuncturi aliquos doctrina, & pietate præſtantes Viros, non fuimus dubij, quin te, vel in primis illis adnumeraremus, ſcimus enim quali eruditione ſis, & quàm pium animum geras, & quantum hæc Sancta Sedes in te confidere poſſit, apud quam diù verſatus, cùm virtutis, tùm obſeruantiæ in illam tuæ nobis monumenta reliquiſti, quæ nos grato animo conſeruamus. Cùm igitur nullum tempus habiturus ſis aptiùs, in quo tua excellens doctrina, atque ergà Deum pietas, & in nos obſeruantia elucere poſſit, libenter ad pium hunc laborem vocantes, hortamur, vt ad dictum colloquium in tempore deſtinato te conferas. Eaque inibi vnà cum Prælato noſtro, quem propediem miſſuri ſumus, ac cæteris per nos mittendis, præcipuèque Venerabili Fratri Noſtro Antonio Pernott Epiſc. Atrebatenſi in honorem Omnipotentis Dei, aſſertionemque Catholicæ fidei, & Apoſtolicæ Sedis, agas, & cures, quæ te digna, & noſtræ in te ſpei conſentanea ſunt, &c. *Datum Romæ apud Sanctum Marcum IV. Octob. MDXL. Anno VI.*

57 Extant eo argumento ad eumdem Atrebatenſem Epiſcopum Pontificis literæ his verbis conceptæ.

Venerabili Fratri Antonio Pernott Epiſcopo Atrebatenſi.

Paulus III. lib. breu. anno 6. pag. 408.

Venerabilis Frater ſalutem. Cùm ad id colloquium, quod Vvormatiæ ſuper rebus Catholicæ fidei propediem habendum eſt, à Cæſarea Maieſtate requiſiti, ſtatuerimus hinc mittere vnum ex Prælatis noſtris, eique aliquot doctrina, & pietate præſtantes Viros, tùm hinc, tùm aliundè ex diuerſis locis conquiſitos, adiungere, qui à nobis ad hoc deputati vnà cum eodem noſtro Prælato rem Catholicæ fidei agant, & tueantur, occurrit nobis in primis tua fraternitas, quæ ſtudijs literarum recens, & noua dignitate conſpicua pro tuitione poſſet, & pro pietate ſua vellet vtriuſque laudis primitias Deo offerre, & in eius ſanctum obſequium, vim ingenij, & doctrinæ ſuæ exponere, ſicut ea dignum eſt, itaque hac ſpe freti tuam fraternitatem hortamur, vt pium hunc laborem ſuæ maximè dignitati, & virtuti congruentem, libenter ſuſcipiens ad id colloquium in tempore deſtinato ſe conferat, ibique vnà cum Prælato noſtro, ac cæteris, quos mittimus, ea agat, & curet, quæ ad honorem Dei Omnipotentis, tutelamque Catholicæ Religionis, & Apoſtolicæ Sedis redundent, &c. *Datum Romæ apud Sanctum Marcum IV. Octob. MDXL. Anno VI.*

Epiſt. Moroni ad Card. Farneſium apud Palauic. t. 1. lib. 4. 12. n. 1.

58 Cùm Vvormatiam omnes acceſſiſſent, vigeſima quinta Nouembris tractationi initium dederunt, quamuis Imperator abeſſet, eò quòd, vt vulgatum fuerat, Belgicos motus non penitùs compreſſiſſet, ſed reuera, vt ſecretò Granuellanus (cui Imperator mandauerat, vt ſuo nomine

colloquio adeſſet) Pontificijs dixit; Imperato-
Initium Vvormatienſis colloquij. *Litera Nuntij apud Palauic. vbi ſupra n.3. Epiſt. Nuntij Moroni apud Palau. vbi ſup.*
rem Vvormatiam non eſſe acceſſurum, quia O-
ratorem Anglicum expectabat, qui lento gradu
iter agebat, vt eum Vvormatiæ reperiret, ſed
Imperator, nec Vvormatiæ, nec in alio Germa-
niæ loco, cum eo conuenire, diſpoſuerat, ne illic
omni ſtudio aleret diſcordias, quas valdè vtiles
ad pacem in Anglia conſeruandam cognoſcebat.
In primo congreſſu, ſic Granuellano conſulente,
Nuntius Pontificius nō adfuit, cū illa prima actio
plena futura eſſet officiorum, ſed Sedes in loco vbi
Nuntius ſedere debebat, poſita fuit, in dubium
tamen venerunt, timentes de aliqua Lutherano-
rum inſolentia, an Nuntius ſuam eſſet dicturus
Orationē; ſed Granuellano pro Lutheranis pro-
mittente, decretū fuit, vt ad captandos Pontificio-
rum animos, eis oſtendendo Pontificis deſide-
Franciſc. Belcar. Ep. Meten. libr. 22. n.48.
rium ergà concordiam, etiam ipſe oraret. Die
igitur vigeſima quinta Nouembris Granuellanus
,, [Orationem habuit, qua Cæſaris, Ferdi-
,, nandique abſentiam excuſauit, quam verò,
,, vterq; omnium Imperij Ordinum conſenſum,
,, præſertim in cauſa Religionis, exoptent, multis
,, verbis explicauit, quot quantęque ex diſſidijs
,, calamitates acciderint, quę porrò impendeant,
,, addidit: Vt modeſtè in vnum conſenſum re-
,, deant, nec ſua pertinacia, vetera diſſidia con-
,, tinuent, orauit: id enim Deo in primis, deindè
,, Cęſari, Ferdinandoque fore gratiſſimum, vni-
,, uerſę autem Germanię omni ex parte ſalutare.
,, Poſtridiè de Scribis, qui ſingula exciperent
,, actum eſt: vtrinque bini delecti fuerunt.
,, 59 VI. Idus Decembris Thomas Campe-
,, gius Feltrenſis Pontifex, Pontificius Legatus
,, orationem habuit de pace Chriſtianis omni-
,, bus, Germanis autem in primis neceſſariam,
,, quorum ceruicibus Turcę immineant, pro-
,, loquutus, Germanięque vicem miſeratus, Pau-
,, lum Pontificem omnia tentaſſe, vt huic malo
,, mederetur, Concilium Vicentiam indixiſſe de-
,, clarauit, vbi nulli, aut rari conuenerint. Cę-
,, ſarem quoque Vvormatianū hoc colloquium
,, inſtituiſſe, Ratisbonenſis conuentus, vbi Cę-
,, ſar aderit, veluti quoddam pręludium: ſe de
,, Pontificis mandato, Cęſariſque conſenſu ac-
,, ceſſiſſe, precari, vt vnam concordiam, verum
,, Chriſtianorum ſcopum ſibi proponant, Pau-
,, lum quidem, ſi quid in ea re pręſtare poſſit, ſe-
,, dulò, vt omnibus ſatisfaciat, laboraturum.]
Addit Belcarius, Principes, qui, vt huic collo-
quio pręeſſent, decreti fuerant, edixiſſe, ne acta
colloquij, niſi cum deſignatis ad illud communi-
carentur, neuè diuulgarentur, priuſquam referren-
tur ad Cęſarem, ac de Proteſtantium doctrinæ
capitibus; de iuriſiurandi formula, de colloquuto-
rum numero, & ſuffragiorum ratione, longam
altercationem fuiſſe, nulloque modo Proteſtantes
Conuentus Vormatienſis, ſine fructu diſſoluitur. *Ang. Maſſarel. in Diar. m.s. Arch. Vat. ſig. n. 3190. p.207. Paulus Iouius lib.39. Io. Cocl. in act. Luth.*
à ſuis opinionibus diſcedere ſtatuiſſe, reiectam-
que diſceptationem ad Ratisbonenſes cœtus,
quod Angelus Maſſarellus confirmat his verbis.
,, Et quoniam in dicto Vvormatienſi conuen-
,, tu, nihil à colloquutoribus concludendum fue-
,, rat, omnia ad Imperialem Ratisbonenſem
,, Dietam, quam ad VI. diem Ianuarij MDXLI.
,, celebrandam Cæſar indixerat, remiſſa ſunt.
Ita ex hoc colloquio Vvormatienſi non alij fru-
ctus decerpi potuere, quàm quod Philippus Me-
lancthon, & Bucerus Hęreſiarchæ, tanquam Hę-
reſeos cymbala, tinnitu impio, audientium aures
infecerunt, non enim, vt ad bonā frugem redirent,
poſcebant colloquia. ſed vt eloquentiam vendita-
rent, famamque apud ſuos colligerent, quarè
Surius in comment.
mox editis peſtiferis libellis, acta euulgarunt, vt
refert Ioannes Cochlęus, qui pręcipua actorum
Vvormatienſium capita perſtringit.
,, Poſt longam ſanè tractationem cum Do-
,, minis Pręſidentibus habitam; duo diſcepta-
,, uerunt de Peccato originali collocutores, D.
,, Ioannnes Eckius, & Magiſter Philippus Me-
,, lancthon, de quo quidem Articulo diſpu-
,, tandi non feciſſent finem, niſi Cæſaris Com-
,, miſſarius Illuſtris Dominus de Granuella;
,, qui mox abiturus erat, delectum feciſſet, ac
,, binos ex vtraque parte conſtituiſſet, qui eum
,, Articulum in quatuor puncta redactū vtcum-
,, que concordarunt, de reliquis autem nihil
,, agi ibi potuit.] Non erant nimirum ad con-
Paul. Iouius lib.39.
cordiam comparati Lutherani, cùm inani expe-
ctatione Cæſarem deluderent, ne armis, eorum
pertinaciam frangeret, quo verò aſtu viſi ſint aſ-
ſentiri Catholicis in controuerſia de Peccato ori-
,, ginali (Iouius illuſtrat.) Iam de Peccato ori-
,, ginali Proteſtantes ſe cedere fatebantur, vtpo-
,, tè, qui aſtuto conſilio, cùm dociles, tùm veræ
,, doctrinæ cupidi exiſtimari cupiebant, vt con-
,, ceptam infamiam obſtinatæ diſſenſionis effu-
,, gerent, & tùm demùm in reliqua veterum
,, ſanctionum capita ad conuellendam Romani
,, Pontificis auctoritatem ſæuiùs, atque liberiùs
,, graſſarentur, ſi in re nequaquam leui, à priore
,, ſententia diſceſſiſſent, ſed eam alternæ diſpu-
,, tationis contentionem Granuellius, quaſi iam
,, bonæ ſpei plenus, qui aliquid pio pacificato-
,, re non indignum conſequutus videretur, ad
,, Ratisbonenſem conuentum reiecit.]
60 His inanibus colloquijs Cæſarem malè
tempus abſumpſiſſe à Lutheranis illuſum, & ma-
ximarum rerum gerendarum occaſiones amiſiſſe
proximo anno viſuri ſumus. Ex his verò latiùs
Colloquia cum Hæreticis ſemper in crementa Hæreſibus dedere.
diffundendæ hæreſeos anſam captarunt Nouato-
res, ac ſcripta calumnijs in Catholicos referta
,, ſparſere, quas Surius ita refellit. [Aiunt, Ca-
,, tholicos magna crudelitate graſſari in homi-
,, nes innocentes, ijs verbis Imperatorem, Regem
,, Franciæ, multoſque alios Catholicos Princi-
Surius in Comment. hoc anno.
,, pes, obliquę crudelitatis inſimulant, propte-
,, reà quòd de Hæreticis ſupplicium ſumerent,
Calūniis, quas Hæretici Catholicis opponebāt, Surius reſpondit
,, quas ipſi vocant homines innocentes, & ta-
,, men etiam Proteſtantes ſeuerè animaduertę-
,, bant, haud dubiè inſtigati ab iſtis in Sacra-
,, mentarios, & Anabaptiſtas, qui ſe non minùs,
,, atque Lutherani innocentes iactitabant. Quæ
,, verò illa innocentia eſt, homines à Chriſti cor-
,, pore, quod eſt Catholica Eccleſia abſtrahere,
,, & in peſtilentiſſimos errores inducere, quos
,, neceſſe eſt, non aliud, quàm ipſam mortem
,, ſempiternam conſequi? Latrones atroci ple-
,, ctuntur ſupplicio, quòd corpora iugulent, &
,, iſti animarum parricidæ, tanquam innoxij
,, nullas tantæ immanitatis pœnas dabunt.
,, Aiunt ſe in ſuſpicionem vocari, quaſi non
,, emendationem Eccleſiæ, ſed commoda ſolùm
,, ſua ſpectent, & has calumnias longè, latèque
,, diſſeminari, quo vera Religio, & ipſi in odium
,, adducantur? Quis hic non videat iſtorum im-
,, pudentiam? Si Eccleſiæ emendationem ſpe-
,, ctabant, cur non manſerunt in ſuis cœnobijs?
,, Cur tot iam olim damnatos errores ab Inferis
,, excitarunt? Cur Germaniam fœdiſſimis Reli-
,, gionis diſſidijs horrendum in modum diſtra-
,, xerunt, & has tantas errorum tenebras, au-
,, dent vocare puram doctrinam, audent dicere
ſe

Digitized by Google

,, ſe filij Dei, nomen, & Euangelium profiteri?
,, (Et infrà) Iam verò quantam habet vanitatem,
,, & impudentiam, quod aiunt, in his literis ſe
,, nihil contra veteris Eccleſiæ formulam docere,
,, cùm certiſſimum ſit, & à noſtris abundè oſten-
,, ſum, eos pro Euangelio, & Dei verbo homini-
,, bus, nihil ferè obtrudere aliud, quàm craſſiſ-
,, ſimos, & iam olim damnatos errores: & ne
,, parum ſit, tàm ſcelerate eſſe mentitos adijciunt
,, mox aliud, tàm inſolens, & prodigioſum
,, mendacium, vt non ſtylo, ſed Magiſtratus
,, ſceptro, & ſeuera animaduerſione vindican-
,, dum ſit. De Pœnitentia (inquiunt) docebatur
,, frigidè, & perplexè; de Gratia per Chriſtum
,, accepta, de condonatione Peccatorum, ne
,, verbum quidem. In re tàm aperta, quàm ipſa
,, lux meridiana palàm coarguit, quid poſſumus
,, aliud, quàm & iſtorum deploratam malitiam,
,, & illis fidem commodantium dolere cœcita-
,, tem? Quis verò poſſit mederi hominibus, qui
,, tam luculenter imponi ſinunt? Legantur vel
,, ſoli Doctorum Scholaſticorum libri, & penè
,, vſque ad faſtidium comperientur de Chriſti
,, gratia, & peccatorum remiſſione dixiſſe. Non
,, ergò iſti quadam animi imbecillitate, aut
,, ignoratione, ſed obſtinata, & deplorata mali-
,, tia hæc, & id genus alia multa in miſerorum
,, certiſſimam perniciem confingunt. (Addidere
,, in literis ad Granuellanum.) Proteſtantes non
,, defuturos colloquio, actioni conciliationis,
,, ſed ita, vt Scriptura duce verum exquiratur, &
,, Chriſtus ſolus pro Iudice agnoſcatur, quam
,, cantilenam illi belliſſimi Theologi perpetuò
,, cantillant, quaſi non eadem voce, & multi alij
,, ſuperiorum temporum vſi ſint. Sed aduertat
,, dolum, Lector, volunt Scripturam valere, ſed
,, itaut penès ipſos ſit facultas eam interpretan-
,, di. Quæ verò tàm impia poſſit extare hæreſis,
,, quæ non libenter hac ratione Scripturam ſo-
,, lam Iudicem patiatur. O nimium ſimplices
,, Chriſtianorum animos, qui hanc verſutorum
,, hominum vafritiem non aduertetunt! Non eſt
,, nobis controuerſia cum illis de Scripturis, ſed
,, de ſenſu Scripturarum, hanc illi volunt pete-
,, re è ſuis parum ſanis cerebris, nos illum peten-
,, dum eſſe dicimus ex perpetuo Catholicæ Ec-
,, cleſiæ conſenſu: verùm hoc illi prorsùs refu-
,, giunt, quia ſciunt dogmata, & priuatas, fal-
,, ſaſque opiniones ſuas, ab hoc publico totius
,, Orbis Chriſtiani conſenſu diſcrepare. Interim
,, Scripturas crepant, apud imperitos, cùm docti
,, facilè intelligunt, tam nihil pro illis facere
,, germanum Scripturæ ſenſum, quàm nihil ſuſ-
,, fragatur mendacio veritas, & qui tandem fieri
,, poſſit, vt bona fide ad Scripturas prouocent,
,, cùm ipſam ſuam confeſſionem Auguſtanam,
,, pleraque dogmata ſua non ſemel mutarint.
,, Poteſt ne verum eſſe, quod tam varium eſt? aut
,, poteſt cum tanta inconſtantia vllum habere
,, commercium incommutabilis Scripturæ Di-
,, uinæ veritas?

Conati ſunt Proteſtantes Gallorum Regem officioſis literis delinire, conciliareque ſibi aduerſus Cæſarem, pertentarunt etiam Henricum Angliæ Regem ſibi coniungere; ſed is ipſos etiam arguit, non rectè in pluribus de fide ſentire. Cùm verò Ratisbonæ conuentus proximo anno cogendus eſſet, pro ventilandis controuerſijs, Ioannes Coehlæus nonnulla opuſcula edidit pro illuſtranda fidei Catholicæ puritate, vt ipſe memorat his verbis: *Sur. in com ment. hoc anno.*

,, Quoniam alius conuentus à Cæſare indictus
,, erat Ratisbonæ celebrandus, in quo per aliud *Io. Cocl.*
,, colloquium de Religione agendum erat, Co-
,, chlæus Moguntiæ breuem edidit libellum, &
,, Latinè, & Germanicè in ſeptimum Auguſtanæ
,, confeſſionis Articulum de vera Eccleſia; vbi
,, oſtendit eam non eſſe apud Lutheranos, ſed
,, apud Catholicos, ex eo enim Articulo tota
,, Religionis controuerſia pendere videtur. Edi-
,, dit & eum libellum ibidem, quem inſcripſerat
,, De Ordinatione Epiſcoporum, & Presbyte-
,, rorum, & de Euchariſtiæ conſecratione ante-
,, quam abiret Ratisbonam.

61 Perturbari cœpta eſt, ac fluctuare in Hungaria Chriſtiana res ob inopinatam Ioannis Hungariæ Regis mortem, adeò vtcùm ſuperiore anno ob pacem inter eum, ac Ferdinandum confectam Hungarici Regni res refloreſcere viderentur, demùm accepto hoc vulnere, ob enata diffidia, adeò concidere, vt ea Hungariæ pars, quæ Ioanni parebat, Turcica ſeruitute oppreſſa fuerit. Extulerat ſigna Ioannes Rex aduerſus Maylatum Tranſyluaniæ Præfectum rebellem; nondum confirmata ex recenti morbo tenui, & imbecilla valetudine; cùmque editi in lucem filij ex Iſabella Sigiſmundi Regis Poloniæ filia lætus Nuntius in caſtra veniſſet, & vnà cum Proceribus publicam de ſuſcepto Regni hærede lætitiam Regali conuiuio celebraret, infirmam valetudinem iniquis poculis obruit, febrique reuocata, breui interijt, cùm prius filium teſtamento hæredem Regni renuntiaſſet, Georgiumque Epiſcopum Varadienſem, ac Petrum Vicchium reliquiſſet, Proceresque eſſet obteſtatus per Hungarici nominis antiquum decus, ne externæ gentis Regem in Hungaria imperare paterentur: quo ſupremæ voluntatis decreto fœdus cum Ferdinando Rege percuſſum violauit, in tabulis enim conſcripti, obſignatique fœderis, disertè fuerat appoſitum, vt ſi Ioannes vita excederet prior, Ferdinandus totius Hungariæ Imperio potiretur, cui pactioni plures Principes ſubſcripſerant, vt Hungaria in priſtinum decus, amplitudinemque reſtitueretur, ea tamen pactio in arcanis habita fuerat, ac ſuppreſſa, ne Solymannus ex ea offenderetur. Ioanne autem Rege extincto, Hungari ſuæ ſalutis, nominiſque Chriſtiani immemores, ſtare fœderi detrectarunt, ac miſerè Ioannem Exechium Quinqueclesienſem Epiſcopum, & Stephanum Verbetium Oratores, cum ampliſſimis muneribus ad Solymannum, vt Ioannis Hæredem Stephanum, cuius capiti ſolemni ritu Coronam auream D. Stephani primi olim Hungarorum Regis impoſuere, in clientelam acciperet, cuius rei ſama, cùm ad Pontificem affluxiſſet, ad auertenda impendentia pericula, cum Cardinalibus varia conſilia inijt, vt referunt Acta Conſiſtorialia.

Paul. Iouius lib. 39 Iſthuanfy.

Sur. in comment. hoc anno.

Io. Hungariæ Regis morte Regnū illud perturbatur.

,, XXIV. Nouembr. Cùm Sanctitas Sua vide-
,, ret inter Principes Chriſtianos pacem perfici
,, non potuiſſe, tametſi de eodem Sanctitas Sua,
,, & coram, & crebris Legationibus, partim ad
,, Cæſarem, partim ad Chriſtianam Maieſtatem
,, paterna charitate tentauerit. Cùmque ex bel-
,, lo in Hungaria poſt mortem Ioannis Hungariæ
,, Regis, inter Sereniſſimum Ferdinandum Re-
,, gem, & Reginam à dicto Ioanne relictam or-
,, to, maximè timendum eſſe iudicaret, ne futuro
,, anno à Turcis, Terra, Marique res Chriſtianæ,
,, vſque adeò in Italia inuaderentur, præſertim
,, renouata pace inter Illuſtriſſimum Dominium
,, Venetorum, & Tyrannum Turcarum, & Ger-
maniæ

Alex. Farneſ. Car. in Act. Conſiſtor. n. Card. Spad ſig. n. 133 pag. 393

,, maniæ Religionis diſſidio ardente, maturè oc- ,, currendum, & anteuertendum, eſt arbitratus, ,, prouiſiones faciendas propoſuit.] Fuere ex variæ conficiendæ pecuniæ rationes pro ſtipendijs Militum comparandis. Ad coniungendos etiam mutuo fœdere Hungaros, literas dedit ad Hungariæ Præſules, quibus damnauit eorum conſilium, qui puerum hæredem Turcicæ clientelæ committendum ſenſerant, monuit præſentem caſum, iam ante præuiſum fuiſſe, atque ex fœderis legibus diremptam controuerſiam, cauerent, ne Græcorum exemplo Turcas excirent in auxilium, eandemque demùm, ac illi calamitatem paterentur.

Archiepiſcopo Strigonienſi.

Ibid. lib. bren. n. 6. pag. 78.

62 Venerabilis Frater ſalutem. Audito per Nos obitu claræ memoriæ Ioannis Regis, ſanè præter dolorem ex morte Chriſtiani Principis ſuſceptum à nobis, non parum etiam perturbati fuimus, quod veriti ſumus ex proximis iſtius Regni eladibus, ne quid ea res non ſolùm vobis, ſed etiam cæteræ Chriſtianitati periculi afferret, neuè aliqui iſtic motus, in his tantis Chriſtianorum perturbationibus, nunc orirentur; id autem eò magis timere cogimur, quòd intelleximus (id quod cupimus omninò eſſe falſum) profectos iam iſtinc eſſe Oratores publicos ad Turcarum Tyrannum, qui cum eo agant, tributumque polliceantur, vt is relictum filium Ioannis Regis in ſuam defenſionem ſuſcipiat, & in eo ſtatu, quo Pater eius fuit, remanere ſinat, Gubernatore Regni interim conſtituto. Qua quidem re nihil potuit nobis accidere acerbiùs, cùm enim iſtud Regnum ex diſcordijs veſtris anteà afflictum, ac lacerum, poſtea ex pace, inter eundem Ioannem, & chariſſimum in Chriſto filium noſtrum Ferdinandum Romanorum Regem inita, recreatum videremus, bonaque ſpe duceremur, eandem pacem omni ſtudio à vobis, qui præſertim in ea interueniſſetis, eſſe conſeruandam: cùm præcipuè ſicut à fide dignis relatum nobis eſt, hic ipſe caſus fuerit ante in dicta pace præuiſus, ac deciſus, quid audiri potuit veſtro nomine indigniùs, quàm pace turbata, ſpretiſque fœderibus, tùm nouis, tùm priſcis, etiam ab hoſte Chriſti auxilium petere, eidemque hoſti viam patentiorem ad cæteram Chriſtianitatis aperire, & Hungariam Turcis facere vectigalem? ſed Nos, vt diximus, falſa hæc eſſe cupimus, & ſperamus, non enim modò de Prælato inſigni, qualis tua fraternitas eſt, ſed ne de Chriſtiano quidem homine facilè credi poſſunt, cùm impietatem multis modis contineant. Quiduis certè pati, ac ſubire ſatiùs fuiſſet, quàm ad hæc confugere, licèt igitur à fraternitate Tua nihil expectare debeamus, quod indignum ea ſit, tamen cùm iſtius Regni, quod etiam antemurale cæteræ Chriſtianitatis eſt, ſalute tantùm ſimus ſollieiti, quantùm noſtri officij ratio, noſtrorumq; Prædeceſſorum conſuetudo, ac noſter ergà vos amor poſtulat, fraternitatem Tuam cum affectu, omnique inſtantia hortandam duximus, & pro bono iſtius Regni, omniumque Chriſtianorum vniuerſali, monemus, & vrgemus, vt pro tua virili, pacem in iſto Regno omni tuo ſtudio, & opera conſeruare, paciſque fœdera tueri cures, tibi nihilominus in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub noſtræ indignationis pœna præcipientes, vt omnium hoſtium Chriſti conſortium tanto detrimento à vobis expetitum, ab eodem Regno penitùs excludas, ne belli cauſis, & ſeminibus inter vos renatis, atque ex veſtra, quod Deus auertat, diſcordia, noua occaſio Turcis præbeatur, iſtius Regni ad extremum interitum deducendi, ac ſibi tandem ſubijciendi, ſicut in Græcia fecerunt, cuius miſerabile exemplũ ante oculos vobis ſit: in hoc fraternitas Tua rem pietate, prudentia, ac perſona tua dignam, & Nobis, qui nihil aliud, quàm iſtius Regni ſalutem, & communem ſecuritatem ex hoc petimus, faciet valdè gratam. *Datum Romæ apud S. Marcum III. Octobris MDXL. Anno VI.*

63 Conceptæ ſunt eadem verborum formula literæ ad Varadienſem, Agrienſem, Quinqueccleſienſem, Tranſyluanumque Epiſcopos, tum alios ſeptem Prælatos, ſiuè Abbates: contempſere ij infęliciter Pontificis monita, ac vnà cum Proceribus, ſpecie tuendi Hungarici nominis, Chriſtianæ fidei cauſam prodidere, ac tandem poſt grauiora bella, Turcicæ ſeruitutis infame, & crudele iugum ſubierunt, vt ſuo loco dicetur. Intereà Ferdinandus, cùm miſſo Oratore Reginam Viduam de fœderis legibus certiorem feciſſet, atque ampliſſimos illi redditus, atque filio Septuſianam Prouinciam ſponderet, ſi Regni poſſeſſionem reſtitueret, illaque Sigiſmundum Patrem arbitrum conſtitueret, adderetque non futurum honeſtum Ferdinando Viduam lacrymis conſumptam, puerumque vagientem in cunis, bello obruere. Rem conficiendam celeritate ratus, auxilio Cæſaris exercitum immiſit, Vicegradum impetu cæpit, Peſtum, Vaciamq; ſine vulnere in poteſtatem redegit, plures Hungaros Proceres, ſibi cõciliauit, Albam regalem obtinuit, Budamque obſedit, Turcæ verò à Regina in auxilium exciti fuere, vt proximo anno dicetur. Eò verò liberiùs armorum molem vertere in Hungaros potuere, quod Veneti, cum ijs fœdus inſtauraſſent, de quo VII. Iunij Pontifex in Senatu Cardinalium verba fecit.

Paul. Iou. lib. 39.

Ferdinandus contra Hungaros bellum mouet.

Alex. Farneſ. Card. in Actis Conſiſt.

64 In Anglia Henricus Rex, cùm iam ante omnium Monaſteriorum opes, ac cenſus expilaſſet, in eam egeſtatem clariſſimo diuinæ in eum, ac ſuorum impia ſacrilegia vindictæ exemplo lapſus eſt, vt ad eam leuandam pluſquam, ac fermè mediam tertiam bonorum partem ab Anglis omnibus abraſerit, atque omnia Equeſtris Ordinis Rhodij vectigalia fiſco addixerit, tanto vero odio pios eſt inſectatus, vt Vilſonum Virum primarium, & Sampſonem Epiſcopum Cicestrenſem ea ſola de cauſa in carcerem coniecerit, quòd eleemoſynam erogaſſent in quoſdam pauperes in cuſtodijs, propter negatum Eccleſiaſticum Regis Primatum fictitium detentos; pariterque Richardum Farmerum bonis omnibus exuerit, perpetuò damnarit carcere, quod liberalitate pios cõplexus eſſet; Ioannem Neuellum ob cultam fidem Catholicam, & popularem gratiam morte affecerit, tùm ad habenas liberiores laxandas, tyrannidi, legem iniquiſſimam tulerit, vt ſi quis abſens, atque in dicta cauſa læſæ Maieſtatis damnaretur, non minus rectè damnatus eſſet, quàm ſi Duodecimuirali iudicio (apud Anglos ſolenni) lata in eum fuiſſet ſententia. Væſanæ legis ſuaſor Cromuelus fuit, omnium ſcelerum adminiſter, idemque eius legis vim primus ſenſit, atque ab Ordinibus Regni hæreſeos, perduellio, vitio repetundarum, furtorum, homicidiorumque damnatus eſt, affectuſque capitali ſupplicio, nulla illi purgandi ſui permiſſa poteſtate: mirabantur Populi, Henrici Vicarium in cœleſtibus, ad Inferos emandatum. ,, Omnibus denique in ore fuit. [Vidimus im- ,, pium ſuperexaltatum, & eleuatum, ſicut ce- ,, dros Libani, & tranſiuimus, & ecce non erat,

Nicol. Sander. libr. 1.

Henricus VIII. Angliæ Rex ſæuit in Anglos.

& quę-

,, & quæſiuimus eum, & ecce non eſt inuentus locus eius.] Diſcant mortales flagitio quæſitam Principum gratiam ſæpè in odium verti, & improbam fęlicitatem in carnificinam deſinere.

Sublato Cromuelo, non deſtitit Henricus in Catholicos ſæuire, & Luciferi in terris Vicarium agere, dum Chriſti Vicarium ſe venditabat: ad tertium enim Kal. Auguſti tres Theologos Doctores Catholicos morte affecit, quos vt ignominia grauiore pertereret, totidem Zuingliana hæreſi infamibus Presbyteris Apoſtatis coniunxit,

Sander. lib. 1.

,, vt narrat Sanderus. [Henricus quamquam
,, iam non ſolùm à Bolenis, Cromuelo, cæteraq;
,, domeſticorum peſte, verùm etiam ab Anna
,, Cliuenſi, Principumque Germanorum neceſ-
,, ſitudine liberatus, in amicitiam Cæſaris pro-
,, pendere inciperet, vxoremque nouam ex Ca-
,, tholica ſatis familia duxiſſet, pro ſumma ta-
,, men naturæ ſuæ ſuperbiſſima infelicitate, qua
,, nunquam videri voluit erraſſe, aut cuiuſquam
,, conſilium, magis quàm ſuum ſequutus eſſet,
,, ſtatuit, cœptam in Catholicos crudelitatem
,, proſequi, vndè ad tertium Kal. Auguſti, tres
,, Viri Catholici, Theologique Doctores, Tho-
,, mas Abelus, Edouardus Pouellus, & Richar-
,, dus Ferherſtonus, eò quod Sereniſſimæ Ca-
,, tharinæ Reginæ cauſam olim defendiſſent, &
,, nunc Regis poteſtatem Pontificiam nō agno-
,, ſcerent, extremo ſupplicio affecti fuerunt: quo
,, etiam ipſo die tres Hæretici Zuingliani, Bar-
,, nus, Gerardus, & Hieronymus perditi Presby-
,, teri, ob hæreſim Zuinglij mortem obierunt; fa-
,, ctum eſt autem Henrici iuſſu in maiorem Reli-
,, gionis contemptum, vt bini, & bini vimineis
,, cratibus innexi, per plateas ad locum ſuppli-
,, cij traherentur ſic, vt ſinguli Catholici, cum
,, ſingulis Hæreticis in eadem crate coniunge-
,, rentur, quod Dei Seruis ipſa morte grauiùs,
,, & intolerabiliùs videbatur. Cùm autem Pala-
,, tinus quidam ex Henrici Aula, hos ſic ad mor-
,, tem duci cerneret, aliumque ab alio ſe auerten-
,, tem, vultuq; & voce, conſortium deteſtantem,
,, petijt, quænam cuique cauſa mortis eſſet, cùm-
,, que accepiſſet, alios ob Religionem Catholi-
,, cam defenſam, alios ob eandem impugnatam
,, morti eſſe adiudicatos: ne, inquit, in poſterum
,, ego Regiæ Religionis ero, hoc eſt nullius.
,, Quarto autem nonas Auguſti Laurentius
,, Cochlus Prior Cœnobij Dancaſtrenſis: vnà
,, cum tribus Monachis, & duobus Laicis Ægy-
,, dio Horno, & Clemente Philpotto, quod nol-
,, lent Ecclesiaſticum terreni Regis Primatum
,, iuratò confiteri, excluſi è terris, ad cœleſtem
,, æterni Regis gloriam tranſmiſſi ſunt.

65 Hoc anno Pontifex ad perpoliendos Cleri mores intentus, cœptam iam ante diſciplinæ Eccleſiaſticæ reſtituendæ actionem prouexit, vſuſque præſtantiſſimorum Antiſtitum in ea re opera, Epiſcopum Veronenſem exciuit his literis.

Epiſcopo Veronenſi, &c.

Paul III. lib. breu. an. 6. pag. 141.

Tuam probitatem, diligentiam, ac fidem, temporibus fęlicis recordationis Leonis X. & Clementis VII. Prædeceſſorum Noſtrorum agnouimus, & quantus in agendis rebus eſſes, cum admiratione perſpeximus. (Et infrà.) Et vocatus ad nos pro reformatione morum, & poſteà in vlteriorem Germaniam pro rebus grauiſſimis miſſus, vtrobique tua virtute nobis certiùs explorata; maius tui deſiderium accendiſſes, iam tandem Frater Venerabilis eſſe noſter debes, etſi nunquam non fuiſti noſter, ſed quem vſum tuæ probitatis in tua particulari Eccleſia cepimus, concedat iam nobis illa, vt eundem pro vniuerſali Eccleſia hoc tempore capiamus, in qua ſanè multò ampliores campi ſe tibi offerent, in quibus tua virtus eluceat, & exerceatur: quamobrem cùm reformationem ipſam, quam cùm apud nos eſſes, inchoauimus, nunc proſequamur, & concedente Domino perficere intendamus, tuaque in hoc integritas, grauitas, & prudentia, magno nobis vſui, præſertim in re iam tibi agnita, eſſe poſſit, hortamur te, tibique in virtute ſanctæ obedientiæ iniungimus, vt quàm primùm poteris, cum tuo alioqui commodo ad nos venire matures, &c. *Datum Romæ XXVII. Aprilis MDXL. Anno VI.*

Reformationi incumbit Paulus.

De nauato ſtudio hoc anno à Paulo pro inſtauranda diſciplina Chriſtiana hæc referunt Acta Conſiſtorialia.

Acta Consist. sig. 133. p. 36.

,, VI. Auguſti fuit Conſiſtorium. Sanctitas
,, Sua deputauit Reuerendiſſimos DD. meos ſu-
,, per reformatione, videlicet pro Camera Apo-
,, ſtolica, & Tribunali Vrbis, RR. DD. Ioannem
,, Dominicum Epiſcopum Oſtienſem Decanum,
,, Ghinutium, & Polum pro Rota, & Cęſarinum
,, de Monte, & Guidiccionum pro Cancellaria
,, Apoſtolica, Grimanum, Brunduſinum, & Ru-
,, dolphum, pro Pœnitentiaria, Contarenum,
,, Sancti Sixti, & Marcellum Cardinalem, vt in-
,, uigilent, & curent ea, quæ circa reformatio-
,, nem concluſa ſunt, & ſancita inuiolabiliter
,, obſeruentur, &, vbi opus fuerit, Suæ Sanctitati
,, referant.

Addunt eadem Acta, flagitante Luſitano Rege inſignitam fuiſſe proximo menſe Elborenſem Eccleſiam Archiepiſcopali dignitate.

Al exta. Vat. Acta Consistor. in Car. Spa. sig. 133. p. 388.

,, XXIV. Septembr. MDXL. S.D.N. diſmem-
,, brauit Eccleſiam Elborenſem, olim Suffraga-
,, neam Eccleſiæ Metropolitanæ Vlixbonenſis
,, vacantem per obitum Alphonſi Car. Portugal-
,, liæ; & erexit in Metropolitanam, cui fuerunt
,, aſſignatæ pro Suffraganeis, Syluenſis, & Sep-
,, tenſis Eccleſiæ, & Sanctitas Sua tranſtulit Re-
,, uerendiſſimum Henricum Infantem Portu-
,, galliæ à Bracharenſi ad dictam Elborenſem.

66 Adductus etiam eiuſdem Ioannis Luſitani Regis precibus, qui vnà cum Imperio Religionem Chriſti propagare ambiebat, Paulus miſit in Indias Franciſcum Xauerium Legatum Apoſtolicum ad Barbaras Gentes à Dæmonum ſeruitute ad Chriſti cultum traducendas, qui munere Apoſtolico, adeò ſtrenuè functus eſt, vt Indiarum Apoſtoli nomen retulerit, innumeriſque miraculis clarus, Sanctorum faſtos auxerit. Quantam verò demiſſionem, cum accepta dignitate coniunxerit, memorat Turſellinus in eius vita. Profecturus in Indiam Pontificem adijt, pedes de more oſculaturus fauſta ab eo precatione luſtrandus, certaſque ab eo Indulgentias petiturus, à quo humaniter exceptus, hæc fermè verba audi-

Horatius Turſellinus in vita S. Franciſci Xauerij lib. 1.

,, uit. [Ingentes Diuinæ Benignitati grates
,, ago, habeoque, quòd me Pontifice reuerſura
,, ſit in Indiam fides, quæ ab Apoſtolis olim
,, introducta, paulatim barbaris illarū gentium
,, ceſſerat moribus: tu verò non modo noſtra
,, auctoritate, ſed etiam Dei, cuius perſonam
,, gerimus, impulſu excitatus, pari animi ma-
,, gnitudine tantā capeſſe prouinciam, memor,
,, te, in Indiam per homines vocari à Deo, quis
,, vocet, non qui ſis, tecum reputa. Memento te
,, àb illo vocari, qui vocat ea, quæ non ſunt tan-
quam

S. Franciſcus Xauerius in Indiam mittitur.

,, quàm ea quæ ſunt. Neque enim tam idoneos
,, ad opus quærit, quàm ipſe deligendo facit
,, quemcumque elegerit, huic & animorum ſug-
,, gerit, & virium ſatis.]

Ad propagandum verò maiori auctoritate Euangelium Paulus Franciſcum Xauerium Legati Apoſtolici in Indijs Orientalibus, alijſque Gentilium Regnis dignitate ornauit, de quo diploma Maſcareniæ Regis Luſitani Oratori deferendum Regi tradidit, vt Rex, ſi ita ipſi viſum eſſet, traderet, cùm Olyſſipponem perueniſſet. Itaque Franciſcus vix tantulo accepto ſpatio, quantum conſalutandis amicis ſarciendæque attritæ tunicæ ſatis eſſet, poſtero die Regio cum Legato Roma diſceſſit, nihil præter Breuiarium ſecum ferens. In itinere cunctis officiosè demerendis inſiſtebat, minimis, abiectiſque in victu, cultuque contentus, imbecilles omni obſequio fouebat, quieſcentibus noctu famulis ipſe iumentis operam dabat; omneſque, qui in comitatu Legati erant, monitis, exemplis, ac frequenti Sacramentorum pabulo meliores quotidie reddere ſtudebat. Ex huiuſmodi autem pietate adiudicatum eſt, vt cùm tres amplius menſes magnas inter difficultates itinerum conſumpti ſint, nullus prorsùs ex numeroſo illo comitatu non incolumis Olyſſipponem attigerit. Hic ſalutato Ioanne Rege, ac repudiato domicilio, Legato Apoſtolico digno, ab eodem Rege ei deſtinato, cum Paulo Camerte ad noſocomium ſe contulit, vt ægrorum corporibus deſeruiret, eorumque animas in Cœlum proueheret. Deinde idoneo profectionis Indicæ tempore appetente, à Rege, qui virtutum eius exempla ſummoperè admirabatur, Pontificium diploma, quo Legatus Apoſtolicus cum ampliſſima poteſtate in India conſtituebatur, ſuſcepit; atque hoc anno VI. Idus Aprilis è Luſitania in Indiam ſoluens, Goam ſequenti anno Pridie Nonas Maij applicuit: cùm in Soccotora Inſula priùs Inſulanos, nomine non autem re, Chriſtianos Chriſtianis ſacris excoluiſſet: Verùm de hoc Apoſtolico, præclariſſimoque noui Orbis Præcone ſæpiùs ſuauiſſima mentio recurret.

67 Hoc eodem anno Paulus III. qui, vti ſuprà innuimus, Societatis Ieſu fundandæ negotium tribus Cardinalibus commiſerat, Societatem ipſam Religionem, & Societati inditum nomen quinto Kal. Octobris publicis literis declarauit, confirmauitque. Continetur in eo diplomate ſupplex Libellus Sanctorum Ignatij, & Franciſci Xauerij, aliorumque octo ſociorum porrectus Pontifici, in quo hæc verba miram pietatis fragrantiam ſpirantia extant: [Firmi-
,, ter profitemur omnes Chriſti fideles Romano
,, Pontifici tanquam capiti ac Ieſu Chriſti vica-
,, rio ſubeſſe, ad maiorem tamen noſtræ Socie-
,, tatis humilitatem ac perfectam vniuſcuiuſque
,, mortificationem, & voluntatum noſtrarum
,, abnegationem ſummopere conducere iudica-
,, uimus ſingulos nos vltra illud commune vin-
,, culum ſpeciali voto adſtringi: ita vt quid-
,, quid modernus, & alij Romani Pontifices pro
,, tempore exiſtentes iuſſerint ad profectum ani-
,, marum, & fidei propagationem pertinens,
,, & ad quaſcumque Prouincias nos mittere vo-
,, luerit, ſine vlla tergiuerſatione aut excuſatio-
,, ne, illico, quantum in nobis fuerit, exequi te-
,, neamur, ſiuè miſerit nos ad Turcas, ſiuè ad
,, quoſcumque alios infideles, etiam in partibus,
,, quas Indias vocant, exiſtentes, ſiuè ad quoſ-
,, cumque Hæreticos, ſeu Schiſmaticos, ſeù etiam
,, ad quoſuis fideles.] Ornarunt verba operibus,
vt hæreſi & idololatriæ bellum indixiſſe viſi ſint.

IESV CHRISTI

Anno 1541.

PAVLI III. Anno 8. CAROLI V. ROMAN. IMP. Anno 23.

1 INeunte Anno humanæ ſalutis milleſimo quingenteſimo quadrageſimo primo Indictione decima quarta, decretus eſt Legatus in Germaniam Gaſpar Cardinalis Contarenus ad Lutheranos in gremium Eccleſiæ reuocandos, cùm Cæſar ad id Regia ſtudia polliceretur. Nam Imperator, qui ad Wormatienſe colloquium Nuntium Pontificium, non autem Legatum exoptarat, nunc ad Dietam Ratisbonenſem Pontificij è latere Legati præſentiam magis opportunam iudicauit. Porrò Contarenus, qui Cęſari valdè gratus erat, etiam poſt pacem à Venetis cum Turcis ſancitam, & qua ratione cum Germanis agendum eſſet apprimè callebat, ampliſſima poteſtate à Pontifice inſtructus eſt, vt Hereticos ad fidem Catholicam pelliceret: verùm circa ritus Eccleſiæ aliaque traditione Apoſtolica ad nos tranſmiſſa, quidquam nouari ab eodem Pontifice veritus eſt. Cùmque nulla alia ratio melior expediri poſſet ad comprimendam impiorum audaciam, tumultuſque compeſcendos, quàm ſi pax inter Cæſarem, Regemque Gallorum ſanciretur, omnia ſtudia conuertere, vt Imperatorem ad eam amplectendam, confirmandamque permoneret, atque Pontificiam operam pariter pro hac re continentibus piorum votis expetita coniungendam polliceri iuſſus eſt. Conceptas quidem ſpes optimas ex Cæſareis promiſſis; nec Cæſarem nec Ferdinandum Regem quidquam permiſſuros, quod fidei Catholicæ puritatem Sediſque Apoſtolicæ auctoritatem labefactaret. Verùm ſi quid contrarium ab ijs pertentaretur, data ſunt Legato imperia, vt tractationem omnem intercideret, eamque ad Concilium, etiam infecta pace celebrandum, referret. Si enim Principes vero pietatis Religioniſque ſtudio ardeant, liberum ac tutum commeatum Epiſcopis ad Concilium acceſſuris præſtituros, cùm in eo non modò Religionis diſſenſiones tollendę ſint; ſed etiam concilianda ſint Principum diſſidia. Si verò vrgentur ad permittenda Lutheranis fidei dignitatique Pontificiæ contraria, interrito animo profiteatur, nunquam ijs aſſenſurum, immò nomine Pontificio illa prohibeat ac reſcindat Atque è cœtu ſe remoueat, non tamen à Cæſaris aula ſine nouo mandato diſcedat. Si quid etiam iniqui ad tempus aliquod Lutheranis in conuentu permittatur, donec celebretur Concilium, id omninò prohibeat, vel ſi de Concilio in Germania congregando agatur, conſtantiſſimè repugnet; cùm id in damnum Pontificij honoris, & tot Nationum, quæ in fidei conſtantia perſtitere, iniuriam verteretur, augeretque Lutheranorum audaciam, qui in Germania velut in munita arce inſoleſcunt; atque huiuſmodi acta adhibitis Notario, & teſtibus conſignaret.

M.S.Car. Spadæ to. 133. pag. 343.

Legatio Cardinalis Contareni ad Dietam Ratiſbonensē.

Inſtructio ei tradita.

2 Ingratum & acerbum fuit Pontifici poſt tot labores ſuſceptos pro celebrando Concilio, & pace inter Cæſarem, Regemque Galliæ conficien-

Digitized by Google

da indulſiſſe, vt in comitijs Imperialibus de Religionis diſſidijs ageretur, concepta ſpe Lutheranos Cæſaris auctoritate ad officium, & æquitatem adductum iri: at ſpe ſua illuſum fuiſſe indoluit; ſparſa enim fama eſt, confirmandum vel prorogandum Germanicæ pacis Norimbergæ confectæ decretum, cuius verba ſingula dubia ab Hæreticis in ſenſum alienum pro diffundenda latiùs impietate, & peſſundanda re Eccleſiaſtica diſtorquenda forent: quare præcepit Legato, vt ne quo damno afficeretur res Catholica, decretis huiuſmodi intercederet; ardentiſſimiſque ſtudijs apud Cæſarem inſtaret, ne Synodus Nationis Germanicæ cogeretur, quam rei Catholicæ exitium allaturam ipſe Imperator Bononiæ faſſus erat, eamque indicto Concilio vniuerſali diſturbandam condixerat.

3 Nec Principes Catholici colloquia probabant, ſed colloquijs abiectis, Hæreticorum pertinaciam armis edomandam, vt à Claudio arcanorum Principum participe ſignificatum eſt literis ad Cardinalem Farneſium Ratisbona IV. Martij MDXLI. datis: in quibus etiam ſubditur: Nudius tertius Duces Bauariæ conueniſſe Cæſarem, illique repetito Lutheriſmi principio, in memoriam reuocaſſe omnes errores, qui admiſſi fuerant in non excindenda hæreſi, nec tenenda vera religione, qua labefactata, pariter Cæſareæ Maieſtatis, Imperijque auctoritas labefactaretur: expoſuereque quanto ſtudio, & animi ardore, ſemper paratiſſimi fuerint non modò ad vires, & opes ſuas, ſuorumque Subditorum profundendas, ſed etiam ad vitam ipſam periculis obijciendam pro diuino cultu aſſerendo, Imperijque ſeruanda maieſtate: ac ſæpiùs illud inculcarunt nimia Cæſareæ Maieſtatis clementia, indulgentiaque, quam ipſi etiam Lutherani negligentiæ, & inertiæ vitio tribuebant, rem in præſens diſcrimen adductam fuiſſe: & quodammodo conteſtati ſunt, ſe nunquam hactenùs muneri ſuo defuiſſe, ac poſt hac apud Deum, & homines excuſatos fore, ſi à priore ſtudio, aliorum exempla ſequuti, ſeſe ſubduxerint, & cuncta in exitium ruere permiſerint: verumtamen iterum hac etiam vice pertentare velle, quid præſidij, ac remedij à Cæſarea Maieſtate in præſentibus Comitijs afferendum eſſet; in quibus ipſorum ſententia rem agi tribus modis poſſe.

Ext. in m.s. Arch. Vat. ſig. n. 3226.

Armis nō colloquijs Lutherani extirpandi.

Primum eſſe, ſi colloquium Wormatiæ cœptum proueharur, illud omnium maximè ipſis ingratum fore, ac periculis plenum, idque multis rationibus, prudentia, & religione conſpicuis demonſtrauerunt. Secundus modus propoſitus eſt, ſi curaret Cæſarea Maieſtas, vt Concilium Oecumenicum fluxu vnius anni, & dimidij cogeretur, medijque huius temporis interuallo, vel pax generalis, aut ſaltem ſequeſtra in Germania conciliaretur: aucto tamen, & confirmato, quantum poſſit, fœdere Catholico pro conſeruandis ijs Inducijs, quas Lutherani, niſi metu adacti non ſeruaturi eſſent. Tertius modus erat, vt cùm Cæſar toties peruicaciam Lutheranorum, ac fraudulenta, & perfida eorum conſilia expertus ſit, arma in eos exerceat, atque omiſſo Religionis prætextu, ſingulos ſeorſim perdomare poſſe, fuſiuſque à ſe modos rei perficiendæ explicatum iri, ac reiecto penitùs primo modo colloquij, & diſceptationum, omnes vires ſuas, vitamque, tamquam Principes Catholicæ Religionis vindices, ac fidiſſimos clientes Cæſareæ Maieſtatis obtuliſſe: his ſermonibus ſolum Granuellanum interfuiſſe, cum quo poſtquam Cæſar ſeorsìm ſubductus diù contuliſſet, eius opera Bauaris ità reſpondiſſe, vt ſemper prætetita geſta excuſarit, atque inertiæ crimen remouerit, temporumque improbitatem, ac præcipuè praua ſtudia maximi Principis, qui ipſi omni arte, & contentione infeſtus eſſe non deſineret, accuſarit: gratiaſque egerit de optimæ voluntatis ſignificatione, & delatis officijs: ac ſi aberrantes iuſſis, & honeſtis rationibus ad officium reuocare non potuerit, vniuerſo Orbi oſtenſurum, quanti Religionem Catholicam faceret, ac perſonam Catholici Imperatoris, munuſque pro dignitate ſuſtentaturum: conſequenti verò die de omnibus his à Ducibus Bauariæ certiorem factum, rogatumque vt ſi quid aliud vtilius pro Religionis cauſa proponendum Cæſari videretur, expromeret, ſe autem, cùm in dies Legatus Pontificiorum arcanorum magis conſcius expectetur, collaudata Bauarorum Principum pietate, rem in Legati aduentum extraxiſſe. *Ratisbonæ IV Martij MDXLI.*

4 Perſtitiſſe eos Duces in hac ſententia, ſcilicet Lutheranos bello deprimendos eſſe aliæ Claudij literæ rerum gerendarum peritia clariſſimi ad Cardinalem Farneſium datæ IV. Aprilis reſtantur. Duces Bauariæ in Comitijs in id incubuiſſe, vt bellum Lutheranis indiceretur: ſed Cæſarem ipſis, ac Moguntino Cardinali apertè denuntiaſſe, ſe ab ijs conſilijs omninò alienum, ſuſcipere nolle bellum, cùm ab Ærario imparatus ſit, ac ſi opibus inſtructus eſſet, nolle eas in Germania ſine vlla vtilitate profundere, ſat expertum, quantæ opes exigantur pro gerendo bello, expeditionem eam difficillimam futuram, cùm tam Catholici, quàm Lutherani ſint Germani, excitum iri à Lutheranis Turcica, & Gallica auxilia; parta etiam de Lutheranis victoria, non tamen eorum animas in viam ſalutis traductum iri, atque ità omne gerendi belli pro Religione conſilium abieciſſe. Cæterùm Ducem Saxoniæ miſſo Adminiſtro, ſuis dediſſe imperia, ne vlla ratione à confeſſione ſua diſcedant. Porrò Cæſarem ſignificaſſe, nil conſtitutum iri inconſultis Pontificijs Adminiſtris, nec quidquam permiſſurum, quod offendiculum afferre poſſit, ac in omnibus, ita ſe geſturum, vt ex Pontificia voluntare pendere velit, omnia circumſpici à Legato, nec concordiæ modum initi poſſe, qua infecta cùm Cæſar Ærario ſit exhauſtus, ſumptus bellicos à Pontifice, Ducibuſque Bauariæ faciendos. Hos verò maximos ſpiritus gerere, ac multos in ſuas partes trahere, atque miſſo Oratore flagitare à Pontifice, vt cruceatam expeditionem in Hæreticos indicat, ac licèt omnia Religionis tuendæ cauſa agere profiteantur, tamen quid arcani ſubeſſe, itàque Pontifex rem cautè extrahat. Parte alia Bauariæ Duces conteſtati ſunt, ſi Catholici deſerantur, actum videri de re Catholica in Germania. *Ratisbonæ III. Aprilis MDXLI.*

16. pag. 100.

16. pag. 101.

5 Acceſſit paucos poſt dies, nimirùm XII. Martij Ratisbonam Cardinalis Contarenus Legatus maximo exceptus honore, vt in eius vita teſtatur Io: Caſa. [Et cùm veniſſet, mirabiliter
,, acceptus à Germania eſt, & maximo in hono-
,, re apud Cæſarem fuit, nam cùm omnes Ger-
,, maniæ Principes, tùm Rex Romanorum ip-
,, ſe officij, honoriſque, honeſtandique hominis
,, cauſa, domum ad eum venit, & in Sacris,
,, Cæremonijſque ſolemnibus datus ei locus eſt
,, iuxta Cæſarem primus, nihilque earum
,, rerum, quæ ad homines magnos honeſtan-
,, dos

Io. Caſa in actu.

,, dos adhiberi conſueueruot, in eo prætermiſ-
,, ſum eſt.]

Card. Cōtarenus Ratisbonam peruenit.

M.S. Car. Spadæ to. 133. pag. 397.

Epiſt. Car. Contareni Farneſ. apud Pallauic. tom. 1. lib. 4. c. 13. n. 5.

Agit de pace cum Imperatore.

Ratisbonam igitur cùm duodecimo Aprilis appuliſſet, inuenit iam Imperatorem illuc peruenisse. Prima illius cura fuit, Pontificis placito, circa pacem obtemperare, loquenſque cum Imperatore, de pacis negotio agere cœpit, occaſione accepta ab vno verbo ab Imperatore alio fine prolato, interrogationemque ſuſpirio coniungens, petije, quandiù deſiderata pax ſperanda eſſet, addeos, quòd Maieſtas Sua maius, & magis optatum beneficium iſtius pacis toti Orbi Chriſtiano largiri non poſſet. Cæſar ob non expectatam interrogationem expalluit, ſed ſuo reſponſo totam ſpem pacis abſtulit, dicens; conuentiones valdè coouenientes ſe propoſuiſſe; ſed Regem Franciſcum oon æquales fraternaſque, ſed ſuperiores, quaſi dominus eſſet, exigere. Ex verbis Cæſareis magnum hauſit dolorem Cardinalis Legatus, ſpemque de ſancienda pace inter Cęſarem, ac Gallię Regem abiecit: nec de eo conuentu ſperanda meliora argumentabatur: de quo hæc tradit Ioannes Cochlęus.

Io. Cochl. in Actis Lutheri.

Sur. in comment. an. 1541.

,, Aduenerunt etiam Lutherani Principes, &
,, Status cum ſuis Concionatoribus, qui in do-
,, mibus profanis concionabantur, & à Catho-
,, licorum Sacris, ieiunijſque, & ritibus, pror-
,, sùs alieni erant, & venationibus operam da-
,, bant in ſanctiſſimis diebus Hebdomadæ ſanctę,
,, atque adeò in ipſo die Paraſceues.

Epiſt. Contareni apud Pallauic. vbi ſuprà.

Cùm autem in ipſo congreſſus initio propoſitio Cęſaris nomine eſſet facienda, Legato priùs eam oſtenderunt, qui, vt duo capita adderentur, propoſuit, vnum, quòd Cæſar Receſſum Auguſtanum in ſuo robore relinquebat, aliud ad Legati auctoritatem, & directionem (de quibus nec verbum fiebat in propoſitioue) attinebat, Legatoque morem geſſeruot.

Franciſ. Belcar. lib. 12. n. 40. principiū Ratisbonenſis cōuentus.

6 Cœpti ſunt prima Aprilis die Ratisbonenſes conuentus, in quibus Fridericus Palatinus nomine Cæſaris Orationem habuit, qua repetitis altiùs Cęſaris geſtis, pluribuſque verbis magnificè ornatis, addidit, ſe cum Paulo Pontifice iuxtà Haganoæ decretum egiſſe, vt Legatum mitteret, Cardinalemque Contarenum adeſſe, Virum pariter pium, & doctum, qui ſedulam concordiæ operam nauaturus ſit: quapropter cùm hic conuentus Religionis conſtituendæ ergò ſit indictus, orauit, vt pauci Viri pij, atque eruditi Germani deligerentur, qui de controuerſijs inter ſe amicè conferant: fieri autem non poterat omninò, vt pij ex Lutherana ſecta deligerentur, ſed impij, & peſtilentiſſimi, io erroribuſque contumaciſſimi, ac pertinaciſſimi forent deligendi: quare Cęſar voti compos eſſe non poterat, maximè cùm à Saxone iuberentur io hęreſi obdureſcere: addidit Palatinus Cęſareo nomioe, vt quid ipſis collocutoribus videatur, ad Cęſaream Maieſtatem, ſuoſque ordines referatur, vt his cum Legato Pootificio communicatis, certum quid decernatur, modò ne quid de Auguſtano decreto decedat. Proteſtantes V. Idus Aprilis collaudato Cęſaris ſtudio Wormatienſe colloquium cootiooari flagitarunt.

Huius dietę exordium ac progreſſum placet hoc loco decerpere ex literis Epiſcopi Aquilani Ratisbonę tunc commorantis ad Cardinalem Farneſium, & Ceruiοum directis. Vbi verò ab alijs auctoribus ille diſcrepat, vel aliquid prętermittit, ſuis locis adootabimus.

Reuerendiſſimis, atque Ampliſſimis Dominis Alexandro Farneſio Vice-Cancellario digniſſimo, & Sanctæ Crucis Cardinalibus Dominis ſuis obſeruandiſſimis.

M.S. Car. Pÿ to. 64.

Relatio Ratisbonēſis colloquij.

,, 7 Accipire breuiter, quę Ratisbonę vſque
,, ad XVI. Kal. Iunias acta ſunt. Poſt delatam
,, ab omnibus, tàm Catholicis, quàm Prote-
,, ſtantibus ad Cęſarem eorum, qui tractaturi
,, erant Chriſtianę Religionis colloquium, ele-
,, ctionem, ac numerum, Cęſar rem ipſam, &
,, cauſam per pauciores, quam Wormatię, &
,, Haganoę factum fuerat, agere, operę pretium
,, ratus, tres tantùm ab vtraque parte Theolo-
,, gos nominauit.] Cardinalis Contarenus ſcripſit, Cęſarem Dietę commiſiſſe collocutorum electionem; & cùm Dietę placuiſſet, vt Cęſar ſuo arbitrio, quos vellet, deputaret, illos denique

Apud Pallauic. tom. 1. lib. 4. c. 14. nu. 2.

,, elegit. Sequitur Epiſtola. [Ex Catholicis
,, Eckium, Gropperum, & Iulium Pflug; ex
,, diſſidentibus verò, Melanctonem, Bucerum,
,, & Io: Piſtorium; quibus Pręſidentes duos,
,, Pręclariſſimum Principem Fridericum Co-
,, mitem Palatinum, & Illuſtrem Dominum
,, Grannellanum adhibuit.] Sed duos iſtos Pręſidentes non ſincerè de fide ſentire aliquis erat rumor, quatenus Cardinalis Aleander, dum in Germania moraretur, Fridericum Palatinum in Eccleſię, & Imperatoris fide vacillantem agnouit. De Grannellano verò multi valdè ſuſpicabantur, vt ſequens Epiſtola oſtendit.

Vbi ſup. lib. 22. num. 50.

Ext. in m.s. Arch. Vat. tom. 3226. p. 90.

,, Significauit VI. Aprilis Cardinali Farneſio
,, Claudius Internuntius, Ducibus Bauarię ma-
,, ximè ſuſpectam concordiæ cum Lutheranis
,, actionem, nè Religionis cauſa prodatur, atq;
,, Granuellanum, tùm ab ipſis, tùm à Moganti-
,, no in ſuſpicionem adduci, nec ſpem bonam
,, ex ijs comitijs ipſis affulgere. Moguntinumque
,, dixiſſe, ex arcano ſibi, Imperatorem in his
,, conuentibus multam ſuæ exiſtimationis iactu-
,, ram paſſurum, qui ſi non pacatis rebus Ger-
,, manicis diſcedat Germania, non modò Luthe-
,, ranos, ſed etiam Catholicos, qui etiam Im-
,, peratorem ſibi præfecturi ſunt, hoſtes perſen-
,, ſurum, atque omninò à Lantgrauio, quem ad
,, ſe pellicere tentant, illuſum iri. *Ratisbonæ VI.*
,, *Aprilis MDXLI.*] Sequitur Epiſcopi Aquilaoi Epiſtola.

,, Inſuper ſex Aſſiſteutes, quorum hæc ſunt
,, nomina. Eberardum de Foleſuberg, pro Re-
,, uerendiſſimo, atque Illuſtriſſimo Priocipe
,, Cardinale Moguntino. Didacum Comitem à
,, Manderpett, pro Reuerendiſſimo Colonienſi.
,, Henricum Has Vicecancellarium Palatini.
,, Franciſcum Riuardæ Cancellarium Saxoniæ.
,, Io: Iai Cancellarium Laotgrauij. Io: Stur-
,, mium pro Argentinenſibus; & ad V. Kalend.
,, Maias Chriſto Optimo Maximo benè aſpiran-
,, te, cœptum eſt ſanctum ipſum Chriſtianum
,, colloquium (quod quidem ob ſanctiſſimam,
,, quam contioet cauſam, ſolum ſanctum, dici
,, poſſe, ac decere, exiſtimo.] Ego Cæſaris
,, ſanctiſſimam mentem recogitans, qua ad con-
,, ciliandos ſibi, ac inter ſeipſos conciliandos
,, horum Principum animos, prudentia vtitur,
,, horum Principum in Cæſarem officio, ac pie-
,, tate indicibili: præterea quòd de ſe omnibus
,, æquè Reuerendus Legatus conciliauit opinio-
,, nem, in mea illa ſententia in dies confirmor,
,, Chriſtianæ Religionis cauſam, licèt innume-
,, ris propè difficultatibus implicatam, opti-
,, mum tamen per hæc comitia habiturum exi-

,, tum, daturumqne Chriſtum, & Summo Pon-
,, tifici, & fœliciſſimo Imperatori Religionem
,, ipſam tot annis vexatam, & propè extin-
,, ctam priſtinæ vnioni, dignitatique reſtitu-
,, turum.

8 Vanum fuit vaticinium Epiſcopis qui mul-
tis, magnificiſque verbis pergit oſtendere, de-
fendereque, maxima prudentia ſex Aſſiſtentes,
quamuis pars eorum Lutherana eſſet, & pars il-
lis faueret, electos ad colloquium fuiſſe. At ille
non nouerat pertinaciſſimam Lutheranorum im-
pietatem, qui fraudibus & inſidijs rem catholicam
profligare nitebantur, piaque Cęſaris vota elu-
debant. Traditus eſt autem Cęſareo iuſſu collo-
qnutoribus liber, qui continebat viginti duos ar-
ticulos de controuerſijs inter Catholicos, & Hæ-
,, reticos, de quo ità Goldaſtus. [Vt igitur delecti
,, collocutores (ita ait, qui nomine Cæſaris li-
,, brum examinandum obtulit) modum, & cer-
,, tam rationem haberent ordine procedendi in
,, ſua collocutione, Cæſarea Maieſtas collo-
,, cutoribus offerri curauit librum, à Viris qui-
,, buſdam eruditis, & pijs (tales enim à fide
,, dignis ſuæ Maieſtati commendati ſunt) con-
,, ſcriptum, in quo media, & viæ continentur
,, conciliandi articulus, qui in controuerſia
,, ſunt.

Melchior Goldaſt: conſt. Imperial. to. 2. anno 1541.

9 Huius libri Auctor nunquam certò patuit.
,, [Conſcriptus fuit (ait Cochlæus) liber qui-
,, dem à nonnullis, quibus & Bucerus fraudu-
,, lenta ſimulatione ſe immiſcuit.] Surius autem
,, ità tradit. [Conſcriptus autem fuit liber qui-
,, dam a nonnullis, quibus etiam Bucerus mira-
,, bili vaſricia ſe immiſcuit.] Io: verò Eckius
vnus è colloquutoribus, poſtquam librum vidit,
conſiderauitque, hanc protulit de eo ſententiam.
,, [Neque placuit, neque placet, iſte liber inſul-
,, ſus, neque placebit, in quo tot errores, & vi-
,, tia deprehendi, vndè iudico, ſicut ſemper iu-
,, dicaui, eum à Catholicis non recipiendum,
,, qui relicto modo loquendi Eccleſiæ, & Patrum
,, Melancthonizat.]

10 At impium profectò fuit, quod in Articu-
lo II. §. 2. de Libero Arbitrio, libertas diſtinctis
,, his verbis conuellitur. [*Libertas faciendi boni,*
,, *& continendi ſe à malo per hominem lapſum, eſt*
,, *amiſſa, ſola libertate à coactione retenta, quæ tam*
,, *eſt in malis, quàm in bonis.*] Hæc Melanctho-
nis vel Buceri hæreſis inſtaurata fuit à Ianſenio,
damnataque ab Alexandro VII. In propoſitione
tertia: ex Lutheranis etiam placitis in eodem
,, Articulo ſtatuitur. [*Valere tantum libertatem*
,, *ad efficienda opera externa, & vita præſentis,*
,, *tàm bona, quam mala.*] In Articulo IV. §. 6.
,, [*Dicitur in renatis remanere materiale peccati.*]
,, §. 11. [Additur hoc, *malum à Deo non imputari.*]
Quibus verbis ſubdolis Lutherana impietas obue-
latur, nam licet remaneat concupiſcentia, & ſit
ex peccato, & ad peccatum inclinet, peccatum
tamen non eſt: & ille articulus à Leone Decimo
iam damnatus erat.

Errores reperti in libro, quē Io. Eckius non approbauit.

In Articulo V. de Iuſtificatione §. 4. Luthera-
na impietas latet his verbis inuoluta: *Fides viua*
eſt, qua & apprehendit miſericordiam in Chriſto, ac
credit iuſtitiam, qua eſt in Chriſto ſibi gratis impu-
tari. His conſentanea Caluinus impiè blatera-
uit, quæ Lutherani Symmiſtæ finxerant.

In Articulo VI. de Eccleſia, multa de Electo-
rum Eccleſia inuiſibili ingeruntur, viſibilis autem
ambiguis verbis definitur, vt quæuis Hæretico-
rum Synagoga eam definitionem ſibi accommo-
dare poſſit; non enim additur differentia diſtin-
guens, nempè eam, cui præſit Romanus Ponti-
fex, vt Ioannes Palæologus Græcorum Impera-
tor in literis ad Vrbanum Quintum profeſſus eſt.

In Articulo VIII. de Pœnitentia, multa de
Pœnitentia agenda diſſeruntur, ſed neceſſaria ſin-
gulorum peccatorum confeſſio, à qua abhorrent
Lutherani, ſilentio præteritur.

In Articulo IX. de auctoritate Eccleſiæ in di-
ſcernenda, & interpretanda Scriptura, cùm libri
Auctor, Eccleſiæ auctoritatem in capite ſuo reſi-
dentem in Oecumenicis Concilijs ritè celebratis
agnoſcere debuiſſet, hæc ſilentio preſſit, imò vt
Pontificem, qui in dubijs conſuli debet, exclude-
ret. §. 6. hęc addidit. *Non eſt hæc auctoritas apud*
vllum priuatum requirenda, ſed ad totam Eccle-
ſiam, & ad communem conſenſum omnium piorum
recurrendum eſt, quæ eſt vniuerſitatis teſtificatio
Spiritus Sancti. Sub hac autem verborum latebra
Lutherani, quia ſe ſolos pios iactabant, ipſorum
conſeſſui impio teſtificari Spiritum Sanctum
ſomniabant. In Art. XVI. de Eccleſiæ Hierarchi-
co Ordine Auctor libri collatam Petro, & Suc-
ceſſoribus in omnes Patriarchas, & Epiſcopos
auctoritatem extenuat, ac vult poteſtatem illi
collatam, *Non ipſi ſoli, ſed tamen ipſi principaliter*
cum alijs. Conſtat autem ipſi ſoli ſupremum in
omnes Principatum collatum ijs verbis: *Paſce oues*
meas, tibi dabo claues. Et §. 7. Hæc verba ambigua
repetit: *Patriarchæ, ſeù Primates initio tres tantum*
numerabantur. Quorum Romanus veluti Cathe-
dram Petri Vicaria ſucceſſione obtinens, primus indi-
catus eſt, non quòd dignitate Sacerdotij cæteros ante-
celleret, ſed magis amplitudine ſolicitudinis, & præ-
rogatiua iuriſdictionis, vt Eccleſiæ vnitas conſerua-
retur, anteiret.

In Articulo XX. §. 6. Libri Auctor fingit cum
Lutheranis, Sacramentum integrum non ſumi ſub
vna ſpecie. *Cùm* (inquit) *iam plurima in Germa-*
nia plebs perſuaſa ſit, Chriſti mandatum, & inſtitu-
tionem, requirere, vt integra Sacramenta accipiat,
& omninò cauendum, ne quis ad hæc ſacroſancta
myſteria participanda, cum mala conſcientia acce-
dat, opera pretium videbitur. ſi Eccleſia ad meden-
dum his malis omnibus liberum faciat ſub altera, vel
vtraque ſpecie communicare. Quibus verbis inſul-
sè fingit Auctor, tolli periculum, ne indignè
ſumatur Sacramentum, ſi ſub vtraque ſpecie ſu-
matur.

In Articulo XXI. §. 9. diſceptat Auctor de per-
mittendis vxoribus Sacerdotibus. *Vetus* (inquit)
Eccleſia eos, qui tantùm vnius vxoris mariti eſſent
ad Sacerdotium aſciuit, ac decreuit etiam, ne tales
vxores ſuas Religionis obtentu abijcerent.

Cùm igitur tot erroribus liber refertus eſſet,
non errauit Eckius, malè de illo ſentiendo, im-
mò ipſius Imperatoris, qui librum collocutoribus
propoſuit, intentio non fuit, vt mendacia ap-
probarentur, ſed vt ijs deletis, ſolummodò, quæ
concordiæ deſeruirent, firmarentur; & hoc ſigni-
ficauit, qui librum collocutoribus tradidit, ſic
,, loquens: [Cùm ſit autem Cęſarea Maieſtas,
,, vt in præſentiarum, quos Præſidentes, & au-
,, ſcultatores ordinauit, liber per capita legere-
,, tur, quo ſic omnia, quæ ad concordiam mo-
,, menti aliquid habent, conſignari poſſent; con-
,, tra verò, ſi quid occurret, quod non videtur
,, admittendum, aut reijciendum, id corrige-
,, rent, & emendarent.] Modò Epiſtolæ Epiſco-
pi Aquilani ſequamur narrationem.

Goldaſt. to. 2. conſt. Imperial. in Dieta Ratiſbonenſi an. 15. p. 18[illegible]

Imperatoris intentio non fuit errores libri approbare

,, 11 Kalendis Maij, cùm interim fuerit, Chri-
,, ſti

ApudPallauic.tom. 1. lib.4.c. 34. nu. 6. Sequitur narratio colloquij.

,, ſti gratia, ſuper Articulis de Peccato Origi-
,, nali, de Fide, de Iuſtificatione, de Operibus
,, concordatum, cæptum eſt agi de Sacramento
,, Euchariſtiæ, vbi variæ fuerunt, ſuntque adhuc
,, difficultates, & contentiones.] Eadem in
ſuis literis ſcripſit Cardinalis Contarenus, nar-
rans, totam difficultatem in verbo Tranſubſtantia-
tionis verſari, quod Lutherani nolebant audire;
& quamuis Granuellanus totis viribus ſuaderet,
(vt paulò infrà in Epiſtola Claudij Internuntij
videbimus) auferendam eſſe hanc vocem, Legatus
tamen, vt hoc fieret, nunquam ſuum præſtitit
,, conſenſum. Sequitur Epiſtola. [Verùm vi-
,, dentes noſtri, eſſe & inter ipſos diſſidentes in
,, eo Articulo diſſenſiones, eò quòd Lutherani
,, aſſerant, in Euchariſtia verum Chriſti Corpus,
,, Sanguinemque eſſe, Sacramentarij verò, quo-
,, rum primus eſt Bucerus, eſſe ſignum dumta-
,, xat, & commemorationem affirment, procu-
,, rarunt, vt priùs diſſidentibus inter ſe, hoc eſt,
,, Melancthone, & Bucero, in eo ipſo Articulo
,, conuenirent, ſperantes poſſe deindè, longè fa-
,, ciliùs ad illius veritatem peruenire. Hæ diſ-
,, ſenſiones magnam profectò cauſæ turbatio-
,, nem peperere, maximaque affecere moleſtia,
,, & Cæſarem, & Reuerendiſſimum Legatum,
,, ipſumque Dominum Granuellanum, neque
,, tamen à quoquam ipſorum vllum ad veram
,, concordiam fauens opportunum remedium
,, prætermiſſum eſt.
,, Ad VII. Idus Maij Præclariſſimus Princeps
,, Brandeburgenſis Elector, ſplendidiſſima cœna
,, Lantgrauium, Comitem Palatinum, Domi-
,, num Granuellanum, & Pratenſem, Saxoniſque
,, Conſiliarios in domo ſua benigniſſimè ſuſce-
,, pit, vt tentaretur, an ipſa familiari commeſſa-
,, tione, poſſent eorum Principum animos, mul-
,, tis profectò, quibus vſi ſunt, perſuaſionibus ad
,, huiuſce Articuli veritatem, hoc eſt Euchari-
,, ſtiæ veram, & ab vniuerſali Eccleſia receptam
,, doctrinam perducere, fuitque cœna ipſa non
,, prorsùs inutilis.]
Et quidem cauſam fidei ad bonum portum ad-
duxerant; quando eius veritatem inter pocula,
& non in Sacris Scripturis reperire ſtudebant.
,, Sequamur Epiſtolam. [Reuerendiſſimus Le-
,, gatus, D. Granuellanus, bonique omnes ſpe-
,, rant indubiè, diſſidentes ipſos debere, poſt
,, multa conuinci, licèt, non abſque ſummis la-
,, boribus, eò quòd diſſidentium Theologi adeò
,, in perſuadendis Populis proceſſerunt, vt non
,, videant, quonam pacto nunc poſſint, abſque
,, maximo Populorum indignationis periculo,
,, palinodiam canere, atque ob id totis viribus,
,, in ſua opinione tuenda inſiſtunt.] Idem

Pallauic. vbi ſupra num. 11. Doctores hæreticorum veritatem nõ fatentur timore Principũ.

Contarenus Legatus ſcribens, affirmat, Melan-
cthonem, & Bucerum falſarum illarum opinio-
num quaſi ſigniferos, veritatem confeſſuros fuiſ-
ſe, niſi timor Principum, quos ſeduxerant, illis
impedimento fuiſſet. Proſequamur Epiſtolam.
,, [Speratur tamen, quòd ſi in hoc Euchariſtiæ
,, Articulo conuenerint, in reliquis non erit
,, adeò laborandum; præter cætera id vnum eſt,
,, quod omnibus ſpem maximam facit, aſſertio
,, Cæſaris, ſe nullo hinc pacto, niſi rebus benè
,, compoſitis, diſceſſurum, atque etiam, quod
,, omnia ſcitu, conſilijſque Reuerendiſſimi Le-
,, gati in colloquio, à noſtris Theologis tractan-
,, tur, & diſputantur; his ad hunc diem ſic ſe
,, habentibus, dignoſcens Cæſar diſſenſiones,
,, ob eam, quam diximus, cauſam, quòd Po-

Pallauic. vbi ſupra num. 12.

,, pulorum indignationem extimeſcant, non
,, poſſe ex obſtinata eorum aſſertione detrudi;
,, eſſe tamen nonnulla media, quibus poſtea
,, tutiùs id, & ab ipſis, & à nobis agetur. Sta-
,, tuit, vt ipſe Euchariſtiæ Articulus in aliud
,, tempus reijceretur, atque interim procede-
,, retur ad aliorum concordiam, quod quidem
,, omnibus æquè probatum, gratumque exti-
,, tit; quare hodiè cæpta eſt diſcuſſio articuli
,, de Confeſſione, in quo & ſperatur concor-
,, dia, & vt in hoc, & in reliquis Chriſtus Opti-
,, mus Maximus iuxtà promiſſum ſuum fauere
,, velit, impensè oratur. *Ratisbonæ VI. Kal.*
Iunias MDXLI.

Dominationum Veſtrarum Reuerendiſſima-
rum ſeruus B. Epiſcopus Aquilanus.

Lib. 22. num. 50. Conueniunt Hæretici in minoribus difficultatibus.

Ex his colligitur ſæculares Principes ſeſe immi-
ſcere Theologicis diſputationibus non debuiſſe,
ſed ſententiam Pontificis exequi, & armis fran-
gere rebelles, vt ex dicendis magis illuſtrabi-
tur.
12 In eo diſceptationis æſtu colloquutores
de leuioris momenti difficultatibus tantùm
conuenere, non de grauioribus, vt rectè adno-
tauit Belcarius [De quibuſdam (inquit) non
,, ità magni momenti capitibus inter collo-
,, quutores conuenit, de præcipuis non conue-
,, nit, nempè de Eccleſia, eiuſque poteſtate,
,, de Corporis, & Sanguinis Chriſti Sacramen-
,, to, quam Euchariſtiam vocamus, de Satisfa-
,, ctione, de Vnitate, & Ordine Sacrorum Mi-
,, niſtrorum, de Sanctis, de Sacra Liturgia,
,, quam Miſſam vocant, de vſu integro Sacra-
,, menti, id eſt, quod ſit vnus integer ſub vna
,, ſpecie, de cœlibatu. Cæſari pridiè Kal. Iunij
,, redditus eſt liber, capitibus, de quibus conue-
,, nerant, emendatis.] Hoc idem Cochlæus hoc

In actis Luther. an. 1541.

,, modo. [Hi ergò vltrà menſis ſpatium conſi-
,, deratè librum diſcutiebant, ac omnibus inte-
,, rim alijs Imperij negotijs poſthabitis, & ſu-
,, ſpenſis, in quibuſdam tandem illius libri Ar-
,, ticulis concordarunt. Finito autem collo-
,, quio, Cæſari reddiderunt librum, non in ea
,, forma, qua acceperant, ſed in alia, quam
,, concordiæ magis propinquam exiſtimabant.]

Goldaſt. vbi ſupra pag. 283. num. 5. Cæſar cũ Legato omnia communicat.

Cæſar omnibus primùm cum Legato communi-
catis, Dietæ librum, ſimul cum difficultatibus,
in quibus conuenerant, vel diſcrepauerant, pro-
poſuit, cunctoſque rogauit, vt ad concordiam
firmandam, omnia attentè conſiderarent, ſicque
,, Dietæ locutus eſt. [Iam verò cùm Cæſareæ
,, Maieſtatis voluntas, & conſilia ſemper reſpe-
,, xerint, hodiernoque die reſpiciant, vt iſtud
,, negotium præcipuè ad Dei gloriam, & totius
,, Chriſtianitatis, maximè verò omnium, ad
,, Sacri Imperij Romani tranquillitatem, & vni-
,, tatem decidat, quo ſemel perniciosa iſta in
,, Religione diſſenſio tollatur è medio, & quic-
,, quid hinc detrimenti accidere poteſt, præca-
,, ueatur, clementer & feriò rogat, & obteſta-
,, tur Sua Maieſtas, Electores, Principes, &
,, cæteros Ordines Imperij, vt iuxtà ea, quæ
,, Sua Maieſtas initio horum comitiorum pro-
,, poſuit, ipſi omnes, & ſinguli, non minorem
,, diligentiam, ac ſtudium, quàm Sua Maieſtas
,, fecit, adhibere velint, & librum cum Articu-
,, lis Proteſtantium accuratè expendere, idque
,, primo quoque tempore, ſuas denique ſenten-
,, tias, & conſilia ad Cæſaream Maieſtatem re-
,, ferre. Neque verò ſolùm deliberare de articu-
,, lis concordatis, & inter ſe conſultare, pro con-
,, ditio-

Digitized by Google

Goldaſtus vbi ſupra pag. 222.

,, ditione, & neceſſitate rerum, quantum ipſis
,, vtile, & expediens viſum fuerit, vt ſic incom-
,, moda plurima vitari poſſint.] Catholici,
Proteſtanteſque librum acceperunt, ſimul cum
alijs ſcripturis, in quibus res concordatæ adno-
tatæ erant, quibus Principes Catholici iſtud de-
derunt reſponſum.

Reſponſum Electorum, & Principum Romanum Pontificem agnoſcentium datum Imperatoriæ Maie-ſtati de actis colloquij.

Principes & Electores Catholici reſpõdent Imperatori.

,, 13 Poſtquam Inuictiſſimus Imperator, Do-
,, minus Noſter Clementiſſimus, Electoribus,
,, Principibus, & Statibus clementer patefecit,
,, & ſcripto comprehenſa offerri curauit, ea,
,, quæ conſignata fuerunt à collocutoribus,
,, quos Sua Maieſtas ad id (cùm hoc ſibi com-
,, munes Status detuliſſent) delegit, vt viam,
,, & rationem ad conciliandam religionem,
,, citrà tamen aliquod præiudicium quærerent,
,, petijtque Sua Maieſtas, vt ab Electoribus iſta
,, cognoſcantur, ſuamque ipſorum ſententiam
,, hi ſuper iſtis rebus Imperiali Maieſtati com-
,, municent: Electores, & cæteri Principes,
,, atque horum abſentium Legati arduum iſtud
,, negotium, pertinens nimirùm ad gloriam,
,, & honorem Dei Omnipotentis, ſalutem ani-
,, marum, & communem Germanicæ Natio-
,, nis vtilitatem, diligenter, quantum per tem-
,, poris breuitatem licuit, expenderunt. Ad ne-
,, gotium igitur huiuſmodi commodè expe-
,, diendum, vtile, & conſultum eſſe videtur,
,, vt Cæſareæ Maieſtati ſcripta ſex collocuto-
,, rum, in quibus de articulis Religionis con-
,, trouerſis agitur, iterum reddantur, Suaque
,, Maieſtas, tanquam Aduocatus, & Defenſor
,, Eccleſiæ Catholicæ humillimè rogetur, vt
,, cum Legato Pontificio, iuxta decretum Ha-
,, ganoenſe, ſex collocutorum ſcripta cogno-
,, ſcere, & communicare velit; præcipuè verò
,, articulos, in quibus collocutoribus conue-
,, nit, exacta, & ſumma diligentia examinare,
,, ità vt ſi quid in collocutorum ſcriptis reper-
,, tum fuerit, quod vel ſententia, vel verbis
,, pugnet cum Sanctis Patribus, & laudabili
,, Eccleſiæ conſuetudine, ſi quid adhuc forſan
,, abuſuum in Eccleſia deprehenſum fuerit, id
,, mutetur, emendetur, tollatur; præterea ſi
,, opus ſit declaratione aliqua, ad ea elucidan-
,, da, quæ in Articulis obſcuriùs poſita ſunt,
,, ea vt adijciantur: huiuſmodi verò reſolutio-
,, nem factam referendam, quàm primùm
,, fieri poteſt, ad Status Imperij, vt ſic cum
,, Imperatoris Maieſtate iuxta id quod initio
,, Comitiorum ipſa propoſuit, concorditer
,, Status de his rebus agere poſſint. Vt de-
,, nique Imperatoris Maieſtas dare velit ope-
,, ram, vt Proteſtantes conſentiant in aliquam
,, Chriſtianam formam, & rationem conci-
,, liandi cæteros articulos nondum concilia-
,, tos, quod ſi nec à Proteſtantibus impetrari
,, poterit, eſt ad generale Concilium recurren-
,, dum, aut ſaltem ad Nationalem Synodum
,, (ſi habendi generalis nulla fuerit ſpes) modò
,, illa ritè, & legitimè conuocetur, quo tandem
,, in Germanica Natione, Chriſtiana pax, &
,, tranquillitas conſeruari poſſit.] Petitioni

Goldaſt. vbi ſuprà pag. 223.

Catholicorum Principum Imperator reſponſum
ſubiectum dedit.

Reſponſum Imperatoris Electoribus, cæteriſque Principibus, qui articulos conciliatorios ad Legatum Romani Pontificis reijciendum petebant redditum.

Imperator reſpõdit Catholicis.

,, Imperatoria Maieſtas, Clementiſſimus D.
,, Noſter, reſponſionem Electorum, Principum,
,, Statuum, & Legatorum eorum Principum,
,, qui adſunt, pertinentem ad cauſam Religio-
,, nis, & ad librum eis a Sua Maieſtate oblatum,
,, probè intellexit. Sperauerat autem Sua Maie-
,, ſtas, Electores, Principes, ac reliquos Status,
,, poſtquam ſatis longo tempore librum habue-
,, runt, ac eum proculdubio examinarunt, ali-
,, quanto explicatiùs, & clariùs expoſituros
,, ſuam ſententiam. Porrò quia ſemel in ea
,, ſententia, quam obtulerunt Imperatoriæ Ma-
,, ieſtati, obfirmarunt animos, ne officio ſuo
,, deeſſe Sua Maieſtas cuiquam videri poſſit, ni-
,, hil ipſa intermiſſuram ſe offert in hac re,
,, quod quidem Suam Maieſtatem decet. Trade-
,, re itaque librum Legato Pontificio parata eſt,
,, ac cum eo communicare quo de huius etiam
,, ſententia fieri certior poſſit.] Accepit Lega-
tus librum ab Imperatore, & ſequens reſponſum
dedit.

Ext. in tom. 1 Conc. Pyſig. n. 64 pag. 3. Ext. etiam apud Melch. Goldaſt. tom. 2. pag. 227.

Reſponſ. Legati de libro.

,, 14 Nos Gaſpar miſeratione Diuina Tituli
,, S. Apollinaris S. R. E. Presbyter Cardinalis
,, Contarenus, Sanctiſſimi Domini Noſtri Papę
,, & Sanctę Sedis Apoſtolicę in partibus Germa-
,, niæ de latere Legatus, requiſiti à Cæſarea Ma-
,, ieſtate, ſuo, ac Reuerendiſſimorum, & Illu-
,, ſtriſſimorum Principum Sacri Romani Impe-
,, rij nomine, quid nobis videatur de his, quæ
,, in negotio Religionis tractata ſunt inter col-
,, locutores Catholicorum, & Proteſtantium à
,, Cæſarea Sua Maieſtate, cum quibuſdam apo-
,, ſtillis vtriuſque partis, necnon in quibuſdam
,, quaternionibus Proteſtantium; dicimus, quòd
,, omnibus benè diſcuſſis, & conſideratis, nobis
,, videtur: cum Proteſtantes in nonnullis arti-
,, culis diſcedant à communi conſenſu Eccleſiæ
,, Catholicæ, in quibus tamen non deſperamus
,, aliquando ipſos quoque (Deo benè iuuante)
,, nobiſcum conſenſuros, nihil ampliùs de reli-
,, quis omnibus agendum, ſed remittenda Sum-
,, mo Pontifici, & Apoſtolicæ Sedi, qui vel in
,, Concilio generali, cuius celebratio non multo
,, poſt fiet, vel modo alio magis opportuno, ſi
,, res ita exegerit, ea poterit iuxta Catholicam
,, veritatem definire, occaſion habita rerum, &
,, temporum ratione ſtatuere, quæ videbuntur
,, fore expedientia Reipublicæ Chriſtianæ, &
,, huic inclytę Nationi Germanicæ.

Reſpõſionē Legati è mala intelligunt, & calumniant.

Licèt ſententiam ſuam ſat nitidè Cardinalis Le-
gatus expoſuiſſet, tamen illius verba nonnulli in
contrarium ſenſum torquebant, quaſi ille ſenſiſ-
ſet ea capita præſcripti libri, in quæ colloquuto-
res conſenſerant, vſque ad futurum Concilium
veluti definita tenenda eſſe: erant verò aliqua, in
quæ Catholici colloquutores conſenſerant, quæ
pugnabant cum recta fide, ſiuè Iulius Pflugius,
& Ioannes Gropperus Theologica ſcientia non
ita expoliti eſſent, ſiuè ſtudio concordiæ ad in-
eundam Cæſaris gratiam, Lutheranis plus æquò
abblandirentur. Cùm enim Lutheranum dogma
in eo cardine maximè vertatur, hominem ſola
fide iuſtificari; atque etiam eam fidem diſertè ſta-
tuant eſſe fiduciam, ſiuè perſuaſionem, qua im-
pius credat, ſe per fidem iuſtitiam Chriſti appre-
hendiſſe, & hæc fuerit lata perditionis porta, per
quam improbi Catholici ſine operibus fidem ſuf-
ficere malè à Luthero perſuaſi, ad inferos pręci-
pitati ſunt; ac licèt hæc propoſitio de ſola fide in
alio Auguſtano conuentu diſputante Ioanne
Eckio ab ipſis Lutheranis damnata fuiſſet, tamen
in

Digitized by Google

in hoe extremo colloquio Pflugius, & Gropperus (reclamaute Ioanne Eckio) malè cum Lutheranis, hominem ſola fide iuſtificari, conſenſerunt, vtreſere Ioannes Eckius in ſua aduersùs Bucerum Hæreſiarcbam de Pflugij, & Gropperi lapſu triumphantem Replica: [Quomodo, inquit, ad omues

o.Eck. in Replica aduerſ. Bucer. p. 75.

,, articulos conſenſi, qui diſſenſi a quinto, imnıò
,, fortiter reſtiti, vt in Apologia liquet, & ſupra
,, in hac Replica, imò omues Lutherani non
,, poſſunt vnquam nıihi perſuadere, vt aſſentiar
,, ſolam fidem iuſtificare? Sed obijcis: Permiſiſti?
,, fateor, dum vos tres ſectarij acceptaſtis articu-
,, lum, & mei Collegæ duo vobis ſubſcriberent,
,, & Præſides maiorem numerum attenderent, &
,, ego pro debito officio dictante conſcientia, &
,, obedientia Cæſaris ex Scripturis, & alijs cer-
,, tò oſtenderem articulum falſum, & nihil mi-
,, hi reſponderetur: quid amplius facere debui,
,, & fruſtrà niti, profectò reclamare non eſt con-
,, ſentire. Confidebam coram Legato, & Ordi-
,, nibus Imperij, reſarcire ea, quæ Catholica
,, ſunt, & iu colloquio obtinere non potui.

Porrò, grauiſſimè lapſi ſunt Gropperus, & Pflugius conſentiendo Lutherano errori, à quo meliùs edocti diſceſſerunt; cùm nuſquam in tota Scriptura legatur, ſola fide iuſtificationem conferri; imò contrarium nitidè atque expreſsè Chriſtus, atque Apoſtoli docuerint: nam a Math. 7. dixerat de credentibus mandata non ſeruantibus. *Non omnis, qui dicit mihi Domine, Domine, intrabit in Regnum Cælorum, ſed qui facit voluntatem Patris mei, qui in Cælis eſt, ipſe intrabit in Regnum Cælorum.* Paulus etiam iu epiſtola ad Rom. cap. 2. pronuntiat. *Non auditores Legis iuſti ſunt apud Deum, ſed factores Legis iuſtificabuntur.* Et iu epiſt. ad Corint. *Si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil ſum.* Et quia hæc hæreſis de ſola fide olim Apoſtolorum temporibus peruaſerat in plures impios, ideò Iacobus Apoſtolus in eam pluribus verbis declamauit. *Non auditor obliuioſus factus, ſed factor operis beatus in ſuo facto erit*, & iterum cap. 2. *Si fidem quis dicat ſe habere, opera autem bona non habeat, numquid poterit fides ſaluare eum? Et rurſus, fides ſi bona opera non habeat, mortua eſt in ſemetipſa*, & in fine eiuſdem capitis. *Videtis quoniam ex operibus iuſtificatur homo, & non ex fide tantum, id eſt non ex fide ſola;* Aduersùs tot perſpicua teſtimonia objiciebant plures argutias Lutherani petitas ex deprauato Scripturæ ſenſu, veluti eam Apoſtoli ad Romanos ſententiam: *Arbitramur iuſtificari hominem per fidem ſine operibus Legis.* Reſpondetur non dici per fidem ſolam, & per Legem intelligi opera, & vires naturæ, vel Legem Moſaicam, & cæremonialem, de eadem etiam loquitur manifeſtè in epiſtola ad Galatas: *Scientes, quòd non iuſtificatur homo ex operibus Legis niſi per fidem Ieſu Chriſti, & nos in Chriſto Ieſu credimus, vt iuſtificemur ex fide Chriſti, non ex operibus Legis.* Hunc verò eſſe ſenſum Apoſtoli, ex antecedentibus & conſequentibus patet, vt ait Hilarius, *circumſtantiæ Scripturarum ſolent Scripturæ ſenſum aperire.*

Math. cap. 7. — *Rom. c. 2.* — *ad Corinth. cap. 13.* — *Iacob. in epiſt. c. 1.* — *cap. 2.* — *Paul. ad Rom. c. 3.* — *Paul. in epiſt. ad Gal. c. 2. verſ. 16.*

Dùm verò præſenti anno vigeret hæc controuerſia, Contarenus Cardinalis Legatus publico ſcripto profeſſus eſt, non ſe amplecti capita doctrinæ, quæ colloquutores non ponderatis ſententijs, ſed numeratis admiſerant, atque ea ad Pontificem vel Concilium referenda, ac dirimenda promulgauit, tùm etiam quæ ſibi erant falsò impoſita confutauit.

Ext. apud Goldaſt. tom. 2. pag. 225.

Legatus Contarenus ſe de obiectis purgat, quæ calumnioſè illi aſcripſerant.

,, 15 Nos Gaſpar miſeratione Diuina Tit.
,, S. Apollinaris S. R. E. Presbyter Cardinalis
,, Contarenus, Sanctiſſimi Domini Noſtri Papę,
,, & Sanctæ Sedis Apoſtolicæ in partibus Ger-
,, maniæ de latere Legatus, poſtquam ſcriptu-
,, ram noſtram, quam nuper in negotio Religio-
,, nis ſuper tractatu colloquutorum a Cæſarea
,, Maieſtate in eadem Religionis cauſa deputa-
,, torum eidem Cæſareæ Maieſtati obtulimus,
,, variam à Principibus, & Statibus Imperij in-
,, terpretationem fieri intelleximus, quibuſdam
,, ita interpretantibus, quaſi quoſdam articu-
,, los, quos quidem concordatos eſſe conten-
,, dunt, acceptandos, & vſque ad futurum Con-
,, cilium tolerandos, & ab omnibus ſeruandos
,, eſſe voluerimus, alijs contrà putantibus, non
,, torum hunc colloquutorum tractatum, om-
,, niaque, quæ in ipſo acta, & quomodocumque
,, diſputata ſunt, ad deciſionem Summi Pontifi-
,, cis, & Apoſtolicæ Sedis in Concilio genera-
,, li, &c. remiſiſſe. Nos, ne vlla in hac par-
,, te dubitatio relinquatur, ſed vt mens, & vo-
,, luntas noſtra clarè intelligatur, ſic mentem,
,, voluntatemque noſtram declaramus, nihil
,, in hoc toto negotio per prædictam noſtram
,, ſcripturam quacumque ratione decidere, aut
,, quod aliqui articuli prædicti tractatus acce-
,, ptentur, aut vſque ad futurum Concilium to-
,, lerentur, vel ſeruentur, definire voluiſſe, ſicut
,, nec adhuc quidem decidimus, aut definimus,
,, ſed tractatum prædictum totum, omneſque
,, eiuſdem articulos Summo Pontifici, & Apo-
,, ſtolicæ Sedi in Concilio generali, vel in alio,
,, vt in ſcriptura diximus, &c. definiendum
,, remiſimus, quemadmodum & adhuc remit-
,, timus, quam quidem ſententiam noſtram, vt
,, anteà Cæſareæ Maieſtati ore declarauimus,
,, ita nunc hoc ſcripto reſtamur, & confirma-
,, mus. Ita eſt, Cardinalis Coutarenus Lega-
,, tus ſcripſit.]

16 Principes Catholici poſt primum reſponſum, aliud vt ſequitur dederunt.

Goldaſt. conſt. Imper. tom. 2. p. 227.

Reſponſum Principum, Romanum Pontificem agnoſcentium, datum Imperatori ad propoſitam de Religionis negotio declarationem.

Principes Catholici aliud reſponſum dederunt.

,, Catholici Principes, ac Status, quantum
,, per temporis breuitatem licuit, expenderunt
,, ſcriptum recenter ipſis ab Imperatoria Maie-
,, ſtate oblatum, vnà cum reſolutione Pontificij
,, Legati. Probè verò memoria repetunt Impe-
,, ratoriam Maieſtatem, & in alijs Comitijs, & in
,, præſentibus, mirificum laborem, ac ſtudium
,, ſemper adhibuiſſe, vt Religionis controuerſię
,, componerentur, ac de reformatione Chriſtia-
,, na cogitarent, de qua voluntate Catholici
,, Principes, & Status ſuæ Maieſtati humillimè,
,, & cum omni ſubmiſſione gratias agunt.
,, II. Quia verò Imperatoria Maieſtas ſignifi-
,, cauit, ſe intra paucos dies hinc diſceſſuram,
,, non videtur eſſe neceſſarium, vt Status ſuper-
,, uacaneis, ac prolixioribus ſcriptis, aut diſpu-
,, tationibus Suæ Maieſtati ſint moleſti, tùm vel
,, eam, vel ſeipſos diutiùs remorentur, ſed in
,, hoc potiùs incumbendum, vt Chriſtianè tan-
,, dem finis huic negotio imponatur, ita tamen,
,, vt tantiſper, dum id fit, Imperatoria Maieſtas
,, adſit. Quod, vt faciat, humillimè roganda eſt.
,, III. Vt autem ad Imperatoriæ Maieſtatis
,, ſcriptum reſpondeatur. Initiò fatentur Sta-
,, tus, ſibi compertum eſſe, quòd in Germania,
,, &

,, & alijs Nationibus, immò toto peopè Orbe
,, Chriſtiano non pauci abuſus, ſectæ, hæreſes,
,, & ſchiſmata paſſim obtinueeine, quæ omnia
,, ſine generali Concilio extirpari, aut emenda-
,, ri nequaquam poterunt.
,, IV. Fatentur etiam Status Catholici, non
,, decere ſe, vt immutationi alicuius Religio-
,, nis, Cęremoniarum, aut Rituum (quę per ali-
,, quot centenos annos durarunt, partim etiam
,, à Concilijs ſunt inſtituta) vel conſentiant, vel
,, mutari talia permittant, eò quòd Summus
,, Pontifex per ſuum Legatum ſeſe offere ad ce-
,, lebrandum Concilium intra breue tempus,
,, velitque hac de re Imperatoria Maieſtas in
,, propria perſona colloqui cum Summo Ponti-
,, fice. Quod propoſitum Pontificis, Status Ca-
,, tholici ſupplicant eidem Pontifici vt exequa-
,, tur, & omni amora procraſtinatione, Chri-
,, ſtianum, & generale Concilinm indicat, indi-
,, ctumque haberi curet in loco aliquo commo-
,, do Germanicæ Nationi, quo ſic multarum
,, animarum perditio præcaueatur.
,, V. Porrò, ſi negotijs ſæcularibus impediti
,, Potentatus Chriſtiani in propria perſona ve-
,, nire ipſi ad Concilium non poſſent, nihilomi-
,, nùs tamen, vt Concilium procedat, Summus
,, Pontifex dare operam debet, ſimulque apud
,, Potentatus, qui ipſi Concilio compatere non
,, poterunt, diligentiſſimè inſtare, vt hi ſuo no-
,, mine, & loco, eruditos, probos, & idoneos
,, plena cum poteſtate Commiſſatios mittant, vt
,, ſemel Chriſtianitas ipſa in formam, & vitam
,, verè Chriſtianam reſtituatue, errores extir-
,, pentur, Dei deniqueira, & plagæ imminentes
,, auertantur.
,, VI. Quòd ſi huiuſmodi generale Concilium
,, non impetratum fuerit (quod tamen Status
,, Catholici confiſi promiſſis Summi Pontificis,
,, & Imperatoriæ Maieſtatis minimè fore pu-
,, tant) etiam atque etiam orant Status, vt Sum-
,, mus Pontifex, & Imperatoria Maieſtas dare ve-
,, lint operam, vt ſaltem in Germania nationa-
,, le Concilium habeatur. Iam ſi nec ipſa ratio
,, habenuæ nationalis Synodi Summo Pontifici
,, & Cæſareæ Maieſtati placuerit, rogant Status
,, vt iuxta id, quod ſua Maieſtas facturam ſe,
,, & curaturam recepit, ſine omni dilatione, in
,, Imperium Germanicæ Nationis venire velit,
,, atque conuocatis Statibus, denuò tentare, vt
,, errores extirpenrur, ac omnia, quæ prauè in-
,, tellecta, & aecepta ſunt, Chriſtianè diſcutian-
,, tur. Atque iſtæ viæ ſolę reſtant, quibus ſaluti
,, Chriſtianorum conſuli poterit, adeò vt niſi
,, aliqua iſtarum ineatur, magis, atque magis
,, in ſe diuidetur Germanica Natio, eiuſdem glo-
,, ria, honos, & opes interibunt, atque id genus
,, plurima incommoda ad vicinas etiam Natio-
,, nes pertinget, dictis conſenſere funeſti exitus.
,, VII. Secundò, Catholici Status decrent-
,, runt apud ſe, quòd auxilio Dei, conſtanter
,, adhærere velint noſtræ veteri Religioni, &
,, verę fidei, quemadmodum hęc in ſacris Euan-
,, gelijs, Concilijs, Statutis, & Ordinationibus
,, Chriſtianæ, & Catholicæ Eccleſiæ, ac doctri-
,, na Sanctorum Patrum, ab Apoſtolorum tem-
,, pore, vſque ad hodiernum diem manſit, &
,, obſeruata eſt.
,, VIII. Prætereà, Receſſus, ordinationes, &
,, mandata per Impeeatoriam Maieſtatem, &
,, Status Catholicos, præcipuè verò decreta
,, Auguſtani conuentus, in quæ tamen commu-
,, niter à Statibus conſenſum eſt, ſequi, & his pa-
,, riter firmitee in animum induxeerunt, indubi-
,, tatò ſperantes, quòd reliqui Status omnes, qui
,, in Auguſtanum Receſſum conſenſerunt, eidem-
,, que ſigillis etiam ſuis appoſitis ſubſcripſe-
,, runt, promiſſis inſuper auxilijs Imperatoriæ
,, Maieſtati, paulò poſt Ratisbon. iterum eatam
,, habnerunt ſubſcriptionem Auguſtæ factam,
,, & tandem Haganoæ tertiò Electores, & Prin-
,, cipes, qui iſtic in propria perſona fuerunt,
,, eundem Auguſtanum Receſſum denuò appro-
,, barunt, ſeruandumque receperunt, adeò vt
,, ſeſe obtulerint collocutoribus de defenſione,
,, ſi quid tentaretur aduersus Receſſum Auguſta-
,, num, quemadmodum in decretis eorum Co-
,, mitiorum, & ſcriptis in illis exhibitis conti-
,, netue. Maximè verò inhærendum Auguſtano
,, Receſſui Principes cenſent, & adeò nullo mo-
,, do recedendum, cùm Imperatoria Maieſtas,
,, & in eiſdem Comitijs, & hic, cùm in prima
,, ſua propoſitione, tàm formula deliberationis,
,, de Receſſu hic continuando, eundem Receſſum
,, Auguſtanum ipſa quoque ſaluum manere ſe
,, velle declarauerit.
,, IX. Tertiò, cùm Imperatoria Maieſtas
,, ex ſingulari procuidubio clementia, proponit,
,, Suæ Maieſtati videri articulos, in quibus in-
,, ter collocutores conuenit, & qui conciliati
,, ſunt, ſine vlteriori diſcuſſione, vſque ad Con-
,, cilium recipiendos eſſe, & approbandos, &c.
,, Reſpondeur Status, ſe in hoc nullo pacto con-
,, ſenſuros, neque enim id videri conſultum ob
,, ſequentes cauſas. Primùm namque à collo-
,, quutoribus poſiti ſunt articuli aliquot mini-
,, mè neceſſarij, ſuperuacanei, & de quibus nul-
,, la antehac controuerſia, nec hodie eſt ſi-
,, cut primus, ſecundus, tertius, & quartus.
,, Abſurdum autem videri, vt articuli nunquam
,, controuerſi concilientue. Prætereà quartus
,, articulus de Peccato originali, non hic eſt
,, conciliatus, ſed Wormatiæ; alia tamen for-
,, ma, quàm nunc eſt in ſcripto oblato, propo-
,, ſitus. Secundò, maximopere neceſſarium
,, erit, vt ab vtraque parte denuò eligantur, qui
,, nouo colloquio, & diſputatione excutiant om-
,, nia. Extant enim verba in ſcripto commemo-
,, rato, quæ non ſunt conſentanea conſuetudini
,, Eccleſiæ, & formis loquendi à Patribus vſita-
,, tis. Ad hæc inſunt ſcripto dogmata quædam
,, minimè admittenda, quæ partim obliteranda
,, ſunt, partim mitiganda, & in aliam formam
,, redigenda, præſtiterit itaque negotium iſtud
,, ad menſes adhuc aliquot differre. Tertiò, hi
,, articuli ſolum conciliati ſunt, qui minoris
,, momenti ſunt, & de quibus inter doctos non
,, magna antehac fuit controueeſia, qui denique
,, non tam periculoſam offenſionem apud plebē
,, vulgò excitarent, quàm alij nondum conci-
,, liati. Et quia pręcipui articuli, atque adeò ij,
,, quibus Chriſtiana fides nititur, vt eſt articu-
,, lus de Venerando Sacramento veri Corporis,
,, Sanguinis Chriſti, de Adoratione, & reſer-
,, uatione eiuſdem; Communione Sacramenti
,, ſub vtraque ſpecie: Confeſſione, Pœnitentia,
,, & Satisfactione &c. Hi nimitùm non ſolùm
,, non conciliati ſunt, ſed à Proteſtantibus ve-
,, hementiſſimè impugnati, adeò vt de his nul-
,, la conciliatio ſperanda ſit. Quinimmò
,, collocutores Catholicæ partis pluſculum
,, (quàm decebat) in his conceſſerunt Prote-
,, ſtantibus, ita vt, quæ admiſſa ſunt ab illis,

emen-

,, emendatione, & declaratione habeant opus.
,, X. Quartò, quoniam ſi recipereotur ar-
,, ticuli conciliati, multis modis poſſet imminui
,, exiſtimatio Summi Pontificis, Imperatoriæ
,, Maieſtatis, & Status Catholicorum, hique
,, omnes, ne ſe hoc nomine varijs obtrectatio-
,, nibus exponant, quod periculum eſt: videtur
,, Catholicis Statibus conſultius, & melius eſ-
,, ſe, vt ſoo loco ſcriptum colloquutorum relin-
,, quatur, & omnia negotia ad Religionem
,, pertinentia differantur ad Concilium vel Ge-
,, nerale, vel Natiooale, vel ſaltem ad conuen-
,, tum omnium Statuum Imperij, quemadmo-
,, dum etiam reſolutio Pontificij Legati conſulit,
,, vt iſta omoia ad Concilium Summi Pontificis
,, reijciantor.]

17 Lutherani etiam ſuam protulerunt reſpoonſionem, quam libro, & ſcriptis ab Imperatore oblatis teddiderant; in qua Catholica dogmata pertinaciſſimè oppugnarunt, editis ſcriptiuoculis, quæ Alphaberi literis decem diſtinctæ fuerunt. In primis aduersùs auctoritatem Conciliorum, prætulere Concilijs deprauatas, diſtortaſque Scripturæ interpretationes, ab ipſis confictas.

Goldaſt. tom. 2. pag. 300.

,, [Semper (ioquiunt) tenenda eſt regula, maio-
,, rem eſſe auctoritatem verbi Domini nobis
,, propoſiti in Scripturis Propheticis, & Apo-
,, ſtolicis, quam vllius hominis, vllorum Epi-
,, ſcoporum, vllarum Synodorum, aut totius
,, Eccleſiæ.] Hęc perfidi. Quaſi verò Syoodi pugnantia cum Scriptura dicerent, ac nou potiùs conteodatur, Concilia Oecumenica meliùs interpretari ſacram Scripturam, quam peruerſi iſti homuneiones ioterpretentur.

Ibidem in Script. ſig. lit. b.

Aduersùs articulum de Tranſubſtantiatione contendere *a* Carnem, & Sanguinem Chriſti cum pane, & vino ſumi, & exhiberi, & nefarij erroris cùm deeſſet probatio, verba Hilarij, quibus ipſi damnantur, afferre non erubuerunt. [Hila-
,, rius, inquit, Domini profeſſione, & fide noſtra
,, verè Caro eſt, & verè Sanguis.] Verùm ex integra Hilarij ſententia conſtat, cum loqui de paoe & vino ritè cooſecratis, tunc ſunt obiectum fidei: ait enim poſt ſumprionem Chriſtum manere in nobis per aliquam moram.

ibid. in Script. ſig. lit. c.

Aduerſus articulum de Pœnitentia, & Confeſſione obiecere *b* inſulsè Lutherani. Conijceren-
,, tur conſcientiæ io periculoſam dubitationem,
,, ſi putarent omoium eoumerationem neceſſa-
,, riam eſſe.] Satisfactionem etiam veluti inductam à receotiotibus tolleodam conteoderunt. Traditiooes, ieiunia, dieſque feſtos, detortis in prauum ſeoſum oraculis *c* damoarunt, cultum & iouocationem Sanctorum, *d* incruentum Miſſæ Sacrificium, vt Sacrificium *e* non admiſere, priuatas Miſſas reiecere, *f* Communionem ſub vtraque ſpecie retioendam contendere, *g* Sacerdotes ad cœlibatum cogi *h* noluerunt, abuſi eo Apoſtoli oraculo, *habeat vnuſquiſque vxorem ſuam*, cùm Apoſtolus in eo textu de Sacerdotibus noo loquarur, vel cœlibatus voto adſtrictis; & aliàs dicat, habentes damnationem, quia fidem primam irritam fecerunt. Præter hæc impia ſcripta, quibus Catholicos ignoraotiæ, ſuperſtitionis, ſtultitiæ, vitiatæ veteris diſciplinæ Eccleſiaſticæ calumoijs oneratuot, etiam Philippus Melancthon duo ſcripta nefaria Cęſari obtulit: in priore deblaterabat id, quod dictum erat, nos per fidem efficacē iuſtificari, nimirùm intelligendum per fiduciam apprehendentem miſericordiam propter Chriſtum promiſſam, non verò per efficacem fidem, id eſt operantem, ſiuè cum operibus, vel fide nos pręparari ad iuſtitiam, ſiuè charitatem, vt Catholici ſentiebant: permittendas etiam vxores Sacerdotibus idem Melancthon declamauit; in ſecundo verò de emendandis Eccleſiaſticis abuſibus plura effutijt: homo enim hypocrita, cùm trabem geſtaret in oculo, in Pręſulum, & Sacerdotum Catholicorom oculis feſtucam vidit, nec ſacrificos conſecrari voluit, qui repetendis Miſſis victum quęritarent. Pari impudentia Martinus Bucerus trium inceſtarum nuptiarum, & maximorum ſcelerum reus, de diſciplina Chriſtiana io Clero, & populo reſtituenda, impium, ac ſceleratum libellum multis hypocriſis phaleris ſubornatum porrexit, in quo conſuluit, vt Epiſcopi, relicta alijs Sacrorum cura, Principatum ciuilem adminiſtrarent, ac Sacerdotes geniales thalamos pro Altaribus colereot, quos concubinis inſtructos ſob coniugij ſancto nomine puros, & caſtos futuros delirauit, vniuerſum Eccleſiæ ordioem euerſum voluit, diuina officia ſuſtulit, Pontificem Antichriſtum eſſe, Catholicos à ſalute deuios, orthodoxam vererem Religionem vitiatam, blaſphemijs hiſce de ſua ſuorumque ſalutis perditione gloriabundus aſſeruit. [Dum aliæ
,, (inquit) natiooes ſiuè ignoratione veritatis,
,, ſiuè prauis cupiditatibus, ſiuè oppreſſione ty-
,, rannidis Antichriſti impeditæ, ſalutem ſuam
,, negligunt, & vitiatas Religiones, quas re-
,, purgatas malunt, ob id non eſt nobis noſtra
,, ſalus negligenda.]

ibid. pag. 107.

ibid. pag. 218.

ibid. pag. 211.

Art. de diſciplina populi ſ. 18.

Deteſtanda hæc ſcripta Chriſtianos Daniæ Rex, itemque Dux Holſatiæ, nec non Saxoniæ, Pomeranię, Mechelburgi, Brunſuici, Wittembergę Duces, Georgius Marchio Brandeburgicus, Philippus Haſſię Lantgrauius, ac plures alij Principes, & Ciuitates liberę comprobaruot.

18 Cùm ſpes concordię omninò euanniſſet, de tolerantia politica, ſed nefaria permittenda incœpta eſt negotiatio, ſimulque ad reprimeodos Lutheranorum impetus, de Catholico fœdere inter Imperatorem, Regem Ferdinandum, alioſque Catholicos Principes magis firmando actum eſt. Quare Pontifex à Legato Contareno, & ex epiſtolis ſequentibus de huiuſmodi tractationibus certior factus, Cardinali Contareno grauem dedit admonitionem, vt conſtat ex literis, quas referemus poſt epiſtolas Claudij Internuntij hic ſubiectas.

De tolerantia agitur.

Significauit Alexandro Cardinali Farneſio Claudius Internuntius, datis Ratisbonę literis XXIX. Maij MDXLI. Se conueniſſe Granuellanum nomine Cardinalis Legati, monuiſſeque circa articulum de Tolerantia, eam fieri nou poſſe vlla ratione, quia Diuinum Numen lęderetur, cui ratio omnium reddenda ſit: agi de ſalute animę, atque honore Reuerendiſſimi Legati, necnon Cęſaris, atque ipſius Granuellani: pręrereà ex huiuſmodi tolerantia nullum bonum, ſed maius omninò malum conſequuturum. Cùm enim diſſenſio prorsùs in ſenſu, & dogmate conſiſtat, aduerſarios inuolutę coocordię ſpecie perſuaſuros populis Eccleſiam Catholicam eorum hęreſi aſſenſiſſe, flexuque temporis maius ſchiſma futurum Catholicis eorum hęreſi diſſenticntibus, vel ſi aſſenſerint, omnes euaſuros Hęreticos: ac fuſiùs ſe demooſtraſſe, Legatum quidem pacis cupidiſſimum eſſe, ſed priùs extrema quęque paſſurum, mortemq; oppetiturum, quàm tolcrantiam falſorum dogmatum contra clara, & illuſtria fidei decreta. Tùm verò Granuellanum verbis extenuaſſe

Ext. in tom. 1. Arch. Vat. ſign. n. 3226. pag. 155. Ex Ital.

rei dignitatem, ac pondus vocis *Tranſubſtantiationis*; dixiſſeque eam eſſe ſubtiliorem, & pertinere ad doctos, non ad populum, cui credere ſufficiat, Corpus Chriſti eſſe in Euchariſtiæ Sacramento, in eoque adorandum; ſublataque ea difficultate, alios articulos facilè conciliatum iri, excepto eo de recenſendis in Confeſſione peccatis: atque optimè ſperare, in Comitijs Pontificium Primatum communi Principum conſenſu confirmandum, ſeque in id ſumma contentione incumbere, atque rem à ſe impetratum iri: qua perfecta ab Oratoribus Regis Angliæ ſe factum certiorem, Angliæ Regem arbitrio Cæſareo permiſſurum, vt actionem, ac munus reconciliandi illius Pontifici in ſe ſuſciperet, ſperareque rem ex ſententia ſucceſſuram, quo in Eccleſiæ gremium reuocato, etiam Lutheranos ad eos articulos, qui modò impetrari ab ijs non poſſent, redactum iri, temporique ſeruiendum, ac propterea ſibi videri, moroſiùs eam tolerantiam non reijciendam, ex qua tantum bonum conſequeretur: nec propterea dici poſſe, vt Imperator, vel nos ipſi iuremus in verba aduerſariorum, cùm aduerſarij ipſi deprecaturi ſint Imperatorem, vt eos vſque ad Concilium toleret, modò verò vt prætereatur ſilentio vox Tranſubſtantiationis, ne illi repugnare cogantur: aliquos verò ex ipſis Theologis Lutheranis, atque maximè Bucerum polliciros, ſe, cùm hinc diſceſſerint, ſenſum Tranſubſtantiationis prędicaturos. Ad quæ ſubiecit Claudius, numquam Legatum aſſenſurum, vt conſpicua fidei decreta tot ſæculis culta in dubium adducerentur. Cui Granuellanus ſubdidit, cùm Imperator, neque eius Senatores ſint Theologi, harum rerum munus, ac Prouinciam pręter miſſuros: verumtamen grauiora à ſe præuideri incommoda, ſi concordia non coiret, breuique temporis lapſu vniuerſam Germaniam in Lutheriſmum prolapſuram. Tùm Claudius ſubintulit aliam rationem pro conſeruandis Catholicis iniri poſſe, ſi cum Legato conferret, eamque ſtrictim attigit. Subiunxit verò Granuellanus, ſi niridè opiniones vtriuſque partis illuſtrarentur, diſcordes futuras, ac Germaniam in maximo diſſidio hæſuram, nec ius adminiſtrari in Iudicio Cameræ, nec Prouinciam conſeruari poſſe (noluit enim dicere nulla auxilia à Lutheranis aduersùs Turcas elici poſſe). Interrogatus à Claudio Granuellanus, ſi concordia ſanciretur, quo tempore Concilium celebrari poſſet. Reſpondit, de ea re actum iri cum Pontifice, ac velle Lutheranos, vt ipſorum Doctores illi interſint. Cùm hæc omnia Claudius Pontificio Legato retuliſſet, ille in ſuſcepta ſententia immotus perſtitit, nulla ratione permitti articulum de tolerantia poſſe, neque vt Tranſubſtantiationis vox ſilentio premeretur: ſe porrò dubitare admodum, ne diſſentiente etiam Legato, concordia à politicis ſubdola & fallax conciliaretur, vt Lutheranorum auxiliaribus armis vtantur, atque ex hoc colloquio, Germaniam in concordiam ſuſpenſa fide, ac Religione, vel potiùs omninò euerſa redituram, quamquam tamen hi Cæſarei Adminiſtri ſemper profiteantur, nil à ſe conſtitutum iri ſine Pontificis, Adminiſtrorumque eius voluntate, *Ratisbonæ XXIX. Maij MDXLI.*

Perpende Hereticorum verſutias,

Ext. in m.s. Arch. Vat. ſign. n. 3226. pag. 158. Ex Ital.

19 Quarto poſt die alijs literis ſignificauit idem Claudius Cardinali Farneſio, Contarenum Legatum, vltima Maij à Cęſarea Maieſtate accerſitum fuiſſe, atque illi expoſitum colloquij exitum, librumque illi conſignari iuſſum, de quo diſceptatum erat vnà cum ſcriptis Lutheranorum, in quibus expreſſa ſunt capita, quibus ab eo libro diſſentiunt, vt animaduerſo diſcrimine conſuleret, quid agendum eſſet, nullam enim ſpem ſupereſſe, vt Lutherani ad alia iuri fideique magis conſona adduci poſſent: propoſuiſſe neceſſariò ad declinanda incommoda, bellique diſcrimina aliqua vtendum tolerantia, atque impetui hæreſeos viam permittendam, eamque corrigendi rationem colligendam, quæ modo decerpi poſſet. Ad hæc verò ſubiecisse Legatum longo ſermone, bellum, diſcordiamque ſibi ingratiſſima accidere, verùm diuino honori, & cultui, ac fidei conſulendum, ne quid detrimenti patiantur, ac ſi inuoluta concordia fiat, maius ex ea ſchiſma emerſurum, ac præſenti incurabilius, quod omninò contingeret, ſi Apoſtolica Sedes, Cæſareaque Maieſtas falſis Aduerſariorum dogmatibus aſſentirent, vel ſilentio ea præterirent: ſi enim ab omnibus non cognoſceretur, ab ijs diſſentire Catholicos, ſpecie concordiæ, traderetur mendacium pro veritate, perfidiaque pro fide doceretur. Dein Legatus adductis multis exemplis author fuit Cæſari, vt ſi impiorum iniquitas cogeret, pacem non ſanciri in Germania, nulla Religionis conſtituta concordia, neceſſarium eſſe, vt omnes agnoſcerent Catholicos à Proteſtantibus circa dogmata fidei diſſidere, nec vllo modò illis conſentire poſſe, ſed omninò ea vt neſaria reſpui, verum in ſpiritu lenitatis, ac ſine bellico fragore, quæ Cæſarea Maieſtas viſa eſt optimè ac multò meliùs, quam Granuellanus, percipere. Porrò memoratum librum Legato traditum fuiſſe, cuius exemplar ad Pontificem tranſmittendum ſit, vt de ijs ſententiam ſuam promat: ſignificatum ſibi à Granuellano, Lantgrauium efferari in iras neque articulis deciſis conſentire velle, atque inclamato libertatis nomine rebellionis ſigna attollere meditari. Contarenum verò *Legatum* cenſere inter Cæſarem, & Catholicos arctiſſimum fœdus adſtringendum, atque decretis ſanctiſſimis Statum Eccleſiaſticum ad veteris diſciplinæ ſplendorem, ſanctitatemque reuocandum, atque in his grauiores difficultates occurrere, cùm plures Catholici priuati commodi, quàm publici auidiores, priuata fœdera cum Proteſtantibus percuſſerint. Cæterùm Catholicam Religionem grauiſſimum damnum paſſam ex obitu Epiſcopi Viennenſis, qui XXV. Maij Viennæ è viuis exceſſerat, *Ratisbonæ II. Iun. MDXLI.*

Is erat Ioannes Faber, de quo ſæpiùs in ſuperiore, ac in præſenti tomo honorificentiſſima mentio facta eſt.

M.SS. in Bernar- ni Spa- tom. 15. pag.

20 Admonitus de his rebus Pontifex, vt ſuprà diximus, literis Legati Contareni datis ſub diebus vigeſima nona, & trigeſima Maij, ea, quę ſequuntur, reſpondit,

Fœderi Catholico ſe coniungere velle Pontifex declarat.

Quod ad fœdus Catholicum attinet, ſuperfluum eſt dicere, intellexiſti enim ex ipſius Pontificis ore, ante tuum diſceſſum ex Vrbe, animum illius ad id conſeruandum promptiſſimum fuiſſe ſemper, & eſſe, hoc ſolum tantummodo addam, quia aliquis dubitauit, an Pontifex inter fęderatos numerandus ſit; qua de cauſa ſimul cum epiſtola publicam ipſius fœderis fidem mittimus, vt omnibus hoc clarè pateat, quòd omninò curandum eſt, ne iſta veritas occultetur, cùm Pontifex exiſtimet nullum hominem propter hoc offenſionem accepturum eſſe. Quod attinet ad depoſitum pro ipſo fœdere, iam tibi benè innotuit, Pontificem ab initio huius tractationis, hic Romæ cum effectu, & non verbis tantùm, medianti-

bus

Digitized by Google

bus literis cambij, quinquaginta millia ſcuta; cùm tanta requiſiſſent, ſoluiſſe, ſicut tunc temporis Miniſtri Imperatoris viderunt, in literis Mercatoribus directis ad hoc, vt dictam pecuniam ſoluerent, quas Epiſcopus Mutinenſis ad Conuentum Haganoenſem ſecum tulit: quas literas, cùm fœdus in illo conuentu non ſolùm non proceſſerit, ſed potiùs de eo ſilentium ſummum fuerit indictum, Cardinali Sanctæ Crucis remiſit, ſicut de hoc in ſuis litteris idem Cardinalis, vbi opus fuit, fidem fecit, idemque Cardinalis, apud ſe vſque dum in Belgio moram traxit, ipſas literas retinuit, quas poſtea, cùm nullus illas petijſſet, nec verbum de ſupradicto fœdere ampliùs audiuiſſet, ſecum Romam tulit, vbi etiam hodie cum ipſo depoſito ſeruantur: ita vt pecunia ſemper parata fuerit, ſemperque de illa liberè diſponere potuerint, & poſteà nunquam, nec iſtam, nec aliam pecuniam pro dicto fœdere à Sua Sanctitate, nec eius Miniſtris requiſierunt, ſicut (Deo gratias) vſque ad hanc diem non adfuit neceſſitas à Proteſtantibus ſe defendendi, quare contrarium huic veritati aſſerenti Deus parcat. Et pro Aſcanij Columnæ punitione, quamuis propter hoc neceſſe fuerit multas erogare pecunias, & maximi momenti negorium fuerit, tamen Sua Sanctitas nec minimum quadrantem abſtulit ex pecunia aſſignata pro fœdere Catholico, tametſi huiuſcemodi Aſcanij vexatio impedimento fuerit, ne ſolita auxilia, ſicut res exigebat, & requiſitus fuit, Hungaricis rebus ſubminiſtraret, ſicuti alijs literis ſignificatum tibi fuit, numquam tamen auxilium Regno Hungarico negauimus, ſed tantummodò ad tempus negatum fuit, propter vexationes, expenſas, & pericula, in quibus Aſcanius ſupradictus nos implicauerat, cùm quotidiè Romam depopulari minaretur, maximè cùm non clarè appareret, quando, & quomodo iſti tumultus deſituri eſſent.

Nec parua exiſtimanda eſt pecunia quinquaginta millium ſcutorum, non ſolùm, quia quaſi pro arrha ſoluta eſt, vſque dum neceſſitas maiorem pecuniarum quantitatem exigeret, ſed etiam quia ex Principibus nullus, nec etiam Imperator tantam pecuniam exhibuit: præterquamquod Sua Maieſtas in manibus Mercatorum ſuam pecuniam, ſicut fecit Pontifex, infructiferam non retinuit, ſed in alijs ſuis neceſſitatibus, ſolo nomine debitoris contentus, adhibuit, ſicuti inter alios Epiſcopo Mutinenſi notum eſt. Neque etiam vllus de Sua Sanctitate queri poteſt, quaſi vſque ad hanc horam ſuam expenſarum partem non determinauerit, cùm, ſeruata proportione hoc fieri non poſſit, quando pecunia, iuxtà quod exigit neceſſitas, exponenda ſit, & Sua Sanctitas ſtet ſemper promiſſis, vt experientia docebit.

Non probat Pontifex armis aggrediendos Proteſtantes.

21 Sed quia Granuellanus in præſentibus Germaniç difficultatibus, exiſtimat, armis comparandum, quòd Pietatis ſtudio & ratione obtineri non potuit, quòd non ſolùm ad defenſionem, verùm etiam ad aggreſſionem ſpectat, certum eſt, ſicuti Sua Beatitudo hoc non deſiderat, immò ab hac re alienus eſt, cùm iudicet, hanc viam ad hæreſes tollendas non conferre, ita nunquam Suæ Maieſtati & cæteris Principibus Catholicis non deerit, quando ob Religionis Chriſtianæ neceſſitatem aliquid decernerent, & auxilio Pontificis indigerent; & tunc cum alijs in expenſis, quantum propriæ, & Sedis Apoſtolicæ vires permittent, concurſurus eſt, ſed nec conſulere, nec ad hoc hortari intendit, cùm remedia adſint meliora, vt inferiùs dicemus.

Quando verò ſpes affulgeret, vt Proteſtantes pacificè in omnibus articulis veram fidem agnoſcerent, & propter hoc, ſi opportunitas exigeret, vt aliqua eſſet facienda expenſa, Sua Sanctitas conſentit, pro tali re, prout neceſſitas poſtulat, in erogationem partis, vel totius ſummæ quinquaginta millium ſcutorum, & ex nunc tibi hæc facultas conceditur. Admonemus tamen, ob hoc Pontificem non velle, ſupradictam pecuniam tali modo erogare, vt fidem aliquis emere videatur, aut Religionem venalem ſoluto pecuniario pretio exiſtimet; nec vult, vt pecunia tradatur, quando reductio Proteſtantium ad fidem, & concordiam cum Catholicis palliata eſſet, vel ipſimet Proteſtantes aliquam damnatarum opinionum retinere vellent, quamuis eis ex tolerantia concederetur, quod ſemper, & maximè in rebus fidei eſt fugiendum, & etiam quia aliquid ſoluere, vt in erroribus perſiſtant, nihil aliud eſt, quàm ad peiora homines allicere, quando præmia loco pęnę tribuerentur qua de re benè omnia perſpicias.

Et ſi ob iſtam vltimam, veram, certamque concordiam pars, vel tota ſupradicta pecunia eroganda eſſet, non ideò fidei Catholicæ in aliquo decrimus, quia ſecuta ad fidem Catholicam reductione Hæreticorum, fœdus ceſſabit, ſicuti è contra, pro Proteſtantium conuerſione nihil inſumere oporteret, cùm ad bellum contra illos procedendum eſſet, cùm iſta duo inter ſe directè pugnantia, ſimul eſſe non poſſint.

Tolerantiam omninò reijcit Pontifex.

22 Duo conſilia ſupradicta, vel belli cum Proteſtantibus, vel eorum reductionis, concordia mediante, quod ad Pontificem ſpectat, totam cauſam continent. Et ideò tertium tolerantiæ conſilium in vna ſola parte executioni mandari, & in reliquum Proteſtantes veritati cedere, in deliberationem non cadit, cùm articuli, qui remanent controuerſi, ſint fidei adeò eſſentiales, vt hic nobis ſine Ieſu Chriſti ſpeciali mandato non adſit facultas de eis deliberandi; immò legem habemus, quòd non ſunt facienda mala, vt veniant bona, quia cùm fides indiuiſibilis ſit, non partem illius, ſed totam recipere debet, qui inter Chriſtianos optat adſcribi, vt vnum cum Catholica Eccleſia corpus efficiat; & ideò Pontifex, totumque ſacrum Cardinalium Collegium (nemine diſcrepante) decreuit, non poſſe huic deſideratæ tolerantiæ aures præberi, nec ob id, quod petitur, nec propter id quod ad Suam Beatitudinem pertinet, illum fidei candorem maculari poſſe, quem ſui Prædeceſſores vſque ad hanc diem illibatum ſeruauerunt, ſignisque comprobarunt, iſtam eſſe Petri Cathedram, ſupra quam Sua Sanctitas à Deo poſita fuit, vt oppetita etiam morte conſeruare, ac defendere velit: & ideò iſtius tolerantiæ tractationi ſilentium imponatur, quia præter grauem Dei offenſionem, quando permitteretur, nec Proteſtantes ad veram fidem adducerentur, quia in ſuis erroribus perſeuerarent, cum iactura totius Chriſtianitatis, quæ vana excuſatione perditos iſtos homines imitari vellet, & in futurum fidei Religioniſque regulam, ſicut antea ſemper fecit, nollet ab iſta Sancta Sede amplius excipere, cùm à ſe ſeipſa diſcrepantem videret, inficeretque ſe, dum aliorum erroribus conſenſum præſtaret, quia tolerantia de qua loquimur, ad nihil aliud valet, quàm vt hęc, tolerantia in Pontifice (vt benè noſti)

conſenſum, firmamqne legem conſtituat.

Propterea conſiderantes rolerantiam in concordia Chriſtianorum contra fas, & perniciolisſimam eſſe, ſicuti in annis præteritis experientia docuir, bellnm difficile, & periculis plenum remaner, vt ad illa remedia, quæ nulli noceant, quibuſque Religionis malis mederi poſſir, confugiamus, & Cæſarea Maieſtas, ſi aliquod habee ex omni parte optimum, proponat. Nam Ponrifex exiſtimat (& citò poteſt executioni mandari) vt ad Concilium conſugiatur, cùm ſemper elapſis retro temporibus Patres iſto remedio in talibus morbis vſi fuerint, & cum qno aliæ Hæreticorum ſectæ profligatæ fuerunt, quod Sua Sanctiras ſibi perſuadet, rantò libentiùs Cæſaream Maieſtatem hoc audituram eſſe, quantò ipſamet ſemper, inſtanterque petiſt, vti remedium verum, & vltimum diſcordiarum fidei, quæ modo vigent, & ad hoc præſens Imperialis Dieta coadunara ſuit, ſcilicet, vt finis diſcordijs imponeretur, & Chriſtiana concordia, & Concilium promoueretur, ſicuti Receſſus Dietæ Haganoenſis clarè demonſtrat in decreto celebrarionis conuentus Wnrmatienſis, & præſentis Dietæ Imperialis, ſimiliaque leguntur in omnibus alijs præteritorum conuentuum Receſſibus. Additur, cùm Granuellanns pro Lutheranis vſque ad Concilium tolerantiam petat, quæ ex cauſis allegatis non eſt vllo modo coucedenda, res præſens nos docer, abſque alia tolerantia, temporiſque dilatione, Concilium celebrandum eſſe, quia cùm Concilij indictio iam publicata perſeueret, & ſolummodò ad Cæſaris, & Romanorum Regis mentem obſecundandam, ſuſpenſum fuerir, vt ex illorum literis clarè paret, vſque dum pax inter Chriſtianiſſimam Maieſtatem, & Imperatnrem, de qua tunc vigebar rractatio, ſtabiliter firmaretur, vel ipſa Cæſarea Maieſtas in Germaniam tranſiens omnibus ſuis viribus curarer, toram illam Germanicam Prouinciam ad Catholicam fidem iterum adducere.

23 Cùm autem horum neutrum ad exitum perductum ſit, ſicuti ſperabatur, omnes rationes, quæ Concilij ſuſpenſionem ſuaſerant, ſublatæ ſunt; & ideò non eſt amplius rrahenda mora, ſed quantocyùs Concilium congregandum, perducendumque ad finem, cùm damnum ex temporis dilatione, & ceſſatione euidenter claréque appareat, certumque ſit, omnem aliam dilarionem non poſſe afferre niſi omnimodum Religionis exitium, cùm maximè nihil aliud ſit faciendum, qnàm tollere ſuſpenſionem duraturam tantummodò ad libitum Suæ Sanctitatis, ſicque ſine periculo offenſionis Dei, aliarumque Nationum, nec recedendo in his caſibus a via ſolita Eccleſiæ, abſque ſanguinis effuſione, ſperare pacem, vnitatemque fidei, non ſolùm in Germania, ſed etiam in vniuerſa Chriſtianitate, cuius Sua Beatitudo in rebus fidei commuois eſt Paſtor, quapropter curare debet, vt ſanitatem non parti, ſed omnibus afferat, & noo vnam ſanam reddere, alioſque omnes infirmitari ſubijcere, & ſi aliquem ritum vel immutare, vel tolerare opportunum ſuerit, io Concilio, vbi omnes conuenient Nationes, ſtatuemns, quia aliàs abſque dubio aliæ Nationes vri contemptæ ſcandalum paterentur. Er cùm Sua Sanctitas vſque modo conſenſuoi præſtiterit huiuſmodi particularibus Religionis rractatibus, ſolummodò vt Cæſari ſatisſaceret, oon verò quia aliquod ex illis boonm ſperaret, ſicuti multoties & ore, literis, & ſuis Miniſtris Suæ Maieſtati Cæſareæ declarauit, modò qnando in tantis extremis periculis Religio verſatur, conueniens eſt, vr Sua Maieſtas iſtius Nauis gubernationem Suæ Sanctirati, cui hoc ex proprio officio pertinet, relinquat. Igitur tui muneris erir, cum Cæſarea Maieſtate primùm quàm alijs, hanc Pontificis determinatinnem cum omni humanitatis, amoris, & ſinceritatis ſigno communicare. Diceſque illis, quòd Sua Sanctitas rationibus ſupradictis, non videns quomodo præſentia Religionis pericula alio remedio, quàm coacto Concilio, auerri poſſint, decreuir tollere prorngatinnem ſuſpenſionis Concilij, ſicuti ſupra dictum eſt, illudque indicere & quamprimùm celebrare, ſperans, Deo auxiliante, omnium Nationum Epiſcopos acceſſuros. Poteris etiam ab Imperatore requirere, quantum temporis pro celebratione Concilij exiſtimet, eſſe præſcribendum, ſed caue, ne hæc requiſitio appareat eſſe petitionem licentiæ formandæ Bullæ, Breuiſque rolleudæ ſuſpenſionis, quam Bullam, & Breue, ſtatim poſt huius Epiſtolæ reſponſionem Sua Sanctitas tibi mittet; quia priùs cum Sua Maieſtare hanc determinarionem ante executionem communicare voluit, cùm propter debitam reuerentiam, & affectionem, tùm etiam ſi fortè meliora media ille poſſet proponere, quando iſtud illi non placeret (quod non credimus) Sed diligenter caueas, in quolibet euentu (dummodò melius remedium, quàm Concilij non proponatur) Suam Beatitudinem firmiter ſtatuiſſe, pro Chriſtianitatis ſalute Concilium celebrare, & Bullam, Breueque in rota Chriſtianitate publicare, ſicuti ſupradictum eſt, poſt tuam reſponſionem: debeſque celerrimè Suæ Sanctitati reſpondere. Et Imperator ſi reperiat verum, & præſens remedium, ſuſpendas omnia, & ſicut dictum eſt, admoneas, aliàs re excuſes rationibus ſupradictis, oſtendens rem multùm proceſſiſſe. Er vr alijs Principibus, & Præſulibus Germaniæ notum ſit huiuſmodi Suæ Sanctiraris decretum, illo communicato priùs cum Imperatore, vr dictum, poſtea cum illis etiam conferes, hortaberiſque, vt veoiant ipſi, vel eligant, qui ad Concilium eorum nomine accedant. Et ſi poſt tot iuſtificariones, oblationeſque, Imperator Concilio conſenſum non præſter, vel melius remedium non adinueniat, quod uon credimus, ſtantibus rebus, iuxtà formam tuæ inſtructionis, declarando priùs, Pontificem ſemper permanſurum in ſolita affectione, & coniunctione cum Imperatore, debes euidenti, & firma proteſtatione, non approbare, neque conſenſum præſtare alicui definitioni, quæ manifeſtè Catholica oon ſit. Er Sua Sanctitas laudibus extollit animi tui conſtantiam dum es paratus extrema omnia, magis, quàm in Dei Eccleſia maculam ſufferre, & loquor ràm de articulis adhuc controuerſis, quàm de concordatis à ſex colloquutoribus. Quia Romæ murmur auditur, & opinio multum præualet contra illos Doctores aſſerentes, eos decreuiſſe, opera poſt gratiam non eſſe meritoria, cùm in hoc fidei articulo de operibus, id totum, quod opus erar, expeoſnm non videatur. Quare eò magis animaduertendum eſt (ſicuti in præcedenri litera ſcripſi) vt non ſolùm articulum non Catholicum non roleres, ſed nec eriam ambiguum. Et quoad literas Nuntij hoc ſat eſt.

24 Nunc ad ruas reſpondeo, & quantum attiner ad illud, quod poſtulas, an debeas cum Imperatore petere Belgium, ſi illuc tendat, & non in Italiam deſcendat, Sua Sanctitas, ſicut tu etiam indi-

Conciliũ proponit Pontifex.

iudicas, Legationis munus cum Dieta terminare, & ideò poſt gratam dimiſſionem à Cæſare acceptam, in Italiam venias, & Nuntius Imperatorem ſequatur.

Quoad admonitionem tuam de Communione ſub vtraque, cùm poſt breue tempus Concilium celebrandum ſit, exiſtimat Sua Sanctitas hoc punctum ad illum locum remittendum eſſe, vbi diligentiùs examinabitur, & tutiùs de reformatione præcipuè Germanicæ Nationis agetur. Sua Sanctitas libenter tuam admonitionem, & iudicium audiuit, & ſicuti hìc Sua Beatitudo in vlla re, quæ ſub ſua poteſtate eſt, non deeſſe diſpoſuit, ſic ei gratum erit, vt tu etiam iſtis paucis diebus tuæ Legationis, omne bonum apud Epiſcopos, & Præſules, qui in Cęſaris Aula reperiuntur, & quocunque te tranſire oportebit, facias, & cures, & ad nos venias de omni re edoctus, vt hìc omnia perficiantur.

Temporis iactura nulla facta eſt, ex quo tuæ literæ nobis redditæ fuerunt, vſque modò, vt poſſemus, quamprimum fieri poſſet, determinatè reſpondere, ſed quia grauitas negotij requirebat, vt de eo primùm, vt dictum eſt, ageretur in Conſiſtorio, & poſtea à Deputatis examinaretur, ideò ante hodiernum diem non potuimus tabellarium expedire, qui cum ſumma diligentia debet ſe vię committere, vt quamprimum ad te perueniat. *Datum Romæ XV. Iunij MDXLI.*

25 Ex colloquio Ratisbonenſi res Catholica in grauius diſcrimen adducta eſt, cùm Lutherani ardentiſſimo ſtudio hęreſes ſuas confirmare ac latiùs diffundere anniterentur, & duos Catholicos colloquutores fœdiſſimo errore infectos in ſuas partes traxerint, in eodemque colloquio de rebus fidei, Laici rerum diuinarum ignari fuerint Præſides conſtituti, de quo infelici rerum ſucceſſu Pontifex hiſce literis octaua Iunij datis admonitus eſt.

M. S. [F]ranciſci [C]ar. Barb. [Co]g. 2678. [p]ag. 108. Quomo[d]o ſe ha[b]erent res [c]olloquij [P]ontifici [n]arratur.

Primus Articulus Ratisbonæ VII. Iunij.

Beatiſſime Pater, Loquor cum fiducia ad Patrem, & ad Dominum, & ad Vicarium Ieſu Chriſti, quæ ipſo inſpirante didici, & longa experientia cognoui. In primis, in his rebus, quæ nunc tractantur, prudentiam omnem humanam aſtutia victam iri. Sed Sapientia Diuina, cui omnia ſubſunt, has aſtutias extinguet, nec deficiet Deus ad largiendum nobis vias per quas ambulemus, ſi non deficiamus quærendo.

Primò, video maximam puſillanimitatem, & ſtupiditatem in proceſſu huius negotij, nunc nihil attentatur, quod poſſit Aduerſariorum temerariam audaciam deprimere, ſed contra, omnia, quæ eis placent, & ad ſuam rem faciunt, fieri permittuntur, & conceduntur. Primò, in hoc colloquio (ſicut prolixè ſcripſi Reuerendiſſimo Cardinali Farneſio) habuerunt peſſimos ſuæ ſectæ, & pertinaciores, tàm colloquutores, quàm aſſiſtentes, & ex noſtris aſſiſtentes fuere facti ferè fauentes hęreticis, ij Phlugius, & Gropperus, qui malè conſenſerunt, hominem ſola fide iuſtificari, de quorum lapſu Bucerus impiè triumphauit, vt dicetur inferiùs, ex colloquentibus vnus dumtaxat peritus Theologus adhibitus reſtitit, Iudices verò fuere laici contra omne ius in magnum prę-iudicium.

Secundò, permittuntur hìc liberè Prædicatores, ferè nunc ante colloquium, & poſt, quibus totum populum huius Ciuitatis inficiunt, affirmantes pertinaciſſimè dogmata ſua eſſe verbum Dei, noſque pugnare apertè contra veritatem, & non rident ſolùm Sanctitatem Veſtram, & omnem Ordinem Eccleſiaſticum, ſed etiam Cęſaream Maieſtatem, rogantes Deum, vt eum illuminet, ſicut iam incipit, vt dicitur, euulgant quotidiè libros nouos Germanicè conſcriptos.

Tertiò, in iſta Dieta eſt publica conuerſatio Hæreticorum cum Catholicis, in quotidianis compotationibus, nec tractatur aliquid per Principes pro ſtabilitate fidei, ſed contra inducuntur Laici Principes cauſam noſtram fouentes per aſtutiam Aduerſariorum ad odium Sedis Apoſtolicę, & ad aliquas nouitates attentandas.

Quartò, Proteſtantes nihil ſeruant eorum quę promittunt, quod Cęſar etiam & ante cognouit, vbi habuit illos fœdifragos, & periuros, quia quidquid factum eſt communicabant ſuis, & ſcribebant Ciuitatibus foras, ſicut vidimus ex literis ad plurimos reſcriptis.

Quintò, in hoc colloquio accepta ſunt duo damna maxima. Primò, quòd Ciuitas eſt in proximo periculo caſus à fide, & obedientia, ſicut in alijs Dietis ceciderunt alię Ciuitates. Secundò, nihil hic ordinabitur, vt intelligo pro robore Eccleſię, quia timetur illi diſplicere, & ſatis eſt, ex hoc totam rem differri.

Sextò, Catholici Principes tàm Eccleſiaſtici, quàm ſęculares, conqueruntur, quòd Cęſar neminem ex illis adhibuit colloquio.

Septimò, Intellexi à Reuerendiſſimo Cardinale Moguntino, qui ſe in hoc negotio gerit ſtrenuiſſimè, & conſtantiſſimè, quòd loquutus eſt Cęſareę Maieſtati ſuper hac re poſt colloquium ſecundum. Colloquia iſta videlicet Haganoę, Wormatię, & nunc Ratisbonę celebrata, in fauorem Proteſtantium, ex impio Receſſu Franckfordienſi nunc inuecta.

Octauò, tractantur res fidei quantum iuuant ad res priuatas.

Secundus Articulus.

In primis, non ſic ſunt timendi Aduerſarij in potentia, quia verbo dicuntur potentes, & audaces, facto autem, & re ipſa eorum Principes ſunt pauperrimi, & in multis debitis conſtituti, nec poſſunt Cęſarem iuuare, ſicut deſiderat in temporali auxilio. Secundò, propter grauiſſimas impoſitiones, & tributorum vexationes, quibus ſubditos ſuos exaſperant, multi ſubditorum deſiderant regreſſum ad Eccleſiam, ſicut intellexi ex nonnullis Nobilibus illorum, cùm eſſem Wormatię apud Doctorem Sceld, & vt experientia videtur, apertiſſimum damnum patiuntur ex caſu ab Eccleſia. Tertiò, ſicut ſeminauerunt eorum Theologi falſa dogmata ſua, diſcurrendo Ciuitates, Villas, Oppida, omnia loca, & populum ſeduxerunt, ita antidotum Sanctitas Veſtra multiplicet, mittat huc aliquos probos, & doctos Viros, qui non timeant ſe offerre periculis pro cauſa Dei, & Eccleſiæ, qui populum obcœcatum illuminent, infirmiores confirment, & confortent doctrina ſana, & ſancta, Virorum proborum exemplo, non enim parum mouetur populus ad id ſequendum ad quod inuitatur, cùm inuitatores, & boni verbi nuntiatores, & operis factores pręire vident, ego iam experientia didici, quantum id profecerit, referat alter, ita longè veriſſimè cognoſco, quantum proficere vberiùs poſſit. Quartò, erit valdè expediens, quòd Sanctitas Veſtra habeat aliquem Nuntium ſpecialem in cauſa fidei ad Principes, & Ciuitates, cum veſtris huiuſmodi prædictis. Ita multa poſſunt cum paucis expenſis magna vtilitate, maiore Eccleſię reſtauratione, maxima Dei gloria fieri. Quintò,

opus

Digitized by Google

opus eſt auctoritate reformandi, & iuuandi idoneos, quos reperiunt inſtiruendi Prædicatores. Sextò, bonum eſſet cum conſenſu Eccleſiarum, & Prælatorum in Religioſis domibus locare aliquos paucos Religioſos ex Italia, vel alia Natione, qui his reliquis Religioſis eſſent exemplo bonæ conuerſationis, vt ſic poſſet reſtaurari Clerus qui penè hic deficit. Septimò, bonum eſt, & expediens, aliquos extrahere iuuenes ex hac Prouincia, & collocare in Monaſterijs, vel alijs pijs locis, vbi poſſint in Chriſtiana doctrina, & moribus inſtitui, ſic enim habebitis tria commoda. Primùm, præparabitis materiam pro illuminatione, ne deficiat ſemen bonum, ne Clerus peccet. Secundò, dabitis occaſionem Prælatis huius Prouinciæ hoc faciendi. Tertiò, inuitabitis parentes eorum ad conſtantiam in fide, imò totam Prouinciam ad honorem Dei, & Sedis Apoſtolicæ, quæ tam ſedulò & accuratè cogitat de eorum profectu, & Prouinciæ ſalute. Omnia fieri poſſunt ſine magnis expenſis Sanctitatis Veſtræ, ſicut Deus frequenter fuit vobis adiutor, ita & tunc in iſtis deſperatis rebus erit director.

Non deſunt multæ inſpirationes, & conſolationes de profectu, & victoria veſtra in libertate, & ſinceritate Eccleſiæ vindicandis. Non modicus hic habitus eſt profectus per exercitia ſpiritualia, vt experientia ſenſimus, tàm in Principibus, quàm eorum ſubditis, quorum aliqui fluctuantes confirmati ſunt, aliqui, qui iam abſceſſerant, reducti, maximè iuuit hoc negotium Magiſter Petrus Fabri, vnus ex his qui Parmæ fuerunt cum Reuerendiſſimo Cardinali S. Angeli. Bonum eſſet, duos ex Confratribus de Societate Ignatij, Iacobum videlicet Hiſpanum, & cum eo alium mittere, quia eſt compertum magnum facturos prouentum.

26 Circumferente latiùs impietatis faces hæreſi, nonnulliſque etiam molientibus Synodum Nationis Germanicæ cogere, maximo Religionis periculo, ne ſchiſma nouum, nouaque hæreſis conflaretur, ſenſit Pontifex Concilium Oecumenicum celerrimè congregandum, deditque Contareno Cardinali imperia, vt ſignificaret Cæſari, tollendas eſſe moras celebrandi Concilij, dilationemque indictam abſcindendam; quæ cùm Legatus Carolo V. Imperatori ſignificaſſet, ille diſſenſit, expectandamque eſſe comitiorum Germaniæ decretoriam Sententiam, quæ vel generale Concilium, vel Nationis ſolius Germanicæ amplecteretur: ad quæ ſubiecit Legatus allatis grauioribus argumentis, Nationalem Synodum non eſſe cogendam, nec valituram, cùm de cauſa totius Chriſtiani Imperij ageretur; nec conduceret publicæ ei, vt Concilium celebraretur in Germania ob grauiſſimos tumultus bellicos à pertinaciſſimis Lutheranis ad ſeditiones mouendas maximè propenſis, vt ipſe Cæſar perſpectis rerum circumſtantijs, prauaque animorum inclinatione, probè cognouerat. Denique Cæſar expenſis omnibus ſumma conſilij maturitate, loco & tempore non deſignatis ad gerendum Pontificiæ voluntati morem ſe paratiſſimum oſtendit; pollicituſque eſt, ſe omne ſtudium adhibiturum, vt tantum opus ad optatum finem perduceretur: interea ſe diligentiam omnem collocaturum ad Religionis diſſenſiones pacandas, ciuileſque extinguendos motus; cùm ipſi viri Principes Eccleſiaſtici Germaniæ fidei Ortodoxæ aſſertores, poſt librata maturo iudicio rerum pondera cenſerent, ſi vel Occumenica Synodus, vel Nationis Germanicæ

Card. Côtar. Concil. proponit.

celebraretur in Germania, nullam meliorum rerum, vel reſtituendæ pacis, ac Religionis ſpem affulgere, imò grauiſſima mala inde emerſura; de quibus Cardinalis Moguntinus Elector hanc ſententiam deprompſit.

Sententia Reuerendiſſimi Cardinalis Moguntini, ſuper Concilio celebrando in Germania.

27 Quidam exiſtimant nequaquam conuenire, vt Concilium generale celebretur in Germania ob diminutionem auctoritatis Sedis Apoſtolicæ, & totius Eccleſiaſtici Status.

M. S. Franciſci Card. Barberini ſig. 2677. pag. 15.

Ne etiam pro arbitrio Proteſtantium omnia fiant, & quia virus hæreticum in ipſa Germania viget, tùm etiam ob alias rationes, quia vniuerſi Germaniæ cedere non debent.

Cardinalis Moguntinus non approbat celebrationem Concilij in Germania.

Item, in Germania animoſiores, & obſtinati magis in eorum peruerſitate erunt Proteſtantes.

Maiori item commoditate in rem eorum agent omnia. Cogere etiam poterunt Catholicos, aſtutiaque, & artibus malis domare eoſdem, vel etiam ipſum Cæſarem pro eorum more. Studebunt etiam alias Nationes inſtruere, & inducere in contemptum Sedis Apoſtolicæ.

Etiam in ipſo Concilio, ſi in Germania fieret, tùm per malas practicas, corruptiones, & perſuaſiones, tùm etiam per publicas conciones, ſi licebit, alioquin in alijs priuatis, à quo non ceſſabunt, ſub prætextu, verbum Domini non eſſe celandum, vel potiùs moriendum, ita per priuatas conciones, ſtudebunt virus ſuum ſpargere, & ſectas ampliare, prout in dies faciunt, & fecerunt etiam Cæſare præſente, nam ſunt aſtuti, vafri, & mendaces, promiſſionibus non ſtantes.

Sunt item diligentiſſimi in rebus ſuis, ſunt etiam hypocritæ, fingentes ſe multa pati propter verbum Dei, & ad patiendum ſe paratos, licèt agant omnia contra diuina præcepta.

Propterea conſiderandum eſt, quòd ſi Concilium fieret in Germania, & Cæſar pro quorumdam arbitrio ad hoc induceretur, cogeretur Sanctitas Pontificia forſan annuere quædam, quæ non eſſent concedenda, quinimò pro Cæſaris iuſſu vrgeri poſſet iniquè, vt hæc Sua Sanctitas meliùs perpendere poterit.

Cùm autem Sanctitas Pontificia, & Cæſarea Maieſtas conuenirent in hoc, & quòd de vtriuſque voluntate celebrabitur Concilium generale in Italia, non eſt dubium, quin Catholici ex Germania per ſe, aut per Oratores comparebunt.

Nequaquam etiam conueniet, vt dimiſſo, ſeù ſuſpenſo Generali Concilio celebretur Nationale Germanicum, aut alia Imperialis Dieta, quia tunc verè dubitandum eſt de ſchiſmate, & Catholici quidam prolaberentur ad Proteſtantes, cæterique cogerentur deficere, aut ſupprimerentur.

Item, in Dietis Imperialibus Proteſtantes ſemper lucrantur per aſtutias, & malas practicas ſuas.

Concilium igitur generale, & illud certum eſt vnicum nunc humanum remedium. Qua de re.

28 Intellectis inclinatione Principum Catholicorum ad Nationale Concilium, & malis Hæreticorum artibus, Gaſpar Contarenus Cardinalis Legatus Apoſtolicus, vt ingentibus malis occurreret, quæ ex Nationali Concilio, ob aduerſariorum vim, fraudeſque malè celebrato, poterant emergere, ſubiecto libello præmonuit Ordines Imperij, controuerſias fidei, quæ ad vniuerſa Eccleſiæ Regna ſpectabant, in vnius Nationis Concilio reliquis Nationibus non excitis iure dirimi non poſſe.

Re-

Ext. apud Melchior. Goldaſt. tom. 7. pag. 229.

Cardinalis Contarenus diſſuadet Conciliũ Nationale Germanicum.

Reuerendiſſimi, & Illuſtriſſimi Domini, cùm peruenit ad aures noſtras, quòd in determinatinne huius conuentus Imperialis tractatę controuerſiæ fidei remittantur ad Concilium Natioua- le, &c. animo perpendentes, quàm magni pręiudicij eſſee, ſi controuerſiæ fidei remitterentur ad Concilium vnius Nationis, officij noſtri putauimus eſſe, commonefacere Dominationes Veſtras Reuerendiſſimas, & Illuſtriſſimas, vt additio illa de Concilio Nationali omninò tollatur, nam perſpicuum eſt, in Nationali Concilio nullo pacto poſſe determinari controuerſias fidei, cùm hoc concernat Statum vniuerſalem Eccleſiæ, & quidquid ibi determinaretur eſſet nullum, irritum, & inane, quòd ſi à Dominationibus Veſtris Reuerendiſſimis, & Illuſtriſſimis ſactum fuerit, vt certè nobis perſuademus, quemadmodum gratiſſimum erit Sanctitati Pontificiæ, quæ Caput eſt Eccleſiæ, & Conciliorum, ita è contra erit ipſi moleſtiſſimum, ſi ſecus fieret. Nam clarum eſt maiores ſeditiones, in controuerſijs Religionis hoc pacto orituras eſſe, cùm id alijs Narionibus, tùm in hac noſtra nobiliſſima Prouincia hoc officium noluimus omittere, tùm vt pareremus mandatis Sanctitatis Suæ, tùm etiam vt non deeſſemus officio perſonæ Legati nobis à Sede Apoſtolica iniunctę. *Ratisbonæ XXVI. Iulij*.

Paratiſſimus ad obſequia Dominarionum Veſtrarum Reuerendiſſimarum, & Illuſtriſſimarum Gaſpar Cardinalis Contarenus Legatus.

Adductis ijs in examen Principes, & Ordines Imperij, qui Romani Ponrificis ſupremos in Eccleſia apices venerabantur, Cardinali Legato reſponderunt ſubiectis verbis.

Præfati Principes, & Status Imperij reſpondent Reuerendiſſimam Dominationem Veſtram promouendo, & Sanctiſſimum Dominum Noſtrum Papam indicendo, & citrà vlteriorem procraſtinationem celebrando Concilium vniuerſale facillimè præcauere poſſe, nè ſubrtas fidei, & Religionis noſtræ controuerſias in Concilio Nationali tractari, & determinari oporteat, id quod omnes huius Imperij Status optant, & obnixè rogant. Sin autem Concilium vniuerſale toties pollicitum, & iam à Reucrendiſſima Dominatione Veſtra promiſſum, per Sedem Apoſtolicam ad effectum ſuum non fuerit deductum, euidens profectò huius Imperij, & Nationis Germanicæ neceſſitas expoſtular controuerſias iſtas in Religione noſtra excitatas in Concilio nationali, aut ſi nè hoc quidem congregari poterit, in alio Imperiali connentu, præſente, tùm & hoc negotium dirigente aliquo Legato Sedis Apoſtolicæ ſufficientibus ad hoc eiuſdem Sedis ſacultatibus ſuffulto concordari, ac definiri, &c. *Datum Ratisbonæ XXVI. Iuly anno MDXLI.*

Buceri contra Contarenum blaſphema ſcripta.

Euulgauit verò aduersùs Contarenum Cardinalem, quòd in Nationali Concilio fidei controuerſias idoneè definiri non poſſe docuiſſet, blaſphema ſcripta Martinus Bucerus, quibus delirabat, ſi Catholici ad Lurheranorum partes deficerent, Regnum Chriſti vi Antichriſti, & Sathanæ depulſa apud Germanos iuſtauratum iri, deindè negauit Pontificem Caput eſſe Eccleſiæ, & Conciliorum; aſſenſit tantùm, *Delatum olim eſſe Sedi Romanæ, vt prima eſſet, & Epiſcopo Romano, vt Patriarchas prærogatiua auctoritate præcederet*; cuius Hæreſiarchæ verba retulimus, vt nonnulli, qui eodem modo Pontificiam auctoritatem extenuare audent, ex his intelligant, quàm malè cum teterrimo hoſte Eccleſię ſentiant.

Ext. apud Goldaſt. tom. 2. pag. 223.

Cardin. Contarenus reformatione cum Epiſcopis Germaniæ lauciunt.

29 Cùm de reſtituenda diſciplina Eccleſiaſtica plurimus fieret ſermo, ac in reuocando primæuo illius ſplendore piorum vota ſumma animorum conſenſione conſpirarent, Cardinalis Contarenus Legatus celeberrimum Epiſcoporum conuentum coëgit, ad quos de perpoliendis Clerimoribus, adſtringendaque ſolutiore diſciplina orationem paræneticam habuit, quam cùm Germaniæ Præſules ſcripris mandari, ſibique tradi poſtulaſſent, ea his verbis concepta propoſita eſt.

,, Reuerendiſſimi, & Illuſtriſſimi Domini,
,, cùm heri Reuerendiſſimæ, & Illuſtriſſimę Do-
,, minationes Veſtræ frequentes ad nos veniſ-
,, ſent, ac nos quędam illis expoſuiſſemus, quæ
,, nobis ad reformatiouem Chriſtianam facere
,, in primis videbantur, petierunt illæ, vt ea quę
,, à nobis dicta fuerunt, ſcriptis mandare, eorum-
,, que exemplar Reuerendiſſimis, & Illuſtriſſi-
,, mis Dominationibus ſuis tradere vellemus, vt
,, ea commodius videre, & perpendere poſſent,
,, quare nos, vt eis ſatisfaceremus, quod heri
,, dixiſſe nobis viſi fuimus, hic quàm potuimus
,, breuiter ſcripſimus.

,, Illud primum, quòd in Domino hortamur,
,, & monemus Renerendiſſimas, & Illuſtriſſimas
,, Dominationes Veſtras, pertinet ad vniuſcuiuſ-
,, que noſtrum viram, & viuendi rationem, in
,, qua danda eſt opera, vr Deo Optimo placea-
,, mus, & fideles diſpenſatores inueniamur, ac
,, legitimi Dominici Gregis Paſtores: vitabimus
,, ergò primùm ſcandalum omne, ne ſcilicet po-
,, pulus poſſit, vel leuiter ſuſpicari eſſe vllis vo-
,, luptaribus addictos, aut auaritiæ, aut ambi-
,, tioni. Vitandus eſt etiam luxus omnis in epu-
,, lis, in domus apparatu, veſtibus, cæteriſque
,, omnibus, quæ ſolent laicos, & vniuerſum po-
,, pulum mulrum ſcandalizare.

,, II. Secundum pertiner ad familiam, ex cu-
,, ius moribus, ſi familiares boni fuerint, populus
,, ędificatur, ſi verò mali fuerint, multum offen-
,, dirur, & facilè coniecturam facit morum Epi-
,, ſcopi ex moribus familiæ. Idcircò vt copiosè
,, admonet Bernardus in lib. 1. de conſideratione
,, ad Eugenium Pontificem Maximum. Maxi-
,, ma eſt adhibenda cura Prælato cuicumque in
,, comparanda ſibi honeſta familia, & in ſeruan-
,, da ab omni mali labe, & ſuſpicione, immò
,, inſtituenda, vt ex familiarium conuerſatione
,, populus inſtruatur, & ædificetur.

,, III. Tertium pertinet ad curam gregis no-
,, bis commiſſi, ad quam maximè putamus per-
,, tinere, vt Epiſcopi habitent in locis frequen-
,, tiſſimis ſuarum Diœceſum, vbi facilè cauere
,, poterunt, & præuidere, ſi quid labis huius,
,, quæ graſſatur per Germaniam, obrepſerit, &
,, confeſtim in tempore remedium adhibere.

,, IV. Proderit etiam habere fidos explora-
,, tores in locis alijs, vbi Epiſcopi non habitant,
,, vt per eos certiores fieri poſſiur, ſi qua fraude
,, aduerſarius noſter eos tentauerit, ac confe-
,, ſtim queant prouidere, ac mederi. Viſitare
,, etiam Diœceſes frequenter multùm proderit,
,, quo more vti ſolent Imperatores in Vrbibus
,, obſeſſis, & oppugnatis ab hoſtibns. Curare
,, etiam vt cultus diuinus vigeat in Eccleſijs no-
,, ſtris, & beneficia à nobis conferantur Viris
,, probis, & idoneis.

,, V. Quintum pertinet ad diſpenſationem
,, ſacultatum, & redituum Epiſcopalium, ex qua
,, magna comparatur inuidia apud populum, ſi
vide-

Digitized by Google

,, viderit Epiſcopus ſumptus magnos facere in
,, luxu, apparatu domus, & Familiæ, paupe-
,, res verò negligi, ideò vitandi ſunt omnes
,, ſumptus huiuſmodi, & pauperes, quàm maxi-
,, mè fouendi ſunt, in eorumque neceſſitatibus
,, maxima vtendum eſt largitate, hac enim ratio-
,, ne & Deum faciemus nobis propitium, (nam
,, fœneratur Domino, qui miſeretur pauperis,
,, vt inquit Salomon,)& populum nobis beneuo-
,, lum. Ad id enim maximi momenti eſt facul-
,, tatum noſtrarum diſpenſatio.
,, VI. Sextum pertinet ad diſciplinam, &
,, inſtitutionem populi. Comparandi ſunt Con-
,, cionatores viri probi, & docti, qui poſſint
,, verbo, & exemplo docere bonos mores, & or-
,, thodoxam doctrinam, qui non ſint contentioſi,
,, neque inſectatores aduerſariorum adeò ne vi-
,, deantur odiſſe, ſed potiùs amare, & optare eis
,, bona, ac præſertim eorum ſalutem, nam acris
,, inſectatio eos irritat, & magis pertinaces fa-
,, cit, neque ædificat populum.
,, VII. Septimum pertinet ad inſtitutionem
,, iuuentutis in literis, & diſciplinis, qua in re
,, videntur Proteſtantes, nihil prętermittere, ſed
,, omnem lapidem mouere, vt in ſuis Gymnaſijs
,, habeant Viros doctos, & illuſtres, quorum fa-
,, ma inuitatur iuuentus Germanica, & prę ſertim
,, Nobiles ad eorum trahuntur Gymnaſia, vbi
,, imbuuntur ſimul cum literis etiam doctrina
,, Proteſtantium, qua corrumpuntur ipſi ac de-
,, indè per omnem Germaniam diſperſi alios
,, quoquè inficiunt. Idcircò danda eſt omnis
,, opera, vt apud Catholicos inſtituantur Scholę,
,, & Gymnaſia, conducantur Doctores Catholi-
,, ci verè docti in bonis literis, & diſciplinis, qui
,, ſint celebres, vt eorum fama alliciatur iuuen-
,, tus, & Nobiles ad noſtra Gymnaſia, ibique
,, bonis literis, & orthodoxa doctrina imbuan-
,, tur. Ab Epiſcopis etiam admoneantur paren-
,, tes, ne velint liberos ſuos inſtitui in Gymna-
,, ſijs, in quibus orthodoxa fides non viget,
,, præſertim cùm habuerint Scholas orthodoxas
,, paratas.
,, Hæc voluimus Dominationibus Veſtris Re-
,, uerendiſſimis, & Illuſtriſſimis proponere, vt
,, capita quædam generalia, quibus multa par-
,, ticularia addi poſſunt pro cuiuſque prudentia,
,, vt pareamus Summo Domino Noſtro Ponti-
,, fici Maximo, qui nobis mandauit, vt eas hor-
,, taremur ad Chriſtianam reformationem, ſi-
,, mulque vt fungamur officio perſonæ, quam
,, gerimus Legati (inquam) Sedis Apoſtolicę,
,, ad quam pertinet cura omnium Eccleſiarum,
,, ac etiam, vt ſatisfaceremus charitati fraternæ,
,, & illi neceſſitudini, quam compluribus de
,, cauſis ſentimus nobis eſſe cum hac nobiliſſi-
,, ma, & inclyta veſtra Natione.

30 Obtulit Cardinalis Legatus eandem reſti-
tuendæ diſciplinæ Eccleſiaſticæ formulam Carolo
Imperatori, quæ tùm ipſi, tùm Epiſcopis pia, &
vtilis reuocando priſtino ſanctitatis nitori viſa
eſt, quæ cùm communicata eſſet Concionatoribus
Principum, & Statuum Lutheranę factionis, illi
mox, vt à veritatis luce auerſi, queſti ſunt iuſſos
Epiſcopos incumbere ad Sectam Lutheranam abo-
lendam, blaſphemo ore obgannierunt Catholicæ
fidei capita non eſſe conſenſum Catholicæ Eccle-
ſiæ, ſed errores, & perſuaſiones humanas ſparſas
in Eccleſia contra Euangelium (ſcilicet à Satha-
næ adminiſtris deprauatum) prætexuerunt con-
ſenſum Eccleſiæ non conſtare in ſæculorum præ-
teritorum, & maximorum hominum, & multitu-
dinis aſſenſione, & auctoritate, ſed in Propheticis,
& Apoſtolicis Scriptis (ſcilicet à Nouatoribus ad
deliras interpretationes diſtortis) adeòque huic
impoſtorum impiorum conſenſui ſe adhæſuros:
tùm impudentiſſimo blaſphemiæ genere addidere
,, hæc impia mendacia. [Scit Contarenus, qui
,, ſint Eccleſiæ morbi, quanta Cœnæ Domini in
,, Miſſis prophanatio, quantum vitij in inuoca-
,, tione Diuorum, quanta labes in Cœlibatu
,, Romano, quanta inſcitia in Populo, qui non
,, rectè docetur de Pœnitentia, de Beneficijs
,, Chriſti, de Fide, ſeù fiducia accipiente condo-
,, nationem propter Chriſtum. Videt non ſo-
,, lùm Monaſteria, ſed ipſos etiam Canonum
,, recentium libros plenos eſſe ſuperſtitionum.]
Hæc impudenter, & planè Lutheranè Aduer-
ſarij.

Blaſph-
miæ Lu-
therano-
rum in
reforma-
tionem
Contare-
ni.

,, Demùm concluſere his verbis: Hæc eo recen-
,, ſuimus, ne diſſimulatione noſtra Contareni
,, ſcripta probare videamur, & hortamur om-
,, nes, ne talibus præiudicijs aſſentiantur, ſed
,, noſtra dogmata conferant ad Euangelium tra-
,, ditum in ſcriptis Apoſtolicis, & primæ Ec-
,, cleſiæ exempla.] Hæc illi impoſtores, quo-
rum fraus tota in eo ſita eſt, vt contrarias Euan-
gelio interpretationes Euangelium dicant, & in-
ſtar Dæmonis ad ſuadendum ſcelus Diuinis ora-
culis abutantur.

31 Denique Principes Proteſtantes expetie-
re à Cæſare, vt articuli conciliati, eo ſenſu, quo
ipſi ſcripto explicauerant, ſcilicet hæretico, pro-
mulgarentur, vt anſpicatum concordiæ exordium
foret, vt legitimum etiam, Chriſtianum, ac libe-
rum Concilium (vt aiebant) in Germania cele-
braretur, in quo Religionis controuerſiæ, ſecun-
dùm verbum Dei (nempè deprauatum à Sathanæ
adminiſtris) excuterentur: quale autem Concilium
legitimum flagitarent, in quo diſciplina Chri-
ſtiana reformaretur, immò veriùs turpiſſimè de-
formaretur, diſertè ipſi his verbis expoſuerunt.
,, [Quod verò Status conſentire debent in eiuſ-
,, modi Concilium, in quo Papa, vel ſui (qui
,, Proteſtantium Statuum aduerſarij ſummi exi-
,, ſtunt) de religione cognoſcendi, & iudicandi
,, poteſtatem haberent, id quominùs faciant,
,, Status iuſtis, firmis, & certiſſimis rationibus
,, permouentur, quemadmodum eas bona ex
,, parte expoſuerunt in recuſatione Concilij
,, Mantuæ indicti, ad quam rurſùs ſe referunt
,, humillimè rogantes Imperatoriam Maieſta-
,, tem, vt iſtud Statuum propoſitum neceſſarijs,
,, & ineuitabilibus cauſis innixum boni conſu-
,, lere velit, &c.

Ext. apud Goldaſt. tom. 1. pag. 22[illegible]

Proteſ-
tes pri-
vt arti-
concil-
iuxta
rum
ticum
ſum p-
blicen-

32 Tota ſpes concordiæ Religionis euanuit,
ob obfirmatam Proteſtantium mentem in hæreſi,
& maximè, quia confirmauit ipſos non parum in
pertinacia Franciſcus Francorum Rex, cùm arca-
nis literis eos ad arma in Cęſarem concitare nite-
retur, quod non negat Franciſcus Belcarius Me-
,, tenſis Epiſcopus, his verbis. Cùm Cęſar è
,, Belgio diſcederet, & Ratisbonam peteret, Fran-
,, ciſcus de recuperando Mediolano deſperans,
,, & de bello prima quoque occaſione inferendo
,, cogitans, clàm cum Proteſtantibus, & cum
,, Cleuenſi egit, vt illos aduersùs Cæſarem ac-
,, cenderet; fruſtrà quidem cum Proteſtantibus,
,, qui ab Imperij fide ſibi diſcedendum non pu-
,, tabant; Ea etiam fraude impia idem Rex vſus
,, eſt, vt licèt perſequeretur hæreticos, literas ad
,, Proteſtantes Principes ſcribebat, eorum Se-
,, ctam

Conco-
diæ ſpe
euanui
ob obſ
nation
Luther
norum.

Lib. 2[illegible] num. 54

Digitized by Google

,, ctam ſibi ingratam non eſſe, hurtareturque, ne
,, conciliarentur Eccleſiæ. Quarè illi Ratisbonę
,, menſe Maio ſcripſere, vt mitiùs cùm ijs age-
,, ret, qui ipſorum doctrinam profitebantur.]
His conſona ſunt, quæ Io: Caſa Cardinalis Con-
tareni à ſecretis tradit.

Io. Caſa in vita Gaſp. Cōtareni.

,, Contigit tunc quòd ſæpè in magnis, arduiſ-
,, que rebus vſuuenit, vt negotium illud Chri-
,, ſtianæ Reipublicæ magnoperè vtile, atque
,, adeò ſalutare, in medio curſu fractum, ac diſ-
,, ſipatum ſit, id autem magna ex parte factum
,, eſt, malitia, fraudeque illorum, qui Cæſaris
,, potentiam, quæ multùm compoſitis rebus,
,, Germaniaque pacata creuiſſet, ſuſpectam ha-
,, bebant, ſuiſque rebus periculoſam exiſtima-
,, bant. Hi namque non modò veterum diſcor-
,, diarum fibras, vt oportebat communis vtili-
,, tatis cauſa, non euellebant, verùm etiam noua-
,, rum ſimultatum ſemina occultè iaciebant in
,, aures eorum, quibus commiſſa res erat, inſu-
,, ſurrantes, ac falſos quoſdam metus eò infe-
,, rentes. Vt autem aſtuta hæc conſilia rem re-
,, morabantur, & ne ad exitum adducerentur
,, impediebant, ita ſubitò exortum eſt, quòd ani-
,, mos Germanorum ad longè alias curas tradu-
,, ceret, finemque diſputationi illi, ac colloquio
,, faceret. Hæc autem fuit incurſus Turcarum
,, Regis in Pannoniam cum maximis copijs,
,, communiſque hoſtis metus, nec enim effecit
,, tunc timor ille, quod plerumque conſueuit,
,, magnoperè exacerbatis animis, vt ſtimulum
,, periculum tantum admoueret ad odia extin-
,, guenda, & gratiam reconciliandam, ſed po-
,, tiùs ſpem (quæcumque erat) malorum illorum
,, ſedandorum eo tempore intercidit, ac ſuſtulit.
,, Miſſis igitur ſermonibus illis, quod factum
,, eſt extremo menſe Quintili, ceperunt Germani
,, arma, totoſque ſe ad impetum illum coërcen-
,, dum, fineſque ſuos tuendos contulerunt.

Quamuis in Dieta nullam concordiæ viam re-
periſſent, tamen Cæſar ab illa obtinuit, vt Princi-
pes Germaniæ, & eiuſdem Prouinciæ liberæ Ci-
uitates Gulielmum Ducem Cleuenſem inimicum
declararent, quia fœdus inierat cum Rege Galliæ,
& quia abſque Imperatoris licentia in Principa-
tus Geldrenſis poſſeſſionem ſe induxerat; decre-
uerunt etiam omnem diligentiam adhibendam
eſſe, vt Ducem Sabaudiæ Principatui, quem Rex
Galliæ occupabat, reſtituerent, etiam armis, ſi
opus eſſet, & ſeueriſſimo Edicto interdixerunt
omnibus Germanis, ne auderent ſub Rege Gal-
liæ militare, & inſuper ſtatuerunt auxilia Regi
Romanorum præſtare, ob bella, quæ cum Turcis
ſemper, & cum Rege Hungariæ gerebat.

33 Cùm igitur viderent viam concordiæ non
apparere cum Proteſtantibus, duo conſilia fue-
runt propoſita. Vnum, vt Proteſtantes ſibi de-
nuncirent, & ad æquitatem adducerent, decreto
firmare tolerantiam alicuius articuli fidei Catho-
licæ contrarij. Sed hoc cùm à Cardinali Conta-
reno Legato negatum fuiſſet, etiam antequam
Pontifex ei imperaſſet, vt iſta tolerantia non ad-
mitteretur, ſperantes Pontificem eſſe conceſſu-
rum, ad illum ſcripſerunt, vt eam concederet; ſed
petitionem reiecit, vt aſſerit Angelus Maſſarel-
,, lus. [Cùm ex dicti Ratisbonenſis conuen-
,, tus ſententia à Sua Sanctitate peteretur, vt à
,, Proteſtantibus quoſdam articulos tolerandos
,, declararet, quoad Oecumenicum Concilium
,, terminaretur, & decideretur, id Suæ Sanctita-
,, ti, neque ſecundùm Catholicam, & Chriſtia-

In Diario Concil. Trid. m. s. Archiu. Vatic.

,, nam veritatem, neque ſuam, & Sedis Apoſto-
,, licæ dignitatem concedendum viſum fuit; ſed
,, potiùs Concilium, quàm primùm celebran-
,, dum illis propoſuit. Sanè Pontifex ex nullo
,, alio, quàm ex Concilij celebratione, & pacem
,, Populo Chriſtiano, & veræ Religionis noſtræ
,, integritatem oriri poſſe arbitratur.

Secundum fuit Legato propoſitum, quod Pon-
tifex etiam approbauit, videlicet, vt ſi à Proteſtan-
tibus bellum excitaretur, fœdus ſtabile inter Pon-
tificem, Cæſarem, Regem Romanorum, & alios
Principes Catholicos firmaretur, de quo ſic re-
,, fert Maſſarellus. [Legatus Apoſtolicus,
,, qui Ratisbonam applicuerat, cùm variæ con-
,, cordiæ tractatus, vt diſſidium Religionis no-
,, ſtræ ad æquum intellectum reduceretur, cum
,, Proteſtantibus habuiſſet, nihil tamen pium,
,, vel quod Reipublicæ Chriſtianæ expediret,
,, aſſequi potuit, fœdus tamen Catholicorum,
,, inter Suam Sanctitatem, Cæſarem, Romano-
,, rum Regem, & Imperij Principes ſupradictos
,, (Catholicos ſcilicet) quod aliàs Cardinalis
,, Farneſius nomine Sedis Apoſtolicæ compoſue-
,, rat, quibuſdam denuò adiectis conditionibus
,, die XXIX. Iulij MDXLI. roborauit.] Cùm
igitur Cæſar diſcedere vellet, vt arma iam parata
in Africam, & Algerium inferret, Dictam dimi-
ſit ſequenti Receſſu.

Fœdus Catholicum ad defenſionem tantùm contra potentiam Proteſtanuū. M. S. Arc. Vat. tom. 3190. pag. 207.

Receſſus Ratisbonenſis MDXLI.

34 Carolus, &c. Quia deſiderium noſtrum,
ſemper eo tetendit, & adhuc tendit ad laudem,
& honorem Dei Omnipotentis, ac totius Chri-
ſtianitatis, & præſertim in Sacro Imperio Ger-
manicæ Nationis, pacem, quietem, & concor-
diam, vt in diſſidio Religionis negotium ad
Chriſtianam concordiam redigeremus, ad præ-
cauendum turbas, quæ hinc naſci poſſent, ideò
Electoribus, ac alijs Principibus, Statibus, hu-
iuſmodi deputatorum colloquentium opinio-
nes in ſcriptis comprehenſas concordatorum, &
non concordatorum punctorum, non tamen con-
cluſiuè tradidimus, clementerque petiuimus, vt
illas peruiderent, deſuperque deliberarent, no-
biſque quid ſentirent, non ſolùm ſuper punctis,
circa quę colloquentes (non tamen concluſiuè)
concordarent; verùm etiam ſuper illis, circa quę
diſcordarent, ſignificarent, nobiſque etiam iudi-
cium ſuum, quo pacto graues abuſus, qui paſſim
in Eccleſiaſtico, & Sęculari Statu ſuccreuerunt, è
medio tolli, & ad Chriſtianam emendationem, &
reformationem conduci poſſint, communicent,
cum clementi oblatione, quod ad promouendum
hæc omnia laboribus, & diligentię noſtrę non
parceremus, quodque ſine dubio Legatus Apo-
ſtolicus ad idem inclinatus eſſet.

M. S. Frāciſci Card. Barberini ſig. 2678. pag. 11?. Ex receſſu Ratisbon. in cauſa Religionis.

Grauiores longè in Lutheraniſmo, quàm in Catholico ſtatuerant corruptelæ.

At Electores, & alij Principes, ac communes
Status ex grauibus cauſis, quas in conſultando
ſuper tam arduo negotio inuenerunt, & præſer-
tim ad promotionē negotij, & ad omnes ambages
euitandas, nobis dictorum colloquiorum opinio-
nes in ſcriptis comprehenſas obedienter reſerua-
runt, noſque vt Aduocatum, & Defenſorem Eccle-
ſiæ Catholicæ humiliter requiſiuerunt, nobiſque
ſupplicarunt, vt illas vnà cum Legato Apoſtolico
hanc ordinationem Hagannenſis Receſſus cle-
menter peruideremus, ac vnà communicaremus,
præſertimque puncta, circa quæ Deputati collo-
quentes non tamen concluſiuè concordarent,
ſummaque diligentia, cùm aliquid in illis in
ſententijs, vel in verbis, quod in ſanctis Docto-
ribus, ac laudabili Catholicæ Eccleſiæ conſuetu-

dini contrarium eſſe poſſet, & inri, examinaremus huiuſmodi, & quidquid reliquum abuſuum in Eccleſia Catholica forſan reperiretur, emendaremus; corrigeremus, aboleremns, & ſi aliqua declaratione nonnullorum punctorum, vel ſenſuum obſcuriorum opus foret, vt illam adijceremus: in hiſque reſolueremus, ac concluderemus: quodque nos cum Legato Apoſtolico reſolueremus, ampliùs omnibus Statibus proponeremus, vt nobiſcum ſecundùm primam propoſitionem noſtram Haganoenſis Receſſus humiliter concordarent; quodque interim, clementer vias cogitare vellemns ad conducendum Proteſtantes, vt in aliquibns punctis controuerſiæ obnoxijs Chriſtiana, & æqua media acciperent, vel ſi illa locum habere non poſſent, tùm per medium generalis Concilij, aut ſi illud obtineri non poſſet, ad Nationalem conuentum illos legitimè conuocaremus, vt æqua definitio fieret, quo tandem Natio Grrmanica ad Chriſtianam concotdiam peruenire, ac pax, & quies in ſacro Imperio conſeruari poſſent.

Ad huinſmodi communium Statuum humilrs preces nos clementer conſenſimus, dictas colloquentium ſchedulas Religionis controuerſiam implicitam concetnentes Legato Apoſtolico tradere, & communicate velle, quod etiam ſtatim fecimus, ipſius animum, & quid ſentiret, intellexi mus primi, & Electoribus, & alijs Principibus, & omnibus Statibus notificauimus.

Deindè maturo conſilio præuio, & vrgentibus, & iuſtis ex cauſis, cum omnibus Statibus concotdauimus, quòd colloquentium acta, vt illa celebrata fuetunt, ad omne Chtiſtianum Concilium in Germauia celebrandum remitti debeant, quemadmodum illa ad Concilium mittemus; quod Concilium, vt nobis Legatus Apoſtolicus promiſit, breui indicetur; ſi verò id non ſuccrderet, quòd ſaltem Nationale Concilium legitimo modo indicatur, & celebretur. Caſu autem quo nullum horum ſuccederet, quòd tùm communis conuentus Imperialis, prout infrà dicetur, celebtati debeat. Et vt omnes Status Imperij cognoſcere, & intelligere poſſint, quòd nos Imperij proſperum ſucceſſum, & augmentum promouere ſemper inclinati ſumus, & præſertim, vt hoc negotium Religionis diſſidio ſubiacens decidatur, & definiatur, ideò omnibus Statibus obtulimus, quod in inſtanti noſtro per Italiam itinere, apud Sanctitatem Summi Pontificis, ſumma diligentia tractabimus, & inſtabimus, vt huiuſmodi generale Concilium, quamprimùm ad locum opportunum in Germania indicatur, ibidemque crlebretur, & caſu, quo hoc non ſuccederet, de quo non dubitamus, quod tùm Nationalem conurutum modo legitimo conuocabimus, indicemus, & breui celebrabimus. Et ſi nullum iſtorum obtineri poſſet, tùm intra decem, & octo menſes à data præſentis Receſſus conuentum Imperialem ad locum opportunum indicemus, ipſique perſonaliter intererimns, ſperantes dictas controuerſias Religionis ad definitiuam, & Chtiſtianam concordiam nos reducturos, & omninò tractaturos, & concluſuros, quod ſacro Imperio, & illius Statibus ad proſperos ſucceſſus, & vtilitatem cadere poſſit: agemus etiam, & ſollicitabimus apud Sanctitatem Summi Pontificis, quòd ipſa Legatum cum ſufficienti mandato ad dictum Nationale Concilium mittat, vel ſi illud non ſnccederet, ad dictum conuentum Imperialem deputaret eo in negotio, vſque ad definitiuam concordiam.

Ad hęc vnà cum Legato Apoſtolieo omnibus Prælatis ininnximus, & mandauimus, & ipſis per præſentes iniungimus, & mandamus, quòd inter ſeſe, ac ſuos, Chriſtianas ordinationes, & reformationes inſtituant, & erigant, quæ ad debitam, & ſalubrem adminiſtrationem Eccleſiæ conuenientes, & idoneæ ſint, ipſaque ſtrenuè manuteneant, & quoad hoc nulli impedimento, vel interpellatinni locum dent, quod ſeſe ita facturos dicti Pręlati nnbis, & dicto Legato humiliter obtulerunt, ſperamuſque, hniuſmodi ordinationes, & reformationes ad definitiuā Chriſtianam concordiam Religionis diſſenſionibus ſubiectæ, prępparationem futuras, ad illamque multùm commodaturas.

Et vt vlteriùs in ſacro Imperio Germanicæ Nationis quies, pax, & concordia plantentur, & conſeruentur, ideò volumus, ac per præſentes diſtrictè mandamus, quòd pax Norimbergenſis, quæ priùs ex grauibus, & neceſſarijs cauſis, quæ tunc temporis ob oculos verſabantur, nunc verò multiplicatæ ſunt, ad proſperum Sacri Imperij ſucceſſum erecta, donec Generale, vel Nationale Concilium peractum fuerit, vel ſi neutrum horum ſuccederet, vſque ad proximum futurum conuentum Imperialem, vt ſupradictum fuit, in omnibus ijs punctis, & articulis ab omnibus firmiter, & inuiolabiliter obſeruetur, &c.

35 Promulgato hoc edicto ad partes hæreticorum inclinare multis viſus eſt Cæſar, nec tamen Luthrranorum Principum, quibus ad redimendum trmpus abblandiebatur, beneuolentiam ſibi conciliare potuit: Perſtrinxit admodum corruptelas ac vitia, quæ in Catholicam Eccleſiam natura humana cotrupta inuexerat: at horrenda ſcelera, quæ Lutheranos hypocritas infecerant, preſſit ſilentio, defuitque illi animus ad ea comprimenda, ſpem ſceleratam iniecit Lutheranis de congregando Nationali Concilio, in quo ſi promiſſis conſentirent exitus, Catholica Religio in Germania delenda foret; proptereaque Catholicorum, qui ægrè ferebant, Religionis cauſam ab eo non ſyncera mente defendi, maleuolentiam collegit, Lutheranorumque, qui ipſum in Lutheraniſmum pellicere annitebantur, odia in ſe aſperauit, de quibus Cardinalis Moguntinus Pontificem certiorem fecit, Adminiſtri ſui arcanorum participis opera.

Apud Pallauic. tom. 1. lib. 4. cap. 15. num. 13.

Receſſus Ratisbonenſis nec Catholicis, nec Proteſtantibus ſatisfecit.

De declaratione data Lutheranis à Cæſare, & quid in ipſa continetur. Ratisbonæ.

M. S. Franciſci Car. Barb. ſig. num. 2678. p. 111.

,, Dedit Sanctiſſimo Domino Noſtro Iodot
,, Hoet Filter nomine Reurrendiſſimi Cardina-
,, lis Moguntini literas credentiales datas Ra-
,, tisbonæ vltimo die Iulij MDXLI.

Impoſturæ Proteſtantium.

,, Statim poſt lectum Receſſum Dietæ Ratisbo-
,, nenſis, Proteſtantes in præſentia Cæſaris, &
,, Regis Romanorum, aliorumque Catholico-
,, rum Principum, & Statuum in pleno conſeſſu
,, dixerunt, quòd Concilium generale acceptare
,, non velint, niſi illud fiat in Germania, de quo
,, proteſtati fuerunt.
,, Secundò, de non conſentiendo in dictum
,, Concilium, niſi omnes rrrores, & abuſus cor-
,, rigantur, & ſingula reformarentur iuxta ver-
,, bum Dei (impiè ſcilicèt ab ijs corruptum.)
,, Tertiò, quod neque Sedes Apoſtolica, neque
,, Summus Pontifex, neque illi adhærentes de-
,, bent eſſe Iudices, quia ipſi non fateantur, illos
,, habrre aliquam in eis iuriſdictionem, aut
,, quamuis auctoritatem.
,, Proteſtati etiam ſunt publicè, quòd di-
,, ctum receſſum non acceptarunt, niſi iuxtà de-
,, clarationem eis factam à Cęſare, hoc audiente.

,, Ta-

Digitized by Google

,, Talem autem declarationem, qualis ſit, igno-
,, rantCatholici, vel ſaltem tunc ignorabant, &
,, ipſa declaratio confecta dicitur, & conſcripta
,, volunrate, & ordinatione ipſorum Proteſtan-
,, tium. Neque copia, aut conceptum reperi-
,, tur eiuſdem declarationis in priuata Cæſaris
,, Cancellaria. Minus de ipſa declaratione ſci-
,, tur in publica, & Imperiali Cancellaria (cui
,, præeſt Reuerendiſſimus D. Cardinalis Mo-
,, guntinus) neque (vt fieri ſolet) ibidem apud
,, Acta conſignata eſt. Conſultum foret de iſta
,, declaratione intelligere, vel ab ipſo Cæſare.
,, Proteſtantes poſt lectum Receſſum, ob quæ-
,, dam verba ipſis non placentia, detinuerunt
,, Cæſarem, & Regem vltrà duas horas, alterca-
,, tionibus inhæſerunt, adeò vt Cæſar, & Rex
,, omnia ferè pro Proteſtantium arbitrio aptare,
,, & immutare cogerentur, non obſtantibus Ca-
,, tholicorum contradictionibus, & optimis ra-
,, tionibus.

Caluinus Ratisbonenſi cōuentui interfuit.

36 Antequam narrationem Dietæ Ratisbonenſis complicamus, non eſt ſilentio mandandum, Io: Caluinum inter alios Sathanæ adiutores ibi conueniſſe, vt ſimul cum ſocijs, & inter illos facilè Princeps, Catholicam Religionem funditùs euerteret; qui poſteà ab iſto congreſſu rediens, pro munere à Geneuenſibus peſſimis perduellibus Eccleſiæ, fuit illi Ciuitati reſtitutus, a qua paucis iam annis elapſis, in exiliū pulſus ob cauſam ſuprà allatam. Hic, referente Floremundo Remundo omnia Geneuæ verſauit, vt breui non Epiſcopatum modò illius Ciuitatis, ſed etiam dominatū ſibi arrogarit, res omnes tàm ad religionem, quàm ad ciuilem adminiſtrationem ſpectantes ſuo arbitratu diſponens: adeò vt ab omnibus, etiam ipſis Reipublicæ primoribus obſeruaretur, ac veluti coleretur. Cuius rei Beza lepidum adſert exemplum eius, qui cùm morti iam proximus eſſet, perſuadere ſibi non poterat à Deo peccata ſibi remiſſa eſſe, niſi à fideli illo Dei ſeruo (ita impius illius alumnus execrandum hoc Diaboli membrum vocat) quem totiès tam grauiter offenderat, itidem veniam impetraſſet. Additque, Caluinum non ſemel nudis ſe gladijs medium obiecisſe, ac ſua tantùm præſentia furibundos ac deſperatos homines à cęde reuocaſſe: ac quotieſcumque in conuentibus ſuam proferebat ſententiam, neminem reperiri ex omnibus, qui vel ſolo verbo contra mutire auderet. Farellus autem, vt faciliorem Caluino Geneuæ exercendæ tyrannidis poteſtatem exhiberet, aliò profectus eſt.

Floremund. lib. 7. cap. 19.

Proteſtantes in vulgus voces ſpargunt, Catholicos captaſſe diffugia.

37 Cùm ita Nouatores ab æquitate, & concordia abhorrerent, ſparſere tamen in vulgus, Catholicos captaſſe diffugia, & diſcuſſæ pacis culpam omnem in eos detorſere, quos Surius grauiſſimis hiſce ſententijs confutat. [Quæ verò
,, cauſa eſt, vt Catholici diuerticula quærant,
,, cùm res nobis ſit non ferè cum apoſtatis Mo-
,, nachis, & eorum Symmiſtis iam olim dam-
,, natarum hæreſum bucciuatoribus, quos ad
,, ſuam originem reuocaſſe, viciſſe, & condem-
,, naſſe eſt, ſcilicet ingentis cuiuſdam molis eſt,
,, cum ijs in diſceptationem venire, qui etiam
,, ante mille annos damnatos errores reuocant,
,, & hoc ſolo triumphant, quòd deterrimis men-
,, dacijs faſcinatam ſimplicem plebeculam in
,, ſuas partes traxerunt, quæ ſi dolos, & fraudes
,, illorum poſſet intelligere, næ illi haudqua-
,, quam Orbi diutiùs illuderent.

Ad diſſoluendas horum fraudes, Germanoſque in orthodoxa Religione confirmandos Contarenus Cardinalis Legatus Lutheranorum errores merita cenſura damnauit, oſtenditque eos à Catholica Eccleſia diſſentire, atque in æternum exitium præcipites ruere, tùm Epiſcopis mandata dedit, vt omni cura, & labore commiſſos ſibi Populos à Lutherana impietate vindicarent, qua pia admonitione Nouatores veluti phrenetici in Medicum exaſperati acerbiſſimis ſcriptis nomen eius proſcindere, de quibus hæc Ioannes Eckius ad Gaſparem Contarenum ſcripſit.

Contarenus Hæreticos damnat, & Catholicos defendit.

Hæretici in Contarenum ſurunt.

,, Bucer Vir peſtilens acta Comitiorum infi-
,, deliter ſcripſit, mixtis tot impietatibus, vt
,, nullus Catholicorum ferre poſſit: præter Se-
,, dem Apoſtolicam, Cardinales, Epiſcopos, &
,, vniuerſos Chriſtianos, ſpeciatim te aggredi-
,, tur, ſcripturas per te oblatas lacerat. *XX. Ianuarii MDXLI.*

Inter epiſt. Gaſp. Car. Cont. M. S. Arch. Vat. ſig. num. 3224. Io. Eckius ad Gaſp. Car. Contarenum.

,, Edidit (inquiebant Lutherani) cenſuram, in
,, qua ait, nos à communi conſenſu Catholicę
,, Eccleſiæ diſſentire, iubet etiam in altera pa-
,, gella Epiſcopus aduigilare, vt genus doctrinę,
,, quod profitemur, deleant.] De neſarijs eorum querelis in Legatum, atque Romanam Eccleſiam hæc refert: Franciſcus Belcarius Epiſcopus Meten-
,, ſis. [Proteſtantes Contarenum reprehendunt,
,, quòd Principes ad crudelitatem cohortetur,
,, ſe, quos nunc damnant errores (ſi dici debe-
,, ant errores ſanctiſſima Eccleſiæ dogmata ab
,, Apoſtolis tradita) nunquam in poſterum
,, probaturos, neque ad eam Eccleſiam, quæ tot
,, vitia defendit, reuerſuros.] Vitiorum nomine intellexere Cœlibatum, Quadrageſimalia ieiunia, Pœnitentię, & Euchariſtię Sacramenta, diuina officia, & alia pia opera, quę reſpuunt illi, quibus ſufficit eſſe nequiſſimos, & credere ſe eſſe bonos. Cęterùm non diffitemur, quin irrepant vitia in Ordines Catholicæ Eccleſiæ, eſt enim ſagena miſſa in mare congregans bonos, & malos piſces, ſed negamus vitia ab ea defendi, ad quæ emendanda editas à Pontifice nonnullas Conſtitutiones hoc anno inferiùs viſuri ſumus.

Franciſcus Belcar. l. 22. cap. 52.

Quid vitiorum nomine intelligãt Lutherani.

38 Nec ſoli Proteſtantes dente canino integerrimam famam Cardinalis Contareni Legati lacerauerunt, ſed etiam Romæ malum murmur de eo percrebuerat, quaſi Proteſtantibus in articulis Religioni Catholicæ noxijs ceſſiſſet. Audiamus Io: Caſam in vita ipſius Cardinalis:

pag. 125. 127.

,, [Accidit hoc itinere (ſcilicet Lucam verſus,
,, de quo inferiùs) res, quæ vehementer animum
,, optimi Viri commoueret; cùm enim Brixiam
,, ventum eſſet, ciuis huius loci, honeſtus ſanè
,, Vir, ac vetus amicus Contareni, qui ad ipſum
,, ſalutatum venerat, quæſiuit ex eo ſimpliciter,
,, quæ mens ipſum impuliſſet, vt capita, quę fer-
,, rentur prolata ab aduerſarijs adeò abſurda, &
,, à vera ratione aliena in Germania compro-
,, baret. Cui ſtatim reſpondit ille, eas eſſe meras
,, nugas, rumoreſque prorsùs inanes, & quos
,, omnes aures reſpuere deberent, ſe numquam
,, nedum, quod eſſet anceps, ſed in quo ſcrupu-
,, lus aliquis reſideret, ſine auctoritate Pontifi-
,, cis Maximi conceſſurum aduerſarijs non fuiſ-
,, ſe; ac etiam, quæ rata in primis ſunt, &
,, firma aliter recepturum non fuiſſe. Non de-
,, ſtitit auctor huius ſermonis, ſed addidit, rem
,, aliter, atque ille putaret, ſe habere, neque
,, enim incertam eſſe, ac nullo auctore prola-
,, tam famam illam; ſe namque literas vidiſſe,
,, ab eius Ordinis homine ſcriptas, ſummo Vi-
,, ro, quem etiam nominauit, quæ id comme-
,, morarent, ac verum eſſe contenderent. Non

EtiamCatholicorū aliqui Contareno detrahebant.

,, potuit tunc homo leniſſimus ſe temperare,
,, quin ſtomacharetur, exclamaretque. Digna
,, verè merces hæc eſt meorum laborum, ſi vera
,, ſunt, quæ narras, ſtatimque vt innocentiam
,, ſuam, exiſtimationemque tueretur, miſit epi-
,, ſtolam ad Pontificem Maximum, qua valdè
,, queſtus eſt de iniuria illa, ſermoneque im-
,, probiſſimo, quem Roma profectum, ac per
,, omnem Italiam ab iniquiſſimis deportatum
,, contra dignitatem ſuam comperiſſet, roga-
,, uitque ſimul, vt ſi penitùs eum non aſper-
,, naretur, ſaltem ſe in dicta cauſa non condem-
,, naret, nec quicquam de illa re ſecum ſtatueret,
,, antequam ipſe ad eum perueniſſet, ſperans
,, enim, ſe facilè cauſam ſuam probaturum,
,, oſtenſurum laude ſe, atque præmio, non re-
,, prehenſione, aut pœna vlla, ob ea, quæ in
,, Germania geſſit, dignum eſſe.] Pontifex, vt auctor vitæ narrare pergit, de Legati iuſtificationibus non ſolùm ſatisfactionem recepit, ſed Imperatori eius mirifico laudatori ob Legationem Germanicam, ſumma prudentia adminiſtratam, reſpondit, non ſibi opus eſſe ſuæ Maieſtatis teſtimonio, vt certior redderetur, Cardinalem Contareuum Legationem ſummo ſtudio, diligentiaque geſſiſſe, quia benè nouerat, quantum ex ſua Legatione exiſtimationis fides Catholica, & Sancta Sedes acquiſierit, populique voces eius famæ detrahentes, inuidorum blateramenta eſſe; & vt omnes clarè cognoſcerent, cum ſui animi ſatisfactione Legationem Germanicam abſoluiſſe, Bononienſem Legatum creauit. Abſoluta verò Dieta Ratisbonenſi Imperator cùm in Italiam deſcendiſſet, Pontifex iuſſit Contareno, vt Imperatorem, vti Legatus, Mediolanum vſque comitaretur, & Imperator in ſolemni pompa, cum qua ingreſſus eſt in illam Vrbem, honores illi ſingularis exiſtimationis tribuit.

Jo. Caſa in vita Contareni pag. 124.

39 Miſiſſe ad hos conuentus Henricum Angliæ Regem Oratores ſuos, & priorum ſcelerum conſcientia percitum, de reſtituenda in Regno fide Catholica, ac recuperanda Eccleſiæ gratia egiſſe, ſed nimio ſui amore illuſum ritè expiare crimina detrectaſſe Sanderus refert his verbis.

Sander. lib. 1. pag. 217.

Henricus Angliæ Rex Oratores ad colloquiũ Ratisbonenſe mittit, vt ad Eccleſiam rediret, ſed ſuperbia impeditus non reſipuit.

,, [Rex Henricus (inquit) iam non aliorum
,, modò, ſed propriæ etiam impietatis aliquo
,, modo ſecundùm ſæculum pertæſus, ad hæc
,, Ratisbonenſia Comitia, miſit Henricum
,, Cneuettum Equitem auratum, & Stephanum
,, Gardinerum Wintonienſem Epiſcopum inſi-
,, gnis doctrinæ, & ingenij admirabilis Virum,
,, partim, vt ſuam in fidei negotio moderatio-
,, nem certis Germaniæ Principibus probarent,
,, qui eum in nouo Euangelio affectando tardi-
,, tatis accuſabant, præcipuè verò vt cùm vi-
,, deret ſe neque Catholicis, neque Proteſtanti-
,, bus (propterea quòd cum neutris plenè com-
,, municaret) gratum eſſe, rationem quandam
,, cum Cæſare inirent, qua ipſi vnitus, & per
,, eum Pontifici Romano reconciliatus, perfe-
,, ctam fidei Catholicæ regulam, qua nihil ve-
,, rius, nihil certius eſſe ſciebat, abſque vlla
,, ſimulatione tandem ſequeretur. Et huc qui-
,, dem adegit illum vis conſcientiæ, quam
,, veteres non immeritò adæquarunt mille teſti-
,, bus. Cæterùm quoniam volebat Rex ſaluo
,, Suæ Maieſtatis honore, hoc eſt abſque publi-
,, ca tàm conteſtati criminis confeſſione,
,, abſque pœnitentiæ actione, abſque rerum ab
,, Eccleſijs ablatarum reſtitutione, in vnitatem
,, Catholicam recipi, hoc autem & Canones ve-
,, tarent, nec ſaluti æternæ ipſius conſuleret, iſta
,, inanis cogitatio ad nihilum recidit, quia glo-
,, riam hominum, magìs quàm Dei adamauit.] Ita ille tuendæ inanis gloriolæ cupiditate faſcinatus æternæ gloriæ ſpe excidit, ac ſempiternæ ignominiæ ſe infœliciter ſubiecit, nec leui tamen dedecore in hac vita inuſtus eſt, dum vxores ipſius (prima excepta) fidem ipſi violarunt, qui fidem Deo, ac primæ vxori violauerat, atque hoc ipſo anno Catharinam Hauardam ob ſtupra ante coniugium admiſſa, atque adulteria in matrimonio patrata capitali ſupplicio affecit, proſperitas verò illum malè perdidit, etenim vt ait Eccleſiaſtes: *Quia non profertur citò contra malos ſententia, abſque timore vllo filij hominum perpetrant mala.*

Eccleſiaſt. cap. 8.

40 Exercuit verò tyrannidem in Hibernos, ac Domini Hiberniæ nomen dedignatus, Regis Hiberniæ nomen ſibi aſciuit, cùm cæteri Angliæ Reges ſe tantùm Hiberniæ Dominos dixiſſe viderimus, nam Hiberni, cùm fidem Chriſtianam à Romana Eccleſia hauſiſſent, Pontifici Romano tantùm ſe ſubiecerant, dum verò Henricus II. Angliæ Rex eos bello vexaret, concordiæ cauſa, ad tollenda inteſtina Hibernorum bella, & Religionem conſtituendam contra potentiorum Hibernorum vim, & tyrannidem, Pontifex ex Hibernorum conſenſu Angliæ Reges Hibernorum Dominos conſtituerat, quo honoris titulo florentiſſimi bellica laude Reges contenti vixerant; cùm verò Hiberni Catholicæ Religionis tuendæ, & ſuæ libertatis aſſerendæ ſtudio reſtitiſſent Henrico, ille in eos furorem ſuum effudit, ac Comitum Kyldariæ ſtirpem ferro penè deleuit, ex quibus Geraldus adoleſcentulus fuga in Belgium lapſus a Pontifice Leodienſi Epiſcopo commendatus eſt.

Henricus tyrannidẽ in Hibernos exercet.

a Sand. libr. 1. pag. 222.

Epiſcopo Leodienſi.

Venerabilis Frater ſalutem, &c. Intelleximus confugiſſe in iſtam tuam Ciuitatem dilectum filium nobilem adoleſcentem Geraldum natum, & hęredem bonę memorię Geraldi, nuper Comitis Kyldarię de Hibernia, fugientem atrociſſimam perſequutionem Schiſmaticorum, à quibus Genitor, & Frater maior, ac duo Patrui eius ſunt interfecti, & qui non minori nunc crudelitate huius ſuperſtitis vitam perſequuntur, quorum caſus tam miſerabilis, etſi non dubitamus, quin per ſe ſatis fraternitatis tuę animum mouere debeat, vt hunc adoleſcentem, vel potiùs puerum cauſa Sanctæ Eccleſiæ hæc ferentem omni auxilio deſtitutum, & in tanto periculo poſitum in tua Ciuitate foueas, & protegas, quia tamen ad hoc officium Summi Paſtoris maximè pertinet talium curam gerere, ideò ipſum Geraldum omni charitatis ſtudio fraternitati tuæ commendandum duximus, & quam maximè poſſumus commendamus ab ea ſummoperè petentes, vt ſiuè ipſi Geraldo tutius viſum fuerit in iſta Ciuitate ad aliquod tempus commorari, quàm aliò in tàm ſæua perſequutione diſcedere velit, pro boni Epiſcopi officio, ac nobilitate generis, & animi tui eum tanquam filium in tua Ciuitate tueri, ſiuè ipſe Geraldus ad nos ſe recipere deſiderauerit, vt eum pariter omni conſilio, ope, & auctoritate, & auxilio tuo iuues, quo is tutò peruenire ad nos poſſit, quod tua fraternitate dignum, Deo Omnipotenti, ac bonis omnibus acceptum, nobiſque, ſupra quam dici poſſit, erit gratiſſimum, quemadmodum hæc pleniùs cum fraternitate tua aget noſtro nomine dilectus filius Theodoricus Hezius, ad

Paul. III. libro in anno 8. pag. 17.

quem

Digitized by Google

quem ſcripſimus, cuius verbis plenam fidem tua fraternitas habebit. *Datum Romæ V. Ianuarij MDXLI. Anno VII.*

41 Pontificijs etiam literis eundem Kyldariæ Comitem adoleſcentem ſolatus eſt Paulus, monuitque, vt ſe à Canonico Hezio regi fineret, qui & conformandis eius moribus, ac neceſſarijs ſubminiſtrandis præfectus eſſet: licèt verò Henricus immiſſo exercitu, graui bello attriuerit Hibernos, non defuere tamen viri fortiſſimi, qui illius conatus retunderent, ac inſtructis copijs fidem Catholicam, nomenque Romani Pontificis tuerentur, inter quos erat Wltoniæ Princeps, quem Paulus ad cauſam Fidei Catholicæ ſtrenuè defendendam his literis incitauit.

Paul. III. lib. breu. anno 8. pag. 58.

Dilecto filio nobili Viro Conoſſio Tneyllo Principi Hibernicorum Wltoniæ.

Dilecte fili ſalutem, &c. Literas nobilitatis tuæ recepimus in vigilia feſti omnium Sanctorum datas, quas dilectus filius Raymundus tuus attulit, eſtque ipſe vberiori ſuo ſermone proſequutus, ex quibus noſter animus variè affectus eſt, nam iſtam Inſulam nunc à moderno Rege ad tantam impietatem deduci, tanta crudelitate vaſtari, honoremque Dei Omnipotentis tanta illius ſæuitia, ac feritate conculcari, quo debuimus, dolore intelleximus, at contra cum tuis literis, & dicti Raymundi ſermone edocebamur, te ſimul honoris Dei, ac Romanæ Eccleſiæ, & Catholicæ Religionis propugnatorem exiſtere, paternæ charitatis affectu, & lætitia exultauimus. Te igitur, fili dilecte, proindè, ac meritus es, & laudamus, commendamus in Deo Domino, eique tùm gratias agimus, quod te tali virtute, ac pietate inſignem hoc tempore ad conſeruationem illius Inſulæ nobis conceſſerit, tùm preces offerimus, vt eundem te nobis diù conſeruet, ac proſperet, nos autem de te, ac cæteris fidei Catholicæ propugnatoribus eam curam ſuſcepimus, quam debuimus, tuque à nobis petijſti. Quamobrem exhortamur in Domino ipſam nobilitatem tuam, & cunctos Hiberniæ populos, auctoritatem, & pietatem tuam ſequentes, vt in Catholica Religione, quam à Patribus accepiſtis, & ad hæc tempora conſtantiſſimè conſeruaſtis, perſeuerare velitis, ſicut vobis, ac veris Chriſti fidelibus dignum eſt: Nos enim, qui iſtam Inſulam ſingulari charitate complectimur, & in vetuſto Sanctæ fidei cultu conſeruatam cupimus, nunquam tuæ nobilitati, & cæteris ſectatoribus pietatis tuæ deerimus, ſicut hæc omnia ex eiſdem Ioanne (nempè Codurio) & Alphonſo (ſcilicet Salmeron D. Ignatij ſocijs) Nuntijs noſtris, & Raymundo tuo pleniùs intelliges. *Datum Romæ XXIV. Aprilis MDXLI. Pontificatus Noſtri Anno VII.*

Orlandin. lib. 3.

Decreti fuere Ioannes Codurius, & Alphonſus Salmeron S. Ignatij Socij in Hiberniam Internuntij ex conſilio Armachani Archiepiſcopi ad lapſas res Fidei Catholicæ inſtaurandas, Hibernoſque pietate excolendos, nam Epiſcopis pulſis, & Parochis improbis intruſis Eccleſia Hiberniæ corruptelarum ſentibus horrebat, ad quæ tollenda mala miſſi hi Viri Apoſtolicis virtutibus inſignes, commendatique Præſulibus, Clero, & populo Hiberniæ ſubiectis literis.

Paul. III. lib. breu. anno 6. pag. 96.

Vniuerſis, & ſingulis venerabilibus fratribus Archiepiſcopis, Epiſcopis, alijſque perſonis Eccleſiaſticis, tàm Sæcularibus, quàm Regularibus, necnon dilectis filijs Nobilibus Viris Principibus, Populis, & communitatibus Inſulæ Hiberniæ, quibus hæ literæ noſtræ exhibebuntur, ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem.

42 Cùm nuper audierimus veſtras clades, & in Fide Catholica perturbationes vobis ab impietate, & crudelitate vicini Regni inflictas, ſanè nos, & pro noſtro Paſtorali officio omnibus Chriſti fidelibus debito, & pro peculiari in iſtam Inſulam amore grauiter noſtris damnis, tùm temporalibus, tum quæ his maiora ſunt, ſpiritualibus indoluimus. Itaque ſalutem animarum veſtrarum paterno zelantes affectu mittimus ad vos dilectos filios Ioannem Coduri, & Alphonſum Salmeron latores præſentium Presbyteros doctrina, & pietate inſignes, noſtros, & A. S. Nuntios, quibus mandata ad vos dedimus ſuper noſtra de vobis ſpeciali, ac paterna cura, tùm etiam non paucas facultates de Chriſti theſauro conceſſimus, vt animarum veſtrarum ſaluti commodiùs conſulere poſſint. Hortamur igitur fraternitates, nobilitates, & deuotiones veſtras in Domino, vt eoſdem Ioannem, & Alphonſum Nuntios honorificè, ac benignè ſuſcipere, eorumque, cuiuſlibet ipſorum verbis ex parte noſtra vobis referendis plenam fidem habere, & in vera Catholica Religione, Sanctæque Romanæ Eccleſiæ veſtræ peculiaris Matris obedientia, in qua tantopere cum Maioribus veſtris vixiſtis, perſiſtere velitis, habituri præmium conſtantiæ, & pietatis veſtræ, temporalium primùm bonorum in terris, deindè immortale, ac perpetuum in Cœlis. *Datum Romæ XXIV. Aprilis MDXLI. ann. VII.*

43 Cum in Scotiam profecturi eſſent, Pontifex literas dedit XXIV. Febr. huius anni Cardinali Scotiæ, quibus eos omnibus beneuolentiæ ſtudijs excipi, atque affici iuſſit.

De his etiam ſcripſit Paulus Regi Scotiæ, quem Sandetus ait læſum fuiſſe ab Henrico, cùm Regis Hiberniæ nomen ab eo inuaſum eſt, quòd pars Hiberniæ ad Scotum ſpectaret, & quidem Scotos de Hibernia aliàs cum Anglis certaſſe vidimus: rogauit Scotum Pontifex, vt cùm Internuntij ad promouendam ſalutem animarum, & Diuini nominis honorem propagandum mitterentur, eos Regio ſtudio complecteretur.

Regi Scotorum.

Paul III. lib. breu. ann. 6. pag. 99.

Chariſſime &c. Mandauimus ex parte noſtra ſcribi dilecto filio noſtro Cardinali Scotiæ quædam ſuper rebus vicinæ tibi Inſulæ Hiberniæ, quæ nobis ob honorem Dei Omnipotentis, & ſalutem illorum populorum valdè cordi ſunt, quaſque ad tuam pietatem, & gloriam etiam pertinere arbitramur, hortamur igitur Serenitatem tuam in Domino, vt eiuſdem Cardinalis verbis ex parte noſtra tuæ Maieſtati referendis, haud minorem fidem præbere velis, quam ſi nos ipſi cum tua Maieſtate præſentes loqueremur, quod ſanè poſt Deum Omnipotentem recipiemus à Maieſtate tua gratiſſimum. *Datum Romæ XXIV. Febr. MDXLI. ann VII.*

Maffeius in vita S. Ignatij.

44 Ex his Internuntijs Ioannes Codurius morbo oppreſſus commiſſum ſibi munus obire non potuit, cuius animam S. Ignatius, obiecta illi cœleſti ſpecie in Cœlum ab Angelis efferri vidit, vt Orlandinus his verbis refert. [Pro eius

Orlandin. lib. 3. 20.

„ valetudine cùm rei diuinæ faciendæ gratia ad
„ ædem S. Petri in Ianiculo tacitus properaret
„ Ignatius, medio in ponte, qui Sixti dicitur,
„ intentis in Cœlum oculis, velut à ſtupore defi-
„ xus repentè conſtitit; tùm ad comitem Bap-
„ tiſtam Violam, referamus, inquit, nos do-
„ mum, Codurius noſter deceſſit. Creditum

Animam Codurij in Cœlum ferri videt S. Ignatius.

ab

Digitized by Google

,, ab Ignatio viſam, vt antea Horij, ſic nunc
,, Codurij, animam in Cœlum intrantem; ex
,, horarum quippe ratione compertum, ipſum
,, illo temporis expiraſſe momento, nec ſanè
,, cauſa alia fuit, cur intellecto diuinitùs chari
,, ſodalis exceſſu, domum extemplo repereret,
,, ac non potiùs ad aliquod piaculare pro eo ſa-
,, ciendum Sacrum de more contenderet, quin
,, cùm ad Fabrum ſcriberet, veluti de commu-
,, nis obitu filij, narrauit, decedentem Codurij
,, animam à pio Viro in oratione defixo, con-
,, ſpectam in Cœlum eſſe luce coruſcam inter
,, Angelicos Choros deportari.] Suffectus eſt in Codurij locum Paſchaſius Brouetus: cùm verò ille vnà cum Alphonſo Salmerone in Scotiam, atque ex ea in Hiberniam eſſet profectus, iamque pij illi Internuntij ſalutem animarum prouehe-rent, interioreſque Chriſti theſauros conferrent, tot inſidijs appetiti fuere à Schiſmaticis, ac penè circumuenti, vt poſt trigeſimum quartum diem excedere coacti ſint.

Orlandin. lib. 3.

Heluetios Paulus Pontifex inuitat, acceptis ſtipendijs, ad militandũ contra Turcas.

45 Inter hæc Solymannus Turcarum Imperator, maximos terra, marique apparatus inſtruxit ad Chriſtianum inuadendum Imperium, cuius nefaria molimina cùm formidaret Pontifex, bellicis præſidijs pro immani hoſte propulſando comparandis intentus, Heluetios ad ſua ſigna (promiſſis honeſtis ſtipendijs) pellicere conſtituit, atque ipſos, etiam Hæreticos omni paterni amoris ſignificatione, verborumque officijs ſibi deuincire (propoſita ijs gloria) quam in tuenda Fide Chriſti, retundendiſque Turcarum conatibus eſſent relaturi.

Dilectis filijs Heluetijs tredecim Cantonum ligæ ſuperioris Alemaniæ in Dieta congregandis Eccleſiaſticæ libertatis Defenſoribus.

Paulus III lib. breu. anno 7. pag. 529. & p. 253.

Dilecti filij ſalutem &c. Credimus deuotiones veſtras non latere ea, quæ crebris nuntijs, ac literis nuntiantur de maximis infidelium apparatibus tùm terreſtribus, tùm maritimis, vtque illi innumeris comparatis, & iam inſtructis exercitibus terra Auſtriam inferiorem, mari autem Italiam, præcipuèque in Ciuitates, & Prouincias Sanctæ Apoſtolicæ Sedis irrumpere, deuaſtare, & occupare in animo habeant, ac per eas gradus quoſdam ſibi facere ad reliqua Chriſtianitatis inuadenda; quam ob rem nos ſicut hactenus ad illorum conatus dudum antea præuiſos retundendos nihil prætermiſimus, quod ad curam vniuerſalis Paſtoris omnium Chriſtifidelium pertineret, nunc Nicæam nulla noſtræ ætatis ratione habita eundo, concordiamque inter Chriſtianos Principes ſuadendo, nunc Claſſe multo labore, & impenſa inſtructa cum cæteris reſiſtendo, ita etiam hoc tempore nihil prætermittere, vel laboris, vel ſtudij, vel officij noſtri decreuimus, quo id periculum nobis quidem nunc propius, ſed niſi occurratur, ſimul omnibus mox Chriſtianis incubiturum auertamus: itaque, non deſiſtimus omnes Principes Chriſtianos ad pacem adhortari, ita etiam monemus aſſiduè vt ſalutis communis curam ſuſcipiant, ad defenſionem verò noſtrarum terrarum, quas vna veliſicatione hoſtis inuadere poteſt, expedito, ac prompto præſidio indigentes facilè ad veſtram inclytam, ac fortiſſimam Nationem ſpes noſtras conuertimus, vnde ipſum præſidium ſumeremus, nec enim habebamus, quorum magis fidere vel virtuti, vel in nos beneuolentiæ deberemus quàm veſtrum, qui & Defenſores huius Sanctæ Sedis, & veteri memoria diù optimè meriti fuiſtis: quamobrem non minùs in vobis quàm aliqui Predeceſſorum noſtrorum ſperantes, nec minùs quàm illi erga veſtrum commodum, & honorem paternè affecti, atque animati, deinceps vobiſcum veterem beneuolentiam, & primam erga vos charitatem nunquam illam quidem à nobis depoſitam continuare propoſuimus, veſtras deuotiones ſtudioſè requirentes, & hortantes, vt ſi ipſi infideles noſtri, ac veſtri hoſtes progrediantur, pergantque terras noſtras inuadere (quod Deus miſericors dignetur auertere) tunc vos pro defenſione Sanctæ Sedis Apoſtolicæ, & Chriſtianæ Religionis, vniuerſaliſque ſalutis, veſtros milites bona veſtra cum voluntate, pro honeſtis, & competentibus ſtipendijs nobis concedere velitis, quemadmodum veſtri Maiores, vſque ipſi cum ingenti veſtra gloria anteactis temporibus feciſtis, habituri viciſſim nos, & hanc Sanctam Sedem in occaſionibus, quantum nobis licuerit, huius veſtri officij ſemper memores, & gratos, ſicut hæc pleniùs tam nunc ex literis dilecti filij noſtri Ennij tit. S. Angeli Presbyteri Cardinalis Verulani, quem veſtri nominis ſtudioſiſſimum, & apud nos promotorem, ac fautorem veſtrarum rerum iam inde ab initio Pontificatus noſtri habuiſtis, & continuè habetis, quam ex verbis dilecti filij Hieronymi Franchi familiaris, & Camerarij noſtri, quem dedita opera propediem ad vos mittere decreuimus, intelligetis. *Datum Romæ apud Sanctum Petrum XVII. Maij MDXLI. Anno VII.*

46 Cum pro ſuſtentandis copijs auxiliaribus ærario opus eſſet, auxerat Pontifex vectigal ſalis, quod Peruſini iniquè ferentes, rebellionem mouerant, verùm quinta Iunij (deditione nuncupata) ad officium redacti fuere, quorum Oratores ſupplici cultu, ac ritu hoc veniam popoſciſſe memorat Petrus Paulus Gualterius Aretinus.

Petr. Paul. Aret. MS. Vatic.

Peruſini veniam à Pontifice proſtratione ſuppliciter poſcunt.

,, [Die vigeſima nona Iunij dum Papa iret ad
,, S. Petrum, proiecerunt ſe ad eius pedes in Por-
,, ticu S. Petri vigintiquinque Ciues Peruſini
,, pullis, & longis veſtibus induti, & ad collum
,, laqueo appoſito, veniam, & miſericordiam
,, petentes, & Reuerendiſſimus Sanctorum IV.
,, interceſſit pro eis, tunc Sua Sanctitas abſoluit
,, tredecim illorum, & remiſit. Steterunt po-
,, ſtea ante Capellam maiorem dum Miſſa cele-
,, braretur, & miſerandum ſpectaculum præbue-
,, re, numerus duodecim repræſentauit eos, qui
,, auctores rebellionis fuerant.]

Turcæ Hungaris bellum mouet.

Quod ad Turcas verò attinet, non illi hoc anno in Italiam effudere impetus, ſed in Hungariam, quam ob funeſta Hungarorum diſſidia ſibi maxima ex parte ſubiecerunt. Iactarat mira fraude Solymannus aduocatis Hungarorum Legatis, qui Conſtantinopolim ſuperiore anno profecti puerum Regem eius clientelæ commendarant, ſe eo animo Ioanni Regnum conceſſiſſe, vt ad liberos eius tranſmitteretur, tandiùque poſteri eius Pannoniæ Regno potirentur, quandiù accepti beneficij memoriam retinerent, proindeque ad declarandam liberalitatis ſuæ conſtantiam, ſe arma ſumpturum: dein Legatis deferenda dedit puero Regi, ac firmatæ amicitiæ, & ſuſceptæ tutelæ inſignia purpuream auro intertexto Regalis cultus togam, & alia munera, ſed quæ à barbaro fides expectanda eſſet, exitus edocuit, cùm arma ſumpſiſſe ad Puerum Regno ſpoliandum viſuri ſimus. Miſerat Ferdinandus Rex Cæſaris fratris fultus auxilio nouum exercitum in Hungariam Duce Rocchandulpho, qui coniunctus Velſio alterius

Paulus Iouius l. 39.

exer-

Digitized by Google

exercitus Duci, Bndam oppngnauit, partemque murorum tormentis concuſſam proſtrauit; ſed cùm impreſſionem per nrurorum ruinas in ſequentem diem extraxiſſet, noctu Bndenſes ita locum communiernnt, vt itrumpenres Germanos vulneribus debilitatos propulſarint. Iam Budenſes inedia preſſi feſſique bello deditionem faciendam ad imponendum tot malis finem decreuerant, ac Bornemiſſa Hungarus Prætor in iure dicundo, ardens odio in Ioannem Varadienſem Regis altorem, pollicitus erat Roccandulpho, ſe portulam ſecretam aperturum, ſi Hungaros milites ſubmitteret, ea lege, vt Ciuium viræ, rebuſque parceretur; ſed Rocchandulphus inani gloria turgidus, non Hnngaros ſnbmiſit, ſed Germanos, vt ſibi conceptę victoriæ famam compararet, quare Bornemiſſa deceptus, intromiſſis Ducem ſe præbere abnuit, atque ita Germani viarum ignari à vigilum ſtationibus detecti, contrucidatique ſunt, de quo triſti ſucceſſu Claudius ſcripſit, quæ à Franciſco è Frangipanibus Archiepiſcopo

Ext. in ...s. Arch. ...ar. fig. n. 225. p. 1.

,, Colocenſi exceperat. [Optarem iucundiora
,, noua, qnàm quæ hodie hora tertia ſunt ex ca-
,, ſtris Regijs allata, noſtros videlicet aggreſſos
,, fuiſſe per Sturni, vri dicitur, ciuitatem Bu-
,, denſem die Iouis prærerito, & nihil effeciſſe,
,, amiſſis, & ſauciatis circirer octingentis ex
,, noſtris, à mœnijs repulſi ſunt aduerſarijs trium-
,, phantibus, quæ res quantum malorum ſecum
,, trahat, facilè patet, & niſi nouæ gentes, & mi-
,, lites mittantur, Buda nunquam ab iſtis mili-
,, tibus capietur, &c.] *Datum Vienna IV. Iunij, hora ſexta MDXLI.*

...angipā. ...rchiep. ...locen. Epiſc. ...rien.

☞

Ita obſidio in longius tempus ducta eſt, donec immiſſus à Solymanno, qui Adrianopoli ſubſtiterat, validiſſimus exercitus in Hungariam irrupit, ac Ferdinandi exercitus ſoluta obſidione in tumultuaria fuga cæſus eſt, amiſſis impedimentis, & tormentis bellicis, Peſtumque à Turcis captum, tanraque immanirate ſæuitum eſt, vr nec infirmis, nec mulieribus Turcę pepercerint, eoque magis clades pudenda extitit quod ſine vulnere eam Turcę pepererint, Chriſtianorum verò capita ſupra viginti millia in eo bello interempta traduntur.

...laudius ...isbon.

...rea in ...ngaria ...perat ...riſtia...s.

...ul. Iou. ...r. 29. ...ſin ...artin. ...llaius ...r. 6.

47 Audita partæ de Germanis victoriæ fama Solymannus, qui incertos belli euentus metuens Hadrianopoli ſubſtiterar, confectis magnis itineribus ad ſpoliandum Regem Puerum prouolauit, defixiſque propè Budam caſtris, varia ditiſſima munera Regi deferenda miſit, tùm etiam Proceres Hungaros aureis torquibus, & talaribus togis deliniuir, tùm Legati fallàci narratione addidere, Solymannum non modò Regem conſeruatum velle pro ſingulari humanitate, ſed etiam augendum vetuſtis Regni finibus, conſtituiſſe; cupere verò Regiam prolem intueri, paternamque indolem agnoſcere, proditus eſt imbellis puer à Principibus Hungaris, qui eum ad Solymannum regalibus crepundijs exornatum deduxere, ac dum conninio accumbunt, Turcę per ſpeciem viſendę Vrbis ingreſſi, ea potiuntur, Ciueſque ad tradenda arma compellunt, intentato vitæ diſcrimine, ac tùm Solymannus Buda in ſuam poteſtatem redacta, quid de Puero & Proceribus ageret, diſputans, demùm mitiorem ſequutus ſententiam, non Puerum, & Proceres, vt ſuadebant Purpurati, Conſtantinopolim in vincula miſir, ſed Reginæ reſtituto Puero, illam ex Arce, & Vrbe inermem excedere iuſſit, ac vltra Tybiſcum Lippam (conſtitutis ijſdem nutritijs) Puero

...ul. Iouius l. 40. ...buanſſ. comm.

...da Soly...annus ...oditione ...itur.

attribnit in Principatum, Eccleſiam verò Deiparę ſacram, ſublatis Alraribus, & ſacris Imaginibus deletis, ritu Mahometano III. kal. Septemb. funeſtauit. Horum malorum cauſa Georgio Varadienſi Epiſcopo adſcripta eſt, quod ſpretis monitis Pontificis exciuiſſet Turcas, ſeque vnà cum Rege eorum poteſtati commiſiſſet. Hac rerum conuerſione conrerritus Ferdinandus Rex, qui nimia ambirione ſubijciendæ Hungariæ, illius à Turcis opprimendæ occaſionem præbuerat, Solymannum ampliſſimis muneribus demulcere pertentauit, petijtque Oratorum opera Hungarię Regnum ſibi à Solymanno concedi, cui ſuperbè reſponſum eſt à Barbaro, vt ſi pacem vellet, totius Regni Hnngariæ finibus excederet, ac prætereà annnnm vectigal pro Auſtria retinenda penderet, mox expeditas copias ad Auſtriam, & Morauiam euaſtandas immiſit, Tranſyluaniamque in fidem recepit; inſignemqne Germaniæ cladem intuliſſet, niſi turgidi deciduis imbribus fluuij barbaricas excurſiones cohibuiſſent. Porrò de Hungarici Regni euerſione, cùm Proceres palam faſtu, inſolentia, luxu, delicijſque diffluerent, fertur, qnemdam ex Aulicis acutè dixiſſe, nunquam ſe vidiſſe, vel audiuiſſe Regnum vllum quod maiore, ac Hungaria, gaudio, atque tripudio perierit: equidem rectiſſimè, cùm per ſpeciem triumphi hoſtes exceperint, quorum ſeruituti manciparentur.

48 Inter hęc dum pronę in exitinm ruerent Chriſtianæ res, funeſto caſu decennales Induciæ, quæ Pontifice interprete Nicię inter Gallorum Regem, ac Cæſarem ſancitę fuerant, violatę ſunt Cæſareorū, vt ferebatur flagitio. Cùm enim Franciſcus Rex Cæſarem Fregoſium, & Antonium Rinconum ad Solymannum Oratores mitteret, illi menſe Iulio propè Ticinum intercepti, ac contrucidati ſunt, cuius ſceleris infamia Marchioni Vaſtio Inſubriæ Præfecto adhęſit, id ab eo factum, vt gratiam Cęſaris mereretur, quam iniuriam cùm non ſarciret Cæſar, in eum magno rei Chriſtianæ damno à Franciſco Rege bellum redintegratum viſuri ſumus.

Paulus Iouius l. 40.

Fregoſius. & Rinconius necantur.

Martinus Bellaius comment. lib. 8.

Non Pontificio muneri defuit Paulus, vt imminentia mala auerteret, ſuborramque ſimultatem tolleret, nam cùm Cæſar è Germania in Italiam affecta æſtate redijſſet Algerianam expeditionem medirarus, ac Pontificem de colloquio Lucæ incundo pro conferendis conſilijs, expediendiſque in aduerſis, aſperiſque Chriſtiani Imperij rebus poſtulaſſet, ille licèt ſenio confectus (Medicis improbantibus) quod letho ſe exponeret, ſi æſtuoſo itineri nondum pleno imbre fractis caloribus, à Romano Cœlo diſcedens, ſe committeret, prętulit ſalutem publicam ætatis periculis, dictirans honeſtiùs occumbere non poſſe, quàm in ſuſcepto pro Chriſtiano Populo labore, nolleque infami deſidia vitæ cupiditatem extendere; cum verò finem laborum ſibi propoſuit, vt Cæſarem ad firmiſſimam pacem cum Gallo Rege flecteret, ijſque coniunctis, Synodum Oecumenicam cogeret, tùm ad Lutheranos, & alios Hereticos ad officium redigen-
,, dos, tùm ad Turcas retundendos. [Cùm
,, ſine vnanimi (inquit Angelus Maſſarellus)
,, Chriſtianorum Principum aſſenſu, & concor-
,, di voluntate, commodè nequaquam Conci-
,, lium celebrari poſſet, Sanctitas Sua iterum
,, pacis tractatum, licèt toties fruſtrà tenta-
,, tum, præ manibus ſumere conſtituit, necnon
,, ipſamet, cùm parum hactenùs tot Legatorum
,, miſ-

Petrus Paulus Gualter. in Diario m. s. Vat. Bib. Paul. Iou. l. 40. & alij.

Paul. Iouius. 40.

Paulus, vt cum Imperatore cōueniret, Lucam adire decreuit.

Ang. Maſſarellus in Diar. Cōcil. Trid. Arc. Vat. & alius m. s. ſig. nu. 3188. pag. 208.

Digitized by Google

„ miſſio profuiſſet, demùm Cæſaream Maieſtatem perſonaliter (quamuis ſenio iam confecta) neque periculis, neque laboribus parcens, adire non dubitauit.]

Petrus Paulus Gualter. in Diar. m. s. lib. breu. pag. 397.

Paul. Iou. lib. 50.

Pet. Paulus Gualt. vbi ſuprà.

49 Diſceſſit itaque Pontifex ex Vrbe, cui Legatum reliquerat Cardinalem de Carpo, vigeſima ſeptima Auguſti, centum quinquaginta equitum, ac ducentorum peditum ſtipatorum turma munitus, atque VIII. Septembris Lucam ingreſſus, præmiſit Alexandrum Farneſium Cardinalem, qui Cęſarem Genuam triremibus appulſum octauo à Luca milliari excepit; ad Portam autem Vrbis affuere Cardinales, atque Antiſtites, & Lucenſium Patritiorum ordo, qui decima Septembris ingreſſum ſub vmbella deduxere ad pętoriam curiam, Pontifex verò ad Epiſcopi Ædes Templo maximo coniunctas diuerterat. Ter Cęſar adijt Pontificem ad colloquia, Pontifex verò Cęſarem ſemel adijt: apud vtrumque Galliæ Regis Orator queſtus eſt de violatis Inducijs ob Fregoſium, & Rinconem Legatos interfectos: reſpondit Cæſar, id ſe ignaro penitùs accidiſſe, eoſque ſimulato cultu nomen ſuum non eſſe profeſſos, ac ſi admiſſi facinoris auctores indicarentur, eos ad ſupplicia merita Gallo traditurum. Denique Imperator decima octaua die Septembris, iam proxima nocte, quia vſque ad vigeſimam tertiam horam diei cum Pontifice locutus fuerat, Petram Sanctam versùs diſceſſit, quò media iam nocte peruenit; indeque Lunenſem Portum petijt, ad expeditionem Algerianam acceſſurus, paucoſque poſt dies Paulus rediturus Romam itineri ſe commiſit.

Pallauic. Tom. 1. l. 4. cap. 16. num. 1.

M. S Car. Bernard. Spadæ to. 13. pag. 243.

Quid petierit Imperator à Pontifice dum Lucæ moraretur,

Epiſt. Ardinghelli apud Pallauic. tom. 1. lib. 4. c. 16. nu. 2.

50 In hoc congreſſu nulla de Receſſu Ratisbonenſi, ſicuti multi arbitrabantur, fuit contentio, cùm Imperatoris mens in illius Receſſus publicatione, vbi locus Concilij aſſignabatur, & Nationale Concilium promittebatur, alia non fuerit, niſi vt Germanis tunc aliquatenus ſatisfaceret. Imperator igitur pro Germania tria propoſuit, ſicuti Ardinghellus (de quo pauló inferiùs loquemur) Regi Galliæ ſignificauit, ſic inquiens. Lucæ dum moraretur Imperator, tria à Pontifice ob bonum Germanię requiſiuit, ſcilicet Concilium, fœderis Catholici defenſiui, & reformatiui confirmationem, & vt Sua Sanctitas aliquem ad reformandam Germaniam mitteret. Pontifex verò diſtulit reſpondere petitionibus Imperatoris, vſque dum Romam perueniret, quia Lucæ pauci Cardinales aderant, ſic Ardinghellus. Actum etiam fuit de pace firmanda cum Chriſtianiſſimo, & cùm de modo ſtabiliendæ pacis tractaretur, Cæſar Mediolani iure nulla prorſus ratione ceſſurum conſtantiſſimè profeſſus eſt; ſe potiùs libenti animo filiæ ſuæ, quando Duci Aurelianenſi Regis ſecundogenito in matrimonio iungeretur, pro dote totam Belgicam Regionem conceſſurum; interim requirebat, vt Rex non diſcederet ab Inducijs, quas ſciſſas eſſe ob necem Fregoſij, & Rinconij contendebat, quapropter Pontifex celeri curſu in Galliam ſuum à ſecretis Hieronymum Dandinum miſit, tradiditque ei ſequentem epiſtolam commendatitiam Cardinali Turnonio directam.

Paul. III. lib. breu. anno 7. pag. 433.

Cardinali de Turnono.

Dilecte. Mittentes dilectum filium Prothonotarium Dandinum Secretarium noſtrum ad Chriſtianiſſimam Maieſtatem, ei meritó mandauimus, vt in primis circumſpectionem tuam omni amore inuiſeret, & ſalutaret à nobis, eique iucunditatem animi noſtri explicaret, qua in dies magis afficimur, quod in iſto Regno tàm vtile, atque honorificum huius Sanctæ Sedis membrum tali auctoritate, & gratia apud iſtum Regem, tali apud omnes laude vigere perſpicimus: quod gaudium noſtrum cum meritò maximum ſit, non minus eſt etiam deſiderium, quo tenemur, nos tibi memores, & gratos exhibendi, quamuis tua virtus ſeipſa contenta eſt, & omninó à Deo Optimo remunerationem expectat, cùm itaque ipſe Prothonotarius iuſſu noſtro tecum colloquuturus ſit de multis ad vniuerſale bonum, & ad noſtrum erga iſtum Chriſtianiſſimum Regem amorem ſpectantibus, te fili hortamur, vt ipſum Prothonotarium tibi deditiſſimum benignè, & cum fide audire, tuoque conſilio, & opera dirigere, ac fauore, & gratia iuuare in omnibus velis, ſicut amantiſſimè cum maxima noſtra ſatisfactione feciſti, id enim nos maximè cupimus, atque in eo te contendere volumus, vt inter nos, & dictam Maieſtatem omnia ab amore decurrant, quem inter patrem, ac filium amantiſſimos eſſe conuenit, & à circumſpectione tua, haud minùs quàm à nobis, deſiderari ſcimus, quemadmodum hæc omnia pleniùs ex eodem Prothonotario intelliges. *Datum Lucæ XIX. Septemb. MDXLI. Anno VII.*

51 Diſceſſurus Luca Imperator Granuellanum arcanorum ſuorum participem reliquit cum Pontifice, vt reſponſum à Franciſco Rege Galliæ, quod Dandinus Pontificius Internuntius allaturus erat, exciperet. Pontifex verò lapſo aliquot dierum interuallo, Bononiam petiturus, indeque Romam ſeruato vetere more atque inſtituto Romanorum Pontificum, vt ingreſſuri iter ſanctiſſimum Chriſti Corpus in Euchariſtico Sacramento in ara ſubuectili piè adornata Sacro comitatu ſtipatum præmittant, eam prouinciam Achilli cubiculario familiari demandauit.

52 Ingreſſus Romam Pontifex, coacto Cardinalium Senatu, tria poſtulata in Lucenſi congreſſu ſibi ab Imperatore porrecta expoſuit: quæ verò illa fuerint, quidue ijs reſponſum ſit, conſtat ex Nicolai Ardinghelli Epiſcopi Foroſempronienſis poſtea Cardinalis oratione ad Regem Galliæ habita, qua illi in eo colloquio tranſacta ità retulit. Actum eſt de Concilio celebrando, omneſque Cardinales in eam concurrerunt ſententiam, omni ſtudiorum contentione quantocyus cogendum; plures inſignes Vrbes propoſitæ fuere, cum nullius ſingularis delectui addictus ſit Pontifex, omneſque aptæ ad congregandum in ijs Concilium, finemque expetitum conſequendum idoneæ placeant Pontificiæ Sanctitati; nec vlla priuata cupiditate teneatur, an ſint in Italia, vel extra Italiam ſitæ: in Italia quidem Ferraria, & Mantua rerum omnium copia affluentes, in quibus etiam præteritis temporibus Concilia ſunt habita, recenſitæ fuere: extra Italiam verò Cameracum, quòd tunc non erat Hiſpanæ ditionis, & in Germaniæ, & Galliæ finibus iacet, maximè accommodatum viſum eſt, at nullum de eo decretum editum, ſed tantummodò tres ex Vrbes idoneæ pro celebrando Concilio exiſtimatæ ſunt: ac licèt Mantuam lapſis ante annis à Duce Frederico negata ſit, ſperari tamen Succeſſorem liberè eam in tam pium opus conceſſurum. Hinc conijcitur Adrianum Scriptorem, ex ijs tantummodo, quæ vulgò ferebantur, non autem ex authenticis Codicibus, vel ex Virorum fide dignorum relatu in ſua hiſtoria retuliſſe, videlicet, Imperatorem, dum Lucæ moraretur, Pontifice

re-

Digitized by Google

requiſiuiſſe, vt Concilium Tridenti conuocaret; quia hoc Germanis promiſerat. Proſequamur reliqua ex Ardinghello.

53 Actum ſecundò fuit de armorum fędere confirmando pro defendenda Religione Catholica contra Lutheranos, impia tyrannide Eccleſiaſticos, & populos opprimentes; deque nummario ſubſidio in rem bellicam conferendo. Flagitauit tertiò Imperator, vt à Pontifice Internuntius doctrina, & pietate ſpectatiſſimus in Germaniā mitteretur pro reſtituenda in Clero Germanico morum ſanctitate, pietateque excolenda; quod poſtulatum cum Pontificio officio, & ęquitati congruat, prouocandum in opus ſenſere Cardinales, viſumque eſt illi muneri præficiendum eſſe Epiſcopum Mutinenſem Virum conſpicuę virtutis.

54 Reuerſus interea Dandinus Internuntius è Gallia retulit, Franciſcum Regem altiſſimo defixiſſe animo, vlciſci cædem Fregoſij & Rinconij Regiorum Oratorum, ni Cæſar iniuriam ſarciret; appellareque Pontificem initæ ſequeſtræ pacis auctorem, vt de violatis inducijs ferret ſententiam, ac ſecum arma ſocialia aduersùs fœdifragum, vti ſpoponderat, coniungeret. Ex parte aduerſa Cęſarei Adminiſtri expoſtulauere, vt Galliæ Rex nitidè pronuntiaret, an pactis inducijs ſtare vellet, vtque Pontifex pro officij religione, qua obſtrictus erat, Georgij Auſtriaci Patrui naturalis Imperatoris, Archiepiſcopi Valentini, eiuſdemque Epiſcopi Leodienſis, qui dum iter per Galliam ageret, Lugduni interceptus, Regiæ cuſtodiæ traditus fuerat; cuique Rex intentabat mortis terrorem, pro vindicanda ſuorum nece, liberandi interpretem, & actorem ageret. Cæſarem enim illata Fregoſio & Rinconio necis culpa omninò immunem & ignarum fuiſſe conſtanter affirmabant. Quibus reſpondit Pontifex, non ità præfractè & acerbè cum Gallo Rege agendum, qui Ruthenenſis Epiſcopi opera iam ante reſponderat nullas res nouas moliturum, donec Cæſar ab Algeriana expeditione rediſſet: ſperare enim à Cæſare cognita re iniuriam Regi illatam honeſtè expiaturum: appellato verò eo Rege, an vellet ſeruare inducias, an bello certare, non concordiæ viam muniri, ſed bello inflammando faces inijci; de quibus etiam Nicolaus Ardinghellus, dum adhuc in Aula Pontificia ageret, cum Granuellano, & Marchione de Aghilar, vt mitiùs agerent, grauiſſimè diſſeruit: profectuſque ad Aulam Gallicam Pontificio nomine exarcerbatum Franciſci Regis animum delinire ſtuduit, vt bellica conſilia abijceret, multiſque humaniſſimis verborum officijs de Pontificia erga Regem beneuolentia præfatus, ad emolliendas eius iras auertendaque impendentia Chriſtiano Imperio mala, defugiendamque incitandi in Chriſtianos Turcarum Imperatoris infamiam hæc argumenta grauiſſima explicuit.

55 Pontificia Sanctitas perpendit clandeſtinè admodum illatam necem Cæſari Fregoſio & Rinconio vt etiam ſi Regia Maieſtas ità credat vel norit, non tamen probari poſſit, vt ab alijs credenda ſit. Præterea quamuis toti orbi pateficeret hoc ſcelus Cæſareorum Adminiſtrorum imperio patratum, Pontificia Sanctitas exiſtimat non inueniri rationem iniuriæ ſarciendæ, qua Imperator poſſit facere ſatis Regiæ Maieſtati, cùmque inde poſtulata pax redintegranda pendeat, Pontificia Sanctitas conſulit, vt Regia Maieſtas actionem poſtulandæ ſatisfactionis abſcindat: quod ſi detrectet, exploratum eſt, data quacumque occaſione exaſperatos vtrinque animos in arma conſurrecturos, bellumque maximum accendendum; ex quo innumera mala in corporum & animarum exitium ſint emerſura: geſtum iam viginti ab hinc annis bellum inter Imperialem, Regiamque Maieſtates, ac præter multarum Vrbium euerſiones ac deuaſtationes agrorum, Templorum direptiones, Lutheraniſmum latiſſimè propagatum eſſe, vt lateat humanas mentes, quando tot populi ſubornati ab impijs, diſciſſique ab Eccleſia, ad illius gremium ſint redituri.

56 Lapſis proximè excurrentibus annis Turca Rhodum ſuo adiecit Imperio, & gemina expeditione Hungariam in ſuam poteſtatem redegit; quæ infeliciſſima damna, ciuilia inter Chriſtianos bella pepererę; ijs enim compoſitis facilè communis hoſtis propulſatus fuiſſet. Nullus ergo funeſtior caſus poteſt contingere, quàm ſi Imperator aduersùs Regiam Maieſtatem bellum inferat, aut Regia Maieſtas aduersùs Cæſaream arma moueat; quorum malorum vniuerſo Chriſtiano Imperio impendentium maximè ſe participem futurum negare non poteſt, cùm tamen Regij officij religione ſit obſtrictus ad fidem orthodoxam, remque publicam Chriſtianam defendendam: nam quicumque rerum exitus fuerit, Regna & Principatus Regiæ Maieſtatis in grauiora mala conijcientur, quorum finis non ſit proximè futurus.

57 Maieſtas veſtra Galliam vſque ad hæc tempora à Lutheranæ hæreſeos peſte vindicauit: at ſi bellum geratur, periculum maximum imminet, ne lue illa neſaria inficiatur; cùm hæretici Galliæ limiti ſint proximi, ac veluti in eadem domo morentur. Turca verò Regna Maieſtatis Veſtræ non inuaſit, quia longiore interuallo terrarum diſſitus eſt; vel quia exiſtimat rei ſuæ conducere, colere amicitiam Regiæ Maieſtatis, ac Cæſarem bello appetere: at ſi ad Prouincias Galliæ propiùs acceſſerit, ſæuitiam tyrannidis illius experietur Gallia; ac ſi potentiam Turcicam augeat veſtra Maieſtas, illam contra filios Regios amplificatura & concitatura eſt.

58 Sed longè grauius malum aliud accedit, ſi veſtra Maieſtas bello Cæſarem laceſſat, non vt antea bellum inter ambos geretur, ſed Turca tertius ſe coniunget, expeditionemque ducet ad reliquam Hungariam ſibi ſubijciendam, ac Veſtra Maieſtas maximo ſe flagitio deuinciet, ac maximam infamiæ notam inuret Regio nomini, non tantùm ex pacto fœdere cum Turca, ſed etiam ex illo ad deuaſtandas Chriſtianas Prouincias concitato; ex quo Pontificia Sanctitas grauiſſimum traxit dolorem, quod Veſtra Maieſtas adeò ſui nominis, & Prædeceſſorum gloriam contaminet, religionem proterat, ac optimam ſuam indolem peruertat.

59 Ad propulſanda igitur tàm ingentia mala proximè imminentia, tùm publica, tùm priuata, Regię Maieſtatis idonea comparanda ſunt remedia, quæ cùm Sanctitas Pontificia reuolueret animo, cenſuit, pro ſuſtentanda collabente re Chriſtiana Inducias non ſufficere, ſed firmiſſimam pacem inſtaurandam; quæ quidem fęliciſſimè ſanciretur, ſi Imperator Mediolanenſi Principatu cederet; ſed licèt Pontifex in Lucenſi colloquio ad id flectere Cæſarem pertentarit ſumma contentione pro bono Reipublicæ Chriſtianæ, ſemper tamen repulſam paſſus, cùm Imperator vereatur, ne Regia Maieſtas parto Mediolanenſi Principatu conuerſis rebus animum adijciat, ad alias Prouincias Cæſareas ſibi ſubijciendas, tùm

Digitized by Google

ne ipſi ex Hiſpania per Italiam iter habituro, in Germaniam itinera intercludat. Cùm itaque hæc pacis conciliandæ ratio in opus prouocari non poſſet, alia occurrit Pontificio animo, ſi primogenita filia Imperatoris cum Belgio, & Batania dotalibus Duci Aurelianenſi in matrimonio collocaretur, cuius doris dignitas vel amplitudo Ducatum Mediolanenſem æquaret, vel ſuperaret; Regnumque Galliæ coniuncta illa veteris Galliæ parte latiùs propagaretur; cuius rei ad exitum perducendæ rationem non difficilem Pontifex opinatur, atque ità factum iri ſatis amplèque Regiæ Maieſtati.

60 At quia obijci poteſt, hactenùs Cæſarem illato de his ſermone verba inania, & fuco plena dediſſe illuſiſſeque Regiæ Maieſtati, paciſque inuolutæ actione inducta, multos Proceres à Regia amicitia diuulſiſſe. Reſpondet Pontificia Sanctitas, ita ſe rem tranſacturam, vt Regia Maieſtas non ſe lactatam verbis conqueri poſſit; nec Dei gratiam, quæ in neceſſarijs non deficit deſuturam; vt adeò neceſſaria Chriſtianæ Reipublicæ adeoque à pijs expetita pax conficiatur: muniri verò illi viam poſſe ſi Archiepiſcopũ Valentinum ab omni culpa puriſſimum, & immunem Regia Maieſtas priſtinæ reſtituerit libertati; non conſtare à quibus nex illata ſit Regijs Oratoribus; an Cæſar vel illius Adminiſtri conſenſerint? Archiepiſcopum verò inſontem Sacris Ordinibus initiatum, affectæ ætatis, qui nulla vnquam iniuria Regiam Maieſtatem violarit, contra fas detineri in carcere, vt pro Fregoſio, & Rinconio cæſis pœnas luat; vniuerſo orbi patere, ac Diuina, & Pontificia iura inde infringi; abſit vt Regia Maieſtas tanta macula nomen Regis Chriſtianiſſimi inficiat: perpendat illa quanta mala ex redintegrato bello ſint emerſura, quàm ſint incerti funeſtique bellorum exitus, & quantæ ſpes, & quanta bona ex inſtaurata pace, & contrahendo inter Ducem Aurelianenſem, & Primogenitam Cæſaris matrimonio affulgeant, & adoleſcant: ad quæ promouenda Pontificia Sanctitas paratiſſimam ſe offerat ex addictiſſimo erga Regiam Maieſtatem animo.

61 Dimiſſus eſt è cuſtodia poſt aliquot menſes Valentinus Archiepiſcopus, geſtoque ancipiti, & funeſto bello ſatiata plurimo ſanguine horum Principum ita, pacem redintegratam, neptem Caroli Cæſaris filia cum Belgico Principatu dotali deſponſa Duci Aurelianenſi viſuri ſumus ſuo loco. Addemus Ardinghellum cum Franciſco Galliæ Rege pro celebrando Concilio egiſſe, cùm illud maximè foret neceſſarium, non tantùm pro Germaniæ Lutheranis ad caſtra Eccleſiæ reuocandis, ſed etiam pro Gallia ab incendio hæreſeos futuro vindicanda, cùm flammarum impiarum globi Pariſios vſque, & Regiam Nauarræ Aulam volitarent, quæ niſi torrentibus ſanguinis Gallici effuſis extinguendæ erant.

62 Maxima rerum, quæ in Lucenſi congreſſu inter Pontificem, & Cæſarem agitatæ ſunt, verſa eſt de celebrando Concilio, cui apparando cùm incumberet Pontifex exeunte menſe Iulio, vt referunt Acta Cõſiſtorialia, de abrogandis Romanæ Curiæ corruptelis, perpoliendiſque moribus egit ex conſilio Cardinalium, Romamque reuerſus Septembri deuexo, cùm Gaſparem Cardinalem Contarenum ex Germanica Legatione, & Ratiſbonenſi conuentu reuerſum in Conſiſtorio audiniſſet de tribus à Cæſare poſtulatis, nimirùm de Concilio, ac de loco deligendo, de inſtauranda

morum puritate, deque fœdere Catholico aduerſùs hæreticos ſanciendo ad Cardinalium Senatum retulit.

Incubuiſſe etiam in id opus ineunte anno flagrantiſſimo ſtudio, hortatumque eſſe Reges, vt pari animorum conſenſu Concilio celebrando operam coniungerent, refert Maſſarellus.

,, Non omiſit Pontifex Chriſtianis Principi-
,, bus ſuadere. At quia huiuſmodi celebratio
,, ob temporum malignitatem, tunc impoſſibilis
,, fore videbatur, ne interea Chriſtiana Reſpu-
,, blica omninò peſſum iret, Sanctitas Sua Ec-
,, cleſiæ reformationi alia via vacandum decre-
,, uit; quapropter decem ex Sacro Cardinalium
,, Senatu doctrina, & morum grauitate præſtan-
,, tes Viros, qui eiuſmodi negotij curam aſſu-
,, merent, delegit, dieque XIII. Februarij conuo-
,, catis quamplurimis Prælatis, eos monuit, vt
,, ad eorum Eccleſias proficiſcerentur, reſidenti-
,, bus liberam collationis alternatiuam, & con-
,, tra exemptos procedendi facultatem conce-
,, dens, nonnullaſque pro Romana Curia in
,, proximis moderanda die XVIII. eiuſdem
,, Conſtitutiones edidit.

63 Exeunte verò anno Pontifex in ea cura defixus, vt optima conſilia pro re Chriſtiana reſtituenda expediret, Cardinales omnes ex varijs Regnis ad Romanam Aulam euocandos decreuit, quo argumento literæ ad Galliæ Regem datæ XVII. Decembris, quibus rogatus eſt, vt Gallos Cardinales ſineret ad Pontificiam Aulam accedere pro rerum grauiſſimarum muneri Pontificio incumbentium mole ſuſtinenda: Cæſarem quoque monuit vt Regnorum ſuorum Cardinales, exceptis Toletano, & Hiſpalenſi Archiepiſcopis Cardinalibus, quos moderandæ publicæ rei Hiſpanę pręfecerat, proficiſci Romam ſolicitaret. Adiecit etiam Cardinalium Senatui Viros doctrina, & probitate inſignes Gaſparem Compoſtellanum Archiepiſcopum ad Cæſareas preces, nec non Michaelem de Sylua Luſitanum Epiſcopum Viſenſem, de quo Regem Luſitaniæ II. Decembris certiorem fecit. Decreuit etiam ad Regem Romanorum Internuntium Verallum prudentia & ſcientia inſignem Virum pro re catholica in Aula Regia promouenda, quem inter alia his monitis inſtruxit,

Diar. Con. Trid. m.s. Arch. Vat. tom. 3190. pag. 207.

De Concilio iterum cogendo cogitat Pontifex.

,, [In conuerſationibus tuis non
,, ità omni ſpiritui credas, ſed iuxta pręceptum
,, Diui Iacobi, velox ſis ad audiendum, tardus ad
,, loquendum, & diſputationes, pręſertim in ma-
,, teria fidei euites, & quęcumque videris, & au-
,, dieris, noſtra cognitione digna, diligenter ob-
,, ſerues, ac de omnibus Nos, ſiuè per Ordinarios,
,, ſiuè per alios quoſcumque tibi oblatos fideles
,, curſores, certiores reddas, & ſi quando res ita
,, exigat, etiam per proprium Nuntium, & im-
,, mutatis literis, quas ziphras, vulgò appellant.]

Demandata illi maximè eſt ea prouincia, vt vnà cum Morono Ferdinando Regi oſtenderet Concilium in Germania ſine diſcrimine ob hęreticorum inſidias celebrari non poſſe. At de his hactenùs.

Porrò Caluini reditum ad vrbẽ Geneuenſem incidiſſe in diem decimum tertium Septembris præſentis anni Floremundus Ræmundus aſſerit; quem diem Geneuenſes tamquam primum Caluiniani Pontificatus ſigno notant. Hic itaque Geneuam reuerſus ità omnia verſauit, vt breui licèt Sacris non initiatus non Epiſcopatum modò, verùm etiam dominatum ſibi arrogarit, res omnes tàm ad Religionem, quàm ad ciuilem adminiſtra-

Caluini reditus Geneuam, eiuſque præfectura.

Digitized by Google

ſtrationem ſpectantes ſuo arbitratu diſponeret. Hanc perditi hominis temeritatem diſertè deplorat præfatus Auctor, celebre illud Diui Cypriani monitum in medium primò proferens. [Quo-
,, modo ille pro Paſtore agnoſci poteſt, qui vi-
,, uente legitimo Paſtore ordinariam haben-
,, te ſucceſſionem, à ſeipſo cœpit, ac nemini
,, ſucceſſit? Non ignorabat Caluinus quid de
,, ipſo Lutherus ſenſerit, ac dixerit. *Etiamſi*
,, (inquiens) *homines iſti, qui ſine vlla vocatio-*
,, *ne Miniſterio ſe ingerunt, ſanctiſſimi eſſent, ex*
,, *eo tamen quod non vocati ſe ingerunt, manife-*
,, *ſtum eſt, quod ad docendum à Diabolo miſſi*
,, *ſunt*. Sed Caluinum ipſum idem dicentem
,, audire operæ pretium eſt. *Ne homines* (in-
,, quit) *inquieti ac turbulenti temerè ſe ad do-*
,, *cendum, vel regendum ingererent, nominatim*
,, *cautum eſt, ne quis ſine vocatione publicum in*
,, *Eccleſia munus ſibi ſumat*. Ipſe nihilominus
,, non modò ſe ipſum ingeſſit, verùm etiam Epi-
,, ſcopum, adeoque caput nouæ Eccleſię con-
,, ſtituit: qui licèt ab ipſa Catholica Eccleſia
,, Sacerdotalem characterem ſuſcepiſſet, tamen
,, ab ipſa deficiens, eundem perdiderat. De hoc
,, munere ſibi temerè arrogato aliquando interro-
,, gatus, aliud reſponſum exſculpere non potuit,
,, quàm id, quod olim Donatiſtas S. Auguſti-
,, no dediſſe ferunt, ſcilicet moris quidem in Ec-
,, cleſia fuiſſe, vt Miniſtri ordinaria quadam via
,, ad munus id vocarentur; ſed tum cum Eccleſia
,, eſſet viſibilis,& ad diuinæ legis normã inſtituta
,, ſe ideò,cùm nequaquam talem, ſed penitus cor-
,, ruptam ac deprauatam, immò ſine vlla Eccle-
,, ſiæ forma inuenerint, miniſterium ſuſcipere,
,, atque ad id alios vocare neceſſariò coactos eſſe.
,, Ergo nullus ampliùs (inquit Eſpencæus) in
,, Orbe fuit Chriſtianus? Ergo Eccleſia id vnum
,, egit, vt infernum ciuibus impleret? Ergo
,, ante quindecim annos veritas Orbi illuxit?]
Verùm ſi à ſupremo rerum omnium Moderatore, ac Patre luminum huiuſmodi veritatis radius emiſſus, poſt tot ſæculorum curricula, alicuius Reformatoris mentem adeò colluſtraſſet, vt ſedentes in regione vmbræ mortis, ipſo duce, in lumine veræ fidei ambulare inciperent, profectò non crapulæ, non impudicitiæ, non iracundiæ, cæteriſque vitijs deditum hominem Diuina elegiſſet ſapientia, quæ in maleuolam non intrat animam.

Sed ad expeditionem Algerianam, de qua antea illata eſt mentio, reuocanda eſt oratio.

Paul. Iouius l. 40. & Franc. Belcar. lib. 22. n. 56. Algerianæ expeditionis malus exitus.

64 Imperator igitur conſumpto idoneo tempore, lapſaque commoda nauigandi tempeſtate, contra Pontificis, & Andreę Aurię, peritorumque rei maritimę conſilium, Menſe Octobri nauigationem ſuſceperat, quo ferè tempore in Affrico Mari, velut in ſuo Imperio maximè furunt venti. Fuit Algerium olim Iubæ Regia, à Romanis Cęſarea Iulia vocata, ac tùm Pyratarum Turcarum Arx erat fortiſſima, ex qua illi ad Hiſpanię littora excurrebant, continuiſque graſſationibus maritimis Hiſpanos adeò atteruerant, vt à Portu Narbonenſi ad Gades ſublata nauigatione, diſpoſitę eſſent certis interuallis ſpeculę, ad hoſtium irruptiones explorandas: vrgebat etiam Cęſarem grauis cura, ipſius famam à multis lacerari, quod Solymanno irrumpente in Hungariam, atque Auſtrię imminente, ipſe fugam corripuiſſe in Italiam videretur, cùm potiùs vniuerſas Germanię vires in Solymannum educere debuiſſet; eam itaque iacturam nominis inſigni opere ſarcire

meditabatur. Soluit è Lunenſi portu cum triginta quinque Nauibus roſtratis,quibus plura millia Germanorum lectiſſimorum, & cohortes Italicas, quibus pręerat Camillus Columna, & Auguſtinus Spinula, impoſuit, moxque inſtabiles venti oſtentatæ ſerenitatis fidem ſefellere, ac poſt varios errores, ad maiorem Balearem appulit, ad quam Ferdinandus Gonzaga Siciliæ Præfectus, cum pluribus Triremibus, onerarijſque Nauibus Italicis centum & quinquaginta applicuit. Expectabatur ex Hiſpania Mendozius cum claſſe, ſed reflantes venti illius nauigationem diſturbarant; non diffiſus tamen illius diligentiæ quod compendio, occaſionem tempeſtatis ſecutus, Algerium iturus eſſet, ventis vela dedit, ac propè Algerium Mendozianæ Triremes illi ſe coniunxerunt, & ſignificarunt claſſem, in qua erant Cantabricæ, Belgicæque Naues magnæ ſupra centum, cum graui Nauium minoris aluei multitudine ſubſequi, qua equitum, peditumque totius Hiſpaniæ flos vehebatur, cùm verò maxima exploratæ victoriæ ſpes eſſet, ſi Cæſar cum Germanis, & Italis impreſſionem in Algerium faceret repentinam, antequam vires hoſti creſcerent, nam Alnagas Algerij Præfectus ad paucos milites pręſidiarios redactus erat, nam plures in nauali pugna Mendoziana ceciderunt, plures cum Dragucha Archipirata in Corſica ab Auria, & ab Aurianis fuerant deleti, tùm maxima copiarum Turcicarum pars ad Sripheum interioris Mauritaniæ Regum in auxilium contra Luſitanos ſubmiſſa fuerat. Verùm Cæſar Hiſpanos expectare voluit, vt victoriæ laudem cum ijs communicaret, & vniuerſis admotis viribus Barbari faciliùs opprimerentur. Paratis diſtuliſſe nocuit, conſumpto enim fruſtrà biduo ingreſſus eſt Algerium Aſſenagus, qui Sardus Patria erat, ac Religione eiurata impietati Mahumeticæ ſe addixerat, quem cum maximis pollicitationibus pellicere ad ſe irrito ſucceſſu pertentaſſet, atque impetu in Vrbem aſſilire Italis, Germanis, Hiſpaniſque in ſuos ordines diuiſos appararet, mutato repentè cœlo, gelidus, ac procelloſus imber effuſus, prima noctis vigilia milites maximis affecit incommodis, vt extinctis funiculorum ignibus, & madefacto puluere ſulphureo, trementeſque algore, ac ſemiuiui, irruentibus Turcis trecenti fuerint trucidati, quamquam poſtea hoſtis fortiter repulſus ſit. Tanta verò in mari ab aduerſis ventis in Claſſis Chriſtianæ exitium coniuratis tempeſtas concitata eſt, vt Naues abruptis funibus anchorarijs aduerſo concurſu frangerentur, pauciſſimiſque horis centum quadraginta nauigia, quę ſine remigio quadratis velis agebantur, perierint, ac littora fragmentis Nauium, hominumque & equorum cadaueribus ſternerentur, quindecim etiam Triremes alliſę ſunt littori, cùm vectores rabiem maris effugerent, ac longè plures perijſſent, niſi calamitas virtute victa fuiſſet.

65 Aucta eſt terreſtris exercitus infœlicitas ex commeatuum defectu, ex imbrium alluuione, ex fœditate luti, ex tabernaculorum euerſione, vt nulla requies capi à feſſis poſſet, proiecti verò naufragio in littus immaniter à Barbaris trucidabantur, adeò vt in mancipia nollent eos recipere, & auaritiam crudelitate vincerent. In tantis malis enituit Cęſaris conſtantia, vt qui nullam in Deum ſtultam vocem fuderit, ſed potiùs perceptis Sacramentis placare ſtuduerit, ac mirabili alacritate cuncta munia prouidentię militaris, *Surius in comment.*

ac humanitatis expleuit, maximè in ſaucios, quos in tentoria, quę ſuperfuerant, referri, foueríque mandauit, cùmque perijſſent naufragio cibaria, equos ingales, tùm militares, ad ſubueniendum inedię diſtribuit, ligna verò ex naufragij fragmentis ad excitandos ignes abundè ſuppeditata fuere. Licèt verò Duces cenſerent Algerium expugnari poſſe, poſt tot incommoda exercitum obijcere diſcrimini bellico detrectauit, ſoluitque obſidionem, quem diſcedentem hoſtes fatigarunt, ac inęgros, debilitatoſque vulneribus, à noſtris, quos metus occuparat, deſtitutos, ſęuierunt. Poſt tridui iter ſubſtitit exercitus in Riparæ Vrbis antiquæ ruinis, quæ non inutile munimentum aduersùs Barbarorum audaciam, præbuere. Cùmque venti quieuiſſent, ac mitiores fluctus mare ageret, exercitum Nauibus impoſuit, quæ cùm non ſufficerent, militares equos, quamuis generoſiſſimos, in mare deturbari iuſſit Cæſar, vt gregariorum, & lixarum ſaluti conſuleret, quæ dum fierent, noua tempeſtas priore vehementior inhorruit, ac ſecutum eſt aliquod Nauium naufragium, demùmque Siculis, & Melitenſibus Triremibus ab ſe dimiſſis, Cæſar ad Baleares Inſulas, deindè ad nouæ Carthaginis portum incolumis appulit, ac in tot aduerſis inuicto animo ſeipſum conſtantem prębuit. Opinati ſunt viri pij tot aduerſa paſſum Cęſarem in Africa, & Ferdinandum Regem in Hungaria attritum à Turcis, vrgente eos diuina vindicta, cùm in Ratisbonenſi conuentu politica ſua commoda fruſtra effecta, religioni catholicę contra Lutheratos defendendę prętuliſſent.

66 Irrepſit è Germania in Galliam Lutherana impietas, à Gallia in Nauarram. Extant verò literæ hoc anno datæ à Pontifice ad Margaretam Reginam Nauarræ, quibus dę ſtudio pietatis commendatur, ex quo colligitur, licèt ea antea Hæreticis fuiſſet erroribus irretita, deindè eos damnaſſe, ac Catholicam Religionem excoluiſſe.

Paul. III. lib. breu. anno 7. pag. 368.

Reginæ Nauarræ.

Chariſſima, Reuerſus nuper ad nos dilectus filius Hieronymus Dandinus Secretarius Noſter, ea, quæ ſemper de Tuæ Serenitatis pia proteſtatione, & filiali amore erga Nos, & hanc Sanctam Sedem, apud Chriſtianiſſimum Tuum Fratrem, & omni laude præſtantiſſimum Regem exhibiris, audieramus, ſeù potiùs omnibus in rebus perſpexeramus, cuncta certiùs nobis affirmauit, & expoſuit. Itaque cùm eſſemus antea ſingulari, ac paterna charitate ergà Serenitatem Tuam incenſi, tantum adiecimus poſteà ad noſtrum de Tua inclyta virtute, prudentia, pietateque iudicium, quantum hæc ipſa Tua ergà nos officia, ſeù potiùs beneficia, tùm vetera, tùm recentia poſtulabant. Agimus igitur Serenitati Tuæ de omnibus gratias, hortaturi eam ad perſiſtendum in cœpto curſu pietatis, quò magis, & ipſæ Tuæ actiones Tua ſpontè profectæ, & chariores nobis fuerunt, & arctiori vinculo paternæ charitatis Nos Tuę Serenitati deuinxerint, cui nos etiam perindè, ac debemus, nouam affinitatem cum nobiliſſimo Principe nuper contractam, & ſi hoc officium iam per Nuntium iſthìc noſtrum executi ſimus, tamen iterum ex animo gratulamur, Deum Optimum humiliter deprecantes, vt hunc amoris, & communicationis veſtræ nexum ad vtriuſque partis conſolationem, totiuſque Chriſtianæ Reipublicæ commodum proſperare dignetur, &c. *Datum Romæ apud S. Marcum XV. Iuly MDXLI. Anno VIII.*

67 Hoc anno Ioannes III. Luſitaniæ Rex ad fulciendum Abyſſinorum Imperium, quod Turcicis armis à Gradaamete Adelis, ac Zeilæ Tyranno Chriſtianorum hoſte infenſiſſimo Solymanni Imperatoris ſtipendiario concuſſum erat, maximaque ex parte occupatum, ita vt in interiores Abaſſiæ Regiones Claudius Imperator ſe ſubducere cogeretur, auxiliares copias tranſmiſit Præfecto Gammæ, Stephani Gammæ Proregis Indiarum Fratre, ſed illæ numero exiguę, licèt magno tormentorum bellicorum numero inſtructæ, quæ tamen opportuno ſubſidio fuere, cum Abyſſini detonantes Sclopis Turcas non ferrent. Coniunctus porrò Abyſſinis copijs Gamma menſe Iunio, Reginamque Eliſabetham Claudij Matrem ducens in caſtra, munitas Arces duas Zeilano Tyranno ademit, & plures Populos, qui defecerant, ad Abyſſinum Imperium reuocauit: aduersùs illum Imperatori ſe coniungere meditantem Gradaameres Mahometanorum maximis copijs ſuccinctus occurrit, numerum exiguum Luſitanorum ſpernens, ſed conſerta pugna, vim tormentorum bellicorum non tulere, equi mox in fugam auerſi, & Gradaameres pila plumbea in femore ictus vitæ periculum adijt, atque à ſuis in tutum ex acie eductus eſt, quem effuſa fuga mox Barbari ſunt ſequuti, magnaque deleti ſtrage. Redintegrato dein iterùm prælio par euentus fuit, immò lætior Mahometanis caſtra opima gaza referta deſerentibus; plura dein Oppida, qua vi, qua deditione in Abyſſini poteſtatem redegit. Interea Gradaameres à Zebitano Pręfecto Turca, auxilia aduersùs Chriſtianos implorauit, atque ab eò mille Turcas ſclopetarios, & tormenta curulia decem recepit, qui ijs auxilijs inſtructus Luſitanos, ferri, ac plumbi procella ſtrauit, Abyſſinoſque in fugam auertit. Interceptus eſt in fuga Gamma ſaucius, atque ob defenſam rem Chriſtianam probris oneratus, deindè virgis cęſus, deindè per Caſtra raptatus ad ludibrium; poſtremò omnes iniurias, & cruciatus inuicto pro Chriſto animo perferens à Mahometano Tyranno impudenti iracundia elato Regijs manibus obtruncatus eſt, caput Gammæ præciſum, & cum eo duodecim Primarij ad Solymannum Turcarum Imperatorem dono tranſmittuntur, de his rebus Claudius Imperator ad Indiæ Proregem literas dedit, in quibus Gammam Chriſti Martyrem appellare non dubitauit. At non diuturna fuit Mahometani Tyranni fęlicitas, nam cùm faſtu elatus Turcas ſtipendiarios dimiſiſſet, ac circa fluenta Nili ſecurus vacaret delicijs, à Claudio Imperatore Luſitanorum Reliquijs ſtipato, nil tale metuens, pręlio appetitus eſt, atque plumbea glande à Luſitano confixus interemptus eſt.

Ioan. Petrus Maffeius Indiarum Lib. 11.

Rex Luſitaniæ Imperatori Abyſſinorum auxilium præſtat cōtra Turcas.

68 Mahometani fugati, vel conciſi caſtra cum tormentis, & bellico apparatu direpta dimiſerunt, tùm magna Chriſtianorum vtriuſque ſexus multitudo è ſeruitute dira in libertatem vindicata. Ita cæſo Tyranno, recuperata amiſſa Oppida, populique, qui deſciuerant ad Tyrannum, in priſtinam fidem rediere. Parta hæc inſignis victoria eſt de Mahometanis proximo anno ante ſacroſanctæ Hebdomadæ Feſta, quæ & Paſchali ritu Æthiopico, ita à Rege celebrata memorat Maffeius, [Tàm inſigni parta victoria
,, Claudius in ijſdem locis anniuerſarias Sacro-
,, ſanctæ Hebdomadæ Ferias admirabili pietate
,, celebrauit, quamdiù Corpus Domini clau-
,, ſum in ſepulchro adſeruatum eſt, atratus, &

,, ſqual-

Digitized by Google

,, ſqnallidus vetere gentis more, nihil omninò
,, guſtauit, nec pedem è Templi foribus extulit.
,, Idem a Regina Matre, & Proceribus factum.
,, Nec minore cæremonia, ſtudioque Paſchalia
,, deindè peracta myſteria, elotis per confeſſio-
,, nem ſordibus animorum, ſalutaris Agni cibo
,, refecti ſummi, atque infimi. Ad extremum
,, agmine compoſito collucentibus vndique ce-
,, reis, cum ſolemni pompa ſupplicationem
,, obiere.] Ex hoc Luſitanorum Abyſſinis ad-
uersùs Mahometanos fœdere ſumpta eſt deindè
occaſio, vt de coniungenda Abyſſina Eccleſia
cum Romana ageretur, de quibus poſtea ſuo loco
diſſeretur.

Propagabatur ſenſim eodem tempore Catho-
lica fidea in America, conſtitutamque fuiſſe in
Peruuia Epiſcopalem Sedem hoc anno docent
Conſiſtorialia Acta.

Alex. Far. in act. Cōſiſtorial. ,, XIII. Maij MDXLI. Erexit ad ſupplicatio-
,, nem Imperatoris Oppidum de los Reyes in
,, Prouincia Perù, in Ciuitatem, quæ de los Re-
,, yes nuncupetur, (*& mox*) quæ Eccleſia ſubſit
,, iure Metropolitico Eccleſiæ Hiſpalenſi, & cum
,, dotatione ducentorum ducatorum ex reddi-
,, tibus ad ipſum Regem ſpectantibus in ipſa
,, Prouincia.

Sur. in comment. ,, Claudimus hunc annum inſigni miraculo,
,, quod refert Surius his verbis. [Eſt in Sicilia
,, Templum Philippi, qui fuit Petri Apoſtoli
,, Diſcipulus, & ab illo miſſus in Siciliam, ad
,, quod quotannis eo die, quo illi ſacer eſt,
,, multi à Dæmonibus liberantur. Anno ſalutis
,, MDXLI. ducentæ penè fœminæ ad hoc Tem-
,, plum expulſis tetris Spiritibus curatę ſunt.]

I E S V C H R I S T I

Anno 1542.

PAVLI III. Anno 9. CAROLI V. ROMAN. IMP. Anno 24.

M.S. Car. Spadæ to. 5. pag. 68. 1. ANNO Chriſti milleſimo quingenteſimo
quadrageſimo ſecundo, Indictione quin-
tadecima, collabentibus Chriſtiani Imperij re-
bus, Turcis (oppreſſa Hungaria) Germaniæ im-
minentibus, Franciſco Gallorum Rege noua in
Carolum V. bella mouente, graſſante latiùs hære-
ſi, ac Lutheranis, fallaci concordiæ ſpecie, maio-
ra diſſidia conflare, ac Principes Catholicos ab
Eccleſiæ Catholicæ obſequio diuellere annitenti-
bus: Pontifex re communicata ſæpiùs cum Se-
natu Cardinalium, reiectis inanibus colloquio-
rum ludibrijs Concilium Oecumenicum indixit
in Tridentina Germaniæ Ciuitate. Qua verò
occaſione hæc Ciuitas poſt multas conſultationes
electa fuerit, modò eſt dicendum. Spiræ igitur
celebranda erat Dieta, cuius initium, vt fuerat
denunciatum, prima die Iannarij erat futurum;
quare Pontifex Morono Epiſcopo Mutinenſi, in
Germaniam pro reformatione illius Cleri Nuntio
deſtinato, præcepit, vt Spiram accedens ageret
cum illis Principibus de multis publicis negotijs,
& præcipuè de deſignanda Ciuitate pro Conci-
lij celebratione, & cum ſequenti Inſtructione di-
miſſus fuit.

M.S. Car. Spadæ tom. 15. pag. 668. ,, 2 Venerabilis Frater. Cùm multæ, & gra-
,, ues curæ animum noſtrum his temporibus,
,, ob maximas calamitates, in quas incidit
,, Chriſtiana Reſpublica, & ob ingentia, & eui-
,, dentia pericula, quæ nobis inſtare videntur;
,, nullius tamen rei cura magis nos premit, *Inſtructio data Morono Internuntio in Germania.*
,, quàm huiuſce in Religione ſeditionis ortæ in
,, Germania nobiliſſima, & potentiſſima, ac pu-
,, ræ orthodoxę Chriſtianę pietatis conſeruandę
,, deſiderium, pro qua tuenda, non ſolùm opes
,, omnes, ſed vitam quoque libenter impendere
,, parati ſumus. Idcircò cùm primùm ſuperio-
,, ribus menſibus ex literis dilecti filij Cardina-
,, lis Contareni intelleximus, deſperandum fore,
,, vt in Ratisbonenſi Conuentu aliqua iniri poſ-
,, ſet concordiæ ratio, conſeruata Religionis pu-
,, ritate, confeſtim ex conſilio Venerabilium
,, Fratrum noſtrorum S. R. E. Cardinalium, con-
,, ſtituimus celebrare generale Concilium ſupe-
,, rioribus annis indictum.
,, Poſtmodum verò hortatu, atque conſilio
,, Chriſtianorum Principum, in hanc vſque
,, diem dilatum, & quia ſolum, & præſenta-
,, neum remedium huic morbo medendo eſſe
,, ſemper duximus, hanc noſtram de celebratio-
,, ne Concilij ſententiam, per præfatum Lega-
,, tum ſignificari curauimus Cæſari primùm, ac
,, deindè reliquis Principibus, ac præſertim
,, Eccleſiaſticis. Placuit hæc noſtra ſententia
,, Cæſareæ Maieſtati, reliquiſque Principibus
,, omnibus, vt par erat in tàm neceſſaria cauſa,
,, propterea quoniam putabamus, non ſolùm
,, opportunum, ſed propemodum neceſſarium
,, eſſe, vt in Eccleſia Chriſtiana in Clericorum
,, Ordinibus reformatio fiat multarum rerum,
,, quæ vt temporis longitudine, & humanis
,, omnibus accidere ſolet, in deterius prolapſæ
,, ſunt, vt quoad fieri poteſt, ad priſtinum
,, Chriſtianum ſtatum reducantur, hac etiam
,, ratione certò ſcimus, & Deum magis pro-
,, pitium nos habituros eſſe, & Chriſtianum po-
,, pulum meliorem, magiſque orthodoxæ pie-
,, tatis cultorem. Idcircò eiſdem literis iniun-
,, ximus præfato Legato noſtro, vt operam da-
,, ret, quod fieret huiuſmodi, quam optamus,
,, Chriſtiana reformatio in Germania Prouincia
,, nobis chariſſima, quemadmodum iam inſti-
,, tuimus, vt fiat in hac noſtra Romana Curia,
,, & in vniuerſa Italia, ac demùm in alijs Chri-
,, ſtianis Nationibus.
,, 3 Allocutus eſt Legatus Epiſcopos, qui
,, Conuentui interfuerunt, nonnullaque eia
,, propoſuit animaduertenda, & corrigenda, hi-
,, lari animo hæc noſtra per Legatum facta ad-
,, hortatio ab omnibus ſuſcepta eſt, adeò vt
,, etiam petierint, ſibi dari in ſcriptis, quæ ore
,, fuerunt à Legato dicta, quorum exemplum,
,, quamuis putemus habere, qui aderant, erit
,, tamen hic colligatum. Nihil prętere potuit à
,, Legato agi ob temporis breuitatem, fuit etiam,
,, cùm iam Conuentus eſſet diſſoluendus, inno-
,, uatum à Cæſare, & Principibus Catholicis fœ-
,, dus Catholicum defenſiuum, quod tamen Le-
,, gato oſtenſum non fuit. Idcircò cùm ſummo-
,, perè cupiamus, vt ea, quæ benè cœpta ſunt,
,, perficiantur, decreuimus, Venerabilis Frater,
,, te in Germaniam mittere, cuius probitatem,
,, & prudentiam, ſingularemque fidem iam diù
,, perſpectam habemus, ad quas accedit, maxi-
,, ma, qua præditus es, rerum Germanicarum
,, experientia, & non mediocris illius Nationis
,, erga te beneuolentia, quamobrem ſperamus,
,, non mediocrem fructum ex opera tua perce-
,, pturos nos eſſe in ea Prouincia, quæ præcipuè
,, nobis eſt cordi. Cæterùm, quamuis arbitre-
,, mur

Digitized by Google

,, mur omnia, quæ ad hæc, quæ deſignamus;
,, conficienda facere, antè ribi explotara eſſe ob
,, peritiam, quam habes rerum Germanicarum,
,, nihilominus, vt petirioni tuæ farisfaciamus,
,, ac ſemper in prompru habeas animum no-
,, ſtrum, curauimus hanc breuem formulam no-
,, ſtrorum mandatorum tibi perſcribi, in qnam
,, poſſis intendere oculos in quauis rerum, quæ
,, ribi agendæ occurrent.
,, 4 Ac primùm, ſicut nos nunc Diuinum
,, auxilium imploramns, irà te monemus, tibiq;
,, præcipimus, vt in exordio cuiuſuis tractario-
,, nis, ſeù rei, quam aggreſſurus ſis, inuoces
,, Deum Optimum Chriſtum Redemprorem
,, Noſtrum, vt faueat tuis cæptis, tuaſque actio-
,, nes dirigat in viam ſuam. Er quoniam tria
,, ſunr, ob quæ te potiſſimùm in Germaniam
,, mittimns, celebratio ſancti Concilij Genrra-
,, lis, Reformatio Eccleſiarum, perfectio Carho-
,, lici fœderis, paucis ea perſtringimus, qnæ
,, nobis occurrunt circa vnumquodque eorum, &
,, à poſtremo incipiemus. Puramus nos in fœ-
,, dere Catholico defenſiuo comprehenſos eſſe,
,, cùm anno ſuperiori initum fuit, ſuper quo
,, confectæ fuerunr lireræ publicæ à Notario; id-
,, circò non exiſtimamus, ſecundum hoc poſte-
,, rius fœdus neceſſarium fuiſſe. Verùm quo-
,, niam maximè cupimus fœderis huius obſer-
,, uationem, & augmentum, & voluntatem no-
,, ſtram, & animi promptitudinem omni ſignifi-
,, catione teſtari conrendimus, tibi mandamus,
,, vr noſtro nomine dicas Principibus Catholicis
,, in fœdere comprehenſis, parariſſimos nos eſſe
,, nouum hoc Rarisbonenſe fœdus ingredi, ve-
,, rùm non poſſe approbare has ſuper hoc fœde-
,, re confectas leges, cùm nonnulla in eis con-
,, tineantur, quibus aſſentiri pro perſona, quam
,, getimus, minimè poſſumus, portionem quo-
,, que impenſarum faciendarum, pro fœderis
,, conſeruatione, nobis aſſignatam, quartam
,, ſcilicet partem, neque vires noſtras ferre
,, poſſe neque iuſtitiam admittere. Idcircò tibi
,, præcipimus, vt nouę litterę (ſi Principibus
,, fœderis ita videbitur) noſtro nnmine confi-
,, ciantur, quibus teſtatum ſit nmnibus, nos li-
,, bentiſſimè, nouum hoc fœdus ingredi, cum
,, conditionibus, & clauſulis tantùm pertinen-
,, tibus ad mutuam defenſionem in rebus Reli-
,, gionis, quam iuuaturi ſemper pro viribus
,, ſumus, nulla habita menrione de portione ad
,, nos pertinenre, vel ſi opportunum videbitur,
,, vr fiat mentio porrionis, ſextam parrem non
,, tranſgredieris, ſicut in fœdere contra Turcas
,, inito cum Cæſare, & Venetis fuimus obligati.
,, 5 Quoad reformationem Eccleſiæ, & Ordi-
,, nis Eccleſiaſtici, quoniam nouimus longè
,, meliùs, & magis ſrcundùm pietarem Chriſtia-
,, nam omnia fieri, quæ fiunt auimo lubenti,
,, quàm coacto, & etiam quoniam ſcimus, om-
,, nes eos Epiſcopos Venerabiles Fratres no-
,, ſtros, pto officio eorum debito, & pruden-
,, tia, proque narurǽ bonitate, & generis no-
,, bilitate per ſe promptos eſſe, & paratos ad
,, hanc reformationem, idcitcò volumus, vr in
,, hac parte potiùs indices, & præteferas, coad-
,, iutorem, & coopetatorem eorum à nobis
,, deſtinatum eſſe, quàm exactorem eorum offi-
,, cij, & capitula, quæ requiſitus ab eis Lega-
,, rus dedit in ſcriptis, ſi ſeruantur, non puta-
,, mus exiguam partem reformationis factam
,, fore, horum exemplum, quamuis putamus
,, te habere, hic tamen alligatum mittimus,
,, quod ſi quæ tibi videbuntur, illis addere, po-
,, reris id agere pro tua prudenria, & probira-
,, re, at ſi in quapiam re ribi videbitur, opus
,, eſſe maiori auctorirare, quàm præſtare pote-
,, ris ex faculratibus, quas his ribi conceſſi-
,, mus per Breue, confeſtim facias nos per lite-
,, ras certiores, nulla enim in parte volumus
,, tuę operę deeſſe, aur vtilitati nobis chariſſimę
,, Nationis: & vt meliùs queas iuuare hoc Reli-
,, gionis negotium, tecum mittimus Doctorem
,, Scotum, & alios nonnullos Viros peritos, &
,, valdè pios, qui ribi pareant, quos à nobis pe-
,, tijſti, & quorum opera non parum adiumenti
,, actionibus tuis præſtare poterit.
,, 6 Reliquum eſſet, vt de celebratione Conci-
,, lij ageremus, verùm quoniam Sereniſſimus
,, Rex Romanorum per Comitem Hugurolan
,, Orarorem ſuum, a nobis quædam petijr abs
,, te in hoc conuentu Spirenſi agenda noſtro
,, nomine, ac ei reſpondimus, quæ nobis viderur
,, res ipſa exigere. Idcircò antequam de Con-
,, cilio dicamus, perpancis hæc prrſtringamus.
,, Prtijt a Nobis per præſatum Legatum Sereniſ-
,, ſimus Rex duo; Primùm, vt in hoc conuentu
,, ita nns cum Proteſtauribus gereremus, vr fa-
,, ciliores redderenrur, ac promptiores ad auxi-
,, lia præſtanda conrra Turcas. Petijt deindè, vt
,, in hoc conuentu Spirenſi ſignificaremus Prin-
,, cipibus, & Statibus Imperij qnidnam nos prę-
,, ſtituri ſumus in auxilijs contra Turcas, ac pe-
,, tijt inſtanter, vt polliceremur ampla, & ma-
,, gna auxilia, vt noſtro exemplo Principes Im-
,, perij, & Status promptiores eſſent, ad maiora
,, eriam, quàm in animo habituri pro ſe eſſent
,, auxilia pręſtanda. Ad quę reſpondimus, nos
,, crrdere Principes, & Status omnes, ràm Ca-
,, tholicorum, quàm Proteſtanrium pro ſua
,, grauirate, & conſtantia, non defuturos ijs
,, auxilijs, quę ſunt pollicita conuentu Ratisbo-
,, nenſi pro defenſione Germanię eorum Patrię,
,, nos quoque ſemper parariſſimos futuros ad
,, omnia, quæ Sereniſſimo Regi poſſunr aliqua
,, in parte prodeſſe, præſertim in hac contra
,, Turcas expeditione, ac ideò tibi iniunximus,
,, vr humanum, & Chriſtianum animum oſten-
,, das Proteſtanribus, uon hoſtilem, ſed eorum
,, ſalutis cupidum. Quantum verò pertinet ad
,, aliquam conceſſionem, vel tolerantiam, non
,, poſſe honeſtè, nec debere (quamuis vniuerſa
,, auctoriras à Chriſto ſit nobis conceſſa) cùm
,, celebratio Coucilij inſter, quippiam in his
,, omnibus agere abſque deliberatione, & conſi-
,, lio generalis Concilij.
,, 7 Quantum pertiuet ad auxilia, quę prę-
,, ſtaturi ſumus, reſpondemus, nos parariſſi-
,, mos eſſe ad pręſtanda maxima ea, quę poteri-
,, mus, nulliſque rebus parcituros in tàm ma-
,, gno Reipublicæ Chriſtianæ periculo. Verùm
,, non poſſe nos certam ſummam ſtatuere, quip-
,, pè qui neſciamus, quò impetus Turcarum
,, intendant, nam norunr omnes Italiam om-
,, nem, ditionem Sanctę Eccleſię, & Romam
,, ipſam maximis periculis expoſitam eſſe, ſi
,, Turca ſupra, vel infra Italiam aggrederetur,
,, quod eum facturum maximè verendum eſt:
,, quamobrem cogimur rebus noſtris proſpice-
,, re, ac ideò offerimus, quę poterimus omnia
,, quàm maximè, certa ramen polliceri, non
,, poſſumus. Prætereà Illuſtriſſimo D. Gran-
,, uellano Conſiliario Maieſtatis Cęſareę dixi-
,, mus,

,, mus, & putamus ſignificata fuiſſe Maieſtati
,, Cęſareę à prędicto Granuellano, niſi (quod
,, Deus auertat) res noſtrę in tàm magnum
,, periculum deductę eſſent, vt potiùs ab alijs,
,, auxilia petere, quàm præſtare poſſemus.
,, 8 Quo autem ad Concilium celebrandum,
,, nos conſtantiſſimè perſiſtere in noſtra ſenten-
,, tia omninò celebrandi Concilium, nec vlla
,, ratione ab ea poſſe dimoueri, & quoniam cu-
,, pimus intereſſe, vel ſi alię cauſę cogerent nos
,, non intereſſe, ſaltem non longè abeſſe. Idcir-
,, cò non putamus commodum locum Concilij
,, celebrandi eſſe Germaniam, ad quam ob gra-
,, uem ętatem noſtram non poſſumus accedere,
,, tùm ob longitudinem itineris, tùm ob Cœli
,, mutationem, deindè non mediocriter nos
,, mouet, quòd cùm vtrinque in his controuer-
,, ſijs Religionis accenſi ſint animi Germano-
,, rum, ſi res ibi tractetur, magnum periculum
,, immineret, ac ex contentionibus magis, ac
,, magis eorum animi vtrinque inflammarentur,
,, & ad maiores ſeditiones, & diſcordias deue-
,, niretur, & fortaſſe ad arma, quôd maximè
,, abhorremus, cùm pręcipuè aſpiciamus con-
,, ſtituere pacem in Chriſtiano Populo, & vita-
,, re omninò quaſcumque diſcordiæ occaſiones.
,, Deſideramus tamen, quantum fieri poteſt,
,, conſulere commoditati illius Nationis nobis
,, dilectiſſimę. Idcircò eis noſtro nomine dices,
,, videri nobis Mantuam Ciuitatem, ſitam in
,, radicibus Alpium iuxta Germaniam, com-
,, modiſſimam eſſe Concilij celebrationi, cuius
,, ager fertiliſſimus eſt, & Ciuitas amplitudine,
,, & commoditate Hoſpitiorum ſatis eſſe pote-
,, rit cęteris Epiſcopis, qui conuenturi ſunt.
,, Verùm quoniam veremur, nè non priuata
,, Principe, qui ſui iuris ſit, ob pręſtitam ſor-
,, taſſe ab eius Tutoribus non ita facilè nnbis
,, concedatur: Idcircò poſt Mantuam, Ferraria
,, nobis videretur commoditate, alijſque quę
,, poſſunt haberi, pręferenda; Eſt ipſa ampla,
,, agrum habet fertiliſſimum, deinde vicinitate
,, Padi ampliſſimi fluuij, ex omnibus ferè Oppi-
,, dis ſitis in Alpibus, & Appennino omnes res
,, commeatuum gratia facilè eò deferri queunt.
,, Sed quoniam ea quippè Ciuitas, quamuis ſit
,, Ecleſię feudum, non eſt immediatè ſub po-
,, teſtate noſtra conſtituta, nec exploratum ha-
,, bemus Principis animum, nihil enim nobis
,, viſum eſt cum eo agere, priuſquam intelli-
,, gamus ſententiam Germanorum Principum,
,, & Statuum, non poſſumus eam certiſſimè, &
,, indubitatè offerre, quòd ſi eis placeret Pla-
,, centia, aut Bononia, ampliſſimę Ciuitates
,, omnium rerum copia inſtructiſſimæ, pręci-
,, pimus tibi, vt alteram earum offeras pro Con-
,, cilij celebratione, ex eò, quòd ſperamus non
,, mediocrem fructum percepturos eſſe. Tem-
,, pus enim à nobis determinatum dies Penteco-
,, ſtes ineſt, vt Synodus, quæ in Spiritu Sancto
,, congreganda eſt, congregetur etiam diebus
,, illis, qui ſunt Spiritui Sancto ab Eccleſia dica-
,, ti, & quibus vt deſcendit è Cœlis, ita quoque
,, dignetur deſcendere in Synodum congrega-
,, tam in ſuo nomine.
,, Hæc ſunt, quę nobis viſa ſunt tibi ſignifican-
,, da eſſe, & præcipienda, reliqua verò quæ ad
,, hanc noſtram intentionem intendunt, poteris
,, tu, pro tua prudentia, & rerum Germanica-
,, rum experientia, ad hanc noſtram intentio-
,, nem accommodare. Deus Optimus Maximus,
,, Chriſtuſque eius Vnigenitus Filius ſit ſemper
,, tecum, & omnes actiones tuas dirigat in ſui
,, honorem, & conſeruationem Sanctę Catholi-
,, cę Eccleſię Romanę. *Apud Sanctum Petrum ſub Annulo Piſcatoris die VIII. Ianuarij MDXLII. Pontificatus Noſtri Anno VIII.*

9 Germaniam petijt Moronus iſta Inſtructione munitus, ibique nona Februarij Dietæ initium datum eſt, cui loco Imperatoris Rex Ferdinandus eius Frater pręſedit, Orationemque habuit de ſubſidijs aduerſùs Turcas, tàm militaribus, quàm nummarijs exhibendis. Miſit ad hunc conuentum Spirenſem Rex Gallię Franciſcum Oliuarium, ſupplicum Libellorum in Gallia Regia Magiſtrum, ſubiectiſque literis extremo ſuperiore menſe exaratis, ad Imperij Germanici Ordines ſignificauit, ſe ex Budenſi clade grauem dolorem traxiſſe, rogauitque, vt Regia mandata proponenti benignas aures pręberent.

Reuerendiſſimis, Illuſtriſſimis, Ampliſſimis, Inclytis, Magnificis, & Spectabilibus Sacri Romani Imperij Principibus Electoribus, cæteriſque Principibus, atque Ordinibus Spiræ conuentum habentibus, Conſanguineis, Amicis, & Fœderatis chariſſimis ſalutem plurimam dicit Franciſcus Dei gratia Francorum Rex.

M. S. Franciſci Card. Barberini ſig. 2678. pag. 98. Epiſtola Regis Gallię ad conuentum Spirensē.

Poſtquam de illa clade apud Budam acceptæ nuntium ad Nos allatum eſt, pro noſtra præſtanti in communem Rempublicam Chriſtianam, ac gentem Germanicam voluntate, fuimus commoti, paulò poſt cùm accepimus vos conuenturos, vt de ſumma Reipublicæ conſeruandæ conſuleretis, nihil nobis antiquiùs fuit, quàm vt iſtuc mitteremus, quod eramus ſtatim facturi, ſi viſum vobis fuiſſet maturiùs conuentum habere: mittimus ad vos igitur, qui vobiſcum de re tota conuenire, atque ſtatuere poſſit, Franciſcum Oliuarium Equitem auratum, Libellorum ſupplicum in Regia Noſtra Magiſtrum, atque à ſanctiore noſtro conſilio Dominum de Quilers, quibus certa mandata ad ſalutem Reipublicæ Chriſtianæ, Nationiſque Germanicæ ſpectantia dedimus vobis proponenda, quos petimus, vt benignè audiatis, eiſque fidem adhibeatis, &c. *XIX. Decembris MDXLI.*

10 Habita eſt ab Oliuario Regia ſupplicum libellorum Magiſtro, poſtridiè Idus Februarij in Principum conſeſſu oratio, in qua poſt expoſitam multis verborum officijs Regij animi erga Germanos propenſionem, addidit non laceſſendum Turcam pro Buda, & Peſto recuperandis, cùm eę Vrbes milite, & commeatu eſſent munitiſſimæ, ſed potiùs vicinas Arces neceſſarijs ad propulſandum hoſtem inſtruendas, nec potentiſſimum hoſtem temerè prouocandum; pacem itaque, ſi ea frui liceat, bello anteferendam, ſi verò armis cum Turca decertandum ſit, hortatus eſt, vt ſublatis diſſidijs, quæ hactenùs Germaniam lacerarunt, vires pro defendenda Religione coniungerent.

Franciſcus Belcar. l. 23. num. 7. & 8.

Orationis habitæ à Gallo Oratore ſumma.

Oratio Franciſci Oliuarij Regis Galliæ Oratoris in conuentu Spirenſi.

Non videtur è re Germaniæ, atque adeò Reipublicæ Chriſtianæ hoc tempore, id eſt diſſipata Eccleſiarum Germanicarum concordia, flagrantibus diſſidijs, abalienatis inuicem mentibus Hungarorum per diſſidia, & factiones non minùs perturbatis, bona parte illarum Germanicum Imperium auerſante, denique toto Orbe Chriſtiano miſerè diuulſo proritare Turcas per inauſpicatum bellum, vt Buda, ac Peſtum, Hungaricaſque Vrbes recuperemus, quas illi omni arte, ac ſtudio munitas incredibili tormentorum apparatu,

&

Digitized by Google

& inſuper commeatu, vt credere par eſt, abundè inſtructas, ingentibus, & fortiſſimis præſidijs obtinent, hanc eſſe viam compendiariam ad perdendos exercitus. Deindè cùm ità viſum fuerit, facile fore illis per vniuerſas alias, noſtris fortè delaſſatis, & diutina militia fractis, vi obſidionem ſoluere, vel commeatum inuehere, quòd ſi ad prælium ventum erit, & dabitur illis vincere, antequam copias, noua tormenta, nouaſq; pecunias cogere liceat, irrupturos illos in Germaniæ viſcera, ibi cladem, & vaſtitatem miſerabilem facturos, & more gentis, agmina captiuorum vtriuſque ſexus abducturos eſſe. Germaniam continuis militum delectibus exhauſtam, vt indè tutius eſſe, Vrbes eas, quæ inter Budam, & Auſtriacos interiacent limites, omni ſtudio, ac ratione munire, illùc vndique commeatus ex agris conuehere, quo in tuto ſint validiſſima præſidia imponere, & omninò eadem agere in Bohemia locis ſcilicet maximè opportunis, quæ omnia ſunt factu facilia, & non magnis ſumptibus indigent, & in præſens tutiſſima ſunt, neque enim committendum eſſe, vt dùm ferociter, minuſque prudenter, tàm formidandum hoſtem prouocamus, tempore tàm non idoneo, ità Rempublicam Chriſtianam præcipitemus in extremas miſerias: primùm nobis noſtra eſſe munienda, ac conſtituenda, antequam inuadamus in ea, quæ ille tot præſidijs obtinet. Nihil eſſe tàm peſtilens, quàm conſilium præceps, & periculoſa plenum alea, hoc ſcilicet tempore, quo maximè ſi vnquam aliàs veris conſilijs indiget Reſpublica Chriſtiana, nam quamlibet temeritatem non periculum, ſed ruinam ſecum trahere, quodcumque iam ſpei ſupereſt nobis, id præcipuè ſitum eſſe in Germanis, tantò magis cauendum, nè per huiuſmodi intempeſtiuiſſima conſilia tanta nobis ſpes pereat, præſtare in res paulò ſecundiores eruare ſeſe, & expectare, donec Germanicæ, atque adeò Chriſtiani Orbis per concordiam paulò firmiores res factę ſint; illis ſic diſſipatis vix poſſe ſperari victoriam, itaque ſi per Turcas liceat quieſcere, ac pace frui, certè pacem bello præponendam, ſic tamen, vt interim non ſolùm conſtituantur, atque firmentur quæcumque ſuperſunt nobis, quemadmodum anteà dictum eſt, ſed inſuper quia per imparatos nihil rectè geri poteſt, primo quoquè tempore conſerantur, eligantur milites, conſcribantur exercitus, denique huiuſmodi apparatus ratio ineatur, quæ excipiendo tanto hoſti ſufficiat, ſi fortè contingeret illum vim parare aduerſum vos, aut vlterius arma promouere, hæc omninò eſſe facienda, etiamſi ille maximè verbis pacem oſtentaret, ſi modò ditionibus veſtris tutò frui velitis, hæc agentes non poſſe circumueniri. Quòd ſi non licèr vobis per Turcam pace frui, non eſſe dubitandum, quin vi, ac armis agendum ſit, ſed quoniam neque multum præſidij poſitum eſt in armis, neque veſtra diutiùs ſtare poſſint, ſi vos aduerſo Deo diſcordes eſſe pergitis, ſeriò ante omnia curandum eſſe, vt ille vobis placatus fiat, & ſynceram concordiam è cœleſti illa Sede mittat, hoc prætermiſſo fruſtra humanis conſilijs pugnari aduersùs impendentem Domini vindictam, per hæc flagella trahere ad concordiam, dùm ſanare cupit, non perdere. Ergò implorandam prona, ac ſupplici mente Omnipotentem illam Domini miſericordiam, quæ nunquam non patet ex animo petentibus; precandam, vt ex illo lucis ſupercœleſtis fonte hauſtas ſcintillas immittat in animos noſtros vitijs excœcatos, quibus tandèm agnoſcamus in Scripturis ſenſum Diuini Spiritus, & concordibus animis amplexemur: purgandam mentem, quæ præterita ſcelera oderit, tota erecta ſit in Deum, ab illo pendeat, illius tantùm gloriā ſitiat, in vtilitatem proximi totam ſe intendat, ac exerceat, atque intrepidè quæcumque pericula ſubire parata ſit pro Patria, immò verò pro Chriſti Religione ab impiorum iugo aſſeruanda, hilariter exponere ſe cuicumque labori, chariores enim nos eſſe illi, quàm nos nobis ipſis. Hanc mentem ſi dederit Dominus, vt certè daturus eſt bona fide rogantibus, primò pacem Domini habituros, quæ ſuperat omnem ſenſum, deindè concordiam inter vos nullo negotio coituram, ſine qua nec Imperium veſtrum, nec vlla omninò Reſpublica, quamlibet florentiſſima, vel tantillum conſiſtere poteſt, ſed quò maturiùs diſſidia hæc componi queant inter vos, iam nunc publicam pacem, ac ſecuritatem per omnem Germaniam edicite ſanciendam, hic enim primus ad concordiam gradus, interim res veſtras, vtcumque conſtituet, deindè, ſi quæ ſunt, quę videntur obſtare concordiæ, qualiacumque hęc fuerint, primo quoque tempore amolienda, ſic ſtratam viam fore ad concordiam, & breue iter ac expeditum. Hæc Chriſtianiſſimo Regi videri in prę́ſens vtiliſſima, hæc admonere liberè, vt ſincerum amicum, & vetuſtiſſimo fœdere coniunctum, denique ſanguinis Veſtri Principem, rogare, vt proindè ea boni conſulatis, ſicut ille candido animo affert, nihil aliud ſpectans, quàm publicam Germaniæ tranquillitatem, & huius Sacri Imperij ſalutem, ac dignitatem, quam & hoc tempore, & poſt hàc ſemper curaturus ſit omni ſtudio, conatu, gratia, auctoritate, denique quibuſcumque vnquam æquis, atque honeſtis rationibus licebit, idque ſanctiſſimè Vobis polliceri.

[Hæc oratio (inquit Franciſcus Belcarius)
,, in bonam partem accepta non fuit, Rex enim *Lib. 23. num. 4.*
,, Franciſcus Pannoniam Turcis in prędam re-
,, linqui velle videbatur, vt Cæſar pro defenden-
,, da mox Germania ſollicitus, res Italicas pro
,, derelictis habere cogeretur.] Nulla enim ſubſidia pro repellendo Turca obtulerat Gallus, & cùm iactaret Legatos, qui miſſi ad Solymannum ac cæſi erant, propterea miſſos, vt Solymannum ab inuadenda Hungaria auerteret, contrarium tamen conſtabat ex literis notis arbitrarijs ſcriptis, quarum explicationem Vaſtius vi extorſerat: Fregoſium miſſum ad Venetos, vt Senatum à Cęſarea ſocietate abalienaret; Rinconem miſſum ad Solymannum, vt illum, ad bellum Cæſari terra, marique inferendum, incitaret. [Itaque
,, Oliuarius (addit Belcarius) à Germanis cum
,, ſua conſultatione quodammodò contemptus,
,, nec æquis auribus auditus ante conuentum
,, dimiſſus in Galliam redijt.]

11 Moronus verò vigeſima tertia Martij in conuentu Spirenſi productus, Pontificia mandata, quibus erat inſtructus, propoſuit, quibus nimirùm legibus fœderi catholico accedere vellet, maximamque Pontificij animi alacritatem pro coniungendis auxiliaribus armis explicuit; vt Germania Turcicam tyrannidem ferocientem retunderet. Refert Belcarius, cum varij rumores de bello Turcico ſpargerentur, nec quò barbarus irrumperet, certum, atque exploratum eſſet, Paulum III. pollicitum eſſe, ſi Cæſar ipſe expeditionem educeret aduersùs Turcam, quinque millia peditum ſubmiſſurum; ſin verò alius

Moronus ad dietam Spirenſem acceſſus.

Lib. 23. num. 9.

pręſ-

Digitized by Google

præeſſet cum imperio exercitui, mille quingentis ſtipendia ſuppeditaturum. Promiſſa ornauit, auxitque operibus; cùm enim Elector Brandeburgenſis gerendo in Turcas bello præfectus fuiſſet, Paulus Pontifex tria millia peditum duce Paulo Vitellio, & ſexcentos equites præfecto Sfortia Pallauicino egregiè inſtructos ſubmiſit.

Conciliũ Tridenti celebrandum proponitur.

De Concilij celebrandi loco deligendo exortæ deinde ſunt difficultates, cùm Cæſar, & Ferdinandus Rex, ne Lutheranos Principes exaſperarent, Italicas vrbes pro Concilio congregando non admitterent; itaque Pontifex de his certior factus, licèt arbitraretur nullum opportuniorem locum, quàm intra limites Italiæ pro cogenda Synodo inueniri poſſe, tamen vt Cæſaris & Ferdinandi Regis voluntatibus ſe accommodaret, Tridentum propoſuit, vt celebrando Concilio opportunum, vel Cameracum, quod in Cardinalium Senatu longè commodius Patribus viſum eſt, propter exteras gentes, quæ faciliùs in eam Vrbem ſe conferre poſſent, in limite proximo Galliæ & Germaniæ, & à Turcicis tumultibus longinquiore, ita vt nec à Gallis, nec à Germanis repudiari poſſet.

12 Audita igitur à Dieta Nuntij propoſitione, qua Tridentum ad Concilij celebrarionem
„ exhibebatur. [Ferdinandus (vt ait Belcarius)
„ cæterique veteris perſuaſionis, ſiuè religionis
„ Principes, Cæſariſque Legati gratias egerunt,
„ & ſi in Germania Concilium celebrari non
„ poſſit, Tridentum non diſplicere declararunt.
„ At Proteſtantes, qui verbo quidem Concilium
„ vrgebant, re ipſa nihil magis refugiebant, ne-
„ que Concilium a Pontifice indictum, neque
„ locum, neque quod vlla in Decreto Pontificis
„ mentio fiat, probant. Si hoc eſt, ſe quodam-
„ modo Concilij dominos conſtituere volunt.]

Dimiſſus eſt Spirenſis Conuentus III. Idus Aprilis, decretumque editum, quo de communi conſilio, ſupremum Chriſtiani aduersùs Turcas exercitus imperium Ioachimo Brandeburgenſi Electori delatum eſt; at quoniam in eo omnia ad bellum Hungaricum neceſſaria conſtitui non potuerunt, alter Conuentus Procerum indictus eſt Norimbergæ ad Idus Iulij.

Tridentũ Dietę placet.

Pontifex, poſtquam illi nunciatum fuit, Dietæ Tridentinam Vrbem pro cogendo Concilio placuiſſe, die decima tertia Auguſti Concilium indicere decreuit. Sed cùm tempus nimis arctum viſum fuiſſet, poſt nonnullas conſultationes ter habitas, tandem die vigeſima ſecunda Maij Bulla firmata fuit, quam poſteà in feſto Sanctorum Petri & Pauli Pontifex publicauit, indixitque initium Concilij fore in ſolemnitate Omnium Sanctorum, vt ſubiectæ teſtantur literæ.

Paulus Epiſcopus Seruus Seruorum Dei
Ad perpetuam rei memoriam.

Arch. Vat. ſig. num. 232. p. 6. Ext. in m. s. Bulla Con. Trid. ſub Paulo III. Bullar. in Pauli III. Bull. 33. Bulla conuocationis Concilij Tridentini.

13 Initio noſtri huius Pontificatus, quem non ob merita noſtra, ſed propter ſuam magnam bonitatem, Dei Omnipotentis prouidentia nobis commiſit, cernentes iam tùm in quas perturbationes temporum, quotque incommoda rerum ferè omnium noſtra paſtoralis ſolicitudo, & vigilantia eſſet vocata, cupiebamus quidem mederi Chriſtianæ Reipublicæ malis, quibus illa iamdudum vexata, & propemodum oppreſſa eſt, ſed ipſi etiam, vt homines circumdati infirmitate, ad tantum onus tollendum impares vires noſtras eſſe ſentiebamus, nam cùm pace opus eſſe intelligeremus ad liberandam, & conſeruandam à plurimis impendentibus periculis Rempublicam, omnia inuenimus odijs, & diſſenſionibus plena, diſſentientibus præſertim Principibus ijs inter ſe, quibus ſumma rerum penè omnis à Deo permiſſa eſt: cùm vnum ouile, & vnum paſtorem Dominici eſſe gregis ad integritatem Chriſtianæ Religionis, & ad Cœleſtium bonorum ſpem in nobis confirmandam neceſſarium eſſe duceremus, Schiſmatis diſſidijs, & Hæreſibus erat Chriſtiani nominis diuulſa iam penè, & lacerata vnitas; cùm tutã, atque munitam ab infidelium armis, atque inſidijs Rempublicam optaremus, noſtris erratis, noſtraque cunctorum culpa, Dei videlicèt ira peccatis noſtris imminente, Rhodus fuerat amiſſa, Hungaria vexata, conceptum, & meditatum contra Italiam, contraque Auſtriam, & Illyricum terra marique bellum: cùm impius, & immitis hoſtis noſter Turca nullo tempore requieſceret, noſtrorumque inter ſe odia, & diſſenſionem, ſuam rei benè gerendæ occaſionem duceret. Igitur, vt dicebamus, in tanta hęreſum, diſſenſionum, bellorumque tempeſtate, tantiſque excitatis fluctibus, cùm eſſemus ad moderandam, & gubernandam Petri nauiculam vocati, nec viribus ipſi noſtris ſatis fideremus, primùm coniecimus in Domino cogitatus noſtros, vt ipſe nos nutriret, animumque noſtrum firmitate, & robore, mente, & conſilio, ſapientiaque inſtrueret; deindè animo repetentes, Maiores noſtros ſapientia admirabili, & ſanctitate præditos, ſępè in ſummis Chriſtianæ Reipublicæ periculis remedium optimum, atque opportuniſſimum Oecumenica Concilia, & Epiſcoporum generales Conuentus adhibuiſſe; ipſi quoque animum ad habendum generale Concilium adiecimus, exquiſitiſque Principum ſententijs, quorum nobis videbatur vtilis in primis, & opportuna ad hanc rem eſſe conſenſio, cùm eos tunc non alienos ab hoc tam ſancto opere inueniſſemus, Oecumenicum Concilium, & generalem eorum Epiſcoporum, aliorumque Patrum, ad quos pertineret, Conuentum in Ciuitate Mantuæ indiximus Anno Incarnationis Domini, ſicut literis & monumentis noſtris teſtatum eſt, milleſimo quingenteſimo trigeſimo ſeptimo, Pontificatus Noſtri tertio. ad X. kalendas Iunias inchoandum; ſpem propè certam habentes fore, vt cùm illic in nomine Domini eſſemus congregati, ipſe, ſicuti promiſit Dominus *Matthæi* 18. in medio noſtrum affuturus, & bonitate, ac miſericordia ſua omnes temporum procellas, omniaque pericula ſpiritu oris ſui facilè depulſurus eſſet; ſed vt ſemper inſidiatur pijs actionibus humani generis hoſtis, primùm contra omnem ſpem, & expectationem noſtram denegata fuit nobis Mantuana Ciuitas, niſi aliquas conditiones ſubiremus ab inſtitutis Maiorum noſtrorum, ac conditione temporum, noſtraque, ac huius Sanctæ Sedis, ac nominis Eccleſiæ dignitate, libertateque prorsùs alienas, quas in alijs noſtris literis expreſſimus. Quapropter alium inuenire locum, aliamque deligere Ciuitatem neceſſe habuimus, quæ cùm non ſtatim nobis occurreret idonea, & apta, ad ſequentes kalend. Nouembris prorogare Concilij celebrationem fuimus coacti. Interim ſæuus, & perpetuus hoſtis noſter Turca ingenti claſſe Italiam adortus aliquot Oppida in littoribus Apulię cępit, vaſtauit, diripuit, prędas hominum delegit; nos in maximo timore, & periculo omnium muniendis littoribus noſtris, finitimiſque auxilio iuuandis fuimus occupati, nec tamen intereà deſtitimus conſulere, & hortari Chriſtianos Principes, vt de idoneo habendi Con-

cilium loco quid ſentirent, nobis exponerent, quorum cùm eſſent incertæ variæque ſententiæ, tempuſque diutiùs, quàm erat opus, videretur extrahi, nos optimo animo, atque vt arbitramur conſilio, Vicentiam elegimus, Vrbem copioſam, & Venetorum, qui eam nobis concedebant virtute, auctoritate, potentia, tùm aditu patentem, tùm ſtationibus omnibus liberam, atque tutam in primis ſe habentem. Sed cùm iam tempus longius progreſſum eſſet, nouęque Vrbis electione omnibus ſignificari conuenerit, iamque Kal. Nouembris appetentes facultatem huius diuulgationis excluderent, Hyemſque eſſet propinqua, rurſus altera prorogatione tempus Concilij differre in proximum ſequens Ver, Maijque futuras kal. compulſi fuimus. Quare firmiter conſtituta, atque decreta, cùm & nos ipſos, & cætera omnia ad eum benè agendum, Deo iuuante, celebrandumque Conuentum nos pararemus, plurimumque reputantes intereſſe cùm celebrationis Concilij, tùm vniuerſæ Chriſtianæ Reipublicæ Chriſtianos Principes pace inter ſe, & concordia conſentire, Chariſſimos in Chriſto filios noſtros Carolum Romanorum Imperatorem ſemper Auguſtum, & Chriſtianiſſimum Regem Franciſcum, duo præcipui Chriſtiani nominis firmamenta, atque ſubſidia, orare atque obſecrare inſtitimus, vt ad colloquium inter ſe, & nobiſcum vnà conuenirent, quorum quidem apud vtrumque literis, Nuntijs, & à latere noſtro miſſis ex Venerabilium fratrum noſtrorum numero Legatis ſæpiſſimè egeramus, vt ex ſimultate, & diſſidijs ambo in vnum fœdus, & piam amicitiam vellent conuenire, labentibuſque ſuccurrere Chriſtianis rebus quarum ſeruandarum cùm eſſet illis poteſtas à Deo tributa, ſi id non agerent, & ad commune Chriſtianorum bonum ſua conſilia non dirigerent, acris, & ſeuera ratio ab eis reddenda eſſet, qui aliquando precibus noſtris annuentes, Niciam ſe contulerunt, quò nos quoque longum iter, & ſenili ætati noſtræ vehementer contrarium, Dei, & pacis conciliandæ cauſa ſuſcepimus, neque prætermiſimus: intereà cùm tempus Concilij præſtitutum, Kalendæ videlicet Maiæ appropinquarent, tres Legatos ſummę virtutis, ac auctoritatis à latere noſtro, de numero eorumdem fratrum noſtrorum S. R. E. Cardinalium Vicentiam mittere, qui initium Concilij facerent, Prælatoſque vndique venientes exciperent, & ea, quæ iudicarent eſſe opus, agerent, & tractarent, quoad nos ab itinere, & negotio pacis reuerſi omnia accuratiùs dirigere poſſemus. Interim verò in illud ſanctum opus, maximèque neceſſarium, tractationem videlicet pacis inter Principes, incubimus, & quidem omni animi ſtudio, omni pietate, & diligentia. Teſtis eſt enim Deus, cuius freti clementia noſmetipſos itineris, & vitæ periculo expoſuimus: noſtra teſtis conſcientia, quæ nihil habet in hac re quidem, in quo nos arguat, aut prætermiſſas, aut non quæſitas ad pacificandum occaſiones: Principes ipſi teſtes, quos tàm ſæpè, tamque amanter Nuntijs, literis, Legatis, monitis, hortatu, precibuſque omnibus obſecraueramus, vt ſimultates deponerent, vt ſocietatem coirent, vt Chriſtianæ Reipublicę, in maximum, & propinquum iam adductæ diſcrimen, omnibus ſtudijs, & ſubſidijs opitularentur. Iam verò teſtes illę vigilię, atque curę, illi diurni, nocturnique animi noſtri labores, graueſque ſolicitudines, quas ob hanc rem, & cauſam plurimas iam ſuſcepimus, nec tamen ad optatum exitum noſtra conſilia, & acta adhuc perducta ſunt; ita enim viſum Deo eſt, quem tamen non deſperamus aliquando optata noſtra benigniùs reſpecturum, ipſi quidem, quantum in nobis fuit, nihil, quod eſſet noſtro Paſtorali officio debitum, in hac re omiſimus. Quòd ſi qui ſunt, qui actiones pacis noſtras in aliam interpretentur partem, dolemus quidem, ſed tamen in dolore noſtro gratias Deo Omnipotenti agimus, qui ad exemplum, & doctrinam patientię noſtrę voluit Apoſtolos haberi dignos, qui pro nomine Ieſu, qui pax noſtra eſt, contumeliam pateremur. Verùm in illo conſeſſu, colloquiuque noſtro, quod Nicię habitum eſt, & ſi (peccatis noſtris impedientibus) inter duos Principes vera, & perpetua pax non potuit confici, Induciæ tamen decennales factę ſunt, quarum opportunitate nos ſperantes, & ſacrum Concilium commodiùs celebratum iri, & deindè ex Concilij auctoritate perfici poſſe pacem apud Principes inſtitimus, vt & ipſi venirent ad Concilium, & Prælatos ſuos præſentes ducerent, abſenteſque accerſerent; qui cùm de vtroque ſe excuſaſſent, quòd & ipſis redire in Regna ſua neceſſe eſſet, & Pręlatos, quos ſecum habuiſſent, itinere, atque impendijs feſſos, atque exhauſtos recreari, & refici oporteret, nos hortati ſunt, vt aliam quoque prorogationem temporis habendi Concilij decerneremus, quia in re concedenda cùm eſſemus aliquantùm difficiles, literas interim à Legatis noſtris, qui Vicentiæ erant, accepimus, tranſacto iam, ac longiùs pręterito Concilij ineundi die, vnum vix, aut alterum ex externis Nationibus Pręlatum Vicentiam ſe contuliſſe, quo nuntio accepto, cùm videremus eo tempore nulla iam ratione haberi Concilium poſſe, ipſis Principibus, vt differretur tempus agendi Concilij vſque ad ſanctum Paſcha diemque Feſtum Dominicæ Reſurrectionis indulſimus, cuius noſtri pręcepti expectationiſque decretæ literę Genuę anno Incarnationis Dominicę milleſimo quingenteſimo trigeſimo octauo IV. Kal. Iulij factę, publicatęque ſunt, atque hanc dilationem eò propenſiùs fecimus, quòd pollicitus eſt nobis vterque Princeps, Legatos ſuos Romam ad nos ſe miſſurum, vt ea, quę ad perfectionem pacis reliqua eſſent, neque Nicię ob breuitatem temporis potuerant omnia confici, Romę commodiùs coram nobis agerentur, & tractarentur, & ob hanc rationem etiam à nobis ambo petierunt, vt hæc pacificationis procuratio Concilij celebrationi præponeretur, cùm ipſum Concilium, pace facta, multo deinde vtilius, & ſalutariùs Chriſtianæ Reipublicæ futurum eſſet; ſemper enim hæc pacis ſpes nobis iniecta, Principum nos voluntatibus aſſentiri hortata eſt, quam ſpem vehementer auxit poſt diſceſſum à Nicia noſtrum ipſorum duorum Principum inter ſe beneuola amicaque congreſſio, quæ maxima cum noſtra lætitia à nobis intellecta confirmauit nos in bona ſpe, vt tandem aliquando noſtras preces apud Deum exauditas, & vota pacis accepta eſſe crederemus. Hanc igitur pacis concluſionem cùm & expeteremus, & vrgeremus, nec ſolùm duobus antedictis Principibus, verùm etiam chariſſimo in Chriſto filio Noſtro Ferdinando Regi Romanorum videretur, actionem Concilij, niſi pace facta, ſuſcipi non oportere, cunctique à nobis per literas, ſuoſque Oratores contenderent, vt alias rurſus temporis prorogationes faceremus, pręcipuè autem inſtaret Sereniſſimus Cęſar, promiſiſſe ſe demonſtrans ijs, qui à Catholica vni-

tate

Digitized by Google

tate diſſentiunt, operam ſuam apud nos interpoſiturum, vt aliqua concordię ratio iniretur, quod ante ſuam in Germaniam profectionem aptè non poſſet fieri. Nos eadem ſemper ſpe pacis, & tantorum Principum voluntate adducti, cùm præſertim cerneremus, ne ad dictum quidem Reſurrectionis Feſtum alios Prælatos Vicentiam conueniſſe, prorogationis nomen iam fugientes, quòd tàm ſępè fruſtrà fuerat repetitum, celebrationem generalis Concilij, ad Noſtrum, & Sedis Apoſtolicę beneplacitum ſuſpendere maluimus, itaque fecimus, & de ſuſpenſione huiuſmodi literas ad ſingulos ſupradictorum Principum X. die Ianuarij MDXXXIX. dedimus, ſicut ex illis perſpicuè poteſt intelligi: ea itaque ſuſpenſio neceſſariò per nos facta, dum tempus illud magis idoneum à Nobis, paciſque aliqua concluſio expectaretur, quæ & dignitatem poſteà, frequentiamque Concilio, & Chriſtianę Reipublicę præſentiorem ſalutem erat allatura. Chriſtianę interea res in deterius prolapſę ſunt, Hungaris (Rege ipſorum mortuo) Turcam vocantibus, Ferdinando Rege bellum in eos mouente, Belgis ad defectionem à Cęſare ex parte quadam incitatis, cuius defectionis comprimendę cauſa magno beneuolæ inter eos voluntatis iudicio tranſiens, in Belgas Sereniſſimus Cęſar, & illinc deinde in Germaniam profectus, Conuentus Germaniæ Principum, & Ciuitatum trahendę eius, quam dixerat, concordię cauſa habere cœpit. Sed cùm ſpe pacis iam deficiente, ille quoque modus curandæ in conuentibus, tractandęque concordię ad maiores potiùs diſcordias concitandas aptus eſſe videretur, inducti ſumus ad priſtinum Concilij generalis remedium reuerti, idque per Legatos noſtros S.R.E. Cardinales ipſi Cæſari obtulimus, quod etiam poſtremò, & præcipuè in Ratisbonenſi conuentu egimus, cùm illic dilectus filius Noſter Gaſpar Tit. S. Praxedis Cardinalis Contarenus ſumma doctrina, & integritate Legatum Noſtrum ageret. Nam cùm id, quod ne accideret anteà veriti eramus, ex eius conuentus ſententia peteretur à Nobis, vt ab Eccleſia diſſentientium quoſdam articulos tolerandos declararemus, quoad per Oecumenicum Concilium illi excuterentur, deciderentur, idque nobis vt concederemus, neque Chriſtiana, & Catholica veritas, neque Noſtra, & Sedis Apoſtolicæ dignitas permitteret, palàm potiùs Concilium, vt quamprimùm fieret, proponi mandauimus: neque verò in alia vnquam ſententia, & voluntate fuimus, quàm vt primo quoq; tempore Concilium Oecumenicum, & generale congregaretur: ſperabamus enim ex eo & pacem populo Chriſtiano, & Chriſtianę Religionis integritatem poſſe recuperari: verumtamen id cum bona gratia, & voluntate Chriſtianorum Principum habere volebamus, quam voluntatem dum expectamus, dum obſeruamus tempus, (*abſconditum tempus beneplaciti tui ò Deus!*) aliquando tandem decernere compulſi ſumus, omne eſſe tempus beneplacitum Deo, cùm de rebus ſanctis, & ad Chriſtianam pietatem pertinentibus conſilia ineuntur. Quapropter videntes maximo quidem animi noſtri cum dolore rem Chriſtianam quotidiè in peiùs ruere, Hungaria à Turcis oppreſſa, Germanis periclitantibus, cęteris omnibus metu, mœroreque afflictis, nullius iam Principis conſenſum expectare, ſed tantùm Dei Omnipotentis voluntatem, & Chriſtianę Reipublicę vtilitatem attendere conſtituimus.

Itaque cùm Vicentiam ampliùs non haberemus, cuperemuſque tùm vniuerſæ Chriſtianorum ſaluti, tùm Germanicæ Nationis incommodis in eligendo per nos noui Concilij habendi loco conſulere, aliquotque locis propoſitis, ipſam Tridentinam Ciuitatem ab his deſiderari videremus, nos etſi in citeriore Italia commodiùs omnia tractari poſſe iudicabamus, ad eorum tamen poſtulationes noſtram voluntatem paterna charitate deflexìmus. Itaque Tridentinam Ciuitatem elegimus, qua in Ciuitate Oecumenicum Concilium ad proximas venturas Kal. Nouembris haberetur, idoneum locum illum ſtatuentes, quò ex Germania quidem, alijſque Germaniæ finitimis Nationibus facillimè, ex Gallia, Hiſpania, cæteriſque Prouincijs remotioribus non difficulter Epiſcopi, & Prælati conuenire poſſent: dies autem Concilij ea à nobis ſpectata eſt, quæ ſpatium in ſe haberet & publicandi per Chriſtianas Nationes noſtri huius decreti, & facultatis omnibus Prælatis ad veniendum tribuendæ. Quo minùs autem annuum tempus præfiniremus, mutando Concilij loco, ſicut quibuſdam conſtitutionibus aliàs præſcriptum eſt, ea res fuit in cauſa, quòd longiùs extrahi ſpem ſanandæ aliqua in parte Chriſtianæ Reipublicæ, quæ tot detrimentis, & calamitatibus affecta eſt, noluimus, & tamen videmus tempora, agnoſcimus difficultates: quid ſperari poſſit ex conſilijs noſtris incertum intelligimus. Sed quia ſcriptum eſt *Reuela Domino viam tuam, & ſpera in eo, & ipſe faciet*, magis Dei clementiæ, & miſericordiæ confidere, quàm noſtræ imbecillitati diffidere conſtituimus. Sæpè enim ſit in bonis operibus incipiendis, vt quòd humana conſilia non valent, Diuina virtus efficiat. Huius igitur Dei Omnipotentis, Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, ac Beatorum eius Apoſtolorum Petri, & Pauli auctoritate, qua nos quoque in terris fungimur, freti, atque ſubnixi de Venerabilium item fratrum noſtrorum S. R. E. Cardinalium conſilio, & aſſenſu, ſublata, & mora ſuſpenſione, de qua ſuprà commemoratum eſt, quam per præſens tollimus, & amouemus, ſacrum Oecumenicum, & generale Concilium in Ciuitate Tridentina, loco commodo, & libero, omnibuſque rationibus opportuno ad kal. proximas Nouembris anni præſentis ab Incarnatione Domini MDXLII. incipiendum, proſequendum, & eodem Domino adiuuante ad ipſius gloriam, atque laudem, & Chriſtiani totius populi ſalutem abſoluendum, perficiendumque indicimus. *Datum Romæ apud S. Petrum anno Incarnationis Domini MDXLII. XI. Kal. Iunij anno VIII.*

14 De hac indictione Concilij Pontifex Cæſarem, & Reges certiores fecit, quo argumento extant literæ ad Ioannem Luſitaniæ Regem, quibus Chriſtianæ Reipublicæ grauiſſima pericula expoſuit, ad quæ propulſanda Concilio opus foret, & ad quod promouendum, vt Regiam operam conferret, exorauit.

Rogatus quoque eſt à Pontifice Ferdinandus Romanorum, Boëmiæ, & Hungariæ Rex, vt Præſules in Regni ſui, & Principatibus conſtitutos, necnon Germanos vrgeret, vt Tridentum pro celebrando Concilio proficiſcerentur.

Meminit de his literis Angelus Maſſarellus, additque humaniſſimè fuiſſe reſponſum à Ferdinando, ſe Oratores ampliſſimis fultos mandatis ad Concilium decreturum, cùm grauiſſima rerum mole preſſus, ad id (vt gerebat in votis) ſe conferre non poſſet.

15 Si-

Digitized by Google

15 Significauit etiam Pontifex Canonicis, & Capit. Tridentino indictionē Concilij per Othonem Truchſes, quem Nuntium adDietam Norimbergenſem demandabat pro eadē cauſa Concilij.

Functus eſt munere ſuo in Norimbergenſibus comitijs Cubicularius Pontificius Waltpurgenſis Dynaſta, atque diploma Pontificium de indicto ad kal. Nouembris Concilio Tridentino promulgauit; Principes verò Catholici, tùm Eccleſiaſtici, tùm Ciuiles, vt anteà in Spirenſibus, mandata Apoſtolica pio, & grato animo exceperunt, vt conſtat ex ſubiecto eorum reſponſo.

Reſponſio Conuentus Norimbergenſis MDXLII. menſe Auguſti ad intimationem Concilij per Nuntium.

M.S. Frāciſci Card. Barberini ſig. 2677. num. 26. Conuētus Norimbergenſis gratias agit Pontifici ob indictum Tridenti Conciliū.

16 Sacri Romani Imperij Principum Electorum Conſiliarij, alijque eiuſdem Imperij Principes, & Ordines, in hiſce Imperialibus comitijs congregati, cùm exhortationibus Veſtris, nuper coram Sereniſſima, & Inuictiſſima Romanorum, & Hungariæ, & Bohemiæ Regia Maieſtate Domino Noſtro Clementiſſimo, & eiſdem habitis, quæ ex tenore Bullæ Apoſtolicæ coram eis lectæ intellexerunt præfatum Sanctiſſimum Dominum Noſtrum indictionem Concilij Oecumenici, & generalis in Ciuitate Tridentina ad kal. Nouembris proximè futuras celebrandi, iam anteà Romæ generaliter publicatam, Maieſtati Regię, Sacrique Imperij Principibus, & Statibus ſpecialiter intimare, paternoque affectu hortari, & rogare voluiſſe, quatenus Maieſtas Regia, & Principes, poſthabitis alijs curis, eidem Concilio perſonaliter intereſſe velint; Archiepiſcopos autem, Epiſcopos, Abbates, cæteroſque Prçlatos Eccleſiaſticos nihilo minus commoneſacere, vigore iuriſiurandi Sedi Apoſtolicę pręſtiti, Concilio huiuſmodi vniuerſali interſint, & aſſiſtant, ac huiuſmodi quidem generalis Concilij indictionem, publicationem, & inſinuationem, Principes, & Ordines huius Sacri Imperij, necnon abſentium Conſiliarij, & Oratores, gratis omninò animis ſuſcipiant, non ignorantes, quanta cum iactura iam aliquot annos varia in Religione noſtra Catholica diſſenſiones, & controuerſiæ ſubortæ ſint, & quoties optatum, petitumque fuerit Concilium illud Oecumenicum, & generale indici, & celebrari, quæ etiam difficultates, & impedimenta circa eiuſdem celebrationem ſubindè occurrerint; quamobrem Sanctitati Suæ ingentes agunt, & habent gratias, quòd omnibus difficultatibus poſtpoſitis, Sacrum Oecumenicum, & generale Concilium dictis loco, & tempore celebrandum decreuit, quo quidem ſi vnquam anteà, certè hiſce quoque nouiſſimis temporibus, Eccleſia Dei tot tantiſque calamitatibus afflicta, innumeriſque periculis expoſita, plurimùm opus habet. Proinde ijdem Principes, & Status, cùm toties indici, & celebrari Concilium deſiderauerint, prout Receſſibus, ſeu decretis multorum Imperialium Conuentuum de hoc pleniùs continetur, ac nouiſſimis in Comitijs Spirenſibus, etiam in Tridentinam Ciuitatem pro loco Concilij deſignandam conſenſerint, eidem Concilio, aut perſonaliter, aut iuſto aliquo impedimento prępediti ſaltem per legitimos ſuos Nuntios, & Procuratores adeſſe, & intereſſe curabunt. Deum Optimum Maximum humiliter rogantes, vt in hoc pio, ac neceſſario propoſito celebrandi Concilij Sanctitatem Suam clementer confirmet, largiaturque, vt quod nomine ſuo cœptum eſt, ab ipſo ſuſcipiat incrementum, ſublatiſque diſſidijs, & erroribus vniuerſis, ac Chriſtiana concordia redintegrata, ſibi placitum conſequatur effectum.

Deputati Principum Electorum, aliorum Principum, & Ordinum Catholicorum Norimbergæ congregatorum.

Hæc Catholici. At Proteſtantes in eadem pertinacia, ac perfidia obduruere, vt vellent eſſe Concilij domini, non rei violatę Religionis, Impoſtorum deliramenta impia Conciliorum decretis anteferrent, ſupremam in coadunando Concilio Pontificis auctoritatem denegarent, omnemque conſenſionis rationem eluderent. Diſſolutus eſt is conuentus exeunte Auguſto, actumque de expeditione in Turcas educenda, lato XXVI. Auguſti de ea re decreto.

17 Dum Pontifex ardentiſſimo ſtudio ad indictum Concilium celebrandum, comparandaque ad id neceſſaria incumberet, humani generis hoſtis, permittente Deo, cuius ſunt inſcrutabilia iudicia, crudele ac funeſtiſſimum bellum, vt Synodum continentibus piorum votis expetitam diſturbaret, accendit. Cuius origo ex Fregoſij & Rinconij Oratorum Gallicorum cæde in ditione Cæſarea patrata ſuperiore anno manauit, qui non apparatu Regijs Oratoribus digno, ſed cultu ſimulato per Padum nauigio vehebantur. Franciſcus enim Rex vltionem tanti flagitij popoſcit a Cæſare, concepta ea opinione, eam cædem conſentiente ipſo factam, vel imperio Mediolanenſis Præfecti procuratam, atque adeò iniuriam ſibi illatam farciri æquo iure poſtulabat, ac querebatur pactas iam antè nuncupato Sacramento inducias violatas fuiſſe. At Imperator contendebat purum ſe eſſe atque immunem ab eo ſcelere, nec illi aliqua ratione aſſenſiſſe, nec Auctores cædis deprehendi poſſe, vt ſupplicio afficerentur. Quare exardeſcentibus in dies odijs res in bellum atrox erupit; ac Cæſar in literis redditis ad Pontificem, qui illum precibus maximis vrſerat, vt cogendæ Synodo operam coniungeret, Pontificio prius ſtudio ergà Rempublicam Chriſtianam collaudato, mox grauiſſimas querelas aduersùs Galliæ Regem effudit, quas cum Regis Galliæ Apologia Belcarius Epiſcopus Metenſis fusè deſcripſit.

18 Amborum iſtorum Principum ſtudium erat, animos aliorum Principum ad ſe allicere: at Rex Franciſcus Turcarum Imperatorem Solymannum omni officiorum genere ſtuduit ſibi coniungere, & occaſione accepta ex rebellione terrę Marani, Venetos, vt fœdus contra Cæſarem ſecum inirent, pertentauit. In paludibus Venetis Auſtriaci, iam triginta annorum lapſu, terram Marani poſſidebant, at tunc aliqui huius terræ incolæ Germanis terrę cuſtodibus eiectis, Regem Galliæ, cuius militare ſignum in mœnijs erexerant, in Dominum receperunt, introducto nomine Regis in terram Petro Strozzio perduellium Florentinorum capite: quare, cùm Germani arma pararent ad illius terrę recuperationem, Epiſcopus Tridentinus, cui huius belli cura demandata fuerat, à Pontifice Triremes, quas in Anconitano Portu habebat, petijt. Cui reſpondit Pontifex, ſibi neceſſarias pro tuendis maris Hetruſci littoribus, ac in ea controuerſia pacis interpretem cum Gallo Rege, ac Venetis acturum. *Paulus Iouius l. 41.* Maranum occupant Galli, & Venetos contra Imperatorē ſolicitant

Dilecto filio Chriſtophoro Electo Tridentino.

Dilecte fili ſalutem. Recepimus literas tuas Venetijs datas, ſuper occupatione Oppidi Marani,

Digitized by Google

Paul.III. lib. breu. anno 8. pag. 63.

ni, de quo nos antea audineramus, maximamque perindè ac debuimus, moleſtiam, ac ſolicitudinem acceperamus, cùm Sereniſſimi Romanorum Regis noſtri in Chriſto filij chariſſimi cauſa, tùm ob commune periculum, quod in hoc verti nemo non vider, quamobrem egimus ſuper hoc ſtatim, omni qua potuimus inſtantia, ac ſtudio, & cum Chriſtianiſſimi Regis, & cum Veneto Oratore exiſtentibus, & Nuntium noſtrum apud Regem Chriſtianiſſimum certiorem ſuprr hoc fecimus, nihilque prætrrmiſimus, quod ad officium noſtrum pertineret, quo magis etiam doluimus, non potuiſſe tuæ petitioni de noſtris Triremibus Anconitanis ſatisfacere, ſicut optauiſſemus, eas enim antea ad nos, ad tutelam noſtri maris inferi, littorumque Almæ Vrbi vicinorum, propter metum grauioris belli, & excurſiones Piratarum euocaueramus. *Datum Romę XVII. February MDXLII. anno VIII.* Et nè putrtur Pontificem captata hac occaſione auxilium negare voluiſſe, audiamus, quæ ſcripſit Cardinali Carpio.

Triremes negat Paulus Ferdinando, & quare;

Rodulpho Tituli Sanctæ Priſcæ Presbytero Cardinali de Carpo nuncupato Prouinciæ Noſtræ Marchiæ Anconitanæ, noſtro, & Apoſtolicæ Sedis de Latere Legato.

Paul.III. lib. 3. breu. pag. 29.

19 Periculis, quæ hoc tempore vniuerſæ Reipublicę Chriſtianę, & pręſertim ditioni Eccleſiaſticę, ac quę Religionis & fidei Caput eſt, almę Vrbi, immaniſſimo Turcarum Tyranno Italiam occupare ſatagente, imminere dignoſcitur, & quæ eò magis timenda ſunt, quo minor concordia inter Prinripes Chriſtianos cernitur, quantum nobis ad præſens conreditur, occurrere cupientes, & animo reuoluenres, quòd ſicut pro redemptione captiuorum bona Eccleſiaſtica alienare licet, ita omnibus ferè Sedis Apoſtolicę Ordinarijs redditibus ob immenſas impenſas, quas pro illius neceſſitatibus ſubire oportuit, alienatis, licitum & honeſtum eſſe, bona ipſa ad occurrendum, nè Chriſtiani fideles, eorumque res, & bona in captiuitatem, & perditionem deducanrur, attingere. *Datum Romæ apud Sanctum Petrum XIII. Martij MDXLII. Anno VIII.*

M.S. Car. Bernard. Spada to. 4. pag. 54.

20 Itaque Pontifex non modò Epiſcopo Tridentino ſubſidium Triremium negauit, verum etiam Marani expugnationem tunc minimè eſſe tentandam ſignificauit: de qua Pontificis ſententia Cardinalis Farneſius Nuntium apud Imperatorem fecit certiorem, die vltima Frbruarij.

Paulo nō placet, vt recuperatio Marani hoc temporis tentetur.

,, [Quoad Maranum, illius loci occupatio Suę
,, Sanctitati valdè diſplicuit, & poſtquam Rex
,, Romanorum non potuit illum, antequam
,, rebelles poſſent ſe armis, & annona munire,
,, ſtatim recuperare, Sua Beatitudo exiſtimat
,, forſan bonum eſſe conſilium, non eſſe nunc
,, experiendam expugnationem, quia præter-
,, quam quòd recuperatio forſan malè cederet,
,, rebellibus ſe Turcis tradendi occaſio daretur,
,, quod ſi eueniret, non tàm Regis Galliæ, qui
,, huius loci poſſeſſionem acceptare non vult,
,, quàm Ferdinandi culpa eueniſſe iudicaretur,
,, quia ſupradictum periculum non proſpexe-
,, rit, id eſt, homines terrę Turcam in domi-
,, num, ſicuti Budæ accidit, vocaturos eſſe,
,, quando in deſperationem adactos ſe conſpi-
,, cerent.] Sic Farneſius.

Paul Iou. lib. 41.

Occaſione igitur horum perduellinm Maranenſium, Poliuus, qui nomine Regis Galliæ Legatus ad Solymannum pergrbat Venetijs cùm eſſet, cogere quodammodo illam Rempublicam cogitauit ad fœdus ineundum cum Rege Gallię contra Cęſarem; ideoque in Senatu perorans, minabatur, ni cum Chriſtianiſſimo fœdus iungerent, Regem Maranum Turcarum tyranno eſſe traditurum, quę res in maximam perniciem Venetiarum redundatura eſſet. Non valuerunt Polini perſuaſiones, & minæ ad Senatum inducendum, vt eum Rege Galliæ fœdus iniret. Quare ad concitandos Turcas in Cæſarem profectus Conſtantinopolim Solymanno perſuaſit, vt maxima inſtructa claſſe ditiones Imperatoris inuaderet, vt ſuo loco referetur.

21 Prudentiſſimus Pontifex ex aucta immani iſtorum Principum inimicitia, proxima æſtate ſæuiora bella oriunda eſſe conijciens, Io: Montepolitianum ſingularis prudentiæ Virum in Hiſpaniam direxit, vt ad pacem iſtos Principes adhortaretur, cui ſubiectas tradidit literas.

Imperatori.

Paul.III. libro breu. anno 8. pag. 161.

Mittit Paulus Montepolitianum ad Carolum pro pace.

Chariſſime. Remittimus ad Maieſtatem Tuam dilectum filium Io: de Montepoſitiano Camerarium noſtrum ſecretum latorem præſentium, pro ea cauſa, quam Maieſtas Tua, tàm ex Nuntio apud te Noſtro intelliget, ſuper rebus publicis, ac pace totius Chriſtianitatis, quamobrem Maieſtatem Tuam in Deo Domino hortamur, & ſtudioſè requirimus, vt eorum vtrique fidem habens, ſeipſum vi ſancta cogere, omniaque poſthabere ſaluti vniuerſali velit, quemamodum, cum gratia Domini, confidimus, te pro tua ſingulari prudentia, ac bonitate eſſe facturum. *Datum Romæ XXVII. Martij MDXLII. Anno VIII.*

M.S. Car. Spade to. 84. pag. 439.

22 Monſpolitianus verò redijt Romam vigeſima ſecunda Iulij, cùm operam, & laborem perdidiſſet. At poſt eius reditum Pontifex expoſito priùs Cardinalibus Chriſtianę Reipublicę ſtatu, pacem totis viribus inter eos Principes conficiendam fore decreuit. Quare ſine mora duos Legatos videlicet Cardinalem Contarenum ad Imperatorem, & Cardinalem Sadoletum ad Chriſtianiſſimum decreuit. Quia verò Contarenus die XXIV. Menſis Augufti Bononiæ deceſſit, Pontifex in eius locum Michaelem de Sylua tit. S. Praxedis, tunc Baſilicæ XII. Apoſtolorum ſuffecit.

Io. Caſa in vita Gaſp. Contareni.

23 Cùm in mortem Cardinalis Contareni inciderimus, de tanti Viri inſignibus virtutibus, deque in morte ferenda conſtantia nonnulla afferemus. Cum amicus eum hortaretur, vt recuperandæ ſanitati totis viribus incumberet, qua reddita Legationis munus ad Imperatorem quantocyus perficere poſſet, ſubdidit ille ſtatim hilari

Cardinalis Contarenus moritur.

,, vultu (vt Ioannes Caſa teſtatur) ad alium longè
,, maiorem Imperatorem ſibi iter inſtare, idque
,, ipſos breui cognituros: neque tamen ſe hoc
,, dicere, quia mortem valdè perhorreſcat, pa-
,, tiìmque animo æquo ferat, ſe è vita diſcedere:
,, intelligere enim ſe præclarè, quot, quantaque
,, beneficia à Deo acceperit, quorum etiam ple-
,, raque commemorauit, non gloriæ cauſa,
,, oſtentationiſque, cui tunc locus minimè e-
,, rat, verùm vt ſe gratum erga Auctorem illo-
,, rum ſignificaret. Inquit igitur, ſe ortum eſſe
,, in ea Ciuitate, quæ nulli earum cederet, quæ
,, in vniuerſo Terrarum Orbe exiſtunt: è fami-
,, liaque, quæ haud poſtremum locum in ea Re-
,, publira teneret: conſecutumque itidem in ea
,, honores non paruos: & vt domi, ita etiam
,, foris gradus maximos dignitatis adeptum
,, eſſe: vtramque vitam ſe cum laude aliqua co-

,, luiſſe : & eam , quæ in contemplatione rerum
,, verſatur , & eam , quæ rebus agendis incum-
,, bit ; perueniſſe ad ætatis annum quinquageſi-
,, mum nonum , quem terminum vitæ multi at-
,, tingere non potuerunt , quare ſecum quo-
,, que hac parte non malè actum eſſe ; canereque
,, ſe debere vnà cum ſacro Hebræorum Vate
,, carmen , quod ad æquum , gratumque ani-
,, mum ſignificandum pertinet , nomenque il-
,, lius laude , gloriaque cumulandum , quia verò
,, non tàm liberaliter ſe geſſerit erga multos , ne-
,, que tot bonis expleuerit omnem populum ſibi
,, opes defuiſſe . Vnum tantùm ſibi moleſtum
,, eſſe, quòd, vt optabat, commodis quorundam
,, tenuiorum hominum non proſpexerit,qui ſibi,
,, poſtquam ad ſacrum illum honoris gradum
,, aſcenderit , fideliter miniſtrarint ; ſperare ta-
,, men ſe Deum Optimum Maximum , Pontifi-
,, cemque , cuius dignitati toto animo inſeruie-
,, rit , fortunas ſuorum ſubleuaturos . Nec obli-
,, tus eſt ſuo opportuno tempore mandare cu-
,, ſtodi ipſius, vt priuilegium , quod beneficij lo-
,, co à Pontifice impetrarat , ad delicta penitùs
,, abſtergenda traditum ſibi legeret , dùm mente
,, rationeque conſiſteret . Cùm hæc animo ver-
,, ſaret , ſanè conſtanti , ac forti , atque hoc ſer-
,, mone ſemet conſolaretur , ſuos , qui præſentes
,, aderant (ij autem erant ; vt quiſque maximè
,, illi acceptus , probatuſque fuerat) angebat, at-
,, que ita perturbabat, vt lachrymas vix tenere
,, poſſent , è quibus tamen ſibi diligenter tempe-
,, rabant , quamuis intelligerent, ne magna qui-
,, dem copia ipſarum ſpectante illo effuſarum ,
,, poſſe ipſum commoueri , & è ſtatu illo animi
,, deijci . Eadem verò hominis prouidentia in in-
,, telligendo , prædicendoque ſuis vitæ ſuę finem,
,, exitu ipſo comprobata eſt,quæ in cæteris rebus
,, iudicandis , ſignificandiſque ſępè apparuerat .
,, Creſcente enim ſemper vi morbi , remedijſque
,, omnibus ſuperatis, oppreſſus ille eſt , animam-
,, que efflauit . . . . Kal. Septembris circa meridiē.

24 Audita optimi Viri morte Paulus Pontifex non modicum indoluit, ac de eo huiuſmodi breue protulit elogium. Amiſimus profectò magnum Virum , & valdè vtilem Reipublicæ noſtrę ciuem , ſed vt alia , ita hoc magno , conſtantique animo ferendum. Etiam fidei noſtræ inimici eum ſummis laudibus extulerunt , vt ſupradictus Io: Caſa in eius vita ſic teſtatur , [Nonnulli ,
,, qui ab eo vehementer diffidebant , de ratione
,, viuendi , veroque cultu Chriſtiani hominis ,
,, & acerrimi aduerſarij opinionum , quas ille
,, in Germania defendit , extiterunt , magnificè
,, tamen de eruditione , continentiaque illius ,
,, in illis ipſis libris , quibus ſententias ipſius op-
,, pugnabant , locuti ſunt , quod ferè vſuueni-
,, re non ſolet , vt à quibus de veritate hominis
,, diſſentiant , non eoſdem etiam conentur defor-
,, mare , atque ita auctoritate omni ſpoliare .]
Attamen non defuerunt momi , qui eius gloriam denigrare tentarent . Oppoſuerunt enim illi , quòd Ochino olim Capuccinorum primario , cum quo de moribus Romanæ Curiæ poſtremis ſuę vitæ diebus collocutus fuerat , ad Apoſtaſiam animum adauxerit , cùm impijſſimus , & mendax Apoſtata in ſuę ab Eccleſia Romana defectionis defenſionem hoc aſſerat . Sed Io: Caſa maculam tergit , clarè demonſtrans Ochinum, extremis vitæ diebus Contareni , non potuiſſe cum eo (vt ſceleſtus Apoſtata mentiens audacter ſcripſit) prolixè alloqui , quod ità probat .

,, 25 [Ludouicus Beccatellus intimus à con-
,, ſilijs Contareni , nec minùs ſtudioſus famæ ,
,, exiſtimationiſque huius optimi , ac prudentiſ-
,, ſimi Viri , quem ſibi in vita tanquam viuum
,, quoddam exemplar probitatis propoſuerat , — Cont ni fam iniuſte ſa def ditur .
,, notam , quam optimæ vitæ ipſius inurere pr-
,, poſterus quidam amicus ſtuduit , hoc pacto
,, deleuit . Narrat enim fortè eueniſſe , vt illo
,, ipſo tempore , quo grauiter Contarenus ęgro-
,, tabat , Bernardinus Ochinus Bononiam
,, venerit , Romam ad cauſam dicendam euoca- — Ochin Apoſta Capucc norum Contar num ve nit .
,, tus (inſimulabatur enim in ſuis Concioni-
,, bus , quas Venetijs habuerat , nonnulla di-
,, xiſſe , quæ veteribus decretis Romanæ Reipu-
,, blicæ aduerſabantur ;) additque habuiſſe il-
,, lum literas ad ſe ſcriptas à Giliberto Epiſcopo
,, Veronenſi , quibus à ſe petebat , vt diligenter
,, egeret cum Legato , vt hortaretur hominem
,, ad ſiſtendum ſe in iudicio , coramque ad ea ,
,, quæ ipſi obijciebantur , defendenda : quùm
,, cognouiſſet ipſum timidè ad id deſcendere ,
,, egereque ſtimulo quopiam , & auctoritate ma-
,, gni alicuius , & grauis Viri : neque enim
,, adhuc Gilibertus hominis leuitatem , incon-
,, ſtantiamque perſpexerat : is autem veſperi ve-
,, nerat , quùm iam cœnaſſent omnes : Legatus
,, tamen adhuc in lecto vigilaret , qui cùm ſpe-
,, raret morbum poſtridiè leuiorem fore, vt com-
,, modiùs eum audire poſſet , loquique cum ip-
,, ſo familiariter , iuſſit , vt præberentur illi ,
,, quæ ad curandum corpus pertinerent ; conti-
,, giſſe verò contra , vt ea nocte morbus ingra-
,, ueſceret , quarè manè Legatum totum diſten-
,, tum fuiſſe in remedijs (quæ Medici adhiben-
,, da iuſſerant) ſumendis , nouiſque curationi-
,, bus , vndè factum fuerit , vt neque de hoſpite
,, illo , neque de alia vlla re agi cum eo potuerit.
,, Bernardinus interim , cui in primis mala ſua
,, mens , maluſque animus cognitus erat : atque
,, vmbras etiam (vt qui ſibi alicuius ſceleris
,, conſcij ſunt , faciunt) reformidabat , cępit ve-
,, reri nè aſtutè illic detineretur : putabat enim
,, fingere morbum Legatum,quo metu homo op-
,, preſſus (nam hoc verum eſſe , non multò poſt
,, conſilio quod cepit , perfectum eſt) non ceſ-
,, ſabat Ludouicum vrgere , vt rogaret Legatum
,, poteſtatem ſibi faciendi , abeundi , in quo ille
,, ipſi non obtemperabat , putans breui fore , vt
,, melius eſſet Legato : videbatur enim ſibi per-
,, ſpexiſſe , cupere illum magnoperè cum Bernar-
,, dino loqui . qui ſanè vſque ad illud tempus ma-
,, gnum ſibi nomen ex facultate illa dicendi , &
,, opinione ſanctitatis conciliarat . Cùm autem
,, magis , magiſque ſemper timore creſcente in-
,, ſtaret , Ludouicus importuno ſanè tempore
,, coactus eſt , cùm æſtu febris in lectulo Legatus
,, iactaretur , eo irrumpere , rogareque , vt pate-
,, retur ipſum abire , in quo ſanè humaniſſimus
,, Vir & morem geſſit : cùmque ad eum Ber-
,, nardinus introductus eſſet (hæc ipſa verba
,, protulit .) Vides quo in ſtatu ſim , accuſatio
,, hæc apud te iuſta ſit, & ora , vt Deus Optimus
,, Maximus mihi propitius ſit ; feliciterque in-
,, ſtitutum iter perage , cui ille tantum , demiſſo ,
,, (vt moris eſt) capite reſpondit , ſe protsùs ita
,, facturum: illicòque abijt . Hic eſt ſermo, quem
,, Bononiæ habuit cum optimo , & modeſtiſſi-
,, mo Viro Bernardinus , nec verbum prætereà
,, auditum eſt, qui tamen poſteaquam ſuſceptam
,, vitæ rationem deſeruiſſet , acerrimumque ſe
,, hoſtem Pontificiæ poteſtatis præbuiſſet , vt ſe
,, ſa-

Digitized by Google

,, ſapienter id feciſſe oſtenderet, à perditaque
,, cauſa, & flagitijs multis contaminata meritò
,, defeciſſe; habereque ſe multos ſocios eius con-
,, ſilij probare vellet, non veritus eſt, criminari
,, amicum, memoriæque ac literis prodere:
,, queſtum ſecum eſſe eo tempore Contarenum
,, de moribus, inſtitutiſque Romanorum Antiſti-
,, tum, & inſectatione ſæua, atque iniuſta bono-
,, rum: huiuſcemodique alia multa ſcribere
,, prorsùs inania, & quę non ſolùm à veritate ab-
,, horrerent, ſed etiã à vita eius, cui adficta erant,
,, nullo modo conuenirent, quę cuncta Ludoui-
,, cus (vt eſt Vir optimus, & omnis officij, quod
,, in eo amicitia coli debeat, obſeruantiſſimus)
,, aſſeuerabat, refellendi eius mendacij cauſa,
,, purgandæque innocentiæ illius Viri mortui,
,, quem viuum magnoperè dilexerat: nec tan-
,, tùm hoc ſe ita habere, teſtimonio ſuo confir-
,, mabat, ſed alios etiam teſtes huius rei pro-
,, ducebat, qui pręſentes illi adfuerant &c.

26 Fuit Cardinalis Contarenus, pręter morum probitatem, eruditione, multaque ſcientia ornatus, vti Codices ab eo editi declarant, de
,, quibus hæc Io: Caſa refert. [Edidit iuuenis
,, adhuc (trigeſimum enim tertium ætatis an-
,, num tunc agebat) librum contra iudicium
,, Petri Mantuani doctoris ſui, de Materia, de
,, Animi mortalitate in ſententia Ariſtotelis diſ-
,, putantis. Scripſit de Elementis libros qua-
,, tuor, in quibus viam omnem, rationemque
,, Ariſtotelis diligenter expreſſit. Addidit his in
,, altiore Philoſophię parte libros quatuor; hi li-
,, bri ei, qui attentè legerit, nullo negotio pate-
,, facient, quę fuerit vis animi ipſius, & quanta
,, prudentia in rebus grauioribus tractandis.
,, Cùm iuuenis adhuc, vitamque coleos liberam,
,, ac nullis ſacris adſtrictam, occaſionem hanc
,, eius rei nactus, quod familiaris ipſius Ponti-
,, fex Bergomas deſtinatus fuerat, ipſum inſti-
,, tuere cupiens, duos libros ſcripſit de officio
,, eorum Sacerdotum, finxitque ita, atque infor-
,, mauit talem Virum, quales ſi forent, quibus
,, tantum onus commiſſum eſt, non laboraremus.
,, Præterea, quùm orta quęſtio eſſet in Senatu de
,, Pontificis Maximi poteſtate, diuinitùs ne illa
,, ſtabilita fuerit, an humanis conſilijs regeretur,
,, quùmque multum de ea re illìc in vtramque
,, partem diſputatum eſſet, domum reuerſus, vt
,, quid ipſe de eo ſentiret, oſtenderet, omni-
,, que errore Ciues ſuos liberaret, ſpatio vnius
,, noctis libellum confecit, qui nunc excuſus in
,, manibus verſatur. Sed, vt ijſdem etiam in ſuo,
,, proprioque ipſorum munere prodeſſet; effi-
,, giemque eius Reipublicę, in qua natus erat,
,, exprimeret, quinque libros confecit de Magi-
,, ſtratibus, Reque publica Venetorum, qui iti-
,, dem diuulgati ſunt. Poſtquam verò in ampliſ-
,, ſimorum Antiſtitum Collegium cooptatus eſt,
,, perlectis diligenter Synodis omnibus, quę va-
,, rijs temporibus ob emendandũ Statum Chri-
,, ſtianę Reipublicę coactę ſunt, in breue quod-
,, dam corpus grauiſſimas quaſque illarum col-
,, legit: ſeruato temporum ordine, materiaque
,, omni, quam perſecutę ſunt, demonſtrata. Ab-
,, ſoluto autem illo, par huic opus, & quod eun-
,, dem finem haberet, aggreſſus eſt; ſcripſit enim
,, quatuor libros, de Ritibus, Cęremonijſque no-
,, ſtrę Religionis, perſuaſioniſque Chriſtianę, quę
,, Sacramenta appellant; quibus libris comple-
,, xus eſt materiam illam omnem, & quę radix,
,, viſque ipſarum fuiſſet, declarauit: quidque de-
,, mum piè credi, & cuſtodiri de his deberet, veris
,, rationibus, argumentiſque ſatis firmis proba-
,, uit. Confecit etiam tanquam Inſtitutionem
,, quandam breuem Chriſtiani nominis: colle-
,, gitque, quę magis mordere animum debent
,, probra omnia, ita vt aperire ipſa oporteat
,, cum dolore Sacerdoti. Illuſtrauit etiam Scho-
,, lijs quibuſdam ſuis Contarenus multos obſcu-
,, ros locos in Epiſtolis Diui Pauli, quo ſanè ſtu-
,, dio toto animo occupatus erat, cùm mors eum
,, oppreſſit. Sed etiam Epiſtolas ipſe non pau-
,, cas conſcripſit eruditas, & optimorum pręce-
,, ptorum plenas. Hæc & plura alia Io: Caſa.]

Et verè fulgentiſſimam lucernam extinctam fuiſſe in Iſraël fatendum eſt, cùm ex eius lucubrationibus conijciatur, quantum, & ciuili Dominatui, & Eccleſiæ luminis afferebat, optandumque eſſet, & Deus orandus, vt tales faces ſæpè ſępius accenderet, ad illuminandos, & in Dei amorem accendendos fideles, tenebraſque errorum omnium diſcutiendas.

27 Porrò Pontifex Chriſtianiſſimum Regem, per alias literas à Michaele de Sylua in Contareni locum ſuffecto Legato ei redditas ad pacem inflectere conſtantiſſimè niſus eſt.

Regi Chriſtianiſſimo.

Paul. III. lib. breu. anno 8. pag. 338. Pontifex Regem Galliæ ad pacem hortatur.

Chariſſime in Chriſto fili noſter. Etſi pacis curam, ac tractationem inter Maieſtatem Tuam, & Sereniſſimum Cæſarem toties à Nobis fruſtra tentaræ, vt aliquando deponeremus, humana prudentia ſuadebat, tamen Deus animum noſtrum requieſcere non permiſit, præſertim cùm videremus veſtris iſtis acerbis, & infœlicibus diſſidijs cunctum Chriſtianum nomen in interitum, & ruinam trahi, & quidem ſi recta, & vera ratio locum in vtroque veſtrum habeat, facilis ſit pacis, & concordiæ conuentio, ſed veremur, fili chariſſime, quod cum magno dolore proferimus, veremur inquam, nè, quod ſcriptum eſt, obſcurauerit Deus oculos veſtros, nè videatis, & cor veſtrum, nè intelligatis. Nos igitur toties à vobis repulſi, toties fruſtra habiti reuertimur, tamen ad ſuadendam pacem non tàm ſponte noſtra, quàm Dei Omnipotentis, vt dicimus, nutu excitati, qua ſpe neſcimus, ſed certè teſtatum Deo, & hominibus relinquemus, etiam ſi vos filij parum obedientes fueritis, nos tamen optimi Patris officio eſſe functos, hoc itaque conſilio, & cum maximo conſenſu Venerabilium Fratrum noſtrorum S.R.E. Cardinalium, duos ex eodem numero Legatos à noſtro latere ad vtrumque Principem elegimus, quorum alter Iacobus tit. S. Callixti Presbyter Cardinalis, qui ad Maieſtatem Tuam deſtinatus eſt, idemque tui nominis, & honoris eſt ſtudioſiſſimus, perferet ad te omnia mandata, & preces noſtras, quæ ad cohortationem pacis pertineant, quem non audire patienter, & noſtris per eum monitis non acquieſcere, vide fili chariſſime, nè ingratum, & moleſtum Deo, tibique propterea, ac rebus tuis vehementer periculoſum ſit, ſed meliora conſulat Deus, tuque Chriſtianiſſime Rex, Chriſtianas maximè admonitiones noſtras, & vera conſilia recipe, ipſumque Iacobum Legatum noſtrum audi benignè, atque clementer, cui vt fidem plenam habeas, ſecumque vt communicare noſtras rationes poſſit, faciles aditus vt prębeas, Nos Maieſtatem Tuam in Domino enixè adhortamur. *Datum Romæ &c. apud S. Marcum XVII. Auguſti MDXLII. Anno VIII.*

28 Demulcere etiam Henrici Delphini animũ niſus eſt Pontifex, vt Parentem Regem à belli-
cis

Digitized by Google

cis curis ad pacis conſilia inflecteret, vniuerſam enim Chriſtianam Rempublicam exitiali eo bello in extremum diſcrimen conijci, nec defuturas litium componendarum rationes, quas Legatus expreſſurus ſit, ipſumque ſummam in promouenda pace apud Deum gratiam promeriturum, æternumque gloriç decus apud omnes collecturum.

Rex Galliæ contra Cæſarem bellum mouet.

29 Interea Franciſcus Rex Galliæ, quintuplici exercitu comparato, menſe Iulio Cæſaris ditionem in Hiſpania citeriore, in Inſubria, in Lucemburgenſi Comitatu, in Brabantia, & in Atrebatenſi Ducatu inuaſit, ambitioſo quodam ad armorum oſtentationem conſilio; ſed ad referendam victoriam inutili, nam ſi ex prudentum ſententia tot exercitus in vnum, vel duos conflaſſet, vel Inſubriam recuperare, vel aliqua Prouincia Cæſarem ſpoliare, aut inſigni alia clade afficere potuiſſet. Eduxit quidem maximo terrore exercitum Henricus Delphinus in Hiſpaniam, ac Perpinianum milite imparatum opprimere potuiſſet, ſed dum Heluetios aduentantes expectat, & lento greſſu copias mouet, Hiſpani Arcem præſidiarijs copijs egregiè muniuerunt. Cùmque ingens auxiliaris exercitus ad eum propulſandum inſtrueretur, nec Barbaroſſam ad intercludendas Aurianas nauigationes, vaſtandiſq; Hiſpaniæ littoribus diſtrahẽdas vires ea æſtate venturum Gallo Regi nuntiatum eſſet, Delphinus à Patre iuſſus eſt Perpiniani obſidionem ſoluere, incolumemque exercitum ex hoſtico reducere: ità illius expeditionis ſpes euanuit. In Taurinis cùm Gallicę vires flaccidæ eſſent Guillelmus Langæus ex æquo pugnauit cum Hiſpanis, Gueraſſium quidem ijs eripuit, ſed Vaſtius Inſubriæ Præfectus Villanouam Aſtanorum illi ademit, & Carinianum, quod tamen mox Guillelmus Langæus recepit. Tertius Gallorum exercitus è Picardia eductus ab Antonio Borbonio Duce Vindocinenſi aliquot finitima Oppida ignobilia cępit in Atrebatenſi agro. Quartus exercitus, cui præfuere Carolus Franciſci Regis filius Princeps Aureliæ, & Guiſij Dux, maximo terrore irrupit in Lucemburgenſem Ducatum, ac munitiſſimas aliquot Arces Damuillerium, Yuodium, Moumedium expugnauit, ipſumque Lucemburgum ad deditionem coëgit. Quintum exercitum è Menapijs, & Sicambris conflatum immiſit Guillelmus Dux Cleuenſis Gallorum Regis fœderatus de Gueldria hæreditaria cum Cęſare certaturus Duce Martino Roſſemio, qui Brabantiam ingreſſus, capto deditione Hoſtratenſi Oppido, & copijs Auraſię Ducis fuſis, regionem latè populatus penè Antuerpiam intercepit, à qua fremente ira milite, plurimo (vt ferunt) auro corruptus caſtra remouit, Louaniumque fruſtra tentauit. Ita Gallorum Rex, tot excitatis bellis, exiguos fructus inde retulit, nam Belgę contractò exercitu, breui omnia amiſſa Oppida, & Arces fermè receperunt, tantummodò maxima innocentium, & pauperum multitudo vexata, expoliata, interemptaque eſt.

Paul. Iouius l. 41. Martinus Bellaius lib. 9. Ludouic. Guicciard. comment. lib. 8.

30 Ad ſedanda tàm aſpera bella, populorumque calamitates leuandas duo illi Legati, qua maxima potuerunt celeritate, ad Imperatorem, & Galliæ Regem peruenere. At Cæſari ingrata fuit ea Legatio, atque Viſenſem in colloquium quidem admiſit, ſed triſti atque aſpero vultu illum mox à ſe dimiſit, difficilimumque aditu ſe præbuit, cum à pace concilianda auerſo eſſet animo; quare ſecunda die Nouembris datis literis ex ea legatione à Pontifice reuocatus eſt. At Sadoletus benigno facilique aditu à Gallo Rege exceptus eſt, admittendęque pacis ſpes illi iniectæ, ſi Cęſar ad æquas Leges deſcenderet. Cùmque aſperiora in dies creſcerent bella, conſtituit Paulus ad eos Reges pro ineundo colloquio proficiſci. Suſceptumque conſilium in Conſiſtorio Cardinalibus aperuit, vt referunt Maſſarellus, & Gualterius. Deinde ad Ceſarem ſequentes tranſmiſit literas, quibus illum amantiſſimè admonuit ad pacem cum Gallo adeò rei Chriſtianæ neceſſariam, vt ea infecta, nec Turcarum impetus propulſari poſſent, nec Concilium Oecumenicum ritè celebrari, nec Chriſtiana res ab imminenti exitio vindicari, proindèque ad redintegrandas Inducias, & ineundum colloquium animum inflecteret.

Petr. Paulus Arcus in Diar. m. s. A. Conſiſtor. m. s. Card. Spad. ſig. no. 133. pag. 420. Ang. Maſſarellus m. s. Arc. Vat. & alia m. s. ſig. 3188. pag. 209.

Chariſſime in Chriſto fili noſter ſalutem, &c.

31 Mirum fortaſſe Maieſtati Tuæ videri poterit, nos hunc laborem procurandæ inter te, & Chriſtianiſſimum Regem pacis, toties à nobis aliàs, & nouiſſimè per Legatum ad te miſſum fruſtra tentatum nunc repetere. Sed ſi eadem Maieſtas Tua officium noſtrum, quale in hoc eſſe debeat, recordata fuerit, ſi ſtatum afflictę Chriſtianitatis reſpexerit, profectò eadem Maieſtas Tua, qua eſt ęquitate, ac ſapientia, & nos quod agimus valdè neceſſariò agere fatebitur, & ęquiori animo has noſtras leget, quas nobis Dei honor, ſalus populi Chriſtiani, proximique ac grauiſſimi periculi imminentis metus, & dolor expreſſit: quamuis omnium iam inde ab initio Pontificatus noſtri, ſicut Tuæ Maieſtati notum eſt, nihil antiquius nobis fuerit, quàm lenire veſtras iras, per quas viam infenſiſſimo hoſti aperiri ad Chriſtianitatis exitium videbamus; atque ob eam cauſam literas, Nuntios, Legatoſque noſtros ſępius ad vos miſerimus, noſque etiam ipſi Niciam nauigauerimus, licèt hactenùs à Deo (noſtris forſan peccatis obicem inter nos, & illius gratiam ponentibus) non meruerimus obtinere, vt noſtræ preces, & hortationes ad pacem à vobis exaudirentur: tamen quoad nobis ſuppetet vita, nunquam à noſtro munere, cœptaque cura ceſſandum nobis putauimus &c. (*Et infrà*) Nos conſiderantes, quòd ſtante hoc inter Te, & dictum Regem Chriſtianiſſimum bello, nulla eidem Turcę poterit ratione obſiſti, poſtea autem omnis prouidentia ſera futura eſt; ſtatuimus propterea, Dei adiutorio, vt nihil intentatum relinquamus, experiri iterum per nos ipſos id, quod hactenus per literas, Nuntios, & Legatos noſtros aſſequi non potuimus, nullaque ætatis noſtræ, vel temporis, aut alterius ratione habita, prodire ipſi ex noſtra Sede, versùſque vos iter facere, colloquij vobiſcum habendi cauſa; ſperantes, ſi non noſtra, at eius, cuius vices gerimus, reuerentia, vos noſtrum congreſſum, pro ſalute præſertim publica, non eſſe recuſaturos, ſed aliquem ad locum nobis propiorem venturos, in quo, cum vtriuſque veſtrum commodo, & ſecuritate congredi vobiſcum, eaque in hoc, vtinam non extremo, Chriſtianitatis periculo explicare vobis poſſimus, quæ Deus nobis Omnipotens inſpirauerit ad publicam omnium fidelium, veſtramque etiam priuatam vtilitatem.

Paulus III. lib. breu. ann. 8. pag. 364. Ext. in act. Conſiſtor. ſcriptis ab Alex. Car. Farn. Vicecancell. M. S. Car. Spada ſig. 133. pag. 412.

Epiſtola Pauli ad Imperatorem, vt ſecum conueniret: pro pace mutua.

32 Quamobrem, ita nos vrgente officij noſtri debito, Maieſtatem Tuam per Dei miſericordiam rogamus, vt nobis facultatem huius colloquij prębere, interim ab armis ceſſare, ac viam tabellarijs, & alijs per nos ad hoc mittendis, aperiri facere, Dei, & Chriſtianitatis cauſa velis (*& infrà*) Hortamur inſuper Serenitatem Tuam, velit pro ſua pietate curare, atque perficere, vt omnes Prçlati tuorum Regnorum, tam Hiſpaniç, quàm Neapolis,

polis, & Siciliꝗ,aliorumque tuorum Dominiorum ad Concilium quantocitiùs proficiſcantur, ſicut ex officij ſui debito, ac noſtra etiam iuſſione facere tenentur. *Datum Romæ apud Sanctum Petrum ſub annulo Piſcatoris die XII. Nouemb. MDXLII. Pontificatus noſtri Anno IX.*

33 Simillimis ſententijs Franciſcum Gallorum Regem permouere niſus eſt, vt inſtauratis Inducijs ad mutuum congreſſum cum Pontifice, ac Cęſare deſcenderet, vt pace inſtaurata hæreſes comprimi in Concilio Oecumenico poſſent, atque contra irrupturos in Italiam, Hungariamque Turcas ſocialia arma expediri.

Paulus III. lib. reu. an. pag. 63. Ext. etiā i Actis onſiſtor. s.Card. rad. fig. im.133. g. 422.

Regi Chriſtianiſſimo.

Chariſſime, &c. Etſi veteri poſſumus, ne hoc noſtrum officium ſuadendæ inter te & Sereniſſimum Cæſarem pacis, toties iam à nobis fruſtra tentatum, quodque his literis nunc repetere inſtituimus, nimis crebrum, aut immodicum Tuæ Maieſtati videatur, propterea quòd iam inde ab initio Pontificatus noſtri continuata, & nunquam intermiſſa cura, literis, Nuntijs, & Legatis noſtris, & ante, & nuperrimè ob eam rem miſſis, demumque nos ipſi Niciam profecti nihil aliud egimus; tamen ſi eadem Tua Maieſtas pro ſua ſapientia animum ad noſtrum officium, neceſſitatemque Chriſtianitatis, & pericula illi impendentia retulerit; ſperamus eam, & boni conſulturum eſſe hanc noſtram toties repetitam inſtantiam, & ęquo animo has noſtras literas perlecturam, quod vt facere velit, ſtudioſè ab ea petimus, ſi enim vnquam antea, Fili chariſſime, pax inter vos expetenda, omnibuſque modis procuranda fuit, hoc certè tempore magis eſt, cum hoſtes Turcę illi quidem antea potentiſſimi, nunc etiam opinione maritimarum virium aucti, & his, quę proximè apud Peſtum in Hungaria ſunt geſta elati, maximos terra, marique exercitus in dies apparare dicuntur, ſicut nobis certiſſimè ſignificatum eſt, nec verò poſſumus dubitare, quin his copijs afflictam diſſenſionibus, & attritam viribus Chriſtianitatem, ipſamque pręcipuè Italiam Vere proximo inuadant, nec ſperare ſi inuaſerint, eis poſſe alia ratione obſiſti, quàm ſi Dei clementia per huius, quam ſuademus, pacis beneficium nos à potentiſſimo hoſte tueri voluerit: quamobrem cùm nos hanc curam die, noctuque voluentes, vt ſi qua poſſimus, his malis occurramus, nullum aliud remedium poſt Diuinam opem, niſi in Concilio vniuerſali, veſtraque concordia reperiremus, cùm ipſum Concilium iampridem (vt Tua Maieſtas nouit) indictum nuperrimè Tridenti conuocauerimus, loco cùm omnibus idoneo, tùm ad tranquillandam Germaniam (cuius rei tenemur ſummo deſiderio, & debemus) maximè apto, illùc etiam tribus Legatis noſtris S.R.E. Cardinalibus iam deſtinatis, reſtat nobis alterum, vt pacis inter vos curam repetamus eò nunc acriùs, quò magis, & propius vrget periculum, vt ſicut facere debemus, nunquam ab officio noſtro deſiſtamus. Conſiderantes igitur omnem poſtea operam ſeram nobis, & incaſſum futuram, ſi ad veſtram diſcordiam extremum bellum, & potentiſſimi hoſtis impetus acceſſerit, ſtatuimus, Deo coadiuuante, priuſquam omnia corruant, experiri iterum per nos ipſos id, quod per noſtros Nuntios obtinere non potuimus, nulla temporis, nec noſtrę ętatis, aut alterius reſpectus ratione habita, prodire ipſi ex noſtra Sede, iterque versùs vos arripere colloquij vobiſcum habendi cauſa, ſperantes, vos ſi non noſtra, at illius, cuius vices gerimus, reuerentia, noſtrum congreſſum, pręſertim pro ſalute publica, non eſſe recuſaturos, ſed aliquem ad locum nobis propiorem venturos, in quo cum vtriuſque veſtrum commodo, & ſecuritate vobiſcum congredi, eaque in hoc, vtinam non extremo, Chriſtianitatis periculo, vobis narrare poſſimus, quę Deus Omnipotens nobis inſpirauerit ad publicam omnium Fidelium, veſtramque etiam priuatam vtilitatem. Quamobrem, ita nos vrgente noſtri officij debito, Tuam Serenitatem, id quod, & pariter cum Cęſarea Maieſtate facimus, per Dei miſericordiam rogamus, vt nobis facultatem huius colloquij prębere, interimque ab armis ceſſare, ac viam tabellarijs, & alijs, quos mittere pro hoc poſſimus, aperire, Dei, & Chriſtianitatis cauſa velis, decreuimus enim poſteaquam qualicumque Dei iudicio, nec tali tempore, talibuſque periculis in hoc loco reperimus, nullas pręterminttere partes, vel Parentis, vel Iudicis, quę ad nos, noſtrumque officium pertineant: ſperare tamen volumus, quod vos pro veſtra ſingulari prudentia, & bonitate, tùm his periculis animaduerſis, tùm quòd nos nullo alio reſpectu mouemur, niſi ſalutis publicæ, quæ etiam ad veſtram priuatam redundat, cùm tanquam potentiſſimi Principes pluſquàm cæteri amittere in communi ruina poſſitis, & plus Deo debeatis, quàm cæteri: propterea memores veſtræ dignitatis, atque officij alicubi conuenire nobiſcum, & noſtris fideliſſimis monitis aures præbere non recuſabitis, cùm iam dudum perſpicere potueritis, quod ad æqualitatem noſtri in vos amoris pertinet, nos omni affectu vacuos eſſe, atque hunc laborem noſtræ certè ætati non leuem nulla alia, niſi noſtri officij, diuinique obſequij, & publicæ ſalutis cauſa ſuſcipere, hortamur inſuper Serenitatem Tuam, velit, pro ſua pietate curare, atque perficere, vt omnes Prælati Tui Regni ad Concilium, quantocitiùs proficiſcantur, ſicut ex officij ſui debito, ac noſtra etiam iuſſione facere tenentur. *Datum Romæ XII. Nouembris MDXLII. Anno IX.*

34 De his Pontificijs pro concilianda pace ſtudijs, Regibuſque ad colloquium amantiſſimè vocatis, meminit Maſſarellus, qui etiam ità ſub-
,, dit. [Imperator autem Pontifici reſpondens
,, Sanctitatis Suæ ſtudium in exquirenda pace
,, probauit, quæ cur hactenus ſequuta non fuiſſet
,, Regi Gallorum eam eſſe aſcribendam, neque
,, colloquium tunc commodè haberi poſſe vide-
,, batur, cùm Regna Sua Caſtellæ inuiſere iam
,, propoſuerit, longè id à ſua in Italiam profe-
,, ctione remota, miſſis ad Sanctitatem Suam
,, literis ſub data.] *Valentiæ XXVI. Decembris MDXLII.*

35 Nec minùs Gallorum Rex malorum omnium cauſam, & inuidiam in Cæſarem conferebat, nec placari potuere, cùm nondum eorum furor ducentorum millium, & amplius, vt diximus, Chriſtianorum ſanguine ſatiatus eſſet. At ab his funeribus ad alia, orationem traducamus. *Paul. Iouius l.42.*

36 Narrat Paulus Iouius recuperandæ tùm Budę à Ferdinando præclaram ſpem affulſiſſe, cùm Turcarum copiæ imminutæ eſſent, atque Hungari pari conſenſione ad excutiendum barbaricæ ſeruitutis iugum conſpirarent, Germani autem (decreto bello) triginta millia peditum, equitumque ſeptem millia, à Regulis, & liberis Ciuitatibus ſubmiſſa conflaſſent, ac Præter Auſtriacos, & Bohemos, Hungaroſque, Styriæ præfectus decem millia equitum coegiſſet, Pontifex etiam tria millia lectiſſimorum peditum Italorum, Duce Alexandro Vitellio, qui militarem fa-

Paul. Iouius l.40. Iſtbuanffy

Surius in comment. Franciſ. Belcar. lib 23. n.10. & ſeq.

famam collegerat, auxiliaria miſiſſet, ſed ingens ille bellicus apparatus facilè diſſolutus eſt, cùm Ferdinandus prudentiæ nomen in vna ſecuritate collocans, diſcrimini bellico ſe obijcere defugeret, bellumque per Legatos adminiſtraret, quare tàm procul à fructu optatæ victoriæ, quàm è periculo abfuit; geſſit verò ſupremum militare imperium in exercitu Ioachimus Marchio Brandeburgenſis parùm rei bellicæ peritus, ac eâm lentis itineribus in hoſtem caſtra promota ſunt, vt hoſtis Budam ſtrenuè communierit, caſtris verò ad eam defixis in aliquot tumultuarijs prælijs Turcæ noſtris ſuperiores euaſere, donec Vitellius Dux Italus, & Perennis Hungarus erumpentes Turcas aſtu, & virtute fregerunt, diuerberatis dein mœnibus tormentis bellicis, lato hiatu muri proſtrati ſunt, tentataque impreſſio hoſtilis in Vrbem. Verùm Segemenes Turcarum Præfectus infra murum latam, & præaltam foſſam duxerat decliui vtrinque margine, ſtructiſque munitionibus retrò Ianizzeros collocarat, & munierat omni inſtrumento bellico, vt cùm Itali per ruinas in murum aſſilijſſent, magna cum ſtrage fuerint propulſati, ſeptingentis deſideratis, Germanique, & Hungari Italicæ virtutis otioſi inſpectores, periculum adire recuſarunt, demumque Ioachimus Brandeburgenſis, coacto militari conſilio, recipiendæ ex Turca Hungariæ ſpe abiecta exercitum cum ignominia reduxit; abnuit enim in diſcrimen venire, vt Ferdinandus in otio Viennæ triumpharet, qui ſi viciſſet, ab eo victore Proteſtantes (qui in exercitu erant) ſibi timuiſſent: his addit Surius, miratos, pleroſque fractam adeò fuiſſe militarem Germanorum virtutem, vt comparatus potentiſſimus ille exercitus nulla lege receſſerit ex hoſtico, adeò vt Turcæ Germanorum ignauiam effusè riderent, tùm ſubdit.

Expeditionis Hũgaricæ contra Turcas malus exitus.

„ [Nunquam autem tot clades, totque probra „ ex illis ſpurciſſimis mancipijs Germania ac„ cepiſſet, ſi non Religionis diſſenſio animorum „ quoque concordium, & mutuam beneuolen„ tiam abrupiſſet.

Sur. in comment.

37 Hungaricæ porrò expeditionis occaſione Saxoniæ Elector, & Lantgrauius Haſſiæ cum fœderis Smalcaldici ſocijs Henricum Brunſuicenſem Principem Catholicæ fidei acerrimum vindicem appetiere bello, eumque ditionis finibus depulere, contempto Cæſareo decreto, ne Religionis cauſa bellum cuipiam moueretur. Ferdinandus verò Rex Romanorum inanibus tantùm verbis eos à flagitio deterrere conatus eſt, contemptuſque non expediuit arma, nè exorto ciuili bello expeditio Hungarica diſturbaretur; ſed nullum ex ea fructum retulit, & Catholicum Principem fœderatum eius, operam implorantem deſeruit, accepit verò ex Henrici calamitate ſummum dolorem Pontifex, atque Internuntios ſuos apud Cæſarem, & Ferdinandum operam nauare iuſſit, vt eum Principatui reſtituendum curarent, eidemque paternæ beneuolentiæ pro tuenda, aſſerendaque eius dignitate plurima ſigna explicuit.

Lutherani Principes contra Principes Catholicos bellũ mouent.

Dilecto filio Nobili Viro Henrico Duci Brunſuicenſi, & Luneburgenſi.

38 Dilecte fili ſalutem, &c. Recepimus literas tuæ nobilitatis Landtſuet quarta præſentis Menſis datas, & dilectum filium Paulum Scubingerum à te miſſum audiuimus, nec potuimus ob paternum amorem, quo perſonam tuam proſequimur, tot tuis calamitatibus, & damnis publicis non dolere, quibus quidem omni ſanè reſpectu, præcipuè verò pro conſeruatione veteræ Religionis, & Catholicæ fidei, quantum nobis per Deum liceat occurrere, ac prouidere cupientes, ſcripſimus conſtanter Nuntijs noſtris apud Sereniſſimos Cæſarem, & Regem Romanorum, vt nobilitatem tuam eorum Maieſtatibus ex parte noſtra, omni cum efficacia, commendarent, ſignificauimuſque præterea eidem Nuntio noſtro apud Regem Romanorum, nè ad proximum Conuentum Landtſuet vnà cum dictarum Maieſtatum Oratoribus ire prætermitteret, eum tamen admonentes, vt ſi ob motus rerum Hungariæ, contra Turcas ipſis Cæſari, & Regi dictum Conuentum differre videretur, vel ad ipſum Conuentum ſuos Oratores mittere nollent, nos priùs certiores faceret, vt rationes, & cauſas, quibus mouerentur, conſiderare poſſemus, nè dicti belli expeditioni ſine tua vtilitate nocumentum aliquod inferretur, id verò te fili pro certo habere volumus, nos ſemper eam rerum tuarum curam habituros eſſe, quam tua inclyta pietas & erga hanc Sanctam Sedem merita expoſcunt, ſicut diffuſiùs cum eodem Paulo loquuti ſumus, ad quem nos ſuper hoc referimus, & cui fidem habere poteris indubiam. *Datum in Ciuitate noſtra Reatis die XXIX. Septembris MDXLII. Anno VIII.*

Paulus III. lib. breu. an. 8. pag. 442.

39 Exercuere etiam tyrannidem Lutherani in quos potuere Epiſcopos, nam licèt in Ratisbonenſi Conuentu, in quo de concordia egerant, polliciti eſſent Cæſari Catholicis arma non illaturos, Hildesheimenſis Epiſcopi ditionem inuaſere, atque inductis Concionatoribus Hæreticis Hildeſheimij Eccleſias clauſere, Monaſteria, eorumque vectigalia inuaſere, de quorum graſſationibus factus certior Pontifex Epiſcopum Hildesheimenſem ad Chriſtianam in aduerſis conſtantiam his literis excitauit.

Lutherani Epiſcoporum Catholicorũ ditiones inuadunt.

Venerabili fratri Valentino Epiſcopo Hildesheimenſi.

Venerabilis frater ſalutem, &c. Idem doloris aculeus, qui te ſpecialem, nos quoque generalem tuæ Eccleſiæ Paſtores vulnerauit audientes, quòd Catholicis, qui bona eiuſdem tuæ Eccleſiæ occupauerant, expulſis Hæretici ſucceſſerunt, multò, quidem illis grauiores, cùm illi terrena tantùm bona tibi ademiſſent, hi etiam animas, Deo tàm dilectas, & Cœlo deſtinatas auferre tibi nitantur, ſic enim nobis relatum eſt. (*& infrà*) Te autem frater venerabilis, quid exhortemur? quid moneamus? qui nunquam exhortationem noſtram, aut cuiuſquam expectaſti? faciemus tamen, quod dicitur, vt ſtimulos tuæ pietati ſponte currenti addamus &c. (*& paucis interiectis*) ad Concilij vniuerſalis Tridentini (iam indicti) determinationem cuncta reijcias, in Deo Patre miſericordiarum, & totius conſolationis ſpem certam reponas, quod tibi præſertim tuum officium exequenti porriget ex alto dexteram, & cum non det in æternum fluctuationem iuſto, tandem (quod breui fore ſperamus,) imperabit mari, & fluctus compeſcet: nos quidem quantum hinc efficere poterimus, nulla in parte, aut officij, aut laboris, aut ſtudij noſtri tibi deerimus, iamque ad Cæſaream Maieſtatem ſcripſimus, vt ſua Imperiali auctoritate, opportuniſque literis, & mandatis tibi, & tuæ Eccleſiæ adeſſe velit, quod illam pro ſua pietate, & cauſæ honeſtate ſtudioſè facturam eſſe confidimus. *Datum Romæ V. Decembris MDXLII. Anno IX.*

Paul. III. lib. breu. anno 8. pag. 46.

40 Pari etiam furore Lutherani vſi ſunt aduersùs Merſeburgenſem Epiſcopum, quem ferro, flammaque perſequuturos interminati ſunt, niſi Sacerdotibus coniugia, laiciſque Calicis communio-

nionem permitteret, erant enim ij duo præcipui harpagones hæreſeos, quibus animæ in præcipitia impietatis trahebantur, de quibus factus certior Pontifex reſpondit, vt cùm Tridenti Concilium eſſet indictum, nil contrarium Maiorum inſtitutis in his ſtatueret, intrepidoque animo minas Hæreticorum refriogeret.

Sigiſmundo Epiſcopo Merſeburgenſi.

Paul. III. lib. breu. anno 8. pag. 569.

Venerabilis frater. Licèt, ſicut nobis ſignificare curaſti, valdè vrgearis à tuis ſubditis, vt Eccleſiaſticis coniugium, & Laicis communionem ſub vtraque ſpeciẹ permittere velis, minis etiam per eos, qui ad hoc ſuos ſubditos induxerunt, additis, quod niſi permiſeris, tuam Eccleſiam inuadent, nos tamen de fraternitate tua tanquam de nobiliſſimo, & probo Epiſcopo illam ſpem, ac fiduciam gerimus, quod talia, ſicut hactenus non permiſiſti, nec permittere potuiſti contra receptum vniuerſalis, & Catholicæ Eccleſiæ ritum, nunc multo minùs permittes, cùm vniuerſale Concilium ob hanc præcipuè Religionis cauſam Tridenti iam indictum eſt: nam quod ad minas attinet, vel eas non credimus proceſſuras, cùm ſicut tua fraternitas nouit, in nouiſſimo Ratisbonenſi Conuentu Cæſareæ Maieſtati promiſerint, non nocere Catholicis; vel ſi quid contra te auderent, pro certo habemus nihilo minori te conſtantia, & fortitudine futurum eſſe, quàm multi alij Germaniæ Epiſcopi fuerint, qui quamuis vexati, & grauiſſimas paſſi iacturas, omnia tamen Diuino honori, ac ſuo officio poſthabuerunt, non timentes eos, qui poſtquam corpus occiderint, non habent ampliùs quid faciant: quamobrem fraternitatem tuam non quidem, quod nedum executione alieniſſimum eſſe debet, tamen ex officio noſtro, & paterna beneuolentia te hortamur, & monemus in virtute etiam ſanctæ obedientiæ, & ſub vinculo iuramenti per te præſtiti, tibi præcipientes, vt memor generis, munerisque tui, imò Dei Omnipotentis, ſolita conſtantia, ac robore animi vtaris, ac improborum vocibus ità reſiſtas, vt omnia ſicut facere debes, integra eidem vniuerſali Concilio, ad cuius determinationem eoſdem tuos ſubditos remittere poteris, reſeruentur, ad quod ſanè Concilium quanto citiùs tua fraternitas accedet, quemadmodum ex ſuo officio, & noſtra etiam vocatione facere tenetur, tanto celeriùs, ac ſalubriùs huic periculo ſuorum ſubditorum occurret. *Datum Romæ apud S. Petrum die V. Decembris MDXLII. Anno IX.*

41 Graſſabantur etiam in Liuonia atrociter Lutherani, opprimebantque Catholicos, quorum plurimi inter grauiſſimas moleſtias incorruptæ fidei puritatem conſtanter ſeruauere: præbuit verò Hæreticis inſoleſcendi occaſionem Oſilienſis Epiſcopus, qui munere ſuo improbè perfunctus, tumultus graues in ea Prouincia concitarat, ad quos ſedandos, comprimendoſque Lutheranos Pontifex Cruciferorum Liuonienſium Principem ſuis literis ſolicitauit.

Seruit nunc infeliciter Liuonia Lutheranæ hæreſi, extinctaque equitum Cruciferorum pietate, ſimul libertas illius Prouinciæ extincta eſt, diuulſaque ab Imperio, intempeſtiuaque in Lutheranos manſuetudine Cæſar eos ad impietatem, magis, ac proterniam exaſperauit, quæ res maximè patuit ex Ratisbonenſi colloquio; nam cùm concordiæ ſtudio in ſuſcepta impietate tolerari fuiſſent, armis tamen, doliſque oppreſſere Catholicos, atque ex diſceptatiunculis cum ijs habitis, vt errorum diſcuſſa caligine veritatis orthodoxæ radios exciperent, occaſionem fingendarum calumniarum ſumpſere, quaſi Catholici eorum argumentis proſtrati in eandem cum ipſis ſententiam conſenſiſſent, victaſque manus impietati Lutheranæ porrigerent, ad hanc verò Lutheranorum impudentiam obterendam Ioannes Eckius calamum ſtrinxit, futileſque Buceri calumnias eliſit doctiſſimis ſcriptis, de quibus hæc refert Ioannes Cochlæus.

Cochlæus an. 1542.

Eckius contra mendaces Lutheranos ſcripſit.

,, 42 [In cauſa Religionis benè longum edi-
,, dit hoc anno librum clariſſimus Theologus
,, Dominus Ioannes Eckius, quem inſcripſit
,, Apologiam pro Catholicis aduersùs calum-
,, nias Buceri ſuper actis Comitiorum Ratisbo-
,, næ. In eo igitur libro primùm oſtendit longè,
,, plures, & maiores articulos controuerſos non
,, eſſe conciliatos, aut concordatos per collo-
,, quium illud, quàm ſunt ij, quos conciliatos
,, dicit Bucerus. Deindè per multas, & varias
,, annotationes declarat quidquid in libro, qui
,, colloquutoribus propoſitus fuerat, reprehenſio-
,, ne dignum ſit in quolibet libri capitulo. Sunt
,, autem libri capitula XXIII. poſteà reprobat
,, multos errores Lutheranorum, qui habentur
,, in IX. ſcriptis eorum, quę per literas A. B. C.
,, ſignata erant, item ad longum per XXI. pun-
,, cta reuellit cauillos, & calumnias Buceri,
,, quas edidit contra reſponſum Catholicorum
,, Principum, & Statuum de libro colloquij Cę-
,, ſari datum. Item defendit etiam Cardinalis
,, Contareni Legati reſponſa, & declarationes,
,, quas Bucerus calumnioſè ſugillauit. Repre-
,, hendit verò reſponſum, quod à Proteſtanti-
,, bus Cæſari de articulis conciliatis, & non
,, conciliatis datum fuit. Si maledicentia (in-
,, quit) Bucerum imitari vellem, non deeſſet, quò
,, annotationem iuſtiori, & meliori cauſa huic
,, reſponſo affigerem. At quia maledici Regnum
,, Dei non poſſidebunt, nolo Nobiliſſimos Prin-
,, cipes, & Status Proteſtantium offendere, ſuſpi-
,, ciens in eis donum à Deo datum, quod omnis
,, poteſtas à Deo eſt. Et quia ex ſe Principes
,, iſta non habent, ſed ſpiraculum non vitę, ſed
,, mortis ſuggerit, quæ cum fide orthodoxa
,, non conueniunt. Nam deſertores Eccleſiæ,
,, Apoſtatę, grex Epicuri, prędicatores Hęreti-
,, ci, & Schiſmatici excellentiſſimos Principes
,, iſtos, & Status, Deo permittente, lethali pocu-
,, lo aliò trahunt, non deeſſet ampliſſimus cam-
,, pus verſandi, quòd tàm anxiè petunt ſuſtolli
,, Receſſum Auguſtanum, ac ſi Auguſtus noſter
,, Carolus à Deo coronatus, cum tot Catholi-
,, cis Principibus (qui Suæ Maieſtati fidem de-
,, derunt de conſeruando Receſſu iſto) ſint mu-
,, liercularum more inſtabiles, & inconſtantes,
,, cum Sede Apoſtolica, cum Imperiali, & Re-
,, gia Maieſtate perſeuerare. O quàm dicebat
,, egregiè Dux Georgius Saxo beatæ memoriæ
,, Princeps! Neſcire Neochriſtianos hodie quid-
,, nam futuro anno credituri ſint. Hæc, & id
,, genus multa in Bucerum.] Eodem quoque
anno ſcripſit in eundem Bucerum D. Albertus Pighius Campenſis itidem Apologiam.

43 Sublatum omninò volebant Lutherani decretum Auguſtanum dictum *Interim*, cum ſtare Concilij Oecumenici decretoriæ ſententiæ detrectarent, nec in eo ferendo Carolus V. diſſenſiones ſopiuerat, ſed magis acceuderat, cùm eo temporum interuallo auctus impiorum numerus fuerit, confirmataque potentia, vt numero, viribuſque auctiores debellare non potuerit, quos tunc

pio-

Digitized by Google

Angelus Maſſarellus in Act. Con. Trid. M.S. Vat. Arch. ſig. 3188. pag. 36.

piorum Imperatorum exemplo facilè debellare, delereque potuiſſet, quid verò à Paulo indicto Concilio celebrando actum ſit percurramus. Interim Pontifex appetente indicta Concilij die, ne aliqua in re Chriſtianæ Reipublicæ deeſſet, duos Nuntios, videlicet Ioannem Thomam Cauenſem, & Ioannem Matthęum Veronenſem Epiſcopos Tridentum direxit, vt quæ ad Concilij celebrationem neceſſaria erant, diſponerent; ac die XV. Octobris deputauit tres à latere Legatos, qui Sacro Concilio præſiderent, Petrum Paulum Tit. S. Balbinæ Pariſium, Ioannem Tit. S. Vitalis Moronum Presbyteros, & Reginaldum SS. Nerei & Achillei Diaconum Polum S.R.E. Cardinales. His conſentiunt Acta Conſiſtorialia, quæ adducunt, Paulum ad auertenda Schiſmatis pericula, ſi vitam clauderet, quo tempore ſolemnes Epiſcoporum Conuentus agerentur, decreuiſſe, vt Romæ tantùm Succeſſor eligeretur.

Porrò vt narrat Angelus Maſſarellus [Legati,
,, Præſidentes die XXI. Nouembris ingreſſi ſunt
,, Tridentum ſolemni more Legatorum de la-
,, tere. Hos ſecuti ſunt (inquit Paulus Iouius)
Lib. 4. ,, aliquot præclari nominis Epiſcopi, nam
,, Pontifex ad repræſentandam eius Ordinis
,, dignitatem excellenti ingenio doctrinaque
,, ſupra centum deſcripſerat, qui de veritate
,, rerum diuinarum, ſaluteque labantis Rei-
,, publicæ in conſeſſu Gentium omnium diſ-
,, putarent. Venientes Chriſtophorus Madru-
,, tius Tridentinus Epiſcopus pari ſplendore,
,, humanitateque vir liberaliter excepit.] Is erat Presbyter Cardinalis S. Cæſarei in Palatio, ad quem extant XXV. Octobris Pontificia mandata.

Angelus Maſſarell. in Diar. Coc. Trid.

44 Interea non prætermiſit Pontifex Germaniæ Populos vrgere, vt Oratores mandatis idoneis fultos Tridentum mitterent, quo argumento extant ad Heluetios datæ ſubiectæ literæ.

Dilectis filijs, Sculteto, Conſulibus, Conſilio, & Communi Lucernenſi, Eccleſiaſticæ libertatis defenſoribus.

Paul. III. lib. breu. an. 8. pag. 534.

Heluetios ad Concilium inuitat Paulus.

Sumus vobis filij dilectiſſimi non ſolùm exemplo prædeceſſorum Noſtrorum, verùm etiam propria inclinatione, & voluntate noſtra, ad quam etiam dilectus filius noſter Cardinalis Verulanus veſtri amantiſſimus nos quotidiè accendit, paternè, ac beneuolè affecti, tantum ſpei pro defenſione Chriſtianitatis, & huius Sanctæ Sedis in veſtra fortitudine, & deuotione collocantes, quantum ei, ex veſtra præteriti temporis conſuetudine, & ex præſenti erga Deum, & nos fidelitate, nos collocare poſſe videmus, ſicut & vos viciſſim in nobis, & hac Sancta Sede ſpeciali Matre Veſtra fiducialiter, & meritò poteſtis collocare. (*Et infrà*) Nos enim ſi quis caſus aduenerit pro defenſione ſupradicta ſemper veſtram Nationem tanquam huius Sanctæ Sedis filiam peculiarem plurimi faciemus; cùm præſertim nunc in noſtra Bononienſi cuſtodia veſtrorum militum fides, ac virtus nobis plurimùm ſatisfaciat. Quod reliquum eſt, ſperamus in Deo Domino breui fore, vt Concilio Vniuerſali, quod Tridenti tanquam loco propinquiore, & opportuno ad tranquillandam præcipuè Germaniam indiximus, ſicut noſtis vt cuncta Germania, niſi ſibi ipſa defuerit, veſtraque præcipuè Natio, quod maximè optamus, ab inteſtinis diſcordijs liberetur: vos proindè hortantes id, quod etiam ſine vlla adhortatione vos facturos confidimus, vt quemadmodum pios, & Catholicos viros decet, pro Diuino honore, ſucceſſuroque exindè vobis, & omnibus commodo &c. velitis quantum in vobis fuerit ad proſecutionem, promotionemque dicti Vniuerſalis Concilij intendere, &c. *Datum Romæ XXII. Decembris MDXLII. Anno IX.*

Simile *Friburgenſibus.*
Vranienſibus.
Solodurenſibus.

Pellicere quoque amantiſſimis literis ad Concilium Tridentinum, eiuſque opera ad veterem cum Romana Eccleſia coniunctionem redintegrandam eniſus eſt Pontifex Heluetios Zuingliana hæreſi inquinatos, ad quos excipiendos ſe paratiſſimum ſignificauit.

Heluetijs Vniuerſalibus, Bernenſibus, Baſileæ, & Scaffuſæ, Eccleſiaſticæ libertatis defenſoribus.

Paul. III. lib. breu. anno 8. pag. 56.

Cùm Concilium Dei munere iam indictum Tridenti in loco vobis propinquo, & commodo habeatis, tempus aduenille videris, in quo vna opera, Deo, & Hominibus reconciliari, atque in veterem Veſtræ Confeſſionis vnitatem. qua vigente veſtra creuit auctoritas, & deficiente nonnihil defecit, reſtitui, & redintegrari, auctore Domino, valeatis: quamobrem Nos, & ſi omnium Chriſti fidelium ſalutem, pacem, & concordiam vniuerſaliter cupimus, veſtram tamen tanquam peculiarium huius Sanctæ Sedis filiorum, ſpecialiùs exoptamus, &c. *Datum Romæ XXIII. Decembris MDXLII. Anno IX.*

Etiam Heluetios Hæreticos Paulus ad Concilium inuitat.

Hęſere in pertinacia Hęretici, qui Miniſtros Sathanę pro Apoſtolis colebant, eorumque impiè placita tanquam Euangelica oracula excipiebant, nec Tridentum adiere, immò etiam Germaniæ Præſules inſignem negligentiæ, atque inertię notam contraxere, de quibus enim eſt Robertus Vanchop inſignis Theologus in literis ad Cardinalem Sanctæ Crucis. [Multos ex ijs
Ext. in m.s. in Vat. ſig. n. 3232. pag. 3.
,, à celebrando Concilio abhorruiſſe, atque
,, etiam alios, nè ad illud ſe conferrent, deter-
,, ruiſſe. Omnibus, inquit, vijs conantur ce-
,, lebrationem Concilij impedire, & varijs ar-
,, gumentis laborant inducere Prælatos, & Prin-
,, cipes Catholicos ad non comparendum in
,, contemptum Sanctiſſimi D. N. & Eccleſiæ,
,, nunc timore difficultatum, hyemis, & bel-
,, lorum, nunc detractionibus, & mendacijs,
,, dicentes Pontificem dare ſolùm verba, &
,, quòd indixerit Concilium in incapaci loco,
,, & incongruo tempore, ſcilicet perturbatio-
,, num, & commotionum omnium ferè Princi-
,, pum Chriſtianorum, & Prouinciarum, ſciens
,, Concilium huiuſmodi non poſſe ſortiri ſuum
,, effectum: & publicè iactitant cum Sanctiſſimi
,, Domini noſtri offenſione, vnum, vel alterum
,, Pręlatum acceſſiſſe Vicentiam, nunc verò affir-
,, mant, nec vnum compariturum; (*& paulo poſt*)
,, & verè (quod dolenter profero) inuenio plu-
,, rimos etiam Eccleſiaſticos, plùs inhærere eo-
,, rum mendacijs, & credere, quàm literis Apo-
,, ſtolicis. (*Et infrà*) Multa impedimenta ad-
,, duxit Auguſtenſis, primò, ratione Dietę No-
,, rimbergenſis; ſecundò, quòd eſſet illic futu-
,, rus Commiſſarius Cęſareę Maieſtatis; tertiò,
,, allegauit periculum inuaſionis, & deuaſtatio-
,, nis ſuorum ſubditorum, & poſſeſſionum Ec-
,, cleſiaſticarum per Lutheranos, ſicut nuper
Ad Card. S. Crucis.
,, con-

Digitized by Google

,, contigit Duci de Brunſuic imminere per ipſins
,, & aliornm Prælatorum elongationem, & ab-
,, ſentiam,&c. *Saltzburgæ I Octob. MDXLII.*
Robertus Vanchop Theologus indignus.

46 Agebat in Germania Internuntium Apoſtolicum Robertus Verauchop, poſteà Archiepiſcopus Armachananns, fœlicemque Catholicis confirmandis, & confutandis Hæreticis operam dabat, multamque animarum Cœlo inferendarum Meſſem colligebat. Idem verò Libellum ſupplicem ad Legatos decretos pro felici progreſſu Concilij ſcripſit, in quo monuit non ablandiendum Hæreticis, maximè pertinacibus, inque flagitio obfirmatis, in cauſa fidei non ducendum tempus, ſed fidei regulam ad vnum iota, ſiuè apiculum defendendam, vt Magnus Baſilius, cuidam Valenti Comiti reſpondit, non abſiſtendum Epiſcopis, & Principibus Germaniæ non comparentibus, ſed perſtandum: Si Cæſar, & alij Principes non comparuerint, iterum admonendos, rogandoſque.

Aliorum etiam Regnorum Præſules longiores moras in profectione ad Concilium Tridentinum ſuſcipienda extraxere, qua de re extant ad Regem Luſitaniæ literæ XXIX. Decembris, vt Luſitanos Præſules Tridentum proficiſci iuberet, quo Legati Cardinales iam ſe contulerant.

Ad perducenda fœlicius Conſilia, verſandamq; rerum grauiſſimarum molem, exciuerat iam ante Paulus Cardinales in Vrbem ex reliqua Italia, nec non è Gallia, & Germania: At Cardinales Galli, & Hiſpani in capeſſendis Imperijs Pontificijs, ornandaque ad Pontificem profectione ſegniores extitere, quos perſtrinxit Paulus ſubiectis literis, quæ Lotharingo Cardinali inſcriptæ ſunt.

Cardinali Lotharingia.

47 Dilecte fili noſter ſalutem. Superiore anno conſiderantes, quòd S. R. E. Cardinales ad id creantur, vt Romano Pontifici in participatione curarum præſentes aſſiſtant, eaque eſſe tempora, vt ſi quando anteà illorum opera, & conſilium cuiquam noſtrorum prædeceſſorum opportuna fuiſſent, nobis maximè neceſſaria tunc eſſent, cùm Vniuerſalis Concilij inſtaret celebratio, ac de ſumma rerum totius Chriſtianitatis, maximoque illius periculo ageretur. Vocauimus ad ſuum officium circumſpectionem tuam, à quo tandiù abfuerat, eique iniunximus, & in virtute ſanctæ obedientiæ præcepimus, vt ſine alia excuſatione, vel dilatione quamprimum commodè poſſet, iter ad nos arriperet, ita vt in quarta feria Cinerum tunc ſequutura.& nunc elapſa, apud nos eſſet, quo eius opera in tanta rerum, ac temporum difficultate vti poſſemus. Licet autem complures Cardinales, quos tunc vocauimus, ad nos poſteà venerint, atque eędem cauſę, quę nos ad id mouerant non ſolùm ex eo tempore non ceſſauerint, verùm (ſicut circumſpectio tua nō ignorat) etiam auctę fuerint, hodieque ſint, creſcente in dies hęreſi, progrediente contra nos Turca, Chriſtianiſque Principibus in mutuam perniciem ſe attetentibus, tamen eò vſque tolerauimus remanſionem iſtic circumſpectionis tuę, donec ipſum Vniuerſale Concilium ad kalendas Nouembris proximò futuras Tridenti indiximus, poſt quam indictionem lapſis iam tribus menſibus, reque ad omnium notitiam deducta, non putauimus fore, vt circumſpectio tua diutiùs ad nos venire differret, cùm pręſertim probè ſciret, & ex Nuntio iſthic noſtro intellexiſſet, nos poſt indictum Concilium neminem Cardinalium à veniendo excuſaturos eſſe, itaque mirati non parum ſumus, te audita ipſius Concilij indictione, noſtrę vocationis, & tui ſimul officij fuiſſe oblitum, nec nos aliquid de tuo ad nos acceſſu audire. Quamobrem eidem circumſpectioni tuæ per præſentes denuò iniungimus, & in virtute ſanctæ obedientiæ præcipimus, vt omni prorsùs dilatione, vel excuſatione remota, nullaque alia iuſſione à nobis expectata, quamprimùm iter ad nos arripias, ita vt ad nos in proximo feſto Natiuitatis Domini Noſtri Ieſu Chriſti omninò ſis, qui, & ipſe tuo officio non deſis vlterius, noſque tua opera, conſilio, prudentia, & auctoritate, ſicut cupimus, in tantis rebus vti poſſimus. *Datum Romæ XVI. Octobris MDXLII. Anno IX.*

Simile *Cardinali Borbonio*

Card. Turnonio — *Card. Aurelianenſi*
Card. Le Veneur — *Card. de Caſtilliono*
Card de Giury — *Card. Scotiæ*
Card. Pariſienſi — *Card. de Gaddis*
Card. Le Noncourt — *Card. Ferrariæ*

Simile *Cardinalibus Toletan.*
Hiſpalen.
Gebennen.
Cibo.
De Auria.
Grimaldo.
Moguntino.

Glos.

Horum conſilijs meditabatur, difficultatum occurrentium moleſtias lenire, ac ſalubriora expedire Conſilia, diſciplinæ etiam inſtaurandæ ſedulam operam nauabat, vt ex actis Conſiſtorialibus conſtat.

Pontifex de reformatione agit.

[XIV. Iulij MDXLII. apud Sanctum Marcum
,, fuit Conſiſtorium. Factum eſt verbū de refor-
,, matione, dataque omnimoda facultas Reue-
,, rendiſſimo Domino S. Clementis, ac Rodul-
,, pho, vt examinent, & exequutioni mandent
,, reformationem aliàs ſcriptam, ac promulga-
,, tam, nonnullis interiectis. Addunt eadem acta.
,, [XI. Octobris apud SS. Apoſtolos fuit Conſi-
,, ſtorium. Fuit factum verbum de reformatione
,, curiæ, de hæreſibus.

Alex. Farn. in actis Conſiſtor. M.S. Card. Spad. ſig. nu. 133. pag. 415.

48 Ingraueſcebant admodum earum furor, è Germania enim progreſſa hæreſis Lutherana in vicina Regna. In Polonia hoc anno magnos tumultus concitauit, cùmque ex Regum, & Populorum obſequio Romano Pontifici præſtito, & Sacroſanctæ auctoritatis veneratione Religio orthodoxa inconcuſſa conſiſtat, nonnulli Proceres impij Polonos ab obſequio, & auctoritate Pontificis diuellere pertentarunt, atque decreta nonnulla nefaria captata abſentis Regis occaſione ediderunt, ad quæ abroganda Paulus Regem his literis commonefecit

Regi Poloniæ.

Chariſſime. Cùm eſſet ad nos allatus Nuntius, qui diceret, auditum fuiſſe ex quibuſdā tuorū, qui non paruam in tuo Regna auctoritatem haberēt, decreta quædā aduerſus noſtram, & huius Sanctę Sedis dignitatem, iuriſdictionemque à Proceribus, & Sæcularibus Regni Tui (te tamen abſente) fuiſſe facta, etſi neque credere poteramus, in tàm Catholico Regno, Chriſtianiſſimaque Natione quidquam einſmodi cœptum, attentatumque fuiſſe, neque de re ipſa aliquid clari, certique habebamus: tamen cùm optimè noſceremus Maieſtatis Tuæ virtutem, pietatem, ſapientiā, duximus ad eum eſſe ſcribendum; noſtræque mentis cogitata apud Optimum, & Prudentiſſimum Regem ex

Paul. III. lib. breu. anno 8. p. 298. & pag. 329.

In Poloniam hæreſis ingreditur.

Paul. III. lib. breu. n. 8. pag. 66.

Cardinales ad Concilium inuitat Paulus.

expromenda: Nos enim, fili in Chriſto chariſſime, cùm reliquas Tuas virtutes præſtantes, atque egregias ſemper amauimus, tamen illam moderationem animi tui, qua ſemper Chriſtianis legibus ſubiectus, vnum Deum in Cœlo æternum, & Omnipotentem, & vnum in terris eius ipſius Dei, Chriſtique Vicarium Tibi agnoſcendum, honorandumque propoſuiſti, ſummis laudibus dignam eſſe exiſtimauimus, tantoque in honore ſemper habuimus, vt Tuæ Maieſtatis nomen nobis inter cętera pręcipuè amandum, extollendumque videretur, & hoc etiam ſtudioſiùs, quòd vidimus Dei Omnipotẽtis de Te iudicia cum noſtris iudicijs cõuenire. Etenim quis tibi fauſtos perpetuo, fœliceſque ſucceſſus, quis multas, pręclaraſque victorias, quis longęuam vitam, Regnumque ſtabile inconcuſſumque conceſſit, niſi idem Deus, cui in hac re maximè inſeruiuiſti, quòd vnum Ouile, & vnum Paſtorem, quantum in te fuit ſemper agnouiſti. Nec verò quidquam omninò gratiùs eſſe Deo Omnipotenti poteſt, quàm vnitatis inter ipſius cultores, charitatiſque mutuę conſeruatio, quę ſi his temporibus aliquoties rupta, & labefactata eſt, ab hacque Sancta Sede, quam Petrus, & Paulus Beatiſſimi Apoſtoli, & reliquorum Principes ſuo pręcioſiſſimo Sanguine in Caput Catholicę Eccleſię conſecrarunt, diſceſſio facta, non poteſt tamen vlla humana mutatio ius Diuinum infringere. Eſt fortaſſe bono Regi laborioſior hoc tempore, huius, quàm dicimus, Chriſtianę vnitatis, & Catholicę veritatis in ſuis populis retentio, ſed virtus tamen, & diligentia hoc facientis illuſtrior, quę tantò magis abs te, fili chariſſime, requiritur, quantò tu, & maioribus virtutibus ornatus, & pluribus beneficijs à Deo affectus fuiſti. At nos, qui nunc Dei prouidentia, non meritis noſtris, in hoc Apoſtolatus faſtigio conſtituti ſumus, graueſque curas, & infinitas penè ſollicitudines animi ſuſtinemus, quòd videmus omnia circumcirca collabi, & iam ruere, nec poſſumus tantis, totque incommodis, vt vellemus, ſubuenire, quanta in rerum omnium deſperatione eſſemus, niſi primùm haberemus in Dei clementia, miſericordiaque fiduciam, deindè in ijs Regibus, qui verè membra Chriſti ſunt, ſpem opis, atque auxilij non parum poneremus, qui ſi vellent omnes nobiſcum vnà opitulari, detrimentis publicis facilis eſſet rerum labentium ſuſtentatio, & in meliorem ſtatum reſtitutio: ſed ſi non omnes volunt (qui vtinam aliquando velint) ſaltem quos ſibi commodos, & ſalutares ſæpius experta eſt Chriſtiana Reſpublica, quoſque magna ex ipſorum pijs, ſanctiſque actionibus gloria conſequuta eſt, perſiſtant, licet, & perſeuerent, vt aliquas tamen partes in Chriſtiano genere habeat Deus, quas in ſola vnitate, Catholicaque concordia habere Diuina ipſius Maieſtas poteſt. Tu ergo Rex ſemper pijſſime, ſemperque Chriſtianiſſime, qui tot, tamque eximia de Tuo præſtante in Chriſtianam Rempublicam animo documenta præbuiſti, ſolita Tua pietate, & religione, dignam tua Regali prouidẽtia curã adhibe, quemadmodum Tu pro Tua veteri gloria, & conſuetudine per Te ipſum facturũ fuiſſe ſperamus, & iam feciſſe confidimus, vt Regnum Tuum, & Populi in eo omnes in fidei vnitate, Chriſtianoque officio contineantur, ne perpetua huius Sanctæ Sedis iura apud eos violentur, cùm præſertim nos in gratiam Tuæ Maieſtatis multa iſthic Prælatis Tui Regni indulſerimus etiam de iure noſtro remittentes, idque etiam ad petitionem Tuæ Maieſtatis, quam moderatione Regia, & ſe digna, vſuram, ſperamus, quantum cum Deo, & honeſtate facere poterimus, libenter facere parati erimus. *Datum Romæ apud Sanctum Marcum XXIV. Iunij MDXLII. Anno VIII.*

49 Monuit etiam Pontifex Poloniæ Epiſcopos, vt impiorum molimina eliderent, ac Sedis Apoſtolicæ auctoritatem, à qua ipſorum pendebat auctoritas, tuerentur, diſcerent ex funeſto Germaniæ lapſu præfocare hæreſim in fomite antequam adoleſceret, contempta enim Sedis Apoſtolicæ auctoritate mox Polonicam Eccleſiam malis innumeris obrutum iri, denique ad conceptum fidei Sacramentum tuendum excitauit.

Venerabilibus fratribus vniuerſis Prælatis Regni Poloniæ.

Venerabiles fratres ſalutem. Magna nos affeciſſet moleſtia rumor iſthinc nuper allatus de quibuſdam per ſæculares iſtius Regni attentatis contra ius, & dignitatem huius Sanctæ Sedis, niſi ea, & abſente Veſtro Sereniſſimo Rege, & vobis, vt debebatis, refragantibus, minimèque conſentientibus, geſta fuiſſe intellexiſſemus, ſpeque certa teneremur, eundem Regem, cuius pietas, ſapientia (inoffenſo pede ad hoc ætatis, & fœlicitatis, Deo illum remunerante) prouecta eſt, talia omninò reiecturum eſſe, vobis præſertim illius auctoritatem ſequentibus. Quamobrem, etſi illo Rege, talibuſque Prælatis, nihil quod illius bonitate, veſtroque officio indignum eſſet, timebamus tamen moti hominum fama, has ad vos dandas duximus, non minùs, vt vos debita laude, quàm vt hortatione non neceſſaria proſequeremur. Eſt enim hæc veſtra in officio conſtantia, quamuis per vos debita, tamen laude, & commendatione plurimùm digna, ſiuè fidem, ſiuè pietatem, ſiuè prudentiam veſtram conſideremus, illa fuit fides iuſiurandum ſeruaſſe, in promiſſione veſtra præſtitum, illa pietas ab Eccleſię Capite, atque vnitate non diſcedere, illa prudentia proſpicere, ac pręuidere qualis ruina Eccleſię Polonicę per hęc initia aperiri poſſit, quod quale ſit, vicina vos Germania edocere poteſt, cuius Eccleſię ijſdem initijs paulatim concuſſę ſunt, ita vt multę earum, conniuentibus ad primos motus Pręlatis, rem, dignitatemque ſuam occupantibus Laicis, amiſerint, quod Deus à vobis longè dignetur auertere, ſed tamen, qui Caput Eccleſię nunc petunt, mox ſi obtinuerint, nequaquam membris parſuros eſſe credatis, quod ſi id, quod de vobis firmiter ſperandum eſt, quodque ſine ſumma impietate prętermittere non poſſetis, vnitatem in Eccleſia cum veſtro Capite ſub illius obedientia conſeruaueritis, ſolitamque reuerentiam, ac recognitionem huic Sanctę Sedi in honorem Dei Omnipotentis, ac Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum continuaueritis, tanto iam tempore, tantoque Gentium Chriſtianarum conſenſu obſeruatam, tùm vos quoque veſtram dignitatem, veſtraque iura tutò retinebitis, quod Deus Omnipotens vobis perpetuò concedat, idque futurum nobis poſt Dei clementiam veſtra dignitas, ac probitas, veſtrorumque Sereniſſimorum Regum pietas firmiter pollicentur. *Datum Romæ apud Sanctum Marcum XXIV. Iunij MDXLII. Anno VIII.*

Paulus III lib. bren. anno 1. pag. 381.

Pauli Epiſcop. Polonia admonet vt hæreticis naſcentibus opprimi

50 In ancipiti eo rerum diſcrimine, quod à nouarum rerũ cupidis imminebat, viſum eſt Archiepiſcopo Gneſnenſi Polonię Primati congregandam eſſe Synodum in qua de placãda Diuina ira, ob quam tot conſurgebant hoſtes aduerſus Clerum, deque elidenda impiorum audacia atque ini-

improbitate, Collegijſque pro erudienda pietate, & doctrina orthodoxa iuuentute ageretur.

Articuli, de quibus in proxima Synodo deliberandum, & conſultandum erit.

Tom. 13. de Conc. m.s. Arch. Vat. ſig. 3200. p. 347.

I. Quandoquidem inualeſcunt mala, quæ Eccleſiam in præſentia noſtra perturbant, & ordinem Eccleſiaſticum ſubruunt, neque vllum remedium quod tentatum ſit profecerit, dubitare nemo poteſt quin digitus Dei ſit hic, cuius furor, & indignatio effuſa ſuper nos. Quamobrem quærendæ erunt cauſæ tantæ indignationis, & inueniendus modus earum tollendarum, ac placandi Dei, ſi fortè conuerſus reſpiciat nos, & iram ſuam auertat à nobis. II. Quid cum pertinacibus, & obſtinatis blaſphemis Eccleſias occupantibus, Sacroſancta prophanantibus, Synagogas nouas extruentibus, in tanta effrænata audacia, & licentia, vbi nullum in Legibus, & Magiſtratibus præſidium eſt, faciendum ſit. III. Quærendæ erunt viæ, quibus ij, qui diſceſſerunt ab vnitate Eccleſiæ, & in tot ſectas ſciſſi ſunt, ſanari, & ad vnitatem Eccleſiæ reduci poſſint. IV. Inquirendum erit, ſi aliquis abuſus, ſuperſtitiones cum doctrina, & pietate Catholica pugnantes inuectæ ſint, & quomodo ſine offendiculo, & ſcandalo tollendæ erunt. V. Conſultandum erit, qua ratione reformatio Cleri aggredienda eſt, & quatenus extendenda, ne infirmioribus occaſio detur ad Hæreticos transfugiendi.

Syn. in Polonia Archiepiſ. Gneſnenſis.

Cùm tanta ſit inopia Sacerdotum, & Clericorum, vt multæ Eccleſiæ deſertæ ſint, non ſine magno animarum periculo; Sacerdotia quoque minora, redditibus euerſis, extincta, quærenda via erit, qua Seminarium aliquod inſtitui poſſit, & diſpiciendum, anne expediat Collegia Societatis Ieſu in celebribus locis, vtpotè Cracouiæ, Poznaniæ, Mazouiæ, Leopoli, & Vilnæ, aut ſaltem in aliquibus horum inſtituere, ex quorum integritate, doctrina, & miro inſtituendæ iuuentutis compendio ingentem profectum ad pietatem Viennæ vidimus, & vnde ſumptus, & ad docendos, & ad alendos petendus ſit. *Et paulò poſt.*

In Conuentu, qui proximè præterijt, tantus impetus, tantaque impulſio ab Hæreticis, qui per ſpeciem tuendæ libertatis publicæ, inter multos Equeſtris Ordinis facilè primum locum obtinent, eoſque cæteri etiam Catholici ſequuntur, facta in nos fuit, quod cùm ſuſtinere nequaquam poſſemus, coacti fuimus ex ſententia, qui aderant, omnium Eccleſiarum Cathedralium Prælatorum promittere Synodum ſub ipſius proximi Conuentus tempus nos eſſe habituros, atque ibi de omnibus illis controuerſijs, quæ nobis cum Ordine Equeſtri interueniunt, amicè, & fraternè acturos, & quamquam in eo illi non acquieuerint, atque rebus infectis diſceſſerint, Maieſtatem tamen Sacram Regiam ex ea noſtra promiſſione literis publicis teſtatam eſſe accepimus. Quamobrem conſultandum erit, quid facere nos oporteat.

De eo etiam agendum erit, qua ratione, & quatenus diſciplinæ Eccleſiaſticæ extendere iura, & libertates Eccleſiarum retinere poſſimus, & debeamus, Clerumque plùs nimio oppreſſum ſubleuare valeamus. Illud quoque in deliberationem veniet, quandoquidem à Summo Pontifice requiſiti ſumus, vt Concilio generali, quod prope diem indicturus eſt, interſimus, exiſtimamus ad id requiſitos, eſſe ibidem, & alios Reuerendiſſimos Dominos Epiſcopos noſtros, num liceat, expediatque nos his in periculoſis temporibus ab Eccleſijs noſtris abeſſe. Deinde, qui mittendi ſint Prouinciæ totius nomine, qui & interſint Concilio, & approbent Sanctitati eius, & Concilio cauſam abſentium, &c.

Lud. Guicciard. in comment.

51 In Scotia res turbari cœptæ ſunt, quæ poſteà penitùs labefactatæ conciderunt; extremo enim anni menſe Decembri Scoti cùm exercitum eduxiſſent aduersùs Henricum Angliæ tyrannum, incuria ſua, magis quàm hoſtium virtute, fuſi, fugatique ſunt, ex qua clade Iacobus eius nominis V. maximo mœrore confectus lethalem morbum contraxit, ac die decimo tertio Decembris obijt maximo rei Catholicæ damno, cùm Religionem Catholicam maximo pietatis ardore defendendam ſuſcepiſſet. Reliquit heredem Mariam filiam vnicam in ętate imbelli ex Maria Lotharinga ſuſceptam. Cùm verò in Scotiam perueniſſent hoc anno S. Ignatij ſocij, qui Internuntij in Hiberniam decreti fuerant à Pontifice, atque in eo Regno pietatem latiùs propagare percuperent, Paulus iiſdem prerogatiuis, quas in Hibernia contulerat, eos affecit.

52 In Gallia hæreſis Caluiniana clàm ſerpebat, cùm plures nouarum opinionum audiendarum curioſa prurigine incitari, peſtiferos Hæreticorum libros, ac nouas Caluini Hæreſiarchæ Inſtitutiones lectitarent, ac mellitæ eloquentiæ lenocinio illecti, impia ſimul venena, quibus conſperſæ erant, haurirent, de quibus factus certior Pontifex, Senonenſem Archiepiſcopum admonuit, vt implorato Regio auxilio, in eos, qui huiuſmodi venenatos libros tenerent, aut venderent vel emerent, acriter animaduerteret.

Venerabili fratri Franciſco Archiepiſcopo Senonenſi.

Paul. III. lib. breu. anno 8. pag. 555.

Venerabilis frater. Cùm cæteras virtutes tuas ſępè, ac meritò laudauimus, tùm præcipuè, illam, quod tu tamquam bonus Paſtor, & diligens, clamorem audiens vlulantium luporum, ita tuam Diœceſim, tuaſque caulas hactenus cuſtodiuiſti, vt ijdem lupi rabiem Lutheranæ hæreſis inferentes, illas intrare, Oueſque tibi commiſſas lacerare nequiuerint, de quo plurimùm gaudemus, vt debemus, tam Dei Omnipotentis, ac noſtra, quàm tua etiam cauſa, nihil ambigentes, quin eandem diligentiam, atque curam ſis adhibiturus, & nunc, & in poſterum; ſicut tuæ probitati, conſuetudini, atque officio conuenit, nos enim tibi, vt omnia, quæ ad hoc pertinuerint, facere, & pręſertim ne libri ipſius hæreſis à quibuſuis Laicis, aut Clericis tuæ Diœceſis emantur, teneantur, aut legantur, ſub pœnis tàm Eccleſiaſticis, quàm pecuniarijs prohibere, & contra prohibitionem tuam facientes, etiam ſi ipſi Clerici à tua iuriſdictione ordinaria per Apoſtolicam Sedem exempti quomodolibet fuerint, per eaſdem pœnas, ac etiam interdicti appoſitionem, & ſi opus fuerit, auxilij brachij ſęcularis inuocationė debitè coërcere poſſis, & valeas, Apoſtolica tibi auctoritate tenore præſentium concedimus, non obſtantibus ipſis exemptionibus, ac literis Apoſtolicis ſuper illis expeditis, cæteriſque contrarijs quibuſcumque, ſeù ſi aliquibus &c. mentionem. *Datum Romæ XXII. Decembris MDXLII. Anno IX.*

In Gallia Hæreſis ſerpit Caluiniana.

Eſpencæus in lib. de adorat. Euchar.

53 Hoc anno Ioannes Caluinus, qui hactenus Lutheranorum more realem Chriſti præſentiam in Euchariſtia ſcriptis profeſſus erat, impietate auctior, eam è ſuis Inſtitutionibus expunxit, ve obſeruat Claudius Eſpencæus Doctor Sorbonicus. Moliebatur Caluinus nouam Religionem conflare, atque adeò diem Veneris pro die Dominico celebrandum indixit, vt illius ſecta cum

Digitized by Google

Iacobus Laingaeus in vita Caluini.

Nouam Religionẽ Caluinus condere ſtudet.

Mahumetica conſociaretur; ſed illi à Sectarijs
paritum non fuit. Eniſus pariter eſt cum Ioanne
Vireto, & alijs auctoritatem ferendi anathema-
tis ſibi arrogare, ſed Magiſtratus Hæretici ſe illi
ſubijcere in ea re detrectarunt.

Cęterùm, infęliciſſima illius ſecta latiſſimè
propagari cœpit, cuius ſequaces fuiſſe deteriores
,, Paganis probat Guillelmus Roſſæus. [Vaſtum
,, *(inquit)* blaſphemiarum pelagus eſt, & quo lon-
,, giùs in eo quis fuerit prouectus, eò maiorem
,, atheiſmi altitudinem, & abyſſum deprehendet.
,, (*Et infrà*) Euangelici, quibus perſuaſiſſimum
,, eſſe debebat, primitiuam Eccleſiam, quaſi Chri-
,, ſto, & Apoſtolis proximam, ſanctiſſima veriſſi-
,, maq; fide præditam fuiſſe, Luciferiana ſuperbia
,, eam aſpernatur, & ſinguli Hæretici, Caluinus
,, cum ſuis potiſſimùm, in quibus primitiua Ec-
,, cleſia ab eorum placitis diſcedit, in ijs primiti-
,, uam Eccleſiam totam ignorantiæ, & ſtupidita-
,, tis damnare non verentur. Si quis eos premat
,, auctoritate non vnius, ſed omnium ſimpliciter
,, Eccleſiæ primitiuæ Patrum, vt probet Purga-
,, torium, & preces pro Defunctis. Scimus *(in-*
,, *quiunt)* fuiſſe vetuſtiſſimam Eccleſię conſuetu-
,, dinem, eamque Patres Apoſtolis tradentibus
,, aſcribere, ſed quęrimus, Num in eo rectè fece-
,, runt? Aerium contra ſentientem, hæreticũ iudi-
,, carunt, ſed immeritò.] Si dicas, ijdem appro-
barunt Sacrificium, & Prophetarum oraculis tan-
quam Chriſtianę fidei articulum aſtruxerunt. Ita
,, quidem eſt (*aiunt*) ſed tamen [in ea magis
,, ignoſcendum eſt eorum incitiæ, & ſepelien-
,, dum dedecus] quàm prædicanda auctoritas,
aut ei confidendum.

Guill. Roſſæus pag. 215.

Si ad pœnitentiam pro peccatis agendam, &
dignos ſatisfactionis fructus edendos eiuſdem Ec-
cleſiæ exemplo, & doctrina, aliquem voluptarium
ex hoc grege diſcipulum adhortaris, reſpondet (vt
à Magiſtro ſuo inſtituitur) [Parum me mouent
,, quæ in Veterum ſcriptis de ſatisfactione paſ-
,, ſim occurrunt. Video quidem eorum nonnul-
,, los (dicam ſimpliciter) omnes ferè, quorum
,, libri extant, hac in parte lapſos eſſe, aut nimiùm
,, aſperè, & durè loquutos. Neque verò excu-
,, ſari vllo pacto poteſt immodica Veterum auſte-
,, ritas.] Si Quadrageſimę ſaltẽ paucis ſeptima-
nis acriore ieiunio corporis laſciuiam reprimen-
dam eſſe, ſi Sacerdotibus à coniugio abſtinendum,
quo pleniùs Dei cultui precibuſque incumbant,
diſputas, tota primitiua Eccleſia vtrique horum
,, ſuffragante. [Fatemur (*inquiunt*) tunc in-
,, ualuiſſe ſuperſtitioſam Quadrageſimæ obſer-
,, uationem, qua & vulgus eximium aliquod ſe
,, præſtare Deo exiſtimabat, & Paſtores eam
,, commendabant pro ſancta Dei imitatione, ſed
,, mera fuit cacozelia, & ſuperſtitionis plena.]
illud verò alterum [de coniugio Sacerdotibus
,, interdicto, factum eſt mera tyrannide, & ſana-
,, tici homines erant] illi Concilij Nicæni Pa-
tres, qui cœlibatum Sacerdotibus imponere vo-
lebant.

Caluinus Inſt. lib. 3. cap. 4. §. 38. lib. 4. cap. 22. §. 8.

ibid. lib. 4. cap. 12. §. 20.

ibid. §. 23.

☞

Guil. Roſſ. pag. 212.

54 Addit idem author de Caluiniſtarum er-
roribus. Vt plurimi animam mortalem eſſe ſum-
ma contentione vrgent, & ea fide innumeros
Euangelicorum greges inficiunt, vnà tamen ad
tempus breue addunt eandem animam cum cor-
pore olim reſuſcitandam, vt extremo iudicio ſi-
ſtatur: Ita plurimi rurſus totam eam Catholico-
rum de Reſurrectione fidem ridiculam, & Papi-
ſticam eſſe concionantur, nec quidquam tale vn-
quam expectandum, figuriſque, & metaphoris ſo-
lito Proteſtantium more ludentes, illas ipſas ſuo-
rum cateruas ad explodendam penitùs reſurre-
ctionis fidem promouent, id quod ingenuè fate-
,, tur Petrus Martyr. [Hodie (inquit) emerſe-
,, runt Libertini, qui corporis Reſurrectionem
,, derident, & Scripturas conantur eludere;
,, quaſi loquantur de reſurrectione animorum,
,, qui cùm mortui eſſent peccato per Chriſtum,
,, & fidem in eum, vitæ reſtituuntur. Neque dici
,, poteſt quàm facilè inhæreant hi ſermones in
,, auribus infirmiorum fratrum, & tamen re-
,, ſurrectionis articulo ſublato cuncta noſtræ fi-
,, dei myſteria funditùs euertuntur.]

Pet. Martyr in 1. Cor. cap. 15.

55 Nec diſſimile eſt Caluini de ſui Euangelij
,, ſectatoribus iudicium. [Vix enim *(inquit)* eo-
,, rum decimus quiſque eſt, qui fidei puritatem
,, ad extremum vſque retinet: omnes ferè ad
,, corruptelas degenerant, & à Magiſtris licentiæ
,, deluſi prophaneſcunt (hoc eſt euadunt Athei)
,, & quamuis præclarum Euangelij zelum ſimu-
,, lant, ſi tamen intus excutias, reperies plenos
,, perfidia, fraudibus, & dolis.]

Guil. Roſſ. pag. 19. Caluin. in 2. epiſt. Petr. c. 2. num. 2.

Diſtinguit Caluinus hoc genus Euangelicorum
in duas ſectas, ſed adeò latè patentes, vt ſub ea-
rum altera longè maxima Proteſtantium pars
comprehendatur. Sic enim ille: [Hominis ani-
,, mam alij à morte ad Iudicij vſque diem, quo à
,, ſomno ſuo expergefiat, ſine memoria, ſine in-
,, telligentia, ſine ſenſu dormire putant. Alij
,, nihil minus, quàm ſubſtantiam eſſe volunt, ſed
,, vim duntaxat vitę, quę ex ſpiritu arterię, aut
,, pulmonum agitatione ducitur, & ideò cum
,, corpore interire, & euaneſcere fingunt, donec
,, totus homo ſuſcitetur.] Vtroſque autem ad
opinionem, quàm latiſſimè diſſeminandam ſum-
mo ſtudio elaboraſſe, eam ob cauſam, vt cum
Luthero Pontificiam de Purgatorio, & Sanctorum
inuocatione doctrinam à fundamentis conuelle-
rent, idem Caluinus in eodem loco teſtatur, qui
etiam rectè monet, hos, etiam ſi verborum forma
multum diſcrepare, tamen & priores, qui ani-
mam viuere verbo quidem largiuntur, omni autem
ſenſu, & intelligentia priuant, re non minus,
quàm poſteriores eandem interficere, & extin-
guere, cùm ſenſum, & intelligentiam eripiunt,
in qua poſita eſt animæ vis tota & energia. Hoc
enim ſi ſuſtuleris, anima non magis eo nomine
vocanda eſt, quàm corpus organicum illud quod
mortuum eſt, & in cineres diſſolutum.

Guil. Roſſ. pag. 221. Caluin. in Pſychopannychia pag. 2.

56 Serpere etiam in ipſa Italia animaduerſa
eſt hæreſis, adeò vt non Laici modò, ſed etiam
Religioſi impietate Lutherana pollueerentur, &
quod maximum pijs omnibus ſtuporem, & offen-
diculum attulit, Ochinus Magiſter ſupremus Ca-
puccinorum Ordinis pietatis laude florentiſſimi
ad Zuinglianos turpiſſimè transfugit hoc anno,
vt narrat Petrus Paulus Gualterius [In princi-
,, pio (inquit) Septembris frater Bernardinus
,, de Senis Generalis Congregationis Capucci-
,, norum, qui diù ſanctiſſimæ vitæ habitus fuit,
,, diſceſſit ex Italia, & profectus eſt Geneuam
,, ad Lutheranos, cauſam ambitionem fuiſſe
puto] prenſaſſe illum Cardinalatum ferunt, ſpe-
que ſua deturbatum ad famam ex impietate con-
ſectandam ſe proſtraſſe.

Petrus Paulus Gualterius Diario.

Ochinus Capuccinorum Generalis ab Eccleſia deficit.

Hic itaque dum in Draconem verſus ſub Agni
veſte hæreſim Venetis ac Neapolitanis, Eccleſia-
ſtica abuſus eloquentia, inſtillaret, Caietanus
Thyenæus Theatinorum Ordinis Inſtitutor, qui
nomine Sanctorum faſtos ornauit, pro Chriſto
munere exploratoris functus, de perfidi hypocri-
tæ

Io. Baptiſta Caſtald. in vita B. Caietan. cap. 6.

Digitized by Google

ræ improbitate Cardinalem Theatinum, qui Sacro Inquiſitionis officio præerat, admonuit, à quo in ius vocatus, mox impius Hæreſiarcha (nè credere enim alijs Hæreticorum ſigniferis videretur) noua hæreſeon monſtra conflauit, proiecta larua, in Hæreticorum oras perfugit, ac Italiam importuno impietatis monſtro liberauit. Audita fuga Ochini, & defectione, Caraffa Cardinalis, qui in Pontificatu Pauli IV. nomen accepit, parænecticam ad eum ſcripſit Epiſtolam. Cuius partem hic repetere operæ pretium duximus.

,, [Quid tibi in mentem venit Bernardine? Quis
,, te Domini malus velut reprobum olim Iſraeli-
,, ticum Regem arripuit Spiritus? Pater mi, Pa-
,, ter mi, currus Iſraël & auriga eius, quem pau-
,, lò antè, quaſi in ſpiritu, & virtute Eliæ aſcen-
,, dentem mirabamur in Cœlum, quid modò
,, cum curribus & equis Pharaonis deſcenden-
,, tem dolemus in infernum? Quomodo cecidi-
,, ſti Lucifer, qui mane oriebaris? Quid orba-
,, tum lugemus, & ſterilem, quem innumera-
,, bilium videbamus Patrem lætantem filiorum?
,, O delire ſenex! quis te faſcinauit, vt alterum
,, tibi confingeres Chriſtum, quem à Catholica
,, Eccleſia non didiciſti? Vt te ad aliud con-
,, uerteres Euangelium, quod ab vberibus Ma-
,, tris tuæ non ſuxiſti? Ah quam magnus eras
,, in oculis omnium, ſi in oculis tuis paruus eſ-
,, ſe voluiſſes? Conſartus ille ſaccus tuus ru-
,, dis rubentes pileos, & Pontificum mithras ſu-
,, perabat. Scribis enim in illis tuis præclaris,
,, quæ vulgò circumferuntur apologeticis lite-
,, ris, hactenus te Chriſtiano populo velatum
,, Chriſtum prædicaſſe: deinceps verò verum
,, illum, ac libertum producturum te commi-
,, naris. Quid eſt quod loqueris Pater? An non
,, vides, tuis te teneri laqueis, tuis pedicis ir-
,, retiri? An puras te impunè iamdudum Chri-
,, ſtiano populo illudere potuiſſe, qui Anti-
,, chriſtum pro Chriſto prædicaueris, qui Pha-
,, riſaicum fermentum pro ſacra doctrina, qui
,, pharmacum pro vero lacte propinaueris? Sic-
,, cine ſimplicem gregem infeciſti? Siccine in-
,, nocentes oues carnifex ſermonum tuorum
,, lenocinio ad lanienam attraxiſti? Et quam fi-
,, dem tibi poſthac adhibendam ſperare poſſis,
,, qui impijſſimis mendacijs auditores tuos ſedu-
,, xeris? Qui tandiù diuinum verbum adultera-
,, ueris? Vides ad quod ſaxum impingis? At-
,, tende quàm malè tibi non conſtas, quàm pe-
,, riculosè te ipſum mutas? Si veritatem tibi eſ-
,, ſe conſtabat apud Lutherum, ſi Petrum, &
,, Paulum, eorumque Eccleſiæ ſucceſſores non
,, rectè videbas ambulare in ſinceritate Euange-
,, lij, ſi quæ in populis prædicabas, non ſecun-
,, dùm Catholicam fidem eſſe ſciebas, cur tan-
,, diù ſiluiſti? Cur Dei veritatem in iuſtitia de-
,, tinuiſti. (*Et infrà*) Vbi tu ipſe, qui prædicabas
,, non furandum, furaris, qui non mœchandum
,, mœcharis? qui abominabaris Idolum, ſacrile-
,, gium facis? vbi tu ipſe Magiſter, totum id
,, operis deſtituis, quod antè docebas? quis da-
,, bit capiti meo aquam, & oculis fontem la-
,, crymarum, vt nocte fleam, vt luce plorem
,, baculum Eccleſiæ confractum, Magiſtrum
,, obcœcatum, Paſtorem in Lupum conuerſum,
,, ſapientem Patrem in reprobum ſenſum com-
,, mutatum, Chriſti præconem Diabolum effe-
,, ctum? Quis magnum ſuſcitet Samuelem? Quis
,, proferat Euangelicum Patrem, qui à mere-
,, tricibus reuertentem prodigum filium recipi-
,, at? Si fortè ſurgas, ſi fortè ad eum redeas, &
,, dicas: *Pater peccaui in Cœlum, & coram te.*
,, An non tibi melius exiſtimas reuerti ad Patrē
,, tuum, ad domum genitricis tuæ, vbi abundas
,, panibus, quàm in longinqua adeò regione
,, paſcens porcos, mori? Quid tibi in barbaris
,, gentibus? quid tibi cum alienigena nutrice?
,, quid tibi cum nouerca? Agnoſce vbera, quę
,, te lactauerunt, agnoſce vocem vocantis, vo-
,, cem explorantis, vocem in Rhama, vocem
,, ab excelſo clamantis, *Reuertere dilecte mi, &*
,, *aſſimilare capreæ, hinnuloque ceruorum ſuper*
,, *montes Bethel.* Vocat te Romanus Pontifex,
,, vocat te Chriſti Vicarius, vocat te Caput Ec-
,, cleſiæ, nihil adhuc comminatur, vim nullam
,, intentat. Tu ad vocantis vocem nuditatis tuę
,, conſcius te abſcondis? &c.

Hæc eleganter fortiterque Cardinalis Theatinus, at obfirmatum Lutherano adamante Ochini pectus peruadere minimè potuit.

57 At dum impius Ochinus deficit à fide Catholica, Armeni eam magnificè ſuut profeſſi; vt Acta Cardinalitij Senatus teſtantur, in quo Cardinalis Burgenſis relator legit exemplar quarumdam literarum Fratrum, & Laicorum S. Mariæ omnium Sanctorum Ciuitatis Nozouaenſis in Armenia, quarum tenor talis eſt.

In Nomine Vnigeniti Filij Dei, qui ſua gratia & miſeratione de Virgine naſci dignatus eſt. Anno Domini MDXLII. in die B. Andreę Apoſtoli congregati, Pater Beatiſſime, nos, qui ſumus oues Veſtræ, & Prouinciæ in ſpiritualibus ſubiectę Veſtræ Sanctitati, Vos autem Caput noſtrum eſtis, & in ſæculo omnibus ſuperior, & nos ſub Veſtræ Sanctitatis obedientia. Vos verò Cœleſtem poteſtatem habetis, & gratiam à Deo ad regendum Mundum, & Angelos Cœleſtes in Societate Veſtra, & eſtis Principes totius Eccleſiæ, & Caput capitum, & Principes Pręlatorum totius Mundi, & eſtis Vicarius Chriſti in omni loco, vbi fidem eius duodecim Apoſtoli prædicauerunt, & Vos veram, & rectam retinetis fidem, ad cuius Sedem omnes fideles, & Catholici Chriſtiani concurrunt, & eſtis omnium lætitia, & exultatio; qui quemadmodum de vino dicitur, corda hominum lętificatis, & eſtis verus Succeſſor S. Petri, qui mundum vniuerſum manu continetis, & quodcumque ligatis, & ſoluitis in terra, ligatum ſimiliter & ſolutum erit in Cœlis, & eſtis fundamentum totius Eccleſiæ Dei. O Pater Sancte, quem mundus in partibus noſtris non cognoſcit, nos frater Andreas Vicarius Caſalis, ſeu Villæ, quę dicitur Coranch, & Subprouincialis totius Prouinciæ Armenorum Catholicorum, frater Azarias Prior Villæ Sabonis, frater Ioannes Prior Abarrenor, frater Ioannes Prior Caſcaſini, frater Ioannes Prior Abbarecundis, frater Zacharias Prior Salitach, frater Thomas Prior Carna, frater Petrus Prior de Ganza, omnes iſti Chriſtiani Catholici & fratres ordinis Prædicatorum S. Dominici, ſubiecti, & filij obedientiſſimi Sanctitatis Veſtræ, parati ad omnia exequenda. Et Petrus de Gianck, Petrus Ioannes de Sabonis, Mirans Abbatener, Saphar de Caſcaſini, Acciech Abbareuendi, Putach de Carua, Agabech Salitach, Siluan de Gan Laici omnes, & capita, ſeu Priores Villarum ſupraſcriptarum omnes filij.

O Pater ſancte mortuus eſt Epiſcopus noſter, & alium Paſtorem, & caput loco eius cupimus ſubſtitui nobis. Conferentes autem inter nos, inuenimus Virum idoneum, fratrem videlicet Benedi-

Digitized by Google

nedictum fillum Boerzati de Naſcloban Ordinis S. Dominici, quem adire fecimus Regionem, & Vrbem veſtram, quem elegimus in Epiſcopum noſtrum poſt biennium à morte prænominati, & prædicti Nazouenſis Epiſcopi noſtri, die videlicet & anno ſupradictis? O Pater Sanctę Papa Paule, conſeruet Vos Deus Omnipotens, & S. Petrus, & S. Paulus, & omnes Sancti Cœleſtis Curiæ, & ita commendatum habeat Veſtra Sanctitas electũ noſtrum, qui eſt bonus, & Catholicus Chriſtianus, qui neque Latinam loqui linguam, neque Italicam nouit, vnde compatiatur eadem Sanctitas Veſtra. O Pater Sancte quidquid boni facietis huic fratri Benedicto electo noſtro, retribuent Sanctitati Veſtræ Sancti Dei Apoſtoli Petrus, & Paulus.

Nos Infidelibus ſubiecti ſumus, à quibus ipſe iam electus captus, & catenatus eſt, & in vinculis, & catena per nouem menſes habitus, vnde vt ipſum redimeremus, paramenta Eccleſiæ, & Calices, & Cruces vendere coacti ſumus: & ita eum trecentis aureis redemimus, & venit in ſanctam Ciuitatem veſtram. Nunc autem Sanctitas Veſtra tantum boni ipſi contribuat, quantum illi Deus in mentem dederit, & ille, qui ſcripſit oſculatur pedes Sanctitatis Veſtræ frater Ioannes Abbareuendis ſupranominatus filius Coſigian.

,, [Quibus perlectis Sanctitas Sua confirmauit
,, dictam electionem de dicta Eccleſia Nazouenſi
,, vacante per obitum Gregorij ſilij Azaztor,
,, ideſt Deodati, & prouidit de perſona dicti
,, Benedicti.

M. S. Car. Spad. tom. 133. pag. 414.

58 Auctus eſt hoc anno Cardinalium Senatus à Paulo III., vt referunt Acta Conſiſtorialia.

,, [II. Iunij MDXLII. aſſumpſit in S. R. E. Preſ-
,, byteros Cardinales RR. DD. Io: Epiſcopum
,, Mutinenſem, Marcellum Creſcentium Epiſco-
,, pum Marſicanum, Ioannem Vincentium de
,, Aquauiua Epiſcopum Melphitanum, & Pom-
,, peium Cecium Epiſcopum Nepeſinum, Ro-
,, bertum Puccium Epiſcopum Piſtorienſem,
,, necnon Religioſos viros Thomam Badiam
,, Magiſtrum Sacri Palatij, & Gregorium Cor-
,, teſium Ordinis S. Benedicti. XXI. contulit
,, Titulos, Reuerendiſſimo Domino Cardinali
,, Creſcentio Tit. SS. Ioannis, & Pauli, Reue-
,, rendiſſimo Domino de Aquauiua Tit. S. Mar-
,, tini in Montibus, Reuerendiſſimo D. Cecio
,, Tit. S. Cyriaci in Thermis, Reuerendiſſimo
,, D. Puccio Tit. SS. Nerei & Achillei, Reue-
,, rendiſſimo Domino Sac. Palatij Tit. S. Silue-
,, ſtri.]

IESV CHRISTI

Anno 1543.

PAVLI III. Anno 10. | CAROLI V. ROMAN. IMP. Anno 25.

Angel. Maſſarel. in Diario Con. Trid. m. s. Arch. Vat. ſig. 3218. p. 65.

Concilij Tridentini prima congregatio.

1 ANno à partu Virginis quingenteſimo tertio ſupra milleſimum quadrageſimo, indictione prima, afflicta maximè eſt res Chriſtiana, Cæſare, & Gallo in mutuum exitium bella gerentibus, Hæreticis in Catholicos omni dolo, & vi graſſantibus, Solymanno in Hungaria Chriſtianas Vrbes expugnante, quibus malis, & alijs grauioribus impendentibus vt occurreret Pontifex, omni ſtudio, & contentione Concilium Oecumenicum, iam ante Tridenti indictum, celebrare annisus eſt; quæ vt ſint geſta, ex ipſis Concilij actis nitidè afferemus.

,, [Die VIII. menſis Ianuarij MDXLIII. appli-
,, cuerunt Tridentum tres Oratores Caroli V.
,, Imperatoris, videlicet Illuſtres, & Reuerendi
,, Domini Nicolaus Perenottus Dominus à Grã-
,, uela, Antonius Perenottus Epiſcopus Atre-
,, batenſis, & Didacus à Mendoza.]

Venere illi in Legatorum Apoſtolicæ Sedis conſpectum; habitaque oratione de Concilij celebrandi neceſſitate pro hæreſi comprimenda, & morum puritate reſtituenda, attulere cauſas, ob quas Carolus V. difficillimo à Gallo Rege appetitus bello accedere non poſſet, vtque ipſi ob paratas ſibi à Gallis inſidias tardiùs acceſſiſſent; flagrante verò atrociſſimo bello, in quo Gallus Turcas auxiliares cxciret, Præſules Hiſpani, vel alios Cæſaris clientes ad Concilium ſcilicet ſe conferre non poſſe, excuſarunt. De quibus confecta hæc publica documenta extant.

,, [In Nomine Domini Amen. Anno à Nati-
,, uitate Domini Noſtri Ieſu Chriſti MDXLIII.
,, Indictione I. die IX. Ianuàrij Pontificatus
,, Sanctiſſimi in Chriſto Patris, & Domini No-
,, ſtri D. Pauli Diuina Prouidentia Papæ III. an-
,, no IX. exiſtentibus Reuerendiſſimis in Chri-
,, ſto Patribus, & Dominis Petro Paulo S. Bal-
,, binæ, Ioanne S. Vitalis Presbyteris, & Regi-
,, naldo S. Mariæ in Coſmedin Diacono S. R. E.
,, Cardinalibus, ac Sanctæ Apoſtolicæ Sedis,
,, & prædicti Sanctiſſimi Domini Noſtri Papæ
,, ad Oecumenicum Concilium per Suam Sancti-
,, tatem in hac Ciuitate Tridentina ad ſedandas
,, hæreſes anno ſuperiori indictum de latere Le-
,, gatis, in ædibus ſiue hoſpitio prædicti Reue-
,, rendiſſimi S. Balbinæ in aula ædium, in qua
,, aderant nonnulli Proceres, & Nobiles, compa-
,, ruerunt ibidem Illuſtres, & Reuerendiſſimi
,, Cæſarei Oratores, videlicet Illuſtris Dominus
,, Nicolaus Perenottus, Epiſcopus Atrebatenſis,
,, & Illuſtris Dominus Didacus à Mendoza ad
,, Concilium huiuſmodi per Sereniſſimum, &
,, Inuictiſſimum Principem Carolum V. Roma-
,, norum Imperatorem ſemper Auguſtum, &c.
,, ſpecialiter deputati, dirigentes ſua verba ad
,, prædictos Cardinales, locuti ſunt per vocem,
,, & organum dicti Reuerẽdiſſimi Domini Atre-
,, batenſis in hæc verba.

2 Prolixa oratione, multiſque verbis nobis opus eſſet, Reuerendiſſimi, Ampliſſimique Patres, ſi de origine, inſtitutione, forma, atque auctoritate Conciliorum, ſingulorumque ordinum ad illa officia, & quàm exactè ab omnibus verè Catholicis obſeruanda ſint, dicere inſtitueremus, quod videretur cauſę ratio expoſcere, niſi apud vos ageremus, quibus iſta, multa lectione, longoque rerum vſu ſunt quàm notiſſima. Hoc autem dicemus, ſi vnquam, nunc certè maximè Concilij celebrationem neceſſariam eſſe; neque hæc res explicationis enarratione opus habet, aut perſpicuis argumentis celebranda eſt, cùm nemo ſit, proh dolor! qui apertè nimis id non intelligat (ſi modo prudenter expendere velit) quàm infirma ſit Reſpublica Chriſtiana, quàm diſſidio Religionis labefactata, & ſuis perpetuis hoſtibus ſit expoſita, Turcis, ac Mauris, aſſiduis illam prælijs infeſtantibus, accedente ad extremum illud malum, & controuerſia in Religione, bello intra huius viſcera ab vno è potentiſſimis eius Principibus, renouato pluribus locis vno ferè tempore, & non alieno, in quo ad propulſandos

Oratio habita coram Legatis ab Epiſcopo Atrebatenſi.

fidei

Digitized by Google

fidei noſtræ hoſtes, terra marique exercitus parabantur. Neque multis verbis referendi onus nobis ſuminius, quàm ſolicita cura, continuoq; labore & ſtudio, ſummiſque officijs Cõcilij indictionem, & celebrationem Cęſarea Maieſtas petiuerit, cùm & Sanctiſſimo Domioo Noſtro, & Sacroſancto Collegio iſta cognita ſint, & à frequẽtibus ad hoc ſuſceptis profectionibus, Romã, & ad alia Italiæ loca, ad Suam Sanctitatem, & Clementem Prædeceſſorem, ex continua Miniſtrorum, & Oratorum, huius petitionis ampliſſimum teſtimonium ſumi poſſit. Quare ſermonem huc conuertemus, vt à nobis intelligatis, Suam Maieſtatem, quæ tam ſtudioſè Coucilium ſemper expetiuir, hactenus, nunc maximè illius celebrationem, primiſque votis, oprare, per quam diſcordia Religioois componatur, & ſit vtilis Reipublicæ Chriſtianæ, cùm intelligat nullo alio pharmaco ab hoc tam graui morbo poſſe illam conualeſcere, ſcit, & reformatione quoque opus eſſe, quam Sua Saoctitas freqnenter obtulit, & promiſit, & pro qua Cæſarea Maieſtas toties, & proprio, & Ordinum Sacroſancti Imperij nomine inſtitit, vt pro re neceſſaria, & ſine qua, neque præterito malo mederi, neque, ne in peiora iocidamus, vlla rarione vitare poſſimus: quod tibi Reuerendiſſime Cardinalis Morone experientia probatum exiſtimo. Vt autem de celebratione Concilij his præmiſſis agamus, cupimus memoriæ veſtræ ſuccurrere, ne repetitione ſit opus, ea, quæ Sua Maieſtas ſuperioribus Comitijs Imperialibus Ratisbonæ habitis Reuerendiſſimo quoodam Cardinali Contareno, tibi Reuerendiſſimo Morono, tunc Suæ Sanctitatis Nuntio, reſponderit, cùm vtique illi explicuiſſetis, ſtatuiſſe Suam Sanctitatem celebrandum œcumenicum Conciliũ indicere, neque ea vobis excidiſſe puto, quæ Sua Maieſtas reſpondit, die XXV. Auguſti ad Bullas Indictionis, & priuatas literas Suæ Sanctitatis, quibus illi Indictionem Concilij hic celebrandi ſignificauit. Ex ijs Sua Sanctiras intelligere poteſt, ſi coniungat cum operibus diligentem Concilij petitionem, qua ſit Sua Maieſtas voluntate, & quæ io genere dicta, ſcriptaue fuere, huc pertinere, vt reuera, & cum fructu celebretur. Ne autem Sua Maieſtas, eorum, quibus Imperiali, & Regio officio obligata eſt, quidquam prætermitteret, dato ampliſſimo mandato nobis tribus, & Illuſtri Marchioni de Anguillata, qui apud Suam Sanctitatem Suæ Maieſtatis Oratorem agit, ſinguliſque noſtrum iuſſit, vt eius nomine adeſſemus, illius abſentiam, quodque neminem hactenus miſerit excuſaremus: diligentem prætereà narraremus operam in his, quæ ad ipſius Concilij cum fructu celebrationem, pietatem, Eccleſiæ vnionem, fidei atque Religionis ſtabilimentum, & Reipublicæ Chriſtianæ commodum pertinere videbuntur. Non admodum laborabimus in excuſanda Sua Maieſtate, quod non interſit: exiſtimamus enim huic parti ſatisfactum per eas literas, quas ad Suam Sanctitatem ſcriptas duximus. Quis enim non intelligit, motum illi bellum tot locis vno tempore, & in quo nimis aliena, ne quid peiùs præter occaſionem hoc loco dicamus, ab omni iure Diuino, & humano, ſeruata eſt ratio, excuſare debere. Hæc autem omnibus Chriſtiani Orbis Ordioibus nota, Suę verò Sanctitati notiſſima putamus, quòd ſit tunc motum bellum cum indictum Concilium, ob idque cogooſcere poteſt legitimum impedimentum, dum illa, & reſiſtendo & conatus hoſtium reprimendo fuit occupata. Noſtis quoque Reuerendiſſimi, Ampliſſimique Patres, non deeſſe, quæ illum nunc è ſuis Regionibus non patiantur egredi, dum prouidè illi ſua munienda ſint, ne proximo anno ita inuadatur, vt ſuperiore, cùm id Sua Maieſtas ageret, vt terra, marique, ſe, ſuaſque copias cõmuni verò Chriſtianorum ioimico operam, cùm tam ſancta occupatio tutam illam ab omni inuaſione reddere deberet, præter Inducias, opera, & maximo cum labore Sanctiſſimi Domini Noſtri fœdere partas, quibus tanta auctoritate firmatis fidendum videbatur. Accedit quòd Ordines Sacroſancti Imperij inuaſuro, tum ſignificauerunt conſtituiſſe ſe (neceſſitate ad id cogente) coniunctis viribus cum ſua Maieſtate, & Sanctitatis Suæ auxilijs, aliorumque Ordinum Chriſtianæ Reipublicæ, qui rem tam ſanctam iuuare vellent, Turcas ex Hungaria pellere, petiueruntque, vt ſecundùm ea, quæ tam magnificè per ſuas literas obtulerat, auxiliares ex ſuis copias mitteret, nec ſaltem ne quid occupatis illis in noſtro Orbe moueret, quam petitionem ita contempſit, vt mox huic contraria molitus ſit. Cœterùm, ſi quis nobis obijciat, quòd ſeriùs venerimus, dicatque, debuiſſe nos, aut alios, Imperatore legitimè occupato, eius nomine priùs venire, iſtuc facilè debeiemus, eodem argumento, quo pro Suæ Maieſtatis excuſatione ſumus vſi, bello ſcilicet impeditos fuiſſe, nulla fide relicta literis, quibus ſine periculo tranſitus olim concedebatur. Cùmque terra tuta non fuerit, profectò minùs certè mare, non ſolùm enim ab ijs, quos bellum mouiſſe diximus, ſed à Turcis quoque, & alijs, qui à fide noſtra alieni ſunt, cauendum erat, cùm illi publicè minarentur, hos in perniciem Suæ Maieſtatis, & Regnorum eius eſſe venturos. Quid autem tentatum fuerit, & quid voluntate deſignatum fiducia expectationis huius aduentus oouerunt omnes, neque tutelæ, quam Sanctiſſimi indicti Concilij authoritas prębere debuerat, vlla ratione fidendum fuit, id enim res ipſa docuit, nam etſi intellexiſſent Galli à Cæſarea Maieſtate D. Granuela miſſum, vt huic Concilio nomine eius intereſſet, tamen vt illum interciperent viginti duas triremes, & aliquot naues Turcicas longas minores, ſiue Liburnicas inſtruxerunt, itaque transfretationem neceſſariò diſtulimus, vt coactis maioribus viribus ſine periculo nauigaremus. Hæc certè magis legitima excuſatio noſtræ moræ, quam cum vellemus, ſecundùm quam alijs iudicaudum permittimus, ſint ne ad Concilij vtilem celebrationem admodum animati, qui iſta perpetrant, ſi adiungatur alia, de quibus Sua Sanctitas frequenter fuit admonita, & ea vos non latere exiſtimamus. Expectabar etiam Sua Maieſtas, vt ingenuè id, quod res eſt profiteamur, explicationem nonnullorum à Sanctiſſimo D. N. de quibus ſcripſerat, quæ videbantur à Sua Maieſtate, prius expedienda eſſe, quàm quiſquam huc ab illo mitteretur; illis etſi reſponſum non eſt, tamen oe ſuis partibus argui poſſet, multum ſibi pollicens de opinione, quam de ſua Sanctitate concepit, ſperans illam officium ſuum impleturam, nos huc mittere voluit. Dabimus, & apertiùs teſtimonium Cæſareæ voluntatis pollicemur, illam, quod ſępè coram per literas, ſuoſque Miniſtros obtulit adſuturam, niſi pręter voluntatem ſuam impediatur. Si tamen huius Concilij celebratio ita inſtituatur, vt res tam ſancta Suę Maieſtatis præſentia debeat promoueri, tùm etiam Præſules miſſuram, eoſque, qui celebran-

Digitized by Google

brando Concilio è ſuis Regionibus intereſſe debent, modò illis tutò accedere liceat, quod profectò hactenus non licuit, fractis crudeliter in hac nouiſſima inuaſione Regnorum Suę Maieſtatis legibus contra eos, qui immunes à vi bellica eſſe debuerant; quamobrem Sua Maieſtas nobis commiſit, vt illos excuſaremus, & illorum nomine ſignificaremus, paratiſſimos ſemper futuros, vt ſuo officio ſatisfaciant. Vt autem abſoluamus, pauciſque, quę dicturi eramus, concludantur, venimus Reuerendiſſimi, Ampliſſimique Patres,maxima qua id fieri potuit, celeritate, habemus à Sua Maieſtate mandata ampliſſima,parati nunc ſecundùm ea,eius nomine Imperiali, & Regio Catholico, & nomine Regnorum eius, & Prouinciarum ei ſubditarum ad omnia, quæ ad celebrationem Concilij videbuntur pertinere, ne quidquam prætermittatur eorum, quæ Imperatoria, & Regia dignitas,totque Prouinciarum adminiſtratio, & moderatio illam obligat adiuuante Spiritu ſancto Paracleto, qui & afflictam Eccleſiam ſuam, Rempublicam Chriſtianam, conſolari, & neceſſario pharmaco recreari, & à malis,quibus circumſepta eſt,liberare ſua, immēſa bonitate, & ineffabili miſericordia, dignetur.

,, [Quibus dictis, & ſine facto loquendi, petie- ,, runt lectionem fieri mandati Cæſarei, vigore ,, cuius dicebant ſe comparere. Quod quidem ,, mandatum Ictum fuit, & illius tenor talis ,, eſt, videlicet.

Oratorum Imperatoris ad Conciliū mandatum.

,, 3 Carolus V. diuina fauente clementia ,, Romanorum Imperator Auguſtus, ac Germaniæ, Hiſpaniarum, vtriuſque Siciliæ, Hieruſalem, Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ &c. ,, Rex, Archidux Auſtriæ,Flandriæ,Tirolis &c.] Recognoſcimus, & notum facimus tenore præſentium vniuerſis. Cùm primis votis ſemper experierimus in publica adminiſtratione ita verſari, vt voluntatem, & ſtudium, nobis nunquam defuiſſe, omnes intelligerent, tractandis ijs rebus, quæ ad Reipublicæ Chriſtianæ, ſtudio partium,& diſſenſionum in Religione penè labefactatam inſtaurationem, & ſalutem pertinerent, & ad reducendum illam, & reuocandam ad Chriſtiauam, & firmam concordiam. Cuius rei ampliſſimum dant teſtimonium ſuſcepta iam toties magno cum ſumptu, ſummoque labore ad id itinera, & quotidianæ noſtræ actiones, quibus illum ſcopum conſtituimus. Exiſtimamus hoc tempore nobis diligentem nauandam operam, in quo Beatiſſimus in Chriſto Pater, & Dominus, D. Paulus Diuina Prouidentia Pontifex Maximus vniuerſale Concilium Tridenti kalend. Nouembris proximis celebrandum indixit; cui intereſſe cuperemus, & ipſi præſentes totoque conatu ea promouere, quæ ad publicam vtilitatem pertinere exiſtimaremus. Sed cùm præſens rerum ſtatus id non patiatur, decreuimus Oratores noſtros eò mittere, qui vices noſtras gererent. Hinc eſt quòd nos confiſi de probitate, pio zelo fidei, Religioniſque ſtudio, morum integritate & in tractandis rebus experientia,& fide,Illuſtriſſimi, & Venerabilium Nicolai Peronotti Domini à Granuela Cōſiliarij noſtri ſupremi, Rerum Status Vicegerentis, & Oratoris noſtri generalis ad Germaniam, & Italiam, Don Ioannis Fernandez Marip Marchionis Anguillaræ, Antonij Peronotti Epiſcopi Atrebatenſis, & D. Didaci de Mendoza Conſiliariorum noſtrorum, & deuotorum, & fidelium dilectorum, eoſdem coniunctim,& ſeparatim fecimus, creauimus, conſtituimus, & ordinauimus, atque ex nunc, tenore præſentium, ex certa animi noſtri ſcientia, & omnibus alijs melioribus modo, via, iure, & cauſa, quibus validiùs, & efficaciùs poſſumus, & debemus, ſolemniter facimus, conſtituimus, & ordinamus noſtros veros, certos, legitimos, & indubitatos Oratores, & Mandatarios; dantes eis, & cuilibet ipſorum in ſolidum, amplam facultatem, & poteſtatem, vt ipſi quatuor, tres, duo,aut vnus ipſorum, nomine noſtro, in dicto Concilio vniuerſali comparere,in omnibus ſeſſionibus noſtrum locum, vt Oratores, & Mandatarij noſtri habere, res, & negotia Religionis, & fidei, & alia quæcumque in prædicto Concilio tractanda, vnà cum alijs Statibus Reipublicæ Chriſtianæ; eorumue Legatis, Oratoribus, & Mandatarijs conſultare, agere, & tractare, illiſque omnibus, & per omnia adeſſe, conſilium, votum, decretū noſtro nomine dare, impartiri, & interponere, aliaque omnia tractare, procurare, agere, concludere, & exercere debeant, & poſſint, quæ ad Dei gloriam, fidei vnionem, & exaltationem, & Reipublicæ Chriſtianæ honorem,commodum, & augumentum pertinere, Concilio expedire viſa fuerint, & quæ nos ipſi agere, tractare, & procurare poſſemus, ſi præmiſſis omnibus, & ſingulis perſonaliter intereſſemus, etiamſi talia eſſent, quæ mandatum exigerent magis ſpeciale, quàm præſentibus eſt expreſſum; ponentes idcircò præfatos Oratores, & Mandatarios noſtros, quoad prædicta,in locum, & vicem perſonæ noſtræ,promittentes in verbo noſtro Cæſareo,nos habituros ratum, & gratum, quidquid per ipſos Oratores & Mandatarios noſtros, aut tres, duos, aut vnū ipſorum ad modum prænarratum, actum, procuratum, & geſtum fuerit, dolo, & fraude penitùs ſemotis, harum teſtimonio literarum manu noſtra ſubſcriptarum, & ſigilli noſtri appoſitione, munitarum. *Datum in Ciuitate noſtra Barchinona die XVIII. Octobris anno Domini MDXLII. Imperij Noſtri XXII. & Regnorum Noſtrorum XXVII.*

Carolus.

4 Perlecto eo mandato Dominus de Granuela,ſuo, & aliorum Oratorum nomine,flagitauit, vt tabulæ publicæ conficerentur, comparuiſſe ipſos coram Legatis, & excuſaſſe cur tardiùs veniſſent ipſi, ac Præſules, non poſſent accedere, ſeque ad publicam rem Chriſtianam tuendam, augendamque, & celebrandam Synodum paratiſſimos obtuliſſent, ni moto à Rege Chriſtianiſſimo bello diſtraherentur. X. Ianuarij MDXLIII. ſignificauit Nicolaus Granuelanus, proximo die ad Norimbergenſem Concilium profecturus Cardinali Morono, Religionis res in Germania in dies collabi, Ratisbonam recenter defeciſſe, in Lotharingia Metim, & alia circumiecta loca deſciuiſſe, de Belgio quoque formidari, ne à Catholica fide excideret, licet Regina Maria pro ea Prouinciæ in officio continenda omnem operam collocaret: cuncta in exitium prona videri; omnem tamen laborem pro Ratisbona, & Metis, ad officium reuocandis apud Romanorum Regem, & Bauariæ Principem, & Lotharingiæ Duces,pro Belgio apud Reginam Mariam contuliſſe; Imperatorem pietate Chriſtiana excellere, mentemque optimā gerere: ſe precipuè Concilij promouendi cauſa miſſum, ac ſi iuſſerint Legati, Tridenti moraturum, reditùrum verò ex conuentu Norimbergenſi(ſi literis redire à Legato fuerit iuſſus) Concilium omninò neceſſarium, atque à Cæſare arden-

Tom.10.de Concil.in Arch. Vat. ſig. n.3197 p.11.& 12 Ex Italia. Granuelanus de Concilio diſcedit.

ardentibus votis exambitum: ab eo Præſules Hiſpaniæ delegatum iri ad Concilium, ſi tuta fuerint itinera; Galliæ Regem captum detinere indignè Valentinum Archiepiſcopum, cum maxima Sedis Apoſtolicæ, & Chriſtianæ Religionis iniuria; Epiſcopis Gallis liberi commeatus ſyngrapham datum iri, modò non alia, quàm quæ ſpectant ad Concilium pertractent: Cardinalem Moronum optimè conſcium eſſe, quantis precibus Comitia Imperij vrſiſſent Cæſarem, vt Eccleſiaſtica diſciplina inſtauraretur, vtque ille de ea reſtituenda tùm Lucæ, tùm Romæ cum Pontifice egiſſet: mirari, nullum Romæ, nullum in Italia effectum operis conſequutum: ſi in Germania rem perficere non poſſet, non videri admodum alienum à ratione, vt non emendatis Romanæ Curiæ corruptelis, ſe Concilio opponeret, hæc dici ex ſummi cultus in Sedem Apoſtolicam, obſeruantiæque officio. Queſtus etiam eſt de Galliæ Rege, qui Turca concitato Regem Romanorum, Germaniamque in diſcrimen adduceret.

Reſponſum illi à Legato eſt, inſtaurandæ diſciplinæ Eccleſiaſticæ nauatam in Italia fuiſſe anno ſuperiore, tùm in Germania operam Pontificio nomine: Principes verò Lutheranos Eccleſiaſticis obſtitiſſe, nè Eccleſiaſtica Iuriſdictio exerceretur, ac Sacerdotes, nè emendarentur, ſubornaſſe, vt deficerent ad Lutheranos; atque ideò Pontificem reſtituendæ diſciplinæ prouinciam ad Concilium reieciſſe, vt ex Pontificio diplomate conſtat. Cui ſubiecit Granuellanus, eripiendam Concilio occaſionem nouandarum rerum, atque adeò maculas priùs eluendas.

5 Addunt Acta Cæſareos Oratores Tridento receſſiſſe, cùm ardente grauiſſimo bello dari operam Concilio celebrando non poſſe aſſererent. Non his deterriti ſunt Legati Pontificij à cœptis, ſed ad cogendum Concilium animos, vireſque obfirmarunt, tùm monuere Pontificem, decretum Norimbergæ conceptum fuiſſe ex formula decreti Ratisbonenſis, Cæſaremque pollicitum Ordinibus Imperij, ni 18. Menſium flexu Concilium generale, aut Nationis Germanicæ Synodus celebretur, Conuentum Imperialem coactum iri, in quo de Religionis rebus decernatur, id verò tempus proximè effluxurum, cùm tamen nondum Concilium inchoatum ſit, Granuellanum in Germaniam proficiſci, vt Germanos in concordiam redigat ad Turcarum, Gallorumque molimina retundenda: vim facere Lutheranos, vt Concionatoribus ſuis prædicandi Lutheriſmi, diffundendæque hæreſeos facultas concedatur, atque vtraque ſpecies laicis, coniugia verò Sacerdotibus permittantur: at Pontifex promouendi Concilij ſtudio Cæſarem ex Hiſpania venientem conuenire decreuit, vt illum ad pacem cum Gallo flecteret. Hæc pia celebrandi Concilij ſtudia cùm ſtrenuè nauata à Pontifice accepiſſet Sigiſmundus Poloniæ Rex, gratulatus Paulo eſt, illum non iam ampliùs verbis, ſed operibus Lutheranorum fingentium Pontificem defugere Concilium, & auerſari, calumnias obterere, cui reſpondit Paulus, ſe pro conciliandis Regibus, ad Cæſarem in Italiam acceſſurum proficiſci decreuiſſe; rogauitque, vt Polonos Præſules ad Concilium Tridentinum mitteret.

Tom. 10. de Concilio m. s. Arch. Vat. ſig. num. 3197. p. 13.

Pontifex iterum cū Cæſare vult conuenire, ideò Bononiam petit.

6 Impeditis militum copijs itineribus continebant ſe in ſuis Eccleſijs Epiſcopi, ne militari licentia ſpoliarentur, ac Tridenti infrequentes erant cœtus, ad quos augendos, iterum Paulus encyclicis literis Præſules vrſit, vt ad Concilium ſe conferrent. Ne denique vllas pro congregando Concilio diligentiæ partes prætermitteret Pontifex, Cæſarem, ac Ferdinandum Regem vehementiſſimè vrſit, vt Præſulibus darent imperia, vt præſentia ſua Concilium cohoneſtarent, ac publicam Eccleſiæ ſalutem quibuſuis priuatis commodis, ac periculis anteferrent: at Cæſar licèt ſentiret ægerrimè Epiſcopos Tridenti congregatum iri, tamen Pontificis poſtulatis aſſenſit; nec diſſenſit Ferdinandus, quem rogauit Paulus, vt Præſules, qui conuentus Norimbergenſes adierant, impelleret, vt ad Tridentinum Concilium proficiſcerentur.

Epiſcopi propter bella Tridentum non accedunt, & Paulus eoſdenuò inuitat.

7 Conceptæ ſunt iiſdem ſententijs literæ ad Ludouicum Palatinum Rheni Electorem, quo etiam argumento tùm ad Ferdinandum, & alios Principes, & Archiepiſcopos, & Epiſcopos, & Nobiles Viros in Norimbergenſi conuentu congregatos extant conceptæ literæ, quas Otho Truchſes Baro Walpurgenſis detulit, quibus ſignificauit, tres Legatos Cardinales Tridenti conſiſtere ad celebrandum Concilium, ad quod vt ſe conferrent peramanter contendit, ob tardiores enim Germanorum Præſulum moras, aliarum Prouinciarum remotiorum Præſules hactenùs retardatos fuiſſe.

Sollicitat Pontifex Principes, vt Concilio faueāt.

Miſiſſe Ferdinandum ad indictum Concilium Tridentinum Oratorem Franciſcum è Caſtello Alto tradunt eiuſdem Concilij Acta, necnon Germaniæ Epiſcopos Procuratores ſuos ad illud decreuiſſe, ſed non admiſſos, cùm Epiſcopi ſuo ipſi munere in re grauiſſima perfungi deberent.

8 Pellicere paterno ſtudio conatus etiam eſt Pontifex Heluetiorum Zuinglianorum Proceres, vt cùm iam ante poſt aduerſa illa prælia, quibus à Catholicis, quos vi opprimere affectabant, fracti fuerant, conſenſiſſent diſſidia omnia de Religione permittenda Concilio Oecumenico, decretoriamq; illius ſententiam ſe excepturos ſpopondiſſent, redintegrandæ veteris concordiæ occaſioni præclariſſimæ non deeſſent, ſeque ad eos paterno ſinu complectendos paratiſſimum amantiſſimè exhibuit.

9 Interea Pontifex Bononiam appulit pro ineundo cum Cæſare colloquio, in qua Vrbe XI. Maij deſignauit pro conſtituendis rebus Concilij Reuerendiſſ. DD. Decanum de Monte Guidiccionum, atque Creſcentium, & de Sancto Syluestro Cardinales, quibus tres alios addidit, videlicet de Grimanis, de Sancta Cruce, & de Corteſio. Et die XV. in Congregatione generali decreuit, vt Reuerendiſſimus Pariſius Legatus ad Sacrum Concilium ex Tridento Bononiam ſe conferret pro rebus nonnullis cum eo communicandis, quæ ad Concilium ſpectabant.

Promouebat eo ardentiùs indicti Tridentini Concilij celebritatem Pontifex, quò Lutherani graſſabantur dolis, & omni contentione conuenticulum Germanicæ Nationis cogere ambiebant, vt in eo ementita reſtituendæ priſtino nitori Eccleſię ſpecie Religionem turpiſſimè deformarent, & Catholicos ab Apoſtolicę Sedis obſequio diuellerent: vehementiſſimè verò illi à Concilio Tridentino ex omnium gentium Epiſcopis cogendo abhorrebant: Catholici verò Præſules ob Cęſaris, Gallorumque Regis bella Tridentum accedere detrectabant.

M. S. Car. Spad. ſig. num. 133.

10 Imperator verò ex Hiſpania diſceſſurus, ante omnia Philippum filium, eius nominis Se-

Cæſar Philippum filium Hiſpaniæ Regem declarat.

eundum, agentem ſextum decimum ætatis annum, Hiſpaniæ Regem appellarat, & totius Regni Ciuitatum Oratores illi ſacramento obſtrinxerat: præfeceratq; illi ad regendos mores, molemque negotiorum tractandam Couos prudentia ſingulari conſpicuum: militare verò copiarum Imperium ſupremum Ferdinando Toleto Albæ Duci contulerat, fœlicique nauigatione vſus Genuam affecto iam Maio applicuit. Ad quem humanioribus officijs proſequendum Genuam primùm à Pontifice miſſus Alexander Farneſius Cardinalis, vt refert Angelus Maſſarellus.

11 Cùm autem hoc eodem tempore Bononię Pontifex moraretur, certior redditus, Imperatorem non eſſe Bononiam acceſſurum, vt cum eo congrederetur, conſilium in Conſiſtorio à Cardinalibus petijt, an eſſet conſentaneum, vt ſe ad Imperatorem conferret, cùm ille Bononiam venire abnuiſſet, & decreuerunt, hoc non decorum fore. Sed cùm poſtea Cardinalis Sadoletus, priùs abſens, Bononiam veniſſet, cuius ſententiam magni Pontifex faciebat, denuò res in conſultationem adducta fuit, quam tamen contractam hac lege temperarunt Cardinales, niſi ſpes meliores certioreſque ſanciendæ pacis oſtenderentur: tùm enim vt Pontifex ad Imperatorem accederet, ſeſe aſſenſuros. Contraria autem fuit ſententia Cardinalis Sadoleti; videlicet vt omnimodè Pontifex ſe ad Imperatorem conferret, quare eius rationibus auditis, Pontifex, & etiam Cardinalium Collegium in eius ſententiam deſcenderunt. Sed audiamus ipſum Cardinalem loquentem in Epiſtola ad Paulum
,, Sadoletum. [Poſtridiè, qui fuit ſexto Idus
,, Iunij, Senatus iterum vocatus eſt, cauſa
,, conuocandi fuit, quod cùm ſuperioribus die-
,, bus fuiſſet de conſilij ſententia decretum, ſi
,, Cæſar Bononiam venire recuſaret (properare
,, enim dicebat, nec ſpatium habere, longè ab
,, itinere declinandi) vt nè vlteriùs procederet
,, Pontifex, ſed vel illum Bononię exciperet, vel
,, ſi id non contingeret, inappellatum abire pa-
,, teretur, cùm tamen, ſi quid in congreſſu agen-
,, dum eſſet, id mittendis Nuntijs facilè poſſet
,, ſarciri. Ratio autem ita decernendi fuerat,
,, quod videbatur hoc dignitati & grauitati Se-
,, dis Apoſtolicæ maximè non conuenire, ſimul-
,, que ætatem Pontificis pergrauem tot itinerum
,, laboribus obijci non placebat; ergò, Hæc
,, eadem ipſa res iterum adducta eſt in diſcepta-
,, tionem, placeret nè vltrà procedere, nec-ne?
,, Nam Cæſar quidem Parmæ ſe oſtenderat cum
,, Pontifice libenter conuenturum: hic quinque
,, ante me rogati in ſententia priſtina manſe-
,, runt, cum exceptione tamen, niſi certa ſpes
,, aliqua de pace eſſet oblata, quæ iter ſuaderet,
,, tùm enim ire oportere cenſuerunt. Ego roga-
,, tus contrariam ſententiam dixi, de valetudine,
,, & incolumitate corporis, ad Pontificis iudi-
,, cium reieci. Dignitatem in eo dixi poſitam,
,, ſi quæ vtilia, & commoda Reipublicæ Chri-
,, ſtianæ eſſent, agerentur, hanc vnam me agno-
,, ſcere, neque aliam præter eam vllam in Eccle-
,, ſiaſticis hominibus dignitatem. (Hoc vtinam
,, conſilium tam ſalubre Eccleſiæ benè perciperetur!) Inquirere certam ſpem in ijs rerum
,, euentibus, quos ſuæ poteſtati Deus reſeruaſ-
,, ſet, non eſſe noſtrum, velle, & conari bona,
,, quæ in nobis eſſent, ad nos id pertinere, me
,, tamen ſperare, cùm Cæſar & tempus anni, &

Summe eſt prudentiæ poſſi cere le diuinæ prouidentiæ.

,, Pontificis ætatem, laboremque conſpexiſſet, ha-
,, biturum illam officij rationem, & ad pacis
,, conſilia, ſi non promptè (quod tamen ipſum à
,, tanto Pontifice expectandum non eſſet) atta-
,, men inductum pudoris ſtimulis faciliùs de ſe
,, peracturum in hac quidem re ſuadenda, & plùs
,, effecturum eſſe præſentem Pontificem, quàm ſi
,, abſens per Nuntios hæc eadem ageret. Po-
,, ſtremò, vel hac vna ratione neceſſariò dixi
,, proficiſcendum, vt rumores hominum com-
,, primerentur; erat enim ſermo latè diſſipatus,
,, ortas eſſe Pontifici cum Cæſare ſimultates,
,, quare ſi fuiſſet colloquium denegatum, non
,, ſine periculo alicuius ſuſpicionis vlteriùs ho-
,, minum mentibus opinio inſediſſet. Hac à me
,, ſententia dicta, ab omnibus deinceps in ean-
,, dem eſt deſcenſum. Itaque Parmam venimus,
,, herique Pontifex ingreſſus Vrbem eſt.]

12 Nonnulli maleuolentia ſuffuſi piam Pontificis mentem in ſiniſtram interpretationem detorſere, quaſi profectionem hanc ſuſcepiſſet affecta ætate, non ad pacem inter Reges conciliandam, ac rem Chriſtianam reſtituendam, ſed ad priuata familiæ commoda conſectanda; ſed hanc ſuſpicionem aduerſam, inaneſque calumnias ità refellit inter alios Cardinalis Sadoletus. [Illud
,, mihi maximè moleſtum eſt, quòd non poteſt
,, perſuaderi hominibus, ex hoc congreſſu aliud
,, quippiam quæri, niſi priuatum aliquorum
,, commodum. Itaque mira iactantur in vul-
,, gus, quæ vobis quidem audita eſſe arbitror.
,, Ego, quoquo animo fuerint alij, integrum me
,, quidem ab omni labe ſeruabo.

13 Cùm igitur Paulus conſilium Cardinalis Sadoleti ſequutus, ab alijs Cardinalibus approbatum, ad Imperatorem accedere ſtatuiſſet, mox atque Parmam peruenit, duos Legatos Petrum Paulum Pariſium, & Marcellum Ceruinum Cardinales ad Imperatorem miſit, qui de colloquio inter Pontificem Cæſaremque ineundo pertractarent. Itaque Vigeſima prima Iunij Pontifex ingreſſus eſt Caſtrum Buxeti, ibique cum Imperatore per tres horas collocutus eſt; nec non quatuor ſequentibus diebus. *MS. Arch. Vat. pag. 86.*

14 Incubuit ſummo ſtudio in ijs colloquijs Pontifex, vt Cæſari, Hungariæ, & Ferdinandi Fratris pericula in oculis collocaret, miſereretur gentis de re Chriſtiana, deque Germania optimè meritæ, quæ duobus ſæculis Turcarum alluuiones ſuis ceruicibus ſuſtinuiſſet, ſubacta Hungaria arſuram breui barbarico incendio Auſtriam niſi æquiſſimis de pace propoſitis conditionibus aſſentiretur. Concilium etiam Oecumenicum Gallico bello diſturbatum iri, Lutheranorumque potentiam ciuili Catholicorum Regum bello, ita auctum iri, vt Cæſarem breui contemptura eſſet. At Cæſar cum Anglico Rege tunc fœdere iunctus flecti ad concordiam non potuit, itaque pacem abnuente Cæſare Pontifex poſtulauit, vt poſtquam ipſe hortando nihil profeciſſet, Cardinales de concordia, & Chriſtianæ Reipublicæ commodo verba facturos audire, minimè grauaretur. Cùmque id Cæſar honori Senatus tribuiſſet, paulò poſt vocatis Cardinalibus, Marinus Grimanus eius Ordinis Princeps hæc inter alia fatus eſt.

,, Patere generoſe, pieque Cæſar, vt ſi quid *Paulus Iouius lib. 43.*
,, prædurum in intimis ſenſibus obcalluit, id to-
,, tum Chriſtiana pietate molliatur, honeſtiſſi-
,, mis ſiquidem, nominique maximè decoris

,, con-

Oratio Cardinalis Grimani, qua Cæſarem ad pacem hortatur.

,, conditionibus, quas prudentum, & Reipu-
,, blicæ amantiſſimorum hominum iudicio deſ-
,, criptas dudum perlegiſti, Rex Gallorum pe-
,, tit, affinitatem, opes, copias offert: occu-
,, pata reſtituet, vt Mediolano tua liberalitate,
,, beneficiarijque iuris nomine recuperato, com-
,, munem hoſtem barbarum coniunctis armis
,, perſequatur: vt nihil porrò, vel occultæ frau-
,, dis, vel parùm ſinceræ fidei pertimeas (qui
,, nihil vnquam inuicti animi fretus altitudine
,, timere didiciſti) cuncti ferè Principes inita
,, ſocietate fœderum ſponſores, vadeſque ade-
,, runt, vt iuſtis armis ſanctas pacis leges, iu-
,, raque omnia tueantur: hanc à Te pacis con-
,, ditionem ante alios orat Carolus Allobro-
,, gum Regulus innocentia tantùm ſua depul-
,, ſus Regno, & quod longè miſerrimum vi-
,, detur, per ſeptem annos ancipiti duorum
,, propinquorum iniuria fatigatus. Hanc item
,, Veneti tanquam ex fœdere debitam repoſ-
,, cunt; eandem Regna perpetuis tributis ener-
,, uata, tuorumque præſertim, ac hoſtium
,, rapinis crudeliſſimè diuexata ſuppliciter ef-
,, flagitant; valeant aliquid, obſecro Cæſar, fra-
,, terna pericula, Hungarorum ſupplicantium
,, lachrymæ, Senatus preces, valeat ipſa Sacro-
,, ſancti Pontificis authoritas, pijs, atque opti-
,, mis nunquam ſpreta Regibus, vt Chriſtianus
,, Orbis luctu, miſerijs, & Barbarorum metu
,, liberatus poſt impetratam tuo incomparabili
,, munere pacem, atque concordiam fœcundiſ-
,, ſimè refloreſcat.

15 Attamen Cæſar flecti nequaquam potuit: ideòque tantam Chriſtianorum calamitatem Iacobus Sadoletus ob Caroli, ac Galliarum Regis diſſidia exortam irà deplorauit.

Iacobus Sadoletus lib. 16.

,, 16 Cùm noſtri Principes, qui maximè tue-
,, ri, & regere Chriſtianam Rempublicam de-
,, berent, nihil videantur ſibi habere propoſitum,
,, niſi exitium, & euerſionem earum ipſarum
,, Nationum, quarum præcipuè ſalus à præpo-
,, tente Deo illorum eſt fidei commendata, &
,, credita. Cùmque ea illi ſola conſilia exquirant,
,, quę ſibi ipſis (omiſſa conſideratione Reipubli-
,, cæ) arbitrantur vtilia, in quo falluntur quidem,
,, ſed doctorem, monitoremque non recipiunt,
,, ſeque ita gerunt, vt quaſi mercede à Barbaris
,, hoſtibus Chriſtiani nominis conducti, operam
,, illis ipſis in profliganda re Chriſtiana ſtrenuè
,, ſtudeant nauare.] Deiectus conciliandæ pacis conſilio Pontifex, ac miratus rationem, & ſtudium æquitatis, & veræ gloriæ decus, Chriſtianæque rei ſalutem Cæſaris animum ad bella propenſum minimè inflectere, deploranſque Concilium Oecumenicum celebrari non poſſe, Cęſare in Belgium per Germaniam contra Gallos properante, nè Præſules in pericula grauiora, obſeſſis milite itineribus, conijceret, & operam, & auctoritatem fruſtra perderet, indictum Concilium Tridentinum ſuſpendit, vt refert Maſſarellus. Conceptæ ſunt eæ literæ ſubiectis verbis.

☞ *Paulus, &c. Ad futuram rei memoriam.*

17 Quàm enixè nos ſemper Oecumenici, & generalis Concilij celebrationem concupiuerimus, & quo propereà ſtudio, & animi ſolicitudine huic rei, ac inter Chriſtianos Principes paci, & concordiæ incubuerimus, tot labores per nos, præſertim cùm ea de cauſa Niciam nos contulimus, ſuſcepti, tot Nuntij, & Legati ad eoſdem Principes propterea à nobis miſſi, tot ſuper ea re à nobis ad illos datæ literæ, toties per nos denique indictum Concilium huiuſmodi, totque Prælatis, & alijs, qui ad illud venire tenentur, vt omninò accederent, tranſmiſſa mandata, & hortationes reddunt teſtimonium veritatis. Concilium enim ipſum Mantuæ primùm, deindè Vicentiæ, ad quam propterea tres à Latere noſtro ex Venerabilium Fratrum noſtrorum S.R.E. Cardinalium numero Legatos miſimus, & nouiſſimè Tridenti per noſtras literas ſub data Romæ apud Sanctum Petrum XI. Kal. Iunij anno Incarnationis Dominicæ MDXLII. in quibus ne idem referamus, cur in Mantuana, & Vicentina Ciuitatibus præfatis Concilium huiuſmodi celebrari nulla ratione valuerit, explicauimus, ad Kal. Nouembris, quæ proximè præterierunt, incipiendum, & proſequendum, & Domino adiuuante ad ipſius laudem, & gloriam, & Chriſtiani totius Populi ſalutem, abſoluendum indiximus, annuntiauimus, & conuocauimus ex omnibus locis, tàm Venerabiles Fratres noſtros Patriarchas, Archiepiſcopos, Epiſcopos, quàm Dilectos filios Abbates, & alios quoſcumque, quibus iure, aut priuilegio in Concilijs generalibus reſidendi, & ſententias in eo dicendi permiſſa poteſtas eſt, requirentes, hortantes, & admonentes, ac eis in vim iuramenti nobis, & Sedi Apoſtolicæ præſtiti, & virtute ſanctæ obedientiæ, ac ſub certis, tunc expreſſis pœnis mandantes, vt ipſimet, niſi fortè iuſto detinerentur impedimento, aut per ſuos Procuratores, & Nuntios huic Sacro Concilio omninò adeſſe, & intereſſe deberent: necnon Chariſſimos filios noſtros Carolum Imperatorem ſemper Auguſtum, & Franciſcum Regem Chriſtianiſſimum, cæteroſque Reges, Duces, & Principes Chriſtianos, nè Dei cauſam, & negotium deſererent, ſed ipſimet ad Sacri huiuſmodi Concilij celebrationem venirent, & ſi venire non poſſent, ſaltem Viros graues, Legatos, cum auctoritate, qui perſonam Principis ſui & prudentia, & dignitate in Concilio poſſent referre, mitterent; curarentque, vt ex ſuis cuiuſque Regnis, & Prouincijs Epiſcopi, & Prælati, ſine tergiuerſatione, & mora ad Concilium proficiſcerentur: rogauimus, & obſecrauimus, ſperantes Oecumenici Concilij celebrationem huiuſmodi, ad quam pro agri Dominici purgatione ſæpè antea deuenire (vt præfertur) fruſtra conati eramus, & ſaltem tempore, Dei benignitate & clementia, omninò ſucceſſurum eſſe: literiſque noſtris prædictis publicatis, cum poſtquam Nuntios noſtros ſpeciales pro pace inter dictos Principes tractanda deſtinaueramus, odia, & ſimultates inter eoſdem Principes augeri.

Angelus Maſſarel. in actis m.s. Conc. Trid. m. s. Vatic. ſig. 3188. p. 70.

Suſpenſũ Conciliũ ad beneplacitum Sedis Apoſtolicæ.

Extat etiam in m. s. Arch. Vat. ſi. n. 3190. pag. 19. incip. Etſi cunctis, & in m. s. ſig. 3232. pag. 29.

Conciliũ differt Paulus ob bella inter Cæſarem, & Regem Galliæ.

Et iam cùm ab vnoquoque eorum per alternum ab Inducijs noſtro interuentu Niciæ inter eos factis diſceſſum eſſe prætenderetur, arma tractari, & bellum nouari cerneremus, duos ſummæ auctoritatis Viros, inter cætera animi ornamenta, pacis ſtudioſiſſimos, S. R. E. Cardinales à Latere Legatos ad eoſdem Carolum Imperatorem, & Franciſcum Regem miſimus, qui ipſis noſtro nomine, in quanta pericula ex eorum diſcordijs vniuerſa Reſpublica Chriſtiana Domini noſtri breui eſſet ventura, exponerent, eoſque per viſcera Ieſu Chriſti ad pacem inter ſe mutuò complectendam, & Rempublicam Chriſtianam à tot, tantiſque imminentibus periculis liberandam, quàm

maxi-

Digitized by Google

maximè poſſent, hortarentur; ac appetente iam die, pro qua, vt præfertur, Concilium indixeramus, cùm in eodem propoſito, & deſiderio illud omninò celebrandi perſiſteremus, Dilectos filios noſtros Petrum Paulum Sanctæ Balbinæ Pariſium, & Ioannem Sancti Vitalis Moronum Titulorum Presbyteros, & Reginaldum S. Mariæ in Coſinedin, tunc SS. Nerei, & Achillei Diaconum Polum nuncupatos S.R.E. Cardinales noſtros, & dictæ Sedis Legatos de Latere ſummæ virtutis, doctrinę, & auctoritatis Viros, ad ipſam Ciuitatem Tridentinam, vt Epiſcopos, Prælatos, & alios ad Concilium venientes exciperent, atque ea, quæ ad Concilij celebrationem huiuſmodi neceſſaria eſſent, ſeù opportuna facerent, deſtinauimus: necnon quamplures ex eiſdem Prælatis ſingulis ad illos noſtris datis literis admonuimus, vt frequentes Concilio huiuſmodi intereſſe vellent.

Demùm cùm ſpe pacis per prædictos Legatos noſtros inter eos componendæ ex ijs, quæ ab eiſdem Legatis acceperamus, penitùs deſtitueremur, nè quod reliquum erat in facultate noſtra omitteremus, pręfatos Carolum Imperatorem, & Franciſcum Regem diuerſis noſtris ad eos datis literis admonuimus, & hortati ſumus, vt pro concilianda inter eos aliqua concordia nobiſcum in aliquo commodo loco, ad quem, ætati noſtræ non parcentes, nos profecturos eſſe pollicebamur, conuenirent; vtque deſiderium noſtrum pacis, colloquij, & Concilij celebrationis huiuſmodi re ipſa comprobaremus, è noſtra propria Sede profecti Bononiam venimus, vt motis, quod ſperabamus, per appropinquationem noſtram ipſorum Principum animis, concordia, ſtatui, celebrationique ipſius Concilij ſecuriùs, & feruentiùs iuſtari, & fluctuanti Reipublicæ Chriſtianæ aliquod ſalutare remedium afferri poſſet; iterumque poſt aduentum noſtrum huiuſmodi Prælatos præfatos per diuerſas alias noſtras literas admonuimus, vt exemplo quamplurium Prælatorum, qui ex Vrbe noſtra ad locum Concilij de mandato noſtro ſe contulerant, ad illud accedere ampliùs non tardarent.

Cùm autem dicti Carolus Imperator, & Franciſcus Rex, ſuorum Regnorum, & Dominiorum tuitioni intenti, cui ſe propter vrgentia inter ipſos bella vacare oportere aſſerebant, nobiſcum conuenire recuſauerint; ac licèt poſtmodum Petrus Paulus, & Ioannes, ac Reginaldus Cardinales, & Legati prædicti, pro prædicto Concilio ad dictam Ciuitatem acceſſerint, ac inibi ſex menſes & vltra, non ſine aliqua dictæ Sedis indignitate, expectando permanſerint; nihilominùs præter eos, qui ex Alma Vrbe, vt præfertur, venerant, admodum pauci Prælati inibi conuenerint: quinimmò ſicut Prouinciarum diuerſitas affert, diuerſimodè ſe excuſauerint, & alij bellorum motus, alij itinera non tuta, ac viarum pericula, alij alia impedimenta obtulerunt; nos propterea prædictos Petrum Paulum, & Reginaldum Cardinales, & Legatos, vt ab eis, quo in ſtatu res eſſent, & quid ſuper celebratione Concilij ſperari poſſet, intelligeremus, accerſiuimus. Cùmque eundem Carolum Imperatorem Germaniam petere, & per Italiam iter facturum eſſe intelligeremus, nos apud eundem Carolum Imperatorem, cum quo in Oppido Buſſeti conuenimus, tàm per nos ipſos, quàm per Venerabiles Fratres noſtros S. R. E. Cardinales, qui tùm nobiſcum aderant, pro pace huiuſmodi omni cura, & diligentia (quod etiam cum præfato Franciſco Rege non minori ſtudio antea pluribus literis egeramus) inſtitimus, cùm verò nihil hactenus proficere potuerimus, & à Petro Paulo, & Reginaldo Cardinalibus, & Legatis prædictis, ac ex præfati Ioannis Cardinalis & Legati; necnon cæterorum Prælatorum in dicta Ciuitate Tridentina exiſtentium literis, quorum ferè ſingulorum ſuper ea re ſententiam exquiſiuimus, cognouimus (& nos ipſi clarè perſpicimus) vigentibus tot in locis inter eoſdem Principes bellis, ac immaniſſimo Turcarum tyranno, cum validiſſimo exercitu Hungariæ Regnum inuadente, eiuſque copioſa, & munitiſſima Claſſe iam Mare inferum ingreſſa, cuius conatibus, quantum vires noſtræ, licèt impares, ſuppetent, reſiſtere, vt tenemur, intendimus, non poſſe ad præſens, Domino, forſan ob peccata noſtra, ſic permittente, noſtram ſuper huiuſmodi Concilio intentionem impleri; quinimmò eandem actionem Concilij in aliud opportunius, & commodius tempus, quo dignitas, & frequentia Concilio, & Reipublicæ Chriſtianæ præſentior ſalus afferri poſſit, differendam eſſe; ſperantes ex Dei bonitate, & miſericordia poſt tenebras lucem, & aliquando tandem, quod breui futurum ſperamus, & optamus, Concilium ipſum celebrari poſſet; volentes interim generalem Chriſtianorum defenſionem à periculis propter Infidelium Mare, & Terras infeſtantium impetus imminentibus, quantum in nobis erit, procurare, & Almæ Vrbi Sedi noſtræ, ac Orbis Capiti, omniumque perfugio, quæ nobis ab ea diutiùs abſentibus ob ipſorum Infidelium incurſiones non leue periculum ſubire poſſe, noſtra præſentia, quod neceſſe eſt, cæteriſque præſidijs ſuccurrere, ac conſcientijs, & commoditatibus Prælatorum, qui ad ipſum Concilium venire tenentur, ne propter ipſius Concilij celebrationis inchoationem, moleſtia, aut incommodo afficiantur, paterna charitate conſulere; habita ſuper ijs cum eiſdem Fratribus noſtris S. R. E. Cardinalibus matura deliberatione, de eorum conſilio, & aſſenſu celebrationem Concilij huiuſmodi, vſque ad aliud opportunius, & commodius tempus per nos declarandum, Apoſtolica auctoritate tenore præſentium ſuſpendimus, & ſuſpenſum eſſe nuntiamus, ac pœnas contra Patriarchas, Archiepiſcopos, Epiſcopos, Abbates, & alios in poſterioribus literis indictionis Concilij huiuſmodi comprehenſas, & inflictas, vſque ad tempus prędictum, quo Concilium ipſum omninò proſequi intendimus, relaxamus: necnon eoſdem Petrum Paulum, & Reginaldum Cardinalem, & Legatum præfatum ab eodem Concilio ad nos, & Sedem prędictam reuocamus, & Prelatis in eadem Ciuitate occaſione Concilij huiuſmodi exiſtentibus, indè vſque ad tempus per nos declarandum prędictum, quo eoſdem Patriarchas, Archiepiſcopos, Epiſcopos, & Abbates, ac alios in literis poſterioris indictionis Concilij huiuſmodi comprehenſas ſub periurij, ac alijs in eiſdem literis contentis pœnis, Concilio prædicto, iuxta formam ipſarum literarum, adeſſe, & intereſſe volumus, recedendi licentiam concedimus, decernentes ex nunc irritum, & inane, ſi ſecus ſuper his à quocumque quauis auctoritate, ſcienter, vel ignoranter contigerit attentari. Non obſtantibus, &c. Nulli ergò, &c. *Datum Bononiæ anno Incarnationis Dominicæ MDXLIII. Pridie Nonas Iuly Pontificatus noſtri anno IX.*

Ex-

18 Extant de extracto in aliud commodius tempus Concilio, Pontificis ad Moguntinum, Treuerenſem, Salisburgenſem, Bremenſem, Gneſnenſem, Biſuntinum Archiepiſcopos encyclicæ literæ, quibus etiam dedit imperia, vt Clerum ſacris precibus pro Diuina placanda ira, extinguendiſque ciuilibus Chriſtianorum bellis incumbere iuberent.

Paul. III. lib. breu. anno 9. pag. 306.

,, Tibi memoranda ad hoc duximus, vt & tuis
,, poſſes Suffraganeis ſignificare, te, & illos hor-
,, tantes, vt veſtri Cleri ieiunijs, & orationibus
,, Diuinam iram placare ſtudeatis, quo ſublatis
,, præſentibus impedimentis, tranquillitateque
,, temporum reſtituta, celebrationem ipſius Con-
,, cilij vniuerſalis tàm ſalutarem, ac neceſſa-
,, riam, quantociùs reſumere, & proſequi Deo
,, fauente poſſimus. *Datum Bononiæ die X. Iulij MDXLIII. Anno IX.*

Diſſoluendi porrò Concilij indicti præcipua, & arcana cauſa hæc fuit, quòd Præſules Germaniæ apud Pontificem de non adeundo Concilio ſe excuſarint, Lutheranorum infidorum metu, ne dum illi Concilio gladio ſpiritus certaturi interefſent, Lutherani ferreo gladio eorum Vrbes inuaderent, ad quos coërcendos pax eſſet neceſſaria, vt Reges impiorum inſidias, & contumaciam armis frangere, & retundere poſſent, quæ Pontifex Sigiſmundo Poloniæ Regi, necnon conſumptos in iungendo cum Cæſare colloquio, illuſtri quidem & pia conſcientia, ſed votorum impote irritos labores ſignificauit.

Regi Poloniæ.

Paul. III. lib. breu. anno 9. pag. 301.

19 Chariſſime, &c. Sperantes fore, vt Dei miſericordia noſtras actiones coadiuuante aliquid in proximo colloquio, quod cum Sereniſſimo Cæſare habuimus, ad concordiam inter eum, & Regem Chriſtianiſſimum proficere, Tuamque Serenitatem tanquam optimum Principem; & erga publicam vtilitatem ſemper optimè animatum eo Nuntio lætificare poſſemus; ſed factum eſt noſtris, & Populi Chriſtiani peccatis, vt omnem laborem & viæ, & operę noſtrę fruſtra inſumpſerimus, nec quidquam, vel ad ipſam concordiam, vel ad frequentationem vniuerſalis Concilij Tridentini indicti, quod noſtræ perſonæ appropinquatione frequentius nos reddituros credebamus, proficere potuerimus; nam quamuis Legati noſtri, tot iam menſibus, cum nonnullis Prælatis hinc à nobis profectis, Tridenti expectauerint, vt cęteri Prælati, pręcipuèque ex vicina Germania, & locis ei propinquis conuenirent, tamen pauciſſimi, ac ferè nulli conuenerant, ſed alij propter bella inter Chriſtianos Principes vigentia, alij pro diuerſitate Prouinciarum alijs de cauſis, nonnulli ob vicinitatem Lutheranorum ſuas Eccleſias tutò deſerere, ac perſonaliter ad Concilium venire non poſſe ſe nobis excuſarunt. Quamobrem nos conſiderantes, id quod omnibus manifeſtum eſt, in tanta perturbatione rerum, tantoque concurſu bellorum tùm terreſtrium, tùm maritimorum, quibus vniuerſa Chriſtianitas, ſicut Tua Maieſtas audire potuit, hoc miſerabili tempore concutitur, cùm ſuas omnes curas ad ſua quiſque vel à Fidelibus, vel ab infidelibus defendenda conuertere cogatur, impoſſibile eſſe, ipſum vniuerſale Concilium nunc celebrari, propterea meliora tempora expectare coacti ſumus. Interea Prælatorum ad Concilium non venientium conſcientias vlterius illaqueatas non tenere, noſtramque Vrbem, Sedem, & Statum temporalem Sanctæ Romanæ Eccleſiæ, qui ſanè aduentu Claſſis Turcarum per mare Tyrrhenum, haud procul noſtro Statu nunc vagantis, ſunt maximè perterriti, noſtro reditu, ac præſentia firmare, & tueri (quamquam inuiti) decreuimus, itaque re maturè perpenſa, ac diù deliberata, tandem de conſilio Venerabilium Fratrum noſtrorum Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalium, celebrationem ipſius Concilij vniuerſalis, eouſque ſuſpendimus, donec per Dei clementiam meliora, & ad id aptiora ſe offerrent tempora, quæ ab eodem Deo nobis quamprimùm concedi, & optamus, & humiliter petimus. Hęc autem omnia licèt ex alijs noſtris generalibus literis propediem ſub plumbo expediendis pleniùs appaſitura eſſent, Tuæ tamen Serenitati particulariter ſignificanda duximus, vt & ipſam rem noſſet celeriùs, & facti noſtri ratio ei conſtaret, quam illi vt amantiſſimo filio noſtro, & pientiſſimo Regi ſperamus, & cupimus probatam eſſe. *Datum Anconæ XXI. Iulij MDXLIII. Anno IX.*

Expoſitæ cauſæ diſſolutiCõcilij.

20 In eandem etiam ſententiam ſcripſit Pontifex Ducibus Bauarię, Religionis Catholicę pręclariſſimis defenſoribus, nec colloquio Buxetano concordiam, aut frequentiores Concilij Tridentini cœtus promouere potuiſſe ſignificauit, atque adeò in meliora tempora actiones Concilij extractas fuiſſe, ſeque, ob terrorem Romæ iniectum à Turcica Claſſe hærente in finitimis eius littoribus, ad Vrbem ſua præſentia confirmandam proficiſci.

Dilectis filijs Nobilibus Viris Willelmo, & Ludouico Bauariæ Ducibus, &c.

Paul. III. libro breu. anno 9. pag. 300.

Cùm nos, quas ob cauſas noſtra Sede relicta Bononiam veneramus, nihil proficere potuiſſemus, nec circa concordiam Chriſtianorum Principum, nec circa frequentationem ipſius Concilij Tridenti indicti, cùm & pauciſſimi Prælatorum, etiam quos Principes eorum conuenturos nobis promiſerant, conueniſſent, eorumque alij ob bella inter Chriſtianos Principes vigentia, alij pro diuerſitate Prouinciarum alias ob cauſas, nonnulli ob propinquitatem Lutheranorum ſuis Eccleſijs timentes, ad ipſum Concilium perſonaliter venire non poſſe ſe nobis excuſaſſent, Nos animaduertentes (id quod omnibus manifeſtum eſt) in tanta perturbatione rerum, tantoque concurſu bellorum, tùm terreſtrium, tùm maritimorum, quibus vniuerſa Chriſtianitas hoc miſerabili tempore concutitur, omneſque ſuas curas ad defenſionem propriam conuertere cogitur, impoſſibile eſſe, ipſum vniuerſale Concilium nunc celebrari. (*Et infrà*) Coacti etiam neceſſariò ſumus Almam Vrbem noſtram, Statumque Sanctę Romanę Eccleſię ex Turcarum Claſſe, quæ nunc etiam in propinquioribus Vrbi, & Statui noſtro locis hæret, perterritam, noſtra pręſentia confirmare, & tueri. Ob hæc omnia, quę nemini eſſe poſſunt dubia, re diù, ac maturè penſitata, & deliberata, de Venerabilium Fratrum noſtrorum Sanctę Romanę Eccleſiæ Cardinalium conſilio, celebrationem ipſius Concilij vniuerſalis eò vſque ſuſpendimus, donec per Dei clementiam meliora, & ad id aptiora ſe offerent tempora, &c. *Datum Anconæ XXI. Iulij MDXLIII. Anno IX.*

Conſentiunt dictis, quæ memorat Ioannes Cochlæus de indicto Concilio Tridentino ob bella ciuilia dimiſſo.

Io. Cochl. in actis & ſcriptis Lutheri.

,, Fuit eodem anno (inquit) indictum à Summo
,, Pontifice generale Conciliũ ad Ciuitatem Tri-
,, dentinam, quo tres miſit Cardinales Legatos,
,, quoniam verò propter bella, quę inter Potentiſſimos erant Monarchas, perpauci Epiſcopi compa-

,, comparuerunt, reuocatis Romam Legatis ſu-
,, ſpenſum eſt ad tempus Concilium illud.
,, Cochlæus Tridentum ad Concilium Wrati-
,, ſlauia proficiſcens, dum Campidunum vſque
,, perueniſſet, comperit ibi ſolutum eſſe conuen-
,, tum indictæ Synodi, & vidit ibidem die XV.
,, Iulij Cęſarem ex Italia cum exercitu tendentem
,, in Germaniam inferiorem aduerſùs Ducem
,, Cleuenſem, qui ab eo ad Regem Franciæ defe-
,, cerat, atque Ducatum Gueldriæ occupauerat,
,, ac multa Brabantinis damna (Cęſare abſente)
,, intulerat, quem Cæſar intra paucos menſes vi-
,, ctum, ac ſubiugatum pro innata clementia ſua
,, rurſùs in gratiam recepit.]

Cochlæus in dictis, & ſcriptis Lutheri.

21 Additque Cochlęus, grauiſſimum offen-
diculum pijs hoc tempore iniectum ab Hermanno
Archiepiſcopo Colonienſi, qui ad Lutheranam
,, impietatem ſceleratiſſimè deſciuit. [Bucerus
,, impia fraude Colonienſi inſinuatus Archiepi-
,, ſcopo Hermanno (qui natalibus Comes erat
,, à Vueda) grauiſſimam ſuſcitauit inter illum,
,, & Clerum eius diſcordiam in Religione. In-
,, duxit enim illum in Lutheri hæreſim, recla-
,, mante fruſtra non ſolùm Reuerendo, & Illuſtri
,, Capitulo Maioris Eccleſiæ Colonienſis, ſed
,, etiam Vniuerſo Clero totius Ciuitatis, totaque
,, Vniuerſitate Colonienſi.] Præfuerat Herman-
nus multis annis Archiepiſcopatui Colonienſi
multa cum laude, atque etiam Synodum ad ex-
cindendas Lutheranæ impietatis propagines ce-
lebrarat, ab Aulicis verò corruptus, ac delitijs
ſenſim eneruatus, cùm ſacrarum literarum, &
Theologiæ ſcientiæ imperitus eſſet, ſpecie com-
ponendorum Religionis diſſidiorum, à Bucero
(Apoſtata tribus inceſtis nuptijs infami) faſcina-
tus, & in rabidum lupum ex Paſtore verſus, om-
ni contentione oues à Chriſto illius curæ com-
miſſas dilaniandas Lutheranis obiecit, excitis in
Prouinciam Bucero, & Melanchthone Hæreſiar-
chis, & alijs flagitioſa, & impia eloquentia cla-
riſſimis Concionatoribus, ad quod ſcelus, præter
libidinum lenocinia, abripi ſe ſinit cœca mentis
perturbatione, & vlciſcendi cupidine: nam cùm
præter Colonienſem Archiepiſcopatum, etiam
alios Epiſcopatus Mindenſem, Oſnabrugenſem,
& Monaſterienſem, opibus florentiſſimos, con-
iunxiſſet, necdum his ſatiata eius auaritia, alia
opima Sacerdotia exambiret, quæ ipſi, violato
aliorum iure permitti non poterant à Pontifice,
violato ſacramento Pontifici præſtito, impiè re-
bellauit, conditaque intùs venena effudit, in li-
teris enim parænericis ad eum datis hæc verba
deſcripta fuere, licet lenitatis ſtudio, poſtea indu-
,, cta linea obliterata ſint. [Superbia, & ira-
,, cundia aduerſùm nos inflatus, non ob aliam
,, cauſam, quàm quia iuſtitiam, qua totus
,, Orbis regitur, contra te ſuper certis beneficijs
,, Eccleſiaſticis adminiſtrari paſſi fuimus, propte-
,, rea odium tuum ad Dei offenſam, Religio-
,, niſque detrimentum conuertiſti, eodem enim
,, tempore, quo de iuſtitia contra te decreta
,, reſciuiſti, Lutheranos ad te vocaſti, vt ſic te
,, contra nos vlciſceteris.

Hermannus Archiepiſcopus Colonienſis in hæreſim Lutheranam lapſus.

22 Porrò mox atque de impia hac Colonien-
ſis Archiepiſcopi defectione certior factus eſt
☞ Pontifex, Senatum Colonienſem, & Clerum illius
Vrbis ad conſtantiam in fide orthodoxa defenden-
da hortatus eſt ineunte Februario.

Senatui Colonienſi.

Cùm ex hac plena ſolicitudinum, & curarum
ſpecula, in qua nos Deus Omnipotens hoc tem-
pore collocauit, hunc infœlicem ſtatum inclytæ
Nationis Germaniæ intuemur, quæ olim non ſo-
lùm belli gloria, Principum nobilitate, Imperij-
que dignitate cæteras Nationes anteibat, ſed
quod plùs erat, his omnibus, in vera, & Catholi-
ca Religione, & Sedis Apoſtolicæ reuerentia,
nulli Prouinciæ, aut Regno cedebat, nunc pluri-
bus in ſancta fide diſſenſionibus in partes confra-
cta, & miſerabiliter diſciſſa eſt; magnum ſanè do-
lorem capimus, & eius damnis, tanquam nobi-
liſſimæ Chriſtianorum partis, permouemur, nec
ſanè in hoc tàm noſtras, & dictæ Sedis iniurias
attendimus, à cuius reuerentia, ſicut à fidei obe-
dientia multi beneficiorum eius obliti receſſerunt
(Mater enim omnium, & Magiſtra fuit) quàm
contaminatum fidei Catholicæ ſenſum, ablatum
Dei ſanctis honorem, cultum ipſius Dei immi-
nutum, perſecutionem Cleri, & Religioſorum,
Moniales anteà Deo dicatas, mox Monachis nu-
ptas, ſpoliaras Eccleſias, & per hæc irreparabilem
tot animarum iacturam dolore, quo debemus,
comploramus. In his autem noſtri animi vulneri-
bus non leuem ex eo conſolationem recipimus,
gratiaſque Deo Omnipotenti agimus, quòd eius
clementia ipſius Germanici corporis non mini-
mam partem adhuc incolumem præſtitit, multos
nobiliſſimos Principes, multaſque inſignes Ci-
uitates integras ab hac labe conſeruando, quo-
rum in numero veſtram inprimis eſſe eò magis
gaudemus, quo ſemper illa Apoſtolicam Sedem
ſpeciali ab ea affectu dilecta ſpecialiùs coluit, &
venerata eſt. Quamobrem, etſi omnium Eccleſia-
rum generalem curam, veſtræ tamen peculiaris
gerimus, veſtramque conſtantiam præteritam
dignis in Domino laudibus commendamus, vos
filij hortamur, vt ſollicitè cauentes ſecundùm
Apoſtolum, nè quis vos ſeducat, prouidèque at-
tendentes, non eſſe in Catholica Religione ſine
Eccleſiæ auctoritate quidquam recipiendum, præ-
ſertim quod vniuerſali Eccleſiæ, & tot ſæculorum
obſeruantiæ aduerſetur, in ea, quam à Patribus
accepiſtis, & illi per tot ſæcula obſeruatam ab
Eccleſia vobis per manus tradiderunt, fide, ac Re-
ligione, ſolita conſtantia perſeueretis, certi, quòd
Deus, & Dominus Noſter Ieſus Chriſtus ſicut
promiſit, cum Eccleſia, & fide Petri, pro qua ipſe
orauit, vſque in finem Sæculi permanebit, nec iſtę
hæreſes, quas, exigentibus peccatis, idem Domi-
nus pullulare permiſit, alium finè ſortientur, quam
cæteræ, quas etiam amplioribus niſas viribus vi-
detis eodem Auctore Domino extinctas. *Datum
Romæ I. February MDXLIII. Anno IX.* Extant
☜ aliæ eodem argumento ad Clerum datę literę.

Paulus III. lib. breu. an. 9. pag. 55.

Paulus hortatur Colonienſes ad perſeuerandū firmiter in fide Catholica.

Capitulo, & Clero Colonienſi.

Dilecti filij ſalutem. Etſi mirabiles ſunt hoc
tempore elationes maris, cùm mundanarum tem-
peſtatum fluctus aduersùs Eccleſiam iſthic gra-
uiſſimè intumeſcant, tamen ſperare filij debetis,
quòd idem Dominus, qui nunc (exigentibus pec-
catis) Eccleſiam ſuam agitari procellis, & flucti-
bus concuti permittit, tandem ſuæ miſericordiæ
recordatus, ſurgens ventis imperabit, ac mari,
nec ad poſtremum, aut ſuos deſeret, aut permit-
tet impios de ſua iniquitate gloriari, qui licèt de
ſuis ſuperbiant exceſſibus, recordati tamen de-
berent de exitu, ac fine cæterarum hæreſum, &
quod nihil eſt infęlicius peccantium fęlicitate,
Nos quidem ſicut nouit Dominus, & vos etiam
audire potuiſtis, nulla in parte officij noſtri defui-
mus hactenus, aut in præſentiarum deſumus,
tùm in ſuadenda Chriſtianis Principibus con-
cor-

Paul. III. lib. breu. an. 9. pag. 48.

Digitized by Google

cordia, è qua omnium Status depeodet, tùm in promouendo, quantum nos facere poſſumus, Vniuerſali Concilio, quod Tridenti in ipſis Germaniæ portis ob id maximè indiximus, vt per illud vnà cum multis alijs Chriſtianitati ſalubribus veſtra pręcipuè pax, & tranquillitas conſtitui poſſet, cui ſanè rei quamuis validus adhuc obſtet diſcordię ventus, nos tamen quantum vndique efficere poterimus, tanquam Pater pro filijs, & Caput pro membris, noſtramque rem agentes, omni noſtro ſtudio verè, ac ſincerè (quidquid alij dicant) intendemus. Intereà filij dilectiſſimi, donec tempus miſerationis Domini aduenìat, quod breui fore ſperamus, ad eum in tribulatione clametis, & ſicut Dei miniſtros in ſortem eius vocatos decet, conſtanter in ipſius ſancto ſeruitio, atque in vero fidei Catholicæ ſenſu perſeueretis, &c. *Datũ Romæ I. Febr. MDXLIII. Anno IX.*

23 Monaſterienſem pariter, Oſnabrugenſem, & Mindenſem Clerum, datis vigeſima ſecunda Martij literis, ad induendos in aduerſis fortes animos, ſpemque in Deo, qui concitatam impiam procellam eſſet ſedaturus, collocandam excitauit: monuitque, nil inſęlicius eſſe temporaria peccantium ſœlicitate; tùm exeunte Martio, Senatum Monaſterienſem meritis laudibus extulit; qui cùm ſolicitaretur ab eorum nequiſſimo proditore Pſeudo-Epiſcopo ad Lutheranam impietatem amplectendam, miſſis ad eum Theologis, monuere, impiè ſentire cum Lutheranis deſineret, ac ſi in flagitio perſtaret, interminati ſunt de pręficiendo ſibi meliore Epiſcopo operam non intermiſſuros.

Paulus III. lib. breu. anno 9. pag. 197.

Capitulo, & Senatui Monaſterienſi.

Monaſterienſes ad fidem Catholicam illibatam ſeruandã hortatur Paulus.

Benedictus Deus, & Pater Domini Noſtri Ieſu Chriſti, Pater miſericordiarum, & Deus totius conſolationis, qui nos in tribulatione noſtra conſolari nuper dignatus eſt, & vobis talem animum, & in fide Catholica conſtantiam conceſſit, perfuſi enim ſumus gaudio audientes, quòd cùm Veſter Epiſcopus prauis, vt dicitur, eorum, quos circa ſe habet, conſilijs, potiùs quàm ſua voluntate ductus, vobis proponi feciſſet de Lutheraniſmo recipiendo, ſeù quadam noua ordinatione aſſumenda, vos filij, Capitulum, oblito ſuum munus Epiſcopo, Veſtrum recordati, Prępoſitum, & Scholaſticum ad ipſum Epiſcopum miſiſtis, eum eo nomine veſtro, ac totius Patriæ expoſtulantes, viriliterque requirentes, vt ſuum Paſtorale officium rectè ageret, alioquin cogeremini de opportuno remedio, melioreque Antiſtite cogitare, qua veſtra fortitudine animaduerſa, impij illorum conatus, tanquam ad ſolidam, & firmam petram alliſi reiecti fuerunt. Agimus igitur Deo Omnipotenti pro vobis gratias, ei enim honorem reddidiſtis, & fidem ſeruaſtis, proficientes vobis ad meritum, & alijs ad exemplum, vtinamque hanc, & veſtram (fili Senatus) pietatem cum eodem Capitulo conſpirantem ſicut laudibus proſequimur, ita pro meritis aliquando remunerari poſſimus, nunquam certè ex animo, & memoria noſtra deponemus, quandoquidem non dubitamus, ex hoc veſtro facto confuſos fuiſſe improbos, confirmatos dubios, bonos meliores effectos, atque hæc quidem veſtra laus tanto maior eſt, quanto rarior, caput enim aliàs regere ſua membra conſueuit, vos membra caput veſtrum rexiſtis, nutanſque tenuiſtis, nè rueret, capiteque conſeruato totum Eccleſiæ corpus in iſta Ciuitate, & ditione conſeruaſtis, vndè nunquam veſtra conſtantia apud homines delebitur, nec apud Deum ſuo præmio fraudabitur. Quo igitur fœliciùs agerent Ciuitates Germaniæ inſęlices ab Eccleſiæ corpore nunc auulſæ, ſi veſtram pietatem imitarentur, quid enim boni hæc nouatio Religionis eis attulit, niſi effuſionem ciuilis ſanguinis, Turcarum roborationem, Germanorum debilitatem? Nunc autem miſerę quid agunt? Quid cunctantur? Cur ad Concilium, quod tantopere inſtabant, non accedunt? Ecce illud Tridenti indictum, ac propinquum habent, Epiſcopiſque, & omnibus expoſitum patet, cur ſuas rationes eò non deferunt, ſi illis confidunt? Sin diffidunt, cur in illis obſtinatè cum tanta ſuæ patriæ iactura perſeuerant? Sed ad vos filij reuertimur, quos meritò, vt peculiares noſtros, & Eccleſiæ filios complectimur, vos hortantes per eum, qui in vobis habitat, Dominum Ieſum, vt in fidei Catholicæ, veſtrique officij conſtantia perſeueretis, & ad modicum ſuſtineatis, ſperantes quod ipſe, qui pro fide Petri orauit, & vobis cum ſuis fidelibus vſque ad conſummationem ſæculi ſe futurum promiſit, non dabit in æternum fluctuationem iuſtis, ſed permiſſa Sathanæ ad tempus euagandi poteſtate, probatis per tentationem fidelibus, pacem breui reddet, aduerſarijs verò veſtris eundem exitum, quem antiquarum hæreſum fuiſſe legitis, tribuet, ſicut diſparia veſtra, & eorum merita poſtulant. *Datum Bononiæ XXX. Martij MDXLIII. Anno IX.*

24 Licèt Sacerdotum Ordo, ac Senatus impijs Hermanni Pſeudoarchiepiſcopi molitionibus conſtanter aduerſaretur, plures tamen inſtabiles animę, illius, ac Lutheranorum laqueis irretitæ, à fide Catholica turpiter deſciuerunt, ruptiſque clauſtris, proterui Monachi, & laſciuæ Moniales ad inceſtas nuptias (ementita coniugij ſpecie) prouolarunt, tùm Lutherani rabulæ blaſphemas voces, & conuitia contra Religionem orthodoxam liberè in pluribus Vrbibus effuderunt, qua triſti fama accepta Pontifex iterum ineunte Iunio Colonienſes Canonicos de fractis ſceleratis Hermanni Apoſtatæ conatibus, & pluribus finitimis populis in Sacroſancta vetere Religione confirmatis commendauit.

Sur. in comment. hoc anno.

Colonienſes in fide Catholica conſtantes.

Dilectis filijs Canonicis Maioris Eccleſiæ Colonienſis.

Dilecti filij ſalutem. In tanta animi noſtri ſollicitudine, ac dolore, quam pro noſtro officio ex væſania Archiepiſcopi veſtri capimus, valdè nos conſolatur fortitudo, ac pietas veſtra, qua illi talia molienti, vos non modò non conſenſiſſe, verùm etiam viriliter reſtitiſſe audiuimus, quod ſanè non ſolùm vobis, ſed etiam conuicinis Populis, & Eccleſijs certam ſalutem attulit, niſi enim illius furori, tanto impetu ſe ferenti, veſtra diuina virtus ſe oppoſuiſſet, profectò & iſta inſignis Eccleſia, ac Ciuitas, & illius auctoritatem ſequutæ cæteræ eiuſdem Prouinciæ Eccleſiæ, & Ciuitates Deo amiſſæ nunc eſſent, &c. *Datum Bononiæ I. Iunij MDXLIII. Anno IX.*

Paul. III. lib. breu. anno 9. pag. 230.

25 Refert Surius in commentarijs admonitum officij à primarijs Cleri Colonienſis viris Hermannum, cui inter alia propoſitum eſt S. Ambroſij exemplum, qui iuſſus à Valentiniano Imperatore Auxentium Arianum in Eccleſiam Mediolanenſem inducere ita reſpondit. *Abſit à me, vt tradam Chriſti hæreditatem.* (& infrà) *Faciat, quod Imperatoris eſt, Imperator. Prius eſt, vt animam mihi, quàm fidem auferat.* Tùm ſubiunxere, *Scio vulnera hæc, quæ pro Chriſto excipimus, non vulnera eſſe, quibus vita amittitur, ſed propagatur,* [Sic te

Amb. to. 3. libr. 5. poſt epiſt. 32.

Baron. to. 4. annal. an. 387. num. 4.

Digitized by Google

Herman-nus Apo-ſtata ad-monitus officij.

quoque Reuerendiſſime Princeps, ac Domine Lutheranis, & Zuinglianis ſuggeſtoribus, & conſultoribus peſſimis reſpondere decuiſſet: Abſit, vt ego hæreditatem Patrum Sanctorum Seuerini, Cuneberti, Brunonis, Hereberti, Peregrini, Annonis, & omnium retrò fidelium Epiſcoporum Anteceſſorum meorum, qui per tot Collegia, & Monaſteria, quæ ſuo ære, & labore fundauerunt, cultum, & laudem Dei, & Sanctorum eius memoriam, ac venerationem adauxerunt, tradam in manus tam rapacium luporum, ac publicè damnatorum Hæreticorum, qui Eccleſiarum Collegiatarum, & Monaſteriorum hoſtes ſunt neſandiſſimi. Quis Prædeceſſorum meorum vnquam ita fecit? Tali ſanè reſponſo ſeruares bonam ad Deum conſcientiam, bonam fidem Chriſto Principi Paſtorum, cuius tibi commiſſæ ſunt ouiculæ, debitam erga Summum Pontificem, & Romanorum Imperatorem Dominos, & Superiores tuos, obedientiam, atque fidelitatem, apud exteras nationes Chriſtianas laudem, apud Clerum, & populum Colonienſem, qui tot iam annis vnanimi tecum conſenſu iſtas perditionis damnatas ſectas abominati, ac deteſtati ſunt, beneuolentiam priſtinam, atque præcaueres infinita in plebibus Chriſti ſcandala, quæ de hoc facto tuo non ſine multorum gemitu audiuntur.]

26 In defendenda Religionis cauſa coniunxere ſe Colonienſi Clero Senatus & Conſules Colonienſes, quos Paulus Pontifex ob conſtantiam in tuenda fide Catholica, & pia monita defectori Archiepiſcopo ſuggeſta, vt ab immani flagitio quo ſe deuinxerat reſipiſceret, merita laude ornauit, hortatuſque eſt, ne Bucerum & alios impios concionatores, hæreſeos virus ad perdendas animas diffundere paterentur.

Solicitati ad conſtantiam Colonienſes.

Dilectis filijs Burgimagiſtris, & Senatui Colonienſi.

27 Veſtra illa pietas, & conſtantia ſemper laudata, & in ore omnium celebris, nuper ſplendidiùs fulſit, cùm veſter Archiepiſcopus, ſi is hoc nomine iam dignus eſt, corrupta ſua Diœceſi, etiam Ciuitatem veſtram corrumpere, atque à veteri fide, & vſu Catholicæ Eccleſiæ auertere conatus eſt, ei enim & viriliter reſtitiſtis, & poſtmodum non deſtitiſtis, omni ſtudio, & diligentia ſuadere, vt à tanto ſcelere deſiſteret. Benedictus igitur Deus Pater miſericordiarum, & totius conſolationis, qui nos in tribulatione conſolari dignatur, qui ſi hoc tempore (peccatis ita exigentibus) permiſit venena, etiam antidota nobis conceſſit. *(Et infrà)* Quapropter vos filij hortamur, & per Dominum Ieſum, qui in vobis nunc habitat, rogamus, vt in cœpta pietate, & conſtantia perſeueretis, modis omnibus prouidentes, atque impedientes, ne Bucerus, & Lutherani Concionatores, nunc in vicinis locis rugientes, & quærentes quem deuorent, in veſtra Ciuitate prædicare, aut populum ſeducere poſſint, &c. *Datum Bononiæ I. Iunij MDXLIII. Anno IX.*

Paul. III. lib. breu. an. 9. pag. 217.

Confirmati etiam fuere ijdem Coloniæ Magiſtratus Cęſareis literis, vt fidem Catholicam tuerentur, ſtrenuèque Lutheranis obſiſterent, quod cum ſumma laude ab ijs perfectum eſt, vt licèt Lutherani mille artibus Colonienſium conſtantiam expugnare pertentarint, impia tandem eorum molimina irrita conciderint, vt narrat Surius his verbis.

,, 28 [Moguntia, Cæſar, dat literas ad Sena-
,, tum Colonienſem, quibus eorum laudat in
,, fide Catholica conſtantiam, quòd non ceſſe-
,, rint quibuſdam Concionatoribus, qui eos à
,, Catholica Religione auertere modis omnibus
,, attentarint, hortatur, vt perſeuerent, & po-
,, pulum in officio contineant. Idem ferè ſcri-
,, bit ad illos etiam Pontifex Paulus III. Senatus
,, itaque conuocato populo mandat, vt his edi-
,, ctis pareant. Dici vix queat, quot dolis, quot
,, cuniculis, quot modò occultis, modò aper-
,, tis machinationibus malus Dęmon per ſuos
,, Adminiſtros hanc Vrbem, multis nominibus
,, longè celeberrimam, conatus ſit ab vna vera
,, Catholica fide in iſtos deterrimos, & pugnan-
,, tiſſimos noui Euangelij errores abducere,
,, quibus tota iam ferè Germania miſerè pe-
,, rijt, ſed (quæ Dei eſt ſingularis benignitas)
,, nihil hactenus efficere potuit, Senatu pru-
,, dentiſſimo, & grauiſſimo diligenter inuigi-
,, lante, ne homines peſtilentes voto ſuo potiri
,, queant. Multæ ſunt artes Cacodęmonis, &
,, habet ille ſuos ſatellites, qui vbi vident, nihil
,, aperto bello poſſe conſequi, vertuntur ad in-
,, ſidias, transferunt ſe in Angelos lucis nihil
,, niſi pacem, & pietatem præſeferunt, donec
,, hac perniciosiſſima ſimulatione apud incau-
,, tos, præclaræ cuiuſdam exiſtimationis, ma-
,, gnæ pietatis, non dubiæ integritatis famam
,, ſibi concilient. Tùm verò ſenſim virus effun-
,, dunt ſuum, & ſub pietatis prætextu, etiam
,, illos non rarò à Catholicæ Eccleſiæ pace, &
,, vnitate auellunt, quos neque Lutherus, ne-
,, que alij omnes ex profeſſo Eccleſiæ hoſtes euer-
,, tere potuerunt. Vigilandum eſt igitur omni-
,, bus, quibus ſempiterna animarum ſuarum
,, ſalus cordi eſt, ne circumueniantur à Sarha-
,, na. Habet, ſemperque quandiu hic ſtabit
,, Orbis, habebit ſuas laudes eximias inclyta,
,, & præclara Colonia Agrippina, quòd tam
,, multis in Germania, ab auita, eademque
,, ſanctiſſima Religione deficientibus, ipſa
,, conſtantiſſima permanſit, nec eam fidem, &
,, Religionem puerili leuitate ſibi deſerendum
,, putauit, quam longè ante mille annos acce-
,, piſſet, & in hunc vſque diem à ſanctis Maio-
,, ribus ſuis integra fide, velut per manus ſibi
,, tradita, religiosè conſeruaſſet, licèt ſæpè in-
,, credibilibus aſtutiſſimorum Sathanæ ſatelli-
,, tum fraudibus & technis, armis, & machi-
,, nis oppugnata. Orandus autem eſt Deus, vt
,, eandem etiam deinceps (vt benè ſperamus)
,, conſtantiam ſeruet, præſertim cùm nunquam
,, ceſſet Sathanas nouos texere dolos, & nouas
,, meditari artes, quibus vel tandem etiam con-
,, ſtantiſſimos expugnet, nec deſint, qui hanc exi-
,, miam laudem inclytę Vrbi inuideant, quam
,, illi tribuit Scriptor quidam vetuſtus, his ver-
,, bis vſus: Poſtquam fidem ſuſcepiſti Ciuitas
,, prænobilis, recidiua non fuiſti, ſed in fide
,, ſtabilis.]

Surius in comment. hoc anno.

Colonienſium in fide Catholica conſtãtia laudatur.

Sur. in comment. ad annum 1547.

Aſſerendę apud Colonienſes Religioni multum profuit Adolphus ex Comitum Schwemburgenſium inclyta Proſapia ſatus Archiepiſcopi Coadiutor, ad quem extant ſubiectę Pontificis literę.

29 Quod ad Hermannum infælicem Pſeudo-archiepiſcopum attinet, cùm is in Lutheranorum caſtra transfugiſſet, immane facinus aggreſſus eſt, ipſo enim die Feſto Paſchę, celebrata Germanico idiomate diuina re, populo non expiato ritè, pręmiſſo

Digitized by Google

miſſo Sacrę exhomologeſeos Sacramento, Euchariſtiam ſub ſpecie vtraque, contra Eccleſiæ inſtituta, more Lutherano tradidit, non reputans illud Apoſtoli: *Probet autem ſe ipſum homo, & ſic de illo pane edat &c.* Lapſum itaque in hæreſim Pontifex ex illo impietatis cœno, amantiſſimis monitis, excitare anniſus eſt, aculſiſque verborum aculeis, quos rei indignitas expreſſerat, humanitate pia ad officium aberrantem reuocare conatus eſt, antequam grauiori cenſura ex Sacris Decretis illum percellere cogeretur.

Hermanno Archiepiſcopo Colonienſi.

Paul. III. lib. breu. an. 9. pag. 234. Pontifex Archiepiſcopo Colonienſi ſcribit, vt reſipiſcat.

Venerabilis frater, & ex fama vndique publica, & ex multorum fide dignorum relatione intelleximus, te, licèt pro boni Archiepiſcopi, & Principis Electoris officio tuam Diœceſim, & Prouinciam in ea fidei Catholicæ puritate, atque obſeruantia, in qua illas à tuis Prædeceſſoribus acceperas, conſeruare, & cum Sancta Romana, vniuerſalique Eccleſia in eadem fide conſentire debuiſſes, prout tanto antea tempore conſeruaueras, & conſenſeras, tamen à paucis citrà menſibus repentè immutatum, eiectis orthodoxis, vocatiſque Lutheranis Prędicatoribus, introduxiſſe per eos Lutheraniſmum in Diœceſim tuam, habitaque etiam per te oratione coram etium Statuum tuæ Prouinciæ deputatis, ſuaſiſſe omnibus, ac præcepiſſe, vt ipſum Lutheraniſmum reciperent, cùmque illi palàm obſiſterent, teque orarent, vt ab incœpto tam pernicioſo deſiſteres, nullis nec monitis, nec precibus eorum te flecti potuiſſe, immò in die ſancto Paſchæ Sacrificium Miſſæ in lingua Vernacula celebratum, præmiſſaque publica, & generali tantùm Confeſſione, & Abſolutione, prout in Lutheranis Ciuitatibus fieri conſuenit, cætera Lutheraniſmo congruentia ſubſequuta fuiſſe, quæ omnia non ſolùm in animæ tuæ, & tuæ curæ commiſſorum perniciem, perpetuamq; tui nominis infamiam, verùm etiam in totius vniuerſalis Eccleſiæ, cui tantum præiudicium tua temeritate inferre præſumpſiſti, violationem, & offenſam manifeſtam redundarunt, atque eo etiam grauiora fuerunt, quòd nulla aut Senatus, aut populi tui, ſicut alibi accidit, tumultuantis, Lutheraniſmumq; optantis, ſeditione, ac neceſſitate compulſus, ſed tuamet voluntate, contra Capituli, Senatus, Cleri, & Vniuerſitatis egregiè in fide Catholica animatorum, voluntatem, eò maximè tempore hæc auſus es, quo vniuerſale Concilium à te, & cuncta Germania tantopere efflagitatum Tridenti in ipſis Germaniæ portis habebas, neminemque ex Germanis Epiſcopis videbas, qui ſuam Eccleſiam non viriliter tueretur, multos etiam ex eis admirari poteras, qui potiùs exulare, ac perſecutionem pati, quàm Lutheraniſmum recipere elegiſſent. Sic Tu, qui exemplum conſtantię alijs eſſe debuiſſes, primus omnium Prælatorum ab vniuerſali Eccleſia, & fide Catholica, in qua tanto tempore perſeueraras, defeciſti, nullamque, nec officij, nec iuriſiurandi à te toties in tuis promotionibus pręſtiti habuiſti rationem, quin Deo, & Sanctę Romanę Eccleſię, à qua nunquam offenſus, & toties, pręſertim in confirmatione tui Archiepiſcopatus, vigore cuius etiam Elector Sacri Imperij, & ornatus fuetas, ingratus, & repente hoſtis exiſtens, quo ſanè facto, non tu quidem Nobis, aut vniuerſali Eccleſię, cum qua ſe Dominus vſque ad finem ſęculi futurum promiſit, ac Petri Cymbam, etſi quandoque fluctuare, nunquam tamen mergi permiſit, ſed tibi ipſi nocuiſti, qui in diſtricto Dei iudicio, non ſolùm de tua, ſed de tot millibus animarum, quas tecum perdidiſti, rationem redditurus es. Quamuis autem omni noſtra humanitate, & gratia te indignum reddideris, tantum facinus attentando, tamen ex benignitate Apoſtolicę Sedis, antequam ad alia procedamus, pręmittere hęc tecum voluimus Chriſtianę charitatis officium, te etiam, atque etiam hortantes, atque monentes, vt à defoſſa tibi fouea pedem quàm primùm retrahens, ad vniuerſalis Eccleſię gremium, atque conſortium reuertaris, nec tantam tibi, ac tuo generi, & cunctę Eccleſię Germanię notam inuras, vt tu, qui vna ex ſolidioribus columnis es, illam ſuſtentare deberes, eam primus deſeras. Vide inquam, quid agas, recole qui ſis, memorare quantum Deo Omnipotenti debeas, officium, iuramentumque tuum ante oculos tibi ponas, Coëpiſcoporum tuorum conſtantiam imiteris, prudentique meditatione perpendas, quàm infelices fructus hęc innouatio Religionis in Germania prębuerit, effuſionem ſcilicet ciuilis ſanguinis, Turcarum roborationem, Germanorum debilitatem: Lutheranos proinde eijcias, Catholicoſque Concionatores reſtituas, tuoſque ſubditos (ſicut optant) in veteri Chriſtianæ Religionis cultu perſeuerare permittas, quod ſi feceris, & illis, & tibi meliùs conſules, ſin autem in cœptis perſeueraueris, Nos ſanè nec noſtrum officium, nec tot animarum ſalutem negligemus, nulloque pacto differemus, ea contra te agere, quæ ſecundùm Sacros Canones, & Sanctorum ſtatuta Patrum agenda fuerint. *Datum Bononiæ I. Iunij MDXLIII. Anno IX.*

30 Coniunxit cum Pontifice Io: Cochlęus pia ſtudia, vt Archiepiſcopum ad mentem reuocaret, at obduruit in perfidia veluti alter Iudas proditor Hermannus Pſeudoarchiepiſcopus, ac plures ficta, impia, & deformatiſſima Religionis reformatione, in ſcelus pellicere conatus eſt, quem demùm exauctoratum munere Archiepiſcopali, & Principatu depulſum viſuri ſumus. Eodem tempore Bauariæ Principes egregia pro tuenda re Catholica ſtudia explicuere: quorum pietatem Pontifex his literis commendat.

Ducibus Bauariæ.

Paul. III. lib. breu. anno 9. pag. 135. Commendat Paulus pietatem ergà fidē Catholicā Ducis Bauariæ.

Dilecti. Reuerſus iſtinc ad Nos dilectus filius Doctor Scotus Eccleſię Armachanę Adminiſtrator, ea nobis de ſingulari veſtra pietate, & ad conſeruandam fidem Catholicam indefeſſa conſtantia retulit, quę ſemper omnes retulerunt, ipſe autem eo particulariùs, ac certiùs cuncta nobis explicauit, quo diutiùs in iſtis veſtris locis ex voluntate noſtra commoratus eſt. Itaque quamuis minimè noua, maxima tamen lætitia affecti ſumus ex eius ſermonibus, in quibus, commemoratis multis à vobis piè, fortiterque geſtis, & in veſtras effuſus laudes perfecit, vt & veſtra pietas apud nos illuſtrior, noſtraque erga vos beneuolentia fieret cumulatior, quamuis anteà fuiſſet tanta, vt nihil ad eam addi poſſe videretur. Agimus igitur, ſicut ſæpè egimus, Deo Omnipotenti gratias, quòd aduersùs has grauiſſimas Eccleſiæ fluctuationes, nos amantiſſimis filijs conſolari, ac munire dignatus eſt, quorum pręſidio hanc procellam ſuſtinere poſſemus, &c.]: addit, mitti eundem Doctorem Scotum vitæ puritate, & doctrina pręſtantem, cęcitate ipſa admirabilem, vnà cum Claudio Iayo & ſocijs, vt in Bauaria, & germani fratris Saliſburgenſis Prouincia fidem tue-

Digitized by Google

ſucautur, aberranteſque conuertant. *Datum Placentiæ XIV. April. MDXLIII. anno IX.*

Extant de iiſdem inſignibus viris, pietate conſpicuis, literæ ad Salisburgenſem Archiepiſcopū, cum eximijs dotibus ornati,& ad confirmandos in fide orthodoxa Catholicos, & Lutheranos ab impietate ad Eccleſiæ caſtra reuocandos miſſi eſſent.

Archiepiſcopo Salisburgenſi.

Paulus III. lib. breu. an. 9. pag. 133.

Reputantes & meſſem eſſe multam, operarios autem paucos (Sentum Eccleſiæ Armachanæ Adminiſtratorem) ad te, & eoſdem fratres tuos cum Dei nomine, & aliquot facultatibus ei conceſſis, quibus gratuitò ad Dei ſeruitium vti poſſit, remittimus, vt is diuino auxilio, veſtroque fretus fauore, vnà cum dilecto filio Claudio Iayo, quem iſtic reliquit, & alijs ſuis coadiutoribus in tota tua, & eorumdem fratum tuorum ditione, ac in alijs etiam locis, præſertim circumuicinis, vbi neceſſarium, ac tutum duxerit, opere, verbo, & exemplo, ad ſalutem animarum, correctionem morum, retinendoſque in fide Catholica populos, & aberrantes reducendos, quantum poterit, re prius tecum, & cum alijs Ordinarijs locorum communicata, ſatagat, laboret, & intendat, quædamque etiam tibi ex parte noſtra referat, &c. *Datum Placentiæ XV. Aprilis, MDXLIII. anno IX.*

Orlandin. hiſt. Soc. Ieſu lib. 2.

Claudius Iayus, & Petrus Faber ex primis decem ſocijs S. Ignatij pro fide Catholica laborant in Germania.

31 Fuit porrò Claudius Iayus ex primis ſocijs S. Ignatij, de cuius pijs laboribus in Germania exantlatis memorat Orlandinus, narratque, ab illo multa Ratisbonæ à Lutheranis, tùm à Sacerdotibus concubinarum familiaritate contaminatis, quos à vitijs deterrebat, tolerata, deque eius conſtantia hæc addit. [ipſe verò cùm cru-
,, ces vndique, & pericula intentarentur, trium-
,, phare gaudio cœpit, & minitantibus præru-
,, pta Danubij reſpondebat intrepidus, in Cœ-
,, lum ſe tàm facilè aqua, quàm terra ire poſſe.
,, Nec defuerunt, qui ei aut mortifera exitia ve-
,, neni, aut ſubitum molirentur exilium: com-
,, plures tamen viri boni Catholicique, atque
,, inter hos Ciuitatis Epiſcopus in oculis eum
,, ferebant, palamque exaltabant, & quòd tàm
,, conſtanter ille ſe facinoroſis opponeret, & in-
,, nocentis vitæ ſpeculo, facilitateque permira,
,, haud contemnendos ſuę tolerantię fructus ferret.] Ab hoc, & Petro Fabro, quem Pontifex ex Hiſpania reuocatum in Germaniam proficiſci iuſſit, propagata eſt Societas Ieſu in Germania, ex qua innumeri viri inſignes pietate, & doctrina prodiere, qui Lutheranorum argutias egregiè confutarunt, ſuſceptiſque Gymnaſijs, pro inſtruenda iuuentute, hęreſi, nè latius propagaretur, fortiſſimè reſtiterunt: egebat verò Germania hoc tempore horum piorum Doctorum opera, cùm Ioannes Eckius, & Albertus Pighius acerrimi Religionis Catholicæ propugnatores, Lutheranorumque mallei, hoc ineunte anno, è viuis exceſſiſſent, vt Cochlęus narrat, qui de alijs rebus Germanicis hæc commendat hiſtoriæ.

Cochl. in act. & ſcriptis Lutheri.

,, 32 [Hoc anno rursùs Nurembergæ, ab-
,, ſente adhuc Cæſare in Hiſpanijs, per Regem
,, Romanorum habitus eſt conuentus Imperia-
,, lis à menſe Ianuario vſque ad Aprilem, cuius
,, Receſſus factus, & publicatus fuit die XXIII.
,, April. Adiuncti fuerunt Regię Maieſtati ad id
,, negotij tres Commiſſarij à Cęſarea Maieſtate,
,, vtpotè Chriſtophorus Epiſcopus Auguſten-
,, ſis, Fridericus Comes Palatinus Rheni Dux
,, Bauariæ, & Ioannes de Nauis, quorum pri-
,, mus in illo conuentu Nurembergæ obdormi-
,, uit in Domino. Tractatum eſt autem, & ibi
,, pręcipuè de ratione belli aduersùs Turcas ge-
,, rendi, deque pręſidijs, ſubſidijſque, & conſti-
,, tutionibus in tempore conſtituendis. De cau-
,, ſa verò Religionis nihil aliud conſtitui com-
,, modè potuit, niſi vt publica pax vtrique ſetue-
,, tur, ne Religionis prætextu vlli vis inferatur,
,, aut iniuria.]

Habiti quidem ſunt in Germania maximi delectus contra Turcas, ſed cùm Germanicæ vires diſtractæ eſſent à Cæſare in Belgium contra Cleuenſem Ducem, & Gallos profecturæ, tùm etiam ob Lutheranorum diſſidia debilitatæ, irriti conatus conciderunt, Turcicumque Imperium (victis Chriſtianis) propagatum eſt à Solymanno, de cuius terrifico aduentu in Hungariam Duces Bauariæ Pontificem certiorem reddiderunt, promiſſaque ab eo in colloquio Buxetano quatuor Italorum peditum millia ſubſidiaria expetierunt.

Sanctiſſimo in Chriſto Patri, & Domino, D. Paulo III. Sacroſanctæ Romanæ, atque vniuerſalis Eccleſiæ Summo Pontifici Domino Noſtro Colendiſſimo.

Paul. III. lib. breu. anno 9. pag. 385.

33 Beatiſſime in Chriſto Pater, & Domine D. Colendiſſime, Poſt pedum oſcula beatorum. Redijt hodie ad nos per equos diſpoſitos Bonus Accurſius Gygnæus Conſiliarius noſter, ex cuius accurato ſermone intelleximus ea, quæ nuper à Sanctitate Veſtra Buxetano in colloquio in cauſa orthodoxæ Religionis noſtræ tractata ſunt: quæ quidem omnia cùm ſanctè, & maturè à Beatitudine Veſtra, tamquam Parente optimo, ac pientiſſimo conſiderata eſſe videamus, maximas ſibi propterea & agimus, & habemus gratias, ſummum verò gratiæ largitorem aſſiduè precantes, vt eas ſibi vberiores retribuere dignetur. Quoniam autem Cæſaream Maieſtatem, ipſa id à nobis efflagitante, propediem conuenturi, eamque rem Sacroſanctæ Religionis noſtræ omni fide, ac diligentia tractaturi ſumus, ſingula idcircò, quæ ibi inter nos, ſiuè occurrent, ſiuè concludentur, Sanctitati Veſtræ adamuſſim ſignificare non intermittemus. Cæterùm hac hora certiores facti ſumus, Turcarum tyrannum cum omnibus ſuis copijs Hungariæ Regnum aliquot iam ante dies ingreſſum tripartito exercitu, Auſtriam versùs contendere, vt Viennam magna tormentorum vi, ac mole, atque omni belli apparatu oppugnet; quare Beatitudinem Veſtram eo reuerentiùs, quo poſſumus, comprecamur, velit quatuor illa promiſſa Italorum peditum millia (nulla interiecta mora) eò mittere maturè, ne quid detrimenti eorum tarditate intercipiatur, cuius ſummæ benignitati nos omni humilitate commendamus, & totos tradimus. *Datum in Vrbe Noſtra Landshut die penultima Iunij MDXLIII.*

Eiuſdem Sanctitatis Veſtræ.

Obſequentiſſimi filij, ac Seruitores.

Villelmus vtriuſque Bauariæ Dux &c.

Paul. lib. 9. p. 292. Paul. Iouius 134.

Datam fidem egregiè exſoluit Pontifex, vt Paulus Iouius refert, ac ipſæ Pontificiæ literæ ad Ferdinandum Regem teſtantur.

Regi Romanorum.

Chariſſime. Mittimus ad Tuam Ciuitatem Viennenſem à communi hoſte Turca pro Noſtra virili defendendum quatuor millia delectorum peditum Italorum, quibus regendis dilectum filium

Nobi-

Nobilem Virum Ioannem Baptiſtam Sabellum; Noſtrum ſecundùm carnem affinem, Noſtræ cuſtodiæ Generalem Præfectum, Virum inſignis virtutis, & auctoritatis, Capitaneum præfecimus, &c. *Datum Arimini XV. Iulij MDXLIII.*

Paulus Iouius. Surius in comment. Iſthuanffy

Solymannus Hungariam inuadit.

34 Non Viennæ oppugnationem meditabatur Solymannus, ſed Strigonium, & Albam Regalem, aliaſque Hungariæ Vrbes expugnare, & Turcico Imperio ſubijcere ambiebat. Primos impetus, immiſſo Duce Amurate, effudit aduersùs Walponium Oppidum ad Draui fluminis ripam, poſitum non longè ab Exechio, fœda Auſtriaci exercitus clade iam ante nobilitato, licèt verò Oppidum egregiè munitum eſſet, tamen præſidiarij vim Turcicam non tulere, atque in deditionem ſunt accepti, inde ad Soclos promota Turcica caſtra, pugnatumque eſt acerrimè ab Hungaris, qui irrumpentes Turcas vulneribus debilitatos propulſarunt, demùm Soclenſibus conſternatis, ac muro recedentibus, cùm ſuſtinere hoſtilem impetum non poſſent, in Arcem confugere, cùmque deditionem nuncupaſſent, ad vnum omnes contrucidati ſunt. Tunc exploratis, proniſque omnibus ad victoriam cum vniuerſo terreſtri, naualique exercitu ad Strigonium expugnandum prouolauit, fugiente Paulo Vardano Archiepiſcopo, ne ſi interciperetur, horrendo mortis genere interimeretur, quòd à Solymanno ad Ferdinandum defeciſſet. Præerat Vrbi Liſcanus Hiſpanus faſtu quàm belli peritia nobilior, Turcarumque impreſſiones non infœliciter frangebantur ab Italis, Germaniſque præſidiarijs, cùm ſenex Calaber, proditor, tormentorum librandorum arti aſſuetus, ad Turcas transfugit, perfidiæ pudorem obuelans, quòd Ferdinandus Rex ſibi ſtipendia plura non perſoluiſſet, is expugnandæ Turris præcipuè modum barbaros edocuit, qua capta Strigonio potirentur, in qua oppugnanda cùm vires intenderent Turcæ, obſeſſiſque auxiliorum deſperatione animi frangerentur: demùm Liſcanus Præfectus, auro ex continua præda congeſto, prædiues, cùm aurum magis rapto partum ſeruare, quàm Strigonium vellet, vitam, libertatemque pactus, contra militum ſpem, voluntatemque, hoſtem in Vrbem induxit, moxque omni auro, & torque, & ſupellectili exutus eſt, ac dein à Ferdinando ob admiſſum flagitium in cuſtodiam traditus. Solymannus verò Strigonio potitus principem Eccleſiam prophanauit, ac Mahumeticæ impietatis ſuperſtitioni addixit: tùm accitis Buda fabris, atque omni genere militum ad opus coacto, Vrbem firmiſſimis propugnaculis muniuit, adeò vt illius recuperandæ ſpem Chriſtianis adimeret. Inde Barbarus aduersùs Tattam, dictam olim Theodotam, ſigna extulit, atque præſidiarijs extremos cruciatus, ſi vim experirentur, intentauit; at illi ob captum Strigonium terrore perfuſi, deditione nuncupata, mox abeundi poteſtatem accepere, atque à victore ſericis veſtibus donati ſunt; mox verò Arx illa euerſa eſt, cum Turcæ diſciplina militari, raris, ſed validiſſimis præſidijs Prouincias contineant: demùm ad Albam Regalem, ita dictam, quòd Hungariæ Reges in ea Vrbe Regiū Diadema accipere ſoliti eſſent, caſtra defixa ſunt, tantuſque terror obſeſſis offuſus eſt, vt quingenti equites Hungari, dicti Vſarones, quòd latrocinijs viuere ſoliti eſſent, includi in Ciuitate detrectarint, abierintque in ſyluas, dumque nimias moras Ferdinandus nectit in ſubmittendo auxiliari exercitu, quòd ærario exhauſtus eſſet, Barbari virgultis, & arena congeſtis, foſſam exequarunt, & propugnacula ſubruere cœperunt, vt demùm licèt Italicæ cohortes virtutis militaris plurima ſigna explicuerint, demùm poſt cladem inſignem acceptam, Albam, vitam, libertatemque pacti Itali, Germanique, reditu ad Ferdinandum impetrato, Barbaro ſe dediderunt. Exultans tanta victoria Barbarus, parta gloria contentus, Viennam progredi non auſus eſt, cùm Pontificiæ cohortes Ioanne Baptiſta Sabello, & Iulio Vrſino Ducibus, Viennam iam perueniſſent, & Ferdinandus Bohemorum, Marcomanuorumque auxilijs ſuccinctus, aſcenſuro hoſti occurſurus eſſet, tùm ad Comaram Inſulam aditum in Danubio hoſtili claſſi præſcepſiſſet. Diſcedente verò Conſtantinopolim Solymanno, Ferdinandus Rex, qui perditis iam rebus ſerò aduenerat, Autumnalis temporis imbribus impeditus eſt, ne quid Regio nomine dignum conficeret, & qui nimia ambitione pati non potuerat, vt Ioannis Regis filius pacato Regno potiretur, maxima Hungariæ parte in Turcicam ſeruitutem redacta, Auſtriæ timere cœpit.

Ferdinandi Regis expeditio irrita.

35 Viſus verò eſt Diuino patrocinio in tot aduerſis deſtitui, cùm Sacerdotum Chriſti patrocinium deſereret, quippè Adminiſtri licentię frœna ita laxabant, vt Eccleſiaſticos conculcarent, atque immania etiam ſacrilegia patrarent, de quibus Pontifex ſubiectis literis queſtus eſt.

Regi Romanorum.

Paul. III. lib. breu. anno 9. pag. 31.

Cùm anteà ſolum temporalis iuriſdictio eiuſdem Cardinalis Patriarchæ (nempè Grimani Aquilegienſis, & Epiſcopi Tuſculani) à tuis Miniſtris perturbata, & moleſtata fuiſſet, poſtea ijdem tui Miniſtri temporali iuriſdictione ab ipſa Eccleſia in totum ablata, & erepta, etiam ſpiritualem iuriſdictionem in eum ſtatum infœlicitatis deduxerunt, quòd in illa Eccleſia tàm inſigni, vt potè Patriarchali, & in qua Tua Maieſtas, & Sereniſſimus Imperator frater Tuus Canonici eſtis, cultus Diuinus ex toto intermiſſus, ac penitùs deſertus eſt: ſiquidem Canonici ipſius Eccleſiæ iniurijs Miniſtrorum Tuorum eorumdem coacti ſunt ipſam Eccleſiam deſerere, in quorum locum milites illam inhabitare, & quadam in parte bruta etiam animalia ſtabulari dicuntur, tùm verò ipſum Sacrarium Euchariſtiæ confractum, & Reliquiæ Sanctorum violatæ, multaque alia attentata in dedecus, & opprobrium Eccleſiæ, & Religionis fuiſſe dicuntur, quę nos nunquam credemus, ſcitu, aut voluntate Serenitatis Tuæ facta eſſe &c. Additæ preces, ne Adminiſtrorum flagitijs conſcientiam Regiam maculari patiatur, & cuncta priſtino ſtatui reſtituat. *Datum Romæ apud Sanctum Petrum XVI. Februarij MDXLIII. Anno IX.*

Aquilegienſis Eccleſia ab eius Adminiſtris conculcata.

Paul. Iou. lib. 42.

Fuiſſe quidem Ferdinandum pronum ad pietatem teſtantur Authores, verùm eius facilitate abuſos Adminiſtros auaritiæ, & rapinis inhiaſſe. Hactenùs de Ferdinandi iacturis, ac Turcicis in Hungaria victorijs, nunc de claſſe Turcica à Solymanno, Duce Barbaroſſa, in inferi Maris littora immiſſa agendum eſt.

Paul. Iou. lib. 43.

36 Exciuerat eam in auxilium Franciſcus Gallorum Rex, nulla quidem ipſius vtilitate, immò graui damno, & magnæ Chriſtianorum multitudinis, quæ Turcicis graſſationibus abrepta eſt in ſeruitutem impiorum, calamitate, pluriumque Oppidorum excidio, ac niſi Diuina prouidentia Chriſtianorum miſerta vim Barbarorum auertiſſet, longè grauiora exitia intuliſſet.

Pri-

Digitized by Google

Primò quidem impetu Rhegium in ſretu Siculo, cùm Ciues profugiſſent, captum incendit, Arcemque tormentis muralibus quati cœptam in deditionem accepit, præſidiarioſque, ac plures Ciues, qui in eã perfugerant, ſeruituti addixit. Inde Brutiorum oris vaſtatis ad Terracinenſium littora delatus, mox Oſtiam peruenit circa feſtum D. Petro Principi Apoſtolorum dicatum, tantuſque terror ex eius aduentu Romano Populo incuſſus eſt, vt deſerere Vrbem cogitaret, niſi Polinus Galliæ Regis Orator, qui in Turcica claſſe verſabatur, ſcriptis literis Romanos confirmaſſet, eam claſſem à Solymanno ad præſidium Galliæ miſſam, nec Romanis, nec Pontificiam oram incolentibus vllum damnũ allaturam. Verùm quia Barbarorum fides ſuſpecta ex commodo infida eſt raptim vndique auxilia contracta ſunt ad tuendam Vrbem, quæ milite vacua à præferoce hoſte opprimi potuerat: ſed eam mentem à Barbaro Deus auertit, nec ſi capta fuiſſet, valuiſſent blanditiæ Gallici Oratoris iactantis, Franciſcum Regem nil habere antiquius, quàm vt rem Romanam, non modò incolumem, ſed maximè florentem, atque ab omni impiorum iniuria defenſam vellet: facta verò adaquatione ad oſtium Tyberis, Barbaroſſa triduo poſt inde diſcedens Etruriæ, & Liguriæ oram ſine maleficio prætervectus Maſſiliam contendit. Dum ea claſſis centum triremibus egregiè inſtructis, & biremibus decem conflata per Mediterraneũ mare volitabat, ſecumque per omnia littora terrorem circumferebat, Pontifex Melitenſibus Equitibus dedit imperia, vt ſuam claſſem cum Pontificia coniungerent ad Chriſtianorum littora ab iniuria Turcarum vindicanda.

Claſſis Turcica à Rege Galliæ excitata, grauia damna attulit Chriſtianis.

Dilectis filijs Magiſtro, & Conuentui Hoſpitalis S. Ioannis Hieroſolymitani.

Paul. III. lib. breu. an. 9. pag. 274.

37 Dilecti filij ſalutem, &c. Superioribus diebus vos hortati fuimus, vt quoniam claſſis Turcarum Mediterraneo mari volitans, & in viſceribus totius Chriſtianitatis incluſa, maximam noſtris populis, quocumque ſe verteret, calamitatem illatura formidabatur, vos pro veſtro officio, veſtraque conſuetudine, huic communi hoſti vos opponeretis, veſtraſque triremes, & naues cum noſtris triremibus ad defenſionem noſtræ, & cæterorum Chriſtianorum oræ maritimæ coniungeretis. Quamobrem cùm commiſerimus Locumtenenti earundem noſtrarum triremium, vt eas cum veſtris coniungeret, vos hortamur, vt ad communem omnium Chriſtianorum littorum defenſionem cum eiſdem noſtris triremibus coniuncti, contra eandem claſſem Turcarum, vbicumque illa fuerit, procedatis, publicamque ſalutem coniunctis animis, & viribus defendatis. *Datum Romæ apud S. Petrum &c. XXII. Auguſti MDXLIII. Anno IX.*

Paulus Iouius l. 43. Martinus Bellaius comment. lib. 10.

38 Cùm Turcica claſſis Maſſiliam applicuiſſet, Galliarum Rex, quid de ea ageret, æſtuare cœpit, nec facilè agitata conſilia explicabat, adeò, vt Barbarus de cunctatione Gallorum quereretur, reſque ad diſſidium vergeret: demùm à Rege decretum eſt, vt coniuncta claſſe Gallica, eductoque exercitu Nicia Prouinciæ, olim Sabaudiæ Regulo oppignorata, quæ oblata ampliore pecunia, nunquam, vt Gallo reſtitueretur, impetrari potuerat, oppugnaretur; ac poſt varias impreſſiones hoſtiles propulſatas, non ſine Turcarum cæde, Nicienſes Ciues extremam cladem veriti, Gallis pactione militari Vrbem dediderunt, qua in poteſtatem redacta, ad Arcem ſitu loci inexpugnabilem, & opere munitiſſimam expugnandam conatus verſi ſunt, quo tempore Marchio Vaſtij, qui Inſubriæ præerat, auxiliarem exercitum expedire cœpit, ac Pontifex in pluribus Italiæ, & Hiſpaniæ Prouincijs, Clero nummaria auxilia ad ſoluenda exercitui Niciam contra Turcam profecturo ſtipendia imperauit, ne ſi Turca Arce potiretur, è littore illo dein in Mediterranea loca excurreret, exitialique bello Chriſtianam rem obtereret; vt ex ſubiectis conſtat literis.

Herculi S. Mariæ Nouæ Diacono Cardinali Mantuæ.

Paul. III. lib. breu. anno 9. pag. 370.

39 Dilecte fili Noſter. Mori grauiſſimo periculo, quod prima facie littoribus Italiæ imminet, ſed mox niſi obſiſtatur in tempore, & ad Mediterranea, & interiora ipſius Italiæ, quod Deus auertat, penetrabit, cùm claſſis Turcarum Duce Barbaroſſa Ciuitatem Niciæ iam ceperit, & Arcem eius obſideat: Nos, vt pro Noſtro officio huic periculo, quantum poſſumus, occurramus, & Chariſſimum in Chriſto filium Noſtrum Carolum Romanorum Imperatorem ſemper Auguſtum, eiuſque Duces, præſertim Marchionem Vaſti, qui ad dictam Ciuitatem recuperandam, Arcique ſubueniendum cum exercitu occurrit, etiam contributione Eccleſiaſtica coadiuuemus, quinque decimas cùm in nonnullis alijs locis, tùm in Ciuitate, & Ducatu Mantuæ, Marchionatuque Montisferrati, quos pro Nepote tuo gubernas, impoſuimus, &c. *Datum Marini Albanenſis Diœceſis III. Septembris MDXLIII. Anno IX.*

Paulus Iouius l. 43. Martinus Bellaius lib. 10.

Exaratæ ſunt eodem argumento ad alios literæ cùm incendium illud, antequam latiùs flammas ſpargeret, extinguendũ eſſet. Pijs affuit Deus, nam Alphonſo Vaſtio cum exercitu ad ferendam obſeſſis opem imminente, Turcæ, & Galli obſidionem Arcis ſoluerunt, in quo diſceſſu tumultuario Turcæ, Gallorum, quibus Vrbs tradita fuerat, nullo reſpectu habito, Vrbem diripuere, incendijſque deformarunt, & Ciues fidẽ Gallicam ſequutos in ſeruitutem abripuere. Cùmque iam diſceſſiſſet hoſtis, Carolus Dux Sabaudiæ, & Marchio Vaſti, Germanicis, Hiſpanicis, atque Italicis copijs ſuccincti, per Tendanos montes ſubſidio venere, atque Auriana claſſis in Villæfranchæ portum inuecta eſt, quo tempore exorta procella quatuor triremes ad ſcopulos miſerè ſunt alliſæ, ac Barbaroſſa delendæ claſſis Cæſareæ occaſioni Diuino nutu rum deſuit, miſſis verò expeditioribus triremibus Hiſpaniæ portus euaſtauit, congeſtaque præda Algerium exportata eſt: miſerat etiam Barbaroſſa Conſtantinopolim quatuor naues præda onuſtas, quibus quinque millia Chriſtianorum Italorum vtriuſque ſexus, & eleganti forma Virgines Deo ſacratæ ducentæ vehebantur, vt ad Solymanni lupanaria traherentur, ſed Garzias Proregis Neapolitani filius, cùm ab euaſtanda Turcica ora cùm ſua claſſe rediret, in eas Turcicas naues incurrit, ac maximo Dei beneficio, Chriſtianos Meſſanam perductos priſtinæ libertati reſtituit. Vaſtij verò Marchio exercitu ad Niciæ Arcem adducto benè vſus, Montemuicum, atque Catinianum, & nonnulla alia Oppida Gallis in Subalpinis cripuit: viciſſimque Buterius Prorex Gallicus, captis multis Oppidis Subalpinis, Vercellas obſidione cinxit, irrito tamen exitu, cùm obſeſſi muris diiectis internum aggerem excitaſſent, dum ob Cæſarei Ducis aduentum hoſtilis irruptio retardaretur.

Surius in comment.

Nicia à Turcis liberatur.

Sur. in comment.

40 Eodem tempore expeditionis à Barbaroſſa ductæ occaſione, maximi in Africa motus concitati ſunt, nam cùm Muleaſſes Tuneti Rex,

Ca-

Digitized by Google

Cæſaris eliens metueret vim Turcarum, qui aliquas Regni Vrbes, Conſtantinam, antiquitus Cyream dictam, Leptim paruam, quæ hodiè Africa dicitur, & Adrumetum præſidijs firmiſſimis obtinebant, improuidè in Siciliam traiecerat, vt à Cæſare Genuam deuecto maiora præſidia impetraret. Dùm autem Neapolim iuſſu Cæſaris ſubſiſteret, eius filius Amida, qui Præfectus erat exercitui, ſparſo falſo rumore, Muleaſſem Patrem Neapoli extinctum, Fratremque Mahomerem Chriſtiana Sacra ſuſcepiſſe, Regnum inuaſit, minores Fratres trucidauit, paternaſque concubinas conſtuprauit, quo audito Muleaſſes duobus circiter auxiliarium Neapolitanorum millibus conſcriptis in Africam traiecit; cùmque repentino

Muleaſſes captus.

aduentu ſe Amidam oppreſſurum putaret, irruetetque non expectatis propinquorum Numidarum auxilijs, fallacibus aliquorum Principum promiſſis illuſus, ab hoſte, qui inſidias parauerat, fuſus, captuſque eſt, cæſis in prælio mille, & trecentis Neapolitanis, cui Filius impius, candenti ſcalpello proſciſſis pupillis, oculorum lumen ademit, addita obiurgatione, illum atrociora promeritum, ob immanitatem in Fratres exercitam, paulò verò poſt cum Biſertam abiiſſet, Touarris Hiſpani Guletæ Præfecti opera, qui ipſi Abdamelechum Regiæ ſtirpis Principem oppoſuit, Regno pulſus eſt, quo tamen breui extincto, iterum recepit, aduerſantemque ſibi Ioannem Perellum

Perellus Martyr.

Tarentiuum Equitem fortiſſimum Chriſtianum, excctis virilibus, in foro viuum combuſſit, cuius eximia fuit conſtantia, vt oblato vitæ munere adduci non potuerit, vt à Chriſtiana Religione deficeret.

Paulus Iouius lib. 44. Surius in comment. Ludouic. Gucciar. in comm. Martin. Bellaius lib. 9. & 10.

41 Cæſar, qui immortali nominis ſui gloria Hungariam defendere, vel etiam Chriſtiani Imperij limites latiùs proferre poterat, in Cliuenſem Ducem, & Gallos arma conuertit. Expugnauit itaque impetu Duram Arcem munitiſſimam Geldriæ, eamque, cædibus, rapinis, & incendio funeſtauit, Iuliacum deindè petijt infeſto exercitu, quod vacuum recepit, poſtea ad Ruremundam caſtra defixuro Ciues ſe illi dediderune, ac pariter Venlonium, Zurphanium, & alia Geldriæ Oppida Cæſaream iugum accepere; quibus aduerſis fractus Guillelmus Cliuenſis Dux, deſerta Gallorum amicitia, ad Cæſarem ſupplex acceſſit, eiu-

Cæſari Cliuenſis Dux ſe humiliat.

ratiſque etiam Danico, & Suecico fœderibus, veniam obtinuit ijs legibus, vt Geldriæ iuri renunciaret, fidem Catholicam in Principatu inuiolatam aſſereret, ad quem in fide continendum poſtea Ferdinandi Fratris filiam nuptui dedit, cùm ſponſalia cum Henrici Regis Nauarræ filia celebrata diſſoluiſſet. Adſcripſit tùm militiæ ſuæ Martinum Roſſeuium, atque aduersùs Gallos cum ingentibus copijs eſt profectus, exciuitque Henricum Angliæ Tyrannum, cum quo fœdus iunxerat, vt ex compoſito duobus exercitibus Galliam inuaderent. Cœperant verò iam ante Landrecium Galli, ac firmiſſimis propugnaculis ita munierant, vt ex eo in Belgium magnas excurſiones agerent, Dux etiam Aureliæ Lucemburgum pactione militari receperat. Cæſar itaque ad Landrecium recuperandum copias admouit, quod cùm commeatu indigeret, Franciſcus Rex, iuſtructo exercitu, commeatum, & militare auxilium illi intulit ſecunda Nouembris, inſpectante Cæſare cum ſuis Germanicis, Belgicis, Hiſpanicis, & Britannicis copijs: cùmque recedente Rege poſt datam bidui ſpatio prælij libertatem, Cæſar expeditum equitatum ad inſequendum ag-

men poſtremum immiſiſſet, ille à Delphino in inſidijs conſtituto cæſus, diſiectuſque eſt. At Cæſar, cùm omnia in dies acerbiora fierent ob imbres, & morbos, ſoluta obſidione, Cameracum liberam Ciuitatem, ditioniſque Epiſcopalis, pandentibus ex terrore portas Ciuibus, intercepit, illique Arcem impoſuit, in eaque hyberna traduxit.

Act. Conſiſtor.

42 Celebrati ſunt in Germania duo conuencus Ordinum Imperij, primus ineunte anno Norimbergæ, ſecundus deuexo atque affecto, Spiræ: in primo Norimbergenſi actum eſt à Cæſareis Legatis de comparandis auxilijs ad propulſandos Turcas, deque Henrico Brunſuicenſi Principe à Proteſtantibus ditione ſua ſpoliaro in Principatum ſuum reſtituendo; is enim leges Cæſareas aduersùs vim, ac tyrannidem Lutheranam implorarat, at Proteſtantes in pertinacia obfirmati, Catholicorum bonis inhiantes, præfractè contendere,

Duo conuentus in Germania coadunātur.

rectè, atque ordine ſe feciſſe, atque etiam Iudices Cameræ, id eſt Senatum Cæſareum, vt erga Catholicos propenſiorem, gradu ſubmoueri, aliníque conſtitui, ni id fieret, nulla auxilia contra Turcas ſe coniuncturos denuntiarunt: cùmque reſponſum ijs eſſet, dicta cauſa Iudices amoueri non poſſe, neque Henricum iura implorantem deſeri, rogarentque, vt controuerſias Religionis Tridentino Concilio iam indicto deferrent, flecti non potuere, atque profeſſi ſunt, ſe Concilio non parituros. Remotis itaque Proteſtantibus Ferdinandus Rex cum reliquis Ordinibus Catholicis de propulſando Turca, Religioneque Catholica tuenda, nonnulliſque alijs rebus decretum edidere, cui decreto Proteſtantes ſe minimè conſentire ,, profeſſi ſunt, Rem ità narrat Surius. Verùm ,, Proteſtantes aiunt non approbare Concilium.

Surius in comment.

,, Interim nihilominùs decretum facit Ferdinan- ,, dus cum alijs Ordinibus de certis quibuſdam ,, rebus, cui decreto Proteſtantes ſe minimè ,, conſentire profitentur. Quis non videat, ,, quàm hæc ad certam Germaniæ perniciem ,, pertinuerint, niſi Deus nobis pepereiſſet. ,, Has animorum offenſiones, & diſſenſiones ,, peperit nobis Lutheri Euangelion, cuius pro- ,, taſim (ſiuè propagationem) longè triſtiſſimam ,, iampridem vidimus, cataſtophem verò longè ,, turbulentiorem expectamus.] De horum Comitiorum actis ab Epiſcopo Caſertano Internuntio Apoſtolico tranſmiſſis ad Pontificem meminere Acta Conſiſtorialia his verbis.

M.S. Car Spadæ fg. 133. pag. 425.

,, 43 Bononiæ XIX. Martij MDXLIII. fuie ,, Congregatio Reuerendiſſimorum Cardina- ,, lium, lectæ literæ Reuerendiſſimi Caſertani de ,, his, quæ aguntur in Dieta Norimbergenſi, ,, primò de ſubſidijs dandis à Germanis contra ,, Turcas, & de rebus, quæ ad Religionem perti- ,, nent. Factumque eſt verbum à Sanctiſſimo de ,, obſeruanda reformatione, præſertim, vt pro- ,, ximo Concilio ſententias, & exempla præ- ,, beant.]

Pag. 18. ex lit. ad Car. Far. 26. May 1543.

Molitos in his Norimbergenſibus Comitijs Proteſtantes ſuadere Germanis, ve repudiato Concilio Tridentino Concilium Nationis Germanicæ cogerent ad eos à coniunctione Romanæ Eccleſiæ auellendos, conflandamque pro ipſorum libidine nouam Religionem, oſtendunt literæ Ioannis Moroni Cardinalis Legati Tridentini ad Alexandrum Cardinalem Farneſium XXVI. Maij huius anni exaratis, in quibus narratur, vt Granuellanus, qui Norimberga Tridentum redierat, vt venienti in Germaniam Cæſari occurreret, retulerit Legato, ſe in Comitijs Norimbergenſibus

Digitized by Google

ſibus Proteſtantium molimina diſcuſſiſſe, ne fieret Concilium Nationale, ac reformationem Iudicij Cameræ Imperialis à Lutheranis obtruſam, qnam à Cæſarea Maieſtate impetraſſe ſalsò contendebant, diſturbaſſe, ideò Lutheranos noluiſſe ſubſidia aduersùs Turçam Romanorum Regi conferre: ingraueſcere verò in dies (ob plurium defectionem) Lutheranæ Sectæ potentiam, ad quos Colonienſis, idemq; Monaſterienſis Epiſcopus deſciuerit; ac ni eos Cæſareus aduentus contineret, in Moguntinum arma conuerſuros. Laudauit verò Granuellanus Ducum Bauariæ in propugnanda Religione pietatem, aduerſaſque omnes de ijs ſuſpiciones conceptas amoras eſſe addidit; conqueſtus verò eſt de renocatis Tridento duobus Legatis, idque tota Germania peruulgatum, atque ex eo Lutheranos efferri, deprimique Catholicorum animos. Cui à Legato reſponſum, non ad diſſoluendam Synodum, ſed ad deliberandum euocatos, quia Scotis fauebat Gallus, Cęſarem de fœdere appellatum ab Anglo, qui ipſum adducere contendebat ad leges contra Sedem Apoſtolicam, quas ille repulit: ex Hiſpania Genuam aduolaſſe, vt eam ad Gallum deficientem in officio contineret: rogatum Pontificem, vt ſtuderet magis Cæſari quàm Gallo, qui Turcam aduersùs Chriſtianum Imperium iuncto fœdere concitaret; Inducias cum Cæſare violarit, licèt culpam reijciat in Imperatorem, totius rei indicium deferentem Pontifici, quod Gallus recuſarit.

44 Ex quibus videtur culpam non redintegratæ ſequeſtræ pacis Gallo Regi hæſiſſe; is tamen ad Pontificem ampliſſimas literas VI. Idus Martij huius anni miſit, quibus Carolum V. in inuidiam afflictæ Chriſtianæ Reipublicæ adducebat.

45 Cæſarè contrà traducere in ſuas partes annitebatur Pontificem, vt armorum ſocietatem iniret aduersùs Gallorum Regem, ſed Paulus nunquam à communis Parentis officio deflectere conſenſit, vt pacis interpretem inter diſſentientes Reges ageret: quod conſtat ex literis Cardinalis Farneſij ad Regium Internuntium in Aula Cę-
,, ſarea. [Quo ad illud (inquit) quod ſcribis,
,, & Monſpolitianus ore retulit, de inſtantia,
,, quam tibi, & illi fecerunt, vt Pontifex ſe Im-
,, peratori coniunctum declararet; ſcias eadem,
,, & Marchionem de Aghilar, & Reuerendum
,, de Burgo Suæ Sanctitati non ſemel retuliſſe.
,, Multa reſpondendo ſcribere poſſem, cùm res,
,, de qua agitur, magna ſubminiſtraret; attamen
,, quia ex te oppoſitas rationes cognoſcere potes,
,, non eſt neceſſe tibi illas longo ſermone repete-
,, re. Sua Maieſtas certa eſſe debet, quòd Sua San-
,, ctitas ſemper parata erit, pro illo omnia agere
,, quæ gradus, & honor illi permittent. Hoc
,, autem à præſenti petitione plurimùm diſtat,
,, quia cùm Imperator, & Rex Galliæ duo Prin-
,, cipes Chriſtiani ſint, & inter ſe, ſalua fidei
,, Catholicę integritate, diffidentes, Suæ San-
,, ctitati, cùm ſit amborum communis Pater,
,, non licèt, vnum vt amicum, & alium vt ini-
,, micum reſpicere.] Cumque Caroli nomine Cæſarei Oratores iterum Paulum vrgerent, vt ob coniunctum à Gallo armorum fœdus cum Turcarum Imperatore aduersùs Chriſtianam Rempublicam cenſuras Eccleſiaſticas diſtringeret, eundemque armis perſequeretur, reſpondit, Galliæ Regem pari ratione implorare leges, vt in Imperatorem conſurgeret, damnaretque illum ob armorum fœdus percuſſum cum Henrico Angliæ Rege damnato hæreſeos, pro inuadenda Gallia Religioneque in ea euertenda; ſecundò addidit, ſi arma aduersùs Gallum expediret, nulla auxilia periclitanti Hungariæ aduersùs Turcas à ſe afferri poſſe; nec claſſem inſtrui aduersùs Turcarum excurſiones maritimas. Propoſuit tertiò ex eo fœdere contra Gallum admiſſo grauiora pericula impendere, ne Gallia à Pontifice abalienata ad obſequij ergà Sedem Apoſtolicam, fideique defectionem inclinaret. Quartò ſubdidit, ſe hactenùs clementiſſimi Patris officium geſſiſſe, omnemque operam ad filios inter ſe conciliandos conſumpſiſſe; iam verò Iudicis officium exercere decreuiſſe ad tot ingentium malorum in vniuerſam Rempublicam Chriſtianam redundantium reum pro meritis iuſtis cenſuris defigendum. Accepto eo reſponſo Albanus Dux Mediolani Præfectus prolixis literis ad Cardinalem Farneſium datis Pontificia argumenta multis argutiarum fucis pigmentiſque reſtringere conatus eſt, aſſeruitq; Pontificem maximam gloriam ſi Cęſari contra Gallum Turcarum fœderatum ſe coniungeret, collecturum: at Pontifex in ſuſcepta priore ſententia inconcuſſus ſtetit.

M.S. Car. Spade to. 84. pag. 453.

46 De inita cum Solymanno ſocietate Franciſcus prolixiore oratione apud Pontificem, vt ſuprà innuimus, ſe purgare niſus eſt, cuius ſummam Franciſcus Belcarius Epiſcopus Metenſis ità
,, retulit [Poſtremo loco de ſocietate cum So-
,, lymanno inita ſe purgare conatur: hìc gra-
,, uiſſimus Cæſarianis accuſationis locus eſt,
,, in quo etiam magis Franciſcus commoratur:
,, neque veteri, neque nouo inſtrumento pio-
,, rum cum idololatris interdicta eſſe fœdera,
,, Dauidis, Salomonis, cæterorum Iudæorum
,, Regum exemplis probat: neque Chriſtus, ne-
,, que Paulus Magiſtratibus impijs pios ſalua
,, pietate parere vetat: recentia Venetorum, non-
,, nullorumque aliorum cum Turcis fœdera ad-
,, ducit, vt Galli quondam Regni Hieroſolymi-
,, tani compotes, Græcique Imperatores ſe-
,, neſcente memoria prætermittantur. Vt com-
,, mercia inter ſe, ac Solymannum libera eſſent,
,, ne priuata in cauſa alter alterum offenderet,
,, vt quantum Chriſtiana fides pateretur,
,, mutuis inter ſe amicitiæ muneribus funge-
,, rentur, conueniſſe palàm fatetur.] Attamen quod Rex ſibi licitum fuiſſe contendit, ipſi Galli execrati fuere; quare idem Belcarius mox ſubij-
,, cit. [At ſi Chriſtianiſſimi Regis hæredi-
,, tarium cognomen tueri vult, quomodo cum
,, Tyranno omnium, quorum Hiſtoriæ memi-
,, nerint, teterrimo, Chriſtianæ perſuaſionis
,, hoſte infeſtiſſimo, longiſſimis terræ, mariſ-
,, que ſpatijs ſeparato, ſocietatem coiuit, niſi
,, vt vicinas Cæſaris, Ferdinandi, cæterorum-
,, que Chriſtianorum Prouincias, atque Inſulas
,, illi in prædam obijceret, flagrantiſſimum-
,, que inuidiæ ſuæ, atque odij erga Cæſarem
,, æſtum tot innoxijs Chriſtianis internecio-
,, ni eſſe pateretur? De Nauplio, atque Epi-
,, dauro dictum eſt: Ioannes Vaiuoda, quòd
,, Pannoniæ Regnum Solymanno tuliſſet acce-
,, ptum, à Romano Pontifice malis diris de-
,, uotus, & Chriſtianorum cœtu extermina-
,, tus fuit; quem nihilominùs Franciſcus &
,, Solymanno commendauit, ac clàm aduer-
,, sùs Ferdinandum, quoad potuit, iuuit, at-
,, que aliquantò poſt eiuſdem Viduam Iſabel-
,, lam, Hungaroſque Proceres eiuſdem factio-
,, nis,

Lib. 23. 27.

Franciſcus Rex Galliæ conatur defendere ſuam cum Solymanno coniunctionem, ſed fruſtra.

,, nis, vt ad Solymannum itidem confugerent
,, induxiſſe, & pro ijſdem interceſſiſſe fertur.
,, Quid, quod Ænobarbum ad Niciam oppu-
,, gnandam accerſiuit, & vt tot Chriſtiani eun-
,, do, redeundoque in ſeruitutem raperentur in
,, cauſa fuit? Quin etiam vt à Solymanno frater
,, appellaretur ſuſtinuit: crudeliſſimi inquam
,, Tyranni frater, in cuius familia, qui rerum po-
,, titur, cæteros ſtatim trucidari iubet: hæc im-
,, manitas, quæ à ſuis incipit, quanta in alios
,, eſſe ſoleat, quis non ſatis colligit? Cùm hoc
,, monſtro vllane Chriſtiano homini Fraterni-
,, tas, aut ſocietas eſſe poteſt?] Cætera huius
Apologiæ capita proſequenda non putaui.

47 Decreuerat etiã Franciſcus Rex ad Norimbergenſem ſuperiorem conuentum Oratores Ioãnem Bellaium Epiſcopum Franciſcũ Oliuarium Præſidem, & Malleium Prætorem Diuionenſem: ſed ij in Germaniam penetrare non potuerunt, prohibiti enim ſunt aditu à Cæſareis, ne Lutheranos in Cæſarem Gallo Turcis coniungerent: ij verò III. Nonas Martij huius anni MDXLIII. Naulij promulgarunt Apologiam pro Franciſco Primo Rege, cuius nomen tanquam Chriſtiani nominis proditoris ab omnibus ob Turcã in Chriſtianos concitatum diris omnibus deſigebatur, parique impudentia negarunt admiſſum flagitium, qua ipſe illud admiſerat.

Apologia Oratorũ Franc. I. ad conuẽtum Spirenſem.

,, Neganius (inquiebant) Franciſco Francorũ
,, Regi cum Solymanno fœdus vllum intercede-
,, re, interceſſiſſeue, præter vulgare illud com-
,, merciorum, & quietis publicæ ergò, quale Ve-
,, netis, Polonis, & alijs quibuſdam Chriſtiani
,, nominis Gentibus eſſe omnes ſcimus.] Deinde conqueſti ſunt de Germanis, atque Italis, propoſito capitali ſupplicio, vetitis ſtipendia ſub Gallo facere, deque aditu in Germaniam intercluſo, iunctoque cum Lutheranis fœdere.

,, Pedite extero nobis opus eſt, vt multis ante
,, ſæculis opus fuit quoties bellum maximum
,, gerendum fuit, hoc Cæſar, qui ſat cognitum
,, haberet, propoſuit edicta, vt leuiſſimè dicam,
,, ſeueriſſima, ne quis Germanus miles Franco
,, militet, qui militauerit Franco, capite luat,
,, cum vxore quidem, ac liberis mitius aliquan-
,, tò agatur; Italis autem, quod his ferè vtamur
,, duabus Nationibus, pœna propè conſimilis in-
,, fligitur; quicumque aut in Galliam, aut in
,, quaſcumque Regis ditiones patent militi adi-
,, tus omnes magnis diurnis, nocturuiſque præ-
,, ſidijs circumſepſit quicumque in itinere ad-
,, huc ſunt, trucidari omnes iuſſit, neminem ad
,, Regem penetrare, quoad potuit, ſiuit. E diuer-
,, ſo gentem, quam vt prophanam, atque impiam
,, decennium ferè eſt execratus, nunc poſtea-
,, quam ſeſe in nos incitari paſſa eſt ad militem
,, euocandum ad Germaniam, in conſpectu ve-
,, ſtro omni iuuentutis robore ſpoliandam ſum-
,, mis præmijs inuitat, neque enim licere nobis
,, vult omni Europæ auxilio exutis, aliundè, ne-
,, que ex Africa, neuè ex Aſia militem euocare, ſi
,, euocauerimus, ſceleratos, impios, inteſtabiles
,, pronuntiat. Deus immortalis, quæ lex gra-
,, uior feratur, quæ atrocior pœna ſtatuatur,
,, quàm quæ in nos ſtatuitur aduerſus eum, qui
,, victus, qui profligatus, qui bello captus vitam
,, precario agere cogatur, ſi, & noua iſta pluſ-
,, quam Imperatoria aduerſum nos edicta locum
,, habeant, & omni externa ope nihilo ſecius ex-
,, cludamur, quid nobis denique fiat? Quid mi-
,, ſeris, & infelicibus Francis cognatis veſtris

Namtij 3. Non. Martij 1543.

,, ſuperſit, niſi vt ferreis vincti compedibus, ada-
,, mantinis obſtricti, iugulum irato hoſti hau-
,, riendum, ceruicem victori, quod ipſe iam
,, præſefert implacabili feriendam præbeant, &c.

Tentarunt Galli Oratores iterum miſſo ad Spirenſes conuentus præcone militari (quem Haraldum vocant) liberi in Germaniam aditus teſſeram impetrare, vt ad eos accederent, ſed tanquam hoſtes Imperij repulſi ſunt.

48 Coacti ſunt ij Spirenſes conuentus Menſe Decembri, ad quos Hungarici Regni Ordines ex Nouizolienſibus Comitijs Oratores miſerè, vt Germanos excitarent ad inſtaurandam expeditionem pro Hungaria à tyrannide Turcica liberanda, exponerentque iam ante in ſuperioris anni Spirenſibus Comitijs petita fuiſſe auxilia pro Turcis propulſandis, atq; dum ea decernerentur Budam à Turca expugnatam, partemque Hungariæ euaſtatam, ſollicitatiſque iterum per literas Germanis, vt ſuas copias in hoſtem promouerent tardiùs eas veniſſe, & Peſto obſeſſo, citiùs quàm oportuit, contra Hungarorum, Italorumque ſententiam obſidionem ſoluiſſe, Turcaſque ex eorum diſceſſu efferatiores factos. In Norimbergenſi verò conuentu huius anni celebrato non quadraginta armatorum millia, vt antea, ſed tantùm viginti quatuor millia promiſſa fuiſſe magno Hungarorum dolore; at nec illa opportuno tempore mouiſſe ſigna, adeò vt Turcæ Strigonium, & Albam Regalem, duaſque Arces munitiſſimas, quibus nomen eſt Sodios, & Vualgo in ſuam poteſtatem redegerint, iuſſique ſunt Oratores palàm conteſtari, ſe Turcico iugo colla ſubdituros, ni Germani idonea ſubſidia ferant, atque ex Hungaria in Germaniam victorem hoſtem penetraturum, cuius mandati formula ſubiectis verbis concepta erant.

Hungari ad conuẽtum Spirenſem accedunt, vt auxilia cõtra Turcas obtineãt.

Inſtructio Prælatorum, Baronum, ac Nobilium, aliorumque Ordinum, & Statuum Regni Hungariæ in conuentu Nouizolienſi pro feſto Beatæ Eliſabeth anno MDXLIII. celebrato congregatorum: Reuerendiſſ. D. Martino Recbethy Epiſcopo Veſprimienſi, ac Magnifico Domino Franciſco de Batiun Conſiliarijs Regiæ Maieſtatis, & Egregio Georgio Raroſcy Vicecomiti Comitatus Thuurozy Oratoribus ad Imperialia Comitia Spiræ celebranda delectis data.

Poſt ſalutem, & ſeruitiorum officioſam commendationem referent Oratores nomine Ordinum, & Statuum Regni Hungariæ, Reuerendiſſimis, Illuſtriſſimis, Generoſis, Magnificis, ac Reuerendis Dominis, Principibus, Electoribus, cæteriſq; Ordinibus, & Statibus Sacri Romani Imperij in Comitijs congregatis, recenti memoria teuere eoſdem Dominos Principes, & Status Imperij, vt cum Inſtructione delecti fuerint anno ab hinc quarto ex Hungaria ſpeciales Oratores ad Imperialia Comitia, quæ tunc Ratisbonæ celebrabantur, præſentibus Sacratiſſima Cæſarea, & Catholica Maieſtate, ac Sereniſſimo Romanorum Rege, quamquam copioſè, & diligenter in grauiſſimo illo Chriſtiani Orbis Concilio ab Oratoribus illis expoſitus fuerit Regni Hungariæ Status, quem poſt varios caſus, poſt graues, & diuturnas calamitates poſt ingentia pro Chriſtiana Republica, pro fide, & Religione ſuſcepta pericula, Natio Hungarica, olim inter alias non poſtrema, tandem immodica, vi hoſtis propinqui deiecta eſt, & quantùm etiam, tùm propè adeſſet extremum illius Nationis excidium, niſi præſentanea adhiberentur remedia, neque huius ſolum,

MS. Franc. Car. Barb. ſig. n. 2678 p. 93.

Oratores Hungari ad Spirenſes conuẽtus miſſi.

Digitized by Google

ſed & circumuicinarum Prouinciarum ampla iã pateret ruina, quarum ſanè tutela, ac defenſio ad Imperij Principes, ac Status, velut Chriſtianæ fidei columnę, potiores in primis ſpectaret, quemadmodum ea tunc luculenter ab ipſis Oratoribus Hungariæ in prædictis Comitijs peracta fuiſſe rectè conſtat.

Nec illud ſanè præterit eoſdem Principes, ac Status Imperij, cùm non multò poſt Turcarum Tyrannus magna victoria recens in Hungaria potitus, Budam Regni Caput in poteſtatem accepiſſet, extemploque initia iam nimium manifeſta extarent multò ante præuiſi excidij, Status, atque Ordines Hungarici iterum per literas, cùm propter temporis breuitatem Legati mitti nõ poſſent ex priori conuentu Nouizolienſi affatim ſignificaſſe Principibus, & Statibus Imperij, quanto in diſcrimine res verſaretur, & quàm maturè hoſtem è viſceribus Regni eijci oporteret, niſi paulò poſt, & Hungariam, & vicinas omnes Prouincias illius furori, & libidini deditas vellent, & quam etiam extremis rebus Hungari ad interitum vſq; pro patria, pro fide, & Religione Chriſtiana depugnare, dummodò à Principibus Chriſtianis non deſererentur, expoſitis videlicet, & commemoratis tunc his omnibus, quæ ad excitandos primos tantorum Principum ad iuſtiſſimum bellum in tam iuſta cauſa pertinere videbantur.

Recordentur & pariter Domini Principes, ac Status Imperij, quo pacto, ſiuè Legationibus, & ſcriptis Hungarorum, ſiuè quod eſt veriſimilius, auita virtute ſua, & perſimili etiam magnitudine commoti ijdem ipſi Principes, ac Status Imperij pro ſua ſingulari pietate in Religionem Chriſtianam decernendum ſibi eò ipſo duxerint, tùm pro continua Regni defenſione ad triennium, tùm verò pro generali expeditione, hoſtiumque exterminatione, de firmo, validoque exercitu, præſtantiſſima, nec multò poſt Illuſtrem D. Marchionem Brandeburgenſem Principem Electorem cum ingentibus copijs in Hungariam expediuerint, ad quem quidem Ducem, & exercitum pro oppugnanda Ciuitate Beſt deſcendentem, conſtat, Principibus, & Statibus Imperij Romani, quæ & quales copiæ, cùm Sacratiſſimo Romanorum Regiæ Maieſtatis, & Summi Pontificis, tùm verò ex omnibus ferè Ordinibus, & Statibus Hungariæ magno numero, atque apparatu confluxerint, quanta cum admiratione exterorum omnium acies Hungarorum aſſiduè ſub obſeſſa Vrbe, cum hoſtibus congreſſæ ſint, vt facilè reliquiæ bellicoſiſſimæ Nationis eſſe apparuerint.

Vt Germani à Peſti obſidione intempeſtiuè diſceſſerint.

Et quamuis magna ſpes erat expugnandi Beſt, incœptamque expeditionem Diuina ope feliciter conficiendi, perſpectum eſt tamen Dominis Principibus, & Statibus Imperij cùm, & Hungari, & Italicus peditatus acriter Prouinciæ inſiſtendum eſſe inſtarent, exercitum tamen Imperialem contineri diutius in officio non potuiſſe, atque ita re infecta, inſequente nemine, pedem retuliſſe, adeòq; multitudinem illam omnem breuiſſimo tempore diſperſam eſſe, & diſſipatam. Submiſſa quidem alia præſidia, ſed inſtante hyeme, alijſque rationibus obſtantibus, gentes illæ adduci nõn potuerunt, vt progrederentur vltra Poſonium, atque ita Maieſtatem Regiam, Regiam expeditionem in aliud tempus oportuit reijcere.

His igitur, ſic peractis, tametſi Status, atque Ordines Hungariæ fruſtrati ſpe maxima, & liberalibus oblationibus à Chriſtianis Principibus ſibi factis, & iam animis conſternati, tot, tantiſq; calamitatibus hoſtem ferocem intra viſcera habentes, & malis vndique circumuenti in deſperationem iure videantur prolabi potuiſſe, nihilominùs generoſum illum ſpiritum Maiorum, & animum retinentes, & Dei Optimi Maximi in primis auxilio freti, accepta rurſum benigna Regiæ Maieſtatis oblatione in diſceſſu ex Poſonio facta de generali capeſſenda expeditione in proximo ſequenti Vere, ideòque ipſi omnes animati, intentique, vel Patriam liberare, vel pulcherrimam mortem oppetere penès Regem ipſorum, ſi ita res ferat, congregati in hunc locum ea omnia inter ſe communibus ſuffragijs, quibus cùm præſenti hyeme tueri ſe ſuoſque fines, tùm ineunte Vere maximis, quibus potuerunt copijs, præſto eſſe Suæ Maieſtati in generali expeditione.

Cùm autem Status, atque Ordines Hungarię exiſtimare non poſſint quacumque de cauſa oblata præſidia proximo anno neglecta ſint, Domini Principes, & Status Imperij pro ſua, Maiorumque excellenti virtute, pro magnitudine animi, & quod ipſorum proprium, & peculiare eſt Chriſtianos Populos ab iniurijs, & vi crudelis hoſtis ſollicitè vindicare, oppreſſoſque aſſerere in libertatem, ipſi quoque Hungariam iamiam ruentem in interitum defenſam. ac conſeruatam velint, & cùm in memoria habeant Maiores noſtros clariſſimos Viros, iam inde ab initio fidei noſtræ Chriſtianæ in hoc Regno proprijs viribus Hungariæ fines longo tempore, non ſolùm tutatos eſſe, verùm etiam protuliſſe longè, latèque per hoſtis ditionem, cum ſumma ipſorum gloria, & vtilitate totius Reipublicæ Chriſtianæ, ac vbi ſenſim labeſcere res cœpit, aucta nimirùm per cæteras Orbis Partes hoſtis potentia, victaque vi virtus eſt, tùm demùm ſimul cum Hungaria reliquas quoque Prouincias, & Regna circumuicina furorem hoſtis, indigno eorum malo, experiri oportuiſſe, & nihilominùs Hungaros nullis vnquam cladibus, nullis iacturis, aut periculis Regno ſint ex ea relicta, tienniſque illa inſtituta expeditio, vndecumque accidit, vix in trimeſtris ſpatij progreſſum euaſerit. Quo quidem facto, hoſtibuſque quò plùs erant tanti exercitus formidine perculſi, eò magis repentino eiuſdem exercitus diſceſſu irritatis, & animis erectis, conſtat Principibus, & Statibus Imperij, quanta rurſum contentione, quibus precibus Status, atque Ordines Hungarię egerint, per literas ex conuentu proxima hyeme Poſonij celebrato, vt in ſanctiſſimo ſuo decreto perſiſtentes Principes, ac Status Imperij continuum præſidium in Hungaria tenerent, hoſtemq; curarent ex ea exterminandum, nec ab incœpto deterrerentur quauis ratione perſuaſum planè habentes pacem, & tranquillitatem ſuorum Regnorum, & Prouinciarum ex Hungaria pendere, intelligenteſque Hungaros continuis bellis nimium iam attritos, ac debilitatos proprijs viribus diutiùs non poſſe ſubſiſtere eoſdem, niſi deſerantur, à quibus maximè defendi oporteret, facturos more Maiorum, vt in excidium nominis Chriſtiani intelligant omnes homines extrema eos quoque ſubire paratos. Ad quas literas ſic:

Petuntur promiſſa auxilia.

Expoſita ſepulturæ pericula.

Turcæ efferatiores poſt diſceſſum Germanici exercitus.

Ex Nurembergenſi conuentu proxima hyeme reſponſum fuiſſe conſtat, ſic ſanè Regiæ Maieſtati à Principibus, ac Statibus Sacri Imperij firmiter oblatum, vt viginti quatuor millium hominum ſubſidium cum ſemeſtri ſolutione æſtate proxima Maieſtas Regia ad nutum ſuum in Hungarica expeditione ſeſe habituram ſciret, & maiora

MS. Card. Fran. Barb. ſig. 2678. n. 96.

addi-

Quid in Nurembergenſi conuentu actum.

additum iri ſi ingens neceſſitas exigeret. Quo quidem reſponſo etſi non parum Hungari erant commoti, priorem deliberationem tantorũ Principum immutatam iure admirantes, quod tamen videbatur, ne hoc quidem mediocre futurum ſubſidium, quodque cæteris quoque Principibus Chriſtianis defenſionem Hungariæ curæ fore ſperabant, ita ſeipſos compararunt, vt cùm ex pecuniario ſubſidio inter ſe decreto Regni fines ad initium æſtatis vſque ab inſultibus hoſtium tutati ſint, tùm verò inſtructos, armatoſque viritim inſurrecturos ad proximam generalem expeditionem penès Regiam Maieſtatem, & Imperij exercitum vnanimiter deliberarint.

Vere autem hoſte formidabili, initioque Æſtatis magna vi Regnum inuadente, conſiliaque & conatus Chriſtianorum Principum celeritate præueniente, munitiſſimæ duæ Arces Sodios, & Vualgo primo impetu, cum Ciuitate, & Eccleſia Quinqueceleſienſi ditionis ſuæ fiunt, nec multò poſt idem hoſtis Arcem Strigonienſem obſidione cinctam deditione cæpit, poſtremoque Albam Regalem, haud diù obſeſſam expugnat, ſicque expugnatis minimo negotio potioribus Regni munimentis, quæ ex ſuperioribus cladibus reliqua erant, ijſdemque validis præſidijs firmatis (inſequente nemine) priùs ipſe reditum inſtituit, quàm vllæ vnquam Chriſtianorum copiæ in perniciem ipſius apparerent.

Strigoniũ & Alba Regalis occupata à Turcis.

Et quamquam Maieſtas Regia ſolita ſua ſollicitudine indefeſſa, virilique ſtudio nuſquam milites conſcribere, armare Claſſem, delectus habere per Regna, & Prouincias ſuas prætermiſerit, omniaque diligenter pararet, quo priuſquam hoſtis abiret, victoriam illi de manibus eriperet, ſic tamen res cecidit, vt priùs ille peractis, quæ propoſuerat, quæque præmiſſa ſunt, in reditu eſſet, quam Sua Maieſtas Regia, cum exercitu è ſuis Regnis, & Prouincijs coacto Poſonium, in Vrbem venire potuiſſet. Quo quidem tempore intelligere potuerunt Principes, ac Status Imperij quãuis nullus Imperialis adeſſet exercitus, perpaucæque admodum auxilares copiæ conſpicerentur, Status tamen atque Ordines Hungariæ paratos (vti ſtatuerant) viritim penès Suam Maieſtatem cunctis viribus inſurgere ſumma contentione inſtitiſſe, vt Gentes exteræ, quæ cum Sua Maieſtare Poſonium conuenerant, iuſtitutam expeditionem exequerentur, vtque Maieſtas Regia incœpto itinere ad interiora Regni penetraret, neque occaſionem pulcherrimam recuperandi ea, quæ paulò ante amiſſa erant, præteriret, nec abſterreretur, & ab imitandis veſtigijs Maiorum, qui ſemper pro rerũ magnitudine denuntiauere imminentia pericula Principibus Chriſtianis.

Vt tardè Ferdinandi exercitus venerit.

Ob has igitur, aliaſque rationes orabunt Legati, obteſtabunturque Dominos Principes, & Status Sacri Romani Imperij, vt conſiderato extremo periculo, quod ſupra caput cunctis adſtat, ſine mora, & ipſi maioribus, quibus poſſunt viribus, Hungariæ ſubueniant, Sanctiſſimumq; propoſitum defendendi iugiter Hungariam, vſq; ad hoſtis exterminationem in manus reſumere, ac firmo, vnanimique decreto confirmare, & re exequi velint, neque vlla de cauſa hoc, quod præcipuum ipſorum inſtitutum eſſe debet, poſthabendum curent, certi ſore perbreui, vt amiſſa penitùs Hungaria, tùm demùm intelligant, quanti fuerit illam, vi, & furori hoſtis expoſitam, tueri, aditumque ad reliqua Regna, & Prouincias præcludere, experienturque tantò difficiliùs in poſterum reliqua defendi, quãtò bellicoſiore Natione deſtituti, illos ipſos aduerſarios, paulò poſt cogantur ſentire, quos nunc in communi cauſa acerrimos oppugnatores ſecum ſunt habituri, quemadmodum in cæteris Chriſtianis Populis, & Gentibus, paulò ante à Turca ſubactis, magno omnium malo ætas noſtra ſenſit. Addidere demùm Hungari, ſe ſatis Maiorum gloriam feciſſe, ac ſi ſe ab alijs Nationibus deſeri conſpexerint, ac Statum Reipublicæ Chriſtianæ Statum pro nihilo haberi, pro ſeruanda vita Turcicum iugum ſubituros, cùm ſatis iam præteritarum ab Hungaris rerum geſtarum, & præſentis eorumdem fortunæ fama terrarum Orbem fore vbique peruagata ſit.

Rogantur Germani, vt inſtaurato exercitu Hungariã liberent.

49 In ijſdem conuentibus Spirenſibus cùm Lutherani ad deprimendam Religionem Catholicam more ſuo plura molituri eſſent, Pontifex ad eos Franciſcum Sfondratum Internuntium miſit, vt refert Angelus Maſſarellus in Diario Con-
„ cilij Tridentini. [Cùm (inquit) Cæſar Impe-
„ rialem Dietam Spiræ celebrandam indixiſſet,
„ in qua inter alia de Religionis controuerſia
„ tractandum erat, Sanctitas Sua, ne officio ſuo,
„ & in hoc quoque deeſſet, Reuerendiſſimum
„ Dominum Ioannem Franciſcum Cardinalem
„ Sfondratum, tunc in minoribus agentem, E-
„ piſcopum ſcilicet Amalphitanum ad dictum
„ Spirenſem conuentum die prima Decembris
„ dicti anni deſtinauit.

Angelus Maſſarell. M.S. Arch. Vatic. p. 22

Poſtulare plura in ijs conuentibus non veritos Proteſtantium Oratores, quæ ad Catholicorum damna, hæreſeoſque incrementa vergebant, nec tamen Cæſarem, quamuis potentiſſimorum hoſtiũ armis peteretur, ad vota inflectere potuiſſe, refert Surius, miſſum verò Sfondratum ad Ferdinandum Romanorum Regem, atque ad alios Principes Catholicos, vt de pace redintegranda pro celebrando Concilio, & propulſandis Turcis ageret, cui tradita fuit ſequens Inſtructio.

Sur. in com. hoc anno.

Inſtructio pro Franciſco Sfondrato Nuntio in Germaniam deſtinato.

Cùm Sua Sanctitas ab initio ſui Pontificatus prudenter conſideraſſet, quanti impedimenti bono Reipublicæ Chriſtianæ eſſent diſcordiæ inter Imperatorem, & Regem Galliæ, & quæ ruinæ imminerent, non tantùm ob eorum diſſenſiones, & bella, ſed etiam ob internas ſeditiones, maximè Religionis, etiamque ob potentiam periculis plenam Turcarum, iam ad totius Chriſtianitatis oppreſſionem excitatam, idcò Sua Beatitudo Paterno deſiderio, & permaxima ſollicitudine tantis malis occurrere cupiens, in principio ſui Pontificatus, vti communis Pater, nemini tamen ſingulariter addictus, cæpit iſtis Principibus ſe oppouere, vt diſſenſiones, odiaque eorum extinguerer, pacemque inter ipſos firmaret, vt ex iſta radice fructus Concilij oriretur, quo Religionis diſſidia, & in Germania præcipuè, ad concordiam adducerentur, & reformatio rerum multarum induceretur, quæ ſicuti ex temporum variatione ſemper accidit, incrementa maiora quotidiè ſumpſerunt, non ſolùm in ſpirituali regimine, ſed etiam apud Sæculares Principes Chriſtianos, & prætereà in eodem Concilio, poſt Chriſtianorum reformationem, incumbere, & inuitare omnes ad liberandos à crudeli tyrannide Turcarum populos Orientales, & ad noſtram ſanctam fidem in illis Regionibus, in quibus initium habuit, & valdè floruit, reſtituendam.

MS. Card. Spad. tom. 15. p. 751.

Vt igitur ad optatum finem, & pacem, & omnia alia perduceret Sua Beatitudo, nec labori,
nec

nec ſumptibus pepercit, ad Deum confugiens, & ſemper hæc cogitans, ſuaſque actiones omnes ad hoc dirigens, & continuè, modò cum Nuntijs, modò cum Legatis, modò cum propria perſona, ſeipſum in iſta decrepita ætate exponens multis, & plenis periculorum itineribus; qui labores, Deo, ob Populorum peccata, ſic permittente, quamuis aliquoties ſpem attuliſſent, fructum aliquem reddituros, vt quando Induciæ Niciæ firmatæ fuerunt, & cum Venetis fœdus contra Turcas ſancitum fuit, attamen iſtorum duorum Principum ſuſpiciones, & durities contrarium effectum menti Suæ Sanctitatis produxerunt, quia ex Induciarum ſciſſione maius belli incendiũ exarſit, & non ſolùm vires Turcarum repreſſæ non fuerunt, quinimmò ipſi Hungariæ Regnum ſibi ſubiecerunt, qui euentus, & labores, abſque fructu à Sua Sanctitate ſuſcepti, eum, nè ampliùs in iſto pacis negotio ſe interponeret, remouere deberent; attamen Sua Sanctitas, ne ſuo officio deficiat, & neceſſitatem multò maiorem eſſe præſentibus diebus, quam in alijs præteritis annis, aſpiciens, cùm Turca, & Germaniæ, & Italiæ ex parte terræ proximior ſit, cùm iam totam Hungariam occupauerit, & ex alia parte potentiſſimam Claſſem in viſceribus noſtris teneat, cum qua totum excurrens Mare, Terris maritimis Italiæ, Hiſpaniæ, Africæ, & omnibus Chriſtianis Inſulis vltimum affert exitium, & cùm bellorum præteritorum inter iſtos duos Principes, experientia docuerit, quàm difficulter vnus alterum vincere poſſit, quandoquidem ex eorum bellis nihil aliud, quàm aliquarum pauperum Regionum deuaſtationem, retulerunt, multas expenſas, & mortem ſtrenuorum hominum, qui ad reprimendam Turcicam audaciam apti fuiſſent, itant ſi bellum producatur, pro certo habere poſſumus, quòd cùm nulla alia res effectum habeat, præter alterutram conſumptionem, Regionum vaſtationem, pecuniarum diſpendium, & Militum mortem, Turcis deuincendi totã Europam occaſionem præbebunt, ſicuti Conſtantinopolitano Imperio accidit, quod in manibus Turcarum cecidit, ob diſcordias Principum Orientalium, quemadmodum nunc eædem diſcordiæ vigent inter Occidentales. Sua Sanctitas igitur ſupradictas rationes conſiderans, optanſque tandem Concilij coadunationem ad effectum perducere in bonitate Dei, quæ noſtra vincere ſolet demerita, confidens, & aliquando ſola ſua gratia, quod difficiliùs, ad concedendum videtur, & quod multoties negauit, concedit, noluit prætermittere, denuò repoſcere ab iſtis duobus magnis Principibus, ad quos, ſi ætas grauis, & conditio, & temporis breuitas non obſtitiſſent, propria perſona acceſſiſſet, non ſolùm vt oſtenderet, quo animi ardore iſtam pacem cupiat, ſed vt auctoritate illi à Deo conceſſa, & viuis rationibus præſentium neceſſitatum, & calamitatum Chriſtianitatis, animos ſiliceos iſtorum Principum emolliret; ideòque miſit Reuerendiſſimum ſuum Nepotem Cardinalem Farneſium, vt ſic, quoad fieri poſſit, ſuam ipſam perſonam repræſentet, cui commiſit, vt omni conatu curet, iſtam pacem obtinere, & præter ſupradictam neceſſitatem, Sua Beatitudo cenſuit, tempus præſens nouam opportunitatem ad hoc tractandũ præbere, cùm hyeme ſuperueniente, iſti duo Principes arma depoſuerint, & Dei gratia, cum honore vtriuſq; partis hucuſque bellatum ſit, cùm Rex Galliæ terras parui momenti amiſerit, & Imperatoe Geldriæ Ducatum recuperauerit, & abſque ſanguinis effuſione ſuam bellicam virtutem oſtenderit, offenſionique, quam anno præterito acceptam dicebat, ſatisfecerit, dùm in Galliam propria perſona arma intulit, ipſumque Regem multoties, & forti animi Princeps, & Germanici Imperij dignus ad campeſtre prælium inuitauit.

Sed quia in tractatu pacis, ſicut tractationes oſtenderunt, multæ difficultates propoſitæ fuerunt, Sua Sanctitas magnitudiuem auctoritatis Imperij Principum conſiderans, & quantum eam iſti duo Principes magnifacere debeant, & cùm certus ſit, ipſos, & prudentia, & bonitate, qua ſunt præditi, cernentes Chriſtianitatis pericula, deſiderantes remedia illis præbere, ſempee pacem ſuaſuros, decreuit ſuo nomine mittere, ad orandum, & hortandum, vt cum Imperatore, & Rege Galliæ, vt pax ſequatur, omne ſtudium ponant, vtriſque demonſtrantes, ſicut eorum dignitatibus decet, cum tam Imperij honoranda ſint membra, de illo, cuius cauſa pax nou ſequetur, quærendi neceſſitatem, illiſque omnes rationes, quas illorum prudentia ſuggeret, aptas ad pacem inter iſtos duos Principes componendam, exponentes.

Sed cùm elapſis annis, dum de pace inter iſtos Principes concilianda tractabatur, diuerſæ fuerunt propoſitæ conditiones, in quibus, ſicut in rebus magni momenti accidit, varias, & graues difficultates apparuerunt, & ideò modo, quando tali ex cauſa conditiones pacis, ad concluſionem deduci non poſſent, Sua Sanctitas iudicat, quòd meliùs eſſet, vel fœdus, vel firmas Inducias obtinere, & iura, de quibus diſceptant, & quæ vtraque pars in diuerſis Prouincijs, & Regnis ſibi deberi contendit, ad futuri generalis Concilij deciſionem, vel ſi in hoc conuenire non poterunt, ad idoneos arbitros remittantur. *Ex* iſtis Inducijs armorum, non ſolùm ſaltem hoc bonum ſequetur, ſcilicet, diſcrimen, damnum, & probrum belli inter Chriſtianos de medio tollere, ſed etiam Concilium adeò deſideratum, quæſitum, & neceſſarium, tandem incipere, & vires ad Turcarum defenſionem coniungere. Ideò Sua Sanctitas hortatur, dictoſque Principes orat, vt ſecum laborem coniungant, & ſi aliud medium præmanibus habent meliùs ad conſequendum ſupradictũ effectum, placeat illis communicare, quia Sua Sanctitas, omni ſepoſito reſpectu, omni ſibi poſſibili conatu curabit, vt adeò concupita reconciliatio ſequatur. Iſtis rationibus, alijſque ſimilibus, quas Nuncius cogitare poſſit, Germaniæ Principibus perſuadere conabitur, vt Imperatori, & Regi Galliæ amicitiam, pacem, & armorum Inducias ſuadeant.

Sed quia tota Nuncij intentio eſt dirigenda, ad promouendum, vt iſti Principes, quantocyùs pacis, vel Induciarum negotium promoueant; & quò magis eos Sua Sanctitas hortatur, eò magis in hoc incumbant, vt promptiùs hoc ad effectum perducant, & verbis Suæ Sanctitatis maiorem fidem præſtent, erit etiam Nuntij officium, omnem falſam opinionem, quam fortè conceperunt, quòd Sua Sanctitas non ſeriò, & ex toto animo hanc pacem promoueat, ex illorum mentibus, quoad poterit, auferre. Quod facilè faciet, illis præcipuè, & ordinatè omnes tractationes, quas circà hanc pacem, Sua Sanctitas fecit, narrando; eandemque iuſtificationem de Concilio addendo, de quo iuxta Suæ Sanctitatis Bullam, ſummariam

ratio-

rationem reddere poterit, illis declarando, vltimam ſuſpenſionem Concilij Tridentini factam fuiſſe, cauſa ſatis clara impoſſibilitatis celebrationis, cùm tota Chriſtianitas ab inteſtinis, externiſque bellis, vt ſatis notum eſt, arderet, & verè nomen Concilij contemni videretur, & ſic remedium vnicum, & valdè efficax malorum omnium vanum exiſtimaretur, cùm Sedis Apoſtolicæ Legati per octo continuos menſes, abſque eo quòd vlla Concilij forma appareret, expectarunt: tamen certos eos reddere poterit, Suam Sanctitatem non reuocaſſe animum, nec locum Concilij, niſi quando ob publicum bonum aliter exiſtimaretur, & firmata pace, & armorum Inducijs totus animus & diligentia, in hac celebratione poſita erit. Circa iſtum Concilij articulum, bonum conſilium erit, Nuntium curare, vt Cardinali Moguntino, Archiepiſcopo Salisburgenſi, & Treuirenſi placeat, iſtam Suę Sanctitatis mentem notam facere ſuis Suffraganeis, Epiſcopis, & Imperij Principibus: etiamque Epiſcopo Auguſtano, vt hoc negotium aſſumat, præcipere, quia multùm iſta iuſtificatio, & exhibitio ante Dietæ Imperialis coadunationem valebit, etiamque ſi Cardinalis Moguntinus iudicabit expedire, cùm ſic animorum volubilitas maxima, Archiepiſcopo Colonienſi, vel ſaltem eius Suffragancis nunciare, & quomodocumque ſit, vtile valdè eſt, vt talis opinio iuxtà veritatem imprimatur in animis non ſolùm Epiſcoporum, ſed etiam Principum ſæcularium, & Eccleſiaſticorum, qui ad Dietam conuenire debent, & etiam inter populos promulgare.

Et quia aliquis ſæcularis Princeps de abuſibus, quos eſſe in Dei Eccleſia, & præcipuè in hac Romana Aula dicent, querelam facient, Nuntius ſemper, quod verum eſt affirmabit, Suę Sanctitatis tempore non irrepſiſſe, nec eius voluntatis eſſe, eos confirmare, quinimmò vt hi abuſus tollantur, valdè deſiderare, qua de cauſa Concilium ſemper maximoperè optaſſe; ſed animaduertat Nuntius, & abſtineat ſe à contentionibus circa iſtos abuſus, & circa fidei Catholicæ dogmata, quia in præſentiarum iſtud non eſt ſuum negotium; & tantum de his rebus loquetur, quantum ad modeſtè defendendam veritatem ſufficit, ſimulque hoc modo animas illorum, cum quibus de his loqui oportuerit, ædificare curabit.

Quando Nuntio acciderit alicui mandata exponere, quoad poterit, ipſe per ſe, & non per interpoſitam perſonam faciet, & præcipuè, cum Guilielmo, & Ludouico Ducibus Bauariæ, qui fortè ſimul morabuntur, ſic ſe geret.

Et poſtea Comiti Friderico Rheni Palatino, qui cùm in Dietis præſidere loco Imperialis Gubernatoris ſoleat, magni eius perſona eſt facienda, nomine Suæ Sanctitatis dicet, Suam Sanctitatem ſemper in memoria res Daniæ retinuiſſe, ob quas etiam inter dictos duos Principes pacem deſiderauit, qua firmata, illud Regnum pro ſua perſona eſſe recuperandum, firmiter credendum eſt. Poſtea ad Electorem Palatinum, vt Imperij præcipuam partem, accedet: illique ſignificabit, Suam Sanctitatem auctoritati, & prudentiæ ſuæ in negotio pacis, & in rebus Germaniæ benè dirigendis valdè confidere. Poterit etiam prædictis Ducibus Bauariæ, & Archiepiſcopo Moguntino animum Suæ Sanctitatis confirmandi, & magis firmandi fœdus Catholicum clarè exprimere, ſignificabitque etiam, Cardinalem Farneſium habere in mandatis, & auctoritatem omnia, quæ oportebit, concludendi, & hoc idem Ducibus Bauariæ notum facere poterit. Non deerit Nuntius, quando occaſio aderit, omnibus Epiſcopis, cum quibus in itinere conueniet, iuxta ſupradictam informationem, ſuadere, & pręcipuè animum eis addere, & demonſtrare, quòd ſi in Dieta de Religione agetur, tota eorum Dominatio & ſpiritualis, & temporalis in diſcrimen ventura ſit. Poſtquam cum Comite Palatino egerit, ad Cardinalem Moguntinum accedet, cui omnibus amoris declarationibus paternum Suę Sanctitatis erga eum affectum oſtendet, & quod pro Religione vſque ad hoc tempus operatus eſt, commendabit, etiamque vt impoſterum perſeueret hortetur, ei oſtendendo, hoc ſui eſſe muneris, & quia eſt Cardinalis, & quia præcipuus Imperij Elector, & Magdeburgenſis Archiepiſcopus, qui eſt primus Germaniæ, cùm ex illa perillustri Familia Magdeburgenſi originem trahat, quæ ſemper Catholica, & veræ Religionis auxiliatrix fuit, poſtea rogabit, vt ſuum credentiale Breue Marchioni Electori Brandeburgenſi Nepoti ſuo mittere placeat, notumq; illi facere totum, quod nomine Suæ Sanctitatis circa pacem, Concilium, & Turcarum defenſionem nunciatum ei fuit, eumq; adhortari, vt ſuos Oratores pro pace mittat. Treuirenſem poſtea Vrbem petet, eademque cum illo Electore Archiepiſcopo communicabit, addetque ei, quòd ſi pax cum Rege Galliæ firmabitur, ſuæ Regiones, quæ continua vexatione ob finitimas Cæſareæ Maieſtatis laborarunt, pacem in Concilio aſſequentur. Et iſtis omnibus Principibus, ad bellum diſſuadendum, & pacem promouendam, diuturnas populorum querelas, ſupra vires exactionibus præteritis oppreſſorum, & diſcrimina valdè clara tumultuum, & rebellionum populorum oſtendat.

Accedat poſtea Coloniam, vel Bonnam, vbi Coloniæ Archiepiſcopus moratur, & cum ipſo de pace generaliter aget, & de Concilio, cum omni certitudine oſtendens, quàm bonę mentis ſit Sua Sanctitas erga iſta duo puncta, etiamque pericula, in quibus verſatur ob res Geldriæ, demonſtrabit, ſicuti & multò magis propter diſcordias Ciuitatis Colonienſis Religionis cauſa, ſuper quas, quo ſit animo, intelliget. Nuntius procuret, illius Ciues certos reddere de optima Pontificis voluntate erga pacem, & Concilium, laboreſque, quos ob iſtas res ſuſtinet, exponat, eoſque hortetur conſtanter in vera Religione permanere, quod officium agendum erit cum primarijs Senatoribus, quibus mos eſt, publicas perſonas ad eorum Vrbem accedentes inuiſere, & cum Clero præcipuè.

Sed Nuntius animaduertat, quando neceſſe fuerit, vt aliquem Principem alloquatur, longiorem producere viam, & ſic diù proferre aduentum in Belgium, vti eſſet ad Archiepiſcopum Salisburgenſem, & Marchionem Brandeburgenſem accedere: literis eo euentu ſuppleat, communicans omnia, vt ſuprà dictum eſt, cum Ducibus Bauarię, & Archiepiſcopo Moguntino, & Breue cum epiſtolis mittat, excuſando temporis breuitatem, & neceſſitatem conueniendi cum Imperatore, & opportunas cauſæ cognitiones, iuxta Suæ Sanctitatis mandatum, afferri curet. Et cùm dictus Nuntius ſimul erit cum Ducibus Bauariæ, & Epiſcopo Auguſtano, notitiam ſumet, vbi iſti Principes morentur, & dum, quia valdè diſtantes, cum eis conuenire non poſſit, opera Epiſcopi

An-

Auguſtani, affectione cum Sua Sanctitate coniunctiſſimi, vtatur. Nuntius etiam debet, ex Augusta, vel Spira omnia nunciare, epiſtolaſque Laurentio Bordogna Tabellariorum Pręfecto Trideutum tranſmittere, eique imponere, quòd ſi non adſit occaſio præſens epiſtolas ad Vrbem tranſmittendi, illas Bononiam ſtatim mittat, & ſi aliquod graue negotium acciderit, quod modò non eſt noſtrum prouidere, proprium tabellarium curſoribus equis tranſmittat, iuxta quod ipſe Nuntius iudicabit negotium exigere. Spiræ Epiſcopum Hildesheimenſem inueniet, cui commiſſa eſt Cameræ Imperialis Iudiciorum reformatio, cum eo, qui fidelis eſt, & cui benè ſunt notę res Germaniæ, conſilia communicabit, eumque confirmabit, vt in ſua perſeueret ſolita conſtantia, dicetque illi, Suam Sanctitatem valdè eius Eccleſiæ res apud Cęſarem, vt agat cum Duce de Branſuicb, commendaſſe, & præcipiet iterum (quamuis in mandatis hoc habeat) Cardinali Farneſio, vt hoc idem cum Imperatore agat, & quia, ſicut ipſe deſiderauit, pro ipſo ad Imperatorem Breue ſcriptum fuit, illud ei aſſignabit. *Datum Romæ apud Sanctum Petrum ſub annulo Piſcatoris, Anno Domini MDXLIII. die vltima Nouembris Pontificatus Sanctiſſimi Domini Noſtri Pauli anno X.*

51 De miſſo in Germaniam Sfondrato Internuntio certiorem fecit Pontifex Ferdinandum Regem Romanorum, ſignificauitque periclitanti rei Chriſtianæ vnicam ſalutem in eo ſitam, vt inter Carolum Cæſarem, & Franciſcum Regem extinctis veteribus odijs pax firmiſſima ſanciretur, ad quam conciliandam concitatiſſimis equis prouolare Internuntius iuſſus eſſet, qua ſancita, & Turcica tyrannis ingraueſcens comprimi, & Concilium Oecumenicum ad Lutheranos ab impietate ſuſcepta reuocandos, morumque integritatem reſtituendam celebrari poſſet.

Regi Romanorum.

Paul. III. lib. breu. anno 9. pag. 443.

Chariſſime, &c. Vt à noſtro officio, quoad nobis vita ſuppetet, nunquam deſiſtamus, & miſeram Chriſtianitatem in extremum penè adductam diſcrimen, modo quo poſſumus, noſtręque interpoſitione auctoritatis iuuemus, curam pacis inter Sereniſſimum Cęſarem Fratrem tuum, & Regem Chriſtianiſſimum toties à nobis tentatę in præſentia repetendam, & reſumendam duximus. Quandoquidem non alia via Turcis obſiſti, & vniuerſale Concilium per arma neceſſariò interruptum reſumi, ac celebrari poſſe videmus, quod ſanè, niſi eiſdem armis prohibeamur, omninò proſequi, & celebrare intendimus, itaque ob hanc cauſam mittimus ad dictas Maieſtates dilectum filium Alexandrum Cardinalem de Farnęſio Sanctę Romanę Eccleſiæ Vicecancellarium, Nepotem, ac Legatum Noſtrum. Cupientes verò in hoc ſancto opere etiam à Serenitate Tua, ac Principibus Germaniæ coadiuuari, miſimus in Germaniam dilectum filium Franciſcum de Sfondrato electum Sarnenſem Nuntium ad hoc noſtrum, vt per equos diſpoſitos omni celeritate adhibita, cùm omnis mora valdè periculoſa ſit, inſigniores Principes noſtro nomine adeat, & ad nos in hoc ſancto opere coadiuuandum, ſuamque operam, & auctoritatem apud ambas Maieſtates interponendum hortetur, & requirat, deindeque pari celeritate vſus, cum reſponſionibus, ac literis dictorum Principum ad reſidentiam Tui Sereniſſimi Fratris conuolet, vt in tempore, quo dictus Cardinalis Legatus eò venerit, adeſſe poſſit, quę omnia etſi pleniùs ex relatione Nuntij apud Te noſtri, cui ſcribi fecimus, eras intellecturus, voluimus tamen ipſi ad Serenitatem Tuam his noſtris literis perſcribere, Tuam Serenitatem maximè hortantes, & requirentes, vt pro tua ſapientia perſpiciens, quo in periculo tota Chriſtianitas ex huiuſmodi diſcordijs verſetur, velis pro tua ſingulari pietate, & Regia ſublimitate, vtilitati communi conſulere, animumque eiuſdem Sereniſſimi Tui Fratris ad pacis conſilia reddere proniorem, quo & vniuerſale Concilium celebrari, & pericula à Turcis impendentia, qui omnibus quidem Chriſtianis, ſed Tuæ pręcipuè Maieſtati imminent, depelli poſſint, &c. *Datum Romę XXII. Nouembris MDXLIII anno X.*

Rogatus pariter eſt Ioachimus Marchio Brandeburgenſis, vt Oratores pro vrgenda pace tranſmitteret.

Dilecto filio Nobili Viro Ioachimo Marchioni Brandeburgenſi Sacri Romani Imperij Principi Electori.

Dilecte fili ſalutem. Quamuis noſtra conſilia, quæ ad ſuadendam inter Cæſaream, & Chriſtianiſſimi Regis Maieſtates, concordiam ſemper ſint directa, ſicut omnibus apparere potuit, ſępiùs antea, ac nuper proximè, ex tanto inter eaſdem Maieſtates armorum apparatu, ac penè concurſu interrupta fuerint, tamen, vt primum deductis in hyberna illorum exercitibus, armorum ſtrepitus aliquantum quietos animaduertimus, ne vnquam ab officio noſtro deſiſtamus, & miſeram Chriſtianitatem eo modo, quo poſſumus, noſtrę interpoſitione auctoritatis apud ipſas Maieſtates iuuemus*, noſtrum officium ſuadendę pacis reſumendum, & hoc beneficio Hyemis vtendum duximus, priuſquam Vere proximo iterum illorum irę, atque arma in ſuam, & totius Chriſtianę Reipublicę perniciem forſan erumpant, quod Deus Omnipotens dignetur auertere, &c. *Datum Romæ XXVIII. Nouembris MDXLIII. Anno X.* *Paul. III. lib. breu. anno 9. pag. 444.*

Extant eodem argumento literę ad Ludouicum Electorem Comitem Palatinum Rheni, tùm ad Fridericum Comitem Palatinum, ad Duces Bauarię, ad Moguntinum Cardinalem, ad Treuirenſem, Colonienſem, & Salisburgenſem Archiepiſcopos, vt placato bello, inſtaurataque concordia, Concilium Tridentinum celebrari poſſet. *Ibid. pag. 461.*

52 De Alexandri Cardinalis Farneſij Legatione à Paulo III. ad Cęſarem, & Franciſcum Gallię Regem decreta, hęc memorat Angelus Maſſarellus: [Non deſtitit (inquit) Pontifex, tùm hortando, tùm monendo, Principum animos ad vnionem reuocare, quare Reuerendiſſimum Dominum Alexandrum Cardinalem Farneſium Apoſtolicę Sedis Legatum ad Cęſarem, & Gallorum Regem pro tractanda inter eos pace die XXI. Nouembris dicti anni in Sacro Patrum Senatu creauit.] Fit de ea mentio in Actis Conſiſtorialibus, in quibus additur, acceſſiſſe ad Conſiſtorium Cęſareum Oratorem, & literarum exemplū, & inſtructionem Regis Gallię ad Ducem Aurelianenſem filiū ſuum protuliſſe, in quibus Landtgrauij Haſſię amicitia poſce-

M. S. Car. Spad. tom. 133. pag. 422.

Cardinalis Farneſius Legatus creatur ad Imperatorem, & Regem Galliæ pro pace.

Digitized by Google

ſcebatur, oſtenderatque ſe paratum eſſe, Lutheraniſmum in Ducatum Lucemburgenſem inducere, ſic acta. [Præterea lectum fuit ab Oratore ,, Cæſareo exemplar literarum Franciſci Galliarum Regis, & eiuſdem inſtructiones Caroli ,, Ducis Aurelianenſis ad Haſſię Landtgrauium, ,, quibus idem Dux eius ſocietatem appetebat, ,, ſeque paratum fore oſtendebat Lutheraniſmũ ,, in Ducatum Lucemburgenſem introducere, ,, requiſitiſque Reuerendiſſimorum Cardinaliũ ,, votis, reiectum eſt negotium in aliud Conſiſtorium, cùm res tanti ponderis maturiore ,, deliberatione indigeret.] In iſta eadem Congregatione Cardinalis Pariſius, ſic iubente Pontifice, diſſeruit ſuper pragmatica libertati Eccleſiæ obnoxia à Cæſare in Hiſpania edita. De ſcripturis autem contra Regem Galliæ cùm exemplaria, & non originalia eſſent, decretum fuit, vt Legatus, & Nuntius de iſtis querelis verba facerent; audirentque quomodo ſe à culpa liberarent; Legatoque ad Reginam Galliæ Imperatoris Sororem ſequentes literas eiuſdem Legati commendatitias traditę fuerunt.

vbi ſupra, & Card. Palau.tom. 1.lib.5.c.5. n.1.

Reginæ Franciæ.

Chariſſima in Chriſto filia noſtra ſalutem. Semper intelleximus quantum Tua Maieſtas diſcordijs viri, & fratris Tui, dolens, ſtudio pacis intereos conciliandę flagrauerit, non modò amantiſſimæ vxoris, atque Sororis, verùm etiam pientiſſimæ, ac præſtantiſſimæ Reginæ officium peragens, & Deo acceptiſſimum præſtans obſequiũ, quamobrem cùm ſicut neceſſitas afflictæ Chriſtianitatis poſtulat, in præſentia pacem inter illos toties à nobis tentatam demùm repetere, ac ſuadere, quantum in nobis fuit, annitamur, atque ob hanc cauſam dilectum filium Alexandrum Cardinalem de Farneſio Vicecancellarium Nepotem, ac Legatum Noſtrum, ad eoſdem mittamus, hortamur, & rogamus Serenitatem Tuam in Chriſto Ieſu, & omni, quo poſſumus affectu ab ea petimus, vt operam, ſtudium, & auctoritatem Tuam ad nos in hoc opere tàm Sancto, ac laudabili apud eoſdem virum, & fratrem Tuos, coadiuuandum enixè interponere velis, omnique cura contendere, vt hæc Sanctiſſima pax conficiatur, quã ſi à Deo conſequi medio Tuæ Serenitatis merebimur, nihil erit Maieſtate Tua, vel apud homines illuſtriùs, vel apud Deum digniùs, cui poſt Terrenum Regnum etiam Cœleſte concedat. &c.

Paul. III. lib. breu. an.9. pag. 450.

Datum Romæ XXVIII. Nouembris MDXLIII. Anno X.

53 Tot calamitatibus attritum fuerat Chriſtianum Imperium, ex ciuili Hiſpanorum, Gallorumque bello, vt ducenta, & amplius Chriſtianorum millia iræ, & ambitioni Principum ſuorũ immolata in varijs prælijs, ex quo Carolus V. & Franciſcus I. mutua odia contraxerant, ceciderint, ac Turca ex ijs diffidijs inſoleſcens, plures Prouincias ſubegerit, atque Hæretici efferatiores effecti, venena latius propagauerint, quare ad placandã Diuinã irã indictæ ſunt à Põtifice ſolemnes ſupplicationes, noxarumque venia oraturis Deũ pro inſtauranda Principum cõiunctione exhibita.

,, Cæterum cùm in tanta hæreſum diſſenſione, bellorumque tempeſtate, tantiſque excitatis fluctibus, viribus ſuis non ſatis fideret ,, Pontifex, cogitatus ſuos in Domino coniecit, ,, publicaſque proceſſiones, & preces die XI. Decembris præfati per Vniuerſum Chriſtianum ,, Orbem indixit, totque Indulgentias pro hac ,, Principum vnione, & pace orantibus, conceſ-

Ex Diar. Concil. Trident.

Angel. Maſſarell. in. c. archiu. Vat. pag. 33.

,, ſit, quot vigeſimo quinto quoque anno Iubilei tempore Apoſtolorum Principis limina ,, viſitantibus tribui conſueuere, necnon XVI. ,, eiuſdem Menſis Pontifex ipſe, vnà cum Reuerendiſſimis Dominis Cardinalibus, qui tunc ,, in Vrbe viginti quatuor erant, & quinquaginta ſeptem Prælatis, totaque Romana Curia, à Palatio Apoſtolico ad Eccleſiam Diui ,, Petri per Ciuitatem Leoniuam profectus eſt.

54 Appetierat bello Henricus Anglus Iacobum V. Scotiæ Regem, cùm, varijs artibus ad impietatem pellicere, atque ab obſequio Pontificis diuellere, fruſtra pertentaſſet, ob patrata enim ſcelera ſuſpicacis ingenij Princeps, ſubditiſque, quos tyrannidè attriuerat, exoſus, metuebat, nè conuerſis rebus, ex Scotia ad eum euertendum bellum moueretur. At Pontifex laceſſitum ab hoſte Scotiæ Regem omni præſidio adiuuare eniſus eſt, Sacerdotumque decumas illi addixit, ad quem has literas antequam acceptæ cladis, & contracti læthalis morbi fama in Vrbem afferretur, tranſmiſit.

Henricus VIII. Angliæ Rex bellum mouet cõtra Regẽ Scotiæ.

Regi Scotorum.

Nuper cùm audiſſemus perditionis, & Sathanæ filium Henricum, qui pro Rege Angliæ ſe gerit, bellum tibi, quod antea Deo, & Virtutibus intulerat, intuliſſe, ægerrimè ſcilicet ferentem, quòd te, quem ſæpiſſimè tentauit, ſecum in perditionem trahere non potuerit. Nos hac honeſta, & iuſta occaſione ſe nobis offerente, ſpontè ipſi noſtra, ac te nihil nunc à nobis petente, ſex decimas fructuum Eccleſiaſticorum vnius biennij in Tuo Regno imponendas, & in huius belli ſubuentionem, ac Tui Regni defenſionem conuertendas duximus, illarum generalem Collectorem dilectum filium noſtrum Cardinalem Scotiæ deputantes, ſicut ex alijs noſtris literis Maieſtati Tuæ pleniùs conſtabit, ex quo apparere poteſt, nobis, qui eadem nunc fecimus, quę ſuperiori anno denegauimus, honeſtam tunc facultatem defuiſſe potiùs, quàm voluntatem, atque vtinam, fili chariſſime, facultates Sedis Apoſtolicę non eſſent ita attritę, atque exhauſtę (ſicut non ignoras) certè nõ deſtitiſſemus hinc quoque, miſſa pecunia, Serenitati Tuę opitulari, ſed tamen Te in bona ſpe eſſe volumus, quòd ſi neceſſe fuerit (quod Deus auertat) nos Tibi etiam de amplioribus decimis Tui Regni, & de proprio noſtro ſubſidio, quantum nobis licebit, non deerimus, cùm pro Te tanquam præſtantiſſimo Rege, ac pientiſſimo filio noſtro, & contra illum communem hoſtem omnia facere cupiamus, & debeamus. Tu ergo memor tuę cauſę, imò Dei Omnipotentis, quam tueris, alacriter procedas, ac fortiter prælium Domini prælaturus, ipſe enim Dominus, cuius interdum auxilio vnus mille, & duo fugant decem millia Tibi deeſſe non poterit, ſicut ſperamus, cùm Tu honorem eius Eccleſiæ, reuerentiam, fidei ſinceritatem in tuo Regno conſeruaueris, & defendas, quas è contra ille tot ſceleribus, & crudelitatibus fœdauit, ac de ſuo penitùs eiecit. *Datum Romæ apud S. Petrum, &c. die IX. Ianuarij. MDXLIII. Anno IX.*

Paul. III. lib. breu. an.9. p.57

De indictis decumis extant ad Clerum Scotiæ literæ, in quibus hæc ratio dari mandari exprimitur. [Rex Henricus nihil aliud molitur, ,, niſi vt Regnum Scotiæ occupet, & Catholicã, ,, ac Orthodoxam Fidem in eo, ſicut in Anglia ,, fecit, deſtruat.] Quod verò ad proſperos ſucceſſus eius belli expectatos à Pontifice, viſum eſt aliter Deo, qui grauiſſimis calamitatibus pios

alib. 9. p. 7

interdum exercet, quod à Profeta prædictum eſt.

a Pſal. 43.

Quoniam propter Te mortificamur tota die æſtimati ſumus ſicut oues occiſionis. Fuſus eſt enim ingenti clade Iacobi Regis Scotiæ exercitus, ex qua tantum dolorem cepit, vt contracto morbo lethali, breui extinctus eſt, relicta filia Maria Regni hærede, ac teſtamento Betonium Cardinalem S. Andreæ, ac tres alios Regno adminiſtrando præfecit. Verùm . . . . Araniæ Comes Regni procurationem inuaſit, ac Cardinalem captum cuſtodiæ tradidit, de quibus aduerſis Pontifex his literis condoluit. [Sumus maximo conſtituti in

Paulus III. lib. brem. an. 9. p. 81

„ mœrore, quòd illum præſtantiſſimum, & omni laude dignum Regem (nempè Iacobum) „ alieniſſimo ſui Regni tempore, quod orbatum, „ belloque implicitum reliquit, amiſimus, tùm „ quòd ea ſpes conſeruandi illius Regni, quam „ in Te in primis habuiſſemus, ea nos in præſentiarum deſtituit, Te in poteſtatem perfidorum „ redacto, &c. *Datum Bononiæ XXV. Martij MDXLIII. Anno IX.*

Miſit verò Pontifex in Scotiam Marcum Patriarcham Aquileienſem, vt pro tuendo Regno, aſſerendâ Fide Catholica, ac . . . . . Betonio Cardinale in libertatem vindicando operam côlerret.

55 Cui inſtructio tradita fuit, continens ea, quæ cum Rege Galliæ agere debebat, cuius Conſilio Nuntio in omnibus vti, præcipiebatur, &

M.S. Card. Spada To. 31. p. 705.

inter cætera talia habuit mandata, ſcilicet, [Notam faciat facultatem, exigendi à Clero Regni ſex decumas, vt petitioni, de qua demortuus Rex ſupplicauerat, ſatisfactum ſit, adhortabitque Clerũ, vt libenter eas perſoluat, curabit cum Conſilio Reginæ, & Regni Gubernatoribus, vt vnus, vel plures homines probi, & bonæ exiſtimationis, & famæ vti Theſaurarij earum decumarum, eligantur, illiſque pecunia exacta cuſtodienda tradatur, poſteaque arbitrio Reginæ, & Regni Gubernatorum, expendatur; Vrbanitates graues, & affabiles, ſed nonnimis exquiſitæ ſint; facultatea conceſſe, ad honorem Dei, ędificationem populorum, & vtilitatem Regni ſolummodo ſeruiant, quapropter ſuper tuos Miniſtros vigiles, nè auaritia excęcati aliquid extorqueant, & in hac re Cardinalem Polum, & alios, qui annis præteritis, Legationis, & Nuntiaturæ munus illis in Regnis exercuerunt, tibi proponas ad imitandos.] Et inter multa Breuia, quę illi Pontifex ad Principes Galliæ, & Scotiæ dedit, vnum ſequens fuit ad Regni Gubernatores directum.

Venerabili fratri, & dilectis filijs tribus Deputatis ad regimen Scotorum.

Venerabiles fratres, & dilecti filij ſalutem. Superioribus menſibus cùm eſſet ad nos allatũ de bello

Paul. III. lib. bren. anno 9. pag. 222.

per Henricũ pro Angliæ Rege ſe gerentẽ, contra clarę memorię Iacobum Regem veſtrũ moto, nos, qui ipſum Iacobum tanto amore proſequebamur, quantò eius erga Deũ pietas, ſinceruſque in Religione animus poſtulabat, vt ipſum, ac Regnũ eius aliqua ope iuuaremus, vltrò ipſi ſex decimas ſuper fructibus Eccleſiaſticis iſtius Regni ad defenſionẽ eiuſdẽ Regis, ac Regni, impoſuimus, literaſque noſtras cõplures, tùm ſuper ipſa impoſitione, tùm ad ipſum Regem, atque etiam ad dilectum filium noſtrum Cardinalem S. Andreæ, quem Collectorem ipſarum decimarum deputabamus, directas, iſtuc miſimus, additis etiam alteris literis, per quas de aduerſarijs veſtris repulſis eiſdem Regi, ac Cardinali gratulabamur, ſed heu miſerabilem humanarum rerum inſtabilitatem, paucis poſt diebus, noſtrum illud gaudium in amariſſimum luctum verſum eſt, illius præſtantiſſimi, ac pientiſſimi Regis obitu primùm, deindè etiam captura dicti Cardinalis auditis, quę nobis animum graui doloris aculeo meritò vulnerarunt, non ſolùm immaturam talis Regis mortem, indignamque ipſius Cardinalis caſum miſerantibus, verùm etiam anxijs, & ſollicitis de ſalute iſtius Regni, quod quidem ob ipſius fidem erga Regem, & Religionem erga Deum, omni laude dignum, ſpecialique noſtra dilectione, & cura proſequendum exiſtimamus. Nouiſſimè per nos audito, quòd ipſius Regni Status vos ad eiuſdem Regni regimen intereà deputarunt, dolorem noſtrum non parum mitigauimus, ſperantes, quod idem Deus, cuius nutu ad hanc veſtram deputationem illi impulſi fuerunt, veſtro fœlici regimine, & ipſius Regni ſecuritati clementer aſpirabit: vndè nos pia, ac paterna cura de iſto Regno incenſi, nè vobis, & eidem Regno in eo auxilio decimarum, quod viuente Rege decreueramus, nunc cùm illud magis neceſſarium vobis eſt, deſimus, cum ea ſpe, quam in dicto Cardinale habere potuiſſemus, ſimus fruſtrati, mittimus iſtuc dedita opera Venerabilem Fratrem Marcum Patriarcham Aquileienſem latorem pręſentium, virum prudentia, nobilitate, ac dignitate inſignem, & cuius opera in alijs grauiſſimis rebus vſi ſumus, Collectorem decimarum prædictarum in locum eiuſdem Cardinalis, cum opportuna facultate deputantes, ei mandauimus, vt dictas decimas diligenter exigi, exactaſque penès idoneum Depoſitarium à vobis eligendum deponi, fideliterque in defenſionem, & ſecuritatem iſtius Regni iuxtà prouidam ordinationem veſtram expendi, ac dicti Cardinalis liberationem, ſi nondum liberatus ſit, omnibus modis, apud vos curet, generaliterque quacumque in re noſtram auctoritatem, & ſuam operam eſſe putauerit vtilem ad eiuſdem Regni tutelam piè, ac ſedulò vobis noſtro nomine impartiatur, &c. *Datum Bononiæ XXV. Martij MDXLIII. anno IX.*

Adhortatio vt Regnum, & Religionẽ tueantur.

Reſtitutus eſt libertati Gallicis auxilijs à Franciſco Rege ſubmiſſis Cardinalis Betonius, atque Henrici Angliæ Regis graſſationes compreſſæ ſunt: exarſiſſe verò poſtea maxima de Religione diſſidia, pietatiſque Catholicæ meo Regno nitorem defloruiſſe viſuri ſumus.

Hiſt. Scoti

56 In Polonia res Catholica Nouatorum artibus, inſidijſque adducta eſt in diſcrimen, ſignificanit enim Internuntius Pontificius, moliri nõnullos hæreſi pandere aditum, nouiſque rebus ſtudere, ac ſi ſeniorem Regem è viuis tolli contingeret, pericliraturam Poloniam, ne ob Arces minus munitas, & diſſenſiones ciuiles, Turcica irruptione vaſtaretur: ad Nouatorum verò nefaria molimina euertenda, Pontifex Sigiſmundum ſeniorem hortatus eſt, vt partam Catholici Principis in Polonia ab hæreſi vindicanda gloriam tueri pergeret, Apoſtolicæque Sedis auctoritatem integram, illibatamque contra nonnullos Proceres nouarum rerum cupidos, aſſereret, obſtaret impijs initijs, atque ex Germaniæ incendio infelici edoctus primas diſſenſionum in Polonia oriundarum faces extingueret.

Apud Pontificem III. bren. pag. 374.

In Poloniam ſe Hæretici intrudere tentant.

Regi Poloniæ.

Chariſſime. etſi laudatione potiùs quàm hortatione cum Tua Maieſtate vti debeamus, propterea quod cùm ſuperiore anno ad Te ſcripſiſſemus nè ius, & auctoritatem huius Sanctæ Sedis, ſicut à nonnullis ex Proceribus, & Sæcularibus Tui Regni attentabatur, imminui patereris, fructum optatum,

Paulus III. lib. breu. anno 9. pag. 318 v.

Digitized by Google

rum; Tuaque Maieſtate dignum retulimus, tamen cùm illos eoſdem in proximo Petricouiæ Conuentu idem conaturos eſſe nobis ſignificatum fuerit, exiſtimauimus id, quod illi clàm à Tua Maieſtate (ſicut credimus) moliuntur, ad Maieſtatis Tuę notitiam per nos eſſe deducendum; non enim fili chariſſime, Sathanas dormit, ſed fremens, ac rugiens inuidia, & dolore ardet, quod quamquam finitimis ferè omnibus pernicioſa hæreſi contaminatis, tuum tamen Regnum, cura ac pietate Maieſtatis Tuæ uidet eſſe incolume, proptereaque his paulatim initijs pertentat, vt idem tuum Regnum in eandem vicinorum trahat ruinam, quod Deus Omnipotens auertat, & Maieſtate Tua, Tuoq; Nato pientiſſimo Rege viuentibus timere non poſſe confidimus: ſed tamen cùm omnis mutatio, ac nouitas, præſertim in his, quę ad Religionis obedientiam pertinent, pericuſoſa ſit, ſicut ex propinquo Germaniæ incendio Maieſtas Tua perſpicere poteſt, nos propterea, quamuis illam abundare ſciamus ſapientia, & flagrare pietate, nec egere cuiuſquam monitis in his, quæ rectè agenda ſunt, eandem Maieſtatem Tuam paterna beneuolentia, & charitate per Dominum Ieſum requirimus, hortamur, & rogamus, vt repreſſis ſuorum huiuſmodi conatibus eandem in ſuo Regno Apoſtolicæ Sedis reuerentiam, iuriumque eius conſeruationem fouere velit, quam à ſuis accepit, & ipſa hactenus piè cuſtodiuit, ſi hoc fecerit, longæuam ætatem, præſtantiſſimumque filium Regni hęredem, foris victorias, domi tranquillitatem, vbique fœlicitatem à Deo conſequutura eſt in terris, nec dubitamus quin poſt vitam tàm piè actam maiora conſequatur in Cœlis. *Datum Velitris die XV. Septembris MDXLIII. Anno IX.*

Petri Vermilij defectio à fide.

57 Hoc anno Petrus Vermilius Canonicus Regularis Theologicis artibus, & literis Latinis, Græcis, & Hebraicis excultiſſimus, & Sacrę eloquentię laude florentiſſimus, ex impiorum librorum lectione hæreſim adeò auidè ſuxit, vt ad Hęreticos transfugiens, cathedram peſtilentię conſcenderit, atque inter impios claritatem flagitio collegerit, apud quos Martyris nomen falſum ſibi aſciuit: digeſſit verò Scholaſtico more hęreticas argutias, orthodoxamque Religionem acerrimi ingenij contentione oppugnauit, adeò vt etiam Caluinum improbitate ęquauerit, vel vicerit. Vocatus is fuerat in iudicium ob errores Neapoli ſparſos, ſed nimia in eum adhibita clementia abuſus, & Lucam relegatus, eam Vrbem maximè infecerat, ad quam cùm Pontifex ſe conferret, metu percitus Geneuam prouolauit: nec defuere in Religioſis Ordinibus plures hypocritę, qui à vera pietate auerſi hæreſim ſimplicibus afflare niterentur, ad quæ mala auertenda Pontifex Ordinum comitia celebrari iuſſit, atque in ijs ſuſpectos de hæreſi à publicis muneribus dimoueri, tùm à concionum habendarum, exhomologeſeonque audiendarum officio inhiberi, qua de re Congregationis Lateranenſis Canonicis Regularibus, qui Placentiæ, & Prędicatoribus, qui Parmæ, & Minoribus Conuentualibus, qui Anconæ, & Auguſtinianis, qui Romæ congregandi erant, ſubiectas literas dedit.

Paul. III. lib. breu. an. 9. pag. 156.

Dilectis filijs Hieronymo Seripando Priori Generali, ac Definitoribus, & Vocalibus, cæteriſque Ordinis Eremitarum S. Auguſtini in Capitulo Generali dicti Ordinis Romæ proximè congregandis.

58 Dilecti filij ſalutem. Cùm inſtigante Sathana, Lutherana hęreſis (quod dolenter referimus) quotidiè pullulet, atque eius mali cauſa à verbum Dei prædicantibus, qui venena huiuſmodi in miſeros auditores ſpargunt, plerumque procedat, ideò filij dilectiſſimi, conuenientibus vobis in vnum, vt Capitulum Generale veſtri Ordinis de more celebretis, inter cętera ad officium veſtrum, ad Dei honorem, ad animarum ſalutem pertinentia, hoc in primis curandum, & omni opera ſatagendum vobis eſt, vt ſingulos veſtri Ordinis, quos verbo Dei prędicando, & Confeſſionibus etiam audiendis pręficere conſueuiſtis, diligenter excutiatis, illorumque famam, ſenſus, & voluntates ſedulò perſcrutemini, & quos hac hęreſi infectos, aut de ea quomodolibet ſuſpectos cognoueritis, ab officio prędicationis, & Confeſſionum audiendarum penitùs amoueatis, imò etiam Canonica pœna tanquam morbidas oues afficiatis, nè ſanas inficiant, & in eorum locum illos ſubſtituatis, qui hac ſuſpicione omninò careant; his verò, quos ſubſtitueritis, vel aliàs deputaueritis, certam formam, ac normam pręſcribatis, quam egredi in prædicando non poſſint. Denique taliter in hoc prouideatis, curam adhibeatis ita ſolicitam, ac diligentem, vt deputatorum à vobis peccatum culpa veſtra non ſit, vtque nobis, quò cum noſtris *Prædeceſſoribus* hęc officia prędicandi, & Confeſſiones audiendi in veſtro Ordine, alijs tunc benè vtentibus hactenus manere permiſimus, nunc vobis, & alijs abutentibus, neceſſarium non ſit, vt ipſa officia ad alios meliùs vſuros transferamus, ſed hęc veſtrę charitatis admonendę gratia à nobis dictum ſit, non quòd de ſinceritate vniuerſali veſtri Ordinis dubitemus, ſed tamen, ſi hęc cura, atque ſolertia, in initio huius mali fuiſſet adhibita, nunc certè tàm periculosè non laboraremus. Veſter igitur Ordo ſemper fidei Catholicę, Sanctęque Eccleſię defenſor ab his zizanijs, & ſentibus repurgandus vobis eſt, vt ſolito ſplendore niteat, vtque non ſolùm iſto Capituli habendi tempore, verùm etiam poſteà, aſſidua, & iugi cura inuigiletis, vt deputati à vobis, ad vtrumque officium illud catholicè, ac piè, iuxta ſenſum Vniuerſalis Eccleſiæ exerceant, & nouas atque hęreticas opiniones nec recipiant ipſi, nec alijs ſua venena propinent, quòd ſi qui in hunc errorem labantur, ſtatim à vobis arripiantur, ac debitè puniantur, vt ipſorum pœna alijs tranſeat in exemplum, atque vt hæc efficaciter, ſicut veſtri eſt officij, faciatis, vos hortamur, monemus, & in virtute Sanctę obedientię per Apoſtolica vobis ſcripta pręcipimus, acriùs prouiſuri niſi feceritis. *Datum Bononiæ XXX. Martij MDXLIII. Anno IX.*

Surius in comment. Georgius Dauid Hereſiarcha.

59 Hoc anno Georgius Dauid Maior in Friſia Hęreſiarcharum numerum auxit, faſcinatus enim à Dęmone etiam magicis artibus imperitam plebem adeò faſcinauit, vt tamquam nouus Chriſtus ab ea coleretur, ac mulierculæ ſe beatas prędicarent, ſi ab eo contaminarentur, de quo hæc Surius. [Ille inſanus non dubitauit ſe Dei
,, nepotem appellare, cum feris, & auibus, quo-
,, cumque eſſet collibito idiomate colloquia
,, miſcuit, & ab illis alimenta accepit, haud du-
,, bio pręſtigijs, & Dęmonum opera vſus. Aie-
,, bat Cœlum eſſe vacuum, ſe diuinitùs miſſum,
,, vt Regni hęredes accerſeret, multaque id ge-
,, nus alia ridicula, & abſurda, quibus tamen
,, non defuerunt, qui fidem commodarent, vt
,, eſt hoc ſęculum pudenda leuitate, & pluſquam
,, anili ſtoliditate auidum, in res nouas quan-

Georgius Maior hęreſum numerum auxit.

Digitized by Google

,, tumcumque alioqui abſurdas, & impias.] Sed ab impio ad pijſſimum ſermonem traducamus.

Horat. Turſell. S. Franciſci Xauer. vit. lib. 2. cap. 5.

S. Franciſci Xauerij miri labores in India.

60 Hoc anno S. Xauerius, Goa profectus, ad Parauas Malabares Promontorij Comorinenſis accolas, gemmarum Piſcatores, vt eorum animas pretioſiores gemmis piſcaretur, Chriſtique coronę adderet, barbarum populum, fide Chriſtiana excoluit. Tota Regio triginta conſtabat inſignioribus Oppidis, ac viginti ex ijs millia ſacro quidem Baptiſmo fuerant initiata, ſed Diuina prorsùs ignara lege, deſtitutaque à Sacerdotibus ob ſterilitatem loci; magna verò adultorum, infantiumque multitudo adhuc Baptiſmo abluenda ſupererat, nec non decem Oppida adhuc in Idolorum cultu perſtabant: maximos verò labores interprete vſus in ijs Chriſto aggregandis, erudiendiſque Sanctiſſimus Legatus pertulit: accedentes ad fidem quotidiè ſalutari vnda abluebat, Idolorum ſacrificia impediebat, ſponſos, ſponſaſque ritè in matrimonio collocabat, diſſidentes reuocabat ad pacem, Chriſtianę diſciplinæ capita in Malabaricam linguam conuerſa cùm mandaſſet memoriæ, mox tintinnabulo puerorum greges, ac virorum cogens obibat, coactis in vnum locum eadem inculcabat, puerorum etiam opera vſus, vt ſuos quiſque parentes, cognatos, domeſticos, vicinoſque omnes paulatim docerent ea, quæ in ſchola didiciſſent. Si alicubi Idola coli accepiſſet, contracta puerorum manu, eò contendebat, eaque confringi, conſpui, conculcarique pedibus curabat, Dęmonuſque cultum vertebat in ludibrium: tantus verò numerus ſacra Chriſtiana capeſcentium fuit, vt inter baptizandum, manibus, brachijſque defatigatis, ſępè langueret, vicos enim totos, non ſemel, ſingulis diebus expiauit, confirmauit verò Deus inſignibus miraculis prędicatam ab eo fidem. In Tutuchurino Pago honeſta mulier tertium jam diem difficultate partus periclitata, cùm inanes Deos fruſtra imploraſſet, à Franciſco Xauerio, qui cum interprete occurrerat, vtque (deſperata corporis ſalute) animæ conſuleret, baptizata, mox innoxia fœtum effudit, atque è moribunda, vegeta euaſit, quo miraculo primùm domeſtici, dein Oppidani Chriſto nomina dedere, multi (ab eo recitato Euangelio) ægroti ſanati, multi energumeni liberati.

Mortui ad vitam excitati.

Tres etiam in eodem Comorinenſi tractu mortui ad vitam reuocati, vt narrat Turſellinus ex fi-
,, de digniſſimis monumentis. [Punicale Op-
,, pidum eſt in ora Comorinenſi, haud ſanè
,, ignobile. Hic adoleſcens quidam minimè ob-
,, ſcuro loco natus, mortem obierat, qui conſe-
,, ſtim ad Franciſcum delatus à ſuis cum ingen-
,, ti comploratione, ad eius pedes ponitur, itaq;
,, eum Pater manu prehenſum Chriſti nomine
,, ſurgere iubet, ille continuò ſurgit, haud du-
,, biè rediuiuus. Id Xauerius humilitati ſuæ in-
,, dulgens, quantum potuit, diſſimulando ſup-
,, preſſit, ſed fruſtrà, neque enim teſtes, pręco-
,, neſque magnæ rei defuere, & huic miraculo
,, conſimile deinde adfirmauit fidem. Ibidem
,, Chriſtiana mulier Franciſcum adijt, & flens,
,, ac ſuam orbitatem deplorans, ſuppliciter ob-
,, ſecrabat, vt ad paruum filium ſuum nuper in
,, puteo extinctum accedere ne grauaretur,
,, tùm ille negans, puerum eſſe mortuum, bono
,, eſſe animo mulierem iubet: eique protinus
,, morem gerit. Ad eius tecta vbi ventum eſt,
,, procumbit in genua, Deum aliquandiù preca-
,, tus, exanime pueri corpus ſignat Cruce: ex-
,, templò exilit puer è feretro non viuus modò,
,, ſed etiam valens, enimuerò circumſtantes
,, Chriſtiani circumſtrepere, & miraculum cla-
,, mitare, At Xauerius enixè eos obteſtatus, vt
,, rem omni ope tacerent, repentè inde prori-
,, puit ſe. Cęterùm illi, vt rem tàm admirabi-
,, lem ſilentio ſupprimerent, nequaquam ſibi
,, temperare potuerunt, Et Xauerij diſſimulatio
,, illuſtriorem inſuper eius ſanctimoniam fecit.
,, Porrò Ioannes Triaga Luſitanus (vt de alijs
,, taceam) vir iuxtà pius & grauis, idemque
,, Franciſci familiaris, poſt eius diſceſſum, à
,, Goani Epiſcopi Vicario ritè interrogatus, pro
,, teſtimonio dixit; Punicali interfuiſſe ſe, cum
,, Franciſcus puerum quemdam, itemque puel-
,, lam reuocaret ad vitam. Accepiſſe etiam ſe à
,, multis, alium præterea ab eodem in vico, cui
,, Bembari eſt nomen, à mortuis excitatum. De
,, quo interrogatum ab ſe Xauerium ita rem
,, humilitatis ſtudio ſuppreſſiſſe, vt tamen ſup-
,, preſſa veritas emineret, & hæc ſatis teſtata,
,, atque ab Indiæ Prorege Luſitani Regis iuſſu
,, conquiſita, obſignataq; penes nos habemus.]

Conſtitutæ à Sancto Legato Eccleſiæ.

Cùm deeſſent Sacerdotes in ampla Regione ad continendas in diſciplina Chriſtiana Eccleſias, quas conſtituerat, in omnibus locis ſingulos, vel binos viros virtute præſtantiores præfecit, qui vicem Curionum supplerent, Baptiſmi rationem ijs tradidit, vt ſi neceſſitas vrgeret, infantibus baptiſmalia ſacra conferrent, Ædem ſacram curarent, bis in die Catechiſmum tùm Latino, tùm patrio ſermone, manè viris, poſt meridiem mulieribus repeterent, nuptias contrahendas de more promulgarent, connubiorumque impedimenta inquirerent, natorum eo anno puerorum numerum, vel habentium pellices, vel ſimultates exercentium Xauerio referrent, vt his malis mederetur; ad eos verò ſtipendiolo ſuſtentandos perfecit cum Regina Catharina, vt vectigal, quod à Parauis in illius ſoccos, & crepidas pendebatur, in pium hoc opus conuerteretur, perſuaſitque non alios ſoccos, quibus ipſa Cælum ſcanderet, futuros aptiores, quàm Neophytorum preces. Sępiùs Brachmanas in eorū ſuperſtitione confudit, paucos tamen horum, ad fidem conuertit, Tanta autem in his locis Xauerij animum gaudia diuina perfundebant, vt ingentis ſui laboris, ſolicitęque in proximos charitatis fructum quemdam vel in hac vita præripere, & in Cœlo conditam prægustare mercedem ſibi quodammodo videretur; & ille quidem, cum Romam ad ſuos ſcriberet, diſertis verbis affirmauit tantam eſſe vim gaudiorum, quæ Deus in ea excolenda barbarie ſedulò laborantibus elargiebatur, vt ſi quid eſſet ſolidi in hac vita gaudij, id vnum ibi eſſe videretur. Idemque ſepiùs auditus eſt inter eos labores, cùm cœleſtis ſe iucunditas ſuperfunderet, exclamare. [Quæſo

Orlandin. lib. 4. hoc anno.

,, te Domine, noli me tantis in hac vita obruere
,, gaudijs, aut ſi pro tua infinita liberalitate, his
,, me circumfluere omninò placet; transfer me
,, hinc ociùs in iſtas ſedes, regionemque bea-
,, torum.]

IESV CHRISTI

Anno 1544.

PAVLI III. Anno 11.	CAROLI V. ROMAN. IMP. Anno 26.

1 HOrrendi bellorum fragores detonuere in Chriſtiano Imperio, anno poſt Chriſtum

ſtum natum milleſimo quingenteſimo quadrageſimo quarto. Sed demùm Diuino imperio, fulgurantis Cœli terrores in ſuauiſſimū concordiæ rorem abiere, vt redintegrandi Concilij expectario reuiuiſcere, & melior rerum ſpes refloreſcere cœperit, in quo Prophetæ oraculū illud ſuſpexerunt pij: *Et ſtatuit procellam eius in auram, & ſiluerunt fluctus eius, & lætati ſunt, quia ſiluerunt*. Vt verò res geſta ſit, ordinem temporis ſecuti eam percurremus.

Irriti Cardinalis Legati labores.

Conciliandæ paci inter Cæſarem & Franciſcum Galliæ Regem ardentiſſimo ſtudio nauata eſt opera, decretuſque à Pontifice Legatus Cardinalis Farneſius (vt vidimus) in Belgium ſe contulit ad Cæſarem; ſed iam ille Belgio egreſſus, in Germaniam ad Spirenſia Comitia properabat, eumque in itinere conſecutus, plurima cum eo de redintegranda cum Galliarum Rege concordia, pro publica Chriſtiani Imperij ſalute aſſerenda, pro Lutherana hæreſi comprimenda, pro cogenda Oecumenica Synodo, pro coërcenda frangendaque Turcica tyrannide verba fecit, quibus Cæſar ira vehementiore in Gallum, qui Solymaunum aduerſus Chriſtianos cum æterno ſui nominis dedecore concitarat, elatior aures clauſit, omnemque pacis actionem diſiecit: cùmque Vormatiam perueniſſet, Legatum re infecta à ſe dimiſit, de quo Pontifex expediti curſoris opera factus certior decreuit VIII. Ianuarij ineuntis huius anni in ea cauſa grauiſſima, in qua Chriſtianæ rei ſalus vertebatur, poſthac non vt Patrem & Paſtorem ſe gerere, ſed Iudicis munus exercere, vt docent Acta Conſiſtorialia: quibus addit Angelus Maſſarellus in diario Concilij Tridentini Farneſium Cardinalem Legatum reuerſum in Vrbem, eamque prima die Martij ingreſſum.

Cæſar pacis verba reſpuit.

2 Omni itaque pacis tractatu diſſoluto Imperator ad comitia Imperij Spiræ agenda, quæ iam ad Kal. Nouembris anni præteriti indixerat, ſe conuertit. Celeberrimi fuere ij conuentus Spirenſes, quibus non modò Carolus V. Imperator, ſed etiam Ferdinandus Romanorū Rex, & Electores omnes interfuere, & Germaniæ Principes ferè vniuerſi, & in hac Dieta Fridericus Elector Saxoniæ Ferdinandum Cæſaris Fratrem, vt Regem Romanorum agnouit: De hoc conuentu ità Surius:

Hoc anno in comm.

,, [Cæſar huius anni initio è Belgio Spiram
,, proficiſcitur ad Imperij ab ipſo indictum con-
,, uentum, qui quidem cum primis celebris fuit,
,, præſentibus illic Electoribus omnibus, quod
,, rarò fieri ſolet, & ipſo quoque Ferdinando
,, Rege, & Principibus pleriſque omnibus. In
,, hoc conuentu Cæſar contra Gallicum Regem
,, ab omnibus Imperij Ordinibus grandem pe-
,, cuniæ ſummam in ſex menſes imperrat: cum
,, Daniæ Rege, qui cum Gallo fœdus percuſſe-
,, rat contrà ipſum omninò tranſigit. Saxoniæ
,, quoque Elector Ferdinando Regi obſeruan-
,, tiam promittit.]

Lib. 23. 54.

,, His addit Belcarius [Etiam Spiram miſit
,, Franciſcus Rex Galliæ, vt teſſeram liberi adi-
,, tus Legatis ſuis impetraret; Cæſarem enim
,, de ſe apud Imperij Ordines queſturum, pre-
,, uidebat; Legati autem (hi erant: Ioannes Bel-
,, laius Cardinalis, Franciſcus Oliuarius, qui
,, poſtea Cancellarius fuit, Africanus Melleius
,, Prætor Diuionenſis) iam Nuntium appule-
,, rant. Heraldus ſolemni veſte indutus, Re-
,, gis literas ad Cæſarem, atque Imperij Or-
,, dines ſcriptas Granuellano offert. At iuſ-
,, ſus redire domum, ne quis cum illo quic-
,, quam communicaret, adhibita cuſtodia,
,, quatriduo poſt grauiter increpitus dimitti-
,, tur, in magnum capitis periculum incurriſſe;
,, cum Rege enim Germaniæ hoſte, Ius Gen-
,, tium in Germania haud eſſe communican-
,, dum, Cæſarem literas eius nec velle, nec
,, recipere debere, ne propter vana eius promiſſa
,, nonnulli circumſcribantur. Itaque cum cæ-
,, teris remiſſus eſt, re cum Principibus Impe-
,, rij non communicata, quod à Germanorum
,, conuentuum more alienum fuit. Redeunti
,, comites dati, qui Nuntium vſque deduce-
,, rent, quo reſponſo accepto, Regis Legati in
,, Galliam reuertuntur. Interim dum Nuntij
,, Heraldi reditum præſtolarentur, Chriſtierna
,, Chriſtierni Daniæ Regis, Filia Cæſaris è ſoro-
,, re neptis, Antonij autem Lotharingiæ Reguli
,, nurus, Spiram ſocero inſtigante pacem procu-
,, ratura conceſſit; vt quam Antonius non po-
,, tuerat, ac ne quidem Paulus ipſe Summus
,, Pontifex, precibus & lachrymis obtinere:
,, quamquam enim Antonius neutram in par-
,, tem inclinaret, idque vt ſibi liceret longe
,, ante impetrarat, tamen ſine graui Prouincia-
,, rum ſuarum iactura bellum iſtud geri non
,, poſſe ſapienter prouidebat. Cæſar conſilio-
,, rum ſuorum pertinax executor in inſtituto ſuo
,, perſtitit. Quinto Idus Februarij nonnulli Im-
,, perij Principes, Cæſare admonente, literas
,, ad Paulum Pontificem ſcripſerunt, vt Allo-
,, brogis opem ferret, neque muniriſſimam Ni-
,, ciæ Arcem in Turcarum poteſtatem venire per-
,, mitteret, quin potiùs Claſſem Turcicam è no-
,, ſtro Mari expelleret, quarto Kalend. Martij re-
,, ſpondit Paulus,] cuius literas hic ſubijcimus.

3 *Dilectis filijs Nobilibus Viris Sacri Romani Imperij Principum Electorum Conſilijs, alijſque Principibus, Statibus, & Ordinibus, abſentiumque Oratoribus, & Commiſſarijs in Comitijs Imperialibus Spirenſibus congregatis.*

Par. III. lib. breu. anno 10. pag. 47.

Dilecti filij Nobiles Viri, ſalutem. Legimus libenter literas veſtras defenſionem Arcis Niciæ nobis commendantes, quod enim ex nobis ipſis & egimus ſuperiore anno efficaciter, & agere in præſenti, quantum nobis licuerit, intendimus, gaudemus etiam, in eo nos Nobilitatibus veſtris tanquam amantiſſimis filijs, & ea dignitate Principibus gratificari, quibus ſanè pro noſtra in eas dilectione ſemper gratificatum cupimus, ſperantes etiam illas pro ſua ingenti pietate, inſignique auctoritate, qua apud omnes meritò pollent, ſicut huius Nicienſis, ita cæterarum Reipublicę Chriſtianę partium generalem curam ſuſcepturas eſſe, perinde ac veſtra dignitate, & Romani Imperij fulgore dignum eſt, ac nos quidem iam inde ab initio Pontificatus noſtri, quales nos pro communi ſalute contra hunc communem hoſtem geſſerimus, omnibus notum eſt, in omnium enim oculis geſtum eſt, vtque omittamus ſigillatim recenſere tot auxilia, milites, Duces, Claſſes contra eundem hoſtem in Auſtriam, Hungariam, Africam, tam frequenter à nobis miſſa, breui comprehendemus, nullum Noſtri Pontificatus tempus, quod decennale iam eſt, à noſtra huius hoſtis ſubmouendi, & Chriſtianorum ceruicibus repellendi continua cura vacaniſſe, tantumque auri à nobis in hoc ipſo negotio fuiſſe profuſum, in dieſque profundi, quantum exhauſtæ noſtri ærarij vires (antea quoq; per ſe attenuatę) optimè ſentiunt, eaque fecimus, & facimus in maximis Apoſtolicæ Sedis iacturis, obc-

Digitized by Google

obedientiaque, & auctoritate eius tot in locis, vel proſtrata penitùs, vel inſigniter diminuta, quid verò intereà laboris, & ſolicitudinis pro communi Chriſtianorum ſalute non ſuſcepimus, quàm crebrò nos itineri dedimus. Legatos, & Nuntios noſtros, quos ſæpè ob eandem cauſam miſimus, longum eſt cenſere, quàm inquietos nos in hac noſtra ætate cum noſtra curia habuerimus, vt alijs quietem, & ſecuritatem pareremus. Iam Oecumenicum vniuerſale Concilium exoptatum à vobis, & omnibus ſalutare, & neceſſarium Tridenti pro foribus Germaniæ indiximus, vt & veſtra inclyta Natio tranquillaretur, & mores deprauati reformarentur, & multa præterea neceſſaria, Principumque in primis Chriſtianorum concordia, Turcarumque repulſio in iſto Concilio decernerentur, ſed omnibus his tentatis apparuit id quod eſt, curationem huius morbi, quo Chriſtianitas tota conficitur, ab vna, eademque cauſa pendere, quæ quoniam abſcindi noſtris tot curis non potuit, ipſa Chriſtiana Reſpublica in dies contabeſcens, ad manifeſtum fertur interitum. Quamobrem quòd nos humiliter, ac piè ad Arcem Niciæ defendendam, noſtrum affectum in Domino collaudatis, ita vobis reſpondemus, nos, quantum licuerit, noſtrarumque virium tenuitas ſufferet, non ſolùm ipſam arcem Niciæ, verùm ne cæteras Reipublicæ Chriſtianæ partes negligemus, etiam reliqua Chriſtiana Regna, Catholicaſque Prouincias, ne eum peruerſis peruertantur, contra Turcas, & contra cuiuſuis generis impios, & infideles propoſuiſſe defendere, & ad extremum vſque ſpiritum noſtro officio non deeſſe, non enim tantùm eius Arcis, vel huius, aut illius loci, verùm totius corporis incolumitas à nobis procuranda eſt, totum enim Chriſtianitatis corpus laborat, valdeque ægrum eſt, illi toti ſubueniendum eſt, ſic & partibus eius ſubuenietur. Nos igitur, ſicut à vobis particularem eius Arcis curam rogati ſumus, ita vos pro veſtra apud omnes maxima auctoritate, ac pietate ad vniuerſalem curam, & medelam afflictæ Chriſtianitatis vocamus, quæ quanto in periculo conſtituta ſit, videtis. Vna autem communis ſalutis, quod & ipſi perſpicitis, ratio eſt, ſi Chriſtianorum Principum diſcordiæ, à quibus horum malorum omnium cauſa, & origo proceſſit, tollantur, tùm deinde omnia mala tollentur; tenetis enim memoria, ante has diſcordias nec in Germania hæreſes, nec in Hungaria, Auſtria, & Italia fuiſſe Turcas, poſt ipſas verò diſcordias, & ab ipſis omne malum prodiſſe hæreſes, rebelliones, Turcas, inteſtina arma, & per hæc vniuerſalis Concilij impedimentum. Ergo in priorem pacis ſtatum redeundum eſt, vt his incommodis, quæ ex contrario inuecta ſunt, careamus, ac ſic vt boni Medici facere ſolent, cauſam morbi abſciderimus, omne exitij periculum euademus, pax ſiquidem bellum, & Turcas, vniuerſale autem Concilium, quod ſublatis armis liberè, & tutò, & prorsùs plenè celebrari poterit, hęreſes, ac prauos mores, cæteraque fœda fugabunt, paulatimque in ſuum nitorem afflicta Chriſtianitas reuertetur. Hanc igitur pacem, in Chriſto filij dilectiſſimi, pro communi totius Chriſtianitatis ſalute omnibus modis curate, & perficere nobiſcum debetis, aliter, nec defenſio Arcis Niciæ, nec vlla localia, aut particularia remedia (quamquam nec illa negligemus) vt diximus, huic vniuerſali Chriſtianitatis ægritudini opitulabuntur, quin (quod Deus Omnipotens dignetur auertere) omnes vna ruina inuoluemur. *Datum Romæ XXVI. Februarij MDXLIV. Anno X.*

4 In hoc Ordinum Imperij Conuentu Spirenſi Cæſar XXIV. Februatij orationem habuit, in qua magnificè expoſuit, quantos bellicos labores pro Chriſtiani Imperij ſalute ad propulſandos Turcarum impetus ſuſtinuiſſet: ſed in tanto opere Franciſcum Galliç Regem iuncto cum Turcarum tyranno Solymanno fœdere ſibi aduerſatum, in quem aculeatis ſententijs omnium odia veluti in communem hoſtem, nominiſque Chriſtiani proditorem phalerata eloquentia accendere enisus eſt, vt à Principibus, Prouincijſque Germaniæ militaria auxilia aduersùs illum eliceret, eoque fracto ac contuſo liberiùs arma Cæſarea aduersùs Turcas, qui Germaniæ iugum tyrannicum imponere exambiebant, exercere poſſet, potitum autem votis Sleidanus refert his verbis. Perorat in comitijs Cæſar aduersùs Gallum.

,, [Pecunia Cæſari decernitur ſemeſtris aduer-
,, sùs Galliç Regem, in equitum millia quatuor, Lib. 15. an. 1544.
,, peditum viginti quatuor, eius verò pecuniæ
,, partem aliquam Cęſar communicabit Ferdi-
,, nando fratri, qui loca finitima Turcis muni-
,, at; in futurum bellum Turcicum colligi pla-
,, cet pecuniam viritim per omnem Germaniam
,, pro cuiuſque facultatibus, atque cenſu, nec
,, immunitas vlli datur: ne quis exteris mili-
,, tet, Galliæ Regi præſertim, grauiſſimis pœ-
,, nis edicitur, & Magiſtratui permittitur, vt
,, in eos vindicet, qui deprehenſi fuerint.] De hac Principum, & Germaniæ populorum ſocietate contra Regem Galliæ, & de auxilijs contra ipſum ab omnibus præſtitis, etiam Surius, & Adrianus loquuntur.

In eodem verò Conuentu Imperator cùm ingenti bellorum mole premeretur, magnoque indigeret ærario, ac maior Principum, ac Ciuitatum pars Lutherana impietate infecta eſſet, eorum amicitiam Diuino honori quodammodo prætuliſſe viſus eſt: ad corradenda enim ab ijs ſubſidia pecuniaria, edictum Lutheranæ factioni augendæ fauſtum exoptatumque ab impijs, Catholicæ verò parti infauſtum promulgauit: ac licèt Catholici illi minimè aſſenſerint, neceſſitate tamen adacti illi paruere, vt memoratus Sleidanus hæreticus narrat

,, his verbis. Decretum hoc minimè laudabant
,, Pontificij, totiſque viribus impugnabant, ſed
,, cùm Colonienſis, & Monaſterienſis Epiſcopus
,, ſtaret à Proteſtantibus, Cliuenſis etiam, &
,, Badenſis arbitrio Cęſaris omnia permitterent,
,, qui viam hanc veluti mediam, & vtriſque to-
,, lerabilem, poſt multam diſceptationem oſten-
,, derent illis, bona ſua parte diminuti non ſe
,, quidem aſſentiri, ſed ne Cæſari modum in ea
,, præſcribere, nec ipſius derogare poteſtati,
,, ſed tolerare velle dicunt.]

Dę hoc pariter Decreto ita loquitur Cochlæus.

,, Hoc anno celebris fuit conuentus Imperia- *In act. Lutheri anno* 1544.
,, lis, à Cæſare præſente Spiræ habitus, in
,, quo ſeptem Principes Electores (quod rarò
,, fit) prçſentes fuerunt, tractatum ibi rurſus
,, fuit de ratione belli defenſiui contra Turcas,
,, & de ſumptibus, atque contributionibus ad
,, bellum illud neceſſarijs, fuit & de cauſa Reli-
,, gionis ibi ſeriò actum, & Lutheranis ad im-
,, portunam eorum inſtantiam nonnihil conceſ-
,, ſum, quod Summo Pontifici per omnia place-
,, re non potuit.]

Præcipua verò capita illius Decreti, quo laxatæ ſunt furenti impietati Lutheranæ habenę, concuſſaque Catholicę rei firmitas, ac quàm deteſtandum

Digitized by Google

dum, & Religioni Catholicæ obnoxium, quale fuerit ex Sleidano percipiamus, qui ſic loquitur.
vbi ſupra. ,, [Quia diſſidium Religionis, in his bellicis
,, occupationibus tractari non potuit, ad pro-
,, ximum conuentum, inque menſem Decembris
,, eijcitur. Intereà Cæſar negotium ſe daturum,
,, ait, viris bonis, atque doctis, qui piam ali-
,, quam emendationis formulam conſcribant:
,, vt idem quoque Principes faciant, hortatur,
,, quà poſt in futuris Comitijs, facta collatione,
,, de communi conſenſu ſtatuatur aliquid, quod
,, ad publicum Orbis Concilium vſque ſeruetur
,, in Germania: pacem intereà colant omnes,
,, nec turbæ quicquam de Religione excitentur:
,, Eccleſiæ cuiuſque ſint Religionis, vtrobique
,, facultates ſuas obtineant, earumque bona di-
,, uidantur Eccleſiæ Miniſtris ſolis, & egeſtate
,, preſſis. Cameræ Iudices locum ſuum reti-
,, neant, vſque ad tempus eis præfixum; cùm eum
,, exierint, tunc in eum conſeſſum recipiantur
,, omnes promiſcuè, non habita ratione Reli-
,, gionis. Edictum Auguſtanum, & lites omnes
,, motæ Proteſtantibus, doctrinæ profeſſionis
,, cauſa, Goldarienſis etiam, & Mindenſis pro-
,, ſcriptio ſuſpenſa maneat, ad proximam futu-
,, ram vſque tractationem. Anabaptiſtæ pœnam
,, ſubeant eam olim decretam; Magiſtratus ta-
,, men, viros doctos, atque pios adhibeant, qui
,, commonſtrato errore, ad ſententiam ipſos re-
,, uocent. Decretum hoc minimè laudabant
,, Pontificij.] Huc vſque Sleidanus. Et quantam perniciem fidei Catholicæ, quantumque fauoris Hæreticis Lutheranis hoc decretum attulerit, ſi quis ſcire deſiderat, ſequentes audiat Adnotationes.

MS. Card. Pij ſig. n. 64. p. 106.

5 Aduertenda circa Articulos Religionis, Pacis, & Iuſtitiæ.

Circa Articulum Religionis.

Circa Decretum Spirenſe.

Ex nono, Articulus Religionis, & Controuerſiæ eiuſdem in præſentibus Comitijs conciliari, & concordari non poteſt, & commodiùs, quàm in Concilio vniuerſali componi non poterunt, idcircò de Concilio generali indicendo, & celebrando Cæſarea Maieſtas cogitabit.

Annotationes in receſſum Dietæ Spirenſis.

Et quia incertum eſt, quando Generale Concilium haberi poterit, ideò modò alium Conuentum Imperialem Cæſarea Maieſtas indicet, in nono de eodem articulo Religionis componendo agetur Kal. Octob.

Et intereà per viros doctos, per tractabiles, ac pacis amantes, Chriſtianam reformationem Cæſarea Maieſtas confici, & ordinari curabit, & Status, & Ordines Imperij, etiam hoc per ſuos Theologos, & doctos fieri curabunt, quod reformatio in dicto proximo Conuentu Statibus proponetur, & deliberabitur, ac conſultabitur de controuerſis Religionis Articulis conciliandis, & ad ordinandum quid medio tempore, & interim quòd Concilium generale fieri non poterit, ſuper illis in Romano Imperio debeat.

Non dicit, quia Papa rogari debeat, vel moneri, vt Legatum, ſeù Nuntium ad Conuentum indicendum mittat, vel quia reformatio illa, & ordinatio debito modo fiat, & etiam eſt aduertendum circa iſtam Chriſtianam reformationem, tunc offerendam Statibus, ne per impios, & ſceleratos fiat, & concipiatur, ac Cæſari obtrudatur ad maiorem confuſionem, & perturbationem negotij Religionis, vti fuit factum in conuentu Ratisbonenſi anno MDXLI.

Circa Articulum Pacis.

Præterea in euentum in quem in conuentu Imperiali proximè habendo controuerſiæ Religionis componi non poſſint, & ad Concilium nationale, ſeù generale pro conciliatione eorumdem deueniendum, & procedendum foret, vt interim pacifica omninò, & quieta in Romano Imperio, & Natione Germanica permaneant, tractabit Cæſarea Maieſtas cum Statibus Imperij de Articulo Pacis publicę, & adminiſtrationis Iuſtitiæ, in quibus ex plenitudine poteſtatis Imperialis, & pro officio Cæſareo, ex nono conſenſum omnium Statuum deſuper habere nequiuit, ordinauit infraſcripta.

Primò, vt publica Imperij pax ſeruetur, & propter Religionem neutra partium alteri vim, ſeù violentiam inferat, ſtatuit Conuentum Imperialem, ſeu Concilium nationale, vel generale, & illius determinationem expectabunt.

Nota non dicit, ordine, modo, & legitimè aſſiſtente Summo Pontifice, quando eſt habendum.

Et attentata per Lutheranos circa Religionem poſt receſſum Ratisbonenſem habitum repurgabuntur, & in priorem ſtatum reſtituentur,

Nota, Nullam tamen adijcit pœnam, & ſeù quomodo ad hæc Lutherani loqui debeant, fructus, redditus, & prouentus Eccleſiaſticos, tàm antiquæ Religionis, quàm Proteſtantium, Eccleſiaſticis ex omnibus Dominijs, tam Catholicorũ, quam Lutheranorum Principum ſoluentur.

Nota, Hic ergo ad fructus, & prouentus Eccleſiaſticos pariſicat Lutheranos, & Catholicos Clericos.

Lutherani, & Proteſtantes Status, Principes, & eis adhærentes, liberè Catholicis Presbyteris, & Clericis, fructus, redditus, & prouentus ſolui permittent, detractis tamen ante omnia neceſſarijs, pro eorumdem Concionatoribus, Scholis, Hoſpitalibus, & eleemoſynis.

Nota, Hoc pacto talis fiet detractio, quia nihil remanebit Catholicis Presbyteris de fructibus huiuſmodi in totalem perditionem Catholicorũ Presbyterorum.

Item, Status Proteſtantium, qui ſe compoſuerit, & concordauerit cum Catholicis Statibus, occaſione bonorum Eccleſiaſticorum, hoc eſt bonis Monaſteriorum Eccleſiarum Collegiatarum, vel alijs, concordia facta obſeruari, & bona eiſdem remanere debent.

Nota, Non dicit concordijs ritè, & rectè, ac debito modo, & legitimè factis, ſed quibuſcumque etiam vnicuique factis, & ita etiam quamuis iuris ordinationem, & diſpenſationem fore approbandam in præiudicium perpetuum Catholicorum, quales concordiæ exortæ ſint infinitæ.

Circa Articulum admiſſionis Iuſtitiæ.

Iudicium Cameræ vltimo menſis Iulij proximè futuri ſuſpendetur, & deinde alij noui Aſſeſſores, & Iudices indifferenter præponentur, tàm per Catholicos, quàm per Lutheranos, ſiuè etiam præſentandi ſint Catholici, ſiuè Lutherani.

Nota, Ita pariſicantur ad actus legitimos, & ad iudicia Lutherani Catholicis, qui tamen iure ab omnibus actis ciuilibus excluduntur, & ita erunt Lutherani Iudices Catholicorum, quia bonorum Eccleſiaſticorum occupatores, & occaſionem non habent, nec pro ſpolijs, nec pro ſacrilegio, quia bona illa conuerterunt in meliorem vſum ad rectum, & debitum cultum Diuinum,

Miſſas Papiſticas, idololatriam, blaſphemias, & impietatem eſſe iudicant, & aſſerunt, à quibus quales ſententiæ expectari debeant, facilè cognoſci poteſt.

Iuramenta noui Iudices, & Aſſeſſores præſentandi, & aſſumendi, & reliquę perſonę Iudicij Camarę de nouo aſſumendę prętabunt ad ſancta Dei Euangelia, vltimò per Deum, & Sanctos eius, donec per Cęſaream Maieſtatem aliter ordinabitur.

Nota, Hic trahitur in dubium veneratio Sanctorum contra Eccleſię Catholicę obſeruationem, & ritum hactenus inuiolabiliter obſeruatum.

Item, Status Proteſtantium debent poſſe ſtare in iudicio, tamquam actores, & tamquam rei contra capitula, intelleximus de Iudicijs, quamuis ſint publicè excommunicati, & declarati Hęretici.

Nota, Habilitatio iſta per Papam fieri debet, quia ſibi reſeruauit abſolutionem in Bulla edita contra Lutherum, & eius adhęrentes, ac etiam in Bulla Cœnæ Domini.

Item, Iura communia, & omnes receſſus Imperiales, hactenus facti aduerſus Lutheranos, quãuis illi receſſus Religionem concernant, vſque ad finalem concordiam, & compoſitionem negotij Religionis ſuſpenduntur.

Nota, Per hoc parificantur bona, & perſonæ Lutheranorum per omnia Catholicis, quia adduntur actus ciuiles, & iudiciales, nec ad illas pœnas contra Hæreticos ordinatas, contra eos procedi poterit, & ita eis in futurum omnia licebunt.

Item, Omnes proceſſus, & cauſæ Religionis, ſub quo verbo Lutherani etiam ſpolia Eccleſiarum, & bonorum Eccleſiaſticorum comprehendunt vſque ad prædictam finalem determinationem contra ſtatum Religionis ſuſpenduntur.

Item, Omnes proceſſus iudiciales, etiam in cauſis profanis poſt prætenſam recuſationem Proteſtantium contra iudicium Cameræ habiti, & facti, antequam de eiuſdem recuſationis validitate cognoſcatur, caſſantur, & annullantur.

Item, Bannum Imperiale contra Ciuitates, Goslarenſem, & Mindenſem, latæ ſuſpenſum ſit, & ſuſpenſum remanere debet.

Item, In pręmiſſis omnibus Cęſarea Maieſtas ſuper incidentibus, ſeù emergentibus dubijs, & differentijs, ſibi declarationem reſeruat.

MS. Card. Spad. tom. 533. p. 438

6 Hoc Decretum Spirenſis Dietę in Conſiſtorio fuit lectum, vt indicant acta Conſiſtorialia.
,, [Romę die Mercurij quarta Iulij 1544. fuit
,, Conſiſtorium, & in eo lectæ fuerunt quędam
,, ſcripturę actę in Dieta Spirenſi per Cęſaream
,, Maieſtatem, & fuit Decretum, vt mitterentur
,, Reuerendiſſimis per manum.] De quo etiam Decreto Cardinalis Farneſius in epiſtola ſub die vigeſima tertia Iulij ad Nuntium Poggium apud Imperatorem loquens, ſic ait. [Nuntius Veral-

MS. Card. Spad. to. 84 pag. 515.

,, lus Romam miſit paucos ante dies receſſus
,, Spirenſis exemplar, & in latinum idioma
,, conuerſum, quantò plùs expenſum, examinatumque fuit, eò magis officere noſtrę Ca-
,, tholicę Religioni, & auctoritati Sedis Apoſto-
,, licę cognitum fuit, quare propter nocumenti
,, magnitudinem Sua Sanctitas, nec tacere, nec
,, diſſimulare potuit: Ideoque, vt ſuo gradui in
,, tanta re etiam ſatisfaceret, ipſemet de hoc
,, Imperatori, & longiùs, & peculiariter ſcribit.] Hoc idem refert Maſtarellus.

Angelus Maſtarell. in Summar. Conc. Trid. ſub Paulo III. m. s. Archi. Vat. ſig. n. 1590 pag. 213.

,, [His tantis Reipublicæ incommodis, &
,, calamitatibus acceſſit (id quod plurimum
,, Suæ Sanctitatis animum turbauit) quod Cæ-
,, ſar in Conuentu Imperiali, Spiræ habito, quæ-
,, dam Religionem concernentia cum Luthera-
,, nis tractauerat, atque concluſerat, quæ ipſius
,, Pontificis, ac Sedis Apoſtolicæ dignitati, &
,, auctoritati aduerſabantur. Quare non parum
,, commotus Pontifex, literas in forma Breuis
,, ad ipſum Imperatorem ſcripſit, quibus intre-
,, pidè magna animi conſtantia Maieſtatem
,, Suam admonuit, atque reprehendit, quod ea,
,, quæ Pontificis Summi eſſent, ſibi arrogaret,
,, incipientibus literis prædictis.] Ex edicto Maieſtatis Tuæ acta conuentus Tui Spirenſis cognouimus. *Datum Romæ apud Sanctum Marcum die XXIV. Auguſti MDXLIV.*

Et etiam Cochlæus eadem refert. [Receſſus
,, ergo (inquit Cochlæus) publicus datus fuit
,, Spiræ X. die Iunij, cuius ſanè tenorem vbi Ro-
,, mæ Pontifex accepit, paternè admonuit per
,, quandam epiſtolam Cæſaream Maieſtatem, vt
,, in cauſa fidei, & Religionis, more Maiorum
,, nihil velit inconſulto Romano Pontifice ſta-
,, tuere, aut permittere in Sedis Apoſtolicæ prę-
iudicium.] Quæ autem Pontifex Cæſari ſcripſerit, ſe habent, vt infrà.

M.S. Card. Pij ſig. tom. 64. p. 209. Pauli III. ad Carolũ V. monitoriæ.

Ext. apud Card. Palauic. lib. 5. c. 6.

7 Quæ in receſſu à Spira tanquam acta reliquiſti, dilecte fili Rex, magnam profectò multis admirationem, Nobis autem etiam ingentem, ingeſſerunt, qui de Imperatore Auguſto multa diuerſa ab illis, & meliora ſperabamus. Vt enim facilè ipſe agnoſcas, quid ſecundùm Fidem, ac Religionem, quam Deo debebas, perperam egeris, quod non noſtri eſſe muneris neſcimus, obſecramus te pro paterna, atque erga te peculiari dilectione Noſtra, vt querelam, atque expoſtulationem Noſtram, & iuſtam, & neceſſariam patienter accedas.

Paulus Imperatori ſcribit receſſum Spirenſem damnans.

Concordiam, & pacem inter Germaniæ Principes te primùm intendere exponis, hactenus rem ſanè bonam, atque optandam, modò ne fuerit illa pax, quam Dominus non venit in terram mittere, ſed exturbare. Subdidiſti id minimè fieri poſſe, niſi quæ ſunt Fidei, & Religionis inter illos controuerſa ſimul componerentur, & hoc non abeſſe à veritate exiſtimamus. Adiecisti tu, nec per te ſtetiſſe, quò minus legitimo, libero, & generali Concilio, hæc iam eſſent definita. Quo in loco neſcimus, an ſubtacitè nos inſinuare volueris, quod ſatis ipſa reliqua geſta videntur prætendere, tamquam per nos ſteterit, ne Concilium haberetur: quodquam ſit veritati proximum, in promptu eſt conſecuta, cùm iam ab exordio aſſumptionis noſtræ ferè continuum de habendo Concilio tractatum habuerimus, nec vnquam detrectauimus illud, quin ſæpius, ac pluribus in locis indixerimus, & nouiſſimè Tridenti, vt poſtulationi tuę ſatisfaceremus. Quod autem per temporum calamitates hoc contigerit, flagrante vniuerſo Chriſtiano Orbe diſcordijs, ac bellis, ne vſpiam cogi potuerit, Principum interim Chriſtianorum animis exacerbatis, qui non perſpicuè cernit, profectò in luce meridiana cœcutiet. Fortè nos eſſe in cauſa, quòd huiuſmodi bellorum incendia viguerunt, quiſpiam obijciet? ſcilicet quia toto tempore, quo Pontificium munus obiuimus, nihil magis acceptiùs curauimus, quàm vt videremus tandem aliquando pacem in diebus noſtris, ita vt nec annis no-

ſtris

Digitized by Google

ſtris perceperimus moleſta itinera, & in hac ætate grandæua admodum periculoſa, ſæpiùs arripientes, & vt iam teſtimonium aduocare nobis valeamus.

Quo pacto Tu Imperator, res fidei & Religionis, ac tanti ponderis controuerſias componendas eſſe in Tuo iſto à Spira receſſu definiuiſti? Primum Nationale Concilium ſpopondiſti, vt ibi de fidei noſtræ dogmatibus controuerſiæ dirimerentur, quem vſum, quæ omnia, quis prudens, ac ſapiens non admiretur? Tùm quia illa tibi, & Nationali Concilio arrogaueris, quæ minimè gentium ad veſtram agnitionem, & iuriſdictionem pertineant, tùm vel maximè, quod attentaueris quod ſcire poteras per Legatum noſtrum dilectũ fratrem recolendæ memoriæ Gaſparem Contarenum, Vobis eſſe, & noſtro nomine, ac ſpeciali mandato, viuis etiam rationibus, interdictum: namque Tibi ad eum primùm ſpectare, qui Chriſti vicem in terris gerat, iam ex innumeris Sanctorum Patrum ſententijs, ac geſtis poterat eſſe perſpicuum.

Prçterea, quç Tibi videtur in Nationali Concilio poterit eſſe abſque nobis vlla determinandi facultas, ea quæ ad fidem, & Chriſtianam vitam, & Eccleſiaſticos ritus pertinerent? Cum & iſtic penè cuncta ſint violata, perturbata, confuſa, & iam præiudicium factum aduerſus veritatem. Nemini dictum fuit niſi Petro: *Rogaui pro te Petre, ne deficiat fides tua; & tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos*. Et cùm hçc ita ſe habuerint, & quàm latiſſimè pateãt. Tu tamen, Cæſar, præſumpta auctoritate (quod Tua pace dictum velimus) declaraſti, quæcumque erunt ibi determinata, etiam rata fore vſque ad generale Concilium, ita vt ſi forte, immò ſi non forte, ſed etiam certè, quæ factio Lutherana præualitura ibi, mordicus tenet, & omnis verè pius, atque Catholicus execratur, determinarentur, ea ex nunc Tu ſtatuis eſſe rata, adeò incircumſpectus, vt priùs approbes, quàm ſcias eſſe probanda; immò poſtquam probabiliter noueris improbanda, Tu tamen illa eſſe rata conſtituis. Ac vnde hanc arrogare poteſtatem potes, vel ſtatuendi, vel approbandi contra fidei veritates. qui neque illam habes licentiam fidei veritates abſque nobis? cùm te decet audire, & non docere; & iam ſtatuta probare, atque recipere, non ſtatuere, aut probare, quin etiam illos gladio, quem per nos accepiſti à Deo, tueri, atque defendere vſque ad ſanguinem, & non aduerſarijs partibus, quouis modo adhærere, aut fauere; nam eiuſmodi audere, quæ Tu audes, quid eſt aliud, quàm miſerabiliter Eccleſiam ſcindere? immò etiam turpiter atque infœliciter ab ipſa Eccleſia temetipſum reſcindere, & ſegregare, & reliquam Germaniæ partem, quæ (Dei gratia) hactenus à tanta labe permanſerat incontaminata, vno exemplo tecum idem in barathrum errorum adducere, vt relicto Fonte Aquæ viuç conuertantur ad Ciſternas diſſipatas. Nos autem qui hæc interim fieri per Imperatorem videmus, quanto putas mœrore afficimur. Et per eum Imperatorem Carolum, cui Dominus tanta dedit, tanta credidit, quanta poſt primum Carolum nemini alteri, quç & nos tibi ſeruari, & adhuc multo maiora cum Dei benedictione augeri veris perpetuò augmentis magnopere cupimus. Audiuimus enim libenter, atque docemus, quç ſunt Cçſaris Cçſari, modò, & Tu libenter audias, quç ſunt Dei Deo ſeruẽtur, non autem abs te prçripiente, cuius petitorium erat, ſi ab alio vendicarentur vindicem eſſe. Si enim Tu quç iura Ceſaris eſſe putas, tanta cura, tanta militia tueris, & vendicas, exiſtimas Deum omnipotentem, non ſua tuiturum, aut vindicaturum? Si quis autem, etiamſi Cçſar eriperet, an non cogitas fidelium animas, quas Baptiſmo regenerauit Eccleſia in ſpem viuam, & ſuo ſanguine Ieſus Chriſtus redemit, eſſe ipſius Dei, & peculiũ ipſius Chriſti? Porrò earum curam nunquid Cçſari demandauit? Numquid Cçſari dictum eſt: *Paſce Oues meas*? an vni Petro, & in eius perſona cunctis Succeſſoribus eius? Hçc ſunt fidei noſtrç fundamenta, quç qui ignorat, certè aberrat à finibus, & non putamus eſſe domeſticum: qui autẽ violat, etiã hoſtem experiatur, cùm qui huiuſmodi eſt, ea quç Dei ſunt ſibi, vt fur, & latro ſurripiat. Quæ tibi Cçſar non conuenire, ea tantum ratione putamus, quia hoc non à Tuç mentis bonitate, ſed per ſubreptionem aliquam malignorum abs te obtenta, atque extorta eſſe exiſtimamus: quod nobis probabit Cçſarea circumſpectio, ſi quç perperam acta viderit, protinus, vt ſperamus, reuocauerit. Nam illud, quod in eiſdem actis abs te præſumptum perſpeximus, quantum poſſemus vnquam iuſta reprehenſione proſequi, cum tumet ille Cæſar, qui in Auguſtenſi, & Imperiales in eos leges vigere decreuiſti; Tu (inquã) ille met Cæſar (ſi modò nunc ille idem) quæcumq; abs te rectè, ritèque, ac magnificè pro Chriſtiana Religione geſta fuerant, nunc à nouo conatu reuocaſti, & reprobaſti. Quod adeò improbum factum, cùm omnes pij, qui ſunt in Germania, deteſtentur, vt mitiore, minuſque inhoneſto vocabulo linires, ne immodicè religioſa pectora exulcerares, ſuſpenſionem vocas, quam nos abrogationem penitùs interpretamur. Cùmque in Nationali conuentu, quæ probanda ſunt, facilè quiſque valeat diuinare, hac in re quis ſummopere non admiretur, Te illud egiſſe, per quod nulli hominum magis, quàm tibi contumeliam feceris, & detrimentum, nullumque magis, quàm teipſum damnaueris? Si enim quos iam Hæreticos cenſuiſti nobiſcum, & iudicaſti, eos etiam nunc tales putas, nulla eſſet tibi profectò cauſa Tuam reuocandi, aut ſuſpendendi ſententiã, ne Imperatoriæ leges in eos vigeant, cùm tantò magis nunc Hæretici ſint, quantò pertinaciores, ac duriores tanto tempore in ſententia perſtiterint. Si autem eos nunc Hæreticos inficieris, à Te ipſo recedẽs, Tuamque ſententiam damnans, non aliud agis, niſi quòd manifeſtè declaras, Te in eorum aggregare ſocietatem, & illam fidem profiteri, quam ſcelerata, & adultera illa factio prædicat, & quam Sedes Apoſtolica cum omnibus Catholicis Eccleſijs anathemati ſubdit: quod quàm ſit glorioſum, quamque iſto culmine Imperatorio dignum, Tuæ prudentiæ tranquilla mente iudicandum relinquimus: nos enim tremendum, ac maximè perhorrendum Tibi maximè exiſtimaremus, non ob iudicia bonorum tantùm, apud quos tuæ bonæ famç diſpendium pateris, nec ob nomen, quod tranſmittis in poſteros, cùm in eorum hiſtorijs, qui geſta huius ſçculi enarrãdo, inter eos Te adnumeratum perſpiciunt, qui Hçreticorum fautores, & Eccleſiç Sanctç Dei perſequutores fuerunt, & infœlices exitus habuerunt, verum ob iudicium Dei, de quo dictum illud verbum audimus, *Potentes potenter tormenta patientur*. Quòd ſi vita noſtra quouis modo à Dei ritibus diſiuncta eſſet, & illi per Te periclitarentur. daremus hoc fortè Cçſari, ob-

ſtatemus, diſſimularemus, at cum fieri nequeat, vt contempta auctoritate, deſpectiſque iudicijs noſtris, non ſimul etiam Dei auctoritatem deſpicias, iam Nobis diſſimulare non licet, ſed expoſtulare cogimur, atque admonere, vt cœptum peſſimum meliore conſilio retractes, irritumque facias, ne in Te iram Dei de terra prouoces, & de Cœlo. Attende, oramus Te, atque in Domino obſecramus, quod ex ore noſtro Sũmus tibi Deus prætatur, quid enim miri ſi Pontifex de Cathedra intonans, profiteatur, Ego (inquit) Domine Deus exercituum ò Cęſar, *Ego ſum, qui ſum, per me Reges regnant*, & Potentes ducuntur iuſtitia, & in manu mea cor Regis, meumque eſt dare, & conferre Regna, atque Imperia; ego qui noui ſuper Aſpidem, & Baſiliſcum ambulare, & conculcare Leonem, & Draconem; ego qui aufero ſpiritum Principum, terribilis in Reges terræ, regens illos in virga ferrea, & quaſi vas figuli confringens eos. Et nunc ò Cæſar intellige, & audi, qui iudicas terram, recole Maiorum tuorum geſta, & exempla, qui illam aſcenderunt celſitudinem, in qua Tu es, conſidera tàm triſtes eorum exitus, qui ad impietatem conuerſi meam Eccleſiam ſunt perſequuti, non eos tibi commemorabo, nec aliud quidquam obijciam, niſi in mentem redigas, quam ob cauſam, ego Imperium ad Germanos ex Gręcis per meos Vicarios tranſtulerim, eamque gentem deſpexerim, hoc Tibi in Magni Commentarij locum relinquo commemoratum. Hæc ipſe Chriſtus per os meum inſinuat tibi dilectiſſime Carole, cuius vocem vehementem velim non obaudires, ne fruſtrà iactam eſſe interpreteris, nam cum ſchiſmatico Rege, & Catholicæ Eccleſiæ hoſte acerrimo inijſſe fœdera, qui Te inſigni iniuria affecerat, Reginam Amitam Tuam veram eius vxorem, tanquam concubinam, & ſecum adulteram infando repudio ab ſe ſegregans, quem pro horrendo ſcelere Romana Sedes (etiam Te poſtulante) & proclamante damnauit, pragmaticam in Regno Hiſpaniæ ſanxiſſe, Auguſtenſem Tuam ſententiam, & aliorum Imperatorum ſanctiones nuper reuocaſſe, Nationalem Synodum Hæreticis promiſiſſe, & eius acta antequam appareant, rata nihilominus fore conſtituiſſe, denique nullum vlterius Concilium futurum, niſi quod celebratum fuerit in Germania, nulla etiam noſtri nominis, & auctoritatis facta per Te mentione, quaſi nihil ad nos negotia Religionis pertinerent, & ſpectarent. Quis adeò prorsùs ſtupidæ mentis non ſentiat, quid hæc ſibi velint? Sunt enim certa nimis indicia, quia à parte Eccleſiæ ad partes hoſtiles defeciſti, quod dum memoramus, etiam Tui gratia contremiſcimus, & ſtupore quodam inuadimur, dum cogitamus hæc ab illo Imperatore Carolo emanare, qui tantum fidei ardorem in omnibus ſuis actis antea proferebat. At qui dices, quia ego detuli generali Concilio, ſi quod liberum, & Chriſtianum fuerit, verùm cùm locum adijcis, ſcilicet in Germania celebratum fuerit, non queat eſſe liberum, & Chriſtianum, alterum verò quia ibi demum Chriſtianum, & liberum, vbi maximè Lutherana factio viget, & præſtat cœteris, vt illud iuxta Tuam mentem, liceat interpretari Chriſtianum eſſe, quod fuerit Lutheranum.

Nonne ſentis Cæſar, nonne ſentis ſpicula veritatis acerba, & nonnihil ad ſalutem facientia ſi reſipiſcas? Nam rurſum quæſo, quod putas meditari. Ais te velle generale Concilium? hoc ſi verè, & ex animo, cur illis promittis Nationale? cùm etiam Tridenti per nos fuerit indictum, cur de illo verbum nullum? & tamen, ſi ita neceſſe fuerit, vt alibi & in Germania celebretur Cõcilium, fidentes in Domino non abnuemus. Modò illud reliquum conueniat, quod ſuo iure vera Concilia depoſcunt, videlicet, vt liberum ſit, & Chriſtianum, cùm ſit ſcriptum, *Non ſedebo cum Concilio vanitatis, & cum iniqua gerentibus non introibo, odiui Eccleſiam malignantium, & cum impijs non ſedebo*. Tu ergo vide an liberum eſſe poſſit, vbi ad arma concurritur, & ibi Chriſtianum, vbi Chriſti Vicarius dicitur Antichriſtus, & tamen ibi nihil eſt Chriſti, niſi oſtentationis, ac prætextus gratia, & nuda vox, quamquam hanc contumeliam (ſi me ſolum percellit) eius exemplo, qui etiam Dæmonium haberi inſimulatus eſt, manſuetè omninò ferre deberemus, atqui blaſphemiam habet in ſe contra Dominum clauſam, cuius (licet indigni) vicem gerimus, ob iſtam gratiam, nec à nobis libenter accipienda eſt, neque à Te patienter ferenda, cui dedit gladium Deus, non enim fruſtra portas, ſi ad Chriſtiani nominis defenſionem, non ad Chriſti ſanguinis effuſionem. Nolumus ò Cæſar, duris vllis verbis exulcerare, & tamen veritatem continere non poſſumus, ad quam, ſi æquo animo reſpicias, & ſuſpicias, erit Tibi profectò ſalutaris. Id enim ſi cœpta proſequeris, ea certè facies, quibus quæcumque hactenus præclara geſſiſti, magnopere obſcurentur, coinquinentur, atque nomen Tuum nota ſempiterna inuretur. Quid ignominioſum Tibi magis? quid diu maiorem tibi poteſt conflare inuidiam, quàm quòd dicatur Imperator Carolus Lutheranus. Quocirca Tuum erit dilectiſſime fili Carole conſulere nomini Tuo, & prouidere ſaluti, & vocem Patris audire, ſedulo, ac paterno amore monentis, nec in Tua, & confœderatorum quantauis potentia fidere, cùm enim omnis humana potentia ſub Deo, Dei Omnipotenti comparata, iam non eſt potentia, ſed infirmitas. Nos autem, ne quod habeas vnde conqueri de nobis poſſis, pollicemur Tibi animum noſtrum ad omnia quæcumq; petieris, promptum eſſe, modò Diuinam Maieſtatem non lædant. Vis Concilium? damus Concilium, nec vlla per nos interponetur mora quin fiat. Vis illud in Germania? nec nos abnuimus, modò queat ibi eſſe liberum, & Chriſtianum. Vt enim ſit Chriſtianum, non oportet illic Hæreticos commiſceri, tanquam ſint illi pars Concilij, qui iam non ſunt, & ſeipſos ſegregauerunt. Qui autem ſint eiuſmodi, non erit Cæſaris, aut alterius cuiuſcumque id cognoſcere, & declarare, ſed noſtrum, qui hoc iudicium accepimus ab ipſo Chriſto. At verò vt ſit Concilium liberum, Tuum erit hoc facere, quod & fiet, ſi iuſſeris arma deponi, ſi animum inclines ad pacem, aut ſaltem ad Inducias, fideles etiam ad pacem præuenias, interim omni cauſa veſtræ controuerſiæ ad cognitionem Sanctæ Synodi remiſſa. Has leges & conditiones, quæ ad pacem faciunt, ſi Tu recipis, pacem certè reddes Orbi. Sin autem hactenus apud Dei Maieſtatem excuſabimur, quia Te paternè monuimus, & quæ Tibi aduerſa erant, pertractauimus, vt minus acerbus futurus ſit nobis luctus, ſi forſitan (quòd minimè vellemus) paternas ſpreueris admonitiones noſtras, nec minus tamen quæ noſtræ erunt partes, cum Omnipotentis Dei auxilio, & fauore, vt maturè meditabimur, ita firmo animo exequemur.

Exce-

Digitized by Google

8 Excepit beneuolamente Pontificis monita Cęſar, vt in Hiſtoriæ Concilij Tridentini ſerie viſuri ſumus. At Lutherus ſatanica efferatus rabie, lectis Pontificijs literis, impia ſcripta blaſphemijs, & ſputeiſſimis vocibus, adeò conſperſa edidit, vt ne quidem à Sectarijs honeſtè legi poſſent. Scripſit etiam Pontifex multis alijs maximè apud Cæſarem auctoritate pollentibus, vt in officio, & Religione Catholica confirmarent, inter quos hæc ad Granuellanum.

Domino de Granuela.

Paulus III. lib. breu. an. 10. pag. 362. Scripſit Paulus ad Granuellanum, & alios, vt Cæſarem in Religione confirmarent.

Dilecte fili ſalutem. Cùm in eo receſſu, qui nuperrimè Spirę in conuentu Imperiali factus eſt, multa legerimus, & compererimus Catholicæ fidei, & vnitati Eccleſiæ aduerſantia, ſcribentes ſuper his ad Sereniſſimum Cæſarem, eum de omnibus amanter, ac paternè admonemus. Scientes autem qua auctoritate apud ipſum meritò polleas, voluimus etiam ad te ſcribere hortantes, & ſtudioſè requirentes, vt pro tua erga Deū pietate, & in ipſum Cæſarem fide, omnia conſiderate diligenter velis, ac pro tua prudentia, quantum in te erit, prouidere, vt in omnibus ipſius Cæſaris, & in primis Dei Omnipotentis honori debitus reſpectus habeatur, ſicut te omninò facturum eſſe confidimus. *Datum Romæ apud Sanctum Marcum XXIV. Auguſti MDXLIV. Anno X.*

Admonuit quoque Dominicum è Soto, quem Cæſar ſacris exhomologeſibus audiendis ſibi adhibebat: multa in decreto Cæſareo Spirenſi Catholicæ Religioni exitialia contineri, iiſque malis occurrere iuſſit.

Dilecto filio Dominico de Soto Ord. Prædicatorum Profeſſori Sereniſſimi Cæſaris Confeſſori.

Paul. III. lib. breu. an. 10. pag. 362.

Dilecte filij. Etſi credimus pro tua pietate, quod tu, cùm quotidiè audire, & videre poſſis, quid Sereniſſimus Cæſar agat, præſertim in rebus, quæ ad ſalutem animæ, cuius curam eum tibi commiſiſſe intelligimus pertinent, officio tuo apud Suam Maieſtatem non deeſſe, tamen cùm præteritis diebus legerimus receſſum ab eo Spiræ Imperialem nuperrimè factum, quoniam multa non ſolùm ſaluti animæ eius, verùm etiam vnitati Eccleſiæ damnoſa, ac præiudicialia in illo comperimus, ſicut de iis eius Maieſtatem paternè admonere per noſtras literas voluimus, ita quoque viſum eſt nobis, idem officium tecum etiam peragere, cùm ad id teneri videamur, quippè qui veram eius Maieſtatis gloriam, vnà cum publica Chriſtianitatis quiete, coniunctam, ſummoperè exoptemus, quamobrem iniungimus tibi in virtute ſanctæ obedientiæ, vt tàm iſta Germanica, quàm cætera huiuſmodi, quæ minoris momenti, & ponderis non ſunt, benè conſideres, ac perpendas, atque ita tuum officium adminiſtres, vt Deo in primis, deindè & nobis, qui eius Filij in terris Vicarij, licèt immeriti, ſimus, rationem tui muneris reddere cum laude poſſis. *Datum Romæ apud Sanctum Marcum XXV. Auguſti MDXLIV. anno X.*

9 Conqueſtus eſt etiam grauiſſime Pontifex apud Ferdinandum Regem Romanorum de Spirenſi decreto, atque Dei, & Religionis cauſam ei enixè commendauit.

Regi Romanorum, &c.

De eodem lib. breu. an. 10. pag. 332.

Cùm ſuperioribus diebus eorum, quæ in conuentu Spirenſi decreta fuerint, ad nos notitia deuenerit, non mediocri moleſtia affecti fuimus, quòd illa in pluribus Capitibus Apoſtolicæ Sedi, & Catholicæ Religionis vnitati aduerſentur, nec deeſſe potuimus, quin paternè (vt nos decet) ipſum Cæſarem monuerimus, ſicut ab ipſo Nuntio noſtro pleniùs intelliges, itaque Nobilitatem Tuam hortamur in Domino, & efficaciter, quo poſſumus ſtudio requirimus, vt ipſum Ioannem Thomam Epiſcopum, & Nuntium Noſtrum, ſuper iis omnibus tecum loquuturum, fide adiecta, libenter audias, & talem te Deo, & piæ cauſæ præſtare velis, qualem dignitas, Tuaq; probitas, & pietas Chriſtiana nobis pollicentur. *Datum Romæ apud Sanctum Marcum XXVII. Auguſti MDXLIV. anno X.*

Paulus quæſtus eſt cum Ferdinando de decreto Spirenſi. Pag 360. de eodem ad Electores, & alios Principes Eccleſiaſticos, & Sæculares.

Eodem argumento ſcripſit Pontifex ad Principes Electores Eccleſiaſticos, & Sæculares.

10 In his Spirenſibus conuentibus Pſeudoarchiepiſcopus Colonienſis Cęſarem in Lutheranam hęreſim impellere niſus eſt, illique ſuadere, vt fictam ab Hęreſiarcha Bucero profligatiſſimam reformationem admitteret, qua religio Catholica euertebatur, Eccleſiæ vertebantur in proſtibula, Sacerdotes ab Altaribus, & Diuino cultu, ad concubinarios thalamos trahebantur, Sacra polluebantur, ac impietas (euerſa omni pietate) in Solio, & Aris collocabatur, at Cæſar cùm huius nefandiſſimi Apoſtatæ nequitiam apertè auerſari, & conterere debuiſſet, politicis cauſis adductus, nè Lutheranos à ſe abalienaret, quorum arma in Gallos effundere decreuerat, diſſimulauit nefas, ac frigidè Religionis cauſam tutatus, nec eam impiam, & hæreticam reformationem apertè, & conſtanter (vt pium decuerat Cæſarem) damnauit, ex qua diſſimulatione grauiſſimo dolore Colonienſes perculſi ſunt, atque Internuntium Apoſtolicum rogauere, vt Cæſarem ad damnanda impia hæretici hominis molimina in Cæſareo decreto Spiræ edendo incitaret.

Impietas Buceriana hæreſis.

Reuerendiſſime in Chriſto Pater, ac Domine D. obſeruandiſſime. Sparſus eſt hic non ita multis ante diebus rumor quidam etiamſi non ita certus, adeò tamen bonis omnibus, & nobis potiſſimùm ingratus, vt amicos planè, ſollicitoſque habeat quotquot veteri Eccleſię adhuc ſtrenuè benè volunt. Aſſerunt enim paſsim nonnulli, Reuerendiſſimum D. Archipræſulem Colonienſem reformationem illam ſuam Germanicis dudum pariter, & nunc Latinis excuſam characteribus Imperatorię Maieſtati Domino noſtro clementiſſimo in Comitijs porrexiſſe, precibuſque apud Sereniſſimam Maieſtatem Suam poſtulaſſe, vt eius auctoritate comprobata recipi ab omnibus velut Catholica, & Orthodoxa mereretur; Maieſtatem verò Cæſaream poſt exactum breuiuſculi temporis ſpatium, nec lectam fortaſſis, necnon penitus aliquanto introſpectam, reformationem illam, ſic Reuerendiſſimo D. Archiepiſcopo noſtro pro admirabili ſua, & Diuina planè ſapientia reſpondiſſe ferunt, non poſſe vllo modo ſeſe eam reformationem ea in forma, qua exhibita eſt, ſiuè recipere, ſiuè approbare, cùm non omni ex parte ſibi arrideat, nec Eccleſię Chriſti toleranda cenſeatur. Quamobrem ſi res ad iſtum modum ſeſe habet Reuerendiſſime Pręſul, neque aliter mentem hanc ſuam, & voluntatem de reformatione iſta pientiſſimis Cęſar literis in lucem datis expreſsè declarauerit, ingens eſt, ac præſens nobis periculum, ne digreſſus iſtinc, & ad ſuos reuerſus Archiepiſcopus noſter, ac opinionem ſemel arreptam pergens retinere, mordicus perſuadeat multis reformationem ſuam à Cæſarea Maieſtate per conniuentiam approbatam eſſe, vt nuſquam hodiè deſunt, proh dolor: qui tanquam Corui hiantes ad

Paul. III. lib. breu. an. 9. pag. 232. Colonienſes pro vera tuenda Catholica Religione Pontificio Nuntio ſcribunt:

Digitized by Google

innouandas, & inuertendas res Eccleſiaſticas, & cæremonias bonas anhelant, qua ex re, quando nobis vnà cum toto Clero, Populoque, & Plebe Colonienſis Diœceſis ingens perturbatio, ac ſubuerſio hand dubiè ſit exoritura, ſequuturaque Religionis omnis, & fidei Chriſtianæ extrema, quędam apud nos pernicies, cùm videmus Bonnę, Andernaci, Lynſi, Kompis, & alijs huiuſce Diœceſis in locis, Religionem noſtram veterem à Cęſaris abitione nilulo in melius verſam, quin potiùs in longè deterius eſſe prolapſam. Hinc occaſione ſumpta ad Reuerendiſſimam Paternitatem veſtram ſupplices confugimus, eamque etiam, atque etiam rogatam volumus, vt nunc in auertendis imminentibus hiſce malis, apud Cæſarem noſtrum clementiſſimum velit nobis eſſe auxilio, hoc fiet, non ſolùm facilè, verùm etiam ex animi noſtri ſententia, ſi cum Cæſarea Maieſtate diligenter agere non grauabitur, vt nequaquam laconico illo ſuo reſponſo, & apud paucos admodum fortaſſis dato, ſit contenta, ſed vbi Cæſarea Maieſtas in receſſu Spirenſi huiuſmodi Colonienſem reformationem publicè reprobare, & nullam, ac inualidam eſſe, quod vehementer cuperemus, declarare non poterit, ſaltem editis ad Clerum, & Vniuerſitatem, ac Status Colonienſis Diœceſis literis, quid & ipſa de nullitate, ac inualiditate, & inefficacia reformationis Colonienſis ſentiat, & alios cum omnibus Pſeudoconcionatoribus, ac ſubintroductis nouationibus Cæſareæ Maieſtatis auctoritate remotis abiectis, & ab hac Diœceſi, procul ablegatis, ſentire velit, ac iubeat, & palàm faciat, quo ſic tandem, & Archiepiſcopus noſter clarè intelligat, vbi gradum oporteat ſiſtere, tùm nos vnà cum reliquis omnibus, qui ſeſe in veteris, & veræ Chriſtianæ Eccleſiæ pomerio adhuc continet, liquido perſciamus, quid nobis in Sereniſſima eius Maieſtate ſpei ſit reliquum, quod vt ſuperis benè fortunantibus conſequamur, pro voto Reuerendiſſimæ Paternitatis Veſtræ potiſſimùm in manu eſt, quam D. Ieſus Eccleſiæ ſuæ, & Sacræ Cæſareæ Maieſtati, ac nobis omnibus pulchrè valentem in Neſtoreos vſque annos ſeruet; *Ex Agrippina Colonia X. Kal. Maias anno à reſtituto genere Humano MDXLIV.*

Reuerendiſs. Paternitatis Veſtræ

Deditiſſimi deputati Serui.

Deſignati Domini ex Clero Ciuitatis Colonienſis;

11 Agebat tunc Coloniæ Petrus Faber primus Sancti Ignatij ſocius, qui à Pontifice ex Hiſpania in Germaniam ſe conferre iuſſus erat ad propagandam pietatem, aſſerendamque contra Hæreticorum artes, is verò Cæſaris diſſimulationem in Religionis Catholicæ damnum vergere indoluit, atque Hæreticos exultare, quod Cæſar impiam illam conſtituendæ Religionis, vel potiùs euertendæ formulam non damnaſſet, monuitque Internuntium Apoſtolicum, neceſſarium eſſe ad infringendam Hæreticorum impudentiam, vt Cæſar apertis verbis commentitiam illam reformationem damnaret, monuitque Collegij Canonicorum Principem defeciſſe ad Lutheranos, ac Pſeudoarchiepiſcopo adhæreſcere, & percupere Colonienſes (quantumuis Hæretici indiciũ Religionis Cęſari deferant) ne quidquam admittatur, quod Pontificia auctoritate confirmatum non ſit.

Orlandin. lib. 3.

Petrus Faber ex primis ſocijs Sancti Ignatij pro Religione Catholica in Germania laborat.

Reuerendiſſimo in Chriſto Patri, ac D.D. Poggio Epiſcopo Tropienſi Nuntio Apoſtolico apud Cæſarem, & Domino meo, & Patrono obſeruandiſſimo.

Scripſi me expectare ex Dominatione Veſtra abeundi copiam, & vt intelligam iſtius Dietę finem. Vniuerſitas Colonienſis, & cæteri, qui Religionem Catholicam tuentur, maximè timent, nè Archiepiſcopus ſuus plura mala prioribus, poſtquam iſtinc redierit, contra hæreditatem ſuam moliatur: audiunt enim reformationem eius Cæſareæ Maieſtati eſſe oſtenſam, vndè facilè fieri poſſit, vt ſpargatur rumor per mendaces homines Cæſarem vidiſſe, & non reprobaſſe, ſic enim loquuntur Hęretici, ſummum iudicium Religionis in Cęſaream Maieſtatem referentes, non propter conſcientiam, ſed propter timorem: Hęretici enim nulli poteſtati, quantum ad ea quę ſunt Religionis, ſubditi ſunt propter conſcientiam, timor tamen videtur facere, vt aliquid Cęſareę auctoritati in hac etiam parte deferant, ſed & Populus confortatur intellecta Cęſaris voluntate, & mente; propter hoc nobis parcendum eſt, dùm non ſumus contenti niſi expreſſis ſcriptis viderimus mentiri Hęreticos, aut falſa opinari, ſi dixerint Cęſarem, vel diſſimulando tacere, vel aliud agendo non eſſe ipſis contrarium: hoc igitur nunc effectum vellent Domini Colonienſes, vt Cęſarea Maieſtas expreſſis verbis Statibus huiuſce Diœceſis ſignificaret, ſe nullo modo velle, vt hęc reformatio admittatur, ſed nec aliud quidquam quod auctoritate Romanę Eccleſię ipſius confirmatum non fuerit. Ego dico deſideria piorum huius Ciuitatis, &c. *Colonia XXII. Aprilis MDXLIV.*

Ent. apud Pauli III. libr. breu. an. 9. pag. 213.

Seruus, & Capellanus minimus,

Petrus Faber.

12 His, ac Superioribus Colonienſium literis admonitus Internuntius muneri ſuo non defuit, ac reſpondit Colonienſibus libellum reformationis ab Archiepiſcopo datum Cęſari, qui perlegendum tradiderit Viris peritis, qui ſenſerint Archiepiſcopum impiè moliri, Religionem in ſuo Principatu extinguere, verùm ſe in ſpem efferri, iniquos eius conatus à Cęſarea pietate demùm obtritum iri.

Colonienſibus.

Perſpexi (nempè ex literis Colonien.) quàm ſollicitò eſſetis animo quidnam Cęſar decreturus ſit de impia Religione, quàm in iſta Ampliſſima, ac Nobiliſſima Ciuitate Veſter Archiepiſcopus inſtituere deliberauerat. Cęſari quidem de iſtiuſmodi rebus libellum dedit, ſed ita ab ijs, quibus erat demandatum negotium fuit lectus, vt nihil aliud illum conari indicauerint, quàm Sanctiſſimam iſtic delere Religionem, quod Cęſarem minimè paſſurum ſperamus, & profectò, quotidiè magis confidimus, cùm aut ipſum Cęſarem alloquimur, aut eius Familiares, & Miniſtros cõuenimus: eſt præterea ſperandum, Deum noſtram cauſam, vel ſuam potiùs, minimè deſerturum, quam ſpem, ſi certam, & exploratam habuerimus, ea nos profectò nunquam fallet: hic nobis curæ erit, vt Archiepiſcopũ à ſuo iniquo, & deteſtando conſilio Cæſar, & priuatim, & publicè deterrere conetur, quidq; de nefando libro ſentiat, vt vobis per literas ſignificet, quod quidem cũ libentiſſimè facturũ, haud dubitamus. Vos ad omnia ſuſtinenda forti animo cohortarer, niſi nunc & multò ante veſtram mentem, animũ, & conſiliũ cognitum, & perſpectum habuiſſem, quæ ſanè quibus maximè poſſem laudibus extollerem, niſi vobis iniuriam fieri putarem, qui enim fieri poteſt, vt ij qui pro Chriſto pugnant, non fortiſſimi, conſtantiſſimique ſint contra iſtos præſertim, qui ita apertè ſunt improbi, vt nemini eorum poſſit eſſe ignota

Paul. III. lib. breu. an. 9. pag. 216.

mali-

Digitized by Google

malitia? nec tantam iſtorum eſſe ingenij aciem exiſtimare debemus, vt ea in noſtra Religione videant, quæ Maiores noſtri Viri Sanctiſſimi, nec viderint, nec intellexerint, quorum animi bonitatem imitari potiùs debemus, quàm iſtorum non occultam malitiam, præſertim cùm præclarè cernamus, quotidiè nihil aliud, quærere, quàm Sanctiſſimi Corporis Chriſti membra diſcerpere, ſed confido fore, vt breui & Diuino auxilio, & religioſiſſimi Imperatoris ſtudio, & ope, tantæ improbitati, & malitiæ occurratur, &c. Valete *V. Non. May MDXLIV.*

Io. Poggius Nuntius.

13 Peruincere non potuit Internuntius Apoſtolicus apud Cæſarem, vt Apoſtatæ Archiepiſcopi conatus impios ferro eliderent, obtinuit tamen, vt Colonienſes verbis ad conſtantiam, ne quid in Religione nouarent, hortaretur, efferatus enim odijs in Franciſcum Regem, permiſſa tunc Lutheranis graſſandi in Catholicos licentia debellandæ Galliæ inhiabat, & inanis nominis ſui gloriam Diuinæ gloriæ anteferebat, cui neſario bello, dùm vacaret Cæſar, Hermannus Apoſtata omni contentione clientes ſuos peruertere conatus eſt, cui ſumma conſtantia, & præclariſſimo virtutis exemplo Colonienſes reſtitere, vt narrat

Surius in comment. hoc anno.

,, Surius his verbis. (Dùm Gallicum ferret bel-
,, lum, Hermannus Colonienſis Archiepiſcopus
,, pergit vrgere ſuæ Diœceſis infauſtam, planè-
,, que Buceranam reformationem. Clerus ſeſe
,, opponit, hortatur, & obſecrat Principem, vt
,, rem differat ad œcumenici Concilij cognitio-
,, nem, & definitionem, nam ſi ſecùs faciat, ad
,, ſupremum Magiſtratum ſibi confugiendum,
,, eaſque vias excogitandas, quibus poſſint con-
,, ſcientijs ſuis ſatisfacere. Princeps malè per-
,, ſuaſus manſit in ſententia. Itaque Clerus, &
,, qui ad eum pertinent Octobris octaua die cùm
,, in vnum conueniſſent, inter alia commemo-
,, rant, quæ ante annos viginti tres Vuormatiæ,
,, vbi Lutherus à Cæſare cunctis ferè illi Princi-
,, pibus ſuffragantibus damnatus fuit, quæ item
,, poſtea Auguſtæ, & Ratisbonæ, atque recens
,, Spiræ decreta fuerint, quibus omnibus poſt-
,, habitis, Hermannus Archiepiſcopus res no-
,, uas attentarit, Bucerum Apoſtatam, & Sacra-
,, mentarium, qui iam alteris ſeſe inceſtis nup-
,, tijs contaminarit, Argentina euocauerit, con-
,, cionandi munus, & illi, & paſſim alijs leuibus
,, hominibus demandarit: horum verò ſugge-
,, ſtione quandam reformationis formam con-
,, ceptam, & Principis mandato euulgaram: ſe
,, quidem modis omnibus Principem dehorta-
,, tos, ſed nihil promoniſſe, iam verò Diœceſim
,, peſſimè habere, omniaque ad ſummam per-
,, turbationem ſpectare: quamobrem neceſſariò
,, ipſos prouocare ad Summum Pontificem, &
,, ad Cæſaream Maieſtatem. Id vbi reſciuit E-
,, piſcopus, ſcripto publico teſtatur, nullam eos
,, prouocandi iuſtam cauſam habuiſſe, ſe nihil
,, præter officium feciſſe. (O impudentiam Hæ-
,, retici hominis, & Sathanicum mendacium!)
,, proindè eam ſe appellationem reijcere, ſpe-
,, rareque ipſos à debito non diſceſſuros. Quod ſi
,, non faciant, ſe tamen in cœptis progreſſurum,
,, ſimul etiam non medioeriter Lutheri, & Bu-
,, ceri ſcripta commendat, ſed haud dubio ab
,, alijs malè inſtitutus. Tùm verò ſummæ Ædis
,, Canonici totius Diœceſis Colonienſis Ordi-
,, nes ad ſe euocant, Principis conatus expli-
,, cant: Cæſaris quoque mandatum, ne quam
,, mutationem admittant, grauiſſimè iubentis,
,, exponunt, hortantur omnes, vt in Catholica,
,, & quam ab Apoſtolis acceperint, atque ha-
,, ctenùs conſeruatint, Religione, cum ipſis per-
,, maneant; Principi verò, vt ab appellatione
,, ceſſarent, & quædam alia hortantur, prolixè
,, ſcribunt, & vt Summi Pontificis, atque Cæ-
,, ſaris, quibus ipſe quoque ſubditus ſit, ſenten-
,, tiam expectet monent, multaque alia, quæ ni-
,, mis longum eſſet hic adſcribere, hiſce literis
,, Canonici primariæ Ædis, itemque Diui Ge-
,, reonis, & Vniuerſitas ſua ſigilla appendunt.

14 Confugit etiam ad Cæſarem Clerus Colonienſis, atque ſupplicibus hiſce literis eum rogauit, vt Hermanni Archiepiſcopi plura aduerſus Catholicam Religionem nouare molientis, impietatem Imperiali poteſtate coërceret.

Supplicatio Prælatorum, Abbatum, Capitulorum Coloniæ Agrippinæ contra Archiepiſcopum.

MS. Card. Paſig. 64. p. 117. Clerus Colonienſis contra Archiepiſcopum hæreticū Cæſari ſcribunt.

Inuictiſſime, & Glorioſiſsime Imperator, Auguſte, Domine Clementiſſime, ſub finem Comitiorum Spirenſium Sacratiſsimæ Maieſtati Veſtræ vti vnico noſtro poſt Deum Præſidio, Statum Sacroſanctæ noſtræ Religionis, vt tunc illa apud nos habebat, ſignificauimus, eiuſque opem, qua Maioribus, & periculoſioribus nouationibus, quantum niſi tempeſtiuè obuiam iretur, non temerè metuebamus, futuras ſupplicibus votis efflagitauimus, Hactenùs verò ad ea noſtra ſcripta, quæ extrema ſanè neceſsitas, vt præſens rerum conditio ſatis indicat extorſit, nihil reſponſi retulimus, niſi quod de Maieſtatis Veſtræ optima voluntate in defendenda priſca noſtra ſancta, & vera Religione benè ſperare iuſsi ſumus, & perſuaſi quoque, vt ſi Reuerendiſsimus Archiepiſcopus noſter à Comitijs illis aduerſus Catholicam traditionem quid vlteriùs nouare pergeret, eam ſuo Imperiali officio, quod Eccleſiæ Chriſti debet non defuturam: hac ſpe, qua nos vtcumque ſuſtentamus freti, ad Maieſtatem Veſtram rurſus confugimus, ipſi non ſine graui dolore amicorum noſtrorum, quàm humillimè exponentes, quod is timor, quem iampridē timebamus aduenerit, & quod verebamur acciderit, adeò etiam præfatus Archiepiſcopus noſter poſt habita Comitia ab inſtituto illo ſuo non ceſſauit, vt longè etiam vehementiùs, quam antea illud vrſerit, ac promouerit, Interea enim Schiſmatici illi prædicantes, quos in hanc Diœceſim infauſtis auſpicijs, iam dudùm induxit, ad illius ſuæ obtenſæ reformationis perſcriptum, atque adeò ſæpè deteriùs ſua improbata dogmata vbiuis ſpargere ſummo conatu admituntur, veris & legitimè vocatis Paſtoribus neceſsitate illis cedendi impoſita, qui & nunc iubentur Sacramentorum illis adminiſtrationem permittere, non quidem ad Eccleſiaſticam, & Catholicam formā, ſed in Lingua Germanica, & nouo more quemadmodum Prædicantibus ipſis videtur, hoc eſt, non ſine veterum ſolemnium precum, & piarum cæremoniarum à temporibus Apoſtolorum in Eccleſia Dei ad Sacramentorum exhibitionem vſitatarum, necnon etiam à tot Sæculis obſeruatæ Miſſæ, ac Sacroſancti Canonis abrogatione.

Ante Comitia Eccleſiarum Ordinarijs Paſtoribus, alijſque Presbyteris, & Clericis adhuc, vt par eſt, licuit, cuique ſua Eccleſiaſtica officia ſuis ſolitis, & ſtatutis locis in Templis peragere, nunc verò eo ventum eſt, vt eiuſmodi Ordinarijs, Miniſtris, ſubindè mandetur, nè vel prædicando, vel cantando breuiter, ne verbo, vel facto præſsendo Eccleſijs illis vllo impedimento ſint, vt taceamus,

quod

Digitized by Google

quod ab eo tempore libellus quidam Apoſtatę Monachi Ioannis Memerhagenſis, qui ſe Miniſtrum Eccleſię Bonnenſis appellat, qui & recens ſe inceſtis nuptijs polluit, ſub titulo ..... Blaſphemijs, & impietatibus refertus, publicè denuò expoſitus fuerit, & nunc denique proſtet, liber illæ obtenſæ reformationis Archiepiſcopi noſtri Francfordię etiam in præſentibus nundinis, iuſſu eius, vt accepimus, diſtrahendas, quæ omnia (quamlibet ea, ne fierent, ſuam Celſitudinem humiliter, & ſedulò deprecati, & obteſtati ſumus) in præſentiarum, apud nos aguntur, pijs ad hæc ingemiſcentibus, aguntur autem (id quod nobis longè grauiſſimum, & acerbiſſimum eſt) ſub eo prætextu, perindè, atque Sacrariſſima Veſtra Cæſarea Maieſtas ipſi præfato Principi noſtro. (ſicut etiam nuper quidam ex ſuis Conſiliarijs ad nos retulit) ea agendi fecerit poteſtatem. Et quamquam adduci non poſſumus, vt id feciſſe vllo modo credamus, ſcimus enim, quid Maieſtas Veſtra per ſuas ſcrias literas bis, deindè quoque ſuo ipſius oraculo, nuper perſonaliter præſens, denique quod per ſuum Vicecancellarium, poſt Comitia in diuerſam longè ſententiam nobis mandari curauerit, vt hinc facilè intelligamus Archiepiſcopo noſtro non aliam à Maieſtate Veſtra poteſtatem factam eſſe, quàm forſan prædicandi Euangelij, verùm non ea procul dubio mente id vt per Schiſmaticos, & Hæreticos adulterantes verbum Dei facere liceret, ſed tantùm per Paſtores, aliosque Miniſtros canonicè vocatos ad Apoſtolicam, & Catholicam traditionem, quia tamen hic prætextus nobis multum in præſentiarum faceſſit moleſtiæ, neque videmus vlla alia ratione imminenti aueſioni veteris Religionis, quam Schiſmatici illi per abſentiam Maieſtatis Veſtræ in hac Diœceſi fortiter vrgent, occurri poſſe, quam ſi Maieſtas Veſtra ſuis patentibus Imperialibus literis ad nos, omneſque alios Prælatos, Capitula, Abbates, Conuentus, Paſtores, & animarum Curatores, vniuerſumque Clerum, necnon Comites, Barones, Nobiles, ac communia Oppidorum, omneſque Fideles huius Diœceſis, coniunctim, ac diuiſim dirigendis, alijs quoque ad Senatum huius inclytæ Ciuitatis deſtinandis palàm faciet, ac declaret, ſuæ mentis nunquā fuiſſe, Archiepiſcopo noſtro permittere, & curare in hac Ciuitate, & Diœceſi per aliquos verbum Dei prædicari, quàm per idoneos, & canonicè vocatos Paſtores, & Eccleſiaſticos legitimos Miniſtros, idque ſecundùm Apoſtolicam, & Catholicam traditionem, non autem per Sectarios, Hæreticos, Schiſmaticos, & Hypocritas, Miniſtros, aliosque veteris Religionis euerſores, nobiſque & alijs omnibus, & ſingulis incolis ſupradictis ſeriò diſtrictè demandet, vt veterem Religionem mordicus retinentes, miſſum demus hiſce Pſeudoeccleſiaſticis, locum, nullaſq; nouationes contra priſcam Eccleſiam, & Catholicam, ordinationes, vel prætextu commemoratæ obtenſæ reformationis, noſtri Archiepiſcopi, vel alias inuectas, ſeù inuehendas admittamus, denique ſi nos in Veſtræ Maieſtatis ſingularem tutelam, & protectionem recipere non grauetur. Hoc igitur beneficij, vt Maieſtatem Veſtram pro ſua ergà Chriſtum, & Eccleſiam Suam Sponſam Matrem noſtram indicibili pietate nobis, quàm humillimè ſupplicantibus collaturam, & planè per hunc noſtrum tabellarium, idque quàm maturrimè tranſmiſſurum planè confidimus. Ita idem ſemel collatum nulla vnquam apud nos, aut poſteros noſtros delebit obliuio. Quod & in primis ipſe Chriſtus Ieſus, qui Maieſtatem Veſtram ſuæ Sponſæ Aduocatum potentiſſimum, fecit immortali mercede remunerabit, & nos pijs precibus pro feliciſſimi Imperij Maieſtatis Veſtræ propagatione, & de hoſtibus ſuis referenda victoria Deo ſedulò fundendo penſare nunquam intermittemus, qui Maieſtatem Veſtram nobis, & vniuerſi Orbis Chriſtiani ſaluti vnicum auitæ pietatis, & Religionis aſylum incolumem perpetuò ſeruet, & proſperet, & ouantem Germaniæ pacificandæ reſtituat. *Datum Agrippinæ Coloniæ Nonis Septembr. ſub noſtris videlicet Maioris, & Metropolitanæ, atque Diui Gereonis Colonienſium Eccleſiarum ſigillis anno ab Incarnatione Domini MDXLIV.*

Sacratiſſimæ Cæſareæ Maieſtatis Veſtræ longè deuotiſſimi Prælati, Abbates, Capitula, & Monaſteria, totuſque Clerus Agrippinæ Coloniæ.

15 Diſceptata etiam eſt apud ſubſellia Apoſtolica Hermanni Antiarchiepiſcopi Colonienſis cauſa, quem de hæreſeos crimine poſtulatum referunt acta Conſiſtorialia.

„ XXII. Decemb. MDXLIV. fuit Conſiſtorium publicum. Dominus Achilles Maffeus Aduocatus Conſiſtorialis pro parte Procuratoris Fiſcalis propoſuit cauſam Colonienſium contra Hermannum Epiſcopum Colonienſem, qui ſuæ ſalutis, & dignitatis immemor, labe hæreſis ſe inficere, & quod peius eſt, his non contentus, cùm Sacerdotes Colonienſes ad id vi ſecum adducere conaretur, idque obſiſtente Georgio Eccleſiæ Colonienſis Viro ſanctiſſimo, & orthodoxæ Fidei Defenſore efficere non poſſet, Diuina, humanaque omnia commiſcere tentauit, & fuit commiſſa cauſa R. D. Auditori Cameræ, qui moneat Dom. Hermannum Epiſcopum, & complices, & fautores ſuos ad comparendum perſonaliter in Curia, prout in commiſſione continetur. *Acta Conſiſt. ms. Cardinal. Sp. ſig. nu. 133 pag. 449.*

Non deterritus eſt ſapientiſſimis Colonienſiū monitis, nec Cæſaris metu, nec Pontificij iudicij terrore Hermannus Apoſtata à cœpta impia tyrannide, nec Sathanæ precones Lutheranos à ſe amouit, ſed in pluribus Oppidis Religionem Catholicam euertit, ac rudem plebeculam Hæreticorum erroribus illaqueatam, in ęternum exitium perduxit, vt verò Principatu fuerit deturbatus, cum iam Cæſar, bello Gallico compoſito, à Lutheranis, qui viribus auctis, confirmatiſque rebellarant, laceſſeretur, ſuo loco dicetur, nunc de ipſo bello, cum Franciſco Rege, & pace redintegrata agamus.

16 Refert Cochleus, Cæſarem in Comitijs Spirenſibus, pronuntiaſſe hoſtem Imperij Franciſcum Gallię Regem, atq; Proteſtantium arma, in eum verſa fuiſſe, verùm antequam in Galliam Cęſar, & Henricus Rex, Gallię irrumperent, Cęſarianę res in maximum diſcrimen adductę ſunt, in Italia, nam cùm Galli Carinianum obſidione pręmerent, Alphonſus Daualus Marchio Vaſtus Germanicis, Italicīſque ſuccinctus copijs opem laturus eſſet obſeſſis, commiſſa in Ceroſolano agro pugna, die decima Aprilis eodemque Feſto Paſchatis maxima clade deletus eſt ab Anghiano Duce, acceptoque vulnere ęgrè fuga euaſit, de qua pugna hęc refert Paulus Iouius. „ [Pugnatum eſt ad Ceroſolam poſtridiè Idus „ Aprilis, quarto & quadrageſimo anno ſupra quin-

Archiepiſcopus Colonienſis obdureſcit in hæreſi. *Cochl. in act. & ſcriptis Lutheri.* *Petr. Paulus Gualt. in Diar.* *Paul. Iouius lib. 44* *Martin. Bellarm lib. 10.* *Paulus Iouius lib. 44.*

,, quingenteſimum, atque milleſimum Chriſtia-
Bellum inter Imperatorem, & Regem Galliæ.
,, næ ſalutis. Occiſa autem referuntur ad duode-
,, cim millia hominum. Sed multa maxima ex
,, parte Germanorum, neque enim, quum in
,, acie vtrinque æquato ferè numero ſupra qua-
,, draginta millia peditum conſtitiſſent, omni-
,, nò incruenta victoria Gallis obtigit, ſiniſtro
,, præſertim eorum cornu magnis cædis, & fugæ
,, detrimentis affecto, & aliquot ex illuſtri Gal-
,, lica Nobilitate deſideratis.

Poterant Galli conſternatam Inſubriam in-
uadere, ac latiùs victoriam proferre, ſed Galliæ
Paulus Iouius lib. 45
Rex cum ad excipiendos Cæſareæ irruptionis im-
petus ſe pararet, auxiliares copias non ſubmiſit,
cæterum Anghianus in Cariniani obſidione hæſit,
ac demùm pactione militari eò potitus eſt. cuius
victoriæ ſparſa fama, Florentini exules, & alij Gal-
licarum partium ſtudioſi circa Mirandulam exer-
citum ad decem millia bellatorum conflarunt,
atque in Inſubriam excurrentes terrorem intule-
re, ſed opportunè ſubmiſſo equitatu à Coſmo Du-
ce Florentiæ is exercitus diſſipatus eſt. De quo
hæc Petrus Paulus Gualterius in Diario refert.
,, [Hoc Menſe Iunij decem millia peditum,
,, quos Petrus Strozzius, cum exercitu Regis
,, Franciæ in Lombardia coniungere ſtudebat,
,, fuerunt in tranſitu cæſa, & fugata à Cæſaria-
,, nis, & ipſe Petrus cum paucis euaſit.] Porrò
Anghianus Dux, nil vltra tentandum cenſuit,
cùm de belli Gallici euentu ancipiti eſſet ſollici-
tus, nam Cæſar cum Henrico Angliæ Rege Gal-
lis infeſtiſſimo, ita fœdus cum illo percuſſerat, vt
Galliam certa lege cum ea partiretur, atque ad
Lutetiam ipſam Regni Sedem in nequiſſimi per-
ſecutoris Eccleſiæ communibus armis redigendã
ſe obſtringeret, quod Iouius ſilere non potuit,
,, Tantum (inquit) Cæſaris odium valebat ad-
,, uerſus Gallos ab Auorum vſque memoria con-
,, ceptum, vt grauiſſimarum offenſionum ex re-
,, pudiatæ, adactæque ad necem Materteræ peni-
,, tus obliuiſceretur, nec iniquum, & fide ſua in-
,, dignum exiſtimaret ad contumeliam Pontifi-
,, cij nominis cum eo Rege fœdere coniungi, qui
,, propter euerſa Sacra, deſpectamq;, & conuul-
,, ſam Romani Pontificis exiſtimationem, Chri-
,, ſtiano iure anathemate à Romano Pontifice
,, damnatus, ipſo præſertim Cæſare id orante,
,, poſtulanteque, cùm ſe in Britanni Regis gra-
,, tiam nunquam rediturum iuraſſet, niſi Pon-
,, tificiæ dignitati Henricus ſatisfaceret, & ad
,, veteres Sacrorum ritus, priſtinamque Romani
,, Pontificis auctoritatem ſe conferret.

17 Irrupturis in Galliam Cæſare, & Henrico
Anglo, Franciſcus Rex honeſtiſſimo, & pio con-
Frãciſcus Rex Galliæ ab amicitia Turcarum diſcedit.
ſilio Barbaroſſam à ſe dimiſit, licet ille ad eua-
ſtandam Hiſpaniæ maritimam oram ad Gades
vſque ſe offerret, ſed Rex ſapienter perpendit
Turcicam ſocietatem non profuiſſe hactenus, ſed
multum obfuiſſe, cùm Proteſtantes ea de cauſa
ad decernendum contra ipſum bellum adducti eſ-
ſent, & ipſorum Gallorum animos à ſe abaliena-
ret ea ſocietate impia, tùm etiam Turcæ quoſcũ-
que poſſent Prouinciales abriperent in ſeruitu-
tem, neque ex inſontium Hiſpanorum calamitate
per Turcas inferenda vllum decus, vel commo-
dum, ſed Diuinas tantum iras, & publica odia
promeriturum, tum quia Turcas exciuiſſet non
ad lædendos Chriſtianos, ſed vt à Cæſareæ tan-
tum Claſſis iniuria ſe tueretur, at Barbarus ad
Chriſtianorum cædes, & damna anhelabat, &
quærebatur, ſe non ſine contumelia ſui nominis
retineri, cùm neque Gallo vtilis, neque Cæſari in-
Paulus Iouius lib. 45
,, feſtus foret (addens, inquit Iouius) [Si iube-
,, retur, & Rex Cæſari implacabili ſuo hoſti in
,, Galliam irrumpenti æquo iure nocendum pu-
,, taret, ſe paratum fore, vt expedita, & ſtrenua
,, excurſione totius Hiſpaniæ oram ſummis fer-
,, ro, atque igne illatis detrimentis, à primo Py-
,, renei promontorio ad Gaditanum vſque fre-
,, tum peruaſtaret, id conſilium Rex ab inſita
,, ſua pietate prorsùs alienum, quamquam ami-
,, ciſſimè oblatum, continuò repudiauit. Cur
,, enim Chriſtiani nominis gentes nihil tale me-
,, ritas, parentesque tantum Imperio Cæſaris,
,, immanibus Barbaris delendas concederet?
,, cur in hoc tàm atroci facto ſui vetuſti cogno-
,, minis obliuiſceretur? cur denique vſque adeò
,, deteſtabilis, & impiæ cladis inuidioſam ſibi,
,, & poſteris memoriam relinqueret?] Id virtu-
tis exemplum in reprimenda vltionis cupidine, vt
ſe in malo vinci ſineret, placuit Deo, qui Cæſaris
mentem poſtea ad pacem flexit, vt Cæſar penè vi-
ctor, penè victo Gallo, ea concederet, quæ victor
Gallus à victo Cæſare vix exprimere potuiſſet, vt
mox dicetur. Porrò Barbaroſſa in reditu omiſ-
ſis Liguribus, quos Gallus amicos optabat, He-
truſcis, ac Neapolitanis littoribus plura damna
intulit, de quo hæc habet Petrus Gualterius A-
,, retinus in Diario. [Hoc Menſe Maij Barba-
,, roſſa Pyrata diſceſſit cum tota Claſſe ex Portu
,, Tolonenſi, Menſe Iunij in ſuo tranſitu per Ma-
,, re Thyrrenum, occupauit, & incendit Portum
,, Herculis, & Talamonem in Dominio Senen-
,, ſium, & ab Inſula Lilij multos captiuos du-
Paulus Iouius lib. 45
,, xit.] Non muniuerant Senenſes idoneis præ-
ſidijs eas Vrbes, nec oblata à Coſmo Duce Flo-
rentiæ ſubſidia admiſerant, quod finitimi hoſtis
præualidas copias finibus ſuis excipere tutum
non putarent, eiuſdemque monita de repentino
Barbarorum aduentu ſpreuerant. Tentauit etiam
Orbetellum Barbarus, inhiabat quippè Etruſcæ
oræ portubus; vt tutam ſtationem ſibi in Italia
pararet, ex qua Solymannus ad Imperium Italiæ
inuadendum aſpiraret; ſubmiſſo verò opportunè
exercitu à Florentiæ Duce, Barbarus cœptis de-
ſtitit, multaque præda in Hetruria capta, diſceſſit,
ac deprecante Gallico Oratore, nè Franciſco Re-
gi inuidia cõflaretur, à Pontificiæ Ditionis Mari-
timæ iniuria temperauit. In Ænariam verò Inſu-
lam delatus, nocturna deſcenſione incolarum
multitudinem intercepit, Puteolos fruſtra oppu-
gnauit, è Brutijs multam prædam congeſſit, pro-
fectus inde Lipparim, illius Inſulæ Vrbem terribili
oppugnatione concuſſam ad deditionem compu-
lit, cùm illius Præfectus Nicolaus ſuam liberta-
tem pactus hoſti ciues in ſeruitutem abducendos
prodidiſſet, quos ſeptem millium ſummam im-
pleuiſſe Iouius refert, ac de triſtiſſima eorum,
aliorumque Chriſtianorum captorum calamitate
,, hæc ſubdit. [Tantam omnis generis morta-
,, lium prędam, qui in Claſſe erant fuiſſe retule-
,, runt, vt in toto curſu ad Byzantium directæ
,, nauigationis, plura captiuorum (enecta fame
,, ſiti, mœroreque) corpora vti erant in infirmis
,, carinis, inter naturæ ſordes anguſtiſſimè con-
,, ſtipata, omnibus propè horis in Mare proij-
,, cerentur execrantibus cunctis immites Galliæ
,, Regis, & Cæſaris animos adeò ſtudentes vete-
,, ribus eorum odijs, vt ſubditæ Imperio ipſorũ
,, gentes, nihil tale meritæ, plecterentur, quando
,, quidem ex ſua effræni, obſtinataque libidine,
,, abhorrentes concordiam tantis calamitatibus
grani

Digitized by Google

,, graui cum infamia cauſam prębere diceren-
,, tur.

Martin, Bellaius commēt. lib. 10 Paulus Iouius lib. 45

Henricus Rex Angliæ in Galliam irrumpit.

18 Abeunte Conſtantinopolim Barbaroſſa Henricus Anglię, ſublato Scotię Rege Gallorum fœderato, qui domeſtico metu illum retinere potuerat, Caletum cum maximo exercitu traiecit, ac Boloniam obſidione cinxit, parte aduerſa Cæſar Germanis, Belgicis, Hiſpanicis, atque Italicis copijs ſuccinctus in Galliam irrupit, ac Lucemburgum ſuperiore anno Aureliani Ducis virtute receptum, antequam communiretur ad deditionem coëgit, cæpitque Liuium Oppidum, tùm ad Sandiſerium octaua Iulij Caſtra promouit, quo demùm pactione militari honeſta potitus eſt, indè ad Matronam flumen progreſſus, cupiebat caſtra coniungere cum Anglo, qui triginta millia armatorum adduxerat, vt Franciſcum Galliæ Regem ad certamen adigeret, nè Regnum ferro, flammaque peruaſtari pateretur, ſed crudelia, & iniqua eorum conſilia Deus Galliæ miſertus diſcuſſit, nam Anglus, niſi capta Bolonia Caſtra mouere abnuit, vel diſcrimini ſe objicere, ac Cæſar, qui Lutetiæ extremum terrorem inferebat, cepit commeatuum varijs difficultatibus angi, ac dolore meditati conſilij ab Anglo Boloniæ hærente conlundi, ſpeſque ſubijciendæ Galliæ temerè conceptas ſenſit, cùm Galli ad eum propulſandum acerrimis animis accingerentur.

M.s. Card. Spad. to. 84 p. 442.

Inter bellicos motus ſemper aliqua ſpes pacis effulgebat

19 Dùm tantis bellis turbaretur Orbis, ſemper tamen in Imperiali Aula, alijſque in locis pacis tractatus vigebat, ſicut epiſtolæ Cardinalis Farneſij ad Nuntium Poggium apud Imperatorē teſtantur. Et ſic loquitur in vna illarum ſub vigeſima tertia die Iulij huius anni. [In ſupradictis tuis literis cùm confirmes, & repetas tractatum pacis abſque fundamento non eſſe, Sua Beatitudo maximo perfuſa eſt gaudio, & eò magis, quia ex alijs locis idem percipitur, & præcipuè epiſtolæ Camilli Columnæ ad Archiepiſcopum ſuum Fratrem, hoc teſtantur, & ab alijs ex varijs partibus hoc idem nunciatur; itant Sua Sanctitas, quæ pacem apud Chriſtianos ſuis diebus videre ſemper quæſiuit, optauitque, ſolummodo nomine, & ſpe pacis animi vires reſumit, maximoperèque lætatur. Nec diffidit, Deum, à cuius pietate, hoc, & omne aliud bonum procedere fatendum eſt, vt maius, & ſuæ dexterę opus appareat, reſernaſſe tempore maioris neceſſitatis, ſicut verè eſt diebus iſtis; quapropter ob vniformitatem Nunciorum, & pręcipuè ob Suę Maieſtatis Cęſarcę Confeſſarij verba, à quo, vt ſcribis, hortatus fuiſti, Suę Beatitudini ſuadere, vt mediatoris, & excitatoris onus ad hanc pacem ſtabiliendam, ſuſcipiat, decreuit, ſicut annis pręteritis fecit, modò etiam, officio, & muneri ſuo non deeſſe, ſed omnibus medijs eam procurare, & pręcipuè vnicuique Maieſtati Virum auctoritate pręditum tranſmittere, confidens, quod in tantis Chriſtianę Reipublicę neceſſitatibus vnaquaque Maieſtas obligationi quam Deo, & populis eorum regimini ab ipſo Deo commiſſis debet, non deficiet, quia res in eo ſtatu ſunt, in quo, etiam qui in bello ſuperior ſit, cum effectu pacem optabit, eo maiora apud Deum, & apud homines merita, acquiret.] Et in alia epiſtola ad eundem ſub die vigeſima

vbi ſupra

ſexta Auguſti iſtius anni, ſic dicit. [Cùm in tuis literis nuncias, tractatus pacis ſemper vigere, ſcias, Suę Beatitudini, nihil gratiùs, & iucundiùs nunciari poſſe, cùm ille ſua deſideria ad iſtam pacem ſemper direxerit, & ſupra quam dici poſſit, de ea cogitet; ideòque quidquid circa iſtud negotium dietim agitur, ſcribas, & quod ad te attinet, nihil officij circa iſtam pacem, quando occaſio ſuggeret prætermittas, quia eadem nos faciemus.] Hæc Farneſius.

MS. Card. Spad. tom. 133 p. 430

Duos Legatos elegit Pontifex ad pacem tractandam.

20 Pontifex igitur tanta ſpe motus duos ad tractandam pacem Legatos elegit, quos ſollicitè expediendos eſſe, in ſupradicta epiſtola Cardinalis Farneſius, promittit, & ſic de iſta electione
,, acta Conſiſtorialia loquuntur. [XXX. Iulij
,, decreti fuerunt duo Legati pro tractanda pa-
,, ce. Reuerendiſſimi Domini Io: Hieronymus
,, Moronus ad Sereniſſimum Dominum Caro-
,, lum V. Romanorum Imperatorem ſemper
,, Auguſtum, & Marinus Grimanus S.R.E. Car-
,, dinales, ad Franciſcum Francorum Regem
,, Chriſtianiſſimum.] Confirmat hæc Angelus Maſſarellus in actis Concilij Tridentini, in quibus horum temporum calamitates ita deſcribit.

M.S. Vatic. Archiu. ſig. num. 3190. pag. p. 215. Diar. Cōc. Trid. Auctore Aug. Maſſarell. Secr. ms. Arch. Vat. p. 23.

,, Cæſar Maio Menſe, validiſſimo cum exer-
,, citu Galliam aggreſſus fuerat, Ligniqne Op-
,, pidum die XXIX. Iunij anni eiuſdem expu-
,, guauerat; Angliæque Regis adiutus copijs
,, maiora propè diem in Gallos minabatur, at-
,, que etiam eodem tempore in Pedemontana
,, Regione Cæſareas copias Marchione Guaſti
,, ducente, non minùs acre bellum cum Gallis
,, gerebatur, quorum ambo exercitus die XIV.
,, Aprilis MDXLIV. propè Carignani Oppidū
,, Cæſariania in fugam verſis. Nec multo poſt
,, IV. ſcilicet Iunij non longè à flumine Theſino
,, Gallis profligatis conflixere.

Diar. Con. Trid.

,, Non deſperauit tamen Pontifex poſſe ali-
,, quando Dei beneficio pacem inter ſæpeſatos
,, Principes fieri, opuſque toties fruſtra tenta-
,, tum iterum aggreſſus eſt. Quarè die XXX. Iu-
,, lij prædicti anni duos à Latere Legatos Reue-
,, rendiſſimos videlicet S.R.E. Cardinales Mari-
,, num Epiſcopum Portuenſem, Grimanum ad
,, Gallorum Regem, & Ioannem tit. S. Vitalis
,, Presbyterum Moronem ad Cæſarem pro v-
,, nione inter eos conciliãda. Grauiùs nihilo-
,, minùs in dies magis, atque magis bellum in-
,, ter ipſas Maieſtates excitabatur, Cæſare non
,, longè à Pariſijs in Oppido Mellun, cum vali-
,, diſſimis copijs exiſtente. Rex autem Turca-
,, rum fœdere innixus, eorum Claſſe Italicas di-
,, tionis Cæſareæ maritimas Regiones continuò
,, infeſtabat, nam Dux ipſius Claſſis Barbaroſſa
,, Thyrreni Maris Dominus factus, iā Herculis,
,, Talamoniſque Portus in Senenſium Dominio
,, Menſe Iunij, necnon Liparis Ciuitatem, & In-
,, ſulam XIV. Iulij vnà cum nonnullis Oppidis
,, expugnauerat, depopulaueratque.

21 De Cardinalibus Legatis decretis pro concilianda pace certiorem fecit Pontifex Ferdinandum Regem Romanorum, eumque rogauit, vt vnà cum Germaniæ Principibus, concordiæ pro re Chriſtiana inſtauranda, adeò pernecesſariæ interpretem ageret.

Regi Romanorum.

Paul. III. lib. breu. an. 19. pag. 332.

Etſi tamdiù, totieſque, & nullis non modis, atque omni opera, & ſtudio ſummos Chriſtianorum Principes inter ſe acerbiſſimè diſſidentes conciliare tentauerimus, & tot conatus, & labores incaſſum, hactenùs effunderimus, adeò vt in re hac ampliùs tractanda animum ferè deſpondiſſemus, tamen alia ex parte nos monet miſerrimus Chriſtianæ Reipublicæ Status, neque enim præteritarum dumtaxat calamitatum damna intuemur, ſed imminentem procellam proſpectamus, quando hinc Chriſtianorum vires penitùs atte-

Digitized by Google

atterantur, indè Turcarum potentia ad ſummum aucta, omni conatu in præſens bellum molitur, atque excidium, extremamque perniciem primo quoque tempore nobis ominatur. Quis autem hęc non videt, ſentitque, aut quis extremo huic diſcrimini remedium perquirendum eſſe non cognoſcit? Sed noſtro hæc potiſſimùm pectori ſemper inſident, vrgetque intimè, atq; impellit Chriſtiani Gregis cura nobis Diuino ore præcipuè demandata, nè omninò officij noſtri munus deſeramus, tùm negotium ſæpiùs etiam fruſtra exploratum iterum tentemus, & quantum in nobis eſt, Dei benigno auxilio, & præcipua in Chriſto confidentia idem rursùs periclitemur. Cùm igitur proximè deſtinauerimus Venerabilem Fratrem Grimanum, & dilectum filium Moronum Cardinales Legatos noſtros, hunc ad Cæſarem, illum ad Franciſcum Regem, vt inter eos concordiam à pijs omnibus maximè optatam, & Chriſtianæ Reipublicæ conſeruationi peroeceſſariam noſtro nomine perſuadeant, & ſi fieri poſſit, vt proſecutio Concilij Oecumenici celebretur, expeditiorque reddatur, conficiant, haud nos præterit, quod etiam anno nondum elapſo animaduertimus, rem hanc præter id quod omnes tangit ad Clariſſimos Germaniæ Principes, præcipuè ſpectare, quorum auctoritatem, & Chriſtianam charitatem ad negotium peragendum, & pia conſilia noſtra adiuuanda non mediocriter profutura arbitramur, atque eam ob cauſam ad te, & nonnullos alios Principes mittimus Nuntium noſtrum Venerabilem Fratrem noſtrum Ioannem Thomam Epiſcopum Cauenſem nobis gratum; vt noſtrum hoc pium propoſitum vobis ſignificet, & tuum, ac ipſorum pariter conſilium, auxiliumque ad id poſcat, quod non ad nos tantùm, neq; ad paucos, ſed ad vniuerſos Chriſtianæ Religionis homines pertinere manifeſtum eſt, &c. *Datum Romæ apud S. Marcum XXVII. Auguſti MDXLIV. Anno X.*

De Cauenſis Epiſcopi miſſione loquens Cardinalis Farneſius in epiſtola vigeſima ſexta Auguſti ſic fatur: [Et quia quo res maioris eſt ponderis, neceſſitatiſque, eò magis Sua Sanctitas iudicat, ſimul omnia media, quæ adiuuare poſſunt, eſſe coniungenda, mittit modò Epiſcopum Cauenſem ad Sereniſſimum Romanorum Regem, & ad alios Imperij Principes ad eos adhortandos, vt à Cæſarea Maieſtate optimum concordiæ finem curent obtinere.] Hæc Farneſius.

Scripſit etiam Pontifex eodem argumento.

22 Scripſit etiam Pontifex eodem argumento ad Septemuiros, tùm ad plures alios Principes, atque Luſitanos Proceres, indixit etiam publicas preces populo Chriſtiano, de quo extant encyclicæ literæ ad Archiepiſcopos tranſmiſſę.

Lib. breu. an. 10. p. 415.

Exceptæ Cœlo fuere piorum preces, paucis enim poſt diebus pax confecta eſt, vt ſacrũ illud oraculum vſurpari poſſet: *Præparationem cordis eorum*
,, *audiuit auris tua.* [Dum magis (inquit Ange-
,, lus Maſſarellus) omnia per totum Chriſtianum
,, Orbem, bellis, ſimultatibus, diſſenſionibus ar-
,, dent, ecce tandem lætiſſimus, Domino miſe-
,, rante, dies illuxit, in quo pax, & vnio inter præ-
,, dictas Cæſaream, & Chriſtianiſſimã Maieſtates
,, conciliata eſt, die videlicet XVIII. Septembris
,, MDXLIV. cuius pacis nuntio quamprimùm
,, ad Pontificem, qui Peruſij tunc erat, allato
,, in magnam ſpem Sanctitas Sua deuenit, poſſe
,, etiam tandem Oecumenicum Concilium cele-
,, brari: Deoq; in primis pro tanto in Chriſtianã
,, Rempublicam collato beneficio gratias egit.]

Angel. Maſſarell. in ſũmar. Con. Trid. m. s. Vat. ſig. num. 3199. p. 214. & in Diar. Cõc. Trid. m. s. Arch. Vat. pag. 24.

23 His addunt Acta Conſiſtorialia [VII. Oc-
,, tobris rediit Pontifex ad Vrbem, X. Octobris
,, fuit Conſiſtorium, in quo fuerunt lectæ condi-
,, tiones pacis initæ inter Cæſarem, & Regem
,, Chriſtianiſſimum.]

Acta Conſiſtor. M. S. Car. Spad. ſig. num. 133. pag. 439.

Percuſſum fœdus XIV. Kal. Octobris conſignat ſuis monumentis Paulus Iouius. Petrus enim è Soto Ord. Dominicani Sacrarum Cæſaris exhomologeſeon exceptor pacis maximus auctor extitit, nec-non Gabriël Guſmanus Reginæ Galliæ Sacerdos piacularius, ab ea ad fratrem Cęſarem miſſus, promouit actionem concordiæ, ad quam vrgebat Cæſarem inopia ſtipendiorum, quæ Germani arrogantiùs exigebant, nec tutum erat certamen experiri, cùm Galli ardentiſſimis animis in eum proſilire parati eſſent, cùm ipſe victoriam eſſet relaturus ſuo tantùm periculo, at pręmia victorię eſſet comparaturus Anglo, cui Luteria ex impio fœdere ceſſura erat, pacis verò leges ad commodum Ducis Sabaudiæ, dignitatemque Galliæ Regis diſtinctæ fuere, quas ſi anteà Cæſar dediſſet ad Pontificias preces, conciliato ſibi Gallo & Hungariam Chriſtiano Imperio aſſerere, & Anglum ad officium redigere, & Proteſtantes ad obſequium Eccleſiæ reuocare, & Chriſtianum populum à Turcicis graſſationibus vindicare potuiſſet: nam cùm omnium diſſidiorum inter Cæſarem, & Franciſcum Regem fons, & cauſa eſſet expoſtulatio Mediolanenſis Principatus, quo Cęſar eum ante viginti annos depulerat, ita lis iuncto nouæ affinitatis vinculo dirempta eſt, vt re-

Paul. Iouius l. 45. Martinus Bellaius lib. 10.

Pax inter Cæſarem, & Regem Galliæ firmatur.

Leges pacis inter Cæſarem, & Regem Galliæ.

,, fert Martinus Bellaius. [Pacis conditiones
,, ſtatuuntur, vt Carolus Angoliſmenſis, qui tunc
,, Dux Aureliæ erat, Cæſaris filiam, aut certè
,, eius ex fratre Romanorum Rege neptem intra
,, biennium vxorem duceret, vtque eo tempo-
,, re exacto biennio coniugium re ipſa perficere-
,, tur, ei Cæſar vel Mediolani, vel Flandriæ, &
,, Belgij dominatum, vtrum tradere mallet, tra-
,, deret, vtque Rex ab omni deinceps iure, atque
,, actione in Ducatu ipſo diſcederet, ac in Regno
,, etiam Neapolitano; ſi quidem Belgium filio
,, Aurelio daretur, vtiquè Sabaudo omnia, quæ
,, adempta fuerant, reſtituerentur: ſimul atque
,, Aurelius alterius ditionis compos eſſet, vtique
,, dum biennij illius tempus adeſſet, quidquid v-
,, trinque tùm in Tranſalpinis, tùm Ciſalpinis
,, Regionibus iam inde à Niciaois inducijs bello
,, captum fuerat, reſtitueretur, omniaque priſti-
,, num ſtatum reciperent, quo eſſe, cùm illæ In-
,, duciæ fierent, conſtaret. Cæſar eis Alpes, Re-
,, gi Sandiſerium, Liuium, & Commercium re-
,, ſtituit. Rex Yueſum, Mommedium, & Lan-
,, driſium: Stenęum Lotharingiæ Duci (muni-
,, tionibus priùs dirutis) reſtituitur: in Italia
,, Cæſar Mondeuiſium dumtaxat reſtituit, Rex ei
,, reddidit Albam, Gueraſſium, Antinianum, San-
,, damianum, Palezuolium, Creſcentinum,
,, Verruam, Moncalium, Bargas, Pontem-A-
,, ſturæ, Lauiſium, Vigonem, Sanſaluatorium,
,, Sangermanũ, Magnani Regionis linguarum,
,, Marchionatus Scutani partem, & Valpergam.

Martinus Bellaius lib. 10.

Sancita pace cum Cæſare, Franciſcus Galliæ Rex aduersùs Nortfolchium Ducem Montrolij obſidionem ſoluere coëgit: Henricus verò Rex iam Boloniam in deditionem acceperat, Veruini Præfecti culpa, qui, licèt tempeſtas horrida Anglorum tentoria euertiſſet, eorumque caſtra magnis incommodis affeciſſet, imminente iam cum exercitu Delphino ad inuadendum hoſtem, concepto iniquè ſacramento ſtare maluit, licèt Ciues ipſi aduerſarentur, atque ad repellendum hoſtem

Martinus Bellaius lib. 10.

N n ef-

Digitized by Google

eſſent comparati, Bolonia verò potitus Caletum, primùm, deia in Angliam ſe ſubduxit, atq; à Delphino Bolonia irrito conatu oppugnata eſt, quæ demùm ab Anglo, biennio poſt confecta pace, Galliæ eſt reſtituta.

24 Accepto porrò inito inter Cæſarem, & Franciſcum Regem pacis nuntio, Pontifex ingenti lætitia delibutus grates Deo egit, atque hiſce literis Franciſco eſt gratulatus.

Regi Chriſtianiſſimo.

Paul. III. lib. breu. an. 10.

Epiſtola gratulatoria Pauli ad Regem Galliæ.

Gratias ingentes agimus primùm Deo Omnipotenti bonorum omnium diſpoſitori, ac largitori, deindè Maieſtati Chriſtianiſſimæ pro tàm exoptato, omnibus precibus, omnibus aris ſupplicato & efficaciſſimis votis tandem exorato nuntio ſuper pace inter Cæſarem, & Serenitatem Tuam nuper conuenta, atque concluſa: quam non magis quietem veſtram, & vtriuſque incrementa exiſtimamus, quàm totius Chriſtiani Orbis tranquillitatem, atque inimicorum eius excidium, & confuſionem, cùm noſtris diſcordijs ſe tutos eſſe, & proficere, atque augeri in dies exiſtimarent. Sit laus Patri luminum datori omnis optimi, & omnis doni perfecti indulgentiſſimo. Poſt hæc, grates habemus innumerabiles eidem Maieſtati Tuæ, quòd ſe (monitis præcipuè noſtris ad hoc inductam) & vt deuoti filij obſequio erga Apoſtolicam Sedem verſaretur (quod indefeſsè ante hac fecit) coactam autumat, Diuinam obſecrantes benignitatem, vt iſti tàm bonæ, tàm egregiæ menti digna retribuere præmia non dedignetur: poſtremò id nobis ſupra modum acceptiſſimum fuit, quòd cùm ſcires quantopere id expectaremus, ea obſecundandi promptitudine vſus es, vt ſponte Tua, non expectato Legato noſtro ad hoc deſtinato, votum noſtrum impleueris, & obſequio preces anteuerteris, quod nobis cordi ſemper futurum eſt, rogaturis Deum ſine vlla intermiſſione, vt hæc ſtabilia, & proſpera Tibi, liberis Tuis, propinquitati, & Regno larga manu concedat, & tàm bonæ menti, tàm benigno animo nihil neget optatum, fęliciſſimè valeat Maieſtas Chriſtianiſſima. *Romæ die XIII. Octobris MDXLIV. Anno X.*

ibid. pag. 435.

25 Strenuam in pace conficienda nauarunt operam Regina Nauarræ Franciſci Regis Soror,

pag. 436.

Cardinalis Turnonius, & Bellaius, ac Moguntinus, necnon claſſis Gallicæ Præfectus (Admiralium vulgò vocant) quibus à Pontifice actæ ſunt gratiæ.

pag. 447.
pag. 435.

Commendauit porrò Cæſarem maximis laudibus Pontifex de pace publica Chriſtiano reſtituta Imperio, deq; eximia animi moderatione, qua glorioſiſſimo victoriæ genere ſeipſum viciſſet, hortatuſq; vt Imperialia conſilia ad frangendã Turcarum tyrannidem, ad hæreſeon peſtes excindendas, ad Concilij indicti actiones promouendas intenderet,

Ad Cæſarem.

Paul. III. lib. breu. anno 10. pag. 451.

Pauli epiſtola ad Cæſarem ob pacem cum Gallo initam.

26 Literæ Maieſtatis Tuæ, quibus nos de pace inter eam, & Chriſtianiſſimum Regem compoſita certiores fecit, tantam nobis lætitiam attulerunt, vt eam verbis exprimere non facilè poſſimus. Perſpicimus enim ex hac veſtra concordia Chriſtianæ Reipublicæ, quæ in extremum penè erat adducta diſcrimen, quendam quaſi in medijs tenebris ſalutis diem illuxiſſe; quapropter ipſi Patri luminum, in cuius manu Regum ſunt corda, maximas egimus gratias, quòd eius rei, cuius incredibili per tot annos flagrauimus deſiderio, ſua nos bonitate compotes effecerit: Maieſtati autem Tuæ ex animo gratulamur, quòd hac animi ſui moderatione ſeipſam vicerit, quæ omnium maxima honeſtiſſimaque victoria eſt exiſtimanda. Eam igitur magnopere hortamur, vt quod reliquũ eſt, quodque illam ſua ſponte facturam eſſe non dubitamus, ad comprimendam Turcarum audaciam, quę nimium diù in nos graſſata eſt, & ad extinguendam Hæreticorum impietatem, quod Oecumenici tantùm Concilij celebratione effici poſſe omnibus compertum eſt, totis Nobis cum viribus incumbat, vtrumque enim Deo in primis, eiuſque Religioni debet, in virtute, ac nomine ſuo. Cætera Tropienſis Epiſcopus Nuntius Noſter Maieſtati Tuæ vberiùs exponet. *Datum Romæ XVI. Octobris MDXLIV. Anno X.*

27 Emendandus hic videtur Ioannes Baptiſta Adrianus, qui priuatis ſimultatibus maleuolentia imbutus erat aduerſùs Paulum Pontificem, inter quem, & Coſmum nonnulla intercedebant diſſidia, atque adeò iniquiſſimè Pauli III. famam, ac geſta traducere non veretur: ideòque delira ſomnia ſua, & leuiſſimi vulgi, vel Aulicorum rumuſculos pro oraculis hiſtoriæ ſuæ inſperſit. Inter alia fingit Paulum formidantem potentiam Cæſaris, ne medicata conſilia diſcuteret, armorum fœdus arcanum cum Galliæ Rege, & Veneta Republica iunxiſſe, verùm ſimulaſſe neutri parti ſtudere velle? Sed iniquam hanc calumniam contraria Pauli geſta perſpicuè refellunt, cùm eo ipſo labente tempore, de quo Adrianus loquitur, Pontifex arctiſſimum fœdus percuſſerit cum Cæſare, ac ſupra quindecim millia militum auxiliaria decreuerit, pro aſſerenda tuendaque in Germania aduerſus Hæreticos Catholica Religione, vt Cardinalis Farneſij literæ ad Poggium Pontificium Internuntium in Aula Cæſarea agentem teſtantur; quibus illum docet, Cardinalem Tridentinum attuliſſe Pontifici ſacri fœderis pactiones à Cæſare conſignatas, eaſque in Cardinalium Senatu perlectas, atque mox promiſſa in actum prouocaſſe, atque ſtipendia pro duodecim millibus equitum leuioris armaturæ, ſeque Legatum Apoſtolicum in exercitu creatum fuiſſe; atque Octauium fratrem cum ſupremo militari imperio Ducem præfectum fuiſſe. Cùm verò Cæſar pluribus diſtrictus negotijs non tàm celeriter ad ſacram illam expeditionem ſe compararet, Pontificiarum copiarum iter in Germaniam aliquandiù dilatum eſt.

28 Exeunte Octobri Franciſcus I. literis humaniſſimis Pontifici datis Regias vires pro auctoritate, dignitateque Sedis Apoſtolicæ aſſerenda detulit, atque ad deprimendam Angliæ Regis tyrannidem auxiliares copias propoſuit, in quem etiam Cęſarem ſibi coniungi flagitauit, preceſque addidit, vt Concilium Oecumenicum Tridenti indictum trimeſtri flexu maturaret, quę literę in Senatu Cardinalium lectę fuere, vt Acta Conſiſtorialia referunt.

Acta Conſiſtor. m. s. Card. Spad. ſignum. 133. pag. 445.

Epiſtolæ Regis Galliæ ad Cõcilij inchoationem Pontificẽ adhortantis.

,, VII. Nouembris MDXLIV. fuerunt lectæ
,, literæ Chriſtianiſſimi Regis datæ XXVIII.
,, Octob. MDXLIV. per Reu. Georgium Epi-
,, ſcopum Ruthenenſem eius apud S. D. N. Ora-
,, torem, quibus Maieſtas Sua Chriſtianiſſima
,, ſignificabat, eo ſe deſiderio teneri Sanctam Se-
,, dem Apoſtolicam conſeruandi, in primiſque
,, Suę Beatitudinis auctoritatem, & quę ad com-
,, modum, & honorem eius pertinerent, vbi
,, opus eſſet, ea præſtare iam animo ſuo conſti-
,, tuerat, quod vt fieri poſſet, Sanctitatem Suam
,, obſecrabat, vt in bello contra Anglię Regem

,, ea

Digitized by Google

,, ea tantum cauſa ſuſcepto, quod Sanctam Ec-
,, cleſiam minimè ſequutus fuit, ſibi auxilia, at-
,, que opem ferret, vt ſcilicet ſingulis menſibus
,, ſex millibus peditũ ſtipendia perſolueret, quod-
,, que non minùs ad Sanctitatẽ ſuam, quam ad ſe
,, pertinere aſſerebat. Quem quidem Regẽ Chri-
,, ſtianiſſimum, cùm ſtrenuos, ac fortes Milites
,, habere Catholici iam viderent, cum eo Sancti-
,, tate Sua fœderata fœdus inire quàm maximè
,, petebant ad Angliæ Regis interitum, & exi-
,, tium. Sed quoniam id à neutris præſtari poſ-
,, ſe arbitrabatur, ſine conſenſu, atque in primis
,, Cęſareę Maieſtatis voluntate, hortabatur San-
,, ctitatem Suam, vt totis viribus ad id Cæſa-
,, ream Maieſtatem adducere conaretur. Et cùm
,, totius Chriſtianæ Reipublicæ beneficia in
,, Chriſtianorum omnium concordia, atque pa-
,, ce potiſſimùm poſita eſſent, ad quam quidem
,, per vniuerſale Concilium facilè peruenire
,, poſſe putabat, cùm id Imperarori, atque Suæ
,, Maieſtati Chriſtianiſſimæ cordi eſſer, Sanctita-
,, tem Suam orabat, vt infrà tres Menſes accele-
,, rari curaret, vbi iam indictum fuerat, ſcilicet
,, Tridenti, qui quidem locus & Chriſtianiſſi-
,, mę Maieſtari, & Imperatori quàm maximè
,, placebat, & vt omnibus, qui ad Concilium
,, venturi eſſent, indictum diem nuntiari curaret,
,, vt ſe ad iter comparare poſſent Reipublicæ
,, Chriſtianę conſeruandę, & augendę gratia.

29 Pacato ita fœliciter Chriſtiano Imperio, Pontifex Paulus redintegrandi Concilij Tridentini percupidus, habito Cardinalium Senatu, decretum edidit de inſtaurando Tridentino Concilio, cuius actiones fuerant intermiſſæ, vt tradunt memorata Acta Conſiſtorialia, quibus conſentit Angelus Maſſarellus, additque dilatione ſublata, quę Bononię promulgata fuerat, Concilium indicta die XV. Martij anni ſequentis redintegratum fuiſſe, edita Bulla, quæ incipit, *Lætare Hieruſalem; & concilium facite omnes, qui diligitis eam, &c.* Sub data Romæ XIX. Nouembris MDXLIV. Pontificatus ſui anno XI. publicata autem vltima dicti Menſis.

30 Edita, ac promulgata eſt eodem die alia conſtitutio ad pericula Schiſmatis auertenda, vt ſi ſacroſanctum Solium vacuum eſſe contingeret, dùm celebraretur Concilium, Romæ tantùm à Cardinalibus nouus Pontifex deligeretur, vt ſubdit Angelus Maſſarellus in Actis Concilij Tridentini.

Promulgata ſunt hæc diplomata ſolemni ritu vltima Nouembris, quę mox tranſmiſſa ſunt ad Cæſarem adiectis à Pontifice alijs literis, quibus rogauit, vt itinera libera, atque tuta commeaturis per ſua Regna ad Concilium Præſulibus explicanda curaret.

Extanr eodem argumento ad Ducem Sabaudiæ Pontificis literę, cui etiam gratulatus eſt de amiſſa ditione beneficio pacis recuperanda, monuitque, vt Præſules ſui Principatus ad Concilium mitteret.

31 Heluetios quoque Pontifex amantiſſimis literis prouocauit, vt motas de Religione controuerſias ad Concilium Oecumenicum, quod pace inter Cæſarem, & Gallorum Regem conſtituta celebrandum erat, referrent, ſuoſque Oratores idoneis ad id mandatis fultos mitterent.

Dilectis filys tredecim Cantonibus Heluetiorum Eccleſiaſticæ libertatis Defenſoribus in Dieta congregatis.

Dilecti filij ſalutem. Subſequuta, Dei clementia pace &c. Hortamur, vt huic ſanctæ celebrationi fauere velint, ordinareque, vt ad ipſum Concilium venturi tuto per veſtra loca tranſire, & commodè in illis hoſpitari poſſint, nos verò dabimus operam, vt noſtri Legati ſtatuto tempore in loco Concilij ſint excepturi venientes, & ipſi celebrationi præſeſſuri. *Datum Romæ III. Decembr. MDXLIV. Anno XI.*

Paul. III. lib. breu. anno 10. pag. 521. Heluetios ad Concilium inuitat Paulus.

32 Ad expedienda verò in dubijs certiora conſilia, Pontifex Cardinales, qui in varijs Prouincijs verſabantur, exciuit, vt proximo Epiphaniæ feſto Romæ adeſſent, quo argumento extant literæ III. Decembris exaratæ ad Rodulphum, ad Cybum, ad Rauennatem, ad Mantuanum, ad Auriam, ad Tridentinum, ad Ferrarienſem, ad Sadoletum, ad Gallię, & Hiſpaniæ Cardinales, ad Cardinalem Scotiæ, ſi ſine detrimento eius Regni fieri poſſet, cuius ſecuritas ſibi chariſſima erat; ad Moguntinum, cuius operam pro pacanda Germania expetebat.

Cardinales Paulus Romam vocat pro Concilio.

,, Hortamur (*inquit*) te, vt quod perſonæ, re-
,, rumque tuarum commodo fiat, quorum ſalus,
,, ac ſecuritas nobis meritò cordi eſt, ad nos ve-
,, nias, vt in tanto diſcrimine Catholicæ fidei, &
,, ſanctæ Religionis, tantaque perturbatione
,, iſtius inclytæ Nationis Germanicæ, quam
,, compoſitam cupimus, tua prudentia, ac virtu-
,, te vti poſſimus, &c. *Datum Romæ III. Decembr. MDXLIV. Anno XI.*

33 Vt fœliciùs ſuſcepta conſilia perduceret Pontifex, implorandam in primis Diuinam opem cenſuit, ſolemneſque ſupplicationes in Vrbe, & reliquo Orbe Chriſtiano habendas decreuit, necnon miſit Internuntios ad Cæſarem, & Gallorum Regem, qui ipſis de inſtaurata pace gratularentur, arctiúſque eorum voluntates inter ſe adſtringerent, vt refert Angelus Maſſarellus his verbis.

Supplicationes pro celebratione Cõcilij indicuntur a Paulo.

,, [Die X. Decembris per Vrbem, & Chri-
,, ſtianum Orbem preces publicas ad Deum
,, offerri, & proceſſiones per tres continuos
,, dies fieri mandauit: necnon die XII. eiuſdem
,, menſis ipſemet Pontifex, cum Sacro Patrum
,, Senatu, totaque Romana Curia, pedes, à Ba-
,, ſilica Principis Apoſtolorum vſque ad Eccle-
,, ſiam Beatæ Mariæ ſupra Mineruam profectus
,, eſt. Præterea quoniam dicta pax eo maiorem
,, lætitiam Suæ Sanctitati attulit, quò magis in
,, eo componendarum controuerſiarum negotio
,, per tot annos laborauerat, & præcipuam cu-
,, ram adhibuerat, de huiuſmodi ſua exhilara-
,, tione ipſos Principes non potuit certiores non
,, reddere: quapropter die XXIX. dicti Menſis
,, Decembris Reuerendiſſimum D. Ioannem
,, Franciſcum Cardinalem Sfondratum, tunc
,, Epiſcopum Amalphitanum in Belgis ad Cæ-
,, ſarem, dieque XXX. D. Hieronymum Dan-
,, dinum Epiſcopum Caſertanum ad Gallo-
,, rum Regem, vt Suæ Sanctitatis, & Sedis
,, Apoſtolicæ nomine ſuis Maieſtatibus de
,, pace facta gratularentur, Nuntios deſtina-
,, uit.]

Summar. Con. Trid. Angel. Maſſarel. m. s. Arch. Vatic. ſig. n. 3190. Preces publicæ indictæ 10. Decemb.

In eodem m. s. ſig. 3190. ead. p. 3190.

34 Refert Franciſcus Belcarius, Heleonoram Galliæ Reginam, Aureliano, ac Turnonio Cardinalibus comitantibus, Menſe Nouembri Bruxellas ad Fratrem Cæſarem profectam, de pace cum Viro conſtituta illi gratulatam eſſe: tùm addit, Cæſarem pro Belgio ab hæreſeon peſte vindicando Louanienſium Theologorum Articulos triginta duos, quibus Lutheri, Oecolampadij, & Anabaptiſtarum errores damnaban-

Franciſ. Belcar. lib. 24. num. 8. & 9.

bantur, Cæſareo edicto confirmaſſe. Concepti erant ij Articuli ſubiectis verbis.

Decanus, & facultas Theologorum Louanienſium omnibus in Chriſto fidelibus ſalutem.

Ext. etiam Tom. 13. de Concil. m. ſ. Arch. Vat. ſig. nu. 3200. pag. 791. Articulos condemnantes hæreſes à Louanienſi Academia editos Cæſar cõfirmat.

35 Magnas quotidie vires in his Regionibus accipit hæreticæ peſtis contagium, ac niſi occurratur, futurum proſpeximus, vt hic breui plena ſint omnia non ſolùm Lutheranorum, Oecolampadiorum, & Anabaptiſtarum, ſed iſtorum etiam, qui nuper adhùc obſcuris nominibus emergere cœperunt. Nec dici poteſt, quanto ſtudio tenerentur multi clanculùm monſtra iſta alendi. Quare pro officio, quod in Eccleſia Dei gerimus, verbis paucis complexi ſumus Articulos certos dogmatum, quos propter hæreſes dictas valdè expedit hoc tempore à bonis, & Catholicis Concionatoribus (nam Populi cauſa operam hanc ſuſcepimus) exponi, fideliterque, & diligenter explicari. Quos quidem Articulos aliquanto fuſiùs, paulòque altiùs repetitis principijs ampliare, exponereque potuiſſemus; verùm hoc neceſſarium viſum non eſt: quinimmò vtilius fore credidimus, ſi quàm ſimpliciſſimè proponerentur ad captum etiam imperitiſſimorum. Porrò eò libentiùs hæc curanimus, quia certò intelligebamus eadem Cæſareæ Maieſtati magnæ curæ eſſe, vt quæ ipſius egregia pietas eſt, vltrò etiam iſtiuſmodi quippiam cogitet.

ARTICVLI.

I. Credendum eſt ſeptem eſſe Eccleſiæ Sacramenta à Chriſto inſtituta, quæ ſunt Baptiſmus, Confirmatio, Euchariſtia, Pœnitentia, Extrema Vnctio, Ordo, Matrimonium, per quę (quamuis corporalia, & externa ſigna) Deus inuiſibiliter ſiuè per bonos, ſiuè pee malos Miniſtros noſtram ſalutem operatur.

II. Baptiſmus ad ſalutem omnibus eſt neceſſarius, etiam Infantibus, per quem peccata plenè tolluntur, & fiunt filij Dei, ac hęredes vitæ æternæ: nec vnquam eſt iterandum.

III. Pœnitentiæ Sacramentum, quod poſt Baptiſmum omnibus relapſis eſt ad ſalutem neceſſarium, complectitur Contritionem, Confeſſionem, & Satisfactionem.

IV. Contritio eſt dolor de peccatis propter Dei offenſam ſuſceptus, cum propoſito continendi, & ſatisfaciendi, non autem (vt quidam hoc ſęculo perniciosè docent) terror conſcientię propter apprehenſum gehennę ſupplicium peccatis debitum; præparat enim hic terror, & gehennę metus ad veram animi contritionem.

V. Confeſſurus diligentiam legitimam adhibere debet, quòd Sacerdoti Iudici manifeſtet omnia peccata ſua mortalia, etiam occulta cordis, vt ab ijs per ipſum abſoluatur; cuius abſolutionis Miniſter eſt ſolus Sacerdos, ſecundùm Eccleſię ritus conſecratus.

VI. Satisfactio eſt perſolutio pœnæ, plerumque adhuc debitę, remiſſa iam culpa: nam omnem pœnam peccato debitam ſemper condonari, culpa remiſſa, erroneum eſt, & Scripturis Sacris aduerſatur.

VII. Certa fide tenendum eſt, hominem habere liberum arbitrium, quo poteſt mala, & cum gratia Dei bona agere, & poſt mortale peccatum admiſſum, Deo adiuuante, pœnitere, & peccatorum remiſſionem conſequi.

VIII. Ad iuſtificationem ante omnia neceſſarium eſt in Adultis fides, qua certò credimus Chriſtum Ieſum Dei filium nobis propitiatorem à Patre propoſitum eſſe, pro peccatis noſtris in ſanguine ipſius, ſine qua nullis noſtris operibus, nullaque pœnitentia iuſtificatio obtineri poteſt, ſicut nec fide ſola ſine pœnitentia, & propoſito viuendi ſecundùm mandata Dei.

IX. Fides, qua quis firmiter credit, & certò ſtatuit propter Chriſtum ſibi remiſſa eſſe peccata, ſeque poſſeſſurum vitam æternam, nullum habet Scripturæ teſtimonium, imò eidem aduerſatur. etiamſi firma, & certa ſpe expectare debemus in hac quidem vita per Sacramentum Baptiſmi, & Pœnitentię peccatorum remiſſionem, in ſęculo autem futuro vitam ęternam.

X. Itaque quamdiù inter hoſtes noſtros, & aduerſarias poteſtates hic viuimus, nulla nobis eſt ſecuritas, ſed cum timore, & tremore (iuxtà ſententiam Apoſtoli) noſtram ſalutem operari debemus, & ſecundùm varias animorum noſtrorum affectiones, nunc magis ſperare, nunc magis timere, ſimpliciter tamen magis, & frequentiùs de miſericordia Domini ſperandum eſt, quàm formidandum de ſeueritate.

XI. Opera bona omnibus Adultis ſunt ad ſalutem neceſſaria, & cùm ex Fidei, & Charitatis ſpiritu proficiſcuntur ea grata ſunt Deo, & eis tanquam iuſtam mercedem vitam tribuet æternam.

XII. Confirmatio, & Extrema Vnctio Sacramenta ſunt à Chriſto inſtituta, ſed non vt duo precedentia ad ſalutem neceſſaria, ex contemptu tamen illa omittere mortale peccatum eſt.

XIII. In Euchariſtię Sacramento eſt re ipſa verum Corpus Domini Noſtri Ieſu Chriſti, illud ipſum quod de Virgine natum eſt, & in Cruce paſſum eſt.

XIV. In Euchariſtia non manent panis, & vinum, ſed hęc in Corpus, & Sanguinem Chriſti admirabili potentia verbi ipſius ſunt conuerſa, manentibus tamen panis, vinique ſpeciebus. Vndè certa fide tenendum eſt, Sacram Euchariſtiam ſanctè à nobis adorari, ſiuè in Miſſa, ſiuè extra Miſſam repoſita fuerit, aut quoties in ſupplicationibus publicis à Sacerdote circumfertur.

XV. Non eſt laicis neceſſaria ad ſalutem Communio ſub vtraque ſpecie, iuſtiſque de cauſis ab Eccleſia ſancitum eſt, vt illa ſub vna tantùm ſpecie panis ſumeretur, in qua Carnem, & Sanguinem, atque ita totum Chriſtum ſumant.

XVI. Sacrificium Miſſę ex inſtitutione Chriſti tàm viuis prodeſt, quàm defunctis.

XVII. Solis Sacerdotibus ſecundùm Eccleſiæ ritum ordinatis data eſt à Chriſto poteſtas conſecrandi verum Corpus Chriſti, & Sanguinem.

XVIII. Matrimonium contractum, & conſummatum inter Chriſtianos eſt indiſſolubile, qualiſcumque fiat alter coniugum ſiuè adulter, ſiuè ſterilis, ſiuè Hæreticus.

XIX. Nunquam licet Chriſtiano poſt diuortium contrahere matrimonium viuente ea, cum qua prius legitimè contraxerat.

XX. Matrimonia contracta contra Canones ipſa dirimentes ſimpliciter ſunt irrita, & nulla.

XXI. Firma tenendum fide, vnam eſſe in terris veram, & Catholicam Dei Eccleſiam, eamque viſibilem, quæ ab Apoſtolis fundata, in hanc vſque ætatem noſtram perdurans retinuit, & ſuſcepit quidquid de Fide, & Religione tradidit, tradit, traditura eſt Cathedra Petri, ſuper quam ita à Chriſto ſuo Sponſo eſt ædificata, vt in his, quæ

Fidei

Digitized by Google

fidei ſunt, & Religionis errare non poſſit.

XXII. Extra hanc nulla ſperanda eſt ſalus, ſuntque extra eam Hæretici, Schiſmatici, & Excommunicati, vnde vehementer formidanda eſt excommunicatio, nec humana, ſed Diuina eſt excommunicandi poteſtas.

XXIII. Vnus eſt Eccleſiæ Summus Paſtor, cui omnes obedire tenentur, ad cuius iudicium controuerſiæ, quæ ſuper Fide & Religione exiſtunt, ſunt referendæ.

XXIV. Summam hanc Præpoſituram primus omnium geſſit Sanctus Petrus verus Chriſti in Terris Vicarius, & totius Familiæ eius Paſtor, poſt Petrum verò ex Chriſti inſtitutione, omnes deinceps Pontifices, Petri in Cathedra Succeſſores.

XXV. Certa fide tenenda ſunt, non ſolùm quæ Scripturis expreſsè ſunt prodita, ſed etiam quæ per traditionem Eccleſiæ Catholicæ credenda accepimus, & quæ diffinita ſunt ſuper Fidei & morum negotijs per Cathedram Petri, vel per Concilia generalia legitimè congregata.

XXVI. Conſtitutiones Eccleſiæ de celebrandis feſtis, & abſtinentia ciborum, alijſque multis obligant in conſcientia; etiam extra caſum ſcandali.

XXVII. Rectè fit in Eccleſia, quòd Sanctos in Cœlis cum Chriſto agentes veneramur, & inuocamus, vt pro nobis orent, quorum etiam meritis, & interceſſione Chriſtus nobis hìc multa largitur, aliàs non largiturus, per quos etiam miracula multa in terris operatur.

XXVIII. Quapropter ſanctè, & religioſè faciunt, qui loca eis dicata vnà cum ipſis Reliquijs religioſa pietate viſitant, & hoc modo ab ipſis opitulationem quærunt.

XXIX. Gratus eſt & Deo Imaginum vſus, rectèque coram eis procumbimus inuocaturi eos, quos repræſentant.

XXX. Firmiter credendum eſt poſt hanc vitam Purgatorium eſſe animarum, in quo ſoluitur peccatum adhuc debitum, eiſdem tamen ſubuenitur Sacrificio Altaris, ieiunio, eleemoſyna, alijſque bonis operibus viuorum, ſicut & Indulgentijs, quo citiùs ab eo liberentur.

XXXI. Animæ Defunctorum purgatæ mox regnant cum Chriſto in Cœlis, & animæ impiorum hinc migrantes ſempiternis Inferni traduntur ſupplicijs.

XXXII. Rectè Deo vota facimus, tàm Monaſtica, quàm alia, & facta obligant apud Deum, nec aduerſantur libertati Euangelij, quæ à peccatis libertas eſt, & ijs qui ſpiritum noſtrum quodammodo impediunt, quo minùs totus Deo ſeruiat, aut à iuramenti obligatione, ſiuè ab obedientia Magiſtratus Eccleſiaſtici, vel Sæcularis liberat.

Ergò, quod vnum noſtræ facultatis eſt, mandamus Theologiæ ſtudioſis omnibus quacumque ratione nobis ſubiectis, & in poſterum ſubijciendis. Primùm, ne quid vſquam doceant, aut proferant, quod dogmatibus his contrarium ſit, deindè vt eadem cùm locus, & occaſio poſtulabit; tueantur, & explicent ad veteris, & Orthodoxæ Fidei cuſtodiam, & ædificationem Chriſtiani populi, ſi qui verò contraria agant, eos pro modo facultatis noſtræ omninò punire decreuimus.

☞ *Anno à Natiuitate Domini MDXLIV. Menſis Nouembris die VI.*

Facultas Theologiæ congregata per iuramentum in Collegio Theologorum, ſuper Articulis præcedentibus approbauit hos Articulos ſub forma, qua ſcripta ſunt.

De mandato Dominorum Decani, & Facultatis Iudocus de Langhone Notarius ſubſcripſit.

37 His Articulis damnatas à Louanienſibus Theologis ſuas hæreſes Lutherus infremuit, impiaque rabie efferatus, libello typis mandato, varijs mendacijs, blaſphemiſque ineptijs Catholicæ veritatis ſplendorem obſcurare eniſus eſt. Habiti quoque ſunt Meloduni in Gallia, Regio iuſſu, Theologorum conuentus, in quibus aduerſus Catholicæ Religionis deſertores controuerſa capita ex ſacris literis illuſtrata, & confirmata ſunt, grauiſſima etiam edicta aduersùs Hæreticos ſancita fuere, cùmque Franciſcus Cardinalis Turnonius egregiam in eo Regno operam pro aſſerenda fide Catholica, tuendaque dignitate Sedis Apoſtolicæ nauaret, illi à Pontifice gratiæ actæ ſunt ſubiectis literis. *Franciſ. Belcar. lib. 24. n. 9.* In Gallia hæreſes deprimũtur opera Card. Turnonij.

Cardinali Turnonio.

Non alia poterant expectari à nobis, & ab hac Sancta Sede officia, & opera, quàm ea, quæ quotidiè à tua circumſpectione proueniunt in noſtrũ, & eiuſdem Sedis honorem magna cum lætitia audimus, ſcimus enim qua pietate, & virtute præditus ſis, & quanta obſeruantia nos, & dictam Sedem pro tua natura, & boni Cardinalis officio proſequaris, &c. *Datum Romæ VI. Aprilis MDXLIV. Anno X.* ☞ *Paul. III. lib. breu. anno 10. pag. 284.* ☜

In Scotia ad hæreſeos præfocanda ſemina Cardinalis Sancti Andreæ Legati Apoſtolici dignitate ornatus eſt, ampliſſimaque ad id auctoritate inſtructus. *Acta Conſiſtor. m. s. Car. Spad. ſig. n. 133. pag. 435.*

38 Fulgere cœpit hoc anno in dignitatis Archiepiſcopalis gradu clariſſimum Hiſpaniarum lumen Thomas Villanouanus Ordinis Sancti Auguſtini, Euangelicæ prædicationis laude florentiſſimus, quem maximæ virtutes Diuinis illuſtratæ miraculis ad Sanctorum numerum, honoreſque euexerunt, Eccleſiæ enim Valentinæ, quæ tanto Paſtore inclaruit præfectus eſt VII. Octobris, vt referunt Acta Conſiſtorialia, adduntque ex Archiepiſcopali vectigali detracta duo millia ducatorum pro conſtruendo Collegio pro filijs Maurorum conuertendorum. Is enim in Salmanticenſi Academia publici Profeſſoris munus cum ſumma doctrinæ laude ſuſtinuit, deinde in Auguſtiniana familia regendis pluribus Cœnobijs adhibitus, religioſam diſciplinam, cum pietatis amplificatione, excoluit, ſolutioreſq; mores aſtrinxit, atque ob ſanctitatis, & ſcientiæ claritatem, tùm ob ſacræ eloquentiæ famam, tùm in peccatoribus à vitijs ad virtutem traducendis, diuinorumque iudiciorum terrore percellendis, vel Diuino amore ſuis Concionibus inflammandis inſigne nomen adeptus à Carolo V. Imperatore, eiuſque Conſorte Auguſta Regius Eccleſiaſtes deſignatus, maximam ſui admirationem concitauit; cùm inter concionandum in ſacro Suggeſtu frequentes ecſtaſes, diuinoſque raptus vel in re Diuina peragenda pateretur, necnon in liberandis energumenis præcipuam poteſtatem obtineret, ac prophetiæ dono inſigni præditus eſſet, collectaque inde maximi nominis exiſtimatione, inter primarios ſanctioris Senatus Conſiliarios adlectus, non modò à Nobilibus, Proceribuſque in dubijs conſulebatur, verùm etiam à Cæſare in omnibus grauioris momenti rebus peragendis eius ſententia rogaretur, eiuſdemque poſtulata & monita benignè & piè exciperentur; adeò vt ali-

Thomas Sanctitate claritatem adeptus.

A Carolo V. delectus Concionator Aulæ Regiæ.

Summa gratia, & auctoritate floret apud Cæſarem.

aliquando ex Imperatore hęc vox audita fuerit; Viri iſtius verba preces non ſunt, ſed imperia; adeòque animum meum in quamcumque velit partem trahit ac verſat. Puro candore fatur hic Dei ſeruus, & quamquam inter mortales poſitus, immortalium honore dignus eſt. Efferre illum propterea ad Eccleſiaſticos honores meditatus eſt Cæſar, atque Archiepiſcopatum Granatenſem amplissimis vectigalibus opulentum obtulit: at ille actis gratijs religioſa demiſſione ab eo munere ſe abdicauit; eademque mentis conſtantia honores auerſatus Valentinum recuſaſſet, niſi Superioris ſui, cui parere debuit, arctioribus imperijs ad eum admittendum adactus fuiſſet, cuius rei ipſemet meminit in literis ad Seripandum Eremitici Ordinis ſupremum Magiſtrum XII. Auguſti huius anni Valliſoleti datis: *Multorum* (inquit) *iudicio à Deo facta hæc electio exiſtimatur, & licèt pacem & ſilentium Monaſterij, quod fueram profeſſus inſequi mihi magis ſuteterat, tamen Prouincialis iuſſioni cenſuris interuenientibus obedire propoſui, cùm potior ſit obedieutia, quàm ſacrificium..* Quanta verò ſanctitatis gloria in Valentina Sede conſtitutus effulſerit, ſuo loco dicetur. Interim non abs re erit nonnulla ad Concilium Tridentinum, quod ipſe diuino Spiritu prænuntiatat celebratum iri, ſpectantia inſerere. Die quodam peracto Sacroſanctæ Miſſæ Sacrificio non ſine lachrymis, & inſolito pietatis ſenſu conſerre verba cœpit cum familiari quodam Theologo de infelici ſtatu Eccleſiæ, verùm mox ſubdidit: *Ne dubites Magiſter, etenim breui hiſce malis diuinitùs occurretur, certum & indubitatum eſſe ſcias, nam vni de ſeruis ſuis hoc ipſum Deus reuelauit.* Poſtridiè peruenit in Hiſpaniam nuntius cum mandatis Pauli III Pontificis, necnon cum literis Imperatoris, quibus Præſules eius Regni ad indictos Concilij Tridentini cœtus euocabantur, ad quos licèt Thomas ob affectam valetudinem grauiſſimè proficiſci non poſſet, licèt abſens corpore, præſens tamen animo ob flagrantiſſimas preces ad Deum pro Concilio fuſas illi non defuit, vt conſtat ex Oratione funebri à Magiſtro Ludouico Pontio de Leone in laudem huius Viri Apoſtolici habita. Etenim Hiſpaniarum Epiſcopi arrepto per Valentiam itinere cùm ægrotantem ſalutaſſent, ab eo grauiſſimis argumentis ad proſequendum iter, perferendoſque labores pro diuino perficiendo opere incitati ſunt: cùmque illi conſcendiſſent mare, ſæuiſſimaque procella concitata in extremo vitæ diſcrimine penderent iam iam abſorbendi fluctibus, conclamataque omni ſpe ſalutis repentè diuino miraculo conſpexere Sanctum Archiepiſcopum, veluti ſalutare Sydus Paſtorali baculo efferatam tempeſtatem comprimentem, fluctuſque compeſcentem, ac nauim dirigentem; adeò vt celeri & proſpero curſu ſumma admiratione perſuſi delibutique lætitia, breui ad portum ſalui applicuerint, egerintq; gratias Deo, cui *mare & venti obediunt:* quique meritis & precibus Præſulis Valentini placatus, ipſos ab imminenti mortis diſcrimine prodigio inſigni eripuiſſet.

Granatenſem Archiepiſcopatum reſpuit.

Valentinum cenſuris coactus admittit.

De Concilio Tridentino celebrando diuinitùs edoctus.

Præſules Hiſpanos hortatur vt Tridentum ſe conferant.

Periclitantes in mari diuinitùs liberat.

Turſellin. in vita Franciſ. Xauerij lib. 2. cap. 11.

39 Hoc anno in India Franciſcus Xauerius Legatus Apoſtolicus è Comorinenſi Regione ad Trauancorij Regionem digreſſus, Machoadas, perluſtratis eorum Vicis, ab Idolorum cultu ad Chriſtum traduxit, tanto Euangelij in ea gente inculta, & barbara, Dæmonumque ſuperſtitioni addicta progreſſu, vt Capitum amplius decem millia ſimul vno tempore baptiſmali myſterio conſecrarit: inſtituendi verò populi hęc ab eo
,, ratio ſeruata eſt. [Vbi ad vnum aliquem Pa-
,, gum baptiſmi cauſa accerſitus venerat, Viros
,, omnes, pueros, mulieres, vnum in locum
,, contractos, cùm vnum eſſe Deum, Patrem,
,, Filium, & Spiritum Sanctum docuiſſet, ter ſi-
,, bi quemque ad honorem Sanctiſſimæ Trinita-
,, tis Crucis ſignum adhibere ex præſcripto iu-
,, bebat, indè linteatus Chriſtianæ Religionis
,, myſteria, ac præcepta, clara pronuntians vo-
,, ce, eadem ipſorum lingua, vtcumque poterat,
,, explicabat breuiter, poſtea verò quàm ſatis in-
,, ſtituti videbantur, eos à Deo veniam anteactæ
,, vitæ publicè petere iuſſos rogitabat, an vni-
,, uerſa, & ſingula Chriſtianæ Religionis capi-
,, ta, haud dubiè crederent, vbi illi brachijs in
,, Crucis modum compoſitis, ſe verè omnia
,, omninò credere annuerant, tùm demùm bap-
,, tiſmo ritè expiabantur, & ſuum cuique ſcri-
,, ptum tradebatur nomen. Ad vltimum bapti-
,, zatis omnibus, Xauerius Fana diſturbari,
,, Deorum ſimulachra confringi penitùs impe-
,, rabat, nec aliud illi gratius iucundiuſuè ſpe-
,, ctaculum erat, quàm cernere Idola modò ab
,, eis ſuppliciter culta eorum proculcari pe-
,, dibus.] In hos Neophytos incitati à Sathana Badagæ in Trauancoricnſem oram hoſtili impetu ſuſceptæ ab incolis Religionis odio irruperunt: ſed à Beato Xauerio eos increpante diuinitùs deliniti, perculſiuè diſceſſere, nec verò minùs ſolers in tuenda fide, quàm ſerenda extitit, viginti enim ampliùs Sacella in eo Tractu excitauit, ac diſcedens, vt Chriſtiana diſciplina poſt diſceſſum fixa, & incorrupta maneret, antemeridianis, ac pomeridianis horis, exercendæ Chriſtianæ inſtitutionis moderatorem in ſingulis Pagis reliquit. Proximo anno Menſe Aprili in Ceilanum Inſulam traiecit, vbi reperit Regis filium & fratris exemplo, & cœleſtis, terreſtriſque Crucis prodigio permotum, clàm Sacra Chriſtiana ſuſcepiſſe, nec multò poſt Manaria Inſula Tyranno adempta à Conſtantino Indiæ Prorege, & Incolæ omnes Chriſtianis Sacris initiati fuere.

Maximæ conuerſiones populorum in India, per S. Frãciſcum Xauerũ.

Commendata eſt inſigni miraculo à Deo pia eleemoſynæ erogandæ voluntas in Sancto Xauerio, qui rogatus à naufrago de ſubſidio pecuniario ſibi afferendo, pecunias ſuis precibus, quas pauperi traderet, impetrauit, vt refert vitæ eius
,,Auctor. [Teſtatum eſt, & admirandum, quòd
,, in Indiæ Oppido, Cormandeli nomen eſt, ac-
,, cidiſſe memorant. Hic cùm eſſet Xauerius,
,, naufragus quidam mendicus ad eum venit pro
,, ſua calamitate petitum aliquid opis, atque
,, ſubſidij; Franciſcus etſi benignæ voluntati
,, deerat facultas, non potuit tamen miſerum
,, illum ſpei irritum dimittere, ergò cùm ſuæ
,, egeſtatis immemor (& benignitas ſtimulabat)
,, in ſacculum ſuum inſeruiſſet manum, nihil
,, penitùs inuenit. Nec tamen incœpto deſti-
,, tit, ſed reſpicere cœpit eum, cuius eſt aurum,
,, & argentum, Igitur tollens in Cœlum ocu-
,, los, mendicum confidere Diuinæ largitati
,, iubet: nec Xauerij ſpem Deus, nec mendici
,, decepit Xauerius. Diuinæ fiduciæ plenus
,, manum rurſus inanes in loculos iniectam au-
,, reis nummulis (Fanoos Incolæ appellant)
,, plenam educit, protinuſque pecuniam diui-
,, nitùs ſuppeditatam naufrago elargitus om-
,, nem, inexhauſto Diuinæ ſpei theſauro ſatis
,, fidens.]

Turſellin. in vita S. Franc. Xauer. l. 5. cap. 2.

Miraculo parata pecunia Franciſcus Xauerius ſubuenit mendico.

40 An-

Digitized by Google

M.S. Arc. tom. 11. Diar. pag. 230.

Cardinales creati.

40 Auctus eſt hoc anno à Paulo III. Cardinalium Senatus, nam in primis Menſe Iulio Chriſtophorus Madrutius Epiſcopus Tridentinus Presbyter Cardinalis renunriatus eſt. Menſe verò Decembri Sacræ purpuræ ius delatum tredecim Viris conſpicuis narrat Diarij Vaticani MS. Auctor, quibus conſentientia referuntur in Actis.

Acta Conſiſtorialia m.s. Card. Spadæ fo. 233. pag. 448.

,, XIX. Decembr. MDXLIV. S. D. N. poſt-
,, quam in Conſiſtorio ſecreto ſub die Veneris
,, II. Iunij MDXLIV. Reuerendiſſimos DD. Io-
,, annem, tunc Epiſcopum Mutinenſem, & Mar-
,, cellum de Creſcentijs, tunc Epiſcopum Mar-
,, ſicanum, & alios tunc expreſſos in S.R.E.
,, Presbyteros Cardinales de Fratrum ſuorum
,, conſilio creauerat, & deputauerat, cùm in eo-
,, dem Conſiſtorio nonnullos alios ad inſtan-
,, tiam Principum, & Sanctitatis Suæ, ſine certo
,, numero nominandos, & publicandos in pe-
,, ctore ſuo reſeruaſſet, idcircò de ſimili conſilio
,, creauit, nominauit, & publicauit in eiuſdem
,, S. R. E. Presbyteros, & Diaconos Cardinales
,, infraſcriptos, videlicet; ad preces Cæſareæ Ma-
,, ieſtatis Reu. Gaſparem de Aualos Archiepi-
,, ſcopum Compoſtellanum, Franciſcum de Bo-
,, badilla Epiſcopum Caurienſem, D. Bartholo-
,, mæum de la Cueua Clericum Segobienſis
,, Diœceſis, Hiſpanos Cardinales Presbyteros,
,, ad preces Regis Chriſtianiſſimi R.P.D. Geor-
,, gium de Armagniaco Epiſcopum Ruthenen-
,, ſem ipſius Regis apud Sanctitatem ſuam Ora-
,, torem, & Iacobum D. Hanebault Epiſcopum
,, Lexouienſem, Gallos Cardinales Presbyteros;
,, ad preces Romanorum Regis Illuſtris R.P.D.
,, Othonem Truchſes Epiſcopum Auguſtanum
,, Germanum Cardinalem Presbyterum; ad
,, preces Illuſtris Dominij Venetorum Reu. An-
,, dream Cornelium electum Brixienſem Vene-
,, tum Diaconum Cardinalem, necnon Reuer.
,, Franciſcum Sfondratum Archiepiſcopum
,, Amalphitanum Cremonenſem, Fridericum de
,, Cæſijs Epiſcopum Tudertinum Romanum,
,, Durantem de Durantibus Epiſcopum Caſſa-
,, nenſem Brixienſem, & Nicolaum Ardinghel-
,, lum Epiſcopum Foroſempronienſem Floren-
,, tinum Presbyteros Cardinales; necnon Hiero-
,, nymum Recanatenſem de Capiteferreo ele-
,, ctum Mautianenſem Romanum Diaconum
,, Cardinalem, & Tiberium Criſpum electum
,, Sueſſanum Romanum Diaconum Cardina-
,, lem.]

M.S. Car. Spadæ to. 133. pag. 449.

41 De Titulis ijſdem collatis hæc referunt proximi anni Acta Conſiſtorialia.

,, VII. Ianuarij MDXLV. fuit Conſiſtorium
,, publicum propter aduentum Reuerendiſſimi
,, D. Chriſtophori Madrutij Cardinalis Triden-
,, tini, antea à Sanctiſſimo D. N. in Presbyte-
,, rum Cardinalem creati, & publicati per Bre-
,, ue, vigore reſeruationis factæ ſibi in pectore
,, de anno MDXLIV. II. Iunij, in quo Sancti-
,, tas Sua eundem Chriſtophorum Cardinalem
,, recepit ad pedes, manus, & oſculum &c. &
,, dedit pileum rubeum, dicens verba ſolita. IX.
,, Iannarij dedit ei titulum Sancti Cæſarei in
,, Palatio. Reuerendiſſimo Armagniaco titul.
,, SS. Ioannis, & Pauli, per obitum bonæ me-
,, moriæ Petri Cardinalis de la Bauma, Reue-
,, rendiſſimo de Cæſis titulũ Sancti Pancratij,
,, Reuerendiſſimo Duranti de Durantibus, tit.
,, XII. Apoſtolorum, Reuerendiſſimo D. Ardin-
,, ghello, tit. Sancti Appollinaris, Reuerendiſ-
,, ſimo D. Cornelio Diacono Cardinali Sancti
,, Theodori, Reuerendiſſimo Hieronymo Re-
,, canatenſi de Capiteferreo etiam Diac. Sancti
,, Georgij ad vellus aureum, Reuerendiſſ. Criſ-
,, po ſimiliter Diac. S. Agathæ.

42 Præcepit Cardinali Moguntino Pontifex vt Cardinali Auguſtano in iſta promotione ad ſacram purpuram aſſumpto traderet Cardinalitium pileum, quem illi per ſuum ſecretum Cubicularium tranſmiſerat, vt literæ ſequentes indicant.

Cardinali Moguntino.

Paul. III. libro breu. anno 10. pag. 424.

Cardinali Moguntino præcepit Paulus vt pileo Cardinalitio Cardinalem Auguſtanum adornaret.

Dilecte fili noſter ſalutem. Licèt dilectum filium noſtrum Othonem S. R. E. Presbyterum Cardinalem Auguſtenſem, quem nuper creauimus, ad nos venire, pileumque rubrum Cardinalatus inſigne à nobis iuxta veterem, & probabiliorem morem accipere maluiſſemus, tamen cùm ob generalis Commiſſarij totius Germaniæ officium, quo fungitur, Wormatiæ in præſentibus Comitijs interuenire cogitur, ob hoc ad nos veniendi labore excuſatus, ipſum pileum ad eum per dilectum filium Flamminium de Sabellis Camerarium noſtrum ſecretum mittendum duximus, cùm verò in ipſius pilei aſſignatione, ſicut ſcis, iuxta S. Romanæ Eccleſiæ cæremonias Miſſam ſolemnem ab aliquo Antiſtite celebrari conſuetum ſit, nos decentiùs exiſtimantes Cardinalem à Cardinale potiùs quàm à quouis alio dictum pileum ex parte noſtra recipere, propterea hunc laborem circumſpectioni tuæ in eiuſdem comitijs aſſuturi pro Confratre ſuo libenter iniungentes, Tibi mandamus, vt ſolemni Miſſa in aliqua Eccleſia per Te eligenda priùs celebrata, receptoque ab eodem Othone Cardinali iuramento, cuius forma inferiùs adnotata eſt, demùm ex parte Noſtra dictum pileum, qui à Nobis de more benedictus eſt, capiti eiuſdem Othonis Cardinalis reuerenter imponas, forma autem iuramenti per ipſum Othonem Cardinalem præſtandum ſequitur, & eſt talis, &c. Ego Otho Cardinalis, &c. Concepta eſt ijſdem verbis illius Sacramenti formula, quibus aliàs à nobis allata eſt &c. *Datũ Romæ XXVIII. Ianuarij MDXLV. Anno XI.*

Ibid. pag. 419.

Extant eodem argumento literæ ad Othonem Cardinalem, quibus ſignificat, ad preces Ferdinandi Romanorum, Hungariæ, & Bohemiæ Regis ea dignitate inſignitum, adeundæque Sedis Apoſtolicæ labore ſolutum, vt in Wormatienſi conuentu, tùm in Concilio Tridentino Fidei, & Eccleſiæ cauſam, communemque Chriſtiani Imperij ſalutem tueretur.

Sur. in comment.

Dum Romæ Baſilicæ S. Petri magnificentius extruendæ amplificandæque daretur opera refoſſum eſt ſepulchrum Mariæ quondam Honorio Imperatori deſponſæ, in quo aperto inter gemmarum ſupellectilem pretioſiſſimam reperta eſt lamina aurea in qua inſculpta erant hæc Angelorum nomina Græcis literis Michaël Gabriël, Raphaël, Vriël: ex quo conſtat peruetuſtam eſſe Cœlitum innocationem, contra Nouatores.

Inuentio cadaueris Imperatricis Mariæ Honorio deſponſatæ.

43 Erutum è terra, & inuentum cadauer Imperatricis Mariæ hunc annum claudat, cuius hiſtoria à Surio ità narratur. [Huius anni
,, menſe Februario Romæ in Vaticano, haud
,, procul à Tiberi, cùm in Sacello S. Petri fun-
,, damenta foderentur, inuenta eſt marmorea
,, arca longitudine pedum octo, & ſemis, latitu-
,, dine quinque, & ſex altitudine, in qua con-
,, dita fuit Maria Honorij Imperatoris coniux,

,, quæ virgo obijt, morte abrepta ante nuptias.
,, In ea arca corpore abſumpto aliquot tantum
,, dentes ſupererant, capillique, ac tibiarum
,, oſſa duo, præterea veſtes, & pallium, quibus
,, tanti auri fuit intextum, vt ex his combuſtis
,, auri pondera triginta ſex collecta ſint. Erat in-
,, ſuper capſula argentea longa pedum vnum,
,, & ſemiſſem, latitudine digitorum duodecim,
,, in qua vaſcula multa ex Cryſtallo, nonnullaque
,, ex Agate perpulchrè elaborata. Item annuli
,, aurei quadraginta varijs gemmis ornati,
,, Erat & Smaragdus auro incluſus, in quo
,, ſculptum caput, quod creditum eſt ipſum Ho-
,, norium referre. Is quingentis aureis nempè
,, ducatis æſtimatus eſt; præterea inaures, mo-
,, nilia, aliaque muliebria ornamenta, in qui-
,, bus vna earum, quas hodie Agnus Dei vo-
,, cant, per cuius ambitum inſcriptum erat:
,, *Maria noſtra florentiſſima*, laminaque ex auro,
,, & in ea hæc nomina, *Michaël, Gabriel, Ra-*
,, *phaël, Vriel* Græcis literis. Item veluti race-
,, mus ex Smaragdo alijſque gemmis conſertus,
,, & diſcriminale longitudine duorum digito-
,, rum, inſcriptum hinc, *Domino Noſtro Ho-*
,, *norio*; hinc, *Domina Noſtra Maria*. Ad hæc
,, erat ſorex ex Chrlidonio lapide, cochlæaque,
,, & patera ex cryſtallo, item pila ex auro luſo-
,, riæ ſimilis, ſed quæ in duas partes diuidi po-
,, tuit. Innumeræ aliæ inerant gemmæ, qua-
,, rum etſi plurimæ vetuſtate corruptæ, nonnul-
,, læ tamen recentem admirandamque pulchri-
,, tudinem retinebant; & hæc omnia Stilico fi-
,, liæ dedit pro dote.]

IESV CHRISTI

Anno 1545.

PAVLI III. Anno 12. — CAROLI V. ROMAN. IMP. Anno 27.

Angelus Maſſarell. in Diar. Cõc. Trid. & in act. m. 1. Arch. Vat. & aliud ſig. n. 3232. pag. 42. Acta Conſiſtor. M S. Car. Spad. ſig. num. 133. pag. 452.

Deputantur Legati iterũ pro Concilio, & vnus Legatus ad Imperatorem.

1 ANno Chriſti milleſimo quingenteſimo quadrageſimo quinto, indictione tertia, Paulus poſt confectam ſuperiore anno inter Reges pacem, concepta de celebranda Synodo Oecumenica conſilia ad exitum perducere omni ſtudio, & contentione conatus eſt, vt Nouatorum, qui pacis in Germania conſtituendæ ſpecie conciliabulum, & fraudulenta colloquia, quibus Germaniam ab obſequio Sedis Apoſtolicæ omninò diuellerent, promouere annitebantur, nefarias molitiones eliderer; quare tres Cardinales eruditione florentiſſimos Præſides Concilij Tridentini deſignauit, nimirùm ex Epiſcoporum Ordine, Io: Mariam de monte Epiſcopum Præneſtinum, qui Iulij III. nomine accepto Paulo III. ſucceſſit, ex Presbyteris Marcellum Tit. S. Crucis, qui Pontificios etiam apices tereno eodem nomine geſſit, atque ex Diaconis Reginaldum Polum Religionis Catholicæ acerrimum propugnatorem, vt Acta Conſiſtorialia teſtantur,

Data auctoritas Legatis Concilij etiã illud transferẽdi in alium locum, ſi hoc neceſſitas exegiſſet.

Traditæ ſunt de ea Legatione ipſis decreta Pontificiæ literæ (inquit Angelus Maſſarellus)
,, [ſub data Romę VIII. kal. Martij MDXLIV.]
Afferentur ex ſuo loco, cum in Concilio perlectæ dicentur: tum ſubdit Angelus Maſſarellus.
,, [Præterea nè tam ſanctum celebrationis Con-
,, cilij huiuſmodi opus ex incommoditate loci,
,, aut aliàs quouis modo impediretur, dictis Re-
,, uerendiſſimis Legatis, quandocumque ipſis
,, viſum fuerit Concilium prædictum de eadem
,, Tridentina ad quamcumque aliam commodio-
,, rem, & opportuniorem, ſeù tutiorem Ciui-
,, tatem, de qua etiam eis viſum fuiſſet, transfe-
,, rendi, & immutandi, ac ipſum in Ciuitate
,, Tridentina ſupprimendi, & diſſoluendi; ei-
,, demque ſic translato Concilio præſidendi po-
,, teſtatem conceſſit, editis deſuper literis, quæ
,, incipiunt. *Regiminis vniuerſalis Eccleſiæ* &c.
,, ſub data Romæ VIII. Kal. Martij.] Præcipua pars earum literarum, quarum auctoritate Concilium tertio vertente anno Bononiam translatum viſuri ſumus, ſubiectis verbis concepta erat,

Ext. in cod. m. 1. Arch. Vat. ſig. num. 3232.

2 Paulus &c. Ne tam ſanctum celebrationis Concilij huiuſmodi opus ex incommoditate loci, aut aliàs quouis modo impediatur, aut plùs debito differatur, opportunè prouidere volentes, motu proprio, & certa ſcientia, ac de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, parique conſilio, & aſſenſu vobis inſimul, aut duobus ex vobis aliquo legitimo impedimento detentis, ſeù inde forte abſente, quomodocumque vobis videbitur, Concilium prædictum de eadem Ciuitate Tridentina, ad quamcumque aliam commodiorem, & opportuniorem, ac tutiorem Ciuitatem, de qua vobis videbitur, transferendi, & mutandi, ad illud in Ciuitate Tridentina ſupprimendi, & diſſoluendi; necnon Prælatis, & alijs perſonis Concilij huiuſmodi, ne in eo ad vlteriora in dicta Ciuitate Tridentina procedant, etiam ſub cenſuris, & pœnis Eccleſiaſticis inhibendi, ac idem Concilium in alia Ciuitate huiuſmodi, ad quam illud transferri, & mutari contigerit, continuandi, tenendi, & celebrandi, & ad illud Prælatos, & alias perſonas Concilij Tridentini huiuſmodi, etiam ſub periurij, & alijs in literis indictionis Concilij huiuſmodi expreſſis pœnis euocandi, eidemque ſic translato, & mutato, nomine, & auctoritate præditis præſidendi, ac in eo procedendi, & mox plenam, & liberam Apoſtolica auctoritate tenore præſentium concedimus poteſtatem, &c. *Anno Incarnationis Dominicæ MDXLIV. VIII. Kal. Martij Pontificatus Noſtri Anno XI.*

M S. Arc. Vat. an ſig. n. 3188. ext. ibid. pag. 80. Ibid. pag. 80. & 81.

Alijs literis die VII. Martij datis, etiam eos poteſtate inſtruxit, vt duobus etiam impeditis, vnus ex ijs Concilio præſidere, omniaque gerenda gerere poſſet, rurſumque alijs X. Februarij conſignatis, auxit ea prærogatiua, vt in ingreſſu Tridentinæ Vrbis, gratuitam conuenturo populo noxarum veniam elargirentur, modo ritè eas ſacra exhomologeſi expiaſſent, vel expiare conſtituto ſacris Canonibus tempore decernerent, vel qui eo die, quo Concilium inchoaretur, princeps Templum piè luſtrarent.

M. S. Arc. Vatic. in Summar. Concil. Trid. & Bononien. auctore Angel. Maſſarello Secr. Concil.

3 Retardatus eſt aliquantulum ab itinere Reginaldus Polus, cùm Henricus Angliæ Rex in iras efferatior illius vitæ inſidias compararet, vt refert Angelus Maſſarellus.
,, [Reuerendiſſimus (*inquit*) Cardinalis Polus
,, ob nonnullas rationabiles cauſas Romæ per
,, aliquot dies immoratus eſt. Aiebant enim
,, Ludouicum ab Armis Bononienſem, & Co-
,, mitem S. Bonifacij ab Angliæ Rege pecunias
,, accepiſſe, vt ſuo nomine milites in Italia con-
,, ſcriberent, & quoniam dictus Rex Reginal-
,, dum Cardinalem præfatum, aliàs multoties
,, diuerſis technis demoliri conatus eſt, ne idem
,, in præſentiarum à dictis Ducibus ferret, arre-
,, pta hac ex Vrbe Tridentum versùs itineris oc-
,, caſione verebatur.]

De

Digitized by Google

Paul. III. lib. breu. anno 10. pag. 358.

De his inſidijs aduersùs Cardinalem Polum conflatis, meminit Paulus in literis XXII. Febr. datis ad Cardinalem Tridentinum, quibus eum monuit, vt debitis honoribus Legatos exciperet, neceſſariaque pro celebrando Concilio Tridenti
,, compararet. [Sumus enim (*inquit*) in hanc
,, celebrationem Concilij omni cordis ſynceri-
,, tate intenti, ſicue debemus, cùm illud maxi-
,, mè neceſſarium, & ſalubre fore videamus.]

Ibid. pag. 81. & m. s. Arch. Vat. ſig. num. 3190. pag. 216. MS. Arch. Vat. ſig. 3188. pag. 81. & aliud 3190. pag. 21. Diar. Con. Trid. & aliud m. s. Card Bar. ſig. n. 22.

4 His ſubdit Angelus Maſſarellus [Ipſi au-
,, tem Legati Apoſtolici, & Præſidentes nimi-
,, rùm Cardinales de Monte, & S. Crucis ingreſ-
,, ſi ſunt Tridentum die XIII. Martij MDXLV.
,, excepti ſolemni Legatorum de latere more.]
,, [Dominica verò quarta Quadrageſimæ, quę
,, dicitur *Lætare*, conſtituta pro inchoatione
,, Concilij Tridenti, cùm Apoſtolici tantum
,, Legati, & Præſidentes, & vous Epiſcopus Fel-
,, trenſis adeſſet, viſum eſt ob hanc, & quaſdam
,, præterea cauſas ex voluntate Summi Pontifi-
,, cis, vt Concilij inchoatio in aliud commo-
,, dius tempus differretur.
,, XXII. Martij Illuſtris D. Didacus Hurtadus
,, à Mendoza Orator Caroli V. Imperatoris in-
,, greſſus eſt Tridentum.]

Legati, & Cæſaris Orator Tridentū ingrediuntur.

Lapſo quatriduo idem Orator in Aula primi Legati Cardinalis publicè apertis ianuis comparuit, atque habita oratione, Cæſareas curas pro Concilij Oecumenici celebratione prouehenda expoſuit, deque ea re mandatum Imperiale exhibuit, nec non Præſulum Hiſpanorum, qui nondum acceſſerant, moras excuſauit, de quibus confecta ſunt publica documenta, quorum potiorem partem afferimus.

Angelus Maſſarel. in Diario Con. Trid. m. s. Vat. Arch. & m. s. aliud ſig. num. 3190. pag. 216.

Oratio habita à Didaco Oratore Cæſareo.

Superiori anno Illuſtriſſimi, & Ampliſſimi Patres, cùm eſſet à Sanctiſſimo D. N. Paulo Summo Pontifice generale Concilium indictum Tridenti, deſtinatis ad id inchoandum, & proſequendum Reuerendiſſimis, Pariſio, Murinenſi, & Polo Apoſtolicæ Sedis Legatis; Inuictiſſimus Dominus meus Carolus Romanorum Imperator Auguſtus, iuſtiſſimis tunc de cauſis adeò detentus, vt principio Concilij à Sua Maieſtate tantopere exoptati, & efflagitati adeſſe non poſſet, Epiſcopum Atrebatenſem D. de Granuela, & me, qui Iacobus à Mendoza dicor, Procuratores, & Oratores ad hanc Tridentinam Vrbem deſtinauit, quo futuro Concilio, vel omnes vnà, vel quicunque noſtrum eius nomine intereſſet. Facta itaque à nobis Cæſaris nomine coram Reuerendiſſimis illis Legatis compatitione, viſum fuit Sanctiſſimo Domino ad commodius tempus Concilium protrahere. Nunc verò idem ipſe Sanctiſſimus Dominus, cuius munus atque præcipuum officium eſt Reipublicæ Chriſtianæ non deeſſe, Concilium Tridenti indixit, ſicque ſublata ſuſpenſione omnibus, qui intereſſe debent, huc conuenire iuſſit ad quartam Dominicam Quadrageſimæ præſentis, vos Reuerendiſſimi, atque Ampliſſimi Patres, qui præſentes adſtatis, Legatos ad peragendum Concilij munus demandauit. Quod vbi Cæſar intellexit, rogatus à Pontifice Maximo, cùm per nuncios, tùm per literas, vt vel præſens ipſe adeſſet, vel Oratores ſuos mitteret, ſtatim vtpote qui Religioſiſſimi, & Optimi Imperatoris, & pijſſimi Principis officium nulla ex parte non expleuit, animo ſemper ad commune Reipublicæ, fideique Chriſtianæ decus, ac maieſtatem reſtituendam, ac confirmandam maximè propenſo, atque addicto, homines certos, ac literas in omnem Hiſpaniam, reliquaſque ſuæ ditionis Prouincias deſtinauit, qui excitent, & cogant Epiſcopos, alioſque Viros, quibus ſacrarum rerum cura præcipuè incumbit, vt quam maximè poterunt celeritate Tridentum conueniant.

Præterea quoniam Cæſar ipſe nunc ſe præſentem exhibere non poteſt, grauiſſimiſque iiſdem impedimentis implicitus mihi, qui publicè Venerijs Suæ Maieſtatis vices gerebam, mandauit quod huc venirem, & eius nomine Generali Sacro Concilio aſſiſtens Auguſtam ipſius præſentiam pro virili, atque auctoritatem præſtem ad ea omnia conficienda, quæ Sacroſancti Concilij confectioni, & communi Reipublicę Chriſtianę bono, ſanctiſſimęque Religionis maieſtati profutura videbuntur. Verùm in præſentia Reuerendiſſimi Patres, Cæſaris animum explicare operæ pretium non arbitror, quandoquidem vniuerſo Orbi notiſſimus ſit, innumeris ſanè, & certiſſimis rerum teſtimonijs vndequaque communitus, compluribus præclaris facinoribus in Reipublicę Chriſtianæ commodum collatis comprobatus, cùm neque Cæſar animi, aut corporis labores vllos quantumuis grauiſſimos ſubire, neque maxima, & periculoſiſſima contra Chriſtiani nominis hoſtes bella ſuſcipere nunquam recuſauerit, modò quidquam ſubſidij Reipublicæ Chriſtianæ, fideique Catholicæ afferre poſſet, etiam cum ingenti propriarum fortunarum detrimento, nec ſine ſummo ſalutis, & vitę ſuę diſcrimine. Adſunt igitur Illuſtriſſimi, & Ampliſſimi Patres, meque hic pręſentem Cęſareo nomine ſtatuo, ea præſtaturus, quæ à me ſupra relata, mihique à Cæſare data in mandatis fuere; ſicque inuictiſſimum eiuſdem animum, eandem religioſiſſimam operam, quam Cæſar hucuſque præſtitit, nunc totam eius vobis nomine polliceor, atque exhibeo, tùm ad Reipublicę commodum & tranquillitatem, tùm ad Sacræ Religionis maieſtatem, amplificationemque, tùm ad Sacroſancti Concilij proſequutionem, &c. Excuſauit tardiorem aduentum ſuum ob aduerſam valetudinem, necnon Hiſpaniæ, & aliarum Prouinciarum Epiſcopos, ſi nondum acceſſiſſent: id non negligentiæ adſcribendum, aut vlli dolo malo, ſed itinerum difficultati, & intercapedini: rogauit tùm vt Cæſareum mandatum legeretur, quod Bruxellis XX. Februarij huius anni, Imperij XXV. aliorum verò Regnorum XXX. conſignatum erat: quod poſteà in ſeſſione quarta productum viſuri ſumus.

5 Proximo die XXVII. Martij publicè à Legatis redditum eſt reſponſum Oratori Cæſareo, in quo inter alia ſignificarunt, ſe de Cæſaris pietate ac Religione confidere, non permiſſurum vt in conuentu Wormatienſi de rebus fidei quidquam decerneretur, ſed controuerſiæ ad Concilium referrentur.

Ang. Maſ. in Act. Con. Trid. m. s. Vat. n. 3188. p. 30. & in m. s ſig. n. 3232.

Reſponſum datum à Reuerendiſſimis Legatis ad propoſitiones Oratoris Cæſarei.

Legatorū reſponſio ad orationem Cæſarei Oratoris.

Die Veneris XXVII. menſis Martij anno MDXLV. conuenerunt Reuerendiſſimi prænominati Domini Cardinales, reſponſumque ad ea, quæ heſterna die per Illuſtriſſimum Oratorem Cæſareum coram propoſita fuere, dederunt in hunc ſenſum, & verba per Reuerendiſſimum D. Cardinalem de Monte ex ſcriptura in eius manibus exiſtente, lecta, & recitata in præſentia etiam antedictorum Prælatorum, Procerum, & Nobilium videlicet.

Quæ nobis heſterna die Illuſtriſſime Domine,

de

Digitized by Google

de inuictiſſimo Imperatoris animo adReligionem tuendam, atque amplificandam, & Concilium vniuerſale celebrandum propenſo, Dominatio Veſtra copiosè, & grauiter expoſuit, & ſi pro perpetua Suæ Maieſtatis pietate vniuerſo Chriſtiano Orbi perſpecta & cognita, nihil noui audiuimus, gratiſſima tamen nobis acciderunt, Nam cùm à Sanctiſſimo D. N. Paulo, Diuina Prouidentia huius nominis III. vero, & indubitato Ieſu Chriſti Redemptoris noſtri in terris Vicario, Dominici Gregis Paſtore, ac Beati Principis Apoſtolorum Succeſſore, Oecumenicum, & vniuerſale Concilium, communicato conſilio cum Maieſtate Sua Cęſarea in hac Ciuitate indictum ſit, ea potiſſimùm ratione, vt diſſidia Religionis tollantur, & animæ, quæ ex huiuſmodi diſſidijs aſſiduè periclitantur, ſeruentur, & ad Ouile Dominicum, cùm in cæteris Prouincijs, tùm in Germania in primis reducantur, ſperamus Maieſtatem Suam effecturam, vt in conuentu Imperiali Wormatienſi de articulis, cauſiſuè Religionem concernentibus minimè agatur, ſed ad Concilium integrè remitti debeat, cùm cauſæ ipſæ in eo conuentu ſine humani, Diuinique iuris, & vetuſtiſſimæ in Eccleſia conſuetudinis læſione, ac ſine pernicioſo in omne æuum exemplo, & abſque ipſius Concilij perturbatione, & impedimento pertractari nequeant. Quam ſanè rem ad perpetuam Maieſtatis Suæ gloriam dicere volumus, ad conſcientię ſerenitatem, pertinere maximè arbitramur. Præterea verò & aſſiſtentia Dominationis Veſtrę in Concilio erit nobis gratiſſima, cùm propter eius nobilitatem, ac virtutem, tùm ob fauorem, quem à Principe tàm Catholico, ac tàm potenti, cuius vices gerit, & nos ipſi ſperamus, & ipſa nobis pollicita eſt. Itaque mandatum Maieſtatis Suæ Cęſarę Dominationi Veſtræ miſſum, & coram nobis exhibitum, & lectum, quantum de iure poſſumus, & debemus, grato, & beneuolo, & prompto animo admittimus. (*Et mox.*) De Epiſcopis Hiſpaniarum, & cæterorum Regnorum, & Nationum (quos à Sanctiſſimo D. N. per literas, & nuntios monitos magno cum deſiderio expectamus) quoniam adhuc nullus eorum comparuit, nihil nunc habemus, quod dicamus, niſi nos perlubenti animo intellexiſſe Maieſtatem Suam eos, qui ſub eius ditione, ſunt per literas, & nuntios excitaſſe, quo fit, vt illos propediem venturos ſperemus.

6 Tranſmiſit etiam Tridentum Ferdinandus Romanorum Rex Oratorem ſuum, qui propenſiſſimum erga Religionem Regium animum expoſuit, operamque pro celebrando Concilio detulit, vt refert Angelus Maſſarellus in Diario.

Ang Maſ. in Diario Con. Trid. m. s. Arch. Vat & ex eo M. S. Fran Car. Barb. ſig. num. 23. pag. 4.

Orator Ferdinãdi in Concilio orat.& illi Legati reſpõſum dederunt.

,, Mercurij VIII. Aprilis Illuſtriſſimus D.
,, Franciſcus à Caſtelalto Orator Sereniſſimi
,, Regis Romanorum ad Concilium deſignatus
,, comparuit coram Reuerendiſſimis, & Illu-
,, ſtriſſimis DD. Legatis cum literis Regijs ſub
,, data Wormatiæ XXIV. Martij, in quibus ope-
,, ram omnem ſuam pro Concilij celebratione
,, offerebat, id, quod dictus Orator fecit ore.
,, Reuerendiſſimi DD. Legati reſponderunt læ-
,, tari plurimùm de religione, & propenſo er-
,, ga Concilium animo Regis, cui gratias age-
,, bant, &c. ſperareque ſe tùm bonitate Summi
,, Pontificis, tùm fauore Cæſaris, & Maieſtatis
,, Suæ Regię aliud tandem commodum Chriſtia-
,, nę Reipublicę ex hoc Sacro Concilio allatum
,, iri, in quo ipſi Reuerendiſſimi DD. Legati
,, conarentur, nihil ex eorum parte deſiderari
,, poſſe &c.]

7 Ad excitandos verò Pręſules, vt Tridentum pro celebrando Concilio confluerent, Pontifex XVII. Aprilis in Cardinalium Senatu diploma promulgauit, quo ipſos monuit, propoſitiſque pœnis Canonicis iuſſit in Tridentino Concilio pręſentes, ac non Procuratorum opera intereſſe, quod Angelus Maſſarellus in actis Concilij confirmat. Pręcipua eius diplomatis pars concepta eſt hiſce verbis.

Aſſ. Conc. m. s. Card. Spada ſig. num. 133. pag. 455. M. S. Vat. Arch. ſig. n. 3232. pag. 71.

Ad futuram rei memoriam &c.

Ext. ibid. pag. 72.

Attendentes grauitatem negotiorum, quæ in Concilio tractanda erunt, Pręlatorum, & aliorum vocem habentium, huiuſmodi iudicium, conſilium, & pręſentiam exigere; & propterea ne ſub pretextu alicuius forſan minimè legitimi impedimenti, aut ſpei eorum admiſſionis per Procuratorem, ipſi ab accedendo ad dictum Concilium retrahantur, & vt abſque aliqua corruptela ſingulorum Pręlatorum, & aliorum, vt pręfertur, vocem habentium iudicia, & conſilia huiuſmodi in eodem Concilio liberè exquiri, & haberi poſſint, prouidere volentes, habita deſuper cum Venerabilibus fratribus noſtris S. R. E. Cardinalibus matura deliberatione, de eorum conſilio, & aſſenſu eoſdem Patriarchas, Archiepiſcopos, & Epiſcopos, ac Abbates, & alios, quibus in Concilijs generalibus reſidendi, & in eis ſententias dicendi, vt pręfertur, permiſſa eſt poteſtas, de nouo monemus, & hortamur, ac in Domino requirimus, eiuſque non ſolùm ſub periurij, & alijs pœnis prædictis, verùm etiam ſub ſuſpenſionis à regimine, & adminiſtratione Eccleſiarum, quibus præſunt, & aliarum dignitatum, cæterorumque beneficiorum Eccleſiaſticorum, quorum ratione eis locus in Concilio, & poteſtas ſententias in eo dicendi permittitur, per eos obtentorum; necnon interdicti ingreſſus Eccleſiæ, ſententijs per eos, niſi præſentibus cum effectu paruerint, eo ipſo incurrendis, diſtrictè præcipiendo mandamus, quatenus mandatis procurationum per eos hactenus, vt præfertur, factis, vel in poſterum faciendis, quæ omninò reuocare, & eorum reuocationem Procuratoribus per eos conſtitutis, aut in Concilio huiuſmodi intimare ſub eiſdem pœnis, & ſententijs teneantur, minimè attentis ipſimet perſonaliter per ſeipſos, & non per Procuratorem, aut Procuratores, niſi forte iuſto detineantur impedimento, (*Et mox:*) quanto citiùs potuerint, ad eandem Ciuitatem Tridentinam accedere, & proſecutioni celebrationis Concilij huiuſmodi adeſſe, & intereſſe velint, &c. *Datum Romæ &c. MDXLV. XV. Kal. May Pontificatus Noſtri Anno XI.*

8 Hoc decretum edidit Paulus, vt Concilium pro reſtituenda ſanctiore morum diſciplina, atque hæreſeos vicinas Germanię Prouincias, inſtar incendij latiùs depaſcentis, impetus comprimeret: at Cæſar, eiuſque Adminiſtri politica ſecuti conſilia Oecumenicam Synodum varijs artibus retardare affectabant; atque ideò Neapolitanus Prorex Epiſcopis Regni Neapolitani dederat imperia, ne adeundæ Synodi cauſa è ſuis Diœceſibus diſcederent, ſed procuratorium munus per literas quatuor delectis Epiſcopis demandarent: At Epiſcopi Pontificalis officij memores iniqua reſpuerunt imperia, & conſtanter contenderunt velle ſe Concilio vetere more intereſſe, ac Religione ad id adſtringi; nec velle alienæ ſubijci voluntati; hoc accepto reſponſo Prorex edictum propoſuit,

Qua de cauſa Pontifex conſtitutionem edidit, quòd Epiſcopi per Procuratorem non poſſent Concilio adeſſe.

ſuit, quo Regem Carolum ità imperare promulgauit. Quare Pontifex conſtitutionem mox allatam edidit, eamque Legatis ante promulgationem tranſmiſit. Verùm quia paulò aſperior viſa eſſet, ità eam temperauit, vt ijs pœnis non conſtricti forent, qui legitimo impedimento diſtinerentur, vel à negligentiæ culpa immunes eſſent. Impreſſo deindè typis eo diplomate, Pontificius Internuntius, qui Neapoli agebat, illud Metropolitanis tranſmiſit. Prorex verò multis verborum officijs acta ſua excuſauit apud Pontificem, atque de procuratorijs literis ſermo ſuppreſſus eſt.

9 Proxima die XVIII. Aprilis Legati Tridentini ſignificarunt Pontifici, videri non ſeriò rem agi à Cæſare, atque in ancipites curas ſe diſtractos fuiſſe, an Concilium aperirent, præſenteſque caſus, & varias formidinum cauſas expoſuerunt.

Beatiſſime Pater poſt pedum oſcula beatorum.

M. S. Franciſci Car. Barberini ſig. 1677. pag 108.

Legatorũ Concilij ad Pontificem Epiſtola de rebus Cõcilij ante eius aperitionem.

Accepimus Reuerendiſſimum Cardinalem Farneſium Roma ad Cæſaream Maieſtatem profectum, atque ideò ad Veſtram Sanctitatem noſtras literas direximus. Hactenus hæſimus in ancipiti, quo tempore aperiremus ob varias rerum viciſſitudines, conuerſioneſque, quas Ordinum Imperij comitia parere poſſint, ac maiori luce à Veſtra Beatitudine in re grauiſſima colluſtrari flagitamus: poſtremis Cardinalis Farneſij literis iuſſi ſumus, dato caſu, quo in comitijs Germanicis de Religione agendum foret, Concilium non expectato maiori Præſulum numero aperire, ſin verò eo periculo non vrgeremur, præſtolari Epiſcopos, vt honeſto numero Tridentum confluerent: ex habita Cæſareo nomine oratione ad Ordines Imperij perpendimus tertium caſum poſſe contingere, cùm hæc concepta verba dixerit,

,, [Attamen quoniam negotium reformationis
,, maturam deliberationem efflagitat, Turcæ ve-
,, rò negotium vltra differri non poteſt, conſul-
,, tius fore Cęſar exiſtimat, quandoquidem ita
,, factum ſit Concilium, & diſputatio reforma-
,, tionis in pręſentia ſuſpendatur, interim habebi-
,, tur, quod Concilium progrediatur, quidq; ex eo
,, ſi ſpes nulla refulſerit ante huius Dietæ finem;
,, alia indicetur, in qua huius reformationis, &
,, Religionis conſultatio omninò habebitur.]

Graue propterea incidit dubium, ne ob imminentis diſcriminis grauitatem comitia breui expediantur, vt neceſſarius contra Turcam bellicus apparàtus inſtruatur, ac quantocyùs decretum feratur, in quo ex Cæſarea ſponſione indicantur comitia, in quibus de Religione agatur, atque ita omnis inuidia in nos transferatur: peruulgatum enim iri, patefacta in comitijs Cæſarea ſententia, vt ardentiùs promoueretur Concilium, illud inchoatum non fuiſſe, atque ita vulnus nullam medelæ ſpem admiſſurum, maximè quòd pro Germanię ſanandis vulneribus Concilium celebrari debeat, totieſque Legati Apoſtolici ſine vllo fructu acceſſerint, in qua ſententia magis confirmamur, quòd D. Mignanellus Internuntius pluries ſuis literis ſignificarit, coacto, apertoque Concilio Lutheranos non acceſſuros, ſed eo caſu mutaturos ſententiam, atque expetituros à Cæſare, vt ſi velit ab ijs ſocialia contra Turcam iungi arma, ſpondeat publicæ fidei ſyngrapha, nullo eos damno, vel moleſtia Religionis cauſa affectum iri, quam ſyngrapham Cæſar ſine Maieſtatis Cęſareæ iniuria concedere nequeat, atque adeò tanquam honoris tuendi cupidiſſimum ad memoratum decretum, dum hic in otio degimus, inclinaturum. Veſtram itaque Sanctitatem horum omnium certiorem reddimus, vt conſueto prudentiæ molimine imperet, quæ à nobis agenda ſint, qua in re ſi fortè noſtram exquirat ſententiam, hodie poſt collatos inuicem prolixos ſermones conſtituimus, vt Sacrum de Spiritu Sancto ſolemni ritu peragatur, antequam Cæſar ad comitia perueniat, & continuò indicatur prima ſeſſio intra paucos dies celebranda pro diſcutiendis erroribus, diſciplinaque reſtituenda, antequam in comitijs decretum, quòd Receſſum vocant, promulgetur. Apertum verò Concilium, aut fælicem progreſſum habiturum, ac tùm debitas laudes Deo perſoluendas, aut ſi ob irruptionem Turcicam aſperiora fuerint tempora, aut aliàs Veſtra Sanctitas de eo poſtuletur, illud in meliora, & commodiora tempora differre, non videmus in Sanctitatem Veſtram ex inchoato & aperto Concilio quidquam aliud quàm honoris, & gloriæ compendium redundaturum, quamcumque verò deliberationem ſumpſerit, aut progrediendi vlteriùs, aut ſuſpendendi, vel transferendi, vel claudendi Concilij ſummis precibus contendimus, vt ea quantocyùs nobis ſignificet, quo ipſius mandata conficere poſſimus. Humillima oſcula Beatitudinis Veſtræ pedibus libamus, ac Deum comprecamur, vt ipſam ſaluam, incolumem, ac fælicem in longiora tempora ſeruet. *Datum Tridenti XVIII. April. MDXLV.*

Sanctitati Veſtræ addictiſſimæ creaturæ.

Significarunt alijs literis eodem die exaratis Legati Pontifici, Cæſarem, vt ex grauibus indicijs apparet, parum curare, vt modò celebretur Concilium, ac Didacum Mendozam illius Oratorem, ab ea qua comparuit die, poſt hac ne verbum quidem feciſſe de agendis, nec quæſiſſe, cur in otio ageremus, contentum tantummodo diligentiæ ſuæ conſcientia, ac purgati ab omni culpa Cæſaris oſtentatione, quod in ipſa comparitione magnifica oratione præſtitit, nec Cæſar tuendi honoris ſui auidiſſimus, ac laudis in omnibus geſtis appetentiſſimus vult, vt excedat Tridento, vt alias ne dici vlteriùs poſſit: [Vo-
,, cauit, & non erat qui audiret, venimus, &
,, non erat vir.] Cenſemus verò, non parui referre, vt priùs aperiatur Concilium antequam Reuerendiſſimus Cardinalis Farneſius in conſpectum Cæſaris veniat, ne maledicæ linguæ Veſtram Sanctitatem ea calumnia appetant, Legatum ad diſturbandum Concilium miſſum fuiſſe, &c. *Tridenti XVIII. April. MDXLV.*

10 Profectus in Germaniam Alexander Cardinalis Farneſius Pontificius nepos his maximè mandatis grauiſſimis inſtructus eſt, vt nummarium ſubſidium Cæſari pro gerendo ſuſtentandoq; contrà Turcas bello afferret, eumdemq; ad tuendũ, promouendumquè Concilium accenderet, curaretque flagrantiſſimo ſtudio, vt omnis de Religione actio, ac tractatio ad Concilium referretur. Cæterùm de ea Legatione varij varia opinati ſunt. Belcarius verò ſenſit, fuiſſe miſſum, vt Cæſarem ad ſociale bellum in Proteſtantes ad eos in officium redigendos incitaret, cogeretque decreta Concilij amplecti.

Legatio Cardinalis Farneſij ad Imperatorem, & cauſæ,

11 Appetente Concilij aperiendi die anceps curarum æſtus Pontificios Cæſareoſque diſtraxit: nam Cæſar verebatur, ne inchoato Concilio, à quo pertinaciſſimè abhorrebãt Lutherani, caperent arma in Cæſarem, ſi Concilium tueretur, in quo ſe omninò damnatos vrente conſcientia

cer-

certiſſimè norant; atque ità Cæſar Lutherano ſimul & Turcico implicitus bello ſuccumberet ſub hoſtium ferociſſimorum tyrannide; ideóque omni ratione mulcendos Lutheranorum Principum animos retardato Concilio; atque iniecta illis fiducia ac ſpe titillabant Religionis diſſidia, & Eccleſiaſticæ diſciplinæ cauſas in comitijs Imperialibus compoſitum iri. At Pontificij vrgebantur à Paulo III., vt tertia Maij die Sacro Sanctiſſimæ Cruci Concilium inchoaretur, quod teſtatur Angelus Maſſarellus, qui addit eodem tempore Cardinalem Farneſium Legatum XXV. Aprilis Tridentum ingreſſum, cùm ad Cæſarem ſe conferret, ac tunc ſciſſos eſſe in varias ſententias Legatos Cardinales, an indicta die à Pontifice inchoandum eſſet Concilium, an expectandum, vt priùs Cardinalis Farneſius ſalutato Cęſare rem cum illo contuliſſet. Vicit demùm ea ſententia, vt priùs conſuleretur Cæſar; cùm Cardinalis Tridentinus, & Mendoſius Cæſarei in Concilio Oratores certum ac præfixum diem à Cæſare pro inchoando Concilio non accepiſſent: ita enim inter Pontificem Cæſaremque alendam concordiam videri; tùm quia Imperator comitijs indictis pręſens futurus non eſſet, nec ijs dimiſſis exitiale aliquod edictum metuendum eſſet, poſtquam Farneſius Legatus acceſſiſſet ad Cæſarem; tum quia Granuellanus, qui Imperatorio nomine conuentui præſidebat, capita omnia ad Religionem ſpectantia ad Concilium ab eo dirimenda retuliſſet; tùm quia iam ex omnium animis euerſa eſſet ea falſa opinio, Legatum pro Concilio diſturbando à Pontifice miſſum, ſed potiùs pro eo ex Cæſaris conſenſu promouendo; tùm quia prorogata dilatio breuiſſimo temporis flexu eſſet definita; quibus acceptis Pontifex dilationi factæ aſſenſit.

Cæſar non approbat Conciliũ tam citò aperiri.

12 Exceptus eſt perhumaniter à Cæſare Farneſius Cardinalis; ſed cùm arbitraretur Cæſarem ingenti gaudio cumulatum iri audita Pontificis ſententia de Concilio non ampliùs differendo, quod tot annorum flexu continentibus votis expetijſſet, ſpe ſua & opinione excidit; cùm Cæſar potiùs illud ob iniquiorum temporum calamitatem illud retardandum contenderet; premi enim ſe graui metu, ne Proteſtantium factio, quæ à Concilio damnatam iri præuidebat, in arma deſperatione efferata conſurgeret ad opprimendos Catholicos, atque etiam in Italiam bellum transferret: quare videri magis prudentiæ conſonum, vt Pontifex conflando ærario operam daret, validiora ſubſidia pro confirmandis Catholicis compararet, ac Proteſtantes dilato Concilio credituros ſe armis non opprimendos. Ad hæc reſpondit Legatus, Paulum, cùm de Religione tuenda actum fuerat, nunquam auxilia denegaſſe, nec ijs ſubmittendis defuturum; quamquam eius opes tenuiores eſſent, quàm Cæſar æſtimaret. Cęterùm nulla ratione poſſe ampliùs differri Concilium, cùm in tot Ordinum Germaniæ conuentibus promiſſum eſſet à Pontifice, maximamque infamiæ labem contracturus eſſet, ſi Chriſtiano Orbi illuſiſſe diceretur, ac Tridentinos Legatos vrgere, vt dies certa Concilio inchoando decerneretur. Perſtabant defixi in ſua ſententia Cæſarei Adminiſtri, tempus celebrandi Concilij opportunum non eſſe, poſſe quidem Pontificem illud aperire, ſed Imperatorem non aſſenſurum, eademque Ferdinandus Rex Romanorum præſente Cardinale Auguſtano expoſuit Cardinali Farneſio Legato, qui omnia tùm Pontifici, tùm Legatis Tridentinis ſignificauit, de quibus hæc
,, tradit Maſſarellus [MDXLV. vigeſima quin-
,, ta Maij Reuerendiſſimi, & Illuſtriſſimi DD.
,, Legati receperunt literas à Reuerendiſſimo,
,, & Illuſtriſſimo Cardinale Farneſio Wormatiæ
,, vigeſima ſecunda huius datas, in quibus ſi-
,, gnificauit, qualiter vigeſima octaua præſen-
,, tis menſis loquutus fuerat cum Imperatore
,, de aperitione Concilij, à quo habuiſſet re-
,, ſponſum, quòd cùm res eſſet ita grauis, vt
,, erat, non poſſet tam citò certam reſponſio-
,, nem dare. Videbatur autem Suæ Maieſtati,
,, quòd pro nunc ſuſpendendum eſſet à celebra-
,, tione Concilij, tùm multis alijs rationibus,
,, tùm maximè, quia Lutherani maximè pro-
,, fitentur, ſe nolle ad Concilium venire, inte-
,, rim operam dabit, in Dieta Wormatienſi
,, (quæ nunc celebratur) vt eorum animos fle-
,, ctat, & ad Concilium amplectendum inducat.]
Quæ omnia, vt idem Maſſarellus dicit, Legati cum Patribus communicarunt. [Trigeſima pri-
,, ma Maij vocati ſunt in congregatione Patres,
,, nimirùm Archiepiſcopi quinque, & Epiſcopi
,, quatuordecim, quibus hęc expoſita à Lega-
,, tis fuere.]

Legati Cæſaris argumenta diluere conantur.

13 Reſpondere Legati Tridentini Cardinali Farneſio allatas rationes penitus inanes, quæ de Lutheranorum aduerſa ſententia, vel de belli ab ijs inferendi terrore adducebantur; illos enim hactenus cogendo Concilio ſemper reſtitiſſe, atque in hoc rerum ſtatu illum monuere, vt in Wormatienſi conuentu promulgandum curaret, non ex Pontificis vitio ac culpa Concilium non inchoari, ſed illud ab Imperatore impediri, qui nullam poſſit excuſationem prætexere, ſi aliquod decretum Religioni exitiale ferre velit. Addidere etiam, vt Pontificiam Sanctitatem hortaretur, vt priùs Pontificatu ſe abdicaret, quàm toleraret Cæſaream, vel aliam laicam poteſtatem de religionis cauſis pronuntiandæ ſententiæ ſibi arrogare auctoritatem, illa prætexta cauſa, quod poteſtas Eccleſiaſtica Concilium non celebraret, ſuoque muneri defuiſſet.

Scripſere ijdem Legati Tridentini Pontifici, vehementer ſe vndique anguſtijs premi, expectandumque reditum ex Aula Cęſarea Cardinalis Farneſij, ſi in tanta rerum caligine, qua lux non affulgeret. Angebantur enim graui metu ne quid comitijs Religioni noxium pro conciliandis Cæſari Lutheranis conſtitueretur.

14 Affulſit ea lux fęliciter, etenim Cæſar mentem ſuam Cardinali Farneſio aperuit, contrahi à ſe exercitum, vt Proteſtantes cogeret ad morem Concilio gerendum, ſi illos humanioribus officijs flectere non poſſet, vt eius legibus ſe ſubijcerent: fęlici hoc nuntio allato, tùm Pontifex, tùm Legati Tridenti maximo gaudio delibuti, iudicarunt differendam adhuc prudenter Concilij congregandi celebrationem; nec non Catholici Principes ſincera Pontificis mente cognita recreati Spirenſi decreto iam ante edito ſe oppoſuere: Lutherani verò non mouere arma, cùm non inchoaretur Concilium; eaq; occaſione ſequeſtra pax miſſo Oratore Gerardo Wltuuicho inter eas temporis moras cum Turca conciliata eſt; cùm ardente bello Turcico, nec Concilium celebrari, nec Lutheranus furor compeſci potuiſſet. Ex his refellas Petrum Soauium dum fingit Cardinalem Farneſium miſſum ad Cæſarem, vt illum à petendo Concilio abducęret.

Surius in comment.

15 Per.

Digitized by Google

15 Peruenere proximo tempore Tridentum plures Epiſcopi, atqne inſignes Theologi, ac inter alios Theodoricus Raius Iuris vtriuſque Doctor, ab Alberto Moguntino Archiepiſcopo Cardinale Procurator miſſus, qni cùm accepiſſet promulgatum à Pontifice edictum, ne Epiſcopi Procuratores mitterent, exarſit in iras; ſed monitus eſt, eo decreto Moguntinum non obſtringi, cùm iuſta cauſa diſtineretur, Pontificemque de ea re factum iri certiorem. Ex Italia plures acceſſere, & ex Regno Neapolitano quatuor illi aute delecti, non tamen procuratorias aliorum Epiſcoporum literas attulerunt. Rex Galliæ Epiſcopns, & Theologos ſcientiæ laude conſpicuos miſit. Cùmque Regum corda ſint in manu Dei, ita diuina prouidentia Imperatoris, & Ferdinandi Regis animos inflexit, vt qui antea obſtiterant inchoando Concilio, iam inſtiterint, vt quantocyus aperiretur; cùmque vehementiùs vrgerent Ferdinandi Oratores, vt mandata de ea re coram Patribus promulgarentur, reſpondere Legati expectandum, vt Mendozius Orator Cæſareus Venetijs Tridentum rediret, vt ſummo omnium conſenſu res perficeretur, illique à Cardinale Tridentino perſuaſi acquieuere.

16 Rex autem Luſitaniæ, cùm conceptam contra Pontificem indignationem inani de cauſa depoſuiſſet, certiorque factus fuiſſet, Pontificem non ſolùm Concilium indixiſſe, ſed etiam Legatos miſiſſe Tridentum, lætiſſimis officijs refertam epiſtolam illi ſcripſit.

Exlant in Arch Vat. Conc. tom. 8. ſig. num. 3195. pag. 32. M. S. Arc. Vat. ſig. n. 3232. pag. 92. M. S. Franciſci Car. Barb. ſig. 1805. pag. 87.

☞ *Sanctiſſimo in Chriſto Patri, & Beatiſſimo Domino Paulo III. Diuina Prouidentia Papæ, deuotus, & obedientiſſimus Sanctitatis Suæ filius Ioannes III. Dei gratia Portugalliæ, & Algarbiorum Rex citrà, & vltrà Mare in Africa, Dominus Guineæ, nauigationis, expeditionis, & commercij Aethiopiæ, Arabiæ, Perſidis, & Indiæ humillimum ſanctorum pedum oſculum mittit.*

Rex Luſitaniæ Pontifici literas gratulatorias ſcripſit.

Et ſi nemini vnquam dubium, aut obſcurum fuit, Beatiſſime Pater, nullum Tui Sanctiſſimi Pontificatus tempus à Conſilijs tuendæ Chriſtianæ Religionis, conſtituendæque inter Principes amicitiæ abhorruiſſe; nulla tamen res conceptam de Sanctitate Tua opinionem æquè, vt Oecumenici Concilij indictio confirmauit: quòd benè, fœliciter ceſſurum vniuerſo populo Chriſtiano facilè ſibi perſuaſerit, qui Diuini Nominis primùm, cui eius auctoritas innititur, maieſtatem, deindè Sanctitatis Suæ in eo denuntiando conſtantiam perſpexerit: quique poſtremò ad eas artes animo te, & cogitatione conuerterit, quibus ſæuiſſimus humani generis hoſtis omnes aditus, qui ad Sacroſancti Concilij celebritatem patere videbantur, ſuperioribus annis obſtruxit; nec enim ille tam ſtudioſè id oppugnaſſet, niſi iacentem, afflictamque Chriſtianam Rempublicam excitari poſſe ea via præuidiſſet, aut Sanctitas Tua animi contentionem in agendo totius Populi Chriſtiani conuentu adhibuiſſet, niſi conſtanter ſperaſſet fore, vt moribus priſtinę ſeueritati reſtitutis, omnibuſq; idem de orthodoxa fide ſentientibus, facilè non modò hoſtium vim repellere, ſed etiam priorum temporum calamitate amiſſa recipere, & vindicare poſſemus, quę ſi aliquando ſingula tantum habere momenti viſa ſunt, vt agi de illis niſi frequentiſſimo Populi Chriſtiani concurſu pro dignitate non poſſet, quid nos de Sanctitate Tua cogitare par eſt, quam tot, & tàm graues cauſæ ad promulgandum Oecumenicum impulerunt, præſertim veteri Chriſtianæ Reipublicæ diſciplina ita collapſa, & in tantam perturbationem adducta, vt etiam ſi nullus vel Hæreticorum ſeditiones, vel hoſtium incurſiones pertimeſceret, ad colligendas tamen antiquę ſinceritatis reliquias conuenire omnes oportuerit, & ſuo quemque loco ſententiam dicere; nam cùm labefactati mores Hęreticorum improbitati, & hoſtium victoriæ aditum patefecerint, ea ſanè parte diligenter constituta, & qui à fidei Catholicæ veritate defecerunt, requieſcent, & qui Chriſtianam Religionem oppugnant, Dei Optimi Maximi potentia opprimentur, quam, vt ſi facilem habuerimus, victoriam, pacem, otium, ſumma denique omnia nobis ſpondere poſſumus? Ita eo irritato, & offenſo, non video quid in noſtris copijs ſit reliquum, in quo ſpem figere debeamus, quod ſi vbi nec ab exteris Nationibus vllum graue, & periculoſum bellum immineret, nec inteſtinis factionibus eſſet conuulſa, & iactata noſtra Reſpublica Chriſtiana, tamen Religionis in te fuit ad conciliandum animorum charitatem Sacroſancto Concilio locum, tempuſque à Sanctitate Tua præſcribi, ſi vlla promouendæ Chriſtianæ pietatis ratio haberetur, ſi quem augeret dolor, quem de tot animarum, Prouinciarumque iacturis omnes capere oportebat, tranſacta iamdudum res eſſet, cùm Sanctitas Tua tanto Concilij ritè celebrandi ſtudio eſſet inflammata, vt multis ab hinc annis nos ad id hortari, & incitare nunquam deſtiterit, quam animi propenſionem Sanctitas Tua in medio bellorum tumultu præ ſe tulit, nunc pace tandem aliquando facta, & armis in anguſtiorem Reipublicæ partem contractis, in animum induco, nullam difficultatis ſpeciem tantam obijci poſſe, quæ vel eximium Sanctitatis Tuæ ardorem, vel conatum reſtinguere poſſit, cui nos non ſolùm morem gerere decet, ſed etiam gratias Deo, quantas maximas mens noſtra concipere poteſt, agere: cuius nutu effectum eſt, vt in edicendo Concilio nunquam Sanctitatis Tuæ induſtria langueſceret.

Nec verò diffido quin qui animo vigorem dedit, incolumem etiam Sanctitatis Tuæ valetudinem tueatur, & quod ſapienter exorſa eſt, cum ſumma etiam Diuini, & Tui Nominis gloria fortiter ad extremum perducat: facilè porrò adducor, vt credam omnes muneris ſui partes Sanctitatem Tuam diligenter acturam, tùm quia captato toties fruſtra tempori nollet deeſſe, tùm quia minimè deceat Sanctitatem Tuam id inchoatum relinquere, quod vt inchoaret, nullam ſibi recuſandam moleſtiam, nullum non ſubeundum laborem, nullam honeſtam conditionem repudiandam iudicauit. Neque ſanè iam multa valeant ad interrumpendum Sacri Concilij curſum, quùm eius initium impedire multa non potuerunt, & ſi modò Sanctitas Tua ab eo, quod inſtituit, non decedet, quod Deo Optimo. Maximo auctore, cępit, eodem egregium conatum iuuante proſequetur: qui, vt quod maximè obſtare videbatur, diuinitùs ſubmouit, ità propoſito omnibus Sanctitatis Tuæ ſaluberrimo exemplo, & longè, latèque Sacri Concilij diffuſo ſplendore, ſi quorum nondum ſatis eſt confirmata voluntas, & perſpecta, eos paulatim ad colendum Eccleſiæ Catholicæ nomen, & ad frequentiorem Oecumenici Concilij celebritatem adducet.

Quamobrem ſupplex ipſe Sedis Apoſtolicæ filius Sanctitatem Tuam oro, atque obteſtor, quàm modeſtiſſimè poſſum, vt ad omnem ſe difficultatem confirmet, nè animum contrahat, ac remit-

Digitized by Google

rat, quod licèt ſua ſponte facturam Sanctitatem Tuam exiſtimem, vis tamen amoris, & obſeruantiæ meæ, rei etiam magnitudo efficit, vt à Sanctitate Tua id petere, atque obſecrare non dubitem. Cæterùm cùm Legatos meos, & quos illius Concilij participes, ſocioſque deſtinaui, minori celeritate, quàm vellem, viderem ſe ad iter componere, nè vlla eſſe in me mora videretur, vt ad id, quod Sanctitas Sua tantopere vult, efficerem, delegi ex eo numero Viros bonos, & eruditos Fr. Georgium à S. Iacobo, Fr. Hieronymum ab Oleaſtro, Fr. Gaſparem à Regibus ſacrarum literarum Profeſſores, qui ad Sanctitatem Tuam celeriùs mea mandata perferrent, & quid de ſacro Concilio peragendo ſentirent, accuratè reſponderent: quibus vt fidem habeas hac de re tota, enixè peto Beatiſſime Pater; Chriſtus Optimus Maximus diù tueatur incolumem Sanctitatem Tuam, Pater Sanctiſſime, & Beatiſſime Domine, ad Sui Nominis laudem, & gloriam. *Datum Eboræ XX. die Iunij an. humanæ ſalutis MDXLV.*

Accepta ſunt gratiſſimo animo à Pontifice Luſitani Regis officia, & quanto animi ardore in illud opus ſanctiſſimum incumberet, ſignificatum eſt. De proſecutione Concilij inferiùs denuò agemus.

17 Modò progreſſum Dietæ Wormatienſis videamus. Cùm igitur Pontifex timeret, ne Proteſtantes de Religione tractare vellent, Ferdinandum Bohemiæ, & Romanorum Regem ſacris monitis inſtruxit, vt ea omnia, quæ ad Religionem ſpectarent, referenda ad Concilium Oecumenicum curaret, ad quæ promouenda Fabium Mignanellum Internuntium ad eum miſit.

Regi Romanorum, &c.

Paul. III. lib. breu. anno 11. pag. 368.

Chariſſime. Cùm Venerabili fratre Hieronymo Verallo Archiepiſcopo Roſſanenſi, quo Nuntio apud Serenitatem Tuam vtebamur ad Maieſtatem Sereniſſimi Cæſaris fratris Tui per nos deſtinato, nunc apud Te Nuntio noſtro careamus, nos pro beneuolentia, quam ſingularem, ac paternam erga Serenitatem Tuam meritò gerimus, Nuntium apud Te continuum, prout ſemper conſueuimus, habere volentes, qui noſtra, & Apoſtolicæ Sedis negotia iugiter cum Tua Maieſtate tractet, & exequatur, elegimus Venerabilem fratrem Fabium Mignanellum Epiſcopum Lucerinum Prælatum Noſtrum domeſticum latorem præſentium, ſingulari doctrina, prudentia, & integritate præditum, cuius opera in alijs legationibus etiam apud Serenitatem Tuam, & multis arduis rebus vſi ſumus, eum itaque cum Dei nomine ad Serenitatem Tuam Nuntium noſtrum, & huius Sanctæ Sedis deſtinantes, Serenitatem Tuam hortamur, & requirimus in Domino, vt pro Sua erga nos, & dictam Sedem reuerentia, eundem Fabium Epiſcopum Nuntium ſolita, qua cæteros Nuntios humanitate, & benignitate excipere, fidemque eius verbis tàm nunc, quàm quoties Te noſtro nomine alloquetur, haud minorem præbere velis, quàm ſi nos ipſi præſentes Maieſtatem Tuam alloqueremur, & quoniam exiſtimamus eandem Serenitatem Tuam in Wormatienſi conuentu pro ſua maxima, ac Regia auctoritate adfuturam, hortamur, & in Domino requirimus eandem Serenitatem Tuam, vt cauſam Religionis ſolito fauore proſequens, ſi quid de ea in ipſo conuentu Wormatienſi proponi contigerit, velis curare, & efficere, vt id totum ad Vniuerſale Concilium, quod Tridenti denuò indictum, & iam omnibus expoſitum eſt, remittatur, ſicut omni iure debitum eſt, id erit conſuetudine Tua, atque officio præſtantiſſimi Regis dignum, & Deo Omnipotenti gratiſſimum. *Datum Romæ XII. Martij MDXLIV, Anno XI.*

Res Religionis nõ tractentur in conuẽtu Vvormatienſi, ſed in Cõcilio.

Religionis cauſa ad Cõcilium referatur. *Ibid. pag. 280.*

18 Iuſſus etiam eſt Fabius Mignanellus Internuntius Pontificius proficiſci ad Cæſarem, vt illum admoneret; vt ſi quid de Religionis diſſidio in conuentu Wormatienſi proponeretur, id ad Concilium Tridentinum referendum curaret.

Paul. III. lib. breu. anno 11. pag. 296.

Monitus eodem tempore eſt à Pontifice Granuellanus, qui aduerſa valetudine implicito Cæſare ad conuentum Wormatienſem præmiſſus fuerat, vt qua auctoritate florebat apud Cæſarem, cauſam Religionis in eo conuentu tuendam ſuſciperet, controuerſiaſque fidei ad Concilium Tridenti indictum referendas curaret. Præmoniti quoque Sancti Petri ad Vincula Cardinalis, idemque Moguntinus Archiepiſcopus, Ioannes Ludouicus Treuirenſis, Otho Cardinalis Auguſtanus, nè quid de Religione decerni à Wormatienſibus comitijs paterentur; ſed ad Concilium Tridentinum referendum contenderent; inter alios verò Moguntinum, & Treuirenſem Septemuiros inſtitiſſe vehementer aduersùs Proteſtantes, Religionis cauſam ad indictum Concilium referendam eſſe refert Franciſcus Belcarius.

Ib. p. 258. Ib. p. 256. Ib. p. 257.

Lib. 24. num. 9.

19 Celebrari cœperant Wormatiæ comitia Principum Germaniæ abſente Cæſare, cùm podagra impeditus eſſet, quare Ferdinandus Rex habita oratione coacti conuentus cauſas expoſuit, præcipuas quæ fuere grauiſſimæ: prima, vt pacatis priſtinis diſſidijs Religio vera in ſua dignitate conſtitueretur: ſecunda, vt communi conſenſu bellum aduersùs Turcam coniunctis ſocialibus armis decerneretur; ea de cauſa Imperatorem pacem compoſuiſſe cum Galliæ Rege, qui Epiſcopos ad Concilium Tridentinum miſſurus eſſet, atque auxiliares copias aduersùs Turcam ſpopondiſſet: congregari iam Concilium Tridenti, ac ſe vnà cum Imperatore Oratores ad illud decreuiſſe, atque adeò cauſa Religionis Concilio Tridentino permiſſa, de bello Turcico pro ferociſſimis hoſtibus à Germanorum ceruicibus propulſandis in eodem Wormatienſi conuentu agendum eſſe.

Aſſenſere Catholici Principes propoſitis rebus in Regia oratione: at Proteſtantes in hæreſi impia confirmati diſſenſere; moliebantur enim in conuentu maxima ex parte ex Laicis, vel Hæreticis coacto quoddam Religionis monſtrum conflare, cùm iam ante omnia comitia, quæ de Religione egerant, rei Catholicæ maxima damna attuliſſent. Quare obtulit ſupplicem libellum Regi Romanorum Mignanellus Pontificis Internuntius Wormatię vigeſima ſexta April. MDXLV.

M. S. Frãciſci Card. Barberini pag. 132.

Nuntius Mignanellus pro Religione contra Proteſtãtes loquitur in Dieta Vvormatienſi.

,, conſignatum, quo expoſuit: à multis iam
,, annis in omnibus Ordinum Imperij cœtibus
,, Lutheranas res augeri, ac confirmari, eos e-
,, nim, quæ ipſis conceduntur auidiſſimè arri-
,, pere, acerbèque exigere, & ea, quæ vi ratio-
,, nis ſpondeant, per ſummam perfidiam non
,, ſeruare, remque Catholicam profligare, at-
,, que hactenùs prætexi ſolitas cauſas toleratæ
,, eorum inſolentiæ, belli Turcici terrorem, di-
,, ſcordiam Principum, ac Concilij Oecumenici
,, inanem expectationem, iam verò Principes
,, mutua pace conciliatos, Concilium indictum
,, congregari, nullum imminere Turcicum ter-
,, rorem, atque adeò rogauit, ne Regia Maie-
,, ſtas fidei, & libertatis ſyngrapham concede-
,, ret Lutheranis, qui eam eblandiri niterentur.

,, vt

Digitized by Google

,, vt procaciter illuderent Concilio, nec aliam
,, formulam verborũ conceptam traderet, quam
,, eam, quæ Concilij ſyographa concepta foret,
,, conſtare enim de Proteſtantium animo, in id-
,, que ipſos inniti, vt ſi decretis Concilij non pa-
,, ruerint, ad ea amplectenda, obſequiumque
,, Cæſaris armis cogi non poſsint, demumque
,, preces addidit, vt Pontificis, Concilijque au-
,, ctoritatem aſſereret. Wormatiæ vigeſima ſex-
,, ta Aprilis MDXLV.] Vigeſima octaua Aprilis Proteſtantes propoſitioni Ferdinandi ſua reſponſa obtulerunt, confertaque erant ſolitis ioſulſiſſimis rationibus, & impijſſimis nęnijs, ne Concilio obtemperarent.

Reſponſi dati XXVIII. Aprilis MDXLV. à Proteſtantibus, ſumma, dictata à Senatoribus Principis Catholici.

M. S. Franciſci Car. Barb. ſig. 2678. pag. 130. Ex litera Mignanelli Internuntij 10. Maij. Illuſoria reſponſio.

20 Reſpondere Status Confeſſionis Auguſtanæ, in Receſſu Spirenſi promiſſum fuiſſe Concilium vniuerſale, liberum, Chriſtianum, ideſt Lutheranum celebrandum in Germania, non verò Papiſticum, & partiale, vt Tridentinum.

Licèt aliæ Nationes ſe ſubmittant iudicio Concilij Papiſtici, non tamen ipſos velle, nec poſſe, quòd ſuſpectus ſit ipſis locus, ſuſpecti Præſides, ſuſpecta decreta in eo condenda.

Qui interſint illi Concilio iureiurando obſtringi Pontifici, atq; adeò ipſorum eſſe aduerſarios, nec propterea aſſentiri illi poſſe; non celebrari ſecundùm purum Dei verbum, nec ſecundùm morem veteris, verę, & Apoſtolicæ Eccleſiæ, ſecundùm quem omne Concilium celebrari debet, atque adeò illi non conſenſuros, vt contrario animarum ſaluti, ac confeſſioni Auguſtanæ, adhærenti rei politicæ, cùm illi qui celebraturi ſunt illud Concilium, ſacramento ſint obſtricti Pontifici, atque procliues ad tuendam eius doctrinam, Conſtitutiones propterea, & decreta poſſe condere conformia iuri Papiſtico, at non puriſſimo verbo Dei, contra ſponſionem decreti Spirenſis, atque adeò rogari à ſe Regiam Maieſtatem, Cæſareoſque Adminiſtros, vt ſi quid contrarium decerneretur in Papiſtico Concilio Tridentino, non diſſolueretur pax in Receſſu Spirenſi, ſed potiùs perduraret vſque ad Chriſtianam compoſitionem in Nationali Congregatione, ſeù Dieta Imperiali à Germanica Natione fienda vi, & tenore antedicti Spirenſis Receſſus.

Quod ad articulum de Iuſtitia, & Pace, quia edicta, wormatienſe, & Auguſtanum, ſubijciunt Status Confeſſionis Auguſtanæ pœnis contentis in priuilegio pacis publicæ, ac ſecundùm leges declarantur Hæretici, adeòque bello petendi; propterea in Receſſu Spirenſi extorſerant, vt pax ijs concederetur, polliciti enim erant contra Turcam arma ſubſidiaria ea tantùm lege, ne cauſa Religionis moleſtia ipſis exhiberetur.

Addidere ſe id agere adactos neceſſitate pro bono publico Germanicę Nationis, ac vera antiqua, & orthodoxa Religione aſſerenda.

21 Agit etiam de his comitijs Wormatienſibus Io: Cochlæus, & hæc refert:

Ioann. Cochlæus in Actis & ſcriptis Lutheri.

,, Hoc anno indictus, ac celebratus eſt Wor-
,, matiæ conuentus Imperialis, qui promiſſus
,, fuerat in Receſſu Spirenſi, & conſtitutus in
,, diem primum Octobris prioris anni. Itaque
,, Cæſar ad eum diem ſuos iuſſit ibi comparere
,, Commiſſarios. Cęteri tardiùs aduenerunt.
,, Rex Romanorum Menſe Decembri: Cæſar in-
,, firmitate corporali præpeditus longè tardiùs
,, aduenit. Ex Principibus autem Electoribus
,, vnus dumtaxat, perſonaliter comparuit Illu-
,, ſtriſſimus Comes Palatinus Rheni, & Dux Ba-
,, uariæ Fridericus; cæteri miſerunt ſuos Ora-
,, tores. Minùs igitur frequens, ac celebris fuit
,, iſte conuentus, quàm fuit Spirenſis, licèt ſatis
,, celebris fuerit ex Cæſaris, Regiſque perſonali
,, præſentia, vbi & Reuerendiſſimus Dominus
,, Epiſcopus Auguſtenſis Otho Cardinalitia di-
,, gnitate, ac amplitudine ſublimitatis inſignio-
,, rem eo honore conuentum illũ reddidit: pro-
,, tractus autem eſt iſte conuentus vſque in Men-
,, ſem Auguſti, cuius die 4. datus eſt publicus
,, Receſſus, in quo propter paucitatem Princi-
,, pum, & Statuum, qui in proprijs perſonis ad-
,, fuerunt, maiores, & grauiores cauſæ, de qui-
,, bus tractatum fuit, non ſunt definitæ, ſed ſu-
,, ſpenſæ, atque in alium conuentum remiſſæ,
,, quem Cæſar conſtituit Ratisbonæ celebran-
,, dum die feſto Epiphaniæ, ſeù Trium Regum,
,, ad quem omnes Principes, & Status perſona-
,, liter (excepta cauſa infirmitatis) conuenire
,, debeant.] Refert Belcarius, miſiſſe ad hos conuentus Wormatienſes Gallorum Regem ſuos Oratores, atque eorum opera verbis pijſſimis Proteſtantes Principes eſſe cohortatum, vt cùm ipſe ſuas lites, cum Cæſare pace confecta, diremiſſet, ſuas etiam ipſi de Religione controuerſias componerent, atque ad Concilij Oecumenici Tridentini ſententiam referrent, vt Chriſtiana Reſpublica, extinctis omnibus diſſidijs, publica pace frueretur. Verùm Lutheranos ſana hæc conſilia reſpuiſſe, atque in peruicacia obduruiſſe confirmat Surius, eoſdem diſertiſſimis verbis pernegaſſe ſe parituros Concilio Oecumenico: ex quo patuit eos malis artibus toties poſtulaſſe Concilium Oecumenicum ad obuelandam eo mendacio

Belcar. lib. 22.

Belcar l. 24. n. 9.

Sur. in comment. hoc anno.

,, impietatem. [In hoc (inquit) VVormatienſi
,, conuentu inter alia, Proteſtantium Legati pa-
,, làm teſtati ſunt, ſe Concilium Tridentinum,
,, quod Pontifex indixerat, pro legitimo non
,, agnoſcere. Et ea fuit facillima ratio omnia
,, eius Concilij decreta eleuandi, & negligendi:
,, ſi ſic liceat ſubditis quibuſlibet Principum
,, ſuorum decreta pro legitimis non agnoſcere,
,, nimirùm breui pulcherrimum habebimus in
,, Republica rerum ordinem, & tranquillitatem,
,, ſed hæc ab Eccleſiaſticis ſuis Proteſtantium
,, Ordines hauſerant. Verùm hoc illius ampliſ-
,, ſimæ Synodi auctoritati nihil penitùs ponde-
,, ris detraxit, atque ita videre licuit, quàm
,, ex animo tot ſuperioribus comitijs illi Eccle-
,, ſiaſtæ ſuis Magiſtratibus ſuaſiſſent, vt Oecu-
,, menicam Synodum peterent.

Cùm verò repudiarent procaciſſimè Concilium Oecumenicum, poſtulabant priuatũ colloquium; quod Cæſar conceſſit, vt conſtat ex ſequenti Receſſu huius VVormatienſis Dietæ.

M. S. Car. Franciſci Barb ſig. 2678. p. 139. Receſſus VVormatienſis Dietæ ann. 1545.

22 Carolus, &c. Notum facimus vniuerſis, poſteaquam in proximis comitijs Spirenſibus, propter multas vrgentes, & graues cauſas, generalem Dietam die prima Octobris præteriti anni hic in noſtram, & Imperij Ciuitatem Wormatiam promolgauimus, & inſtituimus, (*Et infrà*) arduis rationibus moti, iſtam Dietam protraximus, & aliò tranſtulimus illam per præſentes ad feſtum Trium Regum proximè futurum, in noſtram, & Imperij Ciuitatem Ratisbonam vulgò Regenſpurg, ita vt Electores Principes, & cæteri Ordines Imperij, intuitu grauium, & arduorum negotiorum Imperij, ad diem præſcriptum in propria perſona Ratisbonę compareant: hi verò, qui mala

Digitized by Google

valetudine impediti comparere nequeunt, necnon liberæ Ciuitates Imperij ſuos Legatos, & Mandatarios cum ſufficienti mandato ſine vlla dilatione prouideant, ita vt communia Imperij negotia, præſertim verò illa puncta, & Articuli, qui in præſenti Dieta debuiſſent expediri, perfectè conſultari, concludi, & decreta ad efficacem effectum perduci poſſint. Nos quoque omninò propoſuimus ad ipſam Dietam, Diuina gratia non aduerſante, nos conferre, omniaque hæc cum conſilio Ordinum Imperij, cum conſeruatione pacis, tranquillitatis, concordiæ, & iuſtitiæ in Sacro Imperio commodè ſpectare poſſunt.

Quoniam autem fauoroſo, & paterno ducti affectu ergà ſacrum Imperium Germanicæ Nationis nihil magis cupimus, & optamus, quàm vt diſſidium Religionis componatur, & ad Chriſtianam concordiam, & intellectum redigatur, fuimus quidem, & ſumus tanquam Imperator Chriſtianus, & Defenſor noſtræ ſalutiferę fidei, intuitu noſtri officij, & promiſſionis fauoroſè factæ multùm inclinati hanc diſcordiam Religionis præſenti hac Dieta ad Chriſtianam vnionem ducere, ſed omnibus Statibus Imperij ſatis, ſuperque eſt cognitum, quàm graues, & vrgentes rationes fuerint in cauſa, quominùs hæc compoſitio nunc temporis commodè fieri potuerit. Vt ergò hanc perneceſſariam compoſitionem, Deo gratiam dante, bono aliquo ordine, adiuuare, & in effectum ducere adhuc valeamus, ex æquo, & bono viſum nobis fuit, ad promouendum huiuſmodi concordiam denuò concedere Chriſtianum colloquium, quod permittimus pacis Viris, iiſque probis, piis, doctis, bonæ conſcientiæ, pacificis, habentibus præ oculis pacem, & tranquillitatem: ita quod nos tanquam caput, vnum aut plures ordinabimus Præſidentes, necnon quatuor Colloquutores, totidemque Adjutores Catholicæ Religionis (itaut ſimilitee faciant Status Confeſſionis Auguſtanæ, eliganeque quatuor Colloquutores, totidemque Auditores, & quos habere velint intra XV, Septembris nominent, & præfati Præſidentes, Colloquutores, & Auditores in feſto Sancti Andreæ, qui eſt vltimus dies Nouembris, Ratisbonæ confluant, negotium ibi, & diſcordantia puncta Chriſtianę fidei in nomine Domini aggrediantur, & inſuper, quantum poſſibile erit, pacificè, & Chriſtianè componant; ſolummodò reſpicientes, quæ ſint Sacræ Scripturæ conſentanea, & ad tollendos abuſus ſeruire poſſunt: quin & ſine aliquo impedimento, & obſtaculo habebunt reſpectum ad honorem Dei Optimi Maximi, veram Chriſtianam vnionem, & reformationem Eccleſię. Super hoc iam attinet, & debent nobiſcum omnibus Ordinibus Imperij in futura Dieta referre, & copioſam dare notitiam omnium, quæ inter ipſos ſunt acta, & colloquuta, vt nos deinceps cum cæteris Statibus poſſimus, ſuper Articulis, quibus ſe colloquentes concordarunt, vel non, ampliùs nos concordes facere, deliberare, & penitùs ponderare, quod in huiuſmodi rebus tractandum ſit, quo omnia negotia, prout neceſſitas requirit, ad amicabilem, Chriſtianam, & perfectam vnionem, & compoſitionem dirigantue, quod adiuuare ex officio debito fauoroſè, & paternè prompti ſumus. Vt itaque per Sacrum Imperium Germanicæ Nationis, pax, tranquillitas, & iuſtitia commodiùs, & tutiùs conſeruentur, volumus, vt publica pax antea erecta, & publicata, necnon cęterę pacis conditiones, & decreta Imperialia, prout Imperij Ordines, vbique ea acceptauere, aut nos ex officio noſtro hucuſque ordinauimus, per præſentes ſint renouata, & confirmata. Vniuerſis prætcrea, & ſingulis tàm ſummis, quàm infimis Statibus Imperij, cuiuſque ſint dignitatis, & conditionis, tenore præſentium iniungimus, vt hæc in omnibus ſuis punctis, & Articulis firmiter ſummo cum ſtudio conſeruent, vnuſque alium contra ſupraſcripta, nec premat, nec grauet, ſub pœna in huiuſmodi decretis contenta;] Multis interiectis de expeditione in Turcas comparanda, cogendoque auro ſubſidiario addit.

Hæc omnia ſupradicta nos tanquam Imperator ſpectantes, promittimus, & pollicemur firma, & rata habituros, nihil contra id inchoaturos, aut permiſſuros, vt aliquid noſtro nomine, quod his contrarium ſit intentetur, in cuius fidem, & teſtimonium noſtri ſigilli Imperialis appenſione muniri facimus.

Huic decreto non modò Catholici Ordines, verùm etiam Confeſſioni Auguſtanæ addicti aſſenſerunt.

23 Perculit illud decretum Catholicos magno dolore ac perturbatione, cùm arcanę mentis Cęſareæ ignari ſuſpicarentur Cæſarem ad Lutheranas partes deflectere, quia religionis cauſam non retuliſſet ad Concilium, ſed in Conuentu Germanico ad vniuerſam Eccleſiam ſpectantes controuerſias dirimendas promulgaſſet, adeò vt Tridentini Pręſules in eã grauiſſimas querelas effunderent, quos Legati Apoſtolici conſilij Cæſarei arcani participes facti docuere Cęſarē hac vna ſpe detinuiſſe Proteſtantium Principum animos, ne importuno admodum tempore ciuile bellum conflarent, antequam validus exercitus pro iis comprimendis comparatus eſſet; atque ea de cauſa Andelotium fidum Adminiſtrum à Cęſare ad Pontificem tranſmiſſum, vt certiorem faceret, nolle ſe iniquę Proteſtantium voluntati obſecundare: vehementiſſimè enim depoſcebant, ne Concilio Tridentino ſubiici cogerentur, ne profitendę hęreſeos libertas adimeretur, ne rapta Eccleſiaſtica bona etiam poſt comitia Ratisbonenſia ab iis repeterentur; eos verò tantummodo inani conuentus expectatione lactari, vt fœliciùs ad officium redigi poſſent, nec vllum damnum Religioni allatum iri; tum multis verborum officiis ac ſingularis obſeruantiæ ſignis Pontificiam auctoritatem aſſertum iri Cęſar pollicitus eſt: de exauctorando etiam Pontificia decretoria ſententia Archiepiſcopo Colonienſi egit, cùm Hęreticam impietatem amplexus Proteſtantium potentiam pertinaciamque auxiſſet, tùm addidit, vt ſi Concilium aperiendum foret, certior fieret à Pontifice, vt ſe Wormatia ſubduceret, ne importunis Lutheranorum precibus, & querelis diuexaretur.

His acceptis reſpondit Pontifex, expeditionem breuiore temporis flexu comparari poſſe, nec ſe ſubmittendis auxiliis defuturum; verùm ſi Cęſareæ Maieſtati in bellicis rebus exercitatiſſimæ, & prudentiæ laude ſpectatiſſimę aliter viſum eſſet, cui vepote in Germania agenti, omnia locorum temporumque pro re gerenda commoda exploratiora forent, ſe illius iudicio expeditionem totam commendare, ac promiſſa auxilia celerrimè atque alacriter collaturum. Ita Andelotius ob conceptam à Pontificia Sanctitate de Cęſarea virtute opinionem, & Pontifi-

cis

Digitized by Google

eis in promittendis auxilijs promptam alacritatem gaudio ingenti delibutus Roma diſceſſit.

Quod ad Concilij res attinet, oſtendit Pontifex, ſe antea Cæſareis conſilijs, monitiſque ac placitis obſecundaſſe, iam verò differre vlteriùs non poſſe, ne inchoaretur Concilium, niſi in ſe grauem culpam ſuſciperet, famamque Concilij labefactaret; de modo verò procedendi in Concilio addidit, eam moderationem adhibitum iri, vt nullum Religionis cauſæ, nec meditatę expeditioni impedimentum obijceretur. Scripſit verò Menſe Iulio Cardinalis Farneſius Nuntio Verallo, vix vnquam fieri poſſe, vt in Concilio dogmatum Fidei pertractatio differatur, cùm hęc pręcipua congregandi Concilij cauſa extiterit, vt in Diplomate conceptis verbis expreſſum eſt, ſemper is mos ſeruatus ſit à Concilijs, vt ante omnia Fidei controuerſiæ diſcutiantur, nec à ſuſcepto eo more diſcedendum ſit, quæ dedita occaſione inſinuare poterit; cùm etiam addidit, quòd ſi credatur Proteſtantes in officio faciliùs ea indulgentia contineri poſſe, Pontificiam Sanctitatem contrarium ſentire, & arguere ex præteritis eorum geſtis: non tanta inſolentia vel in Catholicos, vel in alios graſſaturos, ſi res ipſorum commodo non vertatur: ſi enim Concilium eorum cauſa conſuetum agendi modum commutaret, obſoleſceret illius fama, aduerſarijque magis conſueto more inſoleſcerent, & Catholicorum virtus emarceſceret: cæterùm Cæſareæ voluntatis, quoad fieri poterit, rationem habitum iri.

Quod verò ſpectat ad Catholicos idoneis ſubſidijs confirmandos, ſi à Lutheranis diuexentur; cenſet ſua Sanctitas, vt Cæſar in Germania hęreat in loco commodiore vicino Belgio, in quo & exorientes motus compeſcere, atque ad futuram expeditionem ſe comparare poſſet, ac Sanctitati ſuæ, Italiæque vicinior foret, denique quicumque caſus ſequatur, Pontificem tuendis Catholicis, nunquam defuturum, & hæc Cæſari nitidè, & eleganter ſignificet, quod verò Cęſarea Maieſtas efflagitat, vt Pontifex æqui accipiat, colloquium Catholicos inter, & Lutheranos iniri, indicique nouos Ordinum conuentus, reſponſum eſt, hęc à Pontifice æqui bonique conſuli, modò Cæſar pro ſuo flagrantiſſimo Religionis ſtudio caueat, ne Ordinum decretum, aut colloquium fiat, quod Religioni damnum afferat, vel Pontificis, Sediſque Apoſtolicæ auctoritati; hiſque rebus ſaluis, quod ſibi conducere cenſuerit, agat.

Dę Archiepiſcopo Colonienſi reſponſum eſt, indiciarium ordinem breuiſſimum ad eum exauctorandum exercitum iri, cùm illius hæreſis, & perduellio ſint conſpicuæ, vt Cæſarea Maieſtas Pontificia aduersùs illum auctoritate vti poſſit, imò Pontificem, quantum ſua attinet, meditari, atque paratiſſimum eſſe ad ſeueritatem eandem contra quemuis Electorem aut Principem eiuſdem criminis affinem diſtringendam, necnon ad ſancienda fœderis capita, & promiſſa complenda.

Quod autem efflagitauit Cæſar præmoneri antequam aperiatur Concilium, illius votis morem geſtum iri, maximè quòd Adminiſtri Cæſarei ſpondeant, dilationem eam, quindecim, vel ſexdecim dies non exceſſuram. At de damnato Epiſcopo Colonienſi inferiùs dicemus.

24 Modò ad narrandam Dietam Poſonienſem in Hungaria fœliciter pro Religione Catholica aſſerenda celebratam ſermo conuertendus eſt,

Articuli concluſi in Dieta Poſonij MDXLV.

In primis, quoad negotium Religionis, omnes Status, & Ordines Regni vna voce ſentiunt, cultum Diuinum, & Religionem ad priſtinam normam eſſe redigendum, & hæreſes vndique tollendas, iuxta admonitionem Regię Maieſtatis. *M. S. Franciſ. Car. Barb. ſig. 2677. pag. 78.*

Id autem rectè fieri poſſe exiſtimant, ſi in omnibus Eccleſijs, Pręlati, ſiuè ſint Epiſcopi, ſiuè Prępoſiti, ſiuè Abbates, Viri Eccleſiaſtici, & doctrina prędîti quamprimùm conſtituantur, qui & ipſi doceant verbo, & exemplo gregem ſibi commiſſum, & Vicarios, Miniſtroſque ſuos ſibi ſubiectos eorum officium exercere faciant, mittantque ſine mora in omnes partes Archidiaconos, Vicearchidiaconos, & alios, quorum intereſt, ad docendam plebem, quibus ſi ipſi fortè ſufficientes non ſunt, Prędicatores bonos adiungant, vt vbique vetus Religio, priſtinuſque Dei cultus reſtituatur. Parochos etiam in omnibus Villis, & & Oppidis tales conſtituantur, qui veram doctrinam ſapiant, & eam doceant, ſacraque miniſtrent iuxta ritum Sanctę Eccleſię Catholicę. Iidem etiam Pręlati pro facultatibus ipſorum ſcholas erigant, in quibus bonę literę, & vera Religio doceantur, & ſic in dies magis praua dogmata tollantur, & vetus Religio repullulet, Prædicatoreſque boni per Regnum diſpergantur; Sacerdotes autem non creentur, niſi probatæ vitæ, ac doctrinæ Viri, & ijs ſacerdotia, Eccleſiaſticaque beneficia conferantur, ipſi autem Pręlati penès Eccleſias ipſorum iugiter reſideant, vt vnuſquiſque ſiuè Pręlatus, ſiuè alius Vir Eccleſiaſticus vnum tantùm beneficium poſſideat, non plura.

Si quis Prælatus publicis muneribus occupatus penès Eccleſiam reſidere non poſſet, Vicarium Virum ſufficientem, & Eccleſiaſticum loco ſuo continuè teneat penès Eccleſiam. Vt autem faciliùs, & citiùs boni Viri per Regnum diſpergantur, dignetur Maieſtas Regia, ijs, qui in Gymnaſio bonis literis operam dant, gratioſè prouidere, ita vt ſtudia ipſorum continuare, & perficere poſſint. Interea vt Pręlati omnes modo præmiſſo, officio ipſorum poſſint omni ex parte ſatisfacere, videntur omnia bona, & quocumque nomine vocentur prouentus, & Decimæ, item Abbatiæ, aliaque omnia beneficia, quæ per Laicos poſſidentur, quæque à Maieſtate Sua Regia ad beneplacitum, vel ad tempus iam occultum inſcripta ſunt, vel probata de facto, & ſine titulo occupantur, de manibus quorumcumque de facto liberanda eſſe, ijs reſtituenda, ad quos ſpectant; ſi quæ autem beneficia huiuſmodi vacarent, Maieſtas Regia perſonis idoneis conferat, ſuper bonis autem, & prouentibus Epiſcopatus Iaurienſis, & alijs ſimiliter iam inſcriptis, Maieſtas Sua, quemadmodum gratioſè obtulit, dignetur tractatus fieri curare, quibus tractatibus ea bona, ac prouentus, quo faciliùs poteſt, de manibus eorum, penès quos ſunt, liberentur.

Et quoniam Epiſcopatus ferè omnes, qui ſub ditione Regię Maieſtatis ſunt, in ijs diſturbis, magna ex parte bonis, & prouentibus ipſorum ſpoliati ſunt, adeò vt vix quotidiani ſumptus Epiſcopis ſupperant, nedum Arces ipſorum finitimas conſeruare poſſint, ſupplicant Ordines, & Status Regiæ Maieſtatis, vt Sua Maieſtas inſtet, & efficiat, & apud Sanctiſs. D. N. id quod etiam Ordines, & Status publico nomine facturi ſunt, quo Sanctitas Sua confirmationes Epiſcoporum nondum conſecratorum gratis concedat, auctoritatemque inſuper gratis tribuat aliquibus ex eis

con-

Digitized by Google

conſecrandis hic in Regno Suffraganeis, vt ſint, qui Ordines impartiantur, nam & antea Suffraganeorum inopia multis in locis magnus defectus Clericorum, & Sacerdotum in Regno accidit.

Prętereà, cùm hactenùs multis in locis ex licentia multorum Dominorum, & Nobilium homines idiotæ, & plerumque mechanici, & alij Prędicatoris officio fungi veriti non ſint, videtur Ordinibus, & Statibus Regni, vt Prędicatores, Vicarij, Archidiaconi, Vicearchidiaconi, & alij qui modo ſupradicto ad reformationem Religionis per Prelatos emittentur, diligenter iſtos tales prohibere, & ad priſtinam, veramque Religionem redigere curent: qui ſi reſipiſcere nollent, tunc de bonis illis eijciantur, vel ex merito puniantur. Domini autem terreſtres non ſolùm id non impediant, ſed ipſos Prędicatores, & alios Miniſtros verbi Dei per Pręlatos emiſſos iuuent omnibus modis ad exercendum officium ipſorum, ſi quis ex eis aliter facere intelligatur, ad primam requiſitionem Regiæ Maieſtatis, vel in eius abſentia Domini Locumtenentis perſonaliter, vel per Procuratorem comparere teneatur, & iure conuictus ex merito puniatur.

Anabapriſtas, & Sacramentarios iuxtà admonitionem Regiæ Maieſtatis, ſi qui adhuc in Regno ſuperſunt, procul expellendos eſſe de omnibus locis, Ordines, & Status Regni ſtatuerunt, nec ampliùs illos, aut quempiam illorum intra Regni fines eſſe recipiendos.

Prętereà bona, & prouentus Monaſteriorum, ac Clauſtrorum, ac Capitulorum deſertorum excepto *Belanſar*, & eius pertinentijs, quas Maieſtas Regia durante beneplacito ſuo Franciſco *Thaly* ad ſuſtentationem eius conceſſit, ad alendos doctos Parochos, & verbi Dei ſinceros Prędicatores, qui populum in veteri orthodoxa vera, Catholicaque fide, & Religione confirmare, & ſi quis ab ea deſciuerit in hoc Regno, ad eam reducere ſtudeant, necnon ad inſtaurationem, & erectionem Scholarum particularium, earumdemque Magiſtrorum, qui docti, probi, & honeſti ſint, interrentionem, & denique bonę ſpei, & indolis iuuenum, & adoleſcentum, vt bonis literis operam dare poſſint, promotionem, & auxilium applicentur, & conuertantur, quo tali ratione boni, & docti Viri alantur, & nutriantur. Ad hęc autem pręmiſſa ritè, & ordine exequenda, prouentuſque prædictos in præmiſſum vſum fidelium conuertendos quilibet Prælatus ſub ſua Diœceſi curam gerere teneatur, & vbi opus fuerit Maieſtati Regię de adminiſtratione huiuſmodi rationem reddat.

Supplicant Ordines, & Status Regni Maieſtati Regiæ Domino eorum clementiſſimo, vt Maieſtas Sua, tùm ſua, tùm Sacræ Cęſareę Maieſtatis auctoritate agant apud Sanctiſſimum D. N. quo Sanctitas Sua generale Concilium pro complanandis omnibus differentijs, vaniſque opinionibus de Religione, ſine diuturniori mora celebrare dignetur: quòd ſi Sanctitas Sua id differret, Maieſtas Cæſarea dignetur modum adhibere, ne celebratio Concilij diutiùs protrahatur.

25 Dum anxiè Legati Apoſtolici, & Patres Tridentini expectarent Pontificium imperium de aperiendo Concilio, controuerti cœptum eſt, an Concilium in commodiorem locum transferendum eſſet; auerſa enim Imperatoris voluntas videbatur à celebrando Tridenti Concilio, ac potiùs propendebat, vt in aliam Vrbem, vel ipſam Romam transferretur; quare Internuntio

Verallo in Aula Cæſarea data ſunt mandata, vt cùm Lutherani apertè ſint profeſſi, ſe Tridentum non acceſſuros, prudenter exquirant à Cęſare, an ęqui & boni accipiat, vt ob Tridentinę Vrbis anguſtias, & incommoda, in ampliorem commodioremque Vrbem Concilium transferatur: quinimò Legati conſuluere Pontifici, vt, conſentiente tranſlationi Cæſare, primùm inchoetur Concilium, ac deinde tranſlatio decernatur ob loci anguſtias; ne ſi primùm indiceretur tranſlatio, dilaberentur Patres in ſuas Diœceſes, abiecta omni celebrandi Concilij ſpe, & Chriſtianus Orbis ſe inani expectatione illuſum opinaretur: ſi verò Cęſar transferri Concilium nolit, nec de Religione aſſerenda, damnandiſque hæreſibus agi, Concilium in ſeruitute redactum iri: plures verò non deeſſe Concilij transferendi cauſas, magnam annonę caritatem, loci anguſtiam, cœli aſperitatem hyberno tempore, comitia Imperialia proximè celebranda, in quibus contraria Concilio decernentur, Lutheranorum obfirmatam pertinaciam, conſtituendæ ſanctioris diſciplinę difficultatem, Pontificię Cęſareęq; Maieſtatum abſentiam.

26 Significarunt etiam Pontifici Patres Tridentini, conſenſurum fortè Cęſarem, vt inchoetur Concilium, ſed interceſſurum ne Religionis capita theologico certamine excutiantur, donec Hiſpanię, Gallię, Luſitanię, Polonię, & aliorum Regnorum Pręſules ac Theologi Tridentum peruenerint, intermiſſaque hęreſum damnatione de reſtituendo tantùm morum nitore ac ſplendore agatur; nec ſe Cęſareę voluntati aſſenſuros, vt ab eo colloquia vel conuentus de ſanctiſſimis Religionis capitibus cum Lutheranis agantur, & ipſi indicto congregatoque Concilio tanquam canes, qui latrare neſciant, penitùs obmuteſcant, abiectaque Concilij cauſa, fruſtrà vitam, opes, labores, deſertis proprijs Eccleſijs profundant, animaſque prodita diuina cauſa, illuſoque Orbe Chriſtiano malè perdant. Si verò Imperator velit rebus ſuis conſulere, definita breuioris temporis circumſcriptione, vt aduersùs Proteſtantes bellicum apparatum comparet, ſe ęqui accepturos, vt pro Concilij inchoatione tempus extrahatur, nulla verò ratione ſe aſſenſuros, vt ſtante indicto coactoque Tridenti Concilio, à Cęſare cum Lutheranis pertinaciſſimis, vel in colloquio, vel in conuentu de Religionis rebus tranſigatur.

27 Dum hęc agitantur ancipiti animorum ęſtu ob implicitas grauiſſimas rerum difficultates, commodè acceſſit ad Pontificem Vega Orator Cęſareus de Edicto Wormatienſi promulgato excuſationes allaturus; atque Andalorij, qui nondum Roma diſceſſerat, opera experijt, vt Concilium Tridentinum niſi exacto menſe Decembri aperiretur; nec in eo fidei dogmata tractarentur, ſed de Eccleſiaſtica diſciplina ad puriorem formam reuocanda, moribuſque ſolutioribus adſtringendis ageretur; cui Pontifex propoſuit, an Cæſar transferri Concilium vellet; cùmque Orator negaret, ſe vlla de ea re mandata accepiſſe, Pontifex decreto primùm Dandino Epiſcopo Caſertano, ſed eo morbo impedito, Marquini, qui erat à ſecretis Imperatori, opera Cæſarem qui iamdiù Tridentini Concilij principium, ac progreſſum retardarat, conſuluit, an vellet Concilium Tridento transferri.

28 At Cæſar cùm veritus eſſet, ne Germanorum odia ex ea re in ſe concitaret, aſſenſit, vt Concilium Tridenti aperiretur, deditque impe-

tia

gia Mendozio Oratori apud Concilium decreto, vt mox Venetijs Tridentum ſe conferret, at propterea Paulus Pontifex, qui vehementiori animi ardore flagitabat, vt Concilium Tridentinum celebraretur, decreuit habito VI. Nouembris, Cardinalium Senatu, vt Concilium Tridenti XIII. Decembris præſentis anni aperiretur, in quã diem tùm Dominica tertia Aduentus, dicta *Gaudete*, inciderat. Interea Tridentum Principum Oratores, & Epiſcopi acceſſerant, & quotidiè accedebant, vt refert M.S. Vaticani Auctor.

M. S. Arch. Vat. ſig. n. 3232 pag. 64. ex eo m. ſ. Fr. Card. Barb. p. 7.

,, 29 VI. Auguſti MDXLV. Reuerendiſſimus
,, D. Archiepiſcopus Aquenſis, & Epiſcopi Cla-
,, romontanus, Rhedonenſis, & Agathenſis na-
,, tione Galli, qui heri Tridentum applicuerunt,
,, viſitarunt Reuerendiſſimos, & Illuſtriſſimos
,, DD. Legatos, quibus nomine Regis Chriſtia-
,, niſſimi ſalutem dixerunt, Suæ Maieſtatis ope-
,, ram, & fauorem in Concilij celebratione offe-
,, rentes, &c. Grato, & beneuolo animo exce-
,, pti ſunt, gratiæq; Chriſtianiſſimo Regi actę.]

Addunt Acta de alijs Oratoribus à Ferdinando Rege Hungariæ, & Bohemiæ decretis.

Ext. in m. ſ. Vat. Mandatũ Regis Romanorum.

,, XXIX. Auguſti Illuſtriſſimus D. Franciſcus
,, à Caſtelalto Orator Sereniſſimi Regis Roma-
,, norum comparuit coram Reuerendiſſimis, &
,, Illuſtriſſimis DD. Legatis: quibus exhibuit
,, mandatum Regium, in quo conſtituebantur
,, Oratores ad Concilium Suæ Regiæ Maieſtatis
,, nomine ipſe D. à Caſtelalto, Epiſcopus Paſſa-
,, uienſis, Epiſcopus Vieunenſis, D. Ioannes
,, Cochlæus, & D. Antonius Queta: fuerunt ex-
,, cepti grato animo à Reuerendiſſimis DD. Le-
,, gatis, &c.]

Paulus etiam dedit imperia omnibus Archiepiſcopis, & Epiſcopis, qui Romæ verſabantur, vt licèt munera aliqua Curiæ exercerent, ad Concilium Tridentinum ſe conferrent, vt ſubiectæ literæ oſtendunt.

Paul. III. lib. breu. anno 11. pag. 146. Epiſcopos ad Concilium Paulus mittit.

Venerabili Fratri noſtro Ioanni Dominico Epiſcopo Oſtienſi S. R. E. Cardinali Tranenſi nuncupato; & in eius abſentia Venerabili Fratri noſtro Ioanni Petro Epiſcopo Albanenſi eiuſdem Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinali.

Venerabilis Frater noſter ſalutem. Cùm vniuerſale Concilium per nos Tridenti indictum propediem, Deo fauente, aperiendum ſit, inibique, ſicut audire potuiſti, cum Legatis noſtris notabilis numerus Prælatorum etiam ex Gallia, & Hiſpania conuenerit, nos etſi Prælatis in Vrbe exiſtentibus, vt & ipſi illùc conuenirent iam monitis, ob immoderatos proximæ æſtatis feruores pepercimus, nè tam periculoſo tempore hoc iter arriperent, tamen caloribus iam remiſſis, rem omninò vrgere, neminemque Prælatorum eorundem vlteriùs excuſare decreuimus. Quamobrem volumus, ac tibi iniungimus, vt adhibitis tecum cæteris Cardinalibus Collegis tuis, ſuper negotio ipſius Concilij deputatis, omnibus, & ſingulis Archiepiſcopis, & Epiſcopis, ac alijs Prælatis ad vniuerſale Concilium ire debentibus, Romę exiſtentibus, etiam quoduis Officium, & Magiſtratum Romanæ Curiæ exercentibus, nemine omninò excepto, ex parte noſtra ſignifices, ac in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub pœnis aliàs geminatis mandes, vt infrà octo dies ſe ad iter præparaſſe, ac ex Vrbe diſceſſiſſe, & intra ſexdecim alios Tridentum pro ipſius Concilij celebratione perueniſſe debeant, oſtendaſque eis id quod eſt, ſi id fecerint, eos ſuo primùm officio ſatisfacturos eſſe, & deindè Deo Omnipotenti, ac nobis gratum obſequium præſtituros, ac dictas pœnas euitaturos eſſe, ad quarum pœnarum executionem procedetur, ſi ipſi in hoc eſſent contumaces, vel negligentes. *Datum Viterbij IX. Septembris MDXLV. Anno XI.*

Regibus ſcribit Paulus vt Epiſcopos ſui Regni ad Concilium mittant.

30 Vrſit etiam Pontifex Chriſtianos Principes; vt Prouinciarum ſuarum Pręſules ad Tridentinam Synodum mitterent, quo argumento hæ litteræ ad Ioannem Luſitaniæ Regem datæ ſunt, vt Luſitanorum Præſulum profectionem vrgeret.

Paul. III. lib. breu. an. 11. p. 43.

Regi Portugalliæ,

Agimus Serenitati Tuæ gratias de hoc ſtudio, & promptitudine animi tui ad ipſius Concilij celebrationem, Deumque oramus, vt tibi, vndecumque pio, & Regem optimum agenti digna præmia in hoc, & in alio ſęculo concedat. Nos quidem, fili chariſſime, tùm noſtra ipſi voluntate, ac deſiderio, quod omnibus ſperamus eſſe manifeſtum, tùm Tuæ Serenitatis hortatu in ipſius Concilij proſequutionem aſſiduè intendimus, & intendemus, quod vt facere meliùs poſſimus, Tuam Serenitatem in Deo Domino viciſſim hortamur, ſtudioſèque requirimus, vt ſicut eius præſtante pietate dignum eſt, noſque ipſa ad hanc rem tantoperè hortata eſt, velit vrgere profectionem Prælatorum ſui Regni, curareque efficaciter, vt illi ſicut iure obligantur, & iam ſæpiùs ad hoc ſunt moniti, ad ipſum Concilium quamprimùm veniant, cùm præſertim illud propediem ſit aperiendum, ac præter tres Legatos noſtros Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales, & multos Italiæ Prælatos, etiam aliqui Galli, & Hiſpani Prælati cò conuenerint, & reliqui expectentur, &c. *Datum Romæ XXIV. Nouembr. MDXLV.*

Franciſ. Belcar. lib. 24. n. 14. Paulus Iouius.

Morte Ducis Aurelianenſis filij Franciſci Regis pax abrupta. Rex Galliæ Epiſcopos à Cõcilio reuocat.

31 Dum Præſulum Gallorum maior multitudo expectatur, atque ex arctiſſimo inter Franciſcum I. & Carolum V. fœdere Lutheranę hęreſeos excidium, feliciſſimique ſperantur Concilij ſucceſſus, repentè illud vinculum, quo iuncti erant Reges, diſruptum eſt. Carolus enim Aureliæ Dux, qui Ferdinandi Regis Romanorum filiam cum dotali Mediolanenſi Principatu Vxorem ducturus erat, peſtilenti febre correptus propè caſtra, quę aduerſus Anglos defixa erant, inter Abbeuillum, ac Montrolium VI. Idus Septembris, è vita ceſſit hinc perturbari inter Franciſcum I. & Carolum V. concordia cœpit, ad quam tamen redintegrandam Rex Kalend. Nouembris Claudium Hannebaldum Gallico Mari Præfectum, ac Franciſcum Oliuarium Regij Scrinij Magiſtrum ad Cæſarem miſit, qui priore fœdere ob mortem Aureliani Ducis iam diſſoluto, de nouo ac firmiore fœdere ſanciendo pertractarent: quia etiam Franciſcus Rex (quaſi priora conſilia) aduerſùs Lutheranos capta abijceret, ac Synodo œcumenicæ, quam tantoperè commendarat, celebrandæ aduerſaretur) non miſit Præſules Tridentum, qui ituri fuerant, ſed pauciores iam miſſos ad ſe literis reuocauit; erant ij Archiepiſcopus Aquenſis, & Epiſcopi Claromontanus, Rhedonenſis, & Agathenſis, de quibus Angelus Maſſarellus in Diario Concilij Tridentini hæc refert.

M. S. Arc. Vatic. ſig. n. 3233. Ang. Maſſarellus in Diar. Con. Trid. m. ſ. Arch. Vat. M. S. Franciſ. Car. Barb. ſig. n. 123. pag. 8.

,, Sabbato XIV. Nouembr. MDXLV. Prælati
,, Galli petierunt licentiam à Reuerendiſſimis,
,, & Illuſtriſſimis DD. Legatis recedendi ex Tri-
,, dento, & reuertendi in Galliam, aſſerentes ita
,, habere in mandatis à ſuo Chriſtianiſſimo
,, Rege.

,, Lu-

,, Lunæ XVI. Nouembris Reuerendiſſimi, &
,, Illuſtriſſimi DD. Legati, accerſitis coram ſe
,, Prælatis Gallicis, videlicet Archiepiſcopo A-
,, quenſi, & Epiſcopis Rhedonenſi, & Agathenſi,
,, inſtantiſſimè eos rogarunt, nè diſcederent ex
,, Tridento, oſtendentes eis multis rationibus
,, quanti mali cauſa talis receſſus eſſe poſſet, &
,, tandem hoc ab eis impetrarunt, vt Rhedonen-
,, ſis craſtina die diſcederet, alij duo remane-
,, rent adhuc per aliquot dies Tridenti, donec
,, hæc res ſignificaretur Sanctiſſimo Domino
,, noſtro.]

Franciſ. Belcarius Lib. 24. num. 16. M.S.Fel. Car.Barb. ſig. 1108. pag. 228. Franciſ. Belcar. n. 17.

32 Audierat Brugis in Belgio Gallorum Regis Oratores Cæſar, nec de Mediolanenſi Principatu (ciuilium bellorum fonte) Gallis reſtituendo ex nouo fœdere poſtulata admiſit, ſed vnum id tantùm diſertè Gallis Oratoribus reſpondit, ſe Gallorum Regi bellum nequaquam illaturum, niſi à Gallo Rege prouocaretur; itaque Gallici Oratores ad Regem ſuum exeunte Nouembri reuerſi ſunt cum hoc reſponſo, quo Gallorum animi non ſedati, ſed exaſperati ſunt, eaque vſi occaſione Proteſtantes Gallorum Regem ſollicitarunt, vt ipſis aduersùs Cæſarem ſtuderet, Gallique à Tridentino Concilio, quo potentia Cæſarea excitanda videbatur, animis auerſi eſſe cœperunt, adeò vt Agathenſis Epiſcopus clandeſtinam fugam corripuerit, ex qua eum Legati datis literis reuocare niſi ſunt.

Reuerendo Domino tanquam Fratri noſtro Chariſſimo Domino Epiſcopo Agathenſi.

Legati Concilij Epiſcopũ Agathenſem ad Conciliũ, ex quo clàm diſceſſerat, reuocant.

Reuerende Pater, & Frater noſter amantiſſime. Non paruam concepimus admirationem ex repentino diſceſſu Dominationis Veſtræ, cùm heri veſperi venturum ſe hodiè ad nos Miniſtris noſtris, qui eam noſtro nomine vocauerant, dixiſſet. Nullam cauſam habebat, cur nobis inſcijs, atque inſalutatis clàm recederet, cùm nihil nobis ſit magis cordi, quàm vt Prælati omnes ad Concilium venientes, ea qua decet, ſecuritate, & libertate gaudeant. Cupiebamus alloqui Dominationem Veſtram amicè, & fraternè de ijſdemmet rebus, de quibus eam, & Reuerendiſſimos Dominos Aquenſem, & Rhedonenſem alloquuti priùs fueramus, hortando ſcilicet, rogandoque, & pro noſtræ Legationis munere monendo, vt nobiſcum ad celebrandum Concilium maneret, & nullo pacto diſcedere vellet, quod & nunc per literas, ea, qua poſſumus charitate, facimus, reducentes ad memoriam Dominationis Veſtræ diſcrimina, in quibus Reſpublica Chriſtiana ante conſtituta expoſita, quantiſque periculis & fides, & Religio noſtra reperitur, ac repetentes rationes, quas ei coram adduximus, honoris, conſcientiæ, & Epiſcopalis officij, cùm præſertim iam in portis ipſius Concilij ſimus. Viderunt, audiuerunt, & legerunt Prælati cuiuſcumque Nationis hic exiſtentes. Viderunt etiam Domini Aquenſis, & Rhedonenſis prædicti, & vnà cum ipſis duobus Dominatio Veſtra literas Reuerendiſſimi, & Illuſtriſſimi Domini Cardinalis Farneſij 7. die Nouembris Romæ datas, commiſſioneque & mandato Sanctiſſimi Domini noſtri nobis ſcriptas, in quibus continetur Sanctitatem Suam in ſacro Conſiſtorio de omnium Reuerendiſſimorum Dominorum Cardinalium conſenſu decreuiſſe Concilium ipſum incipi debere Dominica tertia Aduentus proximè futura. Quocirca Dominatio Veſtra ſi adhùc precibus noſtris vllum locum reliquit, iterum hortamur, & per viſcera Domini noſtri Ieſu Chriſti obſecramus, vt memor dignitatis, ac Nobilitatis ſuæ, cogitanſque quibus vinculis, tùm proprij iuramenti, tùm mandati Sanctiſſimi Domini noſtri ad intereſſendum ſacro Oecumenico Concilio teneatur, ad nos redeat. Redibit autem optata nobis, atque omnibus, qui hic adſunt Prælatis, in ea qua ante receſſum ſuum erat libertate permanſura. *Datum Tridenti die XXVI. Nouembris MDXLV.*

M.S. Fr. Car. Barb. ſig. n. 23. 16. p. 175.

33 Rediit Tridentum Agathenſis Epiſcopus, ac Cardinali de Monte Legato expoſuit, ſe quidem vt Epiſcopum perſtare Tridenti debere, ſed metuere, ne ab irato Gallorum Rege bonis exuatur: fœlicem Concilij Tridentini ſucceſſum pendere ex inſtauranda pace inter Gallorum Regem, & Cæſarem, qua conſtituta omnes Galli Præſules Tridentum confluxuri ſint, & Concilium celebrandum, ni concordia ſanciatur, conijci Gallorum Regem ſe Lutheranis aduersùs Cæſarem coniuncturum: ex literis verò Internuntij Pontificij in Gallica Aula agentis ad Alexandrum Cardinalem Farneſium datis conſtat, Lutheranorum Principum Oratores honorificè exceptos à Rege, & quinquies ab eo auditos, vehementiſſimèque illum vrſiſſe, vt ſigna attolleret in Cæſarem, ac pollicitos arma Germanica coniunctum iri, vt Mediolano potiatur, atque Auſtriaca Familia deprimatur, Proteſtantes quoque omnes illum Germanicæ Nationis caput, ac Principem conſtituturos, ad eum quoque à Cæſare abalienandum grauiſſimè conqueſtos de Cæſare, qui Henricum Angliæ Regem in ipſum concitaſſet, ambos bellum gerentes contemplari, deque induſtria fauere Anglis, vt in feſſos bello, exhauſtoſque viribus ipſe tertius demùm irruat, nec minùs ſollicitarunt Anglum Proteſtantes, vt pacem cum Gallo aduersùs Cæſarem redintegraret, ac perfecere demum, vt vtriuſque Regis Oratores inter Caleſium, Arderaſque medio interuallo ſub tentorijs VI. Kalen. Decembris conuenirent, ſed irrito ſucceſſu colloquium illud diſſolutum eſt.

Proteſtantes contra Cæſarem Gallum ſollicitant

Fran. Belcar. l. 24. num. 17.

34 Inter ancipites hoſce difficultatum æſtus, Proteſtantibus in peruicacia obfirmatis, & contemnentibus Cæſarem, Cæſareque eos tandem perdomare ferro meditante, Paulus Pontifex Legatis Tridentinis IV. Decembris dedit imperia, vt Concilium inchoarent, vt refert Angelus Maſſarellus,
,, [Cùm (inquit) Apoſtolici Legati,
,, & Præſidentes decem propè Menſes Tridenti
,, abſentes Prælatos expectando permanſiſſent,
,, & iam vltra triginta Patres in ea Ciuitate con-
,, uenissent, placuit Summo Pontifici Paulo III.
,, vlteriùs inchoationem Concilij non eſſe pro-
,, trahendam, ſed illud aperiri Dominica tertia
,, Aduentus anni MDXLV.] Afferuntur ab Auctore literæ ea de re, quæ ducunt initium ab ijs verbis: *Superiore anno*, & IV. Decembris huius anni conſignatæ, quo etiam die alias ad Legatos literas dedit, vt Præſulum Germanorum, qui ob comparatas à Lutheranis inſidias accedere Tridentum non poterant, Procuratores admitterent, qui eorum vice ſuffragij ferendi auctoritate pollerent.

Angel. Maſſarell in actis Con. Trid. m.s. Arch. Vat. ſig. n. 3190. p. 217.

Paulus præcepit, vt Concilium 4. Decemb. inchoaretur.

35 His acceptis imperijs mox Legati ad celebrandum Concilium ſe accinxere, vt ſubdunt Acta.

Legati Conciliũ aperiunt.

,, [Die Veneris XI. Decembris Reuerendiſſimi
,, & Illuſtriſſimi Domini Legati receperunt lite-
,, ras à Sua Sanctitate in forma Breuis, Sub data
,, Romæ apud Sanctum Petrum XI. Decem-
bris

Digitized by Google

;, bris MDXLV. quibus literis præcipiebatur
,, Concilium aperiri, & inchoari die XIII. præ-
,, ſentis menſis, quæ erat dies Dominica tertia
,, Aduentus Domini.
,, Eadem die indicitur publicè ieiunium per
,, totam Ciuitatem ob fælicem inchoationem
,, ſacri Concilij &c.
,, Sabbato XII. Decembris fit generalis Pro-
,, ceſſio omnium Religionum, & Ordinum per
,, Ciuitatem, & preces publicæ ad Deum effun-
,, duntur pro huiuſmodi fælici apertione Con-
,, cilij.]

Vbi proximus affulſit dies, inchoatum eſt Concilium pro aſſerenda Religione, excindendis hæreſibus, alenda publica pace, expoliendis Cleri moribus, & vi hoſtium Chriſtiani nominis retundenda, vetere ac ſolemni ritu, qui in Actis deſcribitur ſubiectis conceptis verbis.

Angelus Maſſarellus in act. m.s. Arch. Vat. Conc. Trid. M.S. Arc. Vat. ſig. n. 3188. pag. 103. ſeſſ. 1. & m. s. Arch. Vat. ſi. n. 3232. pag. 18. & aliud m.s. ſig. n. 3248. p. 7. Diar. Con. Trid. m. s. Arch. Vat. pag. 33.

,, 36 [In Nomine Sanctæ, & Indiuiduæ Tri-
,, nitatis, Patris, & Filij, & Spiritus Sancti,
,, Amen. Anno à Natiuitate eiuſdem D. Noſtri
,, Ieſu Chriſti MDXLV. Indictione III. die verò
,, XIII. menſis Decembris, quæ fuit dies Domi-
,, nica tertia Aduentus Domini, in qua per Ec-
,, cleſiam cantatur in introitu Miſſæ, *Gaudete*;
,, Sedente in B. Petri Apoſtolorum Principis Ca-
,, thedra Sanctiſſimo in Chriſto Patre, & Do-
,, mino Noſtro Paulo Diuina Prouidentia Papa
,, III. Pontificatus eius anno XII datum fuit
,, initium ſacroſancto œcumenico, & generali
,, Concilio Tridentino præſidentibus in eo ip-
,, ſius S.D.N. Papæ, & Sanctæ Sedis Apoſtolicæ
,, nomine Reuerendiſſimis in Chriſto Patribus,
,, & Illuſtriſſimis Dominis Ioanne Maria Epi-
,, ſcopo Præneſtino de Monte, & Marcello Tit.
,, S. Crucis in Hieruſalem Presbytero Ceruino,
,, ac Reginaldo S. Mariæ in Coſmedin Diacono
,, Polo, S. R. E. Cardinalibus, & Apoſtolicis
,, de latere Legatis.
,, Mane igitur inter primam, & ſecundam
,, diei horam conuenerunt in Æde Sanctiſſimæ
,, Trinitatis in Ciuitate Tridentina ipſi Reue-
,, rendiſſimi, & Illuſtriſſimi Domini Præſiden-
,, tes, & Legati, necnon Reuerendiſſimi Patres
,, & Prælati, Venerabileſque Viri Eccleſiaſtici
,, infraſcripti, & exinde acceptis Pluuialibus,
,, Mitris, & Paramentis conſuetis, & incœpto
,, à Cantoribus Hymno *Veni Creator Spiritus*;
,, præcedentibuſque Eccleſiæ Cathedralis ipſius
,, Ciuitatis, Canonicis, & Capellanis, alia-
,, rumque Eccleſiarum Sacerdotibus, Religioſis
,, & Clericis, & aſſociantibus Nobilibus, & po-
,, pularibus, maxima cum deuotione acceſſe-
,, runt ad Eccleſiam Cathedralem prædictam
,, ſub inuuocatione S. Vigilij, & in loco eminen-
,, tiori, & parte ſuperiori ipſius Eccleſiæ ad ce-
,, lebrandum Concilium, & celebrandas ſeſſio-
,, nes ordinato. In primis Illuſtriſſimus Cardi-
,, nalis de Monte primus Præſidens, & Legatus
,, cantauit Miſſam ſolemnem de Spiritu Sancto.
,, Qua abſoluta conuerſus ad populum hæc ver-
,, ba fecit, videlicet: Ex ſpeciali priuilegio Apo-
,, ſtolico conceditur omnibus hic intereſſentibus
,, Indulgentia Plenaria in forma Eccleſiæ con-
,, ſueta. Rogate Deum pro pace, & maximè
,, Sanctæ Matris Eccleſiæ.] Deinde per Reue-
rendiſſimum Dominum Epiſcopum Bituntinum, nimirum Cornelium de Muſſis, patria Placentinum, eloquentiæ laude florentiſſimum, indutum Pluuiali, & Mitra, habita eſt oratio: quæ typis edita eſt.

37 Cùm perorasset Bituntinus Epiſcopus, inquit Maſſarellus, qui à ſecretis erat [Poſteà Illu-
,, ſtriſſimi Domini Præſidentes, & Legati, ac Illu-
,, ſtriſſimus Dominus Cardinalis Tridentinus;
,, omneſque alij Prælati Pluuialibus, & Mitris
,, induti ſuo quiſque loco ex ordine promotio-
,, num conſederunt, & Illuſtriſſimus Cardinalis
,, de Monte primus Præſidens recedens è loco
,, iuit ad Altare maius, ibique aſſedit ad ſanctam
,, Synodum conuerſus; ſtatimque Magiſter ce-
,, remoniarum ait: Silentium. Cùmque paulu-
,, lùm omnes quieuiſſent, Diaconus ſacris in-
,, dutus à dextris Præſidentis, dixit alta voce:
,, *Orate*; moxque ipſe Illuſtriſſimus Præſidens,
,, & alij omnes genuflexi detectis capitibus, ver-
,, ſi ad Altare orauerunt, ſurgenſque Illuſtriſſi-
,, mus Præſidens legit alta voce infraſcriptam
,, Orationem.

Angelus Maſſarel. in Act. ms. ſeſſ. 1.

,, [Adſumus Domine Spiritus, adſumus qui-
,, dem peccati immanitate detenti, ſed in no-
,, mine tuo ſpecialiter aggregati. Veni ad nos,
,, & eſto nobiſcum, & dignare illabi cordibus
,, noſtris: doce nos quid agamus, quò gradia-
,, mur, & oſtende, quid efficere debeamus, vt
,, te auxiliante, tibi complacere in omnibus va-
,, leamus. Eſto ſalus, & effector conſiliorum no-
,, ſtrorum, qui ſolus cum Deo Patre, & eius Fi-
,, lio nomen poſſides glorioſum. Non patiaris
,, perturbatores eſſe tuæ iuſtitiæ, qui ſummam
,, diligis æquitatem: non in ſiniſtrum nos igno-
,, rantia trahat: non fauor inflectat, non acce-
,, ptio munerum, vel perſonæ corrumpat; ſed
,, iunge nos efficaciter tibi ſolius tuæ gratiæ do-
,, no, vt ſimus in te vnum, ſed in nullo aberre-
,, mus à vero, quatenùs in nomine tuo collecti
,, ſic in cunctis teneamus cum moderamine
,, pietatis iuſtitiam; vt hic in nullo à te diſſentiat
,, ſententia noſtra, & in futuro pro benè geſtis
,, conſequamur præmia ſempiterna.] Qua Ora-
,, tione finita, Cantores reſponderunt: *Amen*.
,, 38 Deinde Subdiaconus à ſiniſtris Illuſtriſ-
,, ſimi Præſidentis ſurgens verſus ad Synodum
,, dixit alta voce: *Erigite vos*; & omnes ſurrexe-
,, runt. Poſteà à Cantoribus decantata eſt Anti-
,, phona. [Exaudi nos Domine, quoniam beni-
,, gna eſt miſericordia tua, ſecundùm multitu-
,, dinem miſerationum tuarum reſpice nos Do-
,, mine.] Iterumque Diaconus verſus ad Patres
,, dixit: *Orate*: & ſimiliter omnes genibus fle-
,, xis pauliſper orarunt: ſurgenſque Subdiaco-
,, nus à ſiniſtris dixit: *Erigite vos*; & omnes
,, ſurrexerunt; Illuſtriſſimuſque primus Præſi-
,, dens, depoſita Mitra, dixit ſubſequentem
,, Orationem: [Mentes noſtras quæſumus Domi-
,, ne Paracletus, qui a te procedit, illuminet, &
,, in omnem, ſicut tuus promiſit Filius, inducat
,, veritatem, qui tecum viuit, & regnat in vni-
,, tate Spiritus Sancti Deus &c.] Et Cantores re-
,, ſponderunt: Amen.

Ritus ſeruati in inchoatione Concilij.

,, Qua finita iterum omnes genuflexerunt, &
,, duo ex Cantoribus cantarunt Litanias more
,, Romano, & ab alijs Cantoribus alta voce re-
,, ſpondebatur (licèt quilibet ſecretò reſponde-
,, ret) Cùmque Cantores illi duo perueniſſent
,, ad illum verſiculum: *Vt Domnum Apoſtolicum*
,, &c. Illuſtriſſimus primus Præſidens ſurgens
,, cum Mitra, verſus ad Patres, benedixit Sy-
,, nodo per hæc verba: *Vt hanc Sanctam Syno-*
,, *dum, & omnes Eccleſiaſticos gradus benedicere*
,, *digneris*: & omnes reſponderunt Cantores al-
,, ta, Prælati ſubmiſſa voce: *Te rogamus audi nos.*

Digitized by Google

Deinde Illuſtriſſimus primus Præſidens iterum benedixit Synodo dicens: *Vt hanc Sanctam Synodum, & omnes gradus Eccleſiaſticos benedicere, & regere digneris*; omneſque item reſponderunt: *Te rogamus audi nos*. Tertiò que Illuſtriſſimus Præſidens Synodo benedicens ait: *Vt hanc Sanctam Synodum, & omnes gradus Eccleſiaſticos benedicere, regere, & conſeruare digneris*; omneſque item reſponderunt: *Te rogamus audi nos*.

Poſteà procumbente iterum Illuſtriſſimo Domino Præſidente Litaniæ à Cantoribus perfectæ ſunt. Abſolutis Litanijs omnes ſurrexerunt, & Illuſtriſſimus Dominus Præſidens detecto capite, verſus ad Altare dixit: *Oremus*. Tunc Diaconus à dextris ait: *Flectamus genua*, & Subdiaconus à ſiniſtris ait: *Leuate*. Præſidenſque ita Deum precatus eſt: *Da quæſumus, Eccleſiæ tuæ miſericors Deus, vt in Spiritu Sancto congregata hoſtili nullatenus incurſione perturbetur. Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum Filium tuum*, &c. Poſteà Diaconus petijt ab Illuſtriſſ. Domino Præſidente benedictionem pro Euangelio, quam Illuſtriſſimus Dominus Præſidens ei dedit, impoſuitque incenſum more ſolito &c. cantauitque Diaconus Euangelium ſecundùm Lucam, cap. X. *Deſignauit Dominus, & alios ſeptuaginta duos* &c. cum luminaribus, & ceremonijs conſuetis. Quo finito omnes Illuſtriſſimi Domini Legati, & Cardinalis Tridentinus ſine ordine librum oſculati ſunt.

Deinde alij duo Illuſtriſſimi Domini Legati ad Altare maius profecti ſederunt in faldiſtorijs, medium habentes ipſum Illuſtriſſimum Dominum Cardinalem de Monte; cùmque paululùm omnes quieuiſſent, ſurrexerunt, & Illuſtriſſimus D. Cardinalis de Monte præfatus, capite detecto genuflexus, idemque facientibus alijs, incœpit Hymnum; *Veni Creator Spiritus*; omneſque genuflexi permanſerunt, donec primus verſiculus Hymni perfectus eſt à Cantoribus. Deinde omnes ſurrexerunt, capitibus tamen detectis, & Cantores totum Hymnum continuarunt. Cùm Illuſtriſſimus Dominus Præſidens dixit; *Emitte ſpiritum tuum, & creabuntur*; Cantores reſponderunt: *Et renouabis faciem terræ*. Poſteà Illuſtriſſimus Dominus Præſidens orauit his verbis: *Deus, qui corda fidelium Spiritus Sancti illuſtratione docuiſti, da nobis in eodem Spiritu recta ſapere, & de eius ſemper conſolatione gaudere. Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum* &c. Poſtremò duo Cantores dixerunt; *Benedicamus Domino*; & ab alijs reſponſum eſt, *Deo gratias*. Quibus ceremonijs peractis omnes ſuis in locis reſederunt, Illuſtriſſimis Dominis Præſidentibus, & Legatis in ſuis faldiſtorijs permanentibus ante Altare maius.

Tunc Reuerendiſſimus Dominus Epiſcopus Feltrenſis aſcendens ſuggeſtum legit clara, & intelligibili voce literas Apoſtolicas ſuper reuocatione ſuſpenſionis, & indictionis Concilij ad quartam Dominicam in Quadrageſima, quæ incipiunt; *Lætare Ieruſalem, & conuentum facite omnes, qui diligitis eam*.] Inſertę eę antea à nobis fuere ſuo loco. Subdunt Acta.

Bulla facultatum Legatorũ Concilij.

39 Deinde legit eam Bullam Legationis, ſeù mandati Apoſtolici in perſona ipſorum Legatorum, & Præſidentium, Conceptæ illæ erant ſubiectis verbis;

Paulus Epiſcopus Seruus Seruorum Dei, Venerabili fratri Ioanni Mariæ Epiſcopo Praneſtino, & dilectis filijs Marcello Tit. S. Crucis Presbytero, & Reginaldo S. Mariæ in Coſmedin S. R. E. Cardinalibus, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.

Ext. in eod. m. ſ. Arch. Vat. p. 79. & ſig. num. 3232. p. 42. Aug. Maſ. in Act. Con. Trid.

Vniuerſalis Gregis Domini curam nobis licèt inſufficientibus ſuperna diſpoſitione commiſſam viriliter gerere cupientes, ſingulis Chriſtianæ Reipublicæ occurrentijs, quibus debitum Apoſtolicæ ſeruitutis Nos ipſi perſonaliter præſtare non poſſumus, Viros proponimus virtute, doctrina, & auctoritate pollentes, quorum operatione miniſterium nobis commiſſum, Diuina aſſiſtente gratia, vtiliter exequi valeamus. Cùm itaque Nos aliàs ſperantes, quòd in rebus Religionis diſcordia, qua Eccleſiæ vnitas ſcindebatur, penitùs tolleretur, & oues errantes ad ouile Dominicum reducerentur; ac ea, quæ in populo Chriſtiano reformatione indigebant, reformarentur, & in meliorem formam reſtituerentur, necnon communi omnium conſilio, atque auxilio expedito decernerentur, qua & à fidelibus recuperarentur, quæ ab infidelibus occupata erant, & tot millia animarum, quæ quotidie ſub eorum iugo miſerabiliter peribant, liberarentur, & ſeruarentur, ſuſpenſionem celebrationis Sacri Oecumenici, & vniuerſalis Concilij dudum antea per nos in Ciuitate Tridentina ex cauſis tunc expreſſis de Venerabilium fratrum noſtrorũ S. R. E. Cardinalium conſilio, & aſſenſu indicti, ex certis alijs etiam tunc expreſſis cauſis vſque ad aliud opportunius, & conuenientius tempus (per nos declarandum) de ſimili conſilio, & aſſenſu factam, accepto nuntio pacis inter Chariſſimos in Chriſto filios noſtros Carolum Romanorum Imperatorem ſemper Auguſtum, & Franciſcum Francorum Regem Chriſtianiſsimum conciliatæ, pari conſilio, & aſſenſu ſuſtulerimus, & amouerimus, prout in alijs noſtris inde confectis literis plenius continetur. Nos qui ætate noſtra valdè ingraueſcente, & aliàs multipliciter impediti, ad dictam Ciuitatem ad præſens perſonaliter accedere, ac ipſi Concilio iuxta deſiderium cordis Noſtri intereſſe nequimus, nolentes tàm ſanctum celebrationis Concilij huiuſmodi initium ex Noſtra abſentia impediri, vos (*& infra*) de fratrum Noſtrorum conſilio Noſtros, & Apoſtolicæ Sedis Legatos de Latere auctoritate Apoſtolica tenore præſentium conſtituimus, & deputamus, voſq; ad illam Ciuitatem Tridentinam pro Concilio huiuſmodi celebrando, tamquam pacis Angelos deſtinamus, ac vobis, aut vno ex vobis legitimo impedimento detento, ſeù abſente, duobus ex vobis nomine, & auctoritate noſtris ipſi Concilio præſidendi, ac in illo pro veſtra pietate & ſapientia, ac omnia, quæ in præmiſſis, & circa ea neceſſaria, & alia quomodolibet opportuna eſſe, ac aliàs ad laudem, & honorem Dei pertinere noueritis, etiamſi magis ſpeciale mandatum exigant iuxta formam literarum indictionis Noſtrę faciendi, & exercendi plenam, & liberam auctoritate præfata, tenore præſentium, concedimus poteſtatem, & auctoritatem, quocirca Circumſpectioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenùs iniunctum vobis munus huiuſmodi ita implere ſtudeatis; vt perati fructus inde proueniant, voſque à Nobis commendationem, & à Deo bonorum operum retributore fælicitatis æternę gloriam conſequi valeatis. *Datum Romæ apud S. Petrum anno Incarnationis Dominicæ M D X L I V. VIII. Kal. Martij Pontificatus noſtri Anno XI.*

40 Sub-

Digitized by Google

Literæ Mendozij Oratoris Cæſarei ſe excuſantis de abſentia propter infirmitatem.

40 Subdunt Acta ; [Quibus literis lectis com-
,, paruit Dominus Alphonſus Torilla Hiſpanus ,
,, vertenſq; ſe ad Patres dixit infraſcripta verba;
,, Cùm Dominus Didacus de Mendoza, Reue-
,, rendiſſimi , & Sanctiſſimi Patres , aſſiſtens O-
,, rator , & Procurator Cæſareus, grauiſſimo
,, iam morbo correptus , ac morbi grauitate
,, præpeditus , nunc Venetijs inuitus detineatur,
,, atque vt æquum erat , & ipſe cupiebat , huic
,, Sacroſancto Concilio intereſſe non poſſit , li-
,, teras has ad vos ſcripſit , quibus Sanctitates
,, Veſtræ ſuæ hinc abſentiæ iuſtiſſimam cauſam
,, intelligere valeant . Deinde ſuę procurationis ,
,, & inſtitutionis Cæſareas has literas vnà cum
,, ſuis mittit , vt vel bis facilè cognoſcatis, quàm
,, pio , quàmque Chriſtiano animo Diuus atque
,, Inuictiſſimus Cæſar erga huius Sacroſanctæ
,, Synodi celebrationem ſe gerat . Ego verò , vt
,, vtraſque has literas legere iubeatis , & audire
,, dignemini, humilibus precibus Sanctitates Ve-
,, ſtras precor , &c.] Præfixa erat ijs literis hęc
inſcriptio : *Sacroſanctæ Synodo generali Tridenti congregatæ , vniuerſalem Eccleſiam repræſentanti hæ dentur .*

Porrò ijſdem literis præfatus Mendoza ſignificabat, ſe à Cæſare decretum Oratorem ad Concilium fuiſſe, atque ea de re Caroli V. mandatum iam in Concilij initio Legatis Ioanni Mariæ, & Marcello Cardinalibus oſtendiſſe , deinde verò grauiore morbo implicitum decubuiſſe , atque ſcripſiſſe ad Cæſarem , vt alium Oratorem ſubmitteret , tùm has adiecit preces : [Vos interim
,, precor , Sanctiſſimi Patres,vt hanc moram bo-
,, ni conſulatis, proteſtorque hanc , quam dixi
,, moram ob aduerſam valetudinem cauſatam,
,, nulla in re Imperatori apud hos , qui in Sacro-
,, ſancto Concilio ſunt , nocituram , aliquiduè
,, de eius iure adempturam , &c. Valete . Ex
,, Venetijs XI. Decembris MDXLV.

Perlectum deinde Imperatoris mandatum , quo prædictus Mendoza Cæſareus in Concilio Orator, ac Procurator conſtituebatur , cuius lectionem iterum in ſeſſione quarta repetitam viſuri ſumus , atque ideò illud mandatum conſultò à nobis nunc prætermittitur .

,, Pergunt Acta . [Quibus literis, & mandato.
,, recitatis , Illuſtriſſimus Dominus primus Præ-
,, ſidens reſpondit impedimentum aduerſæ vale-
,, tudinis Illuſtriſſimi Domini Didaci à Mendo-
,, za eſſe notorium , & propterea excuſationem
,, eius eſſe admittendam : mandatum verò Cæ-
,, ſareum recipiendum eſſe , & examinandum ,
,, prout in literis Domini Didaci petitur , perſi-
,, ſtendo etiam , quantum ad ipſos Præſidentes
,, & Legatos pertinet , in reſponſionibus iam
,, factis , cùm aliàs priuatim coram eis manda-
,, tum ipſum eſt exhibitum . Addunt Acta]

M.S. Arc. Vatic. ſig. n. 3188. pag. 107.

41 Illuſtriſſimus primus Præſidens alloquutus eſt Patres his verbis : Dies tandem optatiſſima, Patres , Sacræ Synodi initium auſpicandi benignitate , & prouidentia Omnipotentis Dei, Sanctiſſimi Domini Noſtri Pauli Pontificis Maximi pietate, & conſtantia , Auguſtiſſimi Cæſaris fauore ac ſtudio , clariſsimorum Regum conſenſu , veſtrum omnium charitate , illuxit nobis . Hæc eſt dies , quam fecit , & conſtituit Dominus ad inſtaurandam fidem, religionem , pietatem , veritatem, Dei cultum , concordiam , ſanctiſsimarum Legum obſeruantiam : ad confirmandam quoque auctoritatem Eccleſiæ , caſtigandos errores , extirpandas hæreſes , abſcindenda putrida membra , abijciendam pompam , faſtum, luxum, mollitiem , omnemque libidinem ; præmijs denique bonos , malos verò condignis pœnis afficiendum . Itaque Patres genus electum , Regale Sacerdotium , gens ſancta, populus acquiſitionis, qui nullis longiſsimorum itinerum incommodis , nullis laboribus , nullis periculis deterriti huc acceſsiſtis , quique tam diuturnam in vnum conueniendi moram ægrè ferentes hactenùs in triſtitia fuiſtis , gaudete nunc , & conſolamini ab vberibus conſolationis veſtræ : gaudete , inquam , ſicut Apoſtoli , & Eccleſiæ voce Spiritus Sanctus cunctis fidelibus hodie præcipit ; non quidem in ſæculo , cuius eſt fallax , inane , fluxum , & caducum gaudium ; ſed in Domino ſemper,qui verum, plenum , perfectum , & ſempiternum gaudium elargitur diligentibus ſe . Modeſtia inſuper veſtra nota ſit omnibus hominibus , vt benefacientes obmureſcere faciatis imprudentium hominum ignorantiam . Etenim Dominus propè eſt . Propè eſt certè Dominus omnibus inuocantibus eum in veritate . Vbi etiam duo vel tres in eius nomine congregati fuerint in medio illorum eſt .

Oratio primi Legati ad Patres Concilij.

Oportet præterea nos in eius nomine, non autem in virium noſtrarum fiducia congregari , nihilque iam timidos , aut ſolicitos eſſe : nam ſi ſepoſita mundi ſollicitudine , promiſſa Dei præoculis habentes in omni oratione , & obſecratione , & gratiarum actione pro tot in nos collatis beneficijs petitiones noſtræ , non apud mortales per iactantiam , ſed per humilitatem innoteſcent apud Deum , pax eius , quæ ſumma eſt , & exuperat omnem ſenſum , in hac Sacroſancta Synodo celebranda diriget , & cuſtodiet corda noſtra , & intelligentias noſtras in Chriſto Ieſu , vt extra ipſum nihil appetamus , nihil quæramus ; ſed quæcumque ſunt vera , quæcumque pudica , quęcumque iuſta , quęcumque amabilia , quæcumque bonæ famę , ſi qua virtus , ſi qua laus diſciplinæ ſit , ea cogitemus , decernamus , agamus , atque executioni demandemus . Et proſequendo ſermonem ſuum dixit .

,, 42 [Placetne vobis ad laudem , & gloriam
,, Sanctæ, & Indiuiduæ Trinitatis Patris,& Filij,
,, & Spiritus Sancti , ad incrementum , & exalta-
,, tionem Fidei , & Religionis Chriſtianæ,ad ex-
,, tirpationem hæreſum , ad pacem , & vnionem
,, Eccleſiæ , ad reformationem Cleri , & populi
,, Chriſtiani , ad depreſſionem , & extinctionem
,, hoſtium Chriſtiani nominis , decernere , & de-
,, clarare , Sacrum Tridentinum , & generale
,, Concilium incipere , & incœptum eſſe ? Re-
,, ſponderunt : Placet .

In Codice Concilij. Decretum inchoationis Cõcilij & indictio ſecundæ ſeſ.

,, Et cùm proxima ſit celebritas Natiuitatis D.
,, N. Ieſu Chriſti , & ſubſequenter aliæ Feſtiui-
,, tates labentis , & incipientis anni , Placetnè
,, vobis primam futuram Seſſionem habendam
,, eſſe Feria V. poſt Epiphaniam , quæ erit ſe-
,, prima Menſis Ianuarij anni Dom. MDXLVI. ?
,, Reſponderunt , Placet .

In Codice Concilio impreſſo. M.S. Arc. Vat. tom. 2188. pag. 120. Diar. Con. Trid. pag. 64.

Feria ſexta XVIII. Decembris coacta eſt prima Congregatio generalis poſt apertionẽ Concilij,in qua D. Cardinalis de Monte primus Præſidens,& Legatus recitauit, ad inuocandam Spiritus Sancti gratiam , Orationem , *Adſumus* , &c. Deindè propoſuit Articulos infraſcriptos .

43 Plura diſcutienda videntur ad Concilium ordinandum . Quædam ſunt extrinſeca , quædam intrinſeca . Ante omnia declarandum eſt, vt componamus nos ipſos , & perſonas noſtras in vita , & moribus , & ſtudeamus placare Deum precibus,

Digitized by Google

bus, ieiunijs, eleemoſynis, & alijs pijs operibus.

Vt Epiſcopi, & Sacerdotes ſaltem in Hebdomada celebrent Miſſam ſemel.

Vt Familiares noſtri ſobriè, caſtè, pacificè, & ſanctè viuant, numerus eorum non ſit exceſſiuus.

Articuli propoſiti ad obſeruandum in Concilio.

Vt ſtatuatur dies ad celebrandam Miſſam in qualibet Hebdomada in Collegiatis Eccleſijs, cum aliqua Indulgentia pro celebrante, & intereſſentibus, prout ſeruatum fuit in recentioribus Concilijs.

Vt Concilium ſit ſecurum, & liberum in veniendo, manendo, recedendo, & ſententijs dicendis.

Vt fiat prouiſio eorum, quæ pertinent ad ſuſtentationem noſtram, & ſunt humano victui neceſſaria.

Vt honeſto pretio conducantur hoſpitia, atque honeſto pretio vendantur, & emantur res.

Vt ſtatuantur Magiſtratus ad ius dicendum, continendumque in officio bonos, malos verò puniendum.

Vt deputentur Officiales Concilij, prout ſunt Abbreuiatores, Secretarij, Aduocati, Promotores, aliqui Cantores, & aliquis Impreſſor.

Vt conducatur etiam aliquis Medicus inſignis.

Vt conſtituatur Ærarium à Sanctiſſimo D. N. pro multis, & varijs, & neceſſarijs expenſis ordinarijs, & extraordinarijs, quas fieri continget.

Vt in loco, in quo habemus Seſſiones, diſtinguantur ſedilia pro Prælatis, ſecundùm dignitatem, & gradum cuiuſlibet, & pro Oratoribus Principum Laicis, qui non ſunt admiſcendi cum Prelatis indutis Pluuiali, & Mitra.

Vt ſtatuatur ordo omnium ſedentium in Concilio, ne oriantur contentiones inter eos cum ſcandalo Laicorum.

Vt declarentur, quę perſonę ſunt admittendę ad dandam vocem conſultiuam, vel deliberatiuam, vel vtramque.

Vt in qualibet Seſſione ſit vnus Concionator, & qui voluerit ſubire onus, det nomen.

Vt materiæ, de quibus erit tractandum in Congregationibus, & Seſſionibus, examinentur priùs, & decernatur, quomodo, & qualiter, & per quos erunt examinandæ.

Vt ſtatuatur, quid ſit agendum in hac prima Seſſione. Super his omnibus poterunt Patres cogitare etiam in Congregatione (quæ, ſi placet, fiet die Martis proximè ſequenti) & dicere ſententiam.

Hortamur autem omnes in Domino, quanta poſſumus charitate, vt cogitent quale ſit hoc Concilium, & propter quid ſit indictum: quam reuerentiam habere debeamus erga Sanctiſſimum Patrem, & D. N. Paulum Pontificem Maximum; quantum deferre Inuictiſſimo Imperatori, Chriſtianiſſimo Regi, & alijs Sereniſſimis Regibus Catholicis: quæ ratio ſit habenda abſentium, præſertim eorum, qui fortaſſe ſunt in itinere, vt propterea nihil pręcipitanter agamus, ſed omnia cum moderamine, & temperamento condecenti. Reliqua ſuppleat prudentia, & pietas conſulentium. Propoſuerunt etiam ipſi Præſidentes conſiderandum, vtrum à dogmatibus fidei, an à reformatione inchoandum ſit, in materijs pertractandis, vtque ſuper his omnibus in futura Congregatione ſententias dicerent.

Deindè Venerabilis Sacrę Theologiæ Magiſter Hieronymus Ordinis Prædicatorum nomine Sereniſſimi D. Ioannis Regis Portugallię ad Patres perorauit.

Pręcipua eius orationis pars, his concepta erat verbis.

Ang. Maſſarellus in act. Cong. primæ ms. Arch. Vat. ſig. num. 3188. pag. 121. & to. 19. p. 23.

Congregatio prima poſt apertum Concilii. Hieronymus Oleaſter nomine Regis Luſitaniæ perorat.

,, Sereniſſimus Ioannes Portugallię Rex III.
,, ſpe futuri Concilij concepta, quo non corpo-
,, ra, ſed mentes decipientium, ac deceptorum
,, hominum liberandas ſperat à poteſtate tene-
,, brarum, totus lętus, totuſque iucundus, non
,, ſolùm palmas ſuas extendit ad ſuperos, ſed
,, quàm celeriùs potuit Oratores ſuos ad vos
,, parare decreuit, qui vobis gaudium eius de
,, Concilij inceptione afferrent, & promptiſſi-
,, mi animi erga fidem, & Eccleſiam, inſignia
,, perferrent: ſed eius ardens animus moras non
,, valens ferre, dum ſolemniores parat, nos in-
,, terim tres Religioſos Dominicani inſtituti ad
,, vos pręmiſit, vt pedibus Sanctiſſimi Ponti-
,, ficis oſculis priùs, datiſque ad eum literis, ad
,, vos tandem venerimus, quibus & literas de-
,, dit, quę eius animum vobis aperirent, & man-
,, data, quę eius intentionem apud vos explica-
,, bant. Ait namque, hoc Concilij opus eſſe,
,, tàm debitum, tàmque neceſſarium tempori,
,, quo fit, & rebus in eo tractandis, vt non ſine
,, Dei numine putet illud eſſe indictum, vt eo, &
,, peruerſa dogmata, quibus totus flagrat Orbis
,, locis tàm periculoſis, quibus magna celeri-
,, tate obuiam iri opus eſt, deſtruantur, & mo-
,, res, qui penè decidiſſe videntur, vbique refor-
,, mentur.] Interiectis nonnullis de vindicata
,, ab hęreſi Luſitania, addidit: [Indicabo vobis
,, Patres, cùm Sereniſſimi Regis affectu to-
,, tius Regni non excidium, ſed firmiſſimam fi-
,, dem; non Reipublicę diſturbium, ſed ſum-
,, mam tranquillitatem, & pacem: nam etſi nul-
,, lum, aut paruum Orbis Dominium ſit, in quo
,, venenata ſua dogmata nebulones iſti non effu-
,, derint, mirum tamen eſt, quòd Dei peculiari,
,, qua illud Regnum cuſtoditur, prouidentiæ
,, adſcribendum, necnon Chriſtianiſſimi Regis
,, induſtrię, ad nos huius Lutheranę hęreſis, quę
,, nunc totum occupat Orbem, nec ſcintilla per-
,, uenerit. Valete ergo Sanctiſſimi Patres, &
,, pro tam pijſſimo, & de fide, & de Eccleſia
,, tam benemerito Principe inceſſanter orate.
,, Dixi.

Deinde primus Concilij Pręſes rogauit Patres, an vellent Regis Luſitani literas legi: quorum publico conſenſu perlectæ ſunt.

M. S. Arc. Vat. ſig. n. 3232. p. 90. Ext. in act. m. s. Coc. Trid. auctore Angelo Maſſarello tom. de Conc. m. s. Vat. ſig. n. 3188. p. 122. & tom. 19. pag. 23. Ext. etiam in Diar. Con. Trid. m. s. Arch. Vat.

Ioannes Dei gratia Portugalliæ, & Algarbiorum Rex, citrà, & vltrà Mare in Africa, Dominus Guineæ, nauigationis, expeditionis, commercij Aethiopiæ, Arabiæ, Perſidis, & Indiæ, Sacroſancto generali Oecumenico Concilio diuinitùs Tridenti collecto, Catholicæ Eccleſiæ perſonam gerenti, cum ſincera deuotione, & filiali obedientia ſalutem.

Cùm earum rerum, quæ ad orthodoxæ fidei ſinceritatem, Deique Optimi Maximi gloriam pertinent, exitum initij dignitate metiri debeamus, magnę mihi voluptati fuit, ea vos animorum coniunctione conueniſſe ad Sacri Concilij celebrationem, vt Eccleſię Catholicę præſidio, & ornamento eſſe poſſitis: ſi enim ſtatui debet nihil à Sanctiſſimo conuentu profecturum, quod non eſſet cum publica omnium vtilitate coniunctum: cui vt non defuturum Spiritus Sancti numen pro veſtra omnium integritate, & concordia,

Digitized by Google

Literæ Regis Luſitaniæ ad Concilium.

dia vero ſimillimum eſt, ita eo in conſilium adhibito nihil eſt, quod vereri debeamus, quin conſtituatis ea, quæ ad conſtituendam Chriſtianæ Religionis auctoritatem, ad reſtituendam veterem morum diſciplinam, ad totius denique Reipublicæ pacem, & tranquillitatem ſpectare videbuntur. Quibus omnibus de rebus omninò erunt veſtra decreta firmiora, quanto frequentiore, celebrioreque Senatu fuerint ſancita, & promulgata. Proindè ne quam occaſionem prætermitteeem declarandæ animi mei ad eam rem propenſionis, Legatos iſthùc meos deſtinaui; qui cùm io apparatu ſuæ profectionis diuturniorem moeam mihi facere viderentur, quàm veſtra in conueniendo maturitas, & mea in iubendo alacritas exigebat, præmiſi ad vos interim Religioſos Fratres Georgium à Sancto Iacobo, Hieronymum ab Oleaſtro, Gaſparem à Regibus, ſacræ Theologiæ Magiſtros, quos inter alios Legatorum comites à me ſelectos celeriùs iſtuc ire volui, vt Sacroſancto Concilio obſequij mei firmitatem patefacerent, & vobis conſilij mei rationem explicarent. A tanto verò Concilio enixè poſtulo, vt æquis animis audiantur, & ſi quid meo nomine habere ſe in mandatis dixerint, admittantur. Faxit Deus Optimus Maximus, & vt qui ad celebrationem generalis Sacroſancti Concilij Eccleſiam Catholicam repræſentantis ritè conuenietis, omnes legitimè per Spiritum Sanctum congregati ea ſtatuatis, quæ ad Orthodoxæ Religionis puritatem conſeruandam, & Diuini nominis augendam gloriam ſint penitùs accommodata. *Datum Eboræ XXIV. Iuly anno Salutis humanæ MDXLV.*

,, Quibus lectis literis Illuſtriſſimus Domi-
,, nus Cardinalis de Monte primus Præſidens,
,, & Legatus reſpondit, conſenſu, & approbatio-
,, ne omnium Patrum Sanctam Synodum per-
,, libenter andiuiſſe literas Sereniſſimi Regis,
,, cuius ſtudium, & pietatem in defendenda,
,, propagandaque Chriſti fide, & obſeruantia
,, erga Eccleſiam Catholicam omnibus eſſe com-
,, pertam. De animo autem Maieſtatis Suæ ad
,, promouendas, iuuandaſque futuri Concilij
,, res admodum propenſo, Deo in primis, ac Ma-
,, ieſtati Suæ Regiæ gratias agere, ipſius verò
,, Hieronymi præſentiam Patribus chariſſimam
,, eſſe ob eius religionem, & doctrinam, dein-
,, dè dimiſſa fuit Congregatio hora XXIV.

Pallauic. Tom. 1. l. 6. cap. 1. num. 12.

Cùm autem Hieronymus ſupradictus petijſſet, vt eum vellent recipere tamquam Regis Luſitaniæ Oratorem, cùm electi à Rege Oratores non adhuc ad iter capeſſendum eſſent parati; huic petitioni Legati non annuerunt, quia epiſtolę Regię, quas obtulit, de eius Legatione non loquebantur, decreuerunt tamen, aliquem illi peculiarem honorem tribuere.

,, 46 Die Sabbati XIX. Decembris RR. DD.
,, Archiepiſcopus Aquenſis, & Epiſcopus Aga-
,, thenſis Natione Galli comparuerunt coram
,, Dominis Præſidentibus, & Legatis, petentes
,, ne permitterent aliquid ſubſtantiale tractari in
,, Concilio, antequam Chriſtianiſſimus Rex
,, Oratores ſuos mitteret exhibentes cedulam in-
,, fraſcriptam.

Epiſcopi Galli petierunt, vt nihil in Concilio ſubſtantialiter tractaretur ante aduentum Oratorum Regis Galliæ.

,, Cùm Reuerendiſſimæ, & Illuſtriſſimæ Do-
,, minationes Veſtræ inter alia multa proponant,
,, videndum eſſe nobis, quibus de rebus potiſſi-
,, mùm io hoc Sacro Concilio tractari conue-
,, niat, nos mandato Chriſtianiſſimi Regis reſ-
,, pondemus, & petimus, ne ad res tractandas
,, vlteriùs procedant, ſed expectent donec idem
,, Chriſtianiſſimus Rex Legatum ſuum cum
,, reliquis Regni ſui Prælatis, & Doctoribus
,, tranſmiſerit.

Conſultis Patribus, in ſecunda Congregatione generali habita XXII. Decembris ita reſponſum eſt.

,, Ad propoſita per Reuer. Dominos Archie-
,, piſcopum Aquenſem, & Epiſcopum Agathen-
,, ſem Sacra Synodus reſpondit, quòd ad ea,
,, quæ propoſita per eos erant, & ad reliqua
,, omnia pertinerent, ſe eſſe habituram ſemper
,, rationem Chriſtianiſſimi Regis, quantum ſe-
,, cundùm Deum, & rectam rationem, & hono-
,, rem ipſius Synodi fieri poterit. Hortatur au-
,, tem, & rogat Maieſtatem Suam, vt conſiderans
,, quàm expediat hoc tempore celebrationem
,, Concilij non differri, velit, ac dignetur, quan-
,, to citiùs mittere Legatum, ſiue Oratorem
,, ſuum, & excitare Prælatos Regni ſui, vt veni-
,, ant ad ipſum Concilium iam Dei munere in-
,, cœptum, cum magna omnium Chriſtifide-
,, lium lætitia.] Addunt Acta. [Quo reſponſo
,, dato, Archiepiſcopus Aquenſis, & Epiſcopus
,, Agathenſis gratias egerunt Sanctæ Synodo.]

Rogatę dein fuere Patrum ſententiæ de ſeptemdecim Articulis antea propoſitis, qui iterum diſcuſſi fuere in tertia Congregatione generali habita die XXIX. Decembris, in qua etiam ſancitum, vt ſupremi Religioſarum Familiarum Magiſtri in poſſeſſione ferendi vtriuſque ſuffragij & conſultiui, & deciſiui aſſererentur; de Infulatis etiam Abbatibus viſum eſt pariter ad ius
,, vtriuſque ſuffragij admittendos: [Poſtremò
,, (inquiunt eius Congregationis Acta) delecti
,, ſunt tres Patres, Hipporegienſis, Cauenſis, &
,, Feltrenſis Epiſcopi, quibus onus eſſet videndi
,, titulos, & promotiones Prælatorum, cogno-
,, ſcerentque de ordine tàm ipſorum Prælato-
,, rum, quàm Oratorum Principum in ſeden-
,, do; & quoad ipſos Prælatos obſeruaretur
,, tempus promotionum.

Angelus Maſſarel. in actis Congreg. tertiæ.

,, Feria III. XXIX. Menſis Decembris fuit Con-
,, gregatio generalis, in qua concluduntur duo
,, decreta, vnum quòd Abbates, & Generales
,, Ordinum habeant vtramque vocem conſulti-
,, uam, & deciſiuam in ſacro Concilio; alte-
,, rum electionis trium Prælatorum, qui curam
,, habeant videndi titulos, & promotiones Præ-
,, latorum Concilij, & de ordine eorum, & Ora-
,, torum Principum in ſedendo cognoſcant, nè
,, altercationes, & lites oriantur, nihil tamen
,, deciſiuè, ſed referant Patribus in Congrega-
,, tione generali.

MS. Arch. Vat. ſig. n. 3232. pag. 97.

47 Interim Legatis, qui de varijs rebus conſilium à Pontifice petierant, hæc inſtructio mandato ipſius Pontificis tranſmiſſa fuit.

De capitibus Religionis, abſciſſo quocumque reſpectu, primùm tractabitis, damnantes non perſonas, ſed doctrinam, & non ſolùm generales propoſitiones, ſed particulares, quæ nunc vigent, & hæreſum ſunt fundamenta.

De Reformatione, nec ante dogmata, nec ſimul cum illis omninò agetur, cùm hæc ſecundaria, & minor cauſa congregandi Concilij fuerit; ſed tali circumſpectione in hac re vtantur, vt occaſioni alijs non ſit credendi, eam nos vel cuitare, vel ad finem Concilij differre velle: immò declarent, quod, quando Concilium in re principali benè procedere cœperit, de illa ſicut conuenit, pertractabitur.

Instructio ad Legatos de rebus Concilij.

Digitized by Google

In rebus, quæ ad Romanam Curiam pertinent, de quibus querelas afferunt, conſilijs Prælatorum, & Prouinciarum libenter aures porrigant, non quia Concilij ſit illas emendare, ſed quia Pontifex de illis optimè inſtructus remedia porrigat opportuna.

Literæ, & Scripturæ, quæ nomine Concilij expediendæ erunt, etiam nomine Legatorum, vti Præſidentium, & Pontificis vti ab illis repræſentati conſignentur, ita vt non ſolùm Pontifex Concilij conuocandi auctor, ſed etiam ſummam in eo perducendo auctoritatem præferre appareat, & tribus Legatorum ſigillis, vel ſaltem primi muniantur.

Celeriter negotia Concilij, ni impetia contraria recipiant, expediane, vt tempus cum fructu inſumatur, & calumniæ ob prolixitatem euitentur.

Facultatem Legatis damus aliquas Indulgencias largiendi, ſed animaduertant, vt conceſſæ à Concilio non appareant, cui ſummum ius, & auctoritas non competit. Hæc erant inſtructionis capita. Alij Concilij, & Congregationum tractatus ſuis locis referentur. Modò ad alia huius anni geſta ſe conuertat oratio.

Articulos Theologorum Louanienſium, contra Hæreticos Carolus V. cōfirmat. *Surius in comment. hoc anno.*

48 Hoc anno ineunte, Cęſar pro aſſerenda fide Catholica in Belgio, quod impij varijs hæreſibus inficere nitebantur, Theologorum Louanienſium Propoſitiones, Edictis Latina, & Burgundica lingua conſcriptis, confirmauit, atque ſupplicio capitali affici iuſſit eos, qui contraria orthodoxæ Religioni ſentirent; quo audito Lutherus venenata ſcripta aduerſus Louanienſes Theologos ſparſit, Sacramentarios tamen damnauit, ac profeſſus eſt adorandum eſſe Chriſtum in Sacramento, quod antea negauerat, nam eius theſis decimaquinta his verbis concepta eſt.

Lutherus damnat Zuinglianos.

,, In Euchariſtiæ Sacramento venerabile, &
,, adorabile eſt, & exhibetur, & ſumitur verè, &
,, re ipſa Corpus, & Sanguis Chriſti, tàm a di-
,, gnis, quam indignis] Et theſi vigeſima ſepti-
,, ma hæc habet. [Hæreticos ſeriò cenſemus, &
,, alienos ab Eccleſia Dei eſſe Zuinglianos, &
,, omnes Sacramentarios, qui negant Corpus,
,, & Sanguinem Chriſti ore carnali ſumi in ve-
,, nerabili Euchariſtia.] Hęc ille de Zuinglianis; quid verò Zuingliani Tigurini de Luthero ſentirent his verbis antea promulgarant. [Pro-
,, phetæ, & Apoſtoli (inquiunt) Dei glorię, non
,, priuato honori, non ſuæ pertinaciæ, & ſuper-
,, biæ ſtudebant, ſed peccatorum ſalutem quæ-
,, rebant vnicè: Lutherus autem ſua quærit, per-
,, tinax eſt, inſolentia nimia effertur, & confe-
,, ſtim Sathanæ tradit quotquot illius ſententię
,, non illicò ſubſcribere velint, & in omnibus
,, correptionibus ſuis plurimum maligni Spiri-
,, tus, quàm minimum verò amici, & paterni
,, ingenij habere deprehenditur.] Planè maligno ſe ſpiritu turgere oſtendit impius Hæreſiarcha, dum peſtilentiſſimas ſatyras aduerſùs Pontificum Romanorum dignitatem ſcripſit, blaſphemaque procacia contendit, Pontificatum à Chriſto inſtitutum, à Sathana eſſe conſtitutum, ac picturas infames appoſuit, in quibus Pontifici ſatellitio Dæmonum ſuccincto aures aſininas appinxit, pari inſania in alia Imagine Eccleſiam, quam Apoſtolus modò Virginem caſtam, modò Columnam, & Firmamentum veritatis appellat, de qua in Canticis dicitur, *Tota pulchra es amica mea*, quamque Ioannes Euangeliſta Mulieris amictæ Sole Lunam pedibus calcantis ſpecie diuinitùs expreſſam, vidit, ſpecie Porcæ depinxit, cui inſidebat Pontifex, dextra luſtrale ſignum Crucis fingens, ac ſiniſtra oletum fumans, quo œcumenicum Concilium adumbrari volebat, præferens, & quia continentibus votis Concilium à pijs expetebatur, eandem Porcam ad vaporem, & halitum oleti adgrunnientem eictu auido effinxit. Quid ſceleratius, & ſpurcius, vel à Mahomete, vel à Dæmone aduerſùs Dei Eccleſiam fingi potuit? attamen hic ſpurciſſimus ſcurra ſe organum Spiritus Sancti eſſe iactauit. Quis non ex his agnoſcat illum apertum Sathanæ adminiſtrum, blaſphemumque Dei hoſtem, exortemque omnis honeſtatis, & ſapientiæ, cuius tamen vmbratilem, & fucatam ſpeciem Hæreſiarchæ affectare conſueuerunt? Quis tantam amentiam non lugeat, ac Sectariorum horrendam cæcitatem non deploret? nulla quidem in terris ſat digna inueniri poterant ſupplicia ad plectendam tantam Lutheri impietatem, atque adeò proximo anno ad Infernalem carnificinam repentè abreptus eſt; repetenda verò hic viſa ſunt verba Surij grauiſſima, quæ his

A Zuinglianis viciſſim dānatus.

Ioann. Cochl. in act. & ſcriptis Lutheri. Sur. in comment. Sleidan.

Lutheri impius furor.

Surius in comment.

,, addidit. [Id quidem notatu dignum eſt in
,, Lutheri, & totius gregis eius Apoſtatarum
,, Monachorum ſcriptis, nihil ferè crebriùs ma-
,, lo Dæmone, & ſtercore nominari, vt intelli-
,, gat prudens Lector, eos ſe totos Cacodęmoni,
,, & ſpurciſſimæ Veneri deuouiſſe, & tales tam
,, impuri homines non alio, quàm vel ipſius
,, Chriſti Apoſtolorum loco habentur. O hor-
,, rendam nimis Dei iram! Sleidanus harum pi-
,, cturarum in ſuis commentarijs libenter memi-
,, nit, & non modò non reprehendit, licèt id
,, pleroſque feciſſe ſcribat, ſed etiam nititur no-
,, bis ex Luthero Prophetam efficere. Sic olim
,, Manichæi impuriſſimum nebulonem illum
,, Manetem auctorem Sectæ ipſorum non alium
,, volebant eſſe, quàm Spiritum Sanctum. Sed
,, veniet ille dies, quando æquiſſimus Iudex
,, Chriſtus veram feret ſententiam, & tunc ap-
,, parebit, quàm nihil profuerit Luthero Sleida-
,, nus vaniſſimus ipſius Encomiaſtes.] Sed eſto in tanto honore verſetur apud Nouatores inhoneſtus Lutherus, & Propheta ab ijs falsò prædicetur, quantus ille apud Deum habitus fuerit, & quantum valuerint eius preces, vel quanta in patrandis miraculis gratia floruerit, quantùmue illum Dæmon malus pertimuerit, quantùmue decipi Lutherus potuerit in concepta de ſe ſanctitatis, florentiſſimæque apud Deum gratiæ exiſtimatione, ex conſpicuis eiuſdem hoc anno geſtis perpendamus.

Lutherus ſuo magno periculo Dęmoniacam curare aggreditur, ſed in caſſum.

,, 49 [Anno MDXLV. (proſequitur Surius)
,, Puella quędam dęmoniaca è Miſnia adducta eſt
,, Wittembergam ad Lutherum, ceù tertium
,, Eliam, ea ſpe, quòd Lutherus Dęmonem ei-
,, ſet eiecturus. Ille quidem (vtpotè malè ſibi
,, conſcius) principio valdè ſe difficilem præ-
,, buie, tamen tandem iuſſit puellam in ſacra-
,, rium Parochianæ Eccleſiæ introduci. Ibi ſuis
,, quibuſdam Luthericis exorciſmis adiurat Dæ-
,, monem, ſed Dæmon eius exorciſmos irridet.
,, Tum verò Lutherus mirè angi, diſcruciari, &
,, è ſacrarij oſtio ſe velle proripere. At malus
,, Dæmon adeò obſtruxit oſtium, vt neque foris,
,, neque intus reſerari potuerit. Ea res etiam
,, in maiores illum miſerum anguſtias adduxit,
,, iamque per feneſtras erumpere conabatur, ſed
,, conatus eius cancelli ferrei retardabant, deni-
,, que ſecuri ferrea per cancellos immiſſa oſtium
,, perfringi oportuit, vt Luthero pateret exitus.

,, Fa-

Digitized by Google

. ,, Faxit Dominus Deos noſter, vt ad ſanitatem
,, redeant, qui eius hominis nulla vitæ ſanctimo-
,, nia, nulla miraculorum efficacia ſuffulti infau-
,, ſtum Euangelium magno totius Europæ malo
,, complexi ſunt.

Non defuere ſimiles Luthero fanatici impoſtores, qui ſe numine afflatos fingerent, mendaciorumque phalerata pompa ſimplices, & credulos inſanis erroribus illaquearent, inter quos flagitio inclaruit hoc anno Dauid Georgius, vt narrat Ioannes Cochlęus ſubiectis verbis.

Cochl. ad an. 1545.

,, 50 In Friſia ſurrexit Laicus quidam in Op-
,, pido Emeda nomine Dauid Georgius ex Del-
,, phis Oppido Hollandiæ, qui abſurdiſſimos
,, propoſuit articulos, in quibus etiam Saddu-
,, cęorum renouauit errores, negans reſurrectio-
,, nem carnis, extremum Iudicium, Angelos,
,, Dęmones, Baptiſmum, Matrimonium, Scrip-
,, turas, Paulum, Vitam ęternam in Cœlo.
,, Affirmauit autem ſe tertium eſſe Dauid, qui
,, in Regno Chriſti ſuper terram regnare debeat;
,, vxores voluit eſſe communes, docuit non eſſe
,, peccatum coram hominibus: non ſpiritum,
,, ſed ſolam carnem peccare, ſtultos fuiſſe Apo-
,, ſtolos, & Martyres, quòd tormenta, mor-
,, temque propter Chriſti confeſſionem paſſi
,, ſunt, quia ęquè benè ſaluentur ſpiritus infide-
,, lium, ſicut fidelium, & ęquè benè damnetur
,, caro Apoſtolorum, ſicut infidelium.] Fuiſſe

Nouos errores diſſeminat Dauid Georgius.

illum faſcinatum à malo Dęmone, Magiciſque artibus inſtructum, ac plures alios etiam errores docuiſſe narrat Surius in commentarijs. [Il-

Sur. in comment. ad annum 1545.

,, le inſanus (*inquit*) non ſe dubitauit Dei nepo-
,, tem appellare, cum feris, & auibus quocum-
,, que eſſet collibitum idiomate colloquia mi-
,, ſcuit, & ab illis alimenta accepit, haud du-
,, bio pręſtigijs, & Dęmonum opera vſus. Aie-
,, bat Cœlum prorsùs eſſe vacuum, ſe diuinitùs
,, miſſum, vt Regni hæredes accerſeret, multa-
,, que id genus alia, & abſurda, quibus tamen
,, non defuerunt, qui fidem commendarent, vt
,, eſt hoc ſęculum pudendum leuitate, & pluſ-
,, quam anili ſtoliditate auidũ in res nouas quan-
,, tumcumque abſurdas, & impias: prorupit
,, eo demùm ipſius impietas, vt ſe Meſſiam à Pro-
,, phetis promiſſum ſequacibus, deprauatis Scri-
,, pturæ oraculis, ſuaderet, ac Imperium Orbis
,, Terrarum conſtituto tempore capeſſiturum,
,, cùmque arte pingendi vitri antea ęgrè vitam
,, ſuſtentaret, magnas mendacijs huiuſmodi opes
,, comparauit. Cùm verò Cęſar ſimilium Im-
,, poſtorum amentiam coërceri ſupplicijs iuſſit,
,, è Batauia Baſileam profugit, ac ciuitate do-
,, natus, quod Euangelij cauſa ſe extorrem fa-
,, ctum mentiretur, magnificas ſibi parauit Æ-
,, des, tùm Arcem, ac pręedia coëmit, ac Re-
,, gia propè magnificentia coniuncta, cum
,, ſimulata modeſtia omnium in ſe oculos con-
,, uertit, vt verò demùm infœliciter perierit,
,, eiuſque fraudes patefactæ, damnatęque, ſuo
,, loco dicetur.

Cochlæus in act. & ſcriptis Lutheri

51 Eodem anno Swenckfeldiana hęreſis, quę in Sileſia, & Morauia Ioannis Fabri pijs ſtudijs, ac Regis Ferdinandi ſeueritate ſopita fuerat, in Sueuia propagata venena latiùs diffudit, vt narrat Cochlęus, qui ad confutandos impiorum errores plures etiam libros edidit.

Swenckfeldiana hæreſis propagatur,

,, Erupit (*inquit*) alia hęreſis noua in pleriſ-
,, que Sueuiæ Oppidis, quam Swenckfeldia-
,, nam vocant, cuius author Sleſita eſt genere
,, nobilis. Is ergò vt aliquid noui, per quod in-
,, noteſcat, afferat, ex antiqua Manichæorum
,, hæreſi dogma vetus arripit, ac renouat, do-
,, cens Chriſtum non fuiſſe conceptum in vtero
,, Virginis Mariæ ex natura, & ſanguine eiuſ-
,, dem, opificio Spiritus Sancti, neque ex ea-
,, rum, ſed aliundè à Deo creatum hominem
,, aſſumpſiſſe. Inter has inſipientium, & vndi-
,, que irruentium Hęreticorum diuerſas machi-
,, nationes, impioſque conatus, ſua pro parte
,, Catholicorum ſtudia exercens Cochlæus quæ-
,, dam Opuſcula ſua Latinè ſcripta, velut anti-
,, dota quędam euulgauit, vtpotè Miſcellaneo-
,, rum Libros tres, qui diuerſos continent tra-
,, ctatus triginta; item Conſiderationem de con-
,, cordię tractatu contra duo ſcripta Lutherano-
,, rum; item Velitationem, contra quatuor con-
,, iecturas Andreæ Oſiandri de fine Mundi; item
,, Replicam in Muſculi Anticochlęum de Sacer-
,, dotio, & Sacrificio nouę legis, & in Antibolen
,, Bullingeri, atque in quædam ſcripta Buceri,
,, item in Nycticoracem noui Euangelij, &c.

Pertentarunt nonnulli Italiam Lutheranę Zuinglianęuè hęreſeon venenis inficere, ſed hæc impiorum molimina legum ſeueritate facilè fracta conciderunt, nam cùm in Clero, & Populo Mantuano ea lues apertis impijs diſceptatiunculis ſerperet, Cardinalis Mantuanus eam mox coërcuit, cuius diligentiam commendauit Pontifex, illique ſacrę Cenſurę munus aduerſus quoſcumque etiam Religioſos iniunxit.

Cardinali Mantuæ.

Paul. III. libro breu. anno 11. pag. 413.

52 Dilecte fili noſter ſalutem, &c. Accepimus nuper, quod cùm in iſta Ciuitate Mantuæ nonnulli Clerici etiam literarum, & Sacræ Theologię rudes, arteſque mechanicas exercentes, auſu temerario de rebus ad fidem Catholicam pertinentibus, deque articulis fidei, & Sanctę Romanę Eccleſię ſacris inſtitutis non ſolùm diſputare, ſed etiam dubitare auderent in animarum ſuarum perniciem, & graue aliorum ſcandalum, fuit in hoc à Circumſpectione tua pro boni Cardinalis, & Epiſcopi officio opportunè prouiſum, ita vt hoc malum, quod ſi fuiſſet neglectum, vlteriùs ſerpere, & progredi potuiſſet, tua cura, & diligentia, metuque acriorum pœnarum repreſſum fuerit, de quo eandem Circumſpectionem tuam laudamus plurimùm, vt debemus, & in Deo Domino commendamus hortando illam, etſi hortatione in hoc ſciamus non egere, vt in cœpta pietate, ac vigilantia perſeueret, Apoſtolica quoque ei auctoritate iniungentes, vt per te, vel alium, ſeù alios à te ſubdeputandos etiam contra Clericos ſæculares, & cuiuſuis Ordinis etiam Mendicantium Regulares per totam Ciuitatem Mantuæ, & tuam Diœceſim Mantuanam exiſtentes, & vbicumque tua iuriſdictio quomodolibet ſe extendat, etiam auctoritate Apoſtolica exemptos, & Sedi Apoſtolicæ immediatè ſubiectos ſuper crimine hæreſis, & an eorum aliqui libros Hæreticos habeant, legant, & opiniones ab Eccleſia reprobatas, ac damnatas ipſi teneant, & alios doceant, iuxta canonicas ſanctiones diligenter inquiras, teſtes recipias, culpabiles, & ſuſpectos capi, & pręuijs indicijs torqueri facias, proceſſuſque deſuper vſque ad ſententiam diffinitiuam excluſiuè formatos, tuo ſigillo clauſos in forma authentica ad nos tranſmittas, vt deſuper opportunè prouidere poſſimus, &c. Ad hæc verò peragenda ampliſſimis eum mandatis reſciſſis quorumuis contrarijs priuilegijs inſtruxit. *Datum Romæ apud S. Petrum die VII. Februarij MDXLV. Anno XI.*

Hæreſes, quæ Mantuæ ſerpebant à Cardinali Mantuano repreſſæ.

Digitized by Google

53 Diffundere quoque virus ſuum Mutinæ cœperat hæreſis, opera, & aſtu Philippi Valentini, quod cùm fama accepiſſet Pontifex, mox ad capiendam eam vulpeculam, nè vineam Domini euaſtare pergeret ..... Duci Ferrariæ dedir mandata, vt pro ſuo in Deum cultu, & Religionis ſtudio Hæteticum hominem in carcerem conijceret.

Duci Ferrariæ.

Paul. III. lib. breu. anno 11. pag. 246.

Philippũ Valentinum Hæreticum Paulus iubet, vt cuſtodiæ tradatur.

Dilecte Fili Nobilis Vir ſalutem. Relatum eſt nobis, quòd in Ciuitate Mutinæ hæreſis Lutherana incebruit, & quotidiè magis increbreſcit, ac diffunditur, quodque huius mali auctor, & caput fuit, & eſt iniquitatis filius Philippus Valentini, quod tuę Nobilitati, quę inſigni pietate eſt prędita, indecorum, & nobis mrritò moleſtiſſimum. Quamobrem drdita opera pręſentium latorem ad te mittendum duximus, te ex animo hortantes, & requirentes, vt pro boni, & Catholici Ducis officio, quod Deo, ac nobis, & ſanctę Eccleſię debes, proque tua, & Maiorum tuorum pietate, & Religione dictum Philippum ſtatim comprehendi facias, & ad noſtram deineri inſtantiam, eiuſque libros, ac literas perquiri, eo enim compreſſo, facilè nobis, ac tibi erit, complices eius compeſcere, & huic malo prouidere, &c. *Datum Tuſculi XXVII. May MDXLV. Anno XI.*

Extinctis ea diligentia primis Lutheranæ impieratis ſcintillis, nullum in Italia exarſit inceudium, quo conflagratura videbatur. Intentabac tunc etiam Turca tot præteritis victorijs elatus, Italiæ irruptionis barbaricæ rerrorem, cuius primos impetus trepida Siciliæ Inſula expectabat, ad quos propulſandos cùm Cęſar bellicos apparatus neceſſarios inſtrueret, Siculi cenrum millia aureorum in ſumptus ſpopondere, modò Clerus ratam portionem pro vectigalium magnirudine conferret, ſrd cùm Lateranenſis Concilij ſanctio quidquam à Clero exigere Principibus vetuiſſet, Paulus ea religioue Carolum ſuis literis exoluit.

Chariſſimo in Chriſto filio noſtro Carolo Romanorum Imperatori ſemper Augusto.

Paul. III. lib. breu. anno 11. pag. 313.

Paulos concedit, vt Clerus Siculus ſubueniat Imperatori de pecunijs Eccleſiaſticis, ob Turcicum bellum.

54 Chariſſime in Chriſto fili noſter ſalutem, &c. Exponi nobis nuper fecit Maieſtas Tua, quod cùm vt impijſſimn Turcarnm Tyranno inuaſionem in Regnum Tuum Siciliæ vltra Pharum Claſſe parata iterum comminanti, Diuino poſſis auxilio obuiare, & a Regno prędicto eornm incurſus propellere, Magnares, & alij Laici eiuſdem Regni in quodam generali colloquio per eos habito *Parlamento* nuncupato conſtituerint tibi in præſenti anno vltra donatiuum in præterito præſtitum cauſa prædictæ inuaſionis propulſandæ ſummam centum millium ducatorum auri dare, dummodò Archiepiſcopi, Epiſcopi, Archimandritę, & alię perſonę Eccleſiaſticę dicti Regni pro rata reddituum Eccleſiarnm, Monaſteriorum, & aliorum beneficiorum Eccleſiaſticorum prr eos obtentorum in hoc contribuerent, qui etſi ſpontè raram pręfatam etiam in pręſenti anno, inreruenieute tamen noſtra ad hoc licentia, dare ſtatuerint, obtulerintque perſolnere, quia tamen per diuerſas canonicas ſanctiones, & poſtremò per fælicis recordationis Leonem PP. X. Prædeceſſorem noſtrum in nouiſſimo Lateranenſi Concilio ſub diuerſis cenſuris, & pœnis prohibitum exiſtit, nè Reges, Principes, & alij Potentatus ab Archiepiſcopis, Epiſcopis, & Archimandritis, & alijs perſonis Eccleſiaſticis, etiam ſpontè offerentibus, ſubuentionem aliquam pecuniarum recipiant, aut illi præſtent, Maieſtas Tua ſubuentionem ipſam capiendo, & prędicti Archiepiſcopi, Epiſcopi, Archimandritę, & alię perſonę Eccleſiaſticę elargiendo, dubitant cenſuras, & pœnas prędictas incurrere, propterea Maieſtas Tua ſuo, & prędictorum nomine humiliter nobis ſupplicare fecit, vt pro quiete Tuę, & ipſorum conſcientię in pręmiſſis nnſtram, & huins ſanctę Sedis auctoritatem interponere de benignitate Apoſtolica dignatemur. Nos igitur attendentes ex defenſione prædicti Regni à tyrannide impijſſimorum Turcarum, non minùs Eccleſiaſticis. quàm Sæcularibus perſonis commodum prouenire, imò hoc etiam in Almę Vrbis noſtrę, ac totius Italię, & Chriſtianę Religionis conſeruationem cedere, huiuſmodi ſupplicationibus inclinati, Archiepiſcopis, Epiſcopis, Archimandritis, & alijs prrſonis Ecclrſiaſticis pręfaris, vt ratam huiuſmodi eidem Tuę Maieſtati perſoluere, tuque vel tui Officiales illam exigere, & recipere abſque prędictarum, vel quarumuis aliarum cenſurarum, aut pœnarum incurſu liberè, & licitè, attenta cauſa, & neceſſitate prędicta, pro hac vice tantùm, valeatis, licentiam, & facnltarem auctoritate Apoſtolica per eaidem pręſentes concedimus, & indulgemus, &c. *Datum Romæ, &c. die IX. May MDXLV. Anno XI.*

Surius in comment.

Carolus V. cum Turcis inducias curat paciſci.

55 Cæſar verò, cùm ad arcendas Turcarum ex Pannonia in Germaniam irruptiones exercitum pararer, nec Proteſtantes Principes poſſet flectere, vt aduerſùs Turcas arma coniungerent, niſi ille ipſos à Concilij Tridentini excipiendis decretis immunes pronuntiarer, nec in ius ob Eccleſiaſticos oppreſſos, expilatoline vocati permitteret, Gerardum Veltuuichum Oratorem ad Solymanum pro Inducijs paciſcendis mandatis ampliſſimis fultum miſir, ne eodem tempore à Turcis, & Lutheranis inuaderetur; Menſe eriam Iunio, Clerum, & Senatum Colonienſem in ſuum parrocinium adſciuit aduerſùs tyrannidem Hermanni Archiepiſcopi Luthrrani, eumdemque in ius, vt accuſatoribus reſponderet, accerſiuit, quem etiam Pontifex inſtituto ordine iudiciario ad ſubſellia Apoſtolica, recurrente die ſexageſimo ſe ſiſtere iuſſit. Spteuit verò ille Ponrificis, & Cæſaris Edicta, cùm Proteſtantium armis fulciretur, quem tamen poſtea gradu deturbatum, pulſumque viſuri ſumus: ingraneſcebat verò in dies adeò Lutheranorum potentia, vt cùm Henricus Brunſuicenſis Princeps ditione ſua Religionis Carholicæ odio depulſus conſcriptis copijs Principatum recuperare anniteretur, hoſtium numero obrutus, captuſque cum Carolo filio fuerit, cuius ſortem miſeratus Cæſar Lanrgrauium victorem monnit, vt benignitate captos Principes complecteretur: at Lutherus è contra Lantgrauium, & Saxonrm edito libello deterruit, nè Brunſuicenſem dimitterent, allato eo argumento, illum à Deo caſtigatum non poſſe abſolui, niſi veram agar pœnitentiam, & ritè ſatisfaciat; quibus verbis Hæreſiarcha, qui pœnitentiam, & ſatisfactionem adeò inſectatus eſt, ſeipſum confe-

Surius vbi ſupra.

Proteſtantes ſpoliant Henricum Brunſuicenſem Dominio ob Catholicam fidem.

lib. 4. de rebus memor.

„ cit. [Hoc loco (inqnit Surius) aliquid valet
„ pœnitentia, & ſatisfactio, quam adeò irrident
„ iſti Euangelici.] Nec prætermittendum ſilentio viſum eſt, quòd cùm Ioannes Gropperus Canonicus Colonienſis, eruditione, & pietatis ſtudijs clariſſimus, fortiſſimè Religionem Carholicam propugnaret contra Lutheranos, fictis criminibus fuiſſet appetitus à Lutheranis, quaſi cum

ipſis

Digitized by Google

Surius in comment. hoc anno 1547.

ipſis ſentiret, & rem Catholicam prodidiſſet, vt eo crimine perſtrictus in odium apud Catholicos adduceretur, ille elegantem Apologiam ſcripſit, qua ſubornatum crimen à ſe depulit: de cuius inſignibus virtutibus, & caſtimoniæ excel- ,, lenti laude hęc refert Surius. [Fuit admira- ,, bili eloquentia, rara eruditione, animo imper- ,, territus, nocte, & die Scripturæ Sacrę, & ſan- ,, ctiſſimorum Patrum lectioni incumbens, at- ,, que à fœdiſſimo concubinatu, quo ſe plerique ,, ex Clero turpiter dehoneſtaut, vſque adeò ab- ,, horrens, vt cùm quodam die domum reuerſus, ,, ſamulam inueniſſet lectum ipſius ſternentem, ,; vehementiſſimè commotus, repentè famulam ,, è cubiculo exegerit, & lectum è feneſtra cubi- ,, culi proiecerit, hoc ipſo ſanè egregium animi ,, ſui erga continentiam zelum, & ardorem prę- ,, clarè declarans, quod idcircò commemorare ,, volui, vt tanti Viri exemplo commoueantur ,, Eccleſiaſtici, & carnis petulantiam victus par- ,, ſimonia, ſacræ lectionis, & feruentium pre- ,, cum aſſiduitate, vigilijs opportunis, mulie- ,, rum vitanda conſuetudine, & id genus alijs ,, pietatis ſtudijs edoment, deſinantque aduer- ,, sùm ſe prouocare iram præpotentis Dei, atque ,, procacibus Hæreticis veterem, eandemque ,, Catholicam Religionem lacerandi, ac pro- ,, ſcindendi præbere occaſionem.] Fuit ille Præpoſitura Bonnenſi donatus pulſo Friderico Lutherano, egregiamque Religioni reſtituendæ operam nauauit, ob quam Cardinalitijs apicibus a Paulo IV. poſtea ornatus eſt, vt ſuo loco viſuri ſumus, nunc reliquas huius anni res proſequamur.

Paulus curat pacem firmare inter Imperatorem, & Regem Galliæ.

56 Incubuit interea Pontifex alendæ, fouendæque paci, quæ ſuperiori anno inter Cæſarem, & Franciſcum Galliæ Regem confecta fuerat, atque ad eam arctiùs conſtringendam Interpretes adhibuit, qui fuerant illius ſanciendæ maximi auctores, nimirùm Gabrielem Guſmanum, ac Petrum de Soto Ordinis Prædicatorum, ad quorum poſtremum extant literæ, quibus egregijs cœptis iuſſit inſiſtere, cùm ex ea pace Reipublicę Chriſtianæ ſalus penderet.

Dilecto filio Petro de Soto Ordinis Prædicatorum, & Sacræ Theologiæ Profeſſori, Sereniſſimi Cæſaris Confeſſario.

Paul. III. lib. breu. anno 11. pag. 252.

Dilecte fili, &c. Veniens nuper ad nos dilectus filius Gabriël de Guſman Ordinis Prædicatorum, & Sacræ Theologiæ Profeſſor Chriſtianiſſimæ Reginę Franciæ Confeſſor pro expeditione cuiuſdam Monaſterij, ad quod eum Rex Chriſtianiſſimus nobis nominauit, multa retulit de tua ſingulari doctrina, ac pietate, vtque in negotio pacis, inter Cæſaream Maieſtatem, & dictum Regem Chriſtianiſſimum, nuper confectæ, vnà ſecum piè, ac diligenter laboraueris, quę etſi erant nobis antea de te cognita, tamen ex ipſo etiam Gabriële audire iucundiſſimum nobis fuit, teque de hoc ſummopere in Domino commendamus: rem enim procuraſti non ſolùm illis Principibus, & eorum Regnis, verùm etiam vniuerſę Chriſtianitati ſalutarem, quæ vt diutiſſimè conſeruetur, nobis, ac tibi, & bonis omnibus laborandum eſt, quamobrem nos publicę vtilitatis, quę ex hoc dependet, deſiderio ducti, cum nonnulla ad eiuſdem præſeruationem pacis pertinentia nobis in mentem veniſſent, ea per ipſum Gabriëlem iſthùc redeuntem tibi nota eſſe voluimus, vt in his Sereniſſimo Cæſari ad commune bonum ſedandis pietatem tuam exerceas, quemadmodum ea pleniùs, & vberiùs idem Gabriël noſtro nomine tibi referet. *Datum Romæ XXII. Martij MDXLV. Anno XI.*

Bellaius lib. 10. Paul. Iouius lib. 5. Belcar. lib. 24. Martinus Bellaius vbi ſupra.

57 Adulto anno confundi ea pax viſa eſt, cùm Dux Aureliæ iuuenis omnibus corporis, atque animi dotibus, quę à natura conferri poſſent florentiſſimus, cui Belgij, aut Mediolani Principatus à Cæſare cum Sponſa Regia erat promiſſus, anno vigeſimo tertio extinctus eſt ex febre (vt dictum eſt) peſtilenti apud Monaſterium ſitmum, dum bello aduersùs Anglos vacaret: Franciſcus enim Rex Boloniam terra, marique obſidione cinxerat, & Angli à Gallis cruenta pugna tumultuaria victi, deletique ſunt, Claſſis etiam Gallica centum quinquaginta onerarijs, ac viginti quinque triremibus, & ſexaginta minoris aluei nauibus conſtans, Menſe Iulio in Angliam vela fecit, ac repentina exſcenſione facta multa loca euaſtauir. Miſit etiam Franciſcus Rex Reginæ Scotiæ viduę ſubſidiarias copias (Duce Comite Lenoto) ad frangendam Regis Angliæ vim, ſed Anglus eumdem Comitem (tradita illi nepte in vxorem) ad ſuas partes pellexit, quare Franciſcus Rex, cum nouis copijs Broſſium, deindè Lorgium, Duces ſtrenuos, ad Scotos confirmandos ſubmiſit. Commiſsis autem ad Boloniam pluribus minoribus prælijs, contigit, vt Claudius Guiſius Dux in prælio quodam certans ab Anglo percuteretur, adacto per oculum in cerebrum lanceæ fruſtro ad occiput pertinente, eoque educto diuinitùs percuraretur, cęterùm in caſtris Gallorum, & circumiectis Oppidis horrida lues ex nimijs imbribus graſſari cœpit, & noctu repentè extincti plures reperti, qui interdiù nullam morbi ſignificationem dederant, idque in diuerſorio, in quo ipſe habitabat contigiſſe tradit Martinus Bellaius, additque mitigatam luem ,, hoc remedij genere. [Cùm ad extremum ,, non aliud ſepulturæ genus vſurparetur, quàm ,, quód vniuerſis in domo aliqua mortuis do- ,, mus ipſa in eos diruta vice ſepulchri erat.] Cæterùm Henricus Angliæ Rex ſuorum veritus odia, & belli ſumptibus fatigatus, reiecta antea pacis conſilia complexus, Boloniam Franciſco Regi redimendam auro reſtituit, proximo anno idem etiam Franciſcus Rex, poſtquam Caroli Aureliæ Ducis funus luxiſſet, Oratores ad Cæſarem miſit, acturos de pace, quæ filij morte confuſa erat redintegranda, quibus Cæſar damnoſæ tranſactionis ſollicitudine liberatus reſpondit ſe bellum Regi nunquam illaturum, niſi iniuria à Gallo prouocatus eſſet, ita priores controuerſiæ recrudueere, & Carolus Dux Sabaudiæ recuperandi Principatus ſpe deiectus eſt: tanto porrò Franciſcus Rex Regni ab Hęreticorum peſte vindicandi ſtudio arſit, vt cùm in Delphinatu, & Comitatu Auenionenſi nonnulli Pagi hęreſi infecti leuiora remedia non admitterent, immiſſis in eos copijs funditùs deleuerit, nimiaque ſæuitia miles nulli ætati, vel ſexui pepercerit.

Belcar. lib. 22.

Belcar ſoreſt. lib. 6. cap. 63.

In Luſitania contra Hæreticos exercita ſeueritas.

58 In Luſitania ſacra fidei cenſura exercebatur nimia acerbitate in Neophytos Marranicæ hæreſeos ſuſpectos, ac Pontifici relatum eſt ab Adminiſtris Regijs, & Cenſuræ gerendæ Pręfectis multa crudeliter, & iniquè patrari, inſonteſque eadem pœna cum ſontibus inuolui, inſontium itaque à Iudicum crudelitate vindicandorum ſtudio Pontifex cognitionem eorum cauſæ ſibi reſeruauit, animaduerſionemque in mancipatos carceribus extrahi iuſſit: quod decretum Pontificium, cùm Luſitaniæ Rex in partem iniquam

Digitized by Google

quam detortum acciperet; Pontifex ſubiectis literis decreti ſui æquitatem, firmitatemque in luce collocauit, blandiſque verbis Regias iras permulſit.

Regi Portugalliæ.

Paul. III. lib. breu. anno 11. pag. 161. & 232.

Attulit ad nos nuper dilectus filius Simon de Vega literas Serenitatis Tuæ XIII. Ianuarij Eborę datas longiſſimas illas quidem, in quibus cauſas petitæ per Te Inquiſitionis ab initio repetens, de vltimo Breui, per quod inhibuimus, ne contra Neophytos incarceratos ad executionem procederetur, donec nos à Ioanne Riccio electo Sypontino, quem ad Te Nuntium miſimus, de quibuſdam informaremur, multa Serenitas Tua queritur, contra ipſos Neophytos grauiſſimè inuehitur, ne noſtris quidem parcit, ad poſtremum omni inſtantia petens, vt inhibitione reuocata inquiri iſthic contra Hæreticos, Iudaicamque perfidiam plena ſeueritate velimus. Ad quæ, nos, fili chariſſime, licèt multo acerbiùs, quàm à Te expectandum fuerat, ſcripta, memores tamen eius perſonæ, quam gerimus, remota omni iracundia, ſedatoque animo reſpondebimus, nihilque ſcribet vnquam Tua Serenitas ad nos tam aſperè, quod nobis beneuolentiam in Te noſtrā minuat, ac primùm ad communia communiter reſpondebimus, criminationes videlicet ac ſuſpiciones hinc indè eſſe mutuas, & vbique famam hominum præſertim in Aulis Principum patere linguarum morſibus.

Inſantes iniquè vexati,

Nos tamen de Tua Serenitate nihil ea indignum crediidiſſe, aut credere, omniumque iſthic minùs rectè per hos annos geſtorum culpam non Tuæ Serenitati, quàm piam, & rectam exiſtimamus, ſed potiùs Tuis Miniſtris aſſignare, quorum conſilijs effectum eſt, vt nuper Tua Serenitas dilectum filium Ioannem de Montepolitiano electum Sypontinum Nuntium noſtrum in Tuum Regnum venire prohibueris, quæ excluſio Nuntij Noſtri, cùm grauiter offendat, vt debet, tùm cauſa excluſionis non minùs, à Tuis enim Agentibus relatum nobis eſt, ideò ipſum Nuntium à Tua Serenitate excluſum fuiſſe, quòd nos poſt eius diſceſſum literis noſtris mandauerimus, nè quid contra eos fieret, qui ab Inquiſitionis Miniſtris in carceribus detinebantur, quę res multipliciter nos admirari coëgit, primùm quòd ipſe Nuntius noſter multò ante excluſus à Te fuerat, quàm hæ Tuę literę expedirentur, deindè quòd illę nihil continent, quod iuſtitiæ, & æquitati non maximè conueniat, nam cùm grauiſſimæ, atque acerbæ de Miniſtris ipſius Inquiſitionis ad nos querelæ & antea eſſent delatę, & aſſiduè deferrentur, tanquam ſuo officio iniuſtè, & crudeliter vtentibus, noſque de nimio erga Serenitatem Tuam reſpectu ſubaccuſaremur, nos de ipſis querelis Tuos Agentes paternè admonuimus, vt Serenitatem Tuam (fortè hęc ignorantem) admonerent; illi autem ſtatim nobis ſupplicarunt, pergratumque Tuę Serenitati id futurum affirmarunt, vt Nuntio ipſi noſtro, quem tùm expediebamus, mandare vellemus, vt de huiuſmodi querelis ſe informaret, ſi enim eas veras comperiſſet, prouideri à nobis poſſe, ſi autem non comperiſſee, apparituram illorum Miniſtrorum probitatem, Tuæque Serenitatis honori ſimul conſultum iri, itaque fecimus, mandatis huiuſmodi ipſi Nuntio, antequam à nobis diſcederet, datis. Cùm verò poſtea nouæ querelę ſequutę eſſent de multis iniuſtè crematis, & pluribus, qui in carceribus eſſent, cremandis, videntes fruſtrà Nuntium noſtrum crematis carceratorum corporibus ſe eſſe informaturum, iuſtè, an iniuſtè cremata eſſent, hoc tantùm prouidimus, quod niſi feciſſemus, omnem ſanè charitatem, omneque officij noſtri debitum exuiſſemus, vt executio dumtaxat contra eoſdem carceratos ſuſpenderetur, quoad de iuſto, vel iniuſto Miniſtrorum proceſſu certiores fieri poſſemus, quo noſtro mandato nulla nocentibus data impunitas, cùm in carceribus nihilominùs remaneant, ſed innocentibus, ne videlicet opprimantur, tempus, & ſpatium conceditur, quod qui reprehendit, Iudicum potiùs errata obtegere videtur, nolleque id curare, vt reorum delicta debitis pœnis afficiantur. Si hæc igitur pro noſtra poteſtate, & auctoritate, cùm hęc cauſa ſpiritualis, & propriè noſtra ſit, & ad nos omni iure pertineat, ac pro Miniſtrorum ipſius Inquiſitionis detegenda vel probitate, vel iniuſtitia ordinauimus, ſi iuſtas preces miſerorum non neglexímus, erat nobis de Tuæ Serenitatis pietate, ac beneuolentia expectandum, vt quo etiam Tua in ipſa Inquiſitione integritas eluceſceret, nos laudaret de ea re potiùs quàm noſtrum Nuntium, cùm noſtra & huius Sanctę Sedis iniuria, excluderet: neq; enim Tua Serenitas ex hoc mirari, aut offendi debet, ſi in tanta re vbi de fide Catholica, & vita tot hominum agitur, nos Miniſtrorum ipſius Inquiſitionis, præſertim malè audientis, curam gerere, & adminiſtrationis eorum rationem interdum reuidere velimus, ne ſanguis occiſorum à nobis, & Tua Serenitate poſtea requiratur.

Suſcepta eorum clientela à Pontifice.

Sequutum tamen eſt, quod minimè debuit, vt hæc cura à nobis pro debito noſtri officij ad communem noſtrum, Tuumque honorem ſuſcepta, quæ faciliorem admiſſionem Nuntij noſtri operari debuerat, contrarium, videlicet excluſionem eius operata ſit. Accedit his etiam, quòd licèt cum Serenitate Tua ſæpiùs, & per Oratorem apud Te noſtrum, & per Tuos apud Nos Protectorem, atq; Agentem egerimus, vt dilecto filio noſtro Michaëli Cardinali Viſenſi poſſeſſionem, ac fructus Eccleſiæ, & beneficiorum ſuorum, quibus fuit per Tuam Serenitatem ſpoliatus, reſtituere, aut Nuntio, vel alteri Miniſtro noſtro conſignare velles, neutrum tamen hactenùs ſequutum eſt, de quo non valdè mirari, & dolere non poſſumus, cùm præſertim nos eiſdem Tuis Protectori, & Agenti ſæpè obtulerimus, ſi de aliquo delicto ipſius Cardinalis nobis conſtaret, Nos illud ſeuerè punituros eſſe, qua de re nihil adhuc nobis conſtitit, nec ſi etiam conſtitiſſet, fructus ipſi, qui Eccleſiaſtici ſunt, ad alterius, quàm noſtram diſpoſitionem pertinuiſſent. Quamobrem, fili chariſſime, de his rebus omnibus, vtpotè in Diuini honoris, Tuæque conſcientiæ offenſam tendentibus, meritò dolemus, & angimur, Teque in cæteris præſtantiſſimum Regem, in his tàm diſſimilem Tui, ac Maiorum Tuorum eſſe miramur, proindè cùm nec cauſarum huiuſmodi grauitas, nec Vniuerſalis Concilij propinquitas patiantur, vt prouiſionem opportunā his adhibere vlteriùs differamus, has noſtras ad Te præmittere, Tuamque Serenitatem paternè monere volumus, illam ſtudioſè requirentes, vt his omnibus prouiſionis remediū afferre velis quamprimùm, quod ſi à Te fiet, ſicut fieri certè debet, & ſperamus, nos maximè lætabimur, ſin autem ſecùs euenerit, non committemus, vt Deo Omnipotenti rationem reddere debeamus, quòd in tàm arduis, tàmque importantibus rebus negligentes in noſtro officio fuerimus. *Datum Romæ apud Sanctum Marcum ſub an-*

nulo Piſcatoris die XVI, Iunij MDXLV. Pontificatus noſtri anno XI,

Rex Luſitaniæ ſimultatem contra Pontificē deponit.

59 Victus æquitate Luſitaniæ Rex Pontificijs monitis morem geſſit, vt ex literis alijs colligitur, ſublatis enim; ijs querelarum cauſis, extinctiſque offenſiunculis, germanum Luſitani Regis Archiepiſcopum Eborenſem Cardinalitia dignitate Paulus ornauit, atque amoris paterni notis inſignes literas ad eumdem Regem dedit.

Paul. III. lib. breu. anno 11. pag. 7.

Regi Portugalliæ.

Chariſſime, &c. Quod ſemper optauimus, vt verè Tua Serenitas cognoſceret noſtram ergà ſe paternam beneuolentiam, & quàm illi gratum facere ex animo cuperemus, hodiè lætamur Serenitati Tuæ oſtendiſſe, Tuum enim germanum fratrem Henricum Archiepiſcopum Eborenſem in his ſacris ieiunijs, & in Conſiſtorio noſtro ſecreto S. R. E. Presbyterum Cardinalem de eiuſdem S. R. E. Cardinalium conſilio creauimus ad Dei primùm Omnipotentis laudem, Sanctæque Sedis Apoſtolicę honorem, & totius Chriſtianitatis vtilitatem, deindè etiam ad Tuæ Serenitatis omni virtute præſtantis ſatisfactionem, Tuęque Domus (quamquam per ſe clariſſimæ) maius ornamentum, ſed quamquam Tuæ Serenitati, veſtroque Regio ſplendori hoc tribuerimus, acceſſerunt tamen pro cumulo virtutes ipſius Archiepiſcopi, quas hac dignitate etiam per ſe dignas eſſe audimus, & proindè cohoneſtandas eſſe exiſtimauimus, ergo dignitatem Cardinalatus, quę in Cardioibus vniuerſalis Eccleſiæ regendis verſatur, & qua maiorem in Romana Eccleſia Pontifex conferre nequit, per obitum alterius tui fratris in tua Domo extinctam, per ipſius Henrici creationem reſtituimus, vt defuncti fratris memoria in hoc reuiuiſcat, doloremque Tuæ Serenitatis ex illo conceptum huius lætitia conſoletur, atque vtinam ij obices, qui ſine tua, vt credimus, voluntate interpoſiti fuerant, citiùs remoti fuiſſent, noſtri quoque ergà vos paterni amoris ſignificatio maturiùs erupiſſet, ſed agimus Deo gratias, qui hæc vertit in melius, noſque inter nos eoſdem fore voluit, qui ſemper fuimus, & eſſe debemus, vt tu nos in amantiſſimi Patris, noſque te in chariſſimi filij loco habeamus, quod & futurum in Domino confidimus. Nos, fili chariſſime, de hoc tui fratris honore, quem tibi in primis tribuimus, tibi gratulamur, fœlixque, & diuturnum hoc fore gaudium vobis optamus, ſperantes vos viciſſim in cultu, & obſeruantia erga Nos, & Apoſtolicam Sedem, à qua meritò ornati eſtis, Regio, & grato animo reſponſuros eſſe, quemadmodum Venerabilis frater Ioannes Riceius Archiepiſcopus Sypontinus Noſter apud Te Nuntius hæc plenius explicabit, qui etiam Birretum rubrum à Nobis de more benedictum, vnà cum Breui Noſtro, quem ipſo tuo fratri Cardinali mittimus, quorum dilectus filius Ludouicus Brandon Agentis apud Nos Tui affinis lator erit, Tuæ Serenitati ex parte noſtra conſignabit, per eamdem Serenitatem Tuam eidem Tuo fratri Cardinali ad maius vtriuſque veſtrum gaudium conſignanda. *Datum Romæ die XVI. Decembris MDXLV. anno XII.*

60 De illo, & tribus alijs eodem die creatis Cardinalibus hæc referunt Acta Conſiſtorialia.

Acta Conſiſtor. M.S. Car. Spad. ſig. num. 133. pag.

,, Romæ die XVI. Decembris MDXLV. fuit
,, Conſiſtorium, in quo S. D. N. de fratrum
,, conſilio, & aſſenſu aſſumpſit, creauit, &
,, publicauit in Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Pres-
,, byteros, & Diaconum Cardinales infraſcri-
,, ptos, videlicet R. P. D. Petrum Pacecho Epi-
,, ſcopum Giennenſem Presbyterum Cardina-
,, lem Hiſpanum. Reu. Georgium de Ambaſia
,, Archiepiſcopum Rothomagenſem Presbyte-
,, rum Cardinalem Gallum, R. P. D. Henricum
,, à Portugallia Archiepiſcopum Eborenſem
,, Presbyterum Cardinalem Luſitanum, & Do-
,, minum Ranutium Farneſium Adminiſtrato-
,, rem Eccleſiæ Neapolitanæ in XVI. vel circa
,, ſuæ ętatis anno conſtitutum Diaconum Car-
,, dinalem cum detentione omnium Sacerdo-
,, tiorum.

Paulus Cardinales creat.

Conſignatæ ſunt eodem die literę ad Franciſcum Galliæ Regem de Georgio Ambaſiano Rothomagenſi Archiepiſcopo in Senatum Cardinalium cooptato.

Paul. III. lib. breu. an. 12. pag. 2.

Regi Chriſtianiſſimo.

Hodiè in his ſacris Ieiunijs, & Conſiſtorio noſtro ſecreto ad aliquot paucorum Cardinalium creationem deuenientes, Georgium de Amboyſia Archiepiſcopum Rothomagenſem in gratiam Tuæ Maieſtatis, & Tuo intuitu, de Venerabilium fratrum noſtrorum Sanctę Romanę Eccleſiæ Cardinalium conſilio, eiuſdem Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Presbyterum Cardinalem creauimus, in quo ſumus lætati, Tuæque Serenitatis iudicium, & probitatem laudauimus, quod eiuſdem Archiepiſcopi eas audimus eſſe virtutes nobilitati generis eius adiunctas, vt quem Tui contemplatione ad hanc dignitatem eueximus, etiam ex ſolis eius virtutibus id facere potuiſſemus, &c. *Datum Romæ XVI. Decembris MDXLV. Anno XII.*

Aetiopes cum Romana Eccleſia damnato Dioſcoro coniunguntur.

61 Calamitoſiſſimo hoc tempore, quo tot Europæ populi ab obſequio Romani Pontificis Hæreticorum peſtiferis ſuſurris ſubornati deficiebant, Æthiopes Orientales veterem cum Romana Eccleſia coniunctionem (damnato Dioſcori ſchiſmate) redintegrare, atque adſtringere expetiuerunt: allatæ ſunt eo argumento Claudij Imperatoris, qui Dauidi Patri ſucceſſerat, literæ ad Pontificem, qui commendata eius pietate, ſignificauit, ſe ad eum Internuntium miſſurum ad ipſius populos Cœleſti doctrina imbuendos, afficiendoſque ſacris muneribus, cùm in Indiam Sacerdotes pietate, & Chriſtianorum Sacrorum cognitione apprimè inſtructos eſſet legaturus.

Chariſſimo in Chriſto filio noſtro Claudio Aethiopiæ Regi Illuſtri.

Ext. in lib. breu. Pauli III. ſig. 2891.

Chariſſime in Chriſto fili noſter ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem; &c. Dilectus filius Paulus Prior Conuentus Monachorum Æthiopum Hieroſolymis exiſtentium attulit ad nos literas Serenitatis Tuæ, quas, ſicut ipſe Paulus nobis affirmauit, quidam alius Tuę Serenitatis Orator cum illis ad nos miſſus, & in itinere mortuus nobis reddere non potuit; itaque, etſi voluiſſemus ipſum Tuum Oratorem ad nos peruenire, atque audire, tamen quantùm eius caſu doluimus, tantùm gauiſi ſumus, Deoque gratias egimus, quòd literas tanti, & tam remotè Chriſtiani Regis, nobiſque & Apoſtolicæ Sedi deuoti noſtro tempore nobis recipere conceſſerit: ex eis igitur maxima in primis ſumus lætitia affecti, quòd Te claræ memoriæ Dauidi Tuo genitori in Regno Æthiopiæ ſucceſſiſſe cognouimus, nimirùm ex fama Tuæ probitatis conijcientes, & ſperantes, quòd Tu ſicut in Regno, ita & in vera Religione erga Deum, deuotioneque erga Apoſtolicam Sedem Tuis progenitoribus ſuccedes, de quo haud dubia nobis ſigna in eiſdem literis dediſti, ex quibus certam in ſpem adducti ſumus, Te haud minore ſtudio, quàm illi fecerint, ſan-

ctam

ſtam fidem Catholicam, & veram Chriſti Religionem in iſtis Regionibus propagaturum eſſe: ad quod ſaue Tuam Serenitatem paterno affectu hortamur: nos verò cùm proximè Deo concedente miſſuri ſumus via maritima ad partes Tuis Regnis vicinas aliquos Viros probitate, & doctrina conſpicuos, & ad inſtructionem Chriſtianæ fidei aptos, tunc eodem adiuuante Domino dabimus operam, vt Tuam Serenitatem etiam per noſtrum, & Apoſtolicæ Sedis Nuntium viſitemus, Teque, & Tua Regna, ac populos Tibi ſubiectos illis ſpiritualibus gratijs conſolemur, quas tunc idem Dominus nobis inſpirare dignabitur: interea verò ipſum Paulum Priorem cum his noſtris literis ad Tuam Serenitatem remittimus, quam Dominus Omnipotens, & in præſenti vita proſperare, & in futura cœleſtibus præmijs decorare dignetur. *Datum Romæ XXIII. Auguſti MDXLV. Anno XI.*

Orlandin. lib. 1481. num. 112.

62 Popoſcerat à Pontifice Luſitaniæ Rex, vt Sacerdotes Societatis Ieſu, quæ probitatis ex cellentis, & doctrinæ ſama inclareſcebat, mitteret in Indiam, atque etiam à S. Ignatio ſocios in Æthiopiam mittendos flagitabat, vt verò ex eadem Societate Patriarcha delectus ſit ad Æthiopiam à veteribus erroribus vindicandam, ſuo loco dicetur. Nunc inſignem caſum Petri Gamrati Cracouienſis Epiſcopi, qui hoc anno piè obijt, cùm à ſodalis defuncti anima præmonitus eſſet, vt ſe compararet ad mortem, ex Stephano Damaleuicio referemus.

Stephanus Damalewicius de Archiep. Gneſnenſium in Petro Gamrato pag. 297.

In Cracouienſem Eccleſiam Anno Domini MDXXXVIII. ſuffectus eſt, ac tandem Archiepiſcopatum adijt, & ſimul cum Cracouienſi Epiſcopatu tenuit Paulo III. indulgente. Multùm ille populari gratia, & aulico fauore reluxit; Regi Auguſto Elizabethã Auſtriacam copulanie, & diademate cinxit. Cracouienſis ciuis vxorem Iudaiſmum profeſſam comburi in foro Cracouienſi fecit; pauperum, & egentiorum ſingularem geſſit curam, ſingulis diebus ex eo numero centum erant, qui Epiſcopali menſa, & ferculis reficiebantur; dum iter faceret, duo currus onuſti lineis induſijs, & laneis tunicis, vel ſi hyems eſſet, ex pelle ouina conſutis veſtibus ſequebantur, nudus, vel malè veſtitus, ſi quis opem implorans obuius erat, veſtiebatur, viatico etiam donabatur: hæc conſuetudo ſamiliatis Gamrato erat, cùm alioquin ipſe in tantis opibus, vt prodigi ſolent, egeret: luxui, vanitatibus, paraſitis, ludionibus, compotationibus, & libidini deditus fuit, quod tamen ſerio dolore dicitur expiaſſe: nam cùm annis feſſus, vt reliquum vitæ illius ſtylo Stanislai Lubienski Epiſcopi Plocenſis in monitis proſequar, & morti eſſet proximus, neque tamen de ſupremo vitæ fuiſſet exitu ſolicitus, accidit, vt in peruigilio feſti cuiuſdam diei ad veſpertinas preces recitandas ad Eccleſiam iturus accingeretur, paratuſque in cubiculo aliquantiſper ſolus ſubſiſteret, ecce nota illi Viri cuiuſdam nobilis Curoſij iam diù fato functi perſona apparet (familiariter ſecum mutuorum conſcij facinorum diù vixerant) exhorruit tamen ad viſam rediuiui hominis ſpeciem Epiſcopus, cùmque ille, vt metu poſito ſecum ageret, hortaretur, paululùm reſumpto ſpiritu, mortuum affatur, etiamne tu viuis, & in quo tandem loco es mortali perfunctus vita? Reſpondit ille: Viuo, longèque fęliciori quàm vos, fruor aura. Tùm Gamratus, tu ne quem flagitijs grauatum, & turpibus libidinibus me (proh dolor!) conſcio fœtentem è vita exceſſiſſe

Eleemoſynæ mira vis.

Mortuus ſe videndũ obijcit Gneſnenſi Archiepiſcopo.

conſtat, inter eos ſis qui fęlices ſunt? Vix credo. Credes, inquit ille, mox, pauliſper ſuſtine. Iuuenis admodum cùm in Germania eſſem incidi in quemdam, qui ſacrilego ore ſanctiſſimam Dei Matrem Virginem inceſtabat, ego flagitij impatiens colaphum homini impingo, nec mora ille armatus, manu ad capulum admota, duellum mihi denuntiat, ego non ſegniùs ſtringo enſem, congredimur, nec diuturnum fuit certamen, nullo accepto vulnere ſacrilegum conficio, & tunc quidem ne homicidij, & duelli crimine ſuccumberem, fuga mihi conſului; deinceps vix aliquando ea res mihi in mentem venit, ſed cùm ſuprema adeſſet hora, animaque è corpore exitura, inſultantibus infernalibus hoſtibus conflictaretur, & ego exitij certus nullam reliquam ſpem haberem, ecce mox noua affulſit lux: Regina Cœli Angelicis Choris ſtipata pręſto aderat, diffugiunt infernales belluæ, neſcio quid horrendum frementes, frendenteſque. At illa vultu benigno flexit in me miſericordiæ oculos. Milesne, inquit, meus, defenſor honoris mei peribit? Abſit, tùm verſa ad Filium, en Vterus, in quo conceptus es, en Vbera, quę ſuxiſti, ego militem, quibus olim te ſtringebam brachijs, complexum tantiſper tenebo hunc. Tu ſanguinem, quem ex meis traxiſti viſceribus ſtilla, ego efficiam, vt ex eius oculis vberes fluant lachrymę abluendis ſceleribus ſufficientes. Dixerat, & ego ex deteſtatione anteactæ vitæ intimo concepto dolore ſingultibus concutior, lachrymas fundo, Patrem optimum me offendiſſe agnoſco, & annuente Sanctiſſima Patrona mea ingenti illius amore exardeſco, affectu non voce, nam morbi vis vſum linguæ interceperat, atque ita ſupremis meis caſtiſſima Virgine aſſiſtente expiro. Anima è corpore egreſſa Angelorum miniſterio fertur in Cœlum, illic non meritis meis, nam ea vel nulla, vel ſatis exigua erant, ſed Diuina miſericordia mihi per Patronam meam conciliata æternam fælicitatem adeptus verè viuo; indè ad te nunc miſſus ſum, vt te ſupremorum tuorum admonerem: dudum iam merueras, vt tot beneficiorum acceptorum ingratus more ferali ad exemplum voluptarij Vdonis mulctareris, tuę largitiones in egenos factæ, illæ epulæ quotidianæ mendicis exhibitę, illæ veſtes, quibus nuda Chriſti membra texiſti, ne ex meritis tuis in te Diuina ſæuiret iuſtitia, prohibuerunt. Scito autem te ab hinc ſexto menſe (tantum tibi indulget clemens Pater) moriturum, expende, & diſpice quid te interim agere oporteat, nam veniæ adhuc ſupereſſe locum, vel meo doctus exemplo ne diffidas: his dictis ille quidem diſparuit: Epiſcopus in lachrymas reſolutus, neque eo die in publicum progreſſus diutiùs ſolito ſolus manſit, & niſi ſerò quid ſibi accidiſſet, ijs, quibus maximè fidebat patefecit. Nouerat Karnkouius pleroſque, qui cum Gamrato familiariter vixerant, quique ſupremis eius adfuerunt, confirmabant illi ita vltimos ſex illos menſes ab eo exactos fuiſſe, vt verè, & ex animo peccata deteſtantis hominis omnes numeros impleret, denique ſanctiſſimis Sacramentis ritè expiatum cum optima æternæ ſalutis ſpe eum è vita ceſſiſſe teſtabantur, poſtquam Gneſnenſem Eccleſiam quinquennium gubernaſſet, Anno Domini MDXLV. obijt.

Ope B. Virginis ſe ſaluatũ narrat.

Prædicit mortem Archiepiſcopo.

Conuertit ad ſãctiorem vitã.

63 Hoc anno adulta æſtate Pauli III. Ducatu Camerinenſi Eccleſiæ Romanæ iuribus conceſſo Parmam Placentiamque Eccleſiaſticas vrbes, Aloyſio Farneſio fiduciario iure tradidit, ex quo in-

Digitized by Google

infeliciſſima mors ipſi Aloyſio conflata eſt, & Pontifici ante tempus accerſita, bella inter Cæſarẽ & Galliæ Regem exarſere, Tridentinum Concilium diſſolutum, & impedita Lutheranorum conuerſio, & in maximum Schiſmatis diſcrimen adducta Eccleſia, ob Cæſaris & Pauli diſſenſiones inde enatas, vt ſuis locis lugebit hiſtoria.

Surius in comment.

64 Hoc eodem anno grauiſſima inter Lutheranos, & Sacramentarios diſſidia erupere; nam cùm ſinguli maleſani ſui capitis deliramenta pro vero & puro Euangelio obtrudant, ſuperbiaque turgidi alij alijs nolint inferiores videri, Scripturam Sacram in ſenſus adulterinos diſtorquent, contenduntque hęc eſſe Spiritus Sancti auguſtiſſima oracula, nolentes parere Petro Apoſtolo admonenti, *Scripturas deprauari ab indoctis, & inſtabilibus ad ſuam ipſorum perditionem*; iterumque docenti, prophetiam Scripturæ propria interpretatione non fieri, *non enim voluntate humana aliquando allatam eſſe prophetiam*. Porrò Lutherus inſtar phrenetici aliquod lucidum interuallum nacti in ſuis theſibus contra Louanienſes Theologos editis Sacramentarios ità damnauit Theſi 15. *In Eucharistiæ Sacramento venerabili, & adorabili, eſt, & exhibetur, & ſumitur verè & re ipſa Corpus, & Sanguis Chriſti tam à dignis quàm indignis*. Et Theſi 27. *Hæreticos* (inquit) *seriò cenſemus, & alienos ab Eccleſia Dei eſſe Zuinglianos, & omnes Sacramentarios, qui negant Corpus & Sanguinem Chriſti ore carnali ſumi in venerabili Euchariſtia &c.*

Petr. epiſt. 2. cap. 4.

De Luthero verò hæreſiarcha Tigurini Sacramentarij præclarum hoc tulere teſtimonium, quanto interuallo iſte noui Euangelij conditor ab Apoſtolis, & Prophetis diſtaret, *Prophetæ, & Apoſtoli* (inquiunt) *Dei gloriæ, non priuato honori, non ſuæ pertinaciæ, & ſuperbiæ ſtudebant, ſed peccatorum ſalutem quærebant vnicè: Lutherus autem ſua quærit, pertinax eſt, inſolentia nimia effertur, & confeſtim Sathanæ tradit*, quotquot illius ſententiæ, *non illicò ſubſcribere velint, & in omnibus correptionibus ſuis, plurimum maligni Spiritus, quàm minimum verò amici, & paterni ingenij deprehenditur*. His repetitis ex Tigurinorum Sacramentariorum ſcriptis interijcit Surius hoc epiphonema contra Nouatores, *tali ſcilicet Pontifice digni eſtis, qui Romani Pontificis iugum excuſſiſtis*. Mirum certè eſt ac prodigio ſimillimum, Nouatores ſequi fictitium impoſtorum ſenſum, cum enim non de Scripturæ, ſed de ſenſus illius veritate controuertatur, non alius ſenſus amplectendus eſt, quàm qui traditus eſt ab Eccleſia, quæ ex Apoſtolo eſt columna, & firmamentum veritatis: inflatis illi, & crepantibus buccis arrogantiſſimè Scripturas extollunt in alienum ſenſum conuulſas, quaſi veteres hæretici pro neſarijs ſuis hæreſibus commendandis eaſdem artes non inſtruxerint, ac venditarint. Sacramentariorum autem impietatem pluribus miraculis ſæpiùs confutatam in Annalibus Eccleſiaſticis vidimus; hoc verò anno illa in Sacerdote, qui ad eandem clàm defecerat, conuicta eſt inſigni miraculo, cuius hiſtoriam circumſtantijs certiſſimis inſtructam. Seripandus Auguſtinianorum Generalis Magiſter poſtea Cardinalis, ac præſes Concilij Tridentini ſcripſit XXVIII. Septembris ad Cardinalem Farneſium, Suardini Ciuis Neapolitani neptem ex filio in extremis mortis confinijs agentem legente Sacerdote Euangelium de Cœna Domini, cùm veniſſet ad ea verba, *Hoc eſt Corpus meum*, exclamaſſe, prætermitte ea verba, quia ea non credis, exterritumque vaticinio Sacerdotem, coram adſtantibus perfidiam ſuam faſſum eſſe, criminiſque veniam à Deo popoſciſſe, illam verò dimidiæ horæ fluxu animam efflaſſe, remque certis teſtibus conſtare.

Ex litera Car. Farneſij. Sacerdos non credens in Euchariſtiæ Sacramentum miraculo ſe conuertit.

65 In India Reguli Ceilanenſis filius ob ſuſceptam Chriſti fidem à crudeli Patre occiſus eſt, eiuſque martyrium miraculis comprobatum, quibus permoti Principes barbari & alij nobiles, ſpretis omnibus terrenis, per magnos labores ad Chriſti caſtra ſe contulerunt, vt Indiarum Pro-

Concil. Generale Auctore Petro Lopez. Altamura Caſtel. Teſtis.

,, rex Ioanni Regi Luſitaniæ ſignificauit. [Cei-
,, lanum eſt Inſula, vbi res ad Dei gloriam conti-
,, git ſanè memorabilis. Reguli cuiuſdam filius
,, natu maximus, quòd Chriſtiana Sacra ſuſci-
,, pere ſtatuiſſet, patris iuſſu necatus eſt, quem
,, Luſitanus quidam Chriſtiano more ſepelijt
,, tali obita morte Martyrem certum exiſtimans;
,, Luſitani iudicium Deus illuſtri miraculo com-
,, probauit. Siquidem eius nutu factum eſt, vt
,, quoad Principis corpus humatum erat, in
,, crucis figuram terra ſatiſceret, quæ bis Bar-
,, barorum opera glebis oppleta iterum, atque
,, iterum in eundem hiatum eſt reſoluta. Aiunt
,, etiam per eos dies crucem ignei coloris viſam
,, in Cœlo, quibus miraculis commota magna
,, hominum vis ad Chriſtum acceſſit, quorum
,, multi Regis immanitate eandem Martyrij co-
,, ronam adepti ſunt. In eo numero fuiſſet alius
,, quoque Regis filius, itemque ſororis filius,
,, ad quem Regni hęreditas pertinebat (Sororis
,, enim non Regis ipſius filios ſuccedere in Re-
,, gnis Ceilani mos eſt) horum igitur vterque
,, ad Chriſtum propenſus Regis imperio macta-
,, tus eſſet, niſi eos pręſenti periculo Regis So-
,, ror maturè exemiſſet. Ambos enim ad ſe vo-
,, catos de recenti adhuc miraculo interrogat,
,, velint nè fieri Chriſtiani, cùm ſe vtique velle di-
,, xiſſent, cum Luſitano tranſigit mulier eodem
,, ipſo, qui demortui Principis funus curaue-
,, rat, vt eos quam occultiſſimè Goam vſque
,, perducat, quò vt venere, fidei præceptis im-
,, buti, baptizatique magnum pietatis, ac Re-
,, ligionis ſpecimen præbuere. Hos imitatus
,, Regius quidam Præfectus, & alij decem No-
,, biles viri, vxoribus, liberis, bonis denique
,, omnibus ſponte relictis, magno ſuo incom-
,, modo, corporiſque defatigatione paſſuum
,, amplius ſexcenta millia terreſtri itinere emenſi,
,, Goam Baptiſmi cauſa cùm veniſſent, Cathe-
,, chiſmo inſtituti, ſacroque fonte luſtrati ſunt.
,, Id accidit Anno Chriſti nati MDXLV.

Proregis Coment. de rebus Indicis ad Ioannem Regem.

Celiani Reguli filius occiſus ob fidem.

Miraculo comprobatũ eius martyriũ.

Mirus pietatis ardor in Neophytis.

IESV CHRISTI

Anno 1546.

PAVLI III. Anno 13. CAROLI V. ROMAN. IMP. Anno 28.

1. ANno à Virgineo partu MDXLVI. indictione IV. fracta eſt Proteſtantium procacia, qui excuſſo Pontificis iugo etiam Cæſarem de gradu Imperij deijcere conati ſunt, nec minùs Diuino verbo in Tridentino Concilio, quam ferro in caſtris pugnatum eſt, quæ ſingula ordine recenſituri ſeriem temporum ſequemur. Coacta eſt quarta Ianuarij Congregatio Generalis à Patribus Tridentinis, cuius Acta ſubiectis verbis concepta ſunt:.

Angelus Maſſarel. in act. mi. Conc Tri. M.S. Arc. Vat. ſig. n. 3188. pag. 127. & aliud n. 3232. pag. 98. & aliud m. ſ. ſig. n. 3206. pag. 34. & aliud ſig. num. 3249. in primis Acta quartæ Congreg. Generalis, & aliud Fran. Car. Barb. ſig. n. 1868. pag. 14. Diar. Con. Trid. in actis Congreg. m. ſ. Arch. Vat.

„ [Die Lunæ quarta Ianuarij MDXLVI. à Natiuitate Domini hora XXI. habita eſt Generalis Congregatio, in qua primus Pręſidens expoſuit, Præſidentes ipſos accepiſſe literas à Sanctiſſimo Domino Noſtro, in quibus laudabat ea, quę antea acta fuerant in ſeſſione, & congregationibus, hortabaturque, vt ad articulorum controuerſorum explicationem vnirentur; quodque etiam breui mitteret Viros probos, & idoneos Officiales Concilij, cuius expenſis neceſſarijs non eſſet defuturus. Omnia à Patribus laudantur, quo verò ad Officiales aliqui ex Patribus dixerunt, eorum creationem, cùm Sua Sanctitas abeſt, ſpectare ad Concilium. Quibus Cardinalis de Monte reſpondit, non ea mente ſe ea proponere, vt ſuper ijs ſententiæ dicerentur, ſed vt Patres intelligerent quid continerent literæ Suæ Sanctitatis, Officiales verò mittendos, eſſe approbandos à Patribus, & cùm iam audiuiſſet nonnullos arbitrari ex aperitione Concilij imminutam eſſe auctoritatem Summi Pontificis, declarauit eos maximè falli, immò potiùs auctam. Cui Reuerendus Dominus Epiſcopus Aſturicenſis reſpondens ait: ſcimus quidem, & nos, qua auctoritate fungamur, vt ſcilicet in ijs, quæ in Concilio tractantur, Concilij ſit poteſtas, & ſtatuendi auctoritas; in ijs verò, quæ extra Concilium geruntur, auctoritatem remanſiſſe apud Pontificem. Ea tamen diſputatio ſtatim quieuit. Deindè lectum fuit decretum formatum pro futura ſeſſione de modo viuendi, & alijs in Concilio ſeruandis. Cùmque longè maior pars decretum ipſum approbaret, Reuerendus Dominus Epiſcopus Feſulanum dixit, ſe deſiderare in titulo ipſius decreti, apponi verba in alijs Conciliorum decretis appoſita, videlicet: Sacroſancta Tridentina Synodus vniuerſalem Eccleſiam repræſentans; cùm hæc noſtra Synodus, etſi adhuc puſilla eſſet, non tamen minore alijs fungeretur auctoritate. Reuerendus Pater Generalis Seruorum dixit, non multi facienda eſſe verba illa, quando, vti compertiſſimum eſt, recens inuenta ſint, nec vſurpata ab antiquioribus Concilijs. Dominus verò Pighinus dixit verba ipſa, quæ à nonnullis deſiderantur, ſi rectè conſiderentur, quæ appoſita ſunt, eadem re ipſa adeſſe: cum enim dicitur Oecumenicum, idem ſonat quod vniuerſale, & vniuerſalem Eccleſiam repræſentans, & iam in proxima ſeſſione decretum fuerit, Oecumenicum Concilium eſſe apertum, & inchoatum.

Controuerſia de titulo Cōcilij, an eſſent apponenda verba, Vniuerſalē Eccleſiam repræſentans.

2 Cardinalis de Monte comprobauit Generalis Seruorum, & Pighini ſententiam, addens, ſe illa quoque ratione moueri, nè verba ipſa apponerentur, cùm nullum validius telum habeamus aduersùs Hæreticos, quàm quod nos hic congregati Eccleſiam vniuerſalem repræſentemus, noluimus eos, quos Synodum amplecti cupimus, in primo congreſſu cauſam, & occaſionem accipere, vt nos reprehendant, quaſi nimiùm elatos, fimbriaſque noſtras in opprobrium dilatantes, longè etiam diuerſam eſſe rationem noſtræ Synodi, & Conſtantienſis, & Baſileenſis: Conſtantienſe enim Concilium ea verba appoſuit propter ſchiſma, quod tunc vigebat, non enim apparebat ex tribus quis verus Pontifex eſſet: nec tamen Concilium ipſum in decretis, in quibus de alijs rebus agebatur, his verbis vſum fuiſſe; Baſileenſe verò, quòd propriùs Conciliabulum dici debet, ſolo odio Eugenij IV. ea verba minùs rectè vſurpaſſe. Et profectò præter alias, ea maximè ratione abſtinere ab his verbis debemus, nè inflati videamur, vt dixi, magnam ſumendo auctoritatem, quin potiùs imitari debemus Summum Pontificem, qui cùm Eccleſiæ Dei Caput ſit, ſe tamen Seruum Seruorum appellat. Cardinalis Tridentinus dixit ſe compertum habere, Proteſtantes ęgrè verba illa habituros, quapropter laudabat, & hortabatur, nè apponerentur, quæ ſententia à longè maiori parte Patrum approbata eſt.

3 Addunt Geſta, deindè actum fuiſſe de electione Officialium, de loco Oratoribus Principum deſignando, ac de ijs, qui in publica ſeſſione ſedere, vel ſtare deberent: nec non de Abbatibus, quorum prærogatiuis Epiſcopalem ſplendorem obſcurari, auctoritatemque infringi nonnulli querebantur: maximè de tribus Abbatibus Caſſinenſibus vocatis: quam contentionem Cardinalis de Monte ſic diremit.

Pallauic. tom. 1. lib. 6. cap. 1. n. 2. 3. 4.

„ [Si placet, poſſumus Abbates tres cum Mitra, & pluuialibus iuxta eorum priuilegium admittere, non vt Abbates tantùm, ſed vt totam eorum repręſentantes Congregationem, ita tamen, vt eorum trium vnica ſit ſententia; quod quidem ab omnibus comprobatum eſt.] Actum poſteà eſt de ſeſſionis proximo die conſtituendo, quem Itali accelerandum, Galli verò extrahendum ad bimeſtre tempus contendebant; ſancitum autem eſt, vt ad menſem indiceretur, nimirùm tertia ſeſſio, ſed ſecunda ſequenti die celebraretur. Adiectæ ſunt Actis Pontificiæ literæ prima Ianuarij die huius anni conſignatæ, quibus Paulus III. Patriarchas, Archiepiſcopos, Epiſcopos, atque Abbates in Tridentino Concilio præſentes, vel ad illud acceſſuros, omnibus priuilegijs, vectigalibus, ac iuribus potiri voluit, acſi in Eccleſijs ſuis præſentes eſſent, exemit etiam ab omni decimatum onere, & ſolutione.

Acta Concilij vt ſup.

„ 4 [VII. Menſis Ianuarij MDXLVI. à Natiuitate celebratur ſeſſio ſecunda ſacri Concilij Tridentini ſub Paulo III. poſt celebratam Miſſam de Spiritu Sancto per Ioannem Fonſecam Epiſcopum Caſtellanenſem: eſt habita oratio per Coriolanum Martiranum Epiſcopum S. Marci.] Ille poſt defletas morum corruptelas de ſæuitia Hæreticorum, qui ſe infidelibus aduersùs Eccleſiam coniunxiſſent, ita conqueſtus eſt. [Videtis, quàm in nos inſtructę, quàm paratæ, quàm firmæ inimicorum, & transfugarum acies circumſtant, vt certatim contendant, quis in te, Eccleſia Sancta, ictus profundiùs infligat, quis tua præcordia lethaliùs petat. O facinus miſerandum! quid facient inimici? Filij, quos priùs Cœlum caſurum, quàm defecturos putabas, quibus elata præcipuè & ſuperba incedebas, in te arma conuerterunt, ij, quos ſanguine tuo, & viſceribus aluiſti, vt tibi murus æneus contra hoſtes forent, ij veluti veneficijs incitati te deletam funditus, & extinctam volunt. Huccine tui labores & vigiliæ inciderunt? Sed quid hos incuſare, aut de his conqueri opus eſt? Sunt ipſi quidem nefandi, vt videtis. Quæ ſit horum vita, moreſque cognouimus: locus in alios dicendi non erit, ſi ſe reſpiciant, vt tamen

Ibidem vt ſuprà.

Secunda ſeſſio Cōcilij.

„ tàm

Digitized by Google

,, tàm liberè obloquantur, tàm ſeuerè in noſtros
,, mores noui Catones vitamque inuehantur.
(Et paulò poſt.)
,, 5 Poſtquam omnia conturbarunt inſtituta
,, noſtræ Religionis, rituſque euerterunt, ſato
,, omnia ſubiecerunt. Noſtris inſuper nos telis
,, laceſſunt, Scripturam Sanctam, quæ noſtra
,, ſunt arma, in noſtrum exitium conuertunt,
,, mutilando, lacerando, intorquendo (factum
,, impudens quis non aſpicit, & deteſtabile,
,, quid tandem poſtea?) Scripturæ ſanctæ in
,, manibus impij tela ſunt plumbea, quæ obie-
,, cta clypeo veritatis nullo negotio retundun-
,, tur.] Nonnullis interiectis de eorum hypocriſi
,, ita queritur. [Dum fucis verborum doloſis,
,, dum ſeueritate accerſita, dum veteratoria
,, frontis triſtitia illudentes, dum ſua dogmata,
,, & miracula quædam, nunc horum nunc illo-
,, rum auribus inſtillantes, quid dico aniculas?
,, robuſtos quoſdam, immò vniuerſas Ciuitates
,, in perniciem trahunt, &c.

Cùm finem dicendi feciſſet, ſubdunt Acta.

,, Recitata fuit per me Angelum Maſſarellum
,, Secretarium nomine Illuſtriſſimorum Legato-
,, rum admonitio, ſeù hortatio ad Patres ſuper
,, his, quæ in celebratione Concilij generalis
,, perpendenda, & facienda ſunt à Prælatis ip-
,, ſius Concilij.] Quæ admonitio incipit. [Cùm ipſa muneris noſtri ratio.] Excuſa eſt typis, atque in editione Binij malè in Seſſionis primæ Actis collocata.

M.S. Arc. Vatic. ſig. n. 3212. pag. 18.

6 Promulgatum fuit in eadem ſeſſione decretum de vita ſanctiore ducenda, & modeſtia tenenda in Concilio, quatuor canonibus diſtinctum.

Canon I.

Sacroſancta Tridentina Synodus in Spiritu Sancto legitimè congregata, in ea præſidentibus eiſdem tribus Apoſtolicæ Sedis Legatis agnoſcens cum B. Iacobo Apoſtolo, quòd *omne datum optimum, & omne donum perfectum deſurſum eſt deſcendens à Patre luminum*, qui ijs qui poſtulant à ſe ſapientiam, dat omnibus affluenter, & non improperat eis, & ſimul ſciens, quòd *initium ſapientiæ eſt timor Domini*, ſtatuit, & decreuit, omnes, & ſingulos Chriſtifideles in ciuitate Tridentina congregatos exhorrandos eſſe, pro vt exhortatur, vt à malis, & peccatis hactenùs commiſſis emendare, ac de cętero in timore Domini ambulare, & deſideria carnis non perficere, orationibus inſtare, ſępius confiteri, Euchariſtiæ Sacramentum ſumere, Eccleſias frequentare, pręcepta denique Dominica, quantum quiſque poterit, adimplere, nec non quotidie pro pace Principum Chriſtianorum, & vnitate Eccleſiæ priuatim orare velint: Epiſcopos verò, & quoſcumque alios in ordine Sacerdotali conſtitutos Oecumenicum Concilium in ea ciuitate concelebrantes, vt aſſiduè in Dei laudibus incumbere, hoſtias, laudes, & preces offerre, ſacrificium Miſſæ quolibet ſaltem die Dominico, in quo Deus lucem condidit, & à mortuis reſurrexit, ac Spiritum Sanctum in diſcipulos infudit, peragere ſatagant facientes, ſicut idem Spiritus Sanctus per Apoſtolum præcipit, obſecrationes, orationes poſtulationes, gratiarum actiones pro SS. D. N. Papa, pro Imperatore, pro Regibus, & cęteris, qui in ſublimitate conſtituti ſunt, & pro omnibus hominibus, vt quietam, & tranquillam vitam agamus, pace fruamur, & fidei incrementum videamus. Præterea hortatur, vt ieiunent ſaltem ſingulis ſextis feriis in memoriam paſſionis Domini, & eleemoſynas pauperibus erogent; in Eccleſia Cathedrali ſingulis ferijs celebretur Miſſa de Spiritu Sancto cum Litanijs, & alijs Orationibus ad hoc inſtitutis; in alijs verò Eccleſijs eadem die dicantur ad minùs Litaniæ, & Orationes; tempore autem quo Sacra peraguntur, collocutiones, & confabulationes non fiant, ſed ore, & animo celebranti aſſiſtatur.

Canon II.

Et quoniam oportet Epiſcopos eſſe irreprehenſibiles, ſobrios, caſtos, domuique benè prępoſitos, hortatur etiam, vt ante omnia quilibet in menſa ſeruet ſobrietatem, moderationemque ciborum, cùm in eo loco ſæpè otioſi ſermones oriri ſoleant, vt in ipſorum Epiſcoporum menſis diuinarum Scripturarum lectio admiſceatur; familias verò ſuas vnuſquiſque inſtruat & erudiat, ne ſint rixoſi, vinoſi, impudici, cupidi, elati, blaſphemi, & voluptatum amatores: vitia denium fugiant, & virtutes amplectantur, & in veſtitu, & cultu, & omnibus actionibus honeſtatem pręſeferant: ſicut decet miniſtros miniſtrorum Dei.

Canon III.

Ad hæc cùm huius Sacroſancti Concilij pręcipua cura, ſollicitudo, & intentio ſit, vt propulſatis hæreſum tenebris, quę per tot annos operuerũt terram, Catholicæ veritatis lux, Ieſu Chriſto, qui vera lux eſt, annuente, candor, puritaſque refulgeat, & ea quæ reformatione egent, reformentur; ipſa Synodus hortatur omnes Catholicos hic congregatos, & congregandos, atque eos pręſertim, qui ſacram literarum peritiam habent, vt ſedula meditatione diligenter ſecum ipſi cogitent, quibus potiſſimum vijs, & modis ipſius Synodi intentio dirigi, & optatum effectum ſortiri poſſit, quo maturius, & conſultiùs damnari damnanda, & probanda probari queant; vt per totum Orbem omnes vno ore, & eadem fidei confeſſione glorificent Deum Patrem Domini Noſtri Ieſu Chriſti.

In ſententijs verò dicendis iuxta Toletani Concilij ſtatutum, in loco benedictionis conſidentibus Domini Sacerdoribus nullus debeat aut immodeſtis vocibus obſtrepere, aut tumultibus perturbare; nullis etiam falſis, vaniſuè, aut obſtinatis diſceptationibus contendere; ſed quidquid dicetur, ſic mitiſſima verborum prolatione temperetur, vt nec audientes offendantur, nec recti iudicij acies perturbato animo inflectatur.

Canon IV.

Inſuper ipſa Synodus ſtatuit, ac decernit, quod ſi fortè contigerit aliquos debito in loco non ſedere, & ſententiam etiam ſub verbo, Placet, proferre, Congregationibus intereſſe, alios quoſcumque actus facere Concilio durante; nulli propterea præiudicium generetur, nullique nouum ius acquiratur.

7 His ſubdunt Acta perlectum fuiſſe ab Epiſcopo Caſtellano diploma Pauli III. quo prohibitum eſt, ne Epiſcopi procuratoris opera in Concilio compareant; præcipua eius pars con-
,, cepta eſt his verbis: [Habita cum Venerabili-
,, bus fratribus noſtris S.R.E. Cardinalibus
,, matura deliberatione, de eorum conſilio, &
,, aſſenſu Patriarchas, Archiepiſcopos, & Epi-
,, ſcopos, ac Abbates, & alios, quibus in Con-
,, cilijs generalibus reſidendi, & in ijs ſenten-
,, tias dicendi, vt præmittitur, permiſſa eſt po-
,, teſtas, de nouo monemus, & hortamur, ac
,, in Domino requirimus, eiſque non ſolùm

Bulla ne Epiſcopi per Procuratores ad Conciliũ accedęrent:

,, ſub periurij, & alijs pœnis prædictis, verùm
,, etiam ſub ſuſpenſionis à regimine, & admi-
,, niſtratione Eccleſiarum, quibus præſunt, &
,, aliarum dignitatum, cæterorumque Beneſi-
,, ciorum Eccleſiaſticorum, quorum ratione ijs
,, locus in Concilio, & poteſtas ſententias in eo
,, dicendi permittitur, per eos obtentorum,
,, necnon interdicti ingreſſus Eccleſiæ ſenten-
,, tijs per eos, niſi præſentibus cum effectu pa-
,, ruerint, eo ipſo incurrendis; diſtrictè præci-
,, piendo mandamus, quatenus mandatis pro-
,, curationum per eos hactenus factis, vel in po-
,, ſterum faciendis, quæ omninò reuocare, &
,, eorum reuocationem Procuratoribus per eos
,, conſtitutis, aut in Concilio huiuſmodi inti-
,, mare ſub eiſdem pœnis & ſententijs teneantur,
,, minimè attentis, ipſimet perſonaliter pro ſe-
,, ipſos, & non per Procuratorem, aut Procu-
,, ratores, niſi fortè iuſto detineantur impedi-
,, mento; quo caſu Procuratorem ad ſe in eo-
,, dem Concilio excuſandum, & de eorum im-
,, pedimento fidem legitimam faciendum, ita
,, tamen quod eodem impedimento ceſſante
,, ipſi perſonaliter, & non per Procuratorem,
,, vel Procuratores ad hæc omninò teneantur,
,, conſtituere poſſint, quantocitiùs poterunt ad
,, eandem Ciuitatem Tridentinam accedere, &
,, proſecutioni celebrationis Concilij huiuſmo-
,, di adeſſe, & intereſſe velint, nec mandata
,, procurationum pro aliquibus Prælatis, aut
,, alijs vocem, vt præfertur, habentibus, niſi iu-
,, ſto impedimento detineantur; & tunc ad eo-
,, rum impedimenta dumtaxat deducendum, &
,, probandum recipere, aut acceptare præſu-
,, mant. Nos enim omnia & ſingula mandata
,, per eoſdem Prælatos, & alios, vt præfertur,
,, vocem habentes, ad aliud, quàm ad eorum
,, iuſtum impedimentum in Concilio huiuſmodi
,, allegandum, & probandum hactenus facta,
,, & in poſterum facienda, nulla, irrita, & ina-
,, nia, nulliuſque roboris vel momenti fore,
,, ac ſolùm Prælatos, & alios vocem, vt præ-
,, fertur, habentes, in dicto Concilio præſen-
,, tes, & non alijs, etiamſi ab eis mandata cum
,, quacumque, etiam plena, & libera facultate,
,, & poteſtate habuerint, vocem in dicto Conci-
,, lio habere; ſicque in præmiſſis omnibus, &
,, ſingulis per quoſcumque quauis auctoritate
,, fungentes, ſublata eis & eorum cuilibet quauis
,, aliter iudicandi, & interpretandi auctoritate,
,, & facultate, iudicari, & interpretari debere,
,, & quidquid ſecùs ſuper his à quoquam qua-
,, uis auctoritate ſcienter, vel ignoranter conti-
,, gerit attentari, irritum, & inane decernimus
&c.] *Datum Romæ apud Sanctum Petrum anno Incarnationis Dominicæ MDXLV. XV. Kal. Maij Pontificatus Noſtri Anno XI.*

,, Addunt Acta. [Qua Bulla lecta idem Reue-
,, rendiſſimus Dominus Epiſcopus Caſtellanus
,, legit ſucceſſiuè Breue Sanctiſſimi Domini No-
,, ſtri, per quod Sua Sanctitas mandat Reueren-
,, diſſimis, & Illuſtriſſimis Dominis Præſidenti-
,, bus, & Legatis, vt aperiant Concilium, quod
,, eſt huiuſce tenoris.

M.S. Arc. Vat. ſig. n. 3190. pag. 39.

Paulus Papa III. Venerabili fratri Ioanni Mariæ Epiſcopo Prænestino, & dilectis filijs Marcello, Tit. S. Crucis in Hieruſalem, ac Reginaldo S. Mariæ in Coſmedin Diacono, Cardinalibus Noſtris, & Apoſtolicæ Sedis Legatis.

8 Anno ſuperiore, ſequuta Dei munere pace inter Sereniſſimum Cæſarem, & Regem Chriſtianiſſimum, nos ſperantes Concilium vniuerſale celebrari poſſe, eiuſdem Concilij ſuſpenſionem ſuſtulimus, illudque in Dominica *Lætare* proximè præterita inchoandum, & celebrandum eſſe decreuimus. Cùm autem ob ſubſequutas poſteà iuſtiſſimas illas quidem, & ipſammet Religionem concernentes rationes, & cauſas, ipſam celebrationem in hanc vſque diem diſtulerimus, & nuper ipſis cauſis ceſſantibus, ipſum Concilium in Dominica *Gaudete*, tertia præſentis Aduentus, aperiendum, inchoandum, & proſequendum eſſe de Venerabilium fratrum noſtrorum S. R. E. Cardinalium conſilio decreuerimus, id vobis per præſentes noſtras ſignificare voluimus; vobis iniungentes, vt ad aperitionem, & inchoationem, proſequutionemque dicti Concilij in dicta tertia Dominica præſentis Aduentus, iuxta formam literarum noſtræ indictionis, ac facultates vobis deſuper à nobis conceſſas in Dei Omnipotentis nomine procedatis &c. *Datum Romæ apud Sanctum Petrum ſub Annulo Piſcatoris die IV. Decembris MDXXXXV.*

Bullæ facultatum conceſſarum Legatis aperiendi Concilium.

9 Habita eſt congregatio die XIII. Ianuarij, in qua mota eſt controuerſia, an Concilium Tridentinum vniuerſalem Eccleſiam repræſentaret, de qua Cardinalis de Monte perorauit, vetuſtiora Concilia, ſplendidioribus licèt illis verbis vſa non fuiſſent, nullum tamen moueri dubium, quin vniuerſalem Eccleſiam repræſentarint text. in cap. *Maiores* XXIV. quæſt. 1. ex vſurpato verò eo nitidiore verbo poſſe Eccleſiæ hoſtes nobis odium, atque inuidiam conflare, cùm Cæſaris, Galliæque Regis Oratores nondum ad Concilium acceſſiſſent, atque in ludibrium adducere; triginta plus minus Epiſcopos vniuerſalis Eccleſiæ titulos ſibi adſciuiſſe; cùmque Pontifex hanc Synodum vniuerſalem, & œcumenicam appellarit, ab eo nomine ab ipſo indicto diſcedendum non videri.

M.S. Arc. Vat. ſig. n. 3205. pag. 29. M.S. Fräciſci Card. Barberini ſig. num. 1799. p. 21.

His addidit Marcellus Cardinalis tit. S. Crucis Conſtantienſem Synodum non vſam eo ſplendido titulo niſi in grauioribus cauſis, videlicet in citatione contra Hieronymum de Praga, in condemnatione errorum Ioannis Hus, & cùm aduersùs Ioannem XXIII. à Patribus proclamatum fuit; Pontificiumque mandatum indictionis formula circumſcriptum, ideòque extra eos limites ſplendidiorem titulum non affectandum.

Tum Reginaldus Cardinalis Anglus piè Patres admonuit, vt quæ Dei forent, non ſua quærerent: multos deeſſe ſuo muneri, qui nunquam ſuorum Epiſcopatuum Eccleſias, vel raro perluſtrarint: nec ex virtute humana, ſed ex Deo bonum aliquod in Synodo expectandum, nec vtili, vel honeſto, vel neceſſitate Synodum cogi ad eos titulos ſibi adſcribendos, cuius ſententiam laudauit Tridentinus Cardinalis. Tum ſubiecit Cardinalis Giennenſis ſibi nullum dubium occurrere, quin Tridentinus Conſeſſus licèt exiguus vniuerſalem Eccleſiam repræſentet, ac demonſtrare poſſe eum titulum vetuſtis temporibus frequentatum, cùm conſtet, Apoſtolos nomine Synodi Scripſiſſe in hæc verba: *Placuit Spiritui Sancto, & nobis, & toti Eccleſiæ*: cæterùm in præſenti caſu nulla Patres vrgeri neceſſitate, vt eum titulum adiungant, fermè omnes eandem amplexi ſunt ſententiam, decretumque eſt, vt prætermiſſis ijs verbis, adderentur tantùm in decreto hæ voces *Oecumenica, & generalis*.

10 XVIII. eiuſdem Menſis Ianuarij habita eſt Congregatio generalis, in qua magna contentione actum inter Patres de ordine procedendi

in

Digitized by Google

Tom. 19. de Con. ſig. n. 1309. pag. 31.

in Concilio Tridentino, cùm Tridentinus Cardinalis, & alij cenſerent à cõſtituenda emendatiore forma morũ inchoandum, quod ex corruptis Eccleſiaſticorum moribus hęreſis emerſiſſet, vocandoſq; ad Concilium Lutheranos, vt ipſi quoque morum vitia emendarent. Alij veró colligendas eſſe Nouatorum hæreſes, vt damnarentur; ante omnia verò ſollicitandos literis Imperatorem, ac Reges, vt Oratores ad Concilium mitterent. Subdunt
,, Acta: [Archiepiſcopus Aquenſis, & alij Præ-
,, lati Galli in primis ſalutarunt Sanctam Syno-
,, dum nomine Regis Chriſtianiſſimi, eique de-
,, propenſo animo, quem Synodus erga Maie-
,, ſtatem Suam ſuperioribus diebus lapſis decla-
,, rauit, gratias egerunt.] Rogarunt verò, ne grauiora tractarentur, antequam Regij Oratores, & alij Prælati acceſſiſſent, inchoandumque à dogmatibus cenſuere.

Inter alios Præſules Thomæ Campegij Feltrenſis auctoritas potiſſimùm eminebat; hic vt de dogmatibus fidei, ac de morum diſciplina vnà ſimul ageretur, Patribus ſuggeſſit; cui ſententiæ maior pars applauſit. Quare Legati, qui Pighinum antea conſuluerunt, an Epiſcopis de dogmatibus, & de reformatione ſimul pertractandum eſſe ſentientibus ipſi contradicere potuiſſent, hocque minimè ipſis licere ab eodem audierant, in hanc vltrò ſententiam defluxerunt. In ſequenti itaque Congregatione Cardinalis de Monte Patribus propoſuit, an omnibus placeret, tractationem dogmatum fidei cum reſtauratione morum coniungendam, vt decretum de hac re in ſequenti ſeſſione promulgandum inſtitueretur? Mox Tridentinus inſurrexit, ſuamque opinionem validis rationibus propugnare percupiens, virorum Eccleſiaſticorum reformationem ad reducendos hæreticæ prauitatis aſſeclas ad Orthodoxæ religionis ſemitam præſtantiſſimum fore medium pluribus inculcauit. Cùmque huiuſmodi aſſertio maximum apud Patres excitaſſet plauſum, Concilij Præſes prudenti vſus conſilio Deo Optimo Maximo gratias agere ſaſſus eſt, quòd Tridentini mentem tam pijs Eccleſiaſticoque Præſule dignis imbuiſſet ſenſibus; nempè vt Catholicorum morum reſtauratio ab ipſis, potioribus videlicet Eccleſiæ membris, foret incipienda. Mox vt alijs, quibus in Synodo præerat, ipſemet exemplum pręberet, à Papienſi Præſulatu ſe ſe abdicare, ſplendidiore ſuppellectili expoliare, atque nimiam famulorum turmam dimittere paratiſſimum coram Patribus ſeſe exhibuit, cæteroſque ad huiuſmodi abdicationem animauit. Verùm non modò Romanæ Aulæ, ſed totius Eccleſiæ reſtaurationi incumbendum eſſe, plures in quolibet Eccleſiaſtico ordine abuſus reperiri, arduam hanc prouinciam, nimiſque prolixo indigere tempore: propterea, vt tot in tenebris hæreſum miſerrimè iacerent ſepulti, amplius ab ipſis non permittendum eſſe ſubiecit. Mirum fuit! mox Patres ferè omnes verbis, ac potiſſimùm exemplo Cardinalis à Monte permotos, eius ſententiæ adhæſiſſe: adeò vt Tridentinus ſolus in arena derelictus, neminem ſuo ſermone permouere potuerit, neque de Epiſcopis duas Eccleſias adminiſtrantibus vituperatis ſeſe excuſauerit.

Ib. p. 32.

Decretum itaque fuit in Congregatione habita XXII. Ianuarij vt ſimul de dogmatibus, & reformatione ageretur, atque à dogmatibus inchoandum, tùm vt errantes in viam ſalutis reducerentur, tùm vt Catholici contra Hæreticorum fraudes communirentur: oſtendit Cardinalis de Monte, ita in Concilio Chalcedonenſi, licèt corrupta Hæreticorum diſciplina ex prauis moribus originem traxiſſet, nihilominus Patres primùm de fide, deinde de moribus egiſſe, quæ Cardina-
,, lis Polus confirmauit his verbis [Videri om-
,, ninò impoſſibile tractari re vera de moribus
,, omiſſo tractatu de Religione, qui enim mores
,, eſſe poſſunt ſublata Religione, aut collapſa?
,, ſic namque, ſi paulò altiùs inſpexerimus, in-
,, tuebimur Deum ipſum dantem duas tabulas
,, Moyſi, quorum prima, & præcipua fidem
,, continebat & Religionem; ſecunda verò mo-
,, res; ſic Dominus Noſter Ieſus Chriſtus quan-
,, do miſit Diſcipulos ad prædicandum, dixit;
,, *Ite, & prædicate Euangelium omni Creaturæ*,
,, non dixit in moribus inſtituendis, quoniam
,, ſciret, vbi Religio integra ſit, difficile poſſe
,, malos mores locum habere.]

Ang. Maſ. in Diario Con. Trid. pag. 36.

De Religione ſimul, & de morum reformatione agitur.

11 Sed cùm Pontifex iuſtis de cauſis ſimul optaret, vt de ſolis dogmatibus, & non ſimul de reformatione ageretur, ideò Legati vt oſtenderent, quòd recto conſilio decretum fuerit, ſimul & de dogmatibus, & de reformatione tractare, Cardinali Farneſio ſignificarunt ſecunda Februarij rationes, quibus fuerant adducti, vt illi decreto ſubſcriberent. Primum (inquiunt) ne incideremus in foueam, quam declinare ſtudebamus, nimirùm, ne Patres iudicarent de ſola reformatione agendum eſſe: & experientia docuit, non fruſtra eum timorem animis ipſorum inſediſſe; cùm neceſſitas nos adegerit, pluribus Cæſareis Præſulibus claritate nominis, ac dignitate conſpicuis contendentibus, ſoli conſtituendæ diſciplinæ Eccleſiaſticæ, caſtigandiſque corruptelis incumbendum, omni ſtudio viriumque contentione aduerſari. Secundò, quia prohibere non potuimus, ne Synodus breuiorem vtilioremque tractandarum rerum ordinem induceret, qui magis ad finem in Suæ Sanctitatis diplomate expreſſum, ſcilicet hæreſum extirpationem, reformationemque attingendum conduceret. Tertiò, in hoc rerum ſtatu grauiſſimum imminebat diſcrimen, quod omninò declinandum erat; ne ſi in ea ſententia fixi perſtaremus, vt de ſolis dogmatibus Fidei ageretur, coniunctio noſtra cum Synodo dirimeretur, cum maxima Pontificij nominis inuidia, & publico odio: Synodus verò elata populari aura, ac iugo Papali, vt iniquo, & non ferendo, necnon publicæ ſaluti inutili excuſſo, abſque Legatorum Præſidum conſenſu noſtra imperia, conteſtationeſque contemptu proterens, ad tractandam reformationem progreſſa eſſet: ex quo quantum vulnus, ac detrimentum accepiſſet Sedes Apoſtolica facilè perpendi poteſt. Deindè verò cùm redintegranda fuiſſet concordia inter Pontificem, & Concilium, media ratio amplectenda erat, vt vnum extremum cum alio coniungeretur, conſentiendumque, vt de duobus capitibus dogmatum, & reformationis tractaretur: quod ergo tunc exactè, & cum maximo Sedis Apoſtolicæ dedecore agendum manebat, nunc ſponte cum maxima Suæ Sanctitatis gloria, & honore Sedis Apoſtolicæ geſtum apparet. Quartò, vt nobis viam facilem, atque expeditam muniremus, qua Suæ Sanctitatis imperia fæliciùs in opus prouocentur. Denique priùs de dogmatibus agetur, quibus ea reformationis pars, quæ ad Romanam Curiam ſpectat, connectetur, quam Sua Sanctitas ſpontè perficere poterit. Quintò, dum reformationi ſiuè ſanctitati morum reuo-

can-

Digitized by Google

tandæ libenter incumbimus, meliùs res (vti conuenit) peragetur, quàm ſi ab ea abhorrere oſtenderemus; conſulentes verò tantæ rei honeſtati, ac dignitati, Pontificium decus augemus, exiſtimationemque, atque auctoritatem nobis in Concilio comparamus: cuius beneficio quidquid optatur, cum pace recto ordine ad optimum exitum perducetur. Sextò, proſpicietur fæliciùs rebus Germanicis, quarum cura, & ſolicitudo adeò Pontificio animo inſedit, vt ad eas reſtituendas Sedes Apoſtolica exiſtimarit, cogendum eſſe Tridenti Concilium: atque adeò propter propoſitionem ab Imperatore in Conuentu Wormatienſi Menſe Martio anni præteriti celebrato expoſitam, atque edictum indè promulgatum, & propter colloquium Ratisbonenſe, de quo modo agitur, Ordinumque Imperij cœtus mox celebrandos, tùm ob conuitia ab huiuſmodi hominibus effundenda, ſi vel de dogmatibus tantùm; vel de ſola reformatione in Concilio tractatum iri videretur; cauſę etenim omnium malorum, quę ex colloquio inter Doctores Catholicos, & Lutheranos ſequuto conuentu dimanarent (& vtinam nulla redundent) in nos conijcerentur; ac de nullo, qui Lutheranorum partibus adhæreſceret, expoſtulare poſſemus, quin ſtatim excuſationem in os nobis obijcerent, non adhibitum remedium à Concilio in tanto Germaniæ morbo, qui nullam moram pati poterat; nec valeret excuſatio ignorantiæ, quia proteſtatio, vel ſimilium conteſtatio in memorata propoſitione nobis denuntiata eſt: Si Concilium ſtrenuè reſtituendæ diſciplinæ non incumbat, ipſos reformationis ſanciendæ munus aggreſſuros; cùm in hoc rerum diſcrimine, Germania hæreſum ardens incendio ſalua conſiſtere non poſſit; ac præterea libros nuper à Lutheranis editos conſentire veritati fateremur, quibus ſparſere in vulgus, Concilium non cogi ad Eccleſiæ corruptelas caſtigandas, prauoſque mores ad priſtinum ſanctitatis nitorem reuocandos, ſed ad placita Lutherana damnanda; cùm vitam ſolutiorem vt priùs ducere velimus, de qua fama increbreſcente, opinioneque confirmata multi Præſules, tùm maximè Sidonienſis Vir exaggeratæ virtutis ac prudentiæ, nos grauiter præmonuerant. Septimò, Concilium habiturum eſt progreſſum, vel non; ſi ad vlteriora progrediatur ad reformationem conſtituendam cogere poterit; cùm itaque neceſſariò illa ſit ſancienda, præſtantius eſt, illam cum publica laude decernere, Chriſtianumque populum in officio, & Eccleſiæ obſequio continere, cùm viderit nos prompto & alacri animo pro inſtauranda primæua morum ſanctitate ſedulam operam collocare, quo prætermiſſo labore, Præſules, qui Tridento animis malè affecti diſcederent, per varias Prouincias famam noſtram atrociùs etiam, quam Hæretici lacerarent; obſeruantia quoque erga Sedem Apoſtolicam obſoleſceret, perfrigeſceret amor, atque etiam iactura prouentuum, qui ad Curiæ Officiales deriuantur, damna quæ ſeuera reformatio inferret, multo ampliùs ſuperaret. Octauò, non deerit Suæ Sanctitati ſpatium temporis, quo ipſa reformationem Curiæ componat; dum interim modi illius perducendæ ad exitum Tridento Romam tranſmittuntur: duos autem modos deſcripſimus, vt præſtantior ſeligatur, vel aptior inueniatur. Nonò, conſtabat perſpicuis argumentis, nunquam Concilium ſolas reformationis Leges, preſſis ſilentio dogmatibus fidei, admiſſurum; quamquam pertinati & magni Principes (quibus verbis Cæſar & eius Proceres deſignantur) diuina ſuis commodis dimetientes ardentiore ſtudio expeterent, vt dogmatum Hæreticorum damnatio differretur.

Antequam has literas accepiſſet Pontifex, alijs Legatorum monitis ad æquitatem mentem inflexerat, aſſenſumque præſtiterat, vt vnà cum dogmatibus etiam de reformatione ageretur, vt ex literis Legatorum quarta Februarij datis eniteſcit.

12 Die XXIV. Ianuarij in alia Congregatione generali Præſides Concilij propoſuere: ,, [Qua via, & quibus modis ſit procedendum ,, ad examinationem, & diſcuſſionem vtriuſque ,, cauſæ, an per aliquot Prælatos vel ſorte, vel ,, viua voce, vel per ſcrutinium, vel quauis alia ,, ratione deputandos, & coram Reuerendiſſimis Dominis tribus Pręſidentibus congregandos; & an per totam Synodum diuiſam in ,, tres claſſes congregandas, coram quolibet eorumdem Dominorum Præſidentium, pari numero, eadem hora, & ſuper eiſdem articulis.] Decretum eſt per tres Claſſes procedendum, deligendos tamen aliquos, qui adducenda in conſilium, in examen reuocent, poſteà actum eſt de prorogatione futuræ indictæ ſeſſionis.

Ibid. tom. 19. p. 35. & aliud m. s. Arch. Vat. ſig. n. 3232. pag. 112. Diar. Con. Trid. pag. 68.

XXIX. Iannarij fuit Congregatio, in qua fuerunt lectæ ab Epiſcopo S. Marci literæ ſanctæ Synodi ad S. D. N. ad Imperatorem, ad Regem Chriſtianiſſimum, ad Regem Romanorum, ad Regem Portugalliæ, & ad Regem Poloniæ conſcriptæ, in quibus omnes Principes grauiter, & erudirè hortabatur ad fauendum huic Concilio, ad excitandos Prælatos eorum, & cætera huiuſmodi: Pontifici verò maximæ gratiæ agebantur ob præclara ſtudia adhibita pro pace in populo Chriſtiano conſeruanda: atque etiam hortabatur, ne ab incœptis deſiſteret, Prælatos verò omnes iterum moneret, vt quam primùm ad Concilium accederent. Lectis literis graues dictæ fuerunt à Patribus ſententiæ. Placebat Cardinali Tridentino, vt literæ, quæ ad Regem Romanorum deſtinatæ erant, eius egregia aduersùs Turcas facinora vberiori laudum præconio celebrarent; itemque vt admoneretur ad excitandos reliquos Germaniæ Principes, vt ſe ad Concilium conferrent, quod & in literis ad Regem Poloniæ directis à pleriſque deſideratum fuit. Giennenſis verò Cardinalis vrgebat, vt in literis ad Cæſarem ſcriptis adderentur preces, vt pręſentia ſua Concilium cohoneſtaret.

M. S. Arc. Vatic. ſig. n. 3209. pag. 36. tom. 19. de Conc. & aliud m. s. Arc. Vat. ſig. num. 3232. p. 112. Diar. Con. Trid. pag. 36. M. S. Frã. Car. Barb. ſig. 1799. pag. 30. & aliud m. s. ſig. n. 23. & m. s. Card. Pij.

Literæ Concilij ad diuerſos Principes.

13 Cæterùm exarſit grauis controuerſia inter Patres, vt quæ videlicet literę priùs eſſent perlegendæ in Seſſione, an eę, quæ Regi Romanorum, an quæ Chriſtianiſſimo Regi dirigebantur? Conſultius itaque viſum eſt poſt aliquot altercationes, in ſolemni congreſſu ab ijs perlegendis abſtinere.

Deindè actum fuit de modo eligendi Prælatos per claſſes diſtinctos; quæ electio delata fuit Reuerendiſſimis, & Illuſtriſſimis Dominis Legatis.

Secunda Februarij coactę ſunt ſingulares Congregationes in tres claſſes diſtinctæ eadem hora, ac diſceptatum, an decreta promulganda extrahenda eſſent, donec ampliores cœtus eſſent, ſancitumque, vt de profeſſione fidei decretum ederetur, abſentiumque ratio haberetur.

Tertia Februarij eadem propoſita ſunt in Congregatione generali, quæ in particularibus, eademque in proxima ſeſſione ſancienda, conſtitutum eſt.

Tom. 19. pag. 37. & tom. ſig. n. 3232. p. 113. & Diar. Con. Trid. pag. 26. & in Actis Congregationũ pag. 69.

14 Inſtaurata tunc iterum de titulo decretorum

Ib. p. 39.

rum

Digitized by Google

Controuerſia de titulo decretorum.

rum controuerſia à Feſulano, Caputaquenſi, & Pacenſi Epiſcopis, qui efflagitarunt, vt adderentur ea verba, Vniuerſalem Eccleſiam repræſentans, ad conciliandam decretis Synodi maiorem auctoritatis ſpeciem. Sed maior pars diſſenſit; ſatis enim iudicauit, ſi decretum ſic inſcriberetur:
,, tur: Sacroſancta Oecumenica, & Generalis
,, Tridentina Synodus in Spiritu Sancto legitimè
,, congregata.] Profitente verò Feſulano, ſtare ſibi fixam priorem ſententiam, nec ab ea diſceſſurum, licèt maior pars ſibi repugnaret, ne conſcientiæ ſuæ vim afferret; tùm Cardinalis Polus
,, ita fatus eſt; [Quod conſcientia alicui dictat,
,, proferendum quidem eſt, verùm poſtquam ſe-
,, mel atq; iterum, & tertiò quis ſibi ſatisfecerit
,, proferendo opinionem ſuam, & apertè cogni-
,, tum eius dictum à maiori parte non ſolùm non
,, probari, ſed omni conatu reprobari, poteſt,
,, ac debet ille opinionem ſuam dimittere, &
,, quod ampliùs eſt, à malo eſt.

M. S. Arch. Vat. ſig. n. 3232. pag. 115. & ſeqq. M.S. Car. Barberini, & m. ſ. Card. Pij.

15 Tertia ſeſſio celebrata eſt die quarta Februarij, in qua præter memoratos Legatos, ac Præſules inſignes, duo alij Cardinales, Chriſtophorus Madrutius Tridentinus, & Petrus Pacecchus Giennenſis Epiſcopi, necnon aliqui alij Antiſtites interfuere. Ambroſius Catharinus Politus Senenſis piam orationem habuit, qua Patres hortatus eſt ad conſectandam ſanctiorem vitam,
,, exemplo B. Petri, [Qui etſi ter Dominum
,, negauit, conuerſus tamen in ſe eſt, & pœni-
,, tentiam egit.

Acta Typis excuſſa. Seſſionis tertiæ celebratio.

Perlectum deinde eſt à Saluatore Alexio Decretum de Symbolo Fidei, quo Romana Eccleſia vtitur, quo veluti inexpugnabili propugnaculo aduersùs Hæreticorum aſſultus munitur, quo veluti clypeo omnia impiorum tela retundit, in quo, veluti principio, omnes, qui fidem Chriſti profitentur, neceſſariò conueniunt, quod denique fundamentum eſt firmum, atque vnicum, contra quod inferorum poteſtates nunquam ſunt præualituræ. Cùm vero perlatum eſſet plures Præſules iter ad Synodum ſuſcepiſſe, extracta eſt quarta ſeſſio in diem octauum Aprilis, vt decreta maiori veneratione ſuſciperentur, quo à maiore Patrum numero eſſent promulgata. Nauata tamen interea eſt opera diſcutiendis, & in examen adducendis ijs, quæ in Synodo decernenda viderentur.

16 Legati verò in Epiſtola quarta Februarij cauſam adduxerunt, propter quam in tertia ſeſſione Fidei decretum ſolummodo firmauerunt: Decretum (inquiunt) de Fidei Symbolo ſancitum fuit: primò, vt antiquorum Conciliorum veſtigia ſequeremur, poſteà ne iſta ſeſſio abſque aliquo decreto celebraretur. Narrarunt etiam in eadem epiſtola quid acciderit in ſeſſione, addentes. Quoad huius diei decreta, omnes præter Epiſcopos, Feſulanum, Caputaquenſem, & Pacenſem, qui ſcriptum votum ad maiores turbas euitandas dederunt, veterem decretorum inſcriptionem approbarunt.

Mota etiam controuerſia, an expoliendorum ſanctiorum morum, caſtigandorum vitiorum, tollendarumque corruptelarum leges Romæ à Pontifice, an Tridenti in Concilio Oecumenico ferendæ eſſent? ac multis vltrò citròque literis Tridento Romam, Romaque Tridentum tranſmiſſis, re diligenter excuſſa, decretum eſt, vt Tridenti de cauſis dogmatum, ac morum excolendorum ageretur. Licèt nonnulli expeterent magis Romæ de corruptelis emendandis agi; atque Imperator non de dogmatibus Tridenti ne efferarentur Lutherani, cùm ſe damnari à Concilio acciperent, ſed de moribus ad puriorem ſanctioremque formam reuocandis agendum flagitaret.

17 Octaua Februarij coacta eſt prima poſt ſeſſionem tertiam Congregatio generalis, in qua Ioannes Maria Legatus Cardinalis Patribus fusè oſtendit, quare decretorum titulo non fuiſſent adiecta ea verba Vniuerſalem Eccleſiam repræſentans,

M. S. Arc. Vat. ſig. n. 3232. pag. 120. Acta Congreg. Con. Trident. Angelus Maſſarell. in Diario Con. Trd. pag. 37. & in Actis Congreg. pag. 71. M.S. Car. Franciſci Barb ſig. n. 1799. pag. 35.

,, Cardinalis de Monte (inquiunt Acta) di-
,, xit de titulo decretorum promulgatorum,
,, quòd ſi rectè inſpiciatur, ſatis amplum eſſe
,, & decorum apparebit, cuius rei teſtes locuple-
,, tiſſimi nobis ſunt, vt ſæpiùs dictum eſt, anti-
,, qua omnia Concilia, quorum nullum reperi-
,, tur, vſum fuiſſe hoc, qui à nobis efflagitatur,
,, titulo. Nec quiſquam exemplum Concilij
,, Conſtantienſis nobis obijciat, quoniam vel
,, diuerſa ratio eſt in illo tempore ſchiſmatis
,, congregato, & in iſto, quod ſub vero, ſolo,
,, & indubitato Papa conuocatum fuit. Adda-
,, mus, quòd Synodus illa Conſtantienſis non
,, dicit verba illa de omnibus Concilijs, ſed de
,, ſe tantùm loquitur. Sed quidquid ſit, habe-
,, mus poſteriora exempla, Concilij ſcilicet Flo-
,, rentini, & Lateranenſis, in quibus nunquam
,, tali titulo Synodus, præſente Papa, vſa eſt,
,, quod tamen magis facere poterat. Quamob-
,, rem hortor & precor eos, qui diſſenſerunt, vt
,, velint tandem ſententię maioris partis acquie-
,, ſcere, nec vltra de re tam friuola, tamque nul-
,, lius momenti verba facere, & rerum grauio-
,, rum curſum, & tractatum impedire.] Aſſen-
,, ſiſſe Patres Legato ſubdunt Acta: [Quibus
,, rationibus moti aliqui Prælati, qui in ipſa
,, præterita ſeſſione dixerunt, ſe omninò velle,
,, quod verba illa addantur, mutauerunt ſenten-
,, tiam, & ſe acquieſcere maiori parti Patrum
,, oſtenderunt.

18 Deinde idem Cardinalis Præſes rationes attulit, ob quas decretum de dogmatibus Fidei vnà cum reformatione tractandis proponere Patribus omiſiſſet, quorum plures de hac re queſtos fuiſſe intelligebat: nempè, ab ampliore Præſulum conuentu tàm grauis decreti promulgationem emanare debuiſſe; nullum tamen ex hoc ſilentio ortum fuiſſe rectæ diſciplinę detrimentum, cum eadem quantocyùs operibus ipſis magis conſtabilienda foret: præcipuè quia in Pontificia Bulla omnes ferè cauſæ pro aperiendo Concilio recenſebantur, quas præfatum illud decretum continebat. Tùm Alturicenſis Epiſcopus, addiſcendi potiùs (vt ipſe aiebat) quàm impugnandi decreti gratia Legatum interrogauit, qua auctoritate decretum ab omnibus Patribus ità confirmatum permutaſſet? Cui blandè Cardinalis reſpondit, non modò Apoſtolico Legato, verùm etiam cuilibet Epiſcopo permitti, ante decreti promulgationem, eius mutationem proponere coram Synodo, eiuſque iudicio diſcutiendam relinquere. Ampliſſimas deindè Legatorum à Latere facultates eſſe ſubdidit, quarum ſingulas tunc recenſere omittebat, cùm ad grauiora negotia peragenda vrgeretur.

18 In eadem Congregatione Patres conſenſere, vt Sacrorum, ſiuè Canonicorum librorum catalogus texeretur ex formula à Sanctis Patribus, vt in ſecundo Concilio Carthaginenſi, & in Concilijs à Gelaſio, & Innocentio Pontificibus: & po-

& poſtremò in Florentino Præſide Eugenio IV. in diplomate ad Armenos, & Iacobiras dato. De traditionum etiam Eccleſiaſticarum tuenda auctoritate actum eſt, coërcendaque eorum licentia, qui Sacris Scripturis alienum ſenſum ex proprij intellectus audaci interpretatione affingunt; data imperia Concionatoribus, vt Scripturas ex communi Eccleſiæ ſenſu interpretentur, tùm ſortes, ac ſuperſtitiones omnes in die Epiphaniorum ab impijs inductæ tollerentur.

M. S. Arc. Vat. ſig. n. 3232. pag. 122. Acta Congreg. Conc. Trident. Angelus Maſſarel. in Diario Con. Trid. pag. 37. & in act. pag. 71. M. S. Fr. Car. Barb. ſig. num. 1977 pag. 37.

De Scripturis, & de Traditionibus tractandum.

19 XII. Februarij fuit Congregatio generalis, in qua Cardinalis de Monte præfatus dixit:
,, [Nouerunt Paternitates veſtrę qualiter omnis
,, fides noſtra ex reuelatione Diuina eſt. Hanc
,, reuelationem tradidit nobis Eccleſia partim
,, ex Scripturis, quæ ſunt in Veteri, & Nouo Te-
,, ſtamento, partim etiam ex ſimplici Traditio-
,, ne ſcimus. Igitur vt omnia ordinatè à nobis
,, tradantur, conſequens eſt, vt poſt fidei profeſ-
,, ſionem à nobis factam, Scripturas probemus,
,, quo peracto, deinceps quoque de Traditione
,, Eccleſiaſtica, quæ ſine Scriptura eſt, in alia
,, tamen Congregatione diſcutiemus: & ſucceſ-
,, ſiuè, ſi qui abuſus, tùm in vertendo ipſas Scri-
,, pturas, tùm etiam, ſi videbitur in docendo, &
,, prædicando illos inuenerimus, eos quoque
,, recidere extra propoſitum non erit. Nunc de
,, Scripturis agamus, de quibus in particulari-
,, bus Congregationibus habitus ſermo, & vt di-
,, cam, quid ex conuentibus illis hauſerimus,
,, omnes ferè probarunt, vt omnes Libri tàm
,, Noui, quàm Veteris Teſtamẽti ita probarentur
,, quemadmodum à pluribus ſanctis Concilijs
,, probati fuerunt, & nouiſſimè in Concilio Flo-
,, rentino: qua in re rogamus nunc in plena
,, hac Congregatione Patrum ſententias. Qui-
,, bus addidit Cardinalis S. Crucis: duo ego
,, ſubijciam, quæ in mea particulari Congrega-
,, tione tractata fuerunt, vnum eſt, an facienda
,, ſit ſimpliciter approbatio ipſarum Scriptura-
,, rum, ſicut Florentinum, & vniuerſa Concilia,
,, an magis diſtinguendum ſit, qui ſint libri Sa-
,, cri, ex quibus fundamenta doctrinæ eruantur:
,, qui verò ſint Canonici quidem, ſed non tales,
,, quales priores, ſed ideò recepti ab Eccleſia,
,, vt ex ijs multitudo inſtrui poſſit, quales ſunt
,, libri Sapientiæ, liber Prouerbiorum, & ſi
,, qui ſimiles: idque videretur è re eſſe, quoniam
,, ambiguum eſt valdè, nec adhùc ab Eccleſia
,, determinatum, quamuis & Auguſtinus, &
,, Hieronymus, & alij Veteres ſæpius de his non-
,, nulla tradiderint. Alterum eſt, an ſicco pede
,, approbatio iſta à nobis facienda ſit, an verò
,, additis rationibus, & ſolutis argumentis, qui-
,, bus aduerſarij maximè innituntur ad expun-
,, gendas multas ex Scripturis Sacris; hæ enim
,, ab ipſis potiſſimùm infringuntur, liber Ma-
,, cabæorum, quem penitùs reijciunt, Epiſto-
,, la Pauli ad Hebræos, vna Petri, altera Iacobi
,, Epiſt. Canon. itẽ Apocalypſis, & aliç quędam.]

Tùm dictæ ſunt à Patribus ſententiæ, in primiſque Tridentinus laudauit, vt, tametſi omnes Scripturas, quas Florentinum Concilium numerat, ipſe probaret, non tamen omnes probandas cenſebat, antequam aduerſariorum rationes audirentur, & diſſoluerentur. At Giennenſi contraria placebat ſententia, nempè vt nulla habita diſcuſſione, nulloque tractatu, ita omnes Libri approbarentur, quemadmodum à Concilio Florentino approbati fuerunt, ita vt nullum diſcrimen inter libros adnotaretur. Cuius ſententiam omnes ferè ſequuti ſunt; ita vt nemo de reprobatione Librorum diſſereret. Aliqui tamen, nec pauci quidem, & in primis Pacenſis Epiſcopus diſputationem omninò reijciendam eſſe dicebat, cæterùm diſquiſitionem faciendam putabat exemplo Apoſtolorum, qui cùm de legalibus Legis Veteris reijciendis à nonnullis dubitaretur, conquiſitione facta ſententiam dixerunt; quam quidem conquiſitionem non ideò fecerunt, vt dubitarent ipſi, ſed vt debiles in fide conquiſitione illa confirmarentur: ita nos ad exemplum illorum poſſe noſtra tutari, & confirmare; aduerſariorum verò argumenta diſſoluere.

Cardinalis de Monte dixit (paulò poſt.) Vt verè dicam, quod ſentio, nunquam mihi placuit hæc conquiſitio, quam pati non poſſum, vt de noſtris principijs ineatur diſceptatio. Cui Cardinalis Giennenſis: maior (inquit) pars probauit, ne conquiſitio fieret omninò; id Tridentinus negabat, & nec benè, nec cum dignitate rem tam ſicco pede pertranſeundam eſſe cenſebat, ne aduerſarijs daretur anſa vocandi illud Concilium Papiſticum, quod planè facient, ſi nos ita ire in ſententiam cognouerint, ita multis nullo ordine diſceptantibus res diù protracta eſt.

M. S. Arch. Vat. ſig. num. 3232. pag. 46.

,, [Cardinalis Anglicus cùm aduersùs Feſu-
,, lanum, & Aſturicenſem ſe conuertiſſet: Sunt
,, (*inquit*) aliqui qui nos vt leues, & inconſtan-
,, tes, alij vt tardos & in re nihili diuriùs labo-
,, rantes accuſant: quod profectò non alia ra-
,, tione illis euenire puto, quòd ipſi ſatis ea,
,, quæ tractantur, non intelligant: nam ſi con-
,, ſiderarent hi, quomodo inquam omnis noſtra
,, Religio ab aduerſarijs noſtris in dubium reuo-
,, catur, profectò non parum nos ſeciſſe, neque
,, rem nihili putare, intelligerent in receptione
,, Librorum, & Traditionũ. quę quidem res tanti
,, momenti ſunt, vt nihil maioris potuiſſet fieri;
,, eſt enim Eccleſia iſta tanquam caſtrorum
,, acies ordinata, quæ non ante ad bellum, ne-
,, que certamen progredi poteſt, ni priùs ordi-
,, netur. Hic nempè eſt ordo, vt priùs nos mu-
,, niamus armis, deinceps verò vt decertemus
,, cum aduerſarijs: qui quidem ordo omnibus
,, patebit, cùm decernendum erit, & quia ali-
,, quis ad deſcendendum ad huiuſmodi abuſus
,, renuit, ſciat quòd expeditis abuſibus Scriptu-
,, rarum, & Traditionum, erit expedita pars to-
,, tius negotij noſtri, nam abuſus Scripturarum
,, ſub ſe continent ordinem & modum prędican-
,, di verbi Dei, & Libros ipſos interpretandi:
,, Traditionum verò abuſus totam penè diſcipli-
,, nam Eccleſiaſticam reſpicere videntur, cùm
,, & confeſſiones, & omnes cæremoniæ noſtræ
,, ad ipſas Traditiones reſpiciant.

M S. Arc. Vat. ſig. n. 3232. pag. 122.

Cenſebat iure pars maxima non reuocanda in controuerſiam, quæ ab Eccleſia ſanctiſſimè recepta fuerant, maximè cùm Hæreticorum dubia, atque argutias Ioannes Eckius, Albertus Pighius, & Cardinalis Roffenſis erudítiſſimè diſſoluiſſent. Alij verò, licèt nullatenus receptos Sacros Libros in dubium reuocarent, diluenda tamen eorum ſophiſmata, ad æternum ijs ſilentium imponendum opinabantur.

20 Quare XV. Februarij in Congregatione generali eadem quæſtio ventilata eſt, vt referunt Acta:

Ib. p. 123.

21 Quod ſpectat, ad excutienda grauiore examine argumenta, quibus aliquot Libri Sacri (vt Eſdræ, Macabæorum, Baruch, Epiſtola Pauli ad Hebræos, ſecunda Petri, & Apocalypſis Ioannis) impugnantur, Patres bifariam diuiſi ſunt; alijs om-

Digitized by Google

Diar. Con. Trid. in aſ. Congr. habita 15. Feb. 1546. m. ſ. Arch. Vat. Auctore Angelo Maſſarello Secretario.

omninò prætermittendam, aſſerentibus, alijs è
cootra has ratioues addnceoeibus. Quòd licèt
de his, quæ ſemel per Concilium ſtatuta ſunt,
diſpueare minimè liceat, ea eameo diſceptaeio,
quæ ad coofutandos errores fiat, licita ſit, & lau-
dabilis, ſecundùm Thomam 2. 2. q. 10. are. 7. &
Gloſſ. in l. *Nemo. c. de Summ. Trin. & Fide Catholica*. Athanaſius enim io Antiocheno Conci-
lio cum Arrio priùs in Nicæno 1. Conc. damoa-
to diſputauit; Beatuſque Hierooymus cum Lu-
ciferiano, quem ex Actis anterioris Coocilij de-
uicie, nec non Africaoum Concilium ſub Booifa-
cio in inſtructiooe, quam Legatis ſuis dederae,
atteſtatur, quòd Donatiſtæ hac de caula fuerunt
inuitati, vt ſecum pacificè conferrent, & man-
ſuetudine Chriſtiana, ſi quid veritatis teneteot,
non ambigerent proferre. Cum quibus quidem
Auguſtinus poſteà diſputauit, & nihilominùs eo-
rum errores io Nicæoo, & Africano Concilijs
damnati priùs extiterant. Filium enim minorem
Patre, & Hæreticos rebaptizandos cenſebant, ve
io c. *Quidam*. 24. q. 3. Beatus item Dominicus
cum Albigenſibus, quorum errores damnati priùs
fuerant Toloſæ, diſputauie. Itemque Macharius,
qui in VI. Syuodo damnatus, & Romam relega-
tus fuerat, à Benedicto Romano Pootifice in di-
ſputationem admittitur. Nam Boniſacium Con-
ſiliarium ſuum ad eum miſit, qui per quadragin-
ta dies commonitorijs verbis ex Diuina Scriptura
inſtrueret, licèe pereinaciter ſemper permauſerit,
vt habetur in c. *Conuenientibus*. 55. Item Petrus
1. q. 7. & quod de ſemel conſtituris ad ſimplices
inſtruendos diſſerete liceat, docuit Leo I. ep. 76.
ad Leonem Imperatorem, cùm aie; multo gaudio
mens noſtra exultat; & quæ ſequuntur, ad quod
eeiam B. Petrus in ep. 1. cap. 3. nos monuir, ve
parati ſemper ſimus ad ſatisſactionem omni po-
ſcenti nos ratiooem de ea, quæ in nobis eſt, ſpe,
& fide. Beatuſque Paulus ad Titnm ioquit, vt
ſimus idonei exhortari in doctrina ſana, & cos,
qui contradicunt, arguere.

Quæ ſunt fidei, non adducenda in diſceptationem.

At iſti è contra cenſebant, diſputare de his,
quæ Fidei ſunt, & à cuoctis Concilijs conſtituta
iofidelitatem ſapere c. *Quicumque de Hæreticis* li-
bro 6. quæ diſputatio inhibetur per Martiauum
Imperatorem per Conſtitutionem, quæ habetur in
l. *Nemo. C. de Summa Trin. & fide ca.* Item Ge-
laſins in c. *Maiores*. 24. q. 1. decreuit, ve quod
contra vnamquamque hæreſim coacta ſemel Syno-
dus pro fidei voione, & veritate Catholica pro-
mulgaſſet, non ſineree nouis tetractationibus mu-
tilari. De quo etiam Leo ep. 42. ad Mattiauum
Imperatorem, ſic ait: [Nimis iniquum eſt, vr
per paucorum inſipientiam ad conicctnras opi-
nionum, & ad carnalium diſceptatiooū bella pro-
uocentur tamquam reparata diſceptaeione tractā-
dum ſie, vtrum Eutyches impiè ſenſerit, & vtrum
impiè Dioſcorus iudicarit.] Necoon ep. 43. ad
eundem iuquie: [Vnde per ipſum Dominum
Noſtrum Ieſum Chriſtum, qui Regni veſtri eſt
Auctor, & Rector, obteſtor, & obſecro clemen-
tiam veſtram, vt in præſeoti Synodo fidem, quam
Beati Patres ooſtri ab Apoſtolis ſibi traditam prę-
dicaruoe, noo patiamini quaſi dubiam retractari,
& quæ olìm Maiorum ſunt auctoritate damnata,
rediuiuis noo permittatis conatibus excitari.]
Quare Paulus epiſtola 2. ad Timothenm refert:
Noli verbis contendere, nihil enim vtile eſt, niſi ad ſubuerſionem audientium. (Et paulò poſt)

Votis perquiſitis, à ſaniori ramen parte in
hanc ſenteotiam ventum eſt, vt Libri Sacri ante
omnia recipiantur omnes, vt in præterita Con-
gregatioue decretum fuit, deiode domi priuatim
ab vno quoque (ſi velie) fiat aliqualis dictarum
rationum diſcuſſio & examinatio, ita eameo, vt
oon videatur res in controuerſiam adduci.

22 Deinde alia quæſtio orta eſt, ſcilicet, An
æqualis fuerie ſacrorum illorū Librorum auctori-
ras? Nōnullos enim Libros maiori honoris gradu
habendos eſſe pletique exiſtimabant: ſententijs in-
quiſitis, generaliter ſuſcipiendos pati auctoritate
,, decretum eſt. Quòd Libri Sacri (inquiunt)
,, purè & ſimpliciter recipiaotur, & numereotur,
,, rationum autem diſcuſſio omoinò omittatur,
,, ooo prohibendo tamē, quod vnuſquiſque, ſi vo-
,, luerit, priuatim ſaceret aliquā examinationem.

Habitæ ſunt die XVIII. Februarij priuatæ
Congregationes, in quibus de Traditiooibus a-
ctum, in ſua verò Claſſe, auditis Patribus Cardi-
,, nalis Sanctæ Crucis ita perorauit [Nobis
,, hæc via magis idonea viſa eſt, vt poſt Symboli
,, profeſſionem, Sacri Libri tamquam prima
,, fundamenta, vbi omnes noſtræ concluſiones
,, firmari debeant, recipiantur. Multa enim ar-
,, dua, & difficilia à Sacra Synodo pertractanda
,, erunt, quæ niſi firmis fundamentis ſtabilian-
,, tur, corruerent. Poſt igitur primum Symbo-
,, li fundamentum, cætera, quæ reſtabant prin-
,, cipia ſumeoda neceſſariò videbantur. Ea au-
,, tem Fidei noſtræ principia tria eſſe inueniemus.
,, Nam doctrinam noſtram, nonniſi reuelatio-
,, nem quandam diuerſis temporibus factam, eſſe
,, dignoſcimus. Patriarchis primùm, quorum
,, fidem in ſacris Scripturis habemus, baſque
,, Vetus Teſtamentum nomioamus. Proceden-
,, te tempore placuit Diuinæ Bonitati eadem, &
,, longè plura hominibus per Vnigeoitū Filium
,, ſuum reuelare, qui non ſcripto, ſed ore, oon
,, in charta, ſed in corde plantauit Euangelium
,, ſuum, prout nihilominus ijdem Prophetę prę-
,, dixerant, & hnc Nouum Teſtamentum dici-
,, mus. Eorum tameo quæ à Chriſto emana-
,, runt, quædam ſcripturæ demandata, quędam
,, in cordibus hominum relicta fuerunt, hocque
,, ſecundum principium eſt Fidei noſtræ.

Fidei fundamentū eſt diuina reuelatio.

,, Tertium autem, quoniam noo ſemper Filius
,, Hominis nobiſcum manſurus erat, Spiritum
,, Sanctum ſuum in muodum miſit, qui Dei ſe-
,, creta, & quæ dubia apud homines erant, de-
,, clararet. Quibus omnibus diligenter conſi-
,, deratis, ad eadem principia ſuſcipienda in-
,, greſſi ſumus. Sed quoniam dicta principia in
,, Veteris, & Noui Teſtameoti Scripturis conſi-
,, ſtunt, eaſdem Scripturas in primis cum Dei
,, benedictione ſuſcipimus. Cæterùm eorum
,, quæ ab Apoſtolis inter homines profecta ſuot,
,, nonnulla facta, & noo ſcripta credimus. Igi-
,, tur multa dicta, & non ſcripta fuiſſe fateri de-
,, bemus. Apoſtoli enim adeò prædicationibus
,, intenti erant, vt propriæ etiam menſæ oon mi-
,, niſtrarent, quæ quidem rationes plurima,
,, quæ à Domino ad Apoſtolos, & ab Apoſtolis
,, ad nos deueneruot, ſcripto minimè demanda-
,, ta eſſe demonſtrant; quare à Traditiooibus
,, priùs iocipiendum ſuaderi debemus. Nihil
,, tamen inter Scripturas Sacras, & Apoſtolicas
,, Traditiones differt, illæ enim ſcriptæ, hę per
,, inſinuationem habentur, vtręque tameo à Spi-
,, ritu Sancto eodem modo emaoatæ. (Et mox)
,, Quo autem ad auctoritatem Eccleſiæ, quo-
,, niam ante ſuſceptionem Sacrarum Scriptura-
,, rum de ea tractari noo poterat, ſucceſſiuè ad

,, il-

,, illam maturè ſuo loco deuenietur. Demùm
,, vt abuſus, qui ex Sacris Libris, & Apoſtolicis
,, Traditionibus occurrunt, in ſcriptis notarent,
,, Patres admonuit.]

M.S.Car. Spad.

23 Die XIX. & XX. eiuſdem Menſis Theologorum Congregationes habitæ ſunt, in quibus de Traditione Apoſtolica, ac de abuſibus, qui circa Sacram Scripturam occurrunt, actum eſt magno animorum æſtu. Quare à Præſidentibus Concilij decretum eſt, quoties de Articulis Fidei, & dogmatibus agendum eſſet, antequam quidquam à Sancta Synodo decerneretur, omnia prius cum dictis Theologis familiariter conſerenda, eorumque opiniones intelligendas eſſe. Iſti autē Theologorum conuentus coram Legatis fiebant; quoniam Epiſcopi, vt in ſuis Congregationibus intereſſent, conſtanter renuebant.

24 XXI. Februarij redditæ Reuerendiſſimis Dominis Legatis literæ Reuerendiſſimi Domini Cardinalis Auguſtani Dilingæ datæ, in quibus ferebatur Fridericum Comitem Palatinum Rheni, Othonem, Henricum & Wolfgangum Duces .,.,..,., nec non Brunſuicenſem. Pſeudo Archiepiſcopū Colonienſem, XXV. Ianuarij Francfurti, in qua vrbe Lutheranorum Conuentus habebatur, Smalcaldico fœderi ſe coniunxiſſe; in qua ſociali coitione hæc duo præcipua capita continebantur, vt in Religionis, vel quacumque alia cauſa aduersùs omnes moleſtiam inferentes, ſociale bellum gererent, nec per ſuas ditiones militaribus copijs aditum præberent, niſi à fœderatis conſcriptæ eſſent: timere enim ſe bello à Cæſare petitum iri, pluresque Nobiles, Vrbeſque illi fœderi acceſſiſſe, quam coniurationem Imperialis defenſionis nomine cohoneſtauerint. Cæterùm Germaniæ Epiſcopos non acceſſuros ad Concilium, vel propter ſenilem infirmitatem, vel ob Lutheranorum metum, vel quia opinantur Concilium diſſoluendum: nihil verò ea re triſtius atque funeſtius Sedi Apoſtolicæ poſſe accidere, atque adeò vrgendos à Pontifice Epiſcopos, vt ad Concilium ſe conferant. Addidit etiam Libellos ſatyricos, picturas infames contra Concilium, Pontificemque, ac mille calumnias & probra paſſim ſpargi.

25 XXIII. Februarij congregatæ ſunt coram Legatis Theologorum claſſes, relatumque, quid de modo recipiendi Sacros Libros, & Traditiones Apoſtolicas ſentirent.

Diar. Con. Trid. in actis Congreg. habitæ 26. Feb. pag. 86.

De traditionibus agitur.

,, Procurator Reuerendiſſimi D. Cardinalis
,, Auguſtani laudauit communem ſententiam,
,, vt Traditiones nunc primùm recipiantur.
,, Verùm diſtinguendas eſſe Traditiones, quæ
,, reciperentur. Sunt enim diuerſarum ſpecie-
,, rum, nam quædam ad fidem pertinent, & ex
,, pari auctoritate cum Euangelijs à nobis ſuſci-
,, piendæ ſunt, de alijs autem, quæ cęremonia-
,, les exiſtunt, non ita. Nam de Bigamia, &
,, de ſanguine ſuffocato aliter à nobis obſerua-
,, tur, quàm ab ipſis Apoſtolis ſit traditum.]

Laudata eſt ea ſententia à Generali Eremitarum Sancti Auguſtini, & Cardinali Sanctæ Crucis, qui ſubdidit, quæ ſint Traditiones, ipſas ſuo tempore reuidendas putabamus. Nam Traditionum aliquæ ſcriptæ, aliquæ non ſcriptæ reperiuntur, & aliquæ eſſentiales, aliquæ cęremoniales ſunt, vt ab Auguſtenſi rectè dictum fuerat, nam in Sacramentis nonnulla ſcripta, nonnulla tradita ab Apoſtolis fuerunt, quæ Sacramenta eſſentialia Fidei noſtræ ſunt. In cęremonialibus autem habemus Quadrageſimam, quæ licèt vix ex Scripturis probari poſſit, Apoſtolos tamen eam nobis tradidiſſe certò ſcimus. Quòd autem ſcriptæ ſint aliquæ, aliquæ non ſcriptæ Apoſtolorum Traditiones legit c. *Eccleſiaſticam* 11. diſt. & infrà. Poſtremò ipſe Cardinalis legit, quæ de Traditionibus Congregatio excerpſerat. In Congregationibus priuatis auctoritas Traditionum Apoſtolicarum recepta fuit, de qua Legati Cardinali Farneſio ita ſcripſerunt vigeſimaquarta Februarij.

M.S.Car. Spad. tom. 210. pag. 59.

[Heri omnes in priuatis Congregationibus Traditiones Apoſtolorum receperunt, de quibus in decreto Sacrarum Scripturarum, poſt dinumerationem tamen in genere, & non pro nunc in ſpecie, librorum Noui Teſtamenti facienda erit mentio, eas modò prætermittentes, vt de illis poſtea ſuis locis agatur. Fuit etiam iuxtà noſtram propoſitionem conſtitutum, vt ſex Pręſulibus (ſcilicet pro qualibet claſſe duobus) vni Theologo, & alteri Canonum Profeſſori formatio decreti Scripturarum, & Traditionum committeretur, omnia iſta die Veneris vigeſima ſexta in Congregatione generali firmabuntur, & poſtea ad abuſus Sacrarum Scripturarum tollendos intendent.

26 Igitur vigeſima ſexta Februarij in Congregatione generali excuſſa eſt eadem controuerſia de Traditionum Apoſtolicarum auctoritate.

Clodienſis (inquiunt Acta) nouarum rerum cupidus, fruſtrà, inquit, nos modò quęrere Traditiones per manus verbo, & obſeruantia communis Eccleſiæ ad nos perductas, cùm habeamus Euangelium, in quo omnia, quæ ad ſalutem, & vitam Chriſtianam neceſſaria ſunt ſcripta inueniuntur.

Euangelij auctoritas pendet à Traditione.

Reprehenſus eſt à pluribus, etiam ex verbis ipſiuſmet Euangelij Ioan. vlt. *Sunt, & alia multa, quæ ſi ſcribantur per ſingula, nec ipſum arbitror Mundum capere poſſe eos, qui ſcribendi ſunt, libros.* Item Io. 20. *Multa quidem, & alia ſigna fecit Ieſus in conſpectu Diſcipulorum ſuorum, quæ non ſunt ſcripta in libro hoc.* Item Io. c. 16. *Adhuc multa habeo vobis dicere, quæ non poteſtis portare modo, cùm autem venerit ille, qui eſt Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem.* Et Chriſtus nunquam præcepit Apoſtolis, vt ſcriberent, ſed ait; *Ite, & prædicate, &c.* Item Paulus pluribus in locis ſuarum Epiſtolarum apertè oſtendit, multa extra Euangelium ab eo præcepta ad Chriſtianam vitam neceſſaria eſſe emanara, vt 1. Cor. 2. *Laudo vos, &c. & ſicut tradidi vobis, præcepta mea tenetis.* Item Cor. 1. c. 11. *Collaudo autem vos Fratres, quòd omnia mea memoria tenetis, & quemadmodum tradidi vobis inſtituta tenetis,* & ſimilibus. Item Io. 2. *Plura habens vobis ſcribere nolui, &c.* Item Pauli ad Phil. 4. *Fratres quæcumque ſunt vera, &c. hæc cogitate, quæ & didiciſtis, & accepiſtis, & audiſtis, & vidiſtis in me.* Item 2. ad Theſſ. *State, & tenete traditiones, quas didiciſtis, ſiuè per ſermonem, ſiuè per epiſtolam noſtram.* Item 2. Theſſ. 4. *Fratres rogamus vos, & obſecramus in Domino Ieſu Chriſto, vt quemadmodum accepiſtis à nobis, quomodo oporteat vos ambulare, & placere Deo, ita ambuletis, vt abundetis magis. Scitis enim, quæ præcepta dederim vobis.* Item Dionyſ. Areopag Hierarch. Eccl. c. 1. *Eloquia Diuina duplicis ſunt generis, quædam in Sanctis Theologicis libris nobis commendata, & alia præterea, quæ ex animo in animum medio intercurrente verbo, &c.* Item alia quàm plura, quæ in Claſſe diei XXIII. pręſentis Menſis commemorantur.

Diar. Con. Trid. in 1. Arch. Vat. pag. 61.

In actis Cong. habita 29. Feb.

Traditionum admittendarum neceſſitas.

Quod autem Auguſtinus dicat in Euangelio om-

Digitized by Google

omnia eſſe ſcripta, quę neceſſaria ſunt ad ſalutem; verba illa formaliter intelligi debent, ſcilicet ad fidem Chriſti accipiendam, vt ſalui fiamus, quo verò ad mores, & Chriſtianam vitam inſtituendam, certè non omnia ſcripta ſunt, quarè ipſe Dominus noſter ait: *Mittam autem Spiritum Sanctum Paraclectum, qui docebit vos omnia &c.* Ergò indigebant etiam ipſi Apoſtoli adhuc alia doctrina extra eam, quam ab ipſo Chriſto verbo didicerant, ad rectè, beatèque viuendum neceſſaria, quę à Spiritu Sancto ſuggereretur eis.

27 Cùm mentio deindè iniecta eſſet de Bulla Eugenij IV. de vnione Iacobitarum, quę in calce VI. Decretalium conſcripta, in qua Sacri Libri connumerantur, atque Epiſcopus Clodienſis argueret ex adiecta temporis nota non eſſe editam in Florentino Concilio, reſponſum eſt à Legatis, Florentinū Concilium non fuiſſe diſſolutum poſt vnionem Gręcorum, ſed poſt eam perduraſſe ferè per tres annos, vſque ad annum MCCCCXLII. vt ex Actis ab Auguſtino Patritio Senenſi editis conſtat, & tranſlationem Concilij ex Ciuitate Florentina in Lateranenſem Eccleſiam decretam in X. ſeſſione VI. Kal. Maij MCCCCXLII. cùm
,, Eugenio ſignificatum eſſet [Legatos etiam
,, Zarę Iacob Magni Regis Æthiopię (quem Preſ-
,, byterum Ioannem, vocant) ad dictum Conci-
,, lium Florentinum orthodoxę fidei ſuſcipiendę
,, gratia aduentare.] Bullam verò vnionis Iacobitarum 1441. in Concilio Florentino editam conſtare ex autographo, & ſubſcriptione Eugenij, & Cardinalium obſignata, quam Angelus Maſſarellus proprijs oculis Romæ in Arce Sancti Angeli, & Cardinalis Ceruinus (vt alij aſſerunt) inſpexerunt. His diſcuſſis Patres vnanimes ferè omnes concurrere in eam ſententiam, vt in vno eodemque decreto Sacri Libri, & Traditiones Apoſtolicæ recipiantur.

Decreti mox tres Archiepiſcopi, treſque Epiſcopi pro eo decreto conficiendo, quod deindè in Congregatione expendendum erat. Interim ſingulę Claſſes de abuſibus Scripturarum ſiuè corruptelis egerunt. Hic tamen non de reformanda Scriptura, ſed de emendandis erroribus, qui ab exſcriptoribus irrepſerant, & caſtiganda adulterantium ſcripturas audacia agebatur. Quæ omnia vti geſta fuere in generali illo conuentu, Legati duabus epiſtolis eadem die Romam tranſmiſſis Pontifici denunciarunt; ad quarum calcem præfatę Bullę Iacobitarum autographum, vel exemplar authenticum ad ſe mitti poſtularunt. Quę Bulla, vt ſuo loco videbimus, Tridentum tranſmiſſa fuit.

In Diario Con. Trid. auctore Angelo Maſſarello m.s. Arch. Vat. pag. 97.

28 I. Martij (pergunt Acta) Aquenſis legit ſchedulam infraſcripti tenoris; *Abuſuum quidam in ſcriptis, in eſſe, ſunt, in loco, in tempore, & in fine. Ad docendum, ad arguendum, ad corrigendum, ad interpretandum. Ad docendum abuſus conſiderantur, aut quia non ſunt idonei, aut quia non poſſunt, vel quia non ſunt approbati. Item conſiderantur abuſus realiter, priuatiuè, & actiuè.*

De abuſibus Scripturarum.

Primò, circa editionem, quia non omnes Textus ſunt conformes, imò plures ſunt corrupti, ideò erit bonum committere correctionem peritis deputandis, & quia correctio Veteris Teſtamenti eſt principaliter conſideranda circa Hebræum, & Noui Teſtamenti circa Græcum, à quibus reſpectiuè vt plurimùm editio Latina emanauit, ideò deputandi ſunt docti in Hebręo, in Gręco, & docti Theologi in Latino, & etiam mixti in omnibus, & bonum eſſet habere Textus antiquos tàm in Latino, quàm in Hebręo, & Gręco, qui veriſimiliter eſſent, & reputarentur correcti. Quantum ad tranſlationem habeantur, & colligantur tot antiqui Tranſlatores (aliter dicti Interpretes) quot haberi poterunt. Non quòd dubitemus de tranſlatione Beati Hieronymi, & aliorum Doctorum, ac Sanctorum, ſed vt emendatio ipſa circa loca corrupta, & deprauata meliùs fieri poſſit.

Secundò, circa interpretationem, quia multi detorquent Sacrę Scripturę teſtimonia, oracula, & eloquia in peruerſum ſenſum; ideò determinetur quis Scripturæ ſenſus ſit Catholicus, & quis non. Qui etiam Doctores ſint admittendi ad interpretandum, vt ſcilicet ſint, nedum docti, ſed etiam probi, & Catholici, & inter alios aliqui enumerantur in c. *Sacroſancta* 15. diſt. Obſeruetur determinatio generalis Concilij Lateranenſis, de qua in c. *Quia nonnulli de Magiſtris in antiquis*.

Tertiò, circa impreſſionem, aut Scripturam tenendam, quòd fiat prohibitio ſub pœnis, &c. Quòd Biblia ipſa non imprimantur, teneanturue, minùſque illis vtatur quis, niſi ſecundùm quod fuerint correcta, & emendata: tum addidit, Sacra Biblia non eſſe conuertenda in linguam vernaculam, ne forte ignari nefarios ſenſus Sacræ Scripturæ pro ſua libidine affingant, atque in varios errores prolabantur; ſufficere enim mulieribus, & plebeijs, vt Sacrarum Literarum ſenſum à concionatoribus excipiant: prohibendum etiam, ne in marginę Sacrorum librorum notæ aliquæ apponantur.

Quartò ſubdidit arcendos Laicos, nec non mulieres ab habendis concionibus; adhibendumque diligens ſtudium, vt Sacerdotes non tantùm verbo, ſed etiam exemplo prædicent, ne ex Apoſtolo alijs prædicando reprobi fiant, cùm etiam Chriſtus pronunciet hęc verba, *qui fecerit & docuerit &c.* Queſtus etiam eſt viros doctrina excultiſſimos in religioſis familijs diſtrahi à munere concionandi, atque præfici alienis muneribus: aliquos etiam Euangelicam prędicationem fabellis immixtis polluere, atque adulterare, vt auditorum aures titillent; aut Præſulum, Sacerdotum, vel Principum famam carpere, atque in contemptum eos adducere: tùm hæc addidit, eis eſt prohibitum in virtute ſanctę obedientiæ, & ſub interminatione maledictionis æternę, detrahere dictis Prælatis in eorum prędicationibus in Clem. I. §. *Quibus de priuilegijs*. Dicit tamen ibi gloſſ. *Quod in Genere, &c.* Non retrahant etiam Populos ab Eccleſiarum ſuarum Parrochialium acceſſu, quia hoc eſt eis iam prohibitum, quinimò hortentur eos, vt diebus Dominicis interſint Miſſę Parochiali, publicationibus, ſeù denuntiationibus, quæ ibi fiunt, vt addiſcant mandata Dei, & Eccleſiæ, & dies feſtiuos, ac ieiuniorum, & caueant ab excommunicatione, cùm ibi publicantur monitoria generalia. Non abalienent populum à ſolutione Decimarum, & aliorum, ad quæ Iure Diuino, & poſitiuo ſunt omnes obſtricti; ſi illi qui prædicare tenentur, noluerint, aut non potuerint, vel quod abſit, & tolerandum non eſt, ſi neſciant prędicare, alij eorum ſumptibus in eorum locum deputentur iuxtà c. *Inter cætera de off. ord.* Non prædicent abſque licentia Sanctæ Sedis Apoſtolicæ, & Epiſcopi Diœceſani, quia ſæpè plures indigni diſſeminant per Caſtra, & Parochias errores peſſimos. *Quomodo prædicabunt, niſi mittantur* (inquit Apoſtolus.) Et in Euangelio dicitur; *Rogate Dominum meſſis, vt mittat operarios, &c.*

Quo-

Quoties habeant prædicare, qui prędicare tenentur, vt ſcilicet prędicent tempore Quadrageſimę, & Aduentus, & diebus Dominicis, & feſtiuis, & aliàs ſi opportunum fuerit in locis ſuſpectis de hæreſi. Adijciatur pręceptum, quòd opportuno tempore Beneficiati habentes curam animarum prouidrant de Prędicatore pro Quadrageſima. Hactenùs Aquenſis.

Feltrenſis ſuam huius tenoris ſententiam legit.

Maximus abuſus Scripturarum eſt eorum, qui indocti, & inſtabiles eas deprauant ad ſuam ipſorum perditionem, vt dixit B. Petrus de his, qui D. Pauli Epiſtolas ad malum ſenſum detorquebant. Hinc in Germania abuſus irrepſit Communionis ſub vtraque ſpecie ex mala interpretatione illius Dominici pręcepti, quod habetur Matth. 26. *Bibite ex hoc omnes.* Illius Pauli 1. Cor. 11. *Ego enim accepi à Domino.* Et eius quod priùs dixerat c. 10. *Vnus panis, & vnum corpus multi ſumus, qui de vno pane, & calice participamus, &c. & comperimus* de Conſecr. diſt. 11. Hinc connubium Sacerdotum ex praua detorſione illorum locorum; *Creſcite, & multiplicamini. Habeat vnuſquiſque vxorem ſuam propter fornicationem. Melius eſt nubere, quàm vri*, Epiſcopum eligendum, qui ſit vnius *vxoris vir*, & ſimilium. Hinc ieiuniorum abrogatio, & quorumdam ciborum certis diebus abſtinentia ex praua interpretatione illorum locorum Sacrę Scripturę. *Non eſt regnum Dei eſca, & potus. Eſca non commendat nos Deo. Nemo vos dyudicet in cibo, & potu. Omnis creatura bona eſt, & nihil reyciendum, quod cum gratiarum actione percipitur*, & ſimilia.

29. Geſta huius Congregationis Legati Tridentini ſignificarunt Cardinali Farneſio, necnon expoſuere cauſam Petri Pauli Vergerij Iuſtinopolitani Epiſcopi, qui à Cardinale Aleandro delatus, Lutheranæ hæreſeos virus hauſiſſe, atque adeò iudicio poſtulatus, ſe purgare abnuit, ſed ad Concilium Tridentinum ſe contulit concepta ſpe Tridentini Cardinalis opera Concilio aſſeſſurum; ſed ſpe ſua deiectus, iuſſuſque coram Patriarcha Veneto, & Pontificio Internuntio purgare crimen, non Venetias adijt, ſed in Ripæ Oppido aliquandiù moratus, demùm ad Heluetios hęreticos fugam capeſſiuit, exutaque Catholici Præſulis larua, condita diù intimo pectore venena publicè effudit, ſcriptis aduersùs Pontificem & Concilium libris: nimia enim librorum Hæreticorum (ſpretis Sanctis Patribus) lectione mentem corrumpi ac faſcinari ſiuerat. Pœnituit illum poſtea flagitij admiſſi, prenſauitque gratiam Pontificis, ſed cùm hæreſim eiurare iuberetur, reſpondit, non eſſe honeſti Viri palinodiam canere, atque in crimine obfirmatus hæſit. Mirum certè ac planè miſerabile fuit Virum Epiſcopali charactere inſignitum, qui in Germania Clementis VII. & Pauli III. Internuntium egerat maxima cum laude & flagrantiſſimo Religionis tuendæ ardore tantos labores pertulerat, in hæreſeos barathrum ſe fœdiſſimè contecisse, ac tanquam Luciferum è Cœlo decidiſſe, vt veriſſimum ſit Apoſtoli oraculum, *qui ſe exiſtimat ſtare, videat ne cadat.*

30 De tollendis corruptelis, adſtringendaque ſolutiore Eccleſiaſtica diſciplina, agitata ſunt grauiora conſilia, de quibus Legati VI. Martij Paulum Pontificem certiorem fecere: ſecurim nimirùm radicibus imprimendam, fibraſque malorum euellendas, inſtaurata enim ſanctiore diſciplina, non extimeſcendum quippiam in Concilio aduersùs auctoritatem Pontificiam nouatum iri, Synodumque ad fæliciorem exitum perducendam fore; cumque Pontificio nomine tranſmiſſa eſſet ad Legatos imperfecta diſciplinæ in Curia Romana conſtituendæ ratio, nitidè ſeptima Martij ſignificarunt Pontifici Legati, non rectè ita conſuli diuino cultui, nec Pontificiæ Sanctitatis honori, nec temporum neceſſitati, nec conceptæ à Patribus Tridentinis expectationi: atque ex priuato cum Præſulibus ſermone collegiſſe, eos iniquo ferre animo, eripi regendarum animarum ipſis commiſſarum libertatem, ac contendere, ſpectare ad ipſos ſacerdotia, quibus animarum cura annexa eſt, conferre, ſacerdotalibus ſacris initiare Clericos immunitate donatos, vel Canonicorum Collegijs addictos, vel Regulares non debere concionatorum munus inuadere, vel Sacras exhomologeſes excipere ſine obtenta à Præſulibus poteſtate; quæſtores tollendos, indulgentias ſiuè gratuitas noxarum condonationes pro ſabrica Sancti Petri vel Crucesignatorum militia quæſtuarias abolendas; Romanam Curiam in grauiſſimum odium ob auaritiam, pontificium faſtum, luxumque adductam, quæ vitia caſtiganda ſint; Pœnitentiariæ, Cancellariæ & Rotæ tribunalia ad æquitatis leges reuocanda: maxima verò contentione depoſci ab omnibus, vt ſacerdotia conferantur ijs, qui illa gerere velint & poſſint, non à conductitijs adminiſtranda, decumana ſubſidia temperanda, expectatiuas gratias maximo omnium offendiculo concedi, ex quibus grauiſſima mala emergere exploratum eſt; Pontificij decoris eſſe, vt hæc tollar vel tollenda curet à Concilio: hac enim ratione Præſulum beneuolentiam, populorumque obſeruantiam Sedi Apoſtolicæ conciliandam.

Epiſt. Legat. 25. Martij M.S.Car. Spada to. 210. pag. 105.

Vbi ſuprà pag. 73.

Vbi ſuprà pag. 76.

31 Excepit Pontifex æquo animo Legatorum monita, pramiſitque liberam Eccleſiarum adminiſtrationem Epiſcopis ſe permiſſurum, modò immunitatem à Sedis Apoſtolicæ imperio non affectarent: eoſdem etiam Legatos vrſit, vt morum corruptelis delendis ſedulam operam darent, non tamen de Pontificia & Concilij auctoritate diſceptationes induci permitterent. Reſpondere Pontifici Legati hoc malum non aliunde poſſe emergere, quàm ex diſcordia & diſſenſione in tractando reformationis opere, profiteri Præſules Pontificem eſſe Concilij caput, maximam eorum partem ſummo obſequio & amore illum complecti: ac ſi quis eam quæſtionem inducat, illum moliri auellere caput à corpore, & ſchiſma conflare; ac ſi qui experant, vt in decretis addatur Concilium repręſentare vniuerſalem Eccleſiam, eos negare non poſſe intelligi Concilium ſuo Capiti coniunctum, à quo diuulſum conciliabulum euaderet.

Præſerre Concilium Pontifici Schiſmaticum eſt.

Addidere Legati, ideò Concilium primùm egiſſe de Scripturis & de Traditionibus, quia Hæretici nonnullas Scripturas, quibus impietatis conuicti ſunt, tentant conuellere, & Traditiones Apoſtolicas refellunt, vt deliramenta ſua nefanda obtrudant. Quæ verò geſta ſint in Præſulum, Theologorumque congregationibus, deſcribunt earum Acta.

32 [XVII. Martij Congregatio generalis
„ habita eſt, in qua Deputati retulerunt abuſus,
„ quorum quatuor in ſcriptis exhibuerunt. Pri-
„ mus eſt, haberi varias editiones Bibliæ, & eius
„ remedium eſt, recipere tantùm Vulgatam
„ editionem, & ea pro authentica vti. Secun-
„ dus

Digitized by Google

Aug. Maſ. in Diario Con. Trid. m. s. Arch. Vat. p. 88. Diarium Con. Trid. m. s. Arch. Vat. pag. 123.

,, dus modus abuſus eſt mendoſitas Codicum,
,, qui circumferuntur. Remedium eſt, vt pur-
,, getur vous Codex, qui imprimatur fideliter.
,, Tertius abuſus eſt, quemlibet interpretari ad
,, ſuum ſenſum Scripturam Sacram, & eam
,, ad profana conuertere. Remedium eſt, id
,, grauiſſimis pœnis prohibere. Quartus abu-
,, ſus eſt, Impreſſores Sacrarum Scripturarum
,, imprimere ſine licentia Superiorum Eccleſia-
,, ſticorum, & libros ſine nomine Auctoris ede-
,, re. Remedium eſt, id prohibere ſub maxima
,, cenſura. Super quibus abuſibus moniti fue-
,, runt Patres, vt cogitarent pro ſutura Congre-
,, gatione.] Superiori etenim Congregatione,
cùm de verſione Scripturarum in linguam verna-
culam controuerteretur, ita diſſeruit Cardinalis
Giennenſis.

Acta Cong. Con. Trid. Auctore Aug. Maſſarello Secret. M. S. Franciſci Car. Barb. ſig. num. 1677. pag. 30.

,, 33 Animaduertebant buiuſmodi Deputati
,, ad colligendos abuſus circa tranſlationem
,, Bibliorum in linguam maternam, quia ſolet
,, hoc ſæpius nonnulla ſcandala parere, itemque
,, videtur prouidendum, ne deinceps Bibliorum,
,, tam variæ interpretationes hactenus editæ, &
,, deprauatæ relinquantur in manibus hominum.
,, Cui Cardinalis Tridentinus: nollem, inquir,
,, ſi poſſem aduerſari ſententiæ Reuerendiſſimi
,, Domini mei Giennenſis; ſed pro ea, quæ no-
,, bis à Deo data eſt, libertate loquendi in hoc lo-
,, co, ſumma cum ſinceritate loqui cogor, & ea
,, dicere, quæ mihi adeò vera videntur, vt tergi-
,, uerſari non valeant. Illud eſt ſcilicet, ne vn-
,, quam permittatur verſionē Bibliorum in ma-
,, ternam linguam inter abuſus numerari. Quid
,, enim dicent aduerſarij noſtri, ſi ſciuerint velle
,, nos è manibus hominum Sacram Scripturam
,, auellere, quàm ſæpiùs Paulus Apoſtolus nun-
,, quam ab ore noſtro ſeparandam eſſe cenſuit?
,, (Et mox) Vtinam Grçcæ, & Hebraicæ Lin-
,, guæ Profeſſores nunquam in Germania fuiſ-
,, ſent, quia hac moleſtia nos hodiè careremus,
,, & infęlix Germania non ita miſerè in tot hære-
,, ſes delapſa fuiſſet. Non enim hæreſes, & ma-
,, la ſemina ab idiotis, & maternam tantùm Lin-
,, guam ſcientibus ortæ ſunt, ſed ab ijs, qui
,, ſe eruditos profeſſi ſunt. Quamobrem oro ne
,, vobis, Patres, in mentem veniat aliquando,
,, ne dicatur, vt hanc rem inter abuſus numere-
,, mus, ſed ſi eam controuertamus, poſſe abu-
,, ſum nuncupari.

Ibidem pag. 128.

De verſione Sacrorum Librorū.

34 Cùm de corruptelis circa Scripturas ad-
miſſis ageretur, ac Præſides Legati cenſerent ar-
ticulum, an verſio Sacrarum Scripturarum in
linguam vernaculam permittenda ſit, non propo-
nendum, cùm Galliç, & Hiſpaniarum Regna eam
non ſuſcipiant, aliç vero Nationes, vt Germani,
Italique, & Poloni experant; relinquendam ita-
que vnamquamque Nationem in ſuis inſtitutis, vt
quod ſibi neceſſarium, vel vtile cenſet, amplecta-
tur, Cardinalis Giennenſis proponendum articu-

Sententia Cardinalis Giennenſis.

,, lum cenſuit hac de cauſa. [Quòd pars affir-
,, matiua huius articuli à pauciſſimis tenebitur,
,, cùm in primis Hiſpani Prçlati, Gallique om-
,, nes, & magna pars Italorum in negatiuam in-
,, clinent, magnique apud Concilium momenti,
,, & exiſtimationis eſſe debet, quòd duo illa am-
,, pliſſima Regna Hiſpaniarum, & Galliæ ita
,, verſionem hanc deteſtentur, vt nedum pluri-
,, bus Edictis, pœnis grauiſſimis, & prohibitio-
,, nibus publicis vetuerint, ſed nouiſſimè his
,, diebus Vniuerſitas Pariſienſis, quę vltrà cen-
,, tum, & quinquaginta Doctores habet, non ſo-
,, lùm verſiones Sacrorum Librorum non eſſe in
,, vernaculam linguam faciendas cenſuit, ve-
,, rùm etiam, qui eas vertunt, tanquam Hæreti-
,, cos habendos eſſe declarauit. Et ſacra iſta Sy-
,, nodus, cùm nunc de abuſibus Scripturarum
,, ſermonem habeat, articulum hunc relinquet
,, indiſcuſſum? Conſideret parumper vnuſquiſ-
,, que vndè potiſſimùm tot hęreſes in Orbe
,, Chriſtiano ortæ fuerint; nulla equidem alia
,, ex cauſa id euenîſſe comperiet, quàm ex ver-
,, ſione Sacrorum Librorum in vernaculam lin-
,, guam, nam Germania in primis antequam
,, Libri Sacri ruſticis, & plebi legendi traderen-
,, tur, paululùm in Catholica Religione perman-
,, ſit, quamprimùm verò eorum omnibus facta
,, eſt copia, in quam calamitatem deuenerit,
,, quiſque oculis intueri poteſt. Idem in Gallia,
,, idem & in Hiſpanijs pullulare cœperat, ni
,, optimorum Principum diligentia, & pietate
,, grauiſſimis legibus id fuiſſet prohibitum. Quid
,, verò, & in aliquibus veſtrę Italiæ Ciuitatibus
,, (Germania excipiatur) minimè latere arbi-
,, tror. Diſcutiatur igitur articulus iſte, & Spi-
,, ritus Sancti determinationi acquieſcamus.
,, Egoque in primis ſi contrarium à ſacra Sy-
,, nodo decretum fuerit, quam ipſe modò ſen-
,, tiam, acquieſcam libenter communi Patrum
,, conſilio. Cùm res hæc adeò difficilis contro-
,, uerſa, & dubia inter Patres eſſet, vt quæ pars
,, præualeret in votis rectè cognoſci non poſſet,
,, tunc Sacra Synodus ſtatuet Summum Pontifi-
,, cem conſulere, eiuſque ſententiæ acquieſcere,
,, tùm quia Caput, & Dominus eſt noſtrum
,, omnium, & ad quem omnes res arduæ referri
,, deberent.]

35 Significarunt Legati Cardinales Pontifici,
Cardinalem Tridentinum vehementer, ſed hone-
ſtè aduerſatum eſſe Cardinali Giennenſi, in quæ-
ſtione de Sacra Scriptura è Latino idiomate in
vernaculum non traducenda, nam ſi prohiberetur
ea traductio à Concilio, maximos animorum
motus concitandos in Germania, pluresque fortè
ad Lutheranas partes defecturos, proptereaque
rem in aliam congregationem extractam, vt ac-
curatiore examine diſcuteretur.

36 Excuſſa ſunt acerbiore examine adulto
menſe Martio ſingula decreti de Scriptura, & Tra-
ditionibus capita, ac de ipſo decreti titulo quæ-
ſtiones ventilatę; hęc enim Acta Congregationis

Sententiæ variæ Congregationis generalis.

,, generalis referunt. [Feſulanus ſe decretum
,, probare dixit, ſi tamen illa verba demerentur,
,, videlicèt Præſidentibus in Synodo tribus Apo-
,, ſtolicę Sedis Legatis, quoniam hęc nullo vete-
,, rum exemplo addita fuiſſent. Cui cùm Epiſco-
,, pus Aquenſis reſpondere cœpiſſet, Cardinalis
,, S. Crucis dixit: Ne velitis hunc fruſtra labo-
,, rem ſumere, quoniam ego in vetuſtiſſimis,
,, quibuſque Concilijs hoc obſeruatum fuiſſe Fe-
,, ſulano oſtendam. Cui Feſulanus: nullibi in
,, Conciliorum decretis oſtendi poteſt de Lega-
,, tis Sedis Apoſtolicæ factam mentionem. Car-
,, dinalis S. Crucis: Hoc, inquit, accidit quo-
,, niam omnes Canones vno die ſimul promul-
,, gabantur, & propterea ſatis erat in principio
,, ſeſſionis de ipſis Legatis ſemel fieri mentio-
,, nem; at hìc, cùm ſeparatim fiant decreta, in
,, vnoquoque de Legatis Apoſtolicæ Sedis fieri
,, mentionem oportet.
,, 37 Faoenſis Epiſcopus acriter decretum
,, impugnauit, primùm quod iniquum videba-
,, tur dicere, nos pari pietatis affectu, & Scrip-

,, turas Sacras, & traditiones Eccleſiaſticas ſuſci-
,, pere. Sunt enim (inquit) inter has multa
,, diſcrimina; Scriptura enim Sacra indelebilis
,, eſt penitùs, & Traditionum Apoſtolicarum
,, pleræque mutabiles ſunt, & pro arbitrio Ec-
,, cleſiæ tolli, & immutari poſſunt: & quamuis
,, ab vno Spiritu profectæ, non tamen æquali
,, gradu habendæ ſunt, quoniam omnis veri-
,, tas à Spiritu Sancto eſt, & tamen non omnis
,, Scriptura veritatem continens paris eſt pote-
,, ſtatis. Præterea cùm ſuſcipiamus Apoſtolo-
,, rum Traditiones non ſcriptas in Libris Sacris
,, ad eum effectum, vt dogma conficiamus, quod
,, directè contrarium ſit dogmati Lutheranorum,
,, qui dicunt, nihil tenendum eſſe, quod non ſit
,, in Sacris literis ſcriptum, quare non potiùs
,, dicendum eſt hoc modo, videlicet; Item, quo-
,, niam hæc Sancta Synodus ſcit quàmplura alia
,, eſſe à Spiritu Sancto dictata, quæ in ſacris li-
,, teris non ſunt prodita, propterea illa quoque
,, ſuſcipit, & veneratur; nam hoc modo melius
,, Synodi intentio explicatur, & anſa calumnian-
,, tibus auſertur: nam ſtatim quòd Traditiones
,, Apoſtolorum à nobis ita receptas viderint, di-
,, cent: quas Traditiones iſti ſuſcipiunt, qua-
,, rum ipſi violatores exiſtunt? Nam certum eſt
,, communicare hominem ſub vtraque ſpecie,
,, vt ſtantes à Paſchate ad Pentecoſtem, vt ad-
,, uersùs Orientem oremus, Traditiones eſſe
,, Apoſtolicas, quarum aliquæ conſultò mutatæ
,, ſint, aliquæ verò Chriſtianorum ſocordia reli-
,, ctæ. Nec ſatis tuti videmur, reſpondendo,
,, quòd recipimus eas dumtaxat, quæ ad nos per-
,, uenerunt; quoniam aduerſarij dicent factum
,, per nos eſſe, quominùs peruenirent, & pro-
,, pterea dicent nos eas Traditiones ſuſcipere,
,, quas volumus; quas verò nolumus, exclu-
,, dere.

XXVII. Martij collectæ ſunt tandem contro-
uerſæ difficultates, atque in ſchedulis ad Patres
ſingulos tranſmiſſis deſcriptę, vt eas diligentiſſi-
mè expenderent.

Ea dubia fuere numero tredecim, quorum
,, præcipua hæc fuere. [An ſatis ſit, cùm de Tra-
,, ditionibus Apoſtolorum ſit mentio in decreto,
,, agnoſcere tales eſſe in Eccleſia; an verò per
,, hoc decretum ſit ſtatuendum eas eſſe, & reci-
,, piendas eſſe.
,, An placeat dici, quòd in decreto eſt ſcrip-
,, tum, cùm de libris Sacris, & Traditionibus
,, Apoſtolorum ſit mentio, quibus par debetur
,, pietatis affectus: an verò hæc verba ſint expun-
,, genda, & alia illorum loco addenda, quę de-
,, bitam vtriuſque reuerentiam adhibendam ex-
,, primant.

38 Legati deinde Pontificem enixè roga-
runt, &c. vt promouendæ ſanciendæque diſciplinæ
Eccleſiaſticæ adeò ſtrenuè operam daret, vt illa
Chriſtiani Orbis expectationi conceptæ reſpon-
deret. Quibus XXVIII. Martij Pontificio nomi-
ne Cardinalis Farneſius reſponſum dedit, nil gra-
tius Pontifici accidere poſſe, quàm vt extremo
hoc vitæ ſuæ cadentis flexu deletum omne corru-
ptelarum genus, ac primæuam Eccleſiaſticæ di-
ſciplinæ ſanctitatem ſuo ſplendori reſtitutam in-
tueretur; verùm admonuit, vt in ea controuer-
ſia nil penitùs decernerent, niſi antea rem totam
Pontifici detuliſſent, addidit etiam ſe mittere
autographum illius Diplomatis, quod in Conci-
lio Florentino ab Eugenio IV. Pontifice editum
fuerat, de quo mota fuerat in Congregatione
generali à nonnullis controuerſia.

39 Prima Aprilis ſumma Patrum conſenſio-
ne confectum eſt decretum, quo Scripturarum,
& Traditionum Apoſtolicarum auctoritas aſſerta
eſt, iterumque de corruptelis in vertendis, vel
inuertendis, & euertendis Scripturis actum eſt,
de quibus Acta hæc addunt.

,, Expedito decreto, Cardinalis de Monte: *Acta Cōg. Con. Trid. m.s. Fran. Car. Barb. ſig. num. 1799. p. 57.*
,, Adhuc, inquit, reſtat, vt de abuſibus Scri-
,, pturarum, de quibus toties facta eſt mentio,
,, agamus. (Et mox) Cardinalis Giennenſis:
,, multa habeo (inquit) quę me dubitare faciunt,
,, in primis mihi parùm prouiſum videtur circa
,, multiplices tranſlationes Bibliæ, niſi poſt hu-
,, ius Vulgatę approbationem reijciantur omnes
,, aliæ editiones, itemque Hæreticorum omnes
,, tranſlationes damnentur. Cui Epiſcopus Fa-
,, nenſis vnus ex deputatis: Si placet, inquit, ego
,, facilè has dubitationes reſoluam: nam aduer-
,, tendum eſt, quòd nos non dicimus pro abuſu
,, diuerſas, & varias eſſe Bibliorum tranſlatio-
,, nes, quoniam & hoc ſemper antiquis tempo-
,, ribus toleratum fuit, & hodiè tolerari debet;
,, ſed dicimus abuſum eſſe, plures huiuſmodi
,, tranſlationes vt authenticas aſſerri, quibus in
,, diſputationibus, interpretationibus, & præ-
,, dicationibus vtantur: nam vnam ſolam au-
,, thenticam eſſe volumus Vulgatam editionem,
,, tùm quia antiqua eſt, & ſemper in manibus
,, Chriſtianorum habita, tùm etiam ne aduer-
,, ſarijs ipſis detur anſa dicendi, nos hactenùs
,, libros non probos habuiſſe, ſi enim, inqui-
,, unt, libros bonos non habuerunt, quomo-
,, do bona dogmata, & bonas ceremonias ha-
,, bere potuerunt? alias autem non reijcimus,
,, quoniam noluimus Chriſtianam libertatem
,, reſtringere, immò ne Hæreticorum quidem
,, tranſlationes reijcere voluimus, idque exem-
,, plo Veterum, nam conſtat Aquilam, Symma-
,, chum, Theodotionem Hæreticos quidem
,, fuiſſe, & nihilominùs ab illa antiqua Eccleſia
,, non fuerunt reiectæ illorum tranſlationes.
,, Accedit ad hęc, quòd nondum illi, qui tranſ-
,, lationes fecerunt, fuerunt hactenùs palàm vt
,, Hæretici publicati.
,, 40 Tunc Cardinalis Giennēſis: Eſt & aliud,
,, quod me torquet, nam vultis Vulgatam edi-
,, tionem recipere, & dicitis illam mendoſam
,, eſſe; hoc mihi implicat contrarietatem. Cui
,, Fanenſis Epiſcopus: Non dicimus, inquit,
,, Vulgatam editionem corruptam eſſe, nam
,, illam integram, & incorruptam habemus;
,, ſed dicimus aliquos ex libris, qui circumfe-
,, runtur, mendoſos eſſe, quòd minus inconue-
,, nit, neque decreto noſtro contrariatur: emen-
,, dationem autem in Sanctiſſimum D. N. ideò
,, reiecimus, quòd cùm ad ipſam faciendam tria
,, requirantur præcipuè, ſcilicet codicũ antiquo-
,, rum copia, multa hominum doctorum peritia,
,, denique verò maxima pecuniarum quantitas,
,, habemus nos dumtaxat ex his tribus vnum,
,, ſcilicet peritorum copiam, exemplaria autem,
,, pecuniaſque non habemus, quæ tamen omnia
,, Optimo Maximo Pontifici facilè adſunt.
,, Tunc Giennenſis: non adnotatum eſt (in-
,, quit) inter abuſus huiuſmodi tranſlationes in
,, linguam vulgarem, cui cùm Fanenſis reſpon-
,, dere vellet, Cardinalis de Monte dixit: Non
,, eſt alicuius nouas queſtiones proponere, ſed
,, noſtrum id eſt munus, & id, cùm tempus erit
,, faciendi, faciemus.

41 Non-

41 Nonnullis interiectis ſubiecit Giennenſis:
,, [Plura ſunt, quę in hac abuſuum collectione
,, me offendunt; & in primis mihi videtur, quod
,, recipere hanc Vulgatam editionem pro au-
,, thentica, & non reijcere aliàs, ſit nihil agere;
,, propterea deſidero, vt omnes alię editiones, &
,, tranſlationes etiam illę ſeptuaginta Interpretũ
,, reijciantur, & eijciantur illę, quæ ab Hæreticis
,, tranſlatę fuerunt, ſed ante omnia deſidero, ne
,, recipiatur Biblia, niſi optimè priùs expolita, &
,, ad normam veterum exemplarium emendata:
,, cuius emendationem hic magis per deputatos
,, ab hac ſancta Synodo, quàm Romæ fieri cu-
,, pio. (Et infrà.) Cardinalis de Monte dixit:
,, Quæritur tantum an vna Biblia, id eſt Vulga-
,, ta editio, quàm emendatiſſima haberi, & pro-
,, bari debeat pro canonica. Et quod dictum eſt
,, de remittenda emendatione illius ad Sanctiſs.
,, D. N. eſt dictum pro facilitate materiæ, non
,, enim aliud eſt Pontifex, aliud eſt Synodus, ſed
,, vtriuſque vnum eſt corpus, cuius ipſe Papa eſt
,, caput, quem hic repræſentamus.

M.S. Arc. Vat. ſig. n. 3232. pag. 138.

,, 42 Tertia Aprilis habita eſt Congregatio
,, generalis, in qua (inquiunt Acta) concluſum
,, fuit recipiendam eſſe Vulgatam editionem Bi-
,, bliæ, & alia, quę circa reformationem in
,, quarta ſeſſione promulgata fuerunt. Item
,, demandatur cura conficiendi decretum ſuper
,, his abuſibus eiſdem Patribus, qui eos collège-
,, runt, de quibus ſupra in Congregatione habi-
,, ta die V. Martij.] His adduut Acta Congre-
gationis tertia Aprilis habitæ.

M.S. Arc. Vat. tom. 3149. p. 171.

,, Valdè diſcuſſum fuit à Patribus, an ipſa
,, Sacra Scriptura verti deberet in linguam ver-
,, naculam, nonnullis id enixè petentibus, atque
,, vt à Sancta Synodo decretum fieri deberet,
,, multis rationibus contendentibus, ne præſer-
,, tim, qui linguam Latinam ignorant, lectione
,, Sacrarum Scripturarum carerent, ac aliquibus
,, etiam ſuadentibus, vt Miſſa, lingua, quam
,, populus qui adſtat, intelligeret, celebrare-
,, tur, vt quoties à Sacerdote inuitatur, reſpon-
,, dere poſſet, aliàs vel omninò taceret, vt ſo-
,, let.]

Hoſius Car. Varmien. cap. 41. confeſ. Cathol. p. 124.

43 Viſum eſt Patribus nil in ea re nouandum cùm plurimæ rationes afferri poſſent, eam tantùm referemus, quam affert Staniſlaus Hoſius Cardinalis Varmienſis in tract. de Sacram. Euchar. *Ne exiſtimet aliquis temerè ſic ſine cauſa factum eſſe, quod vna, & ſola lingua Latina in Occidentali Eccleſia ſacra peraguntur, in qua ſicut vna eſt fides, ita viſum eſt æquum, vt vna eſſet quaſi Catholica Lingua, communis omnium gentium & nationum, qua res diuina fieret, per quam etiam vnitas fidei retineretur &c.*

Propoſitio facta Concilio à Franciſco Toletano Oratore Cæſareo.

44 Proximæ congregationi generali interfuit Franciſcus è Toleto Cæſareus Orator, atque ad Patres orationem multis honeſtiſſimis officijs ornatam habuit, quæ ab his verbis duxit exordium.
,, [Cæſarea Maieſtas eximio illo amore, & ſtu-
,, dio, quo vniuerſam Rempublicam Chriſtia-
,, nam ſedulò fouere ſolet, ac proſequi, vos om-
,, nes, ò Reuerendiſſimi Domini, quotquot in
,, hac ſacroſancta Synodo in fide, & ſinceríta-
,, te Euangelica eſtis congregati, officioſiſſimè
,, per me ſalutatos eſſe voluit in Chriſto. [Pluri-
buſque verbis in laudes Cæſareas effuſus addit:
,, Quod reliquum eſt, Patres Ampliſſimi, Præ-
,, ſules vigilantiſſimi, Dominum Deum commu-
,, nibus votis omnes oremus, vt iſtis veſtris
,, tam ſanctis, tàm pijs conatibus, Diuino ſuo
,, numine aſpirare dignetur, & quod huius
,, negotij præcipuum caput eſt, robur, & ſtabi-
,, limentum, Sanctiſſimum Dominum Noſtrum
,, Paulum III. & Inuictiſſimum Cæſarem in
,, hac tàm pari, & germana quadam animorum
,, conformitate quam diutiſſimè conſeruet,
,, qua ipſi inter ſeſe mutuò coniunctiſſimi om-
,, nes rationes, conſilia, ſtudia, conatus, & vires
,, ſuas ad aſſerendam Euangelicam libertatem
,, conferunt, vt quęcumque ſæculi malignitate,
,, morum corruptela, vitæ licentia, vitiorum
,, omnium ſeminarijs, in Chriſti Sponſa Eccle-
,, ſia fœdata ſunt, in priſtinum illum candorem
,, reſtitui poſſint, atque vtriuſque ſolerti indu-
,, ſtria, diligenti cura, ſedulo labore, ex agro
,, Domini, omni conuulſa zizania, omnes erro-
,, rum caligines, ac tenebræ profligatæ ad co-
,, ruſcantem Euangelij lucem tamquam vmbræ
,, euaneſcant.

MS. Arch. Vat. ſig. n. 3232. pag. 135.

Lecta ea propoſitione, Cardinalis de Monte
,, Legatus, ex conſenſu Patrum, ita reſpondit:
,, [Gratiſſimum eſſe ſanctæ Synodo aduentum
,, ipſius Domini Oratoris, libenterque, & gra-
,, to animo audiuiſſe Auguſtiſſimi Imperatoris
,, mandatum, & Suę Cęſareę Maieſtatis optimam
,, mentem erga Religionem Chriſtianam, &
,, hanc ſanctam Synodum; de quo gratias Deo
,, Optimo Maximo, & ipſi Cæſari agit. Quod
,, verò ad propoſitionem ipſius Domini Orato-
,, ris, Sanctam Synodum daturam ei eſſe reſpon-
,, ſum in proxima Congregatione.

45 Addit in Actis Angelus Maſſarellus ſe poſtea legiſſe decretum de ſacris Libris, & Traditionibus Apoſtolicis ſuſcipiendis, idque in examen adductum: poſtea lectum aliud decretum de corruptelis, ſiuè abuſibus circa ſacros Libros. Sexta Aprilis die congregatas eſſe Pręſulum claſſes pro reſponſo Oratori Cęſareo dando, ac die ſeptima Congregationem generalem habitam eſſe, ac poſt peractam rem Diuinam, preceſque repetitas, reſponſum hiſce verbis redditum fuiſſe,

Reſponſio Concilij facta Oratori Cæſareo Franciſco Toletano.

,, [Illuſtriſſime Domine Orator, aduentus Do-
,, minationis Veſtrę huic ſacroſanctę Synodo gra-
,, tiſſimus eſt, tùm propter eam obſeruantiam,
,, qua meritò Auguſtiſſimum Imperatorem Sy-
,, nodus ipſa proſequitur, tùm propter fauorem,
,, quem de piiſſimo animo Maieſtatis Suę in tam
,, ſancto, & vniuerſo Chriſtianæ Reipublicæ ſa-
,, lutari opere ſibi firmiſſimè pollicetur: in qua
,, etiam Dominationis Veſtræ præſentiam ob
,, præſtantes eius animi dotes, & religionis ſtu-
,, dium plurimum adiumenti allaturam ſperat,
,, quare & Dominationem Veſtram grato, ac
,, beneuolo animo amplectitur, & mandata Cæ-
,, ſareæ Maieſtatis per eam exhibita, & producta,
,, quantum de iure, admittit.] Ea verba ita ex-
preſſa referunt alia Acta hac de cauſa.

M S. Arc. Vat ſig. n. 3232. p. 139.

,, Quoniam in mandato ipſo aderat, vt ipſe
,, Orator in omnibus Congregationibus, & ſeſ-
,, ſionibus admitteretur, etiam ad interponen-
,, dum votum, & decretum Cæſareæ Maieſtatis,
,, quod à iure abſonum eſt [Paucis interiectis
,, verbis in eodem reſponſo hæc adiecta:] Pro
,, coniuncta verò ipſius Auguſtiſſimi Imperato-
,, ris cum Sanctiſſimo Domino Noſtro Paulo
,, III. Pontifice Maximo in Ortodoxa fide, & Re-
,, ligione noſtra tuenda, & conſeruanda volun-
,, tate Omnipotenti Deo omnium bonorum ope-
,, rum auctori, quantas maximè poteſt gratias
,, agit, quem aſſiduè precabitur, vt pijs vtriuſque
,, ſtudijs, ad ipſius Omnipotentis Dei laudem,

&

Digitized by Google

,, & glotiam, Religionis Chriſtianæ Incremen-
,, tum, Eccleſiæ pacem, proſperumque in omni-
,, bus, & opratum ipſius Sanctæ Synodi receſ-
,, ſum aſpirare dignetur.

Clodienſis Epiſcopi ſententia falſa.

46 Rogatæ deinde fuere Patrum ſeutentię circa decreta in proxima ſeſſione promulganda, communique conſenſione confirmata fuere. Diſſentiente tamen ac inhoneſtè repugnante Epiſcopo Clodienſi, qui in ea parte decreti, qua refertur Scripturam & Traditiones recipi *pari pietatis affectu & reuerentia* prolarurus ſenrenriam, dixit ſe ea verba vt impia reijcere, nec eumdem pietatis culrum, atque affectum deberi Traditionibus Apoſtolorum, & Sacræ Scripturæ &c.

Refellitur

47 Faſcinatus ille erat fallaci atque nefaria recentiorum veterumque Hæreticorum opinione, qui vt Scripturam Sacram in alienum ſenſum diſtorquerent, Traditiones Apoſtolicas reiecerunt: non perpendebat Euangelium, non ſcripto primùm inſtar Moſaicæ Legis promulgatum, ſed verbo, propagatamque fuiſſe fidem Chriſtianam primùm verbo & Traditione ab Apoſtolis, antequam Euangelia, & reliqua inſtrumenta Chriſtianæ Legis ſcriberentur. Non perpenderat quod dictum erat à Dino Paulo, ep. 2. ad Theſſalon. cap. 2. *State & tenete traditiones, quas didiciſtis, ſiuè per ſermonem, ſiuè per epiſtolam*; iterumque 1. ad Corinth. cap. 11. verſ. 2. *Lando vos fratres, quòd per omnia mei memores eſtis, & ſicut tradidi vobis, præcepta mea tenetis*; ac poſtquam Apoſtolus toto eo capite de Sacramento Euchariſtiæ diſſeruerat, demùm in vltimo verſu addidiſſe, *Catera cùm venero diſponam*. Ex quibus verbis colligit Auguſtinus in epiſtola ad Ianuarium, ordinem qui in celebrando Sacrificio vniuerſa per orbem tenet Eccleſia, tùm à D. Paulo, tùm ab alijs Apoſtolis fuiſſe inſtitutum: nec enim decebat, vt ſingula ſcripto conſignarentur, ne margaritæ (ex Chriſti monito) proijcerentur ante porcos. Non perpenderat Clodieuſis Scripturæ auctoritatem Traditione niti, verumque Scripturæ ſenſum Traditione teueri; non enim verbum Filij cum Patre conſubſtantialis, quo Arriana hæreſis iugulata eſt: nec illud dogma, Deum eſſe vnum in natura ac trinum in perſonis, nec etiam ipſum perſonæ, vel hypoſtaſeos nomen in Scriptura haberi. Non diſtinxerat alias Traditiones ſpectare ad fidem, alias ad religionem, alias ad ritus, ſiuè cęrimonias, & priores immutabiles, de quibus agebat Synodus, alias iure poſitiuo nixas pro varia temporum occaſione mutari poſſe, vt modò præcepta fuerit Laicorum communio ſub duplice ſpecie, alias ſub vna tantùm; ita pręceptam à ſanguine, & ſuffocato abſtinentiam, deindè verò ſublatam. Ideòque meritò à Patribus correctus fuit, vt Legati in epiſtola octaua die Aprilis Romam directa Pontifici renunciarunt.

Quarta Seſſio.

48 Celebrata eſt quarta Seſſio octaua die Aprilis, cui pręrer Legatos, & Tridentinum, ac Gienenſem Cardinales, Cæſareumque Oratorem quinquaginta quinque Præſules mitrati, & Prępoſiti generales interfuerunt. Sacrum de Spiritu Sancto ab Archiepiſcopo Turritano celebratum eſt, & Oratio habita à Franciſco Auguſtino Bonuccio Generali Seruorum B. Mariæ, in qua Dęmonis (Lutheri opera) aduersùs Eccleſiam nefanda molimina hac apoſtrophe ira expreſſit.

,, [Nouum nactus es Iudam, iam in nouum
,, ingreſſus es Apoſtatam, qui ſimulato oſcu-
,, lo, & ficta ſalutatione Chriſtum prodere
,, non veretur, falſum ſanè illum diſcipulum
,, noſtris his temporibus verbum Dei, cuius eſt
,, ſceleratiſſimus corruptor, prætendentem, &
,, Euangelij titulo dicentem ea, quæ recto, ve
,, aiunt, diametro cum Euangelio pugnant,
,, numeroſam habet cohortem fuſtibus, & ar-
,, mis inſtructam, nempè auctores Sectarum
,, proprijs furoribus, quæ carnis ſunt, docen-
,, tes, &c.]

Aug. Bonuccius Gener. Seruorum in ſerm. habito die VIII. Ap. 1546. m. s. Vat. ſig. num. 3190. p. 91.

49 Vbi ab eo peroratum eſt, inquit Angelus
,, Maſſarellus [Publicantur duo decreta, in
,, quorum primo recipiuntur, & numerantur
,, Libri ſacri, & canonici, Veteris, & Noui Te-
,, ſtamenti. Item, recipiuntur Traditiones Apo-
,, ſtolorum. In ſecundo autem decreto, recipitur
,, Vulgata editio Bibliæ pro authentica. Item,
,, corriguntur quidam abuſus qui circa dictam
,, Sacram Scripturam orti erant, videlicet circa
,, interpretationem ipſius Sacræ Scripturæ. Item,
,, circa Impreſſores, & modum imprimendi di-
,, ctos ſacros Libros; decretum autem primum
,, erat infraſcripti tenoris:]

M. S. Arc. Vat. ſig. n. 3232. & aliud ſig. num. 3249.

Aug. Maſſ. in Diario Con. Trid. pag. 39.

Decretum ſeſſionis quartæ.

Sacroſancta Oecumenica, & Generalis Tridentina Synodus. (Et infrà) Orthodoxorum Patrum exempla ſequuta omnes Libros, tàm Veteris, quàm Noui Teſtamenti, cùm vtriuſque vnus Deus ſit Auctor, nec non Traditiones ipſas, tùm ad fidem, tùm ad mores pertinentes, tanquam vel ore tenus à Chriſto, vel à Spiritu Sancto dictatas, & continua ſucceſſione in Eccleſia Catholica conſeruatas, pari pietatis affectu, ac reuerentia ſuſcipit, & veneratur. Sacrorum verò Librorum Indicem huic decreto adſcribendum cenſuit, ne cui dubitatio ſuboriri poſſit, quinam ſint, qui ab ipſa Synodo ſuſcipiuntur. Sunt verò infraſcripti, Teſtamenti Veteris, quinque Moyſi, id eſt Geneſis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium, Ioſue, Iudicum, Ruth, Quatuor Regum, Duo Paralipomenon, nec non Eſdræ primus, & ſecundus, qui dicitur Nehemias, Tobias, Iudith, Eſther, Iob, Pſalterium Dauidicum centum quinquaginta Pſalmorum, Parabolæ, Eccleſiaſtes, Canticum Canticorum, Sapientia, Eccleſiaſticus, Iſaias, Ieremias cum Baruch, Ezechiel, Daniel, Duodecim Prophetę Minores, id eſt Oſea, Ioël, Amos, Abdias, Ionas, Micheas, Nahum, Habacuch, Sophonias, Aggæus, Zacharias, Malachias, duo Machabæorum Primus, & Secundus. Teſtamenti Noui, Quatuor Euangelia ſecundùm Matthæum, Marcum, Lucam, & Ioannem, Actus Apoſtolorum à Luca Euangeliſta conſcripti, quatuordecim Epiſtolæ Pauli Apoſtoli, ſcilicet ad Romanos, duæ ad Corinthios, ad Galatas, ad Epheſios, ad Philippenſes, ad Coloſſenſes, duę ad Theſſalonicenſes, duæ ad Timotheum, ad Titum, ad Philæmonem, ad Hebręos: Petri Apoſtoli duæ, Ioannis Apoſtoli tres, Iacobi Apoſtoli vna, Iudæ Apoſtoli vna, & Apocalypſis Ioannis Apoſtoli, ſi quis autem libros ipſos integros cum omnibus ſuis partibus, prout in Eccleſia Catholica legi conſueuerunt, & in veteri Vulgata latina editione habentur pro ſacris, & canonicis non ſuſceperit, & traditiones prędictas ſciens, & prudens contempſerit, Anathema ſit.

50 Ad reprimendam etiam eorum temeritatem, qui Diuinę Scripturę oracula in ſenſus contrarios ijs, quos tenet Eccleſia, detorquerent, hęc ſancita à Synodo. [Ad coërcenda petulantia in-
,, genia decernit, vt nemo ſuæ prudentiæ inni-
,, xus in rebus fidei, & morum ad ędificationem
,, doctrinę Chriſtianę pertinentium, Sacram

Scri-

,, Scripturam ad ſuos ſenſus contorquens, con-
,, tra eum ſeoſum, quem tenoit, & tenet Sancta
,, Mater Eccleſia, cuius eſt iudicare de vero ſen-
,, ſu, & interpretatiooe Scripturarum Sanctarum,
,, aut etiam contra vnanimem conſeoſum Pa-
,, trum ipſam Scripturam Sacram interpretari
,, audeat, etiamſi huiuſmodi interpretationes
,, oullo vnquam tempore in lucem edendę ſo-
,, reot, qui cootrauenerint, & per ordinarios
,, declareotur, & pœnis à iure ſtatutis punian-
,, tur.]

51 Interiectis nonnullis; Ad frenandam Typographorum auaritiam, qui ſine Pręſulum venia expoſitiones in Sacros Libros typis excudunt, vel pretio diſtrahunt, pœnæ à Lateranenſi Concilio in eos conſtitutæ, inſtauratæ ſunt. Vetiti ſunt fideles ſacris oraculis, vel ad ſacetias, & ſcurrilitates, vel ad magicas artes abuti.

,, Temeritatem (inquit) illam reprimere vo-
,, lens, qua ad profana quæque conuertuotur,
,, & torquentur verba, & ſeotentiæ Sacrę Scrip-
,, turę, ad ſcurrilia ſcilicet, ſaboloſa, vana, adu-
,, lationes, detractiones, ſuperſtiriones impias,
,, & diabolicas incantationes, diuinationes, ſor-
,, tes, libellos etiam famoſos, mandar, & pręci-
,, pit, ad tollendam huiuſmodi irreuerentiam, &
,, contemptum, ne de cętero quiſquam quomo-
,, dolibet verba Scripturæ Sacrę ad hæc, & ſimi-
,, lia audeat vſurpare, & vt omnes huius generis
,, temeratores, & violatores verbi Dei, iuris, &
,, arbitrij pœnis per Epiſcopos coërceantur, &c.

Vltimo canooe quinta ſeſſio in feriam quintam poſt feſtiuam Pentecoſtis celebritatem iudicta eſt. Demùm perlectę ſuot literę Caroli V. ampliſſimis titulis refertę, quibus Iacobum Mendozam Procuratorem Cæſareum in Synodo conſtituebat.

Ext. etiam in m. ſ. Arch. Vat. ſig. num. 3249. pag. 183.

Mandata Oratorum Imperatoris.

,, 52 Carolus V. Diuina fauente Clemeotia
,, Romanorum Inperator Auguſtus, & Rex Ger-
,, maniæ, Hiſpaniarum, vtriuſque Siciliæ, Ie-
,, ruſalem, Hungarię, Dalmatiæ, Croatię, In-
,, ſularum Balearium, Sardinię, Fortunatarum
,, Inſularum, ac terræ firmæ Maris Oceani,
,, &c. Archidux Auſtriæ, Dux Burgundię, Bra-
,, bantiæ, Lotherici, Limburgię, Lucemburgię,
,, Gheldrię, Witembergiæ, Comes Habsburgi,
,, Flandrię, Tyrolis, Artheſię, & Burgundię, Pa-
,, latinus Hannonię, Hollandię, Zelaodię, Fer-
,, reti, Riburgi, Namurci, & Zuthphanię, Lant-
,, grauius Alſatię, Marchio Burgouiæ, & Sacri
,, Romani Imperij, & Princeps Sueuię, &c.
,, Dominus Friſiæ, Molinæ, Salinarum, Tri-
,, polis, & Mechliniæ, &c.

Recognoſcimus, & commendamus memoriæ vniuerſis, quibus expedit. Cùm Beatiſſimus in Chriſto Pater & Dominus, Dominus Paulus III. Diuina prouideotia ſacroſanctę Romanę Eccleſię Pootifex Maximus Oecumenici Concilij celebrationem aliquandiù ſuſpenſam iam denuò inſtituerit, ac ſublata, & remota ea ſuſpeoſione, ipſius Concilij proſequotioni aliam diem, nempè quartam Dominicam huius imminentis Quadrageſimæ io Ciuitate Tridentina pręfixerit, noſque cùm per literas, tùm per Nuntios rogauerit, vt vel perſonaliter, vel per Oratores Noſtros idoneos adeſſe, & aſſiſtere velimus; nos verò iam olim ipſius Concilij celebrationem votis omnibus, & expetiuerimus, & quantum in nobis fuit ſollicitè procurauerimos, & per ooſtros Oratores ſolemnes Tridenti comparuerimus; proindè quamuis aliqui iuſtis impedimentis detineamur, quo minùs principio Concilij adeſſe poſſimus, tamen nè quid moræ, aut difficultatis per noſtram abſentiam inijciatur, néue in verbis quidpiam deſideretur, quod ad rem iuuandam pertioere queat, idcircò confiſi de ſingulari pietate, religione, fide, probitate, eruditione, iudicio, & multarum rerum experientia Venerabilis deuoti oobis dilecti Domini Iacobi à Mendoza Conſiliarij, & Oratoris noſtri apud Veneros, eundem Dominum Iacobum Oratorem, Nuntium, & Procuratorem noſtrum fecimus, conſtituimus, & deputamus, ac teoore præſentium ex noſtra certa ſcientia facimus, conſtituimus, & deputamus, dantes ei plenam poteſtatem, & facultatem vnà cum amplo, & libero mandato; citra tamen aliorum ooſtrorum Procuratorum, & Mandatariorum iam cooſtitutorum, & cooſtituendorum reuocationem, vel pręiudicium, vt noſtro nomine pręfatę Concilij celebratiooi interuenire, atque adeſſe, & intereſſe, locum, & vices noſtras in omnibus ſeſſionibus, conſultatiooibus, deliberationibus, & actibus obtinere, & gerere votum, & decretum noſtrum interponere, atque alia omnia agere, facere, dicere, gerere, tractare, procurare, & promouere poſſit, & valeat, quæ ex vſu Reipublicæ Chriſtianæ, & dignitate ooſtra fore videbuntur, quæque nos ipſi facere, dicere, gerere, & tractare poſſemus, ſi coram præſentes eſſemus, etiamſi talia eſſent, quæ mandatum exigerent magis ſpeciale, quàm hic expreſſum eſt; habituri proindè ratum, & gratum quidquid per præfatum Oratorem, Procuratorem, & Mandatarium noſtrum præmiſſo modo, actum, dictum, geſtum, factum, & procuratum fuerit, dolo, & fraude remotis, harum teſtimonio literarum manu noſtra ſubſcriptarum, & ſigilli noſtri Cæſarei appoſitione munitarum. *Datum in Oppido noſtro Bruxellenſi die XX. menſis February Anno Domini MDXLV. Imperij noſtri XXV. & Regnorum noſtrorum XXX.*

Carolus.

Addit Angelus Maſſarellus ſe perlegiſſe aliud mandatum Cæſareum Franciſco à Toleto traditum, vt Iacobo à Mendoza morbo implicito Cęſareas vices gereret, quod hac loci, & temporis oota conſignatum erat. *Datum in Ciuitate noſtra Traiectenſi die alter. Menſis February Anno Domini MDXLVI. Imperij noſtri XXVI. & Regnorum noſtrorum XXXI.*

53 Cùm decreta huios ſeſſionis Romam perlata fuiſſent, quibus maximè Vulgata editio Scripturæ à Concilio recepta fuerat, nonnulli expoſtularunt, cur in eo decreto de emendatione errorum, qoi in illam irrepſerant, actum non fuiſſet; quorum expoſtulatio cùm à Cardinale Farneſio Cardinalibus Legatis ſignificata fuiſſet, hoc illi reſponſum dedere. Reuereodiſſima veſtra Dominatio ſciat, plurimos Doctores Hiſpanos, Gallos, atque Italos, Theologos tùm ex diuerſis Academijs, tùm ex pluribus religioſis familijs Prædicatorum, ac S. Fraociſci, aliorumque Ordinum, opinatos editionem Vulgatam Latinam à Sancto Hierooymo confectam fuiſſe, multaque argumenta ad id comprobandum cumulaſſe; alios verò id non approbaſſe, omoes tamen in hoc conſenſiſſe, editionem Latinam, qua Romana Eccleſia ſemper vſa eſt, præ omnibus alijs firmiorem eſſe, grauioreque auctoritate pollere, ac nunquam prauitatis hæreticæ nota perſtrictam, quamuis in aliquibus verſibus à textu Hebraico, & Græco diſcrepare videatur, eiuſque ſtylus humilis ſit, nec careat alicuius vocis barbaræ labe.

Porrò hæreticos alia Sacræ Scipturæ volumina varijs in locis corrupiſſe: atque adeò non aliò confugiendum eſſe, quàm ad obſeruantiam legemque eius Eccleſiæ, quæ Imperij Chriſtiani caput eſt, & quæ ſingulari diuina gratia confirmata, fidem ab omni erroris labe puriſſimam ſemper ſeruauit, perpetuamque ac nunquam interruptam Pontificum ſucceſſionem tenuit. Vulgatam itaque Latinam editionem receptam cum maximæ auctoritatis prærogatiua, non tamen alias editiones damnari, modò Catholicæ doctrinę conſentiant, aut vulgatam illuſtrent. Addidere demùm, errores, qui Exſcriptorum vitio irrepſere, Pontificio ſtudio ac diligentia emendandos, nec Synodum illius ſubſidio defuturam.

54 Aſſenſit Pontifex Biblia Sacra ab erroribus, qui vitio Exſcriptorum, aut Typographorum irrepſerant, vindicandas, decreuitque, vt rei in opus prouocandæ ſtrenua, ac diligentiſſima opera daretur; cuius pium conſilium Legati meritis laudibus commendarunt; cum hæretici ſathanico furore ad conciliandam nefandiſſimis ſuis erroribus auctoritatem apud ignarum vulgus, nouas in dies ex Hebraico, & Græco idiomate tranſlationes impietate inquinatiſſimas, licet latini ſermonis elegantia perpolitas mandarent typis: cùm è contra Vulgata tranſlatio, licèt minus terſa, nunquam tamen antea niſi ab hoſtibus Eccleſiæ recentioribus, in ſuſpicionem hæretici erroris adducta fuiſſet; cuius veritas flagrantiſſimo pietatis ſtudio aduersùs Nouatores, qui eam ex Hebręo, & Græco ſermone emendare affectant, aſſerenda ſit, quamquam ſi qui illius Textus obſcuri videantur, liceat eos ex Hebræo & Græco textu Theologis, & ſacris Interpretibus illuſtrare, ad maiorem lucem affundendam Catholicæ veritati, quæ ſæpè magis inclareſcit ſimplici, ac agreſti ſermone, quàm perpolito & phaleteto: quod Cardinalis Baronius in Annalibus ex Sanctorum Patrum decretis antiquiſſimis demonſtrauit.

55 Refellendæ hoc loco videntur calumniæ hæreticorum effuſæ aduersùs Concilium Tridentinum, inter quos Petrus Soauius libertatem Concilij à Pontifice Legatiſque Apoſtolicis violatam conqueritur, quaſi Patres Tridentini ſeruitute premerentur, eò quòd Pontifex, quæ agenda forent Legatis præciperet, illique è Pontificio nutu penderent. Sed nę huius hæretici aculeatis dictis ac laqueis prudens lector irretiatur, reuoluat quæſo Oecumenicorum Conciliorum Codices, ac præcipuè ſextæ Synodi Acta, inſtructiones Pontificias Legatis traditas ſedulò animaduertat, quibus præcipiebatur, ne limites ipſis præſcriptos tranſirent, neque in Concilio alia decerni permitterent, niſi ea quæ à Romana Sede, Apoſtolicaque auctoritate ſancita erant. Perpendat aliam eſſe libertatem carnis, quam affectant hæretici, aliam ſpiritus, quam commendat Apoſtolus; nam & *vbi Spiritus, ibi libertas.* Omnia enim in Concilio debita directione atque ordine pertractanda erant: cùmque Pontifex ſit Caput viſibile Eccleſiæ militantis, & monarchicum teneat Imperium, ad eum pertinere directionem Concilij, & quæ ſint excutienda ac decernenda proponere perſpicuum eſt; nam ſi quiſque Epiſcopus ſibi arrogaret ius proponendi, quæ vellet, tùm maximæ turbæ inducta Anarchia concitarentur: ac præterea nec iniquè correpti fuere aliqui Epiſcopi, cùm abſona vel aliena à rei veritate in Concilio effutirent; nec Legati ea dicta corrigendo malè libertatem ſuſtulere; quæ enim à Deo ſunt, ordinata ſunt; ſed de hoc alibi occurret ſermo.

56 Abſolutis ſeſſionis quartæ actionibus Legati Romanis, qui de varijs corruptelis conqueſti erant, reſponderunt. Datariæ reformationem opere potiùs quàm diplomate perficiendam: Cathedrales ſine præuio debito examine, & informatione minimè conferendas; ad illas, quarum nominatio ad Principes pertinet, viros ætate iàm adulta, doctos, & graues promouendos, ita tamen vt velint, ac poſſint in ijs reſidere; Eccleſiarum pluralitatem etiam in Cardinalitio ordine, qui alijs virtutis normam præferre debet, omninò auferendam. Quantum ad Epiſcopos ſpectat, ipſis reſidentiam non ſolùm ex honeſtate, verùm etiàm ex neceſſitate præſcribendam. Quamuis autem Epiſcopalis poteſtatis exercitium à Regularibus, à Dominis temporalibus, atque ab ipſamet Apoſtolica Sede perſæpè impediatur, ideòque Præſules à ſuis ſedibus crebrò remoueantur: attamen opportunam aliquam Regularium cum Epiſcopis conuentionem opera ac ſtudio Præpoſitorum ſuorum Generalium in Synodo præſentium pertractandam; nec non contra Dominos ſęculares iuriſdictionis Eccleſiaſticæ vſurpatores ſacrorum Canonum conſtitutiones inſtaurandas. Has verò, nec non alias corruptelas ſublatas ſuis locis viſuri ſumus.

57 Collocabat interea omnem operam Paulus Pontifex flagrantiſſimo pietatis ardore, vt extinctis hæreſibus omnes populos ad Eccleſiæ coniunctionem reuocaret: quare Heluetios, qui antea multis rebus præclarè geſtis in bello pro Eccleſiaſtica libertate ſuſcepto à Iulio II. Pontifice maximam nominis gloriam collegerant, cùm ſuæ nationis Ordinum celebres conuentus agerent, Paulus amantiſſimis literis eos prouocauit, vt pro æterna animarum ſalute comparanda, parentum exemplo, qui nunquam à religione catholica defecerant, redirent in ſinum Romanæ Eccleſiæ, ac pro componendis diſſidijs, excipiendiſque Concilij Tridentini decretis, Oratores ad illud mitterent, cùm iàm ante illud congregari ardentibus votis expetijſſent.

Dilectis filys Heluetys Ligæ ſuperioris Alemaniæ Eccleſiaſticæ libertatis defenſoribus in Diata congregandis.

Paul. III. lib. breu. anno 12. pag. 274. Epiſtola Pauli ad Hęreticos Heluetios adhortantis illos ad Officium.

Dilecti filij ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem: Magno in dolore animique noſtri anxietate ſumus, quòd præter eam, quam omnium Chriſti fidelium animarum curare debemus, ſalutem, veſtram fortiſſimam Nationem Sedi Apoſtolicæ ſpecialiter deuotam, titulumque meritam Eccleſiaſticę libertatis defenſorum, iam dudum diuiſam, ac ſciſſam inter ſe nouis in Religione videmus, cùm quidem antea in Religione concors, & vnanimis & robore eſſet, & auctoritate apud omnes inſignis: itaque quod ad noſtrum officium, & in vos paternum amorem pertinet, non deſtitimus crebris literis, & mandatis per dilectum filium Hieronymum Franchum Nuntium noſtrum vos hortari, vt in priſtinam ſanctæ fidei vnitatem, & veterem concordiam, per quas veſtra in tantum creuerat exiſtimatio, redire velitis, congruentes cum patribus, & Maioribus veſtris, qui ex quo Chriſtianam fidem acceperunt, nunquam illam deſeruerunt, aut vlla ſui parte imminuerunt, ſed conſtanter in omni tempore retentam piè conſeruarunt, cùmque laudabilis, & pia reſponſio veſtra ad nos fuiſſet perlata, quòd cuncta ſuper Religione ad

vni-

Digitized by Google

vniuerſale Concilium Tridenti indictum eſſetis reiecturi, eiuſque determioarioni obedienter acquieturi, dici non poteſt, quàm illa voluntas, ac pia intentio veſtra fuerir nobis iucunda, & grata. Ecce igitur filij dilectiſſimi, aduenit tempus ſponſionis veſtræ, & tempus acceprabile, tempus non ſolùm ſalutis, verùm etiam tranquillitatis veſtrę, ipſum enim Concilium Dei munere iam apertum, & celebrari cœptum, Gallisque, & Hiſpanis, atque Iralis, cæteriſquę Prelatis in dies confluentibus frequens habetis, à quo remedium veſtrarum in Religione diſſenſionum & petere, & obrinere poteſtis, ſi ad illud, quemadmodum promiſiſtis, accedere volueritis: vos igitur per illum, qui nos pretioſo ſuo ſanguine redemit, communem Dominum Ieſum hortamur, & rogamus, vt ad ipſum Concilium veſtros Oratores, quamprimùm mittere velitis pro medela, & remedio veſtris diſſenſionibus humiliter implorando. Nos enim in Domini miſericordia ſperamus, ſi ſanctam, & ſpiritualem eiuſdem Concilij diſciplinam, vt vos decet, admiſeritis, nec obicem Diuinæ gratiæ oppoſueritis, futurum, vt ſalutis, quietis, & tranquillitatis veſtræ fructum optatum inde referenres, atque in vnum Religionis conſenſum vnanimes reuerſi, & pierate apud Deum, & auctoritate apud homines, vt priùs, pollearis; Noſque, qui nemini Prędeceſſorum noſtrorum in beneuolentia erga vos cedimus, veſtra concordia & pietate lætemur, ac tamquam filios peculiares huius Sanctæ Sedis omni noſtra charitate, & fauore ſemper proſequamur, quemadmodum hæc pleniùs, & particulariùs idem Noſter Nuntius vobis explicabit. *Datum Romæ die XI. Aprilis MDXLVI. anno XII.*

58 Extant aliæ ad eoſdem eodemque argumento exaratæ literę, quibus dolet aliquorum impiorum inſidijs, ac dolis magnam gentis Heluericæ partem fuiſſe ab obſequio Romanæ Eccleſiæ diuulſam, prouocauitque ipſos ad exempla Maiorum, qui poſt acceptam fidem Chriſtianam ſumma conſtantia Romanæ Eccleſiæ adhæſiſſent, hortatuſque eſt, vt Concilij Oecumenici, quod regi ſolet à Spiritu Sancto, auctoritatem ſequerentur.

Paul. III. lib. breu. an. 1546. pag. 371.

Dilectis filijs tredecim Cantonibus Heluetiorum Ligæ ſuperioris Alemaniæ libertatis Eccleſiaſticæ defenſoribus.

Dilecti filij &c. Pro noſtra perpetua, & Prædeceſſorum Noſtrorum erga deuotiones veſtras, totamque iſtam fortiſſimam Nationem beneuolentia, quæ facit, vt ſemper nos veſtri memores, veſtrorum commodorum, atque honorum ſummam rationem habeamus, non dubitamus quin vobis quoque in animo, & in memoria infixum ſit, quanta fuerit ſemper inter vos, & hanc ſanctam Sedem coniunctio, quod mutui amoris vinculum, quàm multa indicia beneuolæ vtrinque, & beneficæ voluntaris, cùm nos ſemper noſtris iudicijs, noſtriſque ſtipendijs, vos honeſtauerimus: veſtra autem virtus, & veſtra fides nunquam Prædeceſſotibus noſtris, & nobis vlla in temporum varietate defuerit: atqui hanc raotam & tam arctam inter nos amicitiæ coniunctionem, quæ vtrique parti, & honori fuit ſemper, & commodo, fuerunt ramen vafri, & inſidioſi homines perturbatores legum, morumque bonorum, ijdemque ſanctæ Carholicæ, & Apoſtolicæ Religionis corruptores, qui ſeparare, & conuellere conari ſunt, quibus tantum fauit perfidus humani generis hoſtis, vt ex iſta fortiſſima, & nobis chariſſima Natione aliquos à oobis potuerit auellere magno cum dolore noſtro, tanquam è ſinu, & complexu amantiſſimi Patris dilectiſſimos filios, quorum iacturam, atque damnum etiam nunc lugere, & lamentari non deſiſtimus, deſiderantes Deo reſtitui, & nobis, quos noſtrę curę, diurnęque, & nocturnę cogitationes, omnibus precibus apud Deum, & aſſiduis lamentationibus requirunt; illud tamen Deo, eiuſque diuinę bonitati, & clementię referimus acceptum, quòd bona pars veſtrum in fide erga ipſum Deũ, & erga ſanctam Matrem Eccleſiam perſtitit, nec ſe alienari à cultu verę, & Chriſtianę Religionis paſſa eſt, in quo Deus miſericordię Dominus & vobis, qui integri remanſiſtis, de ſpiritu ſuę ſapientię effudit, & ſi qui gentis veſtrę decepti & inducti improborum ſermonibus in alienum ſenſum abierunt, illis tamen exemplum ante oculos poſitum eſſe voluit conſtantioris, & melioris partis, per quam aliquando poſſint faciliùs reſipiſcere, & reuerti ad eam ſanctam fidem, quam Patres ipſorum, omneſque Aui, & Maiores, perpetuo curſu veterum ſæculorum in Catholicæ Eccleſiæ gremio tenuerunt, cuius Dei voluntatis maximum eſt argumentum, quòd pax, & concordia inter vos, ne diſſidio quidem Religionis, è quo ſolent aſperrimæ ſeditiones oriri, infringi, aut violari potuit, quàm pacem veſtram, & coniunctionem nos optimum ſignum veſtrę probitatis, & optatę, ac ſperatę nobiſcum conſenſionis habemus.

59 Ac Nobis quidem iam inde à Noſtri Pontificatus initio omnia turbantibus, ac molientibus, quo his diſſidiorum, atque hæreſum domeſticis malis occurreretur, cùm & pro pace inter Chriſtianos Principes reconcilianda, ſicut notum vobis eſt, plurimùm laboraſſemus, & lenibus primò remedijs, ſcribendo, horrando, monendo iniquos Hęreticorum animos placare ſtuduiſſemus, poſtquam cætera non ſatis proceſſerunt, ad ſummum & maximum omnium huiuſmodi malorum remedium, Oecumenicum, & generale Concilium indicendum, deuenimus, & quoniam in Germania maximè hæc Hęreticorum praua ſeges pullulabat, locum Concilio habendo Tridentum elegimus, iuris, & Nationis Germanicę Ciuitatem, ad quam illi commodè venire, tutòque commorari in ea, & tueri (ſi vellent) partes ſuas poſſent: ſperauimus enim, id quod erat ſperandum, in tanta Concilij generalis auctoritate, cui ſemper Reges Chriſtiani, & populi plurimùm detulerunt, in tanto conuentu Venerabilium Epiſcoporum, qui ex omnibus Nationibus illuc collecti, de ſumma fide Catholica (auctore Spiritu Sancto) eſſent acturi, neminem fore tanta impietate perditum, qui non ſe tantæ Diuinę magis, quàm humanæ auctoritati ſubmitteret, qui non reiectis falſis ſuggeſtionibus improborum, iudicium vniuerſum Catholicæ Eccleſiæ ſuſciperet, quam etiam nunc ſpem dilectiſſimi filij de vobis retinemus, pacemque illam inter vos, quam omni laude dignam paulò ante diximus, tanquam anſam diuinitùs nobis datam, accipimus ad conglutinandos iterum veſtros cum Deo, & nobiſcum animos, cùm & qui fideles, & conſtantes ex vobis manſerunt, hoc certè animo obtemperandi ſacro Concilio ſint futuri, & qui non ſua culpa, ſed quadam credulitatis errore, qui ſæpè etiam bonis incidit, prolapſi ſunt, auctoritatem Oecumenici Concilij, & eius Spiritus Sancti, qui Concilium regit, non contem-

pturi

Digitized by Google

pturi eſſe videantur, ad quod nos Concilinm tanquam ad cœleſtem Senatum quemdam, cui Deus præeſt, eumque ipſemet & moderatur, & gubernat, deuotiones veſtras, ſicut etiam ante fecimus, & inuitamus, & adhortamur.

60 Quod verò nobis præter omnem ſpem, & expectationem accidit, vt inuenirentur inter Germanos, non pauci etiam de numero eorum, qui ſe dicunt eſſe Principes, qui Oecumenici Concilij grauiſſimam auctoritatem, poeiùſque Diuinam, vt diximus, quàm humanam, ita ſuperbè, inſolenterque deſpicerent, vt non modò ad id ſe acceſſuros negarent, ſed contumelijs, & maledictis petulantibus, atque neſarijs omnem Conciliorum ſanctitatem improbiſſimè inſectarentur, ſeque nec Concilij decretis ſtaturos dicerent: id nobis, vt verè loquamur, maximè dolori fuit: vidimus enim hanc perditorum contumaciam ſummam nobis neceſſitatem afferre, vt de vi atque armis eſſet cogitandum, cùm nec tantum animarum interitum, quæ hæreſum venenis quotidiè inficiebantur, nec cnnculcationem eorius, non magis Eccleſiaſtici, quàm Chriſtiani nominis, atque honnris poſſemus ampliùs perferre, quod alterum nobis paſtorale officium, charitaſque paterna, quam erga omnes fideles Dei filios, atque noſtros gerimus; alterum locus, atque honor, & ſummi Pontificatus dignitas non permittebat, ſed nobis ſæpè cogitantibus, quid agendum eſſet, Deumque precantibus, vt his Diuini ſui conſilij nobis lumen afferret, opportunè accidit, vt Chariſſimus in Chriſto filius noſter Carolus Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, cuius erga Deum Omnipotentem, & ſanctam Catholicam, Apoſtolicamque fidem, ſingulare ſemper extitit ſtudium, & præſtantiſſima pieras, impiorum ſceleribus, eiſdem ferè quibus nos offenſus, & quòd cùm Concilium Germanicæ Natinni ipſius præſertim poſtulatione, & opera à nobis datum eſſet, qui id contemnebant, ipſius quoque & factum & auctnritatem videbantur cnntemnere, ſicut quidam apertè petulanterque faciebant, armis ſibi conſtitueret, violatę fidei Carholicæ ſanctitatem, ac vnitatem eſſe vindicandam, cui nos occaſioni tamquam Nobis à Deo ſine vlla dubitatione oblatę ſtudioſè Nos adiunximus, ſummique Imperatoris optimam voluntatem omnibus Noſtris, & ſanctæ Romanæ Eccleſiæ opibus, atque auxilijs iuuare conſtituimus, Deo hanc noſtram operam, & actionem tribnentes, cuius numen honoremque defendimus, nec volumus committere, vt ſi lentè negligenterque Nos geramus, is poſt roe filiorum animas, Hæreticorum perfidia in interitum adductas, è noſtra manu requirat, quem animum noſtrum, & totam conſilij rationem voluimus vobis dilecti filij noſtris literis facere notam, primùm, vt vobiſcum, tamquam cum eis, quos chariſſimos habemus, curas, & ſolicitudines, quæ nos premunt, communicaremus &c.

Hæſere in pertinacia Zuingliani, Lutheranorum exemplum ſequuti, qua enim licentia Diuina peruertunt oracula, & ſanctorum Patrum doctrinam reſpuunt, eadem Concilij auctoritatem abiecerunt.

M.S. Arb. Vatic. ſig. n. 3212. pag. 151.

61 XV. Aprilis poſt ſeſſionem quartam habita eſt Congregatio generalis, in qua refert Angelus Maſſarellus, adductum fuiſſe in examen
,, [Decretum de Lectoribus, & Lectionibus Sa-
,, cræ Scripturæ inſtituendis, & Concionatori-
,, bus ordinandis.]

Qua occaſione vſus Braccius Martellus Epiſcopus Feſulanus, erga Pontificem, & Religioſos Ordines malè affectus, declamauit contra Monachos, vt referunt alia Acta: Feſulanus ex ſcripto

Bracci Martelli Epiſcopi Feſulani contra Religioſos loquutio.

,, ſententiam dixit. [Me torquet, vt ſit liberum
,, Regularibus in ſuis Monaſterijs, nec miſſis,
,, nec vocatis à nobis in noſtris Diœceſibus prę-
,, dicare, nam hoc ſi admiſerimus, Pontifices,
,, quid aliud eſt, quàm pati, vt Lupi non per
,, oſtium, ſed per poſticum intrantes, greges
,, noſtros turbent. Quapropter rogo vos, Pon-
,, tifices, ve hæc pati nolitis. Quod ſi ſecus fa-
,, ctum fuerit, proteſtor, quod inuitus omninò
,, hoc permittam: verùm prouocabo ad Chriſti
,, tribunal, me nihil in hoc peccaſſe. Super vos
,, igitur erit & culpa, & ſanguis eorum. Cui
,, ſuo ordine Britinorienſis optimè reſpondiſſe
,, viſus eſt, inquit enim: Patres ſcire nos oportet
,, omnium Chriſtianorum Epiſcopum eſſe Pa-
,, pam, nos autem in partem eius ſollicitudinis
,, vocatos eſſe: quamobrem non minùs per
,, oſtium intrat, qui à Pontifice Maximo mit-
,, titur ad noſtras oues, quàm is, qui à nobis
,, mittitur. Cogitate, ſi placet, Pontifices ip-
,, ſos Maximos priuilegia ipſa Regularibus
,, conceſſiſſe propter noſtram deſidiam, ne
,, dicam ignorantiam; quod ni feciſſent, proti-
,, nus Chriſti Eccleſia corruiſſet; ſunt enim Re-
,, gulares, qui omne onus Epiſcopale ſubeunt;
,, nos ſi quid lucri eſt, nullo labore ſuſcipimus.
,, Britinorienſis ſententiam alij quoque ſecuti
,, fuerunt.]

62 In Congregatione generali decima quinta Aprilis actum fuit de Epiſcoporum reſidentia, & de tollendis eius impedimentis: deindè cunctorum Patrum ſuffragia ſuper duos Scripturarum abuſus, ſcilicet Lectionum, & Concionum, in alijs prioribus conuentibus non ritè diſcuſſos audita fuere. Hoc temporis flexu Cardinalis Tridentinus, ac Cæſareus Orator nomine Imperatoris efflagitarunt, vt in Synodo, prætermiſſa dogmatum diſcuſſione, de vitijs excindendis, & diſciplina Eccleſiaſtica reſtituenda ageretur: eo enim vergebant ſtudia Lutheranorum, ne damnarentur hæreſes, & Eccleſiaſtici cumulatis in eos calumnijs vexarentur. Cæſar verò Lutheranos aſperare verebatur, nè res in apertum bellum erumperet: quare Legati miſſo concitatiſſimis equis tabellario Pontificem conſuluerunt, à quo reſponſum eſt, cauſam dogmatum non prætermittendam, vt omnium in Concilio grauiſſimam.

63 Coactam fuiſſe Congregationem generalem decima Maij tradit Angelus Maſſarellus, in qua lectæ ſunt ſententiæ collectæ in qualibet claſſe ſuper decreto de Lectionibus, & Prædicatione Sacræ Scripturæ. Tùm verò Petrus Pacecchus Cardinalis de Epiſcoporum reſidentia, hac de cauſa pro inſtruendo Chriſtiana doctrina populo
,, ſermonem intulit, vt referunt Acta. [Omnis
,, ſubſtantia huius rei, vt mihi quidem videtur,
,, eſt Epiſcoporum reſidentia, quæ ſi fiat, om-
,, nia, vt optimè à Domino meo Tridentino di-
,, ctum fuit, facilè præſtabimus. Et cùm dico
,, reſidentiam, intelligo ad effectum vt prædi-
,, cent, & officio ſibi commiſſo fungantur. Vti-
,, nam etiam verum eſſet, quod Panormitanus
,, Archiepiſcopus dixit, vt videlicèt iure Diuino
,, non eſſemus adſtricti ad prædicandum, quo-
,, niam benè nobiſcum ageretur; verùm ſcimus
,, Paulum ſæpiùs dixiſſe: *Væ mihi, ſi non euangeliza-*

Digitized by Google

,, *lizauero*: & alibi, *ſumus Doctores, & Paſtores*; quamobrem non opus eſt, vt in hoc nobis nimis indulgeamus, ſed ſciamus oportet, iure Diuino nos coactos eſſe ad prædicandum, quando autem prædicare debeamus, id iure humano ſtatutum eſt. Debet igitur, meo iudicio, ſancta hæc Synodus in primis & ante omnia renouare Canones antiquos ſuper Epiſcoporum reſidentia per fructuum ſubtractionem, & per alia opportuna remedia: ita vt ſi diù ea pœna paruipendatur, tandem ad depoſitionem deueniatur. Et in primis exortetur Summus Pontifex, ne paſſim indocti ad Epiſcopatum promoueantur, nam hæc iuſta eſt cauſa, vt deponi poſſit Epiſcopus, ſi literas neſciat. Memini cùm primum promotus fuiſſem ad Eccleſiam Pampilonenſem, audiuiſſe, Ciuitatem illam annis octuaginta ante me non vidiſſe Epiſcopum ſuum: quod accidit, quoniam Epiſcopatus ſemper fuit in manibus Cardinalium.]

64 Addit Angelus Maſſarellus ortam fuiſſe non modicam altercationem de quibuſdam verbis prolatis à Feſulano, quod Epiſcopi Chriſti vicem in terris gerant, ſed omnia pacata mox fuiſſe, quæ diſtinctiùs in Actis ſic referuntur.

,, [Cardinalis de Monte conuerſus ad Feſulanum dixit: Domine, altera die dixiſti appellare ad Tribunal Chriſti, ſi aliter in re, de qua agitur, ſtatueretur, quàm à vobis dictum fuerat, perſiſtis ne in illa appellatione? Feſulanus, oblitus ſum, inquit, id dicere. Ego, vt ſcitis, Patres prouocaui ad Tribunal Chriſti, non vt prouocarem ſic vt qui ſuperiorem Iudicem appellant, ſed quemadmodum faciunt, qui ſuam conſcientiam exonerare cupiunt, eius rei cauſa perhumanè fui hodie à Reuerendiſſimis Legatis admonitus, qui mihi dixerunt, prouocationem ad Chriſtum hæreſim ſapere, ſi quis in illa pertinaciter inſiſtat: propterea me declaro, non prouocandi, & appellandi animo id dixiſſe, ſed vt meam conſcientiam exonerarem, & nihilominus ab appellatione ipſa, quatenus appellatio eſt, deſiſto, illique penitùs renuntio. (Et infrà.)

,, Cardinalis Anglicus ad Feſulanum conuerſus dixit: Multa bona dicta fuerunt à Domino Feſulano, quæ & nos, & boni omnes æquè ſecum deſiderant; nam Epiſcopos reſidere, prędicare, muneri Epiſcopali operam dare non niſi bonum eſt; modus autem dicendi nequaquam bonus eſt, hoc enim magis inuectiua fuit, quàm libera ſententia, & ſeditioſa concitatio, quàm plana, & æqua oratio; quamuis ſi omnia perpendantur, neque oratio ipſa æquè ipſamet ſatis ſibi conſtat, non videt enim, quòd dum proximis diebus curaret, vt nomina Legatorum delerentur ex decretis, & pridiè dum ad Tribunal Chriſti appellaſſet, quantum in ſe erat, ius, & auctoritatem Concilij minuiſſet, quam maximè debebat extollere, ſi ex Concilij auctoritate deſiderabat priſtina iura Epiſcopis concedi, & reſtitui: nunc rursùs non cogitat, dum aduersùs omnes Regulares inuadit, vt Epiſcopis propria reſtituantur, hoc vnum agere, vt Epiſcopi careant miniſtris. Vtinam enim Epiſcopi ſine ijs facere poſſent, quoniam res Chriſtiana meliùs ſe haberet, quàm ſe habeat &c.

65 Significarunt Legati Cardinali Farneſio geſta iſtius conuentus, nempè vt decreto de tollendis corruptelis, quæ in tractandis ſacris Scripturis committuntur, finis imponeretur, extractamque rem in noctem ob ſententiarum in diuerſis capitibus varietatem; cùm plures Epiſcopi proprijs commodis magis quàm æquitati conſulerent, ac Regularium, Parochorumque priuilegia reſcindi cuperent; quaſi ipſorum auctoritas ex depreſſa eorum dignitate excreſceret: conſumptam partem temporis, vt Tridentino Cardinali, qui Legatorum munus affectare viſus eſt, obſiſteretur, cùm ſponte ſua proponeret, dandum reſponſum literis Regis Luſitaniæ, quas duo religioſi viri Roma attulerant: Feſulanum, & Clodienſem Epiſcopos, quorum dicta ad ſeditionem quodammodo ſpectare viderentur, ex Concilio reuocandos videri; arſiſſe autem odio Feſulanum Præſulem in Religioſos ordines, declamantemque aduersùs eos lubenter audiri à pluribus: interiectis paucis diebus ſcripſere Pelargum Ordinis Prædicatorum Theologum acceſſiſſe Tridentum; ac literas Archiepiſcopi Treuirenſis, & Cardinalis Auguſtani attuliſſe, quibus illi ſe grauiore impedimento diſtineri ſignificarunt, ne, vt gerebant in votis, ſe ad Concilium Tridentinum conferrent: commendatus eſt etiam ab Auguſtano Internuntius Verallus, qui ſuis concinnibus ſacris pietatem latè propagaret.

,, 66 XVIII. Maij coacta Congregatione generali Cardinalis de Monte (inquit Angelus Maſſarellus) reprehendit immodeſtiam aliquorum Patrum in ſententijs dicendis, qui nimis licentiosè loquuntur, nominauitque Epiſcopum Feſulanum, contra quem excerpta fuerant quędam capita ex concione, quam ipſe Feſulanus habuit in Congregatione die X. præſentis Menſis contra Regulares, monens omnes, vt in futurum modeſtiùs, & reuerentiùs loquantur, & quòd ſi libera debent eſſe, prout ſunt in Concilio Patrum ſuffragia, ea tamen dici debent, quæ in nullius iniuriam cedant.] Tùm addit, ortam contentionem inter Concilij Præſides, & quoſdam Præſules, ,, num ad Legatos Apoſtolicos tantùm ſpectet officium proponendi in Concilio, & Congregationibus generalibus.] Quo argumento, quæ hincinde iactata ſint, recenſent alia Acta.

,, 67 Aſturicenſis inquit: Fateor, & ſemper faſſus ſum, ad Præſidentes pertinere ſpecialiter, vt proponant, & vota ſuper propoſitis colligant; ſed & munus hoc proponendi cuilibet competere puto. Sic Oſius in Laodiceno Concilio, & alij plerique, quamuis non pręſiderent, materias propoſuiſſe legimus, ſuper quibus materijs deinde Canones facti fuere, ſi quis tamen hoc neget, ego id me probaturum, & probatiſſimis Viris interpretibus profiteor. Cui Cardinalis de Monte: Iſtud (inquit) planè recipio ad Præſidentes pertinere, vt proponant, & vota colligant; at illud idem cuilibet Epiſcopo competere prorsùs nego, quando apud omnes conſtat, proponere, & prędidere ad eos tantummodò pertinere, qui in vnaquaque vniuerſitate locum primum tenent, ſic enim leges Conſule interrogante ſciſcebantur, & Plebiſcita Plebeio Magiſtratu, id eſt Tribunis interrogantibus, & quod dictum de Oſio non mirum eſt, quoniam is Legati primæ Sedis fuiſſet Auditor.

Digitized by Google

,, 68 At Aſturicenſis: Erunt igitur (inquit)
,, adeò adſtricti Epiſcopi, vt nihil, quod ad rem
,, Chriſtianam, nihil quod ad proprias Prouin-
,, cias pertineat, proponere poſſint? Quod ſi fa-
,, teatur, neſcio an rebus Concilij benè caueatur.
,, Nam apud omnes, quos ego hactenùs percurri
,, Authores, & apud Bartolum, & Baldum in-
,, uenio, licere omnibus de vniuerſitate propo-
,, nere id, quod poſſunt omnibus oſtendere. Cui
,, Cardinalis de Monte; Non eſt (inquit) vt hac
,, de re vobiſcum diſputem, ſunt enim ſi vultis
,, hic Iuriſconſulti, qui vobiſcum de Iure diſce-
,, ptabunt. Cui Aſturicenſis: Nolo (inquit)
,, cum Iuriſconſultis diſputare, nec à me ſunt
,, dicta Iuriſconſultis, ſed Synodo, quam volui
,, meam intelligere ſententiam, vt ſciant omnes
,, eis licere, proponere quodlibet, dummodò
,, honeſtum ſit. Credo (inquit Giennenſis) Car-
,, dinalem de Monte, quando dixit non licere
,, Epiſcopis proponere, intelligere, ita vt vota
,, Præſidentibus ipſis inuitis colligere poſſint;
,, quod & ego credo: verùm ac quod quilibet,
,, dum ſententiam dicit, non poſſit, quid ſentit,
,, proponere, & explicare, non credo, eſſe eius
,, ſententiam. Dico (inquit Aſturicenſis) poſſe
,, ſingulos Epiſcopos proponere, nec aliter fieri
,, poſſe, exempli cauſa; ponamus aliquem Epi-
,, ſcopum velle aliquam materiam contra Lega-
,, tos ipſos vel Cardinales proponere, æquum-
,, ne cenſetis illa oportere Legatis ipſis priùs
,, dicere, an non? Non (inquit Cardinalis de
,, Monte) vobis licere arbitror, neque licebit
,, vnquam contra Legatos Sedis Apoſtolicę, ne-
,, que contra Cardinales aliquid proponere,
,, nec enim me pręſente talia alicui permittam
,, impunè facere, & miror vos audere talia
,, dicere. Aſturicenſis inquit, non dico de Le-
,, gatis, vt de Legatis, ſed vt de Cardinalibus
,, in genere. Ne hoc quidem vobis licet (inquit
,, Cardinalis de Monte) nam quæ vobis liceant
,, ſatis aliàs explicaui, & nunc optimè ex Car-
,, dinali Giennenſi diſcere poteritis. Cui cùm
,, acquieſceret Aſturicenſis, Cardinalis Gien-
,, nenſis ad illum conuerſus dixit: Satis eſt (in-
,, quit) dixiſſe veſtram ſententiam, quam Patres
,, vt videtis non probant. Gratias (inquit Aſtu-
,, ricenſis) vobis refero, quoniam ſatis meam
,, audiuiſtis ſententiam. Cui Cardinalis Gien-
,, nenſis: Non poſſum (inquit) id probare quod
,, ego non teneo. Epiſcopus Vaſionenſis dixit:
,, ego nunquam, etiam rogatus, reſpondebo, niſi
,, Legatis interrogantibus, qui noſtrum caput
,, ſunt, alios autem omnes in Concilio pares
,, eſſe exiſtimo.] Hæc paucis perſtringens Ange-
,, lus Maſſarellus ita ſcribit.[Cardinalis de Mon-
,, te comprobauit multis rationibus, & aucto-
,, ritatibus, quòd licèt vnicuique liberum ſit di-
,, cendi in Concilio ſententiam, munus tamen
,, proponendi ad ſolos Reuerendiſſimos Cardi-
,, nales pertinet.] Recruduiſſe eam controuer-
ſiam poſt plures annos ſub Pio IV. viſuri ſumus.

69 Interea Legati, cùm ex Cardinalis Farneſij literis percepiſſent Pontificis mentem eſſe, vt omnimodè peccati originalis dogma proponeretur, atque ſumma diligentia diſcuteretur, abſq; mora Pontificio imperio ſeſe obtemperaturos ſignificarunt; præcipuè quia de Iuſtificatione ritè pertractare non poterant ante decretum de peccato originali; Quare mox auditis Theologis, & expenſis medijs, quibus in dogmate peccati originalis procedendum erat, decretum ab ijs fuit priùs diligenti examine perquirendum, quid de hac re Concilia generalia, aliaque à Sede Apoſtolica approbata ſtatuerint; & innouatis veteribus conſtitutionibus, illas addere, quę ad ſtatum rerum pręſentẽ magis accõmodæ cenſebantur, reiectis tamẽ ſuperuacaneis, & non neceſſarijs; quem modum vnà ſimul Patres commendarunt; licèt nonnulli ac potiſſimùm Hiſpani, excepto tamen Cardinale Giennenſi, de reformatione ante omnia pertractandum eſſe à Synodo inſiſterent: quibus tamen pollicici ſunt, poſt huius decreti deciſionem de reformatione, ac de Epiſcoporum reſidentia abſque mora pertractaturos.

70 Perſpexerat Imperator (vt paulò ante inſinuatum eſt) Proteſtantes ad defectionem à Cæſareo obſequio inclinare, atque adeò promulgatis in Concilio dogmatibus Catholicis aſperandos, atque in arma conſurrecturos verebatur: Patres verò Tridentini extimeſcebant, ne ſi inuito ac reluctante Imperatore, de dogmatibus fidei agerent, eius patrocinio orbarentur. Conſultum itaque eſt à Cardinale Tridentino, vt de peccato originali ageretur, cùm in illo articulo in colloquio Ratisbonenſi Catholici, & Proteſtantes inter ſe conſenſiſſe dicerentur; veruntamen Franciſcus Toletanus Cæſareus Orator intercedebat, ne ille articulus tractaretur, donec Ratisbonenſis conuentus ſolutus foret, trahebatque in ſuas partes Præſules Hiſpano Imperio obnoxios, verùm maior Epiſcoporum pars vnà cum Legatis in ſuſcepta perſtitit ſententia adducendæ in examen quæſtionis de peccato originali, definiendæque in proxima ſeſſione: iuſſerat enim Pontifex, ſicuti innuimus, vt ea controuerſia dirimeretur, ex cuius mandato collegere animos Legati, vt importunæ Franciſci Toletani factioni generoſè repugnarent.

71 XXIV. Maij propoſiti ſunt Theologis plures articuli controuerſiarum circa peccatum originale, de quibus diſſerturi erant. XXVIII. verò die in Congregatione generali Cardinalis de Monte de eo dogmate ita ad Patres diſſeruit: *M. S. Arch. Vat. ſi. n. 3232. p. 1586. Diar. Con. Trid. m. s. Archiui Vat. pag. 40.*
,, [Auditis Theologis, & conſiderato quanta
,, laboremus temporis anguſtia, quoniam per-
,, magni intereſt, qua via procedatur, cogitaba-
,, mus, ſi videretur Patribus, vt is modus fo-
,, ret optimus, ſi ante omnia proſpiceremus, quid
,, ſuper huiuſmodi articulo à maioribus noſtris
,, in Concilijs, aut Vniuerſalibus, aut Prouin-
,, cialibus approbatis, & receptis ab Eccleſia
,, decretum eſſet: & illis omnibus collectis adde-
,, remus ea, quæ pro ſtatu pręſentis temporis ad-
,, denda viderentur, & veteribus decretis inno-
,, uatis, & nouis additis ab hac ſancta Synodo
,, ſuper hoc, vt fieret ſalutare decretum. Di-
,, cant igitur Patres, vtrum hic modus proce-
,, dendi eis placeat. Super qua re ſententijs per-
,, quiſitis, omnes modum propoſitum lauda-
,, runt.] Deindè ipſe Reuerendiſſimus, & Illu-
,, ſtriſſimus Præſidens legit ea, quæ ſuper ipſo
,, articulo collegerat, videlicèt.

Propoſitio articuli de peccato originali.

,, Articulus de peccato originali non incom-
,, modè diuidi poteſt in duas partes. Prima eſt
,, de eius cognitione, propagatione, & malitia,
,, ſeù damno. Secunda de eius remedio, & re-
,, medij effectibus. Quoad primam attinet, de
,, qua nunc agendum eſt, hæc ex decretis Sum-
,, morum Pontificum, & Conciliorum annotata
,, ſint pro faciliori Patrum indagatione, vt per
,, ea inuitentur ad exquirẽda alia, & ea addenda,
,, quę

Ext. etiã m. s. Arch. Vat. ſig. n. 3249. pag. 239.

,, quæ pro huius temporis ſtatu deeſſe videātur.

Subiecit mox ex Concilio Mileuitano Canonem ſecundum, ex Carthaginenſi cap. 72. ex Arauſicano Canonem 1. ex eodem Can. 2. ex Toletano 12. Can. 2.

Ex Concilio Florentino de vnione Armenorum.
,, [Firmiter credit, profitetur, & docet, nemi-
,, nem vnquam ex Viro Fœminaque conceptum,
,, à Diaboli dominatu fuiſſe liberum, &c.

Subiunxit deinde teſtimonia Pontificum Innocentij I. ad Concilium Carthaginenſe epiſt. 25. Cæleſtini I. epiſt. 1. c. 4. Leonis epiſt. 84. ad Aquilegienſem Epiſcopum, Leonis epiſt. 91. can. 9. & 10.

Quarum auctoritatum exempla ad omnes Patres eadem die tranſmiſſa ſunt.

72 Inſtitit iterum Giennenſis Cardinalis in eadem Congregatione ex ſingulari (vt videbatur) ſenſu pietatis, qua erga B. Virginem delibutus erat, vt de immaculata B. Virginis Conceptione ageretur in Concilio; maximam enim Chriſtiani orbis partem piè ità ſentire, remque Hiſpanis & Gallis forè gratiſſimam: maxima tamen Præſulum pars, quibus ſe etiam aliqui Hiſpani coniunxere, ſenſit ab ea quæſtione magnis implicita difficultatibus abſtinendum, ac potiùs perſpicuas hæreſes damnandas, quàm in occultis & ambiguis controuerſijs tempus terendum, quæ ſignificauit Cardinalis è Monte Legatus Cardinali Farneſio, opportuniore verò tempore eam quæſtionem excuti atque illuſtrari poſſe. Verum Giennenſem Cardinalem magis ductum abblandiendi Cæſareis voluntatibus, quàm pietatis ſtudio, referunt Acta, vt dum in ea quæſtione tereretur tempus, Lutheranæ impietatis dogmata ſilentio inuoluerentur, tùm ſubdunt. Aquenſis mirum in modum inſtitutum Legatorum de dogmatibus pertractandis laudauit, in eoque perſeuerandum eſſe dicebat, donec tandem omnes hæreſes, quarum præcipuè cauſa Concilium conuocatum fuerat, extirparentur. (Et mox:) Reformationem vnuſquiſque ſibi facere poſſet, dogmata nonniſi in Concilijs commodè definiri poſſe. Multis interiectis.

,, Fanenſis Epiſcopus: Probo (inquit) quod de
,, peccato originali propoſitum eſt, quod autem
,, controuerſia illa de Maria Virgine in Sacro-
,, ſancta hac Synodo pertractetur, mihi perſua-
,, deri non poterit. Primùm, quod ſciam vtram-
,, que partèm maximè piam eſſe, & à tot ſan-
,, ctiſſimis Doctoribus hinc indè ſuas partes cō-
,, probantes, vt non ſine manifeſta plurium nota,
,, & damnatione poſſet Synodus hanc rem de-
,, terminare: addo etiam rei difficultatem: quis
,, enim ſententiam hanc noſſe potuit, quæ Sedi
,, Apoſtolicæ adeò obſcura hactenùs viſa eſt, vt
,, neutram vſque adhùc partem elegerit. Ne au-
,, tem vos Patres prætereat, ſcitote, nihil Pro-
,, teſtantibus gratius hoc tempore nos facere
,, poſſe, niſi de hac ipſa re pertractare, quæ non
,, adeò breuis erit, vt aliqui putant, ſed quæ ne
,, tribus quidem Menſibus perfici poterit, cum
,, magno dedecore Synodi, dicentibus omnibus,
,, quæ decidenda ſunt omitti, & ſilenda decerni,
,, propterea hac in re laudarem, vt perpetuum
,, ſilentium imponeretur omnibus, ita vt nulli
,, deinceps liceret hac de re palàm diſputare, ne-
,, que aliquid populum docere.

An tractādum eſſet de Conceptione Beatæ Mariæ Virginis.

73 XXXI. Maij in Congregatione generali excuſſa eſt prima quæſtio de peccato originali, de eius cognitione, propagatione, & malitia, de quibus primùm à Cardinali Giennenſi, deindè ab Archiepiſcopis, & Epiſcopis, & Abbatibus ſententiæ dictæ; inter quos Fanenſem Epiſcopum erudité perloquutum referunt alia Acta [Theo-

M S. Arc. Vat. ſig. n. 3231. pag. 163. Acta Congreg. Con. Trid. M. S. Franciſ. Car. Barb. ſig. 2799. pag. 100.

,, logi rem ipſam longa oratione proſequuti
,, ſunt, quorum omnium Fanenſis Epiſcopus
,, omnem a capite materiam commodè pertra-
,, ctaſſe viſus eſt. Conſtare quidem ipſe ex to-
,, tius Eccleſiæ conſenſu dicebat, Adam ipſum,
,, præter ea, quæ vt homo ab auctore conſequu-
,, tus fuerat, fuiſſe inſuper rectitudine, & iuſti-
,, tia donatum à Deo, quam quidem ſi ſeruaſſet,
,, vt poterat, perpetua immortalitate gauiſus
,, fuiſſet, & hæc quidem ipſi Adamo data fuere
,, à Deo ipſo, vt naturæ parenti, ita vt in om-
,, nes ex ſemine eius naſcituros prouenirent: de
,, alijs autem virtutibus, quibus Adam à Deo
,, ipſo donatus fuerat, puta de ſtellarū cognitio-
,, ne, de natura Animalium, & ſimilibus, non
,, ſatis conſtat inter Theologos, vt ita datæ eſ-
,, ſent, an propriæ ipſius Adami eſſent, an potiùs
,, vt tranſmitterentur vnà cum rectitudine ipſa,
,, Conſtat quoque apud eandem Eccleſiam, A-
,, dam ipſum coram Deo peccaſſe, & genus qui-
,, dem peccati inobedientiam fuiſſe, ſiuè fuerit
,, per pomorum ſuſceptionem ex arbore prohi-
,, bita, ſiuè quouis alio modo, nihil intereſt.
,, Satis eſt nos ſcire Adam peccaſſe, cuius pecca-
,, ti ea vis fuit, vt mereretur ipſe Adam gratia
,, iuſtitiæ, & rectitudinis ſibi à Deo datæ priua-
,, ri: quo quidem Adæ priuilegio poſteros quo-
,, que eius priuauit, quoniā ſicut gratia ipſa Adę
,, data fuerat, ita ab ipſo, & per ipſum à poſteris
,, eius accepta fuiſſet. Id Apoſtolus dixit: *Per*
,, *vnum hominē peccatum in hunc mundū intrauit, &*
,, *per peccatum mors, & ita in omnes homines mors*
,, *pertranſijt, in quo omnes peccauerunt.* Quæ qui-
,, dem mors, niſi per baptiſmum tollatur, omnes
,, reos gehennæ facit: quibus in rebus ſtatuenda
,, duo in primis ſemper conſideranda mihi viſa
,, ſunt. Alterum, vt ita concipiamus verba, ita
,, rem pertractemus, vt nulla culpa ipſi Deo,
,, nullaque iniuſtitia ei, qui ſemper rectus eſt,
,, tribui à nobis videatur. Alterum, ne pecca-
,, tum ipſum Adæ ita minuamus, vt penè fruſtra
,, Dominum Noſtrum Ieſum Chriſtum huma-
,, nam pro nobis carnem ſumpſiſſe affirmare vi-
,, deamur. Quod autem Lutheranos ipſos tan-
,, git, omninò falſum eſt, dum dicunt, per Baptiſ-
,, mū peccatum originis non tolli, ſed nobis non
,, imputari, nos verò, neque manere, neque
,, imputari nobis defendimus, &c.

74 IV. Iunij, & V. in Congregationibus generalibus, de ſecunda quęſtione, nimirùm de Remedio peccati originalis, & de eiuſdem remedij effectibus actum eſt. VIII. verò Iunij propoſitum decretum de Peccato originali excutiendum.

M. S. Arch. Vat. ſig. num. 3231. pag. 164.

IX. Iunij in Congregatione generali reſidentia Epiſcoporum propoſita, deinde hæreſeon circa Peccatum originale catalogus perlegitur.

Hæreſes, & errores ſuper peccato originali.

Primus error eſt ille notiſſimus Pelagij: nos non naſci, aut concipi peccatores, ſiuè nullam peccati labem ex noſtra generatione contrahere; quem errorem damnauit Conciliū Mileuitanum.

Ext. etiam in m. s ſig. n. 3249. pag. 275. perlect. 9. Iunij in Cong. gen.

II. Eſt Valentini, Manichęi, & Priſcilliani, ex Chriſtiano coniugio natos non contrahere originalis culpæ contagionem. Quem errorem damnauit Innocentius I. & profligauit Auguſtinus lib. de peccat. mer. & remiſſ. c. 25. & 26.

III. Eſt Pelagianorum, quem etiam ſequutus

eſt

Digitized by Google

eſt Eraſmus, Paulum ep. ad Rom. 5. huius peccati originalis nullam prorsùs facere mentionem.

IV. Peccatum originale nihil eſſe in vnoquoque noſtrum, ſed eſſe dumtaxat ipſam Adæ præuaricationem, quæ reuera nobis non inſit, ſed ſoli Adæ.

V. Eſt Martini Lutheri, concupiſcentiam nobis innatam, atque inſperſam, quæ remanet in baptizatis, eſſe peccatum originale, quæ ſcilicet concupiſcentia completè, atque præcisè ſortita ſit originalis peccati rationem.

VI. Eſt eiuſdem Martini Lutheri, originale peccatum eſſe concupiſcentiam vltimo præcepto Decalogi notatam.

VII. Eſt error Pelagij, peccatum originale eſſe præuaricationis Adæ imitationem.

VIII. Eſt eiuſdem Pelagij, quem Martinus Lutherus ſequitur, ad peccatum originale expiandum in paruulis Baptiſma non eſſe neceſſarium.

IX. Eiuſdem etiam Pelagij, ad quem errorem Martinus Lutherus accedere videtur, puellos non baptizatos morientes non damnari, ſed ſaluari, & vitę æternæ fieri poſſeſſores, licèt ad Regnum Chriſti non pertineant. Contra quem errorem latè ſcripſit Auguſtinus.

X. Eſt Priſcillianorũ, Euchytarum, Meſſallianorum, & Manichæorum, Baptiſmum infantibus nihil prodeſſe: quem errorem etiam Anabaptiſtæ ſequuntur.

XI. Eſt eorumdem Anabaptiſtarum, paruulos in infantia baptizatos rebaptizandos eſſe.

XII. Eſt eorum, qui dicunt quoſlibet infantium actus, quamuis ratione careant, eſſe peccata, atque in eiuſmodi conſiſtere peccati originalis rationem, nullaque alia ratione eos eſſe baptizandos, quàm vt hæc ſola peccata expientur.

Tertius decimus eſt eorum, qui tenent non vnum eſſe peccatum originale, ſed plura, quem errorem confutat Magiſter Sententiarum 33. diſt.

Quorum errorum vnuſquiſque hodiè ſuos habet defenſores.

75 Decima Iunij in Congregatione generali agitatum eſt de Reſidentia; cùmque ea controuerſia dirimi non poſſet in proxima ſeſſione, in aliud tempus extracta.

M.S. Arc. Vat. ſig. n. 3206. pag. 166.

Ext. in m. 1. Vat. ſig. num. 3206. pag. 119.

XIV. Iunij diſcuſſum eſt acerbo examine
,, decretum de peccato originali: [In cuius de-
,, creti examinatione (addunt Acta Angeli Maſ-
,, ſarelli) oritur magna contentio, & diſputatio
,, inter Patres, num in hoc decreto de peccato
,, originali eſſet decidenda quęſtio de Concep-
,, tione Beatæ Mariæ Virginis.] Lectę tùm in ea Congregatione generali fuere ab Epiſcopo Bituntino auctoritates plurium Sanctorum Patrum negantium Immaculatam Conceptionem.

Addit verò Angelus Maſſarellus decretoriam
,, in ea re ſententiam; [Et maiori parti viſum
,, fuit relinquendum eſſe hunc articulum ſub de-
,, terminatione fælicis recordationis Sixti Pa-
,, pę IV. quæ determinatio à Concilio innouetur.

Ib. p. 166.

Narrantur paulò fuſiùs huius Congregationis Acta in alio MS. in quo verba à Polo, & Pacheco Cardinalibus habita recenſentur.

Tom. 19. de Conc. De Peccato originali.

,, Lecto decreto de peccato originis, Cardi-
,, nalis Polus ſententiam ſuam ita dixit [Vt à
,, capite decreti incipiam, quid ſit peccatum
,, originale, magis nos ipſi in omnibus ſentimus
,, omnes re ipſa, quàm ipſi ſciamus, quid ſit, ver-
,, bis comprehendere. Hęc indè poſſumus oſten-
,, dere, quòd, cùm multi ſanctiſſimi Patres de
,, hac re ſcripſerint, tamen hoc quid eſſet, defini-
,, re neſcierunt. Hoc etiam vobis patuit ad ocu-
,, lum tàm in Congregationibus Epiſcoporum,
,, quàm Theologorum, in quibus maxima fuit
,, omnium concordia in reliquis conſtituendis,
,, ſed in hoc vno valdè fuerunt diſſidentes. Illud
,, valdè ſcimus, mortem nobis per Adæ pecca-
,, tum interminatam eſſe, mortem inquam non
,, vt ſtatim occumberet ipſe Adam, & nos cum
,, ipſo, ſed mentis obtenebrationem, quæ & ipſa
,, mors dici poteſt. Hoc ſenſerunt & vetuſtiſ-
,, ſimi Philoſophi ferè omnes, non à fide vt
,, nos edocti, ſed à natura ipſa, cuius vim, &
,, mortem ſentiebant in malam pœnam eſſe.
,, Id Ariſtoteles dixit, dum regimen magis apud
,, Rempublicam eſſe vult, quàm apud Regem
,, vnum, ea ſcilicet ratione, quoniam ſpiritus
,, vnius ſæpè impotentes ſunt ad reſiſtendum
,, malis, ad quę natura nos inclinat. Id oſten-
,, dit Socrates, dum poſt vniuerſam perluſtratam
,, Philoſophiam, ſe vnum ſcire faſſus eſt, quòd
,, nihil ſciret. Philoſophi igitur huic morbo
,, prouidere volentes, legibus muniendam eſſe
,, Rempublicam decreuerunt, vt quorum ſcilicet
,, concupiſcentiam indomitam eſſe cognoſce-
,, bant, ſaltem pœna cum metu coërcerent.
,, 76 Longè alia via Deus Omnipotens, cum
,, priſcis Patribus noſtris, egit; certauit ſcilicet
,, beneficijs, & gratijs noſtros motus reprimere,
,, & impetum protinùs extinguere. Sed neque
,, præmia, neque mannæ manducatio diuturna,
,, neque aliquod aliud gentem duræ ceruicis
,, potuit domare. Exemplo poteſt eſſe Salomon
,, tot, tantiſque bonis à Deo donatus, vt nemo
,, plus eo acceperit, fatetur planè ipſe omnia va-
,, nitatem eſſe, & in ipſa quoque ſapientia labo-
,, res. Quamobrem Deus, vt generi humano
,, prouideret, per mortem Vnigeniti Filij nobis
,, gratiam, & ſalutem dedit. Hæc tendunt ad
,, demonſtrandum, quod ad abolendam huius
,, peccati vim nulla vnquam humana res valere
,, potuit. Hæcque ad declarationem primi,
,, ſecundi, & tertij capitis, in quibus nihil ad-
,, di, minuiuè deſidero. Quod mihi dubium
,, fuit, eſt, quod dicitur in fine decreti, nihil eſ-
,, ſe, quod Deo diſplicere poſſit. Quæ quidem
,, verba, ſi ritè intelligantur, nullam habent
,, diſtinctionem, quomodo de hoc ipſo Paulus
,, loquens, *In renatis* (inquit) *qui in Chriſto*
,, *ſunt nihil odibile eſſe*; nam in alijs non aude-
,, rem id ego affirmare propter noſtras imbecil-
,, litates: propterea addendum aliquod verbum
,, exiſtimarem ad maiorem declarationem, nè
,, alioquin aliqui, perperam intelligentes hunc
,, locum, intelligant omninò, renatos impecca-
,, biles eſſe; quod quàm falſiſſimum eſt, omnes
,, intelligunt, quinimmò ſtatutum eſt, vt etiam
,, Viri ſancti dicerent quotidiè, *Dimitte nobis*
,, *debita noſtra*; & non propter humilitatem, ſed
,, propter veritatem.
,, Giennenſis cenſebat ſtare poſſe verba il-
,, la decreti, nec aliquo modo mutanda, ne vi-
,, deatur magis potuiſſe vnius Adæ peccatum,
,, quàm Chriſti meritum. Hoc referre, quod
,, etiam iuſti dicunt: *Dimitte nobis peccata noſtra*;
,, quia id fit propter peccata, quæ timentur, &
,, quę à quantumuis iuſtis timeri debent. Illud
,, autem, quod in fine decreti ponitur, mihi non
,, placet, dum dicitur,

,, De-

Tom. 19. de Concil. MS. Arch. Vat. ſig. n. 3206. p. 117. M. S. Fr. Car. Barb. ſig. num. 1179. pag. 116. Diar. Con. manuſcr. Arch. Vat. pag. 41.

,, Declarat autem Syoodus non eſſe ſuæ inten-
,, tionis, io decreto huiuſmodi, vbi de pec-
,, cato originali loquitur, comprehendere Bea-
,, tam, & Immaculatam Virginem Mariam Ma-
,, trem Ieſu Chriſti, de qua re ad præſens nihil
,, declarare intendit, præter id, quod à fælicis
,, recordationis Sixto IV. decretum fuit; hæc
,, enim declaratio non eſt iuxta decretum Syno-
,, di, nam in proxima Congregatione pluſquam
,, doæ ex tribus partibus tenuere eximendam eſ-
,, ſe à decreto Beatam Virginem Mariam, cum
,, hac adiectiooe, videlicèt, de qua piè creditur,
,, ſine peccato originali conceptam fuiſſe.]

Card. Pallauic. tom. 1. lib. 7. c. 7. num. 2.

Verùm quidem eſt, in antecedenti Congregatione ex tribus partibus duas in dictam decreti formam conſenſiſſe, ſed in ſequenti receſſerunt, vt in Actis in Caſtro Sancti Angeli aſſeruatis ità narratur.

,, 77 [Die octaua Iunij, in Congregatione
,, generali decretum de originali peccato à
,, Theologis in priuatis Congregationibus com-
,, poſitum, lectum fuit. Cardinalis Giennenſis
,, præcognoſcens tam breui temporis interual-
,, lo tali quæſtioni poſſibile non eſſe finem im-
,, ponere, requiſiuit, vt vniuerſali propoſitio-
,, ni, cum qua declaratur, originalem culpam
,, eſſe communem omnibus hominibus, talia
,, adderentur verba, ſcilicet: Quod ad Beatam
,, Virgioem attinet, ſacrum Concilium nihil
,, definire intelligit, quamuis piè credatur,
,, eam ſine originali peccato conceptam fuiſſe.
,, Tali ſententiæ tunc maior pars conſenſit. Sed
,, Epiſcopi, alijque ex Prædicatorum Familia
,, ardentes contradixerunt, multique eis adhæ-
,, ſerunt. Opponebantque, ſi pium eſt vnam opi-
,, niooem credere, conſequenter aliam partem
,, credere impium eſſe. Et ſic (quamuis tacitè)
,, quæſtio definita cenſeretur. Ideòque conſilium
,, fuit, excogitanda eſſe verba, quibus nec
,, vnius, nec alterius opinioni præiudicium aſ-
,, ferretur, & ambæ in eodem ſtatu, quo tunc in
,, Eccleſia erant, permanerent. Ideò Theologi,
,, vt Synodi mentem executioni mandarent, in
,, ſuis Congregationibus ſequens decretum exa-
,, rarunt. Declarat Sancta Synodus, non eſſe
,, ſuæ intentionis in hoc decrero, vbi de pec-
,, cato originali agitur, Bearam, & Immacula-
,, tam Virginem Mariam Matrem Domini No-
,, ſtri Ieſu Chriſti comprehendere, cùm modò
,, circa hoc nihil declarare intelligat, præter
,, quod à fælicis recordationis Sixto IV. decretũ
,, fuit. Attamen Cardinalis Giennen. non acquie-
,, uit, aſſerens, in præterita Congregatione ge-
,, nerali ex tribus partibus ſupra duas conſenſiſ-
,, ſe, vt decreto adderetur, de qua piè credi-
,, tur, ſine peccato originali conceptam fuiſſe.
,, (Et paulò poſt.) Aſturicenſis Epiſcopus pro-
,, poſuit, vt illa verba declararentur, quibus
,, aſſerebatur, Concilium modò nihil ſe decla-
,, rare intelligebat. Placuit iſta propoſitio Ber-
,, tano, alijſque Dominicanis. Sed Cardinalis
,, Giennen., eiuſque ſectatores eam non ap-
,, probarunt. Et cùm plus temporis quàm par
,, erat, & præter conſuetum in illa Congrega-
,, tione conſumptum fuiſſet, tandem ſuffragia
,, collecta fuere, & concluſum; quod quamuis
,, maior pars Conceptionem abſque peccato
,, fuiſſe crederet, tamen etiam maior pars
,, melius conſilium exiſtimauit, nullum con-
,, trariæ opinioni præiudicium eſſe ferendum.
,, Quare verba decreti iuxta ſententiam A-
,, ſturicenſis recepta fuere, quod Cardinalis
,, Giennenſis cum amaritudine animi pertu-
,, lit.]

78 XVI. Menſis Iunij coacta Congregatio generalis, in qua ſancita decreta de peccato originali, & de lectionibus ſacræ Scripturæ inſtituendis, & Concionatoribus ordinandis promulganda eſſe in quinta ſeſſione poſtero die celebranda.

Pallauic. tom. 1. lib. 7. cap. 13.

79 XVII. Iunij celebrata eſt quinta ſeſſio Concilij Tridentini, cui quadraginta nouem Epiſcopi, Archiepiſcopi nouem, quatuor Cardinales, duo Monachorum Abbates, tres Mendicantium Præpoſiti Generales, duo Cæſarei Oratores interfuere, atque in ea grauiſſimi Nouatorum errores circa peccatum originale damnati fuere.

An ita apponenda ſit.

Sacroſancta Oecumenica, & Generalis Trid. Synodus, in Spiritu Sancto legitimè congregata, præſidentibus in ea eiſdem tribus Apoſtolicæ Sedis Legatis, iam ad reuocandos errantes, & nutantes confirmandos accedere volens, ſacrarum Scripturarum, & Sanctorum Patrum, ac probatiſſimorum Conciliorum teſtimonia, & ipſius Eccleſiæ iudicium, & conſenſum ſequuta, hæc de ipſo peccato originali ſtatui fatetur, ac declarat.

Si quis non confitetur, primum hominem Adam, cùm mandatum Dei fuiſſet tranſgreſſum, ſtatim ſanctitatem & iuſtitiam in qua conſtitutus fuerat, amiſiſſe, incurriſſeque per offenſam præuaricationis huiſmodi iram, & indignationem Dei, atque ideò mortem, quam antea illi comminatus fuerat Deus, & cum morte captiuitatem ſub eius poteſtate, qui mortis deinde habuit imperium, hoc eſt Diaboli, totumque Adam per illam præuaricationis offenſam ſecundùm corpus, & animam in deterius commutatum fuiſſe, anathema ſit.

Si quis Adæ præuaricationem ſibi ſoli, & non eius propagini aſſerit nocuiſſe, & acceptam à Deo ſanctitatem & iuſtitiam, quam perdidit, ſibi ſoli, & non nobis etiam eum perdidiſſe, aut inquinatum illum per inobedientiæ peccatum, mortem, & pœnas corporis tantùm in omne genus humanum transfudiſſe, non autem & peccatum, quod mors eſt animæ; anathema ſit. Cùm contradicat Apoſtolo dicenti, *Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertranſiit, in quo omnes peccauerunt.*

Rom. 5.

80 Si quis hoc Adæ peccatum, quod origine vnum eſt, & propagatione, non imitatione transfuſum omnibus, ideſt vnicuique proprium, vel per humanæ naturæ vires, vel per aliud remedium aſſerit tolli, quàm per meritum vnius mediatoris Domini Noſtri Ieſu Chriſti, qui nos Deo reconciliauit in ſanguine ſuo, factus nobis iuſtitia, ſanctificatio, & redemptio: aut negat ipſum Chriſti Ieſu meritum per Baptiſmi ſacramentum in forma Eccleſiæ ritè collatum tàm adultis, quàm paruulis applicari; anathema ſit: quia non eſt aliud nomen ſub Cælo datum hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri: vnde illa vox, *Ecce agnus Dei; ecce qui tollit peccata mundi*, & illa, *quicumque baptizati eſtis Chriſtum induiſtis*.

81 Si quis paruulos recentes ab vteris matrũ baptizandos negat, etiam ſi fuerint à baptizatis parentibus orti, aut dicit in remiſſionem quidem peccatorum eos baptizari, ſed nihil ex A-

Digitized by Google

dam trahere originalis peccati, quod regenerationis lauacro neceſſe ſit expiari ad vitam æternam conſequendam; vnde fit conſequens, vt in eis forma baptiſmatis in remiſſionem peccatorum non vera, ſed falſa intelligatur; anathema ſit. Quoniam non aliter intelligendum eſt id, quod dixit Apoſtolus, *Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertranſijt, in quo omnes peccauerunt*; niſi quemadmodum Eccleſia Catholica vbique diffuſa ſemper intellexit: propter hanc enim regulam fidei ex traditione Apoſtolorum etiam paruuli, qui nihil peccatorum in ſemetipſis committere potuerunt, ideò in remiſſionem peccatorum veraciter baptizantur, vt in eis regeneratione mundetur, quod generatione contraxerunt. *Niſi enim quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto non poteſt introire in Regnum Dei.* Damnati ſunt eo decreto Caluiniſtæ, qui ſegniores erant ad conferendum paruulis baptiſma, vt eorum plurimi inde infeliciter perirent.

82 Innexerat alium errorem Lutherus, quem ſequutus eſt Caluiniſtarum grex, remanere poſt Baptiſmum in baptizatis peccatum, ſed non imputari; vtque errorem fulcirent, contendebant, concupiſcentiam eſſe peccatum, quæ cum remaneat in baptizatis, concludebant peccatum etiam in ijs remanere; ac verba Apoſtoli, & S. Auguſtini, qui concupiſcentiam dixere peccatum, eo quod concupiſcentia ſit peccati cauſa, & pœna peccati, atque etiam inclinet ad peccatum, detorſere in prauum ſenſum; quaſi ſit propriè & ſecundùm eſſentiam ſuam peccatum, contra quos Nouatores addidere Patres Tridentini in decreto.

Si quis per Ieſu Chriſti Domini Noſtri gratiam, quæ in baptiſmate confertur, reatum originalis peccati remitti negat; aut etiam aſſerit, non tolli totum id, quod veram, & propriam peccati rationem habet, ſed illud dicit tantùm radi aut non imputari; Anathema ſit. In renatis enim nihil odit Deus, quia nihil damnationis in ijs, qui non ſecundùm carnem ambulant, ſed veterem hominem exuentes, & nouum, qui ſecundùm Deum creatus eſt, induentes, innocentes, immaculati, puri, innoxij ac Deo dilecti effecti ſunt, hæredes quidem Dei, cohæredes autem Chriſti; ita vt nihil prorsùs eos ab ingreſſu Cæli remoretur.

83 Manere autem in baptizatis concupiſcentiam vel fomitem hæc Sancta Synodus fatetur & ſentit, quæ cùm ad agonem relicta ſit, nocere valet. conſentientibus, ſed viriliter per Chriſti gratiam repugnantibus non valet, quinimmò qui legitimè certauerit coronabitur. Hanc concupiſcentiam, quam aliquando Apoſtolus peccatum appellat, Sancta Synodus declarat, Eccleſiam Catholicam nunquam intellexiſſe peccatum appellari, quod verè & propriè in renatis peccatum ſit, ſed quia ex peccato eſt, & ad peccatum inclinat. Si quis autem contrarium ſenſerit Anathema ſit.

In renatis remanet concupiſcentia, ſed non nocet diſſentientibus.

Inclinat ad peccatum, ſed peccatum non eſt.

84 Perlectum etiam eſt in eadem Seſſione decretum de certis capitibus reſtituendæ adſtringendæque diſciplinæ Eccleſiaſticæ: atque in primis ſancitum, vt ſacrarum Literarum Interpretes ac Lectores ſtipendijs Eccleſiaſticis ſuſtentandi in Eccleſijs inſignium Ciuitatum ſuo munere fungerentur; vt in Oppidis Magiſter Grammaticæ pro inſtruẽdis Clericis inopibus teneretur, vt ſibi viam ad ſacra Theologiæ ſtudia munirent, vt in Monaſterijs & Cõuentibus Regularium ſacræ Scripturæ lectiones habeantur ab ijs, qui priùs de vita, moribus & ſcientia excuſſi, atque ab Epiſcopo approbati fuerint, ne impietas ſpecie pietatis propagetur.

85 De Euangelij prædicatione conſtitutum eſt, vt Primates, Archiepiſcopi, Epiſcopi, & alij Eccleſiarum Prælati, nec non Archipresbyteri, & Parochi Euangelium prædicent ad populum inſtruendum, ac ſi fuerint impediti idoneos Concionatores eligant. De Regularibus verò conciones
,, ſacras habituris hæc ſancita lex. [Regulares
,, cuiuſcumque Ordinis niſi à ſuis Superioribus
,, de vita, moribus & ſcientia examinati & ap-
,, probati fuerint, ac de eorum licentia, etiam
,, in Eccleſijs ſuorum Ordinum, prædicare non
,, poſſint, cum qua licentia perſonaliter ſe co-
,, ram Epiſcopis præſentare, & ab eis benedictio-
,, nem petere teneantur, antequam prædicare
,, incipiant.] Additum eſt, ne ſine impertita ab Epiſcopis facultate in alijs Eccleſijs quæ non ſunt ſuorum Ordinum conciones habeant, ſi quis verò hereſim in populum ſparſerit, omni immunitatum reſpectu abſciſſo, in eum Epiſcopus auctoritate Apoſtolica, & tanquam Sedis Apoſtolicæ delegatus ſeueritatem legum diſtringat.

86 Lectum poſtea fuit petente Archiepiſcopo Turritano Breue Pontificium Legatis directum. Poſtea Procurator Seuerolus abſentium contumaciam accuſauit, vt contra ipſos proceſſus ſtatuerentur, & Ianuæ Cathedralis Eccleſiæ Tridentinę affigerentur; ſed in hac re ſuffragia inter ſe multum diſcrepantia fuerunt. Duę ſententiæ numero ampliores apparuerunt, in vna earum conuenerunt Legati, qui contra non legitimè impeditos diſtringendas leges iudicabant, in alia Cardinalis Giennen., excipiendos eſſe dicebat Germanos, quam exceptionem aliqui volebant extendere ad omnes illos quibus Cęſari reſpectum habendum eſſe in proxima Congregatione requiſierant, Alij ſolos in Dieta commorantes, & vſquedum illa congregata eſſet, excipi optabant; ſed pręter iſtas duas ſententias, quæ pluribus placebant, Epiſcopus Fauentinus eorum ſolummodò contumaciam, qui Romæ morabantur, accuſandam eſſe cenſebat; alij, ne Epiſcopi à Concilio abſque iuſta, & cognita à Concilio cauſa poſſent diſcedere, addendum eſſe dicebant. Et alij alias diuerſas ſententias protulerunt.

87 Dum Patres Tridentini nullis parcunt laboribus pro reſtituẽdo primario Religionis ſplendore, excindendis vitijs, diſcutiendaque hæreſeon caligine, coëgere Lutherani ſuos conuentus ad confirmandam ſuam in Pontificem, Cæſaremque perduellionem, in ijſque de reſpuendo Concilio Tridentino, de prorogando impio fœdere, de ſumptibus belli Brunſuicenſis ſuſtinendis, de Hermanno AntiArchiepiſcopo Colonienſi, qui à Catholica Religione deſciuerat, tuendo, deliberarunt, in quo quidem conuentu Colonienſi Apoſtatæ legati queſti ſunt de Clero Catholico, qui ſacras aras præferret meretricularum thalamis, Religionemque auitam deſerere abnueret, deque promulgatis in Hermannum à Pontifice, & Cæſare edictis, vt Luthe-
,, ranæ libertati contrarijs queſti ſunt. Eò iam
,, res in Germania reciderat, vt de ſummis Ma-
,, giſtratibus liceret querelas deferre ad paucos
,, Imperij Principes, qui etiam dicerent, ſe non
,, deſuturos Colonienſi Archiepiſcopo, ſi qua vis
,, ei fieret. [At impia eorum conſilia Diuina miſericordia confudit. Conati ſunt illi quidem

miſſis

Digitized by Google

Miſſis Oratoribus, Cæſarem delinire, ne Colonienſi Exarchiepiſcopo aduerſaretur, Clerumque Catholicum tueretur, ſed à ſuſcepta animi conſtantia dimouere non potuerunt, eos enim Cæſar hortatus eſt, vt abiecta pertinacia mitiora pacis conſilia ſequerentur, vt refert Angelus Maſſarellus in Diario Concilij Tridentini.

MS. Arch. Vat. inſcriptum Diar. Concil. Trid. auct. Ang. Maſſarell. Sec. Conc. pag. 126.

,, . 88 Reuerendiſſimi Domini Legati recepe-
,, runt literas à Reuerendiſſimo Domino Ar-
,, chiepiſcopo Roſſanenſi Verallo Nuntio apud
,, Cæſaream Maieſtatem ex Leodio tertio huius
,, datas, in quibus ſignificat Oratores Luthe-
,, ranorum, præſertim trium Sæcularium Ele-
,, ctorum Saxoniæ, Palatini, & Brandeburgen-
,, ſis petijſſe Cæſarem apud Maſtrich die Veneris
,, 26. Februarij, in qua die tria Cæſareæ Maie-
,, ſtati propoſuiſſe, primum, vt mitiùs cum Ele-
,, ctore Colonienſi agat, tùm quia Elector, &
,, Princeps Imperij, tùm ob alias multas ratio-
,, nes. Cæſar enim dicto Electori iniunxit, vt in-
,, fra quindecim dies reſtituat, quantum ab eo in
,, noua ſecta innouatum eſt. Secundum, quòd
,, amicabiliter per viam concordiæ ad conciliã-
,, dam Germaniã peregre velit, non autẽ armis,
,, vt verentur, & ex rumoribus, qui vbique ſpar-
,, guntur, conijcere eſt. Tertium. Petierunt vt
,, Cæſarea Maieſtas eis dicat, an cum conſenſu
,, ſuo Conciliũ Tridentinum ſit apertum, non
,, enim hoc credere poſſunt, cùm toties Cæſar
,, eis promiſerit, Colloquio, Dieta, vel Natio-
,, nali Concilio, ſi generale haberi non poſſet, res
,, controuerſas Religionis in Germania tractatu-
,, rum, Concilium autem Tridentinum non eſ-
,, ſe legitimum, tùm quia illa Ciuitas, licèt ſit
,, Imperialis, non eſt in Germania, & eius Epi-
,, ſcopus eſt obnoxius Papæ, tum quia authori-
,, tate Pontificis Romani celebratur. Det igitur
,, Cæſar liberum Concilium in Germania, & ipſi
,, libenter illùc proficiſcentur.
,, His reſpondit Imperator prima huius Men-
,, ſis in hanc ſententiam. Quoad primum, quòd
,, Colonienſis peſſimè ſe gerat, paruique faciat,
,, & ſuam, & Imperij auctoritatem. Ad ſecun-
,, dum, quòd, nihil neq; magis optauit, quã res
,, Germaniæ amicabili tractatione componere,
,, quare bono ſint animo, hac enim de cauſa nũc
,, Ratisbonam petit, hortarique, vt ſuis Princi-
,, pes illùc iter capiant. Ad tertium reſpondit
,, adeò obſcurè, vt verus ſenſus elici non poſſit.
,, Inquiens Ratisbonæ clariùs reſponſurum eſſe,
,, &c.

Condictum fuerat ſuperiore anno in Vvormatienſi Conuentu Ratisbonenſe colloquium inuitis Catholicis Principibus, cum indicto, coactoque iam Concilio œcumenico, vel inane, vel exitiale futurum eſſet tale colloquium, tamen Cæſar illud inter Catholicos, & Lutheranos ad tentandam aliquam concordiæ rationem admiſerat, vel vt ad comparandum exercitum temporis moras captaret.

Tom. 3. an. 1546. n. 10. an. 1546. n. 6. 7. Lib. 24. An. 1545. An. 1545. c. 30. n. 7. Initium colloquij Ratisbonenſis.

89 Colloquium die vltima Octobris 1545. indictum fuerat, ſed Cæſar iuſtis de cauſis ad diẽ decimam quartam Decembris protraxit, & inceptum fuit ſolummodo vigeſima ſeptima Ianuarij huius anni, quia Laurentius Zocchius Auditor, & Georgius Maior collocutor pro Proteſtantibus Ratisbonam peruenerunt vigeſima prima eiuſdẽ Menſis. Die igitur vigeſima ſeptima initium habuit colloquium, de quo loquuntur Spondanus, Bzouius, Belcarus. Cochlæus, Surius, & Vlembergus, & ita dicunt, Imperator Mauritium Epiſcopũ Eiſteten. & Fridericum Comitem Furſtembergenſem, quibus poſtea addidit Iulium Pflugium electum Epiſcopum Naumbergenſem Præſides elegit; Pro Catholicis ad diſceptandum aſtiterunt, Petrus Maluenda Dominicanus, Euerardus Bellicus Carmelita, Io: Hoffoniſterus Auguſtinianus, & Io: Cochlæus Doctor Clericus Sæcularis. Pro Hæreticis ſteterunt in acie Martinus Bucerus, Io: Brenzius, Georgius Maior, Erardus Schneppius. Die autem ſupradicta Catholici, primum Sacrum ſolemne de Spiritu Sancto in Cathedrali Eccleſia celebrarunt, & poſtea cum Hæreticis in publico Palatio conuenerunt, vbi Præſidentes mandatum Imperiale legerunt, & poſtea formam conſtitutam ab Imperatore ſeruandam in diſputatione materiarum à collocutoribus, quæ
,, eſt ſequens. [Primò, vt cæteris omiſſis, tracte-
,, tur confeſſio exhibita per Proteſtantes in Co-
,, mitijs Auguſtæ habitis anno Dom. MDXXX.
,, cuius ſingula facta diſcutiantur, ac inter eos, &
,, Catholicos agatur, quid in ea recipiendum,
,, quidue reijciendum eis videatur, & relatio
,, fiat Cæſareæ Maieſtati, & Statibus Impe-
,, rij.
,, Diſputatio verſetur in eis ſolum, quæ fidei
,, ſunt, omiſſis opinionibus, quibus ſtudioſi ſo-
,, lent exerceri.
,, Primi tres articuli Confeſſionis prædictæ
,, omittantur, quia primus, & tertius ſunt de In-
,, carnatione, ac Trinitate, in quibus nulla eſt
,, controuerſia. Secundus verò eſt de peccato
,, originali, & ſatis eſt diſputatus, nec minus o-
,, pus eſt illum denuò agitari.
,, Quia in confeſſione Auguſtana ſunt multi
,, articuli, etiam diuerſi quoque ad vnam mate-
,, riam pertinentes. Primò agatur de Iuſtifica-
,, tione, Remiſſione peccatorum, Impletione Le-
,, gis, de Fide, boniſque Operibus, neceſſitate
,, eorum, & meritò; ſecundo de Sacramentis, &
,, eorum virtute in vniuerſum, ac etiam ſigilla-
,, tim de quolibet eorum, de Baptiſmo ſcilicet,
,, Euchariſtia, & præterea in ſingulis ea agantur,
,, quæ in vno quoque eorum controuertuntur:
,, vt in Materia, & Sacramento Euchariſtiæ. De
,, adminiſtratione Sacramenti ſub vtraque ſpecie
,, de adoratione eiuſdem, & in Pœnitentia, de
,, Confeſſione, & Satisfactione, ad eundem mo-
,, dum, de Matrimonio, Ordine, & reliquis.
,, De Purgatorio, & Suffragijs Defunctorum;
,, de Veneratione, Inuocatione, Reliquijs, & Ima-
,, ginibus Sanctorum, de Votis Monaſticis, &
,, Cœlibatu Sacerdotum, delectu ciborum, de
,, Ferijs, Lætanijs, alijſque cæremonijs, ac Eccle-
,, ſiaſticis Traditionibus quomodo obligent cõ-
,, ſcientiam ad ſui obſeruationem.
,, Vltimò de Eccleſia, Poteſtate clauium, Or-
,, dine Hierarchico, authoritate Epiſcoporum,
,, Romani Pontificis, & Conciliorum. Si quid
,, tamen inciderit dubitationis, vult Cæſarea
,, Maieſtas, vt ob eam cauſam reliqua non remo-
,, rentur, ſed nihilominùs in illis procedatur,
,, vſque ad aduentum Suæ Maieſtatis, quæ tamen
,, ſuper huiuſmodi incidentijs, & controuerſijs
,, mentem ſuam declarabit. Verùm cùm talia
,, fuerint, quæ moram ferre non poſſunt, ea ad
,, Maieſtatem Suam perſcribantur in itinere, quę
,, pari ratione ſignificabit id quod facere opus
,, iudicauerit.

90 Hæc forma ab Imperatore propoſita, non placuit Proteſtantibus, ideoque nolebant colloquio initium dare, ui modus ab ipſis præſcriptus

Colloquiũ Ratiſbonenſe incipit, & diſſoluitur, Proteſtantium fuga.

obſeruaretur, quare propter eorum duritiem, colloquium die quarta Februarij inchoatum fuit, quã die Maluenda Theologus Catholicus ſermonem habuit de Iuſtificatione, & vſque ad vigeſimam quartam eiuſdem Menſis diſceptationes perſeuerauerunt; Præſidentes hoc tempore mediante, Imperatorem admonuerunt, quòd neceſſitate adducti, permiſerunt, vt forma ab eo præſcripta in colloquendo non ſeruaretur, ſed illa vterentur, quã Proteſtantes propoſuerant, quia ad diſcedendum erant parati, quando in colloquendo forma ab eis tradita, non ſequeretur. En quo arrogans petulantia rebellium ab Eccleſia deuenerat, vt leges etiam Imperatori, & omnibus Ordinibus preſcribere auderent. Vigeſima ſexta Februarij reſponſum Imperatoris receptum fuit, in quo formam ſeruandam in colloquijs dabat; Catholici ad obediendum ſe eſſe paratos dixerunt; Proteſtantes verò pertinaciſſima obſtinatione in ſua ſententia ſeipſos firmarunt, pro cauſa adducentes, eorum Principes talibus conditionibus non conſentire; denique propoſuerunt, vt Imperatori iterum ſcriberetur orando, vt ordinationes illas immutaret, cum Proteſtante in aliam formam adducere non liceret: Præſidentes pacis, & concordiæ amatores Cæſari iterum ſcripſerunt, vt etiam in hac re Proteſtãtibus ſatisfaceret, & dum de die in diem Cæſaris reſponſum expectabatur, Collocutores, & Auditores Proteſtantium vigeſima, & vigeſima prima Martij clam diſceſſerunt, & poſt eorum diſceſſum decima Aprilis Cæſar Ratisbonam peruenit, ac de colloquio redintegrando agere cœpit, conſulitque Catholicos Colloquutores, an ſpes vlla concordiæ eo inſtaurato affulgeret, qui nitidè reſpondere, nullam affulgere, cùm pertinaciſſimè veritatem Catholicam, quam probè norant, oppugnarent, & profiterentur numquam ab hæreſi diſceſſuros. Principeſque ab ijs illuſos eſſe inanibus argutijs, remque fœliciùs per Concilium œcumenicum, quàm per colloquium gerendam, & tale reſponſum dederunt.

Reſponſio quatuor Colloquutorum Catholicorum data Cæſareæ Maieſtati X I V. Aprilis MDXLVI. quid ex nouo colloquio ſperandum.

MS. Card. Barb ſign. 2679. pag. 143. Extat etiã in ms. Car. Pij ſig. tom. 64. in charta volatili.

91 Imperialis Veſtra Maieſtas rogari iuſſit ſententiam de ſpe futuræ concordiæ, ſi ad colloquium, quod non culpa noſtra, ſed aduerſariorũ potiùs improbitate diſcuſſum eſt, rediretur, vt ſcilicet ex ijs, quæ hoc & ſuperioribus colloquijs geſta ſunt, coniectura, facta diceremus, an in colloquendi ratione locum vllum concordiæ relictum, aut pacificandæ in Germania Religionis remedium aliquod poſitum eſſe arbitremur, aut ſi omninò inutile colloquium eſſe ſentiamus, quonam modo his Germaniæ malis occurrendum eſſe putemus.

Nos etiamſi intelligamus in Sacra Maieſtate Veſtra eam vim ingenij, ac iudicij in omni Reipublicæ adminiſtratione ſemper fuiſſe, vt nullius hominis conſilio indigere poſſit, parentes tamen Maieſtatis Veſtræ voluntati, ſanctiſſimæ quid nobis de toto hoc negotio videatur paucis explicabimus.

Ac primum; colloquium, quod diſcuſſum eſt videtur nobis inſtaurandum, neque receſ aliquod hoc tempore conſtituendum, quod vt ſentiamus his potiſſimùm rationibus adducimur.

Mandatum eſt Apoſtoli Pauli *Hæreticum hominem poſt vnam, & alteram correptionem deuita, ſciens quia ſubuerſus eſt huiuſmodi, & delinquit, cùm ſit proprio iudicio condemnatus*. Sic Irenęus Martyr, & Tertullianus Scriptores vetuſtiſſimi, Hæreticorum diſputationes, & colloquia vitãda eſſe cenſent, vt quæ Eccleſiæ Catholicę nullam vnquam vtilitatem attulerint.

Ita in Nicæno Concilio ſub Imperatore Conſtantino Catholica pietas, nihil aduerſus Arianos diſputationibus profecit, Theodoſius quoque Magnus, hortante Nectario Conſtantinopolitano Epiſcopo, Arianorum pertinaciam non diſputationibus, ſed vetuſtatis authoritate, quam ſoleat etiam hæretica impudentia reuereri, cenſuit eſſe reprimendam; ſic Auguſtini variæ cum Donatiſtis collationes; ſic ſub Eugenio IV. Ferrariæ, & Florentiæ diſputationes cum Græcis neminem ad Eccleſiæ gremium reuocarunt.

Et vt prætermittamus vetera, certè in ſuperioribus quatuor colloquijs Auguſtano, Vvormatienſi, Ratisbonenſibus priore, & poſteriore, Sacræ Maieſtatis Veſtræ diligentia omnia tentata ſunt, & procurata, mutatis ſubindè rationibus, vt concordiam velut fugientem retinere poſſemus, rerũ tamen geſtarum euentus oſtendit, nullum indè fructum maximis laboribus etiam, & ſumptibus reſpondiſſe.

Ad hæc quid Catholicum ſit aduerſarij non ignorant, & ſi ſequi vellent, neque diſputatione colloquiorum, neque alia admonitione opus eſſet. Sed Catholicam veritatem volentes, ac ſcientes nunc oppugnant, quin etiam libris editis profitentur ſe nulla ratione ab ijs dogmatibus, quæ hactenus docuerũt velle recedere, vt ſuperuacaneum ſit vllo diſputationis genere eiuſmodi homines ad agnitionem veritatis velle permouere.

Porrò ad colloquij tractationem ab aduerſa parte ſemper adhibentur, aut Auctores Sectarum, aut Promotores, ijque Principes ipſos, & Reſpublicas in errores, & grauiſſimum hoc diſcordiæ malum induxerunt.

Hi verò ſi Catholicam Doctrinam, ſine qua vera concordia eſſe non poteſt, acceptauerint, ſatis intelligunt certum ſibi exitium impendere à Principibus, ac Populis, quos per ſummum flagitium deceperunt, è contra ſi in errore perſiſtant, imperare ſe Principibus, & Populis, iura prætextu Euangelij dicere, atq; in ſumma rerum omnium copia vitam agere. Quomodo autem hi in colloquio concordiam appetent, cum qua certè ſciunt ſibi, aut moriendum eſſe ſuorum manu, aut ad ſeueritatem vitæ Monaſticæ redeundum? Ac non potiùs diſcordiam cum ipſius Imperij ruina cogitabũt, in qua multis iam annis, opibus, luxui, dignitate, ac Principum, & Ciuitatum iuſto propè Imperio perfruuntur? Nos equidem vehementer miramur, ab illis etiam Principibus non animaduerti horum hominum cogitationes eo tendere, vt cũ ementito, Euangelij nomine Populum ſibi ſatis obſequentem fecerint, vt non de Religione ſolùm, verùm etiam de ſumma rerum Germanicarum pro arbitrio poſſint ſtatuere.

Hæc aliaque non pauca colloquium inſtaurare diſſuadent, quod reſtitutum nunquam cum tanta aduerſariorum ignominia diſcutietur quãta poſtremum hoc deſertum fuit.

Altera de quærendis huic diſſenſioni remedijs deliberatio difficilior nobis eſt viſa, quàm vt principium commodum, aut exitum inuenire poſſit, ſed quando ita iubet Sacra Veſtra Maieſtas, conſilium, quod nobis in ſumma rerum difficultate ſolum reſtare videtur, etiam non celabimus.

Primò omnium curandum eſſe putamus, ne

cùm

Digitized by Google

cùm de pace, & componenda Religione conſultabitur, Sectarum Auctores (qui illi verbi Miniſtros appellant) conſilijs Principum interſint, ne fruſtrà omnis de ſtatuenda Religione labor ſuſcipiatur, in quam ſententiam vt facilius veniant Proteſtantes, ſi pacis, & Germaniæ quietis deſiderio tenentur, his rationibus poterunt, vt quidem ſperamus, adduci.

Prima ratio, quòd ab Auctoribus huius diſſidij variæ, & compugnantes ſententiæ in Germania ſint inductæ, & ferè tot dogmata quot Ciuitates, aut Principes, & ex illa varietate Concionatorum fraus, & error facilè poſſit deprehendi. Item, quòd in ſingulis Sectis magna ſit doctrinæ inconſtantia, cùm verò hoc ad ſalutem neceſſarium eſſe dicant, modò diuerſum, & innumeris Scriptorum ſuorum locis à ſeipſis diſſideant, & neque in obſeruandis Traditionibus, ac adminiſtratione Sacramentorum aliquam formam retineant.

Tertiò, quòd Eccleſiæ Catholicæ impingant falſa, & abſurda, atque indigna, quo bonorum animos, qui Catholicam doctrinam non legerunt à nobis alienent, vniuerſumque Catholicorum nomen fictis inanium ſententiarum mendacijs reddant inuiſum.

Tria hæc productis earum rerum teſtimonijs diligenter ſunt Principibus Proteſtantibus commonſtranda, ac inculcanda, vt in omni actione, quæ ad pacem, Religionemque pertinet ſuorum Concionatorum conſilium, aut tollant, aut certè habeant ſuſpectum.

Eſt præterea non diffitendum multos, craſſoſque abuſus contra diſciplinam, & regulas Patrum in Eccleſiam irrepſiſſe, ſed Proteſtantes teneri maioribus, quos omnes vtriuque ſublatos in primis cupiamus, & vt ad Fidei, & Catholicæ doctrinæ regulam reformentur, optemus.

Atque hinc admonendi ſunt, vt tùm in accipienda vera Catholicaque doctrina, quam in morum, ac diſciplinæ reformatione ordinariæ poteſtati hoc eſt Sacro Concilio, more Maiorum, ſe dedant, quod & ab alijs omnibus, qui Chriſtiano nomine cenſentur faciendum vident.

Cæterùm, ſi Auguſtanæ confeſſionis Ordines his veriſſimis rationibus non moueantur, nec malint ſe ſaluberrimæ Concilij authoritati, quàm ſuorum Concionatorũ ſubijcere, manifeſtè fraudem committere.

In ſumma conſiliorum inopia nullum aliud videtur nobisupereſſe, quàm conceptam aliquam reformationem piam, & Catholicam, ita conſtitutam, vt quæ ſibi Proteſtantes petunt donari, prorsùs ad Concilium reijciantur, proponi eis iubeat Veſtra Maieſtas, dum per Tridentinum Concilium meliùs, fuſiùſque, quæ ad doctrinam, & mores ſpectant, non Imperio tantùm, ſed reliquis etiam Regibus, ac Principibus præſcribuntur.

92 Accepto eo reſponſo Cæſar, abruptum colloquiũ redintegrare meditatus, Principes Lutheranos ſubiecto edicto ſollicitauit ad componendas Religionis controuerſias, quibus non conciliatis, pax, & concordia in Imperio conciliari non poſſet.

Carolus Diuina clementia Romanorum Imperator ſemper Auguſtus.

Ms. Card. Barb. ſig. 2678. pag. 146.

Dubitamus minimè ex noſtris proximis Edictis ratione huius inſtantis Conuentus Imperialis ex noſtra Ciuitate Traiectenſi inferiori pridiè Kal. Februar. Fideles chariſſimi, nuper vobis cum cæteris noſtris, & Imperij Principibus, & Ordinibus redditis tempus, & locum determinatum, præterea etiam animum, & conatum noſtrum eundem Conuentum conſtitutum propria perſona nos cum primis viſitaturos vnà cum ampliore eiuſdem Edicti ſententia vos ſatis, ſuperque intellexiſſe, quamuis tamen nos deinde aduentum noſtrũ ex ſolo noſtro hæreditario inferioris Germaniæ non diſtulimus, ſed ita Omnipotentis auxilio iam ante aliquot dies Ratisbonã ingreſſi ſumus, planéque omnes Principes Electores, cum Principibus, Ordinibus, & Statibus Imperij, vel Maiorum ex his partem præſentem illic inueniſſe ſperaſſemus, verumtamen quod nec vllos Imperij Status, vel Ordines hactenùs propria perſona præter nonnullos numero perpaucos eorũ Mandatarios, Legatos, & Commiſſarios comparuiſſe, videmus, non poſſumus ſatis admirari, & eò magis, quod cum conuentus ipſe noſter Imperialis initio in Comitijs Vvormatienſibus, iam nuper celebratis, arbitratu quidem, & conſenſu omnium Imperij Ordinum determinatus, & conſtitutus, poſtea etiam abſque omni procraſtinatione declaratus, & publicatus ſit, neminem ſua negotia hunc in modum diſpoſuiſſe, vt huius Conuentus Congregationem debito tempore paratum ſe facere potuiſſet, quantò magis autem cauſæ, & negotia quæ apud nos trutinanda per ſe non pauci momenti, ſed ipſa grauitate grauioris, atq; ita formata ſint, quod ea non ampliorem Imperij partem, ac in ea cuiuſuis, & corporis, & animæ, bonorumque eorum omnium ſalutem comprehẽdant, tanto magis etiam ad legitimam vnitatem, & commodam concordiam harum controuerſiarum omnium Principum, & Statuum præſentia maximè opus fuerit. Neceſſitatis ergò Sacri Imperij, Nationiſq; Germanicæ grauaminum cauſam: proindè vos iterum, atq; iterum per obediẽtiam, qua nobis, & Sacro Imperio aſtricti eſtis, requirimus ſtrictè admonentes, ac hæc prædicta grauia negotia, & Germanicæ Nationi omnia neceſſaria adamuſſim perpendere, & mentibus veſtris commendare, atque cum his cogitare velitis, nos horum, & non aliorum cauſa præcipuè, videlicet ad reparationem Sacri Imperij, & Germanicæ Nationis componendas ſedandas, in cauſa Religionis controuerſias, tanquam principaliùs Germanicæ Nationis grauamen, ex quibus omnis diuerſitas, diſſenſio, perturbatio, diffidẽtia, cæteraque incommoda promanarunt. Et timendum ne cùm inſtãtes hæ Religionis diſcordię per diuturniorem indulgentiam, ſic diutius manebunt, poſteriora primis peiora immineant modò ad vos veniſſe: neque vos lateat ſimul, ac quibus modis pacem, iuſtitiamque, tranquillitatem, religionem, pietatem, & concordiam, in Sacro Imperio, & inter eiuſdem vniuerſa viſcera Status, & Ordines erigere, inſtaurare, tranſplantare, & propagare, cæteriſque Imperij neceſſitatibus ſuccurrere poſſimus, ad præmeditanda decreuimus, hanc per longam, & moleſtiſſimam noſtram peregrinationem, necnon imbecillitatem minimè reſpicientes, cæteriſque multifarijs negotijs interea etiam poſtpoſitis propterea præfatarum cauſarum cauſa, quaprimum, & poſt intuitu huius noſtri Edicti vos itineri, ſi nondum accincti eſtis, accingere etiam iuxta tenorem ſuperioris Edicti noſtri apud nos, & communem Imperij Congregationem comparere non grauemini, quæ negotijs his arduis, pro quibus hic Cõuentus Imperialis inceptus, & inſtitutus eſt, eò exactiùs, &

ſalu-

ſalubriùs conſilio, & adminiculo veſtro ſalutem ferre, & peremptoriè concludere valeamus. Quin etiam nemo abſentiam ſuam in alios transferre, vel alia negotia impedire præſumat. Cæterùm cùm Auditores, & Colloquentes, qui Auguſtanæ Confeſſioni adhærentium nomine in proximo colloquio ad diſpares Religionis articulos conciliandos vocati, & ordinati fuere, nuperrimè ante noſtrum aduentum, nobis inſcijs, etiam (vti ex alijs accepimus) noſtrorum ad id deputatorum Præſidentium, eorum deliberatione habita ab ipſis neglecta, citra omnem neceſſariam, & legitimam cauſam (quod fortè neminem clàm habet) inexpectata feſtinatione terga dederint, quorum receſſus culpa, actus nunc totius colloquij ſilet, & iacet, denuò in hoc neceſſitas requirit veſtrum etiam conſilium. Quare ſic premeditatis, & benè inſtructis omnibus obſequijs nobis deeſſe minimè velitis, quod de vobis promptè ſic fore non deſperamus, his enim non ſolùm expectationem, & deſiderium noſtrum implebitis, verùm etiam Sacro Imperio, communique Patriæ conſulueritis fœliciter. *Datum in noſtra Imperiali Ciuitate Ratisbonenſi XXII. die Aprilis MDXLVI.*

93 Laudarunt decretum Cæſaris Catholici Ordines de extinguendis Religionis diſſidijs, grateſque de preclaro eo ſtudio egere, ac multa ad rem in opus prouocandam varijs diſtincta capitibus conſilia ſuggeſſerunt. Meminit ſuperioris Edicti Ioannes Cochlæus, Cæſariſque piam mentem ad ſedandas ciuiles diſcentdias commendat, tùm ſubdit:

,, Ita demùm etiam hac vice res ipſa proba-
,, uit (vt inquit Surius) non eſſe in eiuſmodi
,, colloquijs expeditam, & certam pacis compo-
,, nendæ rationem, maximè cum Religionis ne-
,, gotium omninò maturiori, & auguſtiori deli-
,, beratione tractandum ſit, nec in paucorum
,, hominum priuato tractatu ponendum, tùm
,, quoque ea ſit Sectariorum peruicacia, vt vinci
,, quidem facilè poſſint, ſed nec victi vnquam
,, cedere velint, victique videri.

Tolli poterant hæc diſſidia ſi promiſſis ſtetiſſent Lutherani, toties enim expetierant Conciliũ, quæſtique fuerant illud dolo, & ſimulatione à Pôtificibus indici, adeò vt Ioannes Eckius exclama-

Ioannes Eckius in replica cõtra Bucer, p. 45.

,, ret. [Deus faciat vt Papa Paulus noſter, hoc
,, ſemel tollat opprobrium, quo omnes iactitant,
,, Pontifices hactenùs non ex animo indixiſſe
,, Concilium, ſed fuco quodam voluiſſe Germa-
,, nis illudere, & vana ſpe decipere.] At cùm fractę iam eſſent eæ calumniæ, ac iam plures ſeſſiones Concilij eſſent habitæ, Concilium pertinaciſſimè reſpuerunt, quale autem Concilium vellent Lutherani, deſcripſit ipſe Bucerus in peſtiferi libelli ſolio 22. ex quo Ioannes Eckius hæc repe-
,, tijt. [Fundamentum componendi facit im-
,, pius Apoſtata, vt id fiat, ſine conſenſu Ponti-
,, ficum, Epiſcoporum, & Doctorum, imò ipſis
,, reclamantibus modò fiat ſub hoc bono, & ſolo
,, Paſtore Chriſto. Non videre miſeri Nouato-
,, res, Pôtifice, & Epiſcopis ſpretis, eos non Chri-
,, ſtum Paſtorem, ſed Dæmonẽ malum, & ſolum
,, Paſtorem habere, conteſtante Domino: [Si
,, quis Eccleſiam non audierit ſit tibi tanquam
,, Ethnicus, Ethnicorum autẽ Paſtorem Dæmo-
,, nem eſſe conſtat.] Repudiato Concilio Tridẽtino, Princepes Proteſtantes in peruicacia confirmati, ac perduellionem meditati, cùm viribus pollerent, varia conuenticula egerunt, armorumque fœdera inter ſe pepigerunt, ac Cæſar iam ex longo veterno excitatus, expertuſque, vera eſſe tot Pontificum oracula, qui illum tot iam ante annis præmonuerant, Hæreticos, qui Eccleſiæ iugum excutiebant, Cæſareum quoque iugum tandem excuſſuros, domare armis eorum perduel-

Sur. in cõm.

,, lionem conſtituit, de quo hæc Surius. [Cæſar
,, dum multa diſſimulat, ſed pactis cum Turca
,, Inducijs, pace quoq; cum Gallo, & Anglo con-
,, fecta, nõ putauit vlteriùs differendũ, præſertim
,, cũ Vir prudentiſſimus, non ignotaſſe videatur,
,, quid plerique molirentur. Erant per id tempus
,, Lutherani, ſeù Proteſtantium magnę vires, por-
,, rò Cæſari exiguæ copiæ, & magna gerendi
,, belli in ipſo initio impedimenta, ac difficulta-
,, tes, præſertim quòd Cæſaris conſilia etiam ab
,, amicis ad hoſtes perferri diceretur.

94 In hoc ancipiti diſcrimine Cęſar ſanxit fœdus cum Pontifice, qui ad ſubmittendas illi copias ſubſidiarias ſe obſtrinxit.

XXII. Iunij MDXLVI. fuit facta Congregatio RR.DD. S.R.E. Cardinalium coram Sanctitate Sua, in qua fuerunt lecta per Reuerendiſſimum Dominum Auguſtinum Sancti Hadriani Diaconum Cardinalem Triuultium Capitula tenoris ſequentis.

Acta Cõſiſt. MS. Card. Spad. ſig. n. 133. pa. 485.

Cùm multis iam retrò euolutis annis Germania varijs hæreſibus perturbata, & concuſſa fuerit, ex quibus innumera pericula, & damna oborta, quæ ſummam, extremamque illius perniciem maximo aliarum Prouinciarum offendiculo minitantur, cùmque illius concordia, & quies eius Prouinciæ varijs rationibus tentata fuerit, ac cõgregato Tridenti œcumenico Concilio Proteſtantes, & Smalcaldiano fœdere iuncti profeſſi ſint publicè, ſe nunquam decretis eius Concilij ſubmiſſuros, quod tertia Dominica Aduentus proximè præteriti inchoatum eſt, & in quo plures ſeſſiones habitæ, vt Diuina iuuante gratia publica Imperij Chriſtiani, maximèque Germaniæ ſalus promoueatur inter Pontificem, Cæſaremq; hæc Capita fœderis ſancita ſunt.

Verſa ex Italico. Capita fœderis Pontificis cum Cæſare contra Proteſtantes.

Vt Cæſarea Maieſtas in Nomine Domini, cum auxilijs Pontificiæ Sanctitatis proximo Menſe Iulij in expeditionem educat omnes copias ſuas ſummo virium molimine aduerſus Proteſtantes, & Smalcaldianos, omneſque alios Hæreticos cuiuſcumque ſectæ, & ad veram, & antiquam Religionem, & obſequium Sedis Apoſtolicæ reuocentur, poſſitque Cæſarea Maieſtas tentare omnes modos, ſi fortè ſine armorum vi ipſos ad Religionem Catholicam traducere poſſit, temporeque conſtituto, ſi res è ſententia non ſucceſſerit, capeſſantur arma.

Non poſſit Cæſarea Maieſtas cum Proteſtantibus, & Smalcaldianis, vel alijs Hæreticis fœdus vllum, aut concordiam inire, quod expeditionem diſſoluat, aut retardet, maximèque quippiam permittere non poſſit contra Religionem Catholicam, atque Eccleſiæ ſanctiones, ſine expreſſo conſenſu Sedis Apoſtolicę, vel Legati Apoſtolici.

Teneatur Pontificia Sanctitas vnius Menſis fluxu ab hoc fœdere pacto deponere apud Trapezitas Venetos centum millia aureorum, quæ vnà cum alijs centum millibus Auguſtæ Vindelicorum depoſitis ab Adminiſtris Pontificijs conuertantur in huius expeditionis ſumptus.

Teneatur Pontificia Sanctitas mittere duodecim millia peditum ſubſidiaria, & quingentos Equites ſemeſtri ſtipendio conducta, mittat etiam Legatum, qui exercitui interſit, vnà cum alijs

Cen-

Centurionibus, Tribuniſque neceſſarijs, quòd ſemeſtre tempus ita intelligatur, ſi expeditio tantum temporis tenuerit.

Concedat Pontifex Cæſareæ Maieſtati dimidiam partem vectigalium Eccleſiaſticorum Hiſpaniæ vnius anni flexu, vt in ſumptus huius ſacræ expeditionis vertantur, de quo iam confecta ſunt diplomata.

Concedat etiam, vt ex diſtractis iuribus Monaſteriorum Hiſpaniæ in bona fiduciaria, ac clientes redigantur quingenta millia nummorum in hanc expeditionem deriuanda.

Si quis Princeps ſine iuſta cauſa vel Pontifici, vel Cæſari bellum moueat, quod expeditionem hanc diſturbet, vel retardet, iuncta armorum ſocietate compeſcatur, atque hæc ſocietas toto expeditionis tempore, ſexque menſium flexu perduret.

Accedere poſſint huic fœderi omnes Principes Catholici, tàm Eccleſiaſtici, quàm Laici, ac pro cuiuſque gradu honoris, debitus gradus cuique relictus ſit.

Ad maiorem fœderis coniunctionem, ac perſpicuitatem, vt hęc conuenta à ſacro Cardinalium Senatu approbentur, vt tàm à Pontifice quàm à Cæſare integrè, & ſyncerè obſeruentur.

Ve expeditionis conficiendæ menſe Iunio proximo tempus deſignatum exprimatur de Menſe Iunio præſentis anni MDXLVI. cùm hæc capita multò ante deſcripta fuerint, licèt conſignata non eſſent, vt omnis erroris ſcrupulus eximatur.

Subdunt Acta Conſiſtorialia [Fuerunt ap-
„ probata ſupradicta capitula, & vnanimi con-
„ ſenſu Reuerendiſſimorum Cardinalium, exce-
„ pto capitulo continente venditionem vaſſal-
„ lagiorum Monaſteriorum Hiſpaniæ, quod non
„ fuit approbatum, ſed fuit dictum, vt proui-
„ deretur Maieſtati Suæ de æquiualenti recom-
„ penſa in Hiſpania, deducto eo, quod Sua San-
„ ctitas in recompenſam dictorum vaſſallagio-
„ rum dare promiſit.]

Licèt ſecundo capite indicta in Menſem Iunij expeditio ſanciatur, declaratur intelligi præſentis anni MDXLVI. quia multò ante conceptæ fuerant hæ leges, quarum nonnullæ controuerſæ erant.

Subſcripſit his capitibus Pontificia Sanctitas Romæ XXVI. Iunij pręſentibus Reuerendiſſimo, & Illuſtriſſimo Tridentino, ac D. Ioanne de Vega Cæſareæ Maieſtatis Oratore.

Conceptum id fuiſſe aliquot ante menſibus refert Franciſcus Belcarius.

Franciſc. Belcar. l. 24. n. 21. 95 Quod datę litterę ad Epiſcopum Tropienſem Internuntium de cogendo auro ſubſidiario, quod Carolo Cęſari ex Eccleſiaſticis vectigalibus nullo etiam Cardinalium habito diſcrimine decreuerat in eiuſdem Regnis, & Principatibus oſtendunt.

Venerabili fratri Ioanni Poggio Epiſcopo Tropienſi in Regnis Hiſpaniarum Nuntio Noſtro.

Paulus III. lib. breu. anno 12. pag. 279. Venerabilis frater, ſalutem &c. Superioribus Menſibus ſub data videlicet tertio Kal. Septemb. anni præteriti ex vrgentiſſimis, & ſidem Catholicam concernentibus tunc expreſſis cauſis, vnum ſubſidium quartæ partis veri annui valoris ex omnium, & ſingulorum fructuum, redditum, & prouentuum Eccleſiaſticorum duorum integrorum annorum in iſtis Regnis, & alijs tunc expreſſis Dominijs chariſſimo in Chriſto filio Noſtro Carolo Romanorum Imperatori ſemper Auguſto eorundem Regnorum Regi Catholico ſubiectis, ipſi Carolo Imperatori conſignandam, & per eum in defenſionem fidei Catholicæ, & Chriſtianæ Reipublicæ exponendam, & infra impoſuimus, &c. *Datum Romæ apud Sanctum Marcum XV. Iulij MDXLVI. Anno XII.*

Pellicere verò in ſacri huius belli aduerſùs Lutheranos ſocietatem Catholicos Reges niſus eſt Pontifex, atque in primis Franciſcum Gallorum Regem ſollicitauit, vt ad ſacrum fœdus accederet in impios, qui inſidijs, doliſque graſſari non deſinerent, horrendamque ſtragem animarum ederent, ac faſtu inaudito negarent profecturos ſe ad Concilium Tridentinum, vel eius decreta, iudiciaria admiſſuros.

Regi Chriſtianiſſimo.

96 Chariſſime &c. ex quo tempore in hunc ſummi Apoſtolatus apicem Diuina prouidentia ſublati ſumus, ſemper ea cura in animo fuit Nobis inſita, quæ quidem Noſtro honori, atque officio maximè conueniebat, vt & pacem procuraremus inter Chriſtianos Principes, & pernicioſarum hæreſum mala ſemina, quæ in Germania plurimùm pullularant, ſparſerantque etiam inter alias aliquot Nationes vim non modicam zizaniorum, extirpare poſſemus, ſatis intelligentes, niſi hoc poſterius (Deo Nos iuuante) benè fuiſſet effectum; neque illud priùs, quod pertineret ad pacem, commodè poſſe effici, cùm pateat omnibus, quoad bellum impium geratur aduersùs Deum (quod Hæretici faciunt) paci inter homines ſtabilem locum non eſſe. Hac igitur cura ſemper nos extimulante, vrgenteque paterno affectu, quem habemus erga filios Noſtros, quorum tantum numerum perire quotidiè dolebamus, nihil prætermiſimus, vſque adhuc, nec ſtudij, nec diligentiæ, quo per leniora remedia, quæ boni parentis propria ſunt, partim auerſos à veritate fidei Catholicæ ſimpliciorum animos in viam rectam reduceremus, partim inſidijs, ſceleréque graſſantes aliquo terrore comprimeremus, & vſque ad vltimum quidem, & ſummum auxilium generalis Concilij, te quoque Chriſtianiſſime Rex multum approbante, Nobis neceſſe fuerit deuenire; quo indicto, congregatoque Concilio, cùm ſperaremus aliquando malorum animos compunctos meliùs proſpecturos conſcientiæ ſuæ, & ſimul paci tranquillitatique publicæ, iamque ſeptem menſibus Concilium apertum manſerit, aliquotque in eo actæ, & celebratæ fuerint ſeſſiones; non modò impij homines nihil moti ſunt, vt quam debent obedientiam Sanctæ Matri Eccleſiæ præſtent, ſed vltrò iactare, & præſeferre non deſinunt, ſe ad Concilium non ituros, ſeque iudicijs definitionibuſque Concilij nec fidem vllam eſſe, nec honorem habituros, quod nunquam vlla Natio tam fera fuit, aut tam immanis, nullus tàm potens, iam ſuperbus Rex, qui auſus fuerit aduersùs Conciliorum generalium auctoritatem aut ſentire, aut dicere, vt iam certum, & exploratum omnibus eſſe poſſit, horum animos eſſe penitùs immedicabiles, qui omnem ab ſeſe, & à ſuis mentibus tùm venerationem Diuinæ Religionis, tùm humani iuris æquitatem reiecerunt; quæ Nos videntes magno quidem cum dolore, ſed tamen miſericordia moti erga Germanicam Nationem, quam ſemper amauimus, quam amplam & florentem (ſicut erat ante hęc dedecora perturbatæ in ea contaminatęque Religionis) videre ſemper cupiuimus, *Paul. III. lib. breu. anno 12. pag. 360.*

mus, in cuius etiam commodum, & honorem, quo his tot malis, quibus illa plurimùm & premebatur, & afflicta erat, propinquior eſſet medicina, vniuerſale Concilium Tridenti potiſſimùm in ipſius eiuſdem gentis iure, ditioneque indiximus, ad arma tandem coacti ſumus reſpicere, potiùſque adhibere vitioſę parti ſcalpellum, quàm pati totum corpus turpi, & peſtifera contagione corrumpi, ad quod nos conſilium non voluntas Noſtra, ſed neceſſitas ipſa deduxit, & confidimus quidem Deum bonarum cogitationum auctorem, hoc Noſtræ menti lumen prætuliſſe, ſed tamen Tua quoque, fili chariſſime, auctoritas, Tua prudentia magno ad huiuſmodi rationem ineundam Nobis fuit incitamento. Perſpeximus enim ſemper, quid Tu de hoc genere hominum iudicares, quodque hanc labem, atque peſtem peruerſæ ſuperſtitionis à tuis populis, atque Prouincijs eſſe amotam velles, in quo animi tui virtus, & erga Deum Omnipotentem præſtans, & ſingularis pietas, & tunc planè patefactum eſt, & nunquam poſteà eadem eſſe deſtitit. Nos certè eiuſdem fidei, & pietatis veſtigijs ingreſſi, poſtquam de iſtorum ſalute, & correctione deſperare cœpimus, cum chariſſimo filio Noſtro Carolo Romanorum Imperatore ſemper Auguſto, ad quem hæc res Germanica præcipuè pertinebat, aſſiduè ac diligenter egimus, vt ſuſciperet curam ac negotium ſanandæ illius fortiſſimæ, ac nobiliſſimę Nationis, & quos auctoritate, ac monitis non poſſet, eos ferro, atque armis coërceret, in quod opus fœduſque ſanctum, & nomini Chriſtiano in primis ſalutare, Nos quoque ea auxilia, eaſque copias ei obtulimus, & præſtaturi ſumus, quas non vires Noſtræ, neque Romanæ Eccleſiæ opes (ſuperatur enim Noſtra facultas magnitudine rei) ſed quas Dei inſpiratio, & ardens in Nobis reſtituendę verę Religionis ſtudium, vt offerremus, & polliceremur, Nobis ſuaſit: quod ea re etiam ſtudioſiùs fecimus, quod intelligimus tentatis tot alijs rationibus, & modis, hanc vnam eſſe reliquam, certam, atque exploratam ad communem pacem, & concordiam totius Chriſtiani nominis perueniendi viam; ad quam ineundam, ita Nos paramus, vt confidamus (Deo Omnipotente freti) omnes Chriſtianos Principes cum dignitate, & gloria ſua, quemque in vnum ſacrum fœdus, & communem conſenſum eſſe coituros, atque hæc quidem conſilia ſunt, & præſentes cogitationes Noſtrę, quę vt procedere meliùs, & fœliciùs poſſint, cùm in Tua manu plurimum opis, & momenti ſit, hortamur Maieſtatem Tuam in Domino, eamque rogamus, vt non ſolùm agnoſcere, & acceptas habere rationes Noſtras, quę ad Dei honorem, & publicum bonum ſpectant, verùm etiam eis fauere, atque adeſſe omni ſua approbatione, & auxilio velit, ac ſi preces, & auctoritas Noſtra apud Te vim habent, etiam Teipſum Nobiſcum non graueris coniungere, vt in hoc ſanctiſſimo opere, & exequendo, & conficiendo partes eæ & honoris, & laudis, quæ Tua virtute, & Chriſtianiſſimi cognominis gloria dignę ſunt, ad Te ipſum perueniant, nec ſolùm humanis, ſed Diuinis etiam immortalitatis præmijs tanti in populos Chriſtianos beneficij Tui par gratia referatur. *Datum Romæ apud Sanctum Marcum die II. Iulij MDXLVI. Anno XII.*

97 Iunxerat antea cum Lutheranis amicitiam Franciſcus Rex, verùm cum ſuperiore anno ipſos hortatus eſſet Oratoris opera, vt ad Eccleſię caſtra reuerterentur, ſpernentes eius monita deſeruit. *Franciſcus Belcar. l. 24. n. 30.* Cùm etiam hęreſis in eius Regno pullularet, Franciſcus Rex ad præfocanda eius ſemina Regiam operam adhibuit, nam cùm Meldis profani Hęreticorum ritus in ſacris Ædibus exercerentur, ex ijs circiter ſexaginta deportatos carris Luteriam iudiciaria ſeueritate damnari iuſſit; ex ijs quatuordecim decreto Senatus flammis exuſti; reliqui virgis cædendi Meldam remiſſi, nonnulli exilio mulctati, quam animaduerſionem in Hęreticos à Cardinale Turnonio promotam ferunt: ea verò res Idibus Nouembris accidit, quæ auerſum ab Hęreticis Regium animum demonſtrat.

Concitare quoque niſus eſt aduersùs Lutheranos Paulus Pontifex Sigiſmundum Poloniæ Regem, illique literis expoſuit, quantis ſtudijs, & pijs laboribus Germanos ab Hęreſi ad auitam, orthodoxamque Religionem reuocare pertentaſſet, eaque de cauſa indictum fuiſſe Tridenti Concilium, verùm Lutheranos in pertinacia maiore obduruiſſe, & Concilij decretis ſtare abnuiſſe, itaque ſpe eorum emendationis omiſſa, ſe opes, vireſque Romanę Eccleſię ad comprimendam eorum inſolentiam Cęſari detuliſſe, ac Polonum rogauit, vt ad redigendos ad officium publicæ pacis hoſtes Polonica arma coniungeret, tùm gloriam immortalem, quam in eo pio opere eſſet collecturus, propoſuit.

Regi Poloniæ

Paul. III. lib. breu. an. 1547. pag. 419.

Chariſſime &c. Quo tempore ad ſummum Apoſtolatus faſtigium (Deo ita diſponente) ſine vllis Noſtris meritis euecti ſumus, cùm alia multa grauia onera in Noſtros humeros incumbere intelleximus, tùm illud præcipuè officij Noſtri eſſe duximus, impijs ac peſtiferis hęreſibus, quæ in Germania exortæ, & corroboratę, in alijs etiam Chriſtiani nominis Prouincijs pullulare, & ſerpere iam cœperant, tollendis, atque extirpandis animarum ſaluti, & Eccleſię paci, tranquillitatiq; conſulere, itaque cùm omnes curas Noſtras ad huius mali originem in Germania abolendā conuertiſſemus, miſerantes caſū illius nobiliſſimæ, & huic ſanctę Sedi coniunctiſſimę Nationis, multos iam annos omnem operam, ac diligentiam adhibuimus, vt illos populos, qui pietatis, & Religionis laude quondam maximè floruerunt, quique maximum, & nobiliſſimum Chriſtiani nominis membrum, antequam his contaminarentur hęreſibus, fuerunt, ſanaremus, & ad Eccleſię Catholicę vnitatem reduceremus; quodque Noſter in eos paternus hortabatur affectus, fecimus, vt lenibus primò remedijs eos ſanare, ac nobis, & ſanctę Catholicę Eccleſię reconciliare conaremur, id, quod cùm diù fruſtra tentauiſſemus, omneſque conatus Noſtri irriti, atque inanes fuiſſent, paulò efficacius remedij genus adhibere coacti ſumus, itaque generale Concilium (quemadmodum Tua nouit Maieſtas) indiximus, idque congregari in ea Vrbe voluimus, quæ Vrbs illis & ad accedendum commoda, & ad commorandum tuta eſſet. Tridentum enim delegimus Oppidum in ipſius Germanię finibus ſitum, ac ſanè ſperabamus, eos auctoritate Concilij generalis adductos, pertinacię finem facturos, & ad Eccleſię obedientiam redituros, verùm ea nos opinio tantopere fefellit, vt maiorem etiam, quàm antea pertinaciam, acrioremque animorum obſtinationem pręſeferant: iactant enim, & dictitant, apertèque oſtendunt nullius apud ſe auctoritatis eſſe illud generale Concilium, itaque cùm ſeptem id iam menſes apertum fuerit, plurimique eò ex varijs Regionibus Epiſcopi, Theologique conuenerint,

Paulus Regem Poloniæ vt auxiliū contra Lutheranos ferat, hortatur.

neritt aliquotque habitæ in eo, & celebratæ ſeſſiones fuerint, nemo eorum illuc accedere nemo adeſſe voluit, ſeque eius actis, decretis, & conſtitutionibus minimè ſtaturos eſſe denuntiant. Ita, quo eos remedio flecti, & ab impietate deduci poſſe ſperabamus, id eos vehementiùs etiam obdurauit, & ad agnoſcendam fidei Catholicæ veritatem alienatos reddidit: quamobrem huiuſmodi fruſtra rationibus tentatis, Noſtraque moderatione, & lenitate iam omnibus ſpectata, cùm de eorum correctione deſperaremus, neque pati deberemus id malum ad cœterorum contagionem, ac perniciem confirmari, atque augeri, coacti ſumus contra atque voluiſſemus, eà conſilia capere, per quæ inſolentium hominum furor, atque impietas reprimeretur, pacique & tranquillitati publicæ conſuleretur. Igitur cum chariſſimo in Chriſto filio Noſtro Carolo Romanorum Imperatore egimus, eique optimè ſentienti facilè perſuaſimus (vt Catholicæ fidei, quam ſibi maximæ curæ, vt Catholicum Principem decebat) eſſe ſemper oſtendit, defenſionem ſuſciperet, & quando ne ipſe quidem diuturna patientia, & mollibus vijs (vt iam diù conatus fuerat) eam Nationem corrigere potuiſſet arma aduerſus eam, non minùs pia, quàm neceſſaria ſumeret, Noſtraſque illi, & Sanctæ Romanæ Eccleſiæ opes, quantæ eſſe poſſunt, ad tàm ſanctum opus, & tàm quieti publicę recuperandę neceſſariò detulimus: quam Nos cogitationem cum Deo Auctore ſuſcepetimus, qui Religionem ſuam integram, inuiolatamque ſeruari, & Hæreſes ex Eccleſia ſua tolli, atque extirpari vult, eius etiam primo auxilio, deinde piò, Sanctoque ſubſidio Catholicorum Principum, quos huius pulcherrimæ actionis ſocietatem Nobiſcum inituros eſſe ſperamus, celeriter eum, quem meretur, exitum habituram confidimus: in primis autem, Te chariſſime fili, & de toto conſilio Noſtro certiorem faciendum, & hortaudum etiam duximus, vt cùm Nos ad hoc bellum ſuſcipiendum grauiſſimis, & maximè neceſſarijs cauſis compulſos eſſe intelligas, pro Tua perpetua erga Deum Religione, erga hanc Sanctam Sedem, & rem Chriſtianam ſtudio, atque obſeruantia, de quibus Tu, & Prædeceſſores Tui Religioſiſſimi Principes optimè meriti ſunt, Nobiſcum Te coniungas, & contra perditos, atque impios homines pacis Eccleſiæ turbatores, ſuſceptum bellum Tuis opibus adiuues: qua actione nullam ſuſcipere potes, quæ aut tutelę Regni Tui accomodatior, aut Deo acceptior, aut nomini Tuo futura ſit glorioſior.

Datum Romæ apud Sanctum Marcum die III. Iuly MDXLVI. anno XII.

Franciſcus Belcar. lib. 24. n. 15.

99 Solicitatus fuerat ſuperiore anno Polonus à Cęſare, vt ſibi aduerſus Lutheranos, & Turcas ſubſidio eſſet, atque ille Cæſari non defuturum ſpoponderat, vt refert Franciſcus Belcarius Metenſis Epiſcopus. [Cęſar (inquit) ad Polo-
,, niæ Regem Legatum miſerat, & ſe iam mul-
,, tos annos totis viribus laboraſſe ſignificarat,
,, vt omnes Chriſtiani Principes in Turcam vno
,, conſenſu arma ſua conuerterent, ſolas Reli-
,, gionis controuerſias impedimento eſſe, eæ vt
,, componantur, aut penitùs tollantur, Con-
,, cilium magno ſuo labore Tridenti indictum,
,, rogare vt Legatos ſuos eo mittat, Concilium
,, approbet, cui Proteſtantes ſi in contumacia
,, ſua perſeuerent, cum cęteris Chriſtianis Prin-
,, cipibus parere cogat. Omnia Principum Chri-
,, ſtianorum robora aduerſus Turcam explicari
,, Polonus, ſe mirum in modum deſiderare
,, reſpondit, vbi ſe haud poſtremum fore ſpo-
,, pondit: deſiderare non minùs Religionis cõ-
,, cordiam, ac tranquillitatem, quidquid ad id
,, conducet, pro virili parte ſe lubentiſſimè præ-
,, ſtaturum, Cęſari amico, & Affini quum res
,, poſtulabit, non defuturum.]

100 Monuit etiam Pontifex Franciſcum Donatum Ducem Venetorum, Lutheranos nihil honoris, vel obedientiæ Concilio œcumenico deferre voluiſſe, ac petulantiſſimis dictis, ſcriptiſque Eccleſiæ auctoritatem quotidiè violare, latiuſque venena diffundere: itaque ſe adactum neceſſitate, bellum in eos cum Cæſare decreuiſſe, rogaſſeque Francorum Regem, vt ad domandam tantam perfidiam, delendumque è Germania tantum dedecus, aſſerendumque Chriſtiani nominis ſplendorem auxilia conferret: demùm Ducem, Senatumque Venetum precibus vrſit, vt acceptam à Maioribus, qui toties contra infideles pro tuendo Religionis ſplendore arma arripuerant, gloriam præclaro hoc facinore in coniungendis contra Lutheranos ſubſidijs cumularent. Tentari verò fuere Veneti varijs promiſſis à Lutheranis, vt ſe illis ad deprimendam Cæſaream potentiam nimium ipſis ſuſpectam, coniungerent, vt refert Angelus Maſſarellus his verbis.

Pontifex Venetos cõtra Proteſtantes excitat.

,, [XVIII. Iulij Reuerendiſſimi Domini Le-
,, gati miſerunt me ad Illuſtriſſimum Dominum
,, Didacum Oratorem Cæſareum, qui dixit mihi
,, contenta in literis Imperialibus; videlicet,
,, quòd Imperator conqueſtus ſit cum Oratore
,, Veneto Ratisbonæ, quòd Orator Venetus
,, Romæ conatus ſit ſuadere Pontifici, ne vnia-
,, tur Cæſareæ Maieſtati in hoc bello contra Lu-
,, theranos. Secundò, quòd cadat ſuſpicio Ve-
,, netis, ne Pontifex & Imperator hac occaſione
,, aliqua loca Venetorum ſurripere velint. Ter-
,, tiò, quòd admiſerint Oratorem Lutheranorũ
,, Venetijs, cui dixerunt, ne timeant bellum Im-
,, peratoris, quia neque Pontificis, neque Cæ-
,, ſaris pecuniæ diu hoc bellum ſuſtinere pote-
,, runt, quare perſeuerent in ſuis opinionibus,
,, quia ſic perdurando per quatuor menſes, non
,, deerunt, qui in ſui fauorem ſe diſcooperiant:
,, qui Orator Lutheranorum obtulit Venetis de-
,, cem millia peditũ, & mille quingentos equi-
,, tes in ſuis occurrentijs: quare mandat Cæſar
,, Oratori Didaco, vt Venetias ſe conferat.]

Diar. Con. Trid. Auct. Angel. Maſſarell. m. s. Arch. Vatic. pag. 159.

Nil valuere Lutheranorum artes, ac Veneti coniuncti hæſere Cæſari, ac Pontifici, cuius extant ad eos ſubiectæ literæ.

Dilecto filio Nobili Viro Franciſco Donato Duci Venetorum.

101 Dilecte fili &c. Profectò res ſic ſe habet, vt qui à Deo penitùs ſe remouerint, hi toti in poteſtate contrarij dæmonis ſint; non modò enim impij Hæretici, nihil honoris, neque obedientiæ Concilio detulerunt, ſed & dictis, & ſcriptis nefarijs, & petulantibus quotidiè illius nomen, & auctoritatem non deſinunt violare: hoc Nos moti dolore, qui non tàm ex Noſtra, quàm ex Dei Omnipotentis, illiuſque Sponſæ ſanctiſſimæ iniuria, & contumelia in Nobis eſt excitatus, poſtquam alia remedia nil profuerant, & profutura in poſterum deſperauimus, circumſpeximus iam diu mente, & animo, ſi qua offerretur occaſio alia ratione experiendi, quod obtinere precibus nequiuimus, vt ſcilicet hęc tanta peſtis è Chriſtiana Republica eijceretur: cùm intereà non ſine nutu & prouidentia Summi Dei Chariſſimus

Paulus III. lib. bre. an. 12. p. 392.

in Chriſto filius Noſter Carolus Romanorum Imperator ſemper Auguſtus in cuius maximè munus, atque officium illa Germanicæ ſanandæ Nationis cura incumbebat, eiſdem rationibus motus acceſſit ad hanc voluntatem, vt bello atque armis purgandam prauis vepribus, & ſpinis Germaniam, decuſque, & ſplendorem, veteris, ſanctæ, vereque Religionis, illi nobiliſſimæ Nationi conſtitueret reſtituendum: cui Nos quidem omnibus Noſtris, & Sanctæ Eccleſiæ auxilijs, atque opibus, ſtatuimus non deeſſe, ſed vt in re magna atque graui, & cuius vtilitas in omnes pios Principes, & populos communiter eſt redundatura, cogimur etiam aliorum auxilia implorare quicumque ſunt, qui cauſam Dei, & integræ, ac puræ Religionis adiutam & defenſam velint, & ad Chariſſimum in Chriſto filium Noſtrum Franciſcum Regem Chriſtianiſſimum, hac de re ſcripſimus, quaſi pro certo Nobis pollicentes, eius Maieſtatem ſemper ad fidei Catholicæ defenſionem paratam, eas partes in fauorem huius ſanctæ expeditionis ſuſcepturam, quæ dignæ illius virtute, & præſtantia animi, ſunt, & ad Tuam item Nobilitatem, iſtudque amplum, & illuſtre Dominium ſcribendum duximus, vt cùm virtute, & Religione præditi, vſu, moreque Maiorum veſtrorum, & veſtro, ſæpè contra infideles pia arma tuleritis, velitis quoq; in hac cauſa Nobis, vel potiùs Deo, eiuſque Diuinæ Fidei, ac Religioni, ſuffragari: quare Nobilitatem Tuam in Domino hortamur, vt intellectis & conſideratis eis cauſis omnibus, quæ ſupra à Nobis propoſitæ ſunt, quæque Nos neceſſariò ob munus, & debitum Noſtri officij mouerunt, velit id accipere in partem optimam, quod à Nobis ad publicã vtilitatem Chriſtiani nominis geſtum eſt, tùm etiam cauſæ, & defenſioni Catholicæ fidei ſua ope adeſſe, vt bona pars, & gratiæ apud Deum, & apud homines gloriæ ad laudem veſtræ inclytæ Ciuitatis, & ad cœtera ampla, atque honorifica veſtra, & Maiorum veſtrorum facta, accedat. *Datum Romæ apud S. Marcum die III. Iulij MDXLVI. anno XII.*

102 Reliqui etiam Italiæ Principes ad hanc glorioſã in defendenda Religione ſocietatem prouocati fuere, Catholicos etiam Germaniæ Principes hortatus eſt Paulus, vt arma cum Imperatore Carolo V. ad contundendam Lutheranorum, qui Eccleſiæ parere recuſabant, procaciam arma coniungerent, inter quos Moguntinum Archiepiſcopum incitauit, vt pietatem in Deum, ſtudiumq; Religionis aſſerendæ in ea occaſione explicaret, maximè cùm certum diſcrimen dignitatis, & vitæ immineret Eccleſiaſticis, ſi Lutherani (quod Deus auertat) victoria potirentur.

Paulus alios Principes hortatur, vt arma contra Lutheranos ſumant.

Archiepiſcopo Moguntino.

Venerabilis frater &c. Quod ſemper cogitauimus (Deo Nobis inſpirante) & quod propoſitum conſilijs Noſtris habuimus, vt aliquo modo aliquoque non minus neceſſario quàm ſalutari remedio iſtis furoribus impiarum hæreſum, quibus maximè afflicta, & vexata eſt Germania obuiam iretur, poſtquam lenia remedia, quibus iamdiu vſi ſumus, nihil adhuc profuerũt (etiam Concilio generali à Nobis indicto, & ab illis ſuperbiſſimè contempto) ad illud extremum acceſſimus, quod non voluntas Noſtra, ſed ipſa neceſſitas reliquum Nobis fecit, vt fœdus ſanctum, & ſalutare cum chariſſimo in Chriſto filio Noſtro Carolo Romanorum Imperatore ſemper Auguſto iniremus ad impios homines, quos ratio bona docere non poſſit, armis frangendos, & reprimendos, quis enim eſt, qui alia putet medicina eos poſſe corrigi; qui diu Deo, & Eccleſiæ rebelles, violatis omnibus, & Diuinis, & humanis Legibus, nomine ipſo Chriſtianæ appellationis ad omnes ſuas cupiditates improbè ſatiandas ſolum abuſi ſunt? ac inuenimus quidem in Summo Imperatore Carolo eam virtutem, & magnitudinem animi, quam ſperaueramus, nihil enim religioſiſſimus, & præſtantiſſimus Princeps, neque Deo, neque Nobis, nec Suæ amplitudini, dignitatique negauit; ſed reliqua cura Noſtra eſt, vt omnes cohortemur, & moneamus, qui in honore, & Principatu aliquo poſiti, bene de Deo, & fide Catholica ſentiunt, vt ſi quem ſperant, vnum ſe habituros locum gratiæ Deo pro acceptis ab ipſo beneficijs referendæ, ſciant hoc tempus nunc opportuniſſimum eſſe, pietatem ſuam, & animum erga Deum gratum declarandi, ſi conuenire Nobiſcum in hoc ſanctiſſimo fœdere, & adiuuare Dei ipſius cauſam, non ſolùm voluntate, & ſtudio, ſed etiam opibus ſuis, armiſque inſtituant: quod Nos in primis abs Te Venerabilis Frater, expectamus, qui Eccleſiaſtica dignitate eximia fulges, Sacrique Romani Imperij Elector, & Nationè, ipſe Germanus debes, & hunc animum, & hoc auxilium, & Deo, & Patriæ, & dignitati inde Tuæ; hoc etiam magis, quòd ſi iſtorum amentia manſerit impunita, facilè eſt cognoſcere, impios homines, ita omnia eſſe occupaturos, vt nec Tibi, nec cæteris, qui honoribus nunc inſignes ſunt, locus futurus ſit, non ſolùm dignitatis, ſed ne incolumitatis quidem ſuæ diutiùs retinendæ: quare pio animo erga Rempublicam Chriſtianam, ipſamque præcipuè Germaniam moti, quam vindicare in ſuum honorem priſtinum, & liberare à domeſticis hoſtibus cupimus, hortamur fraternitatem Tuam in Domino, impenſeque ab ea petimus, vt ſe nobiſcum, & cum Clariſſimo Imperatore coniungere, omnibuſque ſuis, & Suæ Eccleſiæ opibus iuuare Dei cauſam, & communem omnium Chriſtianorum velit, in quo opere ſancto, & laudabili quantùm Tua virtus ad vtilitatem publicam attulerit; tantùm eò plus mercedis, & præmij, primùm à Deo Summo Remuneratore omnium bonorum operum, deinde à Nobis quoque, & ab ipſo Sereniſſimo Imperatore eſt receptura. *Datum Romæ apud S. Marcum III. Iulij MDXLVI. anno XII.*

Paulus III. lib. bre. an. 12. 1546. pag. 218

103 Decretoria quoque ſententia deſixit Paulus XVII. Kal. Maij, omnique Archiepiſcopali iure deturbauit Hermannum Archiepiſcopũ Colonienſem nequiſſimum Apoſtatam, qui poſtquam in varias libidines turpi leuitate ſe effudiſſet, demùm in hæreſeos Lutheranæ abyſſum prolapſus, coniunctuſque cæteris Proteſtantibus populos antea ſubditos trahere in exitium annitebatur: [XVI. Aprilis MDXLVI. (inquiunt „ acta Conſiſtorialia) fuit Conſiſtorium: pro„ nuntiatum in cauſa Colonienſium, prout in cedula.] A qua ſententia nefandiſſimus Apoſtata ad Hæreticorum conciliabulum prouocauit fretus Nobilium, & plebeiorum multitudine, quæ hæreſeos laqueis fuerat irretita. Diutiùs Pontifex ſententiam in Hæreticum Præſulem diſtulerat, cum manſuetudine illum ad officium redigere pertentaret, atque ad ſententiam in opus adducendam Cæſareis armis opus eſſet: in Hermanni verò locum ſubrogauit Adolphum ex Comitum Schvvembergenſium Nobili proſapia ſatum tuendæ fidei Catholicæ ſtudijs præſtantem, qui Hermanno multis annis Coadiutor extiterat.

Acta Conſiſtorialia MS. Card. Spad. ſig. n. 133 pag. 481. Franciſcus Belcar. lib. 24. n. 10.

&Co-

Digitized by Google

& Colonienſes illi omni opera adeſſe, fortiſſimeque Hermanno obſiſtere iuſſit, tùm acta iudiciaria in Hermannum confecta ad ipſos tranſmiſit.

Dilectis filys Capitulo, & Clero, Senatui, necnon Vniuerſitati ſtudy generalis Colonienſis.

Paulus III. lib brev. an. 12. p. 216.

Acta iudiciaria contra Archiepiſcopum Colonieńſẽ Paulus Clero Colonieńſi tráſmiſit.

104 Dilecti filij &c. Dominus Deus Noſter, qui initio rerum creandarum ſubitò fecit è tenebris lumen ſplendeſcere, non deſinit Noſtris etiam temporibus, quaſi in fine ſæculorũ, eiſdem mirabilibus Suæ Omnipotentiæ operibus firmare, & ſtatuere ea quę creauit, qui, cùm eſſent offuſę tenebrę, tot iam hominum & penè populorum mentibus, vt lux veræ, & immaculatæ Religionis per impias Hæreticorum ſuaſiones, & doctrinas eſſet illis abſcondita, voſque circumfuſi hac velut nocte eſſetis, veſtrum tamen & Clerum, & populum, veſtram iſtam inclytam, & nobilem Ciuitatem, Sole Iuſtitiæ ſuæ, & Diuino lumine veritatis fulgere ſemper voluit, tanto maiore ſuæ in vos beneuolentiæ, charitatiſque teſtimonio, quantò cùm qui vobis lux eſſe debebat, is fuligo factus ſit, vos tamen lumen vobiſipſis fuiſtis, & in vnum Deum, eiuſque Sanctam, & immaculatam Sponſam Matrem Veſtram Eccleſiam intuentes, illam potiùs audire, illique obtemperare, quàm falſo eius Vicario, & Interpreti voluiſtis: quod veſtrum factum egregium & memorabile, nulla deinceps ætas, non omnibus laudibus in Cœlum ſublatura eſt: habetis amplam, & magnificam Ciuitatem, florentiſſimum populum, Clerum modeſtia, & Religione inſignem, vigent in vobis rerum Diuinarum, & humanarum ſtudia, optimæ artes, præclara officia, ſed nihil eſt præſtantiùs, quam hoc nomen, quod per conſtantiam, & ſanctitatem Religionis vobis acquiſiuiſtis; cui veſtræ virtuti non facilè cernimus, quę antiquorũ virtus poſſit comparari: itaque, & gratulamur veſtræ laudi affectu veri Patris, & deuotiones veſtras in Domino de hac re plurimùm commendamus, ac quod ad Noſtrum munus, & officium pertinebat, fuimus fortaſſe ad malum Pręſulem à vobis amouendum aliquantò tardiores, quàm videbatur iuſta ſeueritas poſtulare; pręſertim cùm ille etiam antequam in hoc ſe barathrum hęreticę impietatis pręcipitaſſet, leuitate quadam, & amentia ductus, nunquam ſui honoris, nunquam ſui decoris habuiſſet rationem: ſed Nos dilecti filij, partim naturę Noſtrę, quę ad humanitatem eſt propenſa, partim etiam imitationi Dei Creatoris Noſtri, qui iuſtus, & patiens, multumque miſericors, libentiùs expectat in peccatore pœnitentiam, quàm infligit pœnam, ſeruire aliquandiu voluimus, nunc maturo iam tempore, ipſa iuſtitia cogente, ſeruatis omnibus rebus, quę debuerant ſeruari, ipſum Hermannum Archiepiſcopum olim veſtrum, qui dudum Catholica Religione reiecta, pro Dei, & Eccleſię filio, factus eſt Sathanę, & impietatis filius, ipſo Archiepiſcopatu priuauimus, eumque ab omni cœtu piorum eijcimus, cęteraque egimus, & fecimus, quę ad Noſtrę in eum latę ſententię plenam executionem viſa ſunt pertinere: quam Noſtram condemnatoriam, priuatoriamque ſententiam, cum cœteris actis, quę interuenerunt ad veſtras deuotiones, mittendam eſſe duximus, non ſolùm vt cognoſceretis iuſtiſſimum decretum deliberationis Noſtrę, verùm etiam vt ad id mandandum executioni, omni veſtra ope, omnique auxilio adeſſe ſtuderetis, id etiam vos hortantes, vt depoſiti iam Archiepiſcopi, Coadiutorem, quem Nos veſtrarum deuotionum teſtimonio probum, & piũ, & prudentem eſſe cognouimus, ad ſuſcipiendum onus regendæ, & adminiſtrandæ Eccleſiæ, cohortemini, eique veſtra ope faueatis, & aſſiſtatis, ad quem Nos quoque ſcribimus, idem poſtulantes: Vos itaque dilecti filij, quibus verè Deus Pater, & Sancta Eccleſia Catholica eſt Mater, qui virtute, & pietate veſtra eſtis meriti, vt & Nobis, & cæteris in viſceribus ſitis poſiti paternæ fraternæque charitatis, pergite, vt à vobis ceptum eſt, habere Deum ſemper vobis propoſitum, fidemq; ſanctam, quam Patres & Maiores Noſtri ab Apoſtolis vſque, perpetua ſucceſſione, piè, conſtanterque coluerunt, & factis veſtris præclaris, & ſcriptis, ſicut adhuc feciſtis, aduerſus impios defendite, magna eſt vobis parata apud Deum gratia, magnus apud homines honor. Nos quidem, qui illius vices in terris, quamquam indigni, gerimus, qui bonorum operum Summus remunerator eſt, non ſolùm Noſtram vobis paternam beneuolentiam, ſed & facultatem ſpiritualis huius poteſtatis, quæ à Deo Nobis eſt tradita, veſtris commodis, & honoribus omnem offerimus, & pollicemur, id gratiſſimum habituri, in quo vobis rem gratam facere poterimus. *Datum Romæ apud S. Marcum die III. Iuly MDXLVI. anno XII.*

105 Explicuere Colonienſes eximiæ pietatis & conſtantiæ exempla, proximoque anno cùm Cæſar victor Lutheranos coniuratos fregiſſet, pulſo Hermanno Hæretico, reſtitutam toti Colonienſi Diœceſi Religionem Catholicam ab Adolpho ſucceſſore viſuri ſumus. Extulerat autem ſe adeò Lutheranorum potentia, nimia Cæſaris clementia abuſa, vt alijs, atque alijs, in dies Principibus, & Ciuitatibus in ſuas partes pellectis, extremi exitij terrorem intentaret, nam recenter pręter Hermannum Colonienſem, etiam Fridericum Palatinum Lutherana hęreſi infecerat, ac nil propius aberat, quàm vt Cæſarem Germanico Imperio depellerent coniurati, quod vtique ijs facillimum fuiſſe conſtat, niſi Deus malam eorum mentem turbaſſet, dum enim Cæſar Ratisbonenſes conuentus inanes ageret, illi tantas copias contraxere, vt ad nonaginta peditum millia, equitum vero decem millia, aſcenderent, atque in caſtris maximam tormentorum bellicorum copiam haberent, qui ſi recta Ratisbonam contendiſſent, non ijs pollebat viribus Cæſar, vt reſiſtere poſſet; nam ex longinquis partibus contrahendæ eius copiæ fuerunt, ex Italia, ex Pannonia, ex Belgio: miſit quidem Paulus Pontifex ad Cæſarem, cum quo fœdus inierat, duodecim circiter millia peditum, equites verò mille, è quibus ducenti à Coſmo Medice Florentino, centum verò à Ferrarienſi mittebantur. Præfuit verò illi exercitui ſubſidiario Octauius Farneſius Pontificis Nepos, cui Alexander Farneſius Cardinalis Legatus adiunctus eſt, qui de ſe, ac fratre Octauio hæc refert in actis Conſiſtorialibus.

Proteſtantes bellum contra Religionem, & Cæſarẽ potentiſſimum parant.

Ludouicus Auila Mag. Alcantara Camerarius. Surius in comm. Ludouicus Guiccard. Lambertus Hortenſius Beletrius Paunin.

„ (Romæ die XXV. Iunij MDXLVI. fuit Cõ-
„ ſiſtorium, in quo fui deputatus Legatus de la-
„ tere ad Sereniſſimum Principem Carolum V.
„ ſemper Auguſtum, ac exercitum, quem San-
„ ctitas Sua contra Lutheranæ, & aliarum dam-
„ natarum hęreſum in partibus Germaniæ ſe-
„ ctatores ad pręſens deſtinat, & quaſcumque
„ Prouincias, Terras, & loca, ad quæ me cum
„ eodem exercitu, vel ſine illo declinare conti-
„ gerit, cum facultatibus in literis exprimendis.
„ Die Dominica IV. Iulij MDXLVI. in Ec-
„ cleſia B. Marię de Ara-Cœli poſt celebrationẽ
„ Miſſæ congregatis ad hoc Reuerendiſſimis DD.

Alex. Card. Farneſ. in Act. Cõſiſt. M. S. Card. Spad. ſig. n. 133. p. 487.

Alexander Cardinalis Farneſius Legatus de latere cõtra Proteſtantes.

,, DD, Cardinalibus, S.D.N. me Legatum de la-
,, tere ad Sereniſſimum Principem Carolum V.
,, Romanorum Imperatorem ſemper Auguſtum,
,, ac exercitum, quem Sanctitas Sua contra Lu-
,, theranæ, & aliarum damnatarum hęreſum in
,, partibus Germaniæ ſectatores deſtinauit, à
,, Sanctitate Sua nuper creatum ante Crucem,
,, genuflexum ſtantem, benedixit, dicens ſoli-
,, tas Orationes, oſculatoque pede Sanctitatis
,, Suæ, receſſi ad meam Legationem profecturus:
,, quem Reuerendiſſimi Cardinales vſque ad
,, B. Mariam de Populo de more comitati ſunt.
,, Fuit etiam deputatus Capitaneus generalis di-
,, cti exercitus Illuſtriſſimus D. Octauius Far-
,, neſius, cui ſimiliter genuflexo ad pedes Suæ
,, Sanctitatis, ſtanti Sanctitas Sua dedit vexillū
,, Cœleſti benedictione ſanctificatum, prout in
,, libro cæremoniarum continetur, acceptoque
,, dicto vexillo, & oſculatis pedibus eiuſdem
,, Sanctitatis Suæ, ipſe D. Octauius cum ſuis ſta-
,, tim receſſit.] Prçter Pontificium auxiliarem exercitum ex Belgio Maximilianus Egmondanus Burani Comes bellica peritia florentiſſimus decē millia peditum, equitumque quatuor millia adduxit, Pretercà Cęſar Germanorum ſexdecim millia contraxit, Hiſpanorumque octo millia, prꝑſto illi aſſuere, quibus plerique ſe coniunxere, quarum copiarum militari Imperio Ferdinandū Albæ Ducem pręfecit,

Lud. Auila Lud. Guice,

Franciſcus Belcar. lib. 24 nu. 21. & 22.

Belli initium Proteſtãtium cõtra Cæſarem, & Eccleſiam.

107 Belli initium fecere Lutherani, ineunte Iulio, Duce Sebaſtiano Scertelo, qui cum Vindelicijs copijs Fieſſam Auguſtani Epiſcopi Oppidum ad Lycum Amnem obſedit, Arcemque VI. Idus Iulij deditione cœpit: Cluſa mox, atque Erebergo Ferdinandi Arce in Alpium exitu potitur, quibus pręſidio firmatis Oenipontem oppugnare decreuit, vt Pontificijs copijs, ac cœteris Italicis aditum in Germaniam pręcluderet. At Lutheranorū conſilia irrita cecidere, nam Franciſcus Caſtelaltus Ferdinandi Regis ad Tridentinū Concilium Orator, coactis duodecim peditum millibus, firmiſſimum pręſidium Oeniponti impoſuit, atque itinerum anguſtias occupauit, de quibus hęc Angelus Maſſarellus in Diario Concilj Tridentini ſcribit.

In Diario Conc. Trid. auctore Angelo Maſſarello Secretar. ms. Ar. Vat. pag. 158.

,, [XIII. Iulij Cardinalis Tridentinus dixit,
,, ſe recepiſſe literas ex Germania, quòd Dux
,, Vvittembergenſis occupauit Cluſiam, quam
,, vocant, locum ſcilicet anguſtum poſt Oenipō-
,, tem, vt recepto illo tranſitu, impediatur adi-
,, tus Italicis militibus in Germaniam tranſgre-
,, diendi, quòd Dux habeat viginti quinque
,, millia militum, & conatur vlterius progredi
,, ad Oenipontem, cui ex aduerſo obſiſtit Illu-
,, ſtriſſimus D. Franciſcus Caſtellalto cum octo
,, millibus militum, & quòd tot alij conſeri-
,, bantur vſque ad ſummam viginti quinque
,, millium, quare velit mittere Curſorem ad Re-
,, uerendiſſimum Cardinalem Farneſium, qui
,, citò huc aduolet cum exercitu, rogauitque,
,, vt Reuerēdiſſimi Legati idem ſcriberent, quod
,, & fecerunt.

Diarium Conc. Trid. ms. Archiu. Vat. p. 161 & al ad m.s ſig. 3132. pag. 206.

Decimotertio poſt die peruenit Tridentum auxiliaris Pontificius exercitus, de quo hęc ſubdit idem Auctor.

,, XXVI. Iulij Illuſtriſſimus D. Octauius
,, Farneſius Capitaneus generalis exercitus,
,, Ioannes Baptiſta Sabellus Generalis equitum,
,, Alexander Vitellius Generalis peditum, Pau-
,, lus Vitellius, Fridericus Sabellus, Iulius Vrſi-
,, nus, Sforzinus Sforzia de S. Flora, Columnelli,
,, necnon alij quamplures Capitanei, & Nobi-
,, les ad ſummam ferè ſexcentorum à Legatis
,, honorificè ſplendidèque recepti ſunt: dum in
,, prandio erant, omnis exercitus ſuo ordine
,, ante menſam Reuerendiſſimorum Legato-
,, rum pertranſiuit, qui exercitus eſt peditum
,, duodecim millium, & equitum octingento-
,, rum, & omnes ſunt Itali, quos tamen ſequun-
,, tur vltra quingenti Nobiles Italici, qui ſua
,, pecunia militant, cùm cauſa Religionis bel-
,, lum hoc ſuſceptum ſit, nempè contra Luthe-
ranos.] Iure verò ſenſere vim ferri Pontificij hoſtes, qui per hyemem in profanis, ac impijs comedijs Pontificię illuſerant Maieſtati.

Ang. Maſſarell. in Diario Concil. Trid.

108 Intereà Albanus Dux cum alijs Cęſareis copijs in Scertelum ſigna extulerat, quare ille territus ad fœderatorum perduellium exercitum, qui ad Danubium caſtra fixerat, ſe recepit, quo digreſſo, Cęſarei Copſtenum, cum magna Lutherani pręſidij ſtrage receperunt, nec non Dillingā Auguſtani Epiſcopi Oppidum, Arcemq; X. Kal. Auguſti deditione cœperunt. Quo die Cęſar, qui tamdiu proteruiam, ac perduellionem Lantgrauij Haſſię, & Friderici Electoris Ducis Saxonię pertulerat, cùm faſtu turgido illum Imperio deturbare molirentur, tantaque contemptus ſignificatione bellum indicerent, vt non Cęſarem, ſed Carolum Gandauenſem, qui Cęſaris nomen ſibi arrogaret, appellarent (adeò vera extiterant Clementis VII. ad Carolum V. monita ante viginti annos data, Lutheranos excuſſo Pontificio iugo Cęſareum quoque depellere meditaturos) edictis in eos editis decretoriam proſcriptionis ſententiam Ratisbonę, quam parte exercitus ad ſui cuſtodiam reſeruata firmauerat, pronuntiauit, in qua eas cauſas recenſuit Lantgrauium, & Saxonem ſibi Germanię diſſidia componere annitenti ſemper obſtitiſſe, tyrannidem in alios Imperij Ordines exercuiſſe, bella propria audacia ſuſcepiſſe, Brunſuicenſem Principatus poſſeſſione depuliſſe, plures Epiſcopos, & alios Eccleſiaſticos clientes Imperij oppreſſiſſe, multos ſuis bonis Religionis prętextu ſpoliaſſe, Ratisbonenſia Comitia contempſiſſe, ſibique Imperatori parere recuſaſſe, necnon publicis ſcriptis calumnias, & probra in Cęſaream Maieſtatem ſparſiſſe, plures conuentus ad ineundas coniurationes coegiſſe, exteras etiam Nationes aduerſus Imperium concitaſſe, omniaque clementię officia erga eos exhibita contemptu protriuiſſe, quod Edictum ſubiectis verbis conceptum eſt.

M.S. Franc. Card. Barb. ſig. n. 2678 pag. 158.

Edictum Imperatoris contra rebelles.

109 Nos Carolus V. Diuina fauente clementia Romanorum Imperator &c. Significamus omnibus, & ſingulis Electoribus, Principibus, tàm ſpiritualibus, quàm ſęcularibus Pręlatis, Comitibus, Baronibus, Capitaneis, Prętoribus, Conſulibus, Iudicibus, Ciuibus Ciuitatum, & alijs vniuerſis, & ſingulis Romani Imperij, cuiuſcumque ſtatus ſint, pręcipuè autem Ioannis Friderici Ducis Saxonię, & Electoris, & Philippi Lantgrauij Haſſię, ſubditis, his Noſtris literis à fide dignis tranſcriptis, ſalutem Noſtram, & omne bonum. Reuerendi, Illuſtres, Dilecti, Nepotes, Electores, Principes, Comites &c. Quamuis ab initio Noſtrę Imperialis gubernationis, in quam Omnipotens Deus Nos legitima electione conſtituit, ex innato amore, quo Sacrum Imperium Germanicę Nationis, ſicuti dilectam Noſtram Patriam ſemper amplectimur, ſenſum Noſtrum eò direxerimus, vt Germanę Nationis honorem, & commodum,

pro

Digitized by Google

pro viribus Noſtris procuraremus. Quamobrem ſæpè ſæpiùs hæreditaria Noſtra Regna non paruo Noſtro diſpendio deſeruimus, tùm etiam, vt iam à multis annis periculoſiſſimis, & noxijs erroribus Religionis, in quibus ipſa Germana Natio Noſtris temporibus grauiſſimè occupata exiſtit, liberaretur, clementi, & paterno animo, non parua exhibuimus officia, vt has pernicioſas Germaniæ diſcordias in bonam vnitatem, & incrementum diſſidentiæ Ordinum Imperatoris, in amicam, & bonam reconciliationem adduceremus, tàm ſtudioſè, vt animus Noſter nullo tempore alia præditus fuerit voluntate, nec ſit, quam vt ſemel prædicti errores, ſicuti multa habita Comitia, & Ordinum initia voluntatis Noſtræ teſtimonia perhibent, per generale Concilium, aut alia idonea media concilientur, & ordinentur, in quo nos adhibito Concilio Ordinum, imò pro Noſtra propria Perſona nihil intentatum reliquimus, quod Nobis viſum eſt erroribus iſtis aliquid commodi allaturum, quod etiam Nos ab initio Noſtræ Imperialis gubernationis, & hucuſque erga vniuerſos, & ſingulos Imperij ſubditos talem oſtenderimus, quod nulla bona fide nullus in Nos transferre poteſt, quin veram Chriſtianam Religionem, & Germanæ Nationis libertatem conſeruauerimus, quamuis aliqui iniurij contrarium ſine vlla veritate, temerè proprio malenolo animo vobis perſuadere intendunt: hoc ipsū teſtimonio eſſe poteſt, quòd nulli rebellionis cauſam dedimus, imò pacem, commodum, & concordiam Romani Imperij ſemper quæſiuimus ſingulis comitijs omnem operam adhibendo, vt Chriſtiani ſanguinis, & nominis immaniſſimus hoſtis Turca, & alij infideles, præcipuè illi, qui Chriſtianis ferè in foribus ſunt, debellarentur.

Præterea (quod Charitates, Paternitateſque veſtras, haud latet) omnes, & ſinguli, tam ſupremi, quàm inferioris gradus, Ordinis, membra, & ſubditi Imperij Nobis vti naturali ſuo Dominio, & capiti, vinculo iuramenti obſtricti promiſiſtis, nunquam in illis locis inueniri, vbi contra Noſtram Perſonam iniretur conſilium, ſed Noſtro, & Sacri Romani Imperij commodo ſemper prodeſſe, detrimento autem quantum ad vires veſtras pertineret, nunquam adeſſe, & ſi aliquis conſilijs contra Maieſtatem Noſtram, ſiuè Perſonam conſuleretur, certior fieret, id abſque omni mora, & tarditate ad Nos referre teneretur.

Inſuper etiam in Noſtra Imperiali pace, & ſequutis Inducijs clariſſimè continetur tum in Religioſis, tùm in alijs rebus quòd nullus alterū quouis prætextu id fieri poſſit, debellet, moleſtet, aut perturbet, neque de ſuis poſſeſſionibus pellat, & ſuæ Religioni adherere cogat, ſubditos etiam ſuos nulla ratione ad fugiendum inuitet, & fugitiuos illos ſuæ ditioni adiungat. Cùm autem præcipuum munus Noſtrum ſit, ſicuti Romani Imperatoris eſt, cui Diuina Prouidentia in omnes Imperatoris ſubditos data, & commiſſa eſt ſuperioris poteſtas, auctoritate Noſtra Imperiali ſupradicta conſeruare obedientes in pace, & iure bono defendere, & iniurioſam aliorum potentiam depellere, rebelles verò, & corruptores Imperialis Noſtræ pacis, adhibitis omnibus idoneis modis, ad debitam obedientiam redigere, cùm nulli cuiuſcumque ſtatus, conditionis, ſeu Religionis fuerint, cùm Diuinis, tùm humanis ſtatutis nequaquam conceſſum ſit, in nos temerè manus inferre, & debitam ſuam obedientiam, qua nobis conſtrictus eſt, abſtrahere, quod bonis politicis grauem iacturam afferret, imò ſingulorum ſubditis, quibus per huiuſmodi exempla rebellionem in Magiſtratum ſuum exercendi campus pateret.

Attendentes, quòd ſpretis Noſtris officijs, ſupranominati Ioannes Fridericus Dux Saxoniæ Elector, & Philippus Landgrauius Haſſiæ, iam per longa tempora mera propria temeraria voluntate, & pertinacia adducti, omni Noſtræ adhibitę diligentię, labori, & ſępiſſimè habitis actionibus, quibus (vt ſupra dictum eſt) ad ſuſtinēdam Romani Imperij pacem, & tranquillitatem, & deponendos multiſarios illius errores incubuimus, hactenus pro viribus impedimento fuere, detracta propria, & decenti Nobis obedientia: inſuper etiam alios Ordines, & membra Sacri Romani Imperij clanculum initis multis prohibitis conſpirationibus ad huiuſmodi inobedientiam compulerunt, ſedulò operam dantes, quo pacto Nobis in Noſtra conſueta Imperiali potentia iacturam aliquam inferre poſſent: quod primitùs Lantgrauius neglecto, & non reſpecto eo, quod ſicuti membrum Sacri Imperij, Nobis, & Imperio ſubiectum, haud decere vllā tyrannidem in alios Imperij Ordines exercere, neque vllum bellum ignorantibus Nobis inferre. Nihilominus contra aliquos Ordines ſub prætextu iuſtè inferendi belli, propria audacia, bellum ſuſcepit, eos grauiter grauans, partim tributum imperans, partim verò Principatibus, & Dominijs ſuis depellens. Nec his contentus, vnà cum Ioanne Friderico Electore Saxonię ſibi ſimilem Principem, & commembrum Imperij, rebellauit, non expectans ſententiam Iudicis, ſed propria in eumdem Principem, qui ſuum Principatum Noſtra, & Imperiali auctoritate poſſidebat, de Principatu prædicto, deiecit, adhuc Dominium illud occupans, aliquos etiam principales Epiſcopos, multaſque Diœceſes, & Prēlaturas, Comitatus, & Dominia, quæ hactenus ſicut membra Romani Imperij à Nobis, & ipſo Imperio cogniti, Nobiſque, & Sacro Imperio debitam obedientiam prēſtant, à quibus ſæpiſſimè in habitis Comitijs ſupplicati, vt eos in veteribus eorum regalibus ſuſtinere deberemus, curareque ne vlla calumnia illis inferretur, Romano Imperio, & Nobis abſtrahere, ſuæque ditioni adiungere conati ſunt; quemadmodum multos Imperij ſubditos violenter, & temerè ſine vllo bono iure contra mandata Noſtra in ſuam obedientiam redactos, adhuc poſſidentes, inſuper multos tàm ſupremi, quàm inferioris gradus ordinis, ſuis redditibus ſpoliauerunt eos, clanculum calliditate ſua ſub prætextu bonę Religionis, eo vertentes, vt defenſionibus ſuis ſe commiſerint, prędicta omnia nulla alia cautione facientes, quàm qua Nobis vti naturali Domino Noſtros, & Imperij ſubditos ſubtrahant, vt ſuo Dominio adiungere poſſint.

Similiter ex mera peruicacia aliquos Ordines eo compulerunt, quod hęc Noſtra Ratisbonēſia Comitia inuiſitata reliquerint cum maxima Noſtra ignominia, & impedimento grauiſſimarum Imperij cauſarum, quod propterea ſepoſita omni cura facere auſi ſunt, quia neque iudicium, neque Magiſtratum agnoſcunt, ſed omnem adminiſtrationem iuſtitiæ tali ratione taliter turbant, quod iuſtiſſimis Iudicum ſententijs non ſolum rebellatum eſt, eo modo, quòd nulli per ſpatium diei, & anni iuſtitia adminiſtrari potuit, quod non ſolùm grauiter ferendum eſt, verum etiam dolendum, quòd multis oppreſſis miſerijs, & ſpo-

& ſpoliatis à contra partibus iuri non parum detrimenti parit, & apud exteras Nationes minimis laudibus extollitur; id autem vniuerſos præ omnibus grauat, quod faciunt prædicta omnia bonæ Religionis ſuſtentaculo, pacis, iuſtitiæ, ac Germanæ Nationis libertatis prætextu, quibus vt obice ſuorum malefactorum vtuntur, cùm tàm vera Chriſtiana Religio, nullo modo iubeat huiuſmodi facinora perpetrare, & in Sacra Scriptura, & alijs fidedignis Scripturis, & Hiſtorijs contineatur, quòd primi Chriſtifideles, qui non ſolùm verbis, ſed effuſo ſanguine proprio, fidem ſuam in publicum dederunt, etiam Gentilibus Imperatoribus, & Regibus debitam exhibuerunt obedientiam, quantò magis indecens reputandum eſt, quòd prædicti inobedientes notoriè perfidi, Nobis naturali eorum Domino debitam obedientiam prętextu bonæ Religionis ſubtrahere conantur.

Significamus ergo omnibus, & ſingulis, eos nulla alia ratione id facere, quàm vt poſtremo Nos auctoritate, Noſtra Imperiali Corona, Sceptroque ſpolient, ac vnà cum Religione, Pace, Iuſtitia, & libertatibus, opprimere poſſint, proprium ſuum commodum, & honorem ambitiuſis rationibus quærentes, quod apertè ex illis friuolis ſcriptis videre eſt, quæ in ditionibus ſuis in publicum dederunt, in quibus maximis opprobrijs, & calumnijs affecti ſumus, quod ſanè nulla alia opinione fecerunt, quàm vt vulgus ad tumultuoſas diſcordias incitarent.

Prætereà non ſolùm conſpirationes, & conuenticula contra Nos collegerunt, ſed etiam multas exteras Nationes inſidioſè in Nos excitauerunt, quibus polliciti ſunt, eas pro viribus omnibus modis quibus Nobis noceri poſſunt, iuuare, quarum rerum aliqui, ſi neceſſitas poſtularet, produci poſſent, qui teſtimonium perhiberent, & quo pacto Germanam Nationem cum inimaniſſimo Turca periculis exponere, operam dederunt, vt tandem illis campus pateret, tyrannidem exercendi iuxtà deſiderium animi ſui, neglectis illis iuramentis, quibus Nobis vti Imperatori Romanorum, & naturali Domino obſtricti reperiuntur, nec non in contemptum, & detractionem Noſtræ Imperialis auctoritatis: & contra Imperialem Noſtram pacem, ſequuraſque Inducias, auſi ſunt, aſſerere prædictas politias, nullam aliam ob cauſam erectas eſſe, quàm vt obedientibus naturalem, & conceſſam defenſionẽ auferrent, ob idque illis è contra conceſſum eſſe, omnes inhibitas, & iniuſtas machinationes in Imperij obedientes Ordines excogitare.

Quibus enumeratis rationibus, nempè rebellione, & detractione Noſtræ Imperialis Celſitudinis caſtigationem Noſtram meritos eſſe, haud narrare neceſſarium putamus. Quandoquidem nemini eorum perpetrata facinora non comperta ſunt, ex quibus quamuis non modicæ occaſiones Nobis datæ fuerint, prædictos, Saxoniæ Ducẽ, & Lantgrauium Haſſiæ debita, & benemerita pœna afficere: tamen ad ſuſtinendam pacem, & cauenda bella, id clementiſſimè omiſimus, illis multò pluris, quàm Nos decuerat, non parua læſione Noſtræ conſcientiæ, maximoque diſpendio multorum Ordinum, hactenus non ſolùm pepercimus, verum etiam principiò proximis habitis Ratisbonenſibus Comitijs erga Lantgrauium, & in Spirenſibus erga Electorem Saxoniæ, quàm clementiſſimè Nos oſtendimus, putantes eos per Noſtram offenſam clementiam a rebellione, & inobedientia ſua reuocare.

Sed poſtquam re ipſa comperimus paternam Noſtram clementiam, & patientiam apud Electorem, & Lantgrauium languere, eoſque Nobis hactenus non ſolùm verba dediſſe, factis autem nihil reſpondiſſe, ſed omnem eorum operam eò directam eſſe, vt Noſtris Imperialibus politijs, rectęque Religionis paci impedimẽto futuri ſint, cum maxima abuſione Noſtrorum mandatorum, quæ ad ſuſtinendã Religionẽ in Imperio Romano à Nobis exierunt, vtentes omnibus Noſtris; cum illis Spiræ habitis pactionibus vice obicis ad protegenda malefacta ſua neminem interim non malo, & inuidioſo animo, indecentique cupiditate dominandi, bonis ſuis ſpoliare contendunt, ob idque iudicia, neque iura pati volunt, ſed potiùs ex concepta inuidia contra omnem iuſtitiam & æquitatem, Principes, Comites, Barones, & liberos Nobiles, imò alios omnes Imperij Ordines, tàm ſpirituales, quàm ſæculares contra cõdictam Imperialem pacem per vim ſuæ ditioni coniungere conati ſunt, præcipuè tamen pacem & Ius Imperij opprimere, ac ſibimetipſis dedicare, conuenticulas congregare, fœdera, & conſpirationes contra Nos inire, & Nobis, honorique Noſtro per calumnioſa eorum ſcripta detrimento eſſe, quamquam clementem, & pium Nos illis exhibuimus, tam peruicaces è regione ſe Nobis oſtenderunt; quas ob cauſas nullas non magnas, inconſuetaſque pœnas meritos eſſe cenſemus: propterea ſi talia facinora à Nobis vlterius tolerarentur, nec Noſtra Imperiali potentia in prædictos rebelles, Electorem Saxoniæ, & Lantgrauium Haſſiæ vteremur, nullo modo pax, & concordia in militanti Religione ſperanda eſſet, ſed potiùs carentia pacis, & boni iuris, immaniſque potentia Tyrannidis, deſtructio denique bonarum politiarum in foribus Noſtris continuè verſarentur, quæ omnia Imperiali Noſtra gubernatione diutius pati, nullo modo iuſtitiæ conſentaneum putamus. Idcircò Nobis eſt animus ad vitanda plurima damna, quę Imperio Germanæ Nationis, vniuerſæque Chriſtianitati ex prædictis malis imminere poſſent Noſtro Imperiali officio aduerſus ſæpedictos, Electorem Saxoniæ, & Lantgrauium Haſſiæ vti.

Cùm enim nemini non iſtorum rebellio, perturbatio pacis, & concordiæ, & offenſa Noſtræ Maieſtatis pateat, quorum ſe dicti Elector, & Lantgrauius nulla bona fide excuſare poſſunt, qui neque Iudicem, neque ius ampliùs pati volunt, ſed violenter, tàm in Noſtram amplitudinem, quàm in alios Ordines ſuas inferre manus, conſtituimus propter ineuitabilem neceſſitatem iuxtà Nobis à Deo commiſſum officium ſæpedictos Ioannem Fridericum Electorem, & Lantgrauium Haſſiæ ſicuti inobedientes, perfidos, rebelles, corruptores fidei, tumultuoſos, Noſtręque Maieſtatis contemptores, extra Noſtrum, & Sacri Romani Imperij ordinem redigere, prout declaramus, & redigimus extra ordinem de Romani Imperij pace, eoſque in prædictas, & multifarias pœnas incurriſſe his Noſtris literis ſignificamus.

Propterea animo Noſtro propoſuimus prędictam exordinationem, quam Ioannes Fridericus, & Lantgrauius Haſſię benemeriti ſunt, exequi, eoſque ſicuti corruptores bonæ pacis, & tranquillitatis, iuſtis pœnis afficere. Demum ceſſante illorum impedimento, pacem, ius, & vnitatem in Sacro Romano Imperio reuocare, & renouare, prout officium Noſtrum Imperiale

ipſa-

Digitized by Google

ipſaque Germanæ Nationis vrgens neceſſitas expoſtulat.

Significamus ergo, veſtris Charitatibus, Paternitatibus, & ſingulis, hanc Noſtram voluntatem, & iuſtas Noſtras cauſas, à quibus ad ſuſcipiendum hoc bellum cogimur, ne poſteà à vobis tamquàm falſi, & iniurij accuſemur. Mandantes omnibus, & ſingulis Roman. Imperij ſubditis per illam obiurationem, qua nobis obſtricti eſtis, imminè immiſſionem Regalium, & libertatum veſtrarum, quæ à nobis, & felicis memoriæ Imperatoribus, & Regibus Anteceſſoribus noſtris meruiſtis, vt prædictos Electorem, & Landgrauium, nullo modo, quoad fieri poſſit, bombardis, commeatu, aut alijs rebus bellicis nunquam iuuetis. Si autem aliquis ſalario eorum obſtrictus, aut alijs rationibus illi inſeruierit, inſpectis noſtris literis continuò eis abrenuntiet, nec ſuo famulatu vlterius eos vti permittat. Vobis autem, & omnibus Imperij ſæpedictorum, Electoris Saxoniæ, & Landgrauij ſubditis, mandamus, vt eis debitam obedientiam, ſi vlla obſtricti eſtis, vlterius non præſtetis, eoſque nequaquam, quauis ratione, id fieri poſſit, iuuetis, ne à nobis rebellionis eorum participes facti, ſicut ipſi, corrigamini. Inſuper etiam ſuppetias veſtras contra rebelles, & perfidos illos petimus, vt ea ſaltem ratione ad debitam obedientiam redigi poſſint, inita fœdera, & conſpirationes (quantum in vobis eſt) impedire non prætermittatis, quæ fœdera auctoritate noſtra Imperiali, quæ contra nos maleuolo animo ſunt inita, caſſamus in nihilumque redacta eſſe volumus. Vos Ordines ab illis fœderibus, ſubditos autem prædictorum Electoris Saxoniæ, & Landgrauij ab omnibus hæreditarijs iuramentis, abſoluimus, ac vobis libertatem noſtram Imperialem præſentibus noſtris literis donamus. Conſtituimus inſuper feriò auctoritate noſtra, ne vllam profectionem, ex gratia, libertatibus, Regia pace, Iure Ciuili, veteribuſque conſuetudinibus, quæ illi, à Prædeceſſoribus noſtris donatæ ſunt, capere poſſint, ex quibus omnibus conſuetudinibus, libertatibuſue, illos quaſi extra Ordinem poſitos, ſecluſos eſſe volumus. Si autem vnus, vel plures cuiuſcumque Status, vel conditionis hi fuerint eos iuuauerint, & in prædictis inobedientes fuerint nobis reperti, illos non minùs, quàm Electorem ipſum Saxoniæ, & Landgrauium Haſſiæ iuſtis, & meritis pœnis afficere propoſuimus ex illis enumeratis cauſis. Quiſquis igitur ſemetipſum, ne noſtras pœnas incurrat, prudenter regat. Hæc eſt animi noſtri ſeria ſententia. *Datum in noſtra, & Imperij Ciuitate Ratisbona XX. Iulij anno à Chriſto nato MDXLVI. noſtri Imperij XXVI. aliorum verò Regnorum XXXI.*

Preſſit ſilentio Cæſar præcipua Landgrauij, & Saxonis flagitia de euerſa Religione Catholica, & impietate Luthetana propagata, non enim voluit omnes Lutheranos ejus criminis ſocios eo Edicto inuoluere ex politicæ prudentiæ legibus, ne plures in ſe hoſtes concitaret. Sed profeſſus eſt non Religionis cauſa, ſed æqui conſeruandi gratia aduerſus coniuratos arma corripuiſſe, eaque arte Ioachimum Marchionem Brandeburgenſem, & Mauritium Saxonicæ ſtirpis Principem in obſequio retinuit, deterruitque Hermannum Colonienſem Exarchiepiſcopum, & Heluetios Zuinglianos, ne in eo bello ſe commouerent.

110 Tertio Idus Auguſti Saxo, & Landgrauius Cæſari ad Landtsbutum Caſtra habenti miſſo præcone militari bellum indixere, epiſtola ſagittæ cuſpidi præligata. Cæſar epiſtolam non accepit; ſed proſcriptionis tabulas ab eodem ferri iuſſit, vetuitque ne quis in poſterum ab illis ad ſe accederet, propoſita acceſſuris capitali pœna. Indè coactis omnibus copijs, cùm hoſtes ob pugnantia inter ſe conſilia gerendæ rei occaſioni defuiſſent, in eos ad Ingolſtadium ſtatiua habentes eduxit exercitum, multiſque affectos incommodis loco cedere coegit, inde Neoburgum petit, *Franciſcus Belcar. lib. 24. n. 27. & ſeq.* compellitque ad deditionem clementia in præſidiarios vſus, luſtratoque exercitu recenſita ſunt, quadraginta quinque peditum, nouemque equitum millia: Vendingum venienti portæ panduntur, detrectantibus verò hoſtibus inire cum eo certaminis aleam, varias Lutheranorum Vrbes Danouerinum ad Danubium ſitum, necnon Dilingam, & Laugingam, & Gundelfingam in ſuam poteſtatem redegit, fuſo, fugatoque Scertelo, qui ægerrimè cum paucis euaſit.

„ X. Septembris (inquit Maſſarellus in Diario
„ Concilij Tridentini.) Venit curſor ex Germa-
„ nia, cum literis Cardinalis Farneſij ex Ingol-
„ ſtadio, quòd exercitus ſimul quotidiè confli- *Diarium*
„ gant, & Comes Dùrus Ratisbonam applicue- *Concil.*
„ rit, quòd Cæſar, vt verè Cæſar ſe gerebat, tùm *Trid. auct.*
„ agendo, tùm hortando milites, & quòd exer- *Aug. Maſ-*
„ citus Landgrauij non diſtat à Cæſareo, niſi per *ſarell. Sec.*
„ vnum milliare Italicum. *MS. Arch. Vat. p. 166.*
„ VIII. Septembr. fuit facta Proceſſio genera-
„ lis omniũ Ordinum, & Religionũ Ciuitatis
„ Tridentinæ; interfuerunt etiam Reuerendiſſimi, &
„ Illuſtriſſimi Præſidentes, & Reuerendiſſimi *ms. Arch.*
„ DD. Cardinales Tridentinus, & Giennenſis; *Vat. ſig. n.*
„ fuerunt necnon Prælati & Oratores; ac cæteri *3232. pag.*
„ Conciliares omnes, ob felicem euentum Cæſa- *205.*
„ rei belli contra Lutheranos.

111 Dùm ita proſperè res geritur à Cæſare, Ferdinandus Rex, & Mauritius Princeps in Saxoniam irrupere, magnamque eius partem ſubegere: quo tempore perduellium exercitus à Cæſare commeatus eorum intercipiente ita vexatus eſt inedia, vt quinque diebus pane caruerit. His itaque incommodis attriti Fridericus Saxoniæ Dux, & Philippus Langrauius Haſſiæ ſuperbos ſpiritus fregere, quater enim iam caſtris cedere coacti erant, Cæſaremque de pacis legibus, ac deditione ſupplices eppellarunt.

Cæſar ſucceſſuum fælicitate erectus duras conditiones propoſuit, vt ſcilicet Saxo, & Landgrauius exercitum dimitterent, quidquid poſſidebãt, arma, tormẽta, Vrbes, Oppida, Arces, victori Cæſari permitterent, ſupplices accederent petituri veniam, quam deprecatore Ioanne Brandeburgenſi eſſent conſequuturi, nihil æqui poſtea à Cæſare, qui nonniſi iuſta bella ſuſcipit, ſuſceptaq; non nimis fortiter gerit ſe impetraturos certò ſciant. Ad hæc illi non reſponderunt, ſed cùm ſeptimo Kal. Decembris in eos Cæſar irruere pararet, illi rem ſubodorati fugam nocturnam capeſſiuerunt, à quibus perſequendis aſperitas hyemis Cæſarem deterruit, cum occaſioni antea defuiſſet; plures verò Vrbes, Bopingha, Nordlinga, Oettingenſis Arx, atque Hala in Sueuia, ac Rottemburgum in Cæſaris poteſtatem conceſſerunt.

112 Dùm Rottemburgi ageret Cæſar, ad Vdalricum Vvittembergenſem Regulum literas dedie, vt terrore pœnæ ad officium illum redigeret, *Ext. apud Melch. Goldaſt. tom. 2. pag. 517.* quarum præcipua pars his verbis concepta eſt.

„ Quamuis aliquot ante annis propter bel-
„ lum abs te, & Landgrauio aduerſus Fratrem
„ meum motum, & agrum Vvittembergenſem,
„ quo multatus fueras receptum in vos exemplũ
„ edere iure potuiſſem, noxam tamen omnem, &

iniu-

,, iniuriam clementer, quam ſupplex petebas tibi remiſi. (Et infra.) Tu his omnibus ludibrio habitis, violata fidei (quam mihi debes) religione, ſocietatem, & amicitiam, cum hoſtibus meis iniuiſti, quos proſcripſi, quorum Vrbes, Oppida, Arces, Agroſque, non haſta, ſed armis ſubieci, cum his arma, & vires conſociaſti, & ne qua contumelia, ludibriumque prætermitteretur confœderatorum tuorum opibus fretus, Fratris mei primùm, deindè quorumdã ex Ordinibus Imperij, adeoq; mea, quæ ad Imperiũ pertinẽt, Oppida armis petiuiſti nõ modò, ſed etiam dolo inuaſiſti: his nondũ, quãuis grauibus, & atrocibus flagitijs expletus bellũ inſuper, qua fuiſti amentia captus mihi feciſti, Maieſtatem meã dictis virulentis imminuiſti; meam auctoritatem, decuſque leuaſti, omnemque in id operam ſedulò nauaſti, vt me Imperatorio ſplendore exueres, renunciata ea, qua mihi obnoxius es fide, quam ſociorum coniurationi poſthabuiſti. (Et paulò poſt.) Hæc quamquam ita ſe habent, & cauſæ cur in te vltimo humanorum ſupplicio animaduertere poſſem, comparent, vti meritus es, ne tamen plebs inſons, cui plùs miſericordiæ, quàm tuæ cauſæ ſpei debetur, rei Principis peccatum luat (huic omninò parcere ſtat ſentẽtia) edico, vt extemplo ſimul ac meas literas acceperis, te vltrò mihi dedas omnem tuam Prouinciam, Vrbes, Agros, Caſtella, quantum denique fortunarum tibi eſt, in ius meum tradas, vt de his ex meo arbitrio conſulam, &c. *Data Rottemburgi ad Neccarum MDXLVI. Menſe Decembri.*

Confederat in finibus Agri Vvittembergenſis Cæſareus exercitus, atque Vdalricus ſuſtinendæ belli moli impar aufugerat, ſupplicibuſque literis veniam precatus XIII. Ianuarij proximo Menſe, Cæſari reconciliatus eſt, Burenus etiam Haſſiam populatus, Francofurtum, ac plures alias Vrbes ad Cæſaris obſequium redegit. De his felicibus Cæſaris ſucceſſibus meminere acta Conſiſtorialia his verbis.

Act. Conſiſt. MS. Card. Spad. ſign. n. 133. pa. p. 488.

,, Romæ apud Sanctum Petrum XVII. Decembr. MDXLVI. fuerunt lectæ literæ Reuerendiſſimi Hieronymi Veralli Archiepiſcopi Roſſanenſis, Sanctitatis Suæ apud Cæſaream Maieſtatem Nuntij, quibus ſignificabat felicem ſucceſſum rerum Germaniæ contra Hæreticos, & propterea fuit declaratum, vt fierent Supplicationes, & Miſſa celebraretur.

113 Suffectus fuerat in locum Alexandri Cardinalis Farneſij, qui ex legatione Germanica reuocatus fuerat, Roſſanenſis Archiepiſcopus, inſtructuſque eſt mandatis ampliſſimis, vt cùm ex pacti fœderis legibus Cæſar, cum Lutheranis pacem inire non poſſet inconſulto Pontifice, vel eius Legato, ipſe in ea re polleret eadem auctoritate, quæ Legato collata fuerat, ac ſi honeſta concordię ratio affulgeret, eam auctoritate Apoſtolica confirmare poſſet. De reditu verò Cardinalis Farneſij è Germanica legatione hæc refert Angelus Maſſarellus in Diario Concilij Tridentini.

Diar. Conc. Trid. MS. Card. Franciſci Barber. ſig. nu. 23. Ms. Car. Pij

,, XIV. Nouembr. Cardinalis Farneſius rediens ex Germania, vbi Legatus Pontificij exercitus contra Lutheranos fuerat, Tridentũ applicuit, die XVII. Romam proficiſcitur. Mandata verò Internuntio Verallo data his verbis concepta ſunt.

Paulus III. lib. bren. an. 13. pag. 540.

Venerab. Fratri Hieronymo Archiepiſc. Roſſanenſi apud Sereniſſ. Cæſarem Nuntio noſtro ſalutem.

Venerabilis Frater, cùm inter cætera Capitula fœderis, inter nos, & Sereniſſimum Cæſarem, contra Hæreticos Germaniæ anno præterito initi illud ſit, quòd ipſe Cæſar non poſſit cum Lutheranis, ſeù Proteſtantibus, vel alijs Hæreticis aliquem tractatum habere, vel concordiam facere, quæ effectum, aut ſubſtantiam expeditionis contra eos concerneret, aut illam impediret, vel retardaret, & particulariter, quòd ijſdem Hæreticis aliquid, quod contra Catholicam Religionem, aut Eccleſiæ Conſtitutiones, eſſet, concedere, aut permittere nequiret, ſine expreſſa voluntate, & conſenſu noſtro, vel Legati noſtri; & Dilectus filius noſter Alexander Cardinalis Farneſius, quem in ipſam expeditionem noſtrum, & Apoſtolicæ Sedis Legatum miſeramus, cùm in Germania aliquot Menſibus permanſiſſet, & nonnullis neceſſarijs, & rationabilibus cauſis à nobis reuocatus ad nos redierit: Nos ne ob dicti Alexandri Cardinalis Legati abſentiam idem Cæſar ipſos Hæreticos ad obedientiam recipere, aut cum eis aliquam honeſtam concordiam inire impediatur de tuæ Fraternitatis fide, ac prudentia confiſi, eidem Fraternitati Tuæ eandem ſuper pręmiſſis facultatem, & auctoritatem concedimus, quam idem Alexander Cardinalis Legatus habebat, &c. *Datum Romæ, &c. XXIII. Decembris Anno XIII.*

114 Extremo anni Palatinus Comes Elector Cæſarea fœlicitate territus, cùm antea Religione Catholica excito Argentina Paulo Fagio deficiuiſſet, & quadringentos Equites ad Lutheranos, apud Ingolſtadium ſtatiua habentes auxiliares miſiſſet (inimicitias enim graues cum Ducibus Bauariæ Catholicæ Religionis acerrimis Defenſoribus contraxerat) ad Cæſarem per deprecatores impetrato aditu eius pedibus aduolutus veniam impetrauit: Vlmenſes quoque miſſis Halam Legatis (culpa agnita) ſe, ſuaque omnia Cæſari permiſerunt, qui centum aureorum millibus, & tormentis bellicis duodecim mulctati fuere. Florebat Vlma opibus, Ciuiumque multitudine, quare ex eius deditione Cæſareæ res multum auctæ; peruenit verò fama eius deditionis Tridentum primo die Ianuarij anni inſequentis, vt refert Angelus Maſſarellus, & confirmant acta Concilij.

Franc. Belcar. lib 24. num. 31.

Ang. Maſſarellus in Diario Conc. Tr.

,, Die Dominica 2. Menſis Ianuarij gratiæ Deo aguntur pro deditione Ciuitatis Vlmenſis in poteſtatem Inuictiſſimi Cæſaris, qui vna cum Pontificijs copijs in præſentiarum contra Lutheranos, & Hæreticos pugnat.

MS. Arch. Vat. ſig. nu. 3232. p. 241.

115 Inclinabant ad concordiam Lutherani Principes, niſi improbiſſimi Concionatores, qui priuata commoda ex ipſorum Principum exitio, animarumque æterna internecione conſectabantur, eos miſerè faſcinaſſent: ij verò copias ita diuiſere, vt Landgrauius ad ſua tuenda in Haſſiam ſe receperit; Fridericus verò Saxo ad Saxoniam contra Ferdinandi Regis, Duciſque Mauritij graſſationes defendendam procurrit, atque in itinere Gemundam Sueuiæ Oppidum cæpit, atq; Moguntinum Principem, & Fuldenſem Abbates, alioſque Catholicos Præſules viribus impares auro mulctauit, quos Cæſar literis ſolatus eſt ſe breui hoſtium tyrannidem obtriturum. (Hic fuit (inquit Surius) primi belli Germanici contra Imperatorem temerè ſuſcepti euentus, ad quod Imperij Ordines impulerunt impuri Apoſtatæ, & ſeditioſi Eccleſiaſtæ, qui ſaluæ Cæſaris ampliſſima auctoritate, res ſuas ſaluas eſſe non poſſe facilè prouidebant, ex ipſis autem atrociſſimis Religionis, & dogmatum diſſidijs, quæ inter illos vigent, haud obſcurè poteſt animaduerti, non magnoperè illis curę eſſe, Reipublicæ, & Chriſtianorum ſalutem.

Sur. in com

Srd.

Digitized by Google

,, ſed vt ſuis priuatis rebus conſulant, quantum-
,, uis interim ſurſum deorſum moueantur om-
,, nia. Ipſe quidem Lutherus in libello, quem
,, non diù ante obitum ſuum ad Saxoniæ Prin-
,, cipem, & Landgrauium ſcripſit, ad hoc Ger-
,, maniæ bellum, claſſicum canit, dum inter cę-
,, tera ait; quiſquis arma non corripit, dum po-
,, teſt, is non vtitur rebus à Deo oblatis.

Sublatus ex humanis fuerat impius ille Hęreſiarcha, Germanię fax, & peſtis, pro cuius tuendis deliramentis tantum bellum, ſibique exitiale ij Principes malè faſcinati concitarunt. Sed de Lutheri morte infęlici agetur inferiùs.

M.S. Vat. Arch. ſig. n. 3232. pag. 181. Ang. Maſſarellus in Diar. Con. Trident. MS. Arch. Vatic. M.S. Frā. Car. Barb. ſig. num. 23. pag. 54. & aliud m. ſ. Card. Pij. Diar. Con. Trid. apud Pallauic. tom. 1. l. 8. cap. 1. num. 1.

116 Dum ſtringuntur arma à Cęſare aduerſùs Landgrauium, & Saxonem perduelles, certatum eſt verbo Diuino in Concilio Tridentino aduersùs Lutheranorum errores, qui accuratiſſimo examine tùm in Theologorum, tùm in Pręſulum Congregationibus diſcuſſi ſunt. Pręcipuus error circa Iuſtificationem vertebatur.

Admonitiones Legatorum circa Iuſtificationis dogma.

Cùm de Iuſtificatione in Concilio agendum eſſet, Cardinalis Ceruinus, qui abſente ob infirmitatem Cardinale de Monte, primi Legati vicem gerebat, Patribus ſignificauit, Iuſtificationis dogma, quod in examen adducendum erat, ex peccati originalis quęſtione obſcuris magniſque difficultatibus implicitum eſſe: nam licet antiqui Scholaſtici fuſiùs de peccato originali ſcripſiſſent, de iuſtificatione tamen parciùs diſſeruere: quare cùm orthodoxi Scriptores, qui retro euolutis viginti annis offuſas à Luthero tenebras ſcriptis ſuis diſcuſſere, plurima luce veritatem colluſtraſſent, ab ipſis potiſſimum, quid in hac re ſtatuendum, decerpi facilè poſſe. Tum Reginaldus Polus Cardinalis Legatus addidit, hoc dogma cum Originalis peccati dogmate connectendum; vt perſpecto eo, quod in primo Adamo perdidimus, agnoſcamus etiam quid per ſecundi gratiam comparauerimus; atque adeò quò magis ſit ardua ac difficilis quæſtio, eò magis diuinum lumen fuſis ad Deum precibus, atque auxilium implorandum; propterea ſe hortari Patres, vt ſacra oracula conſulant, aduerſariorum etiam libros maturè excutiant, bonaque à malis diſcernant: non aliter enim quàm venefici venena exquiſitis cibis immiſcent, ita Lutherum alioſque hæreticos veris falſa permiſcere conſueuiſſe; nec ſtatim temerariam ſententiam non probè excuſſam proferendam, omnia in ijs contenta falſa ac reſpuenda, exemplumque attulit Alberti Pighij, qui dum in peccati Originalis Articulo omnem Lutheranorum doctrinam confutaret, propiùs ad Pelagianorum errorem acceſſit.

117 Cùm peroraſſet Polus Cardinalis, Pacecchus ſubiunxit, non modò veteres Theologos quæſtionem de Iuſtificatione contractiore ſermone pertractaſſe, ſed etiam in antiquis Concilijs agitatam, definitamque non fuiſſe; quare in Tridentino præſenti Concilio eam excutiendam, diuinaque ope definiendam. Conſulere itaque, vt in hoc argumento ſeruetur ordo accuratior, quàm in alijs quæſtionibus. Primùm vt minores Theologi ſingulas quæſtionis partes diligentiſſimè excutiant, tùm excuſſas inter ſe conferant, expenſas illuſtrataſque poſteà Patribus exponant, qui ſingulos articulos ſummo adhibito ſtudio expendant; atque in luce collocatos in ordinem redigant. Pro diſciplina verò Eccleſiaſtica conſtituenda propoſuit agendum de reſidentia; monuitque, vt illi operi præfecti omnia ad id ſpectantia colligerent. Conqueſtus etiam eſt idem Cardinalis plures Epiſcopos, quorum præſentia in Concilio erat neceſſaria, pro tàm graui condendo decreto Tridentū nondum acceſſiſſe; alios autem ad defugiendum laborem in vicina amœna loca diſcedere, ac tùm die conſeſſus futuri acceſſuros: accurato enim examine decretorum argumenta perpendenda, diuinamque opem precibus ardentiſſimis efflagitandam, antequam lecto decreto verbum *Placet* proferretur. Tùm Cardinalis Ceruinus ſubdidit, nemini à Legatis diſcedendi facultatem permiſſam, ac de compeſcenda ea licentia ſumendum eſſe conſiliū. Poſtremò decretum eſt, vt in tractandis quæſtionum capitibus, propoſitus à Legatis Ordo ſeruaretur; ſancitumque, nulli Præſulum fas eſſe Tridento diſcedere.

Ex Cardinalium Legatorum modeſtia dicentium quæſtionem de Iuſtificatione difficultatibus eſſe implicitam, arripuit occaſionem impius calumniator Soauius Præſules ac Theologos Tridentinos inſimulandi, eoſque vt imperitos & bardos traduxit, qui Lutheri doctrinam non caperent. At re ipſa eam quæſtionem fuiſſe magnis difficultatum ſentibus obſitam oſtendit ſtultiſſima Lutheri Lutheranorumque impietas, qui Iuſtificationem in vana ſuæ ſalutis fiducia, ſine charitate, diuinorumque mandatorum obſeruantia collocarunt. Cùm ſacra oracula contrarium omninò promulgarint. Sed ſpretis Serpentis huius ſibilis inſtitutam orationem proſequamur.

118 XXI. itaque Iunij in Congregatione generali propoſitum eſt dogma de Iuſtificatione diſcutiendum, necnon circa emendationem morum, de reſidentia Epiſcoporum. Sequenti verò die in Congregatione Theologorum minorum hæc capita propoſita. MS. Arch. Vat. ſig. n. 3232. p. 181.

Dicant primò, quid ſit ipſa Iuſtificatio, quoad nomen, & quoad rem, & quid intelligatur per iuſtificari hominem.

II. Quæ ſunt cauſæ Iuſtificationis, hoc eſt quid efficiat Deus, & quid requiratur ex parte hominis.

III. Quomodo intelligendum ſit, iuſtificari hominem per fidem.

IV. An, & quomodo opera faciant ad Iuſtificationem ante, & poſt. Idem de Sacramentis.

V. Declaretur quid præcedat, quid comitetur, & quid ſequatur ipſam Iuſtificationem.

VI. Quibus auctoritatibus Sacræ Scripturæ, & Conciliorum, aut ſanctorum Patrum, ſiuè Traditionum Apoſtolicarum, ea, quę ſtatuenda erunt, fulciantur. Habitæ ſunt de ijs plures concertationes à Theologis in pluribus eorum Congregationibus, quæ reliquo Menſis flexu coactæ ſunt.

XXX. Iunij Congregatio generalis celebrata eſt, in qua Cardinalis de Monte, qui ex infir- Ibid. pag. 184. & p. 136.
,, mitate conualuerat (vt referunt Acta) propo-
,, ſuit articulum de Iuſtificatione diuiſum in tres
,, ſtatus, ſub his verbis.

De Iuſtificatione adultorum.

Circa hunc articulum videntur poſſe commodè conſiderari tres ſtatus hominum.

,, Primus ſtatus eſt, quomodo quis ex infideli
,, fit fidelis, hoc eſt accedit tunc primùm ad fi-
,, dem: & in hoc ſtatu examinandus eſt totus
,, progreſſus Iuſtificationis.
,, Quomodo ei merita Chriſti Saluatoris no-
,, ſtri applicentur, quid faciat Deus, quid requi-

Digitized by Google

,, ratur ex parte hominis, an, & quomodo opera
,, faciant ad hanc Iuſtificationem, quid ſit ipſa
,, Iuſtificatio, & quomodo intelligendum ſit, ho-
,, minem iuſtificari per fidem, & ſi qua alia ad
,, hanc rem pertinent.
,, Secundus ſtatus eſt, quomodo iam iuſtifi-
,, catus poſſit, & debeat acceptam Iuſtificatio-
,, nem conſeruare & in illa fideliter laborare,
,, proficere, & quomodo renatus in ſpem glo-
,, riæ filiorum Dei, tandem ipſam gloriam
,, conſequatur.
,, Tertius ſtatus eſt, ſi quis poſt Iuſtificationem
,, peccando exciderit, quomodo reſurgere habe-
,, at, vt iterum iuſtificetur, & ei merita Chriſti
,, iterum applicentur, & in quo hæc Iuſtificatio
,, à prima differat, & in quo conueniat.
,, Si quid in probatis Concilijs à Patribus
,, noſtris declaratum eſt, quod ad hanc rem
,, faciat, Sancta Synodus poterit innouare, &
,, eo vti.
,, Deinde lecti fuerunt errores circa hunc ar-
,, ticulum de Iuſtificatione.

Qui videantur errores circa ea, quæ primum ſtatum Iuſtificationis concernunt.

I. Natura noſtra poſt Adæ peccatum proprijs viribus, etiam gratia non præuenta, poteſt ſe diſponere, acquirere, & mereri gratiam apud Deum.

II. Poſt Adæ peccatum, liberum arbitrium eſt res de ſolo titulo, immò titulus ſine re.

III. Proprijs viribus iuſtificamur, & omnia peccata vitare poſſumus, & præcepta implere, & præſeruari, & gloriam mereri abſque hoc quod gratia Dei cooperante egeamus, niſi fortè, vt facienda cognoſcamus, vel cognita faciliùs exequamur.

IV. Deum quidem ſolum incipere Iuſtificationis opus, & nos ſolos illud perficere.

V. Sola opinione de Deo, & dolore, etiam ſine fide, poſſe hominem ad iuſtificationem diſponi.

VI. In Iuſtificationis negotio ſolum Deum omnia operari, nobis nihil cooperantibus, ſed merè paſſiuè habentibus.

VII. Ante charitatem iuſtificamur ſola fide, qua credimus, vel confidimus, vel ſentimus nobis dimiſſa peccata per iuſtitiam Chriſti, nobis licèt iniuſtis imputatam, & iuſtitiam aliam inhærentem non habentibus.

VIII. In peccatore iuſtificando, dolor, vel timor non faciunt, vel diſponunt ad iuſtitiam, & omnis talis conatus, ante remiſſionem peccatorum & gratiam, peccatum eſt damnabile, nec ante remiſſionem poſſe hominem, vel votum gratiæ habere.

IX. In Baptiſmate ſola fides eſt, quæ reddit hominem iuſtum ipſo Baptiſmate nihil iuuante.

X. Hæc iuſtitia, vel vocationis gratia non datur niſi prædeſtinatis, alijs dum vocantur à Deo illuſis.

Errores circa ea, quæ ſecundum ſtatum Iuſtificationis concernunt.

I. Iuſtificatus poteſt ſine Dei auxilio ſpeciali perſeuerare, & vitare omnia peccata, etiam venialia.

II. Quòd iuſtificatus non poteſt iuſtitiam amittere.

III. Quòd in iuſtificato adulto maneant etiam peccata actualia, licèt non imputentur.

IV. Quòd iuſtificatus non tenetur implere præcepta, maximè perfectus; & quòd promiſſio gloriæ in Euangelio ſit abſolutè credendi, & non ſub conditione ſeruandi mandata.

V. Quòd omnia opera iuſtificati ſint peccata, & infernum mereantur.

VI. Quòd opera omnia ſpe gloriæ, vel metu pœnæ æternæ facta ſint mala.

VII. Quòd opera bona ſequantur iuſtitiam, cùm tantùm ſignificent, nec iuſtificent, id eſt iuſtitiæ augmentum mereantur.

VIII. Quòd opera iuſti non merentur vitam æternam.

IX. Quòd iuſtificatus tenetur credere ſe eſſe in gratia, & ſibi non imputari peccata, & ſe eſſe prædeſtinatum.

Errores circa ea, quæ tertium ſtatum concernunt in Iuſtificatione peccatoris fidelis lapſi.

I. Præparatio ad dolorem eſt ſuperflua, & mala.

II. Confeſſio non eſt neceſſaria, vel in voto, & peccatum non delet, ſed remiſſio peccati datur ſoli fidei, qua credit quis ſe eſſe abſolutum, fidem autem, vel credulitatem, vel fiduciam intelligunt.

III. Quod nunquam in tali peccato remaneat obligatio ad ſatisfactionem per pœnam temporalem culpæ, & pœnæ æternæ remiſſionem, & per hoc nihil valere indulgentias, neque eſſe Purgatorium poſt hanc vitam, neque valere ſuffragia pro Defunctis.

V. Iulij VI. & VII. ea capita in examen adducta fuerunt in Congregationibus generalibus.

119 Ijs diebus, ſcilicet vigeſima ſexta Iulij ad Concilium peruenerunt Durfè, Iacobus Ligneri, & Petrus Danes Regis Galliæ Oratores, florebant ij magna nominis exiſtimatione, & publicè in Congregatione generali auditi fuerunt, ſed antequam in Congregationem admitterentur, de loco in quo ſeſſuri eſſent, diſceptatum fuit, quia lecto in Congregatione generali die trigeſima Iulij Regio mandato, Cardinalis de Monte, *Oratores Regis Galliæ ad Concilium, & diſſenſiones pro precedentia.*
,, inquit [Datum eſt mihi mandatum, & peti-
,, tum Oratorum Legatorum nomine, vt admit-
,, tantur ipſi tam in Synodo, quàm in Congre-
,, gatione, qua de re conſiderare oportet nedum
,, de admiſſione ipſa, ſed etiam de loco vbi ſede-
,, re ipſi Oratores debeant. Propterea dicant
,, Patres ſuper ijs ſententias, ſi tamen priùs ad-
,, moniti fuerint, nos eiſdem verbis reſponſuros,
,, & admiſſurus mandatum ipſum, quibus ad-
,, miſimus mandata Oratorum Cæſareæ Maie-
,, ſtatis.
,, Tunc Cardinalis Giennenſis. Gratiæ, inquit,
,, ſunt habendæ tàm pio, tàm maximo, & Chri-
,, ſtianiſſimo Regi, qui tanta pietate Concilium
,, conſouet, de cuius laudibus nemo vnquam ſa-
,, tis (vt arbitror) dicere poterit, laudo itaque
,, reſponſionem, quam recenſuit D. primus Præ-
,, ſes ſi illi addantur verba oſtendentia, quàm
,, gratiſſimum fuiſſe Synodo ipſorum Legato-
,, rum aduentum: de admiſſione eorum tàm
,, in ſeſſionibus, quàm in Congregationibus
,, meo iudicio non eſſet dubitandum, & propte-
,, reà cenſeo illos admittendos eſſe, cùm maxi-
,, mè ſint Viri graues admodum, & docti; de lo-
,, co autem credo certè, ipſos de loco cum Cæſa-
,, ris Oratoribus non decertare, & propterea
,, lau-

Digitized by Google

,, laudarem, vt de eorum loco, quia hactenus
,, nulla eſt controuerſia, nihil diceretur, ſed
,, res relinquantur omninò, donec vel contro-
,, uerſia ceſſet, vel Patres meliùs ſuper hoc co-
,, girent. Ego (quod ad me attinet) de hac re
,, nullum aliud ſcirem proferre, quàm vt aliorum
,, Conciliorum, & Sedis Apoſtolicæ mos inſpi-
,, ceretur, & ſecundùm illum locus aſſignare-
,, tur. Quis autem fuerit vſus, vel mos, ego in-
,, genuè fateor me neſcire. Dixerunt deinde &
,, reliqui Patres ſententias, quorum non pauci
,, iuerunt in ſententiam Giennenſis, alij ad Lega-
,, tos rem totam reiecerunt. Non defuerunt, qui
,, de præcedentia inter Regem Romanorum, &
,, Regem Gallorum differerent, dicente Archie-
,, piſcopo Materano, non ſatis ſe ſcire quid iuris
,, eſſet in caſu iſto, verùm ſe ſcire Oratores Regis
,, Romanorum in Concilio Lateranenſi præceſ-
,, ſiſſe Oratores Regis Gallorum, cui Armaca-
,, nus; Rex (inquit) Romanorum, de quo in
,, Concilio Lateranenſi, fuit Maximilianus, qui
,, tametſi coronatus non erat, Imperator tamen
,, erat, & iura Imperij exercebat, quæ ratio in
,, Ferdinando Rege Romanorum ceſſat, qui tan-
,, tùm futuram Imperij ſucceſſionem habet. Fel-
,, trenſis duos eſſe poſſe Imperatores probauit,
,, ſeque intellexiſſe dixit, Regem Romanorum
,, priuilegia concedere, & alia plerumque iura
,, Imperialia exercere. Cui Bituntinus, Se
,, vnum Imperatorem ſcire dixit, non duos, nec
,, vnquam legiſſe Carolum, & Ferdinandum
,, ſimul Imperatorem, ſed Cæſarem Carolum
,, tantùm, propterea ſibi mirum videri de re
,, tam liquida aliquos hæſitare. (Et infrà.)
,, De loco (inquit Cardinalis de Monte) nos
,, ipſi cogitabimus, & ne qua controuerſia eue-
,, niat; Iam enim, vt Patres norunt, fecimus
,, decretum, ne cuique acquiratur ius, vel præ-
,, iudicium generetur.]

Epiſtola Legatoris ad Car. Farneſ. apud Pall. tom. 1. lib. 8. cap. 3. num. 3.

120 Sed Oratores Regis Galliæ de iſtis controuerſijs admoniti, offenſi animis, & varijs ſuſpicionibus ſuffuſi, declararunt primùm per Epiſcopum Agathenſem; & poſtea per ſe ipſos, quando priuatè Legatos inuiſerunt, ſe eſſe diſceſſuros, niſi inter alios Principum Oratores locum obtinerent; Legati verò, vt eorum animos compeſcerent, reſponderunt, flocci eſſe faciendum, quid in conſeſſu tot variorum capitum aliquis minus prudenter locutus eſſet, ſed ad rei ſubſtantiam reſpicerent, quia cùm Ferdinandi Oratores in publicis Comitijs nunquam adfuiſſent, conſequenter nemo aderat, qui ſe eis in hac ſeſſionis honorificentia opponeret. Sed his Oratores non acquieſcentes ſuſpicionem mouerunt Legatis, ne vellent inde diſcedere, & prætextu vterentur. Denique perſuaſionibus cedentes, ne res in controuerſiam adduceretur cum Concilij perturbatione, conſenſerunt in publicis conuentibus cum Cæſareis Oratoribus ſedere, cùm Ferdinandi Oratores non adeſſent. Et vt Cæſarei Oratores oſtenderent, gratum illis eſſe ſimul cum Gallicis Oratoribus aſſidere in Congregatione, in qua recepti fuerunt, Didacus de Mendozza, qui ob ſuam infirmitatem nunquam in alijs Congregationibus intererat, adeſſe voluit ſimul cum Franciſco Toletano, qui in alijs Congregationibus ſolitus erat ſolus pro Imperatore præſentiam præ-

Sedatis cōtrouerſijs recepti fuerūt Oratores Galli.

,, ſtare. Sic lite compoſita [Tertia Iulij fuit
,, Congregatio, in qua tres Legati Regis Gal-
,, liæ, videlicet Claudius Durfé, Iacobus à Lin-
,, guerijs, ac Petrus Daneſius, per Archiepiſco-

Vbi ſuprà pag. 145.

,, pum Corcyrenſem, & Epiſcopos Senogal-
,, lienſem, & Vaſionenſem, de mandato DD.
,, Præſidentium introducti fuere, quorum Le-
,, gatorum poſtremus Daneſius, poſtquam om-
,, nes conſederunt, & ipſe ſedens, foribus ad-
,, huc Congregationis apertis, & maximo au-
,, diente populo elegantem ſanè, ac doctam ha-
,, buit orationem. Concepta illa fuit ſubiectis
verbis.

121 *Chriſtianiſſimo Regi, Reuerendiſſimi S.R.E. Legati, & Cardinales, Archiepiſcopi, & cæteri omnium Ordinum in hanc ſanctam Synodum cooptati, & conſcripti Patres*, ſicut præcipuus antea pro eius pietate erat dolor, ex miſerrimis, & poſt hominum memoriam turbulentiſſimis Eccleſiæ temporibus ſuſceptus, ita nunc cuiuſdam lætitiæ cauſam attulit noua tranquillitatis oblata ſpes, quam ſacri huius Concilij nomen, expectatioque commouit. Neque enim potuit aut non ſperare id futurum, quod vos auctore ipſo Conciliorum Præſide Deo agere ſciret; aut quod maximè ſemper expediret, non vehementer euenturum eſſe, lætari: nec verò conuenire exiſtimauit, cùm de ſumma re Chriſtiana ageretur, non ſingulare exiſtere Chriſtianiſſimi Regis ſtudium, qui ad bene de ea merendum cum cognomine ſibi hæreditario, tùm plurimis Maiorum exemplis imitaretur: itaque quod facturus ipſe, ſi præſens adeſſet, fuiſſet, nempè vt vos etſi ſponte currentes, tamen acriùs incitaret ad Populi Chriſtiani pacem, & concordiam reconciliandam, Sacerdotij dignitatem (propè amiſſam) recuperandam, veteres, nimiùmque diù neglectas Eccleſiæ ruinas fulciendas, ad eaque conficienda ſuas omnes curas, conſilia, cogitationes, & opes polliceretur, id nobis Legationis huius munere impoſito, ſuo nomine vt faceremus mandauit, cuius ego Legationis ſummam, priuſquam vobis Patres exponam, quod quidem extrema oratione mea faciam, pauca quædam neceſſaria dicam cùm de plurimis Regum Franciæ ſuperiorum meritis, tùm de huius ipſius, à quo allegati ſumus, Franciſci perpetuis in eandem officijs: non quòd, aut hunc ita velle arbitror, aut illos, vt clariores fiant, egere præconio putem; neque enim, aut hic cùm ita ſe gereret, & vt ipſo, & eius Maioribus dignum erat inanem neſcio quam verborum laudem expectauit, aut illorum res pro Chriſti Eccleſiæ geſtæ ita ſunt obſcuræ, vt illuminari, vel communes, vt ornari, vel denique tenues, vt amplificari cuiuſquam oratione debeant. Sed & hic, qui ſe vni Deo probatum vellet, ſola rectè factorum conſcientia facilè contentus, id demùm benè agendo ſperauit, ſemper benè vt ageret, & illorum, quas dixi actiones huiuſmodi certè ſunt, vt nullam non orationis facultatem, nedum meam, quam ſentio, quam ſit modica, exuperet.

M.S. Arc. Vatic. ſig. n. 3195. pag. 52. M.S. aliud ſig. num. 3232. pag. 188.

Oratio Daneſij Galli Oratoris.

Excurrit dein Orator in veterum Regum præclara geſta pro Dei gloria, & merita ampliſſima, deque mutua Pontificum, Regumque Gallorum coniunctione, hæc addidit.

[Sanctiſſima, hæc neceſſitudo, ac coniunctio Romani Pontificis, & Francorum Regis nunquam ex eo tempore (nimirùm Caroli M. & Ludouici Pij) intermiſſa, ſed multis potiùs, & magnis vtrioque officijs culta, cùm vterque ſuam in alterius dignitate contineri dignitatem exiſtimaret, integra adhùc, incolumiſque permanſit, vt veriſſimum eſſe videatur, quod Innocentius III. Epiſt. quadam ad Galliarum Epiſcopos miſſa teſtatus eſt, *Francorum Regum exaltationem* (ipſius enim

veiba, quò magis agnoſcantur, ponam) *ſublimationem Apoſtolicæ Sedis eſſe*, viderique id Regnum præcipua quadam gratia à Deo benedictum, cuius & Rex, & Populus ſinceram ſemper fidem retinuiſſent, & ſingulare quoddam, eximiumque ſtudium in Eccleſias, præcipuè in Romanam, præſtitiſſent.

Demùm ad Franciſcum I. delapſus eſt Orator, eumque commendauit, quod ſpretis politicis commodis Regnum ab hæreſeon recentium infectione vindicaſſet.

[Quid hoc (inquit) commemorem perpetuas eius excubias, & cuſtodias ſanctiſſimę noſtrę Religionis? quæ cùm per hoſce ſex, & viginti annos ita iactaretur in hac, quam omnes meminimus, partimque etiam ſentimus, contrariarum opinionum quaſi ventorum tempeſtate, vix vt ſtatui poſſet, quid quiſque ſequeretur, id egit, quod pro ſua, & Maiorum ſuorum perpetua conſuetudine ſapientiſſimè potuit, quod enim accepetat, & ipſorum exemplo Apoſtolorum traditum, & à Catholicis Principibus ſemper obſeruatum, vt de ijs, quæ de fide vocarentur in quæſtionem nihil à quoquam priuata auctoritate conſtitueretur, ſed Eccleſiæ potiùs iudicium, cui omnes ſtare oporteret, expectaretur, ita ſanè fecit, diligentiſſimè in omnes partes cauit, ne quid omninò in communi Eccleſiæ vſu nouaretur, cùm interea non deeſſent, qui multa cùm in doctrina Populi Chriſtiani, tùm in moribus, vitæque inſtitutis mutanda eſſe cenſerent, idque adeò tentare auderent, vt inquirerent eos, qui in dies noua perferrent. Sed ipſe omnes has cauſas veſtris Patres iudicijs reſeruauit, quamobrem, quo faciliùs id aſſequeretur (quamuis ſuoptè ingenio ad clementiam, ac lenitatem pronior eſſet, & etiam vel à ſingulorum hominum, quoad publica ſalus pateretur, pœnis abhorreret) coactus eſt interdum in tanta multitudine peccantium, & omnia miſcere, ac perturbare, niſi occurreretur paratorum, contra naturam ſuam eſſe ſeuerior, vt grauiora in illos edicta proponeret, ſi qui auderent priuata temeritate Eccleſiæ ſtatum conuellere, & ita perfecit cum ſua prouidentia, tùm Iudicum ſuorum incredibili in exequendis mandatis ſtudio, & vigilantia, vt in tanta repentè coorta tempeſtate, in qua difficillimum videbatur curſum tenere, facillimè eò quò intenderat peruenerit, cùm tamen multas ſæuiſſima hæc procella Ciuitates, imò verò (proh Dei immortalis fidem!) Nationes, gentesque totas vel euerterit, vel grauiſſimè certè afflixerit: pacatam dat vobis Patres ampliſſimam, nobiliſſimamque Prouinciam, nihil in ea nouum, nihil alienum, nihil non ex veteri more, ac diſciplina publicè introductum reperietis; omnia in illa vetera, doctrina, ritus, cæremoniæ, mores, inſtitia conſtant. Vos nunc de omnibus ea ſtatuite, quæ vera, quæ è Republica eſſe, quæ ad ſummam populi Chriſtiani concordiam, & ad Dei gloriam pertinere vobis videbuntur, ne quod adhùc magno piorum omnium animi dolore accidit, vltra eueniat, vt impuri Turcæ, nefarij Iudæi, & vtriſque importuniores non homines, ſed in hominum figura belluæ, noui quidam horum temporum Epicurei, qui omnem ex hominum animis tollere humanitatem, & Religionem conuellere de Mundo conantur, ſuo illo inceſto ore ſanctiſſimæ noſtræ pietati conuitium faciunt, & quod imperitis iure agere videantur, crebrò illud nobis exprobrent, *Vbi eſt Deus eorum?* Porrò autem cùm animaduerteret Chriſtianiſſimus Rex, quantam ſemper vim habuiſſet ad res continendas, eſſe vnum in Eccleſia Romana Epiſcopum, vtpotè Petri ſucceſſorem, reliquorum & auctoritate, & dignitate Principem, ad quem cæteri, vt ad caput referrentur, qua maximè re noſtra hæc in terris militans Eccleſia, illius in Cœlo triumphantis effigies quædam agnoſceretur, non minore cura, ac ſtudio prouidit, ne qua inde ſeceſſio defectioue vllam ob cauſam accideret: in quo, vel clariſſima Regia virtus, & conſtantia enituit. Sæpiùs enim omni ratione tentatus, & multis inuitatus, nec his vulgaribus commodis, vt aliquid auderet aliquando, nec editum ab altero exemplum dubitaret ſequi, perſtitit in ſententia, vt quorumdam propterea finitimorum amicitiam deſiderarit, eaque re parum ſit ſuorum quieti, & otio conſulere viſus, ſed maluit maximo, & excellenti animi robore, ac pietate præditus iuſtum bellum, quàm inhoneſtam pacem.

Poſt autem, vt certior primùm eſt factus conuentum Chriſtiani nominis vniuerſi hanc in Vrbem indictum eſſe à Paulo III. Pontifice Maximo, in quo de tantis Eccleſiæ incendijs communi tandem conſilio reſtinguendis ageretur, iamque eò aliquot paruo numero, ſed & ſapientia, & ſanctitate præſtantiſſimos Patres præmiſſos, qui ea, quæ Concilio neceſſaria viderentur, ante prouiderent, compararent, adminiſtrarent; ſibi non defuit, quin eòdem delectos è ſuis Epiſcopos mitteret communium participes curarum, & ſocios futuros; denique aliquo ſatis magno temporis ſpatio interiecto, & rem ſeriò agi, & confeſſionibus duabus, tribuſuè, aliquot iam auctoritate veſtra perſcriptas eſſe leges allatum eſt, qui illùc vſque omnia feciſſet, quæ Principem & re, & nomine Chriſtianiſſimum decerent, minimè iudicauit conuenire, ſuum in re tam neceſſaria, tamque & à ſe, & ab omnibus bonis ſemper exoptata officium non præſtare. Itaque qui multo libentiùs (ſi Regni negotia id pati potuiſſent) feciſſet, vt hic adeſſet, vbi tot ſanctiſſimos Dei Sacerdotes Diuino, vt credi par eſt, ſpiritu afflatos maximis de rebus conſiſtentes videret, quorum in vultu, geſtu, oratione acquieſceret, ſed quod proximum erat, Legatos, Procuratoreſque ſuos, & voluntatis interpretes nos miſit, cum his mandatis, quæ ego nunc vniuerſim tantùm, ſummatimque exponam.

152 Hæc eſt mandatorum Chriſtianiſſimi Regis ſumma: etſi minimè dubitat, quin vos, omnia, de quibus conueniſtis, quæque ab hoc ſanctiſſimo Concilio expectantur, ſummo ſitis per vos ſtudio acturi, à vobis tamen pro ſua pietate in Deum, obſeruantia in hunc ordinem, & in populum Chriſtianum vniuerſum charitate petit. Primùm, vt pacis, concordiæque cauſa, ac ne ampliùs non ſolum imperitę, imbecillęque multitudinis, ſed quorumdam etiam robuſtorum (licèt leuium) mentes fluctuent, & in diuerſa, ac contraria ferantur, quæ res Eccleſiæ ſtatum perturbet, & tanquam vnitatem abrumpat. De doctrinis ea ſemel conſtituatis, publicèque proponatis, quæ omnes vbique Chriſti fidem profeſſi ſequantur, teneant, credant; nec enim fieri poteſt, vt alia ex re vlla maior exiſtat animorum diſiunctio, reique publicæ perturbatio, quàm ex ſententiarum, quæ de Religione habeantur, diſſidio, vt non libentiſſimè omnes aſſentiantur ijs, quæ vos auctore Deo, qui huic loco præſidet, ſanctiſſimo Dei Spiritu comprobaueritis.

De-

Deindè cùm omnia Eccleſiæ mala, & incommoda ex eo fonte profluxiſſe multis videantur, quod omnium penè ordinum Miniſtri Eccleſiæ ab illa priſcorum temporum ſanctitate, & innocentia plueimùm deflexerint, vt vix tenue eius veſtiginm iam appareat; ideò vos eogat, & obteſtatur, vt vitæ, morumque in Eeeleſiaſticis perſonis diſciplinam acerrima ſacrorum Canonum norma dirigatis: ita enim fiet, vt hic ordo, qui prælucere cæteris & ad doctrinam, & ad vitæ exempla deberet, nunc autem maximo Reipublicæ malo, ob plurimas quorumdam labes, & maculas vulgo eſt deſpectiſſimus, longo interuullo priſtinum ſuum ſplendorem, dignitatemque obrineat; ex qno illnd mox conſequetur, vt cùm tanta iam eſſe cœperit in ordine auctoritas, quanta eſſe in moderatoribus, magiſtriſque vitæ deberet, latiùs ſe ſundat vtilitas, vt quæ in præclarnm Dei populum, id eſt eos, quos proptereà Maiores noſtri Clericos appellarunt, priuatim ſanxeritis, eadem valeant in omnes, nulluſque iam in toto corpore Eccleſiæ næuus, nulla labes, nulla ruga, quæ quidem Sponſum queat grauiùs offendere, relinquatur. Agite ergò, excitamini per immortalem Deum aliquando Patres, & in eauſam tantam, tàm grauem, tàm

Ext. etiam in m. s. Arch. Vat. ſig. num. 3195. pag. 35. & p. 60. Et ms. ſig. n. 3232. pag. 197.

neceſſariam totis pectoribus, animiſque incumbite. De doctrinis, de moribus ea ſtatuite, ac decernite, quæ ſapientiſſimus ille huius moderator Concilij Spiritus vobis ſuggeſſerit, quibuſque populus omnis Chriſtianus, ac Chriſtianiſſimus, quaſi certiſſimis ab ipſo Deo editis miraculis libens pareat; ea certè, vt in Gallijs, totoque Francorum Imperio obſeruentur, Chriſtianiſſimus Rex pro ſua pietate curabit. Has ſibi ille partes depoſcit, veſtrorumque ille decretorum curam, patrocinium, propugnationem, profitetur. In eam omnes Regiæ poteſtatis neruos intendet, gladij etiam, quem à Deo porrectum ad malorum, vt ſanctiſſimus ait Apoſtolus, vindictam, bonorum veró laudem geſtat, vim, aciemque, ſi ita opus ſit, expeeietur. Denique cùm tanta eſſe conſter Francorum Regum in Eccleſiam, & precipuè Romanam merita, quibus Maiores veſtri, Summique Pontifices, quæ ampliſſima habuerunt premia, ſemper tribuerint, à vobis hoc poſtulat, quod eſt profectò equiſſimum, ea ſibi vt premia conſeruetis, neque quidquam omninò imminui, aut mutari patiamini eorum, quorum in poſſeſſione cùm ille ipſe, cuius antea memini, Ludouicus Pius Caroli Magni filius, tùm alij deinceps Francorum Reges ſine vlla dubitatione, aut controuerſia, fuerint. Poſtremò, vt omnibus Galliarum Eccleſijs, quarum ipſe tutelam à Maioribus relictam, & commendatam habet, ſua omnia iura, priuilegia, immunitates confirmetis. Hæc ſi feceritis, erit cur & gratias vobis quàm maximas vniuerſi ex Gallia agamus, nec vos ita aut ſenſiſſe, aut feciſſe vnquam pœniteat.]

M.S. Arc. Vat. tom. 3232. p. 201.

123 Supraſcripta Oratione abſoluta Reuerendiſſimus, & Illuſtriſſimus Dominus Cardinalis de Monte primus ipſius ſacti Concilij Preſidens, & Legatus reſpondit, conſenſu, & approbatione totius Synodi ſub infraſcripta forma.

[Sacroſancta Synodus, Regis Legati ornatiſſimi, magnam eepit ex aduentu Dominationum Veſtrarum voluptatem, atque lætitiam; libentiſſimè etiam audiuit ea, quæ de ſumma Galliæ Regum in Romanos Pontifices, Concilia, & Catholicam Eccleſiam pietate, & laboribus pro fide Chriſti tuenda, & amplificanda, ſuſcepris, comperta quamuis omnibus, & explicata, Dominationes Veſtræ luculenta Oratione recitarunt. Sciunt omnes ij ſanctiſſimi Patres, Chriſtianiſſimum Regem Franciſcum ab eius Maioribus nequaquam eſſe degenerem, fixumque in animo Diuinum illud eloquium habere: *Per me Reges regnant, per me Principes imperant, & Potentes decernunt iuſtitiam.* Itaque Dominationes Veſtras, quas præſtanti virtute præditas eſſe non ignorant, lætis amplectuntur, atque recipiunt animis, Regium mandatum in hoc loco lectum, & recitatum, quantum de iure debent, admittunt. Vt autem pax, & concordia, ſanaque & vera in Eccleſia doctrina ſtatuatur, omniaque Religionis diſſidia tollantur, moreſque deprauati emendentur, pro ſe quiſque, ſicut decet Dei miniſtros, & Apoſtolorum ſucceſſores, atque huius calamitoſi temporis neceſſitas exigit, Conciliorum duce, auctore, & gubernatore Spiritu Sancto inſpirante, maximè nitetur. Quòd verò Rex ipſe patrocinium, & cuſtodiam eorum, quæ ſacroſancta Synodus decernenda cenſuerit, ſe in ditionis ſuæ locis habiturum pollicetur, Maieſtati ipſius Synodus vniuerſa quas poteſt gratias agit. Cuius ſanè ingentium in Chriſtianam Rempublicam meritorum, priuilegiorumque Galliarum Eccleſijs conceſſorum, quantum publica vtilitas feret, rationem habebit, ità vt Rex ipſe Chriſtianiſſimus ſacroſancti Concilij propenſam in ſe voluntatem, ac ſtudium agnoſcere facilliuiè poſſit, nec ei vllo vnquam tempore cauſa futura ſit, vt ſuæ eum pietatis pœniteat.]

Deindè idem Reuerendiſſimus, & Illuſtriſſimus Dominus Cardinalis de Monte poſt lectas, & recitatas ad inuocandum Spiritus Sancti numen preces conſuetas, rogauit Patres, vt proſequerentur examinationem articuli de Iuſtificatione; ſuper quo dixit ſententiam ſuam R. D. Epiſcopus Faneuſis. Poſtea dimiſſa fuit Congregatio.

124 Nonis Iulij X. XI. XII. & XIV. excutiendis acerrimè articulis de iuſtificatione data eſt opera, dictæque à pluribus Patribus ſententiæ; Epiſcopus verò Cauenſis in Congregatione generali decima ſeptima Iulij habita cùm in dicenda ſententia nonnulla verba cum veritati Catholicæ fidei parùm conſona protuliſſet, ab Epiſcopo Chironenſi correptus eſt: qua correptione ita excanduit, vt dimiſſa concione antequam Legati ex aula exijſſent in Epiſcopum Chironenſem petulantiſſimè inſiliens aliquos barbæ pilos euulſerit; ad quem dein coacta alia Congregatione, ad eum caſtigandum, anathema contraxiſſe pronuntiatus, & carceri in Monaſterio S. Bernardini addictus; licèt ipſe ſedata ira veniam flagitij depoſceret, atque etiam Chironenſis Epiſcopus læſus flexis genibus flagitaret, vt illi parceretur. De re tota certiore facto Pontifice, iuſſus eſt pelli è Concilio, exilioque Tridentinæ Vrbis mulctari: demùm anathemate ſolutus à Legatis, cùm reatum defleret, in ſuam Diœceſim amandatus eſt.

XXVIII. Iulij actum eſt in Congregatione generali à Cardinali à Monte de promulgando decreto de Iuſtificatione, verùm conſulti Patres ſeſſionem prorogandam cenſuerunt, de quo alia Acta hæc addunt.

Prorogatio Seſſionis VI. Concilij Tridentini ſub Paulo III. Pont. Max.

„ Gerente bellum Inuictiſſimo Carolo V. Im-
„ pera-

,, peratore aduerſùs Eccleſiæ hoſtes Lutheranos,
,, eorum Ducibus Ioanne Friderico Saxone Ele-
,, ctore, & Philippo Landgrauio Haſſię, qui con-
,, tra ipſum Cæſarem rebellauerant, & primi ar-
,, ma ceperant, ingentemque exercitum paraue-
,, rant, ac propterea cùm iam omnia in Germa-
,, nia armis arderent, & diſſenſionibus, & tumul-
,, tibus ſcaterent. Cæſari Summo Pontifice Pau-
,, lo III. (vti Fidei Catholicę, & Chriſtianę do-
,, ctrinæ propugnatori) ſuppetias ferente: Noua-
,, toribus rebellibus nõnullis alijs ipſius Germa-
,, niæ Principibus, & ex liberis Ciuitatibus quã-
,, plurimis fauentibus, milites, pecuniam, tor-
,, menta bellica, commeatuſque ſubmittentibus:
,, Reſpublica Chriſtiana in maximum diſcrimen
,, adduci, ſed in primis ſacrum Concilium om-
,, ni ſpe eius, quam intenderat reſtituendæ Ec-
,, cleſiæ vnitatis deſtitutum videbatur. Quare
,, Patres in tanta temporum perturbatione, non
,, ſolùm ab inceptis rerum tractandarum diſ-
,, cuſſionibus aliquantulũ remorari coacti ſunt,
,, ſed quod conſilium capiendum foret ignora-
,, bant. Adueniente itaque die XXIX. Menſis
,, Iulij MDXLVI. quæ pro Seſſione VI. celebran-
,, da fuerat conſtituta, cùm neque decreta ſuper
,, re tam ardua, nempè de Iuſtificatione, tàm
,, præcipiti, ac turbato tempore præparari, neq;
,, Patres ad ea publicanda quieto, ac pacato ani-
,, mo eſſe poſſent (cùm multò longius tempus,
,, maior alia perquiſitio, alia diſcuſſio, alia deni-
,, que animorum quies ad ea decreta conficien-
,, da, atque decernenda requireretur) neceſſariò
,, Seſſio ipſa proroganda erat. Cumque Patres
,, certi eſſe non poſſent, quo tempore, quauè die
,, decreta ipſa ita abſoluta eſſent, vt publicari
,, poſſent, conſentaneum, & opportunum viſum
,, eſt, vt dies incertus relinqueretur, ne iterum
,, ad prorogationem faciendam, non abſque in-
,, dignitate deuenire neceſſum eſſet. Habita igi-
,, tur in ipſa die XXIX. Iulij Congregatione
,, generali, Seſſio ipſa, quæ dicta die iuxta de-
,, cretum in V. Seſſione publicatum celebranda
,, erat, prorogatur ad beneplacitum ipſius San-
,, ctæ Synodi.

M. S. Arc. Vat. ſig. n. 3232. p. 206. Ang. Maſ. in Actis Con. Trid. m. s. Arch. Vatic. ſig. n. 3212. pag. 37.

Seſſio ſexta prorogata.

Adiecta ſunt Præſulum, qui Congregationi interfuere nomina.

126 XXX. Iulij Congregatio generalis habita eſt, in qua Cardinalis de Monte, Vidi, inquit, vota Patrum, quæ quoniam mihi, & Collegę meo æqualia videntur, propterea cenſuimus accelerandum eſſe, vt extrema manus huic decreto de Iuſtificatione imponatur, & deinde dies Seſſionis præfiniretur.

M S. Arch. Vat. ſig. n. 323. pag. 207. Acta Congreg. Conc. Trid.

At Giennenſis: Nonnulli (inquit) Patres retulerunt mihi numeraſſe vota Patrum, & inueniſſe, minorem partem ſentire, vt dies certus præfiniretur. Quamobrem ſententię maioris partis, non veſtræ ordinationi ſtandum eſt. Cui Cardinalis de Monte: Fateor ego numerum eorum, qui diem certam ſtatuerunt viſum in vno, aut altero excedere, ſed non ſemper numerandæ ſunt ſententiæ. Mihi, inquit Giennenſis, ex hoc irrogatur iniuria, quoniam ex hoc cenſetur eſſe meam ſententiam debiliorem, quàm alterius, quamobrem afferantur ſententiæ Patrum per Secretarium collectæ, & ſecundùm maiorem partem decernatur. Tùm ex reſponſione Cardinalis de Monte, qui ſuam in Concilio præſidentiam, & Pontificis intentionem plurimùm extollebat, Tridentinus paululum excitatus, vt magis blandè, piè, ac Chriſtianè cum ipſis ageret, Cardinalem de Monte admonuit. Hic verò intrepido animo, à quocumque etiam minimo priuatim ſe corrigi & moneri paratum eſſe, in publicis autem Synodi conuentibus iuxta delegatam ſibi à Pontifice auctoritatem, nemini tamquam Magiſtro ſeſe numquam ſubiectum profeſſus eſt. De hac dicendi libertate excuſari meritò poteſt Cardinalis Præſes, quia Tridentinus ſemel & iterum ei dixerat, ne verbum proferret, cuius deindè pœniteret, quod ſanè dictum minantis potiùs, ac imperantis, non Prælati in Synodo tantùm liberè loquentis ſpeciem præferebat, tùm ſubdidit conſtanti animo: ſciat ipſe, nullas eſſe Tridentini etiam irati minas apud Cardinalem de Monte, cui vis quidem inferri poteſt, vt timeat autem non ſat fieri poteſt, maximè vbi id officium exigat ſuum.

M. S. Franciſci Car. Barberini ſig. n. 1759. pag 154.

127 Multis interiectis additur in Actis: Secretarius legit vota Patrum dicta in heſterna Congregatione ſuper certitudine, vel incertitudine diei Seſſionis, inuentique fuerunt viginti ſeptem, qui diem incertam probarent, viginti nouem, qui certam. Decernatur ergò, inquit Giennenſis, ſecundùm vota maioris partis. Cui Cardinalis de Monte. Plura in hac materia concurrunt, quæ conſideratione indigent; primùm, quòd ſumus in rebus, quæ ad ordinem rerum conciliarium pertineant, quarum directio, & moderatio ad nos ſolos Præſidentes ſpectat, quorum eſt dirigere geſta Concilij, alioquin nihil differt, præſideat quiſque, an ſubſit, ſi vbique omnium par eſt auctoritas; deinde cùm in rebus magna eſt controuerſia, paruaque eſt in numero Patrum differentia, Legatorum Sedis Apoſtolicæ ſententia ita ponderanda eſt, vt cuicumque parti adhæſerit, ſtetur. Tertiò conſiderandum eſt, quoniam non eſt maior numerus eorum, qui diem certam volunt ſi rectè ſententiæ perpendantur, quoniam plures dixerunt diem certam, dummodò intra octo dies, alij dummodò intra quindecim, alij dummodò intra tres menſes, alij intra ſex, quæ ſententiæ cùm conditionales ſint, nihil ponunt in eſſe, nihilque iuuant partem illam, niſi priùs ſtatuatur dies ab ipſis nominata, quamobrem ſi hæ conditionales ſententiæ ſubmoueantur, remanebunt multò plures, qui diem incertam ſtatuant, quàm certam, &c.

Dimiſſa Congregatione, ſtatim Giennenſis conuerſus ad Cardinalem de Monte, petijt ab eo, vt vellet in bonam partem trahere verba, quæ ab eo dicta fuere, eique parcere, ſi in aliquo illum offendiſſet. Cui cùm annuiſſet Cardinalis de Monte, Tridentinus ſimiliter fecit: verùm cùm Cardinalis de Monte capite parùm inclinato ei annuiſſet, indignatus Cardinalis Tridentinus, quòd non & verbis ei reſponderetur, dixit: Capiatis mea verba vt vultis, quoniam mea nihil refert, quomodo accipiatis, ſum enim ego nobilis, Si nobilis es (inquit Cardinalis de Monte) ego ignobilis non ſum, ſed ibo ad locum, vbi nobilis mihi imperare non poſſit.

Nimiùm efferri ſe ſiuit Cardinalis Tridentinus inani nobilitatis generis iactantia, quam nobilitatem D. Gregorius Nazianzenus luteam vocat. Cùm verò Tridentinus & Giennenſis, atque alij Cæſareæ Maieſtati obnoxij Præſules vrgere, vel etiam cogere velle viderentur Legatos Apoſtolicos, vt potiùs Cæſareas, quàm Pontificias voluntates ſequerentur, à Legatis de transferendo Concilio in Italiæ Vrbem non obnoxiam Cæſari cum Pontifice agi cœptum eſt, ex quo diſſidiorum fonte proximo anno Tridentinũ Concilium diſſo-

lu-

Intum viſuri ſumus. Cardinalis Ceruinus Tridento tunc abſens erat, vt Cardinali Farneſio Legato à Latere cum Pontificio exercitu in Germaniam proficiſcenti aſſiſteret, & Roureti Oppidi Tridento proximi infirmitate detentus: itaque cùm altercationes inter Collegas ſuos in Synodo recenter obortas percepiſſet, maximo affectus dolore, Cardinali Tridentino inſinuare ſtuduit, vt ipſemet Imperatori neceſſitatem Concilij aliò transferendi ſignificaret, eiuſque conſenſum impetrare conaretur, & ita honori ſuo conſuleret: aliàs totam in ipſum culpā Patrum Tridento diſcedentiū refundendā. Scripſit quoque ad Bernardinum Maffeum, qui Pontifici à Secretis erat, vt Paulum de his omnibus certiorem redderet; hanc præter cæteras, quas Sua Sanctitas nouit, occaſionē minimè amittendam; iuſtiſſimas eſſe cauſas, & ab omnibus etiam approbandas, quæ hinc cogunt diſcedere, non vt Concilium ſuſpendatur, ſed vt in locum cunctis Nationibus tutum transferatur; nullo modo ſperandum ad dogmatum, ac præcipuè ad Iuſtificationis deciſionem poſſe perueniri, Germanis Patribus Cæſaris voluntati nimiùm fauentibus. Proſequitur idem Ceruinus in epiſtola referre, quod ipſe Tridentum quamprimùm reuerſus, vt turbatis rebus finem imponeret; cum Fanenſi Epiſcopo egiſſe, vt Cardinalem Tridentinum ad impetrandum eius opera ab Imperatore aliò Concilium transferendi conſenſum adhortaretur; ne ipſi cauſa huiuſmodi receſſus adſcriberetur; etenim iniuria, qua Legatum, & Concilij Præſidem affecerat, nota omnibus, coram Oratoribus Gallis, & tota Synodo illata erat. Subijcit mox Epiſcopum Fanenſem Cardinali Tridentino hæc omnia renunciaſſe, qui non modò de prudenti dato conſilio ſibi gratias retulerit, verùm etiam ipſum Fanenſem cum Nicolao fratre ſuo mittere decreuerit ad Imperatorem, quod iam operi mandauerat. Interim Suam Beatitudinem decernere poſſe, quomodo ſe gerere debeat in eo rerum euentu, & locum deſignare ad Concilij proſecutionem. Lucam tamen ipſe ſummopere approbabat. Verùm Pontificis mens ante has turbas in tranſlationem valdè propendebat; quare Legatis facultatem per Breue conceſſit Concilium aliò transferendi, quotieſcumque maior Patrum numerus aſſentiretur; quorum etiam arbitrio locum relinquebat, Ferrariam tamen, Senam, & Lucam ſibi præcipuè placere ſignificauit. Certior factus Imperator de hac Concilij transferendi tractatione, antequam Fanenſis ad eum perueniret ira excanduit, adeò vt cum Legatis aſperè de hac re expoſtulare ſuo Oratori præceperit, & præcipuè cum Cardinale Cernino, qui huius rei auctor credebatur. De quo ſic Acta Conciliaria tradunt.

Diar. Con. Trid. m. s. Archiui Vat. pag. 163. **Imperatoris minæ contra tractantes de tranſlatione.**

,, [XII. Auguſti Illuſtriſſimus D. Didacus à
,, Mendoza venit ad Reuerēdiſſimos Legatos, do-
,, cuitque de mente Imperatoris, qui non vult, vt
,, Concilium ex Tridento transferatur. In maxi-
,, mo periculo ſunt res Chriſtianitatis: vndique
,, profectò ingentia mala imminent: ex vna enim
,, Imperator non ſolùm dicit, quòd non vult,
,, quòd Concilium ex Tridento diſcedat, ſed e-
,, tiam minatur, ſi aliquis loquatur de tranſla-
,, tione, & præſertim minatus eſt Reuerendiſſi-
,, mo Cardinali S. Crucis, cui impingunt, quòd
,, cupiat, & agat, vt Concilium hinc transfera-
,, tur, contra quem Cardinalem adeò prorupit
,, in iniurias, & iurgia, & minas Imperator, vt
,, nunquam contra aliquem talia dixerit. Ex al-
,, tera verò, ob imminentia bella locus iſte tu-
,, tus non eſt, & vndique Lutheranis circumual-
,, latus & ruſticis, qui etiam contra proprium
,, Epiſcopum non ſemel machinari, & graſſati
,, ſunt, ne dicam de rerum omnium in hac Ci-
,, uitate penuria, ſterilitate, & loci anguſtia.
,, Deus igitur faxit, vt quòd Reipublicæ Chri-
,, ſtianæ expedit, & Dei gloriam concernit,
,, fiat.

128 Indigna Cæſarei Oratoris exambientis Eccleſiaſticum imperium ſubijcere Cæſareo inſolentia aſperauit magis Legatorum animos, vt Pontificem vrgerent ad Conciliū Tridento transferendum in Italiam, vt eorum literæ ad Cardinalem Camerarium oſtendunt. [Nos expedire
,, iudicamus firma fronte, & animo conſtanti
,, tranſlationem Concilij executioni mandan-
,, dam eſſe; cùm certum ſit Tridenti non diù
,, poſſe permanere: ideòque ſi hic repugnante
,, natura retinere quis velit, diſſolutio neceſſa-
,, riò, & alia abſurda ſequentur, & ſi Sua San-
,, ctitas iſtis comminantibus vili animo cedat,
,, Epiſcopus non eſt, qui in futurum nec verbum
,, pro nobis locuturus ſit, nec Imperatori, & ſuis
,, Miniſtris oppoſiturus.] At dein Legatorum animi ſedati ſunt ob Cæſaris modeſtiam obſeruantiamque erga Legatos: nam cùm ad Imperatorem perueniſſet Cardinalis Farneſius, queſtuſque eſſet de iniurijs, verbiſque minacibus ab Oratore profuſis contra Cardinalem Ceruinum, negauit Imperator dediſſe Oratori ea imperia: tùm addidit, ſi ex Pontificis voluntate tranſlatio Concilij fieret, eum inuidiam ac reatum omnium malorum, quæ inde emergerent, ſuſcepturum, ſuamque conſcientiam oneraturum: ſi verò Præſules Imperij ſui, ac Regnorum tranſlationi cauſam præberent, ſe in eos animaduerſurum. Poſuere igitur iras Legati, ſilentioque tranſlatione preſſa, ad damnandas Lutheranorum, aliorumque impiorum hæreſes flagrantiſſima ſtudia conuerterunt, vt Acta manuſcripta denotant.

,, 129 [XIII. Auguſti in Congregatione *M. S. Arch. Vat. ſign. 3232. pag. 208. 1586.*
,, generali Cardinalis de Monte (inquiunt Acta)
,, admonuit Patres, vt bono eſſent animo, ni-
,, hilque timerent (nam multi ob hos tumultus
,, bellicos ex Tridento diſcedere decreuerant)
,, neque ex Concilio recederent, ſed permanere
,, vellent vnà cum ipſis Reuerendiſſimis, & Il-
,, luſtriſſimis Dominis Præſidentibus, quibus
,, ſalus, & ſecuritas cuiuſlibet ex Patribus ita
,, erat cordi, & curæ, atque propria: deinde
,, propoſuit examinandum decretum de Iuſtifi-
,, catione à Dominis Deputatis confectum.]
De quo iterùm Patres XVII. Auguſti ſententias dixere, decreuereque, vt Pontificiæ Indulgentiæ propoſitæ oraturis pro fælici ſucceſſu expeditionis Cæſareæ contra Lutheranos promulgarentur, ac XIX. Auguſti ſolemnis ſupplicatio inſtructo agmine Religioſo à Patribus Tridentinis celebrata eſt.

M. S. Arc. Vat. ſig. n. 3232. pag. 213. In Diario Con. Trid. auctore Ang. Maſſarello. ms. Ar. h. Vatican.

,, [XXVIII. Auguſti in Congregatione ge-
,, nerali Præſides Legati conſuluere Patres, an
,, decidenda quæſtio de certitudine gratiæ,
,, quę etiam inter Catholicos vertitur, an verò
,, ſolummodò damnanda ſit aſſertio Lutherano-
,, rum. Placuit maiori parti damnandam tan-
,, tùm eſſe aſſertionem Hæreticorum, qui dicunt
,, iuſtificatum teneri ex fide ad credendum, ſe
,, eſſe in gratia Dei, quod niſi certò credat, non
,, eſſe iuſtificatum.]

XXIII. Septembris in generali Congregatione De-

Digitized by Google

M. S. Car. Barb. ſig. num. 23. p. 63. & aliud m. 1. Card. Py.

Decreti nona formula propoſita, excuſſaque, necnon die XXVII. Septembris, ac XXIX., & I. Octobris, ac II. & V. & VI. quo die errores Lutheranorum circa iuſtificationem collecti, atque in medium adducti fuere, vt grauiſſimo examine diſcuterentur.

Errores Lutheranorum circa Articulum de Iuſtificatione collecti à R. D. Epiſcopo Minoricenſi, & lecti in Congregatione 6. Octobris 1546.

M. S. Arc. Vat. ſig. n. 3249. pag. 109.

130 Baptiſmo non tolli peccatum, ſed ſolam imputationem.

Solam fidem ſufficere ad ſalutem.

Opera nullo modo iuſtificare.

Euangelium pugnare cum Lege.

Deum præcepiſſe impoſſibilia.

Iuſtum in omni bono opere peccare, etiam dum orat.

Omne opus optimè factum eſſe peccatum, & mortale quidem, niſi Dei miſericordia fiat veniale, licèt alibi inter veniale, & mortale non faciat differentiam: ſed dicunt. Theologi, qui differentiam inter mortale, & veniale docent, ad inſaniam perditiſſimè nituntur torquere conſcientias hominum.

Homo Chriſtianus continuò per Chriſtum liberatus eſt à Lege Dei.

Decem præcepta non pertinent ad Chriſtianos, ſed ad ſolos Iudæos.

Nihil eſt præceptum à Deo in Euangelio.

Opera Deus nihil curat, nec eis indiget.

Opera nihil omninò ad ſalutem, aut ad iuſtitiam valent.

Sola fides Chriſti neceſſaria eſt, qua iuſti ſimus: cætera autem liberrima ſunt, neque præcepta, neque prohibita.

Nulla peccata poſſunt hominem damnare, etiamſi velit, niſi ſola incredulitas.

Nulla eſt iuſtitia niſi fides.

Opera quæcumque ante charitatem facta, ſunt peccata, & damnabilia, & indiſponentia ad gratiam.

Opera nihil ſunt, aut ſunt etiam æqualia, quantum ad meritum attinet.

Omnia debet operari homo pro alijs, & non pro ſe, quia ſolùm alijs viuit, non ſibi.

Sola vltima duo decalogi præcepta à nullo quocumque Sancto aliquo modo implentur, cætera alia implentur, ſed in his manent rei, & peccatores.

Præcepta duo vltima decalogi non habent rationem peccati, & ideò non ſunt confitenda.

Omne præceptum Dei magis eſt poſitum, vt oſtendat præteritum, & præſens peccatum, quàm vt futurum prohibeat.

Bona opera non ſaluant nos, mala non damnant.

Tam peccata, quàm bona opera damnant, ſola gratia ſaluat.

Nulla res tàm bona, nulla tàm mala, quæ non in bonum mihi conuertantur, ſi credidero.

Doctrina operum neceſſariò fit doctrina Dæmoniorum:

Caueamus à peccato, ſed multò magis ab operibus bonis, quanto ſceleratior es, tanto citiùs Deus gratiam infundit.

Chriſtus non eſt Legiſlator.

131 VIII. die Octobris in generali Congregatione Hieronymus Seripandus Auguſtinianorum ſummus Magiſter, poſteà Cardinalis, ſententiam dixit his conceptam verbis.

Statum quæſtionis hunc eſſe aiunt, vtrum nos, qui iuſtificati ſumus apud Diuinum Tribunal, iudicandi ſimus ex vna tantùm iuſtitia operum noſtrorum prodeuntium ex charitate, quæ in nobis eſt; an duplici iuſtitia, noſtra ſcilicet prædicta, & iuſtitia Chriſti ſupplente imperfectionem iuſtitiæ noſtræ?

Dicunt reſpondendum eſſe in hac re non ſpeculatiuè, ſed practicè. Statuatur ſcilicet peccator ante Tribunal Dei, & interrogetur, an velit iudicari ſua iuſtitia tantùm, & in ea fide? an & iuſtitia Chriſti eius imperfectionem ſupplere? cùm Auguſtinus dicat, Væ homini vitæ quantumcumque laudabilis, ſi remota miſericordia diſcutiatur, quod & Bernardus ſentire videtur.

Secundò, Iuſtitia Chriſti noſtra dicitur, non quòd nos informet, ſed quòd per Sacramenta nobis communicetur, vt noſtram ſuppleat imperfectionem; quemadmodum, quæ pro defunctis agimus, defunctorum dici poſſunt, quoniam noſtræ charitatis vi illis proſunt, & quod illis deeſt, ſupplemus.

Hac aſſertione ſtatuitur ſatisfactio, quia ſi nulla eſſet, quomodo eius imperfectio poſſet ſuppleri per ſatisfactionem Chriſti?

Item, ſtatuitur Purgatorium, quia non agimus, inquit, de animæ glorificatione, ſed de iudicio, Animæ enim Purgatorij certæ ſunt de ſua ſalute, & ſi diceretur, noſtra imperfectio ſuppletur iuſtitia Chriſti, quid ampliùs purgatione egemus? Reſpondent, quod ſuppletur non vſque ad glorificationem, ſed ad iudicium, an ſcilicet digni iudicemur purgari in Purgatorio? (Et infra.)

Aiunt nonnulli, Iuſtitia fidei dicitur, quia fides prima datur &c. Quanto veriùs Auguſtinus, quem docta ſequitur Theologorum Schola, qui iuſtitiam fidei comparatione ad actum credendi, atque ad actum iuſtificandi, non ad ordinem accipiendi definiuit dicens, Iuſtitia ex fide eſt, qua credimus iuſtificari, hoc eſt, iuſtos fieri gratia Dei per Ieſum Chriſtum, vel quia credimus iuſtitiam nobis diuinitùs dari, non noſtris viribus in nobis fieri, cui iuſtitiam ex Lege oppoſuit, & eius eſſe definiuit, qui arbitrij ſui viribus Legem impleturum eſſe confidit, nec fide recurrit ad ſpiritum viuificantem, ne reum factum litera occidat &c.

132 Plura alia addidit, quæ eò ſpectabant, vt admoneret Patres, vt quàm oculatiſſimi eſſe vellent, ne dum Lutherum, & cæteros ſequaces damnare cupiant, etiam noſtros Catholicos damnent, inter quos Contarenus, & Ægidius Cardinales ſibi hoc decreto damnari videbantur, & cum ipſis Albertus Pighius, & alij plures. *Acta Cōg. Con. Trid. m. 1. Fran. Car. Bart. ſig. num. 1799. p. 165.*

„ [Neque (inquit) timendum eſt, per hu-
„ iuſmodi opinionem, ſatisfactioni, & bonis
„ operibus detrahi, quoniam ſi rectè inſpicimus
„ ipſas maximopere confirmat. Niſi enim ali-
„ quid eſſent coram Tribunali Dei, aſſerendæ
„ non eſſent, & gratia, quam per Chriſtum me-
„ ruimus, non poſſet vti, quæ non eſt incremen-
„ tum dare, quemadmodum Auguſtinus dixit
„ ijs, qui propterea quòd viderent ipſum ma-
„ gnifacientem gratiam, dicebant, ipſum nega-
„ re liberum arbitrium. (At ille inquit) Dum
„ maiorem gratiam facio, tunc maximè libe-
„ rum arbitrium magnifacio, quod niſi adeſſet
„ per gratiam augeri nequiret. Neque rurſus
„ timendum eſt, per hanc ipſam opinionem
„ Purgatorium negari, aut infringi, nam ſi ita
„ eſt, ego omnium primus damnare illam cupio,

„ ſed

Digitized by Google

,, ſed quæſo aduertatis, quoniam non dicitur,
,, quòd ſtatim ac quis ſe præſentat Tribunali
,, Dei, offerens nedum merita propria, ſed &
,, Chriſti, plenè iuſtificatum, vt ſtatim ad glo-
,, riam aſſumatur, ſed ita dicimus, etiam homi-
,, nem iuſtificari, vt dignus habeatur, qui in
,, Purgatorium mittitur pro ſatisfactione pœ-
,, narum temporalium: nam certum eſt, omnes,
,, qui in Purgatorio ſunt, iuſtificatos eſſe ex eo,
,, quòd certi ſunt de gloria Cœleſti, ſibi aliquan-
,, do debita poſt Iuitionem pœnarum tempora-
,, lium.

Addidit ſe hæc Patribus dixiſſe, non vt ita ſentiret, ſed vt totam rem ob oculos ſanctæ Synodi iudicandam proponeret, in hoc ſe ſaltem Synodo ſatisfeciſſe dicens, ne ſcilicet tot Patres inauditi per Synodum damnarentur.

133 XI. Octobris coacta Congregatione generali Cardinalis de Monte ita Patres affatus eſt: *M.S.Vat. ſig. num. 3232. pag. 216.*
,, [Inter alia, quæ in ipſo Decreto de Iuſtifica-
,, tione conſideranda occurrunt, præcipui ſunt
,, illi duo articuli de Iuſtitia imputatiua, & cer-
,, titudine gratiæ: videri ſibi ante omnia hos
,, duos articulos benè examinandos, cùm à Pa-
,, tribus, tùm etiam a Theologis minoribus, vt
,, inde magis veritas eluceſcat, & imponatur fi-
,, nis controuerſijs, & contentionibus, quæ ſu-
,, per eiſdem articulis paſſim non ſolùm inter
,, Hæreticos, ſed etiam Catholicos verſantur,
,, quod cùm ab omnibus laudatum fuiſſet, de-
,, cretum fuit habendam Congregationem Theo-
,, logorum minorum.]

XII. Octobris in Congregatione generali Reformationem (inquit Cardinalis de Monte) nemo quàm nos magis vnquam concupiuit, ſcimuſque etiam S. D. N. non minùs cordi eſſe, quàm nobis, & vnicuique veſtrum: & in primis hanc, quam nonnulli notauerunt, auaritiam extirpare, quantum poſſumus, nobis in animo eſt, qua in re non parum faciemus, ſi Veterum ſtatuta obſeruauerimus, nempè vt omnium Eccleſiaſticorum prouentuum quatuor partes faciamus, quarum vna pauperibus Chriſti detur, altera Clero, tertia fabricæ Eccleſiæ impendatur, reliquam verò dumtaxat noſtris neceſſitatibus reſeruatam eſſe ſciamus. Quod ad ambitionem attinet, & id reſeruandum erit, ſed hæc pars non minùs ſæculares Principes, quàm Eccleſiaſticos tangit, quoniam & Imperator, & Gallorum Rex in Eccleſijs, in quibus eligendi ius habent, coërcendi erunt. *Acta Cong. Con. Trid. M.S. Frāciſci Card. Barberini ſig. num. 1799. p. 568.*

De titulo verò Decreti, videlicèt illa verba, Vniuerſalem Eccleſiam repræſentans addenda nè ſint in pręfatione ipſius decreti, ſtatueram, me nihil velle dicere, ſed in eorum gratiam, qui tunc non interfuerunt, cùm hæc controuerſia à quibuſdam ſuſcitaretur, & maximè Oratorum Chriſtianiſſimi Regis, ſpecialiter aliqua dicere cogar, & in primis, quòd hic, de quo agitur, titulus nunquam ab antiquis Concilijs vſurpatus fuit: Conſtantienſe Concilium primò hoc titulo vſum eſt, ſed eo tempore, quo nullus indubitatus Pontifex maximus eſſet, & poſtquam Ioannes XXIII. qui maiorem Papatus partem obtinebat, Papatui ceſſerat, quod quidem Concilium nihil commune habet cum iſto ab vnico, & indubitato Papa indicto. Baſileenſis verò Synodus quàm fęliciter hoc titulo vſa fuerit, vos omnes ſcitis. His omnibus, aliſque multis rationibus, cùm de re huiuſmodi aliàs ageretur, dictum fuit ab hoc titulo abſtinendum eſſe, niſi aliter & Legatis, & Synodo quandoque videretur, idque ab omnibus (paucis exceptis) firmatum fuit, quorum qui ſua in opinione permanſerunt, id etiam in ſeſſionibus firmauerunt, quod & nunc (ſi ita eis videbitur) facere poterunt, quoniam nos cùm neque rei, neque tempori neceſſarium eſſe huiuſmodi titulū cognoſcamus, vt apponatur, volumus (niſi tamen vobis videatur) illis verbis & hoc addendum
,, eſſe. [Vniuerſalis Synodus vniuerſalem Ec-
,, cleſiam repræſentans à S. D. N. qui vnicum
,, in Eccleſia militanti caput eſt, & Chriſti Vi-
,, carius, legitimè conuocata eſt] quo caſu facilè patiar addi verbum vniuerſalis Eccleſiæ. Addo etiam quòd ſiuè exemplum Conſtantienſis, ſiuè etiam Baſileenſis Synodi accipiamus, neutrum caſui noſtro deſeruiet, quoniam in ijs omnibus conſentientibus titulus vniuerſalis Eccleſiæ appoſitus fuit, & hic nedum aliqui contradicunt, ſed longè maior pars.

134 XV. Octobris in Theologorum Congregatione diſcuſſi ſunt articuli controuerſi de Iuſtitia imputatiua, & certitudine his conceptis verbis. *M.S. Arc. Vat. ſig. n. 3232. pag. 217. Diarium Con. Trid. m.s. Arch. Vat. epi. 47. M. S. Franciſci Car. Barb. ſig. num. 23. p. 66. & aliud m.s. Card. Pij.*

Articulus de Iuſtitia imputatiua.

,, [Vtrum iuſtificatus, qui operatus eſt ope-
,, ra bona, ex gratia, & auxilio Diuino, à me-
,, ritis Paſſionis Domini Noſtri Ieſu Chriſti pro-
,, fecto, ita vt retinuerit inhærentem iuſtitiam,
,, præſentans ſe cum illa ante Tribunal Chriſti
,, cenſendus ſit ſatisfeciſſe Diuinæ Iuſtitię ad me-
,, ritum, & acquiſitionem vitæ æternę. An ve-
,, rò cum hac inhærente iuſtitia opus inſuper
,, habeat miſericordia, & iuſtitia Chriſti, hoc
,, eſt merito Paſſionis eius, quo ſuppleantur de-
,, fectus ſuę iuſtitię, quę iuſtitia Chriſti com-
,, municetur ex Diuina diſpenſatione, ſecundùm
,, menſuram Fidei, & Charitatis.

Articulus de certitudine gratiæ.

,, Vtrum aliquis poſſit eſſe certus de ſua ade-
,, pta gratia, ſecundùm præſentem iuſtitiam, &
,, quo genere certitudinis?]

Habitæ ſunt pluribus diebus à Theologis concertationes in eorum Congregationibus, in quibus addunt Acta ab Angelo Maſſarello ſcripta.
,, [Loquuti ſunt triginta ſeptem Theologi, quo-
,, rum quinque tantùm tenuerunt eſſe neceſſa-
,, riam nouam applicationem iuſtitiæ imputa-
,, tiuæ, reliqui omnes cenſuerunt iuſtitiam inhę-
,, rentem ſufficere.
,, Quo verò ad certitudinem gratię viginti ſu-
,, pra vnum fuerunt in ſententia, quòd homo iu-
,, ſtificatus poſſit in aliquo caſu, ſine certitudine
,, fidei, ſcire ſe eſſe in gratia Dei: quatuordecim
,, autem tenuerunt, quod in nullo caſu homo
,, (quantumuis iuſtus) ſcire poteſt certitudine
,, fidei, ſe eſſe in gratia, & inter hos omnes
,, Theologos duo fuere neutrales, facilè huic,
,, vel illi parti adhærentes.]

XXIX. Octobris in Congregatione generali Cardinalis de Monte Patribus retulit, quæ acta *M.S. Arc. Vat. ſig. n. 3232. Ib. p. 223.*
,, fuiſſent, tùm addit [Propterea ad euitandas
,, contentiones, & ſcandala videretur conſultius
,, eos damnare ſecundùm aſſertionem Hæreti-
,, corum: ſuper qua re ſententijs rogatis placuit
,, maiori parti, vt ij articuli damnentur, prout
,, à Lutheranis aſſeruntur, & nihilominùs ſuper
,, ijs, in examinatione decreti de iuſtificatione
,, Patres ſententias dicant.
,, XXXI. Octobris Cardinalis Polus tertius
,, Pręſes Concilij ob aduerſam valetudinem abijt
,, è Legatione cum bona Pontificis venia, An-

M.S.Car. Barb. ſig. num. 13. M.S.Arc. Vat. ſig. n. 3232. pag. 224. & ſ. qq.

,, tonius Maria de Monte, & Marcellus Tit. S.
,, Crucis remanſere.]

IX. Nouembris vocatur in examen decretum cum duobus articulis de Iuſtificatione, & certitudine gratiæ, ac 18. Præſules ſententias dixere: die ſequenti alij duodecim. 12. Menſis alij ſex, 13. Nouembris octo alij, habitæque duodecim aliæ Congregationes generales in eadem controuerſia, ac rurſus decretum, & cenſuræ de eadem in pluribus alijs excutiuntur, reliquo anni decurſu.

Ang. Maſ. in Diario Con. Trid. m.s. Arch. Vatic.

,, [XVIII. Decembris (inquit Angelus Maſ-
,, ſarellus) fit Congregatio Theologorum Præ-
,, latorum, qui diù diſputarunt in inueniendo
,, perpetuo conſenſu Eccleſiæ in interpretandis
,, illis verbis Pauli; *Arbitramur hominem iuſti-*
,, *ficari per fidem*, & concluſum, vt inuenian-
,, tur verba, quę ponantur in decreto in VII. cap,
,, quæ ad omnem iuſtificationem referri poſſint,
,, ſcilicet primam, id eſt, diſpoſitionem, ipſam
,, iuſtificationem, & incrementum ipſius, quod
,, propoſitum fuit à Reuerendiſſimo Domino
,, Cardinale S. Crucis, & ab omnibus approba-
,, tum eſt.]

M.S. Arc. Vatic. ſig. n. 3232. pag. 238. Diar. Con. Trid. auct. Ang. Maſ. m.s. Arch. Vatic. in act. Congr. gen. pag. 190.

XXI. Decembris fit Congregatio Theologorum Prælatorum, quibus proponuntur verba declarantia, verba Pauli dicentis *per fidem ſine operibus legis hominem iuſtificari*, quæ ſunt.

Per fidem autem ideò iuſtificari dicimur, quia fides eſt humanæ ſalutis initium, fundamentum, ac radix omnis iuſtificationis; nam ſine fide impoſſibile eſt placere Deo, & ad filiorum Dei conſortium peruenire: quæ verba fuerunt examinata, & tandem ab omnibus approbata.

M. S. Franciſ. Car. Barb. ſig. n. 23. & aliud m.s. Card. Pij.

135 XXII. Decembris laborarunt Prælati Theologi in inueniendo perpetuo conſenſu Eccleſiæ in interpretatione verborum Pauli, cùm dicit *gratis ſine operibus nos iuſtificari*, & omnes tandem conſenſerunt in infraſcripta verba: Gratis verò igitur iuſtificari dicamur, quia nihil eorum, quæ iuſtificationem præcedunt, ſiuè fides, ſiuè opera ipſam juſtificationis gratiam meretur.

,, [XXIII. Decembris concordarunt, vt ma-
,, nerent in decreto hæc verba, finalis cauſa, glo-
,, ria Dei, & Chriſti, ac vita æterna. (Et paulò
,, poſt) Egerunt magna diſceptatione, an fi-
,, des habere debeat aliquem locum in ipſis cauſis
,, iuſtificationis. Et quia Patres concordare
,, non poterant, differtur deciſio huius quæſtio-
,, nis XXVIII. Decembris. (Et mox) Conclu-
,, ſum concorditer, quòd in nullam cauſam ſit
,, ponenda fides, ſed ſatis ei tributum ſit in ver-
,, bis decreti pluribus in locis.

MS. Car. Spad. epi. 28. Decemb. pag. 210.

In Congregatione vigeſima nona Decembris celebrata, decreta fuit dies ſeſſionis ad decimam tertiam Ianuarij anni proximi futuri, de quo ſic inquiunt Legati in Epiſtola ad Cardinalem Farneſium. Illi qui ſeſſionis decretum non approbarunt, fuere ferè omnes illi, qui Iulio prę-terito ne ſtabiliretur, totis viribus contenderunt, ſexdecim fuerunt, & quinquaginta Indictionem ſeſſionis approbauerunt.

M. S. Arch. Vat. ſig. num. 3232. pag. 240. Acta Cong. Concily Trident. M. S. Fran. Car. Barb. ſig. n. 1795. pag. 176.

XXX. Decembris, in Congregatione generali actum eſt de reſidentia, in qua inquiunt Acta [Cardinalis Giennenſis hora cum dimidia de materia reſidentiæ eruditè, & copioſè diſſeruit. Eius Orationis ſumma hæc fuit, reſidentiam eſſe de iure Diuino, quod maximè ex Caietano comprobauit, & Epiſcopos non reſidentes ab Auguſtino pro non Epiſcopis haberi, ſed pro canibus, à Damaſo verò Papa meretricibus comparari, quæ partus ſuos alijs educandos tradunt, vt poſſint luxuriæ, & voluptatibus indulgere; cùm idem quoque faciant Epiſcopi non reſidentes, quoniam populum ſibi commiſſum, vt voluptatibus, & genio indulgeant, alijs regendum tradunt. Quamobrem ſtatuendum eſſe reſidentiam de jure Diuino eſſe. (Et mox) Cui conſequens eſt reſidentia Parochorum, ſine quibus Parochis vix eſt, vt Epiſcopus muneri ſibi commiſſo par eſſe poſſit: ſe ſcire affirmans, nullos ferè hodie Parochorum reſidentiam facere, quorum aliqui, quòd exempti ſint, alij quòd Curiales, alij quòd licentiam habeant, & alij alijs de cauſis, ita vt omnis populus Curatis commiſſus, non per ſe, ſed per mercenarios paſcatur, quorum proprium eſt negligere gregem, Paſtoris autem mori (ſi opus ſit) pro ouibus ſuis &c.

M.S. Arc. Vat. ſig. n. 3232. pag. 241.

XXXI. Decembris Prælati Theologi in Congregatione ſua excuſſere ea verba (Iuſtificati in
,, dies magis renouantur.) [Cùm aliqui du-
,, bitent, quòd ex eis innuatur, aliquid reatus re-
,, manere in homine poſt Baptiſmum, quod in
,, dies in ipſo iuſtificato innouetur, quod ta-
,, men falſum eſt: ſed exquiſitis ſententijs pla-
,, cuit vt manerent, cùm re vera iuſtificati in
,, dies renouentur, id eſt magis iuſtificentur, &
,, ex iuſtitia creſcant, & gratia augeatur, iuxtà
,, illud, *qui iuſtus eſt, iuſtificetur adhuc*, & il-
,, lud, *ne verearis vſque ad mortem iuſtificari*,
,, Item diſcurſum fuit, an auctoritas Iacobi; *Vi-*
,, *detis quoniam ex operibus iuſtificatur homo, &*
,, *non ex fide tantùm*, loquatur de ſecunda iuſti-
,, ficatione, hoc eſt de operibus, quę ſubſequun-
,, tur ipſam iuſtificationem, & concluſum ſit;
,, cùm Iacobus dicat ex operibus iuſtificari, &
,, opera poſt iuſtificationem iuſtificant, id eſt
,, iuſtitiam augent, opera verò facta ante iuſti-
,, ficationem non iuſtificant, ſed præparant ad
,, ipſam iuſtificationem. Item, an conſilia ſint
,, exprimenda inter bona opera, quibus iuſtifi-
,, catio augetur? & concluſum, quod non, cùm
,, ſub nomine bonorum operum conſilia com-
,, prehendantur.]

M.S. Car. Spada p. 210.

136 Excurrente octo menſium flexu quæſtio de Iuſtificatione agitata eſt, non modò propter grauiſſimas difficultates, quibus erat implicita, ſed etiam, quia Cæſar varijs artibus extrahebat Adminiſtrorum opera perfectionem ac promulgationem decreti: verebatur enim, ne Lutherani quos armis fractos vel territos ad ſuum cogebat obſequium, audita fidei Lutheranæ damnatione, in rabiem deſperationemque adducti, iterum ab eo deficerent: ac meditabatur animo, clementia eos flectere; vt demùm excipiendis in religionis cauſa Concilij decretis ſe ſubijcerent. Sed nullis officijs, nulla manſuetudine, obdurata eorum pertinacia vinci poterat, omniaque Cęſarea conſilia eludebat.

137 Ex retardatis verò Actis, decretiſque Concilij, fides Lutherana, atque Zuingliana, & Caluiniſtica hæreſis in plura Regna latiùs diffundebatur, atque innumeræ animæ ignorantiæ tenebris immerſæ in exitium ſalutis ſuæ præcipites ruebant: querebantur etiam Epiſcopi ſe Tridenti in maximis domeſticæ rei difficultatibus, & periculis, ne à furentibus Lutheranis circumſiderentur, ſine vllo fructu, & diuinæ gloriæ ac religionis compendio, vel amplificatione diſtineri; cum tamen Concilium indictum eſſet ad hæreſes exortas in Germania delendas, nec Germani Prę-ſules, nec hæretici ad Concilium accederent. Le-

gati

Digitized by Google

gati etiam Apoſtolici opponebant nitidè Cæſareo conſilio, non ita à Synodo Tridentina curandas res Germanicas, vt Gallia, Hiſpaniæ, Italia, & alia Chriſtiana Regna negligerentur, nec ſine crimine promulgationem decreti de iuſtificatione differri poſſe; cùmque Cæſar plures alios Theologos ex Pariſienſi, & Louanienſi Academijs exciri pro inijcienda mora flagitaret; reſpondere Legati non pendere auctoritatem Concilij ex hominibus illud componentibus, ſed à Deo, & à Sede Apoſtolica, nec tantummodo in quæſtione de Iuſtificatione, ſed etiam in alijs articulis fidei controuerſis, vt tandem finis Concilio imponatur; nec quidquam ſalubrius & auguſtius pro Germaniæ ſalute aſſerenda conſuli, vel fieri poſſe, quàm veritas Catholicæ fidei ritè ac nitidè ſanciatur, ac promulgetur. Addidere etiam Legati Tridentini Galliæ Regis Oratores, eiuſdemque regni Epiſcopos maximè gerere in votis, vt decretum de Iuſtificatione in Concilio reſciſſa omni mora feratur.

138 Tandem XIII. die Ianuarij proximè ſequentis anni, celebrato ſolemni Epiſcoporum conſeſſu, doctrina catholicæ fidei de iuſtificatione promulgata eſt, vt poſtea dicetur.

139 Accidit hoc anno impijſſima mors ſceleſtiſſimi Hæreſiarchę Lutheri; de qua hæc Ioannes Cochlæus, qui ineptias Hæreticorum refellit.

Cochlæus in act. & ſcriptis Lutheri M. S. Fr. Car. Barb. ſig. num. 2678. pag. 149.

Moritur impius Hæreſiarcha Lutherus.

,, [Iſlebij die XVII. Februarij, peracta in pu-
,, blico cum alijs cœna, eaque largiter ſumpta,
,, & facetijs hilariter extracta, eadem nocte
,, interijt, de cuius obitu multa ſcribunt. Aliter
,, narrant, & ſcribunt ex vicinis locis Catholi-
,, ci, aliter loquuntur, & ſcribunt Lutherani, qui
,, multos agminatim emittunt Germanicè libel-
,, los ad perſuadendum cunctis, quam ſanctè
,, mortuus ſit ille ſanctiſſimus (vt aiunt) omnium
,, eorum Pater. (Et infra.) At quo Maiorum,
,, aut Apoſtolorum exemplo, ipſe Hęreticus no-
,, torius, & ab vtraque poteſtate ſuprema legiti-
,, mo iuris ordine damnatus, atque in Epiſco-
,, pum nunquam electus, aut ordinatus, nouo ri-
,, tu à ſeſe friuolè excogitato ordinauit, & con-
,, ſecrauit (vt ait Ionas in iſta ſua hiſtoria) Iſlebij
,, duos Presbyteros, ipſe neque Miſſam celebrans,
,, neque tunc cum alijs communicatus? Quid
,, verò ſanctitatis, aut miraculi hoc habet, quod
,, omni veſpere, poſt cœnam opiparè paratam, &
,, largiter acceptam, diſtento cibis, & potu ven-
,, tre, in habitaculo ſuo (per feneſtram proſpi-
,, ciens) aliquantulum orauit, interdum tàm
,, ſeriò, ac ſedulò (ſicut recitat hiſtoria) vt cir-
,, cumſtantes, dum taciti adeſſent, quædam eius
,, verba admirabundi perceperint, cùm nihil
,, dicatur ibi, vel de Horis Canonicis, ad quas
,, dicendas vtique, vt Monachus profeſſus, &
,, Presbyter olim ordinatus, de iure obligatus
,, erat, vel de alijs ab eo interdiù factis (ſi quas
,, modò fecit) orationibus! O ſanctitatem mi-
,, raculoſam, & apud Chriſtianos nunquam au-
,, ditam! quod nouus Saxoniæ Apoſtolus, tota
,, die ſæcularibus intentus negotijs, prandijque
,, & cœnæ crapula oneratus, omiſſis totius diei
,, Horis Canonicis, paululùm antequam cubi-
,, tum iret in feneſtrę proſpectum oraſſe depre-
,, henſus eſt: cuius hęreſi ac ſcelere tot per omnē
,, ferè Saxoniam, Pomeraniam, Daniam, Sue-
,, uiam, & Norwegiam, Monaſteria, & Col-
,, legiatæ Eccleſiæ, atque etiam Cathedrales
,, (non ſolùm omiſſis, ſed etiam publica violen-
,, tia prohibitis & interdictis Miſſis, & Horis
,, Canonicis) deſolantur, & à Dei Laudibus
,, obmuteſcunt die noctuque, & ab omni cul-
,, tu, veterique ſolemnitate ceſſant. (Et paulò
,, poſt)
,, 140 Quid item egregium eius apophteg-
,, ma? nos ſenes tàm diù viuere oportet, vt in
,, Diaboli poſteriora reſpiciamus, ac tot mala,
,, infidelitates, miſeriaſque Mundi experientes,
,, teſtes ſumus, Diabolum tàm malum ſpiritum
fuiſſe] Id certè veriſſimè fatus eſt Lutherus, cùm Dæmonem ducem ſequutus ſit, eiuſque preeuntis veſtigijs inhæſerit, atque à Sectarijs perfidis, & ſceleratiſſimis mala innumera patrata teſtis oculatus viderit. Pergit Cochlęus, vſurpataque à Luthero adagia aſſert. [Item, genus hu-
,, manum eſt ſicut ouile ouium occiſionis. Item,
,, illud quod in hiſtoria omiſſum in Ionę ad Ele-
,, ctorem Saxoniæ epiſtola maiuſculis inſertum
,, eſt literis; ſolitarium eſſe non affert lætitiam;
,, quaſi verò Monachis à Paulo dictum non ſit:
,, *Gaudete in Domino ſemper, iterum dico gaudete*,
,, aut quaſi non ad vitam, & ſalutem, ſed ad oc-
,, ciſionem & perditionem à Deo creatum ſit ge-
,, nus humanum, aut falsò dixerit Apoſtolus,
,, *Deus vult omnes homines ſaluos fieri*, aut quaſi
,, non fuerit Luthero ſenior Moyſes, quando di-
,, xit ei Deus: *Videbis poſteriora mea, faciem au-*
,, *tem meam videre non poteris*, ad Dei igitur
,, potiùs quàm ad Diaboli poſteriora reſpicien-
,, dum eſt ſenibus. Quid denique dicemus de
,, vltima Lutheri oratione, quam hiſtoria ma-
,, iuſculis literis notatam recitat? O mi Pater,
,, (inquit) cœleſtis, Deus, & Pater Domini No-
,, ſtri Ieſu Chriſti, Deus totius conſolationis,
,, gratias ago tibi, quòd mihi dilectum Filium
,, tuum Ieſum Chriſtum reuelaſti, in quem cre-
,, do, quem prædicaui, & confeſſus ſum, quem
,, amaui, & laudaui, quem abominabilis Pa-
,, pa, & omnes impij vituperant, perſequuntur,
,, & blaſphemant &c. Interroget hic Ionas Pa-
,, tres, excutiat, vel diligentiſſimè omnes Scrip-
,, turarum, Legum, & Canonum, Concilio-
,, rumque angulos, an apud vllum Chriſtianum
,, inuenire queat talem morituri orationem, in
,, qua quiſpiam ita ſeſe iactitet, ita præ ſe cun-
,, ctos, qui ſub Papa Chriſtum coluerunt, con-
,, temnat, & incuſet, ita inſectetur, & calum-
,, nietur Eccleſiæ Paſtorem ſummum Pontifi-
,, cem? An non potiùs credendum eſt, Chriſtum
,, Iudicem mox poſt verba eius, in ipſo exitu
,, raptæ iam de corpore animulæ eius dixiſſe,
,, De ore tuo iudico te ſerue nequam: quia tu
,, ipſe antea dixiſti, & ſcripſiſti, te audire in
,, Papa vocem Chriſti in eo loquentis, & præ-
,, ſidentis. (Item, anathema ſit, & maledictus,
,, qui contra veritatem Apoſtolicarum venia-
,, rum loquitur. Item fateor ſub Papatu pluri-
,, mum eſſe boni Chriſtianorum, immò omne
,, bonum Chriſtianum: & ſub Papa eſſe veram
,, Chriſtianitatem, atque adeò verum nucleum
,, Chriſtianitatis.) Quid igitur ſpei de ſalute
,, poteſt eſſe homini ſic indurato, & in finem
,, vſque contra charitatem, in hæreſi, ſchiſmate,
,, ac rebellione, odioque contra Papam perpe-
,, tuò perſiſtenti, ac pertinacem, & obſtinatam
,, animam efflanti? iudicat enim eum non ſolùm
,, Chriſti, Pauli, Cypriani, Auguſtini, & ſi-
,, milium ſententia multipliciter atteſtata, ſed
,, etiam ſermo ipſius, & oris proprij iudicium.
,, Stultè igitur, ac impiè laudat eum de hac
,, ora-

,, oratione Ionas, quemadmodum & Pomera-
,, nus in fine funebris ad populum orationis ſuæ
,, cantatum iactitat ſtultè illius prophetiam hoc
,, carmine.

Peſtis eram viuens, moriens ero mors tua, Papa.

,, 141 Non enim tàm Papæ, quàm Germa-
,, niæ, & innumeris animabus peſtis fuit viuus:
,, mortuus quoque nemini magis, quàm ijs, qui
,, ei credunt, peſtis, & exitium fuit: quod ſi vi-
,, uus, & moriens, mors eſt Summo Pontifici
,, (vt vanè gloriatur) quid eſt quæſo, quòd
,, Elector Saxoniæ in Edicto ſuo nuper decima
,, quarta die Februarij per omnes Terras ſuas
,, promulgato, tàm vehementer ſibi, ſuiſque
,, confœderatis à Papæ practicis (vt ait) timet,
,, & ſuos domi manere, atque in continuo ar-
,, morum apparatu perſiſtere iubet? Numquid
,, mortuus Papa tàm magnopere timendus eſt?
,, at vulgare eſt Italorum prouerbium: Homo
,, mortuus non facit guerram. Manet igitur Pa-
,, pa, & manebit vſque ad conſummationem
,, ſæculi: Hæretici verò velut aqua dilabuntur
,, vnus poſt alium: vbi nunc ſunt magniloqui
,, oppugnatores Papæ, Zuinglius, Caroloſta-
,, dius, Capito, Grinæus, Lutherus, & cum-
,, plures alij? mors depaſcit eos nunc & vſque
,, in æternum: Papa, & Sedes Apoſtolica ſupra
,, petram firmiter ædificata perpetuò permanet.
,, Quid verò prodeſſe potuit animæ Lutheri ad
,, Tribunal Chriſti raptæ vaniſſima pompa fu-
,, neris. (Et infrà) Quo denique exemplo Ca-
,, therina monialis vxor Lutherina poſt funeris
,, currum carpento vecta in publica proceſſio-
,, ne, ſe, ſuoſque tres ex Luthero filios, Ioan-
,, nem, Martinum, & Paulum (vt enumerat hi-
,, ſtoria) ſpectandos præbuit? nunquid tali mo-
,, do deductum fuit funus olim B. Martini, aut
,, B. Ambroſij, aut Diui Auguſtini? O miſeros,
,, & excæcatos homines, quos talium non pu-
,, det, qui tàm cæcum habent, & de rebus hu-
,, manis, & de Religione Chriſtiana iudicium!
,, Væ autem improbis, & impijs laudatoribus
,, illis, qui dicunt malum bonum, & bonum
,, malum, ponentes tenebras lucem, & lucem te-
,, nebras.

,, 142 Conſiderent autem pij, quid tantis
,, prauæ intentionis laboribus, curiſque ac ſtu-
,, dijs effecerit Lutherus, cuius rebelli, ac ſedi-
,, tioſa concitatione, tàm multa hominum mil-
,, lia & corpore, & anima in æternum perie-
,, runt, atque deinceps adhuc peribunt, & tota
,, per eum Germania confuſa, & conturbata
,, omne decus priſtinum perturbato Imperio
,, amiſit, & ad bella tùm externa, tùm ciuilia
,, ſpectans trepidat, à generali, & pacifico Con-
,, cilio abhorrens, & à Papa, à quo fidem Chriſti
,, ſuſcepit, velut ab Antichriſto per ſcelerata Lu-
,, theri dogmata ſibi timet.

,, 243 Stulta enim Ionæ hiſtoria refert hanc
,, quoque Lutheri morituri tàm impiam, quàm
,, ridiculam ſtultitiam, quod eadem nocte, qua
,, perijt, dixerit ipſi Ionæ, & Cœlio, alijſque
,, circumſtantibus: Orate pro Domino noſtro
,, Deo, & eius Euangelio, vt ei benè ſuccedat,
,, quia Concilium Tridenti, & abominabilis Pa-
,, pa grauiter ei aduerſantur: quis vnquam au-
,, diuit orandum eſſe pro Domino noſtro Deo?
Quem tandem pro Deo blaſphemus ille orandum voluit? de quo illud Dauidicum verè vſurpari poteſt, *Stet Diabolus à dextris eius, cùm iudicatur, exeat condemnatus, & oratio eius fiat in peccatum.*

De eo verè antea aduersùs Bucerum Lutheri Eu-
comiaſtem Ioannes Eckius ſcripſerat [Ex dictis, *Io. Eck. in Replica aduerſ. Bucerum.*
,, ſcriptis, ac factis Lutheri luce clarius appa-
,, ret, hunc Carbonarij filium non eſſe organum
,, Dei, ſed Diaboli, non membrum Chriſti, ſed
,, Antichriſti, & Nonnæ ſuæ, Eccleſiarum in-
,, ternæ, ac externæ deformatorem, Antichri-
,, ſti præcurſorem, & Apoſtolum Hæreticorum
,, omnium hæredem & fæcem. (Et infrà.) Va-
,, niſſimè iactat Bucer myriades Eccleſiarum,
,, quæ Lutherum ſequantur; profectò hæc eſt
,, ira Dei potentis, quòd in tàm modico tem-
,, pore tot millia ex Germanis à ſtabilitate fidei
,, exciderunt ad vnius lupi excucullati Monachi
,, vocem, ſic monuit Tertullianus: Nemo mire-
,, tur, hæreſes tantum valere: ideò credibilius
,, eſt, quid ſit futurum tempore Antichriſti, qui
,, apertis theſauris ſuis (nam diuitiæ Eccleſia-
,, rum, & Monaſteriorum tunc erunt abſumptæ)
,, tot myriades hominum attrahet, vt Chriſtus
,, dicat: *Verumtamen Filius hominis veniens putas inueniet fidem in terra?* Paucis interiectis dictum
Buceri fingentis Lutheranas Eccleſias non eſſe
alienas à Chriſto, ita refellit [Bucer non vult
,, Eccleſias Lutheranas iudicari alienas à Chri-
,, ſto: at hoc eſt Dei iudicium, extra vnam
,, Eccleſiam Chriſti, extra Arcam Noë, extra
,, Nauiculam Chriſti nullam nouimus. Iudi-
,, cium Chriſti eſt: *Qui non eſt mecum, contra*
,, *me eſt, & qui non congregat mecum, ſpargit.*
,, Non enim agnoſcit Dominus oues extra ouile
,, ſuum, ſed malè olentes capras, & fœtidos
,, hircos damnat.]

Tradunt quo die Lutherus viuere deſijt, in Belgio plures energumenos abeuntibus Dæmonibus liberari viſos, deinde verò in eadem corpora reuerſos de extincto Luthero, cuius animam ad infernale barathrum delatam ſtipaſſent, fidem feciſſe, cùm poſt aliquod tempus de Luthero eo die ſublato publica fama manaſſet. *Cratepolius.*

144 Id Porrò animaduerſione dignum eſt, quòd cùm Lutherus, Buceruſque, & alij Hæretici aduersùs vitia ſacerdotum Romanæ Eccleſiæ, & Catholicorum acerbiſſimè declamarint, maximam tamen morum cladem à Luthero, & ſocijs reformationis buccinatoribus illatam fuiſſe, vt vitia longè magis inter Sectarios quàm inter Catholicos inhorruerint, ex eorumdem confeſſione Lutherus liberè profeſſus eſt (inquit Eraſmus) *Guil. Roſſ. pag. 191.* *Eraſm. in epiſt. ad Fr. inf. Germ.*
,, [Malle ſe priſtinum Papæ, ac Monachorum
,, regnum, quàm hoc hominum genus ſub
,, Euangelij prætextu in Sogdianorum vitam
,, ſeſe proripientium. Idem in ſuis ad me lite-
,, ris deplorauit Melancthon. Idem in collo-
,, quio faſſus eſt Oecolampadius.] Sic item *Luth. tom. 5. in Mat. cap. 5.*
,, Lutherus ipſe de ſuis ſectarijs. Volunt (in-
,, quit) pluſquam Chriſtus ipſe videri Euange-
,, lici: dicunt Domine, Domine, ſequar, quo-
,, cumque quocumque, & de Euangelio loquun-
,, tur, quaſi ſint Angeli, ſed ſi opera ſpectes,
,, ſunt meri Diaboli.] Immò verò (vt videas
mirabile incrementum huius Euangelij omnia
hominum genera ſuo contagio vaſtantis) non
ſolùm (inquit ille) magni viri, nobiles, & mer-
,, catores, ſed ipſi etiam ruſtici, qui aliàs ſim- *Ib. enarr. in 1. Corint. c. 15.*
,, plices, & ſinceri ſolebant eſſe, thraſonicè, ia-
,, ctanter, ſibi iam nullo prædicatore opus eſſe.]
Quid ita? An quia paucis annis prædicatum à Luthero Euangelium nouum ita eos reddidit, vel in omnibus fidei myſterijs peritos, vel excellenti vitæ ſanctimonia præſtantes? Nihil minus

Digitized by Google

nus, ſed quia homioes mira pernicitate ad extremum huius Euangeliſmi fioem, & ſcopum proficiebant, quia (vt ipſe ait Lutherus) futuræ vitæ rationem habeot nullam, ſed ſicut credunt, ita viuunt, ſunt, & manent ſues, & ſicut ſues moriuntur.

Guil. Roſſ. pag. 209.
Negatur immortalitas animæ à Luthero.
Luth. tom. 5. in Eccl. c. 9. v. 5.
Ib. v. 26.

Illud certè veriſſimum eſt, Lotherum in Commentarijs ſuis omnes conſectari verborum, & ſyllabarum argutias, quibus poſt mortem animas cum corporibus dormire, & ſepeliri probet, atque ità cum corpore omni, vt gaudio, ſic pœna carere (exempli gratia ſic ille in Eccleſiaſten) [Ex hoc (inquit) loco patet mortuos ſic dormire, vt prorsùs nihil ſciant, & eſt fortiſſimus locus pro mortuis nihil intelligentibus rerum noſtrarum contra Sanctorum inuocationem, & Purgatorij fictionem. Rurſum in eodem capite. [Hic alius locus eſt, quòd mortui nihil ſentiant. Nulla eſt (inquit) in Inferno cogitatio, ars, cognitio, ſcientia. Senſit ergo Salomoo mortuos omninò dormire, & nihil prorsùs ſentire.] Vbi vt prętermittam manifeſtam vim Scripturæ, & ſenſui, & verbis illatam, maximè ſi inferni vox ſepulchrum ſignificet, vt io eadem prorsùs ſententia Lutherus docet, illud ſolum animaduertat Chriſtianus Lector, quàm curiosè, & acriter nefarius impoſtor omnes captat vmbras, vt ſuam illam peſtiferam de animarum dormitione hæreſim perſuadeat. Atque in hunc ſcopum, ne plurimis locis coaceruandis prolixior ſim, perditiſſimus ille quæcumque poteſt obſcura Scripturarum membra, & inciſa interpretatur, ſemperque illud inculcat. [Ego ſequor Scripturam, quæ dicit, *mortui dormiunt*. Ego puto eos ſic ineffabili, & miro ſomno conſopitos, vt minus ſentiant, aut videant, quàm hi, qui aliàs dormiunt. Animæ mortuorum ingrediuntur nec in Infernum &c. Deus facit ſimiles beſtijs dormiendo, vigilando, comedendo. Anima enim humana dormit omnibus ſenſibus ſepultis, &c. Ita nec mortuorum locus cruciatus vllos habet.] Quis autem fructus ex hac doctrina? niſi quòd per vniuerſam Germaniam peruaſerit, vt quàm impudenter homines in omnem ſe luxuriam, & libidinem effundant, quàm effrænatè publicas vias obſideant, & quorumcumque bona deprædentur, vt fœdiſſimis peccatis nullum ſtatuant finem, nec modum, hac diabolica confidentia ſubnixi, quia poſt hanc vitam alia nulla eſt attendenda, nullum Dei iudicium, nulla in Cœlo præmia, nulla in Inferno cruciamenta, ſed morte corporis omnia terminentur, anima ſimul cum corpore io ſepulchrum incluſa: hoc partim ſupra attigimus, partim deinceps oſtendetur. Interim ex Brentio (quo quem quærimus teſtem fide digniorem?) promptom eſt colligere hanc valdè generalem Proteſtantium fidem, & ſententiam. [Et ſi (inquit Brentius) nulla ſit inter nos publica profeſſio, quòd anima ſimul cum corpore intereat, & quòd non ſit mortuorum reſurrectio, tamen, & impuriſſima, & profaniſſima illa vita, quam maxima pars hominum ſectatur, perſpicuè indicat, quòd non ſentiant eſſe vitam poſt hanc, nonnullis etiam tam voces inter pocula, quàm ſobrijs in familiaribus colloquijs excidunt.] Hæc Brentius, qui quod de impuriſſima, & profaniſſima fratrum ſuorum vita, idque in ipſo Euangelij flore conqueritur, tàm eſt euidens, vt innumeris Muſculi, Lutheri, Buceri, & Caluini teſtimonijs comprobari poſſit.

Luther. to. in Ionam cap.
Ib. tom. 6. Geneſ. c. 25. fol. 351.
Ib. c. 43. verſ. 11.
Brentius in Luc. c. 22. hom. 35.

145 Denique infœliciſſimi Lutheri obitu tractationem cum Surio ità aduersùs eum declamante claudamus. [O verè mortē expaueſcendam & horrendam, ità obſtinato in Pontificem & Catholicos odio exhalare ſpiritum, atque ſic proficiſci ad illum ęquiſſimum Iudicem! O ſi miſer ille ſeipſum cognouiſſet, certè illa extrema hora palàm faſſus eſſet, ſe longè omnium atrociſſimè, & iniquiſſimè vituperaſſe, perſecutum fuiſſe, & blaſphemaſſe Chriſtum, cui vnus ipſe ſuis impijs dogmatibus tot abſtulit animas, vt ſine horrore & ſtupore nec dici queat! Ille quidem ſic mortuus eſt, ſed poſt ſe in multis Europæ ampliſſimis Regnis & Prouincijs ſupremam ferè reliquit vaſtitatem, religione miſerabiliter confuſa & perturbata, innumeris euerſis Eccleſijs, deſtructis Monaſterijs, omnibus pijs abrogatis cæremonijs, & ritibus Eccleſiaſticis, Sacramentis horrendum in modum profligatis, vt ad Mahometanam conſtituendam impietatem parum aut nihil ſupereſſe videatur. Eos nobis fructus affatim produxit miſer ille, & mortalium omnium longè infœliciſſimus, qui vtinam nunquam natus fuiſſet, aut certè ſolus perijſſet.] Et benè, quod de impijſſimo Chriſti proditore Iuda in Euangelio perlegitur; *Bonum erat ei, ſi natus non fuiſſet homo ille*, nouo huic Iudæ nefandiſſimoque Apoſtatę conueoit: in eius enim cor miſit Diabolus, cum quo aſſiduè agebat (vnde vas Satanę à Cardinali Hoſio nuncupatum eſt) vt traderet Chriſti Eccleſiam, animamque ſuam ob vile humanę gloriolę pretium perpetuis deputaret inferorum tormentis. *Quantum enim glorificauit ſe, & in delicijs fuit, tantum dabitur illi tormentum, & luctus.*

Matth. 26. 24.
Apoc. 18. 7.

146 Verùm quàm peſſima fuit Apoſtatæ Lutheri mors, tàm pretioſa extitit Petri Fabri primi D. Ignatij ſocij, quę hoc anno accidit, mors. Is ab optimo Parente ex Hiſpanijs Romam euocatus, vt iuxta Pontificis mentem ad Concilium Tridentinum pergeret, à feruentibus infeſtę Canicule caloribus, imbecillis ac propè æger, vexatus, paucos intrà dies noua morbi vi arreptus, è vita deceſſit. Strenuam pro fide Catholica in Germania nauaſſe operam, Bucerum & Melanchtonem ad certamen prouocaſſe, ac validiſſimis argumentis rationibuſque eorum inſanias confutaſſe, ad Ioannem Gropperum Eccleſiæ Colonienſis Archidiaconum, & ad Antonium Perenottum Granuelanum, qui demùm Cardinalis fuit, tùm Atrebatenſem Epiſcopum, acres literas dediſſe, quibus fallaces hæreticorum dolos aperiebat, & ad Colonienſis potiſſimùm Eccleſiæ cauſam omni ardore defendendam eos excitabat, aliàs vidimus. In Epiſtola ad Lainium io Societate collegam de modo Hæreticos rectè curando, qua potiſſimum in ſanandis eo infectis veneno mentibus norma ipſe ſe gereret, luculenter apparet. [Quoniam in cęteris Lutheranorum erroribus (poſt plura ſic inquit) is eſt fermè communis, vt humanas actiones ac facta ſuis meritis ſpolient, contemptiſque rectè factis, omnia in fide reponant; idcircò faciendum nobis eſt, vt in eorum congreſſibus atque colloquijs ab operibus, ac rectè factis progrediamur ad fidem, ijs perpetuò ſermonibus inſerendis, quibus eorum animi ad amorem ac ſtudium excitentur (& infrà) Sic exiſtimo ſi qui efficacitate doctrinæ, aut ardore ſpiritus perſuadere Luthero poſſet, vt excuſſis ex animo prauis ſuis opinionibus, & recepto Religionis ornatu ſeſe alacri quadam parendi voluntate ad ea, quæ imperantur,

tur; explenda & facienda conuerteret, fore vt eo ipſo nulla adhibita concertatione hæreticus eſſe deſineret.] Tanta autem in eius dictis vis, tantus è conſuetudine familiari queſtus pietatis, tanta apud omnes eius exiſtimatio ac celebritas percrebuit, vt Lainius ſanctum Ignatium per literas, quanta cum Germaniæ labe, ac bonorum hominum deſiderio, Faber abſceſſerit, certiorem reddiderit, cuius vel nomẽ ipſũ in vtraq; Germania Catholicos erigere, & ad vtriuſque reparandæ ſpem viros etiam Principes excitare faſſus eſt.

147 Interim excubabat Pontifex omni ſtudio, ne Lutherana hæreſis Italiam peruaderet, quæ cùm Vicentiam Veneto ſubditam Imperio inficere cœpiſſet, Ducem, ac Senatum Venetum præmonuit, vt fidei cenſores ſua auctoritate fulcirent: verùm licèt Rodulphus Cardinalis Vicentinæ Eccleſiæ Adminiſtrator capiendis vulpeculis, quæ Vicentinam vineam demoliebantur, operam daret, tamen Adminiſtri Magiſtratus Veneti illius ſtudijs non tàm citò obſecundarunt, quare latiùs contagio hæreſeos diffuſa plures corripuit, adeò vt Pontifex iterum Ducem, Senatumque Venetum ſolicitarit, vt ad excindendas mali fibras, antequam ingraueſceret, ſedulò incumberent.

Duci, & Senatui Venetorum.

Paul. III. lib. breu. anno 12. pag. 158. Venetos hortatur, vt Lutheranæ hæreſi ſe obijciant.

Dilecti filij &c, Egimus aliàs Vobiſcum, & per literas, & per Nuntios Noſtros ſæpiùs, vt hæreſim Lutheranam in veſtra Ciuitate Vicentiæ exortam, & à non paucis illius Ciuitatis receptam, veſtro fauore, & pia iuſtitia ſuccidi facere in ipſo ſemine velletis, ne mox confirmata inualeſceret, intellectoque tunc per Nos, quòd Poteſtati & Capitaneo dictæ Ciuitatis mandaueratis, vt in extirpationem ipſius hęreſis totaliter intenderent, ac fauerent, firmiter ſperauimus, veſtram auctoritatem apud illos Magiſtratus, & eorum executionem aduersùs ipſos Hęreticos ita valituram, vt negotio optatus finis, atque exitus citò imponeretur, cùm præſertim dilectus filius Noſter N. Cardinalis Rodulphus Eccleſiæ Vicentinæ Adminiſtrator, ſuo boni Paſtoris officio nulla in parte deſuerit, brachiumque dictorum Poteſtatis, & Capitanei, ſine quo rem perficere non poterat, ſæpiùs implorauerit; ſed tamen (ſicut Nobis relatum eſt) & de quo ſatis mirari nequiuimus, effectu mandati veſtri, & ſpei Noſtræ ex eo caruimus, quòd ipſi Poteſtas, & Capitaneus juſſionem veſtram diligenter (ſicut oportebat) exequi neglexerunt, ob quod ipſi Hęretici alacriores facti, vrgente greſſus eorum Diabolo radices ſuæ impietatis latiùs poſteà protenderunt, & quotidiè ita protendunt, vt niſi verè ac alacriter huic malo obſiſtatur, verendum ſit, ne ſerpat ad proxima, & in dicta Ciuitate multo acriùs conualeſcat: quamobrem Nobilitatem, & Deuotiones Veſtras iterum in Domino requirendas duximus, & omni ſtudio, atque inſtantia requirimus, vt ſicut dignum pietate, atque officio veſtro eſt, remedium huic malo nimium ſanè iam tolerato efficaciter afferre, Poteſtarique, & Capitaneo in dicta Ciuitate nunc exiſtentibus diſtrictiùs mandare velitis, vt Vicario dicti Cardinalis Adminiſtratoris omnes fauores in comprehendendis, puniendiſque dictis Hęreticis quamprimùm præbeant opportunos, negligentiamque Prædeceſſorum ſuorum ſtudio fideli, & diligentia ſua compenſent: nam cùm Vos veſtrorum Majorum exemplo, Religionem Catholicam ſumma conſtantia ſemper colueritis, & colatis, minimè eſt Vobis ferendum, veſtros ſubditos in cultu Dei omnipotentis à Vobis deuiare, pernicioſamque hanc hæreſim apertè profiteri in oculis prope veſtris, & vniuerſalis Concilij, quod Tridenti ob has præcipuè hæreſes expungendas indictum, & apertum eſt: nec verò fugit ſapientiam Veſtram, quæ ſingularis eſt, præter eam, quam Deo conſeruare debetis, ſicut facitis, Sanctam Catholicam Religionem tot iam ſæculis per Vos, Maioreſque Veſtros obſeruatam, etiam ad diuiſiones factioneſque illius Ciuitatis animaduertendum eſſe, ne ad veteres hac noua ſuperaddita cauſa, nouitatibus, aditumque defectionibus aliquando præbeat, cùm ſicut noſtis, vel hæc ſola Religionis diſſenſio multis in locis obedientiam, ac fidelitatem excuſſerit, ideòque à vobis omninò ſananda eſſet, cum hominibus fideles eſſe non poſſint, qui Deo omnipotenti fidem violauerint: ſed prudentia veſtra non eget monitis, excitanda ſolùm à Nobis fuit, vt quod laudabiliter cœpiſtis, efficaciter perficiatis, quod ſanè Nos à veſtra pietate, ac iuſtitia firmiter expectamus &c, *Datum Romæ I. Maij MDXLVI. Anno XII.*

Veneti parent Pontifici.

Paruere Veneti Pontificijs monitis, atque acerbiſſimis edictis Hæreticos proſcripſere, vt qui Diuino timore arceri à flagitio non poterant, ſuppliciorum metu ab impietate ſubmouerentur, quorum pietatem, ac prudentiam eximiam commendat Surius his verbis.

,, [Veneti edicto cauent, vt libri à Catholica
,, Religione diſcrepantes ad certos homines ad-
,, ducantur, idque intra dies octo, quibus ela-
,, pſis inquiſitum iri aiunt, & qui deprehenſi
,, fuerint, non impunè abituros: ijs qui deferant
,, huius edicti contemptores, munera promittunt.
,, Hæc moleſtiſſimè ferunt homines, ſed ſi ſa-
,, perent, gauderent, Magiſtratus eorum ſaluti
,, maturè conſulere, atque vtinam vbique ter-
,, rarum proſcripti eſſent libri omnes ex Hære-
,, ticorum officinis profecti, nam ſermo eorum
,, (quod veriſſimè dixit Apoſtolus) *vt cancer*
,, *ſerpit.*]

Noui in fide Scotiæ rumores.

148 In Scotia maximæ de Religione contentiones hoc tempore exortæ multos tumultus peperere, cùmque Florentius Voluſenus Scotus in patriam reditum pararet, Iacobus Sadoletus Cardinalis illum hiſce monitis præceptiſque ad colendam Religionem Catholicam, ſectaſque nouas reſpuendas erudiuit.

,, [Cùm & ſacræ Nos literæ, & rerum euen-
,, tus ipſe docuerit, Eccleſiam Dei turbulentis
,, hominum ſeditioſorum conſilijs perpetuò in-
,, feſtam eſſe, & obnoxiam, nimirùm id permit-
,, tente Deo, quo hic bonorum exploretur fides,
,, atque conſtantia, profectò dubium eſſe non
,, poteſt, quin quod ſanctiſſimi Viri huiuſmodi
,, diſſidijs, & contentionibus exortis ſemper fe-
,, cerunt, vt Eccleſiæ partes ſequerentur, eique
,, tamquam firmamento veritatis inniterentur,
,, in hoc quoque optimus, & grauiſſimus facere
,, debeat, & Sanctiſſimum Parentem omni pie-
,, tate, & ſtudio conſtantiſſimè tueri, atque de-
,, fendere. Etenim ſumma ſit non dicam im-
,, prudentia, ſed amentia, Catholica relicta, ac
,, deſerta Eccleſia, eiuſque perpetuo conſenſu,
,, & tot ſanctiſſimorum Patrum auctoritate con-
,, tempta, eorum ſectam ſequi, qui impulſi odio,
,, furore quodam rapti, tàm temerè ac nefariè
,, ab Eccleſia diſcedere, eamque vexare atque
,, oppugnare auſi ſunt, quos vt corrupti Sacer-
,, dotum mores grauiſſimè offenderint, nequa-

,, quam

,, quam ea tamen, aut alia omninò turbandæ
,, pacis, & commouendæ ſeditionis cauſa iuſta
,, eſſe potuit. Quamobrem ſuadeo, hortor, &
,, moneó, vt Maiorum noſtrorum veſtigijs in-
,, ſiſtas, atque ea, quæ ſtatuit, decreuit, & tot
,, iam ſeculis obſeruauit Eccleſia tamquam Spi-
,, ritus Sancti, qui illi cuſtos, & veritatis omnis
,, Doctor perpetuò adeſt, decreta, & inſtituta,
,, ſanctiſſimè ſeruanda eſſe cenſeas. *Datum* . . .
,, *anno* 1546.

Buchan.

Præerat tùm in Scotia Sacræ fidei cenſuræ Dauid Betonius Cardinalis, idemque Archiepiſcopus S. Andreæ, qui in Nouatores legum ſeueritate diſtringebat, ac Concionatorem Hæreticum flammis exuri iuſſit, ex quo impiorum odia adeò in ſe accendit, vt cum Normæo Leſle Comitis filio trucidandum coniurarint, quòd immanè flagitium eo in cubiculo proditione intercepto patrarunt, gladijſque confoderunt, ac deinde ad feneſtras, ad maioris ignominiæ dedecus ſuſpenderunt. Sed mirum fuit, quod eius ſanguis in lapides effuſus, nulla aquarum affuſione, quacumque adhibita, ab impijs arte, & diligentia elui potuit: eo cæſo parricidæ Arcem Vrbis S. Andreæ occuparunt, ad quam recuperandam Iacobus Arraniæ Comes Scotiæ Adminiſtrator cum exercitu prouolauit, ne Angliæ Regi infenſiſſimo Scotorum hoſti dederetur. Cùm verò obſeſſi de tranſigenda deditione verba nuncupaſſent, eam addidere legem, vt à Pontifice etiam cenſuris omnibus ob cæſum Cardinalem ſoluerentur, de quo proximo ineunte anno factus certior Paulus, nè Angli ea Arce recepta in Regni interiora penetrarent, miſſo Diplomate de legum ſeueritate remiſit, quo Arraniæ Comes vteretur, ſi militum virtute proditorum pertinaciam expugnare non poſſet.

Dilecto filio Nobili Viro Iacobo Comiti Arraniæ in Regno Scotiæ Gubernatori.

Paulus III. lib. brev. 23. p. 203.

148 Dilecte fili Nobilis Vir, ſalutem, &c. Scribit ad Nos Nobilitas Tua, quòd interfectores bonæ memoriæ Dauidis Cardinalis S. Andreæ olim in iſto Regno Noſtri, & Apoſtolicæ Sedis, de latere Legati, qui poſt dicti Cardinalis cędem Caſtrum Ciuitatis S. Andreæ hoſtiliter occuparunt, & adhuc occupant, Caſtrum ipſum, quod Tua Nobilitas quamuis iamdiu magno labore obſeſſum, hactenus recuperare non potuit, nullo modo reſtituere intendunt, niſi ab huiuſmodi delicto abſoluantur: & non ab re formidari, quòd niſi idem Caſtrum ad manus Tuas quàm primùm redigatur, Catholicæ fidei hoſtes, qui dicti Regni occupationi ſemper inhiant, occupantium deditione dicto Caſtro potiantur, & per illud veluti ipſius Regni ianuam Regnum eiuſmodi inuadāt ad direptionem: & huic imminenti periculo prouideri poſſe Nobilitas Tua aſſerat, ſi dicti occupatores à dicto crimine abſoluātur. Quamobrem etſi Nobis flagitium illud longè atrociſſimum, & omni indulgentia indignū videatur, tamen minus malum eligentes, ne dictum Regnum aliquod maius detrimentum patiatur, ipſam abſolutionē certis iſthic Iudicibus commiſimus, ſicut in alijs Noſtris in forma Breuis literis expreſſum eſt, quod, & ſi iſtius Regni ſalute permoti fecimus, iuſto tamen Dei iudicio, Tuaque, ac Tuorum militum virtute fore ſperamus, vt tanti criminis Rei potiùs in Tuas manus, ſi nondum deuenerūt, deueniant, quòd de abſolutione à Nobis per vim extorta, gloriari non poſſint; Nos quidē, qui hanc rem Regi Chriſtianiſſimo commēdauimus, Tibi, & iſti Regno, quantum Nobis licuerit, nunquam deerimus. *Datum Romæ III. Februarij MDXLVI. anno XIII.*

Non potuit Scotiæ Adminiſtrator perfidos armis frangere, ad quos edomandos auxiliarem Gallorum Claſſem exciuit, vt proximo anno dicetur.

Ext. in MS. Card. Spad. ſig. n. 137. p. 44.

149 Confecta porrò eſt hoc anno pax inter Franciſcum Galliæ Regem, & Henricum Angliæ Tyrannum, quam etiam à Cæſare Bernardi Patritij Veneti opera promotam referunt: Solicitatus enim ab Anglo, vt Gallicam expeditionem (omiſſa Germanica) oblato in ſingulos menſes Anglicano auro ſubſidiario ſuſciperet, vt Internuntij Pontificij ad Cardinalem Farneſium datæ literæ oſtendunt, flagitio abſtinuit, ac potiùs Anglum ad concordiam cum Gallo incitauit. Fatigatus quidem erat Henricus, & morbo, & maximis ſumptibus grauioris belli, in quo multis aduerſis exceptus erat, nam etiam hoc anno Anglos tumultnaria pugna cæſos, deſcribit Bellaius: Franciſcum verò Regem ad pacem inclinaſſe ait, eò quod extincto filio Aureliæ Duce rebus ſuis à Cæſare diffideret: Leges itaque latæ ſunt in hunc modum, vt Bolonia, & aliæ Arces in eius agro excitatæ ab Henrico Gallo traderentur. Gallus verò octingenta coronatorum millia, ex reliquatione penſionis intermiſſæ, vel ob ſumptus in muniendis Arcibus factos intra octo annos Henrico ſolueret: at huius pacis beneficio, rebuſq; humanis breui potiri, vtrique Regi non licuit; cùm vtrumque Deus proximo anno ad tenendum aliū in æternitate pro meritis demeritiſue locum euocarit.

Ludouicus Guiccıard. in comm.

Martinus Bellaius in comment.

150 In India geſtum eſt hoc anno grauiſſimum bellum inter Chriſtianos, ac Mahometanos, ac Diuino potiùs miraculo, quàm Luſitanorum virtute Chriſtianum in India Imperium ſtetit, contra vim Mamudij Cambaiæ Regis, qui Soſarem Dienſi Toparchia donatum huic bello præfecerat. Præerat Arci Maſchareni, à quo plura bellicæ virtutis exempla, ac licet in oppugnatione Soſar globo diſcerptus fuerit, ſuccedente tamen militari Imperio Rumecane filio præferoci animo prædito Luſitani in extremum diſcrimen à ſubeuntibus in mœnia hoſtibus, ac propugnacula cuniculis ſubruentibus, adducti ſunt, donec Ioannes Caſtrius Prorex Indiæ inſtructa Claſſe ſuppetias attulit, ac III. Idus Nouembris in hoſtium Caſtra tanto impetu irrupit, vt cæſis quatuor Barbarorum millibus, deſideratis tantùm Luſitanis ſexaginta, florentiſſimam victoriam retulerit, potitus vniuerſo militari apparatu, atque inter alios triginta quinque maioribus tormentis æneis. His ſubdit Indicæ hiſtoriæ Author.

Maffeius hiſt. Indica lib. 13. Dieſis Arx oppugnata a Rege Cambaiæ

,, [Clara admodum, & glorioſa Luſitanis hæc
,, victoria fuit, vel magnitudine periculi, vel
,, prędicatione omnium, & fama: celebritatem
,, auxere Diuina miracula, quód hoſtes ipſimet
,, affirmarent conſerta iam pugna maiores ali-
,, quot baliſtas applicitum, quater ignem Cœlo
,, minimè pluuio reſpuiſſe, & ſuper ædiculam
,, Arcis apparuiſſe mulierem Cœleſti lumine ra-
,, diantem, cuius fulgor ita adſpicientium ocu-
,, los, menteſque perſtringeret, vt cœci propo-
,, modum, neque in ordines ire, neque in vnum
,, conglobare ſe poſſent, ac tantò ſuperiores nu-
,, mero, tamen immutata repente rerum omniū
,, ſpecie, in denos Luſitanos pugnaturi ſinguli
,, viderentur; inde conſternationem, & fugam
,, ortam Prætor ab tam felici euentu, primum

Digitized by Google

„ Deo ſupplicationes habendas curauit, collau-
„ dato dein exercitu, laureatas ad Ioannem Regem literas miſit.]

152 Contulit tam inſignem victoriam Ioanni Regi Luſitaniæ Deus, eiuſque in India firmauit Imperium, cùm Ioannes paulo ante pijs Michaelis Vaſæi Sacerdotis, virtutibus conſpicui, & S. Xauerij conſilijs inductus ad proferendam in India Christianam Religionem augendamq; delendam idololatriam, tuendos Neophytos, alendos Sacerdotes inſigne edictum ad Ioannem Caſtrium Proregem dediſſet, quod veluti illuſtre Regiæ pietatis monumentum ſubijcimus.

Ioannes Rex Ioanni Caſtrio Indiæ Prætori amico ſalutem.

Ext. apud Ioann. Pet. Maffeium lib. hiſtor. Ind. 13.

Quod non ignoras idololatria, tam graue piaculum eſt, vt ea in meis Regnis vllo pacto ferenda non ſit: delatum autem eſt ad nos in Goanis finibus, tùm publicè, tùm priuatim coli ſacella Idolorum. Præterea ludos, rituſque ethnicos celebrari palàm, & proindè tibi etiam, atque etiam mando, atque planè iubeo Idola omnia per idoneos adminiſtros inueſtigata, & vndique ſublata comminuas, comburaſque, & cum grauibus edicas minis, ne cui prorsùs vllum eiuſmodi ſimulachrum, aut ſignum ex ære, ligno, argilla, gypſo alioue, metallo, materia, maſſa, fundere, ducere, ſculpere, fingere, exprimere, figurare, aut aliundè importatum habere, ſeù ſacra, ludoſue ethnico more facere, aut Brachmanas concionatores, magiſtroſue teterrimos, Christi aduerſarios vlla ope iuuare, vel tecto recipere liceat. Qui ſecus faxit, pœnis in edicto propoſitis nulla remiſſione mulctato.

Et quia gentes ad legitimum vnius Dei cultum non modò ſpe futuræ beatitudinis, ſed etiam præſentibus interdum præmijs inuitandæ ſunt, curabis enixè vt redempturæ vectigalium, curationes publicæ, & alia munera quæſtuoſa, in homines ethnicos ad hanc diem conferri ſolita, in ipſos Christi Neophytos primo quoque tempore transferantur. (Et infrà.) Ad hæc certis Auctoribus magno mihi meo dolore compertum eſt, ab Luſitanis hominibus vili pretio coempta mancipia, quæ apud Christianos Dominos perfacili negotio adduci poſſint, Mahometanis, ac barbaris Mercatoribus ad non dubium animarum interitum, vberioris quæſtus cauſa venundari. Id periculum, ne admittatur in poſterum, neuè ſeruitia vili, niſi Christiano emptori, aut licitatori graui cauebis Edicto. Fœneratorum licentiam, quam certo capite Goanarum legum didicimus fac imperio, atque auctoritate coërceas, idque caput è legum ſerie quamprimum expungas. In Oppido Bazaino templum Diuo Ioſepho extruito, idoneumque ſtipendium alendo Vicario, & Beneficiarijs aliquot de meo adſignato. Annua porrò tria pardaum millia in impuras Mahometis ædes, & nefarium cultum ab eius Sectatoribus antehac impendi ſolita, Euangelij præconibus, & conuerſionis adiutoribus in poſterum numeranto. (Et paulò poſt). Ages etiam cum ipſo Cocini Rege, vt ritus quoſdam Ethnicos ab ipſius auguribus in piperis venditione adhiberi ſolitos (quandoquidem nihil ipſius ea res intereſt) è noſtro commercio tolli permittat. Ab eodem Rege aiunt, Indos ex eius ditione, qui relictis Idolis Christiana ſuſcipiunt ſacra, fortunis omnibus illicò ſpoliari. Ab eiuſmodi immanitate, & tu omnibus neruis amicum Regem niteris auertere, & nos ipſi quoque in eandem ſententiam ad eum literas dabimus. Socotoranam cauſam diligenter ipſe tu mihi coram, & per literas commendaſti: eos ego populos è miſerrima ſeruitute ereptos admodum cupio, ſed cum eo ne Turca, cuius in Imperio ſunt, acriùs irritetur, Claſſeſque in iſthæc maria mittere paulatim adſueſcat. Piſcarij littoris incolas cum alijs, iniurijs affici à meis Ducibus ferunt, tùm verò cogi ad ea, quæ piſcantur ſibi tantùm iniqua conditione vendenda. Cauebis igitur etiam, atque etiam ne populis ijs liberum vendendi arbitrium adimatur, Duceſque mei in commercio eiuſmodi ne quid ſibi proprium arrogent, atque ad cæteram quoque tollendam vexationem videbis, num ea littora ſat cuſtodiri, meaque vectigalia ſat commodè exigi, ſine Claſſibus poſſint, quæ res ſi facultatem habuerit, non eſt cur illuc in poſterum nauigent. Præterea cum Magiſtro Franciſco Xauerio conſultabis, atque diſpicies num ad eius Eccleſiæ incrementum expediat, faſue ſit piſcandi poteſtatem petere tantum ijs, qui Christum induerint, cæteros quoad ſapiant eo quæſtu, & commodo prohibere. Qui ex Ethnicis ad Christum ſeſe conuertunt, eos audio tanquam ſceleratos, & Sacros, à Parentibus, Cognatis, amiciſque tecto eijci, bonis euerti, ac ſumma protinus in ſolitudine, atque egeſtate verſari: horum tu inopiæ ſubleuandæ, communicata cum Vaſæo re annuam è redditibus meis pecuniæ ſummā decernens diſtribuendam à Sacerdote, qui eiuſmodi Neophytorum inſtitutioni præfuerit.

E Ceilano Inſula Regius vti fertur adoleſcentulus impias Auunculi ne an Parentis effugiens manus Goam baptiſmi gratia ſe contulit, huius in perſona, quando ad aliorum conuerſionem, haud leue momentum eſt, dabis operam, vt doctrina quidem, ac moribus in D. Pauli Collegio cum Alumnis cæteris imbuatur: quod verò victum, cultumque attinet, lauto ſeparatim Hoſpitio impenſa mea copiosè, ac liberaliter habeatur. Significauit is ipſe mihi per literas ad Ceilani Regnum, ſibi ius, actionemque competere, quidnam hoc ſit, tòtamque rem probè exploratam, & cognitam ad me perſcribes. Quod autem Tyrannus in ſuos populares, qui Euangelio credidere, tam crudeliter ſæuit, feras quidem illas, verùm tamen debitas tantò ſceleri pœnas ab eo per te quamprimùm exigi volo, & grauem audaciæ mercedem ſtatui, quo intelligant omnes, nihil mihi eſſe antiquiùs, quàm vt omni ex parte integri, incolumeſque ſeruentur, qui à Dæmonum Caſtris ad Christiana ſacra transierint. Ab Ethnicis artificibus, Christi Domini, Virginis Mariæ, & Sanctorum Imagines pingi, atque adeò circumferri venales minimè decorum eſt nomini Christiano: Tu ergo cum proſcriptionis, ac virgarum minis edices, ne cui profano eiuſmodi tabulas pingere, aut vendere quoquo modo in poſterum liceat. Parœciale Cocini Templum, atque Colani dudum inchoata patere imbribus putrefacienda turpiſſimum eſt, vtrumque Architectis, ac Fabris adhibitis, quamprimùm tegendum, ac perficiendum curabis. Placet etiam inuito Noroa Templum D. Thomæ Apoſtolo fieri. Calapore cœptam Sanctæ Crucis ædem abſolui, itemque in Ciorano Inſula Templum excitari. Præterea locis idoneis Auditoria, & Scholas inſtitui, ad quæ ſtatis diebus non Christiana modò plebs catechiſmi cauſa, verùm etiam Ethnici ad Euangelium audiendum, vel inuiti conueniant: quandoquidem in iſta mea ditione mihi primum omnium, & maximum eſt obſequium Dei, & Christianæ Religionis

gionis

Digitized by Google

gionis amplificatio; cupio vehementer è Salſetanis, & Bardiſijs finibus, quibus mihi nuper Idalcan ceſſit, Idolorum cultum, ac profanas gentium ſuperſtitiones prorsùs euelli, id quod citra tumultum, ac vim hoc præſertim initio fiat expedit, rationibus, ac diſputationibus, quàm leniſſimè populos edoceri, quanto in errore, ac veritatis ignoratione verſentur, quamque, vel peruerſum, vel impium ſit, cultum vni debitum Deo, Simulacris, lapidibuſque ab homine tribui. Porrò ad eas pellendas tenebras, alios Viros adhibebis virtute, & eruditione præſtantes; tùm verò ipſe tu primarios gentis, euocare, alloqui monere non deſines, atque omni ratione ad Chriſtū allicere. Qui ſeſe dederint huſce in fidē receptos non tueberis modò, ſed etiam pro ſuo quemque captu ſouebis, ornabiſque. Hæc omnia ſcito nobis maiorem in modum eſſe cordi: quæ ſingula te pro tua induſtria, & probitate ſedulò curaturum eſſe confidimus. *Almerini VIII. Idus Martij MDXLVI.*

Horat. Turſellin. in vit. S. Fr. Xaver. lib. 3. c. 3.

Opera pro Chriſtiā fide amplificanda patrata à Sancto Franciſco Xauerio.

152 Hoc anno S. Franciſcus Xauerius in Indijs Legatus Sedis Apoſtolicæ demandatum à Paulo III. conuertendorum Ethnicorum munus ſtrenuè exercens menſe Maio ad Inſulam Mauricam appulit, ac dum fortè die Michaeli Archangelo ſacro diuinam rem de more faceret, repente tota Inſula contremuit, quod ille ita interpretatus eſt, vt diceret Diuum Michaelem deturbaſſe in tartara Dæmonas Diuino cultui aduerſantes, tot verò Ethnicos ad Chriſtum traduxit, vt in vno Oppido, cui Tolum nomen eſt, ad viginti quinque millia Capitum Chriſto initiata tradantur: At magna eorum pars poſteà Geliolii: Tyranni externi vim veriti, ſeù gratiam inituri; ſimul à Chriſto, atque à Luſitaniæ Rege defecerūt, ac mox Sacram Ædem euertere, Cruces, & Sacras Imagines per ludibrium fregere, piorum bona inuaſere: at in perfidiſſimos Apoſtatas mox Diuina ira ſæuit: eorum ager ex feraci ſquallidus, & ſterilis euaſit, fruges in horreis corruptæ, aquæ amaræ, & noxiæ effectæ: indeque plures mortales abſumpti. Molucorum Præfectus hortatu Xauerij in eos bellum capeſſiuit, moxque Deus pro Luſitanis pugnare viſus, nam antequam exſcenſionem facerent: Sol circa meridiem à repentina caligine offuſus eſt, atque ex vicini montis vertice horrendo cum fragore erupit incendium, vibrataque maxima cineris, & pumicum vis, Arcis foſſas impleuit, ſuccuſſa terræmotu horrido terra tectorum magnam ſtragem fecit, tempeſtas tres dies, nocteſque tenuit: Tolani plures ruinis oppreſſi, plures in fugam acti, plures pauore conſternati, cùm armatus Luſitanus irruit, ac per aggeſtos pumices conſcendit facilè in mœnia, ac ſine prælio Arcem, Vrbem, Regionemque ſubegit, pacemque victis dedit ijs legibus, vt Templum euerſum reficerent, adempta pijs reſtituerent bona, fidemque Chriſtianam ſanctiſſimè colerent, ſubdit Auctor. [Tam memorabilem „ victoriam Diuina magis, quàm humana ope „ partam etiam inter Barbaros conſtitit. Cæte„ rum tàm opportunum flagrantis montis auxi„ lium, cùm ſubita cineris, ac pumicum conge„ rie, communis Luſitanorum conſenſus accep„ tum Franciſco retulit, qui velut alter Moſes „ ipſis cum perfido hoſte bellantibus, Diuinam „ opem conciliarat, vt cuius belli fautor extite„ rat, præcipuus quoque exiſteret adiutor.].

153 Meliapore inſignis ad memoriam accidit res: Luſitani ſuburbano in colle, vbi mactatum à Barbaris Apoſtolum Dei Thomam fuiſſe docuimus, nouum eidem Apoſtolo ſacellum inſtruebant. Aperientibus fundamentum inſculpta quadrato lapidi ſanguineis, & in ſpeciem recentibus conſperſa guttis apparuit Crux, lapideo item circulo incluſa repandum in lilium deſinens, inſidet in ſummo Columba: lætæ ab imo herbæ luxuriant: in eo circulo inciſæ notæ cernuntur, quas propter vetuſtatem legi potuiſſe negant, quidam alij ſeorſum ad legendum adhibitos diuerſarum Nationum Brahmanas duos præcipua eruditionis fama, haud paruo quidem labore, verumtamen congruenti amborum interpretatione, reſpondiſſe ferunt. Notas eas plurium literarum ſingulas obtinere vim, ijs Apoſtoli Sancti martyrium, quale nos è vetere Traditione deſcripſimus breuiter contineri, atque illud nominatim (quod ipſe teſtantur guttæ) Chriſti famulum inter eius Crucis adorationem, & oſcula cecidiſſe. Extractam ergo tabulam, ac probè purgatam Luſitani confeſtim in ara gratulabundi conſtituunt, intentiore cura, Sacellum abſoluunt. Noua inde loco frequentia, nouus honos acceſſit, ſed miraculo mox euidenti maiorem in modum aucta Religio octo ante Chriſti Domini tribus ante Apoſtoli natalem diebus, cùm ab Eccleſia celebratur expectatio Virginei partus, in eam ædiculam Chriſtiani rei Diuinæ conuenerant. Mirum dictu, ſimulatque à Sacerdote cœptum Euangelium eſt, vniuerſo inſpectante populo Crux ea, modicis primùm ſtillis, largo dein ſudore manauit, admota hinc terſui linteola ſacra liquido cruentas ebibere maculas. Color etiam Crucis è candido ſenſim in pallidum, ex pallido in atrum ceſſit: grato poſt hæc ſplēdore ceruleus effulſit: ad extremum Sacrificio peracto natiuus rediji. Scilicet res tàm noua, & illuſtris ineffabili quodam gaudio delibutis adſtantium animis, altos gemitus, pias acclamationes, vim lachrymarum exciuit: neque verò proprium illas duntaxat dici cœtuſue id ſpectaculum fuit. Ex eo tempore ſingulis fermè annis eadem feſta luce, eodem non modò Sacrificij, ſed etiam Euangelij momento recurrit, ſi quando intermiſſum eſt ipſo doctus euentu dierum aliquid portendi populus putat. Ac ne quis apud nos in tali, tantaque re dubitandi foret locus, totam dein facti ſeriem publicis conſignatam literis, & operis effigiem è lapide ipſo diligenter expreſſam Cocinenſis Epiſcopus in Europam ſub initia Concilij Tridentini tranſmiſit.

Io. Maffeius hiſt. Indica. lib. 12. Turſellin. in vit. S. Xav. lib. 2. cap. 14.

154 Propagata latiùs in America, ſiue Indijs Occidentalibus Religione Catholica plures Epiſcopatus conditi ſunt; vt referunt Acta Conſiſtorialia his verbis. [VIII. Ianuarij erexit ad „ ſupplicationem Cæſareæ Maieſtatis Oppidum „ del Quito, aut Sancti Franciſci del Quito nū„ cupatum ſitum in Braſilia in Inſulis Indiarum „ Oceani in Ciuitatem, vt Archiepiſcopo Hiſ„ palenſi Iure Metropolitico ſubſit, attributis „ pro dote à Carolo Imperatore ducentis nona„ ginta ducatis auri annuis, deque perſona „ Garziæ Dias Toletanæ Diœceſis prouidit in „ Epiſcopum, & Paſtorem.

Acta Conſiſtor. MS Card. Spad. ſig. num. 133. pag. 474.

Quò efferatiores fuere Braſilij, & ab humano cultu abhorrentes eò clariores triumphi de ijs Chriſto adiunctis fuere.

155 In Mexicano etiam Regno, & alijs vaſtiſſimis Prouincijs noui Epiſcopatus, proximo Menſe inſtituti ſunt ad barbaras eas gentes ad Eccleſiæ caſtra traducendas, quo tempore plures Sathanico

cō aſtu illuſi ab Eccleſia infęliciſſimè deſciuerunt, placuit enim Diuinæ miſericordiæ coronas cœleſtes in eos transferre, quæ indignè à pluribus Europeis abijciebantur oblitis eius ſacri moniti, *Vide ne coronam tuam alter accipiat*. Eorum verò Epiſcopatuum Prouinciæ limites in actis Conſiſtorialibus ſubiectis verbis recenſentur.

Acta Conſiſtorial. MS. Card. Spad. ſig. n. 133. Plures Archiepiſcopatus conſtituti in America.

,, 156 XI. Februar. MDXLVI. Referente Re-
,, uerendiſſimo Cardinali Burgenſi, S. D.N. diſ-
,, membrauit, & ſeparauit ad ſupplicationem
,, Cæſareę Maieſtatis ſingulas Cathedrales Ec-
,, cleſias Inſularum Magni Maris Oceani quæ-
,, cumque eſſent, cum earũ Ciuitatibus, & Diœ-
,, ceſi à Prouincia Metropolitana Eccleſiæ Hiſ-
,, palenſis, cui Metropolitico Iure ſuberant, de
,, conſenſu moderni Archiepiſcopi Hiſpalenſis,
,, ac illarum Pręſules pro tempore exiſtentes,
,, necnon Clerum, & Populum à ſuperioritate
,, viſitatione, correctione, & iuriſdictione pro
,, tempore exiſtentis Archiepiſcopi Hiſpalenſis,
,, prorsùs exemit, & totaliter liberauit, ac de
,, Mexico, cui Ioannes de Zumarrga, & Sancti
,, Dominici, cui Alfonſus de Fuente Mayor, ac
,, Regum Eccleſias in dictis Inſulis conſiſten-
,, tes, cui Hieronymus de Loiaſa de Mexico, &
,, Sancti Dominici, ac Regum Epiſcopi præeſſe
,, dignoſcuntur, in Metropolitanas, cum Archie-
,, piſcopali dignitate, iuriſdictione, ac omnimo-
,, da Pallij, & Crucis delatione, & alijs Metropo-
,, liticis inſignibus erexit, & inſtituit, ac eoſdem
,, Ioannem, & Alfonſum, & Hieronymum illis
,, in Archiepiſcopos reſpectiuè præfecit, & Pa-
,, ſtores, necnon de Mexico, de Antequeras, &
,, de Mechoacan, ac de Texcala, & de Guatima-
,, la, ac Ciuitatis Regalis de los Nauos, de Chia-
,, pa, & de proximo in noua Galitia, aliarumq;
,, in limitibus, & terminis dictæ Eccleſiæ de
,, Mexico erigendarum, & inſtituendarum Ca-
,, thedralium Eccleſiarum, ac Sancti Dominici,
,, Conceptionis, & de la Vega eidem Eccleſiæ
,, Sancti Dominici ad vitam dicti Alfonſi vnitæ,
,, ſi ab ea diſſolui contigerit, ac Inſulæ Sancti
,, Ioannis de Puerto Riuo, & Inſulæ de Cuba,
,, ac Ciuitatis de Cozo Prouinciæ de la Verue-
,, uela, ac Sanctæ Marthæ, & de Carthagena, nec-
,, non Ciuitatis de Trugillo Prouinciæ de Hon-
,, dras, Regum verò Eccleſijs prædictis del Cuz-
,, co, & Ciuitatis del Quito, ac Caſtellæ de au-
,, ro Prouinciæ terræ firmæ, & Ciuitatis Legio-
,, nenſis in Prouincia de Ricaregna, ac de Popa-
,, tan, aliarumque in eiuſdem Eccleſiæ Regum
,, limitibus, & Prouincijs ſimiliter erigendarum
,, Cathedralium, Eccleſiarum, Ciuitates, &
,, Diœceſes pro ſuis Prouincijs, ac earumdem
,, Eccleſiarum Præſules pro tempore exiſtentes,
,, pro earum Suffraganeis, ac illarum Capitula,
,, Clerum, & Populum pro ſuis Prouincialibus
,, Clero, & Populo conceſſit, & aſſignauit,
,, cum clauſulis opportunis, & conſuetis.

Sub eiuſdem Caroli V. Imperatoris auſpicijs Poparenſis Epiſcopatus in Americæ Prouincia eius nominis inſtitutus eſt, vt eadem acta narrant.

Acta Conſiſtorial. M.S. Card. Spad. ſign. n. 133. pa. 490.

,, 157 XXII. Auguſti MDXLVI. Erexit ad
,, ſupplicationem Sereniſſimi Dom. Caroli Im-
,, peratoris Oppidum, ſeù Pagum de Popatam
,, ſitum in Prouincia de Poparam Indiarum
,, Maris Oceani in Ciuitatem de Poparam nun-
,, cupandam, in qua erexit Cathedralem ſub in-
,, uocatione Beatæ Mariæ pro vno Epiſcopo de
,, Popatam nuncupando, qui illi præſit, & in ea,
,, ac eius Ciuitate, & Diœceſi verbum Dei præ-
,, dicet, ac eorum Incolas Infideles ad fidem
,, conuertat, & in ea inſtruat, necnon ſpiritualia
,, miniſtret, & miniſtrari faciat, ac iuriſdictionē
,, temporalem exerceat, necnon in ipſa Eccleſia
,, dignitates, & Canonicatus, & Præbendas,
,, aliaque beneficia Eccleſiaſtica, cum cura, & ſi-
,, ne cura erigat, & Archiepiſcopo Ciuitatis Re-
,, gum pro tempore exiſtenti Iure Metropolitico
,, ſubſit. Subditur, vt Carolus V. Imperator
,, annuum vectigal ducentorum aureorum Epi-
,, ſcopatui illi contulerit, cui Ioannes Valle
,, Presbyter Segobienſis præfectus eſt.

Addunt eadem acta Conſiſtorialia translatum fuiſſe ad Americæ, ſiuè Noui Orbis Patriarchatum Ferdinandum Archiepiſcopum Granatenſem.

,, VIII. Octobr. MDXLVI. abſoluit Reueren.
,, Ferdinandum Archiepiſcopum, nuper Grana-
,, tenſem, & eum ad præſentationem Cæſareæ
,, Maieſtatis, tranſtulit ad Patriarchalem Eccle-
,, ſiam Indiarum Maris Oceani, tunc per obi-
,, tum bonæ memoriæ Gabrielis tit. Sanctorum
,, Ioannis, & Pauli vacantem, & curam ipſius
,, Eccleſiæ, quę Sede Patriarchali, & Capi-
,, tulo caret, & cuius fructus nulli ſunt, ſibi in
,, ſpiritualibus, & temporalibus plenariè com-
,, mittendo. Romæ apud S. Petrum.

Non prætermittendum etiam ducimus Paulum ad continendos in fide Catholica Armenos creaſſe Archiepiſcopum Nazouanenſem Virum doctrina, & pietate clarum ex Ordine Prędicatorum, qui in ijs Regionibus pręclaram Chriſto, & Eccleſię operam nauabat.

Acta Conſiſtorial. ms. Card. Spad. tom. 133. p. 477

,, Romę XXVII. Ianuarij MDXLVI. Referen-
,, te Reuerendiſſimo Cardinali Camerario pro-
,, uidit Eccleſiam Nazouanensē in partibus Ar-
,, menię, tunc per obitum quondam Benedicti
,, de Maſciocan olim Archiepiſcopi Nazoua-
,, nienſis extra Romanam Curiam defuncti, de
,, perſona D. Stephani Cazorzentis Ordinis
,, Fratrum Pręedicatorum Profeſſoris, qui eiuſ-
,, dem Ordinis in illis partibus Profeſſores iux-
,, tà eorum laudabilem conſuetudinem, Sancti-
,, tati ſuæ ad hoc per eorum literas nominaue-
,, rant, ipſum in Archiepiſcopum præfecit.

158 Motus quoque idē Paulus rationabili deſiderio Regis Luſitani, benignè indulſit Henrico illius Germano XVI. Kal. Ianuarij præcedentis anni ad Cardinalatum euecto apud ipſum Regem morari, ad quem finem pileum rubrum tranſmiſit, & ſequenti litera directa Regi aſſociauit.

Regi Portugalliæ.

Paul. III. lib. breu. an. 12. pag. 304.

Chariſſime &c. Quanti ponderis apud Nos ſit voluntas Maieſtatis Tuæ, cùm in cœteris, tùm in hoc quoque gaudemus, Tibi oſtendiſſe. Licèt enim ſtatuiſſemus, vt dilectus filius Noſter Henricus Cardinalis Portugalliæ frater Tuus veniret ad Nos pro pileo rubro à Nobis ipſis iuxtà veterem, & probabiliorem morem recipiendo, denique apud Nos commoraretur, vt opera, conſilio, & auctoritate eius in hac tanta temporum, & rerum difficultate, vti poſſemus; tamen, vt cognouimus deſiderium Serenitatis Tuæ Nobis iuxta Tuas literas per Protectorem, & Agentem Tuos declaratum de ipſo Cardinale apud Te nunc retinendo, cunctis poſthabitis reſpectibus, Tuæ voluntati, ac deſiderio ſatisfaciendum duximus, firmiter etiam ſperantes, ipſum Cardinalem ſe membrum huius Sanctæ Sedis honorificentiſſimũ reminiſcentem iſthic haud minorem eiuſdem Se-

dis

dis vtilitati, atque ornamento, quàm ſi apud Nos moraretur eſſe, poſſe, ac futurum eſſe: præſertim pio Tuæ Serenitatis fauore accedente. Quemadmodum igitur ipſum Henricum adiutum quoque ſuis virtutibus in gratiam Tuæ Maieſtatis Cardinalem creauimus: ita etiam eum abſentem ipſo pileo rubro in eandem tuam gratiam ornandum exiſtimantes, mittimus ad eundem Cardinalem ipſum pileum rubrum per dilectum filium Stephanum de Bubalis Nobilem Romanum Camerarium ſecretum Noſtrum exhibitorem præſentium, cui mandauimus, vt Serenitate Tua Noſtro nomine officioſè atque amantiſſimè ſalutata, Noſtram Tibi paternam, & intimam beneuolentiam, ſicut in hoc oſtendimus, ita etiam in cæteris tuis honeſtis deſiderijs ſemper paratam fore crederet, cùm Te etiam pro Tua pietate præſtantiſſimique Regis officio, & maiorum Tuorum conſuetudine Nobis in amore, & obſeruantia filiali reſponſurum eſſe ſperemus, quemadmodum tàm ipſe Stephanus, quàm Venerabilis frater Ioannes Archiepiſcopus Sypontinus Nuntius apud Te Noſter hæc latiùs explicabunt. *Datum Romæ apud Sanctum Petrum &c. die XV. Octobris MDXLVI, Anno XII.*

IESV CHRISTI

Anno 1547.

PAVLI III. Anno 14. CAROLI V. ROMAN. IMP. Anno 29.

Diar. Con. Tri. auct. Angel. Maſſarel. m. s. Arch. Vat. pag. 53.

1 ANNO Chriſtianæ ſalutis milleſimo quingenteſimo quadrageſimo ſeptimo, Indictione quinta, in Tridentino Concilio, vt referunt eius Acta ab Angelo Maſſarello conſcripta.
,, Prima Ianuarij fit Congregatio (in qua) exa-
,, minatur, an ſit ſimpliciter verum, quod per
,, infidelitatem amittatur fides, cùm habeamus
,, exemplum Beati Petri, qui licèt infidelitate
,, peccauerit, dum Chriſtum etiam cum iura-
,, mento negauit, fidem tamen non amiſit, cùm
,, Chriſtus ipſe Petro dixiſſet: Rogaui pro te
,, Petre, ne deficiat fides tua, ſed concluſum,
,, quod amittatur.]

Epiſt. Car. Farneſ. apud Pallau. tom. 1. lib. 8. c. 18. num. 1.

In ijſdem Congregationibus de tollendis impedimentis reſidentiæ Epiſcoporum actum fuit, quæ erat reformationis materia, multę, & diuerſę ſententiæ in medium prodierunt: Legatis autem iam Menſe Iunio, quando poſt quintam ſeſſionem decretum fuerat, vt de reſidentia tractaretur, Pontifex expreſsè præceperat, ne in decreto de reformatione reſidentiæ permitterent, vt de Cardinalibus mentio fieret, nam iſti cum præcipui Eccleſiæ Senatores ſint, decere non videbatur, vt ab alijs, quàm à Summo Pontifice emendatione, & pœna afficerentur, ſicuti ipſe poſtea cum peculiari Bulla executioni mandauit; & inſuper iuſſit, ne in diſputationem adduci paterentur, an reſidentia eſſet de iure Diuino nec ne, quia vbi de pœnis agendum erat, non debebat diſcuti an reſidentia eſſet de iure Diuino, cùm eſſet res difficultatibus plena, & longum tempus ad diſceptandum exigeret. Sed quando Legati reſidentiæ decretum propoſuerunt, quamuis iſta duo capita euitauerint, tamen Hiſpani, & alij vt de iſtis etiam ageretur, poſtularunt; quibus Cardinalis de Monte ſic reſpondit, vt Acta Concilij à Maſſarello conſcripta teſtantur.

Cardinaliū reformatio ad Pontificē ſpectare Paulus III. dixit.

M. S. Car. Spada tom. 12.

,, 2 Dictis ſententijs, Cardinalis de Monte:
,, Non ſum (inquit) eius ſententiæ, vt velim
,, omnia à Patribus dicta recenſere, neque illis
,, reſpondere, qui ab alijs diſſentire viſi ſunt; di-
,, cam tamen aliqua, & in primis, quod perti-
,, net ad illam quæſtionem, an reſidentia ſit de
,, iure Diuino? Reuerendiſſimus Dominus meus
,, Giennenſis multa dixit, ſed tamen non mihi
,, eſſe huius ſententiæ viſus eſt, vt velit illam ſta-
,, tui eſſe de iure Diuino. Et licèt aliqui poſt
,, eum ita tenuerint, nihilominùs maiori parti
,, aliter viſum eſt, & certè non abſque ratione.
,, Scimus enim nos, & in hoc conueniunt om-
,, nes, reſidendum eſſe. Ad quid ergo, quo iu-
,, re id facere teneamur explorare? Certè ſi hoc
,, fit, ne Pontifex diſpenſet, ridicula eſt ratio.
,, Nam cum nullo Epiſcopo non reſidenti diſ-
,, penſauit Papa, & ſi vellet diſpenſare, non
,, propterea prohiberetur. Quando omnes fate-
,, mur aliqua eſſe impedimenta, quæ excuſant
,, Epiſcopum non reſidentem; quid ergò hæc
,, ſtatuere, vt onus noſtris humeris imponamus,
,, quod ferre non valeamus? Alij fuerunt, qui
,, Cardinales omninò ad reſidentiam cogendos
,, eſſe arbitrãtur, allegantes chartulam quandam
,, quorumdam Cardinalium, qui aliàs hoc bo-
,, num eſſe Pontifici ſuaſerunt. Hoc ſciant hi,
,, nihil eſſe actum, tametſi Cardinales ipſi inter-
,, rogati à Pontifice ſententias ſuas dixerint, ta-
,, men non ſuper ea re facta fuit aliqua lex, idque
,, in cauſa fuit, quòd multò plures ex numero
,, Cardinalium, & alij, non conſentientes, au-
,, ctoritate Iuris ipſi Pontifici Maximo aliter fa-
,, ciendum eſſe, multis, & maximis rationibus
,, dixerunt. Sed quicquid ſit, ego, quantum in
,, me eſt, facilè aſſentiar, idemque facturum pu-
,, to Reuerendiſſimum Collegam meum, vt om-
,, nes quocumque gradu ſint, & cuiuſuis exiſti-
,, mationis reſidere cogantur, legemque ferre,
,, quantum vnquam latam; vt tamen expreſsè
,, nominentur Cardinales, æquum eſſe non cen-
,, ſeo. Videretur enim de illis malè exiſtimari.
,, Vnum eſt reliquum, quòd admoneam Patres,
,, quàm breuiſſimè poſſunt, ſententiam dicant.
,, Conſumimus enim tres Integras Congregatio-
,, nes in hoc vno articulo de pœna contra non
,, reſidentes, quibus potuiſſemus diſcutere de-
,, cem, & ampliùs capita ad reſidentiam perti-
,, nentia: quamobrem, ſi pauca hoc tempore ex-
,, pedientur, non puteris, per nos ſtetiſſe; verùm
,, fiet decretum, & in prima Congregatione Pa-
,, tribus legendum exhibebitur.]
,, 3 Die octaua fuit Congregatio ad dicen-
,, dum ſententias ſuper decretum de reſidentia.
,, Giennenſis. Etſi heri (inquit) dum legeretur
,, decretum, auribus meis quodammodo applau-
,, dere viſus ſim, tamen re maturiùs conſiderata,
,, & ſingulis decreti verbis benè penſatis, in eam
,, deſcendo ſententiam, vt mihi non placeat, &
,, parcant mihi, qui illud fecerunt; dico, quod
,, nulla decreti pars, proœmio excepto, mihi
,, placet; & vt aliqua tangam, videtur omitti
,, prouiſio, vt Epiſcopatus perſonis dignis con-
,, cedatur, quod in primis curandum erat: dein-
,, dè, quoad reſidentiam Epiſcoporum, non vi-
,, deo, quomodo prouiſum eſſe quiſque dicere
,, poſſit, niſi in primis caueatur expreſsè, quòd
,, nemo poſſit duos Epiſcopatus obtinere, quo-
,, cumque honore fulgeat, etiamſi Cardinalis ſit;
,, alioquin decretum facimus inane, & vanum,
,, obligabimus habentes plures Epiſcopatus ad
im-

Decretum de reſidentia à Cardinali Giennen. improbatur.

Digitized by Google

,, impoſſibilia, quod nihil aliud eſt, quàm con-
,, ſcientias illorum onerare, & nihil prouidere
,, calamitatibus Eccleſiæ; quoad pœnam, & exe-
,, cutores pertinet, vtrumque remedium mihi
,, leue videtur. Si tamen videatur augenda pœ-
,, na, non negligatur executio, & propterea ſum
,, in ſententia, vt aliàs dixi, vt executores ſint
,, talium pœnarum Concilia Prouincialia. Quæ
,, quidem Concilia tot bonorum fuerunt cauſa,
,, vt audeam dicere, per ipſa conſeruari eam
,, canonicæ diſciplinæ partem, quam habemus:
,, & miror aliquem tàm ſancto, & pio inſtituto,
,, velle aduerſari, cùm vtique poſt tot Con-
,, cilia generalia, etiam poſtremo loco Con-
,, cilio Lateranenſi vltimo confirmata fuerint.
,, Quoad Curatorum reſidentiam attinet, me-
,, liùs arbitror fuiſſet, nihil dicere, quàm ita
,, demiſsè loqui; quinimmò, hoc confirmare
,, eſt eorum excuſationes, non illas tollere. Scio
,, enim, non ſolere concedi in Romana Curia, vt
,, perpetuò quis non accedat, ſed pro tempore;
,, at confirmare iſta nihil aliud eſt, quàm intro-
,, ducere, vt auctoritate huius Concilij nemo ac-
,, cedat. De reuocandis verò exemptionibus,
,, non video, ad quid proſit decretum factum,
,, niſi, vt exempti in ſuis exemptionibus firmen-
,, tur; nam ſi firmentur exemptiones in funda-
,, tione conceſſæ, ſi exempti ab immemorabili
,, tempore debent remanere exempti, ſi denique
,, temporales exemptiones firmentur, quis erit
,, huius decreti fructus? aut in quibus caſibus lo-
,, cum ſibi vendicabit? Certè in nullo. De reli-
,, quis decreti partibus, non eſt, quod ampliùs
,, loquar, hoc vnum eſt, decretum mihi non pro-
,, bari, & magis eſſe conueniens Synodo nil age-
,, re, quàm tale quid agere.

Decretum à Card. de Monte defenditur.

,, Ad hæc Cardinalis de Monte, cùm non pa-
,, rum commotam Synodum animaduertiſſet, ex
,, verbis Giennenſis. Vt Patres (inquit) meliùs
,, rem totam teneant, paucis reſpondebo ad ea,
,, quæ Reuerendiſſimus Dominus Giennenſis di-
,, xit; & in primis, vt admoneamus, & rogemus
,, Summum Pontificem, vt Epiſcopatus det di-
,, gnis tali honore, id mihi cautum planè ipſo
,, decreto videtur, plenè, inquam, quantum Sy-
,, nodo, & nobis conuenit. Certum eſt enim,
,, noſtrum non eſſe, legem in hoc præfinire San-
,, ctiſſimo Domino Noſtro, & ſi antea aliquæ fa-
,, ctæ fuerunt prouiſiones circa tales promotio-
,, nes Epiſcoporum, fuerunt factæ tunc cùm per
,, Capitula fiebant promotiones Epiſcoporum,
,, quibus Synodus iubere poterat, at noſtra alia
,, eſt cauſa: propterea debet ſufficere, & abundè
,, quidem, id, quod in decreto prouiſum eſt. Le-
,, gitque verba ipſius decreti in proœmio, vbi
,, habetur. Sancta Synodus confidens Sanctiſſi-
,, mo Domino Noſtro, eiuſque Succeſſoribus,
,, vt tales eligat Epiſcopos, qui Eccleſiæ regimi-
,, ne iuxta canonicas ſanctiones digni ſint. Quod
,, verò pertinet ad pluralitatem Epiſcopatuum,
,, ſciant Patres, id rarò, & non ſine magna cau-
,, ſa Romæ concedi ſolere, vt liceat alicui duos
,, Epiſcopatus habere. Scio enim, quòd cùm Re-
,, uerendiſſ. Tridentinus, tunc in minoribus con-
,, ſtitutus, fuiſſet à Capitulo Brixinonen. po-
,, ſtulatus, facta fuit maxima diligentia, &
,, diù diſputatum, & tandem propter magnam
,, Eccleſiæ vtilitatem, hoc illi indultum fuit;
,, ea maximè ratione, quia creditum eſt, illum
,, ita poſſe meliùs quàm alius, aduersùm Luthe-
,, ranos, & Hæreticos reſiſtere. Præterea habe-
,, mus exemplum Gregorij, vt liceat alterum E-
,, piſcopatum in titulum, alterum in commen-
,, dam habere. Sed quidquid ſit, nunc de hoc non
,, eſt ſermo, quando de reformatione pleniùs age-
,, tur, tractabitur de hoc articulo, & circa hoc
,, conſiderandum erit, & ſi placuerit, poterit
,, tunc prohiberi multiplicitas Epiſcopatuum.
,, De pœna ego non curo, quicquid in hac parte
,, placuerit Synodo, id facilè ſequar, idemque
,, faciam de executoribus. Quamquam non vi-
,, deo alium legitimum Epiſcoporum executo-
,, rem, præter Papam. Quod ad exemptiones
,, attinet, ſatis ſuperque prouiſum eſt, nec am-
,, pliùs ſine aliorum iniuria concedi poterat,
,, quàm conceſſum eſt. Nam quoad ea priuile-
,, gia, quæ exemptis in fundatione alicuius be-
,, neficij, vel Collegiatæ Eccleſiæ conceſſa fue-
,, runt, vel quæ tractu temporis in vſu fuerant,
,, cuius contrarij memoria non extat, iniquum
,, eſſet, illos ſuo iure priuare. Quoad verò exem-
,, ptiones temporales infirmari volumus, ſi ex
,, cauſa, & ad tempus; propterea additum eſt in
,, decreto, contra certum Prælatum. Quod au-
,, tem ad Curatorum reſidentiam pertinet, vnus
,, dumtaxat caſus exceptus videtur, vt quando
,, ad breue tempus conceſſæ ſunt, veluti his, qui
,, ſunt in ſtudijs, vel alijs huiuſmodi. Et pro-
,, pterea, ſalua pace Domini mei, mihi optimè
,, decretum prouidiſſe videtur in omnibus his
,, caſibus. Tunc Giennenſis cùm ad hoc reſ-
,, pondere vellet. Hoc (inquit Cardinalis de
,, Monte) eſſet in infinitum procedere. Nolo (in-
,, quit Giennenſis) reſpondere, ſed vnum verbum
,, addere, & hoc eſt: Me ſemper exiſtimaſſe, in
,, rebus reformationis plùs poſſe vno die Ponti-
,, ficem, quàm Synodus vno anno, & propterea
,, cuperem hæc per Sanctiſſimum Dominum
,, Noſtrum ſanciri, & nunc abſtinendum eſſe à
,, nobis, quando in rei veritate, hoc non eſt,
,, quod à nobis expectat Mundus.

4 Alij Patres ſuas ſententias ſuper idem decre-
tum non ſolùm in iſta Congregatione, ſed etiam
in alijs dixere, ſed inter ſe adeò diffidentes, vt per- M S. Cor. Spada n. 12.
difficile eſſet ad vnitatem adducere. Quare Car-
dinalis de Monte, in Congregatione decima Ia-
nuarij, vt in Diario Maſſarellus refert, ad Patres
,, conuerſus. [Plures fuerunt (inquit) Patres,
,, qui dixerunt in hoc decreto Cardinales com-
,, prehendendos eſſe verbis expreſſis, ſed ſi rectè
,, verba decreti ipſi perpendant, nihil dubita-
,, bunt, quin hoc decreto, & Cardinales com-
,, prehendantur, verba enim generalia ſunt, &
,, ad omnes, qui quouis modo Eccleſias regunt,
,, pertinent. Et ideò omnes, quouis colore illas
,, obtineant, comprehendi in dubium non venit.
,, Et ſi quid eſt, quod deeſſe videatur, ſuppleri
,, poteſt. At dixerunt aliqui: nominentur ergò
,, Cardinales expreſſim. Hoc æquum, vt arbi-
,, tror, non eſt, multis magniſque rationibus,
,, Præcipuè quod nec Epiſcopi, nec alij in de-
,, creto nominantur. Ideò ne quodammodo
,, contradicere nobis ipſis videamur, quod eſſet, ſi
,, diceremus, Cardinales (quorum officium eſt,
,, Papæ in conſilio adeſſe) reſideant, quomodo
,, enim reſidebit, qui apud Papam erit? Quo-
,, niam autem à multis probari video, vt reno-
,, uentur Prouincialia Concilia; ſciant Patres,
,, nobis quoque (quo ad me tantùm loquor) id
,, non improbari, inſtaurationem Conciliorum
,, Prouincialium (inquam) quæ ab vno Metro-
,, politano, & Suffraganeis eiuſdem conſti-

,, tuun-

,, tuuntur, non plurium, veluti quæ Nationa-
,, lia vocant; hæc enim ſemper pernicioſa fuere,
,, illa verò, vt plurimùm, ſalubria. Quamobrem,
,, mihi non diſplicet, nedum vt huius decreti
,, de reſidentia executores ſint, ſed etiam om-
,, nium, quæ ab hac ſancta Synodo emanabunt.
,, Verùm hæc alia erit materia, & neceſſe erit
,, hæc ſanctæ Synodo referre. Alij alia multa
,, dixerunt, quæ vt breuiori manu tractare poſ-
,, ſimus, cras de mane Legum Profeſſores me-
,, cum erunt, & curabimus, vt decretum ipſum
,, aptetur.

5 Hoc interim (vt Maſſarellus ait) die Domi-
,, nica nona Ianuarij fuit Congregatio Prælato-
,, rum Theologorum, qui diffusè egerunt de
,, certitudine gratiæ, & tandem omnes conuene-
,, runt, quòd nemo poteſt eſſe certus certitudine
,, fidei, cui non poteſt ſubeſſe falſum, de gratia
,, Dei, quod magno gaudio, cum Dei laude fa-
,, ctum eſt, approbatuſque Can. XXVI ſecun-
,, dùm cenſuram Pariſienſem. Et propterea die
,, vndecima Ianuarij, hora XXI. fuit Congrega-
,, tio generalis, in qua plures ex Patribus ſen-
,, tentias dixerunt ſuper decretum Iuſtificationis.
,, Giennenſis cupiebat, per Canones damnari
,, tenentes certitudinem gratię, probaueruntque
,, omnes decretum, paucis admodum exceptis,
,, qui magis de quibuſdam verbis, quàm de re
,, ipſa loquebantur. Deindè Cardinalis Sanctæ
,, Crucis admonuit Theologos, vt de mane
,, eſſent coram eo, vt pauca hæc, quæ remanſe-
,, rant, ex Theologorum voto aptarent, & huic
,, decreto vltima manus imponeretur. Die verò
,, Mercurij eiuſdem fuit alia Congregatio gene-
,, ralis (quæ fuit vltima ante ſeſſionem) in qua
,, Cardinalis de Monte, habui, inquit, hoc manè
,, conſultationem cum D. Prælatis Iuris profeſ-
,, ſoribus, & tandem in hunc modum, præſente
,, etiam Reuerendiſſimo D. Giennenſi decretum
,, aptauimus. Legit deindè ipſum decretum,
,, quo lecto dixere Patres ſententiam. Giennen.
,, decretum probauit, ſi quędam non adeò maxi-
,, mi momenti adderentur. Aliorum deſiderium,
,, & concio in eo vt plurimùm verſata eſt, vt vel-
,, lent omninò expreſſis verbis Cardinales com-
,, prehendi. Itemque hoc decreto pluralitatem
,, tùm Parrochialium, tùm etiam Metropolita-
,, narum Eccleſiarum prohiberi. Dictis omnium
,, ſententijs Cardinalis de Monte conuerſus ad
,, Synodum, dixit: poſt ſex Menſium quidem
,, ſpatium, Deo iuuante cras hora XVI. celebra-
,, bimus ſeſſionem, & duo iſta ſanctiſſima decre-
,, ta publicabuntur. Quoad primum de Iuſtifi-
,, catione, certi ſumus, neminem aliquid deſide-
,, raturum. Quo verò ad aliud de reſidentia,
,, aptabimus nos illud in his, quæ ex votis Pa-
,, trum adaptari poſſe videbimus. In reliquis,
,, ſi quis veſtrum erit, qui aliquam decreti par-
,, tem non probet, id in ipſa ſeſſione Chirogra-
,, pho manu propria ſubſcripto, ſignificare po-
,, terit, quod quidem Chirographum recipietur,
,, & ad futuram rei memoriam regiſtrabitur. Sta-
,, tuta eſt etiam, omnibus conſentientibus ſeſſio-
,, nis dies Feria quinta poſt primam Domini-
,, cam Quadrageſimę. Mox Cardinalis de Mon-
,, te podagræ dolore vexatus diſceſſit. Egit tùm
,, Card. Sanctę Crucis de Prælatorum contuma-
,, cia, qua in re, inſtante Concilij Promotore,
,, placuit Patribus, vt tres ex Patribus per Reue-
,, rendiſſimos Legatos deputarentur Iudices, ad
,, proceſſum faciendum contra Epiſcopos ab-

Acta Cōg. Con. Trid. M. S. Car. Spad. tom. 12. Diar. Conc. Tri. Maſſarel.

Decretum de Iuſtificatione approbatur.

,, ſentes. Pacenſis conuerſus ad Synodum, di-
,, xit, ſe adhuc permanere in ſua ſententia,
,, ita vt animus non quieſceret ſuus, niſi ijs de-
,, cretis addatur clauſula, Eccleſiam repræſen-
,, tans, dictæque ſunt multæ rationes à Car-
,, dinali Sanctæ Crucis, quare id fieri non de-
,, beret.

6 Celebrata eſt de more ſolemnis Seſſio
,, ſexta, de qua hæc refert Diarij Auctor. [Die
,, Iouis XII. Ianuarij Anno ſalutis MDXLVII.
,, fuit Seſſio, in qua interfuerunt duo Sedis Apo-
,, ſtolicæ Legati, item Cardinalis Tridentinus,
,, & Giennenſis, decem Archiepiſcopi, quadra-
,, ginta quinque Epiſcopi. Nullus tamen Ora-
,, tor Principum interfuit. Nam Galli, qui ſoli
,, ex omnibus Tridenti erant, ad Seſſionem ve-
,, nire recuſarunt, quoniam aiebant, ſe nolle
,, Cæſari iniuriam facere, arbitrantes Cæſarem
,, non ſanè libenter auditurum Seſſionis huius
,, celebrationem, quòd ex eo, aiebant con-
,, ſtare, ex quo ad Seſſionem Didacus de Men-
,, doza ſuus Orator non veniſſet, & veniſſet, ſi
,, Cæſari Seſſionem placere cognouiſſet, tandem
,, ſe venturos aiebant, & interuenturos, ſi Car-
,, dinalis Giennenſis nomine Cæſaris huic Seſ-
,, ſioni interfuiſſet, & Chirographo manu ſua
,, conſcripto affirmaret, quod eùm Cardina-
,, lis Giennen. ſe facturum recuſaret, domi per-
,, manſerunt Galli, cæterùm Miſſam celebrauit
,, Archiepiſcopus Salpen.; deindè decantatis
,, Litanijs, & per Diaconum Euangelio: *Vos*
,, *eſtis ſal terræ*, Matt. cap. 5. Ipſe Reuerendiſ-
ſimus, & Illuſtriſſimus Dominus Cardinalis
de Monte ſic alloquutus eſt Sanctam Synodum.

Seſſio ſexta celebratur.

Cæſar grauatè accipit damnari Lutheranos errores.

7 Magnus ille Propheta Iſaias, digniſſimi Antiſtites, præuidens lumen, atque gloriam per Chriſtum Eccleſiæ venturam, exclamauit: *Surge illuminare Ieruſalem, quia venit lumen tuum, & gloria Domini ſuper te orta eſt*; quam ſanè pulcherrimam, iucundiſſimamque vocem his proximis ſolemnijs ſępè repetitam, cùm nunc lumen illud fulgentiſſimum fidei, ſpei, & charitatis (quod penè abſconditum videbatur) iterum appareat, iure, ac meritò putamus à uobis hodiè repeti poſſe: *Surge igitur, & illuminare Ieruſalem, ſurge inquam tu, & illuminare ipſius Chriſti Domini, ac Dei noſtri Sponſa dilectiſſima Eccleſia*. Non te poſthac Hæreticorum verſutiæ, dolique decipient, vt ſcelus pro pietate, iniquitatem pro iuſtitia, neglectum Sacrorum pro Religione, cęremoniarum contemptum pro cultu, ſeruitutem carnis pro libertate legis Chriſtianæ, confuſionem, perturbationem, diſſipationem pro recto benè, beatèque viuendi ordine, cuncta denique vitia pro virtutibus amplectaris.

In act. ſeſ. 6. m. s. Arc. Vat. ſig. n. 319. pag. 122. & m. s. ſig. n. 3232. p. 251. m. s. Fran. Car. Barb. ſig. num. 23. & aliud m. s. Card. Py.

Allocutio ad Synodum Cardinalis de Monte.

Ceſſent nunc, iam ceſſent irridere te hoſtes tui, probris, contumelijſque laceſſere, doctrinam tuam ſpernere, ſe puros, beatos, veritatis amatores falsò iactent. Nam tenebræ, quæ tot annos operuerunt terram, & caligo, quæ tàm longo tempore operuit populos, iam adueniente lumine recedunt, *Populus, qui ambulabat in tenebris, iam videt lucem magnam, habitantibus in Regione umbræ mortis lux orta eſt eis. In lumine tuo ambulabunt gentes, & Reges in ſplendore ortus tui.* Te audiuimus, tua monita, & iuſſa ſequentes tuas, leges venerantes. *Leua in circuitu oculos tuos, & vide, omnes iſti filij tui congregati ſunt, venerunt tibi*, quo ſua videlicet ſingulari prudentia, humanarum, Diuinarumque rerum peritia, pieta-

te demùm, & auctoritate tuis proſpiciant incommodis, tuis medeantur vulneribus, tuum tibi priſtinum ſplendorem reſtituant, pro tua denique dignitate, ac maieſtate tuenda, vel ſanguinem, & animam effundant.

Vndè Fratres ſancti vocationis cœleſtis participes, cùm & Eccleſiæ teſtimonijs, & re ipſa videamus apparuiſſe gratiam, & benignitatem, & lumen, atque gloriam Saluatoris noſtri Dei, ſine mora ſurgamus. Iam tempus eſt nos de ſomno ſurgere, ſatis, ſuperque ſatis dormiuimus, ſatis induciarum dedimus callidiſſimo hoſti ad ſeminanda zizania, parandas inſidias, ſtruendos laqueos, diffundenda venena, inuadendos, mactandoſque greges noſtros. Expergiſcamur, vigilemus, laboremus, omnibus hominibus præbeamus nos ipſos exemplum bonorum operum, omnis conuerſatio noſtra ſit rationabilis, caſta, & ſancta, quam Infideles reprehendere nequeant, fideles imitari queant. Sedemus Cenſores Chriſtiani Orbis, de Religione ac fide, deque vniuſcuiuſque vita, & moribus iudicantes. Decet propterea nos à nobis ipſis iudicium auſpicari, nos ipſos ante omnes alios in fide, ſpe, & charitate corroborare, moreſque noſtros componere, & in melius formare. Alioqui, vt D. Ambroſij verbis vtamur, quis è turbida aqua potum ſumat? Quis in cœno fontem requirat? quis ab intemperantibus hominibus aliquid hauriendum putet? quis nos alienæ cauſæ vtiles credat: quos viderit inutiles eſſe ſuæ?

Audiuimus in Euangelio dictum eſſe: *Vos eſtis ſal terræ. Vos eſtis lux Mundi.* Ad nullos alios verba illa magis, quàm ad noſmetipſos pertinere credi; at eſt, vt ſcilicet ſanę doctrinę, veręque ſapientiæ ſale condire, & bonorum operum luce Mundum illuminare debeamus, præcauentes in primis illud quod ipſe Seruator noſter nos monet, ne ſi ſal euanuerit, mittatur foras, & conculcetur ab hominibus; memoreſque æternæ eius, ac Diuinæ promiſsionis. *Qui autem fecerit, & docuerit, hic magnus vocabitur in Regno Cœlorum*; nempè hac vna ratione fit, vt ij, qui ex aduerſo ſunt, vereantur, & confundantur, ſuamque abnegantes impietatem, & ſæcularia deſideria, ſobriè, & iuſtè, & piè viuant, ac pacem Eccleſiæ reddant. Quod vt nobis clementiſſimus ipſe Deus elargiri dignetur, Spiritus eius Almi præſidium, atque opem ſupplices omnes vnà nobiſcum implorate.

„ Quibus verbis completis, ipſe Reuerendiſſi-
„ mus, & Illuſtriſſimus Dominus Cardinalis de
„ Monte inuocauit auxilium Sancti Spiritus per
„ Hymnum; *Veni Creator Spiritus*; Cantoribus
„ proſequentibus.
„ His omnibus abſolutis, Reuerendiſſimus, &
„ Illuſtriſſimus Dominus Cardinalis Sanctæ
„ Crucis ſecundus ipſius Concilij Præſidens, &
„ Legatus acceſſit ad Altare maius, ante quod
„ ipſi Reuerendiſſimi, & Illuſtriſſimi Domini
„ Legati conſederunt in faldiſtorijs verſa facie
„ ad Sanctam Synodum, cæteriſque Prælatis ſe-
„ dentibus in locis ſuis ſecundùm ordinem ſua-
„ rum promotionum. R. D. Archiepiſcopus Spa-
„ latinus accepit è manibus Reuerendiſſimo-
„ rum, & Illuſtriſſimorum Dominorum Lega-
„ torum decreta duo, quæ in hac Seſsione pu-
„ blicanda erant, alterum ſcilicet de Iuſtifica-
„ tione, & alterum de reſidentia Epiſcoporum,
„ & aliorum inferiorum, aſcendenſque ambo-
„ nem legit primùm alta, & intelligibili voce
„ ipſum decretum de Iuſtificatione.

8 Diſtinctum eſt illud decretum capitibus ſexdecim, quibus adiecti ſunt anathematiſmi triginta três contrà Hæreticos malè ſentientes de iuſtificatione.

In Præfatione declaratur à Tridentina Oecumenica & generali Synodo Præſidentibus in ea nomine Pauli III. Pontificis Ioanne Maria de Monte Epiſcopo Præneſtino, & Marcello S. Crucis Presbyteris Cardinalibus Apoſtolicæ Sedis
„ Legatis. [Expoui omnibus Chriſti fidelibus
„ veram ſanamque doctrinam Iuſtificationis,
„ quam Sol Iuſtitiæ Chriſtus Ieſus fidei noſtræ
„ auctor, & conſummator docuit, Apoſtoli
„ crediderunt, & Catholica Eccleſia Spiritu S.
„ ſuggerente perpetuò retinuit, inhibendo ne
„ deinceps audeat quiſquam aliter credere, præ-
„ dicare, aut docere, quàm præſenti decreto
„ creditur ac declaratur.]

Primo capite decernitur, omnes homines, vt in decreto de peccato originali conſtitutum eſt, ex præuaricatione Adæ effectos filios iræ, ſeruitutique Dæmonis addictos, vt nec Gentes lege naturæ, nec Iudæi lege Moyſis poſſent à peccato vindicari in gratiæ libertatem, licèt liberum arbitrium extinctum non eſſet, ſed viribus debilitatum.

Secundo docetur, Deum Patrem miſertum generis humani ante Legem, & Legis tempore, promiſiſſe Filium venturum, ac propoſuiſſe propitiatorem per fidem in ſanguine ipſius, non ſolùm pro noſtris, ſed etiam totius mundi peccatis.

Tertio decretum eſt, etſi ille pro omnibus mortuus ſit, non tamen mortis eius beneficio omnes potiri; ſed eos tantùm, quibus meritum paſſionis eius confertur: vt enim, qui ex Adam propagantur, peccatum contrahunt, ità qui in Chriſto renaſcuntur, per meritum paſſionis eius gratiam, iuſtitiamque adipiſcuntur; atque in Regnum Filij dilectionis ſuæ è poteſtate tenebrarum erepti transferuntur.

9 Quarto ſancitur poſt Euangelium promulgatum eam tranſlationem in adoptionem filiorum Dei, non perfici ſine lauacro regenerationis, aut ſine eius voto ex Chriſti Domini oraculo: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto non poteſt intrare in Regnum Dei.*

Quinto declaratur, hominem adultum peccato inquinatum, non poſſe viribus naturæ diſponere ſe ad gratiam iuſtificantem, colluſtratum verò diuina luce præueniente à Spiritu Sancto poſſe, non vt omninò ipſe nihil agat, cùm eam motionem abijcere poſſit, ſi velit, nec tamen ſine gratia Dei mouere ſe ad iuſtitiam, libera ſua voluntate poſſit, quod teſtantur ſacræ literæ, cùm dicitur: *Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos*, libertatis noſtræ admonemur; cùm reſpondemus, *Conuerte nos Domine ad te, & conuertemur*, Dei nos gratia præueniri confitemur.

Sexto illuſtratur modus, quo adulti ante baptiſmalia ſacra ſuſcepta ſe comparant ad iuſtificationem, excitari nimirùm illos à diuina gratia, vt fidem ex auditu concipiant, credant quæ diuinitùs reuelata ſunt, atque à Deo promiſſa; atque in primis iuſtificari per gratiam redemptionis, conceptoque peccatorum odio, & diuino timore perculſi, ſpem figant in Dei miſericordia, proponantque ſuſcepto baptiſmo nouam ac piam vitam inſtituere, diuiniſque mandatis parere: quæ

Euau-

Euangelico illo oraculo continentur: *Docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris & Filij, & Spiritus Sancti, docentes eos ſeruare omnia quæcumque mandaui vobis.*

10 Septimo decifum eſt, diſpoſitionem, qua dictum eſt, *Præparate corda veſtra Domino*, præire iuſtificationi, iuſtificationemque non eſſe ſolam remiſſionem peccatorum, ſed etiam ſanctificationem, & renouationem interioris hominis per voluntariam ſuſceptionem gratiæ, & donorum ſupernaturalium, quibus homo ex iniuſto fit iuſtus, & ex inimico amicus, vt ſit hæres ſecundùm ſpem vitæ æternæ.

Quæ ſint cauſæ iuſtificationis. De cauſis iuſtificationis pronunciatum eſt, finalem eſſe gloriam Dei, & Chriſti, ac vitæ æternæ præmium: efficientem verò, miſericordem Deum abluentem peccatorũ ſordes, & ſanctificantem, conſignantemque Spiritu Sancto cauſam meritoriam paſſionem Chriſti qua ſcelera noſtra expiauit; nec tantùm placauit diuinam iuſtitiam, ſed etiam iuſtificationem, adoptionemque nobis promeruit: inſtrumentalem, Baptiſmum, quod eſt Sacramentum fidei, ſine quo non fit iuſtificatio: formalem denique, Iuſtitiam Dei, non qua ipſe iuſtus eſt, ſed qua ipſe iuſtos nos efficit, vt ſimus *noua Dei creatura diffuſa charitate in cordibus noſtris*: nec modò reputamur iuſti, ſed etiam verè dicimur, & ſumus iuſti ſecundùm menſuram, quam Spiritus ſingulis impartitur, & vnà cum remiſſione peccatorum per Chriſtum, cui inſerimur, Fides, Spes, & Charitas infunduntur: ſola enim Fides non perfectè nos coniungit Chriſto, vt verè ſimus illius membra viua, cùm ſine operibus mortua ſit: quare dictum eſt ab Apoſtolo neque circumciſionem valere, neque præputium, ſed fidem, quæ per charitatem operatur, at de vera fide & iuſtitia prolata eſt à Chriſto hæc ſententia: *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata.*

Quo ſenſu gratis iuſtificemur per fidem. Octauo illuſtratus verus ſenſus verborum Apoſtoli dicentis, *hominem gratis iuſtificari per fidem*, dici per fidem, quia fides eſt humanæ ſalutis initium, fundamentum, & radix omnis iuſtificationis; ſine qua impoſſibile eſt placere Deo: ideò
,, verò dici iuſtificari gratis [quia nihil eorum
,, quæ iuſtificationem præcedunt, ſiuè fides, ſiuè
,, opera, ipſam iuſtificationis gratiam prome-
,, retur: ſi enim gratia eſt, iam non ex operi-
,, bus, alioquin vt idem Apoſtolus inquit, gra-
,, tia iam non eſt gratia.]

Lutheranus error de inani fiducia. 11 Nono confutatus eſt Hæreticorum error aſſerentium iuſtificationem ſitam eſſe in fiducia inani, & perſuaſione, ſibi remiſſa eſſe peccata propter Chriſtum, atque hac ſola fide abſolutionem iuſtificationemque perfici: quaſi qui hoc non credit, de Dei promiſſis, deque mortis, & reſurrectionis Chriſti efficacia dubitet, vt enim nemo de Sacramentorum virtute & efficacia dubitat, ita propter infirmitatem de recta diſpoſitione ſua ad gratiam pertimeſcere poteſt, *cùm nullus ſcire valeat certitudine fidei*, cui non poteſt ſubeſſe falſum, ſe gratiam Dei eſſe conſequutum.

Decimo pronuntiat, iuſtificatum hominem per gratiam Chriſti, cooperante fide, & bonis operibus perfectis creſcere poſſe in gratia & iuſtitia, ex oraculo D. Ioannis: *Qui iuſtus eſt, iuſtificetur adhuc*. Et ex Iacobo Apoſtolo: *Videtis quoniam ex operibus iuſtificatur homo, & non ex fide tantùm.*

Vndecimo promolgatum eſt, prohibitam intentato anathemate impiam illam vocem Dei præcepta ad obſeruandum eſſe impoſſibilia homini
,, iuſtificato [nam Deus impoſſibilia non præ-
,, cipit, ſed iubendo monet, & facere quod poſ-
,, ſis, & petere quod non poſſis, & adiuuat vt
,, poſſis, cuius mandata grauia non ſunt, cuius
,, iugum ſuaue eſt, & onus leue.] Tum ſubdi-
,, dit [Itaque nemo ſibi in fide ſola blandiri
,, debet putans fide ſola ſe hæredem eſſe conſti-
,, tutum, hæreditatemque conſequuturum, etiam
,, ſi Chriſto non compatiatur, vt & conglorifi-
,, cetur: nam & Chriſtus ipſe, inquit Apoſto-
,, lus, didicit ex ijs quæ paſſus eſt obedientiam,
,, & conſummatus factus omnibus obtemperan-
,, tibus ſibi cauſa ſalutis æternæ.

Damnati etiam omnes, qui dicunt iuſtum in omni bono opere peccare, vel vt ſit dignus venia, aut quod intolerabilius eſt, æternas pœnas mereri, vel peccare qui præmiorum æternorum ſpe ad virtutes ſe excitarit.

12 Duodecimo, damnata quoque eorum vana præſumptio, qui certò ſtatuunt ſe in numero eſſe prædeſtinatorum, quaſi verum ſit iuſtificatum ampliùs peccare non poſſe; aut ſi peccauerit certam ſibi reſipiſcentiam arrogare debeat. Non enim ſciri poſſe ſine diuina reuelatione quos Deus elegerit.

Decimotertio ſancitum eſt de perſeuerantiæ munere, obtineri tantùm poſſe à Deo, qui ſtantem confirmare poteſt, vt ſtare perſeueret, & cadentem reſtituere: firmiſſimam verò in Deo ſpem Perſeuerantia eſt Dei munus.
,, collocandam. [Deus enim, niſi illius gratiæ
,, defuerimus, ſicut cœpit opus bonum, ita per-
,, ficiet operans velle & perficere.] Formidandum tamen, cùm ſciamus in ſpem gloriæ, nondum in gloriam renatos, & in pugna, quæ ſupereſt cum carne, cum mundo, cum Diabolo, victores eſſe non poſſe, niſi cum Dei gratia.

Decimo quarto, pronuntiatum eſt, peccantes poſt baptiſmum amiſſam gratiam recuperare poſſe per Pœnitentiæ ſacramentum, quod ſancti Patres ſecundam, poſt naufragium, deperditæ gratiæ tabulam appellarunt. Hoc verò Sacramentum Pœnitentiæ inſtitutum à Chriſto cùm dixit: *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta ſunt.* Atque adeò pœnitentiam Chriſtiani hominis poſt lapſum differre à pœnitentia baptiſmali; complectique non modò abſtinentiam à prioribus peccatis, eorumque odium, ſiuè cor humile & contritum, ſed etiam eorumdem ſacramentalem confeſſionem, ſaltem in voto, ac ſuo tempore peragendam, & ſacerdotalem abſolutionem, itemque ſatisfactionem per ieiunia, eleemoſynas, orationes, & alia pia ſpiritualis vitæ ſacrificia, non quidem pro pœna æterna, quæ vel ſacramenti voto vnà cum culpa remittitur, ſed pro pœna temporaria, quæ non tota ſemper, vt in Baptiſmo, dimittitur: hac enim plecti promerentur, qui ingrati gratiæ acceptæ immemores, Templum Dei violare, ac Spiritum Sanctum pellere non perhorruerunt. De qua pœnitentia ſcriptum eſt: *Memor eſto vnde excideris, age pœnitentiam, & priora opera fac.*

13 Decimo quinto conuicti impij aſſentatores peccantium, fingentes ſolo infidelitatis peccato iuſtificationem amitti: cùm Apoſtolus plura recenſeat peccata lethalia, quibus fideles obſtricti à Regno Dei excluduntur; & ab ijs diuina adiuuante gratia abſtinere potuerint.

Decimo ſexto, Explicata eſt meriti ratio, & commendata fidelibus bona opera, quæ ſpernunt Hæretici, cùm dicat Apoſtolus, *Abundate in omni*

Vita æterna datur tamquam gratia, & tamquam merces,

ni opere bono, *ſcientes quòd labor veſter non eſt inanis in Domino* : benè enim operantibus vſque in finem, & in Deo ſperantibus propoſita eſt vita æterna, & tamquam gratia filijs Dei per Chriſtum Ieſum miſericorditer promiſſa, & tamquam merces ex ipſius Dei promiſſione bonis operibus, & meritis fideliter reddenda. [Cùm ille ipſe Chri-
,, ſtus Ieſus tamquam caput in membra, & tam-
,, quam vitis in palmites in ipſos iuſtificatos iu-
,, giter virtutem influat, quæ virtus eorum bo-
,, na opera ſemper antecedit, & comitatur, &
,, ſubſequitur, & ſine qua nullo pacto Deo gra-
,, ta, & meritoria eſſe poſſent.] Et pauló poſt:
,, [Itaque neque propria noſtra iuſtitia, tamquã
,, ex nobis propria ſtatuitur, neque ignoratur,
,, aut repudiatur iuſtitia Dei, quæ enim iuſtitia
,, noſtra dicitur, quia per eam nobis inhæren-
,, tem iuſtificamur, illa eadem Dei eſt, quæ à
,, Deo nobis infunditur per Chriſti meritum.]
,, Et infrà [Abſit tamen vt Chriſtianus homo
,, in ſeipſo vel confidat, vel glorietur, & non in
,, Domino, cuius tanta eſt erga homines boni-
,, tas, vt eorum velit eſſe merita, quæ ſunt ipſius
,, dona.] Additum eſt, quia in multis omnes offendimus, diuinæ ſpei diuinum timorem coniungendum, quia humana vita non humano iudicio, ſed diuino excutienda & iudicanda eſt.

Huic doctrinę, ſiuè decretorię ſententię adiuncti ſunt triginta tres Canones, quibus defixi anathemate promulgantur, qui doctrinam de Iuſtificatione reſpuerent.

De Iuſtificatione Canon I.

14 Si quis dixerit hominem ſuis operibus, quæ vel per humanę naturæ vires, vel per legis doctrinam fiant, abſque diuina per Ieſum Chriſtum gratia poſſe iuſtificari coram Deo, Anathema ſit.

Canon II.

Si quis dixerit ad hoc ſolùm diuinam gratiam per Chriſtum Ieſum dari, vt faciliùs homo iuſtè viuere, ac vitam æternam promereri poſſit, quaſi per liberum arbitrium, ſine gratia vtrumque ſed ægrè tamen & difficulter poſſit, Anathema ſit.

Canon III.

Si quis dixerit ſine præueniente Spiritus Sancti inſpiratione, atque eius adiutorio hominem credere, ſperare, diligere, aut pœnitere poſſe, ſicut oportet, vt ei iuſtificationis gratia conferatur, Anathema ſit.

Canon IV.

Si quis dixerit, liberum hominis arbitrium à Deo motum & excitatum nihil cooperari, aſſentiendo Deo excitanti atque vocanti, quo ad obtinendam iuſtificationis gratiam ſe diſponat, ac præparet, neque poſſe diſſentire ſi velit, ſed velut inanime quoddam, nihil omninò agere, merèque paſſiuè ſe habere, Anathema ſit.

Canon V.

Si quis liberum hominis arbitrium poſt Adæ peccatum amiſſum & extinctum eſſe dixerit, aut rem eſſe de ſolo titulo, imò titulum ſine re; figmentum denique à Satana inuectum in Eccleſiam, Anathema ſit.

Canon VI.

Si quis dixerit non eſſe in poteſtate hominis vias ſuas malas facere, ſed mala opera, ita vt bona Deum operari, non permiſſiuè ſolùm, ſed etiam propriè, & per ſe, adeò vt ſit proprium eius opus non minùs proditio Iudæ, quàm vocatio Pauli, Anathema ſit.

Canon VII.

Si quis dixerit, opera omnia, quæ ante iuſtificationem fiunt, quacumque ratione facta ſint, verè eſſe peccata, vel odium Dei mereri, aut quantò vehementiùs quis nititur ſe diſponere ad gratiam, tantò eum grauiùs peccare, Anathema ſit.

Canon VIII.

Si quis dixerit, gehennæ metum, per quem ad miſericordiam Dei de peccatis dolendo confugimus, vel à peccando abſtinemus, peccatum eſſe, aut peccatores peiores facere, Anathema ſit.

Canon IX.

Si quis dixerit ſola fide impium iuſtificari, ita vt intelligat nihil aliud requiri quo ad iuſtificationis gratiam conſequendam cooperetur, & nulla ex parte neceſſe eſſe, eum ſuæ voluntatis motu præparari atque diſponi, Anathema ſit.

Canon X.

Si quis dixerit, hominem ſine Chriſti iuſtitia per quam nobis meruit iuſtificari, aut per eam ipſam formaliter iuſtos eſſe, Anathema ſit.

Canon XI.

Si quis dixerit homines iuſtificari, vel ſola imputatione iuſtitiæ Chriſti, vel ſola peccatorum remiſſione, excluſa gratia, & charitate, quę in cordibus eorum per Spiritum Sanctum diffundatur, atque illis inhæreat, aut etiam gratiam, qua iuſtificamur, eſſe tantùm fauorem Dei, Anathema ſit.

Canon XII.

Si quis dixerit, fidem iuſtificantem nihil aliud eſſe, quàm fiduciam diuinæ miſericordiæ peccata remittentis propter Chriſtum, vel eam fiduciam ſolam eſſe, qua iuſtificamur, Anathema ſit.

Canon XIII.

Si quis dixerit, omni homini ad remiſſionem peccatorum aſſequendam neceſſarium eſſe, vt credat certò, & abſque vlla hæſitatione, proprię infirmitatis & diſpoſitionis peccata ſibi eſſe remiſſa, Anathema ſit.

Canon XIV.

Si quis dixerit, hominem à peccatis abſolui, ac iuſtificari, ex eo quòd ſe abſolui, ac iuſtificari certò credat, aut neminem verè eſſe iuſtificatum, niſi qui credat, ſe eſſe iuſtificatum, & hac ſola fide abſolutionem, & iuſtificationem perfici, Anathema ſit.

Canon XV.

Si quis dixerit, hominem renatum & iuſtificatum teneri ex fide ad credendum ſe certò eſſe in numero prædeſtinatorum, Anathema ſit.

Canon XVI.

Si quis magnum illud vſque in finem perſeuerantiæ donum ſe certò habiturum abſoluta & infallibili certitudine dixerit, niſi hoc ex ſpeciali reuelatione didicerit, Anathema ſit.

Canon XVII.

Si quis iuſtificationis gratiam non niſi prædeſtinatis ad vitam contingere dixerit, reliquos verò omnes, qui vocantur, vocari quidem, ſed gratiam non accipere, vtpotè diuina poteſtate prædeſtinatos ad malum, Anathema ſit.

Canon XVIII.

Si quis dixerit Dei præcepta homini etiam iuſtificato, & ſub gratia conſtituto eſſe ad obſeruandum impoſſibilia, Anathema ſit.

Canon XIX.

Si quis dixerit nihil præceptum eſſe in Euangelio præter fidem, cætera eſſe indifferentia, neque præcepta, neque prohibita, ſed libera; aut de-

cem

cem pręcepta nihil pertinere ad Chriſtianos, Anathema ſit.

Canon X X.

15 Si quis hominem iuſtificatũ & quamtumlibet perfectum dixerit non teneri ad obſeruantiam mandatorum Dei & Eccleſiæ, ſed tantùm ad credendum, quaſi verò Euangelium ſit nuda & abſoluta promiſſio vitæ æternæ, ſine conditione obſeruationis, Anathema ſit.

Canon X X I.

Si quis dixerit Chriſtum Ieſum à Deo hominibus datum fuiſſe, vt Redemptorem, cui fidant, non etiam vt Legiſlatorem, cui obediant, Anathema ſit.

Canon X X I I.

Si quis dixerit iuſtificatum, vel ſine ſpeciali auxilio Dei in accepta iuſtitia perſeuerare poſſe, vel cum eo non poſſe, Anathema ſit.

Canon X X I I I.

Si quis hominem ſemel iuſtificatum dixerit ampliùs peccare non poſſe, neque gratiam amittere; atque ideò eum, qui labitur & peccat, numquam verè fuiſſe iuſtificatum; aut contrà poſſe in tota vita peccata omnia etiam venialia vitare, niſi ex ſpeciali Dei priuilegio, quemadmodum de Beata Maria Virgine tenet Eccleſia, Anathema ſit.

Canon X X I V.

Si quis dixerit iuſtitiam acceptam non conſeruari, atque etiam non augeri coram Deo per bona opera, ſed opera ipſa fructus ſolummodo, & ſigna eſſe iuſtificationis adeptæ, non autem ipſius augendæ cauſam, Anathema ſit.

Canon X X V.

Si quis in quolibet opere iuſtum ſaltem venialiter peccare dixerit, aut (quod intolerabilius eſt) mortaliter, atque ideò pœnas æternas mereri, tantùmque ob id non damnari, quia Deus ea opera non imputet ad damnationem, Anathema ſit.

Canon X X V I.

16 Si quis dixerit iuſtos non debere pro bonis operibus, quæ in Deo fuerint facta, expectare, & ſperare æternam retributionem à Deo, per eius miſericordiam, & Ieſu Chriſti meritum, ſi benè agendo, & diuina mandata cuſtodiendo vſque in finem perſeuerauerit, Anathema ſit.

Canon X X V I I.

Si quis dixerit nullum eſſe mortale peccatum, niſi infidelitatis; aut nullo alio, quamtumuis graui, & enormi præterquàm infidelitatis peccato ſemel acceptam gratiam amitti, Anathema ſit.

Canon X X V I I I.

Si quis dixerit amiſſa per peccatum gratia ſimul fidem ſemper amitti, aut fidem quæ remanet, non eſſe veram fidem, licèt non ſit viua; aut eum qui fidem ſine charitate habet, non eſſe Chriſtianum, Anathema ſit.

Canon X X I X.

Si quis dixerit eum qui poſt baptiſmum lapſus eſt, non poſſe per Dei gratiam reſurgere: aut poſſe quidem, ſed ſola fide amiſſam iuſtitiam recuperare, ſine Sacramento Pœnitentiæ, prout Sancta, Romana, & vniuerſalis Eccleſia à Chriſto Domino, & eius Apoſtolis edocta, huc vſque profeſſa eſt, ſeruauit, & docuit, Anathema ſit.

Canon X X X.

Si quis poſt acceptam iuſtificationis gratiam cuilibet peccatori pœnitenti ita culpam remitti, & reatum ęternę pœnę deleri dixerit, vt nullus remaneat reatus pęnę temporalis exoluendæ, vel in hoc ſęculo, vel in futuro in Purgatorio, antequam ad Regna cęlorum aditus patere poſſit, Anathema ſit.

Canon X X X I.

Si quis dixerit iuſtificatum peccare, dum intuitu ęternę mercedis benè operatur, Anathema ſit.

Canon X X X I I.

Si quis dixerit hominis iuſtificati bona opera ita eſſe dona Dei, vt non ſint etiam bona ipſius iuſtificati merita, aut ipſum iuſtificatum bonis operibus, quæ ab eo per Dei gratiam, & Ieſu Chriſti meritum, cuius viuum membrum eſt, fiunt, non verè mereri augmentum gratię, vitam ęternam, & ipſius vitę ęternę (ſi tamen in gratia deceſſerit) conſecutionem, atque etiam gloriæ augmentum, Anathema ſit.

Canon X X X I I I.

Si quis dixerit per hanc doctrinam Catholicam de Iuſtificatione à S. Synodo hoc pręſenti decreto expreſſam aliqua ex parte gloriæ Dei vel meritis Ieſu Chriſti Domini Noſtri derogari, & non potiùs veritatem fidei noſtræ denique ac Chriſti Ieſu gloriam illuſtrari, Anathema ſit.

17 Perlecto decreto de Iuſtificatione vnà cum
,, Canonibus, R. D. Archiepiſcopus Spalatren-
,, ſis interrogauit Patres, an placeret, per hæc
,, verba, videlicet: Reuerendiſſimi, & Illuſtriſ-
,, ſimi Domini placent-ne hæc omnia vobis?
,, Tunc à Reuerendiſſimo, & Illuſtriſſimo D.
,, Card. de Monte primo Præſidente, & Lega-
,, to reſponſum eſt his verbis, videlicet: Placent,
,, & ita cum magna veneratione ſuſcipimus, &
,, amplectimur hanc Sanctam, & Catholicam de
,, Iuſtificatione doctrinam. Et ſucceſſiuè à Re-
,, uerendiſſimo, & Illuſtriſſimo D. Card. S. Cru-
,, cis ſecundo Præſidente, & Legato reſponſum
,, fuit per eadem verba formalia. Deinde quili-
,, bet ex Patribus interrogatus fuit ſingulariter
,, à me Angelo Maſſarello Sacri Concilij Secre-
,, tario, an placerent. Et primùm Reuerendiſſi-
,, mus, & Illuſtriſſimus Dominus Card. Triden-
,, tinus dixit hæc verba, videlicet: Placebunt
,, omnia probata per Sanctam Synodum, quia
,, ego non interfui Congregationibus. Poſteà
,, Reuerendiſſimus, & Illuſtriſſimus D. Cardina-
,, lis Giennenſis, & ſucceſſiuè Archiepiſcopi, &
,, Epiſcopi, cæterique Prælati reſponderunt om-
,, nes per verbum: Placent, proferens ferè quili-
,, bet hæc verba formalia: Placent, & magna
,, cum reuerentia, & deuotione ſuſcipio, & am-
,, plector Sanctam hanc Catholicam, & ſaluta-
,, rem de Iuſtificatione doctrinam, & anathe-
,, matizo omnes, qui eam non receperint. De-
,, derunt tamen aliqui ſchedulas infraſcriptas,
,, videlicet.

R. D. Archiepiſcopus Turritanus.

,, Sanctam hanc, & Catholicam de Iuſtifica-
,, tione doctrinam, fidem, & regulam amplector,
,, & veneror ego Archiepiſcopus Turritanus: &
,, ſic fideliter toto corde ſuſcipio. Ita me
,, Deus perpetuo iuſtificare dignetur. Amen.
,, Et quod Sancta Tridentina hæc Synodus te-
,, net, teneo: quod anathematizat, anathe-
,, matizo.
,, Idem Archiepiſcopus manu propria ſubſcri-
,, pſi, & placet decies.

R. D. Epiſcopus Senogallienſis.

,, Patres Ampliſſimi: quantum nefas opinor
,, repugnare conformibus ſententijs veſtris, &
,, tan-

Digitized by Google

Cautè legendum,

,, tantumdem reluctante conſcientia quidquam
,, ſtatuere. Vt igitur ex his tricis eo modo, quo
,, poſſumus, in præſentiarum me ipſum explicem,
,, eas partes decreti, in quibus cùm de miſeri-
,, cordia Dei diminutè tractatum fuiſſe cenſui, ra-
,, tionibus in Congregationibus adductus, exo-
,, nerando conſcientiam meam, atque veſtras
,, onerando comprobo, dummodo conformen-
,, tur in omnibus & Sacræ Scripturæ, & ſancto-
,, rum Patrum ſententijs, quemadmodum profi-
,, temur, qua lege reliqua mihi probantur om-
,, nia. Articulum præterea certitudinis gratiæ
,, ea lege comprobatum volo, ſi quemadmodum
,, à Sacroſancta Synodo decretum fuit, opi-
,, niones tantummodo confutentur Hæretico-
,, rum.

Marcus Epiſcopus Senogallienſis.

Reuerendus Dominus Epiſcopus Sibinicenſis.

,, Decretum ſanctiſſimum Iuſtificationis in
,, omnibus ſuis partibus mihi ſummoperè pla-
,, cet, quo verò ad prooemium ipſius decreti, vi-
,, delicet Vniuerſalem Eccleſiam repræſentans
,, aliqui ex Reuerendis Patribus obiecerunt ti-
,, tulum Conſtantienſem, quod Concilium ab
,, Eccleſia re vera eſt receptum: proprerea dico,
,, & reſpondeo cum B. Auguſtino, diſtingue tem-
,, pora, & concordabis Scripturas. Intelligo
,, conſiderandum eſſe quo, & quali tempore,
,, quauè ratione Concilium Conſtantienſe iſta
,, dixerit, nimirùm tempore Schiſmatis, quo
,, erant tres, quorum quilibet ſe verum Papam
,, aſſerebat, & in tali caſu, & tempore Schiſma-
,, ris fateor Concilium eſſe ſupra Papam, quia
,, aliter non poſſet Eccleſiæ Dei prouideri, &
,, ſcandalum exitiale Schiſmatis non poſſet ex-
,, tingui. Hoc enim vnicum eſt remedium in
,, terris: aliorum autem temporum non eſt ſi-
,, milis ratio, & propterea alijs temporibus ta-
,, lis clauſula, videlicet Vniuerſalem Eccleſiam
,, repræſentans (prout ipſi Patres aſſerunt) non
,, debet apponi, & præſertim ad remouenda
,, multa ſcandala, quæ exindè poſſent oriri in
,, Eccleſia Dei, maximè his temporibus. In
,, ſumma dico, clauſulas illas Concilij Conſtan-
,, tienſis eſſe intelligendas tempore Schiſmatis,
,, non alio, & ideò non eſſe apponendas. Quid-
,, quid videtur, aut ſimile reperitur in Actis eiuſ-
,, dem Concilij Conſtantienſis, ad idem tempus
,, Schiſmatis cenſeo referendum: cùm ante nihil
,, vnquam tale in vllo Concilio fuerit conſtitu-
,, tum: immò potiùs trecenti illi Patres, qui
,, ſub Marcellino Papa, & propter Marcellinum
,, collecti fuerunt, aſſeuerant primam Sedem, id
,, eſt Romanam, à nemine iudicari: atque pro-
,, pterea non ipſi damnant, aut deponunt Mar-
,, cellinum; ſed eo inſtante ipſi (inquiunt)
,, ex tuo ore ipſe iudicabis, & ex tuo ore
,, condemnabis, nam primam Sedem nemo
,, iudicat, prout recitatur in decretis Gratiani
,, 21. diſt. c. *Nunc autem*. Itaque non expedit,
,, vt hoc temporis talis clauſula decreto inſera-
,, tur, ſed fuerit ſatis ſtatuere hoc ſacrum Con-
,, cilium eſſe generale, aut Oecumenicum, quan-
,, do id fuit ſatis Concilio illi frequentiſſimo, &
,, celeberrimo Chalcedonenſi, reliquiſque pri-
,, ſcis, quorum auctoritas & nunc eſt, & meri-
,, tò erit ſemper grauiſſima, atque ſanctiſſima.
,, Hæc pauca volui dixiſſe ſubmittens me corre-
,, ctioni Reuerendiſſimorum, & Illuſtriſſimorum
,, Dominorum meorum Præſidentium, & huius
,, ſacroſanctæ Synodi.

Reuerendus Dominus Epiſcopus Lancianenſis.

,, Diſplicet, vt non ponatur in tit. Decreti de
,, Iuſtificatione Vniuerſalem Eccleſiam, & quia
,, non confodiuntur Hæretici contrarium aſſe-
,, rentes.

Ioannes Epiſcopus Lancianenſis.

Reuerendus Dominus Epiſcopus Pacenſis.

,, 18 Decretum de Iuſtificatione ſummè pro-
,, bo, quandoquidem video illud eſſe pium,
,, ſanctum, & verè Chriſtianum. Opto tamen
,, in titulo apponi illa verba, ſcilicet (Vniuerſa-
,, lem Eccleſiam repræſentans) abſit à me hoc
,, velim, vt in vllo conueniam cum Schiſmati-
,, cis, quos omnes minùs benè ſentientes de
,, auctoritate Sedis Apoſtolicæ deteſtor, & exe-
,, cror, vt verum decet Chriſtianum; ſed quo-
,, niam mihi pro re compertiſſima habeo Con-
,, cilium vniuerſale ritè indictum, & congrega-
,, tum ab eo, qui habet hanc poteſtatem, nem-
,, pè à Summo Pontifice Chriſti Vicario (vt eſt
,, hoc Concilium Tridentinum) repræſentare
,, Eccleſiam Vniuerſalem, vt tenent D. Grego-
,, rius cap. *Sicut*, bonæ memoriæ Gelaſius Papa
,, c. *Maiores* 24. q. 1. idem Gelaſius c. *Confidimus*
,, 25. q. 1. facit ſexta Synodus actione 17. cùm
dicit: *Hoc Sanctum vniuerſale noſtrum congregans collegium totius Eccleſiæ adunauit compaginem*.
,, Vndè hoc ſanctum noſtrum vniuerſale? &c.
,, quare ſi hæc verba non apponuntur, videtur
,, Concilium priuari ſuo proprio, & debito ti-
,, tulo.

,, Item notum eſt Concilium Conſtantienſe
,, fuiſſe vſum hac præfatione, non tantùm pro-
,, pter Schiſma, quod tunc erat in Eccleſia, ſed,
,, vt ex eo conſtat, quia Wicleff, Ioannes Hus,
,, & Hieronymus à Praga, quorum errores in
,, eo Concilio damnati ſunt, falsò aſſerebant,
,, Concilium vniuerſale ritè congregatum non
,, verè repræſentare Eccleſiam vniuerſalem, quod
,, poſteà approbauit Martinus V. in ſua Bulla, &
,, præcepit inquiri contra omnes ſuſpectos, quòd
,, fauiſſent dictis Hæreticis, ſcilicet Wicleff,
,, Hus, & Hieronymo à Praga, vel credidiſſent
,, illorum erroribus, dicens quòd interrogen-
,, tur inter alia ſi credant, teneant, & aſſerant,
,, quodlibet Concilium Generale, & etiam Con-
,, ſtantienſe repræſentare Vniuerſalem Eccleſiam;
,, & poſt alia. Liber etiam Cæremonialium lib. 1.
,, cap. de Concilio generali fol. 62. dicit eam eſſe
,, obſeruantiam Conciliorum, cùm Summus
,, Pontifex eſt præſens in Concilio, omnia ex-
,, pediantur ſub nomine Papæ, & per eius Bul-
,, lam; cùm autem eſt abſens, ſub nomine Con-
,, cilij, additis illis verbis, Vniuerſalem Ec-
,, cleſiam, &c. Meminerint etiam Reuerendiſ-
,, ſimi Legati, quòd, cùm in principio Conci-
,, lij fuit controuerſum de his verbis apponendis
,, in titulo, dictum fuit quòd, cùm cauſæ gra-
,, uiores tractandæ eſſent, maximè quæ ſpectant
,, ad fidem, apponenda erant illa verba in titu-
,, lo. Cùm igitur in decreto de Iuſtificatione
,, agatur de fide noſtra, itaque de re grauiſſima,
,, non video cur non debeant apponi in titulo.

Franciſcus Epiſcopus Pacenſis.

Reuerendus Dominus Epiſcopus Calagurritanus.

,, 19 Placet decretum in omnibus, niſi in eo,
,, quòd deſunt verba illa: Vniuerſalem Eccle-
,, ſiam repræſentans, in titulo eius.

Epiſcopus Calagurritanus.

,, Quibus votis collectis, & Reuerendiſſimis,
,, & Illuſtriſſimis Dominis Præſidentibus ſigni-

,, fica-

Digitized by Google

,, ficatis, ipſe Illuſtriſſimus Dominus Cardi-
,, nalis de Monte dixit alta, & intelligibili voce
,, hæc verba, videlicet: Gratias innumeras agi-
,, mus Omnipotenti Deo, ſanctum hoc decre-
,, tum de Iuſtificatione approbatum eſſe vniuer-
,, ſaliter ab omnibus vno conſenſu.
,, Deindè idem Reuerendus Dominus Archie-
,, piſcopus Spalatenſis, exiſtens adhuc in am-
,, bone, legit decretum de reſidentia Epiſcopo-
,, rum, & aliorum, in quo hæc primo capite,
,, quia integritas præſidentium ſalus eſt ſubdito-
,, rum, continentur. Eadem ſacroſancta Syno-
,, dus, eiſdem Præſidentibus, & Apoſtolicæ Se-
,, dis Legatis &c.

20 Quia nonnulli (quod vehementer dolendum eſt) hoc tempore reperiuntur, qui propriæ etiam ſaluris immemores, terrenaque cœleſtibus, ac diuinis humana præferentes, in diuerſis Curijs vagantur, aut in negotiorum temporalium ſollicitudine, ouili derelicto, atque ouium ſibi commiſſarum cura neglecta, ſinunt ſeſe occupatos eſſe, placuit ſacroſanctæ Synodo antiquos Canones, qui temporum, atque hominum iniuria penè in diſſuetudinem abierunt, aduersùs non reſidentes promulgatos innouare: quemadmodum virtute præſentis decreti innouat, ac vlteriùs pro firmiori eorumdem reſidentia, de reformandis in Eccleſia moribus, in hunc qui ſequitur modum ſtatuere, atque ſancire. Si quis à Patriarchali, Primatiali, Metropolitana, ſeù Cathedrali Eccleſia ſibi quocunque titulo, cauſa, nomine ſeu iure commiſſa quacumque ille dignitate, gradu, & præeminentia præſulgeat, legitimo impedimento, ſeù iuſtis, & rationalibus cauſis ceſſantibus, ſex menſibus continuis extra ſuam Diœceſim morando abſuerit: quartæ partis fructuum vnius anni fabricæ Eccleſiæ, & pauperibus loci per Superiorem Eccleſiaſticum applicandorum pœnam ipſo iure incurrat. Quòd ſi per alios ſex menſes in huiuſmodi abſentia perſeuerauerit, aliam quartam partem fructuum ſimiliter applicandam eo ipſo amittat. Creſcente verò contumacia, vt ſeueriori ſacrorum Canonum cenſuræ ſubijciatur, Metropolitanus Suffraganeos Epiſcopos abſentes, Metropolitanum verò abſentem Suffraganeus Epiſcopus antiquior reſidens ſub pęna interdicti ingreſſus Eccleſiæ eo ipſo incurrendæ infra tres menſes, per literas, ſeu nuntium Romano Pontifici denunciare teneatur, qui in ipſos abſentes prout cuiuſque maior aut minor contumacia exegerit, ſuæ ſupremę Sedis auctoritate animaduertere, & Eccleſijs ipſis de Paſtoribus vtilioribus prouidere poterit, ſicut in Domino nouerit ſalubriter expedire.

21 Capite ſecundo decreti eiuſdem iuſſi Epiſcopi adigere Sacerdotes ad perſonalem reſidentiam obſtrictos, vt eam exhibeant pro diuini cultus amplificatione, & optimo Eccleſiarum regimine gerendo, ac in reluctantes legibus animaduertere, reſciſſis omnibus contrarijs prærogatiuis.

Tertio capite imperatum eſt, Eccleſiarum Prælatis, vt ſeueritatem in ſubditos criminum reos diſtringant, ac Regulares extrà Monaſterium vagantes ex canonicis ſanctionibus coërceant.

Quarto capite Canonicorum Collegia in Eccleſijs principibus Epiſcoporum auctoritati ſubeſſe iuſſa, pronuntiatumque in eoſdem Canonicos ab Epiſcopis inquiri, & animaduerti poſſe, ſi à ſuo munere defecerint, & omnia contraria Acta, & priuilegia quouis modo concepta deleta.

Quinto capite decretum, vt nullus Epiſcopus cuiuſuis prærogatiuæ prætextu in aliena Diœceſi Pontificale munus, ſine Ordinarij Præſulis facultate data, exercere poſſit, Subdunt Acta Concilij,

,, 22 Quo decreto lecto, rogauit Patres, num
,, ſibi decretum placeret. Cui Reuerendiſſimus
,, de Monte ſibi placere reſpondit, & cum eo
,, multi fuere; tamen plures multa in decreto
,, deſiderarunt, dederuntque ipſi chartulas, qui-
,, bus eorum ſententia explicata erat; omnium,
,, itaque collectis votis, cùm difficile tunc foret
,, omnes ſchedulas percurrere, & ſingulorum
,, ſententias excutere, Reuerendiſſimus de Mon-
,, te dixit: Patres omnes probant decretum ex-
,, ceptis quibuſdam particulis, de quibus habe-
,, bitur ſermo in Congregatione. Quod cùm
,, omnibus placuiſſet, idem Epiſcopus ex Pa-
,, trum voto vnanimi, pronuntiauit futuram
,, Seſſionem tenendam eſſe Feria quinta poſt pri-
,, mam Dominicam Quadrageſimæ. Poſt hæc
,, Hercules Seuarolus Promotor Concilij accu-
,, ſauit contumaciam omnium Prælatorum ab-
,, ſentium, & petijt, illos vt contumaces habe-
,, ri, & declarari, & propterea eos incidiſſe in
,, cenſuras, & pœnas tam in iure, quàm in eas
,, à Sanctiſs. D. N. expreſſas. Cui Reuerendiſſi-
,, mus de Monte, placet, inquit, de accuſatio-
,, ne contumaciæ, & declaramus aduersùs om-
,, nes, exceptis legitimè impeditis, proceden-
,, dum eſſe per Dominum Epiſcopum Aquen.
,, Epiſcopum Aſturicenſem, & Aliſanenſem, quos
,, ad hoc ſpecialiter deputamus. Placuit omni-
,, bus deputatio, & contumaciæ accuſatio ad-
,, uersùs omnes, exceptis tamen Germanis Epi-
,, ſcopis, tanquam notoriè impeditis. Mox
,, idem Promotor petijt auctoritate ſanctæ Sy-
,, nodi, moneri omnes Prælatos præſentes, ne
,, ab hac Ciuitate diſcederent, ante finitam
,, proximam ſeſſionem, ſub pœnis excommu-
,, nicationis, & priuationis omnium officio-
,, rum, & beneficiorum Eccleſiaſticorum ipſo
,, iure incurrendis. Ad cuius petitionem Reue-
,, rendiſſimus Cardinalis de Monte, placet, in-
,, quit, omnes Prælatos moneri; & ita omnes
,, hac monitione, quam pro trina, & canonica
,, haberi volumus, ſub pœnis prædictis, mo-
,, nemus, & requirimus, ne diſcedant ab hac Ci-
,, uitate ante finem ſeſſionis ſubſequentis, quod,
,, & alij probauerunt, paucis admodum exceptis.
,, Poſtremò idem Promotor petijt, per Nota-
,, rium, & Protonotarium pręſentes, fieri vnum,
,, vel plura inſtrumenta de omnibus, & ſingulis
,, geſtis, ſolutaque eſt Synodus, cùm iam eſſet
,, hora XXIII.

23 Abſoluta igitur ſexta Seſſione, ita Acta *Sententiæ variæ de reſidentia.*
,, Concilij loquuntur. [Die decima quinta eiuſ-
,, dem Menſis Ianuarij fuit Congregatio, in
,, qua Cardinalis de Monte laudauit ſummope-
,, rè Patres de concordia eorum ſuper decreto de
,, Iuſtificatione. Tùm idem diuerſas recenſuit
,, Patrum ſententias, quę exhibitę per Chirogra-
,, phum fuerant ſuper decretum Reſidentię: fue-
,, re, inquit, 28. qui decretum ſimpliciter pro-
,, bauerunt, ſex, qui nomina Cardinalium expri-
,, mi deſiderarunt, quatuor, qui titulum Eccle-
,, ſiæ Vniuerſalis vellent addi in decreto. Toti-
,, dem, qui vnam reformationis partem ſine al-
,, tera ſanciri non debere, affirmarēt. Duodecim,
,, qui pœnas contra non reſidentes ſtatutas, deſi-
,, derarunt ad ius cōmune reduci. Tum addidit;
,, Sci-

Digitized by Google

,, Scitis vos Patres, ijs, qui nomina Cardinalium
,, exprimi deſiderabant, ſæpiùs reſponſum eſſe,
,, itaque non placet, neque æquum eſt, nominare
,, expreſsè. De titulo ſępiùs dictum eſt, adhuc
,, tamen ſi quis dubitat, videre poterit in Caie-
,, tano, & Turrecremata aduerſantibus Concilio
,, Baſileenſi, & Conſtantienſi, in hoc, quod in
,, decretis ſuis nomen Vniuerſalis Eccleſiæ re-
,, pręſentans appoſuerunt. Legitque Patribus
,, eorum hac de re ſententiam. His autem, qui
,, vnam partem reformationis, ſine altera non
,, eſſe expediendam cenſuerunt, non eſt quid reſ-
,, pondere oporteat, adeò ab omni ratione alie-
,, na eſt eorum ſententia. De pœnis verò, & de
,, Prouincialibus Concilijs, ſufficiant ea, quæ à
,, me proximis diebus dicta fuerunt. Hoc vnum
,, adderem, me cogitare in futurum abſtinere à
,, Congregatione, poſtquam video plures ita du-
,, ra ceruice, vt ex ſua opinione nulla ratione
,, diuelli queant, & certè ſi ita agendum eſt, fru-
,, ſtra hunc laborem Congregationum aſſumi-
,, mus. Cogitent igitur Patres, quid hac de re
,, agendum ſit: ego illorum opinionem libenter
,, audiam. Quæ verò in futurum tractanda erunt,
,, ſunt hæc, videlicet, de dogmatibus, & materia
,, Sacramentorum. De Reformatione verò age-
,, tur, & de impedimentis Epiſcoporum. Expe-
,, dienturque omnia, quæ ad decretum de reſi-
,, dentia pertinent. Ad hęc Cardinalis Giennen-
,, ſis. Ego ſimpliciter (inquit) decretum proba-
,, ni, & probo, quantum ad me attinet, & deſi-
,, deraui ab omnibus item probari, verùm poſt-
,, quam aliter ſe habuit, optimum eſſe arbitror,
,, de hac ipſa re habere aliquas Congregationes
,, particulares, & de conſenſu Iuris peritorum,
,, ac demùm Congregationis generalis aptare
,, decretum; idque non parum Patribus placere
,, videbatur: fuere tamen, vt Aſturicen, & Ca-
,, lagurritanus, qui omninò publicandum decre-
,, tum dixerunt poſt decretum admonitionis
,, pœnarum, quod & in alijs Concilijs, & præ-
,, cipuè in vltimo Lateranenſi factum fuiſſe con-
,, ſtat. Quibus Cardinalis de Monte. Non eſt
,, par ratio (inquit) illius, atque iſtius Concilij,
,, & non eſt vnus, aut alter, qui diſſentit, ſed plu-
,, res admodùm. Et propterea ſatius exiſtimo,
,, decretū ipſum non publicare, quàm tot notis in
,, illo appoſitis edere. Ad hęc Paceń. Non (in-
,, quit) titulum deſideraui inſcribi decreto alia
,, de cauſa, quàm vt hæreſes damnarentur, con-
,, ſtat enim inter alias hæreſes, hanc vnam præ-
,, cipuè Lutheranos opinionem ſequi, vt negent
,, Concilium legitimè congregatum Eccleſiam
,, Vniuerſalem repræſentare. Cui Cardinalis de
,, Monte, dixit, ſi hac cauſa quiſque mouetur,
,, bono zelo eum moueri neceſſe eſt; ſed ne am-
,, pliùs hoc deſideret quiſque, facilè fiet, ſi in vno
,, atque altero articulo hanc aduerſariorum hæ-
,, reticam ſententiam damnauerimus, quod cùm
,, omnes probare viderentur, Epiſcopus Salu-
,, tiarum, credo (inquit) Patres, & multis qui-
,, dem rationibus, Concilium Eccleſiam Vniuer-
,, ſalem non repræſentare, nam cùm conſtet ex
,, Capite, & membris, non poteſt totum corpus
,, repræſentare, ſine Capite, quod eſt Chriſti Vi-
,, carius. Item Eccleſia conſtat ex viuis, & mor-
,, tuis, ac hic nulli mortui reperiuntur. Prętɛ-
,, rea Eccleſia eſt omnium Fidelium, & conſtat
,, extra hoc gremium multos eſſe Fideles. Ad-
,, debat & alia in hanc ſententiam, ſed eius
,, oratione adeò Patres commoti ſunt, dicentes;
,, hanc ſententiam hæreſim ſapere, vt omnes in-
,, clamarent. Sed & Præſides dixere, nunquam
,, ſe ita ſenſiſſe; Et quid eſt (inquit) Cardinalis
,, de Monte, vt ego hic triginta Epiſcopis præ-
,, ſim, niſi Eccleſiam Vniuerſalem correpręſenta-
,, re ſciam; ſed abſtinendum eſſe à titulo cenſui-
,, mus ſemper, ne poſteris malum exemplum
,, præbeamus, non enim hoc Concilium, ſed po-
,, ſteriora timemus, ne aliquando huius exemplo
,, inuitati aliquid aduerſus Apoſtolicam Eccle-
,, ſiam moliantur. Addidit mox Epiſcopus Sa-
,, lutiarum. Ego (inquit) verba mea intelligo
,, aduerſus eos, qui moliuntur aliquid ſub illis
,, verbis, vt velint Papam alicui ſubeſſe Conci-
,, lio, vt ſcio aliquas vulpeculas facere. Quæ
,, poſtrema verba tanta cum indignatione à plu-
,, ribus, & maximè ab Hiſpanis audita ſunt, vt
,, nihil ſuprà; multaque mox verba ab illis in il-
,, lum dicta ſunt, nec ceſſatum fuiſſet, niſi Pręſi-
,, des ſilentium indixiſſent: At vera ſententia
erat Concilium Eccleſiam Vniuerſalem non repræ-
ſentare ſine Capite, id eſt ſine Pontifice: At in
Concilio Tridentino Legati Apoſtolici repræſen-
tabant Pontificem non dubium. Baſileenſe qui-
dem poſt tranſlationē cùm eſſet Acephalum, ſtan-
te non ambiguo Pontifice Conciliabulum extitit
Schiſmaticum; Conſtantienſe Concilium, cùm
plures dubij Pontificium ius nomenque ſibi aſci-
ſcerent, Vniuerſalem Eccleſiam repræſentare iure
profeſſus eſt.

,, 24 Die Lunæ decima eiuſdem fuit Con-
,, gregatio, in qua Cardinalis de Monte, non
,, parum (inquit) hodiè agimus, ſi præparabi-
,, mus materiam ſequentis Seſſionis; hæc du- *Materia Seſſionis ſeptimæ diſponuntur.*
,, plex eſt, vna ad dogmata, altera ad mores ſpe-
,, ctat, de prima dicet Reuerendus Collega
,, meus, ego alteram proſequar. Mox Cardina-
,, lis Sanctæ Crucis. Dedimus (inquit) operam,
,, vt omnes errores circa Sacramenta inuenire-
,, mus, inuenti autem ſunt hi, qui ſequuntur,
,, quòd in tres partes diuiſi ſunt; prima pertinet
,, ad errores concernentes circa Sacramenta in
,, genere; ſecunda ad errores, qui verſantur cir-
,, ca aliqua Sacramenta. Quod rursùs in duas
,, diuiditur partes, legitque ipſos omnes, & Pa-
,, tres admonuit, vt eorum exemplaria accipe-
,, rent, & ſuo tempore eſſent parati dicere ſen-
,, tentias, poſtquam ſacri Theologi extra Con-
,, cilium auditi fuerint. Deindè Cardinalis de
,, Monte legit notulam impedimentorum colle-
,, ctorum ex diuerſis impedimentorum char-
,, tulis porrectis ab ipſis Epiſcopis. Nec (in-
,, quit) erit materia à nobis tractanda eodem
,, tempore, quo Reuerendus Collega meus per-
,, tractabit materiam Sacramentorum, ſeorſum
,, tamen interuenient mecum Iuriſperiti, & qui
,, intereſſe volent: cum illo autem Theologi.
,, Hæc fuerunt verba Reuerendiſſimi de Monte,
,, & mox impedimentorum lectio, tàm Patribus
,, grata, vt pręlętitia geſtire omnes viderentur.
,, Admonitique fuerunt omnes, vt eorum impe-
,, dimentorum exemplaria, ſi qui vellent, de-
,, ſcribi facerent. Actum eſt denique, vt concede-
,, retur licentia aliquibus Epiſcopis, qui ex cau-
,, ſa eſſent diſceſſuri, breui tamen reuerſuri.
,, Quod ita demùm fieri placuit, ſi hi Epiſcopi
,, antequam diſcederent, ſe obligarent ad redeun-
,, dum intra terminum per Legatos ſtatuendum.
Errores autem circa Sacramenta in genere, & in
ſpecie ſunt, qui ſequuntur,

Digitized by Google

Articuli Hæreticorum ſuper Sacramentis in genere.

Articuli Hæreticorum de Sacramentis in genere.

25 I. Sacramenta Eccleſiæ non eſſe ſeptem, ſed vel plura, vel pauciora, quæ verè Sacramenta dici poſſint.

II. Sacramenta non eſſe neceſſaria, & ſine eis, ac eorum voto homines à Deo gratiam adipiſci.

III. Nullum Sacramentum eſſe alio dignius.

IV. Sacramenta nouæ Legis non conferre gratiam etiam non ponenti obicem.

V. Sacramenta nunquam gratiam, aut remiſſionem peccatorum dediſſe; ſed ſolam fidem Sacramenti.

VI. Statim poſt lapſum Adæ fuiſſe Sacramenta à Deo inſtituta, in quibus gratia daretur.

VII. Sacramentis tantummodo dati gratiam credentibus ſibi remitti peccata.

VIII. Non dari gratiam in Sacramentis ſemper, & omnibus, quantum eſt ex parte Dei, ſed quando, & vbi viſum eſt Deo.

IX. In nullo Sacramento imprimi characterem, ſed rem fictitiam eſſe.

X. Malum Miniſtrum non conferre Sacramenta.

XI. Omnes Chriſtianos cuiuſuis ſexus habere parem poteſtatem in verbo, & Sacramento miniſtrando.

XII. Quemuis Paſtorem habere poteſtatem formas Sacramentorum prolongandi, & abbreuiandi pro arbitrio ſuo, & mutandi.

XIII. Intentionem Miniſtrorum non requiri, nihilque agere in Sacramentis.

XIV. Sacramenta ad ſolam fidem nutriendam eſſe inſtituta.

Die XX. Ianuarij Feria V. vocatis in Congregationibus Patribus lecti ſunt errores Hæreticorum circa Sacramenta Baptiſmi, & Confirmationis, vt maturo examine diſcutiantur.

Errores Lutheranorum circa Sacramentum Baptiſmi.

Errores Lutheranorum circa Baptiſmum.

26 I. In Eccleſia Romana, & Catholica, non eſſe verum Baptiſmum.

II. Baptiſmum liberum eſſe, nec neceſſarium ad ſalutem.

III. Baptiſmum datum ab Hæreticis verum non eſſe, & ob hoc iterandum.

IV. Baptiſmum eſſe pœnitentiam.

V. Baptiſmum eſſe tantùm externum ſignũ, vt ouium creta rubea, nec habere partem in Iuſtificatione.

VI. Baptiſmum iterandum eſſe.

VII. Verum Baptiſmum eſſe fidem credentem pœnitentibus remitti peccata.

VIII. Baptiſmo non tolli peccatum, ſed ſolam imputationem.

IX. Eandem eſſe vim Baptiſmi Chriſti, & Ioannis.

X. Baptiſmum Chriſti non euacuaſſe Baptiſmum Ioannis, ſed ei addidiſſe promiſſionem.

XI. Ritus alios in Baptiſmo adhiberi ſolitos liberos eſſe, ideſt, ſine peccato omitti poſſe, & ſolam immerſionem eſſe neceſſariam.

XII. Præſtare, omittere Baptiſma puerorum, quàm eos non credentes baptizari.

XIII. Paruulos propriam habere fidem, ideò non eſſe baptizandos.

XIV. Baptizatos in pueritia, quia non crediderunt, eſſe rebaptizandos, cùm peruenerint ad annos diſcretionis.

XV. Baptizatos in infantia cùm adoleſcunt interrogandos, an ratum habeant Baptiſmum, quod ſi negent ſe habere ratum, dimittendos.

XVI. Remitti peccata poſt Baptiſmum ſola recordatione, & fide, quod quis ſit baptizatus.

XVII. Votum Baptiſmi non habere conditionem niſi fidei, & alia omnia vota euacuare.

Errores Lutheranorum circa Sacramentum Confirmationis.

27 I. Confirmationem non eſſe Sacramentum.

II. Confirmationem eſſe à Patribus inſtitutam, & non habere promiſſionem gratię Dei.

III. Confirmationem eſſe otioſam cęremoniam, & olim fuiſſe cathecheſim, qua adoleſcentię proximi, fidei ſuę rationem coram Eccleſia exponebant.

IV. Confirmationis Miniſtrum non eſſe ſolum Epiſcopum, ſed quemuis Sacerdotem.

,, Die verò Lunæ vltima Ianuarij, fuit Con-
,, gregatio, & Cardinalis de Monte dixit.
,, Per deputationem particularem Iuris-perito-
,, rum aptatos fuiſſe nonnullos Canones in
,, materia reſidentiæ, de quibus in proximis
,, Congregationibus generalibus erit ſermo ha-
,, bendus, & propterea poterant omnes Epi-
,, ſcopi eorum Canonum exemplaria ſumere;
,, & in prima Congregatione venire parati ad
,, dicendum ſuper ijs. Interim enim (inquit)
,, dum hæc à nobis geruntur, Reuerendus Col-
,, lega meus curabit, vt audiantur Theologi
,, non conciliares ſuper reliquis Sacramentis.
,, Quod ea ratione cogitatum eſt, non vt om-
,, nia in hac proxima Seſſione expediantur,
,, ſed vt in ſubſequenti Seſſione paratiores ſi-
,, mus. Sunt enim proximè abfuturi Theolo-
,, gi iſti ob prædicationem, & propterea iudi-
,, cauimus eſſe præueniendum.] Et ideò tertia Februarij die cæpti ſunt diſcuti à Theologis Hæreticorum articuli de Euchariſtia ſubiectis concepti verbis.

Articuli Hæreticorum ſuper Sacramento Euchariſtiæ propoſiti examinandi Theologis.

28 I. In Euchariſtia non eſſe re vera Corpus & Sanguinem Domini Noſtri Ieſu Chriſti, ſed tantùm vt in ſigno, ſicut vinum dicitur eſſe in circulo ante tabernam. *M.S. Vat. ſig. num. 3232. pag. 298.*

Hic error eſt Zuinglij, & Oecolampadij, & Sacramentariorum.

Errores de Euchariſtia damnantur.

II. Exhiberi in Euchariſtia Chriſtum, ſed ſpecialiter tantùm manducandum per fidem.

Hic error eſt Oecolampadij in libello de Euchariſtia c. 14. & multis alijs in locis.

III. In Euchariſtia eſſe quidem Corpus, & Sanguinem Domini Noſtri Ieſu Chriſti, ſed ſimul cum ſubſtantia panis, & vini, ita vt non ſit tranſubſtantiatio, ſed vnio hypoſtatica humanitatis, & ſubſtantiæ panis, & vini.

Lutherus in Teſtamento de Sacramento Altaris ait: Profiteor quod in eo veraciter Corpus, & Sanguis Chriſti in pane, & vino corporaliter manducatur, & bibitur, idem in Aſſertionibus.

IV. Chriſtum in Euchariſtia non eſſe adorandum, neque Feſtis venerandum, neque in Proceſſionibus circumgeſtandum, neque ad In-

Digitized by Google

firmos deſerendum, & eius adoratores eſſe veros Idololartas.

Lutherus ad Valdenſes.

V. Non eſſe reſeruandam Euchariſtiam in ſacrario, ſed ſtatim conſumendam, & præſenribus dandam, & aliter facienres aburi hnc Sacramento. Hæc habentur in Libello reformationis ad Colonienſes.

VI. In Hoſtijs, ſeù particulis conſecratis poſt Communionem remanentibus non remanere Corpus Domini, ſed tantùm ibi eſſe dum ſumitur, non autem ante, nec poſt ſumprionem.

Lurherus, vt rrfert Cochlæus in Libello contra eum edito.

VII. De Iure Diuino eſſe, ſub vtraque ſpecie etiam populum communicare, ac propterea peccare eos, qui cogunt populum alrera ſpecie vti, & tamen præcipiente Concilio, vr plebs ſub vrraque ſpecie communicet, eo caſu ſub altera tantùm communicaudum.

Ficta hæreſis Luth. ex contradicendi rabie.

In Confeſſione Aug. c. *De vtraque ſpecie*, & Lutherus *De Formula Miſſæ*. Si quo caſu Concilium ſtatuerie (minimè omuium vellemus) vtraque ſpecie potiri, imò tunc primùm in deſpectum Concilij vellemus, aut vna rantùm, aut neurra, & nequaquam vtraque poriri, ac planè eos anathema habere quicunque auctoritare ralis Concilij poriterur vtraque.

VIII. Non contineri ſub altera ſpecie, quantum continenrur ſub vtraque, nec tautum ſumere communicantem ſub altera ſpecie quantum ſub vtraque.

Ioannes Eckius in diſputationibus, item Lutherus Lib. diſpur. 1531.

IX. Solam fidem eſſe ſufficientem præparationem ad ſumendam Euchariſtiam, neque teneri homines ad Communionem in Paſchate.

De reformatione ſententiæ reſeruntur.

Luther, *Libr. de Captiu. Babylonic*, item *In Viſitatione Saxonica cap. De Euch.*

X. Non licere, vt quis ſeipſum communicet.

Hic error vidrtur eſſe Lutheri, & aliorum Hæreticorum ſuperiorum. Hos articulos Alphonſus Salmeron in Congregatione Theologorum luculenter confutauit, & conſequentibus diebus alij Theologi reſellerunt.

29 Dùm à Theologis diſſrreretur de Sacramentis, & Iuriſperiri egiſſenr de reformatione.

Acta Conſiſtorialia. m.s. Card Spadæ. tom. 12.

,, [Die terria Februarij fuir Congregario, in
,, qua dixerunt plerique Patres ſententias ſuper
,, Canonibus præmiſſis. Omnium primus fuir
,, Giennenſis, qui non pauca adnotauir. Non
,, enim probauit, vt recentioris Concilij Late-
,, raneuſis mentio haberetur, addique cupiebat;
,, ueminem in Epiſcopum creati debere, niſi
,, legitimo matrimonio natum. De beneficio-
,, rum, & Eccleſiarum pluralitate nihil actum
,, eſſe aiebar, uiſi etiam de præteritis proui-
,, deretur, ſubijciebat iuſuper, vr nulli paſto-
,, ralis Eccleſia daretur, qui non actu reſiden-
,, tiam impleret, quod facillimè fieri poſſet, ſi
,, ita omnes curatæ Eccleſiæ conſerrentur, quo
,, modo patrimonialia beneficia couferri in
,, Hiſpania conſueuerunt, hoc eſt præhabito ri-
,, goroſo examine. De diſpenſationibus autem,
,, hoc in vniuerſum cenſuit, vt quoad poſſibile
,, eſſrr, reſtringerentur; adiecit & alia in
,, hanc ptnè ſententiam, quam & Turrianus, &
,, nonnulli alij ſequuti ſunt. Præfatus in primis
,, tamen eſt Turrianus, ſe maximoperè cupere,
,, vt totus hic de reformatione tractatus reijce-
,, retur ad Sanctiſſimum Dominum Noſtrum,
,, cuius de hac re ſententiam ſecuti ſunt Feltren-
,, ſis, & Acienſis. Sed pluribus Acienſis diſſeruit,
,, vt oſtenderet, omnia Congregationem fruſtra
,, acturam eſſe, niſi Pontifex Maximus aſſenſerit,
,, aiebatque ſæpiùs Romæ actum fuiſſe hac de
,, ipſa reformatione, primò per decem à Sua
,, Sanctitate deputatos, & alios deinceps, & ta-
,, men omnium laborem incaſſum ceſſiſſe. Pro-
,, pterea ſcirent Patres, ita demùm decretum de
,, reſidenria locum habiturum, ſi Pontifici Ma-
,, ximo placuiſſet. Adiecit præterea, non eſſe
,, poteſtatem Concilij ad hoc. Huius ſenten-
,, tiam nonnulli ſecuti ſunt. Senogallienſis po-
,, tiùs aiebat, omninò à reformatione abſtinen-
,, dum, quàm tales Canones edere, per quos
,, potiùs deformaretur, quàm reformaretur Ec-
,, cleſia; dicebatque maxima expectari ab iſto
,, Concilio, quæ niſi præſtentur, futurum, vt
,, maximum in Eccleſia Dei ſcandalum veniat.
,, A cuius opinione parum diſſiderunt Feſulanus,
,, & Capuraquenſis. Illud in primis affirman-
,, tes, ſe huic decreto aſſenſum non præbitu-
,, ros, niſi expreſsè de Cardinalibus mentio
,, haberetur, affirmantes nunquam ferendum
,, eſſe, vt poſthabitis maioribus Eccleſijs,
,, quorum maior pars eſt in manibus Cardina-
,, lium, tenuioribus tantùm Eccleſijs prouidea-
,, tur.

Sed cùm Patres in iſta Congregatione non dixiſſent omnes ſuas ſententias, in alijs tamen Congregationibus protulerunt, & ideò ſequun-
,, tur Acta. [Die Veneris quarta Februarij di-
,, xerunt ſententias plures ex Patribus eadem de
,, re, Epiſcopus Salutiarum niſus eſt defendere
,, Canones ipſos ab his obiectionibus, quæ à
,, Cardinali Giennenſi, & alijs Patribus factæ
,, fuerunt, quod & ante Tarentinus Epiſcopus
,, præſtiterat, cæteri penè omnes Canones
,, probauerunt, læſionibus iiſdem notis adie-
,, ctis.

,, 30 Die ſequenti dixerunt ſententias reliqui
,, Patres tribus, quatuorue exceptis. Agathenſis
,, omnia penè improbauit, quæ à Cardinali
,, Giennenſi dicta fuerant, itemque etiam fece-
,, runt, Lancianenſis, Siracuſanus, Pacenſis, Aſtu-
,, ricenſis, Oſcirnſis, Calagurritanus, cum qui-
,, bus & Aquinas, & Bituntinus, & Britinorienſis
,, in nonnullis Capitulis ſenſere, & maximè in
,, hoc, vt lex de pluralitate Cardinalium, & Cu-
,, ratorum Eccleſiarum generalis eſſet, nemoque
,, ab ea exciperetur, ita etiam, vt lex non tantùm
,, futuris, ſed etiam præſentibus prouideret; ve-
,, rùm hac in re, & in alijs pluribus longè ve-
,, hementiores fuere Hiſpani; quorum ſumma
,, ſententiæ hæc continebat.

,, Vt quæ à maiori parte Patrum in proxima
,, ſeſſione ſancita fuere, ederentur, nec ampliùs
,, de illis eſſet quæſtio.

,, Vt Concilium Lateranum nullo modo pro-
,, baretur quo ad reformationem, vt quòd in
,, pluribus ſuis capitibus deformationem Eccle-
,, ſiæ magis augeret, quàm tolleret.

,, Vt nulla omninò diſpenſatione liceat cuique
,, vltra duas curatas Eccleſias habere.

,, Vt nemo niſi vnam Cathedralem haberet,
,, quacunque præfulgeat dignitate.

,, Vt in hoc decreto de Cardinalibus expreſſa
,, fieret mentio.

,, Vt nulla omninò teneat diſpenſatio, niſi ex
,, iuſtis,

,, inſtis , & in inre expreſſis , vel ſaltem rationa-
,, bilibus cauſis conceſſa .
,, Vt cauſæ huiuſmodi coram Ordinarijs pro-
,, bandæ ſint .
,, Canones autem ita comprobandos eſſe , vt
,, dicant abuſum eſſe aliter facere .
,, Diſpenſationes eſſe diſſipationes, & non
,, iuuare quemquam in Foro Poli , niſi ex iuſtis ,
,, & rationabilibus cauſis conceſſæ eſſent .
,, Et propterea Cardinales beneficijs nunquam
,, ſat plenos , cum peccato mortali beneficia
,, retinere .
,, Ad hæc omnia Albiganeñ multis rationibus
,, reſpondit , ſed minùs grata eius oratio viſa eſt
,, multis, propterea quòd aſſeruit , omninò Epiſ-
,, coporum auctoritatem à Sede Apoſtolica ema-
,, naſſe, nec aliquam Epiſcopos auctoritatem
,, habere à Deo, niſi eò quòd & omnes aliæ res im-
,, mediatè ſunt à Deo . Item , quòd Concilij po-
,, teſtas delegata eſſet , nec quicquam Concilium
,, decernere poſſet , quod non ſibi à prima Sede
,, mandatum eſſet .
,, Die ſeqnenti dixerunt ſententias reliqui ex
,, Patribus . Canarienſis multa deduxit , vt per-
,, ſuaderet , ante omnia ſtatuendum eſſe, Epiſco-
,, porum reſidentiam de Iure Diuino eſſe ; Epiſ-
,, copatum , & Epiſcopale officium à Iure Diui-
,, no eſſe contendit . Cui Aliſanus , & Minoriteñ
,, reſponderunt , adeò vt omnes eius rationes
,, conuellerent .] Sequuntur Acta narrare quæ
,, geſta fuerunt in alia Congregatione . [Die ſe-
,, quenti ſeptima eiuſdem fuit Congregatio , in
,, qua Reuerendiſſimus de Monte aliqua ad Pa-
,, tres præfatus eſt ſuper querelis , qnas nonnul-
,, li fecerunt aduersùs corruptos mores huius
,, ſæculi . Tùm dimittamus (inquit) querelas , &
,, veniamus ad remedia ipſa . Multa de poteſta-
,, te Concilij fruſtra diſputarunt , quid enim
,, opus eſt tàm longis diſputationibus tempus
,, terere, cùm id quod à multis peritur, verbo , re
,, ipſa præſtatur , dum à nobis leges promulgan-
,, tur . Aliqui ſuadere conati ſunt , vt negotium
,, reformationis remittatur ad Sanctiſſimum
,, Dominum Noſtrum, non ea ratione , vt puta-
,, rent Concilium carere poteſtate , ſed quia vi-
,, debant Patres non conuenire inter ſe : pleri-
,, que etiam ad interrogata non reſponderunt .
,, Aliqui cenſuerunt ſtatuenda eſſe omnia , qua
,, de re aliàs à me dictum fuit . Non enim vi-
,, deo , quòd ex hoc prouenire poſſit aliqua
,, vtilitas . Omnes enim bonum, & rectum cupi-
,, mus, ſed ſæpiùs decipimur ſpecie recti; aliquos
,, Epiſcopos cupere, examinari omnes Beneficia-
,, tos , & omnes vniones , omneſque diſpenſatio-
,, nes reuocare, quod tempora minimè ferunt , &
,, vereor , ne ſi hoc ſtatueretur , plurimis ridiculi
,, eſſemus . Quid ergò faciendum ? Illud quod
,, licet , & quod expedit, hoc eſt , vt cura anima-
,, rum à nobis nullatenùs negligatur . Quod
,, credimus his Canonibus amplè prouiſum
,, eſſe , ſi tamen aliquid deerit , ex ſententijs Do-
,, minationum Veſtrarum ſupplebitur . Alij exe-
,, crati ſunt ſimoniam , maximè Curialium ,
,, & hæc culpa non eſt reijcenda ad Sanctiſſimum
,, Dominum Noſtrum . Sunt & in Curia Roma-
,, na & boni , & mali , nec eſt poſſibile in om-
,, nes malos animaduertere , & præcipuè quia
,, mali homines cautè in hac materia procedere
,, ſolent , vt à nemine deprehendi valeant , fiat
,, tamen de hoc quæcumque prouiſio Synodo
,, placuerit .

,, Permagni putant plurimi ad conſeruan-
,, dam auctoritatem Sedis Apoſtolicæ fieri exa-
,, ctiſſimam reformationem; probamus hanc ſen-
,, tentiam, fiat reformatio, ſed debito modo fiat.
,, nè dum volumus auctoritatem , & poteſtatem
,, ipſius Sedis tueri , & defendere , cuius cauſa
,, præcipuè , & Concilium in hac Ciuitate indi-
,, ctum fuit, ipſam lædamus, & infringamus, nec
,, ſatis eſſet verbo affirmare , & fateri ſupremam
,, poteſtatem , ſi facto vellemus illam conuellere .
,, Operæ pretium igitur erit in hoc ſequi anti-
,, quorum Canonum normam . In Canonibus
,, enim Nicæni Concilij inſertis inter decreta
,, Papæ Iulij 5. 3. 6. & 14. his verbis Apoſtolica
,, auctoritas excipitur, ſaluo in omnibus Roma-
,, næ Eccleſiæ priuilegio, quod & alibi habetur
,, c. 6. q. 3. c. *Peregrina* . Aliquis Prælatus di-
,, xit promulgandã eſſe legem de beneficijs con-
,, ferendis , quam etiam Sanctiſſimus Dominus
,, Noſter obſeruare teneatur ; huic reſpondet
,, Paſchalis Pontifex , qui in c. *Significaſti* . *De*
,, *electione* . Aiunt (inquit) in Concilijs ſtatu-
,, tum non inueniri , quaſi Romanæ Eccleſiæ le-
,, gem Concilia vlla præfixerint , cùm omnia
,, Concilia per Romanæ Eccleſiæ auctoritatem ,
,, & facta ſint , & robur acceperint , & in eorum
,, Statutis Romani Pontificis patenter excipia-
,, tur auctoritas . Aliquis dixit Canones hos
,, ſophiſticos eſſe . Certè ſi hæc verba Canones
,, ipſos reſpicerent, non autem perſonas noſtras ,
,, non ægro animo id accepiſſemus : propterea
,, enim Canones dantur Patribus , vt ex per-
,, fectis eorum ſententijs , quod ipſis deeſt ſup-
,, pleatur . At dicere ſophiſticos eſſe Canones
,, eſt nobis imponere , quòd Patres his Canoni-
,, bus decipere voluerimus, qua de re plura à no-
,, bis dicenda eſſent , ni inter eos eſſemus , apud
,, quos certè habemus fidem , & integritatem
,, noſtram eſſe perſpectam . Hactenùs fortaſſis
,, pluſquam oportebat patientes fuimus , ſi poſt
,, hæc aliquis aduersùs nos talia dixerit , ſciat
,, nos muneri noſtro non defuturos , & hæc fa-
,, miliariter , & cum omni charitate dicta ſint .
,, Patres omnia boni conſulant , Patrum ſenten-
,, tiæ proponantur , & ex eorum voto Canones
,, aptabuntur . Patres dicent ſententias in mate-
,, ria Sacramentorum .

Tom. 19. de Conc. Arch. ſig. n. 3206. pag. 199. M.S. ſign. 3232. pag. 275. & 285. Acta Cong. Con. Trid. M.S. Frãciſci Card. Barberini ſig. num. 1799. p. 202.

Reformatio debito modo facienda.

,, 31 Mox Cardinalis S. Crucis : Redegimus
,, articulos iſtos de Sacramentis in tres claſſes ,
,, quorum prima continet articulos , qui ex iu-
,, dicio Theologorum viſi ſunt omninò hæretici .
,, In ſecunda claſſe poſiti ſunt , qui ſcandaloſi
,, viſi ſunt . In tertia verò articuli , qui partim
,, omittendi , partim autem dubij viſi ſunt .

Articuli de Sacramentis.

Hic animaduertendum eſt , repetitionem articulorum Hæreticorum circa Sacramenta , quos ſuprà recitauimus, in hoc congreſſu factam fuiſſe : quia autem ratione id geſtum fuerit , curioſo lectori diſcutiendum relinquimus .

Articuli autem ſequuntur , & ſunt tales .

Errores Lutheranorum circa Sacramenta in genere .

Sacramenta Eccleſiæ non eſſe ſeptem , ſed vel plures , vel pauciora , quæ verè Sacramenta dici poſſint .

Sacramenta non eſſe neceſſaria , & ſine eis , ac eorum voto homines gratiam adipiſci .

Nullum Sacramentum eſſe alio dignius .

Sacramenta nouæ legis non conferre gratiam etiam non ponenti obicem .

Sacramenta nunquam gratiam, aut remiſſionem peccatorum dediſſe, ſed ſolã fidem Sacramentorũ .

 Sa-

Sacramentis dari tantummodo gratiam credentibus remitti ſibi peccata.

Non dari gratiam in Sacramentis ſemper, & omnibus quantum eſt ex parte Dei, niſi quando, & vbi viſum eſt Deo.

Malum Miniſtrum non conferre Sacramentum.

Omnes Chriſtianos cuiuſuis ſexus habere parem poteſtatem in verbo, & Sacramento adminiſtrando.

Sacramenta ad ſolam fidem nutriendam, eſſe inſtituta.

De Baptiſmo.

In Eccleſia Romana, & Catholica non eſſe verum Baptiſma.

Baptiſmum liberum eſſe, nec neceſſarium ad ſalutem.

Baptiſmum datum ab Hęreticis non eſſe verum, & ob hoc iterandum.

Baptiſmum eſſe tantùm externum ſignum, & vt ouium creta tubea, nec habere partem in Iuſtificatione.

Baptiſmum iterandum eſſe.

Verum Baptiſmum eſſe fidem credentem pœnitentibus remitti peccata.

Baptiſmo non tolli peccatum, ſed ſolùm imputationem.

Præſtare omittere Baptiſma puerorum, quam eos non credentes baptizari.

Paruulos propriam habere fidem, & ideò non rebaptizandos.

Baptizatos in pueritia, quia non crediderunt, eſſe rebaptizandos cùm peruenerint ad ætatem discretionis.

Baptizatos in infantia, cùm adoleſcunt interrogandos, an habeant ratum Baptiſmum, quod ſi negent, habendos pro Ethnicis.

Remitti peccata ſola recordatione, & fide quod quis ſit baptizatus.

Votum Baptiſmi non habere conditionem niſi fidei, & omnia alia vota euacuare.

De Confirmatione.

34 Confirmationem non eſſe Sacramentum.

Confirmationem eſſe à Patribus inſtitutam, & non habere promiſſionem gratiæ Dei.

Confirmationem eſſe otioſam cæremoniam, & olim fuiſſe catecheſim, qua olim adoleſcentiæ proximi, fidei ſuæ rationem coram Eccleſia exponebant.

Articuli, qui multis Theologis non videntur damnandi, ſine aliqua declaratione.

De Sacramentis in genere.

Sacramenta non eſſe ſeptem, ſed vel plura, vel pauciora, quę verè Sacramenta dici poſſint. Hunc articulum aliqui cuperent damnari tantùm quoad primam partem, videlicet Sacramenta Eccleſiæ non eſſe ſeptem, nulla facta mentione partis poſteriotis, ſcilicet, quòd non ſint plura, vel pauciora, vt factum eſt in Concilio Florentino.

Sacramenta non eſſe neceſſaria, & ſine eis, ac eorum voto per ſolam fidem hominem à Deo gratiam adipiſci.

Nonnulli cenſent hunc articulum non eſſe damnandum, prout iacet, ſed cùm hac additione, vt dicatur non eſſe neceſſaria in Eccleſia, quia non ſingula Sacramenta, ſingulis neceſſaria ſunt.

Nullum Sacramentum alio dignius. Quia Sacramenta diuerſis reſpectibus alia alijs digniora eſſe poſſunt, aliquibus non videtur hic articulus damnandus ſine declaratione.

In nullo Sacramento imprimi characterem, ſed rem fictitiam eſſe. Quidam optarent hunc articulum non ſimpliciter damnari vt hæreticum, ſed amplexandam aliam partem, vt probabiliorem.

Intentionem Miniſtrorum non requiri, nihilque agere in Sacramentis. Quoniam intentio Miniſtrorum, vt aliqui aſſerunt, non eſt ſimpliciter neceſſaria, ſed tantùm quod intendant facere id, quod Eccleſia intendit, ideò cuperent hunc articulum damnari cum aliqua declaratione.

De Baptiſmo.

Baptiſmum eſſe pœnitentiam. Cùm Baptiſmus aliquo modo dici poſſit pœnitentia, & ita appelletur ab Epiphanio, & Tertulliano, nonnulli cenſent hunc articulum damnandum hoc modo, Baptiſmum eſſe Sacramentum pœnitentię, quod à nemine non eſſe damnandum iudicatur.

Ritus alios in Baptiſmo adhiberi ſolitos liberos eſſe, id eſt, ſine peccato omitti poſſe, & ſolam intentionem eſſe neceſſariam. Aliqui declarandum putabant de ritibus ſubſtantialibus, quia arbitrantur alios omitti poſſe ſine peccato.

De Confirmatione.

Confirmationis Miniſtrum non eſſe ſolùm Epiſcopum, ſed quemuis Sacerdotem. Hunc articulum vellent redigi ad normam verborum expreſſam in Concilio Florentino.

Articuli, quos aliqui Theologi non damnandos, ſed ſilentio prætereundos cenſent.

De Sacramentis in genere.

Statim poſt lapſum Adæ fuiſſe à Deo Sacramenta inſtituta, quibus gratia daretur.

De Baptiſmo.

Eandem eſſe vim Baptiſmi Chriſti, & Ioannis.

Baptiſmum Chriſti non euacuaſſe Baptiſmum Ioannis, ſed ei dediſſe promiſſionem.

Articuli, quos vltra propoſitos Theologi damnandos arbitrantur.

De Sacramentis in genere.

Omnia Sacramenta non eſſe à Chriſto inſtituta.

Sacramenta eſſe tantùm ſigna, & notas noſtræ profeſſionis, ſiuè allegoria bonorum operum.

Non eſſe Sacramentum, niſi habeatur in Scripturis.

De Baptiſmo.

Pueros in vteris maternis per inuocationem Trinitatis, & benedictionem ſaluari.

Negantes fidem Chriſtianam apud Infideles, cùm reuertuntur ad propria, rebaptizandos eſſe.

Neminem baptizandum eſſe, niſi in mortis articulo.

Neminem baptizandum eſſe, niſi ea ætate, qua baptizatus eſt Chriſtus.

Aquam non eſſe de neceſſitate, ſed ſolam aſſiſtentiam Spiritus Sancti.

Baptiſmum non eſſe, niſi ſignum afflictionum, quod oporteat Chriſtianos ſubire fluctus, & pericula omnis generis perferre.

Morte corporali Baptiſmo ſatisfieri, & eam eſſe eius proprium ſignificatum.

Baptiſmum omnia peccata, quæ poſt eius ſuſceptionem perpetrantur, venialia facere.

Fœdus inter Deum, & baptizatum in Baptiſmo initum non implicare Diuinæ legis obſeruantiam.

Filios Iſraël in tranſitu Maris rubri non figuratiuè, ſed vero fuiſſe Baptiſmate baptizatos, ſicut & Noë cùm veheretur in arca.

Fomitem retardare baptizatos ab ingreſſu Cęli,

De

Digitized by Google

De Chriſmate.

Qui dicunt oleum Chriſmatis eſſe oleum ſalutis, Chriſtum negant.

Spiritui Sancto ſunt iniurij, qui Confirmationis oleo vllam tribuunt virtutem, quia perinde eſt, ac ſi quis diceret, omne oleum virtutem eſſe Spiritus Sancti.

Diar. Con. Tri. auct. Angel. Maſſarel. m. 1. Arch. Vat. pag. 203.

Octaua Februarij coacta Congregatione generali primus Concilij Præſes de inſtaurandà vetere diſciplina Chriſtiana, moribuſque ad ſanctiorem normam reuocandis egit, remque à Pontifice, & Legatis maximè efflagitari demonſtrauit, ita tamen, vt offendicula præcaueantur;
,, [Quoniam nonnulli conqueſti ſunt in votis
,, ſuis reddendis de malignitate temporum, &
,, quòd præſentanea indigemus reformatione, de
,, qua longo ſermone perorarunt; Reuerendiſſi-
,, mus D. Cardinalis de Monte confeſſus eſt Ec-
,, cleſiam Dei indigere reformatione, & quòd
,, nemo magis eam cupiat, quam Pontifex, &
,, ipſi Reuerendiſſimi DD. Legati; verùm ea ſta-
,, tuenda ſunt, quæ executioni demandari poſ-
,, ſunt, ne, cùm reformare volumus orbem Chri-
,, ſtianum, in ſcandalum ponamus, dum præſer-
,, tim præterito, & præſenti prouidere intendi-
,, mus, in quo multorum iura offendentur. Sed
,, id in primis attendendum eſt, quòd licèt ali-
,, qui dixerint, quod Concilium non poteſt fa-
,, cere reformationem (qui fuerunt Epiſcopi
,, Feltrenſis, de Nobilibus: & Chironenſis) hoc
,, verum non eſt, quia Concilium hoc legitimè
,, congregatum omnia poteſt in his, quæ ſibi à
,, Sua Sanctitate demandata ſunt, in alijs autem
,, nihil poteſt. Si igitur Concilium procedere
,, voluerit in his, quæ in Bullis Sanctiſſimi D.N.
,, continentur, procedat, quia habebit ipſos Le-
,, gatos promptiſſimos, ſalua tamen ſemper
,, auctoritate, & præeminentia Sedis Apoſtoli-
,, cæ, vt alia Concilia ſemper fecerunt, allegan-
,, do exempla Nicæni Concilij in multis Cano-
,, nibus, & nonnullorum aliorum Conciliorum.
,, In his autem, quæ Concilium non poteſt, &
,, propriè ſpectant ad Pontificem, aſſerunt Le-
,, gati, ſe paratiſſimos futuros mediatores, vt
,, Sua Sanctitas ea concedat, quæ à Sua Sancti-
,, tate petuntur.

Acta Conc. MS. Car. Spada to. 82.

,, [Die octaua einſdem fuit Congregatio, &
,, ſucceſſiuè diebus ſequentibus, exceptis Do-
,, minicis diebus, vſque ad vigeſimam primam
,, huius menſis, fuerunt Congregationes, in
,, quibus diſceptatum eſt ſuper articulos dam-
,, nandos, de quibus ſuprà. Patrum verò ſen-
,, tentias non recenſendas eſſe dixi propter illa-
,, rum multitudinem.

,, 33 Die Iouis XXIV. eiuſdem Menſis Fe-
,, bruarij fuit Congregatio, in qua Cardinalis
,, Giennenſis. Antequam (inquit) de Canonibus
,, dicere incipiam, velim ſcire, an Canones,
,, qui promulgati fuerunt in proxima Seſſione,
,, vim, & robur obtineant. Si enim vim obti-
,, nent, vt & ego credo, non erit ampliùs de ijs
,, dicenda ſententia, alioquin oportebit & illos
,, iterum examinare. Quantum tamen ſi ſimpli-
,, citer ego illos tunc probauerim, id feci, ne
,, aliqua inter nos controuerſia oriretur, & ideò
,, ſi non eſſent expediti, dicerem & de illis,
,, quæ mihi occurrunt. Ad hæc Cardinalis de
,, Monte. Sciunt (inquit) Patres omnes, quòd
,, propter ſententiarum varietatem in ſeſſione
,, concludi non potuit, & ideò tunc dixi, Nos
,, in Congregatione deliberaturos. ſed poſtquā
,, Patrum tàm varias vidimus annotationes,
,, cenſuimus paruum decorem eſſe Concilij, ſi
,, huiuſmodi Canones cum tot cenſuris ederen-
,, tur, & propterea eoſdem nunc Canones, & ma-
,, iori ordine, & maiori lima politos vnà cum
,, alijs Canonibus vobis nunc dedimus in ma-
,, nibus, vt omnes, ſi ita Patribus placebit, ex
,, integro, & in proxima ſeſſione ſtatuantur. Si
,, tamen Patribus placet, vt Canones ipſi ha-
,, beantur pro expeditis, nos Legati libenter vo-
,, to Patrum ſubſcribemus, & ita minuetur in
,, hac parte labor noſter. Sed conſiderent Patres
,, ne ridiculi videamur, ſi Canones tantis notis
,, onuſtos edamus. Cardinalis Sanctæ Crucis,
,, Quæſtio (inquit) facti eſt, craſtina die vota
,, & cenſuræ Patrum videbuntur, & quod à plu-
,, ribus probatum fuiſſe cognoſcetur, id pro fir-
,, mo habebitur. Ego quidem, quoad me, ſem-
,, per tenui decretum ipſum valere, nec eſſe in
,, poteſtate noſtra illud ampliùs minuere, vel
,, variare, niſi ſimus in alia ſeſſione. Fuerunt
,, viginti nouem, qui decretum ſimpliciter pro-
,, bauerunt; reliqui Patres diuiſi ſunt, adeò vt
,, decretum ipſum obtentum fuerit; tamen de
,, hoc lectis, & conſideratis ſententijs Patrum,
,, deliberare poterimus. Feltrenſis dixit. Sepa-
,, rari poterunt capitula, & quæ nullam habue-
,, runt controuerſiam publicare, reliqua verò
,, remanere, vt indicaſtis. Contrà Piſaurenſis in-
,, quit; Omnia ſunt connexa, & à reſidentia
,, omnia dependent, & propterea vnum caput
,, ſine altero publicari non poteſt. Caſtelli ma-
,, ris Epiſcopus omnia aiebat ſeparata eſſe, &
,, tot eſſe ſententias, quot rerum capita, propte-
,, reà poſſe vnum ſine altero ſuſtineri. Adiecit ad
,, hæc Calagurritanus, Notas Patrum à decreto
,, non diſſentire, quoniam non videntur decretum
,, improbare, qui dicunt vltra perſonas in decre-
,, to comprehenſas, velle etiam, vt nominatim
,, Cardinales exprimantur. Cardinalis de Mon-
,, te. Omnia (inquit) à reſidentia dependent,
,, & ideò ſi illa non ſtat, nec reliqua ſtare pote-
,, runt, quoniam eius reſpectu Canones conditi
,, ſunt, nec ſubſiſtit ratio Domini Calagurrita-
,, ni, quoniam cùm in lege interueniat ſtipula-
,, tio, ſcilicet interrogatio, & reſponſio, non
,, dicitur reſpondere ad interrogatum, nec ali-
,, quid firmare, qui purè, & ſimpliciter inter-
,, rogatus, ſub conditione reſpondet; leg. 1.
,, §. *Si quis ſimpliciter. ff. de verborum ſignifica-*
,, *tionibus*, & iura ſunt vulgaria. Giennenſis,
,, mihi placet (inquit) opinio iſta, vt reliqui
,, Canones pendeant à reſidentia, & quòd niſi
,, iſta ſubſiſtat, nec reliqua ſubſiſtant. Hoc ta-
,, men ſcimus, quòd in Concilio Lateranenſi,
,, etiam in præſentia Papę, audiebantur vota Pa-
,, trum contradicentium, & regiſtrabantur eo-
,, rum dicta, vnà cum ipſis decretis. Fruſtra nunc
,, de hac re, inquit Cardinalis de Monte, meo
,, iudicio diſputatur, cùm præcipuè nos parati
,, ſimus ſequi Patrum ſententias, nam nihil om-
,, ninò noſtra neque Synodi referre putamus,
,, hoc vel in præterita ſeſſione ſtatutum fuiſſe,
,, vel in proxima illud ipſum eſſe ſtatuendum.
,, Nam de Canonibus illis nihil omninò, quod
,, ſubſtantiam mutet, demimus. Quod autem
,, aliàs in Concilio Lateranenſi factum fuerit, ni-
,, hil ad propoſitum facit, quia Papa in Conci-
,, lio non tenebatur ſequi ſententias Patrum, ſi
,, nolebat, & propterea etiam ſi maior pars con-
,, tradixiſſet, potuiſſet etiam ipſe ſolus ſtatuere.

Sed

Digitized by Google

Sed dimiſſa pro nunc controuerſia huiuſmodi dicantur ſententiæ ſuper reliquis octo Canonibus, de quibus nondum auditæ fuerunt Patrum ſententiæ, nam de reliquis, quorum auditæ ſunt ſemel Patrum ſententiæ, alia die agetur.

Mox Giennenſis ſententiam de Canonibus vltimò additis dixit; Illud ſolum deſiderans, vt vniones, quæ ex cauſis non veris factæ eſſent, reuocentur. Item, quòd Epiſcopi, qui ſciſcitarentur, exemptos habere ſtipendium, & in omnibus priuilegiatis, ſeruetur c. 1. *de Priuilegiatis in VI*. Materenſis admonuit in hiſce Canonibus plura eſſe, quæ Apoſtolicæ Sedi derogarent, & propterea ſcirent omnes, eum, qui de priuilegio primæ Sedis detrahere ſtudet, vt hæreticum à iure haberi. Senogallienſis dixit, ſe Canones acceptare, dummodò iuribus DD. Epiſcoporum non derogent in aliquo, & ſint conformes regulis ſanctorum Patrum, & aliquibus Abbatibus non faueant. Feſulanus ex ſcripto recitauit, ſe valdè condolere, Epiſcopos in proprijs Diœceſibus auctoritate aliena agere, hoc nequaquam ferendum eſſe aiebat, vt Epiſcopi Apoſtolicam, id eſt, alienam auctoritatem in gregem ſibi commiſſum animaduertant. Quod (inquit) quàm iniquum ſit, non meis verbis ſed verbis Clementis Papæ I. Pontificis attendite. Tunc alta voce clamauit Epiſcopus Aliſanus conuerſus ad Legatos, dixit: Non eſſe ferendum Feſulanum in tanto conſeſſu aduersùs primam Sedem loquentem, petijtque dari ſibi libellum, quem habebat Feſulanus in manibus, quoniam conuincere volebat verba illa hæretica eſſe. Ad quæ Feſulanus. Quid, inquam, dixi, quod hæreticum ſapiat? Ego dixi, quod dixi. Dico autem iuxta Clementem Papam I. & quicquid ſit, ſententiam meam, quam nondum protuli, ſubmitto iudicio Sanctæ Synodi. Contra hæc Aliſanus dari libellum, poſtulabat, vt redarguere poſſet illum de hæreſi. Aduersùs quem Calagurritanus, & Giennenſis dixerunt. Inconueniens eſſe in Synodo libertatem impedire, neque eſſe Aliſani, aut alterius cuiuſque Prælati, dicentem impedire, vel de hæreſi arguere, ſed ſolùm Reuerendiſſimorum Præſidentium. Albiganenſis. Non, Patres, ampliùs Feſulanus, inquit, audiendus, quia relapſus eſt, ſed acriter coërcendus. Caſtellamaris. Nulla eſt, inquit, Concilij ampliùs libertas. Cardinalis de Monte iuſſit Feſulano ſub excommunicationis pœna libellum tradere; cui cùm ſtatim non pareret, iterum atque iterum illum admonuit, tandemque Feſulanus libellum porrexit Cardinali S. Crucis, aſſerens omnia, quæ dixit, ſubmittere iudicio Sanctæ Synodi. Non hoc, inquit Albinganenſis, ſufficit, quando proteſtatio cõtraria eſt facto, indeque ortis multis verbis inter Caſtellamarenſem, & Albiganenſem dixit; Caſtellamarenſem non vera dicere, inde clamores magni, ex omni parte exorti. Hiſpani omnes Feſulanum tuebantur, & cum eis Senogallienſis: contrà Albiganenſis, & Aliſanus clamabant, adeò vt præ clamore non facilè dicentes audirentur. Iſti, non eſſe quemquam aduersùs primam Sedem loquentem audiendum. Alij libertatem Concilij læſam clamabant. Armacanus ſe ex Sanctiſſimo Domino Noſtro audiuiſſe nuper dixit (redierat is Tridentum ab Vrbe, pauci erant dies, vt Pallauicinus obſeruat) quod vellet, liberum eſſe vnicuique dicere ſententiam in Concilio, tàm circa mores, quàm circa dogmata, nec aliquem velle reprehendi, etiam ſi manifeſtam hæreſim dixerit, dummodo ſe ſubmitteret Concilio. Cuius verba ita laudauerunt Hiſpani, vt nihil ſanctius, nihil ſapientius à Summo Pontifice exire potuiſſet. Tandem Legatorum auctoritate omnes quieuerunt. Dixeruntque reliqui Patres ſententias, quorum plures ſimpliciter Canones probauerunt. Alij ſe imparatos ad dicendum ſententiam dixerunt. Reliqui ferè omnes cum Giennenſi fuerunt. Calagurritanus poſt hæc multa de læſa libertate Concilij conqueſtus eſt, petijt ſibi licentiam abeundi concedi, ſi pro arbitrio vniuſcuiuſque in alium ſit inuehendum, & aduersùs ea, quæ Materanus poſtulauerat, dixit: Non eſt aliquis hic, vt arbitror, qui primæ Sedi priuilegium auferre conetur, ſed omnes, ſi opus eſſet, credo, pro ipſa moreremur. Sed ſumus vocati huc, non alia cauſa, quàm vt reſtituantur collapſi mores, & quomodo hoc fiet, niſi plagæ oſtendantur: non dico ego Papam hoc vel illud facere non poſſe, ſed dico non debere, non decere, hoc non ædificare. Si prætereà malè dico, non eſt quod vltra permaneamus in hoc loco, nec quòd laboremus. Adiecit & alia in hac ſententia. Multa etiam protulit, quare omnes exemptiones, omneſque annexiones, maximè Parochialium Eccleſiarum, non funditùs eſſent reuocandæ. Aduerſuſque mox Aliſenſis diſſeruit, affirmans, nulli liberè loquendi dandum eſſe vitio, ſi quæ mala eſſe arbitratur, proferat, ſed nullum eſſe ferendum, qui poteſtatem Papæ neget. Reuocare autem omnes vniones, nihil aliud eſſe, quàm omnem Mundi machinam euertere, & quod ſubtus eſt, ſurſum ponere. Exemptos quoque priuare ſuis priuilegijs, omninò nihil aliud eſſe, quàm nolle Pontificem poſſe aliquem ex vnius Epiſcopi gremio ad ſe transferre. Satis abundèque fieri, ſi in hoc, vnde delinquendi occaſionem percipere ſolebant exempti, Canone prouideatur, vt prouiſum erat. Nempè, vt Epiſcopi auctoritate Apoſtolica (quando ſua non poterant) punire poſſent diſcolos, & delinquentes. Dictis omnium ſententijs, Cardinalis de Monte: niſi, inquam, fiduciam in Domino haberemus, malam omninò coniecturam facere oporteret de progreſſu huius ſanctæ Synodi, videntes in principio Quadrageſimæ, tam omnium penè ſenſus irritatos, vt ne vnum quidem verbum quiſquam ferre poſſit; ſed vt dixi, fidimus in Domino, & etiam in vobis, vt deinceps quietiores eſſe debeatis. Et certè ſi cùm vnus ex Patribus pro zelo ſuo contra aliquem loquitur, quod omninò temperatè agendum eſt, alij ſilerent, non profectò in tantas rixas incideremus. Scitote quòd hæc perferuntur nedum ad Catholicos, ſed etiam ad Hæreticos, huiuſque rei cauſa apud plurimos malè auditur. Proptereа obſecro Patres, vt deinceps omnia patienter ferant. Nos omnia etiam quæ Feſulanus dixit, boni conſulimus, & credimus, ipſum potiùs iudicio deceptum, quàm ſpontè erraſſe, & propterea facilè ignoſcimus illi, dummodo in futurum à ſimili abſtineat; Rogamuſque Patres, vt dicta ad inuicem ſibi re-

mit-

Contentio inter Patres in Concilio.

Tom. 1. lib. 9. cap. 2. num. 2.

Digitized by Google

,, mittant ,agantque, vt Epiſcopos decet. Et ad
,, Calagurritanum conuerſus. Non ſunt,vt aliàs
,, dixi, Domine Calagurritane, tales noſtrę ætatis
,, tis homines, vt talem qualem vos cupitis,
,, reformationem ſuſtinere poſſint. Scio enim
,, omnia à bono zelo proficiſci, ſed idem quo-
,, que bonus zelus eſt apud nos, ſed ſæpè recti
,, ſpecie plurimùm homines decipiuntur; in-
,, choata eſt reformatio, & (Deo dante) perficie-
,, tur, & talis, quæ poſſit omnibus placere, ſed
,, omnia ſuo locò, & ſuo tempore. Quod verò
,, ſępiùs inculcatum eſt, & de Cardinalium men-
,, tione facienda, proculdubio S. D. N. certior
,, fiet. Mox Cardinalis S. Crucis conuerſus ad
,, Antonium à Camera (qui erat proximus Epiſ-
,, copo Albiganenſi) & ad Aliſanum illos le-
,, niter corripuit, admonuitque, vt deinceps
,, munus hoc redarguendi Prælatos non ſibi
,, aſſumerent. Si enim (inquit) nos hæc audi-
,, mus, & toleramus, qui Legati ſumus, &
,, nihil minùs, quàm vos Sedem Apoſtolicam
,, diligimus, vos etiam tolerare poteſtis. Mox
,, Feſulanum admonuit, ne toties repetitas can-
,, tilenas cum offenſione aurium omnium bo-
,, norum repeteret, hortatuſque eſt illum, ad
,, remittendam, ſi quam animi propter verba
,, D. Aliſani concepiſſet triſtitiam. Et ita dein-
,, ceps, & Feſulanus, & Aliſanus mutuis ample-
,, xibus ſeſe exceperunt. Idem mox fecerunt
,, Antonius à Camera & Caſtellamaris, quibus
,, peractis Reuerendiſſimus de Monte reſtituit
,, Feſulano ſuum libellum cum maxima Patrum
,, conſenſione.

33 Hic Lectores animaduertant, Concilio
Cap. 2. homines, & non Angelos interfuiſſe, nam etſi
in ſacra Apocalypſi, Epiſcopi Angeli appellen-
tur, & Angeli ſint, tamen ſunt ex carne proge-
niti, & carne circumamicti, quòd ſi inter ſan-
ctiſſimos Paradiſi incolas diſſenſiones circa me-
dia (licèt non circa finem) oriri poſſint, ante-
quam Dei voluntas illis innoteſcat, vt clarè ex
Daniel. 10. 13. Danielis reuelationibus nobis conſtat, non erit
mirum in terris Epiſcopos aliquos nonnunquam
inter ſe diſſenſiſſe.

Acta Conc. M.S.Car. Spada to. 32. ,, Die ſequenti XXV. eiuſdem fuit Congre-
,, gatio, in qua dixerunt ſententias Patres
,, illi, qui priùs non dixerant quæ parum,
,, immò nihil ab ijs, in priori Congregatio-
,, ne dictis fuere diſcrepantes. Deinde Cardina-
,, lis de Monte: Conſiderauimus (inquit) &
,, diligenter conſiderauimus vota Patrum, ſuper
,, decretum de reſidentia in proxima ſeſſione le-
,, ctum, & inuenimus plures eſſe eos, qui de-
,, cretum ſimpliciter probauerunt, fuerunt tri-
,, ginta duo, quibus ſi addantur Generales, &
,, Abbates ſunt triginta octo. Qui autem diſſen-
,, ſerunt, vel cum aliqua conditione decretum
,, probauerunt, non ſunt niſi viginti quinque.
,, Et propterea pronunciamus, & concludimus,
,, Decretum fuiſſe obtentum, & obſeruandum,
,, & quamuis ab initio fuerim alterius ſententię,
,, tamen admonitus à Reuerendiſſimo Domino
,, Gienneñ, & etiam conſiderata rei qualitate,
,, facilè ex ſententia diſcedo, & dico cum Reue-
,, rendiſſimo Collega meo, Decretum haberi
,, pro expedito, & dandam copiam petentibus.
,, Ad hæc (inquit Piſaureñ) indecorum valdè
,, erit Synodo, ſi tot notis diſtinctum decretum
,, edatur; quamobrem ſtatuatur, vt ſine notis
,, edatur. Cùmque ea die, & à diuerſis diuerſæ
,, proferrentur ſententiæ, Cardinalis de Monte
,, dixit; miſſa nunc faciamus iſta, aliàs fortè
,, de hac re agetur. Nunc deſcendamus ad reli-
,, quorum Canonum abſolutionem, quod ante-
,, quam faciamus, volumus vos certiores face-
,, re, iam per Sanctiſſimum Dominum Noſtrum
,, circa Cardinales prouiſum eſſe, legitque alte-
,, rum caput literarum Reuerendiſſimi Farneſij,
,, in quo continebatur, in proximo Conſiſtorio
,, ſtatutum fuiſſe, ne quis deinceps Cardinalis
,, vltra vnam obtineat Eccleſiam Cathedralem,
,, qui autem nunc habent, illas dimittant infrà
,, ſex menſes, ſi Pontificis ſit libera eius colla-
,, tio, ſi verò, ad nominationem, vel aliam di-
,, ſpoſitionem Principum eſſet, infrà annum;
Iſta etiam adnotata ſunt in Actis Conſiſtoriali- *M.S.Car. Spada to. 133.*
libus ſub die XVIII. Februarij huius anni.) Legit
,, deinde Canonem, quo ſtatuitur de qualita-
,, tibus aſſumendorum ad Cathedrales Eccleſias,
,, rogauitque an is Patribus placeret? Et omnes
,, reſponderunt, placet. Deinde legit Canonem
,, de ſubmouenda pluralitate Eccleſiarum Ca-
,, thedralium, quod omnibus penè placuit, ſi
,, ea adderentur, quæ à Sanctiſſimo D. N. opti-
,, mè de Cardinalibus prouiſa fuerunt. Quod à
,, Gienneñ primùm, & deindè à plurimis firma-
,, tum fuit, paucis admodum exceptis, qui ſim-
,, pliciter Canonem probarunt. Et ita (inquit
,, Cardinalis de Monte) vt placuit Patribus Ca-
,, nonem aptabimus, vtinam ita in reliquis con-
,, ueniamus. Legitque alterum caput, quo cau-
,, tum eſt de qualitate promouendorum ad cu-
,, rata beneficia. Ad quod Cardinalis Gienneñ
,, reſpondit: fruſtra eſſe membranas occupare
,, repetitione antiquorum Canonum, ſi nihil
,, adderetur de nouo, prout nihil addebatur.
,, Cui Aliſanus dixit: In hoc vltra iura antiqua
,, prouiſum eſſe, vt etiam prouiſi a Sede Apo-
,, ſtolica examinari poſſint, & ſi minùs idonei
,, viſi fuerint, Sacerdotijs priuari, quod in an-
,, tiquis Canonibus cautum non erat. Si ita
,, eſt (inquit Gienneñ) benè eſt, ſed declaren-
,, tur taliter verba, vt nemo de voluntate Syno-
,, di dubitet in futurum. Fuere deinde alij ap-
,, tati Canones plures, magno cum Patrum
,, conſenſu.

,, 34 Die vigeſima ſexta Februarij, & vlti-
,, ma eiuſdem Menſis, & die prima, & ſecunda
,, Martij fuerunt Congregationes, in quibus
,, cum maximo conſenſu Patrum fuerunt ap-
,, probati Canones, tàm ad Sacramenta ſpectan-
,, tia, quàm ad reformationem. Die ſecunda
,, Martij de ſero hora vigeſima prima fuit Con-
,, gregatio Generalis, in qua poſtrema manus
,, Canonibus de Sacramentis impoſita fuit, &
,, aptata fuere in eis ad viginti loca de Patrum
,, conſenſu. Fuerunt nonnulli, qui prorogatio-
,, nem ſeſſionis ad aliquod breue tempus deſi-
,, derarunt, quo maiori cum animi quiete, &
,, maiori cum diligentia Canones ipſi expediri
,, poſſent, non tamen de hac re quidquam à Pręſi-
,, ſidentibus propoſitum fuit. Deinde Cardina-
,, lis de Monte legit decretum de reformatione,
,, quod ab omnibus probatum fuit; fuere ad
,, decem, qui aliqua deſiderarunt; Senogallien-
,, ſis ſe aiebat probare Canones, quatenus con-
,, formes eſſent Canonibus [illegible]torum Patrum,
,, & nihil iuribus DD. Epiſcoporum præiudica-
,, rent. Claramontanus, prouidendum eſſe de
,, præterito, & nominandos eſſe Cardinales, &
,, imitandum in hoc decretum Sanctiſſimi D. N.
,, qui Cardinalibus in ſuo ſanctiſſimo de plura-
,, li-

Digitized by Google

,, litate Eccleſiarum decreto non pepercerat.
,, Feſulanus: vt omnia Epiſcopi ſuo iure age-
,, rent, deſiderabat, non vt Apoſtolicæ Sedis
,, Delegati. Pacenſis, itemque Aſtuticenſis, &
,, Calagurritanus addi in titulo deſiderabant,
,, Vniuerſalem Eccleſiam repręſentans, & expri-
,, mi Cardinalium nomina, & prouideri de prę-
,, terito circa pluralitatem curatorum beneficio-
,, rum & inſuper nullas ampliùs fieri annexio-
,, nes perpetuas Parochialium Eccleſiarum.
,, Caſtellamaris Canones, non autem decre-
,, tum, ſe publicare dixit, quod perinde erat,
,, ac ſi dixiſſet, ſe neque titulum, neque verba
,, illa probare, videlicet, ſalua Apoſtolica au-
,, ctoritate; quod, & Lancianenſis ſecutus fuit.
,, Dimiſſa eſt Congregatio hora tertia noctis.
M.S.Car. Spad. tom. 12. Abſolutis Congregationibus celebrata fuit ſeptima ſeſſio de qua ſic Acta.

,, 35 Die ſequenti tertia Martij fuit ſeſſio pu-
,, blica, in qua cantauit Miſſam Archiepiſcopus
Seſſio ſeptima. ,, Corcyrenſis, Oratio habita autem non fuit,
,, quia Epiſcopus S. Marci, cui hoc munus man-
,, datum fuerat, raucus adeò erat, vt vix loqui
,, poſſet. Poſt conſuetas cæremonias, Epiſco-
,, pus Salpenſis legit decretum, ſiuè Canones de
Sacramentis, per quæ iuſtitia vel incipit, vel cœpta augetur, vel amiſſa recuperatur: conceptum verò fuit hiſce verbis.

Sacroſancta Oecumenica, & generalis Tridentina Synodus, in Spiritu Sancto legitimè congregata, pręſidentibus in ea eiſdem Apoſtolicæ Sedis Legatis, ad errores eliminandos, & extirpandas hæreſes, quæ circa ſanctiſſima ipſa Sacramenta hac noſtra tempeſtate, tùm de damnatis olim à Patribus noſtris hæreſibus ſuſcitatæ, tùm etiam de nouo adinuentæ ſunt, quæ Catholicæ Eccleſiæ puritati, & animarum ſaluti magnopere officiunt: ſanctarum Scripturarum doctrinæ, Apoſtolicis traditionibus, atque aliorum Conciliorum, & Patrum conſenſui inhærendo, hos pręſentes Canones ſtatuendos, & decernendos cenſuit: reliquos qui ſuperſunt ad cœpti operis perfectionem, deinceps diuino Spiritu adiuuante editura.

De Sacramentis Canon I.

36 Si quis dixerit Sacramenta nouæ Legis non fuiſſe omnia à Ieſu Chriſto Domino noſtro inſtituta, aut eſſe plura, vel pauciora, quàm ſeptem, videlicet: Baptiſmum, Confirmationem, Euchariſtiam, Pœnitentiam, Extremam vnctionem, Ordinem, & Matrimonium, aut etiam aliquod horum ſeptem non eſſe verè, & propriè Sacramentum, Anathema ſit.

Canon II.

Si quis dixerit, ea ipſa nouæ Legis Sacramenta, à Sacramentis antiquæ Legis non differre, niſi quia cæremoniæ ſunt aliæ, & alij ritus externi, Anathema ſit.

Canon III.

Si quis dixerit, hæc ſeptem Sacramenta ità eſſe inter ſe paria, vt nulla ratione aliud ſit alio dignius, Anathema ſit.

Canon IV.

Si quis dixerit, Sacramenta nouæ Legis non eſſe ad ſalutem neceſſaria, ſed ſuperflua, & ſine iis, aut eorum voto per ſolam fidem homines à Deo gratiam iuſtificationis adipiſci, licèt omnia ſingulis neceſſaria non ſint, Anathema ſit.

Canon V.

Si quis dixerit, hæc Sacramenta propter ſolam fidem nutriendam inſtituta fuiſſe, Anathema ſit.

Canon VI.

37 Si quis dixerit, Sacramenta nouæ Legis non continere gratiam, quam ſignificant, aut gratiam ipſam non ponentibus obicem non conferre; quaſi ſigna tantùm externa ſint accepta per fidem gratiæ, vel iuſtitiæ, & notæ quædam Chriſtianæ profeſſionis, quibus apud homines diſcernuntur fideles ab infidelibus, Anathema ſit.

Canon VII.

Si quis dixerit non dari gratiam per huiuſmodi Sacramenta ſemper, & omnibus, quantum eſt ex parte Dei, etiamſi ritè ea ſuſcipiant, ſed aliquando, & aliquibus, Anathema ſit.

Canon VIII.

Si quis dixerit per ipſa nouæ Legis Sacramenta ex opere operato non conferri gratiam, ſed ſolam fidem diuinæ promiſſionis ad gratiam conſequendam ſufficere, Anathema ſit.

Canon IX.

Si quis dixerit in tribus Sacramentis, Baptiſmo ſcilicet, Confirmatione, & Ordine non imprimi Characterem in anima, hoc eſt ſignum quoddam ſpirituale, & indelebile; vndè ea iterari non poſſint, Anathema ſit.

Canon X.

Si quis dixerit Chriſtianos omnes in verbo, & omnibus Sacramentis adminiſtrandis habere poteſtatem, Anathema ſit.

Canon XI.

Si quis dixerit in Miniſtris, dùm Sacramenta conficiunt, & conferunt, non requiri intentionem ſaltem faciendi, quod facit Eccleſia, Anathema ſit.

Canon XII.

Si quis dixerit Miniſtrum in peccato mortali exiſtentem, modò omnia eſſentialia, quæ ad Sacramentum conficiendum, aut conferendum pertinent, ſeruauerit, non conficere aut conferre Sacramentum, Anathema ſit.

Canon XIII.

Si quis dixerit receptos & approbatos Eccleſiæ Catholicæ ritus in ſolemni Sacramentorum adminiſtratione adhiberi conſuetos, aut contemni, aut ſine peccato à Miniſtris pro libito omitti, aut in nouos alios per quemcumque Eccleſiarum Paſtorem mutari poſſe, Anathema ſit.

De Baptiſmo Canon I.

38 Si quis dixerit baptiſmum Ioannis habuiſſe eandem vim cum Baptiſmo Chriſti, Anathema ſit.

Canon II.

Si quis dixerit aquam veram, & naturalem non eſſe de neceſſitate Baptiſmi; atque ideò verba illa Domini Noſtri Ieſu Chriſti; *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto*, ad metaphoram aliquam detorſerit, Anathema ſit.

Canon III.

Si quis dixerit in Eccleſia Romana, quę omnium Eccleſiarum mater eſt, & magiſtra, non eſſe verum Baptiſmum, Anathema ſit.

Canon IV.

Si quis dixerit Baptiſmum, qui etiam datur ab hæreticis in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti cum intētione faciendi, quod facit Eccleſia, non eſſe verum Baptiſmum, Anathema ſit.

Canon V.

Si quis dixerit, Baptiſmum liberum eſſe, hoc eſt, non neceſſarium ad ſalutem, Anathema ſit.

Canon

Digitized by Google

Canon VI.

Si quis dixerit baptizatum non poſſe etiam ſi velit gratiam amittere, quantumcumque peccet, niſi nolit credere, Anathema ſit.

Canon VII.

Si quis dixerit baptizatos per baptiſmum ipſum ſolius tantùm fidei debitores fieri, non autem vniuerſæ Legis Chriſti ſeruandæ, Anathema ſit.

Canon VIII.

Si quis dixerit baptizatos liberos eſſe ab omnibus ſanctæ Eccleſiæ præceptis, quæ vel ſcripta, vel tradita ſunt, ita vt ea obſeruare non teneantur, niſi ſe ſua ſponte illis ſubmittere voluerint, Anathema ſit.

Canon IX.

Si quis dixerit ita reuocandos eſſe homines ad baptiſmi ſuſcepti memoriam, vt vota omnia, quę poſt baptiſmum fiunt, vt promiſſionis in baptiſmo ipſo iam factæ irrita eſſe intelligant, quaſi per ea & fidei, quam profeſſi ſunt, detrahatur, & ipſi baptiſmo, Anathema ſit.

Canon X.

39 Si quis dixerit peccata omnia, quæ poſt baptiſmum fiunt, ſola recordatione, & fide ſuſcepti baptiſmi vel dimitti, vel venialia fieri, Anathema ſit.

Canon XI.

Si quis dixerit verum, & ritè collatum baptiſmum iterandum eſſe illi, qui apud infideles fidem Chriſti negauerit, cùm ad pœnitentiam conuertitur, Anathema ſit.

Canon XII.

Si quis dixerit neminem eſſe baptizandum, niſi ea ætate, qua Chriſtus baptizatus eſt, vel in ipſo mortis articulo, Anathema ſit.

Canon XIII.

Si quis dixerit paruulos eò quòd actum credendi non habent, ſuſcepto baptiſmo intrà fideles computandos non eſſe, ac propterea, cùm ad annos diſcretionis peruenerint, eſſe rebaptizandos, aut præſtare omitti eorum baptiſma, quam eos non actu proprio credentes baptizari in ſola fide Eccleſiæ, Anathema ſit.

Canon XIV.

Si quis dixerit huiuſmodi paruulos baptizatos, cùm adoleuerint, interrogandos eſſe, an ratum habere velint, quod Patrini eorum nomine, dum baptizarentur, polliciti ſunt, & vbi ſe nolle reſponderint, ſuo eſſe arbitrio relinquendos, nec alia interim pœna ad Chriſtianam vitam cogendos, niſi vt ab Euchariſtiæ, aliorumque Sacramentorum perceptione arceantur, donec reſipiſcant, Anathema ſit.

De Confirmatione Canon I.

40 Si quis dixerit confirmationem baptizatorum otioſam cæremoniam eſſe, & non potiùs verum, & proprium Sacramentum, aut olim nihil aliud fuiſſe, quàm Catecheſim quandam, qua adoleſcentiæ proximi fidei ſui rationem coram Eccleſia exponebant, Anathema ſit.

Canon II.

Si quis dixerit iniurios eſſe Spiritui Sancto eos, qui ſacro Confirmationis Chriſmati virtutem aliquam tribuunt, Anathema ſit.

Canon III.

Si quis dixerit ſanctę Confirmationis ordinarium Miniſtrum non eſſe ſolum Epiſcopum, ſed quemuis ſimplicem Sacerdotem, Anathema ſit.

41 Perlecto ſuperiore decreto rogati Patres ſinguli ſumma animorum conſenſione reſponderunt per verbum *Placet*. Calagurritanus verò Epiſcopus flagitauit adijci titulo has voces Vniuerſalem Eccleſiam repræſentans: Poſtea Salpenſis Epiſcopus decretum ſpectans ad Eccleſiaſticam diſciplinam ſolutiorem adſtringendam perlegit è ſuggeſtu. In primis vt nullus ad moderandas Cathedrales Eccleſias niſi legitimo coniugio procreatus, ætate matura, morum grauitate, & ſcientia ornatus præficeretur,

Secundò, vt nullus quacumque dignitate conſpicuus, ac præcellens plures Cathedrales Eccleſias quouis titulo, vel prętextu obtineat,

Tertiò, vt Eccleſiæ, quibus animarum cura coniuncta eſt, Viris dignis atque idoneis probitate, & doctrina inſtructis tradantur, & reſidere in ijs cogantur.

Quartò, qui plura ſacerdotia gerunt quæ ab eodem, iure nequeunt poſſideri, retento vno, alia dimittere iuſſi ſunt.

Addita ſunt alia vndecim capita, quæ in Actis Concilij auidus Lector conſulere poteſt.

Rogati Patres, an hæc decreta placerent? quinquaginta, ea comprobarunt; tredecim verò alia quædam addenda, de quibus actum erat in vltima congregatione, flagitarunt. Interfuere huic Seſſioni tres Cardinales, Archiepiſcopi nouem, Epiſcopi quinquaginta: duo Abbates mitra ornati, Religioſarum familiarum quinque Præfecti Generales: de quibus petente Seuerolo Promotore Concilij publica inſtrumenta confecta ſunt, Proxima verò Seſſio ad XXI. Aprilis indicta eſt.

42 IX. Martij die Mercurij Congregatio generalis habita eſt, in qua plures Patres de Sacramentis ſuam ſententiam dixere: quibus dictis Cardinalis è Monte ſignificauit Patribus graſſari Tridenti morbum peſtilentem, peſtiſque prænuntium dictum lenticularem, quo affecta corpora maculis inſtar lenticulatum aſperſa apparent; quas maculas appellant Medici *pettechias*, quod plerumque pectora inquinent, diſceſſiſſe Tridento duodecim Pręlatos partim ſe inſalutato, partim petita à ſe at non obtenta abeundi facultate, heſternaque die plures Præſules Caputaquenſis Epiſcopi morte perturbatos ad ſe confluxiſſe, ac denuntiaſſe Tridento diſceſſuros, vt vitæ conſulerent, rogatos verò vt differrent diſceſſum, donec de ea re ad Synodum relatum fuiſſet. Addidit Legatus ſe in hac rerum difficultate nullius opinionis, vel conſilij velle Auctorem fieri: ſed eam ſententiam, quam Synodus amplectatur, ſequuturum; dummodo Chriſtianæ Reipublicæ, & Synodi ſaluti conſultum ſit, nec Concilium diſſoluatur.

Propoſita à Legato Concilij tranſlatio.

Dicturus ſententiam Cardinalis Giennenſis ſubiecit grauiſſimam quæſtionem de tranſlatione Concilij, vel de diſceſſu Patrum è Concilio propoſitam, ſeque non perſpicere, an ea Pontifice, & Cæſare, ac Principibus Chriſtianis inconſultis tractari, vel dirimi poſſit; atque adeò rem perdifficilem in dies aliquot differendam, vt prudenter deliberari poſſit, intereaque Pontificem Cæſaremque conſulendos.

Cardinalis Giennen. ſententia prius Pontificem Cæſaremque conſulendos.

Sententiam Cardinalis Giennenſis ſequuti ſunt Hiſpani omnes, & cum ijs conſenſerunt Archiepiſcopus Turritanus, & Panormitanus, ac Epiſcopi Caleſtanus, Feſulanus, Sancti Marci, Syracuſanus, & alij nonnulli. Vicit tamen contraria ſententia, vt diſcedendum omninò eſſet. Succlamabant enim Materanus, & cum eo plures non expectandam eſſe peſtem, quandoquidem ſuffici-

at ſola peſtis ſuſpicio, ne alioquin tarda ſint remedia.
,, Commemoratumque fuit à nonnullis, quòd
,, cùm anno præterito duo peſte perijſſent in op-
,, pido Rouereti, clauſæ fuerunt Tridentinis om-
,, nes vicinarum Ciuitatum portæ, interdi-
,, ctumque fuit omninò commercium, vnde ac-
,, cidit, vt non pauci ex his Patribus, qui eo tem-
,, pore diſceſſerant à Ciuitate Tridentina, nulli-
,, bi in Terra Venetorum hoſpitio reciperentur,
,, quamobrem ſub diò pernoctarunt, non fine
,, maximo vitæ periculo. Additum eſt præterea,
,, heſterno die ſeptem in eadem Ciuitate ſepul-
,, tos fuiſſe, & vltra quadraginta reperiri eodem
,, morbo laborantes. Eorum autem, qui diſce-
,, dendum eſſe arbitrabantur, diuiſa erat ſenten-
,, tia, quoniam nonnulli ſuſpendendum eſſe Con-
,, cilium aiebant. Alij concedendam eſſe Patri-
,, bus licentiam ad aliquot Menſes. Alij transfe-
,, rendum eſſe Concilium dicebant; multæ in his
,, ſententijs difficultates ſeſe offerebant. Nam
,, per ſuſpenſionem, ſi fieret ad certum tempus,
,, non ſatis rebus conſulebatur, quia poſſibile eſ-
,, ſet, vt finito ſuſpenſionis tempore, adhuc du-
,, raret aeris intemperies. Si verò ſuſpenſio ad
,, certum tempus non referretur, videretur po-
,, tiùs diſſolutio, quàm Concilij ſuſpenſio, quod
,, & eueniebat, ſi Patribus daretur licentia diſce-
,, dendi quò vellent. Tranſlatio improbari
,, non poſſe videbatur, ſed locus, quò Concilium
,, transferendum eſſet, non minimam difficulta-
,, tem habebat, quoniam ad alienam Ciuita-
,, tem, ſine Principis illius ſententia accede-
,, re, præter id quod indecorum erat, etiam
,, periculoſum, ne ipſe cuius eſſet Ciuitas, nol-
,, let Concilium admittere, & nullum dabatur
,, tempus, quo conſuli poſſet. Deinceps ite-
,, rum Cardinalis Giennenſis eadem penè, quæ
,, antea dixerat, replicauit, addens, plures qui-
,, dem cauſas à pluribus allegatas fuiſſe, quare
,, diſcedendum eſſet, ſi veræ eſſent, vt propone-
,, bantur, idoneas poſſe iudicari ad Cōcilij tranſ-
,, lationem: verùm non eſſe de facili credendum
,, omnibus, & eo minùs, quoniam ea, quæ di-
,, cebantur, in facto conſiſtebant, de quorum ve-
,, ritate vna die conſtare non poterat; propterea
,, ſi quid agendum erat, ita ageretur, vt ablato
,, quodammodo velo, vt aiunt, tanta res agi vi-
,, deretur. Fuerunt aliqui, qui Legatorum ſen-
,, tentias ſe adiuturos libenter affirmarent.]

Non facilè credendū leui ſuſurro.

His dictis Cardinalis de Monte. [Auditæ ſunt (inquit) Patrum ſententiæ, & licèt longè maior fuerit pars eorum, qui diſcedendum eſſe ab hoc loco quamprimùm arbitrantur, & propterea ſecundum eorum ſententias concludi poſſet, tamen quoniam res grauis eſt, & quoniam non adhuc planum eſt, quò abeundum ſit, videtur nobis, pro rei grauitate, audiendos iterum eſſe Patres, qui hic ad diem craſtinum cogitare poterunt, ſuper his, quæ à Patribus dicta ſunt, & ſic ſacra Synodus cauere, poſtpoſitis omnibus humanis affectionibus. Hoc interim volumus ſcire Patres, nos non recuſare, hic permanere cum noſtræ vitæ periculo, quamuis maximo, ſi reliqui Patres nobiſcum permaneant; verùm ſi maior pars diſceſſerit, nos hic cum minore parte Patrum permanſuros non eſſe.]

43 Die ſequenti eadem hora fuit Congregatio, in qua Cardinalis de Monte [Cogimur (inquit) ea, quæ in heſterna Congregatione geſta ſunt, ſummatim repetere; diximus enim, plures ex Patribus poſt Seſſionem celebratam receſſiſſe, partem nobis inſcijs, multos præterea nudius tertius teſtatione nobis firmaſſe, ſe omninò diſceſſuros eſſe, propter hanc influentiam, ſiuè morbum. Quamobrem à nobis accitos Medicos eſſe, ex quibus multa de huius morbi euidentia audiuimus, quæ quoniam non contemnenda videbantur, ad vos retulimus, quod cùm cauſa communis eſſet, & videremus ex hac Patrum profectione Concilium diſſolui, exiſtimaſſe ad officium noſtrum pertinere Patres de his omnibus admonere, & inſuper rogare, prout rogauimus, vt omni humano affectu depoſito, & ſolum Deum præ oculis habentes, ſententiæ prout vnicuique Spiritus ſuggeſſerit, pro communi ſecuritate, & Concilij conſeruatione dicerentur. Diximus etiam nos auctores, aut perſuaſores eſſe nolle alicuius conſilij, vel deliberationis, ſed omnem ſuper hac re deliberationem liberam, & integram Patribus relinquere, proteſtantes omni vitæ diſcrimine neglecto paratos eſſe ad remanendum hic vſque ad finem Concilij, ſi Patres vellent manere nobiſcum, de quibus omnibus vos Patres teſtes eſtis. Conſideratis Patrum ſententijs inuenimus longè maiorem partem ſtare, vt ex hoc loco diſcederetur: pro grauitate rei viſum eſt nobis concluſionem differendam vſque ad præſentem Congregationem, & interim rogauimus Deum ex toto corde ad inſpirandum illud conſilium, quod magis conueniret Reipublicæ Chriſtianæ. Reſtat nunc diſcutiendum de modo diſcedendi, ita ne Concilium diſſoluatur, qua de re aliqui putabant transferendum, aliqui ſuſpendendum eſſe Concilium, aliqui dandam eſſe licentiam Patribus, vt poſſint ſecedere ad loca vicina, non tamen vltra duas, vel tres Dietas, & ibi expectandam deliberationem Sanctiſſimi Domini Noſtri ſuper loco; aliqui putabant retardandam eſſe deliberationem ad aliquod tempus, donec Sanctiſſimus Dominus Noſter, & Cæſar conſulerentur; acclamantibus verò alijs, & dicentibus, vim, & genus morbi tale eſſe, vt nullam pateretur moram, nos quamlibet deliberationem probare cupimus, dummodò Concilium non diſſoluatur, & quia multi rogauerunt nos heri, vt vellemus ſuper hac re aperire mentem noſtram, liberè proferemus id quod nobis occurrit, repetentes id quod à nobis ſæpè dictum eſt, omnem noſtram curam, & ſollicitudinem ad id tendere, vt Concilium conſeruetur, quamobrem non ſatis probare poſſumus Concilij ſuſpenſionem, quoniam ſuſpenſio ipſa in hominum opinione haberet ſpeciem diſſolutionis. Primum igitur quod ſeſe offert nobis eſt, vt præſuppoſita profectione, & diſceſſo ab hac Ciuitate, vt maiori parti Patrum placuit, deſignemus locum, in quo certi ſimus Concilium recipiendum eſſe; ſecundum, quòd locus ſit huic Ciuitati propinquus quantum fieri poteſt, non ſolùm pro maiori commoditate hinc recedentium, ſed etiam pro maiori facilitate redeuntium ad hanc Vrbem, ſi quando ceſſantibus impedimentis, quæ nunc vrgent, videretur Sanctiſſimo Domino Noſtro pro rebus Germaniæ Concilium eſſe in hanc Ciuitatem reducendum; tertium, quòd locus ſit capax, habeat ſalubritatem aëris, & copiam rerum humano victui neceſſariarum, vt vno nos abſoluamus verbo, ſola Bononia videtur nobis huic intentioni accommodata. Non dubitamus quin ibi recipiamur, cum magna gratulatione, & veneratione, de illius Ciuitatis dotibus diſſerere ſuperuacaneum eſſet, cum omnibus palàm ſit paucis admodum

Deliberatio repetita.

Maxima pars Prælatorum decernit diſcedendū Tridento.

Acta Cong. Concilij Trident. M. S. Fran. Car. Barb. ſig. n. 2978. pag. 219.

De transferendo Concilio Bononiā, ob ſuſpicionem peſtis agitur.

modum

mudùm Italiæ Ciuitatibus ſecundam eſſe. Itaque
putamus poſſe à nobis commodè ſtatui, Concilium illùc transferendum, & ibi celebrandam
eſſe ſeſſionem à nobis indictam pro XXI. Aprilis,
& proſequutione Concilij incumbendum ad beneplacitum Sanctiſſimi Domini Noſtri, & donec & quouſque aliter Sanctitati Suæ, & ſacro Concilio prouidendum, & decernendum
videbitur.

,, 44 Hoc enim pacto videtur ſatisfieri quo-
,, dammodo ijs, qui volebant, Patres vltra tres
,, Dietas ab hac Ciuitate non abeſſe, & nullum
,, ſcandalum in populo generabitur. Quod re-
,, cedant, qui voluerint recedere, & remaneant,
,, qui voluerint remanere, hoc nos prohibere non
,, poſſumus. Poterunt igitur Patres dicere ſen-
,, tentiam. An placeat eis Concilium Bono-
,, niam transferri, & ibi celebrare iam dictam
,, Seſſionem, & deinceps ad vlteriora procedere,
,, vſque ad beneplacitum Sanctiſſimi Domini
,, Noſtri, & Sedis Apoſtolicæ, donec aliter ſtatu-
,, tum fuerit per Sanctitatem Suam, & ipſam
,, Sedem Apoſtolicam, accedente conſenſu, ſiuè
,, approbatione maioris partis Concilij. Qui-
,, bus ab eo grauiter explicatis Cardinalis Gien-
nenſis. Quanto (inquit) maiore ſtudio, & diligentia potui, quantumque mihi propter temporis penuriam datum eſt, euolui libros de materia tranſlationis loquentes, eorum nemo non fatetur articulum ipſum grauiſſimum eſſe, & plures ſunt, qui hoc eſſe de reſeruatis Papæ fatentur, & propterea neſcio quomodo nos ſine auctoritate expreſſa Sanctiſſimi Domini Noſtri hoc nedum facere, ſed etiam tentare poſſimus. Sciunt enim omnes Patres, quanto labore, quantiſque vigilijs tandem factum ſit expetente Sereniſſimo Carolo Imperatore vt Concilium hic haberetur, & deinceps quamdiù hìc permanſerimus, antequam Concilium aperiretur, & debitum haberet progreſſum, quod quò magis notum eſt Patribus, eò minùs mihi laborandum eſt, vt oſtendam vobis & Inuictiſſimum Imperatorem, & reliquos Principes Chriſtianos hanc noſtram profectionem, ſi modò hinc abierimus, non æquo animo laturos, eoque minùs ab omnibus probabitur profectio Concilij, quoniam nullam habemus proficiſcendi legitimam cauſam. Nam morbus iſte puncticularum, qui prætenditur, ſi vera eſſent, quæ à multis heri dicta fuerunt, fortaſſe legitima cauſa abeundi eſſe poſſet, ſed maximam ego pro mei informatione diligentiam feci, vt inuenirem veritatem tàm eorum, qui ex hoc morbo perierunt, quàm Infirmorum; de mortuis quidem teſtantur Parochi, qui medio iuramento teſtantur paucos admodum morbo defunctos eſſe, & inter cæteros Parochus Sancti Petri vir fide dignus iuramento firmauit, in ſua Parochia, quæ valdè ampla eſt, toto hoc Menſe nonniſi duos defunctos eſſe, alterum quidem infantem, alterum verò hydropiſi laborantem. Infirmi quoque diligenter perquiſiti ſunt, nec inuenti ſunt in tota hac Ciuitate pluſquam triginta quinque Infirmi, quorum quatuor, vel quinque ad ſummum hoc puncticularum morbo laborant. Quamobrem non video quomodo cauſa iſta diſcedendi legitima videri poſſit, ſi tamen aliquis de his, quæ à me dicta ſunt, dubitat, poſſunt eligi per Sanctam Synodum tres, vel quatuor Prælati, qui de præmiſſis ſe diligenter informent, & ad Synodum referant. Quod enim ad Medicorum iudicium attinet, ſe contraria ex Medicis huius Ciuitatis intellexiſſe.

Cardinalis Giennen. negat transferêdum inconſulto Pontifice.

,, 45 Sed eſto, quòd cauſa, quæ prætenditur,
,, manifeſta eſſet, adhuc non poſſet Concilium
,, transferri, niſi omnes conſentiant. Et pro-
,, ptereà, cùm ego vnus diſſentiam, tranſlatio
,, fieri non poteſt. Vt autem perpetuis tempori-
,, bus conſtet, me tranſlationi huiuſmodi non
,, conſenſiſſe, in hac ſchedula, quam regiſtrari
,, peto, meam ſententiam expoſui. Melius igi-
,, tur erit meo iudicio, vt expectetur per tres,
,, vel octo dies, donec habeantur literæ a Cęſare,
,, & Sanctiſſimo Domino Noſtro, quos certi eſſe
,, poſſumus, non eſſe huius mentis, vt velint, cum
,, vitæ diſcrimine, hic nos permanere. Et inte-
,, rim cogantur Prælati ſub grauiſſimis pœnis,
,, ne diſcedant ab hac Ciuitate, donec aliter de-
,, liberetur. Illud non prætermittam, Medicos
,, huius Ciuitatis rogatos fuiſſe à Fracaſtorio,
,, vt ſe ſubſcriberent eius ſententiæ, & id facere
,, recuſaſſe, quoniam ſibi non videbantur vera
,, ea, quæ ab ipſo Fracaſtorio in ſcriptis redacta
,, erant.

,, Cui Cardinalis Sanctę Crucis. Hoc (inquit)
,, quod Medici Tridentini dicunt, verum non
,, eſt. Mox Cardinalis de Monte, pauca adhuc
,, me dicere neceſſe eſt. Nam quoad infirmos,
,, & mortuos attinet, quid opus eſt ampliùs quę-
,, rere, cùm Cęmeteria iam omnia pro mortuo-
,, rum multitudine defoſſa ſint; & Tridentini Ci-
,, ues, ne tot quotidiè mori intelligerentur à no-
,, bis prohibuerint pro mortuis campanas pulſa-
,, ri, proptereaque mortuorum corpora noctu ef-
,, ferunturr, ne ſciamus ſtragem huius conta-
,, gionis, antequam nos occupauerit. Quoad
,, Medicos attinet, non eſſe cumparandos huius
,, Ciuitatis Medicos cum Fracaſtorio, cuius fi-
,, des à Concilio iam probata eſt, & eò maximè,
,, quòd apud nos iſtorum fides ſuſpecta non
,, parum eſt ex iuſtiſſimis cauſis, verumtamen
,, ſcimus ſe ſubſcripturos fuiſſe dictis per Fra-
,, caſtorium, niſi quibuſdam rationibus Patribus
,, notis detenti fuiſſent, quæ autem dicta fue-
,, runt de auctoritate Sanctiſſimi Domini Noſtri,
,, ſatis adeſſe eius auctoritatem, vbi Legati eius
,, adeſſent. Quod autem requiratur in tranſla-
,, tione omnium conſenſus, ſe non inueniſſe
,, apud graues Auctores, niſi cùm tranſlatio fit
,, abſque aliqua cauſa: quòd autem iubeamus ma-
,, iori patri, nè diſcedat, non ſat ſcimus, quo iure
,, facere poſſimus, cùm teneamur hac in re ſequi
,, maioris partis ſententiam, eò maximè, quo
,, quis non eſt cogendus inuitus ad permanen-
,, dum aliquo in loco cum ſuæ vitæ diſcrimine.
,, Ad hæc Giennenſis inquit: Vnum verbum
,, tantùm addam, videlicet; quòd conſentire
,, tranſlationi Concilij eſt de reſeruatis Papæ,
,, & propterea ad hoc ſpeciali mandato opus eſt.
,, Dixerunt deinceps ordine reliqui Patres ſen-
,, tentiam. Quorum decem & ſex, vel decem,
,, & ſeptem ad ſummum ſecuti ſunt Giennenſis
,, ſententiam, pluresque eorum, eo ſub prætextu
,, Giennenſis ſententiæ inhęrebant, quoniam
,, aiebant, ſibi non conſtare de voluntate Ponti-
,, ficis, cuius voluntas ſi perſpecta illis eſſet, ſe
,, ab eo, quod Sanctiſſimus Dominus Noſter
,, iuberet, ne latum quidem vnguem diſceſſu-
,, ros.] Et cùm haberent, vti inferiùs videbitur,
,, Bullam facultatis Concilij transferendi, Lega-
,, ti illam tunc non publicarunt, vt Patribus li-
,, bertatem dicendi non adimerent. Addidit Epi-
,, ſcopus Caſtellimaris, & poſt eum Pacenſis,
,, Aſturicenſis, & Oſcenſis, ſe teſtatione firma-
re,

Fracaſtorij de morbo opinio confutata à Medicis Tridentinis.

Google

,, te, vt nullus omninò diſcederet ex hac Ciuita-
,, te, quòd ſi diſceſſerit, ſe proteſtari, remane-
,, re, & remanſurā ſemper apud eos, qui remane-
,, rent, omnem Concilij auctoritatem, & pote-
,, ſtatem. Qua de re libellos, ſiuè chartulas quaſ-
,, dam Secretario regiſtrandas, tradiderunt, in
,, quibus eorum ſententiæ ſcriptæ erant. Cæteri
,, omnes vno ore conſilium Reuerendiſſimorum
,, Legatorum probarunt, nec defuerunt, qui re-
,, ſponderent Hiſpanis, & Cardinali Giennenſi,
,, dicentes, proteſtationes huiuſmodi nullum
,, habere robur, quoniam contra ius factæ erant.
,, Alij adlaborarunt, vt oſtenderent, in caſu ino-
,, pinato, maximè licere Concilium & transfer-
,, ri, & ſuſpendi, etiam abſque auctoritate Se-
,, dis Apoſtolicæ. Duo, qui heſterna die cum
,, Giennenſis ſententia fuerant, ſententiam mu-
,, tarunt, laudantes Concilij tranſlationem: hi
,, fuere Hiſpalenſis Archiepiſcopus, & Epiſco-
,, pus Caleſtanenſis, & fortè alij. Dictum fuit
,, à nonnullis, adeò rem inſtare, & periculum
,, eſſe in mora, vt bonum eſſet confeſtim acce-
,, dere ad Eccleſiam, & ibi celebrata parua Miſ-
,, ſa de Spiritu Sancto in arena capere conſilium.
,, Quod & multi Hiſpani, & in primis Epiſco-
,, pus Caſtellimaris probare videbantur. Sed
,, hoc minimè Giennenſi placebat, cuius opi-
,, nionem ſecuti ſunt etiam Legati, nedùm pro-
,, pter horæ tarditatem, ſed ne tumultuaria pro-
,, fectio videretur. Omnium ſententijs explica-
,, tis, Cardinalis de Monte: Non eſt, inquit,
,, cur hic ampliùs laboremus, hora duodecima
,, ibimus in Eccleſiam, & ibi celebrata Miſſa,
,, & factis alijs de more inuocationibus orabi-
,, mus ad Paracletum illum Spiritum Sanctum,
,, qui deuotè inuocantibus non deficit; hoc
,, iterum edicimus: nos nullo modo, cum de-
,, cem, vel viginti Prælatis hic permanſuros eſ-
,, ſe, verùm ſi omnes permanere voluerint, nos
,, libenter permanebimus, omni vitæ periculo
,, poſthabito.

Decreta Concilij translatio. *Ang. Maſ. Secr. in actis m. ſ. Seſſ. 8. M.S. Arc. Vat. ſig. n. 3190. pag. 182. MS. eiuſd. Arch. ſig. n. 3232. pag. 343.*

46 Vndecima Martij octana Seſſio habita eſt, in qua ob morbum epidemicum, qui Tridentum, & vicina loca inuaſerat, Concilium Tridento Bononiam tranſlatum eſt, qua auctoritate Legati inſtructi fuerant diplomate Pontificio, cuius Seſſionis Acta compendio contracta reſeruntur in Actis Typis excuſis. Cùm verò ex ea tranſlatione maximæ controuerſiæ exarſerint, non ſine grauiſſimo Schiſmatis terrore, & incremento hæreſeos, ipſumque Concilium interciſum ſit, fuſiùs repetenda Acta ex MS. Archiui Vaticani ab Angelo Maſſarello, qui Concilio, vt ſæpè diximus, à ſecretis erat, conſcripta, ex quibus nonnulla viſa ſunt ad rei geſtæ veritatem in ſua luce collocandam decerpenda.

,, In Nomine Domini Noſtri Ieſu Chriſti,
,, Amen. Anno à Natiuitate eiuſdē MDXLVII.
,, Indictione V. die verò Veneris vndecima
,, Menſis Martij Pontificatus Sanctiſſimi in
,, Chriſto Patris, & Domini Noſtri, Domini
,, Pauli Diuina Prouidentia Papę III. anno XIII.
,, Conuenerunt in Eccleſia Cathedrali Tridenti-
,, na ſub inuocatione S. Vigilij in loco ad Seſſio-
,, nes habendas, & Concilium celebrandum de-
,, putato, pro Seſſione habenda ad infraſcripta.
,, Reuerendiſſimi, & Illuſtriſſimi Domini Ioan-
,, nes Maria Epiſcopus Præneſtinus de Monte,
,, & Marcellus tit. S. Crucis in Hieruſalem Preſ-
,, byteri Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales
,, ipſius Sacri Concilij Præſidentes, & Apoſto-
,, ſtolici de Latere Legati, necnon Reuerendiſſi-
,, mus, & Illuſtriſſimus Dominus Petrus Pacec-
,, cus Cardinalis Giennenſis, & Reuerendi Do-
,, mini Archiepiſcopi, Epiſcopi, Abbates, & Ge-
,, nerales Ordinum infraſcripti, vbi Reuerendus
,, in Chriſto Pater, & Dominus Epiſcopus Bri-
,, tenorienſis cantauit Miſſam ſolemnem de Spi-
,, ritu Sancto. Qua finita, tàm Prædicti Reue-
,, rendiſſimi, & Illuſtriſſimi Domini Præſiden-
,, tes, & Legati, quàm cæteri Prælati omnes
,, acceperunt ſolita Paramenta, & Mitras: de-
,, indè per Reuerendiſſimum, & Illuſtriſſimum
,, Carolum de Monte Præſidentem, & Legatum
,, præfatum decantatæ ſunt Orationes, & Pre-
,, ces in publicis Seſſionibus cantari conſuetæ,
,, ac ſolitæ Cęremoniæ de more peractæ ſunt,
,, inuocato etiam auxilio Sancti Spiritus per
,, Hymnum, *Veni Creator Spiritus*; & decanta-
,, tis à Cantoribus Concilij Litanijs, & per Dia-
,, conum Euangelio, *Euntes docete omnes gen-*
,, *tes* Matt. 10. &c. quibus omnibus comple-
,, tis, & ipſis Reuerendiſſimis, & Illuſtriſſi-
,, mis Dominis Præſidentibus, & Legatis ſeden-
,, tibus ante Altare maius verſa facie ad Patres
,, Concilij, præfatus Reuerendiſſimus, & Illu-
,, ſtriſſimus Dominus Cardinalis de Monte Le-
,, gatus, & Præſes, alta, & intelligibili voce
,, ex ſcripto recitauit, & legit de verbo ad verbū,
ea, quæ in duabus proximis præcedentibus Congregationibus ad prohibendam imminentem diſſolutionem Concilij, & ad eius conſeruationem, proſequutionem, nec-non pro communi ſalute, & vitæ ſecuritate acta fuerunt.

47 Deinde ſubiecit, auditis Patrum ſententijs, diximus quamcumque prouiſionem, & deliberationem nos probare poſſe, dummodò Concilium non diſſoluatur. Et quia multi rogauerunt nos, vt vellemus ſuper hac re aliquod lumen eis præbere, cum quo poſſent in hac repentina neceſſitate dirigere ſententias ſuas; reperentes illud, quod anteà ſæpè dictum fuerat à nobis, ſcilicet omnem noſtram curam, & ſollicitudinem ad id tendere, vt Concilium conſeruetur, & ſuum poſſit habere progreſſum, ſubiunximus nos ſatis, & vndequaque probare non poſſe ſuſpenſionem, cùm ſuſpenſio ipſa habitura eſſet ſpeciem diſſolutionis, ſaltem quoad hominum opinionem.

Primum, & præcipuum, quod ſeſe in tota hac ratione, aut diſcurſu offerret nobis, vt poſtquam tot Patres perſeuerabant in ſuo diſcedendi propoſito, & nullis perſuaſionibus adduci poterant, vt per breuiſſimum ſaltem temporis ſpatium nobiſcum remanere vellent, & erant in tanto numero, vt longè maiorem partem Concilij facerent, deſignaremus locum, in quo certi eſſemus Concilium ipſum conſtitui poſſe, & Patres omnes, ſine aliqua contradictione, ſeù difficultate, ibidem eſſe recipiendos.

Secundum, quod locus ipſe eſſet huic Ciuitati propinquus, quantum fieri poſſet, ſaltem pro maiori facultate redeundi ad hanc Vrbem, ſi quando, ceſſantibus per Dei gratiam impedimentis, quæ nunc vrgent, videretur Sanctiſſimo Domino Noſtro pro rebus Germaniæ Concilium eſſe in hac Ciuitate reducendum, & reponendum.

Tertium, quòd locus ipſe eſſet capax, haberet ſalubritatem aëris, copiam rerum, quæ ſunt humano vſui, & victui neceſſaria, & alia requiſita, & vt vno nos abſolueremus verbo, ſolam Bono-

niam

Digitized by Google

niam à pluribus nominatam videri nobis his omnibus intentionibus accommodatam : non dubitare nos quin ibi recipiamur cum magna omnium illorum Ciuium gratulatione, & veneratione erga ſingulos Patres. De illius Ciuitatis dotibus diſſerere ſuperuacaneum eſſe, cùm paucis Ciuitatibus Italiæ poſthaberi poſſit, viderique nobis hac via ſatisfieri illorum opinioni, qui volebant Patres non abeſſe vltra tres Dietas, cùm non multo longiori itinere diſtet Bononia, itemque Sanctiſſimi Domini Noſtri deliberationem expectari, non diſſolui Concilium, non generari ſcandalum in populo Chriſtiano, non omitti celebrationem ſeſſionis iam indictæ, & reſeruari deliberationem Sanctitati Suæ pro ſubſequenti tempore, vel in eodem loco, vel in alio, vel etiam in hac ipſa Ciuitate Tridentina. Denique ſi Concilium conſeruetur, & manuteneatur, omnia bona ſperare nos poſſe; ſi diſſoluatur, omnia mala pertimeri: quod recedant, qui velint, & eant quocumque velint, & remaneant, qui voluerint remanere, nullo modo nos prohibere poſſe.

48 His à nobis expoſitis, Patres omnes dixerunt ſententias ſuas, & pro longè maiori parte concordes, & conformes fuerunt. Quibus auditis diximus, & pro grauitate rerum, quæ decernenda erant, dignum, & æquum eſſe, vt omnis noſtra in hac re deliberatio ab inuocatione Diuini Numinis initium ſumeret: & propterea alta voce monuimus omnes, vt hoc ipſo die, & hac hora ad hanc Eccleſiam in paramentis conſuetis conuenirent, facturi eam deliberationem, quam Spiritus Sanctus mentibus Patrum inſpiraret. De his omnibus eſtis vos, Patres, coram Deo, & hominibus locupletiſſimi teſtes: audietis etiam ea, quæ proferet Dominus Promotor Concilij in hac materia.

Et ſtatim ipſe Promotor dixit: Reuerendiſſimi, & Illuſtriſſimi Domini, & Ampliſſimi Patres. Cùm audiuiſſem in Congregationibus proximè factis aliquos Patres deſiderare fieri aliquam inueſtigationem ſuper hac infectione, & ſuſpicione, examinaui tàm ex officio, quàm ex commiſſione, & mandato Reuerendiſſimorum, & Illuſtriſſimorum Dominorum Legatorum nonnullos teſtes ſuper quibuſdam articulis, quos peto recipi, & admitti. Et Reuerendiſſimus, & Illuſtriſſimus Dominus Cardinalis de Monte Præſidens, & Legatus dixit: Placet quòd legantur? Et omnes Patres reſponderunt: Legantur, &c.

Concepti erant ij articuli de morbo epidemico contagioſo dicto puncticularum, qui ab excurrente Menſe Tridentinam Vrbem, ac finitima loca inuaſiſſet, atque Epiſcopum Capitaquenſem, & Generalem Obſeruantium, & Balduinum Canonicum, & plures alios extinxiſſet, deque grauibus eius morbi ſymptomatibus, ex quibus, qui euaſerant, aut ſtolidi, aut capti oculis manerent, deque grauiſſimis periculis, in quibus verſarentur Patres, ſi is morbus in peſtem, vti calore aucto fieri ſolet, deſciſceret; quadraginta, & ampliùs eo morbo Tridenti laborare, nec Medicos accerſitos velle accedere ad inuiſendos ægros, ac de ea re teſtium dicta relata ſunt. Fracaſtorij, & Balduini Medicorum teſtimonia quæ ex parte fuiſſe fallacia ſecutus rerum exitus comprobauit, quibus perlectis addunt Acta.

,, Succeſſiuè ipſe Reuerendiſſimus, & Illuſtriſ-
,, ſimus Dominus Cardinalis de Monte Præſi-

,, dens, & Legatus præfatus verſus ad ipſos Pa-
,, tres dixit: reliquum eſt vt nunc ſuper decre-
,, to ex mente maioris partis Patrum concepto,
,, & formato ſententias veſtras liberè dicatis, &
,, nulla mora interpoſita legit alta, & intelli-
,, gibili voce decretum ipſum ſubſequentia te-
,, noris.

49 [Placetne vobis decernere, & declarare de huiuſmodi morbo ex præmiſſis, & alijs allegatis ita manifeſtè, & notoriè conſtare, vt Prælati in hac Ciuitate, ſine vitæ diſcrimine commorari, & in ea idcircò inuiti minimè retineri poſſint, & debeant? Itemque attento receſſu multorum Prælatorum poſt proximam præteritam ſeſſionem, & attentis proteſtationibus aliorum complurium Prælatorum in Congregationibus generalibus factis hinc omninò timore ipſius morbi abire volentium, qui iuſtè detineri non poſſunt, & ex quorum diſceſſu Concilium vel diſſolueretur, vel ex paucitate Prælatorum bonus eius progreſſus impediretur, & attento etiam imminenti periculo vitæ, & alijs cauſis per aliquot ex Patribus in ipſis Congregationibus allegatis, vtpotè notoriè veris, & legitimis? Placetne vobis ſimiliter decernere, & declarare pro conſeruatione, & proſequutione ipſius Concilij, & ſecuritate vitæ ipſorum Prælatorum, Concilium ipſum ad Ciuitatem Bononiæ veluti ad locum magis paratum, ſalubrem, & idoneum pro tempore transferendum eſſe, & ex nunc transferri, & ibidem ſeſſionem iam indictam ſtatuta die vigeſima prima Aprilis celebrandam eſſe, & celebrari, & ſucceſſiuè ad vlteriora procedendum, donec Sanctiſſimo Domino Noſtro, & ſacro Concilio expedire videbitur, vt ad hunc, ſeù alium locum, communicato etiam conſilio cum Inuictiſſimo Cæſare, Chriſtianiſſimo Rege, & alijs Regibus, ac Principibus Chriſtianis, ipſum Concilium reduci poſſit, & debeat? Reſponderunt, Placet.]

Ext. in actis Typis excuſis.

,, 50 Quo decreto lecto, vnuſquiſque etiam
,, interrogatus ſingulariter à me Angelo Maſſa-
,, rello Secretario Concilij vnà cum D. Claudio
,, de la Caſa ipſius Concilij Notario, dixit alta,
,, & intelligibili voce ſententiam ſuam in hunc,
,, qui ſequitur, modum, videlicet Reuerendiſſi-
,, mis, & Illuſtriſſimis Dominis Præſidentibus,
,, & Legatis placet decretum, & omnia alia ad-
,, ducta, & probata, tanquam vera, & legitimè
,, approbata. Reuerendiſſimus Cardinalis Gien-
,, nenſis dixit, non ſufficere allegata per Pro-
,, motorem, quia eorum maiorem partem ſcit
,, eſſe falſam: ſit contra ius tranſlatio, cùm
,, nulla ſit cauſa legitima, transferendi in eandem
,, Prouinciam, & ſi eſſet transferendum, eſſet iux-
,, ta formam Concilij Conſtantienſis transferen-
,, dum, quare proteſtatur ſe non aſſentiri tranſla-
,, tioni; poſſet tamen ſeſſio prorogari. Reue-
,, rendus Dominus Archiepiſcopus Spalatenſis
,, dixit: Placent decreta. Reuerendus Domi-
,, nus Archiepiſcopus Turritanus dedit ſchedu-
,, lam infraſcripti tenoris: Quia propoſita tranſ-
,, latio Concilij ad Ciuitatem Bononiæ ab hoc
,, loco, in quo legitimè in Spiritu Sancto con-
,, gregatum, & inchoatum exiſtit, videtur mi-
,, hi coram Deo veriſimiliter allatura ſcandalum,
,, & perturbationem reductioni errantium Ger-
,, manorum, & paci, ac vnitati Eccleſiæ, hære-
,, ſumque illarum extirpationi propter quod
,, conuentus in hoc præcipuè loco celebratur à
,, Sacri Imperij Ordinibus acceptato, id quod

MS ſig. n. 3190. pag. 194.

,, maximè hoc tempore ſperatur, quo pacata,
,, & ſubacta prouincia, iam rerum potitur Ca-
,, tholicus Imperator, & ad Religionis præſer-
,, tim negotia, de quibus agimus, Dieram in-
,, dixit, cui vel hoc nomine parum commodos
,, non dubito nos futuros, nedum nobis ipſis
,, importunos, cùm hoc præſertim rentari vi-
,, deam, ſine ſcientia, & voluntate Sanctiſſimi
,, Romani Pontificis, quo mandante huc con-
,, uenimus, cuius ſpeciale oraculum res huiuſ-
,, modi deſiderabat: ideò non probatur mihi,
,, nec placet, ſed neque credo de iure licere
,, hoc Patribus inconſulta Sua Sanctitate præfa-
,, ta, & propter rationabilem contradictionem
,, etiam minoris partis, præſertim quia nume-
,, rus non in tantum excedit, vt excludat alias
,, iuridicas conſiderationes, quas non impedit
,, modicus exceſſus in numero, in quo neque
,, in multitudine, ſed ratione vincendum eſt,
,, & aliàs timori, ac ſaluti Patrum per proroga-
,, tionem indictæ ſeſſionis ad certum tempus,
,, vel ad beneplacitum Sanctitatis Suæ, & ſan-
,, ctæ Synodi circa Concilij diſſolutionem, vel
,, coactionem opportuniùs poterat eſſe conſul-
,, tum, etiamſi cauſa contagionis prætenſa
,, legitima foret, & iuridicè, ac maturè diſcuſſa
,, fuiſſet, nec in controuerſiam, vel dubium ver-
,, teretur.

Subdunt Acta Archiepiſcopos Antibarenſem, Materanum, Naxienſem, Hiſpalenſem, Armacanum approbaſſe eadem decreta, Panormitanum
,, verò dixiſſe: [Non placent quouſque Papæ,
,, & Imperatoris voluntas habeatur.

51 Rogatæ deindè ſunt Epiſcoporum ſententiæ, quorum primus Senogallienſis ita fatus eſt;
,, [Probo decretum, & tranſlationem ad bene-
,, placitum Sanctiſſimi Domini Noſtri, & hu-
,, ius ſacri Concilij ob vrgentem neceſſitatem,
,, adhibito (ſi opus eſt) ſingulari cuiuſque no-
,, ſtrum iuramento huc reuertendi, quandocum-
,, que Suæ Sanctitati, & ſacro Concilio pro re-
,, bus Religionis videbitur expedire, ſi quo mo-
,, do poſſimus Reuerendiſſimos Dominos Hiſ-
,, panos Fratres noſtros inducere ad conuenien-
,, dum nobiſcum, quòd ſi nolint, & ex hoc ti-
,, mendum ſit de aliquo Schiſmate, cenſerem
,, quòd potiùs hic moreremur omnes, quàm
,, quòd hodiè occaſionem Schiſmatis præbere-
,, mus in Eccleſia Dei.

At Epiſcopi Aſculanus, Feltrenſis, Acienſis, Melitenſis, Hernienſis, Placentinus, Torcellanus, Sibinicenſis, Albenſis, Vaſionenſis, Emonienſis, Taruiſinus, Parentinus, Motonenſis, Saluienſis, Milonenſis, Caprulanus, Vigornienſis, Corſulanus, Bellicaſtrenſis, Britinorienſis, Piſaurienſis, Famaguſtanus, Albiganenſis, Narnienſis, Aliphanus, Minoricenſis, decreto aſſenſere; necnon Abbas Caſſinenſis, ac tres Generales Ordinum. Ex Epiſcopis verò hi repugnarunt, in primis Ga-
,, dicenſis dixit: [Placuiſſet quòd antequam
,, de tranſlatione Concilij quidquam delibera-
,, tum eſſet, quod pro humilitate, & reuerentia
,, quam Summo Pontifici Domino debemus,
,, Sanctitatem Suam conſuluiſſemus; tamen ſi
,, Reuerendiſſimi Domini Præſidentes in hoc
,, mentem Sanctitatis Suæ ſciunt, ſum in ſenten-
,, tia Patrum, qui volunt Concilium Bononiam
,, transferri. R. D. Epiſcopus Sancti Marci dedit
,, ſchedulam. Ego perſiſto in heſterna ſententia,
,, & dico, me nullo pacto aſſentiri huic tranſla-
,, tioni, propterea quòd cauſa non videtur iuſta,
,, & idonea, & quia fit inconſulto Sanctiſſimo
,, Domino Noſtro, inconſultis Cæſare, & Chri-
,, ſtianiſſimo,
,, R. D. Archiepiſcopus Roſſanenſis: Non
,, probo cauſam tranſlationis, & perſonæ exa-
,, minatæ ſunt ſuſpectæ; & propterea non pla-
,, cet tranſlatio, quia non conſtat de voluntate
,, Papæ, de qua ſi conſtaret, placeret.
,, R. D. Epiſcopus Caſtellimaris: Non placet,
,, quia Reuerendiſſimi Domini Legati non
,, oſtenderunt habere poteſtatem transferendi,
,, & permanentes ſunt obedientes Suæ Sanctitati,
,, & placet ſententia Reuerendiſſimi Domini
,, Cardinalis Giennenſis: ſi autem conſtaret de
,, mandato Sanctiſſimi Domini Noſtri, obedi-
,, rent. Epiſcopus Agathenſis non probat, neque
,, reprobat; hoc tantùm, vt Synodus faciat,
,, quod Eccleſiæ, & Reipublicæ Chriſtianæ eſt
,, expediens.
,, R. D. Epiſcopus Lancianenſis dixit, non pla-
,, cet, cùm non ſit cauſa legitima: præſertim
,, cùm ſine conſultatione Sanctiſſimi Domini
,, Noſtri, & Reuerendiſſimi Domini Legati non
,, habeant poteſtatem.
,, R. D. Epiſcopus Syracuſanus dedit ſchedu-
,, lam [Nullo modo mihi placet tranſlatio
,, Concilij, cùm nulla ſubſit cauſa legitima, ſeu
,, legitimè probata, & quæ allegatur eſt leuiſſi-
,, ma, cùm reuera pauci infirmentur in Ciuitate
,, iſta, & ex illis quaſi nullus moritur: nam rem
,, agimus magnæ importantiæ de ſtatu totius
,, Chriſtianæ Religionis, & ſi Concilium hoc eſt
,, per tot annos deſideratum, & tantis laboribus
,, tandem per Sanctitatem D. N. congregatum,
,, accedente etiam aſſenſu, & voluntate Cæſareæ
,, Maieſtatis, & Chriſtianiſſimi Regis, ac alio-
,, rum Principum, nullo modo debuit ita præ-
,, cipitanter transferri, niſi priùs conſulto San-
,, ctiſſimo Domino Noſtro Pontifice Romano,
,, & Cæſarea Maieſtate, & reliquis Principibus
,, Chriſtianis: quod per breue tempus fieri po-
,, terat. Propterea niſi priùs conſulatur Sancti-
,, tas D. N. Cæſarea Maieſtas, Chriſtianiſſimus
,, Rex, & reliqui Principes, ea via qua de iure
,, poſſum, & debeo, proteſtor me non conſentire
,, receſſui, nec tranſlationi, nec mutationi
,, Concilij.
,, Pacenſis Epiſcopus addit [Non placent
,, informationes Promotoris, neque tranſlatio,
,, præſertim cùm non conſtet de mandato Pon-
,, tificis.

Subiecit Aſturicenſis [Non placent probationes, quia non ſunt factæ auctoritate iudiciali: neque placet tranſlatio, cùm non appareat de voluntate Sanctiſſimi Domini Noſtri. Neque placet locus, quo transfertur, quia non eſt liber. Quòd ſi aliter conſtaret de voluntate Sanctiſſimi, eſſem paratus obedire.]
,, R. D. Epiſcopus Calagurritanus dixit: Non
,, placet decretum, & cauſa non eſt ſufficiens in
,, re tanti momenti, maturiùs eſſet deliberandum,
,, & non ità timidè, & præcipitanter proceden-
,, dum.
,, R. D. Epiſcopus Canarienſis dixit: Nun-
,, quam placuit, neque placet, quia cauſa non
,, eſt ſufficienter probata; & quia neque Papa,
,, neque Cæſar fuerunt conſulti; quare expecte-
,, tur donec ipſi conſulantur ad minus per octo
,, dies.

52 Dictis omnium ſententijs, iiſque per Secretarium alta voce recitatis, petijt Cardinalis Gien-

Est ex cuſam actis ex tuitione Eius poſt Seſ. 7.

Giennenſis, vt & ipſi Legati dicerent ſententiam. Cui Cardinalis de Monte: Ego (inquit) poſtquam tranſlationem Concilij nedum à maiori parte, ſed etiam à duabus ex tribus partibus abundè probari video, vt Apoſtolicæ Sedis Legatus, & Epiſcopus, & vt Cardinalis tranſlationi conſentio, & ita in nomine Sanctæ, & Indiuiduæ Trinitatis Seſſio iam indicta habebitur Bononiæ die ipſa 21. Aprilis, & vt Patres cognoſcant, quàm ſincerè, quàm ſimpliciter ſemper in vſus Concilij proceſſerimus, & quantum libertatem eiuſdem Concilij ſempee fecerimus, ad eorum maximè conſolationem, qui dixerunt ſe conſenſuros tranſlationi, ſi ſibi conſtaret de auctoritate Papæ nobis ad hoc conceſſa, ſciant Patres nos ab initio noſtræ Legationis habuiſſe à Sanctiſſimo Domino Noſtro facultatem transferendi Concilium, quemadmodum in Bulla eius nobis conceſſa mox apparebit, quam quidem Bullam hactenùs noluimus legi, ne honor, qui debitè defertur ab omnibus ipſi Sedi, traheret fortaſſe aliquos ad conſentiendum in id, quod aliàs facturi non eſſent; ea, ſi placet, legetur? Cùmque id omnes vno ore petijſſent, Angelus à ſecretis legit Bullam ipſam, in qua Cardinalibus de Monte, Sanctæ Crucis, & Anglico, vel duobus ex ipſis dabatur poteſtas à Sanctiſſimo Domino Noſtro transferendi Concilium auctoritate Apoſtolica, ſi quando vel peſte, vel bello, vel alia iuſta cauſa Tridenti eſſe non poſſent. Qua Bulla lecta, idem Cardinalis de Monte admonuit omnes Prælatos præſentes ſub pœnis, & cenſuris in ipſa Bulla expreſſis, vt eadem die XXI. Aprilis Bononiæ ad celebrandam Seſſionem indictam adeſſent. Qua Bulla lecta Giennenſis, & omnes, qui cum eo ſenſerant, obmutuerunt. Giennenſis tamen petijt tam Bullæ, quàm aliorum geſtorum ſibi fieri copiam. Mox Hercules Seuerolus Promotor Concilij petijt de omnibus, & ſingulis geſtis in ſancta Synodo per Notarios, & Protonotarios Concilij fieri vnum, vel plura, publicum, ſeù publica inſtrumenta.

53 Refert Auctor Diarij Concilij Tridentini ex literis XXIII. Martij Roma Bononiam tranſmiſſis, conſultum fuiſſe antea à Cardinale à Monte Pontificem de transferendo Concilio: ſed adeò vehementi impetu deliberationem ab eo præcipitatam, vt reſponſum non expectarit. Subdunt Acta.

Diar. Con. Trid. pag. 214.

Die XII. Martij diſceſſerunt Reuerendiſſimi Legati à Ciuitate Tridentina, & die XX. eiuſdem peruenerunt ad Ciuitatem Bononiæ, cum non paucis Prælatis; fuere illi fermè omnes Itali, ac Hiſpani, aliorumque Regnorum Cæſari obnoxiorum Præſules Tridenti hæſere conſulto Cæſare, è cuius voluntate pendebant, Galli verò diſceſſerant, atque Oratores Franciſci Regis, Regulus Durfe Fotenſium Præfectus, & Præſes de Ligny ante medium Februarij Venetias conceſſerant, quam tranſlationem verſam in maximum rei Catholicæ damnum deplorat Angelus Maſſarellus, qui Concilio Tridentino erat à ſecretis, vt ſæpè dictum eſt.

De tranſlatione Concilij Tridento Bononiam.

Ang. Maſ. Secret. in Actis Con. Trid. m. ſ. Arch. Vatic. ſig. n. 3212. pag. 64.

,, 54 Sacroſancto Concilio Tridentino pro-
,, ſperè, fæliciterque magno omnium Natio-
,, num conſenſu, & plauſu procedente, & iam
,, maiori ex parte dogmatum erroribus trucida-
,, tis, atque euulſis, corruptis Cleri, popu-
,, lique Chriſtiani moribus multis capitibus
,, emendatis, ac denique ſe ad optatum finem
,, (Deo beneuolente) omni conatu alacriter di-
,, ſponente, ac præparante (pauca enim tam
,, circa ipſa dogmata, quàm reformationem ex-
,, pedienda ſuperetant). Ecce (vt ſit in bonis
,, operibus conſummandis) humani generis ho-
,, ſtis hunc fœlicem curſum, hoc ſanctum pro-
,, poſitum interrupit, atque perturbauit. In
,, Ciuitate enim Tridentina neſcio quæ aëris
,, intemperies ſuboritur, quæ ſæuiſſimum pun-
,, cticularum, ſeù lenticularum, vt vocant, mor-
,, bum inducit, adeòque in ipſa Ciuitate
,, morbus inualuit, vt quotidiè multi etiam
,, vltra loci qualitatem perirent, inter quos
,, fuere duo Patres Concilij, Epiſcopus Caput-
,, aquenſis, & Generalis Ordinis Minorum
,, de Obſeruantia, multò etiam plures infirma-
,, rentur, & iam peſtis vti ipſi morbo peculia-
,, ri ratione inſitæ, atque in vicinis Regionibus,
,, præſertim verò in Germania ſæuientis non
,, ſolùm ſuſpicio, ſed perſpicua indicia habe-
,, bantur. Quo malo periculo, ac timore ita
,, perterriti ſunt Patres Concilij, vt quotidiè
,, quamplures ex Tridento, vel non petita, vel
,, petita, & non obtenta licentia recederent, &
,, qui remanebant, nullis hortationibus, per-
,, ſuaſionibus, vel monitionibus retineri poſ-
,, ſent, aſſerentes nullo iure eo in loco cum eui-
,, denti vitæ diſcrimine poſſe detineri. Ex qua
,, continua Patrum seceſſione animaduertentes
,, Legati ipſi, & Præſidentes Concilium certo
,, certiùs diſſolutum iri, quod nullo modo per-
,, mittendum eſſe exiſtimabant, habita priùs
,, ipſius morbi, tùm per Medicorum iudicium,
,, tùm per complurium fide dignorum teſtium
,, depoſitionem certa notitia, propoſuerunt Pa-
,, tribus quid ſuper huiuſmodi rerum ſtatu eſſet
,, conſilij capiendum.

Deploratur tranſlatio ab Angelo Maſſarello.

55 Peruulgata tranſlationis Concilij Tridentini fama, grauiſſima inter Paulum III. Pontificem, & Carolum V. Imperatorem diſſenſionum ſemina ad euertendam Chriſtianam Rempublicam, & confirmandam Hæreticorum pertinaciam excreuerunt, cùm in contrarias ſententias nec obſcura odia infœliciter exardeſcerent: Paulus enim Pontifex XXIII. Martij accepto tranſlationis nuntio, rem geſtam coacto Cardinalium Senatu comprobauit; quantumuis Burgenſis, de Auria, & Sadoletus prudentia admodum inſignes ſuaderent, ne quid in ea re decerneret, niſi priùs conſuluiſſet Cæſarem; ex ipſius enim ac Cæſaris diſſenſione grauiſſima mala emerſura, quibus Pontifex ſubiratus paulò acerba voce reſpondit, Germanos biennij flexu expectatos Tridenti, nec vnquam acceſſiſſe, nec iam amplius expectandos: cui cùm Cardinalis Auria ſubijceret, ſperandum eos à Cæſare cogendos, perſtrinxit illum tacitè Paulus, nimio ſtudio Cæſari adhærere, Cardinalitij nimirum ordinis Viros debere ab omni humano affectu eſſe diuulſos affirmans.

56 At Cæſar maximas iras concepit aduersùs Paulum Pontificem, qui arcanis literis transferendo Concilio fauiſſet, ac iure tranſlatum contenderet, cùmque ex hoc diſſidio imminentia grauiora mala præſentiret Petrus Soto Ordinis Prædicatorum Vir eximię prudentię, & inſignis Chriſtianæ demiſſionis, qua oblatas dignitates conſtantiſſimè reſpuit, qui Cæſaris ſacras exhomologeſes excipiebat, Alexandrum Cardinalem Farneſium monuit, vt partes ſuas adhiberet apud Pontificem, vt Concilium Tridento reſtituendum curaret, de quo factus certior à Cardinale

Petrus Sotus Caroli V. Confeſſarius ſuadet, vt Cõcilium Tridentum reducatur.

Far-

Farneſio Pontifex ſignificauit Petro è Soto quantis ſtudijs Cæſarem ſemper eſſet complexus, addiditque vehementer dolere ſe à maleuolis omnia pia ſtudia ſua in odium adduci, deque tranſlatione Concilij addidit, ſe inconſulto eam factam, poſſe verò eoa, qui Tridenri hæſerant Bononiam accedere, ac dein vel Tridentum, vel alium locum deſignatum iri.

Pauli reſponſum.

Dilecto filio Petro Soto Ordinis Prædicatorum Profeſſori, Sereniſſimi Cæſaris Confeſſori.

Paul.III. lib. breu. anno 13. pag. 160.

57 Dilecte fili. Ex literis quas Dilecto filio noſtro Alexandro Cardinali Farneſio miſiſti, ipſo Nobis referente cognouimus, quo tu animo, & quo ergà nos, & hanc ſanctam Sedem deuotionis zelo eapiaris, atque deſideres, vt omnia inter nos, & Chariſſimum in Chriſto filium noſtrum Carolum Romanorum Imperatorem ſemper Auguſtum pacata, quieta, beneuolaque ſuccedant, atque vt hæc Concilij Generalis nuper Tridento Bononiam facta tranſlatio, quoniam ei nonnihil moleſta videtur accidiſſe, ita gubernetur, atque procedat, vt ſi quid offenſionis in illius animo eſt natum, id noſtra obſequela, noſtriſque officijs tollatur, atque omne ſanetur, in quo Nos, & tuam beneuolam ergà Nos voluntatem, & probum ſapienſque conſilium tuum non ſolùm valdè commendamus in Domino, verùm etiam gratè, & libenter accipimus, ac quod ad mutuam inter nos, & Sereniſſimum ipſum Cæſarem beneuolentiam, pacem, conſenſionemque attinet, tua deuotio optima poteſt eſſe teſtis, quantoperè Nos ſemper ſtuduerimus illum omnibus noſtris obſequijs, & donis, & omnium rerum conceſſionibus iuuare, atque ornare, cùm nihil ille vnquam à nobis poſtulauerit, in quo noſtra ad indulgendum, & concedendum voluntas non fuerit parara, niſi ſi qua nonnunquam petita eiuſmodi ſunt, quæ aut noſtras longè ſuperauerint vires, aut alia eſſe Nobis viſa ſunt, vt ſalua noſtra dignitate permittere ea non poſſemus: in cæteris quidem rebus nunquam nos illius commodis, honori, famæ, amplitudinique defuimus, ſed huic ſanctæ Sedis pecunijs, & Eccleſiaſticis multarum Prouinciarum facultatibus, terreſtri militum manu, & maritima participea eſſe voluimus illius laborum, ſollicitudinum, ſumptuum, cùm ad id nos ſummus quidam erga illius Maieſtatem ab initio ſuſceptus amor, ſanctiſſimèque conſeruatus impelleret, vt illius commoda, atque ornamenta omnia procuraremus, quæ ramen noſtra merita erga eum fermè iniquorum, & maleuolorum obtrectationibus in eam partem accepta ſunt, vt videremus in ipſis beneficijs quaſi damnum illi, atque incommodum velle inferre, quod certè nobis magno dolori fuit. Itaque ſæpè ipſi nobiſcum taciti æſtimantes, & animum noſtrum erga illum, & illius etga nos, non potuimus non ſummoperè angi, cùm videremus, quàm impari conditione ad amandum acceſſiſſemus, & quàm noſtra optima erga eum voluntas prauis interpretationibus quorumdam in ſuſpicionem, & dubium apud illum adduceretur: ſed nos in noſtra ſemper ſententia, & priſtino amore permanentes non deſiſtemus tamen, tantum, & tàm inſignem Principem omnibus noſtris officijs, & meritis honoribus proſequi, cuius præſertim virtus, & animi magnitudo, ac pro defenſione fidei Catholicæ ſuſcepti tot iam labores, hique tàm admirabili fælicitate conſequuta grati, atque accepti Deo declarati non ſolùm in vniuerſæ Chriſtianæ Reipublicæ, ſed etiam huius ſanctæ Sedis, cui Diuina Prouidentia præſidemus, peculiare beneficium redundauerint; quare dilecte fili, quæ noſtræ ſunt partes nos Cæſaris amori atque amplitudini & antea dediti ſemper fuimus, & ſumus futuri. Ille, vt ea voluntate ſit, qua profectò eſſe debet, neque ſe ſinat maleuolorum immutari ſermonibus, cuiuſlibet boni eſt, & in primis tuum pro tua probitate, & virtute procurare; nam quod ad Concilium attinet, ſi in transferendo fuit culpa, aut error, Nos certè expertes earum rerum fuimus, ante enim captum ab illis conſilium eſt, quàm ad noſtras aures potuerit res peruenire, & tamen iuſta ipſimet Concilio cauſa fuit viſa transferendi ſeſe, neque verò adhuc cognoſcere potuimus, cur minus Bononiæ, quàm Tridenti poſſint omnia ad Cæſaris commodum, & vtilitatem agi, ſed tamen ſi mutatio loci eſt quærenda, Nos, qui pro imperio, & auctoritate nihil agere volumus, quod videatur auctoritati Concilij vlla in parte derogare, cenſeremus hoc expedire, eſſeque opportunum, vt Prælati, atque Epiſcopi, qui Tridenti manſerunt, Bononiam accedentes, Patribus cæteris perſuaderent, vt rursùs Tridentum, aut aptiorem alium in locum referretur Concilium, quo communi concordia, conſenſuque omnium, quæ ad integritatem Catholicæ fidei, morumque correctionem pertinet, Deo, & Spiritu Sancto auctore tractarentur, de qua re, ſi Bononiæ agetur, conuenientibus eò (vt diximus) omnibus non erit (credimus) difficile ita rem totam etiam Nobis adiuuantibus dirigere, & vt Cæſaris voluntati, & publicæ ſimul vtilitati ſatisfiat, cui in primis ſtudemus omnibus viribus, & conatibus noſtris conſulere, ſicut etiam referet tibi latiùs dilectus filius, & Legatus noſter Cardinalis Sfondratus, cui fidem indubiam adhibebis. *Datum Romæ XXX. Martij MDXLVII. Anno XIII.*

Adduci non potuere Hiſpani Præſules, qui Tridenti hæſerant, vt Bononiam ſe conferrent ad egregia cœpta abſoluenda, nam Cæſar in ſuſcepta ſententia perſtitit Concilij non in Italia, ſed in Germania celebrandi. Reliqui verò qui Bononiam elegerant ad Concilij, Pontificiſque auctoritatem tuendam, Synodumque proſequendam, in qua Vrbe maximo cum honore, & publica lætitia excepti fuerant, animos obfirmarunt, cuius Acta, Typis non ſunt excuſa ne diſſenſioni maiori occaſionem præberent.

M. S. Car.Barb. ſig. num. 123. inſcript. Acta Conc. Bonon. p. 2.

Acta Concilij Bononiæ.

„ 58 Die XXV. dicti Menſis Martij (inquiunt
„ Acta) ipſi Reuerendiſſimi, & Illuſtriſſimi Do-
„ mini Præſidentes exhibuerunt Theologis mi-
„ noribus exemplum XIV. Articulorum excer-
„ ptorum ex libris modernorum Hæreticorum
„ ſuper Sacramento Pœnitentiæ, & iuxta mo-
„ rem hactenùs Tridenti in ſacro Concilio ob-
„ ſeruatum, antequam Dominis Prælatis, & Pa-
„ tribus ipſius Concilij proponerentur, ab ipſis
„ Theologis minoribus diſcuterentur, & exa-
„ minarentur.

Articuli Hæreticorum ſuper Sacramento Pœnitentiæ.

Articuli Hæreticorum de Sacramento Pœnitentiæ.

I. Non eſſe tres ſacramentalis Pœnitentiæ partes, Contritionem, Confeſſionem, & Satisfactionem, ſed duas tantùm, Mortificationem ſcilicet, & Viuificationem, ſeù quod alijs verbis dicunt Terrorem, ſeù Timorem, & huic ſuccurrentem fidem certæ remiſſionis peccatorum.

II. Con-

Digitized by Google

II. Contritionem ex recogitatione, & conſideratione peccatorum ortam, aut timore ſeruili paratam, facere hominem hypocritam, & magis peccatorem.

III. Confeſſionem auricularem, nec mandatam eſſe Iure Diuino, nec neceſſariam, quia ſine ea peccata remittuntur contritis, & fide ſe ſuſtentantibus.

IV. Confeſſionem auricularem, quam Eccleſia quotannis faciendam pręcipit, eſſe impoſſibilem, adeòque figmentum hominum.

V. Non eſſe neceſſarium confiteri omnia peccata mortalia, quorum quis ſibi eſt conſcius, ſed ea tantùm, quæ conſcientiam perplexam tenent, & angunt; ſed neque vllas circumſtantias peccatorum confitendas eſſe.

VI. Nec peccata contra duo vltima Decalogi Præcepta confitenda eſſe, nec licere venialia confiteri.

VII. Abſolutionis Miniſtrum eſſe quemlibet Chriſtianum, & abſoluere poſſe etiam non confitentem peccata.

VIII. Abſolui hominem à peccatis, modò credat ſe abſolutum, etiamſi non eſſet contritus, aut Sacerdos, non ſeriò, ſed ioco abſoluat.

IX. Abſolutionem priuatam Sacerdotis nihil efficere.

X. Satisfactionem Pœnitentium non eſſe aliam, quàm ſolam fidem, qua apprehendunt Chriſtum ſatisfeciſſe.

XI. Deum per gratiam peccata condonantem non exigere opera, ſeù dignos fructus Pœnitentiæ.

XII. Satisfactiones Canonicas quondam, vel exempli, vel diſciplinæ cauſa fuiſſe à Patribus inſtitutas, non autem ad remiſſionem pœnæ.

XIII. Satisfactionibus à Sacerdote iniunctis obſcurari doctrinam de gratia, & vero Dei cultu.

XIV. Temporalibus pœnis æterna mutari ſupplicia fictio eſt, non veritas.

Anno Domini MDXLVII. die verò Martis XXIX. Menſis Martij, &c. celebrata fuit prima Congregatio Theologorum minorum, & ſumpſit exordium ſacrum Oecumenicum Concilium Bononienſe, quibus Theologis propoſiti ſunt examinandi, & diſcutiendi articuli ſupraſcripti de Sacramento Pœnitentiæ.

59 Interim Romæ motæ ſunt grauiores lites apud Pontificem à Cæſare de Concilij tranſlatione: nam Ioannes Vega Orator Cæſareus acceptis literis Imperatoris eadem die queſtus eſt apud Paulum III. de repentina mutatione Concilij Tridentini Bononiam tranſlati non conſulto priùs Cæſare. Pontifex verò, cùm adhuc ab Internuntio literas non accepiſſet, reſpondit Vegæ, ſumma maturitate conſultum iri, Concilijque Patribus exponenda iſtius rei capita, vt perpenderentur; ſe quoque de ea non præmonitum; tranſlationem non modò à maiori parte, ſed etiam à duabus & amplius partibus factam, adeò vt qui repugnent, tertiam non conficiant; ac propterea legitimam cenſeri; Tridentinum Concilium ſe reducere non poſſe, niſi auctoritatem eius infringat, omniaque acta, agendaque conuellat; neque Præſules ſuis mandatis fortè parituros, vt ad reditum adigerentur; cùm ibi latiùs graſſaretur lues, pluri moſque non modò Tridentinos ciues, verùm etiam & nonnullos Patrum famulos extinxiſſet. Subiecit etiam Pontifex, Tridentinum Concilium reuocari non poſſe, niſi ex decreto eiuſdem Concilij, cùm ipſe nollet illi libertatem eripere, quam integram illæſamque ſeruare voluerat, etiam cùm de proprio commodo, & Romanæ Curiæ rebus ageretur; pollicitus tamen eſt Oratori, ſe Patres Concilij admoniturum, vt ſua vtantur libertate, ſeque conferant in alium quemuis locum Bononia accomodatiorem, vt Cæſareæ Maieſtati rem gratam facerent, pluraque alia congeſſit, quibus Bononiam à nemine ſuſpectam cenſeri iure poſſe, cœteriſque Vrbibus tutiorem eſſe oſtendebat; præſertim cùm vndique ea cincta eſſet Prouincijs Cæſareæ Maieſtatis partibus addictiſſimis in Italia, ad quam etiam ipſe Pontifex vnà cum Cæſare, ſi voluiſſet, commodè accedere poſſet. Ad id verò, quod ad Cæſarem ſpectabat Concilij tutelam gerere, reſpondit, id intelligi duntaxar in caſu, quo foret neceſſarium, ac Patres Concilij id ab eo efflagitaſſent: quare cùm Bononia tuta eſſet, neque ob Nationum diſcrimina vlla oriri poſſet ſuſpicio, Cæſarea iſta ſecuritas ſuperuacanea videbatur, cùm ipſemet Pontifex in neutram partem inclinaret, communiſque Parentis munus gereret.

Iſta decerpſimus ex literis Cardinalis Farneſij ad Hieronymum Verallum cōſcriptis, ad quarum calcem hæc erant ſubiecta. Hæ ſunt, quæ a Veſtra Dominatione Cæſareæ Maieſtati inſinuanda ſunt, eamque pro reſponſo ad ea, quæ Ioannes è Vega Orator repetijt Sanctitati Suæ de optima Cæſaris in eam voluntate, confirmet, Sanctitatem Suam pari ſtudio amoris Cæſareæ Maieſtati reſponſuram, rogetque ne aures improbis pandat, ſed teneat certiſſimè Sanctitatem ſuam ipſum paterno amore complecti, vt filium primogenitum, tùm ob contractæ affinitatis vincula, ac ſi interdum Sua Sanctitas Cæſareis poſtulatis non aſſentiat, id fieri non quòd ipſi gratificari nolit, ſed quia non poſſit, vel quia rationi conſona non putet, licèt alij ſecùs ſentiant, eadem conferat cum piaculario Cæſareo Sacerdote, qui conſuetis optimis officijs non ſit defuturus. *Datum Romæ V. Aprilis MDXLVII.*

60 Interea ſignificarat Cardinalis Farneſius Legatis Pontificio nomine tranſlationem Concilij approbatam à Pontifice ob allatas cauſas, monuitque, ne ob paucitatem Præſulum (pars enim magna Tridēto ad ſuas ſedes ſe ſubduxerat, expectandaque erat, vt Bononiam ſe conferret) quippiam de dogmatibus decernerent, indictam tamen Seſſionem ad XXI. Aprilis celebrarent, corrupteliſque emendandis, & caſtigandis moribus darent operam; necnon tranſlationis Acta repeterent ad eam confirmandam, quibus hæc addidit, vt refert Angelus Maſſarellus. [Et quod „ in modo procedendi idem modus & ordo ſeruetur, qui hactenùs ſeruatus eſt in Concilio „ Tridentino in omnibus, in decretis promulgandis de dogmatibus, & reformatione, „ quod in omnibus alijs, & deinceps in ſubſequenti Seſſione maturiùs procedendum.] Addunt Acta à Legatis per literas X. Aprilis exaratas ſolicitatum fuiſſe Dandinum in Aula Gallica Pontificium Nuntium, vt rogaret Henricum Regem, vt Præſulibus, qui Tridenti fuerant, daret imperia, vt Bononiam accederent, „ tùm hæc addita refert Maſſarellus. [Item de „ rebus Concilij, videlicet, quod Imperator poſt „ tranſlationem petierit magna cum inſtantia „ à Pontifice, vt reduceret Concilium Tridentum, & quod Pontifex reſponderit, quòd cùm ſem-

Ang. Maſſarellus in Diar. Con. Trident.

Digitized by Google

,, ſemper reliquerit Concilium in ſua libertate,
,, & ipſum Concilium cauſam tranſlationis ve-
,, ram, & legitimam iudicauerit, eamque ap-
,, probauerit, nunc Sanctitas Sua non vult, ne-
,, que debet ipſum Concilium cogere, ac prop-
,, tereà ante omnia Concilium congregetur Bo-
,, noniæ, quò tranſlatum eſt, & ibi poſteà co-
,, gitari poterit de capienda ea deliberatione,
,, quæ expedire videbitur honori Dei, Religioni,
,, & Reipublicæ Chriſtianæ, quare Reuerendiſ-
,, ſimi ipſi Legati Concilium hic proſequantur,
,, & Seſſionem indictam XXI Aprilis omninò ce-
,, lebrabunt.] Henricus verò Gallorum Rex (nam Franciſcus I. iam obierat, vt dicetur inferiùs) ſenſit ad ſchiſmatis pericula ex lacerato Concilio auertenda, Concilium auctoritate Pontificia ſuſpendendum eſſe, idque Pontifici ſuadere niſus eſt, vt Diarij auctor commemorat.

Henricus Galliæ Rex ſuſpẽſionem Concilij ſuadet.

,, [XIII. Aprilis Cardinalis S. Crucis recepit
,, literas à Bernardino Maffeo Secretario Cardi-
,, nalis Farneſij, quibus ſcribit, Regem Galliæ
,, propoſuiſſe Suæ Sanctitati ſuſpenſionem Con-
,, cilij tamquam neceſſariam rebus præſentibus,
,, cui ſuſpenſioni tota Eccleſia Gallicana conſen-
,, ſura ſit, &c. Rex itaque ordinauit, quòd Ora-
,, tores, & Prelati illius Regni, qui hactenùs fue-
,, rint Tridenti in Concilio, morentur Ferrariæ
,, expectantes, quid Imperator circa Concilium
,, facere voluerit. (Et infrà.)
,, Cardinalis de Monte gratum habuit ſuſpen-
,, ſionem fieri, cuius contrarium cenſuit Cardi-
,, nalis S. Crucis.]

61 Prouocati intereà fuere humaniſſimis literis Præſules, qui Tridenti hæſerant, à Legatis Apoſtolicis, vt Bononiam ſe conferrent ad optima conſilia pro re Chriſtiana expedienda, vt narrat Actorum Concilij Scriptor.

Tom. 10. de Concil. MS. Arch. Vat ſig. n. 3197. p. 86. Ext. inter Act. Conc. Bonon. p. 3.

Die XII. Menſis Apr. eiuſdem anni MDXLVII. Reuerendiſſimi, & Illuſtriſſimi Domini Præſidentes, & Legati ſcripſerunt ad Prælatos, qui remanſerunt Tridenti poſt tranſlationem Sacri Concilij infraſcriptas literas, videlicet.

Reuerendiſſimo, & Illuſtriſſimo D. Petro Pacecho S. R. E. Cardinali Giennenſi.

Diar. auct. Ang. Maſ. ms. Arch. Vat. pag. 219.

Legati ad Patres Tridenti morantes è Bononia ſcribunt.

Ad XIII. Kal. Aprilis Bononiam peruenimus, vbi ab ouantibus Magiſtratibus, & omnium ordinum Ciuibus, nullo erga nos, & alios Prælatos gratulationis, & honoris genere prætermiſſo, recepti fuimus. Gratiæ ſunt agendæ Deo, quòd in illa tàm iuſta, & tàm neceſſaria loci mutatione propoſuerit oculis Patrum Vrbem adeò pulchrã, opulentam, & omnibus, quæ ad victum neceſſaria ſunt, abundantem, in qua Concilium proſequi cum omni pace, libertate, & ſecuritate valeamus. Parati iam ſumus, vt Seſſionem ſtatuta die X. Kal. Maij Deo Duce omninò celebremus, quæ omnia Dominationi Veſtræ Reuerendiſſimæ pro noſtra in eam obſeruantia ſignificanda duximus, nos eidem plurimùm commendantes. *Datum Bononiæ die XI. Aprilis MDXLVII.*

Conceptæ ſunt eodem argumento eorumdem Preſidum literę ad omnes coniunctim, diuiſimque ſingulos Preſules, qui Tridenti heſerant, prouocatique humaniſſimè, vt Bononiam accederent.

Ext. ibid. pag. 425.

Reuerende Pater, à noſtro Legationis, & Præſidentiæ munere minimè alienum eſſe putamus Dominationi veſtræ ſignificare, id quod facimus per præſentes, nos XIII. Kal. Aprilis Bononiam incolumes Dei gratia perueniſſe, atque ab omnibus Magiſtratibus, & omnium ordinum Ciuibus, cum ingenti oſtenſione lætitiæ, ac omni genere honoris, humanitatis, & officij erga nos, & Prælatos, qui nobiſcum venerunt, receptos fuiſſe, & ita excipi quotidiè Patres venientes. Vrbs ipſa pulchra, ampla, honeſtiſſimis hoſpitijs, & omnibus rebus, quæ humanitùs neceſſariæ ſunt, abundat; publico contenta totam ſe commodis Concilij exhibuit, in qua omnium Nationum Patres plena, & omnimoda libertate, & ſecuritate gaudeant, quod & nos Dominationi Veſtræ tàm priuato noſtro, quàm publico Legationis noſtræ nomine harum literarum vi ac virtute ſpecialiter pollicemur. Parati iam ſumus, vt ſeſſionem ſtatuta die XI. ſcilicet kalend. Maij Deo fauente celebremus, vbi præſentiam Dominationis Veſtræ, & doctrinam magnopere deſideramus, quam & in Domino benè valere cupimus. *Datum Bononiæ die XI. April. MDXLVII.*

62 Dimoueri è ſententia non potuere Præſules Tridentini ob mandata contraria Cæſaris, qui à Pontifice tandem impetrauit per ſuum Romæ Oratorem, ne in ſeſſione indicta Concilij quid grauioris momenti promulgaretur, nec in ea translatio confirmaretur, vt Diarij Auctor narrat, qui etiam addit, Cardinalem Sfondratum ad Cæſarem ad componenda hæc diſſidia, flectendumque animum miſſum fuiſſe, idque Patribus Bononiæ ſignificatum.

Diar. Cõc. Trid. pag. 220.

,, [XVIII. Aprilis Reuerendiſſimi DD. Le-
,, gati receperunt literas à Reuerendiſſimo Car-
,, dinali Farneſio, quibus ſignificabat, Sanctiſſi-
,, mo Domino Noſtro non videri, quòd in hac
,, Seſſione aliquod decretum ſubſtantiale pu-
,, blicetur, neque confirmetur tranſlatio Tri-
,, dento, ſed tantùm prorogetur Seſſio vſque ad
,, Pentecoſtem, quod factum eſt id petente ma-
,, xima cum inſtantia Illuſtriſſimo D. Didaco à
,, Mendoza Oratore Cæſareo.

XIX. Aprilis in Congregatione Generali proponitur à Reuerendiſſimo D. Cardinale de Monte, quòd gratiæ agendæ ſunt Deo, quod hùc incolumem hanc ſanctam Synodum reduxerit; di-
,, xit deindè. [Quod hæc tranſlatio Concilij
,, grata fuit Sanctiſſimo Domino Noſtro, &
,, omnibus Principibus Chriſtianis, excepto Cę-
,, ſare, quòd nunc mittitur ad Suam Maieſtatem
,, Reuerendiſſimus D. Cardinalis Sfondratus
,, Legatus Apoſtolicus, qui procurabit, vt eius
,, Maieſtas tranſlationi aſſentiat, & Prælatos
,, ſuorum Regnorum hùc accedere permittat.
,, Interim videtur opportunum, quòd Seſſio in
,, proxima die indicta celebretur, ſed in ea nihil
,, ſubſtantiale agatur, neque aliquod decretum
,, promulgetur, vel de fide, vel de reformatione,
,, ſed tantùm ipſa ſeſſio prorogetur ad feriam V.
,, infrà Octauam Pentecoſtes, quo tempore ha-
,, beri poterit mens Cæſaris, & materiæ, quæ
,, propter abſentiam Prælatorum, & feſta Pa-
,, ſchalia tractari, & examinari non potetunt,
,, abſoluentur. Super quo rogantur ſententiæ,
,, & ab omnibus probatum eſt.]

Quod ad Cardinalis Sfondrati Legationem attinet, decreta ea iam ante fuerat extremo Februario, antequam fieret tranſlatio, vt dicetur inferiùs.

Io. Franciſcus Firmanus rituum Magiſt. in Diar. ms. Arch. Vat.

Appetente XXI. Aprilis die, quæ ad Seſſionem Bononiæ condicta fuerat, veteres ritus celebrati fuere, quos in Actis deſcribit Angelus Maſſarellus.

In Nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti Amen.

63 Anno à Natiuitate eiuſdem Domini Noſtri Ieſu Chriſti MDXLVII. Indictione V. die verò

rò Iouis XXI. menſis Aprilis Pontificatus Sanctiſſimi in Chriſto Patris, & Domini Noſtri Pauli Diuina Prouidentia PP. III. anno XIII. celebrata fuit prima publica Seſſio Sacroſancti, œcumenici, & generalis Concilij Bononienſis, Præſidentibus in eo nomine Sanctiſſimi Domini Noſtri Papæ Reuerendiſſimis Patribus, & Illuſtriſſimis Dominis, Dominis Ioanne Maria Epiſcopo Præneſtino de Monte, & Marcello Tit. S. Crucis in Hieruſalem Presbytero S. R. E. Cardinalibus, & Apoſtolicis de latere Legatis. Manè igitur hora circiter XIII. ipſi Reuerendiſſimi, & Illuſtriſſimi Domini, & Præſidentes, & Legati, ac Reuerendi Domini Prælati infraſcripti (fuerunt ij Archiepiſcopi ſex, Epiſcopi vnus, & triginta, fermè omnes Itali, è Græcia tres, ex Anglia vnus, è Scotia vnus, ex Hiſpania vnus, ex Belgio vnus, & quatuor Ordinum generales) conuenerunt in Collegiata Eccleſia S. Petronij Bononienſis, in loco ad Concilium celebrandum, & Seſſiones habendas ab ipſa Sancta Synodo deputato, vbi Reuerendiſſimus D. Sebaſtianus Lequauela Archiepiſcopus Nayienſis celebrauit Miſſam ſolemnem de Spiritu Sancto, qua abſoluta, & publicata de more per Diaconum Indulgentia, Reuerendiſſimus D. Catharinus Politus Epiſcopus Minoricenſis indutus Pluuiali, & Mithra, aſcendens, ambonem habuit piam, & luculentam Orationem, qua completa, tàm ipſi Reuerendiſſimi, & Illuſtriſſimi Domini Præſidentes, & Legati, quàm cæteri Prælati omnes acceperunt Pluuialia, & Mithras, aliaque paramenta conſueta, cantantibus Cantoribus Pſal. 83. *Quàm dilecta tabernacula tua Domine*. Deinde Reuerendiſſimus, & Illuſtriſſimus Dominus Præſidens, & Legatus præfatus acceſſit ad Altare Maius, vbi ſolitas Orationes legit, & cæremonias in alijs publicis Seſſionibus ſeruari conſuetas, de more peregit, benedicens ter Sanctam Synodum, & per Cantores decantatæ fuerunt Litaniæ, & per Diaconum Euangelium: *Ego ſum vitis, & vos palmites*. Ioan. XV. Poſtea Reuerendiſſimus, & Illuſtriſſimus D. Cardinalis S. Crucis ſecundus Præſidens, & Legatus præfatus acceſſit etiam ad Altare Maius, & Reuerendiſſimus, & Illuſtriſſimus Dominus Cardinalis de Monte implorauit auxilium S. Spiritus per Hymnum: *Veni Creator Spiritus*, quem Cantores abſoluerunt, vſque in finem. Quo abſoluto, ambo Reuerendiſſimi, & Illuſtriſſimi Domini Præſidentes, & Legati conſederunt ante Altare Maius in Faldiſtorijs verſa facie ad S. Synodum, cœteriſque Prælatis ſedentibus in locis ſuis iuxtà tempus ſuarum promotionum, & D. Archiepiſcopus Naxienſis indutus Pluuiali, & Mithra accedens ad Altare Maius, accepit è manibus ipſorum Reuerendiſſimorum, & Illuſtriſſimorum Dominorum Præſidentium decretum, quod in hac Seſſione publicandum erat, aſcendenſque ambonem legit illud alta, & intelligibili voce, quod eſt tenoris infraſcripti, videlicet:

Diar. Conc. Trid. m. s. Arch. Vat. pag. 229. Alia Conc. Bonon. p. 6 MS. Franc. Card Barb. per Angelū Maſſarell. Secr. Conc.

Prima Seſſio Bonó.

Decretum publicatū in 1. Seſs. Conc. Bonon. 21. April. 1547.

Hæc Sacroſancta œcumenica, & generalis Synodus, quæ dudum in Ciuitate Tridenti congregata, nunc Bononiæ in Spiritu Sancto legitimè congregata præſidentibus in ea nomine Sanctiſſimi in Chriſto Patris, & Domini Noſtri D. Pauli Diuina Prouidentia PP. III. eiſdem Reuerendiſſimis Dominis DD. Ioanne Maria Epiſcopo Præneſtino de Monte, & Marcello Tit. S. Crucis in Hieruſalem Presbytero S. R. E. Cardinalibus, & Apoſtolicis de latere Legatis. Conſiderans, quod die XI. menſis Martij præſentis anni in generali publica Seſſione in eadem Ciuitate Tridenti, & in loco conſueto celebrata, omnibuſque agendis de more peractis, ex cauſis tunc inſtantibus, vrgentibus, & legitimis, interueniente etiam auctoritate Sanctæ Sedis Apoſtolicæ eiſdem Reuerendiſſimis Præſidentibus etiam ſpecialiter conceſſa, decreuit, & ordinauit Concilium ex eo loco in hanc Ciuitatem transferendum eſſe, ſicuti tranſtulit, itemque Seſſionem pro præſenti die XXI. Aprilis illic indictam, vt de Sacramentorum, & reformationis materijs, de quibus tractandum propoſuerat, Canones ſancirentur, & promulgarentur, in hac ipſa Ciuitate Bononię celebrari debere, conſideranſque nonnullos ex Patribus, qui in hoc concilio intereſſe conſueuerunt, his ſuperioribus maioris Hebdomadæ, & ſolemnitatibus Paſchalis diebus, in proprijs Eccleſijs occupatos, aliquos etiam alijs impedimentis detentos, huc nondum acceſſiſſe, quos tamen breui affuturos ſperandum eſt, ac propterea factum eſſe, vt non ea, quam Sancta Synodus deſiderabat, Prçlatorum frequentia potuerint materiæ ipſæ Sacramentorum, & reformationis examinari, ac diſcuti: vt omnia maturo conſilio, & cum dignitate, & grauitate debita fiant, bonum opportunum, & expediens cenſuit, cenſetque Seſſionem prædictam, quæ hoc ipſo die, vt præfertur, celebranda erat, ad diem Iouis infra Octauam Pentecoſtes proximè futuram, quoad ipſas materias expediendas differendam, & prorogandam eſſe, quemadmodum differt, & prorogat. Quam diem, & rei gerendæ maximè opportunum, & Patribus præſertim abſentibus percommodam iudicauit, & iudicat: Hoc tamen adiecto, quòd terminum ipſum ipſa Sancta Synodus pro eius arbitrio, & voluntate, ſicuti rebus Concilij putauerit expedire etiam in priuata Congregatione reſtringere, & imminuere poſſit, & valeat.

Addunt acta, Prçſides Concilij ab eodem Archiepiſcopo interrogatos, Præſules verò à Secretario Concilij coram duobus Notarijs rogatos id decretum gratum, & ratum habuiſſe.

64 Celebrata prima Seſſione cùm peracta eſſet inter Theologos minores examinatio ſupraſcriptorum articulorum Sacramenti Pœnitentiæ, incœpti fuerunt diſcuti, & examinari ab ipſis Theologis minoribus articuli Hæreticorum ſuper tribus Sacramentis, quæ reſtabant, ſcilicet; Extrema Vnctione, Ordine ſacro, & Matrimonio, qui articuli incœperunt examinari die XXIX. Aprilis MDXLVII. ſub infraſcripta forma videlicet:

MS. Ronad. Cor. Barb. ſig. n. 23 & n. 1. Card. Fl. inſcriptum Conc. Bon.

Articuli ſuper Sacramento Extremæ Vnctionis.

Articuli Hæreticorum de Sacramentis Extremæ Vnctionis, & Ordinis.

1 Extremam Vnctionem figmentum eſſe humanum, aut ritum acceptum à Patribus diuerſum omninò à Sacramentis, quæ mandatum Dei habent, & promiſſionem gratiæ.

2 Extremam Vnctionem non fieri ab Eccleſia Romana, iuxta Euangelij, & Iacobi ſententiam, ideò ritum immutandum eſſe.

Articuli Hæreticorum ſuper Sacramento Ordinis.

1 Ordinem non eſſe Sacramentum, ſed ſolummodo effectum, & ex iure Diuino per populares inſtitui, & deſtitui debere.

2 Ordinem poteſtatem eſſe prædicandi, non offerendi, ideoque eos, qui Verbum Dei non prædicant, non eſſe Sacerdotes.

3 Omnes Chriſtianos ex æquo eſſe Sacerdotes, ſed ad vſum ſinè executionem opus eſſe vocatione Maioris, & conſenſu populi.

Digitized by Google

4 Epiſcopos non habere ius ordinandi, ideò ordinationem per eos factam irritam eſſe.

Articuli Hæreticorum ſuper Sacramento Matrimonij.

1 Matrimonia clandeſtina non eſſe legitima, ac proinde à parentibus irritari poſſe.

2 Licere Chriſtianis plures ſimul habere vxores, & Polygamiam nulla lege eſſe prohibitam.

3 Mulier quæ alteri viro ſui fecit copiam adeò vxor eſſe deſijt, vt vtrique, aut alij ſaltem coniugum liceat aliam vxorem ducere, vel alteri nubere, & non mœchari, qui dimiſſam adulteram illam duxerit.

4 Diuortium dirimit Matrimonium, vnde ab illo ritè celebrato, licet & repudianti, & repudiatæ reiterare coniugium.

5 Gradus conſanguinitatis, & affinitatis deſcriptos Leuitici 10. præciſè ſeruandos eſſe, nec plures, nec pauciores, Eccleſiam in alijs, neque interdicere poſſe, ne Matrimonium contrahatur, neque reſcindere contractum.

Qui articuli ſupraſcripti diſcutiuntur, & examinantur in Congregationibus ipſorũ Theologorum minorum à dicta die XXIX. Aprilis vſque ad diem VII. Menſis ſubſequentis.

Perfecta examinatione articulorum Hæreticorum ſuper omnibus Sacramentis inter ipſos minores Theologos, incipiunt examinari, & diſcuti in generalibus Cõgregationibus à RR. DD. Prælatis Canones formati ſuper Sacramento Euchariſtiæ, qui Canones proponuntur primùm Patribus in generali Congregatione die Lunæ IX. Maij eiuſdem anni MDXLVII. habita, & examinantur vſque ad diem XVI. eiuſdem menſis.

Cenſuræ autem factæ in dictis Congregationibus generalibus ſuper ipſis Canonibus Sacramenti Euchariſtiæ diſcutiuntur, & examinantur in particularibus Congregationibus Dominorum Prælatorum Theologorum deputatorum, vt hactenus obſeruatum fuit in Concilio Tridentino, qui RR. DD. deputati conuenientes coram Reuerendiſſimo, & Illuſtriſſimo D. Cardinale S. Crucis ſecundo ipſius Concilij Præſidente, per multos dies à die ſcilicet XVII. vſque ad XXVII. eiuſdem menſis Maij ipſos Canones ſecundùm prædictas cenſuras aptarunt, & reformarunt, vt habentur in textu Concilij.

Tom. 17. de Concil. n. 1. Arch. Vat. ſig. n. 3204 pag. 1246 Diar. cit. Conc. Trid. & Bonon. m. ſcr. in Vat. ſig. n. 3[illegible]

65 XXX. Maij Legati receperunt literas à Reuerendiſſimo Cardinali Farneſio, quibus ſignificabat Suam Sanctitatem eſſe voluntatis, vt hæc prima ſeſſio prorogaretur vſque ad menſem Auguſti, non longè ab Aſſumptione B. Mariæ Virginis.

Prima Iunij MDXLVII. auditis ſententijs, „Reuerendiſſimus Dominus Cardinalis de Monte repetijt, quæ in principio dixerat, non expedire quod publicentur decreta de Dogmatibus, neque de Reformatione, tum quia materiæ, quoad reformationem, non ſunt paratæ, tùm quòd ſi eſſent etiam paratæ, non deberent expediri ob ſtatum præſentium temporum: paratæ autem non ſunt, quoniam quæ reſtant de reformatione, ſunt duo Capita, vnum quod tangit Regulares, quorum Generales ſunt abſentes, ſine quorum præſentia non potuit tractari. Alterum tangit Principes Sæculares, quorum cùm nulli adſint Oratores, neque ea materia tractari potuit. Et decretum de Dogmatibus ſolùm expediri non debet, cùm ſimul de vtràque materia iuxta ordinem, & morem Concilij agendum ſit. Præterea habenda eſt ratio abſentium, qui ſunt Tridenti, cùm intuitu Imperatoris ibi maneant, &c. Improbans autem ſententiam D. Accienſis, qui nolebat vllius humanæ cauſæ, vel Principis haberi rationem, probauit ſententias maioris partis, & ita concluſit, vt cras fieret Seſſionis prorogatio ſolemniter in Eccleſia ad dictum diem XV. Septembris proximè futuri.

Quæ prorogatio hac de cauſa facta eſt, vt habeatur ratio Imperatoris, qui adhuc perſeuerat in opinione, vt Concilium Tridentum reuertatur, & nullatenus conſentire vult, vt ſuorum Regnorum Prælati Bononiam conueniant, & ideò Prælati Hiſpani, & Regni Neapolitani, qui Tridenti remanſerunt, poſt translationem illinc diſcedere noluerunt, & adhuc nolunt, vt Cæſari ſatisfaciant. Facta eſt etiam prorogatio hæc, quoniam materiæ, quæ publicandæ erant ex decreto Synodali in vtraque cauſa, tàm dogmatum, quàm reformationis adhuc digeſtæ non erant: (Et mox:) Accedit ad hoc quòd neque Rex Gallorum miſit adhuc aliquem è ſuis Bononiam, & breui ſperandum ſit, quod vterque Princeps Imperator, ſcilicet, & Rex Gallorum Concilio adhæreant, cùm duo Reuerendiſſimi Domini Cardinales Legati de Latere ad quemlibet eorum miſſi fuerint.

66 Die Iouis II. Menſis Iunij eiuſdem anni habetur ſecunda ſeſſio Bononienſis, vt inferiùs deſcriptum eſt. *Ib. pag. 12.*

Secunda ſeſſ. Bonon.

Anno à Natiuitate Chriſti MDXLVII. indictione V. die verò Iouis ſecunda menſis Iunij Pontificatus Sanctiſſimi in Chriſto Patris, & Domini Noſtri D. Pauli Diuina Prouidentia PP. III. anno XIII. celebrata fuit ſecunda publica ſeſſio Sacroſancti œcumenici, & generalis Concilij Bononienſis, Præſidentibus in eo nomine eiuſdem Sanctiſſimi D. N. PP. Reuerendiſſimis Patribus, & Illuſtriſſimis DD. DD. Ioanne Maria Epiſcopo Prænestino de Monte, & Marcello Tit. S. Crucis in Hieruſalem Presbytero S. R. E. Cardinalibus, & Apoſtolicis de latere Legatis &c. Nonnullis de ſacris ritibus obſeruari conſuetis interiectis, adduut acta, hoc Decretum in Synodo ab Archiepiſcopo Vpſalenſi (is erat Olaus Magnus Gothus) perlectum.

Quamuis hæc Sacroſancta œcumenica, & generalis Synodus ſeſſione, quæ die XXI. menſis Aprilis proximè præteriti ſuper Sacramentorum, & reformationis materijs in hac inclyta Ciuitate Bononiæ ex decreto in Vrbe Tridentina in publica ſeſſione die XI. menſis Martij promulgato celebranda erat, propter aliquas cauſas, ac præſertim propter abſentiam nonnullorum Patrum, quos breui affuturos ſperabat, ad hunc præſentem diem differendam, & prorogandam eſſe cenſuerit. Volens tamen cum ijs, qui non venerunt etiam adhuc benignè agere eadem Sacroſancta Synodus in Spiritu Sancto legitimè congregata Præſidentibus in eo eiſdem S. R. E. Cardinalibus, & Apoſtolicæ Sedis Legatis, ſtatuit, & decernit ſeſſionem ipſam, quam hac die ſecunda Iunij præſentis anni MDXLVII. celebrare decreuerat ad diem Iouis poſt feſtum Natiuitatis B. Mariæ Virginis, quæ erit XV. menſis Septembris proximè futuri, quoad prædictas, & alias materias expediendas differendam, & prorogandam eſſe

quem-

quemadmodum differt, & prorogat: Ita tamen quòd proſequutio diſcuſſionis tàm eorum, quæ ad dogmata, quàm ad reformationem pertinent, interim non omittatur, & terminum ipſum ipſa S. Synodus pro eius libito, & voluntate etiam in priuata Congregatione abbreuiare, & prorogare liberè poſſit, & valeat. Cuius decreti lectione abſoluta idem Reuerendiſſimus D. Archiepiſcopus Vpſalenſis interrogauit Patres, an placeret: his verbis videlicet.

Reuerendiſſimi, & Illuſtriſſimi Domini, Ampliſſimique Patres: Placetne hæc omnia vobis? Et ſtatim Reuerendiſſimi, & Illuſtriſſimi Domini Præſidentes, & Legati reſponderunt: Placet.

Deinde quilibet ex Patribus interrogatus fuit ſingulariter à me Angelo Maſſarello ipſi Sacri Concilij Secretario, vnà cum Dominis Claudio della Caſa, & Nicolao Duiel Notarijs, an placeret? Et omnes reſponderunt: Placet, exceptis duobus &c.

Poſtremò idem Reuerendiſſimus, & Illuſtriſſimus D. Cardinalis de Monte Præſidens, & Legatus præfatus manu eleuata benedixit iterum S. Synodum ſigno Crucis, & Patres omnes depoſuerunt paramenta, & diſceſſerunt hora circiter XV.

Interfuere huic ſeſſioni præter duos Cardinales Legatos, ſex Archiepiſcopi variarum Nationum, & Epiſcopi triginta ſex.

67 Domini Theologi conuenientes coram Reuerendiſſimo, & Illuſtriſſimo D. Cardinali S. Crucis ſecundo Sacri Concilij Præſidente per multos dies, nempè à XVII. dicti menſis Iunij vſque ad XII. menſis Iulij ſubſequentis, ipſos Canones ſecundùm prædictas cenſuras aptarunt, & reformarunt.

Interea dum de Pœnitentia Canones à Patribus deputatis aptantur, & reformantur, proponuntur Theologis minoribus diſputandi, & diſcutiendi articuli ſuper Purgatorio, & Indulgentijs ſub his verbis videlicet:

De Purgatorio.

Articuli de Purgatorio, & Indulgentijs.

1 Eſſe Purgatorium, an habeatur in Scriptura? & ſi habetur, quibus in locis?

2 An reliquiæ peccatorum purgentur per mortem, ita vt Purgatorio non ſit opus?

3 An animæ in Purgatorio ſint extra ſtatum merendi ſeu peccandi, & an habeant incertitudinem ſuæ ſalutis?

4 Suffragia pro Defunctis habeanturne in Scriptura, & ſi habeantur, quibus in locis?

De Indulgentijs.

1 Quid ſit Indulgentia, an remiſſio culpæ? an pœnæ?

2 Si pœnæ, an temporalis? an æternæ?

3 Si temporalis, vel iuxtà taxationem Canonum? vel Iuſtitiæ Diuinæ?

4 Theſaurus Indulgentiarum, quibus ex meritis ſit collectus? Et ſi ex meritis etiam Sanctorum, quomodo cùm ipſi Sancti bonorum omniũ auctori quæcumque egerint, vel agere potuerint, Deó debitores fuiſſe videantur?

5 Si contritus, confeſſus, & abſolutus non eget noua applicatione Iuſtitię Chriſti, quomodo Indulgentia, quę ex meritorum Chriſti theſauro eſt, erit illi adiumento?

6 An requiratur cauſa ad Indulgentię validitatem? Et ſi requiratur, quę ex vſu ſit idonea?

7 Indulgentia an proſit Defunctis, & quomodo?

Qui articuli ſupraſcripti diſcutiuntur, & diſputantur ab ipſis Theologis minoribus per viginti tres dies continuos à XXIII. ſcilicet menſis Iunij vſque ad XV. menſis Iulij ſubſequentis eundem.

Memorata verò die XXIII. Iunij diſtributę ſunt Patribus Schedulę iiſdem conceptę verbis, in quibus argumenta, quę vim Sacrarum Indulgentiarum confirmant breui compendio contracta deſignabantur.

XVI. Iulij DD. Legati ſcripſerunt ad Cardinalem Farneſium ſignificantes perfectionem examinationis articulorum de Purgatorio, & Indulgentijs, & Canonum de Pœnitentia.

68 Die decima nona Iulij excuſſę ſunt controuerſię de Indulgentijs à Theologis, & à Pręſulibus in ſuis Congregationibus vſque ad decimam quintam Iulij, conceptumque fuit hoc decretum.

Decr. Conc. Bononien. Ext. in m.s. Arch. Vat. ſig. n. 3174. pag. 314.

De Indulgentijs.

Decreta de Indulgentijs.

I. Cùm Sancta Eccleſia Diuino Spiritu docta, & poteſtatis ſibi à Deo traditę conſcia, antiquiſſimo vſu etiam generalium Conciliorum auctoritate comprobato receperit, Indulgẽtias ex pijs, iuſtis, & rationi conſentaneis cauſis Chriſtifidelibus concedere, quarum vi temporalis pœna, quę condonata iam culpa Deo debetur, etiam extra Sacramentum Pœnitentię per ſummam miſericordiam remittitur, deceatque maximè cœleſtem hunc, ac planè diuinum Eccleſię theſaurũ ſumma cum ſinceritate, & integritate diſpenſari, abuſus, qui in aliquibus locis, non ſine eiuſdem Eccleſię, Diuinique honoris magna iactura inoleuerunt, Sancta Synodus pręſenti decreto tollendos eſſe ſtatuit, atque decernit. In primis autem in Domino hortatur Epiſcopos, vt curent omnes, quibus prędicandi munus incumbit, vt populum quàm diligenter admoneant per Indulgentias non remitti culpam, vt quęſtores plerique cauponantes Verbum Dei falsò, & temerariè iactitant, ſed ijs ſolùm prodeſſe, qui ab omni peccato mortali liberi, & immunes, cum Deo in gratiam redierunt, quę nonniſi per Sacramentare vel voto ſuſcepta ſint.

II. Quoniam verò ex eadem S.R.E. antiqua conſuetudine conſtat Indulgentias nonniſi pijs & iuſtis de cauſis, atque maxima cum moderatione concędi ſolitas fuiſſe, illud quoque non probat, quòd ob leues cauſas, veluti ob pauculas quaſdam preces, ampliſſimę Indulgentię, & multorum annorum remiſſiones, atque animarũ à pœnis Purgatorij liberationes concedantur: facilè enim euenire ſolet, vt facilitas venię liberius ad peccandum inuitet, & alliciat, atque ita diſciplinæ Eccleſiaſticæ vigor, pœnitentialis ſatisfactio nimia largitate eneruatur.

III. Præterea, vt auaritiæ, quæ radix omnium malorum eſſe ſolet, oſtium occludatur, ſtatuit Sancta Synodus, vt cùm Indulgentiæ propter eleemoſynas ad certum aliquem pium vſum conceduntur, veluti ad Redemptionem captiuorum, aut Hoſpitale, ſeu locum aliquem pium conſtruendum, aut quoduis aliud opus, cuiuſcumque illud ſit generis, à nemine, neque ab executoribus quidem ſtatuatur certa aliqua pecuniæ ſumma exſoluenda; ſed quilibet liberè donet, quod pro ſua pietate, & deuotione malit. Cùm tamen intelligere debeat, tantò apud Deum magis promereri, quantò deuotiùs, religioſius, & liberaliùs pijs hiſce operibus vacauerit. Quæ autem hactenus aliter quacumque ex cauſa conceſſæ, vel à quocumque taxatæ ſunt, hoc modo moderatæ eſſe cenſeantur.

IV. Illæ quoque deteſtandæ fraudes, & impoſturæ prohibendæ, & coërcendæ ſunt, prout præſenti decreto Sancta Synodus prohibet, & grauiter coërceri iubet, vt ne ex eadem Indulgentiarum côceſſione plures partes à Commiſſarijs, & Executoribus fiant ſub eiſdem, vel diuerſis nominibus, etiam cum reuocatione, vel ſuſpenſione aliarum partium, ne vt quod ſingulis perſonis ad vitam, vel in longum tempus conceditur, poſt breue tempus facilè reuocetur, vel ſuſpendatur. Si tamen ex rationabili cauſa illas reuocare, aut ſuſpendere contigerit in earumdem perſonarum, vel locorum temporale commodum iterum nullatenus concedantur, cùm ex eo nihil aliud, quàm noui prouentus quæri videantur, quod ſordidæ auaritiæ, & quærimoniarum, atque ſcandalorum occaſio eſſe ſolet.

V. Maximus item, & execrandus abuſus, atque Chriſtianæ charitati in primis contrarius eſt, quòd propter Indulgentias cogantur homines, etiam pauperes agricolæ, & artifices, à ſuis operibus, diebus profeſtis ceſſare, & eas Conciones, quas ad Indulgentiarum publicationem, ſeu explicationem ſpectant, inuiti audire, non tam pietatis cauſa, quam vt Diuinarum rerum prætextu cogantur Indulgentias accipere: aut etiam, quod fraudibus, vel vi, etiam abutendo cenſuris Eccleſiaſticis compellantur nomina dare ad accipiendas Indulgentias, & taxatam pecuniam ſoluendum; cùm tamen hilarem datorem diligat Dominus, hiſque tam iniquis extorſionibus, & cœleſtes hi theſauri inuidioſi fiant, & Sanctiſſimum Eccleſiæ Miniſterium vituperetur.

VI. Locationibus quoque prouentuum, qui Indulgentiarum intuitu accipiuntur, atque quibuſcumque alijs contractibus quibuſuis perſonis tàm Eccleſiaſticis, quàm Laicis, diſtrictè Sancta Synodus interdicit, atque decernit, vt ipſo facto Indulgentiæ prorſus reuocatę eſſe cenſeantur, & excommunicationis cenſuram incurrant, tam locatores, quàm conductores, & cœteri contrahentes, qui à nullo, quàm à Romano Pontifice poſſint abſolui, cùm à Chriſtiana pietate, & Religione, atque à Sanctiſſimorum Romanorum Pontificum, qui haſce Indulgentias conceſſerunt, mente ſit valdè alienum, ſpirituales gratias in ſordidum quęſtum conuerti.

VII. Et cùm nuper in hac Sancta Synodo quęſtorum nomen, atque vſus abolitus fuerit, & Indulgentias, aut alias ſpirituales gratias per Ordinarios locorum adhibitis duobus de Capitulo, debitis temporibus populo publicandas eſſe decreuerit, quibus etiam eleemoſynas, atque oblata ſibi charitatis ſubſidia nulla prorsùs mercede accepta fideliter colligendi facultas data ſit. Statuit Sancta Synodus, vt nemo illas prædicare audeat, qui non ab Epiſcopo deputatus, atque pius, eruditus, & ad id munus aptè exequendum idoneus ab eodem iudicatus fuerit. Qui verò Indulgentias prędicare non deputatus ab Epiſcopo pręſumpſerit, ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrat, & à miniſterio Altaris ſuſpenſus ſit, communibuſque beneficijs Eccleſiaſticis, ſi quę habebit, priuetur. Epiſcopi autem teneantur, antequam Indulgentię diuulgentur, illarum originalia videre; neque vlla ratione permittant earum interpretationem, niſi à ſe approbatam publicari, ne imperitę plebi perditi, & ſcelerati homines, qui quęſtum pietatem eſſe exiſtimant, imponant.

VIII. Multorum etiam malorum occaſio eſſe ſolet, quòd facultas vnà cum Indulgentijs concedatur, aut ita interpretatio à Commiſſarijs, vel Executoribus fiat, vt de malè ablatis, vel ijs, quę incertis perſonis debentur, compoſitio aliqua, parte etiam parua ſoluta fiat; vnde occurrit, vt non facta diligentia, vt veris Dominis innoteſcat, ipſi debita reſtitutione fraudentur, & alijs delinquendi occaſio prębeatur, atque miſerorum animę magis illaqueentur, cùm certum ſit peccata non dimitti, niſi quę ablata ſunt reſtituantur. Quamobrem prępipit Sancta Synodus, vt hęc facultas nemini vnquam concedatur, neque huiuſmodi interpretationes fiant: hactenus verò conceſſas ita moderatur, vt certis perſonis ablata eiſdem omninò integrè reſtituantur; ea verò quę incertis debentur, tota ijſdem locis pijs, aut perſonis, quibus illa facultas conceſſa erat, aut pauperibus reſtituantur.

IX. Facultas eligendi Confeſſorem, & abſoluendi à caſibus quocumque modo reſeruatis, quę etiam concedi vnà cum Indulgentijs ſolet, nemini deinceps concedatur ſine magna, & vrgenti cauſa, & dummodo Confeſſor ſit ab Epiſcopo, vel ſi Regularis ſit, is cui hęc facultas conceditur, à ſuo Superiore approbatus: & ita hactenus conceſſę interpretentur. Ne verò diſciplina Eccleſiaſtica paulatim collabeſcat, eadem ratione admonet Sancta Synodus, ne deinceps, niſi magnis, & vrgentibus de cauſis, relaxationes pręceptorum Eccleſiaſticorum concedantur, pręſertim eleemoſynarum intuitu, qualis eſt ciborum delectus, ieiuniorum obſeruantię relaxatio, qualis conceſſio Sacramentorum in priuatis domibus adminiſtrationis, votorum commutationis, ſiue redemptionis, quibus relaxationibus, & merita diminuuntur, & homines ad pœnitentiam fiunt ſegniores; hiſce pręſertim temporibus, in quibus antiqua Canonum in pœnitentijs iniungendis ſeueritas tantopere languit.

X. Vt verò hęc rectę executioni mandentur, & nulla fraus interuenire poſſit, Sancta Synodus committit omnibus Epiſcopis, vt Apoſtolica auctoritate per ſe, aut ſuos Vicarios, quoties Diœceſim ſuam viſitauerint, vel aliàs quoties opportunum videbitur, Indulgentias Eccleſijs, vel Monaſterijs, aut alijs pijs locis, etiam exemptis, & perſonis quibuſcumque item exemptis conceſſas examinent, & animaduertant, an Indulgentiæ ad certum tempus conceſſæ ſint, illudque ne ſit finitum; atque an in eos vſus pios eleemoſynæ expendantur, quarum cauſa conceſſæ ſunt, & quatenus cauſa ceſſauerit, ipſas quoque ceſſaſſe declarent, & fraudem committentes debitis pœnis, atque cenſuris coerceant, omniaque ita moderentur, vt pietatis opus in auaritiam, quæ ab Eccleſia, quàm longiſſimè abeſſe debeat, nullo modo cedant.

XI. Et quia ex locorum, & temporum varietate alij, atque alij abuſus euenire ſolent, nec poſſunt omnia vnica regula tolli, Concilijs Prouincialibus Sancta Synodus committit, vt quæ in ſuis Prouincijs circa præmiſſa emendatione indigent, ea tolli, & moderari procurent, quæ Epiſcopi mandare executioni curabunt, & tanquam Apoſtolicæ Sedis delegati.]

69 Poſt varias Theologorum diſceptationes concepti ſunt XXVII. Iulij die, diſcuſſique in Congregatione generali, atque accuratiſſimo examine expenſi hi articuli, nec non in conſequutis Congregationibus. *MS. Arch. Vat. ſig. n. 3192. pag. 373.*

Ad-

Digitized by Google

Addunt Acta, perfecta diſcuſſione Canonum Extremæ Vnctionis, & Ordinis propoſitos fuiſſe Theologis minoris gradus articulos Hæreticorum aduerſus ſacroſanctum Miſſæ ſacrificium.

Acta Conc. Bononien. Auct. Ang. Maſ. Secr. M.S. Frā. Car. Barb. ſig. num. 23. & aliud m. ſ. Card. Pij. Articuli Hæreticorum de Miſſa.

Articuli ſuper quibus Domini Theologi dicturi ſunt, an videlicet omnes, aut Hæretici, aut Schiſmatici eſſe videantur? & ſi videntur, quibus teſtimonijs Sacræ Scripturæ, aut Sacrorum Patrum, vel Conciliorum auctoritatibus id comprobari poſſit?

De Miſſa.

1 Euchariſtiam in Miſſa non eſſe ſacrificium, non eſſe oblationem pro peccatis, ſed tantùm commemorationem ſacrificij in Cruce peracti, neque eam offerre eſſe opus bonum, aut meritorium.

2 Miſſam nec viuis, nec mortuis vt ſacrificium prodeſſe, nec alijs applicari poſſe.

3 Miſſam non eſſe ex Euangelio, neque à Chriſto inſtitutam, ſed inuentam ab hominibus quæſtus, & lucri cauſa.

4 Miſſas priuatas illicitas eſſe, atque abrogandas, neque vllo die in vna Eccleſia niſi vnam tantùm Miſſam celebrandam eſſe.

5 Non licet Sacerdotibus Sacrum facere, ſi non adſint Communicantes.

6 Canonem Miſſæ abrogandum eſſe, fugiendumque non ſecùs, ac peſſimam abominationem.

7 Aquam non eſſe miſcendam cum vino in Miſſa, quod ita factum in Euangelio non legitur.

Qui articuli ſupraſcripti examinantur, & diſputantur ab ipſis Theologis minoribus à die Martis ſecunda menſis Auguſti vſque ad diem Lunæ vigeſimam ſecundam eiuſdem menſis dicti anni MDXLVII.

Intereà verò dùm à Theologis minoribus examinantur articuli de Miſſa ſupraſcripti, diſcutiuntur à Dominis Prælatis deputatis Theologis cenſuræ factæ in Congregationibus generalibus ſuper Canonibus Sacramenti Extremæ Vnctionis, & Ordinis, ſecundùm formam exhibitam Patribus die XXVII. menſis Iulij, qui Reuerendi Domini Deputati conuenientes per plures continuos dies, à ſecunda videlicet menſis Auguſti vſque ad vigeſimam ſextam eiuſdem, coram Reuerendiſſimo, & Illuſtriſſimo Domino Cardinali S. Crucis ſecundo ipſius Concilj Præſidente Canones ipſos ſecundum cenſuras prędictas aptarunt, & reformarunt.

Diar. Con. Trid. & Bon. 245. IX. Auguſti fuit congregatio Prælatorum Theologorum; in Canonibus Extremæ Vnctionis fuit maxima diſputatio inter Patres, an vſus Extremæ Vnctionis fuerit ſemper in Eccleſia? id eſt, dandi Sacramentum hoc in extremis, cùm neque Marcus, neque Iacobus meminerit huius dictionis, ſed loquuti fuerint generaliter [*Si quis infirmatur in vobis*. Et, *vngebant infirmos, & ſanabantur.*]. Et concluſum quòd ſic, quia licèt forſan in primitiua Eccleſia daretur aliquando non laborantibus in extremis, vt & donum miraculorum ad fundandam ipſam Eccleſiam faceret, tamen eodem ipſo tempore, & laborantibus in extremis dabatur.

Vt ſuprà pag. 246. ,, [XIII. Auguſti Legati ſcripſerunt ad Cardi-
,, nalem Farneſium de ijs, quæ aguntur in Con-
,, cilio, id eſt quòd heri perfecta eſt examinatio
,, cenſurarum Canonum Extremæ Vnctionis, &
,, quolibet die audiuntur Theologi ſuper exami-
,, natione articulorum de Miſſa.

Vt ſuprà pag. 149. XXIV. Auguſti Reuerendiſſimi DD. Legati receperunt literas à Reuerendiſſimo Cardinale Farneſio Pontificem excogitaſſe ſe conferre ad hanc Ciuitatem Bononienſem, & Concilio intereſſe, ſuper quo petit Legatorum conſilium. Laudat item nomine Suæ Sanctitatis, quòd Reuerendiſſimi Legati diligenter intendant proſequutioni, & examinationi materiarum Concilij, vt ſuo tempore in plena Seſſione omnia publicari poſſint.

Ibid. pag. 249. XXV. Auguſti fuit Congregatio Prælatorum Theologorum ſuper examinatione quatuor capitum.

I. Exprimatur, quòd Sacerdotium eſt poteſtas in anima, & quòd per depoſitionem non aufertur.

II. Damnetur, quòd neque Presbyteri, neque Diaconi prædicare poſſunt, niſi mittantur ab Epiſcopo, vel à Sede Apoſtolica.

III. Exprimatur, quòd Epiſcopus pręſcitus habeat eandem poteſtatem, quam electus, & prędeſtinatus.

IV. Declaretur, quid ſit Sacerdos, & quid ad eum pertineat?

Acta Conc. Bonon. 70 XXIX. Auguſti propoſiti ſunt Canones de Sacramento Extremæ Vnctionis caſtigati, ac redacti in bonam formam.

Hoc etiam tempore dum articuli de Miſſa à Theologis minoribus diſcutiuntur, & Canones ſuper Extremæ Vnctionis, & Ordinis Sacramentis, à Prælatis Theologis deputatis ſecundùm cenſuras pręfatas reformantur: Reuerendi Domini Deputati Canoniſtæ collegerunt abuſus ſuper Sacramento Pœnitentiæ. Qui abuſus exhibiti fuerunt ab ipſis Dominis Deputatis in generali Congregatione die Lunæ XXIX. Auguſti prædicti anni MDXLVII.

Supererant plura diſcutienda de Sacramento Matrimonij, atque in primis cùm Lutherani negarent clandeſtina Matrimonia eſſe valida, tùm etiam contenderent vinculum Matrimonij ſolui crimine adulterij, adeò vt ſaltem pars innocens ad alias nuptias tranſuolare poſſet, data ſunt ad diſcutiendum ſingulis Patribus, ac Theologis argumenta in vtramque partem, partim è ſacra Scriptura, partim è Concilijs, partim è iure Pontificio, & dictis SS. Patrum decerpta; auditiſque dein ſententijs formati ſunt Canones de Sacramento Matrimonij, qui diligentiori examine diſcuti cœpti in generali Congregatione habita die X. Septembris, tùm in alijs Congregationibus coactis vſque ad XXIV. eiuſdem menſis.

71 Dum agitantur ea controuerſiæ fidei ad diſcutiendos Hæreticorum errores, vt coacto ampliſſimo Epiſcoporum Italorum, Gallorumque conſeſſu decretoriæ in eo ſententię, ſiuè Canones promulgarentur, inopino caſu cędis Petri Aloyſij Farneſij, & Placentię à Mediolanenſi Præfecto interceptæ, atque Prouinciæ ob id perturbatæ, quare agendum fuit de prorogatione Seſſionis, de qua hęc referunt Acta.

M.S. Vat. ſig. num. 3204. inſcriptum Acta Bon. Conc. 363. Ang. Maſ. Secr. in Actis Con. Bon. ſub Paulo III. m. 1. Arch. Vat. ſig. n. 3213. pag. 75.

Anno ſalutis MDXLVII. Indictione V. Feria IV. XIV. menſis Septembris, Pontificatus Sanctiſſimi in Chriſto Patris, & Domini Noſtri Pauli Diuina Prouidentia PP. III. anno XIII. Bononiæ habita fuit Congregatio generalis Patrum ipſius Concilij; multiſque interiectis de ritibus ſacris obſeruatis additur.

Abſoluta Oratione Reuerendiſſimus, & Illuſtriſſimus D. Cardinalis de Monte Præſidens,

&

Digitized by Google

& Legatus præfatus alloquutus fuit Patres, his verbis.

Dies craſtina ſanctiſſimi Patres (vt Dominationes Veſtræ ſciunt) erit ea dies, quæ ſtatuta fuit à nobis ad Seſſionem celebrandam. Quot, quantiſque, & quàm diuerſis circumueniamur anguſtijs, difficultatibus, & impedimentis nemo eſt, qui non videat. Nondum venerunt Prælati compIures, quos ſcimus arripuiſſe iter, ac præſertim piæ, & inclytæ Nationis Gallicanæ. Aliqui venerunt hodiè, heri, nudiùs tertiùs, nudiùs quartùs: denique tàm de repente, vt non potuerint ſeipſos, & animum ſuum informare in materia tam graui, ampla, & diffuſa, prout eſt hæc Sacramentorum Eccleſiæ, & abuſuum innumerabilium, qui in miniſterio ipſorum Sacramentorum irrepſerunt. Sed quid loquimur de abſentibus, aut de ijs, qui nuper venerunt? cùm illi, qui ſemper fuerunt præſentes, & tota Æſtate verſati ſunt in diſputationibus, & examinationibus, & in audiendo priuatim, & publicè minores Theologos, adhuc parati non ſint, neque eſſe potuerint. His difficultatibus atrocitas irrepſit caſus Illuſtriſſimi Ducis Placentiæ, qui nos detinet occupatos in tuenda libertate Ciuitatum Eccleſiæ, vt nos ipſi neque per horam quidem, vel punctum temporis liberi ſimus. Lętamur, & gratias agimus Deo, quòd in decreto proximè præteritæ Seſſionis fuerit addita illa clauſula in fine prorogandi, & reſtringendi terminum etiam in priuata Congregatione, &c. per quam certè magna cura, & ſollicitudine leuamur, cùm non oporteat nos imparatos ad Eccleſiam accedere, vt Seſſionem celebremus. Itaque ne diutiùs Dominationes Veſtras perplexas detineamus, conſilium noſtrum eſt; quid dicimus conſilium? quinimò neceſſitas, vt beneficio illius Decreti, & clauſulæ nos iuuemus, prorogando nunc terminum Seſſionis, & omittendo craſtina die celebrationem. Cupimus intelligere, vtrum placeat Dominationibus Veſtris conſilium noſtrum? Hoc puncto abſoluto agemus de tempore.

Tertia Seſſio Bononienſis prorogatur.

Super qua re rogatis ſententijs Patrum, placuit omnibus, Seſſionem ipſam, quæ die craſtina celebranda erat, prorogari.

Deinde idem Reuerendiſſimus, & Illuſtriſſimus Dominus de Monte Præſidens, & Legatus præfatus proſequendo ſermonem ſuum dixit infraſcripta verba, videlicet.

,, Multùm cogitauimus de tempore huius pro-
,, rogationis; nullam tandem inuenimus in men-
,, te noſtra rationem, in qua poſſimus figere pe-
,, dem pro die aliquo certo. Certi eſſe non poſ-
,, ſimus, quando erimus parati in materijs ip-
,, ſis, ita vt ſuper ipſis poſſit promulgari decre-
,, tum. Scimus, quòd cùm eſſemus Tridenti, &
,, crederemus ſpatio quindecim dierum poſſe ex-
,, pediri decretum Iuſtificationis, coacti fuimus
,, inſudare in eo continuis ſeptem Menſibus, non
,, intermittendo vnum diem, & habendo ſæpè
,, duas Congregationes in vno, & eodem die.
,, Vbi igitur de Fide, de Dogmatibus, de con-
,, futandis Hæreticis, oportet nos cum pede
,, plumbeo procedere, & interdum in vnius ver-
,, buli diſcuſſione longo tempore immorari.
,, Occurrunt etiam nobis aliæ difficultates per-
,, multæ, ſed quæ nos acriùs, & vehementiùs
,, vrget, eſt, quia eam videmus eſſe conditionem
,, temporum, ita eſſe tempora præparata, & diſ-
,, poſita ad producendas res nouas, vt neſcia-
,, mus, neque pro firmo, & conſtanti aſſerere poſ-
,, ſimus, vtrum neceſſitas nobis futura ſit cele-
,, brandi Seſſionem petendiè ex aliquo nouo, &
,, inſperato emergenti, & incidenti, vel hinc ad
,, octo dies, vel ad vnum menſem, vel plures.
,, Propterea ſumus huius ſententiæ, vt ſi velimus
,, cautè, & prudenter agere, debeamus facere
,, prorogationem ipſam ad beneplacitum Con-
,, cilij: hoc modo, & hac ratione erit ſemper ſa-
,, cro Concilio liberum, & integrum, vt poſſit
,, celebrare Seſſionem tunc, & quando nouerit
,, ita honori Diuino, rationibus ipſius Concilij,
,, & Reipublicæ expedire, ſic denique putamus
,, ex vſu eſſe præſentis temporis, &c.
,, Poſteà Patres dixerunt ſententias ſuas, &
,, omnibus placuit Seſſionem ipſam, quæ die
,, craſtina iuxta decretum publicatum in proxi-
,, ma præcedenti Seſſione die ſecunda Iunij præ-
,, ſentis anni celebranda erat, prorogari ad bene-
,, placitum ſacri Concilij. Et ita fuit concluſum,
,, decretum, & firmatum, dein dimittitur Con-
,, gregatio.

Interfuere verò illi cœtui duo Cardinales Legati, Orator Henrici Galliarum Regis Claudius Durfè Forenſis Prouinciæ Præfectus, Archiepiſcopi quinque diuerſorum Regnorum, Epiſcopi quadraginta octo, Prædicatorum, Auguſtinianorum, Carmelitarumque Generales.

72 Prorogata ita Seſſione tertia, vocati ſunt in examen Canones aduerſùs abuſus, quos tam in conferendis, quàm recipiendis, vel cuſtodiendo neceſſario apparatu Sacramentorum Baptiſmi, & Confirmationis admitti contigerat, pluresque Congregationes Prælatorum Theologorum habitæ, in quibus in examen vocantur Canones de ijs abuſibus conſcripti, de quibus hæc delibamus.

Prohibitum ſtipendium pro collatione Sacramento Baptiſmi.

Eccleſiaſtica Sacramenta gratis, & liberè conferantur, ac pro eorum collatione nihil prorſùs quouis colore petatur, vel exigatur. Proindè nec vaſculum, nec linteum, nec aliquod id genus apponatur, per quod ſaltem tacitè quidpiam peti videatur, neque eorum collatio denegetur, vel differatur prætextu alicuius quantumlibet longæ, atque antiquæ conſuetudinis, quod Sacramenta non conferantur, niſi certa priùs recepta mercede, aut niſi fuerit ſatisfactum conferenti de aliqua re ei debita, cùm nullius conſuetudinis obtentu reatum ſuum, quis tueri poſſit; nec diuturnitas temporis peccatum diminuat, ſed augeat, qui verò ſecus fecerit pœnis contra Simoniacos à iure ſtatutis ſubiaceat.

Saluberrimum Baptiſmi Sacramentum non in prophanis locis, ſed in Eccleſijs tantum conferatur, niſi neceſſitate vrgente. (Et infrà.)

Epiſcopi ſedulò præcauere ſtudeant, vt nullum adultum excommunicatum, ſiuè interdictum, ſeù alias in peccato mortali exiſtentem confirment, &c.

Hi Canones à XXVII. Septembris ad V. Octobris in Congregationibus diſcuſſi ſunt, hæc etiam prouiſa. Sacerdotes in exhibitione Sacramentorum omninò confeſſi, & contriti ſint, & ſi fieri poteſt, ieiuni; legantque Orationes ab Eccleſia inſtitutas, & cæremonias ſolitas faciant, cum condecenti deuotione, ad quam etiam eorum exemplo Laici præſentes moueri poſſint, & Parochianos ſuos erudiant, quomodo in caſu neceſſitatis Pueri ſint domi baptizandi: debet enim in primis adhiberi Sacerdos, ſi in tempore fieri poteſt, ſin minùs Diaconus, aut Subdiaconus, vel ſaltem Clericus: ſi verò Clericus haberi non poteſt, Vir aliquis, Mulier autem nonniſi in ſubſi-

dium

Digitized by Google

dium Viris deficientibus, & quicumque baptizat verba formalia Baptiſmi omninò explicare debet, neque Sacerdotes debent Puerum domi baptizatum rebaptizare etiam ſub illa conditione: Quatenùs baptizatus non ſis; ſed Orationes tantùm, & Cæremonias omiſſas ſupplere, & Adultos non baptizare niſi præcedente Catechiſmo ad minùs viginti dierum diligenter eos ipſos interim admonendo, ne ad tantum Sacramentum cauſa alicuius commodi temporalis, vel humanæ gratiæ, ſed ſolùm zelo fidei, & ſpe æternæ Beatitudinis accedant, in præmiſſis negligens à ſuo Ordinario coërceatur.

Vetitum quoque, ne occaſione Baptiſmi conuiuia, cum tripudijs, & choreis fiant, ſed Deo laudes, & gratiarum actiones pro tanto beneficio reddantur.

,, Addunt acta: Domini Deputati conuenien-
,, tes per plures dies coram Reuerendiſſimo, &
,, Illuſtriſſimo Domino Cardinale Sanctæ Crucis
,, ſecundo ipſius Concilij Præſidente à die Lu-
,, næ X. Menſis Octobris, vſque ad diem Veneris
,, IV. Menſis Nouembris dicti anni MDXLVII.
,, Canones ipſos ſecundùm cenſuras præfatas
,, aptarunt, & reformarunt.

73\. Interea habiti ſunt alij conuentus Prælatorum Iuriſperitorum coram Cardinale de Monte pro emendandis corruptelis in Sacramẽtorum Baptiſmi, & Confirmationis adminiſtratione cõmitti ſolitis, exeunteque Octobri in generalibus Congregationibus Canones de ijs concepti accuratè excuſſi. Addunt acta.

,, X. Menſis ſæpedicti Octobris proponuntur
,, examinandi, & diſcutiendi Patribus Canones
,, formati ſuper abuſibus Sacramenti Euchari-
,, ſtiæ ſub forma infraſcripta videlicet:

Canones ſuper abuſibus Sacramenti Sanctiſſimæ Euchariſtiæ.

Canones ſuper abuſus Sacramenti Euchariſtiæ.

Quoniam deteſtabile nimis, & pijs auribus horrendum eſt, & nulla ratione ferendum, quòd Sanctiſsimum illud, & omniũ maximum Dominici Corporis, & Sanguinis Sacramentum, cui omne genu flecti debet, Cœleſtium, Terreſtrium, & Infernorum, hac ætate noſtra à nonnullis frigida, & negligenti deuotione colatur; idcircò & ex indeuotione huiuſmodi irreuerentia creſcat, ex irreuerentia contemptus, & ex contemptu impietas. Ad eius honorem, & gloriam, qui ſub Sacramento illo mirabili præſentia inuiſibili continetur, placuit Sanctæ Synodo ſtatuere, & præcipere.

Vt quoties Sacratiſsimum Euchariſtiæ Sacramentum oſtenditur in Altari, vel etiam defertur in via, nemò ſedere, nemò ſtare, cuncti qui adſunt protinùs aſſurgere, genua flectere, & capita aperire debeant.

Vt in qualibet Eccleſia curam animarum habente Sanctiſsimum hoc Euchariſtiæ Sacramentum, in vaſe mundo, atque honorifico, & ſub fideli cuſtodia perpetuò conſeruetur, & cùm neceſsitas exegerit, ad Infirmos quocumque tempore deferri poſsit, nec vltra quindecim dies renouatio ipſius Sacramenti differatur, ac in Eccleſijs omnibus, in quibus conſeruari ſolet, ac debet diu, noctuque lampas ante ipſum ardens continuò teneatur.

Et cùm ad Infirmos ipſum Euchariſtiæ Sacramentum defertur, in habitu decenti, & honorifico per Sacerdotem manifeſtè ante pectus cum omni reuerentia, nunquam non ſine lumine deferatur.

Vt Epiſcopi, & Sacerdotes curam animarum habentes non deſinant frequenter admonere, & edocere populos ſuæ ſpirituali curæ ſubiectos, quanta in huius admirabilis Sacramenti Euchariſtiæ perceptione gratia conferatur: ac proptereà eos hortentur, vt frequentiùs illud accipiant, præparatione tamen debita præmiſſa. Et qui illud ſaltem in Sacratiſsimo Dominicæ Reſurrectionis Paſchate recipere neglexerint, ſciant ſe nulla excuſatione fulciri, quin pœnas Conſtitutionis, quæ incipit: *Omnis vtriuſque ſexus, in Sancta magna Lateranenſi Synodo promulgatæ incurrant.*

Vt Ordinarij ſuper his omnibus, de quibus Deo (cuius res agitur) rationem reddituri ſunt, diligenter inuigilent, curentque vt hæc præcepta transgredientes vltra pœnas in Cõſtitutione Honorij III. quæ incipit *Sanè*, & alia Innocentij III. quæ incipit *Statuimus*; in Sancto magno Lateranenſi Concilio edita: quas quidem Conſtitutiones eadem Sacroſancta Synodus innouandas cenſuit, & innouat, eorum quoque arbitrio grauiſsimè puniantur.

Admonitiones circa adminiſtrationem Baptiſmi, & Confirmationis.

74 Placuit S. Synodo ſtatuere, & ordinare, vt Sacerdotes, qui habent populum ſibi commiſſum, & conferunt Sacramentum Baptiſmi, habeant penès ſe Librum, in quo deſcribantur nomina eorum, qui batizantur, ac Parentum, & illorum pariter, qui baptizatos ex Fonte ſuſcipiunt, & teneant fontem Baptiſmi clauſum, itemque vaſa, in quibus ſeruatur Chriſma, Oleum Sanctum, & Oleum Catechumenorum, munda, exterſa, & ſub clauibus benè cuſtodita, & quolibet Anno renouent Oleum Chriſmatis pro benedictione Fontis, & Chriſma accipiatur à proprio Epiſcopo, ac in diebus feſtis accedenti populo ad Diuina declarent formã verborũ Baptiſmi, vimque, & ſubſtantiam illorum, & in Eccleſijs Collegiatis, in quibus eſt Fons Baptiſmi, vnus de Collegio, qui ſit idoneus ſcientia, & moribus ad exhibendum ipſum Sacramentum eligatur. Et in baptizando Sacerdos admoneat, ac iubeat Compatres diligenter attendere, & animaduertere ad ea, quæ dicuntur, quæque ipſi Compatres pro pueris ſpondent, cùm pueros ipſos in illis inſtruere ſuo tempore teneantur. Sintque Sacerdotes in exhibitione Sacramentorum omninò confeſsi, & contriti, & ſi fieri poteſt ieiuni, legantque Orationes ab Eccleſia inſtitutas, & cęremonias ſolitas faciant cum condecenti deuotione, ad quam etiam eorum exemplo Laici præſentes moueri poſsint, & Parochianos ſuos erudiant, quomodo in caſu neceſsitatis pueri ſint domi baptizandi. Debent enim in primis adhiberi Sacerdos, ſi in tempore fieri poteſt, ſin minùs Diaconus, aut Subdiaconus, vel ſaltem Clericus; ſi verò Clericus haberi non poteſt, Vir aliquis, Mulier autem nonniſi in ſubſidium Viris deficientibus, & quicunque ſit, qui baptizat, verba formalia Baptiſmi omninò explicare debet, neque Sacerdotes debent puerum domi baptizatum rebaptizare etiam ſub illa conditione: Quatenùs baptizatus non ſis; ſed Orationes tantum, & cęremonias omiſſas ſupplere, & adultos non baptizare, niſi præcedente Catechiſmo ad minùs viginti dierum, diligentem eoſdem ipſos interim admonendo, ne ad tantum Sacramentum cauſa alicuius commodi temporalis, vel humanæ glo-

Tom. 17. de Concil. MS. Arch. Vat. inſcriptum a tà Cõc. Bonon. ſig. n 3204. p. 398.

Admonitiones circa Baptiſmi, & Cõfirmationis Sacramenta.

Digitized by Google

riæ, ſed ſolùm zelo fidei, & ſpe æternæ beatitudinis accedant. In præmiſsis negligens à ſuo Ordinario coërceatur.

Admonet etiam Sancta Synodus omnes Epiſcopos, vt ſingulis annis in Cœna Domini noua Sacramenta conficiant, & Sacrum Chriſma nonniſi honeſtis, ſibique notis perſonis cedant, ac tradant, & ſaltem in ſolemnitate Pentecoſtes confirmare non prætermittant, ac magnâ Diœceſim habentes, dum eam viſitant, Diœceſanos ſuos ad euitandam confuſionem, quæ interdum ex nimia multitudine venientium oriri ſolet, in locis commodis, & opportunis confirment, & per ſeipſos, vel alios idoneos declarent confirmandis, & alijs præſentibus vim, & virtutem Sacramenti Confirmationis, & dum confirmando pacem dant, confirmatis leuiter eos manu tangant, neque in ſua Diœceſi Epiſcopi leuent ex Sacro Fõte, vel præſentent confirmandos, cùm ipſi per exhibitionem Sacramentorum huiuſmodi, quæ ad eos verè pertinent, Patres ſint, & iure proprij officij monere, ac docere populos ſibi cõmiſſos teneantur, nec permittant ab vno præſentari in vno die vltra tres confirmandos niſi in caſu neceſſitatis, admonerique curent plebes ſibi creditas, ne occaſione Baptiſmi fiant ſolemnia conuiuia cum tripudijs, & choræis, ſed cum benedictionibus, & gratiarum actione, laudeque & gloria Dei, & Domini Redemptoris Noſtri, qui ex ſua ineffabili bonitate Sacramenta largitus eſt hominibus in remedium humanæ fragilitatis.

Diar. Conc. Bonon. pag. 266.

75 XXII. Octobr. in quatuor Congregationibus maximis diſputationibus actum eſt, an vbi dicitur in Canone illo primo, pro Sacramentorum collatione nihil petatur, vel exigatur, addi debeat, neque etiam accipiatur, adeò vt Patres ferè æqualiter diuiſi fuerint, alij affirmatiuam, alij negatiuam partem defendentes.

XXIX. Octobr. conſentiunt addendum, nihil accipiatur. Et in fine Canonis fiat mentio, quòd non propterea Sancta Synodus intendit prohibere pias, & voluntarias Chriſtifidelium oblationes.

Acta Conc. Bononien. M.S. Arch. Vat. ſig. nu. 4204.

XXIV. & XXV. Octobr. habitæ ſunt Congregationes, in quibus excuſſi Canones ſuperiores de Sacramento Matrimonij, & de corruptelis, quę inoleuerant circa Sacramentum Sanctiſſimæ Euchariſtiæ: conſequutis etiam diebus cenſuræ circa eos allatæ in Iuriſperitorum cœtu coram primo Præſide Concilij diſcuſſæ.

Menſe Nouembri plures cœtus habiti pro emendandis corruptelis admiſſis circa Sacramenta, Pœnitentiæ, tum Ordinis, tùm Extremæ Vnctionis.

XVIII. Nouembris cœpti ſunt reuocari ad examen Canones de abuſibus circa Sacramentum Ordinis in generali Congregatione: quod ad XXVIII. eiuſdem Menſis Bononiæ perductum eſt; quorum exempla ſingulis Patribus tradita ſunt.

MS. Arch. Vat. ſign. n. 3192. pag. p. 356.

Canones de abuſibus Sacramenti.

76 Dolebat Ethnicus apud Gentes, in humanis honoribus dandis vltimam de moribus fieri Quæſtionem. Quid nobis faciendum eſt, quoniam in Sacris Ordinibus, & dignitatibus decernendis, nullam de moribus haberi rationem videmus? Ex hoc haud dubiè effectum eſt, vt omnis Eccleſiaſtica diſciplina, vel eneruata, vel corrupta, vel penè extincta iaceat. Hinc tota illa officina vitiorum, quæ à diſſolutis moribus Clericorum confecta eſt, proficiſcitur: quæ quanta ſit, non ignorare poteſt, qui videt tot Clericos cuiuſcumque Ordinis, & vtinam non etiam maiores Prælatos, Concubinarios publicos, inceſtuoſos, & alijs abominabilibus fornicationibus publicè tanquam in cœno inuolutos, ſimoniacos, ebrios, &c. Et quia ab indiſcretis promotionibus Epiſcoporum, & aliorum Prælatorum longè maiora, & grauiora oriuntur ſcandala, ideò ab ijs exordium ſumendum eſt, & in primis circa promouendos.

Primum igitur remedium iſtud eſſet, ſine quo ſemper omnis labor circa reformationem vanus, & irritus erit, ſi à Sancta Sede Apoſtolica, ad quã Ordinationes, & promotiones Epiſcoporum pertinent, omnis cura, & diligentia adhiberetur, vt tales tantùm ordinarentur, & promouerentur Epiſcopi, & Prælati, quorum vita, mos, ſcientia, & ætas congruerent cenſuræ Sacrorum Canonum.

Item, modus aliquis adhiberetur circa numerum, quando, vt experientia docet, ſuperfluus numerus nullam vtilitatem afferat, quamlibet etiam ampliſſimam dignitatem vilem, & contemptibilem reddat. Ideò Titulares Epiſcopi, à quibus Eccleſia multa damna, & incommoda ſuſtinet, & nullam, vel modicam vtilitatem recipit, nonniſi ex magna, & vrgenti cauſa promouendi eſſent.

Præterea cùm ſecundùm regulam Apoſtolicam non conueniat Epiſcopum ordinari, niſi in magnis, & populoſis Ciuitatibus, ne tanta Diuina auctoritas ignobilitate loci vileſcat, & in multis locis (præſertim in Italia) videmus in quolibet Oppidulo ordinatum Epiſcopum, ex quo fit, vt cùm propter ingentem numerum, tùm propter ignobilitatem loci, tùm quia ex redditibus illius Eccleſiæ, vel ex oblationibus fidelium tantum percipi non poteſt, vt ſecundùm decentiam Epiſcopalis dignitatis Epiſcopus viuere valeat, neceſſariũ eſt, quòd valdè vileſcat Epiſcopalis dignitas. Honeſtum igitur, quinimò neceſſarium videretur, vt Sancta Sedes Apoſtolica, ad quam hoc ſpectat, plures huiuſmodi Eccleſias conuicinas ſimul vniret, ita vt talis conſtitueretur Epiſcopatus, ex quo bonus Epiſcopus commodè viuere, & Epiſcopalia onera ſupportare valeret.

Item, deſideratur ab illa Sancta Sede, vt rariſſimè, & nonniſi ex magna deuotione, & exemplari vita Ordinandi, vel alia vrgentiſſima cauſa cum Promouendis ad Epiſcopalem Ordinem, necnon ad Sacerdotalem, in ætate diſpenſaret, cùm indecens videatur eos, qui cura aliorum indigerent, ad regendum alios præpoſitos eſſe; & non conueniat tantum myſterium, prout eſt myſterium Altaris, ab Adoleſcentibus tractari, quod plerumque ipſos videntes, & audientes indeuotiores reddit, & nonnullorum animos valdè conturbat: qua ratione idem quoque in Religioſis ſtatuendum eſſet.

Quod verò ad Ordinationes, quæ ad Epiſcopos pertinet, illud in primis ordinandum eſſet ad euitandam confuſam multitudinem Clericorum, & Sacerdotum, vt vnuſquiſque Epiſcopus tantùm tot Clericos in ſua Eccleſia, & Diœceſi ordinaret, quot videret eiſdem neceſſarios, vel vtiles fore, & non admitteret aliquem non idoneum ſcientis, moribus, & ætate ſecundùm cuiuslibet gradus congruentiam; & nihilominùs non ordinaret aliquem in Sacris Ordinibus, niſi ad titulum Beneficij, vel Patrimonij habilem, & ſufficientem ad ſuſtentationem ipſius Ordinandi; alioquin Epiſcopus de proprijs redditibus Clericos aliter à ſe ordinatos honeſtè alere teneretur,

nec

nec vlla conuentione, aut pacto defendi poſſet. Eadem quoque obſeruantia facienda eſſet in literis dimiſſorijs dandis, quas Epiſcopi nullo modo dare deberent, niſi habita diligenti informatione, vt dictum eſt, de vita, moribus, & ſcientia eius, cui dictæ literæ conceduntur: & nihilominùs ſtatuendum eſſet, vt nullus Epiſcopus Clericum alterius iuriſdictionis ordinare poſſet, niſi per literas plena fides, ſibi fieret de vita, & moribus, ipſius promouendi, ſi in Sacris Ordinibus de ſufficienti titulo, & ipſemet talem Clericum habilem in ſcientia inuenerit. Et quamuis tria ſint, quæ principaliter in dandis Ordinibus conſideranda ſunt, ætas videlicet, literarum ſcientia, & mores, attamen Epiſcopo quoad ætatem non eſt elaborandum: ſatis eſt ſibi ſeruare decretum Concilij Viennenſis, contra quod ipſe diſpenſare non poteſt.

Circa verò literarum ſcientiam: conſtat per rei euidentiam, ſiuè negligentia, ſiuè dolo examinatorum, valdè erratum fuiſſe, vndè tot apparent imperiti, & indocti Sacerdotes, vt infinitus propè ſit eorum numerus. Vt autem aliquando huiuſmodi pernicioſus abuſus ab Eccleſia remoueatur, ordinandum eſt, quòd Epiſcopus non maioribus, aut grauioribus negotijs impeditus, examini ordinandorum in Sacris Ordinibus, & præſertim ad Sacerdotalem Ordinem, duobus Viris literatis, & timoratæ conſcientiæ ſecum adhibitis, perſonaliter adeſſe teneretur, ſiuè examen fieret per Archidiaconum ſuum, ad quem regulariter hoc munus pertinet, ſiuè in defectum Archidiaconi per deputatos à ſeipſo. Eo verò legitimè impedito, Archidiaconus, ſi adeſt, & ad eum hoc munus de iure, ſeù conſuetudine pertineat, duobus pari modo adiúctis ſibi Viris literatis, & probis ab Epiſcopo deputandis perſonaliter, munus ſuum adimplere ſtudeat; quo deficiente, Epiſcopus per idoneos deputatos hoc fieri procuret, teneaturque Archidiaconus, ſeù Deputati ab Epiſcopo fidelem relationem de idoneitate ordinandorum medio iuramento fidem facere.

77 Circa verò mores, in quibus eſt difficilior cognitio, & maius verſatur periculum; videtur, quòd aliqua vtilis prouiſio fieri non poſſit, niſi in partem ſaltem renouaretur cenſura antiquorum Canonum circa tempus probationis vitæ ordinandorum. Vix enim fieri poteſt, vt in tribus, vel in quatuor menſibus fieri poſſit probatio vitæ ordinandi, ſaltem quoad continentiam, cùm multi per duos, vel tres Menſes poterunt ſe continere, qui per duos, vel tres annos, non poterunt. Statuendum igitur eſſet, quòd diſpoſitio Concilij Viennenſis omninò ſeruanda eſſet: & inſuper quòd nemo ſæcularis excedens XXV. annum poſſet à minoribus Ordinibus ad Sacerdotalem Ordinem, niſi poſt triennium aſcendere, niſi quis alioquin idoneus fuerit, vel ex aliqua vrgenti neceſſitate, vel vtilitate Eccleſiæ Epiſcopo aliter expedire videretur. Quibus caſibus nihilominùs triennium illud per Epiſcopum ad minùs, quàm ad annum, limitari non poſſet. Religioſi verò, vbi teſtimonium probatæ vitæ, & magnæ deuotionis ab eorum Superioribus ſecum habebunt, poſt annum ſtatim, & non antea, ad Sacerdotalem Ordinem aſcendere poterunt.

Curare autem deberet Epiſcopus infra hoc tempus probationis, diligentem, & fidelem habere informationem, de vita, & moribus ordinandorum, & ille videretur bonus modus ſi in Synodo ſua Diœceſana, quam ſingulis annis tenetur habere, committeret omnibus ſuis Parochis, vt vnuſquiſque diligenter procuraret vitam, & mores Clericorum, qui ſub ſua eſſent Parochia, vt in proxima Synodo ſibi referre poſſent: quam relationem tenerentur Parochi facere cum iuramento.

Et quia plerumque indiſcretæ promotiones procedunt etiam à radice auaritiæ, vel ab humana gratia, prouidendum eſſet, ne Epiſcopus ſub pœna ſuſpenſionis ab officio, & beneficio, ipſo facto incurrenda, aliquod lucrum, ſeù emolumentum occaſione Ordinationum directè, vel indirectè, per ſe, vel per mediam perſonam, nec etiam occaſione ſigilli ſui recipere poſſet, exceptis faculis, quæ iuxta formam Pontificalis offerri debent. Similiter eadem pœna ſtatuenda eſſet, ne aliquem in gratiam alicuius ordinaret. Et bonum eſſet ad remouendam omnem fraudem, quæ adhiberi poſſet, ipſis Notarijs, qui adhibentur pro rogatu, & ordinationibus, ſtatuere certum ſalarium pro mercede ſua, quod videtur congruum ſi pro quolibet promoto petente à ſe teſtimonium, ſeù inſtrumentum, ſeù promotionis, & non aliter, ſextam partem vnius aurei tantùm exigere poſſet.

Prouidendum quoque eſſet quòd examinatores, vt ipſi aliquid non reciperent pro examine ab ipſis ordinandis; ſed Epiſcopus illis de ſuo, vel de redditibus Archidiaconatus, vbi Archidiaconus examinare teneretur, & negligeret, vel idoneus non eſſet, prouideat.

Adiuncti ſunt alij Canones de habitu Clericorum, & pœnis, qui eum non deferrent, conſtitutis: necnon de Familia Epiſcoporum, & aliorum Prælatorum componenda; de ſupellectilis lautitia inhibenda, luxuque caſtigando, de inſtaurandis verò Prouincialibus Concilijs hæc addita.

Vtile eſſet, vt Prouincialia Concilia cum effectu reſtituerentur, vt vera Concilia apparent, & non Conciliorum vmbra, in quibus Metropolitanus diligenter curam adhiberet, vt plenam notitiam de vita, moribus, ſcientia, & regimine ſuorum Suffraganeorum caperet: & ſi aliquem reperiret, vel propter malos mores, vel propter intolerabilem ignorantiam, vel malam adminiſtrationem, ſeù negligentiam ſuos ſubditos ſcandalizantem, illum omninò denuntiaret Sedi Apoſtolicæ iuxtà Sanctorum Patrum regulas corrigendum, & prout ſaluti Subditorum magis vtile Sedi Apoſtolicæ videretur: Suffraganei autem pari modo ſuum Metropolitanum ſcandaloſum denuntiare tenerentur.

Valdè etiam vtile eſſet ſi Sanctiſſimus Dominus Noſter Papa ſingulo ſaltem triennio per omnes Prouincias Viſitatores deſtinaret, qui plenam caperent informationem de vita, moribus, ſcientia, & regimine Prælatorum, & iuxta officium Viſitatoris, quæ digna correctione inueniret, & emendaret, & corrigeret; grauiora autem, & quæ fide dignorum teſtimoniorum in Prælatis ſcandaloſa reperiret, Suæ Sanctitati fideliter deferret, vt pro exigentia, & Subditorum ſalute opportunè prouidere poſſet, curaretque Sanctitas Sua ſcandaloſos Prælatos ſecundùm regulas Patrum omninò punire, & nulli parcere, vt ſaltem formidine pœnæ omnes abſtinerent à malo: Curaret etiam, vt eiſdem Viſitatoribus merum officium viſitationis committeret, nullamque aliam facultatem concederet: inhiberet quoque eis omnem pecuniarum exactionem.

Quò verò ad inferiores Sacerdotes, & Clericos, vt tollantur infinita ſcandala, quæ in dies oriuntur;

tur, illud videretur omninò neceſſarium eſſe,] quòd ſtatuatur ſub grauiſſimis pœnis, vt vnuſquiſque Prælatus, qui de iure, vel de conſuetudine viſitationem habet, ſuam Diœceſim, vel Territorium ſibi commiſſum, ſemel ſaltem in anno perſonaliter, niſi legitimè impeditus fuerit, & tunc per Vicarium idoneum viſitare teneatur, & in ipſa viſitatione nihil aliud accipere poſſit, quàm procurationem victus, & eum nullo modo in pecunia, &c.

Iuſſi quoque Religioſorum Præſules ad Subditorum caſtiganda vitia incumbere, & qui neglexerint à Summo Pontifice munere ſuo deturbari, alioſque in ipſorum loca ſubrogari.

Acta Conc. Bononien. MS. Arch. Vat. ſign. n. 3204 pag. & aliud MS. Franc. Card. Bar. ſig. n. 123.

Menſe Decembri actum in Congregationibus de tollendis corruptelis circa Sacramentum Matrimonij. Non tamen ſuperiores Canones in Concilio Bononienſi excuſſi in publica ſeſſione promulgati fuere, cùm præſtolarentur Patres, vt Hiſpani Præſules, qui Tridenti hæſerant Bononiam accederent, vt vnanimi conſenſu, ſine Schiſmatis metu promulgari poſſent, ſed aduerſante perpetuò Cæſare Bononienſi Concilio, contendenteq; illud iure non tranſlatum Tridento, deinum proſequutio Concilij intercisa eſt.

Ang. Maſſarell. in actis Conc. Bonon. ms. Arch. Vat. ſig n. 3212. p. 79.

78 Ob motas lites à Cæſare de tranſlatione
,, Concilij, Pontificem ipſum de validitate
,, ipſius tranſlationis ad ſe, & Sanctam Apoſto-
,, licam Sedem aduocare oportuit, ipſaque cau-
,, ſa pendente Concilij proceſſum ſuſpendere, ac
,, prohibere.] Huius verò rei implicatiſſimæ ſeries modò deſcribenda eſt, cùm tranſlationis decreto Præſules diuerſorum Regnorum Cæſari obnoxiorum interceſſiſſent, certioremque de ea feciſſent Cæſarem iuſſi ab eo ſunt Tridenti perſtare, cùm auctoritate Sua à Pontifice obtenturū ſe putaret, vt Concilium Tridento reſtitueretur, ſed cùm Ioannes Vega illius Orator de ea re egiſſet cum Pontifice, nihil impetrare potuit, vt dictum eſt, maximè cum contenderet Cæſarei eſſe iuris, vt Concilium haberet in ſua poteſtate, atque Alexander Cardinalis Farneſius Pontificio nomine ſcripſit ad Hieronymum Verallum Archiepiſcopum Roſſanenſem Apoſtolicum apud Cæſarem Internuntium, vt doceret Cæſarem Concilium Bononienſe Tridentum reduci non poſſe, niſi ex conſenſu ipſius Concilij, cuius in ea re auctoritas infringi non deberet, quæ literæ quinta Aprilis exaratæ ſunt. Medio verò Aprili à Pontifice Cardinalis Sfondratus miſſus eſt ad Cæſarem, vt eas de Concilij tranſlatione controuerſias componeret, promoueretque vt reſiduos Tridentinos Bononiam accedere iuberet, at Cæſar è contra miſſo Didaco Mendoza vrgebat Pōtificem, vt Concilium Bononienſe Tridentum reuocaret, adeò vt ex contrarijs voluntatibus Pontificis, Cæſariſque animi exaſperari cœperint, vt narrat Angelus Maſſarellus, qui Concilio à ſecretis erat.

Poſt multas tractationes Pōtifex diſceptationem de validitate tranſlationis ad ſe auocauit.

Ext. in mi. Card. Py ſign. n. 260.

Diar. Conc. Trident. & Bonon. Auct. Ang. Maſſarello p. 221.

MS. Arch. Vat. Diar. Cōc. Trid. et Bonon. act. Ang. Maſſarell. pag. 246.

,, Secunda Maij retuli D. Cardinali de Monte
,, in Congregatione Reuerendiſſimorum Depu-
,, tatorum Cardinalium Romæ ſuper rebus fidei
,, concluſum eſſe, vt Concilium hic Bononiæ
,, ſuum haberet progreſſum, & quòd Pontifex ea
,, die, qua receſſit ex Vrbe præteriti Menſis ver-
,, ſus Viterbium cùm denuò moleſtaretur ab Il-
,, luſtriſſimo Domino Didaco à Mendoza Ora-
,, tore Cæſareo, vt Comitium Tridentum reuer-
,, teretur, idque inſtantiſſimè nomine Cæſareo
,, peteret, neque rationibus Suæ Sanctitatis ac-
,, quieſcere vellet, Pontificem reſpondiſſe, quòd
,, Cæſar volebat Concilium reuerti Tridentum,
,, & ipſe volebat, quod permaneret Bononiæ, vbi
,, nunc eſt. Cùmque iterum impeteretur Ponti-
,, fex ab Illuſtriſſimo Domino Didaco, Suam
,, Sanctitatem replicaſſe, quod Cæſar debebat
,, meminiſſe, quòd non Suæ Maieſtati Cæſareæ,
,, neque Imperatori dictum fuerit à Chriſto:
,, *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo*
,, *Eccleſiam meam*, ſed Petro, & Pontificibus Suc-
,, ceſſoribus, quo dicto terga dedit, & receſſit à
,, conſpectu ipſius D. Oratoris Cæſarei.
,, III. Maij ex Germania Dominus Verallus
,, Nuntius Apoſtolicus literis XXIII. datis ſi-
,, gnificat Imperatorem adhuc eſſe firmi animi,
,, vt Concilium Tridentum reuertatur, adduci-
,, que non poſſe, vt credat eo tempore, quo tranſ-
,, latio Concilij facta eſt, Tridenti fuiſſe puncti-
,, culas, propterea que cum Pontifice, & Reue-
,, rendiſſimis Legatis maxima ſit concitatus ira,
,, maximèque in ſpecie contra Cardinalem San-
,, ctæ Crucis, cui totum negotium tranſlationis
,, tribuit. Reuerendiſſimi Domini Legati ſcripſe-
,, runt ad Cardinalem Farneſium mittentes co-
,, piam literarum Domini Veralli, & reſponden-
,, tes ad tria Capita ipſarum literarum, quibus
,, Imperator dicit non fuiſſe petechias: loci no-
,, minationem, & aſſecurationem pertinere ad
,, Suam Maieſtatem: tertiò quod præcepti decla-
,, ratione Legati vſi ſint in ipſa tranſlatione, quę
,, omnia falſa eſſe oſtendunt Reuerendiſſimi Le-
,, gati, &c.

79 Interea componendæ liti nauata eſt opera, ac propoſitum eſt, vt Præſules, qui Tridenti hæſerant Bononiam accedent, vt Concilium Bononia Tridentum vnanimi voluntatum conſpiratione reduceretur: tùm etiam poſtulatum à Cæſare, vt Lutheranos ad excipienda Concilij decreta cogeret, de quibus vltima Maij à Cardinale Farneſio ad Cardinalem Sfondratum in Germania Legatum ſubiectæ literæ exaratæ.

Ext. in ms. Card. Pÿ ſig. nu. 260.

De his, quæ inter Pontificem, & Didacum Cæſaris Oratorem acta ſunt, certiorem facimus, quia eſt animaduerſū, ex diſſenſione circa Conciliū plura mala emergere poſſe, de cōcordiæ ratione ineunda agendum viſum eſt, & licèt Didacus nullis ad eum ſit inſtructus mandatis, tamen cupiditate ſeruandæ coniunctionis inter Cæſarem, ac Pontificem colloquium non refugit, propoſuitque, vt Concilium reuocetur Tridentum, vel in alium Germaniæ locum transferatur: pro ea Prouincia Eccleſiæ cōcilianda, & Concilij, Sediſq; Apoſtolicæ dignitati conſulatur, poſſe Præſules Tridentinos Bononiam accerſiri, vt communi conſilio ea tranſlatio decernatur. Cui reſponſum eſt, vt conſentiat Pontifex illi tranſlationi in Germaniam neceſſarium, vt de effectu, & ſucceſſu felici (cuius gratia petitur Concilium) ipſi exploratum ſit, vt Germania, ſubmittat ſe ad excipienda decreta eiuſdem Concilij, nec id difficile fore Cæſari, vt id ſuadeat Pontifici, ſi Germanos adduxerit ad decreta Tridenti edita, vel in Comitijs Ordinum permouerit, vt decernendis in Concilio pareant, vel alia quacumque ratione conſtare poſſit effectum, quem pro motiuo affert, ſucceſſurum, ſecus enim Præſules perſuaderi non poſſe, vt in Germaniam redeant, pluresque eſtimaturos, Pontificem in re ad vniuerſum Orbem Chriſtianum ſpectante prudentia non vti, ſi verbis nudis ad deliberationem grauiſſimam moueretur, eoque magis, quòd Concilium iam bis Tridenti conuocatum ſit, nec duorum anno-

rum

num ſtum aliquod conuerſionis Germanorum ſignum affulſerit: remque eò magis honeſtam, ne Pontifex ſine cauſa id aggrediatur, ac tùm ſibi æqui conſulere, tùm alijs Principibus rationem reddere poſſit, ad quæ Didacus reſpondere non potuit, licèt opinetur Germaniam Concilio pariturum: negare etiam non potuit conſentaneum eſse rationi, vt Tridentini Bononiam veniant, ac vnà cùm alijs de rebus ad Germaniam ſpectantibus decernant, maximè pro reſtituenda diſciplina, tùm ne Concilij fama obſoleſcat, dùm marcet otio, tùm vt communibus ſententijs Bononia pro Germaniæ reconciliatione tranſlatio fiat. De his Didacus ad Cæſarem reſcripturus eſt, petijtque, ne hæc actio Bononienſium decretis perturbaretur, vt eorum ſeſſio extraheretur, cui Pontifex extrahendam conſenſit, vt antea extracta eſt, tùm vt ille rem cœptam promouere, tùm Veſtra Dominatio ad Cæſaream Maieſtatem rebus integris peruenire poſſit: certiorem etiam facimus, Galliæ Regem Præſules quamplurimos miſſurum Bononiam, ac dignitatis Sedis Apoſtolicæ aſſerendæ ſtudium ingens explicare: conuenit præterea Pontifex cum Didaco, vt Cæſari pro compenſatione fiduciariorum bonorum Eccleſiaſticorum quater centum millia numero tradantur, licet nondum cœpta ſit Germaniæ reductio; ex quo Cæſar optimam Pontificis voluntatem dignoſcere poſſit. *XXXI. Maij* 1547.

80 Extremo eodem Menſe actum eſt, vt ſi *Diar. Conc. Trid. & Bonon. ex lit. Card. Far. ad Legatos.* Tridentum reduci Concilium non poſſet, alia Italiæ Ciuitas, vt Ferraria, vel Luca, vel Sena pro celebrando Concilio à Pontifice deſignaretur: at nequd Cæſar Oratoris ſui propoſitionem admiſit, ſed in ſuſcepta voluntate perſtitit, quod Menſe Iulio Legatis Bononienſibus ſignificatum à Cardinale Sfondrato refert Angelus Maſſarellus.

,, XII. Iulij literis Cardinalis Sfondrati Lega- *Diar. Conc. Trid. & Bonon.*
,, ti apud Cæſarem ad Reuerendiſſimos Legatos
,, VII. huius Norimbergæ datis ſignificatum,
,, quòd Cæſar adhuc eſt eius opinionis, vt Con-
,, cilium Tridentum reuertatur, neque vllis ra-
,, tionibus hucuſque flecti potuit.

Obfirmato in ſua ſententia Cæſare Pontifex in eas leges deſcendit, Concilium Tridento reſtitutum iri, modò Germani pollicerentur ſe decreta Concilij excepturos, & vacuo Sacroſancto Solio nihil nouatum iri. Quod in Sanctiore Senatu Pontificio conſtitutum narrat memoratus Auctor.

,, Ex Vrbe ſcribitur, quòd die XIX. huius in
,, Congregatione Deputatorum Cardinalium *Diar. Conc. Trid. p. 242.*
,, concluſum ſit, quòd Pontifex reducat Conci-
,, lium Tridentum quibuſdam adiectis condi-
,, tionibus, videlicet, quòd Germani primò pro-
,, mittant ſe recepturos quidquid actum eſt, &
,, agetur in Concilio, item quod in euentum
,, Sedis vacantis Concilium nihil innouet, &
,, quibuſdam alijs.

82 Noluit Cæſar ad id obſtringi, ſubindè actum eſt de intercidendo progreſſu Bononienſis *Ext. in lit. Card. Farneſ. Diar. Conc. Trid. & Bononien. Arch. Vat. p. 242. Auct. Ange. Maſſarell. Sextus.* Concilij, quod Cæſar toleraturum ſe negabat, vt propterea belli terror impenderet, ad quod propulſandum inter Pontificem, & Gallorum Regem, ac Venetos pro tuenda Italia tractabatur; cùm verò Sfondratus in Germania Legatus Concilium Bononienſe ſuſpendendum conſuleret, Bononienſes inſtitere, vt cœtus Tridentinus diſſolueretur, vt tradit Diarium.

,, XXII. Iulij Cardinalis Sfondratus Legatus,
,, apud Cæſarem ex Germania ſignificabat Cæ-
,, ſaream Maieſtatem adhuc enixè petere, velle-
,, que quòd Concilium reuertatur Tridentum,
,, ſuadetque ipſe Reuerendiſſimus Sfondratus
,, fieri ſuſpenſionem Concilij, ipſeque Cardina-
,, lis Farneſius petebat conſilium, & ſententiam
,, ipſorum Reuerendiſſimorum Legatorum: qui
,, igitur Reuerendiſſimi Legati reſponderunt,
,, ſuſpenſionem eis non diſplicere, quando fieri
,, poſſet, vt Prælati, qui ſunt Tridenti illinc di-
,, ſcederent, neque corpus illud qualecumque
,, ſit, remaneret, & hoc legitimum, (quod nunc
,, eſt Bononiæ) diſſolueretur. Sed quoniam hoc
,, fieri non poſſe credunt, conſulunt, vt Sanctitas
,, Sua per Breue conuocet ad ſe vnum ex ipſis
,, Legatis, vel ambos vnà cum aliquibus Præ-
,, latis, qui hic ſunt Romam, & ſimiliter Cardi-
,, nalem Gienenſem, & aliquot ex Prælatis,
,, qui ſunt Tridenti hac occaſione, vt velit intel-
,, ligere eorum rationes, & cauſam eorum con-
,, cordare, & interim Concilium ſuſpendatur, id
,, eſt non procedat ſine nouo mandato Suæ San-
,, ctitatis. Quod vtile futurum multis rationi-
,, bus demonſtrarunt. His addidere Legati Bononienſes datis X. Auguſti literis ad Cardinalem Farneſium, Concilium non eſſe reuocandum in Tridentinam Ciuitatem, non modò Cæſare, ſed etiam cæteris Regibus inconſultis, cùm ita in translatione Concilij decretum eſſet: rurſumq; alijs datis XIII. Auguſti ad eundem Farneſium Pontificis optimam voluntatem commendarunt, quòd tranſlationis negotium ad Concilium Bononienſe referret, rurſùmque XX. Auguſti Cardinali Sfondrato vehementer ſuadenti, vt Concilium Bononia Tridentum reuocaretur acerrimè contrarijs argumentis repugnarunt, ex qua re diſcordiæ magis exaſperata non ſine maximo Eccleſiæ damno, Fideliumque perturbatione, Hæreticorum verò funeſtiſſimo tripudio; Cæſar enim in ſua obfirmatus ſententia publicas prouocationis literas aduerſus Concilium Bononienſe edidit, atque ad eius impedienda acta litem intentauit, illud iure tranſlatum non fuiſſe.

Carolus V. Diuina fauente Clementia Romanorum Imperator Auguſtus; ac Germaniæ Hiſpaniarum vtriuſque Siciliæ Hieruſalem, Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &c. Rex, Archidux Auſtriæ, Dux Burgundiæ, Brabantiæ, &c. Comes Habſpurgi, Flandriæ, Tyrolis, &c.

83 Notū facimus tenore præſentium, cùm pro ratione muneris noſtri, quo Optimi Maximi voluntate fungimur, proque eo zelo, quem ergà ſacroſanctam Fidem, & Religionem noſtram orthodoxam gerimus, & ipſius Religionis ſumma neceſſitate ita exigente, cogamur contra nonnullos, qui ſeſe aſſerunt Legationis munere fungi vnà cum alijs Prælatis, & perſonis in conuentu Bononienſi, cui titulum Concilij generalis prætexunt, iam congregatis, & eo nomine congregandis, iuſtam, atque legitimam proteſtationem facere, id verò ob locorum diſtantiam coram facere non poſſimus. Eapropter de fide, prudentia, & rerum vſu, honorabilium Doctorum, fidelium nobis dilectorum Franciſci Liouatiati Vargas Procuratoris Generalis Fiſc. Noſtri Regij Caſtellæ, Martini de Soria Velaſco Burgenſis Iurium Doctoris, Conſiliariorum noſtrorum planè confiſi, eoſdem fecimus, conſtituimus, & deputauimus, ac tenore præſentium ex certa noſtra ſcientia, deputamus Procuratores, & Mandatarios noſtros ſimul, & in ſolidum, dantes eis plenam facultatem,

Ext. inter acta Conc. Bononien. p. 48. Ext. etiam apud Melc. Goldaſt. tom. 1. pag. 563. Ext. inter acta Conc. Bononien. pag. 48. ſimil. p. 786. ad Didacū Mendoza Ext. in lit. Card. Pq.

Digitized by Google

ſtem, & poteſtatem, vt ſimul, vel ſaltem eorum, qui intereſſe poterit proteſtationem noſtro, ac totius Sacri Imperij, Regnorumque, & Dominiorum noſtrorum omnium nomine contra præfatos aſſertos Legatos, alioſque Prælatos, & perſonas nomine Concilij Bononiæ, tàm congregatos, quàm congregandos ſolemniter, tùm verbo, tùm ſcripto proponere, & adregiſtrari petere, & obtinere inſtrumenta ſuperinde neceſſaria à Notario, ſeù Notarijs publicis adhibitis, ſeù adhibendis requirere, & omnia alia dicere, facere, & exercere poſſint, & valeant, quæ in huiuſmodi actibus requiruntur, & neceſſaria fuerint, ſeù quouis modo opportuna, & quæ nos ipſi facere poſſemus, & deberemus, ſi præmiſſis perſonaliter intereſſemus, & ſecundùm à nobis habent in mandatis promittentes in verbo noſtro Cæſareo, & Regio, nos ratum, gratumque habituros quidquid per præfatos Procuratores, & Mandatarios, vel alterum eorum, factum, dictum, geſtumque fuerit in præmiſſis, nec quouis modo illis contrauenturos eſſe, dolo, & fraude penitùs remotis, harum teſtimonio literarum manibus noſtris ſubſcriptarum, & ſigilli noſtri appenſione munitarum. *Datum in Ciuitate noſtra Imperiali Auguſta Vindelicorum die XXII. Menſis Auguſti anno Domini MDXLVII. Imperij noſtri XXVII. & Regnorum noſtrorum XXXVII.*

Carolus.

Ex his corrigas errores, qui apud Goldaſtum in nota temporis irrepſere, adſcripſit enim malè annum Domini MDXVIII. Imperij annù XVII.

83 Cùm deprimere, atque euertere Concilij Bononienſis auctoritatem niteretur Cæſar, Pontifex ad eam confirmandam de adeunda Bononia deliberauit, ſed Legati Bononienſes XXVII. Auguſti reſcripſere id rebus præſentibus non conducere, ne videretur cogere velle Concilium ad ſuas voluntates. *Diar. Conc. Trid. & Bonon. p. 150*

Porrò ad infringenda Cæſaris molimina Pontifex Gallorum Regis amicitiam prænſauit, qui promptiſſimo animo ad Pontificis, & Concilij Bononienſis defenſionem ſuſcipiendam ſe obtulit, Gallicarum rerum in Italia agendarum ſpe, de quo hæc Angelus Maſſarellus narrat.

Diar. Conc. Trid. & Bonon.

,, Reuerendiſſimi Legati receperunt literas à
,, Reuerendiſſimo Domino Cardinale Sancti
,, Georgij Legato apud Regem Chriſtianiſſi-
,, mum, & Epiſcopo Imolenſi Nuntio XII. huius,
,, Regem illum accepiſſe Coronam, & Inunctio-
,, nem XXVI. præteriti Menſis Iulij in Rhemenſi
,, Ciuitate à nouo Cardinali, & Archiepiſcopo
,, illius loci.

Coronatio Henr. II.

,, Item, quòd Rex ipſe inſſerat, vt Illuſtriſſi-
,, mus Dominus Durſè Orator ſuus deſignatus
,, ad Concilium vnà cum Prælatis nonnullis ele-
,, ctis ex Gallis diſcederent, & Bononiam pete-
,, rent, miſerantque duas literas Regias Domi-
,, no Archiepiſcopo Aquenſi, & alteras Epiſco-
,, po Mirapiſcenſi, qui fuerant in Concilio Tri-
,, dentino Regio nomine, poſt tranſlationem ta-
,, men huc accedere noluerunt ſine manda-
,, to ſui Regis, quibus mandatur, vt ſtatim ſe
,, Bononiam conferant.

Cùm miſiſſet etiam Regulum Rohanum Henricus Rex, vt Regio nomine obſequium Pontifici addiceret, ille vigeſima ſecunda Auguſti Bononiam perueniens Legatos Concilij conuenit, quibus optimam Regis erga Pontificem, & Concilium Bononienſe voluntatem expoſuit, ſignificauit Regulum Durſeum Oratorem ad Concilium, *Diar. Conc. Bonon. ibi.* cum multis Præſulibus, ac Theologis decretum fuiſſe, quod exeunte Auguſto in Gallica Aula Pontificius Legatus literis ſuis cõfirmauit, quem quidem Oratorem veniſſe Bononiam menſe Septembri, ac ſecundum Oratorem fuiſſe Hoſpitalem Præſidem Pariſienſem refert Diarij Bononienſis Auctor, atque ipſa Concilij acta teſtantur.

Ineunte Septembri iterum Sfondratus, & Auguſtenſis Cardinales monuere Pontificem fixum ſtare Cæſareæ menti prouocare aduerſus Concilium Bononienſe, atque ad Pontificem ius ferendæ ſententiæ in ea lite ſpectaturum, retardandamque eſſe ſeſſionem Concilij Bononienſis, vt docent acta.

,, III. Septembris Reuerendiſſimus Legatus
,, Cardinalis Sfondratus, & Cardinalis Augu-
,, ſtenſis ſcribunt ex Germania, quod Imperator
,, adhuc enixè petit, vt Concilium reducatur
,, Tridentum, & quod aliàs ſit proteſtaturus cõ-
,, tra nullitatem Bononiæ attentatam, &c. Con-
,, ſulunt Reuerendiſſimi Legati (de his conſulti
,, à Cardinali Farneſio) ad tollendas omnes al-
,, tercationes, vt Sua Sanctitas iudicium de hac
,, controuerſia faciat, ad eum enim pertinet de-
,, cidere, ſcilicet an tranſlatio ſit valida necne,
,, quod iudicium Sua Beatitudo facere poteſt in
,, Conciſtorio publico coram Cardinalibus
,, Prælatis aliquibus, & Oratoribus Principum,
,, vt re cognita, & informatione habita ad ſe
,, vno, vel etiam duobus Legatis pronuntiet ve-
,, ritatem, vt tandem vna pars quieſcat, & quòd
,, expediat prorogare futuram Seſſionem, cùm
,, Prelati Galli propè diem venturi ſint.] Ea

monita de retardanda Seſſione ſequutus Pontifex Legatis Bononienſibus ſignificauit VII. Septemb. operæ Cardinalis Farneſij, vt aiunt acta.

,, [Quòd Sanctitas Sua cupiebat relinqui diem
,, incertum pro futura Seſſione, & quòd proro-
,, garetur ad tempus beneplacito Synodi decla-
,, randum. Item, quòd Orator ipſe Didacus po-
,, nat, & offerat quaſdam conditiones non adeò
,, ſpernendas pro concordia Pontificis, & Impe-
,, ratoris circa locum Concilij.

84 Decima Septembris trucidato Petro Aloyſio Farneſio Parmæ, & Placentiæ Duce, Placentiaque ab Inſubriæ Præfecto Cæſareo occupata, diſſidia magis inter Pontificem, Cæſaremque exacerbata ſunt, Bononiaque bellico terrore concuſſa eſt. Decimoquarto verò Septembris Ordines Imperij Status Eccleſiaſtici ex Auguſtanis Comitijs Pontificem ſupplicibus literis rogarunt, vt pro Lutheranis, qui ſe Concilij decretis ſubmiſerant, ad Eccleſiæ gremium reuocandis, aſſerenda libertate Eccleſiaſtica, excindendis hæreſeon erroribus, inſtauranda diſciplina Chriſtiana, Concilium Tridento reſtitueret, ni iuſtis poſtulatis obſecundaret, alia conſilia rei conficiendæ idonea, ac fortè ingrata Pontificię Maieſtati ineunda monuerunt, quæ literæ his verbis conceptæ fuere.

Sanctiſſimo in Chriſto Patri, ac Domino Paulo eius nominis III. Diuina prouidentia Sacroſanctæ Romanæ, & vniuerſalis Eccleſiæ Summo Pontifici Domino noſtro Colendiſſimo.

Poſt debita beatorum pedum oſcula, Beatiſſime in Chriſto Pater, & Domine Clementiſſime. Quantis malis, atque incommodis multos iam annos ex nouorum dogmatum importunitate vexetur Germanica Natio, quantiſque agita- *Ext. in auth. Arch. Vati. ſig. n. 3224 pag. 92. in MS. Card. Pij ſig. abo. p. 60.*

ta

Epiſt. Ordinū Imperij Status Eccleſiaſtici in Conuentu Auguſtano.

ea diſſidijs concuſſa fluctuet, afflictaque penè ad extrema deducta ſit, multis modis cognouit Sanctitas Veſtra, & ni cognouiſſet, vocem tamen gemitus laborantium Eccleſiarum in eadem Natione, & conuulſi Ordinum Imperij nexus, ad extremum etiam fremitum, fragoremque armorum in vltimam inter ſe cladem imminentiū Tranſalpium iuga exaudire potuiſſet; nec dubium eſt, quin his tantis malis paratum ſemper, prouiſumque fuerit auxilium, ſi modo adhiberi maturo, gliſcentique morbo in tempore occurrere potuiſſet. Qua quidem in re, Beatiſſime Pater, cùm nos pro officio, & fide noſtra erga Rempublicā Eccleſiaſticam, proque obſeruantia ea, quam debemus, ac libenter deferimus Sedi Apoſtolicæ, in generalibus Conuentibus actum illud ſemper iudicauerimus, non poſſe tantorum malorum cauſam terminari, nec reſtingui incendiū, niſi vniuerſalis Concilij iudicio, & auctoritate, ſummo conſenſu, ac ſtudio, non ſemel eginius apud Cæſaream Maieſtatem, quam per ſe propensā tamē, noſtraq; ſtudia anteuertentem ſemper inuenimus, vt pro Imperiali auctoritate, ac nomine inſtaret apud Sanctitatē Veſtram de indicendo, celebrandoque in aliquo opportuno loco Germaniæ Concilio, non equidem ad rationem viciniratis, priuatāque commoditatem noſtram, ſed vt obiri is Conuentus, ac frequentari poſſit ab alijs, quos maximè intereſſet, qui cùm propter Epiſcopatus ſuos tenerent etiam Sæcularium ditionum gubernacula, in hac temporum perturbatione, incertoque rerum ſtatu longè abeſſe à domo, atque euagari, ſine publicæ pacis periculo non poſſent, & hac quidem ſedula, omnibuſque Connentibus repetita flagitatione, eo vſque profectum eſt, vt poſt irritam Mantuanæ, ac Vicentinæ Synodi indictionem longo ſatis, ſed heu nimis longo interuallo, ac penè feſſis Germaniæ rebus indictum ſit Tridentinum Concilium, nè indictum modò, ſed etiam inchoatum magno quidem voto omnium, & expectatum, ſed non vt flagitatum erat, intra fines Germaniæ, reſque ita poſcebat, ſed in Tridenti Oppido longè interiectis Alpium Montibus, vt veriùs in Italiæ finibus, quàm intra Germaniæ oram conſtitutum fuiſſe videatur: quæ ſanè etiam cauſa fuit, Beatiſſime Pater, quòd pauci admodum ex noſtris, ac nulli penè eam adire Synodum, ac nè Nuntios quidem ſuos mittere potuerint, præſertim ardente bello maximo, periculoſiſſimoque in Germania, quod iam multo ante ex eiſdem malorum cauſis, de quibus hìc quærimur, impendebat, cui tantus terror, ac trepidatio extitit, vt metu periculorum, armorumque diſcurſu completa fuerint omnia, nullum iter ſatis tutum, nullus aditus ad Tridentum patuerit; ſed nunc victis, fractiſque inconſultæ temeritatis viribus, cum virtute, ac fælicitate Cæſareæ Maieſtatis, adeòque euidenti, clariſſimoque Dei beneficio res eum in locum adducta ſit, vt reſpirare tandem, ac meliora ſperare liceat; cumque omnes iamdudum in ſpe certa erecti ſimus pacem reſtitui poſſe Germaniæ, omniaque ad priſtinum ordinem, & tranquillitatem facilè redigi, ſi modò radix incumbentium malorum, cauſaque ipſa amputata fuerit, ecce in ipſo portu, medioque ſucceſſu rerum benè gerendarum, vel transfertur, vel vt alij volunt, diuiditur Concilium, ex cuius progreſſu, & determinatione pendebant omnia, ciuſque iudicij ſeueritate tanquam gladio quodam amputari, excindique oportebat ſtirpem hanc, ex qua prouenerant hęc mala omnia, neque futura tempora, niſi propitia, ſine dubio prouentura ſunt.

Non poſſumus, Beatiſs. Pater, non poſſumus non dolere, ac ſatis conqueri vicem periclitantis Germaniæ, totos ſeptem, & viginti annos conflictamur, cùm varijs, pernicioſiſque dogmatibus inualuere ſectæ variæ, Epiſcoporum auctoritas, vniuerſa penè diſciplina Eccleſiaſtica iacet. Heu quantum mali, quantam iacturam animarum trahit hæc vna vaſtitas. Tunc verò ex eodem fonte veneni promanantibus latè riuis, nulla ſocietas animorum inter diuerſæ Religionis Sectatores, nulla firma coniunctio, nulla iampridem extitit. Laxata eſt pulchra illa Imperij compago, turbatique Ordines, in quibus dignitas cum potentia, vires cum auctoritate non ad priuatorum modò ſalutem, ſed etiam ad totius Eccleſiæ præſidium ſemper coniunctę fuerunt: nec patet tamen adhuc exitus, fruſtrata expectatio, quia quo ſolùm ſuſtentabatur Sedis Apoſtolicæ auxilium, negatum fuerit ſpes omnes, rationeſque noſtræ pariter conciderunt.

Hęc cùm ita ſint, verèque maiora etiam, niſi maturè prouideatur, impendeant, ſupplicamus Sanctitatem Veſtram, quantoque poſſumus ſtudio, & obſecratione obteſtamur, vt integrato Tridentino Concilio, quo in priſtinum locum, ac ſtatum ſuum reſtituto conſulat, ſaluti, & tranquillitati Nationis Germanicæ: eadem opera efficiat, vt expulſis errorum tenebris, omnique diſſidio, procul ab Eccleſiaſtica doctrina, atque animis hominum profligato reddatur lux priſtina Eccleſijs in Germania cum ſplendore: cùm veritas, cultuſque Religionis Catholicæ priſtinum locum & dignitatem ſuam recuperauerint, tùm fructus Cęlo digni ampliores profectò, quàm multis iam annis factum eſt, conſequentur. Hoc ſi fecerit Sanctitas Veſtra, noſtriſque precibus, quas non iuſtas modò, ſed etiam neceſſarias arbitrati ſumus, locum dederit, habebit nos paratos, & obſequentes ad omnia, quæ pro extirpandis hæreſibus, proque pacificatione non tantùm Germanicæ Nationis, quæ vt labore præ cæteris, ita maiore etiam cura, præſentioreque Medico opus habet, ſed totius etiam Imperij, atque adeò Catholicæ Eccleſiæ tranquillitate ſuſcepta fuerint: ſeù minùs, quod Diuina clementia, in hoc ancipiti, periculoſoque rerum ſtatu auertat, quod agemus, aut quo confugiemus Beatiſſime Pater? Vndè petemus auxilium certis nimis ruinis noſtris? Cui denique Sedis Apoſtolicæ, quam contra procellas omnes Seruator noſter ſupra firmam petram conſtituit, pręſidium implorabimus? Vndique vrgent venti, & ad extrema iam ventum eſt, Videat Sanctiſſima Paternitas Veſtra, ac pro fide, ſummaque ſollicitudine ſua erga Rempublicam Chriſtianam reputet, ſi nihil profecerint preces noſtræ, nihil pericula Germaniæ, quæ neque progredi longiùs, neque ampliorem dilationem ferre poſſunt, qui tandem exitus malorum futurus ſit, adeòque illum poſſideat, ne ceſſante diutiùs in hoc opere Sede Apoſtolica, alia ſumantur conſilia, alijſque vijs, & rationibus hæc cauſa tandem expediatur. Hæc ſunt, Beatiſſime Pater, quæ nos hoc tempore pro officij noſtri ratione coëgit ſumma rerum neceſſitatis ad Sanctitatem Veſtram perſcribere, orantes, vt ſtudium hoc, ſedulitatemque noſtram boni conſulat, Deumque Optimum Maximum precantes, vt eamdem Sanctitatem Veſtram longiſſimo tempore valentem, & incolumem conſeruet. *Ex Conuentu Auguſtano*

Collata cum originali.

Digitized by Google

no XIV. Septembris MDXLVII. Ordinum Imperij Status Eccleſiaſtici in Conuentu Auguſtano.

85 Quid ad has literas reſponderit Poutifex proximo anno teſeremus. At Proteſtantes, qui nunquam ſincero animo, ſed fraudulento de concordia egere cum Catholicis, quia audirent Pontificem à Coucilio Tridentum reducendo abhorrere, inſtitere, vt in Tridentinam Vrbem reuocaretur, eo tamen Tridentum reuocato, mox petituri, vt in interiorem Germaniam transferatur, quo ipſum in ſua poteſtate habeant, addidere alia etiam poſtulata impia, vt Epiſcopi à Sacramento Põtifici pręſtito, & Religione ſoluerentur, & vt Legati Pontificij nõ præeſſent Concilio, ſed tamquã priuati tantùm Epiſcopi Internuntij intereſſent, hoc eſt vt Catholici à Chriſto, & eius Vicario ad Satbanam, & Lutherũ deficerent, nec Tridenti fieret Concilium ad diuulſa Eccleſię membra redintegranda, ſed Conciliabulum contra veterum Conciliorum inſtituta ad membra Eccleſiæ à ſuo Capite diuellenda. De his verò Cardinalis Sfondratus apud Cæſarem Legatus, Bouonienſis Concilij Legatos certiores fecit, ex quibus patebat, quàm iuſtè Pontifex vrgeret Cæſarem, vt pro reſtituendo Tridento Concilio ſe obſtringeret ad Lutheranos adigendos, vt decretis Concilij Tridentini promulgatis, promulgaudiſque obſequerentur. Ea verò in literis Cardiualis Sfondrati, quæ Bononiæ XI. Octobris exceptæ fuere, contineri docet Angelus Maſſarellus, qui Concilio à ſecretis erat his verbis: [Cardinalis retulit, quæ ſint illa enormia, quæ petunt Lutherani circa Religionem, & Coucilium ab Imperatore, videlicet quòd volunt Concilium, ſed Tridenti. Secundò, quòd abſoluantur à iuramento præſtito Sedi Apoſtolicæ. Tertiò, quòd Papa non præſit Concilio, ſed tantum mittat ſuos Legatos, vt ſimplex Epiſcopus Romanus.] Nunquam tot Sæculorum ſluxu huiuſmodi nænias Catholica Eccleſia ſibi cani ab Hæreticis audierat, quæ in tot Concilijs œcumenicis Legatos Pontificios, vt Præſides Conciliorum admiſit, vt ex ipſorum actis, & à Cardinale Baronio iu Hiſtoria Eccleſiaſtica demonſtratur. Quæ verò inter Alexandrum Cardinalem Farneſium, & Didacum Mendozam Cæſareũ Oratorem pertractara pro componenda controuerſia, vidimus ea à Cæſare repudiata, ſcripſit Menſe Octobri Cardinalis Sfondratus, quo tempore Nicolaus Archiepiſcopus Gneſnenſis Poloniæ Primas ſignificauit Paulo III. coactam fuiſſe à ſe Synodum pro decernendis Epiſcopis ad Concilium Tridentinum, ſed tranſlationis Tridento Bononiam factæ fama accepta hæſiſſe ancipites Polonos Præſules, ac Doctores, an Bononiam proficiſci deberent, in quam non dum Tranſalpini aliorum Regnorum Epiſcopi ſe non contuliſſent, expoſuitque nullam vtilitatem ex Concilio Bononienſi, ad quod Germani non eſſent acceſſuri, decerpi poſſe, acſi Bononia Romam tranſlatutus ſit, eo maiores animorum motus, clamoreſque aduerſariorum concitatum iri, atque adeò rogauit Polonorum nomine Poutificiam Sanctitatem, vt pro vniuerſæ Eccleſiæ bono in Tridentinam Vrbem Germanis, Poloniſque commodiorem Concilium reuocare dignaretur.

Quale Cõcilium Lutherani poſcerent ſcilicet Satanicum.

Diar. Conc. Trid. pag. 265.

Epiſcopus Gneſnenſis Synodum collegit, vt Epiſcopos Polonos ad Conciliũ mittat.

Sanctiſſimo, ac Beatiſſimo in Chriſto Patri, & Domino, Domino Paulo III. Diuina Prouidentia Sacroſanctæ, ac Vniuerſalis Eccleſiæ Pontifici Maximo Domino Clementiſſimo.

Sanctiſſime, ac Beatiſſime in Chriſto Pater, ac Domine Clementiſſime, obſeruantiam meam, & ſeruitutem meam perpetuam Sanctitati Veſtræ ſubmiſsè, & reuerenter in primis deſero, quod in hunc vſque diem nemo ex Prouincia mea ad Sacroſanctum Concilium œcumenicum venerit, ne putet Sanctitas Veſtra negligentia id factum eſſe, ſed quòd mandatum ea de re Veſtræ Sanctitatis, atque vt more Maiorum meorum ad Sacrum Concilium hoc à Sanctitate Veſtra vocarer expectabam, poſtquam verò certior ſum factus, qui ante me ad Eccleſiæ Metropolitanæ huius gubernacula ſedit Reu. D. Petrum Archiepiſcopum Gueſnenſem, & Epiſcopum Cracouienſem ad Concilium hoc, quod Tridenti fuerat in Chriſto congregatum, Sanctitatis Veſtrę literis vocatum fuiſſe, & ſi æquum erat, vt illo ex hac vita ſublato mihi quoque, qui ſum illi in hac Eccleſia Metropolitana Succeſſor, aliqua eius rei ſignificatio daretur, feci nihilominus, vt in Prouiucia mea Synodum conuocarem, in qua de mittendis ad Conciliũ hoc œcumenicum Legatis deliberatio ſuſciperetur, ad quam cùm frequentes Nuntij, & Eccleſiarum Cathedralium Nuntij veniſſent, deſignati quidem ſunt de conſilio ſententiaque omnium, qui ad Concilium iſtud proficiſcerentur, ſed quoniam allatum ſub id tempus fuerat, Saerum Concilium hoc Tridento Bononiam eſſe tranſlatum, quo nemo ſe Tranſalpinorum Epiſcopus conferre voluerit, ingens fuit dubitatio, num ad id Concilium, ſiuè potiùs ad eum locum nobis proficiſcendum eſſet, quo nullus adhuc Tranſalpinorum veniſſe diceretur. Tandem decretum eſt in Synodo Prouinciali per me congregata, vt ad Sanctitatem Veſtram literas darem, quibus quid eſſet de multorum conſilio hoc iudicium illi ſignificarem ſimul etiam communi Sacerdotum Ordinis nomine, qui ſunt in Prouincia mea, ſupplex illum orarem, & obſecrarem, quandoquidem Capitis Noſtri Domini Ieſu Chriſti in terris locum gerit, vt afflictis eius rationibus ſuccurrere, & quæ grauiſſima noſtris ceruicibus impendere pericula videntur, ea prudentia, vigilantiaque ſua prout amantem ſui gregis Paſtorem facere decet, propellere, & propulſare dignetur. Summa ſecundùm Deum ſpes nobis fuit extirpandarum hæreſum, & tollendorum fidei diſſidiorum, & rerum Eccleſiaſticarum conſtituendarum in Sacro Concilio hoc œcumenico edicto, ſed cùm ad id è Germania nemo propè veniſſe diceretur, quæ præcipuè Concilio huic congregando cauſam dediſſe videbatur, & in Prouincia mea dubitare multos videbam, num apud omnes rata erant futura, quæ in eo definita eſſent, quoniam ſermones quorumdam ad me perferebantur, quorum in his terris auctoritas erat non poſtrema, qui dicerent nequaquam ſe recepturos, quæ per veſtros, & Concilium forent allata, niſi à finitimis quoque nobis populis eadem illa recepta priùs eſſent, iuſtam etiam habere cauſam ad Concilium non veniendi Germanos vulgò fertur, quibus cùm liberum Concilium promiſſum eſſet, nunc in his locis haberetur, vbi tutò eis verſari, ac liberè, quid ſentirent dicere, licitum non foret, quorum cauſa etiamſi à noſtra ſciuncta eſt, nos tamen nuſquam eſſe poſſumus tutiores, quam ſub vmbra alarum Sanctitatis Veſtrę, quam indubitatum Chriſti Vicarium profitemur, eius auctoritatem non modò non fugimus, verùm etiam, niſi illa ſalua ſaluos nos eſſe non poſſe perſuaſum habemus, non viſa tamen ſunt nobis ea negli-

MS. Card. Pu fg. 262 p. 84.

Nicolaus Archiep. Gneſn. litera ad Paulum III. vt eì ſuadeat reſtitutionẽ Concilij Tridentini.

negligenda, quæ paſſim à multis dicuntur, de quibus vt certiorem facerem Sanctitatem Veſtram, vniuerſæ Synodo, à qua tamen propter aduerſam valetudinem meam longiùs aberam, viſum fuit, cuius etiam nomine ad beatos Sanctitatis Veſtræ pedes prouolutus ſupplico Veſtræ Sanctitati, qua ſumma poſſum animi mei ſubmiſſione, vt rationem aliquam ineat, qua poſſit præfato quoque Ordini, quem ſæcularem vocant, ſatisfieri, alia autem ratione vix poſſe videtur, quàm ſi Concilium in huiuſmodi loco habeatur, de quo nemo queri poſſit, quòd ei tutus ad illum acceſſus non pateat, nam ſi quòd instituiſſe dicitur Sanctitas Veſtra, longiùs etiam in ipſam Vrbem vſque ad ſanctum Ioannem Lateranum Concilium transtulerit, maiores etiam clamores, & grauiores ſuſpiciones excitabuntur, nos verò alacri animo, prout fides ac officium noſtrum poſtulat, imperata Sanctitatis Veſtræ facere ſumus parati, ad cuius nos etiam nutum libenter conuerſuri ſumus omnes, ſed eam tamen etiam atque etiam maiorem in modum petimus velit habere temporum iſtorum rationem, quæ difficiliora nunc ſunt, quàm fuerant à multis ſæculis, neque de loco Concilij quidquam ſtatuat, niſi quod eſſe cum Reipublicæ Christianę commodo coniunctum intellexerit; quandoque etiam eorum ſententia poterit approbari, ad quos quamuis id minus pertinere videatur, multum tamen intereſt, ad perficienda ea quæ cogitat Sanctitas Veſtra, hoc eſt, ad pacem, & tranquillitatem in Eccleſia Dei conſtituendam, vt eorum etiam voluntates à conſilio Sanctitatis Veſtræ non ſint abiectæ, quorum fidem, atque auxilium in executionem eorum, quæ decreta fuerint in Concilio facienda, neceſſe erit implorare, quid enim ex eo Concilio vtilitatis ad nos eſſet peruenturum, ſi quæ ſancita in eo ſint (quod omen Deus auertat) in ſola Italia, aut ei finitima vna ſiuè altera Prouincia, & non in vniuerſo Orbe Chriſtiano recepta fuerint? Velit itaque prouidere Sanctitas Veſtra, ne locus detur cuiquam tergiuerſandi, & auctoritatem ſacri Concilij defugiendi, quin omnes potiùs cauſæ præcidantur, quibus adducti, iure feciſſe ſe contendere poſſint, qui ſe nuper ab Eccleſię corpore ſegregarunt, quòd ad ſacrum hoc Concilium non acceſſerunt. Non eſt fortaſſè tenuitatis noſtræ Sanctitatem Veſtram harum rerum commonefacere, quæ non eget conſilio, quo valet plurimùm, cùm in his etiam locis ſit, vbi lux eſt Orbis Terrarum, & ſummum Populorum, & gentium omnium conſilium, cùm præſens periculum videtur, ſed neque nouum eſt, & inſolitum, ſummos Gubernatores in magnis tempeſtatibus à vectoribus admoneri. Quamobrem dabit veniam Sanctitas Veſtra curæ noſtræ, & ſollicitudini, quæ cùm vehementer augat animos noſtros, has à nobis literas extorſit, atque in eam nos mentem, licet humiles Sanctitatis Veſtræ creaturas, impulit vt Chriſti in terris Vicarium in alijs multis virtutibus, tùm vſu rerum, & prouidentia ſingulari præditum, de his, quæ vehementer nos vrgent, hortari liberè, & obſecrare auderemus. Quòd ſi ſcire poſſet Sanctitas Veſtra, qui ſit nunc rerum noſtrarum ſtatus, quanta propter vicinum malum nos pericula circumſtent, facilè ignoſceret curæ huic noſtræ, & anxiæ ſollicitudini, quod eam pro ſua paterna clementia facturam, ac Diuina ſua prouidentia, Chriſto opitulante, eo metu, & diſcrimine, in quo nunc videmur nos eſſe, liberaturam confidimus. Pertinet autem hæc res ad Sanctitatem Veſtram, cùm ad promerendam Dei Optimi Maximi gratiam, & miſericordiam, tùm ad laudem nominis eius ad ſempiternam memoriam propagandam, nos porrò Deum ſupplices precari nunquam intermittemus, vt illam pro ſui nominis gloria, & Eccleſiæ vtilitate, quàm longiſſimo tempore ſeruet incolumem, ac omni felicitatis genere cumulet. *Lovicij die XX. Octobr. MDXLVII.*

Eiuſdem Sanctitatis Veſtræ humillimus Capellanus, & Creatura.

Nicolaus Archiepiſcopus Gneſnenſis.

87 V. Nouembris cùm Velaſcus Regnorum Hiſpaniæ Fiſci Procurator Tridento Bononiam acceſſiſſet, vt ſi publica fieret Seſſio, Cæſareo nomine aduersùs illius Acta, nuncupata proteſtatione intercederet, Legati Bononienſes Cardinalem Farneſium Pontificiarum voluntatum Interpretem conſuluere, quid Cæſareæ proteſtationi reſpondendum eſſet: Cardinalis verò Farneſius VI. Nouembris in hoc ancipiti caſu, ad Schiſmatis auertenda pericula, iiſdem Legatis propoſuit, num conduceret Catholicæ rei Concilium ſuſpendere, & qua ratione, & quo tempore, & ad quantum temporis interuallum? VIII. Nouembris, cùm grauiora de rebus Concilij impenderent pericula, vt certiùs de his decerneret, Marcellum Cardinalem Sanctæ Crucis Legatum Bononia Romam exciuit, iuſſitque vt alter Legatus Ioannes Maria de Monte vocandis ad examen controuerſijs dare operam pergeret, quod Patribus eodem die à Cardinali è Monte ſignificatum eſt. Proxima verò die nona Nouembris Cardinalis Sanctæ Crucis Patres monuit, ſe ob publicum Chriſtianæ Reipublicæ commodum ad Aulam Pontificiam proficiſci. Paulò poſt Chriſtophorus Madrutius Cardinalis Tridentinus à Cæſare ad Pontificem legatus eſt, de quo hæc referunt Concilij Bononienſis Diaria.

Diar. Con. Trid. & Bononien. M.S. Arc. Vat. pag. 268.

,, XVII. Nouembris applicuit Bononiam
,, Chriſtophorus Madrutius tit. Sancti Stephani
,, in Cœlio Monte Presbyter Cardinalis, qui ve-
,, nit ex Germania ab Auguſta miſſus à Carolo
,, V. Imperatore ad Summum Pontificem Pau-
,, lum III. vt cum eo agat de reductione Conci-
,, lij ad Ciuitatem Tridentinam, & de aliqua
,, concordia ineunda ſuper Ciuitate Placentiæ.]

Diar. Con. Trid. & Bononien. pag. 279.

His ſubijciunt Acta.

,, XXX. Nouembris allatæ literæ Cardinalis
,, Farneſij XXVIII. datæ vnà cum inſtructione,
,, quam Imperator dedit Cardinali Tridentino
,, de agendis, & tractandis coram Pontifice, in
,, qua inſtructione hæc continentur. Primùm,
,, quòd nomine Suæ Maieſtatis Cæſareæ, & Sere-
,, niſſimi Regis Romanorum, & totius Germa-
,, niæ petat magna cum inſtantia à Sua Sanctita-
,, te, vt reducat Concilium Tridentum, oſten-
,, dens neceſſitatem eſſe, ex eo quòd Prouincia
,, ipſa Germaniæ vult ſtare determinationi ipſius
,, Concilij, & ei ſe ſubmittere purè, & ſimpli-
,, citer; & quod ad illud venient omnes.

Diar. Con. pag. 272.

Carolus V. Cardinalem Madrutium ad Paulū III. miſit, vt ei ſuaderet reſtitutionē Concilij Tridentini.

,, Et quòd interim donec Concilium celebra-
,, bitur, Sua Sanctitas inueniat modum, ſecun-
,, dùm quem viuere deberent Germani, & ea
,, de cauſa mittat Sua Sanctitas in Germaniam
,, aliquos Viros cum poteſtate hoc faciendi.
,, Quòd ſi Sua Sanctitas nollet conſentire redu-
,, ctioni Concilij ad Ciuitatem Tridentinam,
,, tunc ipſe Cardinalis Tridentinus vnà cum Do-
,, mino Didaco à Mendoza Oratore ſuo apud

,, Pontificem certiores reddant omnes Cardina-
,, les, qui ſunt Romæ, & omnes Oratores
,, Principum de hac diligentia, & inſtantia,
,, quam facit Sua Maieſtas apud Suam Sancti-
,, tatem,
,, Quòd denique ſi nulla via moueri poteſt Sua
,, Beatitudo ad reducendum ipſum Concilium
,, Tridentum, tunc Orator ipſe interponat pro-
,, teſtationes, quas habet in mandatis, præſer-
,, tim, ſi aliquid ageretur Bononiæ à Concilio
,, quod eſſet in præiudicium Concilij Tridenti-
,, ni, ipſeque Reuerendiſſimus Dominus Cardi-
,, nalis Farneſius ſcribit ipſi Reuerendiſſimo Do-
,, mino Cardinali de Monte, vt dicat iudicium
,, ſuum, quid reſpondendum ſit à Pontifice.

88 Prima Decembris Cardinalis de Monte Legatus Bononienſis reſponſum dedit ad ea quæ à Cardinale Tridentino nomine Cæſareo proponenda afferebantur, quod reſponſum his ferè verbis conceptum erat, quibus tranſmiſſum eſt ad Pontificem,

M.S.Car. Py p. 18.

Quæ reſponderit Cardinal. de Monte eis, quæ à Cardinali Madrutio proponebantur.

Reuerendiſſimis Dominis deputatis viſum eſt, quòd Sanctitas Veſtra paterna charitate ſalutem Prouinciæ Germanicæ quibuſcumque modis potuit ſemper procurauerit, quod ex multis argumentis, præſertim ex Concilio Tridenti indicto, & ex Legatis ſemel atque iterum ad eam Ciuitatem miſſis apertiſſimè conſtat, minimèque dubitandum ſit, quin Sanctitas Veſtra eodem animo ergà illam Prouinciam in poſterum futura ſit, vt antea ſemper fuit, optimo ſcilicet, & ad bene de ea merendum propenſiſſimo: quantum ad ea, quæ Reuerendiſſimus Dominus meus Cardinalis Tridentinus nomine Inuictiſſimi Imperatoris, Sereniſſimi Romanorum Regis, necnon Illuſtriſſimorum Statuum Germaniæ retulit, ſcilicet vt omnes Sacro Oecumenico Concilio ſe ſubmittant, laudandam eſſe admodùm pietatem Maieſtatis Suæ, ac bonam ſpem de eorum ſalute, qui hactenùs à recta via aberrauerunt, concipiendam. Verùm quoniam in illa ipſorum ſubmiſſione additum eſt, quòd ſe ſubmittant Concilio Tridenti celebrando, & ea de cauſa petitur nunc vt Sanctitas Veſtra ipſum ad Tridentinam Ciuitatem reduci faciat; Reuerendiſſimis DD. Deputatis perſuaſum eſt id à pientiſſimo Imperatore, & nobiliſſima illa Prouincia efflagitari, & peti, quatenùs ſine ſcandalo, immò cum pace, & concordia cæterarum Prouinciarum, ſeruata etiam auctoritate Concilij, & Eccleſiaſtica libertate, fieri poſſit, ad quæ omnia, ſicut Sanctitas Veſtra pro ſua paſtorali cura, & omnium Eccleſiarum ſollicitudine proſpicere iure debet, & ea nullo modo negligere, ſic exiſtimandum eſſe, Maieſtatem Suam, & Illuſtriſſimos Sacri Imperij ſtatus in bonam partem laturos, ſi Sanctitas Veſtra more Maiorum ſuorum in tàm ardua, & communi deliberatione Epiſcopos Fratres ſuos, & Prælatos, qui omnium ferè Nationum in Concilio nunc Bononię exiſtunt pro communi pace ſeruanda, & turbis, ac ſcandalis vitandis ante omnia conſulere velit, eiſdemque Dominis meis videtur par eſſe, Sanctitatem Veſtram operam dare, vt quàm minima mora in ipſa conſultatione facienda interponatur, atque etiam ne res in Germania detrimentum patiantur, benignè ſatisfieri debet à Sanctitate Veſtra ſecundæ petitioni Maieſtatis Suæ de mittendo ad illam Prouinciam, vno vel pluribus Prælatis cum opportuna facultate, vt communis aliquis, & rectus viuendi modus vſque ad finem Concilij reformetur, & ſtatuatur. Quod verò attinet ad vniuerſalem reformationem, cùm de ea Concilium ipſum iam plurima, & ſalutaria decreta ediderit, & eorum, quæ reſtant, examinata, & diſcuſſa apud ſe proſequatur, eam breui perfici poſſe ſperandum eſt, cui etiam & perficiendæ, & obſeruandæ Sanctitatem Veſtram omnem ſuam diligentiam, & auctoritatem adhibituram.

Ad poſtremum caput de electione Romani Pontificis, ſi durante Concilio (quod Deus auertat) Sedem vacare contigerit, tametſi iura huius Collegij firma & adeò clara, & diuturna ſint, ve verti in dubiũ minimè poſſint, quin Romani Pontificis electio ad ſolos Cardinales pertineat, etiam durante Concilio, tamen pro tam beneuolo animo Suæ Maieſtatis ei gratias habendas eſſe.

Goldaſt. to. 1. conſtit. Imp. Thuanus. lib. 4.

89 Nona Decembris die Chriſtophorus Madrutius Cardinalis Romæ in frequentiſſimo Cardinalium Senatu coram Pontifice habita oratione Cæſaris ſtudia, & labores pro Germanis Eccleſiæ conciliandis laudibus extulit, rogauitque, vt cùm Proteſtantes decretis Tridentini Concilij ſe ſubmitterent, Patres, qui Bononiam Cæſare inconſulto migrauerant, Tridentum redire iuberet, tùm Legatos in Germaniam decerneret, ex quorum ſententia vſque ad exitum Concilij diſciplina Chriſtiana reſtitueretur, & corruptelæ, quæ in Ordinem Eccleſiaſticum irrepſerant, delerentur, demùm iuſſus addidit non ſine Pontificis offenſione, perpenderet, ac ſtatueret, ſi Concilij tempore contingeret ipſum è viuis eripi, vtrum eligendi poteſtas ad Patres in Synodo congregatos, an ad Cardinales, qui Romæ degant, pertineat, pleroſque enim iure metuere, ne ſi res ad eum caſum redactæ ſint ex ea occaſione diſſenſionum ſemina oriantur. Re in quæſtionem adducta & rogatis Cardinalium ſententijs, alij Cæſari ſalua, & incolumi Pontificiæ auctoritatis maieſtate indulgendum dixere; alij non ſatis idoneè à Cæſare, & Ferdinando caueri, Germanos Concilij decretis parituros, nec Bononia Concilium dimouendum, ni idoneè cautum eſſet: alij ad Patres, qui Bononiæ eſſent rem integram deferendam, qui enim Pontificia auctoritate fulti tranſtuliſſent Concilium, Eccleſiamque vniuerſam referrent, omninò conſulendos: hanc ſententiam vt iuri conſonam amplexus Pontifex Cardinali Tridentino reſpondit, ſe Patribus Bononiæ congregatis reuocandi Tridentum Concilij ius conferre, deque ea re ad Chriſtiani Orbis Principes, quorum mutua conſenſione celebrandum erat Concilium, velle perſcribere.

Ex fideliſſimis monumentis.

Cardinalis Madrutius orat Conſiſtorio pro Carolo V.

pag. 14.

90 Didacum quoque Mendozzam ferè eadem in Conſiſtorio pro Cæſare retuliſſe narrant Acta; videlicet Cæſarem grauiora diſcrimina ſubijſſe, vt aberrantes Germanos ad Eccleſiæ obſequium reuocaret, votorum verò compotem fieri non poſſe, niſi promiſſum Germanis Concilium in Germania celebretur, quod cùm ex communi Principum conſenſu Tridenti indictum ſit, rogare, vt Tridentum reuocetur, cùm ex eo tot animarum perditarum millia in lucrum ceſſura ſint, quod beneficium ea ratione poſſit indulgeri, ac ſi Turca, vel Iudæus in Baſilica Lateranenſi Baptiſmo initiari vellet, qui certè cum periculo eius animæ ad Baſilicam Sancti Petri initiandus amandaretur, nec vllum damnum ex ea Pontificia indulgentia ad alias Prouincias redundare poſſet. Rogati verò in eo Conſiſtorio Cardinales vt ſententiam dicerent, inter alios Guiſius Cardi-
,, nalis grauiter dixit [Summoperè laudan-
,, dum

,, dum eſſe Cæſarem, qui cum ſubiecerit corpo-
,, ra Germanorum armis temporalibus, velit
,, etiam armis ſpiritualibus, hoc eſt, ſacro Con-
,, cilio ſubijcere animos, & ſpiritus eorum.] Ac demùm concluſit conſulendos Patres Bononienſes, an Bononiæ promouendum Concilium, an Tridentum foret transferendum? quam ſententiam maxima Senatus pars amplexa eſt. At Cardinalis Theatinus acerbè addidit eum non eſſe Chriſtianum, qui diceret, Concilium Bononienſe non eſſe verum Concilium, nec ex legibus Canonicis tranſlatum. At ſapientiſſimè Cardinalis Polus conſuluit, mittendos eſſe, qui Proteſtantes Principes pertentarent, rogarentque, an acceſſuri ad Tridentinum Concilium, ſeque eius decretis ſubmiſſuri eſſent, eademque cum ipſis aſſerente, atque offerente Cæſare, ſubmotis omnibus difficultatum impedimentis Concilium eſſe Tridentum reuocandum.

Paulus ſcribit Bononiam, vt conſulat Patres, quid pro ſalute Germaniæ agendum ſit circa reſtitutionem Concilij.

91 XVI. Decembris Pontifex ſubiectis literis Concilium Bononienſe conſuluit, quid pro Germanicæ Nationis, quæ ſe Concilij Tridentini celebrandi decretis Cęſarea opera ſubmiſerat, ſalute agendum ipſis videretur, propoſita ob oculos vnius Numinis gloria, iuſſuſque eſt Legatus rem Patribus proponere.

Venerabili Fratri noſtro Ioanni Mariæ Epiſcopo Prænestino nuncupato, noſtro, & Apoſtolicæ Sedis Legato de Latere.

Ext. in actis Conc. Bononien. pag. 38. M.S. Fr. Car Barb. ſig. 123.

Venerabilis Frater ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Miſſus ad nos his proximis diebus à Sereniſſimo Cæſare dilectus filius noſter Chriſtophorus tituli Sancti Cæſarij Presbyter Cardinalis Tridentinus ipſius Cæſaris nomine nobis retulit, Maieſtatem Suam magno ſtudio, & diligentia procuraſſe, vt vniuerſa Natio Germanica Concilio iam indicto, & incœpto Tridenti celebrando ſe ſubmitteret, prout ſe ſubmiſerat, addiditque ſe habere in mandatis ab ipſo Cæſare, vt Suæ Maieſtatis, ac Sereniſſimi eius fratris Romanorum Regis, & Statuum Sacri Imperij nomine a nobis peteret, vt pro reunione dictæ Nationis ad gremium Eccleſiæ ipſum Concilium Tridentum reduci faceremus. Et deindè dilectus filius Didacus Mendoza ipſius Cęſaris Orator in noſtro Conſiſtorio (intereſſentibus de noſtra voluntate, cùm ipſi id cuperent cæteris Oratoribus Principum, & Rerumpublicarum, qui apud nos ſunt) idem dixit, & petijt, & ne mora interponeretur inſtanter poſtulauit. Nos verò re cum Venerabilibus Fratribus noſtris S.R.E. Cardinalibus communicata de ipſorum conſilio, & voto pro communis pacis conſeruatione, & pro euitandis ſcandalis, & vt tàm illud, per quod Concilium Bononiam tranſlatum eſt, quàm cætera iſtius ſacroſanctæ Synodi decreta illæſa conſeruarentur, ante omnia in re tàm ardua, more Maiorum noſtrorum ipſius ſanctę Synodi Fratres noſtros Epiſcopos, & Prælatos, qui ex omnibus ferè Nationibus iſthic ſunt conſulendos eſſe decreuimus. Quamobrem de ſalute dictę Nationis ſolliciti, & ne mora ad reſpondendum ipſi Cæſari interponatur, volumus, vt hæc omnia eiuſdem ſacroſanctæ Synodi Patribus explices, ac Sancti Spiritus numine, quo illa regitur inuocato, vniuerſale bonum Reipublicæ Chriſtianæ, & ſanctæ Fidei Catholicæ, ac dictæ Nationis reunionem præ oculis habentes, omnes ea maturè examinetis, & perpendatis, & quid ipſi Cæſari à nobis ſuper hoc reſponderi poſſe puteris, ad nos ſcribere non differas. *Datum Romæ apud Sanctum Petrum ſub annulo Piſcatoris die XVI. Decembris MDXLVII. Pontificatus noſtri Anno XIIII.*

Reſpondent Patres Bononienſes Pauli III. poſtulatis de reſtitutione Concilij Tridenti,

92 Acceptis Pontificijs literis, generalis, ac ſolemnis Congregatio Bononiæ coacta eſt à Legato Cardinale Prænestino, cui Epiſcopi quinquaginta ſeptem, ac duo Gallorum Regis Oratores interfuerunt, in qua reſpondendum decreuere, vt priùs Hiſpani, qui Tridenti hæſerant, Bononiam ſe conferrent, vt explicaretur nitidè, an Germani decreta iam edita eſſent admiſſuri, quæ forma decernendi obſeruanda eſſet in Concilio, vt Patrum ſecuritati, libertatique caueretur, quod Acta à Maſſarello deſcripta teſtantur.

Diar. Con. Trident. Auct. Ang. Maſſarel. Secret. M S. Arc. Vat. pag. 274.

,, 93 Die Lunæ XIX. Decembris hora XXI.
,, fuit Congregatio Generalis Bononiæ, in qua
,, Reuerendiſſ. Dominus Cardinalis de Monte
,, Præſidens retulit Patribus, qualiter heri ſerò
,, recepiſſet Breue vnum à Sanctiſſimo Domino
,, Noſtro ſub data Romæ apud S. Petrum ſub
,, annulo Piſcatoris die XVI. Decembris præſen-
,, tis, in quo ſua Sanctitas narrat, quòd Cardi-
,, nalis Tridentinus, & Don Didacus à Men-
,, dozza Orator Cæſareus petierit a Sanctitate
,, Sua magna cum inſtantia, vt Concilium re-
,, duceret Tridentum, cùm Cæſar ipſe induxe-
,, rit Germanos omnes, etiam Hęreticos ad ſub-
,, mittendum ſe Concilio Tridenti celebrando,
,, & quòd Sua Sanctitas ſuper ea deliberare no-
,, lit, niſi priùs intelligat conſilium, & iudicium
,, ſacræ Synodi, quid ſcilicet ei videatur, quid
,, ſit à Sua Sanctitate ipſi Cæſari reſponden-
,, dum. Quod Breue ipſe Reuerendiſſimus Do-
,, minus Cardinalis alta voce legit, deindè ad
,, maiorem informationem Patrum, & quo-
,, niam ita fieri ſolet in rebus arduis conſulen-
,, dis, vt priùs per ipſum Præſidentem Patres
,, informentur, & eis lumen aliquod oſtenda-
,, tur, dixit, ſibi non videri ſanctam Synodum
,, ſuper præſenti reductione Concilij Tridentum
,, poſſe deliberare, niſi priùs Prælati, qui ſunt
,, Tridenti Bononiam veniant, cum illi in con-
,, temptum Concilij poſt tranſlationem ibi re-
,, manſerint, quod ſit contra honorem, & aucto-
,, ritatem Concilij.
,, Secundò, niſi priùs declaretur quomodo in-
,, telligatur hæc ſubmiſſio Germanorum, an de-
,, creta iam publicata Tridenti firma, & rata
,, manere debeant, cùm illa nullo modo retra-
,, ctari debeant, neque poſſint, præſertim cùm
,, illa decreta ſint iam à toto Chriſtiano Orbe
,, recepta.
,, Tertiò, qua forma ſit procedendum in Con-
,, cilio.
Quartò, quam ſecuritatem Patres habebunt ſtandi, eundi, recedendi, &c.
,, Quintò, quòd liberum ſit Concilij maiori
,, parti, quandocumque ei videbitur ſubſiſtere
,, legitima cauſa ſe transferendi ex Tridento
,, ad alium locum, & etiamſi videbitur Con-
,, cilium ipſum claudere, terminare, & finire,
,, quibus dubijs explicatis, Concilium poterit
,, deliberare, quid faciendum ſit de reditu ad
,, Ciuitatem Tridentinam, ſuper quibus rogauit
,, Patrum ſententias, eos monendo, & hortando
,, bis, aut ter, vt liberè quilibet diceret ſenten-
,, tiam ſuam.
,, Patres omnes probarunt multis rationibus,
,, quod dixerat Reuerendiſſimus Dominus Prę-
,, ſidens, oſtendentes eſſe omninò neceſſarium

Digitized by Google

,, priùs explicari dubia illa, quàm de reditu ad
,, Tridentum deliberare, exceptis quinque, qui
,, volebant reſponderi à ſancta Synodo, quod eſ-
,, ſet abſque vlla declaratione Tridentum rede-
,, undum, cùm id (vt ipſi dicebant) expediat
,, reductioni Germanorum.
,, Concluſum fuit, quòd Reuerendiſſimus Do-
,, minus Præſidens formaret literas ſcribendas
,, ad Suam Sanctitatem, & die craſtina Patribus
,, legerentur, & ab eis comprobarentur, &c. &
,, ita dimittitur Congregatio hora prima noctis,
,, cui interfuerunt ambo Oratores Galli, &
,, quinquaginta ſeptem Prælati.

9† XX. Decembris hora XVI. Congregatio generalis habita eſt, in qua perlecta eſt literarum à Legato ad Pontificem mittendarum formula, quæ omnium Patrum conſenſu comprobata eſt, in quibus repetitum eſt, quid CæſareisOratoribus reſpondendum eſſet, quiduè exigendum pro Concilio ad Tridentinam Vrbem reuocando.

Beatiſſime Pater, & Clementiſſime Domine poſt humillimam recommendationem, & pedum oſcula beatorum.

Act.Conc. Bononien. pag. 39. M.S.Fraciſci Card. Barberini ſig. num. 1802. p. 23.

Recepi nudius tertius, adueniente nocte, Sanctitatis Veſtræ Breue Roma apud ſanctum Petrum ſub annulo Piſcatoris die XVI. Decembris MDXLVII. Pontificatus ſui anno XIV. datum, in quo narratur dilectum Filium Sanctitatis Veſtræ Chriſtophorum tit. Sancti Cæſarei Presbyterum Cardinalem Tridentinum Dominum à me obſeruandum, his proximis diebus à Sereniſſimo Cæſare miſſum Sanctitati Veſtræ retuliſſe ipſius Cæſaris nomine, Maieſtatem Suam magno ſtudio, & diligentia procuraſſe, vt vniuerſa Natio Germanica Concilio iam indicto, & incæpto Tridenti celebrando ſe ſubmitteret, prout ſe ſubmiſſerat, addiditque ſe habere in mandatis ab ipſo Cæſare, vt Suę Maieſtatis, ac Sereniſs. Fratris Romanorum Regis, & Statuum Sacri Imperij nomine à Sanctitate Veſtra peteret, vt pro reunione dictæ Nationis ad gremium Eccleſiæ, ipſum Concilium Tridentum reduci faceret, & dilectum Sanctitatis Veſtræ filium Didacum de Mendoza ipſius Cæſaris apud eundem Oratorem, in ſacro Conſiſtorio intereſſentibus de Sanctitatis Veſtræ voluntate (cùm ipſi id cuperent) cæteris Oratoribus Principum, & Rerumpublicarum, qui apud eam ſunt, idem dixiſſe, & petijſſe, & ne mora aliqua interponeretur inſtanter poſtulaſſe; Sanctitatem verò Veſtram re cum Venerabilibus Fratribus ſuis Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus Dominis meis obſeruandiſſimis communicata, de ipſorum conſilio, & voto, pro communis pacis conſeruatione, & pro euitandis ſcandalis, & vt tàm illud per quod Concilium Bononiam tranſlatum eſt, quàm cætera huius ſacroſanctæ Synodi decreta illæſa conſeruarentur, ante omnia in re tàm ardua more Maiorum ipſius Synodi Fratres ſuos Epiſcopos, & Prælatos, qui ex omnibus ferè Nationibus hic ſunt, conſulendos eſſe decreuiſſe, quamobrem de ſalute dictæ Nationis Sanctitatem Veſtram ſollicitam, & ne mora ad reſpondendum ipſi Cæſari interponeretur, velle vt hæc omnia eiuſdem ſacroſanctæ Synodi Patribus explicarem, & Sancti Spiritus numine, quo illa regitur inuocato, vniuerſale bonum Reipublicæ Chriſtianæ, & ſanctæ Fidei Catholicæ, ac dictæ Nationis reunionem præ oculis habentes, omnes ea maturè examinaremus, & perpenderemus, & quid ipſi Cæſari à Sanctitate Veſtra ſuper hoc reſponderi poſſe putaremus, ad eam ſcribere non differrem, quo Breui per me qua debeo reuerentia recepto, Sanctitatis Veſtræ mandatis parere volens ſtatim operam dedi, vt huius ſacroſanctæ Synodi Patres ſubſequenti die heſterna, videlicet, in loco, & tempore conſueto congregarentur, quibus quidem in Spiritu Sancto congregatis eiuſdem Spiritus Sancti auxilio implorato, ſolitiſque orationibus, & precibus per me factis, Breue ipſum alta, & intelligibili voce, ita vt nemo non ipſius Breuis tenorem commodè intelligere poſſet, legi, ac recitaui, ſubindè verò poſteaquam Breue ipſum à me lectum, & recitatum fuit (putans ad me, Præſidentiæ, & Legationis officio id maximè pertinere) Patres, quibus potui, pro ingenij mei tenuitate, verbis hortatus ſum, vt omnia benè, ac diligenter conſiderarent, denique Reipublicæ Chriſtianæ ſalutem, honorem Concilij, ac pium deſiderium Sanctitatis Veſtræ reuniendi illam inclytam Germanicam Nationem, atque ipſi Cæſari, quantum fieri poſſit, gratificandi præ oculis habentes, liberè, & proue Spiritus idem Sanctus ſuggereret eis, dicerent ſententias ſuas, ſicuti prudenter, grauiter, & copiosè dixerunt, quarum quidem ſententiarum ſumma hæc eſt: In primis Sancta ipſa Synodus Beatitudinis Veſtræ pietatem cum paſtorali ſollicitudine coniunctam, Ieſu Chriſti Redemptoris Noſtri Vicario, ſummoque in Eccleſia Dei Paſtore dignam agnoſcens, & Sanctitati Veſtræ maximas, quas poteſt, gratias agens, eamque venerans, eiuſque ſanctiſſimos pedes deoſculans, itemque Inuictiſſimi, & Auguſtiſſimi Imperatoris erga ſanctam Catholicam Fidem, & Religionem noſtram ſtudium, zelumque commendans, ac pro ipſius, & ſacri Imperij proſperitate Deum Optimum Maximum rogans, cùm à Sanctitate Veſtra, tùm à Sua Maieſtate humiliter petit, vt quæcumque ipſa ſancta Synodus in hac re, de qua conſuluerit, reſponderit, boni conſulere, & pro Dei gloria, & Chriſtianæ Reipublicæ ſalute, & pace dicta eſſe cenſere velint: nam etſi multis Patribus, qui iam tribus ferè annis aſſiduos labores, graues expenſas, plurima, & varia incommoda ſuſtinuerunt, durum admodùm, atque intolerabile videtur de reditu ad Tridentinam Vrbem hoc tempore agere, quo de exitu Concilij cogitandum, & ſperandum erat, præſertim cùm ex magna parte ea, propter quæ indictum, congregatum, & apertum fuit, ita diſcuſſa, & digeſta eſſe videantur, vt nihil aliud iure deſiderari poſſit, quàm vt publica Seſſione per ſanctam Synodum ſtatuantur, & promulgentur, tamen nemo eſt, qui vt Sanctitatis Veſtrę, & Suę Maieſtatis zelo piè erga nobiliſſimam illam Nationem Germanicam voluntati reſpondeat, Tridentum redire, nouaque & grauiora incommoda, ac diſpendia ſuſtinere recuſet, ſi modò dùm vni Germaniæ proſpicitur, non ipſa Vniuerſalis Eccleſia, & nunc, & in poſterum hac noſtra forſan intempeſtiua è Bononia ad Tridentum tranſmigratione manifeſtis perturbationibus exponatur, cùm enim conſtet aliquos Prælatos Concilio è Ciuitate Tridenti ad hanc Ciuitatem Bononiæ legitimè tranſlato ibidem poſt generalem monitionem in publica Seſſione ipſa tranſlationis die omnibus Prælatis factam, poſt amicabiles noſtras epiſtolas eorum vnicuique hinc ad Tridentinam Ciuitatem per Nuntium ſpecialem à me, & à Reuerendiſſimo Collega meo miſſas, & præſentatas, iam per tot Menſes ad hunc vſque diem remanſiſſe, & adhuc remanere non ſine ma-

Google

magno vilipendio Concilij, ac fortaſſe aliquorum ſcandalo, qui remanſionem illam diuiſionem arbitrantur, ac propterea minoris auctoritatis Concilium eſſe putant, non videt ſacroſancta Synodus, qua via, quauè ratione, ſalua dignitate, maieſtate, honore, & exiſtimatione ipſius Synodi, ac ſine pernicioſo, peſtiferoque in omne æuum exemplo de reditu ad Ciuitatem Tridenti deliberari poſſit, niſi priùs Prælati ipſi Bononiani veniant, & cum reliquia Patribus ſe coniungant, atque ipſius ſanctæ Synodi auctoritatem, & poteſtatem agnoſcant, & amplectantur, quod Synodus ipſa ad tollenda ſcandala in populis ſuſcitata, ac pro Eccleſiæ pace, atque vnitate maximè cupit, & paruo negotio, ac ſolo ipſiua Cæſaris nutu fieri poſſit, confidit, & de hoc Maieſtatem Suam enixè precatur. Non etiam videt ipſa ſancta Synodus quomodo de hac deliberatione tractari poſſit, niſi priùs certa reddatur quòd ita ſe Natio Germanica Concilio Tridenti celebrando ſubmittat, vt fidem concernentia decreta, quæ ibidem promulgata etiam ab omnibus Chriſtianis Regnis, Gymnaſijs, atque inſignibus Theologorum Vniuerſitatibus, & ab omni Catholica Eccleſia ſummo aſſenſu, & gaudio, & plauſu recepta ſunt, rata, firma, ſtabilia, & perpetua futura ſint, nec vlteriùs in controuerſiam aliquam quouis prætextu, colore, occaſione, vel cauſa deducantur, cùm iuxta ſacros Canones, ſanctorum Patrum exempla, & ſtatuta, & Imperiales Conſtitutiones exploratiſſimi iuris ſit, quæ contra vnamquamque hæreſim coacta ſemel Synodus pro fidei communione, & vnitate Catholica, atque Apoſtolica promulgaſſet, non eſſe nouis poſtea retractationibus mutilanda, & iniuriam fieri Reuerendiſſimæ Synodo ſi quis ſemel iudicata reuolueret, & publicè diſputare contenderit.

Præterea cùm rumor increbuerit prætextu cuiuſdam vulgaris, ſeù popularis Concilij, ex omni
Suſpecta Cæſaris poſtulata. hominum genere colligendi (quod Chriſtianum Concilium appellant) mutandam eſſe formam generalium Conciliorum, quæ per Apoſtolos, & ab Apoſtolorum tempore per ſanctam Romanam, & Vniuerſalem Eccleſiam celebrata fuere, poſthabito laudabili more ſiuè modo procedendi, atque in noſtris Conciliaribus definitionibua à nobis hucuſque retento, cupit ſancta Synodus de ipſa re certa reddi, ac ſibi opportunè caueri, antequam de reditu ad ipſam Tridenti Vrbem deliberetur.

Scire etiam cupit quænam cautio dabitur Patribua Tridentum ituris, pro ſuis perſonis, rebus, & bonia, ita vt tàm ſinguli, quàm vniuerſi plena ſecuritate, ac libertate fruantur, & gaudeant, & vnicuique pro ſuo libito eundi, ſtandi, ac recedendi libera poteſtas futura ſit, atque à nemine via facti compelli poſſit.

Scire etiam cupit, & certa reddi, quæ cautio ipſi Concilio dabitur, vt quandocumque videbuntur maiori parti legitimæ, & rationabiles cauſæ adeſſe, ſe ex Tridento ad locum ab ipſa maiori parte eligendum transferendi, itemque cauſis (ob quaa Concilium indictum fuit) ſatisfactum eſſe, liberum ſit ipſi maiori parti (cuiuſuis contradictione, oppoſitione, ſeù reclamatione non obſtante) Concilium transferre, vel etiam claudere, & finire.

Alia verò, quæ ad Sanctitatis Veſtræ, & Suę Apoſtolicæ Sedis auctoritatem tuendam, & ad remouendam quocumque tempore ſchiſmatis occaſionem, conſeruandamque Chriſtianiſſimi Regis, & aliorum Principum erga ſanctum Concilium gratiam, aſſenſum, & fauorem pertinet, Veſtræ Beatitudinis prudentiſſimo iudicio relinquenda cenſuit, hoc tamen adijcens, quòd vbi ipſa ſancta Synodus (tempore ei benè viſo) harum difficultatum dilucidationem, ſeù declarationem, ac reſolutionem expectauerit, liberum ſibi eſſe vult ad expeditionem materiarum diſcuſſarum, & examinatarum, Canonumque, ac decretorum promulgationem Spiritu Sancto inſpirante, & Concilium ipſum dirigente, ac protegente procedere.

Hæc ſunt Beatiſſime Pater, quæ in heſterna Congregatione pro Dei gloria, ſacri Concilij honore, libertate, ſecuritate, bonoque exemplo, reunione potentiſſimę Nationis Germanicæ iuxta pium Sanctitatis Veſtræ, & Sereniſſimi Imperatoris deſiderium, pro communique totius Chriſtianæ Reipublicæ ſalute Patribus conſideranda occurrerunt, quæque Maieſtati Suę per Sanctitatem Veſtram congruenter, & rationabiliter, & opportunè reſponderi poſſe Patres ipſi putauerunt.

95 Quibus auditis eos hortatus ſum, & monui, quò res grauiùs, & maturiùs deliberaretur, hodiè manè literas ex eorum communi ſententia Sanctitati Veſtræ mittendas audituri, & tàm ſuper ipſis literis, quam ſuper re ipſa heſterna die examinata iterum ſententias dicturi ad Congregationem generalem conuenirent. Itaque hac ipſa die congregatis omnibus Patribus, ac celebrata priùs per vnum ex Sacerdotibus noſtris Miſſa de Spiritu Sancto, recitatiſque à me de more Precibus, & Orationibus conſuetis, has præſentes literas alta, & intelligibili voce, ego ipſe, & an ipſæ literæ placerent, & ſi quid addendum, vel minuendum, ſeù immutandum eſſe exiſtimarent, vt ſententias ſuas liberè dicerent rogaui ſemel etiam atque iterum commonens, vt conſcientijs ſuis omnes, & ſinguli prout Spiritus Sanctus illis ſubminiſtraret, plenè, & liberè ſatisfacerent. His peractis vnoquoque ſuo ordine ſententiam ſuam dicente omnes (quatuor dumtaxat exceptis, duobus ſcilicèt expreſsè contradicentibus, alijs verò duobus ſub certis conditionibus approbantibus, has ipſas literas, & omnia quæ in eis continentur, comprobarunt, & laudarunt, & Sanctitati Veſtræ mittendas vnanimi conſenſu decreuerunt. Dominus Deus benedictus Sanctitatem Veſtram diù Eccleſiæ ſuæ ſeruet incolumem. *Datum in generali Congregatione Bononiæ die XX. Decembris MDXLVII.*

Eiuſdem Veſtræ Sanctitatis humillima Creatura Ioannes Maria Cardinalis de Monte ſacri Concilij Præſidens, & Legatus.

Ego Angelus Maſſarellus Secretarius Concilij omnibus, & ſingulis interfui, & præſens fui.

Ego Claudius della Caſa ſacri Concilij Notarius, dum præmiſſæ literæ legerentur interfui, & in notam ſumpſi vnà cum meo Collega rogatus.

Ego Nicolaus Driel ſacri Concilij Notarius, dum præmiſſæ literæ, vt præfertur, legerentur, & ſententiæ exquirerentur, & dicerentur interfui, & in notam ſumpſi vnà cum meo Collega prædicto rogatus.

96 Allato ad Pontificem Concilij Bononienſis reſponſo, vocatus eſt XXIV. Decembris Sanctior Cardinalium Senatus, in quo re maturiùs

per-

Digitized by Google

,, perpenſa,ac diſcuſſa(inquit Angelus Maſſarel-
,, lus) Synodi reſponſionem, & omnia in ea pe-
,, tita, & iuſta, & legitima Pontifex, & ſacer Se-
,, natus probauit, ac iudicauit.

Habito dein XXVII. Decembris publico Senatu, ad quem Didacus Mendoza Orator Cæſareus, & alij Regum, & Principum Oratores acceſſere, Pontifex reſponſum conceptum, contextumque reſponſo Concilij Bononienſis Cæſari dedit, vt ſubiecta documenta teſtantur ore Præſulis, qui à ſecretis Pontificijs erat.

Reſponſio Summi Pontificis data Oratori Cæſareo ſuper petitione Imperatoris de reductione Concilij Tridentum &c.

M. S. Cap Barb. ſig. num. 123. p. 43. Ext. etiam in m. s. Card. Pij ſig. 262. p. 21.

Quid reſponſum Oratori Cæſareo in Cong. Cardinalium.

Cùm in vltimo Conſiſtorio ſecreto Illuſtriſſime Domine Orator Sanctiſſimo Domino Noſtro nomine Cæſareæ Maieſtatis ſupplicaſſes, vt Sua Sanctitas vniuerſale Concilium pro ſalute Germanicæ Nationis Tridentum remittere dignaretur, Sanctitas Sua (ſicut Excellentia tua recordari poteſt) & ſi fuiſſet parata ſtatim ad propoſita per te (quantum in ea erat) reſpondere, tamen quoniam ea ipſa non coram Sanctitate Sua ſolùm, verùm etiam vniuerſis his Dominis Reuerendiſſimis ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus exponere voluerat, meritò eoſdem Reuerendiſſimos Dominos pro rei etiam grauitate conſulendos duxit, & Excellentiam tuam monuit ad redeundum in primo Conſiſtorio pro reſponſo Suæ Sanctitatis accipiendo, qua in re ne longior mora interponeretur, negotium cum eiſdem Reuerendiſſimis Dominis Cardinalibus eo ipſo in Conſiſtorio diſcuſſit, ac de eorum conſilio, & aſſenſu Reuerendos Epiſcopos, & Prælatos, qui Bononiæ in Concilio ſunt, ante omnia conſuli debere decreuit, quod ſanè ſtatim Sua Sanctitas fecit celeri etiam Tabellario dedita opera ad eos cum literis miſſis huius tenoris.

,, Paulus Papa III. &c. Subiectæ ſunt literæ ad
,, Cardinalem è Monte exaratæ, quæ ab his ver-
,, bis ducunt exordium. Miſſus ad nos à Sereniſ-
,, ſimo Cæſare, &c. In fine autem ipſius Breuis
,, ſequuntur hæc verba videlicet:

,, Ipſa autem ſacroſancta Synodus auxilio Spi-
,, ritus Sancti implorato, ſolitiſque Orationi-
,, bus, ac precibus per Reuerendiſſimum Domi-
,, num Cardinalem de Monte Præſidentem, &
,, Legatum Concilij antea lectis, ac literis San-
,, ctitatis Suæ prædictis alta, & intelligibili vo-
,, ce, ita vt nemo ipſarum literarum tenorem
,, commodè intelligere non poſſet, recitatis, ac
,, re in duabus deſuper Congregationibus factis
,, diſcuſſa in primis quidem humiliter à Sancti-
,, tate Sua, & dicta Maieſtate petit, vt quæcum-
,, que ipſa Synodus de hac re, de qua conſuli-
,, tur reſponderit, boni conſulere, ac pro Dei
,, gloria, & pace dicta eſſe conſerre velle, dein-
,, deque reſponderit, quòd cùm conſtet aliquos
,, Prælatos Concilio è Ciuitate Tridentina ad
,, Ciuitatem Bononiæ legitimè tranſlato ibidem
,, poſt generalem monitionem, & cætera quæ
,, ſequuntur ſupra in literis Reuerendiſſimi, &
,, Illuſtriſſimi Cardinalis de Monte ad ipſum
,, Summum Pontificem, vſque ad caput quod
,, incipit: *Alia verò, quæ ad Sanctitatis Veſtræ,*
,, *&c.* excluſiuè.

Deindè ſequuntur in eadem reſponſione Pontificis hæc verba, videlicet:

,, 97 Ex quibus quidem Excellentia tua co-
,, gnoſcere clarè poteſt, non poſſe ipſam Syno-
,, dum de reditu ad ipſam Ciuitatem Tridenti-
,, nam deliberare antequam præmiſſa omnia di-
,, lucidentur, & declarentur, ac plana fiant, quę
,, tanquam rationabilia, & ſanctorum Patrum
,, cæterorum decretis conformia, & ad bonum
,, publicum, & quietem Reipublicæ Chriſtianæ
,, tendentia, & Suæ Sanctitati, & eiſdem Reue-
,, rendiſſimis Dominis Cardinalibus ab ijs, qui
,, ſe Concilio ſubmiſerunt, ſicut tua Excellentia
,, aſſeruit iuxta deſiderium dictæ ſanctæ Synodi
,, ante omnia reipſa adimpleri, ipſamque deli-
,, berationem pręcedere debere videntur.

Reſponſio Summi Pontificis Oratori Cæſareo ſuper propoſitione de reductione Concilij Tridentinum.

Ext. inter acta Conc. Bononien. pag. 44.

,, Quantum autem ad Sanctitatem Suam perti-
,, net, reſpondet ſe omnibus ſtudijs, ac votis
,, cupere ſalutem, pacem, & quietem ipſius Na-
,, tionis Germanicę, ſicut iam multis, & claris
,, argumentis oſtendit, & ipſi in primis Cęſareę
,, Maieſtati cognitum eſt: ac paratam eſſe, &
,, ſemper fore omnia curare, & facere, quæ pro
,, eiuſdem Nationis ſalute ad boni Paſtoris, &
,, amantiſſimi Parentis officium quomodolibet
,, pertinebunt, certò ſibi perſuadens rem ipſam à
,, ſapientiſſimis, & optimis Cæſare, & Rege
,, Romanorum, nobiliſſimaque illa Prouincia
,, eatenus peti, quatenùs ſine ſcandalo, & per-
,, turbatione, imò cum pace, & concordia cæte-
,, rarum Nationum, & Prouinciarum, ſeruata
,, etiam auctoritate Concilij, & libertate Eccle-
,, ſiaſtica fieri poſſit, ad quæ omnia Sua Sancti-
,, tas pro vniuerſali eius cura, & officio inuigi-
,, lare vniuerſaliter debet.

Datum Romæ in Sacro Conſiſtorio præſentibus omnibus Oratoribus, Regum, Principum, & Rerumpublicarum, qui eo tempore manent in Vrbe. Die XXVII. Decembris MDXLVII.

Ingratum adeò accidit Mendozæ Cęſareo Oratori Patrum Bononienſium, Pontificiſque reſponſum, vt in eodem Senatu de tranſlatione Concilij non legibus, ſed vitio, ſine iuſta cauſa facta Cęſareo nomine proteſtationem interpoſiturus fuerit, niſi Cardinalium ordo interceſſiſſet, vt rem differret, donec id reſponſum Cæſari renunciatum eſſet. Anno ſequenti videbimus quid actum fuerit à Cæſareo Oratore circa proteſtationem; modò tempus eſt agendi de bello contra Lutheranos fœliciter auxiliante Deo confecto.

MS. Arch. Vat. pag. 193.

,, 98 Igitur prima Ianuarij (inquit Angelus
,, Maſſarellus in Diario Concilij Tridentini)
,, nuntiatum, quòd Vlmenſis Ciuitas Germa-
,, niæ fecerit deditionem Cæſari, quæ Ciuitas
,, præcipua eſt ex Lutheranis Ciuitatibus, ideò
,, magni momenti res exiſtimatur, quare inti-
,, matur Miſſa ſolemnis pro craſtina die, vt Deo
,, gratiæ reddantur.

Franciſcus Belcar. l. 24. n. 32. Surius in comment. hoc anno, Natal. Comes l. 5.

Paulus III. Cæſari gratulatur ob res bellicas contra Lutheranos benè geſtas.

Tertio Nonas Ianuarij Vldericus Wittembergenſis Dux extremo ſuperiore anno reconciliationem pactus ad Cæſarem acceſſit, veniam defectionis petiturus, qua donatus, fœdus cum Saxone, & Landgrauio damnauit, decretiſque Cæſareis de Republica latis, ferendiſque pariturum ſe pollicitus eſt nonnullis Arcibus ſuis oppignoratis. Poſt Wittembergenſem plures Vrbes, Memminga, Rauensburgum, Campodunum, Iſnenſes, Argentoratenſes Legatis miſſis ad Cæſaris obſequium procubuere, quibus fęlicibus ſucceſſibus auditis, Pontifex grates Deo ſolemni ritu perſoluit, ſupplicationeſque Romę decreuit, ſubiectiſque literis victori Cæſari eſt gratulatus.

Imperatori.

Paul. III. lib. breu. anno 14. pag. 16.

Chariſſime, &c. Venerabilis Fratris Hieronymi Archiepiſcopi Roſſanenſis apud Maieſtatem Tuam Nuntij noſtri literis, & multorum ſermo-

ne

Digitized by Google

ne cognouimus, eos iam eſſe exitus rerum Germanicarum, effectumque, huius iuſtiſſimæ, ſanctiſſimęque expeditionis, vt omnia tuo imperio, & voluntati prona iam admodum, & parata ſint, & vt impij homines, qui neque contenti violaſſe cultum, & veritatem Catholicæ Fidei, & Religionis, etiam contra tuam auctoritatem, Imperatoriamque iuriſdictionem arma ſumpſerant, duceſque ſeſe multorum ſiuè errori, ſiuè furori in hoc crimine præbuerunt, nunc tua virtute, conſilijſque domiti, atque victi, aut confugiant ad deditiones, atque preces, aut ſalutis ſuæ præſidium in fuga, & exilio ponere cogantur; quo nos nuntio, omnibus proſperis euentibus Maieſtatis Tuæ, incredibile penè eſt, quanta lætitia affecti fuerimus, ac iure iſtud quidem, etenim videtur hæc quoque victoriç, & fælicitatis gratulatio ad nos aliqua ex parte pertinere, qui noſtra tecum ſocia arma coniunximus ad retundendos vtriuſque noſtrum hoſtes, quantumque potuimus copijs, atque auxilijs, & cauſam ſanctæ Religionis tutandam ſuſcepimus, & in Tua auctoritate non vindicanda ſolùm, verùm etiam augenda, & amplificanda non deſtitimus iam ſæpiùs omnem curam, & omne ſtudium adhibere, ſed nos nihil proprium nobis, nec ſeparatum quærentes, hoc vno potiſſimùm lætamur, quod cernimus, Chariſſimum filium noſtrum, ſuæ eximiæ virtutis, ſuæ patientiæ, ſui fortiſſimi animi eos fructus capientem, qui maximi in hac vita, & vberrimi ſemper exiſtimati ſunt, laus enim, & celebritas, & prædicatio rerum fortiter, ſapienterque geſtarum ſummum ſemper virtutum præmium eſſe conſueuerunt, quod quidem præmium tum maximè eſt optabile, cùm eſt cum honore Dei Omnipotentis, & cum laude pietatis erga ipſum Deum coniunctum, quæ Tibi quidem omnia fæliciter affuerunt, nam & iuſtitia, & Religio armis tuis, & virtute defenſa eſt; & in difficillimis rebus, aſperrimiſque periculis tantam conſtantiam, fortitudinemque præſtitiſti, vt nihil maius ne cogitari quidem poſſit, & tàm admirabili erga Te Dei benignitate, & gratia es vſus, vt cum maximis periculis Te inuolutum timebamus, tùm maximè ab omnibus periculis Te liberum intuemur, in quo nemo eſt, qui non intelligat præſentem Dei opem, cœleſteque præſidium Tuis iuſtiſſimis armis, ſanctiſſimiſque non defuiſſe, itaque nos initio rerum benè ſuccedentium Tuarum, cùm ſperaremus Dei clementiam pijs conſilijs ſua ope ſubuenire Diuina re ſuperioribus diebus celebrata, ſupplicationibuſque per totam Vrbem indictis & gratias ei egimus Tuo nomine, quòd à nobis optatam, atque expectatam benignitatem erga Te ſuam oſtendere iam cœpiſſet, & de reliquo precati ſumus, vt in fauendo, & ſecundando actiones Tuas plenum ſuum beneficium ad nos vellet peruenire, cuius iam voti, & deſiderij compotes facti poſt gratias Deo actas, Tibi, chariſſime fili, pro noſtra ſumma erga Te beneuolentia, & in cunctum Chriſtianum nomen pietate plurimùm in eodem Deo, Dominoque gratulamur, & pariter optamus, vt ſancta, & Catholica Religio multis locis, rebuſque labefactata Tua diligentia, ope, auctoritateque in integrum reponatur, veruſque Dei cultus in ipſa Germania, vnitaſque Chriſtianę fidei, quemadmodum Te facturum recepiſti, reſtituatur, quod erit Tuorum factorum clarorum, atque magnorum tanquam apex quidam, abſolutaque perfectio: nos autem iam confecto penè bello, rebuſque tuis optimè, vt cernimus, conſtitutis, eam manum militum, quam auxilio tibi miſeramus ad paucos iam redactam reuocare ex Germania inſtituimus eo animo, vt cùm alia ſeſe occaſio obtulerit, & ſimile aliquod bellum aduersùs Chriſtianæ Religionis hoſtes ſuſceperis, Tibi, vt hactenùs fecimus nunquam pro noſtris, & Apoſtolicæ Sedis viribus ſimus defuturi. *Datum Romæ XXII. Ianuarij MDXLVII. anno XIII.*

99 XXVIII. Ianuarij Auguſta Vindelicorum ad Cæſaris obſequium reuerſa eſt, vt refert Diarij Tridenti auctor his verbis. *Diar. Con. Trid pag. 202.*

,, I. Februarij nuntiatum eſt Tridenti qualiter
,, die XXVIII. Menſis præteriti Ianuarij Ciui-
,, tas Auguſtana dediſſet ſe in gratiam, & di-
,, ſcretionem Cæſaris, & quòd eam Cæſar in Auguſtæ deditio.
,, ſuum arbitrium recepit. Ciuitas hæc eſt vna
,, de illis, quæ plurimùm infenſa fuit Impera-
,, tori, dùm hactenus bellum inter ipſum Cæ-
,, ſarem, & Landtgrauium geſtum eſt, & vna
,, magis Hæretica, & Lutherana ex omnibus Ci-
,, uitatibus Germaniæ. Deo igitur gratias aga-
,, mus.

100 Licèt verò latiùs victoriam proferret Cęſar, ac perduelles plures Vrbes parere ſibi cogeret, nondum tamen confectum erat bellum: nam Fridericus Saxoniæ Dux copias ad ſuam Ditionem aduersùs Ferdinandum Regem, Principemque Mauritium recuperandam conuerterat, vſuſque fælicitate, non hoſtes modò diſpulit, atque amiſſa in Thuringia, & Miſnia recuperauit, verum etiam ſubegit ditionem Mauritij Principis exceptis Dreſda, & Lipſia, cuius obſidionem decima octaua Ianuarij ſoluit, tùm ad deturbandum Bohemia Ferdinandum, artes, vireſque inſtruxit, plures enim Bohemos ad ſuas partes pellexit, Ioachimicam vallem æris, argenti, aurique feracem Ferdinando eripuit, adeòque in Ferdinandum ſerpſit rebellio, vt Caſurgij partium Saxonicarum ſtudioſi Comitia inierint. Scribit etiam Angelus Maſarellus XIII. Aprilis Bononienſes Legatos excepiſſe literas [Quòd Bohe- *Diar Con. Trid. & Bononien. m. s. Arct Var.*
,, mi rebellaſſent Regi Ferdinando, peterent-
,, que in Regem Maximilianum ipſius filium.]
Addiderat ijs animos Alberti Marchionis clades, qui cùm Rocanizzi, quod deditione ceperat, cum copijs ageret, blanditijs Biudæ fœminæ Principis Philippi Landgrauij ſororis delinitus, illuſuſque rem bellicam ignauè tractauit, dùm illa Fredericum Saxonem de omnibus fecit certiorem, quo irruente cum exercitu generoſo, & militari magis, quàm prudenti conſilio vſus, copias in planitiem vicinam Vrbi eduxit, commiſſoque prælio fuſus, captuſque eſt cum Chriſtophoro Lichtembergenſi, prona inde omnia ad victorem fuere, ac Praga a Ferdinando deſciuit, adeò, vt ſeditioſi filias Ferdinandi in Arce obſederint, quibus aduerſis fractus Ferdinandus citam fratris Cæſaris opem implorauit, qui mox Norimbergam venit, ſecundaque Ciuium gratulatione exceptus, aliquot diebus ad infirmam valetudinem confirmandam hæſit, demumque ad Ægram Bohemiæ Oppidum Ferdinandi Regis, & Mauritij Principis copias ſuis coniungit, florentiſſimo itaque ſuccinctus exercitu Fidericum Ducem Saxoniæ viribus imparem perſequi conſtituit. Poſuerat ad Milburgum in vlteriore Albis ripa caſtra Fridericus Saxo, cùmque latior fluminis alueus iungi conſtrato nauiculis ponte non poſſet ad intercipiendas hoſtium naues, decem *Inuaſa à Saxone Bohemia.* *Saxonem Cæſar perſequitur.*

Hiſpa-

Hiſpani admirandum facinus ſunt aggreſſi, nam exuti veſtibus gladios ore tenentes mordicùs in Scaphas euaſere, ac vt erant nudi triginta tres Saxones armatos confodere, naueſque adduxere, & vado à Paſtore præeunte oſtenſo, Cæſar cum equitatu in aduerſam ripam non ſine ſingulari Diuina Prouidentia traiecit, nam non multo poſt tempore vado traijci non potuit, dum verò tardiùs traduceretur peditatus, ne hoſtis fuga auolaret, Cæſar cum ſolo equitatu in eum irruere decreuit victoriam in celeritate poſitam ratus, antequam aut Wittembergam, aut Gotham
,, ſe ſubducere poſſet. [In ipſo autem itinere
,, (inquit Surius) dum hoſtes inſequitur, in ſta-
,, tuam Chriſti è Cruce pendentis, cuius pectus
,, tormenti globulo traiectum erat, id ille pius
,, Princeps conſpicatus, magno animi dolore
,, correptus ſuſpicit in Cœlum, & O Deus!
,, (inquit) modò velis facilè potes tantum ſce-
,, lus vlciſci: ſicque cœptum proſequitur iter.]
Facta in hoſtes impreſſione, eam Lutherani non ſuſtinuere, eorumque equites in fugam effuſi peditatum cædi, ac prędę obiecerunt, maxima eorum pars in Syluam Lochanam ſe proripiens arma proiecit, vt pondus inutile fugienti, adeò vt eorum multitudo curſum victoris in nemore retardaret, maior in inſectando, cædendo, capiendoque hoſte, quàm in pugnando fuit labor, ac Fridericus ille Saxo, quem Hæreſis ita inflarat faſtu, vt affectaret Imperium, & Cæſarem per ludibrium Carolum à Gandauo, qui ſe falsò Cæſarem dicebat, appellaret in literis publicis, captus eſt cùm in vultu ſauciatus eſſet, adductuſque ad Cæſarem ſuperbos ſpiritus fregit, nudatoque capite veniam precari coactus, Cæſaris clementiæ ſe commendauit. Cui Cæſar, illum pro meritis habitum iri, reſpondit, captus vnà cum eo eſt Erneſtus Dux Brunſuicenſis, capta eſt vniuerſa ſuppellex bellica, multa ſigna legionaria, & equeſtria capta victoriam nobilitarunt, quinquaginta tantùm equites in prælio Cæſar amiſit, atque ob facilitatem celeritatemque partæ victoriæ, cuius gloriam Numini acceptam referebat, Iulij Cæſaris in Pontico triumpho decantata verba, ſed ob veram pietatem paulò immutata vſurpauit: *Veni, vidi, Deus vicit*. Fuit autem is dies vigeſimus quartus Aprilis, à cuius hora vndecima ad ſeptimam noctis pugnatum eſt quindecim milliarium interuallo, quod Saxones ab Albi fluuio in ſuo receſſu pugnando confecere: poſtero die intercepta ſunt ſex hoſtium tormenta bellica, atque ex itinere Torga in deditionem accepta · ad Wittembergam denique Lutheranæ hæreſeos ſentinam, ac rebellionis fornacem belli moles incubuit, adductis ad eam vniuerſis copijs: hanc Saxo viginti quinque annorũ flexu firmiſſimis propugnaculis ita communierat, vt diuturnam obſidionem toleratura videretur, Iuſſus Fridericus Saxo, intentato capitali ſupplicio, vt eam ad deditionem adigeret, reſpondit libertatem animi non ademptam ſibi, licèt corporis libertatem amiſiſſet, relictum id Cæſaris poteſtati, vt eam vi expugnaret.

Vincit Carolus V. Lutheranos, & Io. Fredericus Dux Saxoniæ captus eſt.

Lib. breu. 13. pag. 167.

101 Accepto ſuperioris victoriæ nuntio maximam lætitiam hauſit Pontifex, cùm Religionis cauſa ad conficiendum id bellum ipſe copias ſubminiſtraſſet, ac ſolemnibus ſupplicationibus decretis ſolemnes grates Deo egit, Cæſari verò de Lutheranæ ſectæ ſignifero Saxone capto gratulatus eum hortatus eſt, vt ad Religionem Catholicam priſtino in Germania ſplendori reſtituendam incumberet. Vt ſcriptæ in eam ſententiam ſubiectæ literæ oſtendunt.

Imperatori.

Paul. III. lib. breu. anno 13. pag. 168.

Chariſſime &c. Cùm audiuimus nuntium de Tuæ Maieſtatis rebus contra Catholicæ fidei impium hoſtem Ducem Saxonum geſtis, ea, quæ Nobis erant optatiſſima, referentem, ſummam quidem, & ſingularem lætitiam cepimus, quòd talis victoria non ſolùm Tuo nomine ampla, & Chriſtianæ Reipublicæ vtilis, ſanctæque Apoſtolicæ Sedi, in qua Diuina Prouidentia præſidemus, in primis opportuna & commoda accidiſſet, ſed auxit etiam gaudium, & iucunditatem animi Noſtri, quòd per eum eſſet parta, in quo Nos vno Principe, & fortiſſimo omnium & maximo ſpes tranquillitatis publicæ iamdiù repoſuimus. Gratulamur itaque Tibi, fili Chariſſime, de tàm inſigni parta victoria, Nobiſque gaudemus, ea enim eſt, quæ non ſolùm reſtringit impietatis germina, ſed & radices totas penitùs extirpat, caput enim ſceleris, origo omnis improbitatis iſte Saxoniæ Dux fuit, cuius Tu pertinaciam conſtantia tua, impietatem, iniquitatemque admirabili quadam virtute, patientiaque repreſſiſti: itaque, quod in Pharaonem egit Deus, vt illum compluribus damnis, pœniſque admonitum cùm videret non poſſe corrigi, extremo tandem exitio, manifeſtoque mactaret, id retulit in hunc Saxonem, qui ipſo illo Pharaone deterior non alienam Religionem ſupplicijs inſectatus eſt, ſed ſuam ſanctam, atque veram in ſeipſo corrupit, adiunxitque ad rebellionem, quam aduerſus Deum ſuſceperat, etiam illam, qua Tibi ſuo iuſtiſſimo, digniſſimoque Imperatori arma impia inferre eſt conatus. Deus igitur illum iuſto, ſeueroque iudicio ſuo in manus Tuas traditum Tuæ poteſtati ſubiectum eſſe voluit, vt qui ſuperbia tumens omnia Diuina, & humana iura ſpernebat, nunc ſe intelligat eis legibus ſubiectum, non quæ bonis præmia, ſed quæ impijs, & nefarijs ſupplicia ſcelerum proponunt, & minitantur. Quod Nos opus verè Dei eſſe, & fuiſſe agnoſcimus, neque verò Tu aliter (vt opinamur) intelligis. Quamobrem, Chariſſime fili, cum ſignis iam certiſſimis videas, atque intelligas, quàm ſit pijs, & ſanctis expeditionibus fauens, & propitius Deus, perge quæſumus frui hac tanta ipſius erga Te & beneuolentia, & gratia, & ea, quæ Tibi fęliciſſimè proceſſerunt, ad illius honorem, gloriamque conuerte; primò, vt qui à Catholica fide receſſerunt ad veritatis lucem reuertantur, deindè, vt qui ſemper impij, & Chriſti hoſtes perſtiterunt, vt antea Nos ſuis minis, armiſque terrebant, nunc timere ipſi viciſſim Tuam virtutem, potentiamque cogantur, quarum certè rerum, & multarum aliarum prærerea ſumma Tibi facultas ab eodem Deo data eſt, quam Tu optimè rectiſſimèque tuebere, ac diriges, ſi pacem inter Chriſtianos tutam inuiolatamque conſeruans, ſtudium, ac vires Tuas, & iſtam ſingularem animi magnitudinem, qua es præditus, prudentiamque qua polles ad propagandum Chriſtianum nomen inter Barbaros, vereremque Chriſtianę Reipublicę dignitatem recuperandam conferes, atque adhibebis, quod Tibi ex Noſtra voluntate, & ex Chriſtianę Reipublicę vtilitate quieteque fęliciter eueniat, Deum eundem Omnipotentem ſupplicationibus publicè habitis, & omni cum pietate deprecati ſumus, & ſemper deprecabimur. *Datum Romæ &c. XXX. Maij MDXLVII. Anno XIII.*

102 Nec modò Romę, ſed etiam Bononię à Patribus Concilij Bononienſis pro Cęſarea victoria redditas Numini gratias narrat Actorum Concilij Bononienſis ſcriptor Angelus Maſſarellus.

,, Recurrente XXII. Maij à Cardinale S. Cru-
,, cis ſolemni ritu Sacrum peractum eſt, gratiæ-
,, que redditę Deo, qui accerrimum hoſtem Ca-
,, tholicę Eccleſię ducem Lutheranorum in Cę-
,, ſaris poteſtatem redegerit.] Tùm ſubdit Author.

,, XXVIII. Maij receperunt literas (nimirùm
,, Legati) ex Germania à D. Verallo XV. in
,, exercitu Cęſareo datas, quibus ſignificat,
,, quòd Imperator dederit libertatem Duci Io-
,, anni Friderico Saxonię, his adiectis conditio-
,, nibus, quòd maneat in Curia Cęſarea, vel
,, Principis Hiſpaniarum filij Imperatoris; quòd
,, det omnia loca munita ſui Ducatus in poteſta-
,, tem Cęſaris; quòd reddat, quod abſtulit de
,, bonis Eccleſiarum, & de alijs Principibus;
,, quòd promitat ſe recepturum quoad Religio-
,, nem, quod in Concilio generali determina-
,, tum fuerit; quòd cedat Electoratum Imperij
,, fratri ſuo Mauritio; quòd de ſuis redditibus
,, tantùm quinquaginta millia florenorum ha-
,, bebit, cœtera Regi Romanorum, & fratri ſuo;
,, quòd ſoluat ad pręſens Imperatori quingenta
,, millia florenorum.

Saxo vinculis laxatus.

103 His conſentientia tradunt alij Scriptores, pro Saxone acceſſiſſe demùm concordię Interpretes, ac venię deprecatores Ioachimum Electorem Brandeburgicum, & Cliuenſem Principem, cuius ſoror Saxoni nupſerat, & capitalem ſententiam ob affectatam tyrannidem commutatam eſſe ijs legibus, vt Wittemberga deditionem faceret, atque omnem bellicarum rerum apparatum, & tormenta ęnea minora, & maiora, quorum maxima erat multitudo, traderet, Gotha arx inexpugnabilis ęquaretur ſolo, cederet Electoris dignitatem cum omnibus Oppidis ad Electoris ditionem pertinentibus, illi verò ad tuendam vitam, familięque ſplendorem aliquę Arces, & Agri, & Oppida in Thuringia reſeruata, porrò Electoralis dignitas Saxonica in Mauritium Principem transfuſa eſt.

Leges illi impoſitæ.

Dum hęc ad Wittembergam gererentur, Ferdinandus Rex tribus equitum, peditumque ſex millibus receptis, Bohemos tumultuantes, qui illius iugum excutere, deficereque ad Saxonem meditati erant, Friderici aduerſis caſibus fractos, & conſternatos compeſcuit, redegitque ad officium, maximè cùm Cęſar eorum Oratores apud Halam venientes pacem cum Ferdinando fratre, cui nunquam eſſet defuturus, tranſigere iuſſiſſet, niſi extrema experiri vellent: de qua victoria Pontifex Ferdinando ſubiectis literis gratulatus, hortatuſque eſt, vt conſtabilita Religione Catholica, oppreſſaque hęreſi ſempiterna tropbęa in Cœlo ſibi excitaret.

Bohemi ad officiũ adacti.

Regi Romanorum.

104 Chariſſime &c. Cùm accepiſſemus, Serenitatem Tuam Dei Omnipotentis auxilio, & virtute ſua Bohemos ſubditos ſuos, qui perfidioſiùs ſe gerere, & Tuo imperio obtrectare velle videbantur, rurſus in ditionem, & poteſtatem tuam redegiſſe: atque ea illis iam fræna impoſuiſſe, quę ab ſeſe excutere, & à quibus ſe exoluere nullo modo poſſent, ſanè affecti ſumus non mediocri lętitia, quòd duorum pręſtantiſſimorum fratrum ductu, atque imperio duę fortiſſimę Nationes maximo cum Chriſtianę Reipublicę commodo pacatę, & ad fidem atque officium reuocatę ſunt, quarum alteram longè maximam, & potentiſſimam ſummus Imperator frater tuus, alteram Tu grauiter tumultuantem, & perturbatam veſtro conſilio, virtute, vigilantia ferre iam fidelitatis, & obedientię iugum, & ius ſuperioris poteſtatis recognoſcere docuiſtis, quo Nos nihil arbitramur Reipublicę Chriſtianę hoc tempore potuiſſe euenire optabilius; nam cùm illarum Nationum atque Gentium vi, atque ferocitate inter ſeſe diſſidente, & domeſticis ſeditionibus agitata, magnum ex ea re periculum Reipublicę ab hoſte Turca imminebat, tùm verò vtraque prauorum hominum fraude, & pernicioſis conſilijs à vero Dei cultu, & fidei Catholicę vnitate magna ex parte diſtracta, alio etiam propiore periculo Nos terrebat, quod videbamus, & dolebamus ferè quotidiè ob eius mali contagionem magnum numerum fidelium animarum Deo eripi, & illius, noſtroque perpetuo aduerſario Sathanæ ab hominibus impijs acquiri, cui nunc tanto malo veſtra & victoria, & ſapientia prouiſum fore ſperamus, atque confidimus, itaque vt Sereniſſimo Cæſari proximis his diebus per litteras, & Nuntios gratulati ſumus, ſic nunc Tuę Serenitati, fili Chariſſime, ex animo gratulamur, Tibique iſtam rem, & actionem Tua virtute digniſſimam benè, ac proſperè in perpetuum euenire cupimus, Deumque Omnipotentem, cuius cauſam vnà cum Tua ſuſcepiſti, atque egiſti, ita effecturum non dubitamus, vt exitus huius victoriæ Tibi ſemper commodus, atque iucundus, populis autem per Te compreſſis, atque pacatis etiam ſalutaris ſit. Sed cùm videas, atque intelligas, & Tua prudentia, & ipſo rerum ſucceſſu eruditus, eos, qui ſe à Catholicæ Eccleſiæ obedientia ſeiungunt, ne Regibus quidem, ac Principibus fidem ſeruare poſſe, quod Deo Summo Regum omnium poſthabito, & neglecto, facilis deinde eſt mobilibus populis ab inferioribus Regibus defectio, eſt iam Tui Catholici animi Chriſtianique conſilij proprium ita dirigere, & gubernare populos illos, vt primùm & ante omnia ad rectum Dei cultum, & priſtinam, & Catholicam Religionis Chriſtianæ obſeruantiam reducantur, quod quidem certè in poteſtate Tua totum eſt, & ob hanc præcipuè cauſam, vt non fruſtra credimus, eos Deus Optimus Tuæ poteſtati penitùs ſubiectos tradidit, vt cùm Tu in eorum corpora, & fortunas poteſtatem haberes, illorum animas pretioſiſſimam generis Chriſtiani partem ipſi eidem Deo illarum Creatori, & Redemptori reſtitueres, in quo actu pręclaro, atque eximio, & Tuæ illuſtris victoriæ fructus ſempiternus, & Regni Tui pręcipuum, vt quoque intelligis, ſtabilimentum conſiſtit. Nos quidem, Chariſſime fili, omni noſtra beneuolentia, paternaque charitate, & laudibus Tuis fauemus, & omnia Tibi proſpera, ac fœlicia tùm apud Deum, tùm apud homines & optamus, & precamur. *Datum Romæ apud Sanctum Marcum XXIX. Iuly MDXLVII. Anno XIII.*

Paulus III. lib. breu. an. 13. pag. 167.

105 Indicti fuere ad VI. Iulij Conuentus à Ferdinando in Arce Pragenſi, in quibus Magiſtratus, ac Nobiles ſupplices affuere, & in gratiam admiſſi, fœderatorum verò Princeps Pflugius proſcriptus eſt, illiuſque caput quinque millibus aureorum licitatum. Edomandus ſupererat Cęſari Philippus Landtgrauius Haſſię, in quem cùm victricia ſigna attollerentur, is extremo perfuſus terrore, cùm antea varias concordię leges irrito exi-

Surius in comment.

Digitized by Google

Haſſius à Cæſare veniam poſcit.

exitu propoſuiſſet, vnicum conclamatis rebus ſuis in Cæſaris clementia relictum præſidium arbitratus, ad Cæſarem apud Halam Saxonicam centum equitibus ſtipatus venit, prouolutuſque in genua, quem antea Cæſarem negauerat, verbis honorificentiſſimis Cæſarem appellauit, fidemque ſacramento ſolemni addixit, is verò à Cæ-

Leges illi datæ.

ſare capitali pœna, & proſcriptione, & carceribus perpetuis abſolutus eſt; eduxerat verò antea è carcere Henricum Ducem Brunſuicenſem, in quo diù illum tenuerat, qui illi ſpectaculo interfuit, cùm ex omni ditione quatuor Arces delectas dare iuſſus erat, diruere aliqua munitiora loca, centum quinquaginta aureorum millia refundere, ac tormenta omnia bellica rhedis ſubuehi ſolita (quæ plura quàm ducenta erant) tradere, cùm verò ſe libertate potiturum, atque omnis periculi immunitatem adeptum opinaretur, temporario carceri mancipatus eſt, quod ægrè Ioachimus Brandeburgicus, & Princeps Cliuenſis tulere, quaſi fides data violata eſſet, ſed ſcriptis ſuis reuicti ſunt, in quibus vnius literulæ Germanicam vocem immutantis vim non ſatis perpendiſſe animaduerterunt, in hanc verò calamitatem Lutherani concionatores vtrumque Principem Saxonem, & Haſſium coniecerunt. Cæſar dirutis Landtgrauij munitioribus locis, tormenta bellica, quæ in hoc bello ceperat, ita diſtribuit, vt trecenta in Belgium, quinquaginta Mediolanum, totidemque Neapolim tranſmiſerit. Audita florentiſſimæ huius victoriæ mentione Paulus Io-

Paul. Iouius l. 45.

,, uius, ita hiſtoriam ſuam clauſit. [Cæſar
,, bellum quod inferebatur, conuerſis rebus, ita
,, hoſtibus intulit, vt protracto bello per ali-
,, quot menſes, fractoque Germanorum impetu,
,, quùm nuſquam iuſto bello eſſet dimicatum,
,, Germania omnis intra Danubium, & Albim,
,, & Rhenum incredibili fœlicitate, gloriaque
,, ſubacta ſit, vtroque etiam Duce, eo rerum
,, exitu, vt ipſis vinctis, atque productis, nobi-
,, liſſimum de ſubacta Germania triumphum,
,, quem Romanis olim Ducibus denegatum con-
,, ſtat, inſtruere potuerit.] Ornatum fuiſſe Carolum V. à Pontifice, maximi & fortiſſimi cognomine refert Surius, nec immeritò, cùm Saxoniam omnem tribus menſibus ſibi parere coëgerit, quam Carolus Magnus ægrè triginta annis domuerat. Cùm verò Cæſaris beneficio Henricum Brunſuicenſem è Landtgrauij carcere liberatum accepiſſet Pontifex, illi gratulatorias haſce literas de ſuperata aduerſa calamitate dedit.

Dilecto filio Nobili Viro Henrico iuniori Duci Brunſuicenſi, & Luneburgenſi.

Paul. III. lib. breu. anno 13. pag. 86.

Dilecte fili Nobilis Vir, ſalutem. Ad noſtram de communi noſtra victoria contra Lutheranos Eccleſiæ, & fidei hoſtes lætitiam non paruus cumulus acceſſit tua, fili dilecte, liberatio, per quam te nobiliſſimum, & religioſiſſimum Principem Nobis, & eidem Catholicæ fidei reſtitutum gaudemus, ſicut antea indigno caſu, & nefaria tuorum proditione interceptum ab hoſtibus fuiſſe dolebamus. Itaque te tua hac libertate non ſolùm tibi, quem ſemper amauimus, verùm etiam Nobis, & huic Sanctæ Sedi, ac Religioni ipſi Catholicæ ex magno animo gratulamur, quando ad nobilitatem, virtutem, & auctoritatem tuam pientiſſimum hunc animum adiunxiſti, vt te ſemper Catholicæ fidei, & ſacroſanctę Eccleſię Athletam, & Propugnatorem fore pollicearis, de quo Nos, ſicut nunquam dubitamus, ita nunc tuæ in Deum pietati, & in hanc ſanctam Sedem obſeruantiæ Paterno ſemper affectu, & ſingulari beneuolentia reſpondiſſe. *Datum Romæ apud S. Marcum XIII. Auguſti MDXLVII.*

106 Aſſeruit Henricus Princeps in ſua ditione Religionem Catholicam, quam Lutherani depreſſerant, erexit pariter ſeſe res Catholica in Archiepiſcopatu Colonienſi, deturbato impio Hermanno, in eiuſque locum Adolpho ſuffecto, de cuius præclariſſimis laboribus hæc refert Su-

Hermannus Archiepiſcopus Colonienſis Archiepiſcopatu priuatur. Sur. in comment.

,, rius. [Vbi ad eam peruenit dignitatem, mox
,, Religionem veterem in tota Diœceſi reſtituit,
,, Lutherana commenta prorsùs aboleuit, & ve-
,, rum Paſtorem re ipſa ſe declarauit; id quidem
,, maturè accidit præclariſſimæ Diœceſi, quæ
,, iam multis locis ita erat nouis dogmatibus in-
,, fecta, vt difficilis omninò curatio videretur,
,, niſi Deus manum appoſuiſſet ſuam.] Recuperauit tum Iulius Pflugius Nurembergenſem Epiſcopatum, cui Nicolaus Amſdorffus deterrimus Lutheranus incubabat, Auguſtæ etiam & in alijs nonnullis locis, in quibus impiorum tyrannide

Religio Catholica in pluribus Vrbibus floreſcit.

Religio oppreſſa erat, refloruit, ac certè ad priſtinum ſplendorem illius reuocandæ ſpes affulgebat, niſi grauiſſimæ inter Pontificem, Cæſaremque ſuſpiciones, diſſenſioneſque de loco Concilij, cui in Auguſtanis Conuentibus à Cæſare ad Kal. Septembris indictis Lutherani ſe ſubmiſere,

Lutherani victi Concilio ſe ſubijciunt.

noueque de Pontificia Cæſareaque auctoritate ventilatæ lites emerſiſſent, tantæque victoriæ fructum corrupiſſent.

Pro pace tractanda Legatos creat Paulus III. Fran. Belcar. l. 24. num. 45. Ib. n. 32. Io. Franc. Firman. de Macer. m. 1. Diar. Arch. Vat.

Obortæ ſunt huius anni principio grauiſſimæ bellorum ſuſpiciones inter Franciſcum Gallorum Regem, & Cæſarem in Italia, cùm Gallis Cæſare Germanico bello implicito nouandarum recuperandarumque rerum amiſſarum in Italia occaſio eximia non deeſſet, maximè cùm grauiores tumultus Neapoli aduersùs Petrum Toletanum Proregem ſacræ Cenſurę Tribunalia more Hiſpano inſtituere meditantem excitari eſſent, tùm etiam Genuæ maximi ciuiles motus exorti erant, ad quę auertenda mala, tùm ad rem Catholicam erigendam duos Cardinales Legatos Sfondratum ad Cęſarem, & Sancti Georgij ad Franciſcum I. XXV. Februarij decretos refert Ioannes Franciſcus Firmanus.

Vbertus Folieta in vita Andreæ Auriæ. Ludouic. Guicciard. in comm. Bizzar. l. 22. hiſt. Genuen. Natalis Comes l. 3. Panuin in Paulo III. Lud. Cauitell. in hiſt. Crem.

107 Erupit Genuę menſe Ianuario atrociſſima coniuratio, quę ſi è meditato conſilio ſucceſſiſſet, Cęſareę res in Italia in extremum diſcrimen erant adductę, iniquiſſimo quidem tempore, quo Cęſar Lutherano bello implicitus erat, ſed Diuina Prouidentia periculum omne in coniurationis principem detorſit, adeò vt in ipſo victorię articulo non hoſtili virtute, ſed improuiſo caſu infęliciſſimè perierit. Is fuit Ludouicus Fliſcus Lauanię Comes, qui Auriensis familię fœlicitate perſtrictus, eiuſdemque faſtu laceſſitus, in illius internecionem Verrina ſuaſore conſpirauit, Genuęque Principatum affectauit; non defuere illi artes, quibus Genuenſem iuuentutem ſingulari comitate ſibi deuinciret, populique conciliaret voluntates, tùm à Franciſco Gallorum Rege clandeſtino dolo, ſubminiſtratiſque opibus incitari creditus eſt, eiuſque clientelę ſe

Fliſci coniuratio.

commiſiſſe, vt Andrea de Auria, qui olim & Claſſem Gallicam, & Genuam, & ſpem obtinendę Neapolis abſtuliſſet, trucidato Galli Regis iniuriam vindicaret, Claſſeque occupata vnà cum

Belcar. lib. 24. n. 32.

Maſſilienſi Claſſe tumultuantem Neapolim aduersùs Petrum Toletanum Proregem ad Gallo-

rum

Parmenſes ſe implicat,

rum vetus imperium reuocaret. Huius coniurationis ſocietati acceſſiſſe exiſtimatus Petrus Aloyſius Farneſius, qui ad Parmę, & Placentię Principatum euectus fuerat, vt infęliciùs periret, is verò acceptis à Ioannitio de Auria iniurijs irritatus fuerat, nam Ioannitius quatuor Triremes Pontificias proditione iam ante interceperat, & quamuis à Cęſareis Adminiſtris increpitus eas reſtituiſſet, iniurię tamen dolor altè fixus in animo hęſerat, tùm Cęſari infenſus erat, quòd Parmę, & Placentię munus à Pontifice collatum Auguſta auctoritate confirmare nunquam voluiſſet, adeòque ad Gallicas partes ſe conuerterat.

Petrus in Paulo III.

108 Itaque in Parmenſi, & Placentino agro contractę fuere copię, quę Ludouico Fliſco ſubmitterentur ad meditata contra Aurienſem familiam conſilia perducenda, propterea que Cęſarei in Pontificem velut Gallicarum partium ſtudioſum, participemque huius coniurationis grauiſſimas ſuſpiciones concepere. Comparatis igitur copijs Ludouicus Fliſcus, & factionis ſuę Viris in varias ſtationes noctu diſtributis ipſe, vt erat auidus gloriæ, ad Cęſaream Claſſem occupandam animum adiecit, ac ſuccinctus armatis triremes quatuor occupauit, in Prætoriam verò triremem cùm aſſiliret, ac tabula idoneis retinaculis non eſſet deuincta, ex triremis fluctuatione gliſcente tabula non in ſperati Imperij ſolium conſcendit, ſed in profundum gurgitem merſus, atque vt erat armis onuſtus in ima reuolutus perijt, nec ſuorum ope inani ex inſperatę calamitatis abyſſo emergere potuit. Audito claſſicorum tumultu Ioannes, ſiuè Ioannitius de Auria malè inſtructus armis, è ſuburbano agro ad portam Thomaſiam procurrit, quæ cùm à coniuratis occupata eſſet, ab ijs contrucidatur, quo triſti caſu perculſus Andreas de Auria, antequam coniurati irruerent, à ſuis in equum ſubuectus fuga ſalutem ſibi peperit, interea in Ciuitate grauiſſima ſeditio nocte illa coorta eſt Ciuibus in contraria ſtudia diſtractis, ſed cùm coniurationis princeps non compareret, Cęſarei Adminiſtri, qui fugam iam adornabant trepidi, collectis ex terrore animis, viribuſque aucti coniuratos in fugam compulere, partim militari pactione abiectis armis diſcedere coegerunt; verùm cùm ea pactio (licet ſacramento confirmata) iniquè extorta diſceptaretur, poſtea reſciſſa eſt, ac legum ſeueritas in Hieronymum Fliſcum, & Verrinam ſecuti percuſſos diſtricta eſt, ſocijque proſcripti fuere. Contrario rerum exitu audito Gallorum Claſſis, quæ Neapolim peritura erat, Maſſiliæ ſe continuit, ac Neapolitani ſeditioſi ſiluerunt, & quia vehemens ſuſpicio de Pontifice concepta erat, Ludouici Fliſci ſcribæ acerbiſſimè in equuleo torti ſunt, vt rem arcanam panderent, ſed nunquam quippiam ab ijs de Pontificis ſocietate aliqua exprimi potuit, odiorum itaque omnium fax Petro Aloyſio Farneſio Parmenſi Principi adhæſit, qui cum Gallis fœdus iunxiſſet, atque ad eum malè perdendum Cæſareorum Adminiſtrorum ſtudia conuerſa ſunt.

Verſa in Parmensẽ odia,

109 Accenſa eo magis erant odia, quòd Pontifex inclinaſſe in Gallorum partes videretur, nam cum Henrico Rege affinitatem contraxerat, exeunte Iunio, conciliato opera Legati Capitiſferrei inter Horatium Farneſium Nepotem ex Duce Caſtri, & Dianam filiam Regis notham Matrimonio, Gallorumque, quos ad Bononienſe Concilium pellexerat, viribus fretus non aſſentiebat Cęſareis poſtulatis, vt Concilium transferretur Tridentum, Octauiumque Nepotem ducem Pontificij in Germania exercitus aduersùs Lutheranos è Caſtris Cæſareis reuocarat, quem VII. Septembris tribus diebus antequam pater trucidaretur receſſiſſe narrat Angelus Maſſarellus.

Diar. Con. Trid. & Bonon. p. 137.

Paulus factione Gallica malè implicitus.

Non defuit verò Cæſareæ factionis ſtudioſis explendi in Petrum Aloyſium Farneſium Parmę, & Placentiæ Ducem odij occaſio, cùm Petrus Aloyſius Farneſius ſe in adulteria, vagaſque libidines effunderet, proindeque clientum ſuorum rabida in ſe odia accenderet, itaque conflata in eum cruenta coniuratio eſt, cuius princeps fuit Auguſtinus Landus, qui illum incautum in ipſa Arce Placentina, quam tutiſſimam opinabatur, decimo Septembris multis vulneribus confodit.

Vbertus Folieta.

Sic trucidatum, abſciſſis per ignominiam genitalibus, coniurati altero pede ſuſpenderunt è feneſtra, vnde magis è foro Vrbis poſſet proſpici, ſatiatiſque eo ſpectaculo Ciuibus deiecerunt pręcipitem in foſſam Oppidi, in qua conculcatum eſt cadauer ab inſana plebecula, & vltra mortem in eum ſæuitum. Coniurati verò libertatem, nomenque Cæſareum conclamarunt, moxque Ferdinandus Gonzaga Inſubriæ Præfectus multo ſuccinctus milite Placentiam prouolauit, Arcemque Cæſarianorum militum præſidio muniuit, antequam Bononiæ Prolegatus collectis copijs procurreret.

Natalis Comes l. 3. hiſt.

Petrus Aloyſius Farneſius occiditur.

Placentia à Cæſareis occupata.

110 Paulus autem audita morte Petri Aloyſij, ad flectendum precibus Cæſarem ſe conuertit, & his literis rogauit, vt communibus Nepotibus Placentiam redderet, & de Petri Aloyſij cæde vltionem ſumeret.

Imperatori.

Chariſſime &c. Credimus Maieſtatem Tuam audiuiſſe iam immanem, & violentam cædem bonæ memoriæ Petri Aloyſij Farneſij Noſtri Parmę, & Placentię Ducis à nonnullis ſceleratis, ac impijs Ciuibus Placentinis eius ſubditis contra omnia etiam gentium iura, & contra iuſiurandum per illos ei præſtitum perpetratam, idque Tibi pluribus de cauſis diſplicuiſſe non dubitamus. Nos ſanè maximo cum dolore rem intelleximus, at illud, fili chariſſime, dolorem Nobis auxit, dilectum filium Ferrantem Gonzagam Mediolani pro Tua Maieſtate Gubernatorem, Placentiam cum magno militum præſidio ingreſſum fuiſſe, Tuæque Maieſtatis nomine (ſicut ipſe iactitat) detinere audiuimus, id enim Nobis, qui Tuam Maieſtatem ſemper diliximus, & huic ſanctę Sedi, cuius peculiaris es Aduocatus, moleſtiſſimum accidit, ac Duci Octauio genero tuo, cuius erga Te obſeruantiam, & fidem, ſi nunquam antea, in proximo Germanię bello cognoſcere potuiſti, tuiſque ex eo nepotibus, ad quos Placentia pertinet, damnum intulit, ſecutumque eſt, vt in tota ferè Italia rumor percrebuerit, Maieſtatem Tuam contra Nos, & Sedem Apoſtolicam arma mouiſſe. At agat ille quidquid velit, Nos nunquam credere poterimus, Maieſtatem Tuam huic impio facinori conſenſiſſe, aut ab eo geſta approbare debere, ſcimus enim quanto ſemper ſtudio procurau eris, ne famam Tuam, tanto ſudore, tot vigilijs, tot pręclaris geſtis à Te partam aliquo indigno facinore maculares, neue Deum Omnipotentem, cui victorias Tuas omnes ſemper acceptas referre ſolitus es, offenderes. Licèt autem Nos Tuam Maieſtatem ſine vlla noſtra inſtantia his rebus intellectis pientiſſimi, &

Paul. III. lib. breu. an. 13. pag. 103.

Paulus III. pro reſtitutione Placentię ſcribit Cæſari.

iu-

iuſtiſſimi animi ſui ſignum ſuper illis iam dediſſe putemus, tamen vt Nobis ipſis in hoc ſatisfaciamus, mittimus ad Maieſtatem Tuam Venerabilem fratrem Fabium Epiſcopum Lucerinum Prælatum domeſticum, & ad id ſpecialem Nuntium Noſtrum, vt omnia pleniùs Maieſtati Tuæ referat, hortamur proinde ipſam Tuam Maieſtatem, & omni quo poſſumus ſtudio ab ea petimus, vt ipſum Fabium Epiſcopum Nuntium Virum ob ſuas virtutes & fidem Nobis gratum cum fide audire, & pro ea ſumma ſpe, quam Nos, & omnes Noſtri in Te collocatam babemus, ſi id nondum ab ea factum eſt, prouidere velit, vt ipſe Ferrantes Placentiam Duci Octauio reſtituat, & quantum in eo fuerit, dicti Petri Aloyſij Ducis necem Tuæ Maieſtatis auctoritate pro iuſtitia, & dictæ Sedis honore vlciſcatur. Sic enim Nos, & omnes Noſtros, qui huius beneficij memores ſemper erimus, Tibi arctiùs deuincies, & ortum de motis à Te armis in Italia rumorem extingues, effi- cieſque, vt animi Tui Religionem, & Pietatem omnes agnoſcant. *Datum Peruſiæ XX. Septemb, MDXLVII. anno XIII.*

111 Pontificis precibus Imperator aures non prębuit, cùm iam Ciues pactis conditionibus Cæſaris iugo ceruicem accommodaſſent; ad remouendam tamen à ſe omnem culpæ ſuſpicionem, Oratorem miſit, qui Pontifici, eiuſque nepoti Duci Octauio de Petri Aloyſij cæde condoleret, ſignificaretque maximum ſe ex illa cæde dolorem traxiſſe; Ferdinandus etiam Gonzaga datis literis finxit, ſe eius cædis conſcium non fuiſſe, ſed audita cæde Placentiam ad ſedandum tumultum aduolaſſe, quam excuſationem ab Atrebatenſi Epiſcopo Cæſari allatam confutauit Cardinalis Sfondratus Legatus Pontificis, docuitque conſtare iam ante patratam cædem ingentes armorum apparatus Laudæ, Ticini, & Cremonæ inſtructos fuiſſe; ac deinde infimis vehementiſſimiſque precibus vrſit, vt gratum animum erga Paulum Pontificem exhiberet, qui ſubſidiarias copias in Germaniam illi ſubmiſiſſet, ſuumque ærarium pro ſoluendis militi ſtipendijs exhauſiſſet, qui nocendi occaſiones oblatas repuliſſet, cuique beneficiario Regni Neapolitani iure obſtrictus eſſet: cui Cæſar reſpondit, ſe Ducem Octauium, vt filium quidem diligere, ſed Pontificem non ità ſe erga Cæſarem geſſiſſe, vt nepoti Octauio Placentiam reſtitui mereretur.

112 Perſtrictus hoc acerbo reſponſo Cardinalis Legatus non deſtitit exponere Cæſari publicæ rei Chriſtianæ grauiora pericula impendere, ſi Pontificem adeò offenſum placare nollet, cui ſubiecit Cæſar publicam rem ex priuata non pendere: Cæſari ſubintulit Legatus, ex priuata re publicam aliquando pendere, quando ita ſunt connexæ, vt publicæ rei ſubueniri non poſſit niſi priuatæ ratio habeatur. Ad quæ reſpondit Cæſar, à ſe religionis cauſam omnibus rebus præferri, omneque ſtudium pro ea amplificanda collocari, vt in comitijs Auguſtanis, quæ tunc celebrabantur, religionis dignitas refloreſceret; nec in ea cauſa quidquam decreturum, niſi ex Pontificis, eiuſque Legati conſilio, & conſenſu. De Placentina verò re nil adhuc conſtituiſſe, ſed poſtea debita conſilij maturitate deliberaturum: cui ſubdidit Legatus, niſi quantocyus conſuleret de ea re Cæſar, remedium opportunè non allatum iri. Auditi poſtea ſunt Mignanellus Pontificius Internuntius, & Sfortia Palauicinus Orator Octauij Ducis à Cæſare, qui de nece Petri Aloyſij, & occupata Placentia conqueſti ſunt, quibus interprete Granuellano reſponſum eſt, Cæſarem è Petri Aloyſij cęde magnum dolorem hauſiſſe: de re verò Placentina nondum quidquam poſſe decerni, licèt enim erga Octauium Ducem conſanguinitatis iure admodum amore afficeretur, Cęſarei tamen eſſe muneris, & Imperialem auctoritatem, & quietem Italiæ aſſerere. Ità Cæſar ſimultatem cum Paulo Pontifice contraxit, ac Paulus Pontifex domeſtica calamitate impeditus, abalienatuſque à Cæſare, cauſam religionis, quæ in reſtituenda Tridento Synodo cogendiſque ad illius decreta excipienda Lutheranis vertebatur, remiſſiore animo promouit.

113 Interea cùm Ferrantes Gonzaga Duci Octauio bellum indixiſſet, & multa eius Oppida occupaſſet, tandem cum ipſo conuenit de armorum inducijs, de quibus ità Diarium Concilij [Nona Octobris induciæ inter Parmenſem, & Ferdinandum Gonzagam Gubernatorem Mediolani ad beneplacitum Pontificis, & Cæſaris, redditis aliquibus locis munitis ab ipſo Duce Domino Ferrando Dux Octauius proficiſcitur ad Pontificem, deindè ad Imperatorem, pro concluſione rerum ſuarum] *Io. Bap. Adrian. l. 6. anno 1547.*

114 Cæterùm Imperator occupata Placentia non contentus, etiam ad Parmam vt iure ſpectantē ab Ducatum Mediolanenſem ſubijciendam animum applicuerat; Pontifex verò, vt illum ab eo conſilio dimoueret, Iulium Vrſinum ampliſſimis inſtructum mandatis ad Cæſarem miſit. Plura hinc inde diſceptata ſunt, ſed irrito ſucceſſu, dum vixit Paulus, qui Parmam Eccleſię reſtituere, & Camerinum Octauio Farneſio tradere ad litem conciliandam meditatus eſt. Ea verò lis in longius tempus extracta eſt, de qua mentio ſuis locis recurret.

115 In Scotia, ob mortem Cardinalis Dauidis Legati, ac Scotorum Primatis, quam anno ſuperiore ab hæreticis illi temerè intentatam luximus, coniurati, ſancti Andreę Arce occupata, Anglorum hæreticorum auxiliaribus armis freti Moderatoris Scotiæ impetus pertinaciſſimè propulſabant: quod cum maximo Religionis, & Gallicæ rei incommodo vertendum eſſet, Pontifex Franciſcum Regem rogauit, vt claſſem Scotię opem laturam mitteret.

Regi Chriſtianiſſimo.

Chariſſime, &c. Recepimus literas Maieſtatis Tuæ, per quas nobis ſignificat, quòd interfectores bonę memoriæ Dauidis tit. Sancti Stephani in Cœlio Monte Presbyteri Cardinalis de ſancto Andrea nuncupati noſtri, & Apoſtolicæ Sedis in Regno Scotiæ de Latere Legati, qui poſt dicti Cardinalis cędem Caſtrum Ciuitatis Sancti Andreę hoſtiliter occuparunt, prout adhuc detinent Caſtrum ipſum, quod dilectus filius nobilis Vir ipſius Regni Gubernator, quamuis iamdiu magno labore obſeſſum, hactenùs recuperare non potuit; cùmque non ab re formidetur, quod niſi idem Caſtrum ad manus ipſius Gubernatoris quamprimùm redigatur, Catholicæ fidei hoſtes, qui dicti Regni Scotiæ occupationi ſemper inhiant, occupantium deditione dicto Caſtro potiantur, & per illud velut ipſius Regni ianuam Regnum huiuſmodi inuadant, & huic imminenti periculo prouidere poſſe Maieſtatem Tuam aſſerunt, ſi dicti occupatores ab ipſo crimine abſoluantur; nos etſi flagitium illud longè atrociſſimum, & omni indulgentia indignum videatur, *Paul. III. lib. breu. anno 13. pag. 36.*

tamen

Digitized by Google

tamen minus malum eligentes, ne quod maius detrimentum Regnum ipſum patiatur, quod Te etiam nouiſſe credimus, ipſam abſolutionem certis Iudicibus commiſimus, ſicut in alijs noſtris in forma Breuis literis expreſſum eſt, & Orator apud nos Tuus ad Maieſtatem Tuam perſcribet, in quo non ſolùm illius Regni ſalute, verùm etiam Tua auctoritate perſuaſi fuimus, ſperantes nihilominus fore, vt iuſto Dei iudicio, & Tuę etiam Serenitatis, quæ Eccleſiæ ſemper affuit, futurum, vt tanti Cardinalis, & tàm probi, & Catholici Viri interfectores vnà cum dicto Caſtro in poteſtatem noſtrorum deueniant, & non ſolùm abſolutionem huiuſmodi vi extorſiſſe non glorientur, verùm tàm neſandi ſceleris pœnas ſubire cogantur. *Datum Romæ III. Februarij MDXLVII. Anno XIII.*

Acta Conc. MS. Car. Spadæ ſig. num. 137. Paul Iou. lib. 45. Belleforeſt.

Non defuit Pontificijs precibus, & Gallicæ rei commodis Franciſcus Rex, claſſem enim egregiè inſtructam cum validis copijs ſubmiſit, quæ iunctæ Scotis Arcem Sancti Andreæ expugnarunt, repreſſoque Anglorum faſtu, libertatem Regno reſtituerunt, ac patrati facinoris in occiſo Cardinale reos in Gallias vinctos adduxere, vbi meritis ſupplicijs affecti ſunt.

Martinus Bellaius lib. 10. Franciſ. Belcarius l. 25 n. 1. Franciſci Regis Galliæ obitus.

116 At de Scoticis rebus inferiùs, nunc cœpta de Franciſco Rege, qui hoc anno appetente Paſchate finem vitæ impoſuit, narratio abſoluenda eſt. Is diù lenta febri cruciatus, cùm tædia venatu leuare niteretur, malum auxit, acceſſit conceptus dolor ex vlcere inter anum, & veſicam exorto, quo diù antea laborarat, itaque ad ſalutem animæ Sacramentis ritè procurandam ſe conuertit, vt refert Martinus Bellaius his verbis.
,, [Tùm vitæ finem imminere arbitratus, cœpit
,, animum ad piam cogitationem aduertere, at-
,, que ad mortem nomine Chriſtiano dignam ſe
,, comparare: multis Delphinum, hodiè Re-
,, gem, grauiter, ſapienterque cohortari cœpit,
,, populum Gallicum eius fidei committens, &
,, mandans, his perfectis animam Deo tradidit
,, in Arce Rambollietana pridiè Kal. Aprilis
,, anno MDXLVI. ante Paſchalia] additum eſt
in margine MDXLVII. more Romano: ſubijcit
,, auctor einſdem Elogium. [Hic Princeps ma-
,, gnum ſui tùm Ciuibus, tùm exteris deſiderium
,, reliquit, quòd omnibus virtutibus ſe præſtan-
,, tem præbuit, magni erat, & generoſi animi,
,, bonas literas maximè amauit, & fouit. (Et
,, infrà) Mortuus eſt anno ætatis quinquageſi-
,, mo tertio, variam ſubindè fortunæ viciſſitudi-
,, nem, ſæpiùs tamen aduerſam, quam ſecun-
,, dam expertus, neque tamen vel grauiſſima
,, vnquam calamitas animi eius firmitudinem,
,, & conſtantiam fregit, ſed immota ſpe ab vno
,, Deo ſuſpenſas omnes ſuas rationes habuit,
,, mentis & memoriæ integrũ vſum ad extremũ
,, vſque ſpiritum ſeruauit.] Celebratur à Ioan-
ne Eckio ſumma pij ardoris in tuẽda fide Catho-
lica laude, quamquam Zuinglius dedicatis illi to-
tius perfidiæ ſuæ commentarijs illum inficere per-
tentaſſet, & Martinus Bucerus Librum in Pſalmos
Delphino inſcripſiſſet, perfidos enim homines ad
iniiciendam ſuſpicionem, quaſi fauerent impie-
,, tati, id dolo egiſſe oſtendit, tùm ſubdit. [At
,, quantum fauerit (nempè Franciſcus Rex) teſta-
,, tur Berequin nobilis alioquin Vir, & locuples
,, cum innumeris alijs ob hæreſeos crimẽ à Rege
,, Francorum combuſtis: teſtatur Caluini, Lam-
,, berti, Farelli ſociorũ tuorum, & aliorũ Gallo-
,, rũ fuga, qui flammas ignis debitas euaſerunt.]

pag. 191. Io. Eck. in Replica aduerſùs Bucerum.

Ioannes Franciſ. Firmanus Magiſter Cæremoniarum in Diario.

Audita Franciſci Regis morte Pontifex, mox rem Diuinam pro eius anima ſolemni ritu peregit decima octaua Aprilis die, tùm illius ſucceſſorem Henricum ad ferendum conſtanter conceptum ex paterna morte dolorem, ſectandas Regias virtutes, fidemque Catholicam defendendam hortatus eſt, illique Pontificia ſtudia pollicitus eſt.

Henrico Regi Franciæ Chriſtianiſſimo.

Paul. III. lib. breu. anno 13. pag. 318.

117 Chariſſime, &c. Summum dolorem, quem ex obitu Chriſtianiſſimi, & præſtantiſſimi Regis Tui Genitoris non ſolùm publica totius Chriſtianitatis cauſa, verùm etiam noſtro priuato affectu, & beneuolentia accepimus, conſolatur, & leuit, fili Chariſſime, quòd Tu illi in eius non ſolùm Regnum, & ſed etiam virtutes ſucceſſiſti, inter quas cùm emineat Tua ſingularis ergà Eccleſiam, & hanc Sanctam Sedem deuotio, ac fidei Catholicæ protectio, meritò fit, vt iacturam, ac moleſtiam ex illius morte alioqui maximam ob tuam ſucceſſionem, minorem ſentiamus, cùm præſertim ſperemus, & confidimus in Dei miſericordia, animam ipſius, quæ in colenda iuſtitia, fide Catholica defendenda, atque hac Sancta Sede omni ſtudio, & fauore proſequenda ſemper verſata eſt, nunc ex Regno terreno in cœleſte, & perpetuum aſſumptum vbertate quietis, & lætitiæ perfrui. Tibi igitur, fili Chariſſime, paterna charitate, & affectu noſtro de communi hac iactura condolentes, Te hortamur, vt Diuinæ voluntati acquieſcere velis, atque ad Tuum Regnum iuſtitia, pietate, & ſapientia, quas in Te vigere nouimus, gubernandum, animum, ſicut facis, conuertas, & ſpei de Tuis virtutibus à nobis, & omnibus conceptæ reſpondeas, quod futurum confidimus: Nos quidem veteri Prædeceſſorum noſtrorum exemplo, & erga Prædeceſſores Tuos amore, Te præſtantiſſimum, atque optimum Regem peculiari quadam charitate, & beneuolentia noſtra ſemper proſequemur, Deum Dominum ſuppliciter deprecantes, vt Te vnà cum chariſſima Tua conſorte, & ſobole diutiſſimè conſeruare dignetur ad commune bonum, & quietem totiùs nominis Chriſtiani, de quibus, & alijs omnibus dilectus filius Cardinalis Sancti Georgij Legatus noſter ex parte noſtra Serenitati Tuæ referet, cui indubiam fidem habebis. *Datum Romæ &c. XVII. Aprilis MDXLVII. Anno XIII.*

118 Iuſſus eſt Cardinalis S. Georgij celerrimè etiam equis concitatiſſimis, ſi valetudo id permitteret, in Galliam proficiſci, dataque illi mandata, vt Regi exponeret, quantum Pontifex dolorem hauſiſſet ex morte Franciſci Regis, quantamque lætitiam ex illius in Regnum ſucceſſione cepiſſet; hortaretur ad ſanciendam pacem cum Cæſare pro tuenda Chriſtiana Republica, Religioniſque hoſtibus comprimendis; Regia etiam ſtudia pro Anglis ad Eccleſiæ obſequium reuocandis collocaret, preces etiam adderet, vt ad Concilium Tridento Bononiam tranſlatum Præſules Gallos tranſmitteret, eos verò qui Tridenti hæſerant, indè reuocaret: præterea Legato data ſunt imperia, vt Regi ſignificaret, duo decreta confecta fuiſſe, primum, vt Cardinales in Aula Romana morari tenerentur, vt Pontifici conſilio & opera aſſiſtant; alterum, vt vnius tantùm Eccleſiæ adminiſtrationem gerant, dimittant verò alias, quas obtinerent.

119 Redimitus eſt Regio diademate Henricus ſolemni ritu octauo Kal. ſextiles à Carolo Lo-

tharingo Rhemenſi Archiepiſcopo, atque in Regni exordio fortiter Nouatores ſupplicijs coërcuit, & Sedis Apoſtolicæ dignitatem tuendam ſuſcepit, ac miſſo ampliſſimo Oratore Franciſco Rohano Pontifici demiſſa obſequia detulit VI. Octobris.

Transfugit poſtea Franciſcus Rohanus ad Sathanæ, & Caluini caſtra, Henricus verò Rex defecit à priſtina pietate, atque exitiale cum Lutheranis fœdus inijt, graſſandique licentiam in Regno Hæreticis laxauit, quo flagitio ſibi, & ſtirpi ſuæ florentiſſimæ extremum exitium peperit, vt dicetur inferiùs. Iam ad Henricum Angliæ Regem bimeſtri ante Franciſcum Regem extinctum, à cuius funeſto exitu abhorret oratio, digrediamur.

Belcar. l. 25.

Paul. Iou. lib. 45. Sander. de Angl. Schiſmat. lib. 1. **Henricus VIII. Rex Angliæ moritur.**

120 Ardente conſcientia admiſſorum flagitiorum ille excitatus, de abrumpendo impio ſchiſmate, repetendoque Pontificis Romani obſequio varia conſilia agitauit, quæ ob tumorem animi, & Aulicorum fraudes, & infirmam voluntatem demùm in opus non perduxit, vt deplorat
,, Sanderus his verbis [Is cùm iam grauiori
,, ægritudine premeretur, nec facilè ſperaret ex
,, ea liberari ſe poſſe, videns, qua cupiditate, vel
,, quo potiùs furore vinculum vnitatis Eccleſia-
,, ſticæ diſſoluiſſet, cum Epiſcopis nonnullis pri-
,, uatim agere cœpit, de ratione, qua iterum Se-
,, di Apoſtolicæ, ac per eam reliquis gentibus
,, Chriſtianis conciliari poſſet. Verùm hic vi-
,, dere licet ſeueritatem Dei in eos, qui aut pru-
,, dentes ceciderunt, aut in peccatis ſuis altè ob-
,, dormierunt. Præterita enim Henrici crudeli-
,, tas fecit, vt nemo iam illi fidele conſilium da-
,, re, nemo ſui pectoris ſenſa patefacere, nemo
,, veritatem aperire auderet, ſciebatur enim mul-
,, tos neci datos eſſe, cùm priùs aut illi, aut
,, Cromuelo, etiam iuſſi, liberè, quod ſentiebant
,, loquerentur. Itaque nunc quoque vnus ex E-
,, piſcopis, verum ipſi inſidiæ ſtruerentur, incer-
,, tus, reſpondit Regem omnibus Viris ſapien-
,, tiorem eſſe, illum Diuino conſilio Pontificis
,, Romani Primatum abdicaſſe, nec iam habere,
,, quod timere debeat, cùm publica Regni lege
,, iudicium illud confirmatum ſit.] O prodi-
tionem immanem, qua ille Pſeudo-Epiſcopus ſimilis Iudæ aſſentationis nefariæ oſculo Hēricum malè perdidit! non enim de timore humani iudicij, ſed Diuini terrore agebatur, ſubdit Sanderus.

Adulatoris oratio proditio.

,, Stephanus autem Gardinerus Wintonienſis
,, Epiſcopus ſeorſim Regi ſuaſiſſe dicitur, vt ſi
,, fieri poſſet, Ordinibus Regni conuocatis, rem
,, tanti ponderis cum illis communicaret. Sin
,, ad eam rem ſpatium temporis non daretur,
,, ſaltem animi ſui ſententiam ſcripto proderet,
,, ibique conſcientiæ ſuæ teſtimonium exponc-
,, ret. Deum ſolo cordis voto contentum eſſe,
,, quando res propter aliquod neceſſarium im-
,, pedimentum expediri non poſſet. Sed cùm is
,, diſceſſiſſet, aderat mox ingens Paraſitorum
,, turba, qui veriti ne, ſi obedientia Romano
,, Pontifici redderetur, ipſi bonis Eccleſiaſticis
,, excideren, Regi omninò perſuadebant, ne
,, ſcrupulum talem in animum irrepere patere-
,, tur. Et facilè quidem à bono propoſito reuo-
,, catur, qui non eſt in charitate fundatus, &
,, radicatus. Ad nihil igitur aliud valuit Henri-
,, ci cum Epiſcopis de reſtituenda vnitate Eccle-
,, ſiæ oratio, quàm vt ſe hactenùs renitente con-
,, ſcientia diuiſum ab Eccleſia Romana fuiſſe, &
,, ideò dum agnitam veritatem oppugnaret, in
,, Spiritum Sanctum peccaſſe patefaceret.

Nonnullis interiectis addit auctor, illum de Euchariſtiæ Sacramento cum Romana Eccleſia ſenſiſſe, atque à libidine ſola in flagitium, ac de-
,, fectionem impulſum [Sacramentum (inquit)
,, Euchariſtiæ ſummo ſemper in honore habuit,
,, itaque cùm paulò ante mortem ſub vnica ſpe-
,, cie (quod ſemper obſeruauit) communicatu-
,, rus de cathedra, in qua ſedebat, aſſurgeret, vt
,, genibus in terram defixis Saluatoris Noſtri
,, Corpus adoraret; Zuingliani autem, qui aſta-
,, bant dicerent, poſſe Maieſtatem Suam in hac
,, imbecilli valetudine ſedentem in cathedra
,, Euchariſtiam percipere, illis reſpondit: Si me
,, non modò vſque ad terram deijcerem, ſed &
,, ſub ipſam terram demitterem, nec ſic quidem
,, ſatis honoris huic Sanctiſſimo Sacramento
,, mihi viderer delaturus. Denique nulla ferè in
,, re à fide Catholica diſceſſit, præterquam libi-
,, dinis, & luxuriæ cauſa, penitùs enim à carne
,, ſua victus, & ſuperatus ob repudium Cathari-
,, næ non permiſſum, Pontificiam poteſtatem
,, abiecit, Monaſteria etiam euertit, partim quòd
,, Monachi, & Religioſi Fratres maximè om-
,, nes, repudio eius aduerſarentur, partim
,, quòd bonis Eccleſiaſticis inhiaret, quo ſuppe-
,, teret, vndè ſumptus effuſiores in epulas, in
,, meretrices, & inſanas ſubſtructiones face-
,, ret.

121 At in ea libandarum voluptatum carnis fœlicitate fuiſſe infœliciſſimum deſcribit idem
,, auctor [Mirabile eſt dictu in quantas animi,
,, vitæque perturbationes inciderit, poſtquam
,, enim è recto Chriſtianæ vitæ tramite egreſſus
,, voluptatibus carnis, ac peccatis ſe implicabat,
,, nunquam ſibi, aut alijs gratus, nunquam aut
,, mente ſerenus, aut conſcientia ſecurus videba-
,, tur, præceps ferebatur in omnes vitiorum gur-
,, gites, tribus tamen maximè præ cæteris ob-
,, ruebatur, libidinis, auaritiæ, & crudelitatis,
,, quorum priora duo ex ijs, quæ proximè duo
,, conſtare poſſunt, ita tertium ex hoc vno cōſtat,
,, quòd cùm Henricus toto reliquo ſui Regni tē-
,, pore pauciſſimos è plebe, ex vniuerſa Nobilita-
,, te duos tantùm ſuſtuliſſet, Edmundū de la Po-
,, la Suffolciæ Comitem, & Eduardum Buchin-
,, gamiæ Ducem, & priorem quidem ex Patris
,, morientis præſcripto, à quo de ſeditionibus
,, condemnatus fuerat, poſteriorem verò ex Car-
,, dinalis Volſæi, qui Buchingamium oderat, in-
,, ſtigatione, poſt, interpoſitum diuortium cum
,, vxore legitima, & diſſidium cum Eccleſia, vix
,, explicari poteſt quantam ſtragem Nobilitatis,
,, ſuorumque Ciuium ediderit, paucis illis an-
,, nis, quibus ſuperuixit, ex tabulis tamen publi-
,, cis numerantur Reginæ tres, aut quatuor ad
,, exitium perductæ, heroinæ duæ, Cardinales
,, duo, tertiuſque abſens morti condemnatus;
,, Duces, Marchiones, Comites, Comitumque
,, filij duodecim, Barones, Equiteſque aurati
,, decem & octo, Abbates, ac Priores Cœno-
,, biorum tredecim, Monachi, Presbyteri, ac
,, Religioſi ſeptuaginta ſeptem, ex reliqua No-
,, bilitate, ac plebe ferè innumeri. Id etiam an-
,, notabat Cardinalis Polus, quòd qui intimi
,, erant Henrico, & in amicitia eius præcipui,
,, ij proximi ſemper erant periculis, vt ex Vol-
,, ſæo, Comptono, Noreſio, Bolenis, Cramne-
,, lo, Houardis, alijſque plurimis manifeſtum
,, euadet.] Nonnullis interiectis, extrema mo-
,, rientis verba refert auctor: Cùm de inſtanti

,, mor-

Digitized by Google

,, mortis articulo ab amicis admoneretur, pateram vini albi popoſcit, atque ad vnum è ſuis
,, conuerſus; omnia (inquit) perdidimus (adieciſſe hæc verba, Fidem, Regnum, Animam
,, fert communis traditio) inter mortuis deindè
,, vocibus Monachorum nomen aliquoties ingeminaſſe dicitur, atque ita expiraſſe] nimirùm Sanctorum Monachorum animas, quas martyrio ex humanis ſuſtulerat, ad eum coram Diuino Iudice accuſandum viſendas ſe obieciſſe à pijs exiſtimatum eſt.

122 Perijt infelix V. Kal. Februarij huius anni, quod confirmat Angelus Maſſarellus his verbis.

Diar. Con. Trident. Henrici VIII. obitus.

,, [XV. Februarij Cardinalis Tridentinus oſtendit literas ex Germania, quod Rex Angliæ
,, obierat die qua obijt Regina Romanorum
,, XXVII. ſcilicet Ianuarij præteriti, & Rex in
,, ſuo Teſtamento reliquit Tutorem filij Imperatorem, qui breui illuc miſſurus eſſet vnum
,, ex ſuis.] Pontifex audita illius morte, quam XVIII. Februarij ſignificauit Sacro Senatui, primùm XXV. Februarij tres Legatos Cardinales pro reuocanda à ſchiſmate, & hæreſi Anglia decreuit, ex quibus alium ad Cæſarem, alium ad Francorum Regem proficiſci iuſſit, tertium verò, qui in Angliam mittendus erat, non expreſſit.

Humaniſſimis interea literis Paulus hortatus eſt Anglos ad fidem Catholicam ſectandam.

☞ *Dilectis filijs in Concilio Parlamenti Regni Angliæ congregatis.*

Paul. III. lib. breu. anno 13. pag. 75.

123 Dilecti filij ſalutem, &c. Cùm non ignoraremus hunc morem, & conſuetudinem Veſtræ Nationis eſſe, vt Rege defuncto Concilium totius Nationis, quod ex tribus Statibus congregatum eſt, conuocare ſoleatis, atque in eo de rebus communibus, Regnique Succeſſore firmando agere, & deliberare, duximus noſtri officij eſſe has ad vos ſcribere in forma Breuis literas, per quas, & noſtrum paternum ergà vos animum vobis oſtenderemus, & ea moneremus, atque hortaremur, quæ Deo Omnipotenti grata, nobis deſiderata, vobis autem in primis commoda eſſe intelligeremus, & ſalutaria; quanquam enim magnis, & varijs, atque continuatis multorum annorum à defuncto Rege laceſſiti fuerimus iniurijs, quæ non tàm in perſonæ noſtræ contumeliam, quàm in ipſius Dei, & Sedis Apoſtolicæ à Chriſto conſtitutæ contemptum redundarunt, non tamen hæc nos magis contra vos incitare debent, aut poſſunt, quam vetuſtus amor Maiorum noſtrorum, & antiqua cura Romanorũ Pontificum, cùm erga Vniuerſum Chriſti Gregem, tùm verò præcipuè ergà illam inclytam Nationem Anglicam, in primis autem ipſius Chriſti Domini Noſtri exemplum, qui etiam contra inimicos omnia amoris officia exercuit, nos prouocare, vt in eius viſceribus vos amplectamur, atque omni in re iuuemus, quam ad veſtra commoda, & ſalutem quoquo modo pertinere poſſe iudicemus; quare cùm in hoc rerum ſtatu, & mutatione Regis multa vobis imminere pericula videremus, quæ etiam vos pro veſtra prudentia perſpicere non dubitamus, hæc autem eius generis eſſe, vt niſi illis maturè prouideatur, in maximum ſalutis diſcrimen res Regni veſtri facilè ſint adductura, non expectantes, dùm ipſa rerum veſtrarum difficultas vos admoneat, quo ad quærendam opem magis opportunam confugere debeatis, ſed cogitantes dubitationem in animis veſtris de noſtra ergà vos beneuolentia, vos facilè deterrere poſſe, ne ad nos, apud quos maximè promptum auxilium rebus veſtris eſt repoſitum, confugere auderetis, hac in parte omnes eiuſmodi cogitationes veſtras, & dubitationes præuenire voluimus, & nos vobis vltrò offerre in omnibus, quæ vel ad pericula propulſanda, vel ad ipſius Regni pacem, & tranquillitatem confirmandam pertinent, habita ſemper ratione honoris eorum, quibus Regni gubernacula ſunt tradita, & ſalutem omnium, & ſingulorum, quantum verò in his rebus noſtra auctoritas, & beneuolentia vobis prodeſſe poſſit, vel ex hoc facilè intelligere poteritis, ſi vobiſcum cogitetis, vt nullam aliam vos oppugnandi cauſam in Regno iſto alijs daretis, hanc ſemper, vel paratiſſimam, & iuſtiſſimam futuram, quod à noſtræ auctoritatis obedientia defeciſtis, qua quantum valet, vtinam in recenti potiùs aliorum exemplo, quam in veſtro experiri velitis. Quarè dilecti filij monemus vos, atque hortamur, vt ad noſtram, & huius Sanctæ Sedis obedientiam redeatis, & ſimul legitimam, ac præcipuam, vos lædendi occaſionem omnibus præcidatis, quod ſi feceritis, noſtram auctoritatem, atque opem in omnibus ad veſtram ſalutem, & commoda paratam ſemper inuenietis, quæ omnia, vt notoria vobis eſſent, familiarem noſtrum, & in Baſilica S. Petri pro Natione Anglica Pœnitentiarium ad vos miſimus, qui hæc coram vobis latiùs explicabit, cui vt plenam fidem in omnibus, quæ vobis de paterno noſtro ergà vos amore referet, adhibeatis, per veſtram ſalutem in Domino hortamur, atque obſecramus. *Datum &c. Romæ &c. III. Martij MDXLVII. Anno XIII.* ☜

Sander. lib. 12.

124 Succeſſit Henrico Eduardus ex Iana Semeria adoleſcentulus nouem annorum, cui Henricus ſexdecim Gubernatores cum æquali poteſtate præfecerat, vt ſi quiſpiam Optimatum Regnum affectaret, non deeſſent, qui teneram eius ætatem propugnarent; verùm illi ſalutis ſuæ immemores, & in priſtino ſchiſmate obfirmati, Puero, qui ſeipſum regere non poterat, Primatum Anglicanæ Eccleſiæ impiè detulerunt. Extinctam verò ſpem reſtituendæ Angliæ Religionis referunt Acta Conſiſtorialia, cùm in ipſa coronati Regis celebritate ab impijs ſcurris Comœdia in ludibrium Pontificis, & Cardinalium peracta fuiſſet, quare Legatio in Angliam ſuppreſſa eſt. Magnates verò Regiæ Angliæ Procuratores priuatis commodis ineſcatos fuiſſe in flagitium impulſos

Eduardus ſuccedit in Regno Angliæ Patri Henrico VIII.

,, deſcribit Sanderus [Ex his Tutoribus cùm
,, non pauci eſſent Catholici, eamque ob cauſam
,, ad Eccleſię Catholicę vnitatem totius Regni
,, Statum reuocare cuperent, præſertim quòd ea
,, etiam mente Henricum, & aliàs, & maximè
,, iam moriturum fuiſſe cognouerant, alij ex eo-
,, dem numero ſcientes, multò plùs præſentis
,, commodi, & lucri per Eccleſiarum direptio-
,, nem, quàm per rerum ablatarum reſtitutio-
,, nem acquiri poſſe, non ſolùm ab ea ſententia
,, diſſenſerunt, verùm etiam vlteriùs in Schiſma-
,, te progrediendum iudicarunt.

Sanderus lib. 2. de Schiſmate.

125 Non hic hæſit politicorum Anglorum impietas, ſed in nefandas alias hæreſes prorupit, ac in primis Tutores Regij, cùm Eccleſiæ partes ſtrenuè tueri detrectaſſent, ab Eduardo Seimero Regis Eduardi Auunculo Herefordię Comite, paulò poſt Sõmerſeti Ducis titulos arripiente dignitate deiecti, atque in ordinem redacti ſunt, is enim in omnem proiectus audaciam ſeipſum vni-

cum Regis Tutorem, ac Regni Protectorem, cæteris vel diſſimulantibus, vel perterritis, renuntiauit, cùmque Zuingliana hęreſi infectus eſſet, Eduardum Regem infecit hęreſi, atque Anglos in Zuinglianam, ſiuè Puritanam hęreſim impulit, eamque in Scotia propagauit, vt dicetur paulò inferiùs. Cęterùm Hiberni in retinenda fide Catholica maiorem conſtantiam, quàm Angli explicuere, ac tyrannorum Regię libidini obſequentium minas fortiter contempſerunt, quibus ob eximium virtutis exemplum Pontifex gratulatus eſt, atque ad fęlicis immortalitatis prȩmia conſectanda accendit ſubiectis literis.

Dilectis filijs vniuerſis Principibus, Nobilibus, & Dominis temporalibus Inſulæ Hiberniæ ſalutem, &c.

Paul. III. libr. breu. anno 13. pag. 349.

Cùm aſſiduè de veſtra pietate, & in fide Catholica perſeuerantia, atque erga hanc ſanctam Sedem deuotione admodum quidem lęti ob Dei honorem, animarumque veſtrarum ſalutem audiremus, dilectumque filium Oſnaldum Maſſimglbord Fratrem Hoſpitalis Sancti Ioannis Hieroſolymitani Priorem Prioratus Kilmain iſtius Inſulę haberemus iſthuc redeuntem, moti Paterna, ac debita beneuolentia, qua vos proſequimur, libenter ipſi Oſnaldo has literas dedimus ad vos cum ſalutatione, & benedictione noſtra perferendas, magno enim noſtro amore, & huius Sanctę Sedis dilectione digni eſtis, qui venenatis ſuaſionibus repulſis, miniſque contemptis vos, veſtraſque animas Deo, & vobis conſeruatis in fidei puritate, & ſynceritate non contaminata nouis impietatibus, quibus vicina vobis Inſula infecta eſt, proindè filij dilectiſſimi vos hortamur in illo, qui hunc ſpiritum vobis immiſit, vt in ſancto veſtro propoſito pia, ac ſalutari conſtantia perſiſtatis, certi, quòd benignus Deus vos fidem ei ſeruantes non deſeret, ſed ſua vos ope muniens præmio etiam cœleſti, quo nihil beatius homini expectari poteſt, remunerabit, cuius & nos Maieſtati humiliter ſupplicamus, vt ſicut fidei ſanctæ donum largiri vobis dignatus eſt, ita etiam in eo perſeuerantiam largiri dignetur, quod & futurum in ęius bonitate confidimus, cæterum ipſum Oſnaldum pium, & fortem Dei Athletam veſtris Nobilitatibus ex animo commendamus, &c. *Datum Romæ XII. Nouembris MDXLVII. Anno XIII.*

Scribit Hibernis Paulus III. adhortans illos ad fidem Catholicam tuendam.

Paſſi ſunt grauiora Hiberni ob ſeruatam incorruptæ fidei puritatem, ac licèt Proceres, & diuites magna ex parte commoda carnis animæ ſaluti prætulerint, tamen alij conſtantiores, necnon plebs, & agreſtes, ac ruſticani, contemptis omnibus incommodis, fidem Catholicam ardentiſſimè coluerunt, nec promiſſi à Chriſto cœleſtis Regni ſpem vllis impiorum illecebris auelli ſuſtinuerunt.

126 Quod ad Scotiæ res attinet, Pontifex extremo Martio exaratis literis Proceres Regni Scotiæ ad aſſerendam fidem Catholicam, & tuendam libertatem, comprimendos impiorum conatus, mutuam alendam concordiam, atque hoſtium inſidias deſugiendas opprimendaſue ſollicitauit.

Dilectis filijs Nobilibus Viris, Cancellario, Comitibus, Dominis, Baronibus, & cæteris Regni Scotiæ Proceribus.

Paul. III. lib. breu. anno 13. pag. 281.

Dilecti filij, &c. In eo animi dolore, quem ex magna Reipublicæ Chriſtianæ perturbatione capimus maximo nobis ſolatio ſemper fuit Nobilitatum Veſtrarum virtus, quippe qui & in tuenda veſtra Regni iſtius libertate egregiam iamdiu ſortitudinem, & magnitudinem animi ſumma veſtra cum gloria præſtitiſtis, & in nos atque hanc Sanctam Sedem ea deuotione extitiſtis, quam cùm probitas veſtra poſtulabat, tùm Maiorum veſtrorum clarorum, & in primis orthodoxorum hominum imitatio, atque hæc quidem virtus, & pietas veſtra, Catholicæque Religionis obſeruatio, quàm Deo grata extiterit, ex eo intelligere potuiſtis, quòd is non paucas vobis ex hoſte finitimo conceſſit victorias, in quo cùm Diuinam ergà vos benignitatem ignorare minimè poſſitis, non dubitamus quidem, quin in rectiſſimo veſtro inſtituto, & laudabilium actionum propoſito ſitis permanſuri, vt & antiquam, & veram Religionem erga Deum conſtanter retineatis, & ſalutarem inter vos concordiam perpetuò conſeruetis, ſed tamen ad animorum veſtrorum propoſitionem, ac ſtudium accedere etiam cohortationem noſtram pro noſtra in vos paterna charitate voluimus, maximè enim nobis curæ eſt pro paſtorali officio, quod Diuina voluntate non noſtris vllis meritis ſuſtinemus, cum reliqui Dominici Gregis tùm veſtra, ac Populorum iſtorum ſalus, atque incolumitas, atque animarum quidem ſalus, cuius nobis, & reliquis omnibus cura potiſſima eſſe debet, in antiqua, & vobis à maioribus tradita Religione ritè obſeruanda, huiuſque Sanctæ Sedis, & Catholicæ Eccleſiæ vnione conſiſtit, vt vos pro veſtra prudentia intelligitis, libertatis verò, & temporalium bonorum veſtrorum conſeruatio in eo præcipuè ſita eſt, ſi vnanimes inter vos, concordeſque maneatis: nec enim concordia, vt vos minimè præterit, Regnis ſalutarius, nec rursùs diſſenſione, ac diſcordia pernicioſius; itaque ijs, qui aliorum libertatem opprimere ſtudent, nihil optabilius eſt, quàm vt inter eos, quibus inſidiantur, exiſtant diſſenſiones, atque diſcordiæ. Quamobrem vos pro paterno noſtro in vos animo, & beneuolentia etiam atque etiam hortamur, vt ſi veſtram tùm pietatem, tùm conſenſionem maximos vobis adhuc fructus tuliſſe intelligitis & laudis ab hominibus, & beneficiorum à Deo, vtramque earum vobis firmiter, conſtanterque tenendam ſtatuatis, quemadmodum quidem & ſentire vos, & facturos etiam eſſe confidimus. A nobis quidem, atque ab hac Sancta Sede quæcumque proficiſci officia poterunt, vel ad cohoneſtandos vos, vel ad noſtram, atque iſtius Regni libertatem defendendam nullo vnquam ſunt tempore deſutura, cuius noſtræ in vos optimæ voluntatis teſtem, & eorum conſiliorum, quæ ad libertatem, & pacem iſtius Regni conſeruandam ſpectabunt, adiutorem proprium iſtuc Nuntium noſtrum grauem, & probum hominem miſſuri ſumus, à vobis viciſſim dilecti filij, cùm hoc nos in vos animo ſimus, ea expectamus, quæ veſtra, & Maiorum veſtrorum virtute, ac pietate, & perpetua in hanc Sanctam Sedem deuotione digna ſunt, *Datum Romæ XXVII. Martij MDXLVII. anno XIII.*

Paulus III. Scotiæ Proceres ad tuendã fidem Catholicam hortatur.

127 Commendauit etiam Iacobi Hamiltoni Araniæ Comitis, ac Regni Adminiſtratoris virtutem, qui inteſtinas factiones compreſſiſſet, atque externum hoſtem in Scotiam irruentem contudiſſet, tùm illi ſacros addidit ſtimulos, vt Religionem in Scotia aſſerere pergeret, ac ſi ſanciendi cum Anglis fœderis ſe daret occaſio, paternè monuit, vt incorruptæ fidei ſplendorem,

rem, & Scotiæ libertatem generosè tueretur.

Dilecto filio Nobili viro Iacobo Arantæ Comiti Regni Scotiæ Gubernatori.

Paul. III. lib. breu. anno 13. pag. 74.

Dilecte fili, &c. Cùm iamdiù nobis cognita, & perſpecta virtus tua in eam ſpem nos adduxerit, vt confidamus, Deo primùm adiuuante, deinde tua prudentia gubernante, res iſtius Regni multis periculorum fluctibus agitatas, tandem in tuto portu eſſe collocandas, voluimus etiam accedere cohortationem noſtram, quæ & tua prętęrita facta comprobaret, & ad ea, quæ ſuperſunt, perficienda te animaret, ac aliquot quidem menſes iam ſunt, cùm à tua Nobilitate literas accepimus teſtes tui animi optimi, atque fortiſſimi; in illis enim oſtendebas quantæ tibi curę eſſet, & iſtius Regni tutela, & ſecuritas, Sanctę Chriſtianæ fidei honor, & conſeruatio, quorum vtrumque dignum tua virtute, & pietate eſt, ſed nos dum tuis petitionibus obſequi cupimus, dum hominem quærimus idoneum, quem ad vos mittamus, maximis præſertim curis, & ſollicitudinibus aliarum tot, & tàm variarum rerum diſtracti Nobilitati adhuc tuæ reſpondere non potuimus, cui quidem nunc reſcribentes dicimus, nos in iſtud Regnum, Regeſque paterna ſemper charitate in primis affectos fuiſſe, maximamque cepiſſe curam, & quotidiè capere, vt veſtrorum populorum, veſtrique Regni ſalus, & libertas à finitimo hoſte inuiolata ſit, & communita, in quo tu quidem dilecte fili egregiam operam, diligentiamque præſtitiſti, qui & hoſtium impetum conantium irrumpere in Scotiam tua virtute ſæpè repreſſiſti, & multis de illis partis victorijs illuſtraſti & tuam laudem, & nomen Scoticæ Nationis, non ſolùm aduersùs extremum hoſtem, ſed etiam in comprimendis domeſticis Regni factionibus, & diſcordijs plurimùm euituit virtus tua, quodque maximum omnium eſt, nunc Regali genere, nomineque conſeruando, quod morte immatura proximi Regis afflictum in vnius tantùm paruulæ filiæ anima retinetur, non ſolùm animi tui fortitudo, ſed etiam integritas, fides, innocentiaque tua apud omnes homines clara, & commendata eſt, quæ nos Dei Omnipotentis in Viro præſtante dona multo maiora omnibus donis temporalibus ſemper eſſe duximus: quare gratulamur quidem Nobilitati tuæ, quòd tot occaſiones tibi à Domino Deo tuæ virtuti declarandæ datas non ſolùm magno animo exceperis, ſed etiam prudentibus conſilijs direxeris. Verùm illud prę omnibus & gratum nobis, & Tuę Nobilitati amplum, honorificumque eſt, quod Chriſti Sancta, & Catholica fides, in qua noſtræ ſalutis perpetuæ tota ſpes continetur, per te ita defenditur, & ſuſtinetur, vt pateat omnibus, ſi quis haſce prauas, & pernicioſas Hæreticorum opiniones in medium protulerit, te hoſtem illi futurum, quam nos tuam egregiam voluntatem, pietatemque erga Deum, non ſolùm ſummè commendamus, ſed paterna etiam noſtra beneuolentia ſingulariter amplectimur, teque adhortamur in eodem Domino Deo, vt quemadmodum cœpiſti, ita pergere, Regnumque iſtud, & nomen Regium conſeruare omni tuo ſtudio, cura, vigilantiaque inſiſtas, pro quo pręmia digna tibi erunt, & in Cœlo, & in terris tàm in hac vita, quàm in altera parata. Nos quod ad noſtras attiuet partes, nunquam deſiſtemus omni noſtro patrocinio, & auctoritate, pacem iſtius Regni, ſalutem, libertatemque defendere, quò etiam Nuncium noſtrum hominem grauem, & probum poſt paucos dies miſſuri ſumus, qui iſthic Procerum concordiam, Religionis integritatem, Regalis generis, Regnique totius incolumitatem tecum vnà procuret, & tueatur, quod ſi quid acciderit interim, vt fœdus aliquod, & pactio cum veſtris finitimis Anglis ſit facienda, tuam Nobilitatem omni animi ſtudio requirimus, & obteſtamur, vt ſalua Regni Scotiæ libertate, Diuinæque Religionis integritate, omnia ita agantur, atque tractentur, vt ex tua, & Maiorum tuorum, qui ſemper Catholicæ fidei firmi propugnatores extiterunt, virtute, & diligentia acta, & tractata eſſe appareat. Extremum eſt, vt tuæ Nobilitati notum faciamus, nos eo animo, & beneuolentia erga te eſſe, vt quidquid honeſtè, & cum Deo hac noſtra Pontificali auctoritate poſſumus, totum velimus tuis honoribus, & commodis eſſe expoſitum. *Datum Romæ XXVII. Martij MDXLVII. anno XIII.*

128 Diſſidiorum inter Anglos, & Scotos cardo in eo vertebatur hoc tempore, quòd Tutor Eduardi Anglię Regis Mariam Reginam Scotię in ſpem pacti antea coniugij cum Rege, tradendam depoſceret, vt ea Regna arctiſſimo fœdere in vnum coaleſcerent, ſed obſtabat petitis ſchiſmatis, quo laborabant Angli, infamia, tùm etiam Scoti contra ſuę dignitatis iura arbitrabantur ſubijci Anglorum Imperio, atque ſi armis peterentur ad libertatem tuendam ferro, erant comparati, Pontifex autem maximè veritus ne orthodoxa Religio in Scotia ex fœdere Anglico deleretur, Mariam Reginam Seniorem hortatus eſt, vt filiam Mariam Reginam Chriſtiana pietate imbueret excoleretque, tùm orthodoxam Religionem in Regno aſſereret, necnon Proceres mutuo concordię fœdere coniungeret inter ſe, ac conglutinaret, euellendiſque omnibus diſſidijs ſedulam operam nauaret.

Ad Mariam Reginam Seniorem.

Paul. III. lib. breu. anno 13. pag. 107.

Chariſſima in Chriſto filia, &c. Cùm Paſtoralis officij noſtri ratio, tùm paterna, qua ſemper te, & fortem iſtam Nationem dileximus, beneuolentia facit, vt crebrò nos animum, & cogitationem noſtram ad res veſtras referamus, eſt enim magnę nobis curæ, vt & filia tua, quæ adhuc paruula eſt, quàm optimè inſtituatur, & Regnum iſtud ſaluum, incolumeque conſeruetur, quorum nos vtrumque in tua maximè diligentia, & auctoritate poſitum eſſe intelligimus. Itaque & ſi de virtute, & prudentia tua optimè exiſtimemus, teque hortatione nulla egere arbitremur, tamen his te literis in Domino cohortandam putauimus, primùm vt quemadmodum te & facere, & facturam eſſe minimè dubitamus, operam des, vt Regina filia tua cum alijs bonis inſtituatur moribus, tùm præcipuè tener eius animus Catholica, & vera, quæ à Maioribus tradita eſt, fide in Deum, ac pietate imbuatur. Hęc enim pietatis laus, vt ipſa minimè ignoras, initium, ac fundamentum eſt reliquarum virtutum omnium, & in ea ſalutis, ac beatitudinis æternę ratio poſita eſt. Deindè cùm nullum Regnum exiſtentibus in eo diſſenſionibus diutiùs ſaluum, & incolume eſſe poſſit, ſicuti Dei, ac Domini noſtri voce teſtatum eſt; enitere, atque elabora, vt Nobilium Virorum, atque iſtius Regni Procerum vnionem inter ſe, & concordiam tueare, atque conſerues; nihil enim, neque eorum conſenſione Regno iſti ſalutarius, nec rurſùs diſcordia pernicioſius eſſe poteſt, quos quidem cùm

Mariæ Reginæ Scotiæ ſcribit Paulus III. vt in fide Catholica firma permaneat.

pru-

Digitized by Google

prudentia, & probitate ſua, tùm verò auctoritate tua adductos, concordes, & conſentientes inter ſe futuros eſſe confidimus. Hæc nobis, quę ad te in præſentia ſcriberemus in mentem veniebant, quæ ſi, vt ſperamus, effeceris, cùm tibi honeſta, atque ampla, tùm Regno iſti futura ſunt ſalutaria, ſed his de rebus tecum propediem agemus per Nuntium probum, & grauem hominem, quem iſthuc miſſuri ſumus, cùm noſtræ in te, ac Populos iſtos beneuolentiæ teſtem, tùm eorum conſiliorum Adiutorem, quæ ad pacem, & tranquillitatem Regni iſtius pertinebunt, interim omnia tibi de nobis polliceri, ac ſpondere potes, quæ ad Serenitatem Tuam, Regnique iſtius pacem, & libertatem tuendam proficiſci à nobis, atque ab hac Sancta Sede poterunt, ea te de nobis ſpes, atque expectatio quantum cum Domino fieri poterit, nunquam fallet. *Datum Romæ XXVII. Martij MDXLVII. Anno XIII.*

Demiſit altè in animum Pontificis monita Regina Maria, ac filiam Catholica Religione more Maiorum eximiè inſtitutam non Anglo, à quo hæreſi inficeretur, ſed Galliarum Regis filio coniugem dare meditata eſt, Anglorumque eam depoſcentium inſultus fortiter ſuſtinere. Pium Reginæ, ac Scotorum conſilium non latuit Anglos, qui inſtructo validiſſimo exercitu, Duce Somerſeti Principe Regis Tutore in Scotiam Menſe Auguſto irruperunt, Reginam vi rapturi, ad quos retundendos Iacobus Hamiltonus Scotiæ Adminiſtrator occurrit, pugnatum eſt ad Meſſelburgum cruento, & ancipiti prælio, Scotis pro Religione, & libertate fortiſſimè dimicantibus, demùm cùm Scotorum copiæ numero impares eſſent, fuſæ ſunt, Angliſque victoriam reliquerunt, intulit victor fœdam Agris vaſtitatem, atque Anglię fines, latiùs propagauit, non fracti tamen ſunt his aduerſis Scoti, ſed collecto nouo exercitu victorem coërcuerunt, ac ne Regina Iunior in eorum poteſtatem caderet, eam in Gallias proximo anno deuexerunt.

Ludouicus Guicciar. in comm. Natalis lib. 3.

129 At Eduardus Somerſeti Dux parta de Scotis victoria adeò intumuit, vt mutare Anglorum leges, & omnem Pontificium ritum, qui hactenùs in Schiſmate retinebatur, abrogare decreuerit, publicis itaque Comitijs Londini habitis Pridiè Nonas Nouembris, fidem ac Religionem peruertere aggreſſus, hæc impia decreta tu-
,, lit, quę refert Sanderus [Lege decernitur,
,, vt omnes Eccleſiæ, Baſilicæ, ac Oratoria ad
,, id inſtituta, aut dotata, vt in eis pro Defun-
,, ctorum animabus Orationes, Eleemoſynę, aut
,, Sacrificia fierent, Regis Eduardi eſſe deinceps
,, cenſerentur. Omnes item Capellæ, Sacella,
,, & Altaria, quæ vel annuos cenſus, vel obla-
,, tiones, vel vllum aliud emolumentum habe-
,, rent, omnes præterea Congregationes, So-
,, dalitates, aut Confraternitates ad quoduis
,, genus piorum operum inſtitutę fiſco Regis
,, concedebantur. Quibus ſic conſtitutis ad
,, commoda temporalia, quorum prima ipſis
,, cogitatio, ac cura fuit, tranſierunt deinde ad
,, Religionis capita, ac primo loco ſanxerunt,
,, vt cùm Epiſcopi, ac Presbyteri Anglicani ri-
,, tu ferè Catholico (excepta Romani Pontifi-
,, cis obedientia, quam omnes abnegabant) ad
,, illud vſque tempus ordinati fuiſſent, alia
,, omninò forma ab ipſis præſcripta ordinatio-
,, nes fierent auctoritate à Puero Rege ad id ac-
,, cepta. Hinc nouum etiam ritum Sacramenta
,, adminiſtrandi adiunxerunt, & de ea re librum
,, publicum Comitiorum auctoritate confirma-
,, tum ediderunt.]

Sand. l. 2. de Schiſm. Anglic.

Mutatio Religionis in Anglia.

Ritus Sacramentorum mutati.

,, Deindè cùm non paucæ adhuc Sanctorum
,, Imagines, ac ſtatuę alicuius etiam pretij, ac
,, momenti per Angliam viſerentur, eas primo
,, quoque tempore tollendas iudicarunt, emiſſis
,, itaque hominibus quibuſdam impijſſimis, ac
,, audaciſſimis, qui hoc ſacrilegium aggrede-
,, rentur, & vnà cum eis nonnullis Miniſtris,
,, certiſque Concionatoribus, qui Imaginum
,, vſum populo diſſuaderent (non ignorabant
,, enim plebem hoc ęgrè laturam, à qua etiam
,, in Prouincia Cornubenſi vnus è Commiſſa-
,, rijs Bodeus nomine occiſus fuit) Chriſti Sal-
,, uatoris, Deiparæ Virginis, Apoſtolorum,
,, & Prophetarum omnes omninò Imagines,
,, tàm pictas, quàm fabrefactas, partim dele-
,, uerunt, partim combuſſerunt, eo ipſo decla-
,, rantes, cui bellum indicerent, & contra quem
,, venirent: in locum verò deiectæ Crucis Chri-
,, ſti ſubrogarunt Regis Angliæ inſignia, nem-
,, pè tres Leopardos, & tria Lilia, hinc ſerpen-
,, tis, inde canis pedibus expanſis ſuſtentata,
,, quòd perinde erat, ac ſi dixiſſent, ſe non
,, Chriſtum, cuius imaginem contumelioſè de-
,, iecerant, ſed Regem terrenum, cuius inſi-
,, gnia eodem loco erexerant, colere, & ado-
,, rare.

Chriſti Imagines euerſæ.

,, 130 Nec his malis contenti Zuingliani tre-
,, mendum etiam Corporis, & Sanguinis Do-
,, mini Sacrificium, quod à Cathecumenorum
,, prima, & fidelium ſequente dimiſſione, Miſ-
,, ſarum nomen iam olim acceperat, in publicis
,, Comitijs abrogarunt, nec enim per aliam
,, ſpeciem, argenteæ Pixides, & Cruces, Vr-
,, ceoli, & alia ſacra Vaſa, Candelabra argen-
,, tea, & ænea, Sacræ Veſtes auro intertextæ,
,, Vexilla ſerica, Cereorum, Olei, & aliorum
,, omnium, quæ cultui Diuino dedicabantur,
,, pretium, denique ipſi fundi, & agri ad has
,, res ſuſtentandas donati, non poterant alio
,, prætextu ferè auferri, quæ omnia horum Co-
,, mitiorum auctoritate Regio fiſco concedeban-
,, tur.

Sublatum Miſſæ Sacrificium.

Direpta Sacra vaſa.

,, Quarto autem loco ſancitum eſt, vt Eucha-
,, riſtiæ vtraque ſpecies cuilibet de myſterijs
,, participanti neceſſariò traderetur.
,, Quinto loco decreuerunt, vt Sacra Officia
,, recitarentur in vulgari lingua. In quo decre-
,, to illud perridiculè euenit, vt cùm omnia in
,, Eccleſijs Anglicè legerentur, eo videlicet prę-
,, textu ne populus, quid in rebus Diuinis age-
,, retur, ignoraret, ſed Amen reſpondere poſſet,
,, interim neque Wallorum, neque Cornubien-
,, ſium, neque Hibernorum populus quidquam
,, eorum, quæ recitabantur, intelligeret.] Et
,, paulò poſt.

Sacrę preces publicæ in linguam vernaculam verſæ.

,, Adminiſtrandæ autem Euchariſtiæ ritus in
,, illis primis Regni Comitijs præſcripti parum
,, à Catholicorum Miſſa diſtabant, vt videlicet
,, populus non putaret quidquam ſibi ablatum,
,, ſed ea, quæ Latinè prius legebantur, tantum in
,, vulgarem linguam crederet eſſe tranſlata. Ita-
,, que Canon Miſſarum penè totus ab initio ad
,, verbum tranſcriptus fuit. Signa etiam bene-
,, dictæ Crucis retenta ſunt, illa inquam quæ
,, manu Sacerdotis tantum expreſſa erant. Cæ-
,, terùm non omnes Proteſtantes eodem ſpiritu
,, agebantur, qui enim nihil niſi opes Eccleſia-
,, ſticas quærebant, parum curabant, ſi Crucis
,, ima-

Digitized by Google

,, Imagines in aëre ſolo deſignarentur. Qui ve-
,, rò non poterant ferre, vt vel ita ſaltem mortis
,, Chriſti figura, & imago in honore, aut vſu
,, aliquo haberetur, breui poſtea obtinuerunt,
,, vt ſublatis huiuſmodi cæremonijs, totoque
,, Canone remoto, noua Liturgię forma propo-
,, neretur, quę Proteſtantium inconſtantia mul-
,, tùm retardauit rudem populum, ne eorum
,, doctrinæ aſſentiretur, dicebat enim, videamus
,, priùs, quo euadent, vbi conſiſtent, vbi quie-
,, ſcent:] Propagatam latè fuiſſe proximo anno Zuinglianam, ſiuè Puritanam impietatem dicetur ſuo loco.

Turbæ Neapolitanæ ob Inquiſitionem exortæ ſedantur.

131 Sedati ſunt hoc anno Neapolitani tumultus, qui fuerant concitati, cùm Petrus Toletanus Prorex cenſuræ ſacræ fidei Tribunalia Hiſpano more erigere vellet: non repugnabant quidem Neapolitani inquiri in Hæreticos vetere Romanæ Eccleſiæ more, cuius clientelæ eſſent addicti, ſed verebantur, ne ſi Hiſpano more cenſura exerceretur, plures inſontes a calumniatoribus falsò delati opprimerentur: tùm ne qui in odium, & inuidiam apud Hiſpanos eſſent adducti politica fraude, vt Rei hæreſis circumuenirentur; cùm verò à Prorege, atque à Ciuibus ad Imperatorem legationes decretæ eſſent, ita res ab eo compoſita eſt, vt vetere inſtituto contra Hæreticos cenſura exerceretur, Ciues verò arma Proregi traderent, tùm etiam Ciuitas certa vi auri mulctata ob rebellionis ſigna in Proregem motæ oſtenſa, cuius impetijs Ciues demiſsè paruerunt.

In Luſitania acerbiùs inquiſitum in Neophytos.

In Luſitania quidem tanta acerbitate ab Adminiſtris ſacra cenſura exercebatur in Neophytos Hæbrei generis violatæ Religionis reos, vt Pontifex eorum cauſæ cognitionem ad ſubſellia Apoſtolica reuocarit, demùm cùm Luſitaniæ Rex profiteretur daturum operam, vt in impios ita ſeueritas legum diſtringeretur, vt inſontes nulla iniuria afficerentur, cenſuræ exercendæ libertatem Regijs Adminiſtris reſtituit, de quo Cardinali ſupremo in eo Regno fidei Cenſori has literas dedit.

Paul. III. lib. breu. anno 13. pag. 116.

Cardinali Portugalliæ.

Dilecte fili noſter. Cùm Sereniſſimum tuum fratrem Portugalliæ Regem iugiter intellexerimus impensè cupere, vt Inquiſitio in eius Regno per Nos conceſſa nullo retardetur prætextu, Nos, etſi non paucę tùm querelę, & rationes ex aduerſo interdum opponebantur, tamen ſperantes ſummam ipſius Regis religionem, ac iuſtitiam nihil aliud, quàm ſuorum Regnorum emundationem ab hęreſibus, & illarum ſuſpicionibus optare, cunctis contrarijs rationibus ſpem noſtram in eius probitate ſitam præferentes, Inquiſitionem iſtius Regni, & liberam procedendi facultatem non ſolùm conceſſimus, ſed etiam exemptiones ab eis cunctas, aliquibus tamen, quę ex nonnullis iuſtis cauſis conceſſæ ſunt, exceptis, reuocauimus, ſicut ex diuerſis noſtris literis pleniùs apparebit, ſperauimus tamen, ac ſperamus primùm quidem in probitate, & æquitate dicti Regis, quas eſſe in ore, & honore omnium Principum ſcimus, tùm deinde in ipſa circumſpectione tua, quæ tanquam Caput ipſius Inquiſitionis eſt, facultatem hanc (licèt liberam) moderatè tamen, ac piè exercendam fore, vt laxitatem iuriſdictionis moderatio charitatis, & tua bonitas reſtringat, iugumque hoc, cùm Chriſti Domini ſit, leue, & ſupportabile ſentiatur, &c. *Datum I. Iulij MDXLVII. Anno XIII.*

Inſontes à Pontifice defenſi.

132 Præmonuit porrò Pontifex Luſitaniæ Regem, vt in Neophytos clementiam explicaret, eos enim in Chriſtiana pietate inſtituendos, erudiendoſque blanditijs potiùs, ac humanitatis officijs, quam terrore, eoſque ipſi commendauit, vt velut chariſſimos filios paterna beneuolentia complecteretur,

Paul. III. lib. breu. ann. 15. pag. 339.

Regi Portugalliæ.

Chariſſime, &c. Licèt nos pro Dei omnipotentis honore, & animarum ſalute, ac etiam vt Tuæ Serenitati omni pietate conſpicuæ id à Nobis inſtanter petenti rem gratam faceremus, Inquiſitionem liberam, & ſecundùm ius commune, in iſtis Tuis Regnis conceſſerimus, tamen quoniam mouet nos quaſi infantia iſtorum nouorum Chriſtianorum, in qua blanditijs potiùs, quàm minis, ſicut ab ipſa natura, & à ſacris etiam literis edocemur, educandi, & alendi ſunt; Maieſtatem Tuam in Domino hortamur, & ab ea omni, quo poſſumus, ſtudio petimus, vt pro ſua probitate, ac pro noſtra etiam conſolatione apud maiorem, & cæteros Inquiſitores agere velit, vt ipſos nouos Chriſtianos cum charitate amplecti, & ſeueritate Iudicis paulisper depoſita, pij patris perſonam ergà eos induere velint, quod erit nobis gratiſſimum, ſicut dicent pleniùs Tuæ Serenitati ex parte noſtra Nuntius iſthic noſter, & dilectus filius Ioannes Vgolinus præſentium lator, quem dedita opera mittimus, quibus fidem habebit. *Dat. Romæ XV. Nouembris MDXLVII. Anno XIV.*

Non prætermittendum hic viſum eſt in Hiſpania fuiſſe hoc tempore doctam fœminam, quæ linguas Latinam, Gręcam, Hebraicam, Syriacam, atque Arabicam calleret, cui Pontifex his literis gratulatus eſt, quod eam ſcientiam cum eximio pietatis cultu coniunxiſſet.

Paul. III. lib. breu. anno 13. pag. 12.

Dilectæ in Chriſto filiæ Aloyſiæ Sygeæ Mulieri Toletanæ.

Dilecta in Chriſto filia, ſalutem. Recepimus literas tuas Latinè, Græcè, Hebraicè, Syriacè, atque Arabicè ſcriptas, quæ gratiſſimæ Nobis extiterunt, ex illis enim non ſolùm ſingularem erga Nos deuotionem, ſed miram quoque & omni laude dignam peritiam tuam cognouimus. Mirum certè eſt, quòd iſtius ætatis fœmina tot linguarum cognitione, talique ſcribendi ſtudio animum excolueris, exornaueriſque, quo magis Deo gratias agere in Chriſto filia debes talium gratiarum largitori, illiſque ad ornamentum honeſtatis, & pietatis cultum vti &c. *Dat. .... Iannar. MDXLVII. Anno XIII.*

Poloniæ Rex Senior acerrimus Religionis defenſor.

133 In Polonia Sigiſmundus ſenior Rex in Romanæ Eccleſiæ fide, & obſequio conſtantiſſimus id Regnum ab Hæreticorum inſidijs, infideliumque conatibus fortiſſimè vindicabat, ad cuius virtutes imitandas, ſectandaque Maiorum, qui tot triumphos de Moſchis, Turcis, Tartariſque retulerant, exempla, Pontifex Sigiſmundum Regem iuniorem prouocauit.

Paul. III. lib. breu. an. 1546. pag. 63.

Sigiſmundo Iuueni Regi Poloniæ.

Sigiſmundum iuniorem Paulus in fide confirmat.

Chariſſime fili ſalutem. Ex nobilis viri Nicolai Dapiſeri relatu cognouimus, quæ Sereniſſima Maieſtas Veſtra à Nobis, & ſancta Apoſtolica Sede deſideraret, & certè Nos in vniuerſa commoda, atque honores Serenitatis Veſtræ, & Regni, ac Dominiorum ipſius, quæ cum Apoſtolicæ ipſius Sedis dignitate expediri queunt, propenſiſſimi ſumus, prout ſemper fuimus, & Prædeceſſores Noſtri fuerunt; multum ſiquidem ſtabilimenti, & firmitatis pro recta fide aduersùs

infi-

Digitized by Google

inſideles, aut Schiſmaticos, maloſque Chriſtianos in ijs ſemper fuit multa trophæa, & ſpolia, Te ijs Deo adiuuante relata, ornamento fidei incrementiſque acceſſerunt, quæ eminentiſſimè in familia Veſtra, Patre, Patruiſque Sereniſſimis Regibus, atque adeò Maioribus Veſtris enituerunt, vt Omnipotentis prouidentia contra Mahometanæ perfidiæ, ac Schiſmaticæ prauitatis iacula, quaſi quoddam repagulum in Regni, & Domininrum Veſtrorum viribus videatur conſtituiſſe, neque enim ignoramus quot victorias, atque inclyta decora de Turcis, Tartaris, Moſchouitis, atque alijs circumfuſis gentibus malè in Catholicam affectis fidem familia Veſtra retulerit, cuius imitationem Tibi chariſſime fili proponendam in primis cenſemus; neque enim, ſi per veſtigia Patris, ac Maiorum iuris, vnquam à via aberrabis, quæ Te ad culmen gloriæ, & Regni æterni præmia ad extremum deducet &c. ☞ *Datum Romæ die 1. Marty MDXLVII. Anno XIII.*

134 Auctus eſt hoc anno Cardinalium Senatus, vt refert Ioannes Franciſcus Firmanus ſacrorum Rituum Magiſter. [XXVII. Iulij (inquit)
,, in Conſiſtorio ſecreto fuerunt creati duo Car-
,, dinales, quorum vnus fuit publicatus, Caro-
,, lus de Guiſa Archiepiſcopus Rhemenſis, al-
,, ter verò non fuit publicatus Iulius de Ruuere
,, Vrbinatenſis.]

Hiſt. l. 4. pag. 134.

Cæſareus Orator inſolentiſſimè agit cum Pontifice. *Belcar lib. 24. 49.*

Priorem fuiſſe inſignitum titulo Presbyterali S. Cæciliæ refert Panuinus, quem etiam Henrici Regis Gallorum nomine Pontificin obſequio Gallicam potentiam detuliſſe narrat Belcarius, & luculenta oratione Francorum Regum cum Romanis Pontificibus coniunctionem, ac fœdus celebraſſe, confirmatque Iacobus Auguſtus Thuanus, ac decimo nono kal. Ianuar. rem geſtam conſignat in eodem Senatu, in quo vt diximus, Cardinalis Trideurinus, & Iacobus Hurtadus Mendoza Oratores Cæſarei, dum vrgerent acerrimè, vt Concilium Bononia Tridentum reuocaretur, imprudenter Pontificem, quem obſequijs delinire debuerant, intempeſtiuis minis pupugere, ex qua animorū offenſione, iniurijſque à Cæſaris Adminiſtris Pontifici illatis occaſione ſumpta Galli Paulum ſibi arctiſſimè deuincire pertentarunt, Cardinalis enim Guiſius in illa ſua luculenta oratione, cùm eximia Regum Galliæ in Pontifices merita recoluiſſet, ac opes omnes Henrici Regis pro aſſerenda Pontificis dignitate ampliſſimo, ornatiſſimoque officiorum apparatu detuliſſet, addidit in fugillationem Cæſaris, ſe Paulum munere, vt naſcentibus ſactionibus, quæ magnas plerumque ex paruis initijs vires acquirant, ſe opponeret, neque enim eum latere, in quas ſe olim nimia ſecuritate Ioannes XIII. Gregorius VII. & Paſchalis III. calamitates induxerint, ac poſtremò Alexander III. donec eorum ſucceſſores ope Gallorum ereptam ab Imperatoribus auctoritatem recuperauerint. At Pontifex, licet ad ineunda cum Gallis conſilia inclinaret, quia tamen imbecilliores erant illi Anglico bello impliciti, & Galli ætati affectæ Pontificis parum fidebant, res lentè, ac pacatè acta eſt.

Gallus eſt ſibi conciliat officijs amantiſſimus.

Natal.Comes lib. 1. Diſſenſiones in India Peruana exortæ ſedantur.

135 In India Peruana grauiſſimæ hoc tempore diſſenſiones inter Hiſpanos Proceres Prouinciarum Præfectos exarſere, in quibus Prorex Blaſcus ob faſtum publico contracto odio ab inimicis cęſus eſt, & Chriſtiana Religio, quæ in ijs oris longiſſimo diffuſis tractu terrarum, quæ vix ſemeſtri toto pertranſiri poſſint, cillnrceſcebat, Barbaris ad Diuinum cultum, à quo Germani, & Angli deficiebant, traductis, in graue diſcrimen adducta eſt, ſed eæ turbæ ſingulari prudentia, & fęlicitate Petri Gaſcæ Iuriſconſulti ſedatæ ſunt. Is Regij Senatus Præſidis titulis ornatus, & ampliſſimis fultus mandatis, cùm ad Oppidum Marthæ applicuiſſet, factus eſt certior, Melchiorem Verducam Cæſarearum copiarum Ducem ab Hinogienſibus partes Conſalui Pizzarri ſequutis profligatum, is tamen oſtenſa eximia clementiæ ſpe, cùm res Cęſareę conclamatæ viderentur, Laurentium Aldanam ſibi coniunxit, & Conſalui Pizzarri milites ſpe veniæ delinitos ab eo diuulſit, vt ſingulari Diuinæ prouidentiæ munere, perduellibus edomitis, pacem Americæ reſtituerit. Eluxit maximè illius virtus in deſpiciendis auro, & gemmis, & vnica iuſtitia tantùm colenda, contrario enim aliorum Hiſpanorum Magiſtratuum more ex Americana Prouincia, auri gemmarumque feraciſſima, inops cum eadem veſte, ſed paulò magis detrita, redijt, dignuſque fuit, qui Epiſcopatum capeſſeret. Porrò ad propagandam in Occidentali India Religionem conſtitutæ ſunt à Pontifice plures Eccleſię Cathedrales, eædemque Hiſpalenſis Archiepiſcopi imperio ſolutæ, ac liberæ renuntiatæ.

Religio in ea propagata, & noui Epiſcopatus inſtituti.

Inter alias Epiſcopatum Fluminis Argentei vulgò *Rio de la Plata* ob fodinas argenti feraces, quas illud perluit, inſtitutum, atque à Carolo V. vectigalibus ditatum referunt Acta Conſiſtorialia.

,, [Hoc anno XV. Iunij MDXLVII. erexit, &
,, inſtituit inſtante Sereniſſimo D. Carolo Ro-
,, manorum Imperatore ſemper Auguſto Oppi-
,, dum, ſeu Pagum *del Rio de la Plata* nuncupa-
,, tum, ſitum in Prouincia *del Rio de la Plata*
,, nuncupanda in Inſulis Indiarum pro vno Epi-
,, ſcopo *del Rio de la Plata* nuncupando, qui
,, eidem Eccleſiæ præſit, ac in ea, necnon dicta
,, Ciuitate, & illi aſſignanda Diœceſi verbum Dei
,, prędicet, & eorum incolas infideles ad ortho-
,, doxę fidei cultum conuertat, & in ea inſtruat,
,, & confirmet, & Baptiſmi gratiam impendat,
,, necnon ad eas declinantibus Eccleſiaſtica Sa-
,, cramenta, & alia ſpiritualia miniſtret, ac fa-
,, ciat, & procuret, necnon in eiſdem Eccleſia,
,, & Diœceſi iuriſdictionem Epiſcopalem exerce-
,, at, ac dignitates, Canonicatus, & Prębendas,
,, aliaque Beneficia Eccleſiaſtica erigat, & inſti-
,, tuat pro Diuini cultus augmento, quę ipſorum
,, incolarum ſaluti expedire cognouerit, quique
,, Archiepiſcopo Ciuitatis Regis pro tempore
,, exiſtenti iure Metropolitico ſubſit, ac ex omni-
,, bus inibi pro tempore prouenientibus, pręter-
,, quam ex auro, alijs metallis, gemmis, & lapi-
,, dibus pretioſis decimas, & primitias de iure de-
,, bitas, cęteraque Epiſcopalia iura, prout alij
,, in Hiſpania Epiſcopi de iure, vel conſuetudine
,, exigat] &c. Attributum eſt à Carolo Imperatore ducentorum aureorum annuum vectigal ex Regio ærario, præfectus verò illi eſt Epiſcopus Ioannes de los Barrios Ordinis Fratrum Minorum, Imperatori verò, ac ſucceſſoribus ius patronatus, ac ius deſignandi Epiſcopi, quod vocant pręſentandi, reſeruatum.

Acta Conſiſtor. M S. Car. Spad. ſig. num. 133. pag. 499.

ſig. num. 133. pag. 105.

136 In India Orientali, authore, & ſuaſore ſacri belli B. Xauerio Apoſtolico in India Legato, de hoſtibus fidei parta eſt Diuino beneficio inſignis victoria, naualibus tribus Chriſtianis tantùm deſideratis, ac tanta cum Barbarorū ſtrage, vt quatuor millia eo pręlio abſumpta ſint, decē hoſtium naues in prælio demerſæ, ac reliqua Claſſis vniuerſa

in

Digitized by Google

Turſellin. l.3.c.10.

in poteſtatem redacta; eam victoriam S. Xauerius Diuino Spiritu afflatus prędixit pro concione Malacenſibus, diemque fixum definiuit, quo de Luſitanorum incolumitate, ac victoria nuntius eſſet venturus, licet locus in quo pugnatum eſt, ducentis amplius millibus paſſuum Malaca abeſſet.

Obitus S. Caietani Thienæi.

Migrauit ad Cœlum VII. Auguſti B. Caietanus Thienæus Clericorum Regularium Conditor, Vir ſummarum virtutum exemplis clariſſimus. Aſſiduus nimiſque auſterus ſui corporis cenſor, ac lictor fuit; adeò vt dicere ſoleret, ſe corpus ſuum tanquam rebellem quemdam infirmumque genium odiſſe: quas duriſſimas corporis afflictationes vel maximè intendebat, cùm aut impetrare ſibi alijſque à Deo beneficium aliquod inſtitueret, aut arceri publica mala, propitiarique Numen oporteret. Illibato mentis candore, corporiſque integritati ſeruandæ vnicè ſtuduit, mulieres euitabat, ac præcipuè eas, quæ non ſine honeſtatis fraude, nobilitati ac formæ, ſplendore veſtium nimiè indulgebant: quare cum inſignem hunc illius pudicitiæ amorem probè iam ſcirent prænobiles matronæ, illud cum Caietano obſeruarunt, & cùm eum adire ad ſui eruditionem exoptarent, non anteà auderent, quàm abiecto omni corporis ac veſtium cultu oriſque elegantia neglectu quodam caſtigatis, ad illam ſancti Viri modeſtiæ formam ſeſe componerent.

Inſignis eius caſtitas.

Impuris caſtos mores impetrat.

Hinc factum eſt, vt etiam poſt mortem tuendæ pudicitiæ patronus plurimis extiterit, irrefragabili Romanæ Rotæ iudicio ità atteſtante [*Plurimi à diuturnis, ac inueteratis carnalium vitiorum vexationibus exemptos, & huiuſmodi illecebrarum ſtimulis prorsùs immunes ſeſe cognouerunt, vbi ſeruo Dei fiducialiter, ac deuotè ſe ipſos commendauerunt.*] Eximius rerum humanarum contemptor ſemper extitit, Infulas primarias conſtanter reſpuit, nobilium parentum domos adeò auerſatus, vt cùm redire Vicentiam ei interdum contingeret, & ſi diù multùmque obteſtarentur fratres, vt ad cognatas ædes diuerteret, exorari nunquam potuerit, ſed ad publicũ Vrbis Xenodochium appulerit: & quod potiſſimùm dignum memoratu eſt, cùm Neapolim plerique eius conſanguinei perueniſſent, vt abſentem diutiùs inſpicerent, eos neque alloqui, neque intueri voluerit; ità vt eo inſalutato ad quem venerant, redire clariſſimos viros oportuerit.

A conſanguineorũ viſu ſe ſubducit.

Qui verò ſectandæ Apoſtolicæ paupertatis amor, nudique in Cruce Saluatoris imitandi ardor in eo fuerit, haud quidem clariùs oſtendere potuit, quàm in ſui Ordinis inſtitutione, cui non modò non cenſum, non opes, nec certum aliquem prouentũ, verùm etiam neque victum emendicare permiſit; piaculum omninò ducens, ſi quis in ſumma egeſtate pietatem ſtipemque fidelium imploraret: ideòque, dum animam ageret, extremæ huius paupertatis cultum ſuorum animis nouiſſimis his verbis imprimere voluit: [*Filij vſque dum vixi, vixi pauper, ac defungi vita in ſumma inopia peroptaui. Hanc verò commendatam vobis magnoperè virtutem pernelim*]

Chriſti paupertatem æmulatur.

Animarũ ſaluti procurandæ incumbit.

In iuuandis proximorum animis totus adfuit, propterea animarum venator dictus [*Dulciſſimum reputans refocillamentum* (ità Romanę Rotę cenſores) *inuenta noua moliri, quibus animarum ſaluti opem præſtaret, & ſtudio conſuleret, quare aſſiduo charitatis opere detinebatur, ſermonibus, epiſtolis, conſilijs, confeſſionibus ſe totum in animarũ leuamen dabat.*] In ipſo penè ætatis, ac virtutis flore nondũ regulari diſciplina authoratus, ſacræ Euchariſtiæ frequentiam Vicentiæ inſtaurare ſtuduit. Inſtituto verò Ordine, hoc potiſſimùm in commune bonum conſuluit, quod refloreſcere eo adhortante, ac redire obſoletus iam Sacræ Synaxis vſus viſus fuerit: Et quia externa magis ſpecie, ſenſuque mouemur, auguſtiſſimum Sacramentum inter collucentes faces, & quo elegantiore poſſet cultu exponere publicę venerationi occœpit; qui ſacer ritus ingenti cum pietatis incremento vbique populorum propagatus cernitur. Perlatum ei fuit, dum Neapoli ageret, Antiſtitem quemdam purpuratum magni nominis in Romana Aula per plures interdum dies ab Ara abſtinere negotiorum mole detentum: mox Neapoli per æſtiuos calores, maioris charitatis flamma ſuccenſus, Romam contendit, vt Cardinalem tantummodò de hac re admoneret, ſtatimque abſceſſit in ſimilitudinem fulguris coruſcantis: ſiquidem adfuiſſe, & abfuiſſe idem penè fuit.

Contemplationi diuinę addictus.

Cæterùm tàm adorandum Sacramentum ipſe ad intimam animi venerationẽ colebat, vt eius amore inflammatus octonas perſępè horas ante Sacrificium inter pias preces tranſigeret. Diuinam Euchariſtiam non eſſe ſumendam aiebat, vt Chriſtus ſeſe in nos commutet, ſed vt nos in ſe ipſum: hoc eſt non eo ſcopo communicandum, vt Chriſtus noſtram faciat voluntatem, ſed vt nos eius voluntatem ſequamur. Mundi delicias, & voluptates dæmonum præſtigia appellare conſueuerat, quibus homines à ſe excantatos minimè replet, ſed tantummodo inflat. Deum verò ſolum habere in ſua poteſtate veras ſolidaſque voluptates, quæ humana corda abundè expleant. Cùm excitare rerum humanarum ſuique contemptum vellet, hæc pronunciare potiſſimùm ſolitus erat: gemere ſub hac graui ſarcina mortalitatis omnibus contingit: at quamuis vna eademque viuentes omnes calamitas ac lues tangat, ijs nihilominùs miſeriarum ſeges fælicior prouenit, quibus charior eſt vita; & qui pluris æſtimant, plus dolent. Ad Dei amorem hac etiam ſententia excitabat. Deum ama, illi vt placeas, vires neruoſque omnes intende. Tum ipſe, etiamſi omnes te Cœli ciues deſerant, tuis ſemper neceſſitatibus præſtò, ac totus aderit. Denique cum acerbiſſima in Petrum Toletanum Proregem excandeſceret Ciuiũ inuidia, excitarenturq; paſſim turbæ, quod ille ingratum exoſumq; Neapolitanis Inquiſitionis nomen officiumque inuehi adniteretur, vt teterrimos Lutheri emiſſarios, qui Neapoli peſtilenti ingenio, inſignique facundia impietatem diſſeminauerant, (vti ſuperiùs innuimus) eorumdemque ſectatores quantociùs exterminaret; Caietanus, qui Nouatorum iſtorum techuas optimè nouerat, & Cardinali Theatino iam pridem renunciauerat, primùm opportuna remedia à Prorege propoſita, populi reluctantis pertinaciam, deinde hoſtiles in ea vrbe excurſiones, frequenterque conflictus, ac cędes acerrimè condolens, feruentiſſimis ad Deum precibus noctes integras tranſigebat; ac Viros Principes per diem enixè cohortabatur, omneſque prenſabat, vt ab eo tumultu, ac ſeditione deſiſterent.

Inſectatur hæreſes ſatores.

Dolet Concilium diſturbatum.

At cùm flagrare nihilominùs incendia ac cædes, & recrudeſcere in dies incitatæ multitudinis odia animaduerteret, amantiſſimæ illius Vrbis commiſeratione vſque adeò extabuit, vt in grauiſſimam febrem inciderit, angoremque ei adauxit, ac morbum perlatus per id tempus rumor, tranſlatum interpellatumque Tridenti fuiſſe graſſante epidemica lue Concilium, quod ſummis votis exopta-

uerat. Potiſſimam ſancti Viri mortis mox ſecutæ cauſam præfatam Vrbis fuiſſe calamitatem abundè teſtatur ſequens epitaphium eius ſepulchro affixum. *Beatus Caietanus, è nobili ſtirpe Comitum Thienæorum Vicentinus, vnus ex quatuor Clericorum Regularium Conditoribus Romæ MDXXIX. Diuino plenus Spiritu, verbo, exemplo vbique præclarus, & miraculorum gloria inſignis, obijt Neapoli MDXLVII. VII. Idus Auguſti, ex angore animi ob imminentem Ciuitati cladem, & ſeditioſos tumultus, qui tamen precibus ipſius in Cœlum euecti ſedati ſunt.* Claruit miraculis: in vita ſerpentem gangrænam in ſodalis pede, qui abſcindendus erat à Chirurgis, ſuis precibus ſanauit: maniacum bonæ menti reſtituit: Venetam Matronam propinato liquore, qui ex corpore ſancti Andreæ Apoſtoli extillat, à morbo, cuius ſanandi ſpes conclamata erat, incolumem repentè reddidit. Tempeſtatem iniecta Icuncula Agni Dei ſedauit: vtque à ſe inanem gloriam amoueret, exemplo S. Gregorij Turonenſis, in edendis miraculis Sanctorum lipſana adhibere conſueuerat. Verùm poſt mortem innumera vſque ad noſtra tempora patrata eius interceſſione vbique terrarum miracula eximiam ſanctiſſimi huius Viri pietatem patefecere, quibus permotus Clemens X. Pontifex Maximus, anno à partu Virginis MDCLXXI. illum inter Sanctos adſcripſit ſacro ſolemni ritu ſimul cum SS. Franciſco de Borgia Societatis Ieſu, Philippo Benitio ex Ordine Seruorum Beatæ Mariæ, & Ludouico Bertrando ex Dominicanorum familia, & Roſa Virgine Peruana ex aggregatione ſororum Pœnitentiæ S. Dominici.

IESV CHRISTI

Anno 1548.

PAVLI III. Anno 15. CAROLI V. ROMAN. IMP. Anno 30.

1 ANno Seruatoris milleſimo quingenteſimo quadrageſimo octauo Indictione ſexta grauiſſimæ controuerſię, an iure Concilium Tridento Bononiam tranſlatum eſſet, exarſere, quæ demùm triſti exitu Cęſare latas in Concilijs leges aduersùs Hęreticos pro Cęſareo munere non exercente, ſed politica ſua conſilia nimiùm defendente, in maximum Religionis damnum erupere. Miſerat ille deuexo ſuperiore anno, vt vidimus, Chriſtophorum Madruccium Cardinalem Tridentinum cum Didaco Mendoza Oratore, qui Pontifici hæc quatuor capita propoſuerat. Primo loco, vt Concilium Bononia Tridentum reuocaretur ob ſpes ingentes traducendorum ad caſtra Eccleſię aberrantium Hęreticorum. Secundo, vt Pręlati idoneis inſtructi mandatis mitterentur in Germaniam, qui redeuntes cenſuris ſoluerent, & quandam molliorem vitę rationem conſtituerent, donec Concilium abſolutum eſſet. Tertio, vt in Concilio Chriſtiana diſciplina in Clero, Populoque reſtituta veteri morum puritate inſtauraretur. Quarto loco pollicebatur Cęſar ad difficultatem transferendi Tridentum Concilij lęuigandam, ſi is caſus contingeret, vt Pontifex è viuis migraret, ſtante adhuc & congregato Concilio, non delectum iri à Concilio Pontificem, ſed à Cardinalibus: de quibus Paulus Concilij Bononienſis Pręſules conſuluit, vt ſuprà vidimus. Conſultis itaque Patribus Pręſes Concilij ità Pontifici reſpondit.

,, 2 [Reuerendiſſimis Dominis deputatis vi- *Tom. 10. de Conc. m.s. Arch. Vat. ſig. n. 3200. pag. 160.*
,, ſum eſt, quòd cùm Sanctitas Veſtra paterna
,, charitate ſalutem Prouincię Germanię qui-
,, buſcumque modis potuit, ſemper procurauerit,
,, rit, quod ex multis argumentis, & pręcipuè
,, ex Concilio Tridenti indicto, & ex Legatis
,, ſemel, & iterum ad eam Ciuitatem miſſis
,, apertiſſimè conſtat, minimè dubitandum ſit,
,, quin Sanctitas Veſtra eodem animo erga illam
,, Prouinciam in poſterum ſit, vt antea ſemper
,, fuit, optimo ſcilicet, & ad bene de ea prome-
,, rendum propenſiſſimo; quantum ad ea, quæ
,, Reuerendiſſimus Dominus Cardinalis Triden-
,, tinus nomine Inuictiſſimi Imperatoris, Sere-
,, niſſimi Romanorum Regis, necnon Illuſtriſ-
,, ſimorum Statuum Germaniæ retulit, ſcilicet,
,, vt omnes ſacro, & œcumenico Concilio ſe
,, ſubmittant, laudandam eſſe admodum pieta-
,, tem Maieſtatis Suæ, ac bonam ſpem de eorum
,, ſalute, qui hactenus à recta via aberrauerunt,
,, concipiendam: verùm quoniam in illa ipſo-
,, rum ſubmiſſione additum eſt, quòd ſe ſubmit-
,, tant Concilio Tridenti celebrando, & ea de
,, cauſa petitur nunc, vt Veſtra Sanctitas ipſum
,, ad Tridentinam Ciuitatem reduci faciat, Re-
,, uerendiſſimis Dominis meis deputatis perſua-
,, ſum eſt id à Pientiſſimo Imperatore, & à no-
,, biliſſima illa Prouincia efflagitari, & peti,
,, quatenus ſine ſcandalo, imò cum pace, &
,, concordia cæterarum Prouinciarum, ſeruata
,, etiam auctoritate Concilij, & Eccleſiaſtica
,, libertate fieri poſſet, ad quæ nomine Sancti-
,, tis Veſtræ pro ſua Paſtorali cura, & omnium
,, Eccleſiarum ſolicitudine proſpicere iure de-
,, bet, & ea nullo modo negligere; ſic quo-
,, que exiſtimandum eſſe Maieſtates Suas, & Il-
,, luſtriſſimos Sacri Imperij Status in bonam
,, partem laturos, ſi Sanctitas Veſtra more Ma-
,, iorum ſuorum in tam ardua, & communi de-
,, liberatione Epiſcopos fratres ſuos, & Præla-
,, tos, qui omnium ferè Nationum in Concilio
,, Bononiæ exiſtunt, pro communi pace ſeruan-
,, da, & turbis, & ſcandalis vitandis, ante om-
,, nia conſulere velit: eiſdemque Dominis meis
,, videtur, par eſſe, Sanctitatem Veſtram operam
,, dare, vt quàm minima mora in ipſa conſul-
,, tatione facienda interponatur, atque etiam
,, ne res in Germania detrimentum patiatur, be-
,, nignè ſatisfieri debere à Sanctitate Veſtra ſe-
,, cundæ petitioni Maieſtatis Suæ de mittendo
,, ad illam Prouinciam vno vel pluribus Præla-
,, tis cum opportuna facultate, vt communis
,, aliquis, & idem rectus viuendi modus vſque
,, ad finem Concilij reformetur, & Statuatur.

3 Quia verò etiam Eccleſiaſtici Status Imperij de reductione Concilij Tridentum, Pontificem rogabant, Paulus eos monuit, vt ipſi etiam in perſonis proprijs accederent, ſaltem mitterent Nuntios ſuos Bononiam conſulturi vnà cum alijs Patribus quid circa ipſum Concilium agendum eſſet, ſcriptis ad eos literis in forma Breuis, quas hic ſubijcimus.

4 Subijciendę viſę ſunt eę literę ſuis verbis conceptæ, in quibus primùm obiecit Germanis Præſulibus modò eos anxiè petere, vt Concilium transferatur Tridentum, cùm tamen Tridenti

antea

Digitized by Google

antea quindecim Menſibus expectati, nec veniſſent, nec Procuratores pro ſui excuſatione miſiſſent, licèt Hiſpani, Galli, atque Itali ex remotioribus locis Tridentum ſe contuliſſent, tranſlationem porrò inſcia Sede Apoſtolica factam, & Concilium valere auctoritate ſui transferendi, vbi de ipſius ſalute agebatur, potuiſſe facilè eos, qui Tridenti hęſerant, Bononiam accedere, cùm non longo interuallo Bononia disiuncta foret, quod ſi feciſſent, nulla modò controuerſia verteretur, ideò verò ſeriùs dari ipſis reſponſum, quod Cęſari idem cum ipſis petenti priùs conſultò Bononienſi Concilio reſpondendum eſſet; dari verò Tridentino Cardinali, ac Cęſareo Oratori reſponſi ſeriem ad eos tranſmitti, demùmque hortatus eſt, vt Bononienſi Concilio pro communi pace ſe coniungerent, vel ad abſoluendum illud, vel ſi Tridentum aptiùs viſum ſit ad tranſlationem in eam Vrbem coniunctis ſuffragijs celebrandam.

☞ *Venerabilibus Fratribus, & dilectis filijs Ordinum Imperij Statibus Eccleſiaſticis in Conuentu Auguſtano.*

Ext. in Tom. 13. de Concil. m. s. Arch. Vaticani ſig. n. 3200 p. 316.

Venerabiles Fratres, & dilecti filij ſalutem; &c. Accepimus ſuperioribus diebus literas veſtras XIV. a Septēbris Auguſtę datas, quibus poſt explicatas diuturnas, & graues Prouinciæ Germaniæ calamitates à nobis petitis, vt redintegrato Tridentino Concilio, inque priſtinum locum, & ſtatum ſuum reſtituto, ſaluti, & tranquillitati veſtræ Nationis conſulamus. Qua in re ſollicitudo veſtra, quoniam nobiſcum communis eſt, gratiſſima nobis fuit: Hanc enim curam ab initio noſtri Pontificatus in animo fixam ſemper habuimus, vt ipſi Prouinciæ grauiter affectæ, & laboranti, quantum in nobis eſſet, mederemur. Cuius ſanè noſtri Paterni in vos animi, & multa alia argumenta omittamus, illud ſatis ſufficere poſſit, quòd poſt Mantuanam, & Vicentinam Indictionem, Concilio habendo Vrbem Tridentinam delegimus vobis propinquam, & commodam; quodque Legatis illùc noſtris ſemel, atque iterum miſſis, omni ſtudio, & diligentia ad illud celebrandum incubuimus, neque vllis ſumptibus pepercimus.

a In alijs XXIV.

Verùm cùm incœpto iam Concilio totos quindecim Menſes à poſteriore Indictione expectati eſtis, neque adhuc vllum in Germania bellum exiſteret, ſi non admodum multi veſtræ Nationis illuc acceſſerunt, aut miſerunt, cùm tamen aliqui acceſſiſſent, aut miſiſſent, non nobis, ſed illis eſt tribuendum; qui cùm propiores cæteris eſſent, ire ipſi, vt debebant, aut ſaltem excuſationem mittere non curarunt. At verò eo ex Hiſpanijs, Gallijs, Italia, & ex remotioribus Prouincijs, quibus Ciuitas Tridenti non ita commoda erat, ſatis magnus Epiſcoporum, & Prælatorum numerus confluxerat, multæque interea Seſſiones habitæ fuerant, quibus plurima ſalutaria decreta, quæ partim ad Fidem, & Religionem, partim ad morum reformationem pertinerent, Diuini Spiritus inſtinctu, atque auxilio, ſummaque Epiſcoporum, ac Prælatorum conſenſione factæ ſunt, quibus quidem maximè impiorum dogmatum pars, quæ ab Hæreticis huius temporis defendebantur, declarata, & conuicta eſt. Quarè intelligi ex his licet curam ſemper excubuiſſe apud nos illius ſedandæ Prouinciæ, & à calamitatibus (quantum cum Dei gratia per nos fieri potuit) liberandæ.

Nam quod poſt biennium ferè à poſteriore Indictione tranſlatum ex illa Vrbe Concilium eſt, ea tranſlatio non modò nobis Auctoribus, ſed ne ſcientibus quidem facta eſt. Et tamē quoniam dubitari non poteſt quin Concilium generale iuſtum, & legitimum ex huius Sanctæ Sedis auctoritate indictum, & congregatum, ius habuerit ſuiipſius, eò quo Spiritus Sanctus dictauerit, transferendi, præſertim ſui conſeruandi cauſa, iuſtam nos & legitimam ipſam tranſlationem exiſtimare debemus, niſi rem aliter ſe habere plenè cognouerimus. Qua quidem à tranſlatione licet pauci diſſenſerunt, ſtari eo tamen debet, quod multò maxima pars conſtituerit, atque decreuerit. Neque propterea diuiſum eſſe Concilium putandum eſt; etſi enim quidam adhuc Bononiam profecti non ſunt; ſed Tridenti remanſerunt, manet tamen illud ſingulare, atque vnicum, nec tamen illud in eam Vrbem tranſlatum eſt, quæ aut nimis longè à Tridentina Vrbe abſit, aut ad commorandum incommoda, aut ad celebrandum ipſum Concilium parum tuta videri debeat; nam neq; ab Vrbe Tridento magno admodum interuallo Vrbs Bononienſis diſtat, & cùm ob aëris ſalubritatem, tùm ob rerum victui neceſſariarum copiam, tùm ob Ciuium Hoſpitalitatem, & ipſius magnitudinem commodiſſima eſt. Quod verò ſub tutela Eccleſiæ eſt, ob id veſtræ præcipuè Nationi minùs tuta videri non debet, quæ ab Eccleſia ipſa non ſolùm Fidem, & Religionem Chriſtianam, ſed etiam multa alia maternæ charitatis, & munificentiæ egregia in ſe monumenta habet, & fruitur; præſertim cùm eidem Vrbi Bononienſi illi Principes, & populi finitimi ſint, qui in fide ſunt chariſſimi in Chriſto filij noſtri Caroli Romanorum Imperatoris ſemper Auguſti.

Verùm vt ad literarum veſtrarum poſtulata redeamus, ſeriùs quidem à nobis, quàm voluiſſemus ad illa reſponſum eſt, atque huius tarditatis cauſam explicandam eſſe vobis ducimus, ne quid in nobis voluntariæ moræ fuiſſe exiſtimetis. Cùm enim haud multo poſt receptionem veſtrarum literarū veniſſet ad nos dilectus filius noſter Chriſtophorus Cardinalis Tridentinus à Sereniſſimo Cæſare ad nos miſſus, & vnà cum dilecto filio Nobili Viro Didaco de Mendozza eiuſdem Cæſaris apud nos Oratore nobis expoſuiſſet, vniuerſam iſtam Germanicam Nationem opera, ac diligentia ipſius Cęſaris Concilio Tridenti celebrando ſe ſubmiſiſſe, & propterea tàm dictæ Maieſtatis, quàm de eius mandato etiam Sereniſſimi Romanorum Regis, & omnium Statuum Sacri Imperij nomine à nobis petijſſet, vt ipſum Conciliū ex Bononia Tridentum remittere vellemus; nos cùm veſtra poſtulata cum poſtulatis dictæ Maieſtatis congruerent, eademque prorsùs eſſent, non putauimus ad veſtras priùs, quàm ad dictæ Maieſtatis literas eſſe reſpondendum. Itaque cùm idem Chriſtophorus Cardinalis, & Didacus Orator Cæſareus ſæpiùs rem hanc non ſolùm priuatim coram nobis, ſed etiam publicè coram vniuerſis Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus in Conſiſtorio noſtro propoſuiſſent, neceſſariò factum eſt, vt nos etiam cum eiſdem Cardinalibus rem diſcuſſerimus, quod & rei grauitas poſtulabat. Itaque, matura conſultatione cum ipſis Cardinalibus præhabita, de ipſorum Concilio decreuimus cùm de reductione Concilij, & de negotio communiter ad omnes ſpectante ageretur, Prælatos ex omnibus ferè Nationibus Bononię in Concilio exiſtentes ante omnia conſulendos eſſe.

Quod cùm ad abrumpendam omnem moram ſtatim fecl ſſemus, celeri tabellario ad eos dedita opera cum noſtris literis miſſo, reſponſum ab eis tale habuimus, quale & ipſi Oratori Cęſaris (iam Cardinali Tridentino à nobis digreſſo) in Congregatione noſtra multis præſentibus dedimus,& Fraternitatibus veſtris, ne longiores in his ſimus, mittimus præſentibus alligatum.

Ex quo ſanè Fraternitates Veſtræ percipient quænam dilucidari, & declarari, ac plenè fieri, & ab his, qui ſe Concilio ſubmiſiſſe dicuntur,re ipſa adimpleri debeant antequam de reditu ipſius Cõcilij ad Ciuitatem Tridentinam deliberaretur, in quo ſolitam veſtrorum ęquitatem animorum, veritatiſque, ac iuſtitię amorem ſemper vobis inſitum nunc optàmus, & expectamus, vos in Deo Domino hortantes, vt tranquillitati Eccleſię Catholicæ, cui ſemper pro veſtra probitate adhæſiſtis, omni veſtra auctoritate, ope, conſilio conſulatis, quo Nobiliſſimæ Nationi Veſtrę, quantum in vobis erit, pacis fructus, ſedatis ſeditionibus, & veræ Religionis lux, pulſis impietatis tenebris, reſtituatur. Quod vt noſtris diebus videamus ab eodem Deo ſupplices, ac votis omnibus precamur, ac petimus: & vos hortamur, vt cum cæteris Bononiam proficiſci, aut Nuntios veſtros ſine mora mittere velitis,vel Conciliũ ipſum proſequuturi, vel ſi locus minus aptus viſus fuerit, cum alijs quid agendum ſit, dictante Spiritu Sancto, deliberaturi. Nam quod extremis veſtris literis verendum nobis eſſe ſignificatis, ne ceſſante in hoc opere diutiùs Sede Apoſtolica, alia ſumãtur conſilia, alijſque vijs, & rationibus, hęc cauſa tandem expediatur; nunc quidem, ſi agnoſceremus in procuranda ſalute illius Inclytæ Prouincię à nobis ceſſatum fuiſſe, omnia ſanè timerentur præcipuè verò Dei ira, qui nos in hac Sancta Sede tanquam in ſpeculo collocauit, vt omnium Chriſti ouium, pręcipuè autem illarum,quę à reliquo Grege ſe ſubtraxerunt, curam haberemus. Quòd verò non defuerimus in hoc opere conſulendi Prouincię Germanię, ea, quæ ſupra ſcripſimus, ſatis teſtimonio eſſe poſſunt; pręſertim cùm nota ſcribamus, non tàm vobis, quàm Vniuerſo Orbi Chriſtiano. Quare, quod ad nos attinet, eò minùs nobis timendum duximus, quò magis noſtri ſtudij, & laboris in hac cauſa ſumus conſcij, & quod eam de grauitate, ac moderatione veſtra opinionem eam de Cæſaris ſapientia, & animo in Chriſtianam Rempublicam ſpem habemus, vt nec illum,nec vos vllam huius expediendę cauſę rationem, niſi quę recta, & ipſo, ac vobis digna ſit, probaturos credamus; hoc enim experta veſtra, & conſtans ſemper in aliorum defectione pietas, & fides nos ſperare iubet. Quod ſi non fiat, noua verò conſilia contra auctoritatem huius Sanctæ Sedis ſuſcipiantur, nos quidem non ij ſumus, qui prohibere poſſimus quò minùs in eam tanquã in domum aliquã deſcendat pluuia, veniant flumina, flent atque irruant venti, hęc enim omnia futura eſſe ab ipſo Summo Architecto, cùm eius fundamenta iaceret, ſunt prędicta, ne verò propterea cadat, ne diſſoluatur, timere quidem non poſſumus, quia ſcimus fundatam eſſe ſupra firmam petram. Illis potiùs timemus,& eorum vicem valdè dolemus, qui nec irritis conatibus illorum, qui hanc ſibi olim oppugnandam animo propoſuerunt, nec grauibus Dei iudicijs, nec veteribus, tùm nouis, in omnes, qui hoc aliquando tentarunt, deterreantur, quo minùs eiuſmodi conſilia capiant, malintque ſe certo periculo,cum totius Eccleſię perturbatione exponere, dum opus Dei diſſoluere conantur: quod nullo non ſęculo ab improbis oppugnatum, nunquam expugnari potuit, quàm in pulchritudine pacis nobiſcum vnanimes in vna domo viuere: ad quam eos ſemper inuitauimus, & perpetuò inuitamus. Idem autem vt vos faciatis, & permittatis, vt aliena, & nullis profutura conſilia locum, aut auctoritatem in veſtris Conuentibus habeant, valdè in Domino hortamur, voſque ita facturos de priſtina veſtra, & conſtanti, quam ſemper oſtendiſtis, pietate, & fide maximè confidimus. *Datum, &c. I. Ianuarij MDXLVIII. Pontificatus Noſtri anno XIV.*

6 Poſtera die Bononiæ Cardinalis de Monte Concilij Præſes in Congregatione generali retulit Patribus reſponſa à Pontifice data Cardinali Tridentino, ac Cæſareo Oratori ſeriem, vtque à Pontifice Concilij defenderetur auctoritas, atq; quinque dubia ante propoſita pro tranſlatione decernenda priùs à Cæſare illuſtrari vellet, de quibus hæc Angelus Maſſarellus refert.

,, II. Ianuarij MDXLVIII. &c. Reuerendiſſi-
,, mus Dominus Cardinalis retulit Patribus qua-
,, liter Sanctiſſimus Dominus Noſter dedit reſ-
,, ponſum Oratori Cæſareo circa petitionem,
,, quam fecerat nomine Imperatoris,quòd Con-
,, cilium reduceretur Tridentum, quam reſpon-
,, ſionem ipſe Reuerendiſſimus Dominus Car-
,, dinalis alta voce legit, cuius ſumma eſt, quòd
,, Pontifex narrat factum dictæ petitionis, &
,, qualiter Sua Sanctitas ſcripſerit pro conſilio
,, Sacrę Synodi, & inſeruitur Breue miſſum ad
,, ipſum Reuerendiſſimum Dominum Cardina-
,, lem de Monte vnà cum reſponſo Concilij cum
,, inſertiona tamen eorum quinque dubiorum,
,, de quibus ſupra die XIX. præteriti Menſis,
,, quorum dubiorum dilucidationem probat
,, Sua Sanctitas antequam de reditu ad Ciuita-
,, tem Tridentinam agatur, & in fine offert ſe
,, promptam pro vnione Nationis Germanicę.
,, Quo reſponſo lecto ipſe Reuerendiſſimus
,, Dominus Cardinalis dixit agendas eſſe gra-
,, tias Deo, & Summo Pontifici pro eo quod
,, tantum deferat Sua Sanctitas Concilio, & eius
,, voto aſſenſerit in totum, & orandum Deum
,, pro concordia Principum.

Diar. Conc. Trid. & Bonon. ms. Arch. Vatic. p.377.

Reſponſio Pauli III. data Oratori Cæſareo petenti reditum Concilij Tridentũ.

Proſequendo Concilio intentus Præſes decreta de Sacramento Ordinis excutienda propoſuit, vt corruptelæ circa illud inuectæ tollerentur, vt addit idem Auctor.

,, IV. Ianuarij datur exemplum Canonum ſu-
,, per abuſibus de Sacramento Ordinis.] Eadem die Feria quarta.

IV. Ianuarij in Congregatione generali formadata Concionatoribus prædicandi verbi Diuini ex decreto Tridentino IX. Iannarij. Adducti in examen Canones ſuper abuſibus Sacramenti Pœnitentiæ, quorum exemplum exhibitum fuerat Patribus die tertia eiuſdem Menſis, habitęq; plures Congregationes.

Diar. Conc. Trid. & Bonon. ms. Arch. Vat. p.379.

Lunæ XVI. Ianuarij hora XXI. fuit Congregatio generalis, in qua Patres proſequuti ſunt examinationem ſupradictorum Canonum ſuper abuſibus Sacramenti Pœnitentiæ. Loqui cœpit hodiè Reu. D. Epiſcopus Aquenſis Vorſtius.

Actum deindè eſt, an Procuratores Cæſaris admittendi eſſent,cùm Cæſaris mandata priùs exhibere noluiſſent, extatque de ea re Feſulani Epiſcopi ſententia tribus Propoſitionibus diſtincta.

,, Propoſitio Prima. An admittendi eſſent hi, qui

Digitized by Google

MS. Arch. Va ſig. nu. 5197. pag. 180.

,, qui dicebantur Cæſaris nomine adeſſe, neque
,, literas Cęſaris, aut mandata, niſi per ſe-
,, ipſos proferre volebant.] Cenſeo omninò eſ-
ſe admittendos.
,, Propoſitio II. An prolatis iam Cæſaris lite-
,, ris,& recitatis audiendi eſſent hi cum ſuis No-
,, tarijs, & Teſtibus, vt ipſi petebant. Au-
,, diantur vt petunt, ne aliquod inconueniens
,, conſequatur.
,, Propoſitio III. An ea res in proximum con-
,, uentum reijceretur, & de proteſtationibus in-
,, quireretur.
,, Vellem mori potiùs quàm videre Schiſma in
,, Eccleſia Chriſti.

A Patribus decretum eſt communi conſenſu audiendos Cæſareos Procuratores licèt hoſtilia
,, dicturi eſſent, tùm ſubdunt acta: [Procura-
,, tores Caroli V. Imperatoris petierunt audiri
,, à Patribus, qui intromiſſi fuerunt oſtendentes
,, mandatum Cæſareum, quod eſt ſub data Au-
,, guſtę die XXII. Auguſti MDXLVII. in quo
,, mandato conſtituebãtur Procuratores ad pro-
,, teſtandum aſſertis Legatis, & Patribus, qui
,, erant Bononiæ ſub nomine Concilij generalis
(ita enim Imperator loquebatur) nomine ſuo, & totius Imperij,& Regnorum ſuorum prout habebant in mandatis,
,, Data fuit licentia fandi. ſed quoniam nolue-
,, runt loqui, niſi intromiſſis in Congregatione
,, quibuſdam ſuis Notarijs, & Teſtibus, poſita
,, eſt (eis exire iuſſis) res in conſultationem, pla-
,, cuit Patribus, quod admitterentur ſui Notarij,
,, ſed non rogarentur ſoli, ſed in ſolidum cum
,, Notarijs Concilij, & ita factum eſt.] Quæ verò mox geſta ſint ea fusè continentur in publicis documentis, tùm confectis, quæ ſubijcimus.

Proceſſus proteſtationis factæ à Procuratoribus Imperatoris in Concilio Bononienſi, & reſponſio Sacræ Synodi.

Diar. Conc. Trid. & Bonon. m. s. Arch. Vat. p. 270. MS. Arch. Vat ſig. - - ∫ Ext. inter acta Conc. Bononien. Auctore Ang. Maſſarell. Sec. p. 45. MS. Franc. Card. Barb. & in m. Card. Pij.

7 In nomine Domini, &c. Die Lunæ XVI. Menſis Ianuarij MDXLVIII. de ſero hora circiter prima noctis Bononiæ in loco ſolito vbi Congregationes generales Sacri Concilij Bononienſis fieri conſueuerunt, in noſtrum, & Teſtium infraſcriptorum præſentia introducti fuerunt, in ipſum locum Congregationis Magnifici Domini Franciſcus Vargas Procurator generalis Fiſci Regni Caſtellæ, & Martinus de Soria Velaſco Burgenſis Iurium Doctor, & Inuictiſſimi Cæſaris Conſiliarij. Quibus coram Reuerendiſſimo, & Illuſtriſſimo Domino Cardinale de Monte ipſius Sacri Concilij Præſidente, & Patribus ibidem congregatis numero quadraginta quatuor, vel circa, vt Inuictiſſimi Imperatoris Procuratores comparentibus, prædictus Dominus Franciſcus Vargas Fiſcalis Cæſareus petijt ſibi reſtitui mandatum Cæſareum, quod antea ipſi Sacræ Congregationi per ipſum, & Collegam ſuum traditum fuerat. Quo ei reſtituto Reuerendiſſimus Dominus Cardinalis de Monte prædictus mandauit legi per Dominum Claudium della Caſa ipſius Sacri Concilij Notarium infraſcriptam proteſtationem, antequam autem ipſe D. Claudius proteſtationem præfatam legeret, ipſe Magnificus Dominus Franciſcus Vargas Fiſcalis Cæſareus petijt audiri. Sed ipſe Reuerendiſſimus Dominus Cardinalis de Monte mandauit ante omnia dictam ſuam, & Sacræ Synodi proteſtationem legi. Quam quidem proteſtationem ipſe Dominus Claudius Notarius alta, & intelligibili voce legit, cuius tenor ſequitur, & eſt talis.

,, 8 Licèt hæc Sancta Congregatio cum præ-
,, ſidentia Reuerendiſſimi, & Illuſtriſſimi Do-
,, mini Cardinalis de Monte Legati Apoſtolici
,, non debeat, & non teneatur audire aliquam
,, propoſitionem veſtram faciendam occaſione
,, mandati Cæſareę Maieſtatis per vos exhibiti,
,, quod mandatum verè, & cum effectu non diri-
,, gitur ad hanc Sanctam, Vniuerſalē, & Oecu-
,, menica Synodum in hac Ciuitate Bononiæ le-
,, gitimè tranſlatam, & congregatam; tamen vt
,, nemo vnquam poſſit prætendere in hac Sancta
,, Synodo non eſſe omnimodam libertatem om-
,, nibus loquendi, contenta eſt vos audire; ſo-
,, lemni tamen proteſtatione præmiſſa, quòd per
,, hanc audientiam, & qualemcumque propoſi-
,, tionem veſtram factam, aut faciendam, non
,, intelligit aliquo modo approbare, nec admit-
,, tere perſonas veſtras, nec dicta, nec dicenda,
,, nec facta, nec facienda per nos iuxta tenorem
,, prętenſi mandati, & ipſius mandati occaſio-
,, ne: & etiam ſolemni proteſtatione præmiſſa,
,, quòd per ipſum mandatum, & quæcumque
,, exindè ſubſequuta, & ſubſequenda non intelli-
,, git ipſa ſancta Synodus aliquod præiudicium
,, ſibi, neque etiam Sanctiſſimo Domino noſtro,
,, qui eſt ipſius Concilij Caput, inferri, nec ali-
,, quod ius ipſi Inuictiſſimo Imperatori man-
,, danti acquiri, neque cuicumque alteri perſo-
,, næ, per quod ipſa Sancta Synodus minus poſ-
,, ſit ad vlteriorem proſequutionem, celebratio-
,, nem, & expeditionem Sacri Concilij, Deo dã-
,, te, procedere, & omnia alia facere, quę ſibi
,, videbuntur neceſſaria, & oppportuna: reſer-
,, uans ſibi nihilominus ipſa Sancta Synodus ius,
,, ac poteſtatem, & auctoritatem omnia, & ſin-
,, gula prĕmiſſa, & quęcumque ab eis quomo-
,, documque dependentia, & dependenda, &
,, emergentia, ſiuè emergenda pleniùs,& vberiùs
,, in vna, vel pluribus Seſſionibus per eam cele-
,, brandis, prout ipſi Sanctę Synodo vtiliùs vi-
,, debitur declarandi, & decernendi; necnon
,, contra contumaces,& rebelles quoſcumque ad
,, pœnas iuris, & literarum Apoſtolicarum, &
,, arbitrarij ipſius Sacri Concilij procedendi.
,, Quam proteſtationem voluit Sancta Congre-
,, gatio in principio, medio, & in fine, & ſem-
,, per eſſe repetitam, & pro repetita intelligi, &
,, haberi.

Qua quidem proteſtatione lecta, Reu. D. Hercules Seuerolus ipſius Sacri Concilij Promotor, ibidem adſtans, & pręſens hęc verba protulit, vi-
,, delicet: [Et ego tanquam Promotor ipſius
,, Sacri Concilij peto à vobis Notarijs de prę-
,, miſſis fieri vnum, vel plura, publicum, vel pu-
,, blica Inſtrumentum, vel Inſtrumenta.

9 Deindè prędictus Magnificus Dominus Franciſcus Vargas Fiſcalis Cęſareus petijt ſibi dari teſtimonium,& fidem publicam à nobis Notarijs; quòd non fuit permiſſum eum ante loqui; neque exponere ea, quę ipſe, & collega ſuus habebant in mandatis, quàm legeretur ſupraſcripta proteſtatio.

Poſtea alta, & intelligibili voce idem Magnificus Dominus Franciſcus Vargas Cæſareus Fiſcalis ſic orſus eſt, & protulit quędam verba, quę poſtea in ſcriptis tradidit Domino Claudio Notario ſupraſcripto, quorum tenor ſequitur, & eſt
,, talis: [Adſumus Reuerendiſſimi Domini, Re-

ueren-

Digitized by Google

,, uerendique admodum Patres, Cęſaris Domini
,, Noſtri Romanorum Imperatoris Optimi Ma-
,, ximi Procuratores legitimi, cuius mandatum
,, authenticum audieritis. Adſumus quidem
,, apud vos acturi de re omnium maxima, quam
,, & vos futuram iam diù augurati eſtis, & Reſ-
,, publica Chriſtiana ſummis votis efflagitat, vt
,, vos hac in re ęquos prębeatis. Eſt enim apud
,, omnes in confeſſo, & ob oculos iam verſari vi-
,, detur, quanta rerum humanarum calamitas
,, ęuentura ſit neceſſariò, ſi mordicus perſiſtere
,, velitis in ſententia, quam ſemel haud ſatis pro-
,, uidè arripuiſtis, è contra quanta Orbis tran-
,, quillitas, ac fælicitas ſi, vt vos decet, velitis in
,, commune conſilium, & Cęſareę Maieſtatis
,, voluntatem pro veſtra virili fouere. Verùm vt
,, omnia conſtent, non tantùm vobis, apud quos
,, nihil noui dicturi videmur, ſed vniuerſę etiam
,, Reipublicę Chriſtianę, paulò altiùs repetemus
,, rem omnem: ſic enim planum faciemus, quàm
,, perniciosè ſitis curaturi, ſi perſuaderi volue-
,, ritis, & Inuictiſſimi Imperatoris Domini No-
,, ſtri animis quàm latè patet Orbis Chriſtianus
,, omnibus manifeſtè erit: illud tantum pręfa-
,, bor, nos nec verbum quidem addituros ex no-
,, ſtri animi ſententia, ſed bona fide explicatu-
,, ros, quæ à Cæſarea Maieſtate in mandatis
,, habuimus.

Quo facto Reuerendiſſimus Dominus Cardinalis de Monte prædictus reſpondit ad ea, quæ dictus Magnificus Dominus Franciſcus Vargas Fiſcalis Cæſareus dixerat, primùm verbo, deindè
,, ſcripto, vt ſequitur, videlicet. [Adſum, &
,, ego huius Sacroſancti Concilij pro Sanctiſſi-
,, mo D.N. Paulo Diuina prouidentia Papa III.
,, vero, & indubitato, ac certo Beati Petri Suc-
,, ceſſore, ac Ieſu Chriſti Domini, & Redem-
,, ptoris Noſtri in terris Vicarij Præſidens, &
,, Legatus. Adſunt & ij Sanctiſſimi Patres Con-
,, cilio ex Ciuitate Tridentina legitimè, & ex
,, cauſis ipſi Concilio probatis tranſlato, ad ipſũ
,, Concilium cum Dei adiutorio, & Spiritu San-
,, cto ſuggerente pro ipſius Dei gloria, & Reipu-
,, blicæ Chriſtianæ ſalute proſequendum, & cele-
,, brandum. Rogamus Maieſtatem Suam ſen-
,, tentiam mutare velit, & nobis auxilium, & fa-
,, uorem ſuum impertiri, ac ipſius Concilij ce-
,, lebrationem perturbantes comprimere, &
,, compeſcere. Scitur quòd Concilium impe-
,, dientes, & perturbantes, quacumque illi digni-
,, tate præfulgeant, grauiſſimas pœnas incur-
,, runt. Vtcumque tamen euenerit, quicumque
,, afferantur terrores, nos libenter, & honori Ec-
,, cleſiæ, Concilij, & noſtro defuturi non ſumus.

Et ſucceſſiuè prædictus Dominus Franciſcus Vargas Fiſcalis Cæſareus, tenens in ſuis manibus mandatum Cæſaris originale, quod ſibi reſtitui fecerat, illud ſolemniter præſentauit ſuo, & Collegæ nomine, quòd quidem erat ſcriptum in charta pergamena, Imperiali ſigillo appenſo, non vitiatum, non cancellatum, nec in aliqua parte ſubraſum; ſed in forma publica, & ſolemni ſcriptum, & redactum, & legi alta voce petijt, quod ita lectum ſtatim fuit coram omnibus per D. Angelum Maſſarellum, eiuſdem Concilij Secretarium, eratque tenoris ſequentis.
,, Carolus V. &c. Notum facimus, &c. XXII.
,, Auguſti anno Domini MDXLVII. Imperij
,, noſtri XXVII. & Regnorum noſtrorum
XXXVII.

Mandatum Imperatoris ad proteſtandum in perſona D. Didaci de Mendozza, de quo fit mentio in ſuperiori reſponſione.

Carolus Quintus diuina fauente clementia Romanorum Imperator Auguſtus, &c.

Ext. in Diar. Conc. Bonon. pa. 786.

Mandatũ Caroli V. ad proteſtandum.

10 Notum facimus tenore præſentium, quòd pro ratione muneris noſtri, quo Dei Optimi Maximi voluntate fungimur, proque eo zelo, quam erga Sacroſanctam fidem, & Religionem noſtram orthodoxam meritò gerimus, & ipſius Religionis ſumma neceſſitate ita exigente cogimur contra nonnullos, qui ſeſe aſſerunt Legationis munere fungi vnà cum alijs Prælatis, & perſonis in Conuentu Bononienſi, cui titulum generalis Concilij prætexunt, iam congregatis, & deinceps eo nomine congregandis iuſtam, atque legitimam proteſtationem, tàm coram Beatiſſimo in Chriſto Patre, & Domino Domino Paulo III. Diuina prouidentia Sacroſanctæ Romanæ, ac vniuerſalis Eccleſiæ Pontifice Maximo, Domino noſtro Reuerendiſſimo, quàm etiam coram cœtu Reuerendiſſimorum Cardinalium Vrbis, necnon præfatis aſſertis Legatis Prælatis, & perſonis Bononię ſub prætextu Concilij congregatis, & in poſterum congregandis facere. Id verò cùm ob locorum diſtantiam coram facere non poſſimus, eapropter de fide, prudentia, & rerum vſu Venerabilis deuoti nobis dilecti Don Iacobi de Mendozza Conſiliarij, & Oratoris noſtri apud Beatitudinem præfati Pontificis Maximi plenè confiſi eundem Don Iacobum fecimus, & conſtituimus, ac deputauimus, ac tenore præſentium ex certa noſtra ſcientia, & ſano accedente conſilio facimus, conſtituimus, & deputamus Procuratorem, & Mandatarium noſtrum, dantes ei plenam facultatem, & poteſtatem, vt huiuſmodi proteſtationem noſtro, & totius Sacri Romani Imperij, Regnorumque, & Dominiorum noſtrorum omnium nomine contra præfatos aſſertos Legatos, alioſq; Prælatos, & perſonas nomine Concilij Bononiæ congregatas, quàm congregandas, coram præfato Pontifice Maximo, & cœtu Cardinalium coniunctim, aut ſeparatim ſolemniter, tùm verbo, tùm ſcripto proponere, & Inſtrumenta ſuper inde neceſſaria à Notario, ſeù Notarijs publicis adhibitis, ſeù adhibendis requirere, & omnia alia dicere, facere, gerere, & exercere poſſit, & valeat, quæ in huiuſmodi actibus requirerentur, & neceſſaria fuerint, ſeù quouis modo opportuna, & quę nos ipſi facere poſſemus, ac deberemus ſi præmiſſis perſonaliter intereſſemus, & ſecundùm quod à nobis habet in mandatis. Promittentes in verbo noſtro Cæſareo, & Regio, nos ratum, gratumq; habituros quidquid per pręfatum Procuratorem, & Mandatarium noſtrum actum, dictum, geſtumque fuerit in præmiſſis, nec quouis modo illis cõtrauenturos eſſe dolo, & fraude penitùs ſemotis, harum teſtimonio literarum manu noſtra ſubſcriptarum, & ſigilli noſtri appenſione munitarũ. *Datum in Ciuitate noſtra Imperiali Auguſta Vindelicorum die XXII. Auguſti anno Domini 1547. Imperij noſtri XXVII. & Regnorum noſtrorum XXXVII.*

Quo mandato lecto Dominus Hercules Seuerolus Promotor præfatus repetijt iterum proteſtationem Sacræ Synodi præfatam; idemque fecit Reuerendiſſimus, & Illuſtriſſimus Dominus Cardinalis de Monte præfatus, & dictus Dominus Franciſcus Vargas, Fiſcalis Cæſareus dixit ea, quæ à ſe, & Collega ſuo dicenda erant contineri in proteſtatione ſtatim legenda à præfato Collega ſuo, quam quidem proteſtationem repetere

Digitized by Google

tere intendebat, & pro repetita haberi volebat toties quoties opus eſſet: eandemque repetitionem proteſtationis lectæ per antedictum Dominum Claudium Reuerendiſſimus, & Illuſtriſs. Dominus Cardinalis de Monte toties quoties opus eſſet, fecit, & declarauit. Petijtque inſuper, & requiſiuit dictus Magnificus Dominus Franciſcus Vargas Fiſcalis Cæſareus à nobis Notarijs in actis redigi, qualiter Reuerendiſſimus Dominus Cardinalis de Monte, & Patres præſentes non conſenſerunt, quòd Notarij, & Teſtes per eum nominati fuerint admiſſi, vt ſingulariter, & de per ſe rogarentur de omnibus per eum, & Collegam ſuum dictis, & dicendis, ſed à nobis coniunctim. Deinde prędictus Magnificus Dominus Velaſco nomine dicti Magnifici Fiſcalis Cæſarei, & ſuo legit alta, & intelligibili voce ſcripturam proteſtationis tenoris infraſcripti, videlicet.

Ext. in m. s. Arch. Vaticani ſig. num. 3229. p. 119. & in alijs m. s. vbi ſuprà.

,, 11 Cùm Reſpublica Chriſtiana miſerabi-
,, liter conuulſa eſſet, Religio labefactaretur,
,, mores vehementer corrupti eſſent, tota ferè
,, Germania deſciuiſſet ab Eccleſia, inuictiſſimus
,, Carolus Cæſar Romanorum Imperator ſem-
,, per Auguſtus, cuius nos Procuratores ſumus,
,, primùm à Leone, deindè ab Hadriano, deindè
,, à Clemente ſanctæ memoriæ Pontificibus Ma-
,, ximis, ac poſtremo à Summo Pontifice Maxi-
,, mo Paulo III. ſæpiſſimè, & continuis preci-
,, bus vniuerſale Concilium flagitauerat, & ra-
,, tione ſuæ dignitatis, & vt ſatisfaceret aſſiduis
,, ſupplicationibus Ordinum Imperij, & ſolùm
,, euerſarum rerum perfugium, ad quod ſemper
,, in duris Eccleſia accedere conſueſſet; tandem
,, à Sanctitate Sua primò Mantuam, poſtremò Vi-
,, centiam conuocatum eſt generale Concilium.
,, Sed harum Ciuitatum neutra ſatis apta fuit, in
,, quam multarum, & diuerſarum Prouinciarum
,, homines libenter, & commodè conuenirent,
,, Germani præſertim, quibus geſtis, & graui-
,, bus de cauſis eò proficiſci non licebat. De-
,, mùm Imperatoris ipſius voluntatem, cæteris
,, etiam Chriſtianis Principibus aſſentientibus,
,, ipſiſque adeò poſcentibus Germanis, Summus
,, Pontifex Tridentum elegit ipſorum Germa-
,, norum cauſa, propter quos id præcipuè Con-
,, cilium fiebat, quod illam approbauerat Ciui-
,, tatem, quemadmodum ipſi Cęſari, illiſque in
,, publicis Ratisbonæ habitis Comitijs in Pro-
,, uincia Germaniæ celebrandum conceſſerat
,, idem Summus Pontifex, quòd locus eſſet ap-
,, tiſſimus ob libertatem, & ſecuritatem, ita enim
,, poſitus eſt, vt tàm Italię, quam Germanię par-
,, ticeps eſſe, nec à Gallicis, aut Hiſpanicis lon-
,, gè diſtare videatur: cuius Ciuitatis, & Epiſ-
,, copus eſſet Chriſtophorus Madrutius, Vir ſa-
,, nè probus, & pius, ac ſacri Imperij Princeps,
,, & quòd omnium rerum, quæ ad victum ne-
,, ceſſariæ eſſent, commoditas non deſit, vt ipſe
,, Summus Pontifex in ſua Indictionis Bulla la-
,, tiùs declarat. Indictum eſt inquam Tridenti
,, Concilium generale omnium conſenſu: Lega-
,, ti Cardinales miſſi, primùm Pariſius, Moro-
,, nus, & Polus aſſuere, qui locum Imperatoris
,, repręſentarent Oratores Epiſcopus, Atreba-
,, tenſis, Dominus de Grannela, & Iacobus Men-
,, dozza. Sed nondum viſum eſt tempus ſatis
,, idoneum ad inchoandum Concilium. Poſt
,, aliquod tempus iterum miſſi eſtis vos Triden-
,, tum Reuerendiſſimi Sedis Apoſtolicæ Cardi-
,, nales Legati, Reuerendiſſimus de Monte, Reue-
,, rendiſſimus de Sancta Cruce, & item Reueren-
,, diſſimus Polus, qui nunc abeſt. Rurſum Ora-
,, tores Imperatoris idem Iacobus Mendozza, &
,, Franciſcus Toleto. Acceſſerunt nonnulli alio-
,, rum Principum ibidem Oratores. Nonnulli
,, erant in itinere multarum Nationum Epiſco-
,, pi, & ab vltimis terris magna impenſa, ma-
,, gno labore conuenerunt.

Proteſtatio Imperatoris contra Conciliũ Bononiẽſe.

,, Inchoatum eſt tàm expetitum ab omnibus
,, Chriſtianis Concilium, cauſa Religionis, &
,, reformationis morum in eo tractari cœpta;
,, aliquot habitæ Seſſiones, aliquot ſuper his la-
,, ta decreta. Eodem quoque tempore bellum
,, aduersùs hoſtes, & ſacri Imperij violatores
,, Imperator gerebat, in quo ſuſcipiendo potiſſi-
,, mum tuendæ, & amplificandæ Religionis, in-
,, terueniente quoque Sanctitate Sua, ratio habi-
,, ta eſt, ita vt quos ratione flectere non pote-
,, rat, armis cogeret.
,, 12 Cùm res eſſent in hoc ſtatu, cœpto Re-
,, ligionis negotio cauſa morum, quæ tot viri-
,, bus, & conſilio indigebat, ad quam peragen-
,, dam Sua Maieſtas, & Germaniæ Ordines à re-
,, trò Pontificibus, & Sanctitate Sua iam antea
,, remedium tàm crebrò flagitauerant, ſed frigi-
,, dè nimis, & vix tentata, virtute Imperatoris
,, pacata Germania, in qua recuperandæ Reli-
,, gionis eidem Sanctitati, & Sacro Concilio mu-
,, nus incumbebat, maxima ſpe aduersùs tam
,, eorum, qui huc vſque Concilium recuſauerant,
,, tàm etiam eorum, qui in tàm neceſſario nego-
,, tio Imperatori adiutores fuerant, ecce vos
,, Reuerendiſſimi Domini tranſlationem, prę̈ter
,, omnium expectationem, Pontifice Maximo
,, (quod quidem vos nunquam negaſtis) inſcio
,, & inconſulto, leuiſſima ſanè cauſa procurata,
,, & conficta, de tranſlatione Concilij retuliſtis
,, ad Patres, conſultandi nullo, ſed neque cogi-
,, tandi ſpatio dato, itaut pridiè propoſueritis,
,, poſtridiè decreueritis, perendiè diſceſſeritis,
,, cùm haud multis Patribus, atque ijs quidem
,, vnius ferè Italicæ Nationis.
,, Huic conſilio ſancti Patres aliquot, Epi-
,, ſcopi magnæ fidei, & auctoritatis Viri, quibus
,, Religionis, & morum cauſa cordi erat, tan-
,, quam callido nimis, & immaturo, Chriſtianæ-
,, que Reipublicæ periculoſo contrauenere, pla-
,, nèque & publicè, inſpirante Spiritu Sancto,
,, tùm tranſlationem Concilij, tum Legatorum
,, aſſertorum, & Patrum, qui eos ſequuti erant,
,, ſeceſſum improbauerunt. Publicè etiam pro-
,, teſtati ſunt iniuſtam eſſe tranſlationem Con-
,, cilij, velleque ſe manere Tridenti, libero, & le-
,, gitimo Concilij loco.
,, Inter hæc Imperator, dum Bononiæ con-
,, gregati eſtis, hoſte ad Albam deuicto, Saxo-
,, niæ Prouincia ſuperata, duobus belli Ducibus
,, altero pugna, altero deditione captis, pacata
,, prorsùs Germania, arduum, & periculoſiſſi-
,, mum bellum ſolus confecit. Nec deſtitit ſæ-
,, piùs Summum Pontificem per Nuntios, per
,, Legatum Sedis Apoſtolicæ, per eundem Cæſa-
,, ris Oratorem, & ante confectum, & poſt con-
,, fectum bellum, magnis, & continuis precibus
,, ſollicitare, iuberet vos omnes, qui adhuc Bo-
,, noniæ moramini, ad Concilium redire, tan-
,, demque admonere, præuideat, quot ſcandala,
,, diſſidia, pericula impendeant Chriſtianæ Re-
,, ligioni, ſi inceptum Concilium Tridenti non
,, abſoluatur.
,, Comitia interim Auguſtæ Germanis indi-
,, xit, quæ quidem adhuc celebrantur. In his li-

,, bero,

Digitized by Google

,, bero, & ſpontaneo generali totius Germaniæ
,, Ordinum, & Statuum prętereà omnium Ci-
,, uitatum conſenſu, petente Cæſare, decretum
,, eſt, Germanos omnes ad Concilium Tridenti
,, conuocatum venire, vt ea, ſuper quibus indi-
,, ctum fuit, tractarentur, & Sacroſancti Conci-
,, lij auctoritate decidantur: ipſos Sacroſanctam
,, Synodum ſuſcepturos, idque prorsùs, & abſque
,, vlla conditione præſtituros ſe Cæſari ſunt pol-
,, liciti.
,, Legauit Imperator Oratorem ad eumdem
,, Pontificem Maximum Reuerendiſſimum, &
,, & Illuſtriſſimum Chriſtophorum Madrutium
,, Cardinalem, & Principem Tridentinum, qui
,, Suæ Maieſtatis, & Sereniſſimi Cæſaris Roma-
,, norum Regis, Ordinumque Sacri Imperij no-
,, mine Suæ Beatitudini pium hoc, & ſanctum
,, Germaniæ conſilium indicaret, ſupplicaret, iu-
,, beret vos, qui Bononiæ agitis, ad Concilium
,, Tridenti inchoatum reuerti: hortaretur, & ad-
,, moneret, vt honeſtiſſimam, & neceſſariam oc-
,, caſionem tot laboribus, & periculis, tamdiù
,, quæſitam, nunc demùm partam ſuſciperet, &
,, amplexaretur. In qua & Patres cum dignitate
,, Tridentum redire, & religionis cauſa generali
,, Chriſtianorum conſenſu, ipſorumque Germa-
,, norum, quorum potiſſimùm gratia ipſa ſacro-
,, ſancta Synodus Tridenti conuocata fuerat, tra-
,, ctari, & confici, ſacroſanctæ Sedis Apoſto-
,, licæ auctoritas augeri cum Pontificij omni-
,, nis dignitate, & ipſius Summi Pontificis im-
,, mortali gloria augeri poſſet, idque non pri-
,, uatim ſolum, ſed publicè cum Reuerendiſſi-
,, morum Cardinalium conſenſu. Prætereà iuſſit
,, eumdem Iacobum Mendozzam (qui Senas ad
,, componendas illius Reipublicæ res venerat)
,, idem negotium præſtare, præcepitque, quòd ſi
,, Summus Pontifex dilationem, aut excuſatio-
,, nem aliquam interponeret, neque præſentem
,, occaſionem ſuſciperet, huiuſce rei, & in tàm
,, iuſtæ petitionis, præſentiſſimique in Chriſtia-
,, nam Religionem, tùm ipſius Cæſaris, tùm Se-
,, reniſſimi Romanorum Regis animi tam pu-
,, blicè, quàm priuatim teſtes ipſos Reuerendiſ-
,, ſimos Cardinales, omniumque Principum
,, Oratores, quotquot adeſſent, Romæ ſiſterent:
,, factum eſt id. Verùm Summus Pontifex tem-
,, pus interpoſuit, vt conſuleret vos, qui hic con-
,, gregati eſtis, qui quidem non diſſimile receſ-
,, ſioni, ſiuè vt vos dicitis, tranſlationi, quam
,, iampridem feciſtis, conſilium dediſtis: inane
,, ſubdolum, captioſum, & dignum ſanè quod à
,, Pontifice Maximo damnaretur. Summus au-
,, tem Pontifex non ſolùm id conſilium appro-
,, bauit, veſtramque ſententiam ſequutus eſt, ſed
,, etiam illegitimam illam receſſionem Tridenti-
,, nam, pernicioſiſſimam ſanè, & pernicioſam
,, Reipublicæ Chriſtianæ tranſlationis vocabu-
,, lo, Congregationemque ſeù illegitimum Con-
,, uentum Bononienſem generalis Concilij no-
,, mine appellat, huicque illegitimo Conuentui
,, tantum auctoritatis in ſuis ad Reuerendiſſimũ
,, Cardinalem de Monte Epiſcopum Præneſtinũ,
,, & ad vos, qui hic adeſtis, literis & ſuo ad Im-
,, peratorem reſponſo tribuit, quantum vos au-
,, ctoritate propria vobis ipſis arrogare auſi
,, eſtis, in grauiſſimum Religionis, & vniuerſa-
,, lis Eccleſiæ diſſidium, & ſcandalum. Quid
,, prætereà deſiderabamus à Germanis? quid ab
,, his petebamus? toties à Cæſare repetitis iti-
,, neribus, tot impenſis, tot laboribus, maximo,
,, & ancipiti ſuſcepto bello, atque confecto? Per-
,, detis omnes hos labores pro Religione ſuſce-
,, ptos? perdetis optimam, & præſentem inſtau-
,, randæ, reſtituendæque Religionis occaſio-
,, nem? perdetis Religionis cauſam admoniti, &
,, requiſiti? Id verò certiſſimum eſt Concilium
,, Vniuerſale ob cauſas grauiſſimas, & maximè
,, neceſſarias Tridenti congregatum ſuæ Sancti-
,, tatis Indictione, flagitante Imperatore, Prin-
,, cipibus Chriſtianis aſſentientibus, petentibus
,, Germanis, conuenientibus Epiſcopis iam cœ-
,, ptum, niſi ſumma vrgente neceſſitate, proce-
,, dentibus tractatibus, ac diligentiſſima diſcuſ-
,, ſione, ſeruato iuris ordine, conſenſu omnium
,, Patrum, aliò mutari, neque legitimè poſſe, ne-
,, que licere. Sæpè enim tranſlationes, ſine cau-
,, ſa, callido, & pręcipiti conſilio factę in cauſa
,, eſſe ſolent, vt magno Religionis periculo, ma-
,, gnis in Republica Chriſtiana turbis, & diſſen-
,, ſionibus, interdum populi Chriſtiani perni-
,, cioſa diuiſione conſilia diſſoluantur.
,, Cauſa autem tàm ſubitæ tranſlationis nulla
,, fuit, ſed abrupta, quæ ſe primum obtulit oc-
,, caſio, ac vos Reuerendiſſimi aſſerti Legati, &
,, reliqui Patres, id, quod iam pridem meditati
,, fueratis: febres enim neſcio quas, & aëris vi-
,, tium cauſati, affectatum, & procuratum quo-
,, rumdam Medicorum teſtimonium recitantes,
,, vos præcipites Tridento effudiſtis. Nempè &
,, tunc, & deinceps apertiſſimè patuit nullam
,, extitiſſe vanæ formidinis cauſam. Prætereà vt
,, vlla fuerit ratio diſcedendi, ſuam Sanctitatem
,, in hac prætereà cauſa conſuluiſſetis, cùm tàm
,, parui temporis mora nihil periculi eſſet alla-
,, tura; neque enim tàm repentina res erat, quòd
,, exitus morbi, quem cauſati fueratis, compro-
,, bauit: inconſulta autem Sanctitate ſua diſceſ-
,, ſiſſe vos ipſi faſſi eſtis, & Summus Pontifex
,, poſtmodum affirmauit. Imperatore quoque
,, conſulto, & conſentiente id facere debuiſſetis,
,, cui curę ſunt, & tutelę vniuerſalia Concilia,
,, atque id examinare officij auguſtalis, cuius
,, quanta ſit in Concilijs auctoritas, manifeſtum
,, eſt. Verùm tanta fuit veſtra feſtinatio, vt nec
,, vos ipſi volueritis conſulere, nec eos, qui di-
,, cebant Beatitudinem Suam, & Imperatorem
,, priùs per ſanctam Synodum certiores fieri
,, oportere, audiendos putaſtis, quamquam Im-
,, perator ipſe pro tuenda, atque amplificanda
,, Religione, pro Eccleſia, pro Concilio labo-
,, raret. Vos Reuerendiſſimi Domini, & cæteri,
,, qui hic adeſtis, vano, & inani timore ſimula-
,, to, Imperatore inconſulto abſceſſiſtis: vt qui
,, ſæpè aliàs Imperator per Oratores ſuos tàm
,, vos ipſos, qui Legatos Sedis Apoſtolicæ aſſe-
,, ritis, tùm Pontificem Maximum admonuerat,
,, ſe neque tranſlationi Concilij, ſed neque ſu-
,, ſpenſioni, aut vacationi tacitè, vel expreſsè
,, aſſentiri potuiſſe.
,, Prætereà iuris ordinem contempſiſtis, &
,, eam cauſæ cognitionem, quæ in Synodalibus
,, tranſlationibus ſanctorum Patrum ſanctioni-
,, bus inſtituta eſt: rem enim omnium ferè gra-
,, uiſſimam, properè ſanè, & leuiter confeciſtis.
,, Debueratis certè iuſtas multorum grauiſſi-
,, morum Patrum, qui vobis haud quaquam aſ-
,, ſentiri debere ex certa ſcientia conſulebant,
,, contradictiones libenter audire, eorumque
,, ſententias, & rationes animaduertere, atque
,, examinare, ac non ipſis neglectis, vixque au-
,, ditis, rem pro libito definire. Quorum qui-

dem

Digitized by Google

dem ſeutentiæ, tametſi numero pauciores eſſene, quia tamen firmiores erant, ſauioreſque Reipublicæ Chriſtianæ, debuiſſent iure præferri, potuiſſeutque multarum Natiouum Patres, & ſi multitudiue alijs impares, tranſlationem merè voluutariam, eandemque Reipublicæ Chriſtianæ peruicioſam impedire, quæ ſi fieri opottebat, fuerant Sacrorum Conciliorum decreta ſeruauda, ne diſcederetur à terminis eius Regionis, eligendus erat in Germania locus, atque ob id maximè id fieri oportebat, vt de quorum cauſa præcipuè agebatur, Germani tutò poſſeut ad Concilium venire; quod procul dubio feciſſent, omnibus non veniendi ſubterfugijs, impedimentis, & difficultatibus ſublatis, vt exitus ipſe comprobauit. Idcircò uulla ratione defeudi poteſt, quòd Bouoniam in medio Italiæ collocatam, ſubditam Imperio Eccleſiaſtico delegiſtis, quò uemiui dubium eſt non aditutos Germanos. Locum itaque delegiſtis, quem poſſent omnes meritò multis de cauſis, quæ uunc à nobis prætermittuntur, recuſare, uon vt Concilium proſequeremini, ſed vt ſummo exitio Chriſtianorum Concilium præproperè, & ex abrupto diſſolueretis, aut ex animorum ſententia conficiatis. At cùm ſit Conciliorum officium diſſidia tollere, Religionem ſuſtentare, mores emendare, hic receſſus, quem vos tranſtationem vocatis, turbabit Concilium, perdet omnia.

Petebant Lutherani Conciliũ in Germania, vt vi illud opprimerent.

Verùm cùm pijſſimus Imperator, vt verus, & legitimus Imperator Romanorum, Eccleſiam omnium Matrem defendere, ac augere teueatur, quod ſemper ab initio Regnorum ſuorum, & Imperij fecit. Quamquam ab antiquiſſimis vſque temporibus Imperatorij muneris fuerit, Vniuerſalia Concilia protegere, & eò vſque integra, & ſalua præſtare, quò negocia, quorum gratia congregantur, debito loco, & ordine abſoluta ſint; cùmque Germaniæ diſſidia compouere, eamque Prouinciam, partem Imperij potiſſimam, magnumque Eccleſiæ membrum pacare, & ad veram, Chriſtianamque Religionem reducere inſtituerit. Cùmque ad eumdem etiam Hiſpaniarum, aliorumque Regnorum, ac Statuum ſuorum, quorum Rex verus, & Dominus eſt, auxilio Summi Poutificis, & Sacroſancti Concilij corrigendorum, & ad veram Chriſtianam vitam reducendorum cura pertineat, quæ ita demùm vana non erit, ſi Coucilium Tridenti indictum, Tridenti cœptum, Tridenti continuabitur, & abſoluatur, animaduertentes hunc receſſum, ſeù vt vos dicitis, tranſtationem, ſine ordine legitimo factum, neque lege, neque ordine, neque cauſa, neque couſilio inniti, omnem ſancti, iuſtique propoſiti ſui rationem perturbare, magnam ex hoc cladem, & exitium populo Chriſtiano imminere. Prætereà totam Germaniam, ad quam hæc potiſſimùm cauſa ſpectat, Concilium pollulare Tridenti, polliceri ſe Concilio Tridenti affuturam, Sanctam Tridentinam Syuodum ſuſcepturam, vt bonus obedienſque Eccleſiæ filius, vos, qui Legatos Sedis Apoſtolicæ eſſe aſſeritis, cum reliquis Epiſcopis, qui receſſiſtis, & quotquot hic adeſtis maximè conteſtatur, ne magno cum labore tamdiù quæſitam componendæ, inſtaurandæque Religionis occaſionem prætermittatis, omnibus Chriſti Sanguine redemptis auxilium feratis, & vt primo quoque tempore Tridentum reuertamini, qui locus viſus eſt Summi Pontificis approbatione tutus, & liber, ipſiuſque Inuictiſſimi, & Pientiſſimi Imperatoris fide tutior, atque liberior, cuius muneris eſt Concilium protegere, atque tueri, ibique vt decet, & neceſſarium eſt, Sacroſanctum Concilium auctoritate Summi Pontificis, Imperatoris efflagitatione, aſſenſu Priucipum, Tridenti inchoatum, diùque habitum proſequamini: quod uullo pacto recuſare poteſtis. Et ſanè id iam antea eſtis polliciti, ſi vtique Germani ad Concilium acceſſerint, Conciliumque ſuſceperint, vos cùm primùm falſi morbi ſuſpicio refrixiſſet, eſſe redituros, idemque Sanctiſſimus Poutifex idipſum ſæpè per Nuntios, & Legatos promiſit, anno iam ferè elapſo ceſſante morbo (ſi quis fuit) re tranquilla, & pacata, ablata ratione timoris, poſtulantibus Principibus, & Statibus Germaniæ, ijſdemque pollicentibus ſe liberè, & abſque vlla contradictione, aut prætextu Sacroſanctam Tridentinam Syuodum ſuſcepturos. Cur non reuertimini, & intermiſſum continuatis opus, vbi cœpiſtis, & continuari oportebat?

Ab ijs Cæſar erat illuſus, vt rerum exitus docuit.

Falſa erant promiſſa.

Hoc ſi fueritis executi, & vos Reuerendiſſimi Domini cum reliquis Epiſcopis Tridentum redieritis, neque dilationem, aut difficultatem vllam interpoſueritis, rem populo Chriſtiano valdè neceſſariam, & Diuinæ Maieſtati gratiſſimam facietis; ſin autem (quod abſit & credibile non eſt) tàm iuſtæ petitioni in tempore, & occaſione neceſſaria, quæ quidem nunc ſe vltrò præſtans offerre, aſſentiri nolueritis, Nos Licentiatus Franciſcus Vargas, & Doctor Velaſcus Cæſaris Procuratores, & Conſiliarij nomine Pijſſimi, & Inuictiſſimi Domini Noſtri Caroli Cæſaris Romanorum Imperatoris, ex illius ſpeciali mandato proteſtamur, dictam tranſlationem fuiſſe, & eſſe illegitimam, & uullam, & omnia inde acta, & ſequuta, & quæ poſt hæc quomodocumque de re qualibet agentur, & ſequentur, affectata fuiſſe, & futuras rixas, & contentiones iu Eccleſia Dei inducere, atque nutrire, ac proinde nullius momenti, nullius effectus, nullamq; habuiſſe vim; ſed nec habitura vigorem vllum, vllam penitùs ſubſiſtentiam, neque eam poſſe eſſe auctoritatem veſtram, qui vos Legatos aſſeritis, & Epiſcoporum, qui hic adeſtis, & conueniſtis, & Summo Poutifici maiori ex parte adſcriptorum, atque ab illius nutu omniuò pendentium, vt iu Religionis, & morum reformationis cauſa, tanti momenti negotio, Vniuerſæ Reipublicæ Chriſtianæ, eique præſertim Prouinciæ, cuius mores, & inſtituta parum ei nota ſunt, legem præſcribere poſſitis. Præterea eiuſdem Inuictiſſimi Imperatoris ſemper Auguſti nomine, & ſpeciali mandato proteſtamur, atque denuntiamus, Suæ Sanctitatis, & veſtram reſponſionem, nec aptam, nec præſenti negotio, & neceſſitati conuenientem, ſed illegitimam, & figmentis plenam, & prorsùs deluſionem fuiſſe, & eſſe, nulloque iure nulla ratione ſubſiſtere.

Proteſtamur inſuper omnia damna, tumultus, diſſidia, clades, ruinas, excidia populorum, quæ indè euenere, ac euenient, ac poſſunt contingere vobis omnibus, & huic Congregationi, quam Concilium appellatis, non ſibi imputanda; ad quæ quidem poteſtis facillimè, & debetis remedium Canonicum adhibere.

,, bere. Proteſtamurque ſimiliter, Inuictiſſimum
,, Dominum noſtrum Carolum Romanorum
,, Imperatorem ſemper Auguſtum, defectu, cul-
,, pa, & oegligentia veſtra, & Sanctiſſimi Pau-
,, li III. Summi Pontificis Eccleſiæ procellis, &
,, tempeſtatibus, quas metuit ex hoc facto, vi-
,, detque impendere, totis ſuis viribus obuiam
,, iturum, eiuſque protectionem, & tutelam om-
,, ni ſtudio ſuſcepturum, totumque id, quod
,, ſui iuris, muneris, officij, & dignitatis eſt,
,, quo Imperator eſt, quo Rex eſt, quatenus ius
,, patitur, & legibus, Sanctorumque Patrum
,, inſtitutis, & Orbis conſenſu decretum, &
,, obſeruatum eſt, oon omiſſurnm, omniaque
,, alia, quæ eiuſdem Domini noſtri Imperatoris
,, nomine poſſumus, & debemus, quo meliùs
,, expediat, atque conueniat modo, & ordine,
,, fierique huius noſtræ proteſtationis Inſtru-
,, mentum in forma publica à præſentibus No-
,, tarijs, & eorum quolibet petimus, & nobis
,, reddi poſtulamus vnà cum Mandato origioa-
,, li, vnde & conſtet Cæſarem ſuo muneri, &
,, nos officio nobis iniuncto minimè deſuiſſe.
,, Petimus inſuper proteſtationem hanc no-
,, ſtram, vnà cum Cæſaris Domini noſtri Man-
,, dato in Actis huius prætenſæ Congregationis
,, à Notario veſtro inſeri, vt perpetuò conſtare
,, poſſit.

Licentiatus Vargas, & Doctor Velaſco.

Qua proteſtatione lecta idem Magnificus, & Fiſcalis Cæſareus ſuo, & Collegæ nomine dictam proteſtationis ſcripturam ſic lectam, & recitatam virtute Mandati Cęſarei pręſentauit, illamque in acta redigi petijt, & requiſiuit modo, & forma, prout in ipſa continetur.

Diar. Con. Trid. M.S. Arc. Vat. pag. 280. Frãc. Car. Barb. & aliud M.S. Card. Pij.

13 Ad quæ omnia Reuerendiſs. & Illuſtriſs. D. Cardinalis de Monte Præſidens præfatis repetita proteſtatione lecta per Dominum Claudium Notarium ſupraſcriptum ex mente & ſententia Patrum exiſtentium in Congregatione reſpondit, narrata, & recitata per D. Doctorem Velaſcum, prout recitantur, & narrantur in proteſtatione, ſeù ſcriptura per eum lecta, præſertim contra honorem ipſius Reuerendiſs. & Illuſtriſs. D. Præſidentis, Reuerendiſs. & Illuſtriſs. Collegæ ſui, & Patrum in Ciuitate Bononienſi congregatorum, & ea quę propoſita fuerunt de inualiditate tranſlationis ex Ciuitate Tridentina ad Ciuitatem Bononienſem doloſè factę, & quę propoſita fuerunt de ſecuritate, & libertate Ciuitatis Tridentinæ, non eſſe vera, & veritatis clypeo carere: Conteſtatur de hoc Deum, qui eſt ipſa veritas, prout ſuo loco, & tempore, ſi opus fuerit, deducetur & oſtendetur, aſſerens etiam, & affirmans ſe eſſe paratum vna cum Patribus Concilij mortem oppetere, & martyrium pati potiùs, quàm conſentiant, quòd hoc exemplum io Eccleſiam introducatur, vt ſæcularis poteſtas velit Concilium cogere pro libito ſuo, & ei libertatem adimere: & Imperatorem (quod cum pace eius dicitur) eſſe Eccleſiæ Filium, non autem Dominum vel Magiſtrum: ſe, & Collegam ſuum eſſe Sedis Apoſtolicæ Legatos, & de ijs, quæ eis imponuntur, & de tota villicatione ſua paratos ſe eſſe reddere rationem Deo primùm, deinde Sanctiſſimo D. N. io ipſa ſede ſedenti. Et nihilominùs cùm propoſita per ipſos Dominos Procuratores Cæſareæ Maieſtatis longam contineant ſeriem verborum, & non poſſint omnia memoria retineri, dixit, & obtulit, quòd dabitur ei congruum, & plenius reſponſum die Veneris proximè futura hora Congregationis conſueta; monendo eoſdem, vt eadem die, & hora compareant reſponſum ipſum accepturi, & niſi comparuerint, dixit, & proteſtatus eſt, quòd nihilominus reſponſum dabitur, & publicabitur Mundo vniuerſo, repetens proteſtationem præfatam, & pro repetita habere volens.

Reſponſio ad Proteſtationẽ Imperatoris.

14 Quibus verbis prolatis prædictus Dominus Fiſcalis Cæſareus dixit ſuo, & Collegæ nomine, ea tantùm reſpondenda, quæ tantùm in ſua proteſtatione dicta erant, de quibus publicum Inſtrumentum, vel publica Inſtrumenta confici, & ſibi reddi in publica forma petijt & requiſiuit.

His peractis dimiſſa fuit Congregatio hora tertia noctis, ac Patres omnes diſceſſerunt.

His enarratis Angelus Maſſarellus addit [Deus
,, omnipotens ſua ineffabili bonitate, ſuique
,, vnigeniti Filij Domini, & Redemptoris noſtri
,, Ieſu Chriſti Paſſionis meritis auertere digne-
,, tur, nè hodierna ſit principium maximi Schiſ-
,, matis in Eccleſia Dei.]

M.S. Arc. Vat. vbi ſuprà pag. 280.

Non repudiatum autem iure Concilium Bononienſe, quòd Bononia ditionis Eccleſiaſticæ foret, vti Imperator obijciebat, ſubiectis argumentis.

,, De ſecuritate Ciuitatis (nempè Bononiæ)
,, dubitandum non erat, nam Ciuitas Eccleſiæ
,, eſt, à qua Eccleſia Germania ipſa, & Religio-
,, nem Chriſtianam a principio habuit, & li-
,, bertatem nempè Imperium. Et cùm Eccleſia
,, Mater ſit omnium, Germani vt filij non debe-
,, rent diſſidere à Matre, & eò maximè, quòd
,, Principes vicini Bononiæ ferè omnes pendent
,, à Cæſare, & quòd libera ſit illa Ciuitas appa-
,, ret, cùm Fiſcales eiuſdem Cæſaris proteſtati
,, fuerint contra Legatos, & Concilium ſine vllo
,, reſpectu, & per modum inuectiuæ abſque eo,
,, quòd viſitauerint vnquam Legatos. & Con-
,, cilium, ſine vllo reſpectu, vel aliud ſignum hu-
,, manitatis præ ſe tulerint, non tamen ali-
,, ter, quàm comiter, & benignè tractati fue-
,, rint, & Epiſcopus ille, qui magis ioco, quàm
,, ſeriò verba minùs redolentia iactauit graui-
,, tèr, & acerbè reprehenſus fuit. Veritas ta-
,, men eſt, licet Bononia reijcienda non eſſet,
,, neque ſuſpecta habenda, tamen tempore tranſ-
,, lationis non fuit electa pro Ciuitate perma-
,, nente, ſed pro diuerſorio donec alius ſecurus,
,, & idoneus locus pro proſequendo Concilio
,, eligeretur. Diſpenſatione verò, & Prouiden-
,, tia Diuina factum eſt, vt decretum hoc tranſ-
,, lationis reuocaretur in dubium, vt apud om-
,, nes magis clara fieret iuſtificatio eius, nam
,, poſt auocationem cauſæ à Sanctiſs. D. N. ne-
,, mo auſus eſt ei opponere, cùm non habeant,
,, quid opponant, nec tempore etiam diſceſſus,
,, vel poſt conqueſti vnquam ſunt cum Pontifice,
,, imò quãdo diſcedebatur nonnulli ex Hiſpanis
,, adeuntes Legatos rogauerunt, vt ſe excuſatos
,, haberent, ſi cęteris comites ſe non præbebant,
,, indignationem enim Cæſaris ſe timere dice-
,, bant, & ſic obedire magis volebant homini-
,, bus quàm Deo, Non eſt ergo dubitandum de
,, decreto hoc tranſlationis. Nam cùm Conci-
,, lium eſſet œcumenicum, & liberum, potuit, &
,, voluit ſua auctoritate, & libertate ſe transfer-
,, re, nec Pontifex voluit vnquam plenitudine
,, ſuę poteſtatis Concilij impedire libertatem,
,, ſed quidquid Concilio, & in reditu ad Tri-
,, dentum, vel manſione in Bononia, vel ele-
,, ctione alterius loci placuiſſet, id etiam ſibi
,, placebat.

M.S. Car. Pij ſig. n. 260.

pag. 128.

Tranſlatio Concilij Tridenti Bononiã iuridice facta.

15 De

Digitized by Google

15 De hac Cæſaris proteſtatione, vt qui ſupremum in Eccleſiam imperium ſibi arrogaret, ac pro arbitratu ſuo Concilium in eo, quem vellet, loco congregandum contenderet, non modò Pontifice, & Concilio tùm coacto, ſed etiam cæteris Regibus contemptis agit Iacobus Auguſtus Thuanus, laudatque Ioannis Mariæ de Monte Concilij Præſidis conſtantiam, qui potiùs mortem oppetendam profeſſus ſit, quàm vt à Cęſare impiè eam auctoritatem inuadi pateretur.

,, Montanus (inquit) de voluntate Patrum
,, multa grauitèr elocutus, iniuriam Sacroſancto
,, huic cœtui fieri queritur, Deumque teſtatur, ſe
,, paratos extrema quęque, ac mortem denique
,, potiùs oppetere, quam adeò pernicioſo Ec-
,, cleſiæ exemplo pati, vt ciuilis Magiſtratus pro
,, arbitratu Synodum cogat: Cæſarem quippè
,, non Dominum, aut Magiſtrum, ſed Eccle-
,, ſię Filium eſſe, ſe verò & Collegas qui adſunt
,, Romanæ Sedis Legatos eſſe, penes quos ordi-
,, nandi, & transferendi Concilij ius ſit, neque
,, tamen recuſare, quin Deo in primis, deinde
,, Summo Pontifici ſuę Legationis rationem red-
,, dant, quod ad proteſtationem attinet ei intra
,, paucos dies reſponſum iri.

Quo verò Cęſar in Eccleſiam vſurpare affectabat auctoritatem, eo Henricus II. Gallorum Rex ad defendendam Eccleſiam, iuraque Pontificis, & Concilij ſe comparabat, ac XV. Ianuarij Cenetenſis Epiſcopus Bononienſis Concilij Patres (ſignificata optima Regia in Pontificem voluntate) confirmauit, expoſuitque Parmam Regio ſumptu aduersùs Cæſareani vim propugnatum iri, Pontifex verò XI. Ianuarij ad deuinciendum ſibi eundem Regem, Carolum Borbonium Principem, a quo Religionem Catholicam in Gallia conſtantiſſimè difficillimis temporibus defenſam viſuri ſumus, Cardinalitia dignitate decorauit.

His addunt Acta Bononienſis Concilij.

MS. Arch. Vat. ſig. n. 3197. pag. 180.

,, 16 XIX. Menſis Ianuarij MDXLVIII. in
,, Concilio Bononienſi agitur de reſponſione ad
,, ea, quæ Cæſaris nomine ab eiſdem Procura-
,, toribus fuerant die Lunæ expoſita.] Cùm verò rogarentur ſententiæ hæc à Braccio Martello Epiſcopo Feſulano prolata eſt.

Sententia I.

☞ Epiſcopus Feſulanus pro reſtituendo Tridentũ Concilio orat.

Quoniam grauiſſimis de rebus agitur, Patres Ampliſſimi, & maximè, vt puto, periculoſis, de reſponſione videlicet ad ea, quæ in proximo Conuentu, Imperatoris Maximi nomine hoc planè in loco fuerunt expoſita. Et quia etiam res certè videntur in extremum adductæ diſcrimen, cauendum ſanè hoc tempore arbitror, non vt quàm maxima cum dignitate, ſed vt quàm minimo cum periculo, ac perturbatione rerum, hæc negotia tranſigantur, nè fortè tanti Chriſtianorum Imperatoris animo rebus adhuc peractis (vt videtur) incenſo, verborum etiam faces admoneantur; quo ingens aliquod Patribus creetur incommodum, qua etiam ex re, cùm ea regula ſit, vt nemo ad reſpondendum de improuiſo, vt inquiunt, teneatur, ac ſumma ratione ab Illuſtriſſimo Pręſide, alijſque Patribus proximo in Conuentu dictum fuit, vt reſponſum ad ea, quæ tùm Cæſaris nomine afferebantur, in aliud tempus differretur. (Vt mox) Dicam in ſumma mihi illud tantùm placere, quod ad Chriſti Eccleſię, Chriſtianorumque Principum, ac Nationum pacem, tranquillitatem, & concordiam ſpectat; ea autem omnia, quę ad horum lites, rixas, diſcordias, & contentiones nulla ratione pertinent, probare non poſſe.

Maximè igitur cenſeo faciendum, quò ingentes malorum moles depellantur, vt omni contentione omiſſa, & patientię prorsùs, ac tolerantiæ quibuſdam quaſi radicibus nixi, nobis, atque inhęrentibus, quod certè Epiſcopos, & ſucceſſores Apoſtolorum maximè decet, de reuerſione Tridentum omninò agatur; nè ſanè pro extirpandis hęreſibus, componendiſque moribus, & pace inter Chriſtianos concilianda, ad quę Concilium ipſum conuocatum Apoſtolicis literis fuiſſe conſtat, Chriſtianis ferè omnibus quieſcentibus, & Concilij exitum expectantibus, contentione hac Tridentina reuerſionis noſtrę rebus incompoſitis ad incredibile horum temporum hęreſes, ſchiſma horribile, atque atrociſſimum bellum adiungatur.

Et quoniam non ſolùm clades, pernicies, & vaſtitas infinita, ſed totius Chriſtianę Reipublicę ſtatus, qui nunc eſt, funus atque interitus ſit proximè pertimeſcendus.

Quare cùm hæc omnia non impendere tantùm, ſed iam adeſſe, ac propè nos vrgere videamus, niſi fortè ea, quæ videmus, volumus diſſimulare, non credo iam dubitabunt aliqui, quod tot mala, ac tanta à Populo Chriſtiano arceantur; quin illud vnum, quod in veſtra ſitum eſt manu, Tridentinæ reuerſionis remedium, ſit quam primum arripiendum, pręſertim cùm hi pręclarè poſſint intelligere ſtatum hunc rerum, qui nunc eſt, nulla ratione niſi concordia poſſe retineri, ne dicam minore eorum incommodo ordinari, &c.

17 Senſere alij obſiſtendum Cęſari, cùm æquiſſimas leges pro transferendo ex omnium conſenſu Concilio refelleret, metuendumque eſſet, ne tranſlato Concilio, alia in gratiam Lutheranorum, quos non tàm conciliatos verè Eccleſię, ac Deo, quàm ſibi deuinctos volebat, pertentaret, deque reſponſo eius Procuratoribus reddendo maturitate ſumma conſilij actum eſt. Sed vt ſubijcit Angelus Maſſarellus.

,, Sed cum res indigeret diſcuſſione, delecti
,, ſunt Patres infraſcripti, qui ipſam reſponſio-
,, nem aptarent, qui Patres fuerunt Reuerendiſ-
,, ſimi Domini Archiepiſcopus Aquenſis, Ma-
,, teranus, Naxienſis, Vpſalenſis, Armacha-
,, nus, & Epiſcopi Feltrenſis, Anicenſis, Am-
,, bricenſis, Nouiomenſis, Camerinenſis, Ve-
,, ronenſis, Salutiarum, Albinganenſis, Alipha-
,, nus, nec non Reuerendus Pater Hieronymus
,, Seripandus Generalis Eremitarum S. Augu-
,, ſtini.
,, Die Veneris XX. Ianuarij hora XV. fuit Con-
,, gregatio ſupranominatorum Dominorum De-
,, putatorum coram ipſo Reuerendiſſimo, & Il-
,, luſtriſſimo Domino primo Præſidente, diu-
,, que egerunt magna diſcuſſione ſuper aptanda
,, reſponſione danda Procuratoribus Cæſareis
,, ad eorum proteſtationem, ſed tandem con-
,, cluſum fuit, vt breuiſſimè pro nunc reſpon-
,, deretur, affirmando quòd Bononiæ eſt ve-
,, rum, legitimum, vniuerſale Concilium, &
,, quòd à nemine de hoc dubitari iure poteſt, &
,, quòd adducta, & recitata per ipſos Procura-
,, tores, cùm ſint omni rationi, & veritati con-
,, traria, & videantur piæ, & Catholicæ menti
,, Inuictiſſimi Imperatoris repugnare, & aduer-
,, ſari, Sancta Synodus certò credit, vel ſine Suę

,, Cęſarcę Maieſtatis commiſſione, & ſcientia;
,, ſed ex mala, & ſiniſtra informatione proceſ-
,, ſiſſe. Non recedendo ramen à proteſtationi-
,, bus per eandem Sanctam Synodum infra-
,, ſcripta die Lunæ factis. Deinde dimittitur
,, Congregario hora XX. Eadem die hora XXI.
,, coacta eſt alia Congregatio generalis, diſceſ-
,, ſereque Bononia Procuratores Cæſarei, nec
,, ad reſponſum excipiendum hærere voluerunt;
,, qnare cùm die condicta, & hora non compa-
,, rerent, promulgatum eſt, non ſtare per Sy-
,, nodum, quin reſpnoſum daretur, quod erat
,, his verbis conceptum.

,, Sacroſancta hęc Oecumenica, & generalis
,, Bononienſis Synodus in Spiritu Sancto legi-
,, timè congregata, Præſideotibus in ea Sanctę
,, Sedis Apoſtolicę Legatis, quæ nullatenus du-
,, bitat, oeque ab aliquo iure dubitari poſſe
,, ſeit, quin legitimum, & vniuerſale Conci-
,, lium faciat, & conſtitnat. Cùm die Lunæ pro-
,, ximè preterita in generali Congregatione, poſt
,, lectam à oobis propoſitionem veſtram, mo-
,, nuerit vos, vt hac die compareretis, coo-
,, gruum, & pleoins reſponſum ad veſtras præ-
,, tenſas proteſtationes accepturi, ſic vobis re-
,, ſpondet: Quòd quæcumque per vos adducta
,, fuerunt, cùm ſint omni rationi contraria,
,, & videantur piæ, & Catholicæ menti Inuictiſ-
,, ſimi Cæſaris repugnare, & aduerſari, Sancta
,, Synodus certò credit, vel ſine Suæ Cæſareæ
,, Maieſtatis commiſſione, & ſcientia, vel ex
,, mala ac ſiniſtra informatione proceſſiſſe. Et
,, ita vobis dicit, & deuuotiat, non recedendo
,, tameo à ſuis proteſtationibus, ſupradicta die
,, Lunę factis.

Diar Con. Trid. & Bononsen. M S Arc. Vat. pag. 281.

18 Interea obfirmatus in ſua voluntate Carolus V. nimiam de rebus Religionis conſtituendi auctoritatem ſibi arroganit, cuius rei fama poſtero die Bononism perlata eſt, vt refert Angelus Maſſarellus in Diario.

Arrogat ſibi Car. V. auctoritatem ſtatuendi de Religione,

,, XX. Ianuarij manè recepimus literas è Ger-
,, mania XVI. huius Auguſtæ datas, quibus ſi-
,, gnificatur, Imperatorem poſt relationem Car-
,, dinalis Tridentini de ſua legatione, propoſuiſſe
,, Statibus Imperij, quod hoc *Interim*, quòd
,, Concilium oon reducitur Tridentum, eligant
,, Status Imperij aliquos Viros, & ipſe Cęſar
,, addet aliquos, qui agant, & diſcutiant de re
,, tota controuerſa ſuper Religione, deindè refe-
,, rant Suæ Maieſtati, qui conſtituet, quid agen-
,, dum vſque ad futurum Concilinm (præſup-
,, ponit enim, quòd Bononię non ſit Concilium)
,, deindè de Concilio agetur.

Origo decreti *Interim*.

Quam verò iniuſtè Cęſar proteſtationes ſuas adduceret, patuit ex ipſo exemplo ab eo dato, nam enim poſtea Concilium Tridentum tranſlatum eſſet, Gallię Rex eodem tunc iure, quo modò Cęſar proteſtatus eſt, non placere ſibi inſtauratum Tridenti Concilinm, atque ab eò prouocauit, ex qua prouocatione, & proteſtatione grauiſſima mala emerſiſſe ſuo loco lugendum erit: nam Regnm non eſt imperare Eccleſiæ, ſed illi ſubeſſe. Porrò cœptis inſiſtens Cæſar, proteſtationem aduersùs Bononienſe Concilium nuncupatam Bononię, etiam Romæ coram Pontifice in Senatu Cardinalium Procurarorum opera, XXIII. Ianuarij (vt Acta Conſiſtorialia teſtantur) repetiuit, cauſamque ſuam non promouit, ſed corrupit, cum obſequijs, & precibus, reſtitutaque Placentia prouehere eam debuiſſet. Poterant enim Præſules Hiſpani Chriſtiana demiſſione Concilij Bononienſis auctoritatem agnoſcere, qno turſum Bononia Tridentum Synodus reuocaretur, iuſtiſſimèque exigebatur, vt Lutherani decreta fidei iam Tridenti edita ſuſcipere cogerentur, vtque Cæſar ſe obſtriogeret, quòd Concilium vetere ritu noo iodnctis popularibus Laicis vel Hęreticis celebraretur.

Acta Con. ſiſt. m. s. Card. Spad. ſig. n. 133. pag. 511.

Edita verò coram Pontifice proteſtatio Cęſaris ab Oratore ſubiectis verbis concepta erat.

Caroli V. Imp. Auguſti Proteſtatio Contra Con*ciliabulum Bononienſe à Paulo III. congregatum facta Romæ per Illuſtrem Iacobum Mendozam Legatum Cæſareum Anno Domini MDXLVIII.*

19 Sanctiſſime Pater, cùm Reſpublica Chriſtiana miſerabiliter conuulſa eſſet, Religio labefactaretur, mores vehementer corrupti eſſent, tota ferè Germania ab Eccleſia deſciniſſet, Inuictiſſimus Dominus Carolus Cæſar Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, cuius ego Oratoris, & Procuratoris vices gero, primùm à Leone, deindè ab Hadriano, deinde a Clemente Sanctiſſimæ memoriæ Pontificibus Maximis, poſtremò à Sanctitate Veſtra Beatiſſime Pater Paule III. ſæpè ſummis, & continuis precibus voiuerſale Concilium efflagitauit. & ratione ſuæ dignitatis, & vt ſatiſfaceret aſſiduis ſupplicatiooibus Ordinum Imperij, vt ſolùm euerſarum rerum effugium, ad quod ſemper io duris Eccleſia accedere conſueſſet, quas quidam ob cauſas à Sanctitate Veſtra primùm Maotuam, poſtremò Vicentiam connocatum eſt Generale Concilium, ſed harum Ciuitatum neutra ſatis apta fuit, in qua diuerſarum, & multarum Prouinciarum homines libenter ſimul, & commodè conneoirent, Germani præſertim, quibus iuſtis, & grauibus de cauſis eò proficiſci non licebat.

Ext. apud Goldaſt. tom. 2. inter Cōſt. Imper. p. 562.

Ext. etiā in Actis Con. Bonō. pag. 406. Et in MS. Card. Pij ſig. n. 268. pag. 25.

Demùm Imperatoris ipſius volnntate, cæteris etiam Chriſtianis Principibus aſſiſtentibus, ipſiſque adeò poſcentibus Germanis, Sanctitas Veſtra Tridentum delegit Germanorum gratia, propter quos id præcipuè Concilium fiebat, qoòd illam approbauerant Cinitatem, quemadmodum Imperatori, ijſque io publicis eorum Ratisbonę habitis Comitijs in Prouincia Germaniæ, celebrandiſque conceſſerat, eadem Sanctitas Veſtra, quòd locus eſſet aptiſſimus ob libertatem, ſecuritatem, & opportunitatem, ita enim poſitus eſt, vt tàm Italię propinquus, quàm Germanię ſitus eſſet, nec à Gallia, aut Hiſpanis longiſſimè diſtare videretur, cuius Ciuitatis Epiſcopus eſſet Chriſtophorus Madrucius Vir ſanè probus, piuſque, ac Sacri Imperij Princeps, & Sanctitatis Veſtrę multis nominibus amicus, & quòd omnium rerum, quæ ad victum neceſſarię ſunt, commoditas non deſit, vt Sanctitas Veſtra in ſua Bulla latiùs declarat.

Tridenti eſt inquam indictum Concilium generale omninm conſenſu, Legati Cardinales miſſi, primùm Reuerendiſſimus Pariſius, Moronns, & Polus adfuere, qui vices Pontificis repræſentarent, Oratores Imperatoris admodum Illuſtriſſimus Religioſiſſimus Epiſcopus Atrebatenſis, Illuſtriſſimus Vir Dominus de Granuella, & ego Iacobus de Mendoaa, ſed oondum viſum fuit Sanctitati Veſtrę, vt apparet ex ſecunda Bulla Sanctitatis Veſtrę, tempns ſatis idonenm ad inchoandum Concilium, poſt aliquor dies iterùm à Sanctitate Veſtra miſſi Sedis Apoſtolicæ Legati Cardinales Reuerendus de Monte, Reuerendus S. Crucis, & iterum Reuerendus Polus; rurſum Oratores, ego

Iaco-

Iacobus Mendoza, & Illuſtris Vir Franciſcus Toledo abſens: acceſſerunt nonnulli aliorum Principum itidem Oratores, nonnulli erant in itinere, multarum Nationum Epiſcopi etiam ab vltimis Terris conuenere, magnis impenſis, magno labore inchoatum eſt, & petitum ab omnibus Chriſtianis Concilium, & cauſa religionis, & reformationis morum in eo tractati cœpta.

Eodem quoque tempore bellum aduersùs hoſtes, & Sacri Imperij violatores Imperator gerebat, in quo ſuſcipiendo potiſſimùm tuendæ, & amplificandę Religionis, idque interueniente Sanctitate Veſtra ratio habita eſt, ita vt quos ratione flectere non poteramus, armis cogeremus. Cum res eſſent in hoc ſtatu, cœpto (vt dixi) Religionis negotio cauſa morum (quę totis viribus Concilio indigebat, ad quam legitimè, & abſolutè prorsùs peragendam Sacra Maieſtas, & Germaniæ Ordines à retrò Pontificibus, & Sanctitas Veſtra iam anteà remedium tàm crebrò flagitauerant) ſed frigidè nimis, & vix reotata.

Deindè virtute Imperatoris pacata Germania, in qua recuperanda, Sanctitas Veſtra, & ſacroſancti Concilij muous incumbebat maxima ſpe, & certitudine eorum aduentus, tùm etiam, qui hucuſque Concilium recuſauerant, & eorum qui in tam neceſſario Religionis negotio adhuc occupati Imperatori adiutores erant.

Ecce Reuerendiſſimi aſſerti Legati tumultuosè præter omnium expectationem, Sanctitate Veſtra, quod ipſi dicunt, inſcia, & inconſulta, leuiſſima ſanè cauſa procurata, & conficta, de tranſlatione Concilij retulerunt ad Patres, nullo conſultandi, ſed neque cogitandi ſpatio dato, ita vt pridiè propoſuerint, poſtridiè decreuerint, perendiè diſceſſerint cum multis Patribus, atque ijs quidem tùm temporis, vel vnius ferè Italicę Nationis, vel ante adeptum Epiſcopatus nomen in Italia degentibus.

Huic conſilio, Sanctiſſime Pater, plures Epiſcopi magnæ fidei, & auctoritatis mirè, quibus Religionis, & morum cauſa cordi erat, tamquam callido nimis, & immaturo, Chriſtianæque Reipublicæ periculoſo contrauenere, planèque, & publicè, inſpirante eis Spiritu Sancto, cuius ſanè cauſa in primis agi debebat, tùm tranſlationem propoſitam, tùm Legatorum aſſertorum, & Patrum, qui eos ſequuti ſunt, iniuſtam eſſe tranſlationem Concilij, velleque ſe manere Tridenti libero, & legitimo Concilij loco publicè proteſtati ſunt.

Inter hæc Imperator, dum Epiſcoporum Congregatio Bononiæ manet, hoſte ad Albim deuicto, Saxoniæ Prouincia ſuperata, duobus belli Ducibus, altero pugna, altero deditione captis, pacata prorsùs Germania, arduum, & periculoſiſſimum bellum ſolus confecit, nec deſtitit ſæpiùs Sanctitatem Veſtram per Nuntios, per Legatos Sedis Apoſtolicæ, per Illuſtriſſimum Ioannem Vegam, per me, & Maieſtatis Suę apud Sanctitatem Veſtram Oratores, & ante, & poſt confectum bellum magnis, & continuis prrcibus ſolicitare, iuberet Patres, qui Bononiæ prrſtant ad Concilium Tridentum redire, eandemque ipſam admonere, pręuideat, quot ſcandala, diſſidia, pericula impendeant Chriſtianæ Religioni, ſi iam cœptum Concilium Tridenti non continuetur, & abſoluatur.

Comitia interim Auguſtæ Germanis indixit, quæ quidem adhuc celebrantur in his libero ſpontaneo Generali totius Germaniæ Ordinum, & Statuum, præterea omnium Ciuitatum conſenſu, petente Imperatore decretum eſt, Germanos omnes ad Concilium Tridenti conuocatum venturos, vt ea, ſuper quibus indictum fuit, tractentur, & Sacroſancta Concilij auctoritate decidantur; ipſam Saeroſanctam Tridentinam Synodum ſe ſuſcepturos, idque prorsùs, & abſque vlla conditione ſe præſtituros Imperatori ſunt polliciti.

Legauit Imperator Oratorem ad Sanctitatem Veſtram Illuſtriſſimum, & Reuerendiſſimum Chriſtophorum Madrucium Cardinalem, & Principem Tridentinum, quo Suæ Maieſtatis, & Sereniſſimi Romanorum Regis, Ordinumque Sacri Imperij nomine Sanctitas Veſtras pium hoc, & ſanctum Germaniæ Concilium indiceret, ſupplicaret, iuberet Patres, qui Bononię agunt, ad Concilium Tridenti inchoatum reuerti, hortaretur, & admoneret, vt honeſtiſſimam, & neceſſariam occaſionem, tot laboribus, & periculis tamdiù quæſitam, nunc demùm partam ſuſciperet, & amplecteretur, in qua & Patres cum dignitate Tridentum redire, & Religionis cauſa generali Chriſtianorum conſenſu, ipſorumque Germanorum, quorum potiſſimùm gratia ipſa Sacroſancta Synodus Tridenti conuocata fuerat, tractari, & confici, & Sacroſanctę Sedis Apoſtolicę auctoritas magna cum Pontificij nomiois maieſtate, & ipſius Sanctiuatis Veſtræ immortali gloria augeri poſſet, idque non priuatim ſolùm, ſed publicè faceret in Reuerendiſſimorum Cardinalium conſeſſu.

Præterea iuſſit me, qui Senas ad componendas illius Reipublicæ res veneram, idem negotium præſtare, quòd ſi Sanctiras Veſtra dilationem, aut excuſationem aliquam interponeret, neque præſentem occaſionem ſuſciperet huiuſce rei, vt tàm iuſtę petitioni, promptiſſimique erga Chriſtianam Religionem Maieſtatis Suæ animi tàm publicè, quàm priuatim, vos ipſos Reuerendiſſimos Cardinales, & omnes omnium Principum Oratores, qui Romę agunt, teſtes vocarem, præcepit.

Præterea iuſſit Procuratores, & Conſiliarios ſuos, qui Bononiæ expectabant, de ea re reſponſum, & à Patribus ibi congregatis, & à Sanctitate Veſtra, ſi vnquam vel ipſi Patres, vel Sanctitas Veſtra id recuſaſſent, vel dilationem aliquam interpoſuiſſent, in generali Patrum cœtu nomine Maieſtatis Suæ proteſtari, iniquam fuiſſe tranſlationem, & omnia inde facta, & ſequuta ab ipſis Patribus affectata, & nulla eſſe, atque futura fore. Factum eſt, Beatiſſime Pater, poſt requiſitiones priuatas etiam publicè, primùm à Reuerendiſſimo Tridentino die nona Decembris, deindè à me die decima quarta eiuſdem menſis hora antemeridiana, in hoc Reuereodiſſimorum Patrum conſeſſu, cum debita humilitate, inſtantiſſimè rogando, idemque per viſcera & per ſanguinem Domini Noſtri Ieſu Chriſti: tempus tamen Sanctitas Veſtra interpoſuit ad conſulendos ſuper reſponſo Patres, qui Bononiæ ſunt, qui quidem non diſſimile ſeceſſioni, ſiuè (vt ipſi dicunt) tranſlationi conſilium dedere, vanum, ſubdolum, & captioſum in grauiſſimum Religionis, & vniuerſalis Eccleſiæ diſſidium, ſcandalum, & detrimentum.

20 Sanctitas autem Veſtra id Concilium approbaſſe, illorumque ſententiam ſuſcepiſſe quodammodo viſa eſt, illegitimam ſeceſſionem Tridentinam, periculoſiſſimam ſanè, & pernicio-

ctioſam Reipublicæ Chriſtianæ, tranſlationis vocabulo, Congregationemque, ſeù illegitimum Conuentum Bononienſem generalis Concilij nomine appellans, tantumque ei Congregationi auctoritatis in ſuis ad Reuerendiſſimum Cardinalem de Monte Epiſcopum Præneſtinum, & ad vos, qui adeſtis, literis, & ſuo ad Imperatorem reſponſo tribuere videtur, quantum Epiſcopi prænominati auctoritate propria ſibi ipſis arrogare auſi ſunt.

Præterea reſponſum ad Cæſarem dat dilatorium, & legitimum præſenti occaſioni, & negotio impertinens, ineptum, & inconueniens.

Quid enim magia alienum, quàm in grauiſſima cauſa, iu negotio Religionis, & Spiritus Sancti, & cauſæ cognitionem anteuertere, & ſententiam ferre, & ſe Iudicem conſtituere, antequam ſibi iudicium deferatur: & his qui ægrotabant, & ſanandi erant, qui hucuſque remedium detrectare videbantur, qui nunc Religionem, qui morum reformationem, qui vnionem publicarum diſſenſionum petunt, & Concilium Tridenti, vbi cœptum fuerat continuari, & abſolui, (quòd omnium bonorum cauſam futurum certiſſimè credunt) præſtantiſſimam medicinam tergiuerſationibus & ambagibus procedere, & denegare. (Non poſcebant illi Concilium vetere ritu, & inſtituto celebrandum, in quo Pontifex eorum iudicio præſideret, ſed illius accuſatores ſe conſtituere, ac Cæſari eum ſubijcere moliebantur, quarum Sirenarum mortiferis cantiunculis Cæſar in præcipitia ſe pellici videbatur.)

Et cùm probationem cauſarum tranſlationis à perſpicuis, & religioſiſſimis, & probatiſſimis teſtibus ſumi conueniens ſit, in ipſa teſtibus inter ſe parum conuenientibus nullius auctoritatis de plebe hominibus fidem adhibere, Imperatoris autem, & Regis Romanorum, & Principum, Statuumque Germaniæ, qui in publicis Comitijs congregati ſunt, qui & per Sanctæ Sedis Apoſtolicæ Cardinalem, atque eundem Sacri Imperij Principem Sanctitatem Veſtram certiorem faciunt, de hoc tàm ſancto, tàm pio Germanorum propoſito, atque decreto, fidem in dubiam vertere, quod ex ipſorum Sanctitati Veſtræ reſponſo tùm publicè, tùm priuatim dato intelligi poteſt.
„ Nulla infertur iniuria, ſi Pontifex huius
„ controuerſiæ Iudex Concilij Bononiam tranſ-
„ lati Patres audiendos cenſuerit, nec parti Cæ-
„ ſareæ totum ſe addicere debuit.

21 Multa alia à me prætermittuntur, Sanctiſſime Pater, quæ tempore, & loco (ſi opus fuerit) in hac cauſa dicentur, quid prętereà deſiderabamus à Germanis? quid ab eis petebamus? toties à Cæſare repetitis itineribus, tot impenſis, tot laboribus maximo, & ancipiti ſuſcepto bello atque confecto? Perdet omnes labores hos Sanctitas Veſtra pro Religione ſuſceptos, perdet optimam, & præſtantem ſanandæ, reſtituendæque Religionis occaſionem, & perdet Religionis cauſam admonitus, & requiſitus. Id verò certiſſimum Concilium vniuerſale ob cauſas grauiſſimas, & maximè neceſſarias Tridenti congregatum Veſtræ Sanctitatis indictione, flagitante Imperatore, Chriſtianis Principibus aſſentientibus, petentibus Germanis, conuenientibus Epiſcopis iam cœptum, niſi ſumma vrgentique neceſſitate præcedentibus tractatibus, & diligentiſſima diſcuſſione ſeruato iuris ordine conſenſu omnium Patrum aliò mutari, neque legitimè poſſe, nec licere.

Sæpè enim tranſlationes callido, & præcipiti conſilio ſine cauſa factæ in cauſa eſſe ſolent, vt magno Religionis periculo, magnis in Republica Chriſtiana turbis, & diſſenſionibus, interdum populi Chriſtiani pernicioſa diuiſione Concilia diſſoluantur, cauſa autem tàm ſubitę tranſlationis nulla fuit, ſed arrepta, quę ſe primùm obtulit occaſione Reuerendiſſimi aſſerti Legati, vt à me dictum eſt, & reliqui Patres fecerunt, quod iam pridem meditati fuerant. Febres enim neſcio quas, & aëris vitium cauſati affectatum, & procuratum quorumdam Medicorum, ſed pręcipuè ancillarum, & coquorum viliſſimorum hominum teſtimonium recitantes, Tridento præcipites diſceſſerunt: nempè, & tunc & deinceps apertiſſimè patuit nullam extitiſſe vanę formidinis cauſam.

Prætereà, ſi vlla fuerit ratio diſcedendi Veſtram Sanctitatem iu hac prętenſa cauſa conſuluiſſent, cùm tam parui temporis mora nihil periculi eſſet allatura; neque enim tam repentina res erat, quod exitus morbi, quem cauſati fuerant, comprobauit.

Inconſulta autem Sanctitate Veſtra diſceſſiſſe illos Epiſcopos faſſi ſunt, & Sanctitas Veſtra poſtmodum affirmauit. Cui quidem Sanctitatis Veſtrę teſtimonio multum certè fidei, & auctoritatis detrahunt Veſtræ ad Reuerendiſſimum de Monte literę, & reſponſiones ad Cęſarem datę.

Imperatore quoque conſulto, & aſſentiente id facere debuiſſent, cui curę ſunt, & tutelę vniuerſalia Concilia, atque id ex munere officij Auguſtalis, cuius quanta ſit in Concilijs auctoritas, manifeſtum eſt.

Verùm tanta fuit Legatorum aſſertorum feſtinatio, & ſimulatio, vt nec ipſi voluerint conſulere, nec eos, qui dicebant Sanctitatem Veſtram, & Imperatorem priùs per Sanctam Synodum certiores fieri oportere audiēdos putarint. Cùmque Imperator ipſe pro tuenda, & amplificanda Religione, pro Eccleſia, pro Concilio laboraret, ipſi vano & inani timore ſimulato, Imperatore inconſulto abſceſſerunt. At qui ſępè aliàs Imperator per Oratores ſuos cùm ipſos aſſertos Legatos, tùm Sanctitatem Veſtram admonuit, ſe neque tranſlationi Concilij, ſed neque ſuſpenſioni, aut vacationi tacitè, vel expreſsè aſſentiri poſſe.

22 Prætereà iuris ordinem contempſerunt, & eam cauſæ cognitionem, quæ in Synodalibus tranſlationibus Sanctorum Patrum ſanctionibus inſtituta eſt. Rem enim ferè omnium grauiſſimam, properè ſanè, & leuiter confecerunt. Debuerant certè iuſtas multorum grauiſſimorum Patrum, qui illis haud quaquam aſſentiri, docti re, ex recta conſcientia conſulebant, contradictiones libenter audire, eorumque ſententias, ac rationes animaduertere, atque examinare, ac non ipſis neglectis, vixque auditis, rem pro libitu definire: quorum quidem ſententiæ quòd grauiores, & firmiores erant, ſanioreſque Reipublicæ debuiſſent in re præferri, potuiſſentque multarum Nationum Patres, & ſi multitudine alijs impares, tranſlationem merè voluntariam, eandemque Reipublicæ Chriſtianæ pernicioſam impedire. Quam ſi fieri oportebat, fuerant Sacrorum Conciliorum decreta ſeruanda, ne diſcederetur à terminis eius Regionis, eligendus erat in Germania locus propinquior, & opportunior, atque ob id maximè fieri oportebat, vt de quorum cauſa præcipuè agebatur, Germani tutò poſſent

ſent ad Concilium venire, quod proculdubio feciſſent, omnibus non veniendi ſubterfugijs, impedimentis, & difficultatibus ſublatis, vt exitus ipſe comprobauit.

Illud verò nulla ratione defendi poteſt, quòd Bononiam in medio Italiæ collocatam, ſubditam imperio Eccleſiæ delegerint, quo nemini dubium eſt, non adituros Germanos. Locum itaque delegerunt, quem poſſent omnes meritò multis de cauſis, quæ nunc à me prętermittuntur, recuſare, non vt Concilium proſequantur, ſed vt ſummo exitio Chriſtianorum, decoloratione, & deformatione Status Reipublicæ Chriſtianæ Concilij prępropere, & ex abrupto diſſoluant, aut ex animi eorum ſententia conficiant. At cùm ſit Conciliorum officium diſſidia tollere, Religionem ſuſtentare, mores emendare, hic receſſus, quem ipſi tranſlationem vocant, turbabit Concilium, perdet omnia.

Verùm cùm Pijſſimus Imperator, Sanctiſſime, & Summe Pontifex, vt verus, & legitimus Romanus Imperator, Eccleſiam omnium Matrē augere, ac defendere teneatur (quod ſemper ab initio Regnorum ſuorum, & Imperij fecit) cùmque ab antiquiſſimis retrò temporibus Imperatorij muneris fuerit, vniuerſalia Concilia protegere, & eo vſque integra, & ſalua præſtare, quoad negotia, quorum gratia congregantur, debito loco, & ordine abſoluta ſint; cùmque Germaniæ diſſidia componere, eamque Prouinciam, partem Imperij potiſſimam, magnumque Eccleſiæ membrum pacare, & ad veram Chriſtianamque Religionem reducere conſtituerit, cùmque ad eundem etiam Hiſpaniarum aliorumque Regnorum & Statuum ſuorum, quorum Rex verus, ac Dominus eſt, auxilio Sanctitatis Veſtræ, & Sacroſancti Concilij corrigendorum, & ad veram Chriſtianam vitam reducendorum cura pertineat, quæ ita demùm vana non erit, ſi Sanctitas Veſtra Concilium Tridenti indictum, Tridenti cœptum, Tridenti continuauerit, & abſoluerit.

23 Animaduertens inquam Imperator hunc receſſum, ſeù (vt ipſi dicunt) tranſlationem ſine ordine legitimo factam, neque lege, nec ratione, neque cauſa, neque conſilio inniti, omnem ſancti, iuſtique propoſiti ſui rationem perturbare; præterea totam Germaniam, ad quam hæc potiſſimùm cauſa ſpectat, Concilium poſtulare Tridenti, polliceri ſe Concilio Tridenti affuturam, Sanctam Tridentinam Synodum ſuſcepturam, Sanctitatem Veſtram, quam ſemel atque iterum obteſtatus eſt, nunc quoque vt bonus, obediensque Sanctitatis Veſtræ, & Eccleſiæ filius maximè conteſtatur debita humilitate, & Chriſtiana monitione per Viſcera Domini Noſtri Ieſu Chriſti, ne magno labore tamdiù quæſitam componendæ, reſtaurandæque Religionis occaſionem prætermittat, quibus à Deo Optimo Maximo ſibi commiſſis auxilium ferat, iubeat ſuos aſſertos Legatos cum reliquis Epiſcopis, qui receſſerunt, ſine mora Tridentum reuerti, qui locus viſus eſt Sanctitatis Veſtræ approbatione tutus, & liber, ipſiuſque Inuictiſſimi, & Pientiſſimi Imperatoris fide tutior, atque liberior, cuius muneris eſt, Concilia protegere, atque tueri, ibique vt decet, ac neceſſarium eſt, Sacroſanctum Concilium auctoritate Imperatoris, efflagitatione, & aſſenſu Principum Tridenti inchoatum, diùque habitum proſequantur, quod nullo pacto recuſare poſſunt, & ſanè id iam anteà polliciti ſunt, ſi vtique Germani ad Concilium acceſſiſſent, ſe quamprimùm illa falſi morbi ſuſpicio refrixiſſet eſſe redituros, atque adeò Sanctitas Veſtra idipſum Cæſari per Nuntios ſæpè, & Legatos promiſit.

24 Anno iam ferè elapſo ceſſante morbo (ſi quis fuit) re tranquilla, & pacata allata ratione timoris, poſtulantibus Principibus, & Statibus Germaniæ, iiſque denique ſe liberè, & abſque vlla conditione, aut prætextu Synodum Sanctam Tridentinam ſuſcepturos, cur non reuertuntur, & intermiſſum continuant opus, vt cœperant, vt continuare oportebat? Hoc ſi Sanctitas Veſtra fuerit executa, & nunc aſſertos Legatos Tridentum redire ſua auctoritate, & Imperio coëgerit, neque dilationem, aut difficultatem vllam interpoſuerit, rem populo Chriſtiano valdè neceſſariam, & Diuinæ Maieſtati gratiſſimam faciet.

Sin autem iuſtæ petitioni tempore, & occaſione neceſſaria, quę quidem nunc ſe vltrò pręſens offert, aſſentiri noluerit (quod abhorrendum ſanè eſt ab eo, qui prorsùs totius Reipublicæ Chriſtianę curam gerit, atque adeò ipſius Domini Noſtri Ieſu Chriſti vices repręſentat) Ego Iacobus Hurtadus Mendoza nomine Pientiſſimi, & Inuictiſſimi Domini mei Caroli Cęſaris Romanorum Imperatoris ex illius ſpeciali mandato, & nomine totius Sacri Imperij, Regnorum, & Dominiorum ſuorum multiplicatas priuatim, & publicè Euangelicas requiſitiones, monitiones, denuntiationes, idque non ſolùm, vt ſuperiùs dictum eſt à me ſemel, atque iterum, ſed etiam pluries in hoc Ampliſſimo, & Religioſiſſimo Cardinalium conſeſſu, die Mercurij hora antemeridiana decima quarta Decembris, & in hoc eodem loco rursùs die Martis hora pomeridiana vigeſima ſeptima eiuſdem Decembris, pręſentibus Reuerendiſſimis Patribus, & Principum Oratoribus, aliam proteſtationem die Lunæ decima ſexta Menſis Ianuarij hora pomeridiana à Procuratoribus, & Conſiliarijs Imperatorię Maieſtatis prolatis in generali cœtu conuenientibus Bononiæ habitam, tandem nouiſſimè proteſtor, dictam tranſlationem, ſeu receſſionem fuiſſe, & eſſe illegitimam, & nullam, atque omnia inde acta, atque ſequuta, & quę poſthac quomodocunque de re qualibet agentur, atque ſequentur, affectata fuiſſe, & futuras rixas, & contentiones in Eccleſias Dei inducere, atque nutrire, ac deindè nullius momēti, nullius effectus cauſa, magnam cladem, & exitium populo Chriſtiano minari, fidem Catholicam, & Sacroſanctam Religionem in periculum adducere, vniuerſalem Eccleſiam Dei ſcandalizare, decolorare, deformare, eiuſque Statum, & Maieſtatem, ac proindè nullius momenti, nullius effectus cauſā, nullamque habuiſſe vim, ſed nec habitura vigorem vllum, vllam penitùs ſubſiſtentiam, neque eam poſſe eſſe auctoritatem aſſertorum Legatorum Sanctitatis Veſtræ, & eorum Epiſcoporum, qui Bononię ſunt Sanctitati Veſtrę maiori ex parte obnoxiorum, atque ab illius nutu omninò pendentium, vt in Religionis & morum reformationis cauſa tanti momenti negotio vniuerſæ Reipublicæ Chriſtianæ, eique Prouincię præſertim, cuius mores, & inſtituta parum eis nota, legem pręſcribant.

Prætereà eiuſdem Inuictiſſimi Romanorū Imperatoris ſemper Auguſti nomine, & ſpeciali mandato, prout ſuprà proteſtor, atque denuntio Sanctitati Veſtrę reſponſionem illegittimam pręſenti negotio, & neceſſitati ineptam, & inconuenien-

nien·

Digitized by Google

nientem fuco, & figmentis plenam, ac prorſùs deluſoriam fuiſſe, & eſſe, nulloque iure, nullaque ratione ſubſiſtere.

Proteſtor præterea omnia damna, tumultus, diffidia, clades, ruinas, excidia populorum, ad hęc diuiſiones, & ſcandala in Eccleſia Dei, & Religionis pericula, atque Reipublicæ Chriſtianæ detrimenta, quę inde euenire, atque eueniunt, & poſſunt contingere, Veſtræ Beatitudini, non ſibi imputanda. Ad quę quidem facillimè & potuit, & debuit ex forma, & eſſentia Pontificatus, vſque ad ſanguinem, vſque ad animam remedium commodum adhibere.

25 Proteſtorque ſimiliter Carolum Romanorum Imperatorem ſemper Auguſtum defectu, culpa, & negligentia Sanctitatis Veſtræ Eccleſię procellis, & tempeſtatibus, quas metuit ex hoc facto, videtque impendere totis ſuis viribus obuiam iturum, eiuſque protectionem, & tutelam omni ſtudio ſuſcepturum, totumque id quod ſui iuris, muneris, officij, & dignitatis eſt, quo Imperator eſt, quatenùs ius patitur, & legibus, Sanctorumque Patrum inſtitutis, & Orbis conſenſu decretum, atque obſeruatum eſt, ex nunc non omiſſurum, omniaque alia, quæ eiuſdem Domini mei Imperatoris nomine poſſum, & debeo, quo meliùs expediat, atque conueniat modo, & ordine,

Proteſtor vobis etiam, Romani Patres, Ampliſſimi Cardinales ſaluo omni iure, & facultatibus quomodocumque Domino meo Imperatori competentibus, vbi Sanctitas ſua in præmiſſis negligens fuerit, aut quacumque alia cauſa inſtaurationem Religionis, vnionem Prouinciarum Germanię, veram, abſolutam, & generalem in Sancto Vniuerſali Concilio fieri oportet, morum reformationem omiſerit, aut diſtulerit, voſque itidem in his negligentes fueritis, eadem omnia, quę Sanctitati Suæ proteſtatus ſum, eodem modo, & ordine nomine Inuictiſſimi, & Pijſſimi Domini mei Caroli Romanorum Imperatoris ſemper Auguſti proteſtor, atque denuntio, atque hanc proteſtationem bis, & ter, & toties quoties, & vbi mihi viſum fuerit eſſe neceſſarium, & quamcumque aliam ſuper præmiſſis, & ab eis dependentibus connexis, & emergentibus facturum affirmo, & facultatem mihi reſeruo, teſtes vos omnes, qui adeſtis, huic meæ proteſtationi ſiſteus, peroque à vobis Notarijs, & à quocumque veſtrum, vt publica de his omnibus conficiatis Inſtrumenta.

Acta Conſiſtor. M S Car. Spad ſig. num 133. pag. 311.

26 Reſpondit mox Cæſarei Oratoris proteſtationi nomine Pontificio Bloſius deſignatus Epiſcopus Fulginatenſis, qui Pontifici à ſecretis erat, eam proteſtationem, vt iniquam, & inanem non admitti: cæterum re maturiùs cum Cardinalibus perpenſa in proximo Senatu ampliſſimum reſponſum redditum iri.

Ext. in m s Arch. Vat ſig. n. 29. & in m s. Franciſci Car Barberini ſig. num 1.5. Sumariũ M S. Con Trid. & Bonon. pag. 57.

Reſponſio Summi Pontificis ad proteſtationem eadem die data ipſi Oratori Cæſareo, qui tamen vocatur ad aliam diem, plenius reſponſum accepturus.

Audiuit Sanctiſſimus Dominus Noſter, Illuſtriſſime Domine Orator, tuæ procurationis mandati tenore, & quæ procuratorio nomine Cæſareę Maieſtatis expoſuiſti, ac coram Sua Sanctitate, & his Reuerendiſsimis Dominis fuiſti dicto nomine proteſtatus. Quibus omnibus quantum ad Suæ Sanctitatis officium pertinet, licèt potuiſſet Sanctitas Sua, & Deo, cui nihil eſt occultum, & hominibus, qui conciliaris huius rei negotium

Ext. in actis Conc. Bonon. p. 61.

nouerant, etiam tacendo ſatisfacere, nec recenſere, quæ in ea re Sanctitas Sua ad Dei ipſius laudem, & Chriſtianæ Reipublicæ beneficium hactenùs præſtitit, ne tamẽ apud rerum harum ignaros opinio præiudicet veritati, cùm etiam taciturnitas nocere quandoque ſoleat proteſtato, Sua Sanctitas non admittendo per aliquem actum, tàm præſentem, quàm futurum, proteſtationem huiuſmodi, nec illi vt friuolæ tacitè, vel expreſsè conſentiendo, intendit rem priùs cum Venerabilibus Fratribus ſuis Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus maturè diſcuſſa, omnibus, & ſingulis per te propoſitis, & in iſta proteſtatione contentis, particulariter, & ſpecialiter reſpondere, quorum copia omnium per te geſtorum, & ſcripturarum nunc exhibita. Monet te tamen, vt Oratorem, & ad actum hunc ſpecialem Suæ Maieſtatis Procuratorem, ac cæteros vos omnes Notarios, & teſtes vt in primo celebrando Conſiſtorio redeatis, reſponſionem huiuſmodi accepturi, & audituri. Interimque ab Vrbe non recedatis, nec fidem, aut teſtimonium huius intimationis detis, vt de omnibus ſimul rogati ſitis, & requiſiti.

Paul. III. proteſtationi Caroli V. reſpondet.

27 Conſuluit interea Pontifex Bononienſis Concilij Patres, quid ab ipſo Cęſareę proteſtationi Romę reſpondendum eſſet, nec iuſque Bononiam Marcellus Ceruinus Concilij Legatus ſignificauit Patribus ſanxiſſe Pontificem, vt omnia decreta prætertim Concilij Tridentini de inſtauranda diſciplina ſeruarentur, & quæ circa dogmata fidei concepta erant, in dubium reuocari vetuiſſe, quibus Angelus Maſſarellus, hæc ſubijcit.

„ XXV. Ianuarij Reuerendiſsimus Dominus
„ Cardinalis Marcellus Ceruinus de Monte Po-
„ litiano tituli Sanctę Crucis ſecundus Sacri Con-
„ cilij Præſidens, & Legatus Apoſtolicus ex Vr-
„ be reuerſus ſalutauit Patres nomine Sanctiſsi-
„ mi Domini Noſtri Papę, retulitque ſuę moræ
„ cauſam fuiſſe vrgentia negotia, quæ in ſua
„ abſentia emerſerunt, hortatuſque fuit Patres,
„ vt bono eſſent animo, benèque ſperarent in
„ bonitate Dei de ſucceſſu pręſentium rerum, ità
„ turbulentarum, & quòd Sua Sanctitas manda-
„ uerit obſeruari omnia decreta à Sancta Syno-
„ do Tridenti promulgata, pręſertim ea, quæ
„ tangunt reformationem, cùm ea, quę dogmata
„ reſpiciunt, iamdiù obſeruata fuerint, & obſer-
„ uentur, de quo Patres lætari debent. Deindè
„ Reuerendiſsimus Dominus Cardinalis de
„ Monte egit gratias nomine Sanctę Synodi Suæ
„ Sanctitati, & ipſi Reuerendiſsimo Domino
„ Cardinali Sanctæ Crucis de labore ſuſcepto.
„ Deindè rogantur ſententię ſuper Canonibus
„ abuſuum Sacramenti Pœnitentiæ.

Diar Con. Trid & Bonon. p. 282.

Inter has proteſtationum Cęſarearum procellas, quibus Eccleſię nauicula iactabatur, offuſus erat omnium oculis funeſti alicuius ſchiſmatis terror, ad quod diſcrimen auertendum, viſum eſt Præſidibus Bononienſis Concilij conſultius fore, vt abrumperetur Pontificia auctoritate Concilium, atque in commodius tempus differretur, quod Farneſio Cardinali ſignificatum memorat Maſſarellus.

„ XXIV. Ianuarij Reuerendiſsimi Domini Le-
„ gati ſcripſerunt ad Cardinalem Farneſium
„ qualiter conſiderato diligenter præſenti ſtatu
„ rerum, videtur eis neceſſarium fieri ſuſpenſio-
„ nem Concilij, cùm Prælati ampliùs in hoc ſta-
„ tu retineri non poſsint, quæ ſuſpenſio neceſſa-
„ riò facienda videtur in reſponſione Oratori
„ Cæſareo poſt eius proteſtationem danda, vt
„ ſcan-

Diar Cõc. Trid. pag. 282.

Digitized by Google

,, ſcandalis obuietur, &c. Subdit Auctor formu-
lam reſponſi dandi Oratori Cæſareo, cuius pro-
teſtatio XXV. Ianuarij Bononiæ excepta eſt, con-
cinnatam à Legatis fuiſſe, conſultumque Pontifi-
ci, vt controuerſiam tranſlationis ad ſubſellia
Apoſtolica iudicandam traduceret.
,, XXVI. Ianuarij Reuerendiſſimi Legati miſe-
,, runt ad Reuerendiſſimum Cardinalem Farne-
,, ſium iudicium eorum circa reſponſionem dan-
,, dam à Sua Sanctitate ad proteſtationem Ora-
,, toris Cæſarei, cum quo coniungat ſuſpenſio-
,, nem, offerendo ſe facturum iudicium de va-
,, liditate tranſlationis, quæ impugnatur à Cę-
,, ſare.

28 Kalendis Februarij Paulus Pontifex in
Senatu accuratius, ac prolixius reſponſum dedit
Oratori Cæſareo, iactataſque ab eo improbè ac-
cuſationes ac defectionis minas Apoſtolica con-
ſtantia refregit, motamque de iniuſta Concilij
tranſlatione litem definiendam à Sede Apoſtolica
pronuntiauit Bloſij, qui à ſecretis erat, ore, ac
opera, vt referunt Acta Conſiſtoralia.

Acta Cōſiſtor. ſig. num 133. pag. 316.

,, Romæ apud Sanctum Petrum I. Februarij
,, MDXLVIII. fuit Conſiſtorium, R. P. D. Blo-
,, ſius Electus Fulginatenſis Sanctitatis Suę Secre-
,, tarius, iuſſu eiuſdem Suæ Sanctitatis legit re-
,, ſponſionem proteſtationis per Illuſtriſſimum
,, Dominum Didacum Hurtadum de Mendoza
,, Cæſareæ Maieſtatis Oratorem nomine Suæ
,, Maieſtatis (vt aſſeruit) in pręcedenti Conſiſto-
,, rio factæ, ipſi Domino Didaco Oratori, prout
,, penès Dominum Bloſium Electum Secretarium
,, conſtat.] Perſtringuntur à Iacobo Auguſto
Thuano illius reſponſi capita his verbis.

Iacob. Aug. Thuanus hiſt. lib. 5.

,, Accurato, & artificioſo ſcripto reſpondet ex
,, ea conteſtatione initio magnoperè commo-
,, tum, & incredibili dolore affectum fuiſſe: quip-
,, pè cùm res ſit peſſimi exempli, neque hactenùs
,, vſurpata, niſi ab ijs, qui ab Eccleſię obſequio,
,, atque adeò Religione ipſa defecerint, quod
,, tantùm abeſt, vt de Cęſare credere, vel vllo
,, modo ſuſpicari velit, vt potiùs eum legitimam
,, Eccleſię poteſtatem detrectantes ad officium
,, reducturum, & in eos ſeueriſſimè animaduer-
,, ſurum ſperet, quòd cum bello nuper, in quo
,, Pontificijs pręcipuè copijs adiutus eſt, confe-
,, cto oſtenderit, mirari ſe eò magis Cęſarem pro
,, tanto beneficio diſparem gratiam rependere;
,, verùm ſe ſummo illo dolore poſtea leuatum
,, poſtquam mandati formula inſpecta deprehen-
,, ſum eſt, Mendozę minimè datam facultatem,
,, vt contra Pontificem, & Cardinalium Senatum
,, proteſtaretur, ſed Legatis tantùm Bononiam
,, miſſis, vt coram Patribus, qui illic ſunt, age-
,, rent, iniunctum fuiſſe, itaque mandati fines
,, egreſſum eſſe Mendozam, & modeſtiſſimo
,, Principi ſuo iniuriam feciſſe, qui non aliter,
,, quàm contra tranſlationis Synodi Auctores
,, conteſtari ſuos intellexerit, totiuſque negotij,
,, & controuerſię, ſi qua ſit, iudicium ad Pontifi-
,, cem pertinere exiſtimauerit, qui ſi à Cæſare
,, interpellatus recuſaſſet, tunc proteſtationi con-
,, tra ipſum meritò locum futurum fuiſſe: id cum
,, nuſquam factum ſit, iniquum eſſe quod petat
,, Mendoza, vt Pontifex pręiudicio vſus decre-
,, tum de Concilij tranſlatione factum reſcindat,
,, ita corruere omni ex parte Mendozę actionis
,, fundamentum, qui nec ęquum petat, nec agen-
,, di facultatem habeat, quod ad criminationes
,, attinet, quaſi ipſe negligenter in Eccleſię cau-
,, ſa verſetur, non ſe quidem inuidere Cęſari glo-
,, rię, quod egregiam operam in hoc negotio
,, nauauerit; cæterùm ſibi ſuam eripi minimè
,, pati poſſe, ſi Cęſari conſtans deſiderium fuit,
,, vt perageretur Concilium, eandem & ſibi men-
,, tem fuiſſe etiam antequam Cæſar de eo cogita-
,, ret, quippè cùm illum ętate antecedat, id cum
,, bellis Germanicis interturbatum ſit, relinquere
,, in medio diſceptandum, vter in eo negotio ar-
,, dentior fuerit, Cęſar-ne, qui bellicis motibus
,, Synodi celebrationem impedierit, an ipſe, qui
,, nulli Principi operam ſuam addixit pręterquā
,, vni Cęſari, quem in eo bello, cuius ſucceſſus
,, ad tàm optatum finem munire viam videbatur,
,, opibus ſuis adiuuit; quippè nullam non iniuit
,, Chriſtianis Orbis pacificandi rationem, ex quo
,, ad ſummum Sacerdotium vocatus eſt, nec Pa-
,, trum migrationem adeò exaggerandam eſſe,
,, cùm ea maioris, ſiuè ſanioris partis decreto
,, facta ſit, & in eorum poteſtate ſit ex iuſtis, &
,, legitimis cauſis Concilium transferre. In pręſ-
,, ſentiarum quidem an legitimè tranſlatum ſit,
,, nolle pronuntiare; verùm ſi in controuerſiam
,, veniat, ejus rei ſibi iudicium reſeruare, atque
,, interim cœtum illum, qui Bononię ſit, Conci-
,, lium iure appellare: nunquam ſe prorsùs recu-
,, ſaſſe quin Tridentum redeatur, modò id legiti-
,, mè fiat, hoc eſt citra Eccleſiaſticę auctoritatis
,, detrimentum, & ſine aliarum Nationum offen-
,, ſione; ſatis conſtare quam de Germanię ſalute
,, ſollicitus fuerit, iam bis indicto Tridentum
,, Concilio; verùm id fruſtra fuiſſe, diſcedentibus
,, Cęſaris Legatis, ac nullis ferè Epiſcopis Ger-
,, manicis eò venientibus, quamuis ex Gallia,
,, Hiſpania, & alijs remotioribus Prouincijs E-
,, piſcopi confluerent; lętari ſe quidem magno-
,, perè temporum, ac rerum ſtatum in Germa-
,, nia mutatum eſſe, libenterque audire, ſucceſſi-
,, bus tàm proſperis, auctoritate, & potentia au-
,, ctum Cæſarem in ſe recipere, Germanos, ſi
,, Tridentum redeatur, Concilio ſubſcripturos:
,, cæterùm mirari qui fiat, vt ſi Germani tàm
,, benè affecta voluntate ſint, adeò ſalutare reme-
,, dium intra vnius Ciuitatis mœnia conclu-
,, dant. Etſi enim eorum pręcipuè gratia coga-
,, tur, cogitare tamen debere illos, cùm eodem
,, morbo teneantur hodiè Dani, Gothi, atque
,, Britanni, hoc exemplo neceſſitatem induci, vt
,, in eorum finibus etiam Synodus habeatur; con-
,, tra verò multis teſtimonijs oſtendi poſſe extrà
,, Prouincias, in quibus hæreſes exortæ ſint, ſæ-
,, piùs celebrata fuiſſe Concilia, vndè appareat
,, nihil tàm acri, & feſtina denuntiatione opus
,, fuiſſe, & conditiones à Patribus propoſitas ne-
,, que nouas eſſe, neque iniquas, quippè ſolere
,, iſta non tantùm Pontificum, ſed & Cæſarum
,, legibus definiri, itaque non fuiſſe cur Patrum
,, reſponſum friuolum eſſe, ac figmentis plenum
,, dixerit Mendoza: nec verò Pontificem, quam-
,, uis negligentiæ verè accuſari non poſſit, mo-
,, leſtè ferre, ſi quando contingat eum officio
,, deeſſe, eo diligentiam Cęſari excitari, modò
,, intra cancellos, qui illi circumdantur conſi-
,, ſtat & iuris formulam, ac Sanctorum Patrum
,, leges, Chriſtianique Orbis conſenſum in eo ſe-
,, quatur, quod ſi fiat, minimè dubitare, quin
,, vtriuſque functio, licèt diuerſa, & diſtincta ſit,
,, Eccleſiæ futura ſalutaria, poſtremò quòd mi-
,, grationem Patrum illegitimam eſſe contendat
,, Mendoza, quoniam in hoc controuerſiæ car-
,, do vertatur, eius rei cognitionem pro ea, quam
,, in Eccleſia obtinet, poteſtate ſibi vindicare,

,, eamque Viris ampliſſimis Collegis, ac Fra-
,, tribus ſuis Patiſio, Burgenſi, Polo, & Cre-
,, ſcentio demandare, & ſi quidem finito iudicio
,, parebit, illegitimè Concilium Bononiam
,, tranſlatum fuiſſe, omni ratione curaturum, vt
,, Tridentum reuocetur. Interea dum illi co-
,, gnoſcent, petere ne quid ab alterutra parte in
,, contrarium fiat, ſed quidquid hac de re velint
,, in medium afferre, id vt intra proximum Men-
,, ſem faciant edicere, ac ne Germaniæ deeſſe
,, videatur, Legatos eò ſe miſſurum pollicetur,
,, qui populorum illorum infirmitati, ſi Cęſari,
,, & ipſis non ingratum eſſe cognouerit, com-
,, moda ratione medeantur, hæc eo ſcripto con-
,, tinebantur.

29 Extat illud in M.S. Archiui Vaticani, cuius ſeries ob rei grauitatem repetenda viſa eſt.

M.S. Arc. Vat. ſig. n. 3229. p. 59. & in ms. Fran. Card. Bar. ſig. num. 123. inſc. Summar. Con. Trid. & Bonon. poſt med. pag. 61. in eodem lib. ſunt acta Conc. Bononienſis, vide p. 67. Ext. in act. Conc. Bonon. p. 6.1. & in m.s. Card. Py ſig. n. 260. p. 35. Reſponſio Pontificis proteſtationi factæ à Didaco de Mendoza,

Reſponſio Sanctiſſimi Domini Noſtri data ipſi Oratori Cæſareo in publico Conſiſtorio Romæ I. February MDXLVIII.

Magnam ſuperiori Conſiſtorio Illuſtriſsime Domine Orator, mœroris cauſam dediſti Sanctiſſimo Domino Noſtro, & Sacro Cardinalium Collegio, cum ex diplomatis illius verbis, quod mandatum appellabas, hoc in loco abs te prolati, & recitati facultatem tibi ipſi Sanctiſsimo Domino Noſtro, & Sacro Collegio proteſtandi à Cæſarea Maieſtate datam eſſe aſſereres, qua ſtatim es vſus. Magna idem mandatum poſtea diligentiùs expenſum, & examinatum lætitia eos ipſos affecit, quorum animos dolore antea afflixerat, cùm nihil in eo repertum ſit, quod tibi iſtam facultatem, quam tu tibi ſumpſeris, daret. Hęc verò duo cùm explicauero, ac ſimul doloris, & mœroris cauſas, atq; rationes reddidero, ſcias tibi maxima ex parte, ad ea omnia, quę alicuius momenti, vel dicta abs te prolixiùs, vel acta in ſuperiori Conſiſtorio fuere, de quibus nunc reſponſionem expecta, eſſe reſponſum: quę enim proteſtatio illa complectebatur, licèt reſponſione non indigeret, tamen ſilentio non præteribo. Hunc verò ordinem in reſpondendo ſequar Sanctiſsimi Domini noſtri auctoritati obtemperans, quem mihi pręſcripſit, cùm mihi has partes tibi reſpondendi dedit.

Igitur, vt à mœroris cauſa explicanda incipiam, ea quidem huiuſmodi eſt, quàm per te facilè intelligere poſsis, prꝗſertim cùm partem huius moleſtiæ in ipſo proteſtandi munere fungendo, quaſi graui onere portando, teipſum ſenſiſſe minimè dubitandum ſit; eò autem maiorem, quò vel maius ſtudium tuum erga clariſsimam Cæſareæ pietatis, & Religionis famam; vel maior pietas erga Eccleſiam eſſe deberet, cui ex hac re non minimam perturbationem impendiſti, vt quiſque pius, ac prudens rerum ęſtimator fuerit, meritò ſuſpicari poſſet.

Hæc ergò eſt ipſa cauſa doloris, quam proteſtandi aſſerta abs te facultas meritò vtriſque attulit, quam ſi in te ipſo, quod minimè credendum eſt, expertus non fuiſſes, in illis certè religioſiſsimis, & Principibus Viris, & nomini Cęſareo multis de cauſis addictiſsimis, qui te, cùm iam ad proteſtandum accederes, adierunt, multis lachrymis mixtas preces, & hortationes ſecum afferentes, vt te ab incœpto proteſtandi propoſito abduceres. Hanc qualis ſit facilè cognoſcere potuiſti. Illud verò omnibus notum eſt, rem mali exempli, & ab ijs potiſsimùm vſurpatam, qui vel prorsùs ab obedientia receſſerunt, vel in ea vacillare cœperunt. Quare ſi hæc maximè perturbationis Eccleſiæ ſigna certiſsima grauiter Sanctiſſimi Domini Noſtri animum commouerunt, qui Paterno amore ſemper Cæſaream Maieſtatem eſt proſequutus, & Eccleſiæ paci, vt Paſtorem Eccleſiæ decet, ſemper ſtuduit, nihil mirum. Eo verò grauiorem dolorem & eius Sanctitati, & Sacro Collegio, & omnibus, qui pacem Eccleſię amant, incuſſerunt, quo minùs hoc tempore aliquid huiuſmodi expectabatur. Quid enim minùs expectari poterat à Cæſarea Maieſtate, quam eo tempore, quo contra eos, quibus vt rebellionis nomen erga eius Maieſtatem, maximè verò erga Eccleſiam Romanam obrigerat, cùm Proteſtantes ſe appellarunt, glorioſiſsimam victoriam reportauit, idque non tantùm interueniente Sanctitate Sua, vt, Domine Orator, nimis leuiter ęſtimans auxilia Suæ Sanctitatis in hoc ipſo bello Cæſareæ Maieſtati miſſa dixiſti, ſed ita prolixè copijs, & pecunijs adiuuante, vt vires pro patrocinio Eccleſiæ exceſſerit, omnia autem tempore opportuno data, vt ipſa opportunitate auxilia vtcumque magna beneficio, & vtilitate ſuperarent. Quid igitur minus expectari potuit, quàm vt adepta victoria, & ea adhuc recenti, tales fructus pietati, & beneuolentiæ Sanctitatis eius Cæſarea Maieſtas redderet, vt finis illius belli principium proteſtandi contra eum futurum eſſet? *An expectauit, vt faceret vuas, & fecit labruſcas?* dicit Propheta in Dei perſona ad populum ſuum poſt multa beneficia illi collata, cùm eorum ingratum animum redargueret. Si verò ipſe Dei Vicarius Cæſaream Maieſtatem tanquam plantam nobiliſſimam, omni ſtudio, cùm inde ab initio Pontificatus ſui ſemper colens, ex qua Sanctiſſimi, & Nobiliſſimi fructus ad pacem, & concordiam Eccleſiæ expectabantur, hac ſua diligenti, & aſſidua cultura non ſuauis pacis, & concordiæ tanquam vuarum fructus, ſed proteſtationis minimè decentis, & diſcordiarum acerbiſſimas quaſi labruſcas percipiat, cui magis conueniret veraci animo dicere: *Quid potui facere vineæ meæ, & non feci?* & quæ ſequuntur. Hæc ergo fuerunt, quæ Sanctiſſimo Domino Noſtro, & Vniuerſo huic Sacro Collegio mœrorem animi meritò attulerunt, cùm tu Domine Orator, diplomatis mandati tui auctoritate, & facultate fretus, nullis rationibus, quò minùs à proteſtatione abſtinens, deduci te patteris.

Nunc igitur accipe quo pacto idem mandatum diligentiùs examinatum, primùm Sanctitatem Suam, deindè reliquos omnes, qui ob cauſam dolore ſunt affecti, omni dolore leuauit, quod vno verbo, minimè diplomate contineri, ne verbum quidem, quod tibi facultatem præbeat, ſub ea forma verborum contra Sanctitatem Suam, & Sacrum Collegium proteſtandi, qua in tua proteſtatione vſus es, cùm minimè honorifica Sanctitati Suæ, tùm Cæſarea Maieſtate parum digna. Dico verò iterum, atque iterum, vt meliùs audias, & intelligas, nullum ſcilicet verbum eſſe in mandati diplomate, quod ſignificet talem voluntatem Cæſaris fuiſſe, vt eo modo contra Sanctiſſimum Dominum Noſtrum proteſtareris, quo iam es proteſtatus, nullum quod hanc tibi facultatem daret. Tu enim quaſi facultas tibi data eſſet contra Sanctitatem Suam, & Sacrum Collegium proteſtandi, ſic ea vſus es. Huius verò rei in mandato tuo nullam non modò expreſſam, ſed ne leuiter quidem adumbratam voluntatem Cæſareę Maieſtatis habes: in hoc verò expreſſam contra Legar-

tos

Digitized by Google

tos Sanctitatis Suæ, & Prælatos Bononiæ exiſtentes, quos tranſlationis Concilij ex Tridento Bononiam Auctores fuiſſe accuſas, ac vt contra eos ſui Procuratores proteſtentur, mandat. Tu verò, cùm audieris contra illos à Procuratoribus Cæſaris iam proteſtatum fuiſſe, quaſi idem eſſet proteſtari coram Sanctitate Sua, & Sacro Collegio, & cõtra eius Sanctitatẽ, & ipſum Collegiũ, eo modo proteſtandi es vſus in hoc ſacro loco, aſſertus hac in cauſa Procurator, quomodo alij Procuratores Cæſareę Maieſtatis apud aſſertos, vt appellas, Legatos Sãctitatis Suę Bononię ſunt vſi, quã, & facultatem, vt dixi, tibi non competere ex tenore, & data mandati planè cõſtat; præcipuè enim quæ tu proteſtando obijcis aliquot menſium ſpatio, poſtquam mandatum factum fuerit, acciderunt, & illud complecti ea, quæ necdum contigerunt, nulla ratione queat. Sed quid meliùs hoc intelligi poteſt, quàm ex ipſius mandati verbis. Recitabo igitur bona fide, quæ tu bona fide ſcripta eſſe dixiſti, cùm deſcriptum exemplar mandati mihi traderes.] Recitatur mandatum.

Intellexiſti nunc tandem, Domine Orator, quod ante non animaduertiſti in verbis mandati: ſi enim abs te animaduerſum fuiſſet, non tam longè extra fines mandati fuiſſes progreſſus. Sed nunc admonitus an non animaduertis, quo pacto cùm de Legatis Bononiæ, & de proteſtatione mandati loquitur, hanc voluntatem Cæſaris fuiſſe ſatis apertis verbis declarat, vt contra eos proteſtareris, cùm de Sanctitate Sua, & Sacro Collegio contra ipſos Legatos, ex quo ſuper his Maieſtas Sua iudicium à Sanctitate Sua, quæ legitimus, & vnicus Iudex huius negotij eſt, expoſcere cenſenda eſt; nunc ergò ex ijs vides, quod videmus omnes, & libenter prædicamus legitimos fines modeſtiſſimi Principis Cæſarem mãdato ſuo non egreſſum, qui ſi ſe offenſum exiſtimabat à Legatis Sanctitatis Suæ Prçlatis, nihil alienum à iuſtitia feciſſe videbatur, ſi contra illos coram Sanctiſſimo Domino Noſtro, & Sacro hoc Collegio proteſtaretur, neque enim extra hos terminos diploma illud, quod mandatum appellas, quoque progreditur. Quòd ſi Sanctitas Sua huius cauſę recognitionem ſuſcipere recuſaſſet, tùm demùm ſi vnquam proteſtationi contra Sanctitatem Suã locus aliquis, & tempus fuiſſet. Tu verò non modo hoc tempus non expectaſti, quod certè ſi futurum fuiſſet expectare debuiſſes, ſi vel ſpeciem aliquam iuſtitię tuam proteſtationem expectare voluiſſes, ſed nec tale iudicium vnquam poſtulaſti. Si quid verò poſtulaſti, quod ad iudicium huius cauſæ pertinet, hæc ſumma poſtulationis tuæ fuit, vt Legatos ipſos vnà cum maxima parte ipſorum Prælatorum in dicta cauſa Sua Sanctitas condemnaret. Quid enim aliud reuera petis, quando à Sanctitate Sua poſtulas, vt decretum illud Concilij, quod ſtatuit tranſlationem eiuſdem Concilij ex Tridento Bononiam; quòd illi vt neceſſario, & ſalutariter, ſic & iuſtiſſimis modis factum aſſerunt, reſcindere, & abrogare tanquam iniuſtum, & factione potiùs quàm iure factum, ſine vlla vlteriore cauſæ cognitione poſtulet, vt & multò maximam partem Prælatorum vnà cum Legatis minimæ parti, qui Tridenti manſerat, cedere cogat: quo quid magis omnem auctoritatem ipſi Concilio non modò in præteritis actis, ſed etiam in futuris adimere poſſe; præſertim cùm nullam ęquitatis formam, nullam iuris id iudicium habiturum eſſet, non video, quantò ęquius fuiſſet, vt pauciores illi, qui Tridenti remanſerunt, ſi quid à maiore parte minùs iuſtè factum fuiſſet, in hac tranſlatione cognouiſſent, eius Sanctitati ſuas, vel excuſationes, vel querelas porrigerent, quas quidem eius Sanctitas nunquam ſanè recuſaſſet accipere, quemadmodum neque nunc recuſat. Imò quando Cæſareæ Maieſtatis mandati verba huc ſpectent, & prouocent, quemadmodum iuſtiſſimum, & religioſiſsimum Principem decet, Sanctitas Sua, eius cauſæ cognitionem, & controuerſiam de iure trãſlationis eiuſdem veteri, & perpetuo more, & iure Romanorum Pontificum ad ſe reuocat. Quanta verò æquitate hoc faciat, & facturus ſit, paulò poſt explicabo. Nunc vt concludam hunc locum gratulationis, & gaudij ex ijs, quæ iam diximus, vides Domine Orator, quantam cauſam habet, & Sanctitas eius, & Sacrum hoc Collegium, ac omnes pij, tu ipſe denique Principis tui cauſa Eccleſiæ gratulandi ereptæ ex tanto timore, quanto aſſerta proteſtatio tanti Principis tali tempore meritò incutere poſſet. Qua in re Diuinæ bonitati maximę ſunt agẽdę gratię, quòd cùm ſeditioſa conſilia non deeſſent, quę Cęſaream Maieſtatem huc impellerent, tanta Dei tutela in tanta cauſa extitit non modò; vt non permiſerit eum aliquid huiuſmodi in ſuis ſcriptis complecti, quod Eccleſiæ perturbationem afferre poſſet, ſed contra, veram, & legitimam viam aperuerit ad ipſam pacem Eccleſię, & Concilij ipſius concordiã firmandam. Principis igitur tui cauſa habes Domine Orator, quod gaudeas, tu verò quantum, vel ad gaudendum; vel dolendum tibi ſit, tuo iudicio perpendendum relinquitur.

Atque hæc quidem, quę hactenùs dicta ſunt, cùm eiuſmodi ſint, quę fundamentum tuorum dictorum, & actorum in ſuperiori Conſiſtorio tollant, ijſdem ſanè Sua Sanctitas omnem ſuam reſponſionem concludere poſſet, nec quidquam præterea ad proteſtationem tuam, quę nulla eſt, nullam vim habet, nullo iure conſiſtit reſpondere. Verùm quia fieri poſſet, vt ſi quę abs te ſunt dicta, ſilentio prętereirentur, ſuſpicionem ea res alicuius veri obiecti criminis (Tu verò plura obieciſti) ignaris rerum afferre poſſet, idque cum detrimento ſalutis animarum eorum, qui illis fidem eſſent habituri. Ideò Sanctitas eius, omnium ſaluti conſulere volens, & falſos rumores ſparſos, quantum fieri poteſt, ex omnium animis depellere, paternè etiam iuſsit, vt ad obiecta tua in aſſerta illa tua proteſtatione reſponderem ea, quę à me nunc es auditurus, ſi primùm quò ſpectet tota hæc proteſtatio, quem finem ſibi proponat edixero. Scopum verò eum eſſe video, & negligentem in rebus Eccleſię Suam Sanctitatẽ, tergiuerſantem, ac moram afferentem, ne Concilia ritè celebrarentur, oſtendat; contra verò vigilantem, & diligentem ipſam Cęſaream Maieſtatem. Cùm igitur hunc ſcopum tua proteſtatio ſibi propoſuerit, argumenta omnia quibus viam ad hanc concluſionem firmandam tibi munire contendis, eius quidem generis ſunt, quę maximè videntur Cęſareę Maieſtatis pietatem, & ſtudium erga Eccleſiam declarare, pręcipuè verò in procuratione celebrationis generalis Concilij, quod pręcipuum remedium rebus Eccleſię afflictis, & perturbatis ſemper eſt iudicatum. Quę omnia ſi abs te hoc animo prolata fuiſſent, vt Cæſaris tantam pietatem teſtatiorem redderes, ne opus quidem eſſet hic alia reſponſione, prætet gratulationem apud ipſam Eccleſiam, & gratiarum actionem apud Diuinam bonitatem, quæ tali animo præditum Imperatorem Eccleſiæ dederit. Nec

verò Sanctitas Sua Cęſaris virtutes obſcurari cupit, vt ſuæ illuſtrentur, quod eſſet inuidi, nec minores videri eas deſiderare poteſt, pro quibus augendis preces vnà cum Eccleſia continuè fudit, ſed quoniam tu in hac tua aſſerta proteſtatione, quò magis virtutes Cæſaris illuſtras, hoc magis obſcura pia Sanctitatis eius ſtudia, & eiuſdem negligentiam in rebus Eccleſiæ teſtatiorem reddere exiſtimaſti, ideò huic parti, quæ prima pars eſt proteſtationis tuæ, in qua Cæſaris ſtudium extollis in procurandis rebus Eccleſiæ, maximè autem frequenti poſtulatione generalis Concilij primùm apud fælicis recordationis Pontificem Leonem, & Clementem, tandem autem apud Sanctitatem Suam, ſic reſpondeo. Sua Sanctitas, ſi Cęſaris hic animus fuit, ſi hoc eius deſiderium, vt Concilium generale celebraretur, commune quidem hoc deſiderium fuiſſe Sanctitati ſuæ cum illius Maieſtate. Sic verò commune, vt Sanctitatis eius voluntas hac in re quemadmodum eſt illi ętate, ſic tempore fuit antiquior, quam eandem fuiſſe ante Pontificatum adeptum, ſic declarauit, vt nullus ex hoc Sacro Collegio frequentiùs ea de re cum iiſdem Pontificibus egerit, idque teſtimonio ipſius Sacri Collegij præſertim eorum, qui tùm in Cardinalium numerum adſcripti fuere, nec ratio inanem hanc eius voluntatem fuiſſe, ſed ſinceram, atque ſtabilem. Factus Pontifex ſtatim declarauit cum nulla de re priùs apud Principes, quàm de celebratione Concilij egerit. Simul ac autem ei, vel minima occaſio eius celebrandi eſt oblata id indixit, primùm quidem Mantuæ, vt tu Domine Orator rectè commemoras, deindè Vicetiæ: quibus in locis ſi res ex voluntate Sanctitatis Suæ non ſucceſſit, quod Mantuæ ferè nulli, Vicentiæ pauci Prælati conuenerant, tamen non defuit cura, & ſtudium Suæ Sanctitatis, quæ Vincentiæ ſuos Legatos ſex Menſium ſpatio expectare Epiſcopos fecit, quos per literas ſuas ad omnes Prouincias directas ad Cōcilium inuitauit, & ſimul Nuntios ad Principes dimiſerat, vt bona eorum pace liceret Epiſcopis ex quauis Prouincia, quo conuocati erant, venire. Quod ſi nec Mantuæ, nec Vicentiæ vlla frequentia Epiſcoporum fuerit, non ob eam quidem cauſam accidit, quam tu Domine Orator affers, cum dicis illas Ciuitates minimè aptas fuiſſe, quo diuerſarum Prouinciarum homines conuenirent, qui ſolam Tridentinam nunc aptam eſſe contendis, præſertim cùm hoc conſtet etiam vt ſatis opportuna ſit Tridentina Ciuitas, tamē commoditate loci, & abundantia omnium rerum, quæ celebrationi Concilij ſunt neceſſaria, has Vrbes Tridentinam longè ſuperare. Sed aliæ cauſæ fuere, maximè verò ipſa bella inter Principes Chriſtianos, quæ hoc ſanctiſſimum ſtudium celebrandi Concilij pluſquam vlla cauſa, & penè ſola impediuit. Hic verò nunc magis eminere Sanctitatis eius celebrandi Concilij ſtudium, Cæſaris ſtudio eſt neceſſe, quod Cæſar ſiuè inuitus id fecerit, ſiuè quacumque cauſa adductus, & tractus ad bella, quæ geſſit, maxima impedimenta interpoſuiſſe celebrationi Concilij nemo negare poteſt, quæ hanc tamen maiorem occaſionem eius Sanctitati declarandæ ſuæ voluntatis dedere, quòd aſſiduus Suaſor pacis ſemper fuerit, bellum ipſe nunquam geſſerit, quod vel minimum impedimentum Concilij celebrationi dare potuerit: nulli parti pluſquam alteri adhęſerit, nulli Principi ſe ſocium belli adiunxerit, præterquam ipſi Cęſari eo in bello quod videbatur maximè viam munire Concilio celebrando, atque tu ipſe Domine Orator rectè dixiſti, vt qui ratione ſuaderi ſibi non permitterent, vt ſanis conſilijs non obedirent, vi cogerentur. Verùm ne ſingula receſeantur, quod eſſet nimis longum, & vt omnis actionum comparatio tollatur, quam Sanctitas Sua fieri non vult, præſertim hac in re, in qua de pietatis laude fit contentio, quę, qualiſcumque ſit, tota tribuenda Deo eſt. Sed vt concludatur hic locus de ſtudio Suę Sanctitatis, de laboribus, de impenſis pro celebratione Concilij, in cuius commemoratione tu Domine Orator Sanctitatem Suam cōpuliſti, ſic breui à me expediatur tota hęc oratio. Si tu Domine Orator apud animum tuum paulum recenſere volueris ſingulorum annorum Pontificatus Sanctitatis Suæ, quæ publicè omnibus ſunt nota. Quod ſi feceris, eius piam voluntatem ſtatim clariſſimè in Nuntijs, & Legatis agnoſces, quos ſingulis ferè annis cum ijs mandatis præcipuis ad diuerſas Prouincias miſit, vt quoties ab armis ceſſatum eſſet, & interualla bellorum ſpem aliquam alicuius opportunitatis celebrandi Concilij darent, de hoc cum ijs Principibus agerent, quorum auctoritate, & opera Concilia indigere ſolent cùm bella flagrarent de pace, cuius tamen finis, & quaſi fructus eſſet ipſa Concilij celebratio: qua in re ita fuit ardens animo eius Sanctitas, vt nec annorum longitudine, nec incommodis deterreri potuerit, licèt annis admodum grauis, quo minus eiuſmodi legationem, idque non ſemel apud Principes diſcordes per ſe obire vellet pro ipſa Eccleſia, vt ei ſimul cum pace Concilium generale redderet. Hos certè annos ſi paululum tecum conſideraueris, videbis vniuerſum eius Pontificatum in his duobus ſanctiſſimis negotijs eſſe conſumptum; neque verò tu quidquam horum negas, quia nihil accuſas antequam ventum ſit ad Tridentinum Concilium. Neque etiam quidquam hic obijcis antequam venias ad tranſlationem, ac ne in ea quidem aliquid accuſas, fateris enim inſcia Sanctitate Sua id factum fuiſſe, & ob eam cauſam Legatos accuſas, quod inconſulta Sanctitate Sua id fuerint auſi, in hoc tantum factum Sanctitatis Suę improbas, quod quibuſdam literis, in quibus Prelatorum, qui è Tridento Bononiam vnà cum Legatis Concilij ſe contulerant, mentionem faciens, Concilij Bononienſis nomine illorum Congregationem appellat, in graue (vt tu dicis) prejudicium illorum Prelatorum, qui Tridenti remanſerunt; ſi verò hoc prejudicium Concilij appellationem attuliſſe illis affirmas, an non idem prejudicium eſt; quod Cęſar ipſius in literis eis attulit, quo tu ipſe Domine Orator, quod Reuerendiſſimus Tridentinus cùm verba literarum Cæſaris ſequentes poſtularetis, vt Sua Sanctitas Concilium Tridentum conuocaret, reuerti faceret, reduceret, quod fieri quidem non poſſet, ſi nuſquam niſi Tridenti Concilium eſſet. Quare cùm de Congregatione Bononienſi conſtet Imperatorem intellexiſſe Conciliū eam Congregationem, illum quoque appellaſſe, non eſt dubium. Cur ergò hic non idem eſt præiudicium? an quod Summi Pontificis verbum, qui legitimus eſt Iudex, vim ſententiæ habere videatur. In hoc enim Sanctitatem eius accuſas, quòd prepropero iudicio anteuertens Iudicis ſententiam, cauſam eorum, qui Tridenti remanſerunt damnauit Congregationem Bononienſem Concilium appellans. Auſculta ergò, & intellige Domine Orator, qui rectè hac in cauſa Suam Sanctitatem Iudicem agnoſcis ne latum quidem

vnguem eum ab officio Iudicis diſceſſiſſe, nullumque præiudicium alteri parti attuliſſe, etiamſi Concilium Conuentum Bononienſem appellat, quia donec cauſa cognoſcatur, liberum eſt Iudici communi vocabulo, quo omnes vtuntur, vti; omnes verò ita vulgò, & loquuntur, & ſcribunt, Concilium eſſe tranſlatum è Tridento Bononiam, & illic nunc eſſe, imò Sanctitas Sua, donec aliter ſibi per probationes contrarias conſtiterit, cùm videat multò maximam partem Epiſcoporum vnà cum Legatis Sedis Apoſtolicæ Bononiam cauſa transferendi Concilij ſe contuliſſe, aliter, ſi iuſti Iudicis partes ſequi velit, dicere, aut appellare non poteſt, nec enim minor pars in re dubia, quod tu in tua proteſtatione aſſeris, ſed maior, ſanior haberi debet. Non igitur alia appellatione maioris partis Epiſcoporum ſe ex Tridento Bononiam transferentis vti potuit, præſertim cùm ſciat Concilio poteſtatem datam eſſe, ſeipſum transferendi. An verò legitimis modis translatum fuerit, quoniam in eo eſt controuerſia, hoc iudicium Sua Sanctitas, prout ad ſe delatum eſt, ſibi reſeruat, Concilij tamen appellationem non aufert, donec (vt dixi) alterius partis probationibus error, & iniuſtitia modi transferendi oſtendatur. Adiungis verò neſcio quid in illa tua querela iniuſtæ, vt dicis tranſlationis Concilij, quod non tàm ad Prælatos illos pertinet, qui auctores eius rei fuerunt, quàm ad eius Sanctitatem in eadem cauſa, & (vt dicis) crimine inuoluendam, cùm dicis Prælatos quoſdam obnoxios, & addictos nomine Sanctitatis Suæ hoc feciſſe: quod verò tu Domine Orator, an vt hos accuſas, quòd ſunt addicti ſic illos laudas, qui Tridenti manſerunt, quòd nomini Pontificio non ſunt addicti? An vides quale periculum inde timeri poterit, nec enim ſchiſma ex alia re naſci, quàm ex his Prælatis, qui nomini Pontificis Romani minùs ſunt addicti. Sin verò intelligis faſtidioſos quoſdam, qui partes Suę Sanctitatis iure, vel iniuria defendere velint, tales quidem Sua Sanctitas nullos cognoſcit, quia partes ſuas proprias nullas agnouit præter eas, quæ ſunt Patris erga filios, & Paſtoris erga gregem. Nec verò accidit in Concilio vlla talis controuerſia, vt huiuſmodi addictis opus eſſet, tantùm denique Sua Sanctitas ſibi addictos Epiſcopos eſſe cupit, quantùm ſuæ conſcientiæ, & libertati (cuius præcipuè ſemper in Concilio eſt ratio) addicti eſſe velint. Neque verò quidquam fuit, quo Sua Sanctitas Legatis ſuis diſcedentibus maiori cura commendauit, quàm vt viderent, nè Patribus in Concilio vllam occaſionem de adempta ſibi libertate dicendarum ſententiarum conquerendi præberent. Sed tranſeamus nunc ad reliqua, quæ apertis oculis obijcis Sanctitati Suæ. Ad illud verò in primis, in quo inſiſtis maximè, quòd Sua Sanctitas nullis nec Cæſaris, nec Sereniſſimi Regis Romanorum hortationibus, nullis aliorum Principum Germanię, vel hortationibus, vel precibus ſibi perſuaderi patiatur, vt Concilium reuertatur Tridentum; ex quo argumentaris minimæ curæ eſſe Sanctitati Suæ res Germanorum, eorum ſalutem pro nihilo apud eam haberi, præſertim cùm Maieſtatis Suæ ſtudio, ac cura effectum ſit, vt ſi Concilium redeat Tridentum, ij ſtatim Tridentinæ Synodi decreta ſint ſuſcepturi, qui iam pridem ab Eccleſiæ obedientia diſceſſerunt. Hic quidem Sua Sanctitas primùm reſpondet, nunquam ſe præcisè negaſſe reditum Concilij Tridentum, modò id debitis modis fiat, illique Prouinciæ ſic vtiliter, ſic neque ſcandalo aliarum Prouinciarum prouideri poſſit, id quod ſæpè à Sanctitatis Suæ Legatis eſt affirmatum, ſed ne hoc facilè credat, experientia ſuperiorum annorum ſatis admonetur, quæ hac ratione adducta, quòd ſalutarem Germaniæ populis indictionem Concilij Tridenti futuram ſperaret, iam bis eodem loco Concilium vocauit, bis Legatos miſit, quod ſatis oſtendit Sanctitati Suæ, non minimæ, ſed maximæ curæ res eſſe Germanorum. Sed cùm Legati eius Sanctitatis in prima indictione ſeptem Menſes integros expectaſſent aduentum Germanorum, & aliarum Prouinciarum Epiſcopos, quàm pauci venerint, quàm nulli potiùs, quis te meliùs nouit Domine Orator, qui vnà cum Illuſtriſſimo Domino Granuela, & Reuerendo Domino Epiſcopo Atrebatenſi tertius Orator Cæſareæ Maieſtatis eo acceſſiſti cùm Legati tùm eo in loco adeſſent Reuerendiſſimi Domini Cardinales Pariſius, Moronus, & Polus, quorum patientiæ in expectando Ipſe optimus teſtis eſſe potes? Eo autem locupletiùs teſtimonium hac in re dare, quòd inuitati tu, & Collegæ tui à Legatis, vt eandem Imitaremini, vt ſaltem, vel vnus veſtrum maneret Tridenti, quia veſtrum exemplum multos inuitare facilè poſſet, vt venirent, vos ipſos excuſaſtis, quod id minimè facere poſſetis, & cùm pauculos dies illic fuiſſetis, dùm diſceſſiſtis, ſecutum eſt poſtea in eodem loco maturiori tempore, vt eſt exiſtimatum, indictum à Sanctiſſimo Domino Noſtro Concilium miſſis eodem Legatis Reuerendiſſimis de Monte, Sanctæ Crucis, & eodem Polo, cùm tu Domine Orator vnà cum Illuſtriſſimo Domino Franſciſco Toledo Cæſareæ Majeſtatis Oratore iterum veniſſes. Quanta verò, & quàm longa expectatio Legatorum fuerit, cùm tu eorum patientiæ particeps eſſes, nihil attinet apud te commemorare, ſed meminiſſe potes, quot Menſes fruſtra penè conſumpti ſint antequam principium Concilio dari potuerit. Poſt verò, cùm iam per Dei gratiam, & ſolicitudinem Sanctiſſimi Domini Noſtri, & ſuorum Legatorum Concilium inchoaretur, etiam præclaros progreſſus feciſſet, multa præclara cùm de fide, tùm de morum reformatione decreta edidiſſet, omniaque abundè adeſſent Concilio, quæ Germanos, vt venirent, inuitare poſſent, tamen vidiſti, quàm pauci acceſſerint. Ex iſtis quidem, qui medicina Concilij indigerent nulli, ex Epiſcoporum verò numero, & ſi aliqui inuenti ſunt ſaltem, qui Procuratores ſuos miſerint, tamen quòd attinet ad id remedium, quod ex Concilio Tridenti celebrando ſalutis Germanorum cauſa ſperari potuit, nec minima quidem ex parte ea ſigna voluntatis in recipienda medicina ſalutis oſtendebant, quæ quantùm ſtudio, curæ, & ſolicitudini Sanctiſſimi Domini noſtri in ea porrigenda reſponderent, imò in ipſos ſtudio diligentiæ accedendi ad Concilium ipſa Germanica Natio licet propinquior paſſa eſt, ſe vinci ab alijs Nationibus, ab alijs Epiſcopis, qui ſatis magno numero venerunt ex Hiſpanijs, Gallijs, Italia, & remotioribus Prouincijs, quibus Ciuitas Tridentina non erat ita commoda. At alia nunc tempora ſunt, aucta nunc magis eſt auctoritas Cæſaris, qui in ſe recipit Germanos ſi Concilium redeat Tridentum, omnes ad obedientiam redituros. Hoc enim ſe effecturum Cæſar, cæterique Principes Status Germaniæ pollicentur. Tu verò Domine Orator tecum conſidera ſi Germani hanc voluntatem habent, cum non ſimpliciter ſe Concilio ſubmiſerunt. Quamquam

Digitized by Google

quam hoc non propterea dictum quaſi multum laboret Sanctitas Sua Bononiæ nè, an alio in loco perficiatur Concilium, modo publicæ, & communis Eccleſiæ vtilitatis ratio habeatur. Tu verò Domine Orator ita vim loci, & Vrbis Tridentinæ in hac cauſa verbis exaggeras, & ita neceſſariam illam Ciuitatem affirmas, quo redeat Concilium, vt niſi in eo loco, vbi inceptum eſt illic quoque Concilium finiatur, actum eſſe de ſalute populi Germaniæ aſſeras. Quare culpam hanc Suæ Sanctitati tribuere, vis niſi eius auctoritate eò rurſus Concilium redeat. Conſidera quæſo, quæ dicis de hac auctoritate cogendi Concilij eo vno in loco, in quo videris idem facere in re Concilij, atque factum eſt Diuina Prouidentia ſic ſtatuente in veteri populo, cùm nondum Spiritus eſſet datus, & vno tantumque in loco, in vna tantùm Ciuitate Hieroſolymitana ſacrificare poſſent. Cur enim Concilij vniuerſalis vim, in quo Spiritus Sanctus præſideat, ad vnius Ciuitatis muros cogis, in qua de Germanorum ſalute agatur? An non eandem ſeruitutem in celebrandis Concilijs pro ſalute populi Germanis introducis, quæ erat populi Iudæorum in ſacrificijs, qui nuſquam ſalutares hoſtias præterquam Hieroſolymis afferre poterant? Nunc enim, qui certum locum præſcribere velit Concilij de cuiuſcumque populi ſalute agatur, quaſi nunquam pro illis quidquam ſalutare decerni poſſit, niſi in eo certo loco, vim quidem, & iniuriam facit Spiritui Sancto, & illi ex cuius merito, & per cuius miſericordiam per Orbem vniuerſum eſt diffuſus. Vide verò ſi hæc ratio valeret, qua ſola niſi videris cùm contendis Concilium neceſſariò Tridentum reduci oportere, hac ſcilicet, quia Germani illis morbis laborant, qui per Concilium neceſſariò ſanari debent. Quid ergò ſi Daci, & Gothi, & Bohemi, ſi Angli, ijſdem morbis laborant, an ſingulis domi ſuæ generale Concilium dabitur? Nec verò quando de commoditate loci agitur in celebrationibus Conciliorum eorum ratio habetur, qui recepturi ſunt decreta Conciliorum, ſed eorum, qui facturi ſunt, qui ſunt ipſi Epiſcopi, qui præſunt in Concilijs, quorum commoditati ea in re maximè conſulitur, nec ita ſpectatur vnius Nationis hac in re cõmoditas. Quot enim Concilia nominari poſſunt, ad extirpandas vnius Prouinciæ hæreſes in alia indicta, & celebrata, quæ non minùs erant vtilia illi Prouinciæ aduerſus hæreſes, quàm ſi in ipſa celebrata fuiſſent. Denique quàm iniquum hoc videtur, vt longè, vel decreto facto à Germanis de loco certo vnius vobis ſtatuendo pro Concilio, ipſi cæteris libertatem, & ius eligendi loci auferre, & ſibi vendicare velint. Hæc verò nunc ſint dicta, vt intelligas, cùm de Concilio celebrando conueniat, nullam eſſe cauſam, cur tàm pertinaciter de vno certo loco contendi debeat, vt neceſſe ſit, ad tàm extrema remedia, qualia ſunt hæc genera proteſtationum venire, quibus tu nunc apud Sanctiſſimum Dominum noſtrum, apud quem minimè oportuit, es vſus, quorum capita in fine tuę prolixę Orationis colligis, ad quæ nunc reſpondebo, ſed mutato ordine, vt ad primum caput in quo contra illos, qui Concilium Tridento Bononiam tranſtulerunt, proteſtaris, eorum factum, vt alienum à legibus, & moribus Eccleſiæ, & Conciliorum accuſas, vltimo loco reſpondeam. Tametſi in his, quæ à me ſupradicta ſunt, quæ iuſtè, & legitimè dici poſſunt à Sua Sanctitate, iam intellexiſti. Illud autem in primis, quòd ſi Sua Sanctitas verbo approbare viſa eſt, [illegible] tranſlationem Concilij ſequens maioris partis ſententiam, cùm nondum talis cõtrouerſia exorta eſſet, & pro ea iudicanda Iudicis perſonam ſuſtinere eſſet neceſſe, tamen nunc in eo non perſiſtit re iam vocata ad iudicium, ſed in fine diſtinctiùs declarabitur, quid hac in re Sua Sanctitas declarare ſtatuerit. Nunc quòd in ſecundo capite totam proteſtationem conuertis contra Suam Sanctitatem, obijciens eius reſponſionem ad Maieſtatem Cæſaream illegitimam præſenti negotio, & neceſſitati ineptam, & inconuenientem fuco, & figmentis plenam, ac prorſus deluſoriam fuiſſe, & eſſe, nulloque iure nulla ratione ſubſiſtere. Hic enim tua verba repeto, quæ vtinam, aut modeſtiora fuiſſent, aut ſaltem eiuſmodi, vt non in genere tantùm dicta, ſed aliquibus probationibus nixus diſtinctiùs oſtendiſſes, qua in re, quo in capite, nam plura continebat, reſponſio Suæ Sanctitatis illa peccaret. Sic enim diſtinctiùs poſſet tibi reſponderi, nunc autem cùm in genere dicas, vel in genere erit reſpondendum, rem contra ſe habere, atque tu affirmas eſſe, ſed legitimam, & pro tempore, & cauſa opportunam, ac ab omni fuco alienam Sanctitatis eius reſponſionem, vel ſi quid diſtinctiùs reſponderi debeat, ſuſpicari oportebit, quibus rebus maximè offendaris, ſi verò his, quæ præcipua capita ſunt, quæ poſtulant, vt rata, & firma ea decreta habeantur, quæ iam tractata ſunt, quæ petunt ea, quæ ad ſecuritatem loci præſtandam pertinent, quę ad libertatem eorum, qui venturi ſunt ad Concilium, vt tutus ſit eorum itus, & reditus, quæ petunt, vt is ordo retineatur in Concilio, qui iam inde ab Apoſtolorum temporibus per Sanctam Romanam, & vniuerſalem Eccleſiam fuerit obſeruatus, quæ poſtulant rei frumentariæ, & commeatus rationes explicari antequam Tridentum redeatur. Hęc omnia conſueta ſunt poſtulari in omnibus Concilijs, ac non tàm Legibus Pontificum, quàm ipſorum Cęſarum firmata. Quare quid ex his te magis offendat, iniuſtitię ſpem præſeferat, cùm tu nihil explices difficilè eſt diuinare, vtcumque ſit ex his ſatis ad hoc caput reſponſum erit. Reſtant duo alia, in quorum priori proteſtaris omnia damna, tumultus, & pericula, quę in Rempublicam Chriſtianam ſunt euentura Sanctitati Suę Maieſtatem Cęſaream attributuram: In altero Maieſtatem Suam non defuturam Eccleſię, ſed in omnibus, in quibus negligens inueniretur Sua Sanctitas, in ijſdem eandem Maieſtatem Cęſaream protectionem Eccleſię ſuſcepturam. Ad quę duo capita Sanctitas Sua ſic ſimul reſpondet, ſe quatenùs humanam fragilitatem per Diuinam gratiam vincere poſſit, non commiſſuram, vt iure negligens in rebus Eccleſię haberi poſſit, ſin ita contigerit, (ſepties enim in die cadit iuſtus) ſe eò minùs dolere poſſe, ſi eius negligentia Cæſaris vigilantiam acuere poſſit, vt neceſſitatibus Eccleſiæ ſubueniat, modò ita eius curam ſuſcipiat, quemadmodum tu Maieſtati Suæ in hac aſſerta proteſtatione præſcribis, cùm dicis quatenus ius patitur, & legibus, Sanctiſſimorumque Patrum inſtitutis, & Orbis conſenſu, hoc decretum, & obſeruatum fuerit, quem morem, & modum, ſi Cæſar ſibi obſeruandum animo propoſuerit, tùm Sanctitatem Suam in optimam ſpem venire facilè per Dei gratiam omnia ea mala, quæ hæc proteſtatio nominat depelli poſſe, nihil autem in poſterum opus fore proteſtationibus, nec enim vnquam talem ſuam negligen-

Digitized by Google

gentiam futuram ſperat, quin ſi Cæſar hanc diligentiam præſtet, quam hæc proteſtatio pollicetur, vterque ſuo officio fungens Eccleſiæ vtilitatibus ad Dei honorem, cuius in diuerſo munere ambo ſunt Miniſtri, cumque pace, & tranquillitate Populi Chriſtiani ſeruire poſsit. Reliquum nunc ſolùm eſt, vt ad illud caput tuæ proteſtationis reſpondeatur, quod tu ſolum Domine Orator ſi attuliſſes, exactiùs formam tui Mandati ſequutus fuiſſes, nec tantam materiam ſermonis cum multo ſcandalo dediſſes, quantum vel falſum rumorem proteſtationis huius multorum animis attuliſſe eſt veriſimile. Quoniam tu Procuratorio nomine Suæ Maieſtatis proteſtationem contra Legatos, & alios Prælatos Bononiæ ſub nomine Concilij congregatos, & congregandos coram Sua Sanctitate, & his Venerabilibus Fratribus ſuis interpoſuiſti, ad quod tantum faciendum, & proponendum Maieſtas Sua te Procuratorem, & Mandatarium conſtituit, & deputauit, Sanctitas Sua habita ſuper his cum eiſdem Venerabilibus Fratribus ſuis S.R.E. Cardinalibus matura deliberatione, de ipſorum conſilio, & vnanimi aſſenſu proteſtationem huiuſmodi admittit, ſi, & in quantum de iure admittenda veniat, & non aliàs, aliter, nec alio modo, non intendens præterea per huiuſmodi admiſſionem Concilio, aut Legatis, & Prælatis præfatis, ſeù alijs quibuſcumque, quorum intereſt, aut intereſſe poteſt, vel poterit, quomodolibet in futurum in aliquo præiudicari, nec eis iacturam, aut vllum præiudicium fieri, ſed eorum ius, ſi quod illis, iure, priuilegio, vel conſuetudine, qualitercumque competat, ſaluum, integrum, & illæſum præſeruari, neque ex hoc Suę Maieſtati, aut quibuſcumque Perſonis, Regnis, & Dominijs ſuis proteſtationi huiuſmodi adhærentibus, ſeù adhęrere volentibus, actionem, vel exceptionem, ſeù ius aliquod de nouo acquiri. Et nihilominùs cùm in dicta proteſtatione translationem Concilij ex Tridento ad Bononiæ Ciuitatem factam, nullam, & inualidam, & iniuſtam, nulliuſque momenti, & effectus fuiſſe, coram Beatitudine Sua, & eiſdem Venerabilibus Fratribus ſuis proponatur, & quamplures quidem cauſæ, & rationes ad id allegentur, & deducantur, quę probationem, cauſęque cognitionem requirunt, volens Sanctitas Sua, prout ad ſuum incumbit officium, quęſtionem coram ea propoſitam huiuſmodi cognoſcere, illamque ad vniuerſalis Eccleſię vnitatem, pacem, & tranquillitatem in coniunctione membrorum ad vnum Caput Chriſtum videlicet conſeruandam, ac diuiſionem ouilis Suæ Sanctitati ex alto commiſſi, & in illo ſchiſma, per quod ipſa Eccleſia ſcindi, & ſcandalizari, grexque Dominicus ſibi creditus turbari poſſit, prohibendum, nec non ſcandalis & damnis, quę exinde euenire poſſent, occurrendum concordia, vel iure, ſeù aliàs ſine debito, quàm celerrimè poterit, decidere, & determinare.

Igitur de eodem conſilio, & aſſenſu, tùm ex officio, quàm per viam querelę, & ad inſtantiam omnium, & ſingulorum quorum intereſt, & aliàs omni meliore modo, & forma, via, iure, & cauſa quibus meliùs, & efficaciùs poteſt, etiam de Apoſtolicę Sanctitatis Suę in perſona S. Petri conceſſę poteſtatis plenitudine cauſam, & cauſas nullitatis, & inualiditatis, ac iniuſtitię tranſlationis huiuſmodi, ac proceſſum omnium deſuper habitorum, & inde ſequutorum, quorumcumque ad ſe aſſumit, ac illam, & illas, cum dependentibus, emergentibus, annexis, & connexis, etiam ſummariè, ſimpliciter, & de plano, ac ſine ſtrepitu, & figura iudicij, ſolaque facti veritate inſpecta audiendas, & in Sacro Conſiſtorio referendas Reuerendiſſimis Dominis Pariſienſi, & Burgenſi, ac Creſcentio, & Polo S.R.E. Cardinalibus committit, & mandat cum poteſtate citandi, & inhibendi, etiam per publicum edictum, conſtito ſummariè, & extraiudicialiter de non tuto acceſſu, ac omnia, & ſingula alia, quæ in pręmiſsis neceſſaria fuerint, ſeù quomodolibet opportuna faciendi, gerendi, & exequendi. Inhibens præterea in virtute Sanctæ Obedientiæ, ac ſub excommunicationis, anathematis, & maledictionis æternæ, ac dignitatum, & beneficiorum Eccleſiaſticorum, quorumcumque feudorum, indultorum, priuilegiorum, conceſsionum, facultatum, priuationum pœnis ipſo facto incurrendis, ipſis Legatis, ac Prælatis vtrobique exiſtentibus, necnon quibuſcumque Perſonis, quacumque Eccleſiaſtica, ſeù mundana dignitate præfulgeant, nè interim pendente cognitione huiuſmodi, aliquid in eius præiudicium attentare, aut innouare audeat, vel præſumat, decernens, ex nunc irritum, & inane, ſi ſecus ſuper his à quoquam ſcienter, vel ignoranter contigerit attentari. Mandans inſuper ſub eiſdem pœnis tàm Legatis quàm Prælatis Tridenti exiſtentibus, vt aliquos ex eis vita, moribus, & ſcientia commendabiles, & ad hoc inſtructos, & peritos, qui poſtpoſitis odijs, conciliatis animis, & Spiritu Sancto, non autem paſsionibus repleti dicant, quod ſentient, & ſentiant, quod loquentur, ad nos quanto citiùs mittere procurent, monens ipſos omnes, ac quoſcumque alios ſua intereſſe putantes, vt infra Menſem à die intimationis præſentium faciendæ computandum, per ſe, ſeù aliquos, vt præfertur, ex eis compareant præterea coram Sanctitate Sua, vel ipſis Iudicibus ad allegandum, deducendum, & probandum, quidquid allegare, deducere, & probare voluerint in præmiſsis. Verumtamen pendente hoc tranſlationis iudicio, ne vlla ex parte Sua Sanctitas ſaluti Prouinciæ Germaniæ deeſſe videatur, quemadmodum pium Parentem decet, Legatos, aut Nuntios eò mittere offert, ſi id præſenti tempori expediens, & ipſi Sereniſsimo Cæſari, & ipſis Germanis gratum cognouerit, qui eorum populorum infirmitati præſenti aliqua curatione medeantur. Finito verò iudicio ſi quacumque cauſa, nulla, aut iniuſta tranſlatio reperiatur Concilium Tridenti proſequendum omnia ſua auctoritate, & ſtudio curabit. In omnem verò euentum Sua Sanctitas charitate, qua complectitur inclytam Germanorum Nationem, nullum officij genus prætermittet, quod in eius Sanctitatis poteſtate ſit, quominùs nobiliſsimam Prouinciam ad Catholicæ Eccleſiæ vnitatem reuocet, & in ea priſtinum Chriſtianæ Religionis ſplendorem reſtituat, quemadmodum à Deo Optimo Maximo votis omnibus precatur, atque exoptat.

30 Illuſtriſsime Domine Orator, tædet Sanctitatem Suam his tuis continuis proteſtationibus contendere, nec ipſam ægrè ferre credat Cæſareæ Maieſtatis, ac Sacri Imperij ius, cui tantùm præiudicari times, ſi quid competat per te illæſum præſeruari, cùm illud lædere Sua Sanctitas nunquam intendit. Sint tamen pariter Sanctitatis Suæ, ac Sanctæ Apoſtolicæ Sedis, & huius Sacri Senatus iura ſemper ſalua, & præſeruata, nec per has tuas quantumcumque repetitas proteſtationes, ac quæcumque per te nuper, & hac præſen-

ti

Digitized by Google

ti die geſta, & dicta in aliquo læſa. Satis eſt ad proteſtationem per te in præterito Conſiſtorio factam congruè eſſe reſponſum, illudque tibimet, vt illi, qui eam propoſuiſti, ac temet præſente, & intelligente, necnon coram eiſdem Notarijs, & Teſtibus datum, quod quidem nec tua probatione indigere, nec ei tua negatione, aut inficiatione, ſeù improbatione aliquid iuris detrahi poſſe conſtat. Eritis igitur ijdem vos, & alij, ſi qui præſentes ſitis, Notarij de omnibus, & ſingulis rogati, & requiſiti, vt adhibitis ijſdemmet teſtibus, & cæteris hic præſentibus, qui pariter ad id rogantur, & requiruntur, vnum vel plura inſtrumentum, ſeù inſtrumenta, prout neceſſarium fuerit, deſuper conficiatis, & in notam redigatis.

Die prima Februarij MDXLVIII. in Conſiſtorio ſecreto iuſſu Sanctiſſimi Domini Noſtri legi ſupraſcriptam reſponſionem ipſo Domino Didaco Oratore Cæſareo præſente, & audiente, ac intelligente præſentibus ibidem &c.

31 De his mox certiores facti ſunt Legati Bononienſis Concilij, vt Pontifex cauſam tranſlationis Concilij cognoſcendam ſuſcepiſſet, atque Concilium intermitti iuſſiſſet, donec lata eſſet decretoria ſententia, de quo hæc memorat Angelus Maſſarellus.

Diar. Con. Tri. 273. m. ſ. Vat.

,, [III. Februarij Reuerendiſſimus Cardinalis
,, Farneſius ſignificat, qualiter Sanctiſſimus D.
,, Noſter die Mercurij, qui primo huius menſis
,, in Conſiſtorio dederat reſponſum ad proteſta-
,, tiones factas coram Sua Sanctitate ab Orato-
,, re Cæſareo, cuius reſponſionis ſumma eſt,
,, quòd Sanctitas Sua cùm videat controuerſiam
,, de validitate tranſlationis Concilij ex Triden-
,, to, ipſa aduocat ad ſe hoc iudicium cogno-
,, ſcendi de validitate, conſtituitque Iudices
,, quatuor Cardinales, videlicet Pariſium, Bur-
,, genſem, Creſcentium, & Polum, qui audiant
,, quoſcumque contra dictam tranſlationem
,, opponere volentes, quibus datur terminus
,, vnius menſis à die intimationis, nos verò in-
,, terim præcipit ſuperſedere ab omni actu con-
,, ciliari quocumque in loco ſub grauiſſimis
,, pœnis ipſo facto incurrendis. Ipſum Conci-
,, lium quoad proſequutionem ſuſpendit, donec
,, huiuſmodi iudicium pendeat, mandans Le-
,, gatis, qui hic ſunt, & Prælatis, qui Tridenti
,, remanſerunt, vt mittant ad Suam Sanctitatem
,, aliquos Viros benè inſtructos, & morigeratos,
,, qui vtriuſque rationes afferant, & partes ſuas
,, tueantur, offerens Sua Sanctitas, hoc interim
,, mittere in Germaniam vnum vel duos Lega-
,, tos, vt aliquod remedium illi Nationi tri-
,, buant medio tempore, dum iudicium pen-
,, det.]

32 Interiectis nonnullis diebus ipſe Pontifex ſcriptis ad Legatos literis retardari progreſſum Concilij ob litem motam à Cæſare iuſſit pendente iudicio, ſignificauitque monitos eos, qui vellent contendere iudicio, vt argumenta cauſæ ſuæ depromerent, atque adeò nomine Concilij Bononienſis non pauciores tribus de re apprimè inſtructos Præſules mitti imperauit.

M. S. Franciſ. Car. Barb. ſig. n. 123. pag. 796.

☞ *Venerabili fratri Ioanni Mariæ Epiſcopo Prœneſtino, & dilecto filio Marcello Tit. S. Crucis in Hieruſalem Presbytero S. R. E. Cardinalibus Noſtris, & Apoſtolicæ Sedis de latere Legatis.*

Venerabilis frater, & dilecte fili, Noſter, ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Quam ſemper fuerit flagrans, & ardens deſiderium Noſtrum, vt Oecumenicum Concilium pro remedio hæreſum, & reformatione morum, ac cæteris Chriſtianitatis neceſſitatibus per Nos non ſolùm indiceretur, ſed indictum aperiretur, continuaretur, fineque debito concluderetur, notum Deo eſt, non ignotum hominibus, vobis verò notiſſimum, qui in ipſo Concilio Legati Noſtri, eique Noſtro nomine Præſidentes, id Noſtrum deſiderium cura, diligentia, & pietate veſtra, illorumque Venerabilium Patrum vobiſcum in eo commorantium, hactenus indeficienter executi eſtis, ita vt rem ad propinquum penè finem Domino auctore perduxeritis: ſed accidit, vt dùm Nos Noſtri officij, vniuerſaliſque beneficij, & veſtri pij laboris fructum atque exitum iamiam affore ſperaremus, hic Noſter, veſterque in ſancto pietatis ſtudio curſus, ſicut alias ex bellis, & diſcordijs Chriſtianorum Principum, ita nunc ex cauſa, quam vobis putamus non ignotam, aliquantiſper neceſſariò retardandus fuerit. Cogimur enim querelas coram Nobis propoſitas audire, ne iuſtitiæ adminiſtrationem ſuper illis denegare velle videamur, quod ſanè neque Noſtræ, neque huius Sanctæ Sedis conſuetudinis vnquam fuit. Proindè etſi voluiſſemus ea, quæ reſtabant, per Nos agenda in ipſo Concilio quanto citiùs expediri, ne celebratio, neque expeditio eius tamdiù contra Noſtram voluntatem dilata diutiùs differretur, boni tamen conſulendum, & æquanimiter ferendum Nobis eſt, ſi ad modicum tempus à proſequutione rerum in ipſo Concilio tractandarum ſuperſedeatur, & interim præcognita ipſius rei veritate ad ipſam proſequutionem Concilij poſteà recurratur tanto ardentiùs, quantò id ipſum ad Noſtrum vtrumque officium, atque ad bonum publicum, cui omnes ſtudere debemus, pertinebit.

Suſpenſio Concilij Bonon.

Petiit, vt aliqui Prælati ex Concilio Bononienſi Romam veniant pro defenſione tranſlationis.

Nuper ſiquidem pro parte Chariſſimi in Chriſto filij Noſtri Caroli Romanorum Imperatoris ſemper Auguſti per dilectum filium Iacobū, ſeù Didacum de Mendozza apud Nos Oratorem, Procuratoremque ad id ſpecialiter conſtitutum coram Nobis, & Venerabilibus fratribus Noſtris S.R.E. Cardinalibus in Conſiſtorio Noſtro ſecreto fuit contra vos, & Prælatos vobiſcum Bononiæ congregatos exhibita ac propoſita querela, per quam idem Iacobus Procurator nomine eiuſdem Cæſaris conquerebatur, & proteſtabatur, tranſlationem Concilij ex Tridento ad iſtam Bononiæ Ciuitatem alias factam fuiſſe, & eſſe nullam, & illegitimam, affectatamque, ac indebitè procuratam, ſicut & apud vos alij dictæ Maieſtatis agentes in diem (ſicut ſcitis) conqueſti, & proteſtati fuerunt. Nos autem etſi decretum ipſius tranſlationis à tot Catholicis, & Religioſis Epiſcopis, vobis etiam, qui ipſi Concilio tunc etiam præſidebatis, aſſentientibus factum ritè, & rationabiliter promulgatum, ac canonicum, & legitimum, necnon maiorem partem Prælatorum, quibus id placuit, ſaniorem, & ab omni dolo, fraude, & culpa remotam eſſe: idemque Oecumenicum Concilium, quod Tridenti erat, nunc Bononiæ congregatum exiſtere, iure credere, & præſumere debeamus, re tamen in controuerſiam deducta, & ad Noſtrum iudicium delata, niſi (quod abſit) iuſti Iudicis partes poſtponere voluiſſemus, non poteramus, ſi quæ contra præſumptionem huiuſmodi probanda deducebantur, deſuper veritatem nolle diligentiùs perſcrutari.

33 Habita itaque propterea cum eiſdem fratri-

Digitized by Google

ſtra prudentia, & pietate nota eſſe debeant, hic tribus Noſtris deliberatione matura, de ipſorum conſilio, & aſſenſu cauſam, & cauſas nullitatis, & inualiditatis, ac iniuſtitiæ tranſlationis huiuſmodi aſſumpſimus, illamque & illas nonnullis ex dictis Cardinalibus probis, & peritis Viris, certis modo, & forma audiendas, & cognoſcendas, ac in ipſo Conſiſtorio nobis, & reliquis Cardinalibus referendas commiſimus, omneſque & ſingulos ſua communiter, vel diuiſim intereſſe putantes, monuimus, vt ſi qui contra tranſlationem huiuſmodi aliquid opponere, deducere, & probare vellent, comparerent coram Nobis, & propterea tàm Prælatis, qui Tridenti remanſerunt, quàm vobis, & Prælatis iſtis, qui Bononiæ vobiſcum reſident, ſub certis tunc expreſſis pœnis inhibuimus, ne cognitione huiuſmodi pendente aliquid in illius præiudicium innouare, aut attentare præſumatis, vel præſumant, prout in cedula per Noſtrum Secretarium de mandato Noſtro in eodem Conciſtorio lecta, & recitata, (cuius authenticum ad vos tranſmitti mandauimus) pleniùs continetur.

Cupientes igitur quæſtionem huiuſmodi concordia (ſi poterimus) aliter iure, per celerem tamen ſententiam, ſicut rei qualitas exigit, terminare, ne longa huius cognitionis dilatio non ſolùm in tempore, ſed in re peccatum includat, Vobis per præſentes iniungimus, quatenus integrum huius tranſlationis habitum proceſſum in authentica forma per aliquem Nuntium, aut fidelem curſorem ad Nos tranſmitti cureris: ac eoſdem iſtos Prælatos Noſtra ex parte moneatis, & requiratis, prout Nos per eaſdem præſentes monemus, & requirimus, vt aliqui ex eis non pauciores tribus de hoc tranſlationis negotio inſtructi, & informati, qui tam eorum proprio veſtro, & cæterorum iſtorum Prælatorum nomine defenſioni cauſæ, & cauſarum huiuſmodi aſſiſtant, quanto citiùs ad Nos venire, noſtroque conſpectui ſe præſentare procurent. Non obſtantibus Apoſtolicis, ac Synodalibus, & Conciliaribus Ordinationibus, & Conſtitutionibus, cæteriſque contrarijs quibuſcumque. *Datum Romæ apud Sanctum Petrum ſub annulo Piſcatoris die XVI. Februarij MDXLVIII. Pontificatus Noſtri anno XIV.*

Apud Goldaſt. tom. 2. pag. 261.

34 Proximo die Pontifex Petro Paceccho Cardinali, ac cæteris Præſulibus, qui Tridenti hæſerant, ſcripſit epiſtolam, cuius caput & compendiũ hoc erat. Vel iuſta, vel iniuſta fuit Concilij tranſlatio: ſi iuſta, cur tamdiù Tridenti immorentur cum publico totius Eccleſiæ offendiculo, ac diſcrimine Schiſmatis? Si iniuſtam æſtiment, cur non ad Sedem Apoſtolicam prouocauerint? tam diù &c. horum enim alterum ex officij Religione fieri ab ijs debuiſſe, quo facto præſens offendiculum ſubmouiſſent. Tùm eos coarguit quòd prius eorum querelas Cæſar Sedi Apoſtolicæ detuliſſet, quam eas ipſi vel literis, vel Internuntiorum opera denunciaſſent, ſubditque iam Cæſareum Oratorem eorum munus impleuiſſe, atque conqueſtum contra fas, ac leges, Concilium Tridento Bononiam tranſlatum eſſe, qua nata controuerſia (addidit Pontifex) ſe, licèt à maiori Concilij parte, & à Legatis Apoſtolicis Concilium iure tranſlatum ſentire debeat, tamen pro ſingulari ſuo in Nationem Hiſpanam ſtudio Iudicis partes ſuſcepiſſe, denunciaſſeque, vt ſi qui aduersùs memoratam tranſlationem apud ſubſellia Apoſtolica diſceptare vellent, ſiſterent ſe iudicio: tùm vetuit vel à Tridentinis, vel à Bononienſibus Præſulibus quippiam lite pendente pertentari, monuitque Tridenti congregatos, vt tres ad minimum Præſules ex ſuis, idoneis mandatis inſtructos ad rem iudicio experiendam tranſmitterent, vt autem lectori res exploratior fiat, placuit hìc integram Pontificis epiſtolam afferre.

Dilecto filio Noſtro Petro S. R. E. Presbytero Cardinali Giennenſi nuncupato, ac Venerabilibus fratribus Archiepiſcopis, & Epiſcopis ad præſens Tridenti commorantibus.

Paul. III. lib. breu. an. 1548. pag. 58.

Dilecte fili Noſter, & Venerabiles fratres, ſalutem &c. Cùm ſemper hoc apud Nos ſtatuiſſemus, quoties nobiſcum Eccleſiæ ſtatum tot & tantis malis iampridem vexatæ conſideraremus, nulla remedia illis tollendis æquè profutura eſſe, atque illa, quæ ex Concilij Oecumenici celebratione afferri poſſent: hunc autem animum Noſtrum nondum vocati ad curam vniuerſi gregis Chriſti apud fælicis memoriæ Pontifices Prædeceſſores Noſtros, qui hoc munus Deo imponente ſuſtinebant, ſæpè eſſemus teſtati: tùm verò in hac ſententia multò magis confirmabamur, cùm in nos licèt indignos, Diuina prouidentia ſic ſtatuente, eadem cura eſſet tranſlata, auctis iam progreſſu temporis malis, & ita per Orbem Chriſtianum ſparſis, vt quidquid præter hoc vnum remedij tentaretur, fruſtrà adhiberi videretur, itaque inito Pontificatu ſtatim Concilium Oecumenicum indicendum curauimus, ſed non eo ſtatim ſucceſſu, quem optabamus, propter varia impedimenta, quæ ex bellis partim domeſticis Principum Chriſtianorum inter ſe, partim verò externis contra communem hoſtem fidei oriebantur, quæ Epiſcopis opportunitatem veniendi ad Concilium, licèt à Nobis varijs in locis pro eorum commoditate indictum, ſuſtulerunt. Tandem verò cùm diuina bonitate factum eſſet, vt ceſſante communi hoſte ab infeſtatione Reipublicæ Chriſtianæ, & reconciliatis Chriſtianorum Principum animis, ac noſtram ſententiam probantibus, Concilium Tridenti per Nos indictum conuenientibus eò diuerſarum Prouinciarum Epiſcopis celebrari cœptum eſſet, nullum quidem nuntium lætiorem audire potuimus, tùm enim principium iactum eſſe Nobis perſuadebamus pacis, & tranquillitatis Eccleſiæ, ſublatis malorum radicibus, reſtituendæ. Auxit verò hanc Noſtram lætitiam eiuſdem progreſſus, quem partim purgandis erroribus, & reſecandis falſis dogmatibus, partim in reſtituenda collapſa morum diſciplina in ſuis decretis diuerſis ſeſſionibus promulgatis oſtendebat, quæ tandem ita creuiſſe accepimus, vt quæ pro remedijs malorum Eccleſiæ à Concilio expectari poſſent, omnia ferè complecti viderentur. Vt verò hæc Nobis grata fuere, quo maturiùs hac ratione prouideri poſſe Eccleſiæ malis ſperabamus, ſic omnia, quæ moram aliquam huic rei afferrent moleſta extiterunt, quare cùm primùm Nobis de diſceſſu Legatorum Noſtrorum, & maximæ partis Epiſcoporum è Tridento tranſlationis Concilij cauſa vobis eodem in loco manentibus allatum eſſet, non potuimus id ſine magna animi moleſtia audire, quo magis Nobis ante oculos verſabatur quantum inde moræ in proſequendis rebus Concilij, quantum ſcandalorũ in Eccleſia facilè oriri poſſet, quæ cùm vobis non minùs, quàm Nobis nota eſſent ſa-

Paulus III. Cardinali Pacecco ſcribit, vt Romam mittat, qui defendant cauſam Patrum, qui Tridenti remanſerunt.

ſatis mirari non poſſumus, quid acciderit, cur, ſi iuſta, & ritè facta illa tranſlatio vobis videbatur, comites vos Legatis Noſtris, & cæteris Epiſcopis ad locum pro proſequendo Concilio deſtinatum, non dediſtis, vel ſi iniuſta, aut nulla, cur veſtras querelas hac de re Nobis non detuliſtis, nec enim alterum iſtorum ad veſtrum officium pertinere, ignorare potuiſtis, quorum vtrumuis ſi à vobis factum fuiſſet, idem omnem ſcandali ſpeciem, quę in multorum animis ob hanc rem oriri potuit, facillimè ſuſtuliſſet, quare in vtroque vos defuiſſe conſtat, priùs autem Nos à Chariſſimo in Chriſto filio Noſtro Carolo Romanorum Imperatore de veſtris querelis eſſe admonitos, quam per aliquem veſtrum, ſaltem per veſtras literas, vel Nuntios non poſſumus ſine aliquo animi dolore ad vos ſcribere, quòd ſi hoc officium ab alijs expectabamus, abs te certè fili Noſter Petre, id prętermiſſum fuiſſe, eo maiorem conquerendi cauſam habemus, quò maiori vinculo propter Cardinalatus munus, quo fungeris, ad eiuſmodi officia aſtrictus eſſes, Nos quidem cùm aliquandiu taciti expectaremus, vt alterum iſtorum à vobis fieret, iam autem veſtrum hoc officium Cæſarea Maieſtas anteuertit, quæ per Oratorem ſuum, & per literas de nulla, & illegitima tranſlatione Concilij Nobiſcum eſt conqueſta, idem prorſùs, quod ante de ea re vobis conquerentibus nunquam fuiſſemus recuſaturi, hoc nunc prompti offerimus, vt veſtras querelas hac in re libenter, & promptè audiamus, atque totam huiuſmodi cauſam cognoſcamus. Licèt autem decretum ipſius tranſlationis, quod à maiori parte Concilij aſſentientibus Noſtris, & Sedis Apoſtolicæ Legatis eſt factum ritè & legitimè eſſe factum, ac idem Concilium Oecumenicum, quod Tridenti erat, nunc Bononiæ congregatum exiſtere iure credere, & præſumere debeamus; tamen re in controuerſiam adducta, & ad Noſtrum iudicium delata vt iuſti Iudicis partes in omnibus ſequeremur, ſi quid vos contra huiuſmodi præſumptionem dicere velitis, vos audire, atque probationes veſtras intelligere, atque omnia quæ à Iudice requiruntur, implere, prompti ſumus, qua in re etiam inclytæ Nationis veſtræ Hiſpanicæ, eiuſdem autem deuotiſſimæ Sedis Apoſtolicæ, & perſonarum veſtrarum dignitatis rationem habuimus, quas cùm ex relatione fide dignorum doctrina, & moribus in primis ornatas, ac pietatis, atque omnis diſciplinæ Eccleſiaſticæ maximè retinentes cognouiſſemus, committere noluimus, vt aliqua præſumptio quantumuis magna contra vos præualeret, aut impediret, quominùs à Nobis æquis animis ſemper auſcultaremini.

Praechus non pacis ſed turbarum Auctor.

35 Habita igitur cum Venerabilibus fratribus Noſtris Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus matura deliberatione, de ipſorum conſilio, & aſſenſu, cauſam, & cauſas, nullitatis, & inualiditatis, ac iniuſtitiæ tranſlationis huiuſmodi aſſumpſimus, illamque & illas nonnullis ex dictis Cardinalibus probis, & peritis, certo modo, & forma audiendas, & cognoſcendas, ac in ipſo Conſiſtorio nobis, & reliquis Cardinalibus referendas commiſimus, omneſque, & ſingulos ſua communiter, vel diuiſim intereſſe putantes monuimus, vt ſi qui contra tranſlationem huiuſmodi aliquid opponere, deducere, & probare vellent, comparerent propterea coram nobis, & eiſdem Cardinalibus per nos, vt præfertur, Deputatis, nec non tam Prælatis, qui Bononię, quàm vobis, qui Tridenti reſideris, ſub certis, tunc expreſſis pœnis inhibuimus, nè cognitione huiuſmodi pendente, aliquid in illius præiudicium innouare, aut attentare pręſumatis, aut pręſumante prout in cedula per Secretarium noſtrum de Mandato noſtro in eodem Conſiſtorio lecta, & recitata, cuius exemplum authenticum ad vos tranſmitti mandauimus, pleniùs continetur. Cupientes igitur quæſtionem huiuſmodi concordia ſi poterimus, aliter iure, per celerem tamen ſententiam (ſicut rei qualitas exigit) terminare, nè longa huius cognitionis dilatio non ſolùm in tempore, ſed in re peccatum includat, vobis in Virtute Sanctæ obedientiæ, ac ſub cenſuris, & pœnis in eadem cedula contentis per præſentes mandamus, voſque monemus, & requirimus, vt ſi tranſlationem huiuſmodi inualidam, aut minùs legitimam fuiſſe prætendatis, aliqui ex vobis non pauciores tribus de hoc tranſlationis negotio inſtructi, & informati, qui tàm eorum proprio, quàm veſtrorum omnium nomine cauſæ, & cauſis huiuſmodi aſſiſtant, ac quidquid contra tranſlationem primam dicere, allegare, vel proponere volueritis, deducere, & probare poſſine, & debeant, quanto citiùs ad Nos venire, Noſtroque conſpectui ſe præſentare procurent, non obſtantibus Apoſtolicis, ac Synodalibus, & Conciliaribus Conſtitutionibus, & Ordinationibus, cæteriſque contrarijs quibuſcumque. Volumus autem per præſentes tibi fili chariſſime Cardinalis, & duobus, vel tribus ex vobis intimatæ, ac in valuis Cathedralis Eccleſiæ Tridentinæ affixa illarum copia ibidem dimiſſis, perinde vos arctent, ac ſi vobis omnibus, & ſingulis intimatę fuiſſent. *Datum Romæ XVII. Februarij MDXLVIII. anno XIV.*

36 Acceptis Pontificijs Imperijs Concilij Bononienſis Patres, vt meliore iure fulti erant, ita Pontificio imperio demiſſè paruerunt, vt ex eorum actis conſtat, habita enim congregatione generali Materanum Archiepiſcopum, nec non Feltrenſem, Motonenſem Coadiutorem Veronenſem, Salutiarum, Albinganenſem, & Aliphanum Epiſcopos decreuerunt Procuratores pro iure tranſlationis Concilij defendendo apud ſubſellia Apoſtolica, de quibus Legati has literas ad Paulum Pontificem dedere.

Sanctiſſimo Domino Noſtro Papæ.

Beatiſſime Pater, poſt humillimam commendationem, & pedum oſcula beatorum.

Conferent ſe ad beatiſſimos pedes Veſtrę Sanctitatis honorabiles huius Sacri Concilij Patres ſumma doctrina, prudentia, & pietate prædiri, Archiepiſcopus Materanus, necnon Feltrenſis, Motonenſis, idemque Veronenſis Eccleſiæ Coadiutor, Salutiarum, Albiganenſis, & Aliphanus Epiſcopi virtute Breuis Veſtræ Sanctitatis ſub data Romæ apud S. Petrum die XVI. Februarij nobis directi in plena Congregatione communi conſenſu electi, vt defenſioni tranſlationis aſſiſtant. Proceſſum verò ſuper ipſa tranſlatione habitum prouidus Vir Hercules Seuerolus huius Sacri Concilij Promotor Sanctitati Veſtræ clauſum, & obſignatum, ac authentica forma redactum pręſentabit. Reliquum eſt, vt cauſam Deo, quæ in ipſo tranſlationis iudicio maximè agitur, & Reipublicæ Chriſtianæ ſalutem, ac Conciliorum generalium honorem, atque auctoritatem, noſque ipſos Beatitudini Veſtræ plurimùm commende-

Digitized by Google

demus, quam Deus ipſe diù incolumem Eccleſiæ ſuæ ſeruare dignetur. *Bononia IX. Martij MDXLVIII.*

Veſtræ Sanctitatis

Serui, & Creaturæ Ioannes Maria Cardinalis, Marcellus Cardinalis S. Crucis.

Acta Conſiſt. m. s. Card. Spad. ſig. n. 133. pag. 514.

Cùm veniſſent Romam Bononienſis Concilij Procuratores deſignati in Cardinalium Senatu, ad tranſlationis ius oſtendendum, & ſententiam Pontificis excipiendam acceſſere, de quibus hæc Acta Conſiſtorialia.

„ [Romæ apud Sanctum Petrum XXII. Martij „ MDXLVIII. fuit Congregatio generalis Re„ uerendiſſimorum DD. Cardinalium. Compa„ ruerunt coram Sanctitate Sua ſex Prælati, qui „ nuper de mandato Sanctitatis Suæ Bononia „ aduenerunt ad aſſiſtendum defenſioni cauſæ, „ & cauſarum tranſlationis Concilij ex Triden„ to ad Ciuitatem Bononienſem, de quorum „ comparitione fuit rogatus R. D. Bloſius Ele„ ctus Fulginatenſis Suę Sanctitatis Secretarius, „ prout penes eum conſtat.] Concepta ſunt ſubiectis verbis ea publica documenta.

Comparitio Reuerendiſſimorum DD. Deputatorum Concilij, coram Sanctiſſimo Domino Noſtro Romæ in generali Congregatione Reuerendiſſimorum Cardinalium die XXIII. menſis Martij MDXLVIII.

Tom. 17. de Conc. m s. Arch. Vat. ſig. n. 3204. pag. 454. M. S. Franciſci Car. Barb. ſig. num. 123. p. 83.

37 Beatiſſime Pater. Audiuit Sanctitas Veſtra, audieruntque Reuerendiſſimi Domini Cardinales, & vos in primis Reuerendiſſimi Domini Deputati ex literis iam lectis cauſam aduentus noſtri, venimus enim à Sancta Synodo Oecumenica Bononienſi pro obedientia literarum Sanctitatis Veſtræ deſtinati, vt defenſioni tranſlationis Sacri Concilij à Ciuitate Tridentina ad Ciuitatem Bononienſem aſſiſtamus. Et licèt tranſlatio ipſa nulla egeat defenſione, cùm fuerit facta ritè, ac rectè à maiori parte Patrum, Spiritu S. ſuggerente, & illuminante, cuius directione Sacra Oecumenica Concilia diriguntur, ac gubernantur, tamen vt Sanctitatis Veſtræ monitis, ac præceptis Sacrum Oecumenicum, generaleque Concilium Bononienſe (vt par eſt) obtemperaret, habita priùs diligenti diſcuſſione, & numeri & perſonarum Patrum mittendorum communi conſenſu, nos ad pedes Sanctitatis Veſtræ delegauit, atque miſit iniungens nobis, vt deoſculatis priùs humiliter pedibus Sanctitatis Veſtræ, tùm nomine Reuerendiſſimorum Cardinalium in ipſo Sacro Concilio Præſidentium, tùm cæterorum omnium Patrum ibi legitimè congregatorum, noſtroque prout deoſculati fuimus, pro veritate, & iuſtitia aſſiſteremus defenſioni ipſius tranſlationis Concilij piè, iuſtiſſimèque factæ. Sperat autem eadem Sancta Synodus, eundem Spiritum Sanctum Dominum, & viuificantem, cuius ſpiratione, ac directione ipſa tranſlatio facta fuit, in eius tutela nobis non defuturum. Igitur Clementiſſime Pater, qui Petri Sedem, & Fidem meritò tenes, & Chriſti vices geris in terris, tuum erit, ſi quiſpiam tranſlationem huiuſmodi oppugnare voluerit, iuſtiſſimam defenſionem noſtram benignè audire, & æquum Iudicem præbere, cùm cauſa Dei, & res agatur, noſtrum autem defenſioni ipſius negotij adeſſe, & partes noſtras fideliter adimplere; precamur inſuper, & ſuppliciter oramus Sanctitatem Veſtram, vt quemadmodum ſumma ſua prouidentia, ac bonitate, pro reparanda, reſtaurandaque Religione Chriſtiana iam ferè collapſa, ſacrum, generale, & Oecumenicum Concilium ſaluberrimum remedium indixit, & congregauit, eadem prudentia, ac pietate auctoritatem præſentis generalis Bononienſis Concilij, cuius ipſe caput certiſſimum eſt, cæterorumque futurorum Conciliorum, ac libertatem Eccleſiæ, Diuinamque cauſam, ſine quibus actum certè eſſet de Republica Chriſtiana, conſeruare, atque protegere dignetur. Proceſſum autem, & geſta in ipſa tranſlatione habita, vt mandata Sanctitatis Veſtræ impleantur, Magiſter Hercules Promotor nomine Sacri Concilij mox Sanctitati Veſtræ in authenticam formam redacta præſentabit, & exhibebit. Rogamus itaque vos Dominum Secretarium, & Notarium, vt de huiuſmodi noſtra comparitione fidem legitimam faciatis.

38 His geſtis Præſules, qui à Concilio Bononienſi Procuratores deputati fuerant apud ſubſellia Apoſtolica in cauſa tranſlationis, certiores fecere Patres Bononienſis Concilij, quòd coram Pontifice comparuiſſent in iudicio, benignèque ab eo excepti fuiſſent, de quibus hæc memorat Angelus Maſſarellus.

Diar. Conc. Trid. & Bononien. p. 290.

„ XXIX. Martij in literis Deputatorum ſignifi„ catur qualiter XXII. præſentis Menſis recepti „ fuerunt in generali Congregatione omnium „ Cardinalium à Sua Sanctitate benignè, eiuſq; „ pedes nomine Sacræ Synodi, Reuerendiſſimo„ rum Præſidentium, & ſuo deoſculati fuerint, „ commendantes Suæ Beatitudini cauſam Dei, & „ auctoritatem Sacri Concilij Bononienſis erga „ Suam Beatitudinem, quæ expoſita fuerunt per „ organum Reuerendi Domini Archiepiſcopi „ Materani Decani deputationis. Deinde Do„ minus Hercules Seuerolus Promotor Concilij „ præſentauit Suæ Sanctitati proceſſum authen„ ticum ipſius tranſlationis.

Memoratæ verò Præſulū deſignatorum à Concilio Bononienſi literæ ſubiectis verbis conceptæ erant.

Tom 12. de Concil. M S. rc. Vat. pag. ſig. num. 3204. p. 445. & in m s. Card. ſig. num. 123. pag. 83.

Reuerendiſſimis, & Illuſtriſſimis DD. Cardinalibus de Monte, & Sanctæ Crucis de Latere Legatis, Sacrique Oecumenici Concilij Bononienſi Præſidentibus, noſtris Obſeruandiſſimis, ac Reuerendis Patribus in ipſo Generali Concilio exiſtentibus Fratribus Colendiſſimis.

Illuſtriſſimi, & Reuerendiſſimi Domini Legati, Reuerendique Patres. Itinerum incommoda propter pluuias continuè ingruentes, necnon fluminum difficiles tranſitus in cauſa fuerunt, vt non ſicut deſiderabamus, atque nobis fuerat iniunctum, ſed vt tantùm XV. Kal. Aprilis ad Vrbem omnes applicare potuerimus, aduentuque noſtro ſtatim à nobis Sanctiſſimo Domino Noſtro ſignificato, Sanctitatis Suæ nomine per Reuerendum Dominum Electum Maſſanum nobis ordinatum fuit, vt domi maneremus, donec à Reuerendiſſimis Dominis Cardinalibus ſuper rebus Sacri Concilij, quomodo à Sanctitate Sua eſſemus recipiendi, fuiſſet diſcuſſum. Quo facto, die Iouis, quæ fuit XXII. præſentis menſis, in generali Congregatione, aſſiſtentibus omnibus Illuſtriſſimis Reuerendiſſimiſque Cardinalibus, Sanctitas Sua nos benignè recepit, & deoſculatis prius à nobis Sanctitatis Suæ pedibus nomine Dominationum Veſtrarum Illuſtriſſimarum, & Reuerendiſſimarum, noſtræ deputationis teſtimoniales exhibuimus, quibus per Secretarium lectis cauſam noſtri aduentus, iuſtitiam tranſlationis,

ac humilem ſupplicationem protectionis, conſeruationiſque auctoritatis Sacri Concilij, libertatis Eccleſiæ, Diuinæque cauſæ Sanctitati ſuæ, vt in exemplo, quod his incluſum tranſmittimus, breuiter expoſuimus. Promotorque Concilij geſta in ipſa tranſlatione habita iuxta mandatum, quod habebat, Sanctitati Suæ exhibuit, quæ de eius mandato Reuerendiſſimo Cardinali Bellayo conſignata fuere. Demùm eundem Secretarium de comparitione noſtra, & Actorum præſentatione rogauimus. Cùmque Sanctiſſimus Dominus Noſter aduentum noſtrum gratanti animo ſuſcepiſſet, & aures ſupplicationi noſtræ perbenignas prębuiſſet, obedientiamque Dominationum Veſtrarum Reuerendiſſimarum, cæterorumque Patrum commendaſſet, celeremque expeditionem cauſæ huiuſmodi pro iuſtitia pollicita eſſet, ad quatuor Reuerendiſſimos Dominos Cardinales ſuper huiuſmodi negotio deputatos nos remiſit: quos omnes coniunctim, vt decebat, viſitauimus, & pro defenſione tranſlationis vnumquemque ipſorum, quantum pro loci, & temporis congruentia nobis ſufficiens viſum fuit, informauimus iterum, & ſæpiùs eos informaturi, ſi contradictores venerint: nam hucuſque ex aduerſo nullus comparuit. Hęc ſunt, quæ in materia negotij nobis impoſiti hactenùs peracta fuere, de quibus Dominationes Veſtras Illuſtriſſimas, Reuerendoſque Patres omnes literis noſtris certiores facere voluimus, itidem facturi de reliquis, quæ in futurum occurrerint, rogamuſque interim Deum Optimum Maximum, vt Dominationes Veſtras Reuerendiſſimas, & Illuſtriſſimas, Reuerendoſque omnes iſtos Patres diù incolumes, & fœlices conſeruet, quibus nos humiliter commendamus.

☞ *Datum Romæ die XXIV. menſis Martij 1548.*

Reuerendiſsimarum, & Illuſtriſsimarum Dominationum Veſtrarum Seruitores, & Paternitatum Veſtrarum Fratres obſequentiſsimi, Sacrique Bononienſis Oecumenici Concilij Deputati.

Ioannes Michaël Archiepiſcopus Acheruntinus, & Materanus.
Thomas Epiſcopus Feltrenſis.
Aloyſius Coadiutor Veronenſis.
Philippus Salutiarum.
Ioannes Baptiſta Albinganenſis.
Sebaſtianus Aliphanus.

39 Defecere ab hoc obedientiæ Chriſtianæ exemplo Pręſules Hiſpani, qui Tridenti hæſerant, non enim aliquos è ſuis ad diſceptandam tranſlationis cauſam ad ſubſellia Apoſtolica miſerunt, cùm agerentur imperijs Cæſareis, literas tamen Chriſtianæ demiſsionis erga Pontificem notis refertas miſere ad declinandum iudicium, multiſque excuſationum fucis, ac figmentis ſuam in Tridentina Vrbe reſidentiam colorarunt.

Tom. 17. de Conc. M.S. Arc. Vatic. ſig. 3204. pag. 436. continente acta Conc. Benon., p. 58. M S Car. Franciſc. Barb. ſig. n. 123. Ext. etiam in m. ſ. Card. Pij ſig. 260. p. 73.

Sanctiſsime Pater poſt humillima pedum oſcula beatorum. Accepimus Sanctitatis Veſtræ literas in forma Breuis plenas clementiæ, & manſuetudinis, vt verè Apoſtolicum pectus redolentes, quibus nos redarguit non vno nomine, quaſi ceſſatores in officio. Quod ſi à nobis vtcumque prætermiſſum ſit erga Sanctitatem Veſtram, cui nulla non officiorum genera planè deberi ingenuè profitemur, ipſa iudicet: recreat enim nos benignitas, & prudentia ſua incomparabilis, quæ facilè intelliget, nihil nos, vel dum tranſlationi contradicimus, vel cùm ſilemus, ſed neque quòd hactenùs hoc in loco manſerimus, nihil inquam minùs de Sanctitate Veſtra, de Apoſtolica ipſa Sede, de Republica denique Chriſtiana quàm benè mereri, quàm qui optimè (abſit verbo inuidia) cogimur enim ſic dicere. Tantum enim abeſt, vt in cauſa tranſlationis de Sanctitate Veſtra offendenda cogitaremus, vt vel maximè hinc anſam diſſentiendi acceperimus, quod videbamus de re omnium grauiſſima, inconſulta Sanctitate Veſtra decerni. In quo etiam pientiſſimum Imperatorem, optimè de Republica Chriſtiana merentem, deſiderabamus non fuiſſe neglectum. Videbamus non defuturos, qui rem incommodè interpretaturi forent: proſpiciebamus à Sanctitate Veſtra, vt eſt conſummati ſenſus, non probatum iri faciliter. Quòd autem tacentibus nobis, dùm Sanctitas Veſtra expectationem noſtram deſiderat, & expectat, Auguſtiſſimus Imperator, quod noſtri cenſebat eſſe muneris, anteuerterit, conqueſtus cum Sanctitate Veſtra de illegitima tranſlatione, non ita, quæſumus, interpretetur, quaſi nos eum eramus delaturi querelam Sanctitati Veſtræ, ad Cęſaream Maieſtatem adduxerimus: ſed proprio ipſius Cæſaris motu factum eſt, qui protectionem Eccleſiæ ad ſuum pertinere munus iam pridem intellexit, ſcilicet ſe ei Aduocatum pręſtare, zelatus vnionem nobiliſſimæ Nationis ad Catholicam Eccleſiam, & vnum Caput Chriſtum, eiuſq; Vicarium Sanctitatem Veſtram. Sed neque vnquam in mentem noſtram venit potuiſſe deſiderari in hoc officium noſtrum, vt certiorem redderemus Sanctitatem Veſtram, quam nunquam non factam certiſſimam à Legatis ſuis arbitrati ſumus; palam enim excipientibus Notarijs coram vniuerſa Eccleſia apertis verbis loquuti ſumus, & humanis omnibus ſepoſitis affectibus conteſtati, imminere ſcandalum Reipublicæ Chriſtianæ ex receſſu Patrum ab hoc Tridenti loco, afferri negotio incommodas moras, videbatur nobis ſufficere, quòd indicaſſemus quid de re ſentiremus: deinde ſiluimus. Quo etiam ſit vt cùm denuò nihil aliud ad rem ipſam afferre poſſimus, præſentiam noſtram in negotio deſiderari minimè credamus. Sed ſi quid interim ceſſatum videtur, ſatis res ipſa indicet candorem animi noſtri. Et quid enim erat operis, vel negotij, Patri ſatiſfeciſſe, ſi deſiderantem credidiſſemus, moleſtia leuare, ſi inde contriſtandum eſſemus opinati? maiora ſibi nos debere fatemur, vt agnoſcat Vniuerſa Eccleſia filios ſeniores, qui ſemper cum Patre manſimus, & eo meliùs habentes, quò iam ita ſumus de iunioris filij, qui perierat, ſalute & ſolliciti, Germanici ſcilicet populi, vt non ſolùm Patrem à moleſtia mitigandæ noſtræ inuidiæ liberemus, ſed magis etiam ad congaudendum inuitemus, & vt reuertentibus occurrat filijs, rogemus alioquin deſiderantem. Noſtras itaque partes tantùm eſſe exiſtimauimus, vt à tranſlatione propoſita pro conſcientia diſſentire deberemus: præ modeſtia verò, & humilitate non auſi ſumus intempeſtiuè Sanctitatem Veſtram interpellare quaſi officij admonentes, quem ſperabamus nulli officiorum generi, quod ex re Eccleſiæ iudicaſſet, fuiſſe defuturum, volentes, vt par eſt, ſuo iudicio tribuere: neque videmus, quare nos comites proficiſcentibus Legatis, & Prælatis ipſis dare debuerimus, quorum nobis ſententia non probabatur, & ijs quidem, qui repetita oratione pollicentibus tùm in generali Congregatione, tùm in publica Seſſione in receſſu ipſo celebrata, ſe quàprimùm illa aſſerti morbi opinio refrixiſſet, eſſe redituros; præſertim ſi ſe Germani Concilio ſubmitterent. Nos verò interea ſedimus in Ciuitate manentes,

Reſponſio Prælatorum Tridenti commorantium ad Breue Sanctiſſ. D.N.

quos

Digitized by Google

quos audieramus, & bona fide credebamus reuerſuros, & continuò de reuerſione cogitantes andinimus, & agentes, quod factum propè credidimus tunc primùm cùm illa vox lætitiæ audita eſt, Dei ſcilicet gratia factum, & Imperatoris virtute, vt quod erat commune Eccleſiæ deſiderium, Germani ſe tandem Concilio ſubmiſiſſent:

Tenes igitur iam, Pater Sanctiſſime, quod tam diù deſideraſti. Ecce virtus Imperatoris Tui, Ioſue alterius, vincentis, dùm Tu oras velut Moyſes ſanctus. Ecce Carolus reducit errantes oues, & minat ad virgam Paſtoris, reportat ad caulam Dominicam, & quos nuper Deus ſibi ſubiecit, Deo ipſe ſubijcit, redditque Vicario Filij ſui, nempè qui non alia ratione magis, non alio ſcilicet ſecretiore conſilio bellum ſuſcepit, quam quia prælium Domini erat. Dirige igitur errantem Gregem, Paſtor Optime, ad paſcua Synodalia, cogeque virga, hæc enim directionis virga Regni tui eſt. Benedictus Deus in tanta materia benefaciendi, rebus præſertim deſperatis, collapſiſque. A Domino certè eſt, quod tantum acceſſionis factum ſit Apoſtolicæ Veſtræ Sedi, à qua iam pridem fuerat miſeranda diſceſſio. Intelleximus prętereà à Sanctitate Veſtra ſcandalum aliquod accepiſſe, qui nos hoc in loco remanſiſſe audierant. Satis nobis eſt ſi non dederimus; nos enim qui ſumus, vt prohibere poſſimus? Commune hoc nobis cum reliquis Patribus eſt, quod & ipſorum plures etiam turbauit receſſus. Quod autem Sanctitas Veſtra nobis tantum tribuit, eſt quod magis adſcribamus paternæ pietati, quæ ad meliora ſemper ſatagit prouocare, quam vt agnoſcamus merita noſtra, præterquam illa, quæ nobis communia ſunt cum Nationis noſtræ laude, non ſine Dei munere; ſemper enim maiores noſtri, Filij Dei Vicarium coluerunt, & Beati Petri Apoſtolorum Principis Succeſſorem piè venerati ſunt, quæ noſtra omnium obſeruantia iure exigit à Sanctitate Veſtra, vt non ſit paſſa præualuiſſe in nos aliquam præſumptionem, qui in huiuſmodi non ſolum à malo, ſed ab omni ſpecie mali fuerimus abſtinentes. Non igitur videmus vndè in hanc inuidiam trahimur. Habet igitur Sanctitas Veſtra actionis noſtræ rationem: Tuæ erit clementię boni conſulendo præſtare, ne nobis, vel immodica pietas fraudi ſit, neque contraiſſe videamur, dùm benè mereri ſtudemus. Supereſt vt cùm Concilij finis pax ſit, rogemus humiliter Sanctitatem Veſtram, ne patiatur nos litibus exerceri: ſeruos enim Dei litigare non decet. Aut enim de qua agitur cauſa noſtra eſt, aut Dei; ſi noſtra, parati ſumus magis iniuriam pati, quàm inferre. Si Dei eſt & Chriſti, vt verè eſt, ad quem magis, quàm ad eius Vicarium pertinere poteſt eius defenſio? Si tu iuſtificas, quis eſt qui condemnet? vt nobis egeat defenſoribus?

Obſecramus ſupplices Sanctitatem Veſtram, vt indicti iam Concilij intermiſſa redeat celebratio, & deſideratus progreſſus. Redde, Domine, loco huic Apoſtolicos tuos Legatos; redde Ciuitati prælectæ Patres; compendio agetur, ſi de translatione nullam malueris habere rationem, diſcuſſionem nullam. Si Tu, Sanctiſſime Pater, quod omnes ſibi promittunt, remedium non affers tantis malis (ad quæ tollenda conſilia tua omnia direxiſti, & conuertiſti) quæ poterit eſſe in poſterum ſpes? quem optabimus Pontificem vt feſſis, labefactatiſque rebus occurrat? Quum autem totus tuus ſuprà Pontificatus ſumma ſit Tibi cum laude actus, & ad perſonam, quam ſuſtines conuenientiſſimè, nunc Tu hoc actu, nulla adduci poſſumus ratione, vt credamus Te poſſe deficere, cùm plauſus excitandus eſt, plauſus inquam æternus. Patere igitur, Pater ſancte, quæ tua eſt conſuetudo, & ſuſtine, quæ tui animi eſt placiditas, quòd paucis his egerimus tecum, apud quem alij forſan peritiùs, nullus profectò amantiùs, quàm nos, & obſeruantiùs, atque prudenter, aut commodè ipſe exiſtimaris: licèt nec ex humanitate tua, tantum nobis licentia arrogauerimus, vt diſſeramus, quid tantum Pontificem deceat, cui fuerit ſatis, quid abs Te ſperemus, indicare. Deus autem Sanctitatem Veſtram diù ſeruet incolumem Eccleſiæ Suæ ſanctæ. *Tridento X. Kal. Aprilis anno Domini MDXLVIII.*

Humillimæ Creaturæ, & deuoti Oratores Cardinalis Giennenſis, Archiepiſcopus Turritanus, Archiepiſcopus Panormitanus, Epiſcopi Roſſanenſis, Caſtelli Maris, Algarenſis, Lancianenſis, Syracuſanus, Pacenſis, Aſturicenſis, Oſcenſis, Calagurritanus, Canarienſis.

40 Traditum etiam eſt harum literarum exemplum, Bononienſis Concilij Procuratoribus, vt ſi quid in ijs veritate, aut iure non niteretur, ipſi illud arguerent: ij verò grauiſſimè reprehenderunt in Præſulibus Hiſpanis, quòd magis priuatæ ſententiæ, quàm Diuinæ voci è Pontificio Throno proceſſuræ crederent, nec vt Dei ſeruos decuerat ad Schiſmatis defugienda pericula, tollendaque publica offendicula Chriſti Vicario cognitione cauſæ tranſlationis ob proteſtationem Cæſaream ſuſcepta parerent, multaque alia addidere ad ſuæ cauſæ defenſionem, quæ ex ſubiectis eorum ſcriptis patebunt.

Iudicium Dominorum Deputatorum Concilij ſuper literis Prælatorum Tridentinorum.

Beatiſſime Pater. Interpellati fuimus à Reuerendiſſimis Dominis Cardinalibus ſuper negotio tranſlationis Concilij deputatis, quid ſentiremus de reſponſo dato literis Sanctitatis Veſtræ à Reuerendiſſimo Cardinale Giennenſi, & alijs Prælatis, qui poſt ipſam tranſlationem Tridenti hactenùs remanſerunt. Nos igitur omnibus maturè conſideratis, illud in primis perſpeximus, cauſæ veſtræ terminationem ex his facillimam reddi, cùm & iudicium ſimul, & Iudicem non improbent, & in huiuſmodi iudicio contradictores ſe conſtituere nolle profiteantur. Quæ quidem res ſicut grata nobis, ita minimè noua extitit, proptereà quòd notiſſima ſit tranſlationis iuſtitia; quamobrem cùm tota illa reſponſio nobis, qui tranſlationis defenſioni aſſiſtemus in hac ipſa re, nullum faceſſat negotium; tantummodo illud ſupereſt, vt nonnulla percurramus in eo reſponſo obiter inſerta, per quæ fortaſſis, niſi pro veritate refellantur, nonnihil feſtinationis, aut non maturæ conſiderationis argui poſſe videremur. Idcircò omni modeſtia nobis ipſis propoſita, & fraterno amore, ac ſincera charitate ducti, & dumtaxat, quæ minimè poſſunt diſſimulari in nos prolixius obiecta, paucis diluemus, nullo pacto impugnantes id, quod illi de ſe aſſerunt, nempè de Republica Chriſtiana benè meruiſſe, non tamen ſuſtinentes illud, quod aiunt, quàm qui optimè. Eos enim potiùs optimè meruiſſe arbitramur, qui decretum Sanctæ Synodi a longè maiori parte ſancitum agnouerunt, ipſoſque Reuerendiſſimos à Latere Legatos ſequuti ſunt, ac Sanctiſſimam Crucem pro vexillo Sacri Concilij, eiſdem à Sanctitate Veſtra ſolemniter traditam, non deſeruerunt.

Tom. 17. Conc. ſig. n. 320. M. S. Arc. Vat. ſig. pag. 467. Ext. inter acta Conc. Bonon. & in alio p. 92.

Ext. in m. s. Card. Py ſig. n. 260. p. 77.

Quòd

Digitized by Google

Quòd autem priùs Sanctitatem Veſtram conſuleam fuiſſe deſideraſſe videntur, ſuperfluum profectò fuit deſiderium illud, cùm nec Sanctitatis Veſtræ auctoritas deeſſet in ipſis Reuerendiſſimis Legatis, nec defuerit eis ſpeciale diploma datum anno vſque milleſimo quingenteſimo quadrageſimo quarto die VIII. Kal. Martij, facultatem transferendi Concilij ipſis Reuerendiſſimis Legatis, quandocumque eis videretur, concedens ſub his verbis: *Motu proprio, ex certa ſcientia, ac de Apoſtolica auctoritatis plenitudine, parique conſilio, & aſſenſu vobis inſimul, aut duobus ex vobis reliquo legitimo impedimento detento, ſeù inde abſente, quandocumque vobis videbitur Concilium prædictum de eadem Ciuitate Tridentina, ad quamcumque aliam commodiorem, & opportuniorem, ſeù tutiorem Ciuitatem, de qua etiam vobis videbitur, transferendi, & mutandi, ac illud in Ciuitate Tridentina ſupprimendi, & diſſoluendi; nec non Prælatis, & alijs perſonis Concilij huiuſmodi, ne in eo ad vlteriora in dicta Ciuitate Tridentina procedant, etiamſi ſub cenſuris, & pœnis Eccleſiaſticis inhibendi, ac idem Concilium in alia Ciuitate huiuſmodi, ad quam illud transferri, & mutari contigerit, continuandi, tenendi, & celebrandi, & ad illud Prælatos, & alias perſonas Concilij Tridentini huiuſmodi, etiam ſub periurij, & alijs in literis indictionis Concilij huiuſmodi expreſſis pœnis coërcendi, &c.* Quæ omnia tunc publicè lecta, & recitata fuere in ipſa Seſſione, propterea quòd nonnulli à tranſlatione diſſidentes, huiuſmodi cognita facultate, communi ſe decreto ſubmiſſuros palàm profitebantur; prout illo audito ampliùs minimè reſtiterunt.

Neglectam verò Maieſtatem Cæſaream (vt illi affirmant) non modò re ipſa, ſed neque cognitione quidem ſola factum aſſerimus. Neque enim minorem rationem habuimus Maieſtatis Suæ, quàm Sanctitatis Veſtræ, vt qui (res enim ipſa moram non patiebatur) ſaluti noſtræ in primis, ex qua pendebat totius Concilij ſumma, tunc prouiderimus. Eò enim res adducta erat, vt niſi Concilium transferretur, ipſius manifeſta diſſolutio immineret; ipſa verò diſſolutione nihil perniciofius eſſe cogitari poterat. Morbus enim ille peſtilens longè, latèque in Ciuitate illa, Pagiſque adiacentibus, in Germania grauiùs, vndè magna quotidiè confluebat miſerabilium multitudo, graſſabatur, trepidabantque vniuerſi Patres, quorum pars magna iam diſceſſerat, reliqui ſe itineri, nulla diſcedendi venia ſibi minimè conceſſa, habita ratione accingebant: cùm etiam priùs frequenter conteſtati apud Reuerendiſſimos Præſides fuiſſent, nullo modo tanto ſe periculo ampliùs obiecturos: Medici autem, quorum fidei committebamur, diſcrimen augebant, præſertim magni nominis ille Fracaſtorius publico ſtipendio còductus, contagioſum eſſe ex aëris infectione morbum, & qui in nobiles, & delicatos præcipuè ſæuiret, iureiurando affirmabat, omninòq; nos deſerere velle proteſtabatur; ſicuti etiam antequam tranſlatio fieret, deſeruit. Ad hæc quoque indubitatus oriebatur timor, Ciuitates finitimas ſtatim commercium nobis interdicturas, vndè & commeatus penuria in loco ſterili, & inter montes poſito, ac magna itineris difficultas, morbo procedente, parabatur. Sed ne verbis agamus in ea re, quæ actis Concilij patet Sanctitatis Veſtræ iuſſu huc allatis, ſatis erit ad ea, quæ indubitatæ ſunt fidei, nos referre, atque ita apparebit omnes, qui nos feſtinantiæ, aut properantis nimium iudicij arguere velle conantur, hanc verè notam ipſos incurrere, nos verò pro negotij, perſonarum, & temporum qualitate, matura deliberatione proceſſiſſe. Nam quid horrendum magis timeri poterat, quàm adeò neceſſarij Concilij diſſolutionem fieri? quod verò non defuturi eſſent, qui rem incommodè interpretarentur, facile id erat ipſis Patribus euitare, ſi decretum longè maioris partis (quod facere tenebantur) agnouiſſent, quo vno decenti remedio facilè perſpiciebant obuiam iri ſcandalo, quod Reipublicę Chriſtianæ imminere aſſerunt, ac eodem remedio incommodas moras ad progreſſum Sanctiſſimæ Synodi euitari.

Nequaquam igitur credibile eſt, quod ipſi aiunt, in hoc negotio præſentiam eorum deſiderari non crediſiſſe. Nonne poſt generalem monitionem, etiam ſub cenſuris, & grauiſſimis pœnis, pręſertim illis, quę in Sanctitatis Veſtrę diplomate continebantur, omnibus in die Seſsionis factam, Reuerendiſſimi Legati priuatim eoſdem poſt decretum tranſlationis, vt ſe Bononiam conferrent, monuerunt? Deindè poſtquam Bononiã ventum eſt, nonne per literas eorumdem ſibi fideliter exhibitas rogati, & moniti fuerunt, vt ſe nobiſcum iungerent? Quod autem in eodem reſponſo ſæpiùs repetitum eſt, eos videlicet, teſte conſcientia, & propoſita tranſlatione diſſentire debuiſſe, idcircò ſe comites non dediſſe proficiſcentibus Legatis cum cæteris Patribus, quorum ipſis ſententia non probaretur, vlteriori profectò explicatione diſtinguendum eſt. Non aliter potuerunt ſentire quidem, & cum omni conſcientia, ante decretam, & ſancitam tranſlationem (vota enim ſingulorum libera eſſe decet in Sacro Concilio) verùm poſteaquam longè maior pars (quę de iure quidem ſanior eſſe cenſetur, & cui etiam ex concluſione in generali Congregatione communi omnium Patrum conſenſu facta ſtandum erat) tranſlationem ipſam decreuit, & ſanciuit, ſi qui priùs aliter ſentiebat, decebat eos intellectum captiuare in obſequium maioris partis; id quoq; ipſis non modò probantibus, ſed etiam petentibus, ſeruatum à nobis in alijs Seſſionibus ſemper fuit; quod niſi fieret, nihil vnquam in Concilijs deliberari, ac ſtatui poſſet, nihilque propterea vnquam firmum, nihil ſtabile futurum eſſet in Eccleſia Dei, nullaque ampliùs eſſet Sacrorum Conciliorum auctoritas, vndè oriretur ſcandalum, ſcandalorum omnium grauiſſimum.

Obiectum Hiſpanis eos defuiſſe maiori parti Concilij acquieſcere.

41 Quod autem polliciti fuerimus reuerſionem, cùm primùm illa peſtilentis (quod aiunt) aſſerti morbi ſuſpicio refrixiſſet, pollicitatio ipſa qualis fuerit, non opus eſt, vt verbis contendamus; Acta loquuntur, quæ ſic habent: Placetne vobis ſimiliter decernere, & declarare pro conſeruatione, & proſequutione ipſius Concilij, ſecuritateque vitæ ipſorum Prælatorum Concilium ipſum ad Ciuitatem Bononienſem veluti ad locum magis paratum, ſalubrem, & idoneum pro tempore transferendum eſſe, & ex nunc transferri, & ibidem Seſſionem iam indictam ſtatuta die XXI. Aprilis celebrandam eſſe, & celebrari; & ſucceſſiuè ad vlteriora procedendum, donec Sanctiſſimo Domino Noſtro, & Sacro Concilio expedire videbitur, vt ad hunc, ſeù alium locum, communicato etiam conſilio cum Inuictiſſimo Cæſare, Chriſtianiſsimo Rege, & alijs Regibus, ac Principibus Chriſtianis ipſum Concilium reduci poſſit, & debeat?

Prætereà vt demus cauſam hanc fuiſſe manſionis Tridenti, quod bona fide crederent nos illùc re-

Digitized by Google

reuerſuros, quid eſt quod à Reuerendiſsimis Legatis moniti, vt ſe nobiſcum Bononiæ iungerent, nihil reſponderunt? Cur etiam pro eorum pietate nunquam nos monuerunt, cùm probè agnoſcerēt tanti Viri, nihil boni Tridenti pro Eccleſia agere: quinimmò ſciſsionis tunicæ Chriſti inconſutilis (quod certè admittere volumus eos nunquam cogitaſſe) infirmioribus multis dubitationem inieciſſe? Sed & nullus ſani capitis ambiget, manſionem illam Cæſareæ proteſtationi occaſionem præſtitiſſe, quę nullo pacto profectò potuiſſet à Cęſare emanare, ſi Conciliorum ipſi probatos mores, & maiorem, ac ſaniorem partem Patrum immo Sacroſanctam Crucem, inſigne vnicum, & amabile veræ, & legitimæ poteſtatis, & præſentiæ Sacri Concilij, quæ nulli per Sanctitatem Veſtram alligata eſt loco, ſequuti fuiſſent. Non erat igitur eo pacto repetenda reuerſio, quod difficilior reddebatur, ſed quo facilior, vtpotè ex concordi nobiſcum Sacri Oecumenici Concilij progreſſu.

Ad hæc cum valdè obſeruemus Reuerendiſſimum, & Illuſtriſſimum Dominum Cardinalem, & cæteros Patres ipſos toto diligamus affectu, non potuimus non valdè triſtari ex ipſarum literarum ſuarum particula, dum aſſerti morbi ſuſpicionem fuiſſe dicunt, & non magis veri morbi inuaſionem, niſi fortè ita intellexerint, aſſerti morbi, id eſt, aſſertiuè a Sacro Oecumenico Concilio pro euidenti & notorio declarari: fruſtra enim poſt latam ſententiam diffinitiuam de ijs, quę à Sacro Concilio diffinita ſunt, amplius dubitatur. Hęc enim ſunt verba ſacroſancti illius decreti: Placetne vobis decernere, & declarare de huiuſmodi morbo, ex præmiſſis, & alijs allegatis ita manifeſtè, & notoriè conſtare, vt Pręlati in hac Ciuitate ſine vitæ diſcrimine commorari, & in ea idcircò inuiti minimè retineri poſſint, & debeant? Itemque attento receſſu multorum Prælatorum poſt proximè præteritam Seſſionem, & attentis proteſtationibus aliorum quamplurium Prælatorum in Congregationibus generalibus factis, hinc omninò timore ipſius morbi abire volentium, qui iuſtè detineri non poterant, & ex quorum diſceſſu Concilium diſſolueretur, vel ex paucitate Prælatorum bonus eius progreſſus impediretur, & attento etiam imminenti periculo vitæ & alijs cauſis per aliquot ex Patribus in ipſis Congregationibus allegatis, vtpotè notoriè veris, & legitimis. Quæ cùm ſint etiam maximè notoria declaratione, ſi adhuc dubitant, & rem ſe aliter habuiſſe prætendunt, aduertant quæſumus, Patres illi, quanti momenti verbum eis exciderit: nam Sanctitas Veſtra in memoratis literis ad eos deſtinatis, inter cætera ait: *Vos in virtute ſanctæ obedientiæ, ac ſub cenſuris, & pœnis in eadem ſchedula contentis per præſentes monemus, ac requirimus vt ſi tranſlationem huiuſmodi inualidam prætendatis aliqui ex vobis, &c.* Nonne hoc eſt ſpeciale mandatum pœnam maximarum continens cenſurarum, ac æternæ (quod audire horribile eſt) maledictionis? Igitur cùm non miſerint, & nihilominùs morbum illum notorium (qui veriſsimus vtinam non fuiſſet) aſſertum vocent, hoc vnum certè contra ipſam tranſlationem prætendiſſe videntur. Verùm cùm minimè veriſimile ſit, vt tanti Catholici Patres has grauiſſimas cenſuras neglexerint, verbum illud caſu excidiſſe, non autem ex animo prolatum fuiſſe arbitrari maluimus. Non enim ſatis eſſet contra mandatum hoc ſtrictiſſimum ſpecioſa illa ipſorum diuiſio, videlicèt, *Aut enim de qua agitur cauſa noſtra eſt, aut Dei &c.* Nam in primis dicimus ſuperfluum eſſe hoc reſponſum, immo aſſumptæ huic cauſæ impertinens, vt ſe exponant iniurię patiendę, quam neque nos, neque alius quiſpiam intulerit, neque velit, cogitetuè inferre. Cauſam verò Chriſti ad eius Vicarium iuſtificandam referre, totum hoc religioſiſſimè, vt Sanctos Viros decet, dictū arbitramur. Veruntamen ad rem, de qua interpellat Sanctitas Veſtra non admodum explicitè, vt decebat, conuenit. Tota enim Dei cauſa eſt, & quæſtio facti, in quo & Sanctitas Veſtra diuinare non debet, vt quæcumque in facto dubia proponuntur, abſque vlla facti dilucidatione condemnet, vel iuſtificet. Sed, inquiunt, ſeruos Dei litigare non oportet, at obedire certè oportet, & ad ſobrietatem ſapere, atque in primis quærere, ne ſpecie recti decipiantur, ac ſeipſos ſeducant. Vndè qui in tota epiſtola illud præcipuè agunt, vt tranſlationem improbent, benè feciſſent ſi ad iudicium Sanctitatis Veſtrę in tempore acceſſiſſent, & voci procedenti de Throno, in quo Spiritus Dei loquitur, magis quàm ſuo ſpiritui credidiſſent.

Quamobrem cùm inuictiſsimus Imperator in ſuis mandatis ad proteſtandum directis, Reuerēdiſſimos Legatos in Sacro Bononienſi Concilio degentes, aſſertos, & non veros eſſe, Patreſque ibi commorantes, in priuato conuentu non in Sacra Synodo exiſtere, ac plurima aduersùs tranſlationem, de qua agitur, vt libitum fuit Suæ Maieſtati plena opprobrijs cumulauerit, indè ſuaſit ratio, vt cauſa hæc apud Sanctitatem Veſtram aſſumeretur, inde etiam emanarunt literæ illæ, de quibus agitur, pro exquirenda facti veritate, non vt lites fouerentur, vel vt magis (quemadmodum Seruos Dei decet) faciliori modo terminentur, ſopianturque. Qua de re oportebat, ipſos Patres Tridenti commorantes apertiùs loqui, aut iuxta expreſſum Sanctitatis Veſtræ mandatum aliquos ex ipſis deſtinare. Quamquam in eo, quod ad nos attinet, ſatis, ſuperque arbitramur factum nobis iri, quod vel ſaltem profiteantur, ſe nihil contra ipſam tranſlationem prætendere, propterea quòd neminem miſerint. Scandalum verò hoc totum quod ortum eſt, vndè hoc magis prouenerit, ex manſione Tridenti, vel ex receſſu (vt ipſi aiunt) quem receſſum iure, & congruentiùs debuiſſent tranſlationem veram, & legitimam (prout fuit) dicere, credimus de facili perpendi poſſe. Quandoquidem etiamſi cauſæ omnes, propter quas tranſlatio facta fuit, ceſſarent, cęteræque implerentur in decreto ipſo tranſlationis explicatę, ſola nihilominùs hæc cauſa ſuperueniens manſioni in Ciuitate Tridenti iure obſtare poſſet, vt manſione hac durante Tridentum reuerti non expediat, ne hoc exemplum firmetur futuris temporibus pernicioſiſſimum, potuiſſe videlicet pauciſſimos Patres contra decretum Sacri Oecumenici Concilij ritè factum, ex manſione ſua (ne dicamus pertinacia) longè maiorem partem cogere, & ad ſe reducere. Ideò non ſine maxima cauſa hoc expoſtulauit Sancta Synodus, quando ad certas literas Sanctitatis Veſtræ reſponſum dedit, vt Patres illi nobis ſe priùs iungerent.

Supereſt vt nullo modo illud indiſcuſſum permaneat, dum ipſi rogant Sanctitatem Veſtram, vt indicti iam Concilij intermiſſa redeat celebratio: nam ſi de intermiſſione proceſſus more ſolito habiti in Cōgregationibus Synodalibus intelligunt, nullo modo intermiſſa fuit celebratio, præterquam ab aſſumptione cauſæ, & intimatione literarum

San-

Digitized by Google

Non promulgata in Concilio Bononienſi decreta, vt ij qui hæſerant Tridenti, accederent.

Sanctitatis Veſtræ, citra quæ, vt inde maius bonum eliciatur (teſtante id Sanctitate Veſtra) proceſſiſſe memorantur; ſi verò de Canonum præparatorum publicatione conqueruntur, ingrati admodum exiſterent erga officium noſtrum, qui publicationem huiuſmodi in Seſſionibus Bononiæ habitis gratia ipſorum, vt nobiſcum iungerentur, diſtulimus. Quamquam in hac ipſa re exigua erit temporis iactura, cùm tot, & tanta à nobis ibidem de fide, & moribus diligentiſſimè diſcuſſa vnica Seſſione publica valeant, atque vno die facillimè ſanciri.

Perſtringitur Hiſpanorum Præſulum faſtus.

Sunt & alia in eorum literis iactabunda de ſua pietate, prudentia, humilitate, manſuetudine, patientia, zelo, perſeuerantia in domo Patris (vt qui filij ſint ſapientiores, & tanquam ij, qui neſciant nec inferre, nec referre iniuriam:) quæ quoniam vice verſa tantis in nos vndique ſcatent accuſationibus, vt nulli attentè legenti non pateat, cùm tamen, quod ipſi verbis iactant, nos re ipſa potiùs præſtemus, meritò duximus tranſigenda ſilentio.

Rogatus Pontifex vt in controuerſia ferat ſententiam.

Rogamus itaque Sanctitatem Veſtram, vt in eo, quod progreſſum Sacri Concilij (in cuius pacifica quaſi eramus poſſeſſione) paulisper, vt rationem Maieſtatis Cæſareæ haberet, in ſua, quam à Deo habet poteſtatis plenitudine retardare voluit, ampliùs non perſiſtat, ſed reſtituta ſine vlteriori dilatione Patribus Bononiæ reſidentibus, quæ reſtant examinandi, & diſcutiendi plena poſſeſſione, nè ex tàm diuturna ceſſatione Reſpublica Chriſtiana detrimentum patiatur, ſuam quamprimùm Sanctiſſimam ſententiam ſubinde proferat; ac toti Orbi iuſtiſſimam cauſam noſtram palam eſſe faciat. Deſiderio enim magno deſideramus tot, & tantos labores noſtros, non ſub modio, ſed ſuper candelabrum ſtatui, & cum omni charitate dilectiſſimos Fratres noſtros nobiſcum ſe coniungentes amplexari, & quæcumque ſuperſunt celerrimè (quantum in nobis erit) expedire. Hoc etiam poſtremò animaduertat Sanctitas Veſtra, quòd à principio naſcentis Eccleſiæ, vſque ad diem hanc (ſepoſito Schiſmate, à quo Dei gratia immunes ſumus) vix vllum Concilium tanto tempore perdurauerit. Vnde iam pridem iure, meritòque ſuos Epiſcopos propriæ expectant Sedes, & commiſſæ Eccleſiæ, à quibus tamdiù abeſſe, non ſine ingenti dolore, atque animarum iactura fieri poſſe manifeſtum eſt. Ipſe autem Deus Optimus Maximus, cuius tota hæc cauſa eſt, cor Sanctitatis Veſtræ, quod in ſua ſemper eſt manu, dirigat ad ſalutem, pacem, quietem, & concordiam noſtri, ac vniuerſi gregis Sanctitati Veſtræ ad paſcendum tertiò iterata iuſſione traditi, & commiſſi, quam Deus Eccleſiæ ſuæ diù ſeruet incolumem.

☛ 42 Cùm Hiſpani Præſules, qui Tridenti hæſerant, in ſuperioribus literis contenderent, ideò ſe Tridenti immoratos, quòd Legati polliciti eſſent, ſedato epidemico morbo, ſe Tridentum reuerſuros, ad hæc Legati reſpondere, vt refert Angelus Maſſarellus,

Diar. Con. Trid. & Bononien. pag. 291.

,, Reuerendiſſimi Domini Legati reſponderunt
,, ad prædictas Literas Prælatorum in eo, quod
,, dicunt ſe expectaſſe Tridenti reditum Concilij
,, tanquam promiſſum ab ipſis Reuerendiſſimis
,, Legatis, quod hoc non eſt verum, ſed refe-
,, runt ſe ad decretum ipſius tranſlationis, & da-
,, to, quòd aliquid priuatim dixerint (quod
,, tamen non dixerunt) nihil valet, quoad obli-
,, gandum Concilium, vt Tridentum reuertatur.]

De eodem reſponſo Procuratores Concilij à Legatis certiores redditi ſunt, quo argumento extant eorundem Legatorum literæ ad Cardinalem Farneſium conceptæ verbis Italicis, quibus ſignificant Tridentinos Patres, qui ſe excuſant expectaſſe Tridenti reditum Legatorum, & aliorum Præſulum, tanquam ab ijs promiſſum, aberrare, iterumque confirmant pollicitationes datas à Synodo ſumma fide in actis, & decreto tranſlationis, quod ad Pontificem tranſmiſſum eſt, inſertas, quòd ad promiſſa ab ipſis Legatis priuatim data ſpectaret, profeſſi ſunt, nec Synodum ad ea obſtrinxiſſe, nec obſtringere potuiſſe, nec quippiam decreto contrarium ſpopondiſſe, etiamſi ab ipſis aliqua verba iactata eſſent, quæ in ſenſum ab ipſis prætenſum detorqueri poſſent. Porrò non ea cauſa permotos ipſos Tridenti hæſiſſe conſtare ex literis, quibus prouocati ſunt humaniter, vt Bononiam accederent, quibus nunquam reſponderint. At ſi veritati eorum dicta conſentirent, debuiſſe ipſos literis reſpondere, monereque dati ijs promiſſi, quo adducti hærerent Tridenti. Nè verò Legatis culpa adſcribatur cum veritatis iniuria, datas Præſulibus Deputatis partes, vt Pontifice conſentiente obiectis reſpondeant modeſto ſcripto, quod in publica etiam acta redigatur. Cæterùm nulla re alia offendi ipſos, maximè in ea parte, qua erga Pontificem obſequiorum ſigna explicuere, nec quippiam grauioris momenti contrà tranſlationis ius, auctoritatemque adduxerint.

Cæſar nimium fauit Lutheranis.

43 Cùm in ea lite de tranſlatione Concilij intentata à Cæſare, debuiſſet Cæſar Pontificis ſententiæ decretoriæ ſe ſubmittere, atque Lutheranos ad veterum Conciliorum decreta ſanctiſſima ſeruanda adigere (conſtabat enim pari pertinacia eos futuri Concilij contempturos ſanctiones, qua veterum Conciliorum ab vniuerſa Eccleſia cultas conculcaſſent) varijs illuſus argutijs, penè ad Schiſmatis diſcrimen deflexit: viſus enim eſt, negare velle Pontificem non ambiguum non eſſe ſupremum in cauſis Eccleſiaſticis Iudicem, quod Concilia Lugdunenſe ſecundum, & Conſtantienſe, atque aliqua vetera profeſſa ſunt, ipſique Græcorum Imperatores, cùm eiurarunt Schiſma, demiſsè agnouerunt, ſed veluti reum litis ad aliud Tribunal, quod à Cæſareo penderet imperio adducendum. Illud verò Tribunal, ad quod prouocare velle Pontificem interminatus eſt, dixit legitimum Concilium, quaſi verò poſſit eſſe aliquod legitimum Concilium, quod aduersùs Pontificem non ambiguum à Cæſare indicatur: in hoc Schiſma incitari Cæſarem à Senatoribus ſuis ſcripſit Cardinalis Sfondratus ad Cardinalem Farneſium, qui de his Præſidem Concilij Bononienſis

Propendet ad Schiſma deceptus à ſuis Senatoribus.

Diar. Con.

Cur Tridentini Patres nō paruerint.

,, certiorem fecit. [Prima Martij (inquit An-
,, gelus Maſſarellus) ſcribitur, Cæſarem nolle
,, acquieſcere commiſſioni cauſæ, quam fecit
,, Pontifex de validitate, vel inualiditate tranſla-
,, tionis, ſed velle appellare ad legitimum Con-
,, cilium, & velle ratificare, quæ ſuus Orator
,, proteſtatus fuerat contra ſuam Sanctitatem,
,, niſi redeatur Tridentum.]

Conſulti de his Legati Bononienſis Concilij reſpondere, ſi prouocatio edita aduersùs Pontificem ab Oratore Cæſareo rata habeatur à Cæſare, atque in eum, vt ſuſpectum, appellet ad legitimum Concilium, Concilium Romæ conuocandum, atque in eo decretoriam à Pontifice ſententiam ferendam, an tranſlatio iure celebrata fuerit; ſubdit memo-

ra-

Digitized by Google

ratus Author, qui Concilio à ſecretis erat.
,, IV. Martij Reuerendiſſimi Domini Legati
,, ſcripſerunt ad Cardinalem Farneſium indi-
,, cium eorum quoad Concilium videlicet, cùm
,, timetur, quòd Imperator ſit ratificaturus ge-
,, ſta per Dominum Didacum in proteſtatione,
,, & nolit accipere iudicium tranſlationis, & al-
,, legare Suam Sanctitatem ſuſpectam, & appel-
,, lare ad legitimum Concilium, quod Sua San-
,, ctitas conuocet ad ſuam præſentiam Conci-
,, lium quocumque ex loco, & cum eius aſſiſten-
,, tia vnà cum Oratoribus Principum, qui in-
,, tereſſe voluerint, cauſam ſuper validitate
,, tranſlationis cognoſcat, & ſententiam fe-
,, rat.

In hoc ancipiti, & lubrico rerum ſtatu, cùm lis in bellum apertum eruptura, Cęſarque defecturus à Pontificis obſequio, & Eccleſiæ coniunctione formidaretur, ad retundendam Cæſaris vim à Pontifice cum Henrico Gallorum Rege de armorum ſocietate agitatum eſt, Regiæque voluntatis interpres extitit Carolus Cardinalis Guiſius, à quo conuenta Henricus Rex habuit rata v. Martij, vt Patribus Bononienſibus retulit Regius Orator xj. Martij, quo tempore nil prætermiſſum eſt ad Cæſarem flectendum ad æquitatem, atque à Schiſmatis tramite deuio abducendum, eaque de cauſa Iulianus Ardinghellus Internuntius nona Martij incitatiſſimis equis à Cardinale Farneſio prouolare ad Imperatorem iuſſus eſt, qui eodem Menſe celerrimè reuerſus meliores concordiæ ſpes retulit, vt narrat Angelus Maſſarellus.

Ardinghellus ad Imperatorem mittitur.

Diar. Con. Trid. & Bonon. M.S. Arc. Vat. pag. 289.

,, XXVIII. Martij applicuit Bononiā Dominus
,, Iulianus Ardinghellus, qui reuertitur ex Ger-
,, mania ab Imperatore, retulitque Reuerendiſſi-
,, mis Legatis, qualiter mitteret eum Sua Maie-
,, ſtas Cæſarea de rebus Religionis, & quod
,, venerit in hanc concluſionem, quòd pro re-
,, ductione Germaniæ Sua Sanctitas mittat ali-
,, quos Legatos in Germaniam cum plena facul-
,, tate inueniendi modum concordiæ cum illa
,, Natione, quòd Legati celeritèr eant Augu-
,, ſtam, & quòd hoc interim nihil fiat in Con-
,, cilio, neque Bononiæ, neque alibi, & quòd
,, de reductione Concilij Tridentini pro nunc
,, ampliùs ſermo non habeatur, quouſque res
,, Germanicæ non ſint compoſitæ, quia tunc
,, vel non erit opus Concilio pacatis Luthera-
,, nis, vel ſi erit opus, tractabitur vel de Tri-
,, dento, vel de alio loco neutro, hocque etiam
,, interim nihil innouetur in Iudicio tranſlatio-
,, nis, & quòd Pontifex mittat aliquem ad Suam
,, Maieſtatem, cum quo agetur de recompenſa-
,, tione Placentiæ.]

44 Flecti nunquam potuit Cæſar ad reſtituendam Placentiam, & hęc fuit nouorum bellorum cauſa, cùm Parmam Galli tuendam ſuſcepiſſent. Quod ad Nuntios Apoſtolicos in Germaniam mittendos pro conciliandis Eccleſię aberrantibus Populis, Chriſtianaque diſciplina redintegranda à Cæſare poſtulatos attinet, Bononienſes Legati ſuaſere Pontifici, vt eos mitteret, atque etiam Romæ pro caſtigandis, perpoliendiſque aliarum Nationum moribus Præſules vario-
,, rum Regnorum Romæ congregaret. [V. A-
,, prilis MDXLVIII. (inquit Angelus Maſſa-
,, rellus) Reuerendiſſimi Legati probant, quod
,, proponit Imperator de reformatione facienda
,, in Germania per Nuntios Apoſtolicos illuc
,, mittendos, vt eo interim fiat reformatio alia-

Vt ſuprà p. 291.

,, rum Nationum Romę coram Sua Sanctitate;
,, & quòd vocentur Prælati, qui ſunt Tridenti,
,, & qui ſunt hic Bononię ad dictam reformatio-
,, nem faciendam, &c.]

Piè quidem petiti ab Imperatore Legati, ſiuè Nuntij a Pontifice fuere, ſed non piè ab eo poſtulatum eſt, vt ij mandatis inſtruerentur ad diſſoluendam omnem diſciplinam Eccleſiaſticam, petijt enim inter alia, permitti Sacerdotibus; vt in cœpto concubinatu prætenſo nomine coniugij iacerent; vt ſolueretur Lex de ieiunijs; vt Calicis vſus Laicis concederetur, quæ concordiæ ſpecies omni bello funeſtior futura erat. Sed hanc ipſam ab eo poſtulatorum formulam afferamus.

Facultates pro Reuerendiſſimo Legato è Germania Romam miſſæ, vt tales expedirentur.

MS. Arch. Vat. ſig. n. 3229. pag. 126. & pag. 3204. Inſcriptis Acta Conc. Bonon. pag. 460.

45 Vt ſtatuatur competens aliquis modus circa Religionem in Germanica Natione obſeruandus, donec per Concilium generale aliud definiatur, ſupplicatur Suę Sanctitati, vt velit committere vices ſuas Reuerendiſſimis Dominis Cardinalibus, tanquam Legatis de latere cum facultatibus infraſcriptis.

In primis videlicet, quòd poſſint omnes, & ſingulas vtriuſque ſexus perſonas, cuiuſcumque qualitatis fuerint, ad gremium Eccleſiæ redeuntes, tàm in genere, quàm in ſpecie, & tam in communi, quàm in particulari ab omni hæreſi abſoluere, ac Communioni fidelium, & in priſtinum rem reſtituere, remittendo, vel moderando abiurationis formam, & alia requiſita eorum arbitrio, necnon etiam propterea pęnas per eas incurſas, & pœnitentias, quas de rigore iuris ſubire deberent, & in foro temporali, & contentioſo in toto, vel parte, prout iuxta qualitatem temporum, & locorum, ac multitudinem perſonarum eis expedire videbitur.

Facultates requiſitæ ab Imperatore dandæ Nūtio pro reformatione Germaniæ.

Et ſi huiuſmodi Hęreticorum aliqui Sacerdotes, ſiuè Sæculares, ſiuè Regulares, ante lapſum in hæreſim ritè, & legitimè ordinati fuerint, poſſint ipſi Reuerendiſſimi Domini Legati, cognita in eis vera, & non ficta pœnitentia, ſuper irregularitate per eos contracta, etiam Miſſas, & alia Diuina Officia more Hæreticorum celebrando, diſpenſare. Itaque ea non obſtante in eorum Ordinibus, & in Altaris miniſterio miniſtrare, & beneficia Eccleſiaſtica, quæ ante in Catholica Eccleſia obtinebant, quæ tamen non fuerint interim per Sedem Apoſtolicam alijs collata, retinere, & alia in futurum eis conferenda recipere, & retinere valeant.

Et ſi huiuſmodi Presbyteri, ſiuè Sæculares, ſiuè Regulares fuerint, poſt lapſum in hæreſim propter contractum matrimonium cum Viduis, vel corruptis bigamiam incurrerint, poſſint ipſi Reuerendiſſimi Domini Legati cum eiſdem, quorum vxores iam ab humanis deceſſerint, vel qui ad gremium Eccleſię omninò redire volentes illas reliquerint, etiam ad exercitium Ordinum, & miniſterium Altaris, cognita eorum qualitate idonea, ad beneficia obtinendum, & retinendum, ſuper ipſa bigamia diſpenſare, & hoc propter penuriam Presbyterorum, & quouſque in generali Concilio diſponatur, quid deſuper ſit faciendum.

Item ſi etiam ex prædictis, qui in Sacris conſtituti matrimonia contraxerunt, ſiuè Sæculares, ſiuè Regulares fuerint nonnulli, ad dimittendas vxores eò quòd continenter viuere non poſſint, (hoc dogma Lutheranum falſum eſt, quia per Chriſti gratiam concupiſcentia vinci poteſt, vt

Poſtulatum abſurdum contra Eccleſiæ leges.

Sss do-

Digitized by Google

docent Sancti Patres, & Sacræ literę) minimè induci valebunt, habeant facultatem ipſi Reuerendiſſimi Legati, conſiderata aliquorum ſingulari qualitate, & cognita eorum vera conuerſione, ac temporis exigentia, cum illis ſpecialiter diſpenſare, vt cum vxoribus, quas duxerint, permanere, & ſtipendia Eccleſiaſtica percipere poſſint, & hoc vſque ad Concilij generalis diffinitionem.

Item, habeant facultatem diſpenſandi cum ipſis in hæreſim lapſis, qui in Sacris conſtituti non erunt, vt ſe poſt receptum abſolutionis beneficium, & peractam pœnitentiam, ad id, ſi ab eorum Ordinarijs digni, atque idonei reperti fuerint, poſſint, ſi voluerint, ad omnes etiam Sacros Presbyteratus Ordines promoueri, & beneficia Eccleſiaſtica eis canonicè conferenda obtinere.

Item, habeant facultatem abſoluendi ab Apoſtaſia quoſcumque Religioſos, qui extra regularia loca vagantes, & his, qui ad redeundum ad eorum Ordines induci non poterunt, licentiam manendi extra regularia loca, etiam in habitu Presbyterorum Sæcularium, deſeruiendo tamen aliquibus beneficijs curatis, concedendi, & hoc attenta etiam penuria Presbyterorum, vt ſuprà dictum eſt.

Item, habeant facultatem diſpenſandi, & ordinandi circa Communionem ſub vtraque ſpecie cum his, quos omninò altera contentari nolle cognouerint, prout ipſis Reuerendiſſimis Dominis Legatis videbitur paci, & tranquillitati Eccleſiarum expedire, & hoc vſque ad Concilij, vt ſuprà dictum eſt, diffinitionem.

Item, poſſint ipſi Reuerendiſſimi Domini Legati circa delectum ciborum, & ieiunia, ac ferias diſpenſare, vel moderari in communi, vel particulari, prout eis expediens conſcientię, quieti, & animarum ſaluti videbitur, & hoc vt ſuprà dictum eſt, vſque ad Concilij generalis determinationem.

Item, pro reformando mores Cleri, nè ſcandaloſi ſint populo, detur facultas ipſis Reuerendiſſimis Dominis Legatis omnia ſtatuere, & ordinare, quæ temporum qualitati, & conſeruationi Religionis ſecundùm Deum viderint expedire.

Item, habeant facultatem beneficia quæcumque arbitrio ſuo diuidendi, diſmembrandi, vniendi, & applicandi, & hæc ad effectum, vt prouideatur alijs beneficijs exilibus, ſeù Hoſpitalibus, vel Scholis ſtudentium, aut alijs pijs locis, ſiuè pro Prædicatoribus, vel alijs Eccleſiæ Miniſtris, cùm, vel ſi magis expedire videbitur, Poſſeſſoribus ipſorum beneficiorum modum diſtributionis fructuum eorumdem, arbitrio ipſorum Reuerendiſſimorum iniungere, & quòd de ipſa diſtributione teneantur rationem reddere, vel Ordinarijs, vel futuro Concilio, aut aliàs, prout per ipſos Reuerendiſſimos Dominos Legatos ordinabitur.

Item, quia circa reſtitutionem bonorum Eccleſiaſticorum plurimæ difficultates occurrere poſſunt, ob temporum prædictorum calamitatem, idcircò detur facultas ipſis Reuerendiſſimis Dominis Legatis ipſam reſtitutionem in toto, vel in parte differendi, vel moderandi, aut cum perſonis, per quos fieri debet reſtitutio, concordandi: & hoc arbitrio ipſorum Reuerendiſſimorum, & prout eis expedire videbitur, Cæſarea Maieſtate id poſtulante, tàm ſuo, quàm Ordinum Imperij nomine.

Item, poſſint ipſi Reuerendiſſimi, quoad præmiſſa omnia, & ſingula, alios quoque, quos voluerint, ſubdelegare cùm ſimili, & limitata poteſtate.

Item, quòd omnia tractent interueniente Cęſarea Maieſtate, & de eius conſenſu tanquam periti rerum Germanicarum, & cuius zelus in reſtituenda vnione Eccleſię Sanctiſſimo Domino Noſtro, & toto Orbi cognitus eſt.

Item, quòd in literis fiat ampliſſima derogatio regularum Cancellarię Apoſtolicę, etiam de non tollendo iure quæſito, ac conſtitutionum, & ordinationum Apoſtolicarum, etiam in generalibus Concilijs editarum, nec non ſtatutorum, & conſuetudinum, tàm Prouincialium, quàm Synodalium, ac priuilegiorum, quorum tenores in ampliſſima forma &c.]

46 Conſulti de his à Cardinale Farneſio, Pontificio nomine Concilij Bononienſis Præſides reſpondere, adeò Cæſareis votis indulgendo, vt quidquid ſine peccato tolerandum videri potuit Theologis, tolerandum aſſenſerint, voluit de retinendis vxoribus quę prius erant concubinæ à Sæcularibus Sacerdotibus, non autem à Religioſis: idem petiere Ferdinandus, & Principes Electores à Pio IV. Sed repulſam paſſos viſuri ſumus.

Iudicium Legatorum Concilij circa facultates dandas Legatis in Germaniam mittendis. MDXLVIII. transmiſſum Sanctiſſimo Domino Noſtro.

I. Quoad primum videntur excipiendi Hęreſiarchæ, quibus non videtur concedenda remiſſio ſine publica abiuratione, vel ſaltem niſi in eis appareant euidentiſſima ſigna veræ, & non fictæ pœnitentiæ; de qua tamen etiam publicè aliquo modo conſtare deberet: & nihilominùs, nè difficultates à nobis naſci viderentur, poſſet tota hæc pars de Hæreſiarchis committi priuatim fidei Legatorum nulla facta mentione de ea in Bulla.

II. Placet attentis illis verbis: *Cognita in eis vera, & non ficta pœnitentia.*

III. Poſſet concedi, attenta ratione adducta per Reuerendiſſimum Dominum Legatum, iniuncta tamen eis priùs pœnitentia ſalutari.

IV. Videntur omninò excipiendi Regulares; quia fortè cum eis non poteſt diſpenſari cum diſpenſatione communi. c. *Cùm ad Monaſterium* de Stat. Regular. & etiam ſecundùm doctrinam B. Thomæ.

V. Videtur quòd poſſit concedi.

VI. Si concedatur videtur addenda clauſula: *Dummodo deferant habitum ſuæ profeſſionis ſubtus Presbyteralem.*

VII. Magnam videtur habere difficultatem propter falſum dogma incluſum, propter exemplum, & propter multa pericula, pręſertim quando eſſent communicandi magno numero, & tempore, & etiam ſi ſanguis eſſet conſeruandus, & deferendus ad infirmos. Et quia fortaſſe dubitari poteſt, quòd illorum petitio quoad hoc procedat potiùs ex contentione, quàm ex deuotione, tamen ſi concedendum eſſet, videretur addenda clauſula, quoad illos tantùm, qui deuotionis cauſa peterent, fatendo Chriſtum eſſe totum in qualibet ſpecie, & remoto periculo effuſionis, &c.

VIII. Verbum in communi videtur excedere modum diſpenſationis, & quòd ſaperet potiùs introductionem nouæ Legis, à qua deinceps cum difficultate retraherentur.

IX. Placet.

X. Non

X Non diſpliceret, niſi dobitaremus de exemplo, quòd extendi poſſet vltra Germaoiam ſucceſſu temporis, tamen non videtur denegandum propter neceſſitatem, attento præſenti ſtatu illius Prouinciæ.

XI. Videtur concedendum, attenta neceſſitate propter pacem reducendam dumtaxat, quoad moderandas reſtitutiones booorum Eeeleſiaſticorum mooeantur Legati, vt hac facultate parciùs vtantor, eùm ſit res peſſimi exempli, & arguat impœnitentiam eorum, qui iotegram reſtitutionem faeere nollent.

XII. Non placet aliquo modo, quia eligitur induſtria perſooæ, quæ non præſumitur io omnibus.

XIII. Verbum de conſeoſu nullo modo placet, & videtur mutandum, vt dieatur de cooſilio.

47 Quoad eapitula ioclusa io literis Reuerendiſſiou Domioi Legati datis V. Aprilis, de qoibus quidem capitulis dicit reſponſum fuiſſe, ea non videri à Doctrioa Catholica aliena: à primo de eonditione hominis recti, vſque ad vltimum de Ceremonijs uihil dicimus, quia oportet, quòd totus teoor inſpiciatur, & conſideretur vnumquodqoe, quantumuis mioimum verbum, quod ooo repugnet determinatis in Concilio Trideotino, & alijs Sacroſanctis Concilijs, & Traditionibus, & cooſuetudinibus Eccleſiæ, & commuoi doctrinæ Sanctorum.]

Sig. 3200. pag. 232. pag. 234. De facultatibus Legatorũ pro conciliandis Proteſtãtibus.

48 Conſulti etiam à Pontifice Præſules, qoi à Concilio Bouooienſi Romam deputati fuerant, ita reſpondere.

,, Specialiter quartom eaput, dùm in eo de
,, retinendis vxoribus agitur, quoad Regulares,
,, qui ſolemni voto caſtitatis ſe obligarunt, mo-
,, derandum eſſe exiſtimamus, vt niſi eum ali-
,, quibus, & his paucissimis ex aliqua vrgentiſ-
,, ſima cauſa, vel euidenti neceſſitate diſpenſe-
,, tur nimirum oon initiatis Sacerdotio. Quo
,, verò ad ſæculares io Sacris conſtitutos nulla-
,, tenus nobis cuoi eiſdem diſpenſandum vide-
,, tur, vt cum vxoribus titulos beneficiorum, qui-
,, bus cura imminet animarum, neque executio-
,, oem Ordioum quoad miniſterium Altaris re-
,, tioere poſſint. Prolapſos in eamdem impieta-
,, tem vidimus Lutheranos, vt illuſi à Sathana
,, Sacerdotes Epiſcopale munus in conferendis
,, Ordinibus ſibi arrogareot, atque etiam Laici
,, munus Sacerdotale inuaderent, ac tot ac tam
,, oefarias hęreſes pertinacibus hauſerant animis,
,, ve licèt poſtulata Cæſarea quę grauiſſima tra-
,, hebant animarum pericula, Lutheranis permit-
,, terentur à Romana Eccleſia: non tamen ab hę-
,, reſi ad fidem orthodoxam traducendi forent,
,, ſed magis io ſuſcepto flagitio obfirmandi, vt
,, ſuis locis ioferiùs illuſtrabitur.
,, De ſeptimo capite aſſeoſere, poſſe Calicem
,, concedi, ſi pietatis ſtudio petatur, & profi-
,, teantur Chriſtum taoi integrè ſub vna, quàm
,, ſub vtraque ſpecie cootineri.
,, Quoad octauum circa delectum ciborum,
,, ſaltem ſextam feriam omoinò exeipiendam
,, eſſe cenſemus.
,, Quoad nonuoi capue, facultatem illam ge-
,, neralem reſtringendam eſſe pro reformatione
,, morum Cleri Nationis Germaoiæ duratura,
,, vſque ad determinatiooem generalis Conei-
,, lij.
,, Circa decimum tertium, exiſtimamus alie-
,, num eſſe à decretis, & inſtitutis ſanctorum
,, Patrum, vt ſpiritualia cum conſenſu ſæcula-
,, rium poteſtatum definiantur; licèt quando-
,, que eorum conſilium requiſitum fuiſſe memo-
,, retur.

Conſulti etiam, an expediret ſuperſedere in iudicio tranſlationis, ſubiecere: [Sanctitatem
,, Veſtram humiliter rogamus, vt quam primum
,, ad expeditionem oegotij deuenire dignetur,
,, prout in literis ſuis Synodo deſtinatis, & no-
,, bis coram Sanctitate Veſtra comparentibus
,, benignè pollicita eſt.] At obſtitit Carolus V. qui ioſtabat, vt intermiſſo, ac interciſo tranſlationis iudicio, Concilium ob eas cauſas, ob quas iodictum fuerat, Tridentum reduceretur. Addidere demum ijdem Præſules. [Quo verò ad miſ-
,, ſionem Legatorum in Germaniam, non vide-
,, tur poſſe denegari aliquo modo propter mul-
,, tas rationes.] Hæc illi, quæ mox Legatis Bononienſis Concilij ſignificarunt, vt narrat Angelus Maſſarellus, qui eorum ſententiam in tria diſtinctam capita breuiter perſtringit.

,, [XIX. Aprilis Domini Deputati Concilij
,, ſignificant Legatis, quòd reſponderent dubijs
,, propoſitis ex parte Suæ Sanctitatis, an Legati
,, eſſent mittendi io Germaniam? Quòd ſic. 2.
,, Quoad facultates eis dandas limitarint miſſas
,, à Cæſare. 3. An ſuperſedendum ſit in iudicio
,, tranſlationis, vel ferenda ſententia? Quòd fe-
,, ratur ſententia.]

Diar. Con. Trid. & Bonon. p. 2, 2.

49 Iodulgebantur hæc Lutheranis concepta pia ſpe eos à ſchiſmate, & hæreſi reuocandos, putaruntque Politici omninò Lutheranos hac arte ad Eccleſiæ obſequium reuocatum iri, Cęſarique futuros addictiſſimos, adeò vt Galli politici, qui Cęſarem ciuilibus Hęreticorum bellis implicitum teneri peroptabant, ne ipſis Cęſar bella moueret, adduxerint Cardinales Gallos ſuis artibus, vt Pontificem à mittendis Legatis in Germaniam, obiecto Cæſareæ potentiæ iode augendæ terrore reuocare niterentur, quod Legatis Bonooienſis Concilij ſignificatum a Cardinale Farneſio refert Maſſarellus.

,, [XIX. Aprilis Reuerendiſſimi Domini Le-
,, gati receperunt literas à Reuerendiſſimo Do-
,, mino Cardinale Farneſio XV. huius datas,
,, quibus ſignificat Cardinales Gallos interpo-
,, oere difficultates ante Suam Sanctitatem, ne
,, mittat Legatos in Germaniam, prout petit
,, Imperator, eùm vereantur ex hoc Cæſarem
,, fieri abſolutè dominum illius Nationis, & de-
,, indè facilè conuerſurum ſe ad bellum contra
,, Regem eorum, propterea Beatitudo Sua ali-
,, quid certi non ſtatuit, & quòd etiam Reueren-
,, diſſimi Domini Deputati in hoc ſint diſcor-
,, des] quibus addit.

Eo progreſſa eſt Gallorum politicorum hæreſim, ac diſcordiam in Imperio alere meditantium aſtutia, vt Internuntios io Aula Gallica ſignificarit, Regem Galliæ reuocaturum è Concilio Bononienſi ſuum Oratorem, ſi Legati in Germaniam deceroantur, ſi verò non mittantur, omnes vires pro tuendo Pontifice aduersùs Cæſarem vim conuerſurum, quod relatum Bononienſibus Patribus, narrat Angelus Maſſarellus.

,, [XVI. Maij Nuntius Apoſtolicus apud Gal-
,, los ſignificat, Regem Chriſtianiſſimum ęgrè
,, ferre, quòd Legati, vel Nuntij Apoſtolici mit-
,, tantur in Germaniam, eùm hoc tendat ad ty-
,, rannidem Imperatoris augendam, non autem
,, ad bonum publicum, quare proteſtatur, ſi
,, mittantur, ſe velle reuocare ſuum Oratorem,

Vt ſuprà p. 295.

,, & Prælatos Gallos à Concilio Bononienſi,
,, alias pollicetur omnem fauorem, & vires pro
,, defenſione Sedis Apoſtolicæ, prout ſui Ante-
,, ceſſores ſemper fecerunt.]

Exoſæ fuerunt Deo eæ Gallorum artes, dùm enim in Germania fouere Hæreticos moliuntur Cæſareæ potentiæ deprimendæ ſtudio, Hæreſis clàm irrepſit in Gallias, quas immenſis cladibus poſteà funeſtauit.

Cæſarea poſtulata fauebant hæreſi cõfirmandæ.

50 At Pontifex, quamquam pro conciliandis Eccleſię Lutheranis ad mittendos Legatos eſſet paratiſſimus, tamen Cæſaris poſtulata de conferenda Legatis auctoritate, permittendarum Sacerdotibus & Monachis vxorum, indulgendi Laicis Calicis vſum, & ſoluendæ legis de Ieiunijs iniquiora videbantur, quæ potius Catholicos pellectura eſſent in Lutheraniſmum, quàm Lutheranos ad Eccleſiæ caſtra traductura, grauiſſimaque alia mala inuectura, quare ad temperanda Cæſarea poſtulata Chiſmenſem Epiſcopum ad Cæſarem miſit: ſed Pontificius Internuntius flectere Cæſarem non potuit, vt Pontificia potiùs, quam ſuorum politicorum, qui Imperialem auctoritatem auctam depreſſamque Pontificiam optabant, conſilia admitteret: itaque Cæſar ab impijs impiè ſubornatus, tertiam Religionis formam aduerſam Catholicæ, nec cum Lutherana conſentientem conflauit, nec aduertit Diſciplinam Eccleſiæ circà continentiam Sacerdotum non ex placito humano, vt fingebant Lutherani, ſed à Spiritu Sancto, & traditione Apoſtolica eſſe conſtitutam. Quamuis itaque exambiuerit Cæſar, vt ſanctio ſua nefaria approbaretur à Pontifice, obtinere non potuit, vt conſtat ex Angelo Maſſarello.

Cæſar ſubornatus ab impijs

,, 51 [XXVI. Aprilis Cardinalis Moronus re-
,, tulit nouitates ex Auguſta XVI. & XVII. huius
,, datas, quòd concordauerint in modo viuendi
,, in Religione vſque ad determinationem Con-
,, cilij, mittitur à Cardinale Sfondrato Legato
,, apud Cæſarem, exemplum modi, quem tra-
,, ctarunt Germani in dieta, ſecundùm quem
,, viuere debeant vſque ad deciſionem Concilij,
,, & examinauerunt ſcripturas, quas vocant *In-*
,, *terim*.
,, II. Maij Reuerendiſſimi DD. Legati ſcripſe-
,, runt ad Cardinalem Farneſium, quòd vide-
,, runt, & examinauerunt ſcripturam, quam *In-*
,, *terim* vocant, quam in duas partes diuiſerunt.
,, In prima continentur materiæ publicatæ Tri-
,, denti in Concilio de peccato originali, & iu-
,, ſtificatione, & quoad hanc partem nihil à
,, Sanctiſſimo Domino Noſtro innouandum
,, cenſent, ſed decreta Tridentina illibata per-
,, maneant. In ſecunda continentur materiæ
,, nondum publicatæ, & in hac multa aduer-
,, tunt, quæ in ſcriptis ei demandabunt.] Nonnullis interiectis addit Auctor, Legatos libello Cæſareo notulas appoſuiſſe, quibus ea quę à veritate Catholica diſſidebant, expungenda oſtenderunt.

Decretum nefarium *Interim* dictũ ferre meditatur.

52 Nec minùs Cæſar dùm Religionis diſſidium in Germania componere affectat, tractandis rebus Eccleſiaſticis malè ſe immiſcuit in Auguſtanis Comitijs, ac primùm colloquia inter Catholicos, & Lutheranos inania atque exitialia inſtituit, quamuis edoctus toties fuiſſet, vt ab ijs abſtineret.

Controuerſiarum earum capita fuere eadem, quæ aliàs fuerant agitata.

Primum, quod à Lutheranis mordicus tenebatur, fuit de fide, qua ſola conferri iuſtificationem effutiebant, quam tamen in alio colloquio Auguſtano iam à pluribus annis non ſolam iuſtificare conſenſerant, eam verò propoſitionem falſam eſſe, oſtenſum eſt, vti etiam fallacem ſalutis certitudinem ex eo conceptam, quod quis ſalutem ſe conſequuturum ſibi præfidat.

Secundum controuerſiæ caput vertebatur de legitima Sacramentorum adminiſtratione, quam ritè non tractari in Lutherana Eccleſia perſpicuè demonſtratum eſt.

Tertio capite diſciplina Euangelica in vero vſu clauium conſtituebatur: oſtenſum verò eſt vſum clauium à Lutheranis peſſimè exerceri, cùm plurimi eorum Paſtores ſacerdotio non ſint initiati.

Quarto loco propoſita eſt legitima inſtitutio Miniſtrorum Eccleſiæ, quam apud Lutheranos nullo iure niti reſponſum eſt.

Quinto loco poſtulabatur à Lutheranis libertas Sacri Euangelij: at ſub aureo verborum eorum velamine plures latebant peſtes, cœlibatum enim Clericorum, & Monachorum vota abolita cupiebant, quæ non pugnare cum libertate Euangelica oſtenſum eſt.

Sexto capite flagitabant Lutherani Chriſtianam libertatem, at non qualem Chriſtus, & Apoſtoli commendarunt, ſed qualem Libertini anteà affectabant, ſed hac libertate improba in Sathanę ſeruitutem ipſos redigi illuſtratum eſt, ad quos articulos extat hoc Catholicum reſponſum.

Ad ſex Articulos, quos pro omninò neceſſarijs habent Lutherani, reſponſio.

I.

Tom. 16. de Conc. m. ſ. Vat. ſig. num. 3203. pag. 147.

Refelluntur Articuli Lutherani.

53 Doctrina de iuſtificatione facilè concordabitur, ſi non contendatur ſolam fidem iuſtificare, & ſi omittatur affectata verborum nouitas, & retineatur potiùs vetus dicendi modus, quo vſi ſunt Patres noſtri antiqui, S. Iacobus, S. Cyprianus, S. Auguſtinus, de fide, & operibus: Si fides vera nunquam eſt ſine bonis operibus, vt ipſi dicunt, quid opus eſt addere hanc vocem *Sola*, vt excludat à fide opera? Hoc enim intendunt potiſſimè, quando dicunt [ſola fides iuſtificat] vt à iuſtificatione opera excludant: quoniam verò propoſitio illa [ſola fides iuſtificat] reprobatur à S. Iacobo, & à S. Auguſtino expreſſis verbis, & multam in populo benè agendi negligentiam generat, atque etiam certis rationibus dialecticæ falſa eſſe conuincitur, quia ſi ſola fides iuſtificaret, ſequeretur, quòd nec Deus, nec gratia, nec charitas, nec Sacramentum Baptiſmi, nec Pœnitentię iuſtificaret, quia nihil horum eſt fides, ſequitur autem, ſi ſola fides iuſtificat, ſicut ſequitur ſolus Deus creat aliquid ex nihilo, ergo nihil, quod non eſt Deus, ex nihilo aliquid creat.

Rectiùs igitur omittatur hæc de ſola fide contentio, & dicendi nouitas, vt maneamus vnanimiter in antiqua SS. Iacobi, & Auguſtini, totiuſque Eccleſiæ ſententia, nempè, vt non baptizatus peccator per fidem, & Baptiſmum iuſtificetur; baptizatus verò peccator, iuſtificetur per Fidem, & Pœnitentiæ Sacramentum. Hoc breuiter dictum eſt, & neminem ſcandalizat, nec eſt contra vllam Scripturam, nec miſericordiæ Dei, aut merito Chriſti derogat, ſine quibus vtique, nec Fides, nec Sacramenta per ſeſe tantæ forent, aut eſſe poſſent efficaciæ, vt peccatorem iuſtificarent ſine gratia Dei, & merito Chriſti.

Quòd autem aiunt nos hac fiducia miſericordię cer-

Digitized by Google

Demonſtratur iuſtificationem ſola fide non conferri.

certos, & ſecuros de ſalute reddi. Simile eſt illi Lutheri doctrinæ, quòd homo baptizatus ſalutem perdere non poſſit, niſi nolit credere, quia per fidem Baptiſmi dùm credit, aut recordatur, ſe baptizatum eſſe, ſtatim omnia peccata abſorbentur. Et adhuc audaciùs ait Philippus Melancthon in Methodo, & in Commentario ad Rom. Eos qui dubitant, an conſequuti ſint remiſſionem peccatorum, & Deo placeant, atque in gratia eius ſint, non eſſe Chriſtianos, ſed Ethnicos, nec certè inuocare Deum. At huiuſmodi temeraria de vita æterna præſumptio, certitudoque, & ſecuritas toti repugnat Scripturæ & veteris, & noui Teſtamenti, quia in Prophetis ſæpè adijcitur dubitationis vocabulum [quis ſcit, fortè, forſitan] vt Dan. 4. Ion. 3. Iohel. 2. & Iudith. 7. & Eccleſ. 9. apertiſſimè dicitur: *Neſcit homo, an amore, an odio dignus ſit.* In Nouo quoque Teſtamento ait ipſe Dominus, Matth. 7. *Non omnis, qui dicit mihi, Domine Domine*: Item, *Anguſta eſt via*, &c. & Paulus Rom. 9. *Non eſt volentis, neque currentis.* Et 11. *Tu autem fide ſtas; noli altum ſapere, ſed time*, &c. 1. Cor. 4. *Nihil mihi conſcius ſum, ſed non in hoc iuſtificatus ſum.* Præterea dum aiunt conſcientiam ſibi peccati conſciam eſſe, quia legi nunquam ſatisfaciamus. Hoc alludit ad illos reprobos Lutheri articulos, quòd iuſtus in omni opere bono peccat, quòd nobis impoſſibile ſit legem implere, &c. At cùm dictum eſt, quod Paulus ait: *Nihil mihi conſcius ſum.* Ergo conſcientia non eſt ſibi ſemper peccati conſcia; & Luc. 1. quòd parentes Ioannis Baptiſtæ ambulauerunt in lege Domini ſine querela; Marc. 9. quòd credenti omnia ſint poſſibilia; & Phil. 4. *Omnia poſſum in eo, qui me confortat*; & SS. Doctores Hieronymus, & Auguſtinus dicunt, grauem eſſe blaſphemiam dicere, quòd Deus nobis impoſſibilia præceperit, quia tyrannicum eſt ſubditis impoſſibilia præcipere. Tria igitur ſunt in primo articulo quæ debent corrigi. Primò, ne dicatur: [*Sola fides iuſtificat.*] Secundò, ne dicant: [*Nos fiducia miſericordiæ certos reddi de ſalute.*] Tertiò, ne dicant: [*Nos legi nunquam ſatisfacere, ſed omni opere bono peccare.*] Talia enim dicta non ædificant, sed ſcandilizant populum Dei.

II.

Corruptelæ Lutheranorum in Sacramentorum uſu.

Sacramentorum legitima adminiſtratio. Hic vident in oculo noſtro feſtucam, & non vident trabem in oculo ſuo, ipſi enim maximè illegitimè adminiſtrant Sacramenta, vtpote foris extra Eccleſiam in ſchiſmate, & rebellione. Hic eſt omnium peſſimus abuſus: in Miſſa præterea vtrumque Canonem reprobant, & omittunt Communionem vnius ſpeciei, & vocant dimidiatam diſpenſationem, cùm tamen extra Miſſam ſemper in Eccleſia fuerit Communio infirmorum. Euchariſtiam pro infirmis non obſeruant, ſed circa infirmi lectulum dicunt repente ſine Miſſa verba Conſecrationis ſupra panem, & vinum, & mittunt ea in os infirmi, plerumque reſiduum Calicis, quod infirmus non bibit, fundunt in terram, nec retinent numerum ſeptem Sacramentorum, Altaria demoliuntur, Miſſas priuatas abrogant, in Baptiſmo, Chriſma & Oleum, & alia multa omittunt, & deſpiciunt, quæ ſemper tamen in Eccleſia fuerunt: quomodo igitur ſuper ijs poterimus cum eis concordare. Melius profectò eſt, ſi ab his malis cedere, & ceſſare nolunt, vt nos permaneamus conformes cum reliquis Nationibus, quàm vt accedamus eis, & ſimul cum eis fiamus ſchiſmatici, & eorum ſchiſma augeamus.

III.

Diſciplina Euangelica, verus vſus clauium. Hunc articulum facilè admittimus per omnia, ſi rectè intelligatur, ſed admonendi ſunt, quòd maximus eſt apud ipſos clauium abuſus, nam eas committunt multis, qui veri Presbyteri non ſunt, vt potè à nullo Epiſcopo ritè ordinati, & per nouum eorum Euangelium omnis Euangelica diſciplina euanuit, quia in eo non obeditur Præpoſitis Eccleſiarum ordinarijs, & omnis deuotio, timor Dei, viſitatio Eccleſiarum, oratio, ieiunium &c. in populo languet, & minuitur.

IV.

Inſtitutio legitima Miniſtrorum Eccleſiæ, & hic quoq; in verbis nulla eſt inter nos diſcordia, ſenſu autem maxima. quia legitimam inſtitutionem vocant ipſi, vbi noui eorum viſitatores, & ſuperintendentes eligunt, & noua benedicendi formula Presbyteros, & Diaconos inſtituunt, vbi nullus eſt verus Epiſcopus, talis autem inſtitutio, vt eſt maximè friuola, ita in Eccleſia tot retrò ſæculis approbata, aut vſitata non fuit.

V.

Libertas ſacri Euangelij. Hic difficillimè concordabimus. Difficillimum eſt enim nobis à tam antiqua & lege, & conſuetudine totius Eccleſiæ diſcedere, eiſque conſentire. Concubinatus tamen non minùs nobis, quàm ipſis diſplicet. Libenter itaque ſimul cum ipſis conſulere in medium volumus, quomodo tolli queat ſcandalum iſtud: vota autem Monaſtica, quæ tot vtriuſque Teſtamenti Scripturis ſunt fundata, & tot ſæculis per omnem Eccleſiam comprobata, & in perpetuo vſu ſeruata calcare iam, & pro nihilo habere non poſſumus. Vt igitur dicere non poſſint, nos noſtra defenſione velle pacem, & vnitatem Germanicæ Nationis impedire; dicamus eis, & hic ſicut ſuper art. ſecundo, vt ipſi primò ſuper hac re quærant conſenſum aliarum Nationum, & Romani Pontificis, ſine quorum conſenſu nos in nouitatem iſtam conſentire non poſſumus, quia faceremus nos alienos ab illorum communione & verè ſchiſmaticos.

Votum caſtitatis per gratiam ſeruari poteſt.

Nam quòd dicunt, neminem piè & caſtè viuere poſſe, quòd laqueo ſit, negamus nos votum continentiæ laqueũ eſſe ſecundùm ſe: licèt per accidens laqueo fieri queat ijs, qui carnaliter viuunt, & concupiſcentiæ laxant habenas, ſecundùm ſe verò eſt pulchrum, & ſalubre ſanctitatis vehiculum, veræque pietatis, & vitæ Chriſtianæ adminiculum ſic, vt expreſſè docet Paulus 1. Cor. 7. *Virgo & innupta cogitat, quæ Dei ſunt, vt ſit munda corpore, & ſpiritu.* Nec eſt impoſſibile votum illud ſeruare, quod tot millia Monachorum, & Monialium per tot ſæcula ſeruarunt, omnia enim potuerunt in eo qui eos confortabat Philipp. 4. Et paulò poſt: *Credenti enim omnia ſunt poſſibilia*: Marc. 9. *Et continentiam petentibus dat Deus*: Sap. 8. Falſum eſt autem quod aiunt libertatem coniugij Scripturam concedere contra votum, eamque tempore Nicæni Concilij in Eccleſia fuiſſe, nunquam enim probare poterunt tempore illius Concilij licuiſſe vlli Sacerdoti, Monachoque aut Moniali coniugium inire, quandoquidem, & Apoſtolorum Canones non omnibus Clericis permiſerunt nubere, ſed ijs tantùm, qui in minoribus erant conſtituti Ordinibus. Cœterùm Pauli verbum: *Melius eſt nubere, quàm vri*, aliũ habet ſenſum, quàm ipſi putant, Non enim ſtatim vritur, quem ſtimulus carnis vexat, ſed qui ten-

Demonſtratur.

Digitized by Google

tentatione vincitur, & concupiſcentiæ conſentit iuxta illud Iacobi 1. *Vnuſquiſque tentatur a concupiſcentia ſua abſtractus, & illectus:* dein concupiſcentia cùm conceperit, parit peccatum. At Paulo, cùm vexaretur illo carnis ſtimulo, dictum eſt: *Sufficit tibi gratia mea*. 1. Cor. 12. Hoc, & vnicuique Eccleſiaſtico dici poſſet, ſi forti animo contra tentationes carnis reſiſteret.

V I.

Chriſtiana libertas male intellecta à Lutheranis,

Chriſtiana libertas. Hanc duplicem petunt in ritibus, & in cibis, vt tollant per hoc omnem Eccleſiæ ſtatuendi, ac prohibendi auctoritatem. At hoc eſt contra omnem ſcripturam. Chriſtus iubet audire Eccleſiam Matth. 18. Prelatos Luc. 10. Presbyteros, & Præpoſitos 1. Theſſ. 1. Hebr. 13. Apoſtoli præceperunt abſtinere à ſanguine, & ſuffocato. Act. 15. Paulus iuſſit tacere mulieres in Eccleſia, & velatas eſſe, & alij multi ſtatuerunt multa, quæ ad pietatem, & ad Dei cultum deſeruire viſa ſunt. Non eſt igitur hæc Romano Pontifici, & Concilijs tollenda auctoritas præcipiendi ea, quæ ad populi ædificationem faciunt. Chriſtiana enim libertas liberat à peccato, & a ſeruitute Diaboli. Io. 8. & Rom. 6. non autem à iugo præcepti, quod ſuaue vocat ipſe Dominus Matth. 11. ait enim Io. 13. *Hoc eſt præceptum meum, vt diligatis inuicem*; & Lutherus olim in ſerm. de Indulgentijs dixit, quanto plùs eſt præcepti, tanto maior eſt ſecuritas, & plùs meriti: & ſuper Decalogum ſcribens docebat, non eſſe bonum ſine præceptis eſſe, allegans illud Iudic. vltimo: *In diebus illis non erat Rex in Iſraël: ſed vnuſquiſque, quod ſibi rectum videbatur, faciebat*. Hoc autem dicebat Lutherus non eſſe bonum.

Diar. Con. Trid. in Bonon. m. s. Arch. Vat. pag. 294.
Carolus V. *Interim* condidit.

,, 54 XII. Maij Reuerendiſs. Legati ſcripſerût
,, ad Cardinalem Farneſium eorum iudicium
,, circa ſcripturam, quæ dicitur *Interim*, quòd
,, videlicet, quoad materias iam determinatas
,, Tridenti nullo modo admitti, vel approbari
,, debeat: at quoad alias miſerunt notulas mul-
,, tas, in quibus ille libellus a Catholica veritate
,, diſcordat, quare ſi non reformetur, nullo mo-
,, do comprobandus eſt, & quoad ſententiam
,, ferendam ſuper validitate tranſlationis, ſi cer-
,, ta concordiæ ſpes appareat ex dilatione, diffe-
,, rentiam eſſe, alias citò ferendam.

Hoſius Ep. Varm. in confeſſ. Cath. Fid. cap. 25.

55 Quàm male ferendis huiuſmodi decretis ſe implicuerit Carolus V. conſtat ex ſanctis Patribus, qui Imperatores Epiſcopale munus inuadentes corripuerunt, vt Hoſius Warmienſis Epiſcopus pluribus commemorat. Verùm excuſat eum Surius, quòd priùs libellum cum Pontifice communicarit affirmans. At falſo rumore deceptus, opinatus eſt Surius, Carolum V. egiſſe, quod pium Imperatorem decuerat: ſed longè ab eo abfuit, non enim conſuluit Pontificem de proponendis dogmatibus fidei, præſcribendaque diſciplina, ſed Legatus Apoſtolicus Cardinalis Sfondratus monuit Pontificem, in quos Cęſar errores ſe induceret, à quibus cùm Pontifex illum pro Paſtorali munere opera Proſperi Sanctacrucij Chiſſemenſis Epiſcopi, quem ad eum miſit, amantiſſimè reuocare pertentaret, Cæſar Internuntium Apoſtolicum audire recuſauit, donec in Comitijs Auguſtanis nefarium ſuum decretum dictum *Interim*, quo Pſeudo-Pontificatum Germaniæ inuadere viſus eſt, XV. Maij tuliſſet, frigidaque excuſatione flagrantiſſimum delictum temperauit, vt conſtat ex ijs, quę nitidè recenſet Angelus Maſſarellus.

Renocare eum non potuit à ſcelere meditato Pontifex.

Angelus Maſſarel. in Diar. Conc. Bonon. m. s. Arch. Vat. pag. 295.

,, XXI. Maij Reuerendiſſimus Dominus Car-
,, dinalis de Monte recepit literas ex Auguſta
,, XVI. huius datas à Reuerendo Domino Epi-
,, ſcopo Chiſſemenſi Nuntio Apoſtolico, qui
,, ſcribit ſe applicuiſſe Auguſtam XI. huius, &
,, non potuiſſe habere audientiam ab Imperato-
,, re ante diem XV. in qua die Sua Maieſtas hora
,, XX. publicauit ſcripturam, quam *Interim* vo-
,, cant, vt ſecundùm eam Status Germaniæ vi-
,, uere debeant in Religione vſque ad determina-
,, tionem Concilij, & hora XXI. audiuit dictum
,, Dominum Chiſſemenſem, qui frigidè nimis
,, expoſuit ſuam commiſſionem, cùm tota eius
,, vis conſiſtat circa ipſum *Interim*, quod cum
,, publicatum fuiſſet, nihil reſtabat, quod cùm
,, Sua Maieſtate nomine Sanctiſſimi Domini No-
,, ſtri ageret, Imperator excuſauit ſe de huiuſ-
,, modi publicatione, aſſerens ſe non poſſe am-
,, pliùs retinere Dietam Auguſtæ, & ſciebat quòd
,, ipſe Chiſſemenſis non habebat in mandatis à
,, Sua Sanctitate aliquid momenti. Circa Ciui-
,, tatem Placentinam reſpondit Imperator velle
,, priùs agere de rebus publicis, & deindè de
,, priuatis, nam res priuata eſt agi de Placen-
,, tia, cùm ea pertineat ad domum Farneſianam,
,, & quòd ipſe Imperator dixerat, ſe non egiſſe
,, aliquid quod non eſſet boni, & Catholici
,, Principis.

Excuſat flagitium.

Vt ſuprà pag. 297.

56 Verùm cùm nondum peruenerat ſecundi huius decreti fama ad Pontificem, cùm pacis cupidiſſimus modos omnes exquirebat, quibus primum decretum de dogmatibus tolerari poſſet,
,, quod teſtatur Angelus Maſſarellus: [Pontifex
,, mittit Epiſcopum Fanenſem in Germaniam ad
,, Imperatorem, vt vnà cum Cardinali Sfondrato
,, Legato agat pro rebus Religionis in illa Pro-
,, uincia, & inueniat modû tolerandi ſcripturam,
,, quę *Interim* vocatur, & quòd ſuperſedetur ſen-
,, tentia tranſlationis.] Multis interiectis, mixtos cum veris fuiſſe nonnullos errores in ſcripto Cæſareo Auctor indicat, dum ait:
,, XV. Iunij formauimus reſponſum ad Car-
,, dinalem Farneſium ſuper ſcriptura *Interim*
,, cum Epiſcopo Minoricenſi,

57 At Cęſar in Comitijs Auguſtanis decretum, quo diſciplinam ſacram diſciplinæ inſtaurandæ ſpecie profligauit, Pontificiamque Aulam, ac pios omnes maximè conturbauit, vt teſtis eſt Angelus Maſſarellus.

Diar. m. s. Arch. Vat. pag. 298. auctore Angelo Maſſarello Secret.

Contraria Concilijs decreta.

,, XXV. Iunij Reuerendiſſimus Dominus Car-
,, dinalis Moronus recepit literas à Reuerendiſ-
,, ſimo Cardinali Sfondrato ex Auguſta XIX.
,, huius datas, quibus ſignificat Imperatorem
,, propoſuiſſe in Dieta reformationem Cleri Ger-
,, manici, & eis modum viuendi, quoad mores
,, XIV. huius præſcripſiſſe, ita vt iam vnuſquiſ-
,, que videat Imperatorem hunc Carolum vſur-
,, paſſe ſibi omnem iuriſdictionem Eccleſiaſticã,
,, nam die XV. Maij præteriti præſcripſit modũ
,, credendi quoad dogmata fidei, nunc autem
,, XIV. huius Menſis formam viuendi quoad
,, mores Germaniæ dedit,

In eo ſecundo decreto Cæſar, qui noui Concilij cupidiſſimum ſe iactabat, ſuperiora Concilia, quæ continentiam Sacerdotibus imperarunt, & laicis Calicis vſum vetuere, audaci contemptu protriuit, prætexens, id ſibi licere vſq; ad nonum Concilium, quaſi homini laico, ita veterum Conciliorum, quæ à Spiritu Sancto regebantur, flocci auctoritatem feciſſe licuerit, eoque prætextu omnia Concilia noui Concilij ſpe, & expectatione,

Digitized by Google

ne abrogare cuiuis Principi liceat; vt verò in futuro Tridentino hæc reiecta ſint, ſuo loco dicetur. Quàm verò abhorruerit Paulus Pontifex ab his decretis, conſtat ex reſponſo ab eo dato cuidam præpotenti Germaniæ Duci petenti à Sede Apoſtolica, vt in eius Principatu Coniugium Sacerdotibus, laicis Calicis vſus, Ieiuniorum abrogatio ob inductas à Lutheranis turbas permitterentur (erant hæc Lutheraniſmi retia, quibus tot improuidæ Nationes illaqueatæ ſunt) ad hæc verò Pauli III. nomine breuibus, ſed grauiſſimis ſententijs reſponſum eſt.

Tom. 11. de Concil. m. 1. Arch. Vat. ſig. n. 3197.

Reſponſio Pauli III. petitionibus iniquis Germaniæ.

,, 58 Petitiones Ducis tres, communio ſub
,, vtraque, matrimonium Sacerdotum, ciborum
,, indifferentia.
,, Mœret, dolet, & admiratur Pontifex plùs
,, credi verſantibus in tenebris peccatorum, quàm
,, Sanctæ Matri Eccleſię, quæ in fide errare non
,, poteſt.
,, Nouatores nouis opinionibus noua moliun-
,, tur, vt ſtatus Principum mutent, bona Ec-
,, cleſiæ rapiantur. Dolet Pontifex de incom-
,, modo Ducis, & ſperat Deum non defuturum
,, ei.
,, Laudat Ducem, quòd Quæſtiones de fide
,, ad Pontificem referat, quòd ab Eccleſia non
,, recedat.
,, Germaniam non quærere vera remedia ad
,, euadenda pericula, quæ à Turca imminent
,, Hungariæ, & Croatię ne reliquam partem oc-
,, cupet, cùm quærat, vt Schiſma à Papa con-
,, firmetur.
,, Petitiones has non poſſe approbari ſine ſcan-
,, dalo omnium Prouinciarum, in quibus ſe-
,, quentes hæreſes Lutheranorum comburun-
,, tur.
,, Exemplum adducit Imperij Conſtantino-
,, politani euerſi ob hæreſim de Spiritu San-
,, cto.
,, Ad primam, conſuetudo antiqua communi-
,, candi Laicos ſub vna ſpecie approbata à Con-
,, cilio Conſtanrienſi eſt habenda pro lege. Hęc
,, non poteſt mutari abſque Concilio generali
,, ſine ſcandalo.
,, Eccleſia credit totum Chriſtum eſſe ſub qua-
,, libet particula. Fructum quoque integrum,
,, & præmium non deeſſe. Ergò obediendum
,, eſt Eccleſiæ. Exemplum Chriſti admonet, ne
,, quærendo ſpecies externas, amittat quis fru-
,, ctum internum. Deus permittit varijs flucti-
,, bus opinionum quati impios propter arro-
,, gantiam.] A fructibus cognoſcitur qualitas
huius opinionis.

Ad ſecundam de vxoribus. Negari exemplo Veteris Legis, quæ iubebat offerentes extra domum manere. A maiori &c. Non poſſe id mutari abſque ſcandalo, & Dei offenſione, & imminutione cultus. Poſt votum voluntarium non licet: poſſe ſi velint, cum Dei gratia continere ſe, hortatur ad ſobrietatem. Non videre, qui nouitates expetunt, quantum in eis mali ſit abſconditum; incommoda, & pericula matrimonij Sacerdotum recenſet, periculum vſurpationis Eccleſiæ, periculum annullationis Ordinum Sacrorum. Obſeruationi de grauioribus peccatis, quæ Sacerdotes committunt, reſpondet: Lex non eſt tollenda, quia Legis præuaricatores inueniuntur; ſed reformatio facienda eſt.

Ad tertiam petitionem reſpondet. Per Iura prohibitum eſt, niſi de conſenſu vtriuſque Medici.

Arriana hæreſis prætextu libertatis Ieiunium tollebat. Adhortatur ad Eccleſiaſticas Inſtitutiones obſeruandas, & fructus ex Ieiunio explicat. Petitioni vt tolerentur hæc vſque ad Concilium reſpondet, infringi ſuperiorum Conciliorum auctoritatem: Exemplum dari vt futura Concilia ſint nullius auctoritatis, & omnia prætextu noui Concilij poſſe mutari. Concilium hæc non conceſſurum. Concilio non credunt. Pontificem curare vnitatem, pacem inter Principes. Admonet Ducem, vt ſit conſtans in Fide Catholica.

De *Interim.*

Paruit Pontificijs monitis Dux ille, ac tumultuantes Nouatores repreſſit, quem de iiſdem Concilium Tridentinum ſub Pio IV. conſuluiſſe viſuri ſumus. At Cæſar à Pontifice monitus, quibus ſe errorum laqueis implicaret, non reſipuit, ſed ſuperiora duo decreta vltima Iunij in Comitiorum Auguſtanorum Receſſu impiè promulgauit, quæ inter Conſtitutiones Imperiales à Melchiore Goldaſto recenſentur.

Caroli V. Imperatoris Interim.

Ext. inter Conſtitut. Imper. apud Goldaſt. tom. 1. p. 518.

Deplorandum Caroli V. Imperatoris *Interim.*

59 Cùm res ipſa declaret illud diſſidium adeo altas egiſſe radices, vt iam non ſolùm Germanicam, verùm etiam multas alias Nationes attingeret, omnibuſque eis commune eſſe cœperit, ita vt viſum ſit huic tàm graui morbo vllo alio conuenientiori remedio, quàm per viam Vniuerſalis Catholici Concilij ſubueniri non poſſe, impetrauit tandem ad preces Statuum Sua Maieſtas poſt multas in ea re habitas tractationes, quòd generale Concilium in Germanica Natione Tridenti conuocatum, & celebrari cœptum ſit; quapropter & horum Comitiorum initio cum Statibus ita egit, eoſque permouit, vt inſequentes Sanctorum Patrum, Maiorumque noſtrorum veſtigia, qui in negotijs fidei ſemper ad Sacra Concilia recurrere, eiſdemque obtemperare ſoliti fuere, in adhæſionem, & ſubmiſſionem huius Concilij communiter conſenſerint, ac vlteriùs Suæ Maieſtati liberum permiſerint, de Chriſtianis, ac conuenientibus medijs cogitare, quibus medio tempore vſque ad finem, ac determinationem Concilij omnes Status piè, ac pacificè ſimul viuere, & habitare queant, ita vt nemo contra ius, ac æquitatem grauetur. Et ſicut Sua Maieſtas tunc temporis huiuſmodi Statuum conſenſum, ac remiſſionem clementiſſimo animo ſuſcepit, ita & nunc non minùs ſuſcipit.

De negotio verò remiſſionis tanquam per ſe grauiſſimo Sua Maieſtas hactenùs paterno affectu fideliter, & cum ſumma diligentia deliberauit, Statuumque ſententias (ſicut ipſimet ſciunt) exquiſiuit: neque perſona non ſine dolore animi percepit quàm immenſa incommoda huic inclytę Nationi hactenùs ex prædicto diſſidio fuerit illata, quæ calamitas, & pernicies ex eodem impendeat, ita vt ineuitabilis neceſſitas expoſtulet pro conſtitutione, ac conſeruatione firmæ pacis, iuſtitiæ vnitatis, ac pro tollendis diſcordiarum ſeminibus, hanc rem vſque ad progreſſum, & determinationem generalis Concilij, non in præſenti ſtatu, & confuſione quaſi ſuſpenſum relinquere, ſed potiùs ad maiorem Chriſtianam concordiam, moderationem, ac ſaniorem, & propiorem intellectum reducere, varijſque contrarijs opinionibus ampliùs non conniuere, vel committere, vt per eas publica pax ampliùs turbetur, & impediatur.

Ferendi illius prætextus.

Dùm igitur Maieſtas Sua in hoc tota eſt occupata, peropportunè contigit, quòd quidam Viri ma-

magni Status; & nominis procuIdubio, bono quodam zelo erga Chriſtianam concordiam, pacem, & tranquillitatem, & ex vero erga Patriam amore adiunctum hoc conſilium, & ſententiam ipſorum Suæ Maieſtati propoſuere, exactiùs diſcutiendam tradidere, ſeque diligentiùs eam obſeruaturos polliciti ſunt.

Id conſilium Sua Maieſtas nonnullis egregijs Sacræ Scripturæ peritis, ac probatis Doctoribus videndum commiſit, ex quorum relatione animaduerſum eſt, id ſi in recto Chriſtiano ſenſu intelligatur à noſtra vera Catholica Religione, & Eccleſiaſticis doctrinis, ſtatutis, & ordinationibus (exceptis duobus articulis Communionem ſub vtraque ſpecie, & Matrimonium Sacerdotum concernentibus) non abhorrere, ſed ad promouendam, ac impetrandam pleniorem controuerſæ Religionis Chriſtianæ concordiam, conſeruandamque in Sacro Imperio publicam pacem, & tranquillitatem conducere, quemadmodum, & adhuc Maieſtati Suæ attenta qualitate horum, ita videtur, nihilque magis in votis eſt, quàm vt omnes Ordines ſub ipſius Cęſareo regimine, ſicut ex officio hoc Suæ Maieſtati incumbit, in Religione concorditer, & pacificè ſimul viuant, & conueniant.

Itaque Maieſtas Sua communes Status, qui hactenùs ordinationes, & ſtatus Vniuerſalis Eccleſiæ obſeruarunt, requirit clementer petens, vt & in poſterum ea obſeruent, conſtanter in ijs permaneant, perſeuerent, nec deſciſcant, vel quidquam immutent; quod ſe facturos eſſe conſtanter aſſeruerunt. Reliquos verò Status, qui innouationem inſtituerunt pari modo, Maieſtas Sua, clementer, & ſeriò requirit, vt vel communibus Statibus ſeſe rursùs coniungant, & cum illis in, obſeruatione Statutorum, ac Cæremoniarum, Vniuerſalis Eccleſiæ Catholicæ conſentiant, vel ſaltem in doctrina ſua, & Eccleſiaſticis Ordinationibus cum prædicto conſilio ſeſe omninò conforment, nec vltra illud quidquam inſtituant, vel attentent. Et caſu, quo vlteriùs ſe intromiſiſſent, per omnia ſeſe præfato conſilio, & confeſſioni conforment, firmiterque in eo permaneant, & vt omnes Status ad promotionem publicæ pacis, quietis, & vnionis prædictum ſcriptum pro nunc tolerent, neque illud impugnent, neque contra, illud doceant, ſcribant, aut concionentur, ſed omnes Status Vniuerſalis Concilij declarationem, atque determinationem patienter, & obedienter expectent.

Nihilominùs Maieſtas Sua omnem diligentiam adhibebit, nihilque intentatum relinquet, quo Concilium Vniuerſale iuxta Statuum requiſitionem quamprimùm celebretur, & Germanica Natio à præſenti Schiſmate penitùs liberetur.

Similiter, & Maieſtas Sua tota in eo eſt occupata, vt Catholica quædam reformatio concipiatur in præſentibus quoque Comitijs ipſis Statibus publicanda, de qua ſperandum ſit, ipſam vſque ad determinationem ſæpè dicti Concilij, ad tollendos abuſus, & ſcandala, atque ad plantationem, & conſeruationem Catholicæ diſciplinæ, rationis viuendi, & virtutum non parum frugiferam futuram.

Reformationis nomine deformatam vult Eccleſiam.

Et quamuis in ſæpè nominato conſilio ſub Rubrica de Cæremonijs inter alia contineatur ſi quid in illis ſuccreuerit, ex quo ſuperſtitio oriri poſſet, vt illud tollatur, &c. Reſeruat Sua Maieſtas ſibi in eo, & alijs articulis vbi, & in quantum, opus fuerit, nunc vel deinceps omni tempore, poteſtatem conuenienter ſtatuendi, ac diſponendi. Quidquid enim Sua Maieſtas ad promouendam Dei gloriam, ad componendam controuerſam Religionem, conſeruandam firmam pacem, iuſtitiam, & tranquillitatem in Sacro Imperio Germanicæ Nationis, denique ad vtilitatem, & commodum communium Statuum ſuſcipere, inſtituere, efficere, & promouere poterit, in eo ſeſe iuxta officium ſuum Imperiale, cum omni clementia exhibet promptiſſimum.

Non potuit.

Atque hæc ad declarandam Cæſareæ Maieſtatis voluntatem communibus Imperij Statibus clementer, & benignè ſignificanda duximus.

Diſtincta ſunt illa in hæc capita 1. De conditione hominis ante lapſum 2. De conditione hominis lapſi. 3. De Redemptione per Chriſtum Dominum Noſtrum. 4. De Iuſtificatione. 5. De Vtilitate, & fructibus Iuſtificationis. 6. De modo, per quem homo iuſtificationem accipit. 7. De Charitate, & bonis operibus. 8. De fiducia remiſſionis peccatorum. 9. De Eccleſia. 10. De notis, & ſignis Eccleſiæ veræ. 11. De auctoritate, & poteſtate Eccleſiæ. 12. De Miniſtris Eccleſiæ. 13. De Pontifice, & Epiſcopis.

60 Atque vt Eccleſia, quæ eſt vnius Capitis 13.
hoc eſt Chriſti vnum corpus, eo faciliùs in vnitate contineri poſſet, etſi multos habet Epiſcopos, qui populum eius, quem Chriſtus pretioſo Sanguine ſuo acquiſiuit, regant, idque Iure Diuino, vnum tamen in remedium Schiſmatis, qui cæteris omnibus præſit, cum plenitudine poteſtatis Summum Pontificem habet, idque pro prærogatiua Petro conceſſa, quod ipſum quàm vtile, ſit ad auertenda Eccleſiæ Schiſmata ſatis conſtat, ijs qui non ignorant, à contemptu huius Summi Sacerdotis plerumque Schiſmata orta eſſe, vt Cyprianus ſcribit, & res ipſa teſtatur, qui igitur Cathedram Petri tenet Summus Pontifex eo iure, quo Petrus accepit à Chriſto dicente: *Paſce oues meas*, Vniuerſam Eccleſiam & gubernat, & gubernare debet. Qua tamen poteſtate ſua vti debet non ad deſtructionem, ſed ad ædificationem. Hanc autem plenitudinem poteſtatis, ſic videtur Chriſtus Petro, eiuſque ſucceſſoribus dediſſe, vt reliquis Epiſcopis partem ſollicitudinis eius commiſſę non abſtulerit, ſed ſuarum Eccleſiarum, & Diœceſum veros Iure Diuino Epiſcopos eſſe voluerit. Debent autem Chriſtiani homines, & Pontifici Summo, & ſingulis ſuis Epiſcopis parere, iuxta illud Apoſtoli: *Obedite Præpoſitis, veſtris, qui vigilant pro animabus veſtris*.

14. Subduntur plura de Sacramentis in genere. 15. De Baptiſmo. 16 De Confirmatione. 17. De Sacramēto Pœnitentię. 18. De Sacramento Euchariſtiæ. 19. De Sacra Vnctione. 20. De Sacramento Ordinis. 21. De Sacramento Matrimonij. 21. De Sacrificio Miſſæ. 23. De memoria Sanctorum in Altaris ſacrificio fieri conſueta, & de eorum interceſſione inibi expedita, & obiter de Sanctorum inuocatione. 24. De memoria Defunctorum in Chriſto. 25. De Communione cum ſacrificio iungenda. 26. De Cæremonijs, & vſu Sacramentorum. Hoc caput viginti quatuor articulis diſtinguitur. Mox ſubditur:

Et quamquam cum Apoſtolo ſentiendum, eum, 17.
qui cœlebs eſt, curare quæ ſunt Domini, &c. eoque magis optandum multos inueniri Clericos, qui cùm cœlibes ſint, verè etiam contineant, tamen cùm multi, qui Miniſterij Eccleſiaſtici functiones tenent, iam multis in locis duxerint

rint vxores, quas à ſe dimittere nolint, ſuper ea re generalis Concilij ſententia expectetur, cùm aliqua mutatio in ea re, vt nunc ſunt tempora, ſine graui rerum perturbatione nunc fieri non poſſit.

18. Illud tamen negandum non eſt, etſi coniugium per ſe honorabile eſt iuxtà Scripturam, eum tamen qui non ducit vxorem, & verè continet, melius facere ſecundùm Scripturam.

19. Eadem eſt ratio vſus Euchariſtiæ ſub vtraque ſpecie, cui multi etiam aſſueuerunt, & ab eo auelli ſine graui rerum motu hoc tempore non poſſunt. Et quia Concilium Oecumenicum, cui omnes Imperij Status ſe ſubmiſerunt, proculdubio piam, & ſollicitam curam adhibebit, vt in hoc caſu conſcientijs multorum, & publicæ tranquillitati optimè conſulatur, qui vſum vtriuſque ſpeciei antehac receperunt, cumque relinquere nolunt, ſuper ea quoque re deliberationem, & ſententiam Oecumenici Concilij expectent.

20. Hi tamen, qui vtrumque ſpeciei vſum amplectuntur, illam inueteratam ſub vna ſpecie communicandi conſuetudinem reprehendere non debent, nec alteri alteros perturbent, donec ſuper ea re Concilium Oecumenicum decreuerit.

Subdit Chriſtum ſub ſingulis ſpeciebus integrum contineri, atque adeò adorandum, ac etiamſi aſſeruetur Euchariſtia, in ea permanere: demùm hortatur ad ſeruanda, quæ ad diſciplinam Cleri, & populi pertineant, atque ad tollenda publica offendicula conſtituentur.

Ext. vſ. 3 Goldaſt. tom. 1. p. 547. *Datum in Ciuitate Imperiali Auguſta die vltima Iunij anno Incarnationis Chriſti Domini Noſtri MDXLVIII. Imperij noſtri XXVIII. Regnorum trigeſimo tertio.*

61 Promulgata eſt eadem die vltima Iunij ſanctio inſcripta *Reformatio politiæ Imperialis*, in qua inter alia Carolus Quintus piè pro Cæſareo munere blaſphemos impia in Deum, in Saluatorem, in eius Sacramenta, in Genitricem Chriſti, in Sanctos verba vomentes iuſtis pœnis affici, ebrietatem coërceri, caſtigari luxum, concubinarios, & adulteros plecti, famoſorum Libellorum, picturarum Auctores, & Typographos, venditoreſque mulctari iuſſit.

Carolus Quintus diuina fauente clementia Romanorum Imperator Auguſtus &c. Vniuerſis, & ſingulis noſtris, & Sacri Romani Imperij Electoribus, & Principibus Eccleſiaſticis, Archiepiſcopis, Epiſcopis, & alijs Prælatis, &c.

Gratiſſimum nobis fuit, placuiſſe dilectionibus veſtris, & vobis conceptam Reformationem, ex qua diſciplinam Eccleſiaſticam multis partibus deformatam priſtinæ dignitati, ac nitori reſtituere pro virili veſtra ſtatuiſtis, cupientes ea parte ſollicitudinis, quam ſuſcepiſtis è manu Domini, afflictis Imperij rebus ſuccurrere, & omni ſtudio, ac diligentia collapſam penè Religionem erigere, ac confirmare: quam veſtram voluntatem egregiam ſanè, ac piam, vt perſpectam ante habuimus, & nunc libenter agnoſcimus, ita quoque deinceps in ipſa rerum adminiſtratione operam veſtram futuram ſtrenuam, ac diligentem nobis pollicemur. Ideòque nè pius hic exercendæ reformationis calor longa temporis dilatione refrigeretur, valdè nobis probatur, quòd in hoc ipſum de celebrandis Synodis Diœceſanis ad feſtum Diui Martini diem proximum conſtituiſtis, nam Prouinciales vt ante Quadrageſimam omnes abſoluantur, videtur omninò neceſſarium. *Data in Ciuitate noſtra Auguſtana Vindelica die IX. Menſis Iulij MDXLVIII. Imperij noſtri XXVIII. & Regnorum XXXIII.*

Ibid. tom. 2. p. 525.

Subtexitur formula illius Reformationis Eccleſiaſticæ decerpta ex Sacris Canonibus, & ex Traditionibus, & è Sacra Scriptura, donec à Concilio generali corruptelæ, quæ irrepſerant, tollerentur, quæ hiſce Capitibus diſtincta eſt. 1. De ordinatione & electione Miniſtrorum Eccleſiæ. 2. De ordinum Eccleſiaſticorum officijs. 3. De officio Decani, & Canonicorum. 4. De horis Canonicis, & Pſalmodijs. 5. De Monaſterijs. 6. De Scholis, & Vniuerſitatibus. 7. De Hoſpitalibus pauperum Infirmorum, & Peregrinorum. 8. De diſpenſatione Verbi Dei, & officio Eccleſiaſtæ. 9. De adminiſtratione Sacramentorum. 10. De adminiſtratione Sacramenti Baptiſmi. 11. De adminiſtratione Sacramenti Confirmationis. 12. De Miſſæ cæremonijs. 13. De Sacramenti Pœnitentiæ adminiſtratione. 14. De Vnctionis Extremæ adminiſtratione. 15. De Sacramenti Matrimonij adminiſtratione. 16. De Cæremonijs Eccleſiaſticis. 17. De diſciplina Cleri, & Populi. 18. De pluralitate Beneficiorum. 19. De diſciplina populi. 20. De Iuſtificatione. 21. De Synodis. 22. De Excommunicatione.

Nonnulla in his ſparſa erant, quæ Iuri Pontificio, quo Immunitates, & Priuilegia nonnullis concedebantur aduerſa erant, adeòque Præſules expetiere à Cæſare, vt cum Pontifice ageret, vt in ijs huic decreto ſe accommodaret, quod munus Cæſar in ſe recepit.

62 De hoc inſtaurandæ diſciplinæ Eccleſiaſticæ decreto promulgato à Cæſare refert Angelus Ang. Maſſarellus in Diar. Con. Trident. & Bonon. m. s. Arch. Vat.
,, Maſſarellus [Secunda Iulij MDXLVIII. cum
,, Cardinali de Monte formam Reformationis
,, ab Imperatore in Germania propoſitam exa-
,, minauimus. IV. Iulij, Cardinalis de Monte
,, de ea ſcribit ad Cardinalem Farneſium.

Reprehenderunt Viri prudentia, & doctrina conſpicui in Cæſare, illum nonnulla contraria decretis Concilij Tridentini inſeruiſſe; ac licèt tacito nomine Concilij doctrinam veram tradidiſſet, arguendum tamen ex eo, quòd munus alienum inuaderet, potuiſſe illud honeſtiùs decernere, vt Concilij decreta ſeruarentur, & ita poſtulare, vt Concilium Tridentum transferretur. Alij tamen aliter ſenſerunt, vt in veteri m. s. Cardinalis Pij tùm edito perpenditur, [Cùm M.S. Car. Pij.
,, Cæſar (inquit) improbet tranſlationem, &
,, velit cogere redire Tridentum, oſtendit nolle
,, Concilium eſſe liberum, vt etiam in publica-
,, tione *Interim* videtur credere Concilium non
,, eſſe legitimum, nunquam legitimè congrega-
,, tum, cùm in eo contineantur & diuerſa, &
,, contraria decretis Concilij, vt de lapſu homi-
,, nis, & de iuſtificatione, & de auctoritate Pa-
,, pæ; ſi enim decreta Concilij de verbo ad ver-
,, bum in *Interim* inſeruiſſet, ſubticens nomen
,, Concilij, & non acceptà illa ferens Concilio,
,, culpandus adhuc eſſet; ſi enim volebat ponere
,, falcem in meſſem alienam, quo nomine nun-
,, quam excuſaretur, etiamſi Euangelium ipſum
,, publicaſſet, debebat priùs ſtatuere, quòd de-
,, creta Concilij eſſent ſeruanda, & hoc colore pe-
,, tere, vt Concilium rediret Tridentum, ſed cùm
,, ipſe impugnet illud hac ſua falſa doctrina, non
,, video, quo iure petat reditum Concilij ad Tri-
,, dentū, quam enim curam vult habere Concilij
,, non legitimi, & potiùs Conciliabuli, quàm
,, Concilij.]

A Viris optimis *Interim* Caroli V. reprehenditur.

Digitized by Google

Staniſl. Hoſius de expreſſo Dei verbo pag. 62.

Conflata eſt ſuperiori Cæſareo decreto hære-
ſis *Interimiſtarum*, à quibus tamen idem decre-
tum non ſuiſſe obſeruatum refert Staniſlaus Ho-
ſius Epiſcopus Varmienſis, poſtea Cardinalis,
,, & Concilij Tridentini Præſes. [Conſcripta
,, fuit in Germania quædam *Interim* Religio,
,, quàm rectè nolo dicere) ſed fuit auctoritate
,, Comitiorum ab omnibus propè recepta, pau-
,, cis quibuſdam exceptis: num autem à quibus
,, recepta eſt, apud eos legitimum Sacerdotium,
,, iuxta formulam in eo libello præſcriptam, fuit
,, reſtitutum? Nihil minùs, etiam *Interimiſtæ*
,, æquè ſunt, fuerunt vt alij Lutheriſtæ, niſi
,, quòd à carnibus alicubi abſtinent in Quadra-
,, geſima, & pro Sabbato, & rem Diuinam, vel
,, prophanam potiùs, nè dicam ſacrilegam fa-
,, cientes, Lineis, & Sacerdotalibus alijs indu-
,, mentis nonnullis in locis vtuntur.]

Non conuerſos eo decreto ad fidem orthodo-
xam Lutheranos, ſed inter ſe in diuerſas ſectas
ſuiſſe diſſectos, idem Epiſcopus multis interie-
ctis narrat,

Ibid. pag. 69.

,, 63 Inter Lutheranos, & Chriſtianos quo-
,, ries actum fuit de concordia? Quæ cauſæ verò
,, fuit, cur *Interim* Religio conſtitueretur? Niſi
,, quòd non deerant, qui minimè dubiam ſpem
,, oſtenderent fore, vt per hanc viam, & ratio-
,, nem coiret inter Chriſtianos, & Lutheranos
,, concordia, num autem eum, quem ſperabant
,, homines, res eſt exitum conſequuta? Minimè
,, Gentium quin, quod omnium ferè iudicio
,, (pauciſſimis exceptis) in Comitijs Imperij
,, fuerat approbatum, quod ſumma eorum vo-
,, luntate conſtitutum, hoc paulò poſt ab illis
,, ipſis, à quibus fuit receptum, non eſt ſerua-
,, tum. Lipſenſes nè viderentur non eſſe pruden-
,, tiores, quàm vniuerſum Imperium, quamuis
,, in plurimis ad illam in Comitijs præſcriptam
,, *Interim* Religionem aſſenſi fuerant, pleraque
,, tamen ſua, ſuique Magiſtri Martini Lutheri
,, retinenda eſſe putauerunt, ac duplex *Interim*
,, conſcripſerunt, quod in quibuſdam conſenti-
,, rent, in alijs ab eo, quod erat conſtitutum, in
,, Comitijs diſcreparet. Witembergenſes verò
,, quamquam, & vicini Lipſenſium, & eidem
,, Principi, qui ſubſcripſerat *Interim* Religioni
,, ſubiecti quoddam & ipſi ſcriptum ediderunt,
,, nec *Interimiſtæ*, verùm *Adiaphoriſtæ* dici, &
,, eſſe voluerunt, & in minùs multis, quàm Lip-
,, ſenſes a Magiſtri ſui Lutheri doctrina diſceſſe-
,, runt. Porrò Saxoniæ Ciuitates cùm faces
,, illis adderet Matthias Flaccus Illyricus, nè
,, latum quidem vnguem, à Magiſtri ſui Marti-
,, ni Lutheri placitis ſibi diſcedendum eſſe du-
,, xerunt, cùm quidquid ab illo dictum eſſet, &
,, ſcriptum, id tanquam expreſſum Dei Verbum
,, recipiendum, & adorandum eſſe cenſerent.
,, Itaque poſt concordiam tentatam, quæ facta
,, iam etiam eſſe putabatur, maior eſt diſcordia
,, conſequuta. Nam ſicut ipſi Lutherani nefario
,, ſcelere, ab vnitate Catholica ſe, tanquam ab
,, area Dominica ſepararunt, ſic & ſuam paulò
,, poſt vnitatem diſcordijs furialibus diſſipa-
,, tunt, vel de ſola alba veſte linea, cuius vetus
,, vſus eſt Sacerdotibus in Templis, quantæ fue-
,, runt, quàm acerbæ contentiones inter Ger-
,, manos Lutheranos, quales videri volunt ij,
,, qui ſunt à Flacco, & inter degeneres Lutheri
,, Diſcipulos, quos ille vocat *Adiaphoriſtas*, &
,, *Interimiſtas*, cuiuſmodi ſunt, qui Philippum
,, ſequuntur? Quæ fuit autem cauſa, cur tàm

Interim non Lutheranos ad veritatem adduxit, cùm eos in varias ſectas diuiſit.

,, hoſtiliter mutuò minutis adeò de rebus inſe-
,, ctarentur? Non alia, quàm quòd metuebant
,, Germani Lutherani, ſi qui fuiſſent ex priſcis
,, illis ritibus, & Cæremonijs in Eccleſiam reſti-
,, tuti, nè qua à Luthero ad Chriſtum inclinatio
,, facta, neue ſequuto Papatui feneſtræ ſabri-
,, cari viderentur. Si qui verò Lutherani dici
,, gaudent, tanto ſtudio cauerunt, nè vetuſtis
,, Eccleſiæ ritibus reſtitutis Papatui feneſtræ fa-
,, bricarentur, quanto maiore ſtudio prouiden-
,, dum nobis eſt, qui non alio magis, quàm
,, Chriſtianorum nomine gloriamur, nè fabri-
,, centur Satanatui, cui fabricantur procul omni
,, dubio cùm aſſueſiunt homines Eccleſiam non
,, audire, ſi quæ fuerint ab illa decreta pro nihilo
,, ducere, tùm illius iudicio ſuum priuatum iu-
,, dicium anteponere.

Defecit ad Satanam, qui priuatum iudicium Eccleſiæ iudicio præfert.

64 Illuſum fuiſſe Cæſarem à Lutheranis tra-
dit Gaſpar Cardillos, cùm enim armorum po-
tentia cogere eos ad officium potuiſſet, nimium
illis abblanditum fuiſſe, qui ea indulgentia abuſi
ſenſim collectis, ac redintegratis viribus, incau-
tum penè oppreſſerunt, vt ex ſuo decreto *Interim*
dicto nil aliud, quam dedecus, diſcrimenque
extremum ſibi compararit.

Gaſpar. Cardill. diſp. 4. p. 696.

,, Reprehendunt enim Proteſtantes clariſſi-
,, mum omni genere virtutis Imperatorem Ca-
,, rolum V. quòd *Interim* conſcribi fecerit, Hæ-
,, reticiſque conceſſerit, dùm Concilium cele-
,, brandi tempus à bellorum tumultu liberum,
,, atque exemptum ſuppeteret, & quod clemen-
,, tiæ, ac benignitati Cæſaris dandum erat, id
,, aduerſarij (more ſuo) minis, ac vi illatæ tri-
,, buunt, quaſi verò tunc Cæſar iure cum Hære-
,, ticis Germanis agere non poſſet, vt *Interim*
,, dùm Eccleſia Catholica in œcumenica Synodo
,, rem illam definiret, de qua publica contro-
,, uerſia agitabatur, Eccleſiæ Romanæ vetuſtam
,, diſciplinam, atque fidem nulla immutatione
,, facta ſectarentur, ac ſi ius aſpernarentur, non
,, poſſet ille nullo, aut facili negotio potentia,
,, atque armis, quibus benè inſtructus erat, in
,, antiquo eoſdem officio retinere, ſed clemen-
,, tiſſimus, atque optimus Imperator, nè qua
,, ratione Germanos exaſperaret, ſed benigni-
,, tate potiùs, & manſuetudine prouocaret ad
,, Religionem, paſſus eſt, vt *Interim* dùm cele-
,, braretur Synodus, pleraque illi tenerent noua,
,, modò *Interim* nihil innouarent. Illi verò ac-
,, cepta conditione non ſolùm fidem datam ſer-
,, uare ſartam tectam minimè voluerunt, quam
,, interpoſito iureiurando Cæſari adſtrinxerunt,
,, ſed veluti furijs quibuſdam atrociſſimis agi-
,, tati, tunc maximè errorem errori, hæreſim
,, hæreſi, tumultum tumultui, ſeditionem deni-
,, que longè alia grauiori, & magis periculoſæ
,, ſeditioni cumulauerunt, donec tandem vndi-
,, que collectis copijs potentiores effecti, iniuſtiſ-
,, ſimè arma aduersùs Imperatorem, ac Princi-
,, pes ſuos peſtilentiſſimi homines arriperent:
,, verum eſt enim, quod Auguſtinus teſtatur, Hæ-
,, reticos initio Vulpes eſſe, quoniam cùm viri-
,, bus poſſunt parum, arte, calliditate, fraudibus,
,, atque dolis plurimùm vtuntur, armis verò po-
,, tentes effecti, Leonibus eſſe ſimiles omninò,
,, qui vti vnguibus Leones, vi, & armis omnia
,, tentent, aggrediantur, pulſent, diripiant, at-
,, que diſcerpant, &c.] De hac Lutheranorum
proditione agetur inferiùs ſuo loco, ex qua per-
ſpicuè eniteſcet, quàm malè Cæſar ſe eorum næ-
nijs duci paſſus fuerint, nec leges pro redinte-
gran-

Exitium vix eo partu Cæſar euaſit.

Digitized by Google

grandando Concilio Tridentino propoſitas à Concilio Bononienſi, & Pontifice admiſerit: collimabant enim eò impiorum artes, vt non Concilium vetere Eccleſiæ more, & iuſtituto celebraretur, ſed cogeretur Conciliabulum, in quo iam definita in alijs Concilijs, atq; in vltimo Tridentino in controuerſiam adducerentur, vt ex fide digniſſimis monumentis conſtat, quæ etiam docent, decretum Cæſareum *Interim* dictum, nec apud Catholicos valuiſſe: aduerſus proteſtationem verò Cæſaream, ne ea temerè effuſa euertiſſe Eccleſiæ auctoritatem putaretur, ſcripta exarata ſunt, vt Angelus Maſſarellus, qui Concilio Bo-

Ext. in tom. 3. de Conc. MS. Arch. Vat. ſig. num. 3200. p. 262.

,, noníenſi a ſecretis erat, memorat. [XIII. Iulij
,, aptauimus reſponſionem dandam Imperatori
,, ad ſuam pœtellationem contra Concilium à
,, Minoricenſi primò formatam, in qua totum
,, diem conſumpſimus.]

Ang. Maſſarell. in Con. Trid. & Bonon. pag. 326.

65 Inter hæc reuocatus eſt ex Aula Cæſarea Cardinalis Sfondratus Cremonenſis, qui Legatum Apoſtolicum apud Carolum V. Imperatorem agebat, quem XXVI. Iulij Bononiam ingreſſum refert Angelus Maſſarellus, additque Petrum Dertanum Epiſcopum Fanenſem, qui XVII. Iunij ad Cæſarem miſſus fuerat, vt de rebus Concilij, ac de Placentia reſtituenda ageret, varia colloquia cum Adminiſtris Cæſareis contuliſſe irrito exitu. Dùm Cæſar acerbè ageret cum Pontifice, ac plura aduersùs ipſum moliri videretur, atque in bellum diſſenſio eruptura crederetur, Pontifex pro Concilij, & Eccleſiæ dignitate tuenda, ac libertate Italiæ defendenda, cum Henrico Gallorum Rege fœdus armorum ſancire meditatus eſt, dùmque de bellicis ſumptibus conferendis agitur, Lugduni certam vim auri, apud trapezitas à Pontifice deponi voluit, atque ex eo difficultas non leuis oborta eſt, ad quam leniendam Hieronymus Dādinus Epiſcopus Imolenſis ad Regem Chriſtianiſſimum, per equos diſpoſitos celerrimè prouolare iuſſus eſt; ea de cauſa Alba Spina, qui Regi à ſecretis erat, XXIII. Auguſti Romam ad Pontificem acceſſit, ſed irrito exitu id fœdus agitatum eſt, vt Dandinus Epiſcopus Imolenſis XV. Septembris retulit, Cæſar verò mitiùs agere cœpit cum Pontifice, & concordiæ cum Cæſare ſpes oſtenſa eſt, de qua hæc refert memoratus Angelus Maſſarellus.

Ibid. pag. 297.

,, [Prima Auguſti Reuerendiſſimus Dominus
,, Cardinalis de Monte recepit literas à Reue-
,, rendo Domino Epiſcopo Fanenſi Nuntio apud
,, Imperatorem, quibus ſignificat egiſſe cum
,, Miniſtris Cæſarianis, & concordaſſe, quòd
,, Concilium ſuſpendatur per ſex Menſes, &
,, quòd interim ſuperſedeatur in ſententia tranſ-
,, lationis, & quòd mittantur facultates, quas
,, petit Imperator, & quòd fiat reformatio,
,, vbi voluerit Pontifex cum interuentu Præla-
,, torum omnium Nationum, quòd placeat Im-
,, peratori. XII. Auguſti recepimus literas à
,, Cardinale S. Crucis, quòd ea forma concordiæ
,, non ſpernatur à Pontifice.] Mox ſubdit ab eodem Cardinale ſignificatum eſſe, quædam Cæſaris poſtulata immutatum iri. Nuuquam tamen aſſenſit Paulus Caroli V. Cæſaris decreto *Intermiſtico* de permittendis Sacerdotum, vel Monachorum coniugijs, vt conſtat ex alijs fide digniſſimis documentis; de mittendis verò Apoſtolicis Internuntijs in Germaniam pro conciliandis Eccleſiæ Lutheranis; ac temperanda erga eos Canonum Eccleſiaſticorum acerbitate, Pontifex aduerſante Gallorum Rege, qui Germaniam perpetuo ciuili bello implicitam percupiebat, conſtituit, quos non fuiſſe adhuc miſſos querebatur Cæſar, ſed ob iniquiora eius poſtulata retardata res fuerat non ſine iuſtiſſima cauſa, vt in inſtrumento de tranſlatione Concilij Iuridico re-

Spes concordiæ inter Paulum III. & Imperatorē.

,, fertur. [Nec arguendus eſt Pontifex de mo-
,, ra in miſſione Legatorum ſuper hoc *Interim*,
,, quia in cauſa fidei, quæ eſt omnium grauiſſi-
,, ma, cunctandum erat, nam etiam Concilium
,, in decreto iuſtificationis per nouem Menſes
,, ſuperſedit, quod decretum Confeſſor Cæſaris
,, dixit, nec ſanctius, nec ſanius ab Angelo
,, potuiſſe fieri, nec excuſandus Cæſar, quòd
,, à dieta vellet recedere, cùm poſt publica-
,, tionem *Interim* per multos dies non receſſe-
,, rit.]

M.S. Car. Pij ex diſcurſu iuridico de tranſlat. Concil.

66 Diù certatum eſt de modo, & conditionibus, quibus admittendi eſſent in gremium Eccleſiæ Lutherani, vel alij hæretici, deque auctoritate Internuntijs Apoſtolicis conferenda, cùm Cæſar nonnulla cùm legibus Eccleſiaſticis pugnantia flagitaſſet, de quibus conſulti Præſules doctina florentiſſimi ita reſpondebant Pontifici.

Miſſi in Germaniā Nūtij pro conciliandis Lutheranis.

M.S. Car. Franciſc. Barb. ſig. n. 2617.

67 Quamuis redeuntes ab hæreſi tantùm recipiendi forent, vt Laicis communicarent, & ſatis foret admitti ad pacem, qui hoſtes fuere Eccleſiæ ex ſententia Cypriani ad Stephanum, nec promoueri deberent ad maiorem dignitatem, id decernente Gregorio in Epiſt. quam ſcripſit vniuerſis Numidis, & Leone in Epiſt. ad Ianuarium Epiſcopum Aquilegienſem, in ſeptima tamen Synodo, quæ dixit, id fieri exemplo aliarum ſex Synodorum, decretum eſt, recipiendos reuertentes ab hæreſi, & iuſſi ſunt Baſilius Epiſcopus Ancyræ, & Theodorus Epiſcopus Mirenſis, & Theodorus Epiſcopus ſedere in gradibus, Sedibus ſuis, Anatolius, qui à Dioſcoro ordinatus fuerat, nedum receptus, ſed factus Princeps Epiſcopus Conſtantinopolitanus, & id quidem non abſque ratione, cùm plùs erga corrigendos agat beneuolentia, quàm ſeueritas, plùs cohortatio, quàm comminatio, plùs charitas, quàm poteſtas, vt dixit Gregorius in Epiſt. ad Epiſcopos per Galliam, & Germaniam conſtitutos, & nunc præcipuè, vbi per grauem diſſenſionem ſciſſuræ non huius, aut illius hominis eſt periculum, ſed plurimorum ſtrages inſtet, detrahendum eſt aliquid ſeueritati, vt maioribus malis ſanandis ſyncera charitas ſubueniat, habeant ergo de præterito deteſtabili errore, ſicut Petrus habuit de mendacio, & timore, amarum dolorem, & veniant ad Eccleſiam Chriſti veram, id eſt Catholicam Matrem, ſint in illa Clerici, ſint Epiſcopi vtiliter, qui contra eam fuerunt hoſtiliter; verba fuere Auguſtini ad Bonifacium; quod tamen prouenit ex Eccleſiæ miſericordia, & charitate, quæ quos recipit ad veniam, non repellit ſeueritate pœnæ, vt ſic eos alliciat ad ſui emendationem exemplo Patris, qui filium prodigum recepit cum honore.

pag. 83.

Habetur in cap. *Si quis Presbyteri 1. q. vii.*

Habetur in cap. *Nos. xii. diſt.*

Habetur in cap. *Saluberrimam. 1. q. vii.*

Pharacutan.

Habetur in cap. *Conuenientibus. 1. q. vii.*

Habetur in cap. *Licet 45. diſt.*

Modi, & conditiones, quibus Hæretici ab Eccleſia admittendi eſſent.

Habetur in cap. *Vt conſtitueretur. L. diſt.* Et in cap. *Ipſa eſt pietas. xxiii. q. iv.*

Propterea Germaniæ redeunti ad gremium Sanctæ Matris Eccleſiæ dici poteſt, quod dicitur Hierem. 3. *Tu fornicata es cum multis amatoribus, reuertere ad me dicit Dominus, & ego recipiam te.*

Ex his ſubſequitur non alienum fore à ratione, & æquitate ſi Sanctiſſimus D. N. acquieſcens poſtulatis Cæſareæ Maieſtatis, Nuntijs in Germaniam deſtinandis facultatem, & authoritatem dederit, redeuntes ad Eccleſiæ gremium abſoluen-

Vgo Car. & alij in d. c. *Ipſa eſt pietas.*

Digitized by Google

di, & moderandi pœnas, & pœnitentias, ac alia indulgendi, quę primo, ſecundo, & tertio capitulis continentur.

Habetur in c. quoties in q. 7. & in c. Ego Berengar. de conſec. di. 2.

Si tamen remittatur formula abiurationis Hęreſis, ſcilicet ſpecialis deteſtatio, imprecationes, chartula profeſſionis fidei, & aliæ ſolemnitates, de quibus meminit Gregorius in regiſtro, non tamen videtur omittendum iuramentum, ſe ſcilicet non receſſuros, nec præſtituros Hæreticis auxilium, & fauorem. Magna enim apud Germanos iuramenti religio, & vſque adeò, vt etiam vi, & metu extortum ſeruent.

Habetur in c. Si quis 23 q. 3.

Cauendum etiam erit, ne indiſcreta ſit, aut nimis facilis huiuſmodi remiſſio, mentique infixum eſſe debet, quod dixit Gregorius Homil. quòd ea, quæ in nos committuntur facilè poſſumus dimittere, ea verò, quæ in Deum commiſſa ſunt, cum magna diſcretione ſunt relaxanda, & diligenter proſpiciendum, vt vera ſit huiuſmodi pœnitentia non ficta, aut ſimulata, cùm non legatur, ex quo eſt Religio Chriſtiana, nec detur exemplum in Eccleſia Dei à quibuſlibet Pontificibus, aut ab ipſis Apoſtolis, aut ab ipſo denique Saluatore, veniam niſi corrigentibus eſſe conceſſam, mortuos ſuſcitaſſe Chriſtum legimus, in errore mortuos abſoluiſſe non legimus, vt reſcripſit Fauſto apud Conſtantinopolim Legato, prouocat enim Dei iram, qui impœnitentibus veniam impartitur, teſte Cyprian. in lib. de lapſis.

Habetur in c. Legatus 24. q. 2. c. Si quis præpoſtera L. diſt.

Inducendi viderentur, & modis omnibus alliciendi Proteſtantium Concionatores, & Pſeudotheologi, vt quam ſcriptis improbarunt Maiorum noſtrorum Fidem, Religionem, Ritus, & Cęremonias, editis libellis approbarent, & agnoſcerent, ac quemadmodum non erubuit Lutherus in lib. quem ſcripſit contra Zuinglium, Oecolampadium, & Caroloſtadium omnia illa improbare, quæ ante quadriennium, aut quinquennium conſcripſerat; & in viſitatione Saxonica in pluribus recedere ab his, quæ priùs docuerat. Nec Bucerus erubuit Argentinæ è ſuggeſto in magna populi frequentia retractare, quæ docuerat de Sanctiſſimo Euchariſtiæ Sacramento, nec id vitio dandum, cùm & Auguſtinus plura retractauerit, quæ priùs aſſeruerat: ac quemadmodum vniuerſa illa cohors Auguſtanæ Confeſſionis non erubuit ab illa Apologia, quam poſt Conuentum Auguſtenſem anni MDXXX. ediderunt, cui veluti Sacræ Anchorę innitebantur, in pluribus diſſentire in Apologia edita anno MDXL. quam tamen pro eadem haberi volebant, & pugnantia etiam profiteri, vt Zuinglianos ad ſe traherent. Sic nec hi ipſi Apologiarum Authores erubeſcere deberent pro tollendo ſchiſmate, pro pace concilianda, pro animarum ſuarum ſalute veritatem agnoſcere, eamque fidem ſcripto profiteri, quam Maiores ſui continuata ſæculorum ſerie profeſſi ſunt, diſiectiſque denſiſſimis tenebris veram lucem aſpicere, & abruptis cathenis, quas humani generis hoſtis ad eos perdendos iniecerat, ſeſe ab eius captiuitate vindicare, vt eadem manus ſalutem reſtituat, quæ vulnus intulerat.

c. Romana de ſent. excomm. n. 1. 6.

Nec prętereundum cenſeo, non debere Delegatos Apoſtolicos in communi abſolutionem impartiri, quod petitur cap. 1. ſi per abſolutionem in communi intelligunt vna communi abſolutione abſolui vniuerſum populum, quia ſicut vniuerſitas excommunicari non poteſt, cùm perſona ſit quędam repreſentata carens anima, ſic nec abſolui poteſt à nexu excommunicationis, qua Hæretici ipſo iure irretiti ſunt.

68 Maiorem difficultatem habet, quòd 4. cap. continetur, cùm dicitur, Si qui in Sacris conſtituti Matrimonium contraxerunt, ſiuè ſęculares, ſiue Regulares, ad dimittendas vxores, eò quòd continenter viuere non poſſint, minimè induci valebunt, poſſit cum aliquibus, ex ſpeciali prærogatiua, pro temporis exigentia, diſpenſari, qui volent cum vxoribus permanere, & Eccleſiaſtica ſtipendia percipere. Et in primis non admittenda ratio, quòd continenter viuere non poſſint, quoniam nemo, ſi vult ſe continere, poteſt dicere non valeo, cum teſte Apoſtolo Corinth. 10. *Fidelis Deus eſt, qui non patitur nos tentari ſupra id, quod poſſumus ſuſtinere.* Et Geneſ. 4. *Sub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius.* Et Eccleſiaſt. 15. *Ante hominem, vita, & mors, bonum, & malum, quod placuerit, dabitur ei.*

Secundò, perpendendum videtur, an danda ſit huiuſmodi diſpenſatio, an ab ea abſtinendum, in quo cenſerem minimè concedendam, nec vllam fore aut temporis neceſſitatem, aut perſonæ prærogatiuam, quę iuſta cauſa ſit, vt his concedatur, quoniam etſi annis ferè CCCC. à Chriſto nato permiſſum fuit vxorem habentes aſſumi ad Sacerdotium, quòd pauci in Legis Euangelicę exordio forent cœlibes Eccleſiaſtico miniſterio idonei, & ne eo tempore, quo in Chriſtianos ſęuiebat Tyrannorum rabies, hac etiam legis auſteritate deterrerentur homines à fide ſuſcipienda, & Sacerdotio, nunquam tamen permiſſum fuit Sacerdotes Matrimonio iungi, quod id foret poſita manu ad aratrum retrò aſpicere, & retrocedere à perfectiori ſtatu ad imperfectiorem; quinimò expreſsè vetitum can. 25. Apoſtolorum, & deinde à Calixto I. Carthaginenſi Concilio aſſerente, hoc exemplo docuiſſe Apoſtolos, & ipſam ſeruaſſe antiquitatem, & alijs pluribus Synodis.

Habetur in c. Presbyt. de 27. diſt.

Habetur in c. Cùm in pręterito 84. diſt.

Non negamus apud Romanum Pontificem auctoritatem eſſe diſpenſandi, aut (ius Diuinum interpretando) declarandi ex vrgentiſſima cauſa, vt Sacerdos aliquis Regularis, vel ſæcularis valeat Matrimonium contrahere, idque quandoque feciſſe Romanum Pontificem, ſed dicimus in caſu noſtro id minimè faciendum nec adeſſe rationabilem cauſam, quoniam ſi diſpenſandum cum his, qui poſt votum caſtitatis vxores duxere repugnante iure Diuino, quonam modo ſi id petierint, vt indubiè petent Germani, negare poterimus, repugnante ſolùm humano iure, quod omiſſo in ſuſcipiendis Ordinibus Sacris Caſtitatis voto, vxorati in Sacerdotes aſſumi, aut etiam Sacerdotes, qui votum caſtitatis non ſuſceperint, mariti fieri poſſint. Etſi enim Eccleſiæ inſtitutum ſit, quòd ad Sacros Ordines promouendi caſtitatem voueant, iuris tamen Diuini eſt, quòd poſtquam vouerint, votum reddant. An autem expediat, aut deceat legem cœlibatus abrogare, quantum eſſet immutare vniuerſalem Statum Eccleſiæ, quam propè id eſſet Sacerdotes ad ſæcularem Ordinem traducere, omnia prophanare, ſatis diſcere poſſumus exemplo Orientalis Eccleſiæ, quæ tamen nullo vnquam tempore permiſit, Monachos vxores ducere, vt alias pluribus diſſeruimus.

Deinde habenda eſt ratio, quòd etiamſi parcendum ſit multitudini, cùm ſine ſcandalo puniri non poſſit ex ſententia Auguſtini, auctores tamen ſcelerum puniendi ſunt, ſicut num. 10. mandauit Dominus ſuſpendi Principes populi

pro

Habetur in c. *Vt constituetur* 7. *diſt.* & in c. *Infidel.* 23. q. 4. Habetur in c. *Laterei de Cleri.*

pro peccato multitudinis, & reſcripſit Alex. III. Archiep. Toletano. Et propterea Sacerdotes, & Apoſtatæ Germaniæ, qui cauſa fuere diſſidij, & auctores tot hæreſum, & abominationum, quibus Diuina, & humana omnia polluerunt, tantę effuſionis ſanguinis, perditionis tot animarum, & denique tot malorum, puniendi forent, non autem cum his diſpenſandum, vt ſacrilegas plurimi vxores retinere poſſint. Quòd ſi pro bono pacis remittenda eſt eis pœna, moderandæ pœnitentiæ, recipiendi in gratiam, & ex magna indulgentia ſtipendio Eccleſiaſtico ſuſtentandi, non tamen tàm malo exemplo confouendi in ſua pertinacia, vt vxores retineant: perſuadendi igitur ſunt, & cogendi, quin etiam præmijs, & ſtipendijs alliciendi, vt dimittant. Facile erit eis, quas pro vxoribus habent perſuadere, vt pro communi incolumitate, pro filiorum ſalute, & ſuſtentatione ſeorſum viuant, & eorum careant contubernio, cùm videant, quos pro maritis habuere, & ex eis ſuſceptos filios opibus iuuari, ad honores & dignitates aſſumi, alioquin perdendos, & eijciendos, quòd ſi obdurati in ſuo errore perſtiterint, prouidendum, ne conuentus habeant, ne quid ſcriptis diſſeminare audeant, quin etiam banno Imperiali è tota Germania eijciendi, conſtituenda præmia capientibus, & eos interficientibus, & denique omnia tentanda, & prouidenda potiùs, quàm indulgendum ſit, vt cum tanto Eccleſiaſticæ diſciplinæ diſpendio vxores retineant. Hæc mea hucuſque conſtans eſt opinio, & vt in ea ſint, & alij prudentes maximè cupio, & opto.

69 De Communione ſub vtraque ſpecie, de qua cap. VII. in primis præmittendum, quòd quia Sacra Scriptura, & Saluator ipſe noſter indifferenter, modò vnius dumtaxat ſpeciei, modò duarum meminit, colligi poſſe, non multum referre ſub vna, vel ſub duabus ſpeciebus ſanctum Euchariſtiæ Sacramentum ſuſcipere, niſi obſtaret Eccleſiæ conſtitutio, & antiqua plurium ſæculorum obſeruatio: loca autem quæ vnam tantùm ſpeciem aut commendarunt, aut præceperunt, ſunt hæc Io. VI. *Hic eſt panis, qui de Cælo deſcendit, vt ſi quis manducauerit ex eo, non moriatur.* Et rurſus: *Panis verus eſt, qui de Cælo deſcendit, & dat vitam mundo.* Item: *Ego ſum panis viuus, qui de Cælo deſcendi.* Et paulo poſt: *Panis, quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita.* Et in Oratione Dominica ſolum panem ſuperſubſtantialem poſtulamus, & Dominus Ieſus diſcipulos euntes in Emaus, ſolo pane communicauit, fuit enim illa panis traditio poſt benedictionem, & fractionem, Sacramenti Euchariſtiæ exhibitio ex Auguſtino lib. 3. de conſenſu Euangeliſtarum.

Loca autem de vtraque ſpecie ſunt eodem VI. cap. Ioan. *Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam æternam.* Apoſt. ad Cor. 10. *Vnus panis, & vnum corpus multi ſumus, qui de vno pane, & vno calice participamus.* Et cap. 11. *Quotieſcumque manducaueritis panem hunc, & calicem biberitis, mortem Domini annuntiabitis, donec veniat.* Item: *Quicumque manducauerit panem hunc, & calicem Domini biberit indignè, reus erit corporis, & ſanguinis Domini. Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat.*

Secundò, præmittendum eſt, olim, & per multa ſæcula fuiſſe vſum communicandi ſub vtraque ſpecie, quod ex pluribus Sanctorum ſcriptis colligitur. Soter enim Pontifex, qui fuit XIII. à B. Petro, inquit [In Cœna Domini à quibuſdam perceptio Euchariſtiæ negligitur, quæ quoniam eodem die ab omnibus fidelibus, exceptis his, quibus grauiſſimis criminibus inhibitum eſt, percipienda ſit, Eccleſiaſticus vſus demonſtrat, cùm etiam pœnitentes eadem die à percipiendo corporis, & ſanguinis Sacramento reconcilientur.

c. *in Cœn. de conſec. diſt.* 2.

Cyprianus vno ſæculo poſterior in ſerm. de lapſis, dum loquitur de quadam puella à Dæmone obſeſſa, ad ipſum Diuina celebrantem deducta, inquit: Vbi verò ſolemnibus adimpletis Diaconus calicem offerre cœpit præſentibus, & accipientibus cœteris locus eius aduenit, faciem ſuam paruula inſtinctu Diuinæ Maieſtatis auertere, os labijs obturantibus premere, calicem recuſare perſtitit, tùm Diaconus etiam reluctanti de Sacramento calicis infudit.

Auguſtinus in lib. Sententiarum Proſperi, inquit: Cùm frangitur Hoſtia, dum Sanguis de calice in ora fidelium funditur, quid aliud, quàm Dominici Corporis immolatio, eiuſque Sanguinis de latere effuſio deſignatur.

cap. *Cùm frangitur de conſec. diſt.* 2.

Gregorius in quadã homil. Paſchali, inquit: Quid ſit ſanguis Agni, non iam audiendo ſed bibendo didiciſtis, qui ſanguis ſuper vtrumque poſtem ponitur, quare non ſolùm ore corporis, ſed etiam ore cordis hauritur.

c. *Quid ſit de conſecr. diſt.* 2.

Sextæ Synodi caput habetur: Didicimus, quòd in quibuſdam Eccleſijs Sacerdotes Sacrificio oblationis coniungant vuas, quæ in Altari offeruntur, & ſic vtraque populo diſpenſent, præcipimus igitur, vt nullus Sacerdos hoc vlteriùs faciat.

c. *Didicimus de conſec. diſt.* 2

Ex ſermone S. Ambroſij ad Theodoſium Imper. Cùm eum ob cladem Theſſalonicenſium Eccleſia excluſit, conſtat ætate ſua Laicos ſub vtraque ſpecie communicaſſe, cùm inquit: Iſtaſne adhuc ſtillantes ſanguine iniuſtæ cędis manus extendes, & his ſanctiſſimum Domini Corpus prehendes, vel tùm pretioſum illum Sanguinem admouebis ori tuo, qui tantum effuderis ſanguinem dictato furentis animi: & habetur lib. 5. Eccleſiaſt. hiſtoriæ Theodoreti ep. c. XVIII.

Idem colligitur obſeruatum vſque ad ætatem D. Thomæ Aquinatis, dum dixit 3. part. Summæ quęſt. 80. art. 12. eſſe vſum multarum Eccleſiarum, in quibus populo communicanti detur Corpus Chriſti ſumendum, non autem Sanguinem. Si multarum, ergo non omnium, & quæſt. 82. dùm dicit, quòd diſpenſatio Sanguinis conuenit Diaconibus.

70 Cùm itaque primùm conſuetudine, cuius initium ignoratur, & fortè non multorum ſæculorum inductum ſit, vt Laicis detur Euchariſtiæ Sacramentum ſub vna dumtaxat ſpecie, & deinde à Conſtantienſi Concilio ſancitum, nec repugnet ius Diuinum, quòd ſub vtraque ſpecie detur pro bono pacis, & ad tollendas Religionis controuerſias, vt etiam in aliquo condeſcendamus infirmitati puſillorum, & plùs nimio ſcrupuloſis conſcientijs videretur, nedum his, qui vſum communicandi ſub vtraque ſpecie ſuſceperunt, ſed omnibus, qui voluerint in Germania, quin etiam in alijs Nationibus, & Prouincijs, ne diſpar in re tanti momenti ſit ritus, & obſeruatio, abrogato decreto Conſtantienſis Concilij committere vniuſcuiuſque conſcientię ſub vna, vel vtraque ſpecie communicare, modò communicantes ſub vtraque non detrahant vnam dumtaxat ſumentibus, quod integrum non ſumant, ſed

ci-

Digitized by Google

dimidiatum Sacramentum, ac etiam fateantur non minùs ſub voa ſpecie, quàm ſub vtraque adeſſe verum, & integrum Sacramentum, & verum, & impaſſibile Corpus cum Sanguioe, & Anima Domini Noſtri Ieſu Chriſti.

Nec probarem, quòd Delegati Apoſtolici id indulgerent per modum tolerantiæ, & conniuentiæ, quomodo Iudæis permiſſus fuit repudij libellus, illa enim peccatum non excluderet, non ſublato Eccleſiæ decreto, quod nunquam permitteodum eſt, etiam vt declioetur maius peccatum, ſed quod abrogato, aut ſublato Eccleſiæ decreto, auctoritate Domini Noſtri Ieſu Chriſti, & Eccleſiæ veræ Sponſæ ſuæ ſit licita, & dignè ſumeotibus vtilis, & ſalutaris, ea ſcilicet ratione vt quod erat illicitum prohibente Eccleſia, ſublata prohibitione reddatur licitum permittente Eccleſia.

De delrcto ciborum, & ieiunio, quod capit. 8. cootinetur, noo damnant Proteſtantes ieiunia, & delectum ciboruoı, vt de ſe mala prout fecerat Iouinianus, non ignari vtrumqoe commendari, tàm in veteri, quàm io Nouo Teſtamento, ſed contendunt, oon omnia meliora aut optima legibus ſancienda, ſed faciliora tantùm, quæ commodiùs ſeruari poſſint, & propterea ſuper his decreta abroganda, ſed egregiè falluntur. Quoniam vt dixit Auguſtinus in lib. de vera Religiooe cap. XXXI. in iſtis temporalibus legibus quamquam de his omoibus iudicent, cùm eas inſtituunt, ſi tameo fuerint inſtitutæ, & firmatæ, non licet de ipſis iudicare, ſed ſecundùm ipſas (ſi modò de delectu ciborum, & ieiunio humanæ leges ſunt, oon potiùs Diuinæ, & ex traditione Apoſtolorum deductę.) Poſtquam eoıoı per tot ſęcula receptę ſuot, oon videtur diſceptandum, quàm difficiles ſint. & propterea abrogandæ, ſed ſequendæ, & obſeruandæ, nec ideò malę cenſeodę, qoòd plures ſint tranſgreſſores, quòd obſeruatiooe difficiles ſint, prout de lege cœlibatus dictum eſt. Propterea cenſerem delegatos abſtioere debere, & à nouis conſtitutionibus, & à derogatione veterum, qoę ſicut vniuerſali aliarum Nationum, Prouinciarum conſenſu decretę ſuot, & vſu comprobatę, ita & vniuerſali conſenſu abrogandę forent, ſi abrogandas vrgens neceſſitas ſoaderet, idque omninò ad Concilium reijciendum. Probarem tamen quòd aliquod ciborum genus, qualia ſunt oua, & lacticinia ieiunij tempore, excepta Quadrageſima, quod multis in locis vſus, vel potiùs abuſus introduxit, permitterentur, quodque aliqui ab illius obſeruatiooe expreſſim eximerētur, quales ſunt pueri, & adoleſcentes citra XXI. & Senes vltra LX. ſuę ętatis annum, pręgnantes, itinerantes, & qui labore corporis, & virium defatigatione artes ſuas exercent. Ieiunia tamen, quę Vigilias vocant, & dies feſtos non receptos ab vniuerſali Eccleſia, ſed in locis particularibus introducta ab obligatione eximi, & vniuſcuiuſque affectui, & deuotioni citra obligationem permitti poſſent.

71 De reformatione morum Cleri, & facultate ſtaturndi, & ordinandi, quod 10. cap. cootinetur, maior res vidrtur, quàm quę à Nuntijs Apoſtolicis fieri debeat, ſed opportuoa videretur auctoritas Legati Cardinalis, & Synodi, vel Generalis, vel Prouincialis Pręſidente ipſo Apoſtolico Legato; tutiùs tamen foret Geoerali, quam Prouinciali Syoodo prouidrre. Ardua eoim res eſt, & multis periculis plena nouarum Legum conſtitutio, ſat eſſe, ſi antiquorum Canonum vſum reſtituerent ſublatis abuſibus. Idem de his quæ 11. capite cootineotur.

De reſtitutiooe booorum Eccleſiaſticorum in primis habenda eſt ratio, vt reſtituatur intermiſſa ferè io tota Germania decimarum ſolutio, quæ cum iure Diuino conſtitota ſit, & aote Legem, & poſt Legem Moyſi datam, à Saluatore noſtro in Lege gratiæ comprobata, eò maiori diligeotia procuranda eſt, quò maiori auctoritate decreta.

De alijs autem bonis pro varietate caſuum varia ſunt ineunda conſilia, nam quædam ſunt Monaſteria, & Eccleſiæ prorsùs ſolo æquata, quædam quorum extant ędificia, ſed prophanata, & ad alios vſus tranſlata, iſtorumque, & illorum aut nulli, aut vix vnus, vel alter ſupereſt Monachus, vel Miniſter, eorum prædijs, & proocotibus à Prioeipibus, aut Magiſtratibus occupatis, nonnullis etiam à priuatis hominibus poſſeſſis, ab aliquibus titulo emptiooıs, dotis, & legatis Defunctorum ipſis ignoraotibus auctores fuiſſe malæ fidei poſſeſſores.

De Mooaſterijs penitùs deſolatis, ſeù deſtitutis, cùm in Germania pauciſſimi ſint, qui velint Regularem vitam profiteri, & propterea exigua ſuperſit ſpes reſtituendi in eis Regularem obſeruantiam, vidrretur conſtitui poſſe Collegia ſæcularium Clericorum, aut illa vnienda, & applicaoda militiæ S. Georgij, aliàs in Germania ad preces Friderici III. Caroli Imperatoris Proaui inſtitutæ, vel nouum militiæ ordinem conſtituere. (Et infra.)

His, & prioribus præceptorijs allici facilè poſſent Proteſtantium Concionatores, & Theologi ad concordiam, etiam omiſſa vxorum retentiooe, ſi ſibi, & filijs de his pręceptorijs prouideretur, qui poſtquam aſſequuti fuiſſent, metu eas amittendi, etiam ſi bonus fidei zelus abeſſet, in officio retinerentur, quo fieret, vt breui tempore deſiſtentibus à doctrina Concionatoribus, obliuioni traderetur Lutherana veſania.

Ac etiam cùm Epiſcopi, & alij habentes iuriſdictionem, non modicum patiantur detrimentum in eorum redditibus, & prouentibus, ex eo quòd Magiſtratus ſęculares ſibi vindicant iuriſdictionem in cauſis Eccleſiaſticis, officium etiam Delegatorum erit, prouidere, vt iuriſdictio, & libertas Eccleſiaſtica illęſa remaneat, & ſublata noo minùs, quàm immobilia reſtituantur.

Vt autem concordia ſuper booıs ablatis, & eorum fructibus perceptis facilior redderetur, exoraodus eſſet Cęſar, vt permitteret, quinetiam mandaret Iudicibus Imperialis Camerę, ius dicereot cootra bonorum Eccleſiaſticorum occupatores, ſublata quacumque ſuſpenſione aliàs facta.

72 Demùm exeunte Auguſto idooeis inſtructi maodatis Internuntij Apoſtolici tres decreti fuere in Cardinalium Senatu, quorum oomioa Angelus Maſſarellus ſubiectis verbis recenſet: *Angelus Maſſ. in Diar. Con. Trid. & Bononien. M.S. Arc. Vat. pag. 303.*

,, [IV. Septembris MDXLVIII. recepit Re-
,, uerendiſſimus Domioıs Cardinalis de Monte
,, literas à Cardinali S. Crucis, quibus ſigni-
,, ficat, quòd vltima præteriti Menſis fuerit
,, Conſiſtorium: in quo deputati fuerıot Epi-
,, ſcopı Aloyſius Lipoonanus Veronenſis, Seba-
,, ſtianus Pighinus Ferentinus, & Aliphanus
,, Nuntij Apoſtolici in Germania: vt eaot cum
,, facultatibus, quas petit Imperator diſpenſari
,, cum Lutheranis ad gremiū redire volentibus.]

Cu-

Cuius vice Fanenſem deinde miſſum fuiſſe in Aula Cæſarea tunc agentem narrat Maſſarellus.

Ex verò facultates poſtulatæ à Cæſare non in effuſa amplitudine Internuntijs conceſſæ ſunt, ſed iuſtitia pro Dei cultu amplificando temperatæ, non ad Eccleſiæ deſtructionem, ſed ædificationem, vt eloquitur Pontifex in ſuis diplomatibus: cùm enim non ijdem caſus occurrerent in omnibus, qui ſolui Lege Eccleſiaſtica flagitabant, ideò pro eorum varietate diſtincta fuere tria diplomata, quibus iuſſi ſunt Internuntij in Sacerdotum coniugijs, & communione ſub vtraque ſpecie permittendis, ieiuniorum, & feriarum obſeruantia reſtringenda, ſacerdotiorum vectigalibus coniungendis, rerumque ablatarum reſtitutione componenda eſſe parciſſimi, ac niſi tres Internuntij mutua ſententiarum conſenſione conſpirarent: ideò verò importunis precibus Cæſaris, quem à ſuſcepta ſententia dimouere non poterat, nonnullis aſſenſiſſe viſus eſt Paulus, quòd cœlibatus Sacerdotum poſitiuo tantùm iure, licèt antiquiſſimo & æquiſſimo, imò ab Apoſtolis tradito conſtitutus eſſet: ac Cæſar Lutheranos ex ea indulgentia ad fidem Catholicam, & Eccleſiæ coniunctionem reuocandos præſideret. At promiſſa Cæſaris de Lutheranis ea ratione Eccleſiæ conciliandis euanuere: ſtetitque fixa & inconcuſſa de cœlibatu Sacerdotali Eccleſiæ vetuſtiſſima diſciplina, nec Sacerdotes Lutherani cum Eccleſia in gratiam admiſſi, niſi pellices abigerent. Ex ijs enim Internuntijs Sebaſtianus Pighinus Epiſcopus Ferentinus profectus in Germaniam lapſo bimeſtri, certiorem fecit Cardinalem Farneſium, ſe peragraſſe Superiorem Germaniam non ſine periculo, infectos Lutherana lue in perfidia obduruiſſe, & paucos ad Religionem Catholicam reuerſos, ſpeſque tenues eorum in caſtra Eccleſiæ traducendorum affulgere, niſi Cæſarea Maieſtas magis ſtrenuam operam ad id contulerit: iacta quidem ab ea fundamenta redintegrandæ veræ Religionis in omnibus terris ipſi obnoxijs, aut in maxima earum parte, Eccleſiaſticos, & Monachos, qui pulſi ab Hæreticis erant, ſuis bonis reſtituiſſe: in Eccleſijs Principibus duo Altaria excitari iuſſiſſe; omnia enim euerſa ac ſublata fuerant, & in ijs quotidiè duo Sacra celebrari, ſed paucos ijs intereſſe, compreſſis imperio illius aduerſarijs, Catholicos in omnibus locis concionari poſſe. At quod maioris ponderis erat non interdixiſſe Lutheranos à cócionibus habendis, ac propterea illos maiori, quàm antea diligentia, ac furore habere conciones, impietatemque diffundere, & confirmare, cùm formidarent, ne extingueretur. Addit, quoque plura Cæſari ex formula decreti, cui *Interim* nomen eſt, ſeſe polliceri; at promiſſis deſuiſſe, illique illudere, ſatyriſque dietim compoſitis illud decretum traducere. Donec ergo eos perduelles, ac perfidos meritis pœnis affecerit, vetueritque falſas ſuas opiniones prædicare, quibus infælices populos ſeducunt, ac dementant, eò quòd, quæ carnem, & ſenſum afficiunt, ijs mirificè iucunda ſunt, nullus fælix reſtituendæ Religionis ſucceſſus ſperari poteſt. Ita denique concludit. Spero Maieſtatem Cæſaream intellecta rei veritate, ſedulò adhibendæ operæ non defuturam, ac certiſſimè rem conficere poteſt, Religionemque priſtino ſplendori reſtituere, cùm tanquam Dominator Germaniæ extra virgam imperitet, Proceres, ac plebeij tanto eius nominis terrore perfuſi ſunt, vt nullus eius voluntati repugnare auſurus ſit, cùm huius ſectæ ſigniferos ac Principes Ducem Saxoniæ, & Landtgrauium Haſſiæ in vinculis teneat, ac munitioribus Arcibus Ducis Wittembergenſis potiatur, præſidiaque validiſſima omnibus terris liberis impoſuerit, ac veteribus Magiſtratibus detectis nouos pro ſua voluntate præfecerit. Hæc ſunt de quibus modò Reuerendiſſimam, & Illuſtriſſimam Dominationem Veſtram admonendam cenſui. *Moguntiæ V. Nouemb. MDXLVIII.*

Belarm. Card. lib. 1. de Cler. cap. 19.

Lutherani concionatores non prohibiti à Cæſare.

73 Decretis in Germaniam Internuntijs, Pontifex ad corruptelas, quæ irrepſerant, tollendas, diſciplinamque Cleri, & Populi Chriſtiani inſtaurandam curas conuertit, atque ex varijs Regnis Epiſcopos Romam exciuit, eaque de cauſa indictos fuiſſe XXIX. Septembris conuentus Epiſcoporum in Gallia apud Nolium, vt Epiſcopi Galli Romam mittendi, pro diſciplina Chriſtiana ad meliorem formam reuocanda decernerentur, refert Angelus Maſſarellus, in quibus conuentibus actum eſt de Pontificis Romani auctoritate, quam Carolus V. prædictis ſuis proteſtationibus infringere moliebatur, multiſque argumentis illuſtrata, vt ex ſubiecto Epiſcoporum conſulto Henrico Gallorum Regi dato patebit.

Ang. Maſ. in Diar. Con. Trid. & Bonon. p. S.

Excit Romã plures Epiſcopi ex varijs Regnis.

Fran. Belcar.

Extat in M. S. Arc. Vatic. ſig. n. 3229. pag. 247. M. S. Fran. Car. Barb. ſig. 2677. pag. 153.

Communis aliquot Epiſcoporum Gallicanæ Eccleſiæ ſententia, quam rogati dederunt. Viderentur necne mittendi Romam Epiſcopi aliquot diſceptaturi de moribus Vniuerſæ Eccleſiæ.

Eſt hoc ad nos relatum à Rege noſtro Chriſtianiſſimo Henrico ex Beatiſſimi Patris Pauli Papæ noſtri literis, viderenturne nobis Romam eſſe mittendi aliquot Epiſcopi, qui cum cæteris, qui illuc conuocati eſſent, agerent de collapſa, corruptaque Eccleſiæ diſciplina. (Et paulò poſt.)

Id quidem haud paulò facilius eſſet explicare, niſi hoc ab Rege Chriſtianiſſimo peteretur, eo tempore potiſſimùm, quo vtpotè publico Chriſtianorum conuentu inſtituto, nec liberum eſt nobis decernere, nec ſi nobis hoc integrum ſit, Reipublicæ commodum.

De morũ reformatione Gallorum Epiſcoporum ſententia

Etenim hoc in primis conſiderandum, quem in locum ſumma rerum Chriſtianorum progreſſa ſit, quid ex eo conducat, quid ſecus animaduertendum.

Exorta eſt iampridem Martini Lutheri peſtilentiſſimi hominis peſtilentior Secta, quæ primùm adminiſtrorum Eccleſiæ auctoritatem, vim deinde Sacramentorum, & efficaciam labefactans poſt in diffimiles, ſecumque pugnantes Hæreticorum familias diſſecta omnem admodum Chriſtianæ Religionis ſpeciem deformauit, & corrupit integritatem, poſtremò cùm in Arcem totius pietatis inuaſiſſet, Baptiſmi, Euchariſtiæ, reliquorum Sacramentorum Religionem, atque Sanctitatem euertit.

Ad hęc, quę non alia diſciplinę Chriſtianę inſtituta Oecolampadiani, Zuingliani, Buceriani, Caluiniani, cęterę importuniſſimę peſtes, & immaniſſimę violarunt, tùm ſcriptis, factiſque impudentiſſimis, tùm pręcipiti quadam, & perdita pręđicandi, ac obloquendi vanitate, & obtrectandi petulantia? In quo profectò omnem ſuperarunt antiquorum immanitatem, & inſaniam Hæreticorum, quoniam ex furore, & vecordia hęc rabies profecta eſt recentioris veneni, haud paulò magis furioſa amentia.

74 Itum eſt vtrumque obuiam à Catholicis, & eſt res libris, ac diſputationibus acta, nec minus tamen maxima Germaniæ pars, nonnulla Gallię, Britannia penè tota, maxima vbique perditorum hominum multitudo hoc incendio conflagrauit.

Ex

Digitized by Google

Act. 15. Ex eo tempore haud dubiè Chriſtianum Concilium cœpit eſſe pernecesſarium, vt & iſto morbo correpta Eccleſię viſcera curarentur quamprimùm, & ab integris arceretur contagio. Cuius vnius remedij permulta extiterunt vetuſtiſſima exempla, ſed ne vltima repetamus, Apoſtoli, cùm de Circumciſione gentium à nonnullis eſſet illata quæſtio, conuenerunt Hieroſolymam, res conſtitit, habito Concilio ne gentes circumcidi cogerentur. Secundùm hæc tempora, vt Simonem, Baſilidem, Apellem, Menandrum cætera Eccleſiæ vulnera omittam, Paulumque Samoſatenum Antiochiæ confutatum, ac damnatum, Nicęna Synodus aduersùs Arrianorum blaſphemias propugnauit & Trinitatis veritatem in vnitate, & in Trinitate vnitatem; ſtetit pro Spiritus Sancti Diuinitate contra Macedonium, Eunomium Eudoxum Conſtantinopolitana damnauit; Epheſina Neſtorium duas in Chriſto perſonas conſtituentem, vti vnam in eodem Chriſto naturam aſſerentem Eutychem Abbatem Conſtantinopolitanum, & Dioſcorum, & Neſtorium iterum Chalcedonenſis, altera Conſtantinopolitana Theodorum, aliæ alios Chriſtianæ Eccleſiæ, & Religionis boſtes.

Hoc exemplo in tanta Hæreticorum inſolentia ad vnicum ſubſidium pietatis occurſum eſt, vniuerſæ videlicet Eccleſiæ Concilium, vt quibus copijs adhuc res Chriſtiana fuit Hæreticis omnibus, Schiſmaticiſque ſuperior, Patrum quidem auctoritatibus, nos ijſdem vteremur in non diſſimili periculo, & grauiore etiam noſtro quidem iudicio. Hæc itaque cauſa quæ fuerit, hoc tempus quàm iuſtum, quàm neceſſarium, quot quantiſque exemplis nitatur antiquitatis, ſatis arbitramur eſſe probatum, vt nec tempore, nec cauſa, nec neceſſitate Conuentus ipſe Tridentinus vlli antiquorum cedere videatur. Itaque decretus, & indictus eſt à Beatiſſimo Patre Papa Noſtro Paulo, adnitente tunc Rege Noſtro Chriſtianiſſimo Franciſco, inſtante etiam Imperatore Carolo, quorum alterius nunc vita functi memoriam laudibus apud omnes homines, lacrymis verò etiam ad Chriſtum, & aſſidua totius Eccleſiæ noſtræ precatione proſequimur, alterius quoque vitam, & ſalutem, qua debemus charitate complectimur, auctoritatem certè vtriuſque coniunctam, præſertim arbitramur eſſe defendendam, nam quidquam aut in Beatiſſimi Papæ noſtri Pauli deſiderare Sanctitate, aut in grauitate Tridentinæ celebritatis, nec pudoris eſt noſtri, nec recti, ſincerique iudicij, quid enim eum non laudare Auctorem poſſumus, qui in locum Succeſſoris Principis Apoſtolorum Petri, aut eam non ſuſpicere frequentiam, quæ Eccleſiæ totius ſuſtineat dignitatem, atque poteſtatem, cùm vtrique tot, tantaque teſtimonia ſint Sanctitatis, atque grauitatis.

Apoſtolis ſuis verba ſua annunciaturus non
Matt. 10. vniuerſis tantùm, ſed ſingulis Spiritum Sanctum ad Principes præſto fore pollicetur Chriſtus, ne-
Marc. 13. ue quid reſpondeant ſolliciti ſint, neque enim eos fore, qui loquerentur, aut reſponderent, ſed Spiritum Patris ſui illis omnia, quæ dixerunt ſuppeditaturum. Hoc autem præ cæteris Petro
Pſalm. 17. tributum videtur hoc argumento, quòd qui ſe
Matt. 25. improbatum lapidem in ſcripturis dici intelli-
Eph. 2. geret Chriſtus, quamquam Paulus Apoſtolus
Eſai. 2. angularem, Petrus ipſe offenſionis, & ſcandali,
1. Petr. 2. idem ille Chriſtus cum Petro huius nominis no-
Io. 21.
Matt. 18. tionem communicauerint, *Tu vocaberis* (inquit) *Cephas*, idem ad nominis ſui egregiam, ingenuamque profeſſionem Petri eadem in eodem denominationem repetiuit, addidit, & conſequentia illa, quæ mirificè commemorata ſunt de exædificanda Eccleſia, perſtatque in eiuſdem nominis myſterio diſcipuli Præceptor, de ſingulari poteſtate alligandi, & ſoluendi. Sunt quamplurima alia, ſed hoc vel maximè ad præſtantiam muneris, quod ter repetita commendatione committit gregem ſuum Dominus Petro præter Ioan. 21.
cæteros omnes.

Neque tamen minùs ſe in Conuentu Catholi- Matt. 18.
co affuturum, & Spiritu ſuo adminiſtraturum Ioan. 20.
pollicitus eſt, nec minorem cæteris, quorum grauitatem, & auctoritatem ſuſtinent Epiſcopi, quàm Petro, cuius dignitatem refert Summus Pontifex Romanus, & alligandi, & expediendi facultatem fecit, atque auctoritatem, remiſſionem, retentionemque peccatorum, & apud Mathæum, Sancti Spiritus inſpiratione futuram ſuam præſentiam, & gubernationem Eccleſiæ ſempi- Matt. vlt.
ternam, prædicationiſque pollicetur remiſſionem.

75 Eundem autem Spiritum Petro, atque
vniuerſæ Apoſtolorum fuiſſe Eccleſiæ ita probabi- Ad Gal. 2.
le eſt, vt Paulus quoque adſcriptus ad illum nu- ad Eph. 4.
merum, eum, qui Petrum ſubleuaſſet in adminiſtrationem circumciſorum, teſtatus ſit adiutorem ſibi fuiſſe, & Legato, & Oratori ad gentes. & quidem quemadmodum vnum in vna Dei Eccleſia corpus eſt, vnus eſt Spiritus, vnus Dominus, vna Fides, vnus Deus, ita hæc omnia in Petro, & Apoſtolis in Optimo Pontifice, & Optimo Præſulum Conuentu eadem ſunt.

Sic id quod eſt ipſum decantatum Viri omnium ſapientiſſimis verſibus retinendum eſt ab omnibus, vt Eccleſia quàm maximè vna ſit,
Vna, inquit, *eſt Columba mea, perfecta mea*, Cant. 6.
vna eſt matris ſuæ, electa genitrici ſuæ, etenim ſic illius ſimplicitas, atque conſtantia ſeruabitur, ſi vnus ſemper fuerit, & boni Paſtoris, & veræ Eccleſiæ ſenſus ſecum ſemper ipſa conſentiens, ſed ab alienis diſcedens, niſi fortè in illo Apoſtolorum Conuentu Petri Principis mentem ab reliquorum Apoſtolorum ſenſu, hoc eſt autem Spiritum à Spiritu diſcrepare putamus, & in hoc *vnitatem coarguimus* Apoſtolici edicti, quod
ita habuit: *Viſum eſt Spiritui Sancto, & nobis*. Act. 15.
Aut nobis illuſit omnibus ſcribens Paulus ad Corinthios illum Conuentum, quem vt cum ſuo abſente ſpiritu ad illius inceſti damnationem vnum in locum conuenire hortatus eſt, ſummam in eo conſenſionem probauit; in altera ad eoſdem
Corinthios Epiſtola inquiens, *Si quid, cui con-* 1. Ad Cor.
ceditis, & Ego. Itaque ille eodem in Spiritu 5.
ſuis in omnibus coniuncta partibus Eccleſia, & ſibi ipſa conueniens non modò in capite, ſed ne in articulis quidem vllum, ſiuè doctrinæ, ſiuè morum experiri poteſt diſſidium.

Non eſt quidem Eccleſia certè hoc modo aliud Paulo, quàm Domus Dei, Columna, Fundamentumque Veritatis, & hæc ſanè duo cùm vno in ſenſu conſpirant, quid abſurdius eſſe queat, quàm alterum cum altero committere ſtultis iſtis, & inſulſis decertationibus; hoc dum quærunt ineptiſſimi homines, Summi ne Pontificis auctoritas ſit Conciliorum auctoritate potior an contra, diſſentientium enim partium eſt iſtiuſmodi dijudicatio, & pugnantium inter ſe, non vnius, eiuſdemque & Dei, & Domini Spiritu opinionum, & voluntatum, ſi fortè diſſimiles eſſent, ac

Digitized by Google

diuerſi inuicem: ſumma Eccleſiæ conciliatio non patitur hoc Eccleſiæ verè diſſidium, & hoc Paulus ad Corinthios deteſtatur, & aſpernatur à ſe in enuntiatione verbi Diuini, vt nulla appareat inconſtantia eiuſmodi, videtur in his contrarijs verbis ineſſe eſt, & non eſt, quid autem magis ſecum pugnet, quàm ſi partes inter ſe Concilij alicuius ita diſcrepent, vt idem aliæ affirment, aliæ negent, vt indignitas eadem incidat, quam tanta indignatione Paulus proſequitur, cùm hæc inter diſcipulos iactari cognoſceret. *Ego quidem ſum Cephæ. Ego ſum Pauli. Ego ſum Apollo.* Tunc enim iuſtiſſima, & ſanctiſſima animi permotione velut excandeſcens, inquit: *Diuiſus eſt in vobis Chriſtus? an Paulus pro vobis crucifixus eſt?*

Paulò poſt idem rem totam ita concludit, vt ne quid diuiſionis, aut ſectæ admittere videatur, vtpotè quem ab vno principio totum pendere, ab vno fonte proficiſci, & defluere neceſſe ſit. *Ego plantaui* (inquit) *Apollo rigauit, ſed neque qui plantat, neque qui rigat, eſt aliquid, ſed qui incrementum dat Deus.* Ergò ex ipſius Dei maieſtate, atque præſentia, non ex ſua vtriuſque dignitate perpendenda eſt vtriuſque auctoritas.

Qui autem aut Marcellini Papæ cauſa, aut abdicatio, aut accuſatio Damaſi, aut Anaſtaſij Papæ deteſtatio, aut recentiorum nonnullorum inuidia Pontificum, aliorum oberit innocentiæ, quemadmodum nihil efficiet ad eleuandum Conciliorum Catholicorum aut poteſtatem, aut fidem actitari ab Hæreticis, Schiſmaticiſque conuentus, quibus vna ſæpenumero oppoſita Pontificum Romanorum auctoritas integritatem retinuit Eccleſiæ.

76 Princeps Apoſtolorum Petrus ancillarum, atque ſeruorum proteruiorem vultum non ferens, non modò Præceptorem diſſimulauit ſuum, verùm etiam negauit turpiter, ac flagitiosè, & idem ille ſocio adminiſtrationis Paulo, poſt acceptum propriè Spiritum Sanctum dignus eſt reprehenſione habitus; haud propterea tamen, aut Chriſti miſericordia ex ſuperiore culpa eſt iudicatus indignus, aut ex poſteriore caſtigatione minùs ad Principatum idoneus. Ita ſe res habet, ſingulorum vitæ, ac moribus facilè detrahitur, quamquam eſt apud nos iniquos haud admodum difficilis humanæ infirmitatis venia.

Catholicorum porrò Pontificum ſolemnes Cõueutus ab omni fraude, ſuſpicioneque vacant, quorum grauitas, dignitaſque omni ſuperiorum temporum, antiquitatiſque commendatione, & fide celebratur. Horum de iure, atque amplitudine ſi quid ademptum ſit ſemel, aut detractum ſit in poſterum de ſubſidio, quod vnum ſemel reliquum extitit laboranti, titubantique religioni, vt omnia effudiſſe medicamenta reſtituendæ veritatis, atque ſalutis publicæ videantur, qui vim illam, atque religionem vlla ex parte tentare conati ſunt, hoc eſt Spiritus Sancti vocem labefactare, dimiuuere maieſtatem, poteſtatem conuellere. Horum auctoritate Romani Pontificis ſuam dignitatem conſeruarunt, vt Nicæni, vt Chalcedonenſis, vt cæterorum, quorum illos decretis ſtetiſſe teſtantur Canones vniuerſi, tùm eorum auctoritate comprobati, tùm admixti, adſcriptique Pontificiarum Epiſtolarum auctoritatibus; Gregorius non minùs quàm Euangeliorum, Conciliorum approbat, atque veneratur inſtituta. De ijs non multò ſecùs Gelaſius ſenſit ab Apoſtolorum Canonibus ad quartam, & vigeſimam Lugdunenſem alteram Synodum, recenſentur omnes, atque comprobantur. Papa Zoſimus, Gelaſius, Leo, Damaſus, Vrbanus, cæteri complures ita decreta Chriſtianorum conuentuum confirmant, vt vel Romanis Pontificibus præ cæteris omnibus rata ſint. His quantum Auguſtinus tribuerit, Hieronymus, Ambroſius, Athanaſius, Cyrillus, Chryſoſtomus, infinitum eſſet recenſere, quin etiam ſuperuacaneum, qui Græci, Latinique Auctores hos ferè ſecundùm ſacrarum literarum dignitatem, ſanctitate, auctoritate, fide proximos eſſe voluerint, quorum de iure non dubitauimus eadem illa prædicare, quæ de prædicationis ſuæ veritate profeſſus eſt Paulus, vt ſi quis docuiſſet ſecus, deteſtabilis eſſet.

Diſt. 15.
Diſt. 16.

Illa ergò & Pontificis Summi, & Concilij auctoritas vna, atque eadem auctoritas eſt, ac veterum Pontificum, veterum Conciliorum nec diſſimilis, nec diſpar; quippè cùm cætera omnia conuenire non diffiteamur, ne reuocetur in dubium, idque multò minùs in Pontificio Conuentu ab ipſo Summo Pontifice congregato, qui Conuentus, aut nulla (quod nefas eſt putare) aut antiqua pollet Sanctitate.

Pontificis & Concilij vna eadémque auctoritas eſt.

77 Is autem hoc tempore ita ſe habet. Cœptus quidem ille eſt, & inchoatus tantùm, vt de doctrina decerneretur, quæ pars erat cauſæ totius, altera vix diſputatio ſit ad elementa actionis illius perducta. Deindè ſunt cur dicamus omiſſa, certè intermiſſa omnia. Cauſam afferunt inſalubrem Cœli ſtatum, & peſtilentem aëris intemperiem, quorum nos opinioni libentiùs accedimus, concedimuſque non inuiti de loco transferendi inter Patres rectè, atque ordine conueniſſe; verùm, vt hoc dicere liceat, nimis acceleratam alij, aut præcipitatam potiùs, nec illam planè integram deliberationem fuiſſe conquererentur, cauſam quoque ipſam commentitiam, & fictam (Non commentitia nec ficta fuit transferendi Concilij cauſa, ſed iuſta, cum enim Cæſar hæreſes impias Lutheranorum, quos ſibi maximè conciliatos tunc cupiebat, damnari non fineret, ne exaſperarentur, & ab eiſdem Lutheranis Concilium ex improuiſo opprimi poſſet, de quibus Cardinalis Ceruinus, qui in Pontificatu Marcelli II. nomen geſſit, Paulum admonebat, transferendi in Italiam Concilij occaſio ex morbo epidemico ardenter arrepta eſt) ſubdunt literæ Gallorum Præſulum. Et ſic adhuc in ſententia permanent, vt ne pedem quidem extulerint Tridento, nec vllum alium præter hunc locum eſſe Concilij fateantur graues illi quidem Viri, & tùm dignitate Pontificia, tùm eruditionis excellentia, cùm ſanctitate morum, & commendatione vitæ totius inſignes, penès quos ſit veritas, vt de hoc non ambigamus, ex eo tamen res ſunt in controuerſia.

Vera translationis cauſa.

Non finebat Cæſar damnari hæreſes.

Sic autem Rex Chriſtianiſſimus noſter Henricus impreſſa pietatis à Maioribus ſuis veſtigia proſequutus, non conſequutus eſt modò, verum etiam ſtudio vicit ſuperiores, qui Beatiſſimi Patris Pauli Papæ noſtri voluntate prouocatus, tranſlatum Bononiam Concilium celebrauit. Sed ab altera parte Romanorum Imperator Carolus perſtat, perſeueratque in patrocinio loci Tridentini. Hinc ad illa vlcera, quæ ab Hæreticis ſunt impoſita Eccleſiæ, adiunctæ diſceſſionum calamitates, quæ adhuc pars coniuncta, & vna adeò fuerat Eccleſia, verendum eſt in primis, ne quòd propè inceptum eſt, in partes abeat, & ſciſſione dilabatur, quod ipſum certè, & maioris multò

& diſcriminis, & damni fuerit familiæ ſcilicet Eccleſiaſticæ iactura, quàm futura fuerat Hæreticorum (hoc eſt hominum iam dudum alienorum) deſperatio, qui tamen vt reuocarentur, toto conſilio, omnibus Eccleſiæ viribus, atque opibus actum eſt. Quantò magis igitur elaborandum eſt, ne hanc multò grauiorem plagam accipiat Eccleſia, vt in ea parte, quæ ad hæc tempora ſtetit ſua integritate incolumis, miſerabiliter in partes diuiſa videatur. Chriſtus Dominus apud nos diuiſus ad labem Chriſtiani nominis ſempiternam, quod ſit argumentum vel maximè aduerſarijs noſtris debacchandi vehementiùs, & furendi, vt Rex Chriſtianiſſimus Henricus in propugnatione Bononienſis loci, Imperator Romanus Tridenti inter ſe diſſentient, quorum cæteris in rebus mirificus conſenſus eſt, cui malo ante omnia eſt noſtro quidem iudicio occurrendum, & eò remedia omnia adhibenda, nec cogitandum ante quidquam aliud, aut tentandum, quàm hoc ſit diſſidium compoſitum. Concurrunt hæc omnia, Imperatoris proteſtatio Tridentina ad conſeſſum Bononienſem iam inde ſuſpenſum, omnium expectatio quid Concilio futurum ſit ex ea velut offenſione, maior Hæreticorum arrogantia, ſummum integræ partis periculum, armorum motus, quæ omnia nobis non videntur poſſe admittere perficiendæ rei vel dilationem, vel tergiuerſationem. Nam quòd Romam interim ad differendum (vt ab iniquis dicitur) remedium conuocantur Epiſcopi, qui mores Eccleſiæ iudicent, conſtituantque: hæc quidem primùm res in opinionem adduxit, vt initum videatur eſſe Concilium de ſupprimenda prorsùs tractatione publica, & Religionis morum, ſiuè eſt ea Tridentina, ſiuè Bononienſis ſuppreſſa. Sanè Synodus, vt omnem corruptarum partium ſanandarum rationem euertit, ita obſtruit viam earum ſeruandarum, quæ ſunt à contagione integræ, & expectationem reliquam aufert in poſterum melioris aliquando futuræ Eccleſiaſticæ conditionis. Verùm intermittatur tantummodo ne tollatur. Differt autem ea ratio eius ægritudinis curationem, eiuſque periculi cautionem, quam aut primo quoque tempore neceſſe eſt expediri, aut vix nunquam poſtea veriſimile eſt explicari poſſe, niſi fortè, quæ ſua ſponte in dies fiunt deteriora longinquitate temporis neglecta, meliora fient, vt quæ recentia mala, & parua vix ſanari poſſunt, eiſdem & inueteratis, & maioribus factis medebimur, aut impendenti, iamque vrgenti grauioris incommodi periculo non præſtantiſſimo quoque opus eſt remedio. Age verò cùm ſalus agitur corporis vniuerſi, quo in diſcrimine maximo, & extremo propè iamdiù verſamur, ac ne depoſita cura ad experiendas corporis grauiſſimè laborantis partes, & quaſdam velut reduuias ſanandas animam conuertemus, quamquam non negamus in reſtituendis moribus, & excolenda diſciplina Chriſtianæ vitæ operam optimè poni Vniuerſæ Eccleſiæ. Hæc tamen & pars eſt altera eorum, quæ proponebantur indicendo Concilio, & ſi, differri non poſſit, à ſingulis Metropolitanis ad veterum Canonum ſeueritatem commodiùs exigetur, committendum nobis non videtur, vt ſuperioribus maleficijs hoc adiungatur haud paruum malum, vt in ſermones maleuolorum hominum incurramus, non minùs velle quàm corruptorum principiorum, Eccleſiæ adminiſtrationis, medicinam, quàm improbitatem noſtram retractari, & corrigi, quòd ſolum ſummum Concilium & ſuſcipere, & perficere queat, propterea ſubterfugere nos, nec vlli remedij generi acquieſcere.

Etſi hæc noſtra communis omnium ſententia nil magis neceſſarium eſſe, quàm controuerſiam iſtam locorum componi, vt de alterutro, aut de tertio aliquo conueniat, inſtitui conuentus actiones progredi, ac finem accipere: ad id ante nihil minùs conducere, vel nil plùs obeſſe potiùs, nihiluè magis eſſe præpoſterum, quàm conuentionem iſtam fieri Romæ, neque verò ex quatuor, quæ feruntur generibus Conciliorum ignoramus, nos vni ſummo eſſe obnoxios, cui & iam ſatisfactum eſt ex parte, & in poſterum non ſumus defuturi. Scimus duos maximos ſimul eſſe non poſſe conuentus. Verùm nec venerationi in Beatiſſimum Papam Paulum noſtrum, nec in Chriſtianiſſimum noſtrum Henricum vllos regionum terminos circumſcribimus, id tantummodo cenſuimus, quod nobis videtur rei Chriſtianæ vtile.

78 Tradit memoratus Angelus Maſſarellus XIII. Octobris excitos fuiſſe Romam è Bononienſi Concilio Claudium Mirapiſcenſem, Ioannem Nouiomenſem, Robertum Ambricenſem, alioſque, & Ioannem Niuernenſem Epiſcopos Gallos pro reſtituendo priſtino morum nitore: nam Lutherani, qui Hæreſeos, & Schiſmatis, & profligatiſſimæ vitæ ſuæ trabes horrendas in oculis ſuis non viderant, de feſtucis, quas in oculis Cleri Catholici videbant, acerbiſſimè querebantur, atque adeò Cæſar ardentiſſimè contenderat à Pontifice, vt corruptelæ veteres aboletentur. Datæ verò ad eos Epiſcopos Gallos extant literæ ſubiecta verborum formula conceptæ. *Acta Con. Bonon.*

Venerabili Fratri Ioanni Epiſcopo Nouiomenſi.

Venerabilis Frater ſalutem. Cupientes tecum pro tua doctrina, prudentia, ac probitate ſuper nonnullis rebus Vniuerſale Concilium, & ſalutem Reipublicæ Chriſtianæ concernentibus loqui, hortamur te, tibique iniungimus, vt pro commodo publico, particulare ad nos veniendi incommodum ſubire, & quantò citiùs poteris, ad Nos te transferre velis, venies enim nobis gratiſſimus, & libenter te videbimus. *Datum Romæ apud Sanctum Petrum X. Octobris MDXLVIII. Anno XIV.* *Paul. III. lib. breu. anno 14. pag. 459.*

Interiectis paucis diebus Gallorum Regis Orator Bononia Romam ſe contulit. Porrò eius Concilij actiones publicas omninò fuiſſe interciſas docent eiuſdem Concilij Acta.

In Gallijs hoc tempore plures nouarum hæreſeon illecebris deliniti, peſtiferas opiniones apud ſimplex vulgus ſparſere, ad quorum reprimendam impietatem Sorbonica Academia Concilij Tridentini ſub Paulo III. celebrati, & aliorum Conciliorum decreta ſequuta, errores Nouatorum proſcripſit hoc anno, ac è ſuggeſtu Sacro proponi vetuit, quorum decretum Pariſienſis Senatus in Acta ſua retulit, conceptum verò ſubiectis verbis fuit hoc decretum Sorbonicum.

Decanus, & facultas Theologorum Pariſienſium omnibus in Chriſto fidelibus ſalutem. *Ext. in Tom. 11. de Concil. in 1. Arch. Vat. ſig. n. 3200. pag. 189.*

79 Cùm hodiè per Concionatorum in aſſerendis dogmatibus altercationem videamus plures fidelium, iuxtà id quod Epheſijs ſcribit Paulus, tanquam paruulos fluctuare, & ad omnem ventum cuiuſuis doctrinæ circumferri, & agitari, noſtrum autem interſit (quod in nobis erit) diſſidentes opinionum fluctus componere, de ſanctiſſimo Chriſtianiſſimi Regis propoſito abunde *Decretum Sorbonicum contra Caluiniſtas.*

dè

Digitized by Google

dè perſuaſi, quidnam circa articulos hodiè à pleriſque controuerſos, & Chriſtianis Doctoribus, & Concionatoribus prædicandum, & cæteris Chriſtifidelibus cùm vniuerſa ſit Eccleſia credendum, paucis hoc ordine viſum eſt annotare.

Certa, & firma fide credendum eſt, Baptiſma omnibus, etiam paruulis, ad ſalutem neceſſarium eſſe, & per ipſum dari gratiam Spiritus Sancti.

Eadem fidei conſtantia eſt tuendum, homini ineſſe liberum arbitrium, quo poſſit benè, vel malè agere, & per quod, etiamſi in peccato mortali fuerit, Deo adiuuante ad gratiam reſurgere valet.

Non minùs certum eſt, adultis, & ratione vtentibus, poſt peccatum mortale admiſſum, neceſſariam eſſe pœnitentiam, quæ in contritione, & confeſſione Sacramentali vocaliter Sacerdoti facienda ſimiliter, & ſatisfactione conſiſtit.

Ad hæc Peccatorem non ſola fide, ſed & bonis operibus iuſtificari, quæ adeò neceſſaria ſunt, vt ſine illis nemo adultus vitam conſequatur æternam.

Quilibet Chriſtianus tenetur firmiter credere, in conſecratione Euchariſtiæ panem, & vinum conuerti in verum Domini Corpus, & Sanguinem, remanentibus tantùm panis, & vini ſpeciebus, ſub quibus realiter verum Domini Corpus continetur, quod ex Virgine natum eſt, & in Cruce paſſum.

Sacrificium Miſſæ eſt ex Domini inſtitutione valens pro viuis, & defunctis.

Non eſt Laicis ad ſalutem neceſſaria Communio ſub vtraque ſpecie: rectèque certis, & iuſtis de cauſis olim ab Eccleſia ſancitum, vt ab illis ſub vna tantùm panis ſpecie communicetur.

Porrò ſolis Sacerdotibus ſecundùm Eccleſiæ ritum ordinatis data eſt à Chriſto poteſtas conſecrandi verum Corpus, & in foro Pœnitentiæ à peccatis abſoluendi.

Quos certum eſt, etiamſi mali, & in peccato mortali fuerint, conſecrare verum Chriſti Corpus, ſi quidem illud conſecrare intendunt.

Confirmatio, & Vnctio Extrema ſunt duo Sacramenta à Chriſto inſtituta, per quę datur gratia Spiritus Sancti.

Nec dubitandum eſt, Sanctos in hac mortali vita, & in Paradiſo agentes miracula operari.

Sanctum eſt, & Deo maximè gratum orare Beatam Dei Genitricem, & Sanctos, qui in Cœlo ſunt, & ſunt pro nobis Aduocati, Interceſſores apud Deum.

Hi itaque Sancti beatè cum Chriſto degentes non ſolùm ſunt imitandi, ſed & venerandi, & orandi.

Ob idque religioſè faciunt, qui loca eis dicata ex deuotione viſitant.

Si quis in Templo, aut extrà Templum priùs ſua oratione ad Beatam Virginem, aut Sanctorum aliquem recurrat, quàm ad Deum, non peccat.

Nec vllo modo dubitandum eſt, quin genuflectere coram Imagine Crucifixi, & Beatę Marię, & Sanctorum ad rogandum Chriſtum, & Sanctos opus ſit bonum, & pium.

Adhuc firmiter credendum eſt, & nullatenus dubitandum, Purgatorium eſſe, in quo animæ detentæ Oratione, Ieiunio, aliiſque bonis operibus iuuantur, vt citiùs liberentur à pœnis.

Tenetur, & quilibet Chriſtianus firmiter credere vnam eſſe in terris Vniuerſalem Eccleſiam viſibilem in fide, & moribus, errare non valentem, cui omnes Fideles in his, quæ ſunt fidei, & morum obedire obſtringuntur.

Quòd ſi quid in Scripturis Sacris Controuerſię, aut dubij oriatur, ad præfatam Eccleſiam definire ſpectat, & determinare.

Eſt & certum, multa eſſe credenda, quæ non ſunt expreſsè, & ſpeciatim tradita in Sacris Scripturis, quæ per Traditionem Eccleſię ſunt neceſſariò recipienda.

Eadem etiam veritatis certitudine credendum eſt, quòd ius anathematizandi eſt ex iure Diuino Eccleſiæ à Chriſto Ieſu immediatè conceſſum, & idcircò cenſuræ Eccleſiaſticæ ſunt magnopere formidandæ.

Certiſſimum eſt etiam Concilium generale legitimè, & debitè congregatum, Vniuerſalem Eccleſiam repræſentans non poſſe in fidei determinationibus, boniſque moribus errare.

Illud etiam non minùs certum eſt, quòd ex Iure Diuino eſt vnus Pontifex, id eſt Papa, qui ſupremum eſt Caput Militantis Eccleſiæ Chriſti, cui omnes Chriſtiani parere debent, & penès quem eſt poteſtas Indulgentias conferendi.

Conſtitutiones Eccleſię, vtporè Ieiunia, epularum diſcretiones, abſtinere ſe à carnibus, & pleraque alia, ipſam conſcientiam obligant, omni pariter ſecluſo ſcandalo.

Vota etiam præſertim Monaſtica, & Religionis, quemadmodum etiam perpetuæ Continentiæ, Paupertatis, & Obedientiæ itidem conſcientiam obligant.

Dicta Theologiæ facultas prohibuit, prohibetque omnibus, qui ſuę Congregationis exiſtunt Doctoribus, Baccalaurijs, iiſque omnibus, qui nunc & in futurum ſibi ea in facultate gradum comparare ſtudent, ne vllo pacto ſuis in Concionibus, Propoſitionibus, dictis contraria controuertere, neque in ſuis lectionibus, neque alibi illa legant, doceantque.

Prætereà iubet, vt ab omnibus præfatis dictæ propoſitiones ſubſcribantur, vtque demùm non ſint ſocordes ad commendandum Defunctorum animas orationibus precibuſque Populorum, ſub perpetua priuationis pœna dictæ Societatis, & Congregationis. Anno gratiæ MDXLVIII. X. Martij Theologiæ facultas in Sorbonico Collegio debitè congregata ſuper præcedentium articulorum negotio, illas, qua forma ſcriptæ ſunt, Sacramento approbat, ſubſcribique fecit, tùm Decani, Facultatiſque mandato eorum ſcribi, Secretarij manu.

Signatum I. Formier, De mandato.

Lecta, publicata, & regiſtrata audito Procuratore generali Regis hoc requirente Pariſijs in Parlamento vltimo die Iulij anno Domini 1548.

80 Propagata eſt maximè hoc Anno in Anglia Zuingliana hæreſis tyrannide Regij Tutoris, qui velut Antichriſti Præcurſor iuge Sacrificium *Sur. in comment.*
,, ſuſtulit ex Anglia. [Hoc tempore (inquit Su-
,, rius) ſub Puero Rege Miſſa abrogata eſt. Fu-
neſtam hanc Hiſtoriam fuſiùs Sanderus his verbis enarrat.

,, Interim Catholici Angli, & præſertim Do-
,, ctores, qui Schiſma Henrici VIII. ſaltem poſt *Sander. l. 2. de Schiſ. Anglico.*
,, mortem eius reprimendum ſperabant, vbi
,, adeò id non euenire perſpicerent, vt potiùs
,, in peſtilentiorem Hæreſim erumperet, partim
,, ſeipſos accuſarunt, quòd primis initijs fortiùs

Hæreſis in Anglia propagatur.

,, non obſtitiſſent, partim mœrore, ac ſquallore
,, confecti miſerrimam vitam traducebant. Qui
,, enim legerunt apud S. Ioannem Chryſoſto-
,, mum contra Paganos Diuinitatem Chriſti
,, propugnantem, veterem, & antiquam Patriæ
,, ſuæ fidem ob hoc ipſum commendatam, quòd
,, Altaria olim erecta Chriſto fuiſſent (ſunt e-
,, tiam, inquit Chryſoſtomus, in Britannicis In-
,, ſulis extra hoc Mare ſatis fundatæ Eccleſiæ, &
,, erecta Altaria) cùm illi ijdem iam poſt mille,
,, & penè ducentos annos à Chryſoſtomi morte
,, eadem Altaria non à Paganis, verùm ab ijs,
,, qui ſeipſos vocant Chriſtianos, dirui, & euerti
,, conſpexiſſent: quo animo par eſt eos ſpectaſ-
,, ſe? Quas fudiſſe lachrymas? Quos gemitus
,, edidiſſe? Nam ſi Altaria Chriſti olim fuerunt
,, in Anglia, affirmante Chryſoſtomo, Chriſtia-
,, næ fidei ſigna, vtique eodem modo Altarium
,, deiectio iam eſt ſignum perfidiæ Antichriſtia-
,, næ. Atque ingemuerunt quidem & his noui-
,, tatibus, vtcumque ſe oppoſuerunt Stephanus
,, Wintonenſis, Edmundus Londinenſis, Cuth-
,, bertus Dunelmenſis, Nicolaus Vigornienſis,
,, & Darius Ciceſtrenſis Epiſcopi, omnes doctri-
,, na, & grauitate præſtantes Viri, qui etiam in
,, Ordinum Conuentu ſuffragia habebant, Re-
,, ligioniſque ſententia, ac interiori affectu Ca-
,, tholici erant, ſed facti Epiſcopi in Schiſmate
,, Henriciano extra Eccleſiam, vel potius con-
,, tra Eccleſiam, Regio, non Pontificio mandato,
,, aut aſſenſu, & pro Regia libidine, Eccleſiaſti-
,, coque eius Primatu ſtabiliendo non habebant
,, illum fortitudinis, & veritatis Spiritum, qui
,, in vnitate Eccleſiæ Catholicæ ritè ordinatis,
,, & inunctis tribui ſolet: timidè ergo reſtiterunt
,, Pueri Regis Primatui, imò ſimpliciter ſub-
,, ſcripſerunt, & in omnes cæteras innouatio-
,, nes, quæ non videbantur ipſis continere aper-
,, tam Hæreſim, nè Epiſcopatus, ac honores
,, perderent, vel vltrò, vel contra conſcientiam
,, coacti conſenſerunt, cuius criminis grauiſſi-
,, mas paulò poſt pœnas, primùm ſub hoc ipſo
,, Eduardo, quia in reliquas omnes Hæreſes, ſeù
,, (vt tunc loquebantur) Regiæ Maieſtatis in
,, reformanda Religione progreſſiones non ſunt
,, aſſenſi, nec blaſphema quædam illis propoſita
,, dogmata, pro Concione, vt iubebantur, ex-
,, plicare, & comprobare voluerunt, deinde
,, multò magis ſub Elizabetha omnes luerunt,
,, depoſitionem, & (vt poſtea dicemus) diutur-
,, nos carceres vſque ad mortem patientiſſimè
,, tolerantes, miſericordiamque ſimul, & iuſtiſ-
,, ſima in ſe Dei iudicia collaudantes.
,, His ergo metu ſuperiora edicta Schiſmatica
,, approbantibus, ac reliquis recenter Regio no-
,, mine creatis Pſeudo-Epiſcopis, ad ea ſtabi-
,, lienda, ſectamque per totum Regnum propa-
,, gandam diligentiſſimè inuigilantibus, ſecun-
,, dùm tempus lege Comitiorum deſignatum,
,, tremendum Sacrificium, cæteraque omnia Of-
,, ficia, & Sacramenta Catholico ritu publicè
,, fieri omninò deſierunt; nec vnus videbatur
,, in toto Regno, qui falſorum Officiorum, ac
,, Rituum communione non fuiſſet contamina-
,, tus, licèt plurimi occultè etiam tùm Miſſas
,, fecerint, & audierint, qui tamen & ipſi Ca-
,, licis Chriſti, & Dæmoniorum participes, Tem-
,, pla quoque, ac Sacramenta Hæretico ritu ad-
,, miniſtrata frequentabant, exiſtimantes (vt
,, Diuus Auguſtinus olim, de quibuſdam in
,, Africa ſchiſmaDonatiſtarum ſequentibus dixe-
,, rat) ſatis eſſe ſi quouis modo Chriſtum co-
,, lant, & ignorantes id ſolùm Chriſto placere,
,, vt in vnitate colatur.
,, Sola Sereniſſima Maria primogenita Henrici
,, filia, Eduardi ſoror, quæ ei in Imperio ſucceſ-
,, ſit, Sanctiſſimæ Matris ſuæ Catharinæ fidem,
,, & conſtantiam ſequuta, non potuit vllis Prote-
,, ctoris, aut cæterorum Regiorum Tutorum
,, precibus, aut comminationibus adduci, vt
,, Oratorium ſuum, quod domi habebat, vel
,, claudi, vel Sacrum Miſſæ Officium in Cœnam
,, Caluinicam mutari, vel ſaltem, vt ſecreto illud
,, tantùm, & non palàm in contemptum legum
,, Regiarum, ac aliorum (vt dicebatur) ſcan-
,, dalum fieri permitteret.
,, Cùm autem Hæretici viderent ſe nihil apud
,, eam in hac re proficere, nec auſi eſſent aliquid
,, duriùs ſtatuere in perſonam eius, quæ eſſet
,, ſanguine, & ſucceſſionis iure Regi tàm pro-
,, pinqua, quæque ſæpè Protectorem, ac cæte-
,, ros Eduardi Conſiliarios cùm palàm, ac præ-
,, ſens, tùm etiam per literas, ac Nuntios au-
,, dacter admonuiſſet, ne fratris ſui pueritia
,, ita ad Reipublicæ, & Religionis perniciem
,, abuterentur, adiungens præterea futurum
,, forſan tempus, cùm cogerentur adminiſtra-
,, tionis huius ſuæ tam inſolentis, tàmque vl-
,, timæ voluntati Patris ſui, quam ſaltem Rege
,, adhuc impubere religiosè ipſos ſeruare opor-
,, tuiſſet, contrariæ rationem reddere; illi cùm
,, quid reſponderent, aut ſtatuerent non habe-
,, rent, præſertim cùm ipſa apud Eduardum
,, fratrem ætate poſtea paulò maturiorem libe-
,, riùs aliquoties conqueſta eſſet, illique ex amo-
,, ris teneritudine etiam lachrymas mouiſſe dice-
,, retur, hoc conſilium homines perditi inierunt,
,, vt primùm blanditijs & precibus, deindè mi-
,, nis rem agerent, ſed cùm neutro modo obti-
,, nerent, quod cupiebant, aliam viam aggreſſi
,, ſunt, nimirùm vt ab illa Sacellanos ſuos, qui
,, coram ipſa Sacra Officia pro more faciebant,
,, diuellerent, in eoſque, vt in tranſgreſſores le-
,, gum publicarum, carcere, & alijs pœnis ani-
,, maduerterent, quod ſemel, aut iterum quidem
,, fecerunt Ingraueſcente ita hæreſi, ac furente
è Germania in Angliam Petrus Martyr, & Bu-
cerus, maximi Dæmonis laquei, cum alia impio-
rum rabularum fæce prouolarunt.

31 Paſſa eſt hoc anno Polonia grauiſſimum damnum extincto prima Aprilis die Sigiſmundo ſeniore Rege, qui dùm vixit, illud Regnum Regia conſtantia ab Hæreticorum impietate, inſidijſque vindicauit, de quo inſigne hoc elogium ſcripſit Staniſlaus Hoſius Epiſcopus Warmienſis.

Staniſl. Hoſius Ep. VVarmien. in confeſſione Cath. fidei c. 24. pag. 24.

Sigiſmundus ſenior moritur magno Poloniæ damno.

,, Sanctus ille Rex Sigiſmundus eius nominis
,, Primus, qui, ante annos non ita multos, in
,, Chriſto obdormiuit, cùm alijs heroicis virtu-
,, tibus multis clarus, tùm in tuenda fide Ca-
,, tholica conſtantia quadam, & animo robore
,, ſingulari præditus, & qui libenter veſtigijs eius
,, incedit, Sereniſſimus Filius hic eius, eiuſdem-
,, que nominis Secundus, quem vtinam pater-
,, na fœlicitate, paternos annos aſſequutum,
,, Regni huius gubernacula longiſſimo æuo
,, tenentem videamus, numquid non & ipſi
,, eodem animo, eadem ſententia, eademque
,, Religione fuerunt? Poſtularunt ab vtroque
,, nonnulli, quibus rectè dici potuit. [Neſci-
,, tis quid petatis] vt purum Euangelium in
,, Regno ſuo prædicari permitteretur. Reſpon-
,, die

,, dit Diuus Pater ſui non eſſe muneris de puri-
,, tate verbi cognoſcere, ad Epiſcoporum offi-
,, cium id pertinere, quorum quidem hac de re
,, iudicio ſe etiam ipſum libenter Maieſtas eius
,, ſubmitteret, eorumque iuriſdictionem ſaluam
,, in omnibus eſſe vellet. Reſpondit ijſdem pro-
,, pè verbis Sereniſſimus eius Filius, neque du-
,, bitandum eſt, quin quotquot ſunt Catholici
,, Reges, & Principes, ſi quis eis iudicium de
,, cauſis fidei delatum vellet, omnes vno ſint ore
,, reſponſuri.] De pio eodem reſponſo dato Hæreticis in Comitijs Warſauienſibus meminit Surius. Regij nimirùm non eſſe muneris de cauſa Religionis agnoſcere, Regem ſe non Pontificem agere velle, ſatiſque ſibi eſſe negotij cum
,, prophanis cauſis. Tùm ſubdit Auctor. [Vti-
,, nam hanc tanti Regis conſtantiam plerique
,, alij ſequuti eſſent Politici Magiſtratus, qui-
,, bus ab impoſtoribus illis noui Euangelij buc-
,, cinatoribus peſtifera adulatione perſuaſum
,, eſt, ad ipſos pertinere, vt de Fide, & de Re-
,, ligione ſibi iudicium vſurpent, quæ res ma-
,, gnas non vno loco calamitates attulit.]

Surius in comment. hoc anno

81 Audito tanti Regis obitu Pontifex magnum ex eo traxiſſe dolorem Sigiſmundo iuniori ſignificauit, cùm Eccleſiam aduerſus Schiſmaticos ſemper defendiſſet, atque Hęreticos, nè impijs opinionibus populum inficerent, repreſſiſſet, tùm hortatus eſt, vt non minùs in Paternas virtutes, quàm in Regnum ſucceſſiſſe oſtenderet, Sediſque Apoſtolicæ auctoritatem, dignitatemque tueretur.

Paul. III. lib. breu. anno 14. pag. 242.

Sigiſmundo Regi Poloniæ.

Chariſſime. Obitus claræ memoriæ Sigiſmundi Poloniæ Regis Genitoris tui grauiſſimus nobis accidit, vt debuit; ea enim erat in eo pietas, prudentia, & Regia virtus, vt ſi vnquam aliàs, hoc maximè tempore neceſſaria eſſet Reipublicæ Chriſtianæ eius vita, & incolumitas, quamuis enim Deus Omnipotens illi pręſtantiſſimo, & optimo Regi vitam in multos annos propagauerit, vt valdè longęuus ex ea diſceſſiſſe videri poſſit, parum tamen vixiſſe dicendus ſit, qui & ſuo Regno, & vniuerſę Chriſtianitati tàm erat vtilis, & neceſſarius; nam & ſemper in commune conſuluit, ſemperque fidem Catholicam aduersùs Schiſmaticos defendit, nec in ſuum Regnum Hęreticas vnquam opiniones admiſit: quamobrem nobis in præſentium acerbitate temporum poſitis, in quibus vndique nos mala noſtra perturbant, Genitor tuus verè eſt deſiderandus, eſſetque multò deſiderabilior, niſi te ex illo genitum, in illius Regnum pariter, ac virtutes ſucceſſiſſe intelligeremus, quo vno ſolatio tantum dolorem ex illius morte ſuſceptum temperamus. Te enim firmiter credimus, tàm bonæ arboris germen, optimos Paternarum laudum fructus nobis relaturum, ac producturum eſſe, quo fit, vt minùs ex obitu Genitoris tui doleamus. Quare cùm illum viuentem maximis eius adducti meritis ſingulariter dilexerimus, totumque in illum amorem noſtrum in te illius filium optimæ ſpei Regem transfuderimus, mittendum ad te duximus dedita opera dilectum filium Abbatem Martinengum Camerarium ſecretum, & Nuntium noſtrum exhibitorem præſentium, vt noſtro nomine conſolationem ad te noſtram de obitu Genitoris tui, ſimulque gratulationem de tua in Regnum ſucceſſione perferret, tùm deinde Serenitatem tuam de omnibus hic rebus, & quo in ſtatu negotium vniuerſalis Concilij hoc tempore reperiatur, & quid à te, & Regno tuo fieri cupiamus, edoceat, quod ſanè officium cùm vnà cum ipſo tuo Genitore exequi ſtatuiſſemus, varijs præpediti impedimentis fuimus, nè id citiùs facere potuerimus, ſicut hæc omnia idem Abbas Nuntius pleniùs Tuæ Maieſtati referet. Hortamur proinde Serenitatem tuam in Deo Domino, vt per veſtigia Paternæ pietatis, inconcuſſæque erga ſanctam Romanam Eccleſiam deuotionis incedens, Catholicę fidei tutelam paterna conſtantia, atque exemplo in tuo Regno continuare, & Apoſtolicæ Sedis auctoritatem in honorem Dei Omnipotentis, ac Beatorum eius Apoſtolorum Petri, & Pauli tueri velis, vt gloriam Maiorum veſtrorum, inprimiſquè Genitoris tui, qui hoc indeſinenter egit dum vixit, ſimulque Cœleſte Regnum, ad quod illum tranſlatum eſſe ſperandum eſt, aſſequaris. &c. *Datum Romæ apud S. Marcum XXI. Iunij MDXLVIII anno XIV.*

83 Decreuit ad Pontificem Sigiſmundus II. Polonię Rex Martinum Chromerum Oratorem, vt Regio nomine obſequia addiceret Pontifici, atque ab eo flagitaret, vt ad ſedanda Religionis diſſidia Concilium Oecumenicum abſolueret, de cuius aduentu gratiſſimo Cardinalis Farneſius has literas ad eundem Regem dedit.

Sigiſmundo Regi Poloniæ Illuſtri.

MS Card. Py ſig. 260. pag. 89. Cardinalis Farneſij literæ ad Regem Poloniæ.

Sereniſſime Rex. Aduentus Regiæ Maieſtatis Nuntij Clari Viri Domini Martini Chromeri, & Sanctiſſimo Domino Noſtro, & noſtro S. R. E. Cardinalium Collegio gratus, & acceptiſſimus fuit, tùm quòd graui, & eleganti oratione dolorem eum leuauit, quem omnes ob Sereniſſimæ Maieſtatis Veſtræ pię memorię parentis obitum ceperamus, tùm quòd ea de pręclara voluntate, ac propenſo animo Maieſtatis Veſtrę erga ipſam Beatitudinem Domini Noſtri, & Sacrę Sedis Apoſtolicę teſtificata, quæ etſi pro comperto habebantur, ipſius tamen Chromeri oratione quaſi reprę́ſentata multò iucundiſſima fuerunt. Perſuaſum itaque habeat Maieſtas Veſtra de eius virtute, fide, conſtantia iam omnia expectari, quæ à ſummo, & generoſiſſimo Rege expectanda ſunt.

Quid ad mandata, quæ nomine Maieſtatis Veſtræ Chromerus diligenter expoſuit, Sanctiſſimus Dominus Noſter reſponderit, quod ab ipſo ſingula fideliſſimè pronuntiatum iri pro certo habeo, literis hiſce mandare ſuperuacaneum duxi. Duo tamen hęc non pręteritenda mihi putaui, primum de Concilio Oecumenico, Sanctiſſimum D. N. eodem animi ardore, & ſollicitudine, quo illud indixit & vt ritè celebretur operam dedit, modò per literas, modò per Nuntios ſuos Patres hortari, rogare, vrgere, vt frequenti Epiſcoporum conuentu ſacroſancta hęc Comitia continuentur, tantoque niſu, & flagranti ſtudio in hanc vnam rem incumbere, vt planè nemo dubitare poſſit, nunc per Sanctitatem Suam omninò non ſtare quominùs tàm ſacro, tamque diuinitùs ſuſcepto operi aliquando eadem Dei gratia, aſpirante, cuius pręſenti Numine fęliciſſimè eſt inchoatum, & magna ex parte confectum, extrema manus imponatur, quod certè euenturum Deo freta Beatitudo Sua ſperat, accedente pręſertim Maieſtatis Veſtrę æquiſſima ad optatam cauſam tuendam voluntate. Verùm quę ſint dilationis cauſę, quique totius negotij progreſſus, cognoſcet Maieſtas Veſtra ex Domini Chromeri verbis, & eadem puto explicatiùs ipſi enarrata iam fuerunt à Secretario Sanctitatis Suæ Reuerendiſſimo

Vi-

Viro Abbate Martinengo. Alterum, quòd eſſe in eiſdem literis mandatum exiſtimaui, illud nempè eſt accurata Reuerendiſſimi Domini Cracouienſis commendatio pro Cardinalatus honore, gratiſſimum Sanctitati Suæ contigiſſe, quod ex liquido proponit talem eſſe Virum, qualem & fama, & multorum fide digniſſimorum teſtimonijs iampridem intellexit: quare præcipuè erit Sanctitatis Suæ curę, & Maieſtatis Veſtrę voluntatis, ac iudicij certiſſimam rationem habere, & ſimul Nationem Polonicam ſibi meritò chariſſimã hoc recenti ſuo beneficio proſequi, &c. *Romæ die XI, Septembris MDXLVIII.*

Confirmabat Sigiſmundum Regem in auita pietate eius Mater Bona Regina fidei Catholicæ ſtudio, & ſingulari in Sedem Apoſtolicam obſeruantia conſpicua, quam pietatis ſignificationem cùm expreſſiſſet literis, Pontifex his verbis reſpondit.

Chariſſimæ in Chriſto filiæ Bonæ Reginæ Poloniæ Illuſtri.

Paul. III. lib. breu. an. 14. pag. 378.

Chariſſima in Chriſto filia noſtra ſalutem. Attulit ad nos literas Serenitatis Tuæ dilectus filius Martinus Chromerus Sereniſſimi filij tui Poloniæ Regis Secretarius, & Orator, prudentique ſermone eas ſubſecutus, nobis per ſe gratas fecit gratiores, de pietate tua erga fidem Catholicam, & obſeruantia erga nos, & Sedem Apoſtolicam multa teſtatus, itaque & literas, & pium animum Serenitatis Tuæ lætanter accepimus, teque in Domino hortamur, vt pari pietate in futurum procedas, & contintues, &c. *Datum Romæ apud Sanctum Petrum IX. Septembris MDXLVIII. anno XIV.*

Surius in comment.

Infecta eſt poſtea Polonia varijs peſtibus Arrianorum, Neſtorianorum, Caluiniſtarum, Tritheitarum, Trinitatiſque hoſtium, à quibus motæ ingentes in eo Regno turbæ, debilitatum verò ab Hæreticis Regnum, Turcæ, & alij hoſtes finitimi magnis cladibus concuſſere, vt ſuis locis lugendum erit.

Angelus Maſſ. in Diar. Con. Trid. & Bononien.

84 Quod ad res Turcicas attinet, verterat Solymannus Imperator, pactis cum Cæſare Inducijs arma aduersùs Perſas, ſed ea expeditio ipſi fęliciter
,, non ceſſit, vt refert Angelus Maſſarellus [V.
,, Octobris MDXLVIII. habuimus hodiè ex Ve-
,, netijs, quòd Turca reuertatur Conſtantinopo-
,, lim ab expeditione contra Sophi re infecta.]
In Africa verò Chriſtiani oppugnati ſunt à Mauris,, qui Tripolim, quam Equites Rhodij tuebantur, vexarunt, Maritimaſque excurſiones, prædaſque graues egerunt, ob quas Pontifex Cęſarem rogauit, vt Equites Rhodios opportunis ſubſidijs adiuuaret, captiſque redimendis operam daret.

Imperatori.

Paul. III. lib. breu. anno 14. pag. 445.

Chariſſime. Dilecti filij Prior Alemaniæ, & Commendator fælices à ſuo Magiſtro, & Conuentu Hoſpitalis Sancti Ioannis Hieroſolymitani ad Maieſtatem Tuam tranſmiſſi referre ei potuerunt, quam graui iactura his proximis diebus eorum Ordo affectus fuerit, capta à Piratis Infidelibus vna eorum triremi cum non modica ſumma pecuniarum, & quamplurimis Ordinis Militibus in ſeruitutem redactis, & quanto etiam oneri eis ſit bellum, quod continuè cum Mauris gerunt pro defenſione Ciuitatis Tripolitanę, ac ſuper his Tuæ Maieſtatis opem forſan implorarunt. Nos verò etſi hos Religioſos, & fortiſſimos Viros à Tua Maieſtate ſemper dilectos, & plurimi factos ſcimus, facit tamen paternus noſter & in eos amor, & officij ratio, vt illos Tuę Maieſtati impensè commendemus, hortemurque Te, vt ſi vnquam in eos tua effulſit benignitas, efficias vt hoc maximè tempore eluceat, quo illi maximè indigent, protegaſque prætereà eorum bona, & iuriſdictionem, vt ſolitus es, ac Priorem, & Commendatorem prędictos pro publica cauſa laborantes, tua ſolita humanitate excipias, & audias, erit id Tua Maieſtate dignum, Nobiſque apprimè gratum. *Dat. Romæ XII. Octob. MDXLVIII. anno XIV.*

Ext. 15. p. 442.

Decretus fuerat pariter ab Equitibus Sancti Ioannis in Galliam Orator Prior Sancti Ægidij, vt ad defendendam Tripolim contra Barbarorum impetus imploraret opem ab Henrico Galliarum Rege, quem Pontifex etiam datis ad eundem Regem literis eodem die exaratis commendauit.

S. Xauer. l. 1. ep. 6.

85 Hoc tempore Sanctus Xauerius in Indijs Legatus Apoſtolicus, Apoſtolico munere ſanctiſſimè fungebatur, Barbariſque ad Chriſti fidem traducendis fęlicem operam dabat in ſumma egeſtate, in qua quantis Diuinis delitijs afflueret, ſodalibus ſuis, quos ad laborum, & gloriæ Societatem vocabat, ſignificauit, ac de Inſulis Mauricis, in quibus agebat, hęc ſcripſit.
,, Terra eſt aſpera, & ſterilis alimentorum,
,, frumento caret, & vino, caro quid ſit fere In-
,, colæ ignorant, nulla enim apud eos armenta,
,, nulli greges, præter paucos admodum ſues,
,, quos mirari magis quam guſtare licet. Aptis
,, abundant. Aquæ dulcis magna inopia. Orizę
,, ſatis eſt, magna copia arborum, vndè panem,
,, & vinum petunt. Alię porrò arbores ſunt, ex
,, quarum cortice depexo conficiunt veſtem, qua
,, vtuntur omnes. Hæc vobis fratres chariſſimi
,, eò ſcripſi, vt ſciatis quantoperè hę Inſulę cœ-
,, leſtibus affluant gaudijs, nimirùm hæc omnia
,, pericula, atque incommoda Chriſti Domini
,, Noſtri cauſa ſuſcepta, theſauri ſunt cœleſtibus
,, ſolatijs refertiſſimi, ſic prorsùs, vt has Inſulas
,, perappoſitas eſſe credas ad lumen oculorum
,, paucis annis ex ſuauiſſimi fletus ſuauitate per-
,, dendum. Equidem nunquam alibi, nec tàm li-
,, quidis, perpetuiſque animi voluptatibus per-
,, fuſum me eſſe memini, nec tàm leuiter labores
,, omnes, & ærumnas corporis pertuliſſe, quàm
,, cùm Inſulas concurſarem cinctas ab inimicis
,, non fideliſſimis, eaſdemque omnibus, vel
,, morborum ſubſidijs, vel vitæ tuendæ præſi-
,, dijs, atque adiumentis deſtitutas, vt Diuinæ
,, ſpei potiùs quàm Maris Inſulæ appellandæ eſſe
,, viderentur.

Fuiſſe Indos Idolorum cultui addictiſſimos, atque in libidines effuſos idem Vir Sanctiſſimus ſcribit in alijs literis, quibus Franciſcum Henricum Sacerdotem in Trauancoride Euangelio prædicando inſudantem ſolatus eſt, ſi laboribus non reſpondere fructus viderentur; non enim exiguos eſſe, ſi Infantes ſacro lauacro tingeret, qui eius opera fælici immortalitate potirentur, nam de adultis vel albis, vel nigris addidit pauciſſimos cœleſte Regnum adipiſci.

Franciſco Henrico in Trauancoridem.

S. Franc. l. 2. ep. 7.

Noli mœrere frater, quòd minùs quàm velles in iſtorũ Neophytorum cultura proficias; quippè, & cùm gens ipſa, vt ſcribis, Idolorum cultui dedita ſit, & Rex à Chriſti Religione alienus acerbè inſectetur Chriſtianos, plùs vtique proficis quàm tu putas, Infantes diligentiſſimè conquiſitos Cœlo per Baptiſmum pariendo; nam ſi circumſpicere animò voles, reperies profectò ex Indis vel albis, vel nigris paucos in Cœlum peruoni-

nire, niſi eos, qui quatuordecim annis minores cum baptiſmali innocentia excedunt è vita, videſne frater chariſſime, te, vti dixi, plùs iſtic, quàm putes proficere? id adeò cerne in pueris, ijs ſcilicet qui abs te baptizati cœleſti iam fruuntur beatitudine, qua nimirùm carerent, ſi tu ex iſtis locis diſceſſiſſes, neque eos per Baptiſmum Chriſto genuiſſes. *XI. Kal, Non. Punicali.*

86 Hoc anno comprobatus eſt Apoſtolica auctoritate pius exercitiorum ſpiritualium Liber à S. Ignatio Societatis Ieſu conditore compoſitus, in quo plura ſacra documenta ad contemplandas res cæleſtes, & conſectandas virtutes traduntur, flagitante id à Paulo Pontifice Franciſco Borgia Duce Gandię, qui ijſdem exercitijs excultus ad magnam effloruit ſanctitatem. Pontificium verò diploma hac verborum forma conceptum eſt.

Ext. apud Orland. lib. 8.

Cùm (ſicut dilectus filius Nobilis Vir Franciſcus Borgia Dux Gandię Nobis nuper exponi fecit) dilectus filius Ignatius de Loyola Prępoſitus Generalis Societatis Ieſu per Nos in Alma Vrbe noſtra erectæ, & per Nos auctoritate Apoſtolica confirmatę, quædam documenta, ſiuè Exercitia ſpiritualia ex Sacris Scripturis, & vitæ ſpiritualis experimentis elicita compoſuerit, & in ordinem ad piè mouendos fidelium animos aptiſſimum redegerit, illaque Chriſti fidelibus ad ſpiritualem conſolationem, & profectum magnopere vtilia, & ſalubria eſſe non ſolùm ſama ex pluribus locis allata prędictus Franciſcus Dux didicerit, ſed etiam experimento manifeſto cùm Barcinone, tùm Valentiæ, tùm Gandię id compertum habuerit, quare idem Franciſcus Dux nobis humiliter ſupplicari fecit, vt documenta, & Exercitia ſpiritualia prædicta, quo latiùs eorum fructus pateat, & plures Chriſtifideles maiori cum deuotione ad vtendum illis inuitentur, examinari facere, & ſi approbatione, & laude digna inueniremus, approbare, & laudare, aliaſque in præmiſſis opportunè prouidere de benignitate Apoſt. dignaremur. Nos igitur, qui documenta, & exercitia huiuſmodi examinari fecimus, & quæ teſtimonio, ac relatione dilecti Filij Noſtri Ioannis tituli S. Clementis Presbyteri Cardinalis Burgenſis Epiſcopi, ac Hęreticæ prauitatis Inquiſitoris, & Venerabilis Fratris Noſtri Philippi Salutiarum Epiſcopi, atque Vrbis Noſtræ in ſpiritualibus Vicarij Generalis, necnon dilecti filij Ægidij Foſcararij noſtri Sacri Palatij Magiſtri nobis deſuper facta, pietate, ac ſanctitate plena, & ad ædificationem, & ſpiritualem profectum fidelium valdè vtilia, & ſalubria eſſe, & fore comperimus, debitum etiam reſpectum ad fructus vberes, quos Ignatius, & ab ipſo inſtituta Societas præfata in Eccleſia Dei, vbique Gentium producere non ceſſant, & ad maximum adiumentum, quod ad id prædicta Exercitia attulerunt, non immeritò habentes, huiuſmodi ſupplicationibus inclinati, documenta, & Exercitia prædicta, ac omnia, & ſingula in eis contenta, auctoritate prædicta, tenore præſentium ex certa ſcientia noſtra approbamus, collaudamus, ac præſentis ſcripti patrocinio communimus, hortantes plurimùm omnes, & ſingulos vtriuſque ſexus Chriſtifideles vbilibet conſtitutos, vt tàm pijs documentis, & Exercitijs vti, & illis inſtrui deuotè velint, &c. *Datum Romæ apud Sanctum Marcum ſub annulo Piſcatoris die vltimo Iulij MDXLVIII. Pontificatus noſtri anno XIV.*

Librum exercitiorum S. Ignatij Paulus III. approbat inſtante S. Franciſco Borgia.

87 Hoc anno nona Ianuarij die in Cardinalium numerum adſcitus eſt Carolus Borbonius Epiſcopus Sanctonienſis Regio ſtemmate clarus, de quo extant ſubiectæ ad eundem literæ.

Dilecto filio noſtro Carolo de Borbonio Sãctæ Romanæ Eccleſiæ Presbytero Cardinali Sanctonienſi.

Dilecte fili noſter. Cùm nuper Chariſſimus in Chriſto filius noſter Henricus Francorum Rex Chriſtianiſſimus per dilectum filium noſtrum Cardinalem de Guyſa nobis omni inſtantia, ac precibus ſupplicaſſet, vt te Sanctę Romanæ Eccleſiæ Cardinalem creare vellemus, nos etſi multa, ac grauia impedimenta obſtabant, tamen tanto deſiderio ipſius Regis, cui in omnibus quibus honeſtè gratificari poſſumus, maximè cupimus, perſpecto cùm idem Cardinalis de Guyſa nomine eiuſdem Regis nihil diligentiæ, ac ſummi ſtudij in hoc prætermiſiſſet, in Conſiſtorio noſtro ſuperatis omnibus difficultatibus, & communi creatione Cardinalium, ſacriſque Ieiunijs non expectatis, te genere Regio ortum, & Epiſcopum Sanctonenſem in Presbyteratus ordine conſtitutum, Sanctæ Romanæ Eccleſię Presbyterum Cardinalem ſolum de cęterorum Sanctę Romanę Eccleſię Cardinalium conſilio creauimus ad Dei Omnipotentis laudem, & ipſius Regis ſatisfactionem, in cuius gratiam cùm libenter id fecerimus, non minùs etiam libenter fecimus tua virtute, quam in te conſpicimus, accedente, ex quibus ſperamus te nobis, & huic Sanctæ Sedi in his difficillimis temporibus magno futurum non ſolùm ornamento, ſed etiam adiumento. Quamobrem te fili noſter hortamur, vt quo magis tui ſimilibus Viris nunc egemus cùm à Deo ſis, ac nobis in participationem ſollicitudinis, & curarum præſentium vocatus, ad Nos ſicut debes venire matures, quo tua opera, & conſilio vti poſſimus. Venies enim nobis, & eiſdem tuis Confratribus acceptiſſimus, pileumque rubrum plenius Cardinalatus inſigne à nobis ipſis iuxta veterem, & probabiliorem morem recipies, interea Birretum rubrum à nobis de more benedictum ad te cum prę̨ſentibus mittimus in manibus ipſius Chriſtianiſſimi Regis, & per Nuntium iſthic noſtrum aſſignari iuſſimus, tibi per eius Maieſtatem conſignandum, vel mittendum, quem tu debita reuerentia, & quo dedimus amore, recipies. *Datum Romæ IX. Ianuarij MDXLVIII. anno XIV.*

Paul. III. lib. breu. pag. 19. Pannin. in vit. Paul. III.

Cùm verò Carolus ad Vrbem ſeſe conferre non potuiſſet, Pontifex Henrici II. Regis rogatu pileum rubrum X. Iunij illi tranſmiſit, ac nuncupandi ſacramenti formulam his conceptam verbis tradidit: [Ego Carolus Cardinalis promitto, & iuro, quod ab hac hora in antea fidelis, & obediens ero Beato Petro, Sanctæque Romanæ Eccleſiæ, & Domino Noſtro Domino Paulo Papæ III. ſuiſque Succeſſoribus canonicè intrantibus.] Pluribus, interiectis additum eſt: [Regulas Sanctorum Patrum, decreta, ordines, ſeù diſpoſitiones, reſeruationes, prouiſiones, & Mandata Apoſtolica totis viribus obſeruabo, & faciam ab alijs obſeruari, Hæreticos, Schiſmaticos, & rebelles eidem Domino Noſtro, vel Succeſſoribus prædictis pro poſſe perſequar & impugnabo, &c.

Fidem Carolus ſacramenti huius mirè coluit, orthodoxam enim Religionem aduersùs Nouatores conſtantiſſimè in Gallijs aſſeruit, ad quam defendendam cùm incumberet, ne Sceptrum in Hæretici Principis manus decideret, vinculis nefanda impiorum proditione mancipatus eſt, quo, permittente ſcelerum vindice Deo, è viuis ſubla-

ſublato, à Catholicis Rex Galliarum renuntiatus eſt, quamquam paulò poſt ad Cœlum vocatus ſit.

IESV CHRISTI

Anno 1549.

PAVLI III. Anno 16. CAROLI V. ROMAN. IMP. Anno 31.

1 ANno à partu Virginis milleſimo quingenteſimo quadrageſimo nono Indictione nona, reuocandis ad Eccleſiæ caſtra, & incorruptam fidei puritatem Lutheranis, tùm à Pontifice, tùm à Cæſare nauata eſt opera, ſed eam obfirmata in errore Impiorum pertinacia infœliciter eluſit. Decreuerat, vt diximus, Pontifex affecto iam ſuperiore anno tres Epiſcopos Internuntios ampliſſimis mandatis ſuffultos, vt fractos iam armis à Cæſare Proteſtantes, qui Concilij Oecumenici decretis ſe parituros polliciti erant, eiurata impia hæreſi, cenſurarum omnium, quibus illaqueari tenebantur, religione exoluerent, fideliumque communioni ritè aggregarent.

Ext. in ms. Card. Spad. ſig. n. 37. Alexander Card. Farneſius in literis ad Nuntium Apoſtolicum apud Cæſarem. *Iacobus Auguſtus Thuanus lib. 6.*

Sed vt queritur Alexander Cardinalis in ſuis ad Pontificium apud Cæſarem Internuntium, illi Apoſtolici Nuntij, vel Legati fruſtra tempus in Germania contriuerunt: obduruere enim perfidi Lutherani in perfidia ſua, in qua eos confirmarunt Apoſtatæ Sacerdotes, & Monachi, qui iubebantur, contra Cæſareum decretum concubinas ſuas à ſe remouere, vt ritè cenſurarum religione ſoluerentur, cum prætenſa eorum coniugia iuratæ eſſent ſcortationes, nec Cæſar, vt ab eo experebatur, auctoritatem ſuam ad plectendam impiorum pertinaciam adhibuit, refert verò Iacobus Auguſtus Thuanus, Apoſtolicos Nuntios ad Cæſarem in Belgium ſe contuliſſe, Pontificiaque mandata expoſuiſſe.

Pontificem partim ſua ſpontè, & pro paſtorali muneris neceſſitate, partim Cæſaris rogatu ex Cardinalium conſenſu Legatos in Germaniam miſiſſe, qui ad Eccleſiæ gremium redeuntes recipiant, & ipſis omnia læta de eius benignitate polliceantur, modò leges accipiant, non præſcribant: hoc verò beneficium omnibus in perpetuum impertiri nullo prauæ opinionis crimine excepto, quamuis in eo per multos annos perſeuerauerint, ea lege, vt qui ea peſte infecti fuerint, ſuum errorem apud Sacerdotem orthodoxum profiteantur iuxta præſcriptam pœnitentiæ formulam; publicam proindè confeſſionem, abiurationem, & ſatisfactionem iure præfinitam ipſis omninò remittere, poteſtatem inſuper facere Legatis, vt eos, qui pacto, iureiurando, aut quouis alio modo Lutheranis obſtricti ſunt, ijs vinculis ſoluant, Monachos in hæreſim lapſos, & extra cœnobia ſua vagantes, in Eccleſiam admittant, ijſque reſumpto priſtino ſuo amictu, ſuo munere, vt antea in Eccleſia fungi concedant, eſu lactis, caſei, butyri, ouorum, & carnium (habita locorum, & hominum ratione) permiſſo: addit etiam Auctor Legatos à Pontifice (cupidiſſimo ſcilicet lucrandarum Chriſto animarum, quas Dæmon fallacibus argutijs malè faſcinarat) auctoritate inſtructos, vt laicis, quibus ob periculum effuſionis ſpecies vini Euchariſtica prohibita eſt, ſub vtraque ſpecie Euchariſtiæ vſus (tolerato effuſionis periculo) ne perirent animę, pro quibus Sanguis Chriſti effuſus eſt, certa lege permitterent, ijs nimirùm, qui cæteris abiuratis erroribus Concilij Conſtantienſis decreto ſubſcripſerint, atque ſub altera ſpecie tantum quantum ſub vtraque ſumi, quique Eccleſiam ob factum de vna ſpecie decretum non erraſſe palàm declarauerint, quod tamen ad tempus conceſſum intelligatur, & ita, vt illi ipſi, qui ita ſument, ſeorſim ab alijs, neque tunc cum alijs ſub vna ſpecie tantùm miniſtratur: at quia plures vectigalia, prædia, & Iura Eccleſiaſtica inuaſerant, ita ijs conſultum fuit à Pontifice, vt Legati cum ſacrorum bonorum vſurpatoribus, & poſſeſſoribus, de fructibus perceptis, atque conſumptis tranſigere poſſint, modò in poſterum Eccleſiaſticis poſſeſſionem vacuam relinquant, ad idque contumaces cenſuris cogant, implorato etiam ciuilis Magiſtratus auxilio, & vt res commodiùs, ac celeriùs executioni demandetur, per Germaniam alios Epiſcopos delegent, ac ſubſtituant, ex eorum numero Argentinenſis Epiſcopus fuit, cui Sacerdotes, qui à fide defecerant, in gratiam cum Eccleſia recipiendi poteſtas conceſſa eſt, modò inductas prætexto coniugij nomine pellices à ſe remouerent, omninòque expellerent.

2 Publicum de his Pontificium diploma acceptum Cęſar ad Germaniæ Epiſcopos miſit, omneſque ſeorſim commonuit, vt ſuarum Diœceſeon Proteſtantes placidè, ac ſine vi, precibuſque, & adhortationibus potiùs, quam execrationibus, & minis ab hęreſi, & Sathanę caſtris ad gremium Eccleſię pellicere blandè pertentarent. At nimium hactenus blanditijs palpatum, exaſperatumque fuerat hęreſeos monſtrum, ac niſi ferro, & igne domari poterat, egregium enim adeò clementię Pontificię, ac Cęſareę ſpecimen impiorũ contumacia protriuit; nam cùm Moguntinus Archiepiſcopus ad Philippi Haſſiæ Lantgrauij in cuſtodia detenti Præfectos, & Senatores ſcripſiſſet, ac de ſollicitudine Paſtorali ſua, ac Cæſaris voluntate eximia multa præfatus eos poſtulaſſet, vt Concionatoribus ſuis formulam recuperandæ Eccleſiæ gratiæ priſtinæque redintegrandæ coniunctionis à Pontifice præſcriptam exhiberent, eique parere iuberent, illi in vetere perfidia obduruere, ac poſtulata facere recuſarunt, impio etiam turgidi faſtu procaciter iactarunt, doctrinam ſuam cum Prophetarum, & Apoſtolorum teſtimonijs conſpirare, nullum profiteri errorem, nihil ſibi opus eſſe gratia, & indulgentia Romani Pontificis, nec veniam ab eo exorandam, & quia Sacerdotes Apoſtatæ concubinas coniugij ſpecie duxerant, ita offuſas menti eorum tenebras pro luce Euangelica coluere, vt oblocuti fuerint, vxores, ac liberos ſe deſerere non poſſe, quos diligendos, & cura, ac beneuolentia complectendos didicerint auctore Chriſto, qui coniugium ampliſſimo elogio cohoneſtauerit, nuptias impuro cœlibatu meliores, denique ex Apoſtolo melius eſſe nubere quàm vri, nec miſeri intelligere voluerunt, Apoſtolum loqui de ijs, quibus licitum ſit nubere, nec ſe contrario voto conſtrinxerint, cùm dicat perſpicuè, voti reos, qui nupſerint, damnationi obnoxios, cùm primam fidem irritam fecerint. De permiſſa etiam certis legibus vtraque ſpecie addidere, in Eccleſijs ſuis cœnæ integræ vſum permitti iuxta Chriſti mandatum, & veteris Eccleſiæ morem, nec mutationem vllam in eo recepturos, in quo impio reſponſo calumniati ſunt, integrum apud Catholicos non eſſe Euchariſtiæ

vſum.

vſum, mentiti etiam ſunt imperatam omnibus à Chriſto vtramque ſpeciem, & dum vtramque ſpeciem malè affectatam, non veram Cœnam Dominicam, ſed fallacem tantùm, & vmbratilem illius ſpeciem retinuere (nam cùm Catholici ſub vnica ſpecie integrum Chriſtum ſumant) ipſi tantùm panem, vinumque ſumpſere, quæ ab ijs, quæ in popina ſumuntur, non differant, dùm pro conficienda Euchariſtia Sacerdotes ritè conſecratos non adhibuere, vel ſi adhibuerint, iudicium ſibi manducent in ſchiſmate, & bibant. Ita nil profectum eſt cum Lutheranis feris illis, ac non idoneis remedijs, nam quod de Concilio Oecumenico admittendo erant ſuperiore anno polliciti, id ita intellexere, ſi Concilium ſathanicum foret, in quo non præſideret Chriſti Vicarius, ſed Hæretici Concionatores cum Epiſcopis ſederent, vt dicetur ſuo loco, quod verò Tridentinum nuperis annis celebratum reſpuerent, inani ea excuſatione ſe tuebantur, quod iam ipſorum placita de peccato originali, ac de iuſtificatione in eo damnata eſſent, quam protsùs futilem eſſe ita oſtendebatur.

M.S.Car. Pij tom. ſig. 64. p. 390. ex libello de Concil.

,, 3 Si Tridentinum Concilium à recentiori-
,, bus Hæreticis recuſari poſſet ex eo, quia ante
,, Synodum ab Apoſtolica Sede condemnati fue-
,, rint, poſſent Macedonius, Sabellius, & Eu-
,, nomius ſecundam vniuerſalem Synodum, quæ
,, fuit prima Conſtantinopolitana, recuſare,
,, cùm & ipſi ante Synodum à Damaſo anathe-
,, matizati fuiſſent, ſic & Neſtorius Epheſinam
,, primam, qui à Celeſtino damnatus fuerit,
,, Eutyches etiam, & Neſtorius Chalcedonen-
,, ſem recuſare potuiſſent, cùm à Leone ante
,, Synodum damnati fuiſſent. Eadem Petro, &
,, Seuero Antiochenis Patriarchis, alteri item
,, Petro Apamearum Epiſcopo vnà cum Zoaro
,, Syro Monacho, Anthimo quoque Trapezun-
,, tio Archiepiſcopo, & Conſtantinopolitanę Ec-
,, cleſię inuaſori querela, & exceptio patuiſſet ad-
,, uersùs quintam, & vltimam Synodum, nam
,, iſti omnes ante Synodum damnati fuerant
,, Apoſtolicæ Sedis iudicio, Petrus Antioche-
,, nus à Fęlice Romano Pontifice, Seuerus, al-
,, ter ille Petrus Apamianus, & Zoarus ab
,, Hormiſda, & Anthimus ab Agapito: Ea-
,, dem aduersùs ſextam Synodum, Cyro Ale-
,, xandrino, Sergio, & Pyrrho, Paulo, Petro,
,, & Georgio Conſtantinopolitano, Machario
,, quoque Antiocheno Epiſcopis per Synodum
,, damnatis, Cyrum enim, Sergium, & Pyr-
,, rhum damnauerat Honorius, Paulum verò,
,, & alios Theodorus, & Martinus Romani
,, Pontifices. Eadem & Iconoclaſtis: aduersùs
,, ſeptimam Synodum, quod priùs à Gregorio
,, III. Stephano II. damnati fuiſſent. eademque
,, denique exceptio competijſſet Photio aduersùs
,, VII. Synodum, quæ fuit quarta Conſtantino-
,, politana, quia per Nicolaum I. ante Syno-
,, dum damnatus fuiſſet.
,, Non recuſanda Synodus ex eo, quia Maxi-
,, mus Hieroſolymitanus Antiſtes recuſauit An-
,, tiochenam Synodum, & Athanaſius ab ea,
,, quæ in Tyro conuenerat, aufugerit, nec ad
,, eam, quæ Seleuciæ congregata fuerat, acce-
,, dere voluerit, quoniam conſtat, Synodos illas
,, illegitimas fuiſſe abſque Apoſtolicæ Sedis au-
,, ctoritate aduersùs Sanctiſſimæ Nicenæ Synodi
,, profeſſores congregatas, & ab impijs cele-
,, bratas.

4 Nec minùs Saxones, quàm Haſſij ad Pontificia, & Cæſarea Imperia præfractos ſe oſtenderunt, in nonnullis tamen locis velut in Brunſuicenſi, & Luneburgenſi Principatu Catholica Religio reſtituta eſt, de quo Pontifex Henrico Principi his literis gratulatus.

Dilecto filio nobili Viro Henrico Iuniori Duci Brunſuicenſi, & Luneburgenſi.

Paul. III. lib. breu. anno 15. pag. 157.

Dilecte fili ſalutem. Redditæ ſunt Nobis literæ Tuæ Nobilitatis XVI. Maij præſentis datæ, ex quarum prima parte dolorem, ex poſtrema lætitiam accepimus, doluimus ſiquidem res Germaniæ, quas ſperabamus pacatas, nunc ſicut Tua Nobilitas ſcribit, in Saxonia, & alijs partibus Septemtrionalibus ad nouam tumultuationem ſpectare, cui Deus Omnipotens ſua miſericordia dignetur occurrere. Lætati verò ſumus, quòd Tua Nobilitas (ſui generis, & officij memor) orthodoxam Religionem, & pium cultum in ſuo Ducatu reſtituerit, cęteraque ſe digna egerit, & actura ſit, de quo omnipotẽtem Deum laudamus, eius Maieſtatem orantes, vt talem Te Principem ad Catholicæ fidei tutelam diutiſſimè Nobis conſeruet, pro certiſſimo enim habemus, Te Sanctæ Religioni in iſtis locis nunquam defuturum. Nos hinc Te, & Tuos ſolito amore ſemper proſequemur, gratumque recipiemus, ſi ad Nos aliquando ſcripſeris. *Datum Romæ apud Sanctum Marcum III. Iulij MDXLIX. anno XV.*

5 Quod ad turbas in Saxonia, & alijs Germaniæ loci obortas attinet, eæ proximo anno in manifeſtam perduellionem eruperunt, cùm Cęſar partam de Lutheranis victoriam intempeſtiuo clementiæ genere corrumperet, & Chriſti cauſa abiecta in Belgium ſeceſſiſſet, vt Belgas, Batauoſque in Philippi filij verba ſolemni ſacramento adigeret, quo animaduerſo Pontifex cùm Lutheranos nulla molliore via ad officium reuocari poſſe perſpiceret, nec Cæſarem delere velle, iudiciorum ſeueritate, Lutheranam impietatem, Præſules Hiſpanos Tridenti congregatos ad ſe reuocauit, non vt Germanicas res perturbaret, vt maleuoli interpretati ſunt, ſed vt ex eorum

Iac. Aug. Thuanus lib. 6.

conſilio reſtituendę diſciplinæ Eccleſiaſticæ leges ſanciret, tùm etiam ſchiſmatis conflandi occaſiones perturbatiſſimis his temporibus præſcinderet. Turbarum porrò mouendarum occaſionem ſumpſerant Lutherani nequiores, qui impijs animis neſandas Lutheri Hæreſes ita impreſſerant, vt decretum Religionis, licèt mancum, ac mutilum à Cæſare editum admittere detrectarent, inter quos à nefarijs impoſtoribus ſubornati Magdeburgenſes audacia, & flagitio eminebant, de quibus hæc refert Surius. [Magde-

Surius in comment.

,, burgenſes iam antea proſcripſerat Cęſar, cùm-
,, que nollent decretum Religionis Auguſtę
,, euulgatum accipere, maiorem in eos conce-
,, pit indignationem. Hęc Vrbs ferè prima am-
,, plexa Lutheri infauſtum Euangelium, erantq;
,, hoc tempore illic aliquot ſtrenui Lutherani
,, Concionatores, Nicolaus Amſdorffius, quem
,, Cæſar ex Numburgenſi Epiſcopatu eiecerat,
,, & Matthias Flaccus Illyricus. Iſti videntur
,, commouiſſe Ciues, vt pertinaciter Cæſaris
,, decretum repudiarent. Illyricus diù fuerat
,, Melancthonis diſcipulus, ſed cùm videretur
,, non prorsùs à Cæſaris decreto abhorrere,
,, multa quoque concedere, ſcripſit vnà cum
,, ſocijs Magdeburgicis, qui nec latum vnguem
,, vlla in re à Lutheri placitis diſcedendum puta-
,, bant, contra Melancthonem, & eius aſſeclas:

Digitized by Google

,, ſcripſit etiam in eos Nicolaus Gallus. Et pau-
,, lò poſt. Hęc verò rigidorum, & mollium
,, Confeſſioniſtarum (ſic enim Catholici qui-
,, dam eos vocant) contentio tandem, euſque
,, progreſſa eſt, vt miſer Illyricus tota ferè Saxo-
,, nia proſcriptus Ratisbonam vſque ad Nico-
,, laum Gallum profugerit.

6 Addit Surius Illyricum in dicendo fuiſſe vehementiorem, ac mirum in modum conqueſtum, Confeſſionem Auguſtanam multis in locis fuiſſe deprauatam, crimenque falſi impegiſſe Melancthoni, quòd eam, necnon Lutheri libros multis locis adulterauerit, nec planè mentitum, cùm conſtet Confeſſionem Auguſtanam, non ſemel à Melancthone immutatam, inconſtantes enim Hæretici pro temporis ratione fidei ſuæ cothurnos mutare conſueuerunt. Dum verò Magdeburgi eloquentia ſua verſarent Ciuium animos perfidi ij Concionatores, diù Magdeburgenſes peſſimo exemplo Cæſari rebellarunt, vtque alios eiuſdem ſectæ populos, ac Principes in impia pertinacia obfirmarent, literas multis fraudium, mendaciorumque fucis, pigmentiſque coloratas tranſmiſere, quibus impudentiſſimè mentiti ſunt, ſe ob Euangelicæ fidei conſtantiam proſcriptos, cùm conſtaret, eos teterrimæ hæreſeos impietate infectos acceptam à maioribus Euangelicam veritatem propoſita flagitiorum impunitate, quam ex ſola fide ſibi finxerant, deteſtanda leuitate de-

Ext. apud Iac. Aug. Tuan. hiſt. lib. 9. pag. 169.

,, ſeruiſſe. [Religio (inquiebant orthodoxę Re-
,, ligionis hoſtes) petitur, hoc eſt, cur rebelles,
,, cur perduelles vocamur, Imperij edictis pro-
,, ſcribimur, ad perniciem, & internecionem
,, deſtinamur, quo magis miramur illos, qui
,, nobiſcum idem in Religione ſentiunt, fœdere,
,, & antiqua neceſſitudine coniuncti, nos in
,, manifeſto, & communi diſcrimine, non ſo-
,, lùm deſerere, ſed etiam bello perſequi, neque
,, videre arma in nos ſumpta, in ipſos tandem re-
,, caſura eſſe, atque à nobis fieri initium, vt qui
,, vniuerſi vinci ſimul non poterant, ſinguli, ac
,, ſeparatim facilè ſuperentur.]

Nonnullis interiectis, concepta in Chriſti Vicarium virulenta odia, ſuæ immemores ſalutis
,, exprompſere. [Vltrò ac libenter de iure no-
,, ſtro remiſiſſemus, modò in ſalua conſcientia
,, licuiſſet, nunc bello abſumptis, ac direptis fa-
,, cultatibus; etiam ac vis animis, ac mentibus
,, infertur, quid enim formula illa Auguſtana
,, aliud agitur, quàm vt Pontificiæ auctoritatis
,, iugum, quod adeò generosè excuſſimus, rur-
,, ſus ceruicibus noſtris imponatur.] His rectè
,, conuenit illud Ieremię [*A ſæculo confregiſti iu-*
,, *gum meum, rupiſti vincula mea, & dixiſti non ſer-*
,, *uiam*: nec minùs impia, quæ falsò ſubdunt il-
,, luſi, vt errores (inquiunt) nuper detecti, & cer-
,, tis Scripturæ teſtimonijs reuicti iterum in do-
,, mum Dei inuehantur, vt tot annorum con-
,, tentionibus, ac laboribus parta libertas turpi
,, obſequio, ac morigeratione, quæ non ſolùm
,, ad noſtrum dedecus, ſed ad Dei ignominiam,
,, & offenſionem pertinet, corrumpatur, & peni-
,, tus amittatur? At enim aliorum exemplo ce-
,, dere tempori, & tranquillitati publicæ conſu-
,, lere decuit, id enim maximè omnium vrgent
,, aduerſarij, in eoque criminationum ſuarum
,, veluti arcem conſtituunt. Verùm id in cæte-
,, ris, quæ ad fluxæ huius vitæ commoda perti-
,, nent, locum habere poſſit, ad ea verò, quæ
,, Dei gloriam ſpectant, minimè porrigi debere
,, non ambigitur.]

Ierem. c. 2. ver. 20.

7 Sominarunt ſcilicet Impoſtores iſti euerſa Altaria, profanata Sacramenta, deriſa bona opera, Hęreſes, Schiſmata ad gloriam Dei ſpectare, & qui Sanctorum Patrum doctrinam ſpreuere, eorum exempla ſe æmulari mentiuntur.
,, [Hoc enim (inquiunt) illa veteris Eccleſiæ
,, lumina, Ioannes Chryſoſtomus, Auguſtinus,
,, Ambroſius docuerunt, teſtimonioque Beati
,, Petri, cuius ille, qui nos per Cæſarem oppu-
,, gnat, ſe immeritò Succeſſorem iactat, confir-
,, marunt, Deo, non hominibus, in ijs, quæ
,, Dei ſunt, parere homines debere admonentis,
,, itaque & in veteris Eccleſię Annalibus legimus
,, Gordium Cęſarienſem, qui ſub Licinio Im-
,, peratore ordines duxit, & poſtremò veræ
,, gloriæ corona inſignitus eſt, cum ad ſuppli-
,, cium raperetur, rogatum ab amicis, vt pericu-
,, li euitandi gratia ſententiam retractaret, re-
,, ſpondiſſe, non oportere linguam in contume-
,, liam eius, qui eam creaſſet, quidquam pronun-
,, tiare, & Baſilius Magnus hanc etiam Ciui
,, ſuo laudem tribuit, quòd cùm moreretur, vt
,, de Deo, quod vellet ſentiret, cæterum in ſinu
,, ſuo tegeret, neque motum animi palam euul-
,, garet, monitorem aſpernatus ſit, veritatem
,, non ſolùm ab ijs prodi dictitans, qui eam de-
,, ſerunt, ſed etiam ab ijs, qui eam agnitam
,, non audent publicè profiteri, id enim exem-
,, plo Danielis confirmari, qui contra Darij
,, Regis edictum magno, & conſtanti animo
,, apertis feneſtris Deum adorauerit, cum id
,, priuatim, & clanculùm facere poſſet. Verùm
,, quod ea res ad Diuini nominis gloriam perti-
,, neret, nullam inſtantis periculi rationem ha-
,, buerit, quod ei ab inuidis, & æmulis conflа-
,, tum, poſteà Deo ita volente in ipſorum capue
,, recidit. Valeant ergo, qui nos facto Chriſtum
,, agnoſcere, verbo autem reijcere ſuadent. Quid
,, enim magis pudendum, quàm nomen eius
,, erubeſcere, qui mundum condidit, qui nos ad
,, imaginem ſui creauit, tot beneficijs licèt in-
,, dignos cumulauit, per quem viuimus, ſpira-
,, mus, cuius denique nos hæredita ſumus?
,, Hæc ſumma eſt accuſationis.] Hæc illi, & plura alia, quæ licet vera falſis, & bona malis accommodarint, repetenda viſa ſunt, vt pateret, quàm infęliciter Diuini verbi adulteratores ſtultæ plebeculæ ſuaſerint futuros Chriſti Martyres, dum Sathanæ martyres fierent. Euulgata Magdeburgenſium Oratio ad omnes Imperij Ordines magnos animorum motus inter Lutherano dogmate faſcinatos concitauit, adeò vt horum pertinacia tribueretur conſtantiæ, atque hoc anno à vi aperta aduersùm illos abſente Cæſare temperatum ſit; vt verò dein redintegrata in eos priora conſilia fuerint, atque ad frangendam eorum peruicaciam bellum decretum fuerit, proximo anno dicetur.

Non ſeruatum etiam eſt Decretum Cæſareum, (cui *Interim* nomen eſt) à Catholicis ob varias cauſas, quæ in m. s. Vaticano his verbis ſunt expreſſæ.

Circa obſeruantiam Interim.

,, 8 Catholici, & Eccleſiaſtici Principes, quo-
,, minùs huiuſmodi *Interim* tàm exactè obſer-
,, uare nequiuerint, has adducunt cauſas, quòd
,, ſcilicet Magiſtratus ſæcularis quibuſdam in
,, locis ſeſe de facto oppoſuerit, tùm etiam paſ-
,, ſim, & vbique locorum maxima Catholico-
,, rum Sacerdotum ſit penuria.
,, Alij verò Electores, cæterique Principes, &
,, Sta-

Tom. 13. de Conc. m. s. Vat. ſig. num. 3200. pag. 262.

Difficultates in obſeruatione Interim.

Digitized by Google

,, Status Imperij ſæculares illas afferunt cauſas,
,, quòd noua illa ſecta nuuc per triginta annos
,, multorum animis ſic inſederit, quod tam ci-
,, tò eradicari non poſſit, immò per diligentes,
,, piaſque admonitiones pedetentim ad præca-
,, uendum vtique tumultum, qui aliàs à vulgo
,, exoriri poſſet, ſint ad priſtinam fidei obſer-
,, nantiam reducendi.
,, Item, quòd huiuſmodi *Interim* in quibuſ-
,, dam punctis cum Sacra Scriptura videatur
,, pugnare, & ideò Laicus abſque communis, &
,, generalis Concilij determinatione ad aliud
,, tandem perſuaderi, & induci non poterit.
,, Item, quòd nullos Presbyteros, qui ſubditos
,, iuxta tenorem *Interim*, pręcipuè quoad illa
,, duo puncta, Communionem ſcilicet ſub vtra-
,, que ſpecie, & Sacerdotale Coniugium concer-
,, nentia docere velint, adipiſci valeant.
Tom. 13. de Conc. p. 268.
,, Item, quòd in Academijs, alijſque particu-
,, laribus Studijs, & Vniuerſitatibus Iuuentus
,, pręter, & contra mentem Cęſareę declaratio-
,, nis erudiatur, ſimiliter & quidam Conciona-
,, tores paſſim, & in publico huiuſmodi decla-
,, rationi reclamare audeant.
,, Item, quòd cum ratione Communionis ſub
,, vtraque ſpecie, necnon Sacerdotalis coniugij
,, hucuſque nullum conceſſum ſit a Sede Apoſto-
,, lica indultum, vel aliqua ſubſequuta approba-
,, tio, contingat, quòd quidam deindè totam
,, non obſeruent declarationem.
,, Item, quoad ſuſtentandam huiuſmodi de-
,, clarationem neceſſe ſit, Miniſtros Eccleſiæ à
,, ſuis Ordinarijs præuio examine conſecrari, &
,, habilitari, & eos illos fore, & eſſe ſubditos,
,, & obedientes.
Carolus V. omniū ludubrio exponit ſe cum ſuo *Interim*.
,, Item, quòd hucuſque tùm ſuperioris tùm
,, etiam inferioris Status Magiſtratus parum
,, omninò ſuis ſubditis circa huiuſmodi declara-
,, tionem præbuerint exemplum, nec præierint
,, plebi, vt illa ſequatur.
,, Item, quòd paſſim contra Cæſareæ Maie-
,, ſtatis declarationem, tàm impunè famoſi li-
,, belli eduntur, & circumferuntur.
,, Demùm omnes ſacri Imperij Principes, &
,, Status vnanimiter concludunt, quòd rebus
,, Chriſtianis nonniſi per generale Concilium
,, opitulari, & conſuli poſſit.

9 Eò difficiliùs componi potuere Germanici de Religione tumultus, quo priores poſt occupatam à Cæſare Placentiam, diſſenſiones inter Pontificem, Cæſaremque vigebant, detrectante Cæſare Placentiam reſtituere Pontifici, adeò vt cùm ſuperiore anno Cæſar poſt plura colloquia cùm Internuntijs ſpes illius Vrbis reſtituendæ oſtendiſſet, hoc anno nitidè negauerit à ſe reſtitutam iri, vt Angelus Maſſarelius in Diario narrat.

Angelus Maſſ. in Diar. Con. Trid. & Bononien. M.S. Arc. Vat.
,, [XXVI. Iunij Reuerendiſſimus Dominus
,, Cardinalis de Monte retulit ea, quæ ſcribit
,, D. Marcus Antonius è Curia Cæſarea, quòd
,, Imperator dederit finalem reſponſionem D. Iu-
,, lio Vrſino circa reſtitutionem Placentiæ, quòd
,, illa Ciuitas non ſpectet ad Eccleſiam. Nota
Carolus V. Placentiam non vult reſtituere.
,, quid ſperandum ab Imperatore, cui tot, &
,, tanta beneficia contulit Pontifex, cùm nolit
,, reſtituere, quod Sicarij ei dederunt, pręſertim
,, genero ſuo Octauio.
,, III. Iulij Illuſtriſſimus D. Iulius Vrſinus re-
,, uerſus ex Germania à Curia Cæſaris nihil bo-
,, ni fert, neque de reſtitutione Placentiæ, neque
,, de Concilij celebratione.]

10 Tantum aberat Cęſar à reſtituenda Placentia, vt etiam Parmam affectaret, poſceretque, vt res ipſius iudicio permitteretur, quibus auditis Ioannes Maria de Monte Concilij Bononienſis Legatus in literis ad Marcellum Ceruinum Cardinalem S. Crucis queſtus eſt.

Maria Card. de Monte Leg. ad Car. Marcellum MS. Arch. Vat. pag. 106.

De impudentiſſimis Adminiſtrorum Cæſareorum poſtulatis non modò retinentium Placentiam, ſed etiam Parmam affectantium, ſi ego Pauli Pontificis perſonam gererem, atque ea prudentia, animique magnitudine, qua ille pollet, præditus eſſem, priùs optarem mille mortes, ac mille ſupplicia pati, quàm ceſſione, & conſenſu, aut metu, aut precibus, aut premio, aut amore erga poſteros, aut vllo affectu humano conſtituere Imperatorem legitimum Placentiæ poſſeſſorem, abſoluereque à culpa ſpolij adeò ignominioſi, adeò violenter commiſſi, ac ſi non commiſſi ſaltem promoti, conſoti, approbati (& vt ego ſentio) ab Adminiſtris ſuis procurati (fortè non ſine ipſius aſſenſu) ac pro omnium dolorum ſolatio, ac pro mercede auri, argenti, ſuppellectilis, & aliarum opum, quæ coniurati, ac ſicarij rapuere, tradere Parmam, ne Hiſtorijs, Annalibuſque mandaretur, non modò ſponte Eccleſiam priuaſſe, ſed etiam Italiam duobus magnis propugnaculis, atque ea addicere Imperio cum diris, & execrationibus omnium Principum Chriſtianorum, atque adeò ſummè placuit reſponſum redditum Martino Alphonſo à Pontifice non admittente Imperatorem in Iudicem, illiuſque ſententiam reſpuente, placuit miſſa eſſe ad Cæſarem Breuia, vt videat, Pontificem ſtare ſuo pondere, ac ſua vi, nec velle auctoritatem, dignitatemque ſuam ab alio precariam accipere, cùmque faucibus pes imprimitur, tùm nos ad libertatem tuendam magis animatos, ſed firmitate, conſtantia, ac perſeuerantia opus eſt, vellem Cardinalis Farneſij auribus inſinuare, vt iam occaſionem arriperet, conciliandi ſibi ſine multo labore Principes Chriſtianos, qui ipſi multarum rerum ſucceſſum adſcribunt &c. *Bononiæ II. Auguſti MDXLIX.*

11 Componi non potuit ea lis inter Paulum Pontificem, ac Cæſarem, cùm Cæſar contenderet non modò Placentiam, ſed etiam Parmam ſpectare ad Imperium; atque in ea lite dirimenda ferendam à ſe decretoriam ſententiam; verumtamen ſi Parma ſibi dederetur, grati animi magnificentia ſe Farneſijs quadraginta millia nummorum annua traditurum. At èconera Paulus opponebat, nolle ſe coram Cæſare iudicio contendere, ni prius Placentia ſibi fuiſſet reſtituta: cùm conſtaret illam per vim ac nefas ereptam, ac iure optimo tot annorum flexu fuiſſe a Pontificibus poſſeſſam; nec non Maximilianum I. Auum Paternum Caroli V. anno MDXI. ex pactione fœderis iniri cùm Iulio II. ius omne Placentię conceſſiſſe Pontifici, conſentiente Ferdinando Catholico eiuſdem Cæſaris materno auo, nec non ipſum Carolum V. anno MDXXI. publicis conſcriptis documentis profeſſum eſſe Parmam, & Placentiam iuris eſſe Pontificij; adeò vt ijs oſtenſis Didacus Mendoza Orator Caroli Cæſaris obmuteſceret: vt verò poſt mortem Pauli III. quæ huius litis actionem intercidit, ac varios caſus, Cæſar demùm Octauio Farneſio Placentiam ex conſanguinitatis propenſo amore reſtituerit, ſuo loco dicetur.

12 Vertebatur lis alia ardua inter Pontificem Paulum III. de tranſlato Bononiam Triden-

to Concilio, inconſulto Cęſare, tàm pręcipiti celeritate, ob peſtis ſuſpicionem, vt Præſides Concilij nullo dato Patribus ad deliberandũ temporis ſpatio, pridie tranſlationis cauſas propoſuerint, poſtridiè transferendum Bonnniam decreuerint, perendie id eſt die tertio diſceſſerint Tridento Bononiam profecturi. Obijciebant Hiſpani Pręſules, in quos ſe grauiter animaduerſurum interminatus erat Cæſar, ſi transferendo vel diſſoluendo Concilio Tridentino conſentirent, ſine cauſa iuſta decretam factamque tranſlationem arrepta auidiſſimè leuiſſima occaſione, numerataſque fuiſſe ſententias non ponderatas, nec maiorem partem ſaniori præferri debuiſſe, tùm ex ea tranſlatione grauiſſima mala emerſiſſe, ac maiora etiam emerſura, ni Tridentũ Concilium reſtituatur, maximè cùm Germani Lutherani, ſe decreta Concilij Tridentini ſuſcepturos polliceantur. Addidere Bononiam idoneam pro celebrando Concilio non eſſe, cùm in media Italia ſit ſita atque Eccleſiæ imperio ſubdita.

13 Hæ Præſulum Hiſpano ſiue Cæſareo imperio ſubditorum rationes ex aliqua parte videbantur veræ, ſed maxima ex parte fallaces; nam verum quidem erat auidiſſimè arreptam ex epidemico morbo transferendi Concilij occaſionem; ſed antequam morbus ille ſæuiret Tridenti, meditabantur Legati transferre Concilium, quòd Cęſar libertatem Concilij auferre videbatur. Iactabant autem falsò Hiſpani ſaniorem conflaſſe partem Concilij, cùm illi magis timerent Cæſarem, quàm Chriſtum, ac magis obtemperarent Cæſari, quam Chriſti Vicario, cui ſacramento ſolemni erant obſtricti; ac rogati, vt accederent Bononiam, vt ex communi omnium decreto reliquæ Lutheranæ hæreſes damnarentur, quaſi trabalibus affixi clauis mouere ſe Tridento recuſarunt. Porrò multa mala emerſiſſe ex ea tranſlatione atque intereiſum fuiſſe Concilium, veriſſimum fuit, ſed hæc mala peperit eorumdem pertinacia. Quòd adduunt Lutheranos comparatos ad ſuſcipienda Concilij decreta, ſi Tridentum transferretur, à veritate hoc omninò alienum erat, cùm pro defendenda hæreſi arcanas coitiones inirent. Conqueſti etiam malè ſunt, Bononiam non fuiſſe idoneam pro celebrando Concilio; cùm in ea Vrbe Patres maxima libertate potirentur; Tridenti verò à Lutheranis Cæſareæ etiam Maieſtatis proditoribus opprimi potuiſſent; ita vt Cæſar ipſe, à Mauritio Saxoniæ Principe, quem maximo Principatu auxerat, proditus vix intempeſta nocte, profugus ex eius ſeruitute euaſerit, vt redintegrato poſtea Tridenti Concilio viſuri ſumus. Cæterùm cùm Paulus Pontifex decretoriam eſſet laturus ſententiam de tranſlato iure Concilio, iterum Præſules Tridentinos, ac Bononienſes ad ſubſellia Apoſtolica exciuit, de quo hæc vetus manuſcriptum refert.

,, 14 Et ſi Domini Sacri Concilij deputati, vnà
,, cum Illuſtriſſimo Domino primo Pręſidente,
,, adeò iuſtitiam tranſlationis oſtendiſſent, vt à
,, nemine de eius validitate ampliùs iure dubitari
,, deberet, quia tamen diuerſę quotidiè offere-
,, bantur difficultates, cùm præſertim nomine
,, Cæſaris peteretur, vt ad aliquod tempus in
,, huiumodi iudicio ſuperſederetur, quod fieri
,, ſine graui Reipublicæ Chriſtianę detrimento,
,, auctoritatis, ac libertatis Concilij diminutio-
,, ne non poterat; Id verò denegari abſque ma-
,, xima Cęſaris indignatione (quod valdè ad-
,, uertendum erat) ſineque nouarum turbarum
,, incendio, maiorique Eccleſię perturbatione
,, poſſe non videbatur, Summus Pontifex decre-
,, uit ſuper his omnibus, non ſolùm Reueren-
,, diſſimorum S. R. E. Cardinalium, atque Cæ-
,, ſaris, & Galliarum Regis (ad quos ea de
,, cauſa Nuntios miſerat) ſed etiam aliquot di-
,, uerſarum Nationum Epiſcopos, tam eorum,
,, qui Bononiæ in Concilio erant, quàm qui Tri-
,, denti morabantur, ſententiam intelligere.
,, Quare miſſo ad vtramque Ciuitatem expreſſo
,, nuntio, quatuor ex vnoquoque loco euoca-
,, uit, ſcriptis ad eorum quemlibet literis infrà
,, ſcriptis.

Dilecto filio noſtro Petro S. R. E. Presbytero Card. Pacecco nuncupato.

Dilecte fili ſalutem, &c. In eo ſtatu res Chriſtianæ Reipublicæ conſtitutæ ſunt, vt matura prouiſione omninò indigeant: quamobrem, quod potiſſimùm in re tàm ardua nobis faciendum ſit cogitantes, decreuimus ſicut cæteros venerabiles fratres noſtros S. R. E. Cardinales, ita etiam te in conſilium adhibere, & tuam pariter ſententiam intelligere. Quare in Domino hortamur, tibique in virtute ſanctę obedientiæ mandamus, vt intra quadraginta dies poſt præſentium receptionem ad nos venias: quæ enim conſilia ad publicam, & vniuerſalem ſalutem nobis afferes, libenter audiemus, & tecum noſtra viciſſim conferemus. *Datum Romæ apud Sanctum Petrum XVIII. Iulij MDXLIX.*

Et tom. 6. ſig. 3198. pag. 506. Acta Conc. Bononien. pag. 98. Ext. etiam in ms. Car. Pij ſig. n. 260 p. 68.

15 Tranſmiſſæ ſunt alijs Præſulibus Tridenti commorantibus, eadem fermè verborum formula conceptæ literæ, quibus ſignificauit Pontifex eos à ſe Romam tot exciri, vt eorum iudicium circa præſentem rerum ſtatum intelligat. De hac Pręſulum Tridentinorum, ac Bononienſium vocatione, deque illius cauſis nimirùm, vt ex eorum conſilio diſciplina Eccleſiaſtica in ſanctiorem formam redigeretur, ac de loco, in quo Concilium de controuerſijs fidei, quæ dirimendę ſupererant, decerneret, conſtitueretur, refert Angelus Maſſarellus his verbis.

Diar. Con. Tri. auct. Angel. Maſſarel. m. s. Arch. Vat. pag. 332.

,, Curſor Sanctiſſimi Domini Noſtri præſenta-
,, uit die Dominico IV. die Auguſti MDXLIX.
,, quatuor Breuia nomine Suæ Sanctitatis, qua-
,, tuor Prælatis, ex ijs, qui remanſerunt in ea
,, Ciuitate poſt tranſlationem Concilij ad Ciui-
,, tatem Bononienſem, quę fuit die XI. Martij
,, MDXLVII. cùm ipſi Prælati pętenderent,
,, quòd Concilium non eſſet legitimè transla-
,, tum, qui Pręlati quatuor ſunt, Reuerendiſſi-
,, mus Dominus Petrus Paceceus Cardinalis
,, Gienneoſis Hiſpanus, & Reuerendi Domini
,, Petrus Tagliauia Archiepiſcopus Panormita-
,, nus Siculus, ac Epiſcopi Franciſcus de Nauar-
,, ra Pacenſis, & Bernardus Diaz Calagurritanus
,, Hiſpani, quibus Breuibus dicti Prælati vocan-
,, tur à Sua Sanctitate, vt eant ad Vrbem ob ali-
,, qua negotia Reipublicæ Chriſtianæ, in quibus
,, Pontifex indiget conſilio eorum. Qui ſupra-
,, dictus Curſor præſentauit etiam XIII. Auguſti
,, quatuor alia Breuia eiuſdem tenoris quatuor
,, Prælatis ex ijs, qui in hac Ciuitate Bononienſi
,, commorantur tranſlationem ipſam approban-
,, tes, ſunt autem ipſi quatuor Prælati Reueren-
,, di Domini Sebaſtianus Leccauella Archiepiſ-
,, copus Naxienſis Gręcus, Olaus magnus Ar-
,, chiepiſcopus Vpſalenſis Gothus, & Ioannes ab
,, Hangeſto Epiſcopus Nouiomenſis Gallus, ac
,, Ricardus Petrus Vigornienſis Epiſcopus An-
,, glicus,

Cau-

Digitized by Google

,, Cauſa autem huius vocationis eſt, licèt non
,, exponatur in Breuibus, propter reformatio-
,, nem faciendam, nam cùm Pontifex viderit,
,, quòd iam per bienniū Prælati, qui Tridenti re-
,, manſerunt poſt tranſlationem non potuerunt
,, concordare cum Prælatis, qui ſunt in Conci-
,, lio Bononienſi, defendente Imperatore Caro-
,, lo V. Tridentinorum partes, & Pontifice iſtis
,, aduerſante, ne vlteriùs tempus teratur, Sancti-
,, tas Sua vult hoc initiu, quo Dei bonitate
,, aliqua concordia ineatur, vacare reformationi
,, Cleri, & populi Chriſtiani, cùm hæc cura
,, præcipuè ſpectet ad Suam Sanctitatem, coram
,, qua erunt tot Patres Reuerendiſſimi Domini
,, Cardinales, tot Pręlati omnium Nationum,
,, & Oratores Principum. Deinde reformatio-
,, ne facta vacabitur conciliandis Prælatis Con-
,, cilij, & agetur de loco, in quo dogmata, quę
,, dilucidanda reſtant, expedientur, &c.

16 Non paruere Tridentini Præſules nec adduci Romam potuere, cùm magis Cęſarem, quàm Chriſtū pertimeſcerrent, ſeque his literis turpiter excuſarunt, immemores ſacramenti, quo Romano Pontifici adſtricti erant. Redditæ verò ſunt à Cardinale Giennenſi hę literę.

Tom. 6. de Concil. M.S. Arc. Vatic. ſig. n. 3198. pag. 508. M.S. Car. Py ſig. n. 260. p. 68. Car. Gien. ad PP.

Literas Sanctitatis Veſtrę in forma Breuis conſcriptas reddidit mihi Curſor, quem huc dedita opera miſerat, quas, vt decet Sanctitatis Veſtræ humiliſſimam creaturam, ſumma reuerentia, & ſubmiſſione veneratus ſum, nihilque magis optaui, quàm vt mox nullo intermiſſo tempore exactè voluntatem Sanctitatis Veſtræ exequi poſſem. Sed cùm intelligat ipſa apertiſſimè, quibus potiſſimum de cauſis vniuerſi, qui adſumus Tridenti ad Oecumenicum Concilium, non tam noſtra ſponte aduenimus, quàm Sanctitatis Veſtrę iuſſu coacti ſumus, facillimè intelliget, nihil nos aliud expectare hic, aut poſtulare, quàm vt Deus Optimus Maximus, quę turbata ſunt ſic componat, vt concordi ſtudio ea pertractari poſſint, quæ ad neceſſariam Eccleſię reſtaurationem, & ſummam Dei gloriam pertinent, quæ quidem in tuto legitimè, & aperto hic Concilio commodiſſimè tractari poſſunt, & confici, quàm poſſum humillimè obſecro, & oro Sanctitatem Veſtram, vt quando ſtatum totius negotij, cuius cauſa hic ſumus, ita nouit, vt neque id explicare neceſſe ſit, neque fortaſſe expediat, me, ſi Romam hoc tempore non proficiſcor, excuſatum habere velit. Interim verò Sanctitati Veſtræ, cui referre non poſſum, ago & maximas gratias, quòd me conſiliorum ſuorum participem eſſe velit. Deus Optimus Maximus proſperam valetudinem Sanctitati Veſtræ & fęlicem vniuerſali Eccleſiæ ſtatum conſerat.

Tridenti XXV. Aug. MDXLIX. Eiuſdem Sanctitatis Veſtræ humiliſſima creatura Petrus Cardinalis Giennenſis.

Conceptis eiſdem fermè verbis, vt ſubditur: *Ad verbum* (ait) *vt ſuprà reſponderunt Suæ Sanctitati ex Tridento Prælati infraſcripti* - - - - - -

Extat in eodē to. 6. in 1. Arch. Vat. ſig. n. 3198. p. 507.

E. S. V. humiles, & deuotæ creaturæ.
P. Archiepiſcopus Panormitanus.
Franciſcus Epiſcopus Peceuſis.
Ioannes Epiſcopus Calagurritanus.

De his conſultus Ioannes Maria è Monte reſcripſit Pontifici Tridentinorum rationes, inania verba eſſe, omninòque eſſe mala tempora.

Io. Maria è Monte Leg. Conc. Bono. in literis ad Paul. III.

17 Iterum Pontifex cùm Prelatorum Tridentinorum excuſationem non admitteret, eos Menſe Septembri monuit, vt officij ſui memores ad Vrbem accederent pro tractandis ijs, quę ad totius Chriſtianę Reipublicę commodum ſpectabant, quo argumento extant hæ ad Cardinalem Giennenſem, & alios miſſę literę.

Venerabili fratri noſtro ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem.

M.S. Car. Pij ſig. n. 360. p. 71.

Ad Card. Giennenſem.

Quod ad noſtras literas, quibus te de his, quæ ad Vniuerſalem Chriſtianam Rempublicam pertinent cum alijs Prelatis conſulturum vocauimus, reſpondes, te iſtic expectare, vt Deus Optimus Maximus, quæ turbata ſunt in Eccleſia ſua componat, ideòque te excuſatum haberi poſtulas ſi ad nos hoc tempore non proficiſceris, ſauè haud grauatè excuſationes tuas admiſiſſemus, ſi & legitimę eſſent, & huiuſmodi quæ à nobis probari poſſent. Verùm conſiderantes quemadmodum ſcribis, te non tua ſponte, ſed iuſſu noſtro illhuc ueniſſe, haud facilè nobis perſuadere poſſumus, quin idem quoque & nunc facias, præſertim cùm ad idipſū voceris, cuius gratia te iſthic præſtolari ſignificaſti, hoc eſt vndè concordi ſtudio, ea quæ ad commodum publicum, Dei gloriam, & Eccleſiæ inſtaurationem pertinent, pertractentur. Quare fit vt nō videamus quomodo ex cauſis, quas affers, legitimè excuſari poſſis, & qui nobiſcum in partem ſollicitudinis vocatus es, velis officio tuo, & Eccleſiæ deeſſe, & Capiti tuo non obedire, cui & Domini voce, & iuramento adſtringeris. Verumtamen vtcumque ſeſe res habebit, non deſiſtemus à propoſito noſtro, prout gregis nobis à Deo commiſſi cura expoſcit, ideòque à noſtro priore mandato non recedentes, te iterum ad ipſam conſultandum vocamus.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum ſub Annulo Piſcatoris die VII. Septembris MDLXIX. Pontificatus noſtri anno XV.

18 Obduruere ijdem Hiſpani Præſules, cùm è nutu Cæſaris penderent, in contumacia, quam futili excuſatione obuelarant, addit enim ms. Vaticani Auctor [Nec propterea Prælati ipſi Tridento recedere voluerunt, rursùs & ipſi eandem excuſationem repetentes,] Paruere verò Pontificio imperio Pręſules Bononienſes, quod Angelus Maſſarellus diſertè tradit, ſubijcitque Concilium Bononienſe à Pontifice fuiſſe diſſolutum, cùm ipſe vellet ſpectantia ad controuerſiā de tranſlatione Concilij, & ad rei Chriſtianæ cōmodum, vel ad diſciplinæ ſplendorem reſtituendū Romæ tractare.

Diar. Con. Tri. A. Auctore Ang. Maſ. Secret. p. m. 1. Arch. Vat. pag. 334.

,, XIV. Septembris Reuerendus D. Olaus Ma-
,, gnus Archiepiſcopus Vpſalenſis, & Ricardus
,, Petus Epiſcopus Vigornienſis receſſerunt ex
,, Bononia ituri Romam iuxta vocationem Suæ
,, Sanctitatis ad Conuentum Romæ habendum
,, pro controuerſijs Concilij, & reformatione.
,, XVII. Septembris Reuerendiſſimus Dominus
,, Ioannes Maria Cardinalis de Monte Sac. Con-
,, cilij Præſidens, & Legatus recepit literas Re-
,, uerendiſſimi Alexandri Sancti Laurentij in Da-
,, maſo Diaconi Cardinalis ſub data XIII. Men-
,, ſis Septembris, in quibus ſcribit nomine Suæ

pag. 335.

,, Sanctitatis, vt ipſe Cardinalis de Monte det
,, licentiam omnibus Prælatis hìc Bononiæ in
,, Concilio exiſtentibus, vt redeant ad propria,
,, cùm Pontifex hoc tempore Concilium celebra-
,, re non intendat, ſed in Conuentu Romæ ha-
,, bendo agetur de præſentibus controuerſijs, &
,, ita notandum eſt, quòd ab hac die ceſſat Con-
,, cilium Bononienſe. Concilium autem non fuit
,, neque ſuſpenſum (niſi eius proceſſus) quod fa-
,, ctum fuit dum Pontifex auocauit ad ſe cauſam
,, ſuper validitate tranſlationis die I. Februarij
,, MD-

Google

,, MDXLVIII.) neq; clauſum. Quo igitur con-
,, ſilio hoc à Pontifice factum ſit ignoratur, cum
,, adhuc Prælati, qui Tridenti manent perſona-
,, liter, & ipſi tranſlationi contradicunt, in ea Ci-
,, uitate nemine dempto permaneant perſeueran-
,, ter aſſerentes, Concilium non fuiſſe legitimè
,, tranſlatum (quod tamen falſum eſt, vt ex actis
,, ipſius tranſlationis apparet) & ita ſunt in qua-
,, ſi poſſeſſione Concilij, & ideò non conuenit,
,, vt Bononienſes Prælati relicto loco vero Con-
,, cilij abeant. Deus Omnipotens dirigat hoc
,, negotium in bonum, & pacem communem
,, Reipublicæ Chriſtianæ, quæ in tot annis vndi-
,, que labefactata, & penè diuulſa ab Hæreticis,
,, & Chriſtiani nominis hoſtibus, nunc nouiſſi-
,, mè ab ijs, qui eius præcipui Defenſores, &
,, Protectores eſſe debebant, perturbatur. Sapienti
,, pauca, non enim licet omnia loqui.

Io. Maria de Monte in lit. ad Car. Far. Extant in m. s. Arch. Vat.

19 Acerbiſſima res videbatur, & periculo plena diſſolui Bononienſe Conciliū, non diſſoluto Tridentino cœtu, ac licèt Petrus Orator à Duce Florentiæ miſſus aſſereret, nil in ſpectantibus ad Concilium innouandum iri ex parte Cæſaris, neque ex parte Pontificis innouandum, ſed vtramque partem vſuram beneficio temporis, tamen Ioannes Maria de Monte Bononienſis Legatus exclamabat in literis ad Alexandrum Cardinalem Farneſium datis: Ad quid Conuentus ille Præſulum Tridenti retinetur? Ego miſera Caſſandra exclamo apud Veſtram Reuerendiſſimam Dominationem, an prudentiæ, & cautionis ergo id patimur, ne quid peius contingat, nec iam cogitatur de ferenda publica ſententia in cauſa tranſlationis Concilij? ſaltem fiat declaratio occulta, ſi aliud remedium non occurrat in ea narrari poſſet, Sanctitatem Suam ſuſpendiſſe Concilium, atque ad ſe cognitionem validitatis tranſlationis reuocaſſe ad tollendam, quantum in ſe eſſet, omnem ſchiſmatis occaſionem, res concordiæ etiam conciliari tutiùs poſſet, quàm per ſententiam, ſi permitteret Cæſar, vt Tridentini accederent Romam, vt de cauſæ ſuæ iure doceant Pontificem, ac de loco transferendi Concilij paciſcantur, cùm nec illis Bononia, nec his Tridentum placeat: verò cùm ſuſpenſa ſit ſententia de tranſlationis validitate ad auertendam ſchiſmatis occaſionem, videndum etiam ne ea ſuſpenſio ſententiæ Schiſma ſit paritura, cùm pars Præſulum ſibi licere putet hìc ſtare, altera alibi ſubſiſtere, propterea Sua Sanctitas, in eo caſu quo ex humanis à Deo ipſam vocari contingeret, ex nunc prout ex tunc pronunciet, declaret, & notum faciat omnibus Principibus, & Rebuſpublicis, & Præſulibus, & vniuerſo Clero, & Populo Chriſtiano ſe diligentiſſima inquiſitione, & examine præhabitis comperiſſe tranſlationem Concilij Tridento Bononiam *factam ex cauſis, de quibus in actis ipſius Concilij* à maiori parte Præſulum interuenientibus, aſſiſtentibus Præſidentibus, atque adhærentibus Legatis Apoſtolicis proprio nomine, & cum ſingulari auctoritate conceſſa ipſis Legatis per ſpecialem Bullam lectam, ac publicatam die Seſſionis, in qua facta eſt tranſlatio, eſſe validam, ac ſubſiſtere, vt non poſſit ab aliquo cuiuſcumque gradus præeminentiæ, & dignitatis iure impugnari, ac ſi quis in contrarium tendat non abeſſe à periculo ne ipſo facto incurrat indignationem Apoſtolorum Petri, & Pauli, ac cenſuras, & pœnas à Sacris Canonibus, & Concilijs conſtitutas, *decernendo nihilominus irritum, & inane quidquid in contrarium à quouis contingeret attentari.* Hæc nitidè Reuerendiſſimæ Dominationi Veſtræ ſcribo, ambo enim nouimus in quanto periculo verſentur Tridenti res Sanctiſſimi Domini Noſtri, & Sedis Apoſtolicæ, & Collegij noſtri, & Curiæ Romanæ: nouimus contempſiſſe nos vitæ pericula, & iacturam bonorum, vt fungeremur munere verarum, legitimarumque, ac non abortiuarum creaturarum; ſi Pontifex è viuis exeat non edita hac declaratione, Nobis culpa adſcribetur. Video indè ruinam irreparabilem impendere. Suſpenſio Concilij à Sanctiſſimo facta nocebit ſolis Patribus Bononienſibus, qui eam admiſere, illique paruere, ac poſſeſſionem loci amiſere, tùm ob ſuſpenſionem, tùm quia fermè omnes diſceſſere, vel ſunt abituri. At Tridentini ſuſpenſionem Concilij non admiſere, itaut in ſuo ſtatu integri permaneant, *& nullibi niſi Tridenti reperitur facies, vel forma, vel ſpecies, vel imago Concilij*, qua tandem ratione retundere hos poterimus, niſi obiecta in os Pontificia declaratione de tranſlatione valida. Addita ſunt alia numeris arcanis expreſſa Bononiæ VIII. Iunij MDXLIX.

Cardinalis de Monte pro Concilio Bononienſi ſcribit cōtra Tridentinū cœtum.

20 Metuebat idem Cardinalis è Monte, ne Cæſar captata vacantis Sedis occaſione Præſulibus factionis ſuæ fretus in Concilium, imò in Concilium, Pontificemque coniunctum imperium arriperet, ſed ab eo flagitio Cæſar abfuit, ſed acerbiſſimè Concilium eo inconſulto non debuiſſe, vel iure non potuiſſe transferri contendebat. At diuina prouidentia imminentia diſcuſſit pericula, dimiſſumque eſt à Paulo III. Pontifice, accommodante ſe temporum acerbitati, Concilium Bononienſe ob concordiæ ſtudium, vt Maſſarellus refert his verbis.

Finis Concilij Bononienſis ſub Paulo III. Pontifice Maximo.

,, 21 Cùm igitur res in eo ſtatu eſſent, vt quo-
,, tidiè in deterius laberentur, atque ideò diffici-
,, lis admodum quæuis deliberatio abſque eui-
,, denti Reipublicæ Chriſtianæ detrimento, ac
,, periculo, maiorumque in Eccleſia Dei terro-
,, re, & diſſidiorum excitatione videretur Sum-
,, mus Pontifex temporibus cedens, Concilij
,, celebrationem, & controuerſiarum ſuper tranſ-
,, latione deciſionem ad meliora tempora reſer-
,, uare, & in ſolo Deo ſpem omnem collocare
,, coactus fuit. Quare ne diutiùs Prælati, qui
,, Bononiæ in Concilio erant, ab eorum Eccle-
,, ſijs cum animarum, eorum curæ commiſſa-
,, rum, iactura abeſſent, fruſtraque otio in ea
,, Ciuitate torperent, conceſſit eis licentiam
,, abeundi, & ad dictas eorum Eccleſias reuer-
,, tendi, ibi meliora, fælicioraque tempora
,, expectaturis, ſcriptis ad Illuſtriſſimum Do-
,, minum Cardinalem de Monte primum Præſi-
,, dentem (cùm iam alter Præſidens receſſiſſet)
,, literis ſub datum Romæ XIII. Septembris
,, MDXLIX. Et ita ab hac die Concilium Bono-
,, nienſe diſſoluitur. Deus Omnipotens Eccle-
,, ſiæ Sanctæ vnionem, & pacem reddere, Chri-
,, ſtianamque Religionem, tot iam annis vn-
,, dique labefactatam, & penè diuulſam tueri,
,, ac defendere ad ſui nominis gloriam digne-
,, tur, Amen.

Tom. 6. de Conc. m. s. Arch. Vat. ſig. num. 3198. pag. 108. & aliud m. s. p. 250.

Diſſolutio Bononienſis Concilij.

Hactenùs de Bononienſi Concilio, in quo diù Hæreticorum errores diſceptati, & confutati fuere, ac licèt eius decreta promulgata non fuerint in publica Seſſione, quòd Cæſarei Bononiam accedere detrectarint, plurimùm tamen ad

pro-

proſequendum ſub Iulio III. Concilium profuere, cuius Concilij Acta cùm obſcuriora fuerint, eorum, qui interfuere, nomina poſterorum memoriæ commendanda viſa ſunt.

32 Nomina, Cognomina, & Patriæ eorum, qui interfuerunt Sacro Oecumenico Concilio Bononienſi.

Acta Conc. Bononien. M.S. Frã. Car. Barb. ſig. num. 123.

Sacri Concilij Præſidentes, & Legati.

,, Reuerendiſſimus, & Illuſtriſſimus Domi-
,, nus Ioannes Maria Epiſcopus Præneſtinus de
,, Monte.
,, Reuerendiſſimus, & Illuſtriſſimus Dominus
,, Marcellus Ceruinus tit. Sanctæ Crucis in Hie-
,, ruſalem Presbyter, Sanctæ Romanæ Eccleſiæ
,, Cardinales Sacri Concilij Præſidentes, & Apo-
,, ſtolici Legati de latere.

Oratores Henrici Regis Chriſtianiſſimi.

,, Illuſtriſſimus D. Claudius Durſé, Præfectus
,, Prouinciæ de Forez, Gallus.
,, Illuſtriſſimus D. Michaël ab Hoſpitali, Conſi-
,, liarius Pariſienſis, Gallus.

Archiepiſcopi.

,, R. D. Andreas Cornelius, Archiepiſcopus
,, Spalatrenſis, Venetus.
,, R. D. Antonius Filholi, Archiepiſcopus A-
,, quenſis.
,, R. D. Ludouicus Cheregattua, Archiepiſco-
,, pus Antibarenſis Ordinis Minorum de Obſer-
,, uantia, Vicentinus.
,, R. D. Iacobus Coccus, Archiepiſcopus Cor-
,, cyrenſis, Venetus.
,, R. D. Michaël Saracenus, Archiepiſcopus
,, Materanus, & Acheruntinus, Neapolitanus.
,, R. D. Lecauela, Archiepiſcopus Naxieñ Or-
,, dinis Prædicatorum, Græcus.
,, R. D. Olaus Archiepiſcopus Vſpalenſis,
,, Gothus.
,, R. D. Robertus Vauchop Venantius, Ar-
,, chiepiſcopus Armachanus, Scotus.

Epiſcopi.

,, R. D. Chriſtophorus de Spiritibus, Epiſco-
,, pus Cæſenatenſis, Viterbienſis.
,, R. D. Philos Rouerella, Epiſcopus Aſcula-
,, nus, Ferrarienſis.
,, R. D. Iacobus Ponzetta, Epiſcopus Mal-
,, phetenſis.
,, R. D. Thomas Campegius, Epiſcopus Fel-
,, trenſis, Bononieñ.
,, R. D. Bendedictus de Nobilibus, Epiſcopus
,, Acienſis Ordinis Prædicatorum, Lucenſis.
,, R. D. Quintius de Ruſticis, Epiſcopus Mili-
,, tenſis, Romanus.
,, R. D. Robertus Senatis, Epiſcopus Ambri-
,, ceñ, Gallus.
,, R. D. Ioannes ab Angeſto, Epiſcopus No-
,, nioneñ, Gallus.
,, R. D. Cathelanus Triuultius, Epiſcopus Pla-
,, centinus, Mediolanenſis.
,, R. D. Ferdinandus Pandolphinus, Epiſco-
,, pus Troianus, Florentinus.
,, R. D. Alexander Campegius, Epiſcopus Bo-
,, nonieñ, Bononieñ.
,, R. D. Antonius de Humeis, Epiſcopus Iſer-
,, neñ, Florentinus.
,, R. D. Leo Vrſinus, Epiſcopus Foroliuieñ,
,, Romanus.
,, R. D. Fuſcherus, Epiſcopus Torcellañ, Ve-
,, netus.
,, R. D. Io. Lucius Staphileus, Epiſcopus Sibi-
,, niceñ, Illyricus.
,, R. D. Marcus Antonius Epiſcopus Groſſe-
,, tañ, Bononieñ.
,, R. D. Dionyſius Græcus, Epiſcopus Millo-
,, potanieñ & Chironenſis, Ordinis Minorum
,, de Obſeruantia, Græcus.
,, R. D. Braccius Martellus, Epiſcopus Feſula-
,, nus, Florentinus.
,, R. D. Lælius Baruffus de Pijs, Epiſcopus Sar-
,, ſinateñ, Britonorieñ.
,, R. D. Philibertus Babu, Epiſcopus Angoliſ-
,, menſis, Gallus.
,, R. D. Ioannes Baptiſta Campegius, Epiſco-
,, pus Maioriceñ, Bononieñ.
,, R. D. Thadæus de Pepulis, Epiſcopus Cari-
,, neñ, Bononieñ.
,, R. D. Petrus Vorſtius, Epiſcopus Aquenſis
,, Auditor Romanæ Curiæ, Flander.
,, R. D. Auguſtinus Zanettus, Epiſcopus Seba-
,, ſteñ, Bononieñ.
,, R. D. Heliſeus Theodinus, Epiſcopus Sora-
,, nus, Arpinas.
,, R. D. Iacobus Corteſius à Prato, Epiſcopus
,, Vaſionenſis, Romanus.
,, R. D. Franciſcus Boerus, Epiſcopus Maclo-
,, uienſis, Gallus.
,, R. D. Georgius Cornelius, Epiſcopus Tar-
,, uiſinus, Venetus.
,, R. D. Baldaſſar Lympus, Epiſcopus Por-
,, tueñ in Portugallia Ordinis Carmelitarum,
,, Portugallienſis.
,, R. D. Bernardus Bonioannes, Epiſcopus
,, Camerineñ, Romanus.
,, R. D. Angelus Paſchalis, Epiſcopus Motu-
,, lanus Ordinis Prædicatorum, Dalmata.
,, R. D. Ioannes Campegius, Epiſcopus Pa-
,, rentinus, Bononieñ.
,, R. D. Ludouicus Simoneta, Epiſcopus Pi-
,, ſaurieñ, Mediolaneñ.
,, R. D. Auguſtinus Stenchus, Epiſcopus Chiſ-
,, ſamenſis Bibliothecarius Apoſtolicus, Eugu-
,, binus.
,, R. D. Tiberius de Mutis, Epiſcopus Ieraceñ,
,, Romanus.
,, R. D. Georgius Andreacius, Epiſcopus Re-
,, gienſis, Mantuanus.
,, R. D. Aloyſius Lipomanus, Epiſcopus Mo-
,, tonenſis Coadiutor Veroneñ, Venetus.
,, R. D. Iolicius, Epiſcopus Sancti Pauli, Gal-
,, lus.
,, R. D. Philippus Archintus, Epiſcopus Salu-
,, tiarum Vicarius Sanctiſs. D. N. Papæ in Vrbe,
,, Mediolaneñ.
,, R. D. Vincentius de Durantibus, Epiſcopus
,, Thermularum, Brixieñ.
,, R. D. Io. Petrus Ferrettus, Epiſcopus Mylo-
,, nenſis, Rauennateñ.
,, R. D. Claudius de la Guiche, Epiſcopus Mi-
,, rapiſcenſis, Gallus.
,, R. D. Ægidius Folietta, Epiſcopus Caprula-
,, nus, Cingulanus.
,, R. D. Ricardus Patus, Epiſcopus Vigor-
,, nieñ, Anglicus.
,, R. D. Petrus Ghinuccius, Epiſcopus Caual-
,, liceñ, Senenſis.
,, R. D. Cornelius de Muſſis, Epiſcopus Bi-
,, tuntinus Ordinis Minorum Conuentualium,
,, Placentinus.
,, R. D. Marcus Maliperius, Epiſcopus Corſu-
,, lanus, Venetus.
,, R. D. Iacobus Iacobellus, Epiſcopus Belli-
,, caſtreñ Commiſſarius generalis Apoſtolicus
,, Sacri Concilij, Romanus.

,, R. D.

,, R. D. Aluarus de la Quadra, Epiſcopus Ve-
,, noſinus, Hiſpanus.
,, R. D. Thomas Caſellus, Epiſcopus Britino-
,, rieñ Ordinis Prædicatorum, Roſſaneñ.
,, R. D. Galeatius Floreimonteus, Epiſcopus
,, Aquinateñ, Sueſſanus.
,, R. D. Philippus Bonus, Epiſcopus Fama-
,, guſteñ, Venetus.
,, R. D. Io: Baptiſta Cicada, Epiſcopus Albin-
,, geneñ Auditor Cameræ Apoſtolicæ, Ge-
,, nuenſis.
,, R. D. Stella, Epiſcopus Lauellenſis Ordinis
,, Prędicatorum, Venetus.
,, R. D. Franciſcus de Mauni, Epiſcopns Brio-
,, cenſis, Gallus.
,, R. D. Laurentius Puccius, Epiſcopus Vene-
,, teñ. Florentinus.
,, R. D. Berengarius Bombau, Epiſcopus Cal-
,, uenſis, Hiſpanus.
,, R. D. Franciſcus Gallianus, Epiſcopns Pi-
,, ſtorienſis, Florentinus.
,, R. D. Petrus Diual, Epiſcopus Sagienſis,
,, Gallus.
,, R. D. Gregorius Caſtagnola, Epiſcopus
,, Mylonenſis Ordinis Prædicatorum, Græ-
,, cus:
,, R. D. Philippus Roccabella, Epiſcopus Ma-
,, ceratenſis, Recanatenſis.
,, R. D. Iacobus Barba, Epiſcopus Aprutinus
,, Ordinis Heremitarum Sacriſta Apoſtolicus,
,, Neapolitanus.
,, R. D. Camillus Mentuatus, Epiſcopus Sa-
,, erianenſis, Placentinus.
,, R, D. Iacobus Spiphame, Epiſcopus Niuer-
,, nieñ, Gallus.
,, R. D. Sebaſtianus Pighinus, Epiſcopus Ali-
,, phanus Auditor Curiæ Romanæ, Regien-
,, ſis.
,, R. D. Ambroſius Catherinus Politus, Epi-
,, ſcopns Minotieñ Ordinis Prædicatorum, Se-
,, nenſis.
,, R. D. Peregrinus Fabius, Epiſcopus Velta-
,, neñ Auditor Romanæ Curiæ, Bononieñ.
,, R. D. Pompeius de Zambeccarijs, Epiſco-
,, pus Sulmonenſis, Bononienſis.
,, R. D. Camillus Peruſchus, Epiſcopus Ala-
,, trinus Rectoe Studij Romani, Romanus.

Procuratores.

,, R. P. Ambroſius Pelargus Ordinis Prædi-
,, catorum Procurator, Reuerendiſſimi, & Illu-
,, ſtriſſimi Domini Adolphi Archiepiſcopi Co-
,, lonieñ Sacri Romani Imperij Electoris, nec-
,, non Capituli eiuſdem Eccleſiæ Colonienſis
,, Procurator, Reuerendiſſimi, & Illuſtriſſimi
,, Domini Archiepiſcopi Treuereñ, Electoris Sa-
,, cri Imperij, Germanus.

Abbates.

,, R. D. Lucianus de Ottonibus, Abbas Pom-
,, poſiæ Ferrarieñ, Mantuanus.
,, R. D. Chryſoſtomus Gimilianenſis, Abbas
,, SS. Teinitatis de Caieta, Calabee.

Generales Ordinum.

,, R. P. Franciſcus Romens, Generalis Ordi-
,, nis Prædicatorum, Aretinus.
,, R. P. Bonauentura Pius, Generalis Ordinis
,, Minorum Conuentualium, Coſtacciarius.
,, R. P. Hieronymus Seripandus, Generalis
,, Heremitarum Sancti Auguſtini, Neapoli-
,, tanus.
,, R. P. Nicolaus Audetus, Generalis Oedinis
,, Carmelitarum, Cyprius.
,, R. P. Auguſtinus Bonuccius, Generalis Or-
,, dinis Sanctę Marię Seruorum, Aretinus.
,, R. P. Simon Guicciardus Stampenſis, Gene-
,, ralis Ordinis Minimorum Sancti Franciſci de
,, Paula, Gallus.

Officiales Concilij.

,, D. Hugo Boncompagnus Abbreuiator, Bo-
,, nonieñ.
,, D. Hercules Seuerolus Promotor, Fauenti-
,, nus.
,, D. Angelus Maſſarellus Secretarius, Sancto-
,, ſeuerinus.
,, Pompeius de Spiritibus Magiſter Cæremo-
,, niarum, Spoletanus.

Subduntue nomina Notariorum diuerſarum Nationum, qui fuere tredecim, & Theologiæ profeſſorum, qui fuere numero octuaginta quinque, quorum vltimi ex Societate Ieſu, qui Preſbyteri reformati dicebantur, fuere Viri inſignes, Claudius Iaius, Iacobus Laynes, Alphonſus Salmeton Socij Sancti Ignatij, & Petrus Caniſius Germanus eruditis operibus clariſſimus.

23 Seruire tempori maluit Pontifex, grauioraque imminentia mala defugere, quam aduerſus Cæſarem multa indigna molientem Apoſtolicam tueri auctoritatem cum maxima Chriſtianæ Reipublicæ perturbatione, quare a ferenda de tranſlatione Concilij decretoria ſententia abſtinuit, ac minus malum tolerare maluit, quàm maius accerſere, vt narrat Angelus Maſſa- *Angelus Maſſarel. in Diar. m. s. Arc. Vat. pag. 338.*
,, rellus his verbis. [VIII. Nouembris Reue- *Cur tolerata Cæſaris geſta.*
,, rendus Dominus Archiepiſcopus Materanus
,, dixit de ſententia validitatis tranſlationis dan-
,, da à Sua Sanctitate, & quod ego referrem
,, Cardinali Sanctæ Crucis animum ſuum, vt
,, vnius ex Deputatis a Concilio. Retuli, ſigni-
,, ficauit animum Cardinalium deputatorum
,, ſuper Religione eſſe, vt pro nunc nihil aga-
,, tur, tanquam eligendum minus malum con-
,, tradicente Imperatore.] Verebatur nimirum Pontifex, ne Cęſar aduersùs Pontificiam ſententiam intercederet, & maiores in Eccleſia Dei tumultus orirentur, quorum malorum auertendorum cauſa licèt Galliæ Rex ardentiſſimis ſtudijs offerret ſe Pontifici ad ſanciendum fœdus armorum aduersùs Cæſarem, & Broſia Regius Orator omni arte, & contentione pellicere Pontificem ad eam ſocietatem niteretur, tamen Pontifex licèt infenſum Cæſaris animum aduersùs Sedem Apoſtolicam experiretur, nunquam cum Gallo id fœdus ſancire voluit, vt Alexander Cardinalis Farneſius Pontificio apud Cæſarem Internuncio literis ſignificauit, vt certiorem faceret Cæſarem maluiſſe Pontificem expectare, vt Cæſar ſpontè ſua Placentiam reſtitueret. *Detrectatum fœdus armorum cum Gallo aduersùs Carolum V. Extant in M. S. Car. Spadæ fig. 37. p. 616.* Conqueri etiam iuſſit de libris contumelioſiſſimis in Pontificem ſparſis nomine Bernardini Ochini Apoſtatæ, Cæſarique exponere, Hæretici hominis rabiem, ac leuitatem, reique indignitatem, ac infamiam in ipſam Cæſaream Maieſtatem redundare, cùm hæc omnia ſub eius patrocinio committantur. *Ochini Apoſtatæ impia ſcripta.* De his libris impijs meminit Surius,
,, additque [Si quis ita ſcribet in Principes *Surius in comment.*
,, Euangelicos quemadmodum liber ille per-
,, ſtringit Pontificem, nemo æquo ferret ani-
,, mo, & hic viſus eſt dignus Sleidano Sacra-
,, mentario, è quo non pauca in defuncti Ponti-
,, ficis contumeliam ſuis illis præclaris Com-
,, mentarijs infarciret. Sanè qui talium Com-
,, mentariorum lectione delectantur, illi facile
,, quoque Mahometis Alcoranum, & id genus
,, alia

Digitized by Google

,, alia Commenta non admodum recuſaturi vi-
,, deantur.]

Nequiſſimo huic Apoſtatæ Ochino ad inficiendas ſuis hæreſibus Angliam, & Poloniam tunc intento ſceleſtiſſimum alium Apoſtatam coniungimus Petrum Paulum Vergerium, qui Internuntium Apoſtolicum egerat in Germania, ac plura etiam pietatis ardentiſſimæ aduersùs Hæreticos ſigna dederat, ſed dum curioſiùs in Hæreticorum perlegendis libris verſatur, Theologicis diſciplinis deſtitutus, in eorum cœno merſus perijt, hæreſimque alijs afflare non pertimuit, quare à Paulo Pontifice exauctoratum narrant Acta Conſiſtorialia.

ActaConc. MS. Car. Spadæ ſig. num. 134. pag. 13.

,, Romæ apud Sanctum Marcum die Mercurij
,, III. Iulij MDXLIX. fuit Conſiſtorium, in quo
,, Sanctiſſimus Dominus Noſter de Reueren-
,, diſſimorum conſilio declarauit per eius diffi-
,, nitiuam ſententiam Petrum Paulum Verge-
,, rium Epiſcopum nuper Iuſtinopolitanum, ob
,, cauſas in cedula expreſſas, regimine, & ad-
,, miniſtratione Eccleſiæ Iuſtinopolitanæ priua-
,, tum, alijſque pœnis à iure indictis afficien-
,, dum eſſe, prout in dicta cedula per Sanctitatem
,, Suam ſubſcripta, quę penès Reuerendum Do-
,, minum Bloſium electum Fulginatenſem San-
,, ctitatis Suæ Secretarium ex huiuſmodi cauſa
,, Notarium remanſit, latiùs conſtat.

Petrus Paulus Vergerius à fide defecit.

Percuſſus hac ſententia Petrus Paulus Vergerius, in deſperationem efferatus, acerbiſſimè aduersùs Pontificiam auctoritatem ſcripſit, actuſque in reprobum ſenſum latiùs diffudit hæreſim in Polonia, ac multos Catholicos imbeciles in Sathanæ caſtra traduxit, licèt verò non ſemel de reditu ad Eccleſiam egerit, tamen faſtu nimio deterritus eſt, ne publicè ſuos errores eiuraret, de quo Hoſius Epiſcopus Warmienſis poſtea Cardinalis veluti de magno Sathanæ Adminiſtro queritur.

Patriarcha Aquilegienſis in hæreſis ſuſpicionē incurrit.

Tom. de Vat. ſig. n. 1205. p. 352.

24 Eodem anno in grauem hęreſeos ſuſpicionē adductus eſt Grimanus Patriarcha Aquilegienſis in controuerſia de Prædeſtinatione, quę ex hac occaſione ſuborta eſt. Cùm Eccleſiæ Vtinenſis Collegiatæ Concionator temerè offendiculum populo Vtinenſi obiecilſet concionando, prædeſtinatum à Deo nullo modo poſſe damnari, quantacumque ſcelera admiſerit, præſcitum verò, ſiuè reprobatum, quantumuis virtutibus ſe excolere annitatur, neceſſariò damnandum, quibus verbis cum Lutheranis colludere viſus eſt, qui eiuſmodi verbis à virtutis ſtudio auertere Chriſtianum populum, atque in vitia ex quadam deſperatione impellere conſueuerant, ob exortam ex his verbis publicam offenſionem Vtinenſis Vicarius Concionatorem illum munere habendarum Concionum interdixit. Concionator verò prouocauit ad Grimanum Patriarcham, qui VII. Aprilis huius anni ad Vicarium Vtinenſem literas dedit, deque Prædeſtinatione ſermone inſtituto Concionatoris verba defendit, prædeſtinatum ideò non poſſe vllo modo damnari, quia tandem à peccato eruendus ſit, pariterque præſcitum neceſſariò damnandum, electionemque, & prædeſtinationem adeò neceſſariam ſine vlla diſtinctione conſtituit, vt in noſtra voluntate, arbitrioque nullo modo ſit poſitum ſalutem conſequi, vel damnari.

Ext. in eodem ms. pag. 152. & 160.

Has Patriarchæ literas, vt hæreſeos crimine infames, Vtinenſis Vicarius ad Cenſores fidei, qui agebant Venetijs, tranſmiſit, illi rem ad Romanæ Inquiſitionis Tribunal detulere, vocatuſque in ius à Pontifice Patriarcha Aquilegienſis Apologiam conſcripſit, in qua pluribus ſententijs excerptis ex D. Auguſtino, & nonnullis SS. Patribus, ſcripta in literis confirmauit, ſed ea Apologia maiorem illi hæreſeos ſuſpicionem conflauit, liſque in plures annos extracta eſt, donec in Concilio Tridentino ſub Pio IV. conſtituti ſunt Iudices Theologica ſcientia florentiſſimi, qui conſenſere plures ſententias apud Diuos Auguſtinum, & Proſperum aſſertis à Patriarcha non diſſimiles reperiri, ac Patriarcham XVII. Septembris MDLXIII. crimine hæreſeos purum, ac liberum pronuntiarunt, vetuere tamen ne eius literæ, vel Apologia typis vnquam mandarentur, cùm huiuſmodi ſententiæ grauem offenſionem parere, ac turbare plurium mentes poſſent. Purum autem ac nitidum dogma Catholicum eſt, nulla humana induſtria ſalutem comparari poſſe ſine gratia Dei, quæ per merita Chriſti confertur, nec quempiam damnationem euadere ſine eadem gratia, cui tanquam principali ſecundaria cooperatio noſtra coniungenda eſt, Deum verò ex parte ſua velle omnes ſaluos fieri, & Chriſtum pro omnibus mortuum ſacræ teſtantur literæ.

Ext. ib. p. 154. *Ib. p. 152.*

MS Card Pij ſig. 260. pag. 139.

Huſſitæ ad Eccleſiam reducuntur.

25 In Bohemia Proſper S. Crucis Internuntius ad Regem Romanorum miſſus, vt Huſſitas Bohemiæ Eccleſiæ Romanæ Ferdinandi Regis ope conciliaret, fælicem in ea re operam nauauit, de qua re ſcripſit Cardinali Farneſio. Huſſitas initio peruicacia ſua omnem piam induſtriam eluſiſſe, Regia verò induſtria demùm euictos, vt nonnulla Sacri fœderis capita admitterent, quæ vna cum literis tranſmiſit, hæc verò fuiſſe non quidem qualia optanda eſſent, ſed qualia poſſent tolerari, vt ſenſim eorum ſecta deleretur, aſſenſiſſe eos; cùm ſolemnis Sacerdotum Huſſitarum conuentus eſſet, integrum eſſe ſub qualibet ſpecie Sacramentum, & Corpus Chriſti, non tamen adſtringi voluiſſe, vt communicantes admonerent, quòd ſub vnaquaque ſpecie ſit integrum corpus, ob graues in ea re difficultates; damnaſſe errorem quòd ſufficeret ſemel in anno confiteri ſi quis vellet ſæpiùs Sacram Euchariſtiam ſumere; deſtitiſſe à celebranda Ioannis Huſſi Hęreſiarchæ feſtiuitate; profeſſos ſe obedientiam iuſtam, & debitam exhibituros Pontifici; de communione Infantium articulum ſuppreſſum, quòd ſint pauci, qui eam conferant, atque Sacerdotes initiandos ſacramento eſſe conſtringendos eam infantibus non collaturos, atque vt ea conſuetudo delenda ſit operam daturam Regiam Maieſtatem in conuentibus Ordinum nomine totius Regni vt poſtuletur à Pontifice facultas Archiepiſcopo concedenda, vt abſoluat Huſſitas, eoſque in gremium Eccleſiæ reſtituat, quæ vt promoueri poſſint curſorem Romam direxiſſe, vt Pontificiam mentem intelligat, ſumma contentione deprecari, vt paternæ charitatis ardore horum defectus exuat, pacta enim cum Huſſitis concordia, ſe omnes hæreſeos in Bohemia ſerpentes grauiſſimis edictis eliſurum, atque etiam illicitos libros prohibiturum, ac progreſſu temporis ab his, qui vtramque ſpeciem ſumunt optimi Archiepiſcopi diligentia, & exemplis plura obtineri poſſe, perpenſis porrò omnibus ſe comperiſſe plures ad Huſſitas deflexiſſe, vt confeſſionis moleſtiam defugerent, iam verò cùm ſint profeſſi confeſſionem auricularem neceſſariam, ac tantum ſub vna, quantum ſub vtraque ſpecie

Digitized by Google

contineri, ſperari poſſe breui temporis flexu conſuetudinem communicandi ſub vtraque relicturos. Creditur etiam Lutheranos animis deiectum iri cùm viderint eos, quibus maximè nitebantur, ad Sedis Apoſtolicæ obſequium, coniunctionemque redijſſe. *Datum Pragæ XIII. Nouembris MDXLIX.*

Dominationis Veſtræ Reuerendiſſimæ humillimus, ac deuotus Seruus Proſper è Sancta Cruce.

De ſingulis his controuerſijs compoſitis cum Huſſitis, ſiuè cum Calixtinis extant aliæ Sebaſtiani Pighini Epiſcopi Ferentini Internuntij Apoſtolici in Germaniam decreti ad eundem Cardinalem Farneſium,

Reuerendiſſimo, & Illuſtriſſimo Cardinali Farneſio.

Pighini lit. ad Car. Farn. ex Ital. ext. in M. S. Arc. Vat. ſig. num. 3224. p. 100.

26 Tandem Regiæ Maieſtatis opera poſt grauiſſimas difficultates, diuina fauente gratia Calixtini Sacerdotes, qui ſub vtraque ſpecie communicant populum, ad Catholicos articulos profitendos adducti: *Credere ſe ſecundùm Primitiuæ, & Vniuerſalis Eccleſiæ Concilia, nec vlterius contendendum ſenſere Theologi, cùm vox vniuerſalis omnia contineat; profeſſi quoque integrum eſſe ſacramentum ſub vna ſpecie, ſemper deberent communicantes admonere, quod ſub vnaquaque ſpecie eſt integrum Corpus*, noluere tamen obſtringi, vt repeteretur ſingulis vicibus, ſed id prædicatum iri, ac vniuerſos in conuentu conſenſuros, Circa articulum confeſſionis contendebant, quòd ſufficeret ſemel in anno confiteri etiamſi quis vellet ſæpiùs Sacram Euchariſtiam ſumere, ſed demùm ad Catholicam ſententiam reuocati ſunt. Circa quintum articulum de feſto Ioannis Hus, aſſenſere, vt id feſtum infauſtum aboleatur. Circa obedientiam Pontifici exhibendam, addidere iuſtam, & debitam, nec altercandum viſum eſt, cùm nil iniuſtum ab his exigi poſſit, atque ipſi Archiepiſcopo Pragenſi creando omnem obedientiam ſacramento ſpondere debeant, Archiepiſcopus verò omnem fidem, ſubiectionem, & obedientiam polliciturus ſit. Circa articulu de compactatis, ſcilicet in quo ſenſu eſſent intelligenda, diſceptatio prætermiſſa eſt, cùm nouæ pactiones initæ ſint, quibus veteres antiquantur, fruſtraque diſputaremus, in quo ſenſu vetera compactata accipienda. Circa vltimum articulum non viſum eſt anxiè diſquirendum, cùm Archiepiſcopus Religionis Catholicæ ſtudio, & eruditione præſtantiſſimus creandus ſit, qui multa emendaturus ſit Catholica cenſura: ſupereſt indeciſus articulus de communione Infantium, ac Regia Maieſtas de ea ſe acturum cum fælici ſucceſſu in Conuentu Ordinum ſperat. Porrò Archiepiſcopus initiandos Sacerdotes obſtricturus eſt ſacramento ad hos omnes articulos obſeruandos, neque ad dandam Infantibus communionem, ac multi ex Calixtinorum Sacerdotibus conſentiunt, vt non detur, Itaque ille vſus apud paucos ſupererit, quibus extinctis delebitur conſuetudo.

Supereſt vt veniam præteritorum depoſcant, Regia Maieſtas ait ſe nomine totius Regni miſſo Oratore petituram, atque etiam in Concilijs decretum iri aliquos, qui pro ea deprecatores agant, flagitareque, vt Archiepiſcopo abſoluendi poteſtas conferatur, vtque geſta à Sua Sanctitate confirmari efflagitent, quæ hactenùs Regia Maieſtas priuato nomine egit, ac ſi ipſi in Comitijs dixerint miſſuros ad Pontificem Oratores, Regium quoque, vt rem prouehat, ſe adiuncturum.

Certiorem etiam reddit Regia Maieſtas Beatitudinem ipſius, concordia hac conſtabilita, Regni Ordines ad publica Comitia vocaturum, atque in ijs acerbiſſima Edicta promulgatum iri aduersùs omnes hæreſes, quæ in hoc Regno ſerpunt non exiguo numero, atque ſumma diligentia rem confectum iri, vt in optimum ſtatum redigantur omnia, ac libri Hæretici prohibeantur, & quæ ab ipſius Sanctitate pro ſalute animarum commonenda viſa fuerint, in opus prouocatum iri. *Datum Pragæ XIII. Nouembris MDXLIX.*

Ext. in m. s. Card. Spadæ ſig. num. 37. pag. 91. Spes oritur redintegrandæ fidei in Anglia.

27 Hoc anno in Anglia grauiſſimæ rerum conuerſiones contigerunt, quarum occaſione de redintegranda in eo Regno Catholica Religione actùm eſt, extant enim Alexandri Cardinalis Farneſij literæ ad Pontificium in Aula Cæſarea Internuntium, quibus iuſſus eſt Pontificio nomine agere apud Cæſarem, vt pro reſtituenda in Anglia Religione Catholica vires coniungat, muniri enim viam huic rei, quæ facilè ad exitum perduci poſſit, Cæſarem grauiſſimis ex cauſis ad pium hoc opus obſtringi, cùm ob iudiciaria acta poſtulante Cæſare in Henricum Regem à Clemente VII. confecta, defectio illius ab Eccleſia ſequuta eſſet.

Lit. Io. Mariæ de Monte Car. Leg. ad Alex. Card.

De rerũ Anglicarum ſpe hęc Io: Maria de Monte Legatus Concilij Bononienſis ſcripſit ad Alexan-
,, drum Card. Farneſium. [Hæc mea fixa eſt ſen-
,, tentia, vt Reuerendiſſ. atque Illuſtriſſ. Card.
,, Polus creetur Legatus ad Inuictiſſimum Im-
,, peratorem, & ad Regem Chriſtianiſſimum,
,, & ad quoſcumque Reges, & Principes Chri-
,, ſtianos, ad quos eum declinare, vel à quibus
,, ſubſidia petere contingeret, & ad Anglos ad
,, vnitatem, & gremium Eccleſiæ redire volen-
,, tes, & nos porrigeremus manus adiutrices,
,, ac diuenderemus, & oppignoraremus Mi-
,, thras, Calices, Patenas, noſque omnibus
,, opibus ſpoliaremus] ſubijcitque, deberet Sua Sanctitas attollere in Cœlum manus, gratiaſque Deo agere, quòd vitam ſibi adeò propagarit, vt ſi non omnimodam recuperationem videat, tamen ſpes recuperandi illius Regni optimè comparatas alat: necnon Legatum per literas vrgere, vt ad Cæſarem pro ſtatu rerum Anglicanarum ſe conferat: opinor enim (ità concludit) quòd cùm ipſius Reuerendiſſima Dominatio tot dotibus, & ornamentis naturæ ſit prædita, tantaque gratia, & auctoritate apud Cæſarem polleat, implicatiſſimis his litibus de Concilio, tranſlatione, & reformatione expediendis vtilem operam nauare poſſet, & hæc ſufficiant in tot occupationibus meis, quæ omnia ſubmitto ſapientiſſimo iudicio Veſtræ Reuerendiſſimæ, & Illuſtriſſimę Dominationis, & Reuerendiſſimi Domini mei Cardinalis Sanctæ Crucis, &c. *Bononiæ XI. Septembris MDXLIX.*

28 Occupatus erat Cæſar in Belgis ad Philippi filij obſequium adigendis ſacramento, defuitque præclaræ occaſioni Angliæ ad Catholicam Religionem reuocandæ, cùm maximis difficultatibus...

quæ-

Digitized by Google

quædam Scripturæ loca diſtorquentibus. [Sed
,, impudentiſſimam eorum vanitatem (inquit
,, Surius) ipſa doctrinæ varietas, & pugnantia
,, coarguit, quæ nihil poteſt habere cum veri-
,, tate commercij.] At Senatus Anglicus armis
ortas ſeditiones compeſcuit, ſumpſitque ſuppli-
cium de earum auctoribus, aucta etiam ſubinde
inter Proceres Hæreticos diſſidia, ac Thomas Se-
merus Anglici Regni Protector (ſed veriùs euer-
ſor) tandem impietatis ſuæ pœnas experiri cœpit,
à Ioanne enim Dudleio Waruicenſi Comite de
Republica malè geſta accuſatus, ſibi metuens vnà
cum Eduardo Rege pupillo Windeſoriam præſi-
dij cauſa confugit, deſertuſque ab omnibus, de-
ditione nuncupata, in cuſtodiam Menſe Octobri
coniectus eſt. Quàm infelix verò fuerit Angliæ
ſtatus ſub hoc Regni Procuratore, Tyrannoque
nequiſſimo, cùm ſua auctoritate perfidiſſimos Hæ-
reſiarchas ad impietatem diffundendam, perden-
damque rem Catholicam armaret, narrat ſubie-
,, ctis verbis Nicolaus Sanderus. [Cùm cæteri
,, noui Magiſtri, tùm maximè iſti, quos dixi-
,, mus (ſcilicet Bucerus, Petrus Martyr, Ochi-
,, nus) Theologaſtri cœperunt tandem ex Pul-
,, pitis, & Cathedris Profeſſioni Theologicæ olim
,, aſſignatis ſuo more docere, vel potiùs decla-
,, mare, omnique ad fallendum compoſito arti-
,, ficio, vt ad quos ſinguli non modò Theologiæ
,, (vt olim) Candidati, qui reliquas neceſſarias
,, artes ante didicerant, ſed iuuenes, ac adole-
,, ſcentuli, pueri etiam omnium Claſſium, qui
,, latinè loquentes intelligere potuerunt, accede-
,, re, eorumque lectiones, & conciones quoti-
,, diè audire ſunt coacti, quò enim quique mino-
,, ri erant ætate, & doctrina, & iudicio imperi-
,, tiores, eò erant iſtorum fraudibus magis ob-
,, noxij. Iſtorum ergo rudioribus animis, ac pru-
,, rientibus cæterorum auribus, primùm ex diffi-
,, cilioribus Scripturarum locis, varijſque de præ-
,, ſcientia, prædeſtinatione, reprobatione æter-
,, na, rerumque, ac euentuum neceſſitate impijs
,, tractationibus inſtillarunt incredibilem curio-
,, ſitatem, & de rebus ſummis contendendi libi-
,, dinem. Alijs ex locis ſub prætextu aſſerendæ
,, libertatis omnia illa, quæ ad licentiam vitæ,
,, ac morum inducendam facere videbantur, di-
,, ligenter proponebant, vt inde Confeſſionem,
,, pœnitentias; dierum, ac ieiuniorum obſerua-
,, tiones, omneſque Eccleſiæ, ac Superiorum præ-
,, ceptiones contemnendas iunioribus non ægrè
,, perſuaſerint. Ex alijs demũ Scripturis, quæ a-
,, pud eos quorũ ſenſus non fuerunt in rebus Di-
,, uinis exercitati videntur, facere pro ſectarijs, vt
,, de Sacramenti duplici ſpecie, de officio precũ
,, in lingua vulgari, ac ſimilibus ita fidem Maio-
,, rũ noſtrorũ in ijſdem tractandis eleuarunt, ſuã
,, ſynceritatem commendarunt, animoſque ſuo-
,, rum præoccuparunt, vt exinde in quibuſlibet
,, controuerſis locia, maximiſque myſterijs ex-
,, plicandis, etiam vbi ſacri contextus verba,
,, circumſtantiæ, omniſque antiquitas apertè ſo-
,, nent pro Catholicis, lubenter iſtorum falſiſſi-
,, mis, ineptiſſimiſque commentarijs omninò
,, acquieſcant, atque ita tandem diſcipulos ſuos
,, corruperunt, vt quaſlibet de Deo, de San-
,, ctis, de Sacramento, de Sacrificio impias opi-
,, niones facilè hauſerint. Atque de Patribus
,, antiquis Eccleſiæ Doctoribus, vel ſingulis, vel
,, in Concilio collectis, ita apud ſuos diſſerebant
,, eos fuiſſe homines (ac ſi Proteſtantes nihil hu-

,, mani haberent) & non modò errare potuiſſe,
,, ſed & in multis quod vndique ex ſingulorum
,, ſcriptis (incommodè, aut malè intellectis ſen-
,, tentijs fraudulenter congeſtis) demonſtrare ni-
,, tebantur, turpiter hallucinatos fuiſſe. Et Au-
,, guſtinum quidem ex præcipuis vnum etiam er-
,, rata ſua confeſſum eſſe, & peculiari libro mul-
,, ta retractaſſe, ſæpèque item admonuiſſe omnes,
,, ne ſibi aliter quiſquam crederet, quàm videret
,, id eſſe in Scripturis conſentaneum, quod affir-
,, maret. Ac mox captioſa apoſtrophe compel-
,, lantes Auditores ſciſcitabãtur, vtrum æquius
,, eſſe putarent, Scripturis ſacris, quæ errare non
,, poſſent, credere, an Doctoribus, hominibus
,, ſcilicet, qui falli poſſunt, & fallere; ſe enim
,, id tantum requirere dicebant, vt omnes potiùs
,, Deo credant, quàm hominibus.
,, Hac fraude imperiti permulti decepti non
,, aduerterunt antitheſim, ſeù collationem non
,, faciendam eſſe inter Scripturam, & Patres, nec
,, in eo verſari quæſtionem, vtrum magis Deo, an
,, hominibus, Scripturis vel Doctorum libris ſit
,, tribuendum, ſed illud potiùs, vtrum quoad
,, Scripturarum intelligentiam, & expoſitionem,
,, iſtis paucis indoctis, turbulentis, ac ſceleratis
,, transfugis ſecuriùs, quàm illis antiquiſſimis,
,, ſanctiſſimis, doctiſſimis Patribus, vel ſingu-
,, lis, vel ſimul omnibus credendum ſit.
,, 29 Hoc miſeri adoleſcentes, hæc non obſer-
,, uantes, ſuis Magiſtris, ac ſi non aliud quàm Dei
,, eloquia funderent, ſine exceptione obtempe-
,, rabant, Doctoribus autem, ac Concilijs non
,, aliter niſi quatenùs ſacris literis conſentanea
,, dicerent. Cuius rei, vel ſe ipſi, vel ſuos Præ-
,, ceptores faciebant Iudices.
,, De Eccleſia, Epiſcopis, Presbyteris, ac Paſto-
,, ribus, quia multos horum nomine, & aucto-
,, ritate in auita fide retineri cernerent, admo-
,, nebant illam fœminam eſſe, & debere obedire
,, viro ſuo, id eſt, Chriſto in ſacris Scripturis
,, loquenti, (At iſti Sathanæ ſenſum Chriſti ver-
,, bis affingebant) addebant etiam iſtos, nimi-
,, tùm Sacerdotes non debere eleuare ſe ſuper
,, populum Dei, cùm omnis multitudo Sancto-
,, rum ſit, & ad Clerum, partemque Sacerdota-
,, lem non minùs, quàm illi, quos Clericos, &
,, Presbyteros vulgus vocat, pertineat: ita cum
,, Chore Schiſmatis auctore paſſim concinebant
,, iſti.
,, Biblia autem ſacra, quæ illi omnem verita-
,, tem complecti dicebant, ita data opera ſeù
,, Latinè, ſeù Anglicè verſa, & peruerſa legenda
,, proponebant, vt in eis Eccleſiæ Presbyteri, Sa-
,, cramenti, ac ſimilium vocabula, quorum vel
,, venerandis nominibus antiqua Religionis ve-
,, ritas contineri, & plurimi in vetuſta fide tene-
,, ri videbantur, nuſpiam extarent, pro quibus
,, ſubſtituerunt Congregationem, ſeniores, ſe-
,, cretum, & huiuſmodi vocum nouitates. Illud
,, autem ab Apoſtolis ipſis veræ Eccleſiæ, & ri-
,, tè Chriſtum colentibus Chriſtianis, vt ab Hæ-
,, reticis hominibus, ac conuenticulis diſcerne-
,, rentur, attributum Catholici nomen, quo ſolo
,, multi à Sancto Auguſtino edocti in Eccleſiæ
,, gremio tùm retinebantur, partim falſa inter-
,, pretatione eludebant, partim ſibi, & ſuis tu-
,, midè vſurpabant, partim ridicula inuerſione
,, in cacolycum mutarunt, ac nõnunquam etiam
,, cum Donatiſtis diabolicum eſſe inuentum, ac
,, ſine Verbo Dei inſtitutum dixerunt. In Pa-

,, pam incredibili ſemper ſcurrilitate, ex quoli-
,, bet textu Scripturæ inſanè debacchati ſunt, &
,, maximè in feſto SS. Petri, & Pauli. (Et infrà.)
,, Iam in omnibus officinis, & tabernis, in
,, popinis, & fornicibus de fide inibatur diſpu-
,, tatio, ſacram Scripturam (vt Hieronymus
,, olim queſtus eſt) garrula anus, delirus ſenex,
,, ſophiſta verboſus, vniuerſi denique præſume-
,, bant, lacerabant, docebant antequam diſcerent,
,, alij philoſophabantur inter mulierculas, alij
,, diſcebant à fœminis, quod viros docerent,
,, præcipuè autem Apocalypſis, quæ tot habet
,, Sacramenta, quot verba, in omnium ore ver-
,, ſabatur, inde Proteſtantes ſua dogmata
,, confirmabant, inde ad ſenſum ſuum incon-
,, grua aptabant teſtimonia, magna id audacia
,, ediſſerentes alijs, quod ipſi non intelligebant;
,, nec ad aliud quidquam tum (vt in ſectarum
,, initijs maximè fieri ſolet) vacabant Angli,
,, quàm vt aliquid noui dicerent, aut doce-
,, rent.

Sander. lib. 1. de Schiſ. Anglic.

30 Hactenùs nihil in iſta noua ſecta certi habebatur præter illud vnum, quòd cum Catholica Fide nihil ſibi ferè commune intercedere vellent, & Bucerus, ac Martyr, ex quorum iudicio ſcholæ penè omnes pendebant, aſſertionem diù cohibebant ſuam tantùm Prolegomenis ad quamlibet hæreſim indifferentibus. Animas enim iſti, & linguas habentes venales in ſecta conſtituenda omninò à Cramnero Archiepiſcopo, qui vltrà Lutheraniſmum non erat progreſſus; is itidem à Protectore pendebat, qui in Zuinglianiſmum, licèt ſententiam ſuam vſque ad futurum Ordinum conuentum occultaret, propenſus videbatur, Bucerus autem etiam in Iudaiſmum vtpotè ex Iudæis oriundus multum putabatur procliuis.

Petrus Martyr molliter, & ſeruiliter ſe in ſectæ, & doctrinæ ſuæ accomodatione geſſit. Nam, Lutheri hæreſim, quam in Germania imbiberat, & illinc in Angliam ſecum aduexerat, non aliter nec diutiùs defendendam, vel retinendam ſtatuit, quàm quod id Cantuarienſi, & Protectori viſum eſſet, nosque ipſi, qui hæc ſcribimus, eum docentem audiuimus, cùm impium quemdam de Eucharistia, ac corporis Chriſti præſentia tractatum ex hiſtoria Cœnæ Dominicæ, & maximè ex vndecimo capite prioris Epiſtolæ ad Corinthios adornaturus in eam tractationem ita eſt ingreſſus, vt anxius, an pendulus prorsùs hæreret, veterumnè Proteſtantium, an nouorum Sacramentariorum ſibi eſſet dogma defendendum, quid enim Archiepiſcopus præſcriberet, quid Parlamentum ſequendum conſtitueret, quod tùm coactum erat, & de re tota prolixè deliberabat, quid demùm Protector docendum mandaret, miſerrimus homo ex Aula in dies expectabat, quorum tandem per literas Cantuarienſis comperta voluntate, ſe ſubitò in Caluiniſtam transformauit, & deinceps vſque ad mortem vel Caluini, vel ſaltem Zuinglij ſectam eſt conſectatus; magnus ſanè (vt D. Auguſtinus de Fauſto Manichæo dixit) Diaboli laqueus, qui verbo, ſcriptione, doctrinæque, ac eloquentiæ opinione plures ſeduxit; moribus tam mollis, & effœminatus etiam in ſenectute ex illius coapoſtatę Monialis ſuę conſortio extitit, vt in illa iam mortua, oratione funebri publicè deflenda turpiſſimè ſe geſſerit, & Ioanni Cheeo Regio Pręceptori eum de vxoris morte per literas conſolanti ſic reſponderit; ſe ita valere, atque ita ſuę coniugis chariſſimę obitum ferre, vt homo omninò dimidiatus poterat. Delicatus Monachus adeò ſolus eſſe non potuit, vt à fœminis diuulſus non ſe integrum, ſed mutilum planè, & dimidiatum exiſtimauerit: cui tamen defectui libidinoſus ſenex ex alijs dicitur medelam poſtea attuliſſe. Talibus heù auctoribus, ac doctoribus infęlix Anglia perijt.

31 Inter has Religionis orthodoxę in Anglia cadentis ruinas ſtetit intrepida Maria futura poſtea Regina Soror Eduardi, quem grauiſſimis monitis à cœpta Catholicorum perſequutione deterrere conatam narrat Natalis Comes.

Natalis Comes hiſt. lib. 4.

,, Fama eſt, Mariam noui Regis Sororem, vt quę
,, Catholica dogmata diligenter complecteretur,
,, tur, viſis hæreſibus, quibus omnia repleta, con-
,, taminataque fuerant, conueniſſe Regem ſeor-
,, ſum, & in priuatum thalamum, quem mo-
,, nuit, vt ſuſceptam hæreſim deponeret, futu-
,, rum enim, vt ira, & indignatio Diuina eum
,, affligeret, qui ſpretis Diuinis Legibus, & aui-
,, tis Sanctorū Patrum inſtitutis complexus ſit,
,, recens liberiùs viuendi genus à legitima ratio-
,, ne ſeiunctum, maximè verò itam Dei timen-
,, dam eſſe Regibus tanquam auctoribus omnis
,, probitatis, vel ſceleris cæteris hominibus ſub-
,, ditis, qui pro viribus Regum, & Principum
,, inſtituta ſeruare nituntur. Turpe eſſe Principi
,, homini, nobilitate, diuitijs, auctoritate, po-
,, tentia, honoribus præſtare reliquis homini-
,, bus, at ingenio, moribus, prudentia nihil
,, differre ab infima multitudine, quòd ſi Hen-
,, ricus Pater odio Pontificis à Romana Eccleſia
,, deſciuerat, non eſſe in errore diutiùs inſiſten-
,, dum, quoniam cùm peccatum Henrici fuiſſet
,, grauiſſimum, quia auctor tantæ improbitatis
,, ſuis extitit, certè multò grauius futurum erat
,, filij, ſi conſceleratorum hominum perſuaſioni-
,, bus ab recta Religione, & à vera Fide Chriſti,
,, incontaminataque ſe abduci pateretur. Inde
,, populorum Catholicorum odia futura in ip-
,, ſum Regem ante oculos proponit, & pericu-
,, la eius capiti imminentia, & Diuinam vltio-
,, nem, quæ & ipſi, ſi in ea hæreſi perſeueraret,
,, & eius impuris Miniſtris tantæ impietatis, ni-
,, ſi citò ab ea impietate deſiſteret, immineret.
,, Rex attentiſſimè Sororis verba, & non ſine
,, lachrymis, ingentique trepidatione audiuit,
,, ſibi perobſcurum eſſe reſpondit, quid ageret
,, in tanta rerum magnitudine, futurum eſſe, vt
,, magis opportunè illis conſuleret. At nunc ita
,, oportere parere Gubernatoribus, his dictis la-
,, chrymabunda mulier à lachrymabundo puero
,, diſcedit. Gubernatores cùm puerum ita mœ-
,, ſtum, & propè afflictum conſpexiſſent rati id,
,, quod erat, non paſſi ſunt ampliùs, vt Maria
,, cum puero Rege loqueretur.] Vt porrò Eduardus Diuino iudicio ob flagitia percuſſus è viuis ſublatus fuerit, ac Maria in Regnum ſucceſſerit, poſtea dicetur.

Maria Eduardum Regem, & fratrem ab Hæretica prauitate retrahere conatur.

32 Anglorum inteſtinis ſeditionibus Henricus Galliæ Rex bene vſus, Bononienſem expeditionem in Gallia Belgica ſuſcepit, Sellaquam Arcem trucidatis Anglis cepit, Ambliteſlum ad deditionem coëgit, Montem Lambertinum extructa Arce munijt ad intercipiendos commeatus Bononiæ inferendos, vt eam Vrbem in extremas anguſtias compulerit, tandemque pacis cum Anglo confectæ beneficio receperit, refuſa certa auri vi pro ſumptibus in propugnaculis extruendis factis, miſſa etiam in Scotiam claſſe Henricus Duce

Belcar. li. 4. n. 20. Sander. lib. 2. in Eduar. VI. Natal. Comes l. 4.

Ter-

Thermeo Scotos Mariæ Reginæ parere coëgit, atque Edintonio Arce munitiſſima Anglos bello, & peſte attritos diſpulit, atque alia ab Anglis antea occupata Scotiæ adiunxit. Commendat Surius eundem Regem, quòd accepto inſigni Regio ritu ſolemni ſanctiſſimas leges ad Regnum à peſte hæretica vindicandum promulgarit.

Henricus II. Galliæ Rex hereſibus Regnũ purgare curat.

,, Henricus Rex cùm eſſet Pariſijs ſeueriter ani-
,, maduertit in quoſdam Hęreticos, habuitque
,, ſolemnem, & publicam ſupplicationem ad
,, Deum, & Sanctos eius. Deinde ſcripto quo-
,, dam typis excuſo teſtatur, ſe Catholicę Fidei,
,, authoritatis Apoſtolicę, & Cleri ſuſcepturum
,, patrocinium, palamque declarat, quàm ex
,, animo deteſtetur noſtrorum temporum Hęre-
,, ticos, & hęreſes partim è cineribus excitatas,
,, partim recens inuentas à Luthero, Caroloſta-
,, dio, Zuinglio, Oecolampadio, Melancthone,
,, Bucero, Caluino, & indignis alijs Hęreſiar-
,, chis hominibus monſtruoſis, & peſtiferis, quas
,, etiam velle ſe ait è ſuis ditionibus extirpare,
,, & in rem grauiſſimè vindicare. Hæc quidem
,, ille Rex catholicè, & vt decebat Regem
,, Chriſtianiſſimum, atque in ea re ſequutus eſt
,, Patrem Franciſcum, qui noua dogmata ferre
,, non potuit, & ſæpè acerba ſumpſit ſupplicia
,, de Hæreticis. Videbant ſanè illi Reges, quam
,, ferè niſi tumultus, & ſeditiones, Diuinarum
,, humanarumque legum contemptum, Magi-
,, ſtratus odium, & faſtidium, & multa alia
,, horrenda mala pariat nouum illud Euange-
,, lium. Et fęlices ſanè atque florentes illæ ſunt
,, Reſpublicæ in quas exitioſa dogmata minimè
,, irrepſerunt. Speramus autem fore quandoque
,, Deo benè propitio, vt omnes intelligant,
,, quàm nihil niſi meræ fraudes, & impoſturæ
,, fuerint, quæ ſub puri verbi Dei, & ſinceræ
,, doctrinæ ſpecioſis titulis nouorum dogmatum
,, Architecti, & Satores orbi venditarunt.

Claudius Eſpenc. l. 5. de Euch. adoratione c. 9.

33 Hoc anno Ioannes Caluinus Hæreſiarcha deterrimum Caluiniſticæ Hæreſeos, qua Galliam inſecit, virus confecit. Verè enim dixit Propheta: *Abyſſus abyſſum inuocat*. Et impij in deterius ſemper proficere conſueuerunt. Hic in libello edito anno MDXL. Chriſtum in Euchariſtiæ Sacramento exiſtere, atque adorandum profeſſus erat, ita tamen, vt panem ſimul conſiſtere diceret cum Luthero, deinde anno MDXLV. ex libello ſuo adorandum expunxerat, tamen in Euchariſtico dogmate proximè Luthero adhæſerat, ac præſentiam Chriſti in Euchariſtia, & coniunctionem veritatis cum ſigno agnouerat, vt etiam ad finem
,, libelli ſcripſerit. [Zuinglium, & Oecolam-
,, padium in hoc offendiſſe, quod tum toti in
,, eo ſint, vt aſſererent panem, & vinum, Cor-
,, pus, & Sanguinem Chriſti vocari, quia ipſo-
,, rum ſigna ſint, non interea ſimul hoc egerunt,
,, vt nihilominus veritas cum eis coniuncta ſit,]
At demùm hoc anno MDXLIX. inquit Eſpencæus, in impietatis infimam abyſſum prolapſus cum Bullingero facta conſenſione non amplius dixit, Chriſti Corpus eſſe verè, realiter, ac ſubſtantialiter in Euchariſtia, ſed tanquam ſignatum in ſigno, nec coniunctam amplius cum ſigno veritatem, ſed Chriſtum tantum ab Euchariſtia abeſſe, quantum Cœlum diſtet à Terra, & verba Chriſti, *Hoc eſt Corpus meum: Hic eſt Sanguis meus*, non literaliter, ſed extra controuerſiam figuratè ſiuè per energiam accipienda, quo veneno plura Regna infecit.

Claudius Eſpenc. l. 5. c. 9. p. 1195.
Chryſoſt. l. de Sacerd. homil. 3. ad Epheſ. & 6. ad Antioch. 4. Reg. 2. homil. 24. in 1. Cor. ſer. de cæ. rauit homil. 55. ad Antioch. & 15. in 1. Tim.

34 Oppoſuit Caluini figmentis Eſpencæus SS. Patrum, ac maximè Chryſoſtomi oracula. [Audi-
,, tores (inquit) ſuos de Euchariſtia concionantes
,, Catholici pro Corporis, & Sãguinis Ieſu Chri-
,, ſti in ea veritate amandabant ad Deum verum,
,, veracem, fidelem, omnipotentem, qui ſimul,
,, quod aiunt, & ſemel eodem temporis articu-
,, lo ſurſum cum Patre ſederet, & hic vnà nobiſ-
,, cum inuiſibiliter adeſſet, omnium noſtrum
,, manibus, ore, linguis exciperetur. Quod hic
,, Corpus deguſtamus, & Sanguinem deliba-
,, mus, eius eſſe, qui ſupra Cœlos proximè
,, Deum reſidens ab Angelis adoratur, qui pluſ-
,, quam Elias, non vt is Eliſeo Melotem, ſed
,, propriam carnem, & ipſam habens, aſcendit,
,, & nobis reliquit, vbi quæſo niſi in his myſte-
,, rijs, qui illuc ad ſupernum vtique thronum
,, extulit, quod & nobis, vt hic teneamus, &
,, manducamus, exhibuit, qui etiam dum in
,, hac vita ſumus, in hoc myſterio facit, vt ter-
,, ra nobis Cœlum ſit, quod enim illic ſummo
,, honore dignum eſt, id in terra nobis oſten-
,, ditur, non Angeli nimirùm, non Archangeli,
,, non Cœli Cœlorum, ſed ipſe horum omnium
,, Dominus, & verum in Cœlo corpus, quod
,, nunc in terra videndum, tangendum, & ſu-
,, mendum tibi proponitur, quaſi Chriſtus nos
,, ſic alloqueretur. [Et te ſurſum in Cœlo habeo
,, & deorſum in Terra tibi contrector, & copu-
,, lor.] Nec mihi ſatis eſt, vt neque tuum de-
,, ſiderium ſatiat, quod in Cœlo origine tibi
,, inde data tui primitias habeo, niſi rurſus ad
,, terram deſcendiſſem, neque ſimpliciter, ac
,, vtcumque tibi connector, ac commiſceor, ſed
,, & in eſum trador, & manducor, vt ſumma
,, fiat copula, coniunctio, & vnio, vt nullo nos
,, deinceps interuallo diſtare, aut nihil iam me-
,, dij eſſe velim, ſed è duobus vnum fieri, &
,, vtraque vnum eſſe malim.
,, Hæc omnia Chryſoſtomiana conferat lector
,, cum Caluinianis, hoc eſt vincula, copulas,
,, vnionem Chriſti (quod hic Auctor ſępè ait,
,, maximum eſſe amoris ſignum) Sic tu his (in-
,, quam) myſterijs, & per hęc myſteria, quæ
,, vtique non alibi, quàm in terra celebrantur,
,, & ſumuntur nobiſcum, & noſtri cum Chriſto
,, cum eius à nobis, & noſtri ab illo breuiter ſi-
,, gnorum à rebus, & rerum à ſignis Caluinia-
,, nis localibus diſtantijs, atque interuallis,
,, quæ nec Chryſoſtomo, nec vlli (quod ſciam)
,, veterum ante hos modernos, vel per ſomnium
,, venerunt. Quin etiam Bucerus Caluini refor-
,, mator, quique eum ex Zuingliano refinxerat,
,, argumenta huiuſmodi ex Domini in Cœlo prę-
,, ſentia ducta, & eius in Cœna pręſentia oppoſi-
,, ta inepta putauit, irreligioſa, inconſequen-
,, tia, impia, blaſphema, furioſa etiam putarunt
,, quidam Lutherani horum articulorum oppoſi-
,, tioni, & colluſioni nominatim Zuinglianę, &
,, Caluinianæ, opponentes Chriſti omnipoten-
,, tiam, & veracitatem.

35 Dum in Europa orthodoxa Religio labefactatur ab Hæreticis, Diuina Prouidentia è lapidibus, ſinè lapidum Dæmonumque cultoribus filios Abrahę ſuſcitatura in extremis Aſię oris Euangelium propagauit: in primis Armenij ſuauiſſimo Romanæ Eccleſiæ iugo, quod Europæi plures excutiebant, ſe ſubiecere, de eorum enim Patriarcha hæc referunt Acta Conſiſtorialia.

Acta Conſiſtor. ſig. 134. p. 15.

Armeni ſe Eccleſiæ Romanæ adiungūt.

,, [Romæ XXI. Auguſti MDXLIX. fuit Conſi-
,, ſtorium, io quo Reuerendiſſimus D. Marcel-
,, lus Tit. S. Crucis in Hieruſalem Presbyter
,, Cardinalis, fecit verbum de quodam Patri-
,, archa Armeno, qui ſuperioribus diebus ad
,, Vrbem venerat, & qui ſe offerebat præſtare
,, obedieotiam Sanctitati Suæ, & Romanæ Ec-
,, cleſiæ, petens electionem de perſona ſua in
,, Patriarcham Armeniæ à populo celebratam
,, per Sanctitatem Suam approbari, & fuit com-
,, miſſum negotium eidem Reuerendiſſimo Mar-
,, cello Cardinali, necnon Reuereodiſſimis de
,, Creſcentijs, & Sſondrato.] Traduot eadem Acta in eodem Senatu Portalegreoſem Epiſcopatum fuiſſe ioſtitutum in Luſitania à Pontifice, atque Olyſſipponenſi Archiepiſcopatui addictum.

Orlandin. lib. 9. Hiſt. Soc. Ieſu.

S. Franciſcus Xauerius in Iaponiam Chriſtum primùm infert.

36 In Indijs vltra Gangem hoc anno S. Franciſcus Xauerius Legatus, & nouus Apoſtolus, Iaponiorum Inſulis, in quibus nunquam auditum fuerat Chriſti oomen, Euangelium maximis cum laboribus fœliciſſimè intulit, in quibus Religio Chriſtiaoa ita efflornit, vt maxima Barbarorum multitudo fide Chriſtiana exculta io ijs martyrij coronas ſuo porpurata cruore collegerit, dum impura Sacerdotum, & Monachorum cohors Lutheri ſuinis grunoitibus excitata in vetitarum libidinum cœno volutata inconſtaotes populos ab Apoſtolicis, & Euangelicis ioſtitutis deficientes coreotito Euangelij nomine io Sathanæ caſtra traduxit. Vtinam perpenderent Nouatores proprium eſſe Hæreticorum, fideles mille dolis, mendacijſque peruertere, atque diſtortis interpretatiooibus Euangelij Euangelium obſcurare, proprium autem veræ eiuſdemque Romanæ, & Apoſtolicę Eccleſiæ ſignum infideles colluſtrare Euangelio, atque ab Idolorum cultu ad veri Numinis cultum, ritumque Catholicum Cœleſtibus miraculis, veraque doctrioa traducere, quod in Euangelico viro, Legatoque Pontificio Xauerio tanta pompa emicuit, vt pſeudoeuangelicorum Nouatorum tenebræ illius ſplendore facilè diſcutiaotur: ſuſcepti porrò ab eo tanti fuere labores pro Chriſti Euangelio apud Indos, Iaponioſque propagando, vt verè quod de Paulo dictum eſt à Chriſto, illi Apoſtolatu ſimili perfuncto adſcribi poſſit: *Vas electionis eſt mihi iſte, vt portet nomen meum coram Gentibus, & Regibus: Ego enim oſtendam illi, quanta oporteat eum pro nomine meo pati.* Reuerſus ille è Cambaiæ Regno Goam, profectionem Iaponicam adornauit, nec vllo periculorum, quæ commemorabant amici, horrore, nec itineris longinquitate, cùm Iaponij Goa amplius mille, & trecentis leucis diſtent, nec pelagi procellis ioſamis totas ſæpè naues vorticibus abſorbentis ſæuitia deterreri potuit, exiſtimabat enim indignum, Legatum Apoſtolicum ſaluti aoimarum, & Cœleſtibus lucris iohiaotem inde terreri, vnde terrenarum opum auidi mercatores oon arcerentur, reſpooditque amicis:

Act. Apoſt. c. 9.

Seruorum Dei animos magis conquieſcere in periculis, quàm in portu, nec maiorem ſe vnquam ſenſiſſe quietem, quàm in æſtu ipſo laborum, atque diſcriminum.

37 De ſuſcepto pio conſilio hæc S. Franciſcus Xauerius ad S. Ignatium è Cocinenſi Vrbe Iodiæ, ſcripſit.

☞ *Patri Ignatio Loiolæ Præpoſito Generali.*

Abeſt Iaponia ab Vrbe Goa leucas amplios mille trecentas ex itinere, & Vrbs Malaca, & Sinæ attingeodę ſuot, nullis verbis exequi poſſum, quaotum ex prouiociæ huius ſuſceptione fructum capiam Diuinæ voluptatis. Conſtat enim iter plurimis, ac maximis tempeſtatum, Syrtiuoi, Piratarum periculis obnoxium eſſe, vt præclarè agi cum nauicularijs videatur, ſi alternæ naues Iaponicum teoeaot curſum. Ego verò ioteriore quodam animi ſenſu ſic affectus, animatuſque ſum, vt Iaponicæ profectioois conſilium abijcieodum mihi non putem, ne ſi pro certo quidem habeam maiora diſcrimioa ſubeunda, quàm vnquam antea in omni vita. Tantam mihi ſpem Religioois propagaodæ Pauli Iaponis ſermo, vel ipſe potiùs Deus ioiecit. (*Et infrà.*) Te ego Pater aniotæ meæ, ſummèque mihi veoerande poſitis homi genibus (ſic enim hanc tibi Epiſtolam ſcribo, taoquam ſi præſeotem intuerer) ſuppliciter oro, ne Deum pro me in ſanctis Sacrificijs tuis, ac precibus obſecrare deſiſtas, vt dum vita ſuppeditat ſanctiſſimæ voluntatis ſuæ mihi det, & planè agnoſcendæ, & omoinò exequendæ facultatem, idem cæteros ſocios oratos volo. *XIX. Kalend. Februarij MDXLIX. Cocini.*

S. Franc. Xauer. l. 2. ep. 9.

Cùm Malacam applicuiſſet, duo læti rumores ardeus Iaponicæ profectioois deſiderium magis iocenderunt, alter erat, quòd Dynaſta quidam in Iapooia perdiſcendæ legis Chriſtianæ cupidus miſſo Oratore ad Proregem Indiæ Sacerdotes poſtularet; alter fuit, qoòd Sacroſanctæ Crucis inſignia iam inter Iaponios io hooore eſſe in quadam Ioſula dicerentur, atque excitarentur in ædium veſtibulis ad fugandos Dæmones, cùm Luſitanos Crucis præſidio ad tetra monſtra abigenda vti cognouiſſent; quippè in Oppido quodam cùm deſerta domicilia, & Dæmooum ſpectris, ac terriculameotis ioſeſta Luſitanis Mercatoribus rei totius igoaris ad hoſpitium Iapones aſſignaſſent, Dæmoneſque Crucis ſigno fugati eſſent, Luſitanorum edocti periculo, exemploque cognorant, nihil eſſe aduersùs inſidias, terroreſque Dæmonum Chriſti Cruce præſeotius, de quibos hæc S. Xaoerius Apoſtolicus Nuntius Romanis ſocijs Malaca ſcripſit.

☞ *Societati Romam.*

Ibid. apud Turſell. l. 3. ep. 4.

38 Pridie kal. Iunias anno poſt Chriſtum natum MDXLIX. peruenoi Malacam, vix è naui deſceoderam cùm Luſitanorum Mercatorum literas ex Iaponia accepi, ex quibus cognoui Priocipem qoemdam Iapooiæ virum fieri velle Chriſtianum, itaque Legatos ab eo ad Prætorem Indiæ miſſos cum maodatis vt aliquot noſtræ Societatis homines poſtulareot Chriſtianæ Legis Magiſtros. In ijſdem literis illud qooque erat ſcriptum, in quodam Iaponiæ Oppido Mercatores Luſitaoos iuſſu Regis in hoſpitium Dæmonibus infeſtum, ac propterea deſertum eſſe deductos, ibi cùm ignari totius rei Luſitaoi lacinia retraherentur, & cooperſi nihil omninò cerœreot, attonitos quid tandem id eſſet requiſiſſe. Nocte autem quadam cùm famulus ſpectro neſcio quo exterritus exclamaſſet, eo clamore reliquos excitatos arripuiſſe arma, aliud quidpiam eſſe exiſtimantes, quibus tumultus cauſam requirentibus reſpondiſſe pueruoi ſe nocturno ſpectro percolſom ioclamaſſe. Inde famulum illum complures diſpoſuiſſe Cruces in ædibus, & ſpectra il-

Ia

Digitized by Google

la euanuiſſe, denique incolas enuntiaſſe Luſitanis in tectis illis Diabolos habitare, & ſimul quęſiſſe quo tandem remedio fugarentur, tum reſpondiſſe Luſitanos, nullum remedium Cruce præſentius inueniri. Itaque poſteàquam eam domum Luſitani Crucibus munierint, exemplum incolis ſecutis ante domos paſſim excitatas Cruces. Ad hæc nuntiabatur in Iaponia latiſſimum Euangelio patere campum, gentem enim prudentem eſſe, atque ingenioſam, rationi obtemperantem, diſcendique percupidam. *X. Kal. Iul. MDXLIX. Malaca.*

39 At Luſitano deſtitutus nauigio Xauerius, cum Sinenſi Nauarcho Idololatra tranſegit, Dei magis, quàm barbari fide confiſus, timoreſq; omnes, qui Dei fiduciam minuerent, ab ſe abiecit. Iam in curſu erat nauis, cùm Barbari Dęmonem, iactis ſortibus, de itinere conſuluere, ingemiſcente Xauerio profectionem ſuam Dei cauſa ſuſceptam ad Diaboli arbitrium diſturbari: is dolor gemino caſu auctus eſt, nam Xauerij comes Emanuel Sina iactatione nauis in apertam fortè ſentinam in caput prolapſus, merſuſque ad vmbilicum vſque ægrè extrahi potuit, cùmque diù exanimis iacuiſſet, vulnuſque graue accepiſſet in capite, precibus Xauerij percuratus eſt: mox verò Nauarchi filia agitatione nauigij excuſſa in fluctus verticibus hauſta, Barbariſque ad placandum ſacrificijs Idolum verſis reſpondit edita ſorte malus Dæmon, ſi Emanuel homo Chriſtianus perijſſet

Victæ artes Dæmonis.

in ſentina puellam in mari non fuiſſe perituram: aduerſùs hoſtis inſidias in preces ardentes effuſus Xauerius Dei benignitate, cui omnia famulantur, peruicit, vt Nauarchus ventorum vi adactus in Iaponiam flexerit, ac die aſſumptæ in Cœlum Deiparę ſacro, reluctante Sathana, nautiſque inuitis Cangoximam in Regno Saxumæ potiſſimam Pauli Iaponis in Goenſi gymnaſio fide Chriſtiana exculti patriam appulerit.

Ingreſſus ita Iaponiorum Regnum Diuus Xauerius Legatus Apoſtolicus à Paulo III. Pontifice (vt vidimus) ad conuertendas ad Chriſtum barbaras Orientis gentes miſſus, ad omnia propter Euangeliū ferenda paratiſſimus, cùm animaduertiſſet Bonzios Idolorum Sacerdotes, Sathanæ ad Diuinam gloriam aſpirantis imperio ad neſandam hypocriſeos pompam, perſonatam ſanctitatem carnis, & piſcium abſtinentia induiſſe, ab ijs etiam ne cuiuſquam Iaponij offenſionem incurreret, temperauit, multoque arctiorem abſtinentiæ legem ſibi indixit; ſubdit Auctor:

Aſpera S. Xauerij vita.

,, [Pro pane oriza, pro obſonio ferè pomis,
,, oleribuſque barbaro item more conditis, le-
,, niebat deſideria naturæ, nec tamen meliùs
,, alibi, quàm in Iaponia valuiſſe ſe ſcribit, ſci-
,, licet non tam frugalitatis naturali ope, quàm
,, Cœleſtis pabulo charitatis. Deinde ſedulam,
,, & accuratam operam dare linguæ Iaponicæ
,, rudimentis aggreſſus in præcipuis Chriſtianæ
,, fidei capitibus conuertendis, adiuuante Pau-
,, lo (is erat Iaponius Neophytus Goæ Sacris
,, Chriſtianis excultus) complures dies ſummis
,, laboribus deſudauit.

40 De ſuo porrò in Iaponiam appulſu Socios Goenſes fecit certiores, ſubiectis literis.

Societati Goam.

Ibid. lib. 3. ep. 5.

Ad has regiones tantoperè à nobis exoptatas Deo aſpirante peruenimus ipſo die B. Mariæ in Cœlum aſſumptæ ſacro anno MDXLIX. & quoniam alium portum tenere non licuit Cangoximam, quæ Pauli à Sancta Fide patria eſt, applicuimus. *Multis interiectis.* Hoc nomine plurimum debemus, quòd nos in has Barbarorum terras deduxit, vbi nos ipſos penitùs obliniſcamur. Nam cum Ethnicis & verę Religionis hoſtibus omnia teneantur, in quo ſpem habemus, ad cuius pręſidium confugiamus, pręter Deum habemus neminem. Etenim domi noſtræ, vbi Chriſti Domini Religio viget, neſcio quod homines ipſi, ac res creatæ, veluti Parentum, Patriæ conſanguineorum amor, amicorum conſuetudines, vitę commoda, morborum remedia nobis impedimento ſunt, quominus omnes ſpes noſtras in vno Deo fixas, & locatas habeamus. Hic verò tam procul ab domo, atque inter Barbaros, vbi omnia præſidia, ſubſidiaque humana deficiunt, vna Dei fiducia nitamur neceſſe eſt. Hęc tantorum erga nos Dei beneficiorum cogitatio non vulgarem nobis pudorem, ac verecundiam affert. Diuinam enim nos largitatem penè oculis cernimus, vt qui in hęc loca Diuinę Religionis amplificandę ſtudio venientes aliquam à Deo gratiam inire arbitraremur, demùm planè videamus, idipſum ſummum Dei eſſe beneficium. Etenim ille cùm nos perduxit in Iaponiam, rerum humanarum amore, quo irretiti minimum in Deo ſpei habebamus, penitùs expediuit, vt toti apti ex ipſo penderemus &c. *III. Nonas Nouemb. MDXLIX. Cangoxima.*

Ibid. lib. 4. ep. 10.

Lapſo ab his exaratis literis tertio die de tenuiſſimo inter Iaponios victu vſurpari ſolito, & grauiſſimis difficultatibus, quę mentem ab humanarum rerum cogitatione, & amore diuellerent, hęc ſignificauit. [Multis vinculis ſolutos
,, nos agnoſcimus, quę ſpem noſtram, ac fi-
,, dem quominùs creſceret, diſtinebant. Ad
,, hęc illud quoque non leue commodum acce-
,, dit, quòd delicijs eis, quę alibi carnis ſtimu-
,, los irritare, animique & corporis vires ſo-
,, lent infringere, hic caremus omninò. Etenim
,, Iaponij nullum altile mactant, vel comedunt,
,, piſce veſcuntur, interdum oriza, & tritico
,, non abundant, herbis, & arborum fructibus
,, vt plurimùm victitant, & quidem ita proſpe-
,, ra valetudine ad multam vſque ſenectutem
,, vtuntur, vt facilè appareat, quàm paucis ſit
,, eadem, quę alioquin eſt inſatiabilis, natura
,, noſtra contenta. Cangoxima Nonis Nouemb.
,, MDXLIX.]

41 Addebat pios omnibus Euangelicis pręconibus, qui in India verſabantur, varijs literis ad ſanctitatem ſtimulos, atque inter alios Socium, qui apud Parauas Religioni propagandę operam dabat, ac iurgia quędam cum Luſitanis contraxerat, ſanctiſſimis hiſce ſententijs increpuit.
,, [Inſitum naturę noſtræ vitium eſſe dicimus,
,, quod ſæpè eſt incuriæ, & negligentiæ: ita
,, Dei, ac noſtri obliuionem naturę conditio-
,, ne, tamquam velo quodam obtendimus, ſed
,, Deus non irridetur, aut fallitur.] Comparatis linguę Iaponicę leuibus rudimentis ad pręd icandum Iaponijs Euangelium ſe totum impendit.

Exceptus initio eſt Legatus Apoſtolicus Xauerius riſu, & cachinnis à Iaponijs, cùm legis Chriſtianæ myſteria, lingua Iaponia hiulcè, aſperè, & impolitè ſonante, elegantiarum expers pronuntiaret, verùm Diuina exaggeratus conſtan-

Chriſtianam Legem promulgat.

tia,

tia, ſpretis cachinnis Gentilium, fidei Symbolum repetere, ac docere non deſijt, atque infirmus ſermone, ſed opere præpotens, Diuinis miraculis potentiam Apoſtolicam explicuit; à Saxumano verò Rege, vt faciliùs Auditorum capraree beneuolentiam, legis Euangelicę prędicandi poteſtatem Edicto publico impetrauit, per terrenum enim Regnum ſępè, vt ait Iſidorus cœleſte proficit, ita Chriſtiana Sarra Cangoximæ à D. Xauerio promulgata. Qui verò fructus vberrimi tanta patientia à nouo hoc Iaponiorum Apoſtolo collecti fuerint, deſcribit geſtorum ipſius Scriptor è monumentis ſumma fide digniſſi-
,, mis [Pauli primùm vxor, ac filia, tùm
,, propinqui, & amici complures, qui haud
,, iniquo animo tulerant eum factum eſſe Chri-
,, ſtianum, aſſiduis eius monitis, & hortati-
,, bus ad baptiſmum perducuntur. Hos dein-
,, ceps ſubſequuti alij, & paucorum menſium
,, ſpatio Ciues ampliùs centum, haud repu-
,, gnantibus inuitiſque propinquis: in ijs Bon-
,, zij duo, quos cum alijs aliquot Neophytis
,, Xauerius in Indiam miſit, vt ingenuis arti-
,, bus in Collegio Goano, & Religionis imbu-
,, ti myſterijs, ſuis deindè popularibus reuerſi
,, prodeſſent.

Orland. Hiſt. Soc. Ieſu lib. 9. pag. 306.

,, 42 Ipſe verò nondum vſum vernaculi ſer-
,, monis adeptus præcipua fidei noſtrę capita
,, Iaponicè conuerſa, literiſque noſtratibus con-
,, ſignata Neophytis è codice, populoque tra-
,, debat. Porrò ad eius confirmandam inter ho-
,, mines Ethnicos, & alienos à veritate doctri-
,, nam prodigiorum adminicula, miraculaque
,, non deerant. Ethnico homini Cangoximæ
,, Ciui honeſto, ac locupleti filiam, quam vni-
,, cè diligebat, immaturo funere mors abſtule-
,, rat. Hunc amici Neophyti, cognatique non-
,, nulli nimijs angoribus deditum cùm vidiſ-
,, ſent, & vi doloris penè dementem, hortan-
,, tur, vt ad Xauerium pręcipua ſanctitatis fa-
,, ma pręſtantem opem aliquam imploraturus
,, accedat. Confeſtim ille deſiderio chariſſimę
,, filię ad eum, quem ſibi nominauerant, aduo-
,, lat, & madentibus vberi fletu genis, mul-
,, tis, ac ſupplicibus verbis obteſtatur, & orat,

Miraculu inſigni fides confirmata.

,, vt opem aliquam, ſi qua ſit, extinctæ filiæ
,, porrigat. Xauerius orbitatem hominis, ac
,, ſolitudinem miſeratus, cum Ioanne Fernan-
,, dio ſocio ad orandum ſe recepit. Nec iam
,, multo poſt, lętus, & alacer, (quod indi-
,, cium ſolet eſſe plerumque Numinis exorati)
,, è precatione reuerſus hominem iubet bono
,, animo eſſe, viuere filiam eius, & ſaluam eſ-
,, ſe. Ille verò Xauerij verbis non ſatis intelle-
,, ctis, quæ vtique Vir Sanctus in re perſimili à
,, Chriſto didicerat, indignabundus abſcedit,
,, ſuſpicatus opinor eum, vel ab ſuis ædibus
,, abhorrere, vel minorem ſibi fidem habere de
,, filię morte narranti. Domum repetenti puer
,, domeſticus obuiam venit, & filiam viuam,
,, & incolumem nuntiat, quo nuntio mœſtus
,, pater exhilaratus domum properat, & quam
,, exanimem reliquerat viuam reperit. Obſtupu-
,, it ad eius parens aſpectum, & manantibus
,, gaudio lachrymis ex eamet ſciſcitatur, qui
,, tandem redijſſet in vita. Reſpondit illa ſe,
,, cùm exiſſet è corpore, dum à terris quibuſ-
,, dam ſatellitibus ad horrenda quædam depor-
,, tatur incendia, repentè duobus à Viris ſa-
,, nè quam egregijs ex eorum ereptam manibus
,, vitę redditam. Senſit paterfamilias præſentiſ-

Pagana ex inferis reuocata.

,, ſimam Xauerij opem, & vnà cum filia gratia-
,, rum ergò ad eum confeſtim redit, filia Xaue-
,, rium, & eius ſocium intuita admirabunda
,, patri ſucclamat; en, inquit, illi qui me ex
,, inferis reuocarunt, & obortis ambo lachry-
,, mis procumbunt ad pedes, mox tota cum fa-
,, milia relictis ſuperſtitionibus patrijs, Chriſtia-
,, nis Sacris initiantur.

Aegri repentè ſanati.

,, 43 Diſſeminata huius prodigij fama, puſio
,, quidam affertur totus tumens, ac turgidus,
,, quem ſublatum ſuas Xauerius in vlnas, & ali-
,, quoties ſic affatus: Benedicat tibi Dominus,
,, pulſis tumoribus ſanum reddidit. Cuius etiam
,, alius locuples, & honeſtus alta ſcabie, & le-
,, pra reſperſus Xauerium per Internuntium ro-
,, gat, vt ad ſe curandum ne grauetur accedere,
,, Xauerius excuſatis occupationibus, pro ſe
,, miſit è Comitibus vnum, qui ſalutato ſuis
,, verbis ægroto ſemel, iterum, tertioque per-
,, quireret, Chriſtianus-ne fieri vellet? cùm ęger
,, annuiſſet, is manu deducta in morem Crucis
,, hominem ſignat, ſtatimque abſterſa eſt omnis

Leproſus Crucis ſigno curatus.

,, macula: nitor redijt, vt nitorem reciperet
,, animi, qui iam receperat corporis. Stetit
,, promiſſis, & Chriſtianus factus eſt. His pro-
,, digijs quanquam ad Chriſti fidem populus
,, propendebat, tamen ex altera parte Bonzij,
,, qui initio ſiluerant id quod Xauerius tanto
,, ante prǫuiderat, vt ſenſerunt Chriſtianis in-
,, ſtitutis ſua inſtituta conuelli, vitia perſtrin-
,, gi, diſcipulos ab ſe abduci, peregrinam Reli-
,, gionem in dies propagari; toto pectore
,, Euangelij curſum euertere, & odio furere in
,, Xauerium inſtituunt, iniere etiam inter ſe
,, conſilium, quemadmodum eum vel de me-
,, dio tollerent, vel in Indiam relegarent. In-
,, terim in ipſum, & eius ſocios, de ſuggeſti-
,, bus iram ſuam effundere, maledictis proſcin-
,, dere, Dæmones, ac veneficos appellare, qui

Perſequutio concitata à Bonzijs.

,, nefarijs pręſtigijs, & arte Diaboli, fictis mi-
,, raculis, ac prodigijs, oculis humanis illu-
,, derent: quibus ſermonibus populus incitatus
,, auerſari cœpit eos, quos paulò ante videba-
,, tur appetere, prohibere ne foris exirent, ir-
,, ridere cùm prodirent, & ad riſus, ac probra
,, verborum, lapidationes adiungere: quocir-
,, ca Patres velut domeſtica incluſi cuſtodia ca-
,, rere publico ad dies aliquot ſunt coacti, ſed
,, ne ſic quidem à petulantiſſima multitudine tu-
,, ti eſſe poterant, quę nocturna lapidatione fo-
,, res, feneſtraſque petens, concepta in homi-
,, num capita odia expromebat in tecta. Nec
,, defuit ad cohibenda ora maledica cœleſte pro-
,, digium. Appetitus conuitio, & maledicto
,, Xauerius, mente, animoque Dei Numen
,, iratum in maledictum vidit, cuius vicem Vir
,, mitiſſimus miſeratus ad eum conuerſus. Ca-
,, ueat, inquit, ori tuo Deus, nec temerè
,, ea effatus eſt verba: repentino enim, & co-
,, pioſo pituitę curſu, fœdè miſero illi diſtortum

Diuina vltio in maledicú.

,, eſt os, vt quotiès hiſceret, ac fari vellet, totiès
,, intortę in Dei famulum contumelię memoria
,, veniret in mentem.

Cangoxima Firandum petijt Diuus Xauerius Legatus Apoſtolicus, vt alijs populis Euangelij lucem inferret, qui verò ab eo relicti fuerant Cangoximæ centum Neophyti probè edocti, atque inſtituti tanta conſtantia in Chriſti fide perſtitere, vt Sacerdotum præſidio deſtituti, non

modò

Digitized by Google

modo nemo eorum, à ſuſcepta Religione deſciuerit, ſed etiam annorum tredecim flexu ad quingentos aucti ſint, ac morum Sanctitate cęteris Iaponibus ita pręluxerint, vt Saxumanus Rex ex India Sacerdotes ad perdiſcendam fidem Chriſtianam tantarum virtutum magiſtram, ac parentem poſtea euocauerit.

Orlandin. hiſt. Soc. Ieſu lib. 9. Maffeius hiſt. Indic.

44 In Regno Armuzienſi ſtudio Gaſparis Betzæi Chriſtiana res aucta eſt, maxima enim opera ab eo in peccatoribus è vitiorum cœno eruendis impenſa, oſtenſumque eſt in vno ex ijs Diuino inſigni prodigio quanta ſit Sacramenti pœnitentiæ vis, & quàm in miſero ſtatu verſentur, qui ſe noxarum lethalium vinculis implicari patiuntur, rem narrat his verbis Orlandinus.

Peccatoris ſtatus infęlix oſtenſus prodigio.

,, Quemdam Gaſpar diù, multumque cun-
,, ctantem, ac tergiuerſantem, tandem ad eno-
,, mendam animi ſaniem, & confitenda peccata
,, perduxerat: quorum enumeratio cùm dies ali-
,, quot abſumpſiſſet, pridiè quam beneficium
,, abſolutionis acciperet, dùm circa noctem
,, mediam impoſitam à Patre pœnam perſoluit,
,, ecce Felibus, Muribus, tetriſque alijs animali-
,, bus cubiculum repentè completur. Cohor-
,, ruit homo ad tàm fœdum ſpectaculum, & pec-
,, catorum conſcius ne viuus in tartarum abri-
,, peretur, extimuit. Deindè vbi ſe ex pauore
,, collegit, detractam è pariete Chriſti Redem-
,, ptoris Imaginem arctè complexus, magno
,, clamore Diuinum Numen implorat. Ad eas
,, voces monſtra illa momento diffugiunt, tan-
,, to cum ſtrepitu, fremituque, vt domus tota
,, concuti, & conuelli funditùs videretur. Qui-
,, bus ille ſpectris admonitus, quarum ſe beſtia-
,, rum ſimilem effeciſſet flagitiosè viuendo, ſtu-
,, duit in humana ſpecie hominum more viuere
,, non vitam imitari beſtiarum.] Addit Auctor

In Regno Armuzienſi plures ad fidem conuerſi.

eiuſdem Euangelij Sacerdotis ab Apoſtolica Sede in Indiam miſſi ardentiſſimis ſtudijs à Mahometana impietate Armuziæ, indeque in finitimis Regionibus plures Barbaros ad Chriſti cultum traductos fuiſſe.

,, Fama Gaſparis, atque fructus non vna Ar-
,, muzia continebatur, tranſuolabat Perſidem,
,, & Arabiam, & quas pede non poterat Regio-
,, nes, fama, & nomine peragrabat. Germa-
,, nus erat genere, Ioannes nomine, Coloniæ
,, natus, parentibus locupletibus, qui Turca-
,, rum in Oppido Cariſa non longè ab Armu-
,, zię finibus pro Mahometano annum iam deci-
,, mum ſe gerebat, tormentarij pulueris artifex,
,, atque ob id ipſum genti percharus. Is audi-
,, to Gaſparis nomine, & quæ ab eo gereban-
,, tur Armuziæ, conſtituit prorsùs ab impio
,, miniſterio ad Chriſti famulatum, ſi Gaſpar
,, adiuuaret, redire quamprimùm. Sed cùm
,, atramenti non eſſet copia, quo literas exara-
,, ret, è diluto ſulphuris puluere, literas ad eum
,, ſcripſit Latino, Belgico, Francoque ſermo-
,, ne, vehementer optare ſe, modò apud Luſi-
,, tanos tutò liceat commorari, Armuziam ac-
,, cedere, & Chriſto Domino per Sacramen-
,, tum Pœnitentię reconciliari. Gaſpar eo nun-

Profeſſus fidem affectus martyrio.

,, tio lętus extemplo reſcribit, fidenter accedat:
,, ſibi, ac Luſitanis aduentum ipſius gratiſſi-
,, mum fore. Hęc Epiſtola à Cariſano Præfecto
,, intercepta Ioannis conſilia prodidit. Con-
,, feſtim à Turcis de illius Religione quæſitum.
,, Ille verò intrepidè ſe Chriſtianum fateri, at-
,, que ad omnia tormenta, necemque prom-
,, ptum exhibere pro Chriſto; indè à furentibus
,, Mahometanis fœde laniatus, atque diſſectus,
,, ad vltimum vſque ſpiritum in veræ fidei con-
,, feſſione permanſit. Caput abſciſſum, & pręe-
,, longo infixum haſtili Turcę in Arcis mœnibus
,, poſuerunt. Haud ita multo poſt à Luſitana
,, Claſſe capto Oppido atque direpto, Gaſparis
,, epiſtola apud Pręfectum reperta, eoque indi-
,, cio de Ioannis nece cognitum. Ergò refixum
,, è veſtigio Martyris caput Armuzium accura-
,, tè tranſmittitur, idque à Gaſpare poſteà cum
,, pſalmodia, & laude perhonorifica conditum
,, eſt.

Nauata eſt ab eodem Viro Apoſtolico egregia opera in conuertendis Ethnicis Armuzienſibus, Iudęis, Turciſque permixtis, qui Diuinitatis honores mutis animantibus, & Idolis tribuebant, quorum inſanos ritus, vt ex ijs Chriſti liberatoris gratia magis illuſtretur, ex Auctore repetimus.

Armuzienſium ſuperſtitio nefanda.

,, Serpentes (inquit) & Vaccas colunt, Vacciſ-
,, que per vrbem liberè vagantibus ad Ædium
,, veſtibula, quæ apud eos ampla ſunt, aquam
,, ad potum exponunt magni vtique emptam,
,, cùm nuſquam in Inſula dulcis aqua reperia-
,, tur: ijſdem mos eſt currus triumphales ingen-
,, tes extruere, in quibus vehuntur multi Pago-
,, dibus immolandi, & ipſimet cultris, & no-
,, uaculis ſe incidunt, donec ex curru mor-
,, tui decidant. Occiſorum porrò carnes ar-
,, cubus eiaculantur in populum, qui certa-
,, tim eas ſtudent arripere Religionis cauſa, nec
,, de populo ſępè deſunt, qui eadem adducti ſu-
,, perſtitione ſub rotas curruum ſeſe vltrò conij-
,, ciant, & inſana Religione comminuant:
,, quod nihil gratius ſuis ſe Dijs facturos ſibi
,, perſuadeant, quàm ſi eo lethi genere ſeſe ma-
,, ctent, ijſque ſacrificent. Cùm Vir deceſſerit
,, vxor viua comburitur, & ſexcenta id genus
,, apud Ethnicos digna lachrymis Gaſpar inue-
,, nit. Quibus erudiendis cùm vnum inter Heb-
,, domadam diem tribuiſſet, plurimos à ſuis
,, auocauit inſanijs, plurimos conuertit ad Chri-
,, ſtum. Aiebant Ethnici, & qui Deum peni-
,, tùs ignorabant, non vnis Chriſtianis, ſed ſi-
,, bi quoque, & cuicumque humano generi
,, Gaſparem miſſum, vt cunctos naturę legem,
,, & rationis præcepta doceret. Saraceni verò,
,, qui priùs hominis paupertate contempta,
,, conuicijs eum, ac probris, cœno, ac lapi-
,, dibus appetebant, poſtea admirati virtutem,
,, cœleſtemque Philoſophiam, qua Chriſtianos
,, iubebat ſua cuique reddere, nullo habito ſectę
,, religioniſuè diſcrimine, ſiuè Chriſtiano, ſi-
,, uè Saraceno, contemptum in venerationem,
,, ludibria in honores, & officia conuerterunt.
,, Obtulerunt ei ſplendidam veſtem, & pretio-
,, ſam, quam cum ſuis ſordibus, vilique tuni-
,, ca commutaret: ſed ille paupertatis amato-
,, rem ſe eſſe conteſtans, eam vltrò remiſit, com-
,, plures ſuo Mahometo Chriſtianæ legis admi-
,, ratione relicto ſequuti ſunt Chriſtum, & qui
,, in ſuis tenebris, ac cœcitate perſtabant, ei
,, nihilominùs tantum habebant honoris, vt
,, cum magnum Sacerdotem Chriſtianorum ap-
,, pellarent.

Io. Franc. Firm. de Macerata m. s. Arch. Vat. tom. 11. Diar. pag. 281. Panuin. in Paulo III.

45 Auctus eſt hoc anno Cardinalium Senatus, vt refert Ioannes Franciſcus Firmanus in Diario, de quibus agit etiam Panuinus, ac ſingulorum nomina, & titulos accuratè recenſet, quæ

Digitized by Google

quę tamen ex ipſis Actis Conſiſtorialibus à nobis repetenda viſa ſunt.

Acta Cōſiſtor. ſig. num. 134. pag. 9.

,, Romæ apud Sanctum Petrum die Lunę VIII.
,, Aprilis MDXLIX. fuit Conſiſtorium, in quo
,, creauit, & aſſumpſit Reuerendiſſimos DD. de
,, conſilio, &c. in Sancta Romana Eccleſia Car-
,, dinales Presbyteros, videlicet Reuerendos
,, Hieronymum Verallum Archiepiſcopum Roſ-
,, ſanenſem, Ioannem Angelum Medices Ar-
,, chiepiſcopum Raguſinum, hic Pij IV. nomen
,, in Pontificatu geſſit, & Concilium Tridenti-
,, num abſoluit, Philibertum de Ferrerijs Epiſco-
,, pum Hipporegienſem, & Bernardinum Maſ-
,, ſeum Epiſcopum Maſſanum. Inſuper Sancti-
,, tas Sua de ſimili conſilio duos alios per San-
,, ctitatem Suam nominandos in ipſius Sanctæ
,, Romanæ Eccleſiæ Cardinales creandos, & aſ-
,, ſumendos duxit, ac illorum publicationem
,, ad tempus ſibi reſeruauit. Et infrà XII. Apri-
,, lis recepit ad pedes, manus, & oſculum Reue-
,, rendiſſimos DD. Cardinales nouiter creatos,
,, eiſque dedit pileum rubrum.
,, X. Maij donauit eos annulis pretioſis, ac
,, proprijs titulis illos decorauit, videlicet Hie-
,, ronymum Verallum Sancti Martini in Monti-
,, bus, Ioannem Angelum Medices Sanctæ Po-
,, tentianę, Maffęum Sancti Cyriaci in Thermis,
,, Philibertum de Ferreris Sancti Vitalis.

46 Non prætermittendum hic viſum eſt Paulum precibus Regis Poloniæ permotum indulſiſſe Reginę Polonię, vt inter Diuina myſteria Euangelium, & Patena illi deoſculanda porrigerentur, licèt nondum ſacro ritu Corona Regia eſſet redimita,

Chariſſimo in Chriſto filio noſtro Sigiſmundo Auguſto Poloniæ Regi Illuſtri.

Paul. III. lib. breu. anno 14. pag. 242.

Chariſſime, &c. Dilectus filius, & ſecundùm carnem Nepos noſter Alexander Cardinalis Farneſius Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Vice-cancellarius, Tui Regni apud nos Protector, tuo Nobili nomine expoſuit, eſſe iſtic certas cæremonias, quibus Epiſcopi, dum Sacra celebrantur vti conſueuerunt, quoties Regibus, aut Reginis Euangelium, aut Patenam præbent oſculandam, & quoniam Sereniſſima Coniux tua nondum coronata eſt, quadam Religione impediri videri Epiſcopos ipſos, ne ijſdem cæremonijs erga eam vtantur, petijtque à nobis maxima cum inſtancia vt pro tua, & dictæ tuæ vxoris ſpirituali conſolatione in hoc opportunè prouidere dignaremur, nos verò qui etiam literas Tuæ Maieſtatis ad ipſum Alexandrum Cardinalem ſuper hac re enixè, & ſtudiosè ſcriptas legimus, cupientes tàm vehementi tuo eiuſdem rei deſiderio ſatisfacere, auctoritate Apoſtolica tenore præſentium omnibus Venerabilibus fratribus noſtris Epiſcopis Poloniæ, quandocumque voluerint ſupradictis cæremonijs etiam erga dictam coniugem tuam liberè, & ſine conſcientiæ ſcrupulo vti poſſint, concedimus, & indulgemus, &c. *Datum Romæ XI. Martij MDXLIX.*

47 Claudimus hunc annum Pauli III. morte, quam Octauij nepotis rebellio in auum ante tempus acceſſiuit. Cùm Cæſar occupata Placentia Parmam etiam Imperio adijcere affectaret, Paulus eam Vrbem diuulſam à ditione Eccleſiaſtica eidem coniungere, atque Camerinum Octauio reſtituere meditabatur. At dux Octauius iacturam tantam æquo animo ferre non poterat, quare ex Romana aula concitatiſſimis equis ſe proripuit, fultuſque amicorum ſubſidio in Parmę poſſeſſionem varijs artibus ſe inducere pertentauit, ſed eius artes contrarijs artibus, & conſtantia Camilli Vrſini, cui Pontifex eam Vrbem nomine Eccleſiæ cuſtodiendam tradiderat, eluſæ ſunt. Pontifex de his factus certior Cardinalem è Monte ad eum Bononia proficiſci, ac perſuadere iuſſit, vt ad Pontificiam aulam rediret; at ille præferox ingenio, & Principatus amiſſi dolore perciitus reſpondit, nunquam tanto affectum dedecore ad auum rediturum, ſed pro recuperando Principatu omnes ſuas vires collocaturum; ſcripſitque Cardinali Farneſio niſi Parma ſibi reſtitueretur, ſe fœdus cum Ferdinando Gonzaga, qui Parmam fermè ex omni parte obſidione premebat, initurum, ſuffultumque armis Mediolanenſium, & ciuium Parmenſium ad ſe inclinantium amicitia fretum Parmam tandem recuperaturum. Has literas Alexander Cardinalis Farneſius imprudenter Pontifici detulit, cum ætas effœta morbos animi facillimè refundat in corpus: quibus perlectis Pontifex adeò in iram, & indignationem excanduit, vt dolore animi victus, deficienteque ſpiritu in terram exanimis procubiturus eſſet, niſi circumſtantes ſuſtentaſſent, cubilique impoſuiſſent, qui multis adhibitis remedijs cardiacis, tandem poſt quatuor horas, fugientes vitales ſpiritus ægrè collegit. Correptus inde graui morbo, exciti Cardinalibus Reipublicę Chriſtianę curas reliquit, vt refertur in diario

,, Concilij. [Nona Nouembris nocte præterita
,, Pontifex malè ſe habuit, hora decima quinta
,, fuit Congregatio Cardinalium coram Sua
,, Sanctitate, qui eis commendauit Eccleſiam,
,, & impertitus eſt illis omnem auctoritatem,
,, ſe congregandi ſeparatim à Sua Beatitudine,
,, & omnia ea faciendi, quę iudicarent expedire
,, pro Republica Chriſtiana. Conſeruatores
,, Vrbis ſupplicarunt Pontificem pro exemptio-
,, ne, & liberatione à gabellis macinę, & con-
,, tractuum, quas Sanctitas Sua impoſuerat, pro
,, quibuſdam neceſſitatibus Ciuitatis, & Sua
,, Beatitudo annuit.

48 Commendatur Paulus ob multos ſuſceptos labores pro conciliandis inter ſe Carolo V. Cęſare, & Franciſco I. Gallię Rege, vt Concilium Oecumenicum, ad damnandas Hęreſes, quę Eccleſiam Dei lacerabant, celebrari poſſet; conſtantię etiam laudem retulit in defendenda Apoſtolicæ Sedis auctoritate, quam premere Cęſar videbatur, & prudentia ſua graue conflandi ſchiſmatis periculum diſcuſſit. Laudatur à Surio communem ſalutem propriam prętuliſſe [*Crebrò* (*inquit*) *ille dicebat, quorſum vitam hanc extraxiſſe attinet, niſi vt hæc extrema officia iam in ruinam propendenti Reipublicæ qua poſſumus fide præſtemus; & certè optatius erit, communi omnium expectationi, etiam ſi ex ea mors oppetenda ſit, ſatisfeciſſe, quàm turpi ignauia vitæ ſpatia extendiſſe.* Arguitur tamen à pluribus nimio in ſuos amori indulſiſſe, ac Parmæ & Placentiæ Principatum iniqua arte in Aloyſium ſpurium contuliſſe, quo facto illi peperit exitium, ſibique mortem acciuit: de quo in fine vitæ vehementer illum pœnituit, repetendo ea verba Dauidica, *Et peccatum meum contra me eſt ſemper*, & rurſum, *Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero.* Decima Nouembris, febre, & catharro oppreſſus, diem extremum clauſit.

Pauli virtutes.

Nimium in ſuos amori moriens dānat.

Audita Pauli Pontificis morte Aſcanius Co-

lum-

lumna contractis copijs Pallianum, & alias Arces, vel Oppida, quæ illi ob rebellionem erepta fuerant, occupauit: atque ad nouos motus compeſcendos ſtatim collectus eſt exercitus. Cardinalis verò Farneſius inducendi in poſſeſſionem Parmæ Octauij Farneſij cupidiſſimus, Cardinalium Collegium adduxit, vt Camillo Vrſino Parmam Octauio reſtitui iuberet. At ille reſpondit, ſe à Pontifice Parmæ præfecturam accepiſſe, atque illam nouo Pontifici à ſe reſtitutum iri.

Exeunte Nouembri Cardinales ingreſſi ſunt Conclaue vt referunt Acta Vaticana. [Die Vene-
,, ris vigilia Sancti Andreæ vigeſima nona eiuſ-
,, dem menſis Nouembris celebrata Miſſa Spiri-
,, tus Sancti in Diui Petri, & Oratione habita
,, per Reuerendum Beroaldum Epiſcopum Tele-
,, ſinum, Reuerendiſſimi D. Cardinales præce-
,, dente Cruce, pro celebranda futuri Pontificis
,, electione acceſſerunt ad Conclaue.]

Diſciſſum eſt in duas contrarias partes Cardinalium Collegium, altera erat Cæſarianorum, altera Gallorum & Farneſiorum, ob quas diſſenſiones electio protracta fuit ad diem ſeptimam Februarij anni ſequentis. Quo tempore miraculum hoc contigit, quod Hieronymus Rubeus in ſua Hiſtoria Rauennatum narrat ſubiectis verbis.

,, Ob Pauli Tertij Pontificis Maximi obitum
,, Sede vacante pulcherrimam eam Imaginem
,, Diuæ Virginis Matris, vnà cum aurea penè
,, teſtudine ingenti ruina, ac damno corruiſſe
,, vidimus, in quo maximum quiddam certè
,, contigit, quòd cùm inferiùs Euchariſtia loculo
,, incluſa ſeruaretur hinc atque hinc ruina, & la-
,, pidibus maximis decidentibus, & quaſi attin-
,, gere non audentibus incolumis, & intacta
,, permanſit, cùm tamen, vel ipſa pauimenti
,, marmora in minutiſſimas partes confracta
,, ſint.

Hieronymus Rubeus hiſt. Rauennatum l. 3. Ex eo Ioann. Cocceius tom. lib. 6. de Euch.

FINIS PRIMÆ PARTIS.

Digitized by Google

INDEX VERBORVM, ET RERVM, QVAE IN PRIMA PARTE TOMI VIGESIMIPRIMI ANNALIVM ECCLESIASTICORVM CONTINENTVR.

a. *Significat Annum*. n. *Numerum in eodem Anno ab Auctore citatum*.

A

ABBATES Caſſinenſes. Ad votum ferendum in Concilio admittuntur. anno 1546. numer. 3.
Controuerſię ſuper ijſdem. ibidem.
Abbates inſulati ad votum in Concilio ferendum admittuntur. an. 1545. n. 46.
Abiuratio. Hæreticis ad Eccleſiam reuertentibus iuſtis de cauſis abiurationis formula aliquando remiſſa. a. 1548. n. 67.
Supplenda in Germania addito iuramēto ab Eccl. non recedendi. ib.
Abſolutio non debet in communi impartiri. ibidem.
Abſoluendi facultas Apoſtolicis Nuntijs in Germania conceſſa. ibid.
Pro Huſſitis, & Calixtinis Archiepiſcopo Pragenſi demandanda poſtulatur. a. 1549. n. 26.
Abſtinentia S. Franciſci Xauerij. a. 1549. n. 39.
Bonzij in Iaponia illam affectant. ibidem.
Abyſſini Ope Io: III. Luſitaniæ Regis de Turcis inſignem victoriam reportant. a. 1541. n. 67.
Academia Pariſienſis Nouatorum errores quibuſdam propoſitis iuramento aſſerendis articulis proſcribit. a. 1548. n. 79. Vide Pariſienſis Academia.
Accademia Louanienſis articulos in Belgio ſeruari iubet. Carol. V. a. 1545. n. 48. Vide Louanienſis Acad.
Achilles Maſſeius Aduocatus Conſiſtorialis cauſam Hermanni Pſeudo Archiepiſcopi Colonienſis coram Pontifice proponit. an. 1544. n. 15.
Adiaphoriſtæ Quinam? a. 1548. n. 63.
Adolphus Comes Scunemburgenſis. Colonien. Coadiutor fidem Catholicam ſtrenuè tuetur. an. 1543. num. 18.
Archiepiſcopus Colonien. eligitur. a. 1546. n. 103.
Sedem, ac Diœceſim ſuam ab impio Hermanno Prędeceſſore fędatam, ſolerter emundat. a. 1547. n. 106.
Adulatores Henricum VIII. Angliæ Regem à propoſito reſipiſcendi deterrent. a. 1547. n. 120.
Africa. Carolus V. expeditionem in Africam glorioſè ſuſcipit. a. 1535. n. 52. & ſeq.
Agathenſis Epiſcopus Tridento diffugit. a. 1545. n. 32.
Redit, metuitque Galliarum Regis iram. n. 33.
Agnus Dei. Cerea agni cæleſtis imago à Sancto Caietano in aquas proiecta, tempeſtatem ſedat. aun. 1547. n. 136.
Alba. Veſtis linea in ſuis ſacris ab Hæreticis quibuſdam adhibita, multarum inter eos diſceptationum origo. a. 1548. n. 62. 63.
S. *Albanus*. Sepulchrum Sancti Albani Anglorum Protomartyris Henricus VIII. expilari iubet. a. 1538. n. 44.
Alba Regalis Turcis ſe dedit. a. 1543. n. 34.
Albertus Cardinalis Moguntinus Hallenſes Lutheriana hæreſi infectos exilio mulctat. a. 1535. n. 19.
Ad ipſum trucidandum à Luthero ſcriptis inuitantur. ib.
Cum eo agere iubetur Veſtrius apud Electorem Brandeburgicum. 12.
Diſſidium inter ipſum, & Saxoniæ Electorem. ib.
Monet Pontificem, vt quæ in Concilio decernerentur, executionem promptam haberent. ib.
Vrget Veſtrium Pont. vt Smalcaldam perat. n. 14.
Spirenſi Conuentui intereſſe, à Pontifice iubetur. a. 1540. num. 38.
Concilium in Germania diſſuadet. a. 1541. n. 27.
Strenuus pacis inter Cæſarem, & Franciſcum conciliandę interpres, ad excindendas quoque Religionis diſſenſiones à Pontifice animatur. a. 1544. n. 25.
Pileum rubrum Othoni Truchſes Pontificis nomine imponit. n. 42.
Procuratorem ad Concilium Tridentinum mittit. a. 1545. n. 15.
Albertus Pighius Vormatiæ congreſſui iuſſu Pontificis adeſt. a. 1540. n. 56. 57.
Dum omnem Lutheranorum ſentētiam de peccato originali reſpuit, ad Pelagianorum errorem penè accedere viſus eſt. a. 1546. n. 116.
Albis Fluuius. Propè ipſum à Car. V. fęliciter contra Saxonem dimicatum. a. 1547. n. 100. 101.
Alexander Cardinalis Cæſarinus Cæſari è Tunetana expeditione venienti Legatus gratulaturus decernitur. a. 1535. n. 54.
Pro Concilij celebratione promouenda vnus ex Cardinalibus deputatur. a. 1536. n. 4.
Alexander Contarenus Turcarum triremes ob negatum ſalutationis ſignum ſubmergit. a. 1537. n. 51.
Alexander Cardinalis Farneſius miro conſenſu Pont. renuntiatur. a. 1534. n. 1. & 2.
Pauli III. nomen aſſumit. ibidem. Vide *Paulus III.*
Alexander Farneſius Pauli III. Nepos Cardinalis creatur. a. 1534. n. 14.
Pileo rubro Bononiæ ab Archiepiſcopo Sipontino inſignitur. ibid.
Forma iuramēti ab ipſo tunc exhibiti. n. 15.
Ad Cæſarem pro pace cum Rege Galliæ ineunda, ac Henrici Angliæ Regis audacia comprimenda,

Digitized by Google

da,at demùm pro cogẽdo Concilio mittitur. a.1539. n.23. 24. 32.
Ituro ad Reges Legato Marcellus Ceruinus Conſiliarius additur, a. 37.
Geſta eius in Gallijs. an 1540.
Cæſarem pro pacis conciliatione vrget. n. 12.
Colloquio Spiræ indicendo validis rationibus ſe opponit. n. 15.
Romam, fœdere priùs cum Cæſare, ac Ferdinando pro tuenda in Germania Religione firmato, reuertitur. num. 26.
Per Galliam rediens ſalubria multum edicta pro Catholica Religione à Franciſco I. obtinet. ib.
Vormatiam verſus iter dirigẽs cum Cæſare fruſtrà de pace colloquitur. a. 1544. n. 3.
Romam redit. ib.
Legatus iterum ad Cæſarem miſſus & quibus de cauſis? a. 1545. n. 9. 10. 12. 14. & an. 1546. n. 105.
Sigiſmundo Poloniæ Regi Pontificis ardorem in Concilio proſequendo teſtatum reddit. a. 1548. n. 83.
Octauij Farneſij epiſtolam valdè acerbam Paulo III. oſtendit, vndè ſequuta Pontificis mors. a. 1549. n. 47.
Inſtat apud Cardinales, vt Parma Octauio reſtituatur. n. 48.
Alexander Medices: Florentiæ Dux Carolum Quintum Regia munificentia excipit. a. 1536. n. 11.
Commendat ipſi Carolus ſollicitudinem propriæ ſalutis, vtque ab inſidijs caueat. ib.
A Laurentio Gentili ſuo proditoriè occiditur. a. 1537. n. 66.
Alexander Vitellius Dux Pontifitiarum copiarum in Hungaria ſtrenuè decertat. a. 1542. n. 36.
Algerium. Expeditio Algeriana Car. V. infeliciter geſta. a. 1541. n. 64.
Aloyſius Grittus fidei deſertor, & Turcarum Dux miſerè necatur. ib. n. 6.
Aloyſius Lippomanus Nuntius in Germaniam pro Hæreticis abſoluendis, ac morum reformatione promouenda mittitur. a. 1548. n. 72.
Fruſtra diù Hæreticis expectatis, ad Cæſarem in Belgium diuertere iubetur. a. 1549. n. 1.
Aloyſia Sygra Toletana Hębreas, Gręcas ac Latinas callens linguas à Pontifice per epiſtolas commendatur. a. 1547. n. 132.
Alphonſus Daualus Marchio Vaſti ab Anghiano Duce maxima clade deletur. a. 1544. n. 16.
Alphonſus Cardinalis Luſitanus. Romam pro re Chriſtiana promouenda à Pontifice accitur. a. 1538. n. 10. & 47.
Alphonſus Salmeron Societatis Ieſu in Hiberniam à Paulo III. pro fide Catholica aſſerenda mittitur. a. 1541. n. 41. 42.
Item in Scotiam. a. 1542. n. 51.
Commendatur à Põtifice Regi Scotorum, ac Card. S. Andreę. a. 1541. n. 43.
Redire ob Schiſmaticorum inſectationes cogitur. n. 44.
Articulos Hæreticorum contra Euchariſtiæ Sacramentum luculenter confutat. a. 1547. n. 28.
Alphonſus Torilla pro Didaco Mendozza Cæſareo Oratore ægroto literas Cæſareas Concilij Tridentini Patribus exhibet. ann. 1545. n. 40.
Altaria in Anglia tempore etiam S. Ioannis Chryſoſtomi excitata, nouiſſimè diebus iſtis ab Hæreticis ſubuerſa, deflent Catholici. a. 1548. n. 80.
Ambroſius Pelargus Ordinis Prædicatorum Treuirenſis Archiepiſcopi nomine Tridentum venit. a. 1546. num. 65.
Ambroſius Politus Catharinus Oratione in tertia ſeſſione Concilij Tridentini habita Patres ad ſanctiorem vitam hortatur. a. 1546. n. 15.
Epiſcopus Minoricen. in Concilio Bononiam tranſlato orationem habet. a. 1547. n. 63.
America. In America plures Epiſcopales Sedes conſtituuntur? an. 1534. n. 13. a. 1535. n. 59. a. 1536. n. 43. a. 1539. n. 36.
Fides Catholica in America diffunditur, an. 1536. n. 48. 1542. n. 68.
Amida Muleaſſem Patrem ſuum Tuneti Regem, Regno atque oculis crudeliter priuat. a. 1543. n. 40.
Anabaptiſtæ Sacras Scripturas in nequiſſimos ſenſus diſtorquent. an. 1535. n. 41.
Veſana eorum rabies frænata. ibid. n. 43.
Amſterodami nudi per Vrbem diſcurrentes incendio, & clamoribus replent omnia n. 41.
Expellendi decernuntur è Regno Hungariæ in Dieta Paſſauien. a. 1545. n. 24.
Anathema. Auctoritatem ferendi anathematis Io: Caluinus ſibi arrogare niſus eſt. a. 1542. n. 53.
S. Andreas Apoſtolus. Liquore ex eius corpore emanante S. Caietanus Veneram Matronam ſanat. ann. 1547. n. 136.
S. Andreæ in Scotia Vrbis arx ab Hęreticis intercepta, à Iacobo Amiltonio Arraniæ Comite oppugnata. a. 1546. n. 147.
Gallorum auxilio tãdem expugnatur. a. 1547. n. 115.
S. Andreæ Cardinalis, vide *Dauid Bettonius*.
Andreas Auria claſſis Cæſareæ Maritimæ Præfectus à Pontifice gladio conſecrato donatur. a. 1535. nu. 48.
Eius in Guletiæ expugnatione prudentia, & robur. n. 50.
Hypponam capit, euertitque. n. 53.
Ariadenum fugat, Biſertamque expugnat. n. 54.
Subſidiarias copias Genuæ obſeſſæ ſubmittit. a. 1536. n. 18.
Plures Turcicas naues demergit. a. 1537. n. 51.
A Barbaroſſa inſectatus Meſſanã ſe recipit. n. 53.
Contra ipſum Genuæ coniurat Io: Ludouicus de Fliſco. a. 1547. nu. 107.
Andreas Cornelius ad preces Senatus Veneti Diac. Card. S. Theodori creatus. a. 1544. n. 40.
Anglia. Regnum Angliæ hæreſibus fœdatur, & crudelitati Henrici VIII. ſubijcitur, qui aduerſus Catholicos carnificinam horrendam exercet. an. 1535. nu. 1. & ſeqq.
Sedis Apoſtolicę multis ſæculis tributarium extitit. a. 1535. n. 11.
Præſules, & Eccleſiaſtici ex Anglia iuſſi excedere. n. 18.
Deficiens à vero Capite miſerè Hęreſibus innumeris ſubijcitur. an. 1536. num. 28.
Quædam Anglię Prouincię propter grauiora vectigalia ab Henrico VIII. defectionem moliuntur. n. 30.
Cæſare, & Gallorum Rege inter ſe decertantibus, hæreſis in Anglia auctiores acquirit vires: n. 31.
Ad reſtituendam inibi Catholicam Religionem Paulus Legatum decernit Cardinalem Polum. ann. 1537. n. 38.
Deſiderium ingens Pauli III. pro Regno illo ad fidem Catholicam reuocando. a. 1547. n. 118.
Hortatorias literas mittit. n. 123.
Legatum quoque decernit, ſed nulla affulgente ſpe, miſſionem diſtulit. n. 122. 124.
Zuinglij hæreſi inficitur. a. 1547. n. 125. & 1548. n. 80.
Angli cum Scotis ob connubium Mariæ Reginæ expetitum diſſentiunt. an. 1547. n. 128.
Altaria, antiquiſſimis temporibus S. Ioannis Chryſoſtomi teſtimonio, in Anglia excitata, nouiſſimè ſubuerſa. an. 1548. num. 80.
Epiſcoporũ Anglię puſillanimitas in deferendo Eduardo puero Primatu, redarguitur. ib.
Miſſa in Anglia abrogatur; ſed à Maria Regis filia fortiter aſſeritur ac reſtituitur. a. 1548. n. 80.
Angliæ ſpes ad fidem Catholicam reuocandæ iterum efflorеſcens, Carolo V. ad alia occupato, iterum euaneſcit. a. 1549. n. 27. 28.
Eius

Eiuſdem ad fidem Catholicã reuocandi ſtudium in Io: Maria Card. de Monte, qui poſteà Iul. III. a. 1549.nu. 27.
Vatiæ,ac inter ſe pugnantes in Anglia exortæ hæreſes à Senatu compeſcuntur. n. 28.
Infelix rerũ Anglicarum ſtatus ſub Eduardo. n. 28. 29.
Contra Pontificem in Anglia ſcurriliter hæretici ganniunt. n. 29.
Apud Anglos de Sacra Scriptura penè in omnibus officinis audaciſſimè diſputatur. ib.
Angli à Gallis,& Scotis prælio deuicti. n. 32.
Angliam BernardinusOchinus,Petrus Martyr, ac Martinus Bucerus miſerè inficiunt. numer. 28. 30.
Anima. Defuncti cuiuſdam anima Petro Camrato Cracouienſi Epiſcopo apparet. a. 1545. n.62.
Animam Io.Codurij in cœlum ferri videt S. Ignatius Loyola. an. 1541. n. 44.
Animæ ſalus quanti facienda. a. 1535. n.15. a.1536. n.24.
Anna Bolena variè Catharinam Reginam affligit. a. 1536. n.24.
Dolet, quod tàm honeſta morte Catharina ipſa defuncta ſit. nu. 26.
Adulterij cum pluribus, ipſoq; fratre ſuo conuicta, pœna capitis punitur. ibid.
Henrici VIII.ſpuria credita,ac publicè decantata. ibid.
Securi percuſſa infamem vitam infami magis exitu claudit. ibid.
Annæus Memorantius ob pacis componendæ ſtudium, & prohibitas à Venuſino Comitatu graſſationes à Paulo III. mirificè commendatur. a. 1536. n.19.20.
Antinomorum Secta è Lutheri fœcibus egeſta, ab ipſo impugnatur. a. 1538. n. 41.
Antonius Auguſtinus Epiſcopus Aliphanus in Concilio contra Braccium Martellum Feſulanum Epiſcopum inſurgens à Cardin. Ceruino redarguitur. an. 1537. nu. 32.
In Germania Nuntius decernitur. a. 1548. n.72.
Antonius Brobans iuſſu Henrici VIII. crudeliter ſtrangulatur. a. 1538. n.44.
Antonius Lena progreſſus Gallorum in Subalpinis abrumpit. a. 1536. n. 11.
Inani Galliæ potiundæ vaticinio nimium fiſus. n.17.
Artuum dolore moritur. n. 18.
Antonius Perenottus Atrebati Epiſcopus, Conuentui Wormatienſi adeſt. a. 1540. n.56.
Cauſa Religionis, & fidei eidem à Pontifice commendatur. n. 57.

Orator ad Tridentinũ Concilium à Car. V. miſſus, oratione coram Patribus habita, citò diſcedit. a. 1543. n.1.2.3.5.
Antonius Rinconus à Franciſco I. ad Solymannum miſſus, propè Ticinum interceptus trucidatur. a. 1541. n.48.
Antonius de Sanguine de Medum Gallus Card. renuntiatur. a. 1539. n. 38.
Antonius Card. de S. Seuerino ſtatuendæ Reformationi Eccleſiaſticæ diſciplinæ præficitur. a.1534. n. 3.
Carolo V. Romam venienti Legatus, qui ipſum ad Tarracinam exciperet, decernitur. 1536. n. 1.
Apocalypſis obſcuriſſimus Scripturæ liber, per ſummam impudentiam, in omnium ore in Anglia verſatur, ac diſtortis ſenſibus diſcerpitur. a.1549. n.29.
Apparitio. Anima defuncti apparet Petro Camrato Cracouienſi Epiſcopo, illumque ad piè ſe ad exitum comparandum excitat. ann. 1545. n.62.
Plura Demonum ſpectra in Iaponia apparentia, locatis viuificæ crucis inſignibus fugantur. an. 1549. n. 38.
Anima Io.Codurij in Cęlum aſſumpta S. Ignatio Loyolæ apparet. a. 1541. n.44.
Aqua, Vino in calice non miſcendam aquam blaterant hæretici. a. 1547. n.69.
Aquileienſis Eccleſia conditio à Paulo III. ob Miniſtrorum Imperialium licentiam defletur. a. 1543. n. 35.
Imperator, & Rex Romanorum Canonici ſunt Eccleſiæ Aquileienſis. ib.
Aquileien. Patriarcha. Vide *Marcus, & Io: Grimanus*.
Archidiaconus in defectum Epiſcopi examini ordinandorũ aſſiſtat. a. 1547. n. 76.
Ariadenus Barbaroſſa Maritimæ claſſi à Solymanno præficitur. an. 1535. n.43.
Tuneto poſt detecta eius crudelitatis conſilia Hipponam contendit, concrematis rebus omnibus. n. 58.
Magonem Oppidum expugnat. n. 54. a. 1536. n.22.
Ab Andrea Auria fugatus Cõſtantinopolim ſe recipit. a. 1535. nu. 54.
Aduerſus Andream Auriã nauigare iubetur. a.1537. n.51.
Neocaſtrum recuperat. an. 1539. n. 31.
Rhegium in Calabria incendit. a. 1545. n. 36.
Ad Oſtia Tyberina ſubſiſtit,ſed poſt triduum diſcedit. ib.

Niciam direptione vaſtat,prędamque Algerium transfert. n.39.
A Franciſco Galliæ Rege dimiſſus plurima relinquit crudelitatis veſtigia. a. 1544. n. 17.
Armeny à Pontifice per literas Archiepiſcopum Naxiuanenſem ſibi dari expoſcunt, & imperrant. a.1542. n.57. a.1546. n.157.
Cum Romana Eccleſia coniunctionem expetunt. a. 1549. n.35.
Armuzia Regnum: in eo Gaſparis Barzæi ope in Chriſti fides efflorefcit. an.1549. n.44.
Horrenda ſacrificia,quibus eius incolæ dæmones colebant. vbid.
Aſcanius Columna variè Pontificis ditionem turbat. a.1541. n.20.
Audita Pauli III.morte Palianum, & alia Oppida à Pontifice ablata, recuperat. a.1549. n.48.
Aſcanius Pariſanus ex Epiſcopo Ariminenſi Cardinalis creatur. an. 1539. n.38.
Auaritia quomodo ab Eccleſiaſticis viris extirpanda. n.133.
Auctoritas Pontificia ab Hæreticis negata. a. 1535. n. 1.18. & a.1536. nu. 28.
A Petro Paulo Vergerio ſcriptis impudentiſſimis impetita. an. 1549. n. 23.
Auguſta Vindelicorum ad Cæſareum obſequium redit. a.1547. n.99.
Auguſtana Confeſſio Vide *Confeſſio*.
S. Auguſtini locus circa Traditiones quomodo intelligendus. an. 1546. n.26.
Auguſtinus Landus Dux coniurationis Placentinæ in Petrum Aloyſium Farneſium. an. 1547. n. 109.
Auguſtinus Mainardus quædam à ſe dicta hæreſim ſapientia explicat, ac ſecundùm Catholicum ſenſum declarat. a. 1535. n.28.
Auguſtinus Taruiſinus recantare, quę malè dixerat, è ſuggeſtu iubetur. a. 1538. n.43.
Auguſtinus Cardinalis Triuultius Legatus in Gallias ad pacem pertractandam mittitur. an. 1536. n. 14.
Pertentat Cæſaris animum de Mediolanenſi Ducatu in filium Regis Galliæ transferendo, ſed fruſtrà. n. 15.16.
Vt à pugna exercitus abſtineant, impetrat. nu. 20. Romam redit. ibid.
Auguſtinus Vebeſterus Carthuſianus morti pro fide Catholica in Anglia addicitur. a. 1535. n.3.

B

Balduinus de Balduinis Medicus morbum Tridenti graſſantem epidemiæ ſuſpicione laborare teſtatur. a. 1547. n.48.

Bap-

Digitized by Google

Baptiſma. Eius conferendi ratio à S. Franciſco Xauerio in Indijs adhibita. a. 1544. n. 39.
Non eſſe remedium originalis peccati plerique hæretici autumant. a. 1546. n.80.
Errores Lutheranorũ circa ipſum. a. 1547. n.26.31.
Variç de Baptiſmo ſententię expenduntur. n.36.
Ritus in ipſo conferendo. nu. 72. 74.
In Eccleſijs ſemper conferendum; niſi grauiſſima ſecus ſuadeat cauſa. n. 72.
Baptiſmus pueris apud Indos collatus magnum miſſis Viris Apoſtolicis pro labore ſolatium. a. 1548. n.85.
Bartholomæus de la Cueua Cardinalis renunciatur. a. 1544. n.40.
Bartholomeus Guidiccionus Lucenſis Epiſcopus Aprutinus Cardinalis renunciatur. a. 1539. n.38.
Bauaria. Eius Duces hortatur Pontifex, vt in Conuentu Spirenſi cauſam Religionis tueantur. a. 1540. n. 29.
Egregij pro fide Catholica pugiles. a. 1541. n. 34.
A Pontifice cõmendantur. a.1543. n. 30. Vide etiam *Philippus Bauariæ Dux*.
Belgium. Varijs bellorum motibus agitatur. a. 1540. n.1.2.
Libros Lutheri acribus edictis Carol. V. in Belgio proſcribit. n.10.
A Car. V. Franciſco I. pro pace componenda, irrita oblatio, exhibetur. n. 11. a. 1541. n. 50. eius admiſſio pro Aurelianenſi Duce à Pontifice Franciſco I. fruſtrà ſuadetur. n.60.61.
Ab hæreſi Belgium purgare ſtudet Car. V. a. 1544. n.34.
Louanienſium Theologorum aſſertiones in Belgio ſeruari iubet Car. V. a.1545. n.48.
Beneficiorum pluralitas damnatur. a. 1545. n. 24.
Bernardinus Maffæius Epiſcopus Caſſanenſis tit. S. Cyriaci Card. creatur. a.1549. n.45.
Bernardinus Ochinus impiè, ac mendaciter ſe in apoſtaſia ſermonibus Cardinalis Contareni confirmatum aſſerit. a.1542. n.25.
Eius mores, antequam fidei eſſet deſertor. Hæreſis virus ſuis concionibus per Italiam diffundit. a. 1541. n.56.
A S. Caietano Thyenęo detectus, ac fugatus. ibid.
A Card. Caraffa per literas ad reſipiſcentiam ſollicitatur. an.1542. n.56. 1549. n.23.
Infames contra Pontificem libellos eulgat. a.1549. n.23.
Suas hæreſes in Anglia diffundit. n. 28.
Binda Philippi Lantgrauij Haſſiæ ſoror arcana plurima Saxoni clam aperit, multo ipſi pro victoria adipiſcenda adiumento. a. 1547. n. 100.
Blaſphemi Car. V. legibus coërcentur. a.1548. n. 61.
Bohemia. Bohemorum reductio ad ſentiendum cum Eccleſia Catholica ſperatur. a.1536. n. 36. 1537. n. 6.
De eis ad Concilium innitandis agere iubetur Io: Epiſcopus Moronus Apoſtolicus Nuncius. an. 1537. n.6.
Bohemi Ferdinãdo Regi rebellant. a.1547. n.100.
Ab ipſo compeſcuntur. n. 103.
Serpentes in Bohemia hæreſes Ferdinandi ope prefocantur. a. 1549. n. 25. 26.
Fælicem in Bohemia pro reconciliandis cum Eccleſia Catholica Huſſitis nauat operam Proſper Santacrucius Apoſtolicus Nuncius. a.1549. n.25.
Bona Eccleſiaſtica in Anglia direpta, ac fiſco addicta. an. 1536. n. 28.
In Germania ab Hæreticis direpta, quo pacto tranſigenda, vel condonanda. a.1548. n.71.
Bona Poloniæ Regina à Pontifice de pietate erga fidem Catholicam commendatur. a.1548. n.83.
Bonifacius Ferrerius Car. Ipporegiẽſis nuncupatus Carolo V. abeunti Roma, per Eccleſiaſticam ditionem Comes decernitur. a.1536. nu. 10.
Bononia. Alexan. Card. Farneſius, & Guido Aſcanius Card. S. Floræ Bononiæ rubrum Galerum ab Archiepiſcopo Sipontino excipiunt. a.1534. n.14.
Proponitur pro Cõcilio celebrando. a.1535. n.30.
Bononiæ Legatus decernitur Gaſpar Card. Contarenus Venetus. a.1541. n.38.
Bononiam Tridento Concilium ob peſtis ſuſpicionem transfertur. a.1557. n.46.49.
Ob Placentiam à Cæſarianis occupatam bellico terrore conentitur. a.1547. n. 84.
Bononię tranſlatum Concilium verum, ac legitimum eſſe Concilium, validamque tranſlationem, conſtantiſſimè aſſeritur. n.89 91. a.1548. n.14.15.31.
Bononiæ Conciliũ proſequendum Galliæ Regi ſuadetur, a.1557. n. 118.
A Car. V. immeritò pro Concilio proſequendo repudiatur. a.1548. n.14.43.
Concilium Bononiæ congregatum ab omni actione ſuperſedere iubet Paulus III. n.31.33.
Bononien. Concilij Patres ad Pontificem Præſules mittunt, vt tranſlationis cauſam pleniùs cognoſcat. a.1548. n.36.
Concilium Bononię congregatum, iuſſu Pontificis dimittitur, ann. 1549. n.18.19.21.
Nomina Præſulum, qui eidẽ Concilio interfuerunt. n. 22.
Bononia in ora Piccardiæ ab Anglis obſidetur. a.1544. n.18.
Veruini Præfecti culpa deditione obtinetur. n.23.
Gallis reſtituitur. a. 1545. n.57. an. 1546. n.149.
Bonzy Idolorum apud Iaponios Sacerdotes perſonatam ſanctitatem carnis, & piſcium abſtinentia affectant. a.1549. n.39.
Aliquot ex ipſis ad fidem conuertit S. Franciſcus Xauerius, n.41.
In Sanctum Franciſcum inſurgunt. n. 43.
Pœna in Bonzium conuiciatorem S. Franciſci cælitus inflicta. n. 43.
Braccius Martellus Epiſcopus Feſulanus Regularium priuilegia infringi cupit. a.1546. n.61.
Altercatio ſuper quibuſdam verbis ab ipſo prolatis. n.64. & a.1547. n. 32.
De eo multum queruntur Legati Tridentini. n.65.66.
Reductionẽ Concilij Bononia Tridentum ſuadet. a.1548. n.16.
Brandeburgenſis Ditio hæreſi inficitur. a.1539. n.21.
Brunſuico Religio Catholica reſtituitur. a. 1549. n. 4. Vide etiam *Henricus Brunſuicenſium Dux*.
Buda Acerrimè ab exercitu Ferdinandi obſeſſa. a.1541. n.46.
Occaſionem illius potiundæ pre inani gloria Roccandulphus Germanorum Dux amittit. ib.
A Solymanno occupatur. n.47.
Eius recuperatio noſtrorũ ignauia irrita ceſſit. a.1542. n.37.
Bucerus. Vide *Martinus Bucerus*.
Buxetum Inſubriæ Oppidum propè Parmam ſub Pallauicinæ familiæ ditione; vbi inter Paulum III. & Carolum V. pro Chriſtiani Orbis pace ad colloquium, irrito tamen effectu, ventum eſt. a.1543. n.13.14.

C

Cæſar Fregoſius à Franciſco I. ad Solymannum ciendum miſſus, propè Ticinum interceptus trucidatur. a.1541. n.48.
S. Caietanus Thyenæus Clericorum Regularium Inſtitutor, Ochini impietatem prodit. a. 1542. nu. 56. Euolat in Cœlum. Dicta, Miracula, & Canonizatio eiuſdem. a. 1547. n.136.
Calix. Calices oppignorari, ac diuendi, ſi opus ſit, ſuadet Io: Maria Card. de Monte, vt Angliæ

ad

Digitized by Google

ad fidem Catholicam reuocandæ pro viribus incumbatur. a. 1549. n. 27.
Calicem ſimul,cum hoſtia,ac quinque Ieſu Chriſti vulneribus, pro inſignibus, Prouinciæ ab Henrico VIII. deficientes aſſumunt. an. 1536. n. 30.
Calixtini ad Catholicos articulos profitendos Calixtini Sacerdotes in Bohemia adducuntur. a. 1549. n. 26. Vide *Communio*.
Caluinus. Vide *Io. Caluinus*.
Cambaia in Indijs expugnata, Luſitanorum Regnum, & Chriſtiana Religio propagatur. a. 1546. n. 48.
S. Franciſcus Xauerius fœliciter Cãbaia Goam reuerſus, profectionem Iaponicam adornat. a. 1549. n. 36.
Camillus Vrſinus Venetorum exercitus Dux Oſtouizzum, & Obroazum in Dalmatia expugnat. an. 1537. n. 47.
Parmam Pontificis nomine cuſtodiendam recipit. a. 1549. n. 47.
Illam reſtituere Octauio Farneſio recuſat, & quare? n. 48.
Cameracum, vulgò *Cambray*, Concilio celebrando aptus veluti locus proponitur. an. 1541. num. 52.
A Cæſaris exercitu obtinetur. nu. 41.
Camerinum, Sedi Apoſtolicæ pro Parma, & Placentia reſtitutum. a. 1545. n. 63.
Octauio Farneſio reſtituere receptis Parma, Placentia meditatur Paulus III. anno 1549. numer. 47.
Cangoxima in Regno Saxuma magno Diuinæ prouidentiæ miraculo illuc (nautis licet inuitis) appulit S. Franciſcus Xauerius die Dei Genitrici ad cœlum aſſumptę ſacro. a. 1549. n. 39. 40.
Conſtantia in fide ſeruanda à Neophytis Cangoximæ multum enituit. n. 43.
Mortuam ibi puellam ad vitam reuocat S. Xauerius n. 42.
Plura quoque alia edit miracula. n. 43.
Canon Miſſæ cur ab Hæreticis prętermiſſus? a. 1542. n. 49.
Canonizatio Sanctorum Caiet. Fr. Phil. Lud. & Roſę à Clem. X. peragitur. a. 1547. n. 136.
Capucini. Confirmatur eorum inſtitutum à Paulo III. an. 1536. n. 45.
Caput Carthuſiæ Londinenſis Prioris præciſum Monaſterij foribus affigitur. a. 1535. n. 4. 5.
Caput. Io: Card. Roſenſis præciſum viuidiùs efflorescit. a. 1535. n. 9.
Thomæ Mori longa coctione maceratur. a. 1535. n. 16.
Eccleſiæ Anglicanæ ſe caput dicit Henricus VIII. an. 1535. n. 1. & ſeq.
Pontificem Caput Eccleſię, & Concilij negat Bucerus, aliquando tantùm, vt Caput habitum, aſſentitur. a. 1541. n. 28.
Caput Io: Colonienſis fidei deſertoris, cùm ad Chriſtianam fidem reuerti cogitaret, à Turcis abſciſſum, & longo haſtili infixum in Oppidi Catiſæ Arce, ea à Luſitanis expugnata, honorificè tumulo conditur. a. 1549. n. 44.
Cardinalis. Mira Cardd. conſenſio in Paulo III. deligendo. a. 1534. n. 1.
Creatio Cardinalium à Paulo facta. an. 1534. num. 14. a. 1535. n. 7. a. 1536. n. 49. a. 1538. n. 47. a. 1539. n. 38. a. 1541. n. 63. a. 1542. n. 58. an. 1544. n. 40. a. 1545. n. 59. 60. an. 1547. n. 134. a. 1548. n. 15. an. 1549. n. 45.
Forma iuramenti ab ipſis exhibita in ſuſcipiendo rubeo pileo. an. 1534. n. 15.
Eximũtur à perſoluendis decimis. a. 1534. n. 4.
Ad Cardinales, non ad Concilium, quamuis apertum, ſpectare electionem Pontificis decretum fuit. a. 1536. n. 33. a. 1542. n. 43.
Cardinales à Decimarũ contributione noluit immunes Paul. III. a. 1539. n. 31. 1546. n. 95.
Cardinales decem pro morum reformatione inducenda à Pontifice eliguntur. a. 1541. n. 62.
Ad Curiam pro Concilio conuocando accerſuntur. n. 67. & an. 1544. nu. 33. ſub obedientiæ præcepto Romam Concilij tempore venire iubentur. a. 1532. n. 47.
Cardinalium munus quale? ib.
Quare, dum de reſidentia ad Eccleſias in Concilio ageretur, Cardinales non exprimendos, ſatius viſum fuerit? a. 1547. n. 1. 2. 3. 4. 23.
Aliqui exprimendos ſenſere. n. 23. 29. 34.
Vnam tantùm Eccleſiam habere poſſe Cardinales in Conſiſtorio decernitur; habentes verò plures, infra ſex menſes dimittere teneri. a. 1547. n. 39. 34.
Cardinalatum pro Cracouienſi Epiſcopo Sigiſmundus Auguſtus Poloniæ Rex efflagitat. a. 1548. n. 83.
Cardinalium mitras, calices, ac reliqua ornamenta oppignerari, ſi opus eſſet, ſuadet Io. Maria Card. de Monte, modò Anglia ad fidem Catholicam reuocetur. an. 1549. n. 27.
Cardinales poſt Pauli III. mortem Camillo Vrſino, vt Parmam Octauio Farneſio reddat fruſtra ſuadent. ibid. n. 48.
Caro. In Armuziæ Regno Ethnici carnes ſuas cultris, & nouaculis ad Idolorum cultum incidunt, donec mortui è curru decidant. a. 1549. n. 44.
Occiſorum carnes arcubus eiaculantur, certatimque omnes Religionis cauſa eas ſtudent arripere. ibid.
Carolus Aurelianenſis Dux peſtilenti febre correptus moritur. a. 1545. n. 31.
Carolus Borbonius Cardinalis renuntiatur. à. 1548. n. 15. & 87.
Pileus rubeus ipſi mittitur: Eius Elogium. n. 87.
Carolus Eſpencæus contra Caluini de Euchariſtia deliramenta, Sanctorum Patrum aſſertiones conglomerat. a. 1549. num. 34.
Carolus de Guiſa Archiepiſcopus Rhemenſis Cardinalis renuntiatur tit. S. Cæciliæ. a. 1647. n. 134.
Pontifici Gallorum Regis nomine opem omnem offert. ibid.
Carolus de Hemard Gallus Epiſcopus Matiſconenſis Card. creatur tituli S. Matthæi in Merulana. a. 1536. n. 49.
Carolus Quintus Imperator. Conceduntur ei Decimæ à Paulo III. ad parandam claſſem contra Tuneti Pyratas. a. 1534. n. 3.
Sollicitatur à Pontifice, vt confecto Africano bello victricia arma contra Henricum Octauum inferat. a. 1535. n. 11.
A Pontifice de Concilio, qua via, & quo tempore celebrando, edocetur. a. 1535. n. 29.
Cum Pontifice de Africana expeditione agit. n. 43.
Ingenti claſſe traijcit in Africam, functuſque non modico vitę periculo propè Vticam, Guletiam expugnat. n. 49. 50.
Tunetanã expeditionem intrepidè proſequitur, hortatu etiam Pontificis. n. 52.
Muleaſſem, imperato annuo tributo, Regno Tuneti reſtituit, ac in Siciliam reuerſus Neapolim mox triumphali pompa ingreditur. n. 53. 54.
A Pontifice de Perſarum victoria contra Turcas certior redditur, & ad proſequendum contra ipſos bellum hortatur. n. 55. 56.
Pontifex ad ipſum Legatos cõgratulationis cauſa de parta victoria mittit. ib. n. 54. & 1536. n. 1.
Mediolanenſem Ducatũ Gallo cõcedere detrectat. n. 57.
Erigendę Eccleſię Cathedrali Antequera in Prouincia de Gaazaca ducentos aureos ex vectigalibus Regijs conſtituit. n. 59.
Romæ à Pontifice ſummo honore excipitur. a. 1536. n. 1. 2. moratur 13. dies. n. 10.
Cum Pontifice ſeptẽ ferè horarum col-

Digitized by Google

colloquium habet. n. 2.
Aurelianenſi Duci Mediolanenſem Ducatum cedere renuit, ſed in tertium Franciſci Gallorum Regis filium ſe tranſlaturum pollicetur. a. 1536. n. 2. n. 3. n. 10. Vide Mediolanum.
Plura, cum Romæ ſubſiſteret, edit pietatis exempla. n. 4.
Coram Pontifice, & Cardinalibus de ſuis cum Franciſco Galliarum Rege controuerſijs diſſerit, eique vel bellum, vel certamen ſingulare, vel pacem proponit. n. 6.
Vrbe Senas verſus diſcedit. n. 9.
Quo ſenſu de ſingulari certamine intellexerit, Gallis Oratoribus declarat. n. 10
Maxima munera in Pontificios Nepotes diſcedens effudit, n. 10.
Oblatas Franciſci nomine pacis conditiones reſpuit. n. 11.
In Galliam irrupit, ac quibuſdam potitus locis, varia in exercitu perſenſit incommoda. n. 17. 18.
Fruſtrà Maſſiliam tentat. ib.
A Lutheranis epiſtolas circa Cōcilij indictionem recipit, eiſque nimis timidè reſpondet, a. 1536. n. 43. 44.
Per literas, & Nuntios à Pontifice ad pacem iterum vrgetur. a. 1537. n. 1.
Matthiam Helt ad Proteſtātes Oratorem mittit, vt ad Concilium conueniant. n. 14.
Nouatorum in ipſum calumniæ. n. 15. 16. 17. 18. 19. 20.
A Pontifice de prorogatione Concilij admonetur, eiuſque cauſis. n. 29.
Carolus V. cum Pontifice extra Niciam colloquia confert. an. 1538. n. 11.
Conditiones pacis à Carolo Pōtifici propoſitę. n. 15.
Pontificem Nicia Genuam vſque comitatur. n. 17.
Ad foſſas Marianas cum Franciſco colloquitur, & prandet. n. 17.
Exercitus Caroli V. ex Africa in Siciliam tranſlatus ob dilata ſtipendia rebellat. n. 18.
Carolus V. Legatos ſuos Francfordiam ad Proteſtantium conuentum mittit, a. 1539. n. 2.
A ſubſcribendo decreto Francfordienſi plurimis rationibus à Pontifice deterretur. n. 12.
Nouum conuentum ad infringendum Francfordienſe decretum indici iubet. n. 19.
Contra Henricum Angliæ Regem arma mouere detrectat. a. 1539. n. 24.
Gandauenſibus à ſe deficientibus, Gallorum Regis fidei, & integritati per Gallias tranſiens ſe committit. n. 32.
Cum ipſo pacem componit. ib.
Caroli V. in orando quotidiana pietas, n. 32.
E Gallia in Belgium Frācifci Regis liberis ſtipatus procedit. a. 1540. n. 1.
In Gandauēſis coniurationis Principes palam in foro gladio animaduerti iubet. n. 3.
Vendentes, aut retinentes Lutheri, & aliorum Hæreticorum libros capitali ſupplicio affici, edicto in Belgio ſanciuit. n. 9. 10.
Franciſci Primi Regis Galliæ liberis Belgium, irrito tamen effectu, pro pacis conditione offert. an. 1540. n. 11.
Spirenſe colloquium, fruſtrà Alex. Card. Farneſio renitente, cogi, & proſequi mandat. a. 1540. nu. 14. 22. 23.
Vormatienſi Cōuentui intereſſe recuſat, a. 1540. n. 58.
Ad arma contra Lutheranos mouenda perſuaſus multipliciter ſe excuſat. a. 1541. n. 4.
Pacis ſtudium à ſe prætermiſſum, Franciſci Regis ambitu, ac pertinacia, declarat. ib.
Librum concordiæ à Principibus examinari poſcit. n. 12.
Pontificis voluntati circa Concilij conuocationem ſe ſubdit. a. 1541. n. 26.
Fœdus init cum Pontifice, Rege Romanorum, & Imperij Principibus pro Catholicæ fidei defenſione. n. 33.
Carolo V. in Italiam deſcendenti Cardinalis Contarenus Legatus decernitur. n. 38.
Honores à Carolo V. Cardinali Contareno, cùm Mediolanum ingreditur, imperititi. ib.
Iniuriam mortis Fregoſio, & Rinconio illatæ, ſarcire Franciſco I. Galliarum Regi detrectat. ann. 1542. n. 17.
Lucæ magno honore exceptus cum Pontifice ter congreditur. a. 1541. n. 48. 50.
Eius colloquij ſumma. n. 52. 53.
Mediolani Ducatum Aurelianenſi Duci cedere recuſat. n. 50.
Expeditionem Algerianam infæliciter gerit. n. 64.
Eius pietas in tam infælici exitu enitute. ib. 65.
Plures in Franciſcum Galliarum Regem ad Pontificem ſcribens querelas effundit. a. 1542. n. 17.
Contra ipſum Venetos fruſtrà ſollicitat Franciſcus Galliarum Rex. n. 18.
Ad colloquium à Paulo Tertio iterum inuitatur. a. 1542. n. 31.
Miſſis ad Tridentinum Concilium Oratoribus abſentiam ſuam, ac ſimul Hiſpanorum Præſulum ob ingruentia bella excuſat. a. 1543. n. 2.
Bononiæ à Paulo III. expectatur. n. 11.
Philippū filium Hiſpaniarum Regem declarat. n. 10.
Buxeti propè Parmam à Pontifice, & Cardinalibus fruſtrà ad Pacem ſollicitatur. n. 13. 14.
Eius exercitus in Belgio infeliciter pugnat. a. 1543. n. 41.
Cliuię Ducatum in ſuam penè poſſeſſionem redegit. n. 41.
Cum Cliuenſi Duce nuptias Neptis celebrat. ib.
Michaelem Card. de Silua ad ſe Legatum mitti ægerrimè fert. n. 30.
Renuit pacem cum Franciſco I. ad preces Cardinalis Farneſij Legati admittere. a. 1544. n. 1. Item Oratores eiuſdem Franciſci à Cōuentu Spirenſi arcet. ib.
Oratione habita in Spirēſi conuentu Germanorum odium in Franciſcum Galliæ Regem accendit. num. 4.
Receſſum in Dięta Catholicis valdè noxiū promulgat. n. 4. 5. à Pontifice obiurgatus reuerenter reprehenſiones ſuſcipit. n. 6. 7. 8.
Cauſam Religionis frigidè viſus agere. n. 10. 13.
Colonienſes ad conſtantiam in fide Catholica hortatur, ann. 1544. n. 13.
Lucemburgum, aliaque Oppida ſuę ſubijcit ditioni. n. 18.
Spe Galliæ potiundæ cadit. ib.
Legatum pro pace ad ipſum Pontifex mittit Io. Cardin. Moronum. n. 20.
Stipendiorum inopia ad pacē cum Franciſco firmandam inclinat; paciſque leges conduntur. n. 23.
Pro pace cum Franciſco confecta à Pontifice commendatur, & ad Turcas oppugnandos vrgetur. nn. 26.
Ad itinera cuſtodiēda pro adeuntibus Tridentum ſollicitatur. n. 30.
Belgium ab hæreſi purgare ſtudet. n. 35.
Concilij celebrationem in opportunius tempus differendam cenſet. a. 1545. n. 12.
Proteſtantes ad Concilium armis cogere meditatur. n. 14.
Monetur à Pontifice, ne in Dieta Wormatienſi aliquid de rebus Religionis agat. n. 17. 18.
Colloquium Ratisbonæ cum Proteſtantibus indicit. n. 22. 23.
Oratores ad Concilium Tridentinum mittit. n. 40.
Louanienſium Theologorum propoſitiones in Belgio ſeruari imperat. n. 40.
Pro impetrando ſubſidio contra Turcas à Clero Siciliæ, à Pontifice facultatem expoſcit. n. 54.
Legatis Lutheranorū pro Hermāno Pſeudo-Archiepiſcopo Colonienſi, pro Concilio, & pro pace Germanię grauiter, & obſcurè reſpondet. a. 1546. n. 88.

Abrup-

Abruptum Ratisbonenſem cõuentum iterum cogi mandat. n.92.
Serò tandem agnoſcit, Hæreticos excuſſo iugo Pontificio Cęſareum quoque excutere velle. n. 93. 108.
De Venetis conqueritur. n. 100.
A Lantgrauio, & Saxone Carolus Gandauenſis, quod Gandaui natus eſſet, deriſus gratia appellatur. n.108.
Philippum Lantgrauiũ, & Io. Fridericum Saxoniæ Electorem decretoria ſententia proſcribit. nn. 108. 109.
Cur violatę ab ipſis Religionis crimen in proſcriptione ſiluerit? n. 109.
Eorum epiſtolam bellum indicentem non recipit, ſed proſcriptionis tabulas ipſis mittit. n.110.
Coacto exercitu contra perduelles, plures in ſuam poteſtatem redigit Vrbes. n.111.
Victoria contra Saxonem, & Lantgrauium potitur, eaque elatus duras ambobus pacis conditiones imperat. n.111.
Minaci epiſtola Vdalricũ Vittembergenſem ad officium reuocat. n.112.
De Concilij meditata tranſlatione multum indignatur. n. 127. 136. 140 Acrius de peracta. an. 1547. nn. 55.59.
Tridentum Concilium reſtitui Petrus à Soto ſuadet, & Carolus V. poſtulat. a. 1547. n.56.59.
Ambobus Pontifex reſpondet. ib.
Firmiter in propoſito perſeuerat, quod Concilium Tridento reſtituatur. n.78.80.83.
Irritam eius tranſlationem datis literis oſtendere conatur, ac proteſtationem contra ipſam meditatur. n. 80. 87. 97. Iubet eam proteſtationem fieri. a.1548. n.10.11. 12. 19.
Plures Germaniæ Ciuitates Car.V. reconciliari expoſcunt. an.1547. n.98.
Imaginẽ Chriſti è Cruce pendentis ab Hæreticis globulo igneo ictam veneratur. n.100.
Præclaram de Saxone victoriã reportat; Deoque ſuorum armorum felicitatem adſcribit. ib.
Gratulatur illi Põtifex de tàm pręclara victoria. n.101.
Maximi, & Fortiſſimi cognomine illum decorat, n.105.
Saxoni conditiones pacis imperat, pœnamque capitis, Ioachimo Electore Brandeburgi, & Clinenſium Duce intercedentibus, remittit. n. 103.
Exercitus Cæſareus Placẽtiam, occiſo Petro Aloyſio Farneſio Duce, occupat. a.1547. n.109. & ſeq.
Placentiam Pontifici reſtituere nimia acerbitate differt. num. 112. 114.
Parmam quoque in ſuã poteſtatem redigere cogitat. n.114.
Tutor Eduardi filij ab Hẽrico VIII. Angliæ Rege in morte conſtituitur. n.122.
De rebus Religionis in Germania ſtatuere infæliciter aggreditur. a. 1548. n.18.
A Pontifice ad Cõcilium appellare, ac penè ad ſchiſma vergere viſus, dum nimium obfirmatè eiuſdem tranſlationem Bononiam impugnat. nu43.
Multorum idcircò malorum cauſa. n.50.51.52.62.
Plura iniqua inter quę Sacerdotum coniugium, ieiunij ſolutionem, ac vtramque ſpeciem pro Germanis expoſcit. n.45.
Quæ acceperit à Põtifice reſponſa. n.46. 50.
A Pontifice Proſperi Sanctacrucij Apoſtolici Nuntij opera admonetur, ne ſe rebus Eccleſiaſticis immiſceat. a. 1548. n.50.
Religionis formam, *Interim* nuncupatam promulgat. ib. Idcircò à Gaſpare Cardillo carpitur. n. 64.
Eccleſiaſticam diſciplinam Laicus homo reformare attentat. n.57.
Laicis calicem, Sacerdotibus coniugium ad tempus permittere, ſibi licitum audacter iudicat. a.1548. n.57.62.
Sanctionem, cui titulus *Reformatio Politiæ Imperialis* promulgat. nn. 61.
Hæreticorum nęnijs illuſus plura, quæ ipſius pietatem dedecebant, admiſit. n.64.
Cum eo Pontifex mitiſſimè agit. n. 1549. n.23.
Conqueritur apud ipſum Paulus III. quod libellos hæreticorum impudentiſſimos promulgari pateretur. ibid.
Carolus V. Belgis ad Philippi obſequium redigendis intentus, Angliæ ad Eccleſiam reuocandæ occaſioni deeſt. ibid. n.28,
Placentiam Pontifici reſtituere abnuens, de Parma quoque negotium faceſſit, nimiæ idcircò acerbitatis reprehenſus. an. 1549. n. 9.10.
Carolus Sabaudiæ Dux Geneuam à ſe, & à fide deficientem armis reuocare, ſed fruſtrà, tentat. a.1535. n. 25.
A Pontifice admonetur, ne Bernenſibus aſſentiatur. ib.
Plura ab Hæreticis illi inflicta incommoda. a.1535. n.27.
Arma contra ipſum mouet Franciſcus Galliæ Rex. n.57. & a,1536. n.11. n.13.
Carthuſiani plures in Anglia ſupplicio affecti. a.1535. n.3.4.5.
Viri impij ad labefactãdam ipſorũ conſtantiam Monaſterijs ab Henrico præficiuntur. n.5.
Carthuſianum à ſeptis Religionis diſcedere meditantem, Eraſmus ſuis literis confirmat. an. 1536. n. 47.
Catharina Angliæ Regina Ioannem Foreſtum Ordinis Minorum ſuum in ſpiritu Patrem in carcere per literas conſolatur. a. 1536. n. 24.
Henricum VIII. coniugem ſuum morti proxima per literas ad ſaniorem mentem hortatur. n.25.
Moritur nõ ſine veneni ſuſpicione. ib. Eius de fælicitate ſententia. ibid.
Catharina Hauarda ab Hẽnrico III. capitali ſupplicio afficitur. an. 1541. n.39.
Catharina Luſitana. Sabaudiæ Ducis vxor moritur. a.1538. n.9.
Catipha Oppidum. In eo nobile patitur à Turcis martyrium Io. Colonienſis. a. 1549. n.44.
Recipitur à Luſitanis, caputque Martyris cum pſalmodia, & cantu reconditur. ib.
Catholici ab Hereticis crudelitatis inſimulantur. a.1540. n.60.
Simul cum Zuinglianis in tormẽtis ab Henrico VIII. per ignominiam iuncti. 64.
Veluti pacis inimici à Proteſtantibus habiti. a.1541. n. 37.
Pro defenſione Catholicæ fidei fœdus à Pontifice cum Carolo V. Rege Romanorum, ac Imperij Principibus initur. n.33.
Hibernorum pro fide Catholica cõſtantia à Pontifice commendatur. a.1547. n.125.
Scoti ad illam aſſerẽdam adhortãtur. n.126.
Catholicorum deſidia audaciam extulit Hæreticorum. an. 1540. n. 53.
Cazianer Exercitus Hungarici Dux ignauia, & proditione ſua, præclaram Turcis victoriam de Hungaris concedit. a.1537. n.65.
A Sdrinio, quem ad proditionem vrgebat, obtruncatur. ib.
Ceilanum Inſula. Plures in ea ad fidem Catholicam conuerſi pro fide necantur. a.1545. n.65.
Crucis figura ibidem miraculosè apparet. ibid.
Cenſores fidei in Luſitania nimiæ ſeueritatis arguuntur. an. 1545. n. 58.
Cenſuræ contra interfectores Card. Bettonij S. Andreæ Archiep. feruntur. a.1546. n.147.
Vt fidei Catholicæ in Regno Scotiæ conſulatur, earum remiſſio expoſcitur. ib. & 148.
In Io: Hungar. Regem diſtrictæ. a. 1537. n.5.6.
Ceremoniæ Eccleſiaſticæ quàm laudabiles, quàmue antiquę. a.1540. n. 49.

Chri-

Digitized by Google

Chriſtiani. Ariadenus Barbaroſſa Chriſtianos Tuneti captiuos concremare meditatur, ſed conſilio detecto Cæſareum exercitum in auxilium inducunt. ib.
Chriſtianorum quinque millia Cōſtantinopolim in ſeruitutem aſportanda liberantur. an. 1543. n.39.
Ducenta millia Chriſtianorum, & amplius in bellis inter Car. V. & Fr. I. deſiderata. a.1549. n.53.
Chriſtiana fides apud Armenios,& Indos propagatur, a. 1549. n. 35. 36. & ſeq.
Chriſtianæ legis myſteria à S.Franciſco Xau. Iaponijs exhibita, primùm cum riſu, mox cum admiratione excipiuntur. a.1549.n.41.
Leproſus,qui Cangoximæ Chriſtianum ſe fieri eſt pollicitus, ſigno crucis ſuper ipſum à ſocio S.Frãciſci Xauerij efformato, confeſtim ſanitati reſtituitur. n.43.
Chriſtiana fides fideliter cuſtoditur ac multipliciter Cangoximæ augetur. ib.
Item in Regno Armuzienſi opera Gaſparis Berzei Societatis Ieſu. n.44.
Pro Chriſtianæ fidei cōfeſſione Io. Colonienſis, olim eiuſdem fidei deſertor, à Mahumettanis in Oppido Catipha occiditur. n. 1549. n. 44.
Chriſtophorus Iacobatius Epiſcopus Caſſanenſis Papæ Datarius in Collegium Cardinalium tit. S. Anaſtaſiæ cooptatur. an. 1536. n. 49.
Ad Cæſarem Legatus mittitur an. 1537. n.60.
Chriſtophorus Madrutius Epiſcopus Tridentinus triremes à Pontifice pro Marani recuperatione poſtular, ſed non obtinet. an. 1542. n. 20.
Legatos Tridentum ad Concilium celebrandum adeuntes honorificè excipit. n.43.
Card.tit.S.Ceſarij creatur a.1543. num. 50.
Tertiæ Seſſioni Conc.Triden.intereſt, an.1546. n.15.
In Cardinalem de Monte in Congregatione Conciliari duriuſculè commouetur. an.1546. nu. 126. 127.
Suadetur vt ad Concilij tranſlationem Cæſarem inducat. ib.
Cæſaris nomine ad Pontificem, vt Concilium Bononia Tridentum reducat, Romam venit. a. 1547. n.87. a.1548. n.1.
Orationem ſuper hac re in Senatu Cardinalium habet, & quid illi reſponſum. a.1547. n.89.
Promittit Cæſaris nomine, Germanos Tridentino Concilio ſe ſubmiſſuros. a.1547. n.87. 91. & a. 1548. n.1.2. & ſeq.
Chriſtus. Chriſtum cruci-affixum deſperaſſe, blaſphemabat Caluinus. a. 1535. n.24.
Tripliciter oblatus, figuraliter in Agno, corporaliter in Cruce; ſpiritualiter in myſterio, a. 1540. n. 49. in artic. 24.
Chriſtum ſe eſſe ait Georgius Dauid Maior impudentiſſimus Hæreticus. a.1543. n.59.
Chriſti è Cruce pēdentis imago, ab Hæreticis tormenti ignei globulo icta, à Car. V. veneratione afficitur. a. 1547. n.10.
Chriſti Redemptoris imagine peccator quidam inueteratus in Armuziæ Regno, cum iam culparum pœniteret, antequam abſolutionem accepiſſet, apparentia noctu Dæmonum terriculamenta abegit. a.1549. n.44.
Cibi. Eorum diſcrimen hæreticis inuiſum. a. 1540. n. 49. in artic. 26.
Claudius Abyſſinorum Imperator Io: Tertij Luſitaniæ Regis ope de Turcis inſignem victoriam reportat, a.1541. n.67.
Eius ad Pontificem literæ. a.1545. n. 61.
Claudius Durfè Galliarum Regis nomine Orator Tridentum vadit. a. 1546. n.119.120.
Claudius Guiſius ab Anglo graui ictu percutitur. 1545. n.57.
Claudius Iayus Societatis Ieſu egregiè pro fide Catholica in Germania laborat. a.1543. n.31.
Clemens Philpottus ob Primatum Papæ viriliter defenſum ab Henrico Octauo morti addicitur. a.1540. n. 64.
Clemens VII. Succeſſorem in Pontificatu cupit Alex. Card. Farneſiũ. a.1534. n.1.
Epiſcopos in America cōſtituit. a. 1534. n.13.
Diluitur varia Hæreticorum commenta circa animum ipſius erga Concilium. a.1537. n.15.16.17.
Clemens X. Caietanum Thienæum Clericorum Regularium Fundatorem vnà cum Franciſco Borgia Societatis Ieſu Generali, Philippo Benizio Ordinis Seruorum Propagatore, Ludouico Bertrando, & Roſa Peruana Ordinis Prædicatorum, Sanctorum numero adſcribit. a.1547. n.136.
Clerus. Ob Clerum iniuſtis tributis, non requiſito Apoſtolico beneplacito, vexatum, Lucenſis Reſpublica interdicto ſubiacet. a. 1538. n. 10.
Reformatio Cleri à Pontifice promouetur. an. 1540. nu.65. 1541. n.29.30.
Luxus quàm maximè à Clero vitãdus. a.1541. n.29.
Clerum Siciliæ ſubſidium Car. V. contra Turcas ferre Pont. iubet. a. 1545. n.54.
Quinam ad Clerum promouẽdi. a. 1547. n.76.
Superfluus Clericorũ numerus reſecandus. ib.
Cliſſium cùm à Turcis in Dalmatiam irrumpentibus periclitaretur, Pontifex opportunis auxilijs occurrit. a.1536. n.22. à Turcis expugnatur. an. 1537. num. 57. Noſtro Æuo à Venetis recuperatur. ibid.
Creſſicius Cliſſę Regulus à Turcis obtruncatur, ac Cliſſenſibus ad terrorem expoſitus. ibid.
Cliuiæ Ducatus in Germania inferiori inter Moſam, & Rhenum in Car.V. poſſeſſionem penè redigitur, a.1543. n.41.
Guilelmum eius Ducem à Gallis ad ſe redeuntem certis conditionibus in clientelam ſuſcipit, neptemque eidem in vxorem dat. ib.
Eius precibus pœnã capitis Saxonię Duci deuicto remittit. a.1547. n. 103.
Cluſa in Lutheranorum poteſtatem venit. a.1546. n.107.
Colonia Agrippina. Senatus Colonienſis, ac Clerus deficiente à fide Catholica Hermanno Archiepiſcopo à Pontifice & Cæſare per literas confirmatur. a.1543. n.24. & ſeq. Eius encomium. nu. 29. Reformationem, vel potiùs deformationem Bucerianàm, zelo fidei Catholicæ grauiter repellunt. a.1544. n.10.13.14.
Ad deiectionem Hermani Pſeudo-Archiepiſcopi, & defenſionem Adulphi legitimi Archiepiſcopi à Paulo Tertio incitantur. a.1546. n. 104.
Colloquium. Paulus Pontifex cum Carolo V. Lucæ in colloquium venit. a.1541. n.48.48.50.53.
Item Niciæ. a.1538. n.11.
Iterum Carolum ad aliud ineũdum colloquium inuitat. 1542. n.31.
Buxeti in Iuſubria iterũ ad colloquium cum eodem Cæſare, non tamen obtenta cum Galliarum Rege pace, venit. an. 1553. nu. 13.14.
Colloquium Ratisbonę cum Proteſtantibus à Cæſare indicitur, & quare? a.1545. n.22.23.
Colloquia exitialia inter Catholicos & Hæreticos iterum inſtituta. a. 1548. n.52.
Comædia. Lutherani in Pontificiæ Maieſtatis deriſionem comœdias recitant. a.1546. n.107.
Lōdini ipſo Eduardi Regis inaugurationis die Comœdię in Pont. & Cardinalium ludibrium recitantur. a.1547. n.124.
Communio ſub vtraque ſpecie à Brandeburgenſibus poſtulatur. a.1539. n. 21.
Minis atque armis in Germania

ex-

Digitized by Google

expoſcitur. a. 1542. n. 40.
De iure Diuino Laicis neceſſaria ab Hærecicis credita, improbanda tamen, quando à Concilio Tridentino eiuſmodi cenſeretur. a. 1547. n. 28.
Carolo V. ac Duci Bauariæ illam pro Germanis poſtulantibus, quid reſponſum? a. 1548. n. 45. 46. 48. 58. 69. 70.
A Carolo V. in Conuentu Auguſtano audacter ad tempus permittitur. n. 59.
Integrum Sacramentum ſub vtraque ſpecie aſſumi Huſſitæ fatentur. a. 1549. n. 25.
Communio inſantium in Bohemia ſupprimitur. an. 1549. num. 25. 26.
Concilium. Concilia robur, & firmitatem à Romana Eccleſia accipiunt. a. 1547. n. 30.
In Concilio, non in Laicorum conſeſſu de fidei rebus agi debet an. 1545. n. 5.
Sæculari poteſtati Concilium non ſubditur. a. 1548. n. 13. 15.
De Concilio cogendo agitat Paul. III. a. 1534. n. 3.
Cum Imperatore ſuis literis de ipſo diſſerit. a. 1535. n. 29.
Leges Hæreticis proponendę. ib.
Ad illud promouendum Vergerius in Germaniam mittitur. a. 1535. num. 31.
Proteſtantes nullum Concilium admittere volunt, cui Papa præſideat. n. 34. & an. 1536. n. 42. &c.
Quid in Concilio ſe acturum Lutherus exclamauerit? ann. 1535. num. 36.
Paulus ipſius celebrationem indicit, & Cardinales deputat. ann. 1536. n. 4. 5.
Diploma ad illud Mantuæ celebrandum promulgat, eiuſque indicendi cauſas enarrat. n. 33. 34. 35. Aptiſſima Concilio celebrando Ciuitas oſtenditur. an. 1537. n. 3.
Concilio aperto, quamuis Papæ mors contingeret, non ad ipſum, ſed ad Cardinales electionem Pontificis ſpectare decernitur. a. 1536. n. 33.
Multa pro Concilio ſanctè, ac vtiliter celebrando ſuggerit Io. Faber Epiſcopus Viennen. n. 36. 37.
In Concilijs Papæ Primatus aſſeritur. a. 1636. n. 37. in art. 47.
Plura antiquorum Conciliorum volumina in multis S. Benedicti Monaſterijs habentur. ib.
Reſpuitur à Lutheranis Concilium Mantuæ indictum. a. 1536. n. 42. 43. 44.
Bella inter Principes magnum Concilio celebrando impedimentum afferunt. a. 1537. n. 1. 2.
Contra Concilij auctoritatem plura ſcribit Lutherus, cui Io. Cochlæus ſtrenuè reſpondet. n. 5.
Indictio promulgata vbique. n. 9.
Hæretici ab ipſo declinare contendunt. a. 1537. n. 5. 15. 23.
Tantum in Germania celebrari poſtulant. n. 31. 35.
Præſidio militari Mantuam muniri tempore Concilij denegat Paulus, ne libertatem adimat, ideòque Concilij celebrationem prorogat. n. 21. 25. 26. 27.
Vicentiæ ipſius celebratio deſtinatur. n. 34.
Cardinales ad Concilium Vicentiæ aperiendum legantur. a. 1538. n. 9. Differtur. n. 10.
Denuò decernitur, ac denuò pariter varias ob cauſas differtur. an. 1539. n. 25. 26.
Eius conuocatio validiſſimis rationibus ab Alexandro Card. Farneſio apud Cæſarem vrgetur. anno 1540. n. 17. 18.
In controuerſijs fidei Concilium adhibitum oſtenditur. n. 19.
Iterum à Pontifice Conc. Generale exhibetur. a. 1540. n. 52. & a. 1541. n. 52. 63. & a. 1543. n. 1. 6.
Cōcilij auctoritati Lutherani ſcriptis detrahunt. anno 1541. num. 17.
Promouetur eius celebratio. n. 26.
In Germania celebrari non probatur. n. 26.
Plures proponuntur pro ipſo celebrando Ciuitates. an. 1541. num. 52.
Concilium Nationale ad fidei controuerſias dirimendas haud quaquam aptum. a. 1541. n. 28.
Concilium Generale, quibus conditionibus Proteſtantes exquirerent. a. 1541. n. 35.
Cardd. pro Concilio conuocando ad Curiam vocati. n. 36.
Concilium Tridenti indicitur, ac de eo certiores fiunt Reges. a. 1542. n. 12. 14.
Germaniæ Principes in Conuentu Norimbergenſi Concilium Tridenti admittunt. n. 16.
Io. Thomas Sanfelicius Epiſcopus Cauenſis, & Io. Matthæus Gibertus Veronenſis Epiſcopus ad Cōcilium inſtruendum deſignantur. a. 1542. n. 43.
Petrus Paulus Gardin. Pariſius, Io. Cardin. Moronus, & Reginaldus Card. Polus Legati ad Concilium Tridentinum celebrandum creantur. ib.
Concilio licèt aperto, Romæ Papæ electionem fieri debere ſtatuitur. ib. & a. 1544. n. 30.
De Concilio Tridenti indicto Epiſcopi aliquot Germaniæ obloquuntur, ac Epiſcopos ab ipſo auertere ſatagunt. a. 1542. n. 45.
Oratores Cæſarei Tridentum ad Concilium veniunt. a. 1543. nu. 1. diſcedunt. n. 5.
Cardinales aliquot ſuper rebus Concilij deputantur. n. 9.
Ob Chriſtianorum Principum diſſidia ſuſpenditur. n. 20. 21.
Concilium Nationale Tridentino poſthabito, Proteſtantes Norimbergæ ſtudent conuocare. n. 43.
Quantoperè pro Tridentino Concilio cogendo Paulus III. laborauerit. a. 1544. n. 7.
Aufertur ſuſpenſio Conc. ac iterum indicitur. n. 29.
Itinera vt tuta pro adeuntibus Tridentum eſſent curatur. n. 30.
Cardd. pro rebus Cōcilij ex omnibus Orbis partibus Romam euocantur. a. 1541. n. 63. a. 1542. nu. 47. & a. 1544. n. 32.
Legati ad Concilium decernuntur Io. Maria Card. de Monte, Marcellus Card. Ceruinus, & Reginaldus Card. Polus. a. 1545. nu. 1. 2.
Facultas illis datur Indulgentias in ingreſſu promulgandi, ac vbi opus eſſet, Concilium aliò transferendi. n. 2.
Tridentum intrant. n. 4.
Procuratores Epiſcoporum non admittuntur in Concilio ad ſententiam dicendam. n. 7. 15.
Conceditur tamen hæc facultas Germanis. n. 34.
Aperitio Conc. differtur, & quare. n. 9. 11. 12.
Car. V. dilationem ſuadet. n. 12.
De Concilij tranſlatione agitur. n. 25. 26.
Inchoatio tandem ipſius decernitur. n. 28. 34.
Archiepiſcopi, & Epiſcopi, qui Romæ publica munera exercebant, Tridentum ire iubentur. n. 29.
Cæterarum Eccleſiarum Antiſtites inuitantur. n. 30.
Epiſcopi Galliarum iuſſu Regis vocantur. n. 31.
Ieiunium pro aperitione Concilij Romæ indicitur. n. 35.
Ritus in aperiendo Concilio. num. 36. 37.
Suffragium in Concilio Abbates Infulati, & Generales Ordinum habent. a. 1545. n. 46.
Oratores, & Epiſcopi plurium Principum ad Concilium. 40. 41. 45. a. 1546. n. 52. 120. 121.
Præſcribitur viuendi modus in Concilio. n. 1.
De dogmatibus, ac moribus ſimul in Concilio tractari viſum eſt. n. 10.
Formula literarum, quæ ad Reges, & Principes mittebantur. n. 12.
In Germania à Lutheranis multipliciter irridetur Conc. Trident. a. 1546. n. 24.
Libri Sac. Script. in Conc. recipiuntur. n. 20. 22. 41. 42. 49. 53. 54.

Congregationes Theologorũm inibi inſtituuntur. n. 23.
Controuerſia de prioritate in legendis literis Regis Romanorum, ac Regis Galliarum in Concilio exorta. n. 13.
Concilium Florentinum quando diſſolutum fuerit, in Concilio Tridentino inuoteſcit. an. 1546. n. 27.
Bulla Eugenij IV. ſuper Concilio Flor, Tridentum mittitur. n. 38.
Libertas in Concilio ſeruata oſtenditur. n. 55. a. 1547. n. 32.
Ad Legatos ſpectat res in Concilio proponere, a, 1546. n. 67.
Concilium ab Hæreticis pertinaciſſimè reſpuitur. n. 93.
Ortæ inter Patres controuerſię, nu. 124. 126. 127.
Concilium aliò transferri neceſſarium cenſetur. n. 127. 128.
Eius tranſlationi Car. V. non acquieſcit. n. 127.
Concilia Prouincialia, non verò Nationalia commendantur. an. 1547. n. 3. 4. 77.
Inſtaurari Concilia Prouincialia, in iiſque in Epiſcoporũ vitam, & conuerſationem inquiri, iubetur. a. 1547. a. 77.
Prælatorum à Tridentino Concilio abſentium contumacia accuſatur, atque Epiſcopi ad procedendum contra ipſos deliguntur, n. 22.
Statuitur pœna contra diſcedentes Tridento, ib.
Exortæ in Concilio contentiones admirationem legentibus parere non debent. a. 1547. n. 33.
Concilij tranſlatio ob peſtis Tridenti ſerpentis ſuſpicionem ſuadetur. n. 42.
Diuerſis certatum ſententijs. n. 43. 44. 50.
Bononiam transfertur. n. 46.
Ritus in translatione obſeruati, n. 45. 46. 47.
Alieno multum tempore contingit, n. 53. a. 1548. n. 77. purgatur factum. a. 1549. n. 13.
Tranſlatio Cæſari ingrata, non Pontifici, n. 55. 60. 62.
Controuerſiæ ſuper tranſlatione inter Pontificem, & Cæſarem. n. 59. a. 1548. n. 43.
Hiſpani Pręſules tranſlato Bononiã Conc. Tridenti tamen obfirmatè ſubſiſtunt, nulliſque Pontificijs adhortationibus recedũt. a. 1547. n. 57. a. 1548. n. 38. 39. 40. a. 1549. n. 14. 15. 17. 18.
Concilij ſuſpenſio à Galliarum Rege ſuadetur. a. 1547. n. 60.
Concilij tranſlatio à Cæſare datis literis irrita vulgatur. n. 80.
Eius reſtitutio Trid. à Petro Soto, & ab Ordinibus Eccleſiaſticis Imperij expoſcitur. an. 1547. n. 57. 59. 84.
Quibus conditionibus Pont. illud Tridentum iterum referri acquieſceret. n. 80.
Pro cauſa tranſlationis Conc. Bononien. Card. Ceruinus Romam vocatur. a. 1647. n. 84.
Lutherani Concilij decretis ſe velle ſubmittere doloſè mentiuntur. n. 84.
Impudentes ipſorum circa Concil. poſtulationes. n. 85.
Concilij reuocandi Tridentum, vel non, facultas remittitur. num. 89. 91.
Contra Concilium Bonon. Cæſarei Procuratores Bononię, ac Romæ coram Pontifice proteſtantur. a. 1548. n. 6. 9. 10. 11. 12. 19.
ReſponſioPont. Romæ, & Card. de Monte Bononiæ ad obiecta Procuratorum Cæſ. n. 13. 29.
Concilij ſuſpenſio à Cardd. Legatis Bononienſibus Pontifici ſuadetur. n. 27.
Pro validitate trãſlationis Concil. Bonon. diſcutienda quatuor Cardinales à Pontifice deputantur. a. 1548. n. 31.
Quatuor Pręſules Romam mittuntur, ac publicè à Pontifice audiuntur. n. 36. 37.
Concilium Bononien. ab omni actione ſuperſedere imperat Pont. num. 32.
Purgatur calumnia Legatis Bonon. ob tranſlationem afficta. n. 42.
Concilium Bononia Romam trãſferri ſuadetur. n. 43.
Dimittitur Concilium Bononien. a. 1549. n. 18. 21.
Cõcilij Generalis neceſſitas ab omnibus Imperij Statibus recognoſcitur. a. 1549. n. 8.
Iterum Romam quatuor Præſules Conc. Bonon. pro aſſerenda validitate tranſlationis reuocantur. a. 1549. n. 14. 18.
Præſules Hiſpani Tridẽti, quamuis diſſoluto Concilio Bonon. ſubſiſtunt. n. 19.
Receuſentur nomina Præſulum, qui Concilio Bononienſi adfuere. num. 22.
Tranſlationem Concilij Bononieſi validam declarari vrget Card. de Monte. n. 19. 20.
Conciones quomodo, & à quibus habendæ, a. 1546. n. 28. 85.
Hæreticorum cõcionatores in Germania pacis conſilia euertunt. a. 1541. n. 32.
Conclaue. In Conclaui, quo Paulus III. eſt renuntiatus, magna concordia, ac religione, non adhibitis ſchedulis, ſed publico conſenſu altero ab ingreſſu die Pont. deſignatur. a. 1541. n. 1.
Concordia liber, quis Auctor eius libri. a. 1541. n. 8. 9.
In Conuentu Ratisbonenſi examinatur. ib.
Deteguntur plures in eo contenti errores. n. 9. 10.
Proponitur à Cæſare Principibus vt ſedulò illum examinent. n. 11.
Iudicium Card. Contareni de eodem. n. 14.
Concubinarij. Sanctionem contra ipſos promulgat Car. V. a. 1548. n. 61.
Confeſſio Auguſtana. Eius articuli à Io. Cochlæo in compendium rediguntur, ac nitidè explicantur. a. 1540. n. 49.
A Melancthone adulterata. a. 1549. n. 6.
Confeſſio Auricularis. In Eccleſia neceſſariò conſeruandam aſſerit ipſe Henricus Octauus. a. 1536. n. 27.
In Anglia retineri iubet. a. 1539. n. 35.
A Chriſto tamen inſtitutam negat. a. 1536. n. 28. in ipſa ſatisfactionis nomen omninò abolet. ib.
Quo pacto à Proteſtantibus admiſſa, vel à Catholicis obſeruata. a. 1540. n. 49.
Improbatur ab Hæreticis. a. 1547. n. 58.
In Armuziæ Regno peccator diù, multumque à confeſſione abhorrens, cùm tandem Gaſpari Berzęo Societatis Ieſu peccata ſua aperuiſſet, antequam abſolutionis beneficium acciperet, noctu felibus, ac muribus, teteriſque alijs animalibus cubiculum repletum videt, queis inuocato Chriſti nomine fugatis, vitæ in poſterum emendandæ magiſtrum habuit timorem. a. 1549. n. 44.
Confirmationis Sacramentum. Errores Lutheranorum circa ipſum. an. 1547. n. 27. 31.
Excommunicato, interdicto, ſeu aliàs in peccato mortali exiſtenti conferri non debet. n. 72.
Epiſcopi ſaltem in Penteqoſte Confirmationis Sacramentum miniſtrare iubentur, rituſque præſcribuntur. n. 74.
Congi Regnum adnitente Alphonſo eius Rege chriſtiana proficit in fide. a. 1535. n. 59.
Congregatio. In Sacra Scriptura deleto vbique *Eccleſiæ* nomine, *Congregationem* Hæretici ſufficiunt. a. 1549. n. 29.
Coniugium Presbyterorum proponitur, an debeat concedi. a. 1540. n. 49.
Armis, atque minis in Germania poſtulatur. a. 1542. n. 40.
Io. Caluinus approbat Sacerdotum coniugium. n. 53.
Iterum à Carolo V. & Duce Bauariæ poſtulatur. a. 1548. n. 45. 50. 58.
Quid reſponſum? 67. 68. 69. 72. a. 1549. n. 2.
Ad tempus permitti, ſibi licere

Car.

Car. V. præter fas putat. a. 1548. n. 57. 62.

Coniuratio plurium Germanorum Principum in Car. V. an. 1546. n. 107.

Io. Ludouici Co. de Fliſco in Auriam Ducem. an. 1547. num. 107.

Placentinorum in Pet. Aloyſium Farneſium. n. 108.

Laurentij Medices in Alexandrum Florentiæ Ducem. a. 1537. n. 66.

Conuitium. Pœna Deo Vindice inflicta in S. Franciſci Xauerij conuitiatorem. a. 1549. n. 43.

Saraceni conuitiatores Gaſparis Berzei in Regno Armuziæ, eius admirati virtutem, ludibria in honores, & officia conuertunt. n. 44.

Conuiuia. Vetantur conuiuia cum tripudijs occaſione baptiſmatis inducta. a. 1547. n. 72. 74.

Corcyra à Solymanno obſeſſa liberatur. a. 1537. n. 61.

Coſmus Medices Cardinalis Cybò ſolertia in Florentinorum Ducem eligitur. a 1537. n. 66.

Immiſſo in Inſubriam exercitu Florentinos exules coërcet. a. 1544. n. 16.

Ducentos equites in ſubſidium Cæſaris mittit. a. 1546. n. 105.

Cruciferi ad Lutheranos Liuoniæ propulſandos à Pontifice per literas excitantur. a. 1542. n. 41.

Cruciferorum Religio, ac Liuoniæ ſimul libertas propter Lutheranam perfidiam deficie. ib.

Crux. Card. Polus egregia animi magnitudine Crucem, Legationis ſuæ inſigne, inter hoſtes elatam defert. a. 1537. n. 43.

Crucis figura in Inſula Ceilani miraculosè apparet. 1545. n. 65.

Crux recentibus conſperſa guttis Meliaporæ, dum Sacellum Diui Thomæ Apoſtoli conſtrueretur, apparet, ac largus ſudor ex ipſa manat. a. 1546. n. 153.

Cruces Chriſti Domini in Anglia delentur, ac comburuntur. a. 1547. n. 129.

S. Crucis inſignia in honore eſſe apud Iaponios reperit S. Franciſcus Xauerius. a. 1549. n. 37.

Fugata Dæmonum ſpectra in Iaponia Crucis inſignibus, ib. & n. 38.

Crucis ſigno S. Franciſci Xauerij ſocius leproſum, qui Chriſtianum ſe fieri velle dixerat, confeſtim ſanat. a. 1549. n. 43.

Paulus Capiſuccus Pauli III. Vicarius Car. V. Romam venienti ante portam Capenam Crucem oſculandam offert. a. 1536. n. 1.

Curia Romana. Fallax Lutheri figmentum, quod Curiam, non Eccleſiam Romanam impugnaret anno. 1536. numer. 37. Vide *Reformatio*.

Curioſus. Maria Virgo Curioſum quemdam Polonum, qui eius honorem contra blaſphemum tutatus fuerat, ab imminentibus Inferni periculis eripi impetrat. a. 1545. n. 62.

Cuzco Ciuitas Epiſcopali ſede in Regno Peruano decoratur. anno 1536. n. 48.

D

Dæmones. Iaponios varijs terriculamentis vexantes, Crucis inſignibus ſuper varia loca diſpoſitis, fugantur. a. 1549. n. 37. 38.

Defuncta puella Iaponia, dum à Dæmonibus ſe ad horrenda deportari cerneret incendia, à duobus viris, nempè à S. Franciſco Xauerio, & ſocio ex eorum manibus erepta vitæ redditur. n. 42.

Vt peccatorem à pœnitentiæ Sacramento deterrerent, felium, murium, aliorumque animalium ſpecie cubiculum eiuſdem dormientis complent. n. 44.

Crudelia ſacrificia, quæ Dæmonibus Ethnici in Regno Armuziæ libabant. n. 44.

S. Damaſus Papa Epiſcopos non reſidentes meretricibus pignora ſua alijs educanda tradentibus comparabat. a. 1546. n. 135.

Dania. Regem Daniæ, quamuis Lutheranum, Pontifex ad Concilium inuitat. a. 1536. n. 42.

Dataria. Eius reformatio, quo pacto curanda. a. 1546. n. 56.

Dauid Bettonius Mirapicenſis Epiſcopus Cardinalis renunciatur. a. 1538. n. 47.

Collector Decimarum in Regno Scotiæ conſtituitur. a. 1543. nn. 54.

Adminiſtrando Regno, defuncto Rege, vnà cum alijs tribus admouetur. ib.

In cuſtodiam à Co. Araniæ traditur; proque eo liberando vrget Pont. ibid.

Legatus in Scotia declaratur. an. 1544 n. 37.

Concionatorem Hæreticum flammis iubet comburi. an. 1546. n. 147.

Ab Hæreticis coniuratis occiditur. ib. & a. 1547. n. 115.

Sanguis eius nulla deleri poteſt ablutione. a. 1546. n. 147.

Ad eius necem vindicandam Franciſcus Galliarum Rex à Paulo III. excitatur. a. 1547. n. 115.

Eius interfectores in Gallia ſupplicijs affecti. a. 1547. n. 115.

Dauid Georgius. Impudentiſſimi eius errores. a. 1545. n. 50.

In Batauia exulat. ib.

Decennales induciæ à Paulo III. inter Carol. V. & Franciſcum ſtatuuntur. a. 1538. n. 13. & 35.

Decimæ Conceduntur Carolo V. à Paulo III. ad coërcendos Tuneti piratas. a. 1534. n. 4.

Cardinales, & Equites Rhodij ab illis ſoluendis excepti. ib.

Sibi perſolui iubet Henricus Angliæ Rex. a. 1535. n. 1.

Franciſco Galliæ Regi à Paulo certis conditionibus conceduntur. n. 46.

Pro Venetis contra Turcas adiuuandis Clero imperantur. a. 1538. n. 10.

A Pontifice in pluribus Prouincijs, & in Luſitaniæ Regno pro bello contra Turcas imperantur. an. 1538. n. 7. 1539. n. 31.

Item in Regno Hiſpaniarum. a. 1539. n. 31. a. 1546. n. 95.

Cardinales ab ipſarum perſolutione noluit hoc tempore immunes Pont. a. 1546. n. 95.

Pro ſubſidio Niciæ imponuntur. a. 1543. n. 39.

Conceduntur in Regno Scotiæ. a. 1543. n. 54.

Decimæ in Germania reſtituendæ. a. 1548. n. 71.

Decreta Fidei in dubium reuocari vetat Paulus III. a. 1548. n. 27.

Defuncti. Pro defunctis exorare iubentur omnes Academici Sorbonici, animaſque defunctorum orationibus populorum commendare. a. 1548. n. 78.

Delitiæ multos à fide aberrare fecerunt. a. 1543. n. 21.

Deus. Deum peccati auctorem docebat Caluinus. a. 1535. n. 23. 24.

Item Melancthon. a. 1540. n. 49.

Didacus Hurtadus de Mendoza Caroli V. Imperatoris nomine Tridentum Orator miſſus, an. 1545. n. 3.

Graui morbo correptus, cum Concilio nequiret adeſſe, literas Imp. mittit. n. 40.

Pro reſtitutione Concilij Tridentini quod Bononiam fuerat tranſlatum, cum Pontifice agit. an. 1647. n. 78.

Pacis inter Pont. & Imp. conciliandæ cupidus. n. 79. 83.

Proteſtationem contra Concilij tranſlationem afferere iubetur. n. 87.

Quid ipſi reſpondeat Pontif. 96.

A Cardinalibus interpellatur, ne proteſtationem habeat. n. 97.

Cæſ. iuſſu proteſtatur in Conſiſtorio contra validitatem tranſlationis Concilij Bononien. a. 1548. n. 10. 19. & ſeq.

Reſponſum illi tunc datur, aliudque promittitur à Pontifice. n. 26. 29.

Mandati limites Didacum exceſſiſſe dato reſponſo oſtendit Pont. a. 1548. n. 29.

Digitized by Google

Diæta Catholicæ Religioni ſemper noxiæ, ideòque à Proteſtantibus expetitæ. a. 1545. n. 19. Vide, *Francfordien. Auguſtana, Hageonenſis, Ratisbonenſis, Spirenſis*, ac *Wormatienſis*.
Dignitates Eccleſiaſticæ. Hæreticos ad Eccleſiam reuertentes Eccleſiaſticis dignitatibus admoueri poſſe indulget Paulus Tertius. an. 1548. n. 68.
Dionyſius Laurerius Ordinis Seruorum Beatæ Mariæ Virginis in Scotiam ad indicendum Concilium dirigitur. a. 1537. n. 5.
Ex ſui Ordinis Generali Presbyter Cardinalis creatur. a. 1539. n. 38.
Dionyſius Zannetinus Epiſcopus Chironenſis pro Io. Thoma Sanfelicio, qui ipſi barbam euulſerat, in Concilio deprecatur. a. 1546. n. 124.
Diſciplina Eccleſiaſtica à Card. Gaſpare Contareno promouetur non ſine Proteſtantium inſultatione. a. 1541. n. 29.
A Pontifice promouetur. a. 1542. n. 2. a. 1548 n. 64.
Quam audacter Car. V. in Eccleſiaſticam reformationem ſe ingeſſerit. a. 1548. n. 57.
Diſpenſationes. Parcitas, & modus in eis concedendis, ne iniquæ euadant, proponitur. an. 1547. n. 29.
De promouendis ad Sacerdotium, vel Epiſcopatum, rariſſimè fiant etiam ſuper ætate. a. 1547. n. 76.
Diſpenſationes pro Germanis ad fidem redeuntibus in multis poſtulantur. a. 1548. n. 45.
Diſpenſationes de Sacerdotum coniugio, maximum Eccleſiæ detrimentum afferrent. a. 1548. n. 68.
Diſpenſationes à Nuntijs pro reformatione in Germaniam miſſis, quomodo adhibendæ. a. 1548. n. 72. a. 1549. n. 2.
Cauendum omninò, ne eorum Miniſtri aliquid pro eis recipiant. ibidem.
Diſputationes prohibitæ à Pontifice de fidei controuerſijs. a. 1540. n. 51.
Cur toleratæ? n. 54.
Diſputationes cum Hæreticis parum plerumque proficuę. a. 1546. n. 91.
Diuitiæ. Diuitiarum magnanimus contemptus in Petro Gaſca. a. 1547. n. 135. in Gaſp. Berzæo. a. 1549. n. 44.
Dogmata fidei à Pontifice exquirenda, non in controuerſiam adducenda. a. 1540. n. 48.
Dominica. Pro die Dominica diem Veneris celebrandam ſufficere molitur Caluinus. a. 1542. n. 53.
Ducatus Mediolanenſis. Vide Mediolanum.
Ducatus Parmæ, & Placentiæ. V. Parmæ.
Durante de Durantibus Brixienſis ex Epiſcopo Caſſanenſi Card. tit. Baſilicæ SS. XII. Apoſt. eligitur. a. 1544. n. 40.

E

Ebora in Luſitania erigitur in ſedem Archiepiſcopalem; primuſque Archiepiſcopus creatur Henricus Luſitanus Bracharenſis Antiſtes. a. 1540. n. 65.
Eccleſia. Occupata Eccleſiæ bona reſtituere Proteſtantes recuſant. a. 1540. n. 51.
Eccleſiæ dignitas in vtilitate, Chriſtianæ Reipublicæ procuranda conſiſtit. a. 1543. n. 11.
Eccleſiaſticæ dignitati noxia in Hiſpania pragmatica à Cardin. Pariſio diſcutitur. a. 1543. n. 52.
Beneficia à Laicis poſſeſſa Eccleſijs reſtituenda, decernitur. a. 1545. n. 24.
Eccleſiam non eſſe apud Lutheranos, ſed apud Catholicos demonſtrat Io: Cochlæus. a. 1540. n. 60.
Eccleſię Hungarię à Solymanno ritu Mahometano profanantur. a. 1541. n. 47.
Eccleſiam ſub Porcæ imagine depingit Martinus Lutherus. a. 1545. n. 48.
Verba *Vniuerſalem Eccleſiam repræſentans*, omittuntur in Concilio Tridentino, & quare? a. 1546. n. 1. 2. 9. 14. Controuerſiæ ſuper ijſdem. a. 1547. n. 8. 9.
Eccleſiæ, cæteraque omnia ad Dei cultum pertinentia fiſco Regio addicuntur in Anglia. a. 1547. n. 229.
Iuriſdictionis Eccleſiæ iura ne violentur, adnitendum. a. 1548. nu. 71.
Eccleſiarum bona ab Hæreticis direpta quo pacto condonanda, vel de ijs tranſigendum. a. 1548. nu. 71.
Eccleſiam fœminam eſſe, ac debere viro Chriſto in Sacris Scripturis loquenti obedire, ad aſtruendam perfidiam ſuam, dicebant in Anglia Hæretici. a. 1549. n. 29.
Eccleſiæ nomen è Sacris Biblijs eradunt, ac eius loco *Congregationem* ſufficiunt. ib.
Eduardus Anglorum Rex, & Martyr. Eius ſepulchrum ab Henr. VIII. expilatur. a. 1538. n. 44.
Eduardus Henrici Regis Angliæ filius ex Iana Semeria naſcitur. a. 1537. n. 44.
Patri in Regno ſuccedens, Primatum quoque Anglicanæ Eccleſiæ vſurpat. a. 1547. n. 124.
Zuingliana hæreſi inficitur. n. 125.
Vindeſoriam ob tumultus in Anglia exortos confugit. a. 1549. n. 28.
A Maria ſorore de fide Cath. amplectenda admonetur. a. 1549. n. 31.
Ea de cauſa cùm conſcientiæ ſtimulis agitatus incederet mœrens, ac triſtis, cum ea amplius colloqui non eſt permiſſus. ib.
Eduardus Pouellus, ab Henrico VIII. vltimo ſupplicio afficitur. a. 1540. n. 64.
Eduardus Somerſeti Dux, qui, & alijs *Thomas* vnicum ſe Eduardi Regis Angliæ tutorem, ac Regni Protectorem diſiectis alijs conſtituit. a. 1547. n. 125.
Eduardum Regem Zuingliana hæreſi inficit. ib.
In Scotiam valido exercitu irrumpens, agros depopulatur, ac victoria elatus latiùs hæreſim diffundit in Angliam. a. 1547. num. 128.
De malè adminiſtrata Republica accuſatus in carcerem conijcitur. a. 1549. n. 28.
Aegidius Hormus ab Henrico VIII. morti ob Primatum Papæ conſtanter defenſum addicitur. an. 1540. n. 64.
Electio. Pontificis electio Romæ, Concilio licèt aperto, à Cardinalibus dumtaxat peragi debet. a. 1542. n. 43. a. 1544. n. 30.
Electores Imperij Fures Dei à Luthero vocantur. a. 1535. n. 19.
Ad ipſos pro Concilio conuocando Paulus ſcribit. a. 1535. n. 33.
Eleemoſyna. Apoſtolico Nuntio in Germania committitur, vt eleemoſynas diſtribuat. a. 1537. n. 9.
Eleemoſynarum pauperibus diſtribuendarum cauſa Sampſon Epiſcopus Ciceſtrenſis ab Henr. VIII. carceri addicitur. a. 1540. n. 64.
Pro eleemoſyna impertienda S. Franciſcus Xauerius, pecunia cælitus immiſſa donatur. a. 1544. n. 39.
Imminentia æternæ damnationis pericula auertunt eleemoſynæ. Exemplum in Petro Gamrato. a. 1545. num. 62.
Eleonora Francorum Regina pro inducijs inter Car. V. & Franciſcum I. confirmandis operam nauat. a. 1537. n. 59.
Carolum V. Fratrem in Belgio commorantem, pace compoſita gratulabunda inuiſit. a. 1544. n. 34.
Elziarius Miodanus malè à ſe dicta explicat, & emendat. a. 1535. n. 28.
Emanuel Philibertus Sabaudiæ Dux Pacis inter Cæſarem, & Franciſcum ſancitæ beneficio ditionem amiſſam recuperat. a. 1544. n. 30.
Ad Concilium promouendum à Pontifice ſollicitatur. ib.

Euer-

Digitized by Google

Energumeni inſignis à ſpiritibus immundis liberatio in Regno Siciliæ. a.1541.n.68.
Lutherus ſuis exorciſmis fruſtrà, ac ridiculè liberare energumenos molitur. a.1545. n.49.
In Belgio Lutheri mortem, eumque ad Tartara ſublatum deprædicant. a.1546.n.143.
Ennius Philonardus Card. S. Angeli ex Epiſcopo Verulano, & Arcis Æliæ Præfecto renunciatur. an. 1536.n.49.
Epiſcopatus. Nunquam cum alio quamuis pinguiori mutare voluit Io. Cardinalis Roffenſis. a.1535. n. 9.
Epiſcopatuũ pluralitas in Germania quare non improbanda. an. 1547. n.3.
Epiſcopatus tenues vniri, valdè expediens iudicatum. a.1547.n.76.
Epiſcopi quales eſſe debeant. an. 1541.n.29.a.1546.n.62.63.
Pauperum maximam curam gerant, ibid.
Adhortatio Pauli III. ad Merſeburgenſem Epiſcopum, vt paſtorali ſollicitudine Epiſcopale munus adimpleat. a.1542. n.40.
Epiſcoporum in Hungaria ſtatus. a.1545.n.24.
Pro eorum diſciplina reſtituenda plura decernuntur. ib.
Per ſe ipſos, & non per procuratores Concilio intereſſe iubentur. a. 1546. n. 7.
Epiſcopis prædicandi munus incumbit. n. 63.
Impedimenta reſidentiam ipſorum tardantia auferenda. n.56.63.
Epiſcopi non reſidentes à S. Dameſo Papa meretricibus comparantur. a.1546.n.135.
Reſidentia Epiſcoporum vrgetur prolixa oratione à Card. Pacechio, ac Summo Pontifici ſuadetur, vt peculiari Bulla ad eam Epiſcopos excitet. n. 135.
Epiſcopi titulares nonniſi ex vrgentiſſima cauſa fiant. a. 1547. n. 76.
Rariſſimè diſpenſetur circa ætatem cum promouendis ad Epiſcopatum. ib.
Examen promouendorum ad Ordines fiat coram ipſomet Epiſcopo abſque vlla mercede. n.76.77.
Triennium præſcriptum pro ordinatione Sacerdotum ad maius, quàm ad annum Epiſcopus limitare non poſſit. ib. 77.
Epiſcoporum vita à Metropolitano inquiratur, ac Sedi Apoſtolicæ, cùm opus fuerit, deferatur. a. 1547. n. 77.
Viſitatores Epiſcoporum ſingulis triennijs à Pontifice in omnibus regionibus conſtitui, laudabile eſſet. ibid.
Singulis annis Epiſcopi Diœceſim perluſtrare, ſola victus procuratione accepta, teneantur. a. 1547. n. 77.
Epiſcoporum inaugurationes in Anglia nouis ritibus inducuntur. a.1547. n.129.
Galli in conuentu apud Molinium Epiſcopos pro reformatione Romam mittendos deligunt. a.1548. n.73.78.
Epiſcopi in Anglia nimium timidi Primatum Eccleſiæ Anglicanæ Eduardo puero deferentes, iuſto Dei inditio puniuntur. a. 1548. n. 80.
Ad Epiſcopos, non ad Reges de cauſa Religionis cognoſcere, ſpectare, Sigiſmundus Poloniæ Rex præclarè aiebat. a. 1548. n. 81.
Equites Hieroſolymitani à Pontifice Carolo V. & Henrico Galliæ Regi commendantur. a. 1548. n. 84
Ab onere decimarum eximuntur. a. 1534. n.4.
Pro defendenda Tripolitana regione multum laborant. a. 1548. n. 84.
Eraſmus Roterodamus Carthuſianum Monachum in ſua vocatione confirmat. a,1536. n.47.
Cum reſipiſcentiæ ab hæreſi argumenta dediſſet, à Paulo Præpoſitura Dauentrienſi inſignitur. a. 1535. n.28.
Nimiam Lutheranorum libertatem ſuſpectam habet. a.1536. n. 47.
Moritur Baſileæ damnata primum, cui antea nimis fauebat, hęreſi, a.1536. n.47.
Eius ſcriptea, cùm ipſe repurgare noluiſſet, ab Eccleſia reiecta. ib.
Euangelium. Euangeliorum librum Poloniæ Reginæ, quamuis nondum coronatę, de more oſculandum deferri conſentit Paulus Tertius. a.1549. n.46.
Euchariſtia ſumma pompa per Pariſienſem Vrbem Rege præſente circumfertur. anno 1535. num. 22.
In Sacroſancta Euchariſtia, Chriſti corpus realiter non adeſſe impiè docebat Caluinus. n.24.
Aliæ circa ipſam eiuſdem blaſphemiæ. a.1538. n.42.
Tranſubſtantiationem in Euchariſtia credi iubet Henr. VIII. an. 1536. n. 27. item vnam ſpeciem Sacramenti Euchariſtiæ ad ſalutem ſufficere.
Magna inter Hæreticos diſſenſio, multique errores ſuper materia, & forma Euchariſtiæ. a.1536. n. 37. a.1541. n.10.17.
Inter Zuinglianos, & Lutheranos. a 1540. n.33.
De Euchariſtia conſtituitur in Anglia peculiaris doctrina. a.1539. n.35.
Euchariſtia non eſt ſolum ſignum, aut figura. a.1540. n.49.
Euchariſtiæ Sacramentum, quod pridem negauerat, fatetur Lutherus. a.1545. n.48.
Sacerdos in Euchariſtiæ Sacramentum non credens, miraculosè detergitur, ac conuertitur. a.1545. n. 64.
In Concilio Tridentino Hæreticorum errores circa Euchariſtiæ Sacramentum recenſentur, & expenduntur. a. 1547. n.28.
Euchariſtiæ Sacramento reuerentia exhibenda indicitur. an. 1547. n.73.
Singulis quindecim diebus in Pyxide renouari debet. ib.
Modus reuerenter procedendi, cùm ad infirmos defertur. ib.
Euchariſtiæ Sacramentum ab Henrico VIII. homine quantumuis perditiſſimo ſemper in honore habitum, atque in extremo vitæ idipſum eſt proteſtatus. a. 1547. n.120.
Euchariſtia Laicis ſub vtraque ſpecie neceſſaria ab Hæreticis in Anglia aſſeritur. an. 1547. num: 130.
In Euchariſtia Panem, & Vinum in verum Chriſti Corpus, & Sanguinem conuerti, remanentibus tamen ſpeciebus, de fide tenendum. a. 1548. n. 79.
Integrum Sacramentum ſub vtraque ſpecie Huſſitæ in Bohemia confitentur. a.1549. n.25.
Impiæ à Io. Caluino de Euchariſtia promulgatæ aſſertiones, à Carolo Eſpeucæo confutantur. an. 1549. n.33. 34.
Euchariſtiæ miraculum Rauennæ editum. a. 1549. n. vlt.
Euerardus Cardinalis à Marchia Reginaldo Card. Polo conſilio, & pecunia non deeſſe à Pontifice iubetur. a. 1537. n.42.
A furore Henrici VIII. Polum ipſum cuſtodit, n.44.
Eugenij IV. Bullam diſſolutionis Concilij Florentini ab ipſo editam Paul. III. Tridentum mittit a. 1546. n. 38.
Examen Promouendorum ad Sacros Ordines examen coram Epiſcopo, viriſque doctis, ac probis, nulla lucri ſpe, fiat. a. 1547. n. 76. 77.
Excommunicatio valdè metuenda. a. 1544. n. 36. in art. 22. Vide *Anathema*.
Abſolutionem ab ipſa non curat Io. Hung. Rex. a.1534. n.7.
Excommunicatio fertur in eum, qui Indulgentias ab Epiſcopo non deputatus prædicare præſumpſerit. a.1547. n.68.
Renouatur negligentibus in Paſchate Euchariſtiæ Sacramentum accipere. a.1647. n.73.

Exer-

Digitized by Google

Exercitia ſpiritualia S. Ignatij Loiolæ multo fidei Catholicę emolumento in Germania frequentantur. a. 1541. n. 25.

Ad preces S. Franciſci Borgiæ ab Apoſtolica Sede confirmantur. a. 1548. n. 86.

Extrema Vnctio, Errores Hæreticorum circa Sacramentum Extremæ Vnctionis. a. 1547. n. 64.

In primitiua Eccleſia in vſu fuiſſe, ac de tempore, quo miniſtrabatur, aſſeritur. n. 69.

F

Fabius Mignanellus Epiſcopus Lucerinus, ad Venetos à Pontifice mittitur pro fœdere cum Cæſare contra Turcas promouendo. a. 1537. n. 52.

Cæſ. & Ferd. Pont. nomine monet, ne in Diæta Vormatienſi de rebus Religionis agatur. a. 1545. n. 17. 18. 19.

Pro recuperanda Placentia ad Carolum V. Nuntius dirigitur. an. 1547. n. 110.

Falcones. Vectigal Falconum, atque equorum imperat Muleaſſi Tuneti Regi Car. V. a. 1535. n. 53.

Familia. Prælatorum familia ſanctè inſtituenda. a. 1541. n. 29.

Federicus Cæſius Epiſcopus Tudertinus Cardinalis tit. Sancti Pancratij. a. 1544. n. 40.

Federicus Fregoſius Gennen. Archiepiſcopus Salernitanus oblatam purpuram demiſsè reſpuit. a. 1536. n. 49.

Cardinalis renunciatur. a. 1549. n. 38.

Federicus Saxoniæ Elector. Vide *Ioannes Federicus*.

Ferdinandus Archiepiſcopus Granatenſis Indiarum Patriarcha deſignatur. a. 1546. n. 157.

Ferdinandus Romanorum, & Hungariæ Rex de pace inter ipſum, & Ioannem agit Paulus a. 1534. n. 6. a. 1537. n. 62.

Sollicitatur à Pontifice cõtra Henricum VIII. a. 1535. n. 12.

Litteræ Pauli Pontificis ad ipſum pro Concilio promouendo per Vergerium delatæ. n. 31.

Pro fide publica, quam *Saluo Condotto* dicunt, agere cum ipſo iubetur Nuntius. a. 1537. n. 6. Item pro promulgando Concilio per Hungariam, & Bohemiam. ibid.

Varijs cladibus à Turcis in Hungaria exagitatur. a. 1537. n. 62.

Magnam comparat claſſem in Turcas irrito ſucceſſu. n. 65.

Cum Io. Hungariæ Vaiuoda pacem firmat. a. 1538. n. 20.

In perducendis ad Eccleſiæ vnionem Germanis, ac reliquis ſibi ſubiectis laudabiliter incumbit. n. 39.

Legatos ſuos ad Francfordienſem Diætam mittit. a. 1539. n. 2.

Hagenoenſi Conuentui loco Car. V. alijs diſtenti negotijs præeſt. a. 1540. n. 33. 39.

Eius in conuentu Oratio, n. 40.

Diætam Hagenoenſẽ Wormatiam transfert. n. 51.

Defuncto Ioanne Vaiuoda Hungariam pactione antea ſibi debitam, armis obtinere nititur. nu. 63. a. 1541. n. 46.

Eius exercitus à Turcis diſſipatur. n. 46.

Iniquæ pacis conditiones eidem à Solymanno imperantur. a. 1541. n. 47.

Ad Concilium Tridentinum per epiſtolas à Pontifice inuitatus, Oratores ſe miſſurum ſpondet. a. 1542. n. 14. 15.

Mittit Franciſcum à Caſtellalto. a. 1543. n. 7.

Henrico Brunſuicenſium Duci præ nimio Lutheranorum metu ſuppetias negligit afferre. a. 1542. n. 37.

Segnior in ſubmittendo Albæ Regali ſubſidio. a. 1543. n. 34.

Ob nimiam in Eccleſiaſticos Miniſtrorum licentiam cladibus Hungaricis mulctatur. ib. 35.

Eccleſiæ Aquileienſis iura tueri ſuadetur, cùm eiuſdem Eccleſiæ Canonicus ſit. a. 1543. n. 35.

Oratores ad Concilium Tridentinum mittit. a. 1545. n. 6.

Coacta Wormatienſi Diæta ipſam alloquitur. n. 19.

Bohemos à ſe deficientes compeſcit. a. 1547. n. 103. 105.

Gratulatur illi Pontifex de victoria. n. 104.

Eius ope Huſſitæ ad Eccleſiam Catholicam reuertuntur. a. 1549. n. 25. 26.

Ferrantes Gonzaga Prorex Siciliæ. a. 1538. n. 22.

Placentiam, occiſo Petro Aloyſio Farneſio, cum Cæſarianis occupat. a. 1547. n. 109.

Octauium Farneſium bello adorſus, cum ipſo tandem inducias componit. n. 113.

Cum eo pacem componere, ac Parmam obtinere meditatur contra Pontificis voluntatem Octauius Farneſius. a. 1549. n. 47.

Ferraria pro Concilio celebrando apta Ciuitas iudicatur. a. 1541. n. 51. 1547. n. 80.

Fides. Fidem ob periculorum terrorem diſſimulari poſſe, modò idololatriæ exterior actus non committeretur, docuit Guilelmus Farellus. a. 1535. n. 25.

Peccatorem ſola fide iuſtificari, quomodo intellexerit Elzearius Miodanus. n. 28.

Propagatur in America, & Indijs Orientalibus. a. 1536. n. 48.

De controuerſijs fidei cum Lutheranis ſobriè agere iubentur Miniſtri Pontificij, & quare? a. 1437. n. 10. 11.

Fidei Catholicæ dogmata à Pontifice exquirenda, non in controuerſiam adducenda. a. 1540. n. 48.

Fides Catholica ſtrenuè in Hibernia contra graſſantem Henr. VIII. ſæuitiam defenditur. an. 1541. n. 41.

Ob id commendantur à Pontifice Hiberni. a. 1547. n. 125.

Fidei decretum in Concilio Tridentino legitur, ac firmatur. an. 1546. n. 15. 16.

Fidei decreta iam ſtabilita in dubium reuocati vetat Paul. III. a. 1548. n. 27.

Fides ſola peccatorem non iuſtificat. n. 79.

Fides publica expoſcitur pro Hæreticis ad Concilium inuitandis fides publica a Cæſare, quam *Saluum Conductum* appellant. an. 1537. n. 7.

Fieſſa Oppidum ad Lycum amnem Lutheranis deditur. a. 1546. n. 107.

Fiſcus. Regio fiſco bona trecentorum ſeptuaginta ſex Monaſteriorum addicit Henricus Octauus. a. 1536. n. 29.

Eccleſiaſticorum omnium bona Eduardus VI. a. 1547. n. 129.

Flaminius de Sabellis Pontificius Cubicularius Purpureum Galerum Othoni Card. Truchſes defert. a. 1544. n. 42.

Florentia. Alexandro Medice Florentiæ Duce necato, Coſmas Medices, Card. Cybò opera, in Ducem eligitur. a. 1537. n. 66.

Contra Coſmam Florentini exules in Inſubria exercitum cogunt, ſed ab ipſo coërcentur. a. 1544. nu. 16.

Florentinum Concilium, quando diſſolutum. a. 1546. n. 27.

Florentius Voluſenus Scotus quo pacto inter Scotiæ tumultus catholicè agere debeat, à Iacobo Card. Sadoleto per literas inſtituitur. a. 1546. n. 148.

Fœdus Inter Cæſarem, & Venetos contrà Turcas à Pont. vrgetur. a. 1537. n. 52.

Percutitur fœdus inter Pontificem Cæſarem, & Venetos. n. 54.

Articuli fœderis referuntur. an. 1538. n. 3. & 4.

Inter Catholicos Germaniæ Principes contra Lutheranos conflatur, a. 1539. n. 1.

Parum proſperè procedit. n. 31.

Ab Alexandro Card. Farneſio fœdus inter Pont. Cæſ. Ferdin. ac plures Germaniæ Principes pro tuen-

tuenda religione proponitur. a. 1540. n. 26. a. 1541. n. 20. 33.
Pont. pro ipſo ſtatuendo pecuniam apud menſarios deponit. ib. nu. 20.
Fœdus contra Regem Galliæ inire Paulus Tertius reſpuit. a. 1543. n. 44. 45.
A Franciſco I. cum Solymanno probroſè percutitur. a. 1543. n. 46. De ipſo fruſtrà purgare ſe nititur. nu. 46. 47. Contra ictum fœdus declamant ipſi Gallici auctores. n. 46.
Fœdus contra Hęreticos inter Pontif. & Cæſarem ſancitur, eiuſque articuli recenſentur. an. 1546. n. 94.
Inter Paulum Tertium, & Henricum Secundum Galliæ Regem contra Cęſarem agitatur. a. 1548. n. 65.
Abnuit Pont. in ſocietatem armorum contra Carolum V. venire. a. 1549. n. 23.
Fortiſſimus. Cognomine *Fortiſſimi* à Pontifice Car. V. decoratur. a. 1547. n. 105.
Francfordienſis Conuentus Proteſtantes Principes Diætam Francfordię fœderi Catholicorum opponendam celebrant. a. 1539. n. 2.
Ad eum Lundenſis Præſul varijs inſtructionibus mittitur. ib.
Cæſaris, & Ferdinandi Oratores illuc cum pluribus mandatis deſtinantur. n. 2. 3. 4.
Decretum Catholicę Religioni pernicioſum emanat. n. 5. & 6.
Plures Principes decreto ſubſcribere recuſant. n. 8.
Pro ipſo reſcindendo apud Pontificem, & Cæſarem Card. Aleander acriter inſtat. ib.
Lundenſis Epiſcopus auro corruptus conſenſum decreto præſtat, ac conſcientiæ poſtmodum ſtimulis agitatus, purgare ſe nititur. n. 8.
Franciſcus Belcarius Metenſis Epiſcopus contra fœdus à Franciſco I. cum Turcis inito declamat. a. 1543. n. 46.
Franciſcus de Bobadilla Epiſcopus Ceruienſis inter Card. cooptatur.
S. Franciſcus Borgia viſo. Iſabellæ Car. V. vxoris defunctæ cadauere Societati Ieſu nomen dare ſtatuit. a. 1539. n. 23.
Petit à Pontifice librum exercitiorum S. Ignatij confirmari. a. 1548. n. 86.
Franciſcus à Caſtelalto Ferdinandi Romanorum Regis Orator Tridentum vadit. a. 1543. n. 7. a. 1541. n. 6. 29.
Oenipontum valido præſidio contra Wirtembergẽſium copias munit. a. 1546. n. 107.
Franciſcus Dauolos Marchio Vaſti auctor creditus necis Cæſari Fregoſio, & Antonio Rinconio illatæ. a. 1541. n. 48.
Niciam à Turcis, & Gallis obſeſſam liberat. a. 1543. n. 39.
Franciſcus Donatus Venetiarum Dux ad ſocietatem armorum ineundam contra Hæreticos à Pontifice inuitatur. a. 1546. n. 101.
Franciſcus Frangepan. in Hungariam ad profligandam hæreſim miſſus, de periculis Regni Pontificem monet. a. 1534. n. 7.
Franciſcus Galliæ Rex pro liberando è vinculis Card. Fiſcherio nauat operam. a. 1635. n. 7.
Sollicitatur à Pontifice contra Regem Angliæ. n. 13.
Tentatur ab Henrico Anglo, vt ab Eccleſiæ vnitate deſciſcat. n. 14.
Præclarum eius reſponſum de Religone nunquam deſerenda. nu. 14. 22.
Sacramentarios infames contra Euchariſtiam libellos euulgantes coërcet, & punit, atque Auguſtiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum ſumma veneratione delatum facem geſtans comitatur. n. 22. 23.
Ab Hæreticorum conſortio, quam longè fugiendum, à Card. Turnonio edocetur. n. 23.
Io. Caluinus audacter ſuam inſtitutionem Franciſco Regi ad decipiendos ſubditos nuncupat. n. 23.
A Pontifice in ſocietatem armorum contra Solymannum fruſtra inuitatur. n. 45. 46.
Decimæ Eccleſiaſt. bonorum ei conceduntur quibuſdam conditionibus. n. 46.
Mediolani Ducatum ſibi concedi optat. n. 57.
Arma in Sabaudiam mouet, vt indè Italiam in ſuam redigat ditionem. n. 57. a. 1536. n. 11.
Bellorum omnium cauſam cùm in Franciſcum reieciſſet Carolus V. coram Pontifice, & Card. a. 1536. n. 6. ipſe illius technas patefacit. n. 13.
Pacis leges Carolo V. ab ipſo propoſitę reſpuuntur. n. 11.
A Pontifice ad pacem vrgetur. n. 12.
Ad commeatus Cæſari impediendos flammis cunctas Prouinciæ Regiones vaſtat. n. 17.
Ad Preces Pontificis congreſſu exercituum abſtinet. n. 20.
Hiſdino in Belgijs expugnato, armiſque in Inſubriam delatis, Solymannum ad inferenda Carolo V. damna incitat. num. 22. & a. 1537. n. 21.
Ad affinitatem cum Rege Scotiæ contrahendam à Pontifice ſollicitatur, ac ne contra Populos Anglię in Henricum excitatos moueat arma. a. 1536. n. 30.
Ad pacem à Pontifice per literas, & Nuntios vrgetur. a. 1537. n. 2.
Pacis admittit conſilia, modò Mediolanenſis Ducatus in Aureliæ Ducem conferatur. n. 32.
Obedientiam Pontifici cum duobus liberis, ac Regni nobilibus Niciæ præſtat, & cum eo longum habet colloquium. a. 1538. n. 12.
Colloquium cum Carolo V. refugit. n. 12.
Conditiones pacis ineundæ Pontifici proponit. n. 15.
Gandauenſes à Cæſare ad ſe deficientes in clientelam ſuſcipere magnanimiter recuſat. a. 1539. n. 32.
Belgij defectionem ipſi Cęſari enũciat. ibid.
Spe Mediolanenſis Ducatus illectus, cæteras omnes pacis conditiones reſpuit. a. 1540. n. 11.
Pro morte Cęſari Fregoſio, atque Antonio Ringonio illata à Carolo Quinto ſatisfactionem fruſtrà poſtulat. a. 1541. n. 54.
Georgium Auſtriacum Archiepiſcopum Valentinum, & Epiſcopum Leodienſem per Lugdunum tranſeuntes detineri ob id iubet. nu. 54.
In gratiam Pontificis dimittit. n. 61.
Pontifex pro inducijs obſeruandis cum Cæſare per Nicolaum Ardinghellum ſortiter apud ipſum agit. n. 54.
Oratorem ad Conuentum Spirenſem Franciſcum Oliuarium mittit. a. 1542. n. 9.
Quintuplici exercitu contra Cæſarem arma mouet irrito ſucceſſu. a. 1542. n. 29. 30.
A Pontifice ad colloquium cum Cæſare ineundum, atque inducias firmandas incitatur. a. 1542. n. 33.
Cauſam differendæ pacis à ſe in Cæſarem auertit. n. 35.
Fœdus cum Turcis in magnum ſui nominis dedecus percutit an. 1543. n. 46.
Fruſtrà de eo purgare ſe nititur. n. 46. 47.
Eius Oratores à Norimbergen. ac Spirenſi conuentu poſt fœdus cum Turcis initum pulſi. n. 47. 48. a. 1544. n. 2.
Hoſtis Imperij in Spirenſi Conuentu declaratur. n. 16.
Coram Pontifice Hiſpani Oratores contra ipſum agunt, quod cum Lutheranis amicitiam coleret, eiſque fauorem præſtaret. a. 1543. n. 52.
A Turcica confœderatione ſe diuellit. a. 1544. n. 17.
Pijs eius facinoribus proſperum dat Deus exinde incrementum. ib.
Ad pacem cum Carolo V. componen-

nen-

nendam certis quibuſdam legibus inducitur. a.1544. n, 53.

A Pontifice propterea commendatur. n.24.

Ad Regem Angliæ inuadendum auxilia poſcit. n.28.

Concilium Tridentinum maturari rogat. ib.

Franciſci Regis iuſſu Meloduni à pluribus Theologis congregatis Catholica veritas illuſtratur, a. 1544 n.37.

Principes Wormatiæ congregatos, vt diſſenſiones ad Concilium Tridentinum referant, fruſtra per ſuos Oratores monet. a. 1545. n. 21.

Præſules Tridentum miſſos in Galliam reuocat. n. 31.

Scotis contra Anglos ſuppetias mittit, quæ tamen proditione Comitis Lenoti irritæ ceſſere. n. 57.

Hæreſim mira ſeueritate coërcet. n.57. & n. 1546. n.97.

Ad belli contra Hæreticos ſocietatem à Paulo III. inuitatur. n.96.

Eius laudes à Petro Daneſio Oratore ſuo in Concilio Tridentino referuntur. a.1546. n.121.

Pro tuenda vnitate Eccleſiæ, eiuſque Capitis, quàm ſtrenuè inſudauerit. ib.

Pacem cum Anglis componit. a. 1546. n. 149.

Bellum iterum contra Carolum Quintum meditatur. a. 1547. n. 106.

Vt eum à propoſito dimoueret Paulus III. Cardinalem S.Georgij Legatum mittit. ib.

Genuenſem coniurationem Ludonici Fliſci creditus eſt fouere. n. 107.

Moritur n.116. eius Elogium. ib.

Franciſcus Galliæ Regis Delphinus ex ludo pilæ æſtuans epota intemperanter aqua moritur. a. 1536. n. 18.

Franciſcus Henricus Societatis Ieſu, per epiſtolas ipſum Traueneoræ ſtrenuè laborantem S. Franciſcus Xauerius conſolatur. a.1548. n.85.

Franciſcus Marſupinus de Hungariæ ſtatu Pontificem monet. a. 1538. n.21.

Franciſcus Oliuarius Galliarum Regis Orator in Hagenoenſi Conuentu fidei Catholicæ dogmata in controuerſiam non adducenda proponit. a.1540. n.48.

In Spirenſi Conuentu orationem habet. a. 1542. n. 10.

In malam partem accipitur eius oratio, quòd dixiſſet Arces Hungariæ à Turcis poſſeſſas non iterum tentandas, ideòque ante expletum conuentum dimittitur. ibid.

Franciſcus Quignones Card. tit. Sanctæ Crucis Legatus ad Regem Romanorum pro pace decernitur. a.1536. n.14.

Franciſcus de Rohan Henrici II. Galliarum Regis nomine Legationem apud Pont. obit. a. 1547. n.119.

Turpis illius à Catholica Eccleſia defectio. ib,

Franciſcus Sfondratus Archiepiſcopus Amalphitanus ad Spirenſem Conuentum, ac ſimul ad Ferdinandum Romanorum Regem Nuntius cum præceptionibus, ac mandatis à Pont. mittitur. a. 1543. n.49.

In Belgium ad Cæſarem pro pace compoſita gratulatorius Nuntius à Paulo Tertio mittitur, a. 1544. n.33.

Sacra purpura donatur. n.40.

Ad Cæſarem pro pacis cuſtodia iterum Legatus. a. 1547. num. 106.

Reuocatur. a.1548. n.65.

Negotium electionis Armeniorum Patriarchæ ipſi, ac Cardinalibus Ceruino, & Creſcentio committitur. a.1549. n.35.

Franciſcus Sfortia Dux Inſubriæ nullis relictis liberis moritur. a.1535. n.57.

Eius mors tumultuum occaſio inter Regea. ib.

Franciſcus Toletanus Orator Cæſaris ad Conc. Tridentinum Patres in congregatione alloquitur. a. 1546. n.44.

Pæſaris mandato, vt ſuo nomine in Congregationibus votum proferret quomodo reſponſum. nu. 45.

Franciſcus Card. Turnonius Commendatur Card. Turnonio Hieronymus Dandinus in Gallias pro pace procuranda à Pontifice directus. a.1541. n.50.

Res Catholicas in Gallijs egregiè propugnat. a.1544. n.37.

S. Franciſcus Xauerius Societatis Ieſu à Paulo Tertio ad Euangelium prædicandum in Indias Apoſtolici Legati titulo mittitur. a.1540. n.66.

Monita illi à Pontifice in diſceſſu data. ib.

Egregij illius pro animabus Chriſto lucrandis in Indijs labores. a.1543. nu.60. a. 1544. nu. 39. a. 1546. n. 152.

Plures mortuos ad vitam reuocat. a.1543. n.60. a.1549. n.42.

Eius in declinanda gloria humilitas. a.1543. n.60.

Cælitus accepta pecunia mendico ſubuenit. a.1544. n.39.

Eo Sacrum operante in Inſula Maurica, terra contremiſcit. a. 1546. n.152.

Victoriam de infidelibus ab exercitu Chriſtiano reportandam prædicit, an. 1547. num. 136.

Cæleſtium conſolationum pabulo inter extremos labores recreatur; a.1548. n. 85.

Suis epiſtolis Franciſcum Henricum in fidei prædicatione ſtrenuè laborantem conſolatur. ib.

In Iaponiam Euangelium fœliciter inuehit. a. 1549. nu. 36. & ſeq.

Mira ſancti viri abſtinentia. num. 39.

Crucis venerationem in Iaponia reperit. n.37.

Virtutes, prædicatio, ac miracula Sancti Franciſci Xauerij. n. 41. & ſeq.

Fridericus Palatinus in Ratisbonenſi Conuentu Cæſaris nomine orationem habet, a.1541. n.6.

Diſputationibus præeſt. n.7.

De eius ſincera fide ambigitur. ibid.

Hæreſi manifeſtè polluitur. a.1546. n.105.

De temerata Religione, ſpretaque Maieſtate veniam à Carolo Quinto expoſcit. n.114.

G

Gabella. Vide *Vectigal*.

Gabriël Guſmanus Francorum Reginæ Piacularius Sacerdos pacem inter Carolum Quintum, & Franciſcum I. ſtrenuè promouet. a. 1544. n.23.

Gallia. *Galli* Maranum Auſtriacorum Oppidum in paludibus Venetorum occupant. a. 1542. nu. 18.

Minantur Solymanno illud cedere, ni Auſtriaci ab inæpto deſiſtant. nu.20.

Gallia Caluiniſmo fœdè inficitur. a.1542. n.52. a.1549. n.33.

Galli Oratores Norimberga, ac Spira poſt fœdus cum Turcis initum proſcripti. a.1543. n.47.48.

Apologiam pro Franciſco Rege euulgant. ibid. 47.

Gallos à Cæſare auertere ſummo conatu Proteſtantes nituntur. a. 1545. n.33.

Galliarum Regis Oratores in Concilio Tridentino admittuntur, & de loco eis dando ſuborta controuerſia ſopitur. a. 1546. n. 119. 120. Recuſant primæ Concilij ſeſſioni intereſſe, & quare? a. 1547. n.6.

Gallorum Regum in Eccleſiam Romanam beneficentia, & dilectio. a.1546. n.121.

Gallorum Regum exaltationem, ſublimationem eſſe Sedis Apoſtolicæ ſcripſit Innocentius III. ib.

Galli Præſules, tranſlato Bononiam Tridentino Concilio, Ferrariæ ſubſiſtunt, donec controuer-

trouerſia de tranſlatione facta dirimatur. a.1547. n.60.
Galli pro Scotis contra Anglos pugnant. a. 1547. n. 115.
Galli Cardinales nituntur, Pontificem à mittendis in Germaniam Legatis cum diſpenſationum facultate auertere, ne Cæſaris potentia nimiũ excreſceret. a. 1548. n. 49.
Galli conuentum apud Molinum cogunt, vt Epiſcopos pro reformatione Romam mittendos deligant. a. 1548. n. 73.
Mentem ſuam ſcripto produnt. ib.
Gandauenſes contra Carolum Quintum rebellant. a. 1539. n. 32.
Renuit ipſos in ſuam clientelam accipere Franciſcus Primus Galliæ Rex. ib.
Veniam ſupplicitèr à Carolo poſtulant. a. 1540. n. 3.
In coniurationis Principes gladio animaduerti iubet Carolus. ib.
Reliquis, certis imperatis Legibus, parcit. n. 3.
Gangrana ope Sancti Caietani Thyęnæi ſanatur. a. 1547. n. 136.
Gaſpar de Aualos Archiepiſcopus Compoſtellanus Card. creatus in pectore reſeruatur. a. 1541. n. 63.
Pronunciatur. a. 1544. n. 40.
Gaſpar Berzaus Societatis Ieſu in Regno Armuzienſi egregiè pro Euangelio propagando laborat. a. 1549. n. 44.
Apoſtatam ad fidem per epiſtolas à ſe reuocatum, ideòque à Mahometanis occiſum, velut Martyrem veneratur. ib.
Crudelia Ethnicorum ſacrificia ſuſtulit. ib.
Eius virtus apud Saracenos prius habita ludibrio, poſtea admirationi. ib.
Splendidam veſtem ab illis exhibitam cum paupere ſua tunica renuit commutare. n. 44.
Gaſpar Cardillus Caroli Quinti in concedendo *Interim* impietatem reprehendit. a. 1548. n. 64.
Gaſpar Contarenus Venetus D. Marci Procurator, creatur Card. Sanctæ Mariæ in Aquiro. a. 1535. n. 7.
Pro Concilio celebrando deputatur. a. 1536. n. 4.
A Io. Cochlæo de Philippi Melancthonis, & Martini Buceri pacem expetere ſimulantium fraudibus admonetur. a. 1539. n. 2.
Legatus in Germaniam creatur. a. 1541. n. 1.
Inſtructio illi data pro Germanica Legatione obeunda. ib.
Ratisbonenſi Conuentui intereſt. a. 1541. n. 5.
Iudicium ſuum de libro Concordiæ Ratisbonæ exhibito declarat. n. 14.
Calumniam idcircò paſſus ſe purgat. n. 15.
Tolerantiam cum Hæreticis, quam plures expetebant, conſtanter admittere recuſat. n. 18. 33.
Carolo Quinto Concilium proponit. n. 26.
Edito libello Imperij Ordinibus demonſtrat, controuerſias fidei in Nationali Concilio dirimi non poſſe. a. 1541. n. 28.
Pro reformandis Eccleſiaſticorum moribus plures Germaniæ Epiſcopos congregat, ac diſciplinæ inſtaurandæ neceſſitatem graui oratione patefacit, n. 29.
Carolo V. formulam de redintegranda Eccleſiaſtica diſciplina à ſe exaratam offert. n. 30.
Fœdus inter Pontificem, Cæſarem, Romanorum Regem, & Principes pro defenſione Catholicæ fidei ſancit. n. 37.
Lutheranorum errores debita cenſura damnat. n. 37.
Contra ipſum ſcriptis inſurgunt. ibid.
Contareni famæ non Hæretici tantùm, ſed æmuli quoque Catholici Romæ detrahunt. n. 38.
Purgat ſuam innocentiam datis ad Pontificem literis, à quo miris laudibus, & Bononienſi Legatione decoratur. ib.
Carolum Quintum in Italiam deſcendentem Legati Apoſtolici titulo comitatur. 38.
Mediolanum ingrediens Carolus V. ſuo lateri comitem honoris cauſa Contarenum adhibet. ib.
Pro pace impetranda Legatus iterum ad Carolum Quintum decernitur. a. 1542. n. 22.
Antequam legationem illam ineat Bononiæ decedit. n. 23. 24.
Diluitur calumnia ipſi illata, quòd Ochinum fidei, ac Religionis deſertorem ſuis ſermonibus in Apoſtaſia confirmarit. nu. 24. 25.
Eius virtutes, ac in obitu conſtantia. ib. & n. 23. 26.
Plura ſui ingenij reliquit monumenta. n. 26.
Quædam eius ſententiæ in inuidiam adductæ, ab Eckio defenduntur. n. 42.
Gaſpar Quaramier Hallenſis Lutheri, eiuſque ſectæ inſaniam edito commentariolo oſtendit. a. 1535. n. 19.
Captus in Smalcaldico bello, ſęuiſſimis ab eiſdem excruciatur tormentis. ibid.
Gaſpar à Regibus Ordinis Prædicatorum Theologus, à Rege Luſitaniæ ad Tridentinum Concilium mittitur. a. 1545. n. 45.
Generales Ordinum Regularium ad ſuffragium ferendum in Concilio admittuntur. a. 1545. n. 46.
Geneua à Guilelmo Farello impoſtore primùm, deinde à Caluino dementata, hæreſeos Metropolis euadit. a. 1535. n. 25.
Infame huius facinoris monumentum ibi exaratum. ib.
Genua Gallorum armis obſeſſa, Cæſarianis ſuppetijs liberatur. an. 1536. n. 18.
Contra Genuam conituar, irrito tamen conatu, Io: Ludouicus Fliſcus. a. 1547. n. 107.
Pœnæ de coniuratis ſumptæ. 108.
Placentiam Oratores ad obedientiam Paulo III. præſtandam Genuenſes mittunt. a. 1538. n. 10.
Georgius de Ambaſia Gallus Cardinalis creatur. a. 1545. n. 60.
Georgius Archiepiſcopus Armacanus hæreſis accuſatus illius Eccleſiæ adminiſtratione priuatur. a. 1539. n. 36.
Georgius de Auſtria Archiepiſcopus Valentinus, & Epiſcopus Leodienſis iuſſu Franciſci I. in cuſtodia detinetur. a. 1541. n. 54.
Eius liberatio à Pontifice impetratur. n. 60. 61.
Georgius Dauid Maior ſe Chriſtum ementitur. a. 1543. n. 59.
Georgius à S. Iacobo Ordinis Prædicatorum à Rege Luſitaniæ ad Tridentinum Concilium mittitur. a. 1545. n. 45.
Georgius Saxoniæ Dux ſtrenuus Catholicę fidei propugnator. a. 1537. n. 12.
Petrus Veſtrius Apoſtolicus Nuntius plura circa fidei conſeruationem cum eo agere iubetur. ib.
A Lutheranis vnà cum filio veneno ſublatum fuiſſe communis percrebuit ſama. a. 1539. n. 18.
Eius pia mors refertur. ib.
Religionis Catholicæ tuendæ cupidiſſimus. n. 19.
Henricum, cæteroſque fratres, ſi à Catholica Religione deſciſſerent, ditione exhæredatos, ſupremis tabulis decreuit. a. 1539. n. 19.
Georgius Varadienſis Epiſcopus accuſatus malorum Hungariæ præcipuus auctor. a. 1541. n. 47.
Georgius Kildariæ Comes Hibernus ab Henrico VIII. ob fidem Catholicam vexatus fuga dilabitur. a. 1541. n. 40.
Leodienſi Epiſcopo à Pontifice commendatur. ib.
Epiſtolis Pontificijs confirmatus. n. 41.
Gerardus Veltruuichus à Carolo V. ad Solymannum pro inducijs firmandis Orator mittitur. a. 1545. n. 55.
Germania. Pax Germaniæ in rebus Religionis quibus modis obtinẽda. a. 1540. n. 16. vſque ad 24.
Quàm deformis eius facies, poſtquam à fide Catholica defecit. n. 33.
Principes Catholici Germaniæ à Cæſare Concordiæ librum in Ratiſ-

tiſbonenſi Conuentu exhibitum, expendere iubentur. a. 1541. n. 13.
Quid reſponderint. n. 16.
Auguſtano Receſſui adhærere ſtatuunt. ib.
Concilium in Germania celebrati non approbant. n. 26.
Germani ſeueriſſimo edicto ſub Rege Galliæ militare vetantur. numer 32.
Germaniæ Epiſcopi per Procuratores Concilio adeſſe poſcentes, non admittuntur. a. 5543. numer. 9.
Poſt varias diſceptationes id ipſis conceditur. a. 1545. n. 34.
Principes Germaniæ per Epiſtolas ad pacem à Pontifice incitantur, a. 1543. n. 51.
In Germania, excepta Quadrageſima, lacticinia in ieiunijs toleranda. a. 1548. n. 70.
Quomodo de direptis ab Hæreticis Eccleſiaſticis bonis in Germania tranſigendum. a. 1548. n. 71.
Reformationes Eccleſiaſticorum in Germania promouentur. an. 1541. n. 29. a. 1548. n. 71.
Germani cuiuſdam à Mahometiſmo ad fidem Catholicam reductio, ac ſuſcepta pro eadem pretioſa mors. a. 1549. n. 44.
Gladius. Io. Caluinus ſuæ inſtitutioni gladium flammeum appoſuit cum emblemate, *Non veni pacem mittere, ſed gladium*. a. 1535 n. 23.
Gladius conſecratus Andreæ Auriæ Archithalaſſo Cæſaris à Pontifice mittitur. a. 1535. n. 48.
Regi Scotorum. a. 1537. n. 40.
Sigiſmundo Poloniæ Principi. a. 5539. n. 25.
Goa Indiarum Ciuitas S. Franciſci Xauerij incolatu illuſtratur. an. 1549. n. 36.
Leucas amplius mille trecentas Iaponia abeſt. n. 37.
Socios Goæ relinquit in Iaponiam ingrediens S. Franciſcus Xauerius. n. 40.
Plures Bonzios in Goano Collegio bonis artibus inſtituendos mittit. n. 41.
Gratia. De certitudine gratiæ in Concilio diſceptatur. a. 1546. n. 134. 135.
De gratia Dei nemo poteſt eſſe certus certitudine fidei. a. 1546. num. 5.
Gregorius Corteſius Ordinis S. Benedicti in Sacrum Cardinalium Collegium cooptatur. anno 1542. n. 58.
Guido Aſcanius Sfortia Card. creatus Bononiæ ab Archiepiſcopo Sipontino pileo rubeo inſignitur. a. 1534. n. 14.
Forma iuramenti ab ipſo tunc præſtiti. n. 15.
Guilielmus Cliuiæ Dux ob fœdus cum Gallo initum Imperij hoſtis in Ratisbonenſi conuentu declaratur. a. 1541. n. 32.
In gratiam cum Cæſare redit. a. 1543. n. 41.
Pro Federico Saxoniæ Electore apud Carolum Quintum intercedit. a. 1547. n. 103.
Guilielmus Farellus Delphinas primus Gebennenſem Ciuitatem hereſi infecit. a. 1535. n. 25.
Guletta Arx à Carolo V. in ſuam poteſtatem redigitur. a. 1535. n. 50. 52.
Gymnaſia in Anglia opera Cardinalis Roffenſis extructa. a. 5535. num. 9.

H

Hagenoa Alſatiæ Vrbs. Conuentus Spirenſis peſtilentiæ cauſa Hagenoam transfertur. a. 1540. n. 32.
Acta ibidem. n. 45. 46.
Leges ibi conſtitutæ recenſentur. 47.
Hagenoenſi Conuentui intereſſe recuſat Marcellus Ceruinus, & quare? a. 5540. n. 32.
Infeliciter diſſoluitur. n. 50.
Haſſia à Maximiliano Egmondano Burani Comite depopulata. a. 1546. n. 112.
Heluetij ſuppetias Geneuēſibus contra Sabaudiæ Ducem ferunt. a. 5535. n. 27. item Regi Galliarum. a. 1536. n. 17.
Lauſanam hereſi contaminant. n. 27.
Heluetij Catholici Defenſorum libertatis Eccleſiaſticæ titulo à Pontifice decorantur. ibid.
Ne tàm iniquo tempore arma contra Hæreticos, ſalua tamen fide Catholica, capeſſant, admonentur. ib.
Stipendia pro mille ſclopetarijs ad ipſorum defenſionem ſtatuit Paulus. ib.
Ad arma contra Turcas ſuſcipienda à Pontifice inuitantur. a. 1541. n. 45.
Heluetij cùm Catholici, tùm Hæretici ad Concilium inuitantur. a. 1542. n. 44. a. 1543. n. 18. a. 1546. n. 57.
A Pontifice monentur, vt controuerſias de Religione exortas Concilio dirimendas relinquant, a. 1544. n. 31.
Petrus Paulus Vergerius apud Heluetios hæreſim diſſeminat, an. 5546. n. 29.
Eorum à fide Catholica defectionem deplorat Pontifex. a. 5546. n. 66.
Hercules Cardinalis Gonzaga ampliſſima poteſtate cōtra quoſcumque in Mantuana Diœceſi hæreſim ſapientes inſtruitur. a. 5545. n. 52.
Hercules Seuerolus Promotor Concilij contumaciam Prælatorum abſentium palàm accuſat. a. 1547. n. 22.
Proceſſum tranſlationis Concilij Tridentino Bononiam, Pontifici cognoſcendum defert. a. 1548. n. 36. 38.
Henricus Angliæ Rex VIII. Eius corrupti mores recenſentur à Reginaldo Polo. a. 1534. n. 9.
Verſus in rabiem contra Romanam Eccleſiam ſe caput Eccleſiæ Anglicanæ declarat. anno 1535. n. 1.
Papæ vocabulum lituris vndique obduci, & abradi iubet. n. 2. a. 1536. n. 28.
Reginaldum Polum, eiuſque familiam, pluresque Catholicos, ac præcipuè Religioſos ad mortem quærit, & cruciatibus exagitat. a. 1535. n. 2. 3.
Ioannem Card. Fiſcherum morti addicit. n. 7.
Nequior Henrico II. qui Sanctum Thomam Cantuarienſem occidit. n. 10.
Contra eius tyrannidem Pontifex Principes commouet. n. 11. 12. 13.
Regem Galliæ, vt ab Eccleſia deſciſcat, fruſtrà ſollicitat Henricus. n. 14.
Thomam Morum variè tentatum demùm iubet occidi. n. 15.
Sententia excommunicationis contra ipſum, eiuſque fautores à Paulo intentata. n. 18.
Ad ipſum Catharina Regina morti proxima literas mittit. a. 1536. n. 25.
Ianæ Semeriæ Regiæ famulæ amoribus irretitus Annam Bolenam cum ſuis procis adulterij conuictam capite plectit. n. 26.
De noua condenda in Anglia Religione conſilia agitat. n. 27.
Synodo Epiſcopali indicta conſultationem de Papæ Primatu haberi vetat, ib.
Quæ egerit contra Eccleſias, & Monaſteria, & Sacramenta. num. 28. 29.
Vectigalibus nimijs imperatis contra ipſum plures Prouinciæ rebellant. n. 30.
Blandis promiſſis fraudulenter ſedat tumultus. n. 31.
Iacobum Scotiæ Regem in ſuam ſocietatem fruſtrà pellicere tentat. n. 32.
Religioſos triginta ſex Ordinis Sancti Franciſci crudeli morte afficit. 1538. n. 44.
S. Thomam Cantuariæ Archiepiſcopum in iudicium vocat, eiuſque corpus exhumari, & comburi mandat. n. 45. 46.
Celebriores Sanctorum Imagines ... de

Google

de medio tolli, ac Martyrum monumenta deijci iubet. n.44.
Monaſterium Sancti Auguſtini, expulſis Monachis, in beſtiarum catabulum conuertit. n.46.
Contra ipſum ad decretoriam damnationis ſententiam procedere ſtatuit Pontifex. n.46.
Cæſarem in ipſum commouere Alexander Cardinalis Farneſius Legatus Apoſtolicus molitur. a. 1539. n.24.
Scriptum nefarium aduersùs Pontificem edit. n.35.
Contra Lutheri ſectam leges aliquot promulgat. ib.
Proteſtantes falſitatis arguit, ac cum ipſis conuenire recuſat. a. 1540. n.60.
Ob expilata Monaſteria in ſummã pauperiem iuſto Dei iudicio redactus. n.64.
Pro cogenda pecunia multa molitur. ib.
Catholicos plurimis tormentis vexatos vnà cum Zuinglianis pœnis afficit. ib.
Oratores ad Ratisbonenſe colloquium mittit, vt ad Catholicam Eccleſiam iterum redeat. a.1541. n. 39.
Superbia tamen ipſius interueniente conſilium euanuit. ib.
Hibernos ob fidem Catholicam vexat, ſeque Hiberniæ Regem, non vt antea Dominum, appellari iubet. n.40.
Scotiæ Regem bello laceſſit. an. 1543. n.54.
Bononiam in ora Piccardię Vrbem obſedit. n.18.
Cæſaris exercitui ſe iungere, niſi Bononia recepta, recuſat. ib.
Pacem cum Gallis conficit. an. 1545. n.57.
Inſidias Card. Polo ad Concilium proceſſuro molitur. anno 1545. n. 3.
Arma contra Gallias mouere fruſtrà niſus, pacem hortatu Caroli V. cum Franciſco I. componit. a.1546. n.149.
Ad obedientiam Sedis Apoſtolicæ morti proximus cogitans redire, arcano Dei conſilio, à quodam Epiſcopo fallaciter dimouetur. 1546. n.120.
Eius infelix mors. ib.
Poſtquam ab Eccleſia diſceſſit, in plurimas calamitates decidit. n. 121.
Extrema illius verba *Perdidimus omnia*. ib.
Carolum V. Imperatorem Eduardo filio tutorem dicit. n. 122.
Monachorum nomina, quos nece ſuſtulerat, intermortuis vocibus, animam efflaturus, conſcientiæ ſtimulis agitatus, ingeminat. n. 121.
Henricus Borgia Epiſcopus Squillacenſis Cardinalis renunciatur. a. 1539. n.38. obit. ib.
Henricus Brunſuicenſium Dux. Eius literæ caſu ad manus Lantgrauij Haſſiæ delatę multum Catholico fœderi nocuerunt. a.1539. n.2.
A Saxone, & Lantgrauio ditione expellitur. a.1542. n.37.
A Pontifice per epiſtolas confirmatur. ib. & a.1547. n.115.
Norimbergæ in Conuentu Cæſaream fidem, & clientelam implorat. a.1543. n.42.
Ab exercitu perduellium cum Carolo filio captus, victuſque eſt. a.1545. n.55.
Eius liberationem impetrari vetat Lutherus. ib.
E carcere eductus Philippi Lantgrauij aduerſarij ſui deiectionem intuetur. a.1547. n.105.
Ob fidem Catholicam in ſuam ditionem reſtituram à Pontifice laudatur. a.1549. n.4.
Henricus Galliæ Delphinus à Pontifice ad ſuadendam Franciſco Patri pacem vrgetur. an. 1542. nu. 28.
Perpiniani obſidionem ſoluere cogitur. n.29.
Idem Galliæ Rex factus ſuſpenſionem Concilij ſuadet. a. 1547. n. 60.
Rhemis coronatur. a.1547. n. 83. & 119.
Tranſlationem Concilij Tridentini Bononiam tueri, ac Præſules Gallos illuc accedere iubet. an. 1547. n.83.
Conſolatorias à Pontifice epiſtolas ſuper obitu Franciſci Patris accipit. n.117.
Cardinalis Sancti Georgij Legatus ad eum dirigitur, qui de Patris morte doleat, ac de parto Regno gratuletur. n.118.
Rogatur, vt Cardinales, & Epiſcopos ſui Regni decreto de Epiſcopatuum pluralitate tollenda obedire curet. ib.
Læta Henrici primordia in coërcendis Hæreticis, languidi conſecuti progreſſus ſibi, ſuæque ſtirpi exitiales. n. 119.
Ad Pontificia iura, & Cõcilij tranſlationem tuenda paratum ſe exhibet. a.1548. n.15.
De fœdere inter Pontificem, & ipſum ſanciendo agitur. n.65.
Bononienſem expeditionem contra Anglos feliciter ſuſcipit. an. 1549. n.32.
Contra Hæreticos edicta promulgat. n. 32.
Henricus Luſitanus è Bracharenſi ad Eborenſem Sedem transfertur. a. 1540. n.65.
Cardinalis creatur. a. 1545. n. 59. 60.
Rubrum Galerum ipſi mittit Pont. atque vt in Luſitania conſiſtere poſſet indulget. a.1546. n.158.
Henricus Graſſius Pſeudo-apoſtolus Anabaptiſtarum agnito errore in Ioannem è Bokelſon ſuum Regem inſurgit. a.1535. n.39.40.
Henricus Saxo ditionem ſuam hæreſi inficit, ac Lutherum accerſit. a.1539. n.19.
Hereberga à Lutheranis obtinetur. a.1546. n.107.
Hæretici in Anglia varia commenta contra Pontificem effutiunt. a. 1534. n.10.
Item Geneuæ. a.1535. n.25.
Ipſos reſipiſcentes Paulus III. benignè excipit. n.28.
In Conuentu Smalcaldico Pont. Doctoreſque Catholicos contumelijs laceſſunt. a.1537. n.37.
Catholicos crudelitatis arguunt. a.1540. n.60.
Galliarum, & Angliæ Regem in ſuas trahere partes nituntur. ib.
Ad Concilium inuitantur. a. 1542. n.44. a.1543. n.8.
Plurima, & falſiſſima Catholicæ Eccleſiæ imponunt. anno 1545. n. 91.
Cæſareum iugum excutere nituntur. n.93. 105.107.
Contra ipſos Cæſar cum Pontifice fœdus ſancit. n.94.
Cum ipſis diſputare, parum proficuum. n.91.
Iudiciariam in ipſos ſeueritatem exercet Franciſcus I. n.97.
Contra ipſos ad arma venitur. a. 1546. n.106.107.
Hæreticorum libri à Venetis grauibus edictis proſcribuntur. a. 1546. n.146.
Hæreticorum errores circa Sacramenta. a. 1547. n. 24. 31. 58. 64.
Circa Miſſæ ſacrificium. a.1547. n. 69.
Illuſoriè Carolo V. ſpondent, ſe Tridentino Concilio ſubmiſſuros. a.1547. n.89.91.92.93.
Libros ſuos Catholicis Principibus doloſè inſcribunt ad ſuſpicionem inijciendam, quod ipſis fauerent. a.1547. n.116.
Henricus II. Galliæ Rex contra ipſos acriter initio ſui Regni inſurgit, remiſſior verò factus ſibi, ſuæque ſtirpi exitiũ comparauit. a.1547. n.119. a.1549. n.32.
Initio vulpes, progreſſu temporis leones euadunt. a.1548. n.64.
Carolo V. ſuis nęnijs illudunt. n.64.
Hæreticos ad Eccleſiam redeuntes dignitatibus etiam Eccleſiaſticis admoueri poſſe, indulget Paul. III. a.1548. n.68.
Impudentiſſimis libellis Pontif. proſcindunt. a. 1549. n. 23.
Hermannus à Weda Archiepiſcopus Colonien. à Bucero dementatus in hæreſim fœdè prolabitur. a.1543. n. 21.

Miſſam lingua vernacula publicè celebrat, aliaque multa indigna patrat facinora. n.29.

A Paulo Tertio ad reſipiſcentiam fruſtrà inuitatur, ib.

A Carolo V. molliter nimis tractatus. a.1544. n.10.

Reformationem ſecundùm Buceri mentem Imperatoris calculo approbare tentat. ib.

Colonienſes Catholici contra ipſum viriliter inſurgunt, num.11. 12.

Hermanni cauſa coram Pontifice agitatur. n.15.

Ad dicendam cauſam Romam vocatus non comparet, a.1545. n.55.

Gradu Archiepiſcopali à Pontifice deijcitur. an. 1546. nu. 107. 104.

Hibernia. A Pontificibus Regnum Hiberniæ, Angliæ Regibus Dominatus titulo attributum. an. 1541. n. 40.

Propter Catholicam fidem ab Henrico VIII. vexatur. ib.

Regem ſe Hiberniæ, non vt antea, Dominum appellari vult Henricus VIII. ib.

Pro fide Catholica ſtrenuè in Henricum inſurgit. a.1541. n.41.

In Hiberniam Paulus III. duos Societatis Ieſu Presbyteros ad fidem Catholicam fulciendam mittit. a. 1541. n.41.44.

Eorum in fide Catholica conſtantiam Pont. ſuis epiſtolis commendat. a.1547. n.125.

Hieronymus Aleander Foroiulienſis Archiepiſcopus Brunduſinus Venetijs Romam pro diſponendis Concilij rebus euocatur. an. 1534. n.3.

Eiuſdem celebrationi curandæ deputatur. a.1536 n.3.

Cardinalis creatus ad Vicentiæ indictum Concilium Legatus mittitur. a.1538. n.9.

In Hungariam Legatus decernitur. n.39.

Bohemorum ad Eccleſiam reductio ipſi demandatur. n. 39.

A Iacobo Sadoleto præcipuis laudibus extollitur. n.47.

In Germania concordiam ſarcire diù, multumque fruſtrà tentat, ac demùm fatigatus, ſpeque omni deiectus, Romàm redit. n. 40.

De reſcindendo Francfordienſi decreto apud Pontificem, & Car. V. fortiter agit. a. 1539. n.8.

Legatus Concilij declaratur, num. 25.

Hieronymus de Capiteferreo Recinetenſis in Luſitania Concilium indicit. a.1537 n.5.

S. Georgij ad Velum aureum Card. renuntiatur, a.1544. n.40.

In Galliam Legatus miſſus, an. 1547. nu.118.

Hieronymus Dandinus Caſenas à Paulo III. ad promouenda pacis conſilia in Galliam dirigitur. a.1541. n.50.

Card. Turnonio commendatur. ib.

Idem iam Caſertanus Epiſcopus iterum in Galliam gratulatorius pro pace confecta Nuncius amandatur. a.1544. n.33.

Hieronymus Fracaſtorius Concilij Tridentini Medicus Morbum Ciuitatem illam inuadentem Epidemicum, voce, & ſcripto teſtatur. an. 1547. n.45.48.

Hieronymus Ghinuccius è Cameræ Apoſtolicæ Auditore Card. creatur tit. Sanctæ Balbinæ. a. 1535. n.7.

Hieronymus Martinengus ad Regem Poloniæ Nuntius mittitur. a. 1548. n.82.

Hieronymus Oleaſter Ordinis Prædicatorum Luſitaniæ Regis nomine orationem ad Synodum Tridentinam habet. a.1545. n. 44. 45.

Non admittitur vt Orator, ſed tantùm, vt Theologus. ib.

Hieronymus Rorarius ad Regem Poloniæ Nuntius à Paulo III. mittitur. a.1539. n.20.

Item in Hungariam. n.28.29.

Hieronymus Seripandus Ordinis Sancti Auguſtini eius de iuſtificatione ſententia. a.1546. n.131.

Hieronymus Verallus Rotæ Auditor. inſtructio illi data, cùm ad Regem Romanorum Nuntius mitteretur. a.1541. n.69.

Creatur Archiepiſcopus Roſſanenſis, atque Alex. Card. Farneſio in Legatione Cæſarea contra Hæreticos ſufficitur, an. 1546. num. 113.

Presbyter Card. tit. S. Martini in Montibus renunciatur. a. 1549. n. 45.

Hieroſolymitani Equites Decimarum onere leuantur. a.1534. n.4.

Vt ſuam cum Pontificia claſſem aduerſus Turcas iungant, à Paulo III. iubetur. a.1543. n.37.

Carolo V. & Henr. II. à Pontifice commendantur. a.1548. n.84.

Pro defendenda Tripoli laborant. n.84.

Hippolitus Eſtenſis Diaconus Card. creatur. a.1538. n.47.

Hippolitus Card. Medices iuſſu Clementis Septimi promotionē Farneſij ad Pontificatum promouet, a.1534. n.1.

Peruſinam Legationē adminiſtrat. a.1535. n.58.

Hiſpania, Pragmatica in Hiſpania Eccleſiaſticę libertati obnoxia diſcutitur. a.1543. n.52.

Oratores Hiſpani contra Franciſcum Gallorum Regem cum Pontifice pluribus agunt, a. 1543. n. 45. 52.

Hiſpani Præſules Tridenti, tranſlato Bononiam Concilio ſubſiſtunt. a.1547. n.51.52.57.

Bononiam inuitantur. n.61.

Decem Hiſpanorum militum egregium facinus pro adducendis ad Cæſarem Saxonum nauibus. a. 1547. n.100.

Præſules Hiſpani Tridenti ſubſiſtentes literis demiſſis ſe apud Pontificem excuſant. n.39.

Eorum literæ ab aliquot Præſulibus Bononiæ, examinantur, ac grauiſſimè reprehenduntur. n.40.

Iterum Tridento Romam euocantur. a.1649. n.5.

Parere differunt, ac renuunt. nu. 15.16.17.18.

Tridenti, diſſoluto quamuis Bononienſi Concilio, ſubſiſtunt. n. 19.

Humanitas in agendo cum Lutheranis quo pacto obſeruanda. an. 1641. n.1.

Humilitas Sancti Franciſci Xauerij in miraculorum editorum gloria declinanda elucet. an. 1543. nu. 60.

S. Caietanus ad inanem gloriam euitandam, cùm miracula patraret, Sanctorum Lipſana adhibere conſueuit. a.1547. n.136.

Hungaria. Hungariæ motus componere ſtudet Paulus Tertius. an. 1534. n.5.6.

Lutherana hereſi Hungariæ Regnum inficitur. n.7.

Qua ratione Concilium ipſis fuerit indictum. a. 1537. n.6.

Cum Epiſcopis malè ibi intruſis quomodo actum. *ibid.*

Legatum in Hungariam Car. Aleandrum Pontifex decernit. a.1538. n. 20.

A Turcis multis cladibus exagitatur. a.1539. n.28.

Pro aſſerendo Hungariæ Regno Stephano Ioannis filio Oratores ad Solymannū Hungari mittunt. a.1540. n.61.

Eorum conſilium à Paulo III. damnatur. ib.

Hungariæ Præſules Pontificijs adhortationibus nequaquam audientes, Turcico iugo infæliciter ſubduntur. n.63.

Contra Turcas Hungariam inuadentes ſuppetiæ in Ratisbonenſi conuentu decernuntur. a. 1541. n.32.

Hungaria interiùs diſſidens; à Turcis exteriùs vexatur. n.46.

Eccleſiæ Hungariæ à Solymanno ritu Mahometico prophanantur. n.47.

Hungariæ Regnum luxu diffluens miſerè concidit. ib.

Ad Spirenſem conuentum Oratores Hungariæ ad ſuppetias contra Turcas poſtulandas mittuntur. a.1543. n.48.

Huſſitæ in Bohemia Eccleſiæ reconcilian-

Digitized by Google

ciliantur. a.1549. n.25.
A celebranda Io. Huſſi Hæreſiarchæ feſtiuitate deſiſtunt. n.26.

I

Iacobus de Hanebault Epiſcopus Luxouienſis in Cardinalium Collegium cooptatur. a.1544. n.40.
Iacobus a Lingueryis Franciſci I. Galliarum Regis ad Concilium Tridentinum Orator, a. 1546. n. 120.
Iacobus Amiltonius Araniæ Comes Arcem Sancti Andreæ, cùm eſſet Scotiæ Gubernator, ab Hæreticis recuperat. a.1546. n.147.
Eius virtus à Pontifice commendatur. a.1547. n.127.
Iacobus Sabellus Cardinalis creatur. a.1539. n.38.
Iacobus Sadoletus Mutinenſis Epiſcopus Carpentoraten. inter Cardinales coopratur tit. S. Calixti. a. 1536. n.49.
Placentiæ Concilium indici ſuadet. a.1537. n.28.
Pacem inter Reges enixè promouet. a.1538. n.13.
Circumſerpentem hæreſim à Comitatu Venuſino viriliter arcet. a.1534. n.42.
Ipſum acriùs ſtimulat Pont. pro Ciuitate Auenioneñ & Comitatu Venuſino ab Hæreticis cuſtodiendo. a.1539. n.33.
Cum Hæreticis quo pacto ſe gereret. n.34.
Legatus pro pace componenda in Galliam mittitur. a.1542. n.27.
De pace ſtrenuè cum Rege agit. n. 30.
Paulo Tertio Bononiæ commoranti ſuadet vt ad Imperatorem ſe conferret pro pace cum Gallorum Rege obtinenda. an. 1543. n. 11.
Dolet Principum pertinacia pacem ſublatam. n.15.
Scoto cuidam patriam repetenti præclara ſalutis monita præſcribit. a.1546. n.148.
Iacobus Scotiæ Rex in Henricum Angliæ Regem commotus. a. 1535. n.13.
Eius cum Rege Galliæ affinitatem promouet Paulus Tertius. a.1536. n. 30.
Ab Henrici Octaui ſocietate per literas à Pontifice deterretur. n. 32.
Regi Galliarum auxilium, irrito conatu, mittit. ib.
Luteriam Pariſiorum ſolemniter cùm Regis filia nuptias contracturus ingreditur. ib.
Dionyſium Lauterium Ordinis Seruorum pro Concilio eidem, totique Scotię Regno indicẽdo Pont. mittit. a.1537. n.5.
Reginaldus Cardinalis Polus in Angliam Legatus eidem Iacobo Scotiæ Regi à Pont. commendatur. n.39.
Gladio, & pileo in nocte Natiuitatis Domini conſecrato à Pontifice donatur. n.40.
Bello ab Henrico Octauo laceſſitus, literis, pecunia, & Decimarum conceſſione à Pontifice roboratur. a.1543. n.54.
Prælio infæliciter geſto, præ animi angore conficitur. ib.
Iacobus Simonetta Rotæ Auditor Card. creatur tit. Sancti Cyriaci. an. 1535: n.7.
Pro Concilij celebratione deputatur. a.1536. n.4.
Vicentiam pro ipſo inchoando dirigitur. a. 1538. nu. 9. a. 1539. n.25.
Iacobus Auguſtus Thuanus Reſponſum Pauli III. proteſtationi Didaci Mendozę Oratoris Cęſarei datum perſtringit. a.1548. n.28.
Iana Semeria. Eius amore irretitus Henricus Octauus Annam Bolenam faſtidire incipit. an. 1536. n. 26.
In Filij Eduardi partu laxato nimium medica arte vtero, præ cruciatu moritur. an. 1537. an. 44.
Iaponia Euangelium Iaponiæ Regnis Sanctus Franciſcus Xauerius fæliciter prædicat. a.1549. nu.36. & ſeq. n.41.
Eum Iaponica lingua impolitè loquentem irrident. a. 1549. n. 11. 41.
Multa ibi edit miracula. n.42.
Iaponiæ quidam Princeps Chriſtianum ſe fieri velle Sancto Franciſco Xauerio per literas nuntiat. n. 38.
Spectra à Dæmonibus ad deterrendum populum à ſuſcipienda fide in Iaponia excitata, ſigno Crucis fugantur. ib.
Ieiunium. Quadrageſimale ieiuniũ, velut phanaticus antiquorum Patrum error, à Caluino reprobatur. a.1542. n.53.
A Pontifice pro fælici Concilij Tridentini inchoatione Romæ indicitur. a.1545. n.35.
Ieiunij ſolutionem pro Germanis expoſcit Car. V. à Pontifice, & quid illi reſponſum. a.1548. n. 45. & 70.
Ab ipſis Apoſtolorum temporibus ieiunia ſemper in vſu. a. 1548. n. 53. 58.
In ieiunijs, Quadrageſimali excepto, oua, & lacticinia in Germania toleranda. a.1548. n.70.
Ieiuniorum relaxatio, aliaque plura, eleemoſynarum intuitu, ne deinceps niſi magnis ex cauſis, fiant. a.1547. n.68.
S. Ignatius Loyola exercitia ſpiritualia ab ipſo compoſita magno Catholicæ Eccleſiæ compendio. a. 1548. n.25.
Ab Apoſtolica Sede comprobantur. a.1548. n.86.
Animam Io. Codurij in cœlum deferri videt. a.1541. n.44.
Flexis genibus ad Sanctum Ignatium ſcribit Sanctus Franciſcus Xauerius. a.1549. n.37.
Imagines. Cõtra SS. Imagines impiè inuehitur Henricus Octauus Angliæ Rex. a.1538. n.44.
Inter Lutheranos, & Zuinglianos maximæ ſuper Imaginum cultu diſſenſiones oriuntur. a.1540. n. 34.
Delentur in Anglia Sanctorum Imagines. a.1547. n.129.
Immunitas Eccleſiaſtica vt illæſa permaneat, adnitendum. a. 1548. n.71:
Imperator eſt Eccleſiæ filius, non Dominus. a.1548. n.13.15.
Inconſtantia propria Hæreticorum. a.1536. n.39.
In Anglia Hæreticorum inconſtantia ipſi populo ſuſpecta. a. 1547. n.130.
Indiæ. In Indijs Orientalibus, Regia Vrbe Cambaia expugnata, propagatur Regnum Luſitanum, & Religio Chriſtiana. a. 1536. n. 48.
Indiarum Legatio Sancto Franciſco Xauerio à Paulo Tertio demandatur. a.1540. n.66.
Prædicatione, & miraculis Sancti Franciſci Xauerij Eccleſiæ in Indijs fundantur. a. 1543. n. 60. a. 1544. n.39.
Grauibus vexatæ tumultibus, magno Dei Omnipotentis miraculo, à Chriſtianis conſeruantur. an. a.1546. n.150.
Ingentes de Infidelibus victoriæ reportantur. n.152.
Pia Luſitani Regis edicta ad aſſerendam in Indijs Chriſtianam fidem. a.1546. n.151.
Indiæ Peruanæ grauiſſimis diſſenſionibus afflictæ. a.1547. n.135.
Plures erectæ ibi Eccleſiæ Cathedrales, atque ab Hiſpalenſis Archiepiſcopi iuriſd. ſolutæ. ib.
Induciæ. Inter Carolum Quintum, & Franciſcum I. à Pont. per decennium firmantur. a. 1538. n. 13.
Abruptæ. a.1541. n.48.
Indulgentiæ pro pace Chriſtianorum Principum deprecantibus Indulgentiæ à Pontifice conceduntur. a.1543. n.53.
Concilij Tridentini Legatis facultas concedendi indulgentias certis annorum terminis circumſcriptas data. a. 1545. n. 47.
Io. Maria Card. de Monte primus Legatus in aperitione Concilij inter Miſſarum ſolemnia Indulgen-

gentias promulgat. a. 1545. n. 36.

Orantibus pro fælici expeditione armorum Car. V. in Hæreticos conceduntur. a. 1546. n. 129.

Plura de Indulgentijs in Concilio diſcutiuntur. a.1547. n.67.

Non remittunt culpam, nec proſunt exiſtentibus in peccato. ib.

Plures, qui irrepſerant in Indulgentijs publicandis abuſus ſublati. a. 1547. n. 68.

Infernus. Ab imminentibus Inferni periculis Curoſius quidam Beatæ Virgini addictus, eius precibus liberatur. a.1545. n.62.

Eleemoſynæ ab imminentibus Inferni periculis liberant. ib.

Infirmi. Quam reuerenter procedi debeat, cum Sanctiſs. Euchariſtiæ Sacramentum infirmis defertur. a.1547. n.73.

Innocentius Cardinalis Cybo Paulum Tertium Pontificia thiara coronat. a.1534 n.2.

Coſmum Medicem, occiſo Alexandro, in Florentinorum Ducem eligi, conſilio, & ſolertia ſua obtinet. a.1537. n.66.

Inſubres contra Hiſpanos ob ipſorum graſſationes concitantur, a. 1538. n.18.

Inquiſitio. Reijcitur à Neapolitanis Hiſpana inquiſitio, atque antiqua dumtaxat Romanæ Eccleſiæ retinetur. a. 1547. n. 131.

Inquiſitionis Luſitanæ aſperitas à Pontifice mitigatur. a. 1545. nu. 58.59. a.1547. n. 131.

Intentio in Sacramenti Miniſtris neceſſaria. a. 1547. n. 37.

Interdictum contra Lucenſes ob Clerum iniuſtis tributis vexatum fertur. a. 1538. n.10.

Interim Auguſtanum quid ſit, & vndè inceptum? a.1548. n.50. 51. 63.

Lutherani ſublatum contendunt. a.1542. n.43.

Interim libellus diſcutitur, ac niſi reformetur, nullo pacto admittendus, a.1548. n.53.

Ab ipſis Hæreticorum concionatoribus illuditur, n.72.

Eius occaſione *Interimiſtarum* hæreſis conflatur. n.62.

Nec ab Hæreticis, nec à Catholicis *Interim* obſeruatum. a.1549. n.8.

Ioachimus Marchio Brandeburgenſis pro farcienda Germanica concordia ſollicitus. a. 1538. n. 38.40.

Cæſareo exercitui præficitur, verum bello regendo parum aptus, otio marceſcit. a.1542. n.36.

A Cæſare ne capitis ſententiam in Io. Federicũ Saxonem ſtatuat, impetrat. a.1547. n.103.

Io. Bellaius Epiſcopus Pariſienſis renuntiatur Card. tit. S. Cæciliæ. anno 1535. numer. 7.

Sacratiſſimam Euchariſtiam per Vrbem Pariſienſem ſumma pompa circumfert. a.1535. n.22.

Monetur à Pontifice, vt affinitatem inter Franciſcum Regem Galliæ, ac Iacobum Scotiæ promoueat, deterreatque à ferendis Anglo auxilijs. a.1536. n.30.

Io. Beroaldus Epiſcopus Teleſinus orationem de Summo Pontifice eligendo ob Pauli Tertij obitum in Æde Vaticana habet. a. 1539. n.48.

Ioannes è Bokelſon Anabaptiſtarum Rex delirè, quæ de Chriſto in Scripturis dicebantur, ſibi arrogat. a.1535. n.38.

Impias leges promulgat. n.39.

Coniuratione Henrici Graſſis circumuentus. n.39. 40.

Carnificis munus, ac pleraque alia indigna, ipſa in Vrbe Monaſterienſi exercet. n.40.

Mucrone confoditur. ib.

Io. Burchardus Ordinis Prædicatorum ſtrenuè contra Luth. laborat. a. 1537. n.9.

Io. Caluinus Hæreſiarcha ſuam edit inſtitutionem. a. 1535. n. 20.

Impia eius dogmata ex Gualterio deſumpta. n.24.

Geneuæ, vndè aliquando exul, receptus, ſuis dogmatibus eam dementat. a.1535. n.25.

De Euchariſtiæ Sacramento delira multa promit. a. 1538. n. 42. a. 1549. n.33.

Fictum mortuum ad vitam reuocare præſumens, veraciter mortuum deprehendit. a.1538. n.42.

Sectarios Lutherum extollentes irridet. a.1539. n.22.

Ratisbonenſi Conuentui intereſt. a.1541. n.36.

Eius hæreſis per Galliam diffunditur. a.1542. n.52. a.1549. n.33.

Realem Chriſti præſentiam in Euchariſtia negat. n.53.

Plura eius delitia. n.54.

Carolus Eſpencæus contra inſanas Caluini de Euchariſtia aſſertiones, Sanctorum, veterumque Patrum doctrinas conglomerat. a. 1549. n.34.

Io. Cochlæus Librum Gaſparis Quaramier cõtra Lutheranos ex Theutonico Latinum reddit. a. 1535. n.19.

Hiſtoriam Lutheri, & Lutheranorum deſcribit. a.1536. n.39.

Item Philippicas contra Philippum Melanchthonem. ib.

Luthero, eiuſque aſſeclis Concilij auctoritatem obtrectantibus ſtrenuè reſpondit. a.1537. n.5.

Georgio Duci Saxoniæ pro Catholica Religione aſſerenda multo adiumento fuit. n.11.

Gaſparem Cardinalem Contarenũ monet, ne Buceri, ac Melanchthonis pacem offerentium ſimulationibus credat. a.1539. n.2.

Catholicorum ignauiam, Hæreticorumque ſollicitudinem deplorat. a.1540. n.5.

Articulos Confeſſionis Auguſtanæ in epitomen contrahit, ſuamque ſententiam exponit. n.49.

Nonnulla opuſcula pro fide Catholica illuſtranda edit. a. 1540. n.60. a.1545. n.51.

De Lutheri morte, diſiectis Hæreticorum fallacijs, vera ſcribit. a. 1546. n.139.

Ioannes Codurius Societatis Ieſu in Hiberniam à Paulo Tertio pro fide Catholica conſeruanda dirigitur. a.1541. n.41.42.

Ante ſuſceptam Prouinciam defunctus a S. Ignatio in Cœlum deferri conſpicitur. n.43.

Ioannes Colonienſis a Chriſtiana fide ad Mahumetis ſectam deficit. a. 1549. n.44.

Fama Gaſparis Berzæi Societatis Ieſu in Regno Armuziæ fæliciter laborantis, iterum ad fidem redire diſponit. ib.

Detectis huiuſmodi conſilij literis à Turcis, laniatus, atque diſſectus, in confeſſione veræ fidei perſeuerans fæliciter occumbit. ib.

Eius caput honorificè Armuziam defertur. ib.

Io. Dulæus Varuicenſis Comes Somerſeti Ducem de malè adminiſtrata Republica accuſat. a.1549. n.28.

Ioannes Eckius Commendatur à Põtifice. a.1535. n.33. a.1536. num. 38.

Cum Fabro, & Nauſea ex Hæreticorum libris falſa dogmata excerpere à Pontifice iubetur. an. 1536. n.39.

Hæreſis progreſſum deplorat. a. 1540. n.6.

Concilij Generalis celebrationem ſuadet. n.52.

Cum Philippo Melanchthone de originali peccato prolixè diſputat. n.59.

In Ratisbonenſi conuentu cum Proteſtantibus diſputat. a. 1541. num.7.

Librum Concordiæ improbat. n.9.

Strenuè contra articulum, quod ſola fides iuſtificet, inſurgit. a. 1541. n. 14.

Apologiam aduersùs Buceri calumnias ſuper actis comitiorum Ratisbonenſium pro Catholicis edit. a. 1542. n. 42.

Mendacia, quæ de Lutheri morte Bucerus confinxerat, prodit. a. 1546. n.143.

Io. Faber Viennenſis Epiſcopus plura Pont. ſuggerit ad Concilium aptè, & vtiliter celebrandum. a. 1536. n.36.37.

Librum pro Primatu Petri, ac Miſſæ Sacrificio aſſerendo edit. ib.

Iube-

Digitized by Google

Iubetur à Pont. cum Eckio; & Nauſea Doctoribus falſa Hæreticorum dogmata ex illorum libris excerpere. n.38.
Io: Moronum Apoſtolicum Nuntium de Concilij congregandi neceſſitate, ac de miſero Germaniæ ſtatu certiorem facit. n.39.
Cum ipſo fidem publicam à Ferdinando Rege ſiuè à Cæſare, pro Hæreticis ad Concilium venientibus impetrare iubetur. a.1537. num. 7.
Commendatur à Pontifice ob ſtrenuum fidei Catholicæ zelum. n. 36.
Ad Spirenſem Conuentum cum Præclaris quibuſdam Viris accedere, vt Religionis cauſam defenderet, à Pontifice ſollicitatur. a.1540. n.30.
Hagenoæ Conuentui intereſt, fœdamque Germaniæ faciem poſt hæreſim ob oculos ponit. a.1540. n.33.34.
Plurima, & ſalubria monita pro Wormatienſi Conuentu ſuppeditat. a. 1540. n.53.
Obitus eiuſdem. a.1541. n.19.
Ioannes Fiſcherus Epiſcopus Roffenſis in carcere ab Henrico pro fide Catholica detinetur. a. 1535. n.7.
Commendatur à Pontifice Galliæ Regi, & Cardinalis in vinculis creatur tit. S. Vitalis. ib.
Nunquam huiuſmodi honorem appetierat. n.7.
Diuinitùs à veneno ſibi parato cuſtoditur. ib.
Eius in morte ferenda conſtantia. num. 9.
Eius ſcripta mirè Hæreticos diſtorquent. ib.
Virtutes eius à Reginaldo Polo recenſentur. ib.
Roffenſem Epiſcopatum, quamuis tenuiorem, nunquam cum pinguiori mutare voluit. ib.
Ioannes Foreſtius pro Rege Galliarum ad Solymānum legatus, contra Cæſarem illum impellit. a. 1537. n.50.
In, Apolloniæ portu morbo oppreſſus occumbit. n.51.
Ioannes Foreſtius Ordinis Minorum Catharinæ Angliæ Reginæ confeſſiones excipit. a.1536. n.24.
Carcerem, aliosque cruciatus pro fide perpeſſus, ad conſtantiam ab ipſa incitatur. n.24.
Lento igne Henr. VIII. iuſſu crudeliſſimè torretur, ac ſimul eius ſtatua comburitur. a. 1538. n. 44.
Io: Grimanus Patriarcha Aquileien. ob quaſdam de prædeſtinatione propoſitiones in hæreſis ſuſpicionem inductus, ſententiam ſuam iuxta Sanctorum Patrum mentem declarat. a.1549. n.24.
Ioannes Gropperus ſola fide iuſtificari hominem, quo pacto viſus admittere. a.1541. n.14.25.
In Ratisbonenſi Conuentu cum Proteſtantibus diſputat. a.1641. n. 7.
Calumnijs à Lutheranis laceratus, egregiè ſe defendit. a.1545. n.55.
Eius illibatæ caſtimoniæ egregium facinus, ib.
Ioannes Hailus Parochus pro fide Catholica excarnificatus. a. 1535. n.6.
Ioannes Hogthonus Carthuſianus pro fide Catholica vltimum ſupplicium in Anglia ſubit. a. 1535. n. 3.4.
Eius membra Carthuſiæ portis ad alios exterrēdos affigi iubet Henricus VIII. n.6.
Ioannes Hungariæ Vaiuoda. Eius tuendi ſpecie Hungari ſub Turcarum ditionem Regnum redigebant. a. 1534. n.5.
Cenſuris Eccleſiaſticis conſtrictus abſolutionem contemnit. a.1537. num. 7.
Pacem inter ipſum, & Ferdinandum tentat Pontifex. n.6.
A Clemente Septimo anathemati ob Turcas in Hungariam vocatos ſubijcitur. n.7.
Abſolutionem à cenſuris non curat. ibid.
Concilium ipſi ſignificare indictum iubetur ampla inſtructione Io. Moronus. a.1537. n.6.
Ad pacem cum Ferdinando Apoſtolica auctoritate incitatur. a. 1538. n. 20.21.
Eliſabetham, ſiuè Iſabellam Poloniæ Regis filiam matrimonio ſibi iungit. a.1539. n.20.
Præ vini intemperantia in conniuio ob ſuſceptum filium celebrato, paulò poſt moritur. a. 1540. n. 61.
Eius poſtrema voluntas aduerſum initas cum Ferdinando pactiones. ibid.
Io. Hus. feſtiuitas impijſſimi Hæreſiarchæ in Bohemia, abrogatur. a.1549. n.25.26.
Io. Iſlebius à Magiſtro ſuo Luthero Palinodiam cantare cogitur. a. 1538. n. 41.
Ioannes Cardinalis Lotharingius Pauli Tertij aſſumptionem promouet. a.1534. n.1.
Regis Galliarum nomine Carolo V. pacis conditiones proponit, iubetque propterea arma Gallica citra Duriam amnem ſubſiſtere. a. 1536. n.11.
Ad pacem tractandam cum Memorantio Leucatam mittitur. a. 1537. n.59.
Ioannes Luſitaniæ Rex Philippum Lapium Oratorem ad Paulum Pontificem congratulationis cauſa mittit. a.1534. n.8.
Ludouicum fratrem pluribus inſtructum nauibus ad Cæſaris Africanam expeditionem adiuuandam immittit. a. 1535. n. 48.
A Pontifice nouis, & fortioribus ſtimulis ad illam proſequendam ſollicitatur. n.56.
De ſpe Angliæ ad fidem reſtituendæ certior fit à Pontifice. a.1536. n. 26.
Propagatur in Indijs Orientalibus vnà cum ipſius ditione Chriſti Religio. n. 48.
A Pontifice Apoſtolicos Miſſos pro Indijs conuertendis, ipſumque S. Franciſcum Xauerium accipit. a. 1540. n.66.
Abyſſinorum Imperatori contra Turcas auxilium mittit. a. 1541. n.67.
Ad Tridentinum Concilium promouendum per epiſtolas à Pontifice inuitatur. a.1542. n.14.
A Regno ſuo omnem hæreſis ſcintillam depellit. a.1542. n. 45.
Ad Tridentinum Concilium epiſtolas, ac Theologos mittit. ib.
Apoſtolicum Nuntium in Regno ſuo ad continendos in officio Cenſores fidei miſſum renuit admittere. a.1545. n.58.
Pontifici ſuboffenſus, quòd Inquiſitorum immodicam ſeueritatem reprimere, ac ad officium reuocare ſtuduerit, ab eodem poſtea cauſas edoctus, morem eidem Pontifici gerit. n.58.59.
Paulo Tertio Pontifici Maximo de inchoato fæliciter Concilio gratulatur. a.1545. n.16.
De ſtudio ſui Regni Epiſc. ad Concilium mittendi, gratias illi agit Pont. n.30.
Ad aſſerendam Chriſtianam fidem in Indijs, edictum ſummè pium promulgat. a.1546. n.151.
Io. Moronus Mutinenſis Epiſcopus in Germania Nuntius. a. 1536. n. 38. 39.
Ad eum de Concilio maturando, ſtatuque Religionis ſcribit Io. Faber Epiſcop. Viennen̄. ib.
Indictionem Concilij per Germaniam promulgat. a. 1536. num. 43. & per Pannoniam. a. 1537. n. 5.
A Pontifice, vt reniuiſcentem Mediolani Beghinarum, & Pauperum de Lugduno hæreſim excindat, iubetur. a.1536. n.45.
Inſtructio ipſi datur quomodo ſe gerere debeat in Germanica, & Hungarica legatione. an. 1537. n. 6.
Pacem inter Ferdinandum, & Ioannem Hungariæ Reges Apoſtolica interpoſita auctoritate, componere iubetur. a.1537. n.65.
Ad Conuentum Hagenoæ Nuntius dirigitur. a.1540. n.32.
Præceptiones, & mandata illi conſignata. n.34.
Ad reuocandam in Germania Ec-

cle-

cleſiaſticam diſciplinam iubetur incumbere. a.1542. n. 2.
Spirenſi Dietæ præſens adeſt. n.9.
Subſidia Pontificis nomine offert. n. 11.
Cameracum, vel Tridentum pro Concilio celebrando proponit. n 11.
Cardinalis creatur. a.1542. n.58.
Legatus Concilij Tridentini decernitur. a.1542. n.43.
Ad Car. V. pro pace conficienda Legatus mittitur. a. 1544. n 20.
Ioannes Neuellus; ab Henrico Octano morte afficitur. an. 1540. n. 64.
Io. Perellus comburi potiùs, quàm à fide Catholica excidere eligit. a.1543. n.40.
Io. Card. Piccolomineus Eccleſiaſticæ diſciplinæ reformationi præficitur. a. 1534. n.2.
Concilij celebrandi Congregation. 1. a. 1536. n.4.
Ad Carolum Quintum pro parta Africana victoria congratulaturus Legatus mittitur. a. 1535. n. 54.
Ioannes Poggius in Hiſpania Concilium indicit. a. 1537. n.5.
Coloniæ Apoſtolicus Nuntius. Pro ablegãda Buceriana reformatione, ſeù verius deformatione, laborat. a. 1544. n. 11. 15.
Io. Piſtorius Hæreticorum partes in Conuentu Ratisbonenſi tuetur. a. 1541. n. 7.
Io. Riccius Politianus à Paulo Tertio ad Cæſarem pro reſcindenda Francfordienſi concordia mittitur. a. 1539. n.8.
Ad Carolum Quintum pro pace in Hiſpaniam miſſus, re infecta, Romam redit, an. 1542. num. 21. 22.
In Luſitaniam Nuntius miſſus, à Rege non admittitur, & quare? a. 1545. n. 58.
Io. Statilaus electus Tranſyluanien. Epiſcopus Paulum Tertium pro tuendo aduersùs Turcas Hungariæ Regno ſollicitat. an. 1539. n. 28. 30.
Io. Sturmius libellum contra Pauli Tertij ſusceptam reformationem promulgat. a. 1539. n. 22.
Ioannes de Toledo Epiſcopus Burgen. Cardinalis denuntiatur. a. 1538. n. 47.
Pro iure tranſlationis Concilij Bononienſis diſcutiendo decernitur. a. 1548. n. 31.
Io: Vega cum Pontifice Cæſaris nomine de Concilij tranſlatione conqueritur. a. 1947. n. 59.
Ioannes Vaſſalius Archiepiſcopus Lundenſis ad Francfordiæ Conuentum cum multis inſtructionibus ab Imperatore mittitur. a. 1539. n. 2.
Auro corruptus iniquum ibi decretum admittit. a. 1539. n. 10.
Stimulis conſcientiæ agitatus purgare ſe nititur. an. 1539. numer. 8.
Io. Angelus Medices Archiepiſcopus Raguſinus tit. Sanctæ Potentianæ Cardinalis creatur. a. 1549. nu. 45.
Io. Baptiſta Adrianus hiſtoriam in multis ex vulgi rumoribus concinnauit. a. 1541. n. 52.
Ioannes Dominicus de Cupis Card. de Tranis nuncupatus Cæſari Romam venienti Legatus deſtinatur. a. 1536. n. 1.
Reformationi Eccleſiaſticæ reſtaurandæ deputatur. a. 1540. n. 65.
Ioannes Federicus Saxoniæ Dux negat vnà cum ſocijs Smalcaldicis Concilium admittere, cui Papa præſideat. a. 1535. n. 34.
Cum Cardinali Moguntino de iuriſdictione contendit. a. 1537. n. 13.
Veſtrium Apoſtolicum Nuntium coram ſe admittere recuſat. n. 14.
Ferdinandum Romanorum Regem in Spirenſi Conuentu admittit. a. 1544. n. 2.
Decretoria ſentẽtia à Carolo Quinto proſcribitur. a. 1546. num. 108. 109.
Bellum Carolo Quinto indicit. n. 110.
Eius ditio à Ferdinando Romanorum Rege, & Mauritio Saxone magna ex parte ſubijcitur. nu. 111.
Pace à Cæſare nonniſi grauiſſimis conditionibus obtenta fugam capeſſit. ib.
Contra Ferdinandum Romanorum Regem, & Mauritium Saxonem arma mouet. an. 1547. numer. 100.
A Caroli Quinti exercitu captus ante ipſum veniam poſtulaturus ducitur. ib.
Audax Io. Federici reſponſum Cæſari redditum; conditiones illi imperatæ. n. 100. 103.
Capitalem ſententiam contra ipſum, rogante Marchione Brandeburgenſi, & Cliuenſium Duce, remittit Carolus Quintus. n. 103.
Io. Ludouicus de Fliſco in Andream de Auria, Genuamque Patriam ſuam coniurans, dum nefario incumbit operi, fallente pedem tabula, demergitur in profundum. a. 1547. n. 107. 108.
Io. Maria de Monte Archiepiſcopus Sipontinus Bononiæ Ciuitatem gubernat. a. 1534. n. 14.
Alexandro Farneſio, & Guidoni Aſcanio Sfortiæ Cardd. creatis rubrum pileum Bononiæ imponit. a. 1534. n. 14. 15.
Presbyter Cardinalis creatur. a. 1536. n. 49.
Legatus ad Tridentinum Cõcilium celebrandum declaratur. a. 1545. n. 1. & 2.
Miſſam ſolemnem Tridenti celebrat, ac Indulgentias in Concilij aperitione promulgat. a. 1545. n. 36.
Varias adhibet preces. n. 47. 38.
Alloquitur Patres de dilati Concilij cauſis, regulaſque in Concilio cuſtodiendas præſcribit. num. 41. 43.
Petri Daneſij Oratoris Galli orationi in Concilio habitæ reſponſum reddit. a. 1546. n. 123.
In Tridentinum, & Giennenſem Cardinales commouetur. n. 126. 127.
Quorumdam in dicendis ſententijs impudentiam coarguit. a. 1547. n. 22.
Concilij tranſlationem Tridento Bononiam ſtatuit. a. 1547. n. 52.
Referri iterum Tridentum Concilium, nonniſi quibuſdam conditionibus, ſuadet. a. 1547. n. 93. 94.
Contra Cęſareas proteſtationes ſuper Concilij tranſlationem, ſuas ipſe proteſtationes opponit. an. 1548. n. 8. 9.
Reſpondet ad ea, quæ ipſi obiecerant. n. 13.
Superſedere ab omni Concilij actione iubetur. a. 1548. n. 33.
Caroli Quinti in Placentia reſtituenda iniquas moras vehementer exaggerat, ac Pontificem ad intrepidè ſe conſtanterque gerendum hortatur. a. 1549. n. 9.
Diſſolutionem Concilij *Bononienſis à Pontifice imperatam*, nonniſi declarata antea validitate tranſlationis, faciendam proponit. a. 1549. n. 19. 20.
Pro Angliæ ad fidem catholicam reductione Mithras, ac cætera Cardinalium ornamenta oppigneranda ſcribit, Legatumque in Angliam Card. Polum mitti enixè poſtulat. a. 1549. nu. 27.
Mittitur à Paulo Tertio ad Octauium Farneſium conſolandum, ſimulque adhortandum, vt Romam repetat, ſed irrito conatu. n. 47.
Io. Matthæus Gibertus Epiſcopus Veronen. à Pontifice pro Concilio Venetias mittitur. a. 1537. num. 60.
Romam pro Cleri diſciplina inſtauranda accerſitur. a. 1540. n. 65.
Ad Tridentinum Concilium *Nuntius* miſſus. a. 1542. n. 43.
Io. Petrus de Balma Epiſcopus Gebennenſis Cardinalis creatur. a. 1539. n. 38.
Io. Petrus Caraffa Epiſc. Theatinus. Romam à Paulo III. pro rebus Concilij vocatur. a. 1536. n. 40.

Re-

Renunciatur Card. tit. S. Pancratij. n. 49.
Ioannes Thomas Sanfelicius Epiſcopus Cauenſis ad Tridentinum Concilium Nuntius. a. 1542. n. 43.
Pro pace ad Cæſarem, & cæteros Imperatores Principes Nuntius mittitur. a. 1544. n. 20.
Eius verba quædam de Iuſtificatione in Tridentino Concilio erroris notata. a. 1546. n. 124.
Ira exardeſcens barbam Chironenſi Epiſcopo vellit. ib.
Pont. facti cauſam Legatis Concilij committit, atque exilio mulctatur. ib.
Io. Vincentius Aquauiua Card. renunciatur. a. 1542. n. 58.
Io. Vincentius Card. Caraffa Pontifice Niciam abeunte Legatus Romæ declaratur. a. 1530. n. 9.
Ioannitius de Auria à coniuratis Io. Ludouici de Fliſco trucidatur. a. 1547. n. 108.
Ionas Hiſtoriam de Lutheri morte mendacijs confertam ſcribit. a. 1546. n. 141. 143.
S. Ioſeph. In Oppido Baiazino apud Indos Templum Deo in eius honorem extruitur. a. 1546. n. 151.
Iſabella Caroli Quinti uxor moritur. a. 1539. n. 23.
Eius immutati cadaueris ſpecies dedit S. Franciſco Borgiæ Religioſum ſuſcipiendi habitum occaſionem. ib.
Iſabella Hungariæ Regina filium enititur. a. 1540. n. 61.
Arbitrum controuerſiarum inter filium, & Ferdinandum Auſtriacum, Sigiſmundum Poloniarum Regem Patrem ſuū depoſcit. n. 63.
A Turcis auxilium contra Ferdinandum Hungariam ſibi ex pacto debitam inuadentem petit. n. 63.
Italia. Italiam plures hæreſi inficere conantur. a. 1545. n. 52. 53.
Iudicium. Diem Iudicij inſtare, plurimi Hæretici diſſeminabant. a. 1540. n. 49.
Iulianus Ardinghellus curſoribus equis ad Carolum Quintum pro Concilij tranſlatione à Pontifice miſſus, meliorem concordiæ ſpem reportat. a. 1548. n. 43.
Iulius Pflugius in Ratisbonenſi Conuentu diſſerens, ſola fide iuſtificari hominem, malè viſus admittere. a. 1541. n. 7. 14. 25.
Nuembergenſem Epiſcopatum recuperat. a. 1547. n. 106.
Iulius de Ruuere Cardinalis creatur. a. 1547. n. 134.
Iulius Vrſinus pro recuperanda Placentia ad Carolum Quintum à Pontifice mittitur. a. 1547. num. 114.
Re infecta reuertitur. an. 1549. n. 9.
Iuramentum ab Hæreticis ad fidem Catholicam venientibus exigendum. a. 1548. n. 67.
Iuſtificatio de Iuſtificatione in Tridentino Concilio agitur. a. 1546. n. 116. 118.
Decretum de Iuſtificatione ventilatur. a. 1546. n. 35. 138.
Eius promulgandi dilatio ingrata Patribus. n. 137.
Promulgatur à Spalatenſi Epiſcopo iuſtificationis decretum an. 1547. n. 7. 8.
Schedulæ ſuper ipſo à quibuſdam Patribus dantur. n. 17.
Doctrina de iuſtificatione, quo pacto concilianda. a. 1548. n. 52. 53.
Iuſtitia. Articuli de Iuſtitia imputatiua in Tridentino Conc. diſcutiuntur. a. 1546. n. 134.

L

Lacticinia in ieiunijs, Quadrageſimali excepto, toleranda in Germania. a. 1548. n. 70.
Leo Iuriſconſultus ab Henrico VIII. Monaſterijs præficitur, vt Monachos in Apoſtaſiam impelleret, Virgineſque ſacras ad ſtupra ſollicitaret. a. 1536. n. 29.
Libri. E libris Sanctorum Patrum abradi iubet Henricus Octauus quicquid pro Romana Eccleſia facere poſſet. a. 1535. n. 2.
Libros, merces ſuas vocat Thomas Morus. n. 15.
Subtrahuntur à Thoma Moro omnes libri, ne ab ipſis conſolationem hauriret. ib.
Apoſtoli, & Martyres diſcipuli Chriſti viui libri fuerunt, in quibus legi poſſit voluntas Dei, & via ad fælicitatem aſſequendam. n. 17.
Libri Hæreticorum flammis adurendi. a. 1536. n. 37.
Libri Sanctorum Patrum ab Hæreticis corrupti. ib.
E Libris Hæreticorum falſa dogmata excerpere, & adnotare iubetur à Pont. Io. Faber, Eckins, Cochlæus, & Nauſea. n. 38.
Librorum Gentilium nimia lectio pernicioſa. a. 1538. n. 47.
Lutheri, & Hæreticorum errores à Car. V. in Belgio proſcribuntur. a. 1540. n. 9. 10.
Librorum Hæreticorum curioſa lectio Hæreſi in Gallia viam ſternit. a. 1542. n. 52.
Contra eos Veneti acriter incumbunt. a. 1546. n. 146.
Contra legentes huiuſmodi libros, etiamſi Clerici ſint, Senonen. Archiepiſcopum agere iubet Pontifex. a. 1542. n. 52.
Libri Sacræ Scripturæ in Concilio Tridentino recipiuntur, & de modo pluribus diſſeritur. an. 1546. n. 19. &c. 39. &c.
Pœna in excudentes, & vendentes ſine licentia ſacros libros. n. 51.
Libros ſuos Hæretici Catholicis Principibus ad iniiciendam ſuſpicionem, quaſi ipſis fauerint, pluries aſtutè inſcribunt. a. 1547. n. 116.
Libri Sacræ Scripturæ in Anglia, velut margaritæ antè porcos, impudentiſſimè apud omnes teruntur. a. 1549. n. 29.
Laurentius Card. Campegius Vicentiam pro Concilio inchoando legatur. à. 1538. n. 9.
Conc. Præſes deputatur. a. 1539. n. 25.
Laurentius Cochlus ab Henr. VIII. ob Primatum Papæ defenſum, cum tribus Monachis morti addicitur. a. 1540. n. 64.
Laurentius Medices Alexandrum Florentiæ Ducem proditoriè occidit. a. 1537. n. 66.
Legati verba illa *Præſidentibus Apoſtolicæ Sedis Legatis*, cur in omni Concilij decreto appoſita, & non, vt aliquis optabat, deleta ſ a. 1546. n. 36.
Cardinales Legati ad Concilium miſſi. a. 1538. n. 9. 1539. n. 25. 1545. nu. 1.
Facultates ipſis conceſſę. n. 1. 2.
Ad Legatos ſpectat res in Concilio proponere. a. 1546. n. 67.
Legati Tridentini ob tranſlationem Concilij in inuidiam apud Hiſpanos adducti. a. 1548. n. 39.
Purgantur à calumnia ipſis affictà. n. 42.
Legatus Apoſtolicus in Indijs Sanctus Franciſcus Xauerius Societatis Ieſu conſtituitur. a. 1540. n. 66.
Libelli contumelijs in Pontificem pleni ab Hæreticis euulgantur. a. 1549. n. 23.
Contra libellorum auctores Car. V. edictum promulgat. a. 1548. nn. 61.
Libertas ab Hæreticis prædicata, ipſi Eraſmo inuiſa, ac fallacijs plena dignoſcitur. a. 1536. n. 47.
Liberum arbitrium ab Hæreticis negatur. a. 1540. n. 49.
Aſſeritur, ac clarè contra Nouatores oſtenditur. a. 1548. nu. 78 79.
Quomodo ſuam de libero arbitrio opinionem acceperit Elzearius Miodanus. a. 1535. n. 28.
Liparis Inſula. Barbaroſſa proditoriè illam occupat. a. 1544. n. 17.
Literæ Henrici Brunſuicenſium Ducis, caſu ad manus Philippo Haſſiæ Lantgrauij delatæ multum catholico fœderi nocumentum attulere. a. 1539. n. 2.
Literæ Io. Foreſti ad Catharinam Angliæ Reginam, eiuſdemque Catharinæ ad Henricum VIII. a. 1536. n. 24. 25.

Liuonia Lutheranorum furori expoſita, libertatem amittit. a. 1542.
Locata Inſubriæ Oppidum pro pace firmanda deligitur. an. 1537. nn. 89.
Louanienſis Academia articulos fidei tenendæ Car. V. oblatos edit, ac Profeſſores ad ipſos ſeruandos adigit. a. 1544. n. 36.
Lutherus contra ipſos infremit. ib. & a. 1545. n. 48.
Seruari Louanienſes articulos iubet in Belgio Car. V. an. 1545. n. 48.
Luca. Lucenſes interdicto Eccleſiaſtico ob Clerum iniuſtè vexatum innodati, exolui rogant. a. 1538. n. 10.
Paulus III. Lucæ ſolemni pompa excipitur. a. 1538. n. 10.
Carolum Quintum ad colloquium cum Pontifice venientem in Palatio Magiſtratus excipiunt, eique Ciuitatis claues offerunt. a. 1541. n. 49.
Erroribus Petri Vermilij Luca inquinatur. a. 1543. n. 57.
Pro Concilio celebrando proponitur. a. 1547. n. 80.
Lucemburgum Aureliæ Duci ſe dedit. a. 1543. n. 41.
A Cæſare iterum receptum. a. 1544. n. 18.
Ludouicus, qui & alijs *Rodericus* Borgia Diac. Card. Sancti Nicolai. a. 1536. n. 49.
Luneburgum. Catholica Religio in Luneburgenſi Ducatu reſtituitur. a. 1549. n. 4.
Lutherani. Lutherana hæreſis Hungariam inficit. a. 1534. n. 7.
Lutherana impietate infectos Hallenſes exilio mulctat Albertus Car. Moguntinus. a. 1535. n. 19.
Italiam fœdare moliuntur. a. 1535. n. 28.
Poloniã quomodo infecerint. n. 29.
Eius hæreſis incrementa deplorat Io. Faber. a. 1536. n. 39.
Quam varia, & inconſtans. ib. & n. 46.
Mantuæ indictum Concilium reſpuunt Lutherani. a. 1536. n. 42. 43.
Fruſtra cum Zuinglianis concordiam tentant. n. 46.
Concilij auctoritatem fœdiſſimis mendacijs, calumnijſque obterere nituntur. a. 1537. n. 5.
Diluuntur, quas in ſuam defenſionem euulgauerunt excuſationes, ne Concilium admitterent. n. 15. ac 20.
Tantum in Germania celebrandum Concilium autumant. n. 31. 35.
Smalcaldæ vt ſe Concilio opponerent conueniunt. a. 1535. n. 34. ibid.
Negant aduerſus Turcas Cæſari ſe coniuncturos, niſi iniquis, & Religioni aduerſantibus acceptis conditionibus. a. 1538. n. 40.
Plures Parœciæ à Lutheranis non initiatis vſurpantur. n. 42.
In pacis conditionibus nunquam ſtabiles. a. 1540. n. 39. n. 40.
Non ſunt pecunia alliciendi, vt ad Eccleſiæ gremium reuertantur. a. 1541. n. 21.
Lutheranos bello adoriri Carolus Quintus non aſſentit. a. 1541. n. 4.
Contra ſcripta Card. Contareni pro Eccleſiaſtica diſciplina reſtituenda obganniunt. a. 1541. n. 30. 37.
Petunt, vt articuli conciliationis iuxtà eorum ſenſum publicentur, n. 31.
A Galliarum Rege in Cæſarem commouentur. n. 32.
In Germania, & Liuonia graſſantur. a. 1542. n. 39. 40. 41.
Multiplices in Tridentinum Concilium ſubſannationes effutiunt. a. 1546. n. 24.
Pro Colonienſi Pſeudo-Archiepiſcopo Oratores ad Cæſarem mittunt. n. 88.
Cæſarem Venetis ſuſpectum reddere moliuntur, amplaſque ipſis conditiones offerunt, ſi à Cæſare deſciſcerent. a. 1546. n. 100. 101.
Contra Cæſarem arma mouent. n. 107.
Papæ Maieſtati in comœdijs illudunt. ibid.
Lutheri aſſeclæ, ipſius Martini teſtimonio, pluribus flagitijs infames. n. 144.
Concilij decretis ſe ſubmittere velle falsò dictitant. a. 1547. n. 84. a. 1548. n. 1.
Eorum doli, ac impudentes circa Concilium petitiones. a. 1548. n. 85.
Acriter canent, ne vetuſti Eccleſiæ ritus reſtituantur, & cur? n. 63.
Benignè remittendam à Pontifice Eccleſiaſticam ſeueritatem recuſant. a. 1549. n. 2.
Synodum Tridentinam impudentiſſimè reſpuunt. n. 2.
Intempeſtiua Caroli V. clementia abutuntur. n. 5.
Repudiato Caroli V. decreto Auguſtæ condito, inſanis dictis ſuam ab Eccleſia defectionem occulere moliuntur. n. 5. 6.
Luxus à Clero quam maximè vitandus. a. 1541. n. 29.
Hungariæ Regno excidium affert. n. 47.

M

Magdeburgenſes ad repudiandum Cæſaris de Religione decretum à Matthia Illyrico, & Nicolao Amſdorfio commouentur. anno 1546. n. 5.
Maniacus bonæ menti à Sancto Caietano reſtituitur. a. 1547. n. 136.
Mantua. De Concilio in ipſa celebrando agitur. a. 1535. n. 29.
Intimatur Mantuæ. n. 31.
Reſpuitur à Proteſtantibus, anno 1535. n. 34. a. 1536. n. 42. 43. 44.
Aptior viſa cæteris Vrbibus pro Concilio celebrando. a. 1537. n. 3. a. 1541. n. 52.
Dux Mantuæ, vt ad Concilium neceſſaria diſponat, à Pontifice monetur, & Roſa aurea donatur. a. 1537. n. 4.
Pontifex ab Imperatore expoſcit, vt Mantuanũ tempore Concilij ab Homagio, & iuramento ſibi præſtito liberet. n. 7.
Dux tempore Concilij præſidiarias copias à Pontifice expoſcit. n. 26. 27.
Renuit Pontifex, ne Concilio libertatem armis adimeret, molliſque precibus adducitur, quin Concilij celebrationem prorogat. n. 27. 28.
Pullulantibus hæreſibus ſollicitè à Card. Mantuano purgatur. an. 1545. n. 52.
Marinus Mongaia Conſtantiſſimè Chriſtianam fidem apud Turcas profitetur. a. 1539. n. 31.
Maranum Oppidum occupatur à Gallis. a. 1542. n. 18.
Eius recuperatio diſſuadetur. n. 20.
Marcellus Ceruinus Politianus Cardinalis Farneſij in legatione ad Principes conſiliarius Car. creatur tit. S. Crucis in Hieruſalem. a. 1539. n. 37. 38. & 1546. n. 127.
Ad Cæſarem, & Spirenſem Dietam, cùm Romam rediret, Legatus. a. 1540. n. 27.
Plura Chriſtianæ Reipublicæ vtilia per Galliam tranſiens cum Franciſco Rege tranſigit. n. 28.
Hagenoæ Conuentui intereſſe recuſat. n. 32.
Tridentini Concilij Legatus decernitur. a. 1545. n. 1. 2.
Concilium Tridento Bononiam transferri ſuadet. a. 1546. n. 127. 128.
Iræ Cæſaris ob id contra ipſum. n. 127.
Romam pro tranſlationis Concilij cauſa euocatur. a. 1547. n. 87.
Bononia vbi Legatum egerat regreſſus, Pontificis mentem Patribus aperit fidei decreta in dubium nequaquam reuocanda, atque ea, quæ ad diſciplinam pertinerent, proſequenda. a. 1548. n. 27.
Armenorum Archiepiſcopum, eiuſque poſtulata pro coniunctione cum Romana Eccleſia Pontifici repræſentat. a. 1549. n. 35.
Marcellus Creſcentius Epiſcopus Marſicanus Card. declaratur. a. 1541. n. 58.
Deputatur Iudex in controuerſia de Concilij tranſlatione Bononiam.

Digitized by Google

niam. anno 1548. numer. 31.
Marcus Grimanus Patriarcha Aquileienſis Claſſis Pontificię Pręfectus deſignatur. a. 1538. n. 4.
Vexillum à Pontifice benedictum accipit. n. 7.
In Scotiam Apoſtolicus Nuntius eligitur. a. 1543. n. 54.
Margarita Auſtriaca Octauio Farneſio nubit. a. 1538. n. 16.
Margarita Thomæ Mori filia, quæ à Patre ſcripta receperit? a. 1535. n. 16.
In occurſum parentis ad mortem ducti generoſè ruit, ab eoque inuictæ conſtantiæ verba recipit. ibidem.
Margarita Nauarræ Regina in fide Catholica fluctuare aliquãdo credita. a. 1535. n. 23.
Pro Inducijs inter Carolum, & Franciſcum interpres. a. 1537. n. 59.
Niciæ prandio excipitur. a. 1538. n. 13.
Ad pacem promouendam à Pontifice excitatur. a. 1538. n. 19.
Catholicis rebus fauere viſa, à Paulo Tertio commendatur. a. 1541. n. 66.
MARIA. Ope Dei Genitricis Mariæ Curoſius ab imminentibus Inferni periculis eripitur. a. 1545. n. 62.
De Conceptione Virginis Mariæ diſquiri in Concilio poſtulat Petrus Cardinalis Pacechus. a. 1546. n. 72. 75. 77.
Specie mulieris cœleſti lumine radiantis viſa in Indijs ſuppetias Chriſtianis venire. a. 1546. nu. 150.
Eius imago cum pariete Rauennæ corruit illæſo Sacramento. anno 1549. n. 48.
Maria Angliæ Regis filia palàm Miſſas apud ſe celebrari iubet, nulliſque minis à fidei propoſito diuellitur. a. 1548. n. 80.
Contra Sacellanos ſuos, cùm in ipſam non auderent, ſæuiunt Hæretici. ibid.
Eduardum Regem, vt hæreſim repudiaret, clam monet. a. 1549. n. 31.
Maria Auſtriaca Hungariæ Regina. Concilium ipſi non indicitur, cùm eſſet inferioris Germanię Gubernatrix, ſed tantùm rogatur, vt Epiſcopos promptè mittat. a. 1537. n. 12.
In ſuſpicionem nimij in hæreſim fauoris adducta. a. 1539. n. 14.
Commendatur illi à Pontifice Car. Polus Legatus in Angliam per Belgium tranſiens. a. 1537. n. 42.
Inducias inter Carolũ V. & Franciſcum paciſcitur. a. 1537. n. 59.
Maria Honorij Imperatoris filia. Eius cadauer Romæ in Vaticano repertum. a. 1544. n. 43.
Maria Scotiæ Regina ſenior à Paulo Tertio ad fidem Catholicam aſſerendam, & Mariam filiam in ipſa educandam incitatur. a. 1547. n. 128.
Scotorũ Regis filia tribus adiunctis Regimini Proceribus hæres Scotiæ Regni inſtituitur. a. 1543. n. 54.
Eius connubium ab Anglis expetitum. a. 1547. n. 128.
Marinus Caracciolus Protbonotarius Card. creatur reſeruatur in pectore. a. 1535. n. 7.
Card. Diaconus declaratur. ib.
Carolo V. Roma abeunti per Eccleſiaſticam dirionem comes mittitur. a. 1536. n. 8. 10.
Ad pacem inter Carolum, & Franciſcum Regem Galliæ pertractandam Legatus decernitur. a. 1536. n. 14.
Mediolano gubernando præficitur. a. 1536. n. 17.
Marinus Grimanus Card. ſuper rebus Concilij cum pleriſque alijs deputatur. a. 1543. n. 9.
Carolum Quintum in Conſiſtorio Romæ habito ad pacem eleganti oratione adhortatur. n. 14.
In Gallias pro pace componenda Legatus. a. 1544. n. 20.
Marius Aligerus Epiſcopus Reatinus ad Cæſarem pro pace cum Gallis componenda mittitur. a. 1537. n. 48.
Martinus Alonzius Caroli V. nomine prætenſa ab ipſo Cæſare ſuper Placentina Ciuitate iura Pontifici exhibet. a. 1549. n. 10.
Martinus Bucerus fruſtra Zuinglianos cum Lutheranis componere nititur. a. 1536. n. 46.
Concordiam ſimulans à Cochlæo verſipellis detegitur. a. 1539. n. 2.
In Wormatienſi colloquio phalerata eloquentia declamat. a. 1540. n. 59.
De Groppero, & Phlugio in Ratiſbonen. dicta ſe triumphaſſe mendaciter iactat. a. 1541. n. 14. 25.
Diſciplinam in Clero, & populo reſtituendam, cùm eſſet ab ipſa maximè abhorrens, dictitabat. n. 17.
Contra Card. Contareni ſcripta aſſerentis, in Prouinciali Concilio ea, quæ ſunt fidei, dirimi non poſſe, multa delira euulgat. a. 1541. n. 28.
Acta Comitiorum Ratisbonenſium infidè colligit. n. 37.
Hermannum Colonienſem Archiepiſcopum ſuis Lenocinijs dementat, & à fide aberrare facit. anno 1543. n. 21.
Impium reformationis librum conſcribit. a. 1544. n. 10. 12.
Lutheri mendaciſſimus encomiaſtes. a. 1546. n. 143.
Librum in Pſalmos à ſe compoſitum Galliæ Delphino, quaſi ſuæ partis fautori, aſtu maligno inſcribit. a. 1547. n. 116.
Angliam petit, a. 1548. n. 80.
Quo pacto ſuas hæreſes per Angliã diſſeminauerit. a. 1549. n. 29.
Iudaizare creditus. n. 30.
Martinus Chromerus à Sigiſmũdo II. Poloniæ Rege Orator ad Pontificem mittitur. a. 1548. n. 85.
Martinus de Soria Velaſco proteſtationem Cæſaream coram Patribus Bononiæ congregatis ad aſſerendam nullitatem Concilij tranſlationis legit, ac Tridentum redire ſuadet. a. 1548. n. 11. 12.
Non expectato reſponſo diſcedit. ibid.
Martinus Lutherus ob defectionem Regis Anglię ab Eccleſia altiores ſumit ſpiritus. a. 1535. n. 19.
Hallenſes, & Magdeburgenſes in Albertum Cardinalem Moguntinum concitare conatur. ib.
Principes, & Ordines Imperij fures Dei vocat, pluribuſque calumnijs proſcindit. n. 19.
Impudens eius cum Põtificio Nuntio Vittembergæ congreſſus. n. 37. 38.
Pro Concilio diſturbando, quę egerit. a. 1536. n. 46. a. 1537. n. 5. a. 1537. à n. 16. vſque ad 20.
Vrinæ retentione laborans Smalcalda abducitur, ne gaudium de ſuo obitu Pontificio Nuntio præſtet. a. 1537. n. 18.
Odium in Papam ſuæ hæreſis concionatoribus legauit. ib.
Ab Henrico Saxonię Duce Lipſiam accerſitur. a. 1539. n. 19.
A ſectarijs cum Paulo Apoſtolo, & Helia collatus, ab ipſo Io. Caluino deridetur. n. 22.
Libellum conuitijs plenum contra articulos Academiæ Louanienſis edit. a. 1544. n. 37. a. 1545. n. 48.
Eccleſiam ſub ſpecie porcę, cui Pontifex inſidebat, effingit. a. 1545. n. 48.
Sacramentarios, & Zuinglianos, velut Hæreticos reprobat, ab ipſis pariter reprobatus. ib.
Dæmonium eijcere fruſtra tentans ęgrè ab illius ſęuitia ereptus. n. 49.
Eius ſcripta ſtercus toties repertum redolent. n. 48.
Henricum Brunſuicenſium Ducem captiuum liberari vetat. n. 1545. n. 55.
Nouus Iudas. a. 1546. n. 48.
Improuiſa morte poſt opiparas epulas corripitur. a. 1546. n. 139.
Epiſcopalia munera impudenter exercuit. ib.
Fallaciæ Hæreticorum circa Ipſius mortem refutantur. a. 1546. n. 141.
Funus eiuſdem. ib.
Martyres eorum memorias dirui Henricus VIII. imperat. a. 1538. n. 44.

Martyres Chriſti ſe futuros Hæretici iactant, ſi conſtanter in ſua perfidia profitenda permanſerint, a. 1549. n. 7.

Martyrium, Eius deſiderio flagrat Thomas Morus. a. 1535. n. 16.

Plures alij, a. 1535. n. 3. ad 10.

Matrimonium. Errores Hæreticorum circa hoc Sacramentum, a. 1547. n. 64.

Matthias Flaccus Illyricus Saxoniam in Lutheri magiſterio continet, a. 1548. n. 63.

Magdeburgenſes ad reſpuendum Caroli Quinti decretum de Religione ſollicitat. a. 1549. n. 5.

Eius in dicendo vehementia. n. 6.

Melancthonis magiſtro falſi notam inurit. ib.

Saxonia tota proſcriptus Ratisbonam concedit. n. 5.

Matthias Helt Smalcaldam Cæſaris nomine Orator petit, cogitque Lutheranos ad reſponſum Concilij indictioni, reddendum. an. 1537. n. 14. 15.

Pro fœdere Catholicorum Principum contra Lutheranos ſtrenuè laborat. a. 1539. n. 1.

Matthias Langius Card. & Archiep. Salisburgen. arguitur à Pont. quòd alieno multum tempore Synodum celebrauerit. a. 1537. n. 35.

Mauri. Pro filijs Maurorum ad Chriſtum conuerſorum alendis, penſio 2. millium ducatorum Valentino Archiepiſcopatui imponitur. a. 1544. n. 38.

Mauritius Saxo in locum Io. Federici perduellis Elector ſufficitur. a. 1547. n. 102 103.

Maximilianus Egmondanus Burani Comes decem millia peditum, equitumque quatuor millia contra Hæreticos contrahit. a 1546. n. 106.

Haſſiam populatur, & Francofurtum in Cæſaris poſſeſſionem reſtituit. n. 112.

Maximus. Carolo V. cognomen Maximi à Paulo Tertio tribuitur. a. 1547. n. 105.

Maylatus Tranſyluaniæ Præfectus aduerſum Ioannem Hungariæ Regem rebellat. a. 1540. n. 61.

Mediolanum. Mediolanenſis Ducatus ob mortem Franciſci Sfortiæ bellorum fomes inter Cæſarem, & Galliæ Regem. a. 1535. n. 57. a. 1536. n. 3.

Pro Aurelianenſi Duce ſumma contentione expoſcitur, ſed negatur. a. 1536. n. 2. 3. 16. a. 1537. n. 32.

Marinum Card. Caracciolum Mediolanenſibus præficit. a. 1536. n. 17.

Beghinarum, & Pauperum de Lugduno hæreſim Mediolani reuiuiſcentem Paulus III. coërcet. a. 1536. n. 45.

Pro pacis conditione exquiritur à Franciſco I. & de ea re Caroli V. reſponſum. a. 1538. n. 14. 15.

Inſtat Pontifex pro eius ceſſione ad fauorem Franciſci I. a. 1539. n. 23.

Vni ex Franc. I. filijs, incertum fictè ne an ſincerè, Carolus V. pollicetur. a. 1540. n. 2.

Aureliæ Duci negatur. a. 1541. n. 50.

Conceditur certis conditionibus, a. 1544. n. 23.

Mehemetes Belgradi Præfectus aſtu, atque armis plura Ferdinandi loca in Turcarum ditionem redigit, a. 1537. n. 65.

Melchior Volmarius Lutheranus hęreſi Caluinum imbuit. a. 1535. n. 21.

Melodunum. Theologorum coacto inibi conuentu fides Catholica illuſtratur, a. 1544. n. 37.

Metropolitanus vigilare debet circa Suffraganeorum ſuorum mores, ac viciſſim Suffraganei circa Metropolitani. a. 1547. n. 77.

Mexicum. Plures in Mexicano Regno Epiſcopatus eriguntur. a. 1546. n. 155. 156.

Michaël de Silua Viſen. Epiſcopus Cardinalis renunciatur. a. 1541. n. 63.

Ad Imperatorem pacificus Legatus in demortui Contareni locum ſubrogatur. a. 1542. n. 22. 27.

Ingrata Cæſari eius electio. n. 30.

A Io. Luſitaniæ Regni ſui redditibus ſpoliatur, a. 1545. n. 58.

Miniſtri. Inſtitutio legitima Miniſtrorum Eccleſiæ maximè in ſenſu diſcrepat ab ea, quam Hæretici prædicant. a. 1548. n. 53.

Intentio Miniſtri ad Sacramenta conficienda neceſſaria. a. 1547. n. 37.

Miracula. Eorum certitudo adſtruitur. a. 1548. n. 79.

Plura S. Caietani miracula. a. 1547. n. 136.

S. Franciſcus Xauerius apud Indos præclaris miraculis coruſcat. a. 1549. n. 42.

Miraculum de Sanctiſſima Euchariſtia illæſa ſub ruina Eccleſiæ Rauennæ reperta refertur. a. 1549. n. 48.

Crucis Sanctæ miraculum. a. 1649. n. 38.

Miſſa. Miſſæ Sacrificium abolendum Io. Caluinus nefariè pronuntiabat. a. 1535. n. 24.

Miſſæ ſolemni à Pontifice celebratę Carolus V. Imperator Romæ die Paſchatis aſſiſtit. a. 1536. n. 4.

Miſſas, tàm ſolemnes, quàm priuatas fieri, bonum, & neceſſarium eſſe, edicto aſſeruit impius Henricus VIII. nu. 27. a. 1539. nu. 35.

Impij Lutheri conatus contra Miſſę Sacrificiū. a. 1536. n. 37. n. 43. 44.

Quotidiè Miſſæ ſacro Nuntius Apoſtolicus intereſſe monetur. a. 1537. n. 9.

Lingua Theutonica in ditione Brādeburgenſi celebratur. a. 1539. n. 21.

Item ab Hermanno Colonienſi Pſeudo-Archiepiſcopo. a. 1543. n. 29.

Canonem à Miſſa cur ſubmouerint Hæretici, & cur ipſis inuiſa? a. 1540. n. 49.

Abuſus, qui in celebratione Miſſarum irrepſere, tollendi. ibid.

Errores Hæreticorum circa Miſſam. a. 1547. n. 69.

Miſſa ſolemnis cum ſupplicationibus Romæ indicitur pro fauſta plurium Germaniæ Ciuitatum ad Cæſarem deditione. n. 98.

Pro reportata de Saxone victoria, n. 101.

Miſſę Sacrificium Londini in publicis comitijs abrogatur. a. 1547. n. 130. a. 1548. n. 80.

Maria Angliæ Regis filia ei decreto non paret. a. 1548. n. 80.

Miſſionarij Apoſtolici à Paulo III. in Indias directi. a. 1537. n. 45.

Plura conſolationis diuinæ argumenta ſuis epiſtolis ſuppeditat Sāctus Franciſcus Xauerius Apoſtolicis præconibus. an. 1548. n. 85.

Monachi. Monachis, qui Sacerdotes non eſſent, coniugium permittit Henricus VIII. an. 1546. nu. 28.

Minores 24. annis ad ſæculum redire cogit, grandęuos permittit. ib.

Monachis ablata ne reſtituere cogantur, hæretici, arma contra Cæſarem mouere minitantur. a. 1537. n. 19. 37.

Monachorum nomina ſub mortem ingeminare auditus eſt Henric. VIII. quos immani ſupplicio affecerat. a. 1547. n. 121.

Plures Monachi egregiè pro aſſerendo Eccleſiæ Romanæ Primatu tormenta ſuſtinent. a. 1535. n. 3. 4. &c.

Monaſterium. Monaſteria trecenta ſeptuaginta ſex, ſpecie quidem, quòd cùm tenuia eſſent, Monaſtica diſciplina in ipſis labefactaretur, excindit, annuoſque redditus fiſco addicit Henr. VIII. Angliæ Rex. a. 1536. n. 29.

Monaſterium Sancti Auguſtini ab Henrico VIII. expulſis Monachis in beſtiarum catabulum conuerſum. a. 1538. n. 46.

Monaſterium Veſtphaliæ Ciuitas Anabaptiſtarum Regia, fruſtrà obſidione ſoluenda ab Hæreticis prædicitur. a. 1535. n. 41.

Obſeſſi, mures in delitijs habebant. n. 40.

Mors. Pretioſa plurium Chriſti Ath-

leta-

letarum in Anglia mors. a. 1535. n. 3.
Item S. Caietani. a. 1547. n. 136.
Moreis deſiderium in Io. Card. Roffenſi. a. 1535. n. 9.
Lutheri infamis mors. a. 1546. n. 139.
Gaſparis Card. Contareni pia mors. a. 1542. n. 23.
Pauli III. Pont. Max. mors. a. 1549. n. 47.
Mortui. Pro mortuis orare iubent Academici Sorbonici. a. 1548. n. 79.
Item Louanienſes. a. 1544. n. 36.
Fictum mortuum ad vitam à ſe reuocandum iactans Io. Caluinus, verè mortuum deprehendit. a. 1538. n. 42.
Mortuos nihil noſſe amplius docuit Lutherus. a. 1546. n. 144.
A S. Franciſco Xauerio plures mortui reuocantur ad vitam. a. 1543. n. 60.
Marchia Anconitana à Pontifice contra Turcarum inſultus munitur. a. 1537. n. 48.
Munera ingentia Carolus V. Roma abiens Papæ Nepotibus profundit. a. 1536. n. 10.
Petrus Gaſea munera reſpuit. a. 1547. n. 135.
Gaſpar Berzæus munera reſpuens ab Ethnicis honorificè habitus. a. 1549. n. 44.
Muleaſſes. Tuneti Rex à Carolo V. ad recuperandum ereptum ſibi ab Hariadeno Regnum opem expoſcit. a. 1535. n. 43.
In Tuneti Regnum, duorum Falconum, totidemque equorum vectigali imperato reſtituitur. a. 1535 n. 53.
Conditiones aliæ ipſi iniunctæ à Carolo V. n. 54.
Ab Amida impio filio, Regno atque oculis orbatur. a. 1543. nu. 40.
Mutina. Philippus Valentinus Hæreticus in ea peſtilentiæ hæreticæ virus effundere conatur. a. 1545. n. 53.

N

Nandina Arx ab Amurathe occupata corrupto pecunia cuſtode. a. 1537. n. 47.
Nationale Concilium à Proteſtantibus expetitur. a. 1543. n. 43.
Neapoli varij exorti tumultus propter Inquiſitionis officiũ. a. 1547. n. 106. 131.
Sedantur. a. 1547. n. 131.
Neapolitani Regni excidium Solymannus minatur. a. 1537. n. 50. 51.
A conſilio Regni inuadendi magnis difficultatibus abſterretur. n. 50.
Neocaſtrum à Barbaroſſa pirata recuperatur. a. 1539. n. 31.
Neophyti. Benignè haberi Neophytos in Luſitano Regno iubet Paul. III. a. 1547. n. 131. 132.
Nepe & Camerinum pro Parma, & Placentia à Paulo III. accepta. a. 1545. n. 63.
Nicia Prouinciæ Vrbs expoſcitur à Pontifice pro celebrando pacis conuentu. a. 1538. n. 8.
Arcem pro domicilio, quemadmodum pollicitus fuerat, renuit poſtea Pontifici dare Sabaudiæ Dux. n. 10. 11.
Cœnobium Franciſcanorum extrà Niciam ad incolendum ſibi Pontifex eligit. n. 10.
A Turcis, & Gallis obſeſſa, à Marchione Vaſtio liberatur. a. 1543. n. 39.
Eius defenſio Pontifici à Septemuiris Germaniæ commendata. a. 1544. n. 3.
Nicolaus Amſdorphius Nouator Nuēbergenſi Epiſcopatu deijcitur. a. 1547. n. 106.
Magdeburgenſes in defectione ab Eccleſia, & Cæſare confirmat. a. 1549. n. 5.
Nicolaus Ardingellus in Gallias pro pace curanda à Pontifice mittitur. a. 1541. n. 54.
Obſeruantiam Induciarum cum Cæſare à Rege deprecatur. n. 57. 58.
Ex Epiſcopo Foroſempronij Card. creatur tit. S. Apollinaris. a. 1544. n. 40.
Nicolaus Gaetanus Cardinalis creatur. a. 1538. n. 47.
Nicolaus Gneſnenſis Archiep. Synodum in Polonia pro Epiſcopis ad Concilium decernendis cogit. a. 1547. n. 85.
Accepto de tranſlatione Bonon. Nuntio hæret anxius, & à Pontifice edoceri poſtulat. ib.
Nicolaus Perenottus Granuellanus Orationem habet in Wormatienſi conuentu. a. 1540. n. 58.
Ad Ratisbonenſem Dietam articulum de Peccato Originali referri iubet. n. 59.
Diſputationibus intereſt. a. 1541. n. 7.
Suſpicio de ipſo concepta. ib.
Tridentũ Cæſareo nomine ad Concilium Orator venit. a. 1543. n. 1. 3.
Diſcedit. n. 4.
Nicolaus Card. Ridolphinus Hæreſim in Vicentina Eccleſia comprimere ſtudet. a. 1546. n. 147.
Nicolaus Scombergus Ordinis Prædicatorum Archiepiſcopus Capuanus creatur Card. S. Sixti. a. 1537. nn. 7.
Nicolaus Theupolus Orator Venetus Paulũ III. Niciam abeuntem comitatur ac omnium negotiorum tractationi intereſt. a. 1538. nu 31. 14.
Norimberga Ciuitas. Conuentus Germanorum Principum ibi habitus Concilij Tridentini indictionem admittit. a. 1542. n. 16.
De expeditione in Turcas ibidem actum. ib. a. 1543. n. 32. 42.
Nationale Concilium Tridentino poſthabito, Norimbergæ Proteſtantes obtinere ſtudent. a. 1543. n. 43.
Notarij. Epiſcoporum Notarijs certa taxa, ne amplius petant, ſtatuitur. a. 1547. n. 77.
Nuntij. Ad Concilium Tridentinum Nuntij deputantur. a. 1542. n. 43.
A Rege Luſitano non admiſſi Apoſtolici Nuntij, & quarè? a. 1545. n. 54.

O

Oecolampadius plura D. Io. Chryſoſtomi, aliorumque Patrum ſcripta corrupit. a. 1536. n. 37.
Enormem in ſuis, cæteriſque Hæreticis corruptelam ipſemet horret, & vituperat. a. 1546. n. 144.
Eius de Euchariſtia ſententia. a. 1549. n. 33.
Oeniponteum; vulgò *Inſpruch* valido duodecim millium peditum præſidio contra Lutheranorum vim roboratur. a. 1746. n. 107.
Opera. Bonorum operum neceſſitas oſtenditur. a. 1540. n. 49.
Oratio. Frequens orationis vſus in Carolo V. a. 1539. n. 32.
Oratio ad Spiritum Sanctum, cùm Concilium aperitur. a. 1545. n. 37.
Oratio pro electione noui Pontificis à Io. Beroaldo Epiſc. Theleſino habita. ibid.
Originale peccatũ. De eo prolixè diſputant in Wormatienſi Conuentu Melancthon, & Eckius. an. 1540. nu. 59.
Dolus Proteſtantium in hoc articulo cedere ſimulantium. ibidem vide *Maria Virgo*.
Oſiander à Luthero in doctrina de Iuſtificatione diſcrepat. a. 1537. n. 37.
In Pontificem, & Doctores Catholicos contumelioſus. ib.
Ordinatio. Ad Epiſcopos non ad Laicos ſpectat Miniſtrorum ordinatio. 1540 n. 49. in art. 14.
Examen præcedat ordinationes, adſitque Epiſcopus, vel Archidiaconus. a. 1547. n. 76.
Omnis quæcumque leuis auaritiæ ſuſpicio ab ordinationibus eliminetur. n. 77.
Plura circa Ordinationes, & ordinandos conſuluntur. nu. 76. 77.

Ordi-

Digitized by Google

Ordinandi rariſſimè ſuper ætate diſpenſentur. ib.
Ordinationes Epiſcoporum, & Presbyterorum in Anglia nouis ritibus ab Eccleſia alienis inſtituuntur, a. 1547. n. 129.
Ordo. Ordinis Sacramentum ab Hæreticis, quàm malè explicatum. a. 1547. n. 64.
Religioſi promouendi ad Sacros Ordines, quid habere debeant. n. 77.
Ordines Regulares. Comitia ab Ordinibus Regularibus celebrari iubet Paulus Tertius, atque in ijs ſuſpectos de hæreſi à publicis muneribus, prædicationis, ac confeſſiones audiendi dimoueri. a. 1543. nu. 57.
Oſnaburgum. Senatus, ac Clerus Oſnaburgenſis ad conſtantiam in fide Catholica, deficiente ipſorum Epiſcopo, à Pontifice excitatur. a. 1543. n. 23.
Oſtia Tyberina. Turcica claſſis ad ea deueniens ingentem Romanis ingerit metum. a. 1543. n. 36.
Ottho Truchſes ad Norimbergenſem conuentum à Pontifice mittitur. a. 1542. n. 15.
Indicit Tridentinum Concilium Tridenti Canonicis, ac Norimberg. Dietæ. ib.
Reſponſio Principum Dietæ aſſidentium ipſi data. n. 16.
Cardinalis creatur ex Epiſcopo Auguſtano. a. 1544. n. 41.
Pileum rubrum in Germania à Car. Moguntino recipit. n. 42.
Wormatienſi Conuentui intereſt. a. 1545. n. 21.
Oua in Ieiunijs, Quadrageſimali excepto, in Germania tolerantur. a. 1548. n. 70.
Octauius Farneſius matrimonio cum Margarita Auſtriaca Caroli Quinti filia copulatur, anno 1538. n. 16.
Præfectura Vrbis inſignitur. n. 47.
Pontificij exercitus Dux ſuppetias Cæſari venit. a. 1546. n. 105. 106.
Tridenti cum reliquis Pontificija Ducibus in ſubſidium Cæſaris pergentibus honorificè excipitur. a. 1546. n. 107.
Apud Carolum V. pro recuperanda Placentia inſtat. a. 1547. n. 112.
A Ferrante Gonzaga bello aduerſus Inducias tandem componit. nu. 113.
Paulus III. Camerinum ipſi, Parmam Eccleſiæ reſtituere meditatur, ſed reſpuit oblationem Octauius. a. 1549. n. 47.
Legatum ad Octauium, Card. de Monte mittit, vt Romam redire ſuaderet, ſed fruſtrà. ib.
Minaces epiſtolas ad Card. Farneſium mittit, quæ Pontifici oſtenſæ ſummum animi angorem, atque indè mortem intulere. ib.
Pro dimittẽda Octauio Parma Cardinales Camillo Vrſino literas, irrito tamen effectu, mittunt. n. 48.

P

Pamphilus à Straſoldo Protonotarius Apoſtolicus, & intimus Papæ Cubicularius ad Sigiſmundum Poloniæ Regem pro Concilio mittitur. a. 1536. n. 41.
Idem Epiſcopus Raguſinus. a. 1537. nu. 5.
PAPA. Papæ nomen ex omnibus libris abradi iubet impius Henricus VIII. a. 1535. n. 1. & 2.
Papæ in Eccleſia Primatus conſtantiſſimè à ſanctiſſimis viris vſque ad ſanguinis effuſionem aſſeritur. a. 1535. n. 4. a. 1540. n. 64.
Negatur ab Henrico Octauo. a. 1536. n. 27. 28.
Papæ poteſtas non modò legitima, laudabilis, & neceſſaria, verùm etiam Diuini iuris, & præſcriptionis à Thoma Moro affirmatur. a. 1535. n. 55.
In eam inuehitur Henricus. n. 18. a. 1536. n. 28.
Contra eam impudentiſſimè obloquuntur hæretici. a. 1537. n. 17.
Papæ electio non ad Concilium, ſed ad Cardinales ſpectare decernitur. a. 1536. n. 33.
De Papæ Primatu Auctores varij eruditè tractant. a. 1536. n. 37.
Studium Hæreticorum ad commouendos in Pontificem animos. a. 1536. n. 42. 43. 44.
Contra Pontificem Henricus Angliæ Rex ſcriptum nefarium edit. a. 1539. n. 35.
A Martino Bucero Antichriſtus vocatur. a. 1541. n. 57.
Caput eſſe Eccleſiæ, & Conciliorum negat Bucerus, aliquando tamen, vt Caput habitum, fatetur. a. 1541. n. 28.
Papæ iter agenti Sanctiſſimum Sacramentum ex antiqua conſuetudine præcedit. a. 1541. n. 51.
Papa moriente electionem Romæ à Cardinalibus peragendam, licèt Concilium celebretur, ſtatuit Paulus Tertius. a. 1542. num. 43. & a. 1544. n. 30.
Papæ definitiones ex Cathedra certa fide tenendæ. a. 1544. n. 37.
Eius imaginem porcæ inſidentem impiè pingit Lutherus. a. 1545. n. 48.
Moriens plurima de Romano Pontifice mentitur. a. 1546. n. 141.
Papæ Maieſtati in Comœdijs Lutherani illudunt. a. 1546. n. 107.
Eius vnitas, & ſucceſſio à Franciſco I. Galliarum Rege defenſa. n. 121.
Eius auctoritas integritatem retinuit Eccleſiæ. a. 1548. n. 75. 76.
De iure Diuino vnus eſt Pontifex, cui omnes parere debent. a. 79.
Papæ auctoritas in decretis Conciliorum ſemper excipitur. a. 1547. n. 30.
Laudabile eſſet, quòd Papa ſingulis triennijs Viſitatores Epiſcoporum deſtinaret. a. 1547. n. 77.
Virulenta in Pontificem conuicia ab Hæreticis congeſta. a. 1549. nu. 6.
Incredibili ſcurrilitate contra ipſum in Anglia ganniunt. n. 19.
Pariſienſis Academia vertentes Sacrã Scripturam in vernaculam linguam velut Hæreticos habendos declarat. a. 1546. n. 34.
Pro defunctis ſollicitè orare iubentur omnes Academiæ Pariſienſis Doctores, animaſque populi orationibus commendare. an. 1548. nu. 79.
Nouatorum errores publico, à Senatu etiam Pariſienſi accepto, decreto proſcribit. a. 1548. n. 79.
Parochi. Londini iuſſu impij Henrici Octaui Parochus fidei Catholicæ ardentiſſimus excarnificatur. a. 1535. n. 6.
Trecenti Parochi maxima ex parte Apoſtatæ excucullati ad Bernenſem Pſeudo-Synodum Zuinglianam confluunt. a. 1536. n. 46.
Parmæ & Placentiæ Ducatus reſtitutis Eccleſiæ Camerino & Nepete in Farneſiorum dominium transfertur. a. 1545. n. 63.
De iuribus eius Ciuitatis Carolus Quintus cum Pontifice contendit. a. 1547. n. 111. 114.
Paſchaſius Broetus Societatis Ieſu in Io. Codurij locum Hiberniæ miſſioni ſuffectus, maximis Schiſmaticorum inſidijs impetitus, recedere cogitur. a. 1541. n. 44.
In Scotiam deſtinatur. a. 1542. n. 51.
PAVLVS III. PONT. MAXIM. antea Alexander Farneſius Sacri Collegij Decanus. a. 1534. n. 1.
De coërcendis Tunetanorum prædonum graſſationibus agit. n. 4.
Thyara Pontificia à Card. Cybo redimitur. n. 2.
Decimas concedit Cæſari ad parandam claſſem contra Tuneti Pyratas. ib. a. 1535. n. 4.
Diſciplinæ Eccleſiaſticæ ſarciendæ, Concilio celebrando, & paci inter Principes conciliandæ ſtudet. n. 3. 4. 5. a. 1535. n. 29. 37.
Ferdinandum, & Ioannem de Regno Hungariæ decertantes componere nititur. a. 1535. n. 6.
Ioannis Luſitaniæ Regis Oratorem excipit, eique gratias agit. n. 8.
Iacobum Scotiæ Regem ad proſequendam fidei Catholicæ defenſionem hortatur. n. 50.
In America plures conſtituit Epiſcopos. a. 1534. n. 13. a. 1535. n. 59.

Cardinales creat Alexandrum Farneſium Nepotem, & Guidonem Aſcanium Sfortiam. a. 1534. n. 14.
Plures Cardinales, inter quos Io. Fiſchertum in vinculis pro fide Catholica detentum, creat. an. 1535. n. 7.
De eius morte, cæteriſque Henrici VIII. perſecutionibus grauiter cõqueritur. n. 10.
Contra Henrici Tyrannidem, Imperatorem, Regeſque commouere nititur. n. 11. 12.
Priuatum Regno Henricum declarat. n. 13.
Ipſum, eiuſque fautores excommunicationis ſententia percellit. n. 18.
Sabaudiæ Ducem, ne Bernenſibus aſſentiatur, commonet. n. 26.
Heluetios Catholicos quid illo tẽpore agere ipſos oporteat, edocet, ac ſtipendia pro mille ſclopetarijs eiſdem ſtatuit. n. 27.
Duci Venetorum gratias agit pro ſollicitudine in Hæreticis puniendis adhibita. n. 28.
Hæreticos reſipiſcentes benignè recipie, ac fouet. ib.
Tuendæ in Polonia fidei ſtudium commendat. n. 29.
Concilij celebrationem cum Imperatore promouet. n. 29.
Petrum Paulum Vergerium in Germaniam ad id peragendum literis datis Romanorum Regi, & Imperij Electoribus, mittit. n. 31. 32. 33.
Ioannis Eckij pietatem commendat. n. 33. & a. 1536. n. 38.
Triremes Carolo Quinto in Tunetana expeditione ſuis ſumptibus mittit. n. 43.
Magiſtrum Equitum Rhodienſium ad ſuarum triremium cum alijs coniunctionem literis ſollicitat. n. 43.
Gallorum item Regem, ſed fruſtrà. 45. 46.
Claſſem in Turcas paratam, vt cum benedictione ſua dimittat, Centum cellas ſe confert. n. 44.
Supplicationes ad opem Diuinam in hac expeditione implorandam indicit. a. 1535. n. 44. 48. 49.
De Guletiæ expugnatione Cæſari gratulatur. n. 49.
Referuntur in Conſiſtorio fœdera cum Muleaſſe Tuneti Rege à Carolo V. poſt Tunetanam expugnationem pacta. n. 54.
Legatos ad Cæſarem in Italiam aduentantem decernit. n. 54.
Miniſtrum Generalem Ordinis Minorum ad Cæſarem pro Africana expeditione proſequenda mittit. n. 55.
Ad illam adiuuandam Luſitaniæ Regem ſollicitat. n. 56.
Alphonſum Conghi Regem ſtrenuum fidei Catholicę propagatorem ſuis literis cõmendat. a. 1535. n. 59.
Carolum Quintum Romã venientem ſummo honore excipit, ac de pace, & Concilio longiùs diſſerit. a. 1536. n. 1. 2.
Eidem Apologiam de rebus ſuis tenenti in Cardinalium cœtu reſpondet, vſurpamque ſe poteſtate Eccleſiaſtica contra leges pacis reſpuentem, indicit. n. 7.
Purgat ſe cum Gallis Oratoribus de Apologia à Cęſare facta. n. 9.
Gallorum Regem, vt dimiſſis cum Cæſare ſimultatibus, contra Turcas arma aſſumat, vehementer obteſtatur. n. 12. 15.
Idem à Cæſare expoſcit. numero 18.
Cardinalem Triuultium Legatum ob id ad Regem mittit. n. 14.
Annæum Memorantium, qui paci componendæ ſtudebat, ac Venaiſinum Comitatum à graſſatione defenderat, ſummis laudibus effert. n. 19. 20.
Vt congreſſu armorum Cæſar, & Rex abſtineant, ſuis Nuntijs impetrat Paulus. n. 20.
Ad Turcas in Dalmatiam, & Poloniam irrumpentes propellendos, quà adhortationibus, quà ſubſidijs incumbit. n. 22. 23.
Regem Galliæ ad affinitatem cum Rege Scotiæ contrahendam, ac ne Henrico Octauo opem ferat, hortatur. n. 30.
Iacobum Scotiæ Regem à ſocietate cum Henrico ineunda deterret. n. 32.
Bullam pro Concilio Mantuæ celebrando in Conſiſtorio legi iubet. n. 33. mox in S. Petri Baſilica. ib.
Refertur diploma indictionis. n. 35.
Acceptis à Io. Fabro Epiſcopo Viẽnenſi pluribus ſuper Concilio monitis, cum gratiarum actione reſpondet. n. 36. 37.
Io. Eckium ſuis literis commendat, ac Io. Petrum Caraffam, & Reginaldum Polum pro Concilio maturando ad ſe vocat. n. 39. 40.
Europæ Reges ad Concilium miſſis Nuntijs inuitat. n. 41. 42.
Reuiuiſcentem Mediolani Beghinarum hæreſim coërcet. n. 47.
Cardinales creat. n. 49.
Per literas, & Nuntios ad pacem Imperatorem, & Regem Galliæ extimulat. a. 1537. n. 1. 2.
Ducem Mantuæ ad res pro Concilio diſponendas monet, Roſamque à ſe benedictam illi dono mittit. n. 4.
Concilium per viros præcipuos vbique indicit. n. 5.
Io. Morono Inſtructionem mittit, quomodo ſe gerere debeat in Germanica, & Hungarica Legatione. n. 7. 8. 9.
Item Epiſcopo Aquenſi per inferiorem Germaniam Nuntio. n. 12.
Pauli Breuia Elector Saxoniæ vix accepta, remiſit. n. 14.
Præſidiarias copias à Ferdinando Mantuæ Duce Concilij tempore poſtulatas, ne Concilio libertas adempta dicatur, omninò denegat. a. 1537. n. 26.
Concilium ea de cauſa prorogat. n. 28.
Carolum Quintum de totius eei ſucceſſu certiorem facit. n. 29.
Item Ferdinandum Romanorum Regem, & Cardinalem Tridentinum. ib. n. 30.
Supplicationes pro pace vniuerſali Chriſtiano Orbi imperat. n. 32.
A Venetis pro Concilio Vrbem aliquam expoſcit. n. 33.
Vicentiam concedunt. n. 34.
Prorogata ad Kal. Maij inchoatione Concilij Imperatorem, vt adeſſe velit, inuitat. n. 34. 55.
Item Ferdinandum Romanorum, ac Franciſcum Galliæ, Reges. n. 57.
Aloyſium Lippomanum, & Hugonem Rangonium ad reddẽdas Senarui grates, ac cunctà diſponenda pro Concilio præmittit. nu. 34. 60.
Cardinalem Langium Salisburgij Archiepiſcopum, quod alieno tempore Synodum coëgerit, atque alio, quam par erat, ordine, celebrauerit, coarguit. n. 35.
Io. Fabrum ſtrenuum Catholicæ fidei pugilem Epiſcopum Viennen. commendat. n. 36.
Reginaldum Card. Polum Legatum in Angliam deſtinat. n. 38.
Abeuntem ingenti pecuniæ vi adiuuat, ac Leodienſi Card. commendat. n. 41.
Eundem concordiæ interpretem inter Carolum V. & Franciſcum I. cùm per ipſorum fines tranſiret, deputat. n. 39.
Scotiæ Regem ad opem Reginaldo Polo ferendam, atque ad pacem promouendam hortatur. ib.
Eidem Regi Gladium cum pileo in nocte Natiuitatis Domini benedictum dono mittit. n. 40.
Galliæ Regem ad pacem, & ad Reginaldum Cardinalem Polum ſuis auxilijs fouendum innitat. n. 41.
Mariam Hungariæ Reginam Belgij Gubernatricem ad Legatum Polum Regijs officijs cõplectendum extimulat. n. 42.
Polum in capitis diſcrimen ob Hẽrici VIII. inſidias adductum ad ſe reuocat, eiuſque in reditu indemnitati conſulit. n. 44.
Regem Poloniarum pecunia contra Nouatores inſtruit, ac Regni Præſules de oſtenſa conſtantia commendat. n. 45.
Cliſſienſibus contra Turcas opitulatur. n. 46.
Portuum Piceni munitionibus contra

tra eoſdem firmandis incumbit. n. 48.
Cardinales tres pro rebus neceſſarijs contra Turças præparandis deputat. ib,
Nuntium pro pace inter Principes componenda deſignat. n. 48.
Monet Imperatorem, vt imminente Turcarum periculo pro pace cum Franciſco Galliarum Rege componenda Oratorem ad ſe mittat. n. 49. 50.
Eadem cum Franciſco tentat. n. 49.
Venetorum Ducem, vt cum Cæſare fœdus contra Turcas ſanciret, extimulat. n. 52,
Liberata à Turçarum metu Italia gratias Deo agit, ac Imperatorem iterum ad pacem vrget. n. 53.
Fœdus cum Cæſare, & Venetis contra Turcas celebrat. n. 54. 61.
Subditos Romanæ Eccleſiæ propoſita bonorum proſcriptione, alterius Principis ſtipendia accipere vetat. n. 58.
Legatos pro pace deſtinat. nn. 59. 60.
Sigiſmundum Poloniæ Regem pacis interpretem inter Ferdinandum, & Io. Hungariæ Reges conſtituit. n. 62.
Oratorem eiuſdem Sigiſmundi ad ſe venientem, vt conſueta Pontificibus deferret obſequia, benignè excipit. n. 63.
Decem millium aureorum ſubſidium eidem contra Tartaros dimicanti tribuit. n. 63.
Simonem Epiſcopum Zagabrien. quanta pro pace firmanda, ac Turcis coërcendis præſtiterit, Paulus ſuis literis edocet. n. 64.
Fœderis articuli inter Pontificem, Cæſarem, ac Venetos contra Turcas in Conſiſtorio leguntur, an. 1538. n. 3.
Poloniæ Regem, vt ſuas vires cum Ferdinando Rege contra Turcas coniungat, hortatur. an. 1538, nn. 5.
Andream Auriam ſacri fœderis Ducem ſuis epiſtolis ad præclarè agendum accendit. n. 6.
Patriarchæ Aquileień Pont. claſſis Præfecto vexillum ritè benedictum porrigit. n. 7.
Decimas in Luſitania pro bello ſacro imperat. n. 7.
Cum Imperatore, & Rege Galliæ Niciam conuenire ſtatuit, vt pax inter illos firmaretur. n. 8.
Niciam eiuſque Arcem à Duce Sabaudiæ pro eiuſmodi conuentu expoſcit. ib,
Legatum Vrbis Card. Neapolitanum creat. n. 9.
Cardinales, Campegium, Simonettam, & Alexandrum, vt Vicentiam ad Concilium mitteret, Legatos declarat. n. 9.
Lucam, ſublato priùs interdicto, ſolemniter intrat. num. 10,
Placentiæ ſubſiſtens Vicentinum Concilium prorogat. ib.
Alphonſum Card. Luſitanum Romam, vt Concilij tempore ibi interſit, euocat. ib.
Genuenſium Oratores Placentiæ excipit. ib.
Extra Niciam, in Cœnobio S. Franciſci, negata à Sabaudiæ Duce Arce, commoratur. ib. & n. 11.
Cum Cęſare colloquitur. n. 11. 13.
Rex Galliæ valetudine implicitus ſui aduentus tarditatem apud Pōtificem per Oratores excuſat, n. 11.
Sacram Syndonē Niciam delatam Pontifex veneratur. n. 12.
Excipitur in Conſiſtorio Niciæ extrà Vrbem Franciſcus Galliç Rex, qui cum Pōtifice colloquitur. n. 12.
Regina, ac Delphinus Pontificem ſalutant. n. 13.
Tentat vt ſe præſente Reges in colloquium, & complexum veniant, ſed fruſtrà. n. 12.
Decennales Inducias inter Cæſarem, Gallorumque Regem conciliat. n. 13.
Romam redit, ib.
Margaritam Nauarræ Reginam ad concordiam inter Reges alendam hortatur. n. 19.
Hieronymum Cardinalem Aleandrum Legatum in Hungariam ad confirmandas concordiæ pactiones inter Ferdinandum, & Ioannem mittit. n. 20.
Gratulatorias epiſtolas ſcribit Ioanni n. 21.
Ferdinandum Gonzagam Proregem Siciliæ monet, vt claſſem, quam habebat inſtructam, Venetę contra Turcas coniungat. n. 22.
Carol. V. ad Conſtantinopolim expugnandam extimulat, n. 24.
Decimas Clero Hiſpano pro bello contra Turcas imperat. n. 25.
Indulgentiam Plenariam orantibus pro expeditione contra infideles largitur. ib.
Contra Guidobaldum Vrbini Ducem inobedientem, & contumacem arma mouere ſtatuit, ſed omnis apparatus breui ſedatur. nu. 30.
Nouem Cardinales pro rebus ad Conc. pertinentibus deputat. n. 31.
Tres quoque Præſidentes Concilio Vicentiæ indicto deſignat, nempè Campegium, Simonettam, Aleandrum. n. 31. 32. a. 1539. n. 25.
Dilationem aperitionis Concilij propter Prælatorum paucitatem imperat. ib. & a. 1538. n. 34. 55.
Dilationis cauſas, quas Soauius carpit, Cardinalis Sadoletus elucidat. n. 36.
Ad Lutheranos ad concordiam, & fidei Catholicæ vnitatem redigendos Card. Aleandrum Legatum in Germaniam dirigit. nn. 38.
Eidem committit, vt Bohemorum reductioni incumbat, an. 1538. n. 39.
Henricum Anglię Regem in criminibus, & apoſtaſia ſordeſcentem iterum damnat. n. 45. 46.
Cardinales creat. n. 47.
Octauium Farneſium Præfectura Vrbis donat. ib.
Alphonſum Card. Luſitanum Romam, vt eius conſilio vteretur, accerſit. ib.
Fœderi Catholico in Germania cōflato ſe coniungit. a. 1539. n. 1.
Ferdinandum Regem monet, vt Francfordienſe decretum Catholicæ Religioni iniquum reſcindat, n. 9. 11. 12.
De Lundenſi Archiepiſcopo grauiter conqueritur, quòd auro corruptus decreto Frācfordienſi ſubſcripſerit. n. 10.
Conſulit, vt conuentui Ordinum Imperij Cæſar interſit. n. 13.
De Maria Hungariæ Regina in Lutheranam ſectam aliquantulum propenſa expoſtulat. n. 14.
Sigiſmundum Poloniæ Regem per Hieronymum Rorarium Internūtium monet, vt Aula Regia impoſtores arceat. n. 20.
Pileum, ac gladium conſecratum Sigiſmundo Poloniç Principi mittit. n. 21.
Reformationem Curiæ Romanæ molitur. n. 22.
Contra ipſam Lutherus, ac Sturmius inſurgunt. ib.
Alexandrum Cardinalem Farneſium ad Car. V. Legatum mittit pro morte Iſabellæ, pro pace, pro rebus Angliç, ac Concil. n. 23. 32.
Suſpendit iterum Conciliū Vicentiæ indictum ad tempus incertum, n. 26.
Summa vigilantia ad arma contra Turcas excitat Poloniæ Regem, n. 27.
Item Ferdinandum Romanorum Regem. n. 28.
Ac Io. Hungariæ Regem. n. 30.
Decimas in Hiſpania, ad duos annos aſſignatis duabus quartis fructuum Eccleſiaſticorum Car. V. pro paranda claſſe contra Turcas concedit. n. 31.
Nec ipſos Cardinalis à decimis vult illo tempore immunes. n. 31.
Ad excindendas ſerpentes hæreſes Iacobū Card. Sadoletum in Auenionenſi ditione Cenſorem fidei declarat. n. 33.
Georgium Archiepiſcopum Armachanum ad Hæreticos transfugam Epiſcopatu deijcit, Robertoque Wancop illius Eccleſiæ adminiſtrationem confert. n. 36.
Oppidum Ciuitatis Regalis in Indijs in Cathedralem euehit. n. 36.
Cardinales creat. n. 38.

Mat-

Marcellum Cerninum Alex. Card. Farneſio Legato ad Principes conſiliarium addit. Ibid. & a. 1546. n. 127.
Redeunte Card. Farneſio ſummoperè dolet, pacem haud quaquam concludi potuiſſe. a 1540. n. 12.
Poloniæ Regi de his ſcribit. n. 13.
Marcellum Card. Cerninum Legatum ad Cæſarem, & Romanorum Regem in Spirenſi Conuentu conſtituit. n. 27.
Spirenſi Dietæ intereſſe Card. Moguntinum hortatur. n. 28.
Banariæ Ducibus Religionis cauſam commendat. n. 29.
Item Epiſcopis Viennenſi, & Herbipolenſi. n. 30. 31.
Conuentui Spirenſi Hagenoam tranſlato Io. Moronum adeſſe iubet. n. 32.
Thomam Campegium Feltrenſem Epiſcopum cum alijs Viris doctis ad Dietam Wormatien. deſignat. n. 52.
Inſtructiones illi datæ. n. 54.
Albertum Pighium comitem Thomæ adiungit. n. 56.
Antonium Perenottum Granellanum Atrebati Epiſcopum ſuis literis ad tuitionem Catholicæ fidei in Dieta Wormatienſi accendit. n. 57.
Strigonienſem Archiepiſcopum, alioſque Hungariæ Regni Epiſcopos poſt Io. Regis mortem, ne ad Turcas deficiant, ardenti, ſed irrito ſtudio per epiſtolas commonet. n. 62. 63.
Epiſcopum Veronenſem pro reformatione Cleri Romam vocat, ac Cardinales pro Tribunalium reformatione deputat. 65.
Eborenſem in Luſitania Eccleſiam ad Archiepiſcopalem dignitatem euehit. 65.
S. Franciſcum Xauerium Apoſtolicum Legatum in Indias mittit. n. 66.
Societatis Ieſu Sodalitium confirmat. n. 67.
Gaſparem Card. Contarenũ Legatum in Germania declarat. an. 1541. n. 1.
Præceptiones illi datæ. ibid.
Fœderi Catholico ſe coniunctum declarat Pont. ac pecuniam apud menſarios deponit. n. 20. 33.
Proteſtantes armis aggredi non conſulit. n. 21.
Articulos quoſdam parum Catholicæ Religioni conſonos, vel ad tempus tolerari, omninò diſſentit. n. 22. 37.
Concilium proponit. n. 23. 26.
Plurima ad Germaniç reductionem conducentia eidem ſuggeruntur. a. 1541. n. 25.
Cardinalem Contarenum ab inuidis inſimulatum mirificè laudat, ac Bononiæ Legatum creat. n. 38.
Gerardum Kildariæ Comitẽ Hibernum pro fide Catholica extorrem Leodien. Epiſcopo commendat. n. 40.
Wltoniæ Princeps ſtrenuus Catholicæ Religionis pugil meritis à Paulo Tertio encomijs celebratur. n. 41.
Ioannem Codurium, & Alphonſum Salmeronem Societatis Ieſu ad fulciendam Hibernorum in fide Catholica conſtantiam ſubmittit. n. 42.
Regem Scotiæ ad arma contra Henricum Angliæ Regem prouocat. n. 43.
Heluetiorum validam manum contra Turcas contrahit. n. 45.
Peruſinos rebelles pullis veſtibus, & laqueo ad collum appoſito ante pedes in porticu S. Petri veniam deprecantes abſoluit. n. 46.
Lucam, vt cum Imperatore conueniat, relicto Romæ Leg. Card. Pio, ſe confert, & quę ibi cum Imperatore tranſegerit. n. 48. 49. 50.
Miſſo in Gallias Protonotario Dãdino à Rege expoſcit, vt ab inducijs cum Cæſare non diſcedat. n. 50.
Sanctiſſimum Chriſti Corpus Pont. iter agentem ex antiqua conſuetudine præcedit. n. 51.
Agit cum Cardinalibus de Concilio incboando. n. 52.
Item de fœdere Catholicorum contra Hæreticos firmando; pluraq; ſuper hoc agitantur. a. 1541. n. 53.
Rex Galliæ expoſcit à Pontifice, vt iudicet de violatione pactorum à Cæſare commiſſa ob necem Fregoſij, & Rinconij. n. 54.
Cæſarei vrgent Pont. vt pro liberatione Georgij Auſtriaci Valentini Archiepiſcopi apud Galliarum Regem inſtet, ib. qui tandem liberatus eſt. n. 61.
Nicolaum Ardinghellum pro his omnibus Nuntium mittit. ibid. & n. 44. & 61.
Card. Contarenum è Ratisbonenſi Dieta reuertentem Romæ in Conſiſtorio audit. n. 62.
Decem Cardinales pro reformatione Eccleſiaſticæ diſciplinæ delegat. n. 62.
Cardinales in Gallia agentes pro celebratione Concilij adhibendos Romam vocat. n. 63.
Hiſpanos ſimiliter, indulgens in gratiam Regis, dumtaxat Cardinalibus Toletano, atque Hiſpalenſi, vt in Hiſpania remanerent. n. 63.
Hieronymum Verallum ad Regem Romanorum Nuntium miſſum varijs, ac ſalubribus monitis inſtruit. n. 63.
Margaritam Nauarræ Reginam antea hæreſis inſimulatam, cùm catholicæ pietatis ſpeciem exhibuiſſet, ſuis epiſtolis commendat. n. 66.
Concilium Oecumenicum Tridenti indicit. a. 1542. n. 1. 12.
Io. Moronum pro reformatione Cleri Germaniæ, ac Concilij indictione Spiram mittit. n. 2. 5. 8.
Auxilia contra Turcas exhibet. n. 7. 11.
Cameracum, vel Tridentum, poſthabitis Italiæ Ciuitatibus, proponit pro Concilio celebrando; Germaniſque Catholicis Tridentum placuit, Proteſtantibus verò nullus gratus locus, quia nullum à Pontifice indictum Concilium celebrari volebant. n. 11. 12.
Bullam indictionis Concilij Tridentini promulgat. n. 13.
Reges, ac Principes ad tam pium opus ſollicitat. n. 14. 15.
Othonem Truchſes Tridentum, ac Norimbergam pro eadem Concilij indictione mittit. n. 15.
Triremes Pontificias pro Marani recuperatione dare non poſſe; Chriſtophoro Tridentino Epiſc. ſcribit. n. 20.
Noua extimeſcens inter Reges bella Io. Riccium Politianum in Hiſpaniam pro pace conſtanter tenenda mittit. n. 21.
Card. inſuper Contarenum, & Sadoletum Legatos pro pace amplius vrgenda declarat. 22.
Defuncto Contareno Michaelem Card. de Sylua ſufficit. ibid. & 27.
Card. Contarenum defunctum laudat, magnumque fuiſſe Virum prædicat. n. 24.
Galliæ Regem, & Delphinum per epiſtolas ad pacem prouocat. n. 27. 28.
Reuocatur à Legatione Card. de Sylua, cùm parum gratus fuiſſet Imperatori ob ſimultates, quas cum Io. Luſitaniæ Rege habuerat. n. 30.
Imperatorem, & Galliæ Regem ad nouum iterum colloquium inuitat. n. 31. 33.
Henricum Ducem Brunſuicenſem bello à Lutheranis laceſſitum ſuis literis conſolatur. n. 38.
Epiſcopũ Hildesheimenſem ad cõſtantiam in aduerſis hortatur. n. 39.
Item Sigiſmundum Epiſcopum Merſeburgenſem. n. 40.
Hermannum pariter Magiſtrum Ord. Theutonicorum in Liuonia. n. 41.
Io. Thomam Sanfelicium Cauenſem, & Io. Matthæum Gibertum Veronẽſem, Epiſcopos Tridentum pro Concilij præparatione mittit. n. 43.
Petrum Paulum Pariſium, Io. Moronum, ac Reginaldum Polum S. R. E. Card. Concilij Tridenti-

ni Legatos declarat. num. 43.
Heluetios ad Concilium properare, datis literis extimulat. n. 44. 45. a. 1543. n. 8.
Lotharingum Cardinalem, alioſq; quod ſegnius Pontificia iuſſa de repetenda Vrbe complerent, perſtringit. a. 1542. n. 47.
Conſiſtorium habet in Baſilica SS. XII. Apoſtolorum. n. 47.
Edicta quædam nefaria in Polonia propoſita datis ad Regem, & Epiſcopos literis reuocari iubet. n. 48. 49.
Paſchaſium Broetium Societatis Ieſu in locum Codurij defuncti ſuffectum, & Alphonſum Salmeronem Apoſtolicos in Hiberniam Nuntios miſſos legationem quoque in Scotia exercere iubet. n. 51.
Franciſcum Archiepiſcopum Senonenſem in librorum Hæreticorum detentores, ex quibus hæreſis clam in Gallijs ſerpebat, Regio quoque implorato auxilio animaduertere imperat. n. 52.
Armeniorum literis Epiſcopum depoſcentium perlectis, Benedictum Ordinis S. Dominici Naxiuaneñ Epiſcopum creat. n. 57.
Cardinales creat. n. 58.
Cæſarem ex Hiſpania in Italiam deſcendentem conuenire decernit, cùm pro Concilij, tùm pro pacis negotijs. a. 1543. n. 5.
Bononiam ea de cauſa ſe confert. n. 9.
Encyclicis literis Præſules omnes ad Concilium inuitat. n. 6.
Ferdinandum Romanorũ Regem, alioſque Germaniæ Principes ad Præſules mittendos inuitat. n. 6. 7.
Ad colloquendum cum Cæſare Pôtifex Buxetum profectus. n. 13.
Concilium ad aptius tempus ſuſpendit. n. 16.
Germaniæ Antiſtites, & Principes, ac Poloniæ Regem de cauſis ſuſpenſionis Concilij per epiſtolas certiores facit. n. 17. 18. 19.
Colonienſem Senatum, & Clerum, deficiente à Catholica fide Hermanno Archiepiſcopo ad conſtantiam in ipſa confirmat. n. 22. 24. 25. 26. 27.
Idem agit cum Monaſterieñ, Oſnaburgenſi, ac Mindenſi Senatu, & Clero. 23.
Hermannum Colonieñ Archiepiſcopum ad fidem reuocare paternè ſtudet. n. 29.
Bauariæ Duces ob ſtrenuè nauatam erga fidem catholicam operam à Pont. commendantur. n. 30.
Subſidiarias copias in Hungariam mittit. n. 34.
Pro Aquileieñ Eccleſiæ iuribus grauiter ad Ferdinandum Romanorum Regem ſcribit. n. 35.
Principem Equitum Rhodiorum Magiſtrum ad Chriſtianorum littorum defenſionem hortatur. n. 37.
Decimas pro Niciæ defenſione in Ducatu Mantuę, Marchionatuque Montis Ferrati, & alibi imperat. n. 38. 39.
Renuit fœdus contra Regem Galliæ cum Carolo V. ſancire. n. 45.
Franciſcum Sfondratum ad conuentum Spirenſem Nuntium mittit. n. 49.
Alex. Card. Farneſium pro pace promouenda Legatum deſignat. n. 51. 52.
Reginam Francorum Pontifex ad Pacem promouendam hortatur. n. 52.
Publicas ſupplicationes indicit. n. 53. & a. 1544. n. 22.
Scotiæ Regno ab Anglis laceſſito, Decimis ſubmiſſis & conſilijs ſuccurrit. a. 1543. n. 54.
Marcum Patriarcham Aquileieñ pro Scotiæ Regno tuendo, fide Catholica aſſerenda, ac Dauide Card. Betonio è cuſtodia educendo, in qua Iacobo Scotiæ Rege defuncto incluſus fuerat, Legatum mittit. n. 54. 55.
Poloniæ Regem ad firmiter in conſtantia fidei Catholicæ perſeuerandum hortatur. n. 56.
Ordinum Regularium Comitia celebrari iubet, atque in ijs ſuſpectos de hæreſi à publicis muneribus, ac concionibus dimoueri. n. 57.
Niciæ defenſionem ſpondet Imperij Principibus, ac vt paci vniuerſali incumbant, efflagitat. n. 3.
Grauiter in Cæſarem inſurgit, quòd in decreto Spirenſi Pontificias partes ſibi vſurpauerit. n. 7.
Domino Granuellano, Petro Soto Ordinis Prædicatorum, ac Regi Romanorum de eadem re pet literas ſcribit. n. 8. 9.
In cauſa Hermanni Archiepiſcopi Colonienſis monitoria expediri iubet. n. 15.
Pacis deſiderio æſtuans Legatos iterum creat Cardinales Grimanum, & Moronum, & Epiſcopum Cauenſem. n. 19. 20. 21.
Pace firmata, conditiones in Conſiſtorio leguntur. n. 23.
Literas gratulatorias ſcribit. n. 21. 25. 26.
Refellitur calumnia, quòd Pont. contra Cæſarem fœdus cum Gallis, & Venetis inire meditaretur. n. 27.
Rex Galliæ pro Concilio maturando, & armis contra Henricum Regem Angliæ mouendis ad Paulum ſcribit. n. 28.
Bullam proſecutionis Concilij edit. n. 29.
Decernit, quòd aperto licèt Concilio Romæ Pontificis electio habenda ſit à ſolis Cardinal. n. 30.
Ad Cæſarem, Sabaudiæ Ducem, atque Heluetios pro Concilij celebratione, ac itinerum ſecuritate ſcribit. n. 30. 31.
Cardinales Romam accerſit. n. 31.
Supplicationes habet. n. 35.
Card. Turnonio, quòd in Gallijs ſtrenuè pro fide catholica laborauerit, gratias agit. n. 37.
Legatum Apoſtolicum in Scotia Card. Sancti Andreæ conſtituit. ibid.
S. Thomam de Villanoua Valétino Archiepiſcopatui præficit. n. 38.
Cardinales creat. n. 40.
Othoni Truchſes Card. creato pileum imponi à Card. Moguntino imperat. n. 42.
Legatos ad Tridentinum Concilium declarat Card. de Monte, Cardinalem Ceruinum, & Card. Polum. a. 1545. n. 1. 2.
Pęnis Canonicis propoſitis Præſules ad Concilium excitat. n. 7.
Proregis Neapolitani Epiſcopos à Concilio auertentis, & ſolùm per Procuratores adeſſe volentis audaciam confregit. n. 8.
Concilium omni remota dilatione aperiri iubet. n. 11.
Card. Farneſium ad Cęſarem Legatum mittit, qui Tridenti ſubſiſtens Concilij apertionem tantiſper differri ſuadet. n. 10. 11.
Quod & à Pontifice probatũ. n. 14.
Gratulatur Pontifici Io. Luſitaniæ Rex, quòd Concilium indixiſſet. n. 16. n. 30.
Ferdinandum Regem Romanorum monet, vt quę ad Religionem ſpectarent, ad Concilium Oecumenicum deferret, nec in Dietia decerni permitteret. n. 17. 18.
Indulgentiam erga Proteſtantes à Cæſare exquiſitam ſuſpectam habet. n. 23.
Concilium aperiri iubet. n. 28. 34.
Archiepiſcopos, & Epiſcopos Romæ verſantes, licèt in Curia munera exercerent, Tridentum petere iubet. n. 29.
Præſulum Germanorum Procuratores admitti indulget. n. 34.
Inſtructiones Tridentinis Legatis mittit. n. 47.
Cardinalem Mantuanum ob nauatam in coërcendis hæreſibus operam commendat, ac pluribus facultatibus inſtruit. n. 52.
Ferrariæ Ducem, vt ſollicitè Mutinæ cuſtodiæ contra ſerpentem hæreſim incumbat, commonet. n. 53.
Carolo V. indulget, vt à Siciliæ Clero ſubſidium colligat. n. 54.
Petrum de Soto Ordinis Prędicatorum ſuis literis hortatur, vt pacem, quam inter Reges propediem firmauerat, alere enixè ſtudeat. n. 56.
Luſitaniæ Regi cauſas exponit, cur à cen-

Digitized by Google

à cenſoribus fidei illius Regni ad ſe Neophytorum cauſas auocauerit, quibus ille adductus conceptam contra Pontificem iram deponit. n. 58. 59.
Cardinales creat. n. 59. 60.
Claudio Æthiopiæ Regi coniunctionem cum Romana Eccleſia expetenti Internuntium, ac munera promittit. n. 61.
Parmam, & Placentiã Petro Aloyſio Farneſio, receptis Camerino, & Nepete, attribuit. n. 63.
Pont. ſecus, quam prius decreuerat, de dogmatibus ſimul, ac reformatione in Concilio agi acquieſcit. n. 11. 15. 16.
Reformationi Eccleſiaſticæ incumbit. n. 38. 39.
Heluetios ad Concilium ſollicitat. n. 57.
Dolet plurimos ex illis ab Eccleſiæ obſequio auocatos. n. 58.
Fœdus cum Cæſare contra Hæreticos ſancit. n. 94.
Franciæ, & Poloniæ Reges ad ſocietatem armorum inuitat. n. 96. 97.
Item Venetiarum Ducem, alioſque tùm Italiæ, tùm Germaniæ Principes. n. 100. 102.
Hermannum Colonienſem Epiſcopatu deturbat, atque Adolphum ſtrenuum Catholicę fidei pugilem ſufficit. n. 103.
Duodecim millia peditum Cæſari ſuppetias ſub Octauio Farneſio duce, atque Alexandro Cardinali Farneſio Leg. mittit. n. 105. 106.
Hieronymum Verallum Archiepiſcopum Roſſanenſem in Legatione apud Cæſarem Farneſio ſufficit. n. 113.
Ducem Venetiarum admonet, vt mala germina hæreſeos Vicentia, cæteraque ſua ditione eliminet. n. 147.
Remittit cenſuras contra interfectores Card. S. Andreæ, modò fortiter Scoti ſe gerant contra Anglos. n. 148. & a. 1547. n. 115.
Plures Epiſcopatus in America conſtituit. a. 1546. n. 154.
Item in Mexicano Regno, alijſque Prouincijs. n. 155. 156. 157.
Henricum Card. in Regno Luſitaniæ ſubſiſtere indulget. n. 158.
Cardinalium reformationem ad ſe, & non ad Concilium ſpectare, Pontifex declarat. a. 1547. n. 1.
Tranſlationem Concilij Tridento Bononiam approbat Paulus Tertius. n. 55.
Tranſlationis cauſas F. Petro à Soto Ordinis Prædicatorum ſuis literis ſignificat. n. 57.
Poſtulatus, vt Concilium Tridentum redire iuberet, quid reſponderit. n. 59.
Suſpenſionem Concilij Pontifici ſuadet Henricus Galliæ Rex ad auertenda ſchiſmatis pericula ob tranſlationem factam adeò Cæſari ingratam. n. 60.
Iubet, ne quid grauioris momenti in ſeſſione Bononiæ habenda ſtatuatur. n. 62.
Plura de hoc negatio tranſlationis, ac de proteſtationibus hinc indè factis. n. 78. ad 100. per totum.
Gratulatur Cæſari de victoria contra Saxonem. a. 1547. n. 101.
Maximi, ac fortiſſimi titulo illum decorat. ib. & n. 105.
Romanorum Regi, quod tumultuantes Bohemos compeſcuerit, gratulatur. n. 104.
Henrico Brunſuicenſium Duci de liberatione à cuſtodia, qua ab Hæreticis premebatur, congaudet. n. 105.
Ad belli ſemina, quod inter Imperatorem, & Regem Galliæ timebatur, excindenda, duos Legatos mittit Franciſcum Sfondratum Cardinalem ad Cæſarem, & Hieronymum de Capite Ferreo Card. S. Georgij ad Regem Galliæ. a. 1547. n. 106. 118.
Ad Cæſarem pro reſtituenda Farneſiæ genti Placentia ſcribit. nu. 110.
Nuntios mittit. n. 112. 113. 114.
Iuſta ſolemniter Franciſco Galliarũ Regi defuncto perſoluit. n. 116.
Henricum Galliarum Regem de Patris morte per epiſtolas, & per Car. Sancti Georgij Legatum ſolatur. n. 117. 118.
Pluralitatem Eccleſiarum nec ipſis Cardinalibus concedendam ſtatuit Paulus. n. 118.
Oratorem Henrici Galliarum Regis obedientiam exhibentis excipit. n. 119.
Defuncto Henrico VIII. pro reuocanda ad fidem Catholicam Anglia Legatos decernit. n. 122.
Literas amoris plenas ad Anglos mittit. n. 123.
Hibernos in fide Catholica retinenda mirificè conſtantes commendat. n. 125.
Scotos ad eandem aſſerendam extimulat. n. 126. 127.
Mariam ipſorum Reginam grauiter excitat. n. 128.
Luſitaniæ Cenſoribus, Rege deprecante, ac benignitatem pollicente, adminiſtrandæ in Neophytos cenſuræ facultatem reſtituit. nu. 131. 132.
Aloyſiam Sygeam Toletanam, quòd plurimas calleret linguas, ſuis epiſtolis laudat. n. 132.
Sigiſmundum Regem Iuniorem Poloniarum ad Patris ſequenda veſtigia hortatur. n. 133.
Cardinales creat. n. 134.
In India Epiſcopatum Fluminis Argentei, vulgò Rio della Plata nuncupatum inſtituit. n. 135.
Vrgetur à Cæſ. Oratoribus, vt iterum Tridento Concilium reſtituat. a. 1548. n. 2.
Statibus Imperij idipſum expoſcentibus, quæ reſponderit? n. 3.
Coram Pontifice proteſtationem ſuper Concilij tranſlatione, quam irritam volebat, Cæſareo nomine habet Didacus Mendoza. n. 19.
Reſponſio Pontificis per Bloſium Fulginatenſem Epiſcopũ reddita. n. 26. 28. 29.
Cardinales quatuor ſuper tranſlationis Concilij validitate Iudices conſtituit. n. 31.
Retardari progreſſum Concilij, quò clariùs interim eluceſcat tranſlationis validitas, iubet. n. 32.
Card. Pacecchum, cæteroſque Hiſpanos Præſules, qui Tridenti obfirmatè ſubſliterant, coarguit, ac vt Romam defenſores mittant; imperat. n. 34.
Idem Patribus Bononieñ iubet. n. 35.
Parent Bononienſes; differunt, ac renuunt Tridentini. n. 37. 39. & ſeq. vbi de hac materia agitur vſque ad n. 42. & a. 1549. n. 16. vſque ad 20.
A Pontifice ad Concilium ob tranſlationis negotium Cæſar appellans viſus pené dilabi in ſchiſma. a. 1548. n. 13.
Facultates pro Nuntijs in Germaniam ad morum reformationem delegandis expeditæ. a 1548. n 45.
Iudicium de ipſis à Legatis Concilij Bononiæ expoſcit Pontifex. n. 46. 48.
Proſperum Sanctacrucium Epiſcopum Chiſamenſem Nuntium in Germaniam mittit. n. 50.
Plura inconſulto Pont. ac præſertim *Interim* molitur Carolus V. n. 55. 59.
Epiſcopum Fanenſem ea de cauſa ad Cæſarem mittit. n. 56.
Petitionibus de Sacerdotum coniugio, calice à Laicis vſurpando; ieiunijs tollendis, breuiter, ac grauiter reſpondet Pontifex. n. 58.
De fœdere inter Pontificem, & Henricum Gallię Regem ineundo agitur. n. 65.
Nuntij Apoſtolici pro reformatione in Germania curanda eliguntur. n. 72.
Pro vniuerſali reformatione inſtituenda plura molitur Paulus Tertius, ac Præſules ex cunctis Orbis partibus aduocat. n. 74. 78.
Poloniæ Regem, defuncto Sigiſmundo Patre, ſuis epiſtolis conſolatur, atque ad fidem Catholicam fortiter aſſerendam prouocat. n. 82.
Equites Rhodios Carolo V. commendat. n. 84.
Librum Exercitiorum Spiritualiũ Sancti Ignatij de Loyola ad preces

Digitized by Google

ces Franciſci Borgiæ Gandiæ Ducia approbat. n. 86.
Carolum Borbonium Cardinalem creat. n. 87.
Hæreticis ad Eccleſiam reuertentibus plura benignè indulget. an. 1549. n. 1.
Henrico Brunſuicenſium Principi de fide Catholica in ſuis ditionibus reſtituta gratulatur. n. 4.
Cæſar Placentiam Pontifici reſtituere detrectat. n. 9.
Referuntur, quæ circa Placentiæ iura fuere agitata, tàm à Cæſare, quàm à Pont. n. 10. 11.
Concilium Bononienſi concordiæ ſtudio dimitti iubet. n. 21. 23.
Conqueritur apud Cæſarem, quòd impudentiſſimos Hæreticorum libros contumelijs refertos peruagari fineret. n. 23.
Petrum Paulum Vergerium Apoſtatam à fide Epiſcopatu priuat, pœniſque in Hæreticos ſtatutis ſubdit. n. 23.
Pro reſtituenda in Anglia catholica Religione apud Cæſarem laborat. n. 27.
Cardinales creat. n. 45.
Reginæ Poloniæ nondum corona redimitæ, vt inter Diuina myſteria Euangelium, & patena illi deoſculanda porrigerentur, indulget. n. 46.
Parmam Eccleſiæ, & Octauio Nepoti Camerinum reſtituere meditatur. n. 47.
Octauij epiſtolis exacerbatus animo deficit, ac poſt quatuor horas recreatus, conuocatis Cardinalibus Eccleſiam ipſis commendat, Cóſeruatoces Vrbis gratia exemptionis quorumdam vectigalium donat. n. 47.
Moritur Febri, & catharro oppreſſus. n. 48.
Conſanguineis ditandis nimium indulſiſſe ſub finem vitæ dolet, ib.
Eius virtus. ib.
Paulus Barchitius globi ictu interfectus exercitum Ferdinandi Regis Hungariæ, cuius dux erat, maximum in diſcrimen adducit, an. 1537. n. 65.
Paulus Capiſucchius cùm eſſet Epiſcopus Neocaſtrenſis, & Pauli III. Vicarius Peruſinæ Ciuitati præficitur. a. 1535. n. 58.
Carolo V. Romam venienti obuiam mittitur, eique ante portam S. Sebaſtiani Crucem oſculandam offert. a. 1536. n. 1.
Paulus Card. Cæſius Diſciplinæ Eccleſiaſticæ reformandæ præficitur. a. 1534. n. 3.
Pro Concilij celebratione deputatur. a. 1536. n. 4.
Paulus Iuſtinianus Venetus Pontificiam claſſem in Tunetana expeditione, conſilio, & peritia ſua adiuuare iubetur. n. 1535. n. 43.
Pauperes. Duodecim pauperum pedes in cœna Domini Romæ Carolus V. lauat, eiſque egregia donat munera. a. 1536. n. 4.
Sint maximè curæ Epiſcopis. an. 1541. n. 29.
Pauperum de Lugduno ſectam reuiuiſcentē Mediolani excindi Paulus III. imperat. a. 1536. n. 45.
Pax quanto ſtudio inter Chriſtianos Principes à Pontifice promota. a. 1536. n. 7. 12. 14. 15. a. 1537. n. 48. 50. a. 1543. n. 51.
Ad illam promouendam Legatos dirigit. a. 1540. n. 12. 19. 20. a. 1542. n. 21. a. 1544. n. 20.
Pontifex ipſe Niciā pro ea promouenda ſe confert. a. 1538. n. 11.
Pro pace obtinenda preces vniuerſis iuſſu Pontificis imperantur. a. 1541. n. 22.
Pacis ſpes inter maiores bellorum motus effulget. a. 1544. n. 19.
Nicolaum Ardinghellum in Gallijs ad pacem enixè promouendam Pont. mittit. a. 1541. n. 54.
Pax inter Gallos, & Anglos conficitur. a. 1546. n. 149.
Pacis cum Hæreticis componendæ aperta via. a. 1546. n. 91. 93.
Per amica colloquia haud ſperanda. a. 1540. n. 17.
Ab Hæreticis conditiones pacis ſemper confractæ. a. 1540. n. 39.
Ab impijs Hæreticorum concionatoribus pax in Germania retardatur. a. 1546. n. 115.
Pecunia. Ad alliciendos Lutheranos, vt ad fidem Catholicam reuertantur, pecunia vti non approbat Pont. a. 1541. n. 21.
Peccatum. Deum peccati cauſam fecere Io. Caluinus. a. 1535. nu. 24. & Philippus Melancthon. an. 1540. n. 49.
De Peccato Originali in Concilio diſſerere iubentur Legati. a. 1546. n. 69.
Diſcutitur. n. 72. 74.
Dilationes ad agendum de ipſo à Cæſareo Oratore expoſcuntur. n. 70.
Diſputatio de illo in plura capita diſſecta. n. 71. 73.
Hæreſes circa ipſum. n. 74.
Non includitur B. Virgo, cùm de ipſo diſſeritur. Vide *Maria Virgo*.
Penſio reſeruatur in Archiepiſcopatu Valentino pro filijs Maurorum ad fidem reuertentium. a. 1544. n. 38.
Perſæ Turcas graui clade afficiunt. a. 1535. n. 45. 48.
Peruſia tumultus in ea Ciuitate exortos compeſcit Paulus. a. 1535. n. 58.
Supplices in porticu Sancti Petri veniam petunt. a. 1541. n. 46.
Peruuia. In Regno Peruano, aucto fidelium numero, erigitur in Cathedralem Ciuitas, cui nomen, Cuzco. a. 1536. n. 48.
Peſtis, Carolus Aureliæ Dux peſtilentia correptus moritur. a. 1545. n. 31.
Peſtis cauſa Spirenſis conuentus Hagenoam transfertur. a. 1540. n. 33.
In caſtris Gallorum graſſatur. a. 1545. n. 57.
Tridenti timetur, atque indè Concilij tranſlatio. a. 1547. n. 42. & ſeqq.
Petrus Balma Epiſcopus Gebennenſis. deſidiæ notatur. a. 1535. n. 25.
Cardinalis creatur. a. 1539. n. 38.
Petrus Bembus Venetus Cardinalis creatur. a. 1538. n. 47.
Petrus Bertanus Epiſcopus Fanenſis pro morum reformatione procuranda in Germaniam mittitur. a. 1548. n. 72.
Petrus Daneſius ad Concilium Regis Galliarum Orator doctam habet orationem. a. 1546. n. 120. 121.
Petrus Faber Societatis Ieſu pluribus in locis, ac præſertim in Germania pro fide Catholica ſtrenuè laborat. a. 1543. n. 31. a 1544. n. 51.
Petrus Gaſca exortas in Indijs diſſenſiones compeſcit. a. 1547. n. 135.
Eius in auro deſpiciendo magnanimitas. ib.
Cum eadem, qua intrauit, veſte, ex illa auri terra ſiue auro cedente exiuit. ib.
Petrus Gamratus Epiſcopus Cracouienſis ad meliorē frugem apparitione defuncti reuocatur. a. 1545. n. 62.
Petrus Pacecchus Epiſcopus Giennen. Card. renunciatur. a. 1545. n. 60.
Concilio Tridentino intereſt. an. 1546. n. 15.
In Card. de Monte Conc. Præſidem commotus, ſupplex ab eodem veniam poſcit. n. 126. 127.
Quid ſenſerit de decreto Reſid. Epiſ. a. 1547. n. 3. 23. 29. 30.
De cauſa Conceptionis Immaculatæ Virginis in Concilio agi poſtulat. Vide *Maria Virgo*.
Tranſlationi Cócilij Tridento Bononiam aduerſatur. a. 1547. nu. 42. 44. 45. 50.
Renuens cum alijs Hiſpanis Præſulibus Tridento diſcedere, apud Pontificem non benè audit. an. 1548. n. 34.
Romam pro eiuſdem tranſlationis cauſa diſcutienda euocatur. an. 1549. n. 14.
Excuſationem, quam obtendebat, Pontifex non admittit. n. 17.
Obdureſcit tamen alijs cum Præſulibus Hiſpanis in ſententia non recedendi. n. 18.
Petrus à Soto Ordinis Prædicatorum à Pont. commendatur, & cùm eſſet Car. V. à confeſſionibus ad pacem inter Reges fouendam accenditur. a. 1545. n. 56.

Sua-

Suadet Car. Farneſio, vt Concilium Bononia Tridentum referri curet. a. 1547. n. 57.
Scribit ſuper hoc negotio ad ipſum Paul. III. ib.
Petrus Suauius quàm ineptè mentiatur de cauſa Indictionis Concilij Mantuæ. a. 1536. n. 44.
De cauſa cur Pont. ad Concilium non acceſſerit, fallax commentum. n. 27.
Falsò aſſerit Card. Farneſiū à Pont. miſſum ad Cæſarem vt illum à petendo concilio abduceret. an. 1545. n. 14.
Refellitur calumnia, quod Paulus III. priuatis ſuæ familiæ commodis ſtudens Bononiam adierit, vt cum Cæſare colloqueretur. n. 12.
Plurima in ſua hiſtoria contra Concilij libertatem mentitur. a. 1546. n. 55.
Petrus Strozzius à Cæſariano exercitu victus, fugatuſq. a. 1544. n. 16.
Petrus Toletanus Epiſcopos Neapolitani Regni per Procuratores Concilio intereſſe debere contendens Pontificijs literis à ſententia dimouetur. a. 1545. n. 8.
Petrus Vermilius dictus Martyr librorum Hereticorū lectione ſeductus hæreſim profitetur. a. 1543. n. 57.
Lucam Ciuitatem inficere molitur. ib.
Angliam petit. a. 1548. n. 80.
Hæreſim palàm de ſuggeſtu docet, & Caluiniſta tandem euadit. a. 1549. n. 29. 30.
Petrus Veſtrius Epiſcopus Aquenſis ad indicendum Rom. Regi Conc. mittitur. a. 1537 n. 11. 12. 5.
Magno plauſu a pluribus in Germania excipitur. n. 13.
Smalcaldam concedit, & quæ ibi. egerit. n. 14. 15.
Petrus Viretus Orbenſis Farello additur comes ad Geneuam hæreſi fœdandam. a. 1537. n. 25.
Petrus Aloyſius Farneſius Parmæ, & Placentiæ Dux à Paulo Tertio deſignatur. a. 1545. n. 63.
In Placētina Arce à coniuratis trucidatus, genitalibus abſciſſis, ludibrio exponitur. a. 1547. n. 109.
Coniurationis Genuen. a Fliſco paratę conſcius æſtimatus. n. 107.
Petrus Paulus Pariſius Epiſcopus Nuſcanus Cardinalis creatur. an. 1539. n. 38.
Legatus ad Tridentinum Concilium. a. 1542. n. 43.
Tridento Bononiam ad res Concilij coram Pontifice ibi tùm commorante enuntiandas vocatur. a. 1543. n. 9.
Legatur ad Cæſarem pro colloquio cum Pontifice obtinendo n. 13.
Ad diſcutiendam validitatē tranſlationis Concilij à Pontifice deputatur. a. 1548. n. 31.

Petrus Paulus Vergerius Romam è Germania accitus denuò ad Concilium promouendum in Germaniam remittitur. a. 1535. n. 31.
Quæ egerit cum Saxoniæ Duce. n. 34.
Wittembergæ cum Luthero colloquitur. n. 36.
Hæreſis inſimulatus Tridenti non admittitur, eiuſque cauſa Patriarchæ Venetiarum, & Nuntio Apoſtolico delegatur. a. 1546. n. 29.
Diffugit ad diſſeminandam apud Heluetios hæreſim. ib.
Iuſtinopolitano Epiſcopatu ob hæreſim priuatus plurima contra Pontificiam auctoritatem inſano furore euulgat. a. 1549. n. 23.
Veritatem agnitam præ faſtu, eiurata hæreſi, confiteri erubeſcit. ibid.
Philippus Lantgrauius. In ſuas partes ipſum trahere Io. è Bokelſon Anabaptiſtarum Rex fruſtrà ſtudet. a. 1535. n. 38. 39.
Quàm malè Nuntium Apoſtolicum acceperit. a. 1537. n. 14.
Fœderis à Catholicis contra Hæreticos ſanciti fortuitò factus conſcius, Smalcaldicos ſocios conuenire Francfordium ad retundendos Catholicorum animos incitat. a. 1539. n. 2.
In Cæſarem coniurans decretoria ſententia proſcribitur. an. 1546. n. 108. 109.
Bellum Car. V. immiſſa in cuſpide ſagittæ epiſtola indicit. a. 1546. n. 110.
Pace fruſtrà à Cæſare expetita noctis tempore fugit. a. 1546. n. 111.
Ob victorias à Carolo V. partas, metu agitatus ſupplex ad eius genua veniam deprecans, imperatis quibuſdam conditionibus, abſoluitur. a. 1547. n. 105.
Philippus Melancthon deſiderium concordiæ ſimulat, cui tamen fidem adhibendam Cochlæus negat. a. 1540. n. 2.
Peccati auctorem Deum facit. a. 1540. n. 49.
Eloquentiæ ſuæ phaleras in Wormarienſi colloquio diſtendit. an. 1540. n. 59.
De originali peccato cum Eckio diſputat. ib.
In conuentu Ratiſbonenſi cum Catholicis diſſerit. a. 1541. n. 7.
De fide iuſtificante, atque abuſibus Eccleſiæ emendandis multa ſcribit. a. 1541. n. 17.
De falſi crimine à Matthia Illyrico accuſatur. a. 1549. n. 6.
Philippus Sciabottus Gallorum Dux Sabaudiam, & Pedemontium mira celeritate occupat. an. 1536. n. 11.
Philippus Strozzius à Coſmo Florentiæ Duce in carcere detentus ſe ipſum iugulat. a. 1538. n. 47.
Philippus Valentinus Mutinā Lutheriana hæreſi inficere molitur. a. 1545. n. 53.
Pileus rubeus Alexandro Farneſio, & Guido Aſcanio Sfortiæ Cardd. creatis Bononię imponitur ab Archiepiſcopo Sipontino Gubernatore. a. 1534. n. 14.
Otthoni Car. Truchſes à Moguntino Card. a. 1544. n. 42.
Henrico Card. Luſitano mittitur. a. 1546. n. 158.
Carolo Card. Borbonio. a. 1548. n. 87.
Placentia. De Concilio in ea celebrando agitur. a. 1535. n. 30.
Cæteris illam proponit Cardinalis Sadoletus. a. 1537. n. 98.
Paulus Tertius Niciam profectus, Placentiæ per aliquot dies ſubſiſtit, ac decretum de prorogando Vicentino Concilio, habito Cardd. Senatu, promulgat. an. 1538. n. 10.
Familiæ Farneſiæ in feudum decernitur. a. 1545. n. 63.
Petrus Aloyſius Farneſius Placentiæ Dux à Placentinis trucidatur a. 1547. n. 109.
Ab Inſubriæ Gubernatore occupatur. n. 84. & 109.
Quibuſdam conditionibus acceptis Placentini ſe ei ſubdunt. n. 111.
Paulus III. à Carolo V. pro Petri Aloyſij filijs illam expoſcit. n. 110. 113. 114.
Reſtituere illam Farneſijs renuit Car. V. a. 1549. n. 9.
Diſſeritur de controuerſijs ſuper ea Ciuitate. n. 11.
Iulius Vrſinus ad Car. V. pro ea recipienda à Pont. directus, re infecta regreditur. a. 1547. nu. 114. a. 1549. n. 9.
Pluralitas beneficiorum damnatur in conuentu Poſſonienſi. an. 1545. n. 24.
Pluralitas Epiſcopatuum. Vide *Epiſcop.*
Polonia quomodo Lutherana hæreſis ipſam infecerit. an. 1535. n. 29.
Sigiſmundus Poloniæ Rex Turcas, & Hæreticos ſtrenuè arcet à Regno. a. 1536. n. 41.
Pamphilo à Straſoldo demandatur cura denuntiandi Concilium in Polonia. ib. & 1537. n. 5.
In maximum diſcrimen propter diſſeminatas hæreſes adducitur. a. 1537. n. 45.
Regem Poloniæ pecunia Pontifex adiuuat. ib. & n. 63.
Splendidam Legationem Pontifici mittit. a. 1537. n. 63.
In coniunctionem armorum contra hæreticos à Pontifice inuitatur. a. 1538. n. 5.

Inter Ferdinandum, & Ioannem Hungariæ Reges pacis interpres à Pontifice adhibetur. a. 1537. n. 62.
Varijs turbis agitatur. an. 1542. n. 48.
Admonentur à Pontifice Rex, & Poloniæ Epiſcopi, vt ſtrenuè nouitatibus ſe opponant. a. 1542. n. 48. 49.
Synodus celebranda pro hæreſi arcenda ab Archiepiſcopo Gneſnenſi decernitur. n. 50.
Hæreſi, & Turcarum direptioni miſerè patet. a. 1543. n. 56.
Politici. Ipſorum artes Chriſtianæ Reipublicæ multum obſunt. an. 1548. n. 49. 50.
Polygamia. Hæretici illam approbant. a. 1547. n. 64.
Pompeus Cecius Epiſcopus Nepeſinus Cardinalis creatur. an. 1542. n. 58.
Pœnitentia antiquorum veluti Patrum error à Caluino ſtatuitur. a. 1542. n. 53.
Articuli Hæreticorum circa Pœnitentiæ Sacramentum recenſentur. a. 1547. n. 58.
Pœnitentiæ neceſſitas poſt peccatum. a. 1548. n. 79.
Sacramenti Pœnitentiæ Miniſter ſolus Sacerdos. ib.
Porca. Specie porcæ Eccleſiam depingit Lutherus. a. 1545. n. 48.
Poteſtas Sæcularis non minùs, quàm Eccleſiaſtica à Martino Luthero tollitur. a. 1540. n. 49.
Pragmatica Eccleſiaſticæ libertati noxia in Hiſpania tentatur. an. 1543. n. 52.
Præſules à voluptatibus, luxu, cæteriſque vitijs ſint immunes. an. 1541. n. 29.
Familia ipſorum, quomodo inſtituenda. ib.
Præcedentia. Lis de præcedentia inter Oratores Regis Romanorum, & Regis Galliarum. a. 1546. n. 13. & 19.
Prædicatio. Inhibiti plures è plebe, qui in Hungaria prædicationis munere fungebantur. an. 1545. n. 24.
Prædicationis officium Epiſcopatui annexum. a. 1546. n. 63.
Prædicatio veritatis per Germaniam contra Hæreticorum impoſturas ſuadetur. a. 1541. n. 25.
Præfectura Vrbis Octauio Farneſio à Paulo Tertio conceditur. a. 1538. n. 47.
Presbyteri. An ipſis concedendum coniugium, diſſeritur. a. 1540. n. 49.
Presbyterorum ordinatio nouis ritibus in Anglia celebratur. an. 1547. n. 129.
Primatus. Eccleſiæ Romanæ Primatus in Anglia à Sanctiſſimis viris effuſo ſanguine aſſeritur. a. 1535. n. 9. &c.
Contra ipſum Henricus Octauus inſurgit. a. 1535. n. 1. 2.
Item Petrus Paulus Vergerius. a. 1546. n. 29.
Ante mortem Henricus Octauus Primatum Romanæ Eccleſiæ à ſe recognitum, cùm palàm fateri diſponeret, ab adulatoribus illuſus non profitetur. an. 1547. n. 120.
Procuratores. Non admittuntur in Concilio Epiſcoporum Procuratores ad dicendam ſententiam. a. 1545. n. 7. n. 15. a. 1546. n. 7.
Conceditur tamen Germanorum Epiſcoporum Procuratoribus. a. 1545. n. 34.
Procuratores Cæſarei in Bononienſi Concilio excipiuntur. an. 1548. n. 6.
Proteſtantur, irritamque dicunt Concilij tranſlationem. nu. 9. & ſeq.
Eorum peruicacia notatur. n. 14.
Prædeſtinatio. Ob quaſdam de prædeſtinatione ſententias Io. Grimanus Patriarcha Aquileienſis in non ſanæ doctrinæ ſuſpicionem adductus, Apologia conſcripta, ſuam ſententiam declarat. an. 1549. n. 24.
Proſper Sanctacrucius Epiſc. Chiſamen. in Germaniam Nuntius decernitur. a. 1548. n. 50.
In Bohemia fælicem nauat operam pro reconciliandis Huſſitis. an. 1549. n. 25.
Proteſtantes. Ad ipſos paterna charitate Paulus Pont. literas mittit, a. 1535. n. 31.
Pontifici ad Concilium inuitanti ſtultè, ac irreuerenter reſpondent. n. 36.
Quæ ſcripſerint ad Carolum Quintum circa Concilium. an. 1536. n. 43. 44. à. 1537. n. 5. 15. &c. ad 20.
Quid de Epiſcoporum poteſtate ſentiant. a. 1540. n. 49.
Smalcaldani conueniunt. a. 1536. n. 42. a. 1537. n. 14. 15.
Conuentum Francfordiæ contra fœdus Catholicum celebrant. a. 1539. n. 2.
Bona Eccleſiaſticis direpta reſtituere detrectant. a. 1540. n. 51.
Gallorum Regem fruſtrà in ſuas partes trahere contendunt. an. 1540. n. 60.
Item Henricum Angliæ Regem, irrito conatu tamen, falſitatis in pluribus notantur. ib.
Concordiam à Catholicis impeditam in conuentu Ratisbonæ mendaciſſimè prædicant. a. 1541. n. 37.
In receſſu Cæſareo vrgent, vt multa ipſis concedat. a. 1541. n. 35.
Plura, eaque indigna in Conuentu Spirenſi poſtulant. a. 1543. n. 49.
Concilium extra Germaniam celebratum admittere negant. a. 1541. n. 35.
A Concilio abhorrentes, Dictas ſibi commodas expoſcunt, & a Car. V. impetrant. an. 1545. nu. 19. 20.
Proteſtatio contra Concilij Tridentini tranſlationem à Procuratoribus Cæſareis Bononiæ peracta. a. 1548. n. 6. 9. 10. &c.
Romæ à Didaco Mendoza coram Pont. renouatur. a. 1547. n. 87. & 97.
Proteſtationi reſpondetur à Paulo Tertio. a. 1548. n. 29.
Pſalmorum liber à Bucero, quo conſilio inſcriptus Delphino Galliæ. a. 1547. n. 116.
Pueri qui ſine baptiſmo decedunt, probabilius eſt, quòd nulla ſenſus pœna torqueantur, quamuis contraria ſententia non ſit proſcripta. a. 1538. n. 43.
Purgatorium. Nomen Purgatorij aboleri mandat Henricus Octauus, licet orare pro defunctis non vetaret. a. 1536. n. 28.
Veritas Purgatorij à Schola Louanienſi adſtruitur. a. 1544. n. 36.
Articuli circa ipſum diſcutiendi proponuntur. a. 1547. n. 67.
Purgatorium, & ſuffragia pro animabus in ipſo detentis, credenda. a. 1548. n. 79.

Q

Quadrageſima veluti phanaticus Sanctorum Patrum error à Caluino improbatur. an. 1542. nu. 53.
Lacticinia, atque oua nec in Germania, tempore Quadrageſimæ permittuntur. a. 1548. n. 70.
Roſa ex antiqua Pontificum conſuetudine Dominica quarta Quadrageſimæ benedicitur. a. 1537. n. 4.

R

Ranutius Farneſius. Diac. Cardin. pronuntiatur. a. 1545. n. 60.
Ratisbona. Colloquiū Wormatienſe ad Ratisbonenſem Dietam transfertur. a. 1540. n. 59.
Conuentus Ratisbonæ indicitur, & Card. Contarenus ſummo honore ibidem excipitur. n. 5.
Liber concordiæ in eo conuentu exponitur. n. 8. 12.
Catholicæ parti plurimum incommodus. n. 25.
Receſſus Ratisbonenſis Catholicis æquè, ac Hæreticis improbatur. n. 33. 35.
Acta à Bucero infideliter, ac procaciter conſcribuntur. n. 37.

Re-

Refelluntur ab Eckio calumniæ. a. 1542. n. 42.
Iterum alios conuentus indicitur. a. 1546. n. 89.
Rauenna. Corruéte in ea Vrbe Templi Beatæ Virgini dicati teſtudine, integra, atque illæſa Euchariſtia reperitur. a. 1549. n. 48.
Reformatio à Paulo III. ipſo ſui Pontificatus initio expetitur. a. 1535. n. 3. 29. 37.
Reformatio Rom. Curiæ à Ioan. Fabro Ep. Viennenſi ſuadetur. a. 1536. n. 37. in art. 54. 55.
Reformationis conſilia à Paulo III. ſuſcepta. a. 1539. n. 22.
Plures præſtantiſſimi Viri ſententiam ſuam ſuper ea dixere. an. 1539. n. 22.
Lutherus, & Sturmius aduersùs eam duos edunt libellos. ib.
Promouetur Cleri, & Curiæ reformatio. a. 1540. n. 65.
Reformatio in Clero Germaniæ à Card. Contareno promouetur. a. 1541. n. 29.
Decem Cardinales pro reformatione Eccleſiaſticæ diſciplinæ Romæ à Pontifice deputantur. an. 1540. n. 65.
Io. Moronum Mutinenſem Epiſcopum pro reformatione Cleri Germaniæ Pontifex Spiram mittit. a. 1542. n. 1. 2. 5. 8.
Martinus Bucerus inſigni petulantia reformationem ſtatuere audet, à Catholicis omnibus ſummè reprobatam. an. 1544. n. 10. 11. 12.
De reformatione in Concilio agi ſuadetur. 1546. nu. 16. 32. 40. 41.
Circa ordinandos, & ad beneficia promouendos proponitur. n. 63. & ſeq.
Agitur de reformatione in Concilio. a. 1547. n. 28.
Reformationi in Germania cum facultatibus ampliſſimis tres Præſules præficiuntur. a. 1548. n. 72.
Pro vniuerſali reformatione conſtituenda Epiſcopos vndequaque Romam accerſit Pont. a. 1548. n. 44. 73.
Quid de ea ſenſerint Epiſcopi Galliarum. n. 73.
Reformatio Eccleſiaſticæ diſciplinæ à Car. V. audacter attentata, magnum pijs omnibus offendiculum incuſſit. a. 1548. n. 57. 62.
Reformatio Politiç Imperialis promulgatur. a. 1548. n. 61.
Reginaldus Birgittenſis Monachus, morti ab impio Henrico VIII. adiudicatus triduum ad ſe præparandum expoſcit. an. 1535. n. 6.
Inuicta conſtantia, ad patibulum, negato dilationis ſpatio, properat. ib.
Reginaldus Polus luculento Commentario Henrici VIII. fautorumque eius contra Pontifices calumnias confutat. a. 1534. n. 10.
Immanem ab Henrico in tot pios Viros exercitam lanienam deplorat. a. 1535. n. 4.
Card. Roffenſis virtutes celebrat. n. 8. 9.
Henrici impia facinora exagitat. n. 14.
Romani Pontificis auctoritatem paratus ad ſanguinē fundendum tueri. n. 15.
Thomæ Mori egregiam in tormentis virtutem prædicat. n. 16. 17.
Pontifex illum ad ſe honorificis epiſtolis accerſit. a. 1536. n. 40.
Diaconus Cardinalis SS. Nerei, & Achillei creatur. a. 1536. n. 49.
Ad res Angliæ componendas Apoſtolicum de Latere Legatum in Angliam ipſum crear. an. 1537. n. 38.
Per Galliam tranſiens pacem inter Regem, & Cæſarem componere iubetur. n. 39.
Commendatur à Pont. Scotiæ, ac Franciæ Regibus, nec non & Belgij Gubernatori. nu. 40. 41. 42.
Ad ſumptus itineris, atque ad ſubleuandam Catholicorum inopiam ingenti auri vi inſtruitur à Pontifice. n. 42.
Pariſijs ſummo honore excipitur. n. 43.
Henricus Angliæ Rex Franciſcum Regem poſtulat, vt Polum in ſuam traderet poteſtatem. ib.
Cameracum ad euitandas Henrici inſidias tendit. ib.
Crucem, Legationis inſigne, quam cæteri præ timore ferre trepidabant, inuicta animi conſtantia palam ipſe ſua manu effert. ib.
Euerardus Card. de Marchia Reginaldum honorificentiſſimè Leodij recipit. n. 44.
Quæſitus ad mortem ab Henrico VIII. miratus Regis amentiam dixit, ſe iam dudum vitæ huius tædio affectum mortem appetiiſſe. ib.
Reuocat illum ad ſe Pontifex, ipſius capiti metuens. ib.
Militarem cuſtodiam Romæ commoranti contra Regis inſidias attribuit. ib.
Eius caput quinquaginta aureorum millium pretio licitatur. a. a. 1537. n. 44.
Deputatur cum plerisq; alijs Cardd. pro tractandis rebus ad Concilium pertinentibus. a. 1538. n. 31.
Carpentorati ob Regis Angliæ inſidias aliquandiù moratur. an. 1539. n. 24.
Tridentini Concilij Legatus decernitur. a. 1542. n. 43. a. 1545. n. 1. 2.
Inſidijs Henrici Angliæ Regis appetitus profectionem ſuam differt. n. 3.
Quo pacto quilibet ſententiam ſuam in Concilio dicere, ac defendere debeat, edocet. a. 1546. n. 14.
Iuſſu Pontificis proponitur audiendis quibuſcumque opponentibus contra validitatem tranſlationis Concilij Bononiam. a. 1548. n. 31.
Legatum ad Cæſarem, & in Angliam Reginaldum mitti, defuncto Henrico VIII. enixè contendit Cardinalis de Monte. a. 1549. n. 27.
Regulares. Eorū priuilegia à Feſulano Epiſcopo controuerſa, Britenorienſis Epiſcopus tuetur. nu. 61. 65. 66.
Pluſquam decem millia ad ſęculum ſub Henrico VIII. rediere. an. 1536. n. 29.
Promouendi ad Sacros Ordines, teſtimonium probatę vitę ab eorum Superioribus habere debent. an. 1547. n. 77.
Comitia Generalia à pluribus Regularibus Ordinibus celebrari iubet Paulus Tertius, atque in ijs ſuſpectos de hæreſi à publicis muneribus dimoueri. an. 1543. nu. 57. 58.
Religio. Non ad Reges, ſed ad Epiſcopos de cauſis Religionis ſpectat cognoſcere. Egregium Sigiſmundi Poloniæ Regis effatum. a. 1548. n. 81.
Reſidentia promouetur à Paulo III. ac Reſidentibus liberam collationem alternatiuam, & contra exemptos procedendi facultatem concedit. a. 1541. n. 62.
Prolixa oratione à Cardinali Pacecco, vrgetur in Concilio Epiſcoporum reſidentia. a. 1546. n. 135.
Epiſcopi non reſidentes meretricibus a Sancto Damaſo Papa comparantur. a. 1546. n. 135.
In Decreto de Reſidentia Cardinales non nominari placuit Paulo Tertio, & quarè? a. 1547. n. 1. & n. 2.
Nec etiam an de iure eſſet Diuino. ibid.
Variæ pro efformando Reſidentiæ decreto contentiones, ac ſententiæ. n. 3. 4.
Decretum de Reſidentia publicatur. a. 1547. n. 9. & 19.
Rhegium Calabriæ Ciuitas à Turcis crematur. a. 1543. n. 36.
Riccardus Ferbeſtonus, quod Catharinam Angliæ Reginam defendiſſet, atque Pontificiam in Henrico dignitatem agnoſcere noluiſſet,

ſet, extremo ſupplicio afficitur. a. 1540. n. 64.
Riccardus Farmerus bonis ſpoliatus in carcerem ab Henrico VIII. truditur. a. 1540. n. 64.
Rio detto Plata in Epiſcopatum erigitur. a. 1547. n. 535.
Ritus Eccleſiæ à Lutheranis maximè oppugnati, ne apud ipſos inſtaurentur, & quare? a. 1548. n. 63.
Robertus Laurentius Carthuſianus pro aſſerendo Romani Pontificis Primatu in Anglia occumbit, an. 1535. n. 3. 4.
Robertus de Loncourt Epiſcopus Catalaunen. Cardinalis creatur, an. 1538. n. 47.
Robertus Puccius Epiſcopus Piſtorien. Cardinalis renunciatur. a. 1542. n. 58.
Robertus Vancop inſignis Theologus Armacanæ Eccleſiæ in Hibernia administrandæ præficitur. anno 1539. n. 36.
Dolet Eccleſiaſticorum potiſſimùm ignauia Germanos à Concilio Tridentino indicto abhorrere. a. 1542. n. 45.
Rodulphus Pius Carpenſis Epiſcopus Fauentinus in Galliam Nuntius. a. 1535. n. 13. a. 1536. n. 20.
Cardinalis creatur tit. S. Potentianæ. a. 1536. n. 49.
Concilium in Gallia indicit. an. 1537. n. 5.
Legatus in Gallias deſtinatur. a. 1537. n. 59. a. 1538. n. 8.
Cùm Pont. Placentiæ moraretur, è Legatione redux, quæ pro pace cogenda egerit, Pontifici narrat. a. 1538. n. 10.
Ad colloquium Nicienſe Pontificem ſollicitauit. n. 11.
Roccandulphus Militum Dux Budæ potiundi occaſionem præ inani gloria elabi ſinit, a. 1541. nu. 46.
Roma Concilio celebrando apta proponitur. a. 1535. n. 30.
Solemni pompa Romam Carolus V. ingreditur, ibique per aliquot commorans dies, plura edit pietatis argumenta. a. 1536. nn. 1. 4.
Romanæ Curiæ abuſus tolli ſuadet Io. Faber. n. 37.
Quàm malè Hæretici ipſos cum dogmatibus confundant. a. 1537. n. 16.
Romam Concilium Tridentinum transferri cogitatur. a. 1535. n. 25. a. 1549. n. 18. Vide *Reformatio*.
Romanæ Vrbis Conſeruatores à Paulo Tertio morti proximo depoſcunt, & impetrant vectigalium imminutionem. a. 1549. n. 47.
Roſa Mediana à Pontifice benedicta Duci Mantuæ dono mittitur, an. 1537. n. 4.

S

Sacerdos. Sacerdotum cælibatum omninò retinendum graui pœnarū edicto mandat Henricus VIII. a. 1536. n. 27. 28. & a. 1539. nu. 35.
Sacerdotum coniugium expoſcitur. an. 1548. nu. 45. 50. 58. n. 72.
Reprobatur. n. 68. & an. 1549. n. 2.
Nemo ſæcularis excedens vigeſimum quintum annum à minoribus Ordinibus ad Sacerdotalem Ordinem, niſi poſt triennium euehatur, niſi magna vrgente neceſſitate. a. 1547. n. 76. 77.
Sacerdotium eſt poteſtas in anima, quæ per depoſitionem non aufertur. n. 69.
Sacramenta pro ſua libidine immutat, vel contrahit Henricus VIII. a. 1536. n. 28.
Sacramentorum numerus ſeptenarius. a. 1540. n. 49.
Errores Hæreticorum circa Sacramenta tàm in genere, quàm in ſpecie. a. 1547. n. 24. 31. 34.
Sacramentorum adminiſtratio priuatis in domibus non concedatur, niſi grauibus, atque vrgentibus ex cauſis. a. 1547. n. 72.
Sacramenta Eccleſiæ gratis conferri, omneſque abuſus eliminari iubetur. n. 72.
Pro Sacramentorum adminiſtratione nihil accipiatur, ſpontaneæ tamen fidelium oblationes non vetantur. n. 73.
Sacramentum Euchariſtiæ, quod pridem negauerat, fatetur Lutherus. a. 1545. n. 48.
Sacramentorum adminiſtratio legitima qualis. a. 1548. n. 53.
Sanctiſſimum Sacramentum ex antiqua conſuetudine, Pontifici iter agenti præfertur. a. 1541. n. 51. Vide *Euchariſtia*.
Sacramentarij ab ipſo Luthero reprobantur. a. 1545. n. 48.
A Rege Chriſtianiſſimo plectuntur, & eijciuntur. a. 1535. n. 24.
Hungaria excedere iubentur. an. 1545. n. 24.
Sampſon Epiſcopus Ciceſtrenſis carceris cuſtodiæ ab Henr. VIII. mancipatur. a. 1540. n. 64.
Sancti. Eorum cultus, atque inuocatio contra Proteſtantes aſſeritur. a. 1540. n. 49.
Sanguis Dauidis Cardinalis Betonij ab Hæreticis occiſi nulla deleri poteſt ablutione. a. 1546. n. 147.
Satisfactio Sacramentalis à Proteſtantibus reijcitur. a. 1540. n. 49.
Saxonia. Magna eius pars à Ferdinando Auſtriaco, & Mauritio Duce ſubijcitur. a. 1546. n. 111.
In Lutheri doctrina à Matthia Flacco Illyrico continentur. an. 1548. n. 63.
Schiſma Anglicanum ab Hērico VIII. conflatur. a. 1535. n. 1. 2. 3.
Auaritia tutorum Eduardi Regis perdurat. a. 1547. n. 124.
Schola. Hæreticorum ſcholæ à Lutheranis ſplendidè inſtituuntur. a. 1540. n. 5.
Scotia varijs tumultibus agitatur. a. 1542. n. 58.
Ad eam ſubleuandam Patres Societatis Ieſu accedunt. ib.
Cardin. S. Andreæ legatus in Scotiam ad hæreſim præfocandam. a. 1544. n. 37.
Ad aſſerendam fidem Catholicam Scoti Pontificijs literis excitantur. a. 1547. n. 126.
Scoti cum Anglis diffident. an. 1545. n. 57. & a. 1547. n. 128.
Gallorum auxilijs Anglorum faſtum reprimunt. an. 1547. num. 115.
Ab Henrico II. Gallorum Rege auxiliares contra Anglos ſuppetias excipiunt. a. 1549. n. 32.
Scriptura Sacra, eius auctoritas, & qualis apud Hæreticos. a. 1540. n. 60.
Sacræ Scripturæ libros emendari ſuadetur, ac plura circa ipſius correctionem, atque interpretationem proponuntur. a. 1546. n. 28. 31. 32. &c.
Diſcutitur, an expediat in vernaculam linguam transferri. n. 33. vſque ad 42.
Libri Sacræ Scripturæ in Concilio recepti, ac controuerſiæ ſuper ijſdem Romæ, ac Tridenti. a. 1546. n. 49. 51. 53. 54.
Cur de eius emendatione nullum in decreto verbum. n. 53.
Sacram Scripturam in diſtortos ſenſus interpretantes, vel ad ſcurrilia, & vana detorquentes acriter à Concilio notantur. n. 50.
De ea penè in omnibus officinis apud Anglos diſputatur. a. 1549. n. 29.
Sebaſtianus Pighinus Apoſtolicus Nūtius pro morum reformatione, & Hæreticorum reductione in Germaniam decernitur. a. 1548. n. 72.
Luſtrata Germania, non alia via, quàm armis ad fidem reuocari poſſe ſcribit. a. 1548. n. 72.
Sebaſtianus Scertellus Lutheranorum Dux Fieſſa al Lycum amnem, Cluſa, atque Ereberga potitur. a. 1546. n. 107.
Sena. Oratores ad præſtandam Pontifici obedientiam Senarum Ciuitas mittit. a. 1536. n. 45.
Ea ditio à Barbaroſſa malè vexatur. a. 1544. n. 17.
Pro Concilio ibi celebrādo proponitur, a. 1546. n. 127. a. 1547. n. 80.

Sen-

Sententia. In dicendo ſuam in Cōcilio ſententiam, quinam ſeruandus modus, piè docet Reginaldus Cardinalis Polus. a. 1546. nu. 14.
Serpentes pro dijs in Regno Armutiæ habitā. a. 1549. n. 44.
Seruitus Plures heretici hoc titulo addito *Seruus Seruorum Chriſti* ſe ſubſcribunt. a. 1540. n. 50.
Seſſiones Concilij Tridentini ſeſſionibus ſpectandis plures Viri nobiles admittuntur. a. 1546. n. 48.
Sfortia Pallauicinus ab Octauio Farneſio Parmæ Duce ad Carolum Quintum pro recuperatione Placentiæ mittitur. an. 1547. num. 112.
Sicilia Turcarum direptionem metuit. a. 1545. n. 53.
Clerus Siciliæ ad ſoluendum Car. V. ſubſidium pro expeditione contra Turcas Pontificijs mandatis vrgetur a. 1545. n. 54.
Sigiſmundus Germanus Veneram ditionem hæreſi inficere tentans, comprehenſus, iuſſu Ducis Vicario Vicentino ſiſtitur. a. 1535. n. 28.
Sigiſmundus Epiſcopus Merſeburgenſis à Paulo III. ad conſtantiam in Epiſcopali vigilantia ſolicitatur. a. 1542. n. 40.
Sigiſmundus Poloniæ Rex à Paulo III. ad pullulantes hæreſes excindendas ſtimulatur. a. 1543. n. 56. & ad fœdus contra ipſos. a. 1546. n. 97.
Apud Pontificem pro expeditione aduerſus Turcas, & Concilio agit. a. 1540. n. 13.
A Pontifice monetur, vt prauos impoſtores aula eijciat. a. 1539. n. 20.
In Turcas ab eodem excitatur. n. 27.
De fide Catholica optime meritus obit. a. 1548. n. 81.
Egregium eius effatum, quod ad Epiſcopos, non ad Reges de puritate verbi cognoſcere ſpectat. ibid.
Sigiſmundus Auguſtus Poloniæ Princeps Pileo & gladio in nocte Natiuitatis Domini conſecrato à Pontifice donatur. a. 1539. nu. 21.
Ad Patris ſectanda veſtigia à Pontifice incitatur. an. 1547. num. 133.
De parentis obitu ab eodem conſolatorias accipit epiſtolas. an. 1548. n. 82.
Decernit ad Pontificem Oratorem Martinum Chromerum. n. 83.
Cardinalatum pro Cracouienſi Epiſcopo depoſcit. a. 1548. n. 83.
Simon Zagabrienſis Epiſcopus, Ad eum Pontifex de infelici Hungariæ, ſtatu literas dat. a. 1537. n. 64.
Exercitum Ferdinandi pollicito commeatu tardiùs, ac malè confirmat. n. 65.
Sleidanus. Io. Sleidanus notatur erroris. a. 1545. n. 48.
Impudentiſſimis Hæreticorum libris in ſua conſarcinanda hiſtoria vſus. a. 1549. n. 23.
Smalcalda. Principes Proteſtantes ibi, vt Concilio celebrando ſe opponant, conueniunt, atque inde fœdus Smalcaldicum. a. 1536. nu. 42.
Sectariorum præcipui eò confluunt. a. 1537. n. 14. 15.
Aquenſis Epiſcopus Apoſtolicus Nuntius illuc ſe confert. n. 14.
A Principibus Proteſtantibus inurbanè acceptus. ib.
Matthias Helt Imperatoris nomine à Principibus ibi congregatis reſponſum circa Concilium extorquet. n. 19.
Refertur cum obiectorum confutatione Nouatorum reſponſum. ibid.
Augetur Smalcaldica colluuies. a. 1546. n. 24.
Societas Ieſu Apoſtolico diplomate confirmatur. a. 1540. n. 67.
Sodoma. Caluinus ob turpe Sodomiæ crimen lilio candente ad humerum uſtus, & exilio mulctatus. a. 1535. n. 21.
Solymannus Ibrahimum in Perſas, & Hariadenum in Africam mittit, qui Tunetum Muleaſſe eiecto occupat. a. 1535. n. 43.
Eius exercitus in Perſide ingenti clade afficitur. n. 44. 47.
Iuxtà Nimphatem Montem à Perſis clade affectus in Aſſyriam ad Babylonem ex improuiſo oppugnandam mouet exercitum. n. 47.
Contra Carolum V. à Franciſco Galliarum Rege excitatur. an. 1536. n. 22. a. 1537. n. 3. & a. 1542. n. 18. 20.
Arma in Italiam mouet. a. 1537. n. 61.
Corcyram immaniter vaſtatam deſerit. ib.
Maximos terra, marique apparatus ad Chriſtianorum internecionem adornat. a. 1541. n. 45.
Iniquas conditiones Ferdinando pacem petenti imperat. a. 1541. n. 47.
Spoliato Hungariæ Regno Ioannis filio, vltra Tybiſcum Hippam in Principatum ei tribuit. a. 1541. n. 47.
Eccleſias Hungariæ Mahometano ritu prophanat. ib.
Expeditionem in Perſas, re infecta, abrumpit. a. 1548. n. 84.
Spectra à Dæmonibus obiecta in Regno Iapponiæ crucis inſignibus collocatis fugantur. a. 1549. n. 38.
Deterrere à Sacramento pœnitentiæ reſipiſcentem reum ſpectris conantur. n. 44.
Spira. Colloquium Spiræ ab Imperatore indictum Alexander Cardinalis Farneſius diſturbare tentat. a. 1540. n. 15.
Hagenoam, epidemia graſſante, transfertur. n. 33. 34.
Spirenſis dieta celebratur. a. 1542. n. 9.
De Germania, atque Hungaria à Turcarum metu liberanda diſſeritur. a. 1543. n. 48.
Pontifex Franciſcum Sfondratum ad Spirenſem Dietam Nuntium mittit. a. 1543. n. 49.
Spiritus Sanctus in aperitione Concilij inuocatur. a. 1545. nu. 36. 37.
Staniſlaus Hoſius Sigiſmundi Poloniarum Regis laudes celebrat. a. 1548. n. 81.
Stephanus de Bubalis Pauli III. Cubicularius Henrico Cardinali Luſitano pileum rubrum defert. a. 1546. n. 158.
Stephanus Gardinerus Vintonienſis Epiſcopus Henrico Octauo morituro conſilium prætimore, adulationis plenum præbet. a. 1547. n. 120.
Strigonium à Turcis expugnatur, a. 1543. n. 34.
Sudor è Cruce Meliapore miraculosè emanat. anno 1546. num. 153.
Suecia. Paulus Tertius Regem Sueciæ ad Concilium inuitat. anno 1536. n. 42.
Suffraganei circa mores Metropolitani vigilare debent, ac viciſſim Metropolitanus circà Suffraganeorum, ac Pontificem opportunè monere. anno 1547. num. 77.
Superbia. Veritatem, quam Hæretici norunt, ſuperbia elati, profiteri erubeſcunt. an. 1549. num. 23.
Supplicationes pro pace expoſcenda. a. 1538. n. 18. a. 1543. num. 38. n. 53.
Cunctis Metropolitanis indicuntur. a. 1544. n. 22.
Supplicationes triduæ pro pace parta, & Concilij inſtauratione imperantur. anno 1544. num. 33.
Pontifex pedes è Baſilica Principis Apoſtolorum ad Sanctæ Mariæ ſupra Mineruam incedit, ibidem.
Pro aperitione Concilij, a. 1545. n. 35.
Tridenti indicuntur pro fœlici armorum Cæſ. contra Lutheranos ſucceſſu. a. 1546. n. 110.
Pro gratiarum actione de fœlici armorum euentu. an. 1547. n. 98. 101. 102.
Suſpenſio Concilij pluries peracta. a. 1537. n. 26. a. 1543. n. 17. an. 1548. n. 27.

Digitized by Google

Poſtremò periculi plena oſtenditur à Cardinale de Monte. an. 1549. nu. 19.

Suuencfeldiana hæreſis latiùs propagatur. a. 1545. n. 51.

Syndon. Sacram Syndonem Niciam delatam Paulus III. veneratur. a. 1538. n. 12.

Synodus. Salisburgenſis Synodus alieno multum tempore celebratur, Vide *Matthias Langius*.

Contra inſurgentes Lutheranorum nouitates in Polonia celebranda decernitur. a. 1542. n. 50.

Zuingliani diuerſis in locis, ac demùm apud Bernenſes conuenticula congregant, ac Synodum Generalem apellant. an. 1536. nu, 46.

T

Tatta Hungariæ Oppidum Turcis ſe dedit. a. 1543. n. 34.

Te Deum. Io. Card. Roffenſis ſupplicio proximus Hymnum Te Deum laudamus recitat, a. 1535. n. 9.

Tempeſtas à S. Caietano Icuncula Agni Dei proiecta ſedatur. an. 1547. n. 136.

Temperantia inter Hæreticos verſanti ſummè neceſſaria. a. 1537. n. 10. 11.

Tentatio. Carnis tentationibus, quo pacto reſiſtatur. a. 1548. nu. 53. 58.

Theodoricus Hezius regendæ Gerardi Kildariæ Comitis pro fide Catholica exulis adoleſcentiæ à Pontifice admouetur. an. 1541. nn, 40. 41.

Theologia Scholaſtica à Lutheranis contemnitur, ac reijcitur. anno 1536. n. 37.

Theologia doctorum Congregationes in Concilio Tridentino conſtituuntur, & quare? a. 1546. n, 23.

Thomas Abelus vltimo ſupplicio ab Henrico VIII. afficitur. a. 1540. n. 64.

S. Thomas Apoſtolus. Templum Deo in eius honore excitari apud Indos Io. Luſitaniæ Rex imperat, a. 1546. n. 151.

Meliapore, dum Sacellum Diui Thomæ conſtruitur, mira Crux apparet. n. 153.

Thomas Badia Apoſtolici Palatij Magiſter formulæ palinodiæ recantandæ ſuper quibuſdam malè prolatis ab Auguſtino Taruiſino ſubſcribit. a. 1538. n. 43.

Cardinalis creatur, a. 1542. n. 58.

Thomas Belchianus Ordinis Minorum in carcere Londinenſi fame necatur. a. 1538. n. 44.

Thomas Campegius Feltrenſis Epiſcopus, ad Conuentum Wormatienſem Nuntius. an. 1540. n. 52.

Orationem in Conuentu habet. n. 59.

S. Thomas Cantuarienſis, ab impio Henrico VIII. in iudicium vocatur, eiuſque corpus concremari iubetur. a. 1538. n. 45.

Sarcophagum ipſius eiuſdem iuſſu expilatum viginti ſex plauſtris auri, argenti, & ſacrarum veſtium indè auectis. n. 45.

Thomas Contus Ordinis Minorum ſqualiore, atque ærumnis Londini in carcere confectus pro Apoſtolica auctoritate aſſerenda. an. 1538. n. 44.

Thomas Cromuelus nefaria Henrici Octaui conſilia promouet. anno 1535. n. 1.

In exagitandis Religioſis Viris impiè laborat. a. 1535. n. 3.

Conſtituitur ſupremus Henrici Vicarius in cauſis Eccleſiaſticis in Anglia. a. 1536. n. 27.

Hæreſim occultè fouet. a. 1536. n. 28.

Supplicio capitali affectus, impias, quas ſuaſerat, leges patitur. an. 1540. n. 64.

Thomas Morus ingenti martirij deſiderio flagrat. a. 1535. n. 9.

Eius virtus à Pontifice commendatur. n. 11.

Eius conſtantia variè tentata. n. 15. 16.

Libros merces ſuas vocabat. 15.

In carcere detentus duos ſcripſit libros, alterum *de ſolatio in tribulatione*, alterum *de poſſeſſione Chriſti*. ibid.

Orat pro ijs, qui ſuæ mortis erant auctores. n. 16.

Carbone ad Margaritam filiam moriturus præclariſſima effata conſcribit. ib.

Eius præclara dicta ſub mortem. n. 17.

Præciditur illi caput die 7. Iulij. Ibid.

S. Thomas de Villanoua renuntiatur Archiepiſcopus Valentinus. an. 1544. n. 38.

Thomas Vreſlanus, erga Religioſos viros Sancti Franciſci in Anglia propenſus, eorum vitam ad tempus producit. a. 1538. n. 44.

Tiberius Criſpus Romanus, S. Agathæ Diaconus Cardinalis creatur, a. 1544. n. 40.

Timiditas in quibuſdam Angliæ Epiſcopis, eorum munere indigna, Primatum Eduardo puero confirmat. a. 1548. n. 80.

A Deo vindice punita. ib.

Tolerantia in articulis fidei ab hæreticis controuerſis à Card. Contareno Legato in Germania, & à Pontifice reſpuitur. an. 1541. n. 18. 22.

Traditiones Apoſtolicæ diſcutiuntur, ac recipiuntur in Tridentino Concilio. a. 1546. n. 20. 25. 26. 27. 39. 46. 49.

Tranſlatio. Concilij Tridentini ob peſtis ſuſpicionem tranſlatio proponitur. a. 1547. n. 42. &c.

Eius decretum validum fuiſſe aſſeritur. a. 1548. n. 14. 31. 37.

A quibuſdam, veluti aliquantulum accelerata carpitur. a. 1548. n. 77.

Irrita dicitur publica proteſtatione à Procuratoribus Cæſaris. n. 10. 11.

Item a Præſulibus Hiſpanis, qui Tridenti ſubſtitere. an. 1549. nu. 12. 13.

De eius validitate apud Sanctam Sedem iudicandum. an. 1548. n. 43.

Circa relationem Concilij Tridentum plura, hinc inde ſuggeruntur. a. 1548. n. 1. 2.

Tranſubſtantiatio. Ab Hæreticis vocabulum iſtud non admittitur. a. 1541. n. 17.

Prætermitti hanc vocem quidam optant, ſed renuit Legatus Contarenus. n. 18.

Tridentum pro Concilio celebrando propoſitum, Cameraco anteferţur. a. 1542. n. 11.

Spirenſi Conuentui à Io. Morono oblatum. ib.

Indicitur Concilium Tridenti celebrandum. a. 1548. n. 12. 14.

Legati ad eam Vrbem accedunt. a. 1545. n. 4.

Peſtis ſuſpicione laborat, ideòque Concilium Bononiam transferri decernitur. a. 1547. n. 42.

Reſtitui Tridento Concilium Carolus Quintus poſtulat, & quid ei reſpondeat Pont. n. 56. 59.

Tripolis pro ea defendenda Equites Rhodij plurimum laborant. an. 1548. n. 84.

Triremes Pontificiæ pro Maris Anconitani tutela ſeruatæ, Chriſtophoro Madrucio pro Marani recuperatione illas expoſcenti denegantur. a. 1542. n. 20.

Troilus Pignatellus eiectus Neapoli Turcas de modo inuadendi Regni edocet, ſed fruſtra, an. 1537. n. 51.

Tunetum ad illud occupandum ſe parat Carolus Quintus. a. 1535. n. 43.

Expugnatur. n. 53.

Turcæ inſigni clade à Perſis iuxtà Nypharem Montem afficiuntur. a. 1535. n. 47.

In fugam ab exercitu Caroli V. Tunetum obſidentis compulſi. nu. 53.

Cliſſiæ munitiſſimæ Arci in Dalmatia occupandæ inhiant. a. 1536. n. 22.

A Gallorum Rege in auxilium euocantur. n. 22. & a. 1537. n. 3.

Ad propulſandas imminentes Turca-

earum clades deputantur à Pontifice tres Cardinales, videlicet, capita Ordinum. a. 1537. n. 48.
Magnus Turcarum metus Italiam quatit. n. 56. 51.
Fœdus contra ipſos à Pontifice cum Cæſare, & Venetis. n. 54.
In Hungariam multis cladibus illatis irrumpunt. n. 63.
Tartaros in Polonos excitant. nu, 63.
Contra illud Regnum plura moliuntur. a. 1538. n. 21.
Chriſtiano Orbi grandia mala intentant. a. 1539. n. 27.
De Ferdinandi exercitu præclaram victoriam, nullo ex ipſis deſiderato, reportant. a. 1541. a. 46.
Expeditio contra ipſos in Conuentu Norimbergæ decernitur. an. 1542. n. 16.
Hungariæ Regnum, & Germaniam dilacerant. a. 1543. n. 34.
Siciliæ minantur. a. 1535. n. 53.
A Vaſco Gamma Luſitano, & Claudio Abyſſinorum Rege profligantur. a. 1631. n. 67.
Typographi ſacros libros ſine licentia excudentes, vel vendentes, iuxta Concilij Lateranenſis decreta puniantur. a. 1546. n. 51.

V

Valentinus Hildesheimenſis Epiſcopus à Lutheranis vi, & armis circumuentus, à Paulo III. ad conſtantiam animatur. a. 1542. n. 39.
Vaſa ſacra in Anglia direpta, ac deleta. a. 1547. n. 130.
Vbertus Gambara Epiſcopus Terdonenſis Cardinalis renunciatur. a. 1539. n. 38.
Vdalricus Vittembergenſis minaci epiſtola à Carolo V. exterritus, fuga ſe proripiens, veniam tandem precibus obtinet. a. 1546. num. 112.
Vectigal. Carolus V. Muleaſſi Tunetano Regi vectigal falconum, atque equorum imperat. a. 1535. n. 53.
Plures Angliæ Prouinciæ vectigalibus crudelibus ab Henrico Octauo oppreſſę, contra ipſum arma capiunt. a. 1536. n. 30.
Vectigalium imminutionẽ à Paulo III. morti proximo obtinent Vrbis Conſeruatores. an. 1549. n. 47.
Veneti. Contra Venetos Solymannus bellum decernit. an. 1537. nu. 52.
Fruſtrà Tyrannum demulcere ſtudent. n. 53.
Ab ipſo pacem efflagitant. a. 1539. n. 31.
Ad fœdus cum Cæſare ineundum à Pontifice ſollicitantur. a. 1537. n. 52.
Cum Pontifice, & Cæſare fœdus percutiunt. n. 54.
Decretum Eccleſiaſticæ libertati noxium abrogant. a. 1538. n. 10.
A Galliarum Rege contra Cæſarem, irrito tamen conatu, incitantur. a. 1542. n. 20.
Ad fœdus ineundum cum Pontifice, & Cæſare contra Lutheranos extimulantur. a. 1546. n. 100.
Lutherani in ſuas illos partes deſcendiſſe per calumniam iactant. ibid.
Cæſaris contra ipſos querelæ. ib.
Ad ſollicitam hæreſis in Vicentina Ciuitate gliſcentis compreſſionẽ à Pontifice excitantur. a. 1546. n. 146.
Venetam ditionem hæreſi inficere molitur Sigiſmundus Germanus, contra quem ſtrenuè inſurgit Dux Venetiarum. a. 1535. n. 28.
Laudatus propterea à Pontifice, ibid.
Veneti à ſacro fœdere in Tunetana expeditione ineundo ſe excuſant. a. 1535. n. 43.
Mediolanenſem Ducatum non Cæſari, aut Gallo, ſed alicui Regulo conferri optant. n. 57.
Oratores obedientiæ ad Pontificem mittunt. a. 1536. n. 45.
Vrbem Vicentiam Pontifici pro Concilio celebrando offerunt. a. 1537. n. 33. 34.
Ad grates ipſis peragendas Pontifex duos Epiſcopos legat. n. 34.
Venuſinus Comitatus Iacobo Card. Sadoleto procurante, ab hæreſis periculo eripitur. anno 1538. n. 42.
Verrina Genuenſem coniurationem Io. Ludouico Fliſco ſuadet. an. 1547. n. 107.
Securi percutitur. n. 108.
Vicentia pro Concilio celebrando apta Ciuitas iudicatur. a. 1537. n. 56. 57.
Hæreſis contagione infecta à Paulo III. Venetiarum Duci commendatur, vt acriùs ad eam excindendam inſiſtat. a. 1546. n. 147
Victoria. Ingentem de Saxone victoriam reportatam Carolus Quintus non ſuæ virtuti, ſed Dei benignitati adſcribit. a. 1547. nu. 100.
Catholici in Indijs de infidelibus præclaram reportant Victoriam. a. 1547. n. 136.
Vincentius Capellus Venetæ claſſis Præfectus. a. 1538. n. 7.
Vincentius de Valuerda Ordinis Prædicatorum Epiſcopus Ciuitatis Cuzco in Regno Peruano eligitur. a. 1536. n. 48.
Vinum. Nimia vini potatio mortem affert. a. 1540. n. 61.
Vinum aqua non miſcendum in calice Hæretici adſtruunt. anno 1547. n. 69.
Nimio vino abſtinere iubentur Apoſtolicæ Sedis Miniſtri. a. 1537. n. 10.
Virginius Vrſinus triremibus Pontificijs in Tunetana expeditione præficitur. a. 1535. n. 43.
Viſitatio. Iniungitur Epiſcopis viſitatio propriæ Diœceſis ſingulis annis, in qua nil præter victum accipere queant. a. 1547. n. 77.
Viſitatores. Laudabile multum eſſet Viſitatores Epiſcoporum à Pontifice per omnes Prouincias ſingulo quoque triennio deſtinari, a. 1547. n. 77.
Vldericus Vittembergenſis Dux Cæſari ſe in poſterum fidelem Arcibus etiam quibuſdam Cæſ. oppignoratis promittit. a. 1547. n. 98.
Vlma in Caroli poteſtatem reuocata, Romæ Miſſa ſolemnis pro gratiarum actione indicitur. an. 1547. n. 98.
Voluptas carnalis plena doloris, ac tormenti. a. 1547. n. 121.
Vormatia. Hagenoenſi Conuentui Vormatienſis à Ferdinando ſubſtituitur. a. 1540. n. 50.
Pro eo cogendo plura, & ſalubria monita Io. Faber ſuppeditat. n. 53.
Vetant Principes Vormatienſis colloquij, acta illius publicari, priuſquam ad Cæſarem referantur. n. 59.
In Ratisbonenſem Dietam reijciuntur, quæcumque Vormatię fuerant agitata. ib.
Vormatienſis Dieta abſente Cæſare inchoatur. a. 1545. n. 21.
Votum Caſtitatis, & Viduitatis non temerè factum neceſſariò perſoluendum, docuit Henricus VIII. ac in ſecus docentem, ſupplicijs animaduertendum decernit. an. 1536. n. 27.
Sententia Hæreticorum circa vota. a. 1540. n. 49.
Votorum commutatio quàm parcè adhibenda. a. 1547. n. 68.
Laqueum Hæretici dicunt, atque impoſſibilem votorum obſeruantiam prædicant. a. 1548. num. 53. 58.
Votorum obſeruatio obligat in conſcientia. a. eod. n. 79.
Wittemberga. Impudens Lutheri cum Pontificio Nuntio Wittembergæ colloquium. a. 1535. n. 37. 38.
Synodum Hæretici Wittembergæ congregant ad Lutheranorum cum Zuinglianis pacem tentandam. a. 1536. n. 46.
Contra Concilium Generale à Põtifice indictũ Witembergæ impudentiſſimæ prodeunt propoſitiones. a. 1537. n. 5.
Wittembergenſes Lutherani inter ſe grauiter diſſentiunt. a. 1538. nu. 41.
Vxores Sacerdotibus permitti poſtulant Carolus V. ac Bauariæ Dux. an-

anno 1548. n. 45. 50. 58.
Reprobatur huiuſmodi poſtulatio. n. 68. a. 1549. n. 2.
Eas dimittere quo prætextu negent laſciui Sacerdotes in Germania, a. 1548. n. 68.
Ad tempus ſibi licitum eas permittere Carolus V. malè arbitratur. anno 1548. n. 57. 62.
Vxores communes volebat Dauid Georgius. a. 1545. n. 50.

X

Xauerius. Vid. *S. Franciſcus Xauerius*.

Z

Zuingliani plura conuenticula Baſileæ, Tiguri, ac demùm apud Bernates cogunt. a. 1536. n. 46.
Synodi Generalis nomine ridiculum hunc Conuentum apud Bernates appellant. ib.
Quo aſtu Zuinglius perfidiæ ſuæ libros Franciſco I. Galliarum Regi inſcripſerit. a. 1547. n. 116.
Zuingliani Idolatras dicunt omnes, qui Imagines, vel in Eccleſijs, vel in domibus, vel in triuijs habent. a. 1540. n. 33.
A Luthero, vt Hæretici habiti. an. 1545. n. 48.
Quid ipſi de Luthero. ib.
Miſſæ Sacrificium in Anglia abrogari obtinent. a. 1547. n. 130. a. 1548. n. 80.
Zutphanium vnà cum alijs Gheldriæ Oppidis Cæſareum ſubit iugum. a. 1543. n. 41.

SIT NOMEN DOMINI BENEDICTVM.

ROMA

Anno 1534.

Num. 3. *linea* 3. iſtic *corrige* iſthic. num. 8. §. chariſſime *col.* 2. *lin.* 2. dintiſſimè *cor.* diutiſſimè.

Anno 1535.

Num. 7. *l.* 4. Fiſcheri *cor.* Fiſcherij. §. Ad decimum *l.* 1. Fiſcherus *cor.* Fiſcherius. Ibid. §. dehuius vmquam *cor.* vnquam. nu. 13. *col.* 19. fluxu *cor.* flexo. num. 15. *l.* 5. diciundo *cor.* dicundo. nu. 16. §. perductus *col.* è contra *lin.* 3. filiam *cor.* filiam. nu. 18. §. habita *col.* 2. *lin.* 20. & 21. præmiſſorum *cor.* pramiſſorum. Et *lin.* 34. fluxu *cor.* flexu. nu. 20. *lin.* 12. principium *cor.* principium. nu. 21. tergo *lin.* 32. Patiſcos *cor.* Pariſios. Et *lin.* 36. charras *cor.* chartas. num. 22. *col.* 2. *lin.* 15. Vindocinenſis *cor.* Vindocinenſis. num. 26. deficit. num. 27. *l.* 8. ſolicitauit *cor.* ſollicitauit. nu. 28. *lin.* 2. niterentur *cor.* nitereotur. num. 19. in Polonia *cor.* 29. Eod. nu. §. extaut *lin.* 2. Carolnum *cor.* Carolum. Eod. nu. §. Chariſſime *lin.* 27. fluxu *cor.* flexu. nu. 31. *lin.* 9. difficultatibus *cor.* difficultatibus. nu. 45. *lin.* ſolicitauitque *cor.* ſollicitauitque. nu. 46. *lin.* 13. poutificiarum *cor.* pontificiarum. num. 51. *lin.* 27. proripiebat *cor.* proripiebat.

Anno 1536.

Num. 3. *col.* 2. *lin.* 5. veniſſe *cor.* veniſſe. num. 5. col. 2. *lin.* 15. infimis *cor.* intimis ibid. *lin.* 25. nuuquam *cor.* nunquam. nu. 6. tergo 27. *lin.* 37. fluxu *cor.* flexu. num. 9. *lin.* 10. *adde poſt* facere intenderit. num. 10. *lin.* 6. iniurandi *cor.* iniuriandi. eodem num. §. dimiſſis *lin.* 6. aſcenderunt *cor.* peruenerunt. num. 21. *lin.* 2. *poſt* arcubus *adde* eum. *lin.* 7. inuadendum *cor.* inuadendam. & *linea* 10. Nicenam *cor.* Niceam. num. 12. rogamus *lin.* 9. deuinxeris *cor.* deuincies. *lin.* 5. *poſt* Chriſtianitatis *dele* non. n. 13. *lin.* 2. ea *cor.* eſt. & *lin.* 9. quid *cor.* quis. & eodem §. beatiſſime *col.* 2. *lin.* 7. perpeſpicuum *cor.* perſpicuum. & *lin.* 17. ponditionis *cor.* coodiitonibus. & *l.* 21. cllicere *cor.* allinere. & *lin.* 46. anima *cor.* animo. num. 14. *lin* 1. collegiſſe cyniuerſos, qui Cæſarem aduerſus Gallorum Regem perorantem, *cor.* Cæterum vniuerſos, qui Cæſarem aduerſus Gallum Regem perorantem audierant non &c. & *lin.* 15. Nepolitanos *corrige* Neapolitanos. & *col.* 1. cootra *lin.* 13. componerentur *cor.* componeretur. & *lin.* 14. & 15. recen-ent *cor.* recenſent. & *lin.* 17. & 18. Catdi nalec. Cardi-nalem. & *lin.* 25. qui *cor.* dum. num. 15. §. Cæſarem *lin. vltima, & ſequenti col.* 2. man-dentibus, *cor.* madentibus. nu. 16. §. Cardinalis *lin.* 18. tergo *poſt* collegam, *adde* Cardinalem Caracciolum. nu. 17. *lin.* 3. Guidiccini *cor.* Guidiccioni. & *linea* 8. & 9 quam Carpum *cor.* cum Carpium. & §. refracta *lin.* 21. poſt ingentem *adde* multitudinem. num 18. *lin.* 6. Carimuianum *cor.* Carinianum. num. 20. *lin.* 1. *poſt* ſubmitti *adde* deinde. & *col.* 2. *lin.* 3. potuerunt *cor.* potuerint. & §. dilecte fili *lin.* 41. ea te, apud *cor.* ea apud te. & ibid. tergo *col.* 1. ante §. pulſis *adde* num. 21. & ibid. antè §. ornauit *adde* num. 22. num. 23. §. chariſſime *col.* 2. *lin.* 17. *poſt* certis *adde* nuntijs. num. 24. §. mi venerande *lin.* 13. Chiilto *corrige* Chriſto *lin.* 14. & 15. conſir-mares *cor.* conſum-mares. eod. §. *col* 1. è contra *lin.* 6. *poſt* ante *adde* te. num. 25. *lin.* 6. veneratè *cor.* venerat, è. num 26. *lin.* 22. anoribus *cor.* amoribus. & tergo *col.* 1. num 27. §. ad ſextum tum *cor.* tam. & *lin.* 4. & 5. Bolena *corrige & adde* pro Eliſabethæ Bolenæ. num. 29. *lin.* 11. auertere *cor.* conuertere. & *lin.* 13. crimine inquiſiſſet *cor.* crimina inquiſiuiſſet. nu. 30. *lin.* 28. aſſeruandę *cor.* aſſereodæ. n. 31. *col.* 2. *lin.* 10. *ante* cauſis *adde* de. & *lin.* 21. *poſt* vltimum *adde* pati. num. 32. §. addixerat *col. è contra* 1. & *lin.* 1. ſedecim *cor.* ſexdecim. num. 33. § Romæ *l.* 15. feciſſe *cor.* fuiſſe. num. 35. *linea* 1. ſuis *cor.* ſuiſmet. eodem num. §. Paulus *lin.* 6. ſuborti *cor.* ſubortis. eod. num. 35. in vltima ſubſcriptione Cardinalium, ego Martinus *cor.* ego Marinus. nu. 36. *lin.* 12. *poſt* tranſmiſit *adde* qui deinde. num. 37. §. 15. præſens *lin.* 16. *poſt* Virginem *adde* non. & *eadem linea, & ſequenti* Theotocon *cor.* ΘΕΟΤΟΚΟΝ. eod. num. 37. §. VIII. ad hæc *lin.* 5. *poſt* acta *adde* narrant. & *lin.* 9. tragedias *cor.* tragœdias. eod. num. 37. §. X. prædicti autem *cor.* prædicti aotem. & §. XI. cùm autem *colum.* 2. *lin.* 4. ne vtique *cor.* nec vtique. & §. XV. Caroloſtadius *lin.* 7. ſata *cor.* ſecta. & §. XVIII. præterea *lin.* 6. & 7. red-ierunt *cor.* redderentur. & *lin.* 10. Ezechiel *cor.* Ezechiele. & *li.* 12. capita *cor.* capitibus. & *lin.* 20. intolerables *c.* intolerabiles. & § XXVII. ad hæc *lin.* 7. deridant *cor.* derideant. & §. XXXIV. ſicetiam *lin.* 6. iter *cor.* breuiter. & §. XXXV. eſſet etiam *lin.* 4. *poſt* haberent *adde* hæreſes. & §. XXXVII. cum primis *linea* 16. Roma *corrige* Romæ. & §. XLVI. cum autem *lin.* 5. Ecbeyus *cor.* Echius. & §. XLVIII. *lin.* 6. Iudi- *cor.* indicem. & *lin.* 9. ſolius *cor.* ſolius. & §. LIV. *lin.* 4. innulgata *cor.* ac vulgata. & §. LIX. quamquam *col.* 1. *è contra* *lin.* 9. ſit poſſibile non *cor.* non ſit poſſibile tot Epiſcopos. & §. LX. rurſus *linea* 13. eodto *cor.* Codro. & §. LXVI. quod *lin.* 11. cytharœde *cor.* cytharœdo. & §. LXVII. *col.* 1. *tergo lin.* 2. proin. *cor.* proinde. & §. LXVIII. ad præſens *lin.* 17. *poſt* modo *adde* non. & §. LXXII. hac *lin.* 7. Metenſium *cor.* Metentium. num. 38. & §. XXXIV. hoc *lin.* 3. humeris *cor.* numeris. & §. XXXVI. non *lin.* 4. comparean *corrige* compareant. & §. XLVIII. ad hoc *col.* 2. *lin.* 19. nominis *cor.* homines. num 39. *lin.* 1. *poſt* accepto *adde* Pontificis, & *dele* eo. & *eadem linea poſt* reſponſo *adde* cuios ſuprà meminimus. eodem num. 39. §. ſunt *lin.* 15. precipuè *cor.* præcipuæ. eod. num. §. huic *lin.* 3. expectare *cor.* expectari. eodem num. §. ve itaque *lin.* 16. pulchrum erit *cor.* planum fiet. num. 40. *lin.* 5. Archiepiſcopum *cor.* Epiſcopum. eod. num. §. Dilecte fili *linea* 11. arbitrati ſumus vtere. Igitur *cor.* arbitrarij munus. Vtere igitur. num. 41. *lin.* 8. Paulus *corrige* Sigiſmundus. & *lin.* 11. *poſt* etiam *adde* Paulus. & §. cùm ipſa ad gloſſam ob quas *lin.* 3. celebraudum *cor.* celebrandum. num. 42. *lin.* 8. Regi Daciæ *cor.* Regi Daniæ. & §. chariſſime *col.* 2. *lin.* 2. particulari *cor.* particulariter. & §. conceptæ *lin.* 10. *poſt* Pontifici *adde* imminuebant. & *lin.* 12. cedere *cor.* edere. & *lin.* 17. quæſti *cor.* queſti. & ad Gloſſam 8. & 9. *linea* Sibilię *cor.* Hiſpali. & *lin.* 15. & 16. il-latura *cor.* il-laturum. & *lin.* 16. & 17. pa-cta *cor.* pa-cem. eodem num. 43. *tergo col.* 1. *lin.* 2. *poſt* repetemus *adde* ex impiiſſimis Principum Lutheranorum ad Cæſarem datis. & §. licet *lin.* 3. accipimus *cor.* accipiamus. & *lin.* 9. & *cor.* ex. num. 44. *lin.* *poſt* poſſent: quæ conſtant ex eorumdem impiorum monumentis. & §. vt clarè *lin.* 22. idola- *cor.* idolola-. & §. item aliud *lin.* 22. idolatria *cor.* idololatria. & *lin.* 25. idolatriam *cor.* idololatriam. num. 45. *lin.* 9. Tiepolo *cor.* Teupolo. & §. venerabilis *lin.* 3. nonnullæ conuenticulæ *cor.* nonnulla conuenticula. & eod. §. venerabilis *lin.* 4. iouentæ *cor.* inuenta. num. 48. *lin.* 8. & 9. vt corrumpant Chriſtianos, qui à Sathana reguntur *cor.* qui à Sathana reguntur, vt corrumpant Chriſtianos. & §. in India *lin.* 7. *poſt* Arx *adde* Dienſis. num. 49. *col* 2. *linea* 6. carpenctoracenſem *cor.* Carpenctoracenſem.

Anno 1537.

Num. 3. *lin.* 7. Concilio *cor.* conſilio. num. 5. *lin.* 11. Ragnſeus Epeſcopus *cor.* Ragnſinus Archiepiſcopus. num. 6. *lin.* 27. huic *cor.* huc. num. 8. *lin.* 2. Epidemici *cor.* Epidemetici. num. 9. *linea* 10. & 11. vec-chins *cor.* Vec-rellius. & *lin.* 19. Perſien *cor.* Pariſien. num. 13. *tergo lin.* 36. permaneant *cor.* permanent. nu. 15. *lin.* 5. anteferreretur *cor.* anteferretur. num. 17. *lin.* 14. cum *cor.* cum. n. 19 *lin.* 5. inria *cor.* iura. num 38. *col.* 2. *lin.* 8. quærelas *cor.* querelas. & §. Romæ *lin.* 4. Rainaldum *cor.* Reginaldum. & §. demiſſo *lin.* 3. & 4. commendarent *cor.* commodarent. num. 39. §. chariſſime *lin.* 7. eo *cor.* eò. eod. §. chariſſime *tergo linea* 8. cum *cor.* tum. num. 42. §. chariſſima *lin.* 21. confidamus *cor.* confidimus. num. 43. *lin.* 6. cum *cor.* verum. & *lin.* 26. extimauit *cor.* extimuit. & *l.* 33. coninnxit *cor.* coniunxerit. & *linea* 41 Cameracum *cor.* Cameraceſium. nu. 44. §. concuſſerat *lin.* 11. quærebantur *cor.* querebantur. & §. peruenit *lin.* 1. ſaluus *cor.* incolumis. & *lin.* 7. Gregorio *cor.* Georgio. num. 46. *linea* 2. nefanda *cor.* aſſidua. & *lin.* 7. Imperator *cor.* Tyraonus. & *lin.* 10. Cliſſij *cor.* Cliſſiæ. & §. dilecti *lin.* 8. *poſt* eſſet *adde* ſubſidium. nu. 47. *lin.* 1. Cliſſam *cor.* Cliſſiam. eod. num. *col.* 2. *lin.* 14. Cliſſam *cor.* Cliſſiam. & *lin.* 16. diſtri- *cor.* diſtra-. & *linea* 36. Cliſſam *cor.* Cliſſiam. & ad Gloſſam *lin.* 1. Clyplia *cor.* Cliſſia. nu. 48. §. exaratis *lin.* 5. verè *cor.* vere. nu. 50. *lin.* 4. irruperet *cor.* irrumperet. & *lin.* 5. ob-cœcarat *cor.* ob-cœcarat. num. 81. *linea* 27. ſiniſtrorſum *cor.* ſiniſtrorſum. & *lin.* 25. *poſt* belli *adde* gerendi. & *tergo eod. num.* 5. *lin.* 9. *poſt* ſpe *adde* concepta. num. 53. *lin.* 2. illatum *cor.* illatam. & *lin.* 5. eis *cor.* eos. & §. chariſſime *lin.* 63. caſtigar *cor.* caſtigat.

Anno 1538.

Num. 15. *lin.* 2. actnrum *cor.* acturum. num 21 §. chariſſime *lin.* 1. exulrationi *cor.* exultationis. num. 22. *lin.* 1. Viterbio *cor.* Viterbij. & *lin.* 7. Tiepolum *cor.* Thenpulum. & *lin.* 10. & 11. atque *cor.* cum autem. & *lin.* 12. erat *cor.* eſſet. & *lin.* 15. quem *cor.* eum. & ad Gloſſam *lin.* 3. Turcas *cor.* Venetos. eod. num. 22. §. dilecte *col.* 2. *linea* 8. propeiiſſimus *cor.* promptiſſimus. num. 23. *lin.* 7. feciſſe *cor.* fecerat. & *lin.* 8. receſſum *cor.* receſſit. num. 24. §. chariſſime *linea* 4. accedendum *cor.* accendendum. eod. §. *tergo lin.* 8. requirente *cor.* requirente. & *lin.* 38. tua *cor.* tuam. & *lin.* 45. tunc *cor.* tam. & *col.* 2. *lin.* 10. vacuam *cor.* vacuum. num. 25. §. in eo *col. è contra* *lin.* 15. acquieueritis *cor.* acquiretis. nu. 26. *lin.* 3. *poſt* diximus *adde* à. & *lin.* 33. ecpiſſet *cor.* cœpiſſet. num. 28. *linea* 1. fœlicius *cor.* fœlicius. num. 29. *tergo col.* 1. *lin.* 31. ſequutus *cor.* negans. & *linea* 53. aſſidentibus *cor.* aſſilientibus. nu. 30. *col.* 2. *lin.* 5. cum *cor.* & *adde* ea lege vt. & *linea* 6. & 7. profe-ctus *cor.* profectuius. num. 31. §. ad Concilij *col. è contra* *lin.* 1. & 2. Viocentiam *cor.* Vicentiam. num. 36. *lin.* 8. ſublata *cor.* ſublato. eodem. num. §. Pauli *col.* 1. *tergo lin.* 2. & 3. nega-tionem *cor.* repulſam. ead. *lin.* 3. beoè *cor.* penè. & *lin* 26. tuta *cor.* tutam. *ibid.* pax *cor.* pacem. *ibidem poſt* tempora *adde* tum fuiſſe. num. 38. *lin.* 35. veniente *cor.* veniente. num. 41. *lin.* 7. morum *cor.* meorum, & *poſt* eſt *adde* trahi. num. 42. §. hunc errorem *lin.* 35. opinatum *cor.* inopinatum. & *linea* 37. propulſaret *cor.* promulgaret. num. 43. §. II. prædeſtinatio *adde in margine*. Nec

tra-

trahendo neceſſitatem indueir. & §. VIII. communis lin. 4. pœuam cor. pœnam. num. 44. §. inſignem lin. 10. & 11. ſuppoſitone cor. ſuppoſitoque. num. 45. lin. 3. inſectatu cor. inſectatus. num. 46. lin. 26. Cuitate cor. Ciuitate. & §. eùm itaque lin. 4. abſqne cor. abſque. num. 47. §. Aleandri lin. 2. & 3. ſuperiori anni cor. ſuperiore anno. & §. promotus lin. 5. poſt praerat adde vt. eodem num. 47. §. non prætermittimus anni cor. hoc anno.

Anno 1539.

Num. 2. §. Reuerendiſſime lin. 16. cnm cor. cum. num. 3. deinde lin. 22. perſtitiſſe cor præſtitiſſe. nu. 5. lin. 2. tractatioubu.s cor. tractatibus. num. 14. linea 25. Laſeuerenſem cor. Laſeurenſem. & lin. 29. & 30. Laſcue-renſem cor. Laſcurenſem. nu. 21. §. chariſſime lin. 3. eum cor. cum. eod. §. col. 2. lin. 21. eum cor. cum. num. 26. §. item cum dubitet lin. 25. vmquam cor. vnquam. nu. 32. lin. 1. inceptum cor. inceeptum.

Anno 1540.

Num. 29. §. dilecte fili lin. 18. els cor. eis. nu. 32. §. oſtendat lin. 7. vtmorem cor. vt morem. num. 44. col. 2. linea 1. hacteuùs cor. hactenùs. num. 47. colum. 1. lin. 4. poſt Cæſaream adde Maieſtatem. num. 48. §. Chriſtianiſſimus ad Gloſſam lin. 3. Baibarini corrige Barberini. & §. Ceterum lin. 16. tollatur cor. tollantur. & lin. 20. vnita cor. vnica. num. 49. §. de hoc quoque Vvideuiſtę cor. Vviclephiſtæ. & §. & hic lin. 6. contraria cor. contrariæ. & §. de hoc quoque articulo linea 20. obijeere cor. abijcere. & §. de hoc articulo lin. 10. poſt opera adde ſed vtraque. num. 49. §. de hoc articulo admodum col. 2. lin. 9. mammo cor. mammona. & §. hęc eſt lin. 19. granarim cor. granatim. num. 50. §. nulla ſpes ante nulla adde 51. num. 52. col. 1. lin. 6. dele à verbis & idem ad verba & diſcutiendis, & corrige vt ſequitur. Quod pariter confirmatur ex Actis Conſiſtorialibus, qui referunt Pontificem prima die Octobris deſtinaſſe Nuntium ad colloquium Vvormatienſe, vt rebus ibi pertractandis, & diſcutiendis intereſſet; quibus doctos alios viros aſſociauit. Hi autem fuere Thomas Badia Apoſtolici Palatij Magiſter, Gregorius Corteſius Abbas Benedictinus, Petrus Gherardus Gallus, atque alius Theologus è Scotia oriundus, qui tum in Aula Pontificia morabatur. & ad Gloſſam adde M.S. Card. Spadæ ſig. num. 133. pag. 307. num. 54. §. vt omnem lin. 5. & 2. ponatis cor. ponatizio Domino. & §. & ſi fortè lin. 16. poſt diplomata adde poſcerent. & §. Item, vobis cor. idem vobis. & §. commemorabitis lin. 1. dextro cor. dextero. & lin. 5. poſt non adde ſolum ex. & §. non deſperamus lin. 11. poſt vobis adde de, & §. quæ verò cor. quæ vero. & §. illud linea 3. impuguent corrige imputent. nu. 45. §. venerabilis col. 2. linea 3. concedere cor. concedere. num 60. lin. 11. obliquę cor. obliquè. & lin. 13. quas cor. quos. eod. num. tergo col. 1. linea 1. filij cor. filios. & linea 44. hanc cor. hunc. num. 61. lin. 29. Ptincipes cor. Principes. & lin. 37. Orarotes corrige Oratores. & §. XXIV. Nouembr. è contra col. 1. lin. 3. fueię cor. fuere. num. 64. lin. 5. & 6. ac fermè mediam tertiam, cor. tertiam ac fermè mediam. & lin. 27. perduellis cor. perduellionis. & lin. 31. emandatum cor. amandatum. & §. ſublato linea 6. perteteret cor. inniteret.

Anno 1541.

Num. 27. §. maiori lin. 1. eorum cor. ſuam.

Anno 1542.

Num. 46. lin. 3. Armachananus corrige Armachanus. oum. 48. ingrauſcebant cor. ingraueſcebat. eod. num. §. Chariſſime tergo col. 1. lin. 33. abſte cor. abs te. num. 49. lin. 8. abrutum cor. abrutam. & §. venerabiles lin. 34. firmiter cor. firmiter. num. 53. §. ſi ad pœnitentiam lin. 3. voluptarium cor. voluptuarium.

Anno 1543.

Num. 2. col. è contra lin. 54. narraremus cor. nauaremus. num. 3. linea 14. reducendum cor. reducendam. & linea 13. & 14. Illuſtriſſimi cor. Illuſtriſſimorum. & lin. 18. Marip cor. Manriques. num. 4. lin. 10. & 11. Norimbergenſem cor. Norimbergenſem Conuentum. nu. 53. lin. 12. dele exhibita, & cor. propoſita, & poſt propoſita adde vt Diaria horum temporum referunt. §. Caterum lin. 4. Domino cor. Dominum. eodem num. 53. §. de indictis tergo col. 1. lin. 6. eſt cor. ſit. nu. 55. lin. 7. adhortabitque cor. adhortabiturque. & lin. 22. ad imitandos cor. ad imitandum. & lin. 23. de- lrad. & lin. 24. vnum ſequens corrige ſubiectum. eod. nu. 55. §. reſtitutus meo cor. in eo.

Anno 1544.

Num. 6. §. & etiam lin. 7. Pontifie cor. Pontifice. num. 7. lin. 4. poſt ingentem adde dolorem. & lin. 12. patientur accedas cor. patienter audias. num. 7. §. præterea lin. 24. poſt veritates adde decernendi. & lin. 49. abſte cor. abs te. eod. num. 7. §. præterea col. 2. lin. 20. abſte cor. abs te. & lin. 24. abſte cor. abs te. & lin. 29. abſte corrige abs te. & §. nonne col. 2. lin. 42. conquæri cor. conqueri. & lin. 54. fed cor. ſed. num. 8. lin. 9. confirmarent cor. confirmaret. n. 23. linea 8. inani cor. inanem. & linea 14. poſt Surius dele his verbis. num. 14. §. Inuictiſſimè lin. 28. quam cor. quàm. num. 15. §. non deterritus lin. 4. pręcones cor. præcones. num. 16. lin. 15. Galliæ cor. Angliæ. eod. num. 16. §. poterant lin. 22. poſt fœdus dele eum illo. & lin. 23. ea cor. eo. num. 17. col. 2. linea 62. enecta cor. enecta. num. 18. lin. 3. retinere cor. diſtinere. num. 19. linea 5. dele & ſic loquitur. & linea 6. poſt anni adde ſic habet. & lin. 31. vnaquaque cor. vnaquæque. num. 20. §. non deſperauit lin. 9. Moronem cor. Moronum. & lin. 24. Melhun cor. Meloduno. nu. 21. §. & ſi lin. 6. in principio dele in. num. 40. §. XIX. Decembr. lin. 25. Lexouienſem cor. Luxouienſem.

Anno 1545.

Num. 9. §. ſignificarunt lin. 12. excedat cor. exeat. n. 50. lin. 31. ſæculum cor. ſeculum.

Anno 1546.

Deficit num. 92. poſt num. 91. §. primo omnium col. è contra lin. 2. qui corrige quos. & §. prlma ratio cor. prima ratio. num. 94. §. tolli lin. 3. quæſtique corrige quęſtique. eod. §. tolli colum. 2. lin. 12. Lutherani cor. Lutheranorum. & §. Teneatur Pontificia lin. 2. fluxu cor. flexu. ead. lin. 2. deponereapud cor. deponere apud. num. 100. §. nil valuere lin. 1. ac cor. nam. num. 104. lin. 56. ſententlæ cor. ſententiæ. num. 107. lin. 5. cœpit cor. cepit. & §. XIII. Iulij lin. 2. receepiſſe cor. recepiſſe. num. 108. lin. 8. cœperunt cor. ceperunt. num. 111. lin. 11. eppellarunt cor. appellarunt. num. 114. lin. 1. anni cor. anno. & lin. 2. antea cor. anteà. & lin. 9. aditn cor. aditu. num. 115. lin. 10. cœpit cor. cepit. & lin. 18. qni cor. qui. §. XXVIII. deeſt num. 125. num. 120. §. nimium lin. 1. finit corrige finit. eod. §. nimium col. è contra linea 4. Roeccereti cor. Rouereti. num. 147. lin. 6. Rodulphus cor. Rodulphius. nu. 150. lin. 7. Maſcharenus cor. Maſcharenius. & lin. 8. poſt exempla adde edita. & lin. 9. poſt Soſar adde Dienſis Toparcha. num. 152. in Gloſſa Varſellin. cor. Turſellin. num. 153. col. 2. linea 18. ipſe cor. ipſæ. & lin. 4. illas cor. illius.

Anno 1547.

Num. 3. ad hæc col. 2. lin. 36. Synodus cor. Synodum. num. 34. poſt [confirmatione] dele num. 34. num. 49. linea 17. placetne cor. placet ne. num. 63. §. hæc Sacroſancta col. 2. lin. 32. opportunum cor. opportunam. num. 65. lin. 3. voluntatis cor. velle. num. 69. lin. 5. conſequutis cor. conſequentibus. nu. 73. §. vt quoties lin. 2. defeteur cor. defertur. num. 74. lin. 43. diligentem cor. diligenter. & §. & cum lin. 4. poſt nunquam dele non. num. 75. §. XVIII. Nouembris lin. 6. poſt ſunt adde deinde in cœtu publico ita peroratum eſt. num. 76. §. item deſideratur lin. 3. poſt vita adde cum, & poſt ordinandi adde ſed. num. 77. §. vtile eſſet lin. 2. apparent cor. appareat. num. 78. lin. 7. cùm cor. Cùm. & linea 19. Apoſtoiicum cor. Apoſtolicum. nu. 79. lin. 3. accedent cor. accederent. & §. de his lin. 6. eum cor. eam. eod. §. de his col. è contra lin. 16. extraheretur cor. protraheretur. & lin. 17. extrahendam extracta cor. protrahendam protracta. & lin. 22. Bonontam cor. Bononiam. num. 70 lin. 3. Sena cor. Senæ. & lin. 4. deſignaretur corrige deſignarentur. & §. ex Vrbe lin. 7. euentum cor. euentu. num. 81. col. 2. lin. vltima poſt fuiſſe adde ita demonſtrans. num. 82. lin. 2. poſt quo adde Dei. & §. ex his MDXVIII. corrige MDLXVIII. num. 83. §. porrò lin. 2. prænſauit cor. prenſauit. & §. cùm miſiſſet col. 2. lin. 5. & 6. hoſpitalem Præſidem Pariſienſem cor. hoſpitalis Pariſienſis Præſidem. & §. III. Septembris lin. 13. Conciſtorio cor. Conſiſtorio. & lin. 15. ad cor. à. & lin. 22. operæ cor. opera. num. 84. §. poſt debita col. è contra lin. 19. incendiù cor. incendium. nu. 85. lin. 4. quia cor. eum. & linea 23. Bononiæ cor. Bononiæ. & lin. 32. ſed cor. ſedere. & lin. 37. fluxu cor. flexu. & linea 41. poſt repudiata adde vt. & lin. 50. poſt ſe dele non: deficit num. 86. num. 127. §. dilecte fili lin. 33. extremum cor. externum. num. 128. §. demiſit linea 17. Agris cor. agris.

Anno 1548.

Num. 6. lin. 1. dele Bononiæ. & §. II. Ianuarij lin. 11. inſeruitur cor. inſeritur. n. 8. lin. 19. nos cor. vos. n. 28. §. intellexiſti lin. 33. indicta cor. indicia. & lin. 43. qui cor. quæ. & §. atque lin. 20. & cor. vt. eod. §. atque tergo col. 1. lin. 7. obſcura cor. obſcuras. & lin. 34. Vicetiæ cor. Vicentiæ. col. 2. lin. 4. cogeretu. Vterum corrige cogeretur. Verum. num. 29. deficit. num. 46. lin. 3. indulgendo cor. indulgendum. linea 4. potuit cor. potuerit. nu. 65. lin. 6. Dertanum cor. Bertanum.

Anno 1549.

Num. 15. lin. 6. Præſum cor. Præſulum. num. 9. lin. 10. adde poſt facere intenderit. num. 10. lin. 9. iniurandi cor. iniuriandi. eod. num. §. dimiſiſ linea 6. aſcenderunt cor. peruenerunt. num. 11. lin. 2. poſt arcubus adde eum. lin. 7. inuadendum cor. inuadendam. & lin. 10. Niceenam cor. Niceam. num. 12. §. rogamus lin. 9. deuinxeris cor. deuincies. lin. 15. poſt Chriſtianitatis dele non. nu. 13. lin. 2. ea cor. eſt. & lin. 9. quid cor. quis. & eod. §. Beatiſſime col. 2. lin. 7. perpeſpicuum cor. perſpicuum. & lin. 17. conditionis cor. conditionibus. & linea 21. allicere cor. allinere. & lin. 46. anima cor. animo. num. 14. lin. 1. collegiſſe vniuerſos, qui Cæſarem aduerſus Gallorum Regem perorantem audiuerant cor. cæterum vniuerſos, qui Cæſarem

Digitized by Google

rem adoerſùs Gallum Regem perorantem audierant non &c. & *lin.* 15. Nepolitanos *cor.* Neapolitanos. & *col. contra li.* 13. componerentur *cor.* componereetur & *lin.* 14. & l15. recen-ent *cor.* recenſent. & *lin.* 17. & 18. Cardinale *corrige* Cardinalem. & *lin.* 25. qui *cor.* dum. nu. 15. §. Cęſarem *lin. vltima & ſequenti col.* 2. man-dentibus *cor.* madentibua. num. 16. §. Cardinalis *lin.* 18. *tergo poſt* collegam *adde* Cardinalem Caracciolum. num. 17. *lin.* 3. Guidiccini *corrige* Guidiccioni. & *lin.* 8. & 9. quam Carpum *cor.* cum Carpium. & §. refracta *linea* 21. *poſt* ingentem *adde* multitudinem. num. 18. *lin.* 6. Cariuiuianum *cor.* Carinianum. num. 20. *lin.* 1. *poſt* ſubmiſſi *adde* deinde. & *colum* 2. *lin.* 3. potuerunt *cor.* potuerint. §. dilecte fili *lin.* 41. ea te, apud *cor.* ea apud te. & ibid. *tergo colum.* 1. ante §. pulſis *adde* num. 21. & ibid. ante §. ornauit *adde* n. 22.;n. 23. §. Chariſſime *colum.* 2. *lin.* 17. *poſt* certis *adde* Nuntijs. num. 24. §. mi venerande *lin.* 13. Chrſto *cor.* Chriſto. *lin.* 14. & 15. conſu-mares *cor.* conſummares. eod. §. *colum.* 1. *à contra lin.* 5. *poſt.* ante *adde* te. num. 25. *lin.* 6. veneratè *corrige* venerat, è. num. 26. *lin.* 12. Amoribus *cor.* amoribus. & *tergo colum.* 1. *lin.* 27. §. ad ſextum tum *cor.* tâm. & *lin.* 4. & 5. Bolena *cor.* & *adde* pro Eliſabethæ Bolenæ.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google